CANONICARUM VTRIUSQUE FORI, TAM EXTERIORIS, QUAM INTERIORIS ANIMAE, ...

Juan Gutiérrez

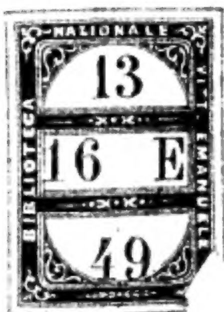
BIBLIOTECA NAZIONALE VIT. EMANUELE
13
16 E
49

CANONICARVM VTRIVSQVE FORI, TAM EXTERIORIS, QVAM INTERIORIS ANIMÆ, quæstionum

LIBER PRIMVS ET SECVNDVS.

AVTHORE DOCTORE IOANNE Gutierrez, Canonico Doctorali Ciuitatensi.

AD LICENTIATVM PAVLVM DE Laguna, Indiarum, totiusq; noui Orbis Præsidem amplissimum.

170

CVM PRIVILEGIO.

MATRITI,
Ex Typographia Regia.

M. DC. VIII.

Expensis Francisci Lopez Bibliopolæ.

TASSA.

YO Iuan Gallo de Andrada, escriuano de Camara de su Magestad, de los que residen en el su Consejo, doy fee, que auiendose visto por los señores del, vn libro intitulado, el primero y segundo libro de las Canonicas questiones, compuesto por el Doctor Iuan Gutierrez, Canonigo de la Doctoral de la santa Yglesia de Ciudadrodrigo, tassaron cada pliego de los dichos libros a tres marauedis, y dieron licencia para que a este precio se puedan vender, y mandaron que esta tassa se ponga al principio de los dichos libros, y no se puedan vender sin ella. Y para que dello conste di la presente en Madrid, a veynte y tres de Abril, de mil y quinientos y nouenta y siete años.

Iuan Gallo de Andrada.

ERRATA.

PAg. 3. col. 2. lin. 29. excmōcatus. l. excommunicatus. 7. 5. c. 2. l. 10. mense l. mensæ. 11. 2. 9. sui. suo. 21. 2. 23. commeratus, commemoratus. 23. 1. 40 fornicatiogum. fornicatorum. 29. 1. 46. posiit. possint. 34. 2. 43. incipin. incipit. 48. 1. 17. iuxta secūdū praxim. iuxta praxim. 57. 2. 37. delaratione, declaratione. 61. 2. 27. quęst. quęst. 73. 2. 13. literls. literis. 21. &capitulis. capituli. 78. 2. 15. soluere absoluere. 82. 2. 27. ipsus motuo. ipsis mutuo. 88. 2. 1. cæteroum. cæterorum. 96. 1. 33. quia. qui. 107. 1. 16. initioni initio. 114. 1. 35. ommne. omne, 124. 1. 32. quossint. possint. 131. 1. 31. releuandis. reuelādis. 137. 2. 33. quande. quando. 148. 1. 3. Baer. Boer. 151. 2. 41. prabalibus probabilibus, 164. 2. 32. proposico. proposito. 167. 2. 47. sanguinea, consanguinea. 173. 1. 8. periculossima. periculosissima. 178. 1. 35. libidiuis. libidinis. 179. 1. 30. octogesimi. 189. 1. vlt. selemne. solemne. 192. 1. 22. deleat. debeat. 200. 2. 30. pręcipitur præcipit. 206. 1. 18. maltiose. malitiose. 211. 2. 5. concilio, concilij. 220. 1. 31. valle. velle 227. 2. 30. datur, dantur. 233. 1. 26. cansang. consang, 240. 2. 12. liganti. litiganti. 254. 1. 48. si. sit. 258. 2. 8. diuerserūt. diniserunt. 267. 1. 46. comunicatus municatus. 274. 1. 36. stato. statuto. 298. 2. 12. aucem. autem. 301. 2. 40. testator. à testatore. 309. 2. 3. adiunata. adiuuata. 317. 1. 48. monalium. monialium. 319. 1. 26. decissit. decessit. 332. 2. 24. hebentem. habentem. 338. 2. 17. clericis. clericus. 346. 2. 1. reintogrando. reintegrāda. 351. 2. 7. clādastinitatis. clādestinitatis. 355. 2. 38. pro pet. 357. 2. 38. vit. vis. 364. 1. 49. allegatur. allegatus. 374. 2. 24. indinite. indistincte. 382. 2. 30. cōsesu. consensu. 392. 1. 22. Antonimus. Antonius. 394. 2. 25. nima nimia. 411. 2. 38. mutuario. mutuatario. 418. 2. 37. indulgeda indulgenda.

LIBER SECVNDVS.

PAg. 421. lin. 2. vtrisq; vtriusq; 425. 1. 11. communitor. cōmuniter. 435. 1. 42. operetur. operatur. 450. 1. 45. filij, filijs. 460. 1. 17. sua, suæ. 466. 2. 3. corciunæ. conuicinæ. 472. 1. 19. name. amne. 479. 1. 42. essem. essent. 483. 1. 48. frisca, prisca. 508. 2. 46. sub reptita. subreptitia. 507. 1. 7. ab, ad. 524. 2. 15. chirargo, chiturgo. 538. 1. 7. in valorem. inuasorem. 549. 2. 13. occidant. occidat 556. 1. 27. esse. esset. 565. 1. 8 debebatur. debeatur. 573. 2. 28. putim. patim. 589. 2. 1. quos, quas. 607. 2. 8. concurrentibus. 609. 1. 3. plures. plus. 617. 2. 27. regi. regij. 638. 1. 15. præmissio. permissio. 649. 1. 8. propre, prope. ibid. 2. 12. egragiam, egregiam. 657. 1. 1. alicis, alias. 663. 2. 3. patet. pater. 675. 1. 35. indecorem, in decorem. 683. 1. 42, nec non & nec non &. 692. 2. 37. narrāter, narrātur. 701. 2. 37. rescriserispta. rescripta. 714. 2. 24 Pōtificis. Pontifices. 731. 1. 46. legat. ligat. 741. 1. 7. allis, alijs. ibid. 2. 20. manditis, mādantis. 759. 2. 48. aliàs alijs. 771. 2. 28. communter, communiter. 780. 1. 28. pœna, pœnæ. 760. 2. 31. refreutr. refertur. 799. 2. 6 abligationem. obligationem. 805. 2. 15. alguno, algunos. 813. 2. 29. illi. illis. 825. 2. 17. præstabatur, præstabatur. 840. 2. 17. agitur. igitur. 855. 2. 45. paiier patiter. 866. 1. vlt. is. lis. 875. 1. 27. sententia sententię. 883. 2. 41. super imminentem. supereminentem. 897. 1. 10. frude fraude. 903. 2. 34. iuri. ius. 915. 1. 42. discenda, dicenda. 922. 1. 35. dominium. dominum. 930. 2. vlt. hebere. habere. 935. 2. 31. consentes. consentientes. 943. 2. 41. satuta. statuta.

El Licen. Fran. Murcia de la Llaña.

EL REY.

POr quanto por parte de vos el Doctor Iuan Gutierrez, Canonigo de la Doctoral de Ciudarodrigo, nos fue fecha relacion, que vos auiades compuesto vn libro intitulado primera y segũda parte canonicarum quæstionum in vtroque foro: en que auiades puesto mucho cuydado, y trabajo, suplicãdonos os diessemos licencia y facultad para le imprimir, y priuilegio por diez años o como la nuestra merced fuesse. Lo qual visto por los del nro consejo, por quãto en el dicho libro se hizieron las diligencias que la prematica por nos hecha sobre la impression de los libros dispone, fue acordado que deuiamos mandar dar esta nuestra cedula para vos en la dicha razon, y nos tuuimoslo por bien. Por lo qual por os hazer bien, y merced os damos licencia y facultad para que vos o la persona que vuestro poder ouiere, y no otra alguna, podays hazer imprimir y vender el dicho libro que de suso se haze mencion, en todos estos Reynos de Castilla por tiempo y espacio de diez años que corren y se quentan desde el dia de la data desta nuestra cedula, sopena que la persona o personas que sin tener vuestro poder le imprimiere, o vendiere, o hiziere imprimir o vender, pierda la impression q̃ hiziere con los moldes y aparejos della, y mas incurra en pena de cinquenta mil marauedis cada vez q̃ lo contrario hiziere: la qual dicha pena sea la tercia parte para la persona que le acusare, y la otra tercia parte para la nuestra camara, y la otra tercia parte para el juez que lo sentenciare: con tãto que todas las vezes que huuieredes de hazer imprimir el dicho libro durante el tiempo de los dichos diez años le traygays al nuestro Cõsejo juntamente con el original que en el fue visto, que va rubricado cada plana, y firmado al fin del de Iuan Gallo de Andrada, escriuano de camara de los que residen enel nuestro Consejo, para que se vea si la dicha impression, està conforme al original, o traygays fe, en publica forma de como por Corretor nombrado por nuestro mandado se vio, y corrigio la dicha impression por el dicho original, y se imprimio conforme a el, y quedan impressas las erratas por el apuntadas para cada vn libro de los q̃ assi fueren impressos, para que se tasse el precio que por cada volumen ouieredes de auer. Y mandamos al impressor que assi imprimiere el dicho libro, no imprima el principio ni primer pliego del, ni entregue mas de vn solo libro con el original al autor y persona acuya costa se imprimiere, ni a otro alguno para el fin de la dicha correciõ y tassa hasta que antes y primero el dicho libro estè corregido y tassado por los del nuestro Consejo, y estando hecho, y no de otra manera pueda emprimir el dicho principio y primer pliego, y subseguidamente ponga esta nuestra cedula y priuilegio, y la Aprouacion, y tassa, y erratas sopena de caer e incurrir en las penas contenidas en las leyes y prematicas destos nuestros Reynos. Y mandamos a los del nuestro consejo, y a otras qualesquier Iusticias que guarden y cumplan esta nuestra cedula fecha en san Lorenço a veynte dias del mes de Otubre de mil y quinientos y nouenta y ocho años. YO EL REY. Por mandado del Rey nuestro Señor. Don Luys de Salazar.

Prorogacion y nueua concession.

La Magestad del Rey don Felipe nuestro Señor tiene concedido preuilegio al Doctor Iuã Guttierez, Canonigo de la Doctoral de la santa Iglesia de Ciudarodrigo, para que el solo, o quien su poder huuiere, y no otro alguno pueda imprimir este libro que se intitula, Primero, y segundo libro de las quæstiones Canonicas, por tiempo y espacio de ocho años so graues penas como parece por su Real cedula dada en Valladolid, a ocho dias del mes de Agosto de mil y seyscientos y tres años; està refrendada de don Luys de Salazar su Secretario.

LICENTIATO PAVLO DE LAGVNA,

Indiarum, totiusque noui Orbis Præsidi amplissimo, Ioannes Gutierrez, Canonicus Doctoralis almæ Ecclesiæ Ciuitatensis. S. P. D.

ICVT Illi facere solent, qui Principis alicuius beneuolentiam, & familiaritatem experti sunt, vt quicquid boni habent, quamuis sit exiguum, in ipsum conferant: quidquid vero aduersi accidat, ad eumdem referāt, vt ipsius patrocinio depellatur, id ipsum mihi, Indiarum Præses amplissime, hoc tempore video contigisse. Iam enim (nisi fortè excidit) memoria tenes, quanta nostra fuerit, non amicitia solùm, sed etiam familiaritas, eaque sanè strictissima, cum olim Salmanticæ in eisdem studijs versaremur. Neque solùm in eadem, vt dixi, Academia, eodemq; gymnasio, sed eadem quoque domo, ijsdē parietibus, ac, pene dicam, cubiculo continebamus, vt vel ipsa etiam Academia, ipsa studiorum ratio, & facultas, ipsi demum parietes ad amicitiam non inuitarent modò, sed etiam traheret. Succesit deinde assidua inter nos studiorum communicatio, animorum coniunctio, vt illud Quintiliani certissimū esset, non minus inter se consentire ijsdem studijs, quam jisdē sacris

initiatos. Nescio enim, quo pacto literarum studia mirifice animos copulant, atque, vt ita dicam, conglutinant, vt veluti cognatio quædam ingeniorum, & mentium contrahatur. Cum ergo beneuolentia ista tua mihi semper patuerit, & amicitię nexus diuelli nos inuicem minime patiatur: quicquid mihi dominascitur, qualecumque illud sit tuo, propemodum iure tibi vendicas, quemadmodum quicquid aduersi accidere potuit, tua benignitate, atque authoritate depellis. Ecce tibi duos Canonicarum quæstionum libros, quos existimaui doctissimo Præsidi dicari oportere, & quod viri docti huiuscemodi maxime muneribus delectentur, & quod hoc officium meæ erga te voluntatis leges amitiæ vetustissimæ suo iure postulare viderentur. Accedit eodem, ita demũ inuidiorum calumnias posse depelli, si tuis auspicijs dicatos libros, tamquam rem sacram violare non audeant, & docti quique magis probent volumina, quę tuo nomini viderint illustrata. Vale. Præses amplissime. Madriti Kalẽdis Aprilis, Anno M.D.XC.VII.

AD

AD LECTOREM.

VIA disputando facilius veritas inuenitur. l. numerum. §. mixta. ff. d muner. & honor. l. cum quidam, vbi Ias. in sexto notabil. num. 8. ff. d' liberis, & posthumis. in l. Offidius. ff. de legat. 3. l. secunda. §. his legibu ff. de origine iuris, & inquit Præposit. in c. 1. de eo qui sibi, & hæredes suis masc. num. 1. quòd vbi emergit graue dubium, non debemus passim respondere, & disputare articulum, quod benè notare debent consulentes secundum eum, veritas enim sæpius examinata magis splendescit in lucē, cap. graue. 35. quæst. 9. glos. verb. post quam. in cap. cum Ioānes eremita. de fide instrumen. Ias. in l. iubemus, colu. 2. nu. 8. C. de iudic. quia vt inquit Apostol 2. ad Corinth. 12. virtus in infirmitate perficitur, cap. nō omnis. 5. quæst. 5. & vexatio dat intellectum. Isaiæ 28. Hostiensis in summa, de pœnitentijs & remissio. §. quæ interrogationes, colu. 3. Hinc dicebat Leonardus, quem refert Caccialup. in titul. de modo statuendi, charta. 5. versic. octauo consulo, nihil esse ad res subtiles cognoscendas, atque dispiciendas, quod plus valere possit, quàm disputatio: quare vulgare est illud dictum Bald. in l. precibus. C. de impuber. & alijs substit. colu. 5. versi. modo contra nu. 33. quòd quasi ferro viam aperit, qui per contraria transit, & inquit Philosoph. in 3. Metaphysicorum, quòd veritatem inquirentes sine dubitatione, similes sunt nescientibus, quo ire debeant, & in 7. Ethicorum, quòd non sufficit verum dicere nisi etiam causa falsitatis assignetur, & in 1. Topicorum, potentes ad vtramque partem dubitare in singulis, speculabimur verum & falsum: Sol reuerberatus fortius calefacit, vt inquit Adrianus Papa in quodlibet. quæst. 6. col. penult. & clauus re percussus fortius stringit: opposita enim iuxta se posita magis elucescūt, vt ait Philosoph. in 2. de cœlo & mundo, & nusquam veritas clarior eminet quàm suo admota contrario, ita Amedeus in Dialogo de amicitia, charta. 23. & sequenti. Id circo sæpè dicebat Ias. nihil esse tam obscurum in iure quin si deducatur in disputationem veritas inueniatur, & Ioānes Mirandula in Apologia, charta. 2. inquit, quod antiquis & omnium ætatum Philosophis certissimum fuit, nihil ad consequendam quam quærebant veritatem sibi esse potius, quàm vt essent disputationis exercitatione frequentissimi: disputatio enim est cribrum veritatis, suauissimus animæ cibus, nihil habens ingrati, vt dicit Antonius Citadin. inter illius opera, in epistola, incip. conclusionis, ad finē. dum agit de ente, & vno: & inquit Adrianus Papa in quodlib. quæst. 3. col. 1. post Hieronym. quòd nihil certius deprehenditur eo, quod disputationis dente teritur: quæ omnia, cum experimento comperta haberem, vtpote qui hac methodo scribendi dudum in meis Practicis Quæstionibus super legibus Regijs Hispaniæ vsus fuerim, post diuersum quem in prioribus Commentarijs repetitionum, iurisque allegationum, & in consilijs alijsque scriptis prius elegeram, modo eumdem disputandi in hoc opusculo Canonicarum controuersiarum reassumere volui, perspiciens quanto præstantius veritas deprehendatur ex huiuscemodi stylo disputationis, atque scribentis, quod sic talentum facilius detegatur, an inordinate procedat, vel cōfuse quod omnino est ab horrendum, quia sapientis est ordinare, secundum Aretin. cōsi.

 67. dili-

67. diligenter & mutarè: an verò noua, & inaudita adducat, vt faciunt moderni subtiles: sed hi sæpissimè acuitate ingenij facile in falsitatem labuntur, ita enim extenuare soliditatem iuris nituntur, vt ab alijs se ligantur, atque præcellentes, & singulares videãtur, quod subtilitatis modo à veritate penitus discedant: quinimo phantasias sequendo, totum mundum reuoluunt, & tantum volunt subtilizare, quòd se ipsos non intelligant, vt de Doctoribus Papiens. refert Paul. in l. hac consultissima. §. finali numer. 3. C. de testament. An verò denique, & si noua omnino non inueniat, ab alijs tamen inuenta, vel cultu reddat blandiora, vel accumulatione vberiora, nonnullis interdum nouiter subtili ingenio additis, vt iuuent, & prosint cuicumque etiam fastidio stomacho grauiorum lectione: quod sat erit teste Salomone. Sæpè enim macellum & adipem, etiam blandissima olus cula & fluuiales pisciculi appetibiles sunt. Rarò enim qui insistit inuentioni ordinationi vacare potest, & difficilior est ordinatio, quàm inuentio, secundum Felinum in cap. quæ in Ecclesiarum. in fine. de constitutionib. Hæc enim est, quæ honorem fecit Accursio, Speculatori, Ioanni Andreæ, Bartolo, Alexandro, Ias. Felin. & alijs qui hũc stylum sunt sequuti, & ex nostris Cohispanis, grauissimis viris Roderico Soarez, Gregorio Lopez, Couarru. Anton. Gom. Petro Peralta, D. Anton. de Padilla, Ludouico de Molina, & alijs pluribus remotis, qui contrarium inordinatè, & confusè scribendi modum sunt sequuti, quos sciens omitto: illos verò imitari cupiens, hos Canonicarum Quæstionum libros vobis expono, qui vtinam ita placeãt, quemadmodum animus meus placere paratus est: quòd si alius fortè contingat, æquo animo sufferte, quandoquidem ipse laborem passus ita facere decreui. Valete.

Quæ in his libris scripta sunt, omnia Sanctę Romanę Ecclesiæ Catholicę censuræ & iudicio subiecta esse volo, nec ab ea me vel minimũ voluisse discedere quisquam cogitet: quòd si aliquid huiusmodi deprehendatur, id non ex animo dictum, sed elapsum, iam nunc pro recantato haberi libens volo.

ELENCHVS CAPITVM Canonicarũ quæstionum Doctoris Ioannis Gutierrez, Canonici Doctoralis Ciuitanensis, primi & secundi libri.

dio

LIBER SECVNDVS.

LAVS DEO.

CANONICARVM VTRIVSQVE FORI, TAM exterioris, quàm interioris animæ, Quæstionum Liber primus.

Authore D. Ioanne Gutierrez, Canonico Doctorali Ciuitatensi.

SVMMARIVM.

1 *CONCILIVM Constãtiẽse circa excõmunicatos vitãdos, vel non, refertur, necnon & Basiliense.*

2 *Acta in Constãtiensi & Basiliensi Cõcilijs circa dãnationem quorumdam articulorum hæreticorũ, & causas beneficiales ac censuras, approbata fuerũt authoritate Apostolica: & quomodo hoc intelligatur. n. 15.*

3 *Sentẽtia declarationis nõ requiritur, nec est necessaria, vbi aliquid ita notorium est, quòd nullam excusationẽ habet, nec possit aliqua tergiuersatione celari: contrarium nu. 16.*

4 *Sententia declaratoria requiritur regulariter, vbicũque pœna aliqua pro crimine, etiam ipso iure infligitur.*

5 *Publicè excommunicatus, publicè est vitãdus, etiam ante denuntiationem, iure cõmuni attento.*

6 *Notoriè excommunicatus, ita quòd ipsius factum nulla tergiuersatione celari possit, vitandus est ante denuntiationem, secundum literam Concilij Basiliensis: & citantur authores huius sententiæ.*

7 *Sed contrariũ latè probatur rationibus & authoritatibus hic adductis, & in n. seqq.*

8 *Hęreticũ ante condẽnationem nõ tenemur vitare, etsi sciamus illum ęsse hæreticũ.*

9 *Excõmunicatio hæresi cohæret, sicut lepra leproso, & homini vmbra.*

10 *Incarcerati propter hæresim, priusquam pro talibus declarentur, deuitari solent, nec diuina officia, nec sacrificia permittuntur audire, nec alijs Sacramentis Ecclesiæ vti, nec traduntur Ecclesiasticæ sepulturæ, donec causa peragatur.*

11 *Statutum in Synodo Constantiensi de excõmunicatis non vitandis ante denuntiationem, præterquam in notorio clerici percussore, saluberrimũ institutum fuit ad sedandas timoratas conscientias, adimendosque scrupulos.*

12 *Ratio differentiæ assignatur inter notoriũ clerici percussorem, cur sit vitãdus ante denuntiationem, & alios notorios excõmunicatos non vitandos.*

13 *Hæreticus notorius cur non sit vitandus, ante condemnationem.*

14 *Verum esse resoluitur, in Cõcilio Cõstantiensi sub Martino V. celebrato editã fuisse pręd. saluberrimam constitutionẽ iuxta literam & sensum nu. 1. relatũ: & quãuis inter acta eiusdem Concilij ipsa non extet, est tamen hoc receptissimum apud*

crebriores & grauiores authores: & in hoc numero resolutio precedētiū ponitur.

17 *Manifestatio authoritatiua requiritur, etiāsi facti euidentia sit, vt quod authoritas publica inchoauit lege, authoritas publica perficiat iudice.*

18 *Vassalli liberati sunt à debito fidelitatis dominij, & totius obsequij propter hæresim manifestam domini sui.*

19 *Custodiens depositum sibi ab hæretico commissum, non debet illud reddere hæretico manifesto id petenti.*

20 *Præses alicuius oppidi, aut arcis munitæ, qui sub fidelitate & iuramento illud ab aliquo accepit, non tenetur illi restituere notorio hæretico effecto, nec alteri eius mandato, sed fisco.*

21 *Hoc tamen procedit sequuta sententia declaratoria iudicis, nempè illum esse notorium hæreticum, aliàs secus.*

22 *Nemini priuato, nec etiam iudici sæculari, licet iudicare aliquē hæreticū, etiāsi notorius talis appareat, quousq; ab Ecclesia id iudicetur, aut per sententiam declaretur: id quae procedit indistinctè, vt hic.*

23 *Pœnæ non debentur in foro cōscientiæ ante condemnationem, etiamsi ipso iure impositæ sint.*

24 *Occultè excommunicatus hodie nullo modo vitandus est, nec etiam ante denuntiationem, cuius excommunicatio duobus etiam testibus probari possit.*

25 *Fama publica excommunicationis nō sufficit ad hoc vt teneamur aliquem vitare ante denuntiationem.*

26 *Excommunicatio quotuplex sit in proposito ad sciendum an excommunicatus vitandus sit, vel non.*

27 *Nominatim excommnnicatus non est quicumq; fecerit aliquid contra canonem idipsum facientem excommunicantem.*

28 *Nominatim excommunicatus dicitur, qui nomine proprio officij, vel dignitatis, aut aliquibus appositis signis indubitatis excōmunicatur, vt hic, quāuis vitādus non sit, etiā à sciente, quousque fuerit declaratus & denuntiatus per iudicem.*

29 *Nominatim excōmunicatus, & declaratus per iudicis sentētiam, quæ illum denutiat, mandatq; denuntiandum publicum excommunicatum, vitandus est antea verò non.*

30 *Vsus atq; cōmunis interpretatio Christiani orbis in hunc sensum accepit constitutionem Concilij Constantiensis, per quam nunc nō negatur sepultura ijs qui excōmunicati moriuntur, nisi sint denūtiati.*

31 *A quocumque per simplicē excommunicationem præcisō, si non fuerit nominatim excōmunicatus publicatus, vel denūtiatus, aut manifestus percussor clerici, licet cuicumque, tam in necessitate, quàm extra, Sacramenta percipere, perinde ac si non esset præcisus: secus aliàs: & quomodo hoc intelligatur nu. 47. & 48.*

32 *Publicatio excommunicationis vbi fiat.*

33 *Publicatio excōmunicationis facta in consistorio iudicis coram paucis, nō sufficit.*

34 *Excōmunicatio non est necessarium vt omnibus de ciuitate sit manifesta, sed satis est quòd trāseat in notitiam viciniæ, seu maioris partis in qua actus geritur, sicut de notorio dicitur.*

35 *Denuntiationes excommunicatorum quomodo fiant.*

36 *Publicatio & denuntiatio nihil ad excommunicationem addunt.*

37 *Pœna excommunicationis ipso iure affligit & inhabilitat, quoad omnes suas potentias, illum qui in eam incidit absq; alia declaratione: trahit namque secum executionem paratam.*

38 *Excommunicatus regulariter peccat alijs communicando, etiam ante denuntiationem, & magis quàm alij eidem communicātes post denuntiationem: quo fit, vt ipse excōmunicatus ante denuntiationem teneatur se abstinere à communicatione fidelium, & à diuinis.*

38 *Occultè excommunicatus tenetur se vitare à communione fidelium, & à diuinis abstineri ante denuntiationem.*

39 *Et an id procedat, quādo ex hac euitatione cultum eius crimen, occultaq; excōmunicatio proderetur cum graui scandalo?*

40 *Parochus etiamsi penes se habeat denuntiatoriā scripturā, qua specialiter, & nominatim quis sit excōmunicatus, sibiq; præcipiatur, vt statim, visis literis, teneatur eūdē vitare atq; denūtiare, nihilominus*

non

nõ tenetur eum vitare, donec eum denũtiauerit, aut denuntiatum esse cõstiterit.

42 *Hæretici, schismatici, & apostatæ, si sint hæresis, apostasiæ, aut schismatis condemnati, veniunt nomine excõmunicatorum nominatim, atque etiam simoniaci, & omnes, qui per sententiam fuerint pronũtiati, & condemnati alicuius criminis, cui annexa sit excommunicatio, & præterea quicumque proprio nomine aliquod aliud delictum fuerit pronuntiatus excommunicatus.*

43 *An superiora dicta in nominatim excõmunicato, publicato vel denuntiato, & de notorio omnino excõmunicato vitãdis, procedant etiã in interdictis, vel suspensis nominatim per sententiam iudicis publicatã vel denuntiatã, vel adeò notorijs quòd nulla tergiuersatione possint celari*

44 *Iure communi non licet audire rem diuinam, nec suscipere Sacramenta ecclesiastica à clerico notorio concubinario, etiã sine vlla monitione superioris.*

45 *Hodie secus est, nisi cleric⁹ publicus cõcubinarius fuerit nominatim publicè denũtiat⁹ per prælatum, vel suspensus, vt euitetur.*

46 *Audiẽs Missam à sacerdote existẽte in alio crimine notorio, non peccat mortaliter.*

49 *Prælatus vel curatus non excmõunicatus non tenetur in Sacramentorum administratione vitare parochianos sibi subditos occultos excommunicatos, quãdo volunt ab eo recipere Sacramenta, imò ea tenetur ipsis ministrare, quamuis hi malè faciant se illis ingerendo.*

50 *Excommunicatus occultus, si habet aliàs ius cõpellendi sacerdotem, vt habet parochianus eius, petit autem Eucharistiam in publico, tenetur ei parochus ministrare, sicut occulto peccatori: secus si occultè petatur, vel in publico & notorio excõmunicato, etiamsi non sit denuntiatus.*

51 *Sacramentum Pœnitentiæ non est exhibẽdum cuicumque excommunicato.*

52 *Excommunicatis dubijs (hoc est occultis) licitum est porrigere Eucharistiam, etiã cessante scandalo si non porrigeretur.*

53 *Curatus excommunicatus nominatim & specialiter, ante denuntiationem an debeat euitari ab eo, qui eius excommunicationis habet notitiam?*

54 *A præcisis ab Ecclesia, quos Concilium Cõstantiense vitari præcipit, non licet regulariter recipere Ecclesiastica Sacramenta, nec cum illis alio modo communicare in diuinis, nec extrà.*

55 *An in casu extremæ necessitatis liceat Sacramentum Baptismi recipere ab huiusmodi præcisis, vel etiam hæreticis?*

56 *Et quid in Sacramento pœnitentiæ in articulo mortis, vbi alius minister deest: & numeris sequentibus.*

57 *Contritio interior in articulo mortis satis est, deficiente confessario habili cum voto Sacramenti, quando fas fuerit, & copia confessarij dari contingat, quamuis difficile sit contritione legitima & sufficiẽti illo tempore potiri.*

58 *Excommunicatus absoluendus est in articulo mortis à quolibet sacerdote, nullaq; reseruatio est in illo articulo.*

59 *Hæreticus moriens, si Episcopus & Inquisitores desint, absolui potest à quolibet sacerdote.*

60 *Concilium Constantiense, dum excipit duos casus, quibus non licet cõmunicare cum excommunicatis, non loquitur nec procedit in articulo mortis, sed regulariter extra illum.*

61 *Referuntur authores tenentes partem affirmatiuam, nempè vt in articulo mortis, deficiente alio legitimo confessario excõmunicatus nominatim, & ab Ecclesia denuntiatus, item & hæreticus, possint Sacramentum Pœnitentiæ ministrare.*

62 *Referuntur authores tenentes contrariam sententiam.*

63 *Cõcordia assignatur inter prędictas opiniones, vt prima procedat in excõmunicatis aliàs vitãdis, secunda verò negatiua in hæreticis: hoc vltimũ limitatur, nu. 64. in hęreticis nõdum declaratis nec condẽnatis ab Ecclesia: aliàs secus, vt in n. 67.*

65 *Moriens, alio legitimo cõfessario deficiente, tenetur excõmunicato sacerdoti confiteri, licèt sit præcisus ab Ecclesia, ipseq; minister sic administrando non peccat, si tamen resipiscat, & animo decernat iam Ecclesiæ parere mandatis, vt excommunicationem excutiat à seipso.*

66 *Speciale hoc est in Sacramẽtis Baptismi & Pœnitentiæ, in cæteris verò id non licet. Articulus mortis quis dicatur? remissiuè ibidem.*

68 *Qui amat periculum, peribit in illo, & exponens se periculo probabili peccandi, peccat tale peccatum, quale periculum est.*

69 *Sacerdos excõmunicatus denuntiatus, vel notorius clerici percussor, quamuis suspẽsam habeat iurisdictionem propter excõmunicationem, mẽbrum tamen Ecclesiæ est (licèt præcisum) per fidem informẽ: at verò hæreticus, apostata, & schismaticus, non solùm vsu iurisdictionis suspensi sunt, verum etiam iurisdictionem eradicata fide funditus amiserunt, cum nõ sint membra Ecclesiæ, &c.*

70 *Hæreticus verè de Ecclesia non est. Non potest erga homines esse fidelis, qui Deo extitit infidelis.*

71 *Theodoricus Afer iure laudatur, qui cum diaconum haberet orthodoxũ à se admodum dilectum, & in Arianismum cõuersus esset, vt eidem Theodorico faueret, gladio eũ interemit, dicens, Si Deo fidẽ sinceram nõ seruasti, quomodo mihi, qui homo sum cõscientiã sanã præstabis?*

72 *Hæreticus & schismaticus est, qui putat Ecclesiã alibi esse, vel esse posse, quàm penes Petri successorem. Hermenegildus Rex, filius Leuuigildi Regis olim Hispaniæ, qui ob Catholicæ fidei professionẽ ab hæreticis in carcerẽ coniectus fuit, maluit oppetere mortẽ, quàm cõmunionem sacrã è manibus Episcopi Ariani sumere.*

73 *Cap. 7. sess. 14 sacri Concilij Tridentini intellectus.*

74 *Sententiã lata à iudice publicè excommunicato, est ipsa iure nulla.*

75 *Sententia lata, nedum à iudice delegato publicè excõmunicato sed etiam ab Ordinario, est nulla.*

76 *Hoc tamen procedit, quãdo huiusmodi iudex est nominatim excõmunicat⁹, & denuntiatus, vel notorius clerici percussor.*

77 *Excõmunicatus tunc dicitur nominatim declaratus quando in sua parochia publicatur illum esse excõmunicatum, vel in concione publica, & aliàs, vt hic.*

78 *Sentẽtia excommunicationis publicè lata intelligitur, si iudex eam tulerit in loco, vbi publicè iudicare consueuit: hoc tamẽ hodie non procedit.*

79 *Iudex occultè excõmunicatus benè potest suo officio vti, validaque erunt ab ipso gesta & pronuntiata, fauore iuris publici, publicæque vtilitatis.*

80 *Recipiens ordines sacros ab occultè excommunicato, vel ab hæretico, si ab Ecclesia erat toleratus, non solùm recipit Sacramentum, sed etiam executionem Sacramẽti: vnde etiam postquam sibi id constiterit poterit actus illius ordinis exercere absque dispensatione.*

81 *Omnes actus ab occultè excommunicato gesti, siue sint ciuiles, siue spirituales, sunt validi.*

82 *Iudex occultè excommunicatus, ac proinde toleratus ab Ecclesia, an possit alterũ excommunicare: & num. sequen.*

83 *Episcopus publicè excõmunicatus nõ potest iudicem aliquẽ instituere, quinimò nec ipse Episcopus excõmunicatus, nec eius vicarius antea institutus, de causa cognoscẽt, sed adiri debet Papa vt prouideat.*

84 *Secus est in delegato, nam ipsius iurisdictio non suspenditur per excommunicationẽ delegantis.*

85 *Potestas, vel capitaneus alicuius ciuitatis si sit excõmunicatus, eorum iudices impediuntur de causa cognoscere.*

86 *Episcopo existente suspecto, censetur etiam in consequentiam suspectus eius officialis.*

87 *Episcopo absoluto ab excommunicatione, ipsius vicarius poterit iurisdictionem exercere, sicut ante excommunicationem.*

88 *Excommunicatio lata à iudice excommunicato tolerato ab Ecclesia, operatur omnes suos effectus.*

89 *Excommunicatus occultè, licitè, saltem valide, poterit alteri facultatem concedere audiendi confessiones: publicè autem excommunicatus minimè.*

90 *Excõmunicatus non lucratur fructus sui beneficij vel præbendæ, dum excommunicatus existit, licèt à sententia excommunicationis appellauerit.*

91 *Inimicus Dei & Ecclesiæ non debet de patrimonio Iesu Christi viuere.*

92 *Excõmunicatus, durante excõmunicatione, non*

ne nõ facit fruct⁹ beneficij suos, & si quos percepit, tenetur ad eorum restitutionem.

93 *Nec requiritur ad hoc, quòd sit denũtiatus.*

94 *Excõmunicatus ipso iure, amittit fructus sui beneficij, absque eo quòd in sententia hoc exprimatur.*

95 *Excommunicatus fortiùs priuatur distributionibus quotidianis.*

96 *Alimenta sunt ministranda ex redditibus beneficij clerico deposito & suspenso à beneficio propter crimen, excommunicato autem minimè, etiamsi is egenus & pauper sit.*

97 *Alimenta non sunt ministranda ex redditibus beneficij clerico actu & solemniter deposito, & exauthorato militia sacerdotali, sed tantum deposito verbaliter per sententiam. num. 98.*

99 *Clericus depositus nõ habet facultatẽ, nec est in sua manu vt à depositione liberetur: secus excõmunicatus vt absoluatur, ideò illi dantur alimenta, huic verò minimè.*

100 *Alimenta exhibenda nõ sunt ex redditibus beneficij clerico suspenso propter cõtumaciam, à qua potest resipiscere, & non resipiscit, sicut nec excommunicato.*

101 *Alimenta excommunicato ex redditibus beneficij exhibenda sunt, quoties excommunicatus esset impeditus ex aliqua causa absolutionem petere, vel obtinere, etiamsi eam petat, vt hic.*

102 *Alimenta ministranda sunt excommunicato, ex fructibus beneficij in casu extremæ necessitatis, ne fame pereat.*

103 *Excommunicatus iustè, etiam ante denuntiationem, non lucratur fructus, redditus, nec distributiones quotidianas sui beneficij, vel præbendæ.*

104 *Excommunicatis & Reipublicæ hostibus sunt beneficia subtrahenda, in quantum propter hoc arceantur à culpa.*

105 *Fructus prębẽdæ, durante excõmunicatione, vel suspensione cõtingentes, in vtilitatẽ Ecclesiæ conuertuntur, distributiones verò quotidianæ præsentibus accrescũt: & nu. sequenti, quomodo hoc de distributionibus quotidianis intelligatur.*

106 *Caput 3. de reformat. session. 21. sacri Concilij Trident. & cap. 3. de reformat. sessione. 22. eiusdem, conciliantur.*

107 *Quod prædictũ est de distributionibus quotidianis, vt pręsentibus accrescũt, procedit etiã in fructibus principalibus præbendæ, vbi patrimonium Ecclesiasticum in duas est diuisum partes distinctas, quarum vna ad fabricam pertineat, altera verò ad ministrorum victum, & laboris mercedem sit destinata.*

108 *Mensa capitularis, redditusque ipsius, mensa, in qua inuitati ad comedendum sedent, assimilatur.*

109 *Capitulum Ecclesiasticum, quod fructibus præbendę vacantis fruitur, an pro illo tempore teneatur soluere pensionem authoritate Apostolica super ipsis constitutam? & numeris sequentibus.*

110 *Pensio est onus reale annexum fructibus eiusdem præbendæ, &c.*

111 *Collecta, decima, census, & pensio, sunt onera realia, obligantque possessorem.*

112 *Tunc demũ agi potest pro pensione pręteriti tẽporis contra nouum possessorem, quando is posset recurrere contra heredes percipientis fructus, aliàs secus, vt hic.*

113 *Via executiua agi potest aduersus illũ, cui literæ pẽsionis intimatæ fuerũt: secus contra illum, cui intimatæ non fuerunt, sed via ordinaria tunc procedendum erit.*

114 *Possessor beneficij soluẽs pensionem pręteriti tẽporis sui antecessoris, poterit pro eo quòd sic soluerit, conuenire prędecessorẽ, si viuit, qui fructus percepit &c.*

115 *Fructus beneficij siue præbẽdę, super quibus Ecclesiastica pẽsio authoritate Apostolica est reseruata, sunt obligati, atq; hypothecati pro solutione pensionis, ideoque agi potest contra quemcumque illorum possessorem, siue sit vniuersalis, siue particularis successor.*

116 *Ecclesia vacãs, super cuius fructibus est apposita annua pensio, tenetur ad solutionẽ eius, eamq; soluere tenetur æconomus eius, qui pro ea cõueniri potest.*

117 *Idem est in solutione charitatiui subsidij.*

118 *Camera Apostolica, cuius sunt fructus sediũ vacantium, soluit pensiones super ipsis reseruatas.*

119 *Capitulum Ecclesiasticũ percipiẽs medietatem fructuum duorum primorum annorũ, nouorũ residentiũ, vigore statuti, vel*

alterius cõcessionis tenetur soluere dimidiam partem pensionis super ipsis fructibus reseruatæ.

120 Capitulum fructus præbendæ vacantis iure proprio propter personalem residentiam iure non decrescendi percipit, atq; eis fruitur tamquã proprijs, suisque præbendis addictis.

121 Pensionem reseruatam super fructibus & distributionibus quotidianis præbendæ præmaximè Capitulum soluere non tenetur pro tempore vacationis eiusdem, quo fructus percepit.

122 Canonicatus, cæteræque præbendæ horum regnorũ, quamuis pinguissimi sint, semper in Romana curia æstimantur in valore annuo. 24. ducatorum auri de camera, & non plus.

123 Capitulum tenebitur soluere pensionem præbendæ vacantis, vsq; ad quantitatẽ fructuũ, quos percipit distinctè à mensa Capitulari, vt in exemplis hic positis.

124 Excommunicatus, vel suspẽsus iustè etsi sua culpa, tenetur soluere pensionem si beneficij retinet possessionem. Idem si iniustè sit excommunicatus, cum non amittat fructus sui beneficij. num. 125.

125 Idem est in charitatiuo subsidio.

126 Capitulum tenetur adimplere, atque soluere suis sumptibus alia onera præbendæ vacantis eidem cohærentia.

127 Percipiens fructus ex priuilegio Apostolico beneficiorum vacantiũ primi, vel aliorum annorum, ad idem tenetur.

128 Iniquè, & contra ius expensa, siue salaria horum onerum successori imponuntur, non obstante consuetudine contraria.

129 Quid in expensis factis in affigẽdis edictis, & alijs pro electione faciendũ magistralis & doctoralis præbendæ.

130 Duplex praxis refertur habendi Capitulũ expensas factas pro electione prælati.

131 Ius eligẽdi prælatũ fuit concessum Capitulo in priuilegiũ, cũ olim spectaret ad superiorẽ: sic ius eligendi Doctorem, vel Magistrum, in Ecclesijs cathedralibus horũ regnorũ ad præbendas doctorales & magistrales, cõpetit Episcopis, & Capitulis ex indulto sedis Apostolicæ.

132 Capitulũ sede vacante, deficiẽtibus alijs bonis, potest recipere mutuũ instante necessitate, pro negotio electionis prælati.

133 Iustè excõmunicat⁹ lucratur fructus sui beneficij, si hoc in sententia Papæ declaretur.

134 Excõmunicato in casu extremæ necessitatis subueniendum est de fructibus sui beneficij, ne fame pereat.

135 Excõmunicatus iniustè nõ amittit fructus sui beneficij, vel præbendæ: quos tũc recuperabit per viã iustitiæ principaliter querelando, vel super hoc agendo, non verò per viam attentatorum. num. 136.

137 Excommunicatus iniuste non amittit distributiones quotidianas, quas etiam percipiet ita demum, &c. vt hic.

138 Infirmus ita demũ distributiones quotidianas habere debet, si tẽpore rectæ valetudinis solitus erat residere, aliàs secus.

139 Item hoc procedit vbi infirmus est præsens in loco vbi est Ecclesia, aliàs secus, nisi aliud sit consuetum.

140 Infirmus præsens in loco vbi est Ecclesia, iure communi semota consuetudine, lucratur distributiones quotidianas, si solitus erat antea residere, nisi aliud habeat cõsuetudo, quia hoc casu ipsa est seruanda. Idem est in excommunicato iniustè, stante consuetudine, vt etiam absens à loco ipsas lucretur, vt in num. 141.

142 Excommunicatus ob causam suæ Ecclesiæ, etiã iustè, lucratur fructus suæ præbendæ.

143 Clerici accedentes ad sedẽ Apostolicam pro negotijs suarum Ecclesiarum, integrè eos recipere debent.

144 Absentes ab Ecclesia pro vtilitate ipsius, lucrantur etiã distributiones quotidianas.

145 Cõcordia & intellectus ad cap. vnicũ. §. qui verò. de clericis non resid. lib. 6. & cap. cum non deceat. de elect. eodem lib. quæ videntur contraria circa distributiones quotidianas lucrãdas ab absentibus pro vtilitate Ecclesiarum.

146 Canonici Ciuitatenses absentes ab vrbe pro negotijs Ecclesiæ, ex consuetudine lucrãtur distributiones quotidianas.

147 Statutum, seu constitutio Ecclesiæ, vt clericus excommunicatus pro causa Ecclesiæ, lucretur fructus suæ præbendæ, valet, & est seruanda.

148 Canonicus, Prouisor, seu Vicarius generalis Episcopi,

Episcopi, si ob eam causam excommunicetur, lucratur fructus suæ præbendæ, præmaximè si statuto Ecclesiæ id caueatur, vt in nu. 149.

149 *Episcopus duos Canonicos in suo seruitio habere, occupareque potest, ad idque eos compellere.*

150 *Prouisores & officiales generales à capitulo, sede Episcopali vacāte, deputati, si excōmunicentur ob causam officij, lucrātur fructus suarum præbendarum.*

151 *Idem est dicendum in Canonicis, & alijs beneficiatis acceptantibus iurisdictionem aliquam Apostolicam, si ob eam causam excommunicentur, quia lucrari debent fructus suarum præbendarum, sicut cæteri, de quibus suprà.*

CAPVT PRIMVM.

Excommunicati, qui vitandi, vel non.

1 Concilium Constantiense (vt ex communi Doctorum traditione habemus) ita decreuit: insuper ad euitandū scandala, & multa pericula, quæ conscientijs timoratis contingere possunt, Christi fidelibus tenore præsentium misericorditer indulgemus, quòd nemo deinceps à cōmunione alicuius in Sacramentorū administratione, vel receptione, aut alijs quibuscumq; diuinis, vel extra, prętextu cuiuscumq; sentētiæ, aut cēsuræ ecclesiasticæ, à iure vel ab homine generaliter promulgata, teneatur abstinere, vel aliquē vitare, aut interdictū ecclesiasticū obseruare, nisi sentētia aut cēsura huiusmodi fuerit in, vel cōtra personā, collegiū, vniuersitatē, ecclesiam, vel locū certū, aut certā, à iudice publicata vel denuntiata specialiter vel expressè: cōstitutionibus Apostolicis & alijs in cōtrariū facientibus nō obstātibus quibuscumque: saluo si quidē pro sacrilega manuū iniectione in clericū sententiā latā à canone adeò notoriè constiterit incurrisse, quod factum non possit aliqua tergiuersatione celari, nec aliquo suffragio excusari, nam à communione illius, licèt denuntiatus non fuerit, volumus abstineri iuxta canonicas sanctiones. Ita fertur statutum fuisse in prædict. Concilio Constantiensi sub Martino V. quamuis inter ipsius acta, quæ in 2. part. siue tom. Concil. circumferuntur, vbi adest hoc Concilium Constantiense, prædictam constitutionem, etsi attentè & accuratè cōquisierim, nō repererim, prout re vera non extat, sicut & alij ante nos testantur.

Concilium autem Basiliense sessione 20. in 2. tomo Concil. folio. 646. post Constantiense celebratū vndecimo Calendas Februarij, anno Domini 1435. quamuis eamdem cōstitutionem refert vsque ad illum versic. saluo si quem, &c. exclusiuè, attamen hoc versiculo sublato, loco ipsius interserit verba sequentia: Aut si aliquem ita notoriè excommunicationis sententiam constiterit incidisse, quòd nulla possit tergiuersatione celari, aut aliquo modo iuris suffragio excusari: nam à communione illius abstineri vult iuxta canonicas sāctiones: per hoc tamen huiusmodi excommunicatos, suspensos, interdictos, seu prohibitos non intendit in aliquo releuare, neque eis quomodolibet suffragari.

Hæ sunt literæ Conciliorū Constantiens. & Basiliens. quæ etsi conueniant in primo ex duobus casibus, in quibus excommunicatos vitandos esse expressè præcipiunt, nempè in nominatim excōmunicato à iudice, publicato vel denuntiato, maximè tamen differunt in 2. Concilium enim Constantiens. nō omnem notoriè excommunicatū ante denūntiationem vitandum fore decernit; sed eum tantùm, qui ex causa iniectionis manuum violentarum in clericum omnino notoriè sit excommunicatus, nempe quòd factum non possit aliqua tergiuersatione celari. At verò Conciliū Basiliense expressè statuit vitādum quemlibet omnino ita notoriè excōmunicatum, quòd nulla possit tergiuersatione celari, aut aliquo modo iuris suffragio excusari: hæc enim est differentia maximi ponderis, tanquam generis & speciei;

quia prius Concilium, quod Constantiæ fuit celebratum, excipit casum specialẽ notorij clerici percussoris: alterum verò, quod Basileæ posteà fuit habitum, generaliter excipit quemcumque omnino notoriè excommunicatum: quod igitur horum erit sequendum, aut quæ litera ex supradictis amplectenda?

Hæc profectò diuersitas literarum, diuersarum opinionũ ansam præbuit: sunt etenim, qui literam Consilij Basiliensis secũdo loco suprà relatam tamquam posteriorem sequantur atque probent, maximè cum eadem constitutio Basiliens. in concilio Lateranensi sub Leone X. sessione. 11. fuerit eisdem verbis renouata anno Domini 1517. * Primò, quoniã
2 quæ in illa synodo & Constantiensi acta fuerunt circa damnationem quorumdã articulorum hæreticorum, & causas beneficiales, ac censuras, approbata fuerũt Apostolica authoritate, prout apparet ex Bullis Martini. V. & Nicolai V. Summorum Pontificum, quæ in prædict. 2. tom. Concil. habentur, atque insertæ sunt; id quod adnotauit Author Summæ Conciliorum Frater Bartholomæus Carrança posteà Archiepiscopus Toletanus, ad finem dict. Concilij Basiliensis, his verbis: Quæ in his duabus congregationibus, Constantiensi & Basiliensi statuta sunt, non habent aliquod authoritatis robur, nisi dumtaxat illa, quæ in bulla Martini V. & Nicolai V. Pontificia authoritate probata sunt. Secundò, quia
3 * vbi aliquid ita notorium est, quòd nullam excusationem habeat, nec possit aliqua tergiuersatione celari, nulla sententia declarationis requiritur, aut est necessaria, secũdum Abbatem in cap. cum non ab homine. de iudicijs. num. 29. versic. sed certè subtiliter. Dominic. in cap. cum secundum leges, de hæretic. in 6. Idem Abb. in cap. cum Vintoniens. de electione. colum. vltim. num. 14. Felin. in cap. Rodulphus. numero. 37. & 39. de rescript.

4 Tametsi ea requiratur regulariter, vbicumque pœna aliqua pro crimine, etiam ipso iure infligitur, vt in cap. cum secundum leges. de hæretic. in 6. & in l. eius qui delatorem. vbi Bart. ff. de iure fisci. congerit plurimos Andreas Tiraquel. in l. si vnquam. verb. reuertatur. num. 400. C. de reuocand. donat. Antonius Gomez. 3. tomo variarum resolut. cap. fin. numer. 3. Roland. à Valle consil. 10. num. 11. lib. 1. loquens in feudatarijs, qui intra annũ & diem inuestituram non petunt, estque frequentissimo omnium consensu receptum, regulariter sententiam in pœnis, ipso etiam iure statutis, requiri, quæ declarationem inducat, teste Couarruu. in cap. alma mater. 1. part. relect. §. 2. num. 9. de sententia
5 excommunic. in. 6. * Tertiò, ex textu in capit. cum non ab homine. de sententia excommunicationis, vbi probatur, publicè excommunicatum, etiam ante denuntiationem vitandam esse publicè: idem probatur in capit. cum desideres. eodem titul. & in cap. Theugaldum. cũ pluribus alijs. 11. quæst. 3. cui iuri consonare videtur dict. Concilium Basiliense in verbis suprà relatis, dum statim addit, Iuxta canonicas sanctiones: nam idem dicit esse de iure antiquo Præposit. in capit. curę. in princip. 11. quæst. 4. vt refert Probus in additione ad Cosmam Guimier, in gloss. constiterit. in loco infrà statim citando.

6 Denique & quartò, quia nulla maior ratio esse videtur, quare magis excipi debeat casus notorij percussoris clerici, quàm alterius notorij excommunicati: & ita in terminis huic parti adhæret Felinus vbi suprà dict. numero 39. versic. salua veritate, &c. tum ex dicto secundo fundamento: tum etiã, quia supplementum Pisanelæ in verb. clericus. 3. in fin. refert & sequitur dictam literam Concil. Basilien. dicens se eam extraxisse de libro Domini Iuliani Cardinalis Sancti Angeli, qui authoritate Apostolica Martini V. præfuit in dicto Concilio Basiliensi, & sibi ostendit prædictam constitutionem in camera sua, & studio suo Florentiæ, anno 1440. die 11. Decembris: tandem Felin. dubius de hac re relinquit cogitandum propter diuersam

literam

literam Concilij Constantiensis, quam ibi refert ex sancto Antonino: nō enim viderat, nec legerat acta Concilij Basiliensis, vt ipse apertè insinuat, & allegat Abbatem in Clementina.2.de sententia excommunic. hanc partem tenentem, in hanc etiam sententiam refertur Syluest. in summa, verbo excōmunicatio, dicens, quòd illa constitutio fuit facta antequam Concilium illud reuocaretur à Summo Pontifice, nam priùs fuerat legitimè congregatum & conuocatum, & Eugenius IIII. reuocauit posteà, & aliqui Cardinales perstiterunt & prosequuti fuerunt Concilium vsque ad depositionem ipsius Eugenij, sed quòd illa constitutio facta fuit antequam reuocaretur, prout refert Frater Martin. Ledesmius in loco infrà citando pro contraria parte. Ego autem hoc non inuenio apud Syluest. sed potiùs contrarium, vt ibidem dicemus: verùm hāc literam Concilij Basilien. expressè approbat, atque in suo libro inserit, eam declarans Petrus Rebuff. in Concordata, in titulo de excommunicatis nō vitand. fol. 727. Idē facit prioris immemor Cosmas Guimier in pragmat. sanctione Gallican. titul. de excōmunicat. nō vitand. fol. 203. & sequentibus. Hanc etiam literam Basiliens. probare videtur, vtramque tamen referens, Nauar. in cap. 1. §. laboret. n. 10. de pœnitent. distin. 6. idem in Manual. Latin. cap. 9. num. 6. & latiùs cap. 27. numer. 35. vbi addit, malè esse relatam à Felin. vbi suprà, & à sancto Antonino vbi infrà, secundum lecturam Concilij Constantiensis, & benè à se in dict. §. laboret. & quòd fuit lata extrauagās hæc à Martin. V. & renouata à Concilio Basiliensi, dict. sessione. 20. & quòd fuit acceptata semel per Concilium Bituricēse in pragmatica sanctione Gallicana suprà relata, & iterum renouata à Concilio Lateranensi habito sub Leone X. & in concordatis inter eum & Franciscum Primum, vt per Rebuff. vbi suprà. Idem refert Bernard. Diaz de Luco in sua praxi criminal. canonica. cap. 73. de concubinarijs. in versic. & ne quis contemnat. vbi contendit, dictam sessionē 20. Concilij Basiliensis, in qua continetur præfata constitutio de excommunicatis non vitandis, & decretum contra concubinarios, fuisse factam ante eius scissuram, & quòd quamuis illud Cōcilium non fuit ab Ecclesia receptum, tamē ordinata in eo ante scissuram factam, recipiuntur & allegātur à Doctoribus, prout sunt supradicti, respectu dict. constitutionis ad euitandum scandala. Tandem de re hac anxius Couarruuias in dicto capitulo alma mater. 1. parte relect. §. 2. num. 7. ibi, ego verò, &c. vtramque literam referēs, censet quòd standum esse constitutioni Basiliēsi dubio procul, nisi à tot authoribus. vt infrà videbimus, iuxta sensum alterum, hæc ipsa constitutio foret sæpissimè citata, & nihilominus minimè audet à Basiliensi constitutione discedere, cum posterior sit & ex primo fundamento suprà pro ea adducto existimans præfatam constitutionem, quæ Concilio Constantiensi tribuitur, fuisse à Martino V. tempore eiusdem Concilij conditam absque ipsius Concilij decreto, eo quòd ipsam in eo reperire nequiuerit, prout re vera non extat: cuius in hoc sententia coadiuuari videtur ex eo quòd in constitutione Constantiensi suprà relata, loquitur per verbum personæ pluralis numeri, nempè, tenore præsentium misericorditer indulgemus, & iterum in versic. nam à communione illius, &c. volumus abstineri, quod potius congruere videtur modo loquendi Pontificis, quàm synodi conciliaris: at verò constitutio Basiliensis Concilij bis vtitur verbo Statuit, quod conuenit synodo: quamuis hoc fundamentum non satis vrgeat: quoniam etiam synodus vtitur aliquando prima persona pluralis numeri, vt patet ibidem folio. 648. & prętereà in synodo Constantiensi reperiuntur decreta Martini V. & eiusdem synodi eodem modo composita, quo hæc de qua agimus, vt patet ex eodem Concilio folio. 561. pag. 2. Nihilominus hāc eamdem partem amplecti videtur Michael Palacio Concanonicus noster Ciuitatens.

tens. in 4. sententiarum. distinct. 18. disputatione. 7. pagin. 272. ibi, at vero: vbi refert Concilium Basiliense supradictum, eiusque literam, dicens esse saluberrimũ de hac re decretum, quod euulgatum legitur primo Constantiensi, etiamsi ibi non extet. Sed expresiùs idem Magist. Palacio hanc partem probauit eodem libro 4. sententiarum in 5. & 6. distinction. disputat. 3. pagin. 159. & sequenti. in versic. decreuit synodus Constantiensis, vbi referens literam Concilij Constantiensis, suprà primo loco positam, inquit postea, quòd Concilium Basilien. idem decreuit sessione. 20. nẽpè generaliter excommunicatos vitandos non esse, modò euidens non sit eos hac censura teneri, vt quia factum est euidens, vt in euidenti clerici percussione, vel quando nullo suffragio iuris excusari potest, hos videlicèt, non esse vitandos, sicque approbat literam Concilij Basiliensis suprà relatam, insuper & literam Concilij Constantiensis loco speciei vel exempli: additque, sessionem præfatam Basiliens. quantum ad hoc esse authenticam, quippè legati Eugenij Papæ à sessione 17. astiterunt huic Concilio & illi præfuerunt, & ita si non quoad alia, quæ tangunt Papalem præeminentiam, saltem quoad ea, quæ illam non concernunt, authoritate roborari Apostolica videtur, & à Parisiensibus Theologis veneratur cum Papa Adriano: quamuis idem Magister distin. 18. disputatione. 3. pag. 342. in versic. hæc autem omnia, tertiò retulerit ex præfato saluberrimo decreto Constantiens. non esse vitandos excommunicatos, nisi in duobus casibus, aut quando sunt nominatim denuntiati & declarati, & quando incidunt in canonem contra percutientem clericũ, quod nulla tergiuersatione possit excusari, sicque videtur à priori sua sententia discedere, approbareque literam Constantiensis Concilij: nihilominus intelligendus est iuxta à se tradita superioribus locis, nempè, vel in alio quocumque notorio excommunicato, quandoquidem illud satis expresserat, & nunc quoque hoc tertio loco ad ibi dicta se refert illis verbis, Vt suprà à me satis est dissertũ: itaq; author hic satis probare videtur hanc literam, & partẽ Concilij Basiliensis, quamuis Constantiensem non explodat, sed illam loco exempli, siue speciei notorij excommunicati, de quo generaliter loquitur Concilii Basiliense, admittat, magni faciens semper prædictorum Conciliorum decreta, propter saluberrimam ipsorum dispositionem, atque Christi fidelibus nimis fauorabilem. Denique eamdem literam Cõcil. Basil. approbat & tenendam dicit, non verò literam Concilij Constantiens. Paz in sua praxi in 5. tempore primæ partis. 1. tom. num. 72. cum sequentibus.

7 Rursus, maior pars authorum, atque vsus Ecclesiæ Catholicæ literam Concilij Constantiensis primo loco suprà relatam probauit, atque recepit. In primis enim sanctus Antoninus Archiepiscopus Florentin. in 3. parte suæ Summæ. titul. 25. c. 3. eam referens, dicit esse Concilij Constantiens. sub Martino V. & insuper addit, quosdam dixisse, illam constitutionem fuisse in Concilio propositam, sed non acceptatam, præcipuè ab Italica natione: alios verò, fuisse temporalem, scilicèt, per quinquennium, vsq; ad Concilium sequens, quod Senis fuit celebratum, sed nullum horũ fuisse verum. Nam duo viri famosissimi in vita & scientia, qui præsentes fuerunt Concilio Constantiensi, vbi facta fuit dicta constitutio, dixerunt, ipsam acceptatam fuisse ab omnibus, & perpetuam, vnamque de concordatis; & quòd Magistri etiam vniuersitatis Parisiensis acceptauerunt eam, quia in ipsa dicitur, Omnibus Christi fidelibus: & quòd vnus ex dictis famosissimis viris, post celebratum Concilium Senis, cui etiam interfuit vadens ad curiã ad visitandum Martinũ V. Papam, cùm ipse putaret dict. constitutionem fuisse temporalem, scilicèt, per quinquennium tantùm, sicque iam expirasse, loquens cum Papa, petiuit ab eo, vt concederet sibi ex gratia, vti tali sententia, siue dispensatione, quam continebat

riebat illa constitutio, respondit Papa, Vos scitis illam esse vnam de concordatis: & cum ipse interrogans, quinquennalem esse objiceret, dixit Papa Ego volo quòd semper duret: & quòd dominus Iulianus Cardinalis super hoc consultus dixit, tale indultum datum non solum Germanicis, verùm etiam omnibus Christianis: & de iure esse perpetuum, quia ista est natura constitutionis ipsius, nisi reuocetur: non fuit autem reuocata, sed in Concilio Basiliensi confirmata ante sui dissolutionem: ergo, &c. Cuius relatione, atque testimonio illorum trium grauissimorum virorum, quos refert, qui fuerunt testes oculares dicti Concilij, satis superque remanet verificatum, atque probatum, non solum prædictam constitutionem fuisse editam in Concilio Constantiensi, sub Martino V. & ab ipso ore proprio promulgatã, & in Concilio posteà Basiliensi ante ipsius scissuram confirmatam, præcipuè cum præd. dominus Iulianus authoritate Apostolica eiusdem Martini V. præfuerit in dicto Concilio Basiliensi, vt ex ipsius initio constat: sed etiam præd. eius literam esse amplectendam, quamuis non extet inter acta Concilij Constantiensis, & in Concilio Basiliensi posteà sequuto, diuerso modo euulgata reperiatur in prædicto secundo casu excepto, in quo excommunicati sunt vitandi, vt est prædictum. Idem refert ipse Beatus Antoninus in tractatu de censur. cap. 83. in versic. nota diligenter, mihi verò est in tractatu de excommunic. cap. 79. num. 16. volum. 6. tract. diuers. Doct. Idem refert & sequitur Angel. de Clauas. in sua Sũma, verbo excommunicatio. 8. nu. 3. dicẽs, quòd ipse etiam habuit à fide dignis personis, quòd fuit confirmata & approbata prædicta constitutio in Concilio Constantiẽsi. Eandẽ partẽ breui tuetur sermone Felin. in capit. cum non ab homine, in finalibus verbis, de senten tia excommunicationis. Decius in capit. 2. de except. numer. 4. vbi reprobat Felin. in dicto capit. Rodulphus. contrarium tenentem. Syluest. in Summa, verbo excõmunicatio. 5. quæst. 4. num. 7. ibi, sciendũm est quartò Caietan. in sua Summa, verbo excommunicatio minor, vbi refert literam prædicti decreti Constantiensis, illamque probat. Idem in verbo absolutio. 1. ibi, extrauaganti, &c. vbi dicit hanc extrauagantem esse consuetudine vtentium approbatam. In hãc partem refertur etiam idem Syluest. in sui conflatorio, in Epistola, quæ ibi habetur in vltimo folio, ad lectorẽ scribens, standum esse extrauaganti Concilij Constantiensis, & non determinationi Concilij Basiliensis, addens, quòd quãdo scripsit Summam, putauit prædictam constitutionẽ Concilij Basiliensis fuisse editam antequam Eugenius IIII. reuocaret illud Concilium, & quòd posteà legit Ioannem de Turrecremata in sua Summa Ecclesiæ, dicentem, prædictam extrauagantem non fuisse editam, nisi post scissuram Concilij: vnde infert Syluest. nullius esse momenti, ideò nec illi standum, sed adhærendum esse extrauaganti Concilij Constantiensis: prout hæc omnia, hanc partem expressè probans quatuor fundamentis, & dicens, hanc hodie esse in vsu, non verò Basiliens. probat Ledesmius in 2. 4. quæst. 25. art. 1. fol. 345. colum. 2. & 3. & expressè idem probat Adrianus in 4. tractatu de confessione. quæstione. 9. folio. 282. vbi inquit, Concil. Constantiens. per Basiliens. posteà confirmatũ esse: idẽ Adrian. in materia de clauibus. quæst. 3. fol. 310. vbi etiam meminit Basiliensis Concilij: sed tamen inquit, quòd quia de illius authoritate plures dubitant, & communiter ei pondus authoritatis non defertur, possumus stare Concilio Constantiensi, & est pro consolatione timoratorum. Sed & in eamdem opinionẽ referuntur Maior in 4. Sententiarum, distinct. 18. quæst. 3. & Ioannes Driedo de libert. Ecclesiast. pag. 88. Eam etiam probat Summa Armilla aurea, verbo absolutio. §. 30. vbi refert illud Caietani vbi supra, hoc Concilium Constantiense esse consensu vtentium approbatum. Idem author in verbo excommunicatio. 1. §. 50. vbi asserit,

asserit, esse approbatum Concilium hoc Constátiense in Basiliensi ante eius scissuram. Eamdem sententiam tenet Ioannes à Medina in suo codice de restitutione, quæstione. 3. in causa. 9 fol. 21. col. 1. Hanc eamdem partem probat Frater Dominicus à Soto in. 4. Sententiarum, distinctione. 1. quæstione. 5. articu. 6. pagina. 106. columna. 2. in versic. in transitu autem, vbi mentionem faciens prædicti Concilij Basiliensis, affirmat, quòd vsus Ecclesiæ tam amplam exceptionē, (nempè in quocumque notorio excommunicato) non recepit, nisi illam dumtaxat Concilij Constantiensis; quam quidem constitutionem, vt Antonius inquit, Papa Martinus confirmauit. Rursus, idem Dominicus Soto optimè distinctione. 22. quæstione. 1. artic. 4. pag. 946. colum. 1. &. 2. vbi profitetur, quòd licèt constitutio Basiliens. facta fuisset ante schisma: posteà tamen in Concilio Florentino sub Martino V. omnia fuerunt decreta secundum tenorem Concilij Constantiensis, & ideò iã more vtentium, & vsu Ecclesiæ receptisimũ esse, vt non euitemus, nisi duas illas excommunicatorum species, quas præd. Concilium Constantiens. iussit; & quòd ita absque vllo metu tenendum est: ipse tamen hoc non inueni in præd. Concilio Florent. quamuis totum consultò perlegerim. Idem Soto distinct. 13. articul. 9. quæst. 1. colum. penult. in versic. verumtamen, pagin. 554. eamdem constitutionem Constantien. breui sermone sequitur, referens se ad primum locum, distinction. 1. suprà citatum. Eamdem literam Constantiens. probauit Alfons. à Castro (quamuis alterius Basiliens. non meminerit) libro. 2. de potestá. leg. pœnal. c. 15. versic. circa istos sic occultè excommunicatos, &c. colum. mihi. 1919. in magnis, & Victoria in sua Summa de Sacrament. Baptismi, quęst. 30. & de excommunicat. quæst. 4. & latiùs quæst. 10. per totam, vbi asserit, quòd ita testatur vsus Ecclesię, quia illa determinatio Concilij Constantiēsis nõ extat apud nos, nec in pręd. Concilio ex defectu impressorum, sed quòd multi testantur eam vidisse: & Papa Eugenius in quibusdã ordinationibus reuocauit omnia facta in Concilio Basiliensi, vbi fuit ordinatum, quòd omnes excommunicati vitarentur (intellige notorij) quod erat contra determinationē Concilij Constantiensis: ibiq; in fine ponit duos casus, in quibus quilibet fidelis tenetur iure diuino vitare excommunicatũ, quomodocumque sit excommunicatus. Eãdem partē sequitur simpliciter F. Barthol. à Medina in sua Summa *de instruccion de confessores*, lib. 1. §. 5. fol. 44. colũ. 1. & F. Ioseph. Angles in suis Floribus Theologicarum quęst. in quęst. de excommunic. in 2. difficul. in. 1. dubio, vbi post allegatam extrauagantem, Ad vitãdum scandala, præd. Concilij Constantien. inquit, Hinc reuocatum est Conciliũ Basiliense, vbi excommunicatũ notorium ante denuntiationem vitandum præcipiebatur, vt referunt Adrian. & Syluest. nam Ecclesiastica consuetudo, quæ est optima legum interpres, solùm tenorē Concilij Constantiensis, vt habetur in dict. extrauagãti, seruat. Idem fatetur D. Couarruu. vbi suprà, num. 9. dicens, magis receptam esse in Christiano orbe Martini V. & Constantiensem constitutionem: & Nauar. (quamuis literam Concilij Basilien. probauerit) in dicto suo Manuali Latin. cap. 27. num. 35. in. 3. notab. vbi quamuis dicat videri consequi ex. d. Concil. Basil. peccare omnes Catholicos Galliæ & Germaniæ, qui Lutheranis manifestis, imò & palam confitentibus se tales, cõmunicãt, quia sunt manifestè excõmunicati propter hæresim nõtoriam, per Bullam Cœnę Dñi: sed quia durũ est damnare gentē, in qua sunt tot viri eruditissimi, pientissimi, & Academiæ celeberrimę, præsertim Parisiensis, Tolosana, & Louanien. probabiliter dici potest, pręd. extrauagantē esse vsu receptã, cũ sola illa limitatione, De excõmunicatione manifesta percussionis clerici, iuxta tenorē antiquę: vel quòd multitudo negotiorum, & necessitas cõmunicandi, atq; negotiandi faciat licitum,

quod

quod aliàs nõ esset, iuxta regulam, quod non est licitum, de regul. iuris. Hæc ille. Idẽ priùs in dict. Manual. c. 9. num. 6. quibus verbis expressè fatetur vsum nostræ constitutionis Constantiens. nã illud de necessitate cõmunicandi, &c. quod posteà adiecit, non est necessariũ, quando-
8 quidem etsi sciuerim aliquẽ * esse hæreticum, nõ teneor illum vitare, donec sit condemnatus de hæresi: eo enim quòd quis de hæresi condẽnatur, censetur nominatim excõmunicatus, secundũ Dominicũ à Soto vbi suprà in duobus posterioribus locis, vbi eum citauimus: licèt enim hæretici sint excommunicati ipso iure, vt in c. excõmunicamus, in 1. & per totũ, de hæretic. & in Clementina 1. eodem titulo, & in Bulla in Cœna Dñi, quotannis legi solita: excommuni-
9 catio enim * hæresi cohæret, sicut lepra leproso, & homini vmbra, vt refert D. Ioan. a Rojas de hæreti. 1. part. num. 249. qui nu. 246. & sequentibus, probat cum Iuristis in proposito aduersus Theologos, idem esse in occulto hæretico: attamen ante declarationẽ Ecclesię vitandi non sunt, vt ex dict. Concilio Constant. aduertit Nauarr. & ante eum Soto vbi suprà. Sicque est intelligendus D. Siman-
10 cas de institu. Cathol. tit. 40. nu. 43. * Cũ illis tamen, qui propter hæresim carcere clausi sunt, seruari solet, quòd priùs etiã quã declarẽtur hæretici, tamquã excommunicati deuitari solent, nec diuina officia, nec sacrificia permittuntur audire, nec alijs Sacramentis Ecclesiæ vti, nec tradũtur Ecclesiasticæ sepulturæ, donec causa peragatur: tunc enim vel exuruntur dãnati, vel ad Ecclesiasticã sepulturã absoluti dantur, secundũ Simãc. de instit. Cathol. tit. 27. nume. 9. Quod licèt fiat ante sententiã, non ideò eos iudicat Ecclesia excõmunicatos ante declarationem, sed vsque ad decisionem causæ tamquam suspectos de hæresi & excommunicatione, eos separat à communicatione fideliũ, ne, si fortè posteà appareãt hæretici, indignè communicent, & sacrilegè intersint diuinis.
11 Fundamentũ autem huius partis, vel ex eo sumi potest, quòd statutũ in illa synodo Constan. fuit saluberrimũ institutum ad sedandas timoratas consciẽtias, adimendosq; scrupulos: nã cũ aliter excõmunicati, quã in dicta synodo Constantiensi continetur, nõ sint ita notorij, sicut ille notorius clerici percussor, multi insperperent scrupuli inter homines, vtrùm illi, cũ quibus conuersantur, sint excõmunicati: nam quamuis notoriè sit quis excõmunicatus extra clerici percussorẽ, cum tamen nominatim non sit quis excõmunicatus, publicatus, vel denunciatus, multi existimabunt, eum non esse notoriè excõmunicatũ, qui verè sit, sicq; communicando cum eo, peccarẽt, atq; proinde excõmunicationẽ minorẽ incurrerent: alij verò notoriè excommunicatũ iudicabunt illũ, qui talis non sit, quẽ cum iniustè vitare curabũt, eum iniuria afficient, alijsque scandali ansam præbebunt: plures etiam dubij, anxijque erunt, an eum vitare debeãt, necne: sicq; tota Respublica abundabit scrupulis super huiuscemodi negotio, resque confusione plena erit. Ergo cõstitutio Basilieñ. nõ admodum conueniet fini, in quẽ ipsa dirigitur, nempè ad vitanda scandala, & sedãdas proborũ virorũ cõsciẽtias. Salubriter igitur ad vitãda prædicta scãdala, & multa pericula, quæ cõscientijs timoratis contingere possunt, vniuersis Christi fidelibus misericorditer indultum est per Concilium Constant. vt non teneantur euitare alios, quàm nominatim excõmunicatos, publicatos, vel denuntiatos, atque ita notorium clerici percussorem, quòd nulla tergiuersatione celari possit. Si ergo teneremur etiam vitare alios quoscumque notorios omninò excommunicatos, contrarius effectus inde sequeretur intento à dicto Concilio Constantiensi, nẽpè quæ prædiximus inconuenientia. Inducta autem ad vnũ effectum, non debent contrarium operari, vt in l. legata inutiliter. ff. de legatis. 1. & in l. legata inutiliter. ff. de adimendis legat. Sed dices, nõnè quæso ea-
12 dem damna * iam suprà considerata sequẽtur ex euitatione notorij clerici percussoris,

cussoris, quæ ex alio quocũque notorio excommunicato, vt videtur? quare igitur diuersum statui debet in vno casu, quã in alio, cũ eadẽ ratio in vtroque militare videatur? ergo idem ius statui debet: argumento. l. illud cũ similib. ff. ad. l. Aquil. Rectè igitur Concilium Basil. quemcumque omninò notoriè excommunicatũ pręcepit euitari, quandoquidem nulla differentiæ ratio, saltem concludens, assignari potest inter vtrumque casum, vt dicebamus in quarto fundamẽto cõtrariæ partis. Responderi tamẽ potest, in notorio clerici percussore ius & factũ esse notorium; quòd si aliquando probabilis dubietas adsit, iam nõ erit omninò notorius clerici percussor, prout requiritur, ac per cõsequẽs non euitabitur: at verò in alijs notorijs excommunicatis, etiamsi factum sit euidens, iusque certũ, attamen non ita notoriũ est, sicut in notorio clerici percussore contingit: difficiliùs enim cæteri casus excommunicationis cognosci possunt, quã ille specialis notorij clerici percussoris: quare in cæteris declaratio nominatim facta ab Ecclesia requiritur, atque denuntiatio ipsius, vt euitari debeat: quod infrà dicemus.

Ex quo diluitur altera difficultas, quæ oriri videbatur ex exceptione notorij clerici percussoris, facta à prædicto Concilio Constatiensi, nam iuxta eam idem à fortiori videbatur dicẽdum in manifesto hæretico, cũ is sit omninò hereticus, ita vt nulla tergiuersatione celari possit, factumq; & ius sit euidentissimũ: videbatur enim hunc euitandũ esse, & tamen contrarium docuimus suprà, nẽpe requiri sententiã: igitur, &c. Hoc namq; quãuis ita verum sit, quantũ ad claritatẽ notitiæ, non tamen quantũ ad authoritatem claritatis: quia, etsi quando factũ ita notorium sit, quòd nulla possit tergiuersatione excusari, executio fieri possit, non tamẽ tenemur ad exequẽdum, quamdiu Ecclesia, vel iudex tolerat; ad ipsam enim spectat declaratio huiuscemodi negotij, nõ verò ad quoslibet priuatos: at verò super omninò notorio percussore clerici nulla dubietas, vt plurimũ, contingere potest in facto, nec in iure, ideò notorius clerici percussor iustè vitari præcipitur, absque alia iudicis declaratione, quòd si aliqua dubietas in facto subrepat, non vitabitur: in alijs verò etiã euidẽter excõmunicatis frequentiùs contingere poterit dubitari, an tales sint, necne? sed quia dari potest casus notorij hæretici, ita vt nulla tergiuersatione celari possit, & tamen hic non erit vitãdus ante declarationẽ Ecclesiæ, veriùs dicẽdum videtur, Ecclesiã casum notorij percussoris clerici excepisse in fauorem status clericalis. En tibi fundamẽta & authoritates vtriusq; partis: indicandũ igitur nunc est, quænam sit tenẽda.

Resoluo igitur primò, verum quidem esse, in Concilio Constantiensi, sub
14 Martino V. celebrato, * editam fuisse prædictam saluberrimam constitutionem, iuxta literam & sensum primo loco relatam, & secundo fundatã: & quãuis inter acta Concilij Constantiensis ipsa non extet, est tamẽ hoc receptissimũ apud crebriores & grauiores authores, atque testimonio testium omni exceptione maiorum comprobatum, qui prædicto Concilio interfuerunt.

Præterea & secundò, verum esse video, præfatam constitutionem Concilij Constantiensis, siue extrauagantem Martini V. in eodem Concilio editam, in Basiliensi fuisse, esseque vulgatam, atque positam iuxta secũdam literam suprà relatam, & primò fundatam; sicque loco specialis exceptionis, notorij clerici percussoris factæ à Concilio Constantiensi, in Basiliensi, illa sublata, adijcitur atque inseritur alia generalis cuiuscumque notorij excommunicati, cuius factũ nulla tergiuersatione excusari possit, vt omnibus vidẽtibus præfatã sessionẽ. 20. eiusdem Basiliens. Cõcilij patebit, atque iuxta eam literam fuisse initam concordiã in Concilio Lateranensi suprà citato cũ Rege Franciæ, per Leonem X. qui eam approbauit, atque acceptatam semel per Concilium Bituricense, in præfata sanctione Gallicana, vt patet ex Rebusso

Rebuffo, & Cosma Guimier præcitatis: quod aduertit nominatim Nauarr. vbi suprà.

Tertiò, semoto vsu, & confirmatione Apostolica, existimo satis posse dubitari de authoritate præd. Concil. Constant. & Basil. præterquã in his, quæ specialibus Bullis Martini V. & Nicolai V. maximorum Pontificũ expresè approbata sunt, de quibus infrà responsione ad argumenta pro Constitutione Concilij Basilien. suprà adducta agemus.

Quartò & vltimò (in quo consistit tota vis, atque vtilitas præsentis disputationis) intrepidè teneo, atque est obseruandum literam priorem Concilij Constantiensis esse receptam Ecclesiæ vsu, atque omninò cõsuetudine approbatã: quod etiam authores contrariæ opinionis fatentur apertè, eamque esse obseruandã in iudicando & consulendo indubiè, & absq; vllo metu, nempè, vt nullus alius excommunicatus vitandus sit, nec vitare teneam*, nisi illũ, qui nominatim excõmunicatus fuerit, & à iudice publicatus, vel denũtiatus, & prætereà notorius clerici percussor, ita quòd factũ nulla posit tergiuersatione celari, aut vllo suffragio excusari: non verò alius quicũque, etiã notorius omninò excommunicatus, ante eius publicationẽ, siue denũtiationẽ, vt patet ex omnibus suprà adductis pro hac 2. parte. Idque procedit, quamuis constitutio præfata Basiliensis authoritatem haberet, quam nõ habet: quandoquidem, nec fuit accepta, nec vsu recepta, sed ea, quã prædiximus Cõstant. quinimò contrariæ Basil. derogatũ: ea enim est natura atq; legis cõditio necessaria ad sui valorem, vt à principio recipiatur, vt in c. in istis. 4. dist. ibi: Leges instituuntur, cũ promulgantur: firmantur cũ moribus vtentiũ approbantur: sicut enim moribus vtẽtium cõtrarium, nonnullæ leges hodie abrogatæ sunt, ita moribus vtentiũ ipsæ leges confirmantur: ex quo deducitur ibi illud Telesphori Papæ, quo decreuit, vt clerici generaliter à Quinquagesima ieiunandi propositum susciperent, & à carnibus & delicijs abstinerent, quia moribus vtẽtium approbatum non est, aliter agẽtes transgresionis reos non arguit: per quẽ tex. hanc doctrinam comprobat Syluest. in sua summa, verb. lex. nu. 6.

Hinc videmus, aliam extrauagantem Pauli Veneti incip. ambitiosæ. de rebus Eccles. non alien. dum prohibet locationes rerum Ecclesiasticarum vltra triennium fieri, sub censuris, alijsque pœnis, non debere seruari in terris, vbi non fuit acceptata, vel vbi contrario vsu sit eidẽ derogatum, vt infrà suo loco dicemus c. 8. ergo ita & eodem modo dicendum est in proposito, vt constitutio illa Concilij Basil. de qua agimus, cum non fuerit acceptata, sed altera Constantiensis, quæ vsu Ecclesiæ est recepta, illa nõ obliget, hæc autem liget: vt cum communi resoluit Anton. à Corduba lib. 1. quæstionarij. q. 43. statim in principio. Et quod diximus de constitutione Concilij Basil. non esse vsu receptam, idem dicendũ prorsus erit de renouatione eiusdem facta in Concil. Lateran. suprà citato. Nam authores graues, qui parum post prædict. Concil. Lateran. claruerũt, constitutionem Concilij Constantiensis sequuti sunt, & suis scriptis sequendam esse docuerunt: & prætereà in specie de censuris prædicti Concilij Lateran. dubitat Caietan. in summa, verb. excommunicatio, fuerint ne receptæ, quòd nouæ essent suo tempore. In eadẽ dubitatione etiam est reuerendisimus Bartholomæus de Carrança, Archiepiscopus Toletan. in Summa Concil. in summa eiusdem Concilij Lateranen. Et idem dici potest certiùs de hac constitutione, cum idem Caiet. qui parũ post præfatum Concil. scripsit, Victoria, & Dominicus à Soto, nulla facta mẽtione de hac Lateranen. Concilij constitutione, sequuti sint Concil. Constant. Sed arguet aliquis aduersus hanc nostram sententiam, ex verbis Christi ad Petrum. Si Ecclesiæ non audierit, sit tibi tamquam Ethnicus & Publicanus: sed quã primũ cõstiterit mihi aliquem esse Ethnicum, teneor illum vitare à sacris, ac cum eo

non

non communicare in diuinis: ergo quã primum mihi constiterit aliquẽ esse excommunicatum, licèt denuntiatus non sit, aut notorius percussor clerici, iure diuino teneor illum vitare. Sed dicendum est, verba predicta Christi non esse contra nostram sententiam, quia tunc non auditur Ecclesia, quãdo præceptis illius non obtemperatur, & maximè cum illa sua sententia eum veluti pertinacẽ damnauit: quare ante sentẽtiam aut declarationem iudicis, qua constat iam illũ Ecclesiæ nõ audire, non est tamquã Ethnicus & Publicanus habendus, vt excommunicatum à sacris, & communicatione illorum excludamus. Vel secundò dicamus, vt velit Christus, eum, qui Ecclesiæ præceptis non obedierit, esse habendum tãquam Ethnicum & Publicanũ: non tamen est vitandus antequã ab Ecclesia vitari præcipiatur, aut sit notorius clerici percussor: hos enim vitandos præcipit Ecclesia, & præfata constitutio Concilij Constantiensis cẽset, atque ideò hi solum quoad præsentem materiam videntur Ecclesiæ non audire.

His igitur ita constitutis, superest vt ad fundamenta prioris partis (hoc est cõtrariæ) respondeamus per ordinem. Et primò non obstat quòd approbata fuerint, quæ in illa synodo Basiliensi, * &
15 Constantiensi acta fuerunt circa damnationem quorumdam articulorum hæreticorum, atque itidem, quæ circa censuras & causas beneficiales decreta fuerunt, per Bullas Martini V. & Nicolai V. vt patet in eisdem, quæ sunt in dict. secundo tom. Concil. illa fol. 563. & sequentibus, hæc fol. 693. quoniam hic nõ agimus de præfatis erroribus, nec de causis beneficialibus, sed tantũ an notorius excommunicatus vitandus sit absque denũtiatione, de quo in dictis Bullis non video verbum vllum: quia quamuis in Bulla Nicolai V. approbentur atque ratificentur inter alia absolutiones à quibuscumque excommunicationũ, anathematizationum, & alijs cẽsuris Ecclesiasticis interdictorum, tam generalium, quam specialium relaxationes, ac etiam illarum fulminationes & appositiones, iuramẽtorum etiam fidelitatum relaxationes, rehabilitationes ab omni macula irregularitatis aut alia inhabilitate vndecũque processerit, & alia huiusmodi ibi contenta: nihilominus tamen præfatam constitutionem Concilij Basiliensis de notorio excommunicato vitando, non inuenio approbatam in præfatis Bullis.

16 Secundum fundamentum etiam nõ obest, * quoniam verius est, etiam in factis notorijs, quæ nulla tergiuersatione celari possunt, requiri sententiam declarationis, vt optimè docet Caietan. super Diuum Thomam in 2. 2. quæst. 12. articulo 2. versic. ad hoc dubiũ, vbi inquit, quòd quando notorium facti toleratur à iudice, tolerãdum quoque insinuatur priuatis: peruersus enim ordo statuitur, vt priuati teneantur facere, quod superior timet attẽtare: eueniet enim quòd principe existente notoriè hæretico, Ecclesia tacens vellet subditos illi non pa-
17 rere, quòd non est dicẽdum. * Prætereà etiamsi facti euidentia sit, requiritur manifestatio authoritatiua, vt quòd authoritas publica inchoauit lege, authoritas publica perficiat iudice: quia licet quando est aliquid ita notorium, quod nulla possit tergiuersatione excusari, possit exequutio fieri, non tamen tenetur quis ad exequendum, quãdiu iudex tolerat, vt sic notorium facti sortiatur effectum sententiæ. Probatur prętereà per text. in cap. peruenit. 1. de appellat. & in cap. inter dilectos. de excessib. prælat. vbi etiã in causa notoria requiritur declaratio iudicis: & quamuis text. in dict. c. peruenit. loquatur in notorio clerici percussore, in quo adhùc requirit denuntiationem iudicis, minimè tamen in proposito nocet: quoniam ibi agitur tantum de ea quæstione, an non obstante appellatione sit declarandus & denuntiãdus notorius clerici percussor? & respondetur affirmatiuè: at verò in casu Conciliorum, de quibus agimus, notorius clerici percussor, quando nulla tergiuersatione celari potest, præcipitur vitari statim: itaq, decisio posterior est, quàm dict. c. peruenit.

Superest

Superest igitur, vt illis textibus rectè probetur, etiam in notorijs requiri declarationem iudicis: quam sententiam aduersus Abb. probauit alios allegãs D. Couarruuias vbi supra num. 8. in versic. ipse verò.

18 Nec contra exemplum Caietani de subditis, Principe existente hæretico, quod teneantur illi parere, Ecclesia tacente, obest text. in capit. final. de hæretic. qui ita se habet. Absolutos se nouerint à debito fidelitatis dominij, & totius obsequij, quicumque lapsis manifestè in hæresim aliquo pacto quacumque firmitate vallato tenebãtur astricti: ex quo videtur contrarium assertioni Caietani

19 prorsus probari. * Vnde fit, vt custodiens depositum sibi ab hæretico commissum, non debeat illud reddere hæretico manifesto id petenti: nam etsi lege naturæ teneantur omnes in reddendo depositum fidelitatem seruare, ab hac tamen obligatione liberatus est quisquis ab hęretico depositum accepit, vt iam post illius manifestam hæresim minimè illud hæretico reddere teneatur, sed fisco id apprehendere volenti. * Sic etiam

20 præses alicuius oppidi, aut arcis munitę, qui sub fidelitate & iuramento illud ab aliquo domino accepit, si huiusmodi dominus hęreticus efficiatur notorius, nõ tenetur illi castrum, aut arcem restituere, nec alteri eius mandato, sed fisco, cui iure ipso competit talium rerum dominium. Quin etiam Catholica vxor debitum hęretico viro reddere non tenetur, vt argment. & ex ratione dict. cap. fin. probatur, & in capit. de illa. de diuort. vt hęc omnia refert & probat, latè agens de intellectu dict. capit. de illa. Alfonsus à Castro lib. 2. de iusta hęretic. punitione. capit. 7. per totum. & D. Simanc. de institut. Catholic. titul 46. numer. 73. fol. 225. Cùm igitur dict. capit. fin. de heret. dicat, Absolutos, &c, apertè ostenditur, sententiam esse à iure latam, & nõ à iudice proferendam: ergo contra Caietani assertum.

21 Sed hoc inquam non obest, quoniam etsi hoc casu sententia condemnatoria iudicis necessario nõ sit, vt in dict. capit. final. adhuc tamen declaratoria requiritur, nempè hunc esse notorium hęreticum, ad hoc vt ipsius capit. final. pœnas incurrat: quandiu enim Ecclesia tolerat, subditi domino parere tenentur, vt rectè in terminis probauit Caietan. vbi supra: cuius in hoc sententia comprobatur ex altera, quam modò adduximus, nempè etiam in notorijs requiri declarationẽ iudicis: idque roboratur ex decisione text. in capit. cùm secundùm leges. de hęretic. in 6. ad finem, vbi quamuis bona hęreticorum ipso iure sint cõfiscata, confiscationis tamen executio, vel bonorum ipsorum occupatio fieri non debet, antequam sententia Ecclesię super eodem crimine fuerit promulgata: cuius text. decisio etsi generaliter in bonis hęreticorum loquatur, nec mentionem faciat notoriæ hæresis, ratio tamen ipsius in quibuscumque hęreticis, etiam notorijs, idem concludit: nec inter vnum & alium hæreticum congrua

22 ratio differentiæ assignari potest: * nemini namque priuato, nec etiam iudici seculari, cùm sit incompetens causæ, licet iudicare aliquem hęreticum, etiam si notorius talis appareat, quousque ab Ecclesia id iudicetur, aut per sententiam declaretur. Limitant tamẽ nonnulli loquentes generaliter in quocumque crimine notorio, preterquàm si iudex executionis, esse iudex competens cognitionis ipsius causæ, tunc enim non esset necessaria sententia declarationis, si ita notorium esset crimen, quòd nulla posset excusari ratione, sed poterit executio fieri ab eodem iudice absque declaratione, secundùm Dominicum consilio 136. columna vltima. & Albertum in rubrica de hereticis, quæstione 13. num. 43. & 46. Declaratio nãque solùm videtur necessaria, cùm est aliquod dubium declaratione indigens: sed quando ita notoriè quis est hęreticus, vt nulla posit tergiuersatione celari, non est aliquod dubium: ergo nulla erit necessaria declaratio Ecclesię. Sed verius est, indistinctè requiri adhuc

huc declarationem iudicis, secundum Couarru. vbi supra alios allegãtem: quo fit, vt illationes, quas supra deduximus ex dict. capit. final. de hæret. collectæ per Castr. & Simanc. vbi supra, intelligendæ sint præcedente declaratione iudicis, aliàs secus. Imò supradicta procedunt, non solùm in foro exteriori, de quo agimus, sed etiam in foro interiori consciẽtiæ, in quo pœnæ supradictæ non debentur, etiam si impositæ sint ipso iure, ante condemnationem & sententiam, prout tenet gloss. verb. cum augmento, in fin. in cap. fraternitas. 12. quæst. 2. & ibi Doctor. quam sequitur Angel. de Clauas. in sua Summa. verb. pœna. §. tertio, & Summa Rosela in verb. absolutio. el 1. §. 19. & in verb. restitutio. §. sexto. Syluester verb. heresis. 1. quæst. 8. versicul. 3. Ioan. à Medina in suo Codic. de restitut. in rubrica de rerum diuis. colum. 4. sequitur F. Dominicus à Soto, optimè examinãs, pluresque Theologos referens, de iustitia & iure libr. 1. quæst. 6. art. 6. per totũ, vbi reprehendit Alfons. à Castro, vbi infra citabitur, contrarium tenẽtem. Eamdem priorem sententiam probauit F. Petrus de Couarru. in libr. de remedio lusorum. 3. parte, capit. 21. colu. 3. Hanc dicit communem Syluest. in parte, Assasinus in 5. quæstione, & Simanc. optimè disputans, de institu. Catholic. titul. 9. num. 82. qui anno 27. incipit tractare articulum hunc & Couarruu. de sponsalib. 2. parte. cap. 6. §. octauo. numer. 10. Antonius Gomez in l. 1. Tauri. numero 4. & 3. tom. variarum, capit. 2. nume. 5. & latiùs in dicto. 3. tom. capit. 14. de cõfiscatione bon. num. 3. vbi etiam contra Castrum tenet plures allegans: & illam glossam testatur communiter approbatam, plures referens Didacus. Perez in. l. finali. titulo 3. libro 2. ordinam. colum. 377. vbi ampliat, etiamsi pœna sit imposita per verbum, Ipso iure, dicens hanc esse veriorẽ, & receptiorem opinionem. Idem in. l. 4 titul. fin. libro 2. celum. 718. in fin. & sequentibus: sed & alij plurimi eamdem doctrinam sequuntur: tametsi Alfonsus à Castr. vbi supra, paulò post principium dict. capit. 7. existimauerit, quòd reus in conscientia in casu dict. capit. final. ad illius pœnam sustinendam obligetur, etiam ante omnem aliam iudicis sentẽtiam, sicut supra dixerat de priuatione cæterorum bonorũ, latissimè eam probans libr. 2. de lege pœnal. per totum, & ante eum tenuit Abba. in cap. dilecti, nu. 12. de arbitr. & in capit. 1. num. 11. de cõstit. & ibi Felinus, num. & Decius in 1. lectu. num. 20. eamdem opinionem videtur sequutus, qui tamen nutat, & eam sequitur Felin. in dicto capit. Rodulphus. numer. 38. de rescript. & Antonius Gomez libr. 3. variar. resolut. capit. 2. num. 6. Sed hæc vltima sententia explosa est à communi schola Theologorum & Canonistarum, quippè quia à veritate deuiet. Vt autem meliùs intelligatur hæc communis sententia (scilicet vtroque foro necessariam esse iudicis declarationem, etiã in criminibus notorijs, vt pœna à iure imposita incurratur, excepto illo casu à Concilio Constantiensi excepto de notorio percussore clerici) quando quis tenetur vitare excommunicatum: notandum est, nullum esse vitandum, antequam à iudice fuerit legitimè separatus: nam priuati vitando nõ iudicant, sed exequendo obediẽtiam superioris & iudicis, euitant, quos superior vitandos declarauit, & præcepit: hæretici autem quamuis generaliter à iure, vt prediximus, sint excommunicati, & ideò ipsi se abstinere debeant à communicatione fidelium: in particulari tamen Petrus, aut Paulus non est excommunicatus, nec separatus: quare si priuatus aliquis eũ euitaret ante iudicis sentẽtiam, qua separatio illa iuris generalis illi in particulari applicetur, separaret ac euitaret in particulari eum, qui particulariter non est separatus ab Ecclesia, & sic officio iudicis hac in re vteretur, quod priuato non licet: in illo autem casu particulari Cõcilij Constant. de notorio percussore clerici, talis iam ab Ecclesia, non solùm in generali, sed in particulari est separatus, quare nulla est necessaria iudicis sententia.

Ad

Ad tertium contrariæ partis fundamentum respondetur, text. in dicto cap. cùm non ab homine, de sentent. excommunic. cum similibus, dum probat excommunicatum publicum, publicè vitandum esse: occultum verò, occultè, & secretò, procedere de iure cõmuni antiquo Decretalium.
24 * Hodie autẽ, attẽto, supradict. Concil. Constantiensi, in vsu receptissimo, nec occultè excommunicatus vllo modo vitandus est, nec etiam antè denuntiationem, cuius excommunicatio, duobus etiam testibus probari possit, nec publicè, nec priuatè; sicque tollitur sententia Abbatis, Henrici, & Felini, in d. c. cũ non ab homine. & eiusdem Henrici in d. c. cùm desideres. eodem titul. existimantium teneri quem vitare hunc excommunicatum, cuius excommunicatio duobus testibus probari possit, cùm is occultus non sit, nec dici possit: cuius contrarium rectiùs tenet Innocentius in cap. inquisitioni. de sentent. excommunic. quem sequuntur ibi Cardinal. & frequentiùs Doctores, tenentes, excommunicatum non esse ante denuntiationem publicè vitandum, nisi sit notoriè excommunicatus, vt refert Couarru. vbi suprà num. 3. in versic. quid autem. cui magis in hoc applaudit sententia præfata Innocentij aduersus Panormitan. & alios respectu publicæ euitationis: nam de secreta & occulta dubium non esse affirmat, cum secretè vitandus sit, etiam occultè excommunicatus illo iure: hoc autẽ Constantiensi minimè, nec publicè, nec secretè, qui non sit nominatim excommunicatus, publicatus, vel denuntiatus, vel notorius clerici percussor, non autem alius etiam notoriè excommunicatus ante denuntiationem, vt suprà resoluimus.
25 * Quo fit, vt nec sufficiat fama publica, vt teneamur vitare excommunicatos ante denuntiationem. Sicque tollitur etiam responsio text. in dict. c. cum desideres. in 2. eius parte, vt rectè aduertit Couarru. vbi suprà. nu. 7. in versic. 2. & 3. Quarto fundamento contrariæ partis, nempè nullam maiorem rationem differentiæ posse dari, quare magis excipiatur notorius clerici percussor, quàm alius notorius excommunicatus, iam suprà satisfactum est.

26 Superest, vt videamus pro intelligentia præfati Concilij Constantiẽsis, quotuplex sit in proposito excommunicatio? In quo obseruandum est, triplicem considerari posse. Prima est generalis sentẽtia, à iure, vel ab homine lata, excõmunicans omnes incendiarios, adulteros, cõcubinarios, vel alios aliquid prohibitum facientes, vel furtum non reuelantes, & hoc casu etiamsi aliquibus pateat, Titium, vel Sempronium incidisse in illam excommunicationẽ, hoc scientes non tenentur illum vitare in Sacramentis, neque in sacrificijs, cum ipse nõ sit nominatim, sed simpliciter excommunicatus, vt in prima parte dict. decreti Concilij Constantiensis, hoc est, in regula affirmatiua ipsius, quod profitẽtur Doctores suprà citati, de hac re agentes, & prætereà plures referens D. Couar. in dict. c. alma mater. in. 1. parte relect. §. 6. in. 5. conclusione. fol. 54. in fine. & folio sequent. nu. 7. & Nauar. in Manuali Latino, cap. 9. nu. 7. quamuis gloss. 1. in cap. à nobis. el 1. de sententia excõ-
27 municationis, existimet hoc casu * eum dici nominatim excommunicatum, qui fecerit aliquid contra canonem suprà dicto modo excommunicantem, nempè, Quisquis hoc fecerit, sit excommunicatus. Nam si cõstiterit, Petrum actũ hunc prohibitũ fecisse, erit nominatim excommunicatus, iuxta supradictam glossam: sed hæc ipsius opinio vera quidem non est, nec probatur in locis ab ea adductis, atque ideò frequentiori Doctorum suffragio improbatur, vt testatur Couarru. vbi suprà. nu. 8. in princip. Nõ enim huiusmodi est nominatim excommunicatus, sed generaliter, ideò nõ vitandus, vt prædiximus.

28 Secundo modo cõsiderari potest excommunicatio, nempè quãdo quis excommunicatur nominatim, & specialiter nomine proprio, vel officij, vel dignitatis, aut aliquib⁹ appositis signis indubitatis,

dubitatis, vt si feratur sententia excommunicationis in Petrum, Martinum, vel Ioannem, vel in prætorem Salmantinũ, Ciuitatensem, vel Decanum aut officialem modernum Toletanum, & sic de similibus, si tale commiserint crimen, nõ tamen sit declaratus, & denuntiatus, & hoc casu, si aliquis sciat illum cõmisisse prædict. crimen, sicque verè esse excommunicatum, non tenetur eum vitare, quousque fuerit declaratus, & denuntiatus per iudicem, vt in dicto Concilio Constantiensi cauetur: & quòd hic dicatur nominatim excõmunicatus, probatur argumento. l. nominatim. ff. de condit. & demonstrat. & l. 1. & 2. ff. de liberis & posthum. & in. §. nominatim, instit. de exhæredat. liber. ex quibus ita probauit gloss. in cap. cum & plantare. §. excõmunicatos. de priuileg. verb. nominatim. & in cap. constitutionem. de sentent. excommunic. in 6. verb. nominatim. gloss. in Clement. 1. verb. nominatim. de vita & honestate cleric. quas Doctores communi consensu probant, teste D. Couarru. vbi suprà, dicto nu. 8. plures referente.

29 Tertius modus est, quando aliquis nominatim est excommunicatus, & declaratus per iudicis sententiam, quæ illum denuntiat, mandatque denuntiandũ publicum excommunicatum: & hic postquam fuerit publicatus, vel denũtiatus, est omninò euitandus, non verò anteà, etiamsi sit nominatim excommunicatus, vt in primo casu; excepto à præcitato Concilio Constantiensi: ipsum nãque Concilium ad hoc vt nominatim excommunicatus vitandus sit requirit publicationem, vel denuntiationem excommunicationis, etiam si specialis, & certa sit excommunicatio, vt ex eo patet euidenter, & tenet expresè Cosmas in dicta pragmat. sanctione Gallic. super dict. extrauagan. ad vitandum scandala, in gloss. generaliter: & ita vsus vrbis, & orbis habet non vitare excommunicatos specialiter, ob contumaciam nõ comparendi, vel non parendi, antequam declarentur & denuntientur, vt expræssim testatur Nauar. in dicto cap. 1. §. laboret. num. 23. & iterum in Manuali Latino, cap. 27 numero 35. versic. Nota primò, & Couar. in dicto cap. alma mater. 1. parte relect. §. 2. num. 7. versic. quartò ex eadem, & c. dicens, quòd vsus, atque

30 cõmunis interpretatio * Christiani orbis, in hunc sensum accepit prædictam constitutionem, per quam nunc nõ negatur sepultura ijs, qui excommunicati moriuntur, nisi sint denuntiati secundũ Nauarrum in dicto cap. 27. numero 36. vers. ad secũdum, & Paz in practica vbi suprà numero 76. Quod ante eum pro-

31 bauit, * loquens in viatario, cui in vita non fuit mota quæstio super excommunicatione, nec vitatus, vt excommunicatus, nec contra eum sententia synodalis canonis publicata, vt ei non sit denegada sepultura. Petrus Ancharranus consilio 189. tribus de causis, per totum præcipuè num. 2. in summa, A quocumque per simplicem excommunicationem præciso, si non fuerit nominatim excommunicatus, publicatus, vel denuntiatus, aut manifestus percussor clerici, licet cuicumque, tam in necessitate, quàm extra, Sacramenta percipere, perinde ac si non esset præcisus: si autem fuerit nominatim excommunicatus, publicatus, vel denuntiatus, aut notorius clerici percussor, minimè licet, vt ex suprà dictis patet.

32 Publicatio autem excommunicationis fit in ciuitate, loco, aut parochia, excommunicati in publica Missa populari, vel in sermonibus, aliovè actu frequentato per populum, aut per affixionem sententiæ in locis publicis, ita quòd faciliter transeat in notitiam populi argumento tex. in Clement. quamuis. §. si verò. de foro competent. & in Clementina, causam. de elect. in verbo solẽniter, cum ibi notatis. Nec sufficeret publicatio facta in consistorio iudi-

33 cis * corã paucis, iuxta gloss. in Clemen. 1. de sepult. in verbo publicè. Non tamẽ

34 est intelligendum, * vt omnibus de ciuitate debeat esse manifestum, sed satis est quòd transeat in notitiam viciniæ,

seu

ſeu maioris partis, in qua actus geritur, ſicut de notorio dicitur, vt eſt bonus text.in cap.cũ dilectis. de purgat. canon. notatur per Doct.in capit veſtra. de cohabit.cleric.& mul. Oportet ergo, vt aliquid dicatur publicari, quòd ita publicè & palàm fiat, vt tranſeat illicò, vel ſucceſsiuè in notitiam populi, viciniæ, vel maioris partis, vt prædicta omnia probat Coſmas Guimier in dict. pragm.ſanctione Gallic.in titul.de concubin. §. publicè.in gloſſ.ſententiam.pag.187.& iterum in dict.extrauagan. ad vitanda ſcandala,in gloſſa publicata, pagina 207. column.2.vbi in gloſſ.denuntiata,ad finem dicit, quòd. denuntiationes huiuſmodi fiunt per appoſitiones illorum nominũ in foribus Eccleſiarum, aut alio celebri loco, vt cunctis conuenientibus conculcetur, & quòd hæc eſt quotidiana practica, etiam in curia Romana ſecundum Præpoſ.quem refert. In Hiſpania autem, ſaltem vbi commeratus ſum, ſemper vidi publicari excommunicationes huiuſmodi, atque denuntiari excommunicatos in Eccleſijs parochialibus, vel in maiori loci, cum ſolemnitate & inſignijs cõſuetis; literæ autem excommunicatoriæ Apoſtolicæ, à Curia Romana emanatæ, quæ huc circumferuntur cum quibuſdã ſignis, atque effigiebus dæmonũ, & excommunicatorum,& vulgò letrõnes appellantur, communiter ad fores Eccleſiarum affiguntur, ne fortè in Eccleſia legãtur, atque publicentur, earum lator detegatur, atque eidem ob hoc aliquod damnum eueniat.

36 Huiuſmodi autem publicatio & denuntiatio,nihil ad excommunicationem addunt,vt probatur in capit. paſtoralis.§. verùm. in fine, de appell. Excommunicatus enim per denuntiationem ampliùs non ligatur,vt in ſimili dicitur de declaratione, quæ fit, vt excommunicati ab alijs vitentur,vt per Roman. conſil.482. num. 5. incipit in caſu præmiſſo, ſequitur in propoſito Coſmas vbi ſuprà, in verb. ſpecialiter: id quod probat præfatum Concilium in finalibus verbis, ibi, Per hoc tamen non intendimus releuare,nec iuuare ſic excõmunicatos, ſuſpen-

37 ſos,interdictos, aut prohibitos. * Pœna enim excommunicationis ipſo iure affligit,& inhabilitat, quoad omnes ſuas potentias illum, qui in eam incidit, abſque alia declaratione,trahit namque ſecum executionem, vt in dicto capit. paſtoralis,in fine, de appellat. facit text. in cap.cùm non ab homine, de ſentent. excommunicat. vnde reſpectu ipſius excommunicati, excommunicatio ſtatim operatur, repellendo cum à communione, celebratione,cæteriſque actibus excommunicato vetitis, vt notat Felinus in dict. cap.Rodulphus, nu.38. ad fin. de reſcript. & D.Couarru. latiſsimè vbi ſuprà,nu.11.vbi ex text.in cap.illud.de cleric.excõmun.miniſt. & ibi gloſ. & Doct.

38 probat,* excõmunicatũ regulariter peccare alijs cõmunicando, etiam ante denuntiationẽ, & quòd magis peccat ipſe quã alij poſt denuntiationem eidẽ communicantes:quo fit, vt ipſe excommunicatus, ante denuntiationem teneatur ſe abſtinere à communicatione fidelium, & à diuinis, vt cum alijs ibi probat, ſic interpretatus dictum Concilium in verbis modo recitatis: idem probarunt Dominicus à Soto in 4.diſtinct.22.q.1.art.4. pag 948.in verſic.2.concluſio. & Nauar. in dict.§.laboret.in fine.

39 Quæ procedunt etiam in occultè excommunicato, ipſe enim adhuc tenetur ſe vitare à communione fidelium,& à diuinis abſtinere ante denuntiationem, vt infrà ſtatim citandi vno ore fatentur. Difficultas autem in eo conſiſtit, an idẽ dicendum ſit, quando ex hac euitatione ſui ipſius occultum eius crimen, occultaque excommunicatio proderetur cũ

40 graui ſcandalo? * videtur enim hoc caſu non teneri cum ſcandalo & præiudicio ſui honoris ſe abſtinere à communione fidelium, cum nemo teneatur ſe prodere: & in terminis ita tenet F.Alfonſus à Caſtro de poteſtate leg. pœnal. libro 2 capit.15. quod eſt vltimum, in verſic.circa iſtos, ibi,Hanc tamen ſententiã, &c. Verùm contrarium probat Syl- ueſt. in Summa, verbo excommunicatio,

tio.3. §.5. Quare eſt tertia opinio cõcordans præcedentes, nempè, vt ſententia Caſtri procedat, quoad communionem fidelium, quæ extra Sacramẽtorum perceptionem contingit, idq; ratione ſcandali vitandi: attamen huiuſmodi occultus excommunicatus non poterit Miſſam celebrare, nec Sacramẽta recipere, etiam ob ſcandalum vitandum: nec curatur hoc caſu, quòd ex euitatione à diuinis ſe prodat: & ita procedat, atque intelligi debeat opinio contraria Syluestri, in diuinis nempè; ſecus in profanis, prout eſt communio fidelium: vt optimè recenſet D. Couarr. vbi ſupr. in verſi. quamobrem. 1. & 2. vſque in finem. Nihilominus prior ſententia indiſtinctè probabilis eſt, atque forſan verior, vt latiùs dicemus infrà, cap. 13. de irregularitate ex homic. occulto prouen. Excommunicatus igitur, ante denuntiationem, quamuis ſe abſtinere debeat à cõmunicatione, tam in diuinis, quàm extrà, ab alijs autem vitandus nõ eſt, etiam ſi ſit notorius excommunicatus ante denuntiationem, vel niſi ſit notorius clerici percuſſor, vt ex ſupradictis patet, atque probatur.

41 Quinimò etiamſi parochus habeat penes ſe denuntiatoriam ſcripturam, qua ſpecialiter & nominatim quis ſit excommunicatus, ſibique præcipiatur, vt ſtatim viſis literis, teneatur eumdem vitare, atque denũtiare: nihilominùs tamen nõ tenetur eum vitare, donec eum denuntiauerit, aut denuntiatũ eſſe conſtiterit: diuerſum enim eſt mandatũ, ſiue præceptum de publicatione, ſiue denuntiatione facienda, ab ipſa publicatione, & denuntiatione iam facta. Euitare autẽ quis non tenetur, etiam nominatim excommunicatum, niſi publicatus, aut denuntiatus exiſtat, vt ſæpè diximus: ergo ante denuntiationem ipſam actualiter factam, vitandus non eſt à parocho, cui ea faciẽda mandatur, nec ab alio. Ita tenẽt Sylueſter in Summa, verbo, excommunicatio. 5. numero 24. & Armilla aurea in verbo excommunicatio. 1. numero 6. folio mihi. 98. id quod inſinuat Nauar. in cap. 1. §. laboret. nu. 25. de pœniten. diſtinct. 6.

42 Obſeruandum tamen eſt, quòd nomine excommunicatorum nominatim, veniunt hæretici, ſchiſmatici, & apoſtatæ, ſi ſint hæreſis, apoſtaſiæ, aut ſchiſmatis condemnati, atque etiam ſimoniaci, & omnes qui per ſententiã fuerint pronuntiati & condemnati alicuius criminis, cui annexa ſit excommunicatio; & prætereà quicumque proprio nomine propter aliquod aliud delictũ fuerit pronuntiatus, ſecundum Dominicum à Sotom 4. diſtinct. 1. quæſt. 5. articulo 6. pagina 107. col. 2.

43 Solet tamen maximè dubitari, an ſuperiora omnia dicta circa Concilium Conſtant. & Baſilien. de nominatim excommunicato, publicato, vel denuntiato, & de omninò notorio excommunicato vitandis, procedant etiam in interdictis, & ſuſpenſis nominatim per ſentẽtiam iudicis publicatam, vel denuntiatam, vel adeò notorijs, quòd nulla poſſint tergiuerſatione celari? Occaſionem autẽ dubitandi præbet, quòd licèt principium dict. extrauagantis, Ad vitãdum ſcandala, in ſua regula, quæ habet vt non teneamur vitare generaliter excommunicatum, idem eſſe expreſsè præcipiat in generaliter interdicto, poſteà tamen excipit ab ea regula notorium excommunicatum, non verò notoriè ſuſpenſum, vel interdictum. Nihilominùs tamen retenta litera præd. Concilij Baſil. ſi ipſa ſequenda foret, idem dicẽdum eſſet eadem ratione in notoriè ſuſpenſo, vel interdicto taliter, vt nulla tergiuerſatione celari poſſet, ea præcipua inter alias ratione, quòd tam principium, quàm verba finalia eiuſdem Concilij Baſilienſis, vtroſque comprehendunt expreſsè, vt patet ibi, Per hoc tamen huiuſmodi excommunicatos, ſuſpenſos, interdictos, ſeu prohibitos, non intendit in aliquo releuare, nec eis quomodolibet ſuffragari. Ergo clauſula in medio poſita de notorijs excommunicatis vitandis, in huiuſcemodi interdictis, vel ſuſpenſis ãtè diligenda quoque eſt, cum eadem in

in vtrisque ratio militet: vt in terminis probauit Cosmas in dicta pragmatica sanctione Gallicana, in expositione dicti Concilij Basiliensis, ad vitanda scandala, in gloss. suspensionis, ad finem: folio 206. columna 1. ibi, Qui licet loquatur, &c. & iterum in glossa excommunicationis, in principio, fol. 209. colu. 1. id quod pluribus alijs rationibus comprobat, & sequitur respondens fundamentis contrarijs Nauar. in dict. c. 1. § laboret, nu. 13. & sequent. Hæc tamē quæstio, atque ipsius resolutio cessat, & superfluere videtur, sequendo, prout debemus sequi, literam præfatam Concilij Constantiensis, non excipientis notorium excommunicatum in genere, sed tantùm notorium clerici percussorem. Nam prior exceptio de nominatim excommunicato, publicato, vel denuntiato, expressè comprehendit eodem modo suspensum vel interdictum, cum dicat: Nisi sententia, aut censura huiusmodi, &c. Nam sententia intelligitur excommunicationis, censura verò interdicti, de quo suprà extrauagans loquitur: Nihilominus volui præfata breuiter referre, vt Concilij Basiliensis sectatoribus satisfaciam.

44 Ex superioribus videtur inferendum, quòd quamuis iure communi non liceat à clerico notorio concubinario audiri diuina, nec recipere Sacramenta Ecclesiastica, etiam sine vlla monitione superioris, prout contingeret, quando clericus teneret publicè concubinam, sicut vxorem, ita quòd etiam ipse non auderet diffiteri, à quo est omnino abstinendum, non quia in Sacramento sit defectus, sed ad ipsorum fornicariorū emendationem, iuxta text. in cap. vestra. & in cap. vnic. de cohabit. cleric. & mul. & in capit. nullus 32. distinct. vbi Doctores, gloss. in cap. de homine, de celebratione Missar. Nauarr. latè in Manuali Latino, c. 27. num. 78. & sequent. Armil. aurea in sua Summa, verb. clericus, nu. 13. Theologi in 4. sent. distinct. 13. eo quòd talis sit suspensus ab officio & beneficio, adeò vt si celebret, incurrat irregularitatem, secundum Abb. in dict. cap. vestra, colum. 3. in 1. 2. 3. & 4. quæstionibus: & quia tunc publici concubinarij excommunicati erant secundum D. Thom. in 4. sentent. distinctione 13. in solut. 3 quem refert ibi Dominicus à Soto, art. 9. circa fin. pagin. 554. ad finem. Secus verò erit, si fornicatio non habeat operis euidentiam, quia concubina habitat cum matre clerici, & dicit esse pedisse quam matris, vel quid simile, quia tunc debet expectari monitio, eiusque contemptus, secundum eundem Abb. & probatur in dictis iuribus, traditq; latè Cosmas Guimier in Pragmatic. sanct. Gallic. vbi suprà, in glo. suspentionis, per totam. Sequitur alios allegans Bernard. Diaz de Lugo in sua pract. crimin. cap. 73. de concubinar. in versi. aduerte tamen: vbi addit bonum verbum ex Archiepis. Florent. Syluest. & alijs, nempè quòd non solùm sacerdos, sed etiam in quocumque ordine constitutus, licèt minori, est suspensus ab omnibus actibus ordinum ex notoria fornicatione, tamdiuque est suspensus, quamdiù perseuerat in vitio; & quòd si interim exequatur officium suum, etiam semel, sit irregularis, & indigeat dispensatione Papæ, secundum Archid. & Anton. quos refert, sequitur, & probat Nauarr. vbi suprà, dict. c. 25. numero 76. & sequentibus.

45 Hodie tamen, attento sæpè citato Cōcilio Constantiensi, fideles Christiani non tenentur vitare Sacramenta concubinariorum, aut alia diuina eorum, prout est celebratio Missarum, nisi fuerint per prælatos nominatim denuntiati publicè, vel suspensi, vt euitentur: vnde non sufficit, quòd sit notorius concubinarius per sententiam, aut confessionem in iudicio factam, sicut volebant olim iura suprà allegata, quæ in hoc corriguntur, nisi sententia suspensionis fuerit publicata, vel etiam secundum Concil. Basilien. (non tamen seruandum, vt prædiximus) si fornicarius fuerit ita notorius ex operis euidentia, quòd nulla excusatione celari posit: ita in terminis probauit Cosmas vbi suprà per totā

glossam, præcipuè in principio, & in fine: quia licèt dictum Conciliũ loquatur in excommunicatis, idem tamen intelligit de suspensis,& interdictis, ex paritate rationis, vt ibidem patet, estq; prædictum. Eamdem sententiam in prædictis terminis, de quibus agimus, tenent etiam Archiepiscopus Florentinus, Ioannes Maior, Syluester, & Adrianus, quos refert & sequitur Nauar. in capit. 1. §. laboret, num. 10. & 22. de pœnit. distinct. 6. & D. Couarru. vbi suprà, dict. 1. part. relect. §. 2. numero 10. eamque probo: iam enim bona causa rigor ille cessauit, quia iudicatum est, tùm ipsius concubinarijs occasionem perfricandæ verecundiæ, tùm & populo laqueum delinquendi inde offerri, secundum Dominicum à Soto vbi suprà, & Bartolomæum à Medina in sua Summa de instructione confessorum, libro 1. § 8. fol. 48. colu. 1. ad fin. quamuis non exceperit casum nominatim denũtiati à iudice, vt euitetur: id tamẽ est de per se notum per suprà dicta: illud verò de notorio concubinario per euidentiam facti, iuxta literam Concilij Basil. suprà citati, non videtur, nec est recipiendum per supra dicta, sicque ab illo huiuscemodi sacerdote, non erit prohibitum audire Missam, nec Sacramenta Ecclesiastica recipere, sed tantùm à nominatim denuntiato, vel à suspenso publicato à suo Prælato.

46 Hinc fit, perperam existimasse Antonium de Butrio, nempè, omnem illum peccare mortaliter, qui audit Missam à quouis sacerdote existente in quocumque crimine notorio: quia licet in dicto capit. vestra, & in dicto cap. nullus, præcipiatur, vt nullus audiat Missam presbyteri, quem scit concubinam indubitanter habere: de alijs tamen presbyteris, qui alijs criminibus, quamuis notorijs sunt inculcati, nihil tale statuitur: vnde sequitur, vt qui ab illis Missam audiunt, non peccent. Nec pro Anton. facit text. in cap. final. de temporibus ordinan. quem ille pro se citat, quia text. illo loquitur de ipsis presbyteris criminosis, non verò de ijs, qui Missam ab illis audiunt, & ita meritò præfatam Antonij de Butrio sententiam reprobauit Alfonsus à Castro lib. 1. de potest. leg. pœnal. cap. 7. in fine.

47 Ex superioribus etiam, præcipuè ex decreto Concilij Constantiensis, atque eius litera, iam rectè colligitur, atq; deducitur planè, licere cuicumque, tam in necessitate, quàm extra, Sacramentum percipere à quocumque per simplicem excommunicationem præciso, ac si non esset excommunicatus, si tamen paratus sit Sacramentum ministrare: quia cũ ex sæpe citata Conciliari constitutione vsu Ecclesiæ obseruata, non tenemur vitare, nisi nominatim excommunicatum, publicatum, vel denuntiatum, prætereà & notorium clerici percussorem, cuius factum nulla tergiuersatione celari possit, consequitur manifestissimè, hos tantùm esse euitandos in Sacramentorum susceptione, & extrà, non verò simpliciter excommunicatum: si tamen paratus nõ sit præfatus excommunicatus Sacramentum ministrare, non licet eum ad id inducere, quia esset causa peccati mortalis, inducendo eum ad peccatum, ac proinde inducẽs peccaret: qui enim causam damni dat, damnum dedisse videtur, vt in regula iuris vulgari.

48 Hoc tamen fallit in duobus casibus. Primò, quando inducens esset in extrema necessitate Sacramẽti. Secundò, quoties sacerdos esset inducentis prælatus, vel curatus, tunc enim huiusmodi parœcianus inducens, vtitur suo iure, cum etiam possit eũ ad hoc cogere, ac proinde non peccabit eum inducendo, ac suscipiendo Sacramenta ab huiusmodi prelato, vel curato, nec hi administrando peccabunt, si modò per interni animi motum conterantur, hac illustri inter aliàs ratione: quoniam cùm consulendo timoratis conscientijs Concilium præfatum concessit non esse vitandos sic generaliter excõmunicatos, concessisse quoque videtur ipsis excommunicatis, vt Sacramenta possint administrare, quando aliàs ad id tenerentur; alioqui non satis fuisset petentibus consultum; quando

quandoquidem perplexitate complica
rentur, siue Sacramentum preberet, siue
secus, vndiq; peccatum timentes: imò
possent se iustè defendere, allegantes, se
id facere minimè posse sine scelere, q
nequaquam est cōmittendum. Hanc do
ctrinam latè probat & tenet Dominic. à
Soto in 4. sentent. dist. 1. q. 5. art. 6. pagin.
106. col. 2. circa fin. ibi, dubium autem,
& pag. sequen. & iterum dist. 22. 1. quest.
art. 4. pag. 947. col. 1. & Ledesmius in 2.
4. quæst. 25. art. 5. Victor. in summa, titul.
de clauib. quæst. 16. de Baptismo quæst.
29. Nauar. in Manual. Latin. cap. 9. n. 7. in
fine: quam etiam sententiam sequutus
est Magist. Palac. Concanonicus noster
Ciuitatens. in dict. 4 libr. sentent. in 5. &
6. dist. disput. 3. pag. 164. colu. 2. ad fin. &
pag. seq. Nec prædictis obstat vltima pars
Concilij supra citati, ibi, Per hoc non in-
tendimus, &c. quoniam in præfata spe-
cie secundi casus fauor atque ius parœ-
cianorum, siue populi, attenditur, nō ve-
rò prælati excommunicati simpliciter:
quare Sacramenta ab eo illo tempore
suis subditis ministrata, erunt rata, cuius
viribus nihil detrahit excommunicatio
simplex, secundùm Innoc. & Syluest.
quos refert & sequitur idem Magist. vbi
suprà dict. pag. 164. col. 1. Secundò fit, vt
49 idem prælatus vel curatus * è conuer-
so non excommunicatus, non tenebitur
in Sacramentorum administratione vi-
tare parœcianos sibi subditos occultos
excommunicatos, quando volunt ab eis
recipere Sacraméta, imò ea tenentur ip-
sis ministrare, quamuis hi malefaciant se
illis ingerendo, hoc enim est quod dispo-
nit præfatum Concil. Constant. Ex quo
sequitur, quòd si excommunicatus oc-
cultus habeat aliàs ius compellendi sa-
cerdotem, vt habet parochianus eius, pe
tit autem Eucharistiam in publico, tene-
tur ei ministrare, sicut occulto peccato-
ri: secus si occultè petatur, vt tenet in ter-
minis Ioan. à Medin. in suo cod. de restit.
quæst. 3. caus. 9. fol. 21. col. 2. secùs autem
esset in publico & notorio excommu-
nicato, qui etiamsi publicè petat Eucha-
ristiā, parochus nō debet eidē illam ad-
ministrare, etiam si non sit denuntiatus,
aut notorius percussor clerici: non ratio-
ne censuræ excommunicationis, qua nō
est prohibitus parochus talem à diuinis
excludere, sed quia de publico peccato
publica debet præcedere pœnitentia &
satisfactio, qua scandalū de publico pec-
50 cato & notorio tollatur, * & ante huius-
modi satisfactionem indignè susciperet
& traderetur illi Eucharistia, vt in noto-
51 rio vsurario tradūt Doctores. * Sacramē
tum autem Pœnitentiæ, quomodocum-
que sit excommunicatus, & quomodo-
cūque petat, non potest ei exhiberi, quia
absolutio nulla esset secūdum Soto dict.
distinctio. 22. quæstione. 1. articul. 4. pag.
947. col. 2. ad fin. Magister tamen Pala-
cio vbi suprà, in dict. distinct. 5. & 6. dispu-
52 tat. 3. pagin. 160. colum. 1. * tenet fas esse
porrigere Eucharistiam excommunica-
tis dubijs (hoc est occultis) etiam cessan-
te scandalo si non porrigeretur, & quòd
de istis est ferendum idem iudiciū, quòd
de peccatore occulto, qui se ingerit ad
perceptionē Eucharistiæ in die Paschæ,
parocho non occulto: quod magis acce-
dere videtur ad literam mentemque di-
53 cti Concilij. * Dubitari tamen consue-
uit, an curatus excommunicatus nomi-
natim & specialiter, ante denuntiationē
debeat euitari in administratione Sacra
mentorum & aliorum, ab eo, qui eius ex
communicationis habet notitiam nec-
ne? Et videbitur fortasis hunc vitandum
esse, ea nempè ratione, quòd Concilium
Constantiens. siue Basiliens. tantùm cor-
rigat vetera iura quoad excommunica-
tionem generaliter latam, nec quicquā
mutauerit quoad nominatim & speciali-
ter excommunicatione affectum, vt ex
litera patet: ergo cum antiqua iura cla-
rè statuerint, excommunicatum, interdi
ctum, & suspensum vitandos esse à quo-
cumque, qui id sciuerit, publicè quidem
ab eo, qui sciret publicè, secretò autem
ab eo, qui sciret occulsè, vt in c. cum non
ab homine, cum similib. de sententia ex-
communica. meritò vt hoc casu in suo
robore permaneant, argumento. l. sanci-
mus. C. de testam. & l. præcipimus. C. de

appell. cũ simil. & in terminis hanc partem tuetur Adrianus in 4. sentent. in tractatu de Confess. dubio 9. & in tractatu de Sacramento Eucharistiæ. c. viso de impedimẽtis, in versi. quãtum ad tertium, & Ioan. à Medina de Pœnitentia tractatu 2. c. de confessione, existimans hoc procedere maximè in sacris seu diuinis: quãuis suspicetur cõtrariam sententiam consuetudine receptam esse. Hoc tamẽ non obstante, verior & tenenda est in hoc cõtraria sententia, imò quòd curatus, siue quiuis alius excõmunicatus nominatim & specialiter, ante publicationem vel denuntiationem minimè sit vitandus, tam in diuinis, quàm extra, etiã ab ijs, qui notitiam excommunicationis habuerint: hoc namque est quod expressè decreuit atq; noue prouidit Concilium Constantiẽse subueniens timoratis fidelium conscientijs, quę multis laborabãt scrupulis ex illa communicatione cum occultè excommunicatis, nempè vt non teneamur vitare generaliter, imò nec specialiter excommunicatum, nisi is, qui nominatim excommunicatus est, publicatus vel denũtiatus quoq; fuerit: is enim solus, atq; notorius omnino clerici percussor vitandi omnino sunt, cæteri verò excõmunicati minimè. Consequitur igitur apertissimè, curatum & quemuis alium excõmunicatum, etiam nominatim, non esse vitandum, nisi denuntiatus quoque fuerit, quia qui nominatim est excommunicatus, quamdiu nõ est per iudicem publicatus vel denuntiatus, occultus excõmunicatus est atque toleratus, siquidẽ eius excommunicatio nondũ authenticè manifesta est fidelibus: quia quamuis nominatim facta sit, non tamen facta est denũtiatio, & vtrũq; copulatiuè requirit præfatum Concilium, quòd sententia, nempè prohibitio, vel cẽsura huiusmodi contra personam certam aut locum certum à iudice publicata vel denuntiata fuerit specialiter & expressè: necessaria igitur est publicatio & denũtiatio personæ excommunicatæ, vt illã euitare teneamur, tam in diuinis, quàm extra: nec satis erit quòd quis nominatim fuerit excommunicatus, nisi publicatus vel denuntiatus quoque fuerit simul: excommunicatus enim, etiam nominatim, ante denũtiationem toleratur ab Ecclesia, quia illi tolerãtur, qui ab ea non præcipiuntur vitari: Concilium autem sæpè citatum tantum præcipit vitari nominatim excõmunicatum, publicatum vel denuntiatum, notoriumque omnino clerici percussorem, hi enim sunt præcisi ab Ecclesia, cæteri verò tolerati. Cum igitur parochus excommunicatus nominatim, non tamen denuntiatus, sit toleratus ab Ecclesia, licitè ab eodem recipi possint Sacramenta per subditos, quamuis scientes præfatam excommunionem, absolutioque ab eo prestita valida erit, nec iterum confessio repetenda, quia Sacramentum suspẽsum est verè Sacramentum, cum hoc casu ex beneficio decreti prænotati eiusmodi excommunicato tribuatur iurisdictio ad exercitium Sacramentorum, quam aliàs non habebat, vel saltẽ erat suspensa quousque Ecclesia eam illi tribuisset in casibus prænotatis: quod minimè est in fauorem excommunicatorum, sed fidelium subditorũ, quãuis huiusmodi parochus sic excommunicatus administrando Sacramẽta etiã suis subditis peccet, si prius contritionem cordis nõ habuerit: parœciani autem minimè, etiam si eũm ad id inducãt, quia iure suo vtuntur, vt est prędictum: & in terminis nostræ quæstionis hanc secundam partem breuiter, efficaciter tamen, probauit Cosmas Guimier in dict. pragmati. sanct. Gallic. in declaratione. d. extrauag. ad vitandum scandala, in glos. generaliter, vbi cum extrauagãs præfata iussisset, generaliter excommunicatum non esse vitãdum in diuinis, nec extra, ipse author hoc ampliat, dicens idẽ esse, si specialiter, nisi sententia fuerit publicata, vt infrà sequitur in eadem extrauagãti in versi. nisi, &c. ibi à iudice publicata & denuntiata specialiter & expressè, quem refert & sequitur Nauar. in Manual. Latin. cap. 9. num. 7. & in dict. cap. 1. §. laboret. nu. 23. de Pœnitentia dist. 6. aduersus Adrian. vbi suprà, quem quoque citat, addẽs, quod suprà nu. 7. retulimus, nempè

nempè quod ferè omniū vsus habet, neminem ob excommunicationem, etiam speciatim in eum latam, vitandum, donec denuntietur vitandus. Idem Nauar. in dict. Manual. cap. 27. nu. 35. Eamdem sententiam aduersus Adrian. & Medinā vbi supra, cum Cosma & Nauarr. sequitur & probat D. Couar. in dict. cap. Alma mater. 1. part. relect. §. 2. nume. 7. versic. quarto, ex eadem constitutione, & in §. 6. nu. 7. in versi. secundum, fol. 55. & latè Magister Palacio in 4. sentēt. distinctio. 28. disputat. 1. pag. 273. & sequenti.

54 A ministris autem præcisis ab Ecclesia, quos præfatum Concilium Constantiense vitandos præcipit (in duobus casibus, nempè quando quis est nominatim excommunicatus, & denūtiatus, & prætereà notorius omnino clerici percussor) minimè licet regulariter recipere Ecclesiastica Sacramenta, nec cum illis alio modo communicare in diuinis, nec extra: vt in dict. Concil. Constantiensi expresse cauetur: vnde confessio scienter facta sacerdoti, etiam proprio, excommunicato tamen, quem vitare tenemur, inualida quidem erit, atque omnino iteranda grauissimoque cū peccato fit. hæc est omnium concors sententia, vt testatur bene probans D. Couarru. vbi suprà dict. §. 6. nume. 7. in. 6. conclusione. vbi in 7. idē rectè existimat in absolutione peccatorum præstita ignoranti ab excommunicato iam per Ecclesiam denuntiato, nempè esse inualidam, atq; ideò erit confessio repetenda, cum pœnitens huius excommunicationis sciētiam habuerit.

55 * Sed an in casu extremę necessitatis liceat Sacramentum Baptismi suscipere ab huiusmodi præcisis, vel etiam hæreticis: quæstionis est apud Theologos. Quidam enim relati ab Scoto & Paludan. in 4. distinct. 5. quæst. 2. & ibi Adrian. in quæst. de Baptism. articul. 3. existimarunt hoc minimè licere, imò si ille, qui baptizari optat, adultus est, aliusque non adest minister, Baptismo flaminis cōtentus sit, hoc est, legitima contritione: si verò pater infantis id cupiat, nec ipse pater habeat manus, aut linguā, vt id munus exequi valeat, nec alius sit minister præter præcisum, potius debet, inquiunt ipsi, illum mori permittere, æternaliter periturum, quàm illo vtatur ministro, quia vbi non est nisi præcisus, perinde est ac si nul lus adesset. Hęc illi.

O immanis atque crudelis sententia! & quam nullum scriptorum existimo te nuisse. Nam nominatim citati ad hoc in margine Scoti, prout sunt Ricard. in 4. distinct. 5. artic. 3. & Sanctus Thom. ibidem quęst. 2. artic. 2. contrarium expressè probant, & in cōtrarium est etiam expressa sententia Diui Augustini libr. 1. de vnic. baptism. refertur in cap. si quem forte. 24. quęstio. 1. vbi quēdam laude commendat, qui in articulo mortis baptismum ab heretico petijt atque suscepit: id quod & in nostris terminis omnes Theologi moderni probarūt, præcipuè Dominicus à Soto latissimè ibidem, distinct. 1. quæst. 5. artic. 7. pag. 108. colum. 2. & pagin. sequenti, resoluens, vniuersos mortales nemine excepto ministros esse Baptismi in extrema necessitate, si modò defectus naturæ non obest. Nam vt ait Scotus distinct. 6. quæst. 1. cum tria sint ad Baptismum necessaria, materia, forma & intentio, & manum habere debet, qua aquam aspergat, linguam, qua formam proferat, & sanam mentem, qua id facere intendat, quod Ecclesia iubet: his autem concurrētibus, omnes in articulo extremæ necessitatis possunt Baptizare absque peccato. Quò fit, vt adultus præfatus, de quo modò meminimus, debeat suscipere, imò tenetur, si tunc potest, suscipere Baptismum à præciso ab Ecclesia, si alius eiusdem Sacramenti minister non adsit, & casus extremæ necessitatis, vt mortis, concurrat, vt cum Scoto & Adrian. resoluit Soto vbi suprà: id quod etiam probauit Melchior Cano in relectione de Pœnitentia. 5. part. fol. 30. & Victoria in summa, titul. de Baptismo quæst. 29. ad fin. vbi quod possunt & tenentur à prædictis hæreticis & excommunicatis huiusmodi, præcisisque, Baptismum suscipere. Sequitur etiam D. Couarr. vbi supra, nu. 8. dicens esse commu-

nem

nem Theologorum sententiam, Sacramentum Baptismi in casu necessitatis posse suscipi ab hæretico & excõmunicato:& Nauar.in Manual.Latin.c.22.nu. 7.vbi quòd Baptismus collatus à quocũque, siue mare, siue fœmina, fideli vel infideli, cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, valet, vt in cap. quicũque, & in cap.à quodam Iudęo cap. constat. capit. mulier.de cõsecrat. distinctione.4. idem Nauar.in cap.1.§ laboret.num.5. de pœnitentia.distinct.6. vbi quòd Stephanus, Cornelius, Augustinus, & tota Ecclesia contra Cypria. definiuit, licitum esse ab hæretico in necessitate Baptismum accipere, vt testatur Gratianus in cap.pręter, sub finem.32.distinct.& Fr. Alfons.à Castro libr.3.aduersus hæreses in princip. in 6.hæresi. Nouissimè Michael de Palacio in prefatis.5.& 6. distinctione, disputatione.3.2.conclusione.pagin.160.& sequẽtibus. Nec his oberit Concilium Cõstantiẽs. quoniam ipsum non loquitur in casu necessitatis, qui lege non cõstringitur, sicque moderari iure debet, vt nõ procedat in casu extremæ necessitatis in Sacramento Baptismi, adeò necessario ad nostram spiritualem salutem.

56 Ingens tamen cõtrouersia est, an sicut Baptismus licitè recipi potest in articulo mortis à quocumque, etiam præciso, Iudæo, hæretico, & infideli, vbi alius minister deest, ita etiam idem sit dicẽdum in Sacramento Pœnitentiæ, cum sit quoque necessarium ad salutem, vt in Cõcilio Tridentin.cauetur.sessione.14. capit. 1.& canone.6. Et primò videtur idem esse tenendum in Sacramento Pœnitentiæ, nempè vt tempore extremę necessitatis, hoc est, in articulo mortis, licitum sit confiteri cuicumq; etiam pręciso, hęretico, & schismatico sacerdoti, absolutionemque ab eisdem præstitam hoc casu validam esse:& ita hæc duo Sacramẽta æquiparat in proposito tamquam necessaria gloss. in verb. Baptismum paruulum, in cap.non est vobis, de sponsal. ibi. Vnde etiam in necessitate possunt recipi ab hæretico, cuius sententię hæc sunt fundamenta. Primò, quia non est credẽdum, Ecclesiam excõmunicatem hęreticum sacerdotẽ, voluisse etiam sub mortis articulo pœnitentis in casu extremæ necessitatis, vbi alius cõfessor deest, eum priuare iurisdictione in foro animæ, quã quilibet sacerdos iure diuino habet, nec vt puniat hęreticum, priuet Catholicum morientem hoc casu subsidijs vitæ æternæ, quæ illi possunt prouenire ex Sacramento Pœnitentiæ: quandoquidem salubriùs agitur cum Catholico filio ab Ecclesia piẽtissima matre sua, si hosti hæretico permittat illum tunc absoluere, quàm si claudat viscera sua, vt etiam tũc hæreticum priuet iurisdictione absoluẽdi: si enim iuxta legitimas sanctiones satius est nocentem impunitum relinqui, quàm innocentem damnare: vt in l.absentem.versicul.fatius.ff. de pœnis.l.9.titul.31.part.7. æquius erit, atque potiori iure permittendum Catholico tunc in tanta necessitate spiritualis vitæ constituto suffragari Pœnitentiæ Sacramento, quàm hæreticum punire, non permittendo illum vti tunc iurisdictione in foro animæ.

57 Secundò, quia etsi contritio interior satis tunc sit deficiente confessario habili, cum voto Sacramẽti quando fas fuerit, & copia confessarij dari contingat, attamen difficilè satis est, contritione illo tẽpore potiri, saltem legitima atque sufficienti, falluntur enim plerumq; pœnitẽtes, quę sibi gratulantur ex contritione, quę fortasis est tantùm attritio: necessarium igitur erit Sacramentum Pœnitentiæ, vt de attrito reddat contritum, & sic saluetur moriens.

58 Tertiò probatur hęc eadẽ sententia argumento tex.in cap.quamuis, de sentẽtia excommunic.vbi traditur, excommunicatum absoluendum esse in mortis articulo à quolibet sacerdote (sicque non arctatur illic absolutio eo casu magis ad non pręcisos, quàm soluatur ad pręcisos) idẽ probatur in.c.quod de his.& in. c. nõ dubiũ, eodem titul.& est sententia communis Theologorum, quam probãt Paludan. in 4. sentent. distinct. 20. quæstio. 1.articu.2. Durand.distinct.19.q.2.sentit

Sanctus

Sanctus Thomas ibi, quæst. 1. artic. 3. & distinct. 20. quæst. 7. artic. 1. ad secundam quæstionem. Melchior Cano in sua prælect. de Pœnitentia, 5. part. fol. 30. colum. 3. vbi id inquit à Christo & Apostolis esse institutum. Nauar. in Manual. Latin. cap. 27. num. 271. quod clarius omnibus iuribus antiquis & Doctoribus definitur hodie in sacro Concilio Trident. sessio. 14. c. 7. in hæc verba, Verùm tamen piè ad modum, ne hac ipsa occasione aliquis pereat, in eadem Ecclesia Dei custoditum semper fuit, vt nulla sit reseruatio in articulo mortis, atque ideò omnes sacerdotes, quoslibet pœnitētes à quibusuis peccatis & cēsuris absoluere possint. Quod adeò procedit, vt etiam hæreticus moriens, si Episcopus & * Inquisitores desint,
59 absolui possit à quolibet sacerdote, vt in Concilio Arausicano, cap. 3. probatur: & in cap. his qui tempore, cum sequent. 26. quæst. 6. & præterea in dict. decreto Concilij Trident. vt in terminis ex his aduertit D. Simanc. de institut. Catholic. titul. 3. numer. 3.

60 Nec Concilium Constantiense excipiens prædictos duos casus, quibus non licet communicare cùm excommunicatis, tam in diuinis, quàm extrà, huic opinioni obstat, quippe, qui in eo non loquatur, sed regulariter: at verò casus necessitatis lege non constringitur, quare intelligi, & restringi debet iuxta ius commune, quo, vt prædiximus, in articulo mortis quilibet sacerdos authoritatem habet absoluendi morientē: sicut enim excipit prædictos duos casus iuxta canonicas sanctiones, excepisse quoque videtur & nostrum, cùm etiam is à canonicis sanctionibus sit exceptus. Non etiam obest, ex superioribus tantum concludi, excōmunicatos absoluendos esse in mortis articulo à quocumque sacerdote, non verò è conuerso, qui est noster casus, nempè vt præcisi, hæretici, & excommunicati absoluere possit à peccatis Sacramentaliter constitutum in mortis articulo, alio idoneo ministro deficiente, cum etsi generaliter loquatur dictum decretum sacri Concilij Tridentini de omnibus sacerdotibus, restringendum videatur de habilitate, & sic de illis, qui iurisdictionem in actu habent, non verò suspensam vel extinctam, prout eam habent excōmunicati & hæretici, cæterique præcisi ab Ecclesia respectiuè: Nam responsio in promptu est, quia si excommunicatos, vt recipiant absolutionis gratiam, Concilium admittit, cur non vt excommunicati sacerdotes illam impendant? Nam si sub necessitate corporali vel spirituali licitum est cum excommunicato communicare, vel eleemosynā extremè indigenti præstet, & consilium ad dirigendam conscientiam suscipere, & præterea ad vtilitatem communicantis, & alijs pluribus casibus, vt omnes fatentur, cur non idem erit à fortiori dicendum pro necessitate animæ salutis? & ita hanc
61 primam sententiam affirmatiuam,* probauit Palud. in. 4. sententiarum distinctione. 25. quæstio. 1. & Syluester in summa, verbo confessor. 1. §. vltimo. & Maior in. 4. sententiarum, distinct. 17. Victoria in sua summa titul. de clauib. quæstione 17. dicēs, quòd re vera de excommunicatis Catholicis non dubitat, quin in articulo mortis possint Sacramentū Pœnitentiæ ministrare: & idem sibi probabile esse de hæretico, à quo periculū non timetur, & qui non errat in articulo Sacramenti Pœnitētiæ. Eamdē sententiā, latè de ipsius veritate disputans, opinatur satis defendi posse, tametsi contrariam communem Theologorum esse referat Melchior Cano in relectione de pœnitentia. 5. parte. dicens esse probabilem in hæretico præciso ab Ecclesia, si absque periculo fidei recipi ab eo possit Sacramentum Pœnitentiæ: à Catholico tamen excommunicato, etiam nominatim, in articulo mortis nō ambigit cum eādem transit D. Couar. in cap. alma mater. 1. part. §. 6. numer. 8 de sententia excommunic. lib. 6. dicens, ea ratione defendi posse, quòd quilibet sacerdos in mortis articulo iure diuino habeat authoritatem absoluēdi. Eamdem neruosè probat Palacio in. 4. sententiarum. in. 5. & 6. distinct. disputat. 6. 2. & 4. conclus. præcipuè

cipuè pagina. 165. & sequentibus vsque in fin. vbi limitat, quando pœnités timeret quòd hæreticus eum in prauam sectã induceret, hoc est, in suam hęresim: nam tunc abstinendum sibi est ab huiusmodi confessione, nisi ea fortitudine mentis polleat, ex qua putet probabiliter pœnitens repugnandum, & non esse cedendũ hæretico, nam si aliud arbitraretur, teneretur prorsus illi non confiteri; quòd si confiteretur, confessio esset irrita; non ex defectu iurisdictionis, sed quia in crimine esset celebranda: quam limitationem sensit prius Victoria vbi supra, atq; etiam Couar. loco citato. Eamdem partẽ sequitur nouissime F. Ioseph Angeles in suis Floribus Theologicarum quæst. in prima parte. in quæstione de confessione, pag. 316. existimans esse definitam in præallegato decreto Concilij Trident. respectu sacerdotis excommunicati, etiã denuntiati: admonet tamen esse intelligendum cautè, scilicet, deficiente sacerdote non impedito: idemque probat in degradato, hæretico, & apostata sacerdote, dummodo habeat intentionẽ faciendi quod Romana Ecclesia facit; quia Cõcilium præfatum Tridentin. indistinctè loquitur, dicens, in articulo mortis omnes sacerdotes, quoslibet pœnitentes absoluere posse à quibusuis peccatis & censuris: & hæc sententia magis constare potest, quia si omnis sacerdos habet iurisdictionem à iure diuino absoluendi in articulo mortis ab omnibus peccatis & cẽsuris, vt multi graues authores tenẽt, nõ aufertur huiusmodi iurisdictio, sed nec Ecclesia posset illam auferre: si autem talis illa iurisdictio in mortis articulo est ab Ecclesia & à iure humano, vt alij authores credunt, piam matrem Ecclesiam non est credendum eam auferre in casu prędicto, cùm Sacramentum Pœnitẽtiæ sit necessarium ad salutem, & medio necessario filium priuare, de nulla matre, nisi nouerca sit, credi potest.

62 Contrariam tamen sententiã alij tuẽtur, imò quòd etiam tempore necessitatis, quãuis ab excommunicato, præciso, hæretico, schismatico, & quouis alio quocumque sacerdote possit recipi Sacramentum Baptismi, non tamen Pœnitentiæ, nec Sacramentalis absolutio ob defectum iurisdictionis, quæ cùm sit necessaria ad absoluendum, per excommunicationem, eiusq; denuntiationem est omnino extincta. Secundò, ne hæreticus in prauam sectam & desperationem pœnitentem inducat, atq; in suum errorem collabi faciat; prout fecerunt Iudæi cum Iuda proditore, cùm ei pœnitenti dixerunt, Quid ad nos? tu videris: vt probat gloss. in cap. præter. verbo, sed agentibus, & in verb. per manus. ibi, vel dic. 32. distinct. Deinde in hanc partem adduci solet sanctus Thomas in 4. senten. dist. 17. q. 3. art. 3. quæst. 0. 1. ad secundum. & distin. 19. quæstione. 1. artic. 2. ad tertiũ: & 3. parte. quæst. 82. articulo. 7. ad secundum. & eã expresse probat atque defendit Ioan. à Medina in tractatu 2. de Pœnitentia, capit. 2. cui debeat fieri confessio. versi. aliud, & esse communem Theologorum sententiam fatetur Melchior Cano vbi supra, pagin. 31. columna. 1. in versic. at si quis communem sequi velit: & præterea Victor. vbi supra. Eamdẽ Canonistæ probarunt in dict. capit. non est vobis, de sponsalibus: vbi Præposit. num. 10. circa fin. testatur glossam contrariam ibi, iam suprà pro priori parte citatam, communiter reprobari, sequutus hãc secundam: & Nauarr. in capit. 1. in princip. num. 87. de pœnitentia, dist. 6. & iterum in Manual. Latin. c. 26. nu. 26. dicens glossam contrariam communiter reprobari: & gloss. dict. cap. præter. esse communiter approbatam. Hanc etiam sequitur Cordub. in suo tract. *de casos de conciẽcia*, quæst. 18. in 2. puncto. in 1. dicto: in versic. *Tambien digo.*

63 Quid tenendum in re hac admodũ difficili. Ego profectò (sub aliorum rectiùs sentientium censura) existimo distinguẽdum inter excommunicatum denuntiatum, vel omnino notorium clerici percussorem (nam de non denuntiato, vel de occulto, non est dubium, quin vitandus non sit, vt supra nõ semel admonuimus) & hæreticum, schismaticũ, & alios omnino

omnino præcisos: in priori etenim specie, nempè in excommunicato denũtiato, vel notorio omnino clerici percussore, veriorem & certissimam atque tenẽdam existimo priorem sententiam, vt is in articulo mortis, alio legitimo deficiẽte ministro, possit audire pœnitẽtem iam moriturum, ipsúmque absoluere, atque proinde tam confessio, quàm absolutio valida sit, & non iteranda, per omnia supra adducta pro hac parte, quæ in hoc casu bene concludunt, præcipuè præfatum decretum Concilij Trident. sessione 14. capit. 7. dum vniuersaliter loquitur, nullum excipiẽdo: quilibet enim sacerdos habet authoritatem iure diuino absoluendi in mortis articulo constitutum, secundum probabiliorem sententiã: nec enim est dare causam, quare fidelis in articulo mortis, pręsente sacerdote Catholico, quamuis excommunicato & denũtiato, priuetur Sacramento necessario ad salutẽ iure diuino: nec esset minus intolerabile prohibere absolutionẽ in articulo mortis hoc casu, quàm reseruare casus: hoc autem est contra determinationem Ecclesiæ: ergo & illud non est tolerandum, præsertim cùm communiter homines illo tempore habeãt attritionem. Præterea sicut Sacramentũ Baptismi est necessarium ad salutem, ita & Pœnitentię Sacramentum est necessarium, nõ solùm necessitate pręcepti, sed etiam necessitate medij: ergo sicut illud potest ab excommunicato recipi, vt est prędictum, ita & hoc: & ita vltra supra allegatos hãc sententiam probauit Nauar. in Manual. Latin. cap. 27. nume. 271. ex supradicto decreto Concilij Trident. & quia probabiliter credi potest, piam matrem Ecclesiam nõ auferre excommunicato huiusmodi, nec suspẽdere iurisdictionem quoad mortis articuli tempus, quamuis ante pręd. Concilium communis cõtra tenuerit, quam ipse Nauarr. quoque immemor tamen præd. Concilij, sequutus fuit, capit. 26. numer. 26. in dict. Manual. * Atque idem esse omnino
64 existimo fortiori ratione in hæretico ante declarationem, vel cõdemnationem, Ecclesię, siue iudicis competentis, quãdoquidem hunc etiam extra articulum extremę necessitatis, supra resoluimus
65 non esse vitandum: * in quibus mihi placet sententia Magistri Palacio, vbi supra aduersus Syluest. non solùm, nempè validam esse cõfessionem, absolutionemque Sacramentalem à prędicto præstitam, sed imò teneri sic in mortis articulo cõstitutum confiteri eidem, alio nõ impedito deficiente, & quod ipse minister sic administrando nõ peccet, si tamen resipiscat, & animo decernat iã Ecclesiæ parere mandatis, vt excommunicationem
66 excutiat à seipso. * Addit pręterea, hoc esse speciale in duobus prænotatis Sacramentis, propter eorum necessitatem; secus vero in cæteris, vt tenuit prius gloss. in dict. cap. nõ est vobis, de spõsalibus. Articulus autem mortis in proposito quis dicatur, videndi sunt Syluest. verb. confessor. 1. §. sexto. Nauar. in Manual. capit. 27. nume. 271. Cordub. in suo tractatu *de casos de conciencia*, quęstione. 18. in quarto dicto aduersus Domin. à Soto, in quarto distinctione. 28. quęst. 4. artic. 4.

67 In secunda specie, nempè in hæretico schismatico, & similibus omnino ab Ecclesia pręcisis, & declaratis, existimo veriorem esse & tenẽdam cõmunem sententiam negatiuam supra positam, vt eisdem minimè licitum sit cõfiteri, nec ab eis absolutio pręstita, valida existat, sed potiùs nulla: tùm ex fundamentis supra pro hac eadem parte adductis: tum etiã, quia huiusmodi omnino pręcisi ab Ecclesia, de quibus est præsens sermo nullã habent iurisdictionem, quia extincta est, quam ante condemnationem habebãt: tùm præterea propter maximum periculum, ne pœnitẽtem hæresi coinquinent: quia licet aliquando ita fortis mente esse possit, & sibi talis videatur, vt hoc cuitet, plerumque tamen vt plurimũ in huiusmodi articulo mortis constituti, cum in extremis laborent, non ita cauti esse possunt, vt omnia attẽtè circumspiciant, sicque veneno hæretici, saltem latẽti, infici poterunt. Pręterea, cum dicat Scrip-
68 tura, * Qui amat periculum, peribit in illo,

illo, Ecclesiast. cap. 3. cap. ad audientiam. de homicid. & cap. iuuenis. de sponsalib. Exponens namque se periculo probabili peccãdi, peccat, & tale quidem peccatũ, quale periculum est, vt probat sanctus Thom. quodlib. 8. articu. 13. Nauar. in capit. qualitas. num. 18. de pœnit. distinct. 5. non licebit etiam in articulo mortis sacerdoti hæretico confiteri, præsertim quòd maximè timẽdum sit ab hæretico & apostata, quòd intentionem non habeat legitimam absoluendi: rectè igitur communis sententia prohibuit Sacramẽtum Pœnitentiæ ab hæretico & schisma tico esse recipiendum: quòd etiam quãuis dubius probare videtur Dominicus à Soto, libro quarto sententiarum distinctione 18. quæstione quarta, articul. quarto. pag. 811. in. 1. & 2. columnis.

Quòd si exquiris rationẽ differentiæ inter sacerdotem excommunicatum, vel notorium omnino clerici percussorem
69 ex vna parte hæreticum, condemnatũ, * vel apostatam, vel schismaticum ex altera, ea in promptu est: ille namque quãuis suspensam habeat iurisdictionẽ propter excommunicationem, membrum tamẽ Ecclesiæ & per fidem informẽ, quamuis manente excommunicatione ab Ecclesiæ communione segregatus sit, vt latè probat. D. Couarru. in dict. capitul. alma mater in initio 1. partis. numero. 6. At verò hæreticus, apostata & schismaticus non solùm vsu iurisdictionis suspensi sunt, verùm etiam iurisdictionem eradicata fide funditus amiserunt, cum non sint membra Ecclesiæ, nec fidem habeãt: quandoquidem fidem Catholicam, quã professi fuerant, violarunt, atq; susceptã per apostasiã deseruerũt: ergo si alius inueniri nequeat sacerdos in articulo mortis perinde erit tũc iudicãdũ, ac si nullus esset, & moriturus cõtritionẽ peccatorũ, quàm magnam possit, habere intendat.

Et quòd hæreticus verè de Ecclesia nõ sit, probatur primò, quia hæresis diuisionem significat: ideoque dicuntur hæretici, quia diuisi sunt ab Ecclesia. Secundò
70 ex Diuo Matthæo, * ibi, Si Ecclesiam nõ audierit, sit tibi tãquam Ethnicus & Publicanus: ergo sicut Ethnicus non est in Ecclesia, ita neq; hæreticus. Tertiò, quia vt inquit Apostolus, vnus Deus, vna fides, vnum Baptisma: hæreticus igitur, qui non manet in vnitate fidei, non est in Ecclesia Dei. Sed & alijs pluribus authoritatibus id comprobat doct. Simãc. de institut. Catholi. titul. 24. num. 42. Ac-
71 cedit præterea, quòd maiores nostri, * in 4. Concilio Toletan. dixerunt, Non potest erga homines esse fidelis, qui Deo exstiterit infidelis: quamobrem iure laudatur Theodoricus Afer, qui cùm diaconũ haberet orthodoxum à se admodum dilectum, & in Arianismum conuersus esset, vt eidem Theodorico faueret, gladio eum interemit, dicens: Si Deo fidem sinceram non seruãsti, quomodo mihi, qui homo sum, conscientiam sanam præstabis, vt referunt Theodor. libro secundo historiæ Tripartitæ. capit. 22. Nizephor. libr. 16. historiæ Eccles. capit. 35. Zonaras, tomo. 3. annal. in imperio Anastasij. D. Simanc. de instit. Catholi. titul. 46. nume. 60. Ergo verisimiliter timẽdum est, quòd si moriens illi confiteatur, intentionem non habeat legitimam absoluendi: quinimo maximè verendum, quòd virus in pœnitẽtem euomat: quare merito, quòd etiam in extrema necessitate non liceat confiteri hæretico, qui quidem per propriam culpam ab Ecclesiæ vnitate diuisus est, vt in capit. sanè. 19. quæstione. 7. vt præter supradictos prouauit etiam in nostra specie Nauar. in capit. primo. §. laboret. num. 2. & 7. de pœnitent. distinct. 6. vbi num. 8. idem existimat in schisma-
72 tico illo, * qui putat Ecclesiam alibi esse, vel esse posse, quã penes Petri successorem, is enim hæreticus est, vt in capit. schisma. 24. quæstione. 1.

Sic Hermenegildus Rex, filius Leuuigildi Regis olim Hispaniæ, qui ob Catholicæ fidei professionẽ ab hæreticis in carcerem coniectus maluit oppetere mortem, quàm cõmunionem sacram è manibus Episcopi Ariani sumere, vt habetur in sua historia apud Beatum Gregor. Magnum in suis dialogis libro tertio. refertur in capit. fina. 24. quæstione. 1.

idem

idem sentit Medina in sua summa, *Instruccion de confessores*, vulgò nuncupata, ad fin.c.19.in princip. dicens idem quod Soto vbi supra, nempè quemlibet simplicem sacerdotē, Catholicum tamē, absoluere posse pœnitentem in articulo mortis: ergo hæreticus, cum Catholicus minimè sit, hoc ministerio vti non poterit.

73 * Dum ergo Concilium Tridentinū supra citatum disponit, in articulo mortis omnes sacerdotes, quoslibet pœnitentes absoluere posse, &c. intelligendum esse videtur (salua censura sanctæ matris Ecclesiæ) de sacerdotibus Catholicis, secus de hæreticis pro talibus ab Ecclesia declaratis & denuntiatis.

Ex superioribus iā satis perspicuè deducitur intellectus ad textū in.c. ad probādum, de sententia & re iudicata, vbi probatur, quòd sententia lata à iudice publicè excommunicato, est nulla: idē probat text.in c. exceptionem, ad finem, de exceptionib. & quamuis in dict.c. ad probādum, dicatur, sentētiam esse infirmandā atque cassandam, sicque innuatur esse va

74 lidam: glossa tamen ibi, in verb. cassata,* intelligit, id est cassa & irrita nuntiata: est igitur nulla, ipso iure sententia lata à iudice publicè excommunicato, vt ibi resoluunt Doctores, & latè probat plures ita tenentes allegans Sebastianus Vātius in tractatu nullit. in rubrica de nullit. sententię ex defectu iurisdiction. ordinariæ, numer. 137. pag. 225. & sequenti, & iterum in rubrica de nullitat. sentent. ex defectu iurisdict. delegat. numer. 61. pagin. 287.* Quod nedum procedit in senten-

75 tia iudicis delegati publicè excommunicati, de quo loquitur dict. capitul. ad probandum, sed etiam iudicis ordinarij eodem modo excommunicati, vt probatur in dicto capit. exceptionem, in fine, quod generaliter loquitur, estque magis communis sententia secundum Ioannem Orosc. in. l. & quia, numero 47. ff. de iurisdictione omnium iudicum, dicentem, quòd decisio Rotæ. 24. in antiquis, quæ contrarium probat, non est recepta. Idem tenet, atque profitetur Antonius de Padilla in. l. 1. numero 52. C. de iuris & facti ignorantia.

76 Hæc namque omnia intelligenda sunt hodie procedere, quando huiusmodi iudex, qui protulit sententiā, erat nominatim excommunicatus, & denūtiatus, vel notorius omnino clerici percussor, hi nāque excommunicati in præfatis duobus casibus sunt, qui iuxta formam atque tenorem Concilij Constantiens. vsu Ecclesiæ recepti, præcipiuntur vitari, non verò cęteri, siue generaliter, vel simpliciter excommunicati, siue nominatim tantùm, si non sint publicati, vel denūtiati, vel etiā notorius excommunicatus, præter notorium omnino clerici percussorem: hos namq; vltimos vitare non tenemur, vnde sunt tolerati ab Ecclesia, suoque officio vti possunt, & valida erunt gesta per eos, ratione publicæ vtilitatis, arg. l. Barbarius Philippus ff. de offic. prætor. & ita in terminis, quamuis non allegent dict. Concil. Constantiens. tenent & probant Felin. in. c. Rodulphus. nu. 39. de rescript. & in cap. fin. in fine, de except. & in dict. cap. ad probandum, colum. 3. versi. adde etiam, nu. 5. & Decius consil. 522. in causa electionis, nu. 13. eosq; referens Vātius vbi supra in dict. rubric. de nullit. sentent. ex defectu iurisdictio. de legat. nu. 63. & Magister Palac. in. 4. sentent. distinct. 18. disputatione. 4. in princip. versic. porrò, pag. 347. colum. 2. * vbi quòd tunc dici-

77 tur nominatim declaratus, quando in parochia excommunicati publicatur illum esse excommunicatum, vel in concione publica, vel à parocho publicè diuulgatur coram plebe illum esse excommunicatum, vel à notorio Episcopi, vel aliàs: quæ omnia ex supra latè adductis comprobatur. Vnde glos. dict. cap. exceptio-

78 nem, verb. publicè, dicens, * publicè latā intelligi sententiam excommunicationis, si iudex eam tulerit in loco vbi publicè iudicare consueuit, præsentibus officialibus suis & partibus, vel altera absente per contumaciam, hodie non procedit, nec talis publicatio sufficit, cum ipsa debeat fieri in Ecclesia, denuntiando illum esse publicè excommunicatum, vt supra cum Cosma & alijs resoluimus.

79 Iudex igitur occultè excommunicatus his modis, quibus eum à nominatim & publicè excõmunicato distinximus, bene poterit suo officio vti, validaque erunt ab ipso gesta & pronunciata, fauore iuris publici, publicæque vtilitatis, vt supra aduertimus: cùm enim toleratus sit ab Ecclesia, & communiter reputetur ab omnibus pro non excommunicato, non debemus eum vitare, vt in dict. l. Barbarius Philippus, & in terminis probãt glossa, & Doctor. in dict. c. exceptionẽ, & in dicto. c. ad probandum, & Syluest. latè in sua summa, verb. excommunicatio. 3. nu. 3. 4. & 5. estque communis opinio, vt cũ Ricard. in 4. sentent. distinct. 18. artic. 7. quæst. 1. in respons. ad secundum, & alijs testatur Victoria in sua summa, titulo de excommunicat. quæstio. 16. in versi. occultè autem excommunicatus. Selua in tractatu beneficij 4. part. quæstio. 4. num. 30. volum. 15. tract. diuers. Doct. fol. 54. quam latè probat Alfons. à Castro, lib. 2. de potesta. leg. pœnal. cap. 15. & vltimo, in versic. alterum, quod circa occultè excommunicato, colum. 1920. & sequenti, vbi ampliat, etiamsi posteà mani-
80 festetur illum fuisse excommunicatũ * quando illud fecit: qui inde etiam probat cum Innocent. in capit. 1. de schismat. aduersus glossam in cap. ab excommunicato 9. quæstio. 1. quòd recipiens ordines sacros ab occultè excommunicato, vel ab hæretico, si ab Ecclesia erat toleratus, non solũ recipit Sacramẽtum, sed Sacramenti executionem, vnde etiã postquam sibi id constiterit, poterit actus illius ordinis exercere absque dispensatione: quamuis contrarium, & sic cũ glossa in dict. capit. ab excommunicato, teneat Petrus de Palud. & eum referens Beatus Anton. in tracta. de excommunicat. cap. 76. num. 23. volu. 16. tract. diuers. Doct. fol. 223.

81 Quæ communis sententia Ricardi & aliorum, vt indistinctè, & generaliter omnes actus ab occultè excommunicato gesti, siue sint ciuiles, siue spirituales, sint validi, magis placet Castro vbi supra columna 1922. quàm distinctio Innoc. & Abb. in capit. veritatis, de dolo & contum. tenentium, omnes actus occulti excommunicati valere, si non sunt spirituales, secus si sint spirituales, vt electio; quã plures referens sequitur Selua vbi supra nu. 33. Sed nihilominus præd. communis sententia Ricard. & aliorum verior videtur & tenenda, præmaximè attentis prædictis Concilijs Constantiens. & Basilieñ. in verbis suprà citatis.

82 Ex quibus rectè infertur ad decisionem quæstionis difficilis & in iure controuersæ, an scilicet iudex occultè excommunicatus, ac proinde toleratus ab Ecclesia, vt in exemplis supra fictis, possit alterũ excommunicare, & an sententia excommunicationis, vel alia ab eo lata, sit valida? gl. etenim in summa 24. quæst. 1. negatiuam sententiam probauit, & glos. in c. infamis, glos. final. 3. quæst. 7. idem voluit, item Ancarr. & Francus in cap. pia. colum. 3. de except. Anton. & Imol. in cap. sciscitatus de rescript. quos & alios referens eam magis communẽ testatur D. Couar. in dict. c. alma mater. 1. parte relect. §. 11. num. 4. de sentent. excommun. lib. 6. quamuis ipse cõtrarium probet, vt infra dicemus. Eamdem communem sequitur simpliciter Iacob. de Ligni. in tra. de censur. Ecclesiast. §. 22. num. 4. in fine volum. 16. tract. diuers. Doct. fo. 240. Probat etiam Syluest. in summa, verb. excõmunicatio. 1. num. 6. circa finem, & F. Ioseph. Angeles in suis florib. Theolog. quæst. titul. de excommun. art. 4. de his, qui possunt excommunicare. 2. conclusio. pag. 49.

Verùm contraria sententia, & sic affirmatiua, verior est proculdubio, & tenenda, nempè, quod quamdiù quis ignoratur esse excommunicatus, excommunicatio, seu alia sententia eius, & alij actus teneant ex supradictis circa intellectum dict. capit. ad probandum, de re iudic. & prætereà quia cum hæc sint de iure positiuo, non censetur Ecclesia iudices vsu iurisdictionis priuare, quousque constet esse excommunicatos; & hoc propter bonum commune, nam alijs actus latenter excommunicatorum irriti

irriti essent detecta excommunicatione, multique de statu suo dubitarent: & hac de causa Concilium Constantiens. suprà citatum ad subueniendum conscientijs timoratis fidelium statuit, vt excommunicati, exceptis illis duabus speciebus eorũ, possent Sacramenta cõferre, nonq; esse vitandos in diuinis, nec extrà. Prætereà quia dignitas videtur excõmunicari, nõ persona, argum. dict. l. Barbarius, & huius sententiæ videtur esse diuus Thom. in 4. distinct. 18. quæst. 2. artic. 2. ad 3. dum asserit, excommunicatum nõ posse excommunicare, quia priuatur iurisdictionis vsu: ergo cum habet eum vsum, prout excommunicatus occultus, poterit excommunicare: eodẽ modo intelligendus est text. in capit. audiuimus, 24. quæst. 1. vbi expressè probatur, quòd excommunicatus non potest excommucare, in eo nempè excommunicato, qui suspensam habet iurisdictionem, scilicet, quia publicè excommunicatus est, vt in dict. capit. ad probandum, hodie denuntiatus, vel notorius omnino clerici percussor, vt prædiximus.

83 Hinc fit, quod Episcopus publicè excommunicatus nõ poterit iudicẽ aliquẽ instituere, quia ille etiam est actus iurisdictionis: si tamẽ postquã eum instituit, excommunicetur, non cessat institutio, vt docet Soto in 4. distinct. 22. q. 2. artic. 1. pag. 955. col. 1. ad fin. & col. seq. qui hoc vltimũ aliquo iuris adminiculo non probat: quinimò verum non videtur, & cõtrarium tenet glos. in cap. 1. verb. ipsius: de offic. Vicarij, lib. 6. nẽpè quòd si Episcopus est excommunicatus, nec ipse, nec ipsius officialis de causa cognoscent, sed quòd adiri debet Papa, vt prouideat: cuius rei ea est ratio secundum glos. præfatam, quia Episcopi & sui officialis idem est consistorium, vt in cap. non putamus, de consuetu. in 6. ideò meritò vt suspensa iurisdictione Episcopi propter excommunicationem ipsius, suspẽsa quoque sit iurisdictio sui officialis, qui eam accepit ab eodem, quamuis ipse officialis non sit excommunicatus, argumento text. in

84 dict. capitul. 1. * Quo fit, vt diuersum sit dicendum in delegato, nam ipsius iurisdictio delegata, siue in totum, siue pro parte sibi sit commissa, non suspenditur per excommunicationẽ delegantis, cùm nõ sit vtriusque idem consistorium: & quia delegante excommunicato, non appellatur ad eum à subdelegato, sed ad superiorem, hoc est ad primum delegantem, vt in. c. si is cui, de offic. delegat. in 6. & in terminis ita tenet glos. fin. in dict. c. licet, ibi: Quid si excommunicatur, & ibi Innocent. circa fin. & Abb. nu. 8. præd. differẽtiam inter officialem Episcopi, Episcopo excommunicato, vt vtriusq; sit suspensa iurisdictio, & delegatũ, delegãte excommunicato, vt possit procedere in causa re non integra, expressè probant, & prætereà Marant. de ordin. iudic. 4. p. princ. in 5. dist. iudiciorum, nu. 70. fol. 136. Et in delegato, quòd non reuocetur officium ipsius per excommunicationem delegãtis, cũ Innocen. vbi suprà, tenet expressè Bart. in l. more, numer. 16. ff. de iurisdict. omn. iudic. quem ibi sequuntur omnes communiter Doctor. vt affirmant Curt. Iun. ibi num. 89. & Ioan. Orosc. nu. 39. in l. & quia. ff. eodem titul. & in Vicario Episcopi, ipso Episcopo excommunicato, vt impediatur de causis cognoscere, tenet etiam expressè Roman. singul. 626. per text. in d. c. 1. de offi. Vicarij, lib. 6. vbi officiali Episcopi excõmunicato, gesta per Vicarios eiusdem officialis, qui ab eo tantùm iurisdictionem receperunt, non tenent: nam sicut repellitur iudex, ita etiã officiales eius repelluntur.

85 Qua ratione, si potestas vel capitaneus alicuius ciuitatis sit excommunicatus, eorum iudices impediuntur de causis cognoscere, per d. c. 1. secundum Rom. vbi supra, & Dec. in c. intelleximus, in 1. notab. de iudi. Oroscium vbi supra, nu. 44. post Purpurat. ibidem col. fin. quẽ refert. Rectè igitur ex supradictis probatur, quòd Episcopo excommunicato, eius Vicarius nõ potest de causis cognoscere, aduersus Domin. à Sot. vbi supra. Nisi ipsum salues, intelligendo quòd ipse nõ tenuit contrarium expressè, sed tantùm dixit, quòd si Episcopus postquam instituerit iudicem,

excommunicetur, non cessat institutio, quasi voluerit dicere, per excommunicationẽ Episcopi nõ extingui institutionem Vicarij antea ab eo institut', nos autẽ hoc non contradicimus, sed affirmamus, iurisdictionem huiusmodi Vicarij esse suspensam per excommunicationẽ Episcopi, ita vt ea durante, de causis cognoscere minimè posit, iuxta veriorem & magis receptam præfatã sententiã, quę sunt diuersa. Sic etiam eadem ratione quando
6 Episcopus est suspectus.* censetur etiam in consequentiã suspectus eius officialis, secundum Abb. Imol. Felin. & alios in c. insinuante, de offi. delegat. sequitur Marant. de ordin. iud. 6. part. in 2. actu, titul. de appellat. num. 28. pag. 559. & Roland. à Valle cons. 16. nu. 8. lib. 2.

87 Sublata autẽ excõmunicatione Episcopi per absolutionẽ, ipsius Vicarius poterit iurisdictionem exercere, de causisque cognoscere, sicut ante excommunicationem pręd. Iudex igitur occultè excõmunicatus (vt ad nostrum propositũ redeamus) quia non est priuatus vsu iurisdictionis, sed toleratus ab Ecclesia, quousq; detegatur sua excõmunicatio, rectè poterit excõmunicare: & in terminis ita tenet & probat Palud. in 4. dist. 18. q. 2. art. 3. & Ricard. eadem dist. Siluest. in verb. excommunicatio 2. in princ. Abb. in cap. ab excõmunicato, col. 2. nu. 5. de rescript. idem Abb. & Felin. in d. c. ad probandũ, nu. 1. vbi alios citat idem Fel. in c. si verè, de sentent. excommunic. Nauarr. in Manual. Latin. c. 27. nu. 7. vbi ampliat, etiamsi excõmunicatus excõmunicationem ferat in fauorem eius, qui scit eũ excõmunicatum. D. Couar. vbi suprà dict. nu. 4. id probans: eamdem sequitur, & communẽ profitetur Selua vbi sup. nu. 32. Eiusdem sententiæ est Victoria in sua summa tit.
88 de excõm. q. 16. quãuis credat,* quod per talem sententiam non priuetur excommunicatus suffragijs communibus: idq; confirmare vult ex Concilio Constãtiẽs. dum probat, illam indulgentiam nõ prodesse ipsi excõmunicato: ergo cũ priuare suffragijs (inquit ille) pertineat ad authoritatem ipsius excommunicantis, non debet releuari suffragijs, id est, bonis interioribus, quæ Deus pręb et membris suæ Ecclesiæ: nam bene priuat eum orationibus publicis, Missa & officio diuino: hoc autem vltimum ipsius Victoriæ assertum verum non credo, quia si præd. excommunicatus occultus, quamdiù toleratur ab Ecclesia, potest excõmunicare, excommunicatioq́ue, sua siue sententia excommunicationis, valida est, & operari debet omnes suos effectus, quãdoquidem huiusmodi excommunicatus iudex habet vsum suæ iurisdictionis, vt est prædictum. Neq; Victoriæ fundamentum aduersus hanc sententiã aliquid probat: nam quòd excommunicatio illa lata ab excommunicato tolerato sit valida, non est propter eius bonum, nec ad authoritatem illius pertinet, sed propter bonum Ecclesiæ, & publicam vtilitatem, quibus sic expedit.

89 Occultè etiam excommunicatus licitè (saltem validè) poterit alteri facultatem concedere ad audiẽdas confessiones: publicè autẽ excõmunicatus minimè, secundum Victor. vbi suprà, quod verum esse existimo.

90 Vltimò ex superioribus infertur resolutio ad intellectum text. in c. pastoralis, §. verũ in fin. de appell. vbi expresè probatur, quòd excommunicatus nõ lucratur fructus sui beneficij, vel præbendæ, dum excommuincatus existit, licèt à sententia excommunicationis appellauerit: nam, vt inquit text. illi prouentus Ecclesiastici meritò subtrahuntur, cui Ecclesię communio denegatur: qui tex. est mẽte tenẽdus, quia nõ est alibi ita expressus ad hoc: & ibi id notant Abb. & cõmuniter Doct. gl. in c. præter 32. dist. Feli. in capit. Apostolicæ, col. 5. de excep. Ripa in c. 1. colum. 12. vers. 8. nota. de iudic. Ioan. Andre. in tra. de fruct. pag. 261. sub rub. quòd excommunicatus fructibus sui beneficij priuetur. Marant. de ordin. iud. 2. q. 3. p. 6. partis princ. nu. 168. decis. Rotæ 8. de sentẽt. excõ. in antiquis, & ita fuit cõclusum in Rota noua, vt refert Iacob. Put. li. 1. decis. 280. fo. 95. Lãcel. de attẽta. 2. p. c. 12. li-
91 mit. 22. n. 1. & seq.* Quia inimicus Dei & Ecclesiæ,

Ecclesiæ, non debet de patrimonio Iesu Christi viuere, secund. Bald. in c.1.col.3. in.2.lect. de iudi.arg. c. cōmissa, de elect. lib. 6. refert & sequitur Rebuff. in praxi benef. in forma & declaratione nouæ prouis. in verbo, teque absoluentes,&c.
92 nu.18.pag.210.*Et quòd excōmunicatus durante excommunicatione non faciat fructus beneficij suos & si quos percepit, teneatur ad eorū restitutionē, tradit ex d.c.pastoralis. §.verū, plures allegans Didac.Perez in.l.1.tit.5.lib.8.ordin fol.178. col.1.in vers.nihilominus durante excōmunicatione. Idem probat Paul. Borgas. in tract.de irregularit.&c. 6.part.in titul. quot sint effectus excōmunicat. nu.9. & seq. pag.336. & in tit.an excōmunicatus ab vno Episcopo, perdat fructus beneficij in aliena diœcesi constituti, statim in princip. pag.337. probat etiam eos per-
93 dere. * Ad hoc enim vt hæc decisio locū habeat,nō requiritur, vt præd. excōmunicatus sit etiam denūtiatus: tùm cū per ipsam denuntiationem amplius nō ligetur,vt inquit idē text.ibidem: tū etiā per dict.Concil.Basiliens. in finalibus verbis, ibi: Per hoc tamen huiusmodi excommunicatos,suspensos, interdictos, seu prohibitos nō intendit in aliquo releuare, nec eis quomodolibet suffragari: nā cū hæc acquisitio fructuū de qua agimus, si permissa foret,esset in fauorem ipsius excōmunicati,& non aliorum, meritò quòd illa priuetur per solam excommunicationem ante denuntiationem.

94 Quod primò procedit,& ampliatur,vt excōmunicatus amittat ipso iure præd. fructus,etiā absque eo quòd in sententia hoc exprimatur, vt constat ex d. §. verū. in sui generalitate,quia licet glos. ibi ver. subtrahantur, aliud teneat, cū qua transeunt Doct. vsque ad tempora Ioan. Andreæ exclusiuè, cōmuniter tamen Doct. posteà tenent quod prædixi aduersus d. glos.nempè non requiri quòd hoc in sententia exprimatur, vt tenet Hostien. in summa de sententia excommunicat. in §.quis sit eius effectus,in versi.item quòd nullum,nu.11.Speculat.in titul. de suspē. & interdict.in fine, vbi refert idē tenere Vincen.in c.quoties, de simon. & Host. vbi sup. Eamdē sententiam aduersus gl. prætatam probarunt Antonius de Butrio, colum.10.& Abb. in dict. §. verum, num.17.per text.ibi, quem rectè in hoc expendit, & ibi additio: sequitur etiam Imol ibidem.Philip. Francus super eadē glos.Decius numer.9. & inquit Ripa in capit.1.nume.17.de iudic.quòd communis conclusio est, vt excommunicatus sit priuatus fructibus ipso facto: quam etiam sequitur Marant. de ordine iudic. 6.parte princip. in rubrica de appellat.
95 numer.68.* fortiùs priuatur excommunicatus distributionibus quotidianis, secundùm Imol.& Franc.vbi suprà, & Petrum Dueñas in regula 42. fallentia 8. & Didac.Perez vbi supra column.2.in 4. conclusione.

96 Secundò præd. cōclusio,quæ habet,vt excommunicatus fructus & distributiones quotidianas sui beneficij vel præbēdæ non lucretur tempore quo est excommunicatus,adeò procedit, vt quāuis clerico deposito, & suspēso à beneficio propter crimen, ex redditibus beneficij alimenta sint ministranda, ne cogatur mēdicare in opprobrium ordinis clericalis: excommunicato tamen nihil ex redditibus Ecclesiæ datur, etiamsi is egenus & pauper sit, vt probat glos. in dict. §. verum,in verb.subtrahuntur,per totā, præcipuè in fine,& ibi omnes Doct.& est recepta secundum Nauar. in Manual. Latin. capit.25.num 114. sequitur Didac. Perez vbi suprà,& F.Ludouic. Lopez in suo instructorio conscien.2. part. c.97.in princip. & cum ea transeunt omnes, secund.Borgas.vbi supra,nu.13.glos.etiam in capit. cum Victoniensis, de election. glos. in cap.studeat 50. distinct. in verb. & sui. Dominicus in capit. præter hæc 32.distinct. Abb. in capit. Apostolicæ,colum.3.num. de except. & ibi Felin.nu. 9.estque receptissimum omnium consensu secundum Couarr.lib. 3. variarum resol.capit.13. numer. 8. in versi.duodecimo, ibi: Adeò sanè, vbi etiam idem in eo qui actu & solemniter depositus sit, & exauthoratus militia sacerdotali: nam

huic minimè exhibēda sunt alimēta ex redditibus Ecclesiasticis, sicut nec excōmunicato, authore Felin. in cap. ex parte, de accusationib. nu. 1. Communis igitur sententia supradicta, ea concedēs deposito, procedit & loquitur * in deposito verbaliter per sentētiā: secus si actualiter depositus sit, per supradicta: & ita tenet Imol. post alios in cap. ad supplicationem 2. col. de renuntiat. Felin. in dict. c. Apostolicæ, num. 11.
98

Ratio autē differentiæ inter clericum
99 depositum vel suspensum, * & excōmunicatum, quare illa alimenta sint præstāda ex redditibus Ecclesiasticis, huic verò nominè, ea est, quia depositus non habet facultatem, nec in sua manu est, vt à depositione liberetur, ideoq; meritò vt eidem in hoc subueniatur: excommunicatus autem habet in manu sua, vt absoluatur comparendo resipiscens à sua contumacia, cauendo stare mandatis Ecclesiæ, vel satisfaciēdo cum posit, vt in cap. ex parte, el. 1. de verborum significatione, & vbi satisfacere nō potuerit per inopiam, liberabitur ab excommunicatione gaudere volens beneficio text. in capit. Odoardus miles, & ibi communiter Doctor. de solutionib. Quòd si illo omittat vti propter pudorem, sibi imputet, & sic meritò alimenta denegantur eidem ex prædictis fructibus & redditibus Ecclesiasticis, quos ratione excommunicationis ipsius tempore iustè amittit, atque à iure ei subtrahuntur: ita Abb. & cæteri Doct. vbi suprà.

100 Ex quibus primò infertur, quòd si quis sit suspensus propter contumaciam, à qua potest resipiscere, & non resipiscat, eidem etiam sicut excommunicato eadem ratione alimenta exhiberi non debent ex redditibus Ecclesiasticis: ita Abbas in dicto §. verum, numero 17. & ibi Francus super gloss. final. & Decius numero 9. Nauarr. & Ludouicus Lopez vbi suprà. Idem esset, vbi suspensus ob crimē, viuere posset de patrimonio suo, vel propria industria, quia tunc nihil habebit de Ecclesiastico beneficio, secundum Baldum in dict. cap. cum Victoniēsis, post medium, per notata in dict. c. studeat 50. dist. & in l. si maritus. ff. soluto matrimonio: sequitur Felin. in dict. capit. Apostolicæ, num. 10.

101 Secundò infero, quòd si excommunicatus esset impeditus ex aliqua iusta causa, vt non posset absolutionem petere (adde tu, vel obtinere, etiam si eam petat) vt si in longinquis partibus adsit, qui eum absoluere debet ac potest, ipse tamen excommunicatus faciat quod in se est pro illa absolutione obtinenda, sicque non sit in mora, esset sibi prouidendum hoc casu particulari alimentis ex redditibus Ecclesiasticis, sicut suspenso, eadem supradicta ratione: ita in terminis fertur tenere Ioan. de Lign. in Clement. vt hi qui diuinis. §. 1. quæstione. 10. de ætate & qualitate, & ibi Cardin. idem vult numero 20. & expressè tenet & probat Decius in dict. §. verum, numero 9. Felinus in dict. capit. Apostolicæ, numer. 10. vbi alios allegat: sequitur etiam Siluest. in summa, verb. clericus 4. numer. 17. & Beatus Antoninus Archiepiscopus Florent. in tractatu de excommunicat. capit. 76. numer. 16. volum. 16. tracta. diuers. Doct. fol. 223. vbi in idem citat. Petr. de Palud in quarto sentent. Sequitur etiam Gregor. Lopez in l. 31. titul. 9. partit. 1. in glos. *Las rentas del beneficio*, ad finem. Nauar. & Ludouic. Lopez vbi suprà.

102 Tertiò deducitur, quòd in casu extremæ necessitatis, ne fame pereat excommunicatus, debet eidē subueniri ex fructibus beneficij: ita gloss. sæpè citata in dict. §. verum, verb. subtrahuntur, & ibi omnes Doctor. secūdum Decium ibidem dict. numero 9. Gregorium Lopez in l. 31. titul. 9. partita 1. in gloss. *Las rentas del beneficio*, quod posse moderari affirmat Paulus Borgas. vbi suprà, numero 13. nisi ex tali confidentia excommunicatus malignaretur, quia tunc vtiliùs esurienti panis tollitur, vt ibi per eum.

Ex supradictis omnibus iā deducitur regula verissima & cōmuniter approbata, q iustè excōmunicatus, etiā ante denuntiatio-

tiationem nõ lucratur, fructus redditus, nec distributiones quotidianas sui beneficij vel præbendæ, vt in dict. c. pastoralis. §. verum. vbi gloss fin. circa finem. ibi, Si fuit iustè excommunicatus, &c. quæ est communiter recepta, vt testatur D. Couarruuias vbi supra. sequitur etiam Gigas de pension. quæstione 64. nume. 1. & 9. volumi. 15. tracta. diuers. doct. fol. 212. est communis, vt testatur Didac. Perez vbi supra colum. 2. in versic. iustè ex communicatus, vbi quòd cessante excõmunicatione, eos non recuperabit: sequitur etiam Borgas. vbi supra. & approbatur in dict. l. 31. titul. 9. parti 1. vbi inquit lex. *Otro si puso por pena al Clerigo que fues se descomulgado cõ derecho, que no pudiesse demandar las rẽtas del beneficio que deuia auer por aquel tiẽpo en que lo fue, ni pudies se ganar otro de nueuo*: facit optimus tex. in. l. cum allegatis. C. de re milit. libro 10. vbi Gordianus rescripsit, desertorem militiæ, quamuis à principe restitutus fuerit, stipendia tamen eius temporis, quo in desertione fuit, exigere non posse:
104 * imò vt asserit sanctus Thomas. 2. 2. quæst. 31. art. 1. excommunicatis & Reipublicæ hostibus sunt beneficia subtrahenda, in quantum propter hoc arcetur à culpa, quẽ refert & sequitur Greg. Lopez vbi supra.

105 Fructus autem prębendę durante excommunicatione vel suspensione cõtingentes, in vtilitatem Ecclesiæ conuertuntur, (& vt inquit Borgas. vbi supra. num. 18. applicantur sacerdoti, qui medio tẽpore seruiat, ne Ecclesia debitis fraudetur officijs) distributiones verò quotidianæ præsentibus accrescũt, iuxta glossam in Clementin. 2. verbo. suspensos. de vita & honest. cleric. & in Clementi. vt hi qui. de ætate & qualit. verb. dimidia. sequitur Felin. alios referens in dict. capit. Apostolicæ. nume. 12. de exceptionib. Decius in dict. §. verum. nume. 9. post. Prępesit. ibi, estque communiter approbata distinctio hæc secund. Couar. vbi supra dict. libr. 3. var. resol. c. 13. nume. 7. vbi rectè cum alijs, quos citat, id, quod prædiximus de distributioni-
106 bus quotidianis, intelligit, * vbi statuto vel consuetudine Ecclesiæ certa quãtitas est distribuẽda inter eos qui horis Canonicis, diuinisq; officijs præsentes fuerint, tunc enim pars, quæ absentibus ob præsentiam deberetur, potius præsentibus competit iure non decrescendi, quàm ac crescẽdi: quod hodie probatur c. 3. de reformat. sessio. 21. sacri Concilij Tridẽt. Nec obstat eidem aliud capi. 3. de reformat. sessio. 22. eiusdem Cõcilij, dum ibi probatur, fabricæ Ecclesiæ, aut alteri pio loco partem amissam distributionũ quotidianarum applicari: loquitur namque expressè in distributionibus quotidianis quas præsentes obtinent; sed quia cõpetens sibi seruitium quolibet die statuto non impleuerint, amittunt illius diei distributionem: ideo meritò in pœnã contumaciæ applicatur illa pars fabricæ Ecclesię, vel alteri pio loco, at verò præd. caput sessio. 21. loquitur in casu de quo modò agimus, nẽpe vt pars, quæ absentibus ob præsentiã deberetur, præsentibus cõpetat, qui est diuersus: secus si in Ecclesia institutum sit, vt cuilibet canonico, qui præsens horis canonicis fuerit, detur certa ac diffinita quantitas, nam tunc portio absẽtis, præsentibus minimè dabitur, sed apud ipsam Ecclesiam manebit, hoc siquidem casu locus non est iuri accrescendi, quia præsenti certa debetur quantitas, absenti verò nulla.

Hæc tamen omnia intelligenda sunt & procedunt, cùm ex patrimonio Ecclesiæ, cui ministratur, dantur redditus, & quotidianæ distributiones ipsis ministris, nulla facta diuisione redditũ inter
107 ipsam Ecclesiam, & Capitulum. * At verò vbi patrimonium Ecclesiasticum in duas est diuisum partes distinctas, quarum vna ipsius Ecclesiæ ad eius fabricam, vestes, aliaque ei necessaria propria atque applicata sit, altera verò ad ministrorum victum & laboris mercedem sit destinata, prout est illa, quæ communiter pertinet ad mẽsam Capitularẽ, tunc etiam in redditibus principalibus distinctis à distributionibus, quotidianis idem erit, quod in ipsis distributio-

nibus quotidianis, quoties certa redditutuum quantitas constituta sit, atque destinata ad hoc, vt inter ipsos ministros diuidatur, nam eo casu portio absentium portiones præsentium & personaliter ministrantium auget: & quod in præmissa distinctione diximus in Ecclesiæ vtilitatem conuertendum, hoc casu non ad ipsam pertinebit, sed verè cedit in patrimonium commune ipsorũ ministrorũ, non verò ipsius Ecclesię, cum ea alteram fructuum ac reddituum partem habeat ab hac distinctam, hæc verò solis ministris Ecclesię inseruientibus, atque eidem interessentibus conuenit: quare hoc casu portio absentium, siue principaliũ fructuum, siue distributionum quotidianarum merito præsentibus & interessentibus accrescit, si certa quædam quantitas præsentibus tantùm distributa, atque constituta sit: secus si cuilibet præsenti detur, ac definita quantitas, absenti verò nulla, tunc enim portio absentium, quam si præsentes fuissent lucrarentur, in mensa Capitulari remanet cum reliquis eiusdem fructibus inter omnes residentes respectiuè pro suis præbendis, & rata temporis suæ residentiæ diuidenda: hæc est inueteratissima, atque immemorabili tempore obseruatissima cõsuetudo huius almæ Ecclesię Ciuitatens. suisque statutis & constitutionibus conformis, aliarumque plurium huius regni: quod etiam docet insignis Couarru. vbi suprà, qui eo tempore huius ciuitatis meritissimus Episcopus erat, præfatamque consuetudinem nostræ Ecclesiæ nonignarus id scripsit, eidem virtualiter nitens, quamuis eius expressè non meminerit.

108 Mẽsa enim Capitularis, redditusq; ipsius, mensæ, in qua inuitati ad comedendũ sedent, assimilatur: sicut enim cibi appositi in hac ad edendum tantùm pertinent ad sedentes ad eã, qui edere volũt, atq; inter ipsos tãtùm distribuuntur, non verò non veniẽtibus nec sedentibus: ita redditus atque fructus illius, qui ad victum & laboris mercedẽ Ecclesiæ ministrantium, atq; inseruientium destinati sunt, ad illos tantùm pertinent, qui resident, atque in eadem Ecclesia horis Canonicis, diuinisque officijs intersunt, non verò absẽtibus: hinc est vt portiones absentium, quæ si presentes forent, eisdem distribuerentur, vel præsentibus tantùm statis horis, si distributiones quotidianæ sunt, accrescunt, vel si fructus principales sint (vulgo, *la gruessa*, nuncupati) in ipsamet mensa Capitulari remanent inter residentes distribuendi, quibus hoc competit iure nõ decrescẽdi: quo fit, vt pręd. fructus minimè absentium dici possint, sed præsentium, hoc est, residentium, cùm in id ipsum in mensa sint, vt residentibus impartiantur: vnusquisque ergo beneficiatorum tantum capit, quantum residet respectiuè pro numero, & præbẽdarum, & residentium: augentur igitur portiones residentium, iure proprio per absentiam nõ residentium. Nam ita demum horum sunt fructus prędicti, si statuto tempore resederint, vel statis horis intersint, aliàs secus. Ex quibus decidẽda

109 venit quæstio illa satis difficilis, * atq; recens, an pensio authoritate Apostolica cum consensu beneficiati reseruata, ac constituta super fructibus alicuius prębẽdæ pro tẽpore vacationis eiusdem præbendæ, soluenda sit à Capitulo Ecclesiæ fructibus illius præbẽdę gaudẽte, necne, vel à nouo successore, postquam eidem fuerit prouisus?

Nam primò videtur, Capitulum ad eam soluendam teneri: fructus namque, atque portionem ad illam præbendam vacantem, tempore quo vacauit pertinentes percepit, in suosque vsus conuertit ex consuetudine, ac vi statutorũ eius-

110 dem Ecclesię: * ergo ad pensionẽ tenetur, quæ super dictis fructibus constituta est. Pensio enim est onus reale, annexum fructibus eiusdem præbendæ, hoc est ipsi Ecclesiæ vel præbendæ, & ab illius rectore intuitu ipsius Ecclesiæ debetur, vt per Paul. de Castro consilio 338. incipienti, quia exceptiones, colum. vltima. volumi. 1. sequitur Felinus in d. capit. ad audientiam. el 2. de rescriptis.

111 * Collecta enim, decima, census & pensio,

sio, sunt onera realia, obligantque possessorem. cap. si quis laicus. 16. quæst. 1. vnde est vt nouus possessor conueniri posit vt præteritam pensionem insolutam soluat, vt in capitulo 1. de solution. l. Imperatores. ff. de public. & vectigal. quia beneficium transit cum onere, vt in dictis iuribus, & in cap. ex literis. de pignor. & in capit. cum dilectus. de donat. & in terminis quòd successor in beneficio teneatur ad solutionem pensionis temporis antecessoris decursæ, tenet Philippus Francus in cap. fin. in fin. de officio ordin. in 6. & probat latissimè Gigas in tractatu de pension. Ecclesiast. quæstione 39. per totam. & iterum quæstione 43. vbi resoluit, esse in electione pensionarij, vel agere contra beneficij possessorem, vel contra hæredem defuncti possessoris in casibus, in quibus ipse antecessor erat obligatus, vt tenet Fredericus de Senis consilio 81. quem refert & sequitur Cardinal. in Clementin. 1. quæst. 11. de censibus.
112 * Quo fit, vt tunc demũ posit agi pro pensione præteriti temporis contra nouum possessorem, quando nouus possessor posset recurrere contra hæredes percipientis fructus, secus aliàs, nempè quando alius ex consuetudine illos recepit, quia cũ tunc contra illum nouus possessor agere non posit, pensionarius nõ poterit eumdem conuenire, vt tenet Rota noua secundũ Iacob. Puteum libro 2. decisionum Rotæ, decis. 189. vbi num. 5. cum Gigante quæst. 62. tenet, quòd successor non tenetur ad solutionem pensionis eo casu, quo eius prædecessor nõ teneretur. Cõsulit tamen Gigas dicta quæst. 39. & 43. quòd semper creditor pensionis (intellige in casu quo potest) potiùs agat contra ipsum possessorem beneficij,
113 * quàm contra hæredem defuncti prædecessoris, quia aduersus illum, cui literæ pensionis intimatæ fuerunt, procedi potest via executiua, contra hunc verò minimè, sed via ordinaria, & ita dicit in facto obtinuisse in ciuitate Venetiarũ: quãuis Cassiador. decisi. 3. & 4. in rubrica de locat. dicat esse passum dubium, an nouus possessor beneficij teneatur ad decursam pensionem tempore prędecessoris, & quòd nondum fuit in Rota decisus: nihilominus tamen opinio Doctorum suprà relata verior & communis est, atque proinde tenenda in iudicando, &
114 consulẽdo. Quòd si pensionarius * in casu permisso conuenerit nouum beneficij possessorem, poterit nouus possessor soluens, pro eo quod sic soluit, conuenire prædecessorem, si viuit, qui fructus percepit, & ad quem spectabat satisfactio illo anno oneris currentis, ex quo fructus percepit, vt in dict. cap. fin. de offic. ordina. lib. 6. vt tenet ibidem Francus, & refert Gigas. d. q. 39. num. 5.

Cùm igitur pensio sit onus reale super fructibus beneficij impositum, consequitur, Capitulum gaudens dictis fructibus tempore vacationis illius beneficij ad præd. onus teneri, posseque ipsum ad id soluendum conueniri, nõ verò nouum successorẽ, cũ hic non posit recurrere contra Capitulũ, quod vigore con-
115 suetudinis percepit fructus. * Secundò, quoniam fructus beneficij, siue præbendæ super quibus Ecclesiastica pensio, authoritate Apostolica reseruata est, sunt obligati & hypothecati pro solutione pensionis, ideoq; agi potest contra quẽcumq;, siue quoscũq; illorũ possessores, siue sit vniuersalis, siue particularis successor, vt in terminis probat Ludou. Roma cõs. 338. incipin. casu proposito thematis, cuius in hoc sententiam aduersus Paul. de Castr. & Felin. latissimè probauit atq; sequutus est Gigas de pẽsion. Eccles. vbi suprà, quæst. 51. num. 17. & sequentibus. Sed Capitulum habet & possidet hos fructus: ergo poterit hypothecaria conueniri pro solutione pensionis tempore vacationis beneficij decursæ.

116 Tertiò facit, quia Ecclesia vacans, super cuius fructibus est apposita annua pensio, tenetur ad solutionem pensionis, eamque soluere debet œconomus eiusdem Ecclesiæ, qui pro ea conueniri potest, vt latè & bene probat Gigas vbi suprà quæst. 65. vbi quòd si vacatio Ecclesiæ diutina esset, tunc Ecclesiæ curator

dari poterit, cum quo iudicium agatur: si verò Ecclesia collegiata sit, Capitulũ ipsius conueniri poterit, cum etiam agere posſit pro ipsa Ecclesia, cum consensu Episcopi ordinarij: & in solutione charitatiui subsidij * idem dicidit Bellen-
117 zin. in suo tracta. de charit. subsid. quæstione 7. in 1. par. Quòd si ad alterum ex consuetudine pertineāt illi fructus, contra eum agi potest, tenebiturque succesſor ad id actionem cedere secundum Iacob. Puteum vbi suprà num. 5. Et ita vi-
118 demus, quòd Camera Apostolica, * cuius sunt fructus sedium vacantium ipsarum Ecclesiarum, soluit semper pensiones ad illius fructus spectantes: ergo cum beneficium, siue præbenda Ecclesiæ cathedralis, vel Archiepiscopalis, vel etiā collegiatæ vacat ipsa Ecclesia percipiens fructus tempore vacationis, tenebitur, ac cōueniri poterit ad solutionem pensionis illo tempore decursæ impositæ super prædictis fructibus.

119 Quartò facit, quia quoties Capitulum Ecclesiæ Cathedralis, & similium, vigore statuti eiusdem Ecclesiæ, vel alterius cōcesſionis debet habere, & habet medietatem fructuum præbendarum duorum primorum annorum, nouorum reſidētium, tenetur soluere dimidiam partem pensionis super omnibus fructibus earūdem reseruatæ, atque impositæ, vt pluribus comprobat idem Gigas vbi suprà, quæst. 89. per totam: ergo ad idem tenebitur in totum, quoties Capitulum omnes fructus prębendæ percipit, atque illis fruitur vigore statuti, vel consuetudinis, eo quòd præbenda vacauerit.

Nihilominus tamen his non obstantibus (etsi passum hunc dubium vehemēter esse existimem, dignumque, vt si lis aliqua super eo contingat agitari, concordia inita sopiatur) contrariũ in puncto iuris verius esse existimo in quæstione proposita, nempè vt Capitulũ ad solutionem præd. pensionis minimè teneatur ex ratione præd. in versic. mensa autem num. 108, quę est radicalis, atque substantialis difficultatem eneruās: quia
120 cum Capitulum * hoc casu iure proprio propter personalem residentiam, atque seruitium personalisſimũ prædictis fructibus, non tamquam alienis, sed proprijs, atque suis præbendis, iure non decrescendi addictis fruatur, atque ipsos lucretur, consequitur non teneri ad solutionem pensionis super fructibus præbendæ illius consensu antiqui posſesſoris reseruatæ, quoniam fructus hi percepti à Capitulo tempore vacationis illius præbendæ oneratæ, nō sunt eiusdē præbendæ, sed cæterarum residentium, sicque cesſant omnia fundamenta contrariæ partis, quæ in alijs beneficijs Ecclesiasticis, quæ habent suos distinctos, & peculiares fructus, atque redditus diuisos absque communione aliorum concludere posſent: secus in his præbendis Ecclesiarum cathedralium & similium, quæ mensam communem pro residentibus habent simul: præcipuè quia consuetudine, etiā immemoriali, iuuari posſunt ad non soluendam præd. pensionē cum numquā, aut rarò à Capitulis petatur huiusmodi pensio, sed à modernis posſesſoribus.

121 Prætereà, Capitulum huic pēsioni reseruandæ minimè consensit, nec est succesſor in præbenda, vel beneficio, sed iure proprio capit fructus, sicut cæteros eiusdem mensæ: ergo ad solutionem dictæ pēsionis minimè tenetur. Quod præ maximè procedit, si pensio sit reseruata, non solùm super fructibus & redditibus beneficij, siue præbendæ, sed etiam super distributionibus quotidianis eiusdem, quia cum hę minimè acquirantur, nisi per personalem residentiam, residētibusque accrescant, vt est prædictum, conijcitur aperta mens reseruantis pensionem, vt tempore vacationis præbendæ, cum nullos fructus, nec distributiones quotidianas habeat illa præbenda, Capitulum eas percipiens iure proprio,
122 ad pensionem non teneatur. * Facit etiā pro hac parte, quia communiter canonicatus, cæteræque præbendę Ecclesiarum horum regnorum, quāuis pinguisſimi sint, semper in Romana Curia æstimantur in valore annuo communi viginti

gintiquatuor ducatorum auri de Camera,& non plus, eo quòd si non residean tur, nihil valeant, sed ad Capitulum fructus eorum iure proprio pertineant: ergo cum deficiente possessore canonicatus, vel præbenda fructus non habeat, consequens est, vt pensio non debeatur pro tempore vacationis eorumdē. * Et post huius operis primā editionem, hanc nostram sententiam in fauorem Capituli, & cōtra successorem in dignitate cuiusdam cantoriæ, postquam perceperit fructus eius, quibus posit pensionē soluere, latè ex professo, sine vllo dubio probat Nauar. cōsil. 49. de præbēd. per totū.

123 Quòd si præbenda vacans aliquos habuerit fructus, redditus atque prouētus, distinctos, ac separatos à mensa communi Capitulari, vt contingit in aliquibus Ecclesijs huius regni, in quibus singulæ quæq; præbendæ habent præstimonia, vel vestuaria annexa, cuius fructus non intrant in præd. mensa communi, vt in hac alma Ecclesia Ciuitaten. contingit, vel etiam in alijs, vbi præbendæ habent annexa quædam prædia, domus, fundos, vel vineas, quorū redditus, nec administratio ad Capitulū, nec eius mēsam pertinent, nec spectāt, quoties præbendæ non vacant: his casibus cum cesset supradicto ratio, si Capitulum, vacante præbenda, vigore statuti, vel consuetudinis, alteriusve priuilegij, illis bonis, siue rebus vtatur, ac fruatur, tenebitur quidem vsque ad quantitatem fructuum illorum, quos perceperunt, pensionem tempore vacationis decursam soluere, iuxta suprà adducta in tertio fundamento contrariæ partis, hocque casu limitanda venit meo iudicio præfata nostra de hac re sententia.

Non obstant modò fundamenta contrariæ partis suprà adducta, quibus nuncupatim & sigillatim sic satisfit. Primò enim, quòd pensio sit onus reale, & sic transit cum fructibus penes quemcumque possessorem, vel successorem, hoc fatemur: negamus tamē, prębendam vacantem habere vllos fructus, sed qui eiusdem essent, si possessorem residentem haberet, tempore vacationis propriæ sunt aliorum residentium, suarumque præbendarum: ergo cum ipsi nō habeāt illud onus super fructibus prębēdarū suarū, meritò quòd ad id nō teneātur.

Secundum etiam fundamentum cōtrariæ partis non obest, quoniam etsi verum illud sit, quod adhuc expeditū non est, cum Paulus de Castro, & Felin. contrarium latè probauerint, attamen procedit in fructibus beneficij, super quibus pensio reseruata est: at hi fructus, de quibus agimus, non sunt huiusmodi, sed mēsæ Capitularis, atque cęterarum præbendarum residentium, vt est sæpius dictum & probatum: ergo, &c.

Tertium etiam fundamentum nihil probat in proposito, quoniam agit in fructibus Ecclesiæ principalis vacantis, hoc est, Episcopalis, vel Archiepiscopalis, & similibus, qui sunt proprij eiusdem, à mensa Capitulari distincti ac separati, quos nullo modo lucrantur Canonici, nec cæteri beneficiati, sed Cameræ Apostolicæ sunt, qui durante vacatione illius Ecclesiæ currunt, tunc enim meritò vt ex eisdem fructibus sic existentibus vacantis Ecclesiæ, siue sint Cameræ Apostolicæ, siue ad Curiam Regiam, vel certam personam, vel communitatem ex priuilegio, vel consuetudine immemoriali pertineant, soluantur pensiones, & ita videmus quotidie fieri, ac practicari: non tamen inde sequitur, idem esse in præbendis Ecclesiarum Cathedralium, & similium, quarum fructus & redditus in communi mensa Capitulari ponuntur, cū cæteris reliquarum prębendarum inter residentes diuidendi: cum enim præbenda huius mensæ vacat, nullus particularis eiusdem est residens, sed cæteri præbendati, qui suas præbendas resident, eos consequuntur iure proprio, non verò alieno.

Quartum etiam fundamentum nobis non contradicit: quoniam si in casu ipsius Capitulum percipit medietatem illorum

illorum fructuum, id contingit, non quidem iure proprio, sed tamquam alterius titul. sufficienti, nempè vigore statuti, cõsuetudinis, indulti, vel priuilegij Apostolici: nihilominùs tamen illa medietas fructuum exit atque diuiditur ab altera medietate pertinente ad possessorẽ, qui integros omnes fructus ratione suæ prębendę atque residentię habere debebat, & tamẽ medietas ex iustis causis sibi aufertur, & capitulo applicatur, vnde meritò, vt hoc casu medietatem pensionis Capitulum soluere debeat: hinc autem minimè conuincitur idem esse in nostro casu, in quo iure proprio, non verò tamquam alterius Capitulum fruitur dictis fructibus.

Post primam huius operis editionem accepi, Romæ in hac quæstione controuersa diuersum censeri, & instanter agi nomine Ecclesiarum Cathedralium Hispaniæ, vt de causa in Rota disputetur, & in earum fauorem decidatur: ideòque in re hac me subijcio declarationi Sedis Apostolicæ, sacrique Palatij auditorum.

Licèt autem iustè excõmunicatus, vel suspensus fructus sui beneficij non lucretur, nec distributiones quotidianas durante ipsa excommunicatione, vel suspensione, vt supra resoluimus numero. 90. cum sequentibus, & nouissimè idem probat cum communi Barthol. Vgolin. in tractat. de censur. Ecclес. in titul. de excommunic. mai. tabula. 2. capit. 12. per totum, vbi octo ampliationes, & totidem declarationes congerit, estque etiam communis opinio, vt ex Ripa affirmat Flamin. Paris. de resign. benefic. libr. 5. quæstion. 6. numero 76. & ita fuit resolutum in vna Brixien. 6. Maij. ann. 1542. teste Puteo decis. 280. libr. 1. quem refert idem Flamin. libr. 4. de resign. benef. quæstion. 3. numer. 52. de quo etiam latè strenuè agit Petrus Surd. in tractat. de aliment. titul. 1. quæstion. 81. fol. 74. & iterum titul. 7. quæstion. 36. fol. 264.

124 Cum tamen sua culpa sit excommunicatus, vel suspensus, etiam si fructus, & redditus sui beneficij habere non debeat, pensionem tamen super eisdem fructibus reseruatam soluere tenebitur, si beneficij retinet possessionem vel latissimè pluribus comprobat in terminis Gigas in tractat. de pension. quæstion. 64. per totam, ex Bart. Alberic. Angel. & Paulo Castrens. in l. inter quos. §. damni. ff. de damn. infect.

125 Idemque esse in charitatiuo subsidio cum Bellenzin. in suo tractat. de charit. subsid. quæst. 33. quem refert & sequitur Gigas. d. quæstion. 64. numer. 9. dummodò clericus excommunicatus retineat possessionem beneficij.

Hoc tamen intelligunt ipsi non procedere in clerico iniustè excommunicato, qui fructus beneficij non percipit, nam hoc casu charitatiuum subsidium soluere non tenebitur. Addo ego, quòd cum iniustè excommunicatus non amittat fructus sui beneficij, vt infrà dicemus, numero 135. tenebitur quidem ex eis perceptis pensionem soluere.

Sed contrà supradicta numero. 124. cum sequenti. tenet Vgolinus vbi suprà, circa finem. dict. cap. 12. in versicul. quare pensionarij, dicens, quòd in pręd. specie pensionarij ex fructibus beneficij suas pensiones consequentur, & Episcopus charitatiuum subsidium, quia non debet de suo excommunicatus soluere, nam si excommunicatus priuatus sit fructibus ob suam culpam, culpa tamen ipsa non est causa immediata, quo minus habeat fructus, sed excommunicatio, quo casu ad onera quis non tenetur, iuxta glossam in d. §. damni, quam vltra Vgolin. vbi supra, sequitur Bald. in l. vltim. column. 1. C. de bonis. author. iud. possid. & ibi Cuman. argumento cap. quia diuersitatem, de concess. præb. vbi Abba. numero 11. notat, quòd vbi non ipsa culpa, sed pœna culpæ est causa proxima immediata impedimenti, minimè imputatur ei, qui culpam contraxit: culpa igitur, quæ excommunicationem

tionem præcessit, non est immediata causa impedimenti, quo excommunicatus impeditur fructus Ecclesiæ percipere, & ex eis onera subire, sed ipsamet excommunicatio, quæ quidem culpa non est, sed pœna culpæ: quo fit, vt verior appareat opinio præfata glossæ, Bald. Cumani, & Abbatis, quàm Bartholi & aliorum qui contrarium probare conati sunt, secundum Didac. Couarruu. libr. 3. variar. resol. capit. 13. numer. 8. in vers. duodecimo ad fin. quam etiam glossæ opinioné probat Didac. Perez in l. 1. titul. 5. libr. 8. ordinamenti. pagin. 175. colum. 1. in versicul. est etiam aliud, vbi dicit, quòd pro rata fructuum, cum sit onus reale, tenebitur soluere percipiens fructus non excommunicatus, cum ex fructibus beneficij quis teneatur soluere pensionem & ratione beneficij super quo impositum est tale onus, & sic non debet extendi ad propria bona excommunicati, quæ seorsum à beneficio possidet quocumque modo.

Quid tenendum? Ego in re hac ita distinguendum censeo, scilicet, vt opinio prima Gigantis, Bart. & sequacium procedat, & vera sit in clericis iustè excommunicatis, qui præbendas obtinent in Ecclesijs Cathedralibus: cum enim pensio sit imposita super fructibus, & distributionibus quotidianis canonicatus & præbendæ, verbi gratia, tuncque temporis ratione excommunicationis ob non residentiam nulli sint fructus, nec distributiones quotidianæ dicti canonicatus & præbendæ consequens est, vt ipse excommunicatus de suo teneatur soluere pensionem. Opinio verò contraria glossæ in d. §. damni, & sequacium procedat, & verior apparet in cæteris beneficiarijs, extra Cathedrales Ecclesias, qui non habet distributiones quotidianas, nec fructus suorum beneficiorum distributi sunt statis horis, in illis etenim meritò vt ex fructibus suorum beneficiorum, super quibus est pensio imposita, ipsa soluatur, ad quemcumque ipsi fructus pertineant, cum tunc extent & dicantur etiam fructus beneficiorum.

Neque primo membro distinctionis prædictæ obstat, quòd culpa ipsa non fuit causa immediata, quominus excommunicatus haberet fructus, sed excommunicatio ipsa, quia negari non potest, quin culpa illa dederit causam immediatam excommunicationi, ob quam excommunicatus non lucratur ipsos fructus.

Nec etiam dict. capit. quia diuersitatem iuncta sua glossa verb. suspensus, vbi licet quis sua culpa inciderit in excommunicationem, vel suspensionem, non imputatur ei, quòd ex illa culpa processerit, quia procedit rectè in suo casu, ex ratione expressa in textu, ibi, A qua etsi fuerit sua culpa suspensus, non tamen ad ipsum Capitulum ex illa culpa præbendarum erat donatio deuoluta, &c. At in nostra specie, propter culpam, & excommunicationem beneficiarij Ecclesiæ Cathedralis nulli sunt fructus, nec distributiones quotidianæ sunt suæ præbendæ, sed cæterarum eiusdem Ecclesiæ: ergo ex eis solui pensio non debet, cum non sint fructus beneficij super quibus imposita est pensio.

* Non obstat glossa contraria in d. §. damni, quia ibidem à Doctoribus reprobatur, teste Gigante vbi suprà, in finalibus verbis. Vel secundò respondeo posse procedere in secundo membro distinctionis prædictæ, non autem in primo ex ratione differentiæ de qua suprà, & ita censeo, salua etiam declaratione Sedis Apostolicæ, & dominorum de Rota.

126 Superest tamen vt aduertamus, aliud esse in oneribus proprijs præbendæ vacantis, atque eidem cohærentibus ex natura ipsarum, hæ enim soluendæ quidem sunt ex fructibus, qui aliàs essent eiusdem præbendæ, si possessorem haberet residentem: & tamen propter eius defectum pertinent etiam iure proprio ad Capitulum: quia cum hæc onera sint coætanea ipsius præbendæ, quinimò

quinimò ad ea subeunda fuerit præbenda cum suo titulo instituta ab initio, vt puta, cantoria habet onus regendi chorum cantorum, incipiendique cantus ipsos, ideò substituit succentorem, qui id munus exequatur expensis suæ præbendæ, quia vt plurimum dignitas hæc confertur personæ graui, quæ hoc onus subire nescit, ea tamen lege tacita, vt sui loco alium clericum substituat, qui onera adimpleat: aliæ verò præbendæ habent annexum ordinem presbyteratus, vt in altari Missas cantent præbendati, aliæ verò Diaconatus, vt Euangelia canant, aliæ Subdiaconatus, vt Epistolas dicant: & in Ecclesijs, vbi hic ordo seruatus non est, præcipit sacrosanct. Concil. Tridentin. sessio. 24. capit. 12. de reformat. versicul. Episcopus, vt ab Episcopo id distribuatur singulis quibusque præbẽdis. Hæc igitur onera quoniam necessaria sunt ad seruitia ipsarum præbendarum, atque Ecclesiarum, capitulum, vacante præbenda, soluere tenebitur, quod ita demũ lucratur eius fructus, si pro præd. præbenda inseruiat: inseruire autem non potest, nisi præd. ministerium adimpleat: ergo suis expensis facere tenetur: quod propè in his terminis probauit Ioannes Copi in tractatu de fructibus. titul. 2. capit. 3. num. 3. vol. 8. tract. diuers. Doct. folio. 164. vbi in casu cap. tua nobis. de verborum significat. vbi probatur, quòd priuilegium summi
127 Pontificis indultum Episcopo * pro releuatione oneris debitorum, vt fructus beneficiorum, quæ interim in sua diœcesi vacare contingerint, sibi liceat biennio retinere, comprehendit præbendas, ac alia beneficia, inquit Ioannes Copi, quòd hoc casu, vt is onus sustineat, ad quem commodum pertinet, Episcopus, vel alius, qui fructus primi, secundi, vel aliorum deinceps annorum percipiunt, curare debent, vt diuina obsequia peragantur, & ministrũ constituere, cui necessaria subministrent. Si hoc igitur ita est, prout verissimum esse existimo, & in Ecclesijs Cathedralibus minister hic nouus creari non potest, absque summi Pontificis licentia, præterquam succentor præfatus, qui consuetudine immemoriali cunctarum Ecclesiarum, ad seruitium ipsarum à cantore substituitur, consequitur, vt cum ipsum capitulum præbenda vacante, pro ea inseruiat, fructusque percipiat, ex eisdem expensas soluere teneatur illud onus adimplenti, siue is sit succentor, siue alius ex choro,
128 qui mandato capituli id faciat. * Quare iniquè, & contra ius expensæ, siue salaria horum onerum, durante vacatura eiusdem præbendæ, causata ac debita successori imponuntur, atque, vt ea soluat ex proprijs fructibus cogitur. Nec consuetudine antiqua iustificari, aut colorari posse existimo, cum potius sit corruptela, & violentia, & in graue damnũ, ac præiudicium nouarum residentium, qui maxima paupertate primis annis laborant, atque debitis præmuntur, cum non gaudeant hic præbenda grossa primo anno residẽtiæ annalis, sed post mortem ipsorum sibi reseruetur statuto antiquissimo eiusdem Ecclesiæ, authoritate Apostolica nouissimè roborato: & sæpissimè exclamaui de hoc in capitulo huius almæ Ecclesiæ, & maior pars idem asserebat, sed ex aduerso contradicebant alij quorũ pars, etsi minor, propter iurgia, & contentiones vitandas, ac negligentiam eorum quorum intererat, præualuit.

129 Idem esse videtur in expensis factis in affigendis edictis, & alijs pro electione facienda prouidendorum ad Doctorales, Magistrales, ac lecturales præbendas, atque ad alias cantus, hæ namque ex fructibus, quos percipit Capitulum tempore vacãtium earumdem, qui ad eas aliàs pertinerent, soluendæ videntur, non verò computãdæ posteà electis. Sed in his subsisto, quoniam fructus & distributiones, quos Capitulum percipit, qui ad has præbendas vacantes pertinerent, si possessores residentes haberẽt, iure proprio, pro suo seruitio & residentia capiunt, non verò alieno, vt est prædictum: suis

suis ergo sumptibus non tenentur electionem facere, sed prebendæ vacantis, argumento text. in cap. vt præteritæ. de electio.& in cap. cupientes. §. ad hæc. de elect.libro.6.vbi probatur, quòd expensæ necessariæ, quas facit capitulum pro electione prælati, de bonis prelaturæ debent fieri, vel reddi, hoc est, de bonis ad Prælatum ipsius Ecclesiæ de cuius ele-
130 ctione agitur pertinentibus. * Ex quo textu duplex praxis colligitur in huiusmodi expensis habendis: potest enim capitulum sede vacante de redditibus ipsius prælaturæ tantum capere, quod sufficiat pro expensis, vt innuit text. ibi, De bonis Ecclesiæ Patriarchalis fiant totaliter. Poterit etiam expendere capitulũ de proprijs redditibus,& posteà repetere ex bonis prælaturæ, puta à prælato nouiter creato: & hoc innuit text. ille in verbo, reddantur. tenet Archid. in cap. final. 64. distinct. sentiunt Doctores in dict. capit. vt præteritæ de electio.& ibi expresiùs Abba. nume.1.& præd. secunda praxi vtitur semper capitulum huius Ecclesiæ in expensis factis pro electionibus præd. præbendarum.

Si ergo capitulum sede Episcopali vacante, deducit expensas necessarias, quas facit pro electione prelati de bonis prælaturæ, quæ sunt distincta à bonis mensæ capitularis, eodem modo expensæ, quæ fiunt, pro electione canonicorum dictarum præbendarum, deduci debent à bonis earumdem, atque computari nouiter electis in fructibus, & redditibus ad eos pertinentibus, quos ratione propriæ residentiæ suos fecerint, cum vacantibus præd. præbendis, nulli fructus eisdem competant, sed ad capitulum residens iure proprio spectent, vt est prædictum, capitulum ergo suis expensis minimè facere debet præfatas electiones, sed eligendorum, per supradicta.

Nec obstat, quòd Vincentius in dict. capit. vt præteritæ. teneat, quòd expensæ pro electione prælati factæ, vel fiendæ, debent fieri de bonis capituli, quia capitulum in eligendo exercet officium suum, & propriam vtilitatem prosequitur, quia punitur, si non eligat, vt in cap. non pro defectu. de elect. sed expensæ tantum fiendæ pro electione iam facta promouenda, hoc est, confirmanda, debeant deduci de bonis prælaturæ, in quibus intelligit dict. c. vt preteritæ. Pro quo etiam facit, quia ius eligendi præ-
131 latum, fuit concessum * capitulo in priuilegium, cum olim ius prouidendi spectaret ad superiorem, iuxta notata per glossam in capit. quamquam. de elect. lib. 6. Sic etiam ius eligendi Doctorem, vel magistrũ in Ecclesijs cathedralibus horum regnorum ad præbendas doctorales, & magistrales, competit Episcopis, & capitulis simul earumdem, ex indulto sedis Apostolicæ eisdem concesso per Sixtum IIII. Summum Pontific. anno Incarnat. Dominic. 1474. Idibus Septembris, confirmato per Leon. X.

Capitulum ergo volens vti priuilegio, non debet ab alio requirere expensas, quia videtur potiùs eligere vtens iure suo, quàm gerendo negotium alterius. Hæc namque opinio Vincentij singularis est: communiter enim Doctores ibidem indistinctè tenent contrarium, imò quòd omnes istæ expensæ, siue pro fienda electione prælati, vel ea promouenda, & confirmanda, fiant, & deducãtur de bonis prælaturæ, cũ text. ille generaliter hoc decidat, ibi, Pro electionis negotio, & ibi, Fiant totaliter, vel reddãtur: & quia iure, & priuilegio vtatur capitulum eligendo: attamen principaliter gerit negotium prælaturæ, atque eligendorum: ergo debet repetere expensas ab ipsa prælatura, vt in cap. cũ pro causa. de procurat. officiumque capituli eidem damnosum esse non debet, vt in cap. cum expediat, de electio. libr. 6. & ita hanc sententiam probarunt aduersus Vincent. ibidem Compostellan. & cæteri scribentes, estque magis communis, vt testatur Abba. in proprio loco. numero 5. dicens nume. 4 sibi placere hoc dictum Doctor. in dict. capit. cupientes. §. ad hæc. de electio. libr. 6. præcipuè Philip. Franc. num. 2. & Dominici. nu. 3.

132 Adeò, vt deficientibus præd. bonis, capi-

capitulum ſede vacante poſsit recipere mutuum inſtante neceſsitate, pro negotio electionis prælati, ex talique mutuo obligatur futurus ſucceſſor, iuxta gloſſ. in d. §. ad hæc. verb. aliunde, vbi Francus nu. 2. alios referēs idem ſequitur, addēs, hoc procedere, etiam ſine ſuperioris licentia, quando de facili authoritas eius haberi non poteſt, aliàs ſecus: non tamen poterunt ſecundum ipſum, pro negotio electionis alienari bona ad prælatū pertinentia, ſed tantùm fructus & redditus.

Ergo ita & eodem modo capitulum pro electione facienda præd. canonicorum expenſas factas poterit iuſtè cōputare eiſdem, atque à ſuis redditibus deducere, iuxta ſecundum praxim deſumptā à dict. capit. vt præteritæ, præſertim ſi antiqua conſuetudine hoc fuerit obſeruatum, prout fit hic Ciuitatenſ. conſuetudini enim in hoc, ſiue ſit huiuſmodi, ſiue contraria, ſtandum eſſe exiſtimo.

133 Supradicta autem regula communis, quæ habet, vt iuſtè excommunicatus, non lucretur fructus, ſiue redditus ſui beneficij, limitatur nunc primò, niſi ſententia, qua iubetur abſolui, loquatur de reſtitutione fructuum, vt in d. l. l. cum allegatis. C. de re milit. libr. 10. Ita tenet Felin. in d. c. Apoſtolicæ. nume. 12. de exceptionib. Beatus Antonin. vbi ſuprà, dicens, quòd iuſtè excommunicatus abſolutus, non ex hoc facit fructus ſuos, niſi cum eo ſuper hoc circa medio tempore perceptos fuerit ſpecialiter diſpenſatū: & Didac. Perez vbi ſuprà. col. 2. in 3. concluſ. vbi loquitur in ſententia Papæ.

134 Secundò limitatur ſupradicta regula, in caſu extremæ neceſsitatis, quia tunc, ne fame pereat, ſubueniendum eſt ei debito modo ex redditibus beneficij, vt eſt prædictum, quia hoc in caſu excommunicato poteſt fieri eleemoſyna: ſecus vbi non eſt tanta neceſsitas, vt reſoluūt præfati Doctores. Quod procedit, etiamſi culpa ſua, vel delicto in tali neceſsitate conſtitutus ſit, iuxta gloſſam optimam in cap. ſacrorum. 12. quæſt. 2. Decius in dict. capit. paſtoralis. §. verum de appellationibus, num. 9.

135 Tertiò limitatur præfata communis ſententia in clerico iniuſtè excommunicato, is enim non amittit fructus, ſeu redditus ſui beneficij, vel præbendæ, vt bene probat text. in capit. ſuper cauſa. 2. quæſt. 4. aliàs. 2. quæſtione. 5. ibi, Tunc dictante iuſtitia ſine omni controuerſia presbyter, quæcumque ob hoc iniuſtè amiſerit, ac ſacerdotium accipiat, & integra beneficia, vbi gloſ. verb. beneficia expreſſè tenet, & ibi Dominicus. gloſſ. etiam fin. in dict. capit. paſtoralis. §. verū. in verſic ſed numquid, ibi, Si iniuſtè poteſt, eſtque communis ſententia Doctorum ibidem, ſecundum Couarru. vbi ſuprà: ſequitur Diuus Antonin. vbi ſup. d. nu. 16. & Ioann. Copi. in tracta. de fructib. cap. 5. volum. 8. tractat. diuerſ. Doct. fol. 165. vbi inquit, nullam dubitationē eſſe hoc caſu, ſi conſtiterit, quòd iniuſtè fuit excommunicatus, quin omnes fructus excommunicationis tempore percepti ei reſtitui debeant: tenet etiam Syluest. vbi ſuprà. Borgaſ. etiam vbi ſuprà numer. 14. 15. & 16. & probatur in dict. l. regia, ibi, *Con derecho*, à contrario ſenſu, per quam ita tenet Didac. Perez vbi ſuprà. columna 2. in 2. concluſione, vbi quòd probata iniuſtitia, debent reſtitui fructus iniuſtè excommunicato: limitat Borgaſ. vbi ſup. numero 17. cum Raymund. niſi fuiſſet in mora petendæ abſolutionis.

136 Hos autem fructus recuperabit tunc iniuſtè excommunicatus per viam iuſtitiæ principaliter, querelando, vel ſuper hoc agendo, non verò per viam attentatorum, quamuis à ſentētia excommunicationis appellauerit: ita Anton. de Butr. Imola, & Præpoſit. in dict. §. verum. ſuper dictam gloſſam final. & ibi Fráncus, numero. 21. & Lancelotus vbi ſuprà numero 4. Pendente verò quæſtione ſuper iniuſtitia, vel nullitate cenſuræ, fortè deberent fructus conſeruari, quia facta abſolutione, tamquam de cenſura nō iuſta, debent reſtitui abſoluto iuxta ſupradicta: quod difficilius fieret fructibus iam conſumptis: hoc autem in capitulo Eccleſiæ cathedralis, vel ſimilis, ceſſare

cessare videtur, cum semper duret, & sit soluendo, habeatque intentionem suam fundatam in dubio percipiendi fructus Canonici, siue alterius combeneficiati excommunicati, eos posteà restituturũ, si fuerit condemnatum.

137 Hæc quarta limitatio ampliatur, vt procedat non tantùm in redditibus beneficij, quos iniustè excommunicatus, vel suspensus habere debet, sed etiam in distributionibus quotidianis, quas etiam percipiet, ita demum si tempore ipso excommunicationis præsens fuerit in loco, vbi beneficium habebat, eratque solitus ante excommunicationem diuinis officijs in sua Ecclesia interesse: ita Felinus in dicto c. Apostolicæ, numer. 12. de except. quem refert & sequitur D. Couar. vbi suprà, aduersus Dominic. in cap. contumaces 50. distinctione, tenentem indistinctè contrarium, nempè vt ipsi non dentur vnquam excommunicato, vel suspenso, etiam iniustè, quia non darentur eidem ante excommunicationẽ, vel suspensionem, si diuinis non interesset: cuius opinio solum procederet, in eo, qui ante excommunicationem non consueuit residere in Ecclesia, aut diuinis officijs interesse: at verò qui id consueuit facere, iniustè posteà excommunicatus, vel suspensus, eas habebit: sequitur Didacus Perez vbi suprà, columm. 2. fol. 179. column. 1. vbi hoc etiam intelligit, dum tamen per excommunicatum non stetisset, quominùs absolutus esset, nec mora ej posset imputari in petenda absolutione.

138 Sicut etiam vidimus idem in infirmo, qui licèt distributiones quotidianas habere debeat, vt in capit. vnico, de cleric. non resident. in 6 ad fin. in versic. qui verò, etiam si propria culpa in morbum inciderit, vt tenet Couarru. vbi suprà, in versic. septimo quotidianæ: attamen hoc procedit, estque intelligendum, quando ægritudo fuit causa absentiæ, quia infirmus solitus erat tempore rectæ valetudinis officijs diuinis interesse, aliàs secus: ita tenet Ioannes Andreas, Abb. & communiter omnes Doctores in cap. ad audientiam, de clericis non resident. vt testatur Felinus in dicto capit. Apostolicæ, numero 12. & Couarruuias alios referens, idem sequutus, vbi suprà, in versic. sexto, hoc ipsum: vbi in versiculo octa-
139 uo,* hoc intelligit, vbi infirmus est præsens in loco vbi est Ecclesia: secus si ab illo absit, tunc enim nullo modo habet distributiones quotidianas, cum etiam si sanus esset, eas non lucraretur, tamquam absens, nisi consuetudine fuerit obtentum, vt infirmus, etiam absens, lucretur distributiones quotidianas, quia tunc ipsa erit seruanda, per textum in capit. cum non deceat, de electione, libro 6. adiuncta interpretatione text. in dicto capitulo vnico. §. 1. secundum gloss. Ioannem Andreã, & Doctores ibi, præcipuè Dominic. quam resolutionem sequitur Rip. in tractatu de peste 2. parte, num. 145.

140 Si tamen infirmus præsens sit in loco, vbi est Ecclesia, vel beneficium iure communi, semota etiam consuetudine, lucratus distributiones quotidianas, vt constat ex dicto capitulo vnico, in versiculo, statuimus, de Clericis non residentibus, libr. 6. vbi ponit regulã generalem, in hunc modum. Statuimus, vt distributiones ipsæ quotidianæ, in quibuscumque rebus consistant, Canonicis, ac alijs Beneficiatis, & clericis Ecclesiarum ipsarum, qui eisdem officijs in ipsis Ecclesijs adfuerint, tribuantur, iuxta Ecclesiæ cuiuslibet ordinationem rationabilem iam factam, seu etiam faciendam: & in prædicta regula non meminit consuetudinis, sed excipit infirmos, qui morbo impediente non potuerunt diuinis officijs personaliter interesse, vt rectè deduxit aduersus Philippum Francum, Couarru. vbi suprà numer. 8. in princip. Adde tamen, & quòd soliti essent ante infirmitatem residere, vt est prædictũ: nisi consuetudine legitima introductum sit, vt infirmus in oppido præsens, etiam si ante infirmitatem non esset solitus personaliter residere, atque diuinis officijs interesse, lucraretur etiam distributiones quotidianas,

nas, quia hoc casu sicut in proximè di-
cto valebit, & seruanda erit præfata cõ-
suetudo.

141 Quo fit, vt idem censendum sit in excommunicato, vel suspenso iniustè, vt quamuis ipse tunc demum distributiones quotidianas habere debeat, si in loco, vel oppido, vbi Ecclesia est, præsens sit, & solitus esset anteà residere; aliàs secus iuxta supradicta: attamen si consuetudo adsit, vt iniustè excommunicatus, vel aliàs legitimè impeditus, etiam absens à prædict. loco, vel oppido, ipsas lucretur, ea seruanda erit, sicut in terminis absentis à loco beneficij ex iusta causa, decidit Ripa vbi supra, quem sequitur etiam Didacus Couarruuias vbi suprà.

142 Quintò, supradicta communis regula, quæ habet, vt iustè excommunicatus non lucretur fructus suæ præbendæ, vel beneficij, limitari poterit in Canonico præbendato, vel alio beneficiato, qui ob causam Ecclesiæ suæ excommunicatur: contingit enim sæpissimè, quòd Episcopi, siue alij prælati, vel iudices delegati Apostolici, excommunicãt Capitulum, vel Canonicos singulos, aliosque beneficiatos suæ Ecclesiæ, vel alterius, pro causis, vel præeminentijs suarum Ecclesiarum, vel pro debito aliquo Capituli: si hoc fiat iniustè, non est dubium, nisi quòd lucrantur fructus per supradicta in quarta limitatione. Si verò iustè, adhuc idem probo, quousque cõuincantur iuridicè, quia pro vtilitate, & defensione iuris suæ Ecclesiæ id patitur, existimans iustam causam fouere, quare ipsius fructibus, atque prouentibus meritò priuari nõ debet: sicut enim, vbi quis pro amico molestias, damnaque patitur, & ad suam instantiam detentus in carcere existit aliquo temporis spatio, æquum & iustum est, vt sibi id à prædict. tertio satisfiat, atque ita fit per homines boni nominis; quanto meliùs id fieri debet per Ecclesiam, quoties ipsius beneficiatus pro eius causa, quam iure defendere irrequisitus tenetur, excommunicatione feritur? nulla siquidem maior amicitia est, quàm Ecclesiæ erga suos.

143 Secundò, quia ita videmus de iure esse, quòd clerici accedentes ad Sedem Apostolicam pro negotijs suarum Ecclesiarum (cum tales prosequentes vtilitatem earumdem, censeantur residentes) fructus beneficiorum suorum, quæ obtinent in eisdem Ecclesijs, & etiam aliorum, quos possent recipere in ipsis Ecclesijs residendo, integrè recipere debent (quotidianis distributionibus dumtaxat exceptis) vt in capit. cum non deceat 30. de electione, libro 6. vbi glossa, & Doctores, cuius text. ratio generalis idem concludit in clericis absentibus à loco sui beneficij, in quamcumque aliam partem eant, quàm ad Sedem Apostolicam pro negotijs suarum Ecclesiarum, cum id fuerit contingentia facti in casu illius text. potius quàm iuris specialis introductio.

144 Quinimò & absentes ab Ecclesia pro vtilitate ipsius, lucrantur etiam distributiones quotidianas, vt probat expressè text. in dict. capit. vnico, in versic. qui verò, de cleric. non resident. lib. 6. ibi, Aut euidens Ecclesiæ vtilitas excusare, sicque text. in dict. cap. cum non deceat, in exceptione præfata de distributionibus quotidianis, & dict. capit. vnic. in eisdem videntur contrarij.

145 Sed pro vera huius articuli resolutione, atque illorum iurium concordia, & intelligentia, est obseruandum, quòd Canonici, siue alij clerici absentes à loco, ciuitate, vel oppido, in quo Ecclesia est, pro negotijs, vel vtilitate ipsius Ecclesiæ, distributiones quotidianas minimè lucrentur: & hoc casu loquitur manifestè text. in dicto capit. cum non deceat, vt ex eius contextura apparet: præsentes verò in prædict. loco, ciuitate, vel oppido occupati, siue impediti, pro vtilitate, & negotijs Ecclesiæ, prædictas distributiones quotidianas habere debeant; & in hac specie loquitur & procedit dict. cap. vnicum, sicut fuit etiam suprà idem conclusum in infirmo. Hoc tamen limitatur, nisi consuetudine fuerit obten-

obtentum, vt absens etiam à loco pro vtilitate Ecclesiæ ipsas lucretur, iuxta glossam, & alios Doctores in dicto cap. vnico, quos refert & sequitur Didacus Couarruuias vbi supra, in versicul. octauo, illud de consuetudine sequitur etiam Archid. & Francus in dicto capitulo vnico, & Paulus Parisius consilio

146 32. numero 20. volumine 4.* In hac autem alma Ecclesia Ciuitatensi inuiolabiliter obseruatur, vt Canonici absentes ab Ecclesia, & etiam ab vrbe, cum licentia Capituli, pro negotijs & vtilitate Ecclesiæ, lucrentur omnes fructus, & distributiones quotidianas respectiuè, pro tempore absentiæ, præter illas, quæ matutinis horis statutæ sunt, quas, nec infirmus, nec alius quiuis lucratur, nisi corporaliter, verè, & actualiter præsens sit in choro: nec in huiusmodi absentibus, vel infirmis fit vlla distinctio, si ante absentiam, vel infirmitatem erant soliti residere, necne, sed constitutionibus & consuetudine antiquissima dictæ Ecclesiæ, eas indistinctè lucrantur præfatæ personæ: si tamen infirmus in ciuitate adsit, aliàs si extrà infirmat, literas testimoniales infirmitatis mittit Capitulo, à quo verè ægrotantibus conceditur licentia.

147 Cum igitur hæc ita se habeant, quòd absenti pro negotijs & vtilitate Ecclesiæ fructus præbendæ, atque residentiæ concedantur, meritò vt idem dicendum sit in absentibus ab Ecclesia per excommunicationem pro causa & iuris defensione, & in vtilitatem ipsius Ecclesiæ: hocque præcipuè procedet, si in ipsa Ecclesia adsit constitutio, qua hoc caueatur, atque sanciatur, nempè, vt excommunicatus pro causa Ecclesiæ, fructus suæ præbendæ lucretur, quia cum hæc constitutio maximè iuri communi conueniat, vt suprà vidimus, meritò sustinenda, atque omninò seruāda est, prout ea adest, & seruatur in hac Ecclesia Ciuitatensi.

148 Sextò eadem communis regula limitari poterit, vt procedat, non solùm in excommunicato pro causa Ecclesiæ, vt modò dicebamus, sed etiam si aliquis Canonicus, vel alius Beneficiatus, ob seruitium sui Episcopi, nempè existens suus Prouisor, & Vicarius generalis Episcopatus: ob eam causam, vel ob defensionem iurisdictionis Episcopalis excommunicetur à Metropolitano, vel alio iudice Apostolico, siue iustè, siue iniustè.

149 * Nam Episcopus duos Canonicos in suo seruitio habere & occupare, ad idque eos compellere potest, & ipsi in eo existentes, integrè lucrantur fructus suarum præbendarum; cùm absentes dici non debeant, sed præsentes, qui cum Episcopo, pro suo, & ipsius Ecclesiæ seruitio commorantur, vt probant text. in cap. de cætero, & in cap. ad audientiam, de cleric. non resident. & vtrobiq; glos. & Doctores notant, quòd qui est in seruitio Episcopi, seruire Ecclesiæ intelligitur: Episcopus enim est in Ecclesia, & Ecclesia in Episcopo, cap. scire debes. 7. quæst. 1. Præterea Episcopus est caput, Capitulum autem membra, quę non licet à capite recedere, cap. cum non deceat, de præscript. ergo eadem ratione, qua suprà conclusimus, excommunicatū propter causam Ecclesiæ, lucrari fructus suæ præbendæ, compellimur idem dicere in excommunicato pro seruitio Episcopi, prout est eius Prouisor, & Vicarius generalis, quando ob id excommunicatur. Hocque præmaximè procedit, si constitutione Ecclesiæ id caueatur: fieri enim super eo constitutio potest, cum hoc dici non possit contra ius, sed imò secundū ius, per prædicta, vel saltem præter ius, quo casu constitutio Ecclesiæ plurimum poterit, atque operabitur.

150 Et à fortiori idem erit dicendum in Prouisoribus, & Vicarijs generalibus, à capitulo Sede vacante deputatis, excommunicatis ratione officij, cum ob causam suæ Ecclesiæ, cuius est iurisdictio, sint excommunicati.

151 Septimò & vltimò limitari etiam poterit præfata communis regula in Canonico, vel alio Beneficiato, quia acceptauit iurisdictionem aliquam Apostolicam sibi delegatam, vel commissam, &

ob eam causam excommunicetur iustè, vel iniustè: nam cum prædict. causæ non committantur, nisi huiusmodi personis Ecclesiasticis, præcipuè iudicibus in Synodo Prouinciali deputatis, & per hoc seruire videantur Ecclesiæ vniuersali, hoc est, Romanæ, à qua iurisdictio præfata emanat, meritò, vt ob eam excommunicati lucrentur fructus suarum præbendarum, sicut cæteri, de quibus suprà, argum. text. in cap. cum dilectus, de cleric. non resid. vbi commorans in seruitio Papæ, lucratur fructus suæ præbendæ: & quamuis maior ratio illo in casu, quàm in nostro adsit, eadem quoque militare videtur, præmaximè si hoc constitutione eiusdem Ecclesiæ caueatur, per supradicta.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicatus à iudice, an possit per confessarium absolui virtute bullæ Cruciatæ, vel iubelei, satisfacta parte, in vtroque foro.*

2 *Factum iudicis, reputatur factum partis: & quomodo hoc intelligatur, nu. 16.*

3 *Principis beneficium, siue priuilegium, est latissimè interpretandum.*

4 *Actus in dubio potiùs debet interpretari, vt valeat, quàm pereat.*

5 *Verba debent impropriari, vt actus valeat.*

6 *Princeps in dubio non præsumitur vti plenitudine potestatis.*

7 *Hoc fallit, quando aliàs actus sine plenitudine potestatis non valeret.*

8 *Plenitudo potestatis, dicitur res odiosa.*

9 *Confessario asserenti se absoluisse aliquem à sententia excommunicationis, quã incurrerat, credendum est, sed contrarium, num. 17.*

10 *Quando in bulla, vel iubileo, datur facultas absoluendi aliquem à sententia excommunicationis, satisfacta parte, in foro cõscientiæ res est clara.*

11 *Idem quãdo in eis dicitur in vtroque foro.*

12 *Sed si nihil dicatur, respectu cuius fori sit intelligenda absolutio, in foro tantum conscientiæ intelligitur.*

13 *Absolutus in animæ iudicio, etiam pœnitẽtia peracta, potest in exteriori foro accusari, & puniri.*

14 *Stylus vetustissimus est Romanæ Curiæ, à tempore Benedicti XII. vt quando in sacra Pœnitentiaria gratia in foro consciẽtiæ petitur absolutio confessori committatur literis laniatis, & nullis testibus adhibitis, nec vlla tunc fit compositio pecuniaria cum Datario: secus si in foro fori gratia petatur, quia tunc gratia cum Datario componenda est.*

15 *Iudici excommunicanti præiudicium inferretur, si absque ipsius licentia cum satisfactione partis absolutio fieret in vtroque foro.*

16 *Motus proprius Pij V. anno 1568. 15. Calendas Decembris, latus circa supradicta, declaratus.*

17 *Absolutio à censuris in vtroque, vel in altero foro virtute iubilei facta, intelligitur tantùm quoad effectum consequendi iubileum, eo autẽ consequuto, censuræ reinciduntur.*

18 *Absolutio in foro conscientiæ tantum parte non satisfacta, parum prodesset ad consequendum iubileum, contradicente parte, vel parocho, aliove sacerdote, cui excommunicatio innotesceret.*

CAPVT SECVNDVM.

An excommunicatus à iudice, possit per confessarium absolui virtute bullæ Cruciatæ, vel iubilei, satisfacta parte, in vtroque foro, vel tantùm in interiori.

1 A Doctissimis viris freqūẽter dubitari contingit, an excommunicatus à iudice, possit per confessarium absolui virtute bullæ Cruciatę, vel iubilei, satisfacta parte, in vtroque foro, vel tantum in interiori.

Hæc quæstio maximi momenti est, sæpissimeque in dubiũ refricatur: quoniam si partem affirmatiuam elegeris, sequetur inde, quòd huiusmodi absolutus, si sacra egerit, non erit irregularis, & præ-

& prætereà poterit diuinis interesse, cæteraque facere tamquam integrè absolutus: sin autem negatiuam, veriorem existimaueris, huiusmodi celebrans, erit irregularis, & ab ordine in quo ministrauerit, suspensus, nec interesse diuinis poterit, aliàs punietur, cæteraque excommunicatis publicis interdicta prohibebuntur: quòd si diu in excommunicatione permanserit, puniri poterit iuxta formam & pœnas legis Regiæ, de qua infrà, annuente Deo, agemus.

Et primò videtur, quòd debitor excommunicatus à iudice, satisfacto creditore, ac de ipsius consensu possit absq; mandato iudicis, qui eum excommunicauit, virtute bullæ Cruciatæ, vel alterius priuilegij Apostolici absolui à confessario ab illa excommunicatione, non solùm in foro conscientiæ, sed etiam in exteriori, ita quòd absolutus hoc casu à sacerdote, in vtroque foro remaneat absolutus, atque securus, etiamsi in præd. bullis hoc expressè minimè contineatur; si tamen excommunicatum á iure, vel ab homine, satisfacta parte, absolui in eisdem permittatur, quia intelligi debet in vtroque foro, & sic integrè: quandoquidem summus Pontifex, qui est ordinarius ordinariorum, ac supremus omnium, in præfatis literis concesserit facultatem confessario absoluendi excommunicatum ab omni excõmunicatione lata à iure, vel ab homine, satisfacta parte: soluto igitur debito creditori, qui est pars, cui satisfieri debet, iudex, qui excommunicauit, nec ipsius officiales conqueri debent, nec se reputare offensos, quandoquidē ipsi ad instantiam & vtilitatem tantùm eiusdem partis iam satisfactæ prædictam excommunicationem fulminarunt, atque decreuerũt: excommunicatio autem ipsa, iam sublata est authoritate superioris: silere igitur tunc debet * iudex præfatus, quandoquidem pars est satisfacta, cõsensumque præbuerit absoluendi excommunicatum: factum enim iudicis, reputatur factum partis, vt in l. si ob causam, & ibi Doctores. C. de euict. Tiraquel. in tractat. de vtroque retract. tit. 1. § 1. glos. 14. num. 13.

2

3 Secundò, quia Principis beneficium, siue priuilegium, latissimè est interpretandum, vt in l. beneficium. ff. de constit. Princip. & in l. 28. titul. 34. partit. 7. ergo absolutio præfata in vtroque foro prodesse debet, quia aliàs si à iudice Ecclesiastico puniri posset, atque in præfatas pœnas incurreret, absolutio nullius, aut paruæ vtilitatis esset; imò captioni occasio daretur, calumniis, atque vexationibus, & dum Princeps Ecclesiasticus fidelibus fauere studet, verteretur illis in odium, ingēsque damnum: quod abhorrere videtur ab intentione summi Pontificis.

Tertiò, quia cum in bullis & priuilegijs Apostolicis huiusmodi non exprimatur, in quo foro præstanda sit absolutio, in dubio in vtroque intelligendũ est eam profuturam, vtpotè fauorabilior sic sic absolutis, ac priuilegiatis: aliàs namq; nullum eis priuilegium concederetur:
4 * & in dubio potiùs debet actus interpretari, vt valeat, quàm pereat, vt in l. quo-
5 ties, la 2. ff. de reb. dub. * verba enim impropriari debent, vt actus valeat, vt in c. constitutus, vbi glos. in verb. iuxta ratam, de religios. domib. l. si olei, vbi Bartol. C. locat. Decius in rubric. de probat. in Decretal. col. 2. in fin. num. 4. vbi plura in
6 proposito. * Imò sunt intelligenda verba largissimo modo, & omni meliori quo fieri potest, vt actus valeat, secundũ Abb. consil. 63. num. 8. lib. 2. Et licèt Princeps in dubio non præsumatur vti plenitudine potestatis, secundum Bald. in. l. bonorum, post princ. num. 2. C. qui admitti, & ibi additio Paul. de Castro consil. 317. viso & examinato puncto, colum. 2. post med. num. 2. libr. 1. Cæpolla consil. vltim. colum 7. post med. Decius in. l. in testamento, nu. 11. C de testam. mil. hoc
7 tamen fallit, * quando aliàs sine plenitudine potestatis actus non valeret, secundum Paul. Castrens. consil. 414. in facto præsenti, colum. 3. circa med. libro 1. additio Bald. vbi suprà in dict. l bonorum. Decius in. l. in testamento, nu. 11. de testam.

8 stam.milit.* & tamen plenitudo potestatis dicitur res odiosa, vt in decis. Rotæ 21. alias 351. supposito facto, numer. 2. in versic. modo licet Papa, in nouis, Curt. Senior consil. 9. column. penult. circa fin. vtrumque refert, & sequitur post alios plures Aymon Crauet. consil. 221. nu. 9. Ergo cum Papa possit concedere præd. priuilegium, vt satisfacta parte, confessarius possit absoluere excommunicatum ab homine in vtroque foro, de quo non est dubium, & generaliter indulgeat in præd. bullis, vt confessarius possit absoluere excommunicatum à iure, vel ab homine, satisfacta parte, intelligendum est in dubio de absolutione in vtroque foro, vt actus pleno iure valeat, & excommunicato plenius proficiat: aliàs enim, si in foro tantùm interiori animæ intelligeretur valere, non satis esset consultũ excommunicato, cũ posset in foro exteriori puniri ob pœnas, quas incurreret celebrando, vel administrando in ordine, quẽ habet, vel interessendo diuinis, vel etiam ex diuturna mora in præfata excommunicatione, & prætereà, quia à diuinis excluderetur, donec absolutionem eiusdem iudicis excommunicantis demonstrasset, sicque ei nihil prodesset absolutio, quod non est dicendum.

Et in proprijs terminis hanc partem affirmatiuam tenet, & probat expressè Bartholomæus à Medina in sua Summa, *Instruccion de confessores*, cap. 12. *Del modo como el Confessor ha de absoluer al penitente*. ad fin. vbi consulit sic absoluto, vt habeat penes se schedulam subscriptam à confessario absolutionis præfatæ, virtute Bullæ Cruciatæ, vel alterius priuilegij, parte satisfacta, vt iudex, qui eum excommunicauit, non possit eum calumniare, si viderit eum rem diuinam audire, * quia credendum est confessario
9 hoc casu, secundum Cardinal. consil. 2. de testibus, ad finem. Sicuti standum est confessario asserenti aliquem esse emendatum de crimine, iuxta gloss. in cap. 1. verbo, Innocentis, de except. vbi Felin. numero 3. aliàs gloss. & Doctores allegat, suntque communiter receptæ: sequitur idem Felinus in capit. testimoniũ, de testib. num. 36. in repertorio, verbo, emendato, fol. 41. col. 2. ad finem.

His tamen omnibus non obstantibus, contraria sententia, & sic negatiua, imò quòd huiusmodi absolutio minimè admittenda sit in foro exteriori iudiciali, nec eam excõmunicato prodesse, quoad exterioris iudicij effectus, sed tantum in foro exteriori animæ, nisi in literis Apostolicis dictum sit, quòd ea in vtroque foro vim obtineat, longè verior, & tenenda est, tamquam fortioribus fundamentis probata, distinguendo, ac consi-
10 derando tres casus. * Primò, quando in prædictis bullis, vel alio priuilegio Apostolico expressè fit mentio, quòd in foro conscientiæ possit fieri præd. ẽt. absolutio, & tunc res est plana, quia constat de intentione summi Pontificis limitata ad forum conscientiæ, ac proinde in foro exteriori denegata videtur: quia inclusio vnius est exclusio alterius, argum. l. cum prætor. cum simil. ff. de iudic. & limitata causa limitatum parit effectum, vt in. l. age cum Geminiano. C. de transact. cum simil. & in claris non est locus coniecturis, vt in l. continuus. §. cum ita. ff. de verborum obligation.

11 Secundò, quando in literis Apostolicis continetur, ac conceditur facultas confessario absoluendi in vtroque foro, prout in eisdem, quibusdam in casibus exprimitur, & tunc etiam res est clara: imò ex hoc nostra sententia comprobatur in alijs casibus, vbi id non exprimitur, cum manifestè distinguere velit summus Pontifex forum interius ab exteriori.

12 Tertiò, quando in literis Apostolicis nullius fori fit mentio, sed simpliciter indulgetur, vt quis possit absolui per confessarium à sententia excommunicationis, quam incurrit à iure, vel ab homine, satisfacta parte, prout regulariter dicitur in bullis Cruciatæ, & in hoc casu verè consistit nostra quæstio: & cum de absolutione à confessario facienda loquatur, consequitur in foro pœnitentiali

tentiali tantùm, hoc est, animæ, locum habere præfatam absolutionem, non verò in iudiciali, sicut cætera in eisdē bullis contenta, hancque esse mētem Summi Pontificis: si enim aliud vellet, expressisset, prout moris est exprimere regulariter, quoties in vtroque foro suam concessionem prodesse vult: ex quibus satisfit fundamentis contrariæ partis: nam etiamsi beneficium Principis latissimè sit interpretandum, & in dubio magis, vt actus pleno iure valeat, quàm debiliori, id tamen verum est, vbi ex verbis concedentis, ac iuxta materiā subiectam, de contraria mente legislatoris non constaret: argument. l. non aliter, ff. de legatis 3. & in l. si vno. ff. locat. ergo cum hic constet mentē Summi Pontificis eam esse, vt circa forum animæ loquatur ex supradictis, in eo tantùm valere debet absolutio, & sic sustinetur, & non perit, non verò in foro exteriori, vltra, & præter intentionem concedentis.

13 Secundò, principaliter hæc eadē sententia probatur, quoniam absolutus in animæ iudicio, etiam pœnitentia peracta, potest in exteriori foro accusari, & puniri, iuxta glos. in capit. de his, de accusat. gloss. vnica, in fine, communiter ibi approbata secundum Couar. libro 2. variar. resolut. c. 10. nu. 3. vbi agit, an etiam idem sit in pœnitentia publica: quæ communis sententia procedit absque dubio, etiamsi virtute bullarum, vel iubilei, quis fuerit absolutus à confessario à suis peccatis & excessibus, quantumcumq; grauibus & enormibus: illa enim concessio & priuilegium, respectu tantùm fori interioris locum habet, vt manifestè patet ex eisdē literis Apostolicis: ergo absolutio ab excommunicatione, lata à iudice, satisfacta parte, permissa in eisdem literis, eodem iure censeri debet, quandoquidem eius respectu aliud non exprimitur, nec differentia fit vlla inter absolutionem à peccatis, & à censuris, sed à prædictis omnibus iubetur absolui per confessarium, sumens bullam, vel iubileo gaudere volens: absolutio ergo omnium supradictorum intelligi debet in foro pœnitentiali, non verò etiam in exteriori: quia cum absolutio à criminibus non tollat accusationem in foro exteriori, ita nec absolutio ab excommunicatione, satisfacta parte, tollet eamdem in exteriori foro: vna enim determinatio respiciens plura determinabilia, pariformiter debet determinare, vt in l. iam hoc iure, cum similibus, ff. de vulgari & pupillari. Quòd si instes, plures determinationes dari in proposito in bullis, vel iubileo, vnam respectu nempè peccatorum, alteram respectu censurarum, adhuc idem quod prædiximus, existimo; cum eadem ratio in vtraque concurrat, & militet, atque eadem intentio concedentis sub vna, eademque bulla, & dispositione contineatur: quare etsi plures sint determinationes, omnes tamen sub vnica concessione Apostolica comprehenduntur: & cum concedens in neutra fori differentiam faciat, omnes in eodem foro interiori intelligendæ sunt: plures enim sunt differentiæ inter vtrumque forum, vt probatur in pluribus iuris partibus, & maximè in cap. quia plerumq; de immunitate Eccles. & benè per Ludouicū Gomec. in regul. de non iudicando iuxta formam supplicationis, quæstione 14. in versiculo, breuiter, prædictis non obstantibus: vbi quòd istæ conscientiæ forus à contentioso, sicut cœlum à terra differt.

14 Tertiò, huic opinioni fauet stylus vetustissimus Curiæ Romanæ, à tempore Benedicti XII. nā in sacra Pœnitentiaria, quando gratia in foro conscientiæ petitur, absolutio confessori committitur literis laniatis, & nullis testibus adhibitis, nec vlla tunc fit compositio pecuniaria cum Datario, & ita practicatur: secus est, quando quis vti vellet gratia in foro fori, quia tunc gratia cum Datario componenda est: ita Gomec. vbi suprà, quem refert & sequitur D. Couarruu. in capitul. alma mater. 1. part. relect. §. 12. numero 16. versic quinto, de sentent excommunic. in 6. vbi ad idē allegat Paul.

Parif. consil. 67. num. 22. libro 4. referentem, inueteratum etiam similem stylum Curiæ Romanę, nempè, quòd Romanus Pontifex non consueuit per iubileum, aut bullas confessarijs committere ea, quæ forum contentiosum concernunt, sed tantùm ea, quæ ad pœnitentiæ forū, & conscientiæ purgationem spectant: ex hoc enim stylo mens concedentis apertior fit, nempè quòd in dubio in foro interiori concessio intelligatur facta.

15 Quartò & vltimò, quia si aliud diceremus, prę iudicium inferretur iudici excommunicanti, plurimumque detraheretur authoritati iurisdictionis Ecclesiasticæ fori exterioris, si publicè excommunicatus & denuntiatus, secretè per * sacerdotem ab eo ad confessionem electum absolutus ingerat se diuinis, quasi in contemptum iudicis, qui eum excommunicauit: cui quidem iudici congruè non satisfactū est, etiamsi excōmunicatus parti satisfecerit, cum eidem iudici parere recusauerit, sicq; opus habeat eidē quoq; satisfacere ob suā contumaciā, ob quam offensa est publica authoritas: quæ satisfactio fiet petēdo ab eo licentiā, vt absoluatur, sibique desuper concessa. Princeps autem numquam videtur alteri priuilegium, seu quid aliud concedere cum præiudicio tertij, vt in l. 2. §. si quis à Principe, cum simil. ff. ne quid in loco public. alioqui Ecclesiasticus ordo peruerteretur, si vnicuique sua iurisdictio non obseruaretur, capit. peruenit, 11. quæst. 1. & in terminis nostræ quæstionis, etsi eam dubiam existimet, hanc partem præuia deliberatione, pluribusque iuris fundamentis probauit, atque defendit ex professo D. Couarru. vbi suprà, dict. numero 16. per totum, & latè, optimeque probat, dicens, hoc sine dubio recipiendum esse, Ledesmius in 2. part. 4. libri sentent. quæst. 26. artic. 1. columna penult. & fin. fol. 353. secundùm impressionem Conimbricæ factam, & eam libenti animo tamquam verissimā amplector, & scio alijs doctissimis viris * etiam placere. * Et nouissimè post huius operis primam impressionem secundum eam consuluit Nauar. consil. 23. de pœnit. & remis. vbi plura alia in eius fauorem addit: & iterum in transitu consil. 11. de sentent. excommunic. *

16 Nec obstat, quòd in publicè excommunicato, & denuntiato nullius effectus erit præd. gratia, quia si non remanet absolutus in foro exteriori, absolutio in interiori nullam vtilitatem sibi affert, cum in exteriori possit, & debeat vitari, atque puniri, si se ingerat diuinis. Nam respondeo, quòd Papa nihil plus concessit, quàm in foro interiori, vt ex supradictis patet, & satis est, quòd in eo actus valeat, ne dicamus eum omninò perire. Poterit igitur excommunicatus hoc casu faciliter, satisfacta parte, licentiam adipisci à iudice, vt absoluatur, interim verò se abstineat. Erit etiam eidem pręd. concessio, & indulgentia maximo ex vsu, nempè si sit occultus excommunicatus, tunc enim cum esset scandalum, sufficit ei absolutio in foro animæ facta, si iudex aliud non poscat, nec ab eo petat. Non etiam obstat, quòd factum iudicis censeatur factum partis, quoniam hoc est diuersum à nostra materia, procedit enim in eum sensum, vt illa pars, cuius bona venduntur ob causam iudicati, ea euincere non possit, imò si ab alio iure euincantur, tenebitur ipse de euictione: licet enim iudex vendiderit, perinde est ac si ipse debitor vēdidisset: & hoc est, quod probat dict. l. si ob causam, & quod ibi notant Doctores, & Tiraquel. vbi suprà, quod nihil probat contra nostram præfatam sententiam.

17 Non etiam obest dictū Cardinal. vbi suprà, nam verum minimè est: quia non est credendum confessario asserenti aliquem ab excommunicatione absoluisse, quia obstat iuris regula de excommunicato remittendo ad suum excommunicatorem, qui causa cognita eum absoluat, & ita alijs constet fuisse absolutum, vt rectè probat Ledesm. vbi suprà, contra Cardin. & respondet dictis gloss. in contrarium allegatis, in primis negare veras esse: Decium ibi in fine, & præterea loqui in diuerso casu, vt ibi per eū.

Hæc

18 Hæc tamen vera sunt, rectéq; procedere videbantur, quousque Sanctissimus Dominus noster Pius V. iubileo anno Incarnationis Dñicæ. 1586. 15. Calend. Decẽbris, sui Pontificat. anno 3. lato, incipient. Grauissima maximaq; pericula, &c. sub titulo, Iubileum ad implorandum diuinũ auxilium, suam, prædecessorum, atque successorum in similibus gratijs & indulgentijs mẽtem declarauit his verbis. Declarantes insuper, tam præsentes, quàm alias quascumque super cõcessione similium indulgentiarum à nobis & prædecessoribus nostris hactenus emanatas, & in futurum quomodolibet emanãdas literas, Christi fidelibus, ipsis nisi ad earum effectum in foro conscientiæ & pœnitẽtiali consequendum dumtaxat, non autẽ in foro fori, aut contentioso, nisi satisfecerint ijs propter quæ censuræ in eos latæ fuerint, vllatenus suffragari, eosdemq; Christi fideles illis iuxta huius nostræ declarationis formam & tenorem tantùm, & non aliter, nec alio modo vti, aut eis se iuuare quoquo modo potuisse, aut posse: quinimo eos in illas postmodum reincidisse, & in futurum reincidere, sicque ab omnibus quauis authoritate fungentibus censeri, & iudicari debere, irritumque & inane quicquid secus à quoquam quouis prætextu aut colore, scienter vel ignoranter, attentatum forsan est hactenus, vel in posterum contigerit attentari: videtur enim ex supradicta noua declaratione, quòd satisfactione re ipsa exhibita præcedente, valeat absolutio virtute bullæ siue indulgentiæ in vtroque foro. Eademque ratione idem videtur dicendum, quando satisfactio partis necessaria non esset, veluti si nõ esset pars, sed censura imposita fuerit à iure propter delictum puniendum, tunc enim cum non requiratur satisfactio partis, absolutio quoq; virtute iubilei in vtroque foro valere videtur contra sententiam, quam supra fundauimus, atque probauimus: & præd. iubileum est inter motus proprios, qui sunt impressis Viseo ann. 1570. vbi cõpilator illorũ ex se addit, Fuit hoc volumine insertum propter generale & perpetuam declarationem Pontificiam circa absolutionem à censuris virtute cuiuscumq; iubilei, quæ solũ iudicatur prodesse in foro interiori ad effectum consequendi iubileum, non verò in exteriori absq; debita satisfactione, prout in ea cõtinetur. Posteà tamẽ Bulla quadam Cruciatæ Gregor. XIII. Pontificis Maximi, regno Portugaliæ concessa, declaratum fuit expresse, *Que las absoluciones hechas por virtud de aquella Bula, despues de satisfecha la parte de las descomuniones, o de otras censuras*, latis ab homine vel ferẽdis, *no valga a ninguna persona Ecclesiastica, o seglar*, in foro iudiciali, &c. *antes q̃ alcance de su juez absolucion*: sicque in excõmunicatione ab homine lata expressè videtur approbari ibidẽ sententia Couarr. & nostra suprà fundata, quamuis illa nõ sit perpetua nec generalis constitutio & declaratio, sed gratia illis regnis facta: in excommunicatione verò à iure presupponitur ibidem valere absolutionem virtute dict. Bullæ factã in vtroq; foro. Quid dicendum?

Certè matura ac diligenti consideratione de hac re habita adhuc defendo, veriorem & tenendam esse setentiam Couar. quam prędiximus, nempè absolutionem excommunicationis ab homine latæ, parte satisfacta, virtute Bullæ Cruciatæ impensam, tantùm valere atq; intelligendam fore suum effectum sortiri in foro interiori conscientiæ, non verò exteriori, per omnia supradicta. Nec obstat

19 præd. iubileum Pij V. cum sua noua, * generali & perpetua delaratione iam suprà relata, quę profectò nobis videbatur in supradictis magnum obicem ponere, quoniam absolutio illa censuratum virtute illius declarationis facta, & in posterum facienda, quæ parte non satisfacta prodest in foro interiori tantùm, ipsa verò satisfacta in vtroque, vt ibi expressè cauetur, & modò ex verbis d. declaratio nis deduximus, procedit tantùm ad effectum dumtaxat consequendi iubileum, quo consequuto, statim excommunicati præfati reincidunt in priorem excommunicationem, ampliusque non gaudẽt

præd. absolutione: itaque quamuis prædicta absolutio, satisfacta parte, concessa, prosit in vtroque foro ad cõsequendum iubileũ, hocq; casu, hoc est, quoad præd. affectum consequendi iubileum, nostra de hac re sententia non procedat, quoniam absolutio, satisfacta parte, præstita virtute dict. nouæ declarationis, prosit in vtroque foro ad effectum consequendi dumtaxat iubileum, quam declarationem non vidit Anton. de Cordub. in suo tract. *De casos de cõciencia*, quæst. 20. in 3. puncto, vbi aliter in proposito loquutus est: attamen consequuto iubileo, statim excommunicati reincidunt in præfatam priorem excommunicationem, vt expressissimè in eodem iubileo Pij V. eiusque generali & perpetua declaratione in verbis suprà relatis cauetur: quinimo hoc ipsum ad literam est quod Pius V. ibidem declarauit, non verò quid aliud, vt constat ex literæ contextura, ibi, Nisi ad earum effectum in foro conscientiæ & pœnitentiali consequendum dumtaxat, & ibi, Eosdemq; Christi fideles, illis, iuxta huius nostræ declarationis formã & tenorẽ tantùm, & non aliter nec alio modo vti, &c. & ibi, Quinimo eos in illas postmodũ reincidisse & in futurũ reincidere debere, sicque ab omnibus, &c. ergo absolutio illa est ad reincidentiam transacto iubileo, non verò in totũ: quo fit, vt potius illo iubileo, ipsiusq; noua declaratione nostra de hac re sententia videatur probata, quàm correcta: quoniam si absolutio virtute iubilei facta à censuris latis ab homine, præcedente partis satisfactione, vel etiam ipsa deficiente non est tanti momenti ac vigoris, vt consequuto iubileo valeat in neutro foro, sed potiùs excommunicatio ipsa priore reincidatur, vt ibidem expressè cauetur: consequitur, necessarium esse aliã legitimã absolutionẽ, quandoquidem præcedens non fuit in totum, sed ad reincidentiam. Quòd si instes, quid operatur satisfactio partis ad iubileum consequendum facta, quandoquidem absque ea absolutio valet in foro interiori? Respondeo libenter, hunc effectum eam inducere, * nempè, quòd cum aliquis est excommunicatus nominatim & publicè denuntiatus ad instantiam partis, parum sibi prodesset absolutio excommunicationis in foro interiori, quandoquidem parochus & alij sacerdotes, quibus innotesceret excommunicatio, quinimo & pars, ad cuius instantiam excommunicatio lata fuit, impedire possent eidem communicationẽ in diuinis, sicq; eum excludere ab Ecclesia, & Sacramentorum receptione, ac iubilei consequutione: at verò satisfacta parte, cum absolutio possit in vtroque foro, quamuis ad effectum dumtaxat cõsequẽdi iubileum, nullo modo ab aliquo impediri poterit consequi præd. iubileum: iustissimè enim atque sanctissimè, sicut in cæteris Pius V. in hoc processit, nolens creditoribus in aliquo obesse, sed tantum iudici excommunicatori, qui cũ habeat iurisdictionem emanatam ab eadem sede Apostolica eidem iure optimo potuit hoc casu præiudicare, quãuis id non in perpetuum, sed tantùm ad consequendum iubileum dumtaxat fecerit motus suo solito in gregem sibi à Deo commissum feruentissimo, pientissimoque zelo, vt omnes Christi fideles iubileũ consequi possint. Magni igitur habenda est præfata summi Pontificis generalis & perpetua declaratio ad prædictum effectum, prout ipsa sonat, & Cõpilator summauit in suo illo breui compendio suprà relato. * Hæc dicta sunt salua censura sacrosanctæ matris Ecclesiæ, eiusq; summi Pontificis, cui in omnibus me subijcio. *

His mirum in modum concinit Bulla Cruciatæ Gregorij XIII. regno Lusitaniæ cõcessa iam supra relata, quæ expressa est in fauorem nostræ, & Couar. sententiæ: non enim sunt contrarij Pius V. & Gregor. XIII. in præd. suis concessionibus, nec hoc vllo modo dicendum est, quia diuersæ sunt. Prima enim Pij. V. loquitur in absolutione à censuris ad reincidẽtiam, quoad effectum consequendi iubileum dumtaxat, vt prædiximus non semel. Secunda autem Gregor. XIII. quoad absolutionem in totum virtute

Bullæ

Bullæ Cruciatæ faciendam, vt ipsa tantũ prosit in foro interiori etiam satisfacta parte; non verò in exteriori nisi consequuta absolutione sui iudicis excommunicatoris. * Prædicta incautè legit Emanuel Roder. in explicatione Bullæ Cruciatæ. §. 9. nu. 55. versic. vltimò, & iterũ in summa. 1. tom. c. 83. versi. 9. si quidem nobis falsò imponit hic tenere, absolutionem excommunicationis virtute Bullæ Cruciatæ, satisfacta parte, impentiam non prodesse in foro exteriori, stãte dict. motu proprio Pij V. sine licentia iudicis qui excommunicauit: cuius contrarium ipse ibi probat ex litera .d. motus proprij, ibi, Nisi satisfecerint, dicẽsmos huic literę insufficienter respõdere, alterq; eã intelligere, quàm sonet. In primis namq; dico, me expressè tenuisse hic, prodesse præd. absolutionem, satisfacta parte, quoad forum etiam contentiosum, vt patet expresse ex supradictis. n. 18. & 19. Contẽdimus tamẽ hoc tantum procedere quoad effectum consequendi iubilæum: sed eo consequuto, statim reincidi excommunicationem eãdem, ampliusq; nõ gaudere sic absolutum præd. absolutione: quod ad finem declarauit dictus motus proprius, ibi, Quinimo eos in illas postmodum reincidisse, & in futurum reincidere, &c. qua in parte non excipit, quando parti fit satisfactio, sicut suprà exceperat, quoad effectum iubilæum consequendi: ergo in vtroque casu prædicto cõsequuto iubilæo, scilicet satisfacta parte, vel non satisfacta, reinciditur excõmunicatio prior. Hoc autem nõ gustauit Emanuel, nec eius meminit, nec quicquam de reincidẽtia ibi locutus est. Mea igitur intelligentia literalis est. Debuit ergo religiosus religiosè loqui, & omnia integrè referre, cũctaq; rimari priusquã iudicaret. Quare teneo nihilominũ meã priorem sententiam, vt verissimam, salua in omnibus declaratione sedis Apostolicæ, & correctione sanctæ matris Ecclesiæ, cui me submitto. *

SVMMARIVM.

1 *An virtute Bullæ Cruciatæ absolui possit quis ab irregularitate contracta ratione peccati? & numeris sequentibus.*

2 *Absolutio ab irregularitate ratione peccati contracta, est reseruata summo Pontifici.*

3 *In generali cõcessione absoluẽdi à quibusuis peccatis censuris & pœnis, nõ continetur absolutio vel dispẽsatio ab irregularitate.*

4 *Aliud est absoluere, aliud est dispensare.*

5 *Qui in foro conscientiæ potest absoluere, dispensare non potest.*

6 *Irregularitas duplex est: vna, quæ in pœnã peccati est imposita, altera, quæ incurritur citra culpã: sed est alia species irregularitatis, quæ ex homicidio, vel membri mutilatione cõtrahitur, ob dolum vel culpam: à priori absolui potest virtute Bullæ Cruciatæ: à posterioribus minimè.*

7 *Absolutio ab irregularitate cõtracta ratione peccati, quæ virtute Bullæ Cruciatæ fieri potest, procedit tãtum in foro interiori: secus in exteriori.*

8 *Episcopus potest dispensare in irregularitate occulta.*

9 *Secus si sit publica, vel deducta in iudicio.*

10 *Casus hic contentus num. 9. practicatus.*

CAPVT TERTIVM.

An virtute Bullæ Cruciatæ absolui posit quis ab irregularitate?

1 INsignis occurrit quæstio, an virtute Bullæ Cruciatæ possit quis absolui ab irregularitate contracta ratione peccati? nẽpè, vt si quis excommunicatus celebret, vt in titul. de cleric. excommunicat. minist. vel si excommunicatus ordines suscipiat, vt in cap. 1. de his qui furtim ordin. suscep. vel ab Episcopo excommunicato, vt in capit. gratia. & in capit. statuimus. 1. quæst. 1. & propter alia complura peccata: Et quòd non possit, probatur. * Primò, quoniam absolutio vel dis-
2 pensatio super huiusmodi irregularitate est reseruata Summo Pontifici, ita quòd alius

alius præter ipſum, vel cui ipſe ſpecialiter id commiſerit, ab ea abſoluere, vel diſpenſare minimè poſsit, vt probat text. in cap. 1. in final. verbis de ſentent. excommunic. lib. 6. & in cap. 1. verſi. ſciturus. de ſententia, & re iudic. gloſ. & Doct. in cap. 3. in verb. moniti. & in cap. latores gloſſ. final. de cleric. excommunic. miniſt. l. 5. titul. 5. parti. 1. in verſic. *E aun mas*, &c. Nec Epiſcopus poteſt ſuper ea diſpẽſare, præcipuè ſi deducta ſit in iudicio, quia tantùm in occultis id poteſt, vt in decretò de reformat. Concil. Trident. ſeſsio. 24 cap. 6. Cum ergo hoc in bulla expreſſè non concedatur, ſed tantùm quòd cõfeſſarius electus poſsit abſoluere pœnitentem ab omnibus peccatis ſuis, pœnis, & cenſuris Eccleſiaſticis, etiam reſeruatis ſedi Apoſtolicæ, & quot annis legi, ſolitis in bulla Cœnæ Domini: conſequens eſt, vt ab huiuſmodi irregularitate abſoluere non poſsit præd. confeſſarius.

3 Præmaximè, quia in generali cõceſsione abſoluendi à quibuſuis peccatis, cenſuris, & pœnis, non continetur abſolutio vel diſpenſatio ab irregularitate, vt tenẽt Dominicus, & Alexand. per illum tex. in c. miror. 50. diſtin. Villadieg. in tract. dę irregul. colum. 43. in fine, vbi loquitur in poteſtate, quæ per Bullas Papæ datur ad abſoluendum, quem refert & ſequitur Nauar. in Manual. Latin. cap. 27. nu. 194. & latiùs probat ibidem nu. 250. addens, hunc etiam eſſe ſtylum Curię, vt per prę fatam facultatem in bullis cõceſſam diſpenſandi à quibuſuis votis, & abſoluendi à quibuslibet cenſuris, non cenſeatur conceſſa facultas diſpenſandi ab irregularitate, niſi exprimatur. * Idem Nauarr. nouiſsimè cõſil. 18. n. 2. de ſimoni. * ſolet Papa excipere illã, quæ ex bigamia & homicidio naſcitur: ergo hoc non expreſſo, virtute prefatę clauſulæ diſpenſari nõ poterit ſuper irregularitate. Secũdò, hæc eadem pars probatur, * qui aliud eſt abſoluere, aliud diſpenſare, vt docet Borgaſius de irregular. 6. part. titul. de ſchiſmatic. nu. 19. adeò, * vt qui in foro conſcientiæ poteſt abſoluere, diſpenſare non poſſit, ſecundùm eumdẽ Borgaſ. dict. 6 part. titul. de ſortileg. nu. 11. Ergo cum ſuper irregularitate non cadat abſolutio, ſed ſola diſpenſatio, eaque reſeruata ſit Papæ, nec vigore dict. Bullæ liceat diſpenſare, ſed tantùm abſoluere à peccatis & cẽſuris, & irregularitas non ſit cenſura, ſed pœna: conſequitur, vt ab irregularitate diſpenſere non liceat: in terminis ita tenet Nauar. vbi ſupra, præcipuè d. num. 250. dicens, quod cum nullo irregulari diſpenſare poteſt cõfeſſarius electus per bullam Papæ, quæ habet clauſulam abſoluendi à qualibet cenſura: * & conſil. 66. nu. 1. de ſentẽt. excommunic. lib. 5. * Idem ante eum tenuit D. Soto lib. 5. de iuſtitia & iure. quæſt. 1. artic. 4. colum. final. in verſi. ex his: ibi, quapropter: & Ledeſmius in ſecundam quarti libri, quæſt. 26. articul. 2. in tracta. de irregul. in 4. regul. fol. 363. & cum opin. Nauar. vbi ſupra dicens eſſe etiam Canoniſtarum, trãſire videtur F. Ludouic. Lopez in ſuo inſtructor. cõſcient. 2. part. cap. 72. col. 724.

Nihilominus ſupradictis non obſtantibus, contraria ſententia in terminis de quibus agimus, nempè in irregularitate ratione peccati ſacrilegij contracta, vt in exemplis ſuprà fictis, eiſque ſimilibus, vt virtute bullæ Cruciatæ in verbis ſupra relatis, etiãſi non dicatur in ea, quòd poſsit abſoluere confeſſarius à pœna ſed tantùm ab omnibus peccatis, & cenſuris Eccleſiaſticis, etiam reſeruatis, &c. vt à præd. irregularitate abſoluere poſsit, mihi ſemper verior viſa eſt, & tenẽda, ſicut & alijs doctiſsimis viris Theologis, cum quibus rem hanc contuli. Et hoc pri-
6 mò, quoniam duplex eſt irregularitas, * vna nempè quæ in pœnã peccati eſt impoſita, vt in caſibus ſupradictis, & hic propriè dicitur effectus cenſuræ, quoniã à cenſura originem ſuam ducit, nempè ab excommunicatione, vel ſuſpenſione, in qua erat, qui ob exercitium, vel receptionem ordinis efficitur irregularis, vel propter excommunicationem Epiſcopi ordinantis: quare meritò, vt hoc caſu in bulla Cruciatæ, qua confertur confeſſario facultas abſoluendi ab omni cenſura Eccleſiaſtica, illo nomine includatur irregularitas

gularitas ratione prædicti peccati contracta.

Altera est irregularitas, quæ incurritur citra culpam, vt propter bigamiam, vel effusionem sanguinis, etiam licitam, vt cum iudex iuste suspẽdere facit reũ, vel aduocatus eum accusat, vel procurator contra eum solicitat, testisve verum testimonium fert, ex quibus mors rei sequitur; vel propter orbitatem membri, aut fœditatem corporis: & hæc non est censura, ideòque meritò sub illo nomine non continebitur in bulla Cruciatæ, atque proinde ab ea confessarius absoluere, nec dispensarę poterit, quantumcumque eidem facultas concedatur absoluẽdi à quibuscumque peccatis, pœnis & cẽsuris, cũ hæc irregularitas, nec sit pœna, nec censura Ecclesiastica, nec etiam culpa, sed inhabilitas quædam, quare nõ est opus absolutione, sed habilitate, quæ nomine absolutionis non intelligitur. Idemque erit in alia specie irregularitatis, quæ ex homicidio, vel membri mutilatione contrahitur dolo vel culpa, quæ impedit sacros ordines recipere propter defectum perfectæ lenitatis, quæ in ordinando requiritur propter indecentiam quæ est in effundente sanguinem ad sacrum ministerium, hæc enim irregularitas sine dubio etiam non comprehenditur in d. facultate absoluendi à peccatis & censuris: quamuis enim à culpa & peccato hoc casu delinquens pœnitens absolui possit virtute dictę bullę Cruciatę cum satisfactione debita, habilitari tamen minimè potest ad ordines suscipiẽdos sine Papali dispensatione: itaque in his duabus speciebus posterioribus irregularitatis, præter primam, minimè dubium est confessarium non posse absoluere nec dispensare cum pœnitẽte super præd. irregularitate, quæ citra culpam, vel cum ea, propter defectum perfectæ lenitatis contrahitur: in priori autem specie irregularitatis, quæ ratione peccati & sacrilegij contrahitur, quia procedit à censura, verior efficitur præfata sententia affirmatiua, vt ab ea absoluere possit confessarius virtute bullæ Cruciatæ, per supradicta: ex quibus remanet satisfactum fundamentis prioris partis, quæ verè in posterioribus præfatis speciebus irregularitatis cõcludunt, in quibus nos etiam idem probamus, nempè in eis confessarium minimè dispensare posse virtute bullæ Cruciatæ: secus in priori, de qua est nostra principalis quæstio. Non etiam obest, quòd super irregularitate nõ cadit absolutio, sed dispensatio, quæ minimè conceditur confessario in præd. bulla. Nam respondeo, quòd suspensio, vel irregularitas ratione peccati contracta, tollitur quibuscũque verbis, & sic confessarius virtute bullæ debet ab ea absoluere, vt tenet Bartholomæus à Medina in sua summa, *Instruccion de confessóres*, vulgo dicta, lib. 2. c. 12. in forma absolutionis ab irregularitate. fol. 305. col. 2.

Et ita hanc partem in terminis nostrę quæstionis tenet & probat Dominic. Soto in 4. sententiarum, distinct. 22. quæst. 3. artic. 1. pagin. 965. colum. 2. & Medina vbi suprà, libr. 1. §. 9. fol. 50. idem Medina 2. 2. quęst. 69 artic. 4. & Anto à Corduba lib. 5. quæstionarij, in titul. de indulgent. qæust. 43. in 4. dubio. & in sua summa *De casos de conciencia*, quæstio. 28. ad fin. vbi tamẽ dicit, securius esse occurrere ad ordinarium, qui potest eum absoluere: intellige si est occultus irregularis, aliàs secus, vt in decret. de reforma. sancti Concil. Trident. sessio. 24. capit. 6. vbi excipitur irregularitas, quæ oritur ex homicidio voluntario, & deducta ad forũ contentiosum. * Post huius operis primam editionem hanc opinionem probabilem fatetur nobiscũ Emanuel Roderi. in explicatione bullæ Cruciatæ. §. 9. nume. 64. eamq; probarunt Magistri Victoria, Cano, & Bañes, vt nouissimè nos hic citãs refert Henricus in summa, Theolo. mor. libr. 7. de indulgen. c. 13. nu. 6. in princ. vbi licèt dicat falsam, tandem in versic. quæ sentẽtia affirmat, quod ea ob authoritatẽ grauium doctorum, & probabiles rationes admittenda esset in praxi vt probabilis, si vrgente casu non esset facilis recursus ad Episcopum, aut Nuntiũ, pro dispẽsatione. At verò hæc vltima adiectio illius

illius authoris propria est, non verò nostra, nec eorum qui hâc partem tuemur. Quinimo si nostra sententia tenenda est in praxi vt probabilis, ob authoritatem grauium Doct. adiectio præd. superflua est, & non vera, etiam si confessarius virtute bullæ Cruciatæ absoluere non posset à præd. irregularitate, prout Henricus existimabat, difficilis recursus ad superiorem, iurisdictionem non tribueret, aut facultatem dispensandi. Tenenda igitur est indistinctè nostra præfata sententia, vt valdè probabilis, tantorum virorũ assertione & iudicio probata: tametsi nouissimè D. Sahagun in cap. at si clerici. § de adulterijs. num. 122. cum sequent. de iudicijs, opinionem contrariã cum Nauarro & sequacibus probet, ex eo quod irregularitas non sit propriè censura. c. quærenti. de verb. signifi. Sed hoc non obest, quia hæc irregularitas est effectus censuræ, quoniam à censura originem suã dicit, vt prædiximus. *

Nec idem Soto contrarium in hac specie probauit in libr. de iustitia & iure, loco suprà citato: nam rectè inspectus loquitur in irregularitate secundæ speciei, de qua suprà mentionem fecimus, nempè illa, quæ citra culpam contrahitur propter indecentiam ad sacrorum administrationem, vt constat ex verbis proximè præcedentibus eiusdem: in qua specie nos quoq; suprà probauimus, & Corduba, vbi suprà, non posse confessarium absoluere pœnitentẽ virtute bullæ Cruciatæ à præd. irregularitate, cum non sit cẽsura, sed inhabilitas quædam, & indecentia. Superest igitur, vt præfatus author non sit sibi contrarius: nam in dict. 1. loco tenuit & retulit vnum membrũ tantùm distinctionis, quam fecit in dict. 1. loco libr. 4. alterum verò nostræ quæstioni conueniens non expressit, vnde circa illud recurrendum est ad eumdem in d. libr. 4. distin. 22. quæst. 3. art. 1. vbi nostrã sententiam expressè probauit. Nauarr. autem suprà in contrarium allegatus in sua generalitate nostræ sententiæ repugnat, attamen eius fundamenta, vt prædixi, tantùm concludunt in secunda specie irregularitatis supradictæ, in qua nos idem, quod ipse, probamus.

Superiora tamen rectè proceduntatq; concludunt in foro pœnitentiali, in quo
7 facultas absoluendi * per bullam confessarijs cõcessa tantùm videtur, tam à peccatis, quàm à censuris, cum ipsa confessario loquatur, vt supra latè resoluimus. cap. præcedenti: at verò in foro exteriori verius videtur, vt confessarius virtute bullæ Cruciatæ, vel alterius priuilegij Apostolici (nisi in eo exprimatur, quòd in vtroque foro absoluere vel dispensare possit confessarius ab huiusmodi irregularitate) non possit ab ea absoluere, nec dispensare, nisi tantùm in foro interiori, per supradicta: quamuis nullus, quem viderim, hoc tangat, est tamen iuri, rationique consentaneum, tùm ex supradictis, tùm etiam, quia licet in absolutione ab excommunicatione, attẽta dict. noua constitutione Pij V. satisfacta parte alia prædixerimus, illam nempè valere, atque effectum suum operari in vtroque foro, illud tamen verum est quoad effectum consequendi iubileum dumtaxat, non verò in totum: & præterea irregularitas de qua agimus, licèt proueniat ex censura, habet quidam plus in foro exteriori delendum, nempè impedimẽtum canonicum, quo ligatus est clericus in eodem foro, vt celebrare minimè possit, quod non tollitur absolutione, sed dispensatione & habilitatione: & ita Ecclesia in foro exteriori numquam introduxit formam absoluendi ab irregularitate, sed dispensandi: dispensatio autem huiusmodi non conceditur in bulla confessario, sed absolutio: ergo, &c. Et licet quoad forum interius hæc irregularitas de qua agimus, tollatur quibuscumq; verbis, siue dicat sacerdos, Absoluo, vel dispenso: attamen respectu præfati impedimenti canonici irregularitas in foro exteriori tolli non potest nisi per expressã dispensationem, habilitationem atque restitutionem ad exercitium ordinum: hanc autem facultatem confessarius nõ habet: ergo, &c. à censuris autem habet facultatem absoluendi, satisfacta parte, ideò

Ideò meritò vt absolutio ab eisdem censuris virtute bullæ, tantùm in foro interiori prosit, & virtute iubilei, attenta dicta constitutione generali, & perpetua Pij V. in vtroque foro valeat, & teneat, quoad effectum tantùm consequendi iubileum ad reincidentiam, vt cap. præcedenti resoluimus:
8 * quo fit, vt si hæc irregularitas, de qua agimus, sit occulta, Episcopus possit in ea dispensare, vt cauetur in suprà allegato Concilij Tridentini decreto. Itidem & confessarius virtute bullæ Cruciatæ, in foro tantũ conscientiæ, iuxta secundam partem affirmatiuam supradictam, veriorem & tenendã.
9 * Si verò sit publica, vel deducta in iudicio, minimè poterit Episcopus in ea dispensare, vt in dicto cap. 6. Concil. Trident nec confessarius virtute bullæ Cruciatæ, quoad forum exterius, sed quoad interius tantùm: quare si sic absolutus celebraret, posset puniri à iudice Ecclesiastico, & prohiberi sub grauibus pœnis, ne amplius id faciat absque dispensatione & habilitatione: quæ dispensatio à summo Pontifice, cui est reseruata, vel ab eius Nũtio, atque Legato de latere, ad id mandatum habente, impetrãda est.

10 Et hunc casum iam habui in praxi, cũ essem proepiscopus, sede Episcopali vacante huius Episcopatus Ciuitatens. Cõtigit enim, quòd quidam sacerdos, quem pro quibusdam criminibus atque excessibus detẽtum habebam in palatio Episcopali, & cui præceperam sub pœna excommunicationis ipso facto incurrẽdæ, & alijs pecuniarijs, ne ab ea captura discederet, fracto carcere, pœnisq; spretis aufugit, & in fuga publicè celebrauit: posteà captus & in carcerem reductus, atq; à præd. irregularitate, eo quòd excõmunicatus celebrasset, accusatus à promotore fiscali, petebat, vt punitione condigna præcedẽte, eum absoluerem à pręd. irregularitate. Respõdi me id non posse, quãdoquidem & publica, & in iudicio deducta erat præd. irregularitas iuxta dict. decret. Concil. Trident. Instabat autem ipse fretus iudicio grauium Theologorum affirmantium contrarium, eo quòd decretum Concilij præcitatum intelligendum esse asserebãt in duobus casibus à se exceptis, ante satisfactionem, & punitionem delicti, at verò ipsa præcedente credebant me posse dispensare in præfata irregularitate: nihilominus eis semper iure restiti, dicens nullo modo me posse dispensare super præfata irregularitate publica, & in iudicio deducta, quãuis delictum possem punire: tùm quia Conciliũ indistinctè prohibet Episcopo eam dispensationem irregularitatis publicæ, & in iudicio deductæ, nec excepit, aut permisit punitione facta: tùm quia iure communi reseruata sit Summo Pontifici, vt suprà est dictum: nec ab hac sententia potui vnquã flecti, aut diuerti, vtpote meo iudicio verissima. Tandem re delata ad Nuntium Hispaniarum mihi causam remisit, committẽs ac mandans virtute facultatis Apostolicæ, quam ad hoc sufficiẽtem se habere affirmauit, vt sine præiudicio accusationis præfatæ, ac imposita eidem clerico suspensione ab exercicio suorum ordinum per aliquod temporis spatium, & alijs pœnis pro modo culpæ, eo quod excommunicatus celebrasset arbitrio meo moderãdis, cum eo dispensarem super præd. irregularitate, atque ad exercitium suorum ordinum habilitarem, ac super retentione etiã sui beneficij dispensarem: & ita executus fui, vtens in impositione pœnarum potius misericordia, quàm rigore, ex iustis causis meum animum mouentibus; sicque mea sententia præualuit, atque vera apparuit aduersus tenentes contrarium. Laus Deo.

SVMMARIVM.

1 *VSus forensis apud tribunalia Ecclesiastica receptissimus est, vt iudices præcepta iudicialia decernant sub pœna excõmunicationis latæ sententiæ, vt quis ad iudicium accedat, vel aliquid aliud agat intra certum terminũ: hoc tamen videtur contra ius, vt in numer. 3. & seq. sed defenditur num. 8. & sequent.*

Senten

2 *Sententia excõmunicationis pro futuris culpis non est in quemquam infligenda.*

4 *Sententia excommunicationis lata, nõ præcedente trina monitone, non est nulla, sed iniusta.*

5 *Excommunicatio generalis potest in hunc modum ferri, Quisquis furtum fecerit, sit excommunicatus.*

6 *Generalis excommunicatio à canone, vel statuto ferri potest, tam pro præteritis, quam pro futuris culpis.*

7 *Statuta condere est iurisdictionis.*

8 *Cap. Romana. §. caueant. de sententia excõmunic. lib. 6. interpretatur.*

9 *Cap. à nobis el. 1. de sentent. excommunicationis, intellectus.*

10 *Sententia excõmunicationis generalis ferri potest ab homine in eos, qui tale crimen cõmiserint. quoties illud in aliqua vrbe oppido, vel prouincia ita frequẽs sit, vt meritò pro quiete, & securitate, ac bono regimine Reipublicæ generalis monitio atque animaduersio requiratur.*

11 *Idem erit, quoties ob præcedentẽ causæ cognitionem, vel aliud, iudex futurã contumaciam coniectura verosimili præsumit, vt in exemplo hic ficto.*

12 *Vsus forensis supradictus admittẽdus hodie videtur propter frequentissimam hisce temporibus, quoad iudiciales citationes contumaciam, modo cautè, & nõ temerè ea iudices vtantur.*

13 *Hinc est, vt eadem praxis introduxerit, vt semper causa, vel specialis, vel generalis in præd. sententijs exprimatur.*

14 *Consuetudine inueterata introductus est prædict. vsus forensis, qua non est dubiũ derogari posse. d. §. caueant.*

15 *Consuetudine tolli potest solemnitas cap. 1. de sententia excommunicat. lib. 6. quæ habet, vt sententia excommunicationis in scriptis feratur.*

16 *Consensus excommunicandi satis rationabilis causa est, vt is transacto termino solutionis debiti, excommunicari possit.*

17 *Consentiens personaliter constitutioni pensionis sub solitis censuris, & pœnis, potest excommunicari à iudice competente ea conditione, si pensionem die cõstituto non soluerit, etiamsi ipsi litoræ pensionis intimatæ non fuerint.*

18 *Clausula, Si senseris te grauatũ, compareas responsurus, iustificat excommunicationem: nam si reus compareat, resoluitur in simplicem citationem.*

19 *Excommunicari quis potest ea conditione, si intra certum terminũ non satisfecerit: huiusmodi tamen sententia, appellatione medio tempore interposita, suspenditur.*

20 *Quod procedit etiamsi in sententia excommunicationis dicatur, nisi satisfeceris creditori intra mensam, ex tunc excommunicatus sis.*

21 *Aduerbium, Ex nunc, licet sit præsentis tẽporis, futurum tamen denotat effectum.*

22 *In hac sententia excommunicationis conditionalis, adueniente die vel conditione, ipsa excommunicatio statim locum habet, absque aliqua denuntiatione.*

23 *Excommunicatio prædicta non retrotrahitur ad diem pronuntiationis.*

24 *Appellatio medio tẽpore interposita suspẽdit excõmunicationẽ latã in prædicto casu.*

25 *Appellatio prædicto casu satis est, quòd interponatur ante conditionis vel diei euentũ, etiã post lapsum decem dierum datorũ ad appellandum, aliàs regulariter.*

26 *Appellatio præd. non suspẽdit excommunicationẽ, quoties debitor ab initio consensit, vt post diei, vel conditionis aduentum posset excommunicari, si non solueret.*

27 *Apellatio ex causa probabili intra terminũ executorialiũ vel monitorij interposita, suspendit effectum eorumdem.*

28 *Possessio beneficij virtute executorialium contra possessorem decretarũ non est capienda, inuito nec renitente possessore, (quamuis aliàs possit propria authoritate capi) aliter capta possessio iure attentati reuocatur, iuxta stylum & praxim Romanæ curiæ. & num. 29. casus practicatus in vna Archidiaconatus Sabugal. Ciuitatens. refertur.*

30 *Monitio generalis sufficit ad excommunicationẽ generalẽ ferendã: hoc tamẽ fallit, vbi excõmunicatio ferẽda est aduersus participãtes cũ excommunicato: quia tũc necessaria est monitio specialis nominatim eorũ, qui monẽdi sunt, nec generalis sufficit, aliàs erit nulla ipso iure, vt in nu 31.*

nu.31.quod intelligendũ est, quoties quis excõmunicat participãtes cũ excommunicato à se ipso, secùs si cum excõmunicato ab alio, vel à iure, vt in num.32.

32 *Praxis recepit, vt generalis excõmunicatio feratur aduersus participantes cum excommunicato, generali monitione præmissa aduersus ius Canonicum: nihilominus tamen nisi feratur specialis, vt est prædictum, non ligat.*

33 *Sententia pastoris, siue iusta, siue iniusta, est timenda.*

34 *Excommunicatus iniustè respectu causæ nõ est priuatus communibus & generalibus suffragijs Ecclesiæ Catholicæ.*

35 *Sententia excommunicationis iniusta ex defectu notabili ordinis iuris, ligat in vtroque foro.*

36 *Sententia excommunicationis nulla non est timenda, nullitatis causa publicata.*

37 *Excommunicatio nulla, nec in animæ iudicio, nec in exteriori vllum effectũ habet, si constet eam esse nullam: quomodo autẽ non sit seruanda, docetur, num.38.*

40 *Excommunicationis nullitas quibus ex causis contingat.*

41 *Nullitas excommunicationis si sapiẽtibus nota sit, vulgus autẽ ignorat, potest excõmunicatus corã illis sapientibus eã non seruare: in publico verò eã seruare debet, quousq; scãdalũ rationabiliter sedauerit.*

42 *Quare si quis publicè excommunicetur, & nulliter denuncietur, ex aduerso publicet ipse sufficientem causam nullitatis ad euitandum scandalum: quo facto, si aliquis tunc scandalizetur, non erit scandalum pusillorum, sed Pharisæorum.*

43 *Praxis excõmunicãdi nominatim participantes cũ excõmunicato, vt iuridica sit.*

CAPVT QVARTVM.

Quo iure procedat communis praxis, qua iudices Ecclesiastici præcepta iudicialia sub pœna excommunicationis pro futuris culpis solent decernere?

1 VSVS forensis apud Ecclesiastica tribunalia receptissimus est, vt iudices præcepta iudicialia decernant, præsertim ea quæ in id destinantur, vt quis ad iudicium accedat, vel aliquid aliud agat intra quindecim dies (aliumvè terminum) quos pro canonica monitione tripartitos designant, sub pœna excommunicationis maioris ipso facto statim ex die præcepti incurrendę, si illud agere omiserint. Verũ hæc praxis vniuersalis plurimum iuris Pontificij sanctioni aduersari videtur. Innocentius enim IIII. in Concilio Lugdunensi, capit. Romana. §. caueant. de sententia excommunicationis, lib.6. Caueant, inquit, (loquens in iudicibus Ecclesiasticis) ne tales sententias excommunicationis, siue specialiter, siue generaliter, in aliquos pro futuris culpis, videlicet, si tale quid fecerint, vel etiam pro iam commissis, sub hac forma, si de illis intra tale tempus minimè satisfecerint, proferre præsumant: nisi mora in exhibenda satisfactione, vel culpa, seu offensa præcesserit; quibus meritò ad iniungendam satisfactionem huiusmodi, & taliter prohibenda similia inducantur.* Ex quo text. manifestè deducitur, prout ibi communiter
2 & alibi Doct. probant, pro futuris culpis minimè debere sentẽtiam excommunicationis in quemquam infligi, cum tanta censura, tamq; grauis afflictio præsentẽ culpam exigat. Nam licèt possit ab initio vnica monitio tribus distincta dilationibus pro trina solemni monitione assignari, vt in c. constitutionem, de sentent. excõmunicationis, lib.6. in vers. statuimus, ibi, sit. vna pro omnibus, vbi glossa communiter recepta secundum Couarru. in cap. alma mater. 1. part. §.9. nu. 5. eodem titul. & lib.

3 Attamen, quòd ab initio & principio præcepti statim sub cõditione futuræ offensæ atq; contumaciæ excommunicatio, prout ex nũc, feratur & pronũtietur, iniquũ prorsus, atq; ab omni iuridica ratione alienum videtur. Quare meritò Petrus Anchar. consil. 60. licèt in specie huius praxis non meminerit, illam tamen

abhorret, quia improbat sententiam excommunicationis, iuxta eam latã à iudice: & esse contra d.§.caueant, expressè affirmant Doct.in.c.2.de testib. cogend. præcipuè Ant.de Butr. Imol.Abb. & Felin.quamuis Panormit.ibi eam defendere conetur. Vnde Romanus in.l. si quis accepto.ff.de cõdict.ob caus.dixit, quòd si iudex absoluit à sententia excommunicationis, vel banni, eo addito, quòd si vnquam absolutus talia de nouo attentauerit, in easdem pœnas reincidat, talis adiectio non valet, per d.§.caueant, quia talia precepta debent sequi culpam, non verò præcedere: & in terminis præd. praxis, quòd talis comminatio sub pœna excommunicationis sit nulla, tenet Ioã. de Anania in c.1.de sagit.colu.pen. in versi. ex prædictis: verius tãmen est, non esse nullam, sed iniustam, quia sentẽtia pastoris, siue iusta, siue iniusta, timenda est, vt in cap.sententia pastoris 11.quęst.3.& in terminis ita tenet Anch. vbi suprà. Ioan. And.ante.nu.1. Dominic. nu.3.in d.§ caueant, & sentiunt Doct. in cap. à nobis: el 1.de sentent.excommunica.& tenent omnes in dict.§.caueant, secundum Fel. in dict.cap.2.num.1.de testib cogend.sequitur D.Couarr. in dict.capit. alma mater, in 1.parte relect.§.10.nu.5.vers. & sanè.

4 * Sic etiã sententia excõmunicationis lata non pręcedente trina monitione, nõ est nulla, sed iniusta: tex.in d. cap. Romana.§.porrò, in vers.sed nec, de senten.excommunic.lib.6. ibi, Iniustas nouerit esse illas: vbi glos.verb.iniustas, hoc expressim tenet, quam ibi Docto.sequuntur: gl. etiam in cap. sacro. verb. probari posit, de sentent.excommunic.& in capit. 1. de excess.prælat. dicit communem Couarr. vbi suprà §.9.nu.7.& Nauar.in cap. cũm contingat.pag.114.de rescript.Dom.Soto in 4.dist 22.quæst.1.art.2.col.3.

5 Si ergo huiusmodi pręcepta, non præcedente mora, sunt iniusta, quo iure procedet præfata praxis vsu frequentissima, de qua supra; nihil enim pręstat, si eam probari contendas in cap 2.de const.in 6. & in [redacted].capit.à nobis, el 1.de senten.excõmunicat.in Decretal.vbi probatur, excõmunicationem generalem posse in hunc modum ferri: Quisquis furtum fecerit, sit excommunicatus: nam iura hæc procedunt in excommunicatione lata à Canone vel statuto, quæ maturè profertur:

6 * lex enim semper monet delictum non admitti, potestq; respicere futura, & frequẽtissimè id facit: ideò tam pro futuris, quàm præteritis culpis proferri potest generalis excõmunicatio à canone, vel statuto: tex.verò in dict.§.caueant, loquitur in sententia excommunicationis pro futuris culpis, vel satisfactione, lata ab homine, ad quem tractus futuri tẽporis non spectat, vt in l.non quemadmodum, ff.de iudic. & in l.1. ff.de vsur. ita glos. in d.§.caueant. verb. futuris, ad fin. quã ibi sequuntur Docto. præcipuè Ioan.Andr. item & Ioan.Monachus num.4.Ias.in.l.si vnus.§ pactus ne peteret, in princip. ff. de pact. Nauarr. in manual. Latin. capit. 27.num.9.Couarru. vbi supra.§.9.nu.5. versi.trina verò, & testatur communem idem in.§.10. numer.1. Quæ conciliatio inter præd.iura, etsi mirè conueniat literæ d. c.2. de constitu. verissimaque in se sit atque tenenda: attamen ad text. in d. capit. à nobis, el 1. vera non est, quia expressè loquitur in excommunicatione ab homine lata pro futuris culpis, vt probant illa verba: Si quis ita pronuntiauerit;

7 * loquitur etiam in iudice delegato, qui statuere minimè potest: cum statuta condere sit iurisdictionis. Bartol. in l.omnes populi, num.3.ff de iustit. & iur. Tiraquel.de primogenit.quæst.16.num.2.delegatus autem iurisdictionem propriam non habet, sed in causa sibi commissa delegantis iurisdictione vtitur, l.1. §. qui mandatam. ff. de offic. eius cui manda. est iurisdict. formamq; mandati tenetur obseruare: tex.in cap.cum dilecta de rescrip.l.diligenter. ff mandat. quare text. in d.c.à nobis, intelligi debet ac declarari per d.§.caueant, nempe, vt sentẽtia excommunicationis ab homine pro futuris culpis proferri non debeat, nisi ex causis de quibus in dict. §.caueant, vt statim referemus, sustinendo praxim communem, de qua suprà.

His

8 His tamen non obstantibus, praxis & vsus forensis supradictus, qui communis est omnibus tribunalibus Ecclesiasticis, defendi iure potest, si verba text. in dict. §.caueant, adamussim perpēdamus. Duo enim præcepta cum singulis specialibus fallentijs, & altera vtrique præcepto cōmuni, ibi constituuntur. Primum est huiusmodi: Caueāt iudices, ne sententias excōmunicationis, siue specialiter, siue generaliter, in aliquos pro futuris culpis proferant, nisi culpa vel offensa præcesserit (hæc est prima fallentia, secundo loco posita in illo text. quæ tamen primo præcepto conuenit) tunc enim propter culpam vel offensam, quæ præcessit casum, potest in futurum excommunicatio à iudice proferri, ne amplius illa culpa, vel offensa committatur, vt existimāt gloss. ibi, verb. culpa, & verb. offensa. Secundum præceptum ita se habet: Caueāt etiam, ne pro præteritis culpis prædictas sententias excommunicationis in aliquos proferant sub ea conditione, ac forma, si de illis intra certum tempus minimè satisfecerint, nisi (& hæc est 1. exceptio siue fallentia posita in textu) mora in exhibenda satisfactione præcesserit. Tertia vtrique præcepto cōmunis limitatio est, nisi alia rationabilis causa subsit, quæ in ipsis sententijs exprimēda præcipitur. Hoc sic præhabito, praxis nostra atq; vsus forensis in prædictis exceptionibus nititur, atq; robur suū ab illis recipit: etenim si præcedēte culpa vel offensa casum, vel mora satisfactionē, possunt iudices similes sentētias excommunicationis speciales, vel generales in aliquos proferre, vt ibidē probatur iuxta verba illi⁹ tex. præd. modo declarata, hoc ipsum est, quo practici vtuntur: nā ob culpā vel offensam cōmissam, aut morā præcedētem cauere solent sub præd. pœna excōmunicationis latæ vel ferendæ, vt aliquis ad iudiciū personaliter accedat, vel aliquid aliud agat. Secundò hoc magis perspicuum efficitur, si alio modo cōsideremus sensum atq; intelligentiam verborū dict. §. caueant, nempe ibi esse præceptū, ne iudices Ecclesiastici incipiāt ab excōmunicatione latæ sententiæ conditionaliter, nempè excōmunico Petrum, Martinum, vel Ioannem, vel etiam omnes, si quid tale fecerint, vel si non satisfecerint parte à se iam læsę, intra tale tempus: hoc enim merito iure est prohibitum, quia cum sententia excommunicationis proferri non posit nisi pro culpa mortali & contumacia, vt infra latius agemus, cap. 7. de agitatione taur. meritò, vt mora vel contumacia non præcedēte, iudices prædict. forma prolationis vti non posint. Prætereà cum à iure quoq; ciuili prohibitum sit, ne ab executione incipiatur, vt in l. si cum null. ff. de iudic. l. 1. C. de execut. rei iudic. sed ita demum prædic. forma vtantur, si culpa vel offensa, aut mora in exhibenda satisfactione præcesserit, hoc est, incipiendo non ab executione conditionali, vt prædiximus, sed à dispositione, nempè, quòd prius præcipiant Petro, Martino, vel Ioanni, vel omnibus, nequid tale faciant, vel vt intra certum tempus coram se compareāt, satisfaciantvè parti læsæ, vel aliquid aliud faciant, vel non faciant, sub pœna excommunicationis latę vel ferendæ sentētiæ, si contrariū fecerint, hæc enim forma cōceptionis verborum (hoc est) contumacia, & offensa, id est, contemptus iudicis à parte habitus, & mora satisfactionis pręcedit sententiam excōmunicationis, vnde constat, quòd mora ista vel culpa præcessit per monitionem contentā in præcepto, sicque iuxta praxim præfatā adijcitur vna monitio pro tribus, trina monitione dierum constituta, quod fieri potest, vt probauimus.

Quòd si hęc omnia alio adminiculo indigeant, vt praxis cōmunis firmius in iuris fundamētis radicata maneat, recurramus ad tertiā limitationē generalē dict. §. caueāt, nēpè quoties aliqua rationabilis causa subsistit faciēdi præcepta suprà

9 dicta,* quibus practici vtūtur: hocq; modo intelligendus est text. qui videbatur aliàs contrarius, in d. c. à nobis, el 1. de senten. excomm. qui cum præcipuè hoc non agat, an iudices præd. forma excommunicādi vti posint, sed an ea generalis,

nempe, Quisquis furtum fecerit, excõmunicatus sit, extendenda sit generaliter ad omnes qui non sunt de iurisdictione proferentis: & respondet, quòd hac sententia non nisi subditi sui ligantur, nisi fortè plus cõtuleris maior & largior authoritas delegantis, meritò præsupponẽdum est, præd. excommunicationem generalem, de cuius requisitis pro sui iustificatione ibi non agitur, iuxta iuris regulas latam fuisse, id est, in casibus à iure permissis: nã cum de vno quæritur, cætera præsupponuntur habilia, vt in c. 1. de ætat. & qualit. lib. 6. sicque iura iuribus concordanda sunt: vt in l. vnica C. de inoffic. dotib. & in cap. cum expediat, de electio. lib. 6.

10 Causa autem iusta, ob quam prædictæ excommunicationes generales ferri possunt, erit, quoties aliquod delictum in aliqua vrbe, oppido, vel prouincia, ita frequens sit, vt meritò pro quiete & securitate, ac bono Reipublicæ regimine generalis monitio, atque animaduersio requiratur, tunc enim poterit sententia excõmunicationis generaliter ferri ab homine, ad imitationem legis vel canonis, in eos, qui illud crimen commiserint; nam cum moneantur ab ipso iudice ne id cõmittant, & nihilominus minimè vereantur contumaci animo scelus ita vetitum perpetrare, iustè excommunicantur, donec satisfactione præmissa absolutionem ab Ecclesia humiliter postulauerint. Idẽque dici potest, quotiescumque aliquod crimen verosimilibus coniecturis committi timetur, tunc enim ad illud obuiandũ cautè generalis ab homine fertur excommunicatio in eos, qui id delictum cõmiserint: sicut in vsu forensi, & praxi inductum est, quòd istæ excommunicationes generaliter ab homine proferantur pro futuris culpis, vt docet D. Couarru. in dict. capit. alma mater. 1. parte relect. §. 10. num. 1. in versicul. causa verò, ex cuius dictis noster secundus intellectus ad d. § caueãt, iam supra assignatus, quamuis nouus, comprobari poterit. Hinc fortè exiuit praxis etiam hodierna discernendi iudices Ecclesiasticos chartas, vulgò dictas *De descomunion*, Latinè, monitorias, pro rebus furto subtractis, quoties nescitur, qui eas furatus fuerit, de quibus infra alio cap. agemus.

11 Similiter iusta causa in proposito sententiam excommunicationis specialem pro futuris culpis proferendi assumi potest, vel ex eo quòd ob præcedẽtem causæ cognitionẽ, vel aliud, iudex futuram contumaciam coniectura verosimili prę sumat; vel si vocatus ad iudicium, vel is, qui monẽdus est, ita procul distet à loco iudicij, quòd maximis dilationibus, & forsan periculis locus foret, si separatim præmitterentur monitiones, ac deinde sententia excommunicationis pronuntiaretur, secundum Abb. in cap. 2. de testib. cogend. quinimo, vt ait Couarru. vbi suprà
12 numer. 5. versicul. cæterum: * & propter frequentissimam hisce tẽporibus quoad iudiciales citationes contumaciam, & mille tergiuersationes, quibus hominũ malitia quotidie crescens locum facit, admittenda videtur & probanda hæc forensis consuetudo, modò cautè, non te-
13 merè ea iudices vtantur. * Hinc est, vt eadẽ praxis introduxerit, vt semper causa, vel specialis, vel generalis in prędictis sententijs exprimatur, nẽpè, *que parezca à se saluar de cierta informaciõ contra el hecho, o para ser informado del de cosas q̃ conuienẽ al seruicio de Dios nuestro Señor*, vel ob aliã causam rei, de qua agitur, conueniẽtem.

14 Quòd si omnino aliquis certus de iustitia huius praxis esse velit, consideret, consuetudine inueterata ita introductũ esse, quam non est dubium derogare posse text. in d. § caueant, quamuis ipse contrarius esset eidem praxi: siquidem & forma aut solemnitas statuta in cap. 1. de sen-
15 ten. excommun. in 6. * vbi quòd sententia excommunicationis in scriptis feratur, tolli consuetudine forensi potest, secundum Ægidum Bellamer. decisioh. 243. & 339. Cassiodo. decis. 2. tit. de pension. num. 11. super regul. cancel. quos refert & sequitur in proposito nostro Couarr. vbi supradict. vers. cæterum, ad fin. Ex superioribus igitur satis superque remanet probata atque defensata praxis communis præfata.

Quibus

16 Quibus addendum duxi, consensum excommunicandi satis rationabilem causam esse, vt is transacto termino solutioni debiti apposito, ea expresſim pactione adiecta, vt si non soluerit intra illum terminum, consentit in ipsum statim ferri sententiam excommunicationis: in hoc etenim casu pro futura culpa absq; monitione poterit excõmunicari, præsertim quia tempore præd. consensus terminũ illum ad soluẽdum constitutum acceperit pro canonica monitione, vt voluerũt glos. verb. promulgaret, & Ioann. And. in cap. P. & G. de offi. deleg. & ibi Hostien. Imol. & Abb. sequitur alios allegans Couar. vbi supra, num. 4. vers. illud verò, per totum, vbi secus esse existimat cum communi, quoties in præd. casu adijceretur, vt illo termino finito, si non soluerit, excommunicari absq; vlla monitione possit, quasi pactum illud iniquum sit, & cõtrarium Canonicis sanctionibus, quæ ad vtilitatem publicam trinam canonicam monitionem exigunt præuiam ad iustitiam excommunicationis.

17 Ex quo etiam defendi iure poterit stylus Romanæ Curiæ aduersus eũ qui personaliter consensit constitutioni pensionis sub solitis censuris & pœnis: nam excommunicatur à Romano Pontifice, vel ab eo, qui eius potestate ad hoc fungitur, ea conditione, si pensionem die constituto nõ soluerit; etiam si ipsi literæ pensionis intimatæ non fuerint, hoc enim fit ex consensu ipsius excommunicandi: secus si consensit per procuratorem, quia tunc ante intimationem non afficitur excommunicationis sententia, vt testatur Cassiad. decis. 2. de pensionibus, super regul. Cancel. & 12. de rescrip. quem refert & sequitur Nauar. in Manual. Latin. cap. 27. nu. 272. in vers. duodecimo, & Couarruu. vbi supra in d. c. alma mater. 1 par. relect. §. 10. nu. 4. propè fin. in versic. sic sanè, & iterum ibidem, num. 7. in vers. quibus quidem, vbi allegat in hoc Gigant. de pension. quæst. 94.

18 Vnus tamen casus est, in quo etiã absq; aliqua causa profertur pręceptũ siue monitoriũ pœnale, scilicet, quãdo fuit iustificatum cum clausula: Si senseris te grauatum, compareas responsurus, aliàs iudex excõmunicat illum, nisi alterum horum fecerit, iuxta glos. singul. in cap. ex parte, el 1. gl. fin. ad fin. de verbor. signific. Nam si reus compareat, resoluitur in simplicẽ citationem, & ita communiter practicatur per causidicos, quia petunt dictũ pręceptum reduci ad simplicem citationẽ, secundũ Bar. in l. 1. C. de execut. rei iudic. & fuit adinuenta hæc praxis pro faciliori exitu iudiciorum, secundum Abb. in d. cap. ex parte, & illam glo. sequitur plures allegans Palat. Rub. de benef. vacant. in Curia. §. 15, & hãc sentẽtiã cõmunis amplectitur practica secundũ Ange. in. §. vbi rare, nu. 10. Instit. de actio. estq; magis cõmunis secundũ Ias. in l. ne quicquã. §. vbi decretum, nu. 6. ff. de offic. proconsul. vbi Ioã. Oros. inquit hanc opinionẽ, & à Curię Romanę cõsilio, & à Doctorib⁹ approbatã esse, & plures referens eam sequitur Mexia in l. regia Toleti, *de los terminos*, 14. fundament. 1. partis, nu. 1. & Rebuf. 1. tom. constitut. in tract. de lit. obligat. artic. 6. gloss. num. 4. & Ant. Gabriel libr. 6. commun. opin. titul. de citat. conclus. 1. Quare si iudex incipiat à præcepto executiuo, facto sine causæ cognitione, quando in eo non est clausula iustificatiua, est ipso iure nullum, & potest sperni, & quãuis citatus non compareat, per hoc non incidit in pœnam præcepti, secundum Bart. vbi supra, & est magis cõmunis conclusio secundum Ias. etiam vbi supra, plures allegantem.

19 Denique ex superioribus dubitari poterit de intellectu tex. in cap. pręthereà, de appellat. vbi permittitur posse quem excommunicari ea conditione, si intra viginti dies Sempronio nõ satisfecerit, aut quantitatem debitã ei non soluerit: quãuis huiusmodi sententia excommunicationis appellatione medio tempore interposita suspendatur, vt ibidem probatur. Ecce igitur ibi textum expressum, vbi pro futura culpa potest quis excommunicari conditionaliter: Si intra decem dies creditori suo non satisfecerit: quod expresſim aduersari videtur

tur omnibus, quæ supradicta sunt, nisi cũ intelligamus iuxta præcedẽtia, vel quòd mora, trina canonica monitione præmissa, præcesserit in non satisfaciendo in ea specie: vel quia hoc diuinare videatur, quòd hodie, vt sententia excommunicationis conditionalis in casu illius text. sit iusta, debeat præcedere mora in exhibẽda satisfactione, culpa vel offensa, vt in d. c. Romana §. caueant, de sententia excõmunic. lib. 6. nam per illũ tex. suppleri, atque intelligi debet text. in d. c. præterea, de appellat. vt tenent ibi Abb. & cæteri: quod vt prædiximus satis verificabitur, si iudex incipiat præcipiendo debitori, vt intra nouem dies, aliumvè terminũ, quem ei assignet, trina canonica monitione præmissa, &c. Sẽpronio satisfaciat vel debitum soluat, sub pœna excommunicationis maioris latæ sententiæ: sicque intellectus text. ille in d. capit. prætereà, non differt à dict. §. caueant, quinimo similes sunt hæ iuris Pontificij responsiones. Veriùs tamen videtur intelligendus text. in dict. capit. prætereà, absque aliqua suppletione, nempè quòd ideò ibi sententia excommunicationis conditionalis proferri potest absque aliqua monitione, quia dies ibi appositus interpellat pro homine, vt declarat Lapus allegatione 62. incip. prælatus regularis, quem refert, & sequitur Decius in proprio loco nu. 2. vbi agit, an idem sit, quando non apponitur tempus certum, sed simpliciter quis excommunicatur, nisi satisfecerit Sempronio, &c.

20 Verùm quia text. in dict. c. prætereà, optimus est in proposito, nonnulla obseruãda sunt circa illius praxim: & primò, text. illius decisionem procedere non solũ eo casu, quo loquitur, nempè cum quis excommunicatur, suspẽditur, vel interdicitur simpliciter, si intra certũ tempus creditori suo non satisfecerit: sed etiam si iudex dicat: Nisi satisfeceris creditori intra mensem, ex nũc excõmunicatus sis; quia per hoc non videtur excommunicatus à tempore sententiæ, sed tunc demũ post

21 conditionẽ impletam: * quia licèt aduerbium: Ex nũc, sit præsentis temporis, l. 1. §. nũc tractemus. ff. de tutel. & ration. distrah. futurum tamen denotat effectum, vt in terminis tenet Bald. in c. 1. num. 16. de limit. vassal. qui contum. est: sequitur Guid. Papa decis. 588. & Decius in dict. cap. prætereà, num. 10.

22 Secundò obseruandum est in hac sententia excommunicationis conditionalis, quòd adueniente die vel conditione, ipsa excommunicatio statim locum habet absque aliqua denuntiatione, vt in c. licet, de sentent. excommunic. lib. 6. gloss. & Doct. in c. sępe, de appel. idem in cap. vt super, de appella. lib. 6. est communis secundum Dec. consil. 145. numer. 5. Couar. in d. c. alma mater. 1. parte. §. 10. nu. 6. versic. in hac autem.

23 Tertiò obseruãdum est in præmissa specie, quòd aduenĩẽte die vel conditione, excommunicatio, quæ ex tunc vires suas obtinet, non verò antea, non retrotrahitur ad diẽ pronuntiationis, quia æquitas omnino deficit, quæ causam præbet fictioni retrotractiuę & alijs, vt in l. qui in vtero. ff. de statu hom. & in l. postliminij. ff. de captiu. & postlimin. reuers. in princip. Bart. in l. si is, qui pro emptore, nu. 67. ff. de vsucap. æquum autem nõ est, vt excommunicatus sub conditione verę contumaciæ, eo tempore iudicetur excommunicatus, quo nondum contumax est: imò tunc gaudebat dilatione sibi concessa, ac proinde fuit admissus ad Catholi-

7 cam fidelium communionẽ: ergo adueniente conditione nõ potest habitis iam suffragijs, & communione præcedenti priuari, & etiamsi ante aduentum conditionis appellatum non sit, nequaquam retrotrahitur excommunicatio posteà adueniente conditione, cum ipsa nusquam afficerit personam debitoris, in quem profertur, nisi tunc demum cum dies vel conditio euenerit, nec prius lata censetur, vt probant Doct. in dict. capit. prætereà, & Nauarr. in Manual. Latin. capit. 27. numer. 272. versicul. 10. & tradit receptissimum Couarru. vbi suprà, num. 16. Cui addo aliam non infimam rationem, nempe voluntatem ac mentem iudicis excommunicantis in proposita

sita specie eam esse: satisque perspicuam, vt debitor ante aduentum conditionis vel diei minimè sit excõmunicatus, sed tantùm posteà: ergo hæc omnino est attendenda, atque obseruanda.

24 Quartò ex dict. capit. præterea, deducitur, quòd appellatio in casu ipsius medio tempore (hoc est ante aduentum conditionis vel diei) interposita suspendit sententiam excommunicationis latam, vt communiter omnes ibidem adnotarunt, & Anchar. consilio 240. sequitur Decius consil. 214. num. 5. Doct. in cap. is cui. §. vltimo, de sententia excommunicat. in 6. Paluda. in 4. sentent. distinct. 18. quæst. 1. colum. 3. versic. sexta conclusio. Syluest. verb. excommunicatio. 2. numc. 1. & 16. communis secundum Couarru. dict. §. 10. numer. 4. qui num. 6. in versic. in hac autem, ibi, ex quibus apparet, ampliat, vt in hoc casu excommunicatio post appellationem minimè habeat effectum, nec vires assumat, licèt post appellationem deserta sit, vel appellationi fuerit renuntiatum.

25 Quintò aduertendum est, quòd licet alias à sententijs conditionalibus appellãdum sit intra diem & tempus à iure cõstitutũ, hoc est, decem dies à pronuntiationis tempore numerandos, vt notatur in c. quoad consultationem, de re iudica. attamen à sententia censurę sub cõditione vel in diem lata, vt in casu dict. c. præterea, satis est quoad effectum suspensionis, quòd appelletur ante conditionis vel diei euẽtum, etiam si decem dies dati ad appellandum fuerint elapsi, vt voluit glos. in dict. cap. præterea, verb. impedire, ibi, & ita sententia, quam sequuntur, & approbant omnes ferè ibidem, pręter Abb. numer. 8. qui professus eam esse communem, tenet contrarium, nempè nullam esse differentiam inter has sententias, sed quòd tempus appellandi hoc casu, sicut in reliquis currat à tempore promulgationis sententiæ, priuatis quibusdam rationibus, quibus satisfaciunt Francus, & Decius in dict. capit. præterea, num. 7. qui communem sequuntur, affirmans Decius ab ea non esse recedendum: sequitur etiam dicens ita ferè omnium consensu esse obtentũ in dict. capit. præterea. Couar. vbi supra, numer. 4. sequitur eam dicens communem cõtra Panormit. Nauarr. in Manual. Latin. cap. 27. numer. 272. versic. vndecimo. Et ratio differentiæ est secundum Decium; quia in excommunicatione contumacia requiritur, quæ reperitur tempore conditionis purificatæ, non verò tempore sententiæ: vnde cum excommunicatio propter contumaciam incursam tempore conditionis, vel diei aduentus, in specie dict. capit. præterea, non retrotrahatur ad tempus sententiæ, vt supra cum communi probauimus, consequens est, vt tempus ad appellandum incipiat intra decem dies, antequam grauet sententia excommunicationis, hoc est, ipsa incurratur, id est, ante aduentum conditionis vel diei, etiam si plures sint transacti à tempore pronuntiationis ipsius sententiæ.

26 Hæc tamen communis sententia limitanda erit, quoties debitor ab initio consensit, vt post diei vel conditionis aduentum, si non soluerit, possit eo ipso a iudice excommunicari, vt contingit in eo, qui tempore constitutionis pensionis hoc consentit, vt suprà meminimus, tunc enim ratione huius consensus non poterit, qui consensit, appellare ab hac sententia excommunicationis, pendente conditione, nec ante diem, secundum Innocent. Ioan. Andr. Bald. Panormit. & alios in cap. P. & G. de offic. delegat. sequitur alios allegans D. Couarr. in dict. cap. alma mater. 1. parte relect. §. 10. num. 40. ad fin. Et quando proceditur via executiua pro pensione, iuxta stylum in similibus seruari solitum, quòd regulariter non admittatur appellatio, nisi aliqua iuxta causa subsistente, tenet Gigas de pensio. quæst. 95. titul. 5. volum. 15. tractat. fol. 224.

27 Vltimò ex tex. in dict. c. præterea, de appellatio. dixit eleganter Ægidius Bellamera, decis. 160. incip. si à tẽpore publicationis, quòd si intra dies cõtentos in monitorio, vel executorialibus, qui dãtur ad aliquid

aliquid faciendum vel implendum, ille contra quem monitorium vel executoriales diriguntur, appellauerit ex causa probabili, quę probata debet legitima reputari, iuxta notata in cap. vt debitus, de appel. cum simi. ib. talis appellatio suspendit effectum monitorij, vel executorialium: quod etiam tenet Anchar. consil. 241. quos refert, & sequitur Palac. Rub. de beneficijs vacã. in Curia. §. 15. colũ. penult. & fin. addens, quòd hoc remedium appellationis erit vtile contra mandatum vel præceptum Papæ, vel cuiuslibet alterius iudicis vel superioris, etiam si causæ cognitio & citatio præcessissent, resque discussa foret, & iudicata, vt Ægidius videtur loqui: si autẽ cum tertio nõ fuit habita lis, nec causæ cognitio adhibita, & monitorium pœnale emanat contra ipsum, quo caueatur, vt dimittat beneficiũ, illudque restituat Titio infra decem dies, aliumvè terminum, aliàs eũ excõmunicat Papa, vel eius delegatus, &c. inquit Palacius Rubeus vbi supra. §. 14. in versic. si igitur monitoriũ pœnale, &c. quòd quamuis tertius ille, contra quem dirigitur monitorium illud, non obtemperet, nullam excommunicationem incurrit, nisi forsan tale præceptum emanasset, quod etiam parte præsente & inuita præcipi potuisset; quia tanto magis fieri potest parte absente & inuita, vt ibi probat, addẽs, quòd tertius possessor, qui prætendit se habere ius, & nũquam fuit citatus poterit de iure suo excipere, & non obtẽperare, & si opus fuerit, appellare, & quòd hæc oppositio, & appellatio iuuabit eum & alios similiter non parentes, vt puta Capitulum, & singulares de Capitulo, quibus forsan mandatum dirigebatur: quoniam si mandatum non tenuit quoad principalem, consequenter non tenebit quantum ad alios, quibus, vt executoribus dirigitur vel intimatur, vt quotidie fit.

28 Imò etiam si quis lite cõtrouersa sentẽtiã, & executoriales obtinuerit aduersus possessorẽ beneficij, licèt de iure possit propria authoritate, nõ tamẽ inuito, nec renitente possessore, possessionẽ beneficij capere, præsertim, quia solet in eisdẽ literis executorialibus potestas hæc capiendi possessionem propria authoritate concedi, vt tradit Rota in nouis 417. & Felin. in c. de cætero, colum. vltima de re iudica. Couar. lib. 3. variarum resolut. c. 16. nu. 7. in versi. quòd si quis. Attamen stylus, & praxis Romanæ Curiæ introduxit, iure attentatorum reuocari possessionem propria authoritate apprehensam, vel etiam obtentam authoritate executoris electi, nisi ante eius apprehensionẽ executoriales ipsæ literæ ostensæ atque intimatæ fuerint victo possessori, & postea reproductę cũ intimatione auditori in Rota, qui solet quatuor citationes decernere, monens eum, vt doceat cur non paruerit, aut legitimè se excusaret, eũ declarat incurrisse in censuras, & alias pœnas in executorialibus contentas, & successiuè proceditur ad aggrauationẽ, reaggrauationem, interdictũ, & vsq; ad brachium sęculare inclusiue: ac si apertè dicat, eum prius non habendum pro excõmunicato, imò pro tolerato; & ita habetur canonicę possessio, non aliàs: nam licèt executoriales excõmunicent, vt ex tunc, & etiam mandent denuntiari excõmunicatum, in omnibus tamen intelligitur conditio si nõ paruerit: quòd autem non paruerit sine iusta causa, non priusquam fuerit lata declaratoria præcedẽtibus præd. citationibus, cæterisque supra dictis constabit: ita colligitur ex Felin. Rotæ quondam auditore, in c. ad probandum, num. 6. de re iudicat. refert expresse Guilliern. Cassad. decis. 6. in tit. de causa possess. & propriet. nu. 10. & 11. vbi limitat, nisi loco executorialium decernat Papa mandatum executiuum, vt in quibusdam causis fit: eumdẽ stylum refert & probat Ludouic. Gomec. in regul. de subrogan. collitigant. quæst. 4. in versic. & licèt ista de iure, pagin. 367. vbi dicit, quòd si hodie delerentur illa verba, propria authoritate, posita in executorialibus, stylus Rotæ magis iustificaretur: sed etiam si non deleantur potest sustineri per text. in cap. si beneficia, de præbend. lib. 6. & quòd etiam si stante præd. stylo

pro

pro vero, capiens possessionem per executoriales, dicatur quasi attentare, attamen intrusus non dicetur, ex quo habet titulum coloratum, & sufficit secundum Abba. in capit. cum nostris. de concess. præbend. Eumdem stylum latiùs probat idem Gomec. in regul. de annali possess. quæstione. 44. pag. 585. in versic. quod etiam ex stylo hodierno, dicens ita practicari, & quòd non caret hæc praxis authoritate, aut ratione: idem Gomecius in regul. de triennal. possess. quæstion. 27. versic. sic etiam. pagin. 800. Huius etiam praxis meminit Couarruuias vbi suprà, licet referat ex supradictis, non adeò firmum & stabilem esse hunc stylum, quin quandoque contrarium obtentum, & pronuntiatum fuerit, quod ipse deducit ex Gomecio vbi suprà, cum tamen Gomec. adhuc probet præfatum stylum ac praxim Rotæ, affirmans absque dubio, quòd ita practicatur: id quòd nouissimè testatur Octauianus Vestri. libr. 8. in Romanæ aulæ actionem. cap. vltimo. nume. 16. & sequentibus. folio 270. & sequenti, vbi in summa admonet, quòd executores in partibus, quibus subdelegatur executio earumdem literarum (secundum morē, qui in Palatio inoleuit) dumtaxat literas executoriales condemnato ac intrusis intiment, & primam partem ipsarum literarum dumtaxat, videlicet, & ante dicto monitionis canonicæ ad parendum rei iudicatæ, infrà triginta dierum terminum exequantur: & vbi literæ executoriales fuerint legitimè intimatæ, non procedatur ad vlteriorem executionem coram dictis executoribus, sed habita relatione legitimæ intimationis earumdem literarum, reproducantur literæ, vnà cum relatione intimationis in Curia coram auditore: & ibi latè agit de forma vlterioris processus & executionis.

29 Et hunc casum iam vidimus in praxi in vna Archidiaconatus de Sabugal Ciuitaten. Nam fuit condemnatus in contumaciam, & per contradictas D. Ioan. de Sylua modernus possessor, ad instantiam cuiusdam clerici Palentin. diœcesis, vt dimitteret dictum Archidiaconatum, & in possessionem eiusdem mitteretur præfatus clericus Palentin. diœcesis. Tandem executoriales literæ super hoc exhibitæ fuerunt in hoc Capitulo Ciuitaten. cui auditor Rotæ iudex causæ præcepit sub pœna excommunicationis latæ sententiæ in singulos de Capitulo, vt intra sex dierum spatium easdē literas exequerentur, atque in possessionē dict. Archidiaconatus mitterent dict. victorem, ac condemnatum de possessione amouerēt: & cum eisdem literis à victore requisitum fuit præfatum Capitulum super earum vera & actuali executione, vt præfertur facienda, & cum dictus condemnatus ibidem tamquam canonicus interesset, cui etiam intimatæ fuerunt executoriales, contradixit, reclamauit, & protestatus est, atque ab executione Capitulis appellauit, sicq; spoliatus fuit sua possessione, & aduersarius missus in eamdem authoritate dictarum literarum Apostolicarum, & iuxta ipsarum tenorem. Tandē causa perducta ad regalem Cancellariam Pincianam, idem D. Ioannes fuit reintegratus, restitutus, atque manutentus in sua possessione, iuxta præfatum stylum, praximque Romanæ Curiæ, quæ in hac causa per Auditores regios fuit obseruata: contradicente enim victo, non erat sibi auferenda possessio, sed executoriales eidem intimatæ reproducendæ coram eodem auditore, à quo emanauerant, & discernendæ erant citaciones in forma supradicta ad vlteriorem processum, iuxta tradita per Felin. & cæteros vbi suprà, ad canonicæ possessionis obtentionem. Caueat igitur pars vincens, ne post contradictionem requirat executorem, siue Capitulum, vt reum virtute dictarum executorialium à possessione amoueat, seque mittat in possessionem, nec vlteriùs ad executionem earumdem procedat, sed executoriales cum intimatione legitimè facta, eidem auditori producat ante captionem possessionis, vt præfatus stylus seruetur: aliàs enim omnia erunt attentata, & dum breuiùs sibi consulere

sulere vult, longiori mora, immoderatisque sumptibus afficietur. Capitulum autem ipsum, si nihilominus à parte instetur, vt ad executionem procedat earumdem executorialium, quamuis non seruata forma, & stylo, vt euitet timorē incurrendi sententiam præfatā excommunicationis, si in præfato sex dierum spatio præd. literas non exequantur, sicque periculo se exponat excommunicationis, poterit eas omninò exequi, sibique pars imputet, qui ad hoc Capitulum, vel alium executorem requisiuerit. Si tamen subsistente iusta causa, Capitulum possessori velit iustè fauere, visa contradictione, atque reclamatione ipsius, poterit supersedere in vlteriori executione earumdem literarum, quandoquidem ipsa suspenditur ex præfatā possessoris contradictione: & ad maiorem cautelam, si requisitum fuerit, vt vlterius procedat in executione executorialium, iuxta ipsarum tenorem appellet ab eisdem, durante dicto termino sibi concesso in prædi. literis ad executionē ipsarum, antequam in præfatam sententiam excommunicationis incurrat, quæ non incurritur iuxta supradict. stylum, & prædi. appellatio iure suspendit eamdē sententiam excommunicationis, vt est expressum in dicto cap. prætereà. de appellat. hocque facto, omni scrupulo & timore carebit.

30 * Denique addendum duxi, quòd in casibus, in quibus generalis excommunicatio ferenda est, sufficit monitio generalis, vt in cap. vltimo. de electione. in 6. in Clement. 1. de iudic. Felinus in cap. 2. numero 8. de constitut. & in cap. exhibita. de iudic. column. 2. Hoc tamen fallit, vbi excommunicatio maior ferenda est aduersus communicantes cum excommunicato: nam tunc necessaria est monitio nominatim specialis eorum, qui monendi sunt, nec generalis sufficit, vt in capit. constitutionem. de senten. excommunic. lib. 6. & ibi glos. verb. nominatim. & Doctores, vbi statuitur, ita demum esse monitionem canonicam in hoc casu, si alijs ritè seruatis eos, qui monentur, exprimat nominatim: & posteà inquit text. requiri tres monitiones, vel vnam pro tribus, cum interuallo aliquorum dierum, nisi facti necessitas aliter suaserit moderandum, nempè quia partes sunt ad rixam, vel arma paratæ, nec curant monitiones eius, iuxta glos. fin. ibi.

31 Qua ratione speciale quidem est, vt in hoc casu excommunicatio lata absque prædi. canonica monitione, sit nulla ipso iure, vt probat text. in cap. statuimus. eodem titul. de sententia excommunicationis. in 6. in. §. quòd si ex locutione, ibi, Aliter autem in participantes excommunicatio prolata non teneat, & ibi gloss. in verb. non teneat, communiter approbata, hoc expresśim notat. Felinus in capit. cum sit Romana. numero 15. de appellation. Soto in 4. distinctione 22. articulo. 2. in tertia conclusione, circa finem. pag. 938. columna 2. Nauar. in manual. Hispano. cap. 27. num. 36. vbi testatur verā & communē. Quod intelligendum est, quoties quis excommunicat participantes cum excommunicato à se ipso: secus si excommunicet communicantes cum excōmunicato ab alio,

32 vel à iure, * tunc enim excommunicatio lata sine monitione, licet sit iniusta, non tamē est nulla ipso iure: ita Ioannes Andreas, Dominic. & Francus in dicto cap. statuimus. Couarr. alios referens in dict. cap. alma mater. in. 1. parte relectio. §. 3. numero 6. pro quo est text. singul. in capitul. præsenti de sententia excommunicationis in 6. in verb. à se, quē text. ad hoc reputat singularem Perusinus in capit. peruenit. 1. de appellat. qui eamdē sententiam probat: & prætereà Nauar. vbi suprà, dict. nume. 36. & in Latin. cap 27. num. 4.

Hostiensis autem in dicto cap. statui-

33 mus contrariū supradictis tenet, * existimās sufficere generalem admonitionem, quoties in genere ferenda est excommunicatio aduersus communicantes cum excommunicato, & Abba. in dicto capit. peruenit. 1. aduersus glossam dict. capitul. constitutionem. verbo nominatim. quæ expresśè ait, tutius esse dicere,

dicere, quòd hodie in genere excommunicatio, in participantes ferri non possit, per text. ibi, vt prædiximus, & sic sit sublatum, quod dicitur in cap. quod in dubijs. in fine. de sententia excommunicationis: nihilominus praxis recepit opinionem præfatam Hostiensis & Abbatis aduersus præd. iura, vt testatur Couarruuias, & Nauar. vbi suprà. Frequentissimè enim, imò ferè semper, fertur sententia excommunicatonis maioris generalis aduersus participantes cū excommunicato ad partis petitionem, generali monitione præmissa. Nihilominus tamē, inquit Nauarr. vbi suprà, quòd sicut iudices sunt in possessione ferendi dictas literas contra participantes sine solemnitate præfata illorum iurium, ita etiam subditi sunt in possessione non parendi illis, tamquam nullis, & non habēdi se pro excommunicatis maiori excōmunicatione, ad effectum se abstinendi à diuinis, & obtinendi absolutionem; & quòd ita videtur non esse derogatum illis capitulis, quorum forma seruata in Lusitania, quia ibidem non discernuntur præfatæ literæ contra participantes excommunicatis, nisi monitione nominatim præcedente eorum, qui monendi sunt, iuxta præd. iura: aliàs enim lata excommunicatio est nulla, vt suprà fuit conclusum. Nec obstat, quòd ex supradictis consequetur, illas literas generales contra communicantes excommunicato latas, esse superuacaneas, quia potest dici, quòd proderunt ad effectum perueniendi ad interdictum, & brachium sæculare, iuxta text. cum ibi notatis, in capit. 1. de offic. ordin. Nec etiam obest, quod in aliquibus regionibus adsit cōsuetudo dandi denuntiatorium contra eos, qui non sunt confessi tempore debito paschali, excommunicando vicinos participantes cum eis, quæ excommunicatio censetur valida & ligat, quia illa non datur contra participantes cum excommunicatis ab ipso denuntiante, sed cum excommunicatis a constitutione Synodali, quia denuntians non excommunicat, sed tantùm declarat excommunicatum, argum. l. hæredes palam. §. sed si notam. ff. de testament. sicque in ea residet Nauarr. sententia, vt non obstante prædi. praxi iuri contraria, excommunicatio præfata generalis, sine speciali monitione nominatim facta lata aduersus communicantes excommunicatis ab eodem iudice, non liget, cum populus sit in possessione non parendi eidem, tamquā nul-

33 li. Pro quo facit, * nam quamuis sentētia pastoris, siue iusta, siue iniusta, timēda sit, vt in capit. sententia pastoris, & in capit. qui iustus est. versic. 1. 11. quæst. 3. imo si quis eam contempserit, peccabit mortaliter secundum sanctum Thomam in. 4. distinctione. 18. articul. 1. ad 4. & ibi Palud. quæst. 1. & Durand. estq; communis ibi sententia Doctorum, secundum F. Mart. Ledesmium in secundam. 4. quæstio. 23. artic. 4. fol. 337. & est communis omnium opinio secundum D. Couarru. in dict. capit. alma mater. 1. part. relectio. §. 7. numero. 5. versic. tertia conclusio, loquentem in excommunicatione, vt cū-

34 que iniustè lata sit, deficiente causa, * & culpa ipsius excommunicati: & in præcedenti secūda conclusione tenet, quòd hic iniustè excommunicatus, nō est priuatus communibus & generalibus suffragijs Ecclesiæ Catholicæ, per text. in cap. illud planè. 11. quæst. 3. & quòd hæc est communis opinio: quia licet excommunicatio iniusta tollat dispensationes quasdam ad gratiam gratum facientem, quæ possent faciliùs contingere per cōmunionem cum fidelibus per participationem & perceptionem Sacramentorum, per auditionem diuinorum officiorum, quibus omnibus exteriùs priuat excommunicatio iniusta, non tamen tollit gratiam ipsam gratum facientem, cū hæc per peccati mortalis culpam subtrahatur: quod tamen non datur in excommunicatione iniusta, ratione causæ, & ideò non priuatur suffragijs Ecclesiæ, quoad eius communem intentionem: sicque sententia Diui Thomæ, ibi per eum allegati, huic communi assertioni nō obest. Eamdem primam communem sententiam, vt excommunicatio iniu-

sta, etiam ratione causæ, sit valida, timenda, & seruanda, latè probat, affirmãs esse communem, plurimosque eam tenẽtes allegans F. Anton. à Cordub. libr. 1. quæstionarij, quæst. 43. in versic. opinio secunda, vbi ea m sequitur, non tantùm, vt in publico seruanda sit præd. excommunicatio, sed etiã in secreto, aduersus Couarr. & alios, quia ligat quoad Ecclesiam militantem, non quoad Deum, vnde secũdum ipsum & communem, quam refert, non priuat gratia & bonis spiritualibus, quæ à Deo sunt immediatè, nec fructu communium suffragiorum Ecclesiæ, licet bene priuet communione corporali, vel exteriore Sacramẽtorum, atque fidelium, alijsque actibus legitimis, & exercitio eorum: quamuis contrauenienseã non seruans, incurrat pœnas iuris. Eãdem communem sententiã, quòd excommunicatus iniustè ratione causæ, teneatur seruare præd. excommunicationem in publico & secretò, aliàs incidat in pœnas iuris, quamuis non priuetur communibus suffragijs Ecclesiæ, tenet & probat Victoria in sua Summa, titulo de excommunicat. quæst. 7. & ita est tenendum, quamuis Caietanus. 2. 2. quæstione 7. artic. 4. ad secundum teneat, quòd hic excommunicatus iniustè ratione causæ, quia innocens est, possit communicare sine scandalo in secreto: id quod ex epicheya concedit Victoria vbi suprà, & latissimè cum Caietano, & Palud. probat F. Martinus Ledesmius in secundam quarti, quæst. 23. artic. 4. per totum, vsque in fin. dicens esse hoc probabile, vt prædictus excommunicatus, licet falsò probatus sit nocens, non peccet participando occultè, & sine scandalo, cum alijs, In Sacramentis, nec publicè sine scandalo, & contẽptu, quamuis teneatur quærere alia remedia iuris, aliàs peccaret: & quòd quantumcumque publicè cum scandalo ingerat se Sacramentis, non peccat, nec celebrando efficitur irregularis quoad Deum: communis tamen sententia supradicta Doctorũ in hoc est tenenda.

35 * Si verò sententia excommunicationis tantùm est iniusta ex defectu notabili ordinis iuris, ligat in vtroque foro secundum omnes, vt testatur Cordub. vbi suprà, in secundo puncto, in versic. si verò.

36 Quamuis igitur hæc ita se habeant in sentẽtia excommunicationis iniusta, fallunt tamen, atque locum minimè habẽt in sententia excõmunicationis nulla: quam quidem non oportet timere, quia cum sit nulla, iam non est sententia, nec excommunicatio, neque quoad Deum, neque quoad Ecclesiam, vt docet Palud. in 4. sentent. distinct. 18. quæst. 1. versic. quantum. ad tertium. conclusione. 2. & Beatus Antoninus Archiepiscopus Florent. in sua Summa. 3. part. titul. 24. cap. 73. dicentes, excommunicatum nulliter, denuntiatum publicè, non teneri abstinere à diuinis, nec ab alia hominum cõmunione legitima, modò nullitatis causa publicata fuerit per eũ: quos, & alios authores refert, & sequitur Nauarr. in prælect. cap. cum contingat de rescript. remedio 3. pag. 160. cum sequent. Idem tenet Dominic. à Soto in 4. dinstinct. 22. quæst. 1. art. 3. in versic. nec verò secunda, pag. 943. col. 2. vbi in vers. & quinto, loquitur in terminis dict. capit. constitutionem. & dict. cap. statuimus. de quibus nũc agimus, & tenet, quòd sententia excommunicationis aduersus participantes lata ante monitionem canonicam, de qua ibi, non sit sententia, nec habeat causam, vt timeatur, neo de illa loquitur dict. cap. sententia pastoris. idem in terminis probauit Fr. Antonius à Cordub. libr. 1. quæstionar. quæst. 43. in princip.

37 * Excommunicatio enim nulla, nec in animæ iudicio, nec in exteriori vllum effectum habet, si constet eam nullam esse, vt est omnium consensu receptum secundum Couarru. vbi suprà. d. nu. 5. in princip. in versic. & hæc quidem. sequitur etiam Angelus de Clauas. in sua Sũma, verb. excommunicatio. 3. §. 19. vbi intelligit hoc verum, quando notoriè constat esse nullam: aliàs enim si hoc nõ constaret, quoad Ecclesiam esset timenda, ipsamque contẽnens peccaret mortaliter, possetq; excommunicari. Idem dicit

dicit Syluest. in Summa, verb. excommunicatio. 2. nu. 1. in fin. & Ledesmius vbi suprà, in princip. & Cordub. vbi suprà, paulò post principium quæstionis, affirmans cum alijs, quos refert, hoc casu, si
38 constiterit excommunicato * excommunicationem esse nullam, si non aliter possit innocentiam suam tueri, vel iudicialiter probare, licitè posse interim non seruare eam in secreto, scandalo vitato, etiam Missam, & alia diuina celebrãdo, & etiam publicè in ea solum regione & loco, vbi excommunicatus ignoratur, nec probabiliter creditur quòd ibi citò diuulgandus sit: quod verum existimo eo casu, quo excommunicatus huiusmodi credit numquam diuulgandum, aliàs secus; si enim, quamuis non citò, crederet diuulgandum, non liceret ei, quia daret scandali occasionem. * Debet igitur
39 constare notoriè, secundum supradictos, de nullitate sententiæ excommunicationis, ad hoc vt ipsa non sit timenda, nec obseruanda, vt præter eos tradit, plures referens Mexia in. l. Regia Toleti, *de los terminos*. in 5. fundamento. 2. partis, num. 31.

40 Nullitas autem contingit in proposito, ob defectum iurisdictionis prædictã sententiam proferentis, vel quia profertur post appellationem legitimè interpositam, vel quia continet intolerabilem errorem iuris diuini, vel humani, vel facti notorij communiter omnibus, vel quia fuit lata contra participantes cum excommunicatis, monitione nominatim facta non præcedenti, vel ob alium defectum, propter quem ipso iure sit nulla, vt latiùs prosequuntur Doctores suprà citati, præcipuè Paludan. vbi suprà, versic. quantũ. ad quartum. & Cordub. in principio dictæ quæstionis, vbi quinque casus congerunt, in quibus est sententia nulla, octo refert Paulus Borgas. de irregularitate. 6. part. quæst. 12.

41 Quare si sapientibus notum sit sentẽtiam esse nullam ex aliqua causa supradictarum, vulgus autem ignoret, potest in occulto coram illis sapientibus eam non seruare: in publico verò eam seruare debet, quousque scandalum rationabiliter sedauerit: vnde si quis publicè excommunicetur, & nulliter denuntie-
42 tur, * ex aduorso publicet ipse sufficientem causam nullitatis ad euitandum scãdalum: quo facto, si aliquis tunc scandalizetur, non erit scandalum pusillorum, sed Pharisæorum, vt colligitur ex præfatis authoribus.

Cum igitur excommunicatio generalis lata aduersus communicantes excõmunicato, monitione speciali, & nominatim facta minimè, præcedente, sit ipso iure nulla, vt suprà est dictum: ergo licet praxis eam formam introduxerit excommunicandi generaliter communicantes cum excommunicatis, non verò nominatim, poterunt participantes eidem, se non habere pro excommunicatis, publicando nullitatem præd. sententiæ ad sedandum scandalũ, si aliquod subortum fuerit, hocque faciendo, poterunt deponere scrupulum, atque præfatæ sententiæ nulli non parere, quoadusque nominatim excõmunicẽtur: præcipuè cum vsus hoc idem introduxerit, secundum Nauar. vbi suprà in dicto manual. & cum excommunicatio supradicta generalis, quoad alia, vt prędixi, operari queat. Quòd si aliquis adeò timidus sit, vt practicè scrupulum deponere non possit, abstineat se à communicatione cum excommunicatis, parendo sentẽtiæ: quòd si aliud fecerit, petat absolutionem ab eodem iudice, eaque vtatur, & caueat, ne iterum incidat contra propriam conscientiam: iure tamen verius & receptius est, vt prædixi, requiri monitionem specialem nominatim factam eorum, qui monendi sunt, ne communicent cum excommunicatis, ad hoc vt aduersus eos ob hoc sententia excommunicationis maioris ferri possit, prout fit, & seruatur in Lusitania: praxique tunc erit meo iudicio, vt pars dicat, & nominet personas certas, quibus sit præcipiendum sub pœna excommunicationis maioris, ne communicẽt cum excommunicatis, & iudex eisdem præcipiat, vt intra trium, vel sex dierum spatium,

ſpatium, quos pro tribus canonicis monitionibus eiſdem aſsignat, ſe abſtineant à communione illorum, eiſdemque minimè communicent ſub pœna excommunicationis maioris latæ ſententiæ, quàm ex tunc aduerſus illos pronuntiat, ſi contrarium fecerint, hocque illis intimetur, qui facto, tranſacto illo termino, ſi excommunicatis communicauerint, præfata cenſura in eos lata ligati manebunt.

SVMMARIVM.

1 *Episcopus, ſiue eius Vicarius generalis, poteſt abſoluere ſubditum à ſententia excommunicationis lata à iure, nulli tamẽ reſeruata.*

2 *Idem eſt ex communicatione lata per conſtitutionem inferioris, confirmata tamen à Romano Pontifice.*

3 *Idem obſeruandum eſt in ſuſpenſione lata ob contumaciam, & non in pœnã ſine termino & reſeruatione.*

4 *Episcopus non poteſt abſoluere à ſuſpenſione lata in pœnam alicuius delicti, etiam à iure, ſiue temporalis, ſiue perpetua ſit.*

5 *Limitatur tamen in ſuſpenſione impoſita ob adulterium, vel alia minora delicta.*

6 *Episcopus non poteſt abſoluere à ſuſpenſione temporaria intra tempus.*

7 *Suſpenſio ad tempus lata, tollitur elapſo illo tempore abſque aliqua abſolutione.*

8 *Interdictum ad tempus latum, lapſo tempore ceſſat.*

9 *Episcopus non poteſt diſpenſare circa ſuſpenſionem triennij, quã incurrit parochus, qui interfuit matrimonio clandeſtino.*

10 *Episcopi nequeũt contra concilia diſpenſare.*

11 *Episcopus poteſt abſoluere à ſententia excõmunicationis, quæ ob manuum violentarum iniectionem in clericum, ob leuem & modicam iniuriam incurritur.*

12 *Ita leuis iniuria poteſt eſſe ex iniectione manuũ proiectarum in clericum, vt nõ perueniat ad peccatum mortale, ſed veniale.*

13 *Non incurritur eo caſu ſententia excommunicationis, cum ea nõ incurratur, niſi ob peccatum mortale.*

14 *Iniuria leuis quæ dicatur in propoſito, vt Episcopus à ſententia excommunicationis ab eam abſoluere poſſit, relinquitur arbitrio Episcopi.*

15 *Extrauagãs, quæ Ioanni XXII. tribuitur, quamuis malè, refertur, declarans, quæ percuſsio dicatur leuis in propoſito.*

16 *Enormis læſio in propoſito, quæ dicatur? exceſſus notorius, quando dicatur enormis læſio, ibi num. 17.*

18 *Leuis eſt percuſsio, à qua abſoluere poteſt Episcopus, colaphus, quẽ impegit capellanus, perpetuo canonico Eccleſiæ Aretinæ.*

19 *Percuſsiones clericorum, qui ſibi ipſi in itinere pugnos & pedes impegerũt, leues ſunt.*

20 *Parochus an ſoluere poſſit ſubditũ à ſententia excommunicationis maioris cuius abſolutio alteri non eſt reſeruata: & numero ſequenti.*

21 *Inferior poteſt abſoluere à ſententia excommunicationis lata per conſtitutiones Episcoporum, & aliorum inferiorum, quando alteri non eſt reſeruata.*

22 *Suffraganti poſſunt abſoluere à ſentẽtijs latis per concilia prouincialia, quinimò & ſui ſacerdotes id poſſunt.*

23 *Religioſis eſt probibitum abſoluere excommunicatos à canone, niſi in caſibus à iure expreſsis, propter priuilegia ſedis Apoſtolicæ conceſsis.*

24 *Par ius, & ſoluendi, & ligandi eſt.*

25 *Excommunicatio eſt meri imperij.*

26 *Abſolutio ab excommunicatione, eſt etiam meri imperij.*

27 *Abſolutio à ſententia excommunicationis maioris, eſt reſeruata ſolis Episcopis.*

28 *Cõcordia in quæſtione principali inter vtrãque opinionem aſſumitur.*

29 *Facultas in diplomate Cruciatæ cõceſſa ad abſoluendũ ab excõmunicatione, ſatisfacta parte, non eſt amplior, quàm verba ſonãt: vnde abſolui nõ poterit virtute bullæ, qui ob impotentiam ſoluere non poſſit quamuis hic quoad Deum ſit abſolutus.*

30 *Nomine partis in propoſito non intelligitur iudex, vt in exẽplo hic poſito Episcopi præcipiẽtis ſub pœna excõmunicationis alicui, vt iret ad proceſsionem, vel quidpiã aliud faceret, quod nõ fecit, nã poſſet hic, inconſulto Episcopo, per preuilegiũ Cruciatæ abſolui, niſi perſeueret in rebellione,*

retinendo

retinendo concubinā contra præceptum Episcopi, hic namque, quousque eam relinquat, non potest absolui.

31 *Hic excommunicatus, non data rebellione, non tenetur soluere iura iudici, nec tabellioni, ad hoc vt possit absolui.*

32 *Appellatione sententiarum veniunt excommunicatio, suspensio, & interdictum.*

33 *Prælatus proprius potest absoluere ab excōmunicatione incursa à iure, extra suum Episcopatum, & parochiam.*

CAPVT QVINTVM.

Parochus an possit absoluere sibi subditum à sentētia excommunicationis maioris à iure lata, nulli reseruata?

1 EPiscopus, siue eius Vicarius generalis, regulariter potest absoluere subditum à sententia excommunicationis lata à iure, nulli tamen reseruata: text. est celebris in cap. nuper. de sententia excommunicationis. in. §. in secūda ibi. Quamuis enim & tunc non iudicis, sed iuris sententia excommunicato communicans sit ligatus: quia tamen conditor canonis eius absolutionē sibi specialiter non retinuit, eo ipso concessisse videtur facultatem alijs relaxandi: qui text. ad hoc singularis est secundum Cardinal. ibidem & Barbat. in cadem capit. 2. de solut. notat Abba. in cap. graue. colum. vltima. num. 13. de præbend. latè Felin. in cap. pastoralis. §. præterea. num. 9. de offic. ordinar. Abba. Felin. & Decius in cap. at si clerici. §. vltim. de iudi. refert plures Nauarr. in Manual. Latin. c. 27. num. 39. vbi proprium prælatum intelligit, Papam, Episcopum, Capitulum sede vacante, & alium quemuis prælatū exemptum Ecclesiæ regularis, aut sæcularis. qui dicuntur habere iurisdictionē, quasi Episcopalem, iuxta glossam receptam in Clement. 1. de rebus Ecclesi. nō alien. & etiam quiuis alius nō exemptus habens iurisdictionem in foro exteriori: estque communis opinio, vt testatur Didacus Couarruuias in cap. alma mater. 1. part. relect. §. 12. nume. 4. de sententia excommunicationis, libro 6. * Am-
2 plians, vt etiam procedat in excommunicatione lata per constitutionem inferioris, confirmatam tamen à Romano Pontifice: idē lateq; differit, an sit in excommunicatione lata per sentētiam hominis generalē, alteri absolutione minimè reseruata: qui cum Imol. in dicto capit. graue. column. 4. aduersus alios, quos refert, partem affirmatiuam probat, ob generalem permissionem text. in dicto
3 cap. nuper. Idem obseruādum est * in suspensione lata ob contumaciam, & non in pœnam delicti absolutè, sine termino & reseruatione, siue iure communi, siue particulari confirmata, vel non confirmata per Papam, ab ea namque Episcopus, siue eius Vicarius absoluere poterit, argument. dict. cap. nuper. & cap. ex literis. de constit. secundum Innocent. in capit. 2. de solut. gloss. in Clement. 1. §. verum. verb. excommunicationis sententia, ibi, Sed quid si tempus, de hæret. estque communis secundum Nauar. in dict. Manual. cap. 27. num. 162.

4 Ex quo primò deducitur, quòd Episcopus non potest absoluere à suspensione lata in pœnam alicuius delicti, etiā à iure, siue temporalis, siue perpetua sit, vt tenet gloss. in cap. cupientes. §. cæterum. verb. suspensos. de elect. & probat bene Abba. in capit. 2. de solut. & in cap. tam literis. de testibus. quem ibi sequuntur Aretin. & Felin. altius respondens, quàm in dicto capit. nuper. & in dictis capit. pastoralis. §. præterea. vbi aliud dicit, eo quòd non satis perpenderat dicta Panormitani vbi suprà, ab omnibus recepti, qui ea diligenter expenderunt, vt refert, Abbatem sequutus Nauar. vbi suprà, dicto. num. 162. aduersus Syluest. in Summa. verb. suspēsio. quæst. 8. & alios, qui sibi ipsis contradicunt, dum sequuntur Abbatem tenētem contrarium eius, quod ipsi tenent: sed præfatam primam deductionem sequūtur alij allegati per

Didacum Couarr. in 4. de sponsalibus. 2.
5 part. capit. 6. in princip. num. 15. * Limitatur tamen in suspensione imposita ob adulterium, aut alia minora delicta, tūc enim in ea Episcopus poterit dispensare, iuxta notata in cap. at si clerici. §. de adulterijs. de iudic. tenent Abba. & Nauar. vbi suprà.

6 Secundò ex superioribus fit, Episcopum non posse absoluere à suspensione temporaria intra tempus pro quo est imposita, iuxta supradictā gloss. in Clement. 1. §. verùm de hæretic. verbo, excommunicationis. in versic. dic contra. quam ibi sequuntur omnes, & Bernard. Diaz de Luc. in sua pract. crimina. canonica. c. 67. Dicit in singularem Abb. in capit. quàm sit graue. de excessib. prælat. Idem in dict. cap. tam literis. colum. 2. de testibus, vbi asserit eam esse communiter approbatam, tametsi ab ea discedat: sequitur Felin. in dict cap. nuper. & Henric. Botteus in tract. de Synodo Episcopi. 3. parte. attic. 5. num. 14. volum. 2. tractatuum diuers. Doct. fol. 235. & Couarr. vbi suprà dict. num. 15. referens esse communem ex Abb. vbi suprà.

7 Hæc tamen suspensio ad tempus lata, tollitur elapso illo tempore in ea designato, absque aliqua absolutione, gloss. in Clement. 1. de decim. versic. donec, dicens secus esse in excommunicatione ad tempus lata: sequitur plurimos referens, & affirmans hanc esse communem opinionem, Couarru. vbi sup. numer. 16.
8 aduersus Alciat. probare nitentē, * Idem esse in excommunicatione, quod in suspensione. Ampliatq; Couarruuias præfatam communem in interdicto ad tempus lato: nam lapso tempore, illud cessabit, absque iudicis relaxatione, vel absolutione, iuxta glossam insignem in cap. non est vobis. de sponsa. à qua Doctores ibi non recedunt, etsi Ripa in cap. 1. notabil. 6. de iudic. in interdicto diuersum esse opinetur.

Tertiò, ex supradictis decerpitur verus intellectus ad text. in capit. cum inhibitio. §. final. de clandest. desponsat. vbi
9 probatur, * quòd sacerdos parochialis, aut quilibet, etiam regularis, qui interfuerit matrimonio clandestino, suspendendus est ab officio per triennium, aut grauiùs puniendus, si culpæ qualitas postulauerit: nam etsi Cardinal. & Præposit. ibidem num. 12. existimauerint, Episcopum absoluere posse ab illa suspensione, cum non sit reseruata Papæ, iuxta dict. capit. nuper. & doctrinam Innocentij in d. c. 2. de solut. communiter approbatā, vt suprà vidimus: attamē cum pœna hæc suspensionis temporaria sit, nempè ad triennium, & prætereà non ob contumaciam, sed in pœnam delicti, non poterit circa eam Episcopus vllo modo dispensare, nec eam ante tempus tollere, vt suprà est dictum: & ita in terminis dict. §. final. aduersus Cardinal. & Præposit. tenet Bernardus Diaz vbi suprà, quem summis laudibus allegat & sequitur Couarruuias vbi suprà, numer. 14. & 15. addens tertiam rationem, ea nempè, quòd illa sit constitutio à Concilio condita:
10 * & Episcopi nequeunt contra Concilia dispensare, ex frequentiori sentētia Doctorum in dicto capit. at si clerici. §. final. de iudic. Felinus numer. 5. tradit latè Petrus Dueñas in regula. 248. & Petrus Rebuff. in tract. nominat. 5. quæst. num. 35. fol. 130. ad finem.

11 Quinimò etiam si regulariter absolutio ab excommunicatione, quæ à iure incurritur ob manuum violentarum in clericum iniectionem, reseruata sit Summo Pontifici, vt in capit. si quis suadente diabolo. 17. quæst. 4. & in c. 1. de sentētia excommunic. attamen Episcopus ab ea absoluere potest, quæ non ob enormem, sed modicam & leuem iniuriam incurritur, vt est text. expressus, vbi notāt omnes, in cap. peruenit. de sententia excommunicatio. Quod non solùm in proprio Episcopo locum habet, verum etiam in quocumq; alio extraneo Episcopo procedit, in cuius diœcesi percussio contigerit, vt notat Innocent. in capit. quod clericus. de foro competē. sequitur alios allegās decisio Capellæ Tolosan. 231. incip. Item fuit quæsitum, si Catalanus. & Fernandus de Loazes in allegatione iu-

ris pro Marchion. *de los Velez*, in 1. dubitatione, in vltimò suæ partis fundamento, nu.96.pag.229. Quòd si ita leuis illa sit, quæ non peruenerit ad peccatū mortale, sed ad veniale tantùm (nam iniuria leuis, etiam animo leuiter vlciscendi, & iniuriam inferendi, * veniale peccatum
13 est, vt ex sanct. Thom. docet Couar. lib. 1.variar.resolut.cap.1. num 2. idem Couar.in cap.alma mater. 1. part.relect.§.9. nu.2.de sentent.excommunic in 6.) nusquam percussor clerici, etiam animum vlciscendi, & iniuriam inferendi, habēs, ea iuris excommunicatione afficitur, quia tunc quamuis sacrilegium sit, est tamen leue ratione materiæ, atque ideò peccatum solum veniale, & non mortale, pro quo solum potest incurri excommunicatio. Canon autem si quis suadente, suprà citatus expresse supponit sacrilegium, secundum completam sacrilegij rationem, & non secundum quid, quale est propter veniale peccatum: cum non debeat quis excommunicari, nisi ob culpam mortalem, eaque deficiente, minimè incurratur sententia excommunicationis à canone generali, vel particulari lata, vt resoluit Nauarrus in manuali Latino, capitul.27. numero 9. & infrà latiùs dicemus cap. de agitatione taurorū: & in terminis tenet Caietan.in sua Summa, verb. excommunicatio, capit.10. in versicul.quartus est, sequitur Nauarrus vbi suprà, numero 90. idem latius in cap.inter verba. 11.quæstione 3. columna 139.& Didacus Couarruuias dicto §. 9. numer. 2. Quinimò etiamsi iniuria leuis, aut nocumentum leue fiat animo grauiter iniuriandi, aut nocendi, quamuis peccatum mortale sit, & sacrilegium mortale, non tamen incurritur prædict. censura, quia actio exterior, quæ punitur, de se leuis est, atque ideò per eam nō incurritur censura illius canonis, qua non punitur animus, sed factum exterius: ideo si factum sit leue, nec ex malo animo apponatur aliqua circumstantia exterior, qua factum exterius iam non censeatur leue, non incurritur præfata censura.

Dubitari tamen solet, quæ dicatur leuis percussio clerici, vt possit Episcopus absoluere huiusmodi percutientem ab
14 excōmunicatione? * Et in hoc, quia certa regula dari non potest, relinquitur arbitrio Episcopi, & etiam confessarij, qui habet facultatem Episcopi, vt resoluit Hostiens. in d. cap. peruenit, ab omnibus receptus secundum Nauar. in d. c. 27.nu.93. vbi quòd debent iudicare habita ratione circumstantiarum, personarum, locorum, & temporum, cauēdo ne iudicent leuem eam, quæ enormis est, juxta sententiam Abbatis in dicto cap. peruenit, latius Syluester in Summa, verbo, absolutio 4. numer. 1. vbi hoc dicit esse iudicandum ex varijs circumstantijs personarum, locorum, & temporum, & ante eum Caietanus vbi suprà, in versiculo, demum, circa calcem. & Beatus Antoninus Archiepiscopus Florent. in sua Summa, in 3.parte, titulo 24. capitulo 1.§.3.

15 Extat tamen de hac re optima extrauagans, quæ Ioanni XXII. tribuitur, & malè, quia ante eius tempus illam allegauit Hostiens. vbi suprà, cuius exemplum iam diu Romam adducendum curauit Nauarrus vbi supra, eam referens in hunc modum. Perlectis, &c. Respondemus, percussionem leuem esse pugni, palmæ manus, pedis, digiti, aut baculi, aut lapidis, quæ nullam maculam, nec sugillationem carnium relinquit, nec abscindit membrum, sine effractione dentium, sine auulsione multorum capillorum, sine effusione multi sanguinis. Nolumus tamen dicere, quòd huiusmodi leuis percussio, vt pugni, aut vnguis, fiat atrox ob multi sanguinis effusionem: ad iudicandum tamen, quę læsio sit leuis, mediocris, aut enormis, volumus diligenter perpendi, non solum factum, sed etiam qualitatem eius, & modum percutiendi, & lædendi, cum omnibus suis circumstantijs loci, personæ, & alijs: personæ, si est magister, iudex, prælatus, pater, patronus, aut dignitas; percussus iniustè à subdito, aut ab alio se viliore: quia ex hoc cen

F sentur

sentur interdum graues iniuriæ, quæ ex se sunt leues, aut mediocres: & quia conditio negotij non patitur integram determinationem huius rei, relinquimus tuo arbitrio, vt declares, quæ sit leuis, & quæ enormis iniuria, admonentes, vt potius declares in dubio esse percussionem grauem, & ab ea non posse absoluere, quàm declarando leuem esse, occasionẽ præbeas lædendi statum Ecclesiasticum. Hucusque sunt verba extrauagantis, quā etiam in idem allegauit, tribuens eam Ioanni XXII. Couarruuias dict. §. 9. num. 2.

16 Quo fit primò, enormem esse læsionẽ, qua quis interficitur, vel membrũ ei abscinditur, aut inutile, vel quasi, ad suũ munus efficitur, & illam ex qua defluit multum sanguinis ex alia parte, quā naribus, vel aliàs, vnde facilè solet erumpere sanguis: præterea illam, quæ fit in proprium Episcopum, aut Abbatem, aut quæ magno scandalo est populo, vt cum Innocent. in capit. cum illorum, de sent. excommunic. probat Nauarr. vbi suprà, dict. num. 92.

17 Secundò infertur, non esse idem iudicium de quolibet excessu notorio, nec de ea læsione, quæ infertur in foro, vel audientia publica coram iudice, aut in oculo, aut in facie, aut in dormitorio, nisi quando percusio est in se notabilis, & gignit aliquod magnum scandalum, vt aduersus gloss. & Syluest. credit Nauarr. vbi suprà d. nu. 92.

18 Tertiò, ex supradictis probanda venit opinio Lapi, allegatione 76. concludentis leuem esse percussionem, à qua possit absoluere Episcopus Aretinus, vel eius Vicarius, habens ab eo ad hoc sufficiens mandatum, colaphum, quem manu vacua impegit Capellanus quidam perpetuus dict. Ecclesiæ Aretinæ, cuidā Canonico in eadem Ecclesia absque sanguinis effusione, tùm ex dict. cap. peruenit, tùm etiam ex dict. extrauagant. & Doctorum communi traditione: tùm præterea, quia absolui possunt per Episcopum à percussione mediocri, non tamen enormi, clerici simul viuentes in collegio, cap. quoniam, de vita & honestate clericorum, & ibi notat Abb. colū. 2. & religiosi à suis prælatis, vt in capit. monachi, de sentent. excommunic. Ergo cum percussor, & ipse percussus essent in eadem Ecclesia socij, vnus Canonicus, & alter Capellanus perpetuus, & singulis diebus in eadem Ecclesia ad officia, & alios actus simul seruiebant, & in ipsa Ecclesia venerunt de verbis ad verba, & sic ad dictam percusionem, meritò quòd tamquam communiter ac simul viuentes reputentur in proposito, ad hoc vt eos tamquam de iniuria mediocri possit absoluere Episcopus diœcesanus, vt in dicto capitul. quoniam, præcipuè cum potius dici possit leuis iuxta tenorem dictæ extrauagantis, ibi, Palmæ manus, &c. Et ita meritò hanc opinionem probauit Nauarrus vbi suprà, dicto numero 92. quam accepi in praxim obseruatam fuisse.

19 Quintò infertur, eisdem rationibus veram esse Cardin. sententiā consil. 42. quem refert & sequitur Nauarr. vbi suprà, existimantis, percussiones clericorũ, qui sibi ipsius motuò pugnos, & pedes impegerunt in itinere, esse leues, à quibus posit absoluere Episcopus.

20 Superest nunc, vt ad casum dict. capit. nuper, de sententia excommunic. à quo paululum digressi sumus, reuertamur. Est igitur insignis quæstio in proposito illius text. an sacerdos proprius, curam animarum habens, posit absoluere subditum à maiori excommunicatione iuris Pontificij, vel Episcopalis absolutione alteri minimè reseruata? Nam quòd posit probat ille text. rectè expensus, ibi: In secundo verò casu à suo Episcopo, vel à proprio sacerdote poterit absolutionis beneficium obtinere: nam etsi loquatur in absolutione ab excommunicatione minori, ratio tamen generalis illius text. idem concludit in sententia excommunicationis maioris à iure. Primò, quatenus æquiparat potestatē Episcopi & parochi in absoluendo ab huiusmodi excommunicatione nemini reseruata: ergo poterit parochus absol-

absoluere, vt Episcopus ab excommunicatione maiori, lata per canonem etiam pontificium. Secundò, quia hæc potestas absoluendi hoc casu concessa Episcopo, & parocho, tantùm dependet ab eo, quòd conditor canonis excommunicationis absolutionem sibi specialiter non retinuerit: nam eo ipso concessisse videtur facultatem alijs relaxandi, vt in dict. c. nuper. Ergo idem procedet, siue excommunicatio iuris sit minor, siue maior. Tertiò, quia excommunicatio est censura, quæ à iure imponitur ratione peccati, rationeque illius incurritur: ergo quantum est ex natura excommunicationis, quicumque habet iurisdictionem absoluendi ab illo peccato, habebit etiam iurisdictionem absoluendi ab ea censura, imposita pœnitentia: sed parochus habet iurisdictionẽ absoluendi à peccatis mortalibus subditos: ergo & ab illa excommunicatione: & ita hãc partem probarunt Innocent. & Hostiens. in dict. cap. nuper, & sanctus Thomas in 4. sententiarum, distinct. 18. quæstione 2. dubio 3. est communis secundũ Maior. ibi, & sequuntur Summistæ, vt constat ex Syluest. in Summa, verb. absolutio. 1. quæst. 5. & alijs, quos refert Didacus Couar. in d. c. alma mater. 1. part. relect. §. 12. nu. 5. vbi refert etiam esse communem, dicens, in rigore disputationis satis defendi posse hanc Theologorum sententiam, quam etiam communẽ esse profitetur Nauar. in dict. Manual. Latin. cap. 27. num. 39. dicens iuxta eam pridie consuluisse: eam etiam probat Dominicus à Soto in 4. distinctione 22. quæst. 2. artic. 3. pag. 961. vbi loquitur in excommunicatione lata à Canone, vel Concilio. Idem probauit Paludan. distinct. 18. quæstione 5. artic. 1. in excommunicatione

21 ne lata * per Episcoporum, & aliorum quorumcumque inferiorum constitutiones, vt ab ea inferior absoluere possit, quando alteri non est reseruata: quod & probat, plures referens, amplians in suspensione & interdicto Henricus Botheus in tractu de Synod. Episcop. 3. part. artic. 5. numero 1. & 2. volumine 2. tract. diuers. Doct. fol. 234. & Petrus Dueñas in regula 252. Idem est in sententijs

22 latis per concilia prouincialia: * nam ab illis possunt suffraganei absoluere, secundum Archid. in Summa 17. distinct. in finalibus verbis, & ibi Gemin. & Præposit. Collectar. in c. graue, num. 12. de præbend. Et non solũ possunt absoluere ipsi suffraganei, sed etiam sacerdotes sui, vt tenet Præposit. & Alexãd. per text. ibi, in cap. si quis autem, in 2. notabil. 18. distinctione, vbi limitat in aliquibus casibus, quod referunt & sequũtur Henric. Bo-

23 theus, & Dueñas vbi suprà. * Sed pro contraria parte primò facit text. in Clement. 1. de priuileg. in princip. & in extrauagant. 1. §. obseruent, eodem tit. vbi prohibetur religiosis, ne absoluant excommunicatos à Canone, præterquam in casibus à iure expressis, vel per priuilegia sedis Apostolicæ concessis eisdem: ergo ad superiores spectat absolutio ab

24 excommunicatione lata à Canone. * Secundò, pro eadem parte facit text. in capit. verbum Dei, de pœnitent. distinct. 1. vbi inquit text. quòd Dominus par ius & soluendi esse voluit, & ligandi, qui vtrumque pari conditione permisit: ergo qui soluendi ius non habet, nec ligandi, & è contra, qui condemnare non potest, absoluere non potest, vt docet glos. ibi: sed parochus non habet ius ligandi, ergo nec absoluendi ab excommunica-

25 tione. * Tertiò facit, quia sicut excommunicatio est meri imperij, vt notat Innoc. in cap. transmissam, in finalibus verbis, de elect. & ibi Cardin. quæstione 7. & Abb. colum. fin. idem Cardin. in capit. quoad sedem, quæst. 12. & in cap. pastoralis. 3. notabil. de offic. ordinarij, & in cap. perpendimus, in repet. columna 17. versicul. circa hoc, de setentia excommunicat. Bertach. in tract. de Episcopo, 1. part. lib. 4. quæst. 11. Abb. in dict. capit. quoad sedem, columna fin. & in cap cum contingat, colum. 5. versic. & nota, eodẽ tit. vbi dicit, quandoque etiam non esse meri imperij, scilicèt, quando profertur ad instantiã partis Purpur. in l. imperium, num. 136. ff. de iurisdict. omn. iudic. ita

26 * etiam absolutio ab excõmunicatione, est meri imperij, authore Purpura. in l. iubere cauere, colum. 4. versic. ampliatur tertio. ff. de iurisdict. omnium iudic. sequitur alios referens Henric. Botteus in tract. de Synodo Episcopi. 3. part. artic. 5. numero 6. volum. 2. tractat. diuers. Doct. fol. 235. Sed parochus non habet
27 merum * imperium: ergo absoluere nõ potest à prædict. excommunicatione. Et in terminis quòd absolutio ab excommunicatione maiori sit reseruata solis Episcopis, tenet gloss. in capit. 2. verb. reseruantur, de pœnitent. & remiss. libro 6. communiter per omnes ibi recepta; vt testantur Henric. Botteus, & Couarr. vbi suprà, ille nu. 5. hic dict. §. 12. nu. etiam 5. plures authores huius secundæ partis referentes: & inquit Couarruuias ibi, quòd communis praxis eam recepit, & respondet ad text. in dicto capit. nuper, (vbi etiam Abb. tenet hanc secundam partem) intelligendum fore in absolutione ab excommunicatione minori, quoad sacerdotem parochialẽ, & quoad Episcopum in absolutione ab excommunicatione maiori, propter distinctionem iurisdictionis.
28 Quid tenendum? Porrò vtraque opinio ex supradictis probabilis videtur: mihi tamen prior communior, & verior, atque tenenda videtur, intelligendo tantùm in foro pœnitẽtiali, quo casu respectu parochi loquitur text. in d. c. nuper: cui præcipuè nititur præfata sententia commun. Theologorum, vt constat ex eo ibi: Possint per confessionem à simplici sacerdote, &c. Nam in foro exteriori tenenda est absque dubio secũda sententia suprà relata, etiam communis: & in terminis ita nouè tenet Nauar. vbi suprà, dicto cap. 27. num. 39. cuius in hoc concordia mihi verissima videtur, addendo cũ sancto Thoma, quòd præd. sacerdos simplex non potest hoc facere sua authoritate, sed vt commissarius deputatus, vt in dicto capit. nuper, in fine, qui ad hoc est quasi expressus: cum bulla autem Cruciatæ indubium est, sacerdotem aliàs approbatum ab Episcopo posse ab excommunicatione maiori, vel minori, à iure, vel ab homine, satisfacta parte, absoluere: quæ nos autem superiùs diximus, procedunt absque bulla, aliovè priuilegio, præter in dicto ca-
29 pitulo nuper, contentum. * Maximè tamen aduertendum est, quòd facultas in diplomate Cruciatæ ad absoluendum ab excommunicatione concessa, satisfacta parte, non est amplior, quàm verba sonant: consequitur ergo, quòd virtute dictæ bullæ, si aliquis esset excommunicatus pro furto, vel alio debito, si non esset soluendo, absolui non posset ab excõmunicatione, licèt quoad Deum esset absolutus propter impotentiam: illud namque arbitramentum, an excommunicatus possit soluere, necne, Papa nemini sacerdotum commisit, sed soli iudici excommunicanti reseruatur: * sicut nec virtute bullæ sacerdos po-
30 test absoluere ad reincidentiam: ita Dominic. à Soto in 4. distinctione 22. quæstione 2. artic. 3. pag. 960. colum. 2. versic. præterea, vbi etiam addit, quòd nomine partis non intelligitur iudex, & ideò si alicui Episcopus præcepisset, vt sub pœna atque sententia excommunicationis iret ad processionem, vel quidpiam aliud faceret, quod non fecit, posset hic, inconsulto Episcopo, per priuilegium Cruciatæ absolui, si tamen non perseueret in rebellione, sed sit res, quæ iam transiuit: nam si præceperit, vt relinquat concubinam, quousque eam relinquat, * non potest absolui: neque tenetur soluere iura iudicum, vel tabellionum, licèt à iudice minimè absolueretur, nisi eis solutis, nihilominus tamen absolui potest per diploma Cruciatæ, sine eorum solutione. Secus si condemnatus iam esset ad soluendum aliquam pœnam, siue pecuniariam, siue aliam: & ita est tenendum, quamuis Magister Medin. in sua Summa, lib. 2. cap. 12. folio 303. teneat, quòd licèt opinio Dominici Soto vbi suprà, cuius meminimus suprà numero 29. sit valdè probabilis, contraria tamen, & sic affirmatiua, probabilis etiam sit & mitis, & quòd ita sequi potest: nam mihi

opinio

opinio Soti prædict. verior videtur, & tenenda, non verò contraria.* Et quamuis contrariam prius tenuiſſet Nauar. in Manual. cap. 27. numero 47. & 48. tandem in fine dicti numer. 48 citat Sotum vbi ſuprà, dum tenet noſtram opinionẽ, quam ſuprà dicto num. 29. tenuimus, & cum ea remanet: præſertim quòd ipſe Nauarrus dicto numero 47. loquitur in articulo mortis, quo caſu nulla datur reſeruatio: vnde minus rectè cum generaliter ſine mentione articuli mortis refert & ſequitur, ad prædicta non aduertens, nouiſſimè Emanuel Roderic. in explicatione bullæ Cruciatæ §. 9. nu. 52.*

52 Non obſtat text. in d. Clem. 1. & in d. extrauag. 1. §. obſeruent, de priuileg. pro ſecunda parte adducti, quoniam loquuntur in religioſis, qui non poſſunt abſoluere à ſententijs ſtatutorum Synodaliũ, vt in d. Clement. 1. & appellatione ſententiarum veniunt excommunicatio, ſuſpenſio, & interdictum, ſecundum gloſſ. ibi, verb. ſententia, cuius eſt opinio communis ſecundum Henric. Botteum vbi ſuprà nu. 4 aduerſus Cardinal. ibi tenentem appellatione ſententiæ ibidem poſſint, comprehendi tantùm ſententiã excommunicationis, non verò ſuſpenſionis & interdicti. Non obſtant ſecundum, & tertium fundamenta, ſecundæ partis, quia procedunt in foro exteriori, in quo & nos idem fatemur: & præcipuè quia licèt parochus excommunicare nequat, authoritate tamen, qua poteſt abſoluere à peccatis, poteſt & ab excõmunicatione nemini reſeruata: ad quã abſolutionẽ ex natura rei ſequitur ſuffragiorum reſtitutio. Quibus addendum duxi quòd

33 prælatus proprius * poteſt abſoluere ab excommunicatione incurſa à iure extra ſuum Epiſcopatum & parochiam, ſecundum Federic. de Senis conſil. 16 & Abb. in cap. graue, col. 3. de præben. communiter receptum ſecundum Nauar. vbi ſuprà, dict. nu. 39. in fine.

Superiora intelligenda ſunt, & procedunt in abſolutione ab excommunicatione maiori à iure, vel ſtatuto Epiſcopi incurſa nemini reſeruata; alias enim ille, cui eſt reſeruata, debet eam concedere ſecundum omnes; excommunicatus tamen ab homine, ab eo ſolum poteſt abſolui, aut eius ſucceſſore, ſuperiore, vel delegato, vt in c. paſtoralis. § præterea, de offic. deleg. preterquam in caſibus relatis à Nauar. vbi ſuprà, nu. 40.

SVMMARIVM.

1 *Parochus poteſt abſoluere ſuos ſubditos à ſententia excommunicationis minoris, quæ regulariter à iure infertur.*

2 *Sacerdos quilibet, etiam abſque priuilegio idem facere poteſt: ſed contrà num. 7.*

3 *Presbyteri in ſua ordinatione accipiunt facultatem abſoluendi à peccatis, ſaltem in habitu.*

4 *Illa habitualis, & inefficax facultas, reducitur in actualem & efficacem, per legitimam ſubiectionem pœnitentis.*

5 *Confitens autem legitimè ſe illi ſubijcit, ſi cũ licentia expreſſa, vel tacita proprij ſacerdotis id faciat.*

6 *Credendum eſt hanc licentiam tacitã habere à lege, vel legiſlatore, eos qui venialiter tantùm peccauere, imò nunquã fuiſſe presbyteris id ademptum.*

7 *Contritio de venialibus neceſſario habenda non eſt, nec confeſſio facienda.*

8 *Hodie poſt Concilium Tridentinũ nullus, etiam regularis, poteſt confeſſiones ſecularium, etiam ſacerdotũ, audire, nec ad id idoneus reputatur, niſi aut parochiale beneficium, aut ab Epiſcopis per examen ſi illis videbitur eſſe neceſſarium, aut aliàs idoneus iudicetur, & approbationẽ, quæ gratis detur, obtineat.*

9 *Hodie poſt dictum Concilium Tridentinũ, Doctor, vel Licentiatus in Theologia, vel iure Pontificio, non poterit audire confeſſiones, nec prædicare, abſque licentia Ordinarij.*

10 *Simplex ſacerdos poteſt abſoluere à peccatis venialibus, & qua ratione id poſſit.*

11 *Diaconus, & non ſolùm ſimplex ſacerdos habens iuriſdictionem, poteſt abſoluere ab excommunicatione minori, multo magis quàm à maiori.*

CAPVT SEXTVM.

Absoluere quis possit à sententia excommunicationis minoris?

1 SAcerdos curam animarum habẽs, potest absoluere sibi subditos à sententia excommunicationis minoris, quæ regulariter à iure fertur, prout contingit propter participationem cum excommunicato: text. est expressus in capit. nuper, de sententia excommunicationis, vbi omnes communiter Doctores hoc profitentur, & S. Thom. in 4. sentent. distinct. 18. quæst. 2. art. vlt. Syluest. alios allegans in Summa, verb. absolutio 1. num. 3. & Couar. in cap. alma mater. 1. part. §. 12. num. 6. Dominic. à Soto in 4. distinct. 22. quæst. 2. artic. 3. pag. 960. col. 1. in versic. tertium.

2 Dubium tamẽ est, an idẽ etiam possit facere quilibet simplex sacerdos, etiam si non sit parochus proprius ipsius excommunicati, deficiente bulla Cruciatæ, vel alio priuilegio Apostolico, vel etiam licentia Ordinarij, cuius virtute niti possit sacerdos absoluens? nam si illud adesset, res proculdubio erit in partem affirmatiuam. In dubio igitur præfato videtur, etiam absque priuilegio Apostolico, vel licentia Ordinarij, pars affirmatiua verior, eo quòd quilibet simplex sacerdos non parochus possit quemcumque à peccatis venialibus absoluere, vt est communis omnium, atque concors sententia, vt ex infra allegãdis apparebit, qui id probant, etiam post Concilium Tridentinũ, de quo infrà: quilibet enim sacerdos, ipso quidẽ iure diuino, vel humano, habet iurisdictionem ad præstandam absolutionem sacramentalem à venialibus peccatis, illaque absolutio est verum Sacramẽtum secundum omnes. Presbyteri enim in sui ordinatione accipiunt facultatem * absoluendi à pec-
3 catis, saltem in habitu, vt tenet Hostienſ. in Summa de pœnitent. §. 3. Panorm. in Clem. 1. de priuileg. post Collect. in capit. omnis, verbo, proprium, quæst. 12. de pœnit. & remiss. & est communis opinio secundum Stephanum Aufrer. in addit. ad Capell. Tolos. decis. 221. Nauar. eos referentem in cap. placuit, n. 25. de pœnit. distin. 6. vbi cum eisdẽ tenet, quòd illa ha-
4 bitualis & inefficax facultas * reducitur in actualem & efficacem, per legitimam, subiectionem pœnitentis. Confitens autem legitimè se illi subijcit, si cum licentia expressa, vel tacita proprij sacerdotis
5 id faciat: * & credendum est eos, qui venialiter tantùm peccauerũt, habere hãc licentiam tacitam, à lege, vel legislatore, imò nunquã fuisse presbyteris id adem-
6 ptum, * quia nulla est tũc necessaria eruditio, nec prudentia in confessario ad medicandum, & consulendum pœnitenti, qui tantùm venialia peccata habet, sed sola scientia pronuntiandi verba sacramentalia, vt docet Nauar. ibidem nu-
7 mero 23. addens, * quòd neque contritio de venialibus habenda est necessariò, nec confessio facienda, vt omnium ferè est vna sententia in dicto cap. omnis, & in 4. distinct. 17. & Victor. in Summa de confess. quæst. 128. & tradit S. Thom. in 3. part. quæst. 87. art. 1. dum definit, ad eorum deletionem sufficere quamdã virtualem pœnitentiam, etiam talem, quæ ad deletionem mortalium non satis esset: & secundum hanc doctrinam Diui Thomæ intelligendus est Nauar. modò citatus, tenens generaliter non esse necessariam contritionem de venialibus: hoc siquidem de illa pœnitentia, quæ de mortalibus est necessaria, intelligendum est, non verò de virtuali, quæ ad venialia requiritur, vt optimè explicat S. Thomas vbi suprà. Ergo quemadmodum sacerdos electus ab eo, qui tantùm venialia peccata habet, potest eum absoluere ab illis, ita & ab excommunicatione minori, quam propter illa venialia incurrit. Et in terminis hanc partem affirmatiuam tenere videtur glos. in cap. si quẽ, quod est penult. de sent. excommu. glos. magna, ibi: Cùm verò à canone infligitur minor excõmunicatio, per simplicem sacerdotẽ potest absolui, & sine iuramẽto, vel aliquo mandato: sed eam ex professo probauit

probauit Nauar.in d.c.placuit,d.nu.25.& in Manual.Latin.c.27.nu.39.

His tamen non obstantibus, contraria sententia est verior,cõmunis, & tenẽda, imò quòd ab excõmunicatione minori absoluere minimè posit simplex sacerdos, qui non sit parochus proprius excõmunicati, nam ipsi proprio parocho, qui potest absoluere à peccato mortali, vel superiori reseruatur. Excommunicatio enim minor verè est censura, & vinculum Ecclesiasticũ,quod incurritur à iure: censura autẽ est actus iuridicus,ac proinde nõ potest absolutio ab ea fieri,nisi per eũ,qui iurisdictionẽ habeat. Nec obstat, quòd quilibet sacerdos,etiã nõ proprius pœnitentis, posit eũ absoluere à peccatis venialibus,iuxta receptißimam & veram omniũ sententiã suprà memoratã: quoniã,etsi hoc posit facere simplex sacerdos ab alijs venialibus, non tamẽ potest absoluere eũ à participatione cũ excõmunicatis, eo q. quãuis participatio illa sit peccatũ veniale, absoluere ab illo, antequã à censura & excõmunicatione minori,esset recipere adSacramentũ eũ, cui prohibitũ est recipere Sacramenta, quare ab illo peccato eum absoluere nõ potest, qui nõ valet à censura absoluere: vnde cũ participatio hæc sit excõmunicationi subiecta,ad quã soluendam iurisdictio necessariò requiritur, quæ tamen eidẽ simplici sacerdoti deficit, is nihil facit,si ab ea absoluere prætendat: non sic à reliquispeccatis venialibus simplicibus nõ habẽtibus annexã censurã,ab eis siquidẽ absoluere poterit, quia pœnitens se ei submittit in materia nõ necessariò confitenda, qualis est peccatũ veniale, hoc siquidẽ homo nõ tenetur cõfiteri: ex quo enim confitens peccata venialia solũ habet, obtinet, vt se posit confitendo submittere,cui maluerit sacerdoti,quia nulli tenetur de illis cõfiteri: quia quãuis ad venialia remittenda vtraq; potestas requiratur,satis est, si præfuerit potestas ordinis, quia ad venialium peccatorum absolutionem potestas iurisdictionis per legitimam pœnitentis subiectionem aduenit: non tamen ex hoc est priuilegiatus, vt posit à quo sacerdote maluerit absolui à vinculo Ecclesiasticæ censuræ, quinimò tenetur de ea quærere, & obtinere absolutionem,ante absolutionem à quibuscumque peccatis, & cuiuscumque Sacramenti susceptionem, & proptereà oportet recurrere ad ministrum Ecclesiæ,habentem aliàs potestatem iurisdictionis. Ita in terminis tenet Caietanus in sua Summa, verbo, absolutio ab excommunicatione vltimo, pag.20. 21. & in verbo, excommunicatio minor quæ inducat incommoda, pag. 344: cuius sententia in hoc principalis, etsi à cæteris post eum recepta, & probata sit, vt infrà videbimus, eius tamen ratio, atque fundamentum ipsam non conuincit. Nam primò supponit, confessario ad absoluendũ à peccatis venialibus, tãtùm sufficere solam, quam à confitente, qui sibi subijcitur, accipit potestatem, absq; alia iurisdictione: hoc autem verum non est,cum notißimum sit, ad absoluẽdum, etiam à peccatis venialibus tantùm, requiri iurisdictionem: hanc tamen habet simplex sacerdos ex submißione legitima illi facta à pœnitenti, vt modo in priori parte præcedenti dicebamus: sola igitur submißio pœnitentis, nisi legitima fuerit, ex qua legislatoris licentia tacita colligatur, vt iurisdictio competat, non sufficit ad absoluendum peccata venialia, cum ex Concilio Florentino minister huius Sacramenti sit sacerdos, habens authoritatem absoluendi ordinariam, vel ex commißione superioris: pœnitens autem dare iurisdictionem non potest: argument. l. pacto priuatorum. C.de iurisdictione omnium iudicum,cum similibus, sed à lege, vel homine, qui publica fungatur authoritate, danda est: * & ita hodie declaratum est per sanctum Concilium Trident.sess.23. c.15.vbi habetur,quòd quãuispresbyteri in sua ordinatione à peccatis absoluendi potestatẽ accipiant, decernit tamen sancta Synodus, nullum, etiam regularem, posse confessiones sæcularium, etiam sacerdotum audire,nec ad id idoneum reputari, nisi aut parochiale beneficium,

8

aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur esse necessarium, aut aliàs idoneus iudicetur, & approbationem, quæ gratis detur, obtineat priuilegijs, consuetudine quacumque etiam immemorabili non obstantibus: per quem text. ita tenet Victoria in sua Summa, tit. de confess. quæst. 150. & F. Anton. de Cordub. in suo tract. *de casos de conciencia*, quæst. 10.
9 & 16. vbi expressè tenet, * quòd hodie post illud decretũ Concilij Doctor, vel Licentiatus in Theologia, vel iure Pontificio, non poterit audire confessiones, nec prædicare absque licentia Ordinarij: quia etsi habeat scientiam ad hoc necessariam, vt sit idoneus absque nouo examine, non tamen habet iurisdictionem necessariam ad absoluendum, nec authoritatem necessariam ad prædicandum ante præd. licentiam & approbationem Ordinarij: ergo, vt eam habeat, necessaria est sibi prædict. licentia & approbatio, quamuis in præd. personis notoriè habilibus, atque iam rigoroso examine probatis ad recipiendos suos gradus non requiratur, nec sit necessarium nouum examen, quandoquidem illud arbitrio relinquitur Episcoporum, vt iudicent, an sit necessariũ, necne, ad præd. licentias concedendas, vt constat ex eodem decreto Concilij Tridentini.

Ad absoluendum igitur pœnitentem à peccatis venialibus, quibus solùm irretitus est, necessaria est iurisdictio, quam quilibet simplex sacerdos, etiam non parochus, tacitè habere censetur à iure, ad absoluendum à peccatis venialibus, per legitimam confessori subiectionem, quę scilicet, cum facultate sit legis, vel hominis iuri consona, vt prædicebam ex Nauar. in dicto cap. placuit, num 23. & postea num 27. Caietanus igitur vbi suprà, aliud sentiens, vel non est audiendus, vel suspendendus per supradicta, vt intelligatur de legitima submisione pœnitentis, quæ sufficiens sit ad tribuendam potestatem confessario necessariam, atque requisitam ad absoluendum pœnitentem, peccata tantùm venialia confitentem.

Secundò, ratio Caietani, & cæterorũ suprà relata ad concludẽdum, quòd etsi quilibet simplex sacerdos, etiam non parochus, absoluere possit à venialibus, nõ tamen à sententia excommunicationis minori, non videtur sufficiens, quandoquidem, vt vidimus, sicut ad absoluendum à prædict. censura requiritur potestas clauium, atque iurisdictio, ita etiam ad absoluendum à peccatis venialibus, illa est necessaria, vt suprà probauimus: ergo sicut simplex sacerdos potest ab illis absoluere, vt omnes fatentur, poterit etiam ab ea excommunicatione minori: quod est contra sententiam Caietani, & sequacium. Quid dicendum? Certè ratio hæc, quæ mouit Nauarr. ad improbandum præfatam sententiam Caietani, adeò subtilis visa fuit D. Couarru. in loco statim citando, vt necessariam existimarit, eam lectorem perpendere, vt in hac controuersia iustiorem, ac veriorem sententiam eligat, sicque finit articulum præsentem.

Nihilominùs tamen sententia Caiet. supradicta receptissima est, atque in ore propè omnium Theologorum: & quamuis ab ipsis aliter non probetur, quàm vt prædictum est, ipsa est tenenda. Nec obstat ratio Nauarr. vbi suprà contra eam
10 adducta: * quoniam etsi ad absoluẽdum à peccatis venialibus sufficiat iurisdictio, quæ prouenit ex submisione pœnitentis legitima, vt ipse fatetur, vtpotè fiat cum facultate legis, vel hominis tacita iuri consona, vel quia illam habeant à iure diuino, vel ab Ecclesia ad peccata venialia absoluenda, & numquam fuerit sacerdotibus adempta, hoc tamen nõ ita reperitur ad absolutionem ab excõmunicatione maiore, vel minori impendendam, imò contrarium, nempè ad eam requiri iurisdictionem, quæ necessaria est ad absolutionem mortaliũ, prout est illa quam habet parochus, vel alius, cui est expressè delegata à superiore: ideò etsi fateamur ad vtrumque requiri iurisdictionẽ, ac legitimam potestatẽ, & facultatem, nempè, tam ad absoluendũ à sententia excõmunicationis minoris, quã à peccatis

peccatis venialibus: minor tamen requiritur ad absolutionem venialem, quàm ad absolutionem ab excommunicatione minori, quandoquidē nemo tenetur cōfiteri peccata venialia, attamen tenetur se absoluere ab excommunicatione minori, vt Sacramenta Ecclesiæ suscipere possit absq; peccato mortali: meritò igitur, vt maior facultas requiratur ad tollendam excommunicationem minorē, tamquam necessarium ad suscipiēda Sacramenta, quàm ad tollenda simplicia venialia per absolutionem: quandoquidem hæc absolutio à venialibus non est necessaria ad suscipienda alia Sacramenta: quinimo peccata venialia pluribus modis tolluntur, nempè aqua lustrali, hoc est benedicta, oratione Dominica, punctione pectoris, actu licito charitatis: at verò absolutio ab excommunicatione minori necessaria est ad suscipienda Sacramēta, habet enim quid ampliùs excōmunicatio minor, quàm simplex veniale peccatum absoluendum. ¶ Et ita meritò sentētiam Caietani, quę habet, vt quilibet simplex sacerdos non parochus, non possit absoluere à prædi. excommunicatione minori, quàm priùs sensit Diuus Thom. in 4. dist. 18. quæst. 2. artic. 5. dicens, quòd ab excommunicatione minori absoluere ille valet sacerdos, qui absoluere potest à participatione cum excōmunicatis; insinuans ab illa non posse absoluere nisi illum, qui iurisdictionem habeat in subditum, ex professo probat & sequitur Frater D. à Soto in 4. dist. 22. quæst. 2. artic. 3. fol. 960. col. 1. Syluest. in sum. verb. absolutio. 1. nu. 3. est communis secundum Victoriam in sua summa in tit. de excommunicatione, quest. 18, quę est finalis, & secundum D. Couarru. in cap. alma mater. 1. part. relect. §. 12. num. 6. Magist. Micha. Palac. in 4. distin. 18. disputat. 3. pagin. 336. F. Ioseph. Angles in suis Florib. Theologic. quæst. 2. parte, in quæst. de excommunicatione in 2. difficultat. qui possint ab excommunicatione absoluere pag. 52. Nec gloss. in d. cap. si quē. expressa est pro contraria parte, ea siquidem loquens in simplici sacerdote, intelligenda est & supplenda, dum tamen sit parochus excommunicati, iuxta cōmunem: sic etiam tex in d. cap. nuper. de sentent. excommunication. appellat simplicem sacerdotem, parochum excōmunicati: solus Nauar. tenet contra communem, subtili, quam prædiximus, ratione: verùm eidem existimo sufficienter satisfactum, & ideò ampliùs non est dubitandum, sed communis intrepidè tenenda, nempè quòd simplex sacerdos, non parochus, nec aliàs habens iurisdictionem, absoluere possit à sententia excommunicationis minoris, quamuis diaconus (& non solùm simplex sacerdos habens iurisdictionem) id possit in foro contentioso,
11 * multo magis quàm potest absoluere à maiori excommunicatione, quoniam vtriusque absolutio non spectat ad potestatem ordinis, sed iurisdictionis, secundum Caiet. & Victoriam, & Syluest. vbi suprà.

SVMMARIVM.

1 *Pius Quintus sub Motu proprio, Romæ dato Calend. Nouemb. ann. 1567. prohibuit agitationem taurorum.*

2 *Sed & antea quibusdā idem placuit, ex rationibus de quibus hic & in numeris seq. alijs contrarium, vt in num. 9.*

3 *Torneamenta de iure canonico sunt prohibita, adeò, vt qui in eis moritur, quamuis confessione & communione sacra munitus, non sit in loco sacro sepeliendus.*

4 *Illiciti sunt ludi, in quibus, vt plurimū, occisiones & magna vulnera contingunt.*

5 *Exercēs in arena operas suas cū bestia detēta, peccat mortaliter, & aspiciēs est infamis*

6 *Clericis etiam ante Motum propriū Pij V. non licebat tauricidijs interesse.*

7 *Clerici nō debent interesse ludis, ostētationibus, duellis, executionibus dānatorū ad mortē clandestinus matrimonijs, & alijs voluptuosis, seu inhumanis actibus laicorū, Prælati non debent ire ad videndū ludos, de quibus hic, eodem, num. 9.*

8 *Clericus ludum mortaliter malum spectās, peccat mortaliter.*

10 *In Dominicis & alijs festiuis dieb⁹ minimè hodie*

hodie licet tauros agitari in circo vel in foro sub pœna excommunicationis maioris latæ sententiæ aduersus principes, cõmunitates, & respublicas, earũq; rectores

11 Ordinarius loci procedere potest aduersus supradictos contrarium facientes.

12 Nec ipsi forum ecclesiasticum declinare poterunt quòd laici sint, agitur si quidem de peccato publico coercendo.

13 An superiora procedant in taurorum agitatione ita moderata, vt ex ea probabiliter credi possit non secutura notabilia nocumenta personalia?

14 Per calles tauros agitari chordis lõgis cornibus vel pedibus ligatos, non est probibitũ.

15 Dominicis vel alijs festiuis diebus non licet tauros agitari per calles chordis non ligatos portis ciuitatis clausis, ita vt tauri, licet velint, exire non possint.

16 Clericis tã regularibus, quã secularibus, beneficiatis, vel in sacris ordinibus constitutis prohibitũ est hodie quibuscumque diebus taurorũ agitationibus interesse, sub pœna excõmunicationis, nõ tamen est latæ sententiæ sed ferendæ, vt in num. 17.

18 Clerici taurorũ agitationibus interessentes an peccent mortaliter, vel venialiter tantum latè disputitur, & num. sequent.

19 Peccatum mortale secundum Ricard. de Sãcto Victore triplici ratione distinguitur.

20 Lex humana iusta, & de re graui aliquid statuens, quãdo obliget trãsgressorem ad culpam mortalem, vel venialem.

21 Intentio legislatoris Ecclesiastici, vtentis in sua lege verbo præceptiuo, aut probibitiuo, est obligare transgressorem ad culpã mortalem, nisi aliquo signo, vel verbo significetur, aut exprimatur contrarium.

22 Sentẽtia excõmunicationis, siue lata à iudice, vel à iure in dubio intelligitur de maiori.

23 Sentẽtia excõmunicationis non debet imponi nisi pro culpa, & peccato mortali, siue sit à iure, siue ab homine, vt in num. 24.

25 Lege lata, cui adiecta sit excommunicationis pœna, euidenter colligitur intentionẽ fuisse abligãdi ad mortalem culpã. Quod procedit, licet non sit latæ sententiæ, sed cõminatoria, vt in num. 28.

26 Excõmunicatio, gladius cẽsetur spiritualis.

27 Nulla maior pœna est in Ecclesia quã excommunicatio, quãuis ex fine sit medicinalis.

29 Excõmunicatio nõ incurritur, vbi quis certus est propter aliquam circumstantiam non peccasse mortaliter, & num. 30.

31 Excommunicatio infligi potest pro re futura prohibenda, etiamsi aliàs non esset peccatum: declaratur, num. 32.

33 Propter inobedientiam præcepti iusti superioris, & contrauentionẽ pœna excommunicationis, mortaliter peccatur.

34 Clerici occultè mutatis vestibus, facieq; tecta videntes tauros agitari, grauiùs peccant, idque hodie non licet, num. 38.

35 Periculosum est decidere, quòd quid tale sit in particulari peccatum mortale, necne, si authoritas expressa ad id non adsit.

36 Motus proprius Sixti V. super agitatione taurorum Episcopo Salmantino directus contra præceptores docentes non peccare clericos interessentes taurorum agitationibus, & contra ipsos clericos.

37 Hodiè nõ est dubitandũ de obseruãtia Motuum propriorũ Pij V. & Gregor XIII. super agitatione taurorũ latorũ, sed omninò esse obseruãdos, nõ admissa tacita tolerantia, nec consuetudine in contrariũ.

39 Docere non licet, clericos licitè vel sine peccato posse interesse taurorũ agitationibus.

40 Episcopus Salmantinus rectè procedere potest iuxta tenorẽ dicti Breuis aduersus clericos, & præceptores cõtra præfatã cõstitutionẽ, & literas Apostolicas faciẽtes, docẽtes, vel asserẽtes, monitione præmissa.

41 Breue Sixti V. nõ sustulit Ordinarijs locorũ facultatem procedendi contra clericos prædict. agitationibus interessentes.

42 Clerici in duobus casibus, videntes taurorũ agitationes, excusantur, vt hic & nu. 43.

44 Declaratio S.D.N. Clementis Papæ VIII. & suspẽsio cẽsurarũ per Motus proprios Pij V. & Gregor. XIII. aduersus clericos taurorũ agitationi interessentes latarũ.

CAPVT SEPTIMVM.
De Taurorum agitatione.

SAnctissimus ille vniuersalis Ecclesiæ Pastor, atque Pontifex Maximus Pius Quint⁹, inter alia quę Catholicę Ecclesiæ saluberrima decreta, pientissimo animo edidit,

edidit, considerans spectacula vbi tauri & feræ in circo vel foro agitantur, à pietate & charitate Christiana, aliena esse; ac volens hæc cruenta, turpiaque dæmonum & non hominum spectacula aboleri, & animarum saluti, quantum cum Deo possit, prouidere, illud constitutione perpetuò valitura statuit, prohibens & interdicens omnibus & singulis Principibus Christianis, quacumque, tam ecclesiastica, quàm mundana, etiam Imperiali, Regia, vel quauis alia dignitate fungētibus, quouis nomine nuncupētur, vel quibusuis cōmunitatibus & rebus publicis sub excommunicationis & anathematis pœnis ipso facto incurrendis, ne in suis prouincijs, ciuitatibus, terris, oppidis & locis huiusmodi spectacula, vbi taurorum aliarumque ferarum bestiarum agitationes exercentur, fieri permittāt: militibus quoque, cæterisque alijs personis, ne cū tauris & alijs bestijs in præfatis spectaculis ipsi, tam pedestres, quàm equestres congredi audeāt, interdicit: quòd si quis eorum ibi mortuus fuerit, Ecclesiastica careat sepultura præcipit: clericis quoq; tam regularibus, quàm sæcularibus beneficia Ecclesiastica obtinentibus, vel in sacris ordinibus constitutis, sub excommunicationis pœna ne eisdem spectaculis intersint, similiter prohibuit: omnesq; obligationes, iuramēta & vota à quibusuis personis, vniuersitate, vel collegio de huiusmodi taurorum agitatione, etiā (vt ipsi falso arbitrantur) in honorem Sanctorum, seu quarumuis Ecclesiasticarum solemnitatum & festiuitatum (quæ diuinis laudibus, spiritualibus gaudijs, pijsq; operibus, non huiusmodi ludis celebrari & honorari debēt) hactenus factas & facta, seu in futurum fienda (quæ & quas omnino prohibuit) cassauit & annullauit: ibiq; mandat omnibus Principibus, vt præmissa omnia in suis dominijs ac terris exactissimè seruari faciant: atque eisdem vniuersis prælatis, locorumq; ordinarijs, vt in suis diœcesibus prædi. suas literas sufficienter publicari faciant, & præmissa etiam sub pœnis & censuris ecclesiasticis obseruare procurent, non obstantibus, &c. prout latiùs in Motu proprio originali eiusdem Pontificis continetur, dato Romæ, anno 1567. Calend. Nouemb.

2 Itaque iuxta tenorem præfati Motus proprij agitatio taurorū est omnino prohibita: quod etiam ante hanc Pontificiā decisionem quibusdam placuit, ea nempè ratione, quòd torneamenta iure canonico prohibētur, * quia inde mortes hominum, & animarum pericula sæpè proueniūt, adeò vt, qui moritur, quamuis cōfessus, & sacra Communione munitus decedat, non sit in sacro loco sepeliendus, vt in c. 1. & 2. de torneamen. Sed agitatio taurorum torneamentis similis videtur: ergo prohibita: argum. l. illud. ff. ad legem Aquil. * Secundò, quia illiciti sunt ludi, in quibus, vt plurimū, occisiones & magna vulnera contingunt, qualia in hac agitatione contingere videntur, quia videntur homines manifesto se exponere periculo, & sic peccant, iuxta illud Eccl. si. capit. 3. & in cap. ad audientiam. de homicid. & in cap. iuuenis. de sponsalib. Qui amat periculū, peribit in illo: præsertim cum non videatur sufficere diligētia aliqua ad cauendas mortes & damna, quæ ex isto ludo eueniunt, tā ex tauris, quàm ex iaculis in eos missis, ex quibus non solùm tauri irritatione, verùm ipsi homines tauros agitantes moriuntur, istæque mortes, nō rarò, sed sæpè ac sæpissimè & ferè communiter eueniunt, eueniréque est probabiliter sperandum: ergo noxius & culpabilis est ludus hic taurorum agitationis: argument. l. nam ludus. ff. ad. l. Aquil. Tertiò, quia inficiari nemo valet, quòd ille actus inhumanus sit, & antiquā redolens barbariem, vtpote ex eo plures sequantur hominum interitus, tantoque soleant iucūdiora reputari similia spectacula, quanto seuerior fuerit in homines taurorū ferocitas iaculis lacessita. Quartò facit glos. in cap. qui venatoribus. 86.

5 distin. dicens, * quòd exercens in arena operas suas cum bestia detenta, peccat mortaliter, & qui aspicit, est infamis: quę gloss. secundum l. quam allegat, videtur agere de locante ad hoc operas suas, non verò

verò quando fit vitium exercendarum gratia. Quamuis hoc quoque in torneamentis sit prohibitum, vt in d.c.1. de torneam. Huc accedit, quòd eiusmodi agitationis taurorum spectaculum multorum peccatorum occasionem prebet, nẽpè superbiæ, vanæ gloriæ, luxuriæ, gulæ, iræ, & similium: & in terminis hanc partem probauit Gregor. Lopez. in l. 57. tit. 5. part. 1. Aued. in 2. par. cc. præto. cap. 10. num. 12. sanctissimaque erit lex, quę hãc agitationem taurorum prohiberet, quoniam rarò debita cautela & moderamine exercetur, vt existimat Nauar. in manual. Latin. cap. 15. nu. 18. vbi refert præfatum Motum proprium, dicens esse huiusmodi, hoc est, sanctissimum: & hæc prima pars hodie approbata est in præd. motu proprio. Ex quibus eadem à fortiori procedit in clericis, quibus non licet, maximè sacerdotibus, tauricidijs interesse, vt est probabilis opinio secundũ Bernard. Diaz de Luc. in sua pract. crimi. canonica. c. 65. de public. spectacul. id probans, quia Iustinianus Imperator non solùm Episcopis, sed etiam presbyteris, diaconibus, subdiaconibus, & lectoribus, ac omnibus alijs cuiuslibet venerandi collegij, ad quodlibet spectaculorum spectãdi gratia venire prohibuit certis sub quibusdam pœnis, vt in authent. de sanctiss. episc. §. interdicimus. collatio. 9. ex quo text. & ex cap. sententiã sanguinis, ne cleric. vel monach. post Laurent. & Cardin. in Clem. ne in agro, §. porrò. col. 2. de statu monac. decidit, *

7 quòd clerici nõ debẽt interesse ludis, ostentationibus, duellis, executionibus damnatorum ad mortem, clandestinis matrimonijs, & alijs voluptuosis, seu inhumanis actibus laicorum: quare meritò d. l. 57. Partitæ disposuit, *que los Perlados no deuen yr a ver los juegos, assi como alçar, o bohordar, o lidiar los toros, o otras bestias brauas, ni yr a ver los q̃ lidiã*, & ibi Greg. Lop. in glos. *Lidiar los toros*, hanc etiam partem in clericis cum Bernardo vbi suprà probauit: & generaliter, *

8 quòd clericus ludũ mortaliter malũ spectans, peccet mortaliter, probat text. in cap. 2. de vita & honest. cleric. Nauarr. in manuali Latin. cap. 19. numer. 14. vbi plura circa hoc Syluest. cæterique Summistæ in verb. ludus, vbi quando venialiter, & quãdo mortaliter peccent inspectores ludorum, atque spectaculorũ. Iustissimè igitur Pius Quintus clericis prohibuit sub excommunicationis pœna, ne taurorum agitationi intersint.

Sunt tamen, qui ex aduersò, ante Motus proprij constitutionem, contrariam

9 partem probauerint, * agitationem nẽpè taurorum per se malam nõ esse, adhibitis debitis circumstantijs ex parte rectorum Reipublicæ, quorum authoritate tauri agitantur, præmittendo diligentiam & solicitudinẽ, ne in loco, vbi tauri sunt agitandi, sint personæ, quibus verisimiliter periculum timeatur venturũ, vt sunt senes, pueri, fœminæ, mẽte capti, claudi, & alij infirmi, aliàs peccarent: hocque communiter fieri solet atque præcaueri præconio, antequàm taurus in foro publico impellatur, quo annuntiatur exitus tauri, vt omnes sibi caueant: quòd si hoc præuento, mors aliqua, vel damnũ aliud sequatur, non venit rectoribus imputandum, cum id sit præter intentionẽ, & post adhibitam sufficientem diligentiam: ipsi verò, qui per se tauros in platea agitant, siue pedestres, siue equestres, & ad currendum contra se eos irritant, non peccabunt, si propè securitatis locum habeant, vbi se facilè possint veniente tauro recipere, aliàs peccabunt temerè taurum irritantes, & eum sperantes, viribus, aut industriæ propriæ fidentes: assistentes autem & inspectores agitationis taurorũ, si id causa recreationis & voluptatis faciant, nec lætentur de damno illic eueniẽte, aut peccato, vel negligentia rectorum, si qua in eis sit, aut decurrentiũ temeritate, etiam non peccabunt: de cæteris autem factis illic contingentibus, quæ culpa carent, lætari licitè poterunt. Ita Ioannes à Medina in suo C. de restitutione, quæst. 21. ad fin. de rebus per ludũ acquisi. vbi ex hoc infert, posse sub statuto iuramento firmato taurorum agitationem cadere, cum per se mala non sit, & quòd tales apponi possunt circũstantiæ

tiæ, quòd bona & studiosa reddatur: quã sententiam probare videtur. d l. Partitæ 57. quandoquidem ibi refert agitationẽ taurorum, eámque non improbat: & Nauar in Manual. Latin. cap. 15. num. 18. ad fin. vbi tenet, quod agitatio taurorum cum moderamine & debita cautela, de se non est peccatũ, quamuis sanctissima esset lex, quę illam prohiberet, quoniam raro debita cautela & moderamine exercetur; & re vera in tota Hispania ante Motus proprij Pij V. constitutionem frequentissima erat, quãdiu ab Ecclesia, eiusque Summo Põtifice atque vniuersali pastore tolerata, non verò condemnata existebat. Nunc verò iustissimis de causis ea est prohibita per eũdem, sicque amplius de huiusmodi re dubitandum, nec disputandum est, sed firmiter adhærẽdum decisioni, atque prohibitioni Summi Pontificis, cum declaratione nouissima sanctissimi D. N. Gregorij XIII. eiusdem Pij immediatè successoris die 25. Augusti, ann. 1575. edita, qua quoad laicos sublatæ sunt pœnæ, & censuræ Pij. V. dummodo in diebus festiuis tauri non agitentur, & prouiso per eos ad quos spectabit, quòd ex inde alicuius mors, quoad fieri poterit, sequi non possit: in reliquis autẽ ab his, quæ à Pio V. constituta fuerũt, nihil immutat: quarum cõstitutionum, aliquorumque ex supradictis pro, & contra, quamuis nihil differat, meminit Ioan. Garsia Gallœcus in tract. de expensis & melior. cap. 21. num. 29.

Circa quarum beneficiarum constitutionum praxim atque intelligentiam multa obseruanda sunt.

10 Primò, in Dominicis, & alijs diebus festiuis minimè licere tauros agitari in circo vel in foro sub pœna excommunicationis latæ sententiæ aduersus Principes, tam Ecclesiasticos, quàm sæculares, communitates, & respublicas, earumque rectores illud permittentes, iuxta tenorem vtriusq; Motus proprij, tam Pij V. quàm Gregorij XIII. Summorum Pontificum, Nec etiam licet militibus seu alijs personis pedestribus, siue equestribus, in pręd. diebus cũ præd. tauris, seu alijs bestijs in præfatis spectaculis congredi, quia eis hoc est prohibitum: quòd si quis eorum ibi mortuus fuerit, carere debet Ecclesiastica sepultura, quæ cũ sit pœna, habebit locum, etiamsi moriundus Sacramento Pœnitentiæ atque Eucharistiæ munitus decedat: argumento tex. in dict. cap. 1. & 2. de torneament. vbi hoc idem decidi-
11 tur in decedentibus in torneamentis, * quæ iure canonico sunt prohibita, sicut nunc taurorum agitationes in festis diebus. Quòd si præd. Principes sæculares, Respublicæ, earumque rectores, & iudices contra fecerint, cõtra eos Ordinarius loci procedere poterit ratione peccati, atque excommunicationis ipso facto incursæ, ad declarationem & aggrauationem, eorumq; punitionem pœna pecuniaria arbitraria, eo quòd iustam legem transgressi sint: argument. l. nemo martyres. C. de sacros. Eccles. & ibi glos. Paul. de Castr. num. 2. & Ioan. Orosc. num. 4. in l. legis virtus. ff. de legib. sicque quotidie in praxi seruatur: nec ipsi poterunt Eccle-
13 siasticũ tribunal declinare, * nec subterfugere, eo quòd laici sint, agitur siquidẽ de peccato publico coercẽdo, qua ratione per viam denuntiationis Euangelicæ contra eos à iudice Ecclesiastico procedi potest: argum. cap. nouit ille. cum materia, de iudic. Marant. de ordin. iudic. 4. part. princip. 11. distinct. numer. 12. Silua nupt. libr. 3. in princip. num. 58. volum. 6. tract. diuers. Doct. fo. 41. Deniq; & peremptoriè, quia per prædi. motũ propriũ Pij V. mãdatur vniuersis prælatis, locorumque ordinarijs, vt præmissa etiã sub pœna, & censuris Ecclesiasticis obseruare procurent: erunt igitur iudices competentes aduersus laicos ad eorum punitionem hoc casu pœnam aliquam arbitrariam eisdem imponendo.

14 Secundò obseruandũ est, quòd si credimus Nauar. vbi suprà, constitutio hęc (salua sanctæ sedis Apostolicæ censura) limitari potest, ne procedat in agitatione taurorum vel aliarum ferarũ ita moderata, vt probabiliter credi possit ex ea non sequutura notabilia nocumenta personalia, puta mortes, vulnera, ossium rupturas,

turas, aliaque id genus, quia tunc cessat ratio finalis, quæ mouit legislatorem, nẽpè quia frequenter ex huiusmodi agitatione consequebantur talia, vt colligitur ex proœmio eius, vnde solet causa legis finalis conijci, vt in l. final. ff. de hæred. insti. cum similib. Tùm etiam, quia licet prohibita sint absolutè torneamenta, eo quòd inde mortes hominũ, & animarum pericula sæpè proueniant, vt in cap. 1. de torneamẽt. & suprà est dictum, permittuntur tamen illa, quæ cum moderatione præd. fiunt, vt vsus totius Christiani orbis obseruat, quia in eis cessat ratio prohibitionis, vt in extrauag. 1. de torneamen. tradit latè idem Nauar. dict. capit. 15. numer. 9. refert & sequitur nouissimè F. Ludouic. Lopez in suo instructorio conscient. 1. part. cap. 70. vbi inuehit contra Ioan. à Medin. vbi suprà, eo quòd nimis licentiosè loquatur, absolutè licitam esse agitationem taurorum, præcipuè stante dicto Motu proprio Pij V.

Hæc tamen limitatio, si tauri in circo vel in foro (vt prohibet dictus Motus proprius) agitentur, non video, quomodò procedere valeat, quãdoquidem adhiberi non potest cautela adeò moderata, quin illa damna, quæ Summus Pontifex considerauit, consequi possint: quare cum ipse non distinguat, nec nos distinguere debemus, argumen. l. de pretio. ff. de Public. in rem act. & l. non distinguemus. ff. de arbit. præmaximè cum in hoc casu militet eadem ratio prohibitionis: non igitur licebit in diebus festiuis tauros agitari in circo vel in foro quocumque modo. Et quamuis Nauar. vbi suprà asserat, se nõ audere damnare etiam post hanc extrauagantem taurorum agitationes, vt præfertur moderatas, licet adhuc arbitretur longè melius loco illarũ vti alijs ludis licitis, de quibus in Gallia, & Lusitania, vt ibi per eum: attamen ego non auderem approbare agitationes taurorum vllo modo in foro vel circo clauso factas contra expressam prohibitionem summi Pontificis adeò sanctam, & iustam, cum ex eis, licet moderatis, eadẽ damna frequenter sequi possint, quæ ex non ita moderatis: vt constare potest ex illo exemplo ab eo adducto, nẽpè in tauris cornuum cuspidibus præcisis, & præterea coercita nimia agitãtium temeritate, tutisque refugijs opportunè constitutis, quia hoc casu multi viri eruditione, pietate, & religione clari, qui damnabant agitationes taurorũ eo modo, quo communiter fiebant, illas approbarunt: hoc namque, etsi ante constitutionem Pij V. procedere rectè posset, quo tempore ab Ecclesia nõ erat facta aliqua declaratio in hoc, nec prohibita taurorũ agitatio, sed adhuc sub iudice lis erat, quinimo frequentissimè fiebant præd. agitationes taurorum, hodie tamen cum sit expressè, generaliter, & indistinctè prohibitum in diebus festiuis agitari tauros in circo vel in foro: tùm ob damna, quæ inde prouenire solebant euitanda: tũ etiam ob honorem festorum, quæ potius diuinis laudibus, spiritualibus gaudijs, pijsq; operibus, non huiusmodi ludis celebrari & honorari debent, minimè procedere potest præfatorum virorum sententia, seu permissio: cum etiamsi cuspides taurorum præscindantur, si ipsi agilitate, ferocitateq; polleant, vt communiter ferociores ad hoc quæruntur, possint homines ita in altum leuare, atque proijcere, vt ex ictu eos mori contingat, & præterea eos in terra ita pedibus ac manibus terere ac conculcare, cornibusque, quãuis præcisis cuspidibus, percutere, vt eadem propè damna inde sequantur, ac si communi modo tauri agitarentur.
14 * Extra forum autẽ vel circum clausum, sed per calles agitari tauros chordis longis pedes vel cornua ligatos, non existimo prohibitum per dict. constitutionẽ, ideò erit permissum, meritoq; nemo etiã post eam damnat, vt refert Nauar. vbi suprà. quoniam tantùm prohibetur agitari tauros in diebus festiuis in circo, vel in foro: ergo extra præd. locum, & cum præfata cautela censetur permissum iuxta veriorem sententiam Methymnę & aliorum, ante prædict. Motum proprium, quã suprà retulimus: prohibitũ enim vno loco

& modo,

& modo, alio loco, & modo censetur permissum per locum ab speciali, & argument. l. cum prætor. cum simil. ff. de iudic. & in hoc exemplo & casu cōsentio cum Nauarro.

Ex quibus iā deducitur, minimè licere in diebus festiuis agitari tauros chordis non ligatos per medios calles oppidi vel ciuitatis, portis ipsius clausis, ita vt tauri licet velint extrà exire, nō possint, quia ex hoc dici potest eos agitari in circo, quamuis latiori, licet nō in foro, cum dict. constitutio expressim prohibeat eos agitari in circo vel in foro: ergo nec in circo neque in foro id licebit. Præmaximè, quia maiora damna, atque frequētiora ex hoc consequi possent ex frequentissima senum, infantium & mulierum existentia per calles, qui quandoque non ita velociter sibi cauere possunt sicut in foro, sicque & verba & mens legislatoris hoc casu concurrunt, atque expressim conuenire videntur: ergo & ipsius dispositio, atque prohibitio locum habere debet: argumē. l. 4. §. toties. ff. de damn. infecto. Si autem portæ oppidi vel ciuitatis essent apertæ, ita vt taurus exire posset per eas, secus videtur dicendum, quia cessant supradicta inconuenientia, & agitatio modicùm durare potest.

Tertiò obserua, quòd in diebus non festiuis hodie ex declaratione Greg. XIII. permissa est agitatio taurorum, etiam in circo vel in foro, cum cautela & moderamine debito.

16 Quartò præ oculis semper habendum est, clericis, tam regularibus, quàm sæcularibus, beneficia Ecclesiastica obtinentibus, vel in sacris ordinibus constitutis, prohibitum esse sub excommunicationis pœna eisdem spectaculis, hoc est, taurorum agitationibus interesse, hocq; non solùm diebus festiuis, sed quibuscumque alijs illi agitentur, etiā à Gregorio XIII. permissis, vt patet expressè ex priori Pij V. constitutione, quæ omni tempore id prohibet sub prædict. pœna, quod Gregor. nō sustulit, nec moderatus est in clericis, sed tantùm laicis, militibusque quarumcumque militiarum, nontamē sacris initiatis ordinibus concessit, atque indulsit in diebus non festiuis tauros agitare cum debita cautela, atque moderamine, cæteris à Pio V. statutis in suo robore permansuris: clerici itaque nullo tēpore etiam laicis permisso, poterunt agitationibus taurorum interesse, etiam in fenestris, nec alijs tutis locis, sub pœna excommunicationis: & hoc iustissimis de causis, quarum nonnullas expressit anteà Bernard. Diaz de Lugo vbi suprà, ducens honestum & æquum, vt hoc synodali decreto per omnes diœceses prohiberetur, pœna condigna contra facientibus imposita. Gauderet ergo nunc præsul Christianissimus, si viueret, videns hanc summorum Pontificum saluberrimam constitutionem id generaliter prohibentem quibuscumque clericis beneficiatis, vel in sacris ordinibus constitutis, sub pœna excommunicationis: & non immeritò lex Partitæ suprà relata idem Episcopis prohibuit: hodie generaliter ad omnes clericos beneficiatos, vel in sacris cōstitutos prorogatum est sub præd. excommunicationis pœna.

17 Sed an hæc pœna excōmunicationis, quæ clericis interessentibus agitationibus taurorum imponitur, sit latæ sententiæ, vel ferendæ, nemo dubitabit: quoniā etsi verba illa, Similiter prohibemus, insinuent ipso facto incurri, per relationem quæ fit ad superiora, vbi ipso facto excommunicātur Principes & communitates, atque respublicæ permittentes agitationes taurorum, aliarumque ferarum bestiarum in suis prouincijs, ciuitatibus, terris, oppidis, & locis, contra interdictum & prohibitionem præfatam summi Pontificis, attamen sensus verus præd. verborum, Similiter prohibemus, nō est iste, nec enim referuntur ad pœnam excommunicationis ipso facto incurrendam, sicut in præcedentibus, sed tantùm ad prohibitionem, hoc est, vt sicut in superioribus prohibuit Principibus, cōmunitatibus, rebus publicis, &c. ne in suis prouincijs, &c. eodem modo, sicq; similiter prohibet clericis ne præd. spectaculis intersint: ita vt aduerbium illud, Similiter, nō

refera-

referatur ad pœnam, id est, non simili pœna, sed ad prohibitionem, vt sicut prohibitum est laicis, ita & clericis: hocq; patet Primò, quia non dixit sub eisdem pœnis suprà positis, sed de nouo adiecit sub excommunicationis pœnâ, nec addit, latæ sententiæ, prout fecisset, si illud vellet. Secundò, quia ante verba, Similiter prohibemus, est coma huiusmodi, denotans separationem à præcedenti pœna excōmunicationis: similitudo igitur prohibitionis non est in pœna latę sententię, sed in prohibitione. Consequitur ergo ex supradictis manifestissimè, clericos interessentes taurorum agitationibus, non esse excōmunicatos ipso facto, sed posse ob id excommunicari, hoc est, declarari ab Ordinario excommunicatos ob contrauentionem Motus proprij, & sic veniūt excommunicandi iuxta gloss. communiter approbatam in capit. 1. de sagittat. vt testatur Angel. de Clauas. in summa, verbo, excommunicatio. 2. nume. 8. sequitur aliàs glos. & Doct. allegans Didac. Perez in. l. 1. titul. 5. libr. 8. ordinam. pagin. 180. colu. 1. versic. quæri solet. & Bernar. Diaz de Luc. in regul. 263. † Et in nostris terminis ita tenet post primam huius operis editionē visus Petrus à Nauar. libr. 2. de restitutio. c. 3. nu. 304. †

18 Superest nunc vt ad illam difficilē, frequentē tamen quęstionem deueniamus, an clerici prædicti, quia agitationibus taurorum intersunt, peccent mortaliter, vel tantùm venialiter? In qua videtur dicendum venialiter eos tantum peccare: videtur enim materia leuis clericos huiusmodi spectaculis interesse ad inducendū peccatum mortale, sicque eos priuare vita æterna. Nulla enim lex humana, quantū libet iusta sit, obligare potest illius transgressorem ad culpam mortalem, nisi sit circa materiam talem, quæ possit sufficiētem causam prębere ad iniungendā talē obligationem: quia legislator nihil sine legitima causa, & ratione præcipere potest, argumē. Clemen. Pastoralis. de reiudic. & in. l. fin. & ibi gloss. & communiter Doct. C. si contra ius vel vtilit. public. idque ratione naturali probatur, quia lōgissimè ab ea distat, vt de quacūq; re leuissima possit ab homine statui lex, aut dari præceptum obligās illius transgressorem ad mortalem culpā: quoniam si ita res se haberet, multo maior & crudelior esset politiæ spiritualis seueritas, quā corporalis: lex etenim humana in corporali & humana politia non potest pro aliqua leui culpa hominē ad mortē corporalē obligare; ergo in politia Ecclesiastica & spirituali non poterit lex pro qualibet leui culpa hominem ad mortem spiritualē ordinare, cū pia mater Ecclesia totis suis viribus homines ad cœlū perducere intendat. Cōsequentia probatur authoritate Diui Augustini lib. 21. de Ciuit. Dei. c. 11. vbi mortem spiritualem in politia spirituali cōparat morti corporali in politia mundana, his verbis: Quod est de ista ciuitate mortali, homines supplicio primę mortis, hoc est de illa ciuitate immortali, homines supplicio secundæ mortis auferre: sicut ergo in politia mundana nulla lex mortis pœna afficit aliquem nisi pro graui Principis, aut reipublicæ offensa, vt est crimen læsæ maiestatis, hæresis, aut homicidium, aliudve simile peccatum, ita etiam nulla lex poterit aliquem ligare ad mortem spiritualem, nisi pro re magni momenti, quæ valdè Deum aut proximum offenderet: ergo quāuis Motus proprius Pij V. prohibens clericos interesse agitationibus taurorum, iustissimus sit, vt prædiximus, videtur tamen ex supradictis non obligare clericos contrauenientes ad reatum peccati mortalis, cum ipsi interfuerint huiusmodi spectaculis decenter, & honestè, in locoque tuto, absque vllo scandalo, cum tunc non videatur grauis offensa, quæ sine scandalo & absq; præiudicio proximi fiat, gratia potius recreationis & voluptatis, quàm contemptus mandati superioris.

19 Prætereà, peccatum mortale (secūdū Ricard. de Sancto Victore in tract. de differētia peccati mortalis & venialis) triplici ratione distinguitur: mortale est, quod non potest committi sine graui læsione proximi: mortale est etiā, quod nō potest committi

committi ſine magno contemptu Dei. Cætera verò omnia videntur venialia, ex quibus verbis iuxta Ricard. ſententiam illud potiſsimum colligitur, grauem ſemper oportere eſſe rem, & vehementer, aut noxiam, aut offenſiuam; circa quam peccatum poſsit mortale committi: modicam verò & leuem proximi offenſionem non eſſe peccatum mortale, ſed veniale, vt ex eo deducit Frater Alfonſ. à Caſtro lib. 1. de poteſta. l. pœnal. cap 5. in 2. documento.

Denique, quia clerici communiter & publicè adſunt præd. ſpectaculis, nec puniuntur in quamplurimis partibus horum regnorum, ſicque tacita tolerantia videtur eos excuſare, vel quòd in hoc prædict. Motus propius non ſit receptus: tùm etiam quia ſine ſcandalo intereſſendo in feneſtris ſecretò, vel publicè, habitu decenti, atq; honeſto, gratia delectationis, ſiue voluptatis, dum tamen de damnis ibi contingentibus nõ gaudeant, non videntur peccare, ſaltem mortaliter: ſecus ſi in foro ipſo, vel circo, vbi tauri agitantur, ipſi pedeſtres, multoque fortius ſi equeſtres aſsiſtant agitationi taurorum, præmaximè ſi tamquã laici iacula in tauros inijciant, aliaque ſimilia faciant: hoc enim indecens, atque ab habitu clericali omnino alienum eſt, ſcandalumq; manifeſtum ſic præbentes peccabunt procuidubio mortaliter: & ita hanc partem audiui tenere nonnullos viros literis & doctrina conſummatiſsimos, quorũ ſententia & opinione quàm plures clerici fiſi tauros agitari vident abſque vllo ſcrupulo conſcientiæ: alij verò ſpreto omni timore Dei id faciunt.

His tamen omnibus nõ obſtantibus, prout verè non obſtant, in præſenti quæſtione ſemper exiſtimaui, atque nunc libenter decerno, clericos habentes beneficia Eccleſiaſtica, vel in ſacris ordinibus conſtitutos videntes agitationes taurorũ, etiam ſecluſo ſcandalo, peccare mortaliter attento tenore Motus proprij Pij V. eiuſq; verbis, ex ſequẽtibus fundamẽtis.

20 Primò, quia lex humana iuſta * & de re graui aliquid ſtatuẽs, obligat illius tranſgreſſorem in foro conſciẽtiæ ad culpam mortalem, aut venialem, iuxta variã legiſlatoris voluntatem, quæ ex varijs ipſius l. verbis conijci põteſt, & non aliundè, niſi fortè ipſemet legiſlator poſſet de hac re conſuli, & ſua voce exprimere volũtatem, iuxta doctrinam ſancti Thomæ prima ſecundæ, quæſtio. 96. art. 5. communiter recepti à Theologis ibidem, & Canoniſtis, in c. 1. de conſtit. ſecũdum Nauar. in Manual. Hiſpan. cap. 23. num. 46. & in Latino num. 48. probat latiſsimè Alfonſus à Caſtr. lib. 1. de poteſta. l. pœnal. cap. 4. per totum. Supradicta autem conſtitutio prohibens clericos intereſſe taurorum agitationibus, eſt iuſta, bonos mores concernens, & pro re graui, talique declarata lata, vt conſtat ex principio dict. Motus proprij, ibi: Nos igitur conſiderantes hæc ſpectacula, vbi tauri, & feræ in circo vel foro agitantur, à pietate & charitate Chriſtiana aliena eſſe, ac volentes hæc cruenta, turpiaque dæmonũ & non hominum ſpectacula aboleri, & animarũ ſaluti quantum cũ Deo poſſumus, prouidere, &c. Conſtatque de voluntate & intentione legiſlatoris ex verbis ipſius volentis contrauentores ad culpam mortalem obligari, vt infra latiùs conſiderabimus: ergo obligat clericos contrauenientes ad peccatum mortale.

21 Secundò, hæc pars probatur, quoniam intentio cuiuſlibet legiſlatoris Eccleſiaſtici, vtentis in ſua l. verbo præceptiuo, aut prohibitiuo, eſt obligare ad mortalẽ culpam tranſgreſſorem, niſi per aliquod ſignum vel verbum exprimatur aut ſignificetur contrarium, vt tenet communis in capit. nam concupiſcentiam, de cõſtitut. & probatur in Clement. exiui de paradiſo. §. cum autem, de verb. ſignific. quo in loco Pontifex non dicit hoc eſſe peculiare in regula fratrum Minorum, quam ibi interpretatur, ſed ad illius interpretationem præſupponit tamquam ex iure manifeſtum, quòd verba ſignificantia præceptum, & verba illis æquipollentia habent vim exprimendi obligationem ad culpam mortalem, per quem text. hoc tenet Caſtro vbi ſupra cap. 5. in

versic. quicquid in iure canonico, & Nauar. in d. Manual. Latin. c. 23. num. 50. vbi affirmat, quòd vsus Ecclesiasticus, & communis interpretatio Conciliorum, Pontificum, aliorumque prælatorum & Doctorum habet, omnia & singula verba præceptiua & prohibitiua posita in l. Ecclesiastica significare, in dubio conditorem eius habere animum obligandi ad mortale, nisi aliud in ea positum contrarium indicet, per text. in dict. Clemen. exiui. §. cum autem. Sed dict. Motus proprius vtitur in hoc verbis præceptiuis atque prohibitiuis, vt constat ex codē, ibi: Prohibemus & interdicimus, & iterum ibi: Similiter prohibemus, nec adest verbum in eo contrarium significans, imò quod enixiùs demonstret transgressores obligari ad mortale, vt infra dicemus: ergo clerici videntes taurorum agitationes contra prohibitionem præfatam, peccāt mortaliter.

Tertiò, & peremptoriè hęc pars ex eo verissima efficitur, atq; irrefragabiliter comprobatur, quòd eisdem clericis sub excommunicationis pœna prohibetur in d. Motu proprio, ne eisdem spectaculis intersint: nam verissimum est in iure, quòd excommunicatio maior (prout in dubio de ea intelligitur, etiam si non exprimatur, vt in c. penul. de sentent. excō-
22 muni. quod procedit * non solum in sententia excommunicationis prolata à iudice, sed etiam à iure, quia verba debent intelligi secundum communem consuetudinem, cap. ex literis, de sponsal. l. Labeo. ff. de supellect. lega. vnde quia communis vsus habet, vt accipiatur de maiori, sic faciendum est, secundum Angel. de Clauas. in summa verb. excommunica-
23 tio. 2. nu. 9.) non debet imponi nec ferri,* nisi pro culpa & peccato mortali, vt in c. nemo, & in c. nullus. 11. quæst. 3. id quod optimè admonet Leo Papa huius nominis primus in epistola 67. ad Episcopos
24 per Viennensem prouinciā cōstitutos: * estq; communis opinio secūdum Victoriam in sua summa, titul. de excommunicat. quæst. 1. Quod procedit in sententia excommunicationis non solum à iure, sed etiam ab homine, nulla siquidem est infligenda, nisi pro mortali culpa, sicuti docuerunt Theologi, præcipuè sanctus Thomas in 4. sentent. dist. 18. quæst. 2. ad 3. quæstio. & post eum cæteri, & hæc est omnium concors sententia, vt plures referens affirmat D. Couar. in capit. alma mater. 1. parte relect. §. 9. nu. 1. Ergo cum summus Pontifex imponat pœnam excommunicationis clericis prædictis spectaculis interessentibus, consequitur manifestissimè, eius mentis, atque intentionis esse, vt contrauenientes clerici culpam mortalem incurrant.

25 Ex quo deducitur manifestissimè, lege lata, cui adiecta sit excōmunicationis pœna, euidenter colligi, legislatoris intētionem fuisse obligare transgressorem ad mortalem culpam, etiamsi verba preceptiua vel æquipollētia in ea nō adsint, sed illa: Decernimus, statuimus, ordinamus, volumus, sancimus, & c. aliàs enim si legis conditor huiusmodi intentionem nō habuisset, iniquè talem pœnam cōtra legis transgressores adiecisset: qua ratione, vel lex est censenda iniusta (quod minimè est dicendum in proposito) vel inten-
26 tio obligādi ad mortalem culpam,* eiusque obligatio necessariò deducitur: excommunicatio enim gladius censetur spiritualis, capit. dilecto. de sententia excommunic. c. venerabilem, qui filij sint legit. & ibi Abb. notatur in c. cum non ab homine, de iudic. & in cap. corripiantur 24. quæst. 3. vbi secundum August. nulla in Ecclesia maior pœna est, quā excommunicatio, quamuis ex fine sit medi-
27 cinalis,* vt in c. cū medicinalis, de sententia excōmunic. lib. 6. tradit latè Couarr. in c. alma mater, in initio, nu. 9. de sententia excommunicat. libr. 6. & in terminis hanc deductionem de qua suprà. nu. 25. faciunt, atque probant omnes, præcipuè Caiet. super Thomam prima secundæ, quæst. 96. artic 4. & Domin. à Soto in 4. dist. 22. q. 1. art. 2. in versi. ex his sequitur. Alfonsus à Cast. d. lib. de potest. legis pœnal. d. cap. 5. versi. quicquid in iure canonico, ibi: Si verba talia sint, & iterum c. 12. ibi: Si illa pars legis D. Couar. vbi supra

pra in versi. primum sanè, & Nauar. in d. cap. 23. nu. 52. Cùm igitur hæc ita se habeant, lexq; e nostra Pontificia cõtra clericos verbis prohibitiuis vtatur, simulq; pœnam excõmunicationis adijciat, manifestissimũ fit, & à fortiori, clericos violatores huius constitutionis peccare quidem mortaliter, nihilque aliud expressius in proposito esse potest, quàm hoc. Hocque tertium fundamẽtum cum sua deductione adeò premit, vt nullã habeat nec habere possit securam euasionem: asserere nãque supradicta procedere, quãdo pœna excommunicationis à iure vel ab homine ipso facto, vel latæ sententiæ insligitur, secus si tantùm comminatoria sit,

28 * est falsum, nullibi siquidẽ id probatur, quinimo contrarium expressè tenet Nauar. vbi suprà cum Caietan. quem refert, nempè superiora procedere, siue pœna excõmunicationis imponatur ipso iure, siue non: colligiturque præterea ex Soto vbi suprà loquente in commina tione excommunicationis, & Syluestro etiam vbi supra, & ratione etiam patet: nam quis pater filio suo comminaretur mortem corporalem, nisi pro iniuria, aut scelere quod mortem mereretur? quomodo ergo Summus Pontifex pijssimus Pater, & Ecclesiæ caput, Christiq; Vicarius comminaretur excommunicationẽ quæ mortem spiritualem supponit, filijs charissimis, nisi pro culpâ quæ digna esset tali pœna?

29 Nec etiam præstabit dicere, quòd quoties propter aliquam circumstantiam & qualitatem actus constiterit transgressoris culpam, alioquin mortalem, venialẽ esse, non est locus excommunicationi ea nonis vel iudicis, sed tantũ quando transgrediens legem vel preceptum, mortale crimen commiserit, quia cum sententia iuris non sit iniusta, potest homo ita formare conscientiam suam, quòd vbi non peccat mortaliter, nũquam incurrit sententiam iuris; quia iniuria dicitur omne id quod non iure fit: non debet autẽ vnde iura nascuntur, inde nasci iniuriæ occasio. l. meminerit. C. vnde vi. quare cũ sit iniuriosa excommunicatio, quæ fertur sine mortali, non est sententia iuris, vbi non est mortale, & ille solus iudicio Ecclesiæ est præcidendus, qui iudicio Dei creditur præcisus: sed sine peccato mortali iudicio Dei non creditur præcisus: ergo, &c. vt notant Paludan. in 4. distin. 18. quæst. 1. artic. 2. conclus. 2. & Adrian. in 4. in tract. de clauib. quæst. 3. in vers. forsitan obijcies, & Syluest. in Summa, verb. excommunicatio. 1. notabil 3. prope fin. expressius num. 11. & eos referens D. Couar. vbi supra in versic. secundo. Nauar. in Manual. Latin. cap. 27. num. 9. ac proinde in proposito clericos sine scandalo causa recreationis & voluptatis videntes agitationes taurorum, non gaudentes, nec lætãtes de damnis ibi contingentibus, propter hanc circumstantiã excusari à peccato mortali, quasi piè credendum sit, Summum Pontificem hoc casu loquutũ minimè fuisse in sua prohibitione, sed tantùm quando clerici insolẽter, atque nimis licentiose, sicque cum scãdalo prædictis spectaculis intersunt. Nam cum Summus Põtifex motus maxima huius agitationis taurorum detestatione, tãquam à charitate & pietate Christiana alienę, eidemque summè noxiæ, generaliter & indistinctè omnino prohibuerit sub pœna excommunicationis prædic. clericos eisdẽ spectaculis interesse, consequitur manifestissimè, eos obligare voluisse ad culpam mortalem, si quoquomodo etiam sine scãdalo eisdem interernt; aliàs enim grauissima pœna excõmunicationis imposita, nec similiter expressa prohibitio Pontificis aliquid operaretur, quãdoquidem etiam his deficientibus, sed tantũ prædictis verbis non præceptiuis appositis, quæ aliàs non obligant ad culpam mortalem, sed tantùm venialem transgressores, ratione tamen solius scandali obligarentur ad culpam mortalem: hoc autem non est dicendum, quia esset contra supradicta iura, ac communẽ Doctorum traditionẽ, & verum sensum verborum: igitur pred. euasio sustineri non potest, nec est alicuius momenti.

30 * Præterea, ea in hunc sensum accipienda est, vt ex præfatis autho-

ribus colligitur, nempè vt quoties homo certus est non peccasse mortaliter cōtra obedientiā Ecclesiæ, tutam subinde conscientiā habeat, nullam incurrisse excōmunicationē iuris apud Deum, nec esse priuatū Ecclesiæ suffragijs, prout intelligit Soto vbi suprà, in versic. secundū corollariū, & Paluda. & Syluest. vbi suprà, dicēs secus esse in sentētia hominis, quia interdum tenet, etiam si irretiat innocētem, puta quādo error nō exprimitur in sententia, quia tunc ligat quoad Ecclesiā, non quoad Deum, vt per ipsum, verb. ex communicatio 2. in princ. in 8. casu. Clauas. verb. excommunicatio 3. n. 12. Eamdem declarationē sequitur Armilla aurea in summa verbo, excommunicatio. 1. nu. 8. Hoc autē in nostra quæstione conuenire minimè potest, quandoquidem nulla probabilitas, nō dico certitudo haberi potest, quòd intentio summi Pontificis fuerit id prohibendi tantùm, quando clerici cum scandalo prædictis. spectaculis interfuerint, non verò aliàs, cum potius constet contrarium ex præfatione cōstitutionis, à qua causa finalis ipsius assumenda est, vt in l. fin. ff. de hered. instit. cum similib. nam in dict. præfatione, vt prædiximus, reputantur huiusmodi spectacula à pietate & charitate Christiana aliena, ac tamquam crueta, turpiaq; dæmonum, & non hominū spectacula vult illa aboleri, itaque malitia ipsa solum est in præd. spectaculis, absq; alia accidentali causa, & ideò eisdem interesse prohibētur clerici: ergo etiam deficiente scandalo in interessentia huiusmodi clericorum committitur peccatum mortale: & quāuis ex declaratione sæpè dicta Greg. XIII. liceat in diebus non festiuis tauros agitari, clericis tamen nulla indulgētia in hoc concessa fuit, sed imò in eisdē remansit in suo robore prohibitio Pij V. vt est prædictum.

31 Quartò & vltimo hæc nostra sententia comprobatur ex alio Syluestri verb. excōmunicatio. 1. nu. 11. dicentis, quòd etsi sententia excommunicationis à iure, vel ab homine infligi non possit, nisi pro peccato mortali, & in contumacem, vt est prædictum atque id certissimum, hoc tamen intelligitur, quando quis excommunicatur propter culpam præteritam, vel præsentem, secus verò si pro re futura, à qua prohibetur sub pœna excōmunicationis comminatoria, vel latæ sentētiæ, tunc enim non oportet illud esse in se mortale, imò nec veniale: peccat tamen mortaliter, qui contra facit, ratione præcepti inclusi. Idem est quando ponitur excommunicatio contra illud, quod de se non est malum, vt quòd ante annū professio non recipiatur in mendicantibus, quia tunc sufficit, quòd actio aliàs licita rationem habeat inobedientiæ: ita etiam Syluester vbi suprà, in versic. quòd intelligo.

32 Hoc tamen dictum Syluestri, quamuis corruere videatur ex tertio fundamento suprà adducto, & his prætereà, quæ eidem adiecta fuere, cum de iure sit verissimum indistinctè pœnam excommunicationis, siue à iure, quod pro re futura præd. pœna vtitur, non verò præ præterita nec præsenti, siue ab homine, ferri nō debere nisi pro mortali culpa: attamē si res, quæ leue aut nullum esset peccatū, præcepto iusto prohibetur, mortale erit peccatum contrarium agere, quia ipso præcepto facta est res illa materia necessaria virtutis obedientiæ: mortale autem est agere contra materiam necessariā alicuius virtutis, veluti cum prælatus præcipit diem festū agere alicuius sancti, aut vigiliam ieiunare de nouo: nam ante præceptum nullum erat peccatum, postea vero mortale peccatum est.

33 Ex quibus rectè infertur ad nostrum dropositum, vt quamuis esset res leuis clericos interesse huiusmodi spectaculis taurorum, attamen propter inobedientiam præcepti superioris, & contrauentionem pœnæ excommunicationis impositæ contrarium facientibus, peccabunt mortaliter: & cum summus Pontifex prius disposuerit materiam, eamque aptam fecerit existimando grauem, vt pro ea tamquam pro mortali culpa contraueniens excommunicari posit, sicque postea in decisione sub pœna excommuni-

communicationis id prohibuerit, remanet res proculdubio contra clericos in hoc articulo, vt mortaliter peccent contrà facientes.

Præmaximè, quia quoties superior motus aliqua iusta causa aliquid præcipit, vel prohibet faciendum, licet illud in se ante præceptum non sit culpa mortalis, nec venialis, attamen aliqua rationabili causa motus id præcepit vel prohibuit sub pœna excommunicationis, tunc etsi excommunicatio non cadat super culpa ante preceptum mortali, attamen quum iam sit facta materia præcepti, eo ipso fit materia necessaria alicuius virtutis, cum antea non esset, & ideò contraueniens ex inobedientia peccabit mortaliter: & in terminis hanc nostram sententiam principalem, quamuis eam non ita fundet, sed simpliciter in pœna excommunicationis imposita, alijsque leuibus rationibus, probauit post dict. Motum proprium Pij V. F. Ludouic. Lopez in suo instructor. conscientiæ. 2. part. capit. 32. colum. 235. *& Petrus à Nauar. lib. 2. de restitut. cap. 3. num. 302. cum seqq. & ante eum D. Spino in suo specul. testamen. glos. 2. num. 28. & 29.*

Non obstant modò adducta pro cõtraria parte, quia primũ de leui materia iam cessat, quandoquidem Summus Pontifex Pius Quintus eam grauem, atque ad pœnam excommunicationis imponendam sufficientem esse declarauit, atq; iudicauit, vt est prædictum.

Non etiam obest, quòd clerici communiter interesse soleant prædictis spectaculis, & sic quòd tolerantia videatur eos excusare: nam respondeo, non inde consequi, esse licitum, cum sit expresè prohibitum: nam ità etiã videmus, furta, adulteria, fornicationem, homicidia, & alia similia esse tam iure diuino quàm positiuo prohibita, & nihilominus sæpissimè perpetrantur. Prætereà frequenter vbique clerici puniuntur ob id, quod taurorum agitationi intersint: ergo quãuis quandoque non puniantur, non ob id censetur eidem motui proprio derogatum, nec tacita dissimulatio inferiorum clericis quicquam prodest ad excusationem obseruantiæ præcepti superioris & peccati mortalis, quod ob violationem præcepti eiusdem incurrunt: nec etiam possunt allegare, quòd dict. Motus proprius non fuerit receptus, contrariũ siquidem est verius, quandoquidem fuit receptus, estque iam diu consuetudine obseruatus, & virtute eius plurimi clerici eidem contrauenientes sunt puniti, atque quotidie vbique puniuntur, quoties iudici denuntiatur: nec quòd clerici videant agitationes taurorum absque scãdalo quid præstat, scandalum enim si adsit, augebit peccatum, quòd si deficiat, remanebit peccatũ mortale, quod ex inobedientia præcepti pœnalis excommu-
34 nicationis committitur, * vt est prædictum: imò si occultè mutatis vestibus, facieque tecta clericus intersit taurorum agitationi, maiorem causam præbebit scandali illis qui eum agnouerint, grauiusque peccabit, quòd non solum agat contra hoc præceptum, sed quòd etiam se personare ausus est contra canonum præcepta, & rarò adeo occultè hoc fit, nec fieri potest, quin pluribus innotescat: tandem fit fraus legi iustæ, adhucque ratio finalis prohibitionis suprà expensa militat hoc casu: peccabunt igitur clerici mortaliter agitationi taurorum hoc etiam modo interessentes. Nõ obstat deniq; illud de lege & politia humana, quę numquam ob leuem culpam obligat ad mortẽ corporalem, ergo nec spiritualis: quoniam hic non adest leuis culpa, sed grauis, vt superius deduximus: ex quo etiam diluitur vltimum, quod pro priori parte fuit adductum fundamentum ex doctrin. Ricar. de S. Victore, circa distinctionẽ peccati mortalis à veniali, quandoquidem in proposito constat ex verbis præceptiuis & adiectione pœnæ excommunicationis de intentione legislatoris volentis obligare trãsgressores ad culpam mortalem, vt suprà probauimus sufficienter.

35 Præterea illa distinctio Ricar. nõ est vsquequaq; tuta nec certa, alij enim aliter in hoc distinguũt, prout facit Sylu. in sum.

verb. peccatum. n. 3. & cæteri Summistæ. Quinimo periculosum est decidere, quòd quid tale sit in particulari peccatū mortale, necne, si authoritas expressa ad id nō adsit, vt ex S. Thom. in quodlib. 9. artic. 5. & Maior. in 4. dist. 15. q. 6. colum. 5. refert Nauar. in Manual. Hispan. c. 27. nu. 269. Remanet igitur ex supradictis satis probata nostra hęc secunda & tenēda sententia, quòd clerici interessentes taurorū agitationibus in circo vel in foro, quamuis honestè & in loco tuto atque sine scandalo, peccent mortaliter, & ita resoluimus, atq; definiuimus omnes Theologi, & Canonistæ huius admodum illustris, atque antiquissimi Capituli Ecclesiastici Ciuitatens. ad instantiam & requisitionē eiusdem Capituli, pro rescribendo epistolæ Capituli Placentini, quę ad nos fuit delata cōsultationis super hoc dubio: & ita responsum esse à maiori parte Doctorū vniuersitatis Salmātinæ mihi renūtiauit illustrissimus illius ciuitatis Præsul Dominus Hieronymus Manrique.

Hæc cum ęquo animo & veritate duce scripta essent, ita hodie approbata sunt à Sanctissimo D. N. D. Sixto Quinto, summo Pontifice. Breui suo præfato Illustrissimo Præsuli Salman. directo in hunc modum: Venerabili fratri Episcopi Salmantic. Sixtus Papa V. Venerabilis frater, salutem & Apostolicam benedictionem.

36 Nuper siquidem ad nostram notitiā peruenit, quòd alias postquàm felic. recordat. Pius Papa V. prædecessor noster, sua perpetuo valitura constitutione spectacula & ludos taurorum prohibuerit, ac tam laicis, quàm clericis secularibus, & quorumuis ordinū regularibus, ne eisdem spectaculis, & ludis interessent, sub certis inibi contentis pœnis interdixerat; & deinde piæ memoriæ Gregorius PP. XIII. etiam prædecessor noster, per quasdam suas desuper confectas literas, prædictam constitutionem & pœnas in ea contentas, clericos tam sęculares quā regulares, non tamen laicos, & milites quarumq; militiarū sacris ordinibus non initiatos comprehendere declarauerat, prout in constitutione ac literis prædictis plenius continetur, nonnulli vniuersitatis studij generalis Salmantin. præceptores, tum sacræ Theologiæ, tum Iuris ciuilis professores, non solum agitationibus taurorum, & spectaculis prædictis se ostentare non verentur, sed etiam clericos in sacris ordinibus constitutos, dum agitationibus, & spectaculis prædictis contra præd. constitutionem intersunt, nullum reatum committere, sed licitè illis adesse posse asserunt, atque publicè in suis lectionibus docent: vnde multi tuæ diœcesis clerici contra constitutionem, & literas præd. licet à te super illarum obseruatione, etiam propositis edictis requisiti, atque coacti fuerint, eisdem ludis interesse non desistunt. Nos vt Romanorum Pontificum præcepta, prout decet, inuiolabiliter obseruentur, prouidere volentes, fraternitati tuæ, etiam tamquam nostro & Sedis Apostolicæ delegato liberam facultatem atque authoritatem tribuimus, vt tam præd. præceptores ne aliquid contra constitutionem, & literas prædictas, docere, seu asserere, quā quoscumq; clericos in eiusdem Greg. prędecessoris literis comprehensos, ludis, seu agitationibus, ac spectaculis prædictis aliquo modo interesse audeant, seu præsumant, Apostolica authoritate monendi, ac illis præcipiendi atq; mandandi, necnon contra inobediētes, cuiuscumq; qualitatis fuerint, ipsis prius etiam per edictum publicū, constito summariè & extraiudicialiter de nō tuto accessu, citatis, ac vt pareāt sub sententijs & cēsuris Ecclesiasticis, etiā pecuniarijs pœnis moderandis & applicādis, requisitis, ad incursus censurarum & pœnarum huiusmodi declarationem, & executionē, omnibus & quibuscumque necessarijs & opportunis tibi visis remedijs procedendi, & quicquid decreueris, & mandaueris exequendi, ac totali executioni vsque ad omnimodam paritionem demandandi, omni & quacumque appellatione ac recursu & reclamatione postpositis: inuocato etiā ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachij sęcularis, non obstantibus constitutionibus & ordinationibus Aposto-

Apostolicis, ac dictæ vniuersitatis statutis & consuetudinibus, etiam ab immemorabili tempore pacifice obseruatis, ac iuramento, confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis, priuilegijs quoque, indultis, & literis Apostolicis contra præmissa concessis, approbatis & innouatis, &c. Datum Romæ apud sanctum Petrum, sub annulo Piscatoris, die 14. Aprilis 1586. Pontificatus nostri anno primo.

Deinde 17. die mẽsis Iunij eiusdẽ anni, idem Hieronymus Salmant. suum publicum edictum & monitorium iuxta tenorem d. Breuis Apostolici, ac cum eius insertione, decreuit tãquam Ordinarius, & etiam tamquam Delegatus Apostolicus, aduersus omnes & quaslibet personas Ecclesiasticas, quibus præd. literis ac mãdatis Apostolicis Pij V. & Gregorij XIII. prohibitum existit spectaculis & ludis taurorum adesse, ne ipsis intersint, & in omnibus adimpleant, atque obseruẽt easdem prohibitiones & constitutiones Apostolicas sub pœna excommunicationis maioris, & alijs condignis pro modo culpæ. Insuper & omnibus lectoribus & cathedraticis eiusdem vniuersitatis, tam laicis, quàm clericis secularibus, & regularibus ne in posterũ dicant, vel doceant prædict. clericos posse assistere prædict. spectaculis, videreq́ue ludos taurorũ sine reatu peccati, nullo modo, nec forma, nec aliqua cautela: quòd si id docuerint, cõsuluerint, vel aliquo modo publicauerint id emendent ac declarent, ita vt huiusmodi perniciosa opinio penitus à republica eradicetur sub prædictis pœnis, absolutionem præd. censurarum sibi, vel superiori suo reseruauit.

37 Ex quo nouissimo breui Apostolico plura notabilia colliguntur. Primò, iam hodie non esse dubitandum de obseruantia Motuum propriorum Pij Quinti, ac Gregorij XIII. Summorum Pontific. super agitatione taurorum latorũ, sed omnino esse obseruandos, non admissa tacita tolerantia, nec consuetudine in contrarium.

38 Secundò, clericis cõprehensis in dictis literis Apostolicis nullo modo licere interesse prædictis ludis, & agitationibus taurorum: quo fit, nec sine scandalo, etiã mutatis vestibus, publicè, nec secreto, nec alio quouis modo id eis licere.

39 Tertio, nulli præceptori licere aliquid docere vel asserere contra constitutionem & literas prædict. Apostolicas, quo fit, vt nullo modo licitum hodie sit eisdem dicere, licitè vel sine peccato, clericos posse interesse taurorum agitationibus, dũmodo sine scandalo adsint. Quinimo cum non debeant aliquid dicere contra præfatam constitutionem, consequitur debere fateri, peccare mortaliter clericos contra ipsius prohibitionẽ taurorum agitationibus interessentes, cum ex contrario sequeretur inultam esse prædictam constitutionem, comminantem grauissimam pœnam pro leui culpa: tum etiam, quia si aliud dicerent, aliquid docerent vel assererent cõtra eamdem; quod est prohibitum: tum, quia cum tam grauis pœna sententiæ excommunicationis maioris sit imposita, quamuis non ipso facto incurrenda, clericis contrarium facientibus, & prætereà inobedientia tam iusti mandati superioris supremi interueniat, nullo modo fas erit dicere contrauenientes mortaliter non peccare.

40 Quartò, præfatum Hieronym. Episcopũ Salmant. rectè procedere posse iuxta tenorẽ Breuis aduersus clericos & præceptores aliquid contra præfatam cõstitutionẽ & literas Apostolicas facientes, docentes, vel asserẽtes respectiuè, præmissa monitione, quã suo edicto generali præfato promulgauit.

41 Quintò addo, dict. Breue Apostolicum minimè sustulisse alijs Ordinarijs in suis diœcesibus facultatem & authoritatem procedendi contra clericos prædict. agitationibus, & ludis taurorum interessentes à Pio V. sua constitutione concessam, quinimo eam confirmat, atque obseruari vult, vt constat ex illis verbis: Nos vt Romanorum Pontificum præcepta, prout decet, inuiolabiliter obseruentur, prouidere volentes, &c. & vt

melius obseruetur, committit Episcopo Salmant. vt monitis prius præceptoribus, ne aliquid contra præfatam constitutionem & literas Apostolicas docere, vel asserere præsumant, & clericis, ne eisdem ludis, & agitationibus taurorum aliquo modo intersint, aduersus inobedientes sub sententijs, & censuris Ecclesiasticis, etiam pecuniarijs pœnis moderandis & applicandis, procedat, &c. Quo fit vt singuli Ordinarij in suis diœcesibus vigore facultatis sibi concessæ à Pio V. & Gregor. XIII. possint aduersus clericos præd. spectaculis taurorũ quoquomodo interessentes, comprehensos in literis Apostolicis eorumdẽ Pontificum, procedere, imò ad id teneri, vt tam sancta, & salubria animabus fideliũ præcepta superiorũ exequantur: præmittere tamen deberent generale edictum monitorium in valuis Ecclesiæ Cathedralis affigendum, vt nunc præcepit Summus Pontifex Sixtus Episcopo Salmant. in præfato suo Breui, quo ipse Episcopus vsus fuit, vt deinceps omnes clerici à similibus spectaculis præcaueant.

42 Posset tamen moderari superior nostra principalis sententia, quoties clerici existentes in suis domibus, vel in alijs circũuicinis, vel etiam in callibus eiusdem vicinitatis, vel in suis Ecclesijs, vel alibi extra forum vel circum vbi tauri agitãtur, illac contingit tauros transire, tunc enim eos videndo non existimo peccare mortaliter, quia non sunt inobedientes, neo contraueniunt Motui proprio de hac re agenti, alio tamẽ casu & loco, quàm hoc prohibente clericos agitationibus taurorum interesse, sicque propter hãc circũstantiam & qualitatem actus, quæ diuersum casum à prohibito constituit, constat transgressionis culpã, alioqui mortalem, non esse huiusmodi, & ideò non esse locum excommunicationi præfatæ, quæ non incurritur nisi ob culpam mortalem: hic autem casus est præter intentionem legislatoris: ergo non obligat ad culpam mortalem, ex supradictis in versic. nec etiam præstabit dicere, num. 29. nisi ipsi clerici per calles ex proposito tauros agitarent, & consultò illic ob id interessent, vt viderent eos ab alijs agitari, tunc enim ratione scandali & periculi, cui se exponunt, peccarent mortaliter.

43 Quinimo si clericus habeat domum suæ habitationis in foro, vel in circo vbi tauri agitantur, etiam si semel, atque iterum vel pluries domo sua reclusus casu videat taurum agitari, dummodò ex proposito & cum mora id non fiat, sed potius ex negligentia quadam, non peccabit mortaliter, quia iure suo vtitur domi existendo, nec tenetur illic oculos claudere, aut in occulto & abscondito se reponere, ne omnino cuspides tauri videat: quamuis melius faceret si ab illius cubiculi ingressu, quo fenestræ in foro vel circo, quo tauri agitantur, exeunt, se illo tẽpore abstineat. Hæc sic dicta fore vellem, vt nullo modo, vel in minimo, aliquid asserere vel docere videar contra præfatam constitutionem & literas Apostolicas, eo enim sum libentissimo animo, vt in omnibus eisdem pareant, atque Sedis Apostolicæ mandatis obtemperem, quibus semper deditissimus fui, & ero, tamquam filius obedientiæ; quòd si in aliquo forsan superiores nostræ moderationes contrariæ prædictis literis Apostolicis sunt, vel aliquo tempore esse apparuerint, eas statim reuoco, vt ac si non dicta fuissent, habeantur.

44 * Post huius operis primam editionem sanctissimus D.N. Clemens Papa VIII. hanc, quæ sequitur, fecit declarationem.

Clemens Papa VIII. Ad futuram rei memoriam. Suscepti muneris ratio postulat, vt quæ à Romanis Põtificibus prędecessoribus nostris ad animarum salutem piè ac prudenter statuta fuerãt, cum ad illarum perniciem aliquo pacto redundasse constiterit, de his pro locorum ac temporum conditione, vt decet immutandis, matura consultatione adhibita cogitemus. Prisca siquidem illa consuetudo, qua varia ludorum genera statis anni temporibus ad publicam lætitiã populo spectanda proponebantur, in diuersis quoque Christiani nominis prouintijs olim vsurpabatur, quorum illi inter-

inter præcipuos erant, in quibus armati milites cum feris beſtijs ad vitium, & audaciæ oſtentationem congrediebantur. Quod in Hiſpaniarum ſanè Regnis, vbi taurorum agitationes fieri conſueuerāt, adeò receptum fuerat, vt ad illarum ſpectacula omnium ferè ordinum homines conuenirent. Quoniam verò felic. record. Pius Papa V. prædeceſſor noſter ex eiuſmodi congreſsibus, & ſpectaculis, non modò corporum, ſed animarum pericula frequenter oriri acceperat, de ſalute gregis Dominici ſollicitus, vt illis quantum cum Domino poterat, occurrere perpetua ſua conſtitutione omnibus & ſingulis Principibus Chriſtianis, alijſque perſonis in eadem conſtitutione tunc expreſsis, ſub excommunicationis, & anathematis pœnis, ipſo facto incurrendis prohibuerat, ne in ſuis prouincijs, terris, oppidis, ac locis, huiuſmodi ſpectacula, vbi tauri, & aliæ feræ agitabantur, fieri permitterēt; militibus quoque, cæteriſque perſonis alijs, ne cum ijs congrederentur, interdixerat, & ſi in cōgreſſu occumberent, vt Eccleſiaſtica ſepultura carerent, ſanciuerat. Clericis demùm, tam regularibus, quàm ſæcularibus, beneficia Eccleſiaſtica obtinētibus, vel in ſacris ordinibus conſtitutis, ſub excommunicationis pœna, ne eiſdem ſpectaculis intereſſent, ſimiliter vetuerat. Et deinde piæ memor. Gregorius Papa XIII. & prædeceſſor noſter, chariſsimi in Chriſto filij noſtri Philippi, Hiſpaniarū Regis Catholici, qui regnorum ſuorum vtilitate, quæ ex ea taurorum agitatione prouenire ſolita erat, motus id ſibi ſupplicari fecerat, precibus inclinatus, excommunicationis, anathematis, aliarumque Eccleſiaſticarum ſententiarum, & cenſurarū in ipſius Pij prædeceſſoris conſtitutione contentas pœnas in eiſdem Hiſpaniarum regnis, quoad laicos & fratres milites tantùm, quarumcūque militiarum, & præceptorias, ac beneficia ipſarum multarū pro tempore obtinen. modò dicti fratres milites, ſacris ordinibus initiati non eſſent, & agitationes taurorū feſtis diebus non fierēt, & per eos, ad quos ſpectabat, prouideretur, ne inde alicuius mors, quoad fieri poſſet, ſequeretur abſtulerat, & amouerat, aliaq; circa præmiſſa neceſſaria, & opportuna ſtatuerat, & decreuerat, ſicuti in ſingulis literis dictorum prædeceſſorum, quarum tenores præſentibus pro expreſsis haberi volumus, Calend. Nouembris Pontificatus ſui anno ſecundo, necnon vigeſimaquinta menſis Auguſti, anni M. D. LXXV. Pontificatus item ſui anno quarto, expeditis latiùs continetur. Cæterum, quia, ſicut idem Philippus Rex nobis, & per literas, & per dilectum filium nobilem virum Antonium, Sueſſæ Ducem, ſuum apud nos Oratorem, nuper expoſuit, vſu compertum fuit, pœnas in eiſdem Pij prædeceſſoris literis expreſſas, graues quidem illas, & timendas, nondum tamen (quod ſanè optandum fuerat) præfatos congreſſus & ſpectacula in eiſdem regnis Hiſpaniarum ſuſtuliſſe, tum propter antiquum eius gentis morem, quo milites, tum equites, tum pedites, ita cōgredientes ad bellica munera acriores redduntur; tum ob inſita, quaſi à natura vniuerſis eius regionibus hominibus eorumdem congreſſuum, & ſpectaculorum cupiditatem, qua adeò tenentur, vt niſi vi maxima ab illis arceri poſsint: & cum, ſicut eadem expoſitio ſubiungebat, quàmplurimi in eiſdem Hiſpaniarum Regnis in cenſuras & pœnas præfatas inciderint, in eaſque paſsim incidant, & ob id grauiora, quàm anteà peccata, ſuadēte humani generis hoſte, ibidem perpetrentur, ita vt quæ ad medellam & ſalutem parata fuerant, in duriorem morbum cōuerſa, ad perniciem inualeſcant: idcirco idem Philippus Rex nobis ſupplicari fecit, vt in præmiſsis prouidere ex benignitate Apoſtolica dignaremur. Nos conſiderantes, pœnas omnes, excommunicationis præſertim & anathematis, ſalutares eſſe debere, quòd eo conſilio adhibendæ ſint, vt omnes illarum timore perterriti, eas res, quæ prohibentur, omninò euitent: & animaduertentes, commemoratas cen-

suras, & pœnas, parum in dictis Hispaniarum Regnis hactenus profecisse, atque hoc tempore non solùm animabus non mederi, sed plurimum obesse, quinimò materiam scandali plerisque afferre, his sanè malis, ac periculis pro debito pastoralis officij, quantum cum Domino possumus, occurrere cupientes, authoritate Apostolica tenore præsentium excommunicationis, atque anathematis, cæterasque pœnas in dictis literis contentas, quoad omnes in illis expressos, in regnis Hispaniarum dumtaxat, monachis, & fratribus mendicantibus, cæterisque cuiuscumque Ordinis, & instituti regularibus exceptis, tollimus, & amouemus, easdemque Pij prædecessoris literas ad terminos iuris communis, cui per præsentes non intendimus in aliquo derogare, perpetuò reducimus, ac restituimus, reductasque, & restitutas esse decernimus, & declaramus, non obstantibus præmissis, necnon cæteris constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, alijsque contrarijs quibuscumque. Volumus autem, vt huiusmodi taurorum agitationes in eisdem Hispaniarum regnis festis diebus non fiant, & per eos, ad quos spectat, prouideatur, ne inde alicuius mors, quoad fieri poterit, sequatur. Clericos verò sæculares, beneficia Ecclesiastica obtinentes, vel in sacris ordinibus, seu in Ecclesiastica dignitate constitutos, in dictis Hispaniarum regnis existentes, per præsentes monemus, & hortamur in Domino, ne paterna hac nostra, & Sedis Apostolicæ benignitate abutantur, sed memores muneris & vocationis suæ, eam vtriusque rationem habeant, vt nihil quod à propria dignitate, & à sua cæterorumque salute alienum existimetur, vllo vnquam loco admisisse arguantur. Datum Romæ, apud sanctum Petrum, sub annulo Piscatoris, die decimatertia Ianuarij, millesimo, quingentesimo nonagesimo sexto, Pontificatus nostri anno quarto.

Locus * annuli Piscatoris.

M. Vestrius Barbanius. *

SVMMARIVM.

1 *Locatio rerum Ecclesiæ vltra triennium est probibita sub varijs pœnis per Paulum Venetum Pontificem maximum.*

2 *Lex ad hoc vt valeat, atq; liget, necessariũ est, vt ab initio fuerit recepta.*

3 *Legem tũc dicitur non fuisse receptã, quando Principe sciente per aliquos actus cõtrarios excluditur, eo autem ignorante, vbi per decennium lex negligitur, nec vllo pacto admissa fuerit.*

4 *Extrauagans, ambitiosè, de rebus Eccles. nõ alienan. Pauli Veneti est seruanda, vbi fuit à principio recepta.*

5 *Iure antiquo res Ecclesiæ ad modicũ tempus, hoc est, intra decenniũ, locari poterãt.*

6 *Extrauagans, ambitiosè, de rebus Ecclesiæ alienandis, an sit in vsu, & num. 7.*

8 *Apud Hispanos dubiũ est, an præd. extrauaganti sit derogatum, quandoque enim admissa est, quando neglecta.*

9 *Standũ est in hoc consuetudini loci, siue prouintiæ, vt in quibus locis ipsa extrauagans recepta sit, & quoad id, in quo recepta fuerit seruetur: in alijs verò partibus, vbi ipsa in totum, vel in parte recepta nõ fuerit, vel contrarium obseruatum, obseruantiæ huiusmodi, & legitimæ consuetudini stetur.*

10 *Legitima consuetudo in proſito erit quadragenaria, cum suis requisitis.*

11 *Ciuitates, & à tẽpore immemoriali prædia, & fundi mẽsæ Capitularis, atq; fabricæ eiusdem Ecclesiæ, ad nouem annos locantur.*

12 *Idem in Caurienſi ciuitate.*

13 *Fundi & res Ecclesiæ, si eius sint cõditionis, vt ex eisdem quolibet triennio vnicus tãtũm fructus percipiatur, poterunt in nouem annos locari.*

14 *Extrauagans præd. an habeat locum, & procedat non solùm in bonis Ecclesiarũ, sed etiam in locatione fructuum, siue redituum beneficiorum: & nu. 15.*

16 *Beneficia sunt bona Ecclesiastica.*

CAP. OCTAVVM.

Extrauagans, ambitiosè, de rebus Ecclesiæ non alienandis, inter

ter extrauagantes communes declaratur.

1 PAulus Venetus Papa secundus, anno Domini 1468. Calend. Martij, omn nò prohibuit locationem & conductionem rerum Ecclesiæ vltra triennium, varijs adscriptis pœnis, & inter eas annullationis actus, & excommunicationis censura, tam in alienantē, quàm in recipientem, vt in præfata extrauagant. continetur.

2 Sæpè tamen vidi in praxi dubitari, an fuerit recepta. vel si fuit recepta, an dein de contraria fuerit consuetudine sublata: necessariū namque est ad hoc, vt lex valeat, quod ab initionio, recipiatur, aliàs nullam vim obtinet, vt in cap. in istis. §. leges. 4. distinct. vbi Dominicus notat leges à Principe dari ea conditione, & intentione, vt non aliter obligent, quàm si fuerint à Republica receptæ: ad idem l. de quibus. ff. de legibus. glossa in capitulo. 1. de tregua, & pace, & in l. rem non nouam. §. patroni. C. de iudic. tradit bene Siluester in Summa, verb. lex numero 6. per totum. est communis secūdum Didacum Couar. libro 2. variarum resolut. cap. 16. num. 6. in versic. quinto sunt, &c. sic itaque videmus quàmplures leges huius regni non esse in vsu, imò contrarium in praxi esse introductum, quia ab initio non fuerunt receptæ à subditis: quamuis enim lex semper sit in viridi obseruantia, vt. in l. Arriani. C. de hæret. & Manichæ. attamen hoc fallit, si ab initio non fuerit recepta, per supradicta.

3 Quatenus autem attinet, nostram extrauagantem, vbicumque non fuerit recepta, manifestum est non esse seruandam: & tunc dicitur legem nō fuisse receptam, quando, Principe sciente per aliquot actus cōtrarios excluditur, eo autem ignorante, vbi per decennium lex negligitur, nec vllo pacto * admissa fuerit. secundum Imol. & Felin. num. 13. in dict. cap. 1. de tregua, & pace. & Iass. in dicto. §. patroni. quos refert, & sequitur Couarruuias vbi suprà, & in terminis dictæ extrauagant. eam esse seruādam, vbi

4 fuit à principio recepta, sicut in ciuitate & diœcesi Florentina, tenet Anton. de Petr. in tractatu de iurisd. Episcop. cap. 2. volum. 2. tract. num. 10. & sequent. folio 201. Testatur tamen in multis locis, præcipuè in diœcesi Imolensi, & alibi, à principio nō fuisse receptam vt ius scriptum: idē, quòd liget omnes, si vsu recepta sit, affirmat Albert. Troci. de vero & perfect. cleric. cap. 50. libr. 2. num. 9. volum. 2. tract. diuers. Doct. fol. 254. At in proposito non constat, quòd recepta nō fuerit: quinimò contrarium præsumendum est, cum sit lex iusta, & pro maiori parte recepta, vt ex infra allegandis pa-

5 tebit. ¶ Vnde recurrendum est ad alterum asylum, an postquā fuerit recepta, contraria consuetudine sit sublata, ita vt in hoc antiquum ius sit seruandum, nempè cap. nulli. de rebus ecclesi. non alien. Clement. 1. eodem titul. vbi res ecclesiæ locari non possunt ad longum tempus, sed ad modicum, hoc est, intra decenniū, vt ibi notant gloss. & Doct. Couarruu. latè dicto cap. 16. nume. 1. quinimò Concil. Trident. irritat locationes rerum Ecclesiæ ad longum tempus factas, vt patet in sessio. 25. cap. 11.

6 Qua in re Bertha. in tract. de Episcop. 36. quæst. volum. 2. tract. diuers. Doct. folio 178. num. 109. in fin. inquit, quòd præfata constitutio vbique seruatur, & esse in obseruantia testatur Auend. lib. 1. capit. 4. præto. num. 40. dicens, quòd quotidie emanant literæ Apostolicæ de ea mentionem facientes, & de eius obseruantia monentes, & aliàs, quibus idem derogatur: ergo si non esset admissa, non esset necessarium eidem derogare: argument. l. decem. ff. de verbor. obligat. & cap. ad dissoluendum. de desponsat. im-
* pub. † & eam fuisse vsu receptam, & obseruari, affirmat Petrus Benint. decis. 13. nu. 9. & eum referens Beccius consil. 92. num. 11. lib. 1. dicens, se vidisse obseruari in Senatu Montisferrati. *

7 Rursus, Siluester in sua Summa. verb. alienatio. numero 15. inquit, non esse moribus vtentiū receptam. Idem in aliquibus testatur idem Siluestr. verb. excōmunicatio-

nicatio.7.nu.83.& de eius valore & obseruantia videtur dubitare Trocius de professio.cleric.cap.50. in fine.& Caieta. in sua Summa.cap.75.de excommunicatione, ad finem. inquit, Notãdum, quòd hæc decretalis non est recepta vbique, & quòd alicubi videtur recepta non taliter,sed quoad aliquid, ideò vbi non est recepta, & similiter quantum ad illud,in quo alicubi non est recepta, neminem damnes, eo quòd nisi consensu vtentiũ lex fuerit firmata,pro non lege habetur: admonet igitur cautum debere esse cõfessarium,vt sciat cõsuetudinem patriæ, quoad hoc, & quòd illam sciet à curia Episcopi: quæ dicta Caietani refert & sequitur Summa Armil. aurea in sum. verb. excommunicatio. 62. & verb. locatio.nume.5.& Nauarr.in Manual. Latino,cap.27.num. 150. addens, quòd idẽ eadem ratione debet perpendere iudex fori exterioris, & credit nullibi esse omninò receptam: quia in nullo loco est vsu recepta priuatio beneficiorum, de qua in dict. extrauagant.& quòd in Lusitania non videtur recepta, quoad locationem in solos tres annos, quia passim videt fieri locationes in quatuor: at verò in Salmantica affirmat, iam pridẽ ipsum tulisse sententiam ex probatis coram se irritam,& nullam fuisse quãdam locationem in plures quàm in tres annos factam: clericum autem,qui eam fecit, non debuisse iudicari excommunicatum,iuxta antiquum ius. c. 1. ne prælat.vic. suas. nec per consequens irregularem,eo quòd celebrasset post illam locationem absq; absolutione: sicque credit in paucis locis esse receptam quoad pœnas extrinsecas, & in multis quoad dispositionem principalem, & pœnam intrinsecam nullitatis alienationis, & locationis factæ in plures quàm in tres annos: idem etiam in effectu affirmat D. Episcopus Sarmient. in suo libro de reddit. Eccles.1.part. cap. 2. num.20. cũ Caiet.& Siluest. vbi supra, quos ibi referens, inquit, quòd illa constitutio extrauagans non vbique recepta est, ideò excommunicatio cessat in loco, vbi non constat fuisse expresè receptam: quod & testatur Antonius à Cordub. in sua Summa *de casos de conciencia*.quæst.103. addens, quod in Archiepiscopatu Toletan. valet dicta constitutio, quantum ad irritationem contractuum locationum vltrà triennium, & quòd hanc practicã sequũtur visitatores. Idem refert, & sequitur nouissimè Fr. Ludouicus Lopez in suo instructor. conscientiæ. 2. parte. cap.49. Ordines tamen mendicantium vltrà triennium possunt locare sua prædia,cum licentia suorum prouincialium, vt in compendio suorum priuileg. vulgò,mare magnum, continetur in tit.de locatione, vt referunt Auend. & Anto. à Cordub. vbi suprà, cuius priuilegij tenor videndus,& attendẽdus est, cum casus contigerit, vt obseruetur ad vnguem.

8 Hac igitur diuersitate, atque consuetudinum varietate attenta, rectè, ac verissimè docet Couarruuias vbi suprà, apud Hispanos dubium esse, an prędictæ extrauaganti, ambitiosæ, sit derogatum: vidit etenim sæpè eam adduci,& tractari in aliquot controuersijs, & quandoque admissam, quandoque neglectam fuisse, ac proinde iudicis examinationi hoc dimittit.

In summa quæstio est de facto, non verò de iure,quia hoc certissimũ est, nempè non valere locationem rerum Ecclesiæ vltrà triennium, vt in dict. extrauag. illud verò dubium, atque incertum est, in quibus nempè locis recepta ipsa sit, & quoad quid,in quibus verò non: quare nihil aliud affirmare possum post longum laborem, atque relationem tantorum virorum, * nisi quod ipsi resoluunt,

9 nempè standum esse in hoc consuetudini loci, siue prouinciæ, vt in quibus locis ipsa extrauagans recepta sit, & quoad id, in quo recepta fuerit,seruetur: in alijs verò partibus, vbi ipsa in totum, vel in parte recepta non fuerit,vel contrarium legitima cõsuetudine in iudicio probata obseruatum, hic obseruantiæ, atque legitimæ consuetudini stetur. Varietas autem facti & cõsuetudinis, vt colligo ex supradictis authoribus, magis ac potius consi-

consistit in nullitate, vel validitate locationis rerum Ecclesiæ vltrà trienniū, quam in censura excommunicationis, cæterisque pœnis: nam quoad eas certiùs est non esse in vsu, in maiori parte horum regnorum dict. extrauag. itaque contrauenientes excommunicationem, nec cæteras pœnas incurrunt, ac proinde nec irregularitatem celebrando absque absolutione: quia cum pœnæ sint odiosæ, eas vsus nō recepit: at verò quāuis quoad nullitatem contractuum locationum vltrà triennium diuersitas locorum esse videatur, frequentius tamen admissum videtur, vt recepta fit ipsa extrauagans, prout in dubio, alio non probato, admittenda est, ac iuxta eam iudicandum: vbi tamen legitimè probata fuerit consuetudo immemorialis, vel alia legitima in contrarium, seruanda erit, vt ex omnibus supradictis colligitur, & ex Roch. de Curt. in capit. fin. de consuet. fol. paruo. 51. column. 1. relato à nostris vbi suprà, quāuis ipse hoc apud eum nō inuenerim. † Et quòd huiusmodi locatio valeat, quando res est solita locari ad logum tempus, tenet Gratus consil. 96. num. 14. libr. 1. Parif. consil. 98. num. 7. libr. 4. prout eos refert & sequitur Beccius vbi suprà, num. 2. †

10 Dubium tamen est, quæ consuetudo dicatur legitima in proposito, vt eidem Paulinæ extrauag. iam receptæ derogatum sufficienter in proposito videatur? In hoc resoluo, legitimam esse illam consuetudinem, quæ quadraginta annorum continuorum spatio, & vltra cum suis cæteris requisitis præscripta, & confirmata fuerit, vt in c. fin. de consuet ita in terminis tenent Anton. de Petra, & Couarru. vbi suprà. ¶ Et in hoc episcopatu Ciuitatens. saltem in vrbe ipsa, quæ est

11 caput * totius diœcesis, video semper locari prædia & fundos huius almæ Ecclesiæ, tam mensæ Capitularis, quàm fabricæ ipsius Ecclesiæ, regulariter ad nouem annos, hocque inuiolabiliter obseruatur, & audio ita fuisse semper obseruatum, absque vllo dubio à tēpore immēmoriali, idemque esse in rebus aliarum Ecclesiarum huius ciuitatis, quod liquidissimo probari poterit: quare non dubito, hoc probato, hic locum non esse præfatæ Paulinæ decisioni, nec respectu pœnarum, nec ipsius principalis decisionis, quamuis non audierim, in iudicio deductam vnquam hic fuisse, nec super eo disceptatum: si ergo consuetudo legitimè præscripta aliquid potest in proposito, vt potest ex supradictis, cum ea quæ hic adest immemorialis sit, videtur omninò seruanda, probata in iudicio.

12 Et iuxta supradict. resolutionem respondi ad casum, de quo fui consultus de quadam locatione ad sex annos facta defensa cuiusdam capellaniæ episcopatus Cauriens. in iudicio deductum, ibi

31 enim * vt mihi renuntiatum fuit, eadem consuetudo immemorialis, quæ hic, pollet, ac viget. Præmaximè, quòd illa defensa consistebat præcipuè in cultura, & in tota præd. locatione sex annorum, bis tantùm rumpi debebat, duoque, non verò ampliores redditus pensionis frumenti domino reddendi erant: ergo ipsi nondum complebant vnam locationem trium fructuum, cum tamen vltra tres sit prohibita locatio, quo casu valet similis huic locatio, etiam si vltra tres annos fiat, dum tamen vltra tres fructus cōductor, nec locator, toto illo tempore recipiat ex natura rei, atque conditione, iuxta id quod rectè post alios in proposito deducit Couarruuias vbi suprà, in versic. tertio. extrauagans, resoluens eam esse intelligendam in rebus Ecclesiæ, quæ quotannis coluntur, vt ex eis fructus quolibet anno colligantur, alioqui si res Ecclesiæ eius sint cōditionis, vt ex eisdem quolibet triennio vnicus tantùm fructus percipiatur, poterunt in nouem annos locari: ergo cum in casu præmisso ad ipsum contigerit, locatioq; tantùm facta fuisset ad sex annos, valida erit, præmaximè attenta consuetudine immemoriali. d. episcopatus.

14 Superest modò, vt videamus, an cōsilii turio præfata Paulina (data ipsius obseruantia) loquatur atque procedat non solùm in rebus Ecclesiæ, vt hæc vltrà triennium

nium locari nō possint, sed etiam in fructibus beneficiorum? Verbigratia: Prælatus, canonicus, vel alius beneficiatus, an possit fructus suæ dignitatis, prebendæ, vel beneficij vltra triennium locare, ad vitam nempè, vel ad modicum tempus, hoc est, intra decennium: & hoc eis licere videtur. Primò, quoniam dict. extrauagans loquitur tantùm in locatione rerum Ecclesiæ vltra triennium, vt constat ibi, Bonorum ecclesiasticorum, iuncto text. ibi, Ecclesiarū euidenti vtilitate: non autem in locatione fructuum beneficiorum, qui locari possunt, vt in cap. querelam. ne prælat. vic. suas. & ibi Doct. Secundò, per text. in l. 9. titul. 17. part. 1. vbi expressim cauetur, prælatos, aliosque clericos posse locare fructus suorum Ecclesiarum, atque beneficiorū ad vitam: quia licet hi fructus proueniant ab spiritualibus, spiritualia ipsi nō sunt, & ibi Gregorius Lopez in gloss. *arrendar.* refert Abb. in dict. c. fin. ne prælati vices suas, notantem super gloss. 2. & est in numer. 4. rectorem Ecclesiæ posse locare fructus pro tempore vitæ suæ: & in terminis hāc partem videtur tenere Federicus de Senis consi. 123. & nominatim Didacus Couarru. dicto libr. 2. variarum resolut. capit. 16. nu. 6. ad fin. versic. sexto, dicens quosdam hoc opinari, & cū ea opinione ipse remanet: sed intrepidè hanc partē tenet, & probat Auendanus dict. lib. 1. cap. 4. prætor. num. 24. in versic. item quæ suprà dicta sunt.

15 Sed meo iudicio contraria sententia est verior, & tenenda, imò quòd etiā fructus beneficiorū nō possint vltra triennium locari, nec prælatus, siue alius beneficiatus possit ad vitam, ad longiusve tempus quàm triennium eos in firmam dare, & hoc per dictam extrauag. Paulinam rectè inspectam, quæ non solùm in bonis, & rebus Ecclesiæ loquitur, sed etiam in fructibus beneficiorum: agit enim in præfatione in princip. in bonis immobilibus, & pretiosis mobilibus Deo dicatis, ex quibus Ecclesiæ, monasteria, & pia loca reguntur, illustranturque, ac eorum ministri sibi alimoniam vendicāt: & posteà in decisione prohibet omnium rerum & bonorum ecclesiastico, rum alienationem, omneque pactum, per quod ipsorum dominium transfertur, concessionem, hypothecam, locationem, & conductionem vltra triennium, &c. His namque verbis non solùm bona proprij ipsarum ecclesiarum, quarum fructus in vtilitatem fabricarum conuertuntur, vltrà trienium prohibentur locari, sed etiam illa, ex quibus Ecclesiæ ipsæ, & pia loca reguntur, illustranturque, & eorum ministri sibi alimoniam vendicant: ergo fructus beneficiorum locari non possunt vltra triennium, omnia enim prædicta, bona sunt Ecclesiastica, atque de patrimonio Iesu Christi Domini nostri, Deoque dicata, post diuisionem tamen factam à Simplicio Summo Pontifice, circa annum Domini 470. quarta enim pars omnium fuit applicata fabricis Ecclesiarum pro ipsarum seruitio, vestibus & ornamentis, quarta etiam Episcopis, alia quarta ministris Ecclesiarum, reliqua pauperibus, vt resoluimus in nostro libr. 2. practi. quæstionū, quæst. 114. nu. 7. pag. 253.

Omnia igitur bona supradicta Ecclesiastica sunt nihilominus, & de his loquitur, text. ille in dict. extrauag. ambitiosè, his verbis, Omniū rerum & bonorum Ecclesiasticorum, &c. quia non exprimit, nec restringit Ecclesiarū, sed generaliùs ecclesiasticorum, vt vtraq; bona comprehendat: nam legis, siue constitutionis decisio debet intelligi ac declarari iuxta præfationem & proœmium, vt in l. fin. vbi communiter Docto. ff. de hæred. instit. cū similib. Verùm hoc expressiùs comprobatur ex eadem Paulina constitutione inferiùs in casibus exceptis in secunda exceptione, ibi, Ac de fructibus & bonis, quæ seruando seruari nō possunt, pro instantis temporis exigentia, &c. intelligendo eorumdem bonorum Ecclesiasticorum, de quibus suprà loquitur, qualia sunt præbendarum, & beneficiorum Ecclesiasticorum, vt infrà probatur. Exceptio igitur hæc firmat regulam in contrarium, vt in l.

nam

nam quod liquide cum simil. ff. de penulegat. nempè, vt quoties fructus, & bona vltra triennium seruari possint, non possint vltrà concedi, vel alienari: sed fructus beneficiorum percipiendi, imò, qui post triennium nasci debent, non est opus vt anteà alienentur, nec vlla tunc est temporis exigentia, vt alienentur antequam nascantur: ergo vltra triennium alienari, nec locari possunt: quinimò, nisi expressè in verbis præcedētibus extrauagantis, esset permissa locatio intra triennium, iuxta hanc solam exceptionem illa videretur prohibita, nisi tantū quoties seruando seruari non possent, pro instantis temporis necessitate: attamen cum iam ex præcedentibus indistinctè ad triennium licita sit concessio, locatio, & conductio bonorum Ecclesiasticorum, pro hoc triennij tempore valida, ac permissa erit, vltra verò non, etiā si sit fructuum beneficiorum, quandoquidem illi etiam, ac cætera bona, quæ seruando seruari non possunt, prohibentur alienari, nisi pro instantis temporis exigentia, quæ conseruatio, atque temporis exigentia in fructibus nondum natis, minimè vltra triennium extenditur, prout est notissimum. Quo fit, vt cū Ecclesia cathedralis, Collegiata, vel Archiepiscopalis habeat quamplurima bona immobilia fructifera mensæ, siue dignitatis Episcopalis, vel Archiepiscopalis, vel Abbatiæ, & præterea decimas, aliosque redditus Ecclesiasticos pro sustentatione prælati, ac tantæ dignitatis illustratione, necnon & alia bona separata, decimas etiam, & alios redditus Ecclesiasticos, pro mensa, & sustentatione Canonicorum, cæterorumque Ecclesiæ ministrorum, Prælatus huiusmodi, nec Capitulum, vel singulares personæ ipsius, poterunt fructus suæ prælatię, mensæve Capitularis, nec suarum præbēdarum in totum, vel pro parte, vltra triennium locare, cum hæc sint bona Ecclesiastica, iuraque spiritualia, & redditus Ecclesiastici, vt communiter nuncupantur: ergo vltra triennium locari non possunt, stante dicta Paulina, ipsiusque obseruantia, vbi contrarium non fuerit legitimè consuetudine præscriptum.

Idem est in cæteris Ecclesiarum parochialium, & aliarū beneficiatis, hi enim cum bonis & redditibus ecclesiasticis fruantur, eos vltra triennium, vel iure ipso postulante, locare minimè poterunt.

Pro quibus omnibus, vltra verba Paulinæ in idem expensa, facit, quia in proposito ante dict. extrauagantem, sicut bona Ecclesiasticá ad longum tempus locari erant prohibita, & permissa tantùm ad modicum tempus, ita etiam & fructus, & redditiuum venditiones, nisi ad modicum tempus, vt est text. expressus in Clemen. 1. in fine, de rebus Eccles. non alienan. Eadem igitur est ratio prohibitionis vltra tempus permissum, & permissionis intra idem tempus respectiuè locationis bonorum ecclesiasticorum, atque ipsorum reddituum, & fructuum: ergo idem ius in vtrisq; in proposito statuendum est: & in terminis nostris hanc sententiam ante nos expressè tenuit, ac probauit, quamuis breui sermone Boerius decisio. 224. num. 2. Nec Couarruuias allegatus pro cōtraria parte, eam intrepidè tenet, nec affirmat, sed asserit, quosdam id opinari: ipse autem licet cum ea opinione transire videatur, eam non audet, nec affirmare, nec damnare. Federicus autem de Senis dicto consil. 123. non agit in terminis dictæ Paulinæ, nec eam allegat: Dict. verò lex Partitæ 9 titulo 17. part. 1. pro priori parte allegata, & Gregorius Lopez ibidem cum Abb. non etiam obstare videntur, quoniam illa lex fuit condita multis annis, antequam sanciretur dicta constitutio: quod patet, quia liber legum Partitarum fuit inceptus anno Incarnationis Dominicæ 1251. vt in prologo eius exprimitur, & sic 217. prope annos, antequam dict. extrauagans ederetur: Abb. verò, & Gregorius huius Paulinæ non meminerunt: remanet solus pro contraria parte Auendanius, qui profectò nimia audacia, non verò ea moderatione, qua insignis Couar. ab ea relatus vtitur, eam affirmat, præcipuè

puè cum agat de re non euidenti, imò cum periculo contraueniendi Pontificiæ decisioni: & præterea supponit vnũ, quod maxima suspicione falsitatis non caret, nempè quòd beneficia licet sint de Ecclesia non tamen sunt bona Ecclesiastica, idque probare nititur argumentis minimè efficacibus. Contrarium siquidem est verius, & cõprobari potest * ex
16 latissimè traditis, ac digestis, quamuis in aliud propositum, à Doctissimis viris D. Nauar. & D. Francisco Sarmient. in suis libel. de reddit. Ecclesiast. & in Apologia eiusdem nominis ab eodem D. Nauar. composita; quis enim vmquam dubitauit, beneficia, eorumque bona esse Ecclesiastica? Profectò videtur absurdum cõtrarium asserere, nam quamuis in his clerici habeant solum vsumfructum, eorũ dominium, aut pertinet ad ipsam eorum Ecclesiam, aut ad ipsos in communi, ideò non possunt alienari, vt in titulo de rebus Eccles. non alienan. & alibi sæpissimè: sunt enim spiritualia, vt in dict. l. 9. titulo 17. part. 1. igitur nec locari vltra triennium, vt in dicta Paulina. Quòd si replices, esto, quòd bona ipsa ex quibus redditus proueniunt, vltra triennium locari non possint, quia sunt Ecclesiastica, quicquid dicat Auendañ. fructus tamen & redditus ipsorum clericis competentes, cum potiùs sint quid temporale, vt in d. l. 9. poterunt intra decenniũ, vel ad vitam locari, vt habet prima opinio: respondeo, nec hoc quidem licere, cum vtrumque comprehẽdatur in d. Paulina extrauag. & præterea cum nihil intersit, saltem in re, inter locationem bonorum ipsorum, vel redditus eorum, vtroque enim casu minimè alienantur bona ipsa in locatione intra decennium, vt in l. nõ solum. ff. locat. & nihilominus locatio præd. bonorum tantum est permissa intra triennium, non verò vltra: ergo & fructuum locatio eadẽ ratione, vt in dict. Clem. 1. in fin. de reb. Eccles. nõ alienan. vbi in proposito, bona ipsa, & fructus, atque redditus earumdem æquiparantur, vt ad modicum tempus locari possint: ergo hodie vltra triennium id fieri non poterit, cum ex dicta Paulina hac terminus sit huic negotio præfixus.

SVMMARIVM.

1 *Ordinati per simoniã, sunt suspẽsi ab executione suorum ordinũ, & electiones, & omnes aliæ prouisiones beneficiorũ, simoniacè factæ, sunt nullæ ipso iure, & prouisi non faciũt fructus suos, sed eos in foro conscientiæ tenẽtur restituere, & singuli ex supradictis, qui dando, vel recipiendo simoniam cõmittunt, itẽ & mediatores sunt excommunicati, & absolui non possunt, nisi à Romano Pontifice, præterquàm in mortis articulo.*

2 *An ad hoc vt superiora procedant, requiratur consummatio simoniæ conuentionalis ab vtraque parte, & nu. sequent.*

3 *Simoniacus de iure communi, regulariter priuari debet per sententiam.*

4 *Quando duo sunt à iure æquiparata, pœna quæ adijcitur in vno, videtur adiecta in alio.*

5 *Excommunicatio est maior pœna, quæ est in Ecclesia.*

6 *Excommunicatio dicitur mucro Episcopi, & est maxima pœna, sicque nõ debet infligi pro leuibus criminibus, sed pro peccato mortali.*

7 *Anima pretiosior est omnibus rebus.*

8 *Simonia ex sola traditione rei spiritualis ob pretium committitur ad incurrendã sententiam excommunicationis, licet pretiũ non soluatur: secus est è conuerso, quia traditione pretij, si res spiritualis nõ tradatur, nõ committitur simonia subiecta censuris Ecclesiæ, quamuis incurratur crimen simoniæ.*

9 *Collatio beneficij facta sub pacto de aliquid ob id dando, est nulla, etiam si pretiũ non tradatur, sed tantùm promittatur: contrarium tamen, tam respectu nullitatis collationis, quàm excommunicationis, praxis recepit, vt in nu. 10. & 11.*

11 *Vbi est varietas opinionum non peccat non seruans ius præcepti.*

12 *De temeritate argui non potest, qui sequitur maiorum sensum.*

13 *Cõmunis opinio in depẽdẽtibus ab interpretatione*

tatione prudentium plene excusat, & sequenda est, nec ab ea recedere licet, nisi sit euidenter falsa.

15 *Clericus celebrans post completā ab altera parte simoniam, ante implementum alterius, non incurrit irregularitatem.*

16 *Translatio dominij beneficij per simoniā collati, & pretij per simoniā dati, nō impeditur iure naturali, nec diuino, sed humano*

17 *Casus practicatus.*

CAPVT NONVM.

Extrauagans: Cum detestabile, de simonia, inter communes, declaratur.

1 EXtat alia eiusdem Pontificis Pauli Veneti constitutio, anno 1464. 9. Calend. Decembris lata in ordinatos per simoniam, vt à suorum sint ordinum executione suspensi, & prætereà annullat ipso iure electiones, & omnes alias prouisiones dignitatum, personatuum, officiorum ecclesiasticorum & beneficiorum simoniacè factas, ita vt sic prouisi non faciant fructus suos, sed in foro conscientiæ teneantur ad restitutionem eorum, & quòd singuli ex supradictis, qui quomodolibet dando, vel recipiendo simoniam commiserint, aut quòd illa fiat mediatores extiterint, seu procurauerint, sententiam excommunicationis incurrant, à qua, nisi à Romano Pontifice pro tempore existente, non possint absolui, præterquam in mortis articulo constituti. Offert se tamen in proposito statim in limine illa quæstio, an præfata constitutio ad hoc
2 vt procedat, pœnæque eius * nullitatis, tituli collationis, atque sententiæ excommunicationis locum habeant, requiratur consummatio simoniæ conuentionalis ab vtraque parte, & sic quòd sit simonia realis, an verò intelligenda sit etiam in simonia conuentionali tantùm?

3 Et videtur in conuentionali tantùm quoque extrauagantem illam loqui, locumque habere, non solum in reali: quoniam simoniacus de iure communi regulariter priuari debet per sententiam, non verò ipso iure priuatus existit, vt in cap. 2. de confess. text. cum gloss. in capit. per inquisitionem, de electio. Abb. in c. inter dilectos, vltim. colum. de excessib. prælat. sed per dict. extrauag. cum detestabile, ipso iure sunt impositæ dictæ pœnæ, vt constat ex proœmio ipsius aggrauante scelus simoniacæ prauitatis, tanquam detestabile, sicque arguitur mens legislatoris, argument. l. final. ff. de hæred. instit. volentis augere pœnam indifferenter, ex quo indistinctè statuit, & hoc ob criminis frequentiam: ergo cum non distinguat simoniam conuentionalem à reali, in vtraque loquitur, & procedit.

Secundò, quia paria sunt ad inducendam simoniam dare pecuniam, seu aliud temporale, vel promittere, vt in capit. super hoc, de renuntiat. & ibi Imol. & Abb. si ergo Paulina supradicta loqueretur tantùm in simonia reali, sequeretur, quòd quando duo casus sunt æquiparati à lege veteri, lex noua loquens in vno, non haberet locum in alio: quod est contra communem resolutionem Doctorum, quam tenet glos. in l. si quis seruo. C. de furtis, communiter approbata.

4 Prætereà vbi duo sunt à iure * æquiparata, pœna, quæ adijcitur in vno, videtur adiecta in alio, secundum Abb. in c. 2. de mut. petit. col. 3. & in cap. de multa, de præb. col. 5. nu. 18. pro quo est text. cū gloss. in cap. si postquam, in fin. de elect. in 6. Nec tex. in extrauag. in §. statuentes, videtur supradictis obstare, quatenus de datione & receptione loquitur, hoc namque ad pœnam dumtaxat excōmunicationis adiungit, non verò ad pœnam priuationis, de qua in. §. præcedenti iam edixerat.

Nec etiam obest, quòd maior & grauior sit pœna excommunicationis, quā priuationis beneficiorum, illa siquidem ligat animam, capit. per venerabilem. in versic. cuius sententiam, &c. qui filij sint legit. c. Romana. §. in vniuersitate,

H de

de sententia excommunic. in 6. & vt inquit Diuus Augustinus, nulla maior est
5 pœna excommunicatione in * Ecclesia, vt in cap. corripiantur 24. quæst. 3. & dicitur mucro Episcopi in capit. viris 16. quæst. 2. & est maxima pœna, sicque non
6 debet infligi pro leuibus * criminibus, sed pro peccato mortali, vt in capit. non afferamus, in fine 24. quæst. 1. & in capit. nullus, & in cap. nemo Episcoporum, &
7 in cap. Episcopi 11. quæst. 3. * Anima autem pretiosior est omnibus rebus, vt in l. sancimus. C. de sacrosanct. Eccles. capit. cum infirmitas, de pœnit. & remissio. Si ergo extrauagans prædict. cum detestabile, in pœna excommunicationis, quæ est grauior cæteris, restrinxit, & declarauit, vt ipsa incurratur, quando aliquid datur, vel recipitur, à fortiori idem videtur voluisse in pœna leuiori, quæ est præcedens priuationis, scilicet, beneficij argum. text. in authent. multo magis. C. de sacrosanct. Eccles. & in capit. cum in cunctis, in princip. cum ibi notatis, de elect. Nã responderi potest: Primò, quòd in pœnis benigna est interpretatio facienda, vt in regul. in pœnis, de regul. iuris, in 6. & non valet argumentum de maiori ad minus, vt in authentic. quas actiones, cũ ibi notatis. C. de sacrosanct. Eccles. Secundò, quia non sequitur ad pœnam excommunicationis pœna priuationis, quia licèt sententia excommunicationis ferri non debeat, nisi pro peccato mortali, non tamen omnne peccatum mortale est priuatione beneficij dignum, etiam si propter huiusmodi peccatum sequatur excõmunicatio. Consequitur igitur ex supradictis, quòd quamuis ad incurrendam sententiam excommunicationis contra simoniacos in ordinibus & beneficijs requiratur datio, vel receptio: attamen ad annullationem tituli, vel collationis beneficij per simoniam adepti, ea non requiritur, sed sufficit simonia tantùm conuentionalis, vt dict. extrauagant. in dicto versic. per electiones verò, &c. & expressius in Concil. Constantiens. in hæc verba: Electiones autem, postulationes, confirmationes, & quæuis prouisiones simoniacæ Ecclesiarum, monasteriorum, personatuum, officiorum, & beneficiorum Ecclesiasticorum quorumcũque deinceps factæ, nullæ sint ipso iure, nullumq; per illas ius cuiquam acquiratur, nec promoti, confirmati, aut prouisi faciant fructus suos, sed ad illorum restitutionem, tamquã iniquè ablata percipiẽtes teneãtur: statuentes, quòd dantes & recipientes, ipso facto sententiam excommunicationis incurrant, etiamsi Pontificali, aut Cardinalatus præfulgeant dignitate, &c. Ergo cum in hoc Concilio Constantiẽsi nihil dicatur de datione, quoad priuationem, sed quoad excommunicationem, collatio beneficij simonia, siue reali, siue conuentionali tantùm facta, est ipso iure nulla, licèt quidam (vt infrà dicetur) intelligant dict. extrauagan. cum detestabile, in simonia reali, videlicet cũ aliquid datur, vt is sit priuatus: secus in simonia conuentionali tantùm: ita hanc partem ex dicto Concilio Constantiensi aduersus illos tenet & probat Petrus Rebuff. in sua praxi beneficial. in titulo de simonia in resignat. nu. 8. & 9. pag. 496.

8 Quinimò & ad incurrendam prædict. sententiam excommunicationis propter simoniam in beneficio, vel alia re spirituali adhibitam, sufficit, quòd ex parte rei spiritualis actus consummetur, videlicèt traditione reali, & actuali beneficij, quamuis ex parte emptoris actus non sit consummatus traditione pretij minimè facta, quia sufficit conuentio pretij soluendi, licet ipsum nõ sit solutum, dummodo beneficium sit traditum: pro quo facit eadem extrauagans, ibi: Dando, vel recipiendo: quòd si pretium quoque sit solutum, indubium est simoniam omninò punibilem committi: secus si res spiritualis non tradatur, etiamsi pecunia pro pretio fuerit data, nã ob hoc non incurritur simonia subiecta censuris Ecclesiæ, quãuis incurratur crimen simoniæ: pœnæ siquidem restringendæ sunt ad actus consummatos: ita in terminis tenet & probat Caietanus in

in sua Summa, verbo, simonia, in versic. ex eo autem quod actus, &c. pagin.612. & in Secunda secundæ, quæstione 100. art.6 ad sextum, & Dominic.Soto, lib.9. de iustitia & iure, quæst.8.artic.1. pagina 826. vbi addit præterea, quod in priori casu, nempè cum collatio beneficij fit sub pacto de aliquid ob id dando, est nul
9 la, etiamsi pretium non tradatur, * sed tantùm promittatur, quia secundum assertionem sancti Thom. dare rem spiritualem pro aliquo temporali obsequio exhibito, vel exhibendo, simonia est, quia illic est expressa emptio, & venditio: qui enim credito vendit, verè vendit: collatio namque non dependet ex futuro contingenti, sed supposito pacto protinùs absolutè fit: quare iam inde est simonia, quicquid posteà subsequatur, videlicèt, siue pretium soluatur, siue secus, aliàs numquam sub pollicitatione committi posset vsura: quod est falsum, sed in vtroque casu Caietani suprà relato committi simoniam subiectam censuris Ecclesiæ, iuxta iuris obseruantiam, semota Curiæ consuetudine, tenet & probat Palatio in sua praxi Theolog. de cõtract. lib.2.cap.7.pag.143.

10 Supradictis tamen nõ obstantibus cõtrarium est in praxi tenẽdum, imò quòd neque nullitas tituli, siue collationis beneficij Ecclesiastici inducatur, nec excommunicatio incurratur per simoniam conuentionalem, nisi re vera realis efficiatur, nempè per veram & actualem traditionem beneficij, itidem & dationem pecuniæ, vel alterius rei temporalis pro spirituali, ita quòd traditio, siue collatio beneficij, per pactum solum simoniacum non sufficiat, si res temporalis itidem non tradatur, contra Caietanum & Sotum vbi suprà, nec etiam traditio pretij conuenti, vel alterius rei temporalis pro spirituali, nisi collatio beneficij fiat, itaque vtrumque copulatiuè requiritur ad hoc vt collatio beneficij per simoniam factam sit nulla, & sententia excommunicationis incurratur. Pro qua sententia ponderatur text. in d. extrauagant. cum detestabile, in §. per electiones, ibi: Dando, vel recipiendo simoniam commiserint: nam cum loquatur non magis de donatione vnius, quàm de datione alterius: & Caietanus, & Soto vbi suprà fateantur non sufficere dationem pretij, nisi ad dationem beneficij perueniatur, eadem ratione cogendi sunt dicere, non sufficere dationem beneficij, sine datione pretij, vel alterius rei temporalis, vt prædictæ pœnæ incurrantur.

11 Prætereà, quicquid sit de iure, stylus Rotæ Romanæ prædict. extrauagantem interpretatus est, atque recepit, quoad eius pœnas in sola simonia reali, non verò in conuentionali, & quòd si aliter verba sonent, saltem quoad tuitionem conscientiæ, sufficiat hanc interpretationem
12 fuisse vsu præscriptam, * à qua adhuc non disceditur in Palatio; quia si non seruans ius præcepti, non peccat, vbi est varietas opinionum, vt in capit. Capellanus, iuncta gloss. de ferijs, & ibi Anton. de Butr. hoc tenet, licet fortè quis sequutus fuerit opin. non veram, & posteà pro tali reprobatam, vel non subtiliter loquentem, aut inuestigantem, minùs ille, qui communi iudicio nititur, vt dicit glos. in capit. vnico, verb. de cetero, de po
13 stulat. prælat. in 6. cũ de temeritate * argui non possit, qui sequitur maiorum sensum, vt in capit. ne innitaris, de constit. & ibi Innocentius: vnde magis excusatur, qui sequitur & tenet, quod in Romana Curia obseruatur, vbi arguitur Papæ scientia, & intelligentia, aut saltem tolerantia: quam obseruantiam omnes prouinciales sequi debent, vt in. §. final. Instit. de satisdat. & in cap. cum non liceat, de maior. & obedient. capit. final. de sponsa duorum, hoc namque plus est, quàm sequi communem opinionẽ, quæ in dependẽtibus ab interpretatione pru-
14 dentium * plenè excusat, & sequẽda est, nec ab ea recedere licet, nisi sit euidẽter falsa, vt in cap. prudentiam, de offic. delegat. cum simil. Ita hæc omnia latiùs dicit Guillerm. Cassiador. de constit. decisio. 5. per totam, hanc partẽ probans, atque professus, quòd ita antiquiores patres, vt audit, & moderni intelligunt

dict. extrauag. & quòd pia videtur hæc maiorum interpretatio, & forsan temporibus conditoris recepta, propter periculum animarum, cum contraria sit dura nimis, & animabus maximè periculosa, præmaximè, quia tempore nostro pauci euaderent talem sentẽtiam: quem refert, & sequitur Gomec. in regul. de triennal. possess. quæst. 12. in fine, & licet ipse expresiùs non loquitur, quàm suprà visum est, nostra tamen de hac re sententia expresior ex eorum mente colligitur, quatenus affirmant, collationem per conuentionẽ simoniacam factam valere: nam per collationẽ beneficij ipsum beneficium datur, & tamen pretium nõ traditur; quia ipsi præsupponunt, quòd simonia fuit conuentionalis, qua facta est collatio, & ita eos intelligit illos sequutus, quoad interpretationem dict. extrauagant. Didacus Couarr. in regula peccatum. 2. part. relect. §. 8. numer. 7. de regul. iur. in 6. dicens, quòd illa constitutio verè tunc obtinet quoad pœnam priuationis ipso iure, & excommunicationis, cum datio spiritualis & temporalis iam præcesserit: quasi nõ sufficiat, quoad illius constitutionis pœnas, simoniam commissam esse per traditionem rei spiritualis, & temporalis promisionem: & optimè Nauarr. in repet. capit. si quando, de rescript. exceptio. 4. & in comment. super cap. fin. num. 28. & sequent. de simon. & in Manuali Hispano cap. 23. nu. 105. cap. 25. numer. 112. & in Latino, capit. 23. num. 103. & 104. & Ignatius Salzed. in addit. ad Bernard. Diaz in practic. crimin. canonic. capit. 85. incip. simoniaci, vbi reprehendit Rebuff. vbi suprà contrarium tenentem: & quòd eidẽ consuetudini Romanæ Curiæ, si adsit, standum sit, tenet Palat. vbi suprà. Nec contra hanc opinionem obest, quòd collatio beneficij purè facta (cum sit actus legitimus) non potest esse in pendenti, sed statim, aut valet, aut est nulla, argum. tex. in cap. 2. de elect. in 6. & eorum quæ tradit latè Felin. in cap. cõstitutus, de rescrip. nec etiam excommunicatio, vt in capit. ad hæc quoniam, de appellat. At secundum supradictam secundam, & tenendam sententiam, collatio purè facta, cum pacto dandi centum ad finẽ anni, aliudvè tempus, in pendenti esset: si enim pecunia non soluatur, vel aliud temporale conuentum, interim quòd non soluitur, valet; si soluatur, non valet iam inde à principio: idemque est in excommunicatione dict. extrauagantis: hoc autem esset absurdum, & contra ius: igitur, &c. Nam respondeo, nullitatem tituli, & excommunicationem in præd. casu non inde ab ipso tempore datæ tituli incurri, sed à tempore simoniæ ab vtraque parte perfectæ, nisi contrarium seruaret stylus antiquus, cui standum est secundum Nauar. vbi suprà. Ex quo ipse

15 infert, * quòd clericus celebrans post completam ab altera parte simoniam, & ante implementum alterius, non incurrit irregularitatem, saltem quoad forum conscientiæ, vt ibi per eum. Cætera etiam fundamenta contrariæ partis iam cessant ex adductis suprà pro hac secunda: & rationibus D. Soti satisfacit nuncupatim Nauar. vbi suprà. Nam cum translatio dominij beneficij per simoniam collati impediatur non iure natu-

16 rali, * nec diuino, sed humano tantùm Ecclesiastico, vt Dominc. à Soto vbi suprà rectè fatetur: & idem est dicendum de translatione pretij per simoniam dati secundum Abb. in cap. fin. numer. 7. de simon. Caietanus in Summa, verb. simonia, & in secunda secundę, quęst. 100. art. 6. Siluester, verb. simonia, quæstione 20. communis secundum Nauarrum vbi suprà, dicto capitulo 23. eatenus est dicendum, prædictas pœnas incurri, quatenùs iure humano id exprimitur: sed nullo iure est expressum, quòd magis incurratur per simoniam conuentionalem, completam ex parte dantis spirituale tantùm, quàm completam ex parte dantis temporale tantùm: ergo ab vtraque parte debet esse impleta, vt vsus iudiciorum accepit, nec sufficit magis, quòd ab vna tantùm sit impleta, quàm ab altera, ad hoc vt incurrantur prædictæ pœnæ, quamuis aliàs punibilis

nibilis sit arbitrariè. * Et post primam huius operis editionem, vidi supradictam nostram sententiam cum Casiadoro, & reliquis tenentem Petrum à Nauar. lib. 2. de restit. cap. 2. nu. 420. cum sequentibus, dicentem, quòd quamuis de rigore iuris, contraria sententia sit verior, vt ibi probat: attamen quod prædiximus, obseruat communis praxis, & stylus in Curia, secundum Nauar. & ita esse tenendum.*

Et cum hic casus iam in praxi contingeret, lateque esset discussus articulus hic in iudicio, me præsente fuit iudicatū, seruandum esse præd. stylum Curiæ Romanæ, * atque iuxta eum fuit pronuntiatum, clericum ob simoniam conuentionalem supradictam, cum ab vtraque parte non esset completa, quamuis ab vna fuisset adimpletum, minimè in vllā incurrisse excommunicationem, sicque absque vllo dubio est tenendum.

SVMMARIVM.

1 *Tempore interdicti celebrari possunt diuina officia ianuis clausis, submissa voce, excommunicatis, & interdictis exclusis, & campanis non pulsatis.*

2 *An idem locum habeat tempore cessationis à diuinis? & num. sequent.*

3 *Ex ratione expressa in lege, vel cōstitutione, licita est extensio ad casum omissum, vbi eadem ratio concurrit, ac militat, etiam in correctorijs, præcipuè fauore animæ.*

4 *Celebrans tēpore interdicti, efficitur irregularis, non verò qui celebrat tēpore cessationis à diuinis, quāuis multi in hoc vltimo contrarium teneant, vt in nu. 8.*

5 *Significatio propria, & genuina huius dictionis, Cessatio, planè inducere videtur cessationem penitùs à diuinis, eam, quæ distinguitur à probibitione illa, quæ per interdictum decernitur.*

6 *Episcopus tempore cessationis à diuinis potest celebrare, vt quilibet sacerdos tempore interdicti.*

7 *Aequiparatio cessationis à diuinis, & interdicti generalis, non in omnibus procedit, sed in casu tantùm, de quo in Clement. 1. de sententia excommunicationis.*

9 *Irregularitas non contrahitur, nisi in casibus à iure expressis.*

10 *Interdictum generale relaxatur in quibusdam festiuitatibus hic expressis: non sic cessatio à diuinis: sed contrarium est verius, vt in numero 12.*

11 *Cessatione à diuinis durante, nulla die, nullo casu, nulloq́; modo Missa, aut officia diuina celebrari permittebantur ante decisionē tex. in cap. alma mater. § in festiuitatibus, de sententia excōmunicationis, lib. 6.*

CAPVT DECIMVM.

De interdicto Ecclesiastico, cessationeque à diuinis.

1 QVamuis olim fuerit constitutum, vt in terris, seu locis Ecclesiastico suppositis interdicto, nulla (certis casibus & Sacramentis exceptis) diuina celebrarentur officia, vel ministrarentur Ecclesiastica Sacramenta; hodie tamen iustisimis ex causis concessum est, quòd singulis diebus in Ecclesijs, & monasterijs Missæ celebrentur, aliaque dicantur diuina officia, sicut prius: submissa tamen voce, ianuisque clausis, excommunicatis, ac interdictis exclusis, & campanis etiam non pulsatis, vt cauetur in cap. alma mater. §. adijcimus, de sentent. excom. lib. 6.

2 Summoperè tamen concertatum est inter nostrates, an tempore cessationis à diuinis, sit locus dicto. §. adijcimus, eiusque permisioni iam suprà relatæ, nempè, vt celebrari posint diuina officia tempore cessationis à diuinis, ianuis clausis, excommunicatis & interdictis exclusis, absque campanarum pulsatione? Et quia quæstio hæc, quamuis controuersa, dilucidè, atque sigillatim examinata est à doctisimo D. Couarruuias in dicto capitul. alma mater. 2. parte relect. §. 4. num. 7. breuiter vnamquamque partem fundando, quid tenendum sit indicabo, cætera consultò omittam apud eumdem latiùs videnda. Et quidem pars

affirmatiuæ ei primum innititur fundamento, quòd cessatio à diuinis, & interdictum generale, in iure æquiparentur, quoad ipsius obseruantiam, text. in capit. non est nobis, de sponsal. tex. in Clemen. 1. versic. quod etiam, de sententia excommunicat. ergo quemadmodum tempore interdicti generalis habet locum d. permissio, procedet etiam tempore cessationis à diuinis: argum. l. illud. ff. ad legem Aquil. cap. translato, de constit. & capit. si postquam, de elect. in 6.

Secundò, quia ratio quæ mouit Summum Pontificem in dict. §. quia verò, vt hac præmissa forma, tempore interdicti diuina celebrarētur officia, nempè, quia ex obseruantia cōtrariorum statutorum excrescebat deuotio populi, pullulabant hæreses, infinitaque pericula animarum insurgebant, ac Ecclesijs sine culpa earum debita obsequia subtrahebantur, eadem omninò in cessatione à diuinis obtinet, vt patet: ergo & tempore cessationis à diuinis decisio ac permissio d. §. adijcimus, seruari debet. *

3 Ex ratione namque expressa in. l. vel quacumque alia constitutione, licita est extensio ad casum omissum, vbi eadem ratio concurrit, ac militat, iuxta gloss. in Clement. 1. verb. eligatur, de elect. vbi etiā in correctorijs loquitur, cuius sententiam in hoc testatur communem Ias. in authentic. quas actiones, numer. 22. C. de sacrosanct. Eccles. Decius in capit. at si clerici. §. de adulterijs, columm. 8. num. 10. de iudic. sequuntur plures relati per Tiraquellum de causa cessante. 1. parte, num. 153. testatur communem infinitos referens. Mencha. de success. creat. §. 22. num. 52. colum. 3. & 4. illius nu. & Anton. Gomez 1. tom. variarum resolut. capit. 5. num. 11. D. Molin. lib. 1. de Hispan. primogen. c. 5. num. 10. & sequitur, plures referens D. Couar. vbi suprà, vbi hoc præcipuè procedere affirmat, si cōstitutio præd. sit animæ & saluti spirituali fauorabilis, secundum Abbat. & Præposit. in capit. ex tenore, qui filij sint legitim. & alios ibi ab eo allegatos, & in 4. de sponsal. 2. parte, capitul. 6. in princip. numero 12. Perus. in cap. sciant cuncti, de elect. lib. 6. Bartol. in authent. Sacramenta puberum, nu. 19. vers. pro eius declaratione. C. si aduers. vend. & ibi Ias. num. 72. & Curt. Iun. numer. 82. Felinus in cap. translato, colum. fin. de constitu. nu. 13. glos. in capit. sciant cuncti. verb. alios, de elect. libro 6. & in cap. final. eodem titulo, & libro, quos refert, & sequitur Abb. consil. 114. num. 5. secunda part. consil. est communis opinio secundum Auend. 2. parte, capit. 27. præt. num. 13.

4 Tertiò, quia maius vinculum habet interdictū generale, quàm cessatio à diuinis: nam celebrans tempore interdicti generalis, non seruata forma dict. cap. alma mater. §. adijcimus, efficitur irregularis, vt in capit. is qui. §. is verò, de sentent. excommunic. in 6. capit. 1. de postul. prælat. At verò celebrans tempore cessationis à diuinis, etiam generalis, & ab eo decretæ, qui poterat interdicti sententiam pronuntiare, non est irregularis, iuxta glos. communiter approbatam in capit. si Canonici, verb. cessare, de offic. ordin. libro 6. quæ licèt loquatur in celebrante tempore cessationis à diuinis particularis, erit tamē extendenda ad generalem cessationem, vti docent Anton. Imol. Perus. Præposit. Abb. nu. 8. Decius, & communis in capit. dilectis, de appellat. Siluest. in Summa, verb. cessatio. §. 5. Dominicus à Soto in 4. distinct. 22. quæst. 3. artic. 2. ad fin. sequitur & testatur magis communem, & benigniorem, & quæ in disputatione defendi optimè posit, plures referens D. Couar. in d. cap. alma mater. 2. part. relect. §. 2. num. 3. in versic. ad quæstionem igitur. Curiel in tractat. de cessat. à diuinis, colū. 4. fol. 11. Borgas. de irregularit. 6. part. titul. de sententia suspension. nu. 8. Margall. de horis Canonic. folio 16. Alfonsus Aluarez Guerrero in thesaur. Christian. relig. cap. 37. num. 11. Nauarr. in Manuali Latino, cap. 27. num. 188. Ergo licitum erit celebrare diuina officia tempore cessationis generalis, seruata forma dict. cap. alma mater. §. adijcimus. & in terminis hanc partem tenet Arelud. in dicto cap. si Canonici. in princip.

cip.& ibi cæteri Doctores. Ioan in Summa confeßional.titul 33.quæst 221. Gundisal. à Villadieg.& Palud. relati à Couarr. vbi suprà, dict. §.4. numero 7. versic.quinto. Siluest.in Summa,verb.cessatio.Florent. in 3.part.titul.26.cap.3.Cardinal.in dicta Clement.1.§.in cessationibus. Curiel vbi suprà plures allegans,& Nauarr.dict.cap. 27.num.189.

Nihilominus tamen his omnibus non obstantibus,cõtraria sententia,imò quòd tempore cessationis à diuinis, nullo modo liceat celebrare officia diuina, etiam seruata forma dict.cap.alma mater.§. adijcimus,verior est & tenenda,atque consuetudine obtenta: primò, per text.in dicto capit.non est vobis, secundum communem eius interpretationem, de sponsal. ibi: Nulla diuina officia celebrentur, & in capit.irrefragabili.§.cæterum,de offic.ordinar.capit. dilectis, versic. verùm, iuncto versic.prætereà,de appellat. & in dict.capit.si Canonici,& in cap.quamuis, de offic.ordin.in 6.& tamen nullibi huic veteri iuri derogatum est. Neque obstat, quòd in interdicto generali hoc sit statutum, vt seruata forma dict. capitul. alma mater. §. adijcimus, possint officia diuina celebrari, ac proinde idem videbatur dicendum in cessatione à diuinis, ex suprà adductis pro priori parte: quo-
5 niam longa differentia est in proposito inter cessationem à diuinis, & interdictum: significatio enim propria, & genuina huius dictionis, Cessatio, planè videtur inducere penitùs cessationem à diuinis eam, quæ distinguitur à prohibitione illa, quæ per interdictum decernitur: interdictum namque prohibet officiorum diuinorum celebrationem pœnis quibusdã statutis contrauenientibus: cessatio verò inducit omninò suspensionem diuinorum officiorũ ab interdicto distinctam, & quæ præcipuè ad factum, non ad iuris effectus refertur; alioqui non diuersis nominibus nuncuparentur, si idem esset cessatio à diuinis, & interdictum: argumento l. si idem.C.de codicil.
6 Secundò facit doctrina Ioann. Andr. in cap.dilectis, de appellat. colum.1.dum illum text. intelligens in cessatione à diuinis, adnotauit, non esse permissum eo tempore, quòd Episcopus celebret indistinctè, sed certa forma, nempè ianuis clausis, interdictis, & excommunicatis exclusis,capit.vltim. de priuileg.in 6. ergo per locum ab speciali,contrarium denegatur alijs clericis.

Quare hanc partem negatiuam meritò probauit Curiel vbi suprà, in tractatu de cessat.à diuin.colum 5.fol.11.Margall.etiam vbi suprà, fol.17. & D.Couarruu.in dict.capit.alma mater. 2.parte, relect §.quarto,d.numer. 7.affirmans eam pleris que veriorem videri, & quòd etiã si iure verior esset opinio eorum,qui censent contrarium,nihilominus hæc secunda negatiua potior est, proptereà quòd fuerit cõsuetudine recepta: etenim iam diu obtentum est penitùs cessandum esse ab officijs diuinis tempore cessationis, nec ea posse celebrari iuxta formã dict. §.adijcimus, quicquid Margall.de horis Canonic. vbi suprà, folio 15.pag.1. dicat in claustro Salmanticensi determinatum fuisse anno 1523. contrarium, & in ciuitate Salmantina fuisse tunc seruatum, contrarium siquidem iuxta hãc partem negatiuam fuit tunc ibidem, vt accepimus,decretum sæpè ac sæpius, itidem & obseruatum.

7 Non obstat primum fundamentum contrariæ partis,nempè dict.Clement.1. de sententia excommunicationis, vbi æquiparantur cessatio à diuinis, & interdictum generale,quia ea æquiparatio non in omnibus procedit, sed in illo casu tantùm, de quo text. ille agit, nempè, vt religiosi etiam exempti sequantur matricem Ecclesiam cessantem,cathedralẽ, aut parochialem, aliàs sint excommunicati ipso facto: quòd si post excommunicationem incursam celebrauerint, incurrent irregularitatem, de qua in capit. is qui. § fin. de sententia excommunicationis,lib.6.

Secundum etiam non obest, quia dictionis, Cassatio, propria significatio repugnat,vt est prædictum.

8 Tertium fundamentum prioris partis

tis ex eo diluitur, quòd quā plurimi contrarium teneant, nempè celebrantē tempore cessationis generalis ab eo indictæ, qui poterat interdicere, esse irregularē, quos in vnum congerit Didacus Couarruuias vbi suprà. §. secundo, nu. 3. dicens, hanc esse fortasse veriorem, si consideremus mentem Canonum prohibentiū censuræ Ecclesiasticæ violationē, maximè eo casu, quo quis celebrauerit officia publicè ianuis apertis, tempore cessationis à diuinis generalis: quod magna quidem cura cauendum est, nec temerè in hac controuersia iudicandum, propter plura, quæ imminent contracta irregularitate pericula: quam sententiam etiam probauit Simon Maiolus de irregularitate, libro 3. capitulo 11. versic. hæc autem.

Quinimò etiamsi teneamus magis receptam sententiam contrariam affirmatiuam, nempè celebrantem tempore cessationis à diuinis, etiam generalis, non esse irregularem, non eo conuincitur, licitam esse ipsam celebrationem seruata forma, quæ in interdicto requiritur ad capit. alma mater. §. adijmus, quandoquidem nullo iure inuenitur permissa, sed potiùs prohibita: nec enim quòd tēpore interdicti sit permissa, idem censendum erit tempore cessationis, cum longa differentia sit inter vtrumque, vt est prædictum, quamuis celebrans tempore cessationis, mortaliter peccet, & grauiter puniri possit, ac debeat: at verò quòd tempore interdicti generalis celebrans non seruata forma juris, efficiatur irregularis, est expressè cautum ab eodem iure, vt probatum existit in præd. tertio fundamento prioris partis, quod non sic inuenitur in celebrante tem-
9 pore cessationis à diuinis:* cum tamen irregularitas non contrahatur nisi in casibus à iure expressis, iuxta text. in capit. is qui, in princip. de sentent. excommunic. lib. 6. & tradita per Tiraquel. in l. si vnquam, verb. reuertatur, num. 251. C. de reuocan. donat. Nauar. in Manual. Latin. c. 27. nu. 194. D. Couar. in Clem. si furiosus, in princip. 1. partis, de homicid.

10 Et supradictis deduci videtur, non esse locum in cessatione à diuinis constitutioni dict. capitul. alma mater, quatenus in §. in festiuitatibus, à iure relaxatur, atque suspenditur interdictum generale in festiuitatibus Natiuitatis Domini nostri Iesu Christi, Paschæ, Pentecostes, & Assumptionis beatæ Mariæ semper Virginis, excommunicatis exclusis, sed interdictis admissis, vt ad humilitatis gratiam, & reconciliationis affectum faciliùs inclinentur: quibus hodie addenda est festiuitas Corporis Christi, vt per Vrbanum Papam IIII. Martin. V. Eugen. IIII. in extrauag. eiusdem Eugenij extra communes; quæ relaxatio incipit à primis Vesperis festi, vsque ad Completorium eiusdem diei festi, hoc est, post secundas Vesperas: sed in festo Paschatis incipit à Missa vigiliæ, saltem ab initio gloriæ, quando pulsantur campanæ, & finitur in vltimo Completorio vltimæ diei Paschatis, aut diei Assumptionis, vt tradit Soto in 4. distin. 22. q. 3. artic. 1. pag. 967. ad fin. cū text. in d. §. in festiuitatibus
11 tantū loquatur in interdicto * generali, non verò in cessatione à diuinis, quę multum ab illo differt, vt suprà probauimus & ante illū text. tēpore cessationis à diuinis, nulla die, nullo casu, nulloq; modo Missa, aut officia diuina celebrari permittebantur interim quòd cessatio durat, vt in dict. cap. non est vobis, de sponsal. & in d. c. irrefragabili. §. cæterum, de offic. ord. & in d. cap. dilectis, cum simil. suprà allegat. & quòd non mutatur, quare stare prohibetur, vt in l. præcipimus. C. de appel. cum simil. quo fit, vt hæc opinio admodū probabilis sit, atq; in disputatione facillimè defendi potest secundū Couar. in d. c. alma mater. 2. part. relect. §. 5. nu. 3. quamuis ipse contrarium teneat, vt paulò post dicemus: sequitur Margall. vbi suprà, fol. 17. pag. 1. & fol. 23. & 24.

12 Nihilominus contrarium tamquam verius existimo tenendum, imò quòd licet dict. §. in festiuitatibus, loquatur tantùm in interdicto generali, idem dicendum sit in cessatione generali: primò ex identitate rationis in proposito, ex quo

quo idem sensisse videtur, atque credendum est Pontificem in cessatione ob reuerentiam dictarum festiuitatum, & vt fideles Christiani hoc diuino solatio recreati ad humilitatis gratiam, & reconciliationis affectum facilius inclinentur: tum præterea, quòd cessationi à diuinis non omnino derogatur, etiamsi in his festiuitatibus diuina officia celebrentur, sicut nec interdicto, hæc siquidé celebratio temporaria est ad hos dies festos restricta, quandoquidem manet cessationi vis his diebus transactis: & ita hanc partem, vt potiorem admittit D. Couar. vbi suprà, & audio secundum eam Salmanticæ anno 1584. Vniuersitatis claustrum praxim seruasse in festo Corporis Christi.

SVMMARIVM.

1 *Episcopus potest cócedere monitorias generales, hoc est,* cartas de descomunió, *ad instantiam cuiuscumque eas petentis.*

2 *Decret. 3. de reformatione, Sessionis 25 sacri Concilij Trid. in idem expenditur.*

3 *Solus Episcopus potest decernere præd. monitorias generales, alij verò inferiores minimè*

4 *Nuntius Apostolicus legatus à latere, cù ordinariá iurisdictioné habeat in prouincia sibi cómissa, eas decernere potest, & nu. 5.*

5 *Legati à latere officium nó expirat per mortem Papæ eum mittentis.*

6 *Legatus à latere potest dispésare in omnibus casibus, in quibus quilibet Ordinarius suæ prouinciæ.*

7 *Legatus à latere omnia videtur posse, quæ Papa sibi specialiter non reseruauit, quia eius vices gerit.*

8 *Prouisor seu Vicarius generalis, cuiuscumque Episcopi, siue Archiepiscopi præd. monitorias generales decernere potest, & quo modò interpretati hoc sunt illustr. S. Card.*

9 *Prouisores ac officiales generales ritè deputati à capitulo sede vacáte, idem possunt.*

10 *Capitulum sede vacáte succedit generaliter in iurisdictione prælati sui, & etiá in administratione téporalium & spiritualiú, & habet iurisdictioné ordinariá à iure cómuni, potestq; iudices dare ac cóstituere, & omnia quæ ad iurisdictionem pertinent, expedire.*

11 *Indicare furé iure ciuili tenetur quis, quando iudex procedit ex officio suo cósistente in ipsomet, quod habet, vt debeat purgari prouinciá malis hominibus: secus quádo procederet ad instantiá partis, seu ex officio cósistente in parte: sed de iure canonico, & attéta praxi cómuni Ecclesiæ, indistinctè indicare tenetur, nu. 13. & seq.*

12 *Indicandi an sint ij, qui occultè iniuriá irrogauerunt, aut damnum dederunt, ad monitorias generales: & nu. 14.*

15 *Sacerdos etiam ad satisfaciendum damnú passo compellendus non est ad reuelandú furem, qui sibi id in pœnitentia confessus fuit, vide in nu. 74. vbi quòd nullo modo reuelare debet, nisi, &c.*

16 *Iudex ad petitioné partis læsæ potest authorem damni occultum generaliter excommunicare: quinimo si illud sciat in confessione, potest eum indeterminatè arguere, non verò nominatim, sed in genere à communione remouere, quia nec Christus Iudam à communione remouit.*

17 *Iudex requisitus omninò tenetur impartiri officium suum etiam nobile consistens ipsomet iudice.*

18 *In foro Ecclesiæ non seruantur apices iuris.*

19 *Iudex dicitur procedere ex officio suo puro & mero, quando nemo petit seu defert.*

20 *Correctio fraterna (quando ipsa est necessaria) præcedere debet, antequam quis reueletur ad monitorias, & nu. 73.*

21 *Quando præcipitur sub excómunicatione, vt qui sciuerit talé rem, eam per denuntiationé manifestet, intelligitur de eo, quod quis scit & probare potest: nisi prælatus is sit, qui prodesse potest & non nocere. in secreto tamen tenetur quis reuelare prælato, vt corrigat occultè, tamquam patri, si hoc intelligat facere prælatus, nu. 22.*

23 *Nemo tenetur propalare in secreto nec in aperto expensis suis, nempè si opporteret ire alibi ad propalandum.*

24 *Denuntiatio, quæ fit per monitorias, dicitur iudicialis, ad quam nó requiritur monitio, nec correctio, sed contra ibi & nu. 71.*

25 *Reuelare quis nó tenetur, quod facere nó potest sine magno sui detriméto, vt lati' hic.*

26 *Iussus sub pœna excommunicationis, non denuntians impedimentum, quod scit sub esse inter volentes contrahere matrimonium peccat mortaliter*

27 *Modus denuntiandi impedimentũ occultũ, quod ex peccato nascitur, est, vt prius de illo secreto impedimẽto moneat, vt ab illo matrimonio desistat, quod si noluerit facere, denũtiet superiori, aut alteri, qui impedire possit, quãuis id probare nõ possit.*

28 *Vnus testis sufficit ad impediendum matrimonium nondum contractum, quãdo iuramentum de ipso cõtrahendo non interuenit: is tamẽ testis sciens ex sua manifestatione magnum scandalum sequuturũ, ad denuntiandum non tenetur, nu. 29.*

30 *Parochus celebraturus matrimonium, sciẽs votum simplex alterius contrahentis, quid facere debeat?*

31 *Vnus testis ita demum sufficit ad impediendum matrimonium contrahẽdum, quoties cũ iuramẽto assereret id certo scire, alioqui vnus testis etiam iuratus de auditu cum altero absque iuramento de certa scientia non sufficeret, vt num. 32.*

33 *Fama sola impedimẽti duobus testibus probata sufficit ad impediendum matrimonium contrahendum.*

34 *Testis vnus de auditu ad impediẽdum matrimo. contrahendum sufficit, si circa impedimentum testificetur iuxta formam à Canonibus expressam.*

35 *Monitoriæ generales concedi possunt etiam contra testes, qui veritatẽ sciũt de aliquo negotio, & eorum nomina ignorantur, & num. 37.*

36 *Monitoriæ generales concedi possunt in omnes impediẽtes testes produci in causa mota.*

38 *Monitoriæ generales decerni possunt cõtra habentes vel sciẽtes, quis habeat has vel illas scripturas: limitatur vt hic.*

39 *Reus interrogatus de crimine an illud commiserit, quando contra se veritatem dicere tenetur, & num. 42.*

40 *Hæreticus occultus interrogatus ab inquisitoribus vtrùm sciat aliquem hæreticũ esse, an teneatur se prodere?*

41 *Rei contra ius requisiti possunt ac debent quacumq; uti amphiboilogia vsitati sermonis citra mendacium.*

43 *Copia indiciorum an sit danda à iudice reo, ad hoc vt ipse teneatur dicere contra se veritatem: & num. 44.*

45 *Iudex caueat ne non ritè procedat interrogando reum illicitè & non legitimè, quia aliàs damnaret animam suam.*

46 *Non debet fieri aliquid ex solo zelo iustitiæ, nisi subsit iudicium rationis.*

47 *Sciens aliquid, quod sibi sub sigillo, & fide secreti dictum est, non debet id reuelare ad finem punitionis, nisi in delictis in quibus inquisitio fit, & reuelatio exigitur, ad prouidendum malo præsenti vel imminẽti, vt in nu. 48. præterquam in casu posito in num. 52.*

49 *Secretum confessionis Sacramentalis nullo modo etiam ad saluandum totum regnũ reuelandum est, nec etiam in casu matrimoniali ad id compellendus est sacerdos, vt in nu. 50. & nu. 74. vbi limitatur.*

51 *Confessarius nõ debet reuelare hæreticũ sibi cõfessũ nolentẽ pœnitere, nec alios prodere.*

53 *Hæretici occulti protinus sũt iudicibus Apostolicis, hoc est inquisitoribus indicãdi nulla præcedẽte correctione fraterna, etiãsi ferè cõpertum sit, quòd per solã correctionẽ resipiscent, quia eisdẽ non est fidendum.*

54 *Coniux, descendentes, & alij, qui iure nõ tenentur testificari contra alterum, nec propalare ob monitorias, & nu. 55. quomodo intelligitur.*

56 *Vassallus excusatur à propalando contra dominum.*

57 *Filius patrem hæreticum occultum accusare, aut iudicibus indicare non tenetur, duobus casibus exceptis, de quibus hic.*

58 *Aduocatus, medicus, confessor, obstetrix, & alij similes non tenentur reuelare secretũ cum eis cõmunicatum ad preceptũ superioris, nec id debent facere nisi in casibus de quibus hic.*

59 *Monitoriæ generales concedi debent pro occultis in quibus aliàs non patet probatio, secus pro notis.*

60 *Monitoriæ generales cõcedi non debent pro re leui, & an latæ pro ca ligenti? & nu. 61.*

62 *Causa, quæ dicatur parua, & quæ magna, relinquitur arbitrio iudicis.*

63 *Monitoriæ generales facilius pro pauperibus pro re parua, quàm pro diuitibus conce-*

concedendæ sunt.

64 *Modicum dicitur respectu personarum.*

65 *Causæ magnæ dicũtur respectu personarũ, non inter aliquos causa decem librarum esset magna, & inter alios causa centum Florenorum esset parua.*

66 *Monitoria specialia contra certas personas pro minori summa concedi solent.*

Excõmunicatio generalis lata in sciẽtes furtum, & non reuelãtes, non obligat eũ, qui aliquid accepit sine scãdalo in recompensam certi debiti liquidi sibi ex iustitia, quod alio modo non poterat recuperare, nec etiã obligat id sciẽtes, modo pro cõperto habeant pro debito legali resillas fuisse subtractas: secus tamen si dubitarent, licet subripiens id affirmet, nisi tãta fide, & virtute apud eos polleret, vt meritò propter eius dictũ certi efficerẽtur: quod procedit, etiã si Episcopus iuberet reuelare eos, qui rem illã pro recuperatione sui debiti acceperint, quia huiusmodi monitoriæ cõtinerent errorem intolerabilẽ, ac proinde non valerent, vt in nu. 68. Ampliatur in vxore aliquid surripiente de bonis mariti præd. modo nu. 69. vbi quòd debet cauere ne iterum sibi debitum soluatur.

70 *Vxor poterit occultè, & sine scãdalo de bonis mariti soluere debitum ipsius, etiam cõtra eius voluntatem.*

71 *Reuelare non tenetur ad monitorias, qui aliquid audiuit à leuibus personis non fide dignis, vt hic.*

72 *Excusatur à reuelatione facienda aliquid sciens, si is, à quo id sciuit, denuntiet.*

73 *Reuelare quis non tenetur peccatũ secretũ, si reus est omnino emẽdatus, vel cum correctione fraterna speratur emendatio.*

75 *Edicta quæ leguntur in visitationibus circa peccata manifestanda intelliguntur de publicis, non verò de occultis.*

76 *Monitorijs criminosis respondẽdum nõ est: nec quando præcessit pactum in contrarium, vt in num. 77.*

78 *Excommunicatio regulatur ab intentione excommunicatoris: idem est in excõmunicatione generali. nu. 79.*

80 *Monitoriæ generales intelligi debent ciuili modo, ita quòd non quis arctetur ad impossibile: & excõmunicatio fieri nõ debet pro debito contra eum qui soluere non potest. num. 81.*

82 *Praxis monitoriarum, & numeris sequẽt.*

84 *Iudex Ecclesiastic. tenetur remittere laicũ excũtem ad monitorias, & alligãtem rẽ tenere iusto titulo, ad suũ iudicẽ, si hoc petatur: cognoscit tamẽ iudex Ecclesiast. an legitimè propalauerit, vel nõ, n. 85. & seq.*

90 *Praxis procedendi in denuntiatione Euangelica, & num. sequent.*

92 *Diœcesanus ex officio suo debet denuntiare excõmunicatum nominatim: & eũ facere euitare, quando sibi constet, & nu. seq.*

94 *Vnus testis quamuis sufficiat quantum ad excommunicationem in genere, secus tamen est quantum ad excommunicationem in specie, & nominatim.*

CAP. VNDECIMVM. De monitorijs generalibus earumque praxi.

1 EPiscopus ad instantiam cuiuscumque petentis potest cõcedere monitorias generales (vulgò, *Cartas generales de descomunião dichas*) contra detinẽtes res suas, vt nisi eas restituãt intra certum tempus in eisdem literis assignatum, sint excommunicati, & etiam contra sciẽtes vbi vel apud quam personam tales res nunc sint, vt id propalare debeant, iuxta glos. 1. Bart. Bald. Angel. & cæteros communiter Doct. in. l. ciuile. C de furt. text. in. c. qui cum fure. de furt. vbi Abb. nu. 2. dicit per illum text. iustificari posse sententias Episcoporum, qui quotidie subditos suos conscios furti ad monent, vt debeant reuelare, & non reuelantes excommunicant. Stepha. Aufreti. in addit. ad Clem. 1. de offic. ordi & in tract. de potest. Eccles. super sæculares. versi. 8. incip. pro quolibet damno. num. 53. volum. 14. tracta. diuers. Doct. fol. 404. Rota in nouis decis. 19. de dolo & contum. aliàs. 444. incip. extra Rotam, fol. 64. Bald in. c. si sacerdos. statim in princ. de offi. ordi. glos. in Clem. dispendiosam. in verb præmoniti. de iudic. vbi Cardin. Imola. Anchar. & alij notant, formamq; ponunt: sequitur plures referens Ioann. de

de Neuizan. in sua Sylua nuptia. lib. 3. vbi 28. volu. 6. tract. diuers. Doct. fol. 38. vbi nu. 58. iure idem probat, nempe ratione peccati, de quo solus Ecclesiasticus cognoscere potest, vt in cap. nouit. de iudic. idem latißimè iure probat Stepha. Aufrer. vbi suprà in d. tract. de potest. Ecclesiast. super laicis, &c. num. 53. d. volu. 14. tract. fol. 404. sequitur Bern. Diaz in regu. 243. quod hodie sacrum Concil. Trident. aprobauit in sessi. 23. cap. 3. de reforma. salutiferam in his monitorijs formam seruandam præscribés in hunc sanè modum.

2 Quapropter excõmunicationes illæ, quæ monitionibus præmissis ad finẽ reuelationis, vt aiunt, aut pro perditis, seu subtractis rebus ferri solent, à nemine prorsus, præterquam Episcopo decernãtur, & tunc non aliàs, quàm ex re nõ vulgari, causaq; diligenter ac magna maturitate per Episcopum examinata, quæ eius animũ moueat, nec ad eas decernẽdas cuiusuis secularis, etiam magistratus, authoritate adducatur, sed totum hoc in eius arbitrio, & conscientia sit positum, quando ipse pro re, persona, aut tempore eas decernẽdas esse iudicauerit: solus itaq; Episcopus potest decernere huiusmodi excommunicationes generales, *

3 vt ibidem cauetur, quasi alij iudices inferiores eas ferre minimè qosint. Nuntius autem Apostolicus Legatus à latere

4 ad prouinciam missus, * vt ibi euellat & disipet, ædificet atq; plantet, cum sit Ordinarius, ordinariamque iurisdictionem

5 habeat in prouincia sibi cõmissa, * vnde per mortem Papæ mittentis non expirat eius officium, vt in cap. 2. incip. legatos, & ibi glos. pen. & communiter Doct. de offic. leg. lib. 9. Gũdis. à Villadieg. in tract. de legat. 1. part. q. 16. nu. 12. vol. 14. tract. fol. 165. poterit iure opinio huiusmodi

6 literas monitorias generales decernere.* Sic etiam legatus potest dispẽsare in omnibus casibus in quibus Episcopus, siue Archiepiscopus, siue Patriarcha, vel quilibet Ordinarius suæ prouinciæ, quia ipse ordinarius est in ea, vt pote vices domini Papæ gerens, & plenißimã, & maiorem post principem in ea habet potestatem, vt inquit Specul. in tit. de legato. §. cõsequẽter. in princ. sequitur Villadieg. vbi suprà. q. 14. in princ. imò omnia vide-

7 tur posse, * quę Papa sibi specialiter non reseruauit, quia vices eius gerit. c. cum venerabilis. de consuet. c. 1. de offi. legat. & ibi Abba. in vltimo. notab. Specul. in tit. de legat. §. nunc ostendẽdum. in versi. legatus, & est imago ipsius principis, vt in c. volentes. de offic. legat. vt latè plurima congerens in proposito tradit Nicol. Boer. in tract. de potest. legat. à latere, nu. 19. & aliquibus seq. & iterum num. 65. & seq. eod. volu. 14. tract. Nil mirum ergo si Nuntius Apostolicus legatus sedis Apostolicæ posit, imò rectè potest præd. monitorias generales decernere, prout quotidiè eas concedit, atque decernit per totam suam prouinciam, rem committendo Episcopo, ipsiusque prouisori, seu officiali diœcesis, vt si re maturiùs considerata iuxta decretum sacri Concil. Triden. superiùs præinsertum, duxerit concedẽdas, eas decernat cum aßignatione alicuius termini, intra quẽ sub pœna excommunicationis Apostolicæ reueletur quod prætenditur, & ita videmus fieri sæpißimè, estque hoc indubium.

8 Quinimo, & Prouisor seu Vicarius generalis cuiuscumque Episcopi, siue Archiepiscopi, cum habeat generale mandatum, sitq; Ordinarius diœcesis ordinariamq; exerceat iurisdictionem, poterit præd. monitorias generales concedere, atque censuras decernere, vt in terminis tenet Silua nupt. & Bernar. Diaz vbi suprà: nec enim hunc meo iudicio excludere ab hac facultate & potestate voluit Conc. Trident. in verbis supra relatis, dũ disposuit, à nemine prorsus, præterquam ab Episcopo eas decernendas, cum ipsius hic generalis Vicarius habeat eamdẽ potestatẽ in iurisdictionalibus sibi ab Episcopo concessam: sed vt paulò ante dicebamus, inferiores ab Episcopo voluit sacrum Concilium in hoc excludere. Poterit igitur Prouisor, vel Vicarius generalis Episcopi, has monitorias concedere. & ita in praxi receptum est. ¶ Hoc tamẽ in hunc

in hunc modum interpretati sunt illustrissimi Cardinales ad declarationẽ dubiorum decretorum Concil. Trid. deputati à Sede Apostolica: Vicarius generalis, & ad id facultatem habens ab Episcopo, potest sine præuia cognitione facti ab ipsomet Episcopo excommunicationes ad finem reuelationis pro rebus deperditis decernere, dum tamẽ ipse Vicarius causæ cognitionem adhibeat, vt deduxi ex quodam sumpto declarationum omnium eorumdem Card. quarum hæc est nu. 12. sic requiritur, vt habeat Vicarius ad hoc speciale ab Episcopo mandatum, nisi verba illa, Et ad id facultatem habens &c. referãtur ad facultatẽ Vicariatus generalem. * Sed & Prouisores ac Vicarij,
9 officialesq; generales à Capitulo Ecclesiastico sede Episcopali vel Archiepiscopali, & similib. vacante, ritè deputati cum plena, omnimoda, & libera potestate eas concedere poterunt: * quia regula affir-
10 matiua est vera & communis, quòd Capitulum sede vacante succedit generaliter in iurisdictione prælati sui, & etiam in administratione temporalium & spiritualium, & habet iurisdictionem ordinariã à iure communi, potestq; iudices dare ac constituere, & omnia, quæ ad iurisdictionem pertinent, expedire, vt latissimè plures allegans iure probat Ioan. Francisc. de Pauino in tract. de offic. & potest. cap. sede vacant. q. 1. & 2. primæ partis princip. volu. 15. tract. diuers. Doct. fol. 172. & seq. id quod hodie probauit sanct. Concil. Trid. sess. 24. de reform. c. 16. præcipiens, quòd Capitulum sede vacãte officialem, seu Vicarium infra octo dies post mortẽ Episcopi constituere, vel existentem confirmare omninò teneatur, qui saltẽ in iure canonico sit Doctor, vel Licentiatus, vel aliàs quantum fieri poterit idoneus: ergo cum Prouisores sede vacãte à Capitulo rite deputati habeant atq; succedãt in omni iurisdictione, & administratione spiritualium & temporalium Episcopi, totumq; Episcopatum gubernent, atque regant, ac proinde proepiscopi rectè dici valeant, consequens est, vt prædictas monitorias, atque censuras generales decernere possint, sicut ipsi Episcopi, cum hoc ad claues spectet, in quibus absque dubio succedit Capitulũ sede vacante: proinde indubium est quod prædiximus, præmaximè si in mãdato Capituli id exprimatur: quod si expressè denegetur, vel restringatur ad alia, reseruãdo cætera ipsi Capitulo, aliud erit dicendum: & ita cum iure communi concordat praxis moderna, vt nostris temporibus videmus decernẽtes sæpissimè prædictas monitorias in præd. officio proepiscopi, quod licèt immeriti nunc exercemus plusquã anno elapso in hoc Episcopatu Ciuitatens. sede ipsius Episcopali vacãte, deputatione eiusdem Capituli.

Sũmè tamen controuersum est apud vtriusque iuris interpretes, an Episcopus, eiusque Vicarius generalis possint prædictas monitorias generales concedere non solùm contra scientes, vt debeant propalare, seu indicare rẽ vbi nũc est, cumq; qui eam detinet, sed etiam debeant indicare & propalare furem, qui talem rem surripuit? Legistæ enim ma-
11 gis communiter probãt, * teneri quẽ indicare furẽ, quando iudex ex officio suo procedit consistente in semetipso, quod habeat, vt debeat purgare prouinciã malis hominibus: secus autem esse quando procederet ad instantiam partis, seu ex officio consistente in parte, quia tunc non tenetur quis indicare furem: quare priori casu rectè facit Episcopus decernens censuras generales contra non reuelantes furem siue furtũ, vt praxis communis hodierna habet: in secundò verò casu secundum Legistas minimè: quod probant ex. l. 4. §. si tibi indicium. ff. de condict. ob turp. caus. & in. l. solent. ff. de præscript. verb. vbi probatur, repeti non posse quod datum est à parte ob indicandum furem vel seruum fugitiuum, quia non turpiter acceptum est, imò ex pactione. & conuentione posse peti, actionemque in id exigendum dari: ergo non tenetur quis necessariò & præcisè legis præcepto ad instantiam partis gratis indicare furem, aliàs non posset aliquid ob id recipere absque turpitudine, atque

atque proinde ad restitutionem teneretur, iuxta gloss. in. d. §. si tibi indicium. verb. repeti. vbi id in proprijs terminis notat, quæ singularis est secundum Ias. ibi, & Bald. in c. super eo. de transact. tradit latè bene declarãs D. Couar. in regul. peccatum. 2. part. §. 3. nu. 6. de reg. iur. in 6. quamuis saltim charitatis præcepto teneatur quis furem atque seruum fugitium indicare, vt communi omniũ consensu adnotatum est in c. qui cum fure. de furt. & in c. dilectus. de exces. prælat. & ita hanc partem priorem tenent Bart. & communiter Doct. in d. l. ciuile. C. de furt. & in d. §. si tibi indicium damnantes contrariam sententiam Canonistarum, de qua infrà: sed prædictam Legistarum opin. videntur sequi Abb. in d. cap. dilectus, nu. 1. de excess. prælat. Anania post Anto de But. & Card. Floren. in d. c. * qui
12 cum fure. col. pen. Cardin. Alex. in c. nerui. 13. dist. col. 3. & in cap. quidam ex his, colu. fin. 1. q. 1. & inquit Do. à Soto de ratio. tegen. & detegen. secret. memb. 2, q. 6. pag. fi. quòd solent officiales excommunicare in genere eos qui occultè iniuriam irrogarunt, aut dederunt damnum, puta eos, qui occultè furtum fecerunt, aut fuste, aut gladio percusserunt: & nescio profectò an plus nimio extendant in modo hanc potestatem, inquit ille: nam quãuis id iure liceat, deberet tamen fieri in primis, quando damna, aut iniuriæ grauissima sunt, vt puta pro bonis Ecclesiæ, & deinde deberet admoneri in literis excommunicatorijs, quòd excommunicatio solum fertur, vt restitutio fiat damni & iniuriæ, aliàs multi decipiũtur putantes, quod tenentur manifestare huiusmodi malefactores, vt puniantur, cum solum teneantur malefactores restituere, & scientes admonere illos, vt restituant, quod si noluerint, debent manifestare illis qui possint prodesse, & non obesse: nã inquirere punitionis gratia non possunt nisi illis, qui laborant infamia aut indicijs. Nec obstat d. c. qui cum fure. quia secundum Legistas loquitur solum de re furtiuã indicanda, & propterea nonnulli eorum adducunt illud vulgare exemplum sancti Francisci, qui interrogatus vtrùm homicida inde transiuerat, vsus verbis æquiuocis immittendo manus in manicas, respondit, Non transiuit huc.

13 Rursus, Canonistæ antiqui tenent indistinctè contrarium, imò quòd quamuis de iure ciuili quis non teneatur indicare furẽ, vt suprà in 1. opin. iure tamẽ Canonico ad id teneatur, vt referunt Alberic. & Ias. in d. l. 4. §. si tibi indicium. fallen. 1. ff. de cond. ob turp. caus. Bertach. simpliciter in tract. de Episcopo. 2. part. lib. 4. q. 7 nu. 39. volum. 2. tracta. diuers. Doct. fol. 163. glos. per tex. ibi, in d. c. qui cum fure. verb. non indicat. de furt. & ibi Abba. Roman. singul. 785. & quòd quando res aliter domino restitui nõ potest, teneatur quis furem indicare priuato (vt in proposito, quia tunc dantur monitoriæ huiusmodi, quando aliter, nec aliundè probari id potest) tenet Adrianus in 4. sentent. in tractat. de restit. c. restat inquirere. in versic. de contra. fol. 155. ibi, Credo tamẽ, &c. D. Couar. in d. regul. peccatum. 2. part. §. 3. nu. 5. & F. Anton. à Corduba libr. 1. quæstio. q. 43. in 2. dubio. vers. 2. si autem. pagin. 347. colum. 1. in princip. vbi id intelligit, quoties reuelatio aut testificatio exigitur, vt damnum satisfiat pari læsæ, & nullo modo ad punitionem: vt quando sub excommunicatione præcipitur, quòd qui furatus est tale quid, restituat intra tot dies, vel qui id scit, notificet superiori, vt cri-
14 minosus sic compellatur restituere, * vel à malo statu vel concubinatu recedere, & huiusmodi, quia tunc qui scit, etiam sub sigillo secreti, tenetur tam contra se, quàm contra alium quantumlibet occultum criminosum secretè reuelare ei tantum, qui potest prodesse, non obesse, modò si ille superior, modò non, si credit, quòd sine tali reuelatione illi malo aut damno non prouidebitur sufficienter & per illam reuelationem prouidebitur: aliàs mortaliter contra charitatem vel contra iustitiam peccabit non reuelando, vel non testificando, & illam excommunicationem incidet, & tenebitur resarcire damnũ damnificato, si quis ideò rem

tem suam, vel damni satisfactionem non habuit, quia ad dict. præceptũ eius speciale, vel generale noluit ille testificari, vel occultum crimen reuelare, vt peccator ille à suo malo statu recederet, vel proximo læso sua debita fieret satisfactio: secus si criminosus emendatus est iam, vel satis credibile & certum est, quòd ad secretam monitionẽ, vel alio modo cum minori detrimento ille emendabitur, vt latiùs ibi per eum, vbi bene declarat, & in terminis quòd contra scientes furem possint concedi monitoriæ prædictæ, vt eum indicent, siue propalent, & si id non faciant, posśint excõmunicari, tenet Abb. in d. c. dilectus. 1. notab. de excess. prælat. & alij Canonistæ: sed & nonnullos Theologos hanc partem tenentes refert Corduba vbi suprà, in versic. contra supradicta. pag. 348. in fine & pag. sequẽt. in princip. vbi inquit, quòd sic se habet practica Ecclesiæ, & reuera hæc secunda pars verior & tenenda est: tum ex fundamentis statim faciendis: tum etiam, quia vt dicebat Abbas vbi suprà, Cordub. & alij plures affirmant infrà referendi, & nos quotidie videmus, praxis Ecclesiæ habet, vt monitoriæ generales cum censuris decernantur contra scientes furem & non reuelãtes: idque adeò est obseruatum in Ecclesia Dei, vt minimè sit mutandum, argum. l. minimè. ff. de legib. cum simil. Quod præcipuè procedit quando crimen vel factum est notorium, & patrator occultus, in quo omnes concordant secundum Cordub. vbi suprà, & probat idem Cordub. in dict. tracta. *De casos de conciencia* dict. quæst. 64. in princip.

Et primò, hæc sentẽtia probatur in d. cap. qui cum fure, cuius verba sunt hæc. Qui cum fure partitur, occidit animam suam: nõ fur solùm, sed ille reus tenetur, qui furti conscius, quærente possessore, non indicat. & ibi gloss. fin. expressè notat, & vt prædiximus, hanc partem tenet: ecce enim text. vbi etiam ad instantiam partis tenetur quis furem indicare. Nec obstat responsio Legistarum dicentium text. illum loqui tantum de re furtiua indicanda, non verò de fure: nam ex mente, & generalitate illius text. veriùs intelligitur loqui etiam de fure, prout intelligunt gloss. ibi, & Canonistæ antiqui.

15 Secundò, eadẽ sententia probatur per locum ab speciali in d. c. dilectus. de excessib. prælat. vbi sacerdos etiam ad satisfaciendum damnum passo compelli nõ potest ad reuelandum furem, qui sibi id in pœnitentia confessus fuit: quia, vt inquit text. perniciosum esset, presbyterum sibi taliter credita reuelare, ac ad id cogi, quod non rapuit, exoluendum: ergo quoties extra confessionem in pœnitentia, aliquis agnouit furem, potest cogi vt eum indicet ad satisfaciendũ damnum parti læsæ, & ibi Panormit. not. ibi 1. dicit illum text. esse meliorem de iure ad hoc.

16 Tertiò, pro hac eadem parte est optimus text. in c. si sacerdos. de offi. ordi. vbi expresśim cauetur, quòd ad petitionem partis læsæ potest iudex authorem damni occultum generaliter excommunicare: quinimò probatur ibi, quòd ordinarius, qui scit, non vt iudex vel homo, sed vt Deus, nempè in confesśione Sacramẽtali, subditum esse criminis reum, potest eum indeterminatè arguere: nõ ergo poterit eum nominatim, sed in genere à cõmunione remouere, quia nec Christus Iudam à communione remouit. Quartò, probatur ratione: quoniã quilibet tenetur suo superiori obedire in ijs, quæ ille potest præcipere, & quomodo potest præcipere. sed in casu prædi. superior potest inquirere, & præcipere, vt subditi criminosum reuelẽt vti nouerũt. Quod patet, quia Ecclesia potest procedere super occulta per accidẽs, si per se, aut de se manifesta sunt, vt sunt actus exteriores, quantũ libet occulti ex defectu testiũ vel probationis, aliàs enim numquã procedere posset, quod absit, secundum Caiet. secunda secundæ quæst. 11. art. 3. & 4. & communiter Doct. vt affirmat Corduba vbi suprà. Rectè igitur ex omnibus supradictis iure conuincitur posse decerni monitorias generales cum censuris aduersus scientes furem, & non reuelantes, atque indicantes.

Quintò

Quintò & vltimo, quia differentia Legistarum supradicta in prima opinione, inter iudicem procedentem ex mero officio suo, vt tunc decernere possit prædi-
17 ctas monitorias, * & procedentem ad instantiam partis, vt id non possit, inanis, atque sine effectu videtur: quia iudex requisitus omnino tenetur impartiri officium suum, etiam nobile, consistens in ipsomet iudice, vt docet Bart. in l. 1. nu. 12. ff. de iurisd. omnium iudi. maximè in istis monitorijs ratione peccati, in quibus officium iudicis exuberat, secundum Cardinal. in Clemēt. dispendiosam, quæst. 23. de iudic. & licet pars accuset, dicitur nihilominus iudex procedere ex mero officio nobili, & accusans dicitur stimulus instigans iudicem, vt volunt Cacialup. Lancelot. & Claud. in l. imperium. col. 4. ff. de iurisd. omn. iudic. & ibi Riminald. Curtius Iun. & Gaspar Velas. vbi omnes testantur opin. Bart. ibi hoc tenentis esse magis communem, quam ibi latè probat Alexād. vt refert Silua nuptial. vbi suprà, nu. 31. Non igitur est curandum, an diœcesanus, cuius officium humiliter imploratur, concedat tales monitiones generales contra scientes, ex eius officio, an aliàs ad instantiam partis, postquā huic differentiæ vnico verbo potest imponi remedium, ex quo per officium nobile poterunt cogi scientes furem propalare, etiam secundum leges, vt in d. §. si tibi indicium, & illud iudex tenetur impartiri,
18 vt est predictum: * maximeque hoc procedit in foro Ecclesiæ, in quo non seruantur tot apices iuris, vt in cap. dilecti. vbi glos. 1. ad finem. de iudic. Ias. in §. item si quis in fraudem. colum. 18. vers. 4. limitatur. n. 78. Instit. de actio. Quòd si adhùc
19 instes, quòd propriè loquēdo, * iudex dicitur procedere ex officio suo puro, & mero, quando nemo petit seu defert, secūdum Abba. in cap. qualiter & quando el. 2. de accusatio. col. antepen. versic. nota ergo ex prædictis. nu. 21. Cæpol. cons. 66. incip. decreuit circa fin. Præpositus in cap. de accusatione. 2. quæst. 8. col. 40. vbi enumerat nouem differētias, an iudex inquirat ex officio, an ad instigationem alterius: attamen negari non potest, quin iure saltem canonico hæc nostra secunda pars perspicuè probetur, atque tenenda sit, quicquid de iure ciuili alij contrarium contendant: & ita merito hanc vltra suprà relatos probauit Ioan. Neuizanis vbi sup. à nume. 30. cum sequent. vbi dicit, quòd eam opin. seruat consuetudo diœcesanorū, & stylus Curiæ Romanæ, in qua est vberrimus fons Canonistarū: & Nauar. contra Sot. vbi suprà in Manuali. cap. 18. nu. 40. dicēs, quod consuetudo generalis Ecclesiæ obseruat contrarium eius quod Soto vbi suprà asserebat, & sic nostram sententiam: quam ibidem Nauar. & iterum in cap. 17. nu. 134. & sequent. & cap. 25. nu. 46. Manualis Hspani, & latiùs in cap. inter verba. 11. quæst.
20 3. cōclu. 6. nu. 581. * & ante eum Soto vbi suprà dict. col. fin. quæst. 6. mēbri. 2. de ratione tegend. & de teg. secret. intelligit salua correctione fraterna inducendo reum vt mandato Episcopi satisfaciat, & consequenter, quando ea est necessaria iuxta sanctum Thom. 2. 2. quæst. 33. art. 2. ad 2. communiter receptū, hoc est, si fur, aut læsor secretò admonitus noluerit restituere, & si fur satisfecerit, eū manifestare non debet, nec etiam si non sa-
21 tisfaçiat, si illud probare nō potest: * quia quādo præcipitur, vt qui talem rem scit, eam per denuntiationem manifestet, intelligitur de eo quod quis scit, & probare potest, vt copiosiùs dixit idem Nauar. in dict. cap. inter verba. pagi. 225. & seq. & num. 778. nisi quando prælatus is esset, qui prodesse potest, & non obesse. c. hoc videtur. 22. quæst. 5. sed si admonitus satisfacere nollet, & admonitor probare potest, manifestare debet, quia aliàs excōmunicationem incurreret, & damnificato, quod ob suum silentium recuperare de suo omiserit restituere tenetur, nisi ob iustum metum taceat, secūdum Ioan. de Anania in dict. cap. qui cum fure. de furtis, numer. 6. & 8. Hæc Nauar. vbi suprà, & ante eum Summa Angelic. verb. denuntiatio. numer. 13. Supradicta tamen restrictio Nauarri, vt quis non teneatur denuntiare in prædict. casu, si illud probare

bare non potest, procedere prima facie videatur, quando quis cogeretur ita denunciare, vt probet, quia si nō potest probare, nō teneretur denunciare, vt expressè tenet Anton. à Cordub. vbi suprà in versic quarto quando quis cogeretur, & in tract. *de casos de conciencia*, quæstio. 64. m 2. punct. in versic. El quinto caso es: Quan innuat se. us esse, si quis tantum co geretur reuelare quod scit, non verò denunciare, prout communiter contingit fieri in his monitorijs de quibus agimus: nihilominus tamen adhùc in hoc casu, dicendum est non teneri reuelare, quia dū

22 dicitur, qui scit, &c. * intelligitur de sciētia probabili: in secreto tamen tenetur quis reuelare prælato, vt corrigat occultè tamquam patri, si hoc intendat facere prælatus, secundum Angel. de Clau. vbi suprà, & plurimos allegans ita resoluit Silua nuptial. vbi suprà nu 45. & 46. dicens, quòd si index in monitorialibus diceret, quòd scientes propalēt, siue probare possint, siue non, non valerent, quia continent errorem intolerabilem, nisi adderet, quòd qui non potest probare, dicat sibi in secreto: & iuxta hanc distinctionē

23 est intelligendus Nauarr. vbi suprà.* Nemo tamen tenetur propalare in secreto, nec in aperto expensis suis, puta si oporteret ire ad vicarium Episcopi, vel Romam, vel alium, de gentē in remotis partibus, quem adire non potest sine impensa, vt cum Rosella probat Silua nuptial. vbi suprà contra Siluest. & quòd si monitoriæ aliter decernantur, non ligant.

24 Illud tamen de correctione fraterna, vt præcedere debeat in proposito, nō videtur omnino absolutum, quia denunciatio, quæ fit per tales monitorias, dicitur iudicialis, ad quam non requiritur illa monitio inter te, & ipsum, &c. secundum Ioan. Andr. & alios capit. nouit. de iudic. & est de mente Tabiene, in verb. accusatio. §. 14. & in versicul. inquisitio. §. 7. & in proprijs terminis ita tenet contra Siluest. Silua. nuptial vbi suprà num. 46. Nihilominus tenedū est, quod prædiximus ex Nauarr. circa correctionem fraternam, vt infra latius limit. 9. numer. 73. asseremus cætera quæ Nauar. vbi su-

25 prà prælatur, vera esse existimo. * Quare, si sciens furtum vel aliud, quod præcipi. ur reuelari, id facere nō posset sine magno detrimento in persona, fama, aut rebus suis, ob hunc ulti... timorem excusatur, & solum tenetur reuelare, vt commodè potest, secreto, si id etiam sine tali detrimento facere potest, alias secus, nec aliter obligant huiusmodi præcepta superiorum, nec eorum ligant excommunicationes, secundum Ant. à Corduba vbi suprà: idem esset quando propalans, ob hoc poneret se in aliquo scandalo, vt cū Formulario prouinciali tenet Neuizani, vbi suprà numer. 47. vtrumque alios allegans, & se alibi sequitur Nauarr. in Manual. Hispan. capit. 25. num. 50. & Cordub. in suis casib. conscient. quæstio. 64. vbi suprà.

26 Ex quibus iam deducitur, quòd qui iussus sub pœna excommunicationis, non denunciat impedimentum, quod scit sub esse inter volentes contrahere matrimonium, peccat mortaliter, argum. cap. 2. de

27 maiorit.* & obedien. tenetur enim illud reuelare sacerdoti facieti banna, etiam si sibi reuelatum sit, petendo ab eo cōsiliū, non tamen cōmisso secreto, vt tenet Palud. in 4. distin. 27. quæst. 1. in nono casu, fol. 146 in princip. Modus autem denunciandi impedimētum, saltem occultum, quod ex peccato nascitur, est, vt prius de illo secreto impedimento moneat, vt ab illo matrimonio desistat, & si noluerit desistere, denunciet superiori, aut alteri qui impedire posset, quamuis probare non

28 possit: * quia ad impediendum matrimonium nondum contractum, iuramento de ipso contrahendo non interueniente, sufficit testimonium vnius: vt in cap. preterea, el 2. de sponsal. & in cap. super eo 2. respons. de testib. per eum text. ita tenet Roman. singul. 616. quia agitur de peccato euitando, quod imminet committendum, vt latè probat Nauarr. in cap. sacerdos, num. 27. de pœnit. distin. 6. & in Manual. cap. 22 nu. 83. D. Couar. in 4. de sponsal. 2. part. capit. 6. §. 10. num. 21. aduersus Maior. in 4. sentent. dist. 21. quæst. 2. qui

I hunc

hunc communẽ illius tex. intellectum ignorauit, reprobato etiam intellectu glos. in c. præterea, verb. publicè confiteri, existimantis, quòd si vnus testis publicè deponere de præd. impedimento, non sufficeret ad impediendum matrimoniũ etiã contrahendum: quam communiter reprobari affirmat ibi Abb. num. 7.

29 Quòd si testis hoc sciens satis intelligeret, ex sua denuntiatione magnum scandalum sequuturũ, quãuis probare possit, etiam mandato sub excommunicatione ipso facto, vt nũciet, existente, ad denuntiandum non tenetur iuxta Adrian. in 4. de confess. quæst. 5. dubio. 7. fol. 277. col. 2. vers. tertio dico, quem refert & sequitur Nauar. vbi suprà, idem latius in repet. c. inter verba. 11. quæst. 3. nu. 633. & seq.

30 Parochus autem, vel alius sacerdos, de ipsius, vel Ordinarij licentia celebraturus contractum matrimonij inter aliquos, sciens votum simplex emissum ab altero eorum, an possit assistere huiusmodi matrimonio, eosque coniungere, vel potius debeat eos repellere, videndus est omnino latè id differens per conclusiones Alfonsus à Veracruce in appendic. ad Specul. coniug. ad articul. 15. primæ partis, de impedimento voti simplicis.

31 Illud autem, quod modo prædiximus iuxta communem intellectum text. in dict. capit. præterea, el 2. vt vnus nempè testis de impedimento matrimonij deponens de auditu, sufficiat ad ipsum contrahendum impediendum, intelligendum sanè est, quoties dictus testis cum iuramẽto assereret illud impedimentum certo

32 scire: * alioqui testis vnus, etiam iuratus, de auditu testimonium præbens, coniugium non impediret, etiamsi cum eo alter absque iuramento de certa scientia testaretur: tex. singularis, vbi notat Abb. numer. 2. in capit. 1. de consanguin. & affinit. sequitur D. Couarruu. vbi suprà, in versicul. quibus omnibus, &c. ex eo deducens maiorem fidem soli famæ exhibendam esse hac in re, quàm prædictis duobus testibus, quandoquidem hi non sufficiunt ad impediendum matrimonium contrahendum, vt est prædictum:

33 * & tamen sola fama impedimenti duobus saltem testibus probata, absque alia impedimenti probatione, ad id sufficit, iuxta text. in capit. super eo, de consanguin. & affinit. quem ibi Abbas & cæteri Doct. notant: idem Abb. in capit. super eo, de eo qui cognou. consang. vxoris suæ, & ad hoc dicit illum text. singularem Roman. singul. 616. Decius in cap. 1. col. 3. nu. 15. de appel.

34 Vnus tamen testis de auditu ad impediendum matrimonium contrahendum sufficit, si circa impedimentum affinitatis testificetur iuxta formam à Canonibus expressam in capit. licet ex quadam, de testib. vbi Felin. col. 1. & text. in capit. tua nos, de consanguin. & affinit. vbi Abbas & Præposit. hoc ipsum explicant, nã is solus testis sufficeret ad impediendum matrimonium nondum contractum, secundum Couarru. vbi suprà ad fin. d. nu. 21. ita limitantem atque restringentem quod prædixerat de vno teste cum iuramento deponente de auditu, vt non sufficiat ad impediendum matrimonium contrahendum, etiam si cum eo alter absque iuramento de certa scientia testificetur: vt hoc non procedat, si testis de auditu etiam solus deponat de impedimento consanguinitatis, iuxta formam dictorum iurium, quæ in matrimonio separando præcipuè est, vt testes per ordinem distinguãt singulos gradus clara cõputatione ab vtroque latere nominibus proprijs, vel æquipollentibus indicijs designando personas, & cum suo iuramento concludentes se accepisse à suis maioribus, quod deponunt, & credere ita esse, & se vidisse personas, vel in vno prædict graduum constitutas pro consanguineis se habere: ad impediendum igitur matrimonium contrahendũ sufficit vnus testis de auditu deponens, iuxta formam dictorum capitum secundum Couarr. vbi suprà, cum hoc casu cesset ratio d. cap. licet ex quadam, in fine, quod de matrimonio iam contracto sperando agit, quoties testes non deponunt iuxta formam ibi præscriptam: quia tolerabilius est aliquos contra statuta hominum dimittere co-

copulatos, quàm coniunctos legitimè cõtra statuta hominum separare, ideò meritò tunc duo, vel plures testes iuxta illam formam deponentes requiruntur. In nostro vero casu, cum de matrimonio nondum contracto impediẽdo agatur, cum tractetur de euitando peccato, sufficit vnus testis de auditu impedimenti, dum tamen is distinguat gradus clara computatione ab vtroque latere iuxta formã dictorum capitum, ex quibus sæpissimè in praxi hunc casum decidi præcipiens parochis, vt similia matrimonia contrahẽda minimè celebrarent, eo quòd vnus testis de impedimẽto de auditu deponebat, designando ac distinguendo gradus ab stirpe clara computatione proprijs nominibus, vel æquipollẽtibus indicijs, quousque ab Apostolica Sede contrahere volentes illius impedimenti dispensationẽ obtinerent, † & prædicta post nos refert & sequitur nouissimè Mascar. de probat. conclus. 1034. per totam. 2. tom. †

Ex quibus omnibus iam satis dilucidè constat prima ampliatio ad regulam generalem, quam suprà in principio huius capit. posuimus, nempè licitum esse Episcopis, cæterisque locorum ordinarijs Ecclesiasticis decernere monitorias generales, cum censuris pro rebus furatis non solum releuandis, sed etiam pro ipso fure indicando, iuxta veriorem, & in praxi indubiè receptissimam sententiam.

35 Secundò, supradicta regula ampliari potest, vt procedat, quòd possint concedi monitoriæ generales etiam contra testes qui veritatem sciunt de aliquo negotio, & eorum nomina ignorantur, vel aliàs nolunt deponere: solet ad hoc allegari text. in capit. constitutis, el 1. de testib. & attestat. & ibi, Abb. in 4. notabi. †

36 Verum text. ille, nec Abbas idem, hoc probant, loquuntur enim alio casu, nempè vt excommunicatio generalis ferri possit in omnes impedientes testes produci in causa mota, & ita Abb. ibi numer. 1. in fine, inquit: Nota practicam, vt feratur excommunicatio generalis, ex quo ignorãtur impedientes: quod diuersum est à nostra ampliatione.

Secundo loco, pro eadem ampliatione allegatur text. qui expressus videtur in cap. ad nostram 20. de iure iur. ibi: Mandamus quatenus sub pœna excõmunicationis publicè in Ecclesia proponi facias, vel proponas, vt qui super hoc nouerit veritatem, procedat ad testimonium proferendum. Est verum, quòd Innoc. ibi nu. 1. text. illum intelligit, vt specialiter procedat in casu, *

37 quo loquitur, nempè restitutionis vsurarum, quando debitor iurauit non repetere, quia tunc licet contra vsurarium procedere in modum inquisitionis, vel denuntiationis, nõ solum Papæ, sed etiam alijs delegatis, nisi forsan forma commissionis cõtradiceret: secus verò in alijs criminibus, vel in alio casu: non enim super iuribus singularium personarum procedendum est inquirendo extra ordinẽ, sed intentatis actionibus, & ordinario iudicio secundum iura: bene tamen fatetur, quòd Episcopus cõtra aliquem, quem suspectum haberet, posset inquirere de vsura, sicut de alijs criminibus, ad imponendum ei pœnitentiã Canonicam, sed non ad vtilitatem, vel alicuius priuatæ personæ interesse consequẽdum: de consanguinitate autem non est dubium, quòd inquirere possit inter coniuges, vt in capit. porrò, de diuort. & in cap. si duo 35. quæst. 6. & idem fortè dicendum esse affirmat, si de alio Canonico aliàs legitimo impedimento inquirere vellet: quem intellectum atque sententiã Innocen. sequitur & probat ad literam Laurentius Rodulph. in tract. de vsur. 2. parte, quæst. 125. num. 7. fol. 137. volu. 16. tract. diuers. Doct.

Verior tamen mihi in hoc videtur sententia intellectus Abbatis in d. cap. ad nostrã, nu. 2. intelligentis d. text. indistinctè & generaliter in omni causa extra vsurariam, de qua in illo tex. inquit enim: Nota bonã practicã citãdi testes, quando ignorantur personæ, vt fiat generale præceptũ sub excõmunicationis pœna, vt qui super tali facto nouerint veritatem, cõpareãt ad testimoniũ proferendũ: & quamuis iste text. loquitur in materia peccati, idem puto dicendum, vbicumque te-

stes compelli possunt, quia tunc tacere veritatem est peccatum mortale, vt in c. quisquis 11. quęst. 3. & in cap. 1. de crimin. fals. addens vlterius ex illo text. quòd ratione testimonij ferendi potest laicus cōpelli à iudice Ecclesiastico: imò amplius credit, quòd etiam in causa vertente coram iudice sæculari poterit iudex Ecclesiasticus ad requisitionem iudicis sæcularis hanc sententiam excommunicationis generaliter & in specie ferre, si personæ sciantur: quia sicut iudex sæcularis impendit auxilium iudici Ecclesiastico, ita è contra debet facere Ecclesiasticus, vt in cap. cum ad verum. 96. dist. quam sententiam & praxim, nostram ampliationē tenens, sequitur & probat Silua nuptial. vbi suprà, nu. 33. & 34. Causa igitur vsuraria in illo text. præcedente iuramento de non repetendis vsuris, fuit facti contingentia, non verò illa specialitas, cum ratio eiusdem militet in omni alia vbi est materia peccati, sicut vertitur tacēdo veritatem: & ita est menti tenenda hæc secunda ampliatio ad practica eiusdem secundum Abb. vbi suprà: multi enim, hoc non discusso, de ea dubitarent, cū tamen satis iuridica, & rationi consona sit, vt ex supradictis patet: sicque nil mirū si diuersum asserat Dominic. à Soto in 4. distin. 22. quæst. 1. artic. 2. pag. 940. col. 2. versi. 3. ad finem, dicens, quòd nec hoc est mos priscus, nec res fortè legitima, sed humana auaritia bonorum temporalium, ceu idolorum cultrix, istarum fuit Ecclesiasticarum censurarum inuentrix, quandoquidem Domin. à Soto illius tex. nec doctrinæ Abbatis ibi meminerit.

38 Tertiò ampliatur regula communis, vt possint discerni monitoriæ contra habentes vel scientes, quis habeat, has vel illas scripturas, quæ quoquo pacto ad aliorum ius attinent, nam tunc proferendæ omnino sunt, & scientes reuelare tenentur, nec sufficit, vt qui habet se excuset, dicendo, quod inde vexationem timet, nisi forsan omni dubio procul manifestissimum sit taliter illas ad meum ius conducere, vt nullatenus ad alterius ius confirmandum attineant; vt docet Dominic. à Soto in 4. distin. 22. quæst. 1. art. 2. pag. 640. colum. 2. versic. 3. refert & sequitur Anton. à Cordub. in suo tract. *De casos de conciencia*, quæst. 63. vbi supplet & intelligit Sotum vbi suprà, præter quā si iure habeat illas scripturas & ex manifestatione huiusmodi maximum damnum, & inconueniens rem iustè ab antiquo possidēti sequeretur, vt in exemplo ibi ab eo ficto.

Quartò principaliter supradicta communis regula ampliatur, vt propter tales monitorias emanatas contra scientes non solum quis teneatur indicare alium, sed etiam se ipsum, quando de hoc esset infamatus, vel sufficienter indicijs affectus, vel quoties contra ipsum adest

39 semiplena probatio,* hocque illi constat, aliàs secus: nam reus interrogatus de crimine, an illud commiserit, tunc demum tenetur confiteri, atque contra se veritatem dicere, quando est notorium factum contra eum, vel esset infamatus de eo, vel semiplenè probatum † per vnum testem maiorem omni exceptione, deponente assertiuè vel per indicia sufficiētia, † aliàs secus, quando nulla præcedit infamia, vt in capit. quis aliquando, de pœnit. distinct. 2. vbi Beatus Chrysostomus scriptum reliquit super Epistol. Pauli ad Hebræos, dicens: Non tibi dico, vt te prodas in publicum, neque apud alios te accuses: sed obedire te volo. Prophetæ dicenti: Reuela ante Deum viam tuam. Abb. in capit. 2. in fine, de confes. Summa Angel. verb. confessio delicti, in princip. & in verb. inquisitio. §. penultim. & in verb. denuntiatio. §. 13. Syluest. in verb. accusatio. §. 13. testatur communem. Gregor. Nattam in Clement. sæpè. §. & quia, in 7. colum. de verbor. signific. sequitur plurimos referens Silua nuptia. vbi suprà, num. 41. & 42. quod & tenuit sanct. Thom. 2. 2. quæst. 69. art. 1. & 2. & ibi Caiet. Soto de ratione tegend. & detegend. secret. in 2. memb. quæstio. 7. conclus. 1. & 2. & de iustitia & iur. lib. 5. quæst. 6. art. 1. & 2. & quæst. 7. Nauarr. in Manual. cap. 25. n. 35. 36. 43. & 49. Grego. Lopez in l. 4. titul. 29. part. 7. in gloss. *jurar*

rar que diga la verdad, vbi latè & optimè examinat, atque ita resoluit Roderi. Suarez in l.4.tit. *de las juras*. nu. 15. lib.1. for. leg. Anton. Gomez. 3. tom. resolut. c.12. de probat. delictorũ. nu.5. Bernard. Diaz in sua practic. criminal. canonica. c.118. estq; communis opinio Doctorũ vtriusq; iuris, vt plurimos referens testatur Anto. à Cordub. lib.1. sui quæstionarij, quęs. 43. fol. 350. colu.2. vbi pro hac sententia allegat. d.l.4. titul.29. part.7. † Et est communis omnium Doctorum, nemine discrepante, præter imperitum vulgus, vt testatur bene id probans Salon de iustitia & iur. super Thom. in 2. 2. quæst. 69. art. 2. controuers. 10. pagi. 1563. & D. Thom. in supradict. est communiter receptus, vt testatur eum sequutus nouissimè Ludouic. Vela in respons. ad casus conscient. casu 32. & est doctrina communis, vt testatur eam sequutus Ludouic. Carbo de restitut. quæst. 31. versic. 1. cõclusio. & quæs. 51. vers. primum dictum.*

40 Idem est in heretico occulto, qui se ipsum prodere non tenetur, nulla præcedente infamia, cùm in generali inquisitione interrogatur à iudice, vtrùm sciat aliquem hæreticum esse, vt rectè probat D. Siman. de instit. Cathol. titul. 42. nu. 13. dicens, posse reum hoc casu iustè celare crimen, asserendo nescire se quis fecit, quia non sic scit, vt dicere teneatur. cap. quis aliquando. de pœnitẽ. distin. 1. Chrysost. vbi supra. homil. 31. col. penul. & ad populũ Anthioc. homil. 41. Caiet. & Soto, quos ibi refert Simancas: quòd si iustè interrogetur, se ipsum prodere tenetur, vt cum sanct. Thom. 2. 2. quæstio. 69. & quæst. 76. tradit idem Simanc. vbi suprà titul. 29. nu. 44. in fin.

41 Quare cõtra ius requisiti hoc casu possunt ac debent quacumque vti amphibologia, quam vsitatus sermo citra mendacium ferre posit: nam si talia verba nullatenus sensum verum admitterent, mẽdacium essent; quod nullo modo licet secundum Soto de iustitia & iur. lib. 5. q. 6. artic. 2. conclus. 7. pag. 445. colum. 1. & de ratione tegẽdi & detegend. secret. mẽb. 3. quæstio. 3. conclus. 4. & D. Couarr. lib. 1. variar. resolut. cap. 2. num. 2. & Anto. à Cordub in suo tracta. *De casos de concencia*. quæstio. 65. vbi limitat in quibusdam personis, quarum vita periclitaretur, si de eis interrogati tenerentur eos propalare. Ergo ita & eodem modo delinquens nõ tenebitur se ipsum indicare siue reuelare ad monitorias generales, nisi de illo esset infamatus, vel sufficienter indicijs affectus, vel saltẽ si contra eum esset semiplena probatio, vt in terminis aduersus Ambros. de Vignate in d.l. ciuile. C. de furt. resoluit Silua nuptia. vbi suprà, num 36. & seq. per tres columnas, & Cordub. in tracta. *De casos de conciencia*, quæst. 64 in 2. pũcto. Idem optimè d. lib. 1. quæst. d. q. 43. pag. 346. col. 2. & pag. 347. col. 2. in versi. at verò. addit, plurimos allegãs, quòd hoc casu tenentur alij eum reuelare ad punitionem, etiamsi ille sit emẽdatus, si aliter quàm per sigillum secreti notus est: quinimò licèt criminosus sic occultus sit, q̃ notus sit alijs duobus vel tribus testibus, qui mecum id viderunt, per quos legitimè potest probari cõtra illum, & ex eius punitione maius bonum probabiliter speratur, quàm sit eius punitionis nocumentum, licèt non tenear illũ reuelare, licitè tamen possum id facere, ad finem & punitionem vtilem: teneor tamen idem facere, si superior præcipiat generaliter, vel specialiter, etiamsi sit emendatus, secundùm ipsum pag. 346. col. 2.

42 Angelus tamen de Clauas. vbi supra, dicto verb. confessio, superiorem sententiam, quę habet, quòd quando quis est infamatus de crimine, tenetur propalare, limitat, quãdo ageretur ad aliam pœnam quàm spiritualem, dicẽs esse notandum, quia istæ monitoriales fiunt, vt plurimũ, vt procedatur iudicialiter, secundũ eundem in verb. denuntiatio. ad fin. Eandem limitationem refert & sequitur Siluest. in summa, verb. confessio. 1. in princip. in versic. 1. in ista quæstione: sed verius est contrarium, quia non est bona ratio diuersitatis, vt in specie affirmat Greg. Lopez vbi supra. vers. ego qui ratio, &c. aduers. Siluest. vbi suprà, quem refert, non verò Angelum.

43 Sed an ad hoc vt reus teneatur iudici respondere veritatem legitimè interroganti, vt suprà visum est, sit necessarium, quòd iudex ei notificet, vel det copiam indiciorum quæ contra eum sunt? refert in hoc opiniones contrarias Cordu. vbi suprà d. lib. 1. quæstionarij, quæst. 43. pagi. 350. col. 2. versic. sed vtrum. Caietanũ nempè, Sotum, & Nauarr. vbi suprà, & alios multos tenentes partẽ affirmatiuã, Gregorium Lup. vbi suprà, in fine gloss. & alios plures tenentes negatiuam, quã etiam probauit F. Areualus de correct. fraterna, conclus. 6. propositione 4. 5. 7. 8. & 9. quæ sententia negatiua communiter practicatur, nempè vt non sit necessarium, quòd id reo constet, sed debeat pro iudice præsumi, quòd legitimè procedat & interroget, ad hoc vt eidem teneatur respondere veritatem, dum de opposito non constiterit sufficienter, vt sæpissimè vidi: quamuis durissimum hoc videatur Cordub. vbi suprà, qui potius probat sententiam priorem affirmatiuam, quando reus dubius est, an sit infamia, aut semiplena probatio, vel sufficientia indicia contra eum, quia sibi hòc non constat, nec rationabiliter constare debet, vt tunc quidem non teneatur iudici respondere veritatem, quamuis non debeat mentiri: nihilominus tenẽda est negatiua præcedens, quæ in praxi obseruatur, nempè, vt in dubio præsumendum sit pro iudice interrogante, nisi aliud reo constiterit: existimo tamen, quòd reo po-
44 stulante, * debeat illi edi atque legi dicta testium, ad hoc vt sciat an veritatem fateri teneatur: quòd si id à iudice denegetur, * non quidem tenebitur respondere: † Et in hac specie sunt intelligendi Doctores tenẽtes partem affirmatiuam, quòd reo debeat dari copia indiciorum, ad hoc vt ipse respondere teneatur, nempè reo id postulante, aliàs secus, & ita procedat opinio negatiua contraria, & praxis communis. † Caueat autem iudex secũdum Gregorium Lopez vbi suprà, ne
45 non rite procedat interrogando * reum illicitè, & non legitimè, quia aliàs damnaret animam suam, nec cum tunc zelus iustitiæ, quo assereret se moueri, eum excusaret: nam vt inquit Hostien. quem
46 refert Abb. in capit. * cum in iuuentute, de purgatione Canonic. non debet fieri aliquid ex solo zelo iustitiæ, nisi subsit iudicium rationis: quod dicit facere contra religiosos prælatos habentes tantùm zelum in puniendis delictis, vt prætermittant ordinem iudiciarium, inquirentes quandoque de criminibus omnino occultis.

47 Primò, supradicta communis regula affirmatiua limitatur, vt non procedat, quando quis aliquid scit solum quia sibi sub sigillo & fide secreti dictum est, quia non debet id reuelare, vel de eo testificari ad finem punitionis quia ex quo secretum est de iure naturæ, non tenetur finis etiam ad præceptum superioris ipsum detegere, quia fortius est ius naturæ quàm humanum, vt in §. sed naturalia quidem iura. Instit. de iure natur. gent. & ciuil. ita Scotus, & Theologi in 4. sententiarum distin. 21. Superior enim præcipere non potest, vt quis violet fidem secreti contra ius naturale, vt secundum Thom. & communiter Doct. aiunt Siluest. in summa verb. confessio. 3. quæst. 2. & verb. testes, quæst. 8. & Nauar. in summa, cap. 28. num. 42. 48. & 49. Adrian. in 4. de confess. dubio vltimo, in fine. Gabriel in. 4. distinct. 15. quæst. 6. conclus. 7. Anton. de Cordub. d. lib. 1. quæst. 43. pagin. 346. colum. 1. vbi in versic. 3. sequentis paginæ, hoc limitat, quando præce-
48 ptum, vel inquisitio fit, * & reuelatio exigitur ad prouidendũ malo præsenti, vel imminẽti simul, & ad criminosum puniẽdum, vt cõmuniter fit in criminibus læsæ maiestatis diuinæ vel humanæ, & in alijs criminibus adhuc pendentibus, vel imminentibus in futurum in perniciem vel notabile damnum reipublicæ, vel proximi cuiuscumque, vt sunt hæreses, proditiones, machinationes, latrocinia, & homicidia occultè grassantia, & falsificationes monetæ, & alia huiusmodi, quia tunc etiam nõ interrogatus tenetur reuelare ei tantũ, qui credit prodesse & non obesse, modò sit superior, modò nõ,

quantum fuerit necessarium ad ea mala, vel damna sufficienter præcauendũ, vel ad remedium adhibendum: idque faciẽdum est cum minori detrimento ipsius criminosi, vt possibile fuerit, ita vt neque plus, nec minus reueletur, quàm sit necessarium ad præd. mala precauenda, remediumq; adhibendum, & quòd hoc est ita faciendum non obstante iuramento, & promissione quacumque citra secretum
49 confessionis Sacramentalis, * quod nullo casu, etiam ad saluandum totum regnũ, reuelãdum est: quod etiam tenet Nauar. in c. sacerdos. de pœnitẽ. 6. distin nu. 166.
50 etiam in causa matrimoniali, * nam neque in ea cogi poterit sacerdos propalare, quæ habuit in confessione, vt aduersus Felin. in apostillis in cap. testimoniũ. col. penult. de testib. & in cap. 1. col. 1. de except. relatũ à Ias. tenet Neuizanis vbi
51 suprà. nu. 45. * Imò nec etiam confessarius debet reuelare hæreticum sibi cõfessum nolentẽ pœnitere, nec alios prodere quos scit hæreticos esse, vt resoluit cum cõmuni plures allegans D. Simanc. de instit. Catholi. tit. 42. nu. 14. aduersus Alberic. aliud tenentem. Eãdem ampliationẽ sequitur Nauar. in dict. cap. sacerdos. 6. distinct. nu. 119. de pœnit. vbi inquit, quòd hanc sententiam probant omnes Theologi distinct. 21. Adrian. & Thom. à Vio,
52 quos refert. * Quòd si aliquis certò sciat illi malo sufficienter esse prouisum, aut quòd certè prouidebitur opportunè per illum criminosum iam verè pœnitẽtem & damna resarcientem, vel per aliũ quẽcumque, vt ad eum finem efficaciter obtinendum oportet, alio modo quàm per reuelationem, non debet illum criminosum occultum, cum tanto eius detrimento vel ad eius punitionem reuelare, secũdum Cordub. vbi suprà, post Nauarr. in Manual. Hispan. cap. 25. num. 49. Hæretici autem occulti protinus sunt iudici-
53 bus Apostolicis, * hoc est, Inquisitoribus indicandi, atq; deferendi, nulli præcedẽte correctione fraterna, etiamsi ferè compertum sit, quòd per solam illam correctionẽ hæreticus resipiscet, ac nulli nocebit, quia eidem non est fidendum, vt latè optimeque probat D. Simanc. de instit. Cath. tit. 19. per nu. 10. & 12. Et superiora vera sunt, & rectè procedunt, quamuis Capell. Tolosa. quæst. 240. incip. si tres socij. & ibi additio, & Aretin. in. c. qualiter & quando. el. 1. de accusat. in fine. & Felin. in cap. intimauit. col. 1. de testib. & in cap. nouit. col. penult. versi. iuramentum nu. 14. de iudicijs, aliud velint, teneri nempe quem in proposito tamquã testem propalare, quod scit, etiamsi haberet per secretam reuelationem, vel iurasset non testificari vel denuntiare: hoc nãque quoad id quod in secreto acceperũt extra causam hæresis apertè repugnare videtur iuri naturali, ac proinde nõ tenẽdum, vt meliùs existimarunt Theologi communiter, vt est prædictum, nisi in casu speciali, cuius suprà iam meminimus; quoad promissionem autem vel iuramẽtum de non testificando vel denuntiando, verum est, vt probat Felin. vbi suprà, quia est contra publicam vtilitatem occultare tunc veritatem, nec sumus in casu supradict. 1. limitationis.

54 Secundò, eadem communis regula limitatur, vt non procedat in coniuge, nec in descendentibus, & alijs, quos enumerat summa Angel. in verb. denuntiatio. nu. 13. quia sicut hi non tenentur testificari, ita nec propalare ob tales monitorias: sequitur Neuizan. vbi sup. nume. 47. Nauar. in Manual. cap. 25. num. 46. & in cap. inter verba. num. 808. 11. quæst. 3. Cordub. libr. 1. quæstio. 43. pagin. 348. in versicul. 7. & in tract. *De casos de conciencia*, quæstion. 64. circa fin. in versic. *El septimo caso es.*

55 Hoc autem verum esse affirmat Angel. quando superior criminaliter vult procedere: si autem ciuiliter, credit secus esse, quando nullum malum sibi immineret ex hoc, aliàs secus, quia non teneor cum malo meo facere bonum proximo temporale, vt expressius idem Angel. refert verbo. familia. nume. 7. *
56 Pari ratione excusatur vassallus à propalando contra dominum, secundum Præpositum in capit. 1. §. similiter. per illum tex. de consuet. rect. feud. quem refert

refert & sequitur Ioannes à Neuizanis vbi supra.

57 Quinimò, & filius patrem hæreticum occultum accusare, aut iudicibus indicare non tenetur, vt latè probat Alfonsus Tostadus super Deuteronomij 13. quæstione. 3. cuius sententiam in hoc plurimis comprobat, eique vehementer assentitur D. Simanc. de instit. Cathol. tit. 29. nu. 37. & sequen. aduersus Alexan. Alens. Henri. Palat. Rub. Castr. Caietan. & Nauar. contrarium existimantes, addens sententiam Tostadi esse generaliter verissimam, & quod quamuis filius non teneatur patrem occultum hæreticum iudicibus indicare, poterit tamē id facere, eoque magis, si pater insanabilis esse videatur, quinimo laudandus est filius, qui ardore diuinæ religionis naturalē amorē vicerit, & affectum hunc vehementissimum superauerit: sed omnia prius tentare debet, quā patrem ad iudices deferat, duobus casibus exceptis, in quibus filius patrem hæreticū iudicibus prodere debet. Prior est, cùm filius ab Inquisitoribus Apostolicis iustè interrogatur. Posterior, cùm patris hæresis perniciosa reipublicæ sit, vt ibi per eum, cuius in hoc dicta vera, & probabilia esse videntur.

58 Tertiò, communis regula limitatur in aduocato & medico, quia hi nō tenentur reuelare secretum ad præceptū superioris, ne dicantur præuaricatores & proditores causæ, vt tenet Palud. in 4. distinct. 27. quæst. 1. in 9. casu fol. 146. in princip. & plurimos referens probat Neuizan. vbi supra num. 47. & bene Nauar. in Manual. c. 25. nu. 42. & 46. vbi quòd aduocati, cōfessores, medici, & alij similes, quibus detegūtur secreta litium, dubiorum, & morborum, peccant testificando de secretis cum eis secretò communicatis, nisi aliundè illa nouerint, vel nisi sint talia, quæ detecta in aliorum damnum non redundarent, nec tunc est detegendum aliquid vltra necessarium, nec quantum est necessarium, si maius ex eo damnum famæ in eum qui detegitur, quàm in damnificatum bonorum redundat, per latiùs à se tradita in .c. inter verba. pag. 233. num. 799. 11. quæst. 3. & breuiùs in Manual. c. 18. nu. 60. idem latè probat F. Ant. à Cordub. in suo tract. *De casos de conciencia.* quæst. 64. in 2. punct. in versi. *El tercero caso es*, vbi quòd in hac tertia limitatione, & casu concordant communiter Doct. idem libr. 1. quæstio. quæst. 43. pag. 348. versic. 3. loquens etiam in obstetrice, dicens, quòd supradictæ personæ, etiamsi sub excommunicatione vel iuramento specialiter cogantur à superiore id quod sciunt reuelare, peccant mortaliter reuelando vel testificando, quod per hanc viā solam nouerunt, etiamsi sciant plenā esse aliàs probationem vel infamiam contra illum: sed solùm dicere possunt id, quod alio modo nouerunt vel audierunt, excipitque, quod Nauar. vbi supra, quem ibi refert, & in aduocato hanc eādem limitationem simpliciter tenet Auend. lib. 1. c. 2. præto. nu. 25.

59 Quarta & præcipua limitatio est, vt prædictæ monitoriæ generales concedi debeant pro rebus occultis; in quibus non pateret probatio nisi per monitorias: secus pro notis, nam si sciretur, quis talem rem esset furatus, seu alius aduersarius, contra eum actor in iudicio debet experiri, agereque via ordinaria coram iudice competente, sicut videmus aliàs, quia vbi fit iudiciū contra certam personam, debet fieri specialis citatio illius, vbi autem non apparet certa persona, tūc sufficit citatio per edictum generale, secundum Geminian. in. c. fin. de elect. libr. 6. vbi Anchar. sequitur etiam Felin. in. ca. 2. col. 5. vers. circa tertium. nu. 8. de constit. & in terminis nostris idē probat Do. Soto in 4. dist. 22. quæst. 1. arti. 2. versi. inter hæc. pag. 940. & Neuizan. vbi supra. num. 48. vbi quòd si feratur excōmunicatio, licèt ferri nō debuerit, tenebit, iuxta glos. fin. in fine. in. c. 1. vt lite non contest. eamdem limitationem probat Bernard. Diaz in regu. 243. limit. 2. quæ limitatio deduci, atque probari videtur ex decreto sacri Concilij Trident. sessione 25. c. 3. de reformat. supra alleg. Quare placuit mihi illa praxis, quā à quodā grauissimo prælato huius regni introductam agnoui in

ui in proposito, nempè, vt priùs petēs ab eo has monitorias generales, iuraret id in iudicio minimè deduxisse, nec habere probationē plenā, aut semiplenam eiusdem rei, & prætereà quantitatem notabilem arbitrio suo, qua dānificatus erat; inhærendo verbis præfati decreti Concilij, ibi, Et tunc non aliàs, quàm ex re non vulgari, causaque diligenter, ac magna maturitate per Episcopum examinata, quæ eius animum moueat: id quod ipse in hoc proepiscopi officio semper obseruo, cum à me petuntur dictę monitoriæ, considerando tamen circa quantitatem, qualitatē personarum: in diuitibus enim maiorem exigo damni quantitatē, in pauperibus autem minori contentor, quia respectu eorum parua quantitas maxima est, atque maior alia grauiori in diuitibus, nūquàm tamen eas cōcessi pro
60 minori quātitate quàm * 20. aureorum, nec à me petitæ fuerūt, de quo paulò infrà in sequenti limitatione. Vndè inquit Palat. Rub. in repe. cap. per vestras. §. 18. nu. 22. de dona. inter vir. & vxor. fo. 151. quòd excōmunicatio generalis ab homine, lege, vel statuto prolata contra furantes res ecclesię, nō arctat eos, qui res paruas & infimas subtraxerunt, vt puta candelā, vel clauū, &c. quia cū canones prohibeant excōmunicare pro leuibus culpis, & excommunicatio non liget nisi ex intentione proferentis, non est verisimile, quòd iudex voluerit excommunicare contra dispositionem iurium prædictorum: dicit tamen tutius esse tenere contrà, vt statim dicemus.

61 Quintò limitatur, vt monitoriæ generales concedi non debeant pro re leui, puta pro vna gallina, & similibus, nec pro canibus, qui plus incommodi habent, quàm commodi: item nec pro damno leui dato per vnam gallinam, quam proptereà quis non debet occidere, sed capere, si potest, & præsentare iudici: ita in alijs animalibus Petrus de Lesnaudier in tractatu de doct. 4 part. quæst. 81. & in specie ita limitat Neuizan. vbi suprà, numero 49. & Bernard. Diaz vbi suprà, limit. 3. & probat latè Dominicus à Soto in 4. sentent. distinct. 22. quæst. 1 artic. 2. vers. quo igitur prima. pag. 939. vbi maximè abhorret vsum modernum decernendi frequenter excommunicationes pro minimis culpis, & damnis, pro quibus vix homo dragma argenti mulctaretur, vt pro minimo furto, vel olerum, vel fructuum; cum tamen excommunicatio sit maior pœna, quam habeat Ecclesia, ac proinde non esset imponenda nisi pro maximis peccatis, vt in cap corripiantur. 24. quæst. 3. nam pro paruis, & leuibus causis, nemo à communione est suspēdendus, præter eas culpas, pro quibus antiqui Patres arceri ab Ecclesia iusserunt committentes: vt in cap. nullus. 11. quæst. 3. Apostolus nāque Paulus, antequam incestuosum traderet Satanæ, enormitatē criminis exaggerauit dicens: Auditur inter nos fornicatio, & talis fornicatio, qualis neque inter Gentes: & hæreticum: iubet post vnam, & secundā monitionem vitare: nec sufficiens est quorumdam iudicum excusatio secundum Sotum dicentium, se sæpè non habere excōmunicandi intentionem: nam cum subditos illa intentio lateat, nō excusantur a peccato, dum contra conscientiam non obtemperant: & longè peius est, homines in peccatum conijcere, quàm pœnæ subijcere excommunicationis. Præmaximè, quòd vt plurimum iudices, quādo excommunicant pro leuibus, habent animum atque intentionem excommunicādi, prout in dubio præsumitur: quare licet iniustè id quidem faciant, quia non debent nisi pro re graui, & enormi peccato, ferre sententiam excommunicationis iuxta supradicta, nihilominùs tamen si pro quocumque peccato mortali inobedientiæ feratur, tenet secundū Soto vbi suprà, estque tutius pro animabus, secundum Palat. Rub. vbi suprà, dicto num. 22. Sententia enim pastoris, siue iusta, siue iniusta, valida est, atque proinde timenda, iuxta illud Gregorij Papæ, de quo in cap. sententia pastoris. 11. quæst. 3. Superiora comprobari possunt ex præfato decreto Concilij Tridentini, sessio 25. cap. 3. de reforma. in

princip. ibi: Cum experientia,&c. & ibi, Et tunc non aliàs, quàm ex re non vulgari,&c. Magna igitur debet esse res, atque non parui præiudicij, ad hoc vt pro ea monitoriæ generales concedi debeãt: hoc tamen arbitrio Episcopi relinquitur, vt expressè cauetur in præcitato Concilio, ibi: Sed totum hoc in eius arbitrio,& conscientia sit positum, quando ipse pro re, persona, aut tempore, eas decernendas esse iudicauerit. Sic etiam videmus in iure, quòd quæ dicatur causa magna,
62 & quę parua,* arbitrio iudicis relinquitur, iuxta crebriorem Doctorum sententiam, vt plurimis relatis, eam sequutus testatur Menoch. de arbitrar. iudic. lib. 2. centuria 1. casu 27. num. 10.

63 Quare, vt paulò ante prædicebamus, aduertere debet hoc casu Episcopus ad personas, respectu enim pauperis non erit vulgaris res, quæ respectu diuitis, minima iudicabitur: faciliùs igitur pro pauperibus concedendæ erunt pro re parua, quàm pro diuitibus: quinimò pro ijs pro re parua concedi non debent: nam vt inquit gloss. in l. sed & si susceperit. §.
64 1. verb. modica. ff. de iudic. modicum* dicitur respectu personarum: & ponit exẽplum in Regina Matthilda dicente: Aliquamtulum terræ dono illi Ecclesiæ, quę tamen in triginta milliaria extendebatur, quæ gloss. est communiter approbata, vt testatur Palat. Rub. in repet. rubr. de donation. inter virum & vxorem. §. 11. num. 12. & secundum Curt. in repet. l. admonendi, num. 67. vbi Bart. num. 54. communiter approbatus secundum eũdem Curt. Iun. in l. 3. num. 18. ff. si cert. pet. docet, quòd causæ magnæ dicuntur
65 secundum qualitatem personarum,* nã inter aliquos causa decem librarum esset magna, & inter alios causa centum Florenorum esset parua, vt in dicta l. sed & si susceperit. §. 1. Vnde in proposito non conuenit doctrina Ias. in l. vt vim. columna 6. num. 25. ff. de iustitia & iure, dicentis, quòd res dicitur vilis, quæ non valet duos aureos, de qua, pro & contra per Andr. Alciat in cap. 1. num. 18. & sequent. ff. de iudic. in proposito namque haberi debet respectus ad personas, earumque diuitias, vel paupertatem, vt in diuitibus maior quantitas requiratur, quàm in pauperibus, ad hoc vt monitoriæ generales decernantur, quamuis & pro pauperibus numquam eas concederem pro duobus, tribus, vel quatuor
66 aureis, sed pro maiore* quantitate, vel summa: monitoria tamen specialia contra certas personas pro minori summa concedi solent, aliàs enim Ecclesia non haberet remedium competens ad compellendos reos, si pro minoribus quantitatibus specialiter debitis excommunicationem non decernerent, suaque iurisdictio illusoria esset, atque sine effectu.

67 Sextò, communis regula supradicta limitatur, vt non procedat, quoties constaret aliquid acceptum esse sine scandalo in recompensam certi debiti liquidi ex iustitia, si per iustitiam, nec alio modo poterat recuperari sine magno detrimento, aut sine inimicitijs, vel aliàs illis concurrentibus, de quibus per Nauarr. in Manual. cap. 17. num. 112. & sequent. tunc enim excommunicatio generalis lata in scientes & non reuelantes, non obligat eum, qui sic subtraxerit, nec etiã id scientes, modò pro comperto habeant res illas pro debito legali fuisse subtractas: secus tamen si dubitarent, licet recuperans eis dicat, quòd ad recuperandum suum debitum tantùm, quod iustũ erat, accepit; nisi tanta fide, & virtute apud eos polleret, vt meritò propter eius dictum certi efficerentur: ita Nauarr. in dicto cap. 17. num. 114. & iterum, quamuis breuius, cap. 25. num. 46. & ante eum Medin. de restitut. quæst. 3. causa 12. & latiùs quæst. 11. & Dominic. à Soto in 4. distinct. 22 quæst. 1. artic. 2. pag. 940. col. 2. Ant. à Corduba lib. 1. quæstionar. q. 43. pag. 348. col. 3. in 4. limit. & in d. q. 64. in 4. limit. idẽ in tract. *de casos de conciencia*, in 2. editione, quæst. 181. in pulchro casu mulieris habentis res quasdam amici sui, qui eam stuprauit, & dotem eidem promiserat, estque iam defunctus, nam potest eas retinere pro satisfactione, & iusta recompensatione, donec sibi dos promissa

missa soluatur, nec tenebitur id reuelare ad monitiones generales: quinimò nec amicus defuncti alias res, quas apud se secretò reliquit in confidentia, vt eidē mulieri daret in recompensam debiti, quia nec id tenetur reuelare, sed prædictę mulieri dare cum hoc onere, vt quoties mu-
68 lieri soluatur dos promissa, * hæredibus defuncti restituantur prædictæ res. Et supradicta hæc sexta limitatio procedit, etiamsi Episcopus iuberet reuelare eos, qui rem illam pro recuperatione sui debita receperint, secundū Syluest. in summa, verb. furtum. q.15. quia tunc huiusmodi monitoriæ continerent errorē intolerabilem, ac per consequens non valerent, vt in c.1. de re iudic. sequitur Nauar. vbi suprà, aduersus summam Roselā, vbi idem tenet contra Syluest. quādo daretur excommunicatio specialis ob illā rē, licet quoad personas esset generalis, vt ibi late probat.

69 Ex quo primò infertur, quòd si vxor de bonis mariti aliquid in casu licito propria authoritate occultè acceperit pro satisfactione suæ dotis vel arrharum, quando aliàs commodè eam vel eas recuperare non poterat, non tenebitur ipsa, nec id sciētes reuelare, dummodò caueat ne iterum sibi tale debitum soluatur, vel quòd in eum euentum sublatum restituat, vt constat ex Cordub. in suo tract. *De casos de conciencia*. q.126. in princ.

70 Secundò infertur, quòd vxor poterit occulte & sine scandalo de bonis mariti soluere debitum ipsius, etiam cōtra eius expressam voluntatem, quia est socia adiutrix. Genes.1. & hoc faciendo adiuuat eum ad seruandam animam suam, secūdum Gabri. in.4.d. 15.q.1.col.8. sequitur Nauar. vbi suprà, d.c.17.nu. 117. vbi hoc tēperat, dummodò prouideat, quòd maritus intelligat se illi non debere, recuperata schedula remissionis ab eo cui soluit, aut alio modo, iuxta ab eo tradita supra num. 113.

71 Septimò limitatur, quādo quis id audiuit solum à leuibus personis non fide dignis, ita quòd ipse de leuitate notaretur, si id ideò crederet, aut denūtiaret, vel de auditu tantùm testificaretur, vel si crederet, quòd iudex propter hoc suum dictum plus debito contra reum moueretur, nam tunc reuelare non tenetur: ita Nauar. in manual. capit.25. num.46. Antonius à Cordub. dicto libr.1. quæst.43. in 6. casu.

72 Octauò limitatur, vt excusetur quis à reuelatione facienda, si is, à quo id sciuit, denuntiet, vt tradit Nauar. in reper. cap. inter verba num.790.11. quæst.3. & in manual. cap.25. num.46. Cordub. vbi suprà, dicto 6. casu, & ante eos Silua nuptial. vbi suprà, num.63.

73 Nonò limitatur, quando peccatum est secretum, reusque est omninò emendatus, vel cum correctione fraterna speretur quòd possit emendari, tunc enim non debet obediri prælato, etiam præcipienti vt denuntietur absque præd. correctione fraterna, secundum sanct. Tho. 2.2. quæst.33. artic. 7. ad 3. & sanct. Antonin. in sua Summa.2. parte, titul.9. cap.6. §.4. Nauarr. in dict. cap.25. num. 64. Anton. à Cordub. dict. libr.1. quæstion. quæstione.43. pagin.348. in versic. primo, vbi hoc intelligit, quando generaliter, vel specialiter, id exigit solum ad emendationem peccati mortalis illius, vel ad præcauendum malum imminens Reipublicæ, vel proximo cuicumque, vel ad satisfaciendum damnificatis de damno recepto, si criminosus ille sufficienter emendatus sit, vel satis credibile & certum sit, quòd ad secretam monitionem, vel alio modo, cum minori detrimento ille emendabitur, vt oportet, & damnū imminens omninò cauebitur, & proximo damnificato debitè satisfiet: nisi constaret, quòd sit iam de illo crimine infamatus, vel legitimè accusatus, aut denūtiatus cum sufficientibus indicijs, vel semiplena contra illum probatione, aut infamia, tunc enim etiamsi sit emendatus, si à iudice interrogetur, tenetur dicere veritatem, & ad præceptum superioris, ad punitionem necessariò reuelandus, si aliter quàm per sigillum secreti notus est, vt prædiximus: occultus autē hæreticus, nulla præcedente correctione

fraterna,

fraterna, protinus inquisitoribus Apostolicis reuelandus est, vt suprà est dictum.

74 Decimò limitatur in eo quod scit sacerdos per confessionem sacramentalem, nam id omninò reticendum, nec vllo modo reuelandum est ad prædictas monitorias generales, aliudve præceptū superioris, nec sine eo, quia tantùm id scit vt Deus, vt suprà est dictum, nisi de licentia pœnitentis, vel si aliàs quàm per confessionem id sciret, quia tunc eo modo quo id scit extra confessionem, poterit de eo loqui, seruando semper secretam cognitionem confessionis, exprimendo causam scientiæ, vt scandalum euitetur, vt cum Alexand. Halensi docet Adrian. in 4. de Sacrament. confession. in vltimo dubio, in versic. quoad hanc materiam. fol. 299. colum. 2. & Victor. in Summa de confess. quæst. 186. quamuis cautiùs faciet, si omninò reticeat, nisi vrgente necessitate, vel causa rationabili.

75 Vndecimò limitatur in edictis, quæ leguntur in visitationibus de peccatis publicis, aut generaliter de peccatis, nulla expressione facta de occultis, aut iniustè facta expressione de illis: nam tunc sciēs peccata occultò, siue ipsi fuerint secretò dicta, siue ipse viderit ea in secreto fieri, non debet, nec tenetur ea reuelare, imò aliud faciens peccabit (sicuti qui denuntiat, quod probare non potest) nisi essent præparationes ad alijs nocendum, iuxta id, quod bene probat Nauarr. in Manual. cap. 18. num. 61. qui quamuis loquatur in interrogatis specialiter in visitationibus de præd. peccatis, ipsius tamen fundamenta idem concludunt in casu nostræ limitationis, nempè in monitorijs & edictis generalibus visitationum de peccatis publicis, vel nulla expressione de publicis facta, vel etiam iniustè de occultis.

76 Duodecimò limitatur, quando istæ monitoriæ essent criminosæ, & infamatoriæ alicuius personæ, puta, qui cognouerit carnaliter talem mulierem, teneatur reuelare, vt aliqs allegans tenet Ioannes Neuizan. vbi suprà numero 50. & Bernard. Diaz vbi suprà limit. 4.

77 Decimotertiò limitatur, quando is, ad cuius instantiam conceduntur monitoriæ, priùs pactum fecisset cum parte, quòd etiam si faceret publicari monitorias, ipse, nec scientes per hoc teneantur propalare: quia excommunicatio regu-

78 latur ab intentione * excommunicatoris, gloss. in c. 2. de testib. cogend. & in c. P. & G. de offic. delega. & in Clemen. 1. de iudic. gloss. in c. ad Apostolicæ. de cleric. excommun. est communis sententia secundum Didac. Perez in l. 1. titul. 5. lib. 8. ordi. pag. 180. in versi. quam conclusionem. col. 1. sequitur Palat. Rub. in repet. c. per vestras. §. 18. nu. 23. Cordub. in suo tract. *De casos de conciencia*. in 2. editione. quæst. 175. fol. 480. colum. 2. vbi alios alle-

79 gat. * Idem est in excōmunicatione generali, secundū Abb. in c. si sacerdos. circa fin. de offic. ordin. Summa Tabiena, in verb. excommunicatio. 1. §. 11. & seq. Siluest. in Sūma verb. excōmunicatio. 2. nu. 1. vers. decimus quartus. vbi q. nō ligātur excōmunicatione, siue speciali, siue generali, ex officio, vel ad instantiā partis lata, quos iudex excōmunicans intendit ad hoc eximere: * vel quos petens illam, non intendit includere: quod etiā sequitur Nauar. in Manua. Latin. c. 27. nu. 14. & Cordub. vbi suprà alios citans. †

Sed si concedens monitorias sciuisset hoc pactum, verisimiliter credendum est, quòd eas non concessisset: ergo non ligant. ita Silua nupt. vbi suprà num. 55. cuius in hoc sententia, etsi raro casus cōtinget, mihi placet, quam etiam sequitur Bernad. Diaz vbi suprà, limitatione 6. quamuis aliàs intentio iudicum non excommunicandi, cum subditos lateat, non excuset à peccato, dum contra conscientiam non obtemperant, vt cum Domin. à Soto in 4. sentent. distinct. 22. quæst. 1. art. 2. pag. 940. colum. 1. in princip. asseruimus suprà in 5. limita. num. 59. hoc nāq; casu, de quo agimus, de presumpta, ac satis coniecturata mente excommunicatoris patet, attento præd. pacto partiū, quòd si id sciret, minimè excommunicaret: quare meritò, vt excommunicatio

nicatio aduersus id lata non liget.

Decimoquarto limitat Rosarium Busti, & eum referens Neuizanis vbi suprà num. 56. & Bernardus Diaz in dict. reg. 243. limit. vltim. quando debens implere, hoc facere non posset, quia huiusmodi excommunicationes debent intelligi ciuili modo, scilicet, quòd quis non arctetur ad impossibile: excommunicatio enim infligi non potest, nisi pro peccato mortali, vel contumacia, iuxta cōmunem omnium, & verissimam sententiam, vt suprà cap. 7. probatū est, & prætereà tradit Nauarr. in manuali Latino, capit. 27. num. 9. dicens, quòd nemo debet excommunicari, nisi ob contumaciam mortalem, qua perstitit in peccato mortali præterito, aut futura inobedientia: deficiente ergo contumacia, propter impotentiam soluendi non incurritur excommunicatio, quia impossibilium nulla est obligatio, vt in regula vulgari iuris: conducunt tradita per Dominic. à Soto in 4. distinctione 22. quæst. 2. art. 5. pag. 960. column. 2. & quòd excommunicatio ferri nō debeat pro debito, quoties debitor nimia egestate est pressus, ita quòd soluere non possit, & lata sit

81 relaxanda, & quòd talis censuræ * comminatio, seu executio contineat præceptum impossibile, & errorem manifestum, latè pluribus probat in proposito Didacus Perez in l. 1. titul. 5. libr. 5. ordin. pag. 179. colum. 1. hæc autem in foro poli rectè procedere posset, vbi sola veritate attenta iudicatur, & ideò excommunicatus pro furto vel alio debito, si non est soluendo, quoad Deum esset absolutus secundum Sot. vbi suprà. † Et * sufficeret ad absoluendum virtute Bullę, vel priuilegii concedentis, satisfacta parte, veram impotentiam satisfaciendi, præstita cautione sibi possibili, saltem iuratoria iuxta tradita per Nauarr. in manuali cap. 27. nu. 48. credit idem Nauar. consil. 23. tit. 2 ad fin. de pœnitent. & remis. † At verò in foro fori, sententia excommunicationis præd. teneret, nisi expressè contineret præd. intolerabilem errorem, vel constaret de impossibilitate soluendi, vel hoc esset notorium, quia tunc esset nulla, iuxta regul. iuris de quibus suprà alio capite disseruimus, & in terminis tenet Cordub. in suo tracta. *de casos de conciencia*, quæst. 20. circa finem. in versic. Lo quarto, &c. vbi hoc intelligit de vera impotentia, & concurrente contritione, & intentione soluendi, quā primum potuerit.

82 Superest nunc videre de praxi monitoriarum. Et primò, si ille contra quem decernuntur monitoriæ, compareat in termino illarum coram decernente, dicendo, quòd rem, de qua in monitorialibus, si eam tenet, non habet cum peccato, nec contra conscientiam, sed iusto titulo, estque paratus stare iuri coram iudice competente, coram quo se remitti petit, & desisti à monitorialibus, quia à præceptis non est inchoandum, secundum Ias. in l. ne quicquam. §. vbi decretum. colum. 2. num. 4. & 5. ff. de offic. proconsul. & legat. & ideò eas esse reuocandas secundum Ias. num. 11. & Lancelot. in l. si pacto quo pœnam. column. 2. C. de

83 pact. aut saltem resolui in simplicem * citationem virtute suæ cōparationis. Doctores in l. de pupillo. §. meminisse. ff. de oper. noui. nuntiat. & in terminis monitorialium Cardenal. & Lanfran. in Clement. dispendiosam. super. gloss. verb. præmoniti. de iudic. & Bernard. Diaz vbi suprà, limit. 5. aliàs protestatur de nullitate, an sit audiendus, & remittendus ad suum iudicem, necne?

84 In quo dicendum est, quòd iudex Ecclesiasticus hoc casu tenetur eum remittere ad suum iudicem, quia ad Ecclesiasticum non pertinet cognoscere, an iustè, vel iniustè teneat, nec poterit excommunicare, etiam in genere, secundū Innocent. Ioan. Andr. Anton. de Butrio, & Abb. in cap. nouit. nume. 53. de iudic. Innocent. in capit. statuimus. de offic. delegat. column. 2. post glos. ibi, subiungens, quòd in occultis, quando quis est confessus factum, non est vlterius cogendus, aliàs enim secundum supradictos, nisi ita diceremus, sequeretur incōuenies, quòd iudex Ecclesiasticus trahere posset omnes

nes causas ad suum forum: qua comparatione facta, nisi peccatum esset notoriū, si denuntians vult quòd procedatur coram Ecclesiastico, debet probare, quòd talem rem occupans tenet cum peccato: quod est valdè difficile, secundum Abbatem in dicto capit. nouit columna antepenultima. in 6. additione, de iudic. vbi dicto numer. 53. post Innocentium, & alios, quòd ad excludendum probationes, quas faceret iste denuntians pro retinendo causam coram Ecclesiastico, sufficeret denuntiato allegare aliquam causam probabilem, & verisimilem, ex qua talem rem teneat, puta, quòd ad eum peruenerit ex causa emptionis, vel alia iusta, nec eam tenetur probare, nisi aliàs contra eum præsumptio laboraret, puta, quia esset vir modicæ fidei, vel si à principio purè negasset, licèt Hostiens. & Felin. ibidem, num. 15. aliud velint, nempè quòd si denuntians probat rem non esse denuntiati, non videtur quòd denuntiatus possit se excusare, si allegaret aliquid probabile, si id non probat: nihilominus prius verius & tenendum videtur ex rationibus Abbatis vbi suprà, & ne vt plurimum iurisdictio sæcularis eneruetur. Quod fortiùs procederet, quando iste denuntiatus talem causam probabilem allegaret cum iuramento, quia huiusmodi iuramentum malam præsumptionem excluderet, secundum Anton. vbi suprà, col. 12. Et hanc praxim, & sententiam principalem prædictam tenet Ambrosius de Vignate, quem refert, & sequitur, summans eius fundamenta, Guido Pape singul. 708. de monit. & idem latè probat Ioannes Neuizanis dicto libr. 3. Siluæ nuptia. num. 51. & sequent. sequendo opin. Abba. vbi suprà, & in fine. nu. 54. inquit, quòd secundum aliquos legitimè non
85 propalanti * non creditur, vt in Clem. 1. vbi gloss. & Cardin. de renunt. Abba. in dict. c. nouit. vltima additione. & quòd an legitimè propalauerit, vel non, iudex Ecclesiasticus cognoscet.

Sed contra supradicta videntur facere, quæ statim idem author. nu. 59. annectit, vbi quæres, an iudex Ecclesiasticus possit cognoscere, an debeat Titius restituere mihi talem rem, vel sufficiat pro nuntiasse eum esse excõmunicatū, & re-
86 mittere posteà cognitionem * causæ iudici laico: respondet, quòd imò ipse Ecclesiasticus debet cognoscere, an res sit mihi restituenda: tum quia connexum est peccato, & de connexis idem est iudicium, vt in cap. translato. de constit. item, quia accessorium sequitur naturā principalis, vt in regula accessorium. de reg. iur. in 6. itē, quia iudex præparatorij, est iudex præparati, secundū Ias. in l. quoties. nu. 3. C. de iudic. Deci. in rubr. eod. tit. in decretalib. nu. 2. Itē, quia talis censura fulminatur, vt exeat de peccato, & pœniteat: sed pœnitentia sine restitutione (cum ipsa potest fieri) est infructuosa, vt tenet Felinus in cap. ex tenore. in princip. colum. penult. numer. 18. de rescript. Laurentius Rodulphus in tractat. de vsuris. 2. part. quæst. 145. nu. 8. vol. 16. tract. diuers. Doct. fol. 137. Non enim dimittitur peccatū, nisi restituatur ablatū, iuxta iuris regulam vulgarem. 4. de regulis iuris, in 6. Sed nihilominùs vtrumque existimo verum esse, & tenendum, intelligendo vnumquodque in suo casu: primum, quando ipse monitus comparet in termino monitorialium, offerens se paratum stare iuri coram iudice competenti, coram quo petit se remitti, & petit desisti à monitorialibus, quia possidet rem iusto titulo, non verò cum peccato, nec contra conscientiam, vt est prædictum: secundum verò, quando monitus non comparuit, sed alij reuelauerunt eum, tunc enim non solùm debet à iudice Ecclesiastico declarari excommunicatus propter contumaciam & inobedientiam, sed etiam cogi, præmissa causæ cognitione necessaria ad rem restituendam: nec enim debet pro rei restitutione eum remittere ad iudicem laicum,
87 ex * rationibus prædictis: sed si ipse excommunicatus in contumacia, comparear petens absolutionem purgatis expensis, allegans se esse paratum coram iudice suo competente iuri stare, quia possidet

fidei rem cum legitimo titulo, non verò cum peccato, ficque petat defisti ab ulteriori processu monitorialiū, dum modò contra eum non constet, nec probetur contrarium, non video cur audiendus non sit, ex prædictis supra in prædicta praxi; itaque præfatus author Siluæ in supradictis duobus, quæ prima facie videbantur contraria inter se hoc modo est intelligendus, & saluandus, quamuis ipse se satis non explicuerit: hoc namque modo vtraque stare potest, intelligēdo, & limitando secundū assertum prius præcedens, quod secundum debet limitari, si lis penderet contra * Titium coram iudice laico pro illa re, & postea pro habendis probationibus concessæ fuerint monitoriæ generales, & iste Titius non comparuit, neque propalauit, quia tunc non potest peti contra cum veniri ad excommunicationē in specie, quia vbi cœptum est iudiciū, ibi finiri debet: vt in l. vbi cœptū. ff. de iudic. & continentia causæ diuidi non debet, vt in l. nulli C. de iudic. ita Neuizan. vbi suprà, numero. 60.

88

89 Secundò obseruādum est, quòd quando lectis in Ecclesia his monitorialibus, & sic post earum executionem aduersarius non comparuit, nec restituit bona, practica est secundum Doctores, præcipuè apostillā ad Felinum, colum. final. in capitul. nouit. de iudicijs. vt detur libellus coram diœcesano, fidem faciendo de propalationibus illorum, qui dixerunt contra eum, proponēdo, quòd etsi emanauerint monitoriæ generales contra detinentes res meas, & contra scientes non reuelantes, vt patet ex ipsis, cum earum debita executione, de quibus sit fides, licet alij propalauerint Titium talem rem meam tenere, idem tamen Titius reuelare neglexerit, nec restituere curauit, imò eam indebitè detinendo, contra conscientiam perseuerat in peccato, in contemptum censurarum Ecclesiæ, quare petit ipsum Titium sic in genere excommunicatum cogi ad pœnitentiam, & in specie & nominatim excommunicari, exindeque non absoluatur, donec exeat de peccato, restituendo dictam rem, cum cæteris clausulis consuetis in libellis: hæc namque conclusio libelli, sonat in denuntiationem Euangelicam, quia vt pœniteat; & in iudicialem, vt restituat: quod est vtile ad euitādum conflictum opinionum, secundum Rochum de Curt. in dicto capit. nouit, chart. 27. de iudic. oblato libello, lis contestatur, recipienturque probationes, parte citata ad videndum iurare testes quia alijs fidem non facerent: illisque publicatis, si nihil opponatur, & reperiatur ifte Titius culpabilis, iudex pronuntiabit eum incurrisse dictas censuras in genere, præcipiendo sub pœna excommunicationis in specie, quòd exeat de peccato, & rem restituat: hæc est communis praxis secundum Siluam nuptial. vbi suprà, num. 57. dicentem, quòd sæpè eam vidit obseruari.

90 Nihilominùs tamen ipse putat esse vtilius practicari alio modo, nempè concludendo in libello solùm, quòd cogatur ad pœnitentiam, nulla mentione facta de restitutione rei: nam idem affectus omninò resultabit, quia non potest pœnitere, nisi rem restituat, vt est prædictū: eritque magna vtilitas, quia in hac conclusione sumus in denuntiatione Euangelica tantùm, ex quo solùm principaliter tenditur ad finem correctionis, vt volunt omnes in dict. cap. nouit. vbi Decius numer. 28. Abb. in cap. quemadmodum. column. 3. de iureiuran. in qua non requiritur litis contestatio, nec ordo iudiciarius, secundum omnes indifferenter in dicto cap. nouit. vbi dicunt secus esse, quando petitur restitutio rei, & sic in iudiciali: requiritur * tamen bina monitio præcedens iuxta formam Euangelij, quia aliàs non procederet secundum Docto. in dicto cap. nouit. Specular. & alios quos refert & sequitur Marant. de ordin. iudic. 6. parte. cap. de denuntiatione. num. 5. pag. 347.

91

92 Imò etiam nemine instante, diœcesanus ex suo officio debet denuntiare excommunicatum nominatim, & eum facere euitare, quando sibi constat, secundum

dum Aret. in dicto cap. nouit. ad finem. Abba. in capit. Parochianos. 3. notabil. & in cap. cum desideres. in 4. notab. de sentent. excommun. c. quæ secunda praxis
93 mihi magis arridet: vnde errant, * qui faciunt citare principalem ad allegandú causas, quare non debeat excommunicari, secundum Guid. Pap. singular. 708. & etiam iudices, qui statim viis propalationibus aliorum, absque causæ cognitione excommunicant nominatim.
28 Vltimò aduertendum est, quòd licet quantum ad excommunicationem in genere sufficiat vnus testis, secundum Imol. in dicto cap. nouit. colum. 6. de iudic. secus tamen est quantum ad excommunicationem in specie & nominatim, quia tunc, cum agitur de magna pœna, requiruntur plenæ probationes, secundum Abba. in cap. cum sit generale. colum. 3. de foro competen. Bald. in cap. si sacerdos. in princip. de offic. ordin. Neuizanus vbi suprà. numer. 62. vbi numer. præcedenti latè agit, an propalantibus sit legenda eorum propalatio, quando postea examinantur in figura iudicij, si referant se ad eam petendo sibi legi. prout communiter practicatur, & concludit, quòd non, & quòd si aliàs fiat, erunt suspecti: cuius contrarium verius existimo, & tenendum.

SVMMARIVM.

1 *Excommunicati impœnitëtes per Principem sæcularem puniuntur.*
2 *Perseuerans per tempus aliquod in excommunicatione, potest puniri ante annum pœna aliqua temporali.*
3 *L. 1. tit. 5. de los descomulgados. lib. 8. noue collectionis Regiæ, meritò stabilita, & iustissima est, vt in num. 4.*
5 *A iudice Ecclesiastico possa excommunicatos de quibus in præd. l. Regia, eisdem pœnis puniri, indubium est.*
6 *Iudex Ecclesiasticus potest cognoscere cötra laicum perseuerantem in excommunicatione ipsumque mulctare, & temporaliter punire.*
7 *Excommunicatus punitus in vno foro, pœnis dictæ l. Regiæ non poterit in altero am plius eisdem puniri.*
8 *Absolutus ab excommunicatione, in qua permansit per tempus à lege Regia prohibitum, an post absolutionem possit pœnis ab eadë l. impositis puniri: & nu. seq. nu. 19. assignatur concordia.*
9 *Innectus dicitur, qui est inuctus, & captus & repræsentatus Curiæ.*
10 *Non sufficit, quòd probatum sit quem cum armis de nocte incessisse, nisi cum eis apprehëdatur ad pœnam virtute statuti id prohibentis imponëdam & quomodo hoc intelligatur, vide, num. 18.*
11 *Delictum semel comissum non abolet ad ad euitandam pœnam temporalem, propter pœnitentiam impositam à iudice spirituali pro consequenda absolutione, nisi esset sufficiens in vtroque foro, & publicè imposita, aliàs puniri potest à iudice laico.*
12 *Bigamus, si per Ecclesiasticum iudicem condigna pœna non fuerit punitus, potest per sæcularem iterum puniri.*
13 *Idem est in blasphemo quamuis bis casibus moderanda sit pœna.*
15 *Punitus pro crimine mixti fori ab Episcopo pœna canonica, potest per iudicem ciuilem puniri secundum ius ciuile.*
16 *Absolutus in foro pœnitentiali, non remanet absolutus in exteriori, quin de eo crimine puniri possit.*
17 *L. 2. titul. 5. de los descomulgados. libr. 8. noue collect. reg. interpretatur.*
20 *Si quis indurato animo per annum in excommunicatione permanserit, contra cü, tamquam suspectum de hæresi procedi potest, & quomodo hoc intelligatur, n. 21. & 22.*
23 *Tempus quo quis in excommunicatione permanere debet, vt pœnis legis Regiæ puniri possit, debet esse continuum.*
24 *Tempus requisitum à lege, nisi aliud exprimatur, debet esse continuum.*
25 *Triginta dies pœnæ carceris impositæ à lege Regia blasphemo, debent esse continui, nec sufficit quòd sint interpollati, computati in diuersis vicibus.*

CA-

CAPVT XII.

De pœnis permanentium in excommunicatione per mensem, & vltrà.

1 IN Concilio Triburiensi, capit. 3. olim Patres decreuerunt, vt qui post excommunicationem inclinati non fuerint ad pœnitentiam subeundam, per Principem sæcularem puniantur. Hinc est, vt perseuerans per tempus aliquod
2 in excommunicatione, possit puniri * ante annum pœna temporali, secundum Ananiam & Felin. in capit. postulati. de homicid. quos refert & sequitur Didacus Couar. in cap. alma mater. 1. part. relect. §. 7. nu. 10. * de sentent. excommun.
3 lib. 6. circa finem. Quare non immeritò Reges Hispaniæ certis quibusdam pœnis pecuniarijs puniri iusserunt eos, qui per mensem & vltrà in excommunicatione permanserint, vt cauetur in l. 1. tit. 5. *de los descomulgados*, lib. 8. nouæ collect. Regiæ, quæ ita se habet. *Vida espiritual es al anima la obediēcia, y muerte la desobediēcia, y desobedecer los mandamiētos de la santa madre Iglesia: y porque la sentēcia de excomunion, es arma con que la Iglesia defiende su libertad, y mātiene, y gouierna las animas Christianas cō justicia de Dios, y deue ser mucho mas temida y guardada, q̃ otra sentencia alguna: porque no ay mayor pena q̃ muerte del anima: y assi como el arma tēporal mata el cuerpo, assi la sentencia de excomuniō mata el anima, y es llaue de los Reynos de los cielos, q̃ encomendò nuestro Señor al Apostol san Pedro, y a sus successores, y ministros de la Iglesia, y les dio poder de ligar y absoluer las animas sobre la tierra: y porq̃ el mayor quebrantamiēto de la fè Christiana, es el menosprecio de la santa Iglesia, porende mādamos, que qualquiera persona que estuuiere descomulgada por denūciaciō de los Perlados de la santa Iglesia, por espacio de treynta dias, q̃ pague en pena seyscientos marauedis: y si estuuiere endurecido en la dicha excomuniō seys meses cumplidos, pague en pena seys mil marauedis, y passados los dichos seys meses, si persistiere en la dicha excomunion, que pague cien marauedis cada vn dia, &c. Y las dichas penas se an partidas en tres partes, la tercia parte para la obra de la Yglesia Catedral, y la otra tercia parte para el merino, ò juez q̃ la executare, y la otra tercia parte para el Perlado que la dicha excomunion pusiere*: sicque hodie cessat lectura antiquior circa valorem dipondiorum dictarum pœnarum, quam refert Couar. de monetis, cap. 5. nu. 1.

4 Quæ lex & similes iustissimæ sunt, vt affirmat Didacus Simancas de institution. Catholic. titulo 27. numero 6. & Didacus Couarruuias in dicto capitulo alma mater. 1. parte. §. 7. numero 10. circa finem, & validè secundum Didacum Perez ibidem, pagina 18. in fine, & in principio sequentis, quia ponunt pœnam propter contumaciam, quæ constat iudici sæculari per denuntiationem prælati, ideoque sicut de alijs criminibus, de quibus ei constat, vt de vsura, vel blasphemia, & huiusmodi, etsi merè, vel mixtè Ecclesiastica sint, ab eo puniri possunt, quia non agnoscit iudex sæcularis, vtrùm excommunicatio iusta, vel iniusta sit; nec an crimen sit blasphemiæ, vel contractus illicitus ex vi vsuræ & declarationis, & sic de quidditate aliorum criminum, quorum definitio spectat ad iudicem Ecclesiæ, sed prout iste reperitur tale crimen commisisse, poterit puniri à Rege, qui per mensem, & vltrà in excommunicatione permanserit, vt in dicta l. 1. propter ipsam contumaciam: à iudice autem
5 Ecclesiastico * posse excommunicatos, de quibus in dicta l. Regia, eisdem pœnis puniri indubium est, quia est crimen mixti fori: quinimò potiori iure punitio huius criminis spectat ad iudicem Ecclesiasticum, quia ipse per prædictam contumaciam fuit offensus, & ideò tamquam offenso præfata l. Regia, eidem tertiam partem pœnarum
6 applicat. Pro quo facit, quia iudex * Ecclesiasticus potest cognoscere contra laicum perseuerantem in excommunicatione, ipsumque mulctare, & temporaliter

ter punire secundum Abb. in capit. grauem, de pœnis, quem refert & sequitur Marant. de ordin. iudic. 4. parte princip. in 11. distinctione, numero 25. fol. 195. Si igitur hoc potest, nullam rei, de qua agitur, aptiorem pœnam poterit excommunicatis infligere, quàm in hac l. Regia contentam, argum. c. 1. & 2. de oper. nou. nunt. & ita communiter practicatur: nam iudices quoque Ecclesiastici solent punire huiusmodi excommunicatos, prout vidi sæpissimè, qua praxi & nos quoque vtimur in hoc tribunali Ecclesiastico Ciuitatensi cui præsumus: dueque partes pœnarum pertinent ad iudicem Ecclesiasticum eas exequentem, tùm tamquam ad prælatum excommunicationem ferentem, licèt non sit eadē persona, quæ nunc exequitur, sed successor, cùm tamen sit idem prælatus in dignitate, atque idem tribunal: tùm & tamquam ad exequentem, & tertia pars
7 fabricæ * cathedralis, vt habet eadē lex Regia, quæ ita seruatur in hoc tribunali: punitus in vno foro præd. pœnis, vel qualibet earum, non poterit in altero ampliùs eisdem puniri, vt sensit rectè Didacus Perez vbi suprà, pag. 178. colum. 2. ibi: Nisi esset sufficiens in vtroque foro, & publicè imposita: quamuis posteà alia adducat, quæ contradicere videntur: nihilominus tamen tenendū est, quod prędixi: nemo enim pro eodem delicto puniri debet bis pœna eiusdem l. quamuis crimen sit mixti fori, vt in cap. at si clerici, de iudic. & conuincitur ex pluribus limitationibus ad communem sententiam in contrarium adductis per Andr. Alciat. in cap. pernitiosam, num. 83. & sequent. de offic. ordin.

8 Verum illa quæstio est celebris in proposito, atque in praxi sæpissimè contingens, an si aliquis perstitit in excommunicatione post denuntiationem per multum temporis spatium, fuitque tandem absolutus, prædictaque absolutione obtenta, & reuersus ad gremium Ecclesiæ, accusatus fuit ad pœnam d. l. Regiæ incursam, ipse respondet se nunc non persistere, nec esse in excommunicatione, quia est iam absolutus, vt patet ex literis absolutionis, quas ostendit, an sit puniendus pœna d. l. necne?

Et primò videtur, hoc casu minimè locum habere pœnas dict. l. nec ipsius decisionem, quia ipsa loquitur, *en el que estuuiere descomulgado, &c.* Hic autem nō est huiusmodi, quia est iam absolutus: ergo vbi non conueniunt verba legis, nec ipsius dispositio locum habet: argum. l. 4. §. toties. ff. de damn. infect. cum similib. præcipuè cum simus in pœnalibus & odiosis, odia enim restringi, & fauores conuenit ampliari, vt in regula iuris vulgari.

Secundò, quia vt constat ex principio, & præfatione legis, supponitur manifestè loqui in illis personis, qui actu sunt excommunicati, vt constat ex verbis suprà relatis: non verò in iam absolutis ab excōmunicatione, quibus minimè conueniunt verba, nec mens præfationis: at verò dispositio legis refertur ad principium, seu præfationem ipsius, atque iuxta eam intelligenda est, vt in l. Titia. §. idem respondit. ff. de verb. obliga. l. fin. ff. de hæred. instit. tradidi latè in repetit. authen. Sacramenta puberum, nu. 81. C. si aduers. vendit.

Tertiò, quia vt prædicebam, lex Regia supradicta punit persistentes diu in excommunicatione propter contumaciam, & inobedientiam ipsorum: sed cessante hac contumacia, quia reducti sunt ad obedientiam Ecclesiæ, ac proinde beneficium absolutionis meruerunt, eoque iam perfruantur, videtur quòd pœna ipsius cessare quoque debeat, cū iam sublata sit causa, atque radix ipsius: argument. capit. cum cessante, de appel. & l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patron. & l. quod dictum, cum similibus. ff. de pact. quo fit, vt excommunicati non ante debeant absolui, quàm Ecclesiæ plenè satisfecerint, vnde absolutionis tempore solēt interdum eis pro parte satisfactionis pœna pecuniaria imponi: quæ iustè potest ab eis exigi ad pios vsus, quemadmodum cœtus Cardinalium superioribus annis Paulo Tertio respondit, vt refert

refert Simanc. vbi suprà, numero 5.

Quartò, quia eadem lex Regia dicit, *que qualquiera persona que estuuiere descomulgada por denunciacion de los Perlados de la santa Yglesia por espacio de treynta dias pague en pena seyscientos marauedis: y si estuuiere endurecido en la dicha excomunion seys meses cumplidos, pague en pena seys mil marauedis, &c.* Videntur igitur verba illa, *que estuuiere descomulgado, &c.* & ea, *y si estuuiere endurecido en la dicha excomunion,* iunctis illis, *que pague, &c.* quæ sunt præsentis temporis, ad effectum præsentem, tempore saltem accusationis referri: sicque clarè videtur innui, vt intelligéda sint cum effectu, argument. l. si Barsa-
9 torem. C. de fideiussor. vbi, qui promisit * se inuenturum latronem Barsatorem, tenetur illum exhibere: sicque ille dicitur inuentus, qui est inuentus & captus, & repræsentatus curiæ, vbi gloss. 1. inquit, quòd licèt huiusmodi promissor inuenerit prædict. latronem, non tamen est liberatus, nisi eum exhibeat. Verba enim cū effectu sunt intelligenda l. 1. §. hæc verba. ff. quod quisque iur. & additio dict. gloss. 1. aduertit, quòd eam legem notant Do-
10 ctores ad quæstionem * statuti dicentis, quòd si quis de nocte fuerit inuentus cū armis, puniatur tali pœna: nam non sufficit, quòd quis visus fuerit de nocte cū armis, idque testibus probetur, sed requiritur, quòd sit corporaliter apprehensus cum eis, per dictam l. si Barsatorem, vt vult Bart. ibidem, & in l. 1. in princip. ff. de acquir. possess. Cynus in l. licèt. 3. quæst. C. eodem titul. de acquirend. possess. estque communis opinio, vt præfata additio testatur, sequitur latè probans, aliosque allegans Cæpolla in l. si fugitiui, num. 73. & seq. C. de seruis fugit. Palat. Rub. plura adducens in repet. capit. per vestras, de donat. inter virum & vxor. §. 21. nu. 12. Didac. Perez in l. 23. in fine, tit. 3. lib. 1. ordin. col. 172. & iterum in l. 2. tit. 14. lib. 2. eiusdem ordinam. col. 540. Antonius Gomezius latè inferens ad plura alia, in l. 45. Tauri, numer. 48. & sequentibus, vbi eam veram, & magis communem doctrinam appellat: quamuis contrarium aduersus communem latè probet Ripa in tractat. de peste, in cap. incip. venio nunc ad modum, nu. 104. fol. 58. & seq. Ergo ita & eodem modo videtur dicendum in proposito, vt ad hoc, vt qui per mensem, & vltrà perstitit in excommunicatione, puniatur pœnis præfatæ legis, requiratur, vt tempore saltem accusationis sit & inueniatur excommunicatus, cum simus in materia pœnali; aliàs si iam sit absolutus, cum sit satisfacta Ecclesia pœnitentia salutari imposita tempore absolutionis, videtur, quòd nullo modo possit prædictis pœnis puniri, & ita iam in praxi in hoc tribunali Ecclesiastico obseruaui, scioque ab alijs exercitatissimis viris obseruatum fuisse in eodem, & in alio, vt ijdem mihi affirmauerunt.

Rursus his non obstantibus, contraria sententia verior videtur, & tenenda, imò quòd in specie præmissa, etiam post absolutionem, possit accusari, & puniri pœnis d. l. Regiæ, qui per mensem, & vltrà extitit in excommunicatione.

11 Primò, quia delictum semel commissum non aboletur ad euitádam pœnam temporalem propter pœnitentiam impositam à iudice spirituali pro consequenda absolutione, nisi esset sufficiens in vtroque foro, & publicè imposita, aliàs puniri potest à iudice laico, vt in cap. statuimus, in versic. per temporalē prætereà, de maledic. & in capit. felicis, de pœnis, in 6. in versic. Per hoc quoque sæcularibus potestatibus non adimimus facultatem vtendi legibus contra tales, quas aduersus sacrilegos Catholici Prin-
12 cipes * ediderunt. Ex quo text. sumit argumentum Abb. in capit. tuæ, num. 15. de procurat. & in cap. 1. nu. 7. de offic. ordin. quòd bigamus, si per Ecclesiasticum iudicem condigna pœna non fuerit punitus, potest per sæcularem iterum pu-
13 niri, quæ est communis * opinio, quam eleganter declarat Antonius Gomezius de delict. capit. 1. num. 40. & Couarr. lib. 2. variar. resolut. cap. 10. num. 6. & Iulius Clarus in practic. criminal. §. finali, quæstio. 57. ad fin. In blasphemo idem est, vt tradit.

tradit Auend. alios referens. 2. parte, cap.
14 5. prætor. nu. 18. quamuis his * casibus mi noranda sit pœna secundum Baer. decis. 286. quem refert & sequitur idem Auend. eodem lib. 2. cap. 16. num. 16. ad fin. Et indistinctè, quòd si aliquis in crimine mixto sit condemnatus ab Episco-
15 po secundum * legem Canonicam, possit etiam condemnari à iudice ciuili, & puniri secũdum ius ciuile, latissimè probat, plures allegans, testaturque eam esse communem, & ab ea non recedendum, Alciat. in capit. pernitiosam, num. 80. & sequent. de officio ordinarij, vbi quinque modis limitat.

16 Sic etiam absolutus in foro pœnitentiali, non remanet absolutus in foro exteriori, quin de eodem crimine à iudice puniri possit, iuxta glos. communiter approbatam in cap. de his, de accus. de qua suprà cap. 2. num. 13. egimus. Ergo etiam si excommunicatus huiusmodi satisfecerit Ecclesiæ, ac proinde imposita sibi pœnitentia salutari ab eodem iudice, qui eũ excommunicauit, sit absolutus, poterit accusari, ac puniri, vel à iudice sæculari, vel Ecclesiastico præueniente, pœna imposita à prædict. l. Regia propter contumaciam tanti temporis existentiæ in excommunicatione.

Secundò, quia dict. l. Regia non requirit ad hoc vt pœnæ ipsius locum habeant, quòd tempore accusationis sit actualiter inuentus, vel apprehensus in excommunicatione, sicque cessat omninò quartum fundamentum contrariæ partis, sed tantũ: *Que qualquiera persona que estuuiere descomulgada por denunciacion, &c.* Nec exprimit, quòd tẽpore accusationis, vel sententiæ sit excommunicatus, sed quòd extiterit excommunicatus per mensem, vel sex menses continuos, &c. Hoc autem rectissimè verificatur in illo, qui per id temporis spatiũ excommunicatus extitit, quamuis sit iam absolutus: ergo puniri poterit eisdem pœnis, per regul. d. l. 4. §. toties. ff. de damno infect. à contrario sensu, nempè quòd vbi verba legis conueniunt, ibi legis dispositio locum habet: inspiciendum est ergo tempus commissi & consummati delicti, & non sententiæ, ad imponendũ præd. pœnam.

Tertiò, quia si lex nostra Regia fundatur in contumacia, atque inobedientia Ecclesiæ ita diuturna, ea quamuis iam præterita puniri poterit, quia etsi obediens iam sit, & in gremio Ecclesiæ, atque pœnitentiam egerit, cum obtinuit beneficium absolutionis, illa pœnitentia priuata est, non verò publica, nec de qua in nostra lege: cum igitur aliquis pro delicto misti fori non est sufficienter punitus à iudice Ecclesiastico condigna pœna, non impeditur quin à iudice sæculari iterum puniri possit, vt tradit latè Anto. Gomez in dict. tom. de delict. cap. 1. nu. 40. & cæteri suprà allegati.

17 Quartò & vltimo hæc sententia vrgenter probatur in l. 2. titul. 5. dict. lib. 8. nouæ collect. Reg. quæ ita se habet: *La pena que se pone a los descomulgados, se ha de lleuar siendo la sentencia de excomuniõ publicada, y denunciado q̃ la Yglesia euita, y quando los descomulgados no apelaron, ò si apelaron, no siguieron la apelacion: y q̃ la pena se ha de lleuar del tiẽpo que fueron descomulgados, y no mas, y las penas que se ponẽ a los descomulgados, que por la Yglesia son tolerados, no se han de executar.* Hic namque habemus legem in primis interpretantem atque declarantem dict. l. 1. præcedentem, vt procedat tantùm in excommunicatis ab Ecclesia vitatis, secus in toleratis ab ea, de quibus suprà late egimus capitulo primo huius operis, ibique dicta sunt hic in memoriam reducenda. Secundò, vt intelligatur in excommunicatis non appellantibus, vel appellationem non prosequẽtibus, quod existimo intelligendum iuxta iuris dispositionem, nempè vbi appellatio interposita fuerit ante excommunicationem, secus si post, & sic quando appellatio non suspendit excommunicationem, iuxta text. in capit. pastoralis. §. verùm, cum simılib. de appellat. Tertiò (& nunc ad rem) habemus interpretationem in præfata l. 2. ad nostram primam, de qua agimus, quasi ad nostrum propositum

positum concinam, nempè, *que la pena se ha de lleuar del tiẽpo que fueron descomulgados, y no mas*: patenter igitur satis insinuatur, atque exprimitur in illis verbis, *del tiempo que fueron descomulgados*, quòd huiusmodi excommunicati possint prædictis pœnis puniri, pro tempore præterito, quo fuerunt excommunicati, sicque eo tempore, quo sunt iam absoluti: nam si adhuc tempore sententiæ essent excōmunicati, non vteretur lex verbis præteriti temporis, sed præsentis, nempè, *que ha que estan descomulgados*, vel præteriti, & futuri simul, scilicet, *del tiempo q̃ han estado, y estuuierẽ excomulgados*, vt propriè loqueretur: non igitur est dicendum l. hanc secundam impropriè loquutam fuisse de excommunicatis tempore præterito pro præsenti: & ita in terminis hanc sentẽtiam expressim, quamuis breuiter, probauit Doctissimus Couarr. in 4. de sponsalib. 2. parte, cap. 6. §. 8. numer. 17. dicens: Ex quo subinfertur intellectus ad l. Regiam, quæ prima est titul. de excommunicatis, lib. 8. ordinam. qua pœna imponitur perseueranti in excommunicatione per mensem & annum, nam hic excommunicatus absoluendus est, licèt pœnam illius legis non soluat, tametsi possit ab eo illa pœna exigi, præstita semel absolutione: eamdem sententiam latiùs probat Didacus Perez in dicta l. 1. pag. 178. colum. 1. in versic. sed est dubium, & sequent. & iterum, pag. 183. columna 1. Qua opinione retenta, iam non obstant fundamenta contrariæ suprà adducta, quoniam ipsa diluuntur ex adductis pro hac secunda, vbi priora contra eam retorquentur: & præterea alia ratione quartum etiam cessat ex concordia Augustini de Arimino in addition. ad Angel. in tractatu malefic. in parte, dictus Andreas armatus, columna fin. quem refert, & sequitur Antonius Gomezius in dicta l. 45. numer. 5. inter præfatam magis communem sententiam, de qua meminimus in dicto quarto fundamento, & tenentes contra eam, nempè, quòd si lex, vel statutum punit delictum, aliàs à iure naturali, vel communi punibile, non requiritur ap-
18 prehensio (adde tu, nisi aliud exprimatur) si verò delictum non sit à iure punibile, sed nouiter puniatur à lege, vel statuto, tunc requiritur actualis apprehensio: sed in proposito inobedientia, atque contumacia, maximè tanti temporis, vt est prædictum, est maximum, ac capitale peccatum, vt patet, quia ob id quis excommunicatur, atque in excommunicatione perseuerat: ergo id ad puniendum pœnis dictæ l. Regiæ non requiritur apprehensio, præmaxime cum ipsa l. hoc expressim non exposcat.

19 Quid tenendum? Certè hæc ingens controuersia sedari concordia poterit, & verè meo iudicio hoc modo, vt prior opinio atque sententia negatiua recè procedat & locum habeat in iudice Ecclesiastico, qui excommunicauit, is namque cum semel absoluerit excommunicatum in excommunicatione per mensem vel vltra permanentem, vel absoluendum iusserit, licentiamque ad id præstiterit, absque exactione pœnæ, sed tantùm imposita eidem salutari pœnitentia, qua videtur sibi satisfieri, vel reputare se contentum, reliquamque pœnam eidem excommunicato condonare, cũ tamen posset ante absolutionem eumdẽ reum punire pœnis dict. l. & non fecerit, non videtur quòd possit posteà, absolutione semel simpliciter præstita, eumdẽ reum impetere, siue condemnare prædicta pœna, de qua in l. Regia; hoc enim casu vrgere adhuc videntur fundamenta prioris partis, vel quædam ipsorũ, nec obesse contrarium: nisi iudex Ecclesiasticus ante absolutionẽ inciperet procedere contra huiusmodi excommunicatum ad pœnam d. l. Regiæ, & posteà, sine tamen præiudicio ipsius processus, atque accusationis iussisset eum absoluere, quia reputari debet hoc respectu d. pœnę exigendæ: ac si eum non absoluisset, quandoquidem mentem suam declarauit, ac tempore debito, hoc est, ante absolutionem formauerit processum cõtra reum, & absolutionem sine præiudicio prædict. processus, ac iuris acquisiti concesserit,

rit, hoc enim facto non videtur eidem reliquum pœnæ condonare, nec se contentum omninò reputare: consultiùs tamen faciet iudex Ecclesiasticus, si priùs excommunicatum puniat, quàm absoluat: & hæc est praxis, quã diximus suprà obseruari.

At verò secunda opinio affirmatiua suprà fundata, ac authoritate doctissimi Couarr. & Didaci Perez probata, rectè procedat, atque vera sit in iudice sæculari procedente contra excommunicatum iam absolutum, is enim iudex, cum reum non absoluerit, nec absoluere potuerit, sed tantùm Ecclesiasticus, qui eũ excommunicauit, poterit absolutione etiam semel præstita ab illa pœnam d. l. exigere, cuius executor ipse ab ea factus est: hic namque fundaměta secundę sententiæ satis perstringunt. Accedat prætereà, quòd præfati authores nostri cohispani eam tenentes, videtur, vel saltem præsupponunt loqui in iudice sæculari, quamuis id satis non aperiat Couarr. alter verò expressissimè.

20 Prætereà obseruandum est, quòd si indurato animo quis censuris annexus in illis per annum insorduerit, etiam contra eum, tamquam de hæresi suspectum procedi potest, vt in Concilio Trident. Sess. 25. in decreto de reformat. cap. 3. in fin. cauetur, licèt vt hæreticus damnandus non sit, iuxta gloss. Innoc. Hostiens. & cæteros Doct. in cap. vltimo, de pœnis, dicentes, hanc suspicionem sufficere, vt purgatio indicatur. Palat. Rub. in repet. c. per vestras §. 18. nu. 24. de donation. inter vir. & vxor. Ioann. de Anania cum Hostiens. & alijs in capit. postulasti, num. 2. de homicid. vbi extendit, etiam si non sit excommunicatus ex causa hæresis, & ibi Felin. quod alios allegans sequitur D. Couarru. in cap. alma mater. 1. part. relect. §. 7. num. 10. de sentent. excommu. in 6. & latiùs plures allegans D. Simanc. de instit. Catholic. tit. 27. num. 4. addens, quòd quamuis ea suspicio non sit vsque adeò violenta, vt ob eam sola damnari quispiam debeat, sufficit tamen ad purgationem indicendã; quam si subire noluerit, & adhuc in excommunicatio-
21 ne * permanserit, tunc velut impœnitens, pertinax, & hæreticus condemnari potest, vt in cap. excommunicamus. §. qui autem, de hæretic. capit. cum contumacia, eodem titul. lib. 6. aliàs enim sola suspicio prædicta leuis est, vt tradit opti-
22 me, * praxim huius casus exponens author Directorij Inquisitorum. 2. part. q. 47. quem refert, & sequitur D. Couarr. vbi suprà, camdem suspicionem cum Palat. Rub. vbi suprà, refert etiam Didacus Perez in dict. l. 1. pag. 183. colum. 2. ad fin.
* † Et plura circa intellectum dict. decret. de reformatione. c. 3. sacri Concilij Tridentini, nouissimè post nos, vt credo, vel saltem eodem tempore, scripsit Ignatius Salzed. in pract. crim. Canonica Bernard. Diaz, cap. 116. per totum. †

23 Vltimò addendum duxi in proposito, quòd ad hoc vt pœnæ huius l. Regiæ exigi possint, dies illi triginta, vel sex menses debẽt esse continui, ita vt in omnibus illis continuò fuerit, atq; permanserit in excommunicatione: aliàs enim si aliquo tempore, licèt minimo inter medio fuerit absolutus, licèt posteà reinciderit in excommunicationem, dum tamen per triginta dies, vel sex menses cõtinuos, non perstiterit in excommunicatione, non habent locum pœnæ d. legis: quia in dubio tempus requisitum à
24 lege, * nisi aliud exprimatur, debet esse continuum, argu. glos. in rubric. in versic. sed hic notandum est. ff. de varijs & extraordi. præscript. quam sequitur Barr. ibi, & probant plures relati per Tiraquel. de vtroque retractat. titul. 1. §. 1. glos. 11. num. 21. dicens eam glos. ordinariam, & Socin. communem appellans in l. cum filius. §. in hac, colum. penult. numer. 9. ff. de verb. oblig. sequitur Anto. Gomez in 3. tom. variat. cap. de delict. nu. 3. & cap. de exilio, & relegat. num. 2. adde Greg. Lopez in l. 2. titul. 28. part. 7. in gloss. *primera vez*, in versicul. an verò sufficiat, vbi loquens in pœna carceris triginta dierum
25 imposita * à Regia pragmatica blasphemo, decidit non sufficere quòd sint interpollati, computatis dictis triginta

dicbus

diebus in diuersis vicibus, sed debere esse continuos, quia vbi ius apponit tempus, intelligitur de continuo, vt in capit. 1. & ibi notat Ioannes Andr. de vita & honestate clericorum, lib. 6. capit. laudabilem, cum gloss. ibi de frigid. & maleficiat. ergo ita in proposito dicendum est, vt triginta illi dies, vel sex menses, quibus quis perstiterit in excommunicatione, ad hoc vt pœnis dict. l. Regiæ puniri queat, debeant esse continui, nec sufficiat, quòd sint interpollati in diuersis vicibus per supradicta. Accedit huic sententiæ mens legislatoris hoc significantis, cum dicit: *Que qualquiera persona que estuuiere descomulgada por denunciaciō de las Perlados de la santa Yglesia, por espacio de treynta dias, pague, &c.* & ibi: *Y si estuuiere endurecido en la dicha excomunion, seys meses cumplidos, pague, &c.* & præterea odium pœnarum: quare restringenda sunt, vt in regularis vulgari.

SVMMARIVM.

1 *Occultum duplex est, primum, quod est omninò occultum per se, & in solo actu animæ consistit.*

2 *Occultum secundo modo dicitur per accidēs, quia exteriùs prodijt nemine præsente.*

3 *Occultum penè est, quod vni, vel paucis notum est, non tamen adhuc est probatum iudicialiter, nec pluribus notum.*

4 *Ecclesia vtrùm habeat potestatē super actus animæ purè interiores? negatiua eligitur.*

5 *Hæreticus mentalis solùm, nō incurrit excommunicationem, nec aliam pœnam.*

6 *Propter crimē occultum secundo modo, hoc est per accidens, & propter penè occultū, incurritur excommunicatio aliàs à iure imposita.*

7 *Hæreticus occultus per accidens, si secretò cōfiteatur Inquisitori crimē istud, & pœniteat eiusdem, erit ab eodem Inquisitore absoluendus, quoad pœnitentiæ iudiciū.*

8 *Cap. 5. instructionis 1. Hispal. declaratur, vt procedat in hæretico occulto per accidēs.*

9 *Hæreticus purè mentalis, si corā Inquisitoribus occultissimam hæresim confiteatur, vel eam amico reuelet, petens ab eo consilium, non incidit in excommunicationē.*

10 *Propter crimen omninò occultum, nempè mentale tantùm, nō incurritur suspensio, nec irregularitas.*

11 *Homicida occultus per accidēs, an incurrat irregularitatem? & num. seq.*

12 *Filius presbyteri, ex matre coniugata genitus, si sciat secretè per vtriusq; parentis relationem se non esse legitimum, sed filiū presbyteri, dūmodo hoc sit omnino occultum, poterit sine dispensatione ad sacros ordines promoueri, & beneficium curatum recipere: sed contra num. 20.*

13 *Irregularitas induci potest humana Pontificia constitutione in pœnam criminis exterioris, etiam occulti.*

15 *Crimina quædam sunt grauia, depositione digna ab ordinis ministerio, quæ tamen non inducunt irregularitatem, vt sunt adulterium, falsi crimen, simonia in beneficio acquirendo commissa & periuriū: alia tamen crimina sunt, quæ inducunt irregularitatem, nempè homicidium, simonia in ordine commissa & similia.*

16 *Episcopus an dispensare possit cum homicida occulto? & num. sequent.*

17 *Solus Papa cum homicida casuali dispēsat, attento iure communi.*

18 *Cap. 6. in princip. de reformat. Sessio 24. sacri Concilij Tridentini declaratur, & nu. 27. & 29.*

21 *Homicida occultus an possit celebrare, quādo aliàs probabiliter timetur reuelatio delicti?*

22 *Lex naturalis & diuina, de defendenda fama propria, præstat legi humanæ de abstinendo à sacro in irregularitate.*

23 *Potest quis suam conscientiam conformare cum qua maluerit ex duabus opin. diuersis probalibus.*

24 *Aduocatus in dubijs, vbi sunt diuersæ opiniones probabiles, potest defendere quamlibet earum.*

25 *Iura inter dubias opiniones, vnā eligere indiscriminatim, bona tamē fide, concedūt.*

26 *Episcopi, non verò eorum vicarij possunt absoluere ab hæresi occulta, attento Concil. Trident. hodie secus per bullam in Cœna Domini, num. 31.*

28 *Confessarij, quamuis per bullas Cruciatæ non possint absoluere à crimine hæresis, fallit in hæresi mentali.*

30 *Superior, cui seruatus est aliquis casus habēs annexam excommunicationem, absol-soluendo ab ea, sublata est reseruatio, & potest remittere pœnitentem suo confessori absoluendum.*

CAPVT XIII.

De irregularitate ex homicidio occulto proueniente.

1 CRimen occultum duobus modis dici potest. Primo modo, quando aliquid est omninò occultum per se, quod ex sua ratione sibi vendicat non subesse cognitioni sensitiuæ, & ita consistit in solo actu animæ interiori, vt nullo verbo, opere, aut signo prodeat exterius, nec vllo modo sentiri posit sensu exteriori: & hoc dicitur omninò occultum, vel occultissimum, quia soli Deo, & ipsi homini habenti talem actum, per se notum esse potest.

2 Secundo modo dicitur crimen occultum per accidens tantùm, quòd exterius verbo, aut opere, aut signo prodit, aut percipi potest per sensum exteriorem: quamuis per accidens contingat, quòd de facto à nemine alio videatur, aut sentiatur, quia nullus alius adest, qui id percipiat, qui si adesset, videre posset, vt si in eremo quis proferret hæresim, vel alibi, nemine præsente.

3 Est & aliud, quod ab aliquibus dicitur penè occultum, quia vni vel paucis notum est, per quos plenè, aut semiplenè probari iudicialiter potest, non tamen adhuc est probatum iudicialiter, nec de facto publicum, aut pluribus notum.

Superior duplex criminis occulti differentia latissimè probatur per doctissimum Alfons. à Castro, libr. 2. de potest. leg. pœnal. capit. 15. in princip. & Anton. de Cordub. vbi infrà statim in 2. loco citabitur, & ab alijs, vbi de illo penè occultum etiam meminere. Circa primum occultum, quòd solùm in actu animæ consistit, dubium est vtrùm excommunicatio incurratur propter crimen hoc modo occultum, cui aliàs inest excommunicatio? Cuius quæstionis decisio pendere fortè videri poterit ab illa, quā latissimè, & fœcundissimè illustrauit F. Anton. à Cordub. in suo quæstion. libr. 4. de fide & Eccles. q. 13. vtrum Ecclesia habeat po-

4 testatem super actus * animæ, purè interiores, præcipiendo, prohibendo, & puniendo: vbi refert tres principales in hoc plurimorum Doctorum, tam Theologorum, quā vtriusque iuris professorum sententias, singulas probando, quartamque & vltimam suam propriam: primam negatiuam Durandi, Gersonis, Florentini, Medinæ, & aliorum: secundam affirmatiuam, quam tenent plurimi Iuristæ, quos ibi refert: tertiam mediam inter præcedentes, quā tenent cōmuniter Doctores vtriusque iuris, quorum plurimos ibi refert, dicens, quòd hoc tempore est communissima hæc opinio, & quòd communiter practicatur: sed prior opinio negatiua, ac per consequens, quòd excommunicatio propter occulta peccata, primo modo non incurratur, magis communiter à Doctoribus tenetur, vt idem Cordub. priùs resoluit libr. 1. dicti sui quæstion. q. 35. pag. 276. colum. 1. in versic. his suppositis, & ante eum idem latissimè probauit Alfons. à Castro vbi suprà, in 1. conclu. resoluens, quòd qui commisit crimen aliquod ex se, & ex sua natura occultum, vt est illud quod sola mente perpetratum est, nullam propter illud pœnam iuris incurrit, & ibi satisfacit Clement. 1. §. verùm, de hæret. iuncta glos. in cap. dolentes, de celebrat. Missa. in contrarium adductis, affirmans sibi magis placere multorum Theologorum opin. quæ cōmunior & magis rationi consona est contra dictam gloss. & Adrianum, tenentes, Ecclesiam posse ligare, & punire crimen omninò occultum, quod in corde latet, & numquam ad exteriorem actum processit: eamdem negatiuā sententiam latè & optimè probat D. Simanc. de institution. Catholic. titul. 42. num. 2.

num.2.& sequent. dicens, quòd est constans & recepta Theologorum sententia ferè omnium aduersus Adr.Bald.& alios Iuristas:eãdem testatur potiorem & cõmunem Doctissi.Couarru. in regul.peccatum.2.par .regul.1.num.7.de regu.iur. In.6.aduersus Adri.quodliber.8.& alios, qui contrariam sequuntur sentẽtiam,& testantur etiam eam communẽ: sed negatiuam profitetur esse communem plures eam tenentes congerens D. Ioan. à Rojas de hæretic.1.par.num.240.quamuis ipse num.246.cum pluribus Iuristis,
5 * quos refert, probet contrarium minus benè:quo fit,vt iuxta supradicta hæreticus solùm in mente,hoc est,qui hæresim suam sola mente concepit,nullatenus eã signo aliquo foras manifestando, non sit excommunicatus ipso iure, nec dominio bonorum suorum priuatus, nec alicui alteri pœnæ à iure contra hæreticos statutæ subiectus, vt latè probat Castro vbi suprà, aduersus gloss. contrariam.d. Clem.1.§.verò,& ibi limitat,& ante eum tenuit Caiet. in.2.2. quæstion.11.articul. 3.& 4.

6 Quoad secundum autem occultũ (& à fortiori in penè occulto) indubium est apud Doctor. incurri excommunicationem propter crimen prædict. modo occultum,cui aliàs à iure est imposita huiusmodi pœna,secundum Cordu.vbi suprà dict.lib.1.quæst.35.& ante eum Caieta. vbi suprà,quod iure & ratione latè probat Castro vbi suprà in.2. conclus. & tenent omnes communiter, secundum Simanc.vbi suprà num.7.& Couarr.etiam
7 vbi suprà. * Hic verò hæreticus, si secretò confiteatur inquisitori crimen istud, & pœniteat eiusdem, erit ab eodem inquisitore absoluendus, quoad pœnitentiæ iudicium,vt existimauit Ioan. Lupius Decanus Segouien.in tract.de hæres.quęstion.11.quem referunt & sequũtur vbi suprà, Couarru.& Simanc. nu.11.sic in-
8 terpretantes instructionẽ primam * Hispalens.cap.5.vt loquatur in hoc occulto hæretico per accidens, quamuis Ioann.à Rojas vbi suprà,nume.267.& sequentib. eam minus benè intelligat in hæretico mentali, & sic in occulto per se & sua natura,id etiam tribuens Siman. vbi suprà, cum tamen ipse contrarium expressè dicat,nempè esse intelligendam præfatam instructionem dict.cap.5.in hæretico occulto de per accidens: nam hæresis purè mẽtalis,quæ numquam prodit in actum exteriorem,nõ eget, vt ipse ibi præfatur, absolutione inquisitorum,nec abiuratione,aut reconciliatione, sed sufficit illam proprio sacerdoti confiteri.

9 Si verò hæreticus purè mentalis corã Inquisitoribus occultissimam hæresim cõfiteatur, vel eam amico reuelet petẽs ab eo consilium,non incidet in eiusmodi excommunicationem, quia exterior ille actus est bonus, & hæreticus non protulit heresim asserendo illam:quare multo magis idem erit cum hęreticus huiusmodi in foro pœnitentiæ intellectualem hæresim confessus fuerit, quia non modo actus ille bonus,sed pius etiã & extra iudicium humanum est:ita tenet Franc. Victoria super Thom.2.2.quæst.11.articu. 3.Couar.vbi suprà,quos refert, & sequitur Simanc.dict.tit.42.num.9.

10 Sed quid quoad alias censuras suspensionis & irregularitatis,&c. an incurrantur propter crimen occultum? Et quoad primum modum occulti, de quo suprà, concors omnium consensus est,quòd nõ, quia requiritur factum exterius, vt huiusmodi pœnæ incurrantur secundum Cordubam vbi suprà dict.quæst.35.vers. quoad secundum,idemq; constat ex traditis per Castrum vbi suprà iam relatis: quoad secundum modum occulti, nempè per accidens,ingens controuersia est inter nostrates, an propter crimen,ob quod alias à iure irregularitatis incurritur, nempè homicidum, si ita occultum sit,vt probari aliter minimè possit quàm per confessionem solius homicidæ, ipsa incurratur.

11 Sunt etenim qui existimant huiusmodi homicidã de quo agimus,si egerit pœnitentiam, non esse irregularem, ac per consequens posse ministrare in ordine suscepto, & promoueri ad alium superiorem absque dispensatione,quia Ecclesiæ

non est obnoxius, cum peccatum illius sit occultũ, vt dicitur in cap. Christiana. 32. quæst. 5. nec tenetur Deo, quia iam illi per pœnitentiam satisfecit: ita Vincentius, quæ refert summa Angelic. verb. homicidium. 5. quæstion. 1. vbi etiam refert alios duos, nempè. Ioãn, & Laud. hoc tantùm addentes, quod dispẽsatio Episcopi sit necessaria, quamuis Papæ dispensatio non requiratur: eamdemq́; opinionem tenet Abbas in c. ex tenore. de temporib. ordina. dicens, quòd si crimen homicidij est omninò occultum, vt distinguitur contra probabile, idest, sic occultum, vt nullatenus possit legitimè probari, tunc si habeatur respectus ad legẽ promotionis publicam, non est opus aliqua dispensatione, vt promoueatur ad ordines sacros, & in susceptis ministret: si verò respiciamus legẽ conscientiæ, informatam ex lege positiua, tunc dicit necessariam esse dispensationem, non tamẽ declarat, quis eam cõcedere possit, an Episcopus, vel solus Papa: sed eius sententiam Angel. vbi suprà declarat intelligendam esse de dispẽsatione Episcopi: eamdem sententiam latissimè probat Castro vbi suprà in tertia conclusione, egregiè probãs nullam in hac specie contrahi irregularitatem, ex cuius rationibus colligitur, non esse necessariam hoc casu dispensationem Episcopi: pro quo adducit dict. capitul. ex tenore. cui censet non obesse text. in capitul. final. eodem titulo, & in capit. inquisitionis. in principio. eodem titul. quippè, qui loquuntur in casu quo crimina occulta omninò non sunt, sed
17 possunt in iudicio saltim paucis testibus probari, & sententiam Abbatis in dicto capitul. ex tenore. in hunc sensum accipit, quòd si homicida occultus agat in foro iudiciali petendo promoueri ad ordines, aut ministrare in susceptis, non indigeat dispensatione, vt alterutrum horum iuridicè petere possit, quia licet dispensatione careat, non poterit illi petitio denegari: sed licet non possit in foro iudiciali repelli, quia occultum est crimen illius, ille tamen quia optimè agnoscit crimen suum in foro conscientiæ sine dispensatione Episcopali aliquid illorum agens peccat, quam opinionem amplectitur summa Angel. vbi suprà, quamuis, vt prædixi iuxta rationes Castri nulla dispensatio requiratur.

12 Ex quo infert ipse Alfons. à Castro, quòd si filius presbyteri ex matre coniugata genitus sciat secretè per vtriusque parentis relationem se non esse filium mariti matris suæ, sed filium presbyteri, dummodo hoc sit omninò occultum, poterit sine vlla dispensatione ad sacros ordines promoueri, & beneficium curam animarum habẽs recipere, vt ibi probare conatur.

13 Sed veriùs multo est, hoc casu incurri irregularitatem propter homicidium ita occultum, vt nullo modo probari possit quàm per confessionem ipsius homicidæ, ac pro inde nec in ordinibus susceptis huiusmodi homicidam ministrare posse, nec ad maiores ascendere absque legitima dispensatione eius, qui eam dare possit, de quo paulò inferiùs agemus: hocque est tenendum in foro conscientiæ, de quo agimus: nam in foro iudiciali quis dubitat, cum homicidium negatum sit improbabile, necessariam minimè esse dispensationem, nec iudicem posse denegare præd. licentiam: & nihilominus ea vtens absque dispensatione, cum tamen occultissimè homicidium ipsum commiserit, peccabit mortaliter: nostra igitur hac de re sententia tenenda id habet, per huiusmodi homicidium, de quo agimus, irregularitas in foro conscientiæ constitutione Ecclesiæ contrahatur, quæ impedit exertitium ordinum susceptorum, atque promotionem ad maiores, absque dispensatione: quo fit, vt cum hanc opinio. teneat Abbas expressè in dict. capit. ex tenore. non rectè à Castro pro sua cõtraria citetur.

14 Quæ sententia primò probatur, quoniã indubium est, posse humana Pontificia constitutione induci irregularitatem in pœnam criminis exterioris, etiã occulti, quod nullis probari testibus valeat. Deinde cõstitutissimum est, ius Põtificium irregu-

regularem constituere homicidam exteriorem, etiam si is occultissimus sit, ita vt nullis testibus homicidiũ probari queat, vt deducitur ex omnibus iuris canonici locis, quibus hæc fuit statuta irregularitas: etenim propter homicidij exteriorẽ actum inducta fuit absque distinctione, an is occultus vel publicus sit: qui autem aliud dixerit, necesse habet id iure probare.

15 Secundò, quia etsi sint quædam crimina, grauia quidem, atque ideò depositione digna ab ordinis ministerio, eaque perpetua, quę tamen, siue publica, siue occulta sint, non efficiunt eius authorem irregularem, nempè adulterium, falsi crimẽ, simonia in beneficio acquirendo commissa, & periurium, vt notatur in capit. tuæ. de pœnis. cap. at si clerici. §. vltimo. de iudic. in quibus est intelligendus text. in dict. cap. ex tenore (quem pro se allegabat Castro vbi suprà) vbi deciditur, non esse quemquam prohibendum à ministerio ordinis sacri suscepti, neque ad alios promotione, si crimẽ occultum sit, id est, nondum deductum in iudicio per probationem, nec notorium, aut publicũ alioquin idem constat ex text. in cap. de his in primo. 50. dist. Sunt tamen alia crimina, quæ ipso iure impediunt ordinis suscepti executionem, & ad maiores promotionem, vt homicidium, simonia in ordine commissa, & his similia, in quibus, etsi omninò occulta sint, nec possint testibus probari, irregularitas adhuc iure Põtificio contrahitur, vt in capitu. vltimo. de temporib. ordina. vbi apparet, homicidium post peractam pœnitẽtiam adhùc impedire suscepti ordinis ministerium, & ad maiores promotionem, si nec notorium sit, nec in iudicio probatũ, sub quo homicidium exterius omninò occultum continetur: igitur & hoc impedit sacri ordinis ministerium, atque promotionẽ ad eumdem absque dispensatione; idem constat ex capit. nisi cum pridem. §. personæ. de renuntiat. quo in loco glossa, verb. latet. & Anton. de Butrio hoc notant, & post alios Gundisalu. à Villadiego de irregularita. capitul diximus. & capitul. dixi vlterius. Henricus in dict. cap. vltimo. de temporibus ordinatio. glossa, & omnes in dict. capitu. inquisitionis. de accusationib. glossa etiam in dict. capit. final. & in capit. accusatum. de simonia. Abbas in dict. capitul. inquisitionis. vbi reprobat sententiam glossę ibidem contrariam, vt erroneam & contra communiter Doct. eamdem partem probat Turrecremat. in dict. capit de his. el. 2. aliosque refert eam tenentes, ibi namque ex proposito dictam quæstionem tractat: sequitur etiam Siluester in summa verb. homicidium. 3. quæst. 8. & verbo, crimen. quæst. 5. & in titul. de dispensat. quæst. 7. num. 12. & Nauar. in manuali Latin. cap. 27. nume. 239. & optimè D. Couarru. reprobans Castrum, vbi suprà, in Clemen. si furiosus. de homicid. in secunda parte, relectio. §. 3. num. 4. latè & optimè Antonius à Cordub. dict. libr. primo quæstionar. quæst. 35. pag. 276. sequentibus, qui id probat à fortiori in crimine penè occulto de quo suprà: quæ opinio hodie expressè approbatur in Concilio Trident. sessione. 14. cap. 7. de reformatio. id quod etiam fatetur Castro vbi suprà, cõtra suã sententiam, dicẽs esse ex illo decreto reijciẽdam, prout illam ex tunc reijcit, quia Ecclesiæ nouum decretum statuẽti necessario obedire oportet.

16 Superest scire, quis poterit super hac irregularitate dispensare, an solus Papa, vel etiam Episcopus? Et quidẽ, vt suprà allegati authores affirmant, Episcopus id facere potest, quòd & probauit Archid. in dict. cap. de his. 50. distinct. & Federic. de Senis, consi. 168. Anchar. in regul. peccati venia. de regulis iuris. in. 6. col. 3. ex text. optimo in d. cap. nisi cũ pridem. versic. si tamen culpa latet, de renuntiat. sequitur expressè Couarru. vbi suprà dict. num. 4. in princip. & in versic. ex quibus ipse colligo, vbi eam probat, etiam stãte sessione. 14. sacri Concilij Trident. dict. cap. 7. de reformatione, vbi statuitur, homicidam voluntarium non esse promouendum ad sacros ordines, nec ad beneficia, etiam si homicidium non fuerit in iudicio probatum, nec alia ratione publicum,

cum, sed occultum, nam secundū ipsum, hic canon fortassis intelligendus erit in homicidijs, quæ licet sint occulta, possunt tamē probari, nec sunt omnino occulta: occulta enim omnino ipse appellat, quæ nullis testibus probari possunt, nec aliter quā per confessionem delinquentiū, quā uis operi exteriori contigerint: sic eum intelligit in homicidio occulto per accidens, quod aliter quàm per confessionē delinquentis probari non potest, in quo poterit dispensare Episcopus iuxta ius commune. Hic tamen præfati authoris intellectus ad dictum decretum Concilij diuinationis morbo quodammodo laborare videtur: quare verius existimo, atque tenendum, vt stante prædict. decreto Concilij, & alio infrà allegando, Episcopus nullo modo possit dispensare in irregularitate ex occulto homicidio voluntario, etiam quod nullis testibus probari possit. Primò, quia ibidem indistinctè prohiberi videtur Episcopis dispensatio in huiusmodi irregularitate ex homicidio occulto: ergo id intelligendum est in secundo occulto, hoc est, per accidens, nempè in illo, quod nullis testibus probari potest, & in illo quod penè occultum sit, quia vno vel duobus testibus probari potest, non tamen est publicum, nam cum lex non distinguat, nec nos distinguere debemus, vt in l. non distinguemus. ff. de arbit. & in l. de prætio. ff. de Public. in rem actione. Secundò id probo ex eodem decreto Concil. Trident. in 2. part. in versic. si verò. vbi in homicidio
17 casuali, * quod est minus graue quàm voluntarium adhuc dispensationem Papæ requirit. Nec obstat si respondeatur Concilium in hac parte minimè agere de occulto homicidio, ac proinde de publico intelligendum esse, sicut iure communi attento solus Papa cum homicida casuali dispensat, vt tenet Abba. in cap. continebatur. de homicid. idē & cæteri Doct. maxime Marian. Socin. nume. 59. in cap. ad audientiam. eodem titul. l. 51. titul. 6. part. 1. D. Couar. vbi suprà, nu. 5. in princip. Nam cum in prima parte præcedenti egerit Concilium de homicidio publico, & etiam de occulto, nec in secunda loquatur de publico nūcupatim, in vtroque censendum est loqui etiam in secundo. Quòd si adhuc instes, in casuali homicidio occulto dispēsare posse Episcopum ex alio decreto eiusdem Cōcilij statim citando à contrario sensu prout re vera videtur, ac proinde præcedens decretum dict. cap. 7. sess. 14. in d. 2. part. quatenus interdicere videtur Episcopis dispensare cum homicida casuali, intelligendū tantùm de publico homicida casuali, non verò de occulto, respondeo, nostram, quam modo fundamus sententiam saltem ac rectiùs probari in præd. decreto eiusdem Concilij statim citando, quamuis in hoc secundum fundamentum inefficax quibusdam videatur.

81 Tertiò, hæc nostra sententia comprobatur ex capit. 6. in princip. de reformatione. sess. 24. eiusdem Concilij Trident. vbi dicitur: Liceat Episcopis in irregularitatibus omnibus, & suspensionibus ex delicto occulto prouenientibus excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis alijs deductis in forū contentiosum, dispēsare: ergo nullo modo poterit dispensare in irregularitate prouenienti ex homicidio exteriori voluntario occulto per accidens, nec in penè occulto, quia exceptio debet esse de regula: vt latè Dynus in rubrica de regulis iuris. in Sexto. num. 15. Barthol. in l. in his. & ibi Doct. ff. de legib. Decius in l. 1. num. 30. ff. de regul. iuris. Cum igitur egerit Concilium in principio illius. c. de irregularitatibus, & suspensionibus ex delicto occulto prouenientibus, & excipiat eam quæ oritur ex homicidio voluntario, consequitur sensisse in hac parte Cōcilium etiam in proueniente ex homicidio voluntario occulto, de per accidens: nullo ergo modo poterit Episcopus dispensare in irregularitate proueniente ex homicidio exteriori voluntario penè occulto, nec in occulto per accidens: requiritur ergo hodie in nostro casu dispensatio Papæ, nec sufficit Episcopalis, & in terminis per dictum prius decretum ita tenet Nauar. vbi suprà, num. 240. ad fin.

tentie

sentit idem priùs, nume. 146. vbi allegat secundum prædictum decretum Concilij, cap. 6. sessione. 24. & clariùs Anton. à Cordub. in sua summa *De casos de conciencia*, quæstione 41. in versic. *de lo suso dicho*.

19 Quare licet iure communi attento, Episcopus posset dispensare cum quocumque homicida, vt in minoribus ordinibus iam susceptis possit ministrare, iuxta magis communem sententiã Doctorum, tametsi quoad homicidium voluntarium nullibi probetur, sed tantùm in casuali: & præctereà licet etiam Episcopus possit cum homicida, etiam voluntario, quoad simplex beneficium obtinendum dispensare, vt in cap. 2. de cleri. pugnant. in duel. & ibi Doctores, & alibi: secus quoad beneficium curam animarum habens, vt in cap. 1. de filijs presbyter. in sexto. vt resoluit Couarr. vbi suprà, num. 6. attamen hodie post Concilium Tridentinum dict. capit. 7. non potest Episcopus dispensare cum homicida voluntario ad vllos ordines, neque ad vllum beneficium, etiam simplex, quãuis cum alio homicida, quã voluntario, posset dispensare quoad ordines minores, per dict. caput. 2. de cleric. pugnant. in duel. & ad beneficium simplex, & etiam ad retinendum curatum iam obtentum, licet non ad id obtinendum de nouo, iuxta Decium in capit. at si clerici. §. primo num. 16. de iudic. concordantem sic opiniones contrarias, vt refert Nauarr. vbi suprà, dicto num. 240. & quod prædiximus de homicida voluntario, vt cum eo Episcopus dispensare non possit, intelligo, siue publico, siue occulto: quod autẽ de casuali dissertum est, vt nec in eo dispensare possit Episcopus, intelligo de publico: nam cum casuali occulto Episcopus dispensare poterit indistinctè, vt in dictis decretis sacri Concilij, & in præcedentibus diximus.

Ex quibus fit, non esse omninò verũ, quod Alfonsus à Castro vbi suprà ex sua opinione inferebat de filio presbyteri ex coniugata genito, hoc sciente in secreto, vt possit ad sacros ordines promoueri, & beneficium curam animarũ habens recipere sine dispensatione: & ita de eo dicto expressè dubitat D. Couar. vbi suprà, num. 4. in versi. hinc istud, allegans contrarium tenentes Ant. in cap. 1. de filijs presbyt. & Gundisalu. à Villadiego in tractatu de irregularit. cap. dixi vlterius, quòd illegitimi: atque ideò ipse Couar. super hac decisione cogitandum esse amplius censet. Verùm supradictum corollariũ Castri falsum esse probat Anton. à Cordub. libr. 1. quæstio. quæstione 35. pag. 279. col. 2. versic. ex supradictis, citans in id Nauar. in dict. Manual. Latin. cap. 27. num. 201. vbi satis contradicere videtur d. corollario, quamuis ibidẽ Castrum non citet: contrarium etiam tenet idem Nauar. dict. cap. 25. num. 69.

21 Obseruandum est præctereà in proposito, quòd in casu, quo probabiliter timeretur talis peccati, nempè homicidij quomodocumque occulti reuelatio, ac proinde infamatio contra eum ex talium censurarum, etiam excommunicationis, vel irregularitatis obseruantia, puta ex non ministrando in ordine, vel beneficio iam habito, vel suscepto, tunc post debitam contritionem, & confessionem liceret in conscientia absque dispensatione in eis ministrare, & celebrare, durãte præd. discrimine dumtaxat, ita quòd propter hoc non incurratur peccatum contra legem Ecclesiasticam, aut censura aliqua dummodò talis non sit in mora petendi absolutionem, vel dispensationem ab eo, qui secundum ius à tali censura absoluere, seu dispensare potest, quia nullus tenetur se prodere, nec facere vnde suũ peccatum occultum prodatur, vel sit vehemens suspicio de eo, nisi quãdo ipse aliàs ad id tenetur ad cauendum aliud peccatũ, seu, æquè graue damnum tertij, quod non aliter quàm se prodẽdo cauere posset, vt in terminis tenet Alfons. à Castr. de potesta. l. pœnal. lib. 2. cap. 15. in versi. circa istos, & Nauar. d. c. 27. num. 239. Victoria in sua summa, titul. de excommunic. q. 13. latiùs Anto. à Cordub. in summa *de casos de conciẽcia*. q. 41. ad fin. & plures allegans idem in suo quæstionar o, lib.

lib. 1. d. quæst. 35. pag. 279. col. 2. in fine. & col. seq. vbi inquit, quòd supradictus criminosus in tali discrimine existens non poterit promoueri Eamdem sentẽtiam, loquens in occulto homicida, vt præmissa pura cõfessione celebrare possit, sciens quòd eius peccatum reuelabitur, si se abstineat à re sacra peragenda, quia tunc ius diuinum de conseruanda fama præualet positiuo de non ministrando in irregularitate, probat, & tenet Ledesinius in secũdam. 4. lib. q. 26. artic. 2. pag. 366. col. 1. & quamuis in hac vltima obseruatione contrarium expressè probet D. Couarr. in c. alma mater. 1. part. relect. §. 2. nu. 11. vers. quamobrem, & alij plures Doct. vt affirmat Cordub. vbi suprà, veriorem tamen, aut saltem probabilem & tenendam, ne dicam probabiliorem, existimo superiorem Castri, Nauar. & cæterorum sentẽtiam,
22 * tum ex supradictis, tum etiã, quia lex naturalis & diuina de defendenda fama propria, præstat legi humanæ de abstinendo à sacro in irregularitate, per ea quæ tradit idem Nauar. in eodem Manual. cap. 7. nu. 2. & 3. & Fr. Angles in suis florib. Theologi. quæst. libr. 1. in quæstione de confess. in difficultate quando ex confessione alicuius peccati timetur malum aliquod pœnæ, vel culpæ, poterit ne pœnitens illud peccatum celare? in secunda conclusione, pag. 297. Quòd si adhuc tibi dubia videtur præfata sententia, sufficiat ad deponendum dubium, & habẽdum bonam conscientiam, probabilitas eiusdem opin. quandoquidẽ eam tenent plures Patres ac viri grauissimi vrgentibus satis fundamentis. Nam quando super aliquo puncto sunt diuersæ sententiæ authorum,
23 * ambæque probabiles, poterit vnusquisque suam conscientiam conformare cum qua maluerit earum propter dubium existens, & authoritatem Doctorũ vnamquamq; tenentiũ. *
24 Conducunt tradita per Mercad. in tract. *De tratos, y contratos*. lib. 4. c. 18. *De como han de restituyr los que son causas terceras del daño*, fol. 217. vbi loquẽs in aduocatis, inquit, quòd in causis ciuilibus dubijs in iure, vel in facto, super quarum veritate & iustitia sunt diuersæ opiniones inter Doct. potest aduocatus defendere quãlibet earũ partium: imò addit, non esse necessariariũ (quãuis sit securius) vt semper probabiliorẽ partem agat, quia sufficit, quòd ea, quam defendit, habeat suã probabilitatem absolutè rationum, & patronum, quamuis pro contraria sint efficaciores aut grauiores: & ante eum idẽ in eodem casu probauit Domini. Soto lib. 5. de iustitia & iur. quæst. 8. artic. 3. pag. 463. colum. 1. vbi docet qua cautela vti debeat aduocatus, quando infirmiorem causam, atque debiliorem defendit: idẽ latissimè examinans, atq; bene declarãs, plures Doct. in id citans probauit Burg. de Paz in prœmio legum Tauri, à num. 397. & pluribus sequentibus. Sed melius omnibus acutissimè, licèt prolixiùs aliquãtulum, differit hanc materiam eligẽdi opinionem inter duas, pluresve probabiles, vel vnam probabiliorem altera, Anton. à Cordub. lib. 2. de ignorãtia, sui quæstion. quæst. 3. per totam, qui omninò vi-
25 dẽdus est in materia * in summa, iura inter dubias opiniones vnam eligere indiscriminatim, bona tamen fide, videntur concedere, vt traditur in cap. capellanus. de ferijs, cum similibus, quod ita docet plures allegans authores hoc tenẽtes Salon de Paz vbi supra, in prœmio legum Tauri num. 402. fol. 60.

Cum igitur in specie nostra, sententia affirmatiua, quam defendimus, vrgentibus satis rationibus comprobetur supradictis, & grauissimorum authorum testimonio, atque fide roboretur, ac per eam prætereà consulatur vitæ ac famæ hominum, consequens est, vt ipsam quis tuta conscientia sequi possit absque vllo scrupulo, ac per consequens consulere iuxta eam: quòd si adhùc quis conscientia conquiescere non possit sequẽdo prẹd. opin. aut deponat conscientiam, aut abstineat à celebrando. Vltimò ex d. decreto. 6. sacrosanct. Concil. Trident. sess. 24. deducitur, licere Episcopis in quibuscumq; casibus occultis, etiam sedi Apostolicæ reseruatis, delinquẽtes quoscumq; sibi subditos in diœcesi sua per se ipsos aut Vica-

rium

rium ad id specialiter deputandum in foro conscientiæ gratis absoluere imposita pœnitentia salutari: idemque in hæresis crimine in eodem foro conscientiæ, eis tantum, non eorum vicarijs esse per-
26 missum. * Ex quibus vltimis verbis colligitur ab excommunicatione propter hæresis crimen soli Papæ reseruata (à qua etiam per Bullas Cruciatæ nullus preter inquisitores olim poterat absoluere) † vt benè latèque probat D.Couarru. in cap. alma mater.1.par.§.11.nu.15.per totum de sententia excommunicationis libr. 6. sequitur Ioan. à Rojas contra Domin. à Soto in 2.part. de hæreti. assertione. 39. & de priuileg.inquisit.num.416.vbi dicit hoc hodie plenius declaratum esse per Motum proprium Pij V.Calend. Februa. 1572.& Nauar. in manual. Latin. edito Vallisolet.ann.1588.c.27.n.255. *Y assi se declara oy dia expressamente en las Bulas de Cruzada*, & latè probat Emanuel Roderic.in explicat.Bullæ Cruciatæ. §.9.nu. 7. & nouissimè Henricus in sua summa Theolog. mor.libr.3.c.16.nu.2.pag.445. vbi limitant nisi particulariter & distinctè hoc cōcedatur in Bulla vel iubileo. * Hodie si huiusmodi crimen fuerit occultum, ita vt non possit in iudicium deferri, Episcopi, & non corũ vicarij, qui modo in Ecclesijs Cathedralibus Pœnitentiarij dicuntur, absoluere poterunt, vt ex illo text.deducit F.Ioseph. Angles in suis florib. Theolog. quæst.lib. 1. in quæst. de confession.in difficultate, poterit ne alius à Romano Pontifice in foro conscien-
27 tiæ à censuris, &c. * conclus. vnic. itaque præfatus author intelligit & rectè meo iudicio præfatũ decretum Concil.Trid. ibi, Idem & in hæresis crimine: in crimine hæresis occulto, quod non possit in iudicium deferri, hoc est in occulto per accidens, quod probari non potest (quãuis exterius pronuntiatum sit (nisi per solam confessionem delinquentis: in alio verò ferè occulto crimine hæresis, quod vni vel paucis testibus notum est contrarium existimo, nempè vt ab eo Episcopus, vigore dicti decreti absoluere non possit, cum ipsum loquatur in occultis & in foro conscientiæ dumtaxat. Quare Bullæ Cruciatæ hodiernæ, quæ prohibent confessarios absoluere à crimine hę-
28 resis, * cum habeant excommunicationem reseruatam, à qua confessarij absoluere non possint, cum eis sit expressè interdictum per dictas bullas, intelligendæ sunt, tam in publico, quàm in occulto per accidens crimine hæresis: secus est in omninò occulta, hoc est, in mentali hæresi, quæ exteriùs non prodit, ab ea enim absoluere poterunt prædicti confessarij, quoniam hæc mentalis hæresis, non est punibilis ab Ecclesia, ac proinde non habet excommunicationem annexam vt est prædictum, & ideo poterit confessarius ab ea absoluere secundum Simanc. vbi suprà, dict.tit.42.num.11. quasi Bullæ prohibentes absoluere à crimine hæresis de hac purè mentali non sentiant, nec intelligendæ sint, sed de illa tantùm quæ exterius prodit. Est tamen verum, quod Nauar.in Manuali Latin.cap. 27.nu.271. versi.15.quod nullus præter Papam, &c. tenet, quod neque Episcopus possit absoluere ab hæresi quæ prodijt exteriùs, & sic habet censuram annexam, licet ipsa hæresis sit occultissima, quasi Concilio derogatum sit per Bullam Cœnę Domini: quę opinio probabilior est, & vide infrà nume.fin.

29 Ex eisdem verbis supra citati decreti 6.Concil.Trident. sess.24.ibi, Et non eorum vicarij, dubia redditur sententia F. Antonij à Corduba in suo tractatu *De casos de conciencia*. q.8.existimantis Episcopum post Concilium Trident.posse cōmittere alicui sacerdoti absolutionē hæresis occultæ, eiusdem monialis sibi subditæ, postquam notus sibi fuerit casus, quamuis nō persona nominatim monialis: quod ibi aliquibus rationibus probare contendit, respondens ad d.decretum in verbis modo relatis, vt velint nempè significare, quòd vicarij generales Episcoporum hoc facere nō possint, nec Episcopi ad id deputare vicarios, absque eo quòd sibi prius notitia detur, quando casus contigerit: quamuis possint ad absoluendũ ab alijs criminibus, illis à iure reseruatis,

seruatis,& alijs occultis Papalibus,de qui bus in verbis præcedẽtibus eiusdem decreti:quia Conciliũ non prohibet, quòd Episcopi possint committere alijs absolutionem hæresis occultæ in casu particulari,sed nõ permittit hoc priuilegium & authoritatem vicarijs Episcoporum, sed tantùm ipsismet Episcopis.

Nihilominus contrarium veriùs videtur ex eodem decreto, quod hanc differentiam nominatim constituit inter casus occultos sedi Apostolicæ reseruatos, & hæresis crimen, vt ab illis possit absoluere per se vel suum vicarium ad id specialiter deputandum in foro conscientiæ gratis,imposita salutari pœnitentia: ab hoc verò per se,nõ autem per eorum vicarios:ergo vt diuersitas hoc casu à Concilio statuta in omnibus rectè verificetur, consequitur,vt quamuis in priori specie Episcopi ad id possint deputare suos vicarios speciales,ad hoc tamen minimè: expendi enim debẽt verba illa,Ad id specialiter deputandum,nam non dicit deputatum,sed ad id deputãdum: significare ergo videntur,quòd postquam casus occultus,sedi Apostolicæ aliàs reseruatus, successerit,debet deputari vicarius specialis ad absoluendũ ab eo:ergo in crimine hæresis occulto,in quo diuersum statuitur, secus erit:& quamuis priori casu sufficiat vicarius specialiter deputatus ab Episcopo ad suos casus, nempè Episcopalis, prout sunt canonici pœnitentiarij in Ecclesijs Cathedralibus instituti, & si qui sint alij, qui eos habeant ab Episcopo commissos,non inde consequitur, vt in
17 crimine hæresis occulto possit post notitiam eius Episcopus committere specialiter alicui sacerdoti absolutionem à prædicto crimine,quandoquidem d. Concilium prohibet vicarijs Episcoporũ huiusmodi absolutionem, & non solùm intelligitur de vicarijs generalibus, sed & etiã de specialibus ad id deputatis,vt verè differentia in omnibus congruat superioribus:& ita Anto.à Cordub. prædictus vbi suprà, quamuis teneat priorem partem, in fine tamen quæstionis inquit securius esse recurrere ad Papam pro declaratione, Quòd si instes,quomodo poterit Episcopus aut vellet audire in confessione huiusmodi pœnitentes occupatus varijs negotijs:respondeo,quòd poterit absoluere ab excommunicatione huiusmodi hæresis occultæ virtute d.decreti Concilij Tridenti. quo facto sublata est reseruatio,remittereque poterit pœnitentem suo confessori absoluendum iuxta tradita per Caiet.in sum.verb.casus.quem refert & sequitur Nauar.in Manual. Latin. cap.27.nu.254. versic.5. * Quod ita fieri posse in terminis nostris, post huius operis primam editionem tenet nouissimè Emanuel Roderic. in explicat.Cruciatæ §.9.numer.79. circa fin. tametsi prius sequatur & probet epicheia quadam opin. Anton. de Cordub. de qua suprà, quam etiam indubiè vt veriorem probauit Nauar.conf.15.libr.5. de sententia excommunic.nu.3.cum sequẽtibus sed neuter eorum respondet nostro fortissimo fundamento ex præd.decreto Concilij Trident.desumpto pro nostra contraria opinione,& ideò eam veriorem & probabiliorem existimo.*

Hæc quæ dicta sunt de facultate Episcoporum absoluendi à crimine hæresis occultæ per accidens, ex dict. cap. 6. sessione. 24. sacri Concilij Tridentini, vera sunt, & procedunt attenta illius decreti facultate Episcopis concessa:verumtamẽ hodie per bullam in Cœna Domini legi solitam hac facultate Episcopi vti non possunt:in eadem namque bulla, anno 1581. lata, casu. 22. inquit summus Pontifex Gregor. XIII. Cæterùm à prædictis sententijs nullus per alium, quàm per Romanum Pontificem, nisi in mortis articulo constitutus,nec etiam tunc nisi de stando Ecclesiæ mandatis, & satisfaciendo cautione præstita absolui possit, etiam prætextu quarumcumque facultatum, & indultorum,quibuscumque personis Ecclesiasticis, sæcularibus & quorumuis ordinum, etiam mendicantium & militiarum regularibus,etiam Episcopali vel alia meliori dignitate præditis, ipsisque ordinibus, &c. ac cuiusuis Concilij decreto-

decretorum verbo, literis, aut alia quacumque scriptura in genere, & in specie concessorum & innouatorum, ac cõcedendorum & innouandorum: ex quibus verbis manifestè colligitur, iam non licere Episcopis vti præfata illa facultate Concilij Tridentini, nam eisdem verbis ei derogat Summus Pontifex, vt patet ibi: Etiam Episcopali vel maiori dignitate prædictis: & postea ibi: Ac cuiusuis Concilij decreta, &c. Et Pius Quintus de hac re consultus idem respondit. Et Gregor. XIII. prædecessoris sui vestigia sequendo idem declarauit, cum de eadem re etiam consuleretur, vt à viro religiosissimo, ac fidedigno accepimus, & testatur Nauarr. vbi suprà numero 28. † Sixtus tamen Quintus successor Gregor. XIII. in bulla in Cœna Domini excipit, nisi casus in illis literis expresse comprehendantur: quo extante, indubium videtur quòd d. decretũ sacri Concilij Tridentin. in suo robore incorrectum remaneat, sicque licebit Episcopis vti prædict. facultate Concilij Tridentin. vt voluit idem Nauar. in editione anni 1584. numer. 260. & 265. & melius Emanuel Roder. in explic. bullæ Cruciatæ. §. 9. num. 7. & latissimè plures alios citans, & bene probat Henricus vbi suprà, capit. 14. numer. 7. litera M. pagin. 439. & capit. 16. numer. 1. pagin. 444. & nouissimè idem probat cum alijs Candelabrum aureum 7. Sacram. in titul. de absolut. num. 13. pag. 234. & voluit idem Nauar. de sentent. excommunic. cõs. 15. numer. 1. & 2. †

SVMMARIVM.

1 *Moniales nullo modo debent exire a suis monasterijs, nisi ex causa magni incẽdij vel infirmitatis lepræ, aut epidemiæ.*

2 *Sed an ex alijs infirmitatibus grauibus, ex quibus iudicio medicorũ mors timeatur, id liceat latè discutitur, & num seq.*

3 *Morbus talis, & tantus, ex quo euidẽter cõstat nõ posse monialẽ cum alijs absq; graui periculo commorari, est sufficiẽs causa attẽto iure communi, & Concilio Tridẽt. vt monialis exire possit à monasterio.*

4 *Exheredari possunt filij nõ solũ vna ex quatuordecim causis à iure expressis sed etiã ex similibus: idẽ in donatione, quæ nõ solum ob causas à iure expressas reuocari potest, sed etiam ob similes, vt in nu. 6.*

5 *Dictio taxatiua non excludit casus similes.*

8 *Motus proprius Pij Quinti super clausura monialium expenditur.*

9 *Ob iustum timorem belli licitum esse exitũ monialium à suis monasterijs.*

10 *Monialis exire potest à monasterio electa in Abbatissam alterius, vt illic præsit.*

11 *Licitum est prælatis monasteriorum monialium ex causa vtilitate ipsorum concernente mutare moniales de vno in aliud ad inhabitandum.*

CAPVT XIIII.

De monialibus, an ex alijs causis iustis, præter tres contentas in constitutione Pij Quinti, possint à monasterio exire?

1 PIus Quintus felicis recordat. olim Pontifex Maximus sanctissima sua constitutione statuit, nulli monialium quarumcumque de cætero à monasterijs exire licere, etiam infirmitatis, seu aliorum monasteriorũ, etiam eis subiectorum, aut domorum parentum, aliorumve consanguineorum visitãdorum, aliave occasione & prætextu, nisi ex causa magni incendij, vel infirmitatis lepræ, aut epidemiæ, quæ tamen infirmitas, præter alios ordinum superiores, quibus cura monasteriorum incumberet etiã per Episcopum, seu alium loci Ordinarium, etiam si prædicta monasteria ab Episcoporum, & Ordinariorum iurisdictione exempta esse reperiantur, cognita, & expresse in scriptis approbata sit. Sed nec in prædictis casibus extra illa nisi ad necessarium tempus stare licere: aliter autem quàm vt præfertur egredientes, seu licentiam exeundi quomodocumq; concedentes, necnon comitantes, ac illarum

receptatrices personas, siue laicas, aut sæculares, vel Ecclesiasticas, vel consanguineas, excommunicationis maioris latæ sententiæ vinculo statim eo ipso absque alia declaratione subiacere, à quo præterquam à Romano Pontifice, nisi in mortis articulo absolui nequeant, & insuper tam egressas, quàm præsidentes & alios superiores prædictos eis licentiam huiusmodi concedentes dignitatibus, officijs, & administrationibus per eas, & eos tunc obtinend. priuauit, & illos ad obtenta, & alia in posterum obtinenda inhabiles, &c.

2 Frequentisimè tamen in praxi solet dubitari, an prædictæ tres exceptiones extendantur ad quemlibet morbum nō contagiosum, de quo tamen Medici in arte periti iudicant aliquám monialem morituram, si non exeat monasterium in aliquem locum illo tali morbo infectæ salubriorem, & si exeat, minimè: & videtur extendendas esse sequentibus fundamentis.

3 Primò, ex tex. in cap. periculoso, de statu regul. libr. 6. vbi ita statuitur: Sancimus, vniuersas & singulas moniales præsentes, atque futuras, cuiuscumque religionis sint vel ordinis, in quibuslibet mundi partibus existentes, sub perpetua in suis monasterijs debere de cętero permanere clausura, ita quòd nulli earum religionem tacitè vel expresè professæ sit, vel esse valeat, quacumque ratione vel causa (nisi fortè tanto & tali morbo euidenter earum aliquam laborare constaret, quòd non posset cum alijs absque graui periculo, seu scandalo commorari) monasteria ipsa deinceps egrediendi facultas: qui text. Bonifacij VIII. renouatur hodie in Concilio Trident. Sess. 25. capit. 5. de regul. vbi in proposito additur: Nemini autem sanctimonialium liceat post professionem exire à monasterio, etiam ad breue tempus quocūq; prętextu, nisi ex aliqua legitima causa ab Episcopo approbanda, indultis quibuscūque & priuilegijs non obstantibus. Quinimò idem Pius Quintus per suam extrauagantem incip. Circa pastoralis, anni 1566. quarto Calend. Iunij editam, renouauit, tam constitutionē Bonifacij VIII. suprà relatam, quàm decretum prefatū Concilij Triden. ergo iuxta omnia supradicta casus nostræ quæstionis expresè remanet decisus affirmatiuè in fauorem monialis huiusmodi tali morbo periculoso laborantis: satis enim legitima causa exeundi à monasterio videtur ad euitandam mortem, quàm alias incurret iudicio Medicorum doctorum, ad hoc vt Episcopus eam debeat approbare iuxta tenorem dict. Concilij.

Secundò pro eadem parte facit, nam licet parentibus licitum minimè sit liberos exhæredare, nisi aliqua ex quatuordecim causis, de quibus in authent. vt cum de appellat. cogno. §. aliud quoque capitulum, ibi: Vt præter ipsas nulli liceat, &c. collat. 8. cui consonat l. 4.
4 titul. 7. partit. 6. * adhuc tamen ex alijs similibus causis poterunt etiam filios exhæredare: ita in specie d. §. aliud tenet Guillelm. de Cugno in authen. non licet: C. de lib. præt. vel exhæred. vbi communiter Doct. eamdem opin. sequuntur, vt testatur ibidem Alex. nu. 4. Ias. 6. & Curt. Iun. 23. & prætereà Rip. in l. fin. nu. 138. C. de reuocand. donat. idem Rip. in rubric. de iudic. nu. 19. Curt. Iun. consil. 182. num. 10. D. Couar. in cap. Raynuntius, in princ. de testam. nu. 16. Anton. Gomez in 1. tom. varia. c. 11. nu. 12. Didac. Perez in l. 4. tit. 8. lib. 3. ordinam. col. 1100. Viglius in §. igitur, nu. 6. de inoffic. testam. quamuis ipse contra communem teneat: dicit etiam communem Gregor. Lopez in d. l. 4. tit. 7. in glos. *desheredar*, quamuis se remittat ad dicta per se in l. 8. eodem tit. 7. part. 6. vbi ipse tenet contra communem per illam legem, quatenus probat: *Que si por alguna otra razon qualquier, que no fuesse de las sobredichas, desheredasse el padre a su hijo, no valdria tal desheredamiento.* Nihilominus tamē communem sequitur Petrus Plaça de delictis, cap. 1. nu. 15. cum seq. dicens, iuxta eam esse intelligendam d. l. 8. Ergo ita & eodē modo dicendū videtur in proposito, vt prædict. tres exceptiones speciales, de quibus suprà,

suprà non excludant similes, quamuis constitutio præfata vtatur dictione taxa-
5 tiua: Nisi,* quæ nõ excludit casus similes iuxta glos. in l. ob æs alienum tantum. C. de præd. & alijs reb. minor. verb. alienum, est communis secundum Ant. Gomez in 1. tom. variar. cap. 11. num. 12. D. Ant. de Padilla in authen. res quæ, num. 81. C. commun. delegat. vbi alios citant: sed satis similis casus prædictis est noster quandoquidẽ præsupponimus in eo monialem morituram, nisi exeat à monasterio curanda in aliuni locum illi salubriorem, vt medici asserunt, quibus credendum est in sua arte, iuxta text. in l. semel. C. de re milit. lib. 11. cum materia, ergo idem ius statui debet in casu nostræ quęstionis, argum. l. illud, cum materia. ff. ad l. Aquiliam.

6 Sic etiam videmus, quòd quamuis ob solas quinque causas possit donatio reuocari, vt in l. fin. C. de reuocand. donat. cum simil. gloss. tamen ibi communiter recepta habet etiam ob alias similes posse reuocari, vt refert Felin. in capit. pastoralis, de rescript. à numer. 1. cum sequent. Rip. in d. l. fin. nu. 137.

Tertiò, pro eadem parte facit, quia cre-
10 dendum est Pio Quinto fuisse mentem adeò piam, vt talis ægrotæ misereretur, quia defensio naturalis nemini est tollenda, vt in Clem. pastoralis. §. cæterùm, de re iudic. l. vt vim. ff. de iustitia & iur. cum simil. quare si de hoc casu fuisset interrogatus, idem responsurum presumendum est, iuxta glos. communiter approbatam in l. tale pactum. §. final. ff. de pactis, & ita Gregor. XIII. similis memoriæ, monialibus cuiusdam illustris monasterij licentiam & facultatem concessit, vt quotiescumque ingruerit periculosa infirmitas pro illa curanda absque conscientiæ scrupulo, vel alicuius pœnæ incursu à monasterio exire possent, & ad domos parentum, seu consanguineorum accedere, ibique per congruum tempus præd. ex causa dumtaxat manere, & deinde ad illud redire liberè, & licitè: vt refert egregius Martin Nauar. in commentarijs ad cap. statuimus 19. quæst. 3. super expositione dict. Motus proprij, de quo nunc agimus, num. 49. vbi hanc partem affirmatiuam in terminis nostrę quęstionis per prædict. extrauagant. tenet atque probat.

7 Nihilominus tamen ipse in specie pręfata contrariam sentẽtiam libenter probo, imò quòd dictus Motus proprius Pij V. dum excipit prædictas tantùm tres causas exeundi moniales à suis monasterijs, nempè magni incendij, infirmitatis lepræ, aut epidemiæ (quæ epidemia, vt medici affirmant, est morbus pestifer) nõ extendatur ad casum nostræ quæstionis, ita vt in illo liceat dare licentiam moniali exeundi à monasterio, quia etiam si iustissimus sit, atque pietate plenus, adhuc excluditur à Pio Quinto in præfata sua constitutione, quandoquidem primò ponit regulam generalem prohibitiuam egressus monialium à suis monasterijs, atque eam extendit etiam infirmitatis occasione, & posteà tres illas tantùm causas excipit à regula negatiua præcedenti, & prætereà posteà excõmunicat ipso facto aliter quàm vt præfertur egredientes, seu licentiam exeundi quomodocũque concedentes, necnõ comitantes, &c. atq; dignitatibus, officijs, & administrationibus priuat, & inhabiles reddit ad obtenta, & alia in posterum obtinenda: itaque post præd. regulam & exceptiones particulares & speciales, addit decretum pœnale aduersus aliter facientes, sicque inducit formam, quæ omnino atque præcise obseruanda est, & nullo modo prætergredienda, iuxta tex. cum materia in c. cum dilecta, de rescript. vbi Felin. regulam cum ampliationibus & fallentijs assignat, præcipuè cum in principio dicatur: Aliave occasione, & prætextu, nisi, &c. & pœna contrà facientibus sit grauior imposita, quã sit in Ecclesia, nempe excommunicationis latæ sententiæ, vt inquit D. August. in capit. corripiantur 24. quæst. 3. Quis igitur audebit cõtra verba ita perspicua & clara summi Põtificis exponere se periculo excommunicationis latæ sententię Papæ reseruatę: nemo profecto sanæ mentis.

8 Secundò, & peremptoriè meo iudicio, hæc pars verissima probatur, quoniam expressa mens Summi Pontificis Pij Quinti in prædict. sua constitutione in omnibus tribus causis ex quibus permittit licentiam concedi posse monialibus exeundi à suis monasterijs, ea est, vt tunc demum id liceat, quando causa tangat omnes moniales dictorum monasteriorum, sicque communitatem ipsarum, eisque communis sit, ita vt damnum non exeundi omnes concernat: secus si singulas infirmas: in priori etenim specie, hoc est pro salute omnium tantùm, ne totum monasterium pereat, prudentissimè ac non minus sanctissimè Summus Pontifex permisit, vt communitati consuleret, posse concedi licẽtiam singulis monialibus exeundi, ex prædictis tantum causis ibidem expressis: in posteriori autem minimè, cum minus id conueniat, vt singulæ moniales postquam professæ fuerint, nisi monasterio, cuius clausuram perpetuò promiserunt, moriantur, quandoquidem in hoc summè merentur, quàm vt exeant foras, pręcipuè cum etiamsi medici aliud autument, extra monasterium continget ita morituras sicut intra, præcipuè si infirmitas est mortalis, nemo enim potest vitare diem vocationis Dominicæ: & quòd hic sit sensus clarus atque expressus d. constitutionis, patet ex eisdem tribus causis ab eadem exceptis, & quidem prima magni incendij: quia propter magnum incendium, certum & euidens est omnes simul moniales ibidem perituras, nisi prius exeant à monasterio. Præterea infirmitatis lepræ: quia infirmitas hæc est contagiosa, quòd si radix & origo foras non eijciatur, hoc est, monialis hoc morbo infecta, citò omnes eiusdem monasterij inficiet, atque proinde peribunt. Præterea epidemiæ, quæ, vt prædiximus, pestifer morbus est, ac eadem ratione contagiosus, sicque omnibus præiudicialis: ex causis igitur communibus omnibus monialibus licita erit egressio, ex particularibus autem minimè: quare dissimiles maximè sunt prædictæ tres exceptiones à casu nostræ quæstionis, in quo minimè supponimus contagionem aliquam lepræ nec morbum pestiferum esse, sed particularem monialis infirmæ, quæ ipsam non egreditur: ergo quamuis ipsa in monasterio moriatur, meritò vt ab eo egredi non debeat: & quamuis Nauar. vbi suprà senserit, d. constitutionem loqui de morbo contagioso, non tamen animaduertit casum quæstionis non esse huiusmodi, ac proinde cessare rationem fundamentalem d. constitutionis Pij Quinti, quare fundamentum hoc profectò, vt aiunt, ponit securim ad radicem.

Non obstant modò fundamenta contrariæ partis suprà posita: & quidem primum ex d. capit. periculoso, & decreto sacri Concilij Trident. altera constitutione, anteriori tamen, eiusdem Pij Quinti renouatis, nam omnia illa procedebãt rectè suis temporibus: nouissimè autem standum est decisioni vltimę constitutionis eiusdem Pij V. quod modò prædiximus disponenti.

Secundum etiam partis contrariæ fundamentum cessat, quoniam licet illud verum sit in suo casu, in nostro tamen non procedit, quia non est similis exceptis, nec eadem ratio in illo militat, quæ in eis, præterquam quòd in proposito Summus Pontifex processit post taxatiuam vlterius grauius puniendo aliter facientes.

9 Quare si alius casus inueniri posset similis omnino exceptis, fortasse comprehendendus esset in eis, atque idem dicendum in illo, prout dici potest propter belli imminentis iustum timorem, ob quem ab hæreticis gesti licitum fuisse exitum quarumdam monialium in Gallia propè Narbonam, respondit rectius Nauarr. vbi suprà, numer. 48.† cum quo transit Ceruantes in l. 6. Taur. numer. 59. & Petrus Cened. in loco statim citand.†

Tertium etiam contrariæ partis fundamentum non nocet, quia hic constat de contraria mente Sũmi Pontificis, vt prædiximus, quare cessant coniecturæ: argu. l. conti-

l.continuus.§.cum ita,cum simil.ff.de verborum oblig. Nec Nauarro patrocina-

5 tur, quòd Gregor. XIII. similem licentiam exeundi à suo monasterio concesserit quibusdam monialibus: nam potius hoc suæ opinioni contradicit, id siquidem fuit concessum ex gratia, & priuilegio aduersus præfatam sui prædecessoris constitutionem, vt constat ex vltimis verbis prædi.Breuis, quod ibidem refert Nauarr. ibi: Non obstantibus literis Pij Quinti prædecessoris, ac alijs prædictis, &c. quod potuit facere Summus Pontifex: itaque fuit derogatio in particulari, quæ præsupponit in contrarium esse ius commune: non enim ibi Gregor. per viam iuris declaratorij id fecit, sed potius priuilegij & gratiæ, quare ad alias personas extenden lum nec trahendum est, vt in l.ius singulare, & in l. quod vero contra. cum simil. ff. de legib. priuilegia enim non egrediuntur personas priuilegiatas: ergo alijs quàm priuilegiatis non idem licebit, nisi special ter eidem à Sede Apostolica indulgeatur, prout etiam vidi alijs indultum: Episcopi ergo, nec sui vicarij minimè ob hoc poterunt eamdem indulgentiam concedere, nec præd licentiam alicui moniali exeundi à suo monasterio ex alia causa infirmitatis concedere, nisi ob causas tantùm in præfata constitutione expressas, & in quibus eadem ratio subsit: & ita semper obseruaui in hoc Episcopatu Ciuitatensi, tamquam ordinarius ipsius, etsi sæpissime à me petitæ sunt similes licentiæ de quibus in nostra quæstione, nusquam eas, nec aliquam concessi: respondebam enim petentibus, Iurent Medici, monialem huiusmodi habere alterã ex infirmitatibus Motus proprij, & libenter annuam: illi verò statim asserebant, hoc non ita esse,sed pietatem causæ præponebant, cui ego fateor, sed non licet, respondebam, & ita à similibus negotijs, me expediebam: & memor sum venisse in hanc ciuitatem Generalissimum ordinis Seraphici Patris sancti Francisci, Franciscum Gonzaga,& ab eo petitã fuisse similem licentiam pro quadam illustri moniali, & demonstratum Nauarr. vbi suprà, quem ego in id accommodaui, vbi eam expreßè permittit concedi posse, & nihilominus sibi non placuit præfata Nauarri opinio, ac proinde licentiam præfatam denegauit: fecit tamen relationem Summo Pontifici Gregor. XIII. tunc in Ecclesia Dei præsidenti, infirmitatis grauis illius monialis, & Sanctitas sua eidem specialiter indulsit, vt ex illa causa à monasterio exire posset ad se curandum in domo matris suæ, sicut concesserat prius monialibus de quibus per eumdem Nauarr. vbi suprà, sicque fuit obseruatum.† Et post huius operis primam editionem hanc nostram sententiam contra Nauarr. nos hoc loco citans, vt veriorem probauit Petrus Cened. in suo collectan. ad Sextum, collectan. 31.nu.2.†

10 Hæc quamuis ita se habeant, in praxi videmus obseruari, monialem electã in Abbatissam alterius monasterij, exire, illucq; se conferre, vt ei præsit: quod iure fieri posse probat Nauarr. vbi suprà, numer.48. cuius in hoc sententia mihi placet, quoniam monialis hæc non vt in sæculo permaneat exit,sed vt in alio monasterio degat, eiq; præsit: licitum namque est prælatis monasteriorum ex causa vtilitatem ipsorum concernente mutare moniales de vno in aliud ad inhabitandum, hocque non excluditur à præd. Motu proprio, sed tantùm prohibetur moniales exire à suis monasterijs, vt in sæculo permaneant aliquo tempore, nempè ad visitandum domus parentum, aliorumve consanguineorum, vel ex causa infirmitatis curandæ, præterquam lepræ aut epidemiæ, etiam statim reuersuras, hoc enim contradicit clausuræ à se professæ: at verò quòd exeant vt alijs monasterijs præsint, non videtur esse huiusmodi, quoniam finis tunc est ire de vna clausura ad aliam,vt eidem religioni & regulæ inseruiant, qui finis est attendendus, dummodò id fiat iudicio & obedientia prelati ex causa legitima id præcipientis: quod autem tunc exeant à monasterio, non est in consideratione, quando-

quandoquidem est præcise necessarium, atque in ordine ad finem licitum: quod non sic contingit, quando exirent ad visitandos parētes, aliosve consanguineos, vel aliàs extra causas permissas. Nec obest, quòd etiam in d. Motu proprio prohibeatur exitus ad visitanda monasteria eis subiecta, quoniam hoc ad officiū prælati spectat, non verò monialium. Præsidere autem vt Abbatissa, vel Prior, atque residentia personalis in hoc vel illo monasterio ad regendum, & gubernandum moniales illius, ad ipsas moniales spectat, hoc est ad prælatam intus commorantem inter eas electā, vel eligendam, confirmatam vel confirmandam, non verò ad viros, etiam prælatos: meritò igitur si in casu necessitatis ex causa possit prælatus monialem vnius monasterij in Abbatissam, vel Priorem alterius, vt ei præsit, eligere, atque vt ad hunc finem via recta exeat à suo monasterio, & in aliud, cui præficitur, tendat, licentiam concedat, & ita vsus obtinuit, atque ex suprà dictis obseruaui.

SVMMARIVM.

1 *Taciturnitas copulæ intercedentis ante impetratam vel post concessam dispensationem ad contrahendum matrimoniū inter consanguineos, vel affines, commissam Ordinario loci, prius tamen quàm ab eo expediatur, an vitiet dispensationē? & num. seq.*

2 *Decretum Concilij Trident. Sessione 24. c. 5. de reformatione matrimonij, interpretatur, & num. 17.*

3 *Ea sola taciturnitas veritatis nocet, quæ à iure præcipitur vt exprimatur.*

4 *De crimine non est facienda mentio in impetratione gratiæ vel concessionis, & nu. 19. quomodo intelligatur.*

5 *Incestus impedit matrimonium contrahendum.*

6 *Copula habita à marito cum consanguinea vxoris suæ producit impedimentū incestus, non verò habita cū propria consanguinea: Canonistæ cōtra quoad impediēdum matrimoniū contrahendum nō vero ad dirimendum iam cōtractum, n. 7*

8 *Consuetudine obtentum est, vt in casu incestus nō petatur dispensatio ab Episcopo.*

9 *Ex illicita copula incestus contrahitur impedimētum affinitatis, quod impedit, & dirimit matrimonium, non tamen inter eos, qui fuerunt principium huius impedimenti, & inter quos copula illicita interuenit, num. 10.*

11 *Hodie impedimētum ex illicita copula proueniens per Concilium Tridentinum restrictum est ad primum & secūdum gradum in tertio & quarto autem non impedit, nec dirimit.*

12 *Ea qualitas exprimenda est, quæ moueret principem ad non concedendum, vel difficilius concedendum.*

13 *Stylus & cōmunis praxis habet, quòd qualitas copulæ ad dispensationem exprimatur, & valde difficilē reddat Summum Pontificem ad concedendum.*

14 *Vbi plura obstant impedimēta, difficilius solent concedi dispensationes & rescripta.*

15 *Reus interrogatus à iudice iuris ordine seruato, tenetur omni iure veritatē dicere.*

18 *Exprimenda est illa qualitas, quæ etsi nō sit præcepta à iure, est tamen de stylo, praxi & consuetudine Curiæ exprimenda.*

20 *Copula habita spe dispensationis consequēdæ est necessariò exprimenda, aliàs dispensatio erit nulla.*

21 *Dispensatio vitiatur, quando fuit habita copula antequā ab Ordinario dispensatio expediretur, nisi iterum ad Summum Pontificem recurratur, mentioque copulæ fiat eidem, atque absolutio ab eo impetretur.*

22 *Gratia facta à Principe ex aliqua causa finali, an & quando valeat & duret, cessante causa prædicta?*

23 *Falsitas aut subreptio causæ impulsiuæ, quæ principem mouet, aut moueret ad difficiliùs concedēdum, quod ab eo petitum est, Principis gratiam inualidam efficit.*

24 *Mentio incestus facienda est, vbi cum eadē, cum qua incestus commissus est, contrahi prætenditur.*

25 *Casus principalis quæstionis declaratus ab Abbreuiatore Nuntij Apostolici eius iussu, vt creditur.*

CAP.

CAPVT XV.

De copula interueniente ante impetratam dispensationem à summo Pontifice inter consanguineos vel affines ad contrahendũ motrimonium commissam ordinario loci, an vitiet dispensationem, si de illa nulla facta fuerit mentio.

1 SÆpe in praxi contingit dubitari, an copula carnalis habita inter consanguineos, vel affines postquam miserunt Romam ad Summum Pontificem pro impetranda dispensatione ad contrahendum matrimonium inter eos, priùs tamen quàm Romanus Põtifex dispenset, vel post commissum ab eo dispensationem Ordinario loci, vt si ita est dispenset, &c. antequam Ordinarius dispenset, vitiet dispensationem, si de ea nulla facta fuerit mentio, necne? qua in re tamquam summe difficili scio in diuersas itum fuisse sententias per grauissimos viros huius regni, prout ex eorum scriptis ad nos translatum est, vt nostrum exponeremus de hac re iudicium. Sunt enim in primis, qui existiment non esse subreptitiam, sed validam in casu quæstionis nostræ dispensationem præfatam, præmaximè si post eam impetratam à Summo Pontifice, intercesserit præd. copula, etiamsi ipsa antequam ordinarius concesserit, contigerit.

2 Primò, quia in his casibus non habet locum decretum Concilij Trident. Sessione 24. capit. 5. de reformat. matrimo. vbi disponitur, quòd contrahens scienter matrimonium in gradu prohibito, separandus est, & spe dispensationis carere debet, præmaximè; qui non tantùm matrimonium contrahere, sed etiam consummare ausus fuerit: quia si accuratius aduertas, decretum illud non punit solam copulam per se, etiam si scienter habita fuerit: sed vbi illa interuenit post matrimonium scienter contractum, vt patet ex illis verbis: Qui non tantùm contrahere, sed etiam consummare ausus fuerit: deinde materia illius decreti est odiosa, & pœnalis, vt constat ex illis verbis: Eisdem subijciatur pœnis, & per illud decretum receditur à iure & stylo antiquo: restringendum igitur meritò est, & nôn extendendum, ex regula odia, & regula, quæ exorbitant., de regul.iur.lib. 6. & capit.penult.de pœnitentia distinct. 1.

3 Secundò, quia ea sola taciturnitas veritatis nocet, quæ à iure præcipitur, vt exprimatur, vt docet Rota noua decision. 32. de rescript. ad fin. Calder. consil. 6. de præbend. & in hac specie non præcipiunt iura vt veritas exprimatur, vt patet ex d. Concilio d. capit. 5. & explicat Nauarr. in Manuali Latin. cap. 22. nu. 86. ergo, &c.

4 Tertiò, quia de crimine non est facienda mentio in impetratione gratiæ, vel concessionis, vt docet Innocent. in capit. proposuit, numer. 4. & in capit. cum nostris, num. 3. de concessione præbend. & Rota noua decis. 32. de rescript. iam citata, Bellamer. decis. 47. de rescrip. & copula siue præcedat, siue sequatur, siue spe dispensationis habeatur, est delictum, vt patet: ergo de illa non est facienda mentio.

5 Non obstat, quòd huiusmodi copula inter consanguineos, vel affines habita, sit incestuosa, & quòd impedimentum incestus etiam impedit matrimonium contrahendum, capit. si quis dormierit 23. quæst. 7. l. 13. titul. 2. part. 4. & ibi Greg. Lopez, & ita in hoc casu inter consanguineos videntur esse duo impedimenta, alterum consanguinitatis, & alterum incestus: ergo licèt impedimentum consanguinitatis tollatur dispensatione Romani Pontificis, remanere videtur alterum impedimentum incestus.

6 Nam respondeo, verè copulam mariti cum sanguinea vxoris suæ producere hoc impedimentum incestus, non verò copulam habitam cum propria consanguinea, vt patet ex cap. 1. 2. & 3. de eo qui

cognou.consang. vxor.suæ, secundum S. Thom.in 4. distin.34. quæst.1. art. vltim. & docet communis Theologorum senté tia relata & probata à Couar.de spósal.2. part.cap.6.in princip.num.4. Martin.Ledesmius in secundam 4.quæst.60. art.4. & Martinez vbi infra, contra communem Canonistarum relatam à Nauarr. dict. cap.22. nu.74. & à Panormit. in d.c. 1.col.1.& ab Anton. Cordub.lib.1. quæstion. quæstione 12. & à Matienço in rubric.titul.1.lib.5. nouæ collect. reg. gloss. 1.nu.138.quę etiam si vera esset, solũ hoc impedimentum incestus impediret, &
7 non dirimeret, * ac per consequens matrimonium contra hoc impedimentum contractum valeret, iuxta glos.verb.numquam,in capit.1.25.quæst.2. & glos.in capit.2.de pœnit.& remis. receptas à Iurisperitis & Theologis, vt testatur Mart. Ledesmius in secundam 4. quæst.62. artic.2. explicat Nauar.d.c.22. nu.29. Cardin.Aracæli, de matrim. cap.64.Couarr. de sponsal.2.par.cap.6.in princip.num.4. Specul.coniug.1.part.art.23.

8 Præterea consuetudine obtentum est, vt in casu incestus non petatur dispensatio etiam ab Episcopo, vt post Palud. & alios testatur Nauar. dict. cap.22. nu.74. ad fin.& Anton. à Cordub. vbi suprà in versic.sed vtrum.

9 Nec etiam obstat,quòd ex hac illicita copula incestus contrahitur impedimentum affinitatis, quod impedit matrimonium contrahendum, & dirimit contractum,capit.discretionem, de eo qui cognou. consang. vxor.suæ, capit.extraordinaria 35.quæst.3. gloss. recepta in arbore affinitatis, docent plurimi relati per Couar.de sponsal. 2.part. cap.6. §.7. num.3. Nauar. dict.cap.22. numer.42.Dominic. à Soto in 4.distinct.41.quæstio. vnic. art.
10 2.& 3.* Nam respondemus dicendo hoc impedimentum affinitatis etiã ex copula illicita oriri,quo iure antiquo impediũtur consanguinei viri intra quartum gradum contrahere cum muliere, cum qua copula intercesit, & è conuerso,vt in c. 2 & in c.non debet, de consangui.& affinit.non tamen contrahitur inter eos,qui fuerunt principium huius impedimenti, & inter quos copula illicita interuenit, vt patet ex iuribus prædictis, & ex his quæ docet Siluest. in verb. matrimoniũ, 8.impedimento 15.Gabriel Paleot.de nothis & spurijs, cap.7. num.4.& 5. Specul. coniugio.1.part.art.47.Ferdinan.de Loazes in tractat.de matrim.&c. dubio 1. &
11 15.* Hodie tamen hoc impedimentum ex fornicatione contractum ad secundum gradum est restrictum, & licitũ est contrehere in tertio & quarto gradu per Concil.Trident.sess.24. c.4.de reformat. matrim.adeò vt huiusmodi copula illicita, non solum nõ dirimat matrimonium iam contractum in tertio vel quarto gradu,sed nec etiam impediat contrahendũ in eodem tertio & quarto gradu, vt explicuit suo Motu proprio Pius Quintus, ann.66.lato,qui est inter Motus proprios eiusdem Pontificis, & Concil.Bracarens. actione 5.c.12. fol.121. explicat Alfons. à Veracruce in appendice coniug. fol. 79.Cardinal.de Aracæli, de matrim. cap. 69.Quintil. Mandos.de signat.gratiæ,fol. 51.Albornoz *en el arte de los cõtratos*,fol. 152.& hanc opin.in terminis quando copula intercessit post impetratam dispensationem à Summo Pontifice,atque huc translatam, antequam ab Ordinario,cui commissa fuit, dispensaretur, credit veram, eamque tenet F.Anton.Cordub. in suo tractat.*de casos de conciencia*,in 2. editione. q.45.in quinto puncto nouiter addito in prædict. secũda editione,fol.119. vbi eam intelligit, nisi Romanus Pontifex commiteret dispensationem alicui sub certa forma vel conditione,quia si ea non seruaretur, non valeret talis dispensatio,nec matrimoniũ, quod cum ea fieret: & reddit rationem præd.suæ sententiæ principalis, quia Papa non fuit motus per copulam, nempè si ea intercesserit, vel non intercesserit, quandoquidẽ nulla mentio eius sibi facta fuit,nec tunc erat habita,nec postea intercesit cum intentione tunc contrahendi per eam, nec intentandi matrimonium clandestinum, nec quid aliud interuenit, ob quod dispensatio subreptitiá iudicari debeat:cum eadem

eadem sententia concordant alij duo Theologi insignes huius ciuitatis, quinimò & iuxta eam in vna causa bis fuisse pronunciatum, mihi renuntiatum est. * Et post huius operis primam editionẽ, quòd dispensatio super impedimento consanguinitatis, vel affinitatis, non facta mentione copulæ prius habitæ, valeat, nec requiratur altera dispensatio Papæ consuluit ex prædictis Nauar.consil.1.2.& 5. de consanguinitate & affini. idem in copula commissa post impetratam commisionem dispensandi, quamuis posteà negetur commissario, consuluit idem Nauar. consil.2.de sponsal. numero 1.&2. *

Rursus sunt è nostris, qui contrariam sententiam veriorem esse existiment,& tenendam in foro conscientiæ,imò quòd prædicti coniuges non sint tuti in conscientia. Primò, quia super dict. copula non fuit dispensatum inter eos: ergo,&c.

12 Secundò, quia ea qualitas exprimenda est, quæ moueret Principem ad non concedendum, vel ad difficiliùs concedendum dispensationem, aliàs subreptitia,& nulla est dispensatio, vel alia quæuis concessio, text. in capit. postulasti.de rescript. Felin.in cap.super literis.num.8. de rescrip. Socin. consil.251. incip.quoniam in præsenti, versic. confirmo omnia,&c. num.12.libr.2. Petrus Rebuff.in praxi benefic. in rubri.de forma signat. simplic.prouis.in.§. Magalonem. pagin.

13 137.* Sed certum est, quòd illa qualitas copulæ habitæ inter hos contrahentes, si exprimeretur summo Pontifici, illum valdè difficilem redderet ad concedendam dispensationem, prout stylus & cõmunis praxis habet, quæ est seruanda secundum Felin. vbi suprà: ergo ea qualitas copulæ exprimenda erat Romano Pontifici, aliàs erit nulla, per prædicta.

14 * Præterea vbi plura obstant impedimenta, difficiliùs concedi solent dispensationes, & rescripta, vt inquit Decius consil.206.num.19.& in cap. ad aures. columna vltima. & ibi Rip. num. 37. de rescript. Alexander consil.195.num.10. libr.2. quos refert & sequitur Menoch. de arbitr.iud lib.2. Centuria 31 casu 203. nu.13.sed hic plura obstant nempè consanguinitas, seu affinitas, & copula: ergo si de ea fieret mentio, dificiliùs dispensaretur: exprimenda igitur nunc erit.

15 Tertiò, quia quando quis interrogatur à iudice iuris ordine seruato, tam iure diuino, quàm humano, tenetur ei dicere veritatem super crimine à se commisso, vt tenet sanctus Thom. 2.2.quæstione 66.artic. 1. & quæst. 76. art.1. Nauar. in capit.inter verba.11. quæst.one 3. corollario 46. & hanc opinionem plures allegans tuetur Couarr. in suis pract. quæstio.ca.18. num.7. ad fin. & lib.1.variarum resolutionum cap.2. nume.2. diximus latè suprà cap. 11. de monitorijs. num.39. Sed isti consanguinei volentes contrahere inter se matrimonium,cùm proponunt causam Romano Pontifici, videntur interrogati de tota causa,atque de pertinentibus ad eam, maximè de illis,quę possent difficiliorẽ reddere summum Pontificem ad concedendum: ergo tenetur exprimere quòd habuerunt copulam, cum hæc iuxta stylum Romanæ Curiæ,difficiliorem reddat summum Pontificem ad dispensandum. Quid tenendum?

16 * Et profectò, vt meam exponam sententiam,adhæreo huic secundæ parti, quàm existimo veriorem,& tenendam in iudicando, & consulendo, præmaximè quando copula fuit habita ante facultatem, ac commisionem dispensandi.

17 Primò, quia contrariam partem minimè fouet decretum quintum de reforma. matrim. sess. 24.sacri Concilij Tridentini,pro ea suprà expressum, quia ipsum tantùm loquitur in illis consanguineis, qui scienter, & de facto matrimonium contrahere præsumpsere, hi namque separandi meritò sunt, atque spe dispensationis carere debent:quod præmaximè locum habet, si copula consummatum sit præd. præsumptum matrimonium scienter contractum: quòd si ignoranter illud sit contractum, non seruatis solemnijs sacri Concilij, idem est: si verò

ijs ſeruatis, poſteà detegatur aliquod impedimentũ, de quo contrahentes probabilem ignorantiam habuerunt, facilè & gratis cum illis diſpenſari poteſt: & hoc eſt, quòd continet præd. decretum Concilij, quod vt patet, in vtroque caſu loquitur, quoties matrimonium priùs fuit contractum, ſiue ſcienter, ſiue ignoranter abſque diſpenſatione, & poſteà ſequuta fuit copula: at noſter caſus diuerſus eſt, quia in eo fuit diſpenſatum antequam matrimonium celebraretur, & copula ſimiliter etiam præceſsit non ſolùm matrimonium, ſed etiam diſpenſationẽ ab Ordinario faciendam, ſicque ad noſtrum propoſitũ adduci non poteſt præfatum decretum, nec contra, nec pro: aliundè igitur quærenda eſt deciſio huius quæſtionis.

18 Secundò, quia quod priores affirmãt, quòd ea ſola taciturnitas veritatis nocet, quæ à iure præcipitur vt exprimatur, quod etiam fuit gloſſ. in Clement. 3. verb. alteri, propè medium, de præbend. quam ſequuti ſunt plurimi, quos congerit Menoch. de arbitr. iudic. libr. 2. centuria. 3. caſu. 1. num. 26. quamuis verum in ſe ſit non tamen eſt peremptorium: nam ita etiam exprimẽda eſt illa qualitas, quę etſi non ſit præcepta à iure, eſt tamen de ſtylo, praxi & conſuetudine Curiæ exprimenda, quæ Principem moueret ad non concedendum, vel cum ad concedendũ difficiliorem redderet (ſicut eſt copula, quæ prout notum eſt, exprimi ſolet, & cum ipſa difficiliùs diſpenſatur, quam ſi ea non interceſsiſſet) vt probant Decius in cap. ſuper literis. num. 9. de reſcript. & Menoch. vbi ſuprà, num. 27. verſic. aliquæ: † ad quod non aduertit Nauar. vbi ſuprà, ſicque ſua opinio cõtraria ex hoc deficit: † ergo ſtante præd. ſtylo & praxi Curiæ Romanæ iuncta iuris diſpoſitione prædicta, conſequitur eſſe neceſſariò faciendam mentionem ſummo Pontifici ipſius copulæ, quando habita fuit antequã miſſum eſſet Romam pro ipſa diſpenſatione, vel etiam poſt, antequam ſummus Pontifex diſpẽſaſſet, ex ſuprà dictis, & quòd aliàs diſpenſatio ſit nulla, & ſubreptitia, hocque indubitum videtur, quamuis prior ſententia ſuprà poſita vnius viri grauiſsimi tantùm, quod ſcierim, in hoc contrarium velit: nam Theologi, de quibus ibidẽ meminimus, non idem tenent cum eo in præfata ſpecie, ſed potiùs nobiſcum contrarium, nempè vbi copula fuit habita ante diſpẽſationem obtentam Romæ. Nec obſtat, quòd de crimine non ſit facienda mentio, quia illud intelligitur de alijs peccatis, *

19 vt patet ex Doctoribus ſuprà ad hoc allegatis, loquuntur enim de peccatore impetrante literas ad beneficium, quia ex eo quòd peccator eſt, non ſunt literæ ſubreptitiæ; non verò loquuntur in noſtro caſu, nam de inceſtu opus eſt facere mentionem, vt tenet D. Sarmien. libro 1. ſelectar. interpret. cap. 9. numer. 1. & 3. dicens, quòd de hoc nulla poteſt eſſe quæſtio.

20 Si verò in noſtro caſu copula fuit habita ſpe eiuſdem diſpenſationis faciliùs conſequendæ, planiſsimũ exiſtimo, quod hoc non expreſſo ſummo Pontifici, diſpenſatio ſit nulla, quia ſtylus & praxis Romanæ Curię eſt, quando hoc caſu diſpenſatur, addere: *Con tanto que no ayan tenido la copula con eſperança de que por eſto mas facilmente ſe concedieſſe la diſpenſaciõ*, vt in terminis his verbis tenet Nauar. in manuali Hiſpan. cap. 22. num. 87. in fine.

21 Quando verò copula fuit habita poſt facultatem diſpenſandi conceſſam, & commiſſam à Romano Pontifice Ordinario loci, vel alij, ante tamen quàm ab ipſo diſpenſetur, quamuis res hoc caſu difficultatem habeat, adhùc verius, magiſque iuridicum videtur diſpenſationẽ vitiari, niſi iterum ad ſummum Pontificem recurratur, mentioque copulæ fiat, ac abſolutio à ſummo Pontifice impetretur: quia ſicut quando copula interceſsit, antequam diſpenſatio impetraretur Romæ, neceſſariò fieri debet mentio ipſius, vt eſt prædictum, ita etiam idem erit, quando poſt ipſam impetratam habita fuit copula, ante tamẽ quam ab Ordinario diſpenſetur, quia ita ſunt conſanguinei tunc, ſicut à principio, ac per conſe-

consequens incestus vtroque tempore per copulam committitur, sicque non video esse rationem iuridicam differentiæ inter hos duos casus, facultas quandoquidem ad dispensandum, quamuis sit gratia, nondum tamen est perfecta, donec concessa ac expedita non sit ab Ordinario, cui fuit commissa.

22 Hinc est, vt gratia facta à Principe ex aliqua causa finali, si ipsa sortita est semel effectum, quamuis posteà cesset, adhùc valet, & durat gratia, secus si causa præfata deficit, antequam effectum sortiretur gratia, atque dispensatio, dum est in fieri, vt constat ex adductis per Couar. lib. 1. variarum resolut. capit. 20. nu. 5. versic. his ita breuiter. & latius per Tiraquel. in tract. de caus. cess. limit. 12. num. 1 & per totam limitationem. & in terminis dispensationis tradit Tiraquel. in dict. tracta. 1. part. numer. 89. & 92. Sic igitur in nostra specie summus Pontifex faciliùs concessit prædict. facultatem dispensandi, eo quòd sibi narratum non fuit copulam intercessisse, quia ipsa non intercesserat: itaque hoc ipsum fuit causa tacita gratiam concedendi, vel saltim facilius: si enim sibi narratum fuisset copulam intercessisse, vel minimè dispensaret, vel difficiliùs ipsam dispensationem concessisset, præcipiens pœnitentiam imponi contrahentibus, atque vt aliquam soluerent pecuniam summam, in opera pia erogandam, vel quid simile, vt communiter Sanctitas sua præcipere solet in similibus dispensationibus cum copula, vt experientia, ac praxis docet: & præterea moderando gratiam, siue dispensationem, hoc modo, vt altero ex coniugibus decedente, superstes iterum matrimonium non contrahat, iuxta praxim communem Romæ in huiusmodi casu, quo dispensatur inter consanguineos ad contrahendum matrimonium: inter quos commissus fuit incestus: nam additur illa clausula, vt iterum superstes non contrahat matrimonium, vt refert Nauar. vbi suprà, num. 75. & ita fit: cessante igitur causa tacita prædict. defectus copulæ, prout cessat priùs quàm gratia sortiatur effectum, hoc est, antequam Ordinarius dispenset, locum non habet, nec valet dicta dispensatio, iuxta communem traditionem Doctorum, quam refert Couarru. vbi suprà, in versic. falsitas, asseuerans, quòd falsitas, aut subreptio causæ impulsiuæ, quæ Principem

23 mouet, * aut moueret ad difficiliùs concedendum, quod ab eo petitum est, Principis gratiam inualidam efficiat, quod & sequitur ipse Couarruuias; cum ea causa verè Principi significata, Princeps non ita, vt concessit, gratiam fecisset, sed eidem concessioni moderamina quædam adhibuisset, ex quibus cautiùs petitis prouissum esset, sicque intelligit præfatam communem, quæ deducitur ex cap. postulasti. de rescript. eamdem testatur receptiorem Menochius vbi suprà numero. 22. sed in dispensationibus huiusmodi moderamina prædicta adijciũtur, iuxta communem praxim Romanæ Curiæ, vt est prædictum: oportet igitur narrare prædictam copulam, quocumque tempore interuenerit, dummodo intercedat antequam ab Ordinario tãquam Apostolicæ sedis delegato dispensetur per supradicta. Et vt intelligamus, quantum intersit verum gratia quid iam factum contineat, vel quid faciẽdum, siue ab alio expediendum, est communis re-

24 solutio, * quòd quamuis gratia per verbum, Fiat, non expiret morte concedentis: illud tamen procedit, & est verum, quando gratia quid perfectum continet, secus autem quando mandatur aliquid faciendum, vt plures allegans resoluit D. Molin. de primogenijs Hispan. libro 2. cap. 7. num. 63. & 64. fol. 278. Præterea Ordinarius, vt de veritate relationis factæ Romano Pontifici constet, & vt an aliquid innouatum sit à tempore cõmissionis sibi factæ, intelligat, interrogare solet, an copula inter ipsos intercesserit: quòd si veritatem fateantur, certum est eum non dispensaturum: ergo subreptitia est talis dispensatio & inuoluntaria, ac nulla respectu Ordinarij, à quo fit, si copula non exprimatur. Præterea hæc sententia iam declarata fuit vera,

vera, & certa à Reuerend. Cardinalibus ad interpretationem dubiorum decret. sancti Concilij Tridentini, à summo Pōtifice deputatis, & in Curia Romana huiusmodi dispensationes factæ non expressa copula habita, etiam post commissionem Romani Pontificis factum Ordinario de dispensando, subreptitiæ iudicantur, vt nobis à personis fide dignis affirmatum est. Nō obstat asserere, quòd incestus, maximè inter consanguineos, quamuis impediat matrimonium contrahendum, non tamen dirimit iam contractū, & quòd vbi est consuetudo contrahendi absque dispensatione incestus, ea non est necessaria, iuxta tradita per Nauar. vbi suprà, num. 75. hoc enim procedit, & locum habet, quādo ille, qui incestum commisit, cum non consanguinea,
25 nea, vel è contra, contrahere velit. Attamen vbi cum eadem, cum qua incestum commisit, cōtrahere vellet necessarium est mentionem facere, vt vtrumque dispensetur, nempè consanguinitas, & copula, quia hæc difficiliorem efficiet hoc casu dispensationem consanguinitatis, atque vt eidem moderamina adijciantur, vt est prædictū. Ex quibus iam cessat ratio parum vrgens Antonij Cordub. vbi suprà, tenentis contrarium in nostro proposito, quin etiam & cæterorū: quandoquidem eo tempore, quo copula intercesſit, nondum erat dispensatum ab Ordinario, sicque gratia summi Pontificis nondum erat perfecta, & cessat innocentia prior contrahentium, in qua erant tempore impetrationis: quo fit, vt illa amissa, nouo indigeant remedio, quandoquidem copula ipsa difficiliorem redderet principem ad dispensandum, si à principio interuenisset. Idem igitur dicendum est, si posteà intercesserit, antequam gratia perficiatur, quia idem est iudicium in vtroque casu, vt ex supradictis patet.

Nec obstat id quod diximus, duabus sententijs in vna causa latis contrarium fuisse decisum, ibi namque coniuges litigantes asserebant, ante dispēsationem ab Ordinario factam, se carnali copula cognouisse, ideoque matrimonium nullum fuisse prætendebat actor, & illis non erat credendum in fraudem matrimonij, ideoque pro matrimonio iudicatum fuit: vel fortè prædic. copula fuit negata, & non probata: vel quicquid sit, dicendum est, illis iudicibus non constitisse de praxi Romanæ Curiæ, & declaratione Cardinalium: quòd si illis hoc liqueret, non est credendum id iudicaturos, si de interuentu copulæ eisdem legitimè constaret.

Et cum hic casus Ciuitatens. contigisset, Ordinarius huius Episcopatus, anxius, & dubius quid facere deberet præ varietate opinionum, consuluit super eo Nuntium Apostolicum, atque Legatum à latere, in Curia Regis nostri Philippi residentem, cuius Abbreuiator manu propria respondit (iussu, vt creditur, dicti Nūtij) *Han de boluer a suplicar a su Sātidad que los absuelua*, vt proprijs oculis vidi, & legi Epistolam præfati Ordinarij, vbi quærebat, an hi possent contrahere prædict. matrimonium, & respōsionem prædict. subscriptam à Ioanne Genesio Abbreuiatore præfato: quòd si hæc responsio vera est, quamuis non sit decisio summi Pontificis, satis tamen sufficiens testimonium est vsus, ac praxis Romanæ Curiæ in huiusmodi casu, quamobrē persuaderi poterit hæc nostra sententia, tamquam verior, & contraria, vt nec satis secura repelli, atque dissuaderi.

SVMMARIVM.

1 *Spadones qui dicantur?*

2 *Spadones, quibus ambo testiculi extracti sunt (vulgò dicti capones) an matrimoniū contrahere possint? & numeris sequē.*

3 *Tria bona in matrimonio exigūtur, proles, fides, Sacramentum re, vel spe.*

4 *Vetuli, quamuis quandoque non habeāt caliditatem ad generandum, habent tamē caliditatem sufficientem ad carnalem copulam, & ideò permittitur eis matrimonium contrahere, quatenùs est in officiū naturæ, & num. 13.*

Spadones

5 *Spadones, quãuis non poſsint ſe vltrò cõiungere per verũ matrimoniũ, attamen quãtum ad cohabitationẽ, & communicationem officiorũ domus, poſſunt ſe in totam vitã confœderare & obligare, vt fœmina ſeruiat viro, & vir alat fœminam, nõ tamen erit matrimoniũ, ſed ſocietas quędam ciuilis reputatur: periculoſsima tamen eſt hæc confœderatio, & num 6.*

7 *L. ſi. ſerua. §. 1 ff. de iure dot. intellectus.*

8 *Pœnitentia coeundi eſt, quæ requiritur ad hoc vt matrimonium validum cõtrahi poſsit, non verò requiritur, quòd contrahentes poſsint generare.*

9 *Praxis obtinuit, vt ſpadones cõtrahere poſſint matrimonium.*

10 *Spadones, vt Medici, & Philoſophi affirmãt, niſi aliàs natura frigidi ſint, aliquid in modũ ſeminis emittunt, aut emittere poſſunt, quod Medici Arabes Aguadin appellãt, etſi nõ proliſicũ, nec albũ, ſed incoctũ.*

11 *Verum ſemen eſt ſtilla, quæ in ſe calidum cõtinet ſpiritũ, & à cerebro excernitur, & per ſpinalem medulam in membra genitalia deſluit, & cum in medulam ſpinæ peruenit, renes confeſtim petit, ex ipſiſque per medios teſtes in pudenda penetrat.*

12 *Proles nõ eſt de eſſentia matrimonij, imò nec actus ipſe copulæ, ſed ſolùm potentia coeũdi neceſſaria eſt, in qua conſiſtit matrimonialis conſenſus ſubſtantia.*

13 *Impotentia ad actum generationis eſt, quæ impedit matrimonium cõtrahendum, & contractum dirimit: ſecus verò impotentia ad generationis effectum.*

14 *Steriles matrimonium contrahere poſſunt, licet effectu generationis careant, quia aptæ ſunt ad actum.*

15 *Eunuchi quid diſtent ab ſpadonibus.*

16 *Si mulier, quæ ſeminare non poſsit, cõtrahat cum viro, qui ſeminare poteſt, tenet matrimonium.*

17 *Ad generationem ſufficit ſemen viri, etiam ſi ſemen fœminæ non concurrat.*

18 *Matrimonium non tenet, ſi vir ſeminare nõ valeat, etiã ſi fœmina id facere poſsit.*

CAPVT XVI.

De ſpadone, cui ambo teſticuli abſciſsi ſunt, an poſsit matrimonium contrahere?

1 SPadonum generalis appellatio eſt, & ideò, vt inquit Iuriſconſultus Vlpianus in l. ſpadonum. 128. ff. de verborum ſignific. hoc nomine continẽtur, tam hi, qui natura ſpadones ſunt, quàm thlibiæ, id eſt, ſecundum Andreã Alciat. ibidem, qui attritos teſtes habent, & thlaſiæ, quibus teſtes fracti ſunt, & ſi quod aliud genus ſpadonum eſt, nempè caſtrati, id eſt, qui caſtè nati ſunt, quia naturaliter ſine teſtibus progeniti ſunt, vt placet Accurſio, & frequentioribus, ita teſtante Alciat. in d. l. ſpadonum. num. 4. Vnde & vulgatum extat carmen.

Caſtratos natura facit, violenta ſpadones
Improbitas, amor eunuchos & fœda libido:

quamuis Alciat. vbi ſuprà rectiùs exiſtimet, vt ex Latinis authoribus apertiſsimè oſtendi affirmat, caſtratos interpretari caſtos, ſiue natura non arrigant, ſiue quia omninò ſpadones ſunt, vtpote, quibus ferro diminuta ſunt virilia, vt in l. ſi. ſeruus. §. & ſi puerũ. ff. ad leg. Aquil. Vnde vetuit Domicianus Imperator edicto, ne pueri caſtrarentur. l. 1. C. de eunucho.

2 Hoc ſic præhabito, quæritur modo, an ſpadones, quibus ambo teſticuli extracti ſunt (hoc eſt vulgò dicti, *Los capones*) matrimonium contrahere poſsint, necne?

Et in hoc gloſſ. 1. in capit. ij qui verb. exſecti. in fine. in verſi. vel dic. 32. quæſt. 7. tenet, quòd hi ſpadones, ſi habent virgam arrectam, ſiue reſoluant ſperma, ſiue non, poſſunt matrimonium contrahere: nã huiuſmodi ſpado ſatisfacit mulieri, ſicut mulier ſatisfacit viro, ſiue reſoluat, ſiue nõ, nec requiritur, quod ſemper in matrimonio ſit filiorum procreatio, quia ſufficit quod nõ euitet prolem, vt in cap. ſolet. 32. quæſt. 2.

Pro qua ſententia videtur bonus tex. in l. ſi ſerua. §. 2. eodemque vltimo. ff. de iure dot. cuius verba ſunt hæc: Si ſpadoni nupſerit mulier, diſtinguendum arbitror, caſtratus fuerit, necne, vt in caſtrato

to dicas dotem non esse: in eo, qui castratus non est (quia est matrimoniũ) & dos, & dotis exactio est: & ibi gloss. fin. in hac opinione videtur expressè remanere, referens quorumdam opinionem, tenẽtium in spadone matrimonium esse, etiã si generare non possit, quia vitium est accidentale, non naturale, vt in castrato: idem etiam probare videtur tex. in l. sed est quæsitum. versic. spadonem. ff. de liber. & posthum. vbi inquit text. Spadonem quoque posse posthumum hæredẽ scribere, & Labeo, & Cassius scribunt, quoniam nec ætas, nec sterilitas ei rei impedimento est.

3 Rursus communiter Canonistæ in c. quod sedem. de frigid. & malef. tenent contrarium: nam ex quo huiusmodi spado carens ambobus testiculis generare non potest, potest dicere mulier, Volo esse mater, & liberos procreare, vt in c. ex literis. de frigid. & malef. Præterea, quia in matrimonio tria bona exiguntur, proles, fides, sacramentum re, vel spe, vt in cap. sicut. §. his ita. in fine. 32. quæst. 2. cap. omne. 27. quæst. 2. l. 3. titul. 2. par. 4. latè de his Matienç. in rubr. titul. 1. lib. 5. nouæ collect. reg. gloss. 1. numer. 89. hic autem deficit prolis procreandæ spes, quia hic spado generare non potest, vt omnes fatentur: ergo matrimonium ab eo contractum non tenet: vbi enim non est seminatio, non fiunt coniuges vna caro, & sic non est matrimonium: quare idem Vlpianus author. d. l. si serua. §. fin. ff. de iure dot. vbi vxorem posse spadonem ducere probauit, hoc interpretatur in l. Pomponius. in fine. ff. de ædilit. edict. in spadone, qui vno tantùm testiculo caret: vtroque igitur vacui, vt sunt eunuchi, quamuis virili polleant, illudque erigant, & in vas inducant, re vera nullum contrahunt matrimonium, quia vel non seminant, vel eorum semen non est prolificum: vnde vetuli secundum sanctum Thom. in 4. distinct. 34. quamuis quandoque non habeant caliditatem * ad generandum, habent tamen caliditatẽ sufficientem ad carnalem copulam, & ideò permittitur eis matrimonium, quatenus

4

est in officium naturæ: ita hanc partem negatiuam nostræ quæstionis principales tenent communiter Canonistæ, vt refert eamdem sequutus, atque veriorẽ existimans Abb. in dict. cap. quod sedem. de frigid. & malef. & ibi Præpos. nume. 4. idem testatur Socin. in l. 1. num. 29. ff. solut. mat. & Syluest. in summa in verb. matrimonium. 8. num. 16. in versic. si autem erigatur. & in versic. tamquam ad castrationem. Gregorius Lopez in l. 6. titul. 2. part. 4. in gloss. castrado in versic. & idem tenet Abba. dicens, esse de mente & verbis illius. l. vt spado, vel castratus inhabilis ad copulam, ita quòd non possit seminare, non possit contrahere matrimonium, dum inquit: *Otro si, el que fuesse castrado, o que le mẽguassen aquellos mĩẽbros q̃ son menester para engendrar, maguer aya entendimiẽto para cõsentir, nõ valdria este casamiento que hiziesse, porque no se podria ayũtar cõ su muger carnalmẽte para fazer hijos*: idem probatur in l. 4. titul. 8. eadem parti. 4. Eamdem communem sententiã Canonistarum probauit ex supradictis Dominic. à Soto. in 4. distinct. 34. quæst. vnic. artic. 2. pag. 235. column. 1. & 2. vbi inquit, opin. contrariam esse intolerabilem: & denique resoluit, quòd etsi hi, qui

5 perpetuis * eiusmodi impedimentis laborant, non possint se vltrò coniũgere per verum matrimonium, attamen quantũ ad cohabitationem, & communicationem officiorum domus, possunt se in totam vitam confederare, vt fœmina seruiat virò, & vir alat fœminam, qui quidem contractus non matrimonium, sed societas quædã ciuilis reputatur: & hoc est quod aiunt Pontifices in cap. consultationi. & in capit. laudabilem. de frigid. & malefic. vt matrimonio contracto inter impotentes, vir habeat illam, non tãquam vxorem, sed tamquam sororem, vnde non poterunt lasciuè se se amplexari, aut impudicè tangere, aut carnaliter osculari, non solùm propter periculum, si in aliquo illorum extiterit extraordinariæ pollutionis, quæ certè esset peccatum mortale, verùm quia isti actus & oscula, per se, vt verior habet opinio, sunt

sunt mortalia, nisi inter veros coniuges: & ante Sotum idem in terminis dict. c. consultationi, probarunt ibidem Innocent. Hostiens. Ioan. Andreas, Antonius de Butrio, Cardi. Abba. & Præposit. nu. 1. & 2. Nauar. in manual. cap. 22. nu. 59. qui
6 text. procedit ex consilio, nõ ex * præcepto, vt maneant velut sorores, non tamẽ est matrimonium, vt constat ex eodem text. ibi, Vt quas tãquam vxores habere non possunt, &c. secundum glos. ibidem. & speculum coniug. in 1. parte, titul. 38. in 7. conclu. in versic. respond. Quare Hostiens. ibi hoc permitti asserit, quãdiu honestè, & castè vixerint: idem voluit ipse in Summa, de frigid. &c. §. tertio. versic. hęc autem omnia. Durum enim esset, potentem, qui etiam scienter cum impotẽti contraxerit, cogi vt in peccato cum ea maneat: ideò dicunt ibi Innocent. & Doctores, quòd si potens cum secunda contraxerit, tenet secundum matrimonium, vt attestatur Ioan. Brunel. in tract. de spons. 28. conclus. num. 19. & 20. quẽ refert & sequitur Matienç. in rubr. tit. 1. lib. 5. nouæ collect. reg. glos. 1. numer. 196. Quapropter, vt inquit Soto, periculosissima hæc esset confœderatio: & ego eam damnarem, si inter ipsos verum matrimonium iure non consisteret, quia se exponunt manifesto periculo peccandi: & ita Alfonsus à Veracruce vbi suprà, piè & sanctè consuluit in prædict. casu, vt fieret diuortium.

7 Nec communi supradictæ sententiæ obest text. in dict. l. si serua. §. 1. quoniam non agit de spadone, cui ambo testiculi auulsi, vel cõtriti sunt, sed de eo, qui vel altero testiculo tãtùm caret, & est aptus ad seminandum, vel qui ob morbum, vel frigiditatẽ, liberis operam dare non possunt, & impedimento liberari possunt, vt docet Iurisconsultus in l. Pomponius. in fine. ff. de ædilit. edict. & explicat gloss. in d. §. 1. & in d. l. sed est quæsitum, & Alciat. & Rebuff. in dicta. l. spadonum. Cuiacius in l. 6. ff. de liberis & posthumis. & in l. 4. in verb. pupillus. ff. de vsucapio. Theophilat. in c. sed & illud. Institut. de adopt. & ibidem Siluester, Aldobrãd. Antoninus Agustinus libro 3. emendat. cap. 5. Adrian. Turnel. libro 29. aduersariorum. cap. 5.

8 Nihilominùs tamen prior sententia affirmatiua verior videtur & tenenda, quoniam cum hi spadones habeant virgam erectam, & satisfacere possint mulieri, & sic eidem coire, sufficit ad matrimonium contrahendum: quia potentia coeundi est quæ requiritur ad hoc vt matrimonium valeat, non verò est necessarium quòd possint generare, vt in terminis probat Andreas Alciat. in d. l. spadonum, num. 2. & 3. ff. de verb. signifi. vbi loquens in spadonibus, inquit, quòd qui puberes exsecti sunt, & hepate sunt feruentiore, vasaque genitalia capaciora possident, hi coeunt, licet non generent: qui igitur coire queunt, hi & vxorem ducere possunt; castrati verò non, quia coire, nec arrigere possunt.

9 Secũdò, quia cõmuniter videmus plures spadones huiusmodi vxoratos esse, ac proinde praxis obtinuit, vt hi matrimoniũ contrahant: quòd si nõ esset verũ matrimoniũ inter eos, Ecclesia minimè id permitteret, sed hoc sæpè, ac sæpiùs permittit, ac licentiã concedit expressã: ergo valet matrimonium inter eos.

10 Tertiò, quia vt Medici, ac Philosophi affirmant, hi spadones, nisi aliàs natura frigidi sint, aliquid in modum seminis emittunt, aut saltem emittere possunt (quod Medici Arabes aguadin vocant suo patrio vocabulo, veluti Auicenna & alij) etsi non prolificum, nec album, sed incoctum, id quod ipsi spado-
11 nes fatentur: * nam verum semen est stilla, quæ in se calidum continet spiritum, & à cerebro excernitur, & per spinalem medulam in membra genitalia defluit, & cum in medulam spinæ peruenit, renes confestim petit, ex ipsisque per medios testes in pudenda penetrat, secundum veriorem & probabiliorem Medicorum opinionem, vt latissimè ex Medicis & Philosophis, eos citans, adnotauit Tiraquel. 15. lege connubi. nu. 21. & sequentib. fol. 11. & sequent. vbi ex hoc coitu nimium renibus obesse deducit.

cit. Hinc etiam est, quòd in lumbis luxuria sit hominibus, & præcingi lumbos Scriptura præcipit, &c. Deficientibus igitur testiculis, etsi semen non concoquatur, nec dealbetur, nihilominus incoctum emittitur, aut emitti potest, quod sufficit, vt huiusmodi spado coire cum muliere possit, atque eidem satisfacere, ac per consequens vt matrimonium cũ eo contractum teneat, vt latissimè melius omnibus in proposito, quasi ad oculum euidenter probat, ac demõstrat Magister Palatio in 4. sentent. distinct. 34. disputatione 1. pag. 762. & sequent. qui omninò in hoc est videndus, vbi etiam alios huius opin. affirmatiuæ authores citat, ipsamque absque dubio probat, & respondet fundamentis contrariæ partis, & præcipuè illi de triplici bono matrimonij: nam contendit sufficere potentiã coeundi, quamuis spes prolis deficiat, cum tamen adsint alia bona, eritq; tunc matrimonium in remedium concupiscentiæ, licet per accidens non sit in bonum prolis: quod comprobatur,
12 quia * proles non est de essentia matrimonij, imò nec actus ipse copulæ, sed solùm potentia coeundi necessaria est, in qua consistit matrimonialis consensus substantia, vt patet ex cap. 2. de frigid. & malef. & ex sequentibus versibus à contrario sensu, relatis à Diuo Thoma in 4. distinct. 34. quæst. vnic. artic. 1. & à Decano Louaniens. in explicatione. artic. de impedimento matrimon. fol. 344. & Osio Cardinal. de impedimẽtis matrim. cap. 56. & Petro Soto de matrimo. lectione 3. Nauar. in Manual. cap. 22. num. 29. & alijs Summistis.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, ordo ligamẽ, honestas,
Si sis affinis, si fortè coire nequibis:
Hæc socianda vetant cõnubia, facta retra- (*ctãt.*

13 Generãdi igitur impotentia, quæ etiã sterilitas dicitur, non est impedimento matrimonijs, modò adsit potentia ad copulam. Impotentia enim ad actum generationis est, quæ impedit matrimonium contrahendum, & contractum dirimit, vt probant Diuus Thomas, Ricardus, & cæteri Theologi in 4. distinctione. 34. Beatus Antoninus Archiepiscopus Florentinus in 3. parte suæ Summæ, titul. 1. cap. 12. §. secundo. Vige. in suis institut. Theolog. cap. 16. §. septimo versic. 9. text. in cap. accepisti. & in capit. quod sedem. & in cap. ex literis. de frigid. & malefic. l. 17. titul. 2. part. 4. Angel. in sua Summa, verb. matrimonium. 3 impedimẽto. 16. §. 2. Nauar. in Manual. cap. 22. numer. 59. Specul. coniug. 1. parte, artic. 38. conclusione. 1. Secus verò impotentia ad generationis effectum, hæc namque non impedit matrimonium cõtrahere, quia solùm requiritur potentia ad actum. Quo fit, vt senes rectè possint matrimonium contrahere, tametsi generare nequeant, modo possint actum coitus exercere.

14 Et similiter steriles matrimonium cõtrahere possunt, licet effectu generationis careant, quia aptæ sunt ad actum: idẽ in viro sterili statuitur, iuxta glossam in dicto cap. quod sedem. de frigid. & malef. ita resoluunt Theologi suprà citati, & prætereà cum eis Matienç. in rubr. titul. 1. lib. 5. nouæ collect. reg. gloss. 1. numero 191. qui paulò post num. 195. in 4. conclusio. affirmat, quòd spado, vel senex, qui possunt actum carnalem exercere, & seminare, licet inualidè ad generationem contrahere possunt matrimonium: non sic, si semen nullo modo emittere possunt, vel licet seminare possint, nõ tamen in vase naturali secundum Ricard. in 4. distinct. 34. quæst. 1. artic. 2. Palud. distinct. 34. quæst. 2. ibique Scotus, & cæteri idem probant, & Specul. coniug. vbi suprà conclus. 6. contra Panormitan. asserentem contrariam, eo quòd credidit hanc impotentiam esse accidentalem: quod verum minimè est, si nullo ingenio, vel arte mederi potest, prout non potest in his spadonibus, de quibus agimus: ergo cum hi, etiamsi ambobus testibus careãt, quia eisdẽ fuerunt auulsi, possint seminare, & aliquando, seminẽt, licet non prolificè, vt Medici, & ipsi spadones affirmant, consequitur ex suprà dictis ipsos matrimonium validè contrahere posse: quod etiã nouissimè probauit

bauit Michael de Medina in tractatu de
cœlibat. lib. 5. capit. 47. & sequentib. vbi
ex pluribus probare contendit, matri-
monium esse posse, etiamsi alter sit im-
potens: cuius opinio (etsi plures alij pro
& contra teneant, vt refert Matienç.
vbi suprà numero 196.) tantum apud
Alfonsum à Veracruce vbi suprà in se-
ptima conclusione in fine, potuit, vt pla-
ne existimet hanc esse probabiliorem
opinionem, & conuenire cum Pontifi-
cis determinatione in dicto capit. con-
sultationi, de frigid. & malef. & quia vi-
det nonnullos sic coniugatos esse, & per-
mittitur, imò de nouo admitti, vt fœ-
mina volens cum spadone contrahere,
non repellatur ob impotentiam consor-
tis: in qua specie (etsi dictum ita generale
Medinæ periculosum esset) maior pro-
babilitas adest in nostra in fauorem ma-
trimonij, ob id quòd huiusmodi spado-
nes coire possunt, & semen emittere,
quamuis non prolificum, vt est prædi-
ctum. Facit etiam, quod inquit F. An-
geles in suis floribus Theologic. quæst.
libro 1. in quæst. de impediment. matri-
monij, in 2. conclusione, pag. 407. nem-
pè, quòd etsi matrimonium cum eunu-
chis contractum sit nullum, tamen si ipsi
seminarent, erit validum, etiam si semen
ad generationem sit insufficiēs, quia per
semen coniuges vna caro efficiuntur, &
sunt ad reddendum debitum potentes,
quod solū est de substantia matrimonij:
nam quòd sit sterilis nihil refert: voluit
15 loqui, vt conijcio,* in spadonibus supra-
dictis. Eunuchi namq, non possunt emit-
tere semen: nam secundum Luc. in Pam-
philum, hoc distant eunuchi à spadoni-
bus, quòd eunuchi ab ipso statim ortu
exsecti, nihil viride vnquam experiri po-
tuerunt, quo sensu videntur hi Græcis
esse eunuchi, qui apud Latinos sunt ca-
strati, secundum Alciat. in dict. l. spado-
num, in princ ff. de verb. signific.
16 Si autem mulier seminare non posit,
si cum viro contrahat, qui semen posit
emittere, tenet matrimonium, nec dis-
solui potest: quandoquidem ex commu-
17 ni Medicorum sentētia ad* generationē
sufficit semen viri, etiamsi mulieris semē
non concurrat, vt ex Aristotele, & alijs
probat Diuus Thomas in 4. distinctio-
ne 32. articulo 4. Consequitur ergo, vt
quamuis ipsa seminare non valeat, impe-
dimentum nullum sit, quominus matri-
monium valeat: quod secus esset, si vir
18 non posset, * & ipsa id valeret facere, vt
probat Specul. coniug. vbi supra, con-
clusione 9. dicens, quòd eam tenet qui-
dam grauis Doctor, & quòd alij commu-
niter necessario debent dicere: sequitur
etiam Matienç. vbi supra, num. 198.
* † Hæc secundum tempora præterita
rectè procedunt. Hodie autem supradict.
quæstio principalis de spadonibus, an
matrimonium contrahere possint? ab
Ecclesia, eiusque summo Pontifice deci-
sa est, postquam hoc opus fuit typis pri-
mò mandatum, & post eius editionē no-
bis innotuit, & ad nostras manus Breue
Apostolicum super hoc latum, iuxta opi-
nionem communem Canonistarum pre-
cedentem peruenit, & ideò non est am-
plius disputandum super hoc, sed tenen-
da est, atque præcise obseruanda defini-
tio Ecclesiæ, quæ est huiusmodi.

Cæsar Specianus, Dei & Apostolicæ
Sedis gratia Episcopus Nouarien. & in
Hispaniarum regnis S.D.N. Sixti diui-
na prouidentia Papæ V. & eiusdem san-
ctæ Sedis Apostolicæ, cum potestate Le-
gati de latere Nuntius &c. Vniuersis, &
singulis Christi fidelibus, quos infrà scri-
ptæ literæ concernunt, siue in futurum
quomodolibet concernere possunt, salu-
tem in Domino. Nouentis nobis nu-
per ab eodem S.D.N. Sixto fuisse trans-
missas literas in forma Breuis, tenoris
infrascripti, videlicet (à tergo.) Venera-
bili fratri Episcopo Nouarien. nostro, &
Sedis Apostolicæ in regnis Hispaniarum
Nuntio. (intus verò.) Sixtus Papa V.
Venerabilis frater, salutem, & Apostoli-
cam benedictionem. Cum frequenter in
istis regionibus Eunuchi quidam, & spa-
dones, qui vtroque teste carent, & ideò
certum & manifestum est, eos verum se-
men emittere nō posse, quia impura car-
nis tentigine, atque immundis comple-

xibus cum mulieribus ſe commiſcent, & humorem forſan quemdam ſimilem ſemini, licèt ad generationem, & ad matrimonij cauſam minimè aptum effundunt, matrimonia cum mulieribus, præſertim hunc ipſum eorum defectũ ſcientibus contrahere præſumant, idque ſibi licere pertinaciter contendant, & ſuper hoc diuerſæ lites, & controuerſiæ ad tuum, & Eccleſiaſticum forum deducantur, requiſiuit à nobis fraternitas tua, quid de huiuſmodi connubijs ſit ſtatuendum. Nos igitur attendentes, quòd ſecundum canonicas ſanctiones, & naturæ rationem, qui frigidæ naturæ ſunt & impotentes, ijdem minimè apti ad contrahenda matrimonia reputãtur, quòdque prædicti eunuchi, aut ſpadones, quas tamquam vxores habere non poſſunt, eaſdem habere vt ſorores nolunt, quia experientia docet, tam ipſos, dum ſe potentes ad coeundum iactitant, quã mulieres quæ eis nubunt, non vt caſtè viuant, ſed vt carnaliter inuicem coniungantur, praua, & libidinoſa intentione, ſub prætextu, & in figura matrimonij turpes huiuſmodi commixtiones affectare, quæ cum peccati, & ſcandali occaſionem præbeant, & in animarũ damnationem tendant, ſunt ab Eccleſia Dei prorſus exterminãdæ. Et inſuper conſiderantes, quòd ex ſpadonum huiuſmodi & eunuchorum coniugijs nulla vtilitas prouenit, ſed potiùs tentationum illecebræ & incentiua libidinis oriuntur, eidẽ fraternitati tuæ per præſentes committimus & mãdamus, vt coniugia per dictos & alios quoſcumque eunuchos, & ſpadones vtroque teſte carentes, cum quibuſuis mulieribus defectum prædictum, ſiue ignorantibus, ſiue etiam ſcientibus, contrahi prohibeas, eoſque ad matrimonia quomodocũque contrahenda inhabiles authoritate noſtra declares, & tam locorum Ordinarijs, ne huiuſmodi coniunctiones de cætero fieri quoquo modo permittant, interdicas, quàm eos etiam, qui ſic de facto matrimoniũ contraxerint, ſeparari cures, & matrimonia ipſa ſic de facto contracta nulla, irrita, & inualida eſſe decernas. Eos etiam, qui ſic iam contraxerunt, ſi appareat, illos non vt caſtè ſimul viuant cõtraxiſſe, ſed actibus carnalibus & libidinoſis operam dare, ſimul in vno & eodem lecto cũ præd. mulieribus dormire conuincantur, omninò ſimiliter ſeparari cures. Nos enim ita in præmiſsis, & non aliter, per quoſcũque iudices, & commiſſarios, quacumq; authoritate & dignitate fungentes, ſublata eis, & eorum cuilibet, quauis aliter iudicandi & interpretandi facultate, in quacumque cauſa & inſtantia iudicari & diffiniri debere, & ſi ſecus ſuper his à quocũque quauis authoritate ſcienter, vel ignoranter attentatum forſan eſt hactenus, vel attentari in poſterum contigerit, irritum & inane decernimus: non obſtantibus cuiuſuis ciuitatis, Prouintiæ, aut Regni ſtatutis, legibus municipalibus, aut cõſuetudinibus, quæ abuſus potiùs & corruptelæ cenſendæ ſunt, etiam ſi ab immemorabili tempore obſeruatæ dicantur, cæteriſque contrarijs quibuſcumque. Datum Romæ apud ſanctum Marcum ſub annulo Piſcatoris, die 27. Iunij. M. D. L X X X V I I. Pontificatus noſtri anno tertio. Tho. Thom. Gualterutius. Nos igitur volentes ad earumdem literarum executionem, prout tenemur, deuenire, vobis omnibus, & ſingulis ſupradictis literas præfatas, & in eis contenta quæcumque intimamus, ac notificamus, & ad cuiuslibet veſtrum indubitatam notitiam deducimus, necnon virtute earumdem literarum omnibus, & quibuſcumque eunuchis & ſpadonibus vtroque teſtę carentibus, ne cum quibuſuis mulieribus defectum præd. ſiue ſcientibus, ſiue ignorantibus contrahere poſsint, omninò interdicimus, ac prohibemus; eoſdemque eunuchos & ſpadones ad matrimonia quomodocumque contrahenda inhabiles authoritate Apoſtolica declaramus: inſuperque Ordinarijs quibuſcumque in huiuſmodi Hiſpaniarum, & Indiarum Regnis degentibus, eadem authoritate committimus, & mandamus, ne de cætero coniunctiones huiuſmodi fieri per-

mittant

mittant, & si quæ huiusmodi matrimonia, seu coniunctiones de facto procedere forsan contigerit, nulla, irrita, & inualida fuisse, & esse decernimus, & declaramus, necnon eisdem qui sic matrimonium de facto de cætero contraxerint, sub centum ducatorum, & excommunicationis maioris, alijsque arbitrio nostro imponendis, & applicandis pœnis mandamus, quatenus statim habita notitia nostrarum literarum huiusmodi, se ab inuicem separent, Ordinariosque ipsos locorum, vt sub eisdem censuris & pœnis eosdem eunuchos, & spadones, qui sic de cætero contraxerint, omni penitus conditione remota: illos verò, qui in præteritum sic iam contraxerant, siquidem appareat, non vt castè simul viuant contraxisse, sed actibus carnalibus & libidinosis operam dare, simulve in vno, & eodem lecto cum prædict. mulieribus dormire conuincantur, omninò separari curent: non obstantibus legibus & consuetudinibus, etiam ab immemorabili tempore obseruatis, & alijs, quæ eidem S. D. N. in literis præfatis placuit non obstare. Datum Madriti, sub die decimaseptima mensis Nouembris, anni millesimi quingentesimi octagesimi septimi, Pontificatus eiusdem S. D. N. Sixti V. anno eius tertio.

C. Episcopus Nouarien. Nuntius, & Comissarius Apostolicus.

Felix Nouellus Abbr.

Petrus Campezius secretarius. *

SVMMARIVM.

1 *PApa an possit dispensare in matrimonio rato, & nõ consummato? & numeris sequent per totum cap.*

2 *Matrimonium ratum & nõ consummatũ, dissoluitur quoad vinculũ per religionis ingressum & solemnẽ professionẽ, & n. 3. & nu. 18. ratio differẽtiæ assignatur inter votum solemne, & simplex in hoc.*

4 *Matrimonium ratum significat cõiunctionem spiritualem in Christum & animã, & hæc est solubilis, ideò religionis ingressus soluit Sacramentum.*

5 *Papa potest dispensare in voto solemni castitatis, vel religionis, vt religiosus ex magna causa communi, puta pro regni conuersione, vel pace, quæ aliter nõ speratur tã commodè fieri, religione relicta, vxorem ducat: sed contra, num. 32.*

6 *Matrimoniũ inter infideles cõtractũ dissoluitur, si alter eorum ad fidẽ conuertatur, & alter nolit cohabitare sine iniuria Creatoris propter periculum fidelis coniugis.*

7 *Religiosi possunt extrahi à religione, vt promoueantur ad Episcopatum, quia est maius bonum.*

8 *Papa potest dissoluere matrimonium ratũ, & non consummatum, pro promotione viri ad Episcopatum: sed contra nu. 30.*

9 *Papa potest dissoluere vinculum spirituale, quod est inter Episcopum & Ecclesiam.*

10 *Matrimonium cõsummatum inter fideles, est de iure diuino & naturali.*

11 *Summi Pontifices plures dispensauerunt in matrimonio rato, & non consummato.*

12 *Authores tenentes quòd Papa possit dispensare in matrimonio rato, & non consummato, plures referuntur.*

13 *Indissolubilitas matrimonij etiã rati est immediatè de iure naturali & diuino absoluto: nã matrimonium est maris & feminæ coniunctio, indiuiduam vitæ consuetudinẽ retinẽs & n. 14. latiùs probatur.*

15 *Verba illa Matthæi 19. Quod Deus coniunxit, &c. intelliguntur etiam de matrimonio rato tantùm, & nu. 16. quod nullus homo separare possit coniuges, quia hoc soli Deo est reseruatum.*

17 *Ille tantùm potest matrimoniũ ratum soluere, qui legẽ dedit de eius indissolubilitate.*

18 *Transactio, siue alia dispositio, prohibetur super coniugij Sacramento, vt ab eo recedatur.*

19 *Referuntur Concilia, quibus probatur non posse dispensari in matrimonio rato.*

20 *Authores plures referuntur tenentes hanc partem negatiuam.*

21 *Papa non potest dispẽsare, vt matrimonium ratum & consummatum dissoluatur.*

22 *Papa non potest dispensare, vt per secundum matrimonium ratum & cõsummatum dissoluatur prius ratum tantùm, & non consummatum.*

23 *Matrimonium etiã ante copulam carnalẽ, significat coniunctionẽ Christi & Ecclesiæ, atque ideò est vinculum indiuiduum.*

24 *Capit. cum societas 27. q. 2. interpretatur.*

25 *Duplex est vnio Christi & Ecclesiæ, vt hic.*

26 *Matrimonium ratum & nõ consummatũ, quod per professionẽ legitimã dissoluitur, diuina, nõ humana authoritate fit, vt nobis mater Ecclesia exemplis declarauit.*

27 *Christus Iesus an Ioannẽ Euangelistã à nuptijs ad castitatis professionẽ vocauerit?*

29 *Matrimonium ratum & nõ consummatũ nõ dirimitur per sacri Ordinis susceptionem, nisi promotio facta sit cum consensu vxoris: & an hæc limitatio sit vera hic agitur.*

30 *Matrimonium non dissoluitur per Episcopalem dignitatem.*

31 *Matrimonium ratum & consummatum, non dissoluitur quoad vinculum, etiam per solemne votum, seu religionis ingressum, & professionem.*

33 *Matrimonium ratum tantùm soluit votũ solemne religionis, nõ quòd sit fortius vinculum, sed quòd sit mors quædam ciuilis.*

34 *Papa non potest dispensare in matrimonio rato non consummato, vt contrahatur cum alia pro pace reformanda, aut tota vna gente ad fidem conuertenda.*

35 *Matrimonij indissolubilitas nõ sumitur ex significatione, sed ex sui natura, & institutione diuina.*

36 *Verba illa Euangelij Matthæi 19. Qui dimiserit vxorem suam, &c. quomodo intelligantur.*

37 *Matrimonium ex causa fornicationis separatur quoad thorum, non autem dissoluitur quoad vinculum matrimonij.*

38 *Coniugiũ Episcopi cũ sua Ecclesia est dignius & perfectiꝰ matrimonio carnali, nõ tamẽ fortius respectu indissolubilitatis, vt hic.*

39 *Adrianus Sextus Pontifex maximꝰ, vtriusque iuris peritissimꝰ, simul & Theologus, quid responderit cũ ab eo peteretur dispẽsatio matrimonij rati, & nõ consummati.*

40 *Refertur communis concordia, quæ habet, vt Papa, subsistente causa legitima, possit dispensare in matrimonio rato, & non cõsummato, aliàs secus: sed reprobatur numer. 42. & seq.*

41 *Papa ex causa potest circa ius diuinum dispensare.*

42 *Papa etiam de voluntate amborum coniugum, non potest de potestate absoluta dispensare sine causa, contra Socinum, vt hic, & nu. 43. circa finem.*

43 *Dispensatio, quæ sine causa fit, non dicitur dispensatio, sed potiùs dissipatio.*

CAPVT XVII.

Papa an possit dispensare, vt matrimonium ratum, & non consummatum per copulam, dissoluatur?

Difficilis & controuersa nimis est illa celebris quæstio, an matrimonium ratum non consummatum copula, possit authoritate & dispensatione Papæ dissolui: ideò qua potero claritate, ac breuitate eam differam.

1 Et primò pars affirmatiua persuaderi potest ex canone: Cum societas 27 quæstione 2. cuius litera apud Gratianum ita legitur: Cum societas nuptialis ita est à principio instituta, vt præter commistionem sexuum non habeant in se nuptiæ Christi & Ecclesiæ Sacramentum, &c. ex hac enim litera probari videtur, matrimonium ante carnalem copulam non significare coniunctionẽ Christi & Ecclesiæ, atque ideò non esse vinculum indiuiduum: ad idem est bonus text. in cap. non est dubium, eadem causa & quæstione, cuius litera extat apud Augustinum, dicentem: Non est dubium illam mulierẽ non pertinere ad matrimonium, cũ qua commistio sexus non docetur fuisse.

2 Secundò & fortiùs hæc eadem sentẽtia conuinci ac probari potest ex text. in cap. 2. & in cap. ex publico, de conuers. coniug. vbi probatur, quòd matrimonium ratum, & non consummatum, dissoluitur

soluitur, quod ad vinculū per religionis ingressum, & solemnem professionem: idem probat l 3. titul. 2. part. 4. & l. 7. eiusdem tituli, column. 2. quod & probat Medin. in suo cod. de restitutio. quæst. 3. causa 8. in responsione ad tertium. Didacus Couarruuias in 4. de sponsal. 2. parte, cap. 7. §. quarto, num 6. Alfonsus à Veracruce in specul. coniug. 2. parte, artic. 28. conclus. 2. & 3. Ioann Matienç. in rubric. tit. 1. gloss. 1. num. 68. libro 5. nouæ
3 collect. reg.* & quamuis in dict. capit. ex publico, tantùm fiat mentio de transitu ad religionem, intelligendum tamen est cum effectu professionem faciendo in ea, aliàs enim ante professionem non dissoluitur matrimonium secundum Abb. ibidem num. 11. pro quo est text. expressus, quem ipse non allegat, in extrauag. antiquæ, Ioann. XXII. de voto, & voti redemptione, vbi dicitur, tria vota debere coniugem profiteri, vt dissoluatur matrimonium præcedens non consummatum, & quòd professio debet fieri tacitè, vel expressè: id quod decreuit sacrosanctum Concilium Tridentinum Sess. 24. de matrim. Canone 6. cuius verba sunt hæc: Si quis dixerit, matrimoniū ratum non consummatum per solemnem religionis professionem alterius cōiugum non dirimi, anathema sit. Quare
4 * inquit Diuus Thom. in 4. distinct. 27. quæst. 1. art. 3. quòd quia matrimoniū ratum significat coniunctionem spiritualem inter Christum & animam, & hæc est dissolubilis, ideò religionis ingressus soluit hoc Sacramentum, quia hoc matrimonium non est perfectum, nec plenam indissolubilitatē habet: ergo & per Papam dissolui potest.

Quòd si hæc consequentia negetur, quia illud quod est suprà dictum, matrimonium nempè ratum, & non consummatum, dissolui per religionis ingressum sequuta professione, fit ex institutione diuina speciali id concedenti, & solus Deus id concedere, & facere potuit, vt infra latiùs dicere in responsionibus ad fundamenta huius primæ partis. Replicabis, quòd secundum Scotum in 4. di-
5 stinct. 38. & communem * Theologorū. Papa potest dispensare in voto solemni castitatis, vel religionis, vt scilicet, religiosus ex magna causa communi, puta pro regni conuersione, vel pace, quæ aliter non speratur tam commodè fieri, religione relicta, vxorem ducat, vt probat & refert Anton. à Corduba lib. 1. sui quæstionar. quæst. 24. & ante eum Paulus Borgas. testatus eam esse communem opinionem, in tract. de irregular. & dispens. 6. part. in titul. de sponsal. & matrim. numer. 64. in 7. ratione, vbi allegat Petrum Palud. dicentem, quòd Papa dispensauit cum Rege Aragon. qui erat monachus, ob prolem suscipiendam: ergo idem poterit & in matrimonio rato, quia si potest in illo, quod fortius est vinculum, nempè quia per illud dissoluitur matrimonium ratum: ergo & in hoc, quod est minus forte, iuxta regulam vulgarem: Si vinco vincentem te, à fortiori vincam te, vt in l. de accessionibus. ff. de diuers. & temporal. præscript. Prætereà si per ingressum religionis, subsequuta professione, dissoluitur matrimonium ratum ex constitutione Papæ: ergo per aliam meliorem causam idem facere poterit Papa, nempè si Rex, vel Princeps contraxisset per verba de præsenti cum vna, non sequuta copula, & posteà vellet contrahere cum alia, quæ esset Regina multarum gentium, & ob hoc vellet effici Christiana cum regno suo: hoc enim esset bonum commune, & absque dubio maius, vnde præferendum bono particulari, quia vtilitas commu-
6 nis * præfertur priuatæ, vt in capitulo scias. 7. quæstione 1. cum simil. Accedit, quòd si dissoluitur matrimonium, etiam consummatum, inter fideles coniuges, si alter eorum ad fidem conuertatur, & alter nolit cohabitare sine iniuria Creatoris, vt in cap. quanto, de diuor. propter periculum fidelis coniugis, à fortiori dissolui poterit matrimonium ratum tantùm propter tantum bonum, vt vnum regnū, & sic plures animæ con-
7 uertantur, & saluentur. * Præterea Episcopari est maius bonum, quàm religio,

quia videmus quòd religiosi extrahuntur à religione, vt promoueantur ad Episcopatum, quia religio est bonum particulare, Episcopale verò officium est vniuersale. Poterit igitur Papa dissoluere ma-
8 trimonium * ratum & non consummatũ pro promotione ad Episcopatum, vt verior opinio habet, de qua latissimè per Paulum Borgas. de irregularitate. 6. parte, tit. de sponsal. & matrim. numer. 77. & sequent. vsque in finem.

Tertiò, eadem sententia affirmatiua probatur, quia si huiusmodi matrimonium ratum significaret illam coniunctionem inseparabilem inter Christum & Ecclesiam, nec per ingressum religionis solui posset, quia violatio illius Sacramenti & significationis sacrilega esset, ibique significaretur, quòd solubilis esset coniunctio significata in illo matrimonio: consequens autem est falsum, quia regulariter absque vlla dispensatione licitum est illis ingredi in religionem, vt est probatum modò: ergo & antecedens.

Quartò probatur, quia in dicto capit. ex publico, dicitur, quòd authoritas diui Matthæi cap. 19. quæ habet, non licere viro, nisi ex causa fornicationis vxorem suam dimittere, intelligenda est de matrimonio consummato: ergo non de rato tantùm, à quo vterque coniugum, altero etiam inuito & contradicente, potest ingredi, & profiteri religionem intra duos menses, de quibus ibi: ergo cum hac ratione matrimonium ratum soluatur, suaptenatura non est insolubile, atque ideò Romani Pontificis dispensatione solui poterit.

9 Quintò probatur in cap. inter corporalia, & in capit. quanto, de translatione Episcopi, vbi habetur, quòd cum fortius sit spirituale vinculũ, quàm carnale, dubitari non debet, quòd omnipotens Deus spirituale coniugium, quod est inter Episcopum & Ecclesiam, suo tantùm iudicio reseruauit dissoluendum, qui dissolutionem etiam carnalis coniugij, quod est inter virum & vxorem, suo tantùm iudicio reseruauit, præcipiens, vt quod Deus coniunxit, homo non separet: non enim humana, sed diuina potiùs potestate coniugium spirituale dissoluitur, cum per translationem, dispositionem, aut cessionem authoritate Romani Pontificis, quem constat esse Vicarium Iesu Christi, Episcopus ab Ecclesia remouetur: ex quo deduci posse videtur, quòd si illud fortius vinculum Episcopi cum sua Ecclesia, Papa potest authoritate diuina sibi data dissoluere: ergo à fortiori eadem authoritate dissoluere poterit vinculum matrimonij rati & non consummati, quod quidem vinculum minùs forte est. Quæ consequentia inde fortior efficitur, quòd ea quæ de vinculo matrimonij non diuidendo dicuntur Matthæi 19. & 1. Corinthiorum 7. Alligatus est vxori, &c. Papa in supradictis capit. expressè tribuit Episcopo cum sua Ecclesia, sicque communiter allegantur iura illa ad hoc quòd valet argumentum de matrimonio carnali ad spirituale, vt per Doctores ibidem, & per Euerardum latè in sua sent. legal. loco 33. à matrimonio carnali ad spirituale.

10 Sextò probatur, quia matrimonium consummatum inter fideles, est de iure naturæ. l. ius naturale. ff. de iustitia & iure, & Institut. eodem, in princip. declarat sanctus Thomas distinct. 26. quæst. 1. art. 1. & de iure diuino, quia à Deo institutum est matrimonium, vt est prædictum: verba namque illa: Propter hanc relinquet homo, &c. non fuerunt dicta tantùm fidelibus, sed infidelibus, proferente Matth. c. 20. ergo inter eos videtur esse verum matrimonium, cap. 1. 28. quæst. 1. § sed è contra, & quòd sit de iure diuino, probatur etiam in cap. de infidelibus, de consangui. & affinit. & tamen vno ex coniugibus infidelibus ad fidem conuerso, dissoluitur matrimonium in casu dict. capit. quanto, de diuort. vt est prædictum: ergo poterit etiam Papa dissoluere ex causa matrimonium ratum inter fideles.

11 Septimò, eadem pars affirmatiua probatur, quia vt refert Beatus Antoninus, Archie-

Archiepiscopus Florentinus in 3. parte suæ Summæ, titulo 1. cap. 22. Martinus Quintus, & Eugenius Quartus, & Nicolaus Quintus, qui ei successit, & posteà plures alij Romani Pontifices, in tali matrimonio rato dispensauerunt: & dũ huiusmodi dispensatio peteretur à Sixto Quarto, fuerunt ei productæ quatuor copiæ dispensationum similium factarũ per Martin. & Eugen. Quartum, in vno propter lepram superuenientem, in alio propter odium & maleuolentiam, quæ emerserat inter virum & vxorem, ad scandala vlteriùs vitanda, vt refert Paulus Borgasf. vbi suprà numer. 74. & non sunt propter hoc reprobandi, dum de opposita veritate non constat manifestissimè.

12 Et ne authoritate careamus, hanc partem affirmatiuã in terminis nostræ quæstionis in primis tenet gloss. Bernardi in capit. ex publico, gloss. vltima, de conuers. coniug. communiter approbata, vt ibi testatur Abb. idem Abb. in 1. disputat. colum. 3. Præposit. in cap. fin. de sponsa duorum, per text. ibi, & in capit. 2. nu. 6. de sponsal. Decius consil. 112. Felin. in cap. quæ in Ecclesiarum, num. 20. & ibi Decius num. 13. de constit. Hieronymus Gratus consil. 1. num. 31. volum. 2. Loazes in tractat. de matrimo. 2. dubio, in 2. argumento pro parte affirmatiua, idem in tractat. de noua conuersione pagan. columna 33. Caietan. in opere 27. quæstionum, quæst. 25. Syluest. in Summa, verb. diuortium, quæst. 4. Ambros. Catharinus lib. 6. contra Caietan. cap. 3. & plures alij relati per Paul. Paris. consil. 51. num. 14. volumine 4. Hieronymus de Monte libro variarum quæstionũ, quæst. 6. Conrad. in templo omnium iudic. in titul. de Pontifice, & Michael Medina libro 5. de sacrorum homin. continẽtia, capit. 88. & hanc esse opinionem probabilem, & in Curia Romana seruari solitam à summis Pontificibus, profitetur Diuus Antoninus vbi suprà, & Caietanus etiam vbi suprà: & in hoc casu non esse inijciendum scrupulum docet eruditè Nauar. in Manuali Latino, cap. 22. nu. 21. sequitur ante eum Ioan. de Selua in tractat. de iure iurand 4. part. num. 61. testatur communem Curt. Iun. consil. 170. num. 1. & Emanuel Suarez in suo thesaur. receptarum sentent. verb. matrimoniũ 5. in volumin. communium opinionum diuers. Doct. pagin. 524. sequitur Præposit. vno verbo in cap. de illis, el 1. colum. 3. ibi: Vel dispensatione Papæ, de despons. impub. Decius consil. 603. num. 7. Quod videtur repetitum consil. 681. num. 13. idem respondet Gozadinus consilio 2. numer. 3. versic. quinto posito, &c. copiosè scribit Silua nuptial. libro 1. num. 152. & 159. dicit etiam communem Marian. Socin. consil. 28. volum. 1. hanc latissimè duodecim fundamentis probat & sequitur aduersus Theologos, pro quibus etiam alia duodecim fundamenta adducit Paulus Borgasf. vbi suprà, à num. 21. cum sequent. vsque ad nu. 76. inclusiuè, in quo numero hanc affirmatiuã tenet, refertq; eam tenere Henricum Andegau. quodlibet. 5. His tamen omnibus non obstantibus (salua correctione sacrosanctæ matris Ecclesiæ, & authoritate, & potestate Sedis Apostolicæ, cui in omnibus me submitto, quamq; recognosco & profiteor) contraria sententia, & sic negatiua, in nostra quæstione in puncto iuris verior, & probabilior mihi videtur, imò quòd Papa non possit dispensare, vt matrimonium ratum & non consummatũ dissoluatur: & quidem.

13 Primò, quia indissolubilitas matrimonij, etiam rati est immediatè de iure naturali, & diuino absoluto, id est, quod non oritur, nec dependet ex aliquo actu humano, sed ex Dei præcepto tantum: vt primò patet, quia de ratione & diffinitione matrimonij est talis indissolubilitas: nam matrimonium est maris & fœminæ coniunctio indiuiduam vitæ consuetudinem retinens, vt in l. 1. ff. de ritu nuptia. §. 1. Institution. de patria potest. c. illud, in fine, de præsumpt. & in Summa 27. quæst. 2. l. 1. titul. 2. part. 4.* Et sta-
14 tim ab ipsa eius institutione in Adam, per consensum legitimum ratum fuit iure diuino & naturali indissolubile, nisi

Deo ipso dispensante, vt significant verba illa Adæ, Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: propter hanc relinquet homo patrem & matrẽ, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna: quæ quidem verba in statu innocentiæ, ante consummationem matrimonij prolata sunt. Secundò idem probatur. 1. Cor. 7. His, qui matrimonio coniuncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, vxorem à viro non discedere: & Roman. 7. Mulier viuente viro alligata est legi, &c. Tertiò, ex illo Matthæi sæpè citato capit. 19. Quod Deus coniunxit, homo nõ separet: quod refertur in cap. debitum. de bigam. & in alijs locis iuris Canonici, & in proposito adducit Alfons. à Veracruce in specul. coniug. 2. parte, articul. 7. Fortun. Garc. in l. 1. columnn. 9. ff. de iustitia & iure. Fr. Antonius à Cordub. vbi infrà citabitur, & cæteri de hac re agentes.

15 Nec contra hoc obest prima euasio Caietani vbi suprà dictis, quòd prædicta omnia intelliguntur de matrimonio consummato, quia videlicet, ad illud tamquam ad perfectum matrimonium, in significando coniunctionem Christi & Ecclesiæ, referuntur omnia verba illa, & Genes. 2. & ratio indissolubilitatis matrimonij, quia verba illa, Quod Deus coniunxit, &c. referuntur ad præcedentia, ab illisque recipiunt intellectum, quibus dicitur, Erunt duo in carne vna: quomodo enim erunt duo in carne vna, si numquam fuerit sequuta copula? quia non dicuntur vna caro, nisi per legitimam copulam carnalem, vt in cap. lex diuina. 27. quæstione 2. & duobus sequent. & in capit. Martinus. de cognat. spirit. ergo separare eos ante copulam, non est contra Euangelium: adde Augustin. in capitul. non est dubium. 27. quæstione. 2. & capit. sequent. & cap. debitũ. de bigam. De matrimonio autem rato & non consummato minimè intelliguntur præfata verba, nisi inchoatiuè, & in ordine ad consummatum: nam respondeo primo, quòd Dominus ac Redemptor noster in loco illo Matthæi. 19. generaliter fuit interrogatus à Pharisæis, an ex quacumque causa liceret relinquere vxorem, & ita etiam generaliter absque vlla distinctione matrimonij rati vel consummati respondet. Non legistis, &c. Quod Deus coniunxit, homo non separet. Item, quia si solùm de consummato intelligeret, ergo ratum posset ex sola voluntate, vel ex qualibet causa absque vlla dispensatione dissolui, quod est euidenter falsum: igitur, &c. Tertiò, quia ex prædictis verbis Dñs non nouum ius superinduxit matrimonio priùs instituto in paradiso, sed solùm per consequentiam ex Dei verbis ore Adæ prolatis, Propter hoc relinquet homo, &c. Genes. 2. infert Dominus responsionem suam, Quod ergo Deus coniunxit, &c. Igitur de eodem matrimonio intelligitur hæc consequentia, de quo antecedens. Sed antecedens nempè Genes. 2. Propter hoc, &c. dictũ est, atq; intelligitur de matrimonio rato nõdum consummato, quod erat in officium naturæ, etiam pro tempore quo solùm ratum erat: id enim dixit Adam excitatus à sopore, cum primùm vidit vxorem à Deo sibi datam in statu innocentiæ: ergo de tali matrimonio rato intelligitur consequens, de quo Matthæi. 19. Quod præterea roboratur, quia ratum dicitur, quod firmum & humana voluntate indissolubile est.

16 Secunda euasio Caietani, quæ habet, quòd verba illa, Quod Deus coniunxit, &c. intelliguntur formaliter de se, id est, quia matrimonium de se est indissolubile: secus autem si dissoluatur per eũ, qui id facere potest, qualis est Papa per suam dispensationem: nam cum Papa dissoluit, non homo, sed Deus, cuius authoritate id fit, dissoluit, non etiam obstat, quoniam hoc est contra intentionem Christi per Matth. cap. 19. dicentis, Quod Deus coniunxit, homo non separet. Nam quamuis Papa authoritate Dei, vt eius minister faciat, quod facere potest, & ita Deus per ipsum id faciat: at dũ Christus vbi suprà dicit, Quod Deus coniunxit, homo nõ separet, significauit quidem

quidem, quòd nullus homo ad id potestatem habeat à Deo sibi concessam, sed sibi soli reseruauit: & comprobatur, quia matrimonium ratum est Sacramentum nouæ legis: ergo sicut Papa non potest instituere, ita nec destituere.

17 Secundò eadé sententia negatiua probatur, quia ille tantùm potest matrimonium ratum dissoluere, qui legem dedit de eius indissolubilitate: sed solùm Deus eam dedit, vt prædiximus, ergo solus ipse Deus poterit id dissoluere, cuius voluntatem Ecclesia declarat ex Christi verbis, vt asserit Alfons. à Veracruce in specul. coniugior. 2. part. art. 28. cõclu. 1. & 4.

18 Tertiò, pro eadem sententia facit bonus text. in cap. fina. de transact. ibi, A securitate canonica circa illud recedere nõ licebit: vbi prohibetur transactio siue dispositio super coniugij Sacramento, vt ab eo recedatur, quia nõ solùm apud Latinos, & Græcos, sed etiam apud fideles & infideles existit: & inquit gloss. verb. Sacramentum, ibidem in versi. circa gradus, quòd nulla dispensatio adhibetur ab Ecclesia, vt matrimonia legitimè contracta separentur, & quòd de tali dispensatione ille text. intelligitur: nam vt patet in integra, quidam vxores legitimas dimittebant, & alias ducebant, cum talibus nulla dispẽsatio adhibetur, vt sic remaneant cum secundis, qui text. cum sua gloss. cum generaliter loquatur in Sacramento matrimonij, de rato, non solùm de rato, & consummato simul intelligendus est, sicque maximè vrget pro hac secunda, & veriori sententia.

19 Sed & alijs pluribus fundamentis hæc eadem pars comprobari potest, quæ constant ex authoribus infrà citãdis eam tenentibus, præcipuèque, & quarto ex Cõcilio Eliberitano. c. 8. & 9. & Tolet. 1. cap. 16. & Toleta. 12. c. 8. & ex decretis Siriaci. cap. 4. & Innocẽt. ad Victor. c. 12. & ad Exuperium. c. 6. & Calixti Papæ decret. 20. & exẽpla beati Greg. Papæ ad Theosticã Patriciam citatis & relatis ab Anto. de Cordub. vbi infrà.

20 Quare hanc secũdam sententiam, & sic negatiuam, rectiùs probarunt Theologi omnes (excepto Caieta. Syluest. & Cather. vbi suprà) in 4. sentent. distin. 33. & 27. estque communis opinio eorum secundum Caiet. vbi suprà. cui potiùs patrocinatur Abba. in dict. cap. ex publico. col. fin. quàm contrariæ: & hanc sequitur Ioan. Lup. Decan. Segouiens. in tract. de matrimon. nu. 30. & Iacob. Almain de potest. Eccles. c. 15. eam sequitur, communem Theologorum & veriorem effirmans D. Couarru. in 4. de sponsal. 2. part. cap. 7. §. 4. num. 14. & Specul. coniug. vbi suprà, conclus. 3. ad fin. & F. Franc. à Victoria in tracta. de potest. Papæ & Concilij, conclus. siue proposit. 1. in respons. ad 1. argumẽtum, & in summa de matrim. quæst. 283. & 306. & F. Dom. à Soto, libr. 7. de iustitia & iur. quæst. 2. artic. 5. & esse vniuersalem sententiam Theologorum eam latè & optimè probans testatur idẽ in 4. distin. 27. quæst. 1. articu. 4. in 3. conclus. pag. 113. Hanc etiam testatur esse cõmunem Theologorum & Canonistarũ sententiam (sed in hoc de Canonistis fallitur, quia communiter ipsi tenent contrarium, vt supra vidimus) ipsamque sex fundamentis latissimè comprobat & sequitur F. Anton à Cordub. lib. 1. sui quæstionar. quæst. 25. qui est videndus per totam illam quęstionem: idem quamuis incidenter hanc opinion. dicit communem eamque sequitur & verissimam censet d. lib. 1. quæstionarij. quæst. 11. art. 1. opin. secundæ pag. 125. ad finem. eãdem etiã, sequitur & affirmat proculdubio esse tenendam, quia est communis Theologorum, quibus magis in hac re quàm Canonistis esse credendum affirmat Matienço in rubri. de matrimon. titu. 1. lib. 5. nouæ collect. reg. num. 75. & sequent. qui à nu. 74. incipit examinare quæstionem fol. 15. & inquit F. Ioseph. in Angles in suis florib. Theologic. quæst. libr. 1. quæst. de impedimento matrimo. conclu. 3 pagin. 407. quòd matrimonium ratum ex diuina institutione nõ nisi per ingressum religionis soluitur, & quòd hoc est communis opinio contra quamdam gloss. iuris Canonici, quam refert & confutat Scotus dist. 34. sicque voluit atque sensit

 hanc

hanc partem, & eam expresse probauit idē Angles in quæstione de essentia matrimonij, in hac eadem difficultate, pag. 373.

21 Ex quibus reprobanda venit opinio Socin. consil. 28. volu. 1. col. penul. dicentis, Papam posse dispensare, vt matrimonium ratum, & carnali copula consummatum dirimatur quoad vinculum: etenim ex supradictis constat esse falsissimam, etsi eidem consentiant Decius in cap. quæ in Ecclesiarum. nu. 13. de constitu. Hieronym. Gratus consil. 1. nu. 31. lib. 2. & Sigismundus Losredus consi. 50. nu. 41. sed cæteri omnes eam falsam esse iudicarunt, vt sunt Abb. in. d. cap. ex publico. in fine Bald. in c. lator. de re iudic. Felin. in dict. cap. quæ in Ecclesiarum. nu. 23. & eos referens D. Couar. vbi suprà, nu. 14. qui expresse Socinum & sequaces reprobat. Ioan. de Selu. de iure iurand. 4. part. nu. 28. fol. 9. & hanc testatur communē Hieronym. Cagnol. in l. nuptias, num. 14. ff. de regul iur. sequitur etiam eam Alfons. à Veracruce in specul. coniug. 2. part artic. 28. conclus. 3. propè fin. quibus cæteri frequentius accesserunt cōtra Socin. secundum Matienço vbi suprà, num.

22 76. qui etiam contra eum tenet, * dicēs deceptum fuisse in hoc Ioan. Andream, patrem Canonistarum dictum ob insignem doctrinam & eruditionem, in cap. quod votū. de voto, & voti redempt. in 6. dicentem posse Papam constituere, quòd per secundum matrimoniū ratum & consummatum irritetur primum ratum & non consummatum: cui accessit Panormitan. in dict. capit ex publico. de conuers. coniug. sed aberrant teste Veracruce, vbi suprà in 4. conclus. in secunda ratione, & contra Ioan. Andr. in hoc videtur bonus text. in capit. fin. de sponsa duorum, vbi quòd sedes Beati Petri tenet & docet, vt matrimoniū ratum prius præferatur secundo consummato, & reprobatur consuetudo contraria ciuitatis Mutinensis.

23 Et tenendo hanc sententiam communem Theologorum, non obstant modò adducta pro contraria parte: & non quidem primum, quia negamus matrimonium ratum non significare coniunctionem Christi, & Ecclesiæ, cum imò iuxta communem aliam Theologorum sentētiam atque traditionem in 4. sentent. distinct. 26. matrimonium etiam ante copulam carnalem significet coniunctionem Christi & Ecclesiæ, atque ideò indiuiduū vinculum sit. At text. in dict. capit. cum societas. 27. quæst. 2. suprà adductus contra hanc communem secundum literam Gratiani non obest, quoniam verba Leonis Papæ, cuius est caput illud, aliter le-

24 guntur in suis epistolis, * nempè epistola 90. ad Rustic. Narbonens. c. 4. in. 1. tomo Concil. vbi ita legitur: Vnde cum societas nuptiarum ita ab initio constituta sit, vt præter sexuum coniunctionem, haberet in se Christi, & Ecclesiæ Sacramentum, non dubium est, illam mulierē non pertinere ad matrimoniū, cum qua docetur non fuisse nuptiale mysterium. Præterea, illa dictio, Præter, d. c. cum societas est pro dictione, Vltrà, assumenda: verùm hæc adhuc non probant Caiet. opin. quia sunt intelligenda quoad matrimonium repræsentans coniunctionē Christi, & Ecclesiæ per carnis assumptionem, vt probat text. in cap. debitum. de bigam. non tamen sequitur ex hoc, coniugium ante copulam non significare cōiunctionem Christi & Ecclesiæ per charitatem & dilectionē, & sic coniunctionē Christi cum anima iusta, authore Magistro sententiarum dist. in. 26. vti respondet D. Couarr. vbi suprà, num. 13. & probat latè Anton. à Cordub. vbi suprà pag. 219. col. 1. in versi. negatur etiam.

25 Duplex namque est vnio Christi & Ecclesiæ, vna est per vnionem hypostaticā naturæ humanæ ad Verbum, in qua Verbum sibi vniuit hypostaticè humanā naturam, ita vt Deus homo, & homo Deus sit, quam repræsentat solum matrimoniū consummatum, in quo alter alterius sumit possessionem & vna fit caro vtriusque: & de hac tantùm vnione loquitur expresse d. c. cum societas & cap. debitū. de bigam. non verò matrimonium ratū, quamuis dici possit, quòd eius indissolubilitatem

bilitatem benè repræſentet. Altera verò eſt vnio Chriſti & Eccleſiæ, nempè per fidem & gratiam vel charitatem, quæ vnio eſt indiſſolubilis,& fuit ſemper ante incarnationem, ſicùt ſemper fuit Eccleſia Deo dilecta, quamuis id perperam aliquo modo negare videatur Caiet. vbi ſuprà: & hanc vnionem matrimoniũ ratum repræſentat, vt probat gloſ. verb. Sacramentum. & ibi Doct. in dict. cap. debitum. Quod inde patet, quia matrimonium Adæ ratum in ſtatu innocentiæ illam repræſentauit, Epheſ. cap. 5. Sacramẽtum hoc magnum eſt in Chriſto & Eccleſia, &c. quicquid hoc etiam malè neget Caieta. dicens, quod imperfectè & inchoatiuè tantum, & in ordine ad matrimonium conſummatum id repræſentat: & quamuis Beatus Thomas vbi ſuprà allegatus in primo fundamento contrariæ partis intelligat matrimoniũ tantum nõ eſſe adeò perfectũ, nec tam indiſſolubile, vt conſummatum ideò eſt, quia illud per ingreſſum religionis diſſolui poteſt, hoc autem minimè, & quia illud non ita repræſentat vnionem hypoſtaticam vt conſummatum, non autem ideò intendit, quòd illud per hominem, etiam per Papam, vllo modo diſſolui poſsit.

Secundum etiam fundamentum prioris partis non obeſt, nempè text. in dict. capit. ex publico. de conuerſ. coniugat. cum ſuprà adductis, quatenus probauimus matrimonium ratum diſſolui per ingreſſum religionis & legitimam profeſſionem ipſius. * Reſpondemus namque
26 nihilominus matrimonium, tam ratum, quàm conſummatum, ex ſua natura & inſtitutione diuina diſſolui non poſſe, vt ſuprà eſt probatum, niſi vbi ipſum ius diuinum vel naturale id concedit vel ſtatuit, prout eſt in caſu dict. capit. ex publico, nempè per ingreſſum religionis & profeſsionem legitimam ipſius: hoc namque diuortium quoad vinculum matrimonij, non humana, ſed diuina authoritate fit: quia indiſſolubilitas matrimonij ſtatuta eſt à iure diuino, vt conſtat Matthæi. 19. & eſt prædictum: Eccleſia ergo non potuit aliquid contra id præceptũ definire, ſed ex verbis ipſius Chriſti intellexit diſſolui poſſe matrimonium non cõſummatum, per ſolemnem religionis profeſsionem, vt conſtat ex dict. capit. ex publico, vbi dicitur, hoc deduci à ſacri eloquij interpretatione: bonus text. in cap. 2. verb. ſanctis, eodem titul. adiuncta gloſſ. 1. ex quo idem ſenſit Abba. in dict. cap. ex publico, in fine: ergo diſſolui non potuit, niſi in caſu quo Chriſtus inſinuauit diſſoluendum ex verbis vel relatione facta, vt conſtat ex cap. ex parte tua. 14. de conuerſ. coniugat. vbi Summi Pontifices loco Dei conſtituti cognoſcentes voluntatem diuinam, declarauerunt ex intentione Chriſti fuiſſe, matrimonium ratum non conſummatum ſolui per ingreſſum religionis & ſolemnem profeſſionem, vt rectè aduertit Alfonſ. à Veracruce in ſuo Specul. coniug. 2. par. artic. 28. conclu. 3. & ante eum probauit D. Couar. in 4. ſecunda parte, capit. 7. §. 4. nu. 6.
27 * Quòd etiam eo exẽplo nonnulli Doct. probare nituntur, quòd Chriſtus Ieſus Ioannem Euangeliſtam à nuptijs ad caſtitatis profeſsionem vocaſſe dicunt, citãtes in id Diuum Auguſtinum, atque ſanctum Hieronymum in ſuis præfationibus in Euangelium Ioannis, vt facit Couar. vbi ſuprà: fuit enim vera religio Apoſtolorum quoad votum obedientiæ, caſtitatis, & paupertatis, quia negauerũt ſemetipſos & omnia, iuxta illud Matthæi 19. Ecce nos reliquimus omnia, & ſequuti ſumus te, &c. Quinimò eſt ferè communis opinio, quòd nuptiæ illæ factæ in Canà Galilææ, de quibus in Euang. Ioan. c. 2. fuerunt eiuſdem Ioannis Euangeliſtæ, è quibus eum vocauit Chriſtus ad Apoſtolatum, reſeruãdo eius virginitatẽ, ita Beda, & Thomas Caiet. ibi, & Cyrillus in quæſtion. ſuper Euangelia, quæſt. 17. Rupertus ait eſſe cõmunem Doctorum opin. Lyra ait eſſe adeò certum, vt ex eo loco Doct. argumentari ſoleant quod prædiximus, matrimonium nempè ratum non conſummatum dirimi per ingreſſum religionis idem probare videtur Paludan. in 4. diſtinct. 27. quæſt. 3. in verſic. quantum ad 3. fol. 149. colum. 2 inquiens

quiens, quòd Christus vocauit Ioannem de nuptijs ad Apostolatum, etiam inuita vxore, secundum illos, qui dicunt, quòd ipsa erat Magdalena, quę propter hoc indignata luxuriata est. Præcedens tamen sententia communis circa nuptias beati Ioannis non est vsquequaque certa, vt existimo, imò aliena videtur à doctrina Patrum: id namq; nullo modo colligi potest ex Scriptura nec traditione, nec vllus Patrum ante Bedam id sensit, nec sensisse ipse commemorat: & prætereà contrarium Probatur. Primò, quia si Ioãnes dissoluto matrimonio, tunc fuisset sequutus Christum: ergo illa vocatio Ioannis fuisset vltima, postquam ipse non redijt ad sęculum: at vltimam vocationem Ioannis fuisse vno anno post has nuptias patet ex Matthæi cap. 4. vbi describitur vltimam vocationem Ioannis factã post quam Ioannes Baptista erat iam in carceribus, vt ipsemet dixit: hæ autem nuptię factæ sunt vno anno ante carcerẽ Ioannis, quæcumque enim narrat Ioannes in prædicto, & alijs duobus cap. facta sunt Ioanne baptizante adhuc. Secundò, quoniam Patres docent, Ioannes perfectam coluisse virginitatem, & ideò tantopere dilectum fuisse à Christo: si autem Ioannes duxisset vxorem, violasset virginitatem proposito aliquo, quia faciens nuptias, animo consensisset carnali copulæ. Tertiò, quia Chrysostom. Cyril. August. & ferè omnes Patres reddentes causam quare Christus voluit interesse his nuptijs, hanc præcipuè adducũt, vt sua præsentia honoraret & cõfirmaret nuptias, easque ostenderet bonas esse & gratas Deo, & hoc argumentum afferunt aduersus Marcionem, & Manichæos damnantes nuptias, quòd Christus sua præsentia eas confirmarit: atqui si Christus veniens ad nuptias dissolueret eas, vocãdo ad se Ioannem, non honorasset nuptias, imò ex eo colligi posset eas repudiasse: at verò præfationes in Ioãnis Euangelia supra citatę nec sunt Augustini, nec Hieronymi, quæ enim tribuitur Augustino, est Bedæ, Augustinus enim abhorruit ab ista sententia, siquidem in vltimo tractatu in Ioannem refert, multis Ecclesiæ Doctoribus placuisse, & sibi, Ioannem nunquam duxisse vxorem, sed à prima ætate coluisse virginitatem. Præfatio autem quæ Diuo Hieronymo tribuitur nõ congruit stylo, nec ingenio Hieronymi: quinimò Hieronim. libr. 2. contra Iouin. docet, Ioannem, cũ esset vocatus à Christo, fuisse adolescentem ac penè puerum, qua ætate non est credibile duxisse vxorem: & ita rectiùs meo iudicio Ioan. Arboreus in sua Theosophia, libr. 1. cap. 32. probauit, quòd excepto Petro Apostolo, non probatur aliquem ex Apostolis fuisse coniugatum. Sed quamuis præd. exemplum certum non sit ad confirmandã superiora, alia tamen referuntur in cap. scripsit nobis. 27. quæst. 2. quibus & alijs hoc nobis mater Ecclesia declarauit, vt insinuat Natalis Bed. in censura errorum Fabri super Euang. Ioan. & alij relati à Couar. vbi suprà, & prætereà à Dominico à Soto lib. 7. de iustitia & iur. quæst. 2. art. 8. versi. negamus ergo: & Matienço in rubric. titul. 1. de matrimo. libr. 5. nouæ collect. reg. gloss. 1. nu. 69. Tãdem credẽdum est Ecclesiæ in sacri Euangelij interpretatione: * quare non idem erit per votum
28 simplex: per votum namque solemne fit traditio realis personæ, non verò sic per votum simplex, in quo solùm est promissio nuda absque traditione: quicumque ergo se alteri tradit, suam illi voluntatem mancipando, iure naturæ & diuino fit inhabilis ad alium statum: qui vouet solemniter, se tradit Deo, abdicãdo à se ius ducendi vxorem, possidendique proprium, quam non cognouit carnaliter: nil mirum ergo si vinculum matrimonij rati & non consummati fortiori actu dirimatur, nempè ex professione, solemnique voto castitatis, & sic traditione reali ad spiritualia subsequuta: non sic per votum simplex castitatis, quo hæc traditio realis non fit, sed est simplex promissio: ita explicat sanct. Thom. in 4. sentent. distinct. 27. quæst. 2. ad fin. & ibi Palud. quæst. 3. idem Thomas distin. 38. q. 1. & D. Couarr. alios referens vbi suprà nu. 7. & 8. sentit Ioan. à Medina de resti. q. 3.

causa

causa 8. ad 3. & Soto bene comprobans vbi suprà, atque Matienç. d. gloss. 1. num. 70. & 71. vbi adducit etiam in argumentum. l. quoties. C. de rei vendic. & l. 50. titul. 5. part. 5.

29 Sic etiam nec per sacri ordinis susceptionem dirimitur matrimoniũ ratum, etiam non consummatum, iuxta decisionem text. in extrauagan. antiquæ Ioann. XXII. titul. de voto, gloss. communiter recepta in cap. vnic. de voto in 6. probat bene Palud. vbi infrà statim citabitur, & fatentur omnes per dict. extrauag. secundum Palud Borgas. vbi suprà, nu. 77. vbi cum Aretino consil. 59. limitat, si promotio sit facta de consensu vxoris de qua limitatione dubito, imò existimo eam nõ esse verã quoad dissolutionem matrimonij, cum id nullibi reperiatur Christum insinuasse, sicut voluit, quòd matrimonium ratum non consummatum dissolueretur per ingressum religionis & professionem in ea: cum igitur vinculũ matrimonij, etiam rati tantùm, sit indissolubile, vt suprà satis probatum est, non dissoluitur nisi illo tantùm casu quo expressum reperitur, nempè per professionem religionis, & non aliàs, vt est prædictum: & in terminis quòd matrimonium non soluatur, quando vir de consensu vxoris ordinatur, tenet Palud. statim citandus, inferens ex eo quòd hoc casu vxor marito viuente non potest cum alio contrahere.

30 Imò nec per Episcopalem dignitatem dissoluitur, vt in cap. ex part. 2. vbi Anto. ad hoc notat de conuers. coniugat. Ioan. Andr. in. d. c. vnic. de voto, lib. 6. Aret. d. consil. 59. col. 2. Palud. in 4. distinct. 27. q. 3. ad 3. vbi loquitur etiã de consensu vxoris, & alia plura addit in proposito: sequitur Florenti in 3. part. summæ, tit. 1. c. 21. §. 3. Couar. vbi suprà, num. 9. contra Hostiens. & Ioan. Lup. Segouiens. cõtra quos etiam tenet Matienço vbi suprà, nu. 72. qui nu. 73. latè probat cum cõmuni omnium Theologorum sententia, quam tenẽt plures ibi ab eo citati, matrimonium ratum, & per copulam consummatũ nullo modo dissolui quoad vinculum, etiam per solemne votum, * seu religionis in- 31 gressum & professionem. Nec obstat replica ex doctrina communi Scoti suprà adducta pro corroboratione huius secundi fundamenti, 32 * nempè quòd Papa potest dispensare ex causa communi in voto solemni castitatis, vel religionis, quod est fortius, &c. Quoniam primò respondeo contrarium tenuisse sanct. Thom. & multos alios, vt constat ex Soto eos sequuto lib. 8. de iustitia & iur. quæst. 2. artic. 5. & quæst. 4. artic. 2. & quæst. 5. art. 3. Secundò respondeo negando consequẽtiam: non enim votum solemne religionis soluit matrimonium non consummatum, eo quòd sit fortius vinculum, 33 * sed quòd sit mors quædam ciuilis, vt in proposito docet Paludan. vbi suprà: vnde est, quòd Episcopalis ordo, licet sit perfectior quàm religio, sicut ordo sacer, non tamen soluit matrimonium propter defectum mortis. Quare non sequitur, Romanus Pontifex potest in voto solemni dispensare: ergo in matrimonio rato, quod dissoluitur per solemne votum; vt sequeretur, si matrimonium ratum dissolueretur per professionẽ, eo quòd professio esset fortius vinculum, cum tamen non dissoluat, nisi quòd sit ciuilis quædã mors, vt prædiximus.

Ad cætera, quæ prædict. secundo fundamento adiecta fuere, respondeo, ea in proposito non vrgere, quoniam matrimonium ratum & non consummatũ ex solo ingressu religionis per reuelationẽ diuinam subsequuta professione dissoluitur, vt est prædictum, 34 * non verò alio modo: & ita Paludan. distin. 27. quæst 3. arti. vltimo tenet, quòd Papa non potest dispensare in matrimonio non consummato, vt contrahatur cum alia pro pace reformanda, aut tota vna gente ad fidem conuertenda: quia Papa nõ potest tollere vinculum matrimonij, quod est iam contractum, sicut nõ potest facere, quòd Hostia consacrata desinat esse consecrata: & idem dixit distinct. 31. quęst. 1. art. 3. conclusione 4.

35 Ad tertium argumẽtum cõtrarię partis respondeo negando consequentiam: non enim violatur Sacramentum, nec id ibi

ibi significatur, quia ex significatione non sumitur indissolubilitas matrimonij, sed ex sua natura, & institutione diuina, exceptis casibus diuino iure significatis, qualis est hic de ingressu religionis, vt ex supradictis patet.

36 Ad quartum respōdetur, summū Pontificē verè affirmare, verba illa Matthæi. 19. Qui dimiserit vxorem suam, &c. esse intelligenda de matrimonio rato, & consummato: qui enim matrimonium consummauit, nec etiam propter ingressum religionis potest dimittere vxorem: non autem intelliguntur de matrimonio rato non consummato, nam qui taliter cōiunctus est, vt profiteatur religionem potest dimittere vxorem: & quāuis hac ratione solubile sit matrimonium ratum non consummatum, non tamen inde licet inferre: per dispensationem Romani Pontificis dissolui posse, nam matrimonium, etiam cōsummatum, per mortem naturalem dissoluitur, & matrimonium ratum tantùm, per professionem, quę est mors quędam ciuilis: ex hoc autem quòd matrimonium consummatum dissoluatur per mortem naturalem, nō sequitur, Summum Pontificem posse in eo dispēsare: & pari etiam ratione, ex hoc quòd matrimonium ratum non consummatum dissoluatur per mortem ciuilem, hoc est, per professionem, non sequitur, Romanum Pontificem posse in eo dispensare. * Causa etiam fornicationis ex-
37 cipitur iure diuino, vt Matthæi. c. 5. & in d. cap. ex publico. Hæc autem solùm intelligitur quoad thori separationem, non autem etiam quoad vinculum matrimonij iuxta tradita per D. Couarru. in 4. de sponsalib. 2. part. c. 7. §. 5. nu. 8. & §. 6. num. 8. & melius nu. 13. † & latissimè & optimè F. Alfons. à Castro libr. 11. aduersus hæreses, verbo. nuptiæ, in 5. hæresi. † prout etiam causa fornicationis spiritualis, ita vt coniux hæreticus ad suam hæresim conetur trahere alterum coniugem, vt in capit. 2. & in capit. quanto. de diuort. cap final. de conuers. coniugat. Couarr. d. §. 5. num. 4. & quod prædiximus in vers. hæc autem solum, &c. est diffinitum in Concilio Trident. sess. 24. cano. 7. refert Victoria vbi suprà d. quæst. 306. versi. 3. dicimus.

38 Ad quintum respondeo, quòd coniugium Episcopi cum sua Ecclesia, est quidē maius, id est, dignius & perfectius matrimonio carnali, quia spirituale, & ad prolem spiritualem Deo generādam, vt notat Panormit. in dict. cap. inter corporalia. Est etiam maius, vel fortius, quia sub maiori culpa obligat: nam grauiùs peccat Episcopus qui sine causa authoritate propria suam dimittit Ecclesiam, quàm vir suam dimittens vxorem: & hoc est quod in dictis. cc. inter. & quāto. prætenditur, & ad hunc solum finem sunt intelligēdæ authoritates, quæ de matrimonio corporali ad spirituale Episcopi cum sua Ecclesia referuntur, atque ei attribuūtur, non tamen est maius ac fortius respectu indissolubilitatis, quàm matrimoniū ratum, quod sola Papæ authoritate vel dispensatione dissolui non potest, nec oppositum ibi Papa dicere voluit, vt patet ex eodem Innocent. in cap. ex parte tua. de conuers. coniugat. & capit gaudemus, & cap. quanto. de diuort.

Ad sextum respondeo, quòd etsi matrimonium verum inter infideles existat, non tamen est ratum, id est, indissolubile, nec Ecclesiæ Sacramentum, sed contractus matrimonialis ciuilis: inter fideles autem non solùm est contractus matrimonialis ciuilis, sed etiam nouæ legis Sacramentum, ac proinde ratum, & indissolubile.

Ad septimum respondeo, Summos Pōtifices, suprà in eodem fundamento relatos elegisse ac sequutos fuisse opin. communem priorem Canonistarum in prædictis casibus particularibus in quibus dispensauerunt, non verò decisionem generalem perpetuò valituram fecerunt, nec definiendo aliquid statuerunt: at verò nos contendimus, sententiam Theologorum contrarium receptiorem ac veriorem esse, vel saltem probabiliorem: imò Adrianus Sextus, vir vtriusq; iuris peritissimus, simul & Theologus, cum ab eo huiusmodi dispensatio fuisset

fuiſſet poſtulata, oblataq; ſatis ſententia Caetani, demiratus eſt virum Theologum hoc ſibi in animum inducere potuiſſe, & ideo improbis precibus ſuccumbens reſpondit, ſe dare quod peteret, ſed tamen credere nihil poſſe, vt refert Dominic. à Soto vbi ſuprà dict. art. 4.

39 Ex quibus omnibus ſatis ſuperque remanet munita atque defenſata communis ſententia Theologorum, vt matrimonium, etiam ratum tantùm, diſſolui non poſsit diſpenſatione Papæ, aduerſus communem opinionem contrariam affirmatiuam Canoniſtarum.

40 Sed vt omnia, quæ in hoc puncto ſcripta inuenio, referam, ſunt nonnulli Iuriſtæ, qui hãc controuerſiam ingentem ac ſummè difficilem componere velint in hunc modum, nempe vt ſubſiſtente cauſa legitima, Papa poſsit in matrimonio nõ conſummato diſpenſare, etiam de ordinaria poteſtate, & ita procedat prior ſententia affirmatiua: abſque cauſa verò legitima minimè, quia non eſſet tutus ille qui eſſet diſpẽſatus, & ita procedat ſecunda opinio communis negatiua: hanc diſtinctionem, & concordiam referent in terminis Ioan. Andreas, & Petrus de Anchar. in cap. 1. col. 6. de conſtit. idem conſil. 230. parum dubitationis, & poſt longam diſputationem eam ſequitur Cardinal. Mediolanenſ. in capit. fin. de ſponſ. duorum, vbi ſubdit, quòd communiter Doct. ita tenẽt: idem dicit Ioan. de Imol. in cap. final. de tranſact. communem etiã teſtatur Curt. Iunior conſil. 170. nu. 1. & Gozad. conſil. 2. nu. 4. & 14. eam ſequutus, quos refert & ſequitur Ioan. Baptiſta Villalob. in ſuo libro commun. opin. litera. P. nu 33. & Menoch. conſil. 15. num. 9. poſt Sylueſt. in ſumma, verb. diuortiũ quæſt. 4. quem refert.

41. Quæ communis concordia eo probari poteſt fundamento, quoniam Papa non poteſt contra ius diuinum ſine cauſa diſpenſare: ergo cum cauſa poteſt, vt concludunt communiter ſcribentes relati per Felin. in cap. quæ in Eccleſiarum. col. 6. nu. 21. & ſeq. de conſtit. vbi etiã loquitur circa matrimonium, & ibi ſubdit, quòd in caſibus, quibus Papa poteſt ſtatuere contra ius diuinum, debet exprimi ſemper cauſa rationabilis, nec hoc caſu procedit illa regula, quòd in Principe præſumatur iuſta cauſa, quia non debet inferior violare ſtatutum ſuperioris ſine apta cauſa, ſecundum Abb. ibi, & hanc teſtatur eſſe communem concluſionem Curt. Iunior dict. conſil. 170. nu. 28.

42 Quinimò amplius affirmabat Socinus conſ. 28. circa primum. in 4. col. volum. 1. nempe quòd de poteſtate abſoluta poteſt Papa diſpenſare, etiam ſine cauſa, ſuper matrimonio nondum per copulam conſummato, de voluntate amborũ cõiugum, quem ſequitur Gozadin. vbi ſuprà d. n. 14. & etiam Villalobos vbi ſuprà.

Sed vt, quod ſentio inſinuem, prout ratione muneris aſſumpti teneor, hæc tertia ſententia communis, quæ concordia videtur inter prædict. duas contrarias, mihi videtur non tenenda, quia in primis deſtruit communem opinionẽ Theologorum indiſtinctè negantem poſſe diſpenſare Papam ſuper huiuſmodi matrimonio rato non conſummato. nam cùm

43 agunt de diſpenſatione, * ſatis præſupponunt cauſam adeſſe debere, aliàs enim non eſſet diſpenſatio, ſed potius diſsipatio, vt in diſpenſatione quæ ſine cauſa fit, dicit Archid. in c. conſequens diſtin. 2. Ioan. Andreas in cap. de multa. col. 5. de præbend. & alios referens D. Molin. de Hiſpa. primogen. lib. 2. capit. 7. nu. 32.

Secundò, quia rationes & fundamenta partis negatiuæ id concludunt, etiã ſtante cauſa, quia fundantur in indiſſolubilitate matrimonij à iure diuino eidẽ attributa, iuxta illud Matthæi. 19. Quod Deus coniunxit, &c. Tertiò, quia nulla alia cauſa in iure exprimitur ad diſſoluendũ huiuſmodi matrimonium, niſi ſolius ingreſſus religionis, eaque ab authoritate diuina deducta, vt eſt prædictum: quæ igitur alia legitima eſſe poteſt, ob quam Papa diſpenſare poſsit? Quartò, quia etſi regulariter cum cauſa poſsit Papa diſpenſare aduerſus ius commune, vt ſupra aſſeruimus, id intelligendum eſt cum cauſa legitima, hoc eſt à iure approbata: hic autem

nulla

testibus solemniter matrimonium præcedentibus bannis, cæterisque solemnijs à sacrosancto Concilio Tridentino, sessione 24. cap. 1. de reformat. matrimon. requisitis post ipsius publicationem, postea simul cohabitauerunt in eadem domo, cum parentibus eorum, qui secundo inter se, eadem die itidem contraxerunt: & post pubertatē masculus à præd. cohabitatione discessit, semperque extra iudicium reclamauit, atque contradixit præd. matrimonio, tandem cum esset maior 22. annorum in iudicio coram me Ordinario petijt licentiam ad contrahendum cum altera, atque præcedens assertum matrimonium à se impubere contractum, nullum iudicari; cui se opposuit sponsa contrarium petens, præfatum nempè matrimonium validū fuisse, & esse, ac proinde pro tali declarandum, ipsumque virum compellendum censura Ecclesiastica, ad nuptias publicas celebrandas: quoniam etsi ab impuberibus fuisset contractum, quod negabat, adueniente tamen pubertate, præsertim in prædict. simultanea cohabitatione ratificatum fuisse: de copula verò, osculis, donis, nec amplexibus nihil fuit allegatum, quinimò ipsa fuit confessa in iudicio copulam minimè interuenisse, tandem causa conclusa ad diffinitiuam, probataque impubertate viri tempore contracti matrimonij, & prædicta simultanea cohabitatione, ante & post pubertatem, causa ad me delata fuit, vt ipsam diffinirem, in qua diu anxius fui, quia durum nimis mihi videbatur matrimonium in facie Ecclesiæ contractum, nullum iudicari, præsertim subsequuta prædict. cohabitatione. Rursus & è conuerso videbam, noluntatem expressam viri post pubertatem declaratam, atque prædictam cohabitationem non præcipuè ratione prædicti matrimonij, sed alterius, quod parentes eorum eadem die contraxerant, & tamquam filiorum suorum ratione obsequij eisdem debiti subsequutam fuisse: posteaque displicuisse eidem sponso, atque à domo sponsæ secessisse, præterea copulam, nec amplexus, oscula, nec dona aliqua intercessisse: tandem cum sæpè, ac sæpius rem mecum reuoluens contulissem, decreui dubium constituere huiusmodi, cuius decisione res aperta fieret, atque sine scrupulo.

1 Nempè an matrimonium verbis de præsenti coram parocho & testibus celestibus celebratum ab impuberibus, vel à pubere, & impubere, maioribus tamen septennio, adueniente pubertate, per copulam, mutuamve cohabitationem, oscula, vel amplexus, validetur & ratificetur, etiamsi iterum non exprimatur cōsensus coram parocho & testibus, an verò sit necessarius nouus consensus expressus coram parocho & testibus præstandus? & videtur sufficere priorem solemnitatem, iuxta formam Concilij Tridentini, tempore contracti matrimonij interuenisse, subsequuta copula, vel mutua cohabitatione, osculis, donis, & amplexibus, post pubertatem intercedentibus: ex his enim deduci videtur, tacitus consensus approbandi, & ratificandi præcedens matrimonium, vt in cap. 1. §. idem quoque, de desponsat. impub. libro 6. vbi probatur, quòd si duo impuberes, vel pubes, & impubes, non proximi pubertati, & in quibus ætatem malitia non suppleat, per verba contraxerint de præsenti, quamuis matrimonium contrahere intenderint, iuris tamen interpretatione fiunt sponsalia de futuro, & per aduentum pubertatis in matrimonium non transeunt de præsenti, nec matrimonium, (quod vt matrimonium ætate non tenuit prohibente) per lapsum dicti temporis conualescit, nisi per carnis copulam subsequutam, vel ob aliquem modum alium contrahentes eosdem, cum eiusdem perseuerantia voluntatis ad pubertatis tempora peruenisse constiterit euidenter, vbi gloss. verb. modum,
2 alium exponit * vt quia simul cohabitauerunt, vel se coniuges nominabant, & amplexabantur, vt coniuges cuius glossę sententiam, atque intellectum approbant Henricus & alij Doctores in capit.

N attesta-

attestationes,colum.2. de dispensatione impub. Ludouicus Gozadinus consil. 2. colum. penult. Ruynus consil.203. numero 2. volumine 1. dicit communem Decius consil.368. numer.2. & Parisien. consil. 51. volumine 4. colum. 2. estque communi omnium iudicio recepta hæc interpretatio, vt affirmat D.Couarru. in 4.de sponsal.1.part.cap.4.§.2.nu.3.sequitur etiam Alfonsus à Veracruce in Specul. coniug.1.parte, articulo 20. in fine, & plures allegans Ioannes Matienç.in rubric.titul.1. de matrimon. libro 5. nouæ collect. reg. glossa 1.numer.57.& 58. vbi idem esse asserit in copula paulò ante pubertatem habita: quæ opinio proculdubio iure communi attento tenenda est,tametsi Couarruuias vbi suprà,numero 4.pluribus fundamentis, ab ea discedat, ægrè ferens communem præfatum illius text.intellectum,alium eidem assignans: item & Dominicus à Soto in 4.sentent.distinct.2. articul.4. pagin.126. columna 2. communis namque hodie expressè approbatur in l. 3.titul.1. part. 4.& in l.8. eiusdem tituli, in versicul. la nouena, & vtrobique Gregorius Lopez notat.

Secundò, pro eadem parte facit præfatum decretũ Concilij Trident.ibi: Qui alter quàm præsente parocho, vel alio sacerdote de ipsius parochi, seu Ordinarij licentia, & duobus, vel tribus testibus matrimonium contrahere attentabunt, eos sancta Synodus ad sic contrahendum omninò inhabiles reddit: at in specie proposita impuberes contraxerunt seruata prædict.forma: ergo non fiunt inhabiles ad sic contrahendum, nec incidunt in pœnas decreti, quinimò videtur hic casus,tamquam omissus remanere sub iuris communis dispositione, hoc est dict.cap.1.§.idem quoque,de desponsat. impub. libro 6. iuncta supradicta communi gloss. & Doctorum interpretatione, quam modò adduximus: ergo cum in præsenti dubio,atque specie proposita, post pubertatem contrahentes cohabitauerunt, licèt cætera non intercesserint, videntur ex eo tacitè consentire, atque de nouo ætate superueniente approbare & ratificare matrimonium de præsenti, ante pubertatem coram parocho & testibus iam cõtractum, quæ præsentia parochi & testium, tunc interueniens sufficere videtur per supradicta.

3 Tertiò, eadem pars comprobatur, ex doctrina Caietani in sua Summa, verb. matrimonium 1. pag. mihi 486. in paruis, vbi tenet, quòd si post contractum de facto, tantum matrimonium in facie Ecclesiæ, & consummatum alter coniugum sit conscius impedimenti secreti, ipsum dirimentis obtenta dispensatione contrahere iterum velit, tunc absque testimonio sufficit contrahere ad euitandum scandalum, imò debet etiam alteri coniugi occultare, & ab illo petere, vt pro sua consolatione velit iterum acceptare se in coniugem, & sic contrahere: nam cessant in huiusmodi casu omnia inconuenientia: itaque solemnitas primo matrimonio nulliter contracto interueniens, sufficit cum posteà de nouo validè contrahitur, etiam si ea tunc temporis non repetatur, quam doctrinam Caietani sequuntur plures,quos retuli in meo tractatu de iuramento cõfirmat.1.parte,capitul.51.num.23.estque communis, vt infra post secundam opinionem, & tenendum dicemus: quod procedere videtur, etiam post Concilium: ipsum namque introduxit præd. solemnitatem in matrimonijs contrahendis,ad euitanda inconuenientia, quæ aliàs ex clandestinis matrimonijs oriebantur, vt in decreto primo, de reformat.matrimon.Sessione 24. Hæc autem inconuenientia cessant in præfata specie, quia matrimonium primum fuit celebratum publicè, & iuxta formam Concilij, igitur eadem forma non est iterum repetenda: quia quando constitutio aliquid prohibet, vel disponit ad euitanda inconuenientia, illis cessantibus, cessat & prohibitio, siue dispositio, argumento doctrinæ Abb.in cap.quoniã contra,num.6.& probat, & ita hanc partem in terminis nostræ quæstionis vno verbo

botenui, in dict. 1. parte de iuramento confirmat. cap. 5. num. 18.

His tamen omnibus non obstantibus, contrarium verius esse iudicaui, nempè hodie attento præfato decreto Concilij Tridentini, non sufficere impuberes cōtraxisse palàm præsente parocho, & testibus, & quòd adueniente pubertate, per copulam, vel amplexus, & oscula declaretur perseuerantia voluntatis iuris præsumptione: quod hodie non sufficit, nisi expresè consensus declaretur post pubertatem coram parocho & testibus, quod sequentibus rationibus comprobatur.

Primò, quoniam etsi inter impuberes, vel puberem & impuberē, per verba de præsenti publicè contrahatur, verba illa de præsenti, resoluuntur in spōsalia de futuro, iuris intellectu, vt in dict. §. idem quoque, & in dict. l. 3. tit. 1. part. 4. si sunt sponsalia: ergo vtriusque consensus coniugalis expressus non est: exprimi ergo is oportebit coram parocho & testibus, iuxta formam Concilij Tridentini, quia impuberes consensum coniugalem non habent, nec præstare possunt ante puber tatem, vt in dict. §. idem quoque, & in cap. à nobis, vbi id notat Præposit. num. 2. in fin. de despons. impub. & in capit. tuæ, de spons.

Secundò, quia iuxta Concil. Trid. in dict. decreto 1. de reformat. matrim. Sess. 24. consensus cōiugalis mutuus ab vtroque coniuge est præstandus, nō per verba de futuro, sed de præsenti, corā parocho, vel alio sacerdote de ipsius parochi seu Ordinarij licentia, & coram duobus, vel tribus testibus: aliàs inhabiles ipso iure redduntur ad sic contrahendum, contractusq; sub alia forma celebratus est nullus, ita vt liceat cum alia vel alio contrahere, non obstante huiusmodi clandestino contractu, vtpotè nullo.

4 Quinetiam copula post sponsalia de futuro sequuta, hodie non sufficiet ad præsumendum coniugalem consensum, nec aliquod aliud signum, nisi expressus simultaneus consensus vtriusque coram parocho & testibus, per verba de præsenti, vel signa sufficientia exprimatur, vt latè resoluimus in dicto cap. 51. num. 12. & seq. & post me Matienç. in rubric. titul. 1. lib. 5. nouæ collect. reg. gloss. 1. numero 53. & seq. & ita declarauerunt Reuerendissimi Cardinales à Sede Apostolica deputati ad declarationem dubiorum sacri Concilij Trident. his verbis: Decretum Concilij Tridentini, Sessione 24. cap. 1. de reformat. matrim. annullat tantummodo contractus matrimonij per verba de præsenti clandestinè factos, sponsalia tamen per verba de futuro, relinquit in terminis iuris communis, præterquam quoad copulā, quia per eam non transeunt in matrimonium, vt ex quodam sumpto declarationum eorumdem Cardinalium decerpsi, declaratione 45. Ergo cum consensus per verba de præsenti præstitus ab impuberibus, vel à pubere, & impubere, non sit validus ad efficiendum matrimoniū de præsenti, ætate prohibente, sed iuris interpretatione sint sponsalia de futuro, consequitur necessarium esse post pubertatem expressum consensum coniugalem præstare coram parocho & testibus, ad efficiendum verum matrimonium: nam antea præstitus non fuit coniugalis, nec efficax matrimonij.

5 Tertiò, ex eo apertissimè conuincitur isthæc sententia, quoniam si aliud diceremus, sequeretur inde, quòd contractis sponsalibus de futuro à puberibus coram parocho & testibus, posset postea contrahi matrimonium de præsenti inter eosdem absque parocho & testibus, à sacro Concilio in matrimonijs celebrandis requisitis, essetque validum huiusmodi matrimonium clādestinum, ex sola præsentia eorumdem tempore sponsaliorum de futuro, si repetita censenda esset, atque sufficiens pro tempore matrimonij. Consequens est falsum, quia contra verba expressa, mentem, ac formam sacri Concilij Tridentini, vt patet: ergo & antecedens.

Quartò roboratur eadem sententia, quia licèt principio forma Concilij seruata fuerit, nihilominùs tamen consen-

ſus tunc præſtitus illegitimus fuit ad matrimonium (ætate prohibente) contrahendum, ſicque non potuit ab eo actus incipere, ac proinde retrotractio locum non habet, cum extrema ſint inhabilia, iuxta l. ſi is qui pro emptore, cum materia. ff. de vſucapionibus.

6 Præterea & quintò, quia actus à principio nullus, poſteà accedente conſenſu incipit valere, prout ex tunc, iuxta gloſſ. receptam in regula non firmatur, de regulis iuris in ſexto, in verſic. ſed nouo. At verò hoc matrimonium non poteſt valere prout ex nunc, deficiente forma Concilij, nec valet prout ex tunc propter impedimentum iuris ex defectu legitimæ ætatis: igitur noua forma Concilij repeti debet: quibus fundamentis, poſt primam editionem dicti mei tractatus de iuramento confirmator. re maturiùs conſiderata, hanc partem tenui, id addens ad finem dicti libri, in ſecunda editione, quæ profectò verior & indubia mihi videtur, & ideò iuxta eam dictam cauſam definiui, declarãdo præfatũ prætenſum matrimonium ab impuberibus contractum eſſe nullum, atque eoſdem contrahentes liberos ad contrahendum cum alijs, non obſtante præd. cohabitatione poſt pubertatem ſimul habita, quia ipſa non eſt ſufficiens ad ratificandum & validandum dictum matrimonium hodie attento Concilio Trident. per ſupradicta: & eo maximè quòd non in eum finẽ habita fuit, vt ex ea præſumi poſſet conſenſus coniugalis, ſed vt cum parentibus ſimul commorarentur: vnde ſtante præd. reclamatione viri, nullo modo induci potuit nouus conſenſus coniugalis, ſed vt cum parentibus ſimul commorarentur, quia in claris non eſt locus coniecturis, vt in l. continuus. §. cum ita, cum ſimil. ff. de verb. oblig. & ita iuxta ſupradicta iudicaui, quamuis à ſententia fuerit appellatum ad ſuperiorẽ, apud quem nunc lis pendet indeciſa. Tandem poſt prædicta inueni in proprijs terminis hanc meam ſententiam, quam in iudicando ſequutus fui, expreſſè poſt longam diſputationem ſequutum fuiſſe Matienç. in rubr. titul. de matrimon. libr. 5. nouæ collect. reg. gloſſ. 1. numero 57. & ſequentibus. † Et quòd text. in dicto. §. 1. cap. 1. de deſponſ. impub. lib. 6. ſit hodie correctus per Concil. Trident. tenuit etiã Didac. Perez in l. 1. titul. 1. lib. 5. ordin. verſic. ſexto, pag. 41. †

7 Et ſupradicta conueniunt etiam, & vera ſunt in matrimonijs nullis à principio ex alia cauſa, quam defectus ætatis legitimæ, vt putà propter metum, vt in caſu cap. ad id, quod. de ſponſal. qui text. hodie non procedit ex ſupradictis, vel propter aliud legitimum impedimentũ, vt conſanguinitatis, vel affinitatis, vel in caſu doctrinæ Caietan. vbi ſuprà, quæ hodie non procedit, attento decreto Cõcilij Tridentini, vt reſolui in dicto cap. 51. de iurament. confirm. num. 22. in verſicul. & tenendo.

8 * & vltrà ibi adducta, addo nunc, quòd præd. ſententia Caietani ante Concilium Trident. grauiſſimorum authorum, tam Theologorum, quã Iuriſtarum communis erat, vt alios allegans docet Alfonſus à Veracruce in appendic. ad Specul. coniug. in 10. dubio per totum. Attamen poſt Concilium ſecurius eſt contrarium ſecundum ipſum, niſi in caſu quo ſcandalum graue oriretur, & infamia aliquorum vitari non poſſet, niſi per ſecretam expreſſionem conſenſus, epicheia vtendo. Nam ſi leges diuinæ hac æquitate non carent, vt interdum interpretandæ ſint, vt quæ pro charitate ſunt, contra charitatem non militent, à fortiori leges humanæ, & Concilij determinationes, & Pontificum decreta pati poſſunt epicheiam ſecundum ipſum, cuiùs in hoc doctrinam, ac diſtinctionem præfatam ſequitur & probat Anton. à Cordub. in ſua Summa, *de caſos de conciencia*, quæſtione 51. per totã. præcipuè in reſolutione quæſtionis. Nihilominus hæc limitatio ex capite videtur eſſe potiùs, quàm ex mente Concilij: cũ enim in eo certa forma generaliter & indiſtinctè contrahendi deinceps matrimonia præfigatur cum decreto irritanti, nẽpè: Qui aliter quàm præſente parocho, & duobus, vel tribus teſtibus, &c. conſe-

consequitur nulla ex causa à Concilio non expressa licere aliter contrahere: hæc autem non est huiusmodi, ergo,&c. neque enim interpretatio etiam æquitatis aduersus formam præcisam & inuiolabilem Con[illegible]ij aliquem mouere debet, vt existimet matrimonium aliter, quàm à sacro Concilio præcipitur contractum validum esse, quandoquidem Ecclesia,hoc est, sancta Synodus in Spiritu sancto legitimè congregata, iustissimis ex causis id decreuit: neque quòd infamia detegatur, vel scandalum sequatur ex noua publicatione facienda iuxta formam Concilij, in causa sunt,vt matrimonium contrahi posit absque parocho & testibus, quandoquidem nec hunc casum excepit Concilium, sed generaliter loquitur, sicque omnes casus comprehendit, iuxta iura vulgaria: aliàs enim quilibet pro suo libito sub colore æquitatis, forsan fictæ, decreta Concilij facilè posset effugere, & ex proprio capite legem particularem constituere aduersus Concilij prohibitionem: quod minimè est dicendum, nec permittendum. Quòd si contingat casus præfatus, de quo per Veracruc. vbi suprà, de nouo contrahentes impetrent facultatem secretam à Pœnitentiario perpetuo summi Pontificis, qua confessario committat in foro conscientiæ dispensationem,& nouam celebrationem matrimonij absque testibus, vt communiter fieri solet, iuxta declarationem Pij Quinti: quo iure solent vti Pœnitentiarij perpetui Sedis Apostolicæ, vt ipse testis sum, & deduxi vbi suprà in dicto capit. 51. de iurament.confirmat.1.partis,numer.22. Nec obstat, quòd inconuenientia, de quibus in Concilio, videantur cessare hoc casu, quoniam dispositio Conciliaris cùm generalis sit, ad ea quæ frequentiùs accidunt, adaptatur; iuxta l.nam ad ea. ff. de legib. comprehenditque casus, in quibus non eadem ratio militare videatur, præcipuè cum hic posint etiam concurrere prædicta inconuenientia, vel alia, quæ de nouo post primum matrimonium emergerent; ideò resoluo, requiri de nouo post primum matrimonium nullum, seruandam esse in hoc secundo matrimonio, vt validum sit, formam præfati Concilij Tridentini. Præterea, licet opinio Caietani & sequacium adhuc vera esset, dato scandalo & infamia ex noua publicatione, vt inquiunt Veracruz, & Cordub. vbi suprà, nihilominus in nostro casu, de quo præsens est quæstio, locum habere minimè posset, quoniam impuberes contrahendo matrimonium de præsenti,bene sciunt, aut scire debent esse nullum, ætate prohibente, idque omnes etiam norunt: vnde cum impedimentum publicum, non verò occultum sit, cessant rationes prædict. tenentium, ob impedimentum occultum, ex cuius reuelatione scandalum & infamia oriretur, ob cōtrahentiumque bonam fidem à principio, licere secretò de nouo contrahere, vt ipsi præfantur, atque præsupponunt. Quare cum in nostra specie bona fides contrahentium minimè adsit, nec impedimentum occultum, sed publicum, vtpotè ætatis deficientis, consequens est, vt nullo modo matrimonium ab impuberibus contractum, posit ætate legitima superueniente ratificari, absque nouo expresso consensu, coram parocho & testibus præstando, licet principio, tempore quo matrimonium ab impuberibus celebratum fuit, eadem forma interuenisset.

Modò non obstat primum fundamentum partis contrariæ suprà adductum, quoniam procedit & loquitur attento iure communi, ante constitutionem & publicationem sancti Concilij Tridentini: at verò posteà seruanda est forma eiusdem. Non etiam obest & secundum quoniam potiùs ex ipso decreto Concili requiritur præd. forma in matrimonij contrahendis, & quòd principio fuerit seruata,non prodest,nec sufficit,cum matrimonium tunc fuerit nullum, nec hic casus rectè dici potest omissus, sed potiùs in generali decisione eiusdem Concilij comprehensus,quandoquidem, vt est prædictum, matrimonium hoc non; v

ex tunc, sed vt ex nunc valere incipit: tempore igitur, quo matrimonium valere incipit, hoc est, dum validum celebratur, debent esse præsentes parochus & testes, nec sufficit quòd antea adfuerint in sponsalibus de futuro, vt ex eodem Concilio manifestè deducitur.

Tertium etiam, hoc est, doctrina Caietani, non obest, quoniam eidem suprà satisfecimus: solùm vnus scrupulus nobis se obtulit, vt prædict. virum liberum omninò non iudicaremus à præd. matrimonio: quoniam etsi id nullum fuerit, iuris tamen interpretatione resolutum fuit in sponsalia de futuro, vt in dict. c. 1. §. idem quoque, & in dict. l. 3. titul. 1. part. 4. ergo licet tamquam matrimoniũ non
9 valuerit, * nec seruandum sit, quare si cũ alia factus pubes contraxerit in facie Ecclesiæ, validum erit & seruandum hoc secundum matrimonium, vt latè resoluit D. Couarr. in 4. prima parte, capit. 5. §. vltimo, circa finem, num. 7. & praetereà plures allegans Matienç. vbi suprà num. 61. & probatur in l. 8. circa finem, in versic. *fueras ende*, tit. 1. part. 4. attamen cum hic pubes cum alia non cõtraxerit, compellendus tamẽ videbatur, vt præd. sponsalia de futuro adimpleret cum priori, atque ad effectum per verba de præsenti perduceret, iuxta latè à nobis tradita dicto cap. 51. nu. 1. & sequent. vbi resoluimus cum cõmuni & vera, atque in praxi obseruata opinione, sponsalia de futuro, non esse sublata à Concilio Trident. ipsaque obligare in vtroque foro, & ad ea verificanda & adimplenda compellendos esse sponsos.

10 Hæc tamen obiectio facili negotio dissoluitur, respondendo, illud verum esse, atque rectè procedere inter puberes promittentes de futuro se contracturos, hi namque compellendi sunt fidem sibi inuicem datam adimplere, vt ibidem deduximus: at verò in impuberibus secus est, quia in illis sola causa, quòd sponsalia fuerunt contracta inter impuberes, sufficiens est, vt posteà tempore pubertatis dissolui possint, quia consenserunt in fragili ætate, vt in capit. de illis, el 1. de desponsat. impub. & ibi Doctores, præcipuè Præposit. numer. 1. per totum, vbi quòd etsi huiusmodi sponsalia sint valida, intelligitur reuocabiliter, quia si peruenerit impubes ad pubertatem, poterit contradicere: pro qu , etiam est bona lex reg. supradicta 8. titul. 1. part. 4. in versic. *la nouena*, idem probat text. in cap. final. de desponsat. impub. & dicto capit. 1. §. idem quoque, & Couarru. vbi suprà num. 5. † Supradicta tamen nostra sententia principalis, de qua suprà nu. 3. versic. his tamen omnibus, limitatur, vt non procedat, quoties tempore matrimonij de præsenti ab impubere contracti in facie Ecclesiæ, seruata forma sacri Concilij Tridentini, ipse erat potens ad copulam, & sic ad generandũ, si erat masculus, si verò fœmina, ad concipiendum, quia tunc pubes est ex habitu corporis, licèt plenitudo ætatis deficiat, ac proinde est verum matrimonium, & separari non debent, quia in eo suppleuisse ætatẽ malitia videtur: text. expressus in capit. puberes, & in cap. de illis, el primero, de desponsat. impub. & ibi cõmuniter Doctores, text. in capit. fin. de eo, qui cogn. consang. vxor. suæ, & omnes Doctores in locis ordinarijs, & hoc non sustulit sanctum Concil. Trid. nec de eo loquitur. †

Vltimò, non possum non mirari, quòd nouissimè Doctor Ioann. Segura Vbetens. in suo directorio iudicium Ecclesiasticorum, in 2. parte, capit. 15. nu. 6. & 7. & sequent. inermis rationis, ac roboris praxis vniuersalis tribunalium Ecclesiasticorum, nos in dicto cap. 51. nu. 1. & seq. dum resoluimus sponsos de futuro, compellendos esse adimplere fidem sibi inuicem promissam, improbet, existimans falsò, firmiter esse tenendum, ac asserendum post Concilium Tridentinum, iudicem minimè compellere debere sic de futuro matrimonium contrahere promittentes ad implementum promissionis, quinimò statim sine lite, & eius strepitu esse faciendam monitionẽ à iudice, de qua in cap. requisiuit. de spon sal. quòd si ei non obtẽperetur, compulsio cessabit, discretique iudicis erit post

Concilium

Concilium Trident. desistere prorsus à coactione, quia voluntas sponsi nolentis contrahere, est potissima pars secundum ipsum inducendi causam rationabilem, vt à compulsione omninò abstineatur: nam sicut nos ibidem fatemur cum Ioann. Andrea & Præposit. si post longam & importunam litem, immensasque litigantium expensas à præd. coactione desistendum est, & excommunicatus, etiam non id petens absoluendus, quid ni à principio, & in limine iudicij id fiet?

Hæc tamen ipsius opinio omninò à veritate est aliena, longeque ab ea distat, & ideò à simili doctrina cauendum, siquidem, vt vbi suprà latè probauimus, & in dicta declaratione Cardinalium expressè cauetur, Concilium non sustulit sponsalia de futuro, sed ea reliquit in terminis iuris communis, quo sufficienter est probatum valida esse, ac ad ea implēda compellendos esse sponsos iuris Canonici censuris, quamuis non exactissima coactione, vt ibidem resoluimus: Nec obstat dict. cap. requisiuit, quia habet suum communem intellectum, quē ibi retulimus, numer. 4. ne sit contrarius nostræ sententiæ, nempè vt procedat, si nolens contrahere, iustam rationem adducat, puta inimicitiæ, odij, vel fornicationis superuenientis, vel similes arbitrio iudicis: nam si sponsus prosequatur sponsam odio capitali, vel è conuerso, ita quòd timeatur ex inuitis nuptijs futurum homicidium, vel adulterium, vel guerram inter parentes vtriusque, his & similibus casibus debet Ecclesia desistere à compulsione, vt tenet Abb. ibidem num. 4. & communis: quòd si iusta, vel rationabilis causa non adsit, præter noluntatem sponsi, cogetur ipse contrahere matrimonium, iuxta communem illius text. interpretationem supradictam. Prætereà praxis vniuersalis orbis iam probauit nostram sententiam, & meritò, aliàs enim esset euacuare omnē neruum matrimoniorū, si diceremus, quòd consensus non astringeret inuitos: quod igitur aduersus nos præfatur præcitatus modernus, est se opponere torrenti vniuersorum tribunalium Ecclesiasticorum, eorumque iudicum, iure communi prædicto fundato, quod nemo sanæ mentis tentare deberet, cum sciat nullius fructus id esse, præmaximè in nostro casu, quo praxis communis iure & ratione nititur, vt probauimus loco suprà citato.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonij contrahendi solemnitas requisita per sanctum Concilium Tridentinum.*

2 *Denuntiationes, quę præcedere debēt matrimonium contrahendū, quis remittere cū causa probabili possit? an parochus, vel Ordinarius? resoluitur quod Ordinari⁹.*

3 *Parochus remittēs prædictas denuntiationes absq; licentia Ordinarij, puniri potest.*

4 *Ordinarius an remittere possit præd. denuntiationes absque aliqua causa: & numeris sequentibus.*

5 *Dispensandi facultas in lege superioris inferioribus nunquam conceditur, nisi causa cognita, & summa maturitate.*

6 *Causa aliqua rationabilis requiritur, vt Ordinarius prædictas denuntiationes remittere possit.*

7 *Prudentia atque iudicium alicuius, cui aliquid committitur, arbitrium boni viri significat.*

8 *Causæ cognitio requiritur, vbi quis suo arbitrio causam finire potest.*

9 *Et iure, ratione, & æquitate definire eam debet.*

10 *Iudex in arbitrijs requiri non debet vt rationem reddat, cur ita egerit.*

11 *Declaratio Reuerendiss. Cardinaliū, vt Episcopus possit post cōtractum matrimonij, ante illius consummationē, si ita expedire iudicauerit ex aliqua causa, remittere denuntiationes, etsi nō sit suspicio, quod matrimonium malitiose impediretur.*

12 *Non tamē id potest facere sine aliqua causa.*

13 *Ordinarius in proposito, vt denuntiationes remittere possit, intelligitur Episcopus, siue eius Vicarius generalis, & numeris sequentibus.*

16 *Potestas dispensandi non continetur, nec trãsit in generali commissione.*

16 *Vicarij inferiores & foranei nõ possunt, nec solent concedere licentiã contrahẽdi matrimonium sine denuntiationibus.*

CAPVT XIX.

Ordinarius Ecclesiasticus, an tuta conscientia posit absque vlla causa remittere denuntiationes in matrimonijs contrahendis requisitas?

1 AD matrimonium ritè contrahendum præcedere debent tres denuntiationes tribus continuis diebus à parocho in Ecclesia, inter Missarum solemnia publicè faciendæ, inter quos sit matrimonium contrahendum: quibus denuntiationibus factis, si nullum legitimum impedimentum imponatur, ad celebrationem matrimonij in facie Ecclesiæ procedendum est: quòd si aliquando probabilis fuerit suspicio, matrimonium malitiosè impediri posse, si tot præcesserint denuntiationes, tunc vel vna tantùm denuntiatio fiat, vel saltem parocho, & duobus, vel tribus testibus præsentibus matrimonium celebretur: deinde ante illius consummationem denuntiationes in Ecclesia fiant, vt si aliqua subsint impedimenta, faciliùs detegantur: nisi Ordinarius ipse expedire iudicauerit, vt prædict. denuntiationes remittantur: quod illius prudentiæ & iudicio sancta Synodus relinquit: ita statuit sanctum Conciliũ Tridentinum sess. 24. cap. 1. de reformat. matrim.

2 Sed quoniam Concilium in hac parte non aperit, quis debeat remittere denuntiationes ante contractum matrimonium, quando probabilis fuerit suspicio, matrimonium malitiosè impediri posse, si tot præcesserint denuntiationes, an parochus ipse, vel solum Ordinarius, ansam præbuit aliquibus id in dubium refricandi: videtur enim quòd parochus, subsistente dicta causa, posit vtens iure suo, eas remittere ante coniunctionem matrimonij, dummodo ante consummationem eas faciat. Concilium namque in verbis præcedentibus solemnia ad matrimonium contrahendum, quæ præcedere debent enumerans, præcepit (vt vidimus) parocho, vt prædictas tres denuntiationes in Ecclesia publicè faciat inter Missarum solemnia, tribus diebus festiuis continuis, &c. Quibus factis, si nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationẽ matrimonij in facie Ecclesiæ procedatur, vbi parochus viro & muliere interrogatis, & eorum mutuo consensu intellecto, dicat: Ego vos in matrimonium coniungo, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, vel alijs vtatur verbis, iuxta receptum vniuscuiusque prouintiæ ritum: & statim subijcit, Quòd si aliquando probabilis suspicio, &c. ibi: Tunc vel vna tantùm denuntiatio fiat, vel saltem parocho, & duobus vel tribus testibus præsentibus matrimonium celebretur: itaque vsque ad hæc verba Concilium de munere, iure atque facultate parochi loqui videtur circa ea, quæ ad eius spectant officium, & quæ ipse absque Ordinario facere potest. Postmodum verò præcipitur Concilium, vt in præd. casu, quo probabilis suspicio fuerit, matrimonium malitiosè impediri posse, denuntiationes remissæ ante celebrationẽ matrimonij, ante consummationem ipsius fiant, nisi Ordinarius ipse expedire iudicauerit, vt præd. denuntiationes remittantur: quod illius prudentiæ & iudicio sancta Synodus relinquit. Ordinarius itaque est, qui potest iudicare, vt prædictæ denuntiationes post matrimonium contractum ante ipsius consummationem omninò remittantur: quòd verò in principio ante coniunctionem omittantur, dummodo ante consummationem fiant, videtur parocho incumbere, idque posse eum iure suo facere præd. ex causa, quandoquidem Concilium Ordinario id minimè reseruauerit, sed tantùm an omninò ante consummationem remittendæ sint: & in terminis ita tenet, atque in-

ter-

terpretatur præfata verba Concilij Alfonsus à Veracruce in suo appendice ad Specul. coniug. in 1. dubio, in 3. propositione, dicens, quod huiusmodi denuntiationes, quas parochus tenetur inter Missarum solẽnia facere, licet aliqua ex causa possit ipse parochus vtens iure suo remittere ante coniunctionem & celebrationem matrimonij, tenetur tamen eas facere ante consummationem ipsius per tres dies festos, & expressius idem probat in quarta propositione, dicens, quòd ibi (nempè in dicto Concilio) datur parocho, vt ante trinam admonitionem publicam possit matrimonium celebrare cum vna, vel altera publicatione solum, quando suspicio est de matrimonio malitiosè impediendo: quare infert, & tenet ibi, quòd parochus ex libito suo, si suspicio præfata non adsit, non poterit licitè omittere huiusmodi trinam publicationem ante coniunctionẽ matrimonij, quamuis si id faciat, nõ peccet mortaliter, de se scandalo secluso, vt ibidem probat in supradicta propositione. Eamdem principalem sentẽtiam, quòd parochus quando adsit probabilis suspicio, quòd matrimonium malitiosè impediri possit, si tot præcesserint denuntiationes, vt putà, quia pater impedire possit, & teneatur remittere eas sub pœna peccati mortalis, anathematis, & restitutionis, probat enixè Albornoz lib. 4. *Del arte de los contratos*, cap. 1. *del santo Concilio Trid.* in versic. el octauo cap. fol. 153. & seq.

His tamen non obstantibus, contrariam partem, imò quòd parochus non possit remittere vllam trium denuntiationem, de quibus in præd. decreto Concilij, nec ante celebrationem matrimonij, nec ante consummationem ipsius ex prædict. causa nec alia existẽte, sed quod hoc totum ad Ordinarium Ecclesiasticũ spectet, praxis communis, saltem huius Episcopatus Ciuitatensis. (nec alterius contrarium scio) recepit, quæ sic interpretata est mentem, ac verba præfata Concilij: & meritò, quia ad Ordinarium pertinet causæ cognitionem adhibere, an præd. suspicio probabilis sit, quòd matrimonium malitiosè impediretur, si tot præcesserint denuntiationes, atque suo iudicio hoc discernere. Parochus autem in hoc facilè deciperetur, atque suorum contemplatione parochianorum, ac precibus eorum allectus propè semper id iudicaret expedire, & absque denuntiationibus præcedentibus omnia matrimonia celebraret: hoc autem manifestè est contra mentem Concilij, quæ sic ei negotio defraudaretur, si contrariam sententiam admitteremus: & cũ causa hæc sit magni ponderis non cuilibet parocho (quorum maior pars ignorat discernere, quando omitti huiusmodi denuntiationes debeant) remittitur, sed tota graui, & prudenti Ordinariorum est iudicio cõmissa. Præterea nullibi expressè decretum videmus, vt parochus causæ cognitionem, atque decisionem iudicialem hac in re sibi vendicare possit aduersus authoritatem, & iurisdictionem Ordinarij, cui iniuria profectò fieri videretur, atque in contemptum sui quodammodo verteretur, si parochus solus id facere posset, haberetque eamdem iurisdictionem exteriorem, huius saltem respectu, quã Ordinarius ipse: hoc autem absurdum videretur, nulloque modo tolerandum. Insuper eadem ratio quæ militat, vt Ordinarius possit expedire iudicare, vt omninò præfatæ denuntiationes remittantur ante consummationem matrimonij, quod expressit Concilium, ipsamet vertitur, vt etiam ante celebrationem id iudicare debeat, existente probabili suspicione de matrimonio malitiosè impediendo, si tot precessissent monitiones: nec differentiæ ratio probabilis inter vnum & alterum casum reddi potest: quia, etsi sit minus differre denuntiationes, quàm illas in totum auferre, quare videbatur prius licere parocho, secundum verò minimè, atque proinde hanc rationem diuersitatis posse rectè constitui inter vtrumque casum: attamen cum in priori requiratur causæ cognitio, eaque expressè à Concilio parocho concessa non fuerit, sed hoc ipsum reli-

reliquerit in iuris communis dispositione, relicta censetur in dubio Ordinario, qui suam intentionem circa hoc, cæteraque suæ potestatis, iure communi fundatam habet: & præterea, quia idem Cōcilium paulò post inferiùs in versic. deinde, totam hanc facultatem omittēdi omninò denūtiationes, reliquit arbitrio Ordinarij: quod ideò expresit Concilium, quia ad hoc nullā requirit causæ cognitionem, sed tantùm si ipse expedire iudicauerit: poterit igitur quacūque ex causa id sibi iustum videbitur, ipsum facere, quod illius prudentiæ & iudicio sancta Synodus reliquit, hoc est, suo arbitrio, absque aliqua exteriori probatione.

Postremò hæc pars aperta effici videtur, si obseruemus, atque animaduertamus, particulam illam, siue exceptionē, Nisi Ordinarius ipse, &c. vtrumque casum comprehendere, quia respicit omnia supradicta à versic. quòd si aliquando, &c. atquē ita ad omnia illa referri debet. l. talis scriptura. & ibi latè Ias. num. 36. ff. de legat. 1. & ita meritò idem Alfons. à Veracruce vbi suprà in 6. proposit. in vers. ex quo apparet. hanc secundā sententiā sibimet contrarius probauit, dicens, quòd ex verbis expresis in Concilio apparet, quòd Episcopus in admonitionibus ante coniunctionem matrimonij dispensare posit: quod tamen parocho interdictum est: & hanc partem optimè probat, & sequitur Menochius consil. 69. num. 61. & eam forensis praxis recepit secundum D. Segur. in suo direct. iudic. Ecclesiast. 2. part. cap. 16. num.
3 5. * Quare si parochus propria authoritate absque licentia Ordinarij id faceret, puniri posset, vt docemus in tracta. de iuramento confirmator. 1. part. capitul. 51. num. 25.

4 Nunc autem videndum est, an Ordinarius posit prædictas denuntiationes remittere ante coniunctionem & celebrationem matrimonij absque aliqua causa, vel suspicione? Et videtur dicendum, cum minimè hoc facere posse absque causa, ex verbis suprà relatis sacri Concilij, hoc ita demum permittentis, si probabilis suspicio impediendi matrimonium fuerit, si tot præcesserunt monitiones, & sic conditionaliter: ergo deficiente præd. suspicione, vel alia causa rationabili, hoc minimè facere poterit: aliàs peccabit mortaliter, sine iusta & rationabili causa, & non habita priùs diligenti inquisitione, & cognitione causæ dispensans, quamuis matrimonium teneat, vt in versic. qui aliter, &c. eiusdem decreti.

5 Secundò, quia numquam tribuitur inferioribus facultas dispensandi in lege superioris, nisi causa cognita & summa maturitate, iuxta idem Concilium Tridentinum. sess. 14. cap. 7. de reformat. & sess. 25. cap. 18. facit idem Concil. sess. 22. cap. 5. docet Innocent. receptus in cap. veniens. de filijs presbyt. num. 2. gloss. in cap. requiritur. § nisi rigor. 1. quæst. 7. Panormit. c. 2. de schismatic. & in cap. at si clerici. §. de adulterijs. numer. 6. de iudic. Nauar. in. c. fin. de simo. nu. 4. tradit latè alios allegās Menoch. cons. 15. nu. 15. vbi quòd aliàs non dispensatio, sed disipatio appellari poterit, vt tenent omnes in cap. 1. & in capit. non est. de voto. Abba. in capit. significasti. de elect. copiose Rebuff. in titulo de dispensat. ad plura benef. num. 52.

Tertiò, quia si aliud diceremus, inanis esset conditio à Concilio requisita ad hoc vt dispensari posit in prædictis denuntiationibus, nempè si probabilis suspicio fuerit matrimonium malitiose impediri posse, si tot præcesserint denuntiationes: hoc autem minimè est dicendum, quia esset verbis, non rebus legem imponere, contra l. 2. cum similibus. C. communia. de legat. quæ opinio conformis videtur, atque nimium adhærens literæ Concilij, & in terminis eam tenet & probat Iacobus Menochius dict. consil. 69. nu. 61. & seq. † & consil. 446. num. 1. cum seq. volum. 5. *

Nihilominùs tamen Alfonsus à Veracruce in appendice ad specul. coniug. in. 1. dubio in 6. propositione, existimat ac probat contrarium, dicens ad arbitrium Ordinarij posse publicationes inter

inter Missarum solemnia requisitas relinqui, siue sit aliqua suspicio, vel non, vt patet in decreto Concilij: nam postquam dixerat huiusmodi denuntiationes per parochum faciendas ante consummationem matrimonij, additur, nisi Ordinarius ipse expedire iudicauerit, vt præd. denuntiationes remittantur, quod illius prudentiæ & iudicio sancta Synodus relinquit: hæc namque exceptio vtrumque casum comprehendit, vt prædiximus, nu. 2. circa finem. versic. postremò. Quid tenendum?

6 In hoc vera resolutio est requiri aliquam causam rationabilem arbitrio Ordinarij, ad hoc vt ipse has denuntiationes remittere possit, siue ante coniunctionem, siue ante consummationē matrimonij, nec solùm illa, quæ à Concilio exprimitur, nempè probabilis suspicio, quòd si tot denuntiationes præcessissent, matrimonium malitiosè impediretur, necessaria est, & requiritur ad hoc, vt Ordinarius eas remittere possit, sed sufficit, vt alia quæuis causa probabilis arbitrio Ordinarij intercedat, vt probatur in ipso Concilio in verbis suprà relatis: nam etsi prius in dict. versic. quòd si probabilis, eam solùm causam expresserit pro sufficienti, nempè probabilis suspicionis, quòd si tot denuntiationes præcederent, matrimonium malitiosè impediretur, posteà tamen generaliùs loquitur, dicens: Nisi Ordinarius ipse expedire iudicauerit, vt prædict. denuntiationes remittantur, quod illius prudentiæ & iudicio sancta Synodus relinquit; nam, vt suprà probauimus, clausula hæc ad vtrumque casum refertur: quia si Ordinarij prudentiæ & iudicio remittitur, quòd plus est, nempè remittere in totum prædict. denuntiationes, à fortiori videtur eidem concessum quod minus est, nempè differre præd. monitiones ad tempus celebrati iam matrimonij, ante ipsius tamen consummationem.

7 Præterea, quamuis Concilium hoc relinquat prudentiæ & iudicio Ordinarij, nihilominùs hæc prudentia atque iudicium arbitrium boni viri significat, vt latè probat Menochius de arbitrar. iudic. libr. 1. quæst. 8. num. 14. & sequent. vbi de iudicio, & num. 26. & seq. vbi de

8 verbo prudentiæ: & causæ * cognitio requiritur, vbi quis suo arbitrio causam finire potest, secundum Bart. in. l cum hi. §. vult igitur. num. 1. & ibi Angel. ff. de transact. & plures referens idem Menoch. vbi suprà, quæst. 19. in princip. &

9 iure, * ratione, & æquitate diffinire debet, vt latè resoluit idem author. dict. libro 1. quæst. 13. nu. 15. & quæst. 14.

10 Causa igitur aliqua iusta & probabilis mouere debet Ordinarium, vt has denuntiationes remittere possit, quamuis non ea præcisa, quæ à Concilio exprimitur: etsi in arbitrarijs requiri iudex non possit vt rationem reddat, cur ita egerit, iuxta ea quæ tradit idem Menochius dicto lib. 1. de arbitra. iudic. quæst. 40. Et præd. resolutio approbata est hodie declaratione Reuerendissimorum Cardinalium, ad interpretationem dubiorum sacrosancti Concilij Tridentini deputatorū: illi enim in nostris proprijs terminis declarauerunt præfati Conci-

11 lij decretum in hunc modum: * Episcopus potest, etiam post contractum matrimonium, ante illius consummationē, si ita expedire iudicauerit, secūdum eius prudentiam & iudicium, ex aliqua causa arbitrio suo remittere denuntiationes, etsi non sit suspicio quòd matrimonium malitiosè impediatur, vt deduxi ex quodam sumpto prædictarum declarationū, quarum hæc erat decimaquarta in ordine, & eam refert in terminis D. Segura vbi suprà, dict. num. 5.

12 Poterit igitur Episcopus ex aliqua ratione iusta, sibi tantū cognita, prædictas denuntiationes remittere, & ita fit sæpissimè. Caueat tamen omninò, ne sine aliqua iusta causa id faciat, etiam si suo arbitrio id sit cōmissum, quādoquidē, vt prædicebamus de arbitrio boni viri intelligitur, atque ideò iure, ratione, & æquitate hac in re vti debeat: & præterea hoc significant verba illa: Nisi Ordinarius ipse expedire iudicauerit, &c. Aliàs enim si ad libitum absolutè, & sine causa id

id facere posset, non esset arbitrium, nec iudicium iuris ratione regulatũ, sed potiùs libera voluntas, & frustrà diceret Concilium, Nisi Ordinarius ipse expedire iudicauerit. Prætereà non esset bona prudentia, nec iudicium ratione regulatum remittere absque vlla causa prædictas monitiones: cum tamen Concilium prudentiæ & iudicio Ordinarij hoc relinquat, significant profectò verba hæc, atque apertè insinuant ratione vti debere in hoc Ordinarium, aliàs non esset opus eius prudentia, sed tantùm liberæ volũtati relinquere sufficeret: causa igitur rationabilis mouere debet Ordinarium, vt hoc faciat, aliàs peccabit, quamuis matrimonium teneat. Sæpè enim remissio harum denuntiationum à contrahere volentibus petitur, vt impedimentum forsan aliquod existens non detegatur impediens matrimonium contrahendum, non tamen dirimens iam contractum, nempè aliorum sponsaliorum de futuro, voti simplicis castitatis, & similium, hoc namque ipsi occultant Ordinario, commentitiam aliquam causam eidem præ oculis adducẽtes, vt eum ad remissionem præfatam inuitent, atque inducant (ò bone Deus, quibus hodie fraudibus & cautelis vtuntur, tu solus es, qui noscis, atque scrutaris corda hominum: illumina quæso ea, vt à recto non deuient, sed te solum Deum semper sectentur, ac tuis mandatis obtemperẽt, vt ad cælestem patriã peruenire mereantur.) Ordinarius igitur præcauere debet, an aliqua rationabilis causa existat remittendi prædict. denũtiationes: quòd si ea, suo iudicio, ac prudenti consideratione adsit, securè id facere poterit, quamuis, eo tamen ignorante, aliquod impedimentum ex supradictis modò enumeratis, & à partibus fraudulenter occultatis adesset, in hac enim specie cum Ordinarius ipse fecerit quod in se est, & quod ipso Concilio permittente potuit, minimè sibi imputandum est, si quid præter intentionem contigerit, sed tantùm partibus in re hac malè se habentibus: & ita ipse tamquã Ordinarius Ciuitatens. nunquam remisi præd. denuntiationes sine causa, sed cum aliqua rationabili allegata, & testibus probata, nempè ea, quæ exprimitur à Concilio, vel alia iusta, & rationabili in scriptis, & aliquando verbo.

13 Ordinarius autem * in proposito intelligitur Episcopus, siue eius officialis, vel Vicarius generalis, quem Prouisorem appellamus, quia vnum & idem tribunal & auditorium censetur Episcopi, & Vicarij generalis ipsius: & quod facit Vicarius, dicitur Episcopus facere, ex text. in cap. 2. de consuet. libr. 6. capit. Romana. in princip. de appellat. eodem libr. 6. & in terminis ita tenet Alfonsus à Veracruce in appendic. ad Specul. coniug. in 1. dubio. propositio. 6. ad fin &

14 D. Segura vbi suprà. * Hoc tamen intelligendum videtur, quando hæc potestas dispensandi in specie fuerit Vicario ab Episcopo concessa, & non aliàs: in gene-

15 rali enim commissione nõ * transit, nec continetur potestas dispensandi, iuxta text. in cap. quòd translationem, de offic. legat. est gloss. celebris in capit. quæ de causa. 2. quæst 4. Calderin. consil. 3. de officio Vicar. Dominic. consil. 38. col. 3. Probus in cap. statutum. nume. 29. de rescript. in 6. Rebuffus in praxi benefic. titul. de forma Vicar. num. 54. & nu. 179. Nauar. in manual. cap. 27. num. 255. argument. text. in cap. 2. & final. de offic. Vicar. libr. 6. & eorum, quæ docet Didacus Couarru. lib. 2. variar. resolut. cap. 5. nu. 9. & lib. 3. cap. vltim. num. 4. & iuxta glossam receptam in capit. si vnum de offic. delegat. lib. 6. & in terminis Concilij Tridentini, de quibus agimus, ita tenet & probat Menochius consil. 69. num. 55. & sequent. vbi ampliùs vult, nempè nõ posse munus hoc tam graue mandari Vicario, cum sit personale, ab ipso sacrosancto Concilio Tridentino Episcopo iniunctum, intelligens Ordinarium, de quo loquitur Concilium Tridentinum, esse tantùm Episcopum in proposito, non verò ipsius Vicarium.

Nihilominùs etiam in nostra specie de qua agimus, verior videtur opinio Alfonsi à Veracruce indistinctè, prout ipse

ipse etiam sensit, nempè quòd Prouisor, seu Vicarius generalis Episcopi, siue speciale mandatum ad id habeat ab Episcopo, siue tantùm generale, possit pro suo arbitrio, atque iudicio, & prudentia remittere prædictas denuntiationes. Primò, quoniam dictus textus Concilij in verbis sæpè relatis, Ordinario nuncupatim concedit hanc facultatem, nec nominatim loquitur tantùm in Episcopo, sed in Ordinario, quod nomen generalius est, cõprehenditque tam ipsum Episcopum, quàm Prouisorem, seu Vicariũ generalem, quia hic Ordinarius est, ordinariamque habet iurisdictionem, vt in titul. de offic. ordinar. estque de se notissimum: & prætereà probatur in quàplurimis eiusdem Concilij decretis loquentibus de Ordinarijs locorum, & præcipuè sess. 6. in cap. de reformat. & alibi sæpissimè, quibus plura facienda committuntur, ac mandantur: & tamen certissimum est, id non tantùm ad Episcopos, sed & ad eorum Prouisores, seu officiales generales spectare: nam si aliud diceremus, esset ineptissimum. * Et probat nouissimè Flaminius Paris. de resignat. benef. libr. 3. quæstione 11. num. 20. cum sequentibus. *

Cum igitur Ordinarius hoc possit, consequitur manifestè, vt Prouisor, seu Vicarius generalis Episcopi, possit remittere præd. denuntiationes arbitrio suo. Secundò, quia si Concilium aliud voluisset, expressisset: argument. l. vnicæ. §. vbi autem. in fin. ibi: Nam si contrarium volebat, nulla erat difficultas coniunctim ea disponere. C. de caduc. tollend. idem probatur in capit. inter corporalia. ibi: Vnde si citra de translat. Episcopi. congerit plurima Tiraquel. in. l. si vnquam. verb. libertis. numer. 3. C. de reuocand. donation. Roland. à Valle consilio 68. numero 35. libro 4. sicut idem Concilium id expressit in casu cap. 6. in fine de reformatio. sessione 24. Cum ergo in nostra specie hoc non expresserit, quinimo generaliter loquens, id reliquerit Ordinario, tã Episcopus, quam eius Vicarius generalis id facere poterit: lex enim generaliter loquẽs, generaliter est intelligenda. l. de prætio. ff. de public. in rem actione, cum similibus.

Tertiò, quia Concilium in hac parte non vtitur verbo dispensandi, sed verbo remittantur, deferendo Ordinario, vt si ipse expedire iudicauerit, possit remittere prædict. denuntiationes, sicque cessant suprà in contrarium adducta circa materiam dispensationis, in qua possent iure procedere: non verò conuenire videntur in proposito, cum diuersa inter se videantur dispensare & remittere. Prætereà, etsi Concilium loqueretur per verbum dispensandi, cum tamen facultatem tribuat Ordinario id faciendi, non verò solis Episcopis, eorum Vicarij generales idem facere possent ratione suæ iurisdictionis ordinariæ, cui hoc tribuitur, nisi Episcopus hoc sibi soli specialiter reseruauerit, tunc enim ipsius Prouisor, seu Vicarius generalis, id facere minimè poterit.

16 Vicarij autem inferiores & foranei, de quibus agit Clement. 2. de rescriptis. cum gloss. in verb. foraneo, recepta ab Alexand. in rubric. ff. de officio eius cui mand. est iurisdict. nume. 17. & Couarru. libr. Practic. Quæst. cap. 4. nume. 8. & lib. 3. variar. resolut. capit. final. non possunt, nec solent hanc licentiam concedere, vt aduertit etiam Veracruz vbi suprà, folio 5. in principio.

SVMMARIVM.

1 *Filius matrimoniũ contrahere potest sine patris consensu. Idem in filia de iure canonico, num. 2.*

3 *Filius nihilominus cum consilio patris vxorem ducere debet: quod à sacro Concilio Tridentino non reijcitur, num. 4. Ratio huius, num. 7.*

5 *Dictio, Præsertim, idem est quod maximè.*

6 *Natura dictionis Maximè est, vt explicet casum minus dubitabilem, & implicet magis dubitabilem.*

8 *Filius etsi sine patris cõsensu possit matrimonium contrahere, non tamen sine peccato pot. est*

potest patris consilium spernere.

9 *Pater iustè potest persuasionibus & cohortationibus impedire filium, ne aliquam in vxorem ignominiosè perperam, & sine consilio ducat, dummodo non vi, aut violentia quadam id fiat, & nu. 27.*

10 *Ordinarius non debet tunc temporis denũtiationes remittere nec licentiam præstare filio ad contrahendum absque eis, & latiùs num. 23. & seq.*

11 *Plus est inducere ad contrahendum, quã ad non cõtrahendũ matrimoniũ cum vna.*

12 *Malitiosè fieri dicitur, quod iniuria fit, dolo adhibito, cum malitia sit calumnia.*

13 *Filium famil. ducere vxorem indignam patre inuito, vel inscio, est lædere ius patriæ potestatis, ac proinde ei iniuriam facere.*

14 *Is malitiose aliquid facere dicitur, qui salua conscientia facere non potest.*

15 *Abraham iam prouectæ ætatis factus seniorem, seruum suum adiurauit, ne de filiabus Chananæorum filio suo Isaac vxorem accipiat, sed ex terra, & cognatione sua: & idem propè præcepit Isaac filio suo Iacob.*

16 *Conditio illa, Si patri placuerit, in contrahẽdis matrimonijs, honesta ac valida est, non verò turpis.*

17 *Causa vitãdæ discordiæ & dissidij, iusta & rationabilis est, vt monitiones remittantur, & vt ab spõsalibus recedatur, nu. 20.*

18 *Verè dissidium inter eos, qui se amore obcæcati ducũt, facilè exoritur, matrimoniaque ex eo infelicem exitum habent, sicut illa, quæ coactione fiunt.*

19 *Amon Dauidis filius cum Thamar deperisset, cubauit cum ea, & deinde exosam eã habuit odio magno nimis, ita vt maius esset odiũ, quo oderat eam, quàm amor, quo antea dilexerat.*

21 *Deus odio non habet illum, qui vxorem ducit, cum tamen illum odio habeat, qui inter fratres discordiam seminat.*

22 *Pater potest ad tempus matrimonium filij impedire.*

24 *Arbitrio Ordinarij relinquitur iure communi, an denuntiationes remittendæ sint.*

25 *Parentes solent maximè indignari, quòd filij cum inæqualibus contrahant matrimonium, eosque exhæredes facere.*

26 *Episcopus ex rationabili causa potest dispensare, ne præd. denuntiationes fiant, vt in exemplis hic positis.*

28 *Ordinarius quando pater iustè impedire potest matrimoniũ filij, non debet remittere præd. denũtiationes: si verò timeatur maius, aut peius dãnũ ex ipsis denũtiationib⁹, si præcesserint, satius erit eas remittere.*

29 *Pater si filius coæquali cõtrahat, vel meliori, siue eius cõsilio, etsi cõqueri possit, non tamen iustè matrimonium impedire valet.*

30 *Denuntiationes remitti possunt, quãdo filij sub potestate nouercali essent positi, vt hic: causæ tamen cognitionem tunc interuenire oportet num. 31.*

31 *Cap. 9. ad finem, de reformatione matrimonij, sessione. 24. sacri Concilij Tridentini declaratur.*

CAPVT XX.

Pater an iustè absque peccato possit impedire matrimonium filij, absque eius voluntate, contrahendum cum disparis status, & conditionis fœmina?

1 Filius etsi matrimoniũ validè contrahere posit sine patris consensu, vt extat recepta magis Doctorum opinio in l. nuptias. ff. de regul. iur. & scribunt copiose Laurent. Calcaneus consil. 13. num. 8. & Paulus Paris. consil. 29. numer. 2. lib. 3. Iacob. Menoch. consil. 69. num. 19. & seq. cuius ratio ea dicitur esse, quòd matrimonium liberæ voluntatis est, cum perpetuæ seruituti homo ligetur, & ideò licet filius debeat subesse patri, non tamen ita vt seruus, & mancipium, quemadmodum diceretur subesse, si cogeretur ad patris voluntatẽ vxorem ducere, vt perpendit doctissimus D. à Soto in 4. sentent. distinctione 28. quæstione 1. articulo 1. in fin. & Petrus Soto in comment. de institut. sacer. titul. de Sacrament. matrimo. lect. 4. post Diuum Thom. in 4. sentent. distinct. 19. sequi-

sequitur etiam Menochius, vbi suprà.

Et quòd filia iure Canonico attento,
2 possit liberè absque patris consensu, vel licentia nubere probat Didacus Couarruuias in 4. decret. 2. part. cap. 3. §. 8. num. 1. eamque testatur veriorẽ & magis receptam sententiam iure Pontificio veteri & nouo, idem Menoch. de arbitr. iudic. Centu. 5. casu. 452. num. 8. vbi plures authores refert huius opin. & late probat Didacus Perez in l. 1. tit. 1. libro 5. ordinam. fol. 25. Celsus consil. 38. numer. 1. late quoque nos deduximus libro 2. practicarum quæstionum, numer. 2. & 3. id quod hodie expresè approbauit sacrosanct. Concil. Trident. sessione 24. capit. 1. in princip. de reformat. matrimon. vbi sancta Synodus anathemate damnat, qui falso affirmant matrimonia, à filijs famil. sine consensu parentum cõtracta irrita esse, & parentes ea rata, vel irrita facere posse.

3 Hæc tamen licet ita se habeant, filius nihilominus cum consilio patris vxorem ducere debet, non verò sine eius consilio, vt apertè Theologi omnes affirmant secundum Dominicum à Soto, vbi suprà, vnde aliter faciens absque rationabili causa peccabit mortaliter, iuxta textum in cap. honorantur 32. quæst. 2. in illis verbis, iudicium spectat parentum, & ibi, ita vt electionem mariti parentibus deferat: & docet Nauar. in Manuali, capit. 14. numer. 15. Dominicus à Soto vbi suprà, & Petrus Soto vbi suprà. lect. 3. Decanus Louaniens. de impedimentis matrimon. fol. 351. Alfonsus à Veracruce in Specul. Coniug. 3. parte. artic. 20. conclusione 3. fol. 649. Menoch. dicto consil. 69. num. 19. & 23. Burg. de Paz. consil. 20. num. 7.

4 Hoc autem Concilium non reijcitur à Sacrosancto concilio, Trident. loco suprà citato, nam etsi vnam tantùm rationem, qua clandestina matrimonia exterminauit, considerauit sacrum Conciliũ, nempè, quòd aliqui æternæ salutis immemores clam ductam vxorem spernebant, & cum alia palàm contrahebant, atque ita perpetuò viuebant in adulterio: alijs tamen rationibus ad ita statuendum, verè adductum fuisse significat illa dictio, præsertim. Nam cum in superioribus dixerit, verùm cum sancta Synodus animaduertat prohibitiones illas propter hominum inobedientiam iam non prodesse, & grauia peccata perpendat, quæ ex eisdem clandestinis coniugijs ortũ habent, addit præsertim eorũ, qui in statu damnationis permanẽt, &c.
5 * Illa nãque dictio, præsertim, quæ idem est, quòd maximè, vt copiosè scribit, Albericus in suo dictionar. in verb. præsertim, hoc significat: quia natura dictionis maximè est, vt explicet casus minùs
6 dubitabilem, * & implicet magis dubitabilem, ita Decius in l. qui se patris. numero. 10. C. vnde lib. idem de dictione præcipuè respondet Socin. Iunior con-
7 silio 86. nume. 9. lib. 2. ex multis * ergo rationibus illa vna fuit, quæ rei nostræ conuenit, quòd iure naturæ, quo parentes in liberos funguntur, sub quorum sunt potestate, conuenit ne citra patris consilium aliquid de re tam graui, vt est matrimonij vinculum, à quo totum vitæ institutum pendet, filius deliberet, & ipsa perpetuitatis ratio & amoris nexus, quo debẽt coniuges conglutinari, per quam maturum consilium in pascendis, conciliãdisque nuptijs expolcit, ne facti, quod leuiter contractum est, diu contrahentes pœniteat: hanc rationẽm fuisse perpensam ab optimis illis patribus, qui sacro Concilio interfuere, testis est Dominicus à Soto vbi suprà, columnn. 3. in princip. & ibi, in fine illius articuli concludit,
8 * quòd etsi filius sine patris consensu possit matrimonium contrahere, non tamen sine peccato post patris consilium spernere, quod etiam affirmauit Petrus Soto vbi suprà, & Menochius de arbitrar. iudic. Centur. 5. casu 452. cum sequentib. idem sequitur ipse Menochius dicto consil. 62. nume. 25. & sequent. & vtrobique prædicto modò Concilium intelligit, nempè, vt non excludat patris consilium, quamuis matrimonium filij sine consensu patris contractum validũ esse statuat.

Ex

9 Ex supradictis satis deducitur, quòd pater iustè posset suasionibus & cohortationibus impedire filium, ne aliquam in vxorem igniminiosè perperam, & sine consilio ducat, quandoquidem filius tenetur eius consilium, quamuis non cõsensum ad id requirere. Cõcilium enim Tridentin. sessione 24. cap. 1. de reformat. matrimon. in versi. quòd si aliquando, id demum matrimonij impedimentum tollere intendit, quod malitiosè opponi probabiliter præsumitur, ob eamque causam permittit, vt vna tantũ denuntiatio fiat, vel saltem contracto matrimonio corã parocho & testibus, ante illius consummationem denuntiationes in Ecclesia fiant, nisi Ordinarius ipse expedire iudicauerit, vt prædictæ denuntiationes remittantur, quod illius prudentiæ & iudicio sancta Synodus relinquit, hoc autem patris impedimentum, quando iusta causa impediendi adest, propter magnam inæqualitatem & disparitatem contrahentium non est malitiosum, sed iustum, dummodo nõ vi, aut violentia quadam id fiat, sed ratione, vt est prædictum: erit igitur licitum in conscientia patri huiusmodi matrimonium

10 impedire. * Quo fit, vt Ordinarius tunc temporis non debeat remittere denuntiationes, ac proinde licentiam filio contrahendi concedere coram parocho & testibus absque eo, quòd denuntiationes præcedant, etiamsi posteà sequi deberent, timens, ne pater ipsius filij hoc sciens, valeat huiusmodi matrimonium impedire, cum re vera in hac specie sine causa dispenset, & non malitiosè, sed iustè pater possit impedire: fieri enim non potest, vt pater filio in matrimonio consilium præbeat, si eo inscio filius contrahat, quod ex sequentibus etiam comprobatur, atque verum effici videtur.

11 Primò, quia plus est inducere ad contrahendum, quàm ad non contrahendũ matrimonium cum vna, cum in contrahendo videatur homo perpetuæ seruituti alligari, vt cum sancto Thoma probat D. Soto in 4. sentent. distinct. 29. quæstione 1. artic. & tamen non contrahẽdo cum vna, remaneat liber, vt cum alia possit contrahere: poterit ergo etiã suasionibus efficere, ne aliquam ducat, quando iusta causa impediendi adest.

12 Secundò, quia malitiosè fieri dicitur, quòd iniuria fit dolo adhibito, cum malitia sit calumnia, vt in specie exponit gloss. final. in cap. vltimo, de clandest. desponsat. recepta ab scribentibus ibidem, & à Menoch. libr. 2. de arbitr. iudic. casu 321. Hippolyt. consil. 72. num. 73. & consil. 68. in prima parte, & à Socin. Iun. in l. filius familias. §. Diui. numer. 6. ff. de legat. 1. Sed dolus & malitia hæc non conuenit in hac specie in patre, quia iure suo vtitur, atque ita consequenter nemini iniuriam facit, dum consilio filio præbet, ne contrahat cũ minùs digna, quinimò filius peccat, dum hoc casu cõsilium patris reijcit, atque spernit, vt est prædictum, quam indignationem latè considerat Parisius consil. 29. nu. 17. cum multis sequentibus, lib. 3.

13 Tertiò, superiora comprobantur, quia licitum est etiam iure naturæ vnicuique propulsare iniuriam, vt in l. vt vim. cum materia. ff. de iust. & iur. Sed filium famil. ducere vxorem indignam patre inuito, vel inscio, est lædere ius paternæ potestatis, ac proinde ipsi patri iniuriam facere. l. vnica. C. de rapt. virgin. ex qua ita censet post Hostiens. in summa de clandest. matrim. num. 5. Palud. in 4. sent. quæst. 28. quæst. 2. artic. 1. ergo iustè pater poterit defendere ius suum patriæ potestatis, matrimonium huiusmodi impediendo. Nam is malitiosè aliquid

14 facere * dicitur, quod salua conscientia facere non potest, cum malitia sit peccatum, teste Apostolo ad Ephesios cap. 4. Et ad Corint. 1. cap. 5. at pater salua conscientia impedire potest, ne filius cum indigna contrahat, ergo malitiosè impedire non dicitur: minor probatur lege diuina. Genesis. cap. 25. vbi Abrahã iam

15 prouectæ ætatis factus, * seniorem seruum suum adiurat, ne de filiabus Chananeorum filio suo Isaac vxorem accipiat, sed ex terra & cognatione sua. Et Genesis 28. scriptum est Isaac itaque præcepisse

pisse filio suo Iacob, Noli accipere coniugem de genere Chananæorum, sed vade, & proficiscere in Mesopotamiā Syriæ, ad domum Bathuel patrem matris tuæ, accipe tibi in vxorem de filiabus Laban auunculi tui: quod latius prosequitur Menoch. dict. consil. 69. num. 34. & seq. Consequentia patet: igitur, &c.

16 Quartò, quia conditio illa, Si patri placuerit in contrahendis matrimonijs honesta, ac valida est, non verò turpis, vt in cap. super eo, & in cap. per tuas, de condit. apposit. & ibi communiter Doctores. l. 3. titul. 1. & l. 3. titul. 4. part. 4. & ibi Gregorius Lopez, Angel. de Clauf. in sua summa, verb. matrimonium, impedimento 3. num. 3. Syluester verb. matrimonium 3. num. 3. ergo voluntas patris repugnantis matrimonio contrahendo, non dicitur afferre iniustum impedimentum, quia si verum id esset, opus esset dicere matrimonium contractum, si patri placuerit, esse contractum sub turpi conditione, cum turpe sit, quod ex malitia fit, vt est prædictum: antecedens est falsum, vt videmus: ergo & consequens.

17 Quintò, quia ex huiusmodi matrimonio filij cum indigna contrahentis, summa discordia inter patrem & filium, & inter consoceros induci posset, vt experientia docet: sed causa vitandæ discordiæ & dissidij, iusta & rationabilis est, vt in hac specie existimauit Abb. in capit. requisiuit, numer. 4. de sponsal. vbi exemplificat, & in his terminis Felin. consil. 26. numer. 21. ergo iustè licet patri impe-

18 dire hoc matrimonium. * Præmaximè, quia verè dissidium inter eos, qui se amore obcæcati ducunt, facilè exoritur, matrimoniaque infelicem ex eo exitum habent, sicut & quæ coactione fiunt: argumento dicti capit. requisiuit: amor enim excessiuus cogit amantes coniungi absque prouida in futurum cogitatione, cuius rei exempla sunt manifesta in

19 diuinis literis. * Amon enim Dauidis filius, cum Thamar deperisset, cubauit cum ea, & deinde exosam eam habuit odio magno nimis, ita vt maius esset odium, quo oderat eam, quàm amor, quo antea dilexerat, vt legitur 2. Regum, capitulo 13. probat latius Menochius dicto consilio 69. numero 44. & sequent. ergo cum forsan, imò verisimiliter à communiter accidentibus odium causabitur inter ipsum virum & vxorem, quia adolescens imprudentis facti pœnitens, tum præsertim quòd bonis paternis (excepta legitima) priuari posset à patre suo, imò etiam odio ipsius fratrem, vel sororem meliorabit in his regnis in 3. & 5. vt sibi legibus Regijs permissum est, vxorem etiam odio prosequi incipiet, atque ita inter eos perpe-

20 tua erit discordia, * quæ sane causa rationabilis est, vt recedatur ab sponsalibus, atque ita matrimonium impediatur, vt scribit Abb. vbi suprà. Quot autem, & quanta mala ex discordia proueniant copiosè, ac sanctè scribit beatus Antoninus Archiepiscopus Florentin. in 2. parte suæ Summæ, titul. 4. cap 8. Ac-

21 cedit, * quod Deus odio non habet illum, qui vxorem non ducit, cum tamen illum odio habeat, qui inter fratres discordiam seminat, vt legitur Prouerbiorum capit. 6. potest ergo meliùs omitti matrimonium, quàm discordiam inter patrem & filium excitare: præsertim cum adolescens, qui impeditur à patre ducere aliquam vxorem, non impediatur in bono matrimonij, quia alteram cum patris consilio, suæ conditioni parem ducere poterit, & illa quoque alteri æquali nubere: & hoc dicitur impedimentum non

22 perpetuum, * sed ad tempus; quod iure patri permittitur, vt in specie post alios notat Decius in l. nuptias, num. 10. ff. de regulis iur. & Menochius dicto consf. 69. num. 52. & 53.

23 Prætereà & respectu Ordinarij, quòd scrupulo careat, si hoc casu deneget licentiam contrahendi matrimoniū absque denuntiationibus præcedentibus, quinimò, vt intelligat meliùs facere, si eam deneget, quàm si concedat, facit: nam etsi matrimonium magnū sit Sacramentum, testāte Apostolo ad Ephes. c. 5. probat Couar. in 4. part. 2. cap. 1. §. vnico,

nu.2. attamen meliùs est Sacramentum hoc omittere, quàm discordiam inter patrem & filium excitare: nam scriptum est Matthæi cap. 5. Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade priùs reconciliare fratri tuo, & tunc veniens offer munus tuum: ergo sicut munus, quod diuino numini offertur, non se compatitur cum odio & discordia proximi, ita etiam nec matrimonium, ex quo maxima inter patrem & filium speratur iure discordia, contrahi debet, quousque reconcilientur, non igitur Ordinarius ægrè ferre debet, quòd matrimonium huiusmodi inter valdè dispares, impediri facilè posit, si tot denuntiationes præcesserint, & quòd mulier ipsa absque remedio manebit: quandoquidem iure optimo, & tuta conscientia absque malitia aliqua id impedire possit pater, vt suprà probauimus, & huic se sponte exponit periculo fœmina, quæ altiori nubere vult, inscio patre viri, aliud ergo quærat connubium suo statui condecens, quòd si honorem, & pudicitiam suam indiscretè profuderit, sibi imputet, cum præfatus pater iure suo contradicere valeat. Præterea Ordinarius dispensare in hoc non tenetur, nisi quando probabilis suspicio esset, quòd matrimonium malitiosè impediri posset, si tot præcesserint denuntiationes, vt in Concilio, deficiente ergo prædicto malitioso impedimento, & stante iusto, atque rationi, iurique consono, vt monitiones non remittantur, potest, & debet formam & solemnia Concilij in matrimonijs contrahendis integrè, & suo ordine seruare: si ergo hoc potest & tenetur, igitur si obseruet, nihil timeat: quinimò in hac specie si aliud faceret, dum matrimonio inter valdè impares fauere vellet, sibi forsan, suæque conscientiæ damnum atque detrimentum inferret, tamquam cooperator, atque executor peccati filij, nolentis deferre honori patris, atque obligationi, qua tenetur consilium eius exquirere in matrimonio contrahendo. Præsertim quòd ipse filius, si consilio habito cum patre, adhuc non obstante ipsius contradictione, eamdem ducere velit vxorem, pater hoc impedire de facto, vel iure non poterit, tuncque Ordinarius præcedentibus denuntiationibus, si aliud Canonicum non obsistat, poterit, & debet licentiam præstare matrimonium contrahendi, sicque facienti, quod in se est, Deus non denegauit suum auxilium: & in terminis superiora omnia, tum ex supradictis, tum etiam ex alijs fundamentis latissimè probat, & tenet Iacobus Menochius dicto consilio 69. numero 15. & sequent. vsque in finem. & in parentibus idem probat in terminis Fr. Antonius à Cordub. in suo tractatu *de casos de conciencia*, in secunda editione, quæstione 171. fol. 465. columna 7. adde nouissimè Didac. Perez in l. 1. titul. 15. libro 8. ordinament. fol. 284. colum. 2. de hoc agentem: & ita est tenendum, quamuis Albornoz libro 4. *del arte de los contratos*, tit. 1. del sancto Concilio Tridentino, in versic. el octauo capitulo, folio 153. latè probet contrarium, nempè parochum, vel Ordinarium, hoc casu non remittentem denuntiationes peccare mortaliter, & tamquàm impedientem matrimonium incurrere anathema, de qua in capitulo 9. de reformatione matrimonij, dicta sessione 24. & ad restitutionem parti læsæ teneri: sed in primis quantum ad parochum cum ad ipsum hoc nòn spectet, vt latè suprà resoluimus capitulo proximo, falsum dicit. Quoad Ordinarium data maxima inæqualitate contrahentium ibidem per supradicta, respectu autem anathematis fallitur manifestè, vt ex infra dicendis in fine huius capituli apparebit, & ita meritò nouissimè eum reprehendit Menochium, sequutus Ioannes Segura in suo directorio iudiciorum Ecclesiast. 2. part. c. 16. nu. 8. & sequent. dicens, quòd Albornoz in hoc ventos de Thesauris suis produxit, & veniens in altitudinem maris tempestas, demersit eũ: & ita nos cum sæpè, ac sæpiùs fuerimus requisiti,

vt præfatas denuntiationes ante matrimonij celebrationem remitteremus ob timorem prædictũ, quòd si præcessissent, matrimonium probabiliter malitiosè impediri posset, & si hoc probato eas remiserimus, semper tamen obseruare resolitus sum, an sit æqualitas inter contrahentes, vel parua distantia, tunc enim faciliter annuo, si verò esset magna inæqualitas (quod coram me numquam contigit) non concederem.

Hæc tamen quamuis ita se rectè habere videantur, non tamen carent difficultate, & primò, quia, vt in capit. præcedenti diximus, arbitrio Ordinarij relinquitur, quæ, & quando hæ denuntiationes fieri debeant, & an omninò remittendæ sint, vel non, vt constat ex dicto decreto Concilij Trident. sessione 24. cap. 1. de reformatione matrim. in versi. nisi Ordinarius ipse expedire iudicauerit, &c. & ibi, quod illius prudentiæ & iudicio sancta Synodus relinquit ius commune, etiam idem facit, quemadmodũ

24 * scribunt Hostiens. in Summa de clandest. desponsat. num. 2. & col. 4. & Petrus de Palude in 4. sentent. distinct. 28. quæstione 2. artic. 2. ergo rectè poterit Ordinarius in prædicta specie iudicare, quòd malitiosè & de facto impediri posset hoc matrimonium à patre, idque est maximè verisimile ob magnam inæqualitatem contrahentium, ob quam parentes maximè solent indignari, & filios ex-

25 hæredes * facere, vel illis omnia bona auferre, excepta legitima, vt passim legimus apud Doctores in l. nuptias. ff. de regul. iur. & Felin. in consilio 26. numero 29. Calcaneus consil. 13. numer. 8. Parisius consil. 29. numer. 3. & 46. libro 3. & alibi sæpissimè. Hæc tamen prima difficultas diluitur ex supradictis, cum patri liceat hoc casu ius suum defendere, ac iure possit suasionibus & cohortationibus filium ab huiusmodi proposito dimouere, ac proinde non dicitur malitiosè id facere, & quamuis arbitrio Ordinarij sit remissum, quando debeat denuntiationes remittere, vel non, hoc tamen debet esse cum causa, vt in cap. præcedenti latè ostendimus, præcipuè illa, quæ à Concilio exprimitur, in versicul. quòd si probabilis suspicio, &c. Hic autem nulla est in rei veritate, quinimò aduersus mentem Concilio fieret, si remitterentur, cùm, vt est prædictum Concilium ob hanc rationem, vt patri innotesceret, voluit denuntiationes fieri debere, ergo Ordinarius concedendo prædictam licentiam absque admonitionibus, fortè excederet fines suæ potestatis, ita respondet Menoch. dict. consil. 69. num. 62. & sequent.

26 Secunda difficultas proponitur ex doctrina Paludani in 4. sentent. distinct. 28. quæstione 2. artic. 3. dicentis Episcopum ex rationabili causa posse dispensare, ne hæ denuntiationes fiant, nempè quando est timor, ne oppositum, vel peius eis sequatur propter inæqualitatem eorum, qui volunt se habere, aliter fornicabuntur, & parentes si scirent, vel inferiorem interficerent, vel potiùs falsos testes supponerent, & sic malè impedirent: si autem scirent ex toto celebratum, ex tunc quia non est remedium, parentes sustinebunt: quæ sanè doctrina maximè obesse videtur supradictis. Nihilominùs tamen responderi potest, eam procedere, ac loqui, vt patet quando est timor, ac probabilis suspicio, quòd matrimonium, si tot præcederent denuntiationes malitiosè à parentibus impediretur de facto, ne oppositum, vel peius ex eis sequatur (vt inquit Paludanus) nempè quòd si parentes id scirent, inferiorem interficerent, vel falsos testes producerent, & sic malè impedirent de facto, quo casu malitiosum impedimentum cum sit & cum peccato, atque mors, aut aliud grauissimum scandalum sequi probabiliter timeatur, ob euitandum hoc maius malum, minus est permittẽdum, nempè vt isti contrahant sine denuntiationibus præcedentibus, quia parentes id scientes post contractum matrimonium, cum iam non sit remedium sustinebunt, & quamuis inde discordia, & cætera, quæ suprà considerauimus, oriri possint, non tamen est omninò cer-

tũm extritura, aut saltem tantum nocitura, quantum damnum sequi posset ob prædictas denuntiationes, si paretes rem scirent: & ideò meritò, vt hoc casu Ordinarius dispenset, atque licentiam præstet contrahendi matrimonium absque denuntiationibus præcedentibus, ad euitandum maius malum, & hoc est, quod vult, & tenet Paluda. vbi suprà. Hoc autem deficiente, sed stando in terminis priùs positis, licitum erit patri vti suo iu-
27 re, dum tamen iustam metam non * excedat, atque minis, dolo, vi, falsitate, vel calumnijs non vtatur, aliàs secus: quare prudenter se habere debet hac in re pater, ne dum honori consulere vult, animæ suæ detrimentum patiatur. Ordinarius igitur quando pater iustè impedire
28 potest, non debet * remittere prædictas denuntiationes. Si verò timeatur maius, aut peius damnum ex ipsis denuntiationibus, si præcesserint, tunc iuxta doctrinam Palud. satius erit eas remittere, & ita intelligenda est hæc materia.

29 Quod si non esset inæqualitas inter contrahẽtes, vel siqua adesset, esset quidem parua omnibus pensatis, vel à fortiori, quando filius, vel filia meliori nubere vellet, tunc etsi pater conqueri possit, quòd filius sine consensu eius id faciat, attamen impedire matrimonium iustè non poterit. Ordinariusque si timeatur probabiliter huiusmodi impedimentum, remittere iustè poterit prædictas denuntiationes: sed & alij casus malitiosi impedimenti videri poterunt in proposito per Ioann. Segor. vbi suprà, dicta 2. par. cap. 16. numer. 10. & sequent. quarum præcipua est, quando filij sub po-
30 testate nouercali positi sunt, † quia inde malitia præsumi potest maximè, si ex hæreditate materna facti sunt diuites, quia te ob matrimonium contrahendum, parentes bonorum fructus amittant, quælibet objicient malitiosa impedimenta: tandem resoluit numer. 17. causæ cogni-
31 tionem * saltem summariam fieri oportere, vt in his dispensetur, nec ex aliqua latenti causa, iudici tantùm cognita id licere, de quo suprà est dictum.

32 Tertia & vltima difficultas aduersus supradicta est, ex decreto de reformat. matrim. cap. 9. ad fin. eiusdem session 24. sacri Concilij Tridentini, in versic. illo, qui est huiusmodi. Quare cum maximè nefarium sit matrimonij libertatem violare, & ab eis iniurias nasci, à quibus iura expectantur, præcipit sancta Synodus omnibus cuiuscumq; gradus, dignitatis, & conditionis existant sub anathematis pœna, quam ipso facto incurrant, ne quouis modo directè, vel indirectè subditos suos, vel quoscumque alios cogant, quominùs libere matrimonium cõtrahant: ex his namque verbis videtur parentibus interdictum, sub præd. pœna (quæ propter inobedientiam apertè præsupponit peccatũ mortale) ne filijs matrimonij contrahendi, cum quibus voluerint fœminis, libertatem quoquo modo impediant: quem text. sacri Concilij multis verbis contendit, & affirmat esse extendendum ad parentes, & alios impedientes matrimonium, Albornoz lib. 4. *del arte de los contratos*, tit. 1. del santo Cõcilio Trident. fol. 157. in versic. el capitulo 8. nihilominùs tamen, sua hac de re opinio falsa est, & absque solido fundamento & ratione, quinimò contra verba expressa principij, & præfationis, dict. capit. 9. quia loquitur in dominis temporalibus & magistratibus, qui viros & mulieres sub eorum iurisdictione degentes maximè diuites, vel spem magnæ hæreditatis habentes minis & pœnis adigunt, cum his matrimonium inuitos contrahere, quos ipsi domini, vel magistratus, illis præscripserint, vnde decisio illius capitul. intelligi debet iuxta sui præfationem & principium, atque ad id referenda iuxta l. final. cum simil. ff. de hæredibus institut. idque constat expressè ex versiculo sequenti prius relato ex dictione illa, quare, &c. quæ causalis est præcedentium, vnde pœna præfata, siue prohibitio extendi non debet ad alias personas, quàm ibi enumeratas iuxta l. interpretationẽ. ff. de pœnis, & cap. pœnæ, de pœnitentia, dist. 2. & l. quod vero. ff. de legib. capit. statutum, de

de elect. libro 6. & ita remanet sublata præcedens tertia difficultas, atque materia hæc satis explicata.

SVMMARIVM.

1 Verba hæc, non ducam vxorem nisi te, & similia quid operentur? & num. seq.

2 Dictio, nisi, præcedentem negationem sequuta affirmat, quod ponit, sequuta verò affirmatiuam negat.

3 In matrimonijs contrahendis in dubio, quẽ valorem habere debeant verba prolata, communis sensus attendendus est.

4 Communis sensus verborum præualet propriæ dictionis significationi.

5 Sermones prolati, vulgari lingua iuxta cõmunem vsum loquendi interpretandi sunt, sed prolati in literali sermone, secundum artem literarum, vel grossum modum loquendi.

6 Loquentium qualitas & conditio in proposito, etiam attendenda est.

7 Communis sensus verborum, de quibus in nu. 1. videtur esse, vt inducant matrimonium de præsenti, alij existimant, vt sponsalia de futuro inducãt, alij distinguunt, vt in nu. 12. tertia opinio tenenda, nu. 13. ponitur, & num. 18.

8 Verba consensum de præsenti exprimentia esse debent ad inducendum matrimoniũ de præsenti, nec verba ad hoc sunt necessaria, sed satis est consensum de præsenti induci per signa, non solum in muto, sed etiã in valentibus loqui, vt in num. 9.

10 Quando oratio præcedẽs inducit solã potentiã, dictio, nisi, subsequuta solùm negat potentiã, si verò oratio præcedens actũ induxerat, dictio, nisi, actum quoq; negat.

11 Matrimonium de præsenti hodie attento sacro Concilio Tridentino nullum cõtrahi potest, nisi coram parocho, vel alio sacerdote de ipsius, vel Ordinarij licentia, & duobus, vel tribus testibus.

14 Promittens non alij, quã Titio fundũ se venditurum, nõ tenetur absolutè illi eum vẽdere, sed tũc demũ cum alij vẽditurus sit.

15 Idem est dicere, non vendam domum hanc, nisi tibi, vel alij quàm tibi.

16 Oratio negatiua iuxta Dialecticas traditiones, nihil asserit, neq; ponit ex se ipsa, nisi aliud extrinsecus affirmatiuè addatur, exempla hic, & num. 17.

19 Matrimonium iure communi contrahitur his verbis, contraho matrimonium, & non cum alia, nisi tecum.

20 Sponsalia de futuro sunt, si promittens dixerit, ducam vxorem, & nõ aliam nisi te, vel promitto contrahere matrimonium, & non cum alia, nisi tecum.

21 Verba hæc promitto, quòd nõ habebo aliam mulierem in vxorẽ nisi te, non indicant matrimonium de præsenti.

22 Si puella iuueni se interpellanti respõdeat, nolo vt me cognoscas nisi honestè, atq; ita se facturũ iuuenis receperat, vitiaueratq;, matrimonium contractum non videtur.

23 Verbum, volo, adiunctum infinitiuo designãti initium actus, eiusque suspensionem in his, quæ à sola voluntate disponẽtis pendent, erit contractus sponsaliorum, nempè, volo contrahere tecum matrimoniũ: erit tamen matrimonium, si dicta verba deliberatè ad interrogationẽ alterius prolata fuissent, vel quando præcessisset tractatus de matrimonio contrahendo, vt in num. 24.

25 Verba hæc, ego te volo accipere in meam, iudicantur sponsalia de futuro, si autem constat de intentione: ei est standum in foro conscientiæ.

26 Verbum, volo, adiunctum verbo denotanti executionem actus perfecti, & sic matrimonij exercitium, vt volo te habere in vxorem, vel tenere in vxorem, inducit matrimonium de præsenti, nisi præcederent sponsalia de futuro, vt hic.

27 Verba hæc, volo te in vxorem, si mulier similiter concedat, inducunt matrimonium de præsenti.

28 Verba hæc, volo te esse vxorem meam, quãdo inducant matrimonium de præsenti, & quando non?

29 Verba hæc, iuro, vel promitto, quod te habebo in vxorem, an inducãt matrimoniũ, vel sponsalia de futuro?

30 Verba quę propriè cõpetunt contrahẽdo matrimonio, si tẽpore futuro pronuntientur, inducunt tantùm sponsalia de futuro.

31 *Text.in c.ex parte, de sponsalib. iuncta sua glos.communiter approbata intellectus.*

32 *Text.in cap. si quis diuinis, in princ. 30. q. 5.intellectus & numeris sequent.*

33 *Leges Cæsarum in Decretorum libro relatæ, tunc censentur canonizatæ, cùm in ipsomet canone ab aliquo Pontifice edito incorporatæ, aut insertæ fuerint.*

34 *Ex traductione, an præsumatur matrimonium?*

35 *Verba hæc, Iuro, vel promitto, quod te habebo in vxorem, inducunt matrimonium de præsenti, subsequuta traductione ad domũ, ac simul tractatu præsenti matrimoniali, vel quoties cõmunis vsus loquẽdi, & intellectus prædictorum verborũ is esset, vt ex eisdem matrimonium de præsenti celebratum intelligeretur.*

36 *Verba hæc, promitto, quòd ducam te in vxorem, & tenebo te pro legitima coniuge, nõ inducunt matrimonium de præsenti, sed sponsalia de futuro.*

CAPVT XXI.

Verba illa, nõ habebo aliam vxorem, vel non ducam aliam, vel aliquam in vxorem nisi te, vel non erit mihi alia vxor nisi tu, quid inducant? & quid de alijs? de quibus in hoc capite.

1 FRequens in iudicijs, & vsu forensi, solet esse illa controuersia, an promissio hæc aliquando cum iuramento facta: non habebo aliam vxorem, vel non ducam aliam in vxorem nisi te, vel non erit alia vxor mea in vita mea, nisi tu, inducant matrimonium de præsenti: an verò sponsalia de futuro pura, vel conditionalia?

2 Et primò videtur per præd. verba matrimonium de præsenti contrahi: nam dictio, nisi, præcedentem negationem sequuta, affirmat, quod ponit, sequuta verò affirmatiuam, negat. l. si eum. §. qui iniuriarum. ff. si quis cautio. l. actione. C. de transactione, vbi Bartolus, & omnes notant. l. feriatis. C. de ferijs, & optimè Henricus in capit. de quarta, de præscriptio. sed in præsenti specie, dictio, nisi, sequitur negationem præcedentem, ergo affirmat, ac per consequens matrimonium de præsenti, prædictis verbis contractum esse videtur.

3 Secundò, quia in matrimonijs contrahendis in dubio, quem valorem habere debeant verba prolata, communis sensus attendendus, atque obseruandus est, vt in capit. ex literis, el 1. de sponsal. & ibi communiter Doctores, & comprobatur ex l. Labeo. ff. de supellect. legat. glos. notanda in l. librorum. §. quod tamen Cassius. ff. de legat. 3. quę asserit cõmunem sensum verborũ præualere 4 propriæ * dictionis significationi. Bartol. in l. talis, in princip. ff. de legat. 1. Roland. Valle alios allegans consil. 42. nu. 28. lib. 4. & plurimos referens Pelaez de maiorat. 1. part. quæst. 65. num. 10. & in initio 2. partis, nu. 27. & seq. Bernard. Diaz de Lugo in regula 796. & ibi additio. Mexia in l. Regia Toleti in 2. fundamento 1. partis, nu. 6. & seq. fol. 36. & inquit singulariter Bald. in l. lege duodecim, nu. 3. C. de legit. hæred. quòd sermones prolatos vulgari lingua iuxta communem vsum loquendi, debemus interpretari, 5 sed prolatos * in literali sermone debemus interpretari secundum artem literatum, vel secundum grossum modum loquendi literaliter, vt in dicto. §. quòd tamen Cassius, notat Anton. de Burgos in Rubric. de empt. & vendit. col. fin. Ias. in l. si Auiæ, col. final. C. de success. edict. 6 & hoc ipsum in coniugali * contractu notat Ioannes in Summa confessorum, libr. 4. titul. 2. quæst. 4. in quo etiam attendenda est loquentium qualitas & cõditio. c. solitæ, de maiorit. & obed. Abb. consil. 78. vol. 2. col. 2. Couarru. in 4. part. 2. cap. 4. §. 1. num. 2.

7 Sed prædictorum verborum hic videtur esse communis sensus, vt matrimonium de præsenti inducant secundũ Abb. in cap. ex parte, de sponsa. numer. 8. & Præposit. numer. 7. & alios, præcipuè inter rusticos prolatorum: ergo, &c. Præterea

tereà in dubio fieri debet interpretatio pro matrimonio, vt in capit. finali de re iudic. cap. videtur, & ibi notatur qui matrimon. accus. poss. & in terminis hanc partem probarunt Ioannes Andr. Cardin. Abb. Præposit. numer. 7. dicens communem in dicto cap. ex parte, de sponsa. & ibi additio Abb. num. 8. litera B. dicit communem, sequitur Alexand. consilio 152. numer. 4. volum. 5. Barbat. consil. 6. column. 4. volum. 1. Iacobus Leonisa inter consilia matrimonialia, consil. 52. numero 3. & sequent. volum. 1. vbi num. 9. per consequens resoluit non tenere matrimonium posteà contractum, etiam si carnali copula fuerit consummatum: eadem sequitur Syluest. verbo, matrimonium. 2. quæst. 10. Ias. num. 4. & Curt. Iun. nu. 5. in l. actione. C. de transact. vbi Dec. nu. 6. Purpurat. 49. hanc testatur esse cōmunem, communem etiam affirmat Præposit. in dict. cap. ex parte, num. 7. ex quibus idem profitetur Couarruuias vbi suprà, & D. Anton. Padilla in dict. l. actione, num. 12. & Villalobos in suis communibus opinion. litera M. num. 56. vbi addit. l. 15. tit. 1. part 4.

Hæc tamen communis sententia in primis iure communi non subsistit, quoniam ad inducendum matrimonium de
8 præsenti (cum sit grauissimū onus) * verba consensum de præsenti exprimentia esse debent, vt in capit. penult. de sponsal. cuius hæc est communis interpretatio, nempè cùm dicit vir fœminæ, accipio te in vxorem, fœmina verò è conuerso respondet, & ego te in virum accipio, vel placet, vt docet Magister sentent. in 4. distinct. 27. cap. 2. & ibi Theologi, præcipuè Sot. quæst. 1. artic. 2. conclus. 3. latè id
9 probans: non * tamen intelligendum est, verba esse præcipuè necessaria, quia quamuis vtilia sint, attamen ipsa nō sint præcisè necessaria, sed satis est consensum exprimi per signa, dummodo talia signa sint, vt necessariò exprimant consensum de præsenti, non solum in muto, sed etiam in valentibus loqui, siquidem substantia non mutatur ex accidentibus, ita tenent glos. Hostiens. Anton. Cardin. Abb. atque communiter Doctores in dicto capit. tuæ, de spons. ita intelligentes text. illum, testaturque communem Modernorum, ibidem Abb. num. 2. & plurimos referens idem sequutus Couar. in 4. 2. part cap. 4. in princ. num. 1. vbi plura ex hoc infert, & tenent communiter Theologi in 4. distinct. 27. vt t. statut Angel. verb. matrimonium. 2. nu. 4. vbi quòd præd. signa exteriora necessariò requiruntur, aliàs sine ipsis non contrahi matrimonium.

Hic autem, nec verba, nec signa consensum de præsenti exprimentia intercesserunt, sed potius futuri seu poris: Non habebo, &c. Igitur nullo modo potest dici contractum esse matrimonium de præsenti, & in terminis ita tenet Speculat. in tit. de sponsa. in princ. num. 3. loquens in illa promissione, iuro, vel promitto, quòd numquam habebo aliam vxorem nisi te.

Secundò, quia non obest primum fundamentum communis suprà adductum de dictione, nisi, nempè quòd sequuta negationem præcedentem affirmet: nā etsi id fateamur, adhuc non probatur intentum communis, quoniam etsi huiusmodi promittentes, se clarius promittant habere, vel accepturos in coniuges, non ex hoc censebitur contractum matrimonium de præsenti, vt infrà dice-
10 mus. * Præterea quia quando oratio precedens inducit solum potentiam dictio, nisi, subsequuta solum negat potentiam, si verò oratio præcedens actum induxerat dictio, hæc nisi actum quoque negat, vt docet Bartolus in dict. l. actione, sic interpretatus in l. Titia. §. finali ff. de manumis. testam. nempè, quòd vbi sublata sit tantùm hæredi facultas dandi libertatem illi seruo, & sic potentia, nempè, Onesiphorus ille liber esse non possit, nisi rationes diligenter excusserit: & ideò his verbis potiùs adempta libertas videtur quàm data: quam Bartolus & cæteri idem probasse videntur, & esse communem testatur Decius ibidem num. 5. optimè declarans idem Bart. in dict. § fin. & in dicta l. si cum. §. qui iniuriarum,

num.8. vbi eum recentiores sequuntur, & communem testatur Ioann. Orosc. ibidem numer.7. & Couarruuias vbi suprà numer.6.& 9. & præterea D.Padilla in dicta l. actione, numer.10.cum igitur aliquis promittit alteri se non habiturum aliam vxorem, vel non ducturum aliam in vxorem, vel quòd nõ erit altera vxor sua, nisi illa, verbis potiùs adimi, quàm præstari consensus de præsenti videtur.

Secundum etiam fundamentum cõmunis sententiæ non obest, nam etsi fateamur communem sensum verborum in matrimonijs contrahendis aduertendum fore, negamus tamen in præsenti specie eum esse actum coniugalem de præsenti, nec ita, etiam inter rusticos interpretatum esse, sed tantum quòd ipsa verba sonant, cuius interpretatio cum capi non possit à communi vsu loquendi, à proprietate & sensu verborum iure accipienda est, qualis est, quæ paulò post in tertia opinione exponetur.

11 Attento præterea sacrosancto Concilio Tridentino, sessione 24.capit.1.de reformat.matrimon. certissimum est, nullum posse contrahi matrimonium de præsenti, nisi præsente parocho, vel alio sacerdote de ipsius parochi, seu Ordinarij licentia, & duobus, vel tribus testibus, quo fit, vt si præd. verba, vel alia etiã de præsenti sine parocho, vel etiam coram ipso, sine testibus proferantur, non fiat matrimonium, quòd si coram parocho & testibus affirmentur, adhuc communis opinio præfata tenenda non erit, cum vera non sit, sed quod statim in tertia opinione dicemus.

12 Rursus alij existimant ex prædict. verbis ad minùs sponsalia de futuro induci, vt refert Didacus Couarruuias vbi suprà dicto num. 6. sed expressius Iacobus Leonissa dicto consil. 52. numer.2. dicens, hoc esse exploratissimi iuris, & quòd nec dubium minimum quid est, quia verba illa: Nullam accipiam in vxorem, nisi te, exponuntur, ergo accipiam te in vxorem, &c. Estque communis opinio Doctorum secundum Adrian. in 4. quæst.12.de matrimonio, quam ipse probauit, quando verba ita conciperentur, nõ contrahã cum aliqua muliere, quàm, vel nisi tecum, vel non contraham cum aliqua muliere, sed tecum, secus si ita dictum fuerit, non contraham cum aliqua muliere à te, vel quàm, vel nisi tecum, quia tunc nec sponsalia contracta censebuntur, vt ibi per eum: sed hanc differentiam irridet Soto in 4. sentent. distinct. 29. quæst.2. artic. 3. circa finem, & nihil ad nostram rem conducere affirmat Couarruuias vbi suprà, si communis verborum sensus accipiendus est, vt dixit. Quare Palud. in 4. distinct.27. quæst.1. articul.1. columņ. 3. in versic. sed si dixisset, tenet, quòd si quis dixerit, promitto tibi, quòd non ducam aliquam nisi te, non tenetur in foro conscientiæ, si dat, quòd non intendebat se præcisè obligari, quia creditur ei, nisi sit sibi conscius, quòd voluerit se obligare, si autem non recolit quid intendebat distinguendum est, sicut in fori exteriori, quia aut dixit, non ducam nisi te, & tunc veritas locutionis de virtute sermonis, vel saltem de vsu loquentium habet, ergo ducam te, ex quo agebatur de sponsalibus puris contrahendis, si autẽ dicat, non ducam aliam à te: nõ sequitur, ergo ducã te: idem videtur tenere D. à Soto vbi suprà existimans apposita dictione, nisi, consulendam esse in foro conscientiæ intentionem contrahentis qualem habuerit, in foro tamen contentioso aliundè esse explorandam, nempè, vt si tunc communis intelligentia verborum non liqueat iuxta dict. capit. ex literis, el 1. de sponsa. ex causis & appendicibus veritas indaganda sit, vt ait Hilarius in capit. intelligentia, de regul. iur. quod & sequitur Padilla vbi suprà, in finalib. verb. sed hoc quoad forum conscientiæ dictum mihi placet: quoad forum tamen exterius veritate indagata, ac sensu verborũ iuridicè accepto statuenda est sequens conclusio.

13 Nihilominùs in proposito tertia opinio, atque conclusio huiusmodi vera, ac tenenda est, vt qui promisit cum iuramento,

mento, vel absque eo, non se ducturum aliam in vxorem, vel quòd non habebit aliam vxorem, vel quod non erit sibi alia vxor, nisi Maria, vel alia fœmina, non censeatur ex hoc matrimonium contraxisse cum ipsa, nec sponsalia de futuro absolutè, sed sub conditione, si coniugalem vitam promittens elegerit, vt tunc cum illa, cui facta fuit huiuscemodi promissio cõtrahere debeat, poterit tamẽ si maluerit continere, atque in celibatu viuere, nec reus erit factæ promissionis, quandoquidem virtute ipsius illi præcisè matrimonialiter coniungere non tenetur. Hanc tertiam sententiam ad literã probauit Antonius de Butr. in dict. capit. ex parte. el. 1. titul. 10. de sponsal. & ibi Doct. voluit & Alciat. in dict. l. actione. numer. 16. & quòd non censeatur contractum matrimonium per præd. verba magis communiter tenetur secundum Gom. in princip. Institut. de actio. num. 10. versic. non obstat. & hanc tertiam opinionem in terminis in vtroque sequitur, & probat D. Couarruuias vbi suprà, num. 8. estque communis prout ex Gom. vbi suprà. refert Padilla dict. num. 12. in dict. l. actione. Gom. tamen vbi suprà. loquitur tantùm, vt prædiximus respectu matrimonij, vt illud non censeatur contractum per præd. verba, vt magis communiter tenetur, non tamen loquitur in sponsalibus, & ipsam sequitur contra Syluest. Pedraza in sua Summa in 6. præcepto diuino, nu. 19. versic. *pero vna duda ay*. fol. 67. col. 2. Specul. coniug. 1. part. artic. 17. q. vltim. fol. 118.

14 Cuius quidem sententiæ optimũ fundamentum est, ex. l. si sterilis. §. penul. versic. sed & si tibi. ff. de actio. empt. & in. l. qui fundũ. la. 2. ff. de contrahenda empt. vbi probatur, quòd si quis promisserit fundum se non venditurum alij, quàm sibi non ex eo esse obligatum cum absolutè fundum illi vendere, sed tunc demũ si illum alij vendiderit, hoc est, vt si illum vendere libuerit, illi vendere teneatur, quòd si alij de facto vendiderit, atque tradiderit, tenebitur priori restituere quanti eius interfuerit fundum sibi venditum fuisse, & ita ex illo text. videtur colligere glos. ordinaria in illo. §. qui iniuriarum in vers. idem Pomponius, quam ibi ita declarat Bart. num. 5. & 10. & cæteri sequuntur, estque communis traditio, vt plurimis in id citatis affirmat Padilla vbi suprà. num. 11. ergo ita etiam in proposito dicendum est: nec refert quòd Iurisconsultus in dict. §. penult. loquitur in dictione quam, nos verò de dictione nisi, quia, idem est dicere, non vendam
15 domum hanc, nisi tibi, * vel alij quàm tibi, vt adnotabit Lauren. Valla lib. elegant. 3. cap. 54. & probatur in. l. consulta diuinalia. C. de testamẽt. tradit Couarru. vbi suprà dict. nume. 8. probatur vlterius eadem sententia, quia iuxta Dialecticas
16 traditiones, oratio negatiua * nihil asserit, nec ponit ex se ipsa, nisi aliquid extrinsecus affirmatiuè addatur, veluti si quis promittat non alienare domum extra famil. cum nihil ponat hæc oratio ex se ipsa non videtur promittere se omninò alienaturũ intra familiam: vel si Rex promittat non gerere bellum hoc anno, nisi contra Turcam, quia tunc dictio, nisi, resoluitur in conditionem, hoc pacto, si bellum gesturus est, hoc anno Rex illud promittit gerere contra Turcam, non verò promittit purè & absolutè illud gerere: & hac ratione constat decisio text. in dict. l. si sterilis. §. penult. in versic. supracitato. Si verò extrinsecè aliquid affirmatiuè adijciatur, vel ex-
17 pressim, * vel ex materia subiecta & natura rei, potest oratio negatiua aliquid asserere & ponere, veluti: homicidium hodie commissum est, & nullus nisi Petrus illud commisit, igitur Petrus illud commisit: vel promitto vendere domũ hanc non alij quàm tibi, ergo promitto vendere domum tibi, & sic de similibus. In proposito igitur ita dicendum est, vt promittens non habiturum, vel non accepturum aliam in vxorẽ, vel quòd alia non erit vxor eius, nisi Maria, cum hæc oratio omninò negatiua sit, nihilque extrinsecus affirmatiuè addatur expressim, nec ex natura rei superintelligatur; non ex eo promisisse videtur Mariam

ducere in vxorem, quia tunc dictio, nisi, resoluitur in conditionem hoc modo, vt si promittens, coniugalem vitam elegerit cum Maria, contrahet matrimonium, seu illam habebit in vxorem, non tamen promittit se absolutè cõiugalem statum electurum, erit itaque promissio sponsaliorum conditionalis, vt prædiximus, ex quibus satis nostra hæc tertia
18 sententia probata manet: * limitari tamen poterit secundum Specul. vbi suprà, nisi ante huiusmodi verborũ prolationem inter eos de contrahendo matrimonio agebatur, & posteà ea protulerunt intendentes matrimonium contrahere, de quo constat, ignorantes fortè aptiora verba proferre, sequitur Gregorius Lopez in l. 2. tit. 1. part. 4. in gloss. magna ad fin.

19 Ex superioribus infertur matrimonium (cæteris solemnijs concurrentibus) contrahi iure communi, his verbis: Contraho matrimonium, & non cum alia, nisi tecum. Secundò esse sponsalia de futuro, si promittens dixerit, ducam vxorem, & non aliam nisi te, vel promitto
20 contrahere * matrimonium, & nõ cum alia nisi tecum, vt fatentur Adrianus, & Couarruuias *vbi suprà*, his enim duobus casibus aliquid extrinsecus affirmatiuè adijcitur, atque præponitur orationi negatiuæ, & ideò inducitur dispositio iuxta tempus verbi: secundo ex supradictis fit, vt dubitari possit ex opinione Abba. in dicto cap. ex parte. num. 8. de sponsa. dicentis, quòd si quis dixerit, mulieri promitto, quòd non habebo aliam mulierem in vxorem, nisi te, per hoc videtur matrimonium de præsenti esse contractum, quia & si præcedat extrinsecus aliquid affirmatiuè, hoc est, promitto: adiungitur tamen posteà verbo futuri temporis habebo, & ideò contra Abba. vbi suprà tenent recentiores, & cum eis Alciat. in dicta l. actione. num. 16. & Angel. in Summa. verb. matrimonium. 2. nume. 12. vbi opinionem illam Abbatis credit verã, si verba sint prolata de præsenti, nempè, nolo habere aliam vxorem nisi te, quod etiam constat ex Abba. vbi suprà, sed verius hoc casu, etiam contra Abba. tenet Alciat. vbi suprà, quia adhùc sunt verba futuri temporis.

22 Vltimò, ex superioribus falsitatis vitio conuincitur opinio Barbatij consil. 6. volum. 1. tenentis, quòd si puella iuueni se interpellanti respondeat, nolo vt me cognoscas nisi honestè, atque ita se facturum iuuenis receperat, vitiaueratque matrimonium contractum videri, cum honestè eo modo attingi mulier citra matrimonium nequeat: nam, vt est suprà probatum absque consensu de præsenti expresso verbis, vel signis æquipollentibus matrimonium contrahi non potest, nec verisimile est, his verbis, tam consensisse, quàm puellæ simplicitati illusisse, & ità meritò contra Barbat. in hoc tenuerunt Calderin. & Præposit. in dicto cap. ex parte. Picus in l. 2. C. de secund. nupt. & cum eis Alciat. in dicta l. actione. num. 16. C. de transactionibus, quod hodie indubium est, attento sacrosancto Cõcil. Trident. iuxta quod matrimonium de præsenti aliter contrahi non potest, quàm coram parocho & testibus, &c. vt in eo cauetur.

23 Dubium autem insurgit, an verba hęc volo contrahere tecum matrimonium, significent præsentem coniugalem consensum: in quo, vt breuiter agamus, resoluo. Primò, quòd cum hoc casu verbum, volo, adiungatur infinitiuo designanti initium actus eiusque suspensionem, in his, quæ à sola voluntate loquentis pendent, erit contractus sponsaliorũ. Ita Ioannes Andr. & Abba. in dicto cap. ex literis. de sponsal. quorum opinio est communis secundum Boer. decisio. 6. numer. 3. loquentem in illis verbis: Volo te in vxorem accipere, estque magis cõmunis in dicto cap. ex literis. vt testatur Couarruuias vbi suprà, numer. 4. alios in idem citans aduersus Summas Ioannis & Astens. asserentiũ isto casu, nec sponsalia esse contracta, & contra Cardin. in dict. cap. ex literis. asserentem per prædicta verba, contractum esse verum ma-
24 trimonium, * cuius opinio intelligi, ac saluari posset, si dicta verba deliberatè, & ad

& ad interrogationem alterius prolata fuissent, vel quando præcessisset tractatus de matrimonio contrahendo secundum eumdem Cardin. in Clem. 1. quæst. 20. de consang. & affinit. vel si communis vsus loquendi hanc significationem matrimonij receperit, iuxta eumdẽ Cardin. in dict. capit. ex literis. quem sequutus ita interpretatur, ac docet Couarru. vbi suprà, dict. numer. 4. & Ignatius Salzedo in additio. ad Bernard. Diaz de Lugo, in reg. 775. qui supradictam magis communem opinionem refert, ac probat cum prædict. declarationibus: intellige tamẽ hoc verum, seruatis solemnijs necessarijs Concilij Tridentini suprà relati: idem propè esse in promissione ista, ego volo accipere in meam, vt primum si constat de intentione * ipsi
25 standum sit in foro conscientiæ, si verò de ipsa non constet, iudicentur sponsalia de futuro, non verò matrimonium, tenet Palud. in 4. distinct. 27. quæst. 2. artic. 4. conclus. 5. nisi præcesserint verba matrimonij de præsenti, quia tunc per dicta verba videtur, vel saltem præsumitur, ea proferens executionem manifestare secundum Adrian. vt refert & sequitur Specul. coniug. 1. part. artic. 17. 1. 2. & 3. conclusionibus, adde tu, quòd debent seruari, tunc solemnia Concilij Tridet. vt superiori casu prædiximus.

Si verò verbum, volo, adiungeretur
26 verbo denotanti executionem actus perfecti, & sic matrimonij exercitium, vt volo te habere in vxorem, vel tenere in vxorem, cum illi actus præmittant contractũ matrimonij, censebitur per præd. verba matrimonium de præsenti contractum, vt videntur conuenire in hoc Doctores, in dicto cap. ex literis, præcipuè Hostiens. Anton. & Abba. qui hoc expressè tenent Henricus & Abba. in dicto cap. ex parte. Ias. in l. serui electione. in princip. num. 50. ff. de legat. 1. sequitur Syluest. in Summa. verb. matrimonium. 2. quæst. 9. númer. 9. vbi in fine hoc limitat, nisi præcederent sponsalia de futuro, nempè dicendo, promitto quòd ducam te in vxorem, & tenebo te pro legitima coniuge, quia per verba præcedentia sequentia restringuntur in tempus matrimonij contracti, id est, quando matrimonium erit contractum, non igitur ex præd. verbis censebitur, tunc matrimonium de præsenti contractum, sed tantũ sponsalia de futuro.

Supradicta tamen recepta Doctorum sententia in dicto cap. ex literis, quã modo retulimus, nempè matrimonium de præsenti, censeri cõtractum per illa verba, volo te habere in vxorem, vel tenere in vxorem, mihi vera non videtur, tum ex his, quæ in quæstione sequenti dicentur, tum etiam, quia & si prædicti actus præmittant contractum matrimonij, id tamen significant non quidem in præsenti, sed in futurum, quare saltẽ ex verbis contractum de præsenti non videtur, nisi communis vsus loquendi id manifestè haberet, vel verba de matrimonio de præsenti habendo præcesserint, præmaximè si sequeretur statim traductio ad domum, quo magis præsens voluntas contrahentium manifestaretur, adhibitis prætereà solemnijs Concilij Tridentini, illud tamen est apud omnes in con-
27 fesso, * matrimonium contractum censeri de præsenti per hæc verba, volo te in vxorem, si mulier similiter concedat, quia tunc verbum, volo, adiungitur rei, non verò tempori futuro infinitiui, vt tradit Didacus Couarruuias dicto nu. 4. in fin idem per hæc verba, volo te esse
28 vxorem meam, quando illo * verbo explicatur velle eligentis, seu velle efficax, quod est, actu velle, vt cum Adrian. probat Specul. coniug. vbi suprà, in versic. sed est dubium. Secus si præd. verbo explicetur appetitus, seu desiderium quoddam, quod est velle inefficax, quia tunc non contrahitur matrimoniũ, nec sponsalia secundum eosdem, & in versic. sequenti agit, quid dicendum sit quandó hoc casu non constat de intentione proferentis præd. verba, quamuis Antonius Galeatus consil. 83. inter consilia matrimonialia. nume. 25. volum. 1. concludit simpliciter his verbis induci matrimonium, nisi præcesserint verba sponsalorum

rum de futuro, sed præcedens distinctio est verior & tenenda obseruanda solemnia Concilij Trident. quando matrimonium de præsenti inducitur, atque celebratur.

29 Superest modo pro cōplemēto huius capit. illa tantùm examinanda quæstio an matrimonium sit contractum illis verbis, Iuro vel promitto, quòd te habebo in vxorem? & esse matrimonium probare. Primò, videtur text. in capit. ex parte de spons. vbi probatur, quòd si vir & mulier sibi inuicem promittant se ab eo tempore pro coniugibus tenere ac fidem sibi inuicem seruare est verum matrimonium contractum de præsenti, & ibi cōmuniter Doct. & Specul. coniug. vbi suprà, in versic. adhùc est dubium, in 1. conclus. & gloss. 1. in d. c. ex parte. communiter ibi approbata per omnes secundum Abba. nu. 6. & cæteros tenet, quod per hæc verba, Iuro, quòd cætero habebo te pro legitima coniuge, & è conuerso efficitur, atque celebratur matrimonium, quia per verba futuri temporis contrahitur quandoq; matrimonium de præsenti, quando verba denotant executionem matrimonij, non autem principium actus, vt in verbis nostræ quæstionis contingit, nam qui vult, consequens tacitè videtur valle & antecedēs, vt in cap. prætereà. & in cap. prudētiam. de offic. deleg. ita notant ex dict. cap. ex parte. Abb. ibi, num. 3. quem refert & sequitur Ias. in. l. serui electione. in princ. versic. secundo principaliter confirmo. nu. 23. ff. de legat. 1. Secundò, eadem sententia manifestè probari videtur in cap. si quis diuinis. in princip. 30. quæst. 5. vbi inquit text. si quis diuinis tactis scripturis iurauerit mulieri, legitimam se eam vxorem habiturum: vel si in oratorio tale sacramentum dederit, sit illa legitima vxor: quamuis nulla dos, nulla scriptura alia interposita sit. & ibi glo. in verb. habiturum. per illum text. inquit, quòd per verba hæc futuri tēporis, Iuro, quòd habebo te pro legitima vxore, contrahitur matrimonium, quia hoc verbum habebo, respectū habet ad præsens tēpus, nam verba illa habiturum interpretantur, id est, habitam me retenturum, & ita profectò hanc sentētiam expressè probare videtur, text. ille, eamque nuncupatim tenet glos. præfata, ibidem Abb. & Deci. in cap. iurauit. colu. 1. de probat. idem Abba. in dict. cap. ex parte. nume. 7. hoc probās etiamsi non apponatur verbum ab hoc tempore vel de cætero, & Præposit. in dict. cap. ex parte. num. 6. testatur eam esse communem & magis sustentabilem, communem quoque profitetur Adrian. in. 4. sentent. quæstio. 13. de matrimo. sequitur. Syluest. in summa verbo, matrimonium. 2. quæst. 10. nume. 10. Angel. verb. matrimonium. 2. num. 12. & est frequentissima nostratum sententia secundum Couar. vbi suprà. num. 5. vltra quem eādem opin. sequitur Areti. consi. 142. & Alex. consi. 152. numer. 4. libr. 5. & summa Tabiena verbo, matrimonium. el. 2. quæst. 9. & Grego. Lop. dicens eam esse communem in. l. 2. tit. 1. part. 4. gloss. magna, & Villalobos in suis communis. opin. litera. M. nu. 58. Nihilominùs hæc sententia communis vera non videtur, tum primò quoniam in matrimonijs cōtrahendis verba consensum de præsenti exprimentia aut saltem signa, ex quibus is appareat, requiruntur, vt probatum est suprà: is autem in hac specie minimè interuenit nec sequitur necessariò, sed tantùm de futuro, nempè habebo te in vxorem, &c. ergo non est matrimonium de præsenti: cōprobatur tum & secundo, quia licet qui habet aliquam fœminam in vxorem actu, præmittit se, cum illa matrimonium contraxisse, non sic ille, qui præsenti tempore eam actu non habet, sed habere promittit in futurum, & quamuis sic promittens statim teneatur eam habere in vxorem, interim tamen, quòd eam cōsensu de præsenti expresso, verbis aut signis æquipollentibus non ducit, atque habet, matrimonium de præsenti non est celebratum.

30 Tertiò, quia verba, quæ competunt contrahere matrimonio, si tempore futuro pronuntientur inducunt tantùm sponsalia secundum Paluda. in. 4. dist. 27. quæst.

quæst.2. artic.4. conclusione 4. sequitur Adria. vbi suprà, versic. 1. quia, fol.412.

Quartò, quia verbum, habeo, iuxta propriam ipsius temporis significationem futurum demõstrat non verò tempus præsens, exponere autem habiturũ, id est, habitam me retenturum alienum prorsus videtur à vero sensu verborum: si enim liceret promissioni addere, vel minuere verba aliqua, vel eam in alterũ sensum quàm verba sonant exponere vnusquisque faciliter posset promittentem in suam voluntatem capere, quamuis contra suam intentionem, & ideò contra communem, vt in prædict. specie non fit matrimonium de præsenti solet adduci, Magister senten. in 4 distinct. 28. cap.2. vbi tamen de hoc non agit, sed de publicis proclamationibus, quæ ad matrimonium contrahendum præcedere debent, de quibus in cap. cum inhibitio. de clandest. desponsat. idem tamen Magister dist.27. cap.2. agens de mutuò consensu de præsenti requisito in matrimonijs affirmat, solum contrahentium mutuum consensum de præsenti connecti verbis aut nutibus expressis, alioqui nequit esse mutuus, & cap.5. inquit, matrimonium non contrahi per sponsaliorum consensum, quæ mutuam in futurum sponsionem designãt, etiamsi fides iureiurando fuerit stabilita: rectè igitur in supradictis sensit Magister huiusmodi promissionem, de qua est nostra præsens quæstio, matrimonium de præsenti minimè efficere, & eam tenet expressè Paludan. vbi suprà, in d.4. conclusione. Sed expressius contra præfatam cõmunem sententiam Magistrum sequutus in.4. dist.27. capit.4. tenet Adrian. in 4. quæst. 13. de matrimon. vbi latè eam probat dicens esse probabiliorem, & veriorem quinimo eam tenuerunt antiqui Canonistæ, Hugut. & Laur. quos refert Henric. in dict. cap. ex parte. atque idem insinuat. Angel. in authent. quib. mod. naturales effic. legit. §. fin. collat. 6. & benè ex professo probat Couarru. vbi suprà d. num. 5. & est communis Theologorum secundum Alphons. à Veracruce in Specul. coniug. vbi suprà, in. 2. conclus. vbi eam latè probat, & sequitur.

31 Et tenendo hanc secundam sententiam veriorem aduersus cõmunem Canonistarum, non obstat primum fundamentum prioris partis, nempè text. in d. cap. ex parte. cum sua gloss. communiter approbata, nam in text. illo verbum ab eo tempore adijcitur promissioni, nempè, quòd Andreas promisit cum iuramento Catherinę, quòd eam ab eo tẽpore pro coniuge teneret, & ei sicut vxori suæ fidem seruaret, ex quo consensus futurus ad præsens tempus deducitur, vnde text. ille ad hanc quæstionem minimè allegari potest quinimò per sola verba prædicta, nisi præcedant alia, nempè *Yo consiento en ti como en mi muger, &c.* non contrahi matrimoniũ videtur probare Regia l.2. in vers. *la segunda*, titul.1. part.4. Iuxta exemplum ab ea positum. Nihilominus tamen in materia seruanda potius est decisio text. in dict. cap. ex parte de sponsal. quàm d. l. Regia, præmaximè cum ea non id requirat, sed exẽplum fingat, ex eo igitur induci non debet correctio. dict. capit. ex parte. gloss. etiam eiusdem cap. communiter approbata eadem ratione, qua text. ille huic nostræ sententiæ nõ obest, quia in quæst. gloss. contrahentes adiecerunt verbum de cætero, quod idem significat, quòd ab hoc tẽpore: nec etiam obest ratio, quòd qui vult consequens videtur etiam velle & antecedẽs, nam respondeo, quòd qui vult quod sequitur, censetur etiam omninò velle id, quod præmittitur necessariò illo tempore, quo consequens executioni tradendum est: vnde quamuis sic promittẽs statim illam habere teneatur in vxorem, interim tamen, quòd cum ea de præsenti non contrahat, & sic eam non habet, matrimonium nõ est, vt pulchra ratione comprobat Adrian. vbi suprà. Præterea licet verba de futuro denotent executionem matrimonij, non autem principium actus: nihilominus tamen matrimonium cõtractum re vera non est, sed executio tantùm ipsius promittitur: quousque ergo ipsum non exequitur

quitur per verba præsentis tẽporis cum aliter ipsum non contrahatur, aut æquipollentibus signis, vt sæpè diximus non erit matrimonium.

32 Ad secundum, hoc est, ad text. in d. c. si quis diuinis. in prin. qui magis vrget in proposito. nam expresse ibidem communis Canonistarum probata videtur, respondeo illum esse ex nouellis constitutionibus Iustiniani Imperat. nempè in authen. quib. mod. nat. effic. legit. §. quoniam autem collat. 6. vt constat ex ipsius. cap. super inscriptione. & ibi gloss. quem Gratia. incorporauit in decreto, vt inquit Abb. in d. c. ex parte. nu. 6. Quare cũ hæc non sit Pontificia neque conciliaris decisio, nec dictum alicuius sancti, nec constet de authoritate legitima, qua fretus Gratian. illum text. decreto inseruerit, sed solùm illa constitutio fuit à Gratian. ad suæ assertionis confirmationem relata, atque inter Canones inserta non tamen ab aliquo Pontifice canonizata, videtur de illius viribus dubitari meritò posse, vt scribit ex aliorum sentẽtia Ripa in cap. 2. nu. 80. de rescript. dicẽs tunc leges Cæsarum in decretorum libro relatas censeri canonizatus cum in * ipsomet Canone ab aliquo Pontifice edito incorporatæ, aut insertæ fuerit, idem
33 nouissimè post multos alios scribit Sebastianus Medices in comment. de legib. & statut. 1. part. quæst. 3. num. 19. & Menoch. de adipiscend. poss. remed. 4. num. 842. & seq. idem affirmans generaliter. Prætereà, etiam si standum esset illius. l. decisioni ibi, vltra prædicta verba traductio ad domum præcessit & tractatus vxoris subsequutus fuit, vt patet ex originali, quod est huiusmodi: Quoniam autẽ interpellationibus, quæ nobis fiunt semper omnium assiduè mulieres audiuimus ingemiscentes & dicentes, quia quidam earum concupiscentia detenti ducant eas in domibus suis sacra tangẽtes eloquia, aut in orationis domibus iurantes, habituros se eas legitimas vxores taliter eas habentes tempore multo, & fortæ suscipientis filios: deinde dum se satiauerint earum desiderio, aut extra filios, aut cum filijs eas proijcientes de suis domibus: iudicamus etiam hoc oportere sancire, vt si mulier ostendere potuerit modis legitimis, quia secundum hanc figuram vir eam acceperat domi, vt eam vxorem legitimam haberet & filiorum legitimorum matrem, nequaquam penitus licentiam esse ei hanc de domo præter ordinem legis repellere: sed habere eam legitimam & filios suos esse ei, &c. Constat igitur manifestissimè ex hac. l. ex præcedentibus, & subsequentibus promissionem ipsam iuratam de voluntate & consensu contrahentium re, & verbis expressæ matrimoniũ de præsenti celebrare intendentium: præcessit siquidem, vt dicebam traductio ad domũ eo animo atque intentione communi amborum facta, vt esset vxor legitima & præter ea in domo viri intercessit promissio iurata viri, quòd eam haberet legitimam vxorem, ac re ipsa subsequutus fuit huiusmodi habitus contractus promiscuus, sicque deductus fuit in executionem, vt constat ex princip. text. & iterum ex illis verbis, quia secundũ hanc figuram vir eam acceperit domi, vt eam vxorem legitimam haberet, & filiorum legitimorum matrem: ex quibus omnibus simul iunctis & ne viri alias fœminas illuderent rectè ibi constitutum fuit matrimonium induci: at verò in nostra specie tantũ fuit promissio iurata, quòd illam habebit in vxorem, in quibus terminis meritò, vt iure matrimonium non inducatur per supradicta, quinimo per locum ab speciali probatur præfata nostra sententia in dicta nouella constitutione, nam si ideò ibi illud quia præd. omnia simul cõcurrerunt, ipsis ergo deficientibus ex vi sola verborum matrimonium minimè videbitur celebratum de præsenti, sed tantùm sponsalia de futuro: ex * traductione enim præsumitur
34 matrimonium, vt ex Angel. de Vbaldis refert Veracruz vbi suprà in fin. præd. secundæ cõclusionis, & ante eos Adrianus vbi suprà, in versic. ex quibus. folio 423. colum. 2. quamuis in contrarium sit communis opinio secundum D. Couar. in

in.4.1.parte.cap.4.§.2.num 1. nisi in duobus casibus, de quibus per eum ibi, posset tamen receptissima opinio supradicta prior saluari, atque rectè procedere vbi vltra prædi. verba traductio ad domum
35 intercessisset * pro qua matrimonium ipsum indicaretur, ac simul tractatus præsens matrimonialis, vt ex prædictis constat, vel quoties communis vsus loquendi & intellectus prædictorum verborum, is esset, vt ex eisdem matrimonium de præsenti celebratum intelligeretur ex dict.cap.ex literis.el.1. de sponsa. iunctis his quæ supra in principio huius cap.in proposito adduximus, dummodo in supradictis casibus solemnia necessaria sacri Concil.Trident.obseruentur.

Vltimò, etsi præd.communis senten-
36 tia vera foret, locum non haberet, vbi sponsalia de futuro præcessissent dicta verba denotãtia executionẽ, hoc modo concepto contractu, promitto, quòd ducam te in vxorem & tenebo te pro legitima coniuge, tunc enim propter prædict.verba præcedentia, quæ sunt futuri temporis restringuntur sequentia in tempus matrimonij contracti, id est, cum matrimonium erit contractum, sicque hæc sponsalia de futuro iudicanda sunt, argumento text.in.l.fin.§.cui dulcia.ff.de vino, tritico, oleoque legat.& in cap.sedes.de rescript.& in Clement. non potest.de procurator.vbi probatur, quòd verba subiecta ex præcedentibus intelliguntur, ita in specie tenẽt Hostien. & Abb.in d.c.ex parte.nu.7.& ibi Præposit.num.6.Roman.singul.338. Alexand. consil.152.num.4.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium, vel sponsalia inter cõsanguineos, vel affines sub conditione, si Papa dispẽsauerit, an sint valida, ita vt Papa dispensante, locus non sit pœnitentiæ, necne? & numeris sequent.præcipuè, nu.15.vbi referuntur authores affirmatiuę sententiæ, & nu.16.negatiuæ, & nu.17. sententia authoris ponitur.*

2 *Matrimoniũ per verba de præsenti contractum sub aliqua conditione licita & honesta adueniẽte conditione, statim perficitur, & est verum matrimonium, absque nouo consensu secundum cõmunẽ opinionẽ Canonistarum, sed secundum veriorẽ & communem etiã Theologorum secus est, vt in nu.21 & sequentibus.*

3 *Impedimentum publicæ honestatis iustitiæ, nullum oritur ex sponsalibus conditionalibus ante conditionis euentum.*

4 *Contrahẽtes matrimoniũ per verba de præsenti, sub aliqua conditione licita & honesta, non possunt pendente conditione dictum consensum reuocare, sed tenentur conditionẽ expectare, si tamen interim aliud matrimonium contrahãt, tenebit.*

5 *Matrimonium cõtractum inter consanguineos, vel affines absq; conditione, si Papa dispensauerit, est illicitus, & contrahẽtes incidunt in pœnam excommunicationis.*

6 *Institutio filij spurij simpliciter facta, pro non scripta habetur, nisi fiat sub conditione si Princeps eum legitimauerit.*

7 *Venditio rei feudalis, vel emphyteoticæ simpliciter facta nulla est, secus si sub conditione, si dominus consenserit, vel Rex licẽtiam præstiterit, fiat.*

8 *Dispositio seu vocatio testatoris ad maioratum, vel aliud legatum Seij, si Titiã consanguineam suã vxorem ducat, non valet, nisi adijciatur ex dispensatione Summi Pontificis contrarium. nu.23.& 24.*

9 *Id quod à voluntate Principis pendet reputatur quasi impossibile, hoc tamẽ fallit in eo quod Princeps solet faciliter concedere, vt in numero.10.*

11 *Conditio contrahendi matrimonij inter cõsanguineos, vel affines in secundo gradu constitutos quãuis iudicanda sit impossibilis nedum de iure, sed etiam de facto, attamen subsistente iusta causa valida erit, & ideò non est reijcienda ex institutione, vt in numero.12.*

13 *Quoties conditio est præambula & necessaria ad validitatem actus, numquam reijcitur, etsi summè difficilis sit, sed eius euẽtus expectatur.*

14 *Conditio, si Papa dispensauerit etsi impossibilis quodammodo dici possit, eo quòd depen-*

dependeat à Principis voluntate, non tamē propriè & stricta interpretatione, sed large & impropriè, vt hic.

18 *Contractus sponsaliorū inter cōsanguineos, vel affines sub conditione, Si Papa dispensauerit, etsi sit validus, poterit tamē ante, vel post dispensationem impetratā quilibet ex contrahentibus pœnitere: tenebitur tamen huiusmodi pœnitens alteri conuentioni stare volēti refundere expensas ad dispensationem impetrandam factas, vt in num. 19.*

20 *Difficultas diluitur, quare si validæ sunt præd. sponsalia conditionalia, licita est pœnitentia.*

22 *Capit. super eo. de condi. apposit. inducitur, vt probet communem sententiam Theologorum aduersus Canonistas, de qua suprà num. 2. & 21.*

23 *Argumentū à contrario sensu in iure nō procedit, quoties sensus contrarius esset cōtra legem, vel Canonem, nec etiam quando ex eo sequeretur correctio iuris.*

25 *In matrimonio de præsenti de facto purè cōtracto inter cōsanguineos, vel affines infra quartū gradū absq; cōditione illa, Si Papa dispēsauerit, nō potest intelligi tacitè ea cōditio, ac proinde si simpliciter & purè contrahāt, incurrūt in pœnā excōmunicationis: secus in sponsalibus de futuro inter eosdē purè contractis, quia fortè potest tacitè intelligi præfata conditio.*

26 *Contrahētes de futuro sponsalia cōsanguinei, non incidūt in pœnā excomunicationis.*

CAPVT XXII.

De matrimonio, vel sponsalibus contractis inter consanguineos, vel affines sub conditione, Si Papa dispensauerit.

1 CONtrouersa satis non modò, verū etiam freques in vsu forensi quæstio est illa, an matrimonium, vel sponsalia contracta inter consanguineos, vel affines, aliosve canonice contrahere impeditos, sub conditione, Si Papa dispensauerit, demum Papa dispensante sint matrimonium, vel sponsalia de futuro absque alio nouo consensu, ita quòd virtute prioris contractus sponsaliorum alter alterum, etiam inuitum compellere posit, vt matrimonium inter eos celebretur per verba de præsenti in facie Ecclesiæ, necne?

2 Et in hac celeberrima quæstione pars affirmatiua verissima videtur ex sequentibus. Primò, quoniam matrimonium per verba de præsenti contractum sub aliqua alia conditione licita & honesta, adueniente ipsa conditione statim perficitur absque aliquo alio nouo consensu, ad exemplum cuiusuis alterius conuentionis conditionalis: ita tenet Abb. in cap. de illis. post Innoc. & alios ibidem, & in cap. super eo. & Henric. in cap. fin. de condit. apposit. Paludan. in 4. sentent. dist. 29. in fin. ibi, Et quod dicit Thom. argu. d. cap. de illis. sequitur dicens eam videri probabiliorē data perseuerantia in consensu conditionaliter præstito, qui, si de alio nō appareat, præsumitur perdurare. Greg. Lopez in l. 3. gloss. 1. in princ. tit. 4. part. 4. Estque hæc cōmunis & frequentissima opinio Canonistarum, vt fatentur omnes de re hac agentes, præcipuè Couar. & alij infrà statim citandi, & probari videtur in d. c. super eo. in fi. ibi, non habito, ergo adimpleta conditione, & sic iam habito alieno arbitrio erit * matrimonium, & prætereà in c. 1. §. fina. de sponsal. lib. 9. ibi, Cum ex sponsalibus conditionalibus ante conditionem extantem sicuti consensum non habentibus, & incertis nulla publicæ honestatis iustitia oriatur: ergo à contrario sensu impleta conditione, statim oritur impedimentum honestatis fundatum in solo consensu, ac per cōsequens sponsalia prædicta præcedentia purificantur.

3

4 Hæc tamen communis opinio Canonistarum limitatur, si ante conditionis euentū alter ex contrahentibus consensum reuocaret, tunc etenim conditionis euentus non efficeret coniugium, ac per consequens si cum alia cōtrahat, tenebit matrimonium, quamuis non posit licitè dictum

dictum consensum reuocare, sed teneatur conditionem expectare, iuxta glos. & Doct. in d. c. super eo, praecipuè Abb. & Praeposit. ibid. & D. Couarr. in 4. p. 2. c. 3. in princ. nu. 6. vbi quòd non refert ad reuocationis effectum, an altero ignorante, vel sciente fiat, per text. in capit. fin. de procurat. in 6. quamuis gloss. d. cap. super eo, videatur scientiam alterius exigere: dicit etiam communem cum Couarr. & Panorm. Villalobos in suis communibus opin. litera M. nu. 66.

5 Secundò eadem pars affirmatiua probatur, quoniam etsi huiusmodi contractus si purè celebraretur absque praefata conditione: Si Papa dispensauerit, foret illicitus, ac proinde contrahentes excommunicationem incurrerent ipso facto, vt in Clement. 1. de consang. & affinit. tamen si fiat sub conditione, quae contractum ad licitum tempus referat, licitus erit atque permissus, argum. l. in tempus, ff. de haered. institut. quare ita contrahentes non peccant, licet aliàs contrahendo sine praefata conditione peccarent, vt rectè docet Adrian. in 4. tractat. de matrimonio, quaest. 10. in versic. ad rationes ante, ibi: Ad secundum principale, fol. 413. col. 2.

6 * Sic etiam videmus, quod institutio filij spurij simpliciter facta pro non scripta habetur: si verò fiat sub ea conditione, si princeps eum legitimauerit, valida est, vt in d. l. in tempus, vbi glos. verb. cum capere, & ibi communiter scribentes hanc differentiam constituunt, iunctis his, quae D. Molina libr. 2. cap. 7. nu. 4. cum seq. de primogen. Hispa. latiùs adduxit.

7 Similiter etiam venditio rei feudalis, seu emphyteoticae, vel maioratus simpliciter facta, nulla est: si verò ea lege fiat, si dominus feudi seu emphyteosis consenserit, vel Princeps ad rem maioratus alienandam facultatē praestiterit, valida erit, nec poterunt sic contrahentes recedere, nisi prius consensus requisitus fuerit, vt ostendit idem Molina vbi suprà libro 4. cap. 3. num. 48.

8 Ex quibus probari videtur differentia, quam assignauit subtilissimus Emanuel Costa lib. 1. Select. capit. 8. numer. 14. in quaestione illa, an valida sit dispositio testatoris, vel maioratus fundatoris ad eum vocantem Seium, si Titiam consanguineam suam vxorem duceret, nam ipse distinguit, ac eam differentiam constituit, vt si quidem praedictus testator adiecerit, Ex dispensatione Romani Pontificis, valeat, sin minus, sed simpliciter conditionem contrahendi matrimonium cum consanguinea apposuerit, minimè: haec namque differentia ex supradictis colligi ac probari videtur, ac in proposito prodesse pro hac parte affirmatiua.

9 Tertiò, quia etsi id, quod à Principis voluntate pendet, reputatur quasi impossibile, vt in l. continuus. §. cum quis. ff. de verb. obligat. & ibi notat gloss. in verb. relictae fine, & communiter Doct. praecipuè Bartol. numer. 2. Paul. Castr. 3. Ias. 8. & 9. in idem est optimus text. in l. Africanus, aliàs incipit, apud Iulianum, 40. in ordine. § constat. ff. de legat. 1. & in l. inter stipulantem. §. sacram. cum simil. ff. de verb. oblig. hoc tamen fallit in

10 eo, quod Princeps * solet faciliter concedere, hoc namq; impossibile minimè reputatur: quod patet ex d. §. cōstat dum dicit: Cum distrahi non soleant: vbi hoc notare videntur Cuma. Paul. & Alexan. & Ias. num. 13. & sequent. vbi dicit communem: ad idem est optimus text. in l. intercidit. ff. de condit. & demonstrat. & l. quidam relegati. & ibi Socin. nu. 11. ff. de reb. dub. Aretin. in l. 1. versic. permittitur. ff. de aqua quotid. & aestiua. sequitur plures referens Couarr. vbi suprà in 4. part. 2. capit. 3. in princip. nu. 8. & communiter scribentes id notant, vt plures referens testatur Molina de Hispan. primogen. libr. 2. capit. 13. num. 8. sequitur Anto. Gom. in l. 9. Tauri, num. 18. in fine, vbi aliam limitationem ad praedict. regulam refert, & Iason alios referens in l. Gallus. §. nunc de lege Velleian. numero 25. ff. de liber. & posthum. At verò praefata conditio, Si Papa dispensauerit in tertio vel quarto gradu consanguinitatis, vel affinitatis, impossibilis à iure

non est, nec etiam de facto, cùm in prædictis gradibus cum causa iusta possit & soleat dispensari, vt communiter videmus quotidie dispensari, & prætereà cauetur in decreto Concilij Trident. infra statim citando: quod similiter est dicendum in alijs impedimentis Canonicis ad contrahendum matrimonium, in quibus Summus Pontifex & possit & soleat dispensare, vt in simplici voto castitatis, vel continentiæ & alijs. At verò in se-
11 cundo * consanguinitatis, vel affinitatis gradu, quamuis difficillima videatur, atque idcirco impossibilis, præcipuè attento sacrosancto Concil. Trident. Sess. 24. de reformat. matrim. capit. 5. ibi: In secundo gradu numquam dispensetur nisi inter magnos Principes, atque ob publicam causam, quare nedum de iure, sed etiam de facto impossibilem hanc conditionem iudicandam esse censuit D. Molina vbi suprà numer. 12. attamen cum ex eodem decreto sacri Concilij inter magnos Principes & ob publicam causam permissa sit dispensatio in prædict. secundo gradu, *idque etiam inter alios eisdem inferiores, etsi non facilè, facere soleant ex iustissimis causis Romani Pontifices moti, dicendum erit, huiusmodi conditionem inter hos consanguineos, vel affines in secundo gradu constitutos, subsistente iusta causa validam esse, cum hæc difficultas potius ad impossibilitatem facti quam iuris referenda sit, quia non valet hoc casu de potestate Romani Pontificis disputari, vel dubitari.

12 Quo fit, vt similiter præfata conditio contrahendi matrimonium cum consanguinea, vel affine in secundo gradu cum dispensatione Romani Pontificis, minimè ex institutione reijcienda sit, cum ipsa conditio ad actum validum efficiendum necessaria sit, atq; præambula, iuxta doctrinã Bald. in l. 1. C. de institut. & substit. sub cond. fact. vbi scribit, quòd quoties conditio est præambula, & necessaria ad validitatem actus, numquam
13 reijcitur, * etsi summè difficilis sit, sed eius euentus expectatur: quem sequitur Socin. in d. l. quidam relegatus. ff. de rebus dub. vbi Sadolet. col. 2. hanc regulam existimat esse verissimam, atque hoc verum esse profitetur Alexan. nu. 5. Ias. nu. 16. in dict. §. constat, idque probant ex dict. l. in tempus, vbi communiter scribentes id agunt, & in terminis institutionis probauit Costa in dicto capit. 8. num. 14. sequitur, & latè non solum iure communi probat, sed etiã attento præd. Concil. Tridẽ. decreto mutata sententia Molin. in adnotationib. ad finem sui operis positis, nu. 12. vbi idem etiam probat in maioratibus, vbi prædict. conditio apposita fuerit, vt minimè sit reijcienda, sed potius expectanda. Ergo ita in proposito nostro erit dicendum, vt prædict. conditio, Si Papa dispensauerit, si in contractu matrimonij, vel sponsaliorum à consanguineis vel affinibus, etiam in secundo gradu adiecta, valida sit & expectanda, ipsaque adimpleta, contractus verificetur.

14 Quartò & vltimò eadem sententia affirmatiua comprobari potest, quia huiusmodi conditio, etsi quòd à Principis pendeat voluntate, impossibilis quodam modo dici possit, non tamen propriè & ex stricta interpretatione, etiamsi non soleat concedere, sed largè & impropriè, quia si potest à Principe concedi, possibile est quod fiat: dicitur ergo impossibile facti, vel verius difficile, non verò iuris, & non eo modo, quo impossibile dicitur in cap. fin. de cond. apposit. nam ibi impossibilis conditio intelligi debet, quæ iure vel natura est impossibilis: cum ergo, de qua agimus, sit iure possibilis, etsi facti difficilis, reijcienda minimè erit à contractu, sed expectandus ipsius euentus, vt optimè explicat Couar. vbi suprà num. 8. quem sequitur Molin. dict. lib. 2. de Hispan. primogen. cap. 13. nu. 11. Prætereà conditio impossibilis de iure (qualis hæc aliquibus videri poterit) si ad futurum referatur, non reijcitur à matrimonio secundùm Adrian. in 4. q. 11. de matrimonio, in vers. secundo præmitto, ibi: Secus si referent, fol. 416. col. 2. quem refert & sequitur Couar. vbi suprà.

Et ita

15 Et ita in terminis hanc partem affirmatiuam, quòd in præfata specie, eueniente conditione, hoc est, Papa dispensante, non sit necessarius nouus consensus, sed quòd statim eueniente conditione prædicta, efficiatur matrimonium, quando verba de præsenti precesserunt, nempè, Contraho tecum, si Papa dispensauerit, tenent Anton. de Butri. Gasp. Calderin. & Præposit. in dict. capit. super eo. numer. 5. dicens, quòd videtur posse sustineri, quamuis in finalibus verbis relinquat cogitandum: sed eam sequitur idem Calderinus consil. 1. titul. de spons. Dec. simpliciter in l. ea quæ raro, numer. 14. ff. de regul. iur. In idem etiam inclinare videtur Ias. in d. §. constat, numero 11. & seq. & hæc opinio de consuetudine seruatur, secundum Nicolaum Boer. decisi. 264. numer. 27. & eam sequitur & probat data perseuerantia voluntatis Gregor. Lup. in d. l. 3. glos. 1. titul. 4. part. 4. & latè summa Angel. verb. matrimonium 3. numer. 4. vbi dicit hanc partem tenēdam; antequam alter ex huiusmodi contrahentibus transeat ad secūda vota (& vt ex ipso conijcio, ante implementum conditionis, nam postea iam remanet purificatum primum matrimonium, & ideò secundū non tenebit). Hanc eādem partem in sponsalibus sub prædict. conditione contractis, quod sint valida, & sic promittens in euētum conditionis teneatur ad minus promissionem adimplere, latè probat Adrian. vbi suprà dict. q. 10. de matrim. in versic. sed quantumlibet colorata, fol. 411. col. 2. & seq.

16 Rursus contraria pars omnino, id est, negatiua, imò quòd ex huiusmodi contractu de præsenti, vel de futuro conditionali, si Papa dispensauerit, nulla prorsus obligatio oriatur, nec ipse contractus teneat, sed sit necessarius nouus consensus ad contrahendum præter Papæ dispensationem, primò astruitur, quoniam contractus hic à principio fuit illicitus, ergo ex eo non potuit oriri aliqua obligatio, vt in l. cum lex. ff. de fideiussor. l. non dubium. C. de legibus. Quòd sit illicitus, patet, quia inter consanguineos, vel affines infra quartum gradum nō potest contrahi matrimonium, vt in capit. non debet, de consang. & affinitat. quinimo si de facto ipsi inter se contrahant, sunt excommunicati, vt in Clement. 1. de cōsang. & affinit. Consequentia iam patet & est probata: igitur, &c. Prætereà & secundò, hæc conditio: Si Papa dispensauerit, censetur, atque reputatur à iure impossibilis, cum dependeat à voluntate principis, vt in dicto. §. constat, & supra est probatum: ergo à matrimonio reijcitur, ac remanet purus contractus ipse, vt in capit. fin. de condit. apposit. sed talis contractus purus minimè valet, vt est prædictum: ergo etiamsi Papa dispensauerit, non erit matrimonium, nec sponsalia de futuro, argum. l. oratio. ff. de spōs. Vlterius & tertiò, quoniam etsi purè cōtraheretur inter huiusmodi impeditos, implicitè tamen intelligeretur ac inest conditio ipsa, Si Papa dispensauerit: taciti autem & expressi idem est iudicium, vt in l. cum quid. cum materia. ff. si cert. pet. ergo si contractus huiusmodi adiecta præd. conditione expressè valeret, ea etiā non adiecta valeret: hic non valet, id est, purus: ergo nec ille.

Quartò, quia communiter dispensationes ad matrimonia non datur, nec fiunt in radicem matrimonij, hoc est, vt ipso facto sit dispensatū, tunc enim censetur sublatū impedimētum tamquā si nō esset lex, quæ hoc prohiberet, sed fit commissio ad partes Ordinarijs locorū, vt si per diligentēm informationē, &c. dispensent, tunc enim matrimonium nō habet effectū tamquā à principio, sed tamquā ex nouo consensu, post dispensationē interponendo: ergo partes si tunc nollēt de nouo contrahere, vel consentire, erūnt liberi, & ita hanc partē prorsus negatiuā tuentur ac latè probant Innocent. Cardin. & Abb. nu. 8. in d. capit. super eo. Syluest. in summa, verb. matrimonium 3. quæst. 9. Henric. in c. fi. de condit. apposit. col. 2. Areti. consilio 142. col. 1. idem Aret. dicens hanc opin. communem in dict. §. constat. nu. 11. in versi. & ad materiam nostram l. quam l. interpretatur simul

cum l. cum seruus, eiusdem tituli, & eum referens communem testatur Villalob. in suis commun. opinio. litera M. num. 67. & additio. Dec. in l. ea quæ raro, nu. 4. ff. de reg. iur. & est cõmunis opinio Doctorũ in d. c. super eo, secundũ Adria. vbi suprà in 4. q. 10. de matrimon. versic. ad oppositum, fol. 411. col. 1. Communẽ etiam testatur plures in idem citans Loazes in tit. de matrim. in 12. dub. in princ. Eamdem sententiã communem esse testatur (etsi fateatur rẽ esse ancipitẽ & vtrinq; ambiguã) licetq; non necessariam, multo tamen probabiliorẽ existimat eã latè probans Dom. à Soto in 4. sent. dist. 29. q. 2. art. 1. in vers. quod autem maiorẽ offert ambiguitatem, resoluens, vt non modò ante dispensationem obtentã (de quo nulla est ambiguitas) verùm & post, vterque possit à pacto illo recedere: nec verò id tantum de cõsensu alterius, quia & id certissimum est, sed altero etiam inuito & reclamante: imò quamuis contractus ille iuratus sit, si hæc nostra communis sententia vera est, vt inquit ille, iuramentum non ligat, neque dispensatione indiget, quia super illicitam materiam latum est. Hanc etiam partẽ intrepidè tuetur ac defendit Victor. in sua Summa de spons. quæst. 260. vbi idem existimat, etiamsi iuratus esset contractus, quia iurando peccatur, quia est contra bonos mores. Eamdem sententiã optimè plures allegans & cõmun. profitens probat sine dubio Tellus Fernandez in l. 22. Tauri, nu. 18. Mihi autem minimo ex supracitatis scriptoribus * neutra
17 pars ex superioribus indistinctè placet, sed potius quædã media inter eas, nẽpè, vt præd. contractus, etiam per verba de præsenti celebratus, sub conditione tamen si Papa dispensauerit (quamuis iam post sacrum Concil. Triden. minimè hoc modo contrahatur, dico de præsenti) etiam Papa dispensante, eademque perseuerante communi voluntate, minimè quidem matrimonium de præsenti efficiatur ex fundamentis suprà pro secunda opinione adductis, quæ in hunc sensum rectè concludunt atq; astringunt: quod indubium hodie existimo, stante decreto de reform. matrim. sacri Concil. Trid. Sessio. 24. c. 1. vbi cauetur præcisè, coram parocho, vel alio sacerdote de ipsius Ordinarij, vel parochi licentia, & duobus, vel tribus testibus matrimoniũ esse contrahendum: aliter autem contrahentes inhabiles ad sic contrahendũ reddit sancta Synodus, & huiusmodi cõtractus irritos & nullos esse decernit, &c. Quòd si corã parocho & testibus huiusmodi matrimoniũ de præsenti cõtraheretur inter consanguineos, vel affines infra quartũ gradum sine dispensatione Summi Pontificis, sub conditione tamẽ, si ipse dispensauerit, adhuc nullus erit contractus, vt puta, quia inter impeditos canonicè celebretur: quinimò & contrahentes propter contemptum credo hoc casu incursuros excommunicationis sententiam, de qua in d. Clem. 1. de consag. & affinit. secus ac si per verba de futuro contraxissent, quo casu ipsam non incurrerent, vt Adrian. in 4. q. 10. rectè existimauit, vbi quòd non peccant sic contrahendo: ergo si non peccant nullam incurrunt excommunicationem, & parochus & testes seueriter puniendi essent, eo quòd matrimonio prohibito interfuerunt: valebit tamẽ nihilominus cõtractus huiusmodi, & licitus erit (præcipuè si in futurum tempus conferatur) vt sponsalia de futuro, non obstante, quòd si purè fieret sine conditione, si Papa dispensauerit, esset nullus, ex eoque nulla obligatio oriretur: nam ex quo adijcitur prælata conditio, atque contractus ad licitum tempus confertur, verius existimo valere, ex eoque obligationem oriri ad promissionem implendam, iuramento etiam non interueniente, sed præcipuè ipso addito, ex fundamentis suprà pro priori parte adductis, quæ quidem in hunc sensum sumpta satis concludunt, atque vrgent pro hac parte potius, quàm quæ pro secunda contraria adducta fuere, quibus ex prioribus satisfit.

Et ita meritò hãc partem & mediam sententiam latè tuetur, vt prædiximus, Adria. in 4. quæst. 10. de matrim. & doctissimus

ctiss. Couarr. vbi suprà in 4. 2. part. cap. 3. in princ. in finalib. verb. quem refert & probat Molina vbi suprà d. lib. 2. de primoge. Hispan. cap. 13. nu. 20. & hanc partem sequitur Alfonf. à Veracruce in appendice ad specul. coniug. ad illa, quæ dicta sunt de illo, qui sub conditione contrahit in 2. & 4. conclus. pag. 114. 116. & 118. & Ioann. Matienço al egans in rubric. titul. 1. lib. 5. nouæ collect. reg. nu. 65. Quinimo Domin. à Soto vbi suprà, in versic. hoc tamen, idem concedit, vt ex qua iã honestate oriatur inde obligatio sponsaliorum, quando matrimonium illud inter cognatos ob aliquem bonum finem expediens esset, & dum expensæ in expeditione dispensationis amplæ factæ fuissent, præsertim si sponsa se permiserit spe illa deflorari, tametsi non solùm talis concubitus peccatum sit graue, verùm & oscula, & tactus, qui aliàs inter sponsos de præsenti licerent, quia omnia feruntur super indebitam materiam: id quod in specie probauit Veracruz vbi suprà, conclus. 2. & 4. pagin. 118. etiamsi bonum illud ob quod fieret prædictus contractus, non esset vniuersale, sed particulare alicuius familiæ.

18 Obseruandum tamen est, quòd hac opinione etiam retenta, etsi licitus ac validus sit huiusmodi contractus sponsaliorum, nihilominus tamen ante & post dispensationem impetratam quilibet ex contrahentibus poterit ad libitum pœnitere, cum nouus consensus ad contrahendum sit necessarius post omnimodam expeditionem dispensationis, quo fit, vt si tunc nollent de nouo consentire, essent liberi (quamuis contrarium in hoc nominatim probent Anto. de Butr. Calderin. Præposit. & Adrian. vbi suprà, cæterique primæ partis suprà citatæ authores) quoniam prior ille consensus reuocabilis fuerit, quia præstitus fuit ab illegitimis, hoc est, impeditis contrahere, & quamuis validus, vt pote relatus ad tempus habile, nihilominus reuocari potest, vt expresse habet communis opinio suprà secundo loco relata, nu. 16. quam in hoc probamus, quamuis dum habet validum non esse huiusmodi contractum, ac proinde nullam ex eo oriri etiam in futurum obligationẽ, suprà iure improbauerimus, idque manifestè constat ex Soto & Tello Fernand. vbi suprà, idem expressè cum communi fatentibus, nempè licitam esse hoc casu pœnitentiam, tenet præterea Matienç. vbi suprà, dicens, quòd quilibet poterit pœnitere, etiam post obtentam dispensationem: & probatur vlterius, quia in cuiusque voluntate est, vti dicta dispensatione, vel non, vt vult Anchar. consil. 239. in fin. & Parisi. consil. 52. numer. 41. volumin. 4. quos refert & sequitur Tellus vbi suprà: tenebitur tamen pœnitens hac in specie alteri conuentioni stare volenti refundere expensas ad dispensationem impetrandã factas: argum. l. si pecuniam. ff. de condict. causa data, &c.

Quòd si replices, Quid proderit, obsecro, esse licitum validumque huiusmodi contractum, si tandem euanescit pœnitentia vnius ex contrahentibus? respondebo libenter, quoad effectum nihil interesse, an validus, vel nullus sit, quandoquidem potest vtraque pars pœnitere. Quòd si iterum instes, si validus est contractus hic, compelli debet contrahens ad fidem præstitam implendam dispensatione expedita, ac si impedimento sublato contraxissent, vt habet opinio Ant. de Butr. & sequacium: nam etsi Concil. Trident. sustulerit matrimonia clandestina, non tamen prohibuisse visum fuit sponsalia de futuro, vt latè probauimus in nostro tractat. de iuramento confirmat. 1. part. cap. 51. num. 1. & seq. quia hoc in casu cessant rationes, quibus motum fuit Concilium, vt matrimonia clandestina prohiberet, vt illic docuimus: ergo sicut contrahens de futuro hodie compellitur ad promissionem implẽdam, ita etiam in proposito compellendus videtur consanguineus vel affinis, qui, si Papa dispensauerit, promisit contrahere cum consanguinea vel affine, dispensatione ipsa concessa & habita, cum vt defendimus, validus hic sit contractus,

& licitus? respondeo sanè, differentiam esse inter sic promittentes habiles non impeditos, quos teneri adimplere promissum indubium est, & inter habiles & à iure impeditos ad consentiendum, qui etsi validè in futurum deficiente impedimento contrahere possint, reuocabiliter tamen obligentur propter iuris impedimentum, vt habet communis sententia: idem enim videmus in impuberibus maioribus septennio, qui siue per verba de præsenti matrimonium cõtrahant, quo casu ius interpretatur, inter eos sponsalia de futuro esse contracta, siue ipsi de futuro expressè contrahant, valent quidem sponsalia, vt in cap. 1. §. primo, de despons. impub. lib. 6. & nihilominus adueniente ætate potest factus pubes libere à præd. sponsalibus resilire, atque promissum non adimplere, vt suprà docuimus cap. 18. nu. 10. ergo ita in proposito idem dicẽdum videtur, vt consensu horum consanguineorum, vel affinium, de quibus agimus, etsi licitus validusque fuerit contrahendi in futurum si Papa dispensauerit, attamen Papa dispensante, poterit quilibet eorum altero initio pœnitere, vt est prædictum, quia consensus ab eisdem antea præstitus non fuit ita efficax, atque obligatorius, quia præstitus fuit tempore quo erant iure impediti, proinde nouus consensus, sublato impedimento, necessarius erit, sicut si præstitus fuisset ab omnino liberis & legitimis personis absque vllo impedimento ad contrahendum: quia licet de præsenti non contraxerint, sed de futuro, ac proinde postea nouus consensus ad matrimonium de præsenti celebrandum requiratur, ille tamen consensus prior de futuro consummatus ac sufficiens fuit, quia nullo defectu laborabat, sicut laborat in impeditis iuris dispositione, siue prohibitione, qui etsi in futurum consentire possint sub conditione illa, Si Papa dispensauerit, adhuc tamen ille consensus non est integer neque consummatus, donec Papa dispenset, & insuper de nouo ratificetur, & ideò meritò ipso Papa dispensante ante ratificationem erit reuocabilis ad nutum & libitum eius, qui illum præstitit. Quòd si hoc adhuc tibi non satisfecerit, quia ex quo promissio præfata sponsaliorum est valida, ergo & irreuocabilis: quia etsi consensus præstitus ab huiusmodi impeditis canonicè contrahere sit nullus, si purè præstetur; attamen sub præd. conditione, Si Papa dispensauerit, legitimus est, & validus, vt habet prior communis opinio Canonistarum: ergo irreuocabilis. Respondeo nihilominus licitam esse pœnitentiam, vt prædiximus secundum receptiorem sentẽtiam, quandoquidem negari non potest, quin minus soliditatis habeat contractus hic, quàm inter habiles ad contrahendum absque vlla dispensatione celebratus sub alia conditione licita, illum namque non vsque adeò expeditum est validum esse irreuocabiliter ob inhabilitatem personarum, cum super eo articulo sint opiniones diuersæ, ac rationes pro & contra militantes, & communis ac verior sit illa, vt pœnitentiæ locus sit, vt vidimus, & ideò tenenda in iudicando & consulẽdo: hic autem iure perspicuo validus & irreuocabilis est à principio, quia nullo morbo laborat, ac proinde verificata conditione adimplendus omnino est. Superest modo, vt respondeamus aliquibus rationibus supra adductis, tam pro priori, quàm pro secunda partibus, quibus non est satisfactũ, & huic nostræ & tenendæ sententiæ aliquid obesse videntur.

Et primò non obest primum fundamentum prioris partis, quod habet cum communi opinione Canonistarum, vt matrimonium per verba de præsenti cõtractum sub alia conditione licita & honesta, adueniente conditione, statim efficiatur matrimonium absque nouo consensu. Hæc namque recepta à iuris
21 Canonici interpretibus * sententia vera non est, sed prorsus falsa; & contraria Theologorum verissima & tenẽda, imò quòd hoc casu, adueniente conditione, non fit matrimonium de præsenti, sed sponsalia de futuro, & ideò nouus consensus

sensus de præsenti ad matrimonium requiritur, ex sequentibus fundamentis.

Primò, quia in hac specie à principio non est consensus ad matrimonium sufficiens, quia conditionalis est, nec aduentus conditionis sufficit: nam si antea dissentiat contrahens, euentus præfatus cōditionis non operatur contractum coniugalem, absque nouo consensu, vt ipsi Canonistæ fatētur: at si sufficiens esset à principio nihil obesset, an medio tempore consentiens dissentiret, si cōditio postmodum euenerit, vt patet in cæteris contractibus conditionaliter celebratis. Cum igitur dictus consensus ab initio sufficiens non sit, postea conditione eueniente nullus consensus intercedit, quia aduentus conditionis nō efficit nouum consensum: ergo si de nouo non adhibeatur, non datur sufficiens ad coniugium.

22 Secundò, contra prædictam communem sententiam Canonistarum, & pro communi Theologorum contraria adest text. expressus in dict. capit. super eo, de cond. apposit. vbi probat text. adueniente conditione cogendum esse matrimonium contrahere illum, qui conditionalem consnsum præstitit, nempè si pater consentiret: ergo nondum erat matrimonium contractum, eueniente etiam conditione. Pręterea constat ex illo text. consensum de præsenti sub conditione præstitum habere vim promissionis de futuro: non potest ergo transire in matrimonium, nisi consensus de præsenti de nouo interueniat: quamuis igitur spōsalia prædicta conditionalia ante conditionis euentum dici possint de futuro quoad hunc effectum, vt iure communi attento per copulam, vel quid æquipollens censeatur à conditione recessum (hodie verò neque quoad hoc, attento Concil. Trident. vt deduximus in dict. cap. 51. de iuram. confirmat. 1 par. nu. 12. & sequent. & suprà quoque cap. 18. num. 4. meminimus) non tamen quoad alia: ante siquidem conditionis euentum nec oritur publicæ honestitatis iustitiæ impedimentum, vt in cap. 1. §. fin de spons. lib. 6. nec est cogendus promissor contrahere, vt in dict. capit. super eo, quæ locum haberent si illa fuissent sponsalia pura de futuro vt constat: quibus fit, vt conditio de futuro, verbis etiam de præsenti adiecta, non faciet, dum adimpletur, matrimonium, sed sponsalia confirmabit: igitur si alter illorum ad aliud matrimonium transierit, illud erit validum: & ita meritò hanc opinionem probauit S.Thom. in 4. sentent. distin. 29. quæst. 3. versic. ad 3. & Ioan. Maior dist. 27. quæst. 4. colum. 2. & Adrian. in 4. sub tit. de matrim. in quæst. 2. vers. ad discernendum, fol. 397. vbi Paludanum reprehendit, qui tam infirma ratione suum magistrū deseruerit, & Theologis desertis ad Canonistas confugit: sed Magistrum sequitur, dicens esse communem sententiam Doctorum, Victor. in sua summa de spons. quæst. 260. in vers. sed quid, si personæ, &c. Eandem latissimè pluribus comprobat, atque tamquam indubiam tradit Dominic. à Soto in 4. distin. 29. quæst. 2. artic. 1. in 3. conclus. & Doctiss. Couarr. vbi suprà, num. 5. & cæteri Theologi communiter in 4. dist. 29. quæ hodie proculdubiò est seruanda secundum formam concilij Trident. vt testatur Didac. Perez in l. 1. tit. 1. lib. 5. ord. fol. 41.

Quæ communis Theologorum sententia & verissima maximè fauet, & nostram in præmissa specie, de qua agimus, quamuis sit differentia inter vtrumque casum respectu pœnitentię, in priori siquidem, nempè cum consanguinei, vel affines, alterive canonicè impediti contrahunt matrimonium sub conditione, Si Papa dispensauerit, etiamsi dispenset, possit quilibet eorum pœnitere, vt suprà probauimus: in secundo verò, nempè quando habiles ad contrahendum purè, sub conditione alia permissa contrahunt, tunc enim licèt adueniente conditione matrimonium de pręsenti minimè efficiatur sine nouo consensu, vt est prædictum iuxta communē & veriorem Theologorum sententiam, non tamen poterit alter reuocare prædictum consensum, cum sit legitimus, &

ſtatim obligatorius ſub præd. conditione, ſed aduentum conditionis expectare tenebitur, atque poſtea promiſſum adimplere, vt ſuprà quoque diximus.

Nec pro communi Canoniſtarum facti dict. cap. ſuper eo, in verbis ſuprà ponderatis à contrario ſenſu, ibi habito, &c. nec text. in dict. cap. 1. §. fin. de ſponſal. in 6. etiam à contrario ſenſu inductus, quoniam argumentum hoc in iure non procedit quoties ſenſus * contrarius eſſet cōtra legem, vel canonem ſecundum Ioan. Andr. in capit. publicato, in 3. colum. de elect. nec etiam quando ex eo ſequeretur correctio iuris, vt latè tradit Euerard. in ſua centur. legal. loco 4. in 1. & 2. limitatione, ſed in propoſito eſt text. expreſſus probans contrarium in dict. cap. ſuper eod. vt eſt prædictum: ergo argumentum à contrario ſenſu ex alijs verbis ipſius, vel etiam ex dict. capit. 1. in fin. de ſponſ. in 6. vel alijs iuribus non eſt ſumendum in contrarium.

23

Nec differentia, quam ſuprà retulimus ex Emanuele Coſta d. lib. 1. Select. cap. 8. numer. 14. quicquam facit in propoſito, quia in vtroque caſu nempè cum teſtator iuſſit, vt ſucceſſor maioratus à ſe fundati, vel hæres à ſe inſtitutus ita demum ſuccedat in maioratu, vel hæreditate ſi matrimonium contraxerit cum conſanguinea propria, vel affini non adiecta conditione, Si Papa diſpenſauerit, quo caſu non valere diſpenſationem affirmat Coſta vbi ſupra, ſiue ea expreſsè adiecta, quo caſu valet ſecundum ipſum, non agitur de matrimonio de præſenti inducendo nec de promiſsione, vel contractu ipſius, vel ſponſaliorum de futuro inter contrahere debentes, ſed tantùm de legato quodam, vel hæreditate relictis ſub ea conditione, vt matrimonium cum conſanguinea, vel affini contrahatur, quod diuerſum eſt à noſtra quæſtione: præterquam quòd & in illo caſu contrarium aduerſus Coſtam rectius probauerit D. Molina vbi ſuprà d. lib. 2. cap. 13. nu. 7. & in adnotatio. nu. 11. * Imò quòd nulla etiam mentione facta diſpenſationis ipſa conditio tacite inſit, vt petenda ſit prius diſpenſatio atque obtinenda ad hoc, vt diſpenſatio teſtatoris ſuſtineatur hoc caſu, ſicut quando id exprimitur ab eodem.

24

25 Quo fit, vt quamuis in matrimonio de præſenti de facto purè contracto inter conſanguineos, vel affines infra quartum gradum abſque conditione illa, Si Papa diſpenſauerit non poſsit ea intelligi tacitè, cum de facto contrahant abſque ea, ac proinde incurrant excommunicationem, de qua in dict. Clement. 1. de cōſanguin. & affinit. attamen in ſponſalibus de futuro inter eoſd. contractis abſque prædicta conditione, Si Papa diſpenſauerit forte ineſſe poterit atque appoſita cenſeri debebit præd. conditio, vt actus potius valeat quàm pereat, cum abſque ea ſit nullus: hinc eſt, vt ex ſponſalibus de futuro illa * excommunicatio minimè incurratur, cum ſit pœna appoſita conſanguineis, vel affinibus de præſenti contrahentibus, ergo extendi non debet ad alios caſus, & in terminis ita tenet glo. in dict. Clem. 1. verbo, contrahere, quam ibi ſequuntur Doct. & eſt communiter approbata ſecundum Ripam in titul. de peſte in rubric. de remedijs ad conſeruand. vbert. nu. 65. & Nauarr. in Manual. latino, cap. 22. nu. 43.

26

Vltimò, non obſtat tertium argum. adductum ſuprà pro cōmuni, nempè, quod ſi purè contraheretur inter huiuſmodi impeditos, implicitè tamen intelligeretur ac ineſſet conditio ipſa, Si papa diſpenſauerit, & nihilominus, ipſa non adiecta, contractus matrimonij non valet, &c. Nam reſpondeo in matrimonio de præſenti purè contracto inter impeditos nullo modo poſſe eam conditionem intelligi, cum de facto abſque diſpēſatione celebretur, ac proinde non valebit, at in ſponſalibus de futuro inter eoſdem contractis forſan intelligi deberet, vt actus meliori modo, quo poſſet ſuſtineretur, in hunc ſenſum vt impetrata diſpēſatione ſit validus reuocabiliter, ac ſi expreſſe adijceretur præfata conditio, non vero ex hoc in aliqua læditur, noſtra media ſententia, quam tuemur.

Cætera

Cætera fundamenta vtriusque patris, nempè affirmatiuæ & negatiuæ, nostræ nihil obsunt, imò prosunt, vt ex eisdem liquet, quapropter ipsa est tenenda, ac secundum eam vidi iudicari, nempè, vt impetrata dispensatione pænitentiæ locus esset, quod communis supradicta affirmat.

SVMMARIVM.

1 *IMpedimẽtum, quod propter affinitatẽ ex illicita copula contrahitur hodie per sanctũ Concilium Tridentinũ, ad primum & secundum gradum restrictum est, in vlterioribus verò gradibus, nec impedit, nec dirimit, vt Pius V. suo motu proprio declarauit, vt in num. 2.*

3 *Incestus punibilis propter affinitatem, an hodie committatur ex illicita copula, in tertio, & quarto gradibus?*

4 *Impedimẽtum contractũ ex illicita copula in tertio & quarto gradu affinitatis, ante confirmationẽ Concilij Tridentini est hodie dispensatũ Motu proprio Pij Quinti.*

5 *Coniux cõmittens sciẽter incestum, cum consanguinea vxoris suæ intra quartũ gradum, secundum ius antiquum duplici pœna punitur, primò, quia non potest petere debitum ab vxore sua: secundò, quòd ipsa mortua, nõ potest cum alia quacumque contrahere sine dipensatione.*

6 *Ob incestum cum affine cõmissum licitè denegatur coniugale debitũ si fortè petatur.*

7 *Cõmittens incestum, si sit iuuenis, non ex hoc ei licebit debitum coniugale exigere, vel vxore mortua, cum alia de nouo cõtrahere absque dispensatione, quamuis iuuẽtus iusta causa sit eam impetrandi.*

8 *Impedimẽtum si incestus occultus sit, an aliquod sit cum alia legitima contrahendi.*

9 *Coniux & si propter incestum à se commissum cum consanguinea vxoris suæ, non possit ab ea debitum exigere, poterit tamen eidem nonnumquam insinuare, se esse paratum ad illum vsum.*

10 *Episcopus potest dispẽsare cum incestuoso, vt contrahat cum illa muliere, quæ sibi ratione incestus affinis facta nõ est, & ita se habet consuetudo, vt in num. 12.*

11 *Episcopus potest contra Canonem Papa, aut Concilij, purè pœnalem dispensare, quando ei specialiter hoc non prohibetur.*

13 *Iuuenis incestuosus, qui est in ea ætate, qua de iure de eius continẽtia timeatur, poterit absque dispensatione, cũ legitima alia vxore contrahere, & ad ea debitum petere, quæ sibi per incestũm affinis effecta nõ est, & iuuenis in proposito dicitur, qui sexagesimũ ætatis suæ annũ nõ attigerit.*

14 *Quilibet incestuosus idẽ facere poterit, vbi non est consuetum petere dispensationem, vt hic, quamuis securius sit eam postulare ab Episcopo secretè per tertiam personam.*

15 *Episcopus an possit dispensare cum incestuoso ad exigẽdum debitum ab vxore sua, & num. 20. quid si incestus sit sceleratissimus, vt putà cõmissus cum sorore vxoris, aut cum socru: num. 16.*

17 *Episcopus an possit dispensare cum contrahente matrimonium contra votum simplex, ad exigendum debitum?*

18 *Episcopus licet regulariter nõ possit cõcedere statuta, aut dispẽsare contra Canones fallit tamen ex casu euidenti & necessaria.*

19 *Multa ex causa necessitatis fieri possunt, quæ aliàs non licerent.*

21 *Dispẽsatio non est vlla hodie necessaria incestuoso, cũ consanguinea vxoris suæ, vltra primum & secundum gradum, ad petendum debitum ab vxore sua.*

CAPVT XXIII.

De impedimento affinitatis ex illicita copula prouenientie, & quis dispenset ad petendum debitum.

1 SAncta Synodus Tridentina, iustis & grauissimis causis adducta, impedimentum quod propter affinitatem ex fornicatione contractum inducitur, & matrimonium posteà factum dirimit: ad eos tantùm, qui in primo & secundo gradu coniunguntur, restrinxit: in vlterioribus verò gradibus statuit

tuit, huiusmodi affinitatem matrimonium posteà contractum non dirimere, vt cauetur sessione 24. capit. 4. de reformatione matrimonij. Sed quia à pluribus Christi fidelibus fuit dubitatum, an licèt in vlterioribus gradibus huiusmodi matrimonium contractum, non dirimatur, adhuc tamen iuxta antiquos Canones contrahi prohiberetur, felicis re-
2 cordationis * Pius Quintus Pōtifex Maximus, sub bulla Romæ lata anno 1566. IIII. Calendas Decembris, omnem ambiguitatem tollere, & animarum tranquillitati, ac matrimonij libertati, quantum cū Deo posset, consulere volens, declarauit, & Apostolica authoritate decreuit, nullū hodie impedimentū remanere, quominùs in vlterioribus gradibus huiusmodi liberè & licitè matrimonium contrahi possit, & ita ab omnibus iudicari debere mandauit, atque statuit, vt ad literam in præfata bulla cauetur, quamuis non viso præd. motu proprio contrarium existimauerit Nauar. in manuali Latino, cap. 22. nu. 42. nempè peccare contrahentes sine dispensatione in tertio & quarto gradu affinitatis, ex illicita copula contractæ, quia Concilium vbi suprà non ait non impediri, sed non dirimi: & à veteri lege non discedimus, nisi quatenus per nouam exprimitur. l. præcipimus. C. de appellat. hoc tamē hodie non procedit, stante dict. bulla Pij V. vt posteà aduertit idem Nauarr. in additione marginaria ibidem posita.

3 Dubitari tamen vidi circa dict. Conciliarem constitutionem, atque bullam summi Pontificis, an in vlterioribus gradibus, præter primum & secundum, ex copula illicita incestus punibilis committeretur? Concilium enim solùm agit de tollēdo impedimēto affinitatis, quod anteà erat secundum Canones ex copula illicita, in prædictis tertio & quarto gradibus, ad hoc vt huiusmodi affinitas in illis matrimonium posteà contractū non dirimeret, quinimò nec impedit contrahendum, vt in prædicta bulla Pij V. Non verò loquitur quoad reliqua, nempè respectu incestus, pœnarūq; ipsius: quare cum hoc non mutetur, Incorrectum manere videtur, argument. l. sancimus. C de testament. & l. præcipimus. cum simil. C. de appellat. Nihilominùs cōtrarium verius existimamus, quoniam si affinitas in vlterioribus gradibus prædictis expresè sublata est à Concilio & summo Pontifice, vt ipsa non obstante, matrimonium possit contrahi liberè, virtualiter etiam tollitur incestus, cum hic stare, aut committi minimè possit absque illa: quod & secundò ad oculum ostendo. Iure antiquo etiam vltra quartum gradum consanguinitatis & affini-
13 tatis, vsque ad sextum erant prohibitæ nuptiæ, hodie verò prohibitio, iustis de causis quartum gradum non excedit, vt in capitul. non debet, ibi, Prohibemus quoque copulæ coniugalis quartum cōsanguinitatis & affinitatis gradum de cætero non excedat. de consang. & affinit. l. 4. titul. 1. part. 4. versic. la segunda. & l. 12. titul. 2. part. 4. nullus tamen audebit dicere, cum consanguineo, vel affine in quinto, aut vlteriori gradu committi per copulam illicitam incestum punibilem, quamuis peccatum mortale incurratur, quia cum sublata sit consanguinitas & affinitas per dict. cap. non debet vltra quartum gradum quoad matrimonia, consequitur manifestissimè, deficiente iam consanguinitate, vel affinitate in vlterioribus gradibus, nullo mo-
14 do incestum commiti posse in illis: itaque consanguinitas & affinitas, quæ impedit matrimonia contrahi, est quæ etiā per copulam illicitam inducit incestum: cum verò in tertio, & quarto gradibus, iam affinitas proueniens ex copula illicita sit sublata, vt videmus, non potest dici cōmitti incestum in prædictis vlterioribus gradibus: quod insinuauit strenuissimè F. Barthol. à Medina in sua instruct. *de confessores, en la declaracion del sexto mandamiento.* §. 18. in versi. la segūda. vt inquit Alfonsus à Veracruce in appendi. ad impedimenta affinit. circa fin. prædictos gradus ablatos à Cōcilio, sic se motos esse, vt perinde sit, ac si nō fuissent
* olim. † Et post hæc scripta præd. meam

opi-

opinionem longè probabiliorem esse, testatur Petrus de Ledesma num. 19. pagina 420. versi. circa eamdem, in addit. ad tertiam partem quæst. 55. artic. 3. *

4 Præterea impedimentum cōtractum ex illicita copula in prædictis vlterioribus gradibus, ante confirmationem Cōcilij Tridentini, est hodie dispensatum per eumdem Pium V. vt patet ex eius declaratione inter ipsius motus proprios posita, anno eodem 1566. facta.

5 Sed quid erit dicendū, si coniux scienter committat incestum cum consanguinea vxoris suæ intra quartum gradum secundum ius antiquum? Et profectò duplici pœna punitur quoad futurum. Primò, quia non potest petere debitum ab vxore sua, quam iam habet sub mortali peccato, quia per incestum viri sibi affinis facta est, quamuis illi innocenti exigenti reddere teneatur, vtpotè eidem nocere, aut ius suum auferre nō debeat crimen alterius. Secundò, quia ipsa vxore mortua, non potest cum alia quacumque contrahere absque dispensatione, de qua infrà: quòd si contrahat, tenet matrimonium, quamuis mortaliter peccat, vt in capit. 1. & in cap. veniens. & in cap. transmissæ, & in cap. discretionem. in capit. tuæ fraternitatis. & alibi, de eo qui cognouit consanguin. vxo. suæ. & in cap. qui dormierit. & in cap. concubuisti. in cap. si quis viduam. & in cap. si quis nouercam. 32. quæst. 7. estque verissimū, atque sine dubio, & apud omnes constitutissimum, idem tenentes è conuerso respectu alterius coniugis.

6 Quare ob incestum cum affini commissum licitè denegatur coniugale debitum, si fortè petatur, vt in dicto cap. 1. & in dict. cap. transmissæ. Quod procedit, etiam si is qui denegat sciens incestū ab altero commissum, iam semel eidem debitum coniugale reddiderit, secūdum Antonium de Butr. Cardin. & Abba. in dict. capit. transmissæ. post antiquiores ibidem. Quinimò etiamsi committens

7 incestum, sit iuuenis, * non ex hoc ei licebit debitum coniugale exigere, vel vxore mortua, cum alia de nouo contrahere absque dispensatione, quāuis iuuentus iusta causa sit eam impetrandi: gloss. communiter recepta in cap. 2. verbo, ex dispensatione. de eo qui cognouit consang. vxo. suæ. Syluest. verb. matrimonium 7. in vltimo impedimento. nu. 6. & verb. luxuria. versic. quintum. Regia. l. 13. tit. 2. part. 4. tradit Didacus Couar. in 4. de sponsal. 2. par. cap. 7. §. 2. num. 5. aduersus glossam in cap. in adolescentia. 33. quæst. 2. & ita est tenendum, quāuis Alfonsus à Veracruce in suo Specul. coniug. 3. part. artic. 17. circa fin. existimet, quòd si huiusmodi incestuosus petat debitum secluso contemptu absque dispensatione, non videtur peccatū mortale: sed vltra supradictos contrarium cum communi probauit Abulens. super Matth. 5. quæst. 200. & Alfonsus à Castro. de potesta. leg. pœnal. libro 2. cap. 5. in versic. verum Ioan. Andr. ibi. in cap. transmissæ, &c. & Viguerius relati à Veracruce vbi suprà.

8 Si autem incestus occultus sit, & de ipso non constet, nullum erit impedimentum cum alia legitimè contrahendi. Solet in hoc citari Abba. in capit. literis. de præsumptionibus, eamque sententiam cum ipso probauit Dominicus à Soto in 4. sentent. distinct. 37. quæst. vnica. artic. 1. in versic. circa hos autem omnes. & Antonius à Cordub. libro 1. quæstionar. quæst. 12. in versic. sed verū. Ego verò in primis aduerto, hoc impositum esse Abbati, non enim video, etsi totum eum ibi perlegerim, quòd hoc dixerit saltim præcipuè & apertè, sed verbis subobscuris: nam in num. 21. id solum, quo ad rem attinere videatur, præfatur, nempè, Ex hoc tex. nota, quod incestuosa priuatur spe contrahendi matrimonium, etiamsi actum fuerit ciuiliter: & nota hoc vltimum, videtur enim, quòd ipsa sit ipso iure pœna delicti, qualitercumque de eo constat: argum. hic, & in capit. si quis sponsam. 26. quæst. 2. quasi velit dicere, esse necessarium qualitercumque de crimine constare, vt incestuosus in præfatam incidat pœnā. Hoc tamen non aperit, & ideò immeritò ad præfa-

præfatam allegatur sententiam: tum præterea, etiam si id diceret, expresse falsum meo iudicio esset. Primò, quia nos agimus in foro conscientiæ, & respectu peccati, in quo veritati est standum. Secundò, quoniam iuxta illud decisio dict. capit. transmissæ. cum simil. numquam, aut rarissimè suum sortiretur effectum, quia peccatum illud talis est cōditionis, vt rarò contingat esse notorium, vel saltim crebriùs occultè committitur, & ita meritò prædictam sentētiam improbat Alfonsus à Castro vbi suprà.

9 Obseruandum tamen est in proposito, quòd si vir hoc crimen commiserit, & fœmina sit innocens, quia mulieres rarò præ verecundia exigere consueścunt, grauamen esset vxori, virum numquam exigere, ideò licebit viro nonnumquam insinuare se vxori, & offerre se ad illum vsum: nam genus illud petendi, quodammodo est reddere, vt aduertit Soto in 4. distinct. 37. quæst. vnica. art. 2. in versic. debet autem. & ibidem etiam limitat superiora, quando incestus per ignorantiam inuincibilem facti, hoc est, consanguinitatis, est cōmissus, vel quando fœmina inuita, & per vim fuit ab alio cognita, quia his duobus casibus incestuosus, quamquam affinitatem cōtrahat cum suo coniuge, non tamen censetur iure petendi priuari: superest nunc scire, vtrùm Episcopus possit dispensare cum quocumque incestuoso, vt contrahat * cum alia legitima vxore, & vt debitum petere possit? Et sanè si quærimus respectu illius vxoris, quæ ratione incestus ipsi affinis affecta non est, proculdubio res est, id posse Episcopum. Primò, per text. in cap. ab isto dic. 35. quæst. 6. Secundò, quia Episcopus potest contra canonē Papæ, aut Concilij purè pœnalem dispensare, quando ei specialiter hoc non prohibetur secundum communem doctrinam, quam refert Siluest. verbo, dispensatio. quæst. 9. & Summa Angel. eodem titul. §. 5. Cordub. vbi suprà in versi. quorum primum est. Tertiò, quia sic est consuetudo legitimè præscripta, vt refert * & tenet Siluest. vbi suprà, &

10

12

Caietanus in sua summa, verb. matrimonium impedientia. cap. 2. & Soto in dicta distinctione. 37. quæstione vnica, articul. 1. & 2. & Nauar. in manuali Latino, cap. 22. num. 74. 75. & 86. & Veracruz in specul. coniug. 1. part. artic. 23. Couarruuias vbi suprà, cap. 7. nume. 6. & in hoc omnes ferè Doctores concordant secundum Cordubam vbi suprà: quod in terminis probauit ante ipsum Florentin. 3. part. suæ Summæ, titul. 1. capit. 16. §. 4. & Palud. in 4. distinctione 34. quæst. 1. artic. 2. fol. 170. columna 2. dicens, posse in hoc dispensare Episcopum. Quinimò
13 iuuenis incestuosus * huiuscemodi, qui est in ea ætate, quòd iure de eius incontinentia timeatur, poterit absque dispensatione cum legitima alia vxore contrahere, & ab ea debitum petere, quæ sibi per suum incestum affinis effecta nō est, vt ex pluribus resoluit Cordub. vbi suprà, in versicul. secundum dictum. & tenet Paludan. vbi suprà, & inquit Corduba ita esse consuetudine legitima præscriptum, quo res efficitur sine dubio, atque controuersia, & secundum ipsum iuuenis in proposito dicitur, qui sexagesimum ætatis suæ annum non attigerit, vt inquit tenere Doctores communiter in cap. 1. de conuers. coniugat. & in versic. sed vtrum, credit esse consuetudinem, vt quilibet incestuosus non petat Episcopi dispensationem ad contrahendum: præ-
14 maximè quando incestus est * occultus, & non deductus ad forum iudicialem: idemque erit vbi non est consuetum petere dispensationem, & vbi non est in hominum memoria, vt Episcopi dispensent circa hæc, sed potiùs hoc scientes, longo tempore dissimulassent, quia videntur tacitè consentire, ac si dispensarent, secundum Palud. vbi suprà, & Syluest. cum alijs, quos refert verb. matrimonium. 7. nume. 6. & Caietanus vbi suprà, in versicul. & scito, ibi, cum reliquis autem octo, quem refert & sequitur Soto vbi suprà, dicto articul. 1. versic. circa hoc autem, &c. Estque communis hæc sententia, vt alios allegans testatur Cordub. vbi suprà, versicul. tertium dictum:
quamuis

quamuis tutius eſt iuxta pleroſque ex ſupradictis ſecretè petere diſpenſationem per tertiam perſonam ab Epiſcopo.

Si verò quærimus, quis poſsit diſpenſare, vt inceſtuoſus cum conſanguinea vxoris ſuæ, poſsit ab ea vxore ſua iam eidem effecta affini per prædictum inceſtum petere debitum: de Papa, quòd poſſit in hoc diſpenſare, non eſt dubium ſecūdum omnes: de Epiſcopo res quidem maiorem difficultatem habet. Nihilominùs tamen Abba. in dicto cap. 1. de eo, qui cognouit conſang. vxoris ſuæ. num. 4 tenet, * quòd ſi crimen inceſtus com-
15 miſſum, eſt verum crimen inceſtus (vt putà, quia co mmiſſum fuit cum conſanguinea vxoris) Epiſcopus non poteſt diſpenſare niſi ratione iuuentutis, quo caſu poteſt diſpenſare, vt in cap. ſi duo. in fin. 35. quæſt. 6. ſi verò non eſt propriè crimē inceſtus, vt putà, quia commiſſum fuit cum cōſanguinea ſponſæ (intellige nondum cognitæ) Epiſcopus poteſt diſpenſare etiam citra iuuentutem, vt in cap. veniens. in princip. eodem titul. vbi idem Abba. num. 4. rationem differentiæ aſsignat: & quòd Epiſcopus poſsit in propoſito diſpenſare cum cauſa (intellige in primo membro Abbatis in dicto cap. 1. nempè, quando commiſſus fuit inceſtus cum conſanguinea vxoris cognitæ: nam ſi cum conſanguinea ſponſæ nondum cognitæ, ſine cauſa poterit Epiſcopus diſpenſare ſecundum Abbatem, vbi ſuprà) tenet idem Abba. innuens eſſe communem in dict. cap. tranſmiſſæ. num. 6. quia ſi Eccleſia diſpenſat, vt poſsit contrahere de nouo huiuſmodi inceſtuoſus, vt in dict. cap. 1. à fortiori poteſt diſpenſare, vt poſt contractum poſsit exigere. Eamdem ſententiā probauit beatus Antonin. Archiepiſcopus Florentinus in. 3. parte ſuæ Summæ, titul. 1. cap. 11. colum. 2. dicens, inceſtuoſum iuuenē, ſponſum tamen de præſenti, ante conſummatum cum ſponſa matrimonium ad alterum ex duobus teneri, vt vel impetret diſpenſationem ab Epiſcopo, ſaltim ad exigendum, vel religionem profiteatur, ne cogatur cohabitare cum vxore, imminente periculo animæ propter exactionem debiti coniugalis, nec aliàs erit immunis à peccato mortali: ex quo apparet poſſe Epiſcopum in hoc diſpenſare: quòd tenuit etiam idem Florenti. in dicta 3. part. tit. 1. cap. 16. §. 4. & Paludan. in 4. ſentent. diſtinct. 34. quæſt. 1. art. 2. Eamdem diſtinctionem Abba. in dict. cap. 1. ſequitur & probat affirmans communē. ex eodem Abba. in dict. capit. tranſmiſſæ. Syluest. in verb. luxuria. numer. 4. verſic. quintum, & in verb. matrimonium. 8. quæſt. & num. 15. in verſic. ſed ille, per quem, &c. idem in verb. debitum coniugale. quæſt. 9. num. 11. in fin. vbi hoc intelligit, loquens in inceſtuoſo cum conſanguinea vxoris, hoc eſt, iam cognitæ, quando non adeſt poſsibilitas adeundi Romam, quia non debent animæ remanere in laqueis ita faciliter, nec hoc intendit Eccleſia: idem probauit Caietanus vbi ſuprà. & citra dubium Soto dict. artic. 1 in verſic. circa hos. non ſemel citato, & latiùs in artic. 2. verſic. dubium autem. vbi credit certo Epiſcopum poſſe, imò & debere diſpenſare, quamuis crimen ante conſummatum matrimoniū poſt ratum interceſſerit, ſaltem ſi ad Romam non pateret inceſtuoſo facilis aditus, aut propter eius paupertatē, aut infirmitatem, aut propter viæ longitudinem, aut ob alia quæcumque impedimenta, in quibus nullum obijceret ſcrupulum, quamuis non eſſent tam manifeſta, quia fortaſſe ſine iſtis impedimētis etiam poſſet, cum in huiuſmodi diſpenſationibus poteſtatem habeat Epiſcopus ordinariam, niſi per Papam fuerit cohibitus, & in his non videtur cohibitus: & tandem inquit, opinio eſt communis, vt Palud. in illa diſtinct. & Silueſt. vbi ſuprà. idem ſimpliciter ſequitur Specul. coniug. in 1. part. art. 50. in concluſ. 5. & in 3. part. artic. 17. circa fin. Itaque vt ex ſupradictis patet, communis reſolutio Doctorum eſt in hoc artic. vt Epiſcopus ex cauſa iuuentutis, vel ſimilibus ſupradictis, poſsit diſpenſare cum inceſtuoſo cum conſanguinea vxoris ſuæ, faciliuſque ſi inceſtus commiſſus fuerit cum conſanguinea

guinea sponsæ nondum cognitæ (quamuis hoc difficilius innuat esse Soto vbi suprà, secundo loco allegatus) vt debitū possit exigere ab vxore, vel sponsa sua: attamen quando incestus est scelestissi-
16 mus, * vt cum sorore vxoris commissus; & potissimum si est cum socru, cum multo maiori difficultate, & acerrima iniuncta pœnitentia dispensandum est, & si possibilis est accessus ad Papā, ad ipsum res secretò referenda est secundum Sot. dict. articul. 2. in versic. debet autem, adhuc tamen probabilius est, quòd Episcopus etiam hoc casu possit dispēsare competenti pœnitentia imposita.

Ista autem communis sententia nullibi in iure efficaciter probari videtur, quinimò in puncto iuris verū non videtur: quoniam in hac specie, non tantùm ob incestum prohibetur is debitum exigere, sed etiam ex eo quòd vxor propria eiusdē mariti affinis sit propter accessum, quem ipse habuit ad vxoris consanguineam: hoc verò impedimentum affinitatis à solo Romano Pontifice tollitur: igitur & licentia exigendi debitum ab affine, per eumdem tantùm concedi potest, non per Episcopum: argumento eorum quæ in simili tradit Siluester in verb. matrimonium. 7. nu. 5. versic. vndecimum. post D. Thom. quem refert ibi Siluest. quærens, vtrum Episcopus pos-
17 sit dispensare cum * contrahente matrimonium post simplex votum castitatis, quantum ad hoc vt possit exigere debitum, inquit, quòd communiter tenent Moderniores in cap. rursus, qui clerici vel vouentes. quòd Episcopus possit dispensare ex causa legitima, & causa legitima est periculum animę, aut ex mora, aut ex impossibilitate omninò, adeundi Romam, aliàs requiritur authoritas Apostolica, quia ista obligatio non exigendi (& hūc ad rem) venit ex obligatione voti, vnde ille solus potest hanc tollere, qui & illam: & ex hoc fundamento contra communem superiorem sententiam tenet nuncupatim Couar. vbi suprà, dict. nu. 6. & Anton. à Cordub. vbi suprà, in versic. quartum dictum, qui alijs etiam rationibus id probare nititur. Nihilominùs tamen communis sententia præfata tenenda est, cui non obest argumentum aduersus eam suprà adductum ex Thoma & Siluestro, circa similem dispensationem ad exigendum debitū per eum, qui contra votum castitatis à se factum matrimonium contraxit: nam ijdem nihilominùs fatentur in præd. casu Episcopum posse dispensare ex causa legitima, sicut & nos contendimus, & in nostro de quo agimus, nempè propter periculum animæ, aut ex mora, aut ex impossibilitate omninò adeūdi Romam: quod & probauit Dominicus Soto in 4. sentent. dist. 38. quæst. 2. artic. 1. versic. reddere etiam, &c. Hoc namque periculum animæ propè semper vertitur, atque concurrit in iuuene incestuoso cohabitante cum suæ coniuge, aut ex mora, aut propter impossibilitatem, vel saltim difficultatem aditus ad Romam, aut propter paupertatem, aut infirmitatem, aut viæ longitudinem, aut alia impedimenta, vt est prædictum: dispensare nāque hoc casu, non est absolutè dispensare in affinitate, sed secundum quid, id est, non ad contrahendum matrimonium de nouo cum affini, sed ad vsum tantùm matrimonij iam contracti, quod licet Episcopis, cum non sit dispensatio absoluta, sed secundum quid, sicut dispensare cum eo, qui post votum castitatis contraxit matrimonium, vt possit petere debitum ab vxore, non est dispensare absolutè in voto castitatis, quia mortua vxore, tenetur illud votum seruare, & si ad aliam accedat, peccabit contra votum: dispensare ergo simpliciter in affinitate, id est, non solùm ad vsum matrimonij contracti, sed etiam ad contrahendum matrimonium cum affini, solius est Romani Pontificis, sed dispensare in affinitate secundum quid, id est, non ad contrahendum matrimonium denuò cum affine, sed ad vsum matrimonij, non solius Romani Pontificis, sed etiam Episcoporum est, & idem est in voto castitatis simplici: nam dispēsare, vt post illud, qui voluit, licitè contrahat

trahat matrimonium solùm est Romani Pontificis;sed dispensare, vt vtatur matrimonio iam contracto, non solùm Romani Pontificis.sed etiam Episcoporum est: vnde illud, quod ex sancto Thoma, & Siluestro refert Couarruuias, scilicet, quòd ille solus potest tollere obligationem non exigendi, quæ ex voto prouenit, qui & illam quæ ex voto procedit, verum dicit, quando aufertur illa obligatio absolutè,vel sine aliqua causa,etiã quoad petendum debitum tantũ, vt prędicti Doctores volunt:secus si secundum quid auferatur, hoc est, ad petendum,& exigendum debitum ex aliqua causa legitima ex supradictis,vel similibus, prout ipsi affirmant, & contingit in proposito: in quo scrupulus inijciendus non est, vt inquit Soto vbi suprà, si impedimẽta, ob quæ Ordinarius dispensauerit,vel dispensatio petatur,non sint adeò manifesta.

Eodem modo respondetur ad cætera fundamenta Cordubæ. Pro quibus facit, nam licet regulariter non posit Episco-
18 pus * concedere statutũ, vel dispensare contra Canones, fallit tamẽ ex causa euidenti & necessaria, vt singulariter dixit Baldus in l. omnes populi. numer. 8. ff. de iustitia & iure. quem sequitur Abbas in cap. at si clerici. §. de adulterijs. nu. 9. de iudicijs. & alij plures relati per Bernardum Diaz de Lugo in regula 238. & Petrum Dueñas in regula 248. limitatione 2. vbi idem etiam tenet ex causa magnę vtilitatis, quando superior consuli non
16 posset, aliàs secùs. * Multa enim ex causa necessitatis fieri possunt, quæ aliàs non liceret, vt referunt Abba. vbi suprà, & Felinus in cap. I. nume. 47. & sequentib. de constitut. & denique Rolandus à Valle consilio 56. libr. 4. Quod præmaximè in proposito procedit ob periculum animæ incestuosi, simul cum vxore cohobitantis, vitandum, & propter difficultatem aditus ad Romam, & quia ius hoc casu dispensationem summo Pontifici specialiter non reseruauerit, nec Episcopi ab ea sint cohibiti. Fit igitur ex supradictis, vt Episcopus rectè in hoc dispensare posit quoad effectum tantùm exigendi debitum ab vxore, cui per incestum effectus est affinis, vt habet communis opinio, quam sequor, ac libenter probo, & iuxta eam iam consului; quinimò & iudicaui, cum essem Ordinarius huius Episcopatus Ciuitatens. sede vacante Episcopali: concessi enim facultatem cuidam confessario dispensandi super huiusmodi casu: fatetur tamen, latèque probat Cordub. vbi suprà, in quinto dicto, quòd suis fundamentis, quibus
20 contra communẽ * insurrexit, non obstantibus, vbi fuerit consuetudo legitimè introducta, hoc est, scita, vel tolerata à Papa, vel vbi ipso ignorante introducta consuetudo fuerit dispensandi cum huiusmodi incestuosis, per tempus quadraginta annorum, bene poterit talis incestuosus de diœcesani licentia seu dispensatione debitum petere ab vxore sua sibi facta affini: quinimò in præcedenti quarto dicto, in versic. verùm autem sit consuetudo præscripta, credit, quòd sit prædict. consuetudo, vt Episcopi dispensent super hoc, & quòd ideò notanter dixit, quòd de rigore iuris Episcopus dispensare non poterat: itaque reincidere videtur cum prædict. communi sententia, saltem attenta consuetudine: sed vt prædiximus de iure, etiam semota consuetudine, vera est communis sententia.

21 Vltimò obseruandum nobis videtur in proposito vnum singulare, ex quo mil le forsan scrupuli sufferentur, nẽpè, quòd hodie si coniux rem habeat cum cõsanguinea, vel consanguineo alterius coniugis, vltra primum & secundum gradum, putà, in tertio, vel quarto, sicut in vlteriori, non erit dispensatio vlla necessaria ad exigendum debitum à proprio coniuge, cuius consanguineam, vel consanguineum, post suum matrimonium consummatum, vel ratum tantùm, carnaliter cognouerit: nã cum impedimentum ex illicita copula contractum in tertio, vel quarto gradu, ad matrimonia contrahenda, iam sit sublatum à sacro Concilio Tridentino, ac liberè in illis gradibus matrimonium contrahi posit,

vt

vt prædiximus in principicio huius cap. & prætereà etiam incestus non committatur, vt nos etiam suprà docuimus, consequitur manifestè, quòd ex hac copula illicita vnius coniugis cum consanguinea, vel consanguineo alterius coniugis, non orietur impedimentum aliquod affinitatis inter prædictos coniuges, ac proinde matrimonio contracto vti poterunt à fortiori, & non erit necessaria dispensatio: superest igitur, vt in primo * & secundo gradibus ea opus sit. † Et in terminis quamuis fluctuet, ita dicit videri tenendũ Alfonsus à Veracruce vbi suprà, cap. de impedimẽto affinitatis per totum, & in hanc partem multum inclinat (vt ipse ait nouissimè Nauarr. consil. 3. num. 3. & 4. de consanguinitate & affinit.) licet non resoluat: & eam tenent multi Theologi & Iurisperiti, & est longè probabilior, quàm contraria aliquorum Theologorum & Iurisperitorum, secundum Petrum Ledesmium in addit. ad 3. partem. quæst. 55. num. 3. pag. 418. in versic. circa istam dubitationem: eamdem sententiam tamquam manifestam ex decret. Concilij Tridentini præd. sequitur & probat Candelabrum aureũ septem Sacramentor. dum agit de Sacramento matrimonij, titul. de affinit. num. 209. addens, quòd ita consulti tenuerũt Magistri Salmanticæ, & Compluti, & Guerrero Archiepiscopus Granatensis, & nos hic referens idem sequitur explicatio bullæ Cruciatæ Emanuel. Roderic. in explicatione Bullæ Cruciatæ. §. 13. sub num. 8. & Archiepiscopus Compostellæ Blanco in sua summa *de aduertencias de curas*, in 5. part. fol. 134. pag. 2. *

SVMMARIVM.

1 *VXor petens separari à viro quoad thorũ & mutuã cohabitationẽ, ex causa sæuitiæ, audienda est, si aliàs ei cautione sufficienti non possit prouideri, & num. 2.*

3 *Cautio idonea in proposito intelligitur, fideiussores, pignora, vel fortè iuramentum, si hoc magis timeat vir.*

4 *Vxor si propria authoritate à viro discedat ob nimiam sæuitiam, si hoc constet in cõtinenti, eidem minimè est restituenda, sed alicui prouidè & honestæ mulieri, vsque causæ decisionem custodienda, tradenda est, in loco vbi vir, neq; parẽtes eius vllã possunt mulieri violentiam inferre & numer. 5.*

6 *Ex quibus processit praxis hodierna in tribunalibus Ecclesiasticis, muliere petente diuortium ex causa sæuitiæ, idque in continenti probante, vt deponatur, &c.*

7 *Vxori liganti cum marito sunt ministrandæ expensæ & alimenta per eum.*

8 *Vxor insidians vitę mariti, & tentãs eum perdere veneno, si aliter non potest cohiberi, verisimiliter potest eÿci propria authoritate à marito, & petenti restitutionem obstabit exceptio.*

9 *Sæuitia non tantùm præterita considerari debet in proposito, sed & timor futuræ est aduertendus.*

10 *Arbitrio iudicis relinquitur, quando tanta sit sæuitia viri, vt vxori prouideri possit remedio cautionis, & num. 11.*

12 *Maritus licitè potest ex causa mulierem castigare, atque iuxta qualitatẽ culpæ corrigere, ita quòd nõ procedat ad sæua, illa enim sunt iudici relinquẽda, etiam in seruis proprÿs.*

13 *Multum operabitur ad faciendam separationem, si illam petens, probet nullam cautionem sufficere pro securitate, &c.*

14 *Facto diuortio quoad thorũ ob culpam viri, vxori restituẽda est dos, & medietas lucrorũ ante quæsitorum. Idẽ est in lucris post separationẽ quæsitis. nu. 15. Nec hoc casu vxor aliquid viro acquirit, nec cõmunicat. nu. 16. Secus si culpa vxoris, nõ verò viri, fiat diuortium, quia tũc quicquid ipsa acquirit, viro communicare tenetur, nu. 17. nec in hac specie vxor aliquid habebit ex bonis anteà per maritũ quæsitis, vel posteà quærendis. nu. 18.*

19 *Filÿ cõmunes, facto diuortio inter coniuges apud quẽ eorũ morari, ac nutriri debẽt.*

20 *Illud Matthæi, Quod Deus cõiunxit, homo non separet, declaratur.*

21 *Causam magnæ sæuitiæ esse similem causæ fornicationis, vt ob eam quoque fieri diuortium debeat.*

CAP.

CAPVT XXIIII.

De diuortio inter virum & vxorem ex causa sæuitiæ.

1 FRequentissimè lites agitari solent in tribunalibus Ecclesiasticis inter coniuges, petente vxore separari à viro quoad thorũ, & mutuam cohabitationem ex causa sæuitiæ: hoc autem forsan dubium videri poterit alicui, an iure licitè fieri possit? dicit enim Dominus in Euangelio, vt constat Matthæi 19. Quod Deus coniunxit, homo non separet. Et rursus Matthæi 5. interrogatus, an liceret viro quacumque ex causa dimittere vxorem suam? respondit, id non licere, nisi ob causam fornicationis, vt habetur in capitul. ex publico, de conuersione coniugatorum. Scriptura enim diuina testatur, quòd propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna: vt patet Genesis 3. Esdræ 4. Matthæi 19. Marci 10. refertur in capitul. gaudemus, de diuortijs. Matrimonium enim fuit institutum in statu innocentiæ in paradiso, ibique recepit indissolubilitatem à Domino, cum dixit: Quod Deus coniunxit, &c. quomodò ergo ab homine separari potest vir ab vxore ex causa sæuitiæ, cum solum illa fornicationis sit excepta, ob quam vir possit dimittere vxorem suam? exceptio enim firmat regulam in contrarium in casibus non exceptis, vt in l. nam quod liquidæ. ff. de penu legata, notatur in rubrica de regulis iuris, in 6. Idem præterea comprobatur testimonio beati Pauli Apostoli 1. ad Corinthios 7. dicentis: Alligatus es vxori? noli quærere solutionem, &c.

2 Nihilominus in contrarium est determinatio Ecclesiæ ab Innocent. III. eius nomine facta in cap. literas, de restit. spol. circa finem, vbi ita statuitur: Si verò tanta sit viri sæuitia, vt mulieri trepidanti non possit sufficiens securitas prouideri, non solum non debet ei restitui, sed ab eo potiùs amoueri, alioqui sufficienti (si fieri potest) securitate prouisa, profectò videtur coniux ante causæ cognitionem restituenda viro. Idem probat text. in cap. 1. ibi: Verum quia dicebat mulier, se virum habere suspectum, &c. vt lite non contest. iuncta gloss. verb. suspectum, dicente: Hic est vnus casus, vbi spoliato viro vxor non restituitur, scilicet, cum timetur de sæuitia viri: & allegat dictum cap. literas, in fine, quem text. dicit esse valdè notabilem & singularē Abb. idem num. 7. dicens: Et sic habes hic casum, in quo propter adulterium licitum est coniugi, dimittere coniugem, quod perpetuò nota: & ibi communiter Doctor idem Abb. & Præposit. in c. 1. de diuort. Palat. Rub. in repet. capitul. per vestras 3. notab. colum. penult. de donat. inter virum & vxor. Hippolyt. in l. fin. C. ad l. Cornel. de sicarijs. D. Couarr. in 4. de spons. 2. part. c. 7. §. 5. num. 1. sed est vltra eum glo. ordin. & magistra in c. de benedictio. 32. q. 1. verb. sub cautela, vbi q.

3 si mulier dicat * maritum ei esse suspectum, oportet vt idonea cautio ei præstetur, scilicet, fideiussores, vel pignora, vel fortè iuramentum, si fortè illud magis timet vir, vt in cap. metuentes 17. quæst. 4. Si verò tanta sit sæuitia viri, vt nulla cautio videatur sufficere, tunc nō est ei reddenda, sed alicui honestæ matronæ committẽda, vt in dict. c. literas, in fin. quia satisdatio maleuolum propositum nō mutat, vt in §. vltim. Instit. de suspect. tutor. idem probat Anton. Gom. in l. 5. Tauri, nu. 183. colum. penult. illius numeri. idem in 3. tom. variar. capit. 6. de iniur. num. 16. Iacob. Menoch. de arbitr. iud. lib. 2. centur. 2. casu 139. numer. 5. & Dionysius de Francisc. conf. 58. numer. 10. inter consilia matrimonialia, lib. 1. quæ conclusio cum sit ab Ecclesia approbata, atque recepta, indubia est, & tenenda, prout indifferenter omnes scribentes eam probant. Plurima tamen in proposito sunt obseruanda, quæ in forensibus cōtrouersijs quotidie versantur.

4 Et primò, idem esse, si vxor propria authoritate ob nimiam sæuitiam à viro discedat, quia si de hoc constet in continenti,

Q

nenti, eidem minimè est restituenda, sed alicui prouidæ & honestæ mulieri, vsque ad causæ decisionem custodienda tradẽda est, in loco vbi vir, vel parentes eius, nullam possint mulieri violentiam inferre. Iste est casus expressus text. in cap. ex transmissa, & ibi communiter Doctores, de restitut. spoliat. vbi prius decidit, quòd recepta sufficienti cautione, quòd illi non debeat aliquod malum inferre, marito restituatur: si autem capitali odio ita mulierem vir persequatur, quòd meritò de ipso diffidat, tunc deponẽda est apud probam & honestam mulierem, vt est prædictum ex decisione dicti text. ex quo hoc deduxit glos. in dicto cap. de benedicto. 32. quæst. 1. idem probat text. quamuis non ita expressim, in dicto capit. literas, in fin. ibi: Non solùm non debet ei restitui, &c. & ibi: Restituenda marito, & ibi notat Abb. dicto nu. 7. & ferè omnes suprà allegati idem probant.

5 Est itaque hic casus specialis, ad regulam generalem contrariam, in quo spoliatus ante omnia non est restituendus: nam maritus agens ad restitutionem suæ vxoris, eamq; recuperandam, repelli poterit opposita exceptione sæuitiæ, si in continenti probetur: & meritò, cum ex restitutione irreparabile damnum eidẽ vxori sequi posset, vt in dictis iuribus, & in terminis ita tenet Ripa in l. naturaliter. §. nihil commune, num. 48. ff. de acquirenda possessione, & Anton. Corset. in tractat. regul. quòd spoliatus ante omnia restituatur, fallentia 26. Menoch. plures alios allegans, in primo remedio recuperandæ possessio. num. 308. vbi dicit hanc esse communem omnium sententiam in dict. cap. literas, & in dict. §. nihil commune, & iterum num. 318. idem in dict. casu 139. nu. 5.

6 Secundò est notandum, ex superioribus exijsse forsan practicam hodiernam, quæ in tribunalibus Ecclesiasticis viget, vt statim quòd mulier petit separationẽ quoad thorum, & mutuam cohabitationem ex causa magnæ sæuitiæ, se offert in continenti id probare, & iudex Ordinarius competens præcipit, vt det informationem testium hoc probantium: qua præstita, si sufciens iudici videtur, continuò interloquendo pronuntiat, eam deponendam penes mulierem probam & honestam, interim dum causa deciditur, præcipiendo marito, suisque parentibus, ne illi vllam iniuriam, vel molestiam inferant sub pœna excommunicationis, & alijs pœnis pecuniarijs arbitrio suo applicatis, vel applicandis, sicque tandem seruatur, quod dictus tex. in cap. ex transmissa, decidit. Insuper iubetur, vt maritus præstet vxori vestes necessarias, si eas detinet, & alimenta, *

7 litiumq; expensas, quæ statim idem iudex moderatur: vxori etenim litiganti cum marito, sunt ministrandæ expensæ & alimenta per eum, vt deducit Matth. de Afflict. decis. Neapolit. 10. num. 2. Rebuff. 1. tom. comment. tit. de sent. prouisional. artic. 3. glos. 1. nu. 26. fuitque in terminis doctrina Bald. in l. 1. col. 2. C. communia de legat. in versic. tertio dubitatur, vbi dicit, quòd potest mulier petere se ali extra domum, quando fuit iniustè verberata: quem refert & sequitur Couarr. vbi suprà nu. 2. & additio Abbatis in d. cap. literas, d. nu. 7. litera B. & ita sæpissimè iudicatum vidimus, & iudicauimus.

8 Tertiò, idem obseruãdum erit in marito respectu vxoris: nam si ipsa insidietur vitæ mariti, & tentauerit eum perdere veneno, nec aliter potest cohiberi verisimiliter, tunc potest eijci, & petenti restitutionem, obstabit exceptio, argument. d. c. literas, in fin. Nam maritus & vxor sunt correlatiua, vt patet; ergo dispositum in vno, habet locũ & in alio: argum. l. vnic. C. de cupressis, lib. 11. & tradit latè Euerard. in cent. legal. loco 76. à correlatiuis, & in terminis ex dict. c. literas, circa fi. ita tenet Ioan. Andr. in c. 1. de diuortijs, vbi dicit, quòd si est magnum odium inter coniuges, & timetur mors, & præsertim si tentauit aliquid alter contra alterum in necem ipsius, & timetur quod faceret, iudex poterit separare coniuges ab inuicem, imò propria authoritate potest coniux læsus lædentem

vxoris

vxoris amplexu, & mutuo seruitio, ac simultanea cohabitatione priuare, & vxorem maritus à se abijcere, & sibi petenti obstabit exceptio sæuitiæ: & Ioann. Andr. in hoc refert & sequitur Abb. in dict. cap. literas, num. 7. & in cap. quemadmodum, in fin. nu. 15. de iureiuran. Hippolyt. in l. vnica, nu. 259. C. de raptu virgin. probatur in l. consensu. C. de repud. & in authent. sed nouo iure. C. eodem tit. D. Couarr. vbi suprà. Sed optimè id pluribus probauit Dionysius de Francis. dicto consilio 58. per totum, vbi etiam loquitur, quando mulier supposuit viro suo facturas, & herbarias, seu incantationes facit ad eum necandum, vel si venefica esset.

9 Quartò, considerari non tantùm debet in proposito sæuitia præterita malæ tractationis, sed & timor futuræ est aduertendus, vt sensit Ioann. Andr. in dicto cap. 1. de diuort. & expressè probauit Couar. vbi suprà d. nu. 1. adducens in id optimum exemplum Aymon. Crauet. consil. 31. quando inter virum & vxorem esset grauis lis super maiori parte bonorum, quia coniecturari tunc potest futura sæuitia, ipsa personarum qualitate perspecta: quare cautos oportet esse aduocatos, vt semper articulos faciant, non solum præteritæ sæuitiæ, sed & timoris probabilis futuræ, ita vt si separatio non fiat, verisimiliter timeatur maritum vxorem necaturum, vel è contra.

10 Quintò aduertendum erit, quòd iudex arbitrabitur, quando tanta subsit sæuitia, vt non possit prouideri remedio cautionis: argument. l. 1. ff. de iure deliberan. & capit. de causis, de officio delegat. ita Abb. in d. cap. literas, in sæpe citato, numer. 7. cui accedit Paulus Paris. consil. 54. num. 36. lib. 4. sequitur D. Couarr. vbi suprà num. 2. in fin. Tiraquel. in l. si vnquam, verb. omnia, vel partem, nu. 31. in fin. C. de reuocand. donat. Menoch. de arbitrar. iudic. dict. casu 139. num. 8. Si igitur iudex ex actis causæ perpenderit,

11 attenta * personarum qualitate, modoque sæuitiæ, mulierem penes virum tutam, nec securam omninò esse, tunc arbitrabitur separationem fieri debere, aliàs secus, sed potius mulierem viro restituendam esse, præstita prædicta cautione, quòd eam non offendet, nec vllo modo molestiam, siue iniuriam ille inferet sub pœnis competentibus, quæ bene visæ

12 fuerint iudici. * Maritus enim licèt potest ex causa mulierem castigare, atque secundum quantitatem culpæ corrigere, ita quòd non procedat ad sæua: illa enim sunt iudici relinquenda, etiam in seruis proprijs, vt in §. sed hoc tempore. Instit. de his, qui sunt sui, vel alieni iur. secundum Abb. in capitul. quemadmodum, numero 15. de iureiurand. Multum

13 autem operabitur ad inducendam * separationem, si illam petens probet nullam cautionem, siue satisdationem sufficientem esse pro securitate ipsius præ sæuitia graui alterius coniugis: in quo etiam oportet cautum esse aduocatum mulieris separationem petentis, vt hoc in articulis deducat, si verè res ita se habeat.

14 Sextò addo, quòd in specie de qua agimus, vel quando propter adulterium separatur matrimonium quoad thorū, non solum vxori restituenda est dos, vt in capit. 1. & ibi notat Abb. de donation. inter virum & vxorem. Bald. in capit. 1. in 3. notabil. vt lite non constet. verum etiam medietas lucrorum à viro ante separationem quæsitorum, vt in cap. significauit, iuncta glos. 1. de donation. inter virum & vxorem, ex quibus id asserit Segura in repetitione l. vnum ex familia. §. si fundum, numero 39. ff. de legat. 2. cui assentit Palatius Rubeus in repetitione rubric. de donat. inter virum & vxorem. §. 64. num. 10. Castellus in l. 16. Tauri, glos. magna, in fin. & ibi Palatius Rub. numero 35. Anton. Gomez. in l. 53. Taur. num. 72. Didacus Couarru. in 4. de sponsal. 2. part. capitul. 7. §. 1. numero 6. Pinel. in l. 1. in 1 parte, numero 58. C. de bonis maternis. Matienço in l. 2. titulo 9. libro 5. nouæ collectionis Regiæ, glossa 1. diximus in nostro tractat. de iuramento confirmatorio. 1. part. capitul. 1. numero 61. vbi prædict. alleg. ui. Atque

15 idem est in lucris * post separationem quæsitis, secundum Palat. Rub. vbi suprà. Ferdinandum Gomez in l. 12. Tauri, nu. 15. Couar. vbi suprà. Didac. Perez in additio. ad Seguram vbi suprà, contra Segur. ibidem, & Castellum vbi suprà, contrarium tenentes, contra quos est communis opinio secundum Matienço vbi suprà, nu. 48.

16 Quinimò quando vxor ob culpā viri ab eo separatur, vel eius cohabitationem vitauerit, nihil ei acquirit, nec communicat, authore Baldo in l. si vxor. num. 6. in fin. C. de condit. insert. voluit idem in l. non sine. C. de bonis, quæ liber. Decius in l. 1. num. 10. C. vnde vir & vxor. Pinel. in dict. l. 1. 1. part. num. 58. Matienç. vbi

17 suprà, nu. 53. * Secus si culpa vxoris, non verò viri fiat diuortium, quia tunc quicquid ipsa acquirit, viro communicare tenetur, secundum Seguram vbi suprà, nu. 36. Castell. in l. 16. Taur. glos. magna, col. vlt. Lupium in dict. l. 16. Taur. num. 32. Matienço vbi suprà nu. 54. & in hac

18 specie * vxor nihil habebit ex bonis anteà per maritum quęsitis, vel posteà quęrendis, secundum Palat. Rub. in repetitione rubric. de donat. inter vir. & vxor. §. 64. nu. 1. & seq. Castel. & Matienç. vbi suprà nu. 55.

19 Vltimò sciendum est, quòd facto diuortio inter coniuges, licèt iure Codicis in arbitrio iudicis esset, an apud patrem, vel matrem liberi morari, ac nutriri deberent, vt in l. 1. C. diuortio facto, apud quem libet. morar. vel educ. deb. iure tamen nouissimo authenticorum decisum extat, vt si pater causam diuortij præstiterit, apud matrem ad secundas nuptias non venientem liberi communes nutriri debent patris expensis: si verò contra, apud patrem, matris locupletis expensis, nisi pater minus idoneus sit: tunc enim apud matrem locupletem nutriri debent, vt in authent. si pater. C. eod. tit. & in corpore vnde sumitur, per quem text. ita tenet Siluest. in Summa, verb. filij numer. 24. vbi limitat, nisi alter parentum esset infidelis, quia tunc apud fidelem sunt alendi filij, vt per dicta per eum in verb. baptismum, 4. §. 6. & 7.

Superest modò, vt satisfaciamus argumentis ex diuinis literis suprà in contrarium adductis, & primò illud diui Matthæi, Quod Deus coniunxit, homo non separet, non obest in proposito, quoniam intelligi debet, vt homo sua authoritate non separet quod Deus coniunxit, vt in cap. si quis cum matre, in fin. 33. quæstione 2. quamuis Isidorus aliter intelligat, dicens, esse subaudiendum ad illa verba, Quos Deus coniunxit, homo non separet, violenter, sine lege, absque ratione: non enim homo separat, quos pœna condemnat, quos reatus accusat, quos maleficium coarctat, verùm hoc pro his dictum intelligitur, quos iudices sæculi pro suis sceleribus legum seueritate percellunt, quos vel morte puniunt, vel deportare iubent, vt patet in Canone sequenti, Quos Deus, eadem causa, & quęstione. In nostra autem specie homo sua authoritate non separat, sed Ecclesia ex iustissima causa, vt prouideatur securitati, & vitæ coniugis offensi, vt in d. cap. ex transmissa, & in d. c. literas, circa fin. de restitut. spoliator. manente tamē semper vinculo matrimonij, quia ipsum non soluitur, sed tantùm fit separatio quoad thorum, & mutuam cohabitationem, atque bona.

21 Non obstat & secundum, nempè, exceptionem illam fornicationis à sacro eloquio factam, ob quam tantùm licet dimittere vxorem, videri excludere alias: nam respondeo, hanc etiam causam magnæ sæuitiæ esse à iure expressam ob similitudinem, & identitatis rationis: nam si ob causam fornicationis licet dimittere vxorem, & è contra, quare nō idem dicendum erit ob causam magnæ sæuitiæ, ita vt aliter quàm per separationem quoad thorum, vitæ coniugis prouideri non possit, vel si mulier insidietur vitæ mariti? hoc enim deduci potest ex prohibitione ab eodem iure diuino facta de altero non occidendo. Si enim simul cohabitando iustè timetur mors violenta alterius, quare hoc permittendum? maius namque hoc casu periculum

lum vertitur, quàm inconueniens sequatur ex separatione: è duobus autem malis minus est eligendum, vt sunt iura vulgaria. Accedit, quòd separatio hæc contingit culpa coniugis nimium sæuientis, vel vitæ alterius insidiantis, & nihilominus non fit quoad vinculum matrimonij, quod fatemur esse indissolubile, sed tantùm quoad thori separationẽ, & mutuam cohabitationem, atque bona, manente illæso vinculo matrimonij: sicque non obstat illud Pauli 1. ad Corinth. 7. Alligatus es vxori, &c.

SVMMARIVM.

1 *Maritus an propter publicum adulteriũ vxoris, possit ipsa viuẽte clericus in sacris effici, & numeris sequent. nu. 12. ponitur affirmatiua, sed nu. 13. & sequent. negatiua, quæ eligitur.*

2 *Maritus propter adulterium vxoris potest intrare religionẽ, ibique solemniter profiteri, & in ea perseuerare inuita vxore.*

3 *Vxor propter adulterium amittit ius, quod in viro habebat.*

4 *Marito non licet, vxore adultera viuente, aliam ducere.*

5 *Quotiescumque post consummatum matrimonium, licet viro transire ad religionẽ, licet etiam eidem transire ad sacros ordines in sæculo.*

6 *Maritus etiam matrimonio copula cõsummato, potest de licentia vxoris conuerti ad religionem, ipsa vxore in sæculo remanente, si non sit suspecta de incontinentia, ac castitatem promittente, aliàs tenetur etiam profiteri.*

7 *Maritus vxore religionem profitente, potest ordinari.*

8 *Vxoratus de licentia vxoris, atque ipsa religionem profitente, potest in Episcopum promoueri.*

9 *Beatus Hilarius fuit vxoratus, & Episcopus & habebat filiã, & vxorem, existens Episcopus, & quidam Genebaldus etiam fuit vxoratus, & Episcopus.*

10 *Apostoli fuerunt coniugati, sed verius est, excepto Petro Apostolo, non probari aliquẽ ex Apostolis fuisse coniugatum: & quid de Ioanne Apostolo? nu. 11.*

12 *Episcopi in locum Apostolorum successerunt, in eo quod sunt pastores, non verò in ordine quo Apostoli fuerunt religiosi.*

14 *Vxoratus eo ipso ꝙ promouetur ad sacros ordines, videtur continentiam profiteri.*

15 *Maritus etiam ignorans, cognoscens carnaliter vxorem suam adulteram, bigamiã contrahit.*

16 *Maritus, qui vxorem adulteram post pœnitentiam sibi reconciliatã cognouerit, irregularis est.*

17 *Nullo iure cauetur, quòd matrimoniũ ratũ & non consummatũ, dissoluatur per sacri ordinis susceptionẽ; quinimò vxoratus nullũ sacrum ordinẽ suscipere præsumere debet, durante matrimonio, nisi prout sacris Canonib⁹ nouerit expedire, aliàs neq; matrimonio soluto in sic suscepto ordine ministrare, nec ad superiores ordines prouehi, nec ad aliquod beneficium, vel officium Ecclesiasticum valet promoueri.*

18 *Nullo iure speciali cauetur, vt maritus propter adulteriũ vxoris possit ordinari, quãuis religionẽ intrare, ac profiteri valeat.*

CAPVT XXV.

An maritus propter publicum vxoris adulterium, possit, ipsa viuente, clericus in sacris effici?

1 PVlchra sanè quæstio, tametsi difficilis & controuersa se nobis offert hic examinanda, nempè, an maritus propter fornicationem notoriã vxoris, hoc est, adulterium, possit iure sacris ordinibus insigniri, vsque ad presbyterium inclusiuè?

Et pars affirmatiua in promptu esse videtur, quoniam maritus propter adulterium vxoris, potest intrare religionem,
2 ibique solemniter * profiteri, atque in ea liberè permanere, à qua ab vxore reuocari non potest: text. est in cap. constitutus, & in cap. veniens, de conuers. coniugat. & in cap. Agathosa 27. quæstione 2. l. 11. tit. 7. part. 1. per adulterium namque

amisit vxor ius, quod in marito habebat, vt in cap. significasti, de diuort. & in cap. fin. de adult. & in cap. 1. & 2. 32. quæstione 1. & Lucæ 16. vbi quòd non licet dimittere vxorem, nisi ex causa fornicationis, capitul. ex parte, el secundo, de
4 sponsal. quamuis nihilominus * marito non liceat vxore adultera viuente aliam ducere, secundum D. Hieronymum in cap. dixit Dominus 32. quæst. 1. idem probat text. in cap. gaudemus, de diuortijs, ex Innocentio III. editus, sic intelligens locum illum Matthæi capit. 19. Quicumque dimiserit vxorem suam ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur: idem Innocentius libr. 1. de contemptu mundi, cap. 16. text. etiam in cap. ex parte, de sponsal. optimus in cap. per venerabilem, qui filij sint legit. probat latissimè ac curiosè nimis authoritate plurimorum Conciliorum, & Sanctorum doctiss. Couar. in 4. de spons. 2. part. capit. 7. §. 6. nu. 13. aduersus D. Ambros. 1. ad Corinth. c. 7. aliud existimantem: quinimò ita de fide est determinatum in Concil. Trident. sess. 24. can. 7. cuius verba sunt hæc: Si quis dixerit Ecclesiam errare, cū docuit, & docet iuxta Euangelicam, & Apostolicam doctrinam, propter adulterium alicuius coniugum, matrimonij vinculum non posse dissolui: & vtrumque, vel etiam innocentem, qui causam adulterio non dedit, non posse altero coniuge viuente, aliud matrimonium contrahere, mœcharique eū, qui dimissa adultera, aliam duxerit, & eam, quæ dimisso adultero alij nupserit, anathema sit: per quem text. Concilij idem docuit Victoria in Summa de matrimonio, quæstion. 306. versic. tertiò dicimus: ergo vir sine licentia vxoris adulteræ potest religionem intrare, ibidemque permanere: sicut igitur hoc potest, poterit etiam facere se promoueri ad sacros ordines: quia quotiescumque post consummatū matrimonium licet viro transire ad re-
5 ligionem, licet etiam eidem transire * ad sacros ordines in sæculo: ita nuncupatim docet Palud. in 4. sentent. distinct. 27. quæst. 3. articul. 2. sequitur Siluest. in Summa, verb. diuortium, quæst. 17. nu. 20. vbi hoc ampliat, etiam vsque ad Episcopatum, & Victor. in Summa de matrimonio, quæstione 255. circa fin. dicens, quòd in nullo alio Doctore, præterquam in Paludano hoc inuenit, & credit, quòd dici verum, quia tunc nullum est impedimentum. Eamdem doctrinā Paludan. probauit & Dominic. à Soto in 4. distinctione 27. quæst. 1. in fin. alijque plures
6 statim citandi.* Secundò, eadem sententia astruitur, quoniam maritus, etiā matrimonio copula consummato, de licentia vxoris potest conuerti ad religionem ipsa vxore in sæculo remanente, si nō sit suspecta de incontinentia, ac castitatem
7 promittente: * alias tenetur etiam profiteri, vt in capit. cum sit prædictus, & in cap. vxoratus, de conuers. coniugat. potest etiam vxore profitente religionem coniugatus ordinari, vt in capit. coniuga-
8 tus, eod. tit.* Quinimò & vxoratus de licentia vxoris, atque ipsa religionem profitente, potest in Episcopum promoueri, vt in cap. sanè, el 1. de conuers. coniugat. & in cap. Episcopus, qui filios. 12. quæst. 2. text. in capit. sicut hi. §. necesse. 47. distinct. cap. 1. de testament. & probatur 1. ad Corinth. 3. ibi: Oportet Episcopū esse vnius vxoris virum, quamuis nec etiam matrimonium dissoluatur, vt in dicto cap. ex parte. Itaque hæc est communis resolutio, vt sine vlla dispensatione possit effici Episcopus, coniugatus cum sola licentia & professione vxoris suæ, secun-
9 dum Abb. in capit. 1. de testam. col. 2.* & ita beatus Hilarius fuit vxoratus, & Episcopus, & habebat filiam, & vxorem existens Episcopus, & quidam Genebaldus, vt inquit Florent. 3. part. suæ Summæ, tit. 1. cap. 21. §. 1. & Palud. vbi suprà. Quinimò & Apostoli fuerunt coniugati, vt inquit B. Ambrosius 2. ad Corinthios 11. de quo latissimè per Ioann. Arbor. in sua Theosophia, lib. 1. cap. 32. vbi tamen
10 ipse probat, * quod excepto Petro Apostolo, non probatur aliquem fuisse coniugatum ex Apostolis: sed de beato Ioanne legimus, quod fuit vocatus de nuptijs ad
11 castitatis * professionem, vt ex Hieronymo

mo in proœmio Apocalypsis refert Couar. in 4. de sponsal. 2. part. c. 7. §. 4. num. 6. Verùm matrimonium beati Ioannis, si illud contraxit, non fuit consummatum, sed ratum tantùm: quinimò nec est certum omninò ipsum fuisse vxoratum, vt præter Ioan. Arbor. vbi suprà, nos proba-
12 uimus suprà cap. 17. nu. 27. * At Episcopi in locum Apostolorum successerunt, vt est decretum in Concilio Tridentino, sess. sione 23. capit. 4. quod intelligitur in eo quòd sunt pastores, non verò in ordine quo Apostoli fuerunt religiosi, vt docet Soto vbi suprà, in versicul. & per hæc soluitur. Si ergo de licentia vxoris maritus potest effici religiosus, quinimò & Episcopus eligi, atque creari, poterit etiã, ea inuita, adulterium tamen commissa, propter quod amisit ius, quod in marito habebat, sacris ordinibus insigniri, adulterium quippè idem debet operari in proposito, quod licentia vxoris, & sic habemus intentum.

Præterea, & tertiò, quia per monachatum non imprimitur character, benè autem per ordines sacros: ergo, &c. Et in terminis hanc sententiam affirmatiuam probauit nuncupatim glos. 1. verbo, ad gradum sacerdotij, in dict. cap. cõstitutus, de conuers. coniugat. & ibi Abb. nu. 5. per illum text. & Cardin. eamdẽ opinionem sequuntur, quam etiam voluerunt Palud. & Siluest. vbi suprà, eamque expresse probauit, atque defendit beatus Anton. Archiepis. Florent. in 3. parte suæ Summæ, titul. 1. capit. 21. §. 1. in fin. & Victo. vbi suprà, & Dominic. à Soto dicto lib. 4. sent. distinct. 27. quæst. 1. art. 4. in fin. ea ratione, quia solutus sit vir hoc casu vinculo reddendi debitum: & limitat, nisi fornicariæ pepercerit: sequitur ibidem Magister Palat. idem Soto iterũ distinct. 36. quæst. vnica, artic. 5. circa fin. Celsus in suo Reperto. legum huius Regni, in verb. *clerigos*, in vers. decimo, idem videtur sentire, allegans l. 11. tit. 7. part. 1. Lex tamen illa, secundum quam intelligi debet Celsus, loquitur in marito intrante religionẽ sine licentia vxoris, quo casu probat ipsam posse eum reuocare, nisi commiserit adulterium, quo probato, maritus posset eam repudiare: itaq; nec lex hæc, nec Celsus in nostris terminis loquuntur, sed in casu prioris fundamenti huius partis, quod est sine dubio, nempè, quòd propter adulterium vxoris, maritus posit inuita vxore religionem ingredi, vel ingressam retinere: at verò nos hoc non quærimus, sed an possit in prædicto casu ad sacros ordines promoueri inuita vxore, quod nec lex illa, neque Celsus vbi suprà attingunt, neque declarant. Nihilominùs cæteri suprà allegati, & præterea Ant. à Cordub. in suo tractat. *de casós de conciencia*, quæst. 138. & 178. in secunda impressione, † & Nauar. cons. 23. de sponsal. nu. 6. † idem, hoc est, præfatam opinionem affirmatiuam probant, iuxta quam iam vidi quẽdam vxoratum viuente vxore adultera, pro tali declarata per executoriam Regiam, ordinatum in presbyterum, atque vt talem per concursum, iuxta formã decreti Concilij Tridentini, adeptum fuisse beneficium curatum in hoc Episcopatu, alijsque presbyteris benemeritis non vxoratis prælatum fuisse ab examinatoribus & Episcopo, quamuis sciebant vxoratum esse, sed quia iam erat ordinatus, & habilis, eidem prædictum beneficium contulerunt, & posteà fuit promotus ad quemdam Canonicatum Doctoralem cuiusdam Ecclesiæ Cathedralis huius Regni, etiam per concursum, viuente vxore adultera.

13 Hæc tamen sententia, quamuis ita recepta sit à præfatis Doctoribus, mihi tamen nũquam placuit, neque placere potuit: itaque huiusmodi vxorato adulterium passo, nunquam sacrum ordinem conferrem, nec conferẽdi licentiam aut facultatem concederem, si mei muneris id esset, nec etiam iam ab alio ordinato beneficium Ecclesiasticum conferrem, aut eidem prouiderem, alijs benemeritis stantibus, sequentib. fundamentis.

Primò, propter scandalum, aut saltem malum exemplum vitandum in nostra Ecclesia Latina, in qua vxorati viuentibus vxoribus, minimè sine licentia earũ

possunt ordine sacro clericali insigniri, quicquid sit in Ecclesia Græca, abhorrent enim laici similes clericos vxoratos, atque indecens esset clericos habentes vxores in sæculo, quamuis seorsum viuentes, sacris ministrare: & quamuis quandoque hoc contingat videri admissa priori sententia, id tamen rarò accidit, & ideò tamquã insolitum admirationẽ causaret, prout causauit in hac ciuitate clericus ille vxoratus, cuius modò meminimus: & quamuis coniugatus absolutus, ab vxore continentiam profitente, ad sacros ordines promoueri posſit, vt in cap. coniugatus, de conuers. coniugat. is tamẽ de quo agimus, non est huiusmodi.

Secundò, & quod maximè mouere debet, in hanc sententiam negatiuam facit, quoniam facillimè contingere poterit, imò frequenter contingit, vt eidem adulteræ vxori maritus pepercerit, iniuriamque condonauerit tacitè, vel expresſè, occultè, hoc ignorante Episcopo, siue eius Vicario diœcesano, quo casu Soto fatetur, & meritò, minimè ordinari posse: & quamuis hoc fundamẽtum nihil concludat in eo, quem non constat mulieri adulteræ pepercisse, timere tamen debet Ordinarius, quamuis aliàs posset eidem sacrum ordinem conferre, ne incidat in absurdum, ac proinde in dubio securiorem partem eligendo, eum non ordinare, præcipuè cum sint alij non vxorati, qui posſint, & velint ordinari, vt diuinis vacent, & operam dent: quid enim Ecclesia Dei opus habet huiusmodi hominibus vxoratis ad sacros ordines eis conferendos, cum alij adsint non vxorati, quibus id munus rectius mandari queat?

Tertiò, quoniam etsi maritus cum ordinatur, vxori adulteræ non pepercerit, poterit tamen posteà stimulo carnis faciliter inductus, eidem coniugi carnaliter commisceri: hoc autem quantum abhorreat à castitate & munditia, qua sacerdotes vti debẽt, ac tenentur, & quã vestis alba, qua funguntur in diuinis officijs, significat, ac demum à more Ecclesiæ Romanæ, vnusquisque attentè circumspiciat. Qui enim vxoratus promouetur ad sacros ordines, eo ipso intelligitur continentiam vouere, vt in terminis notat glos. fin. in cap. coniugatus, de conuers. coniugat. ibi: Nam qui: ergo debitũ exigere non potest, argum. capit. placet, eod. titul. approbatur in l. 40. vers. *mas ellos*, tit. 6. part. 1.

15 Quinimò bigamiæ vitium contrahitur hoc casu, etiam ab ignorante adulterium cognoscente vxorem carnaliter. c. si cuius vxorem, & capit. sequenti 34. distinctione. Abb. & Anani. & Doctor. in cap. 3. de adult. quorum opinio communis est, & obtinet, etiamsi ex præcepto Ecclesiæ vxorem inuitus quis cognouerit, iuxta magis communem sententiam, vt aduersus Innocent. & alios resoluit D. Couar. in Clem. si furiosus, de homicid. 1. part. §. 2. nu. 3. Et prætereà irregu-

16 laris est, qui vxorem * adulterã post pœnitentiam sibi reconciliatam cognouerit, secundum Anan. in dict. c. 3. Felin. in c. ius generale, col. 6. dist. 1. & sentiunt omnes qui proximam opinionẽ probarunt, secundum Couar. vbi suprà. Vtrumque prouabit Nauar. in man. Latin. c. 16. nu. 27. & prius dictum sequitur etiam Silua nuptial. in quæst. 1. quòd non sit vtile nubere, num. 127. volum. 6. tract. diuers. Doct. fol. 21. vbi quòd propter bigamiam perdit priuilegium clericatus, & alia plura. Quòd si hoc etiam fundamentum nihil vrgere dicas, quia sufficit, quòd tempore quo hic coniugatus ordinatur, vxori adulteræ non pepercerit, nec eidem se carnaliter immiscuerit, vt rectè ordinari posſit, iuxta priorem receptam sententiam: non enim inspiciendum est, quòd post ordinationem posſit vxorem cognoscere carnaliter: hæc namque, nec aliæ irregularitates, quæ posteà poterunt contingere occidẽdo hominem, vel mutilando membrum, vel alia grauiſsima delicta committendo, non debent esse in consideratione, vt tempore habili impediant ordinum collationem, sicut nec in alijs solutis, qui ordinari volunt, aliàs enim nullus posset ordinari, cum posſibilitas sit res ampla; tractus enim

enim futuri temporis nō spectat ad iudicē, vt in l. non quemadmodū. ff. de iudic. cum simil. Nihilominus tamen præcipua & speciali ratione hoc casu considerari poterit præfatum inconueniens, cum facilius contingere possit, quàm cætera generalia supradicta. Sed quo magis hæc secunda opinio strictius probetur, accipe quartum fortissimum fundamentum.

17 Quartò & vltimò, hæc pars negatiua comprobatur, quia quēadmodum nullo iure diuino nec humano cauetur, quòd matrimonium ratū & non consummatum dissoluatur per sacri ordinis susceptionem, nisi tantùm per professionem solemnem alicuius de religionibus approbatis, & ideò nullus durante matrimonio, nondum etiam consummato, nullū de sacris ordinibus suscipere præsumere debet, nisi prout sacris Canonibus nouerit conuenire, aliàs neque matrimonio soluto in sic suscepto ordine ministrare, nec ad superiores ordines prouehi, neque ad aliquod beneficium, vel officiū Ecclesiasticum valet promoueri, vt in extrauagāti, antiquæ cōcertationi. Ioann. XXII. de voto & voti redemp. in princip. & in §. 1. incipit, auctoritate Apostolica, quam in hoc citat Magister sent. in 4. distin. 27. capit. 5. vbi limitat, nisi de consensu vxoris, & gloss. in d. extrauag. verb. statim. ex illa colligit bonū modum formæ argumentandi

18 & * dicendi non est ita, quia iure cautū non reperitur: gloss. etiam in c. quemadmodum, verb. tenetur. de iureiur. & in cap. vnico de voto libr. 6. Abba. in cap. 1. & capit. ex parte. de conuers. coniugat. ita etiam nullo speciali iure cauetur, vt maritus propter adulterium vxoris ordinari possit, quamuis religionē intrare ac profiteri valeat: quo fit, vt minimè hoc casu hic ad sacros ordines promoueri licitè possit, remanendo in sæculo, sub prædictis pœnis, cum hoc nō sit iure cautum, & solùm id liceat in casibus à iure expressis, vt ibidem expressè probatur: quod magis astringo, nam in d. §. authoritate Apostolica, illud inhibetur, ne quisquam durante matrimonio, siue copula consummato, siue non, aliquem ordinem sacrum suscipiat, nisi prout sacris Canonibus nouerit expedire; sed iure Canonico vxoratus non debet promoueri ad sacros ordines, nisi absolutus ab vxore continentiam profitente, vt in d. cap. vxoratus. de conuers. coniugat. & licet ob adulterium vxoris liceat marito religionem ingredi ac ibidem profiteri, vt est prædictum, non tamen eo casu expressum est à iure, vt ad sacros ordines promoueri possit inuita vxore: esset namque maximum inconueniens, vt suprà considerabamus, ipsos ambos in sæculo remanere, marito sacris insignito contra voluntatem vxoris, ipsaque continentiam minimè profitente: quod sic non contingit ipso religionem ingresso, vel vxore continentiam profitēte: ergo, &c. Et quamuis per adulterium vxoris liberetur vir ab obligatione reddendi debitum, vinculum tamen matrimonij adhuc manet: ergo nullo modo dici potest, quod maritus ob adulterium vxoris iure possit, ipsa inuita, ad sacros ordines promoueri, cum casus exceptus firmet regulam in contrarium, vt in l. nam quod liquidæ. ff. de penu legata. ex quibus fit, vt faciliùs possit quis conuerti ad religionem, quàm ad sacros ordines promoueri: vnde rectiùs procedit argumentum negatiuè, quàm affirmatiuè, nempè, quando religionem intrare non licet: ergo multo minus ad sacros ordines promoueri, non verò semper quod licet religionem intrare, licet promoueri ad sacros ordines, vt ex prædictis patet, & censuit Syluest. vbi suprà. Nec obstat si replicet quis, text. in d. §. authoritate Apostolica, argumentumq; ab eo modo sumptum procedere ac loqui in matrimonio absolutè, hoc est, quando coniuges simul cohabitant, vel saltim diuortio non facto: at verò nos agimus, quando propter adulterium est factū diuortium, atque separatio, quod etsi secūdum quid dici matrimonium valeat, non tamen absolutè. Nam respōdeo in primis text. præfatum. §. authoritate Apostolica,

generaliter, & indistinctè loqui in quocumque matrimonio: at verò commisso adulterio, verum matrimoniũ est quoad vinculum, quod minimè ipso adulterio dissoluitur, vt suprà latiùs probatum est: separatio autem tunc fit quoad cohabitationem simultaneã, & thorum, ac bona, non verò ex hoc desinit esse verum matrimoniũ inter eos. Prætereà qui prædi. replica contra nos vti velint, necesse habent, vt probent hunc esse casum, in quo iure Canonico maritus ob adulteriũ vxoris ordinari valeat absque licentia vxoris: quod si expresfè probauerint, statim annuam ipsorum opinioni, sin minus, regulam generalem in contrarium constituit. d. §. authoritate Apostolica. in hunc modum, vt maritus ordinari non valeat sub pœnis ibi contentis, nisi prout sacris Canonibus nouerit expedire: sed hoc casu non constat neque probatur, quòd sacris Canonibus id expediat: ergo habemus intentum.

Et in expresso hanc partem negatiuam probauit Innocent. in d. capit. constitutus. de conuers. coniugat. vbi reddit rationem diuersitatis inter sacros ordines & religionem, sequitur eamdem sententiam ibidem Anan. Anchar. num. 3. Anton. de Butr. quæst. 2. & Ioan. Andr. sequitur etiam summa Astesana. 2. part. lib. 8. titul. 11. artic. 2. quæst. 9. in eamque inclinat Areti. consil. 59. & quãuis Abba. in. d. c. constitutus. nu. 5. conetur elidere rationem differentiæ assignatam ab Innocent. vbi suprà, inter sacros ordines & religionem, illa tamen coadiuuari potest ex decisione text. in capit. quia sunt. & in cap. sequenti. 28. dist. iuncta glos. fi. ibi circa fin. quam probat Archidiac. in. c. seriatim. in fine 32. distin. Quòd si adhuc præfatam rationem differentiæ Innocentij veram non esse contendas, dictum tamen ipsius, & sic nostra sententia negatiua efficaciter probari videtur ex supradicto. 3. fundamẽto pro ead. adducto, quam veriorem in puncto iuris, atque securiorem esse existimo, ac proinde tenẽdam, præcipuè cum authoritate etiam grauissimorum authorum non careat, quamuis contraria sit magis recepta, ac proinde non peccaret eam seruans.

Ad primum fundamentum prioris partis respondeo, quòd etsi liceat marito propter adulterium vxoris religionem intrare, non tamen ideò licebit sacros ordines suscipere in sæculo remanendo, quia vt suprà probauimus, prædicta consequentia Doctorum est falsa, quia non valet argumentum affirmatiuè in proposito, nempè vxoratus quando potest intrare religionẽ, potest etiam ordinari: nam illud inuenitur iure expressum, hoc autem minimè, sed potius contrarium, nisi tantùm in casibus à sacris Canonibus permissis, hic autem non est huiusmodi: ergo, &c. Negatiuè autẽ rectè procedit, qui non potest religionem intrare, neque promoueri, vt prædiximus.

Ad secundum circa eius primam partem eodem modo respondeo, & ad cap. coniugatus. de conuers. coniugat. quòd procedit seruatis in ipso requisitis, hoc est, quòd maritus ab vxore continentiam profitente absolutus ad sacros ordines promoueatur, qui casus non est noster, sed multum diuersus. Item etiam non obstat illud, quod prædiximus de Episcopo, vt in dict. capit. sanè. quia procedit ipsa vxore religionem profitente, aliàs secus, vt ibidem probatur. Ad tertium respondeo nihil concludere in proposito quod nobis obsit.

SVMMARIVM.

1 *Aetas singulis ordinibus iure antiquo requisita.*

2 *Prima tonsura & omnes minores ordines à septennio etiam statim suscipi possunt iure nouiori.*

3 *Subdiaconus effici quis potest cũ primum decimũoctauum annũ fuerit ingressus, Diaconus verò postquã inchoauerit viginti, Presbyter dũ attigerit vigintiquinq; iuxta Clementinã finalẽ de ætate & qualit. itaq; sufficit attingere vltimum annum prædictarum ætatũ, etiamsi annus ipse cõpletus non fuerit: & an hoc hodie procedat*

cedat stante decreto de reformat. sancti Concil. Trid. Sess. 23. c. 12. late igitur, nu. 4. & sequent. vbi resoluitur affirmatiue, quamuis ad Subdiaconatum nullus promoueri praecipiatur ibidem ante vigesimumsecundum annum, & ad Diaconatum ante vigesimumtertium.

6 *Qui ante Calendas proximas stipulatur, similis est ei, qui Calendis stipulatur.*

7 *Anniculus non statim, vt natus est, sed trecentesimo sexagesimoquinto die dicitur.*

9 *Qui sacris initiatur in vigesimosecũdo anno non promouetur ante vigesimũsecundũ.*

10 *Verba denotantia tempus, si sint singularis numeri verificantur in tempore incepto, si vero sint pluralis numeri, debet esse tẽpus completum.*

11 *Significatio propria dictionis, ante, est excludere illud, cui praeponitur.*

21 *Illud dicitur ante, quòd omninò ante est.*

13 *Vltima dies termini cedit commodo promissoris, ad hoc vt non sit in mora antequã totum tempus labatur.*

14 *L. qui ante Calendas. 13. ff. de verb. obliga. intellectus, & nu. 15. de cõcordia. d. l. cũ l. anniculus, la. 1. 132. in ordine ff. de verbo. signifi. remissiuè.*

16 *L. anniculus. la. 2. 134. in ordine ff. de verb. signifi. intellectus.*

17 *Conferre, aut suscipere ordines citra praedictas aetates, crimẽ est mortale, & ordinator huiusmodi per annũ à collatione clericalis tõsurę ob huiusmodi culpã suspẽditur*

18 *Suscipiẽs ordines sacros ante ętatẽ legitimã, verũ characterẽ & sacramẽtum suscipit etiã Presbyteratus (etiamsi sit puer) non tamẽ ordinum executionẽ, imò ipso iure est ab eiusmodi executione suspẽsus, quousque legitimã aetatem attigerit, & presbyter hoc casu celebrãs, praeter peccatum mortale, irregularis fit, nu. 19. Hodie per extrauag. Pij II. ipso iure sunt suspẽsi, qui sine dispẽsatione canonica, aut legitima licẽtia, siue extra tẽpora, vel ante ętatẽ legitimã, vel absq; dimissorijs ordinãtur. n. 20*

21 *Ordinatus extra tẽpora vel ante aetatẽ legitimã, vel sine dimissorijs, suspensus est ipso iure, nu. 20. cõtra nõnullos relatos, nu. 20.*

22 *Sic suspensus si ministrauerit in ordine irregularitatem incurret, à qua à solo Papa absolui potest.*

24 *Ordinans alium sine dimissorijs Ordinarij sui, per annum est suspensus ab ordinum collatione, ordinatus verò quamdiu proprio Ordinario videbitur expedire.*

25 *Peccat mortaliter qui se facit ordine insigniri cõtra Canones Cõcil. Trid. hic relatos.*

26 *Licẽtia seu facultas ordinãdi à quocũq; Catholico antistite in propria diœcesi residẽti, an ad aliũ de licẽtia proprij ibi Pontificalia exercentẽ extendatur. & nu. seq.*

30 *Minores ordines & Subdiaconatus an eodẽ diẽ conferri valeant. & nu. 31. & 32.*

33 *Nullus prima tonsura initiatus, aut etiam in minoribus ordinibus constitutus, ante decimumquartum annum beneficium potest obtinere.*

34 *Non omnes habentes aetatem legitimã promouendi sunt ab Episcopis ad sacros ordines, sed digni dumtaxat, quorum probata vita senectus sit.*

35 *Caueant Episcopi ab ordinando pueros in aspectu, quamuis vigesimumquintum annum attigerint, ne fortè subrepat in opprobrium ordinis clericalis.*

36 *Et praetereà ne ijs sacri muneris dispensationem committant, qui ob imbecillitatem intellectus, atque debitae considerationis diuina ministeria parui pendant.*

37 *Caueant etiam, ne indoctos ordinent, atque eos qui malè legunt, ne ignorantia causet contemptum.*

18 *Regulares quoq; nec minori aetate, nec sine diligẽti examine ordinentur priuilegijs quibuscumque ad hoc penitus exclusis.*

39 *AEtas triginta annorum requiritur ad Episcopatum.*

40 *Poenitentiarius perpetuus, qui in Ecclesijs Cathedralibus institui debet, quadraginta annorum esse debet.*

CAPVT XXVI.

De aetate singulis ordinibus Ecclesiasticis requisita.

QVamuis iure diuino quoad substãtiam sacramenti nulla sit aetas distincta, iure tamen Pontificio eiusmodi aetates decretae sunt & praefinitae.

Iure

generaliter, & indistinctè loqui in quocumque matrimonio: at verò commisso adulterio, verum matrimoniũ est quoad vinculum, quod minimè ipso adulterio dissoluitur, vt suprà latiùs probatum est: separatio autem tunc fit quoad cohabitationem simultaneã, & thorum, ac bona, non verò ex hoc desinit esse verum matrimoniũ inter eos. Prætereà qui prædi. replica contra nos vti velint, necesse habent, vt probent hunc esse casum, in quo iure Canonico maritus ob adulteriũ vxoris ordinari valeat absque licentia vxoris: quod si expresè probauerint, statim annuam ipsorum opinioni, sin minus, regulam generalem in contrarium constituit. d. §. authoritate Apostolica. in hunc modum, vt maritus ordinari non valeat sub pœnis ibi contentis, nisi prout sacris Canonibus nouerit expedire: sed hoc casu non constat neque probatur, quòd sacris Canonibus id expediat: ergo habemus intentum.

Et in expresso hanc partem negatiuam probauit Innocent. in d. capit. constitutus. de conuers. coniugat. vbi reddit rationem diuersitatis inter sacros ordines & religionem, sequitur eamdem sententiam ibidem Anan. Anchar. num. 3. Anton. de Butr. quæst. 2. & Ioan. Andr. sequitur etiam summa Astesana. 2. part. lib. 8. titul. 11. artic. 2. quæst. 9. in eamque inclinat Areti. consil. 59. & quãuis Abba. in. d. c. constitutus. nu. 5. conetur elidere rationem differentiæ assignatam ab Innocent. vbi suprà, inter sacros ordines & religionem, illa tamen coadiuuari potest ex decisione text. in capit. quia sunt. & in cap. sequenti. 28. dist. iuncta glos. fi. ibi circa fin. quam probat Archidiac. in. c. seriatim. in fine 32. distin. Quòd si adhuc præfatam rationem differentiæ Innocentij veram non esse contendas, dictum tamen ipsius, & sic nostra sententia negatiua efficaciter probari videtur ex supradicto. 3. fundamẽto pro ead. adducto, quam veriorem in puncto iuris, atque securiorem esse existimo, ac proinde tenẽdam, præcipuè cum authoritate etiam grauissimorum authorum non careat, quamuis contraria sit magis recepta, ac proinde non peccaret eam seruans.

Ad primum fundamentum prioris partis respondeo, quòd etsi liceat marito propter adulterium vxoris religionem intrare, non tamen ideò licebit sacros ordines suscipere in sæculo remanendo, quia vt suprà probauimus, prædicta consequentia Doctorum est falsa, quia non valet argumentum affirmatiuè in proposito, nempè vxoratus quando potest intrare religionẽ, potest etiam ordinari: nam illud inuenitur iure expressum, hoc autem minimè, sed potius contrarium, nisi tantùm in casibus à sacris Canonibus permissis, hic autem non est huiusmodi: ergo, &c. Negatiuè autẽ rectè procedit, qui non potest religionem intrare, neque promoueri, vt prædiximus.

Ad secundum circa eius primam partem eodem modo respondeo, & ad cap. coniugatus. de conuers. coniugat. quòd procedit seruatis in ipso requisitis, hoc est, quòd maritus ab vxore continentiam profitente absolutus ad sacros ordines promoueatur, qui casus non est noster, sed multum diuersus. Item etiam non obstat illud, quod prædiximus de Episcopo, vt in dict. capit. sanè. quia procedit ipsa vxore religionem profitente; aliàs secus, vt ibidem probatur. Ad tertium respondeo nihil concludere in proposito quod nobis obsit.

SVMMARIVM.

1 *Aetas singulis ordinibus iure antiquo requisita.*

2 *Prima tonsura & omnes minores ordines à septennio etiam statim suscipi possunt iure nouiori.*

3 *Subdiaconus effici quis potest cũ primum decimũoctauumannũ fuerit ingressus, Diaconus verò postquã inchoauerit viginti, Presbyter dũ attigerit vigintiquinq; iuxta Clementinã finalẽ de ætate & qualit. itaq; sufficit attingere vltimum annum prædictarum ætatũ, etiamsi annus ipse cõpletus non fuerit: & an hoc hodie procedat*

cedat stante decreto de reformat. sancti Concil. Trid. Sess. 23. c. 12. late igitur, nu. 4. & sequent. vbi resoluitur affirmatiuè, quamuis ad Subdiaconatum nullus promoueri praecipiatur ibidem ante vigesimumsecundum annum, & ad Diaconatum ante vigesimumtertium.

6 *Qui ante Calendas proximas stipulatur, similis est ei, qui Calendis stipulatur.*

7 *Anniculus non statim, vt natus est, sed trecentesimo sexagesimoquinto die dicitur.*

9 *Qui sacris initiatur in vigesimosecundo anno non promouetur ante vigesimumsecundum.*

10 *Verba denotantia tempus, si sint singularis numeri verificantur in tempore incepto, si vero sint pluralis numeri, debet esse tempus completum.*

11 *Significatio propria dictionis, ante, est excludere illud, cui praeponitur.*

21 *Illud dicitur ante, quod omninò ante est.*

13 *Vltima dies termini cedit commodo promissoris, ad hoc vt non sit in mora antequam totum tempus labatur.*

14 *L. qui ante Calendas. 13. ff. de verb. obliga. intellectus, & nu. 15. de cócordia. d. l. cum l. anniculus, la. 1. 132. in ordine ff. de verbo. signifi. remissiuè.*

16 *L. anniculus. la. 2. 134. in ordine ff. de verb. signific. intellectus.*

17 *Conferre, aut suscipere ordines citra praedictas aetates, crimen est mortale, & ordinator huiusmodi per annum à collatione clericalis tonsurae ob huiusmodi culpam suspenditur*

18 *Suscipiens ordines sacros ante aetatem legitimam, verum characterem & sacramentum suscipit etiam Presbyteratus (etiamsi sit puer) non tamen ordinum executionem, imò ipso iure est ab eiusmodi executione suspensus, quousque legitimam aetatem attigerit, & presbyter hoc casu celebrans, praeter peccatum mortale, irregularis sit, nu. 19. Hodie per extrauag. Pij II. ipso iure sunt suspensi, qui sine dispensatione canonica, aut legitima licentia, siue extra tempora, vel ante aetatem legitimam, vel absque dimissorijs ordinantur. n. 20*

21 *Ordinatus extra tempora vel ante aetatem legitimam, vel sine dimissorijs, suspensus est ipso iure, nu. 20. cótra nónullos relatos, nu. 20.*

22 *Sic suspensus si ministrauerit in ordine irregularitatem incurret, à qua à solo Papa absolui potest.*

24 *Ordinans alium sine dimissorijs Ordinarij sui per annum est suspensus ab ordinum collatione, ordinatus verò quamdiu proprio Ordinario videbitur expedire.*

25 *Peccat mortaliter qui se facit ordine insigniri côtra Canones Côcil. Trid. hic relatos.*

26 *Licentia seu facultas ordinandi à quocunque Catholico antistite in propria dioecesi residenti, an ad alium de licentia proprij ibi Pontificalia exercentem extendatur. & nu. seq.*

30 *Minores ordines & Subdiaconatus an eodem die conferri valeant. & nu. 31. & 32.*

33 *Nullus prima tonsura initiatus, aut etiam in minoribus ordinibus constitutus, ante decimumquartum annum beneficium potest obtinere.*

34 *Non omnes habentes aetatem legitimam promouendi sunt ab Episcopis ad sacros ordines, sed digni dumtaxat, quorum probata vita senectus sit.*

35 *Caueant Episcopi ab ordinando pueros in aspectu, quamuis vigesimumquintum annum attigerint, ne fortè subrepat in opprobrium ordinis clericalis.*

36 *Et praetereà ne ijs sacri muneris dispensationem committant, qui ob imbecillitatem intellectus, atque debitae considerationis diuina ministeria parui pendant.*

37 *Caueant etiam, ne indoctos ordinent, atque eos qui malè legunt, ne ignorantia causa sit contemptum.*

18 *Regulares quoque; nec minori aetate, nec sine diligenti examine ordinentur priuilegijs quibuscumque ad hoc penitus exclusis.*

39 *AEtas triginta annorum requiritur ad Episcopatum.*

40 *Poenitentiarius perpetuus, qui in Ecclesijs Cathedralibus institui debet, quadraginta annorum esse debet.*

CAPVT XXVI.

De aetate singulis ordinibus Ecclesiasticis requisita.

QVamuis iure diuino quoad substantiam sacramenti nulla sit aetas distincta, iure tamen Pontificio eiusmodi aetates decretae sunt & praefinitae.

Iure

1 Iure etenim antiquo longiora ætatis tempora exigebantur: nam, vt habetur in cap. in singulis. 77. distinct. ab infantia (hoc est à primo septênio) poterat quisq; nomen Ecclesiasticis ministerijs dare (hoc est) primam tonsuram accipere, sed tres minores ordines non nisi vsque ad annum duodecimum, neq; acolythatum vsque ad quatuordecimum: Subdiaconus verò nemo qui erat minor biginti ânnis completis fieri poterat, vt patet ex sexta Synodo, Canon. Subdiaconus. 77. distin. & ibi gloss. neq; Diaconus ante vigesimumquintum annum, vt in decreto Concilij Carthagin. Canon. placuit, neque verò Presbyteratũ obtinere minor triginti ann. vt tota distin. 78. decernitur: ita Dominic. à Soto. in. 4. sent. dist. 25. quæst. 1. art. 2. pag. 51. colum. 2. in versic. quo autẽ. tametsi Iacob. Menoch. de arbit. iudi. casu 427. numer. 14. cent. 5. dicat per illum text. in d. cap. in singulis. quòd minores ordines conferuntur habẽti duodecim vel septemdecim annos, & Rebuffus in praxi benefic. in titul. de cleri. ad sacros ordin. malè promot. glos. 2. num. 1. pag. 436. habẽti duodecim, vel 13. ann. & numer. seq. de ordinibus sacris quod prædictum est probat: sed re vera
2 meo * iudicio text. ille rectiùs probat quòd ex eo collegit Soto vbi suprà. Videnda est in hoc. l. 27. titul. 6. part. 1. Iure tamen nouiori, non modò prima tõsura, verùm & omnes minores ordines à septennio statim suscipi possunt, iuxta glos. fin. in Clemen. fina. de ætat. & qualita. per iura quæ allegat, quam probauit Soto vbi suprà, de prima tonsura, quòd septennio conferri posit. Albertus Trocius de vero & perfecto cleric. capit. 17. nu. 1. volum. 2. tract. diuers. Doct. fol. 243. & Rebuff. vbi suprà.

3 Ad Subdiaconatus verò ordinem ex d. Clem. fin. promoueri quis potest cum primum decimumoctauum annum fuerit ingressus, & ad Diaconatũ, postquam inchoauerit vigesimum, & ad Presbyteratum, dum attigerit vigesimumquintum, vt ibidem expressè cauetur. Nam cum text. ille non requirat, quòd prædicti ordinandi sint decem & octo viginti & vigintiquinque annorũ respectiuè, sed tantũ quòd possit quis liberè in decimooctauo ad Subdiaconatus, in vigesimo ad Diaconatus, & in vigesimoquinto ætatis suæ anno ad Presbyteratus ordines promoueri, consequitur manifestissimè, sufficere attingere vltimum annum prædictarum ætatum respectiuè, etsi annus ipse completus non fuerit: quod etiam apertè probatur in cap. cum in cunctis. §. inferiora. de elect. vbi sufficit quem attigisse vigesimumquintum suæ ætatis annum ad beneficiũ curatum obtinendum, & si non est in ordine requisito constitutus, debet se facere promoueri, præfixo à Canonibus tempore sub pœnis de quibus ibi: qui text. hodie ad literam innouatur in sacro Concilio Trident. Sess. 24. c. 12.

Neque obstat, quòd secundum Hostiens. dispensatur in ætate in dict. §. inferiora. propter curam animarum, & secũdum Innocen. quia suberat necessitas, ex quo vocatus fuerat ad beneficium quod requirebat ordinem, ideò obseruandi sunt antiqui Canones in hoc suprà relati: absurdum namq; esset, quòd minor vigintiquatuor ann. posit habere curam & sacerdotium, non verò sacerdotium solùm: quare ex illo text. rectè probari videtur sufficere attigisse vigesimũ quintum annum, ad hoc vt quis in presbyterum ordinari queat, quod, vt prædixi, iure nouiori est expeditum in dict. Clement. fin. ex verbis suprà relatis, & in terminis, quòd sufficiat attigisse 18. ann. ad Subdiaconatum, & 20. ad Diaconatum, & 25. ad presbyteratum, tenet glos. in d. Clem. fi. in verbo, in decimooctauo. sic intelligens text. illum, quem sequitur alios allegans Cardin. ibidem. nu. 8. & optimè probat Albert. Troc. vbi suprà nu. 2. & Ioan. de Imol. in dict. Clem. fin. super illa glo. & ibi Bonifacius de Vitalin. num. 19. Felin. in cap. cum vigesimum. nu. 7. de offic. deleg. Dominic. à Soto vbi suprà, & illam glo. sequitur Rebuff. in prax. benefic. in titul. de cleric. ad sacros ordin. malè promot. gloss. 2. num. 2.

Poteris

Poterit tamē quis forsan dubitare, an præcedens communis sententia, quæ profectò verissima & receptissima est, hodie procedat stanto decreto de reformat. sacrosancti Concil. Trident. sessio. 23.c.12.vbi alia ætas ad prædictos sacros
5 ordines præscribitur: * saltem ad Subdiaconatum & Diaconatum, nempè ad illū 22.ann. ad hūc verò 23. his verbis, Nullus in posterum ad Subdiaconatus ordinem ante vigesimum secundum, ad Diaconatus ante vigesimūtertium, ad Presbyteratus ante vigesimumquintū ætatis suæ annum promoueatur: an verò hoc decreto stante, corrigatur præfata communis opinio?

6 Et primò videtur ex illo text. non sufficere vltimum annum singulis ordinibus præscriptum esse inceptum, sed requiri esse completum, ex text. in l. qui ante. 13. in ord. ff. de verb. obligat. vbi inquit text. Qui ante Calendas proximas stipulatur, similis est ei, qui Calendis stipuletur. Cum ergo Conciliū vtatur prædicta præpositione, ante, cum prohibitione præcedenti, videtur requiri, vt annus compleatur, arg. d. l. qui ante.

7 Secundò ex text in l. anniculus. la. 2. 134. in ordin. ff. de verb. signifi. vbi inquit tex. Anniculus non statim vt natus est, sed trecentesimo sexagesimoquinto die dicitur incipiente planè, nō exacto: ergo annus vigesimus secūdus, vel vigesimus tertius, vel vigesimusquintus ætatis vniuscuiusque non dicitur statim quòd quis eum ingreditur, sed vltimum eius diem, quamuis nō completum: & in nostris terminis ita tenet Menoch. de arbit. iudi. cent. 5. casu 427. nu. 25.

8 His tamen non obstantibus, cōtraria sententia tenēda est tamquam verior in iudicando & cōsulendo, imò quòd præfata communis & recepta sententia hodie non corrigatur per prædictum Decretū Concil. Tridenti & sic quòd etiam hodie sufficiat ordinando in Subdianonum attigisse ætatem 22. annorum, & in Diaconum 23. in Presbyterū 25. quamuis annus non sit completus. Primò, quia hoc expressè à Concil. Trid. non mutatur: ergo quare stare prohibetur, argum. l. præcipimus. C. de appell. & l. sancimus. C. de testam. Secundò, quia solum tēpus ad Subdiaconatum & Diaconatum augetur à Concilio, non verò aliquid innouatur circa nostram quæstionem.

9 Prætereà, qui sacris initiatur in vigesimosecundo anno, nō promouetur ante vigesimum secundū, iuxta text. in l. qui filium. §. Sabinus. ff. ad Trebell. ex quo text. constituit differentiam Corne. con-
10 sil. 213. volum. 1. nu. 7. * vtrum verba denotantia tempus, sint singularis numeri, quo casu possunt verificari in tempore incepto: nam in anno vigesimo censetur esse, qui annum vigesimū ingressus est: & similiter verificātur verba ad annum vigesimum: an verò pluralis numeri, & tūc debet esse tempus completū, nempè si vixerit annis viginti, vel si erit viginti annorum, vel ascenderit ad viginti annos, secund. opin. Bald. & Imol. quos refert: ergo cum Concilium in proposito loquatur per verba singularis numeri, nempè ante vigesimumsecundum, vigesimumtertium, & vigesimumquintum ætatis suæ annum respectiuè, vt patet, consequitur posse verificari in tempore incepto.

11 Tertiò, propria significatio huius dictionis, ante, est excludere illud cui præponitur, vt docet Aulus Gell lib. 12. noctium Atticarum, cap. 13. quem refert & sequitur Alciat. d. l. anniculus. num. 3. vbi id in proprijs terminis d. Clem. fin. tenet nempè si scriptū sit, vt in vigesimo anno possit quis ad sacros ordines promoueri, sufficiat 20. ann. esse cœptum, idem si intra vigesimum dicatur, vel ante vigesimum, quia hæc verba magis initium respiciunt quàm finem.

Denique si annus adimpletus requireretur, non posset quis promoueri ad Subdiaconatus ordinē nisi in vigesimotertio anno, & ad Diaconatum in vigesimoquarto, & ad presbyteratum in vigesimosexto: quod manifestè aduersatur Concil. Tridenti. & hoc non esset ante, sed post, iuxta ea quæ docent Bald. Alex. & Roma in d. l. qui ante. ff. de verb. obligat.

obligat. Cuma. & Imol. in l. si cui. ff. de legat. 2. Bald. in d. l. ex verbis, numer. 2. C. quando dies leg. ced. vbi affirmat illud dici ante, quod omninò ante est. Vltimò
12 huic opinioni fauet, * quòd Cōciliū non dicit nec exprimit completum, prout si vellet, expressisset, sed absolutè ante 22. 23. & 25. annū respectiuè: innuisse ergo videtur sufficere esse ordinandū in prædictis annis inceptis respectiuè: qui enim iam existens in prædictis annis, etiā nondum completis ordinatur, non dicitur ordinari ante eos, sed in eis, & sic satisfacit præcepto Concilij. Præmaximè, quia ad minus negari non potest, quin hoc sit omissum à Cōcilio, sicq; remanet sub dispositione iuris communis, arg. l. commodissimè. cum similib. ff. de lib. & posth. Iure autem communi nouissimo hoc expeditum est in d. Clemen. fina. de ætat. & quali. iuncta gloss. fin. & cōmuni, vt sufficiat quòd ordinandus sit in prædictis annis inceptis, licèt non completis, vt est prædictum: ergo idem etiam locum habet hodie stante dicto decreto Concilij: quod profectò indubium meo iudicio atquē proinde tenēdum est, & ita in terminis tenet & probat Nauarr. in Manuali Latin. cap. 25. num. 116. pag. 653. & nouissimè D. Spino in suo speculo testamentorum, glos. 3. tit. de Capellanijs, nu. 47. quæ sententia receptissima est in vsu & praxi, prout vidi eā semper obseruari, atque iuxta eam consului & pronuntiaui sæpissimè.

13 Non obstant modò fundamēta suprà in contrarium adducta, & primò text. in d. l. qui ante Calendas. ff. de verb. oblig. quoniam quoties quis stipulatur aliquid dari vel fieri, ad hoc vt promissor sit in mora, atq; conueniri possit, requiritur, vt totus terminus prius labatur, vltima enim dies termini cedit commodo promissoris, nec enim prius dicitur esse in mora, quia licet teneatur id soluere in prædicto termino, & sic etsi ante Calendas dies cedat, non tantùm venit quo peti possit, quousque debitor si in mora, vt in l. cedere diem. ff. de verb. signifi. &
14 ita debet intelligi d. l. qui * ante Calēdas, nam qui ante Calendas proximas stipulatur, similis est ei, qui Calendis stipulatur, quoad effectum exactionis, in hunc sanè sensum, vt qui stipulatus est ante Calendas, tamquam à moroso debitore petere non possit ante Calendas, & ideò non dicit quod est idē, sed similis: omne autem simile non est idem, vt. l. quod Nerua. ff. depositi: at verò in terminis nostræ quæstionis, de qua agimus, qui existens in ætate 22. 23 vel 25. annorum ordinatur, nō dicitur ordinari ante prædictos annos, sed in ipsismet annis ætatis requisitæ à Concilio: vnde cum ipsum Concilium non expresserit completum, non excludit inceptum, imò ipsum includere videtur. Præterea contra decisionē d. l. qui ante Calendas. est. l. annicu-
15 lus. la. 1. 132. in ordine. dicens, * ante diē decimum Calendarum, post diem decimum Calēdarum, neutro enim sermone decimus dies significatur: pro quarum legum concordia, & vero intellectu, quia inter se distare videtur, quamuis quoad nostrum propositum nihil obstent, vt vidimus, videndus est Laurent. Valla lib. 4. elegant. c. 80. & Alciat. d. l. anniculus.
16 la 2. Ad secundum, hoc est. l. anniculus * la. 2. 134. ff. de verb. sign. respondeo, verbum seu nomen, anniculus, perfectionem significare vnius anni, quare statim vt natus est, non dicitur anniculus, sed cum dies vltima anni incepit, licet non sit completa: quinimò text. ille atque ipsius ratio rectè inspecta pro nobis facit, quia si in anniculo, qui est principium numeri annorum, non verò numerus, quia est vnus tantùm annus, vltimus dies anni inceptus habetur pro cōpleto: ergo in ętate plurium annorum vltimus annus cœptus habetur pro completo. Præterea dict. l. anniculus, argumentum, quamuis alicuius momēti aliàs esset, generale quidem est in proposito, & ideò nihil obest, cum in specie habeamus decisum contrarium in d. Clem. fin. iuncta sua glos. communiter approbata, quia generi per speciem derogatur, vt in regula iuris: at opinio Menochij quæ specialis est, in nostra quæstione tenentis, diem

diem vltimam anni cœptam in proposito, de quo agimus, haberi pro completa ad ordines, non excludit, vt annus etiam cœptus non habeatur pro cōpleto: quòd si aliud sensit, errat, vtpote contra dict. Clem. fin cum communi de ætat. & qualitate.

17 Conferre autem ordines citra prædictas ætates, aut suscipere, crimen est mortale, quippe quia in re graui transgressio sit Ecclesiasticæ præceptionis, vnde huiusmodi ordinator per annum à collatione clericalis tonsuræ ob huiusmodi culpam suspenditur, vt in cap. nullus. de
18 ætat. & qual lib. 6. Qui * verò ante easdē ætates Ordinis sacramētum suscipit, verum caracterem & sacramentum suscipit, etiam presbyteratus (etiamsi puer ad sacerdotiū orpinaretur, secūd. Cardin. in d. Clem. fi. per gloss. in cap. pueri. 1. quæst. 1. Rebuff. vbi suprà nu. 8. Quinimò puer in cunis potest effici sacerdos & Episcopus, omnesque ordines suscipere, vt ex Hugone refert Hostiens. in summa de temporib. ordinatio. §. sed & præter. in versic. plus notat Hugo) non tamen ordinum executionem, imò ipso iure est ab eiusmodi executione suspēsus, quousque legitimam ætatem attigerit, vt in c. vel non est compos. de tempor. ordinatio. & in capit. dilectus. de ætat. & qualit. & presbyter hoc casu celebrans antequam legitimam ætatem attingat, præter pec-
19 catum mortale, irregularis sit, * vt notatur in cap. sanè. & in c. cum quidam, & c. cōsultationi. de tempor. ordin. Et quamuis illic mentio non fiat nisi de ijs qui ordinantur extra quatuor tempora ab Ecclesia statuta, iam idem per extrauagantem. Cum ex sacrorum, Pij secundi, & per regulas Cancellariæ statutum est, nempè vt eiusmodi presbyter fiat irregularis, si celebret, antequā attingat 25. ætatis suæ annum, vt ait Soto vbi suprà in 4. distin. 25. quæst. 1. art. 2. in fin. & Rebuff. vbi suprà, in glos. 4. refert literam. d.
20 extrauag. Pij Secundi. * Vbi re vera plus expressè deciditur quā Dominic. à Soto refert, fortè eam non viderat. Cauetur enim ibi, quòd omnes & singuli qui absque dispensatione Canonica, aut legitima licentia, siue extra tempora à iure statuta, siue ante ętatem legitimam, vel absque dimissorijs literis, etiam Vltramontani à Citramontanis (præterquam si in hoc vltimo casu per Camerā Apostolicam iuxta illius stylum ordinati fuerint) ad aliquem ex sacris ordinibus se fecerint promoueri, à suorum ordinū executione ipso iure suspensi sint, & si huiusmodi suspensione durante in eisdē ordinibus ministrare præsumpserint, eo ipso irregularitatem incurrant, & vltra alias pœnas generaliter à iure inflictas, beneficijs ecclesiasticis possunt iure priuari: quam extrauagantē obseruari iussit Pius V. in suis sanction. Apostolic. & reg. Cancell. in regu. 22. de malè promotis. Ex qua litera ita generali duo deducuntur expressim. Primò, quòd qui extra tēpora, vel ante ætatem legitimam, vel sine dimissorijs promotus fuerit ad sacros ordines, suspēsus est ipso iure, donec absolutionis beneficium à Papa fuerit consecutus non tantùm vsque ad ætatem legitimā, prout de iure existimabat Soto vbi sup. & probatur in cap. cum quidam & cap. literas. de tempor. ordin. sed etiam hodie perpetuò, donec absoluatur, vt in dict. extrauag. Pij II.

22 Secundò, quòd si durante suspensione prædictus Sacerdos celebrauerit, vel Diaconus tamquam Diaconus in Ecclesia ministrauerit, aut tamquā Subdiaconus, irregularitatem incurrent, à qua absolui non poterunt ab alio quàm à Papa: quāuis Doct. in cap. consultationi. de tempor. ordin. contrarium dicant: ita Syluest. in summa, verbo irregularitas. §. 10. num. 12. quem refert & sequitur Rebuff. vbi suprà in gloss. 1. numero 16. & iterum gloss. 2. num. 13. & gloss. 4. numer. 3. & 4. Nauar. in Manual. Lat. cap. 25. nu. 7. & cap. 27. num. 155. & num. 242. Ex quo decepti sunt omnes, qui prædictam extrauagantem non nouerāt, putantes, non suspendi quem ipso iure propterea quòd ante legitimam ætatem ordinem sacrū,
23 etiam * presbyteratus suscipiat, prout sunt S. Anton. in 3. par. suæ Summæ, titul.

14.c.16.& Maior.in 4.senten dist.24.q.5. & Soto vbi sup. ita aduertit Nauarr. vbi supra dict.num.70. dicens, quòd non videtur prodesse in hoc fratribus Obserseruantiæ suum priuilegium.

24 In ordinato sine dimissorijs sui Ordinarij hodie sacrum Concil. Trid. sess. 23. in decret.de reform.c. 8. decreuit, vt ordinans à collatione ordinum per annũ, & ordinatus à susceptorum ordinũ exequutione, quamdiu proprio Ordinario videbitur expedire, sit suspensus: quod ad literam, Concilio tamen non relato, sed per Canonem, Lugdunensis.9.q. 2. probauit. Soto in 4.d.25.q.1.artic. 3.pag.56. col.1. Itaque quantum ad ordinatum sine literis dimissorijs sui Ordinarij, rigor ille extrauagantis Pij II. vt remaneret ipso iure perpetuo suspensus, temperatur hodie per præfatum decretum Concil.Trident. vt quamdiu proprio Ordinario videbitur expedire, suspensus sit. Poterit igitur Episcopus, quando sibi visum fuerit, tollere hanc suspensionem: interim verò quòd non tollitur, si sic suspensus Sacerdos celebret, Diaconus vel Subdiaconus, tamquam talis in Ecclesia solemniter ministrauerit, sit irregularis per supradicta, peccat & mortaliter, qui se facit ordine insigniri contra canones Concil. Trident. sess.23.c.4. & seq. & sess.7.c. 10.& 11.vt docet Nauar.in Manua.cap. 25.num.68.

Dubitatum tamen fuit circa decisionem.d.cap.11.asserentis quòd facultates de promouendo à quocumque non suffragentur, nisi habentibus legitimã causam, ob quam à proprijs Episcopis ordinari non possint exprimendam, & tunc non ordinentur nisi ab Episcopo in sua diœcesi residente, aut pro eo Pontificalia exercẽte, & diligẽti præuio examine, quid si in literis dimissorijs tantùm concedatur licentia & facultas promouendi à quocumq; Catholico Antistite in propria diœcesi residente, non tamen additum sit, vel ab alio pro eo ibi Pontificalia exercente, an tunc rigore huius facultatis possit promoueri ab Episcopo in alterius diœcesi de licentia Episcopi illius diœcesis Pontificalia exercente? Et videtur posse, ex d. c.11. sess.7. sacri Concil.Triden.in verbis supra relatis, ibi, Aut pro eo Pontificalia exercente. Præthereà, quia nihil interesse videtur inter hæc duo, nempè quòd quis virtute dimissoriarum sui Ordinarij ordinetur ab alio in sua diœcesi residente, vel pro eo Pontificalia exercente. Deniq; quia hæc videtur esse intentio Ordinarij, vel Nũtij legati, concedentis prædictas dimissorias, quamuis litera sit aliquantulum defectuosa. Nihilominùs tamen contrarium verius reputauimus, imò quòd prædicta in specie ordinari hic non debeat, nisi iuxta tenorẽ dimissoriarũ, nempè à Catholico Antistite in propria diœcesi Pontificalia exercente, nõ verò ab alio, quamuis de licentia proprij Episcopi ibidem ordines celebrante, aliàs suspensus sit, donec Episcopo proprio ordinari iustum videbitur, iuxta d.c.8. sess.23. Concil.Trident.in decret.de reforma. Primò, quia nemo potest ordinari nisi à proprio Episcopo, vel alio cui ipse licentiam impartitus fuerit, vt in dict.cap.8.& in.d. cap.11.sess.7. Sed in hoc casu Episcopus concedit facultatem subdito ordinando à quocumq; Catholico Antistite in propria diœcesi: ergo alius, etiam de licentia eiusdẽ, ordinare eum non habet Secũdò. quia dict.c.11.sess.7. loquitur in facultate generali de promouendo à quocumque, &c. cuius virtus extenditur ad Episcopum in aliena diœcesi de licentia proprij ibidem Põtificalia exercentẽ, imò verba & mens dimittentis hoc casu vtrumq; Episcopum, Catholicum tamẽ, comprehendit, & ita meritò vt à quolibet ordinari possit; non verò inde sequitur idem esse, quoties facultas promouendi ab Episcopo in sua diœcesi est restricta, prout in nostra specie, tunc enim mens proprij Episcopi ea est tantùm alteri proprio Episcopo in sua diœcesi impartiendi facultatem ordinandi subditum, non verò alij. Tertiò, hoc videtur expresiùs probari in quadam declaratione illustrissimorum Cardinalium ad interpretationem dubiorum circa decreta Concilij

Trid.

Trid.deputatorum ordine. 2.vbi ita caue
tur:Epiſcopus in alterius diœceſi de licē-
tia Ordinarij loci nō poteſt ordinare per-
ſonas quę nō ſunt ſubiectę illi Ordinario,
niſi habeat dimiſſorias generales à ſuis
Ordinarijs, &c. vt vidi in quodā ſumpto
è Roma delato.Ecce igitur quomodò re
quirūtur dimiſſoriæ generales ad hoc vt
Epiſcopus in aliena diœceſi exercēs pon-
tificialia, etiā de licētia proprij poſsit non
ſubditum illi ordinare.Quartò,hoc idem
optimè probatur in decret. de reform.c.
2.ſeſſ.14.d. Concil. Trid. vbi præcipitur,
vt nemo Epiſcoporū, qui titulares vocan
tur,cum licentia loci Ordinarij, pōtifica-
lia ibidem exercēs poſsit alterius ſubditū
promouere ad ſacros ordines, aut mino-
29 res ordines, * vel primā tonſurā,abſq; ſui
proprij Prælati expreſſo conſenſu, aut li-
teris dimiſſorijs ad prædictos ordines ſuſ
cipiēdos:ergo,&c. Ex quibus pro contra-
ria parte adducta iam ſunt ſublata: inten
tio verò concedentis prædictas dimiſſo-
rias reſtrictas ad Epiſcopū propriæ diœ-
ceſis,vbi ordines conferūtur , ſi ea fuerit
certa, vt etiā ab alio de licētia proprij poſ
ſit ordinari,proderit quo ad forū conſciē-
30 tiæ,nō verò quoad contentioſum. ¶ Ob-
tulit ſe in praxi dubitatio , an minores
ordines & Subdiaconatus eodem die cō-
ferri valeant. Et videtur id licere,argum.
ab ſpeciali per text.c.2.de eo qui ordines
furt.ſuſcep. vbi eſt prohibitū illi qui qua-
tuor minores ordines recepit, temerario
auſu Subdiaconatum etiam recipere: &
temerario auſu facere cēſetur,quādo ſine
examine & ſcientia Epi ad Subdiaconatū
ſe intruſit,vt Doct.ibi dicunt: ergo ſi de-
ficiat auſus temerarius,& accedat volun-
tas & ſcientia expreſſa Epiſcopi , licitum
31 id erit: * nihilominus contrarium tenent
DD.vt refert Syluest. in ſum. verb.ordo.
2.nu.7. & Do. à Soto vbi ſup. pag. 56.col.
2.vbi quòd ex eo incurritur ſuſpenſio , in
qua poterit Abbas diſpēſare, ſi huiuſmo-
di ordinati aliquā religionē ingrediantur,
& Epiſcopus,ſi eam non ingrediantur , ſi
ipſi,antequā ordinarētur, nō fuerant prę-
moniti ſub excōmunicationis ſententia,
ne vllos ſimul ordines ſuſciperent , aliàs
ſolus Papa poterit diſpenſare in hoc.Hæc
tamē præcedens ſentētia cōmunis limi-
tatur , niſi cōſuetudo permiſsiua eſſet in
contrariū:nempè vt prędicti minores or-
dines & Subdiaconatus eodē die cōferrē
tur,quæ valida erit ſecundum B.Ant.Ar-
chiep.Flor.in ſua ſum. 3.part.tit.14.c.16.
§.16. Nauar.in d.Manu.c.25.n.71. & Re
buf.vbi ſup.gl.2.nu.17. vbi affirmat cùm
Cardin.ita ſeruari de conſuetudine, nēpè
vt prædicti quatuor minores ordines &
Subdiaconatus eodē die cōferri valeant,
eſſeq; validam conſuetudinē huiuſmodi,
32 cum non prohibeātur niſi duo * aut plu-
res ſacri ordines eodem die conferri ſub
pœna ſuſpenſionis, vt in c.literas,& in c.
dilectus, de temp.ord. ergo quatuor mi-
nores & Subdiaconatus eodē die cōferri
& accipi poſſunt ex cōſuetudine, quam,
vbi adſit,conciliū nō tollit,nec improbat,
quinimo validā eſſe innuit, quādo quidē
tantū prohibet duos ſacros ordines eodē
die etiā regularibus conferri , priuilegijs
ac indultis quibuſuis cōceſsis non obſtā-
tibus quibuſcūq;, quaſi velit ac intendat,
ius cōmune & conſuetudinē in hoc caſu
in ſuo vigore permanere,& omittere re-
ſpectu quatuor minorū ordinū & Subdia
conatus: & quod præd.4. ordines mino-
res & Subdiaconatus,nec etiam 4.mino-
res ordines tantū, debeāt vno die cōferri
niſi de conſuetudine eſſet in aliqua Ec-
cleſia,probat l.27.prope fin.tit.6.part.1.

33 Ad ſuperiora redeundo , quamuis pri-
ma tonſura ſeptennio conferri valeat,ni-
hilominus nullus prima tonſura initia-
tus,aut etiam in minoribus ordinibus cō-
ſtitutus, ante decimumquartū annū be-
neficium poteſt obtinere , vt cauetur in
34 cap.5.decreti * de reform.ſeſſ.23 d.Con-
cil. Trid. Nec omnes qui ſunt conſtituti
in prædicta ætate requiſita ad ſacros ordi
nes,ad eos aſſumere debent Epiſcopi,ſed
36 dignos dumtaxat,* & quorū probata vita
ſenectus ſit,vt in d.c.12.ſeſſ.23.d.Concil.
Caueant igitur ab ordinando pueros in
aſpectu , quamuis vigeſimumquintum
annum attigerint vel expleuerint , ne
fortè id ſubrepat in opprobrium ordinis
37 clericalis.* Et præterea ne ijs ſacri mune-

possunt ordine sacro clericali insigniri, quicquid sit in Ecclesia Græca, abhorrent enim laici similes clericos vxoratos, atque indecens esset clericos habentes vxores in sæculo, quamuis seorsum viuentes, sacris ministrare: & quamuis quandoque hoc contingat videri admissa priori sententia, id tamen rarò accidit, & ideò tamquã insolitum admirationẽ causaret, prout causauit in hac ciuitate clericus ille vxoratus, cuius modò meminimus: & quamuis coniugatus absolutus, ab vxore continentiam profitente, ad sacros ordines promoueri posit, vt in cap. coniugatus, de conuers. coniugat. is tamẽ de quo agimus, non est huiusmodi.

Secundò, & quod maximè mouere debet, in hanc sententiam negatiuam facit, quoniam facillimè contingere poterit, imò frequenter contingit, vt eidem adulteræ vxori maritus pepercerit, iniuriamque condonauerit tacitè, vel expressè, occultè, hoc ignorante Episcopo, siue eius Vicario diœcesano, quo casu Soto fatetur, & meritò, minimè ordinari posse: & quamuis hoc fundamẽtum nihil concludat in eo, quem non constat mulieri adulteræ pepercisse, timere tamen debet Ordinarius, quamuis aliàs posset eidem sacrum ordinem conferre, ne incidat in absurdum, ac proinde in dubio securiorem partem eligendo, eum non ordinare, præcipuè cum sint alij non vxorati, qui possint, & velint ordinari, vt diuinis vacent, & operam dent: quid enim Ecclesia Dei opus habet huiusmodi hominibus vxoratis ad sacros ordines eis conferendos, cum alij adsint non vxorati, quibus id munus rectius mandari queat?

Tertiò, quoniam etsi maritus cum ordinatur, vxori adulteræ non pepercerit, poterit tamen posteà stimulo carnis faciliter inductus, eidem coniugi carnaliter commisceri: hoc autem quantum abhorreat à castitate & munditia, qua sacerdotes vti debẽt, ac tenentur, & quã vestis alba, qua funguntur in diuinis officijs, significat, ac demum à more Ecclesiæ Romanæ, vnusquisque attentè circumspiciat. Qui enim vxoratus promouetur ad sacros ordines, eo ipso intelligitur continentiam vouere, vt in terminis notat glos. fin. in cap. coniugatus, de conuers. coniugat. ibi: Nam qui ergo debitũ exigere non potest, argum. capit. placet, cod. titul. approbatur in l. 40. vers. *masellos*, tit. 6. part. 1.

15 Quinimò bigamiæ vitium contrahitur hoc casu, etiam ab ignorante adulterium cognoscente vxorem carnaliter. c. si cuius vxorem, & capit. sequenti 34. distinctione. Abb. & Anani. & Doctor. in cap. 3. de adult. quorum opinio communis est, & obtinet, etiamsi ex præcepto Ecclesiæ vxorem inuitus quis cognouerit, iuxta magis communem sententiam, vt aduersus Innocent. & alios resoluit D. Couar. in Clem. si furiosus, de homicid. 1. part. §. 2. nu. 3. Et præterea irregu-

16 laris est, qui vxorem * adulterã post pœnitentiam sibi reconciliatam cognouerit, secundum Anan. in dict. c. 3. Felin. in c. ius generale, col. 6. dist. 1. & sentiunt omnes qui proximam opinionẽ probarunt, secundum Couar. vbi suprà. Vtrumque prouabit Nauar. in man. Latin. c. 16. nu. 27. & prius dictum sequitur etiam Silua nuptial. in quæst. 1. quòd non sit vtile nubere, num. 127. volum. 6. tract. diuers. Doct. fol. 21. vbi quòd propter bigamiam perdit priuilegium clericatus, & alia plura. Quòd si hoc etiam fundamentum nihil vrgere dicas, quia sufficit, quòd tempore quo hic coniugatus ordinatur, vxori adulteræ non pepercerit, nec eidem se carnaliter immiscuerit, vt rectè ordinari posit, iuxta priorem receptam sententiam: non enim inspiciendum est, quòd post ordinationem posit vxorem cognoscere carnaliter: hęc namque, nec aliæ irregularitates, quæ posteà poterunt contingere occidẽdo hominem, vel mutilando membrum, vel alia grauissima delicta committendo, non debent esse in consideratione, vt tempore habili impediant ordinum collationem, sicut nec in alijs solutis, qui ordinari volunt, aliàs enim nullus posset ordinari, cum possibilitas sit res ampla: tractus

enim

enim futuri temporis nō spectat ad iudicē, vt in.l.non quemadmodū.ff.de iudic. cum simil. Nihilominus tamen præcipua & speciali ratione hoc casu considerari poterit præfatum inconueniens, cum facilius contingere possit, quàm cætera generalia supradicta. Sed quo magis hæc secunda opinio strictius probetur, accipe quartum fortissimum fundamentum.

17 Quartò & vltimò, hæc pars negatiua comprobatur, quia quēadmodum nullo iure diuino nec humano cauetur, quòd matrimonium ratū & non consummatum dissoluatur per sacri ordinis susceptionem, nisi tantùm per professionem solemnem alicuius de religionibus approbatis, & ideò nullus durante matrimonio, nondum etiam consummato, nullū de sacris ordinibus suscipere præsumere debet, nisi prout sacris Canonibus nouerit conuenire, aliàs neque matrimonio soluto in sic suscepto ordinę ministrare, nec ad superiores ordines prouehi, neque ad aliquod beneficium, vel officiū Ecclesiasticum valet promoueri, vt in extrauagāti, antiquæ cōcertationi. Ioann. XXII. de voto & voti redemp. in princip. & in.§.1. incipit, authoritate Apostolica, quam in hoc citat Magister sent. in.4.distin.27.capit.5. vbi limitat, nisi de consensu vxoris, & glos. in.d. extrauag. verb. statim. ex illa colligit bonū modum formæ argumentandi

18 & * dicendi non est ita, quia iure cautū non reperitur: gloss. etiam in.c. quemadmodum, verb. tenetur. de iureiur. & in cap. vnico. de voto libr. 6. Abba. in cap. 1. & capit. ex parte. de conuers. coniugat. ita etiam nullo speciali iure cauetur, vt maritus propter adulterium vxoris ordinari possit, quamuis religionē intrare ac profiteri valeat: quo fit, vt minimè hoc casu hic ad sacros ordines promoueri licitè possit, remanendo in sæculo, sub prædictis pœnis, cum hoc nō sit iure cautum, & solùm id liceat in casibus à iure expressis, vt ibidem expressè probatur: quod magis astringo, nam in. d. §. authoritate Apostolica, illud inhibetur, ne quisquam durante matrimonio, siue copula consummato, siue non, aliquem ordinem sacrum suscipiat, nisi prout sacris Canonibus nouerit expedire; sed iure Canonico vxoratus non debet promoueri ad sacros ordines, nisi absolutus ab vxore continentiam profitente, vt in d.cap.vxoratus. de conuers. coniugat. & licet ob adulterium vxoris liceat marito religionem ingredi ac ibidem profiteri, vt est prædictum, non tamen eo casu expressum est à iure, vt ad sacros ordines promoueri possit inuita vxore: esset namque maximum inconueniens, vt suprà considerabamus, ipsos ambos in sæculo remanere, marito sacris insignito contra voluntatem vxoris, ipsaque continentiam minimè profitente: quod sic non contingit ipso religionem ingresso, vel vxore continentiam profitēte: ergo, &c. Et quamuis per adulterium vxoris liberetur vir ab obligatione reddendi debitum, vinculum tamen matrimonij adhuc manet: ergo nullo modo dici potest, quod maritus ob adulterium vxoris iure possit, ipsa inuita, ad sacros ordines promoueri, cum casus exceptus firmet regulam in contrarium, vt in.l.nam quod liquidæ. ff. de penu legata. ex quibus fit, vt facilius possit quis conuerti ad religionem, quàm ad sacros ordines promoueri: vnde rectiùs procedit argumentum negatiuè, quàm affirmatiuè, nempè, quando religionem intrare non licet: ergo multo minus ad sacros ordines promoueri, non verò semper quod licet religionem intrare, licet promoueri ad sacros ordines, vt ex prædictis patet, & censuit Syluest. vbi suprà. Nec obstat si replicet quis, text. in d. §. authoritate Apostolica, argumentumq; ab eo modo sumptum procedere ac loqui in matrimonio absolutè, hoc est, quando coniuges simul cohabitant, vel saltim diuortio non facto: at verò nos agimus, quando propter adulterium est factū diuortium, atque separatio, quod etsi secūdum quid dici matrimonium valeat, non tamen absolutè. Nam respōdeo in primis text. præfatum. §. authoritate Apostolica, genera-

generaliter, & indistinctè loqui in quocumque matrimonio: at verò commisso adulterio, verum matrimoniū est quoad vinculum, quod minimè ipso adulterio dissoluitur, vt suprà latiùs probatum est: separatio autem tunc fit quoad cohabitationem simultaneā, & thorum, ac bona, non verò ex hoc desinit esse verum matrimoniū inter eos. Præterea qui prædi. replica contra nos vti velint, necesse habent, vt probent hunc esse casum, in quo iure Canonico maritus ob adulteriū vxoris ordinari valeat absque licentia vxoris: quod si expressè probauerint, statim annuam ipsorum opinioni, sin minus, regulam generalem in contrarium constituit. d. §. authoritate Apostolica. in hunc modum, vt maritus ordinari non valeat sub pœnis ibi contentis, nisi prout sacris Canonibus nouerit expedire: sed hoc casu non constat neque probatur, quòd sacris Canonibus id expediat: ergo habemus intentum.

Et in expresso hanc partem negatiuam probauit Innocent. in d. capit. constitutus. de conuers. coniugat. vbi reddit rationem diuersitatis inter sacros ordines & religionem, sequitur eamdem sententiam ibidem Anan. Anchar. num. 3. Anton. de Butr. quæst. 2. & Ioan. Andr. sequitur etiam summa Astesana. 2. part. lib. 8. titul. 11. artic. 2. quæst. 9. in eamque inclinat Areti. consil. 59. & quāuis Abba. in. d. c. constitutus. nu. 5. conetur elidere rationem differentiæ assignatam ab Innocent. vbi suprà, inter sacros ordines & religionem, illa tamen coadiuuari potest ex decisione text. in capit. quia sunt. & in cap. sequenti. 28. dist. iuncta glos. fi. ibi circa fin. quam probat Archidiac. in. c. seriatim. in fine 32. distin. Quòd si adhuc præfatam rationem differentiæ Innocentij veram non esse contendas, dictum tamen ipsius, & sic nostra sententia negatiua efficaciter probari videtur ex supradicto. 3. fundamēto pro ead. adducto, quam veriorem in puncto iuris, atque securiorem esse existimo, ac proinde tenēdam, præcipuè cum authoritate etiam grauissimorum authorum non careat, quamuis contraria sit magis recepta, ac proinde non peccaret eam seruans.

Ad primum fundamentum prioris partis respondeo, quòd etsi liceat marito propter adulterium vxoris religionem intrare, non tamen ideò licebit sacros ordines suscipere in sæculo remanendo, quia vt suprà probauimus, prædicta consequentia Doctorum est falsa, quia non valet argumentum affirmatiuè in proposito, nempè vxoratus quando potest intrare religionē, potest etiam ordinari: nam illud inuenitur iure expressum, hoc autem minimè, sed potius contrarium, nisi tantùm in casibus à sacris Canonibus permissis, hic autem non est huiusmodi: ergo, &c. Negatiuè autē rectè procedit, qui non potest religionem intrare, neque promoueri, vt prædiximus.

Ad secundum circa eius primam partem eodem modo respondeo, & ad cap. coniugatus. de conuers. coniugat. quòd procedit seruatis in ipso requisitis, hoc est, quòd maritus ab vxore continentiam profitente absolutus ad sacros ordines promoueatur, qui casus non est noster, sed multum diuersus. Item etiam non obstat illud, quod prædiximus de Episcopo, vt in dict. capit. sanè. quia procedit ipsa vxore religionem profitente; aliàs secus, vt ibidem probatur. Ad tertium respondeo nihil concludere in proposito quod nobis obsit.

SVMMARIVM.

1 *Aetas singulis ordinibus iure antiquo requisita.*

2 *Prima tonsura & omnes minores ordines à septennio etiam statim suscipi possunt iure nouiori.*

3 *Subdiaconus effici quis potest cū primum decimūoctauum annū fuerit ingressus, Diaconus verò postquā inchoauerit viginti, Presbyter dū attigerit vigintiquinq; iuxta Clementinā finalē de ætate & qualit. itaq; sufficit attingere vltimum annum prædictarum ætatū, etiamsi annus ipse cōpletus non fuerit: & an hoc hodie procedat*

cedat ſtante decreto de reformat. ſancti Concil. Trid. Seſſ. 23. c. 12. latè igitur, nu. 4. & ſequent. vbi reſoluitur affirmatiuè, quamuis ad Subdiaconatum nullus promoueri præcipiatur ibidem ante vigeſimumſecundum annum, & ad Diaconatum ante vigeſimumtertium.

6 Qui ante Calendas proximas ſtipulatur, ſimilis eſt ei, qui Calendis ſtipulatur.

7 Anniculus non ſtatim, vt natus eſt, ſed trecenteſimo ſexageſimoquinto die dicitur.

9 Qui ſacris initiatur in vigeſimoſecũdo anno non promouetur ante vigeſimũſecundũ.

10 Verba denotantia tempus, ſi ſint ſingularis numeri verificantur in tempore incepto, ſi vero ſint pluralis numeri, debet eſſe tẽpus completum.

11 Significatio propria dictionis, ante, eſt excludere illud, cui præponitur.

21 Illud dicitur ante, quòd omninò ante eſt.

13 Vltima dies termini cedit commodo promiſſoris, ad hoc vt non ſit in mora antequã totum tempus labatur.

14 L. qui ante Calendas. 13. ff. de verb. obliga. intellectus, & nu. 15. de cõcordia. d. l. cũ l. anniculus, la. 1. 132. in ordine ff. de verbo. ſignifi. remiſsiuè.

16 L. anniculus. la. 2. 134. in ordine. ff. de verb. ſignific. intellectus.

17 Conferre, aut ſuſcipere ordines citra prædictas ætates, crimẽ eſt mortale, & ordinator huiuſmodi per anniũ à collatione clericalis tõſuræ ob huiuſmodi culpã ſuſpẽditur

18 Suſcipiẽs ordines ſacros ante ætatẽ legitimã, verũ characterẽ & ſacramẽtum ſuſcipit etiã Presbyteratus (etiamſi ſit puer) non tamẽ ordinum executionẽ, imò ipſo iure eſt ab eiuſmodi executione ſuſpẽſus, quouſque legitimã ætatem attigerit, & presbyter hoc caſu celebrãs, præter peccatum mortale, irregularis fit, nu. 19. Hodie per extrauag. Pij II. ipſo iure ſunt ſuſpẽſi, qui ſine diſpẽſatione canonica, aut legitima licẽtia, ſiue extra tẽpora, vel ante ætatẽ legitimã, vel abſq; dimiſſorijs ordinãtur. n. 20

21 Ordinatus extra tẽpora vel ante ætatẽ legitimã, vel ſine dimiſſorijs, ſuſpenſus eſt ipſo iure, nu. 20. cõtra nõnullos relatos, nu. 20.

22 Sic ſuſpenſus ſi miniſtrauerit in ordine irregularitatem incurret, à qua à ſolo Papa abſolui poteſt.

24 Ordinans alium ſine dimiſſorijs Ordinarij ſui, per annum eſt ſuſpenſus ab ordinum collatione, ordinatus verò quamdiu proprio Ordinario videbitur expedire.

25 Peccat mortaliter qui ſe facit ordine inſigniri cõtra Canones Cõcil. Trid. hic relatos.

26 Licẽtia ſeu facultas ordinãdi à quocũq; Catholico antiſtite in propria diœceſi reſidẽti, an ad aliũ de licẽtia proprij ibi Pontificalia exercentẽ extendatur. & nu. ſeq.

30 Minores ordines & Subdiaconatus an eodẽ die conferri valeant. & nu. 31. & 32.

33 Nullus prima tonſura initiatus, aut etiam in minoribus ordinibus cõſtitutus, ante decimumquartum annum beneficium poteſt obtinere.

34 Non omnes habentes ætatem legitimã promouendi ſunt ab Epiſcopis ad ſacros ordines, ſed digni dumtaxat, quorum probata vita ſenectus ſit.

35 Caueant Epiſcopi ab ordinando pueros in aſpectu, quamuis vigeſimumquintum annum attigerint, ne fortè ſubrepat in opprobrium ordinis clericalis.

36 Et præterea ne ijs ſacri muneris diſpenſationem committant, qui ob imbecillitatem intellectus, atque debitæ conſiderationis diuina miniſteria parui pendant.

37 Caueant etiam, ne indoctos ordinent, atque eos qui malè legunt, ne ignorantia cauſet contemptum.

18 Regulares quoq; nec minori ætate, nec ſine diligẽti examine ordinentur priuilegijs quibuſcumque ad hoc penitus excluſis.

39 AEtas triginta annorum requiritur ad Epiſcopatum.

40 Pœnitentiarius perpetuus, qui in Eccleſijs Cathedralibus inſtitui debet, quadraginta annorum eſſe debet.

CAPVT XXVI.

De ætate ſingulis ordinibus Eccleſiaſticis requiſita.

QVamuis iure diuino quoad ſubſtãtiam ſacramenti nulla ſit ætas diſtincta, iure tamen Pontificio eiuſmodi ætates decretæ ſunt & præfinitæ.

Iure

1 Iure etenim antiquo longiora ætatis tempora exigebantur: nam, vt habetur in cap. in singulis. 77. distinct. ab infantia (hoc est à primo septēnio) poterat quisq; nomen Ecclesiasticis ministerijs dare (hoc est) primam tonsuram accipere, sed tres minores ordines non nisi vsque ad annum duodecimum, neq; acolythatum vsque ad quatuordecimum: Subdiaconus verò nemo qui erat minor biginti annis completis fieri poterat, vt patet ex sexta Synodo, Canon. Subdiaconus. 77. distin. & ibi gloss. neq; Diaconus ante vigesimumquintum annum, vt in decreto Concilij Carthagin. Canon. placuit, neque verò Presbyteratū obtinere minor triginti ann. vt tota distin. 78. decernitur: ita Dominic à Soto. in. 4. sent. dist. 25. quæst. 1. art 2. pag. 51. colum. 2. in versic. quo autē. tametsi Iacob. Menoch. de arbit iudi. casu 427. numer. 14. cent. 5. dicat per illum text. in d. cap. in singulis. quòd minores ordines conferuntur habēti duodecim vel septemdecim annos, & Rebuffus in praxi benefic. in titul de cleri. ad sacros ordin. malè promot. glos. 2. num. 1. pag. 436. habēti duodecim, vel 13. ann. & numer. seq. de ordinibus sacris quod prædictum est probat: sed re vera
2 meo * iudicio text. ille rectiùs probat quod ex eo collegit Soto vbi suprà. Videnda est in hoc. l. 27. titul. 6. part. 1. Iure tamen nouiori, non modò prima tōsura, verùm & omnes minores ordines à septennio statim suscipi possunt, iuxta glos. fin. in Clemen fina. de ætat. & qualita. per iura quæ allegat, quam probauit Soto vbi suprà, de prima tonsura, quòd septennio conferri possit. Albertus Trocius de vero & perfecto cleric. capit. 17. nu. 1. volum. 2. tract. diuers. Doct. fol. 243. & Rebuff. vbi suprà.

3 Ad Subdiaconatus verò ordinem ex d. Clem. fin. promoueri quis potest cum primum decimumoctauum annum fuerit ingressus, & ad Diaconatū, postquam inchoauerit vigesimum, & ad Presbyteratum, dum attigerit vigesimumquintum, vt ibidem expressè cauetur. Nam cum text. ille non requirat, quòd prædicti ordinandi sint decem & octo viginti & vigintiquinque annorū respectiuè, sed tantū quòd possit quis liberè in decimooctauo ad Subdiaconatus, in vigesimo ad Diaconatus, & in vigesimoquinto ætatis suæ anno ad Presbyteratus ordines promoueri, consequitur manifestissimè, sufficere attingere vltimum annum prædictatum ætatum respectiuè, etsi annus ipse completus non fuerit: quod etiam apertè probatur in cap. cum in cunctis. §. inferiora. de elect. vbi sufficit quem attigisse vigesimumquintum suæ ætatis annum ad beneficiū curatum obtinendum, & si non est in ordine requisito constitutus, debet se facere promoueri, præfixo à Canonibus tempore sub pœnis de quibus ibi: qui text. hodie ad literam innouatur in sacro Concilio Trident. Sess. 24. c. 12.

Neque obstat, quòd secundum Hostiens. dispensatur in ætate in dict. §. inferiora. propter curam animarum, & secūdum Innocen. quia suberat necessitas, ex quo vocatus fuerat ad beneficium quod requirebat ordinem, ideò obseruandi sunt antiqui Canones in hoc suprà relati: absurdum namq; esset, quòd minor vigintiquatuor ann. possit habere curam & sacerdotium, non verò sacerdotium solùm: quare ex illo text. rectè probari videtur sufficere attigisse vigesimū quintum annum, ad hoc vt quis in presbyterum ordinari queat, quod, vt prædixi, iure nouiori est expeditum in dict. Clement. fin. ex verbis suprà relatis, & in terminis, quòd sufficiat attigisse 18. ann. ad Subdiaconatum, & 20. ad Diaconatum, & 25. ad presbyteratum, tenet glos. in d. Clem. fi. in verbo, in decimooctauo. sic intelligens text. illum, quem sequitur alios allegans Cardin. ibidem. nu. 8. & optimè probat Albert. Troc. vbi suprà nu. 2. & Ioan. de Imol. in dict. Clem. fin. super illa glo. & ibi Bonifacius de Vitalin. num. 19. Felin. in cap. cum vigesimum. nu. 7. de offic. deleg. Dominic. à Soto vbi suprà, & illam glo. sequitur Rebuff. in prax. benefic. in titul. de cleric. ad sacros ordin. malè promot. gloss. 2. num. 2.

Poterit

Poterit tamē quis forsan dubitare, an præcedens communis sententia, quæ profectò verissima & receptissima est, hodie procedat stante decreto de reformat. sacrosancti Concil. Trident. sessio. 23. c. 12. vbi alia ætas ad prædictos sacros
5 ordines præscribitur: * saltem ad Subdiaconatum & Diaconatum, nempè ad illū 22. ann. ad hūc verò 23. his verbis, Nullus in posterum ad Subdiaconatus ordinem ante vigesimum secundum, ad Diaconatus ante vigesimūtertium, ad Presbyteratus ante vigesimumquintū ætatis suæ annum promoueatur: an verò hoc decreto stante, corrigatur præfata communis opinio?

6 Et primò videtur ex illo text. non sufficere vltimum annum singulis ordinibus præscriptum esse inceptum, sed requiri esse completum, ex text. in l. qui ante. 13. in ord. ff. de verb. obligat. vbi inquit text. Qui ante Calendas proximas stipulatur, similis est ei, qui Calendis stipuletur. Cum ergo Conciliū vtatur prædicta præpositione, ante, cum prohibitione præcedenti, videtur requiri, vt annus compleatur, arg. d. l. qui ante.

7 Secundò ex text in l. anniculus. la. 2. 134. in ordin. ff. de verb. signifi. vbi inquit tex. Anniculus non statim vt natus est, sed trecentesimo sexagesimoquinto die dicitur incipiente planè, nō exacto: ergo annus vigesimussecūdus, vel vigesimus tertius, vel vigesimusquintus ætatis vniuscuiusque non dicitur statim quòd quis eum ingreditur, sed vltimum eius diem, quamuis nō completum: & in nostris terminis ita tenet Menoch. de arbit. iudi. cent. 5. casu 427. nu. 25.

8 His tamen non obstantibus, cōtraria sententia tenēda est tamquam verior in iudicando & cōsulendo, imò quòd præfata communis & recepta sententia hodie non corrigatur per prædictum Decretū Concil. Tridenti & sic quòd etiam hodie sufficiat ordinando in Subdiaconum attigisse ætatem 22. annorum, & in Diaconum 23. in Presbyterū 25. quamuis annus non sit completus. Primò, quia hoc expresse à Concil. Trid. non mutatur: ergo quare stare prohibetur, argum. l. præcipimus. C. de appell. & l. sancimus. C. de testam. Secundò, quia solum tēpus ad Subdiaconatum & Diaconatum augetur à Concilio, non verò aliquid innouatur circa nostram quæstionem.

9 Præterea, qui sacris initiatur in vigesimosecundo anno, nō promouetur ante vigesimum secundū, iuxta text. in l. qui filium. §. Sabinus. ff. ad Trebell. ex quo text. constituit differentiam Corne. con-
10 sil. 213. volum. 1. nu. 7. * vtrum verba denotantia tempus, sint singularis numeri, quo casu possunt verificari in tempore incepto: nam in anno vigesimo censetur esse, qui annum vigesimū ingressus est: & similiter verificātur verba ad annum vigesimum: an verò pluralis numeri, & tūc debet esse tempus completū, nempè si vixerit annis viginti, vel si erit viginti annorum, vel ascenderit ad viginti annos, secund. opin. Bald. & Imol. quos refert: ergo cum Concilium in proposito loquatur per verba singularis numeri, nempè ante vigesimumsecundum, vigesimumtertium, & vigesimumquintum ætatis suæ annum respectiuè, vt patet, consequitur posse verificari in tempore incepto.

11 Tertiò, propria significatio huius dictionis, ante, est excludere illud cui præponitur, vt docet Aulus Gell. lib. 12. noctium Atticarum, cap. 13. quem refert & sequitur Alciat. d. l. anniculus. num. 3. vbi id in proprijs terminis d. Clem. fin. tenet nempè si scriptū sit, vt in vigesimo anno posit quis ad sacros ordines promoueri, sufficiat 20. ann. esse cæptum, idem si intra vigesimum dicatur, vel ante vigesimum, quia hæc verba magis initium respiciunt quàm finem.

Denique si annus adimpletus requireretur, non posset quis promoueri ad Subdiaconatus ordinē nisi in vigesimotertio anno, & ad Diaconatum in vigesimoquarto, & ad presbyteratum in vigesimosexto: quod manifestè aduersatur Concil. Tridenti. & hoc non esset ante, sed post, iuxta ea quæ docent Bald. Alex. & Roma in d. l. qui ante. ff. de verb. obligat.

obligat. Cuma. & Imol. in l. si cui. ff. de legat. 2. Bald. in d. l. ex verbis, numer. 2. C. quando dies leg. ced. vbi affirmat illud dici ante, quod omninò ante est. Vltimò
12 huic opinioni fauet, * quòd Cõciliũ non dicit nec exprimit completum, prout si vellet, expresisset, sed absolutè ante 22. 23. & 25. annũ respectiuè: innuisse ergo videtur sufficere esse ordinandũ in prædictis annis inceptis respectiuè: qui enim iam existens in prædictis annis, etiã nondum completis ordinatur, non dicitur ordinari ante eos, sed in eis, & sic satisfacit præcepto Concilij. Præmaximè, quia ad minus negari non potest, quin hoc sit omissum à Cõcilio, sicq; remanet sub dispositione iuris communis, arg. l. commodissimè. cum similib. ff. de lib. & posth. Iure autem communi nouissimo hoc expeditum est in d. Clemen. fina. de ætat. & quali. iuncta gloss. fin. & cõmuni, vt sufficiat quòd ordinandus sit in prædictis annis inceptis, licèt non completis, vt est prædictum: ergo idem etiam locum habet hodie stante dicto decreto Concilij: quod profectò indubium meo iudicio atquè proinde tenẽdum est, & ita in terminis tenet & probat Nauarr. in Manuali Latin. cap. 25. num. 116. pag. 653. & nouissimè D. Spino in suo speculo testamentorum, glos. 3. tit. de Capellanijs, nu. 47. quæ sententia receptissima est in vsu & praxi, prout vidi eã semper obseruari, atque iuxta eam consului & pronuntiaui sæpissimè.

13 Non obstant modò fundaméta suprà in contrarium adducta, & primò text. in d. l. qui ante Calendas. ff. de verb. oblig. quoniam quoties quis stipulatur aliquid dari vel fieri, ad hoc vt promissor sit in mora, atq; conueniri possit, requiritur, vt totus terminus prius labatur, vltima enim dies termini cedit commodo promissoris, nec enim prius dicitur esse in mora, quia licet teneatur id soluere in prædicto termino, & sic etsi ante Calendas dies cedat, non tantùm venit quo peti possit, quousque debitor si in mora, vt in l. cedere diem. ff. de verb. signifi. &
14 ita debet intelligi d. l. qui * ante Calẽdas, nam qui ante Calendas proximas stipulatur, similis est ei, qui Calendis stipulatur, quoad effectum exactionis, in hunc sanè sensum, vt qui stipulatus est ante Calendas, tamquam à moroso debitore petere non possit ante Calendas, & ideò non dicit quod est idẽ, sed similis: omne autem simile non est idem, vt. l. quod Nerua. ff. depositi: at verò in terminis nostræ quæstionis, de qua agimus, qui existens in ætate 22. 23 vel 25. annorum ordinatur, nõ dicitur ordinari ante prædictos annos, sed in ipsismet annis ætatis requisitæ à Concilio: vnde cum ipsum Concilium non expresserit completum, non excludit inceptum, imò ipsum includere videtur. Præterea contra decisionẽ d. l. qui ante Calendas. est. l. annicu-
15 lus. la. 1. 132. in ordine dicens, * ante diẽ decimum Calendarum, post diem decimum Calẽdarum, neutro enim sermone decimus dies significatur: pro quarum legum concordia, & vero intellectu, quia inter se distare videtur, quamuis quoad nostrum propositum nihil obstent, vt vidimus, videndus est Laurent. Valla lib. 4. elegant. c. 80. & Alciat. d. l. anniculus.
16 la 2. Ad secundum, hoc est. l. anniculus * la. 2. 134. ff. de verb. sign. respondeo, verbum seu nomen, anniculus, perfectionem significare vnius anni, quare statim vt natus est, non dicitur anniculus, sed cum dies vltima anni incepit, licet non sit completa: quinimò text. ille atque ipsius ratio rectè inspecta pro nobis facit, quia si in anniculo, qui est principium numeri annorum, non verò numerus, quia est vnus tantùm annus, vltimus dies anni inceptus habetur pro cõpleto: ergo in ętate plurium annorum vltimus annus cœptus habetur pro completo. Prætereà dict. l. anniculus, argumentum, quamuis alicuius momẽti aliàs esset, generale quidem est in proposito, & ideò nihil obest, cum in specie habeamus decisum contrarium in d. Clem. fin. iuncta sua glos. communiter approbata, quia generi per speciem derogatur, vt in regula iuris. at opinio Menochij quæ specialis est in nostra quæstione tenentis, diem

diem vltimam anni cœptam in proposito, de quo agimus, haberi pro completa ad ordines, non excludit, vt annus etiam cœptus non habeatur pro cõpleto: quòd si aliud sensit, errat, vtpote contra dict. Clem. fin cum communi de ætat. & qualitate.

17 Conferre autem ordines citra prædictas ætates, aut suscipere, crimen est mortale, quippe quia in re graui transgressio sit Ecclesiasticæ præceptionis, vnde huiusmodi ordinator per annum à collatione clericalis tonsuræ ob huiusmodi culpam suspenditur, vt in cap. nullus. de ætat. & qual lib. 6. Qui * verò ante easdẽ

18 ætates Ordinis sacramẽtum suscipit, verum caracterem & sacramentum suscipit, etiam presbyteratus (etiamsi puer ad sacerdotiũ orpinaretur, secũd. Cardin. in d. Clem. fi. per gloss. in cap. pueri. 1. quæst. 1. Rebuff. vbi suprà nu. 8. Quinimò puer in cunis potest effici sacerdos & Episcopus, omnesque ordines suscipere, vt ex Hugone refert Hostiens. in summa de temporib. ordinatio. §. sed & præter. in versic. plus notat Hugo) non tamen ordinum executionem, imò ipso iure est ab eiusmodi executione suspẽsus, quousque legitimam ætatem attigerit, vt in c. vel non est compos. de tempor. ordinatio. & in capit. dilectus. de ætat. & qualit. & presbyter hoc casu celebrans antequam legitimam ætatem attingat, præter peccatum mortale, irregularis fit, * vt nota-

19 tur in cap. sanè. & in c. cum quidam, & c. cõsultationi. de tempor. ordin. Et quamuis illic mentio non fiat nisi de ijs qui ordinantur extra quatuor tempora ab Ecclesia statuta, iam idem per extrauagantem. Cum ex sacrorum, Pij secundi, & per regulas Cancellariæ statutum est, nempè vt eiusmodi presbyter fiat irregularis, si celebret, antequã attingat 25. ætatis suæ annum, vt ait Soto vbi suprà in 4. distin. 25. quæst. 1. art. 2. in fin. & Rebuff. vbi suprà, in glos. 4. refert literam d. extrauag. Pij Secundi. * Vbi re vera plus

20 exprelsè deciditur quàm Dominic. à Soto refert, fortè eam non viderat. Cauetur enim ibi, quòd omnes & singuli qui absque dispensatione Canonica, aut legitima licentia, siue extra tempora à iure statuta, siue ante ętatem legitimam, vel absque dimissorijs literis, etiam Ditramontani à Citramonitatis (præterquam si in hoc vltimo casu per Camerã Apostolicam iuxta illius stylum ordinati fuerint) ad aliquem ex sacris ordinibus se fecerint promoueri, à suorum ordinũ executione ipso iure suspensi sint, & si huiusmodi suspensione durante in eisdẽ ordinibus ministrare præsumpserint, eo ipso irregularitatem incurrant, & vltra alias pœnas generaliter à iure inflictas, beneficijs ecclesiasticis possunt iure priuari: quam extrauagantẽ obseruari iussit Pius V. in suis sanction. Apostolic. & reg. Cancell. in regu. 22. de malè promotis. Ex qua litera ita generali duo deducuntur expressim. Primò, quòd qui extra tẽpora, vel ante ætatem legitimam, vel sine dimissorijs promotus fuerit ad sacros ordines, suspẽsus est ipso iure, donec absolutionis beneficium à Papa fuerit consecutus non tantùm vsque ad ætatem legitimã, prout de iure existimabat Soto vbi sup. & probatur in cap. cum quidam & cap. literas. de tempor. ordin. sed etiam hodie perpetuò, donec absoluatur, vt in dict. extrauag. Pij. II.

22 Secundò, quod si durante suspensione prædictus Sacerdos celebrauerit, vel Diaconus tamquam Diaconus in Ecclesia ministrauerit, aut tamquã Subdiaconus, irregularitatem incurrent, à qua absolui non poterunt ab alio quàm à Papa: quãuis Doct. in cap. consultationi. de tempor. ordin. contrarium dicant: ita Syluest. in summa, verbo irregularitas. §. 10. num. 12. quem refert & sequitur Rebuff. vbi suprà in gloss. 1. numero 16. & iterum gloss. 2. num. 13. & gloss. 4. numer. 3. & 4. Nauar. in Manual. Lat. cap. 25. nu. 7. & cap. 27. num. 155. & num. 242. Ex quo decepti sunt omnes, qui prædictam extrauagantem non nouerãt, putantes, non suspendi quem ipso iure propterea quòd ante legitimam ætatem ordinem sacrũ,

23 etiam * presbyteratus suscipiat, prout sunt S. Anton. in 3. par. suæ Summæ, titul.

14.

Trid. deputatorum ordine. 2. vbi ita cauetur: Episcopus in alterius diœcesi de licētia Ordinarij loci nō potest ordinare personas quę nō sunt subiectę illi Ordinario, nisi habeat dimissorias generales à suis Ordinarijs, &c. vt vidi in quodā sumpto è Roma delato. Ecce igitur quomodò requirūtur dimissoriæ generales ad hoc vt Episcopus in aliena diœcesi exercēs pontificialia, etiā de licētia proprij possit non subditum illi ordinare. Quartò, hoc idem optimè probatur in decret. de reform. c. 2. sess. 14. d. Concil. Trid. vbi præcipitur, vt nemo Episcoporū, qui titulares vocantur, cum licentia loci Ordinarij, pōtificalia ibidem exercēs possit alterius subditū promouere ad sacros ordines, aut minores

29 ordines, * vel primā tonsurā, absq; sui proprij Prælati expresso consensu, aut literis dimissorijs ad prædictos ordines suscipiēdos: ergo, &c. Ex quibus pro contraria parte adducta iam sunt sublata: intentio verò concedentis prædictas dimissorias restrictas ad Episcopū propriæ diœcesis, vbi ordines conferūtur, si ea fuerit certa, vt etiā ab alio de licētia proprij possit ordinari, proderit quo ad forū consciē-

30 tiæ, nō verò quoad contentiosum. ¶ Obtulit se in praxi dubitatio, an minores ordines & Subdiaconatus eodem die cōferri valeant. Et videtur id licere, argum. ab speciali per text. c. 2. de eo qui ordines furt. suscep. vbi est prohibitū illi qui quatuor minores ordines recepit, temerario ausu Subdiaconatum etiam recipere: & temerario ausu facere cēsetur, quādo sine examine & scientia Epi ad Subdiaconatū se intrusit, vt Doct. ibi dicunt: ergo si deficiat ausus temerarius, & accedat voluntas & scientia expressa Episcopi, licitum

31 id erit: * nihilominus contrarium tenent DD. vt refert Sylueſt. in sum. verb. ordo. 2. nu. 7. & Do. à Soto vbi sup. pag. 56. col. 2. vbi quòd ex eo incurritur suspensio, in qua poterit Abbas dispēsare, si huiusmodi ordinati aliquā religionē ingrediantur, & Episcopus, si eam non ingrediantur, si ipsi, antequā ordinarētur, nō fuerant præmoniti sub excōmunicationis sententia, ne vllos simul ordines susciperent, aliàs solus Papa poterit dispensare in hoc. Hæc tamē præcedens sententia cōmunis limitatur, nisi cōsuetudo permissiua esset in contrariū: nempè vt prædicti minores ordines & Subdiaconatus eodē die cōferrētur, quæ valida erit secundum B. Ant. Archiep. Flor. in sua sum. 3. part. tit. 14. c. 16. §. 16. Nauar. in d. Manu. c. 25. n. 71. & Rebuf. vbi sup. gl. 2. nu. 17. vbi affirmat cum Cardin. ita seruari de consuetudine, nēpè vt prædicti quatuor minores ordines & Subdiaconatus eodē die cōferri valeant, esseq; validam consuetudinē huiusmodi,

32 cum non prohibeātur nisi duo * aut plures sacri ordines eodem die conferri sub pœna suspensionis, vt in c. literas, & in c. dilectus, de temp. ord. ergo quatuor minores & Subdiaconatus eodē die cōferri & accipi possunt ex cōsuetudine, quam, vbi adsit, conciliū nō tollit, nec improbat, quinimo validā esse innuit, quādo quidē tantū prohibet duos sacros ordines eodē die etiā regularibus conferri, priuilegijs ac indultis quibusuis cōcessis non obstātibus quibuscūq;, quasi velit ac intendat, ius cōmune & consuetudinē in hoc casu in suo vigore permanere, & omittere respectu quatuor minorū ordinū & Subdiaconatus: & quod præd. 4. ordines minores & Subdiaconatus, nec etiam 4. minores ordines tantū, debeāt vno die cōferri nisi de consuetudine esset in aliqua Ecclesia, probat l. 27. prope fin. tit. 6. part. 1.

33 Ad superiora redeundo, quamuis prima tonsura septennio conferri valeat, nihilominus nullus prima tonsura initiatus, aut etiam in minoribus ordinibus cōstitutus, ante decimumquartū annū beneficium potest obtinere, vt cauetur in

34 cap. 5. decreti * de reform. sess. 23 d. Concil. Trid. Nec omnes qui sunt constituti in prædicta ætate requisita ad sacros ordines, ad eos assumere debent Episcopi, sed

36 dignos dumtaxat, * & quorū probata vita senectus sit, vt in d. c. 12. sess. 23. d. Concil. Caueant igitur ab ordinando pueros in aspectu, quamuis vigesimumquintum annum attigerint vel expleuerint, ne fortè id subrepat in opprobrium ordinis

37 clericalis. * Et præterea ne ijs sacri mune-

ris dispensationem committant, qui ob imbecillitatem intellectus, atque debitæ
37 considerationis * diuina ministeria parui pendant. Caueant etiam ne indoctos ordinent, atq; eos, qui malè lègunt, ne igno-
38 rãtia causet contẽptũ. * Regulares quoq; nec in minori ætate, nec sine diligenti Episcopi examine ordinentur, priuilegijs quibuscumq; ad hoc penitus exclusis, vt in dict. cap. 12. in fine, sess. 23. d. Concilij.

39 Ad Episcopatum autem inter alia requiritur ætas triginta annorum iam impletorũ, vt in cap. Episcopus 77. dist. & in c. cum in cunctis, de electio. & in d. Concil. Trid. in decret. de reformat. cap. 2 sess. 22. vbi innouantur à sacris Canonibus stabilita quoad ætatem & cætera requisita in Episcopo assumendo.

40 Pœnitentiarius autẽ, qui cum vnione præbendæ proximè vacaturæ, in omnibus etiam Cathedralibus Ecclesijs, vbi id commodè fieri potest, ab Episcopo per sanctum Concil. Trid. instituendus præcipitur Magister vel Doctor, aut Licentiatus in Theologia vel iure Canonico, annorũ quadraginta esse debet, seu aliàs qui aptior pro loci qualitate reperiatur, vt in capit. 8. decret. de reformat. sess. 24. eiusdem Concilij cauetur.

SVMMARIVM.

1 *AN virtute Bullæ Cruciatę eligi possit in confessarium in hoc Episcopatu, approbatus in alio, non tamẽ in hoc, & nu. seq. affirmatiua probatur vsque ad nu. 6 sed eo num. & seq. contraria.*

2 *C. 15 de reform. sess. 23. Concil. Trid. declaratur, & num. 3 & 28.*

4 *Quilibet Sacerdos licet per sacerdotalem characterem accipiat potestatem & iurisdictionem habitualem ad absoluendum à peccatis, actualem tamen, quæ ad id est necessaria, non recipit, nisi eam habeat ordinariam vel delegatã, vt hic & nu. 5.*

7 *Approbatio cõfessarij, vt idoneus iudicetur, ab Ordinario loci vbi confessiones auditurus est, fieri debet.*

8 *Dominus noster Iesus Christus misit discipulos suos in vniuersam terram ad prædicandum suum Euangelium.*

9 *Et ad Apostolos dixit: Accipite Spiritũ sanctum, quorũ remiseritis peccata, remissa erunt, & quorũ retinueritis, retẽta erũt: quilibet enim habuit principatum sibi à Deo decretũ, magnæ prouinciæ vel regni.*

10 *Apostoli (vt ex traditione Ecclesię habemus) post passionẽ Domini diuiserunt sibi prouincias, & vniuscuiusque ibat ad prædicandum Euangelium Christi in prouinciam, quæ sibi sorte obtigerat.*

11 *Non legimus quòd nemo Apostolorum in alterius prouinciã se intromitteret, præter Paulum, quamuis possent ac valerent.*

12 *Omnes Apostoli erãt ac fuerunt vniuersales Pontifices totius orbis, eamdemq; potestatem habebãt (sub Petro tamẽ) in vniuersum mundum, quãuis non haberẽt successores in eumdem, præter Petrum, vt hic.*

13 *Ecclesia Catholica diuisit totũ orbẽ per prouincias in Episcopatus & Archiepiscopatus, &c. vnicuiq; præficiens suum Episcopum & pastorem atque gubernatorem: qui Episcopi in locum Apostolorum successerunt, vt in num. 14.*

15 *Approbatio confessarij ea tantùm mente fit, vt in proprio Episcopatu approbatis prosit, non verò in alio.*

16 *Extra territorium ius dicenti impunè non paretur: quod in proposito approbationis confessarij adducitur.*

17 *Pater familias suis infirmis Medicum meliorem suo arbitrio elegit, non verò extraneus: idem in proposito.*

18 *Non quicumq; est idoneus ad audiẽdas cõfessiones certæ personæ, vel in aliquo loco, est idoneus, ad alios, vel quæcumq; loca.*

19 *Qui audit confessiones in aliquo vico aut pagorusticorum, non tanta indiget scientia, quàm ille qui audit in ciuitate, &c.*

20 *Iniuria fieret Ordinario loci, si aliquis absq; sua approbatione, & licẽtia in suo Episcopatu audiret cõfessiones, etiã virtute Bullæ.*

21 *Habens beneficium curatum nõ potest audire alienas oues sine licentia expressa, vel interpretatiua proprij parochi.*

22 *Eligi potest in confessariũ virtute Bullæ approbatus, tantũ à suo Ordinario aud adiẽdas confessiones, licet facultas, vel iurisdictio absoluendi sibi data non sit ab eodẽ.*

Differen-

23 *Differẽtia assignatur inter licẽtiã ad cõfitẽdum & approbationẽ tantũ, idem. n. 27.*

24 *Proprius Sacerdos pœnitentis dicitur parochus parochialis. Episcopus & Legatus in prouincia, & ipsius pœnitẽtiarius, & Vicarius generalis Episcopi, & Archipresbyter cathedralis, & ad quẽlibet istorũ, non petita alterius licẽtia, potest quis recurrere pro pœnitentia.*

25 *Omnes animæ diœcesis sunt commissæ sub potestate Episcopi.*

26 *Quilibet de diœcesi dicitur esse parochianus Episcopi.*

27 *Quid operatur Bulla Cruciatæ in hac parte vltra ius commune.*

CAPVT XXVII.

Approbatus in vno Episcopatu ad audiendas confessiones, an possit virtute Bullæ Cruciatæ in alio Episcopetu eligi in confessarium, absq; noua approbatione huius Episcopatus?

1 FRequenter dubitari contingit, an virtute Bullæ Cruciatæ, qua pœnitenti conceditur facultas eligendi confessorem quem velit ex approbatis ab Ordinario, possit eligi confessor approbatus, à quocumque Ordinario, licèt ab illo in cuius diœcesi eligitur ad audiendas ibi confessiones, non sit approbatus? Verbi gratia, an pœnitens Ciuitatensis, qui hic confiteri vult, possit virtute dictæ Bullæ eligere in confessarium, approbatum per Ordinarium Salmantinum hic existentem, non tamen per Ciuitatensem approbatum nec reprobatum?

Quæstio hæc quamuis prima facie facilis videatur, satis tamen controuersa est apud viros grauissimos, in qua itum est per eos in diuersas sententias. Eminentissimi enim Theologi infra referendi in ea sunt sententia, vt hoc fieri possit, nempè, vt confessor approbatus ab vno Ordinario, possit eligi virtute dict. Bullæ in confessarium in alio Episcopatu, licèt ab Ordinario huius Episcopatus non sit approbatus, itaque approbatio vnius Ordinarij sufficiat, vt eligi quis possit in confessarium virtute Bullæ, in quibuscumque alijs Episcopatibus absque alia approbatione.

Et hoc primò, quia Bulla non dicit, quòd pœnitens eligere possit confessarium approbatum à suo Ordinario, sed approbatum ab Ordinario: ergo sufficit approbatio cuiuscumque Ordinarij, quia lex generaliter loquens generaliter debet intelligi l. non distinguemus. ff. de arbitr. l. de pretio, cum similibus. ff. de Public. in rem actio. Præcipuè quia cum fauores debeant ampliari, vt in regul. odia. cum similibus, de reg. iur. in 6. non est cur restringamus gratiam in Bullis concessam ad approbationem Ordinarij pœnitentis, cum ipsa generalius loquatur in approbato ab Ordinario: sed hic est approbatus ab Ordinario Salmantino: ergo poterit eligi in confessarium virtutæ Bullæ Cruciatæ vbicumque, etiam extra Episcopatum Salmantinum, nam vbicumque conueniunt verba legis, eius dispositio locum habet, vt in l. 4. §. toties. ff. de damn. infect. hic conueniunt,

2 igitur, &c. ¶ Secundò, quia intentio Concil. Tridentin. in hac parte fuisse videtur, quòd iudicium eligendi confessarium idoneum, non relinqueretur iudicio pœnitentium, quorum maior pars illiterati, imperiti, atque idiotæ sunt, ideò statuit, vt iudiciũ hoc discernendi quis sit idoneus ad audiendas confessiones, relinqueretur Episcopis, hoc est Ordinarijs locorum, vt in cap. 15. decreti de reformatione, sess. 23. vbi sic dicitur: Quamuis presbyteri in sua ordinatione à peccatis absoluendi potestatem accipiãt, decernit tamen sancta Synodus, nullum etiam regularem, posse confessiones sæcularium etiam Sacerdotum audire, neq; ad id idoneum reputari: nisi aut parochiale beneficiũ, aut ab Episcopis, per examen, si illis videbitur esse necessarium, aut aliàs idoneus iudicetur, & approbationem, quæ gratis detur, obtineat: priuilegijs, consuetudine quacumq; etiam immemorabili

non obstantibus. Colligi igitur videtur, quòd ad hoc vt quis possit virtute Bullæ eligi in confessarium, sufficiat esse approbatum à quocumque Episcopo, quãuis proprius non sit diœcesis pœnitentis, quandoquidem idoneus declaratus est ad audiendas confessiones ab Episcopo, sicque satisfit Concilio & Bullæ: Concilium enim prædictis verbis reprobauit opinionem antiquam receptorem dicentium, iudicium eligendi confessorem
3 idoneum, esse relinquendum * pœnitenti, prout ante Concilium vidi in praxim deduci, & approbauit contrariam text. in cap. omnis vtriusque sexus, de pœnitent. & remiss. vt probat Victoria in Summa, titul. de confessione, quæst. 150.

Tertiò, quoniam si aliud diceremus, Bulla præfata in hac parte nullum priuilegium concederet pœnitenti, sicq; inanis esset: quod minimè est dicendum. Patet, quia etiam absque Bulla pœnitens idem haberet, quandoquidem quilibet non priuilegiatus possit sibi eligere confessorem approbatum ab Ordinario, vt patet in dict. Concilio: quia licet quilibet Sacerdos per sacerdotalem characterem accipiat potestatem, & iurisdictionem habitualem ad absoluendum à peccatis,
4 actualem * tamen, quæ ad id est necessaria, non recipit, vnde requiritur, quòd eam habeat ordinariam vel delegatam à Summo Pontifice, vel ab Episcopo, seu eius Vicario, vel à Parocho in suis diœcesibus, vel saltem approbationem, vt ratione Bullarum vel propter alias concessiones possit à pœnitente eligi tamquam proprius Sacerdos, vt in c. 6. de casuum reseruat. sess. 14. d. Concilij, vbi decernitur, nullius momenti esse absolutionem
5 quam sacerdos * in eum profert, in quẽ ordinariam, aut subdelegatam non habet iurisdictionem, & in d. cap. 15. sessio. 23. eiusdem Concil. & in Concil. Florentin. sub Eugen. Pap. celebrato. §. 4. vbi habetur, Minester huius sacramenti est Sacerdos habens authoritatem absoluendi ordinariã, vel ex commissione superioris: id quod latissimè pluribus corroborat Nauar. in cap. placuit, nu. 5. & seq. de pœnitent. dist. in 6. idem in Manuali, cap. 4 num. 1. & 3. Vt igitur priuilegium aliquid contra ius commune operetur, vt decet, quia inde dicitur priuilegiũ, quasi priuans legem, frustra enim quis precibus nititur impetrare, quod sibi iure communi conceditur, vt l. vnica. C. de thes. lib. 10. fatendum est virtute Bullæ Cruciatæ eligi non solum posse confessarium approbatum ab Ordinario illius diœcesis, vbi quis confiteri vult, sed etiam ab alio quocumque, cum Summus Pontifex sit omnium pastor atque prælatus, qui potest hanc facultatem concedere, ipsiusque beneficium latissimè est interpretandum, vt in l. beneficium. ff. de constitut. princip. cum similib. alioquin non diceretur electio, quia ea cadit inter plures, vt in l. vnum ex familia. ff. de legat. 2. Hæc sunt quæ pro hac parte adduci possunt, quã ex duobus prioribus fundamentis, absq; illo tertio, quod adiecimus, tenuerunt, atq; proprijs nominibus subscripserunt, in primis doctissimus ille sacræ Theologiæ professor Primarius Salmantinus Frater Bartholomæus à Medina ordinis Prædicatorũ: necnon & splendissimum lumen eiusdem facultatis, Cathedram Vespertinam Salmanticæ regens, iam iubilatione gaudens, Frater Ioan. de Gueuara, ordinis diui Augustini nunc meritissimus minister Prouincialis, quorum iudicium huiusmodi penes me habeo suis subscriptionibus roboratum, affirmantium in calce ipsius, sufficere, quòd ita sentiunt homines doctiores huius regni. Deinde idem subscripsit peritissimus ac admodum Reuerend. Pater Fr. Gaspar de Vzeda ordinis S. Franc. insignis vir, qui omni proculdubio hanc partem probarunt: sed alij plures eiusdem poterunt esse sententiæ, prout re vera sunt, vt credo, quæ magis conuinci videtur prædicto tertio fundamento, quàm præcedentibus. † Et nouissimè eam alios allegans sequitur futili tamen fundamento, Henrich. in sua summa Theolog. Moral. lib. 7. de indulg. cap. 12. nu. 4. pag. 510. qui in margine parum subsistit, vt infra dicemus. †

Nihilo-

6 Nihilominus salua pace tantorum virorum, ac sub censura & correctione sacrosanctæ Matris Ecclesiæ Romanæ, eiusque Summi præsidis, semper dubitaui de præfata sententia, ac eam à veritate alienã existimaui, & tenui, & teneo, confessarium approbatum ab vno Ordinario, nõ posse elegi à pœnitente, etiã virtute bullæ, in alio Episcopatu in confessarium, vbi non sit approbatus ab illius Ordinario: quia facultas concessa à Bulla, eligendi confessariũ quemcumque presbyterum sæcularem vel regularem, ex approbatis per Ordinarium, intelligi debet per Ordinarium illius loci vbi pœnitens confessarium eligere vult, vt illic confiteatur, vt reddantur singula singulis. Et hoc primò, nam in quàmplurimis iuris Canonici partibus, & capitibus sacri Concilij Tridentini, fit mentio simpliciter Ordinarij, & nihilominus certissimum est intelligendum fore de Ordinario loci, nec vllus vnquam dubitauit, nec dubitare potest de hoc, quia in dubio Ordinarius loci est, qui aliquid facere debet, non verò Ordinarius alterius loci.

7 Præterea approbatio confessarij, vt idoneus iudicetur ab Ordinario loci, vbi confessiones auditurus est, fieri debet, ad illum namque spectat curare animas sui Episcopatus, ibidemque commorãtium, non verò ad Ordinariũ alterius diœcesis, qui alias oues habet sub sua cura, vnicuique enim commissa est cura sui gregis, hoc est existentium in sua prouincia: & ita Dominus noster Iesus Christus misit discipulos suos in vniuersam ter-
8 ram * ad prædicandum suum Euangelium, iuxta illud Marci 16. Euntes in vniuersum mundum, prædicate Euangeliũ vniuersæ creaturæ: & Lucæ 10. Misit discipulos suos binos ante faciem suam, in omnem ciuitatem, & locum quo erat
9 ipse venturus, * & Ioann. 20. ad Apostolos dixit, Accipite Spiritum sanctum quorũ remiseritis peccata, remissa erunt, & quorum retinueritis, retenta erunt: quilibet enim habuit principatum sibi à Deo decretum magnæ prouinciæ, vel regni, vt latè refert Cassanæus in catalogo gloriæ mundi. 3. parte, consideratione 29. vbi principatum & prouinciam vniuscuiusque commemorat. Sic etiam
10 ex traditione Ecclesiæ habemus, * quòd Apostoli post passionem Domini, diuiserunt sibi per sortes omnes prouincias, & vnusquisque ibat ad prædicandum Euangelium Christi in prouinciam quæ sibi sorte obtigerat, vt author est Nicephorus in histor. Ecclesiast. lib. 3. capit. 1. in princ. & Eusebius Cæsariens. Episcopus lib. 3. hist. Ecclesiast. capit. 1. & Socrates
11 lib. 1. hist. Eccles. capit. 15. * & tamen non legimus, quòd vnus in prouincia alterius prædicaret, nec se intromitteret, præter Paulum, quamuis possent ac va-
12 lerent, omnes enim Apostoli erant, * ac fuerunt vniuersales Pontifices totius orbis, eamdemque potestatem habebant (sub Petro tamen) in vniuersum mundum, quamuis non habuerint successores in eamdem, præter diuum Petrũ, cui, suisque successoribus tantùm nomine Ecclesiæ data est eadem potestas, iuxta illud Matth. 16. Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meã, &c. Et, Tu es pastor ouiũ, princeps Apostolorum, tibi tradidit Deus omnia regna mundi, & ideò traditæ sunt tibi claues regni cœlorum, &c. quamuis enim Dominus noster Iesus Christus omnibus Apostolis in communi claues dederit, vt habetur Ioan. 20. & Matth. 18. Similiter omnibus discipulis præcepit prædicare Marci vltim. & Matth. vltim. soli tamen Petro fuit dictum, Pasce oues meas, quòd ipse fuit prælatus Apostolorum, vt latè probat Cassanæ. vbi suprà, consideratione 30. Petro enim primò Pontificatus in Ecclesia Christi datus est, vt constat ex verbis Domini prædictis: Tu es Petrus, &c. hic ergo ligandi soluendique potestatem primus accepit à Domino, primusq; ad fidem populũ suæ prædicationis virtute adduxit, verboque instituit: cæteri verò Apostoli cũ eodem pari cõsortio honorem & potestatẽ acceperunt, ipsumque principem eorum esse voluerunt, qui etiam, iubente Domino, in toto

orbe terrarum dispersi Euangelium prædicauerunt, * vt in cap. in no- o. 21. distin. sic etiam Ecclesia Catholica diuisit totum orbem per prouincias, in Episcopatus, Archiepiscopatus, &c. vnicuique præficiens suum Episcopum, pastorem & gubernatorē: * qui Episcopi in locum Apostolorum successerūt, vt in dict. cap. in nouo. 21. distin. & docet Concil. Trid. sess. 23. capit. 4. de sacram. ordin. in hunc modum. Proinde sacrosancta Synodus declarat, præter cæteros Euāgelicos gradus, Episcopos qui in Apostolorum locum successerūt, ad hunc hierarchicum ordinem præcipuè pertinere, & positos, sicut idem Apostolus ait, à Spiritu sancto regere Ecclesiā Dei, eosque presbyteris superiores esse. Ergo ad vnumquemque Episcoporum spectat cura, gubernatio, & regimen totius sui Episcopatus, nec vnus siue alter eorum in alterius Ecclesiam siue Episcopatū ad eam * regendā se intromittere debet, nec potest.† Vnde iure optimo distinctæ fuerunt diœceses & parochiæ, ac vnicuique gregi proprij attributi pastores, & inferiorum Ecclesiarum actores, qui suarum quiq; ouium curam habeant, vt ordo Ecclesiasticus nō confundatur, vt habetur in sacro Concilio Trident. sess. 14. in decreto de reformatione, cap. 9. in princ. † Accedit, quòd nec approbatio confessarij ea mente fit ab Episcopo, vel eius Prouisore seu Vicario generali, vt in alio Episcopatu; sed imò expresè tantùm in illo proprio approbantis prosit, non verò in alia, etiam virtute Bullæ Cruciatæ, nec alterius priuilegij. Vlteriùs hæc secunda, & verior sentētia * comprobatur, quia extra territorium ius dicenti impunè non paretur, vt in l. fin. cum materia. ff. de iurisdict. omn. iudic. Approbatio igitur atque facultas audiendi confessiones facta alicui ab Ordinario Salmantino, non proderit in Episcopatu Ciuitatensi, vbi Salmantinus non habet iurisdictionē, ad hoc vt virtute Bullæ Cruciatæ, vel alterius priuilegij eligi possit in confessarium, & è conuerso, & sic de singulis similibus casibus. Nec obstat, quòd per Bullam superioris pœnitenti hoc priuilegium concedatur, quia negamus id in ipsa contineri.

17 Quartò, quia quē approbauit Salmantinus, fortè non placebit Ciuitatensi, qui maturius in similibus examinibus fortè procedet, vel è cōtra, quare non vult cōfidere in alieno iudicio circa suas oues, sed in proprio, cum de his teneatur Deo rationē reddere. Nam quemadmodū paterfamilias suis infirmis Medicū suo arbitrio meliorem eligit, nō verò eos curat ille quem mittit extraneus, absq; licentia & voluntate domini, ita & eodem modo est dicendum in curandis peccatoribus, sanandisq; eorū languoribus (quorum curatio & salus spiritualis ad proprium Episcopum cui subsunt pertinet, non verò ad alienum) vt ipsius confessarium idoneum præbere atque approbare debeat proprius Episcopus, non verò alienus.

18 Quintò, corroboratur hæc nostra sententia, quia non quicūque est idoneus ad audiendas confessiones alicuius certæ personæ, vel in aliquo loco certo, est idoneus ad audiendas confessiones quorūdam aliorum, & in quocūque loco: quare in oppidis muro accinctis habiliores rectores poni debent, vt in Pragmatic. sanctio. Gallic. in titul. de collatio. §. in Ecclesijs, iuncta glos. in verb. muratis, tradit Nauar. in Manual. c. 4. nu. 4. vbi etiam, quòd qui audit confessiones in aliquo vico, * aut pago rusticorum hominum, & simplicium, non tanta indiget scientia, quanta ille qui audit in ciuitate: nec qui audit in ciuitate mediterranea, tanta, quanta, qui in ciuitate maritima, nec qui in maritima, tanta, quanta, qui in vniuerso quodam Regno vel India, nec qui audit vbi sunt multi viri literati quos posset consulere, vt vbi nullus est talis: itaque qui est idoneus in vno loco vel Episcopatu, nō omnibus erit talis: quare igitur in proposito nostro, de quo agimus, ex eo solum quòd quis approbatus sit in vno Episcopatu, in omnibus totius orbis cēseri debet approbatus, ad hoc vt virtute Bullæ eligi possit in confessariū, nisi in quolibet ab Ordinario proprio approbetur. Dum igitur Bulla concedit facul-

facultatem eligẽdi confessarium quemcumque presbyterum sæcularem, vel regularẽ ex approbatis ab Ordinario, intelligendũ est ab Ordinario pœnitẽtis, hoc est illius loci vbi exerceri debet administratio Sacramenti pœnitentiæ, vt vnusquisque prælatus medeatur suis ouibus, aliàs enim iniuria affici videtur Ordina-
20 rius loci, si in suo Episcopatu, * absque sua licentia & approbatione alius hoc Sacramentum administraret, etiam virtute Bullæ. Intentio namque Summi Pontificis in prædictis verbis minimè censenda erit præiudicare volentis proprijs Episcopis, nec suam obligationem atq; proprium munus minuendi, cum id non exprimat: argum. l. 2. §. si quis à Principe. ff. ne quid in loc. pub. & præterea totus Ecclesiasticus ordo, atque orthodoxa politia peruerteretur, maximaque confusio oriretur, si aliud diceremus, atque forsan ansa præberetur occultè seminandi aliquos errores in animos pœnitentium ab ignotis & exteris confessarijs, si ipsi tantùm à suo Ordinario approbati, in alijs prouincijs confessiones audire possent, electi virtute Bullæ, vel alterius Iubilei ab ipsis pœnitentibus, atque quandoque falsis literis approbationis vti possent, nonnumquã etiã, qui Sacerdotes re vera non essent, idem facerent, vel etiam excommunicati, suspensi, vel irregulares, & à sua diœcesi fugitiui propter crimina, id munus exercerent: ad obuiandum igitur mille huiuscemodi fraudibus, sanctissimè statutum est, vt nullus audiat confessiones, nisi qui beneficium curatum habeat, vel iurisdictionem delegatam, hoc est licentiam & approbationem ab Ordinario, intelligendo de Ordinaro loci, non verò cuiuslibet alieni Ordinarij, ne aliàs locus fiat dictis fraudibus, quibus non est credendum Summum Pontificem vllo modo locum dari voluisse.

21 Præterea, à Concil. Trident. in proposito æquiparantur habens beneficium curatum, vel approbationem ab Ordinario, ad audiendas confessiones: sed habens beneficium curatum, non potest audire alienas oues sine licẽtia expressa, vel saltim interpretatiua proprij parochi, vt est notum & probatur in cap. omnis vtriusque sexus, de pœnit. & remiss. ergo nec habens approbationem ab vno Ordinario, poterit audire oues alterius Episcopatus: fit igitur, vt nec vnus nec alter extra Episcopatum vbi curatũ vel approbationem obtinet, eligi possit in confessarium virtute Bullæ Cruciatæ.

Vltimò, hæc sentẽtia comprobatur per locum ab speciali: nam religiosi Societatis Iesu habent priuilegium Apostolicum, vt cum iter fecerint, possint audire confessiones pœnitentium vbique existentiũ, dummodo, si ibi Ordinarius loci adsit, ab eo licentiã ad id obtineant, aliàs secus: ergo in contrarium est ius commune, nam frustra quis precibus impetrare conatur, quod sibi iure communi conceditur, vt in dict. l. vnica. C. de thes. lib. 10.

Quibus fit, vt alij etiam grauissimi Theologi, cum quibus superiora contuli, hanc meam sententiam libenter probauerint, nec contrariam opinionem quamuis insignium virorum, vt vidimus, iudicio munitam cõsulere vel in praxim deducere vel obseruare auderem: vnde nostra retenta, ad primum contrarię fundamentum respondeo, quòd quamuis in Bulla non exprimatur, ex approbatis à suis Ordinarijs, nihilominus ita intelligendum est, iuxta alia iura, quandoquidem contrariũ in ea non caueatur, quia, vt prędiximus, Concil. Trident. cui consonare videtur Bulla in hac parte, hoc intendit, nẽpè improbare, seu potius exterminare communem, quãuis perniciosam æstimationem existentem eligendi confessorem idoneum arbitrio pœnitentium, qui tamen, vt suis votis obtemperent, vt plurimum minus idoneos & idiotas eligebant, & approbare satiorem opinionem existimantium id relinquendum arbitrio Odinarij loci: approbatio igitur Ordinarij, de qua in Bulla, proprij intelligenda est, non verò alieni, nec generalitas, ex approbatis ab Ordinario, quidquam nocet in proposito, quandoquidem iuxta Canonicas traditiones, ac

rectum & genuinũ sensum intelligenda, atque restringenda est, ne aliàs absurdũ, vel fraudes, quas prædiximus, sequantur. Ad secundum respondetur fatendo intentionẽ Concilij, vt modò dicebamus, negando tamen sequelam, nam verius consequitur approbationem requiri, & debere esse à proprio Ordinario loci quàm ab alieno. Tertium, quod magis vrgere videbatur pro priori opinione, non etiam obest, nempè quòd secundũ hanc nostram sententiam, Bulla præfata nullum in hoc priuilegium contineret, &c. Nam respondeo primò, quòd etiamsi id fateamur, nihil contra nos, nam illa verba, Ex approbatis ab Ordinario, potius restringere videntur præcedentem facultatem, quam ius commune corrigere vel augere. Secundò potest & rectiùs responderi, quòd iure communi, vt prædiximus, nullus potest audire confessiones, nisi qui ordinariam aut * delegatam
22 iurisdictionem habeat: operabitur igitur hæc concessio vltra vel contra ius commune, vt quamuis sacerdos nullam iurisdictionem habeat aliàs, dum tamen sit expositus, vel approbatus à suo Ordinario ad hoc vt possit eligi virtute Bullæ, vel alterius Iubilei in confessorẽ, siue is sæcularis, vel regularis sit, possit audire confessiones eligentium eum, & in hoc consistit priuilegiũ, nam absque prædicta approbatione non poterat eligi in confessarium, vtpote carens alterutra iurisdictione in actu, virtute tamen Bullæ vel Iubilei potest in cõfessarium assumi, quia eo ipso quòd approbatus sit ab Ordinario, iurisdictio quam in habitu habebat, per electionem virtute Bullæ vel Iubilei, quo à Summo Pontifice conceditur facultas absoluendi ab omnibus peccatis & censuris, deducitur ad actum & executionem. Pro cuius clariori intelligentia distinguendum est inter licentiã * confitenti concessam ab Episcopo,
23 & approbationẽ simplicem idoneitatis: qui enim licentiam sufficientem habet audiendi confessiones ab Ordinario, is absque dubio id munus explere poterit, quia iam habet iurisdictionem delegatã, ac si eam haberet à proprio Parocho, argum. text. in cap. omnis vtriusque sexus, de pœnit. & remiss. iuncta doctrina Abb.
24 recepti ibidem. n. 12.* vbi habetur, quòd proprius sacerdos pœnitentis, dicitur & appellatur Presbyter parochialis: item Episcopus & Legatus in prouincia, & ipsius pœnitentiarius, item & Vicarius generalis Episcopi, & Archipresbyter Cathedralis, qui in hoc censetur Vicarius Episcopi, vnde ad quemlibet istorum non petita alterius licentia potest quis recurrere pro pœnitentia: quod expressim tenuit prius glos. & Doct. in capit. 2. verb. subdito suo de pœnit. & remiss. in 6. quæ credit sufficere alterius licẽtiam, scilicet, vel Episcopi, vel parochialis sacerdotis, de quo per Philip. Franc. ibi num. 7. & cæteros Doct. & per nos infra
25 in cap. 30. nu. 12. Omnes * enim animæ diœcesis, sunt commissæ sub potestate Episcopi, vt probat text. in c. quæcumq; 10. quæst. 1. & in c. præcepimus 12. quæst.
26 1. & quilibet de diœcesi dicitur * esse pariochianus Episcopi, vt in cap. licèt, de ferijs, & in cap. 1. de rapto, & in cap. ad aures, de pœnis, facit bonus text in Clem. dudum. §. in Ecclesijs, de sepultur. qui verò approbationem simplicem tantùm
27 habuerit absque licẽtia * & facultate absoluendi, hoc est iurisdictione, is tantùm poterit virtute Bullæ, vel priuilegij in confessariũ eligi, vel ex licentia Parochi proprij audire confessiones, aliàs secus, cum iurisdictionem in actu non habeat, quãuis rarò aut numquã approbatio prædicta absq; iurisdictione concedi soleat, sufficit tamen, quòd vnũ possit esse sine alio: & de hac approbatione simplici loquuntur Bullæ Cruciatæ, cæteraque priuilegia, quæ sic intellectæ gratiam vltra
28 ius cõmune continent atq; * priuilegiũ. Prædictis non obstat d. c. 15. sess. 23. Concil. Trid. vbi videtur probari, solam approbationem Ordinarij sufficere ad audiendas confessiones: nam intelligi debet per aliud cap. 7. sess. 4 eiusdẽ Concilij, vbi dicitur, nullius momenti absolutionem eam esse debere, quam Sacerdos in eum prefert, in quem ordinariam, aut subde-

ſubdelegatam non habet iuriſdictionẽ: ergo approbatio, de qua in dicto cap. 15. intelligi debet cum iuriſdictionis conceſſione, vt vnum cum alio concordet, & euitetur correctio eiuſdem Concilij,atq; iuris communis.

29 Tertiò reſponderi poteſt, hoc operari poſſe Bullam in hac parte,vltra ius cõmune, etiamſi id non operaretur, quod contraria ſententia vult, vt quamuis iure communi alienus ſacerdos non poſſit audire confeſsiones ſibi non ſubditorum, nec abſolutio eiſdem ab eo præſtita valida ſit, niſi de licentia proprij parochi id fiat, vt in dict. c. omnis vtriuſque ſexus, virtute tamen Bullæ, vel alterius iubilei, poterit eligere pœnitens quemcumque velit presbyterum, ſæcularem, vel religioſum, ex approbatis ab Ordinario, ſine licentia parochi: & quamuis Ordinarius ſit etiam parochus in hoc, à communiter tamen accidentibus, Ordinarius ſolet prædictas approbationes, & licentias concedere cum conſenſu, vel ſine præiudicio parochorum. Hoc igitur in caſu ſola approbatio prædicta, vel licẽtia Ordinarij, tametſi cum præd. additamento, ſufficiet ad hoc, vt virtute Bulle, vel iubilei, huiuſmodi confeſſarius poſſit eligi abſque alia licentia, vel conſenſu parochi, cum habeat plenariam facultatem eum eligẽdi à ſummo parocho, qui eſt Pontifex Maximus, cum ſola approbatione Ordinarij, quam habet.

* † Poſt huius operis primam editionem, hanc noſtram principalem ſententiam ſequutus eſt, & latiſsimè probauit, noscitans, contra Theologos, & Canoniſtas Salmãtinos, perquam doctus pater Emanuel Roder. in explicatione Bullæ Cruciatæ. §. 9. num. 5. dicens: *Que aunque en algun tiempo tuuo la primera, aora mirãdo mas en ella, le parece que en ninguna manera ſe deue aconſejar, ni ſeguir,* & quod Complu ti noſtra prædicta ſententia communiter tenetur, eo quòd eam probauit congregatio Cardin. Concilij Tridentini, in Archiepiſcopatu Valent. quam ibi ad literam refert. Quinimò Henricus vbi ſuprà, qui tenuit contrarium, fatetur, nos etiam referens, Epiſcopũ Guienen. Delgado, & Archiepiſcopum Valent. Ioannem Ribera nobiſcum ſentire: & tandẽ reſoluit, quòd vbi Epiſcopi ægrè ferrent, aut multi ex ſapientibus communi ſcandalo contradicunt, temperatè agendum eſt. At quis non videt, cùm noſtra ſentẽtia ſit iam communis (laus Deo Optimo Maximo) ſapientium Compluten ſ. vt affirmauit Emanuel vbi ſuprà, quem vidit, & citauit Henricus qui ſuprà, quinimò & aliorum quamplurimorum doctiſsimorum virorum vbique, quòd communi ſcandalo contradicitur priori contrariæ affirmatiuæ, preterquam quòd non eſt vera, nec ſecura; præmaximè attenta prædicta declaratione Cardinalium: vnde iam clarè patet, nõ eſſe vllo modo tenendam, ſed noſtram negatiuam: quod licèt inuitus, fateri iam videtur idem Hẽricus in prædicta ſua reſolutione marginaria, quandoquidem ei conſtitit de prędicta declaratione Cardinalium, & communi aſſenſu Doctorum Compluten ſ. huic noſtræ ſententiæ. *

SVMMARIVM.

1 *Concilium Lateranenſe ſpatium ſex mẽſium præfiniuit ad prouidendas præbẽdas, cęteraque beneficia Eccleſiaſtica, quo tranſacto, Capitulum prouidere iuſsit, & è contra, data negligentia Capituli, vt Epiſcopus prouideat.*

2 *Tempus, quo electores ſunt excommunicati excommunicatione maiori, vel alio iuſto impedimento detenti, non computatur in præd. ſemeſtri.*

3 *Excommunicati nõ poſſunt, etiamſi velint, eligere, dur ante tempore excommunicationis.*

4 *Tempus excommunicationis, vel ſuſpenſionis, non computatur in præd. ſemeſtri.*

5 *Si pendente termino ſuperueniat impedimẽtum, tota dilatio debet reintegrari, quia Concilium Lateraneu procedit, quandò quis diſtulit per negligentiam: ſecus ſi per impotentiam iuris, vel facti, etiã ex culpa ſua prouenientem.*

6 *Præscriptio non currit impedito illius tēporis quo fuit impeditus, quamuis impedimentum culpa conferre debentis præcesserit, dummodo non fuerit ordinata ad casum, num. 8.*

7 *Excōmunicato non currit præscriptio, non solū quādo est excōmunicatus pro iurib⁹ suæ Ecclesiæ, sed etiā pro rebus proprijs.*

9 *Restitutio non est necessaria ad subducendū illud tempus impedimenti excommunicationis de medio.*

10 *Quando quis directè impeditur, seu inhabilitatur à iure ad agendum ipso facto, impeditur præscriptio durante impedimento: secus quādo extrinsecus venit impedimentum, quia tunc licet currat præscriptio, datur restitutio.*

11 *Terminus datus ad eligendum, non currit quibuscumque alijs iustè impeditis.*

12 *Tempora quæ prouidentiam Ecclesiarum respiciunt, quoad quid sunt vtilia, quia impeditis non currunt.*

13 *Electio fieri non potest durāte lite super iure eligēdi, alijsque rebus ad id pertinētibus, & nu. 14. & quid in iure præsentandi?*

CAPVT XXVIII.

Beneficia vacantia, intra quod tempus prouideri debeant?

1 CONCILIUM Lateranense statuit, vt præbendæ Ecclesiasticæ, seu quælibet officia vacantia, non diu maneant in suspenso, sed intra sex menses personis, quæ dignè administrare valeāt, conferantur, sin autem Episcopus, vbi ad eū spectat, conferre distulerit, per Capitulum ordinetur: quod si ad Capitulum pertinuerit, & intra præscriptum terminum hoc non fecerit, Episcopus secundum Deum, hoc cum religiosorum virorum consilio exequatur, vel si omnes fortè neglexerint, Metropolitanus de ipsis secundum Deum absque illorū contradictione disponat.

2 Sed pro intellectu & praxi huius Concilij obseruandum erit, quòd tempus, quo electores sunt excommunicati excommunicatione maiori, vel alio iusto & legitimo detenti impedimento, non computatur in prædicto termino sex mensium, sed ab illo subducitur, vt ex sequentibus facilè apparebit.

3 Primò, quia excommunicati huiusmodi, non possunt (etiamsi velint) eligere durante tempore excommunicationis, vt probat text. in cap. cum inter. de electio. & in cap. cum dilectus. & ibi Doctores de consuetudin. docet Petrus Abiaxio in suo director. elect. c. 9. 1. partis. incipit. septimo requiritur. vol. 14. tracta. diuers. Doctor. fol. 64. D. Couarru. in cap. alma mater. 1. part. relect. §. 7. nu. 9. de sentent. excommun. lib. 6. Cæsar Lambert. de iure patro. in. 2. art. 2. quæst. principalis. 1. partis. 2. lib. nu. 6. vbi num. 11. affirmat esse magis communem opinionem, quòd excommunicati etiam cum alijs eligere non possunt.

4 Tempus excommunicationis, vel suspensionis, non computatur in prædicto semestri, cum illa Lateranensis constitutio contra negligentes tantùm fuerit promulgata, vt probat expresè text. in proprijs terminis, in cap. quia diuersitatem. & ibi notant Doctor. de concess. præb. præcipuè Anton. de Butr. numer. 7. vbi expresè dicit, quòd detrahitur de semestri suspēsionis tempus: quod idem tenet Imol. ibi num. 4. & Petr. Anchar. numero 8. vers. si tamen.

5 Et ex illo text. notat idem Anchar. in cap. 2. num. 13. de cōcess. pręben. quòd dispositio d. capit. 2. procedit, quando quis distulit per negligentiam, secus si per impotentiam iuris, vel facti, etiam ex culpa sua prouenientem, quia si pendente termino superueniat impedimentum, tota dilatio debet reintegrari. l. ita stipulatus. ff. de verb. obligat. notatur in Clem. 1. de restitut. in integr. & in. l. ab hostibus. §. sed quod simpliciter. ff. ex quibus causis maio. Matth. de Afflict. decis. Neapolit. 50. num. 6. & decisio text. in dicto cap. quia diuersitatem, ad literam approbatur in. l. 8. titulo 16. part. 1. cuius verba sunt hæc: *E si acaeciesse que algun Prelado fuesse vedado, o descomulgado, e quier*

per

por su culpa, o no, le deuē cōtar en los seys meses el tiempo que fue en la sentēcia. Et tex. in dicto cap. quia diuersitatem, est multum singularis, & peregrinus ad hoc, quòd
6 quamuis impedimentum * culpa conferre debentis præcesserit, non tamen currit præscriptio illius temporis, quo fuit impeditus, secundùm Ioan. de Anani. & cum referentem Iass. in §. rursus. numero 26. & ibi Gome. num. 15. instit. de actio. & idem Gome. in regula de annali possess. quæst. 14. versic. tertio, quia licet. Rochus de Curt. de iure patron. verbo, competens. num. 23. & 24. fol. 38. Bald. de præscript. 1. parte. 6 partis. casu. 22. numer. 21. Alexander consil. 58. num. 10. volum. 5. Igneus in l. 2 §. si conditioni. numer. 85. ff. ad Sillan. Decius in l. 1. 1 lectura. num. 27. C. qui admit. & in 2. lectura. num. 68. extollit Paris. consil. 104. numero 146. lib. 1. Pinel. in authent. nisi tricennale. num. 46. C. de bonis maternis. vbi secus si culpa fuisset ordinata ad casum impedimenti: & optimè Menochius de arbitra. iudic. lib. 2. cent. 2. casu. 182. num. 59. & sequent. nec etiam patrono excommunicato currit tempus ad præsentandum, vt cum Rota probauit Rochus vbi suprà, num. 24. & verb. honorificu m numer. 58. Paul. de Citadin. in eodem tractatu de iure patro. articulo. 3. 6. partis. num. 42. volum. 15. tracta. diuers. Doct. fol. 391.

7 Deinde, & in terminis, quia excommunicato non currit præscriptio, non solùm quando excommunicatus est pro iuribus suæ Ecclesiæ, sed etiam pro iuribus, preeminentijs, & rebus proprijs ipsius excommunicati, ex text. in dicto capit. quia diuersitatem. tenet Abb. in cap. 1. num. 8. de præscript. & ibi Felin. num. 7. idem Abb. in cap. cum inter priorem. num. 19. de exceptio. vbi Decius allegans alios, num. 23. idem probat, idem intelligens procedere, etiamsi iustè sit excommunicatus per dict. cap. quia diuersitatem. Franc. Balb. de præscrip. 1. parte. 6. partis. princip. casu 22. num. 24. vol. 8. tract. fol. 64. vbi cum Felin. tenet etiam idem in iustè excommunicato, quia impedito agere non currit præscriptio, vt in l. 1. §. ne autem. cum similib. C. de annal. except.

8 Præmaximèque superiora procedūt, si iniustè quis, & absque culpa fuerit excommunicatus, quandoquidem etiamsi culpa sua id contingat, adhuc locum habeant, dum tamen culpa non fuisset ordinata ad casum, vt dicto cap. quia diuersitatem. quia, vt ibi inquit Abb. ea quæ proueniunt, non immediatè ex culpa, sed ex sententia, seu pœna, culpæ non imputantur, vt ibi: non enim debet quis duplici pœna conteri, vt in cap. at si clerici. de iudic. & sententia suspensionis in dicto capit. quia diuersitatem, fuit causa immediata impedimenti, non autem culpa præcedens: & regulariter inspici debet causa immediata impedimenti, & nō mediata, vt in iuribus ab eo allegatis: cum igitur nulla culpa quæ dederit causam excommunicationi, præcesserit, à fortiori non erit computādum tempus excommunicationis in prædicto semestri, dummodò imputari non possit excommunicatis culpa aliqua, vel negligentia in non petendo absolutionem, iuxta glos. in dict. c. quia diuersitatem. verb. suspensionis, quam ibi sequuntur Doctores.

9 Et supradicta adeò procedunt, vt non sit necessaria restitutio ad subducendum illud tempus impedimēti excommunicationis de medio, cum prædictum tempus non computetur in semestri, & sic non concurrerit in eo præscriptio, vt in dicto cap. quia diuersitatem, & prætereà tenet Panormitanus in cap. ex transmissa. numer. 13. de præscriptio. in sua magistrali doctrina, quam ibi constituit, di-
10 cens, quòd quando quis * directè impeditur, seu inhabilitatur à iure ad agendum, ipso facto impeditur præscriptio durante impedimento, siue id accederit à principio, siue post inchoatam præscriptionem, vt in filio durante patria potestate, vt in l. 1. C. de annali except. & in muliere durante matrimonio in rebus dotalibus, & in præfato excommunicato, vel suspenso: aliàs verò quando extrinsecus venit impedimentum, licet currat

currat præscriptio, datur restitutio aduersus eam, nisi contrariũ, scilicet, quòd non currat reperiatur à iure expressum. idem Abba. in cap. ne pro defectu. nume. 2. de electio. at in nostra specie sumus in secundo membro Abbatis, quia expressè reperitur cautum in iure in nostro casu, quòd non currat semestre excommunicatis ad eligendum, vt in dicto cap. quia diuersitatem, & per Doctores suprà allegatos, quam Abbatis Doctrinam sequitur ibi Felin. nu. 8. Gomec. in dicto §. rursus. nume. 14. Institut. de actio. Balb. vbi suprà, nume. 17. & est communis secundum Cæsar. Lamberti. vbi infrà statim allegabitur.

11 Tertiò & præcipuè, quia terminus datus ad eligendum, non currit iustè impeditis, non solùm in specie proposita impedimenti excommunicationis, & suspensionis, sed etiam generaliter in quocumque alio impedimento iusto, cum sit eadem ratio, vt probãt Doctores in dicto cap. quia diuersitatem, præcipuè Ioan. de Imol. ibi num. 4. & 5. & Antonius de Butr. in cap. 2. numer. 13. eodem titul. & prætereà probatur in terminis in dicto cap. ne pro defectu, de electio. ibi, Iusto impedimento cessante, & ibi expressè notat gloss. verb. impedimento afferens, & ita non currit præscriptio contra Canonicos, si iusta causa interueniente non eligant, per text. in dicto cap. quia diuersitatem. & alia iura quæ ibi allegat gloss. & notant Doctores in dicto cap. ne pro defectu. tenet etiam gloss. 1. in cap. bonæ. 91. distinct. dicens, quòd licet aliqui intra tempus statutum, iusto impedimento detenti non eligant, non priuantur electione, per text. in dicto cap. ne pro defectu. idem probat Archid. in dict. capit. bonæ. & Cæsar Lambert. de iure patro. in 8. artic. 1. quæst. princip. 2. partis. libro 2. per totum articulum. fol. 117. & probatur expressè in dicta l. 8. titul. 16. part. 1. ibi: *Esso mismo seria si ouiesse otro algũ embargo derecho, porque no pudiesse dar el beneficio que vacasse:*

12 * Et inquit eleganter Bald. consil. 469. incip. Sanctissimè. in fin. volum. 4. quod tempora quæ prouidentiam Ecclesiarũ respiciunt, quoad quid vtilia sunt, quia impeditis non currunt: refert & sequitur Anchar. in dicto cap. 2. num. 17. de cõcess. præbend. Roch. de Curt. vbi suprà. verb. honorificum. nu. 58. & Lambertinus vbi suprà.

13 Quo fit, vt cum durante lite super iure eligendi, alijsque rebus ad id pertinentibus electio celebrari non possit, tùm quia lite pendente nihil est innouãdum, tùm etiã, quia si aliud fieret, esset in contemptum iudicis de prædicta causa cognoscentis, ac proinde electio si fieret, veniret cassanda, si fortè sententia ferretur in fauorem collitigantis, quo spreto fuit facta electio, iuxta tradita per Petrum Abiaxio in suo direct. election. capit. 7. 3. partis. volum. 14. tract. diuersor. Doct. fol. 74. hoc casu non curret tempus electoribus, sic iustè impeditis ad eligendum sibi à iure concessum per supradicta.

14 Et in terminis, quòd quãdo contenditur inter electores de potestate eligẽdi, & non deciditur quæstio intra tempus datum ad eligendum, potestas ordinandi Ecclesiam non deuoluatur ad superiorem, per text. in capit. 2. de integr. restit. & alia fundamenta (quicquid aliàs sit in iure præstandi) tenet Hostiens. & Ioan. Andr. in cap. 3. de iure patro. cum quibus transit Anto. de Butr. & Anchar. ibi nu. 12. quorũ opinionem expressè sequitur & probat Abba. ibidẽ nu. 6. & inquit Ioan. Andr. vbi suprà, se vidisse de facto obseruari hoc casu, vt non prouideatur Ecclesijs per superiorem, etiamsi quæstio mota super iure eligẽdi per triennium protrahatur: & consuetudo hoc casu etiã in iure præsentandi sufficit, vt non deuoluatur ad superiorem ordinatio Ecclesiæ patronatæ, vt supponit Lapus allegatione 78. num. 11. quẽ sequitur Lambert. vbi suprà, artic. 9. 1. quæst. princi. 2. partis, libri secundi. nu. 26. fol. 121.

SVMMARIVM.

1 *DEcretum de obseruãdis & euitandis in celebratione Missæ sacri Cõcilij Tridentini,*

tini. sessione 22. latè declaratur per totũ capitulum:

2 *Pro spirituali Sacramentorum gratia pecuniam, vel quicquid pro ea æstimatur accipere, crimen est sacrilegium, simoniæ, atque ideò naturali, diuinoque iuri cõtrariũ, vt nulla possit cõsuetudine excusari.*

3 *Accipere, vel dare aliquid pro sustentatione spiritualia ministrantiũ licitum est secundum ordinationẽ Ecclesiæ, & consuetudinẽ approbatam ac Episcoporum constitutiones, qui taxare possunt quãto stipendio ille dignus sit, qui talis seruitio Ecclesiæ mancipatur, dum tamẽ absit emptionis, vel venditionis cogitatio.*

4 *Licitum est dare librum, vel aliã supellectilem sacerdoti pro pictitijs & elemosynis quorumdam Missarum, vsque ad valorem supellectilis, siue ipsi offeratur, siue ipse ad id se exponat.*

5 *Sustentationis nomine nõ tantùm venit cibus & potus, sed quicquid est necessariũ ad victum & vestitum sui, & eorum quorum cura sibi incumbit, secũdum Caietan. nos verò cõtrariũ probamus. nu. 6.*

7 *Stipendium pro necessaria ministri sustentatione, an possit licitè ab initio in pactum deduci, & numeris sequentibus.*

8 *Stipẽdium necessarium pro ministri sustẽtatione, quando authoritate superioris, vel consuetudinis constitutum ac taxatum non est, licitum est in pactum deduci, dum modo moderatè exigatur, aliàs secus.*

9 *Stipendium hoc, si necessarium nõ sit pro sustẽtatione ministri, quia ipse aliundè eam congruã habebat, diuesque sit in pactum deduci non potest, atque ab inuitis exigi per spiritualium subtractionem ob auaritiam, quæ tunc in foro seculari præsumeretur: secus in conscientia, dummodo immoderatum non exigatur, &c.*

10 *Stipendium necessarium pro sustẽtatione ministri, si certum statutum ac taxatum sit, potest in pactum deduci à sacerdote paupere, vel diuite.*

11 *Parochus non potest à suis subditis hoc exigere, sibi tamen oblatum benè potest recipere.*

12 *Operæ pro re spirituali, an mercede aliqua locari possint? doctrina bimembris.*

13 *Simonia nõ est, dare, vel accipere temporale alia ratione quã pro pretio quærẽdi spirituale: putà pro sustẽtatione ministri, vel pro liberalitate, vel eleemosyna, vel pro solutione obligationis, vel aliàs, vt hic.*

14 *Episcopi, clerici, monachi, & monachæ, licitè accipere possunt portiones, eleemosynas, & stipẽdia, quæ pia cõsuetudine, aut lege naturali, diuina, aut humana, iusta aliquod tale opus spirituale faciẽtibus debẽtur: secus: si aliàs ad id tenerẽtur, vt n. 15 gratis tamẽ oblatũ accipere possẽt, vt ibi.*

16 *Parochus licèt pro benedictione nuptiarum non possit aliquid accipere, sponte tamen oblatum recipere potest.*

17 *Parochus si nolit dare licentiam alteri sacerdoti, quòd benedicat nuptias, nisi pro pecunia, an simoniam committat?*

18 *Etsi pro Baptismo adulti pecunia exigi, nec dari possit, quia per cõtritionem potest saluari, secus tamẽ est pro puero baptizãdo, quando alius non est, qui possit eum baptizare, vt in num. 19.*

20 *Pecunia dari potest sanctis viris ad impetrãdum orationis suffragia.*

21 *Prædicatoribus etiã spiritualia seminãtib⁹ tẽporalia debentur ad sustentationẽ, non autẽ ad emendum prædicationis verbũ.*

22 *Celebrantibus diuinas laudes in Ecclesiastico officio, & processiones facientibus aliquid dari potest, & quãdoque annui reditus ad hoc assignantur, non quasi pretium, sed quasi sustentationis stipẽdium: si autem hæc pacto interueniente fierent, aut cum intentione emptionis, aut venditionis, simoniaca essent, vt in num. 23.*

24 *Illicita esset ordinatio Ecclesiæ, qua statueretur quòd non fieret processio in funere alicuius, nisi solueret certã pecuniæ quãtitatem, licita autem magis est, si statueretur quod omnibus certam eleemosynã dantibus, talis bonor exhiberetur.*

25 *Locatio operarũ locũ habet in illis exercitijs spiritualibus quæ principaliter sũt corporalia, vt Vicariatus Episcopi, vel parochi, vel capellani, vel concionatoris, & simil.*

26 *Simoniacum esset soluere aliquid conbeneficiarijs in electione, præsentatione, vel admissione ad possessionem.*

27 *Cap. 14. in decreto de reformat. Sess. 24. sacri*

cri Concilij Tridentini refertur.

28 *Non potest capi pro rebus pijs, quod consueuit capi pro commodo proprio.*

29 *Noui residētes æquo iure ac antiqui fructus beneficiorum suorum lucrari debēt motu proprio Pij Quinti.*

30 *In alma Ecclesia Ciuitaten. aliud obseruatur ex declaratione illustrissimorū Cardinalium, & statutis dictæ Ecclesiæ.*

31 *Nouiter recepti in prædicta Ecclesia, ex consuetudine immemoriali soluunt fabricæ eiusdē duodecim aureos pro singulis prebendis.*

32 *Sacerdos an possit sibi retinere quod superest ex pictantijs sibi datis pro Missis dicendis, si minoribus eas celebrari faciat.*

CAPVT XXIX.

An Aliquid recipi possit pro administratione spiritualium?

1 EXtat sanctissimum decretum de obseruandis, & euitandis in celebratione Missæ, sacri Cōcilij Tridentini, sessione 22. quo decreuit sancta Synodus, vt Ordinarij locorum Episcopi ea omnia prohibere, atque è medio tollere, sedulò curent, ac teneantur, quæ vel auaritia, idolorum seruitus, vel irreuerentia, quæ ab impietate vix se iuncta esse potest, vel superstitio, veræ pietatis falsa imitatrix induxit, atque vt multa paucis comprehēdantur, in primis quod ad auaritiam pertinet, cuiusuis mercedis conditiones, pacta, & quicquid pro missis nouis celebrandis datur, &c. Cuius decreti meminit Nauar. in manuali Latino, cap. 21. numer. 10. dicens ibi iuberi, vt inhibeant Episcopi, ne fiat vlla conuentio super dicendarum Missarū mercede, neque in Missis nouis offeratur quicquam magis coactè, quàm sponte. idem Nauar. in cap. 25. num. 68. vbique Episcopi omninò prohibeant, ne quid pro Missis nouis celebrandis detur.

Sed pro intellectu huius decreti oportet inquirere, quidnam hoc casu anteà iure statutum, vel à Doctoribus traditū sit, & an eidem in totum vel quoad aliquid censeatur derogatum à prædicto Concilio, vt his absolutis, lucidus sensus decreti Conciliaris appareat. Pro cuius rei expeditione obseruandum est, tripliciter modo rem hanc distingui posse, ac debere pro clariori intelligentia, dum quæritur, Vtrùm liceat pro administratione spiritualium aliquid temporale dare, seu accipere, nempè respectu prætij spiritualium, respectu stipendij ad sustentationem, & respectu mercedis pro operis locatis & labore?

2 Quoad primum est firmissima regula, atque conclusio, pro spirituali Sacramentorum gratia pecuniam, vel quicquid ea æstimatur, accipere, crimen esse sacrilegium simoniæ, vsque adeò naturali diuinoque iuri contrarium, vt nulla possit consuetudine excusari. Hæc propositio notissima est, atque verissima, eamque latissimè probant authores infrà citandi, idem intelligentes in spiritualibus annexis, & in hac prima specie præfatum decretum Concilij Tridentini, si hoc casu loqui intelligatur, idem statuit.

3 Quoad secundum respectu stipendij ad sustentationem sit conclusio: Accipere, vel dare aliquid pro sustentatione spiritualia ministrantium licitum est secundū ordinationē Ecclesiæ, & consuetudinem approbatam, ac Episcoporum constitutiones, qui taxare possunt quanto stipendio ille dignus sit, qui tali seruitio Ecclesiæ mancipatur, dū tamen absit emptionis, vel venditionis cogitatio: atque probatur Matthæi 10. Dignus est mercenarius mercede sua, & secundum illud 1. ad Corinthios 9. Quis militat suis stipendijs vnquam? quis pascit gregem, & de lacte gregis nō manducat? Et ibi, Qui altario seruit, de altario participat: quibus & illud accedit 1. ad Timoth. 5. Qui benè præsunt presbyteri, duplici honore digni sunt: vbi Diuus August. Accipiant, inquit, sustentationis necessitatem à populo, mercedem dispensationis à Domino: permagno ergo sacerdotes iure pollent, non vt qualitercumque, sed pro

sua dignitate decenter sustentari: & præterea ea ratione, quia hoc non est vendere spiritualia, nec locare operas pro mercede, sed est velle habere necessaria ad vitam corporalem, sine qua non possumus spiritualia exercere. Probatur etiã ex text. in capit. iudices. ibi, Quia hęc magis in sumptum, & ibi glos. verb. in sumptum. 1. quæst. 1. Hanc conclusionẽ probant ac profitentur S. Thomas in 2. 2. quæstio. 100. articul. 3. & ibi Caietanus latè idem Caietanus in sua Summa verbo, simonia. in 4. regula, pag. 608. in paruis. Dominic. à Soto libr. 9. de iustitia & iure. quæst. 6. artic. 1. in posteriori conclusione. Ioan. Selua in tract. de benefic. 1. part. quæst. 7. numer. 49. volum. 15. tracta. diuersorum Doctorum, fol. 27. Nauar. latè in dict. manuali Latino, cap. 23. nu. 100. versic. 4. vbi dicit communẽ, & numeris sequent. & F. Anton. à Cordub. in suo tracta. *de casos de conciencia.* quæst. 27. vbi ex hoc infert licitum esse * dare
4 librum, vel aliam supellectilem sacerdoti pro pictantijs & eleemosynis quarumdam Missarum, vsque ad valorem supellectilis, sibi ipsi offeratur, siue ipse se ad id exponat.

Et sustentationis nomine secundum
5 Caietanum vbi suprà, dicto art. 3. in versic. ad euidẽtiam, ibi, aduerte, &c, nõ tantùm venit cibus & potus, sed quicquid est necessarium ad victum & vestitum sui, & eorum, quorum cura sibi incumbit, non enim debet mendicare sacerdos pro sustentatione suorum, aut parentum antiquorum, aut paruulorum nepotum suæ curæ, secũdum naturæ iura relictorum, & huiusmodi. Hæc autem Caietani adnotatio vera non est: nam si lege, vel consuetudine certum stipendium Missæ taxatum sit, sacerdos vltra id exigere non potest: si verò illud taxatum non sit, non potest sacerdos plura stipendia accipere pro vna Missa, etiamsi pauper sit, & mercenarius, etiam pro sua decente sustentatione: & multo minùs pro suorum, vt cum Medina & Nauar. in manua. cap. 25. num. 62. aduersus Sotum libro 9. de iustitia & iure, quæst. 3. artic. 1. & alios, bene probat Antonius à Corduba libro 1. quæstionum, quæst. 4. in 2. dubio. & in hac specie nihil innouat sacrum Concilium Tridentinum in verbis suprà relatis, cum loquatur in conditionibus & pactis mercedum sapientibus auaritiam: hic autem nulla datur auaritia, cum aliquid datur ratione stipendij ad sustentationem, ergo non est prohibitũ. Et supradict. 2. conclus. vsque adeò pro-
7 cedere videtur, vt hoc stipendium * pro necessaria ministri sustentatione possit licitè ab initio in pactum deduci, quia pactũ hoc non mutat naturã actus: velle namque stipendium sustentationis, non est velle tẽporale pro spirituali: ergo ex pacto velle tale stipendium, non est vendere spiritualia: ita Caietanus distinct. 3. artic. in princip. sequitur Soto vbi suprà, dict. quæst. 6. artic. 1. posteriori conclusione, dicens, quòd potest sacerdos victus indigens, cum ad seruitium Capellaniæ, aut Vicariatus conducitur pacisci de stipendio sustentationis secundum loci, temporisque dispensationem: nam si ex rei natura ad dispensationem ministri tali functioni mancipati, moderatio huiusmodi sustẽtationis necessaria est, tunc ex natura rei nulla emergit simonia: contrarium tamen sentire videtur sanctus Thomas in loco suprà citato, dicens, ita demum procedere præfatam conclusionem secundam, de qua agimus, vt ab inuitis non exigatur prædictum stipendium pro sustẽtatione ministrantium per spiritualium subtractionem, quæ sunt exhibenda: hoc enim haberet quãdam venditionis speciem, gratis tamen spiritualibus priùs exhibitis, licitè possunt statutæ & consuetæ oblationes, & quicumque alij prouentus exigi à nolentibus, atque valentibus soluere, authoritate superioris interueniente: idem propè probare videtur Caietanus in Summa, verbo, simonia. in 4. regula, dicens, quòd licet hoc licitum sit, quia tamen habet speciem mali, & prohibitum est regulariter ex iure positiuo pacisci in huiuscemodi, ideò non est faciendum. Et Siluester, verbo, simonia.

nume-

numero 9. versiculo tertium.

Hoc autem discrimen fœdere distinctionis componit idem Caietanus super D. Thom. vbi suprà, in 2. dubio. in versic. ad euidētiam, hoc modo, nēpè, quòd sustentationis stipendium, quod superioris authoritate decretum est, potest sacerdos, siue pauper, siue diues, percipere: quando verò eiusmodi stipendiū non est lege constitutum, sed priuata conuentione constituendum, tunc pauper pacisci de illo potest, diues verò minimè: quoniam cum aliunde sibi sustentatio suppetit, indicium est conuentionem facere, nō pro sustentatione, sed pro operarum mercede, atque proinde conuincitur quod mendax est. Eamdem distinctionem probare videtur Nauar. vbi suprà, num. 101. in princip. dicens, non esse simoniā, dare, vel accipere quid pro sustentatione ministri, & quòd hoc procul dubiò procedit in sustentatione necessaria quoad vtrumque forum, & etiam in non necessaria quoad forū conscientiæ, quia licet diuites accipientes pro illa, præsumi possit eā admittere, scilicet, simoniam, verè tamen nō admittunt, si nō accipiunt pro pretio, vel causa principali, & immediata suæ actionis spiritualis, per prædicta. Eamdē distinctionē Caietani expressè probauit Cordub. in dicta quæstione 27. suæ summæ, in versic. lo tercero. quamuis idem Cordub. in dicto lib. 1. sui quæstionarij, quæst. 4. pag. 69. versic. in omnibus, aliter referat Caietanū vbi suprà: sed re vera Caietanus tenet quod prædixi. Nihilominùs tamen Soto vbi suprà, vt vidimus, præcedentem ampliationem, de qua suprà num. 7. indistinctè probat aduersus Caiet. nēpè, vt sacerdos, siue pauper, siue diues, possit pacisci de illo stipendio sibi præstando. Nam si ex rei natura ad sustentationem ministri talis sustentationis moderatio necessaria est, tunc, vt est prædictum, ex natura rei nulla emergit simonia, atque ideò, nec ex qualitate sacerdotis creatur: intentionis namque Deus solus scrutator est. Hæc sunt quæ in præsenti articulo Doct. præfantur: quid tenendum?

8 Ego, salua censura sacrosanctæ matris Ecclesiæ, meliusque sentientium, existimarem, hoc stipendium, quod pro sustentatione ministri necessariū est, quando authoritate superioris, vel consuetudinis constitutum, ac taxatum non est, licitum esse in pactum deduci, dummodo moderatè exigatur: nam si immoderatè ab inuitis exigeretur, iam exacto huiusmodi saperet auaritiam: quia licet causa, ob quā exigitur, licita sit, vt in. 1. conclusione, excessus à debito, boni viri arbitrio iudicando esset iniustus: & hoc casu verificari, & habere locum poterunt verba Concilij suprà relata, ibi, In primis, quod ad auaritiā pertinet, cuiusuis generis mercedū cōditiones pacta, &c. Nam verba illa, Cuiusuis generis mercedum conditiones pacta, &c. etsi generalia sint, videanturque omnes pactiones cuiusuis generis mercedum comprehendere, vt Episcopi eas prohibere, ac è medio tollere teneantur, moderari, ac interpretari iure debent ex verbis præcedentibus, nempè quando in prædictis conuentionibus auaritia intercedit, sicut in præsenti specie, de qua agimus, adesse videtur, nempè cum plus debito in pactū deducitur: quare id minimè licebit: quoniam prædicta, & similia, à simoniaca labe, vel certè turpi quæstu non longè absunt, vt inquit Concilium. Non obstat doctrina S. Thom. suprà in cōtrarium relata, quia loquitur, quando authoritate Ecclesiæ, vel consuetudinis, certum stipēdium pro sustentatione ministrorum statutum est: nos verò agimus, quando nullum. Præterea, etiam in casu S. Tho. si desit intentio emendi, vel vendēdi spiritualia, si in pactum stipēdium debitum deducatur, non erit simonia, sed licitum vt ex infrà dicendis apparebit.

9 Si verò in hac specie stipendiū non sit necessarium pro sustentatione ministri, quia ipse aliundè congruam habeat sustentationem, diuesq; sit, vtrius esse diuco, nō posse in pactum deduci, atq; ab inuitis exigi per spiritualium subtractionem, ob auaritiam, quæ nunc in foro seculari præsumeretur: & in hac specie videtur

detur etiam loqui,& habere locum Concilium Tridentinum vbi suprà: quamuis existimem adhuc simoniam verè nō cōmitti hoc casu, si aliud fiat à ministris diuitibus, si id nō accipiant pro pretio, vel causa principaliter, & immediata suæ actionis spiritualis,atque proinde licitum esse in foro conscientiæ,dūmodo immoderatū non exigāt,vt resoluunt Nauar.& Cord.vbi suprà:& quod non interueniat simonia hoc casu, probatur ex ratione Soti iā suprà relata: & prætereà id innuit sacrum Conciliū Trident.vbi suprà,dum loquens in his pactionibus, & similibus, iubet eas tollere, ac prohibere ob auaritiam, non verò expressè eas simoniacas esse affirmat,quamuis dicat non longè à simoniaca labe abesse, vel certè turpi quæstu, quasi certius sit, eas non esse simoniacas. Quare etsi ex ea parte,qua simonia deficit, licita videtur prædicta pactio, ex causa tamen auaritiæ, ac proximitate turpis quæstus permittenda non est, vt sensit Caietan. in dicta 4. regul. & in terminis tenet Beatus Antoninus in 2.parte suæ Summæ, titul.1. capitul.5.§.16.& Siluest. in Summa, verbo, simonia, numero 9. versicul. tertium, & Selua in tractatu de benefic.1.part. quæstione 7.numer.56. volumine 15.tractat. diuersorum Doctorum, folio 28. quamuis Soto vbi suprà, considerans tantùm defectū simoniæ, non verò interuentum auaritiæ,& turpis quæstus proximitatem, aliud existimauerit, vt est prædictum: ipsius tamen in hoc sententia saluari poterit in exēplo,quod ibidē fingit, ad quod ipsa restringi videtur,nempè, in sacerdote, qui ad seruicium conducitur Capellaniæ,aut Vicariatus:hic namque,siue pauper,siue diues sit, alia ratione poterit iustè pacisci de iusto stipendio, vt latiùs infra in tertia conclusione dicetur.

10 Si autem stipendiū sustentationis ministrantium certum, statutum, ac taxatum sit authoritate superioris, vel consuetudinis, tunc potest in pactum deduci à sacerdote paupere,vel diuite,vt constat nuncupatim ex Caietan.vbi suprà in d.2.dubio,in vers.ad euidentiam:id quod fortius fatetur Soto vbi suprà, atque probat Antonius à Cordub.etiam vbi suprà: & in foro conscientiæ tenet Nauarr. vbi suprà, quando illud non accipitur pro pretio,vel causa principali, & immediata suæ actionis spiritualis: quo casu limitanda videtur sententia S. Thomæ vbi suprà, vt ex eodem colligitur: loquitur enim, quando ab inuitis exigitur prædictum stipendium per spiritualiū subtractionem,quæ sunt exhibenda, quia hoc haberet quamdā venditionis speciē:deficiente igitur intētione emendi, vel vendendi,quæ colligitur ex inuolūtaria, omninò prçuia exactione, per subtractionē spiritualium aliàs expressè obiectā, licitè poterit in pactionem deduci præd. stipēdium lege vel consuetudine taxatū, siue minister pauper,siue diues sit, per suprà

11 dict. ¶ Superiora omnia dicta in hac secūda cōclusione,intelligenda sunt in sacerdote, qui ex officio ad id non est obligatus: secùs verò erit in illo, qui ad id tenetur,vt est parochus: is namq; non potest à suis subditis hoc exigere,nec etiam pro sumptu aliquid ab eis accipere sine simonia,pro quocumq; spirituali, vt in c.vendentes.1.q.3. ab alijs autem bene potest: ita Angel.in Summa. verb.simonia,nu.6. Verùm hoc subintelligendum est exigēdo, quia bene potest recipere quod sibi offertur,dummodo non exigat: ita Summa Armil.verb.simonia,nu 9.

Quoad tertium, respectu mercedis pro operis locatis, & labore, dicendum est, quòd etsi plures Doctores, præcipuè Iuris Canonici professores,teneant,quòd liceat pro labore administrationis Sacramentorum de pretio pacisci, iuxta doctrinam Apostoli in superioribus allegatam, cui consonare videtur Canon vltimus. 1. quæstione 2. vbi astruitur, quòd clerici stipendia accipere possint iustis laboribus merita: id quod in Euangelio probari videtur, vbi Christus ait: Dignus est mercenarius mercede sua: verior tamen, communis, & tenenda est doctrina bimembris, nempè quod

12 labores * & opera aliæ sunt comitantes Sacramentum, atque ipsi intrinsecæ,

S putà

puta Missæ celebratio, aut baptizandi opus, aut quæuis alia Sacramenti applicatio, officium diuinum, vel mortuorum, prædicatio, olei sancti, vel chrismatis confectio, benedictio nubentium, & similia: pro his enim non est licitum paciscі, quia principale eorum est spirituale, & accessarium temporale, hoc est, labor, ac proinde quicquid temporale in istis interuenerit, æstimatur interuenire ratione spiritualis, non aliàs, & ideò est illicitū: & de his August. qui suprà, mercedem dispensationis à Domino recipiant: perinde enim esset, ac si reciperetur pro gratia Sacramenti, quia baptizatio, & Baptismus, pro eodem reputantur, sicut Missa, & celebratio Missæ, quamuis hoc casu oblata pro spiritualibus possit sacerdos acceptare, etiam cum intentione non prosequendi, nisi tali sibi darentur, quibus sustentatur, dummodo nihil paciscatur, aut exigat ante spiritualium exhibitionem, vt cum Rayner. tenet Siluester vbi suprà.

Aliæ verò sunt operæ antecedentes Sacramentū, atque illi accedentes, prout est obligatio ad celebrandum Missam in tali loco, toties in hebdomada, tali hora, & huiusmodi, vt contingit in capellanis, vel alijs clericis ad seruitium parochiæ conductis, cum obligatione his, aut illis diebus celebrandi, confessionesque audiendi, quorum principali respectu laboris est temporale: pro his autem licitum est pacisci, atque eas operas locare stato pretio, sicut posset sacerdos pro itineris labore pretium exigere, quoties è longinquo accersitus est, vt infirmi audiat confessionem, vel Missam celebret, & in summa, illa, in quibus principale quæsitum est temporale, possunt sub pacto poni: illa autem in quibus principale quæsitum est spirituale, minimè, quia accessorium sequitur principale: itaque non æstimatur vtrobique accessorium, sed concurrit concomitanter ad principale: ita tenet, & latè probat Caiet. vbi suprà, vtrobique: & Soto d. libro 9. de iust. & iur. q. 6. art. 1. Nauar. d. manual. c. 23. num. 101. vers. decimo, ibi: Idem dicendū, & in vers. addo. & hæc est doctrina communis verior, & securior, quam frequentiores sequuntur, secundū Ant. de Cord. vbi suprà, d. q. 27. in versic. lo segundo, adde l. 3. versic. la tercera, titul. 17. part. 3. & iuxta prædictam distinctionem existimo intelligēdum esse præfatum Concil. Trid. decretum, nempe, vt eas conditiones, atque pactiones mercedum nō tollat, quę ratione principalis tēporalitatis, nempè maioris laboris apponuntur, cum hæ licitæ sint, vtpote auaritiam, nec simoniam, aut turpe lucrum sapiant: sed tantū illas, quæ circa principale spirituale, siue pro labore intrinseco ministrationis Sacramentorum, vel pro stipendio immoderato, vt prædiximus, ineuntur: in his etenim cuiuscumq; generis sint, simonia, aut saltim turpis quæstus, vel auaritia intercedit, ideò Episcopi eas tollere, ac prohibere tenentur.

13 Ex supradicta resolutione iam clarè deducitur, non esse simoniam dare, vel accipere temporale alia ratione, quàm pro pretio quærendi spirituale, puta pro sustentatione ministri, vel pro liberalitate, vel eleemosyna, vel pro solutione obligationis, legis, vel consuetudinis, vel ex legato, vt tenet Nauarr. vbi suprà, dicto num. 100. versic. quarto, & in num. 101. in versi. nono, vbi quòd largiri eleemosynam pauperi, vel sacrificio pro Missa, vel orationibus, non est simonia, nisi pro pretio, & animo illa emendi daretur: & alia huiusmodi addit Corduba etiam vbi suprà.

14 Secundò infertur, quòd Episcopi, clerici, monachi, & monachæ, siue sint pauperes, siue diuites, siue proprij, siue alieni, sine peccato accipere possunt portiones, eleemosynas, & stipendia, quę pia consuetudine, aut lege naturali, diuina, aut humana iusta, ijs qui tale vel tale opus spirituale faciunt, debentur, nō quidem pro pretio, & causa principali immediata eorū, nec laboris, qui in opere suscipitur, sed tamquam pium debitū, vel ex causa excitatiua, & minus principali, per supradicta, & per capit. significatum, de præbend. ita Nauarr. vbi suprà dicto nu. 101.

numer. 101. versiculo nono, & versiculo decimo, in fine.

15 Sin autem teneretur celebrare, vel exe
quias, aut alia officia facere, non posset pro eis aliquid exigere, alias cōmitteret simoniam, vt in cap. vendentes. 1. q. 3. per quem ita tenet Rayn. & cū refert Siluest. in Summa, verb. simonia, nu. 9. versic. tertium: & Selua de benef. vbi suprà d. num.
16 56. post Archiep. Florent. quē refert.* gra
tis tamen oblatū recipere rectè posset, ex supradictis. Et quia ita etiam videmus, quòd licèt parochus pro benedictione nuptiarum prohibeatur aliquid exigere, sponte tamen oblatum recipere potest, vt tenet Selua vbi suprà, nu. 54. addēs cū Guillelm. & Archiep. Florent. quòd si sa-
17 cerdos, ad quem spectat benedictio * nu
ptiarum, nolit dare licentiam alteri sacerdoti, quòd benedicat nuptias, nisi pro pecunia, siquidem non intendat vendere licentiam benedictionis, sed prouideri sibi de portione oblationis eidem contingenti, non est simonia: si tamen ex certa scientia maiorem exigat summā, quā præsumatur debere valere portio eidem contingens, meritò præsumi potest, quòd ipsam licentiam vendere voluit. Similiter
18 etiam, etsi pro baptismo * non sit danda,
nec exigenda pecunia pro adulto baptizando, quia per contritionem potest saluari, vt in cap. baptizandis. 1. q. 1. & in c. non satis, de simonia, per quæ iura ita tenet Selua vbi suprà, num. 55. nisi pro pue-
19 ro, quando * non est alius qui possit eum
baptizare, quia tunc licitè datur petenti, & non aliàs violenti baptizare, ad redimendam vexationem, vt cum Palud. tenet Summa Ang. verb. simonia. 2. nu. 12. & Armil. verb. simonia, nu. 29. tamen si gratis offeratur posteà, maximè stante consuetudine, credo licitè id recipi posse, non quidem pro pretio, sed gratuitò
* in beneuolentiam, ex supradictis. † Sequitur thesaur. Christian. relig. capit. 62. num. 8. cum sequent. & probatur in l. 3. vers. *pero seys maneras*, ibi: la primera, &c. tit. 17. part. 1. vbi Gregor. Lopez in gloss. *de su voluntad*, plura iura & Doctores ad hoc citat. Adde Concilium Toletanum XI. cap. 8. cuius literam refert Alphonsus à Castro libro 13. aduersus hæreses, capitul. de simonia, columna 2. in principio. †

20 Tertiò infertur, quòd licèt oratio,
prædicatio, laus diuina, sint actus maximè spirituales, vt constat, nihilominus ad impetrandum orationum suffragia, pecunia dari potest sanctis viris, secundum illud Lucæ 16. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis: prædicatori-
21 bus etiam * spiritualia seminantibus tem
poralia debentur, secundum Apostolum 1. ad Corinthios, capit. 9. ad sustentationem prædicantium, non autem ad emendum prædicationis verbum. Celebrantibus etiam diuinas laudes in Eccclesia-
22 stico officio, & processiones * facienti-
bus aliquid dari potest, & quandoque annui reditus ad hoc assignantur, non quasi pretium, sed quasi sustentationis stipendium: hæc namque licent, dum tamen desit animus emendi, sed per gratuitam beneficentiam concedantur, prouocando pauperum animos, vt pro eis gratis, & ex charitate orant: superiora autē,
23 si pacto * interueniente fierēt, aut etiam
cum intentione emptionis, vel venditionis, simoniaca essent, vt optimè deducit sanctus Thomas 2. 2. quæst. 100. artic. 3. ad 2. idem in 4. sent. distinct. 25. sequitur Selua vbi suprà, num. 50. 58. & 59. Armil. aurea verbo, simonia, num. 19. Ex quo infert S. Thom. vbi suprà, illicitam
24 esse ordinationem Ecclesiæ, qua * sta-
tueretur, quòd non fieret processio in funere alicuius, nisi solueret certam pecuniæ quantitatem, quia per tale statutum præcluderetur via gratis officium pietatis aliquibus impendendi: licita autem magis esset, si statueretur, quòd omnibus certam eleemosynam dantibus talis honor exhiberetur. Prima enim ordinatio supradicta habet speciem exactionis: secunda verò speciem gratuitæ recompensationis: quod sequuntur communiter Doctores, vt affirmat Cordub. lib. 1. quæstionum, quæst 4. pag. 68. col. 2. vers. quartò probatur.

25 Quartò infertur, quòd locatio ope-

rarum locum habet in illis exercitijs spiritualibus, quæ principaliter sunt corporalia, prout est obligatio exercendi munus Vicarij Episcopi, vel Parochi, vel Capellani, vel concionatoris per vnum annum, mensem, aut hebdomadam, secundum Innoc. receptum in capit. quoniam, ne præl. vices suas, tenet etiam Caietanus in sua Summa, verb. simonia, in 6. regula, vbi idem esse asserit in officio iudicis, Doctoris etiam in Theologia, & alijs huiusmodi, quibus debentur certa stipendia, & quod possunt in istis interuenire conuentiones, ac pacta de quantitate stipendij, quia de corporali, ac venali opere pactio fit, non de spirituali iustitia, veritate, &c. & Nauar. dict. cap. 23. num. 101. vers. 10. ad finem.

26 Quintò infertur, simoniacum esse soluere aliquid combeneficiarijs in electione, præsentatione, nominatione, institutione, confirmatione, collatione, vel alia prouisione, seu admissione ad possessionem alicuius Cathedralis Ecclesiæ, vel beneficij, Canonicatus, vel præbendæ: ad quod tamen non potest cogi, vt in cap. Iacobus, de simon. & in cap. ex multis 1. quæst. 3. etiam stante consuetudine, si dandum vertit in priuatum commodum, quale est prandium, aut pretium eius: secus si pro fabrica, pauperibus, vel alio pio opere, vt tradit Hostiens. & Panormitanus communiter receptus in dicto cap. Iacobus, de simon. numer. 2. & 3. & ibi Ioann. de Anan. num. 3. & 4. & Ægidius consil. 31. Angelus in Summa, verb. simonia. 2. versic. pone quòd statuto, numerò 5. sum. Armil. verb. simonia, num. 24. Siluest. in Summa, verb. simonia, numero 8. col. 1. & nu. 13. column. 2. Quod intelligit Abb. vbi suprà, quando statutũ imponit onus præbendæ in fauorẽ diuini cultus, vt in c. significatum, de preben. & in cap. vnico, vt Ecclesi. benefic. secus si tale onus imponat recepto, vel recipiẽdo, etiam pro eis, quæ ad Dei cultum pertinent: nã tunc non valet esse sine simonia: quã opin. seq. Summistæ suprà allegati, tametsi contrariã nõ admonẽt, nec esse dãnandã affirmat Armil. vbi sup. & supradicta indistinctè approbauit sanct. Concil. Trid. sess. 24. c. 14. in decret. de reformat. vbi ampliùs detestatur, atque pro-

27 hibet, tollique iubet * ab Episcopis conditiones, nempè ad partem prouẽtuum, seu ad distributiones quotidianas, seu deductiones ex fructibus, solutiones, promissiones, compensationes illicitas, aut etiã quæ in aliquibus Ecclesijs dicuntur turnorum lucra interponi consueta, atq; ingressus eos, qui simoniacæ labis, aut sordidæ auaritiæ suspicionẽ habent, non obstantibus constitutionibus, siue consuetudinibus super prædictis, illis tantũ, quas vt laudabiles Episcopi probauerint, exceptis, reliquas, vt prauas ac scandalosas reijciant, & aboleãt: contrauenientes autẽ comprehensis in præfato decreto, pœnis

28 contra simoniacos editis * teneri decreuit. Circa cuius decreti intelligentiã putat Nauar. d. cap. 23. nu. 101. verb. vndecimo, non posse nunc capi pro rebus pijs, quod consueuit capi pro commodo proprio, quia nõ erat consuetudo, vt pro illis caperetur, & id quod pro cõmodo proprio capiebatur, sublatũ est: & iure communi etiam pro illis non debet capi, dict. cap. ex multis, quod verum videtur.

29 Circa verò consuetudinẽ, & consuetudines quarumdã Ecclesiarũ, tam Cathedraliũ, quã Collegiatarũ, & parochialiũ, vt noui residentes non lucrentur fructus primi, secundi, vel aliorũ annorũ, vel certã partẽ eorũ, sed quòd cæteris antiquioribus beneficiatis accrescant, extat nouissimus motus propri⁹ Pij V. anno 1570. pridie Calend. Iulij latus in executionem, & declarationem præfati decreti Concilij Trident. quo sanctissimè reuocantur prædictæ constitutiones, ac etiam cõsuetudines immemoriales: & seuerè præcipitur, vt omnes, tam noui, quàm antiqui beneficiati residentes æquo iure, pariterque fructus lucrentur, respectiuè à tempore, quo Ecclesijs inseruire incoeperint: quorum quidem decreti Concilij Tridentini, & Motus proprij vigore iam vidi in quadam Ecclesia Cathedrali huius Regni sublatas fuisse à suo Prælato similes constitutiones, atque consuetudinem

dinem immemorialem, & præceptũ Capituli, vt Canonici noui residentes, statim fructus suarum præbendarum lucrarentur, sicut antiqui, ita vt nihil eisdem virtute dictæ consuetudinis, ac constitutionũ dictæ Ecclesiæ auferretur, sed integre persolueretur: cui mandato se Capitulum opposuit, atque præfatam consuetudinem, & constitutiones obseruari solitas à tempore immemoriali deduxit, atque vt in posterum obseruarentur, petiuit, nihilominus Episcopus, quod prædixerat, exequi iussit, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ: à quo cum Capitulum appellasset, atque ad Regiã Cancellariam Vallisoleti per modum violentiæ perduxisset, remissa causa fuit ad eũdem Episcopum, atque declaratum, eum vim minimè inferre Capitulo in non deferendo suę appellationi: tamdem res ad executionẽ perducta fuit, atque nunc ita obseruatur aduersus præfatas consuetudines, & constitutiones dictæ Ecclesiæ.

30 At cum in hac alma Ecclesiæ Ciuitatensi idem penè quod in illa à tempore immemoriali per constitutiones eiusdẽ Ecclesiæ obseruatum esset, hoc excepto, quòd fructus primi anni, qui auferuntur primis residentibus, & inter antiquos distribuuntur, reseruantur totidem eisdem primis post mortem eorum, prò solutione debitorum & funeralium, dubitatum tamen vehementer fuit in nostro insigni atque antiquissimo Capitulo Ciuitatensi, vbi insignes literarũ scientia viri sunt præbendati, an cũ bona conscientia id fieri, atq; obseruari posset? Resolutum fuit, non posse nisi à Summo Pontifice nostrę cõstitutiones approbarẽtur, eo quòd dici non posset auferri quod differtur, sicque decreuimus, vnum è nobis Romam mittendum, vt impetraret, qui relatione facta Summo Pontif. Greg. XIII. atque supplicatione eidem porrecta negotium remisit ad Reuerend. Card. ad declarationem dubiorũ circa decreta Concil. Trident. contingentiũ deputatorũ, in quorum congregatione eodẽ ventilato, atq; rectè perspecto, vnà cũ constitutionibus * huius Ecclesiæ † super prima & vlteriori bus residentijs disponentibus † ibidẽ authenticè productis declaratum fuit per eosdẽ Reuerendissimos interpretes, prę- * fatum motum proprium Pij V. † & capit. 14. sess. 24. Concil. Triden. † minimè esse contrarium constitutionibus huius Ecclesiæ Ciuitatensis: ea nẽpè ratione, vltra alias, quia quod differtur, non aufertur, & ita cum securitate conscientiæ virtute dictæ declarationis hodie conseruamus prædictam consuetudinem, & constitutiones huius Ecclesiæ.

31 Solent etiam ex consuetudine immemoriali, & constitutionibus eiusdem Ecclesiæ, nouiter recepti in eadem, soluere fabricæ illius duodecim aureos pro singularum prebendarum receptione: hæc consuetudo valida est, & seruanda, non solum iure communi, de quo in dict. c. Iacobus, sed etiam attento præd. decreto Concil. Trident. quatenus mandat obseruari consuetudinem, qua aliquid huiusmodi in pios vsus conuertitur, & ita inuiolabiliter obseruatur, & iustissimè: quia fabrica huius Ecclesiæ admodum egens est, ita vt nisi è nostris præbendis quottanis eidem plurimum præstemus, adhuc onera consueta & necessariò supportare vix possit, atque ob id annuis * redditibus onerata est. † Et quòd prædicta consuetudo sit valida, & seruanda, tenet expressè Hostiens. in Summa de simon. §. qualiter, columna 3. & eum refert & sequitur Gregorius Lopez in l. 15. in gloss. *por premia*, titulo 17. part. 1. loquentes in consuetudine, quòd Canonicus de nouo receptus debet cappam facere, vel dare fabricæ Ecclesiæ certam quantitatem pecuniæ, vel luminarijs, vel alijs, quæ ad diuinum cultum pertinent, per text. in c. ad Apostolicam, de simon. & cap. significatum, de præb. & c. fin. de his, quæ fiunt à maiori parte Capit. cum simil. Vnde consuetudo, quæ in hac Ecclesia viget vigore constitutionis eiusdem, quòd Episcopus nouiter receptus det fabricæ eius cappam, valida & seruanda est, per prędicta, & ita iam obtinui in contradictorio iudicio, & exequutum fuit. †

32 Vltimò, pro complemento huius capitis examinanda restat illa quæstio, an sacerdos qui aliquam pecuniæ quantitatem accepit, per se, vel per alium, pro dicendis Missis, vel vt eas faciat dici per alios sacerdotes, si eas celebrari faciat per alios minori pictantia, an possit iustè sibi retinere residuum eius, quod sibi datum fuit, sine peccato, & restitutione? Videtur enim hoc minimè posse, quia sibi ob eam causam datur: ergo quod superest, domino restituere tenetur: & ita tenet Maior in 4. sent. d. 45. q. 3.

Contrarium tamen probauit Dominicus à Soto libro 9. de iustitia & iure, quæst. 3. artic. 1. versic. sed hoc præthereà, dicens, quòd pastor, qui curam animarũ habet, cuiq; subinde ex officio incumbit huiusmodi functio, potest ex pictantijs portiunculam sibi vsurpare, imminutasque mercenario porrigere. Nam si re vera iustum stipendium mercenario relinquitur, non fit illi iniuria, quandoquidem pictantiæ omnes parocho conferuntur, qui subinde, vt Missarũ debitor, quo potuerit honesto stipendio, potest mercenarios ad eas celebrandas conducere.

Sed in hoc, meo iudicio, verius videtur tenendum, quòd nec habens curam animarum, nec eam non habens, residuũ sibi retinere possit, aliàs peccet, & ad restitutionem teneatur, nisi quando ex lege, vel consuetudine, vel ex voluntate, saltim tacita, commendantium Missas, dantiumque maiora solito stipendia taxatum, vel ordinatum est aliquod præmium, vel aliqua pars illorum pro cura, & industria, quam ei rei impendit, aliàs secus, vt in terminis tenet Nauar. in manual. cap. 25. numer. 91. & optimè probat Anton à Cordub. lib. 1. quæstionar. quæstione 3. in 5. dubio.

Quod primò probat, quia curatus pro sua cura in hoc, & alijs pertinentibus ad salutem subditorum, iam aliàs sufficiens habet stipendium in decimis, primitijs, & alijs particularibus redditibus sui beneficij: quòd si non sit proprius beneficiatus, sed substitutus, idem est iudicium, quia ei curatus decenti stipendio prouidere tenetur: quòd si certo salario sit cõductus, iam nihil amplius pro suo ministerio debito exigere, nec accipere potest, sicut nec curatus principalis; ad omnia enim supradicta ratione sui muneris tenentur, ac proinde nihil pro his exigere possunt, secundum omnes Doctores, vt tangit S. Tho. 2. 2. quæst. 100. artic. 3. & suprà est dictum: deficiẽte ergo lege, vel consuetudine, vel saltem tacita voluntate commendantiũ Missas, vt aliquid pro huiusmodi speciali cura eas faciendi dicere curatus, vel eius substitutus, sibi aliquid retineat ex pictantijs sibi datis, cum ipsæ dentur solùm pro stipendio sustentationis celebrantis, nullo iusto titulo potest de illo stipendio sibi quicquam accipere, vel retinere: quare tenetur totum dare celebrantibus, aut residuum restituere dãtibus, nisi illi omninò liberaliter remiserint, quod in dubio non præsumitur, vt in l. cum de indebito. ff. de probat.

Secundò, quia si aliud diceremus, absurdum sequi posset, quòd curatus posset ditari, innumeras Missas congregando, pro quibus abundantia stipendia assignata sunt, faciendo eas celebrari ab alijs pro minutis stipendijs, & residuũ sibi reseruando, ac retinendo, quod esset turpe lucrum, & scandalosum simul atque magna auaritia, quam abhorret sacrũ Concilium Tridentinum, vt suprà vidimus.

SVMMARIVM.

1 *Parochi tenẽtur in Dominicis, & alijs festiuis diebus suis subditis Missam celebrare, eisdemque quocumq; tempore opus, ac petitum fuerit, Sacramenta Ecclesiæ ministrare, & nu. 3. sed in priori dicto standum est consuetudini, vt in nu. 32.*

2 *Ius parochiale in quibus consistat.*

4 *Sicut Ecclesia honorat suos parochianos, donis cœlestibus eos ditãdo, &c. ita videtur, vt ipsi teneãtur in ea diuinis officijs, Dominicis, & alijs festiuis diebus assistere.*

5 *Alieni parochiani, qui proprio contẽpto parocho ad aliã Ecclesiã accedunt ad Missã audiendã in Dominicis, & alijs festiuis diebus,*

diebus, eijciendi sunt ab Ecclesia, & sacerdos admittens eos, cõmittit quodammodo furtum & rapinam, vt in nu. 6.

7 *Decretum de obseruandis, & euitãdis in celebratione Missæ, in princip. in vers. moneant. sess. 22. Conc. Trid. & c. 4. in decret. de reform. sess. 24. eiusdem Concilij allegatur, & declaratur nu. 33. & 34.*

8 *Parochiani an teneantur in Dominicis, & alijs festiuis diebus audire Missã in propria parochia, & nu. sequent.*

12 *Ad Ecclesiam Cathedralem licitè post quis accedere, ad rem diuinam audiendam, atque adimplet præceptum.*

15 *Proprius sacerdos quando dicatur contemni, & num. 8.*

16 *Contemptus in quacũq; præcepti materia, mortalem inducit culpam.*

17 *Contemnere idẽ est, quod alteri indignari, illumque conuitijs afficere.*

18 *Contemnere proximũ, est peccatũ mortale.*

19 *Missam audire non debet quis in oratorio priuato in solẽnitatibus maximis, sed in ciuitatibus, aut parochijs, vt hic.*

20 *Præceptum de audiendis Missis totis die Dominico, refertur, & nu. 21.*

22 *Episcopus sicut non potest tollere, aut restringere ius commune, ita nec cõsuetudinem generalem.*

23 *Audientes Missam fratrum Ordinum mẽdicantium in Dominicis, & alijs festiuis diebus, satisfaciunt præcepto Ecclesiæ, vt declarauit Leo X. & Pius Quintus, vt in nu. 34. quinimo consuetudo est vniuersalis de hoc, dict. nu. 23.*

24 *Episcopi non debent pati celebrari diuina in domibus priuatis, atq; omnino extra Ecclesiã: hodie licet ex causa necessitatis, & cum licentia Episcopi, vt in nu. 28. & 29. & oratoria ad diuinum tantùm cultum dicata ab eisdem assignãda, & visitãda, iuxta decretum sancti Concilij Tridentini, & nu. 25. nisi propter necessitatem in casu à iure expresso, & nu. 26.*

27 *Ex priuilegio nõ licet facere sacrum, nisi in loco decenti, vt hic.*

30 *Honestum est, vt parochiani in solemnitatibus anni præcipuis suis parochijs intersint Missæ audiendæ.*

31 *Sacramenta nullo modo recipi possunt ab extraneo parocho, maximè à fratribus Mendicantibus, nisi cum licẽtia proprij parochi, præter sacramẽtum pænitentiæ, aliàs excommunicantur religiosi.*

33 *Parochiani tenẽtur à Parocho, vel alijs scire dies festos ex præcepto, ieiunia, cæteraque necessaria, vt ea obseruent, aliàs peccabũt.*

35 *Feria sexta in Parasceue, non celebratur sub pœna peccati mortalis.*

36 *Quid in die Cœnæ Dñi, & Sabbathi sancti?*

CAPVT XXX.

An vnusquisque teneatur in Dominicis, & alijs diebus festiuis, in propria Parochia rem diuinam audire, hoc est, Missam?

1 CONsentaneum, rationiq; satis conueniens videtur, vt quemadmodũ parochi tenẽtur suis subditis, quorum decimas, oblationesq; percipiunt in Dominicis, & alijs festiuis diebus Missam celebrare, & quocumque tempore eisdem Sacramenta Ecclesiæ, quoties opus, ac petitum fuerit ministrare, vt in capit. 1. & per totum, de parochijs, tradit Rebuffus in praxi benefic. in titul. sæculare beneficium quotuplex, numero 10. folio 8. ita etiam subditi in prædictis Dominicis, alijsque festiuis diebus ad propriam parochiam accedere pro re diuina audienda debeant, cum correlatiuorum eadem sit disciplina, vt in l. vnic. C. de cupress. libro 11. cum similibus. Hoc
2 enim ius parochiale, siue ad Ecclesiæ parochialis rectorem pertinens, septem modis consideratur, in quibus ipsum consistit, videlicet, in audienda Missa in diebus festiuis in parochia, vt in capit. vt Dominicis, de parochijs, in decimis, in oblationibus, in pœnitentijs recipiendis, in exhibitione Sacramentorum, in sepulturis, in benedictionibus nubentium: sed Abbas, & Cardinalis in rubr. de paroch. num. 2. Sum. Ang. in verb. parochia. nu. 1. latè Rom. consil. 356. circa primum, col. 1. Octau. Cacheran.

ran.decisio. Pedem.99. num.2. nos quoque diximus in 8. nostra allegatione, nu. 7. & ita parochi, qui curam habent ani-
3 marum, * sacrum facere tenentur, quoties populus audire obligatur, vt docet Soto in 4. sententiarum, distinctione 13. quæstione 2. pagina 566. column. 1. Præterea pastor, siue prælatus, curam debet habere, atque ideò rationem reddere ouium suarum: & ideò, si lupus oues comedit, & pastor nesciat, nullam habebit apud Deum excusationem propter negligentiam suam, quia ignorantia non excusat prælatum in peccatis subditorum, vt in regula quamuis causæ 10. in ordine, de regul. iur. & ibi glos. & Doct. Quomodò ergo parochus scire poterit, an subditi hoc præceptum Ecclesiæ adimpleant, atque obseruent, si ipsi pro audienda Missa ad alienas parochias, vel alias Ecclesias pro libito accedere possint? Nonne hac facultate abutentes poterunt hoc præceptum violare, tempus, quo se huic diuino officio præsentes, deditosque se esse oportebat, ludis, alijsque otijs consumendo, & sic animam suam perdere, idque nescire pastorem? Si igitur hæc ignorantia parochum non excusat, aut poterit subditos compellere, ipsique tenebuntur rem diuinam in propria parochia audire singulis Dominicis, alijsque diebus obseruari solitis, in quibus ad id tenentur: aliter enim quomodo gregis sibi commissi bonam rationem reddere poterit? aut liberum eum ab hoc iudicare debemus.

4 Vlteriùs, sicut Ecclesia honorat parochianos suos donis cœlestibus eos ditando, diuina Sacramenta pro tempore ministrando, ita videtur, vt parochiani teneantur in prædictis festis eidem debitum honorem, tamquam piæ matri præstare, corporaliter in ea assistendo diuinis officijs, non verò desertam relinquere. Denique, si Missam conuentualem subditi non tenerentur audire, contingere vel facillimè poterit, ipsos ignorare dies festos de præcepto Ecclesiæ obseruandos, ieiunia, & excommunicationes, aliaque scitu necessaria, quæ in Parochijs Dominicis diebus publicantur, sicque peccarent, quia prædicta necessaria tenentur scire.

5 Præterea, superior sententia probata videtur in cap. 2. de parochijs, & alien. paroch. vbi habetur, vt Dominicis, vel festiuis diebus presbyteri, antequã Missam celebrent, plebem interrogent, si alterius parochianus in Ecclesia sit, qui proprio contempto presbytero, ibi velit Missam audire: quem si inuenerint, statim ab Ecclesia eijciant: quorsum igitur ab Ecclesia eijciendi sunt alieni parochiani, nisi vt in propria parochia Missam audiant? Tenentur igitur eam ibidẽ audire in Dominicis, & in alijs festiuis diebus, & oblationem facere, vt ex illo text. notat Ioan. Andr. ibidem: quare ipse sacerdos, qui admittit parochianum alienum supradicto casu, cõmittit quodam-
6 modo * furtum, vel rapinam, argum. cap. dudum, el 2. de elect. & tenetur restituere omnes oblationes perceptas ab eo, argument. c. cum liberum, & in cap. in vestra, de sepult. prout existimat in proprijs terminis Abb. in dict. cap. 2. & Nauar. in manuali materno, cap. 21. nu. 6.

7 Vltimò hæc pars probari videtur in decreto de obseruand. & euitand. in celebratione Missæ, in princ. in versic. moneant, sessione 22. Concil. Trid. loquendo Ordinarijs locorum Episcopis his verbis: Moneant etiam eumdem populum, vt frequenter ad suas parochias, saltim diebus Dominicis, & maioribus festiuis accedant, ibique subditur, posse Episcopum authoritate Apostolica iubere circa hoc opportuna. Poterit igitur Episcopus sub pœna *excommunicationis omnibus suis subditis iubere, vt singulis Dominicis, & alijs festiuis diebus, quibus Missam audire iure tenentur, in proprijs parochijs eam audiant: & præterea idem caueri videtur in decret. de reform. cap. 4 sessione 24. eiusdem Concil. Trid. his verbis: Moneatque Episcopus populum diligenter, teneri vnumquemq; parochiæ suæ interesse, vbi commodè id fieri potest, ad audiendum verbum Dei, sicque ex præfato Concil. Trident. sublata videtur

tur consuetudo vniuersalis contraria, atque proinde teneri omnes ad audiendam rem diuinam in suis parochijs in Dominicis & prædictis festiuis diebus, vt in terminis existimauit Nauarr. vbi suprà in dict. Manual. materno capit. 21. num. 6.

8 Rursus Doct. in d. cap. vt Dominicis, in hoc articulo distinguunt in hunc modum, quòd aut parochianus hoc omittit ex contemptu proprij presbyteri sine causa legitima, & peccat, quia venit contra præceptum superioris & iuris, vt in capit. 2. de maiori. & obed. & in cap. qui resistit. 11. quæst. 3. & hoc casu loquitur d. cap. vt Dominicis. quod est secundum in ordine, de paroch. suprà allegat. & quæ circa id prædiximus, & præsumitur contemptus, si non habeat licentiam à proprio Sacerdote, vel causam legitimam, saltem quando propria Ecclesia est
9 vicina; * aut verò ex causa legitima contemnit proprium Sacerdotũ, puta, quia est notorius fornicator, vel præcisus ab Ecclesia, vel ex alia iusta causa eum relinquit, nempè, quia deuotiùs & frequẽtiùs celebratur vbi accedit ad rem diuinam audiendam, aut illic simul audit Missam & sermonem, aut vtiliorem concionem, tunc non peccat, quia hoc casu non est propriè cõtemptus; sed iuris au-
10 thoritate facit, atque bono zelo, * argum. capit. præter. & capit. nullus. 32. distinct. & in capit. vestra. de cohabitat. cleric. & mulier. diximus suprà capitul. 1. huius operis numer. 44. & sequent. Aut deserit proprium presbyterum sine cõtemptu, & tunc non peccat, vt in dict. c. vt Dominicis à contrario sensu, ibi: Qui
11 proprio contempto * presbytero, &c. Ex leui autem causa non debent deseri propriæ parochiæ illis diebus, vt in capit. si quis. de consecr. distin. 1. Ad Ecclesiam autem cathedralem licitè potest popu-
12 lus conuenire siue * accedere ad Missam audiendam, quia Episcopus est curator omnium de diœcesi, vnde non possunt dici alieni parochiani, vt in capit. fin. de sepult. facit glo. notab. in capit. 2. de pœnit. & remiss. libro 6. verb. subdito suo, quæ asserit, quòd quilibet de diœcesi potest recurrere pro pœnitẽtia ad propriũ Sacerdotem, & ad Episcopum, vel Archipresbyterum cathedralis Ecclesiæ, qui quoad hoc est Vicarius Episcopi, Abba. in cap. omnis vtriusque sexus. nu. 12. de pœniten. & remiss. ergo à fortiori ad audiẽdam rem diuinam licitè poterit parochianus, & absque peccato accedere ad Ecclesiam Cathedralem, quæ est matrix omnium Ecclesiarum Episcopatus, & propria potiori significatu Episcopi, & in terminis ita tenet Abba. in d. cap. vt Dominicis. nu. 1. in fin. & optimè Boerius in tract. de authoritate magni Consilij, nume. 15. dicens, quòd Ecclesia cathedralis est matrix, & communis omnium Diœcesanorum, adeò quòd ad illam singuli vtriusque sexus clerici & laici pro Sacramentis recipiendis, & diuinis officijs audiendis recurrere possunt sine proprij curati iniuria & licentia, cum tota diœcesis sit ipsi Episcopo parochia, & Episcopus concurrit cum omnibus curatis suis diœcesanis, & cum animarum exercitio, licet non in iurium parochialiũ totali perceptione: sed benè particulari, inspecto iure communi, quo Episcopus habet quartam omnium decimarum, & oblationum in suæ diœcesis fines obuenientium, per plura iura, quæ ibi ad omnia supradicta allegat, quẽ ad literam sequitur Chassan. in catalogo gloriæ mundi. 4. part. considerat. 47. fol. 99.

13 Angelus autẽ in sua sum. verb. Missa. nu. 59. existimauit, quòd in maximis festiuitatibus, sicut sunt festa Domini nostri, & Beatissimæ Virginis Mariæ, & Ioannis Baptistæ, & similia, quilibet teneatur audire Missam, aut in Ecclesia parochiali, aut in publico oratorio facto à populo, iuxta gloss. in dict. capit. si quis. de consecr. dist. 1. & à fortiori in Ecclesijs mendicantium, & religiosorum, authoritate sedis Apostolicæ ædificatis: in oratorijs autem priuatis audientes nõ satisfaciunt, sicut est in domibus disciplinatorum, quamuis non peccant mortaliter audientes, licet non audiant in

parochia vel publico oratorio, aut Ecclesia religiosorum, vt ibi probat.

14 Supradictis autem non obstantibus, contrarium indistinctè verius esse existimo atque tenēdum, imò quòd in prædictis Dominicis & alijs festiuis vel non festiuis diebus, satisfaciat quis præcepto Ecclesiæ audiendi Missam extra parochiam, neque ex hoc peccet mortaliter, siue id fiat iusta de causa, quod est indubium, vt in exemplis prædictis & alijs similibus, vel in Ecclesia Cathedrali, quod etiam proculdubio esse existimo, siue sine iusta causa, sed pro libito audiat quis Missam quocumque die, etiam in prædictis festiuis extra parochiam, Ecclesiamque Cathedralē, dummodò sine contemptu parochi id faciat, adeò vt præceptum Episcopi cum excommunicatione in contrariū latum, esset nullum, ex sequentibus fundamentis.

Primò, ex text. in capit. vt Dominicis. de paroch. à contrario sensu, vbi tunc demum alienus parochianus ab Ecclesia est eijciendus, antequam parochus Missam celebret in prædictis diebus, quādo alienus parochianus, proprio contempto presbytero, ibi velit Missam audire: ergo cessante hoc contemptu non erit eijciendus, sed ibi poterit Missam audire: si potest, ergo adimplet præceptum, nec mortaliter peccat: quia id dicimus posse, quod honestè & iustè possumus. l. nepos Proculo. ff. de verb. sign. & ibi glos. & argumentum à contrario sensu est fortissimum in iure, vt in. l. 1. §. huius rei. ff. de offic. eius cui mand. est iurisd. cum simil. & quamuis DD. in d. cap. vt Dominicis existiment, * vt prædiximus, tūc dici

15 id fieri in contemptum proprij parochi, cum sine licentia eius, vel causa legitima id fit, verius tamen arbitror propriùs dici posse, cum ob indignationem, vel spretionem proprij parochi expresse, vel tacitè id fiat, tunc enim, si id constet, vltra peccatum mortale, eijciendus est ab aliena parochia in prædictis diebus: si verò non constet, verum tamen sit, peccabit mortaliter parochianus eo animo propriam parochiam deserens, & vtroque casu oblationes proprio parocho spreto restitui debent. Contemptus ete-

16 nim in quacumque * præcepti materia mortalem culpam inducit, vt in capit. vnum orarium. & ibi gloss. 25. distin. cap. 1. & ibi glos. verb. contemnat. de sentent. excommunic. libr. 6. probat latiùs Couar. in cap. alma mater. eòdem tit. & lib. 1. parte relect. ad fin. §. 7. num. 5. quia contemnere siue contemptus quatuor modis accipitur, vt constat ex latè traditis & coniectis ab Alfons. à Castro libr. 1. de potest. legis pœn. capit. 5. documento 6. & Couar. vbi suprà numer. 6. E quibus

17 vnus nobis in * proposito conuenit, nempè contemnere idem esse quod alteri indignari, & illum conuitijs afficere, vt docet Altisiodor. libr. 2. suæ Summæ Theolog. tracta. 19. & latè Caiet. in sua Summa, verbo. contemptus, in primo modo, dicens esse peccatū mortale contemptum, quando aliquis spernit proxi-

18 mū, * quia est actus iniuriosus proximo, lædens notabiliter eum, quatenus in contemnente est, quia contemnere proximum, importat affectum deprimentem proximum à sua æstimabilitate, quando hoc fit intentione contemnendi, quia qui spernit proximum, non vt spernat, materialiter tantùm contemnit, nec peccat mortaliter, nisi notabiliter offendatur proximus: hoc autē deficiente, quia parochianus, etiamsi amet parochum ipsius, vel saltim eum odio non habeat, magis vult pro libito suo alibi Missam audire, id poterit licitè facere, sufficit enim hoc casu voluntas pro causa, dummodo in contemptum proprij presbyteri id non fiat, præsertim cum in libito huiusmodi causa aliqua adsit quamuis non vrgens: animus enim & voluntas distinguunt maleficia. Cum ergo Parochianus propriam parochiā non omittat malo animo, nec in iure expressum reperiatur quòd ad eam accedere indistinctè teneatur in prædictis diebus pro re diuina audienda, consequitur, ipsum non delinquere hoc casu, præmaximè stante consuetudine vniuersali, de qua infrà.

19 Secundò, hæc nostra sententia probatur

tur in capit. si quis etiam de consecrat. dist. 1. vbi probatur, quòd & si quis extra parochias in quibus legitimus est Ordinariusque conuentus, oratorium habere voluerit, reliquis festiuitatibus vt ibi Missam audiat, propter fatigationem familiæ iusto ordine permittitur; attamen Pascha Natalis Domini, Epiphania, Ascensione Domini, Pentecoste, & natali S. Ioannis Baptistæ, & si qui maximi dies in festiuitatibus habentur, non nisi in ciuitatibus aut in parochijs audiãt: ergo etiã in prædictis solemnibus diebus non est præcisum præceptum audiendi Missam in propria parochia, sed sufficiat eam audire alibi in ciuitate vel populo, quandoquidem ibidem, hoc est in Concilio Agathensi, vtitur alternatiua, Aut, in qua sufficit alterum adimpleri, vt in regula iuris vulgari. Non obstant illa verba præcedentia text. illius, In quibus legitimus est, ordinariusque conuentus, scilicet, in parochijs, quia non ex hoc excluditur quòd alibi non sit etiam legitimus conuentus, vt infra sequitur, nempè in ciuitatibus aut parochijs, ibi enim oratorium priuatum excludere tantùm intendit, vt in eo Missa non dicatur in prædictis festis solemnibus, non verò Ecclesias ciuitatis, vel oppidi, vt in text. nec oratorium publicum à populo factum, secundum gloss. ibi, quam sequitur Clauas. vbi suprà.

20 Tertiò, hæc eadem pars comprobatur ex text. in cap. Missas. de consecra. dist. 1. vbi cauetur, Missas die Dominico sæcularibus totas audire speciali ordine præcipimus, ita vt ante benedictionem Sacerdotis egredi populus non præsumat: quod si fecerint, ab Episcopo publicè cõfundantur: Ecce ergo quomodò præceptũ Ecclesiæ audiendi Missam in Dominicis (adde tu, vel alijs festis) non arctat nec restringit eã audire in parochia, sed generaliter promulgantur audiendi Missas totas: ergo in quacumq; Ecclesia quis eam audiat, deficiente proprij presbyteri cõtemptu, adimplet præceptum.

21 Et * ita videmus, quòd nostra sancta mater Ecclesia inter alias eius præcepta primum constituit audiendi Missam diebus Dominicis, & alijs festis obseruari solitis, non verò adiecit in propria parochia: si ergo Ecclesia id non expresit, quare nos, vel quo iure strictiorem obligationem quàm ipsa, imponere vel inducere debemus? si enim id esset præceptũ sub pœna peccati mortalis, Ecclesia id exprimeret, & non omitteret cum ex professo ibi sua præcepta insinuet atque præfigat, non expresit: ergo ad id non tenemur, quia si voluisset, expresisset, argum. l. vnicæ. §. ad deficientis. C. de cad. toll. cum similibus.

Quartò, quia consuetudo generalis atque vniuersalis totius orbis scita, tolerata, rationabili atque præscripta hoc introduxit & obseruat, vt quilibet in prædictis diebus posit licitè Missam audire in quacumque Ecclesia, eoque satisfaciat præcepto Ecclesiæ, vt communiter videmus fieri, atque referunt & approbant DD. infrà citandi. Si igitur hoc illicitum esset, cum hæc consuetudo sit antiquisima, & à Summis Pontificibus scita, eã contrario edicto sustulissent: hoc autem minimè est factum, quinimò Ecclesia Catholica tantùm obligat suos fideles filios audire Missam in prædictis diebus, nec ad hoc eis asignat propriam parochiam: ergo vbi voluerint, poterunt eam audire, deficiente contemptu proprij parochi, quia tunc peccatum esset mortale eam alibi audire, propter contemptum, vt in d. c. vt Dominicis, & est prædictum.

22 Secundò, quia Episcopus non potest contrarium suis subditis præcipere, quia præfata cõsuetudo est generalis, & sicut Episcopus tollere nec restringere potest ius commune, argum. cap. inferior. 21. distin. sic nec generalem totius orbis consuetudinẽ quæ eamdẽ vim habet, vt in l. de quibus. cum similib. ff. de legib. & ita excõmunicatio quam contra illam ferret, esset nulla, argum. cap. 1. de sententia & re iud. vt in terminis probant & tenent Doct. infrà statim citandi, & appellando ab ea per viam violentiæ, in regalibus auditorijs vis tolletur: & quamuis à me

me fuit petita similis excommunicatio, nolui eam discernere, per supradicta.

23 Sexto, hoc idem expresse declaratum est in Ecclesijs fratrum Ordinum mendicantium à Leone X. in breui contento in supplemēto priuilegiorum his verbis. Authoritate Apostolica tenore præsentium notum facimus, omnes Christi fideles vtriusque sexus: qui non contēpto proprio Sacerdote parochiali, in Ecclesijs fratrum Ordinum mendicantiū Dominicis, & alijs festis diebus Missas audiunt, satisfacere præcepto Ecclesiæ de Missa audienda, nec in aliquem labem peccati mortalis, pœnamve propterea incurrere. Idem igitur in audientibus Missam in cæteris Ecclesijs dicendum est, quandoquidem, quod modò retulimus, non in modum priuilegij cōcessum videtur, sed potius iure quodam declarationis: & prætereà, quia idem potest consuetudo vniuersalis quæ est antiquissima, quòd priuilegium, vt in capit. prætereà. §. super quibusdam. de verb. signi. cum similib. ergo quamuis præfata declaratio contineret priuilegium, idem generaliter obtentum est præd. vniuersali consuetudine. Et in terminis hanc secundam & nostram sententiam (addentes, quòd prædicta excommunicatio Episcopi in contrarium lata, sit nulla, ac proinde ipsius præcepto non sit necessariò obediendum) tenent atque probant Beatus Anton. Archiep. Florent. in 2. part. suæ summæ, titul. 9. capit. 10. §. 2. Syluest. in summa verb. Missa. 2. num. 5. Nauarr. in manual. Latin. cap. 21. num. 5. Barthol. à Medina in sua instruct. confess. lib. 1. §. 40. fol. 200. addens, Episcopum peccare mortaliter, qui aliud sub pœna excommunicationis præceperit: & quòd non sit necessarium, vt Missa audiatur in propria parochia, vel alia Ecclesia, sed quòd vbicumque audiatur, satisfiat, tenet Armil. aurea in sua summa verb. Missa. nu. 31. quod idem probauit Syluest. vbi suprà. licet dicat malè

42 facere audiētem Missam in domo * sine rationabili causa. Quare sanctum Concil. Trident. sessi. 22. in decreto de obseruan. & euitan. in celebr. Miss. sanctissimè statuit, atq; decreuit, ne Ordinarij locorum Episcopi patiantur priuatis in domibus, atq; omnino extra Ecclesiam, & oratoria ad diuinum tantùm cultum dicata ab eisdem Ordinarijs assignanda & visitanda, sanctum sacrificium Missæ à sæcularibus vel regularibus quibuscūq; peragatur, ac nisi prius, qui intersint, decenter composito corporis habitu declarauerint, se mente etiam ac deuoto cordis affectu, nō solùm corpore adesse: cuius decreti Concilij meminit Nauarr. vbi suprà num. 10. & cap. 25. num. 68. & iterum nu. 81. vbi addit, quòd quamuis ante Concil. Trid. de licentia Episcopi celebrari poterat extra locum sacrum,

25 super * ara sacra portatili, alijs necessarijs interuenientibus, vt in capit. concedimus. de cōsecrat. distinct. 1. post Concilium tamen non licet Episcopis illud cōcedere per dictum decretū nec Papa concedit etiam Episcopis in vrbe commorātibus, nec alijs quàm Cardinalibus: credit tamen, quòd sicut de licentia dict. capit. concedimus, poterat ante dictum Concil. celebrari propter necessitatem

26 sine licentia Episcopi, * ita possit etiam hodie, quia non videtur quoad hoc illi derogatum per Concilium; argumen. l. præcipimus. C. de appel. quod est notandum pro terris, in quibus frequentissimè supplicationes fiunt ad aliqua parua eremitoria, quæ quorum foribus solet dici Missa, vt àb omnibus audiatur, & pro primis Missis Sacerdotum, ad quas maior multitudo quàm Ecclesia capere possit, solet conuenire.

27 Obseruādum tamen est, quòd nec ex priuilegio sacrū facere licet, nisi in loco decenti: in locis enim vbi vel mensa paratur, vel lectus sternitur, indecentissimum est huiusmodi priuilegijs vti, nisi ob grauem iacētis infirmitatem, vt communionem suscipiat, vt docet Soto in 4. sentent. distin. 13. quæst. 2. artic. 3. pag. 572. colum. 2. addens, quòd iuxta ipsius sententiam, nisi esset perillustris persona, mallet, vt cæteri, quando exire ad Ecclesiā non possent, die etiā festo Missam

ſam non audiant, quàm domi audire.

28 Hodie declaratũ extat per reuerendiſsimos Cardinales, declaratione 28. quòd in priuatis domibus nõ debet permitti vt Miſſæ celebrentur, niſi propter neceſsitatem, & tunc fieri debet in ora-
29 torio aut altari ad diuinũ * cultum tantum dedicato, itaque vt ex ſupradictis patet, hodie non licet concedere licentiam Epiſcopis ad celebrandũ extra loca ſacra niſi propter neceſsitatem, & in loco decenti per ipſos, aut alios per eos nominandos approbato.

30 Superiora tamen circa principalem quæſtionem, quamuis ita ſe habeant, veraque ſint, vt vidimus, honeſtum tamen ac decentiſsimum eſt, vt parochiani in feſtiuitatibus anni præcipuis in ſuis pa-
31 rochijs interſint * Miſſæ audiendæ, non tamẽ ad id tenẽtur: Sacramenta autem nullo modo poſſunt recipi ab extraneo parocho, maximè à fratribus mendicantibus, ſine ſpeciali licentia proprij Sacerdotis, vt in cap. omnis vtriuſque ſexus, de pœnit. & remiſſ. & excommunicantur religioſi ipſo facto, qui Sacramenta conferunt ſine ſpeciali licentia proprij Sacerdotis, vt in Clemen. 1. de priuileg. præter Sacramentum pœnitentiæ, nam illud eſt mendicantibus indultum ex priuilegio, vt in Clement. dudum de ſepult. Idem in Sacramẽto Euchariſtiæ præterquàm in Paſchate & viatico, vt in ſuis priuilegijs cauetur: debent tamen hodie regulares eſſe approbati ab Ordinario Epiſcopo ad audiẽdas confeſsiones, vt in decreto de reform. ſeſſ. 23. ſacri Concil. Trident. cap. 15. de quo ſuprà latè diſſeruimus.

Supereſt nunc, vt fundamentis contrariæ partis ſuprà adductis ſatisfaciamus. Et primum quidem non obeſt, quoniam fatemur, vt prædiximus, honeſtum ac rationi congruum eſſe, vt parochianis in proprijs parochijs in prædictis diebus Miſſam audiant, non tamen id neceſſarium, neque à iure præceptum eſt: quoniam etſi parochi teneantur in prædictis diebus Dominicis, & alijs feſtiuis obſeruari præceptis, Miſſam populo dicere, hoc tamen eſt in fauorem ipſius populi
32 introductũ, * vnde poteſt qui voluerit, alibi Miſſam audire, vt eſt probatum, ac proinde argumentum à correlatiuis ex diuerſitate rationis hic corruit, præmaximè quia circa obligationem parochi in hoc ſtandum eſt conſuetudini, aut legi diœceſis, vt exiſtimat Anto. Cordub. libr. 1. ſui quæſtion. quæſt. 4. in 5. dub.

Ad ſecundum reſpondeo, quòd hoc caſu ignorantia, quia iuſta eſt & inuincibilis, excuſabit paſtorem, cum violatio præcepti audiendi Miſſam à ſubdito cõmiſſa citra culpam paſtoris contigerit, cum ipſe ouem non teneatur reducere in propriam parochiam, nec ſubditus ad eam accedere ad audiẽdam rem diuinã: ſi igitur eam omiſerit in diebus quibus ex præcepto Eccleſię audire tenetur, ſibi tantùm imputandum erit, non verò parocho, qui ſuas oues admonitas, aliàs atque inſtructas habet de præceptis diuinis Eccleſię, inter quę hoc eſt de audiẽda Miſſa in Dominicis, & alijs feſtiuis diebus obſeruari præceptis vel ſolitis.

Tertium ex congruitate atque decentia ex parte ſubditorum quoad Miſſam audiendam potius procedit, quàm ex neceſsitate vel præcepto.

33 Ad quartum reſpõdeo, quòd etſi ſubditi non teneantur in propria parochia Miſſam audire in prædictis diebus, tenentur tamen à parocho vel alijs ſcire dies feſtos ex præcepto, ieiunia, cæteraque neceſſaria, vt ea obſeruent, aliàs peccabunt, vt docet Nauar. in Manual. materno, cap. 21. numer. 7. vbi idem eſſe affirmat, ſi deſineret hæc audire cum ſcandalo, vt docuit idem in c. & hoc attendendum, de conſecrat. diſt. 1.

Quintum, quod fuit deſumptum ex litera dict. cap. vt Dominicis. de paroch. non ſolùm eam non probat, ſed noſtram confirmat à contrario ſenſu, vt ſuprà diximus in primo fundamento huius ſecundæ partis.

Vltimum non obſtat ex decreto de obſeruand. & euitand. in celebr. Miſſ. ſeſſ. 22. Concil. Trident. quia non ait, vt iubeat, nec eos teneri, ſed ſolùm vt Epiſ-

copi

copi populum moneant, vt frequenter ad suas parochias, saltem diebus Dominicis, & maioribus festis accedant. Neq; quod ibi subditur, posse Episcopum authoritate Apostolica iubere circa hoc opportuna, in proposito obest: nam respondeo, non videri debere opportunum, vt cum scandalo tot laicorum & monachorum tan generalis consuetudo, quæ etiam in vrbe Rom. seruatur, tollatur.

34 * Præsertim quòd Pius Quintus in Bulla motus proprij lata mense Iulio 1557. declarauit, audientes Missas in festis in monasterijs Mēdicantium, satisfacere huic præcepto, vt tradit ita respondens præfato decreto Concilij Trident. Nauar. in manual. Latin. cap. 21. num. 15. Non etiā obest alterum decretum de reform. cap. 4. sess. 24. d. Concilij Trident. suprà citatum pro cōtraria parte, quatenus habet, teneri quem ad audiendam concionem in parochia sua, si commodè potest, quia ibi non agitur de Missa, sed de concione, nec de ea præcisè, sed si commodè potest: consequitur igitur manifestissimè, sacrum Concilium in prædictis decretis minimè tollere præfatam consuetudinē vniuersalem, nec nostram hac de re sententiam improbare, vt rectiùs probauit ac tenuit Nauarr. in manual. Latin. cap. 21. numer. 5. priore minus vera mutata opinione contraria, de qua in Manua. materno. d. cap. 21. num. 6. ad finem.

35 Vltimo hic pro supplemento adijcere decreui, quòd licet omnibus diebus Missa dici posit, vt in cap. visum. de consecr. distinct. 1. tamen in feria. 6. in Parasceue, & Sabbatho hebdomadæ sanctæ non celebratur, vt ex traditione Ecclesiæ habemus in cap. Sabbatho, de consecrat. distinct. 3. vnde peccatum esset mortale in die Parasceue consecrare, atque adeo priuatim celebrare, nam esset contraire iustissimæ ceremoniæ Ecclesiæ, quæ plurimum refert, secundum Dominicum à Soto in 4. sentent. distinct. 13. quæstion. 2. articul. 2. pag. 567. columm. 1. vnde nec publicè, nec secretò illo die Missa dici debet, nec dicitur, sed solùm suscipitur Hostia quæ ex præcedenti die consecrata remansit: secundum Nauarr. in manua. Latin. c. 25. num. 88.

36 In die verò Iouis & Sabbathi sancti, licet ritus etiam Ecclesiasticus habeat, vt sola vna celebretur Missa, non tamē eius obseruantia tanti refert, quin priuatim, saltem ex facultate prælati præter Missam solemnem posit quispiam celebrare, secundum Sot. vbi suprà: Quinimò in die Cœnæ Domini & publicè & secretò dici potest, quia id nullo iure prohibetur, imò dict. cap. Sabbathum, rectè ponderatum hoc permittit, secundum Nauarr. vbi suprà, vnde non erit necessaria licentia Prælati ad hoc, præcipuè vbi celebrari illo die vtitur, prout hic Ciuitatensi: in aliquibus tamen Ecclesijs cathedralibus huius regni consuetudine est introductum, vt illo die publicè non celebretur nisi Missa maior, vt omnes clerici illius Ecclesię in ea publicè communicent. Hoc tamen non tollit, vt in alijs ecclesijs parochialibus, vel in priuatis capellis alij sacerdotes celebrare non possint, imò eis hoc erit permissū. In Sabbatho sancto idem quoque dicendum esse puto, vt vbi communiter consueuerit omnes sacerdotes celebrare illo die, hoc licitè facere possint, si verò cōtraria adsit consuetudo, ipsa seruanda erit, nisi cū licentia Prælati celebretur, vt inquit Soto: quinimò etiam absque ea secretò in capellis celebrari posse existimo absque peccato, quamuis contrarium teneat Nauarrus vbi suprà, quia etsi per d. cap. Sabbātho, ex traditione Ecclesiæ referatur, illo de Sacramentum non celebrari, non tamen eius obseruantia tanti refert, quin priuatim secretò celebrari posit, præcipuè cum adsit consuetudo celebrādi illo die, saltim vnam Missam publicam, vel duas in qualibet Ecclesia, quamuis non eiusdem diei, sed noctis Resurrectionis, quam paulatim imbecillitas humana tanti ieiunij impatiens ad horam reliquarum retraxit, vt significat collecta illa quæ incipit, Deus qui hanc sacratissimam noctem, &c. & sicut non obstat caput prædictum, quin illa solemnis Missa dicatur, nec etiam obstare dicendum est,

est, vt dicantur priuatæ, præsertim post solemnē, si enim illa solemnis, vt inquit Nauarr. est noctis sequentis, & priuatæ esse poterunt. Prætereà decreto Concil. Trident. est Missa posita in missali pro illo die, neminique interdicitur eam dicere, nec apponitur adnotatio solùm pro Missa publica, sed indistinctè assignatur pro illo die. Si igitur Missa publica celebrari potest illo die, cur non priuata publicè, si adsit consuetudo, vel licentia Prælati, vel ea deficiente secretò, absque scandalo, & ita audio fieri in aliquibus ciuitatibus numerosis: quod licitum esse credo.

SVMMARIVM.

1 *Circunstantia temporis festi, in quo peccatum lethale est admissum, an sit necessariò Sacerdoti confitenda? & in nu. seq. per totum caput.*

2 *Circunstantia temporis sacri, peccati admissi, specialiter rationi repugnare videtur, vt hic contrarium, nu. 31.*

3 *Qui facit peccatū, seruus peccati est: sed quomodo intelligatur. nu. 32.*

4 *Non solùm opera seruilia, sed peccata in Sabbatho lege veteri fieri probibentur, & nu. 7. & 8. sed contra in num. seq. & quomodo intelligatur. nu. 34. & 37.*

5 *Per pecatum in loco sacro scienter commissum fit ei sacrilega iniuria, mortalis, vel venialis, secundum qualitatē, modumque peccati ibi commisi: sed quomodò hoc intelligatur, num. 35.*

6 *Bis peccat, qui diem Dominicū scortis, rixis, & pugnis, aliisq; obscœnis agit, vt docet Conciliū Coloniense: sed illud Concilium nō est generale, sed tantū prouinciale, nec est approbatū à sede Apostolica, & in materia iustificationis errauit, vt in nu. 36.*

10 *Nullo speciali præcepto probibetur fieri peccatum mortale in die festo.*

11 *Finis præcepti extrinsecus: & ad quem præceptū ordinatur, scilicet, cultus interior per fidem & charitatem, non est id quod præcipitur, & ideò non cadit sub præcepto, & num. 15.*

12 *Præcepta non obligant ad intentionem præcipientis, vel ad finem extrinsecum, sed ad id tantùm quod præcipitur.*

13 *Præcepta omnia moralia non in sensu spirituali, & metaphorico, sed secundum planam literam intelligenda sunt.*

14 *Vis specialis præcepti est considerāda ad hoc vt necessariò sit circunstantia illius confitenda.*

16 *Finis præcepti quod fertur de virtute aliqua morali, charitas est.*

17 *Nemo inuitus fit bonus, vnde supposita necessitate omnes debēt cogi ad subeunda media, quibus tandem volentes boni fiant.*

18 *Vis præcepti sanctificationis Sabbathi, non ad internam dilectionem, qui est finis præcepti, cum ipse non cadat sub præcepto, sed ad exteriorem cultum spectat.*

19 *Ea solū opera ne in die festo fiant, Exod. 20. prohibētur, quæ aliis diebus fieri licebat.*

20 *Peccare mortaliter numquam licet.*

21 *Clericum nō bis peccat singulis diebus, quibus semel mortaliter peccat, & nu. 22.*

22 *Clericus continget peccare, quando alii clerici precibus horariis incumbunt, atque imcumbere debent, non tamen ob hoc bis ille peccabit.*

23 *Præceptum de colendis festis non est arctius Christianis, quàm Iudæis præceptum de Sabbatho colendo, imò laxius, vt hic.*

24 *Infectus peccato mortali quouis die festo non tenetur sub pœna noui peccati ad peccatorum contritionem.*

25 *Circunstantiæ quæ ita peccatum adaugēt, vt ex paruo magnum, vel ex magno maius efficiant, an sint confitendæ: & nu. 26 & 27.*

28 *Virginitatis circunstantia, si voluntas fornicandi non peruenit ad actum, an sit necessariò confitenda?*

29 *Peccata voluntatis & operis sunt eiusdem speciei, & solùm differunt secūdum diuersos gradus, hoc est secundum maiorē vel minorem malitiam.*

31 *Cap. considerec. in princip. de pœnitent. dist. 1 interpretatur.*

33 *Cap. 16. Leuitici quomodo intelligatur.*

38 *Quando aliquid creditur esse verū per legē, rationem, & authoritatem sufficientem, nō censetur res dubia, etiamsi contrariū maior*

maior pars docentium teneat.

39 *Non semper tutior pars est eligẽda, cum satis sit eligere tutam.*

40 *Faciens aliquid dubitans an sit peccatum mortale, necne, peccat mortaliter?*

41 *Aliud tamen est dubitare, an tale quid sit faciendum, aliud verò credere ratione probabili, & authoritate alicuius illustris Doctoris id admonentis.*

42 *Resoluitur esse verissimam sententiam, atque communi calculo Doctorum probatam, circunstantiam diei festi, quo peccatum admissum est, non esse necessariò cõfitendam, quamuis laudabile sit eã sacerdoti propalare, præterquam si peccatum commissum ea mente ab aliquo esset, vt festum violaret.*

CAPVT XXXI.

An circunstantia festi, ab eo qui peccatum mortale commisit eo in die, sit necessariò confitenda sacerdoti?

QVamuis quæstio hæc satis controuersa, & latissimè agitata sit inter sacræ paginæ, ac Iuris Canonici professores, adeò vt opus non esset eidem operam vllam dare: attamẽ quia ex illustrioribus & difficilioribus, necnon ex frequentioribus est, breuiori, illustri ac claro stylo, necnon consueto more illam percurrã, vt ab eis, qui suis philacterijs verbisque prolixis, atque subobscuris eam dilatant, caueat quisquis breuitatẽ atque ingenij perlucidam claritatem amauerit.

1 Pars igitur affirmatiua, quòd circunstantia temporis festi, in quo peccatum lethale est admissum, sit necessariò confitẽda, vtpote duplici capite mortali Deus offendatur: primò ex ipso actu lethali, secundò ex violatione festi, sequentibus astruitur fundamentis.

Primò, ex text. in capit. consideret. in princ. de pœniten. distin. 5. ibi, In tempore: & rursus, In tempore orationi constituto, vt festiuitates Sanctorum, & tempora ieiunij: vbi expressè cauetur, vt consideretur in proposito ac confiteatur circumstantia temporis festi, sicque distinguitur peccatum die festo commissum ab in pro festo perpetrato.

2 Secundò, quia omnis illa circunstantia est necessariò confitenda, quæ specialem cum ratione repugnantiam habet, vt latè probat Nauarr. in d.c. consideret. in princ. in prima adnotatione: at circunstantia hæc temporis sacri specialiter rationi repugnare videtur, nempè, vt quòd tempus Deo laudando est dicatum, in ipso offendendo impendatur: vnde visum quibusdam est obligari Christianum ad diligendum Deum super omnia diebus festiuis, & sic ad abstinendum à mortali culpa, & peccato, ob illud peculiare præceptum de obseruatione festorum, quasi sit nouum peccatum, quòd eo tempore mortalem culpam cõtraxerit: nam cum sit affirmatiuũ præceptum de sanctificatione festorũ ad famulatum pertinens, famulatus autẽ Deo gratus sit ille qui intus in mente exhibetur, ad hunc potissimũ nos obligare videtur: videtur enim quòd extra charitatẽ non possint impleri præcepta diuina, vel Ecclesiæ, nec eorum aliquod, quare violantur præcipuè, si quis eo tẽpore mortale peccatum commiserit.

3 Tertiò, quia qui facit peccatũ, seruus peccati est, iuxta illud Ioan. 8. opus autẽ seruile prohibetur fieri die festo, Exod. 20. iuncto cap. 23. Leuiti. ergo per consequens prohibetur fieri peccatum mortale in die festo: quod si secus fiat, necessariò confitendum est.

4 Quartò, suffragari videtur tex. in cap. 16. Leuit. vbi dicitur: Sabbathum requietionis est, affligetis animas vestras: & ibi, Ab omnibus peccatis vestris mũdabimini: & rursus cap. 23. Affligetis animas vestras, omne opus seruile nõ facietis in die hac. Omnis anima, quæ afflicta nõ fuerit, in die hac, peribit de populo suo, vt propitietur vobis Dominus.

Quintò, probatur hæc prior opinio authoritate Diui Ambrosij super illud Lucæ. 13. Archisynagogus indignans, quòd Iesus Sabbatho curasset, &c. qui ait:

Lex

Lex in Sabbatho non hominem curare, sed seruilia opera facere, id est, peccatis grauari prohibet, vt habetur in glos. ordinaria ibidē: quod ipsum August. tradit in epist.ad Ianuar. 119. & cōsentit Theophil.super Ioan.c.5. Item glossa Matthæi 1.& 3. Si licet Sabbathis benefacere: at opus seruile peccatū est, à quo Christus docet nos Sabbatho abstinere. Glossa præthereà ordinaria super id Lucæ c. 14. Cuius vestrum bos, aut asinus, in puteum cadit, &c. ait, in festis à malis, non à bonis operibus feriandum esse. Idem cōprobatur ex Diuo August. de decem chordis dicente: Melius faceret Iudæus in agro suo aliquid vtile, quàm si in theatro seditiosus exsisteret: & meliùs fœminæ eorū in die Sabbathi lanā facerent, quā quòd tota die Neomenijs impudicè saltarent.

5 Sextò, eadem pars comprobatur, quia validum est argumētum de tempore ad locum, & è contra, vt in l. vnum, & ibi Doctores. ff. si cert. petat. & in l.fin. & ibi Bart. ff. de triticar. Euerard. loco 40. sed per peccatum in loco sacro scienter cōmissum fit ei sacrilega iniuria, mortalis, vel venialis, secundum qualitatem, modumque peccati ibi commissi: quod cōmuniter tenent Doctores, quando locus sacer est obiectum talis actus peccati interioris, puta voluntatis furandi, occidendi, vel aliquem infamandi in Ecclesia, vel etiamsi locus sacer non sit obiectum, sed circunstantia actus peccati exterioris, hoc est, quod actu committitur, vt resoluit post alios Anton. à Cordub. lib. 1. sui quæstionar. quæst.6. in 2. opposit. versic. secundò principaliter, ergo similiter per peccatum mortale in festo commissum fit ei aliqua specialis iniuria, & irreuerentia sacrilega, maior, vel minor, secundum peccati commissi qualitatem.

6 Septimò, hæc sententia approbata videtur hodie in Concilio Coloniēsi, anno Domini 1536. celebrato, in tractat. de exteriori pœnitē. fol. 180. vbi docetur, quòd bis peccat, qui diem Dominicum scortis, rixis, & pugnis, & alijs obscœnis agit.

Octauò & vltimò, pro hac parte citari solet doctrina S.Tho. 2.2.q.122.artic. 4. ad 3. quæ in hoc videtur expressa, asserentis, quòd opera seruilia primo & secūdo modo (hoc est) mechanica, & peccata,

7 contrariantur obseruātiæ * Sabbathi, in quantū impediunt applicationē hominis ad diuina, & quia magis homo impeditur à rebus diuinis per opus peccati, quā per opus aliàs licitū corporale, ideò magis contra hoc præceptum agit, qui peccat mortaliter in die festo, quàm qui aliud corporale opus aliàs licitum facit: & ibi ad hoc refert illud August. quod prædiximus: ergo circunstantia hæc necessariò est confitenda, præcipuè quia in dubio tutior pars est eligenda c. iuuenis, de spons. c. ad audientiā, de homicid. Confirmatur ex traditis per S. Bonauent. in 3. sentent. dist. 37. in glos. marginali, super text. Magistri. §.6. & 7. dicentem, quòd à

8 fortiori opera * carnalia, & ebrietates, lites & iurgia, quæ maximè repugnant spiritus libertati, ne homo Deo vacet, dicuntur, suntque opera seruilia, & in hoc præcepto sunt prohibita, potiusquā opera mechanica, & quàm negotia terrena, quæ animum distrahunt, ne homo diuinis intendat, secundum August.

Et ita in terminis hanc priorem sententiam, quæ affirmatiua est, expressè tenet, atque probat Alexand. Alens. in 3. parte, q.32. membro 5. art. 2. & membro 1. vbi ait, Eum, qui mortaliter peccat in die festo, vnum quidem peccatum peccare, quantum ad actum, duo verò quantum ad reatum, sicut is, qui virginem deflorando necat, & Albert. Magn. in 3. distinct. 37. & Nicol. Lira hanc partē affirmauit super id Matth. 12. Si licet Sabbatho curare: & Exod. 20. quē sequitur D. Anto. in 3. parte suæ Summæ, titul. 14. c. 19. §.7. & titul. 17. cap. 17. §.5. col. 2. & Maior in 4. sentent. distinct. 17. q. 4. Adrianus etiam in 4. de confess. q. 4. versic. venio nunc, & in 8. quodlib. artic. 1. Gerson Alphabet. 32. litera 7. Schotus & Gabriel in 3. dist. 37. & hic etiam in 4. dist. 17. q. 1. conclu. 4. Angestus in moral. capit. 8. de circunstan. tempo. agens. Ioannes à Medina de confess. q. 10. & de oratione, q.

19. præceptoriũ. Nider. in 3. pręcepto cap. 1. & c. 9. Summa Ang. in verb. confessio. §. 22. & in verb. feria. §. 36. & in verbo, interrogationes circa tertium præceptum, & verb. præceptum. §. 5. & Summa Rosel. verb. confessio. 2. §. 7. & verb. feriæ. § 6. & Ambr. Catharin. contra Caiet. lib. 5. vbi de Sacrament. confes. agit. Abulen. Exod. 20. q. 11. in fin. & q. 12. hãc partem neruosè & verbosè probauit Anton. à Cord. d. lib. 1. sui quæstion. q. 6. in 2. opin. per totam, vbi eam communẽ omnibus Doctoribus antiquis, pluribusque modernis appellat, & quòd ideò tamquã verior amplectanda est, contraria verò, vtpotè, nisi paucis neotericis probata, sed nec satis tuta, refutanda videtur.

9 Suprà scriptis tamen nõ obstantibus, verior & proculdubiò tenẽda est contraria sententia, imò quòd circunstantia tẽporis nõ sit necessariò confitẽda, tametsi accidentariè aggrauet, & ideò consilium sit eã confiteri, ex sequentibus fundamẽtis. Primò, quia nullo speciali præcepto

10 prohibetur fieri peccatum mortale * in die festo: si enim aliqua talis prohibitio esset, maximè foret illa, Non facies omne opus seruile: quod colligitur Exod. 20. iuncto c. 23. Leuiti sed per illam solũ prohibetur opus manuale mechanicũ, quia solum illud dicitur seruile, secundũ Tho. in 3. sent. dist. 37. art. 5. q. 2. ad 2. ergo peccata mortalia, quæ alioqui non sunt opera manualia, non prohibentur per illud præceptũ festo die fieri. Prætereà, peccatum mortale non contrariatur præcepto de sanctificatione festorum: nam illo tantùm præcipitur quis facere tunc aliquem cultum latriæ exteriorẽ, indeterminatũ quidem lege naturali atque diuina, determinatũ autem nũc per Ecclesiã,

11 scilicet dicere, vel audire Missam, * & cessare ab opere seruili realiter & propriè, non verò mysticè intellecto: nam illud vltimum, quod est huius præcepti finis extrinsecus, & ad quem præceptũ ordinatur, veluti ad finẽ, scilicet, cultus interior per fidem & charitatem, non est id quod præcipitur, & ideò non cadit sub præcepto, secundum Tho. vbi suprà, quia iuxta communem Theologorum sententiam,

12 præcepta non obligant * ad intentionẽ præcipientis, vel ad finem extrinsecum, sed ad id tantum quod præcipitur, vt refert & probat Cordub. vbi suprà, in 1. opin. peccatum enim in actu, vel in reatu, non impedit auditionem Missæ obligatoriam. Quare cũ ex sacra Scriptura minimè colligatur argumentũ efficax, nisi iuxta sensum literalẽ, secundũ Thom. receptum in 1. part. q. 1. artic. fin. ad 1. vt refert Nauar. in d. c. consideret, in princip. nu. 24. de pœnit. dist. 5. & iuxta literalem, & proprium sensum, appellatione operũ seruiliũ, sola veniant mechanica manualia, secundũ Thom. etiam receptum in illa distinct. 37. consequitur manifestissimè, peccatum die festo commissum, nõ contrariari præcepto de sanctificatione festi, ac per consequẽs huiusmodi circunstantiam, nõ esse necessariò confitendã. Quod ex eo itidem cõfirmatur, quia pręcepta omnia moralia, nõ in sensu spiritua

13 li & metaphorico, sed secundũ planã * literã intelligenda sunt, vt cũctis est notissimum: quia stylus mores instituendi, nõ debet esse translatitius, sed planus: peccata verò nõ dicuntur seruilia opera in sensu literali, sed per metaphorã, vt infrà latiùs dicetur in responsionibus ad fundamenta cõtrariæ partis. Cũ ergo iubemur cessare ab opere seruili, non cohibemur nisi ab operibus quæ cõmuni vulgo seruilia nũcupãtur, puta quibus homines ho

14 minibus seruiũt: nã vis specialis * præcepti est considerãda, ad hoc vt necessariò sit circunstantia illius confitẽda, vt habet communis Theologorum sententia, secundũ Couar. in cap. alma mater. 1. parte. §. 5. nu. 3. ad 1. de sentent. excõmunic. lib. 6. Igitur festi circunstantia nõ est confitenda, cum speciali præcepto peccatũ in his diebus festis prohibitum non sit.

15 In idẽ facit, quia finis extrinsecus pręcepti nõ est in pręcepto, secundũ Tho. receptũ 1. 2. q. 100. art. 9. vbi per hoc includit, modum virtutis nõ cadere sub legis pręcepto, & 2. 2. q. 44. art. 1. affirmat, finem

16 præcepti, quod fertur * de virtute aliqua morali, charitatem esse, iuxta illud Paul. 1. ad

1. ad Timoth. 1. Finis præcepti est chari-
tas, facit, quia secundũ August. in c. vides
23. q. 6. nemo quidem inuitus fit bonus,
17 vnde supposita necessitate, omnes * de-
bent cogi ad subeunda ea media, quibus
tandem volentes, boni fiunt. Tertiũ igi-
tur Decalogi præceptum nõ præcipit fi-
nem illius, scilicet, quietem in Deo per
gratiam & charitatem, sed id quod est
medium, quoad illã perueniamus quie-
tem, nempè corpoream, & exteriorem
quemdam cultum, quo in interiorem in-
ducamur: & ita vt receptissimus Eccle-
siæ vsus habet, præter auditionem Missæ,
qui est cultus externus cum decenti re-
uerentia & attentione, à quo ille actus
externus proficiscitur, & cessationem ab
opere seruili, nullus alius cultus est in
præcepto diebus festiuis, præter illum
quem Ecclesia exprimit: temerarium
ergo esset aliud ligamen supperaddere:
consequitur igitur, vim prędicti pręcepti
18 sanctificationis Sabbathi tertio * loco
positi, non ad internam dilectionem, aut
contritionem, qui est finis præcepti, cum
ipse non cadat sub præcepto, sed ad exte-
riorem cultum spectare, vt aduersus Sco-
tum bene probat Soto lib. 2. de iust. & iu-
re, q. 4. art. 4. per totum.
19 Secundò, in eamdẽ sententiã moueor
per text. Exodi 20. qui habet, Sex diebus
operaberis, & facies omnia opera tua:
septimo autem die Sabbatũ Domini Dei
tui est, non facies in eo omne opus, &c.
ex quibus verbis non obscurè ostendi-
tur, eã solùm opera ibi, ne in die fe-
sto fiant prohiberi, quæ alijs diebus fie-
ri licebat: cum igitur peccare mortaliter
numquã liceat. c. ita ne 32. q. 5. sequitur
20 per illud præceptũ, quatenus * speciale
est, sola illa opera prohiberi, quæ alijs
diebus licitè fieri possunt: quod confir-
mant verba omnia quæ sequuntur, inter
quæ est illud, Iumentum tuum: quod etiã
reperitur Deutero. 5. c. additis illis, nẽpè,
Bos, & asinus, & omne iumentum tuum:
& posteà sequuntur illa, Et peregrinus,
qui est intra portas tuas, vt requiescat:
seruus & ancilla tua, sicut & tui: ex qui-
bus iam facilè intelliges, de quiete cor-
poris, & non animæ disponere. Fateor ta-
men, quòd licèt, vt prædicebam, peccare
mortaliter numquam liceat, non tamen
hoc peculiari præcepto de obseruatione
festorum cauetur, ac proinde peccatum
mortale eidem directò non contraria-
tur: quo fit, vt circunstantia hæc, quam-
uis grauet, non tamen necessariò confi-
tenda est, quia non inducit nouum aliud
peccatum.
21 Tertiò, hæc eadem pars fulcitur, quia
quemadmodum omni populo festa sunt
ad orandum deputata, ita clericis omnes
dies: & tamen nemo dicet, clericũ bis pec
care singulis diebus, quibus semel morta
liter peccat. Nec obstat si dicatur, totum
festum populo ad quietẽ esse deputatũ,
non autem omnes dies totos clericis ad
22 orandum: quia non tenemur * diebus fe-
stiuis in qualibet illorum parte orare: &
prætereà vnum clericum continget pec-
care, quando alij clerici precibus hora-
rijs incumbunt, atque incumbere debẽt:
non tamen ob hoc bis ille peccabit, vt in
proposito aduertit, & rectè Nauar. vbi su-
prà, num. 29.
23 Quartò, eadem sententia comproba-
tur, quia præceptum de colendis festis,
non est arctius Christianis, quàm Iudæis
præceptum de Sabbatho colẽdo, imò la-
xius, siquidem multa opera nobis licent
diebus festiuis, quæ Iudæis minimè lice-
bant die Sabbathi, vt decoctio ciborũ, &
similia, vt D. Thom. fatetur in 2. 2. q. 122.
art. 4. ad 4. & tamen Iudæis solus exterior
cultus, & quies præcipiebatur externa,
vt docet idem Tho. vbi suprà in corpore
quæstionis: Christianis ergo non est præ-
cepta vtraque quies, corporis scilicèt, &
animæ: sequeretur enim aliàs, quemuis
mortali peccato infectum, quouis die
festo sub pœna noui peccati teneri ad
peccatorum contritionem: quod tamen
irridet Caietanus 2. 2. quæst. 122. artic. 4.
statim in princ. vbi D. Thom. in respon-
sione dubij, statim post conclusionem di-
xit, præceptum illud Decalogi de colẽdo
Sabbatho, solum de cultu exteriori fuisse
editum, non de interiori, quia ad inte-
riorem, qui oratione, ac deuotione con-
stat,

ſtat, magis inducitur homo ex interiori ſancti Spiritus inſtinctu, & ideò præceptum legis dandum fuit de exteriori cultu, ſecundum aliquod ſenſibile ſignum: quod idem probauit ibi Caietanus.

Quintò & vltimò, noſtra hæc negatiua ſententia perſpicua fit ex communi alia ſententia, quam, plurimis allegatis, aduerſus alios latiſsimè probauit Nauar. in dict. c. conſideret, in princ. num. 6. & ſeq. de pœnit. diſt. 5. idem in manuali Latino, cap. 6. numer. 7. vbi dicit commu-
25 niorem & probabiliorem eſſe, * quæ habet, vt quamuis ſit laudabile confiteri circunſtantias, quæ ita peccatum adaugent, vt ex paruo magnum, vel ex magno maius efficiant: hoc tamen non eſt neceſſarium, quando augmentum illud nō eſt in cauſa, vt veniale mortale fiat, vel ſpeciē peccati mortalis in aliam non mutant, aliàs ſecus: quam ſententiam probare videtur Concilium Trident. ſeſſ. 14. c. 5. & cano. 7. dum ibi declarat, circunſtantias, quæ mutant ſpeciem, eſſe confitendas: ſignificat igitur à contrario ſenſu, alias non eſſe confitendas: argum. l. 1. §. huius rei. ff. de offi. eius cui manda. eſt iuriſd. & in c. cum Apoſtolica, de his quæ fiunt à præl. ſine conſ. Capit. vt rectè expendit, atque exiſtimauit Nauar. vbi ſuprà. Hæc autem, de qua agimus, circunſtantia, nēpè dici feſti, in quo commiſſum eſt peccatum, licèt augeat peccatum, non tamē mutat ſpeciem ipſius, quia non ex eo efficitur ſacrilegium: igitur quamuis laudabile ſit eam confiteri, non idcircò erit neceſſarium.

26 Quam communē ſententiam pro hac ſecunda parte modò adductam limitari poſſe videtur Marſilio in 4. lib. ſentent. q. 12. articu. 1. col. 3. ne procedat in circunſtantijs, quæ non ſolum grauius ſimpliciter reddunt peccatum, ſed quadam notabili, ac omnibus euidenti grauitate longè deformius efficiunt: cuius rei plura exempla aſsignat Nauarr. in d. c. conſideret, nu. 13. qui deniq; cum videat, ex hac eadem limitatione conſequi occaſionem plurimorum ſcrupulorū in bonis mentibus oriturorum, quibus tranquillitas animi tota pereat, quandoquidem vix etiam doctiſsimus in particulari iudicare poſſit, quæ grauitas fuerit neceſſariò confitenda, & quæ non, faciliùs eſſe arbitratur defendere præfatā communē concluſionem, abſq; prædicta limitatione, quā cū ea, ac proinde alijs rationibus eam explodit, ac reijcit, reſpōdetq; exemplis ſuprà à ſe aſsignatis pro prædicta limitatione, ipſa non obſtare, quia dici poteſt, neceſſarium eſſe in illis ferè ſemper circunſtantiam eiuſmodi confiteri, non ideò ſolum quia grauat, ſed quia, vt plurimū, peccatorum numerū auget, & per illius circunſtantiæ confeſsionē explicitè, vel implicitè colligitur numerus veroſimilis peccatorum, vel auget reſtituendi obligationē: & ita vt reſtitutio iuſta præcipiatur, atque determinata, fit quoque inquiſitio & manifeſtatio illius damni: raro namq; illis caſibus contingit, vnū tantum peccatum committi, & reſtituendi obligatio-
27 nem non augeri. * Non obſtat prætereà illud exemplum eius qui cum matre coiuit, & ita inceſtum admiſit. c. lex illa 36. q. 1. glo. in authen. de inceſt. nupt. in prin. verb. licuerit, nam cum inceſtus hic longè ac omnibus euidenti grauitate deformior ſit, quàm alij multi, eam circunſtantiam confitebitur. Quoniam reſpondetur, huiuſmodi circunſtantiam ſpeciem ab alijs inceſtibus efficere differentem, non ſolum in linea, ſed etiam in gradu, cum alia ſpecies ſit inceſtus, quæ in linea & primo gradu committitur aſcendentium, & alia, quæ in linea & cæteris gradibus collateralium. Meritò igitur, vt ex eadem cōmuni ſententia, abſq; prædicta limitatione præfatus qui matrem propriam carnaliter cognouit, teneatur eam circunſtantiam, vtpotè in linea & gradu mutantem ſpeciem inceſtus ab alijs, cōfiteri: ſicque Nauarr. quamuis improbet prædictam limitationem generalem, admittit tamen caſus exceptos alijs rationibus, quæ ſunt prædictæ.

Sed quia difficile eſt iuxta verā Philoſophiā moralē docere, inceſtū cū matre admiſſum, differre ſpecie ab inceſtu cū ſorore, probabilis videtur prædicta limitatio,

tatio, nempè non solum circunstantias mutantes speciem necessariò esse confitendas, sed etiam illas, quæ notabiliter aggrauant, ita vt ex cognitione earum longè aliter iudicet spiritualis iudex de deformitate, quæ fuit in animo pœnitentis, vt in exemplis supra fictis & similibus, non tamen sic aggrauat circunstantia diei festi.

28 Hinc dubitari iure optimo poterit cuiusdam opinionis Domin. à Soto in 4. distinct. 18. quæst. 2. art. 4. existimantis non esse necessarium cõfiteri virginitatis circunstantiam, id est, quòd is, qui confitetur est virgo, si voluntas fornicandi non peruenit ad actum, quamuis secus sit quãdo peruenit. Hęc enim sentẽtia falsa videtur, quia peccata volũtatis & operis sunt eiusdem speciei, & solùm differunt secũdum diuersos gradus peccati, hoc est, secundum maiorem vel minorẽ malitiam, vt
29 docet * S. Thom. in 1. 2. quæst. 72. art. 7. & explicat Nauarr. in d. manual. Latin. cap. 6. num. 7. & c. 16. nu. 9. & probatur ex illo, Qui viderit mulierem ad concupiscendum eã, iam est mœchatus in corde suo: vnde fit, vt strupum mẽtale, quod est voluntas habẽdi copulam cum virgine, aut cum sit virgo, erit eiusdem speciei, cuius strupum reale, quod est ipsa copula, & si quis eam habuit, debet cõfiteri illam circunstantiam, vt ipse Soto fatetur: ergo etiam debet cõfiteri, qui eam efficaciter voluit habere, licèt non habuerit, cũ alia species luxuriæ sit velle fornicari cũ virgine, vel cum sit virgo, & alia velle fornicari cũ corrupta, vel cum sit corruptus, vel corrupta, vt in specie rectius quidem meo iudicio contra Sot. probauit Nauar. d. c. 6. num. 7. & F. Ioseph. Angles in suis florib. Theologic. quæst. q. de confes. in difficul. an circunstantia strupi sit necessariò confitenda, vbi dicit contra Sot. esse communẽ opi. dist. 17. quã probat statim ibidẽ in conclus. limitans quãdo cõfessor statũ fœminæ nouerat: ac proinde nobis non nocet pręfata Soti opinionis reproba-
30 tio.* Nõ obsunt etiã alię plures limitationes, quas eidẽ communi sententię cumulat Nauar. ibidem & num. seq. quoniam singulæ suam differentem à nostræ quæstionis terminis rationem habent, vt videri potest.

His solidissimis fundamentis probata nostra hac de re sententia negatiua lucida apparet, quibus prolixæ responsiones Cordubens. minimè satisfaciunt, quia potius euasiones dici possunt, quàm veræ solutiones: consequens igitur fit, vt eam omnino admittere debeamus, quãdoquidem etiam grauissimorũ virorum cõcursu approbata quoque sit. Eam namque in primis amplectuntur atque approbant Caiet. 1. 2. quæst. 7. articul. 1. & 2. 2. quæst. 122. art. 4. & in summa, verbo. dies festos, & in opusc. 27. quæst. quodlib. 10. fol. 55. & ante eum Syluest. in sua summa, verb. circunstantia, quæst. 3. & verb. confessio. 1. quæstio. 10. & verb. Dominica, q. fin. & latius in aurea rosa, casu 93. vbi refert super hac quæstione doctissimos quosque ordinis Dominicani cõuenisse, & Iacob. Almain in 4. sent. dist. 17. quæst. 1. versic. nec solum, & in libro concordant. oppositionum dictorum Thomæ Aquina. in dubio 348. Victoria in summa de confes. q. 195. dicens, quòd licet grauius sit peccare in die festo, non tamẽ est grauitas necessariò confitenda, & quòd confessores debẽt de hoc admonere pœnitentes. Tũ prætereà eamdẽ sententiã aduersus priorem ex professò pluribus probauit Dominicus à Soto lib. 2. de iust. & iur. q. 4. artic. 4. & latissimè Nauar. in d. c. consideret. in princ. numer. 22. & pluribus seqq. vbi inquit, quòd inter recentiores hæc incipit esse frequẽtior opinio: eamdem sequitur idem Nauar. in manual. Latin. c. 6. num. 9. & absque dubio probauit Couar. in c. alma mater. 1. par. relect. §. 5. nu. 3. de sententia excommunica. lib. 6. & Armil. aurea in verb. festum, siue feriæ. num. 12. & nouissimè, necnõ & breuissimè Ioseph. Angles in suis floribus Theologic. quæstionum, quæst. 9. de confes. in difficul. an circunstantia diei festi sit necessariò confitenda, pag. 288. Posset tamen hæc verissima sententia & tenenda limitari, & prior communis saluari, quando ea mente quis peccaret, vt festum ipsum vio-

laret, & idem dicendum est de circunstãtia diei qui ieiunio, vel orationi est deputatus: ita Nauar. in dict. capit. consideret, in princip. num. 32. & 40. & in dict. manuali, d. cap. 6. num. 9. quod nos quoque probamus.

Superest modò, vt ad argumenta contrariæ partis respondeamus, ex quorum responsionibus & nostra verissima sententia corroborabitur.

31 Ad primum, nempè d. c. consideret, in prin. respondeo, multa in eodem consilio dicta esse, è quorum numero sunt ea quę de temporis circunstantia cõfitenda colligi possunt, quamuis cęteris paribus grauius sit peccatum die festo & orationi, vel ieiunio deputato admissum, propter quamdam irreuerentiam, quæ licet præter intentionem & propositum consequitur peccatum, non tamen in aliam transfert speciem: & ita verba illa tex. Omnis ista varietas confitenda est, interpretanda sunt de bono consilio, non autem de præcepto, nisi varietas illa talis sit, quæ peccatum in aliam speciẽ lethalem transferat: ita existimat intelligendum text. illum Nauar. ibidem num. 32. cuius intellectus ex superioribus satis cõprobatur.

Ad secundûm negamus, peccatũ mortale in festo die admissum specialem cũ ratione repugnantiam habere, & propterea speciali præcepto prohibitum esse. Præceptum enim de colendis festis, qua ex parte sensum habet mysticum, & continet ab omni peccato abstinentiam, & mentis in Deo quietem, ad finem extrinsecum illius pręcepti pertinet: at ex parte qua præceptum istud iuxta literalem sensum est accipiendum, & secundum id quod illo præcipitur, prohibentur exteriores operationes seruiles, non ea ratione quòd sint peccata, sed quòd sint opera seruilia exteriora, vt explicat S. Thom. in d. q. 122. art. 4. Peccata igitur in eo iuxta literalem atque specialem sensum nõ comprehendũtur, ac proinde per ea preceptum ipsum non violatur: quo fit, vt circunstantia prædicta necessariò non sit confitenda ex supradictis.

33 Ad tertium Ioannis 8. Qui facit peccatũ, seruus est peccati: respondemus, quòd procedit ac intelligitur de seruitute metaphorica ac similitudinaria, & non vera & propria: at verò peccatum mortale nõ est propriè seruile opus, sed metaphorice: tertium autem præceptum Decalogi de proprio & vero opere seruili ac mechanico manuali loquitur, & præceptum hoc, Omne opus seruile nõ facies, ad metaphoricũ, quale est peccatũ, extendi nõ debet: & quòd peccatũ non sit opus seruile propriè & ad litteram intellectum, patet Exodi 12. 16. 20. 23. & Leuit. 23. vbi nomine operis seruilis ibi prohibiti explicantur opera mechanica, seu manualia exteriora, non autem fornicatio, homicidium, ludus, detractio: nam peccatum, vt peccatum est, solùm mysticè & spiritualiter opus seruile est, secundum Thom. in 3. sentent. distinct. 17. quæst. 1. art. 1. quæstion. 2. & super Matth. 12. & Alex. Alẽs. 3. part. quæst. 32. membro 1. & 4. art. 1. & membro 5. artic. 2. & Abulens. Exodi 12. quæstion. 24. & 25. vbi inquit, quòd opus seruile in hoc præcepto prohibitum mortaliter, est operatio laboriosa potentiæ executiuæ corporalis nulla vrgente causa ad humanam vitam opportuna: formaliter autem opus seruile est prædicta operatio corporalis mercenarij facta propter lucrum: at peccatum, vt est peccatum, non est huiusmodi: ergo non est ad literam intellectum nec prohibitum in d. præcepto.

33 Ad quartum respondet Melchior Cano in relectione de pœnit. 4. parte, ad fin. quem sequitur in hoc Couarruu. vbi suprà, in vers. ad tertium, nempè quòd lex illa vetus abolita est, nec nos obligat nisi ea parte, qua legis naturæ præcepta cõtinebat: deinde quòd lex illa de certo quodam die loquebatur, quod festũ propitiationis erat, vbi sacerdos semel in anno peculiariter pro peccatis populi orationem fundebat ad Deum, atque hostias offerebat, vt quod nunc Ecclesia facit, semel in anno obligans ad pœnitentiæ Sacramentũ, tunc in veteri illo populo præsignaretur, nec erat lex, quæ singulis festis & Sabbathis hãc animi afflictionem

nem præscriberet, siquidem & nunc in lege Euangelica non obligamur speciali præcepto, nec diuino nec humano, ad agendum diebus festis pœnitentiam.

34 Ad quintum respondeo, illa dicta Ambrosij, August. & Theophyl. procedere secundum sensum mysticum illius præcepti de Sabbatho colendo, quoniam secundum sensum literalem intolerabilia essent: nemo enim audebit dicere, per illud præceptum, Non facies omne opus seruile in Sabbatho, non fuisse opera manualia, etiam de se nō mala, prohibita Iudæis, neque negare, ita eos vbique & semper intellexisse, & in hunc vsque diem intelligere. Præterea præceptum de Dominico die colendo, quoad prohibitionem operum attinet, est conforme præcepto illi diuino de Sabbatho colendo, quamuis parte aliqua sit laxius, vt suprà probauimus, & tamen cōstat per hoc præceptum de Dominico die colendo, multa nobis opera manualia, & quæ alioqui non sunt peccata, esse prohibita, ergo & illis illa prohibebantur: quod videntur prædicti Doct. negare: patet ergo eos secundum sensum mysticum loqui, vt declarat Nauar. in d. c. consideret, in princ. nu. 39. ad fin. & Soto vbi supr. ad 1. quicquid in contrarium replicet, non tamen sufficienter, Cord. vbi suprà, in 2. opin. in vers. sed certè, eius namque replica minimè concludit, quia etsi in festo prohibebatur peccatū mortale, & ita contrarietur fini, in quē illud præceptū tendit, aut magis quàm opus seruile mechanicū, nō ideò sequitur, specialiter hoc prohiberi in prædicto præcepto, sicut opus seruile: nam non ita repugnat peccatum mortale præcepto ipsi, sicut opus mechanicum, quandoquidē hoc ad literā prohibetur, & inter omnes conuenit aliud esse quod præcipitur, aliud finem in quem præceptum tendit, quia præceptū traditur non de fine, sed de his quæ ad illum ordinantur, vt cum S. Thom. probat Nauarr. in d. cap. consideret, num. 36. vnde Patres illi volunt magis contra finem præcepti huius peccare, qui peccatum aliquod committit in die festo, quàm qui opus seruile aliàs licitum operatur. Præterea illud Diui August. de decē chordis suprà citatum, verùm fatemur, non tamen nostræ sententiæ repugnat: quoniam etsi minus malum sit arare bobus, & fodere ligonibus die festo, quàm seditionem in populo excitare, & præterea filare aut texere die festo, potius quàm lasciuè saltare, id tamen est, quia magis repugnat fini præcepti, scilicet, vnioni animæ cum Deo, lasciuè saltare, quàm arare vel filare, &c.

35 Sextum etiam non obest, nam quamuis circunstantia loci sacri omne peccatum grauius reddat secundum accidens, non tamen est necessariò confitenda, nisi quando ipsum opus, vel actus peccati, sanctitati vel immunitati eiusdem loci directè contrariatur, id est ei, cui locus est sanctificatus, qualis est humani sanguinis, vel seminis effusio, vel violenta abstractio eorū qui ad Ecclesias confugiunt, vel quod fit contra sepulturam, vel contra diuinum cultum, vel libertatem ad illam confugientium, & depositarum rerum & similia, per hęc enim omnia directè, & per se loco sacro iniuria fit, & ipse locus sacer violatur, vnde talia sacrilega sunt: secus autem est de his, qui non directè, & per se violant locum sacrum, nec illi per se iniuriā inferunt, vt qui in Ecclesia committūt peccatum aliquod superbiæ, periurij, aut gulæ, &c. hi namq; non tenentur necessariò confiteri circunstantiam loci sacri, neque qui in eodem loco existentes desiderant extra illum occidere, ferire, vel fornicari, dummodo nō percipiant id committere in eodem loco sacro, hoc enim casu etiam si extra locum sacrum existeret, circunstantia sacrilegij, quod in eo admittunt confiteri tenētur, vt hæc omnia bene probauit Nauarr. in d. Manual. cap. 6. nu. 9. in fin. & 10. idem in effectu, breuiùs tamen, tenet Victoria in Summa de confess. quæst. 176. Ioseph. Angl. vbi suprà, in difficultate an quodlibet peccatū in loco sacro commissum speciem mutet: sic ergo & pariter procedet argumētum de loco ad tempus, & è contra, suprà pro priori parte formatum,

T 4 vt

vt non in omni peccato circunstantia festi sit necessariò confitenda, sed tantùm in illo, quod speciatim in die festo fieri prohibetur, quale est arare, serere, & similia opera seruilia manualia.

36 Ad septimum, hoc est, Concilium Coloniense, respondeo, illud Concilium nō esse generale, sed tantū prouinciale, nec esse approbatum à Sede Apostolica: imo verò nō solum in hac re deceptū fuit, sed etiam in materia iustificationis errauit.

37 Ad octauum de doctrina Diui Thom. 2.2.quæst.122. art.4. ad 3. respondemus, quòd cum ait, peccata aduersari obseruātiæ Sabbathi, non intelligit quantum ad substantiam præcepti, sed quantū ad eius finem: refertur enim præceptum hoc ad vacandum Deo & diuinis, cui quidem fini pugnantius obsistit peccatum, quàm opus seruile, & ob id peius est fornicari in die festo, quàm arare, non quòd per fornicationem violetur festum, sed quòd peius per se peccatum sit, & fini præcepti repugnantius: quod autem ibidem subdit, Christianis obseruandum esse Sabbathum spiritualiter, non dicit quasi illa sit substantia præcepti, vt, qui sic non seruauerit, transgressor eius sit, sed quòd ille sit modus seruandus ad intentionem pręcipientis, vt seruetur in spe futuræ quietis, quam nobis promittit Dominus: & quòd iste sit sensus Sancti Doctoris, patet, quoniam confert Christianum cum Iudæo, dicens, quòd Iudæus seruabat illud in figura, nos autē seruare debemus in spiritu: & tamen quantum ad substantiam præcepti, eodem modo tenebantur illi sicut nos, ergo sensus ille spiritualis non est de substantia præcepti, vt rectè exponit Soto vbi suprà post Caiet. in proprio loco, dum explicat Sanctum Thom. vbi suprà, vt loquatur de præcepto Sabbathi colendi iuxta mysticum sensum, aut præcepto isto, quantum ad eius finem: quod & sequitur Couarru. vbi suprà ad quartum. Eodem modo satisfit authoritati S. Bonauentur. suprà in prædicto octauo fundamento adductæ, & prætereà, vt respondimus ad 5.

38 * Nec obstat quòd in dubio tutior pars sit eligenda, quia negamus in hoc casu rem esse dubiam: quoniam quando aliquid creditur esse verū per legem, rationē & authoritatem sufficientem, non censetur res dubia, etiamsi contrarium maior pars docētium teneat, vt in cap. capellanus, de ferijs, & in l.2.§. sed neq;. C. de vet. iur. enucl. facit text. in c. Nicæna. 31. dist.

39 * Præmaximè, quia non semper tutior pars eligēda est, cum satis sit eligere tutā, vt bene declarat B. Ant. in sua Summa. 1. part. tit. 10.§.10. col.6. glos.2. recepta in d. cap. capellanus, quā dixit singu. Alex. conf. 1. lib. 2. col.4.

40 quoniā * etsi verū sit, eū peccare mortaliter, qui facit aliquid dubitans an sit peccatū mortale, necne, iuxta illud Eccles. Qui amat periculum, peribit in illo: aliud tamē est dubitare, an tale quid sit faciendū,

41 * aliud credere ratione probabili & authoritate alicuius illustris Doctoris id admonentis, secundum Antonin. pulchrè vbi suprà, & latiùs optimeq; Nauar. in c. si quis autē, de pœnit. dist.7. super illis verbis: Tene certū, & relinque incertum, n.3. & pluribus seq. idē in c. consideret, in princ. nu.38. de pœnitent. dist.5.

Remanet igitur ex omnibus supradictis dilucida, illustris, atque ab spinis, quæ eā suffocare videbantur, liberata nostra verissima secūda sentētia, atq; cōmuni recentiorū calculo probata, vt circunstantia diei festi, quo peccatū admissum est, nō sit necessariò cōfitenda, quāuis laudabile sit eā sacerdoti propalare, præterquam si peccatum commissum ea mēte ab aliquo esset, vt festum violaret, quia tunc necessariò est confitenda.

SVMMARIVM.

1 *Monasteriū capax successionis an excludat substitutū vocatū sub ea cōditione, si institutus sine liberis legitimis & naturalibus decesserit, vel sine liberis ex se legitimè descēdētib⁹, vel ex suo corpore procreatis & nu. seq. & per totum caput.*

2 *Monasterium loco filij habetur, & num. seq. contrariū nu. 54. sed procedit per fictionē non verò secundū veritatem, nu.8. & 55.*

Con-

3 Conditio, si sine liberis decesserit, monasteriũ ingrediente grauato, pro inualida, & nõ scripta habetur.

4 An hoc procedat in foro conscientiæ?

5 Ius Pontificium magis sequitur legem Dei, quàm seculi.

6 Ius Canonicum animas ad Deum dirigit.

7 Credendum est talem fuisse testatoris voluntatem, sicut lex ipsa constituit, & interpretatur, tametsi verbis refragari quodammodo videatur.

9 Cõditio debet adimpleri in specifica forma, atque ad vnguem obseruari, non verò per fictionem.

10 Filius fictus, ciuilis & improprius non excludit substitutum, sub ea conditione vocatum, si grauatus sine liberis decesserit.

11 Fictio à lege introducta super eo de quo lex ipsa disponere potest, habetur pro veritate.

12 Monasterium excludit substitutum vocatũ sub conditione, si grauatus sine liberis decesserit, ne scilicet, religionis professio impediatur, & ne quis à vita contemplatiua auertatur: sed hoc non est præsumendum, vt in num. 57.

13 Conditio quæ auertit à matrimonio carnali reijcitur.

14 Fortiori ratione reijcienda est illa, quæ à trimonio spirituali deterret.

15 Legatum factum puellæ de centum, si nupserit, & quinquaginta, si religionẽ ingrediatur, cõsequitur mulier maius, etiamsi religionẽ ingrediatur, nisi relinquatur simul ei qui ducet eã, vxorẽ: addat tamẽ testator, quòd legatũ sit pretium dotis, ne aliàs maritus sibi habeat legatum n. 16. Limitatur, etiamsi legatum sit relictum pro dote mulieris, vt nubat certæ personę nu. 17. Fallit quoque, si contrarium expresse testator cauerit, num. 16. Item in legato facto pro incertis virginibus maritandis, vt in num. 20. Sed contra primum dictum in num. 58. & 60.

19 Text. in authent. de sanctiss. Episcop. §. sed & hoc præsenti. collatione 9. cũ similib. exorbitans est à regulis iuris communis, & à mente testatoris, ideò non debet extẽdi ad alios terminos, vel casus.

21 Relictum pro causa dotis, necessariò intelligitur pro matrimonio carnali.

22 Simonia an sit exigere, & dare dotẽ pro monialibus recipiendis in monasterio, & numer. 61. & sequentibus.

23 Relictum mulieri, eo adiecto grauamine, vt alteri restituat, si nupserit, cõsequitur ipsa mulier, etiamsi nubat.

24 Plurimi authores referuntur, tenẽtes, & testantes esse communem opinionẽ, quòd in principali quæstione posita nu. 1 monasterium excludat substitutũ: fallit primò in monasterio in cõmuni incapace bonorũ, num. 25. Secundò fallit, quoties clarè constaret de expressa voluntate testatoris in contrarium, nu. 23. Tertiò fallit, si in cõditione prædicta exprimeretur de veris & naturalibus filijs, non per iuris interpretationẽ, vel de eorũ vero, & non ficto matrimonio, aut per alia verba æquipollẽtia, quæ necessariò inferant de exclusione monasterij cogitatũ, n. 27. & 28. Fallit etiamsi appareret testatorẽ voluisse agnationi cõsulere, bonaq; in familia cõseruari, nu. 29. Fallit etiã si substitutus sit filius testatoris, vt in nu. 31. 32. & 35. quãuis alij cõtrariũ teneãt, vt in n. 33. & 34

30 Cõditio in maioratibus adiecta, vt in eis nõ succedãt monachi, nec presbyteri valida est.

34 In bonis extra legitimam, magis fauetur monasterio, & piæ causæ, quàm filijs: sed contra num. 36. vbi de intellectu text. in cap. quicumque, 17. quæst. 4.

35 Melioratus filius in tertia hæreditatis parte, cum grauamine, vt si sine liberis decesserit, alteri filio testatoris restituat, si monasteriũ ingrediatur, non succedit monasterium in ea parte, quæ legitima est filiorum, sed alter filius vocatus.

37 Monasterium nõ excludit filium testatoris substitutum, si pia causa secundo loco substituta sit: quod procedit, etiamsi primus substitutus sit extraneus, num. 38.

39 Text. in dict. §. sed & hoc præsenti, authent. de sanctiss. Episcopis, non procedit, si alia pia causa fuerit substituta, quamuis non sit æquè pia causa, ac illud monasterium, vt in num. 40.

41 Monasterium quòd non excludat substitutum sub cõditione, si grauatus decesserit sine liberis legitimis, & naturalibus, vel sine liberis ex se legitimè descendentibus,

vel ex suo corpore procreatis, latè probatur & numeris seq. & in nu. 52. referuntur plures authores eã tenẽtes, testantesq; cõmunẽ, & nu. 53. ea eligitur ab authore.

42 *Sub simplici cõditione noncõtinetur mixta.*

43 *Fauoris ratio attendi non debet, cum ius tertij læditur.*

44 *Fauorabilis merè dici non potest ea dispositio, quæ mixtum in se fauorem & odium continet.*

45 *Dispositio dict. §. sed & hoc præsenti, non est trahenda, nec extendẽda ad alios casus, & cõditiones, quã in eo expressas, nempè nuptiarum, siue defectus liberorum.*

46 *Text. in d. § sed & hoc præsenti nõ habet locũ, vbi verba testatoris clara sunt, eiusq; mentẽ significantia, ex quibus voluit dispositionem suam naturaliter, non autem ciuiliter, & per fictionem intelligi.*

47 *Cõmunis vsus loquẽdi semper attendi debet.*

48 *Cum manifestus est testatoris sensus, verborum interpretatio nusquã tantùm valet, vt melior sensu existat.*

49 *Substitutio, si institutus decesserit sine filijs, intelligitur de viris filijs, non de fictis: & quomodo hoc intelligatur.*

50 *In potestate instituti esse non debet substitutionem à testatore factam illudere, irritamque reddere.*

51 *Filius adoptiuus non operatur defectum substitutionis factæ alicui, si sine liberis decesserit.*

56 *Monasterium non habetur pro filio, nisi tantũ in casibus à iure expressis, & ad alios non extẽditur, cum hæc sit fictio quædã.*

59 *Doctores nostri plerumque rationes nõ perscrutantur, & aues imitantur, quæ quãdo vna volat, aliæ omnes sequuntur, & communis opinio non attenditur, quando alia opinio contra communem fundata est melioribus rationibus.*

61 *Vsus receptissimus habet sine scrupulo, vt licitè exigatur dos pro moniali.*

62 *Monasterium si egens sit, potest acceptare dotem pro alimẽtis monialis absq; simonia.*

63 *Præfectæ monasteriorũ monialiũ, etiamsi sit expletus numerus earum, quæ ali possunt ex redditibus monasterij, absque culpa possunt sufficienter dotatas admittere.*

64 *Moniales plures recipi non debent, quàm ali possunt ex redditibus monasterij.*

65 *Monasterium monialium egens, ex pacto nihil aliud pro dote monialis recipere potest, præter illud, quod alendæ moniali sit necessarium.*

66 *Consuetudo, & vsus Hispaniæ in recipiendis monialibus.*

67 *Numerus monialium vbi non est impletus, monasteriumque diues sit, illicitum esset dotem ab ingredientibus exigere, hoc autem cessante licet, vt in num. 68.*

79 *Prodigæ expensæ & profani apparatus fieri soliti ex pacto tacito, vel expresso, dum vel ingrediuntur monasterium, vel professionem emittunt, non sunt liciti.*

70 *Capit. fin. cum similibus, de sentẽt. & re iudi. loquens in matrimonio, libertate, dote, seu testamento, locum habet in quacumque alia causa fauorabili, prout est monasterij, seu Ecclesiæ.*

71 *Sic personis fauorabilibus debitores sumus in iustitia, quòd alijs iniustitiam facere non debeamus.*

72 *Dispositioni text. in d. §. sed & hoc præsenti, non cẽsetur satisfactũ ex solo sacerdotio.*

73 *Limitatur hoc, si clericus bona sua dedisset capellæ, cuius factus sit sacerdos, vel si omnia bona sua, vel saltem hæreditatem sibi relictam expendat in pias causas.*

CAPVT XXXII.

Monasterium an excludat substitutum, sub conditione vocatum, si institutus sine liberis legitimis & naturalibus decesserit, vel sine liberis ex se legitimè descendentibus, vel ex suo corpore procreatis?

1 Controuersa in iure plurimum est ac difficilis quæstio illa insignis; An monasterium capax successionis excludat substitutum vocatũ sub ea conditione, si institutus sine liberis legitimis & naturalibus decesserit, vel sine liberis

liberis ex se legitimè descendentibus, vel ex suo corpore procreatis.

Qua in re pars affirmatiua sequentibus fortissimis fundamentis & authoritatibus astruitur.

Primò, quia monasterium loco filij habetur, vt in capit. in præsentia. de probatio. vbi probatur, quòd substitutio alicui facta, si sine liberis decesserit, euanescit per ingressum monasterij, quia non est intelligendum sine hærede decedere, qui monasterium sibi hæredem instituit, & ibi communiter Doctores ad hoc notant text. illum nempè quòd monasterium habeatur loco filij, quandoquidem ibi facit deficere præfatam conditionem, si sine liberis decesserit: ad idem allegari solet text. in authentic. de sanctiss. Episcop. §. sed & hoc præsenti. colla. 9. vbi conditio, si sine liberis decesserit, grauatũ ingrediente monasterium, pro inualida & non scripta habetur: idẽ probat text. in authent. nisi rogati. C. ad Trebel. & quamuis Alciat. consil. 53. numer. 6. lib. 9. existimet, dispositionem d. §. sed & hoc præsenti, non procedere in foro conscientiæ, quia huiusmodi lex
4 lata * est contra defuncti voluntatem, & ideò Ecclesia quæ est cultrix iustitiæ. cap. 1. §. sed diuerso. de aliena. feud. non debet eius bonis vti contra illius voluntatem: & quamuis lex præsumat, quòd si testator cogitasset de monasterio, talem conditionem nõ apposuisset, huiusmodi tamen præsumptio in foro animæ non est tuta, cum in eo sola veritas spectari debeat, vt notat Ioan. Andreas in capit. is qui fidem. de sponsal. quod Alciat. vbi suprà, num. 8. & in l. quinque pedum. numero 20. in fin. C. finium regund. latiùs confirmat. Hæc tamen ipsius sententia admittenda minimè est, cum prædicta lex Iustiniani à iure Pontificio fuerit recepta in dicto cap. in præsentia. Ius enim
5 Pontifi. magis sequitur legem Dei, * quã sæculi, vt in cap. filius. de testam. & in cap. cum esses. & in cap. relatum. eodem titu. Absit igitur, ius Canonicum quicquam constituisse in præiudicium salutis æternæ, cap. vltim. cum similib. de consuetu.
6 * Ius namque Canonicũ animas ad Deũ dirigit, Abba. in rubr. procem. Decret nu. 16. versic. item considera. Credendũ igitur est, talem fuisse testatoris voluntatẽ, sicut lex ipsa constituit & interpretatur,
7 tametsi verbis * refragari quandoque videatur, argument. l. iam hoc iure. cum similib. ff. de vulgar. & pupil & in terminis per prædicta contra Alciat. tenet & probat Franc. Mantica lib. 11. de coniectu. vltim. volunt. titu. 7. num. 2. fol. 286. & ita illam sententiam, nempè quòd monasterium loco filij habeatur, testatur communem Ias. eam sequutus in authent. si qua mulier. num. 18. C. de sacro sanct. Eccles. & Decius in dict. c. in præsentia. num. 61. & Ioan. Bap. Villalob. ex Ias. quem refert in suis commun. opin. litera M. num. 188. & eam videtur probare gloss. in. l. si ita quis commiserit. §. ea lege. verb. interest. ibi, vt Ecclesia quodammodo sit de suis. ff. de verb. obligat. sequitur Alexand. in l. vtrum. ff. de verb. oblig quẽ refert. Afflict. decis. 320. nume. 9. congerit plurimos Tiraq. in l. si vnquam verb. susceperit liberos. nu. 42. C. de reuocan. donat. & Mench. de success. creat. §. 21. nume. 166. vbi eam probat, dicens esse veriorem & receptiorẽ, quia etsi Romanus Pontif. in dict. cap. in præsentia. id expressè non dicat, nempè monasterium haberi loco filij, firmat tamen sine hærede non decessisse, qui monachus decessit, seque & sua monasterio obtulit. Hæredis autem appellatione ibi intelligitur planè filius, vt in illo text. iuncta l. ex facto. §. final. cum similib. ff. ad Trebel. Eandem etiam sententiam cum alijs probauit D. Molina libr. 2. de primogen. Hispan. cap. 9. numer. 41. Cum igitur monasterium habeatur loco filij, & appellatione filiorum simpliciter facta, intelligatur de filijs ex se natis, vt in. l. fideicommissum. ff. de cond t. & demõst. & in l. si ita quis. §. 1. de legat. 2. Ergo quamuis testator expresserit prædicta verba, de quibus in nostra quæst. idem erit dicendum, vt monasterium excludat substitutum, ac si prædicta verba nõ fuissent adiecta: quia expressio eorum,

quæ

quæ tacitè insunt, nihil operatur, vt in l. 3.ff.de legat.1.l. non rectè.C. de fideiuss. Illis autem non expressis, non est dubiũ ad monasterium bona pertinere, vt in dictis iuribus: ergo & illis expressis. Nec obstat, quòd etsi vera esset suprà relata communis sententia, quæ habet,
8 quòd monasterium * loco filij habeatur, hoc tamen procederet per fictioné, nõ verò secundum veritatem, vt liquet, & tenet Bald. in l.cum acutissimi. columna 1. versic. quæro quid si pater. C. de fideicommiss.& probat Felin. in. d.c. in præsentia. numer.42. de probatio. Afflict. decis.83. numer.14.Id quod apertè intelligunt omnes, dicentes, monaste-
9 rium haberi loco * filij, vt ex alijs affirmat Tiraquel.vbi suprà,numer.45.Conditio autem debet adimpleri in specifica forma,atque ad vnguem obseruari,non verò per fictionem,vt in l. qui hæredi.& in.l.Mæuius. ff. de conditionibus, & demonstrat.Ias.in l. Gallus. §. & quid si tantùm.num.13.ff.de liberis & posthum.&
10 communiter Doctores. * Præterea filius fictus, ciuilis, & improprius, non excludit sub ea conditione substitutum. d.l. fideicommissum. ff. de condition. & demonstra.l.si ita quis. §. is qui in tempus. ff. de legat.2.l.vlti. C. de his qui veniam ętat.impetra.notat in specie Paul.Castr. in dict. authent. nisi rogati. quem refert & sequitur Couar. lib. 1. variarum resolut.cap.19.numer.6.in fin. Quia respondeo, quòd ex quo fictio hæc est à lege
11 introducta * super acto, de quo lex ipsa disponere potest, vt scilicet, fauore religionis monasterium loco filij habeatur, & vnà cum filijs ad successionem admittatur, dicitur lex id facere verè, non autem fictè, vt notat Antonius de Butr. consil.20. relatus à Ias. in. l. si is qui pro emptore.num.224.ff. de vsucapio. quos citat & sequitur decis.Pedemon.126.numer. 5.& de eo tamquam de casu vero iudicandum est, iuxta l.qui ad certum.ff. locat.l.lex Cornelia.ff. de vulgar.& pupil. substitutione.

12 Secundò,eadem pars affirmatiua probatur, quia etsi monasterium loco filij non habeatur, adhùc alia ratione substitutum excluderet in proposito,ac conditio pro non adiecta haberetur, ne scilicet, religionis professio impediatur, neve quis à vita monastica, & contemplatiua auertatur: quod maximè odiosum est in religione Christiana: ita Ricard.de Malumbre relatus,& sequutus à Bart. consil.1. incip. Parmensis. Doctores communiter in dicta authentic. nisi rogati. & in dict. capit. in præsentia. Couar.vbi suprà num.7.in princi.& est communis secundum Rip. in.l. ex facto. §. si quis rogatus.nu 42.ff.ad Trebel. & sicut reijcitur ea cõditio,quæ auertit à matri-
13 monio * carnali, vt in l. sed si hoc. §.vlti. & in l.quoties.ff.de condit.& demonstr. in rubr. C. de indict. viduit. tollen. fortiori ratione conditio illa omninò reij-
14 cienda est quæ à matrimonio * spirituali deterret, secundum Aret. & Felin.in dict.c.in præsentia. quos refert & sequitur Paris.ibi,num.137.& 143.& Roland. à Valle consil.35.num.20.& 25.lib.3. forsan enim abstinebit à religione,sciens ea bona post eius obitum remansura non esse penes monasterium.

15 Tertiò, eadem sententia probari videtur ex eo, quòd si pater filiæ, vel puellæ legauerit centum,ampliorem ve quãtitatem, si nupserit, si verò religionem ingressa, vel professa fuerit,quinquaginta,minoremve, vel aliam quantitatem, secundum receptiorem sentẽtiam filia, vel puella ingrediens religionem habebit, eiusque monasterium consequetur maiorem summam sibi à testatore relictam,si nupserit,ac si mulier ipsa nuptias contraxisset, fauore religionis, ne scilicet, quis metu amittendi legatum maius, abstineat ab ingressu religionis: ita Bart. & Socin.in l.2. ff.de his quæ pœnæ nomine. Antonius de Butr. numer. 27. Aretin.72. Felin.37. in dicto cap. in præsentia. vbi Paris. num.144. eam communem appellat, & ibi etiam Beroius num. 494. idem fatetur eam sequutus Ias. in authent.si qua mulier.colum.3.num.11. & 15.C.de sacrosanct.Eccles.& Ioannes Crotus in.l. nemo potest. fol. 7. ff. de legat.1.

gat. 1. eamdem sentétiam probauit Ioannes Andreas in additio. ad Specul. in. 4. part. sub rubr. de statu. monach. Roma. in l. stipulatio hoc modo concepta. colum. 7. in versic. vltim. ff. de verb. oblig. quem refert additio Abba. in dicto cap. in præsentia. in versic. ex his patet decisio: & hanc esse tenendam, & ab ea non recedendum in iudicando & consulendo, testatur Thomas Ferra. cautel. 9. & esse communem affirmat Decius consil. 674. nume. 4. vbi quòd ab ea non est recedendum in iudicando & consulendo: communem quoque testatur Ripa in. l. 1. num. 62. ff. solut. matrim. & Viuius in suis communibus opin. verb. filiæ relinquens pater. & est cõmuniter recepta secundum Octauian. Cacheran. decis. Pedemont. supradict. 126. numer. 6. & ante eum eamdem testatur communem, & plurimorum authoritate munitam esse plures allegans Couarru. dicto libr. 1. variarum, cap. 19. numer. 9. & hanc partem vti communem amplectitur Marsil. in rubr. de fideiusso. num. 127. vbi idem exemplificat & tenet in legato facto homini de mille, si duxerit vxorem, & ducenta, si religionem intrauerit, vel habitum clericalem assumpserit: eamdẽ præcedentem sententiam tenet Paris. consi. 65. colum. 4. volumin. 2. vbi inquit hanc partem veriorem & communem, quam tamquam magis receptam sequitur Socin. consil. 269. col. 1. libro 2. inquiens ab ea in iudicando non esse recedendũ, tamquam magis communem Doctorũ virorum, secundum quam sæpè consuluit, rursus consil. 241. columnn. 4. num. 3. versic. nec obstat si dicatur, libr. 2. Denique articulum hunc latissimè disputat pro vtraque parte, & hanc plurimos referens sequitur, & communem appellat, dicens firmatam esse pluribus & melioribus authoribus authoritatibus præstantibus, pondere, numero, & mensura: ergo in iudicando amplectenda, Roland. à Valle dict. consil. 35. num. 16. & sequent. vsque in fin. consilij, libr. 3. qui num. 29. testatur, cum hanc esse magis communẽ scholam scribentium, & consulentium à qua nullatenus in iudicando & consulendo est recedendum, secundum ipsum ibidem.

16 Sed adhùc retenta hac communi sententia, dari potest cautela. si pater velit minus relinquere filiæ nubenti, quàm religionem ingredienti, vt dicat, Relinquo, vel lego filiæ meæ centum, & qui ducet eam in vxorem, relinquo mille, quia in hac specie licet monasterium ingrediatur, non poterit petere illa mille, quia non sunt legata mulieri, sed ei, qui ducet eam in vxorem: ita singulariter Bart. in. l. 2. ff. de his quæ pœn. nomine. Consulit tamen hoc addi, vt illud quod relinquit marito, sit pretium dotis, aliàs ipse sibi haberet: quod & probat Socin. ibidem & Felin. in dict. cap. in præsentia. nu. 37. Ias. in dict. authent. si qua mulier. columnn. 3. in princip. Ioan. Dilect. de arte test. in titul. de legat. cautel. 64. vbi inquit, quòd cautela adiuuatur naturali æquitate, vt in. l. scire oportet. §. sufficit. ff. de excusa. tuto. quos refert. & sequitur Roland. à Valle vbi suprà numer. 31. Quare idem erit, si esset factum legatum

17 pro dote * mulieris, vt nubat certæ personæ: nam si illi nubere recuset, non poterit absque dubio religionem ingrediendo consequi huiusmodi legatum, vt eleganter probauit Bald. Nouel. in tract. de dote. 6. parte priuileg. 77. num. 3. vbi, & in numeris sequentib. quid si illa persona à testatore designata, cui nubere debeat, esset mortua? Ex his igitur patet prima limitatio ad præfatam magis communem sententiam.

18 Secunda limitatio est, & à fortiori, quoties expressè testator contrarium cauetur, adijciendo nempè, quòd si religionem filia mea ingrediatur, nolo eam habere nisi tantùm, cẽtum nempè, aliam ve quantitatem, vel se nolle filiam centum, vel mille habere, nisi matrimonium cõtraxerit, secundum Viuium vbi suprà: & hoc primò, quia text. in dicto. §. sed & hoc præsenti. cum similibus, est exorbitans à regulis iuris communis volenti-

19 bus conditionẽ * debere impleri in specifica forma; vt est prædictum: & quia est

est contra dispositionem l. fideicommissum. ff. de conditionibus & demonstrationibus. & l. si ita quis. §. is cui. ff. de legat. 2. exorbitat etiam à mente testatoris, & ideò non debet extendi ad alios terminos, vel casus, quam ibi positos, qui sunt simplicis conditionis nuptiarum, vel liberorum: argum. l. ius singulare. & l. quod verò contra. ff. de legib. & notat in terminis gloss. & Doctores in dicta authent. nisi rogati. & Bald. Nouel. vbi suprà, num. 4. & August. Bero. quæst. famil. 34. per tot. Ripa in l. ex facto. §. si quis rogatus. num. 37. ff. ad Trebel. decis. Pedemont. suprà citata, nu. 12. & 13. est verius & receptius secundum Costam. in c. si pater. in 1. part. in verb. si absque liberis, num. 70. de testam. in. 6. In nostra autem limitatione expressè cauetur contrarium: ergo voluntas testatoris expressa seruanda est. Secundò, eadem limitatio probatur, quoniã sic etiam, vt infrà dicemus, secundum communẽ Doctorũ sententiam, ob expressam testatoris voluntatem, substitutus præfertur monasterio, quòd à proprijs bonis iure potuit testator alienare: & ita hanc secundam limitationem aduersus. Areti. in dicto cap. in præsentia. contrarium tenentem probare videtur Couar. vbi suprà, num. 9. & est verissima meo iudio.

20 Tertiò limitari possunt supradicta, vt procedant, prout videntur verè loqui in legato facto certæ personæ maritandæ: secus in legato generali relicto pro dote incertarum virginum maritandarum: quia cum in hac specie possit voluntas testatoris verificari, atque impleri in alijs puellis, quæ velint matrimoniũ carnale contrahere, meritò quòd non mutetur in alium vsum, quamuis pium: quæ ratio cessat in legato relicto certæ virgini maritandæ, quæ si religionem ingrediatur, adimpleri pia defuncti voluntas præfata non potest, nisi eidem religionẽ profitenti, hoc est, monasterio ipsius præstetur, quo modo ipsa profectò adimpletur, vt ius interpretatur speciali fauore religionis, vt in dicto. §. sed & hoc præsenti cum similibus, qui cum in hac specie loquatur, non verò in legato generali, & sic exorbitans sit à iure communi, & mente tacita testatoris, meritò vt extra ipsius casus trahendus non sit, vt modò dicebamus. Et in specie nostræ huius limitationis ita decidit Bald. in dicta authent. nisi rogati. num. 11. vbi quærens, Numquid monasterium habeatur loco filij in alijs casibus, quàm positis in illa authent. quæ fuit desumpta ex dicto. §. sed & hoc præsenti. dicit, quòd gloss. notabi. determinat ibi quòd non, & quòd ideo executores deputati ad virgines maritandas, non possunt dare hanc quantitatem virgini intranti monasterium, quia non habent in mandatis: & quia maritare pauperes virgines, est pia causa, quæ non potest excludi per alium pium vsum, vt ibi & in Clement. quia contingit. de religios. domi. & hoc modo hæc doctrina Bald. liberatur à decisione text. in dicto. §. sed & hoc præsenti. & dicta authentic. nisi rogati. qui nisi ita intelligerentur, vt prædiximus, eidem Bald. illationi supradictæ maximè obstarent: interpretari verò vt suprà, nihil eidem contradicunt: & ita potest etiã defendi opin. hæc Bald. à supradicta magis communi sententia, intelligendo, vt ipsa procedat in legato relicto certæ virgini maritandæ, secus in legato generali pro certis maritandis virginibus relicto, quo casu limitatur præfata magis communis sententia, iuxta dictam doctrinam Bald. quam in terminis referunt & sequuntur Bertachi. in suo repertor. verb. legatum pium. versicul. vigesimo quinto Bald. Nouel. vbi suprà, nume. 2. & Baeça alios allegans de non melior. ratione dotis filiab. cap. 14. num. 9. Palacios Rub. in repet. rubr. de donatio. inter virum & vxor. super verbo, dictus Rodericus. §. 12. incip. tertio propter necessitatem, nume. 9. Didacus Perez in l. 1. titul. 2. libr. 5. ordin. Barba. consil. 23. colum. 2. & 3. lib. 1. quamuis Boerius decis. 3. nu. 13. teneat, Bald. in dicta authen. nisi rogati, velle maiorem dotem dandã esse hoc casu mulieribus maritandis, quàm intrantibus religionem. Ego verò contra-

cōtrarium credo, nempè Baldum id noluisse, sed potius quod prædiximus, vt ex eius litera suprà relata patet: quod etiam tenuimus consil. 26. nu. 13. & 14. * † & sequitur aduersus Ioann. Crot. Mantic. de coniect. vltim. volunt. libr. 1. titul. 23. num. 5. † Si igitur non obstante speciali prouisione testatoris, qui de religione cogitauit, relinquendo quinquaginta mulieri monasterium ingredienti, ad plenius legatum centum aureorū monasterium contra mentem testatoris admittitur, multo magis idem statuendum erit, vbi nulla facta est prouisio expressa à testatore, prout in quæstione principali, de qua agimus, facta non fuit, cum lex præsumat, quod si de monasterio cogitasset, verisimiliter voluisset substitutum ab eo excludi: prout hanc rationem sensisse videtur Paul. de Castro in dicta authen. nisi rogati. nume. 4. quem sequitur Alexand. consil. 121. numero. 12. volum. 2. Deci consil. 259. nu. 2. Ex tacita igitur mente testatoris à lege interpretata, videtur dicendum, locum non esse substitutioni, admisso monasterio.

21 Quartò facit pro eadem sententia, quia illud quod relinquitur causa dotis, necessariò intelligitur pro matrimonio carnali, vt in l. 3. ff. de iur. dot. & in l. fin. in princip. C. de donation. ante nupt. Pro matrimonio namque spirituali, videlicet pro introitu monasterij, non po-

22 test * dos dari, vt in cap. non satis. de simon. melior text. in cap. quoniam. 40. in ordine, eodem titul. & in cap. periculoso. de statu. regul. libro 6. quod modo innouat Concil. Trident. sessione. 25. c. 3. de regular. vbi quòd non admittantur plures moniales in monasterium, quàm ali possint, & quòd sit simonia recipere moniales cum dote, est Extrauagans Vrbani Quinti, ne in ea, & probat latè Dionysius lib. 1. & 2. de simonia, licet nihil accipiatur pro ingressu religionis, sed tantùm sustentationis gratia: nec excusat ab hoc monasterij paupertas: & tamen illa, siue dotis causa remittitur, & pro non scripta habetur, aliquo ingrediente monasterium in casu dict. §. sed & hoc præsenti, licet nō possit dici, quod conditio ciuiliter impleatur: ergo in casu proposito licet non possit dici impleta conditio ciuiliter, ita quod filij dicātur ex se nati: monasterio tamē debēt remanere dicta bona, sublata dicta conditione: idemq; potest dici de eo quod relinquitur causa donationis propter nuptias, vt in dicto. §. sed & hoc præsenti.

23 Quintò facit, quia si mulieri relinquatur aliquid, & ipsa grauetur onere fideicommissi, si nupserit, ipsum præstare non tenetur, etiamsi nupserit, vt in l. quoties. ff. de cond. & demonst. ne nuptiæ impediantur, timore enim illius grauaminis non nubet, vt in l. hæres meus. §. fin. ff. de condit. & demonstr. multo igitur magis non valebit substitutio in proposita specie, quia est impedimētum religionis, & vitæ contemplatiuæ, quæ longè melior est quàm actiua, vt in authent. de monach. in princip. & ibi notatur, collat. 1. & dictum est suprà. facit text. in l. Titiæ si nupserit. ff. de condit. & demonstr. vbi si filiæ testator legauerit centum, si nubat, & ducenta, si non nubat, quamuis nubat, consequetur plenius legatum, ne mulier retrahatur à matrimonio carnali: ergo idem in nostra quæstione dicendum est, ne retrahatur institutus à matrimonio spirituali: de cuius l. Titæ, intellectu agit Couar. vbi suprà. num. 9.

24 His & alijs fundamentis hanc sententiam principalem probarunt Dynus in l. si ita quis. §. fin. de legat. 2. & Ricardus de Malumbre, eosque referens Bartol. in dicta. l. si ita quis. §. is cui. & ibi Fulgos. & in l. si ita quis. §. ea lege. ff. de verborum obligat. & in dicta authent. nisi rogati. & ibi Cynus, Angelus, Albericus, & Paul. idem Bart. in suo consil. 1. per totum, quem sequitur, & latissimè octo fundamentis probat Alexand. consil. 121. nu. 3. & sequent. volum. 2. & consil. 35. super contentis lib. 3. & consil. 92. viso themate. libro 4. vbi testatur, quòd communis sententia est pro monasterio: & ante eum tenuit Bald. in dict. capit. in

pit.in præſentia.num.8.verſic.ſed quid ſi teſtator. de probatio. Paul. Caſtr. in dicta authent.niſi rogati.nu. 3. idem Paul. in dicta l. Deo nobis. numer. 4. Antonius de Butr.& Abb.in dicto cap. in præſentia nume.48.Aretinus,& Felin. ibidem, num.36.verſic.& iſta denotant difficultatem.& ibi Decius nu.58. eam latè probat, dicens communem cum Alexand. eãdem etiam tenet Lapus allegat. 129. factum ſuper quo. Angelus in diſputatione, nobilis quidam.& conſil. 8. quæſtio hæc difficilis eſt. Idem Decius conſil.259. numero 1. 2. & 3.expreſsim loquens in terminis noſtris, quando eſſent appoſita illa verba, Si ſine liberis ex ſuo corpore procreatis, vel ex ſe legitimè deſcendentibus,&c.Et clariùs in eiſdem terminis in conſil.426.colum.1.nume.1. & 2. vbi quòd iſta eſt communis opin. Iaſ.in dicta authent.ſi qua mulier.nu.18. C. de ſacroſanct. Eccleſ. Ripa in l. ſi vnquam.quæſt.34.num.92. C.de reuocãd. donat.vbi plures citat, & teſtatur communem opinionem, & latiùs in l. ex facto.§. ſi quis rogatus.numer.37.cum ſeq. ff.ad Trebel.vbi dicit communẽ, eamq; ſequitur,dicens, quòd ex prædictis verbis, ſi ſine liberis deceſſerit ex ſuo corpore procreatis, non redditur manifeſta voluntas teſtatoris, quòd de monaſterio cogitauerit, & de eo excludendo à ſucceſsione ſenſerit, cum potuerit intelligere de excluſione adoptiuorum, & eorum, qui de legitimo matrimonio nati non ſunt. Eamdem ſententiam bene defendit Pariſius in dicto capit. in præſentia.num.136.& ſequent.poſt Barbat.con ſil.20.volum.1.Bertrand. conſil. 123. incip.thema conſultationis.volum.2.Ruynus conſil.153. in fin.volu.3. eamque ſequutus eſt, & communem teſtatur Aymon Crauet. conſil. 152. volum.1. alios citat Roland.à Valle dicto conſil. 35.numero 12.lib.3.& hæc eſt communis opinio Doctorum in dict. cap. in præſentia. ſecundum Bald. Nouel.vbi ſuprà, nu. 5. vbi cum ea tranſit: hanc teſtatur cõmunem,plurimos referens Mencha. de ſucceſ. creat.dict.§.21.num.167.& hæc opinio eſt magis communis, & pluribus, & fortioribus rationibus, & authoritatibus munita, & per conſequens, in iudicando non eſt recedendum ab ea, vt teſtatur Alexand.dict.conſil. 121.num. 11. cuius additio. num.3. inquit, quòd Alexand. in hoc habet ſecundum communem opinionem Legiſtarum, & Canoniſtarum, vſque hodie: quia dicunt omnes communiter & nominatim Decius conſil. 426. quòd etiamſi potuit teſtator excludere monaſterium, tamen non cenſetur per illa verba, Si deceſſerit ſine filijs legitimis & naturalibus, monaſterium velle excludere, nec de eo cogitaſſe: imò idem eſt, etiamſi dictum ſit, ſi deceſſerit ſine liberis legitimis, & naturalibus ex ſuo corpore procreatis, ſecundũ Alex.ibidẽ,cum quò adhùc cõmunis opinio videtur ſtare in hoc, vt inquit eius additio ibidem. Eamdem etiam ſententiam Bart. teſtatur magis communẽ plurimos allegans, qui eam ſequuntur, additio eiuſdem Bart. dict.conſil. 1. litera B. ſequuntur etiam plurimi relati à Franc.Mantica de coniect. vltim.volunt. libro 11.titul.7.numer.18.& ſeq.vbi eam dicit communem, & magis communẽ in fauorem monaſterij, in conditionibus relatis ſuprà in ſummario huius capitis. Eãdem communem cum pluribus authoribus refert nouiſsimè Didacus Perez in l.1. tit. 2. libr. 5.ordin. fol. 134. columa. 2. † Et poſt huius operis, 1.editionem, Velazquez in l.40. Tauri. gloſſ. 4.num.30.vbi eam ſequitur. *

25 Hæc magis communis ſententia primò limitatur, vt procedat in monaſterio, quod in communi eſſet capax bonorum, vt prædiximus: ſecus ſi filius ingrederetur monaſterium,quod in communi non eſſet capax bonorum: ita Alexand.dicens eſſe communem, cõſil.13. circa primum, volum.3. prout eum refert additio Bart. dict. conſil. 1. litera B. ad fin.aduerſus Angel.aliter ſentientem conſil.80.incip. Ioannes ſuum condidit teſtamentum, in 2. columa.& Doctores communiter ita declarant in dict. capit. in pręſentia exẽplificantque in fratribus Mino-

Minoribus, qui omninò incapaces esse dicuntur, & in fratribus Mendicantibus, vt in Clem. exiui de paradiso, de verb. signi. Eamdẽ limitationem probarũt, post alios, quos referunt Rip. in d. l. ex facto. §. si quis rogatus, nu. 42. Paris. cons. 65. nu. 11. lib. 2. Boer. decis. 354. num. 8. quos refert & sequitur decis. Pedemont. 126. nu. 26. & 27. vbi testatur communẽ: est cōmunis etiam secundũ Euerard. in sua centuria legali, loco 33. de matrim. carnali ad spiritual. & secundũ Franc. Mantic. vbi suprà de coniect. vltim. volunt. lib. 11. tit. 7. nu. 8. vbi quòd hoc casu substitutus admittitur impleta conditione, imò statim facta professione, secundum communẽ, quam ibi plures allegans sequitur.

26 Secundò, eadem recepta sententia limitatur, quoties clarè constaret de expressa voluntate testatoris, volentis excludere monasterium, substitutumq; eidem monasterio præferẽdum esse: ita in specie opinantur Paul. de Castr. & Corn. in d. authen. nisi rogat. Alexan. d. consilio 121. nu. 13. lib. 2. & ibi eius additio. Dec. in d. c. in præsentia, nu. 58. idem Decius latè consil. 259. col. 2. & consil. 426. idem pluribus rationibus probat Rip. dict. §. si quis rogatus, nu. 39. Eamdem probat, dicens omnes tenere, Lauren. Calcan. consil. 7. nu. 24. & Gualdens. de arte testam. titulo de substitut. cautela 18. & Couar. libro 1. variarum, cap. 19. numero 8. & 11. Eamdem profitetur esse communẽ opinionem Mencha. vbi suprà, num. 186. & est communiter approbata secũdum Costam vbi suprà, nu. 68. Eamdẽ plures referens, probat Mantica vbi suprà, num. 18. & 19. & proculdubio tanquã verissima, & receptissima est, tenenda in iudicando & consulendo. † Sequitur plures referens Menochius libro 4. præsumpt. 83. nu. 3. cum sequentibus, latè eam probans, & respondens fundamentis contrarium tenentium, quos etiam citat nu. 16. referens ex Curt. Iun. esse communẽ sententiam contrariam, sed falsò. †

27 Quinimò secundum addit. Alexand. dicto consilio 121. num. 3. litera A. lib. 2. idem erit si in prædicta conditione exprimatur, de veris & naturalibus filijs, non per iuris interpretationem, secundum Bart. & Paul. in dict. l. Deo nobis. C. de Episcop. & cler. add. t. Bald. in dict. authent. nisi rogat. num. 9. litera F. vel de eorum vero, & non de ficto matrimonio, aut per alia verba æquipollentia, quę necessariò inferant de exclusione * mo-

28 nasterij cogitatum, secundum Decium consil. 259. & Rip. in dict. l. si vmquam, quæst. 34. & dict. §. si quis rogatus, num. 38. cum seq. Quæ ampliatio huius secundæ limitationis mihi vera videtur, & tenenda: & quamuis Rip. vbi suprà loquatur, quando constat expresse de voluntate testatoris, hoc est in casu huius secundæ limitationis: eadem tamen ratione constat ipsius præfata ampliatio, & ita Dec in dict. cons. 259. nu. 2. & 3. limitat, si certissimis coniecturis, deductis ex mente testatoris, posset apparere voluisse admitti substitutum aduersus monasterium: vt si testator dicat: Si decesserit sine filijs masculis legitimis, & naturalibus, ac de eorum vero, & non ficto matrimonio, & eorum vero corpore descendentibus: sequitur Couar. vbi suprà dict. nu. 11. eamdem ampliationem sequitur decis. Pedemont. supradict. 126. nu. 24.

29 Tertiò, præfata magis communis sententia limitatur, si appareret, testatorem voluisse agnationi consulere, bonaque in familia conseruari: vt si testator agnationis, nominisque sui in hoc fideicommisso relinquendo curam aliquam gessisse visus fuerit, maioratum constituendo: nam si ad monasterium hoc casu primogenium, vel maioratus deferatur, prorsus interibit nomen, ac memoria testatoris. Ita D. Anto. de Padilla in l. cum acutissimi, num. 44. C. de fideicommiss. desumens hoc ex Decio dict. consil. 259. adde eumdem Decium dict. consil. 426. sequitur Couar. vbi suprà, numer. 22. & hæc limitatio est indubia, vt cum alijs probauit Franciscus Mantica vbi suprà, num. 21. & Pelaez de maiorat. 2. parte, quæst. 3. nu. 22. & Mench. de succes. creatio. §. 21. nu. 166. in fin. & nu. 169. vbi dicit, quòd hæc videtur communis opin.

* † sequitur nouissimè Vincent. de Franch. decis. Neapolit. 29. numer. 1. & 7. amplians num. 8. cum Alciat. hoc procedere, etiam vbi tacitè constaret de mente testatoris, vt quia fideicommissum concerneret fauorem familiæ: sequitur etiã Menoch. vbi suprà, num. 45. plures referens. † Ex qua limitatione infertur, in primogenijs, maioratibus, & meliorationibus, eam conditionem validam, admittendamq; esse, ex qua primogenium, vel melioratio ita primogenitis deferatur, vt nec monachis, nec presbyteris competere posit, imò eo ipso quòd quis eiusmodi bonorum possessor monachus, aut presbyter factus fuerit, ea bona statim sequenti ex familiæ nomine deferantur. Non enim ista conditio ascribitur, vt à religione quis auertatur, sed in familiæ fauorem, ne ea bona extra familiam alienentur, & quia similes institutiones primogeniorum, ipsaque primogenia minimè conueniunt monachis, nec presbyteris: quod in specie notat Palac. Rub. in rubric. de donat. inter vir. & vxor. §. 16. num. 14. ex quo, & ex Alex. & Ias. idem probat Couar. dict. numer. 11. & Ant. de Padilla vbi suprà, num. 45. D. Molina de Hispan. primogen. lib. 1. cap. 13. nu. 99. latè & optimè Pelaez de maior. 2. parte, q. 3. nu. 1. & seq. vsque ad nu. 6. exclusiuè.

31 Quartò, supradicta communis sententia monasterio fauorabilis limitatur, si substitutus sit filius eiusdem testatoris: tunc enim in præfata specie nostræ quæstionis, huiusmodi substitutus in totum excludet monasterium, quod alter filius grauatus sub prædicta conditione ingressus est: quia si testator voluit monasterium excludi à nepotibus, seu filijs nasciturus ex filio grauato, quos minùs dilexit, quàm filium substitutum, vt patet, quandoquidem ipsi faciunt deficere conditionem: ergo magis voluit quòd excluderetur ab ipso filio substituto: argum. l. si viua matre. C. de bonis mater. & l. Publius. ff. de condit. & demonstra. Secundò ex text. in capit. quicumque 17. quæstione 4. vbi inquit text. Quicumq; vult, exhæredato filio, hæredem facere Ecclesiam, quærat alterum qui suscipiat, non Augustinũ, imò, Deo propitio, neminem inueniet: cuius capit. verba sunt Diui Augustini in serm. de vita clericorum 52. ad fratres in erem. tomo 10. fol. 314. licèt Tiraquel. in l. si vmquam, in princip. num. 60. dubitauerit illius capit. verba esse Diui August. vt curiosè ostendit Couar. vbi suprà, num. 5. Præterea in fauorem filij substituti hoc casu trahere nos debet paterna pietas, & naturalis ratio secundum Bald. in l. Deo nobis. C. de Episcopis & cleric. & in terminis pro filio contra monasterium tenet idẽ Bald. in dict. authent. nisi rogat. num. 9. & consuluit idem Bald. consil. 197. testamentũ Pycharelli libr. 1. vbi dicit ita fuisse iudicatum: sequitur Socin. in l. cum auus, numer. 42. ff. de condit. & demonstr. Rip. in l. ex facto. §. si quis rogatus, num. 41. Ias. consil. 212. alta & valdè profunda, colum. 2. in 1. part. vbi allegat Bald. Fulgos. & Alex. sequitur etiam Nicol. Boer. decis. 314. num. 7. vbi allegat Bertrand. & practicam Papiens. Andr. Alciat. in l. Gallus. §. & quid si tantum, in 2. lectura, nu. 7. ff. de liber. & posth. August. Bero. in d. cap. in præsentia, numer. 458. de probat. Ioan. dilect. Guald. de arte testan. titul. 5. de substitut. cautela 18. num. 4. Decius in l. licet. C. de pactis, vbi concludit, filijs magis hoc casu, quàm monasterio, etiam vltra legitimam fauendum esse: & in consilio 419. numer. 4. vbi tenet, voluntatem testatoris impediri non debere fauore religionis & Ecclesiæ, quem sequuntur moderni Papiens. in annotation. ad dict. l. licet, & in dict. capit. in præsentia. Gratus respons. 3. num. 61. & consil. 11. num. 9. vol. 2. Beroi. consilio 114. num. 21. & sequent. volum. 2. & hæc est magis communis opinio, secundum Octauia. Cacher. dicta decis. 126. numero 26. qui eam probat etiam num. 17. & 23. loquens etiam in bonis extra legitimam: & in fine decisionis inquit, contra monasterium iudicasse Senatum. Eamdẽ fatetur magis communem Costa in capit. si pater. 1. part. verbo, si absque liberis,

ris,num.66.de testam. in 6. & hæc opin. indubia est apud Mencha. hoc ipsum testantem, d. § 21. nu.170. Cui sententiæ & illa ratio patrocinatur, quòd à communiter accidẽtibus, & ex coniectura ta mẽte testatoris videmus, patres velle bona ad filios potiùs, quàm ad Ecclesiam peruenire; cum ipso iure naturali inspecto, ad patrum successionem filij vocentur, vt pulchrè notat Oldradus consil. 94. num. 8.

32 Quinimò, vt ex plerisque authoribus supradictis patet (quandoquidem simpliciter, & generaliter loquuntur in conditione, si sine liberis decesserit) procedit, & hæc limitatio, etiamsi testator nihil de liberis legitimis & naturalibus, nec de ex suo corpore natis, vel descendentibus expressisset, sed tantũ loqueretur simpliciter, si filius meus sine filijs, vel liberis moriatur, substituo Martinũ alterum filium meũ. Hoc etenim casu, & supradictæ rationes, pro superiori 4. limitatione adductæ concludere, atq; arctare videntur, vt filius testatoris substitutus monasteriũ excludat, vt constat ex omnibus propè authoribus suprà citatis: & in his terminis etiã probat, plures referens, dicẽs esse communem opinionem, & ab ea non esse recedendum putans Mantica vbi suprà, num. 13. Ex qua communi conclusione limitari potest decisio text. in dict. §. sed & hoc præsenti, cum similib. vt non procedat, quando filius testatoris fuerit substitutus: ita decis. Pedemont. vbi suprà, dict. nu. 26.

33 Verùm contrariam omninò sententiam præcedentis limita. 4. pro monasterio contra filium substitutum probauit Philip. Dec. consi. 426. in duobus, num. 3. loquens in simplici conditione, si sine liberis decesserit, &c. dicens, quòd si grauatus fideicommissum restituere post mortem, sub vna ex conditionibus, de quibus in dict. §. sed & hoc præsenti, fiat monachus, tunc monasterium succedit, & excluditur substitutus, quamuis sit filius testatoris: hoc ipsum pro constanti videtur habuisse Paris. consil. 65. in 2. part. vbi tribus filiabus hæredibus institutis, & reciproco fideicommisso grauatis sub conditione, si sine liberis decesserint, propositum est, duas ex filiabus prædictis religionem fuisse professas, & dubitatum fuit de viribus fideicommissi: & respondet Paulus Paris. quòd reliqua filia succedere debet, quoniam monasterium erat incapax bonorum in communi: quasi secus futurum fuisset, si monasterium esset capax bonorum, excludere enim debuisset substitutam sororem, eamdemque testatoris filiam: quam sententiam probauit Gregor. Lopez in l. 1. tit. 4 part. 6. in glos. *dexasse hijos* per illam l. & per l. cum auus. ff. de condit. & demonstr. eamque veriorem sibi videri, ac magis congruere intentioni, & menti Iustiniani in d. authent. de sanct. Episcop. §. sed & hoc præsenti, testatur subtilis Costa in d. c. si pater. 1. par. in verb. si absque liberis, nu. 64. eamque sequitur Menchaca vbi suprà dict. nu. 170. Nec tenẽtibus hanc partem obstat, d. c. quicumque 17. quæst. 4. quia eũ intelligunt iuxta mentẽ Anchar. consil. 46. prima facie videtur, nu. 1. vt scilicet procedat, quando agere-
34 tur de exhæredatione filij * in totum: secus si de alijs bonis præter legitimã tractaretur, quia in his magis monasterio, & piæ causæ fauendum esset, quã filijs, vt etiam sentit Aretin. consilio 12. in causa Nicolai, col. 2. & Alex. in cons. 92. num. 8. vol. 3. & probat Ias. in authent. si qua mulier, nu. 5. 6. & 7. C. de sacrosanctis Eccles. & tandem testatur Decius vbi suprà, numero 8. hanc esse communem opinionem, quam nititur probare ex dicto. §. sed & hoc præsenti, dupliciter inducendo eum, vt ibi per ipsum: sequuntur plures relati ab eodem Decio in dicta l. licet, numero 5. C. de pactis, sequitur etiam Rodericus Xuar. in l. quoniam in prioribus, in declaratione l. Regiæ, in princ. ante limitationes, nu. 9. C. de inoffic. testam. sequuntur plures congesti per Tiraq. in l. si vmquam, verb. libertis, nu. 85. C. de reuocan. donat. Ex quo infert Costa vbi suprà, num. 66. quòd si in hoc regno Castellæ pater filium meliorauerit in
35 tertia * hæreditatis parte, & si sine libe-

37 Quæ nostra ampliatio à fortiori, & absque dubio procedet, si post filium testatoris substitutum, si ipse sine liberis quoque decessisset, pia causa secundo loco substituta esset: expressior siquidem hoc casu deprehendi potest testantis voluntas, qui piæ causæ rationem, & considerationem habuit, & nihilominus priori loco filium posuit, atque grauato substituit, & piæ causæ prætulit: qua ratione consequenter intelligitur, eumdem filiũ substitutum præferri voluisse alteri piæ causæ monasterij, si fortè illud ingrederetur filius, vel filia grauata, ita vt substitutionem filij, vel filiæ, non possit monasterium prępedire, vt verissimè & subtilissimè probauit Cost. vbi suprà, numer. 67. in terminis dict. c. si pater, qui propè
38 ijdem sunt * cum nostris, & nu. 69. idem non sine colore eadem præd. ratione defendi posse contendit in his terminis præmissis, etiamsi extraneus esset substitutus, quandoquidem pia causa post cum substituta * esset, † & Costam in
39 priori casu sequitur Menoch. vbi suprà, num. 47. † Quinimò decisio text in dict. §. sed & hoc præsenti, non procedit, si alia pia causa fuerit substituta, vt ex eo in fin. colligitur. Nam cum illud fuerit constitutum in fauorem religionis, atque pietatis, non debet locum obtinere aduersus aliam piam causam expressè à testatore vocatam, glos. in dicta authentica, nisi rogati. & in dicto capit. in præsentia, gloss. final. & Doctores communiter in hoc concordant secũdum Corneum consilio 18. numero 8. versiculo his tamen omnibus non obstantibus, volumin. 4. sequitur alios allegans Mantica vbi suprà, numero 12. vbi refert Tiraquellum de priuileg. piæ causæ, priuileg. 95. idem tenentem, & post alios dicentem, hoc etiam procedere, quamuis
40 pia causa * substituta, non sit æquè pia, ac illud monasterium. Si hoc igitur verum est, substitutus etiam extraneus in medio adiectus præferri debet monasterio, vt locus detur substitutioni alterius piæ causæ, posteriori loco factæ, conditione substitutionis eueniente: quo fit, vt ampliatio prædicta Costæ verissima sit, & tenenda, vtpotè plurimum adiuuata ratione efficaci, atque communi opinione modò relata num. 39. pro limitatione dict. §. sed & hoc præsenti. Ex supradictis remanet fundata prima pars communis, & magis communis, vt in specie nostræ quæstionis principalis, de qua in summario, & in principio huius capitis, monasterium excludat substitutum, cum quatuor limitationibus suprà enarratis, eidem assignatis, quæ veræ, ac receptæ sunt, & tenendæ.

Verùm cum nihil in nostro iure ita certè diffinitum sit, quin maximam contradictionem patiatur: argument l. omnis diffinitio. ff. de regulis iuris, præmaximè articulus hic, qui vnus ex controuersioribus sit, quàm vnquã examinauerim, contraria sẽtẽtia, imò quod in præsenti specie, quando aliquis substitutus
41 est, si institutus, vel * grauatus sine liberis legitimis & naturalibus decesserit, vel sine liberis ex se legitimè descendentibus, vel ex suo corpore procreatis, huiusmodi substitutus excludat monasterium, quòd institutus, vel grauatus decedens sine liberis, ingressus est, sequentibus fundamentis, & authoritatibus probatur. Primò & peremptoriè, quia text. in dicta authentic. de sanctis. Episcopis. §. sed & hoc præsenti, collat. 9. & in authentica, nisi rogati, ab eo desumptus. C. ad Trebellianum, in quibus prima communis habet maiorem radicem, atque fortius fundamentum, est exorbitans à regulis iuris communis, & à mente testatoris, vt suprà resoluimus, atque probauimus: vnde cũ loquatur in simplici conditione defectus liberorum, trahi non debet ad cõditionem mixtã, in qua addita est illa qualitas, si sine liberis ex suo corpore legitimè procreatis, vel legitimis & naturalibus, vel à se legitimè
42 descendentibus, &c. * quia sub simplici conditione non continetur mixta, iuxta notata per Ias. §. omnium, nu. 28. Instit. de actio: maximè in exorbitantibus & correctorijs, vt notat Aretin. in l. cum antiquis. C. de inoff. testam. & licèt eius dispositio

positio appellari posit fauorabilis, tamquam introducta in fauorem monasterij, & piæ causæ: eius tamen fauoris ratio haberi non debet, cum ius tertij, hoc
43 est, filiorum * ipsorum lædatur, vt in capit. ex tenore, de foro compet. capit. nuper, de donatio. inter virum & vxorem. Paulus de Castro consil. 401. num. 4. volumin. 1. & eo maximè cum fauorabilis
44 merè dici non posit ea * dispositio, quæ mixtum in se fauorem & odium contineat, iuxta notata per Dec. in l. venia. num. 5. C. de in ius vocand. Quare rectè omnes probarunt, dispositionem dict. §. sed & hoc præsenti, non esse trahendā,
45 nec extendendam ad alios * casus, & cōditiones, quàm in eo expressas, nempè nuptiarum, siue defectus liberorum, vt constat ex eodem text. ibi, Aut sub vna prædictarum conditionū, & tenet alios allegans Tiraquel. in dict. l. si vmquam, verb. susceperit liberos, nu. 46. estque receptior opinio, vt suprà docuimus: hæc autem nostra species, de qua est præsens controuersia nō est ex duobus in d. §. sed & hoc præsenti, contentis, quia diuersa verba, & rationē habet, vt inferiùs dicemus: Ergo nullo modo comprehenditur sub decisione prædictorū iuriū, ac proinde per substitutum excludi debet monasterium in casu nostræ quæstionis.

Secundò & potißimum hæc secunda pars fulcitur, quia text. in dict. §. sed & hoc præsenti, procedit per interpretationem & fictionem iuris, vt est prædictum, & patet: nam nemo sanæ mentis dicet, monasterium esse verum filium, sed fictum, vt infrà quoque latius dicemus: quæ interpretatio legis tunc locum habet, quando de mente testatoris constat voluisse voluntatem suam subijcere iuris interpretationi: vbi verò verba testatoris clara sunt, eiusque mentem significantia, ex quibus voluit dispositionem suam naturaliter, non autem ciuiliter, & per fictionem intelligi, tunc
46 locum habere * non debet sæpè allegatus text. in dicto §. sed & hoc præsenti, sed ex verbis præsentis quæstionis, nempè, si sine liberis ex suo corpore procreatis decesserit, vel legitimis & naturalibus, vel ex se descendentibus, manifesta testatoris intentio colligitur voluisse intelligere de filijs naturaliter genitis, non autem de interpretatis à lege, cum naturalem illorum verborū significationem communis vsus loquendi suadeat, qui semper attēdi debet. l. cum de lanionis. §. asinam. ff. de fundo instruct. l. librorum. §. quod tamen Casśius. ff. de legat. 3. Bart. in l. omnes populi, num. 59. ff. de iustit. & iur. Bald. in l. fin. quæst. 14. C. de hæred. instit. à qua testatoris dispo-
47 sitione * recedendum non est l. generaliter. §. fin. cum ibi notatis. C. de institutio. & substitut. &c. l. in conditionibus primum locum. ff. de condit. & demonstrat. cum enim manifestus est testato-
48 ris sensus, verborum interpretatio * nusquam tantùm valet, vt melior sensu existat, vt in l. 3. C. de lib. præt. cum nullum maius sit mentis nostræ testimonium, quàm qualitas inspecta verborum. l. Labeo. §. idem. ff. de supellect. legat. capit. is autem 22. quæst. 2. Bald. in l. voluntatis. C. de fideicommis. Si enim coniecturæ apertisśimæ in proposito mentis defuncti volentis excludere monasterium per substitutū, faciunt, vt non procedat regula dict. §. sed & hoc præsenti, vt suprà resoluimus in 3. & 4 limitationibus prioris sententiæ, quænam, quæso, apertiores esse possunt, nempè, si sine filijs legitimis, & naturalibus, vel ex suo corpore procreatis, vel descendētibus decesserit? salua enim ratione recti sermonis, non aliter possunt intelligi illa verba, nisi de liberis ex procreatione naturali genitis, non autē à iure interpretatis: quia si testator voluisse monasterio bona sua conferri, casu quo alter filiorū ingrederetur monasteriū, profectò non per verba naturalia, naturalemq; procreationē importantia loquutus fuisset, sed simpliciter conditionem, si sine liberis decesserit, apposuisset, quo casu tantùm loquitur dict. §. sed & hoc præsenti, non autem quando adiecta essent illa verba, Ex suo corpore procreatis, &c. ex illis enim expressa redditur voluntas testatoris volentis

volentis monasterium excludi, alius superfluò starent, nihilq; operarentur, contra regulam l. si quando. ff. de legat. 1. & c. si Papa, de priuileg. lib.6. cum alijs latè adductis per Aymon. Crauet. consi. 135. num. 24.

49 Quinimò scribit Paul. Castr. consil. 30. super puncto isto, in princ. lib. 1. quòd substitutio ita facta, si institutus decesserit sine filijs, intelligitur de veris filijs, non de fictis, arg. l. vltim. C. de ijs qui ven. ætat. impetr. & l. sancimus. C. de nupt. subditque, illos dici veros, qui nascuntur secundum naturam, fictos verò, qui suscipiuntur secundum iuris fictionem: quem refert & sequitur Tiraq. in d. l. si vmquã, verb. susceperit liberos, nu. 45. hinc planè intelligens secundum omnes de hac re agentes, monasterium esse fictum & improprium filiũ: & quamuis prædicta sententia Pauli in simplici conditione, si sine liberis decesserit, stare nõ posit, propter d. cap. in præsentia, & d. §. sed & hoc præsenti, attamen in conditione mixta, de qua agimus, verissima videtur.

50 Tertiò confirmatur præfata opinio, quia in potestate instituti esse non debet substitutionem à testatore factã eludere, irritamque reddere, argum. l. ne in potestate, & in l. si quis rem. ff. de arbit. & eorum quæ tradit Alexan. consil. 49. nu. 2. libr. 2. sed si per ingressum monasterij substitutus excluderetur, hoc contin-
51 geret contra mentem testatoris, * igitur, &c. Quare merito receptum est filium adoptionum non operari defectum substitutionis factæ alicui, si sine liberis decesserit, vt in l. si ita quis testamento. §. fin. ff. de legat. 2. DD. in l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad Trebel. Hanc rationẽ visus est sentire Calcan. consil. 20. nu. 11. sed eam expresiè declarat atque in proposito adducit decisi. Pedemont. supradict. 126. nu. 15. & 16.

52 Quibus & alijs fundamentis hanc secundam partem principalem in fauorem substituti tenet Iacob. de Bellouiso in dict. §. sed & hoc præsenti. & Bald. in dict. authentic. nisi rogati. numer. 9. & ibi eius additio, & Salicet. num. 6. C. ad Trebel. Practica Papiens. in forma libelli, quo agitur ad substitutionem, in versic. ex suo corpore, est communis secundum Felin. in dict. cap. in præsentia, num. 36. sequuntur plures relati per Rip. in dict. §. si quis rogatus, num. 37. in versicul. & ideò pro substituto. Gratus d. consil. 111. num. 49. qui alios allegat Boer. dict. decis. 354. num. 6. in versi. tamen primæ inhæret, post Calcan. dict. consil. 20. num. 1. quem refert, & ante eum Alexand. sibi contrarius cons. 180. volumin. 1. & hanc opin. firmant moderni Papiens. consilio 15. num. 27. & in additionibus ad Alex. consil. 121. libr. 2. Astor. de Guido cons. 161. à num. 8. vsque ad nu. 27. exclusiuè inter consilia vltim. voluntat. vbi etiam respondet ad aliqua in contrarium adducta. Natta consil. 602. num. 4. post plures per eum citatos: hanc eamdem sententiam alios plures allegans sequitur & latè probat decisio Pedemont. vbi suprà num. 11. & sequent. vbi num. 18. inquit, ex supradictis Doctoribus dici posse hanc esse crebriorem sententiam, & tandem in fine decisionis inquit, secundum hanc partem censuisse Senat. Pedemont. vbi monasterium esset capax, & descendens à testatore esset substitutus. Eamdẽ sententiam, in illa nempè conditione, si sine liberis legitimis & naturalibus ex suo corpore procreatis decesserit, testatur communem aduersus Bart. additio Alexand. alios allegans dict. consilio 121. num. 4. litera A. in versic. tamen communis opinio est in contrarium, &c. libr. 2. Hanc partem probauit etiam plurimos referens, eamq; communẽ testatus Fran. Mantic. vbi suprà, dicens fortasse posse videri frequentiori calculo receptam, esseque in vsu receptam secundũ alios, quos refert: dicit etiã communẽ Felin. in d. c. in præsentia, nu. 36. & Corn. eã sequutus in d. authen. nisi rogati. & ibi Salicet. post Cyn. & Fulgos. ibi, dicens esse in iudicio sequendam tamquã communẽ, prout eũ refert Menchac. de succes. creat. d §. 21. nu. 167. vers. contrariam partẽ, vbi alios plures eã tenentes citat, & probat, & dicit veriorẽ, quia proximior voluntati testatoris,

ſtatoris, & quia hoc caſu non tantùm ex vi verborum, ſed etiam ex mente teſtatoris, illa conditio excludit omnem filium legalem, vel interpretatiuum, veluti adoptiuum, vel monaſterium, quia non eſt cur magis ad filium adoptiuum, quàm ad monaſterium excludendum adiecta videatur. Eamdem etiam ſentẽtiam plures allegans ſequitur, & dicit communẽ Didac. Perez in dict. l. 1. titul. 2. libr. 5. ordin. fol. 134. col. 1. † & Vincent. de Franch. d. decis. 29. nu. 3. cum ſequent. vbi nu. 7. quòd ſacrum Conſil. Neapol. ſecundum eam iudicauit: & Menoch. lib. 4. præſumpt. 13. nu. 27. cum ſequent. vbi eam ſequitur plures allegans, & latè probans aduerſus primam contrariam ſententiam, quam ex alijs refert eſſe magis receptam num. 33. †

Quid tenendum in re ſummè difficili? Et quidem licèt vtraque ſententia communis & receptior, atque ſatis probata ſit, vt vidimus, ita vt penè dignoſci poſsit, quæ ſit magis communis in rei veritate: nihilominus tamen hæc ſecunda
53 ſuprà proximè relata, quæ in * fauorem ſubſtituti, contra monaſterium quæſtionem decidit, mihi verior videtur, & tenenda in iudicando, & conſulendo, per fundamenta ſuprà proea adducta, quæ illam conuincunt, atque manifeſtam efficere videntur. Preterea magis accedit veritati, ac voluntati teſtatoris proximior eſt, atque proinde probabilior & ſecurior, præcipuè ſi deſcendens teſtatoris eſſet ſubſtitutus: quo caſu, etſi controuerſo, magis communis ſententia abſque dubio eſt in fauorem ſubſtituti, vt vidimus ſuprà in quarta limitatione: & præmaximè etiam procederet, ſi pia cauſa ſecundo loco poſt filium, aliumve deſcendentem eſſet ſubſtituta, vt prædiximus ibidem: idem eſſet dicendum, etiam in extraneo ſubſtituto, quamuis pia cauſa non eſſet poſt ipſum ſubſtituta, ſi tamen teſtator expreſſe, vt per euidentes coniecturas excluſit, vel excludere voluit monaſterium, veluti ſi familiæ, vel agnationi conſulere voluiſſet, vt in ea perpetuò bona remanerent, vel etiam his deficientibus, ſi monaſterium eſſet incapax ſucceſsionis in communi, vt in cæteris tribus prioribus limitationibus reſoluimus.

Obſeruandum igitur erit in Summa, quòd ſi teſtator ſimpliciter adiecit conditionem, ſi ſine liberis deceſſerit, monaſterium ſucceſsionis capax in communi excludet ſubſtitutum extraneũ, abſque vllo dubio, nõ verò deſcendentem ipſius teſtatoris. Si verò in prædicta conditione adiecit, ſi ſine liberis legitimis & naturalibus, ex ſuo corpore procreatis, vel à ſe deſcendentibus, ſecundum veriorem & communẽ ſententiã, atq; tenendã aduerſus alterã communẽ contrariam, ſubſtitutus, præmaximè ſi ſit deſcendens teſtatoris, monaſteriũ præfatũ excludit: idem à fortiori, ſi adiecerit, veris & naturalibus filijs, non per iuris interpretationem, vel de eorum vero, & non ficto matrimonio: idem etiam dicendũ eſt in quolibet caſu prædictarum quatuor limitationum.

Et cum caſus hic principalis quæſtionis huius cap. in praxi cõtigiſſet in his regnis in lite magnæ quantitatis, atque latẽ dimicatũ fuiſſet ſuper iuſtitia cauſę, tamdem in fauorẽ ſubſtituti deſcendentis teſtatoris prima ſentẽtia decisa fuit, quãuis ab ea appellatũ exiſtat, reſq; adhuc in ſupremo tribunali indecisa pendeat.

Supereſt, vt reſpondeamus fundamẽtis contrariæ partis, vt tamdem poſterior ex reſponſionibus prædictis dilucidior appareat.

54 Ad primum, nempè quòd monaſterium habeatur loco filij, vt in dict. cap. in præſentia, de probatio. & in dict. §. ſed & hoc præſenti, reſpondeo primò, hoc falſum videri, nec vllibi in iure id expreſſum eſſe, ſed potiùs inuentũ eſt Doctorũ: nam in dict. c. in præſentia, non dicitur monaſterium haberi loco filij, ſed hæredis, id quod eſt multum diuerſum, vt aduertunt Bart. in dicta authent. niſi rogati. C. ad Trebellian. Prætereà, quòd habeatur loco hæredis, non eſt dictum à Papa ſtatuente, ſed à parte allegante, vt ibi omnes penè recentiores annotarunt, & ante eos Angel. conſil. 80. hæc

quæſtio

quæstio subtilis est, colum. 2. vers. confirmatur hoc, ideoq; non ius facit, vt voluit Ioan. Andr. in cap. dilecto. column. 2. in verb. iuramento. & iterum in verb. quem certum numerum, & ibi quoque cæteri scriptores, de præbend. Præterea d. §. sed & hoc præsenti, id non probat ad quod alij eum allegant, sed potius cõtrarium, dum dicitur ibidem, quòd conditio liberorum habetur pro non scripta, si quis ingrediatur monasterium: si enim monasterium haberetur loco filij, conditio haberetur pro impleta: id quod etiam adnotat Bart. in d. consil. 1. versic. 4. Salic. in authent. si qua mulier. colu. 1. versi. redeo ad quæstionem C. de sacrosf. Ecclesf. & alij post eos. Demum si præfata conclusio communis esset vera, quòd monasterium loco filij haberetur, sequerentur sex absurda, quæ congerit Felin. in d. c. in præsentia. nu. 42. Quare plurimi sunt authores, qui constanter negant, monasterium vllo casu haberi pro filio, & in his Bart. in dict. authent. si qua mulier. numer. 4. & 14. & ibi Paul. Castrensf. num. 3. idem Bart. in d. authen. nisi rogati, post Ricard. de Malumbre ibi, & vtrobique ferè omnes DD. post eum, & rursus idem Bart. in l. si ita quis. §. is, cui. ff. de leg. 2. & in d. consil. 1. & Anton. de Butr. in d. c. in præsentia. col. 13. Rom. in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verb. obligat. Calcan. consil. 7. quia à me quæsitum est, colum. 13. in versi. imò secundum veram opinionem, vbi alios allegat, & iterum consil. 21. ista quæstio habet tria dubia, col. 4. versic. modò non obstat: atque etiam consil. 68. Magister Thominus, colum. 3. probat latè Barba. consil. 13. clementissimi. colu. 7. vers. præterea facit ad prædicta, libr. 1. Felin. in d. c. in præsentia, num. 42. & inquit Bald. in l. filium. in 1. col. ff. de ijs qui sunt sui vel alien. iur. quod est fatuitas dicere quòd monasterium habeatur loco filij, imò istud vulgare dictum processit à communi errore, secundum Salicet. in d. authent. si qua mulier, & in d. authent. nisi rogati. Eamdem etiam sententiam cõtra communẽ probare videtur Tiraq. in d. l. si vnquam, verb. susceperit liberos, nu. 47. C. de reuoc. don. vbi inquit, quòd ita tenent ferè omnes in dict. authent. si qua mulier. & in dict authent. nisi rogati, tenet etiam Rip. in d. §. si quis rogatus. num. 37. in versic. item dicitur quòd monasterium, & in d. l. si vnquam. quæstio. 34. num. 93. C. de reuoc. don. Couar. libr. 1. variar. cap. 19. numer. 6. est communis secundum Mencha. d. §. 52. nu. 166. versi. contrariam partẽ: sed hãc etiam partem sequitur decis. Pedemont. 126. nume. 20. & Mantic. vbi suprà, num. 6. inquit, quòd quamuis non discedat à cõmuni regula, quòd monasterium loco filij habeatur, quidquid alij dixerint. nusquã id expressum est, vt ibi ex alijs probat, † & post huius operis. 1. editionẽ præd. 2. sententiã negatiuam sequitur, & dicit veriorem & receptiorẽ ad plurima inferens ex ea, Velazquez in d. l. 40. Taur. glos. 4. nu. 18. cũ seqq. & latè probat aduersus primã, quam communem dicit Menoch. d. libr. 4. præsumpt. 83. nu. 28. cum seqq. † Sed quia contraria sententia affirmatiua, nempè monasterium haberi loco filij, est apud nos receptissima, ideoque difficilè sit ab ea recedere, quia licet sit error, sic amodò communiter inoleuit, quòd faciat ius, vt aliàs dicitur in l. 1. C. de test. cum similib. & minimè sunt mutanda, quæ certam interpretationẽ habuerũt, vt in l. minimè. ff. de legib. ita Salicet. d. authent. si qua mulier. nu. 1.

55 Secundò modo respondeo, quòd etsi monasteriũ loco filij habeatur, erit quidem filius fictus, ciuilis & improprius, vt constat ex prædictis iuribus, & tenet expressè Bald. in l. cum acutissimi. colu. 1. versi. quæro quid si pater. n. 4. C. de fideicõmiss. & in l. fideicõmissum ff. de cõdit. & demonstr. & cõs. 127. in 2. dubio nu. 3. libr. 5. Cæpol. consi. ciuil. 36. col. 2. in fi. Ias. in l. si ita quis promiserit. §. ea lege. n. 14. versic. tertio habes. ff. de verb. obligat. Felin. vbi suprà: id quod apertè præsupponunt atque volunt omnes qui dicunt monasterium haberi loco filij, quia hæc verba denotant impropriietatem & fictionem, vt aduertit Tiraquel. vbi suprà

nu. 45. & ideò non nisi in casibus à iure
56 expressis habetur * pro filio, prout in d. cap. in præsentia. & in dict. §. sed & hoc præsenti: quia cum ista sit quædā fictio, non habet locum nisi in casibus à iure expressis, ad aliosque nō extenditur: ita Bald. in authen. si qua mulier. nu. 3. quem sequitur Ias. ibidem. nu. 19. & 20. & Rip. in d. l. si vmquam. q. 34. numer. 49. Anton. Abb. Bald. & Felin. in d. cap. in præsentia. num. 42. & ibi Paris. num. 133. & in cōsil. 65. num. 10. & 11. lib. 2. Salic. in d. authen. si qua mulier. D. Molina lib. 2. de Hispan. primogen. cap. 9. num. 45. & Pelaez alios allegans de maiorat. 2. p. q. 3. num. 13. decis. Pedemont. 126. num. 20. hocque alia ratione procedit, nempè quòd dispositio d. §. sed & hoc præsenti, sit exorbitans à regulis iuris communis, ideò non trahenda ad alios casus, nec ad alias conditiones, quā in eo specificatas, vt suprà conclusimus.

Neque obstat, quòd appellatione filiorum simpliciter facta intelligatur de filijs ex se natis, non verò de fictis & improprijs, vt in d. l. fideicommissum. ff. de condit. & demon. & ideò expressio eorum, quæ tacitè insunt, nihil operatur, vt suprà pro priori parte dicebamus: nam quamuis illud esset eo iure, attamen ex nouiori authenticorum. d. §. sed & hoc præsenti, & d. cap. in præsentia. aliud est in simplici conditione defectus filiorum, vel nuptiarum, fauore religionis, vt videmus: quod non est extendendum ad alium casum, nec ad aliam conditionē, nempè mistam, de qua nos agimus, vt est prædictum, atque sufficienter probatum.

Non etiam obest, quòd fictio prædicta sit à lege introducta super actu, de quo lex ipsa disponere potest, ideò dicitur legem id facere verè, non verò fictè, vt suprà quoque dicebamus: quia id verum est atque procedit in casu expresso in d. cap. in præsentia. & in dict. §. sed & hoc præsenti. nempè in conditione simplici, si sine liberis decesserit, non autē quādo adiecta essent illa verba, Ex suo corpore procreatis, quia tunc expressa, est volūtas testatoris volentis excludere monasterium, vt suprà dicebamus in fundamentis huius secundæ partis. Præterea cum decisio dictorū iurium, vt sæpè diximus, sit exorbitans à regulis iuris communis, ad alium casum extendenda nō est præter eum in quo loquitur.

57 Ad secundum respōdeo, minimè præsumendum esse, quēquam hac in specie ab ingressu religionis auertendum esse tam futili & leui occasione: quare infirma apparet ratio prædicta Ricard. de Malumbr. quia hic institutus, qui non susceptis liberis religionem profitetur, idem habiturus est ex his bonis, siue sit locus fideicommisso, siue non, quia monasterium eo viuente his bonis non priuatur: nec profectò aliquem vidimus hactenus abstinere ab ingressu religionis, eo quòd non habeat bona quæ in monasterium deferat. Præterea, religionem ingrediēs parum solicitus est erga bona temporalia & patrimonium, quibus omninò renuntiat, vt in cap. cum ad monasterium. de stat. regular. ergo nullo pacto verè dici poterit quempiam ex animo veræ religionis ingressum optantem posse ab eo instituto auerti, ob id quòd eius bona ex fideicommisso ad alium deferantur, ipso religionē profitente. Nec item est præsumendum, quemquam minus in animū sibi persuadere religionis professionē, quòd ob eā propria bona ex voluntate eius, qui ea sibi reliquerat, alij cōpetant. Paupertatē enim profiteri volenti, hæc impedimēto esse non possunt: quo fit vt prædicta conditio minimè deterreat à religione, sicque non obest ratio adiecta prædicto secūdo fundamēto, quinimo exprèsè posset testator excludere in hac specie monasteriū, vt suprà resoluimus in secunda limitatione ad priorem partem assignata: idemque poterit tacitè, si per apertas coniecturas id constet, vt ibidem probauimus. Hæ autem vrgentes sunt in proposito, cum dixerit testator, ex proprio corpore procreatis, vel legitimè descendentibus, monasterium enim non est filius procreatus ex proprio corpore instituti vel grauati,

neq;

nec ab eo verè descendens, sed tantùm filius fictus & improprius per iuris interpretationem, eo tantùm casu quo adiecta sit simplex illa conditio, si sine liberis decesserit, non verò quando prædicta verba adiecta fuere, vt supra est probatũ atque doctum: sicque nõ etiam obest ratio pro priori sententia considerata per Rip. nempè quòd per prædictam conditionem mixtam non fuit cogitatum de monasterij exclusione, sed tantùm de filij adoptiui, & ad eum effectum adiecta fuisse verba illa, si sine liberis legitimis, & naturalibus, &c. Nam verius est, ac voluntati testatoris proximius, de vtroque videri cogitatum, non enim est cur magis ad vnum, quàm ad alium excludendum referenda sint, cum verba præfata, si sine filijs legitimis & naturalibus, vel ex proprio corpore procreatis, vel ab eo descendentibus, verificari non possint in monasterio, sicut in filio adoptiuo, quia monasterium non est filius legitimus & naturalis monachi ipsum ingredientis, nec ex proprio eius corpore procreatus, nec ab eo descendens, sicut nec huiusmodi est filius adoptiuus: vtrumque ergo manifestißimè excludere voluit testator per prædicta verba.

58 Ad tertium respondeo, quòd illa sententia Bart. quam illic retulimus, non est omninò vera, nec meo iudicio tenenda, vtpote expresſè voluntati defuncti, verbis & menti contraria, qui in vtroque casu prouidit, nempè si filia nuberet, relinquendo eidem tunc certam pecuniæ quantitatem, & prætereà si religionem ingrederetur, quo casu etiam ei aliud legatum fecit, quamuis non ita pingue: voluntas igitur testatoris ita manifesta atque clara obseruanda erit, iuxta vulgaria iuris principia: tempore enim traditionis siue legati rei suæ potest quis imponere conditionem, quam voluerit. Prætereà vt illic deduximus in limitationibus, quas eidẽ doctrinæ Bart. adiecimus, ipsa non procedit, quoties testator contrarium expresſè cauisset: at in hoc casu satis expresſè id voluisse constat, quando quidem filiæ nubenti certum legatum fecit, & religionem ingredienti aliud: quòd si hoc omninò expressum ac manifestũ nõ dixeris, eo quòd verbis negatiuis vsus non fuerit, sufficit tibi voluntas clara ex verbis ac mente deducta, vt constat ex prædicta facti specie, in qua Bart. in communis contrarium existimauit: si enim in dubijs voluntas testatoris ex coniecturis ipsius mentis exponenda est, vt in l. voluntatis defuncti. C. de fideicommiss. & ibi DD. & alibi sæpißimè præcipuè per Mantic. in suo tracta. de coniecturis vltim. volunt. per totum, à fortiori idem erit seruandum, vbi verba testatoris sunt clara & aperta, simul cum mente expressa & voluntate, vt in nostro casu, cui verè & realiter violentia fieret, si aliud diceremus, non enim ita omninò in omnibus fauorabiliores debemus esse monasterio, vt ob id contra voluntatẽ expressam defuncti fiat, cui non solùm expresſè, sed etiam ex cõiecturis elicitæ adeò deferri Iurisconsulti volunt, vt eam primum locum obtinere præceperint, vt in l. in cõditionibus. ff. de condit. & de monstr. docuimus latè in repet. l. nemo potest. ff. de legat. 1. in princ. in primis numeris.

Prætereà, & ratio naturalis, & cõmunis obseruantia totius mundi dictat, vt minus præstetur & sufficiat filiabus ingredientibus religionem, quàm nubentibus, vt experientia docet: & sufficit allegare naturalem rationem & æquitatem, vt in l. scire oportet. §. sufficit. de excuſ. tuto. & minimè sunt mutanda quæ certam interpretationem habuerunt, vt in l. minimè. ff. de legib. Deniq; & contra supradictam Bart. receptam sentẽtiam facit secunda limitatio, etiam communis, & prętereà vera, quam supra aſsignauimus nu. 26. & seq. ad primam opinionem principalem, contra quam nũc imus ac tenemus. Nec obstat, quòd si contra Bart. in hoc teneamus, puella ob hoc auertetur à religione: idẽ enim si contingat, sibi imputet, quoniam non in eum finem à testatore minor quantitas ingredienti religionem relicta fuit, sed quia

quia ea sufficiat potius eidē statui quàm ad nubendum, præcipuè cum, vt suprà dicebamus nume. 52. non sit præsumendum ob hoc quemquā à religione auertendum, cum etiamsi religionem puella ingressa monasterium haberet maiorē quantitatem, sibi nihil acquiratur, sed monasterio. Communis igitur atque recepta sententia Bartol. vbi suprà contraria nullo iure procedere potest, vt ex supradictis patet, nec est curandum de numero, pondere, & mensura authorū, quoties sua doctrina solido iuris funda-
59 mento caret, & contraria expressè * eo comprobatur. DD. enim nostri rationes non perscrutantur, & plerumque aues imitantur, quæ quando vna volat, aliæ omnes sequuntur, vt aliàs inquit Deci. consil 499. num. 12. vbi etiam post alios tenet, quòd communis opinio non attenditur, quando alia opinio contra cōmunem, fundata sit melioribus rationibus, per text. in l. 1. §. sed neque ex multitudine authorum. C. de vete. iur. enucl. cap. capellanus. de ferijs, æquius enim est illi sententiæ inhærere, quæ melioribus rationibus fulcitur, etiamsi Imperator sit in opinione contraria. l. AEmilius. ff. de minor. ita Angel. consi. 170. quem refert & sequitur Deci. vbi suprà. & ita meritò contra Bart. doctrinam vbi suprà tenet Bald. in d. authent. nisi rogati. col. 8. vers. hac ratione. nume. 11. dicens, quòd communis obseruantia & naturalis æquitas vult, quòd filia hoc casu in-
60 grediens * religionem nō debet habere, nisi eam solùm quantitatem, quam pater eidem nūcupatim legauit, si religionem ingrederetur: idem Bald. in l. Deo nobis. col. 2. in princ. numer. 1. & 2. C. de Episco. & cler. vbi ait, quòd ita obseruat consuetudo, & Paul. Castr. ibidem num. 5 dicens. quòd ita communiter seruatur. Paul. in d. authent. nisi rogati. num. 3. vbi quod ita cōmuniter tenetur: idē Paul. in l. Titio centum. §. 1. in fin. ff. de condit. & demōs. vbi inquit, quòd ita videmus seruari per totum mundum: & Fulgos. in d. l. Deo nobis. & consil. 53. colum. 2. Ias. consil. 44. col. 5. volum. 3. Deci. in d. c. in præsentia. nume. 59. sequitur Crotus in d. l. nemo potest. num. 71. & veriorē esse censet Couar. vbi sup. d. num. 9. sequitur Cumanus in l. si ita quis. §. is cui. ff. de legat. 2. vbi asserit hanc esse cōmunem, & Deci. sibi contrarius consil. 419. col. 2. vbi sequitur hanc secundā partem, tamquam magis receptam à Doctoribus: est communis etiam vt ex alijs refert decisi. Pedemont. 126. num. 22. refert alios plures huius sententiæ authores Roland. à Valle vbi suprà numer. 13. & seq. qui numeris præcedentibus fundamēta eiusdem etiam retulerat, quāuis eisdem respondere conetur, vtpote qui priorē sententiam sequutus sit: † hanc etiam sequitur plures referens Menoch. vbi suprà nu. 4. & 26. *

61 Ad quartum respondeo, quòd licet ex prædictis iuribus probetur, simoniacum esse recipere moniales dotatas, præcipuè ex pactione præcedente, in contrarium tamē est vsus receptissimus sine aliquo scrupulo, id enim crebrò fit: consuetudo autem est opitima legum interpres, vt in cap. cum dilectus. de consuet. cum similibus.

62 Præterea, si monasterium egēs sit, verius est quòd possit accipere dotem pro alimentis monialis absque simonia, vt tenet gloss. 1. in d. cap. non satis. & in cap. honoratur. 32. quæst. 2. Bald. in authent. res quæ. numer. 13. C. communia de leg. Secus si monasterium opulētum sit, quia tunc pecuniam accipere ex pactione, simoniacum esset secundum Bald. in l. si quemquam. colu. 1. vers. extra quæritur. C. de Episcop. & cler. Ioan. de Anani. in rubric. de simonia. numer. 8. Siluest. verb. simonia. q. 15. testatur communem ex Victoria, quem refert eam sequutus Anto. de Padilla in d. authen. res quæ. num. 55. etsi Dominicus à Soto lib. 9. de iust. q. 6. artic. 2. ad 4. existimet, non statim ex hoc simoniam cōmitti, quòd monasterium opulentum sit, si pro alimentis dos assignetur, sed tantùm præsumi: & quòd præ-
63 fectæ * monasteriorū sine vlla culpa aliquas ad religionem anhelantes & aptas sufficienter dotatas admittere possint, etiam

etiam vbi sit expletus numerus earum, quæ ali possint ex redditibus monasterij, dum tamen ab omni simonia caueant moniales, quæ solent aliquid pro suffragijs accipere, probat cum S. Tho. à Caiet. probè exposito. 2.2.q.100.art.3. ad 4. Nauar. de redditibus Eccles. 1.q nu. 100.& 101. & iterum in apologia de eisdem reddit. q.1. monito vltimo, quod est. 84. per totum, addēs, quòd nūquam,
64 aut difficilè in Hispanijs * approbabitur Dionysij sententia contraria: admonens moniales, ne recipiāt plures quàm alere possint monasteriorum redditibus annuis, etiam indotatas & sine muneribus: quia licet non sit malum, oppositum, nempè ne recipiantur plures, &c. est melius: & prætereà quòd prædicta simonia euitari potest, si dos necessaria pauperrimo monasterio detur, habentes pro certo, quòd si ex pacto aliquid accipiant vltrà id, quod necessarium sustentationi monialis iudicio cordatorum cēseatur, esse simoniam, nam ex pacto nihil aliud
65 possunt accipere, præter illud, * quod alendæ moniali sit necessarium, idque monasterium præ inopia non potest tribuere. Si ergo aliquid vltra acceperint, vel si dotem exegerint, quando monasteriū possit eam alere, illicitè recipiunt. Hæc ille. Cōmuniter in Hispania quādo in conuentibus monasteriorū monialiū
66 * proponitur, vel agitur de recipiendis aliquibus nouitijs, fit conuentio de dotibus eisdem præstandis, nec ita exactè obseruantur, quæ dicit Nauar. vbi suprà, sed præfectæ cęteræque antiquæ moniales præ oculis exponunt conuentibus ingentes necessitates instantes, quo nouitias recipiant, amplioresque dotes exposcunt, & consanguinei recipiendarū minores offerunt, ex causis quas significant eisdem, sicque in certis quibusdam dotibus conueniuntur: quam consuetudinem & validā esse existimo, & nullam ob id committi simoniam, tùm ex supradictis, tùm etiam quia communiter monasterium monaliū, quāuis magnos redditus annuos habeant, egent maioribus sumptibus pro monialium sustentatione, atq; pro reparatione domorū Ecclesiarum, & fabrica & ornamētis alijsq; cōmunibus necessitatibus ordinarijs: & prætereà quia redditus, vt plurimum, & crescere & decrescere possunt, habentq; moniales suos œconomos, aliosque officiales, quibus annua salaria soluunt: pleraque etiā monasteria egena sunt, pauca verò ditiora: rectè igitur poterit à communiter accidentibus dos congrua pensatis pensandis, pro moniali recipienda exigi atque solui. Quòd si in aliquibus
67 monasterijs * adeò opulenti redditus sint, vt superfluant omnibus necessitatibus prædictis & similibus, numerusque monialium non sit impletus, tunc illicitùm profectò esse dotem à recipiendis exigere, cum ipsa pro illis sustentandis non sit necessaria monasterio, quia habet alias satis commode vnde suas moniales alat: hoc autem cessante, prout plu
68 rimum cessat, * licitum est moniales dotatas recipere, dummodo ante professionem, excepto victu & vestitu nouitiæ vel nouitij illius temporis, quo in probatione est, quocumque prætextu à parentibus, vel propinquis aliquid ex bonis eiusdē tribuatur, vt iusta ratione hoc præcipit sanctum Concilium Trid. sess. 25. cap. 16. vers. sed neque, sub anathematis pœna dantibus & recipientibus: à contrario igitur sensu post professionem
69 licebit * aliquid dare. Prodigæ autem expensæ, & profani apparatus fieri soliti ex pacto tacito, vel expresso, dum vel ingrediuntur monasterium, vel professionem emittunt, non erunt liciti, vt exclamat Nauar. vbi suprà.

Cum igitur hæc ita se habeant, & dos possit dari, atque exigi pro alimentis monialis, sicut pro matrimonio carnali, consequitur, vt relictum causa dotis, intelligi possit per interpretationem, non solùm pro matrimonio carnali, sed etiam pro spirituali, atque ideò nil mirum si per ingressum religionis deficiat substitutio in casu. d. §. sed & hoc præsenti: at verò in specie nostræ quæstionis, salua ratione recti sermonis, non potest verificari dispositio in monasterio, quia ipsum non est

CAPVT XXXIII.

De pensione Ecclesiastica, an debeatur pro rata temporis necne?

FRVCTVS Beneficiorum Ecclesiasticorũ eius anni, quo mortuus fuit, qui beneficium habebat, qualiter diuidendi sint inter hæredes defuncti, atque nouũ beneficij successorem, celebris ac perutilis quæstio est.

est,& inter nostrates non satis constituta.

1 * Quidā beneficium habentem vsufructuario adæquantes censent,fructus ante obitum collectos ad hæredes defuncti, pendētes verò ad Ecclesiam vel successorem integrè pertinere existimant: argum.text. in.l. si vsufructuarius.ff. quib. mod. vsusfruct. amit. l. si in singulos. in fin.ff.de ann.legat.§.is verò. Inst.de rerū diuis. text. in.l. si fur. & in.l. defuncta. ff. de vsufruct. & quemad. quis vta.per quem text.in præbenda clerici iam percepta hoc probat glo.fin. in fi.in l.1.C.de anno. ciuili. lib.11. quam dicit ordinariā, loquens in beneficiato, Paul. Castr. in.l. diuortio.§. non solùm.numer. 5. ff. solut. matri.& ibi eius additio,idem tenuit glo. & ibi DD.in cap.si propter. de rescript. in 6.verb. primi anni. & in cap. præsenti de offic.ordin.in 6.verb. reseruari. ad fin. & Doct.in cap.vlti.de pecul. cler. probat text. in pragmatic. sanctio. Gallic. titul. de annatis.§. item quòd si Ecclesia. & ibi glos.ordin. Cosmæ Guimier in glo.acquisitos. circa finem, iunctis glosis teneatur,idem notat attenta generali consuetudine Franciæ, quòd fructus Ecclesiastici acquisiti transmittuntur ad hæredes:quæ etiā est Hispaniæ, vt in.l. fina. titul. 8. lib. 5. nouæ collect. regi. vbi latè diximus, & hanc opinionem fatetur cōmunem esse Alber. in d.l.diuortio. num. 12. vt refert alios allegans Couarr.libr.1. variar.cap.15.num.12.Eamdem testatur communem latè defendens & probans D.Nauar. in sua apologia de reddit. Eccles. quæst.2. monito.13. per totum,vbi inquit esse credendum, non solùm in theorica à Doctoribus,sed etiā in praxi à iudicibus & partibus eam seruatā esse, præterquam in Episcopis, Abbatibus, & Prioribus conuentualibus, in quibus à paucis ante hac annis constitutionibus

2 Synodalibus aliud statutum est. * Idem videmus in fideicommisso, nam omnes fructus,qui post acquisitum ex causa fideicommissi dominium ex terra percipiuntur, ad fideicommissariū pertinent, quamuis maior pars anni ante diem,quo fideicommissum cessit, præterita sit, vt in.l.Herennius Modestinus.ff.de vsuris. & DD. vbique, per eam vtique in hoc expressam, id tenent & notant, vt affirmat Nauar. in. d. apolog. de reddit. Eccles.q.2.monito.15.in princip.

Ex quo text. videtur, veram non esse opinionem Barthol.Socin.cons.42.num. 6.vol.3.quem refert & sequitur Auend. respons.5.nu.4.existimantis in hac specie fideicommissarij,quòd etsi pensiones locationum & libellorum debitæ pro fructibus iam perceptis pertineant ad hæredem grauatum,argum.d.l. defuncta.ff. de vsufruct. vbi ita determinatur in vsufructuario, qui minus iuris habet quàm heredes fideicōmisso grauati,& in hoc rectè dicit:tamen in pēsionibus ciuilibus debitis pro fructibus naturalibus nō perceptis, pro rata anni fructus esse diuidendos, quia hæres restituit ex necessitate, sicut maritus dotem soluto matrimonio, & tamen inter eos & hæredes mulieris fit diuisio fructuum pro rata anni, vt in l.diuortio. ff. solut. matrim. de quo infrà dicemus.Hæc namque sententia Soc.& Auend. apertè confundi videtur ex d.l.Herennius. la 1. & contra eos etiam est glos.magna in l.in fideicōmissi. verb.nō lucrū.ff.eodē tit. de vsur. ex quibus constat, fructus perceptos post acquisitum fideicommissi dominium, ad fideicommissarium pertinere.

Et quamuis retenta præfata cōmuni sententia,quæ inter hæredes beneficiati defuncti, & successorem in beneficio loquitur, posset cōtingere, vt beneficiatus seruiret beneficio semiannum absq; vllo emolumento, putà si iam vindemia

3 facta Septēbri, * acciperet Calend.Octobris beneficium,eique seruiret vsque ad Calendas Aprilis, quo in tempore nihil fructuum percipitur, quod esset absurdum:attamen hoc in casu antecessor in Ecclesia parochiali,debet soluere illi tantùm quantum ad honestam sustentationem in seruiendo indiguit, etiam iure naturali, vt ex pluribus in terminis comprobat, atque pro certo sibi affirmat Nauar. vbi suprà in fin d. moniti.13.sicque cessabit supradictum inconueniens.

Eadem

4 Eadem autem communis sentẽtia pro-
cedit non solũ in fructibus perceptis tem
pore obitus, sed etiam si non sint recõdi-
ti, si tamẽ à fundo fuerint separati: ita Car
dinal. Imol. & Barbat. in d. cap. vlt. ad fin.
Alber. vbi suprà, Dominicus in d. c. si pro-
pter. Franc. in d. c. præsenti. Salycet. in l. si
pater. C. de vsufruct. quorum opinio com
munis est secundum Tiraquel. lib. 2. de
retract. §. 5. glos. 4. in princ. vt refert eam
sequutus tamquam veriorem Couarru.
vbi suprà aduersus glos. contrarias in d.
cap præsenti, & in dict. cap. si propter, &
in l. si fur. in princ. ff. de vsufru. & in l. ex
diuerso, in princ. ff. de rei vend.
5 Quæ communis traditio procedit etiã
in pensionẽ annua ex agris, domibus, alijs
ve prædijs ad beneficium Ecclesiasticum
spectantibus, sub prædicta annua pensio-
ne locatis, nam mortuo possessore bene-
ficij pensiones eius anni ad eum pertine-
bunt, iuxta distinctionem d. l. defuncta,
quæ in simili pensione respectu vsufru-
ctuarij, & proprietarij loquitur, quam re-
fert Couar. vbi suprà, nu. 3. vt in hac spe-
cie probauit Angel. cons. 245. nu. 7. versi.
6. & Cardin. consil. 110. quos refert Co-
uar. vbi suprà, num. 12.
6 Ex qua recepta sentẽtia infertur ad de-
cisionẽ alterius frequentissimæ quæstio-
nis, quid dicendũ sit in pensione ecclesia-
stica super fructibus alicuius beneficij au-
thoritate Apostolica cõstituta, decedẽte
pensionario ante diẽ solutioni pensionis
7 constitutam? * nam cũ pensio hæc Eccle-
siastica vsufructui similis sit, quia ea mor-
te extinguitur, sicut ipse vsusfructus, vt
probat Cardin. in Clem. 1. §. eadẽ, n. 4. &
ibi Imol. nu. 26. de supplen. negli. prælat.
Ioann. Bap. de S. Seuer. in tractat. de pens.
q. 25. Gigas in eodem tract. de pens. q. 49.
52. 53. vol. 15. tract. diuers. Doct. idem di-
cendum erit in hac specie in pẽsione Ec-
8 clesiastica, * quod in vsufructu decisum
extat in d. l. defuncta. ff. de vsufruct. Iux-
ta cuius text. distinctionem hæc etiam
quæstio decidenda erit, quemadmodum
& illa præcedens de fructibus beneficij
inter hæredes prædefuncti beneficiati &
successorem in eodem beneficio diuidẽ
dis: ita Alex. consil. 15. lib. 2. Ioann. Bapt. d.
q. 25. Gigas. d. q. 53. dicens, ita à viris iuris
vtriusq; peritissimis responsum fuisse lite
mota apud Sedis Apostolicæ iudices: ita-
que secundum eos, mortuo pensionario
fructibus iam perceptis ante diem solu-
tioni pensionis constitutam, integra pen-
sio eius hæredibus debebitur: si verò de-
cedat post diem pensionis soluendæ, an-
tequam fructus, super quibus constitu-
ta est colligantur, pensio eius hæredibus
non debetur, etiam quæ præd. die cesse-
rit, imò etiam soluta repeti poterit: quod
si fructus partim collecti ante obitum
pensionarij, partim post eius mortẽ per-
cepti fuerint, pensio debebitur pro rata
fructuum ante obitum perceptorum: cui
sententiæ plurimum patrocinatur com-
munis, atque recepta sententia præce-
dens, ex qua hoc deduximus.
9 Nihilominus in vtraq; specie, nẽpe in
fructibus diuidendis inter hęredes bene-
ficiati mortui, & successorẽ in beneficio
& præterea in pensione inter illos pen-
sionarij prædefuncti hæredes, atque pos-
sessorem beneficij, contrarium verius vi-
detur; imò quòd fructus eius anni quo
mortem clericus obierit, indistinctè &
pensio inter supradictos respectiuè pro
rata temporis diuidantur: quoniam vt
Dominic. à S. Geminia. ex eo text. no-
tat in d. cap. præsenti. §. porrò, fructus a-
grorum & prædiorũ Ecclesiastici bene-
ficij, eiusque redditus à canonibus sunt
constituti ac designati pro oneribus su-
stinendis totius anni, donec noui fructus
collecti fuerint, atque inter alia Ecclesiæ
onera connumerantur stipendia ipsis mi-
nistrãtibus debita, vt cauetur in d. §. por-
rò. Rationi igitur congruit, vt pro rata
temporis fructus ecclesiastici beneficij
diuidantur inter defuncti hæredes & suc
10 cessorem, aut ipsam Ecclesiam. * Præte-
reà pensionarius fructus beneficij non
percipit, sed is qui Ecclesiæ titulum ha-
bet, qui tamen adhuc non est vsufructua-
rio similis, pensio verò, vt frequẽtius cõ-
tingit, certæ pecuniæ, non fructuũ quan-
11 titas est, à possessore beneficij soluenda, *
nec ea soluitur pensionario tamquam
pretium ipsorum fructuum: nam in d. l.
defuncta, agitur de pensione, quæ pro

Ipsis fructibus in eorum pretium: pro ip-
so deniq; vsu rei soluitur, ideò ea decisio
non rectè congruit pensionibus ecclesia-
sticis: quare pensio ecclesiastica pro rata
temporis hæredibus pensionarij debebi-
tur, cum ea à Summis Pontif. constitua-
tur in alimenta pensionarij, atq; in stipen
dium eorum qui ministeriũ aliquod ex-
hibent vel exhibuerunt Ecclesiæ, eccle-
siasticove ordini, siquidẽ pensio ipsa Ec-
clesiastica cedere videtur in alimento-
rum causam, secundum Roman. consil.
388. Gigant. de pensio. q. 51. & 52. alios ad
ducentem: quibus fundamentis hãc sen-
tentiam in vtroq; casu aduersus commu-
nẽm, æquiorẽ & veriorem esse existimat
atq; probat Couar. vbi suprà, n. 12. & 13.
allegans Alber. in d. l. diuortio. num. 12. ff.
solu. matr. eam expresè tenentẽ in prio-
ri specie, nempè respectu fructuũ bene-
ficij inter hæredes beneficiati prædefun-
cti, & successorem pro rata diuidendorũ:
& idem ipse Couar. audacter probat re-
spectu pensionis Ecclesiasticę: eamdẽ opi
nionem in priori casu probauit Auend.
d. respons. 5. num. 1. in prima conclusione,
& etiam D. Sarmiento de redditib. Eccle-
siast. 4. par. cap. 6. num. 13. dicens, quòd in
Hispania nostra consuetudine hoc est re-
ceptum: eamdem opinionem in vtroque
probauit aduersus communem insignis
D. Molin. de Hispan. primogen. lib. 3. cap.
11. nu. 4. dicens eam vidisse receptã fre-
quentissimè in forensibus controuer-
sijs: & quamuis Nauar. vbi suprà, defen-
dens communem sententiam nostram
hanc respectu fructuum inter hæredes
beneficiati defuncti, & successorem, ex-
pressim improbet, atque Doctorem Sar-
miento increpet, eo quòd affirmauerit
in Hispania consuetudine aliud receptũ
esse, quia secundum ipsum Nauarr. con-
trarium par est credere, nisi in Episcopis
Abbatibus, & prioribus conuentualibus:
tamen re vera, & in puncto iuris verior
est hæc secunda sententia & æquior per
supradicta, atq; in praxi recepta & proin
de tenenda, vt preter Sarmient. asserit se
vidisse frequentissimè D. Molin. vbi su-
prà. Habemus igitur maximos Iuriscon-
sultos, ac summos practicos id affirman-
tes, quibus credendum est, præmaximè
cum rationes suprà adductæ pro eorum
opinione maximè vrgeant, & efficaces
sint aduersus communem.
12 In hoc Episcopatu Ciuitaten. idem in-
discriminatim consuetudine immemo-
riali obseruatur in fructibus omnium be-
neficiorum atq; Episcopatus ipsius (præ-
ter præbendas Ecclesiæ Cathedralis, ac
præstimonia eidẽ annexa, in quibus sin
gulare ius ex constitutionibus dictæ Ec-
clesiæ aliud obtinet, propter personalem
earumdem residẽtiam requisitam) in cę-
teris tamen beneficijs fructus diuidun-
tur pro rata anni quo decessit prædeces-
sor, inter eiusdem heredes & nouum suc
13 cessorem, * annusq; ad hoc incipit à die
Sancti Martini mensis Nouembris: atque
idem obseruari solitum est in diuisione
fructuum Commendarum Sancti Iaco-
bi, Calatrauæ, & Alcantaræ, ex eorum-
dem ordinum constitutionibus, secundũ
D. Molin. vbi suprà, num. 5. Verùm vt su-
perior sententia aduersus communem
verior appareat, confirmari poterit ex se-
quentibus.
14 Primò, quoniam ita etiam fructus do-
tis, quæ datur pro matrimonij carnalis
oneribus sustinendis, vt in l. pro oneri-
bus, cum similibus. C. de iur. dot. sunt
pro rata temporis, quo matrimonium
durauit illo anno inter maritum & hæ-
redes vxoris, vel è conuerso diuiden-
di, deductis expensis à marito factis illo
anno, vt in dict. l. diuortio, in princip. ff.
solu. matri. & in l. 26. titul. 11. part. 4. An-
ton. Gom. in l. 53. Taur. nu. 33. versic. ho-
die. Campecius *de dote*. 2. par. q. 19. & seq.
15 * vbi quòd hic annus debet computari à
die quo matrimonium per verba de prę-
senti fuit celebratum, & dos marito tra-
dita, quoties contigerit, vt eodem anno,
quo matrimonium contractum fuit, sol-
ueretur: quòd si pluribus alijs annis du-
rauit matrimonium, diuisio fieri debet
pro rata temporis vltimi anni, quo du-
rauit matrimonium: cuius rei rationem
eam cõmuniter scribentes assignare so-
lent in d. l. diuortio, quòd cũ fructus do-
tis marito propter onera matrimonij su-
stinenda, vt prædiximus, prestetur, conse-
quens

quens est, vt illis integris frui debeat, pro rata illius temporis quo onera matrimonij sustinuit: merito ergo vt eadem ratione idem dicendum sit in redditibus Ecclesiasticis, qui à Canonibus sunt constituti pro oneribus sustinendis totius anni, vt in dict. §. porrò, & in pensionibus ecclesiasticis, cum à Summis Pontific. constituantur in stipendium eorum qui obsequium aliquod exhibent, vel exhibuerunt Ecclesiæ, vt prædicebamus. Verùm dict. l. 26. regia limitat d. l. diuortio, quando bona illa, è quibus fructus percipiuntur, fuerunt data marito æstimata in dotem, tunc enim æstimatio tantùm est vxoris, & non plus.

16 Hæc tamen diuisio fructuũ inter virum & vxorẽ, & materia d. l. diuortio, & d. l. 26. si credimus Gregor. Lopez in eadẽ l. 26. glo. fi. cessat hodie in isto regno per ll. fori disponẽtes, fructus & alia lucra diuidenda esse inter virum & vxorem, solutis capitalibus, tam viri quàm vxoris, de quo est hodie, l. 4. tit. 9. lib. 5. nouæ collect. reg. præterquam Cordubæ, vbi non seruantur d. ll. fori, vel si renuntiatum esset lucris acquisitis constante matrimonio, nã tunc procederet prædictæ l. materia secũdum ipsum: idem nouissimè probauit Ayora Granatens. in tractat. de partition. 1. p. c. 9. n. 1. & 14. Sed meo iudicio hęc sentẽtia Gregorij vera non videtur, siquidẽ quòd fructus & alia lucra sint communia inter virum & vxorem, procedit in acquisitis durante matrimonio, vt ex eisdem legibus Regijs manifestissimè constat, estque verissimum: at verò materia d. l. diuortio, & dict. l. 26. versatur circa diuisionem fructuum dotis illius anni quo solutum fuit matrimonium. Pars igitur quæ hæredibus mulieris, vel ipsi mulieri contigerit pro sua rata temporis, quo illo anno solutum fuit matrimonium, non communicabitur viro, nec eius hæredibus, quandoquidem non constante matrimonio, sed potius illo soluto censentur acquisiti. Altera verò pars, quæ pro rata temporis, quo illo anno constitit siue durauit matrimonium, quæ attento illo iure cõmuni, marito competebat, hodie per leges Regias diuidi debet inter virum & vxorẽ, eiusq; hæredes. Ad sciendum igitur quota pars fructuum heredibus mulieris, vel potius ipsi mulieri adiudicanda erit, præcipuè pro tempore quo fuit solutum matrimonium illo vltimo anno, necessariò materia d. l. diuortio, & d. l. 26. Regia in praxim deducenda erit. Tunc autem opinio noua Greg. Lopez procedere atque locum obtinere posset, cum omnes fructus illius anni diuidi æqualiter deberent inter maritũ & vxorem, eiusque hæredes, tunc enim non esset necessaria altera diuisio, de qua in d. l. diuortio, & d. l. 26. Verùm cum per ll. Regias fori allegatas à Gregorio, quibus suam opinionem fundare nititur, tantùm communicentur æqualiter inter virum & vxorem fructus & lucra constante matrimonio acquisita, & illo vltimo anno quo matrimonium durauerit, pars fructuum constanti matrimonio tribuatur, ac pars soluto, consequens est, vt ad exquirendam, quæ pars cuiq; tempori conueniat, necessaria sit etiam hodie materia d. l. diuortio, & d. l. Partitæ, non solum Cordubæ, & alibi, vbi dictæ leges fori non seruentur, & vbi renuntiatum sit prædictis lucris; sed etiam vbi fructus & lucra constante matrimonio acquisita communiter diuidẽdã sunt inter coniuges, ipsorumq; hæredes, quãdoquidẽ fructus soluto matrimonio, illo vltimo anno contingentes diuidẽdi minimè sunt, sed pręcipui ad hęredes vxoris pertineant, per supradicta. † Et hæc cõsideratio & distinctio vera est in se, vt fatetur nouissimè post huius operis primam editionẽ D. Petr. Barbosa in l. diuortio, in principio sub nu. 27. ff. solut. matrimonio licèt addat, nõ bene nos hic dicere, quatenus dicimus, tũc esse recurrendũ ad cõputationẽ d. l. diuortio, cũ in Castella sit recurrendũ potius. l. fori statim per ad nos citatã. Sed nõne queso nos hic statim nu. infra proximo hoc profitemur & agnoscimus, vt idẽ author postea fatetur nos ad idem citans? ergo seclusa l. fori, bene dicimus, & ea stãte quoq;, siquidẽ eã esse obseruãdã docemus his verbis sequẽtibus. †

X 2 Verùm

17 † Verũ adest in proposito specialis alterius. l. fori noua prouisio, atq; forma tradita, quæ in præfata specie obseruãda erit nempe. l. 10. tit. 4. *de las labores y particiones*, lib. 3. fori quæ est huiusmodi. *Porque acaece muchas vezes, que ante q̃ los frutos son cogidos de las heredades, ò muriere el marido, ò muriere la muger, establecemos, q̃ si los frutos parecẽ en la heredad a la sazõ de la muerte, q̃ se partã por medio entre el viuo y los herederos del muerto. E sino aparescẽ, aya los frutos cuya fuere la rayz, è de las missiones q̃ fuerẽ fechas en la labor al q̃ la labrò, y esto sea si la labor fuere viña, o arboles, ca si fuere tierra, y fuere sembrada, maguer q̃ no aparezca el fruto a la sazõ de la muerte parte se por medio quãto ende ouiere, è si no fuere sembrada, è fuere barbecho, el q̃ no ha nada en la heredad, aya la mitad de las missiones q̃ fuerẽ fechas en el barbecho*, cuius l. distinctionẽ inquit seruari Mõtal. in l. fi. glo. 1. in fi. tit. 3. eod. lib. 3. for. eãq; refert Bonifacius in peregrina legũ Particarũ, in parte *dos*, vers. tertiodecimo quæro, in glos. soluti, & inquit ita practicari Pala. Rub. in repet. rubri. §. 62. nu. 10. de donat. inter vir. & vxor. eamdẽ l. fori refert etiã Ant. Gom. in l. 53. Tau. n. 33. vers. hodie tamen, dicẽs eam singularẽ, quamuis de praxi eius nihil dicat: sed eius l. fori distinctionem seruari in hoc regno affirmat Matienç. in l. 4. glos. 1. num. 4. tit. 9. lib. 5. nouæ collect. reg. & cõmuniter seruari in practica testatur Ayora vbi suprà, nu. 2. quid in casu conuerso, nempe cum vir vel vxor duxit ad matrimoniũ fundum vel vineam cũ fructibus pendentibus, & tempore soluti matrimonij erant sine fructibus. Quare cum tot viri tam illustres, atque in vsu forensi versati hoc dicant, credendum est illis ac proinde obseruanda erit in praxi distinctio d. l. 10. iuxta tradita per Bart. in l. de quibus, nu. 21. ff. de legib. & ibi Doct. præmaximè vsu d. l. fori probato, quamuis sufficere existimo ad probationẽ eiusdem testimonium prædictorum virorũ, & ita nos quoque secundum d. l. fori consulere soliti eramus, † & sequitur nos, & supra dictos citans, D. Petrus Barbosa vbi suprà. †

18 Secundò, quia etsi fructus pendẽtes rei venditæ tẽpore venditionis ad emptorẽ pertineant, nisi aliud cõueniat: pensiones verò ei cedunt, qui locauerat, hoc est vẽditori, vt in l. Iulianus. §. si fructibus. ff. de actio. empt. l. 11. tit. 15. p. 5. quasi velit Vlpianus aliud esse in fructibus perceptis ex agro vendito post venditionem perfectam, aliud in pensionibus ex ipsa re vendita post venditionẽ cedentibus ex locatione ante venditionem celebrata, vt in hoc posteriori casu pensiones ad venditorem pertineant: attamen glossa ibi, verbo, ei cedat, hoc intelligit in hunc sanè
19 sensum,* vt hæ pensiones cedant venditori ad eum effectum, vt eas emptori restituat, vel actiones pro his sibi cõpetentes emptori cedat, ad eas quidem pẽsiones quę respiciunt tempus elapsum à die perfectæ venditionis & sic pro rata temporis anni, & ibi idem notant & sequuntur Bart. Alber. & communiter Doct. vt asserit D. Molin. vbi suprà, num. 8. in hoc namque videtur conuenire omnes secũdum Couar. d. lib. 1. c. 15. n. 3. quòd etiam si pensiones debeantur emptori, eiq; sint restituendę, actio tamen personalis ei nequaquã competit ad eas exigendas à colono vel inquilinis, quia cum eis emptor minimè contraxit, sed à venditore cõduxerunt: vnde vel venditor cedet emptori actiones contra colonos, vel venditor aget ad pensiones, & eas semel exactas emptori reddere tenebitur omnino.

Quare pro vera & perspicua resolutione huius articuli, vt præcedẽtia cõtra cõmunem dicta circa diuisionem fructuũ beneficij pro rata fienda inter heredes beneficiati prædefuncti & successorem cõfirmentur, obseruandum est, in pensionibus rei venditæ inter emptorem & venditorem diuidendis, pensiones agrorum
20 ad eum pertinere,* nempe emptorẽ aut venditorem, ad quem fructus, pro quibus soluendæ sunt, iure & ratione spectant, siue de integra pensione, siue de eius parte pro rata temporis agatur, ita quidem, vt in distributione pensionũ cõsideremus tempus, quo percipiuntur fructus, quorũ ratione pensiones soluuntur,

text.

text. est expressus in dict. l. defuncta, & ibi Alberic. & alij Doct. & in dict. §. si fructibus, Paul. Castr. consil. 214. lib. 2. Anchar. consi. 193. incip. subtiliter. Aretinus cons. 160. versic. circa quintum. Alexand. cons. 28. nu. 2. lib. 1. & cons. 82. nu. 16. lib. 2. Ias. consil. 231. lib. 2. Carolus Molinæus in cōsuetud. Parisien. §. 1. glos. 8. nu. 11. sequitur plures referens Couar. vbi suprà, dict. nu. 3. & Molina vbi suprà, lib. 3. cap. 3. nu. 17. estq; communis, recepta ac vera sententia, vt ex supradictis patet.

21 Ex qua primò infertur, quòd vendito fundo, ex quo certo tēpore fructus percipiuntur, vt puta messium, aut vindemiæ, & tamen is locatus fuerat ante venditionem ad certam annuam pensionem statuto die soluendam, si venditio facta fuerit ante messium & vindemiarū tempus, & ante diem solutionis pensionis, pensio prædicta ad emptorē integrè spectabit, venditorq; eidem tenebitur cedere actionem, vel si pensionem exigerit, eam restituere.* ¶ Secundò infertur, idē esse dicē-

22 dum in venditione fundi, quæ facta fuerit post diē soluendæ pensionis, aut post exactā à venditore pensionē, prius tamē quā fructus colligerentur, hoc est anticipata solutione, nā & tenebitur venditor restituere prædictam pensionē emptori, aut ei actionem cedere.* Tertiò infertur, se-

23 cus esse si fundus vendatur post fructus ipsius perceptos, ante tamē diē pensionis soluendę, pro qua locatus fuerat à vēditore, nā pensio prædicta in hac specie integrè cedit cōmodo & vtilitati venditoris, vt prædicti Doct. cōmuniter adnotarunt, tametsi Dyn. & Alber. in l. fin. §. fi. ff. de iure fisc. & Rom. consi. 10. Angel. in d. l. diuortio, col. 3. ff. solut. matr. contrariū iure verius esse respōderint ex d. §. vlt. Nihilo minus tamen cōmunis modò relata sententia verior est, & tenēda in vēditione inter priuatos facta, nisi ea lege fiat, vt emptor non possit expellere colonos aut in-

24 quilinos, * qua stāte, nihilominus emptor quāuis colonos expellere non possit, ab eis tamē mercedē ac pēsiones exigere poterit, iuxta text. optimū in l. si mercedē. §. vlt. ff. de actio. empt. vbi hoc animaduerterunt Doct. nam in casu d. l. fin. §. fi. ff. de iur. fi. l. speciale est fauore fisci in re vēdi-

25 ta ab eodem, * quo casu emptor percipit pensionem cedentē post ipsam venditionem, etiāsi ea soluatur pro fructibus ante emptionem perceptis, quia hoc priuilegiū emptori datur in cōpensationem dāni quod patitur ex eo q. cogitur stare colono fiscus ita intelligit text. illū Bart. ibidē Alber. & Fulgos. in d. l. defuncta, & alios allegans Couar. vbi sup. nu. 4. & 5. qui su-

26 pradict. resolutionem sequitur. * Vltimò infertur, quòd domo vendita, quæ prius locata erat pro annua pensione, siue venditio præcesserit diem solutionis pensionis, siue eā fuerit subsequuta, pro rata tēporis pensio ad emptorem pertinebit, siquidem pensio in prędio vrbano soluitur pro fructibus qui quotidie percipiuntur, scillicet, pro eius vsu & habitatione: quod in terminis probauit Couar. vbi sup. nu. 5. versi. sic etiam. Hæc meo iudicio sunt verissima, cōmunia, & tenenda, quicquid aliter in pra dictis pensionibus distinxerit Ant. Gom. in 2. to. c. de emptio. & vend.

27 n. 11. * Sic etiā videmus in emptore prædij ad vitam, quia fit diuisio fructuū pendentiū pro rata tēporis quòd vixerit emptor, quoniā hic habet plus iuris quā vsufructuarius, ille enim habet dominiū, iuxta notata per glos. in l. Titia. §. fi. ff. de leg. 2. vt inquit Socin. d. cons. 42. nu. 7. volum. 3. Vnde cū restitutio fiat de necessitate, de æquitate fructus restituuntur, eadem ratione qua cū marito fit diuisio fructuū pro rata, quia maritus etiam habet dominiū rei dotalis constante matrimonio: vt in l. doce ancillam, cū similibus. C. de rei

28 vend. & ita inquit Socin. vbi sup. n. 8.* seruatū vidisse in ciuitate Senarum: licet secus esset in legato fructuū alicuius fundi, alicui facto quotannis, dum viueret, vel dum esset vidua, vel durauerit in aliquo ministerio: nam licèt persona hæc cui fit huiusmodi legatum, non vixerit per totū annum, sed aliquo tempore ipsius anni, vel non nupserit statim, vel post tres vel quatuor menses, debet integrum legatū illorum fructuum consequi, per text. aureū in l. à vobis. ff. de ann. legat. per quem

text. ita tenet Signorol. de Homodeis cõsil. 53. quem refert & sequitur Ias. in l. diuortio, nu. 7. ff. de solu. mat. & Auen. d. respon. 5. nu. 5. versic. quæ supra dicta sunt.

29 Et dispositio dict. §. si fructus, procedit etiam in eo qui ex pacto de retrouendẽdo rem retraxit, postquam is solemniter, & opportunè pretium ei obtulerit, vt in l. 2. in l. cum te fundum. C. de pact. inter empt. &c. vt ex pluribus resoluit Tiraq. de retract. conuent. §. 5. gloss. 4. num. 5. & 6. cum seq. & est communis opinio secundum Couar. vbi suprà num. 6. qui bene id declarat: refert etiam plures Molin. vbi suprà num. 9.

30 Quartò, & præcipuè superiora confirmantur, quia etsi iuxta quorumdam opinionem fructus maioratus successori à die delatæ maioratus successionis indistinctè pertinere debeant, arg. fideicommissarij, in quo hoc disponitur expresè in d. l. Herennius Modestinus. ff. de vsur. nam fideicõmissario potius quam alij maioratus successor æquiparatur, ex his, quę D. Molin. lib. 1. de Hisp. primog. c. 1. nu. 7. latè adduxit, & in terminis hanc partem tamquã veriorẽ sequuti sunt Ant. Gom. in l. 40. Tau. num. 74. Eman. Cost. in tract. de patruo, & nepot. pag. 144. qui vltimus inquit, secundũ hãc opin. in senatu Regio Lusitano pronuntiatum fuisse à viris grauissimis se accepisse: refert D. Moli. d. lib. 3. c. 11. n. 11. Hoc adiecto, vt maiorat⁹ successor solueret hæredibus vltimi maioratus possessoris expensas causa fructuũ ab ipso vltimo possessore factas, ex doctrina Bal. in l. si pater, nu. 5. C. de vsufruct. & ex his quæ latè congerit Tiraq. de retract. conuen. §. 5. gl. 4. nu. 7. & Auend. vbi sup. d. res. 5. in 4. concl. quã etiam sententiã Ant. Gom. & Costæ sequitur Ioã. Garcia Gallæcus in tract. de expens. & melioratio. c. 16. nu. 6. & 7. fol. 146. & Nauar. in apologia de reddit. eccles. q. 2. monit. 15. per totũ dicens, in princ. hãc videri cõmunẽ aduersus Cou. vbi eã cõtra ipsum ꝓbat & placet Pelaez de maiorat. 4. p. q. 24. nu. 1. & 2. f. 501. vbi alias q. in simili adducit.

31 Verior tamẽ lõgè est in hoc cõtraria opinio, nẽpe vt fructus rerũ maioratus pro rata diuidantur inter hæredes vltimi eiusdẽ possessoris, & nouũ successorẽ, arg. d. l. diuortio, in princ. ff. solut. matr. & aliorũ quæ suprà adduximus in marito cum hæredibus vxoris circa fructus vltimi anni, quo matrimoniũ durauit ac solutũ fuit, inter eos pro rata diuidẽdos, ea nãq; maximè conueniunt maioratuũ Hispanorũ possessoribus, & ita ex his, latius tamen expensis, hanc partẽ contra priorem probauit Couar. d. lib. 1. variar. c. 16. nu. 4. dicens, ita in Regio Granatensi prætorio per sententiã decisum fuisse: sequitur & probat Auend. d. resp. 5. in 6 concl. Palat. Rub. in repet. rubric. de donat. inter vir. & vxor. §. 62. nu. 10. Eamdem etiam latè probat & defendit, nedũ in fructibus rerum maioratus, sed etiã in pẽsionibus per suprà à nobis dicta de pensionib. nu. 201 in versic. quare pro vera, D. Moli. d. lib. 3. de Hisp. primog. c. 11. nu. 12. & 13 & seqq. adijciens, quòd etiam interdũ sic responsum ac etiam executũ vidit eamdem sententiam visus est tenere Greg. Lop. in d. l. 26. in gl. *quantos meses*, in vers. ex istis etiã colliges, titul. 11. part. 4. & Burg. de Paz in proœm. legũ Taur. nu. 74. versic. præterea secundũ quam sentẽtiam sæpè consului, & consultũ vidi per graues viros. Quam etiam sequitur nouissimè Ayora vbi suprà, de partitio. 1. p. c. 9. n. 6. vbi eam limitat in primo successore maioratus, qui primò vocatus est per fundatorẽ, hic nãq; fructus pendentes primi anni, quo prędict. bona acquisiuit, integros habere debet, nec diuiduntur cũ hæredibus eiusdẽ primi fundatoris, ex d. l. Herennius, quæ satis hoc casu vrget, & ex alijs rationibus ab eo ibi adductis, quibus asẽtiri videtur D. Molin. vbi suprà, eius namq; dicta solũ procedunt atq; militãt respectu cęterorũ successorũ maioratus præter primũ: fundator enim maioratus cũ solũ sibi reseruauerit vsumfructũ eiusdem pro tẽpore vitæ suæ, meritò vt fructus nõ perceptos suos non efficiat, vt in d. l. si fur. in princ. & in l. defuncta. ff. de vsufruct. mihiq; hęc non displicent.

32 A quo * autem tempore numerandum sit anni principium, vt fructus ac pensiones rerum maioratus pro

rata

rata sint diuidendi inter hæredes vltimi maioratus possessoris & sequentem successorē, exponit D. Molin. vbi suprà nu. 18. vbi tandem inquit, quòd quoniam in his diuersæ prouinciæ varias obseruationes habere solent in huiusmodi diuisionibus faciendis, quoad anni initium mos regionis obseruandus erit: quod verissimum iudico: de quo ante eū agit Andr. de Isern.in cap.1.§. his consequenter, hic finitur lex,in vsib.feud.ad quem se refert Auend. vbi suprà circa fin. Addit tamen Ayora vbi sup. contra D. Molin. dict.numer. 18. quòd quādo res maioratus sunt locatæ, annus non cōputatur nec incipit à die locationis, sed à collectione fructuum,sicut quando non sunt locatæ:sed quoties fructus maioratus pro rata diuidendi sunt, vt prædiximus, deducendæ sunt expensæ à prædecessore factæ in colendo fundo: item & factæ à successore in colligendis fructibus, vt in terminis probat Ayora vbi sup.nu.8.9. & 10. *

33 Ex superioribus igitur satis superque confirmata manet verior opinio contra communē,nempè vt fructus beneficiorū illius anni, quo beneficium vacauit per mortē beneficiati, inter ipsius hæredes & nouū successorem diuidantur pro rata. Ex quibus idem conuincitur esse in renunciāte beneficio Ecclesiastico ob eamdem rationem,præcipuè illā, de qua suprà nu.9. vt aduersus Alberic.hoc casu existimantem communem superiorē sententiam verā esse,constanter arbitratur D.Couarr. vbi suprà nu.12.tametsi Auend.vbi suprà cōclus.3.etiam existimauerit,clericū renunciantem capellaniæ vel præbendæ,in cuius dote & redditibus sunt fructus pendētes, nihil habere debere in huiusmodi fructibus, sed quòd omnes transeant in successorem: sed nihilominus opinionē Couar. in hoc veriorē esse existimo atq; tenendā,nisi consuetudine legitimè præscripta, aut constitutionibus Ecclesiæ obseruari solitis aliud introductum fuerit, quibus in hoc standum esse censeo, præcipuè si eisdem caueretur, vt diuisio fructuum hac in specie fieret pro rata temporis iuxta præfatam veriorem opinionem: quòd si aliud caueretur, id obseruandum etiam esset.

* † Post huius operis primā editionē nouissimè Burgonin.Caualcan.in 3.p.decis. 37.nu.57.& 58. nos refert & sequitur in supradictis,n.3.9.& 33.præterquā in exēplis de feudatario,vxore & fideicommissario,quia hi sunt domini fructuū, ideoq; secus esse in fructibus beneficij: & posteà inquit ex sua opinione superfluā videri nostrā quæstionē, an hæres rectoris præmortui debeat diuidere fructus nondum recollectos in vita sui rectoris, cum successore in beneficio post illorū recollectionem pro rata temporis,&c. nosque mordet in hoc,indignè profectò: in primis namq; non sumus loquuti hic de feudatario,vnde malè & pessimè atq; inaduertēter ille aliud nobis imponit: deinde exempla de vxore & fideicommissario aptissima sunt, & valde concinunt quæstioni propositæ. Prætereà quæstio nostra non est superflua,sed admodum vtilis & necessaria: & nostra hac de re sentētia & decisio,nempè quòd diuisio fructuū indistinctè fiat inter hæredē beneficiarij præ defuncti,& successorem in beneficio pro rata tēporis,est longè verior, verissima & tenēda in praxi,& in nostra Hispania cōsuetudine recepta, vt sup. n.9.cū seq.latè Iure & authoritate grauissimorū authorū probauimus: quare incautè & inurbanè loquitur Caualcan. Licuit autem illi probare,quam mallet sententiam suo periculo:non tamen malè loqui cōtra aliud tenentes,præstantiores se,nempè eximiū iurisconsultū & summū practicū Alber. de Rosatis, insignes Cohispanos nostros D. Didac.Couar.mirabilem semper profectò in suis resolutionibus, Doctiss.Ludouic. Molinam Regium consiliariū supremi senatus, & acutissimū Episcopū Francisc.Sarmiēto,quos suprà retulimus,quorum opin.& doctrinā minimus omnium sequutus sum:præcipuè cū nostra hac de re sentētia,quā ille improbat vsu recepta, fuerit in nostra Hispania,vt prædiximus.

Ex præcedentibus etiā deducitur verius esse aduersus communem,pensionē Ecclesiasticam vltimi anni quo decessit

X 4 pensio-

pensionarius pro rata soluendam esse ipsius hæredibus eius temporis, quo defunctus illo anno vixerit: quod nedum procedere videtur in pensionario certæ annuæ quantitatis pecuniæ, de quo loquuti sumus, puta centum aureorum, minoris vel amplioris quantitatis annuæ, sed etiam in pensionario Ecclesiastico quotæ partis fructuum, nempè dimidiæ, tertiæ vel quartæ partis fructuum loco annuæ pensionis sibi authoritate Apostolica reseruatæ: quia etsi tunc non pro rata, sed iuxta distinctionem in vsufructuario suprà factam, nu. 1. ex decisione l. defuncta. ff. de vsufruct. & quemadmod. quis vta. fructus diuidendi esse videantur inter hæredes pensionarij quotæ partis fructuũ, & possessorẽ beneficij, eo quòd huiusmodi pensionarius beneficiato, seu saltem vsufructuario æquiparari debeat ac possit, in quo videntur cessare rationes Couarr. vt ex ipsomet colligi videtur num. 13. nihilominus adhuc etiam in hac specie verius existimo idẽ seruandũ esse, quod in simplici pensionario quantitatis annuæ pecuniæ prædiximus, nẽpè pensionẽ diuidendã esse pro rata illius temporis vltimi anni, quo vixit pensionarius defunctus: tùm quia re vera rationes suprà expensæ pro priori pensionario cõtrà communẽ adhuc & in hoc secũdo pẽsionario militare videntur: tùm quia & huiusmodi pensio quotæ partis fructus loco annuæ pensionis constituitur, ac proinde eiusdem naturæ debet esse: tùm etiam, quia si inter hæredes beneficiati proprij prædefuncti, qui habuit titulum & dominium beneficij, ac nouum successorem in eodẽ beneficio, resoluimus suprà iuxta veriorem & tenendam ac in praxi obseruari solitam sententiam fructus diuidendos esse pro ratã absque dubio, cur idem dicendum non erit in hoc casu? Non enim magis vsufructuario æquiparandus est pensionarius quotæ, quàm proprius beneficiatus prædefunctus: & in hoc resoluimus diuisionẽ fructuum pro rata fiendam esse: ergo & in illo idem concludendum est. Prętereà & vltimò ad verba Bullæ Apostolicæ constitutionis pensionis aduertendum est, ipsaque ad vnguem obseruanda sunt: ea autem solent cauere, quòd pensionarius quotę lucretur dimidiam vel aliam partem omnium, quæ beneficiatus residens lucretur, seu lucratum habeat: ergo si beneficiatus iuxta constitutiones eiusdem Ecclesiæ, vel Episcopatus cõsuetudinem lucretur pro rata temporis residentiæ, vel quo vixerit, prout in hac Ecclesia Cathedrali, & in toto hoc Episcopatu Ciuitatens. lucratur fructus, & eadem est consuetudo ac praxis Hispaniæ generalis, vt suprà nu. 11. deduximus, pensionarius huiusmodi quotæ partis, pro rata similiter suam partem lucrari debet, iuxta tenorem & continẽtiam suæ Bullæ. Denique his rationibus procliuior sum in hanc sententiam, alias fortiores ac meliores in contrarium adducentes libenter auditurus, ac eisdẽ crediturus. † Quinimo Petr. Rebuff. in tractatu de pacif. possess. nu. 148. voluit quòd moriente pẽsionario post principium anni, cum pensio sit debita, ad hęredes transibit integrè pro illo anno. Sed hæc opinio vera non est, vt diximus. †

25 Hæc tamen licèt rectè ita se habeãt, vt prædiximus in pensionibus Ecclesiasticis, saltem per stylũ Curię Roman. contrariũ, non procedũt, siquidẽ rata pensionis nõ soluitur, si decesserit is, cui debetur, antequam dies solutionis venerit: vt testatur Nauar. in sua apolog. de reddit. Eccles. q. 2. monito. 16. vbi eam addit rationẽ, quia licèt, vt ait Lud. Rom. consi. 388. & constat ex literis ipsius Papæ, pensiones constituantur ad commodiorẽ sustentationẽ eorũ, & quasi in alimentũ, non tamẽ sunt vera alimenta illius naturæ cuius sunt ea, de quibus in tit. de aliment. & cibar. leg. quæ dantur sub modo expresso vel tacito, vt cedẽte die ad id præstituto accipiãt illa, siue maior, siue minor pars anni transierit, & non percipiant, illa si antequam dies cedat, finiãtur: quod expresius in terminis nostris tenet D. Sarmient. in sua defensione libel. de reddit. Eccles. 2. p. in 16. monito. dicẽs, nõ dixisse quòd soluatur rata pensionis hoc casu, prout sibi à Nauar. impo-

imponitur, nec id dicere poterat, cum sciat Rotam, in qua per duodecim annos auditor extitit, contrarium seruare, quia sunt de hac re manuscriptæ nouissime decisiones, quibus obseruatū est, vt non soluatur rata pensionis, si decesserit is, cui debetur, antequam dies solutionis venerit: idemque audiui ab alijs curialibus de huiusmodi stylo notitiam habentibus. Quare cum prædicti duo viri grauissimi de prædicto stylo, praxi, ac vsu in Curia Roma. obseruato deponant, eis standum omnino videtur, iuxta tradita à fortiori per Bart. in l. de quibus, num. 21. ff. de legib. Nec obstant contrariæ circa hoc sententiæ duæ suprà relatæ: hæ enim de iure communi procedere possent: quod verò modò asserimus de stylo obseruato in Romana Curia, cui est standum, iuxta tradita per Ioannem Oroscium in l. de quibus. num. 27. ff. de legibus. vbi tenet, quòd consuetudo Romæ, in Hispania in causis Ecclesiasticis spectanda est, siue generalis, siue specialis sit.

36 Non etiam obest, quòd Molin. vbi suprà, num. 4. dixerit, illam opinionem veriorem, quòd fructus inter pensionariū & Prælatum, siue beneficiatum, pro rata diuidendi sint, frequentissimè in forensibus controuersijs receptam vidisse. Nam inuoluit hanc opinionem simul cum priori de fructibus inter hæredes Prælati, siue beneficiati mortui & successorem pro rata diuidēdis, eamque dicit frequentissimè in forensibus controuersijs receptam vidisse: quare id intelligo respectu prioris partis, nempè inter hæredes beneficiati defuncti, & nouum successorem in beneficio: idque patet, quoniam citat in id Couar. dict. c. 15. num. 12. & Auend. dict. respons. 5. numero 1. vbi tamen de illa, quam modò prædiximus, tantùm loquuntur, non verò de pensione Ecclesiastica: nam de hac agit Couarruuias num. 13. Ergo cum dictum Doctoris debeat intelligi secundū cotam, quam allegat, secundum Bart. in l. non solùm. §. si liberationis verba, numero 7. ff. de liber. legat. consequitur, Molinam, dum testatur de vsu illius opinionis, quæ duas partes habet, citantē authores loquentes tantùm in priori specie, in eadem ipsa intelligendū fore, non verò de hac secūda, nempè de pensione Ecclesiastica: præmaximè, quia Couarr. nec Molin. prædict. styli Curiæ Romanæ meminerunt, vnde si ipsum agnoscerent, ac intelligerent, seruandū esse, omninò credendū est ipsos dicturos. † Hæc autem rectè procedunt in actu voluntario translationis pensionis ante diem termini factæ: tunc enim cum non cesserit, nec venerit dies, & sic actio non sit orta, imò eam orituram extinguat & casset pensionarius transferens, & in aliū transferat, non reseruato iure, quoad fructus præteritos, censetur illud ius donasse. ergo integer terminus proximus spectat ad translatarium, nisi transferens sibi reseruasset fructus præteritos: ita decreuit Rota in vna Granatensi, vt per Cardinalem Sanctæ Crucis, decisio. 126. manuscript. Pelegrin. decis. 48. lib. 2. in manuscript. Puteus lib. 3. decis. 14. & ita sæpè fuit resolutum à Rota, vt testatur Gabriel consil. 191. numer. 3. volum. 2. & refert Flamin. Paris. lib. 6. de resigna. benef. quæstione 4. num. 47. & 48. pag. 328. In necessaria autem extinctione pensionis, quando scilicet moritur pensionarius, quo casu loquuti sumus suprà, licet aliàs Rota tenuerit esse faciendam distinctionē, iuxta terminos. l. defuncta. ff. de vsufruct. mutatis tamen auditoribus, Rota in hoc articulo mutauit opinionem, & firmauit, vt numeratione temporis facta à die reseruationis, pro rata temporis, quo intra illum annum vixit pensionarius, debeatur hæredibus, & residuum remaneat Rectori beneficijs, ita vt diuisio fiat secundum formam. l. diuortio. ff. soluto matrimonio. & ibi Albericus numero 13. & Couaruuias vbi suprà, dict. num. 13. vt attestatur Hierony. Gabriel vbi suprà, num. 9. & nouissimè post huius operis primam editionem Flamin. Paris. vbi suprà. & numero 49. Possunt tamen hæ duæ praxes contrariæ concordari, vt prior procedat, quoties initio

tio pensionis constitutæ, prior terminus integer solutus fuit pensionario, licet integer non decurrerit: & ideò meritò, quòd vltimus nisi peruenerit, eidem nõ soluatur, prout solet solui à principio integer: & hac forsan ratione introducta fuit prior praxis. Secunda verò procedat, vbi prior terminus pro rata tantùm temporis solutus fuit: meritò igitur vt vltimus pro rata ei debeatur, atq; soluatur. *

SVMMARIVM.

1 *Remedio Canonis reintegranda. 3. quæst. 1 pinguius est prouisum spoliatis ad recuperandam suam possessionem, & est plenissimum remedium, generalius que, & vtilius inter omnia remedia possessoria, & cum alijs omnibus concurrit.*

2 *Remedium dict. cap. reintegranda, producit specificum ius agendi, & est nouum, & competit, vbi quis iniustè, & sine culpa cecidit à possessione sua.*

3 *Remedio cap. reintegranda, est agendum coram iudice ordinario rei.*

4 *Remedium dict. cap. reintegrãda, competit etiã laicis pro rebus profanis recuperãdis.*

5 *Spoliator conueniendus est coram suo iudice laico, vel Ecclesiastico respectiuè, & etiã potest conueniri coram iudice ordinario competenti illius loci, vbi commissum spolium est.*

6 *Episcopus, vel alius clericus spoliatus per laicum, an coram iudice Ecclesiastico agere possit remedio dict. cap. reintegranda? & num. seq.*

7 *Laicus conuentus rei vẽdicatione pro re Ecclesiastica, si probabiliter neget esse rem Ecclesiæ, iudex sæcularis adeundus est.*

8 *Restitutio in integrum peti debet coram iudice illius, contra quem petitur.*

9 *In loco contractus, si ibi quis inueniatur, an conueniri possit ad rescissionem eiusdem contractus?*

10 *Ecclesia si lædatur in contractu, potest petere restitutionem in integrum cõtra laicum, coram iudice Ecclesiastico.*

11 *Priuilegia concessa bonis Ecclesiasticis, non competunt clericis pro bonis suis patrimonialibus, ac proinde si clerici minores. 25. annorum lædantur, coram iudice sæculari petere debent restitutionem in integrum aduersus laicum, & nu. 12.*

13 *Ecclesia, vel clericus agentes de rebus suis actione reali, vel personali, possunt conuenire laicum coram iudice sæculari, vel Ecclesiastico.*

14 *Laicus ratione sacrilegij conueniri potest coram iudice Ecclesiastico.*

15 *Spoliator ex occupatione rei Ecclesiasticæ sacrilegium committere dicitur, si certum sit eum spoliasse: secus si dubitetur: nam tunc super illa qualitate tribuente iurisdictionem est cognoscendum.*

16 *An coram iudice laico agi possit remedio dicti capit. reintegranda, quando spoliator, & spoliatus essent clerici, vel si tantùm spoliator esset clericus, super causa beneficiaria? & num. seq.*

17 *Quæstio facti, etsi de re spirituali, à laico diffiniri potest.*

18 *Causa possessoria rei spiritualis, vel quasi spiritualis, temporalis est.*

19 *Iudex sæcularis, etiam inter clericos est iudex competens ad cognoscendum de causa possessionis rei spiritualis.*

20 *Iudicis cuiuslibet, etiam sæcularis, interest, ne violentiæ & spolia fiant inter clericos & laicos.*

21 *Iudex laicus potest compellere clericum, rem apud se depositam restituere.*

22 *Iudices sæculares apud Gallos, secundum vsum forensem, & ex priuilegio Martini Quinti, & Leonis Secundi, cognoscunt etiam inter clericos, de possessorio cuiuslibet causæ spiritualis: sed contraria sententia verior est de iure, & in iudicãdo, & consulendo tenenda.*

23 *Consuetudo, vt clericus possit conueniri coram iudice laico, non valet.*

24 *Causa possessoria in beneficijs Ecclesiasticis, spiritualis dicitur, ac proinde ad iudicẽ Ecclesiasticum pertinet.*

25 *Causæ Ecclesiasticæ de rebus spiritualibus, vel quasi, spirituales censentur, ac proindè tractandæ sunt apud iudices Ecclesiasticos, non verò apud sæculares.*

26 *Causa beneficialis, habẽs admixtã proprietatis*

tis rationem, proculdubiò tractari non potest apud iudicem secularem, sed omninò apud Ecclesiasticum.

27 *Cap. petimus. 11. quæst. 1. intellectus.*

28 *Cap. causam quæ. el 2. qui filij sint legitimi, intellectus.*

29 *Cap. vltimi. de iudic. intellectus.*

30 *Causa proprietatis & possessionis nihil commune habet, intelligitur quoad acquisitionem, & inquisitionem, non verò quoad cognitionem.*

31 *Clericus an citari possit per edictū generale, si sua interesse putauerit, & nume. seq.*

32 *Clericus comparens virtute dictæ citationis, dicitur comparere vt actor, non vt reus, sicque sua compartio est volūtaria, non verò necessaria.*

33 *Clericus citatus à iudice seculari per edictū, non cogitur comparere.*

34 *Quando constat quis possideat is vt certa persona nominatim citandus est, non per edictum & proclama.*

35 *Quod præmaximè procedit, cum agitur de trāsferenda possessione de vno in alterū.*

36 *Citatio per edictum præsumptiuam scientiā inducit, quæ non sufficit, quando vera notitia exigitur.*

37 *Clericus citatus per edictum iudicis secularis, si compareat, & se possidere alleget, poterit etiā priuilegium fori deducere, declinareque iurisdictionē iudicis, & ad suū Ecclesiasticum remitti petere.*

38 *Iudex laicus potest cognoscere de causis possessorijs beneficialibus, ex priuilegio, & cōcessione summi Pontificis, prout in regno Franciæ fit.*

39 *Possēt etiā laicus idem facere, quādo iudex Ecclesiasticus esset negligēs in administrāda iustitia ipsi laico turbato à clerico.*

40 *Iudex laicus idē etiam potest, quādo ipse requiritur in auxiliū iudicis Ecclesiastici.*

41 *Iudex laicus in adipiscēda possessione beneficij inter clericos minimè ius dicere potest.*

42 *Iudex secularis, an possit cognoscere de causa spolij possessionis beneficialis inter laicos, vel quando spoliator seu turbator, tātum est laicus: & num. seq.*

43 *Iudex Ecclesiasticus in prædict. casu erit competens.*

44 *Iudex secularis nō cognoscit de causa possessoria beneficiali, quoties in ea principaliter agendum est de titulo simul.*

45 *Secus si de titulo incidenter cognoscendū sit.*

46 *Iudex secularis potest de causa spirituali cognoscere, cum incidenter de ea agitur in causa seculari.*

47 *Iudex secularis absq; dubio poterit de causa possessionis beneficiali cognoscere, quando incidenter de titulo agendum est, si de eo euidenter constaret, vt puta per confessionem aduersarij.*

48 *Idem est, si notoriè ex actis cōstaret de titulo, vel si aduersarius conuictus nihil obijceret.*

49 *Laicus cōductor decimarū, non potest apud iudicem Ecclesiasticum cōueniri actione personali ex locato ad mercedem.*

50 *Cōductores decimarū, eas petere possunt aduersus decimare debētes corā iudice Ecclesiastico, virtute cessionis sibi factæ, hoc est,* del arrendamiento, o recudimiēto.

51 *Remedium cap. reintegranda. 3. quæst. 1. an detur contra singularem successorem, titulo, & bona fide possidentē, qui causam habuit à bonæ fidei authore: & nu. seq.*

52 *Probata antiquiori possessione, noua & recens præsumitur clandestina.*

53 *Hoc procedit, nisi constaret antiquum possessorem iustè possessionem amisisse.*

54 *In dubio non præsumitur, quē iustè possessionem amisisse, sed potius contrarium.*

55 *Possessio noua præsumitur clādestina, præcipuè si hoc fuerit allegatum.*

56 *Imò allegari, & articulari debet, quòd aduersarius clam possidet respectu antiquioris possessionis, & quomodo probetur bona fides iunioris possessoris.*

57 *Dictio hæc, quibuscūque, vel quacumque, cū sit valdè generalis, comprehendit omnes casus, etiam priuilegiatos.*

58 *Spoliatus ante omnia est restituendus interdicto vnde vi.*

59 *Referūtur plurimi authores, vltra quadraginta numero, tenentes partem affirmatiuam, remedium nempè dict. cap. reintegranda, dari contra titulo & bona fide possidentem, iuxta magis communem opinionem Canonistarum.*

60 *In Publiciana ex duobus titulum à diuersis dominis habētibus præfertur ille, qui de præsenti possidere reperitur.*

Reme-

61 *Remedium dict. cap. reintegranda, est inductum, ne is, qui aliena occupauit, in peccato mortuus taceat.*

62 *Remediū d. c. reintegranda, nō est inuentum ad iustos possessores perpetuò inquietādos, cōtra nonnullos Doctores aliud volētes.*

63 *Referuntur alij quadraginta authores, plus aut minus, negatiuam sententiam probantes, nempè remedium dict. Canonis reintegranda, non dari contra titulo & bona fide possidentem, estque magis communis, Legistarum verior, & tenenda.*

64 *Quæ sententia magis cōmunis Legistarum, absq; dubio procedit, si tertius hic singularis possessor cum titulo & bona fide, per tantum tēporis spatium rem possedisset, vt legitimè eam præscripsisset.*

65 *Referuntur duæ concordiæ inter præd. magis communes sententias contrarias.*

66 *Vitium clandestinitatis tollitur per interuē tum tituli, & bonę fidei. & nu. 79.*

67 *Cap. reintegranda. 3. q. 1. non tollit legitimā præscriptionem, sed loquitur in fauorem bonæ fidei possessoris, cōtra malæ fidei possessorem.*

68 *Malæ fidei possessor nullo tempore, etiā immemoriali, præscribit.*

69 *Malæ fidei possessor in æternum ex Pontificijs constitutionibus præscribit.*

70 *Possessor bonæ fidei, etiam re vitio reali affecta, potest præscribere longissimo tempore, nempè quadraginta annorum.*

71 *Sicque intelligenda est communis sententia, quæ habet quòd remedium dict. cap. reintegranda, durat perpetuò, vsque ad triginta annos.*

72 *Possessor bonæ fidei, & cum titulo, absque vitio reali habēs causam à bonæ fidei authore titulato, potest præscribere tēpore ordinario, decē inter præsentes, & viginti annorum inter absentes, & contra eum non competit remedium dict. c. reintegranda.*

73 *Hoc nō procedit in casibus, in quib⁹ ratione, & personarū priuilegio, maius tēpus ad præscribēdum requiritur, vt in Ecclesia.*

74 *Annales & triēnales possessores post annum & triēnium sunt tituli in beneficialibus, per regulas Cancellariæ.*

75 *Cap. Episcopi. 3. quæst. 1. & cap. Ecclesia. 3. q. 2. in illis verbis, & à quibuscūque, &c. intelliguntur de malæ fidei possessoribus.*

76 *Remedium capit. reintegranda. 3. quæst. 1. non datur malæ fidei possessoribus.*

77 *Interdicto vti possidetis nouus possessor cū titulo, antiquiori sine titulo præfertur.*

78 *Non est bona consequentia, Tituli exceptio, non impedit possessionis restitutionē: ergo agi potest contra singularem possessorem, habentem titulum, & bonam fidem: idē in exceptione dominij, vt in nu. 80.*

81 *In regno Neapolitano Regia constitutione est prouisum contra millesimum etiam successorem, in quem possessio semel vitio affecta transit.*

82 *Remedium dict. c. reintegranda conceditur cōtra singularem successorem cum bona fide, sed tamen sine titulo.*

83 *Remedium dict. c. reintegranda, conceditur contra singularem successorem, cum titulo, & bona fide, quando titulus fuit habitus post possessionem.*

84 *Remedium dict. cap. reintegranda, datur cōtra singularē successorem cum titulo & bona fide, causam hebentem ab authore vitioso, vel malæ fidei.*

85 *Remedium d. c. reintegrāda, datur cōtra singularem successorem cum titulo, & bona fide, quoties res est affecta vitio reali, vel ob furtum commissum, vel ob vim impulsiuam, quia tunc præscriptio ordinaria locum non habet: secus longissimi temporis quadraginta annorum.*

86 *Appellare an liceat à sententia lata in remedio dict. cap. reintegranda? & nu. seq. præcipuè, nu. 89. 93. 94. & 95.*

87 *Appellare licet de iure Canonico, à quacumque sententia in possessorio lata.*

88 *Fallit in interdicto retinendo, si notoriè cōstat de possessione actoris, reusque nihil peremptorium alleget contra eam.*

90 *Appellari valet à sententia lata in remedio. l. si quis in tantam. C. vnde vi.*

91 *Appellari non potest de iure ciuili, à sentētia in possessorio lata, quoad effectum suspensiuum, sed tantùm quoad deuolutiuum: quare non dicetur attentatum hoc casu, si sentētia prima in possessorio lata, appellatione non obstante exequatur, nu. 92.*

94 *De nullitate sentētiæ benè dici potest in possessorio, etiā de iure ciuili: quinimò & appellari*

CAPVT XXXIIII.

De remedio cap. reintegrandae. 3. quaest. 1. coram quo iudice sit proponendum, & an competat contra bona fide & titulo possidentem, & an in iudicijs possessorijs appellatio locum habeat?

EXtat Ioannis, vrbis Romae Episcopi, ad Zachariam Archiepiscopum singulare responsum, sic dicens: Reintegranda sunt omnia spoliatis, vel eiectis Episcopis, praesentialiter ordinatione Pontificum, & in eo loco, vnde abscesserant, funditus reuocanda: quacumque conditione temporis, aut captiuitate, aut dolo, aut violentia maiorum, & per quascumque iniustas causas res Ecclesiae, vel proprias, id est, suas substantias perdidisse noscuntur. Cuius canonis remedio pinguius est prouisum
1 & consultum * spoliatis, ad suam recuperandam possessionem, vt affirmant omnes in capit. saepè. de restit. spoliat. & in l. rem quae nobis. ff. de acquiren. possess. & Lanfrancus in rubr. de causa possess. & propriet. column. 3. in 3. conclusione, vbi quòd est plenissimum remediũ, & magis generale, & vtilius inter omnia remedia possessoria, & quòd concurrit cũ omnibus alijs remedijs: quod vltimum probauit etiam Alexand. consil. 94. colum. fin. volum. 5. numer. 22. dicens, communiter teneri. Abba. in cap. cum ad sedem. column. 10. in princip. de restitut. spoliat. Marant. de ordin. iudic. 4. part. in 7. distinct. nu. 50. fol. 179. Producitque specificum ius agendi, & competit vbicumq; quis iniustè, & sine culpa cecidit à possessione sua, vt exemplificat Lapus allegatione 52. numer. 7. & est communis sententia Doctorum in praxi obseruata, à qua non est recedendum secundum Corneum consil. 18. litera A. lib. 1. Id quod est apud omnes receptissimum, & procedit, siue detinens, contra quem

quem agitur, habeat bonam fidem, siue malam, vt alios allegans testatur Alexã. vbi suprà. & in consil. 51. nume. 1. volu. 1. Corne. consil. 56. libr. 2. litera. Z. vbi dicit communem & consil. 247. litera E. eodem lib. 2. quamuis re vera tex. loqua-
2 tur contra malæ fidei * possessorem, vt infrà dicemus, non verò contra bonæ fidei possessorem, secundum Corneũ consil. 18. litera F. lib. 1. Estque nouum remedium, secundum magis communem & receptiorem sententiam, quam refert Menoch. in remed. 15. recuperan. possess. num. 5. & sequent. licet ipse contrariam, vt veriorem, cum Innocent. Bart. Rip. & Rubeo latè probet, & quòd pinguius non sit hoc remedium cæteris, nisi quatenus est extensiuum interdicti vnde vi, & aliarum constitutionum iuris ciuilis certis in casibus, tandem relinquit cogitandum. Eamdem cõtra communem benè fundat D. Sarmient. de redditib. Ecclesiast. 1. parte. cap. 4. num. 11. Nihilominùs quam prædixi, est receptissima sententia in praxi sine dubio, nẽpè quod prouideat de nouo, vbi non erat aliàs cõsultum, adeò quod pinguius & generaliùs prouideat, quàm alia remedia, secundum Corneum consil. 329. litera F. la 2. libr. 1. & consil. 56. litera T. & à litera V. lib. 2. & consil. 282. litera L. libr. 3. Et hæc est magis communis conclusio, secundũ Socinum consil. 39. num. 5. volum. 3. Sed vt vberius est cæteris hoc remedium, atque nouum, ita abundantius Doctores vbique id declarant, atque interpretantur, præcipuè in dict. cap. cum ad sedem. & in cap. sæpè. de restitut. spoliat. & latissimè Socin. in dict. l. rem quæ nobis. ff. de acquir. possess. & Anton. Gabriel per regul. ampliationes & fallent. fallen. 5. libr. 5. commun. opin. conclusione. 5. per totam. Et longissimis commentarijs, plusquam sexcentos & quadraginta numeros in eius theorica, ac praxi consumens Menoch. remedio. 5. recuperand. possess. per totum. † Et nouissimè post eum nonnulla adducit Beccius consil. 76. per totum. lib. 1. & consil. 77. eodẽ libro. † Quare ne videar transcriptor alieni laboris potiùs quã inuentor proprij, duobus, vel tribus tantùm articulis hic examinatis, ab eo me expediam. Primus est, coram quo iudice agi possit hoc remedio? Secundus, an idem detur aduersus titulo & bona fide possidẽtem, qui causam habuit à bonæ fidei possessore? Tertius, an à sententia lata in hoc remedio Canonis reintegranda; & in cæteris possessorijs, habeat locum appellatio? Circa primum, corã quo iudice agi debeat remedio huius cap. reintegran-
3 da. * resoluo, obseruandum esse, regulariter in præsenti specie iudicem competentem esse Ordinarium rei conuenti iudicem, cum actor teneatur sequi forũ rei, vt in l. iuris ordinem. C. de iurisdictione omn. iudic. & in l. fin. C. vbi in rem act. l. 32. versicula 5. tit. 2. part. 3. text. in cap. cum sit generale. & in cap. si quis contra clericum. de foro compet. & in terminis ita tenet Socin. in dict. l. rem quæ nobis. nu. 11. quem refert & sequitur Menochius vbi suprà, numero 204. & Antonius Gabriel vbi suprà, nu. 113. & seq.

4 Ex quo infertur, quòd cum hoc remedium dict. cap. reintegranda. ita laicis pro rebus profanis mobilibus, siue immobilibus recuperandis, quàm clericis pro rebus Ecclesiæ concedatur, vt tenent Lanfranc. & Alexand. vbi suprà, dict. consil. 94. numer. 21. vbi quòd hæc est communis opinio & obseruantia, idẽ Alexand. consil. 91. numer. 3. lib. 5. idem Alexand. consil. 51. in princip. volum. 1. vbi quòd est magis communis, & quòd in practica seruaretur, & est communis conclusio, quæ seruatur in practica, vt testatur alios allegans Marant. vbi suprà, dict. num. 59. & est magis communis sententia, vt testatur Rip. in dict. cap. sæpè. num. 21. de restit. spoliat. & Socin. in dicta l. rem quæ nobis. num. 4. & ibi Iasi. numero 20. Roland. à Valle consil. 50. numero 3. libr. 2. sequuntur etiam plurimi alij relati à Menoch. vbi suprà, num. 13. vbi dicit esse crebriorem nostrorũ sententiam, & quòd eam ipse iam sæpissimè seruari vidit: & numer. 20. inquit, se non.

non inficias ire, vix esse, quòd in praxi ab hac receptiori sententia recedatur, quæ in foro quotidiana est: eamdem fatetur magis communem esse Anton. Gomez in l. 45. Taur. nume. 192. fol. 220. columna. 2. & communem esse testatur, plurimos citans Anton. Gabriel vbi suprà, nume. 1. pag. 288. Quamuis contrariam sententiam negatiuam in hoc voluerit gloss. in dict. cap. cum ad sedem. de restit. spoliat. verb. interdictum, ibi: Videtur tamen. Abba. & alij, quos retulit, & sequutus est Ripa in dict. cap. sæpè. nume. 21. & ibi Bellamer. numer. 6. & latè idem probauit Corneus consil. 18. num. 6. litera F. & consi. 35. num. 31. & consil. 329. nu. 30. litera F. la 2. lib. 1. & consil. 56. nume. 20. litera Z. lib. 1. qui alios citat, idem consil. 247. num. 3. litera E. eodē lib. & latè consil. 282. num. 7. litera I. lib. 3. & Alciat. in dict. l. rem, quæ nobis. numer. 6. ff. de acquir. possess. & Antonius Gomez vbi suprà, latissimè Menochius vbi suprà, numero 16. & sequent. & D. Sarmient. de reddit. Eccles. 1. part. cap. 4. nu. 11. quorū opinio fortè iure communi attento verior est, vt per supradictos: iure tamen Regio magis communis sententia supradicta probata est per l. 30. in princip. tit. 2. part. 3. in illis verbis. *Forçado seyēdo algun ome de cosa q̄ quisiesse despues demandar en juyzio, en su escogēcia, es de fazer esta demāda, a aquel q̄ la fallarē, o al otro que la forçò por si, o mandò a otro forçarla, o a aquel que la recibio, del que sabia q̄ la auia forçado.* Ecce igitur legē expressam, prædictum remedium concedentē omnibus spoliatis pro quacumque re generaliter: nō enim lex loquitur, nec requirit, quod spolium contingat in rebus Ecclesiasticis: & ita Gregorius Lopez ibidem in gloss. *fallarēn.* ex eo verbo notat, approbari ibidem præfatam magis communē sententiam Antonij in dict. cap. cum ad sedem, quæ est magis communis, vt etiā in rebus profanis habeat locum remedium dict. cap. reintegranda. Neque obstabit, si replices, in illa. l. tantùm agi de remedio dict. cap. sæpè, nempè contra possessorem rei, in qua contingit spoliū scienter, vt patet ex illis verbis: *O a aquel que la recibio, del que sabia que la auia forçado.* Nam respondeo, prius loquutum fuisse legē illam de quocumque possessore, vt constat ex verbis præcedentibus dictę legis, ibi, *a aquel que la fallarē,* prout loquitur dict. capit. reintegranda: quod procedit etiam in ignorante, vt per Doctores vbi suprà, præcipuè Anton. Gomez. Rectè igitur l. illa Regia probasse videtur supradict. magis cōmunem sententiam, & sublata est dubitatio, vt aduertit Gregorius Lopez ibidem.

5 * Si laicus fuerit spoliator, coram iudice proprio illius conueniendus erit illo remedio: quòd si fuerit clericus, corā suo Ecclesiastico, vt ex supradictis patet. Poterit etiam conueniri spoliator coram iudice competenti laico, vel Ecclesiastico respectiuè, illius territorij, atque iurisdictionis, vbi vis per spoliationē illata fuerit, etiam in loco spoliati, si ibidem spolium commissum fuerit, etiamsi ille iudex non esset aliàs Ordinarius spoliatoris, vt probat gloss. in l. 2. in fin. vbi Bald. C. de interd. Tiraquel. de vtroq; retract. tit. 1. §. 8. gloss. 3. nu. 10. Menochius vbi suprà, nume. 209. id probans, quoniam ratione rei, & ob commissam violentiam, duæ actiones possunt moueri, realis & personalis, vt suam vnusquisque iudex tueatur iurisdictionem.

6 Dubitari tamen contingit in casu dicti capit. reintegrāda, quoties Episcopus, vel Ecclesia, suis rebus est spoliatus, vel spoliata per laicum, an coram iudice Ecclesiastico Ordinario agi possit pro recuperatione earumdem, an verò coram laico spoliatoris iudice agi debeat? Et ex supradictis manifestum videtur coram iudice competenti rei experiēdum esse

7 * Secundò, quia sic etiam videmus, quòd reus laicus conuentus rei vendicatione pro re Ecclesiastica, si probab liter neget esse dictam rem Ecclesiæ, iudex sæcularis adeundus est: hæc est communis opinio secundum Felin. in capit. cum sit generale, ante num. 1. colu. 2. & melius in cap. si clericus laicum, per totum. de foro compet.

Nihilo-

Nihilominùs tamen in præfata nostra specie contraria opinio verior, & tenenda est, imò quòd fauore Ecclesiæ, rerũq; Ecclesiasticarum, agi posit remedio dicti cap. reintegranda, coram iudice Ecclesiastico.

8 Primò, quoniam etsi restitutio in integrum petenda sit coram iudice illius contra quem petitur, sicque eam petēs, debeat sequi forum rei, iuxta regulam iuris ordinariam, quam suprà retulimus, & probat expressus text. in l. 2. C. vbi & apud quem. vbi omnes Doctores id notant: quòd adeò procedere videatur, vt in loco contractus, etiamsi ibi reus inue-

9 niatur, conueniri * minimè posit ad restitutionem in integrum aduersus ipsum contractum, quia ibidem tantùm agi potest, cum tractatur de contractus ipsius executione, secus si de rescissione, secundum Guillelmum de Cugn. Bald. & Paulum in dict. l. 2. quos in hoc sequitur Ias. in l. qui certo loco. ff. de condict. indebi. inquiens hoc probari in dict. l. 2. Idem placet Decio in rubric. column. 2. de iudic. sequitur Gregor. Lopez in l. 8. titulo 19. part. 6. in glos. 1. Verũ contra hanc ampliationem est text. in l. in contractibus. §. vltimo. C. de non numerat. pecun. vbi expresim probatur, posse quēpiam in loco contractus apud eius iudicem intra biennium conqueri sibi non fuisse pecuniam numeratam, hancque querelam deducere, si ibi aduersarius inueniatur, atque ita agere ad ipsius contractus dissolutionem: quem text. ad hoc in specie notat Alexād. in addit. ad Bart. in l. hæres absens. §. 1. litera E. ff. de iudic. Roman. singul. 470. Felin. in cap. fin. numero 24. de iudic. dicens, ex hoc, absolutionem à iuramento in contractu præstito posse peti coram iudice ipsius loci contractus, si ibi aduersarius inueniatur vt citetur: idem Felinus in cap. 1. colum. vltim. post Cardin. ibi, de iureiurand. (quamuis secundum veriorem & communem sententiam, atque in praxi receptam, ad concedendam absolutionem à iuramento ad effectum agendi, non sit necessaria citatio partis aduersæ, vt latè deduximus in repetitione authent. Sacramenta puberum, nu. 112. C. si aduers. vendi.) Eamdem opinionem in terminis contra præd. ampliationem tenet Bart. in dict. l. qui certo loco. nume. 2. vbi Paulus sibi contrarius, num. etiam 2. eam dicit esse veram & communem, quam plures allegans probauit Didacus Couarruuias lib. 1. variarum resolutionem. cap. 4. nume. 1. respondens ex eisdem ad dict. l. 2. intelligēdam esse eo casu, quo reus nō adest in loco contractus: quòd si ibi adsit, non negat lex illa posse peti restitutionem coram iudice illius loci, atque ita tenendum esse veriùs existimo, aduersus præfatam ampliationem.

10 Hæc tamen quamuis ita se habeant, si Ecclesia lædatur in contractu, iure quodam speciali restitutionem in integrum petere poterit, etiam aduersus laicum coram iudice Ecclesiastico, & proprio ipsius Ecclesiæ, ex doctrina Innocentij in dicto cap. cum sit generale. de for. compet. vbi inquit, quòd quando Ecclesia aliquo speciali beneficio iuuatur, in ea causa, etiā contra laicū, iudicē Ecclesiasticū adire potest: ad idē est bonus tex. in cap. 1. de integr. restit. vbi Abba. num. 18. idē Abb. in cap. constitutus. el 1. eodē titul. text. ex quo ita colligit idem Abba. in cap. penult. de rebus Eccles. non alienand. Roma. sing. 112. idem tenēs in clerico. Abba. num. 10. Felin. columna. 3. Marian. Socin. nume. 13. in dict. cap. cum sit generale. Aufrerius in Clem. 1. de offic. Ordin. & in tract. de potest. Eccles. num. 48. volum. 14. tract. diuersorum Doctorum, qui omnes probant, Ecclesiam posse petere restitutionem in integrum, etiā aduersus laicum, coram iudice Ordinario Ecclesiastico: sequitur etiam Marant. de ordin. iudic. 6. parte, in versic. secundus actus principalis, num. 101. pag. 569. & Bernardus Diaz de Luco plures referens in regul. 219. in 2. limitatione. Didacus Perez in l. 1. titul. 4. libr. 3. ordina. col. 883. ad fin. versi. & item fallit. eamq; sequitur Auend. 1. parte. cap. 4. præt. numero 42. versicul. & quia talis: quamuis tutius dicat esse agere contra habentem titulum,

titulum, licet inualidum coram iudice sęculari: & esse hanc receptam sententiam testatur D. Couar. vbi suprà nu. 2. & communem profitetur Caldas Lusitanus in l. si curatorē habens, verbo, implorandū, nu. 32. Cod. de in integr. restitu. quamuis hi duo vltimi authores insinuent eam veram non esse, atque contrarium velint tenere, cum hic non agatur de violentia illata Ecclesiæ, nec eius patrimonio, nec de sacrilegio, nec de fraude aut dolo ex proposito aduersus Ecclesiam in contractum deducto: qua forsan ratione contra communem in præsenti specie fuit iudicatum in regali Cancellaria Vallisoletana in causa huius Ecclesiæ Ciuitatēs. in qua probata fuit sufficientissimè læsio vltra dimidiam in contractu alienationis quorumdam bonorum immobilium eiusdem Ecclesię in fauorem laicorum factę, atque contra eam petita in integrum restitutio coram Ordinario Ecclesiastico huius Episcopatus, & prætereà allegata nullitas contractus ob defectum tractatuum, aliarumque solemnitatum, & nihilominus ea ad præd. Cancellariā per modum violentiæ delata, decreuit Regius senatus, omnia gesta coram prædict. iudice Ecclesiastico esse nulla, ac reū conueniendum esse coram iudice, qui de causa posset & deberet cognoscere, ad quem eam remiserunt. Nihilominus à communi præfata sententia nō consulerem recedendum esse in praxi, nō solum quādo Ecclesia ipsa læditur in bonis suæ fabricæ, sed etiam in contractu bonorum mensę Capitularis, cum illa bona sint etiā ecclesiastica: & Capitulum Ecclesiæ Cathedralis in iure dicitur Ecclesia, vt in c. Apostolica 56. dist. & ibi notat glos. text. expressus in cap. cum cleric. & ibi gloss. de verb. signif. text. in pragm. sanct. Gallican. §. quanta autem, fol. 75. col. 1. in fin. vbi Canonici dicuntur Ecclesia, & ibi notat Cosmas Guimier. in glos. Ecclesia. Altamiran in tractatu de visitatione, in verbis patriarc. & primi. num. 17. & 18. fol. 8. Ergo Canonici Ecclesię Cathedralis si lędantur in contractu bonorum suæ mēsæ capitularis, poterunt in integrum restitutionem peterę aduersus laicum coram iudice Ecclesiastico, iuxta præfatam communem sententiam loquentem in Ecclesia, cum à iure Capitulum Ecclesię Cathedralis dicatur & sic Ecclesia, vt est prędictum ac probatum. † Eamdem communem sententiam latè defendit Rodoan. in tractatu de rebus Eccl. non alienan. in quæst. de restitutione in integ. §. 7. per totum, eamque sequitur & probat Sfortia Oddo de restit. in integr. 1. par. q. 32. artic. 15. num. 123. & 125. †

11 In rebus autē patrimonialibus clericorum expeditum est, ipsis priuilegiū Ecclesijs cōcessum minimè cōpetere, ac proinde aduersus laicum restitutionē in integrum corā iudice sæculari petere debēt, si lædantur, non verò corā iudice Ecclesiastico, vt resoluit D. Couarr. vbi suprà, nu. 3. qui id audacter asserit. † Et sequitur Sfortia Oddo vbi suprà, nu. 125. † quāuis adhuc hoc casu idem priuilegiū Ecclesiæ competēs, quod prædiximus cū cōmuni, ad clericū extendant Roma. & Felin. vbi suprà, & Maran. & Aufrer. etiam vb sup. Sed quod prædiximus ex Couarr. verius

12 est, * cum sit iure expeditū, priuilegia cōcessa Ecclesijs, earumq; rebus, bonis patrimonialibus clericorū non cōpetere, nisi in casibus à iure expressis, vt cōstat ex adductis per Mench. de succes. creat. §. 10. nu. 659. & §. 22. nu. 42. vbi testatur alios allegās hanc esse communē resolutionē.

13 Superior cōmunis, de qua primū hoc fundamentū fecimus, cōprobatur ex doctrina eiusdē Innocentij, quem sequitur Abb. in cap. si clericus laicū, in 1. notabil. & col. 4. de foro compet. vbi tenet Ecclesiam vel clericū, cum agunt de rebus suis, siue actione reali vel personali, posse cōuenire laicum coram iudice sæculari vel ecclesiastico, estq; magis communis opinio, vt plures referens testatur decis. Pedemont. 32. nu. 6. qui nu. 3. eam probauit.

14 Secūdò, & pręcipuè supradicta secūda pars principalis in specie d. c. reintegranda, probari videtur, quoniam spoliator ex occupatione rei ecclesiasticæ sacrilegiū commisisse dicitur: sed ratione sacrilegij laicus conueniri potest coram ecclesiastico

co iudice, text. in c. exposita, de arbitr. vbi in terminis nostris notat Abb. & quamuis superiora fundamenta non satis astringant, prius siquidem nō omnino tutum est: tū prætereà, quia in proposito & specie, d. c. reintegrand. non est speciale priuilegium clerici, siue Ecclesiæ, quandoquidem & laici spoliati omnibus in casibus, vt clerici restituuntur, atque remedio, d. c. reintegranda, vti possunt, iuxta magis communem sententiam lege Regia probatam, vt supra ostendimus. * Secundum etiam procedere posset secundum Socin. in d. l. rem quæ nobis, nu. 11. quando certum esset, commissum esse spolium, non verò si dubitetur, nam tunc super illa qualitate tribuente iurisdictionem est cognoscendū, vt declarat Abb. in d. c. si clericus laicum, nu. 8. de for. compet. Decius in c. cęterum, nu. 18. de iudic. & in cap. ad audientiam, nu. 4. eodem tit. Menoch. vbi suprà, nu. 208.

15

Nihilominus tamen hęc secunda opinio principalis, nempè quòd quando clericus spoliatur re, seu possessione rei ecclesiasticæ, posit spoliatorem laicum cōuenire coram iudice ecclesiastico, verior in se est & tenenda, prout tenet gloss. in cap. cum dilectus, quod met. caus. Calde. in capit. sæpè, de restit. spoliat. Abb. in d. cap. cum sit generale, nu. 10. & Felin. ibidem column. 2. & Marian. Socin. numer. 14. idem cons. 18. nu. 32. vers. tertium remedium, lib. 1. inter consilia Barth. Socin. quos sequitur D. Couar. vbi suprà, d. num. 2. & Menoch. etiam vbi suprà, num. 205. & Anton. Gabriel. vbi suprà, numer. 103. & 117. & Stephanus Aufrer. de potestat. Eccles. super laicos, versic. 121. num. 54. vol. 14. tract. diuers. Doct. vbi idem probat, si ageretur condictione, cap. sæpè, de restitut. spoliat. aut alijs condictionibus à iure competentibus pro recuperanda possessione.

Non obstat primum fundamentū contrariæ partis, nēpè regula iuris generalis, quòd actor debeat sequi forum rei, quoniam fallit hoc casu fauore Ecclesiæ propter violentiam, atq; spoliū sibi illatum. Non etiam secundum, quia Felinus non loquitur in nostris terminis, sed in rei vēdicatione ordinaria, & quando probabiliter dubitatur an sit res Ecclesiæ: nos verò agimus, quando spolium præcessit, & agitur speciali & fauorabili iudicio restitutionis, in quo cōstat rem esse Ecclesiæ, ac de præd. spolio. quòd si de hoc dubitatur, tunc, vt prædixi, super ea qualitate tribuente iurisdictionem erit cognoscendum.

16 Sed an coram iudice sæculari hoc casu agi posit, quando spoliator & spoliatus essent clerici, vel reus tantùm esset clericus, & contentio de re beneficiaria esset? non leuis inter nostros iuris interpretes contentio est: nam etsi is iudex ordinarius clericis non sit, attamen quia causa possessorij beneficij non dicitur spiritualis, sed temporalis, is videtur iudex competens: agitur enim solū, an is agens spoliatus fuerit, necne: vt priori casu re-
17 stituatur, posteriori verò minimè: * quare quæstio facti, etsi de re spirituali, aliàs à laico definiri potest, vt docuit Bart. in l. quoties, vbi Ias. num. 6. C. de iudic. idem in l. Titia. num. 6. & 7. vbi Alexan. ff. solut. matr. Felin. in c. cum sit generale, de for. compet. Capici. decis. 7. num. 2. & 4. Alciat. in l. omni nouatione. C de sacrosanct. Eccles. Aymon Crauet. consil. 253. num. 2. est communis secundum Couar. in 4. de sponsal. 2. par. cap. 8. §. 12. numer. 13. & in pract. quæst. cap. 35. num. 1. vers. 2. concl. Menoch. de retinen. possess. remed. 3. nu. 336. & seq. & remed. 15. de re-
18 cuperan. possess. nu. 212. * Et quòd causa possessoria rei spiritualis, vel quasi spiritualis, temporalis sit, tenet glos. in cap. literas, de iuramento calumniæ, notat Vincent. in c. vltim. de iudic. Bal. in c. 1. apud quem vel quos controuersia debeat, dicit glos. & Doct. in c. cum dilectus, verb. iuramento, de election. Cardin. in Clem. dispendiosam, opposit. 3. q. 10. de iudic.
19 * Secundò eadem pars coadiuuari potest ex text. in cap. petimus. 11. q. 1. & in capit. causam quæ, in secundo, qui filij sint legitim. & in c. vlt. de iudic. quibus constat, iudicem sæcularem, etiam inter clericos esse competentem ad cognoscendum de

20 de causa possessionis rei spiritualis.* Tertiò facit argumentum à Matthæo de Afflictis adductum decis. Neapol. 24. nu. 3. nempè, quòd iudicis cuiuslibet sæcularis
21 interest, ne violentiæ * & spolia fiãt inter clericos & laicos. Hinc videmus, iudicẽ laicum posse compellere clericum rem apud se depositam restituere, vt in l. vltima. §. penult. C. de bonis auth. iud. possid. Ias. in l. si fideiussor. §. penult. numer. 6. ff. qui satisd. cog. Capella Tolosan. quæstio. 167. Menoch. de recuperan. possel. reme. 15. num. 214.

Quartò, quia causa possessionis & proprietatis nihil commune habet. l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquir. possess. Sed causa proprietatis beneficiaria spiritualis est: ergo causa possessionis erit temporalis, tractarique poterit apud lai-
22 cum. Ex quibus fundamentis, * quamplures Doct. defendere conantur vsum Galliæ forensem, qui iam diu obtinuit, & Martin. V. & Leon II. literis extat comprobatus, quòd iudices sæculares cognoscant etiam inter clericos de possessorio cuiuslibet causæ spiritualis, vt sunt Guido Pape quęst. 1. & 71. & 85. Francis. Marcus quæst. 190. & quæst. 512. vbi testatur curiam illam sic semper seruasse: idem cẽsuit Curia Burdegal. vt testatur Boerius quæst. 69. nu. 23. idem probat Guillerm. Bened. in c. Raynuntius, de testam. verb. & vxorem, in secunda decis. nu. 331. Aufrerius in Clem. 1. de offic. ordin. regul. 2. fallent. 24. vol. 14. tractat. diuers. Doct. fol. 394. & sic seruasse Curiã Neapolit. refert Matthæus de Afflict. decis. 2. num. 10. & 11. vbi Grammatic. in addit. idem Afflict. decisio. 24. nu. 9. Grammatic. decisio. 88. optimè Ioann. Gallus quæst. 155. scribens, iudicem sæcularẽ apud Gallos inhibere & prohibere iudicium petitorium, donec fuerit lis finita super possessorio: huius etiam consuetudinis & priuilegij meminit Carolus de Grassalijs lib. 2. regal. Franciæ, iure. 5. & Selua de Benefic. 1. par. question. 7. numer. 16. volum. 15. tract. diuersor. Docto. fol. 26. vbi idem iure probare nititur: eamdem sententiam probauit Alciat. respons. 24. numer. 1. qui sic in excellentissimo Mediolanens. senatu seruari affirmat, & eam veram atque cõmunem affirmat Ripa in rubric. de iudic. numer. 90. post. gloss. & Abb. in d. cap. literis, numer. 7. & 8. de iurament. calum. & hanc vniuersam Galliam seruare testatur Rebuff. in commentarijs ad consuetudin. siue ll. Regias Franciç, in 3. tom. in titul. de caus. benefic. possess. articul. 8. glos. 2. pag. 301. eamdem nouissimè verã esse sententiam affirmat Roland. à Valle consil. 23. column. 1. & 2. libr. 2. & fusissimè rem hanc in quolibet possessore disputat Ioann. Igne. in l. necessario. §. non aliàs. 2. parte, column. 1. 2. & 3. ff. ad Senat. consul. Syllan. & hanc obseruatam fuisse in senatu Pedemont. affirmat vidisse Menoch. dict. remed. 15. de recupe. possess. numer. 211. vbi numer. 223. eam receptiorem vocat: eamdem opin. in possessorio recuperandæ & retinendæ probauit August. Beroius in rubric. de iudic. numer. 51. eamdem sequitur plures referens, veram & communem appellans ex Ripa vbi suprà, Anton. Gabriel vbi suprà, nu. 115. & eam latè iure probat plures allegans Aymon. Crauet. cons. 258. statim in princ. & nu. 1. & sequentibus.

Contrariam tamen sententiã, imo quòd in specie præmissa de qua agimus, iudex sæcularis nullo modo possit cognoscere de causa possessoria beneficiorũ ecclesiasticorum inter clericos (vel quando reus tantùm clericus esset, quia de nõ iure laici turbati constat, cùm laicus non possit possidere, vel quasi, res ecclesiæ, vt est clari iuris) in nullo interdictorum adipiscendæ, retinendæ, aut recuperandæ possessionis, verior est & absque dubio tenẽda in iudicando & consulendo. Primò, quia cum actor in proposito debeat sequi forum rei, vt in principio diximus, ad iudicem ecclesiasticum erit causa deferenda, iuxta communes vtriusque iuris traditiones, licèt causa possessoria, nihil haberet admixtum proprietatis, * nec esset 23
in ea quid spirituale, imò tota esset omnino temporalis: nec valet consuetudo in contrarium, vt clericus nempè possit coram iudice laico conueniri, vt censuit

fuit Rota antiqua 840. quæ est in titul. de consuetu. decis. 10. in antiquis, cuius meminit Nauar. in c. cũ contingat, pag. 154. & Couar. in pract. quæst. c. 31. n. 5. & cap. 35. numer. 1. & inquit singulariter Socin. alios referens in cap. sane. nu. 9. vers. nona declaratio, de foro compet. non solum inspiciendum esse locum rei sitæ, verùm etiam ipsius rei conueniẽdi qualitatem: & ideò si conueniendus ratione rei sitæ est clericus, conuenitur coram ecclesiastico in loco rei sitæ: si verò laicus, coram laico, atque ita mutatur locus, non qualitas personæ, & attenditur res in loco sita, tamquam accessorium ad qualitatem personæ: sequitur Menoch. de retinend.
24 possess. remed. 3. nu. 326. 351. & seq. * Secundò, quia causa possessoria in beneficijs Ecclesiasticis beneficialis dicitur, ac proinde ad forum Ecclesiasticum pertinet, vt in Clem. 1. de causa possess. & propriet. & in Clement. vnic. de sequestrat.
25 possess. & fruct. * Causę enim Ecclesiasticæ de rebus spiritualibus, vel quasi, spirituales censentur, ac proinde tractandæ & examinandæ sunt apud iudices Ecclesiasticos, non verò apud sæculares: vt in cap. 2. de iudic. per quem ita tenet D. Couar. in pract. quæstion. capit. 35. numer. 1. versic. verum si diligenter. Tertiò eadem sententia probatur, nam etsi causa ipsa possessionis contineat temporalitatem, ita vt à laicis tractari posset, iuxta Bart. sententiam & communem in d. l. quoties. C. de iudic. & in d. l. Titia. cum cæteris suprà allegatis, ratione tamẽ personarum, in quibus non potest laicus quouis modo ius dicere, vt in authẽt. statuimus. C. de Episc. & cleric. & in cap. 2. de iudic. sæcularis iudex huius causæ competens esse non potest: quomodò enim poterit clericum spoliatorem citare, & cogere vt restituat quod sustulit?

Quartò, quoniã pleriq; ex tenentibus priorẽ sententiã, quam receptiorẽ appellant, non eam ex iuris cõmunis dispositione affirmare audẽt esse veram, sed quòd Summorũ Pontificũ suprà relatorum indultis id cõcessum sit Regno Franciæ: ergo in contrariũ est ius cõmune, quia frustra concessa forẽt, si iure communi hoc laicis iudicibus liceret, vt nouissimè aduertit Roland. à Valle, d. consl. 23. nu. 12. lib. 2. Vbi ergo huiusmodi priuilegiũ non fuerit, prout in Hispania credo non esse, quia huiusmodi causæ minimè tractantur coram iudicibus sæcularibus, sed tantum corã Ecclesiasticis, eo excepto, quòd per modum violentiæ causæ omnes Ecclesiasticæ ad Regia tribunalia deferuntur, vbi quãdo ea fit à iudicibus Ecclesiasticis, à Regia curia aufertur, ius commune erit seruandũ, vt laici minimè de his cognoscant. Fit igitur ex supradictis, forensem vsum contrarium Galliæ non iure procedere, sed potiùs ex priuilegio & consuetudine.

26 Quintò & vltimo hæc eadẽ pars probatur, quoniam, vt plurimum, causa hæc possessoria beneficialis habet admixtam proprietatis rationem, quo casu proculdubio sæcularis de ea cognoscere nõ potest, sed omnino Ecclesiasticus iudex, cũ non sit iudicium temporale absolutè, sed habeat admixtam cognitionem iuris spiritualis: argum. text. in cap. tuam, de ordin. cognit. cap. causam quæ, in 2. qui filij sint legit. atq; ita in hac specie hanc partem probauit absque dubio Abb. in d. c. literas, de iuram. calum. & illic Ant. de Butrio, & alij, & Bero. in dict. rubric. de iudic. nu. 51. quos refert & sequitur Couar. vbi suprà, in 1. concl. inferens ex eo, laicũ nõ posse secundum iuris rigorẽ cognoscere de causa possessoria beneficij Ecclesiastici, cum ad iustificandam possessionem in hoc casu sit necessaria probatio alicuius tituli apparentis, nec aliter posit possessio obtineri, etiam quoad interdicta possessoria, vt ibi probat.

Et in terminis de quibus agimus, hanc secundam partem veriorem de iure tuentur, probant atque defendunt Anton. de Butrio in capit. vltim. de iudic. Ligni. & alij nonnulli in Clemen. dispendiosam, de iudic. In qua sentẽtia verè fuit Guid. Pape consil. 149. eamque sequuti sunt Beroius vbi suprà nu. 55. & Aymon Crauet. cons. 258. nu. 8. Bellamer. consil. 40. colum. 16. versic. nec valet. & latissimè

mè & optimè D. Couarr. d. cap. 35. num. 1 in 1. conclusione, versic. quamborem, & in 2. conclusione, in vers. verùm si diligenter, & Roland. à Valle consil. 23. numer. 17. lib. 2. & Menoch. de recuper. possess. remed. 15. num. 218. in vers. contrariam, & nu. seq. præcipuè nu. 223. & 234. idem de adipiscend. possess. remed. 4. nu. 476. & seq. idem loquens tam in remedio recuperandæ, quàm retinendę, de recup. possess. rem. 3. nu. 349. & seq. qui numer. 346. & seq. & d. rem. 15. n. 234. idem probauerat, cum laicus turbatur à clerico in quasi possessione illa rei ecclesiasticæ: quod & nuncupatim probauit Couar. vbi suprà, in 2. concl. num. 1. in versic. verùm si diligenter, &c. qui in 1. conclusine loquitur in omnibus remedijs possessorijs adipiscendæ, retinendæ, & recuperandæ.

Et retenta hac secunda opinione, quæ sanè verior est, vt prędiximus, nō obstant adducta pro priori parte: & non quidem Bart. doctrina communiter approbata in d. l. quoties, de iudic. & in d. l. Titia. ff. solut. matr. tùm quia ipsa non est sine dubio, vt constat ex locis Couar. quę pro ipsius approbatione suprà adduximus: tum etiam quoniam ibi, præterquā quòd causa possessoria facti tantùm est, reus & etiam actor sunt laici, vt in causa matrimoniali vsuraria, & similibus à Bart. signatis, ac proinde non idem esse rectè infertur, vbi vterq; clericus sit, vel reus tantū, vt in nostra quæstio. glos. præterea, in d. cap. literas, de iuram. calumn. non obstat, quia communiter reprobatur, vt asseuerat Aufrerius in decisio. Capel. Tolos. 470. & Couar. dict. nu. 1. in 2. conclusione, versic. non oberit, vbi quòd præterea priuatam, non publicam authoritatem habet glos. illa.

27 Ad secundum respondeo, nempè ad capit. petimus 11. quæstion. 1. iudicium ibi sæculare potiùs esse in auxilium temporalis, quàm ad cognitionem principalem causæ Ecclesiasticæ, vt aduertit Menoch. d. remed. 15. num. 213. Nec obstat d. cap. causam quæ, el 2. qui filij sint legit.

28 quia ibi nulla causa spiritualis, * nec ratione rei, nec personarum, nec iuris, nec facti erat apud regem illum Angliæ, sed solum mera temporalis controuersia, cum de bonorum successione contentio esset, vt rectè aduertit Couarru. vbi sup. num. 1. versic. 2. secunda conclusio. ibi sic, & in d. c. causam, & Menoch. re-

29 me. 15. nu. 212. * Non etiam obest text. in d. c. vltim. de iudic. quia illic agitur de officio & dignitate sæculari, & electione ad eamdem constituenda, vt inibi glo. & Doct. communiter admonent secūdum Bero. in rubr. de iudic. num. 61. & Couarruu. vbi suprà proximè, atque Menoch. d. remed. 15. nu. 216. Tertium non obest, quoniam Matth. de Afflict. vbi suprà, qui eo argumento vsus est in proposito, non tam nititur dispositioni iuris communis, quàm Capitulis illius Regni, vt ex eo patet. Ad primum respondeo, retorquendo fundamentum. Causa possessionis & causa proprietatis, vt duo connexa, apud eumdem iudicē tractari debēt, ne continentia causæ diuidatur, vt in capit. 1. de causa possess. & proprieta. & in l. nulli. C. de iudic. At causa proprietatis non potest in proposito tractari apud laicum, sed apud Ecclesiasticum agenda est secundum omnes: ergo & causa pos-

30 sessoria. * Præterea, quod dicitur; causam proprietatis & possessionis nihil commune habere, procedit quoad acquisitionem, & inquisitionem, non quoad cognitionem, secundum Beroi. in d. rubric. de iudic. numer. 58. in versicul. non obstat: quod comprobat & confirmat defendens ab impugnatione Ignei, Menoch. vbi supra, d. remed. 15. numer. 218. Ex supradictis igitur manifestè constat, priorem atque receptissimam sententiam nullo solido fulciri fundamēto, nec veram esse, sed potius contrariam, quam

31 prædiximus atque probauimus. * Superest vt videamus, an cautela Marant. de ordin. iudic. 4. part. 7. distin. in fin. nu. 54. ad hoc vt hoc casu agi possit coram iudice laico contra clericum spoliatorem, sit valida, necne? Is enim in loco præcitato inquit, quòd in eo Regno per tria capita eiusdē est nouiter inductū, quòd quando

clericus, vel alia Ecclesiastica persona spoliaret aliquem laicũ sua possessione, potest ille laicus adire iudicem sæcularem, & implorare officium suum super eius defensione, qui iudex facit citationem per edictum, vt quicumque sua putauerit interesse, compareat infra talem terminum visurus iuramenta testium, & allegaturus quicquid velit, quare ille spoliatus non debat restitui, & sic capiet informationẽ de iuribus spoliati, per quãdam viam extraiudicialem & summariã, & si cõpererit qualiter fuit indubitè spoliatus, restituet eum in suã pristinã possessionẽ: nec potest dici, quòd clericus citatur coram iudice sæculari,

32 * quia quando citatur, si sua putauerit interesse, si compareat, dicitur comparere vt actor, non vt reus, & sic sua comparitio est voluntaria, non necessaria, iuxta doctrinã Bald. num. 4. & 5. Alex. in fine. Pauli Castren. nu. 7. in fine, & reliquorum in l. testamenta omnia. C. de testamentis, quos sequuntur Afflict. decis. Neapol. 24. num. 7. in fine. Decius consi. 187. nu. 3. vers. non obstat quòd citatio. Neuizanis cons. 20. numer. 19. Roland. à Valle cons. 29. num. 9. & 12. lib. 2. vbi loquentes in insinuatione & publicatione testamenti, idem tenent, quando pars ad eam faciendã citanda, est clericus: quòd si prædict. doctrina Bald. & ceterorum est vera, consequitur, vt idem dicendum sit in proposito, seclusis etiam dictis capitibus Regni Neapolit. cum præfati Doctor. præsupponant, dict. citationem generalem prædict. modo conceptam sufficientem esse atq; validam clerico reo non comparente: quòd si ipse compareat, teneri tamquam actorem de suo iure docere coram iudice sæculari præueniente causam per citationem.

33 * Nihilominus tamẽ præcedens cautela & leuis est, & eludi facilè potest. Primò, quoniam is clericus per edictum citatus non cogitur comparere, vt in his terminis declarat Matth. de Afflict. decis. 2. num. 9. dicens, quòd si cogatur clericus comparere, & citatio, & iudicium esset nullum: quare parum prodesse poterit cautela hæc spoliato, si spoliator diligens sit & callidus non comparẽdo, nec enim omnes tenentur comparere, vt in l. si eo tempore. C. de distract. pignor. Marian. Socin. Senior in tracta. u citat. artic. 22. in fine.

34 Secundò, quia quando constat, quis possideat, is vt certa persona nominatim citandus est, non per edictum & proclama. l. 1. §. penultim. ff. de ventr. inspiciend. Bartol. in extrauagan. ad reprimendum, verb. per edictum, in fine. Alexand. consil. 107. numer. 1. lib. 5. Felin. in capit. secundo, num. octauo, de constitut. Ias. consil. 86. num. 12. libr. 3. Paris. consil. 31. numer. 29. lib. 4. estque recepta sententia, & ab omnibus approbata, vt plures referens resoluit Menoch. de recuperand. possessione, remedio 8. numer. 102.

35 * Quod præmaximè procedit in proposito, vbi agitur de transferenda possessione de vno in alterum, tunc enim non sufficit generalis citatio, sed nominatim possessor citandus est, qui si ignoretur, vti debet diligentia non leui actor, vt cognoscat, quisnam is possessor sit, vt eum citari curet: ita Ancharran. in capit. vltimo, de elect. per text. ibi Alexand. consil. 5. numer. 1. & 2. libr. 2. latè Crauet. consil. 225. num. 1. & 5. vbi plures alios allegat: citantque omnes in hanc sententiam l. meminerint. C. vnde vi. Menochi. de recuperand. possess ion. remed. 8. numer. 102. & remed. 15. num. 233.

36 * Quare eleganter respondet Ruynus consil. 62. numer. 20. in fine, libr. 5. quem refert, & sequitur Menoch. d. remed. 5. num. 230. citationem hanc per edictum præsumptã scientiã inducere, quæ non sufficit, quando vera notitia exigitur: ergo præd. citatio per edictum nullius erit momenti cõtra clericum possessorẽ, qui suo iure per solam citationem per edictum priuari nõ poterit, sed nominatim citandus erit, secundum Abb. in cap. fi. de vita & honest. cleric. Marsil. singul. 259. generalis, &c. Menoch. vbi suprà.

37 Tertiò contra supradictã cautelã facit, quia si clericus huiusmodi sic citatus per edictum, cõpareat, & se possidere alleget, poterit etiã fori priuilegium in iudicium, dedu-

deducere, iurisdictionemque iudicis sæcularis declinare, & remissionem ad suũ iudicem petere, eritque ea concedenda, vt egregiè in his terminis citationis tradit Capitius decis. Neapolit. 8. nu. 3. post Anchar. in capit. ea quæ, quæst. 17. de regul. iur. sequitur Menoch. vbi suprà, num. 232. & Roland. à Valle, d. consil. 29. num. 16. & sequent. lib. 2. ex quibus fundamentis meritò contra prædict. cautelam Marantæ, tamquam non veram & inutilem, in terminis nostris tenet Menoch. d. remed. 15. num. 228. & seq. ad quem locum se remittit idem Menoch. de adipiscend. possess. remed. 4. num. 476.

Supradicta tamen nostra & verior sententia aduersus receptiorem limitatur tribus in casibus, vt per Menoch. latissimè de retin. possess. remc. 3. nu. 352. & sequent. vsq; ad nu. 360. inclusiuè. * Primò,
38 vt non procedat, quando iudex laicus ex priuilegio, & cessione Pontificis maximi posset de his causis possessorijs contra clericum cognoscere & iudicare, vt in Regno Franciæ, iuxta supradictam receptiorem sententiam. *Secundò, quan-
39 do iudex Ecclesiasticus esset negligens in administranda iustitia ipsi laico turbato à clerico. * Tertiò, quando iudex
40 laicus requiritur in auxiliũ iudicis Ecclesiastici, vt ibi per eũ. In adipiscenda autẽ possessione, apud neminem * ferè dubi-
41 tatur laicum iudicem inter clericos ius dicere minimè posse, cum de possessione rei spiritualis, seu beneficiariæ disceptetur, vt communẽ esse testatur plures referens aduersus Igneum Menoch. d. remed. 15. num. 235.

Superiora omnia circa primũ punctũ adducta loquuntur, ac rectè procedunt, quando ambæ partes, vel spoliator siue turbator tantum, sunt clerici, vel persona
42 ecclesiastica,* tunc enim meritò, vt actor debeat sequi forum rei. Si verò spoliator, vel turbator, & sic reus, vel vterque, tam actor, quàm reus sint laici, etsi Couar. vbi suprà, in 2. conclusione, in versi. verum si diligenter, adhuc velit corã iudice sæculari huiusmodi causam, cum sit spiritualis, agi non posse, quãuis nõ aperiat hoc procedere, etiamsi spoliator sit laicus: nihilominus tamen secundum veriorem & magis receptam sententiam, iudex sæcularis poterit de hac causa possessoria beneficiali cognoscere, siquidem possessio hæc non dicitur spiritualis, vt proprietas ipsa, sed potiùs temporalis: quemadmodum in specie affirmarunt Guid. Pape quæst. 1. qui & in remedio retinendæ possessionis loquitur, & alii permulti, ita vt hæc sit magis communis sententia, vt refert eam sequutus Menoch. de retinẽ. posses. remed. 3. nu. 327. & seq. vbi se alio loco refert, & etiam in numeris prçcedẽtibus, à 314. & num. 348. quam etiam in terminis tenuit & probauit Socin. ab eo allegatus in cap. sanè, num. 9. de for. compet. & Aufrer. de potesta. sæcul. super personis ecclesi. regul. 2. fallentia 24. & Crauet. consil. 258. col. 1. & 2. præcipuè num. 4. qui in iudicio retinendæ loquuntur, & decis. Pedemont. 116. numer. 1. idem Menoch. de recup. posses. d. remed. 15. numer. 223. & 234. & hæc est crebrior opinio Legistarum & Canonistarum, quos refert Couarru. vbi suprà, secundum decisio. Pedemont. vbi suprà, qui loquitur in remedijs possessorijs, præcipuè retinẽ-
43 dæ* & recuperandæ, quam etiam probat Ferretus consil. 1. num. 15. Sed & hoc casu iudex Ecclesiasticus erit competens, vt resoluit cum alijs tripliciter limitans Menoch. de retinend. possessione, remed. 3. à num. 361. cum sequentibus.

44 Hæc tamen modò relata communis sententia limitatur, quoties simul cum possessione beneficij cognoscendum sit vnà de titulo principaliter, tunc enim cum causa non sit merè temporalis, sed mixta cum spirituali, cuius capax non est laicus, iudex sæcularis de ea cognoscere minimè poterit, sed per Ecclesiasticum examinanda est, ex rationibus adductis per Couarru. vbi suprà, in 1. conclusion. quæ hoc casu verè militant, etiãsi reus sit laicus, & à fortiori si sit clericus: & in terminis ita tenet Menoch. de retin. possess. dict. remed. 3. num. 328. & sequentibus.

45 Maior autẽ dubitatio contingit in hac

 specie,

specie, vbi de titulo incidenter tractandũ est in hoc iudicio possessorio? quo casu iudicem secularem posse cognoscere tradunt Rip.lib.2.respons.cap.vltim.nu.1.& Nauar.in c.cum contingat, pagin.149. in versic.4. ideò non obstat. de rescript. qui in specie iudicij retinendæ loquitur, quos refert & sequitur Menoch.vbi suprà, numer.331. & sequent. & latius nu.463.& seq. quia non ideò causa spiritualis redditur, quòd de titulo incidenter cognoscitur, principaliter verò de quasi possessione, cũ enim hoc casu de titulo fiat fides, & de eo tractetur, summatim id fieri solet, quia sufficit ostendere titulum coloratum, nec aduersarius potest contra illum quicquam obijcere, vt ibi cum alijs, quos refert, probat, inter quos decisio Pedemont.vbi suprà, num.7. Cùm igitur tunc summatim & incidenter agatur de titulo, iure potest laicus cognoscere, iuxta doctrinam Bald. in l.2. C. de Carbon.
47 edict. docentis, * laicum posse de causa spirituali cognoscere, cum incidenter de ea agitur in causa sæculari: idem Bald. in Authent.ei, qui iurat.nu.26. vers. tu coniunge.C.de bon. auth. iudic.possid. quæ Baldi doctrina est vera, & magis communiter approbata, vt plures referens aduersus Ioan.Andr.Roman. & Decium testatur Menoch. qui suprà, num.336.quam sententiam probo, tametsi contrariũ adhuc hoc casu velit Couarr. vbi suprà in d.1.concl. vers. ex quo apparet, dum maximè id probat, quia in hac specie non solet controuersia contingere nisi inter clericos, quasi idem velit, quando contra laicũ spoliatorẽ, vel turbatorẽ ageretur: sed cũ re vera hic agatur principaliter cõtra laicũ de causa possessoria beneficiali, quæ est temporalis, licèt incidenter summariè docendũ sit de titulo colorato, cõsequitur, iudicẽ principalis causæ temporalis esse etiã iudicem ad expeditionem necessariam eiusdem, quę incidit in eam, quamuis spiritualis, nempe de titulo, cũ non principaliter veniat in causa illa: sed incidenter, nec plenè, sed summatim coloratus probandus est per supradicta: ar-
47 gu.d.l.quoties, * cum similib. C. de iudic.

Cessabit tamẽ omnino in hac specie difficultas, quando de titulo euidenter constaret, vt puta per confessionem aduersarij, vt probarunt Crauet. d.cons.258. nu. 4.versic. confirmatur ista ratio, decis. Pedemont.116.num.3. & Nauar.vbi suprà, pag.148.vers.5.facit, & testatur eam re-
48 ceptam Menoch.vbi suprà, * nu.338.plures alios referens, qui num.seq.idem cum Nauarr. & alijs probat, quando notoriè ex actis constaret de titulo, & num. 343. idem etiam tenet, quando aduersarius conuentus nihil obijceret.

49 Ex superioribus plura deducuntur, quæ congerit in praxi satis vtilia D. Couar.d. c.35.pract.q.nu.2.& seq.quę apud ipsum sunt videnda: illud tantum referã, nempè laicum decimarũ conductorem non posse conueniri apud iudicem Ecclesiasticũ actione personali ex locato ad mercedem, quia tunc non agitur de restitutione rei ecclesiasticæ, nec de decimis soluẽdis, sed de soluendo pretio locationis cõuento: conueniendus igitur est apud iudicem laicum: quòd si apud ecclesiasticũ citetur, poterit iudicium ipsius declinare, vt rectè probauit Couar. ibidem num. 2.vers.5.& post eum alios allegans in cõductore fructuum præbendæ loquẽs decisio Pedemont.32.per totam. Hoc tamẽ limitandum erit, quoties conductores prædicti in conductionis contractibus se submiserint iurisdictioni ecclesiasticæ, censuris & alijs Canonicis legibus, aut iuramentũ præstiterint, vt possunt iuxta l.11.tit.1.lib.4. nouæ Collectionis Regiæ, vt in terminis probat Couarr. vbi suprà, aliàs enim iudex Ecclesiasticus nõ cognoscit de his bonis decimalib' alienatis (hoc est de eorũ pretio) nisi cum sunt Ecclesię, vel Ecclesiasticæ personæ. Nã per alienationem perdunt nomen ac priuilegium, quia mutatione personæ mutant naturam, quia ea non transmittitur: ita latè probat Doctor Castellus in l. 6. Taur. in gloss. *de qualquier calidad*, in versicul. & quod dixi, inquiens hoc habuisse in facto, & obtinuisse contra quemdam conductorem, vel emptorem redditunm Ecclesiasticorum, qui conueniebat

emptores fructuum coram Ecclesiastico iudice, postquam fructus effecti fuerant sui, & instabat vt puniretur in amissione causæ, iuxta formam. l. Regiæ. Idem Castel. in l. 13. Taur. in gloss. *veynte y quatro horas*, in versic. ex quo infer-

50 tur: * conductores autem prædictarum decimarum eas rectè exigere poterunt virtute cessionis sibi factæ (hoc est *del arrendamiento, o recudimiento*) aduersus laicos decimare debentes coram iudice Ecclesiastico, qui competens est causæ decimalis, hocq; iure vtimur, cum laicus incapax sit cognitionis huiusmodi causæ præd. spiritualis: argument. capit. causam quæ. de præscripti. præterquam si agatur an decimæ sint solutæ, vel an teneatur ille soluere, vel alius, quo casu non tantùm laicus conductor, sed ipsi clerici poterunt apud iudicem sæcularem petere, laicum solutionem decimarum recusantem compelli ad eas soluendas: secus si agatur de iure decimandi, vel de exceptione, aut priuilegio ab earum solutione liberante, vt probare vult Federic. de Senis consil. 245. quem refert & sequitur Couar. vbi suprà, numer. 2. in princip. eum tamen reprobat, dum existimauit, quòd vbi tractatur tantùm de quæstione facti super decimis, non de quæstione iuris, causa contra laicum solùm pertineat ad iudicem sæcularem: nam contrarium ibi probat, dicens esse communem opinionem & legibus Regijs ibidem ab eo relatis probatam.

51 Circa secundum articulum principalem, an scilicet remedium dict. capit. reintegranda, detur contra singularem successorem cum titulo, & bona fide possidentem, qui causam habuit à bonæ fidei authore? quæstio hæc est de difficilioribus, ac in foro magis quotidiana cæteris, quæ in hac materia adduci possunt, in qua Doct. maximè inter se, sibique ipsis plures contrarij sunt, adeò vt vix discerni possit quæ sit in ea magis communis & tenenda sententia: & ideò fundamenta, & omnes authores, quos inuenerim, sigillatim referam pro vtraq; parte, vt ex hoc facilius dignosci possit: & in primis.

52 Pars affirmatiua probatur, quoniam probata antiquiori possessione, noua & recens præsumitur clandestina, vt in capit. licet causam, de probationib. per quē text. hæc est communis omnium senten-

53 tia, * vt plurimos referens testatur Roland. à Valle consilio 72. num. 1. lib. 2. sequitur plurimos referens Anton. Gabriel vbi suprà, numer. 56. Quod procedit, nisi constaret antiquum possessorem iustè possessionem amisisse, secundum Roland. à Valle vbi suprà, estque communis limitatio, vt plurimos referens testatur Anton. Gabriel. vbi suprà, num. 21. vbi nume. 22. & 23. idem tenet cum magis communi sententia in eo, qui caderet à possessione propter negligentiam per spatium decem annorum, præterquam in minore absente, & Eccle-

54 sia, * vt ibi per ipsum nume. 24. in dubio autem non præsumitur, quem iustè possessionem amisisse, sed potius contrarium, nisi aliud constet, secundum Innocent. & communiter Doct. in capit. post electionem. de concessio. præbend. vt refert Roland. à Valle vbi suprà, numer.

55 secundo, * & cōmunis opinio suprà relata numer. 52. per d. c. licet causam, tunc procedit, præsertim cum ipsa clandestinitas est allegata, & deducta, iuxta doctrinam Bart. in l. si de eo. §. si fortè. in fine. ff. de acquirend. possess. quam sequū tur Ruynus consil. 56. in fine. libr. 4. &

56 Ias. consi. 21. col. 2. lib. 3. * Aduertendum igitur est in praxi, si verā esse teneamus hanc primam opinionem, vt allegetur, & articuletur, quod aduersarius clam possidet respectu possessionis antiquioris, aliàs enim non articulando actor succumberet, secundum Speculat. in titul. de petit. & possess. §. 1. numer. 32. & Alex. consil. 118. num. 2. volu. 2. & consil. 89. num. 9. volum. 5. Socin. in l. rem quæ nobis. nu. 12. in fine. ff. de acquir. possess. Paris. consil. 1. nu. 167. volu. 1. & consil. 98. nu. 26. volu. 2. Bertrand. consil. 54. nu. 5. volum. 1. Decius consil. 57. nu. 6. Ias. consil. 6. colu. 2. volum. 1. Crauetta consil.

258.nu.22.& 23.Curt.Iun.consi. 17.col. fin.Roland.à Valle consil. 72.num.18.volum.2.Brunus consil.21.col. 2. decis. Pedemontia 90.nu. 3. alios allegans,& referens ex Bruno vbi suprà, hoc esse articulandum & probandum: quod in dubio (vt prædiximus) probatur eo ipso, quòd aduersarius suam antiquiorem esse non probat: allegari igitur debet ad minùs qualitas clandestinitatis, aliàs possesio antiquior nihil profuit, prout est communis opinio Doctorum nemine reluctante circa necessitatem istius allegationis, vt profitetur Crauet.d.n. 22. Quo modò autem probetur bona fides iunioris possessoris, tradit Crauet. vbi suprà, nume.21.

Secundò eadem sententia probari videtur in dict.capit.reintegrandæ, dum generaliter & impersonaliter loquitur, ergo generaliter debet intelligi, vt in l.de pretio.de Public. in rem act.& in l.1.§. & generaliter. ff.de legat. præstand. præcipuè dum inquit text. Quacumque cõditione temporis,&c. sicque comprehendere videtur præscriptionem: quæ consideratio confirmatur ex text. in canone Episcopi.3.quæst.1.& in capit. Ecclesia.3.quæst.2.vbi ab æmulis possesio recuperatur,& à quibuscumque,&c.

57 Dictio namque hæc, quibuscumque, vel quacumque, cum sit valdè generalis, comprehendit omnes casus, etiam priuilegiatos, argum.l. in fraudem.§.vltim.ff. de testamen.militat.l.1.§.quòd autem.ff. de aleat.l.vnica. in verb. sponsam. C. de rapt.virgin.Crauet. in respons.pro republi.Sauil.nume.60.& 62. latissimè Tiraquel.in l. si vnquam. in præfatione, num. 116.C.de reuocand.donat.

Tertiò, quia vt argumentantur nonnulli Doct. remedium hoc reintegrandæ possesionis, est magis priuilegiatum quàm interdictum vti possidetis: sed in eo interdicto exceptio tituli non obstat agenti,& de antiquiori possesione probanti, vt in dict. capit. licet causam. de probat. multo igitur minus obstare debet hoc in casu.

Quartò, quia vt alij etiam deducunt, remedium hoc reintegrandæ est introductum ad instar & exemplum interdicti vnde vi: sed in eo nulla habetur ratio

58 tituli, * vt in capit. fina. de ordine cognit. cum in eo spoliatus ante omnia sit restituendus, vt in l.si quis ad se fundum. C.ad legem Iuliam de vi.l. si coloni. C. de agricol.& censi. libr. 11.l.si quis emptionis.§. sed hæc super illis. C. de annal. except. text. in capit. nullus.2. quæstione.2. capit. literis. capit. conquerente.de restitutione spoliat. Ripa in l. naturaliter.§. nihil commune.numer.47.& ibidẽ Rubeus num.142.ff.de acquir. possess.ergo idem in hoc casu dicendum est.

59 Et in terminis hanc partem affirmatiuam tenet & probat glos. in cap. cum ad sedem.verb. interdictum, ibi, Videtur tamen, de restitut.spoliat. loquens in possessione rei Ecclesiasticæ, & ibi Hostiẽs. in versi.secundum Canones verò. Innocent.in dict.c.sæpè. de restitut. spoliat. & ibi Abba post Archid. Hostiens. Calder. Anton.de Butrio, & Ioan. de Lignian.& inquit Abba ibidem ab hac sententia, tãquam à communi & vera, non esse recedendum, ibique in eamdem refert Goffred. & Lapum allegatione 52.est in nu. 7.& hanc communem opinionem esse concludit (quamuis duram)& ab ea in iudicando & consulendo non esse recedẽdum, eamdem probarunt Geminian.Lignia. & Archi. in hoc capit. reintegranda.Ludoui. Roman. in dict. l. rem, quæ nobis.col.3. & 4.nu.8.& ibidem Ias.nu. 19.vbi plures allegans magis communẽ testatur, refertque sæpius sic consuluisse, vt verè consuluit consil.72.colu.1. libr.4. sequitur Aretin. in dict. l. rem quæ nobis.& ibi Alexand.col.4.ad fin.num.8.ad fin.vbi dicit se vidisse sæpius in iudicijs iudicari secundum eam, & ipsum obtinuisse pro hac parte: & hanc opinionem sequutus est plerumque cõsulendo idem Alex.vt in consil.51. colu.1.volu. 1. nu.1. versi.quinimò tenuit,& consil.117.num. 3.in fine.& nu.4.& consil. 200. numer. 2. 3.& 8.volum.2.& consi.6.num. 5.& 11.& seq.volu.3.& consil.91. nu. 6. dicens magis communem esse contra Bart. præfatam

tam

tam sententiam,& in consi.92.num.8.& seq.vol.5.idem respondit Anchar. consil. 42. circa medium.Corneus consil. 56.litera R.lib.2.qui communem esse affirmat,& in consi.35.nu.18. litera X.lib.1. vbi quod secundum Imol. & Abba. est communis,& in practica seruatur secundum Lapum vbi suprà, dic t communẽ Socin. Senior consil.89.in fine. libr.1.& consil.18.versic.tertium remedium,nu. 32. eodem lib.1.Dec.consi.57.nu.3.& 5. vbi refert esse communem ex Alex.contra Bart.& consil.252.nu.4. concludens istam videri esse magis communem conclusionem.Rip.in d.c. sæpè.num.28.versic. quid tenendum. de restitutio. spoliator.vbi plures allegans refert esse communem Canonistarum, & inquit non videri ab ea esse recedendum, quamuis non audeat eam omninò affirmare: & libr.1.respons.c.1.nu.43.Matth. dẽ Affli. decisio.Neapol.361.nu.33.vbi dicit communem,& ita decisum fuisse per dominos de Consilio, & in commentarijs ad constitutiones Neapol.libr.1.rubri.25. contra quem de restitutione agatur. nu. 39.& 31.dicit magis cõmunem eam sequutus Guillerm.Cassiad. de restit. spoliat.decis.7.Barba.consil.42.colu. penult. vbi communem testatur.libr.2.& consil. 24.colum.2.lib.4.Ioan.Maria.Riminald. consi.67.nu.7.& consi.98.num.76.libr.1. & consil.428.nu.10. libr.3.& ibi Hippolyt. Riminald.in addit. Lucas de Penna in d.l.si coloni.quæst.21.& eã esse communem testatur Marant. de ordin.iudi. 4.part.in 7.dist.nu. 50. probat Bertrand. consi.121.& consi.213.lib.2.Boer.quęst. 238.col.6.Socin.Iunior consil. 34. nu.12. libr.3. vbi sæpè repetit hanc esse receptiorem,& ab ea non esse recedendum in iudicando & consulendo.Claudius Saysel.in d.l.rem,quæ nobis. colu. 2. Ioan.de Amic.consi.97.nu.2.4. & 5.Ruyn.consil. 48.&.49.volu.4.Philip. Franc. in sua disputat.petitor.colu.5. Neuizan.consil.78. nu.4. Petrus Benintend. conclus.33. Alciat. respons.388.nu.2.Beroicus in cap.literis.nu.19.de restit. spoliat. Plotus in l.si quando.n.66.C.vnde vi. nouissimę Roland.à Valle consil.50.nu.11.& consi.72. nu.7.libr.2.vbi dicit esse communem & magis communem eam sequutus plurimos allegans, & hanc dicit crebriorem Viuius in suis communib. opin.in verb. remedium.c.reintegranda.3. quæst.1.nõ conceditur,&c.Beroicus cons. 61.nu.17. & consil.63.nu.19.& 30.volum.3.& hęc est magis recepta à Canonistis,secũdum decisio.Pedemont. 93.nu. 6.quæ plures ex supradictis refert,& inquit iuxta eam iudicasse ac censuisse Senatũ Pedemon. Eãdem dicit æquiorem & tenendam in practica Anton. Gomez in l. 45. Taur. nu.192.versic.2. non obstat text. in cap. reintegranda,&c. in fine quamuis ibidẽ fateatur, quòd in puncto iuris contraria videtur verior opinio:eamdem refert esse communem aliorum testimonio.plures citans in eam authores, testatus quòd hodie ista videtur magis communis opinio, Anton. Gabriel vbi suprà nu.31. qui eam videtur sequi,quandoquidem ex eadem constituit primam ampliationem ad regul.d.c. reintegranda. & hanc opinionem,quòd remed.d.c. reintegranda, competat contra omnem possessorem, Rota complexa est,vt per Cassiador. decis.7. de restitut. spoliat. vt refert & probat cum cõmuni nouissimè Puteus libr. 2.decis.176.nu.2.& seq. Habes igitur in suprà citatis authoribus plus quam quadraginta hanc partem tenentes.

60 Contraria tamen sententia, & sic negatiua, sequentibus astruitur fundamentis. Primò ex text. in l. siue autẽ.§.si duobus ff.de Public. in rem actio. vbi si duo titulum à diuersis dominis venditoribus consequuti sint, & in bona fide vterque sit, ille in Publiciana præfertur, qui de præsenti possidere reperitur:ea namque ratio; qua Publiciana non conceditur contra illum sic possidentẽ, facit, vt nec detur hoc remedium reintegrandę.Nec obstat Abbas responsio in d.c.sæpè,dicentis,in casu dict.§.si duobus, actum nõ fuisse de solo possessorio, vt in nostra quæstione,sed etiam de prætorio,in quo non constabat de iure alterius: quare in dubio pro possessore fuit iudicatum: in

nostra

nostra autē specie solùm agitur, vt spoliatus ante omnia restituatur, ob idq; antiquior possessio præfertur; non inquam obest hæc responsio: quoniam si in casu.d.§.si duobus, antiquior possessor cum titulo non præfertur nouo possessori cum titulo, quanto fortiùs in casu nostro non præferetur, in quo antiquior possessor, qui vt spoliatus agit, nititur obtinere ex sola antiquiori possessione? Proderit igitur noui possessoris titulus ad iustificandam possessionem, & ad tollendum omne clandestinitatis vitium: vnde minimè æquum esse videtur, vt actor qui nititur ex sola antiquiori possessione, obtineat cōtra nouum possessorem, qui suam possessionem ex titulo iustificat. Non etiam obest Antonij de Butrio responsio, quam diluit Alexand. in d.l. rem quæ nobis, & ibi Rip. nu. 27. & in d.c. sæpè nu. 28. versic. circa secundum casum, & Rubeus in dict. §. nihil commune. numero. 70.

61 Secundo loco hanc sententiam confirmat ratio, quam contrariæ partis authores pro ea adducunt, nempè remediū hoc reintegranda esse inductum, ne is, qui aliena occupauit, in peccato mortuus iaceat, nam cum hæc ratio in specie de qua agimus cesset, quia nouus hic possessor non potest dici spoliator, nec vitiosus possessor, ac per consequens non sit in peccato, cum titulum & bonam fidem habeat consequitur, vt cessare quoque debeat dispositio nostri text. argum. l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patronat. cum similib.

Tertiò, & quidem, vt videtur, peremptoriè eadem sententia comprobatur ex decisione text. in dict. cap. sæpe. de restitut. spoliat. cuius constitutio edita fuit per annos quinquaginta post promulgationem huius canonis reintegranda: ibi namq; constitutum est agi solùm tūc posse contra singularem successorē scienter in vitiosa possessione succedentem: si ex dict. capit. reintegranda, spoliato occursum esset contra singularem successorem cum titulo, & bona fide possidentem, frustratoria, & inutilis esset dict. cap. sæpè, promulgatio, nec de dubio seruiret, contra l. quòd Labeo. ff. de Carbon. edict. nam si certum erat dari remedium contra possessorem cum titulo & bona fide ex dict. c. reintegranda, à fortiori daretur contra illum, qui scienter in vitio successisset: ne igitur frustrà edita sit constitutio dict. capit. sæpè, fatendum est, eiusdem Decretalis authorē satis intellexisse non esse succursum contra singularem successorem, quouis etiā modo possidentem, ex dict. cap. reintegranda; quę sanè consideratio, quàm nō nulli ex suprà citatis authoribus perpendunt, omnem videtur tollere dubitationem.

62 Quartò, & præcipuè eadem sententia negatiua probatur, quoniam si aliud diceremus sequeretur maximū absurdū, nempè quòd remedium dict. cap. reintegranda, esset inuentum ad omnes iustos possessores spoliandos & inquietandos, non solùm ad tempus, sed & perpetuò, prout aliqui ex Doctoribus suprà allegatis concedunt, quos refert nuncupatim Menoch. dict. remed. 15. de recuperand. possess. nu. 421. & quos Rota aliquando sequuta fuit, vt testatur D. Sarmient. de reddit. Eccles. 1. part. cap. 4. numer. 11. in principio, & constat ex Cassiad. de restitutio. spoliat. decisio. 5. & 6. vbi dicit, Rotam affirmare esse hanc cōmunem opinionem: & refert Ant. Gabriel vbi suprà, num. 54. nempè, quod etiam per spatiū immemorabilis temporis non præscribitur huic remedio, & nume. 55. nititur hanc opinionem & obseruantiam dominorum de Rota defendere ab authoribus tenentibus contrarium, & etiam per mille annos, secundū eumdem Sarmien. & nouissimè esse communem, & in Rota iuxta eam pronūtiatum à maiori parte contra minorem, testatur Puteus lib. 1. decisio. 115. in fine. & num. 22. qui per totam illam decisionem refert fundamēta, & authores vtriusque partis, ac proinde hoc remedio admisso, omnes leges & canones, qui de præscriptione loquuntur, hoc causa cessarent: quod minimè est dicendum, cum sint posteriores illo cap. reinte-

reintegranda. Nemo preterea dicet, ex eo textu præscriptiones, aliaque iuris remedia esse sublata, cum verba eius sint generalia, ideoque nihil possunt in ijs quæ specialem habent constitutionem, argum. l. doli clausula. cum similib. ff. de verbo. obliga. Non enim verisimile est, vno verbo omnem præscriptionum materiam subuertere velle: ideoq; secundũ alios Canones debet ille text. interpretari.

63 Et in terminis ex prædictis fundamentis hanc partem probauit Bart. in d. l. rem quæ nobis. num. 2. ff. de aequi. poss. & in l. fin. §. sed cum in secundam. num. 5. C. de furt. vbi limitat in habente possessionem & titulum ab authore vitioso, & quande res erat vitiosa, nempè quando emit à malè fidei possessore, vt à fure: & Bart. sequuti sunt Ang. & Imol. in d. l. rem quæ nobis, vt ibidem refert Socin. num. 12. in versic. aliquando quinto, ac vltimo, qui in hoc parum sibi constans eamdem tenet sententiam, & idem consil. 266. nu. 15. 16. & 18. lib. 2. vbi eam probat, dicens videri magis communem, & melius esse eam tenere, quàm cõtrariam: & multos eiusdem opin. etiam refert authores, nẽpè. Nicol. de Mathar. Iacob. Butric. & Bal. in l. 2. C. de furt. & alios. Idem Socin. consil. 39. col. 2. nu. 5. versi. circa secundã, volu. 3. dicens istam esse magis communem opin. Legistarum. Idem tenet Angel. in l. siue autem. §. si duobus. versi. & per hanc literam. ff. de Public. in rem act. & consil. 116. in versi. si autem ignorauerit. & consil. 157. col. 2. voluit Paul. Castr. in l. & ideo. §. Neratius. num. 5. ff. de condit. furt. Andr. de Barul. Angel. & Ioan. de Platea in l. si coloni. colu. 2. C. de agri. & censi. lib. 11. Alex. sibi dissidens consil. 118. lib. 1. & consi. 89. nu. 7. libr. 5. latissimè Corneus dicens videri esse de mẽte communiter Doctorum consil. 18. litera. F. & seq. & consi. 23. col. penult. & fin. & consi. 62. num. 10. litera I. versi. tamen præfertur, & consil. 329. per totum. volum. 1. & latè consi. 281. nu. 7. litera I. libr. 3. quos sequitur Paris. consi. 1. nu. 166. volu. 1. dicens hanc esse magis communem Legistarũ Brunus consil. 19. nu. 25. & consi. 21. nu. 5. & 6. Calcan. consi. 116. num. 3. Bertrand. consil. 54. nu. 4. & 5. volu. 1. & consi. 323. in fine. 1. part. lib. 2. latissimè Rub. consil. 4. vbi respondet ad multa, quæ in contrarium adducuntur, & consil. vltim. nu. 9. Ruyn. consil. 49. nu. 11. lib. 1. Anchar. consil. 310. colu. vltim. versi. ista enim iura. nu. 7. in fin. Practic. Papiens. in forma libelli, quo agitur in causa spoliat. posses. gloss. 1. num. 8. in fine dicens, quòd hæc est communis opinio apud Legistas, contraria apud Canonistas. Ioan. Crotus consil. 47. nu. 20. sequitur Socin. Iun. sibi contrarius consil. 47. num. 25. & consil. 48. in fine. nu. 13. lib. 2. vbi dicit istam veriorem & magis communem Gozadin. consil. 28. nu. 36. Frãc. Turza breuiter in suis communibus cõclus. cap. 50. Zabarel. consi. 114. col. 1. Ias. sibi contrarius consil. 21. colum. 1. versic. 2. respondetur. lib. 3. vbi eiusdem sententiæ citat Ioan. Fab. in §. sed istæ. Instit. de actio. Ioan. Maria Riminald. consil. 238. nu. 10. lib. 2. & Hyppolyt. in addit. ad eumdem consi. 67. nu. 7. lib. 1. ambo parum sibi constantes. Idem sibi contrarius tenuit Rip. in d. l. rem quæ nobis. nu. 27. & in respons. 1. aliàs 45. in 2. lib. decret. num. 7. hanc semper probauit Rub. in d. §. nihil commune. nu. 71. & 72. & in consil. 4. col. 2. & in consil. 167. num. 9. hanc sequitur sibi contrarius Alciat. in d. l. rem quæ nobis, nu. 8. & eam probasse videtur Molin. ad Alex. consi. 6. nu. 4. in verb. non satis. lib. 3. dum citando Anchar. subdit. nõ practicari Paris. in cap. si diligenti, nume. 22. de præscript. Mantua consil. 99. nu. 2. lib. 2. Anto. Matth. in d. §. nihil commune, ampliatione 20. eãdem sequuti sunt Nathan consi. 188. in fin. lib. 1. & Ioann. Cephalus consil. 4. num. 1. & consil. 100. nu. 22. lib. 1. & hæc est vera & magis cõmunis conclusio, secundum Marant. de ordin. iudic. 4. part. princip. 7. distin. nu. 50. fol. 179. hanc, latissimè egens ad partes, ac plurimos ex supradictis referens, sequitur & probat, & communem magis esse affirmat Menoc. d. remed. 15. de recuper. poss. num. 89. Hanc dicit magis

commu-

cõmunem Legistarum decis.Pedemont. suprad.93.nu.6.quæ etiam plures refert quamuis eam non probet, sed concordiam, quam statim referam: hanc secundam partem intrepidè, audaciter & neruose probat D. Sarmient. de reddit.Eccles.1.part.cap.4.nu.11. per totum, sequitur & communem dicit nonnullos allegans D. Molin. de Hispan. primog. libr. 3.cap.13.nu.53. vbi contrariæ opin. non meminit: eamdem cõmunem & magis communẽ Legistarum ex Corneo dict. consil.23.& Paris.d.consi. 166.& Socin. consi.31.col.2.in fine.nu.3. affirmat Roland.à Valle consi.50.nu.11. & consil.72. num.7.volum.2. vbi alios eiusdem opin. authores refert, quamuis enim non probet: eamdem sequuntur plures relati per Anto.Gabriel. vbi sup. d.nu.31. vbi quòd est magis communis, licet vt prædixi, priorem videatur sequutus.

Habemus igitur, si benè memini, quadraginta plus, aut minus authores huius sententię negatiuę sequaces: & quamuis alios quadraginta aut plures supra enumerauimus pro parte affirmatiua, eam tamen non probant indistinctè, sed tantùm in rebus Ecclesiasticis & quoad earum possessionem, non verò quoad bona laicorum, prout sunt glos.d.c.cum ad sedem. Anton.de Butr. Abb. Cald. Lap. & Lignia. vt animaduertit Rub.in dict. cõsi. 4.item & Cassiad.in eisdem bonis ecclesiasticis loquitur, Hostiens. verò & Innocent.in d.c.cum ad sedem. colu.2. nec vnam nec alteram affirmare videtur, sed tantùm asserere remedium huius canonis non esse nouum: idem Innocent.in dict.c. sæpè, dubitatiuè tantùm loquitur nec audet sententiam affirmatiuã probare, vt refert Menoch. vbi supra, num.90. Quid tenendum in articulo perquam difficili, & valdè cõtrouerso? Ego vnam ex supradictis opin. electurus, hanc secũdam sententiam negatiuam veriorem & magis cõmunem Legistarum & tenendam in iudicando, & consulendo existimo, atque diiudico, ex fundamentis suprà pro ea adductis, quæ meo iudicio, vt fortiora, ita & meliora cæteris contrariæ partis sunt: satis enim plus vrgent pro hac parte, quàm priora pro affirmatiua: ad quod potius in præsenti specie aduertendum cõseo, quàm ad numerum authorum, quandoquidem, vt videmus non solùm inter se dissident in ea vtriusque iuris interpretes, sed, quod peius est, quàm plures ex eis sibi ipsis parũ constantes, atque contrarij sunt: non igitur multum est fidendum in eis, sed in rationibus & fundamentis quæ meliora ac grauiora fuerint, prout esse existimo adducta suprà pro hac eadem parte negatiua, præterquam quòd eam probarũt magis communiter Legistæ: * quæ procul-
64 dubio procedet, si tertius hic singularis possessor cum titulo, & bona fide per tãtùm temporis spatiũ possederit cum cæteris iuris requisitis, vt legitimè præscripserit rem ipsam super qua controuertitur, tunc enim indubium est, ipsum nec possessorio, nec petitorio conueniri posse, quinimò absoluendus & liberandus est omnino in totum, non enim sublatæ sunt præscriptiones legitimæ ac canonicæ per remedium dict.c.reintegranda, in præsenti specie, vt modo dicebamus in quarto fundumento huius sententiæ negatiuæ, quicquid perperam & absque vllo iuris colore alij existiment. Quòd si tempus legitimæ præscriptionis adhùc completum non fuerit, nihilominus existimo in nostræ quæstionis terminis non habere locum illud remedium possessorium, sed tantùm iudicium petitorium, quo agi tunc oportet, vt clarius apparebit inferius ex responsione, * quam assi-
65 gnabimus ad nostrum text. ne obsit huic negatiuæ sententiæ. Neque obstat quòd grauissimus Senatus Pedemont. iuxta affirmatiuam iudicauerit in casu, de quo per Octauianum Cacher. vbi suprà, quoniam in illo possessores cum titulo & bona fide nondum præscripserant, & præterea res habuerunt ab eo, qui sine titulo posidebat, vt constat ex præd. decisione in principio, & in fine: at verò nos agimus in singulari successore cũ titulo & bona fide, qui causam habuit ab authore bonæ fidei titulato: quo modo supradict.

prædict. duas communes contrarias sententias conciliauit rectè Ioan. Crotus. d. consi. 47. nu. 20. & plenius consil. 75. nu. 10. & Ripa vbi suprà: quam concordiam probare videtur Octauian. vbi suprà. d. num. 6. qui aliam etiam refert, nempè, vt prior opinio sit sequenda in terris Ecclesiæ, secunda verò in terris non subiectis Ecclesiæ in temporalibus. Verùm hæc cõcordia mihi non arridet existimanti in vtrisque terris negatiuam sententiã esse sequendam, vti communiorem & veriorem, dummodò iste cõuentus habeat titulum à bonæ fidei authore titulato, vt prædiximus, aliàs secus: quod etiam voluit ac expressè sensit Menoch. vbi suprà, num. 89. vers. contrariam etiam. Fateor tamen, quòd si Senatus Pedemont. vel alius in terminis nostris eamdẽ priorem sententiam elegisset, nihilominus non multum errasset, quandoquidem illa sit etiam magis communis opinio Canonistarum, quæ iudicio plurimorum virorum grauissimorum, & verior etiam censetur, quamuis nobis, quam prædiximus, communior, verior & probabilior videatur, iuxta quam iudicaremus, si casus contingeret: nec æquitas nos mouere debet, vt spoliato succurramus hoc casu, quandoquidem huiusmodi possessor expers sit huius vitij, actoriq; remaneat ius suum saluum quoad petitoriũ, quod in iudicium deducere poterit, resque suas in eo vendicare ac recuperare.

66 Superest, vt ad argumenta & rationes contrariæ partis respondeamus, ex quorum responsionibus dilucidior ac magis roborata apparebit nostra hæc tenenda sententia. Et ad primum de clandestinitatis vitio, &c. respondeo, hoc minimè procedere, quinimo ipsum vitium tolli interuentu tituli, & bonæ fidei, vt in l. clam possidere. in princip. ff. de acquir. possess. ita respondet Socin. in dict. l. rem quę nobis. num. 12. vers. aliquando, quinto & vltimo, & ibi Rip. num. 27. idem in c. sæpè. nu. 28. vers. secundo confunditur, &c. de restitut. spoliat. & ante eos Alex. consi. 118. nume. 2. vers. & dato. lib. 2. vbi nu. 8. subdit, actori hoc nihil prodesse, si possessor titulum ostendat, vt refert Menoch. vbi suprà, num. 81. idem probans, adijciensque cum Parisi. consi. 12. num. 9. lib. 4. post Curt. Iun. consil. 17. col. vltim. vers. duodecimo quòd cum contra hunc nouum possessorem nõ militet illa qualitas clandestinitatis, nec contra eum hoc remedio agi poterit: quòd cum apparet de titulo, vitium clandestinitatis à possessione tollatur, probat. l. siue autem. §. si duobus ff. de Public. in rem act. tenet plures referens Menoch. vbi suprà, nu. 70.

67 Ad secundum, nempè quod ex nostro capit. reintegranda, supra adduximus, in illis verbis, Quacumque cõditione temporis, &c. quibus sublata videtur præscriptio in proposito, respondeo, hoc nõ ita esse, vt suprà probauimus in quarto fundamento partis negatiuæ. Quare respondere oportet illi text. in præfatis verbis, minimè illis tolli legitimam præscriptionẽ, si bona fides & cætera requisita concurrant, vt in l. final. in fine. C. de edict. diui Adrian. tollend. vt in terminis dicit ac respondet Paul. Castrens. consil. 105. colum. fin. lib. 1. & secundo intellectu ad dict. cap. reintegranda. Quid igitur est, quod text. dicit, Quacumque conditione temporis, &c. nam etiamsi hæc verba ad illa, Perdidisse noscantur, referantur, vt est verum, adhùc non euacuant inductionem text. illius prædictam, vt excludi per ea videatur præscriptio, vt rectè obseruauit D. Sarmient. vbi suprà.

Sed vt omninò hoc esset contrarium, animaduertere oportebit secundum Sarment. text. illum loqui in fauorem bonæ fidei possessoris contra malæ fidei possessorem & prædonem, vi patet ex litera d. text. in principio huius capit. relata. Nam dum dicit, res ecclesiæ, vel proprias, id est, suas substantias, præsupponit bonam fidem Episcoporum spoliatorum. Dum verò dicit, Spoliatis vel eiectis Episcopis, & ibi, Captiuitate aut dolo, aut violẽtia maiorum per quascumq; iniustas causas, &c. insinuat, possessorem modernum esse malæ fidei: quo casu verum est etiam nullo temporis spatio obstan-

ſtante præſcriptionem tolli, quia cũ violentia ſit vitium reale, prædoque ſit verus & manifeſtus malæ fidei poſſeſſor, quia ipſe fuit primus ſpoliator & occupator, impeditur iure communi præſcriptio, vt in l. Pomponius. §. cum quis. ff. de acqui. poſſeſ. in. §. furtiuæ. cum ſimi-
68 lib. Inſtit. de vſucapi. * Quòd ſi violentia non interueniat, mala tamen fides adſit, vt adeſſe videtur in cæteris caſibus dict. cap. reintegranda, nullo tempore præſcribitur, vt in cap. fin. de præſcript. etiam immemorabili, vt reſoluit Balb. de præſcript. 2. part. 3. part. quæſt. 6. num. 10. latè Crauet. conſi. 146. num. 2. & de antiquit. temp. 4. particul. quartæ part. princip. num. 19. & 20. vbi refert Angel. Areti. di-
69 centem, malæ fidei poſſeſſorem * in ęternũ ex Pontificijs conſtitutionibus præſcribere, hoc enim caſu non poterit conuentus obijcere hanc exceptionem præſcriptionis, ſecundum Bero. in cap. ſolicitè. num. 39. de reſtit. ſpoliat Menoch. d. remed. 15. de recuperãd. poſſeſſ. nu. 417.

70 Quòd ſi quis ſit bonæ fidei poſſeſſor, etiam re vitio reali affecta, procedet ſaltim lõgiſsimi temporis quadragennaria præſcriptio, vt in l. 1. §. ad hæc. C. de annal. except. & notat gloſſ. in l. ſicut. in fin. C. de præſcript. triginta, vel quadragin-
71 ta annorum, * ſicque intelligenda eſt cõmunis interpretum ſententia habens, quòd remedium dict. cap. reintegrãda, durat perpetuò vſque ad triginta annos, quam refert plurimos allegans Anto. Gabr. vbi ſuprà nu. 53. & probat Puteus. d. lib. 1. deciſ. 115. nu. 14. & ſeq. aduerſus Rotam. Sicque eam interpretatur Menoch. vbi ſup. num. 418. & ante eum Roland. à Valle conſil. 72. num. 19. & 21. lib. 2. vbi ambo eam intelligunt, vt procedat regulariter, vbi bonæ fidei poſſeſſor non haberet titulum, vel quando res eſſet affecta vitio reali.

72 Si verò vis, vel vitium reale non fuerit illatum, & quis iuſto titulo, & bona fide poſſideat, habeatque cauſam à bonæ fidei authore titulato, nõ video cur præſcriptio impediatur decem annorum inter præſentes, & viginti inter abſentes, nec quomodò contra eum competat remedium. d. c. reintegranda, cum eo caſu minimè ipſum loquatur, nec de eo cogitauerit. Poterit igitur actori hoc caſu agenti remedio. d. c. reintegranda, opponi exceptio legitimæ ſupradictæ præſcriptionis: & in terminis ita tenet Balb. de præſcript. 4. part. quartæ partis principa. q. 24. circa fin. verſic. quinimo videtur, & ſenſit Ruyn. conſil. 6. num. 14. libr. 1. & expreſsè affirmauit Roland. à Valle dict. conſ. 72. nu. 21. & Menoch. vbi ſuprà nu. 425. Sarmient. dict. nu. 11.

73 Declaratur tamen hic caſus, vt non procedat in illis caſibus, in quibus ratione & priuilegio perſonarum maius tempus ad præſcribendum requiritur, vt in Eccleſia, contra quam regulariter ſola præſcriptio quadraginta annorum currit, ſecundum Balb. vbi ſuprà. in verſic. ſed quoad Eccleſiam. Paul. Caſtr. conſi. 105. in fine in 1. part. conſil. Bertrand. conſil. 44. num. 8. in 1. part. lib. 3. Menoch. vbi ſuprà, num. 427. vbi in nu. ſeq. exemplificat etiam in fiſco, contra quem ſolo ſpatio centum annorum præſcribitur ſecundum Angel. Alexand. Guid. Pape & Ruyn. quos refert: & ita eſt intelligenda hæc materia.

74 In beneficialibus autẽ illud hodie cõſtitutũ eſt ex regu. Cãcellar. de annal. poſſeſſ. vt pacifici poſſeſſores per annum, & ex reg. de triennali poſſeſſ. per trienniũ ſint tuti quoad poſſeſsionem, quæ regulæ, & ſpoliatorem adiuuant, dummodo non ſit violentus, vt declarat Gomec. in priori illa reg. de annal. poſſeſſ. quæſt. 64. quem ſequitur Carolus Molin. in eadem, quam ſimul iunxit cum reg. de veriſimil. notitia. num. 122. & Menoch. vbi ſuprà, num. 430.

75 Non etiam obeſt altera conſideratio ſupradicta ex generalitate ſupradicti noſtri cap. reintegranda, in illis verbis. Quacumq; conditione temporis, &c. & text. etiam in canone Epiſcopi 3. quæſt. 1. & in cap. Eccleſia. 3. quæſt. 2. in illis verbis, & à quibuſcumq;, &c. quia intelligun tur à quibuſcumque malæ fidei poſſeſſoribus, hoc eſt, de ipſimet occupatoribus immedia-

immediatis, cum sic ratio, & subiecta materia suadeat: nam verba, quantumcumque vniuersaliter prolata, restringuntur de habilitate, vt in l. 1. & ibi gloss. & Doct. C. de sacrosanct. Eccles. & in l. vt gradatim. §. 1. ff. de muner. & honor. ita declarat Rub. in dict. §. nihil commune, num. 72. & latè comprobat Menoch. vbi suprà num. 82. & duob. sequent. & paulò suprà nu. 72. in fin.

76 Ex superioribus, præcipuè dictis num. 67. in versic. sed vt omnino, infertur, veram esse receptiorem sententiam Doctorum, quam refert Rip. in dict. c. sæpè, nu. 23. de restitut. spoliato. & alios plures citans Menoch. vbi suprà num. 62. & eam probauit Socin. in d. l. rem quæ nobis, nu. 7. idem consil. 39. n. 5. vol. 3. dicens cōmunem, tenentium, remediū d. c. reintegrāda, non concedi malæ fidei possessori sua possessione deiecto, tametsi Ant. de Butrio, Aret. Roman. & Alexan. quos refert & probat Ripa vbi suprà, & Marant. de ordin. iudic. 4. p. 7. dist. nu. 50. & Menoch. d. nu. 62. & præcedenti, contrariā sententiam teneant, quæ in alijs remedijs iuris recuperandæ possessionis, præterquam in eo de quo agimus huius cap. reintegrāda, cum sint alia plura, locum habere poterit ex iuribus per eos allegatis, in isto tamē de quo præsens est sermo, minimè: tum ex supradictis: tum etiam ex ijs, quæ latiùs pro magis recepta præd. sententia adducunt Doct. vbi suprà.

77 Ad tertium respondeo, non esse verū, quòd in interdicto vti posidetis, antequiori possessione probata nouus possessor cum titulo succumbat, sed imò contrariū, vt probat text. in l. si duo, in princip. vbi Bart. ff. vti posid. Rubens ita respondens in d. §. nihil cōmune. n. 92. idem consil. 4. nu. 2. Curt. Iun. consil. 108. nu. 25. Menoch. d. remed. 15. de recuperand. possess. quæst. 11. & quæst. 13. nu. 89. vbi etiā alio modo respondet prædict. tertio fun-

78 damento, * cum Socin. nempe non esse bonam eam consequentiam, tituli exceptio non impedit possessionis restitutionem, ergo agi potest contra singularem successorem habentem titulum &

79 bonam fidem, * nec hic titulus alium respicit effectum, quàm vt clandestinitatis vitium tollatur: quod declarat Rebuf. d. consil. 4. num. 11. vbi nu. 14. versi. non obstat, respondet ad d. cap. licet causam, vt refert Menoch. vbi suprà.

80 Ad quartum respondetur eodē modo, nempe non esse bonam consequentiam, dominij exceptio non impedit possessionis restitutionem, ergo conceditur contra posidentem titulo, vt patet in ipsomet interdicto vnde vi, in quo spoliatus ante omnia restituitur, & tamen contra singularem possessorem non datur, vt in l. cum à te. ff. de vi & vi armat. sic in c. sæpè, spoliatus ante omnia restituitur, & tamen non conceditur contra singularem hunc successorem, nisi scienter in vitio successerit quare potius retorquetur fundamentum: si est instar interdicti vnde vi, illud non conceditur contra singularem successorem, vt in dict. l. cum à te, ergo nec hoc de quo in dict. cap. reintegrāda. Remanet igitur ex supradictis satis probata nostra hac de re sententia magis cōmunis negatiua in quæstione præfata.

81 Quam limitat Marant. de ordin. iudic. 4. part. in 7. dist. nu. 53. non procedere in regno Neapolitano, ex Regia illa constitutione, circa violentiarum, &c. qua est prouisum contra millesimum etiam successorem, in quem possessio hæc semel vitio spolij affecta transijt: sequitur Menoch. dict. remed. 15. nu. 94.

Differuimus hactenus an remedium dict. cap. reintegranda, detur contra singularem successorem cum titulo & bona fide posidentem, causamque habentem à bonę fidei possessore, & hic est primus casus.

82 Secundus casus est, quoties nouus hic singularis successor est cum bona fide, sed tamen sine titulo, & tunc contra eū, concedi remedium d. cap. reintegranda, est communis conclusio, vt testatur Socin. in d. l. rem quæ nobis, nu. 12. in princ. ff. de acquir. possess. sequitur & probat alios allegans Menoch. vbi suprà, num. 68. & seq. dicens, quòd ita affirmant vno ore interpretes.

83 Tertius casus est, quoties nouus successor & possessor hic est cum bona fide & titulo, sed titulus superuenit post possessionem illam antiquiorem, sicque per fraudem titulus ille est inductus, & tunc cum sit nullus, vt fraude quæsitus, dabitur aduersus eum prædict remedium: ita Bald. in disputatione, accusatus de vi turbatiua, versic. 3. modo, quem sequitur Alex. consf. 88. num. 12. versi. plus dicit, lib. 5. Decius consil. 302. num. 11. Gozadin. consf. 86. nu. 19. Bellon. consil. 11. nu. 4. Hi tamen authores minus rectè facti speciē huius limitationis fingere videntur, quādoquidem loquimur de possessione recentiori titulata, sicque semper præsupponimus, & possessionem, & titulum post illam aduersarij antiquiorem superuenisse. Quare rectiùs intellexit supradictam limitationem Curt. Iun. consil. 108. num. 25. in fine, quem sequuti sunt Aymō Crauetta consf. 58. nu. 21. in fine, versi secundò igitur, & Menoch. vbi suprà num. 72. quando nouus hic possessor post adeptam possessionem assequutus est titulū, quia tunc fraudis suspicione titulus hic non caret, cum facile fuerit, amicum à quo emere fingeretur, supponere eoque cauillo & dolo antiquiorem possessorem fallere: & quamuis adhuc Menoch. in pūcto iuris dubitet de hac tertia limitatione, ex subtili ratione, de qua ibi per eū nihilominus tamen fatetur obseruandam esse in foro (hoc est in praxi) quia eam plurimi ausi sunt affirmare.

84 Quartus erit denique casus, quando nouus possessor cum titulo & bona fide causam habuit ab authore vitioso, sicque res est affecta vitio personali: & tunc datur contra eum præd. remediū Canonis reintegranda, secundum Socin. in d. l. rem quæ nobis, nu. 12. in versic. aliquando & secundò, & ibi Alciat. num. 8. quorum sentētiam in hoc probauit Menoc. vbi suprà nu. 73. & seq. eamq; defendit à Bartol. doctrina, qui in Publiciana tenet contrarium in l. 3. §. opus. ff. de alien. iud. mut. caus. fact. nam Bart. in illa sententia crebrius reijcitur secundum Menoch. ibidem nu 75. Sed an idē procedat quando res non est vitiosa, sed possessor hic cum titulo & bona fide causam habuit ab authore malæ fidei & vitioso? dubium est, de quo videndus Menoch. vbi suprà nu. 78. vbi contra Socin. hoc casu probat, non dari remedium dict. cap. reintegranda, aduersus prædict. possessorem cum titulo & bona fide, qui rem non vitiosam habuit à vitioso authore. Verùm sententia Socin. in hoc comprobatur atque verior fit ex concordia, quam supra retulimus, atque probauimus numer. 65. inter præfatas duas magis cōmunes sententias.

85 Quintus erit casus, quādo res est affecta vitio reali, vel ob furtum cōmissum, vel ob vim impulsiuam, & tunc etiā contra successorem singularem cum titulo & bona fide dabitur præd. remedium, cū tunc temporis nec præscriptio locum habeat, vt sup. à dicebamus: ita in terminis tenet Socin. in dict. l. rem quæ nobis, nu. 12. versic. aliquando & tertiò, & clarius ibi Aretin. col. vltim. in princ. versi. vnde miror. Corneus consi. 18. nu. 11. & consil. 62. num. 10. versi. tamen præfertur, quos refert & sequitur Menoch. vbi suprà, nu. 77. estque hæc limitatio verissima, atque sine dubio meo iudicio. Limitatur tamen hic quintus casus, vt procedat in præscriptione ordinaria, decē, vel viginti annorum: secus in longissimi temporis quadraginta annorum præscriptione, quia tertius singularis possessor bonæ fidei rei vitio reali affectæ eam præscribit prædict. spatio quadraginta annorum, vt suprà nu. 70. prædiximus.

86 Circa tertium obseruandum erit, appellare licere à lata in hoc remedio sententia, cum in foro Ecclesiastico intentatum fuerit. Quoniam iure Canonico à quacumque sententia in possessorio lata appellare licet, vt in cap. c. 1. de caus. possess. & propriet. & in Clement. vnica, de sequestrat. poss. & fruct. vbi expressè deciditur, non esse quem priuandum possessione sua post vnam sententiam in iudicio possessorio cōtra eum latam, & in dict. c. cum ad sedem, vbi omnes, præcipuè Bellamer. nu. 10. qui latè rem hāc explicat, & Bero. quæst. 52. text. in Clem. 1.

de

de re iudic.Bald. in l.1.C. si de moment. possess. fuerit appell. decisio. vltim. Capellæ Tolosan. estque indubium, vt in terminis nostris testatur Menoch.de recuperand.possess.remed.15. numer.641.
87 qui alios allegat,& ante eum,* quòd iure Pontificio à sententia lata in iudicio possessorio appellatio admittenda sit ad vtrumque effectum,suspensionis, & deuolutionis,testatur communem Abb. in dict. capit.cum ad sedem, columm.3.& Matth.de Afflict. decis. Neapol.269.numer.2. vbi dicit ita fuisse per totum Neapol.Senatum decisum,& quòd communiter tenetur, secundum Abb. vbi suprà, idem probat plures referens Couarr. in lib.pract.quæstio.cap.23.numer.8.in prima conclusione,& Marant. de ordin. iudic.6.part.in princip.in titul.de appel.numer.295.& Roland.à Valle consi.38.numer. 13. lib. 2. Anton. Gomez in l. 45. Taur.numer.194.Ignatius Salzed. in addit. ad regul. Bernardi Diaz in reg.36. in 2. limit. testatur communem plures referens Menchac.lib.2.controuers.vsu frequent.cap.38. nu.1. & dict. cap.40.nu.3. & Anton. Gabriel lib.5. commun. opin. conclus.5.num.124.loquens generaliter quòd sit permissa hoc casu appellatio de iure Canonico:idem latè probat, & ampliat, vt reuocentur attentata hoc casu secundùm communem, Lancelotus in tractat.de attent. 2.part. cap. 12. ampliat. 25.num.18.& seq. Quare audiendi non sunt Gozadin.consil.50.num.4.& Aufrerius in decis. Capel.Tolosan.quæst. vltim. existimantes, iure Pontificio appellationem à sententia lata in iudicio possessorio non habere effectum suspensiuum, sed tantum deuolutiuum, hoc enim est contra text.in dict. Clem.vnica,& communem opin.suprà relatam, neque authores ab eis citati id tenent, quod ipsis ascribitur, ideò merito Gozadin. & Aufrer.in hac specie nuncupatim reprobāt Couar.& Salzed.vbi suprà.

88 Superiora de iure Canonico in interdicto recuperandæ & adipiscendæ rectè & indubiè procedere videntur: verū in interdicto retinēdæ,si notoriè constaret de possessione actoris, reusque nihil peremptorium alleget contra eam, videtur appellationi locum non esse à prima sententia in eo lata, qua actor in sua possessione tueretur, & ne in ea à reo perturbetur præcipitur,vt in casu capit. querellam,de elect.& similibus: & ita in praxi obseruatum vidi in vna Salmant. in qua fuit actum prædict.interdicto retinendæ pro certo quodam annuo censu & pensione à capellano eiusdem capellaniæ, aduersus quosdam laicos, tanquam possessores cuiusdam fundi, super quo asserebatur constitutam olim fuisse prædict. annuam pensionem in fauorem dictæ capellaniæ,qui se eximere prætendebant à solutione præd. annuæ pēsionis,eo quòd sibi non ostendebatur,nec in iudicio producebatur instrumentum aliquod constitutionis dictæ pensionis, at verò actor suspendit petitorium, & super possessorio tantùm agi voluit atque protestatus est: iudex Ecclesiasticus Salmantin. probata prædict. possessione soluendi quotannis d. annuam pensionē ex præd. fundo capellanis eiusdē capellaniæ, quòd non diffitebatur reus, nec aliquid peremptorium in iudicio possessorio deduxit, suam protulit sententiam diffinitiuam aduersus reos super possessorio,reseruato iure super petitorio,eamque, appellatione reorum non obstante, executioni tradendam iussit, à quo, & ab executione præd. sententiæ, quia vna tantùm erat, & quia lata à iudice Ecclesiastico contra laicos, opposita prius declinatoria, cum appellatum fuisset, & causa ad Regiam Cancellariam Pincianam pro modū violentiæ delata,ad eumdem iudicem Ecclesiasticum non semel decretis curię remissa fuit, qui posteà ad vlteriorem executionem processit, prout vidi in actis processus eiusdem causæ.

Quinimò quod prædiximus nu.86.ampliatur, vt procedat etiam cum laicus in foro sæculari hoc remediū Canonis reintegranda,mouerit, nam adhuc appellari posse consuluit Bald consi 321.ad euidētiam præmittendum est,quòd aliquando col.1.in vers.si enim dicimus ciuile, lib.3.

sequitur Pract. Papiens. in forma libel. in causa spoliat. posses. in verbo per nostram diffinitiuã, nu. 3. Ripa in c. sæpè, in fin. de restit. spoliat. Natha. consil. 566. lib. 3. sequitur Menoch. vbi suprà, nu. 642. aduersus Baldi restrictionẽ in d. c. querelã, col. 4. versi. sed numquid à lata, de elect. intelligentis solũ procedere, cũ hoc remediũ succedit loco actionis de dolo, vel quod metus causa: *idem in remedio recuperã-
90 dæ l. si quis in tantam. C. vnde vi, quòd à sententia lata eo casu appellari valeat, tenet, & communem esse profitetur ex alijs Menoch. de recuperand. posses. nono remedio, nu. 316. & seq.

91 Verùm hoc, quòd in foro sæculari appellari posit à sententia in possessorio lata, contra communes traditiones esse videtur, quibus cautum est, quòd de iure ciuili appellari non liceat à sententia lata super possessorio quoad effectum suspensiuũ, iuxta text. in l. quisquis. C. de appell. non recip. & in l. vnica. C. si de moment. posses. fuerit appel. & in cap. vnico. §. de possessione 2. q. 6. Decius cõs. 28. nu. 5. vbi in quolibet possessorio loquitur: ex quo hãc testatur communẽ opin. Mẽcha. vbi suprà, nu. 3. & iterum c. 40. nu. 2. licèt admitti debeat hoc casu appellatio quoad causæ deuolutionem, vt probant Bartol. in l. 2. num. 9. ff. de appel. recip. & Abb. in d. cap. cum ad sedem, nu. 30. & in consil. 55. lib. 2. incip. in causa, in versicul. aliam limitationem: Angel. consil. 107. & Aufrer. vbi suprà, & fuisse hanc opin. seruatam in cõs. Neapolit. testatur eam sequutus, pluresque referens Afflict. vbi suprà nu. 3. & 4. sequitur etiam Rebuff. super ll. reg. Galliæ in tract. de sentent. execut. artic. 5. gloss. 3. Paris. consil. 108. num. 20. lib. 1. & Marant. de ordin. iudic. 6. part. in titul. de appellat. nu. 294. Roland. à Valle consi. 38. num. 13. lib. 2. Petrus Dueñas in regul. 44. sequitur & communem esse affirmat plures referens Couarr. d. nu. 8. in princ. qui in 2. conclusio. addit, hoc frequentiori consensu post Bart. receptum esse: idem fatentur Ignatius vbi suprà, & Minoch. de adipiscend. posses. remed. 4. num 828. & de recuper. poss. remed. 9. nu. 322. plurimos referẽs, & de retin. posses. remed. 3. nu. 843. vbi loquitur in remedio retinendæ, referens se priori loco supradicto, & magis communẽ esse post alios testatur Petrus Benintend. in decis. Bononiens. 17. nu. 5. & plures referens Lancelot. de attent. 2. p. c. 12. ampliatio. 25. nu. 3. & seq. & in tract. de appel. in possess. prohib. vel permiss. in 2. relatione secundæ opin. Mench. vbi suprà nu. 4. * † est receptior & magis cõmunis, à qua non est recedendum in iudicando & cõsulendo, secund. Ioseph. Ludouic. decis. Perus. 26. num. 16. cum sequentibus, vbi num. 25. limitat quoties in actis constat
92 de iniquitate sententiæ. † * Quo fit, vt non dicatur attentatum, si hoc casu sententia prima in possessorio exequatur, appellatione non obstante, vt firmat nouissimè Manfred. in practic. conclus. super attentat. conclusione 131. quem refert & sequitur Lancelotus vbi suprà, de attentat. numer. 8. vbi numeris seq. ampliat & limitat pluribus modis. Et quamuis veteres quidam (quorum opinio apud iuris ciuilis professores communis olim fuit, & adhuc esse quibusdam videtur, & vera, vt per Menchac. d. cap. 40. num. 1.) tenuerint, neque quoad effectum deuolutiuum appellationem in iudicio possessorio vllum effectum habere, & Ripa post alios, quos refert in capit. sæpè, num. 3. de restit. spol. contra communem præfatam existimet esse veriorem opin. nempe vt iure ciuili posit appellari à sententia lata in possessorio: precedens tamen sententia verior ac magis
93 recepta est & tenenda, * ex qua idem videtur concludendũ in hoc remedio Canonis reintegrandæ, cum sit possessoriũ, vt in eo appellatio non suspendat effectum sententiæ in fauorem spoliati latæ, quamuis quoad effectum deuolutiuum ipsa appellatio locũ habeat: & quòd hoc in interdicto recuperandæ (prout est remedium dict. cap. reintegrãda) procedat, fatetur magis communis ipsa sententia modò relata loquẽs in omni possessorio, adipiscendæ nempe, retinendæ, & recuperandæ, vt cõstat ex ipsius authoribus,

bus, & precipuè ex Bart. in l. 1. C. si de momen. possess. fuerit appel. Cou. Menoch. Dueñas, & Marant. vbi suprà, & alijs, & extat decisum in vltima decis. Capellæ Tolosanæ, vbi Aufrerius plurimis modis limitat. Quo fit, vt eadem præfata magis communis sententia seruanda etiã sit in specie d. cap. reintegranda: nam quod

94 prius retulimus * in laico in foro sæculari remedium dict. Canonis deducente, vt tunc appellari posit, iuxta Bald. sententiam d. consi. 321. Pract. Papiens. Rip. ac Menoch. iuxta aliam communem sententiam, quæ habet, vt in specie dict. l. si quis in tantam, appellari valeat, intelligenda sunt quoad effectum deuolutionis, secus verò respectu suspensionis, quoniam per appellationem in præd. remedijs possessorijs minimè de iure ciuili suspenditur executio, iuxta supradict. magis receptã & tenendam sententiam, vt constat ex prædict. authoribus: de nullitate tamen sententiæ bene dici potest in possessorio, etiam de iure ciuili communis secũdum Curt. Iun. consil. 163. num. 9. refert & sequitur Mencha. vbi suprà, num. 2. Quinimò & ratione inordinati processus bene admittitur appellatio à sententia lata in possessorio: communis secundũ Curt. vbi suprà. Minor etiam restitui potest in possessorio, iuxta glos. in dict. l. vnica, est communis, vt plures referens testatur Mencha. vbi suprà nu. 3.

95 Iure tamen Pontificio quoad vtrumq; effectum, & suspensiuum, & deuolutiuũ, vt prædiximus, appellatio locum habet, * † vt plurimos referens testatur esse communiorem & receptiorem, & in practica nõ esse tutum ab ea recedere, Ioseph. Ludoui. vbi suprà, nu. 19. & 20. † Præterquàm si essemus in notorio spoliatore, qui nec etiam attenta benignitate iuris Canonici potest appellare, vt in cap. cum sit Romana §. præterea, de appellatio. & tenet Roma. consi. 324. in proposita. Rip. in capit. sæpe, numer. 3. de restitut. spoliat. Lancelot. vbi suprà, num. 25. Secundò non procedit in possessorio extraordinario, in quo nec etiam de iure Canonico permittitur appellatio, vt per Cagnol. in l. in pari. ff. de regul. iur. & post alios latè tuetur Petr. de Benincãd. vbi suprà, in decis. Rotæ Bononiens. 79. num. 2. & seq. dummodò in iudicio fuerit pars citata, & adhibita causa cognitio, vt post alios tradit Alciat. consil. 37. sub num. 8. lib. 8. Lancelot. vbi suprà de attentatis, num. 26.

97 Sed iure nostro Regio Hispanico post duas sententias latas in possessorio non admittitur supplicatio, *con las mil y quinientas doblas*, de qua in l. 28. de Madrid. Consequitur igitur inde manifestissimè,

98 * iure regio posse appellari ab vna sententia lata in iudicio possessorio, ac proinde ipsam pendente appellatione vel supplicatione minimè mandandam esse executioni: & ita in terminis ex dict. l. 28. deducunt ac tenent D. Couar. vbi suprà d. nu. 8. in 1. conclus. & Ant. Gomez in d. l. 45. Tauri, num. 194. in fine, & Ignatius Salzed. vbi supra in 14. limitatione Idem ex Pragmatic. 42. capit. 31. probat & tenet Mench. vbi supra d. cap. 40. nu. 3.

99 In casu tamen speciali l. fi. C. de edict. diui Adrian. tollend. iure ciuili non tantùm, sed & Pontificio appellatio admittenda non est quoad suspensionis effectum ab ea sententia missionis in possessionem, quæ fertur in iudicio possessorio in fauorem hæredis scripti, vt tenet Bald. consil. 141. numer. 1. lib. 1. & consil. 203. lib. 4. Hanc alios allegans probauit D. Couarr. vbi suprà, in 3. conclus. vbi de iure ciuili esse communem profitetur cum glos. verb. missus, Bartolo, & communiter Doct. in d. l. final. & Tiraquel. in tractat. *Le mort saysit le vif.* 6. part. declaratione 6. num. 2. text. in d. l. quisquis, & in cap. vltim. §. si quis 2. quæst. 6. & de iure Canonico ex eo probat, quia nullibi sit eo iure contrarium statutum, & præterea, quia fauore testamẽtorum & hæreditatum vacantium hoc iudicium possessorium summariè debet expediri, nec omnino sequitur aliorum conditionem iudiciorum, quæ de possessione tractantur: & de iure Canonico hoc etiam probatur in dict. §. si quis, vbi Archid. 2. q. 6. Beroius, q. 44. Innocent. in cap. pastoralis, num. 3.

nu. 3. versi. ad hoc, ibi: Quid si sine vlla iusta causa, &c. de offi. delegat. Aufrerius in decis. vlt. Capell. Tolosan. ad §. Lancelot. vbi suprà, nu. 27. vbi nu. 28. cũ Manfred. vbi suprà conclus. 140. tenet, quòd attentata hoc casu non sunt reuocãda. Considerãdum præterea est, quòd facile sit iniquis appellationibus legitimos ac veros hæredes defunctorum possessione rerũ hæreditariarum interim iniustissimè defraudare: eamdem sententiam sequitur ac probat Ignatius Salzed. vbi suprà, in sublimitatione. 2. limitatio. & decis. Pedemont. 25. num. 9. estque recepta omnium opinio, quòd ab huiusmodi sententia appellari non possit, secundum Menoch. de adipiscend. posses. remed. 4. num. 826. & 840. quod quoad effectum suspensiuum præfati authores intelligunt, secus quoad deuolutiuum.

100 Hinc est, vt in regijs prætorijs Hispaniæ vsu forensi receptum sit, vt minimè fiat reuocatio attentatorum appellatione pendente à sententia lata super missione in possessionem bonorum in fauorem hæredis, iuxta d. l. fin. C. de edict. diui Adrian. tollend. vt referunt D. Couarr. & Salzed. vbi suprà.

101 Hęc tamen recepta sententia non procedit, cum iusta & apparens causa appellationis extat, vt puta manifesta iniustitia, tunc enim appellatio vtrumque effectum, & suspensiuum, & deuolutiuum operatur, secundum Bald. vtrobique vbi suprà, id exemplificantem, quem sequitur Couarr. vbi suprà, & Menoch. d. num. 840. & 844. qui numeris seq. sex declarationes ponit ad præd. receptam sententiam: sed & alias limitationes ad pręd. regulam generalem, quæ habet, vt à sententia lata in iudicio possessorio non liceat appellare, congerit Ignatius vbi suprà.

102 Supplicatio tamen in hoc casu, & remedio d. l. fi. C. de edict. diui Adria. toll. bene admittitur, vt scribit Decius in d. l. fi. nu. 50. quem sequũtur permulti relati à Menoch. de arbit. iudic. q. 70. n. 21. & de adipiscend. posses. remed. 4. nu. 903. & de retin. posess. remed. vltim. nu. 53.

Vltimò restat hic examinanda quæstio illa, an à sentẽtia lata super remedio, quod Hispani del interim vocant, quod quidem possessorium est, locum habeat appellatio? Pro cuius rei intelligentia aduertendum est.

103 Quòd apud nos vsus forensis obtinuit, vt pendente lite, & exposito principali libello, iudicique oblato, petatur ab eodem iudice, quòd dum ipsa causa & controuersia diffinitur, & interim pendet, actor vel reus defendatur, minimeq; turbetur in possessione, quam tempore motæ litis obtinebat, atque ita frequenter pronuntiatur; præsertim apud suprema Castellanæ Reipublicæ tribunalia: cuius interdicti, & eius meminere Paul. de Castro consil. 3. incip. in causa, quæ vertitur, &c. libr. 2. Capicius decis. Neapol. 13. 15. 189. & 209. & apud Gallos Massuerius in sua practic. titul. de possessorio, * & hoc iudicij genus præparatorium iudicij possessorij principalis atque plenarij rectè appellat Boerius consil. 11. num. 1. lib. 1. cuius sẽtẽtiam probat text. in l. liberis. §. vltim. ff. de liberal. caus. 104

105 * Alij iudicium summarissimum possessorium nominant: ita Neuizan. consil. 81. nu. 7. Alciat. respons. 386. nu. 1. Cagnol. in l. in pari. nu. 6. ff. de regul. iur. Galli recredentiam, * vel casum nouitatis vocant, ita Massuc. vbi suprà, Guido Pape. q. 552. in materia Tiraquell. latè in tractat. *Le mort saysit le vif*, part. 6. declaratione 9. ad fin. Rebuff. in comment. ad Regias const. Galliæ, tom. 3. titul. de materijs possess. artic. 1. glos. 1. num. 4. idem in concordat. Regi. Franciæ, titul. de annat. versi. quinta tamen. * Hispani appellant hoc iudicium del interim, de quo latissimè ac vtilissimè plura differit D. Couar. in pract. q. c. 17. per totũ, & Anto. Gom. in l. 45. Taur. nu. 126. & latè Menoch. de retinend. posses. remed. vlt. per totũ, breuiter D. Sarmient. lib. 2. select. interpret. cap. 13. num. 9. & sequent. Burgos de Paz consi. 39. per totum, † & nouissimè plures differentias constituens inter hoc iudicium possessorium, quod præparatorium & summarium appellat, & inter iudicium possessorium plenarium, Fran-
106
107
*

Francis. Beccius cons. 21. n. 10. lib. 1. & Ioseph. Ludouic. decis. Perus. 20. nu. 1. cum seq. vbi nu. 7. & 8. quòd sententia lata in hoc iudicio summario possessorio, est interlocutoria, non verò diffinitiua, secundum communem opin. † Et in forma huius interdicti Hispani his vtuntur verbis in decreto tuitionis in possessione, nempè: *Entre tãto que este pleyto se vee, y determina difinitiuamẽte, sin perjuyzio del derecho de las partes en possession, y en propiedad, &c.* secundum Couarr. vbi suprà, numer. 2. & D. Molin. de primogen. Hispan. lib. 3. capit. 13. numer. 70. & numer. 71. agit, an idem locum habeat in casu. l. 45. Taur. quibus etiam verbis vtuntur Neapolitani, vt refert Capitius dict. decisione 55. column. vltim. & 189. numer. 11.

108 * Modò quęro, an à prima sententia lata in hoc remedio, atque interdicto, locum habeat appellatio? Et de iure ciuili, cum sit hoc remedium summarissimum, indubium est ipsam locum non habere, vt in l. vnica. C. si de moment. possess. fuer. appel. cum simil. suprà adductis: & in terminis ita tenet Neuizanis dict. consil. 81. numer. 4. post Puteum in tractat. syndicat. in versic. negligentia: quibus accedit Brunus consil. 98. numer. 9. Boerius in consuet. Bituricens. § 4. de iurisdict. omnium iudic. Rebuff. vbi suprà, in commentar. ad Regias constitut. Gallica. numer. 23. Alciat. respons. 386. numer. 2. versic. 3. videtur, & copiosè Petrus Benintend. conclusion. 79. primo dubio, qui eam pluribus probat: & supradictos sequitur Menoch. vbi suprà, dict. remed. vltimo, de retinend. possess. numer. 48. vbi numer. 50. cum Petro de Benintend. dict. conclus. 79. in secundo dubio, eam extendit non solum quoad effectum suspensiuum, sed etiam quoad deuolutiuum, nisi cum iudex sequestrum emisit contra possessorem, vt respondit Angel. consil. 107.

109 Iacobellus: * imo nec iure Canonico hoc casu locum habere videtur appellatio, * † quoad effectum suspensiuum, † cum lata sit sententia in iudicio extraordinario, vt probat Benintend. d. conclus. 79. nu. 6. in fin. quem sequitur Menoch. vbi suprà, nu. 49. & dictum est suprà num. 96. * † & bene probans Ioseph. Ludouic. vbi suprà nu. 9. & 10. †

110 Hæc tamen sententia de iure nostro Regio procedere non videtur, quo duæ sententiæ conformes debent esse in iudicio possessorio, ad hoc vt appellatio ab eo non admittatur, vt suprà deduximus, præterquam si euidenter & absque controuersia constaret de possessione eius, in cuius fauorem fuerit lata præd. prima sententia, tunc enim non est admittenda appellatio quoad effectũ suspensionis propter notoriam iustitiam appellati, & malitiam præsumptam appellantis. Limitari hoc etiam debet, cum periculum esset in mora, & sic causa celeritatẽ desideraret,

111 ne partes ad arma * & contentionẽ priuatam accedant, quo casu iudicis officio incumbit, ita rem componere inter litigantes, vt ad rixas & arma nõ deueniãt, arg. l. æquissimũ. ff. de vsufruct. à quo Iurisconsulti respõso huius praxis origo exisse videtur, secundum Couar. vbi suprà, n. 1. Menoc. 12. cuius tex. ratione multa tradiderunt Curt. Senior cõs. 60. Paris. cons. 168. lib. 4. Gratus consi. 10. nu. 9. Cũ ergo res celeritatẽ desideret, consequitur, non esse recipiendam appellationem, iuxta l. quisquis. C. quorum appell. non recip. cum similib. & in terminis probat Menoch. d. num. 49. cuius in hac specie sententia vera videtur, etiam attento iure nostro Regio, præmaximè si euidenter constaret de possessione eius, cuius fauore lata fuerit sententia del interim.

112 Sed an à sententia lata in hoc summarissimo interdicto in supremis tribunalibus locum habeat supplicatio? Et in hoc Menoch. vbi sup. nu. 53. refert obseruari, quòd supplicatio non concedatur, ex Couar. vbi suprà, num. 8. quem ipse sequitur. Verùm meo iudicio Menoch. non rectè perpendit verba nec sensum Couarru. vbi suprà: is siquidem contrarium sensisse ac tenuisse videtur eius, quod Menoc. existimauit: inquit namq; Couar. Octauò ad huius rei faciliorem diffinitionem & vt quietè ac tranquillè litigantes ius

suum prosequantur, praxis obtinuit in hoc Regio ac supremo tribunali, quòd si ab interloquutione in huius interdicti causa pronuntiata fuerit supplicatum, nulla detur in hoc supplicationis iudicio ad probandum dilatio, satis enim est ad summariam cognitionem datam fuisse dilationem ad probandum, alioqui esset huius causæ examē omnimo plenarium, & ordinariæ cognitioni simile: non igitur his verbis tenet Couarr. supplicationem non concedi, sed potius cōtrarium, quamuis affirmet non concedi dilationē ad probandum in eo supplicationis iudicio ex praxi obtenta: consequitur igitur ex his, admittendam esse supplicationē, quamuis ex eisdē actis absque nouis probationibus, causa in gradu supplicationis dicenda veniat: & ita etiam ipse testis sum vidisse me idem obseruatum in praxi in eadem Regia Cancellaria, † & nouissimè post me, tacitum tamen, tenet Ioann. Garsia de nobilit. gloss. 1. §. 2. num. 5. †

113 Quæ sententia interloquutoria durat vsquequo lata erit sententia diffinitiua super possessorio ordinario, secundum Paul. de Castro cons. 3. col. 2. versi. 2. quia. lib. 2. idem scribunt Neuizan. consil. 30. num. 7. & Petrus Benintend. dict. concl. 79. numer. 4. quos refert & sequitur Menoch. vbi suprà, nu. 58. quia iudicium hoc est solum quoddam præparatorium iudicij ordinarij, vt prædiximus. Sed an si à sententia lata super possessorio ordinario contra eum, pro quo fuit in hoc iudicio summario pronuntiatum, fuerit appellatum vel supplicatum, vel in integrum restitutio petita, proderit eidem illa interloquutoria sententia del interim, appellatione vel supplicatione, vel in integrum restitutione pendente? Et in hoc nihil ei profuturam, sed exequendam esse statim sententiam latam in plenario possessorio, respondet ex facto consultus Menoch. vbi suprà, num. 59. & 60. cuius in hoc sententia in his regnis non procedit, cum in eis iure Regio à prima sententia lata in causa possessoria, etiam si momentanea, habeat locum appellatio, & supplicatio, vt suprà probauimus: appellando igitur, vel supplicando à prima illa sententia in possessorio plenario lata, executio ipsius suspenditur quousq; causa iterum decidatur, duæq; sententiæ conformes in possessorio plenario latæ fuerint: interim ergo durare debet virtus ac effectus dict. sententiæ del interim, quandoquidem per appellationē, vel supplicationem causa reducitur ad eum statum in quo erat ante ipsam sententiam, ea namq; per appellationem suspenditur, vt in l. 1. §. fi. ff. ad Turpil. iuncta communi resolutione Doctorū: alioqui in secunda instantia possessorij plenarij esset opus iterum interloqui super eadem re: quod est superuacaneum, cum iam sit super eo pronuntiatū, nullaq; causa noua superuenerit, data suspensione primæ sententiæ in iudicio plenario possessorio, ob quam suspendi quoque debeat interloquutio præd. del interim, adhuc enim hoc casu rectè dicitur esse interim, quousq; sententia principalis in secunda instantia confirmetur, & ita existimo tenendum.

SVMMARIVM.

1 *Confraternitates disciplinatorum, aliæque similes, cum ad bonum finem tendant, sunt licitæ, & permissæ.*

2 *Confraternitates huiusmodi an sint pia loca & religiosa, ita vt leges & aliæ dispositiones loquentes in pijs locis, habeant locum in eis? & nu. seq.*

3 *Legatum piæ causæ factum, huic confraternitati concedi potest, sed contra num. 11.*

4 *In prædict. confratrijs opera multa pietatis & misericordiæ exercentur.*

5 *Statutū, quo cauetur, vt quilibet de collegio & cōfraternitate teneatur soluere singulis annis aliquid pro seruitio diuino, validum est, dummodo hoc fiat propter honestam causam, & non dicatur in statuto, ne quis recipiatur nisi soluat decem, aliamve quantitatem.*

6 *Episcopus potest & debet visitare omnia hospitalia, & curare vt ad eum vsum teneantur, ad quem sunt instituta.*

7 *Quarta Episcopo debetur ex relictis huiusmodi con-*

di confratrijs, tamquam relictis pijs locis, sed contra, num. 13.

10 *Confratres disciplinatorũ sunt laici, vxores ducũt, & de se domi viuũt, mercaturasq; exercẽt, ac proinde non corã iudice Ecclesiastico, sed coram sæculari cõueniuntur.*

12 *Trebellianica deducenda est ex relictis huiusmodi confratrijs.*

14 *Confraternitatis huiusmodi non gaudent beneficio restitutionis in integrum.*

15 *Doctor publicè profitens, vel scholaris, sicut potest expellere fabrum, ita & hos disciplinatos, ne alta & inconcina voce eorum impediatur.*

16 *Bona harum confraternitatum possunt ad libitum alienari per corpus eiusdem absque solemnitate requisita à iure Canonico in alienatione rerum Ecclesiasticarum: vide dicta nu. 22. & 23.*

17 *Episcopus nõ potest se intromittere super bonis hospitalis pauperũ infirmorum, nec super redditibus ipsorũ, nec aliquid habet agere cũ administratoribus dictorũ locorũ, nec eos cogere ad reddẽdam rationẽ.*

18 *Hoc fallit, quando pia loca essent constructa authoritate Episcopi, vel quando essemus in dubio, & dicta loca haberent aliqua signa, per quæ ostẽderetur ea esse constructa authoritate Episcopi, vel quando essẽmus in dubio, & dicta loca haberent cãpanile, &c. vide, nu. 20.*

19 *Hodie attento sancto Concil. Trident. indistinctè Episcopus potest visitare omnia pia loca, vt latiùs hic, & in nu. 26.*

21 *Confratres possunt renuntiare confratriæ, dum tamen nihil retineãt de bonis illius.*

24 *Si de bonis confratriæ ab Episcopo approbatæ agatur, vel de recipiendis, vel excludendis confratribus, coram iudice Ecclesiastico, non verò coram sæculari discutiẽdum erit, & nu. 25.*

27 *Episcopus in visitatione hospitalis, aliorumque piorum locorum, quid facere possit?*

28 *Episcopus visitare potest deposita publica frumenti, nempè* las Alhondigas, *ac rationes reuidere.*

29 *Hospitalia an dicantur loca pia?*

30 *Exercentes ius patronatus confratrijs, communitatibus, vel hospitalibus competens, an dicantur patroni Ecclesiastici.*

CAP. XXXV.

De confraternitatibus disciplinatorum, seu confratrijs, an sint loca religiosa, necne: deque alijs in proposito.

1 Congregationes disciplinatorum, vel confraternitates, seu confratriæ, aliæq; similes cum ad bonum finem tendant, sunt licitæ ac permissæ, vt docuit Bartol. in l. vlti. num. 6. ff. de colleg. illicit. & in l. cum senatus, num. 4. ff. de reb. dub. latè Paris. consi. 34. num. 39. lib. 4. nec est qui dissentiat, secundũ Menoch. de recup. poss. remed. 15. num. 25. Hocque præcipuè procedit, si ab Ordinario loci approbatæ sint, prout debent, quæ ad pias causas & spirituales fiunt, vt in l. 3. titul. 14. lib. 8. nouæ collect. regiæ. Iure autem cõmuni approbatæ sunt quando ad licitum tendunt, vt pote ad Dei seruitium. c. si qui clericorum. 11. quæst. 1. vbi glos. & cap. sanè. 16. quæst. 7. Rebuff. in tract. de confratrijs. num. 1. in 2. tomo constit. ad ll. regias Galliæ, pag. 329. vbi num. 4 tenet, quòd iudex potest compellere hæc collegia & fraternitates, vt ostẽdant sibi collegij statuta: quod etiam tenet Montalu. & eum referens Auiles, nu. 13. in loco statim citando: sed adhuc iure etiam communi requiritur licentia principis, vel prælati, licet fiant causa pietatis, vt post alios tenet Auiles capit. 2. præto. in gloss. *ni confederacion.* nume. 10.

2 Maximè tamen concertatum est, an huiusmodi confraternitates seu confratriæ sint pia loca, siue religiosa, vt leges, aliæque dispositiones, quæ loquuntur de pijs locis, habeant locum in dictis cõfraternitatibus? Et prima pars affirmati-
3 ua ex eo vera videtur, * quoniam legatum piæ causæ factum, huic confraternitati concedi potest, vt consultus respondit Paulus Castrens. consil. 5. lib. 2. quem sequutus est Alex. consi. 102. nu. 3.

lib.7. & Decius plures citans consil. 72. colu. 3. versic. 3. principaliter. Rebuff. vbi suprà, num. 3. & alij plures quos refert Tiraquel. de priuileg. causæ piæ in præfatione. pag. 4 idem refert Parisius d. consi. 34. nu. 5. lib. 4. & sentit Bart. in l. 1. §. sed religiosis. ff. de colleg. illic. Abba. consil. 31. volu. 1. Ioan. Andr. in capit. Ioannes. de testament. Capra consil. 115.

4 Secundò, quoniam in præd. confratrijs opera multa pietatis & misericordiæ exercentur, vt cum Speculat. Abba. & Felin. tradit Paris. vbi suprà, num. 4. & Capra consil. 54. nu. 10. & ideò confraternitates dicuntur piæ, & legatum illis relictum, dicitur in piam causam gloss. in pragmatic. sancti. Gallican. titulo de annat. verb. beneficiorum; sequitur Alexand. consil. 102. & Deci. consil. 72. ipso
5 puncto. colu. 2. versic. 3. principaliter, *& eos referẽs Rebuff. vbi suprà, num. 5. vbi nu. 4. post alios, quos refert, ex hoc resoluit, non esse prohibitum statutum quo caueatur, quòd quilibet collegio, & confraternitati se adiungẽs, teneatur in singulis annis soluere pro seruitio diuino aliquid, dummodo hoc fiat propter honestam causam, & non dicatur in statuto, ne quis recipiatur nisi soluat decem, quia excludit pietatem, & sic communionem, benè tamen potest statui, vt receptus soluat tantumdem, pro Missis & ornamentis alijsque rebus necessarijs cõfratriæ.

6 Tertiò, quia Episcopus potest & debet visitare omnia hospitalia, & curare, vt ad eum vsum teneatur, ad quem sunt instituta, & inquirere an illud fiat propter quod constructũ est hospitale, quia talia loca cẽsentur Ecclesiastica, vel quasi, vt probauit Federic. de Senis consi. 11. quæstio talis est, &c. in princip. de quo latiùs agemus infrà in 7. fundamento contrariæ partis.

Quartò, quoniam ex relictis huiusmodi confraternitatibus, tamquam relictis pijs locis, quarta Episcopo debetur, vt latissimè consuluit Barbat. consil. 1. nu. 4. & tenuit Petrus de Vbald. vt refert Alex. d. consi. 102. nu. 5. lib. 7.

8 Et in terminis quòd fraternitas disciplinatorũ dicatur locus pius, sentit Speculat. in titul. de instrument. edition. §. nunc aliqua, nu. 62. versic. & scias. qui ait quòd loca pia dicuntur, vbi exercentur opera charitatis: idem dicit Ioan. Andreas in capit. Ioannes. versic. vnum est quod refragatur. de testament. vbi per istam rationem concludit, hospitale etiam non erectum authoritate superioris, esse locum pium & ibi Cardin. in 7. quæst. idem tenet & Abba. in cap. fin. in 2. notabil. eod. titul. de testamen. Paulus Castrẽs. consi. 167. nu. 4. in 2. part. consil. Alexand. consi. 219. volu. 2. & quòd confraternitates dicantur piæ, tenet Rebuff. vbi suprà. num. 3. quamuis numeris sequen. alia adijciat, quæ videntur contraria: idem etiam probarunt alij relati ab Anto. Gabriele vbi sup. nu. 4. & 5.

9 Nihilominus tamen contraria sententia, & sic negatiua, imò quòd confraternitates disciplinatorum, & similium personatum, non dicantur loca pia, nec pro talibus habeantur, verior & magis communis videtur. Primò, quia singuli confratres laici sunt, vxores ducunt, habent, vel ducere possunt, & de se domi viuunt, mercaturas, cæteraque negotia huiusmodi exercẽt, atque exercere valẽt, quare nõ sub iudice Ecclesiastico tamquam religiosi, sed coram laico conueniuntur, atque conueniri debent, vt tenet Bart. in l. vltim. nu. 15. ff. de colleg. illic. quem sequitur Ias. consil. 218. colu. 2. versic. ad prædicta etiam, lib. 2. Marant. de ordin. iudic. 4. part. 11. distinct. nu. 23. pag. 219. idem voluit Cardinal. consil. 13. Paris. dict. consil. 34. num. 28. vbi quòd Episcopus nullam habet in eos, nec in his confraternitatibus iurisdictionem: sequitur etiam Rebuff. vbi suprà. num 8. & Menoch. d. remed. 15. de recuperãd. possess. num. 31. Anton. Gabriel libr. 6. commun. opin. de caus. pia. conclusione. 9. numer. 14. & 16. pag. 384. col. 2. & Auiles vbi suprà. d. num. 10. vbi ampliat, etiamsi conueniatur ipsa fraternitas, nam si singula-
10 riter, non est dubium. * Secundò, quia crebrior est sententia, relictum loco pio,

vel

vel religioso, non deberi, soluique non posse confraternitati, vt probauit Bald. consil.162. quidam Franciscus, colum.1. versic.4. quæritur. lib.5. idem Bald. in l. iubemus, & in authen. hoc ius porrectum, colu.2. versic. 2. quæro. C. de sacrosanct. Ecclesi. & alios plures citat Tiraquel. vbi suprà, idem sequitur Calcaneus consi. 21. colum.2. versic. modò reuertendo. Iaso. dict. consil.228. nu.1. Capra dict. consi. 54. nu. 11. qui nu.14. id limitat cum Bald. quando cõfratria haberet annexum hospitale. Paulus Paris. vbi suprà, nu.20. & sequent. & hanc esse crebriorem sententiã affirmat Menoch. vbi suprà dict. num.31. & magis communem esse, plures allegãs dicit Anto. Gabriel vbi suprà, nu.18. atq; proinde erit tenenda aduersus modò pro contraria relatos sententia, tenentes contrarium.

21 * Quo fit, vt ex relictis dictis confratrijs deducenda sit Trebellianica, quasi non sint relicta pijs locis: ita expressè concludit Bald. consil.160. incip. in dicto testamento, quem & alios refert & sequitur Corneus consil.129. num.27. volu.2. & consil.18. nu.5. volu.4. & consil. 307. in fine eodem volum. Paris. d. consi. 34. num.24. volu.4. & consil.50. lib.2. Sed in hoc contrarium est verius, quia licet non sit locus pius, relicta tamen ei, videntur relicta ad pios vsus, & in piam causam, ac propterea cessare tũc debet Trebellianica, vt concludit Paul. Castrens. consi. 167. præsupposita, nu. 3. lib.2. quem refert & sequitur Socin. consil.82. volu. 4. sentit Bald. in authent. similiter versic. & nota. C. ad l. Falcid. sequitur & ex alijs probat Anto. Gabriel vbi suprà, nu. 10. & 11.

13 Tertiò, quia ita etiam similiter quàm plures authores tenent, ex relictis huiusmodi confraternitatibus quartam Episcopo non deberi, vt eos referentes probarunt Paris. vbi suprà, nu. 29. Menoch. dict. nu.31. & Anto. Gabriel num.13. vbi suprà: ex quorũ authorum numero patet hanc esse magis communem sentẽtiam, quam latè probat Abb. d. consil.31. nu 1. 2. & 3. in 2. part. consil. & Auiles vbi suprà dict. num.10.

Quartò, quia huiusmodi confraternitates non gaudent beneficio restitutionis in integrum, prout alia pia loca, vt tenet Petrus de Anchar. in capit. auditis in 11. quæst. de in integr. restit. sequitur Paris. vbi suprà, num.22. & Ant. Gabriel etiam vbi suprà, num.21.

15 Quintò, quia quemadmodum doctor publicè profitens, vel scholaris præueniens fabrum ferrarium in habitatione, potest eum expellere, & similes qui ob artem, quam exercent, eisdem impedimento sunt, sic etiam hos disciplinatos potest expellere, ne alta, atq; in concina voce eorum impediatur, secundum Ias. dict. consil.228. quem refert & sequitur Menoch. vbi sup. nu.31.

16 Sextò, quoniam bona harum confraternitatum possunt alienari per corpus earumdem ad libitum absque solemnitate requisita à iure canonico in alienatione rerum Ecclesiarum, piorumq; locorum, quia confraternitas non est pium collegium, sed profanum & sæculare, & non priuilegiatum, vnde potest de bonis suis disponere, sicut de sæcularibus: ita in specie tenuit ac consuluit Baldus in dict. authent. hoc ius porrectum, nu. 3. & in dict. l. id quod pauperibus, quæst. 21. nu.34. C. de Episcopis & cleric. Felin. in c. de quarta. colu.1. nu.3. de præscript. Rebuff. in compend. alien. rerum Eccles. nu.56. idem Felin. & Frãc. Balbus, & eos referens Auiles cap.2. Prætor. in glos. *ni consideracion*. nu.10. & Auend. in capit.4. nu.42. lib.1. Paul. Paris. vbi suprà, nu. 19. & 25. sequitur alios allegans Anto. Gabriel vbi suprà. nu.12. & iuxta hanc sententiam ipse quoque iam diu cõsului, ac tenenda est, intellecta vt infrà, licet contrarium cum Angel. teneat Fabi. de Mõte in tract. de emptione & venditione: numer. 28. volu. 5. tracta. diuers. Doct. fol.474.

17 Septimò, quia Episcopus non potest se intromittere super bonis hospitalis pauperum infirmorum, nec super redditibus ipsorum, nec etiam habet aliquid agere cum administratoribus & gubernatoribus dictorum locorum, adeò vt eos

eos cogere non posit ad reddendam rationem, & si ageret contra illos, processus esset nullus: ita Federic. de Senis cõsil. 130. & Petrus de Perus. in tractatu de quarta canonica, quos & alios referens idem probat latisimè Paul. Paris. dict. consil. 34. nume. 30. & seq. addens, quòd dicti administratores possunt distribuere prout eis videbitur, & quòd cura Episcopalis dicitur esse remota à tali fraternitate laicorum, & à ministris ipsius, & quòd Episcopus non poterit prædictos administratores molestare, neque ab eis tale regimen auferre, nec nouos administratores ad gubernandum dictum locum & ipsius bona, & ad dispensanda legata relicta dict. fraternitati deputare, nec habet ius visitandi dict. locum, nec exigendi procurationem, nec etiamsi Episcopus esset dominus temporalis loci, in prædictis se posset intromittere, vt ibidem latè probat: & quòd Episcopus non posit prædict. loca visitare, probat etiam Anto. Gabriel vbi suprà, nu. 15. vbi refert Paris. vbi suprà, & Decius consil. 148. adde etiam Troilum Maluetium in tractu de oblat. 4. part. nu. 14. & Barbat. in cap. de his, num. 6. de testament.

Hoc tamen fundamentum nõ multum pro hac parte astringit, quia Federic. de Senis in dict. consil. 130. loquitur in hospitali, in quo non sunt clerici, altare, nec campanile, nec Episcopus est in possessione exercendi communiter in eo iura Episcopalia, * ex quo præ-
18 sumitur locum esse profanum, aliàs enim quando pia loca essent constructa authoritate Episcopi, vel quando essemus in dubio & dicta loca haberent aliqua signa, per quæ ostenderetur esse ædificata authoritate Episcopi, vt sunt altare & campanile, & similia, Episcopus posset visitare dicta loca ad effectum inquirendi, & videndi, an ibidem fiat illud propter quod locus ille constructus est, & exerceantur ea secundum voluntatem illorum, qui ea reliquerunt: vt in terminis probauit idem Federic. consil. 111. suprà allegatur pro fundamento cõtrariæ partis. quod est verum, & iure procedit, per tex. in authen. de Ecclesiast. tit. §. si quis ædificationem. & Federicum in hoc sequitur Abba. in c. inter dilectos. in fine. de donat. & alij plures, quos congerit Paris. vbi suprà, numer. 8. 43. & 46. sequitur etiam Anchar. in cap. 1. de cẽsib. lib. 6. colum. 3. in 10. notabil. & ibi Geminian. & Philippus Francus, Bald. in l. si quis ad declinandam. versic. nec tamen est negandum. C. de Episcopis & clericis. Antonius Gabriel vbi suprà, numer. 17. & Ioan. Lupius Segouiens. in tracta. de libert. Ecclesiastic. quæstione 16. num. 9. Altamiran. in tracta. de visitatione, in verb. etiam testamentorum. numer. 19. & sequen. fol. 151. & quid facere, & prouidere debeat Episcopus in visitatione hospitalis pauperum, latè Frias in tracta. de visitatione cap. 19.

19 Tum etiam, quia hodie, attento decreto de reformatione sacri Concil. Triden. sess. 22. cap. 9. indistinctè cauetur, quòd administratores, tam Ecclesiastici, quàm laici, fabricæ cuiusuis Ecclesiæ, etiam cathedralis, hospitalis, confraternitatis, eleemosinæ, mõtis pietatis, & quorumcumque piorum locorum, singulis annis teneantur reddere rationem administrationis Ordinario, consuetudinibus, & priuilegijs quibuscumq; in cõtrarium sublatis: nisi secus fortè in institutione & ordinatione talis Ecclesiæ, seu fabricæ cautũ esset: quòd si ex consuetudine, aut priuilegio, aut ex constitutione aliqua loci ad id deputatis ratio reddenda esset, tũc cum his adhiberi debet ordinarius: & aliter factæ liberationes dictis administratoribus minimè suffragẽtur. Ex quo probatur sententia Federici de Senis d. cõsi, 111. & sequaciũ, & cessant euasiones siue intellectus eidem sententię Federici assignatæ per Paris. vbi suprà, num. 44. & seq. ne obsit ijs, quæ supra in illo consilio tradiderat, & verba illa Concilij Trident. d. c. 9. suprà relata, Nisi secus in institutione, &c. intelligunt etiã habere locum in hospitali, quod cum tali conditione constitutum est, scilicet, vt non teneantur administratores rationẽ Ordinario reddere, vt cauetur in declaratione 159. Reuerendiss.

rendiss. Cardinal. ad interpretationẽ dubiorum sacri Concilij deputatorum, vt ex quodam sumpto earum deduxi.

Hæc tamen procedunt quoad visitationem & rationem reddendam singulis annis Ordinario, quo respectu confraternitates & hospitalia pijs locis æquiparantur à præd. Concilio, quoad reliqua tamen, de quibus nos agimus, extra id, quod nominatim continetur in præfato decreto, Concilium nihil definiuit, & sic remanet sub dispositione iuris communis, de quo nunc disputamus.

Et in terminis quòd præd. confraternitates non sint pia loca, nec pro talibus habeantur, sed profana, notat Bald. in l. illud. versic. quid de eo. C. de sacrosanct. Eccles. idem in d. authent. hoc ius porrectum. d. num. 3. probat latè Paris. d. consi. 34. nu. 9. & seq. & sequuntur alij plures relati per Anton. Gabriel. vbi supra. nu. 1. vbi quòd nec etiam sint loca religiosa, secundum Abba. & Felinũ, quos refert: quam sententiam ipse videtur tenere, n. 7. dicẽs, quòd videtur magis communis opinio: eamdem, quòd fraternitas laicorum non sit priuilegiata, tenet Corneus consi. 260. in fin. nu. 19. lib. 1. & consi. 308. litera I. nu. 9. lib. 3. & consi. 297. nu. 3. volu. 4. & alij relati à Tiraquel. in præfatione, de priuileg. causæ piæ. pagin. 4 adde Auend. 2. part. c. 14. Prætor. nu. 32. vbi idẽ tenet, quoties bona & fructus confraternitatis consumerentur in conuiuijs, vel in agitandis tauris, quem refert & sequitur Altamira. vbi suprà, num. 81. fol. 270. * † est magis cõmunis & magis vera hæc secunda opinio negatiua secund. decisio. Perusin. 90. nu. 9. 2. parte. *

20 Et procedit hæc sententia, etiamsi in his locis & confraternitatibus sit campanela, & altare portatile, vbi celebrentur Missæ in diebus festiuis, nam adhuc ista non faciunt locum religiosum & sacrum, sed remanet priuatus & profanus secundum Paris. vbi suprà, numer. 15. plures ad hoc referentem: tenuit Cardinal. consil. 13. & Decius consil. 148. loquens in oratorio indotato, & priuato, & à laicis gubernato, & pro tali ab Episcopo visitato, & sic concludit non esse locum pium, sed priuatum. Quid tenendum in hoc articulo?

21 Resoluo, considerando aliquos casus. Primus est respectu singularum personarum confraternitatum, in quo dico ipsas non ita esse adeò religioni addictas, vt ab ea non possint ad libitum recedere: ideò possunt renuntiare confratriæ, dum tamẽ nihil retineant de bonis illius, alioqui antequam renuntient, ea reddere debent, vt docet Iacob. Rebuff. in l. nemo. colo. vltim. C. de spectacul. lib. 10. quem refert & sequitur Petrus Rebuff. vbi suprà nu. 12. & sunt merè & propriè sæculares & laici, quandoquidẽ vxores ducunt, & negotia exercent, quæ à religiosis & personis Ecclesiasticis exerceri non possunt, ob idque nulla est Episcopi iurisdictio, sed iudicis tantùm sæcularis: sicque intelligenda est sententia Bart. in d. l. vltim. num. 16. ff. de colleg. illic. & sequacium, quos suprà retulimus, & eiusdem in l. cum senatus. numer. 4. ff. de reb. dub. quem refert & sequitur Roch. de Curt. de iure patron. verb. ius col. 2. versi. tertia quæstio. tradunt Doct. præcipuè Felin. num. 8. in capit. 2. de foro competenti, qui hoc modo sunt intelligendi.

22 Secundus casus est, quoad bona, quæ illius vniuersitatis & confratriæ sunt, & tunc si ea mente & animo illa sunt vnà simul congesta, vt confratriæ deseruiãt, & possit illa confraternitas ad libitum de illis disponere, & tractare, illa non habentur vt bona loci religiosi, sed profani, & ad libitum distrahi, & redditus alienari possunt: & sic intelligendus est Bald. in d. authent. hoc ius porrectum nu. 3. & cæteri qui eum sequũtur suprà relati, tenentes, posse corpus confraternitatis alienare eius bona, de eisq; disponere, sicut cætera collegia sæcularia, quia hoc non est pium collegiũ, sed profanum, nec restitutio in integrum tunc competit.

23 Tertius casus est, quando confraternitas, vel locus pius, vel oratorium est extructum principaliter vt sacrum sit, & Deo optimo maximo dicatum, & bona

bona sunt eo animo simul congesta, vt ad opera oratorij necessaria, nempè pro Missis dicendis, & cæteris illis concernentibus, & ad pauperes subleuandos perpetuò sint: & tunc bona illa, isque locus, religiosa, ac pia sunt iudicanda, etiamsi Episcopi consensus non accesserit, ideoque ad libitum illa bona distrahi non poterunt, nisi accedente totius confraternitatis consensu, ac authoritate Episcopi in illis casibus, in quibus bona aliorum locorum piorum & religiosorum distrahi conceditur: restitutioque hoc casu prædict. locis competet in integrum, si lædantur: & iuxta hanc distinctionem intelligenda sunt omnia supra adducta pro vtraque sententia: & in terminis prædictos casus ita distinxit atque considerauit Menoch. vbi suprà, * num. 34 & seq. † & sequitur nouissimè, dicens æquiorem & veriorem esse hanc sententiā contra plures quos retulit numero præcedenti, Ludouic. Sfortia in tractatu de restitutio. 3. part. quæst. 3. articu. 6. nu. 46. cum sequentibus, † & inquit Cæsar Lambert. de iure patron. art. 10. primæ quæst. princip. primæ partis, lib. 1. numer. 4 fol. 9. quòd quando præd. confraternitates laicorum non sunt affixæ alicui Ecclesiæ, vt laici censentur; aliàs secus, quando ipsæ sunt affixæ alicui Ecclesiæ, vt ibi per eum.

24 Quo fit, vt in hoc tertio casu, si de rebus ipsius communitatis agatur, vel de recipiendis vel excludendis confratribus controuersia oriatur, coram iudice Ecclesiastico, non verò laico pertractanda erit: & ita videmus hodie obseruari secundum Cæsar. Lambert. vbi suprà, numer. 6. quòd tales confraternitates pro rebus cōmunibus ipsius confraternitatis conueniuntur coram iudice Ecclesiastico, quia fraternitas ipsa est annexa Ecclesiæ, & ideò non coram iudice sæculari est conuenienda, licet de alijs eorum rebus & delictis conueniantur coram iudice sæculari.

25 Quinimò idem existimo in omnibus confraternitatibus pijs ab Ordinario Ecclesiastico approbatis, ex eius namque approbatione iam pietas causæ clarius elucescit, præcipuè quia numquam ad Ordinarium huiusmodi pro confirmatione confraternitatis, eiusque constitutionibus occurritur, nisi cum ad pietatem principaliter inducuntur, nempè pro Missis dicendis, & defunctorum corporibus sepeliendis, &c. ex quo locus religiosus efficitur, vt in titulo ff. de religios. & sumpt. fun. & intentio fundatorum manifesta colligitur volentium principaliter ad cultum diuinum ea inducere.

62 Quartum casum ipse considero respectu visitandi ac inquirendi, an bona prædictar. cōfraternitatum expendantur in eum vsum, in quem relicta sunt, & iuxta voluntatem eorum, qui ea reliquerunt, & respectu etiam rationes accipiendi: & tunc quando sunt fundatæ vel approbatæ per Ordinarium, vel in dubio, si in eis adsint campanela, & altare, in quo soleat celebrari, aliave signa sacrum indicentia, hæc omnia facere poterit Episcopus, iuxta doctrinam Federic. de Senis d. consil. 111. & sequacium suprà relatorum, aliàs secus: hodie indistinctè in vtroque casu rationes sunt reddendæ Episcopo singulis annis, vt in d. decreto sacri Concilij Tridentini, & iuxta illius

27 contexturam & formam: * quare cum Episcopus hoc ius habeat à Concilio, vt sibi rationes reddendæ sint singulis annis, vt in d. decreto sacri Concilij, liquet ipsum posse reformare, quæ non iuxta voluntatem testatoris siue fundatorum, atque ipsorum piorum locorum constitutiones approbatas geri perspexerit, ex præd. rationibus, atque in pristinum, & debitum statum reducere, præcepta salubria faciendo, vt ea in posterum obseruentur, dummodò non excedat, nec resiliat à fundatorum voluntatibus, & potestate sibi ad hoc concessa expresse, & tacitè per consequentiam à sancto Concilio Triden. Poterit prætereà & debebit malè consumpta non admittere, ad hunc enim effectum sibi rationes reddendæ sunt, vt praua reformet, & dilapsa restauret, atq; omnia ad rectæ rationis modum

modum reducat, aliàs enim si hoc facere non posset, verbalis, nō fructuosa, atq; inutilis esset rationum redditio eidem facienda, potius quam realis, nec eisdem locis pijs vtilis, contra mentem Concilij sanctissimã, quæ ea est, vt piæ fundatorum voluntates ad vnguē obseruentur, atq; ab ejs relicta in eum vsum omninò expendantur, ad quē legata, seu præstita, vel donata fuerunt: vt igitur hæc ista adimpleantur, præcipit præd. Conciliũ (vt conijcio) vt rationes præd. singulis annis Episcopo reddantur, vt videat ac intelligat, an quid contra fiat, & quod fundatorum voluntates præterierit, à debita ratione deuiauerit, tollat & dissipet, & ad eas reducat: poterit igitur malè cōsumpta non admittere, abusus & prauas consuetudines è medio sufferre, & quæ puriori voluntatis fundatoris executioni conueniant præcepta facere, vt in posterum omnia rectiùs gerantur.

28 Ex quibus idem forsan teneri posset in depositis publicis frumēti nempè, *Albondigas*, quæ in rebus publicis rectè constitutis pro pauperum alimonia relicta à testatoribus, vel aliàs fundata sunt, vt rationes eorumdem exposcere possit Episcopus, atque eisdem præstandæ sint, vel saltem, quæ fuerint acceptæ à publicis administratoribus reuidere, & inquirere, an rectè redditæ sint, atque iuxta fundationum constitutiones expensum & distributum, vt si hoc ita benè factum ei constiterit, approbet, sin verò aliquid secus actum repererit, reformet, ac omninò curet, & præcipiat, vt omnia in posterum iuxta constitutiones & statuta depositorũ huiusmodi obseruentur. Quæ illatio sanè probari potest ex eo, quod hæc deposita publica pro sustentatione pauperum, communisque reipublicæ, in qua maior pauperum pars, vt plurimum existit inducta, atque fundata sunt, sicq; causa pia iudicantur, vt colligitur ex Bald. in d.l. id quod pauperibus, quæst. 21. C de Episc. & cleric. & ex alijs plurimis authoribus: quare verum meo iudicio, ac tenendum videtur, quod modò prædiximus.

Hospitalia an dicantur loca pia (vltra supradicta) videndus est in specie latissimè id differens Anton. Gabriel vbi suprà, conclusione 24. per totum vbi distinguit, an hospitale sit authoritate superioris erectum, vel id præsumatur, prout præsumitur, quando in eis est campana, & publicè celebrantur diuina, & tunc dicantur pia loca, & gaudeant priuilegijs Ecclesiarum. & requirantur tunc in alienatione bonorum eorumdem solemnitates aliàs requisitæ in alienatione rei Ecclesiæ, ac proinde restituantur in integrũ si lædantur: aliàs secus. † Intellige nisi in casu suprà numero 32. posito. † Iuxta quam distinctionem intelligendus est Euerard. in cent. legal. loco. 32. ab Ecclesia ad pia loca, partem affirmatiuam in his hospitalibus simpliciter tenens. Rationes tamen bonorum dictorum hospitalium, sicut & cōfraternitatum, & quorumcumque priorum locorum indistinctè singulis annis Episcopo reddendæ sunt iuxta formam decreti Concilij Trident. suprà citati, quod in eisdem eorũq; administratoribus itidem loquitur: quare quæ n. 27. suprà diximus respectu redditionis rationum bonorum confraternitatum circa interpretationem dict. decreti Concilij Trident. hic erunt in memoriam reducenda ac dicenda.

30 De iure patronatus his confraternitatibus, vel locis pijs, aut hospitalibus cōpetente, an earum personæ illud exercētes dicantur patroni Ecclesiastici, vel laici, videndus est id agens Cæsar Lambert. vbi suprà, nu. 4. & seq. vsque in fin.

SVMMARIVM.

1 *SVccessor debet fauorabiliter prosequi, quos nouit suo prædecessori fideliter paruisse.*
2 *Ecclesia in contractibus suis nullam debet fraudem adhibere.*
Precarium morte concedentis non finitur.
3 *Reges, Duces, Marchiones, & similes qui habent dignitatem, per non electionē, sed per successionem, tenentur seruare omnē contractum, & conuentionem, sicut quilibet successor priuati.*

Successor

6 *Successor prælati, vel rectoris, non tenetur stare locationi prædecessoris, imò ipsius morte ipso iure extinguitur locatio, etiãsi prælatus vel rector nomine Ecclesiæ fructus, vel redditus ad se tantùm spectantes locauerit.*

7 *Successor rectoris, qui beneficio renuntiauit ante finitã locationẽ, nõ tenetur eidẽ stare Idem est in canonico optante alterã præbendam ex vi statuti vel priuilegij.*

8 *Successor maioratus nõ tenetur stare locationi prædecessoris, sed poterit denuo locare.*

9 *Hæres vsufructuarij locantis fundum in quinquennium, & ante decedentis, non tenetur vt frui præstare, nec sumptus, quos fecit conductor in fundo tamquam quinquennio fruiturus.*

10 *Si filius primogenitus cõsensit locationi à patre factæ de rebus maioratus, tenebitur posteà in eo succedens eidẽ locationi stare.*

11 *Successor primus maioratus tenebitur stare locationi à fundatore ipsius factæ, ac eius debita pro rata persoluere.*

12 *Conductor non tenebitur similiter locationi prælati, tutoris, vel maioratus possessori, stare, quinimò poterit locatore mortuo, ab ea liberè resilire.*

13 *Successor beneficij, vel maioratus recipiẽs pẽsionẽ vnius anni, non censetur pro cęteris nondũ decursis contractũ approbare: idẽ erit in ipso cõductore è cõuerso, vt in n.14.*

15 *Sed an hoc procedat, si fructus omnium annorum post mortem locatoris decurrentium non sint pares?*

16 *Hæredes, vel fideiussores prælati, rectoris, vel alterius beneficiati, vel etiã possessoris maioratus, qui locauerat ad certum tempus, ante id impletum decedentis, an teneantur de obiectione & numer. seq. vbi & in num. 27. 28. l. 9. tit. 17. part. 1. expẽditur & nu. 24. quid in optãte alteram præbendã, & nu. 25. in resignante beneficium ante tempus locationis expletum, & etiam, num. 28.*

22 *Hæres vniuersalis non admittitur contra factum defuncti, quando ille actus fuit validus & efficax, secus si nullus.*

26 *Emptor licet nõ teneatur stare colono, vẽditor tamen tenetur eidem reddere partẽ pensionis, quam acceperat pro tẽpore residuo locationis non impleto, & ad interesse præterea eidem tenetur.*

29 *Cautela necessaria erit pro clericis locantibus, vt excipiant casum, quo desinant beneficia possidere, vt in eo de euictione, nec ad vllum interesse teneantur.*

30 *Successor maioratus, etiamsi sit hæres eiusdẽ non tenetur stare locationi, iuxta veriorem opinionem.*

CAP. XXXXVI.

An successor prælati, alteriusve beneficiati, vel maioratus, teneatur stare locationi prædecessoris, nomine proprio, & in sui vtilitatem factæ?

QVæstio hæc quamuis indubia pluribus videri posit, existimãtibus omninò extingui locationem per mortem prælati, alteriusve beneficiati, vel maioratus possessoris locantium: alijs tamen adhuc forsan contrarium videbitur, præmaximè si prælatus, vel possessor maioratus pro se & suc-
1 cessoribus suis locationẽ fecerit: * quia successor debet fauorabiliter prosequi, quos nouit suo prædecessori fideliter paruisse, vt in capit. hoc huius placiti. 12. q. 2. cap. literis. de rescript. cap. final. de pact.
2 in 6. Ecclesia enim * in contractibus suis nullam debet fraudem adhibere. cap. per tuas. de donat. nec precarium morte cõcedentis finitur, nec ante tempus constitutum, etsi sit factum de possessionibus, & rebus Ecclesiarum, reuocatur. capit. final. de precar. quare honestum & decens est, si tempus locationis non sit finitum (vt in præsenti quæstione præsupponimus) vt successor locationem factam obseruet, ac finem termini expectet. Quare inquit Ias. in l. 1. num. 14. ff. de constit. princip. Quòd Reges, Duces, Marchiones, & similes, qui habent dignitatem, non per electionem, sed prætextu successionis, tenentur seruare omnem contra-

contractum, & omnem conuentionem, sicut quilibet successor priuati, per regulam.l.cum à matre.C.de rei vendic.

4 Nihilominus contrarium de iure verissimum est ac tenendum, nempè quòd si prelatus vel rector ad tempus iure permissum res locauerit, nomine tamē proprio & ad propriam vtilitatem, successor non teneatur stare huiusmodi locationi, imò ipso iure morte locantis extinguatur, quia vltra vitam suam non potuit successorem obligare, per tex.in cap. fin.ne prælat. vices suas, facit cap.fin. de præscript. in 6. & capit. significauit, de censib. gloss. communiter approbata in dict.capit.final.ne prælat. vic.suas, & hoc communiter tenetur secundum Abb. in quæst.sua 3.numer.16.in solutione 5. dubij, sequitur Paulus Castrens. consilio 2. lib.1.numer.3.& 5.vbi latè fundat, quòd locatio in hac specie extincta est ipso iure absque declaratione successoris ex defectu potestatis locantis, quia non potuit locare ad maius tempus quàm ipse esset vsurus, & finito iure locatoris, finitur ius conductoris, quem in hoc refert & sequitur Gregor. Lopez in l.2. titul.8. partit.5. in glos. *El heredero*, & hanc partem tenuit maior pars dominorum de Rota decis. 1. de locat. & conduct. aliàs 232.in nouis: est communis, vt plures allegans testatur D.Couar. eam sequutus lib.2.variat.resolut. cap.15. numer.6. Socin. consil.34. lib. 3. & alij, quos refert Petrus Dueñas in regul.240.ampliatione 3.& post eum Mencha.lib.3. controuers. vsu frequent.cap.53.num.7. Quare meritò inquit Abb.in cap.2.numer.6. de decim. non licere Canonico suam præbendam obligare vltra tempus vitæ suæ:idē tenet Roman. in l. si filio.§. si vir in quinquennium, numer.22.ff.solut.matrim.& Anton.de Padill.in l. vnum ex familia.§. si de Falcidia, num.12. ff.de legat.2.inferens ex hoc, non transire locationis obligationem hoc casu in hæredē, quamuis regulariter sit contrarium, vt in l. sed addes §.penult. versic. hæredem.ff. locat. §. final. Instit. de locat. & conduct. D. Molina de Hispan. primog.lib.1.capit.21. numer.2. regulare enim est, vt resoluto iure dantis, resoluatur etiam ius accipientis, vt in l. lex vectigali, cum simil. ff.de pignor. & vltra eos eamdem supradictam communem sententiam latissimè probat & sequitur Petrus Anchar. consil.216. per totum, præcipuè numer. 2.& seq. vbi ampliat, etiamsi in locatione interuenerit authoritas Episcopi, ex vi constitutionis synodalis: & supradicta communis sententia receptissima est ab omnibus, & lege Regia expresè probata, nempè.l.9. tit.17.Part.1.in illis verbis: *E si algun clerigo arrendasse los frutos de sus beneficios por cierto tiempo, è se muriesse ante de aquel plazo, el arrendador no puede auer aquellas rentas por mas tiempo de quanto las auia de auer el clerigo, cuyos eran los beneficios: nin puede demandar que le dè la Yglesia las despensas que auia fecho por razon de aquel arrendamiento, ni aun los marauedis que ouiesse dado de mas:*

5 * Quinimò secundum Couar.vbi suprà in fin. licèt prælatus vel rector nomine Ecclesiæ suæ fructus ac redditus ad se tantùm spectantes ratione dignitatis, vel beneficij, non verò ad Ecclesiam locauerit, adhuc idem erit, quandoquidem re vera non fructus Ecclesiæ, sed suos locauerit, nec ad vtilitatem Ecclesię, sed suam propriam id fecerit: adiectio igitur illa, quòd nomine Ecclesiæ id facit, cum sit verbalis tantùm, nec alterat naturam, nec qualitatem contractus, cum * de veritate cōstet: idemq; erit, vbi rector Ecclesiæ, qui locauit fructus suos, beneficio renuntiauit ante finitam locationē, nam eius successor non tenebitur stare locationi: ita Paulus de Castro consil.4. lib.1. cuius in hoc sententiam probauit Couarr. vbi suprà, dict.nu.6.versi.idem erit, estque verissimum. *Quinimò idem erit in Canonico optante alteram præbendam ex vi consuetudinis, statuti & priuilegij, vt tenet Anchar.vbi suprà, qui in his terminis loquitur.

6

7

Idē est in maioratus successore, vt quāuis possessor maioratus possit proculdubio rem maioratus ad modicum tempus locare, cum hæc locatio nullā alienationis

8 nis speciem * contineat, vt omnes probant: successor tamen ipsius stare locationi non tenetur, sed poterit rem maioratus denuo locare, quia cum maioratus possessor non habeat dominium perpetuum, sed temporale, non poterit locare liberè, sed cum sua qualitate temporali, vt dixit Bald. in l. fin. §. sed quia, num. 7. C. comm. de legat. quod in fideicommissa-
9 rio * probatur ex. l. peto. §. prædium. ff. de legat. 2. & in fructuario ex l. si quis domum. §. 1. ff. locat. his verbis: Si fructuarius locauerit fundum in quinquennium, & decesserit, hæredem eius nō teneri, vt frui præstet, non magis quàm insula exusta, teneretur locator cōductori: imò nec sumptus, quos fecit in fundum tamquam quinquēnio fruiturus non recipit, quia hoc euenire posse prospicere debuit: ex quo textu in maioratus successore probat D. Anton. Gomez in l. 40. Taur. num. 84. vers. iuxta quod tamen: & latius idem probat Gregor. Lopez in d. l. 2. titul. 18. p. 5. in glo. *El heredero*, & Arias Pinel. in l. 1. C. de bon. mat. 3. p. num. 71. & D. Ant. de Padill. vbi suprà num. 12. & est communis & vera resolutio, à qua nemo vnquam discrepauit, vt cum prædictis affirmat D. Molin. vbi suprà num. 3. & sequitur Pelaez de maiorat. 4. p. q. 25. num. 2. & seq. vbi in idem citat Menchac. vbi suprà: ex quibus stare non posse existimo, quod Ias. vbi suprà, in contrarium censuit. Nec obstat d. l. cum à matre, ab eo allegata, quoniam loquitur, locumque habet in successore vniuersali, & sic in hærede, de quo posteà modo agemus, an in specie nostra teneatur conductori ad interesse.

10 Supradicta tamen communis sententia limitari primò debet, si filius primogenitus cōsensum suum præstaret huiusmodi locationi, quia ex iure superueniēte tenebitur, mortuo parente, locationi stare, arg. l. cum vir. ff. de vsucap. hocque esset vtile remedium ac consilium conductori, vt tenet D. Ant. de Padill. vbi suprà num. 13. & D. Molin. nu. 5.

11 Secundò limitat dictam communem sententiam Pelaez vbi suprà, nu. 7. in successore primo maioratus, quoties proximus antecessor illius, qui maioratum fecit, locauerat bona maioratus, hic namq; successor tenebitur eidē locationi stare, ex rationibus, de quibus ibi per eum: cui addo aliam, nempè quod huiusmodi primus successor maioratus teneatur ad debita fundatoris maioratus pro rata, vt resoluimus in lib. 2. practicarum quęst. quęstio. 84. num. 2. Eadem igitur ratione tenebitur stare locationi sui fundatoris: quod tamen intelligendum censeo, quoties prius quàm fieret maioratus irreuocabilis, locatio præcesserat, secus si maioratum irreuocabilem subsequatur, nisi maioratus constitutio præcedens fuisset reuocabilis; & cum hoc temperamento veram esse existimo præfatam secūdam limitationem.

Obseruandum tamen est, quòd sicut successori prælati, rectoris, alteriusvè beneficiati, vel maioratus, non tenetur stare locationi à prædecessore factæ, etsi con-
12 ductor illi velit stare; ita * nec etiam ipse conductor tenebitur eidem stare, quinimò poterit ab ea liberè, si placuerit, resilire, inuito etiam successore, vt æqualitas inter partes seruetur & ne contractus claudicare videatur, argu. l. Iulianus. §. si à pupillo. ff. de action. empt. ita in prælato, seu beneficiato tenuit Abb. vbi suprà in d. 3. quæst. nu. 16. vbi quod etiāsi vellet successor, non potest conductore contradicente ratificare: quem sequitur alios allegans D. Couarr. vbi suprà, & in maioratus successore loquens idem probauit D. Ant. de Padill. vbi suprà d. nu. 13. & in vtroq; idem sequitur D. Molin. vbi suprà nu. 4. estque verissimum meo iudicio.

Dubitari tamen solet, quid si successor in beneficio, vel maioratu post mor-
13 tem vltimi possessoris, * qui rem locauit, pretium locationis præteritæ recipiat, an censeatur eo ipso contractum à prædecessore factum ratum habere & approbare, ita vt aduersus eum venire posteà non possit? quod videtur ex his, quæ latè tradit Bald. consil. 184. lib. 2. per l. si prçteritus. ff. de bonor. possess. contra tab. & in l. si proponas. §. 1. ff. de inoffi. testam.

testament. & plura adducit in proposito Dec. in l. semper qui non prohibet, nu. 9. ff. de regul. iuris. Nihilominus tamen cõtrarium verius est & tenendũ, imò quòd in hac specie successor tantùm videatur habere ratum contractum pro eo anno, vel annis, pro quibus pensionem locationis recipit, non pro sequentibus, etsi per plures alios annos contractus locationis à prædecessore factus fuerit, si pretium ipsum in singulos annos distinctum sit: ita censuerunt domini de Rota in prælato successore alterius, qui certa bona dignitatis suæ locauerat ad decem annos, & duorum, quibus vixit, exegerat pensionem locationis, & aliorum duorũ recepit successor, in decis. 2. de locat. & conduct. olim. 233. in nouis, sequitur Bellamera decisio. 748. Anania in capit. querellam, num. 15. ne prælat. vices suas, & in vtroque successore: tam beneficij, quàm maioratus, idem probauit D. Molin. vbi suprà nu. 7.

14 Quare idem censendum esse existimo in ipso conductore, vt quamuis vno vel duobus annis post mortem locantis steterit locationi, atq; pensionem successori persoluerit, non videtur ex hoc pro reliquis annis locationis contractum approbare, quin possit pro futuris annis eidem contradicere atque non stare, ratione eiusdem æqualitatis seruandæ, de qua suprà: nec enim inter hunc casum & illum congrua ratio differentiæ posse assignari videtur.

15 Limitanda forsan quibusdam videbitur proximè dicta sententia num. 13. & 14. eo casu quo fructus beneficij vel maioratus pinguiores, aut exiguiores sperentur esse, vel fortè fuerit vltimorum annorum, pro quibus locationi non statur, quàm præcedentium, quibus statum fuit locationi: contendente in primo casu conductore sibi non esse auferendos, quandoquidem soluit pensionem præcedentium annorũ, quibus minores fructus collecti fuerunt, cum crederet, successorem staturũ reliquis annis locationi vsq; in finem temporis contractus. Et in secundo casu contendente successore per contrarium locationem duraturam item toto tempore contractus, quia si recepit pensionẽ præcedentibus annis, quibus ampliores fructus fuerunt, id fecit, credens etiam pro reliquis annis locationi eidem standum esse, aut fortè alij dicent in his duabus speciebus, quòd pẽsio soluta in priori moderetur, ad iustumque valorem fructuum præcedentiũ reducatur, residuum verò restituatur conductori: in secunda verò maior pensio persoluatur successori pro modo fructuum perceptorum. Sed ad hoc ratione litium sufferendarũ verius esse credo, vt in casibus supradictis partes super huiusmodi querelis minimè audiantur, ea potissimũ ratione, quòd ipsæ possent à principio, statim post mortem locatoris hoc sibi præcauere, ac super huiusmodi controuersijs, quæ contingere poterant, dimicare, easque inter se componere, promittendo stare locationi per totum eius tẽpus, vel alio modo se componendo: cum igitur hoc non fecerint, sibi imputãdum est, ac per consequens seruandum, quod prædiximus dictis numeris 13. & 14.

16 Controuerti autem solet, an hæredes prælati, rectoris, vel alterius beneficiati, aut possessoris maioratus, qui locationem fecit, decedentis ante impletum tempus locationis, teneantur de euictione locationis? Et hæredes ac fideiussores clerici ad hoc teneri probat expressè d. l. 9. tit. 17. p. 1. in illis verbis: *Mas el arrẽdador puede demãdar a los herederos, y a sus fiadores del clerigo, q̃ le dẽ aquello q̃ auia de auer, demas, è las despensas que auia fecho, por razon de aquel arrendamiẽto, si el clerigo auia otras riquezas de que se pudiessen pagar, que no fuessen de la Yglesia*: per quam l. ita tenet D. Ant. de Padilla vbi suprà nu. 12. vbi ex hoc idẽ probat in successore maioratus, vt teneatur stare locationi, si alia bona habuisset à defuncto, hæc namq;, maximè si essent hypothecę subiecta pro securitate cõtractus, obligatum reddunt ipsum successorẽ, argumẽt. text. in l. cum à matre. C. de reiuendicat. & in l. ex qua persona. ff. de regul. iuris: quam sentẽtiam in iisdem terminis suc-

cessoris maioratus, hæredis simul prædecessoris, vt teneatur stare locationi, tenet atque probat Pelaez vbi suprà, nu. 5. idem voluit Ant. Gom. vbi suprà, dum resoluit, quòd successor maioratus non teneatur stare locationis contractui, si non esset successor eius vniuersalis.

17 In contrarium tamen vrget: nam locatio hæc facta à prælato, vel rectore, aliove beneficiato, intelligitur sub ea conditione, si ipse prælatus vel beneficiatus vixerit, & vt effectum habeat, dum ipse prælatus ius habuerit percipiendi redditus illos, vt dictat materia subiecta: non igitur hæredes ipsius tenebuntur de euictione, cum contractus locationis morte locantis hoc casu ipso iure absque declaratione successoris extinguatur, ac sit resolutus, vt suprà probauimus, & in terminis, de quibus agimus, ita voluit Anchar. vbi sup. num. 6. vers. ex prædictis, in fortioribus terminis, nempè in Canonico optante alteram præbendam, dicens, quòd licèt successor non teneatur stare præd. locationi, Canonicus tamen optans, qui locauerat, remanet cōductoribus obligatus, nisi se defendere valeat ratione nullitatis contractus, vel ratione resolutionis iuris sui in rebus locatis ab obligatione interesse vltra mercedem & affictus, quæ percepit, ab ista enim mercedē, quòd restituat conductoribus pro tempore quo non possunt frui facto suo, proculdubio obligatus est: ecce igitur quomodò expressè sentit ac tenet, Canonicum locatorem, alteram præbendam optando, licèt facto suo desinat priorem, posse liberari ab obligatione soluendi interesse conductoribus ratione nullitatis contractus & resolutionis sui iuris, quamuis facto suo proprio id contingat: à fortiori igitur idem erit, quando morte locantis extinguitur locatio, vt in specie nostra. Secundò facit, quia locatio prædicta ex natura rei finita fuit morte locantis, non aliter quàm si res locata perisset, vt inquit aliàs Iurisconsultus in d. l. si quis domum, §. 1. ff. locat. vbi omnes scribentes id notant: ergo hæredes locantis de euictione non tenebūtur: cogitare enim debuit conductor euenire posse, vt ante finitam locationē locans posset mori, cuius morte contractus resolueretur, vt in d. §. 1. ex quo text. hanc opinionem in hæredibus possessoris maioratus locantis, quòd non teneantur de euictione, nuncupatim probauit, ac tenuit D. Molin. vbi suprà num. 8. & 9. vbi nu. seq. id dupliciter limitat. Primò, nisi maioratus possessor bona maioratus tāquam bona libera locauerit. Secundò, quando simpliciter locauerit, non exprimens ea bona esse libera, vel maioratui
19 subiecta.* Idemq; eadē ratione respōderi poterit in prælato, vel beneficiato eisdē modis bona suæ dignitatis vel beneficij locante, vt in præd. casibus hæredes ipsius de euictione quoque teneātur. Ter-
20 tiò ipse * limito, quoties conductor rei, vel fructuū dignitatis, præbendæ vel beneficij, aut maioratus, pro securitate vitæ locantis, & valore totius tēporis contractus locationis sibi præcaueret obligatione & hypotheca expressa, speciali vel generali bonorū locantis, vel fideiussoribus præstitis pro solutionibus anticipatis, aut pro interesse locationis totius temporis conuenti: tunc enim cōuentio seruanda esset, quia cōtractus ex cōuētione partium legē accipiunt, vt in l. 1. §. si conueniat. ff. de posit. & in l. semper in stipulationibus. ff. de reg. iur. cum simil. Tum etiam, quia vēditio rei alienæ in eum sensum valet, vt si euincatur emptori ignoranti, vēditor teneatur eidē ad interesse, vt in l. rem alienam. ff. de contrahend. empt. & in l. 19. titul. 5. part. 5. de quo per Matt. de Afflict. decis. 369. & Methymn. in suo. C. de restit. q. 37. per totā. Roland. à Valle consil. 60. num. 5. & 6. & sequent. lib. 1. Præterea licet vendens rem alienā scienti non teneatur de euictione, si tamē eam promittat, tenebitur quidem ad interesse, vt in l. si fundum. C. de euict. & ibi glos. ordin. & communiter DD. l. 19. tit. 5 par. tradit latè Ant. Gomez 2. tomo variar. resolut. c. de emptio. & vendit. nu. 42. Roland. à Valle cons. 67. per totum, lib. 4. ergo ita & eodem modo dicēdum est in casu huius 3. limitationis, vt si clericus

ricus vel possessor maioratus locans rem beneficij vel maioratus ad certũ modicum tempus promittat euictionem, & se, suaque bona obliget, vel fideiussores præstet pro securitate suæ vitæ, ac totius temporis locationis, & interesse ipsius hæredes ac bona eius ad id teneãtur per supradicta. Regulariter verò extra hos casus minimè, nec hypotheca, vel obli-
21 gatio generalis, * vel specialis bonorum vel fideiussores præstiti simpliciter pro securitate locationis, nec promissio, quòd ipse nec alij eidem contrauenient sub pœna solutionis interesse, aliquid in proposito operari videntur, omnia enim hæc sunt accessoria contractus, quo resoluto, & extincto ex natura ipsius, per consequens & accessoria prædicta ad nihilum rediguntur, quia cùm principale non subsistit, plerumque nec ea quæ sequuntur locum habent, vt in regul. iuris vulgar. ad corruptionem enim principalis sequitur corruptio accessorij, vt in l. si homo mortuus. ff. de verb. oblig. & in terminis sensit Ancharr. vbi suprà, numer. 6. hæc namque adiecta accessoria intelliguntur locum habere durante vita ipsius locationis, at ipsa finita, finiuntur & reliqua. Non obstat etiam regul. illa iuris pro contraria parte adducta, nempe, quòd hæres vniuersalis non
22 admittitur contra factum defuncti, * vt in d. l. cum à matre. C. de rei vendica. & in l. ex qua persona. ff. de regul. iur. quoniam illa procedit in actu valido, & efficaci; secus si esset nullus, nam sicut faciens, contra eum venire posset, ita etiam & ipsius hæres admittendus esset, vt sentiunt glos. Bald. & alij in dict. l. cum à matre, per text. in l. quemadmodum. C. de agric. & censit. libr. 11. & tenet plures allegans Arias Pinelus in l. 1. C. de bonis maternis in 3. part. numero 83. limitatione decima, at in proposito licèt locatio supradicta facta ad modicum tempus valida sit durante vita prælati, clerici, vel possessoris maioratus, eo tamen mortuo, statim finitur, extinguitur, atque annullatur ipso iure in posterum, vt suprà resoluimus: ergo quamuis locans pro tempore contractus currente in vita sua contrauenire non possit eidem, pro tempore tamen reliquo post mortem ipsius, cum statim extinguatur, & annulletur locatio, poterunt ei contrauenire hæredes iure permittẽte, ac proinde ad nullam tenebitur euictionem.

23 Quid tenendum in articulo valde difficili? Et quidem in puncto iuris & rationis viuæ & efficacis existimo verius esse, hæredes vniuersales, nec fideiussores prę lati, rectoris, alteriusve beneficiati prædefuncti teneri de euictione prędictę locationis in futurum, nec ad aliquod in-
24 teresse conductoribus soluendum, * quia ex natura rei morte locantis finita & extincta fuit locatio ipso iure per supradicta. Quinimò idem existimo esse in ipsomet clerico optante alteram præbendã, & dimittente quam locauit: is enim quãuis facto suo videatur priorem dimittere, atque in causa esse, vt contractus non adimpleatur in totũ: nihilominus, quia tempore locationis sibi competebat illud ius optandi ad præbendam vacaturam, & conductor id sciens potuit de eo cogitare, ac sibi in eum casum præcauere, & non præcauit, sibi imputare debet, arg. l. si quis domum. §. 1. ff. locat. Cautus igitur erit, si in eum casum sibi prouide-
25 rit conductor. * Secus tamen erit in prę lato promoto ad alium Episcopatũ, quia is sibi volenti, & acceptanti ex gratia potius, quàm ex iure conceditur: vel in alio clerico liberè renuntiante aut dimittente suum beneficium aut præbendam simpliciter, aut ex causa resignationis, vel permutationis, cum enim hoc casu, suo proprio facto & voluntate Episcopatum vel beneficium dimittãt, ad interesse eos teneri videtur, præcipè cũ se, suaque bona pro securitate locationis obli-
26 gauerint. * Sicut videmus regulariter, quòd licet emptor non teneatur stare colono, venditor tamen tenetur eidem reddere partem pensionis, quã acceperat pro residuo tempore locationis non impleto, vt in l. emptorem. C. locat. & l. 19. titul. 8. part. 5. & ad interesse prætereà tenetur, arg. l. si merces. §. 1. ff. locat. & l. nihil-

hil. §. fi. ff. de legat 1. & tenent in terminis Alberic. & Bart. in d. l. emptorem. Alex. in l. si filiofamil. §. si vir in quinquennium. ff. solut. mat. & Greg. Lopez eos referens in d. l. 19. in gloss. del loguero. Præterea cessat hoc casu ratio ac comparatio, dict. §. 1. l. si quis domum, inter mortem vsufructuarij locantis, & exustionem insulæ, ibi: Non magis quàm insula exusta, &c. multum enim differt ac distat in proposito inter mortem beneficiati, & eius voluntariam dimissionem beneficij, illa siquidem voluntate Dei contingit, hæc verò partis facto: quamuis adhuc in specie nostra, de qua agimus, consultius sit conductoribus euictionem, seu interesse sibi stipulari, in casum nempe promotionis, aut dimissionis cuiuscumque. Hæc autẽ procedunt attento iure communi: verũ
17 attento iure Regio,[7] in praxi contrarium tenendum esse existimo in clericis locantibus res suorum beneficiorum ad tempus, decedentibus ante ipsum impletum, per d. l. 9. tit. 17. par. 1. in versic. suprà relato, quæ expressa est in hoc: nempe, *Que el arrendador puede demãdar a los herederos, è a sus fiadores del clerigo, que le dẽ aquello que auia de auer demas, è las despẽsas que auia fecho por razon de aquel arrẽdamiento.* Hoc tamen verum est, vt ipsamet lex statim subdit, *si el clerigo auia otras riquezas de que se pudiessen pagar, q̃ no fuessen de la Yglesia.* Ergo si bona, quæ clericus reliquit suis hæredibus, non erãt patrimonialia, sed acquisita intuitu Ecclesiæ, insinuat lex illa, quòd tunc hæredes, vel fideiussores eiusdẽ ad id minimè teneantur: quasi velit lex, solum bona aliũdè quæsita, quàm intuitu Ecclesię, ad euictionem locationis fundi, vel fructuum ecclesiasticorum locatorum teneri; non verò quæ ex Ecclesia processerunt: & cum lex hæc sit singularis in proposito, quia nulla alia ante vel post id induxerit, ac propterea deuians à iure communi ad vnguem obseruanda erit in suo casu tantùm quo loquitur: quare alijs bonis deficientibus, videtur quòd hæredes vel fideiussores ex bonis clerici acquisitis intuitu Ecclesiæ, non teneantur id

soluere, sed quòd liberi sint, præcipuè cũ id indistinctè iure communi sit verius, vt prædiximus. Nihilominus tamen verus sensus, d. l. 9. non est hic, quia ipsa non loquitur de bonis clerici acquisitis intuitu Ecclesiæ siue beneficij in d. versic. *Si el clerigo auia otras riquezas de que se pudiessen pagar, que no fuessen de la Yglesia*; ad hoc vt ex ipsis solis existentibus prædicta solui non debeant, sed tantùm de bonis patrimonialibus: sed quod propriè & verè lex decidit, est, *Que el arrẽdador puede demandar a los herederos, è a los fiadores del clerigo, que le dẽ aquello que auia de auer demas, y las despensas que auia fecho por razon de aquel arrendamiento, si el clerigo auia otras riquezas de que se pudiessen pagar, que no fuessen de la Yglesia.* Ex quibuscumq; igitur bonis quæ clericus reliquerit, siue patrimonialibus, siue acquisitis intuitu Ecclesiæ, vel aliàs, hæredes ipsius tenẽtur soluere prędicta, vt patet ibi: *Si el clerigo auia otras riquezas de q̃ se pudiessen pagar*, dum generaliter & indistinctè loquitur in alijs diuitijs, siue bonis: neque quòd sint intuitu Ecclesiæ acquisita aliquid interest, cum omnia ad hęredes clerici pertineant, præcipuè hodie attenta. l. final. titul. 8. lib. 5. nouæ collect. reg. quod autem postea subdit eadem l. ibi, *que no fuessen de la Yglesia*, intelligendum est planè prout iacet, nempe ex bonis siue fructibus Ecclesiæ, hoc est, beneficij locati, post mortem clerici locantis cedentibus, & ad successorem in eodem beneficio spectantibus, non verò de bonis eiusdem clerici, ad eumq; pertinentibus, etiã intuitu Ecclesiæ acquisitis: hocque perspicuũ fit ex præcedentibus, ibi: *Nin puede demandar que le dè la Yglesia las despensas que auia fecho por razon de aquel arrendamiẽto: ni aun los marauedis que ouiesse dado demas. Ca si como el clerigo nin los que heredassen lo suyo, non podrian auer las rentas de la Yglesia despues de su muerte, otrosi no las deue aquel auer a quien las arrendasse:* & ex sequentibus, ibi: *Esso mismo seria, si non ouiesse heredero el clerigo que heredasse lo suyo, è la Yglesia lo ouiesse de heredar: ca estonce ella seria tenuda de lo pagar.*

Ecce ergo quomodò si Ecclesia succedat
in bonis clerici locatoris,indistinctè tene-
tur ad prędicta soluenda: idem ergo erit,
imò à fortiori, in quocumq; alio hærede
eiusdē clerici: sed quod lex illa excepit,
est, quoties clericus bona non reliquit,
tunc enim Ecclesia ex suis bonis, hoc est,
beneficiū ipsum,nec in eo succedens te-
nebitur ad solutionem prędictorū,ex su-
prà dictis ab eadem l. in verbis iam rela-
tis,ibi,*caso como el clerigo,&c.*& hic est ve-
rius sensus & literalis dict.l.Regiæ, iuxta
quē hæredes clerici in nostra specie quę-
cumq; bona relinquētis tenebūtur de eui
ctione,vt in d.l. expressè deciditur,atque
cauetur,nō verò Ecclesia,hoc est benefi-
ciū ipsum,nec successor in eo,etiā in sub-
sidium bonis clerici deficiētibus: fideius-
sor autem clerici locatoris tenetur etiam
soluere conductori interesse atq; expēsas
factas ratione dictæ locationis id expos-
centi,vt ead.lex nuncupatim definiuit. *
28 Qua l.Regia attenta,à fortiori idē erit di-
cendū in prælato promoto, vel alio cleri-
co optante,vel dimittente suū beneficiū
ex quacumq; causa: si enim hæredes & fi
deiussores clerici prædefuncti tenentur
ad interesse & expensas conductori, aliis
bonis quā Ecclesiæ existētibus, quo casu
nulla culpa imputari potest clerico locan
ti in nō adimplendo contractū, à fortiori
idē erit dicendū in clerico dimittēte sua
voluntate beneficiū,vel præbendā, & ita
iudicatū fuit in vna Ciuitaten. cōtra quē-
dā canonicū, resignantē suū canonicatū
ante tēpus impletæ locationis quā prius
29 ipse fecerat eiusdē sui canonicatus. * O-
portet igitur hodie, imò necessariū exi-
stimo, si clerici locantes velint in his ca-
sibus sibi præcauere,cū redditus suorum
beneficiorū locāt ad modicū tempus triū
annorū(quia ad lōgius eos locare nō pos-
sunt)eā in locatione adijcere conditionē,
vt si ante illud tēpus locationis decesse-
rint,promotive fuerint,aut alio quocum-
que modo cōtingat eos desinere possidē
re beneficia illa,ad nihilū ex tunc teneā-
tur ratione euictionis, vel interesse, sed
imò liberos se,& sua bona, hæredes & fi-
deiussores remanere:& ita solitus sum ob
seruare in similibus locationibus, quas fa
cio,atq; obseruare solitū accepi D.Siman
cas Episcopum Ciuitatens. & postea Za-
morens. in locationibus sui Episcopatus.

In successore autem maioratus,quāuis lex illa Partitæ loquens in clericis, posset adduci in argumētum, vt idem videatur esse dicendū in eo,prout tenet D.Ant.de Padill.vbi suprà: cum tamē lex illa solum loquatur in clericis, nec habeamus aliam l.in successore maioratus idē disponentē, imò iure communi attento verius sit,successorē maioratus, etiāsi sit hæres vltimi possessoris eiusdem,nō teneri stare colono, quia ex natura contractus ipse morte locatoris resoluitur, & correctio iuris non sit inducēda nisi in casibus à iure expressis,vt in l.sancimus. C. de testam. & in l. præcipimus. C. de appellationib.adhuc tenendū esse existimo,quod iure cōmuni probauimus suprà, nēpè successorem maioratus,qui simul hæres sit prędefuncti antecessoris, nō tamen fundatoris maioratus, minimè quidē teneri stare locationi sui prædecessoris, vt tenuit egregiè D.Molin. vbi suprà, cuius in hoc sententiam probo aduersus cæteros suprà in contrariū allegatos,saluo meliori iudicio.

SVMMARIVM.

1 *Seducens virginē, dormiensq; cū ea,tenetur eam ducere in vxorē atque dotare.*

2 *Stuprum in proposito propriè est virginum defloratio.*

3 *Clericus virginem stuprans deponi debet.*

4 *Iudex Ecclesiasticus potest clerico stuprum committenti imponere pœnam pecuniariā arbitrio suo, vltra alias spirituales, quando illæ non sufficiunt, quam si non soluerit,luet in corpore.*

5 *Sicut iura Cæsarea grauiori pœna puniunt vi corrumpentem virginem,quàm spontaneè,ita iudex Ecclesiasticus id seruare debet,vt hic.*

6 *Dispositio cap.1. de adult. in nostro regno de communi stylo & consuetudine seruatur in practica.*

7 *Seducens & corrūpens virginē, an ad prædicta*

dictâ duo copulatiuè teneatur, hoc est, duce re & dotare eã, vel adimpleat dotando?

8 *Stuprator non ducens stupratam, debet tãto plus ei dare, quantum oporteret dare pro pter desflorationem virginitatis.*

9 *Praxis refertur, vt minor dos dari debeat contrahendo cum stuprata, quàm non contrahendo cum ea.*

10 *Corrumpens virginem, si nec ducere eam possit, nec dotare, potest puniri iuxta pœnas iuris ciuilis.*

11 *Quinimo in præd. casu si fortè nolit contrahere cum ea, debet eam dotare, & præterea vapulabit.*

12 *Corrumpẽs virginem seductã, vel importunis & magnis precibus illectam, tenetur eidem damnũ illatum resarcire, vt hic.*

13 *Verba illa text in c. 22. Exod. & cap. 1. de adult. Dormieritque cum ea, quomodo intelligantur.*

14 *Peccãs mortaliter, dicitur dormire in diuinis literis, & peccãs venialiter dormitare.*

15 *Virgo quando dicatur seducta.*

16 *Importunæ preces metui æquiparantur.*

17 *Contractus ab vxore gestus propter nimias preces mariti, rescindi potest, ac si metu esset celebratus.*

18 *Sicut is, qui vi aliquem trahit ad ludendũ, tenetur eidem ad restitutionem lucratorum, ita is, qui nimia prece & importunitate impellit collusorem.*

19 *Mulier, quę precibus pecunias magnas extorquet à suo amasio, an & quãdo teneatur eas eidem restituere.*

20 *Impediens seu prohibẽs testatorẽ, ne aliquod legatum vel hereditatẽ alteri relinquat, quando teneatur eidem ad restitutionẽ?*

21 *L. 1. tit. 9. part. 7. verba optima referuntur.*

22 *Si quis corruperit virginẽ volentem absque seductione, an teneatur eã dotare? & nu. 23. referuntur tres casus pro resolutione.*

24 *Volũtas liberæ puellæ hoc casu an liberet stupratorẽ ab actione parentibus, vel curatoribus sub quorum cura est pro dote & iniuria sibi illata competente?*

25 *Quando stuprum ita occultũ est, quòd nõ sit infamata mulier, nec aliquã iacturã patiatur stuprans spõte volentẽ ad nihilum patri etiam, vel curatori puellæ tenetur.*

26 *Idem est, si parens, vel curator de lenocinio conuinceretur.*

27 *Quid si stuprans promisit verè vel fictè se ducturum virginem?*

28 *Dos quæ danda sit mulieri stuprum passæ, quando ipsa, & pater suus recusant matrimonium cum stupratore.*

CAPVT XXXVII.

De stuprante virginem ad quid teneatur?

1 EXodi cap. 22. ita cauetur: Si seduxerit quis virginem necdum desponsatam, dormieritque cum ea, dotabit eam, & habebit eam in vxorem: si verò pater virginis dare noluerit, reddet pecuniã iuxta modum dotis, quã virgines accipere consueuerunt: habetur transsumptiuè in cap. primo, de adulter.

2 Sed antequam dilucidemus text. hũc, ac eius materiam differamus, operæpretium duxi præmittere, stuprum in proposito esse virginum illicitam deflorationem, vt in cap. lex illa 36. quæst. 1. stuprũm. ff. ad l. Iuliam. de adult. l. inter liberas. §. lex Iulia. eod. titul. & in l. inter stuprum. ff. de verbo. signific. vbi Alciat. & Brecheus, & in l. cum, qui duas. C. ad l. Iuliam de adult. & in l. qui adulterium, eod. tit. Committitur etiam stuprum cũ vidua, & cum puero, vt ex dictis iuribus Doct. infra citandi tenet. ¶ Pœna autem stupri sine vi commissi iure communi est in honesta persona, & in dignitate cõstituta, publicatio medietatis bonorum, & in vili persona coertio corporalis arbitraria cum relegatione: text. in. §. item lex Iulia de adulterijs. Inst. de public. iud. & ibi communiter Doct. l. 2. tit. 19. part. 7. Si verò stuprum cum vi committatur, habet locum pœna imposita pro raptu, de qua in l. vnic. cum simil. C. de raptu, virgin. nempè mortis, & publicationis omnium bonorum, vt in l. 1. §. fin. ff. de extraordin. criminib. tradit latè Gregor. Lopez in d. l. 2. in glos. *deue perder*, & Anton. Gom. in l. 80. Tauri, numer. 5. & 41. plures Doct. allegantes, & Iulius Clarus in practic. crimin. §. stuprum, versic. sed quæro,

quæro, ibi. De iure autem ciuili, & Menochi. de arbi. iudic. lib. 2. cent. 3. casu. 228. nu. 7. & sequentibus.

3 Clericus virginem strupans deponi debet, vt notat Abba. in cap. at si clerici. colu. 12. de iudicijs. idem Abba. in cap. 2. de adult. vbi etiam credit clericum posse cogi ad dotandam virginem ab eo corruptam: & quòd pœna stupri in clerico, sit depositio, est communis opinio secundum Paulum Grilandum in tractatu de pœnis omnifariam coitus, in capit. 4 septimo videndum, * vbi etiam sequitur doctrinam Abbatis in capit. vt clericorũ de vita & honestate clericor. tenentis, quòd iudex Ecclesiasticus potest imponere pœnam pecuniariam clerico pro arbitrio suo, vltra aliàs pœnas spirituales, quando illæ non sufficerent, quia illas non timeret, quas si non soluerit, luet in corpus: quia non sufficit dotare mulierem stupratam, sed vltra dotem tenetur soluere pecuniariam, vel corporalem pœnam, secundum eum post Abba. in d. cap. 2. num. 4. de adulter. & prædicta sequitur Bernard. Diaz de Luco in pract. crimin. canoni. c. 77. numer. 2. vbi addit. num. 3. quòd cum iura Cæsarea (vt vidi-5 mus) * grauiori pœna puniant vi corrumpentem virginem, quàm sponte, eodem modo iudex Ecclesiasticus seuerius punire debet vi perpetrãtem tale facinus, vt sic vltra depositionem, in arctum monasterium vel carcerem trudat delinquentem: & opin. Abba. vbi suprà, quòd arbitrio iudicis possit puniri huiusmodi clericus, & quòd ipse pro strupo deponatur, testatur cõmunem cum Paulo Griland. vbi suprà, Iulius Clarus vbi suprà, sequitur etiam Menoch. vbi supà, num. 5. Ego vtroque casu hodie pœnam arbitrariam imponendam esse existimo, quamuis grauiorem pro stupro vi commisso, quàm sine vi. Et qua pœna puniatur stuprans virginem nondum viripotentem, videndi sunt Iulius Clarus vbi suprà, in versic. fuit aliquando. & Menoch. d. libr. 2. casu. 294. per totum.

6 Modò accedo ad interpretationem text. in d. cap. 32. Exodi, & dict. capit. 1. de adult. Et primò obseruandum est, quòd quamuis eius pœna videatur intelligenda solùm de iure canonico, & in terris Papę, nõ verò in terris Regis, vel alterius domini temporalis, in quibus ius commune ciuile & Regium de quo suprà, seruandum esset, vt tenet Salic. in d. l. eum qui duas, num. 3. & August. Arimin. in ad dit. ad Angel. de malef. in parte, *Que me ha adulterato*, col. 16. vers. tu autẽ in hac materia. Abba. & magis communis opinio in c. 2. de adult. De communis tamen stylo & consuetudine in nostro Regno semper seruatur in practica dispositio. d. c. 1. de adulte. & eius pœna, tam in foro ciuili, quàm canonico, secundum Anton. Gom. in l. 80 Taur. numer. 7. & 8. in princ. cuius praxis ego etiam testis sum, & vbique ita seruatur, vt credit Iul. Clarus vbi suprà, in versic. sed quæro, ibi. Sed quidquid sit de iure.

7 Secundò obseruandum est, quòd quãuis iuxta literam. d. c. 1. de adult. videatur probari, quòd qui seducens virginẽ, eam corruperit, præcisè & copulatiuè teneatur ad illa duo, scilicet ducere eam in vxorem, & insuper eam dotare, per quẽ text. ita tenent ibi Inno. Hostiens. Ioan. Andr. Anton. de Butrio, & Cardi. verius tamen est, huiusmodi stupratorem ad alterum tantùm teneri, vel ducere eam in vxorem, vel dotare: quod probat text. in capit. 2. eiusdem tituli, ibi: Aut quam stuprauit, vxorem habeat, aut si renuẽdam putauit, corporaliter castigatus, excommunicatusque, in monasterium, in quo agat pœnitentiam detrudatur. Nec obstant verba. d. c. 1. dum copulatiue loquũtur, quia illa non est præcisa coactio, sed causatiua, si recusat eam dotare, dotãdo enim videtur ab ista obligatione liberari, vt declaratur statim in d. c. 2. eod. titul. & in terminis ita tenent Abba. numer. 4. Anchar. num. 5. Ioan. de Anania. num. 4. in d. c. 1. & ita practicatur secundum Anton. Gom. vbi suprà, num 8. & Iul. Clar. vbi suprà, qui idem sequitur. Addit Abb. 8 * quòd hoc casu, si stuprator non contrahat cum illa, debet tanto plus dare, quantum oporteret dare propter defloratio-

nem, cum virginitas sit secunda dos, vt ibi dicunt communiter Doct. sequitur Anton.Gom.vbi suprà numer. 8. intelligens Abbatem dicere,quòd si non ducit eam,tenetur eã benè dotare,taliter quòd debet plus dare quàm eo casu, quo eam duceret: sed re vera Abbas hoc nõ dicit,
9 * nisi quod prædiximus. Verum est tamẽ quòd in praxi seruatur, quòd Anton. Gomez præfatur, solet namque mulier hæc accusans criminaliter stuprante, petere eum puniri grauiter iuxta iuris pœnas, ac prætereà incidẽter ex iudicis officio implorato,vt condemnetur, ac compellatur eam ducere in vxorẽ, atque vt eã dotet in certa quadam quantitate pecuniarum (moderata tamen)quàm lucrifacit mulier soluto martrimonio propter delictum viri,secundum Abba.in d.capit. 1.num.3.& in euentum quòd hoc recuset,vt eam dotet in alia maiori quantitate,qua eget propter deflorationem,ad inueniendum cum ea virum idoneum,cui nubere possit,qualem inueniret antea,si
10 corrupta non fuisset: * sicque iudices vtroque casu solent condemnare reũ ad huiusmodi mulierem dotandam,amplio ri tamen quantitate in hoc vltimo, quo recusatur matrimonium, quàm priori, quo cum ipsa contrahitur: quòd si nec ducere eam possit,nec dotare,quia vxoratus, & adeò pauper sit, vt nõ possit dotem aliquam mulieri soluere, tunc poterit per iudicem puniri pœna supradicta iuris ciuilis:ita Anton. Gomez vbi suprà, num.9.dicens ita apertè colligi ex mente glossæ & Doct. in dict.cap.1.& in locis suprà citatis.

11 Quinimò ille,quia virginem,vel pro tali reputatam corruperit,seducendo eã, tenetur ipsam ducere atq; dotare: quòd si fortè nolit contrahere cum eã, debet eam dotare, & etiam corporaliter castigari,pœna nẽpè flagellationis, & in hoc debet condemnari in foro exteriori, vt tenet Abb.in d.c.2.nume.3.de adult.per text.ibi,commu.in d.cap.1.& 2. vt testatur Nauar.in manual.cap.16. numer.16. vbi quòd in dubio præsumitur virgo, licet id negetur à viro, & seducta: quod omnes de hac re agentes fatentur. Hoc tamen de pœna corporali non videtur placere Anto.Gomez vbi suprà. d. num. 9. existimãti hoc casu,quo nolit eam accipere in vxorem,sed tantũ datore,debere adhùc puniri aliqua leui pœna;quod benigniùs est,& in praxi receptius, nempè vt in ea specie condemnetur in aliqua pœna exilij, & pecuniaria fisco applicanda,quidquid Iulius Clarus vbi suprà ex alijs referat,quòd hodie etiam in Hispania contra stuprantes virgines sine vi non sit in vsu alia pœna, quàm vt illas ducant in vxores, vel condecenter dotent.

12 In foro autem conscientiæ corrumpens virginem decipiendo eam, vel importunis & magnis precibus, falsisve persuasionibus, tenetur tantùm damnũ illatum relarcire, nempè ducere eam in vxorem, vel dotem eidem constituendo damno illi satisfaciendo condignam, scilicet quanto plures egeat ad inueniendũ virum sibi coæqualem, quàm indigeret si esset virgo, iuxta arbitrium boni viri: non tamen integram dotem, quia hoc ad pœnam criminis spectat, quæ in foro conscientiæ non debetur ante condemnationem: aut alio modo eidem satisfacere, atque cõtemptum præstare,vt probat Archiep.Floren. in summa, in 2. parte,tit.5.capit.6.§.1.& Bernard. Diaz vbi suprà, & Couar. in quarto.2. part. cap.6. §.8.num. 15. vbi dicit communem, & in reg. peccatum.2. part.§.3. num.7.ad fin. & Nauar.vbi suprà,num.17.& Mexia in pragmatic.taxæ panis.concl.6.num.117. cum seq.& latè F.Anto.de Cordub. lib.1. sui quæstio.q.13.in vers.& notetur, pag. 132.Quinimo,vt addit Nauar. vbi suprà, aliquid plus debet ei dare propter verecundiam,quam semper patietur, & conuitia quæ ob id audiet à marito.

13 Tertiò obseruandum erit, verba illa tex.Dormieritq; cum ea,intelligenda esse,id est,peccauerit mortaliter cũ ea(hoc est) cognoscendo eam carnaliter, aliàs enim absurdum videretur,dicere,esse necessarium, præter seductionem, ad hoc vt dispositio.d.c.1.de adult. procederet, quòd vir dormiat actualiter cũ ea, cum etiam

etiamsi extra dormitionem eam corruperit, teneatur ad id, quod dictus text. decidit, vt omnes, tam Theologi, quàm Iuristæ de hac re agentes fatentur: quare verba supradicta intelligẽda sunt, vt prædixi: peccãs enim mortaliter cum muliere, dicitur cum ea dormire, quasi extractus à contemplatione Dei, eiusque præ-
14 ceptis: * vnde in scriptura diuina, peccãs mortaliter, dicitur dormire, venialiter verò, dormitare, iuxta illud Matthæi 25. Dormitauerunt omnes & dormierunt, in sensu allegorico: ad dispositionem igitur. d.c.1. non exigitur dormitio, sed ipsa defloratio virginitatis, vt in terminis tenent ibidem Doct. præcipuè Abba. nu. 2. & Anania, nu. 3. & cæteri, vbi quòd nec sufficit sola seductio sine corruptione.

15 Quartò sciendum est, quòd in proposito virgo dicitur seducta, vel coacta, quando promissionibus, donis, aut vehementibus solicitationibus ad opus stupri inducta est, quæ aliàs nolebat & repugnabat, secundum Abulens. super Exod. dict. capit. 22. quæstione. 2. Nicol. de Lyra ibidem, est communis opinio Doctorũ, vt plures referens testatur Anton. à Cordub. vbi suprà in 7. dicto. bonus text. in cap. 2. ibi. Stupro decepit, de adult. Quod enim vehementibus precibus & solicitationibus extorquetur ab eo, qui non aliter vellet, dicitur quodam modo coactè fieri, & non omninò voluntariè, quia importunæ preces metui æquiparantur, vt in l. 1. iuncta glos. verb. extor-
16 ta. C. ne filius pro patre, * vbi extortũ dicitur quod suasionibus fit. Quare scribit eleganter Innocent. in cap. petitio. in
17 princip. de iureiurand. * contractum ab vxore gestũ propter nimias preces mariti, rescindi posse, ac si metu esset celebratus: quam sententiam sequitur Matthæ. de Afflict. decisi. Neapolit. 69. num. 5. Ias. in §. quadrupli. num. 66. Institt. de action. Palac. Rub. in repeti. rubricæ de donat. inter vir. & vxor. §. 81. nu. 10. & D. Couar. in quarto de sponsal. 2. part. capit. 3. §. 6. in fine, & alios allegans D. Anto. de Padill. in l. interpositas. num. 32. C. de transactio.
18 * Sic eadẽ ratione, sicut is, qui alterum vi trahit ad ludendum, tenetur illi eo ludo acquisita restituere, ita etiam, qui nimia prece, vel importunitate impulit collusorem, vt tenet Innoc. in cap. quia plerique. nu. 4. de immuni. Eccles. Palac. Rub. vbi suprà nu. 6. est communis secundum Couarru. alios allegantem in regul. peccatum. de regul. iur. in 6. secunda parte. §. 4. nu. 7. & Padilla vbi suprà. sequitur Medin. in suo C. de resti. q. 20. & Ant. à Cor-
19 dub. vbi sup. col. fin. * sic etiã (inquit Medina & Corduba vbi supr.) mulier, quæ precibus pecunias magnas extorsit à suo fornicatore, eas tenetur eidẽ restituere, quia non omninò voluntariè datæ sunt: quod cum Sanct. Thoma intelligit Soto lib. 4. de iust. & iur. q. 7. art. 1. ad secũdũ in versic. adiecit tamen pagin. 350. ad finẽ, quoties mulier superfluum per fraudem & dolum extorsit, tunc enim tenetur id amasio restituere, aliàs secus, nẽpè si neque fraus, nec dolus adsit: fraus autẽ est, si (verbi gratia) mulier diceret se esse virginem incognitã, aut non nisi semel, idq; à magnate, qua fraude plus extorqueret, nam hoc casu restituere profectò teneretur: sed si falsò dicat se perditè illum deamare, aut facetijs, & illectamentis quippiam extorserit, fraus illa non obligat ad restitutionem, quoniã probè omnes norunt illas esse meretricum technas.

20 Sic etiam, qui per fraudem, timorem, vel falsitatem, aut importunis precibus, quæ vi atque metui æquiparentur, prohibuerit, atque impedierit testatorẽ aliquod legatum vel hæreditatem alteri relinquere, quod ei aliàs relicturus erat, tenetur eidem ad restitutionem, quãuis secus sit, si blãdo sermone & lenibus precibus id fiat, vt in l. fin. iunct. glo. verb. maritali sermone. C. si quis aliquẽ test. prohib. Sanct. Antonin. in 3. parte suæ summæ tit. 10. cap. 1. §. 2. Palac. Rubi. vbi suprà nu. 11. vbi illud de blandis verbis limitat, nisi prius esset res donata, vel hæreditas relicta alteri, & vxor vel alius blãdis verbis induceret maritum vel alium ad reuocandum, & ei relinquendum, nã tunc primus donatarius, vel hæres, auocabit

cabit à secundo illa bona per actionē de dolo,vel in factum: & Matthæus de Afflict.dicta decisi. 69.num. 4. vbi loquitur in marito nimia importunitate & fraude rogante vxorem, vt sibi relinqueret domum, ob quod fuit reuocatum dictū legatum:& Nauar.in manual.c.17.num. 72.& 73.& cap.26.nu.36. Anton. à Cordub.in sua summa *de casos de conciencia*, quæst.100.in princ.Medina in sua instru. confess.lib.1.§.31.in princ.fol.163.& cæteri communiter Doctor. Sic in proposito dicitur puella seducta, quia prædictis
21 modis extra plenā libertatē * quodammodo ducta, & non à se,nec à sua concupiscentia inducta est. Pro quo vltimo considero optimam.l.Regiam in proposito mirè loquentem in l.1. tit. 19.partit. 7.in illis verbis. *Otrosi dezimos que fazen gran maldad aq̃llos que sosacā con engaño, o falago,o de otra manera las mugeres virgines,o las biudas q̃ son de buena fama, è biuen honestamēte:è mayormente quando son huespedes en la casa de sus padres,o de ellas, o de los otros q̃ fazen esto vsando en casa de sus amigos. E no se puede escusar que el que yoguiere cō alguna muger destas,que no fizo muy gran yerro,maguer diga q̃ lo fizo cō su plazer de ella no le faziēdo fuerça: ca segun dizen los sabios antiguos, como en manera de fuerça es,sosacar, è falagar las mugeres sobredichas cō prometimientes vanos faziēdoles fazer maldad de sus cuerpos, è aq̃llos que traen esta manera,mas yerran q̃ si lo fi-*
22 *ziessen por fuerza.* * Nunc verò iam nobis obuiam exit quæstio illa satis cōtrouersa, quid si quis non seduxerit virginē,sed illa spōte acquieuerit, an tunc eam stuprans teneatur eam ducere, & dotare,necne? Quæstio profectò celebris est, & in praxi quotidiana, in quā videtur primò dicēdū, idem esse ac si eam seduxisset, & sic in ea specie habere adhuc locum dispositionē dict.c.1.& 2.de adult. cum suprà adduct. tum quia,vt omnes fatentur, virgo in dubio præsumitur seducta atque decepta, argumento.l. vnicæ. C. de raptu virg.circa fin.vbi quòd pœna illius.l. habet locū, siue volentibus, siue nolentibus virginibus illud facinus perpetretur, quia hoc ipsum velle mulierem,ab insidijs iniquissimi hominis, qui meditatur rapinā inducitur, nisi enim eam solicitauerit, nisi odiosis artibus circumuenerit, non faceret illam velle in tantùm dedecus se prodere: tum etiam quia nemo est dominus membrorum suorū, vt in l. liber homo cum similibus. ff. ad l. Aquil.Ergo cum virgo hæc non sit domina suæ integritatis, sicut nec membrorū suorum, non poterit in sui violationem atque corruptionem consentire: tum & tertiò ex l.3.§.si quis volentem. ff. de lib. homine exhib.& in l.1.§.persuadere ex professo. ff.de seruo corrup.vbi habetur quòd dolosa persuasio, plus est quàm violenta correctio.Quartò deniq; ex d. l.præteritæ in verbis suprà relatis, quæ in hoc expressa videtur, & in terminis ex prædictis hanc sententiam tenent, ac ex professo probant Abb.in d.c.numer. 2. & ibi Ant.nu.1. inquiens,quòd hoc inquiunt DD.Eamdem sentētiam tenet,maximè probata violentia, dolo, vel persuasione viri,& etiā in dubio quando de his non constat, Anton.Gomez in l.80.Tauri.nu. 10.& indistinctè eam probat F. Bartholom.à Medina in dict.sua summa de instruct de Confess.lib.1. *En la declaracion del sexto mandamiento*.§.18.fol.122.& iterum del septimo §.30.fol.160.

Sed pro contraria parte, & sic negatiua,imò quòd hoc casu corrumpens virginem volentem, non teneatur eam ducere,nec dotare,facit text.in dict.c. 1.& 2.de adulter.cum suprà adductis pro eius intellectu, dum loquitur & procedere diximus in seducente virginem, hoc est, eam stupro decipiētem per fraudem vel dolum: sed corrumpēs virginem volentem absq; fraude & dolo, nō dicitur eam seduxisse nec decepisse, vt in regula scienti & consentienti, de regul. iur. in 6.& ibi gloss.ergo in eo non habebit locum dispositio.d.c.1.& 2. de adult. quia vbi nō conueniunt verba legis, ibi dispositio eius locum non habet, vt in l. 4.§. toties. cum similib. ff. de damn. infect. Præterea, cuius per errorem dati repetitio est, eiusdem consultò dati donatio est,

est, vt in regula iuris vulgat. Quãuis ergo hæc mulier coacta, & omnino inuoluntariè corrupta posset corrumpentem in virum suum, atq; dotem ab eo poscere, vel ipso iure postulante: consultò tamen acquiescens, absq; coactione, fraude vel dolo, suique volens copiam faciens viro, videtur iuris sui donationem ac remissionem facere, ac proinde id petere minimè poterit. Nec tenẽdo hanc partem obstant fundamenta pro contraria suprà adducta, & non quidem primum, quòd in dubio præsumatur seducta, ex dict. l. vnica. C. de raptu virgin. nam ratio illa procedit, quando sumus in dubio: sed quando constat de libera voluntate absque seductione, aliud videtur dicendum. Nõ etiã obest, quòd dict. l. vnic. procedat etiam in rapiente virginẽ volentem, quia non sequitur, pœna contra raptores procedit etiam volentibus virginibus: ergo eodem modo procedit pœna, de qua in d. c. 1. & 2. de adulter. quia text. in d. c. 1. & 2. loquuntur per verbum, Seduxerit, & stupro deceperit: debet igitur hoc aliquid operari, ita vt deficiente deceptione & dolo, quinimò cõsentiente libera ipsa virgine, non habeat locum dispositio dictorũ capitul. Prætereà text. in d. l. vnica loquitur in raptore per insidias & dolũ, & ideò meritò quòd tunc voluntas virginis non attendatur, cum fuerit extorta per insidias & circumuentionem iniquissimi hominis, sicque non est libera, sed coacta atque seducta. Non obstat & secundum, quia licet in corporis abusu, & membrorum plenum ius illa nõ habeat contra legem id prohibẽtem, vt sine peccato eis, possit abuti, habet tamen in eis, & in temporalibus, in quibus damnificata est ius politicum, & actionem, ideò illi scienti & consentienti nulla iniuria nec iniustitia facta est, & eo ipso quòd liberè consensit, omne suum damnũ remittere censetur illa, quæ sui iuris est, sicut post commissum stuprum idem ius remittere posset. Tertium & quartũ non obsunt, quia agunt de dolosa persuasione, nos autem de simplici petitione, cui voluntariè acquieuit mulier, & ideò hanc partem probauit libenter Bernard. Diaz in dict. pract. criminal. canon. cap. 77. in prima quæstio. dicens videri, quod sicut clericus stuprator, de quo ibi loquitur, est liber à præstatione dotis in foro conscientiæ, ex sententia Doctorum, quos ibi allegat, ita etiam videtur absoluendus in foro contentioso per iudicem Ecclesiasticum, quem decet semper sequi veritatem: aduertit tamen, quòd licet ista conclusio possit sustineri, multum tamen debẽt iudices aduertere, antequam illam ad praxim adducãt in isto casu, propter difficultatem sufficientis probationis, quæ in hoc requirenda est, vt verè constet virginem non seductam, sed voluntariè fuisse defloratam, quia facilè possent decipi per stuprantem clericum in priuatione voluntatis: sed & eiusdem opinionis sunt alij authores, quos refert Anto. Gomez vbi suprà, & etiam summa Victoriæ in tit. de bigamis. q. 267. Quid tenendum? Ego * vt veritatem meo iudicio in hoc articulo resoluam, tres casus cõsidero ac distinguo, quorum duo priores absque difficultatẽ procedere videntur, tertius verò concordia planus efficietur.

23 Primus igitur casus est, quando quis virginẽ seduxerit dolo vel fraude, vanisve promissis, vel vehemẽtibus persuasionibus, ac importunis precibus eam vitiauerit, tunc enim etiamsi ipsa consentiat, vt ex omnibus supradictis patet, tenetur in vtroque foro eam ducere vel dotare quia hoc velle mulieris ab insidijs nequissimi hominis inducitur, & in hac propriè specie loquuntur dicta capita 1. & 2. de adulter. præsupponunt enim necessariò voluntatem mulieris, quamuis non liberam, quandoquidem non loquuntur de stupro vi commisso, sed per deceptionem & fraudem, cui æquiparatur is, qui per importunas preces committitur, vt vidimus suprà, & hic casus est absque dubio, & in eo concordant communiter scribentes, tam Theologi, quàm Canonistæ, quos citauimus. Quod procedit primò, nedum quando propter id mulier infamata, & in nuptijs damnificata

nificata est sed etiamsi nupserit alij viro decenter, si tamen is postea id sentiēs vel sciens, ideò eam relinquat abiens ad regiones lōginquas, vel eam odit, vel malè tractat, nam propter hoc stuprator ille tenetur etiam ei ad arbitrium boni viri aliquid satisfacere: secus si ita occultum stuprum sit, quòd vltra læsionem signaculi virginalis nihil detrimenti propter hoc in persona, honore, vel rebus illa passa est, tunc enim ad nihilum tenetur, vt ex Nauarro vbi suprà dicto capitulo 16. nume. 17. & 19. probat latè Cordub. in dicta quæstione 13. in 4. dicto. Idem erit, si propter stuprum mulier nupsit viro deterioris conditionis, veluti pauperiori, vel ignobiliori, nam tunc arbitrio iudicis erit satisfaciendū ei, secundū Bernard. Diaz vbi suprà in 2. q. num. 7. & ita obtinui hoc casu in praxi. Secundò procedit eadem conclusio, atque casus primus hic nō solùm in seducēte & corrumpente virginem, sed etjam iam corruptam, quæ tamen in æstimatione & fama virginis erat, & ob hoc infamata est, quia quamuis in foro conscientiæ ratione ablatæ virginitatis, quæ nō erat, ad nihilū teneatur, ratione tamen damnificationis in fama, cuius causa ipse fuit, tenebitur ad arbitrium boni viri prædictæ mulieri satisfacere, ac si tum temporis, cùm eam cognouerit, esset virgo, vt communiter DD. tenent, præcipuè Nauarr. vbi suprà, nu. 16. & 19. & alij, vt testatur Cordub. vbi suprà in 5. dicto.

Secundus casus est, quando apertè cōstat & probatur, quòd ipsa mulier se ingessit & consensit absque aliqua violentia, dolo, vel persuasione ex parte viri, vt puta, quia ipsa attraxit illum ad concubitum, veniendo ad lectum eius, eo illam repellente, vel aliud simile, & tunc indubium est stuprantem ad nihil eidem teneri in vtroque foro, quia ipsa eum prouocauit atque induxit. Hanc sententiam præsupponunt apertè omnes, qui in tertio casu magis dubio statim sequenti, idem probant in foro conscientiæ, & nuncupatim in specie probat Nauar. dic. cap. 16. nume. 16. Bernard. Diaz dict. cap. 77. num. 4. & Anton. Gomez in dict. l. 80. Tauri numer. 10. ad fin, pro quo est bona. l. vltim. titul. 7. libr. 4. fori, vbi disponitur, quòd si aliqua mulier nullo compulsa matrimonio domum alterius libidinis causa intrauerit, nulli pœnæ in hoc casu locus est, & ita est tenendum, quamuis F. Bartholomæus à Medina vbi suprà, ex rationibus, quibus iam satisfecimus, contrarium minus benè in his etiam terminis existimauerit.

Tertius casus est, quādo mulier virgo, vel pro tali communiter reputata, deficiente seductione, dolo, fraude, atque nimia persuasione, vel prece, sed verbis blandis leuiter rogata libere stupro consensit: & tunc versatur propriè nostra quæstio, in qua sunt pro vtraq; parte rationes & authores, vt suprà vidimus: sed pro vera resolutione dicendum est, quòd prima opinio affirmatiua, quàm tenent Abba. Anania & cæteri, procedat in foro exteriori tantùm, in quo iudicatur ex præsumptionibus à iure inductis: ex quo enim vir incepit virginem rogare, atque verbis, quamuis blandis & leuibus, eam ad actum copulæ attrahere, præsumitur eam decipere atque seducere, quandoquidem idem in dubio communi omnium consensu receptum est, atque ideò meritò vt huiusmodi stuprator in foro exteriori iudiciali sententia condemnetur, vt eam ducat in vxorē, vel eidem dotem congruentem arbitrio boni viri constituat, iuxta decisionem dictor. cc. 1. & 2. de adult. & communes traditiones Doctorum supradictas: at verò secunda opinio negatiua præfata procedat in foro interiori animæ, in quo iudicatur non quidem per præsumptiones, sed secūdum veritatem, vt compertum est; cum igitur constiterit mulierē huiusmodi leuibus & blandis verbis, absque aliqua coactione, fraude vel deceptione liberè stupro consensisse, attendendum nō est ad præsumptionē iuris, sed stādum rei veritati, iudicare debemus in foro interiori immunem virum à præd. obligatione de rigore iustitiæ, attenta libera voluntate, qua stupro acquieuit: scienti

enim

enim & consentienti non fit iniuria nec dolus, vt in regula iuris, & in terminis ita voluit Summa Altens. lib. 2. tit. 46. in cap. incipienti, sequitur videre de tertio, allegando Rodonensem dicentē, quod si deflorec quis voluntariam, non tenetur: & tenet Guillerm. quem refert Florent. in sua summa, in secunda parte. tit. 5. cap. 6. §. 1. & Angel. in summa, verb. stuprum, in vers. quod si non seduxit eam, vbi postquam retulit opinionem Abbatis contrariam: inquit. Sed in consciētia sufficit quòd quærat eam in bono statu reducere, quantum in ipso est: & expressè eamdem concordiam probauit Syluest. in summa, verb. luxuria, vers. 5. quæritur, & summa Tabien. in verb. restitutio. §. 22. incip. quid de eo, vbi vterque allegat Bonauenturam hoc tenentem, & optimè Nauar. in d. c. 16. num. 16. Dominic. à Soto libr. 4. de iust. & iur. quæst. 7. articul. 1. ad secundum, versi. an verò, & Anton. à cordub. vbi suprà dict. 13. quæst. in 6. dicto Specul. coniug. in appendic. de impedimen. raptus. numer. 4. pag. 84. Silua nupt. lib. 3. nume. 23. volum. 6. tract. diuers. Doct. fol. 38. itaque hæc est communis resolutio, & tenēda quamuis Medina vbi suprà indistinctè teneat primā affirmatiuā: & licet Bernard. Diaz etiam vbi suprà in foro exteriori iudiciali etiam velit teneri secundam negatiuam: nihilominus tamen æquitas honestatis est, vt si ob illam causam mulier sic leuiter rogata, consentiens nuptui tradi non possit, aliquid eidem elargiatur, secund. Dominic. à Soto vbi suprà, & prætereà si aliquid illi mulieri promisisset, teneretur quidem omni iure hoc illi persoluere.

24 Dubitari etiam solet circa prædicta, quid si puella ipsa sic volēs corrupta habeat parentes, vel curatores, sub quorum cura sit, an eo casu superiora proximè dicta procedant, nempè vt stuprator eam dotare minimè teneatur, quia sponte acquieuerit? Et in hoc Dominic. à Soto vbi suprà adhuc idem tenet, & Specul. coniug. 3. parte artic. 19. in fine. Sed contrarium verius existimo, & tenendum imò quòd hoc casu si pater vel curator puellæ accusaret stupratorem, debeatur illi æstimatio damni sibi prouenientis, quia maiori eget pecunia ad dotandum eam, & etiam iniuriæ, quæ sibi illata est, quod firmat Florent. vbi suprà, sic limitando prædictam conclusionem, & Bernard. Diaz vbi suprà numer. 6. & Siluanus vbi suprà numer. 24. Remissio igitur puellæ sufficiens non est, quia secundum Beat. Thomam 2. 2. quæst. 154. artic. 6. & ibi Caietan. iniuria non solum puellæ, sed etiam parentibus vel tutoribus habentibus custodiam puellæ, & signaculi virginalis, facta est: ergo hi habent ius & actionem ad prędictam dotem petendā, quandoquidem sunt offensi & damnificati in eo: ergo eis satisfaciendum est, si iacturam aliquam inde puella pateretur, quia infamata sit, vt rectè etiam probauit Cordub. vbi suprà in 6. dicto in versi. vbi & isti, &c.

25 Posset tamen procedere opinio Soti, & Speculi coniugior. primò, quando ita occultè mulier volens stuprata sit, vt propter id nullam iacturam in fama rebus, vel nuptijs passa sit, maximè quia quantū ad iustitiam attinet, quoad actus naturales, præcipuè occultos, puella censetur domina suorum membrorū, dum nullum aliud damnum inde redundat exterius, vt ait Soto in 4. distinct. 18 q. 2. artic. 4. licet Caiet. oppositum significet: * ita resoluit Cordub. vbi supra. Se-
26 cundò posset procedere opinio Soti vbi suprà, si ipse pater vel curator de lenocinio conuinceretur, quia tunc id ius perderent, vt probat Bernard. Diaz vbi suprà, num. 6. & sentit Cordub. vbi suprà, ibi, dummodò in fraudem contra puellā nihil agatur: ex quibus infertur, quòd si de pretio stupri cōuentū esset cū virgine, vel parētibus, tūc sola pretij præstatione liberaretur stuprator ab onere dotandi respectu eius, cū quo conuentionē fecit: conuentio tamen hæc solius filiæ, parentibus non noceret, nec è conuerso, secūdum Bernard. Diaz vbi suprà, qui nu. 8. agit, qualiter iudex arbitrabitur dotis æstimationem in hac materia.

Superio-

27 Superiora omnia procedunt, quando stuprator expresse non promisit mulieri se eam ducturũ: quid autem si ei promiserit verè vel fictè se eã ducturũ? tradunt DD. vbi suprà, præcipuè Angel. & Siluest. & Nauarr. sed latiùs omnibus Specul. coniug. d. artic. 19. vbi procedit per sex conclusiones. & Anto. à Cordub. d. q. 13. & idem in sua Summa *de casos de conciencia*: q. 50. ad eos me remitto.

28 Vltimò circa finalem partem. d. cap. 1. de adult. in illis verbis. Si pater virginis dare noluerit, reddet pecuniã iuxta modum dotis, quam virgines accipere consueuerunt; restat sciendum, an vltra hoc (si pater vel ipsa puella iungi matrimonio stupratori recuset) teneatur ipse dare illud, quo plus indiget corrupta ad inueniendum virũ æqualem sibi necne? nam si text. prout iacet intelligendus est, sequeretur inde, quòd huic corruptæ totum damnum ex corruptione sibi proueniens minimè satisfiet, nam cum ipsa sit corrupta, patet quòd cum dote, quam virgines accipere cõsueuerũt, non inueniet virum sibi coæqualẽ, cum ipsa iam non sit virgo, sed corrupta: ergo sibi præstandum insuper est illud, quo plus indiget corrupta propter deflorationem ad dict. effectum inueniendi sibi virũ coæqualem: & ita in terminis tenent Ioan. Andr. Abb. num. 4. & alij ibidem. Rursus Ioan. de Anania ibi colum. 2. num. 4. contrarium existimat, nempè text. illum intelligendum esse simpliciter prout iacet sine vlla additione, quando corruptor vult cotrahere matrimonium, ipsa verò vel pater hoc recusant, vtpote eo casu illis sit imputandum, & text. nihil aliud præstandum decidat, quàm dotem solitam à virginibus accipi. Quid tenẽdum? Et profectò vbi corruptor est vir conueniens ipsi virgini ad matrimonium, & iniustè recusatur, opinio Ananiæ est verior, & tenenda iuxta literam illius text. alioqui Abbatis, quia cum puella & pater culpa stupratoris sint offensi ac damnificati, non solùm in hoc, sed etiã in ampliori dote quàm virgines accipere consueuerint, non tenentur aliam simul iniuriam pati, nubẽdo filiam indigno: textus igitur noster in dict. c. 1. in finali parte intelligi debet, quando corrupta cũ dote cõsueta dari virginibus consequi potest, aut consequitur maritum sibi ęqualẽ, parem, atq; conuenientẽ, aliàs secus ex supradictis: & ita in terminis rectè probat ac cõcordat prædictas opiniones D. Couarru. in quarto 2. part. c. 6. §. 8. nu. 15.

SVMMARIVM.

1 *VXor, quæ falsò sibi partum alienum supposuit, & adultera, quæ filium ex adulterio, inscio marito, concepit, ad quid teneãtur in foro cõscientiæ? & nu. sequent.*

2 *Damnificans omni iure, naturali & diuino, tenetur dãnificatis satisfacere, & furem furtiuam vero domino restituere.*

3 *Scandalum vtilius nasci permittitur quã quòd veritas relinquatur, & sic scãdalũ fratris postponendum est veritati vitæ.*

4 *Falsum testimoniũ si quis in iudicio contra aliquẽ insontem, & innocentẽ dixerit, tenetur quidem in iudicio dictũ suum retractare, & innocẽti suam famã restituere, etiã cum dãno propriæ famæ & vitæ.*

5 *Læsus huiusmodi, siue creditor, potest famã, siue rem suam, quam alius furto abstulit in iudicio sibi restitui petere, quãuis ex huiusmodi repetitione sit mors furis verisimiliter sequutura, & nu. 24.*

6 *Principes possunt terras suas & iura sua ab vsurpatoribus auferre, eosq; per bellum compellere, vt quæ iniuriosè retinent reddant, etiamsi sit verisimile multorũ mortem inde sequuturam.*

7 *Prædicator tenetur veritatem impio prædicare, quamuis certò sciat illũ minimè crediturum.*

8 *Qui cum pluribus alijs infamauit innocentẽ, tenetur palinodiã cantare, vt pro sua parte eidem famam restituat, quamuis sciat sibi non esse præstandam fidem.*

9 *Mulier adultera, vel quæ falsum partum sibi supposuit, non tenetur cum iactura vitæ aut famæ crimen prodere, nec hoc modo fraudatis satisfacere, etiamsi id aliter fieri non possit.*

Resti-

10 *Restituere nemo tenetur cum maiori damno, quod minoris est, nec rem inferioris ordinis cum detrimento superioris, quinimo hoc casu creditor, seu dominus rei rationabiliter id velle non debet, & nu. 18.*

11 *Petens ensem vel gladium suum ab alio custoditum, obligatur velle vt non sibi reddatur ad percutiendum innocentem.*

12 *Constitutus in extrema necessitate vitæ potest pro vita seruãda alienum capere atque detinere, & num. 19.*

13 *E duobus malis minimum in dubio est eligendum, vt vitetur maius.*

14 *Sicut magis teneor me ipsum quàm proximum diligere, ita magis debeo famam meã, quàm proximi illæsam seruare.*

15 *Cap. officij, de pœnitent. & remission. intellectus.*

16 *Procedit ille tex. etiamsi periculum mortis instet ex malitia cognatorum mariti.*

17 *Idem est in adultera iam facta vidua, quæ adhuc non tenetur adulterium suum detegere cum grauissima famæ iactura.*

20 *Scandalum quid sit, & quid significet, & est duplex, datum & acceptum, hoc est, actiuum & passiuum.*

21 *Regulæ, qui scandalizauerit, &c. de regul. iur. intellectus, & nu. 22. & 23.*

25 *Cautela Alciati, qua vsa fuit quædã vidua Auenionen. in casu dict. cap. officij, de pœnit. & remiss. improbatur.*

26 *Mulier iã diffamata adulterij, vel suppositionis partus, credẽs se sine periculo corporis animę id reuelare posse, ac quòd sibi maritus & filiꝰ credẽt, tenetur ipsis reuelare.*

27 *Sed an idem sit, si maius sit damnum, quod restitui prætenditur ex huiusmodi reuelatione, quam fama mulieris, nempe cũ magnum patrimonium vel illustris maioratus est, at mulier non est nobilis nec tanti nominis?*

28 *Adultera habens patrimonium, ex quo valeat damnificatis damnum resarcire, tenetur id omnino facere.*

29 *Adultera quid facere debeat, si alia bona nõ habet, ex quibus læsis satisfacere possit.*

30 *Filius non tenetur credere matri sibi dicenti esse adulterinum, nec hæreditatem restituere si non habet conscientiam læsam, aliàs secus.*

31 *Stultus fuit quidam regis filius, qui nimis credulus matri credidit se non esse regis, sed militis filium, & ob id regno renuntiauit: quod procedit etiam in foro conscientiæ, nisi tam vehemens esset matris persuasio, vt adulterinus filius credere intus mente conuicatur, num. 32. & 33. & nu. 35. ponitur alia limitatio, & nu. 36. quãdo filius haberet conscientiam læsam.*

34 *Ponitur alius casus, in quo filius matri in hoc credere tenetur.*

37 *Adulter an teneatur ad restitutionem integram faciendam hoc casu læsis? & numer. 38.*

39 *Damnum legitimo hæredi totum integrum restituendum est, quoties filius putatiuus iam successit in hæreditate patris putatiui: secus verò antequam ei succedat, si pœnitens sit in mortis articulo ratione dubij, an succedet vel non ille filius putatiuus in bonis mariti sui matris.*

CAPVT XXXVIII.

De vxore, quæ falso sibi partum alienum suppoſuit, & de adultera, quæ filium ex adulterio inscio marito concepit, ad quid teneatur in foro conscientiæ?

1 QVæstio profectò insignis (quæ tametsi vulgaris, atque pertrita, difficilis satis ac controuersa existit) est illa, an mulier nupta, falsò sibi partum alienum supponens, vel quæ ex adulterio filium inscio marito concepit, teneatur se marito, vel filio alieno supposito, aut proprio adulterino prodere, ne filij legitimi, & maritus bonis suis atque hæreditate propria defraudentur pro illa parte, atque expensis alimentorum, quæ supposito, vel adulterino filio tangere possunt, non obstante quòd mulier huiusmodi se prodens exponat se periculo probabili mor-

 tis,

tis, vel infamiæ? Qua in re videtur primo dicendum, quod si mulier hæc alio modo satisfacere non possit, teneatur quidem factum prodere, nec aliter releuanda sit à debito satisfaciendi.

2 Primò, quia omni iure, naturali & diuino, tenetur damnificans satisfacere læsis, & fur rem furtiuam vero domino reddere, atq; restituere, vt patet, atque præterea probatur in regula peccatum, de regul. iur. in 6. Sed quòd iure naturali & diuino agendum est, non est propter timorem mortis omittendum, vt etiam patet: pro vitanda enim morte aut scandalo non est licitum furari à diuite, vt pauperibus subueniamus, etiamsi pauperes ipsi alioqui parati sint furta vel homicidia, aut alia peiora mala cõmittere: igitur nec filij legitimi sunt defraudandi, vt spurio prouideatur, prout contingeret, si mater hæc suum crimen manifestare non teneretur.

3 Secundò, quia vt inquit Venerabilis Beda, cuius dictum refertur in regula furis, qui scandalizauerit, vtilius scandalum nasci permittitur, quàm quòd veritas relinquatur: sed restitutio rei alienæ est necessaria ad salutem, vt in regula, peccatum, de regul. iur. in 6. atque ita ad veritatem pertinet: ergo quamuis timeatur scandalum mariti, & sic perditio vitæ, vel famæ huiusmodi mulieris, vel peccatũ mariti ex præd. proditione, non ob id omittenda est reuelatio atque restitutio, quæ marito, eiusque hæredibus per præd. reuelationem fit. Præterea scandalum fratris postponendum est veritati vitæ, quæ inest satisfactioni læsionis: ergo & fortiori ratione fama & mors pro eadem vitæ veritate posthabenda sunt, cũ ea pro scandalo vitando sint offerenda, & nihili facienda: ergo mulier adultera iustè excusari non valet, si ob vitandam mortem aut ob effugiendam infamiam, missam faciat damni per illam illati satisfactionem, quæ absque mortalis culpæ labe omitti non potest.

4 Tertiò, quia si quis falsum testimonium contra aliquem insontem seu innocentẽ in iudicio dixerit, tenetur quidem in iudicio suum dictum retractare, innocentique suam famam restituere, non obstãte, quod ex tali restitutione ipse maneat infamatus, quinimò, & quod pœna talionis eidem veniat imponenda, vt probant omnes Theologi, præcipuè Medin. vbi infra citabitur, & Dominic. à Soto lib. 4. de iustit. & iur. quæst. 6. art. 3. ad quartũ in vers. idem censerem de vita, pag. 334. Mercad. in suo tract. *de tratos, y contratos*: lib. 6. capit. 10. ad fin. Igitur infamia & mors, quæ ex restitutione euentura timentur, nõ liberant debitorem, quo minus satisfacere non teneatur.

5 * Quinimò læsus, siue creditor, potest famam suam, vel rem quam alius furto abstulit, in iudicio sibi restitui petere, quamuis ex huiusmodi repetitione sit mors furis verisimiliter sequutura.

6 * Principes etiam possunt terras suas & iura sua ab vsurpatoribus auferre, eosq; per bellum compellere, vt quæ iniustè retinent, reddãt, etiam si sit verisimile multorum mortem inde sequuturam, vt patet à fortiori igitur mulier præfata in specie proposita potest, & tenetur suum crimen prodere ad satisfaciendum læsis.

7 Quartò, huic simile esse videtur, quod in prædicatore Doct. tradunt, dicentes teneri quidem eum veritatẽ impio prædicare, quãuis certò sciat illum minimè crediturum.

8 & præterea, * qui cum pluribus alijs infamauit innocentem, obligatur se infamare, & palinodiam cantare, vt pro sua parte famam innocenti restituat, quamuis sciat sibi non esse præstãdam fidem, propterea quod videt alios, qui secum illũ infamauerunt, in sua priori sententia persistere: ergo mulier hæc, de qua agimus, obligata est ad reuelandũ crimen marito, & filio suo, vt hac via illum ab hereditate reuocet, quamuis certò sciat eum minimè crediturum, & à fortiori si de hoc dubitet: & in terminis quando aliter debita restitutio & satisfactio fieri non potest, & periculum mortis non timetur, licèt famæ timeatur, hanc partem tenuit Adrianus de restit. q. 1. dubio. 1. & in 1. quodlib. art. 3. in responsio. ad 2. argum. principal. & Paludan. in 4. distinct.

distinct.27.q.2.art.1.idem voluit maior in 4.dist.15.q.13.& alij plures,quorum partes latè agit, defendit ac probat dicens, quòd hæc opinio quamuis rigida, verior apparet,F.Ant. à Cordub.lib.1. sui quæstionarij.q.31.per totam,precipuè in primis columnis,& fol.250.col.2.illius folij, versi.igitur hoc idem iudicium.

9 His tamen omnibus non obstantibus, contraria sententia negatiua, imò quòd mulier hæc non teneatur cum iactura vitæ aut famæ suæ crimen prodere, nec hoc modo fraudatis satisfacere, etiamsi aliter id facere non possit, verior est proculdubio, & ab omnibus alijs Theologis,& Canonistis receptissima, ac proinde tenenda absque aliquo scrupulo, ex sequentibus.

10 Primò,quoniam in materia restitutionis regula hæc verissima est, atque communiter per omnes Theologos tradita, nempe numquam aliquem teneri ad restitutionem alicui certæ personæ faciendam, quando multo maius damnum pateretur ille pro rei restitutione, quàm valere posset res ipsa illi, cui est restituenda, eo enim euentu dominus rei debet velle,ne res sua,quæ modica est,cum maximo damno alterius sibi restituatur: debet enim quilibet velle, vt inquit Scotus in 4.sentent.distin.15.quæst.2.artic.4. quòd vitetur magnum incommodum proximi restituentis, potius quàm modicum incommodum suum: quam regulã sequuntur ibidem communiter Theologi, & alibi sæpissimè. Nemo enim tenetur restituere rem inferioris ordinis, vt pecuniam cum detrimento famę seu honoris, nec famam vel honorem cum detrimento vitæ; ita Caiet. 2.2. quæst.62. artic.6. quem iuniores nonnulli sequuntur,vt inquit D.Soto lib.4.de iustit.& iure,quæst.6.artic.3.ad 4.pag.333.col.2. sequitur & latè probat Nauarr. in manual. cap.17.n.87.& seq.vbi tamen ait, quòd si quis hoc vltro faceret, liceret, & creditor hoc casu tenetur ex lege charitatis magis velle se re illa carere, quã eam cũ tanto damno sibi restitui: quòd si aliud vellet,profectò id esset cõtra ordinẽ charitatis: itaque creditor hoc casu non est rationabiliter inuitus, si sibi ea in specie non satisfiat: ergo ita & eodẽ modo mulier de qua agimus in proposito, non tenebitur suum crimen reuelare marito, nec filio supposito vel adulterino, aliter enim faciens exponeret se periculo manifesto amissionis vitæ, vel famæ, tacendo autem solum versatur iactura rei temporalis, puta hæreditatis, in qua alij hæredes remanebunt defraudati,& maritus in expensis & alimentis, quod est minus damnũ,maius namq; sequeretur restituẽti,quàm commodũ ipsis, quibus restitutio fieret: hoc autẽ ipsi velle non debent, nec possunt, iuxta rectũ ordinem charitatis,vt est prædictum, ergo ad id mulier

11 minimè tenetur. Sic etiã videmus,quòd petens ensem vel gladium suũ ab alio custoditum, obligatur velle vt non sibi reddatur ad percutiendũ innocentẽ, vt in c. ne quis arbitretur, versi.illud 22.q.2.

12 Secundò hæc eadem sententia probatur,quia constitutus in extrema vitæ necessitate, potest pro vita seruanda alienũ capere, atque retinere, vt in cap. si quis propter, de furt. adeò vt iuxta communem sententiã perueniens postea ad pinguiorem fortunam, restituere id minimè teneatur, quamuis contrarium probet Nauar.in manual. c.17.nu.60. & 61. & num.118.& 119.ergo mulier adultera constituta in periculo famæ vel mortis, poterit tacere proprium crimen, & permittere, quòd mariti hæreditas à legitimis hæredibus in extraneos deferatur aduersus mariti voluntatem: sicut enim pauperes & rei alienæ retentione ad conseruationem vitæ, ita mulier adultera pro sua vita, & fama seruandis indiget omissione ac taciturnitate reuelationis adulterij,ac per consequens omissione restitutionis, & compensationis damni illati.

13 Tertiò,quia quando aliquis sic est perplexus, vt necessarium sit illi duorũ malorum alterũ eligere,semper debet eligere minus, vt euitetur maius, vt in c.duo mala 13.dist. cuius rationẽ expendit Couar.in 4.de sponsal. 1.part.c.4.nu.2. & 2.

part.cap.7.§.2.num.9. At mulier hæc hac necessitate constringitur, vt quocumque se vertat, in alterum duorum malorū incidat: si enim adulterium suum celat, eo ipso est causa, quòd filius suus adulterinus vel suppositus alienam hæreditatem capiat: si illud reuelat marito, mortem, aut saltem infamiam patietur, quorum vtrumq; est maius malum, quàm alieni retentio: ergo hoc potius eligendum est, quàm illud, quia si maius malum est rapere famam proximi, quàm illius diuitias, multo maius malum erit famam propriā rapere, quàm alienas diuitias retinere: sicut enim magis teneor me ipsum quàm
14 proximum diligere, * ita magis debeo famam meam quā proximi illæsam seruare. Nec valet responsio atq; euasio Adria. contrariam opin. tenentis, ea siquidē satis diluitur in proposito per Methymnā & F. Alfonso à Castro, vbi statim infrà citabuntur: nec responsio Ant. à Cordub. vbi suprà, in respons. ad primum argum. vim argumēti omnino eneruauit, quinimò fortius id reddit.

15 Quartò, hæc pars satis apertam pro se habet decisionem Ecclesiæ in cap. officij, de pœnit. & remis. vbi Papa scribit, non esse negandam pœnitentiam mulieri adulteræ, aut quæ falsum supposuit partum, sed dicit competentem satisfactionem esse illi iniungendam, & quamuis gloss. ibi miretur, quomodò mulier illa verè pœnitere possit, cum semper retineat alienum, vt in cap. si res 14. quæst. 6. non perpendit causam & rationem radicalem illius diffinitionis, quæ est illa, quam prædiximus, nempe, quia etsi alienum retineat, dominus tamen iuxta rectæ rationis iudicium deberet velle, ne cum tam graui damno, quale est famæ vel vitæ dispendium, illud sibi reddatur: quare dum textus definit, mulierem illam esse ad pœnitentiam admittendam, intelligendus est, ad pœnitentiam Sacramentalem, etiamsi marito id non reuelet, quia id facere iusto timore non audet, sicque absoluenda est Sacramentaliter, quæ absoluta non remanet in peccato, non reuelando crimen suum marito, si enim peccaret, ad pœnitentiam admitti non deberet, nec sibi prodesset, pœnitentiam satisfactoriam pro peccatis iniungere, hæc namque locum habere non potest, antequam culpa sit quoad Deum remissa, vt rectè text. illum sic interpretatur Methymna in suo cod. de restitut. quæst. 3. causa 4. in vers. his non obstantibus: pro quo faciunt verba text. ibi: *Hac fraude durante*, &c. Nec illud de competenti satisfactione iniungenda, quod text. ille in fine præcipit, intelligendum est de reuelatione, nec proditione sui marito facienda, nam si ad id teneretur ad finem satisfaciendi defraudatis, certè hoc illi esset necessariò per confessorem & Papam iniungendum ac percipiendum, ad hoc vt admitti posset ad Sacramentum pœnitentiæ, sicque text. prætendit illam excusare à debito reuelandi crimē suum marito ob iustum timorem, secundum Methymnam vbi suprà. Nec obstat si dicatur, text. illum tantùm loqui in casu, quo mors adulteræ iustè timetur ex reuelatione prædicta, quo casu Adrianus & cæteri prioris opinionis authores fatentur, ipsam ad id non teneri, non verò quando solum famæ detrimentum passura est mulier, quasi hoc, cum in eo textus minimè loquatur, mulier opportunè reuelare teneatur, hoc siquidem verum non est (quandoquidem, vt dixit Salomō Prouerb. cap. 22. Melius est nomen bonum, quàm diuitiæ multæ, hoc enim magis permanebit tibi quàm mille thesauri pretiosi & magni: & Ecclesiast. 41. Curā habe de bono nomine) ergo cum fama præualeat cunctis rebus, vt latè probat Nauarr. in repet. c. inter verba. 11. quæst. 3. n. 217. & 86. ipsa eis præferenda est, ac proinde non debet, nec tenetur mulier cum tam graui suo damno restituere quod minus est, nempè hæreditatem, ex præsumpta, seu potius elicita voluntate fraudatorū, iuxta rectæ rationis charitatem, vt prædicebamus in primo fundamēto huius partis. Tum etiam, quia bonis personis maior iste metus esse debet, quā rerum, argument. l. isti quidem. ff. quod met. caus. Nec tex. in d. cap. officij, obest

in

in proposito, quia tantùm loquitur, quando mulier iustè timet reuelare marito crimen suum: timor tamen amittendi famam talis est, ergo itidem procedit iniusto timore amittēdi famam, sicut vitam: ex quibus omnibus fit, adulterā, vel partum alienum supponentem non teneri in hac specie cum periculo mortis, vel famæ, seipsam prodere, etiamsi certò sciat (non solum si dubitet) futuram vtilem eius criminis proditionem ad reparationem damni illati, ne filius spurius iniquè patrimonium mariti habeat: & in terminis hanc secundam partem tenent & intrepidè probant Innoc. & Abb. num. 5. & cæteri Doct. cōmuniter in dict. c. officij, Ant. Gomez in d. l. 80. Taur. nu. 75. & quamuis ipsi loquantur in periculo & timore mortis, idem est in periculo famæ, vt prædiximus, & tenet Scotus in 4. dist. 15. quæst. 2. Caiet. in 2. 2. quæst. 62. artic. 6. super responsio. ad 2. idem in opere. 16. quæstionum, quæst. 14. & latè & optimè Ioann. à Methymna vbi suprà, & Alfonsus à Castr. libr. 2. de potestat. leg. pœnal. cap. 11. in versi. ob hanc causam, vbi inquit, quòd fere omnes Theologi concorditer hoc sentiunt, Siluest. in sua summa, verb. adulterium, quæstione 1. & D. Couarr. in d. regul. peccatum, in princip. nu. 3. & seq. præcipuè num. 6. vers. 4. vbi quòd ita creberrimo omnium consensu responsum & receptum est: & Nauar. optimè in manual. c. 16. n. 43. & 44. & c. 17. n. 89. & 90. & hanc opin. tenent communiter Canonistæ, & Theologi, secundum Ant. à Cordub. vbi suprà, in 2. opinione in versi. hanc opin. quamuis ipse contrariam veriorem esse existimet, ad quē locum se idem author refert in sua summa *de casos de conciencia*, quæst. 102.
16 * Idem erit, si periculum mortis instet ex malitia cognatorum ipsius mariti, qui eū fortè minimè iracundum ad vxoris occisionem commouebunt, cum parum referat quòd periculum adulteræ immineat ex ira mariti, vel ex eius consanguineorum malitia, & persuasionibus, cū semper adsit periculum mortis, & sic ipsa causa, quæ adulteram à reuelatione excusat, vt
31 aduersus Adrian. & Methymnam rectè docet D. Couar. vbi suprà, vbi idem etiā existimat aduersus Maior. in 4. distin. 15. quæst. 17. & in 3. dist. 3; . quæst. 34. in adultera iam vidua, vt quamuis sit liberata à
17 periculo mortis, * nihilominus non teneatur adulterium suum detegere cum grauissima famæ iactura, quia quamuis maius sit vitæ quàm famæ dispendium, attamen frequentissimo omnium consensu receptum est, vt vidimus, satis sufficiens esse periculum aut discrimen famæ, ad hoc vt adultera interim excusetur à proprij delicti reuelatione, & ita est tenendum. Ad fundamenta cōtrariæ partis respondetur. Ad primum est dicēdum, in nostro casu ius naturale nec diuinum obligari huiusmodi mulierem cum præfatis damnis vitæ vel famæ sa-
18 tisfacere læsis: * tunc namque ius naturale & diuinum obligat ad restituendum alienum, & læsis satisfaciendum, quando iniustè, seu iniuriosè alienum retinetur: quando autem ex consensu domini elicito aut debito res eius detinetur, non est iniusta nec iniuriosa detentio, ideò tunc cessat obligatio restituendi, vt prædiximus: nemo enim vt plurimū tenetur rē inferioris ordinis restituere cum rerū superioris ordinis detrimento, puta non pecuniam cum detrimēto famæ, vel honorem cum iactura vitæ, sed rē cuiuscumq; ordinis cum detrimento rei eiusdem ordinis, vel minoris: ita Caiet. in 2. 2. quæst. 62. art. 6. Nauar. & Cordub. vbi suprà, & cæteri communiter Theologi: sed in præsenti nostro casu maritus nec hæredes ipsius velle non debent nec possunt, vt cum maiori detrimento restituatur sibi, quod minus est, vt est prædictum: igitur non est iniusta nec iniuriosa retentio vxoris, quatenus occultat nec prodit crimen suum. Præterea, illud quod in primo fundamento prioris partis diximus, nempe non licere à diuitibus furari,
19 * vt pauperibus subueniamus pro vitanda morte aut scandalo, non omnino procedit: nā si pauper sit in extrema necessitate constitutus, ita quòd verisimile est eum moriturum, nisi illi prouideatur

licitum est mihi propria vnde subueniã non habenti, aliena à diuite accipere, vt indigentiæ extremæ illius pauperis subueniam: nec in hoc erit diues ille rationabiliter inuitus, cum id de suis bonis agam, quod ipse facere debuisset, & à fortiori hoc casu id ipsum poterit facere ille pauper, vt propriam mortem euitaret vt in dict. capit. si propter, de furt. secus si non sit in extrema necessitate.

20 Ad secundum, hoc est ad regulam iuris, vtilius scandalum nasci permittitur, quàm veritas relinquatur, omisso intellectu Innocent. Hostiens. & Abb. in dict. capit. officij, quod illud procedit in iudice, & in teste, quem reprobant Adrian. & Alfons. à Castro vbi suprà, vbi rectè probat, d. regulam procedere etiam in iudice & in teste, accusatore, & denuntiatore, vt ibi per eum, respondeo, præsupponendo prius, quòd scandalum est dictio Græca, hoc est, iuxta Latinam traductionem offendiculum: & significat quãdam mali occasionem, quę ruinæ causam dat, quasi cadendi occasio, si quid obstet eunti: & impactio pedis, vt in cap. diffinimus 18. quæst. 2. & explicat Diuus Hieronymus Matthæi capit. 15. Duplex autem est scandalum, datum & acceptum, hoc est actiuum & passiuum: datum autem, hoc est actiuum, authore eodem diuo Hieronymo, est dictum vel factum minus rectum, quod ex se alteri occasionem præbet ruinæ, & semper est peccatum in eo qui scandalizat, cum ipsum opus sit peccatum, vel habens speciem peccati: scandalum acceptum, seu passiuum est peccatum proueniens ex bono alterius opere, vel saltem ex facto, quod mali speciem non habet; contingitque propriè scandalum hoc in eo, qui scandalizatur, vt constat ex latè traditis per Felin. in c. nihil, de præscript. & alijs Doctoribus, & diuo Thoma 2. 2. quæst. 43. arti... 2. & quando quodlibet scandalum ... vitandum, latissimè agit D. Couar. in dict. regul. peccatum, in princ. nu. 4. Nunc verò præfata regula, vtilius, &c.

21 * quæ de hoc scandalo passiuo intelligitur, omnino accipienda in eum sensum est, vt de triplici veritate eam intelligamus, nempe vitæ, iustitiæ, & doctrinæ, non enim veritas vitæ, doctrinæ, nec iustitię omittenda est propter proximi scãdalum vitandum: ita interpretantur regulam illam glos. & Canonistæ in d. cap. qui scandalizauerit. Thomas in 4. quæst. 43. artic. 7. & 8. Alexand. Halens. 2. part. quæst. 189. memb. 6. Adria. quodlibet. 1. artic. 1. & 3. Alfons. à Castro lib. 1. de iusta hæretic. punit. capit. 20. & dict. lib. 2. de potest. leg. pœnal. cap. 11. quod latius declarat atque exemplificat multa indè

22 inferens Couar. vbi suprà. * Præterea regula illa est intelligenda nõ de omni veritate, sed de sola illa, quæ est ad salutem necessaria, siue illa sit veritas vitæ, siue iustitiæ, siue doctrinæ, vt ijdem nouissimi authores præstantur: aliàs enim sequeretur ex eadem regula, quòd interrogatus de crimine suo occulto, de quo nulla habetur suspicio, obligaretur fateri illud, & dicere veritatem, quod tamen est falsum, quia nemo tenetur se ipsum prodere, quando crimen est potius occultum, & omnia suspicione carens, vt resoluimus suprà cap. 11. n. 39. & 41. Sequeretur etiam, confessorem de crimine pœnitentis interrogatum teneri illud propalare, quod nullus Catholicus concedet, vt ibidem docuimus numer. 49. & seq. quia veritatem illam dicere non est sacerdoti necessarium, imò necessarium est illi eam tegere: quando igitur veritas, aut doctrinæ, aut vitæ, est ad salutem necessaria, numquam est illa relinquenda, quamuis inde scandalum nasci timeatur: at mulierem adulteram reuelare suum crimen, non est de huiusmodi necessarijs veritatibus, & ideò ad tollendum scandalum mariti, hoc est vxoris ipsius necem, non est inconueniens veritatem illam omittere, quia non est necessarium ad *salutem eam propalare cũ periculo mortis vel infamiæ.

23 Deinde regula illa est intelligẽda de scãdalo aliorum, & nõ de scandalo proprio, quia si ex prolatione veritatis doctrinæ oritur mihi scandalum, hoc est necessitas alterius maioris peccati, debeo relinquere veri-

re veri-

re veritatem ad quam non est tanta obligatio, vt euitem aliud maius peccatum; quod mihi inde necessariò paratur: hoc contingit in hac muliere adultera, vt Castro vbi suprà ostenditur, igitur, &c. Ex quibus patet, regulam illam receptissimæ præfatæ sententiæ minimè obstare.

Ad tertium respondeo, nil mirum, si testis falsarius ad id teneatur, cum sit necessarium ad liberandum innocentem, quem falso infamauit, à pœna mortis vel infamiæ: secus est in nostro casu, in quo id, quod debetur, non est fama, sed res, seu patrimonium, quod læsis ad vitam, vt supponitur, necessarium non est: damnum autem, quod ex restitutione huiusmodi fieret, est longè maius, nempe infamia restituentis, & mortis probabile periculum, vt patet, ergo non concurrit hoc casu eadem ratio. * Præterea

24 non obest, quod de repetente in iudicio rem sibi furto subtractam diximus, nam respondeo, illud licitum esse, quia quamuis inde mors sit euentura, quando iustè euentura est, hoc est, iudicis authoritate interueniente, secus esset, si aliundè esset mors lædentis iniustè euentura, vt ex indignatione, odio, vel ignorantia occidentis, tunc enim illicitum esset debitum cum tanta iactura debitoris petere: sed in casu præsenti, si vxor crimen proprium marito reuelet, timetur mors ex indignatione mariti euentura: ergo cessat argumentum: idem dicendum est in principibus bellum contra reum suarum vsurpatores mouentibus, data iustitia belli, vt probat Methymna vbi suprà. Nec obstat si replices, quòd ad minus præsumi debeat, quòd maritus non de facto nec iniustè occidet vxorem, ex prædict. reuelatione, sed iuridicè contra eam in iudicio procedet, vsque ad condemnationem iuridicam, & quòd tunc eadem ratione debet crimen reuelare, vt læsis satisfaciat, quia negatur consequentia, cum reus minimè ad hoc teneatur, nempe sponte se prodere antequam contra eum agatur, nec etiam si contra eum agatur, si crimen occultum sit, vt prædiximus.

Ad quartum respondeo, valde dissimile esse à nostro casu, nam auditor prædicatoris veritatem prædicantis tenetur prædicatori credere, & ita prædicator obligatur ad prædicandum: quòd si aliquis non crediderit, nullum ex tali prædicatione sequitur damnum prædicatori: filius verò spurius, vt infra dicemus, non obligatur credere matri, & mater ex tali reuelatione magnum pateretur damnum, vt videmus. Præterea: is qui se infamat, reuocando dictum suum, vt alteri famam, quam ab eo abstulit, restituat, non infert sibi maius damnum quàm valet res, quam alteri reddit, sed tantum ipse perdit, quantum alteri reddit, hoc est famam, & ideò siue speret alios credituros, siue non, obligatur famam illi restituere, & pro illa quantum potuerit laborare: quòd si alios in sua sententia persistere viderit, debet confidere illos aliquando eam mutaturos, & sic ipse facit, quod potest & tenetur. Remanet igitur ex supradictis satis probata, ac defensata nostra magis communis, & receptissima sententia negatiua in fauorem mulieris adulteræ, vt ipsa quidem minimè debeat, nec teneatur se prodere hac in specie propter periculum vitæ, aut famæ, etiam si credat suam reuelationem vtilem fore ad satisfaciēdum læsis, quia probari id possit.

Nec mihi tuta videtur cautela, qua vsam fuisse quamdam viduam Aueniomensem, refert Alciatus libro præsumptionum, regula tertia, præsumptione 37. numer. 4. & idem parergōn iuris, capitul. 12. numer. 6. quæ cum plures liberos haberet, quorum vnus erat ex adulterio conceptus, eis moriens accersitis, ita loquuta est: Filij mei, vnus vestrū est natus ex adulterio, & ideò bona mei mariti detinet indebitè, ego eum antequam moriar nuncupare, ac indicare intendo, nisi vos inuicem remiseritis omne ius quod habet alter aduersus alterum: tunc filij, cū quilibet de se ipso dubitaret, mutuò se ipsos ab eo onere absoluerunt, & liberauerunt, iusque inuicem sibi remiserunt:

ferunt: per hanc enim cautelam minimè tollitur damnum ex adulterio, nec fit liberatio sufficiens, si quidem præfata mutua absolutio spontanea non est, sed coacta, quia is filius qui legitimus est, nullum ex ea commodum habet, sed damnũ patitur, nec id remisisset, si certò sciret alterum ex adulterio conceptum fuisse, imò coactus metu, ne forsan ipse à matre spurius manifestaretur, eidem liberationi à matre inductus consensit. Tunc enim liberatio creditoris valida est, præcipuè in foro conscientiæ, cum ea sponte, & ex animo, liberè, ac veritate plenè narrata, bona fide fit, aliàs verò inuoluntaria & subreptitia, atque extorta iudicatur, ac proinde nulla, & ita meritò prædictam cautelam reprehendit Couarruuias vbi suprà num. 6. ad finem, versicul. nec mihi placet, & Menoch. lib. 2. de arbitrar. iudic. centur. prima, casu 89. num. 29. & 30. & Antoninus à Cordub. dicta quæstio. 31. in prima opinione, in versic. notandum est.

26 Supradicta tamen magis communis sententia multas patitur declarationes. Prima est, vt non procedat, si hæc mulier erat iam diffamata adulterij, vel suppositionis partus, & prætereà credat se sine periculo corporis, & animæ id reuelare posse, ac quòd sibi maritus & filius credent: tunc enim id reuelare ipsis tenetur pro satisfactione competenti, de qua in dicto capitul. officij, vt ibidem probauit Innocentius & cæteri omnes communiter, vt testatur Nauar. in dicto capit. 16. num. 45. & Couarruuias etiam vbi suprà, nu. 6. versic. 3. Quinimò idem erit, si mulier crederet, huiusmodi filium præ eius virtute, ac nimia, quam de matre fidem, habet sibi omnino secretò reuelanti crediturum, atque hæreditatem alijs relicturum: tunc enim tenetur eidem secretò reuelare, secundum Nauarrum vbi suprà dicto num. 45. & Cordub. in dicta sua summa, quæst. 102.

27 Secunda declaratio est, vt procedat communis sententia, quando damnum, quod restitui prætenditur ex reuelatione, nempe hæreditas patris, est minus quàm dispendium, quod ex reuelatione mulieris sequeretur, in quibus terminis ipsa communis loquitur, tunc enim meritò vt ipsa committatur propter periculum mortis, aut famæ, cùm hæc sint maioris valoris: at verò semoto vitæ periculo, etiam cum famæ iactura teneretur mulier hæc suum crimen detegere, si sciat vtilem futuram hãc reuelationem, & ei creditum iri, nempe cum tantum, ac tam ingens est patrimonium mariti, quod à legitimo successore iniquè aufertur adulterio vxoris, & spurio filio traditur, vt rectitudine pensata arbitrio discretissimi viri maius sit eius quàm famæ ipsius adulteræ dispendium, vt existimat Couar. vbi suprà num. 6. versic. sed si adamusim, dicens, hoc maturè & diligenter esse cõsiderãdum. Idem videtur voluisse Dominic. à Soto lib. quarto de iustitia, & iure, quęstione septima, articul. 2. in responsione ad primum, & quæstion. 6. artic. 3. in responsione ad quartum argumentum, dicens per prudentiã librandam esse tunc adulteræ famam cum iactura, quã verus hæres facit: si enim pretiosior est multo fama mulieris aliàs nobilis & honestæ, quàm hæreditas, quæ fortè tenuis est, consulendum est illi vt taceat: si autem hæreditas contrà maioris æstimatur, nempe si est illustris maioratus, & illa non est tanti nominis, detegere se tenetur, saltem sub mortis articulum, vt periculum homicidij non subeat, cæteris tamen paribus, melior est conditio legitimi hęredis. Idem erit secundum ipsum, si regnum aliquod, aut præclarissima domus, silente adultera, ad alienos deberet transire: nam tũc vix posset aut deberet eiusdem adulteræ consciẽtia pacari, si res esset certa quòd esset omnino suo testimonio profutura, nisi se etiam cum periculo vitæ proderet: dummodo prius tale periculum caueatur, nam peccatum mariti ipsa non tenetur cum tanta iniuria veri hæredis euitare.

Hæc tamen declaratio indubia nõ est, quia text. in dict. capit. officij, indistinctè & generaliter loquitur, ac illud decidit ob timorem iustum mulieris reuelandi

suum

suum crimē, qualis est vitæ, vel famæ, nec numcupatim loquitur in periculo mortis, ergo indistinctè est intelligendus, & ita contra hanc secundam declarationē improbans Sotum optimè tenet, & pluribus rectè probat cum Caieta. quem refert, Nauar. in Manual. cap. 17. nu. 89. & seq. cui assentio indistinctè absque moderatione Cordubæ vbi suprà, in tertia opinione, & sic hæc secunda declaratio non videtur tenenda.

28 Tertia declaratio verissima communis, atque sine controuersia est apud omnes Theologos, & Canonistas, nempè quòd adultera habens patrimonium, ex quo valeat cōmodè legitimis mariti hæredibus atque ipsi marito damnum resarcire, teneatur id omninò facere, cum ea restitutio satisfieri posset absque iactura vitæ, famæ, vel honoris ipsius adulteræ: ita indiscriminatim omnes suprà citati fatentur, ex quibus nonnulli in nostris regnis Hispaniæ exemplificant, & benè, in tertio, & quinto bonorum in quibus parens filium, vel filios, aut filias meliorare potest iuxta ll. Regias, ita Nauarr. vbi suprà, num. 47. & Alfonſ. à Castro dict. c. 11. in versic. si religio monachatus, addens, quòd suadeat etiam marito, vt idē faciat: quòd si ab eo impetrauerit, minimū erit, aut fortè nihil, in quo reliquos filios lædat. In regno autem Aragoniæ, in quo parentes etiam ditissimi non coguntur vnicuique filio relinquere vltra quinque argenteos solidos, qui vix constituunt quartam vnius ducati partem, facillimum esset remedium: quod apud illos ideò constitutum est, vt hac via filij cogantur parentibus magis obedire: & idem fieri potest in ea Cantabriæ parte, quæ nunc Vizcaya dicitur, quoniam illic ferè similem habent parentes testandi facultatem, vt fertur: & hæc est competens satisfactio, quam discretus confessor huic mulieri confitenti imponere debet, de qua in dict. capit. officij. in fine. Sed si maritus vxoris adulteræ nullum habeat filium, cui sit facienda restitutio, videndus est hoc casu Alfonſ. à Castr. vbi sup. in versic. si maritus.

29 Quarta declaratio est, vt quoties mulier hæc alia bona non habeat, ex quibus læsis satisfacere posit, tunc debeat filio persuadere, atque pro suis viribus inducere, vt religionē ordinis incapacis bonorum in communi ingrediatur, vel clericus efficiatur, beneficiumque Ecclesiasticum recipiat, quo se contentum reputet, & hæreditatem fratribus relinquat: quòd si hoc facere filius noluerit, tunc mulier conteratur, & peccati pœniteat cum voluntate satisfaciendi quando potuerit, & cum hoc sufficit, ad ampliusq; non tenetur, nisi ad plus laborandum, multiplicandumque bona mariti, quàm ratione matrimonij aliàs tenetur, minores sumptus faciendo in vestibus, & alimentis, quàm honestè facere posit, ita quòd hoc cum damno adæquet, si possibile sit: quòd si adhùc hoc non sufficiat, orationibus & bonis operibus cum prædicta pœnitentia, & animo restituendi quando potuerit, satisfaciat, & hæc est etiam competens satisfactio, de qua loquitur dict. capitul. officij. in fine. quam discretus confessor debet iniungere prædictæ mulieri: ita colligitur ex pluribus simul iunctis suprà citatis authoribus, præcipuè Scoto vbi suprà, Innocent. Abbate, & cæteris in dicto capitul. officij. Antonius Gomez vbi suprà, Medina, & Nauarr. Alfonsus à Castro. & Cordub. dicta quæstione 102. & in dicto quæstionario, quæstione 31. in princip. versic. 2. etiam quamuis Sot. dicta quæstion. 7. in responsione ad primum, existimet de iustitia non teneri mulierem inducere ad religionem huiusmodi filium: sed eum in hoc improbat Cordub. dicta quæstio. 31. in princip. tenens cum Scoto & cæteris quod prædiximus, nam de iustitia tenetur facere quantum potest, vt hæredes legitimi sint indemnes: si ergo per hunc vel illum modum, & non per aliū id efficere potest, vtique de iustitia, vel quouis alio iure tenetur: & hæc respectu mulieris dicta sufficiant.

30 Respectu autem ipsius filij suppositi, vel ex adulterio concepti dicendum est, ipsum matri hoc asserenti, sibique reue-

lanti non teneri credere, nec hæreditatẽ restituere: ita Abb. in dict. cap. officij nu. 4. tenuit prius gloss. in l. etiam. ff. de probationibus, Bartol. in l. filium. ff. de his qui sunt sui vel alien. iur. Gozadinus consil. 12. num. 27. Alciat. in dict. regul. tertia. præsumptione. 37. num. 4. Couar. vbi suprà, num. 6 in versic. 2. vbi ampliat, etiamsi filius sciat matrem adulterium commisisse, affirmans, quòd id omnes fatentur in cap. per tuas. de probationib. & in dicta l. filium. Methymna vbi suprà in versic. an autem filius. Dominic. à Soto vbi suprà, in responsione ad primum, & Alfonsi à Castr. etiã vbi suprà, in versicul. filius tamen. Menoch. de arbitrar. iudic. libr. 2. centur. 1. casu 89. nu. 27.

31 * Ex quo inferunt omnes, stultè egisse illum Regis filium, qui nimis credulus matri credidit se non Regis, sed militis filium esse, & ob id regno renunciauit, vt referunt Cinus & Bartolus in dicta l. filium. & ibi Bald. & consil. 74. libr. 1. & Neuizanis libr. 1. siluæ nuptia. numer. 50. Barbat. consil. 58. numer. 2. lib. 1. Corneus consil. 293. in fine lib. 4. post Abba. in dicto cap. officij. in fine, & alij etiam idem probant.

32 * Quod procedit etiam in foro conscientiæ, secundum Corneum vbi suprà, quem in hoc sequitur Andreas ab Exea in cap. 1. nume. 336. de constitutio. idem probat Methymna vbi suprà, & Mercado *de tratos y contratos*, lib. 6. cap. 13. ad finẽ, *de la restitucion en los bienes temporales*: quod verum existimo, præterquam, si tã vehemens esset matris persuasio, vt adulterinus filius credere intus mente conuincatur,

33 * quia licet tunc in foro exteriori sibi adiudicetur hæreditas nihilominus in conscientia teneretur illam à se abdicare, quia tunc sententia fundatur in falsa præsumptione: ita Dominicus à Soto vbi supra, in versicul. tametsi. quem refert & sequitur Menoch. vbi suprà, nu. 28. & hæc est prima limitatio.

34 Secundò limitat Methymna vbi suprà, si mater benignè, & amanter filium tractauerit, ipsaque sit moribus reformata, timoratæ conscientiæ, & propriæ famæ amica, nec mentiri solita maximè si in articulo mortis sit, aut tempore sacro, puta in hebdomada Sancta quando factum filio spurio reuelat, nam tunc videtur quòd filius debeat illi fidem adhibere, cum causam ad oppositum credendũ non habeat efficaciorem, secus si illa durè filium tractauerit, quòd eum odio habuerit, è contra verò legitimos amanter prosequitur, illique signa dilectionis ostendit, cum tunc spurius audita matris narratione possit præsumere ex odio potius, & vt cæteris filijs proficiat, quàm ex veritate id velit filio spurio persuadere.

35 Tertiò limitatur, nisi veritas tam euidenter probetur, vt nulla possit tergiuersatione celari, tunc enim licet in foro exteriori posset filius iuxta præsumptionem iuris agere, in conscientia tamen obligaretur agere secundum veritatem sibi euidenter probatã, quia veritas semper est præferenda præsumptioni: ita Alfonsus à Castro vbi sup.

36 Quartò limitatur, si filius hic ex reuelatione matris haberet conscientiam læsam, quia tũc deberet eidem credere, & omnia bona restituere, aliàs enim si faceret contra conscientiam, ædificaret ad gehennam, vt in capitul. literas. de restitutione spoliatorum, & in capitul. per tuas. de simon. secundum Abba. in dict. cap. officij, nume. 4. quas limitationes veras esse, & tenendas existimo.

37 Postremò reliquum est videre de ipso adultero, qui ex aliena vxore prolem sustulit, an teneatur marito restituere quæ in alenda, educandaque illa prole expẽdit, & legitimo hæredi eam, qua defraudatur hæreditatem, sicut ipsa mulier adultera tenetur, vt prædiximus, necne? Et quidem si ipse certus non sit, nec eã credat, nec credere debeat prolẽ esse suam, quia mulier illa cum alijs adulterium cõmisit, vel si illa quoque dubitet, an filius ex adulterio conceptus fuerit, vel ex matrimonio, aut quia iustè credit mulierẽ mentiri ad eum obligandum, ad nihilũ tenetur, argument. capitul. graue. 11. quæstio. 3. & cap. dominus, de secundis nuptijs. Ita Florentinus, in 2. part. suæ summæ

summæ, titul. 2. cap. 7. sub finem, quem refert, & sequitur Nauarr. vbi suprà, nume. 49. & Anton. à Cordub. dict. quæstion. 31. in quarto dicto in fine. Sic si soluta mulier cum duobus conuersetur, neuter eorum tenetur credere ex se habuisse in vtero: imò licet Petrus suum esse credat, & Paulus eum suscipiat, nutriat & ditet, non tenetur Petrus rē detegere, quādoquidem alter, vel sua leuitate, vel mulieris impostura deceptus est, nec ipse eū decepit, vt inquit Sot. vbi suprà, in versi. ad hoc igitur.

38 Si verò adulter rationabiliter credat, aut credere teneatur filium esse suū, videtur etiam ad nihilum eum teneri, tum quia non sit causa propinqua damni, vnde etiamsi de facie, aut alia via ei constiterit prolem esse suam, tamen illum non supposuit marito: tum etiam, quia non scit an alium secum ipsa admiserit, quæ enim vnum recepit, absque iniuria credi potest alium pariter admittere: quocirca iure definitur filiationem esse difficilis probationis, vt in l. Lucius. ff. de conditionibus & demonstrationibus. Menoch. latè dicto casu 89. libr. 2. & in terminis hanc partem probauit Dominicus à Soto vbi suprà, addens rē vera se non videre cur adulter ad aliquam de iustitia teneatur restitutionem, quāuis ob honestatē & decentiam ad id teneatur.

Sed his non obstantibus, contrarium in hac specie tenendum est, nempè, vt adulter credens filium ex adulterio à se commisso conceptum, esse suum, teneatur de iustitia ad prædictam restitutionē faciendam, tam marito illius mulieris adulteræ, quàm vero hęredi. Primò, quia qui causam damni dat, damnum dedisse videtur. l. qui occidit. §. In hac. ff. ad legem Aquiliam. cum similibus. Secundò, quia adultera ad idem tenetur, vt est prædictum, quamuis non sit causa proxima damni, quod non sequitur immediatè ex suo adulterio, nec ex partu, sed ex vita ipsius filij. Tertiò, quia adulteris satis causa propinqua est damni. quamuis nō proxima, & non oportet esse proximam, ad hoc vt de damno quis teneatur, iuxta notata in capit. fina. de iniur. & damno dat. maximè cum partus sit effectus sequutus ex adulterio, quo casu etiam causa remota nocet, capit. fin. de homicid. lib. 6. nec enim dum de alio non constat, est præsumendum mulierem illam alteri sui copiam fecisse, cum factum nō debeat præsumi nisi probetur, vt in l. in bello. §. factæ. ff. de captiuis & postlimin. reuer. l. si emancipati. C. de collatio. quòd si adhùc id præsumi posset, incertum & generale esset, ac proinde leuis præsumptio: at verò illa qua credit filium suum esse, fortior est, atque specialis, quandoquidem certus est cum illa muliere concubuisse, alijsque rationibus credit filium suum esse, ac proinde standum potius huic est, quàm contrariæ: & ita ex supradictis hanc partem tenent & probant Florent. vbi suprà, & Siluest. in summa, verb. adulterium. quæst. 5. estque communis opinio, & tenenda aduersus Sot. secūdum Nauar. vbi suprà, num. 49. & Anton. à Cordub. dict. quæst. 31. in 4. dicto, & in d. sua summa quæst. 101. circa fin.

39 Damnum autem hæredi legitimo totum integrum restituendum est, quoties filius putatiuus iam successit in hæreditate patris putatiui: antequam verò succedat, si pœnitens sit in articulo mortis, ratione dubij, an succedet, vel non, tanto minus restituere potest, quantum bonus ac prudens vir arbitrabitur, vt cum Scoto vbi suprà, rectè probat Nauar. dict. numer. 49.

SVMMARIVM.

1 *Capit. in ciuitate, & capit. nauiganti de vsuris, referuntur.*

2 *Intellectus & concordia dictorum iurium, & num. 5 reijcitur alius nouissimus Magistri Palacio.*

3 *Qui suas non erat merces venditurus vsq; ad tēpus, quo pretium auctum iri conijcitur, potest rogatus pluris vendere, quàm tempore venditionis valeat, deductis expensis, laboribus, & periculis, & num. 2.*

4 *Qui vsq; ad mensem Maij erat seruaturus frumen-*

frumentum potest sub Natalem Domini carius, quàm tunc valeat vendere, si dubium verisimile sit, quòd illo tēpore plus minusve sit valiturum.

6 *Potest quis vendere frumentum pretio, quo valebit hebdomada, mēse, vel die, ad quē usque erat seruaturus, non tamen exigere debet pretium maius illius diei vel mēsis, sed mediocre vel commune.*

7 *Vēditor, qui merces suas erat alioqui seruaturus potest eas vendere ea conditione, vt cū ei libuerit, eligat pretium cōmune modo semel eo cōstituto & electo variare nō possit.*

8 *Venditor merces seruaturus ad Calendas Martias, non potest eas vēdere Calēdis Octobr. pretio, quo valebūt Calēd. Maij.*

9 *Illicitus est contractus, quo res vēditur pretio, quo pluris valebit à tempore contractus vsque ad mensem Martij.*

10 *Pactum, vt soluatur medium pretium rei venditæ, quod magis aut minus esset valitura à die cōtractus vsque ad tempus, quod eā vēditor esset seruaturus, siue excresceret, siue cresceret eius valor, non cōtinet vsuram nec peccatum.*

11 *Non licet ratione crediti prorogatiq; pretij rem carius vltra latitudinem iusti pretij vendere quàm in præsenti valet: nec vilius emere infimo pretio iusto ratione anticipatæ solutionis, nisi verisimiliter dubitetur tempore solutionis plus vel minus valituram rem illam.*

12 *Læsor in casu præcedenti tenetur in coscientia restituere læso excessum iusti pretij vltra latitudinem, vel supplere defectum vsque ad iustum infimum pretium.*

13 *Quando in dissolutione nundinarum mercium pretia decrescunt, non potest mercator vendere credito, quanti præsenti nūmo vendidisset in emptorum feruore.*

14 *In foro exteriori non est contractus vsurarius iudicandus, quoties res carius venditur ad creditum, quàm in promptu valet, vel vilius anticipata solutione, nisi constiterit ob eam rationem carius vel vilius venditam fuisse, & nu. 16.*

15 *Abbas & alij simpliciter aliud dicentes, supplentur ac intelligūtur iuxta supradicta.*

17 *An idē sit in domo vel prædio vendito cæterisque rebus, quæ in pondere, numero & mensura non consistunt: & nu. seq.*

18 *Pretium commune alicuius rei in promptu soluēdum debet considerari omnibus suis partibus ac qualitatibus perpēsis & æstimatis, vt latius hic.*

19 *L. curabit. C. de action. empt. non procedit re vendita, & tradita, habita fide de pretio.*

20 *Interesse in recompensatione fructuum interim perceptorum, de quo in d. l. curabit C. de actio. empti. est licitum etiam attento iure Canonico.*

21 *Vendēs carius ad creditum mulos, pecora, & alia animalia ob dilatam solutionē, quàm pretio communi præsenti valeant, vsuram committit.*

22 *Vsura licet propriè cōmittatur in his rebus, quæ pondere, numero & mensura consistunt, hoc verum est quoad formam, sed quoad intentionem deprauatam, potest etiam committi in cæteris rebus.*

23 *Mercatores an ratione lucri cessantis, vel etiam dāni emergentis possint carius vēdere rē ad creditum, quàm in promptu & nu. seq. præcipuè, nu. 26. 27. & 28.*

24 *Licitum est mutuanti stipulari se indemnē seruari tam in lucro cessante, quàm in damno emergente.*

25 *Casus in quo mercatores, vel quiuis alij possunt carius rem aliquā vēdere ad creditū, quā pretio cōmuni de præsenti valeat ratione lucri cessātis, & à fortiori damni emergētis, tribus cōcurrētibus, & nu. 29.*

30 *Mercatores an possint merces suas carius ad creditum vendere quàm præsenti pecunia valeant, ratione periculi cui venditor ad empturis instantiam se exponit, tam respectu capitalis, quàm expensarū pro eius recuperatione?*

31 *Creditor potest à debitore exigere quicquid in recipiendo debitum dispendit.*

32 *Pactum de certo salario conuentum pro expensis & laboribus inter creditorem & deditorem initum, quoties debitor ab vrbe loco distat, in casu moræ retardatæ solutionis licitum est.*

33 *Licitum est emere debitum minori pretio, quod expositum est periculo, vel cum expensis exigi speratur.*

34 *Pactū in cōtractibus censuum redimibiliū, continens*

continẽs morosum census debitorẽ teneri ad interesse lucri cessantis, vel ad cambiũ seu certas expẽsas, aut certa salaria iuramento creditorũ liquidãdas, est nullũ propter suspicionem fraudis vsuræ.

35 *Vẽdere an liceat merces aliquas ad creditũ carius quàm præsenti pecunia valeant, quoties eius sint conditionis merces illæ, vt communiter illo pretio soleant vendi ad creditum, quia rarò nisi parua pecunia venduntur in promptu? & num. seq.*

36 *Vendere non licet carius merces ad creditũ, etiã ob gratiã & cõmoditatem emptorũ.*

37 *Nulla respublica totius orbis diuersa pretia vnquã constituit mercibus à suis ciuibus vendẽdis presenti pecunia, & ad creditũ, sed semper taxatur idem pretium soluendũ de præsenti, vel ad creditũ soluẽdum.*

38 *Merx vẽditioni exposita, si nõ inueniat emptores nisi parua pecunia emere volẽtes, paruo pretio æstimatur, sicut è contra.*

39 *In vẽditionibus grossis (hoc est, de por junto) non etiã licet carius vendere ad creditũ quàm pecunia præsenti: infrà latitudinẽ tamẽ pretij ab infimo vsq; ad rigurosum benè licet, vt in nu. 40. dummodò non sumatur pretiũ quo minutatim præd. merces vẽduntur, quamuis in promptu, quia hoc modo carius licet eas iustè vendere ratione laboris, & administrationis, item & diminutionis mercium, nõ verò si simul omnes vendãtur, vt ibidẽ, & nu. 42.*

41 *Merces maritimæ an carius vendi possint ad creditum, quàm pecunia præsenti valeant? & num. 42.*

43 *Lanæ non possunt vẽdi in diem carius quã in prõptu valeant vltra latitudinẽ iusti pretij: nisi verò simile dubiũ sit, plus vel minus valituras tẽpore traditionis, vel ratione veri damni emergentis, vel lucri cessantis, vt in nu. 46 & n. 47. quid si emptor suscipiat in se periculum?*

44 *Lanæ an anticipata solutione vilius infimo pretio communi in promptu emi possint? & numeris sequent.*

45 *Emptio frumenti, vini, vel olei anticipata solutione ita demum permittitur minori pretio, quàm valeat, quando dubium est verisimile, vtrùm plus vel minus tempore traditionis sit valiturum.*

48 *Frumentum futurum anticipata solutione quo pretio in his regnis emi possit?*

49 *Frumentum vetus an licitè mutuari possit ad renouandum, hoc est, vt nouum soluatur? & numeris sequent.*

50 *Frumẽtum vetus ad renouandum dari potest bona intentione, ne frumẽtum pereat, & vt recipienti gratia fiat, si granum vetus tantùm, vel plus valeat tempore quo traditur, vel quo reddendum est, quantũ nouum cum redditur, vel saltẽ id sit verisimile, vel dubium sit plus, vel minus valiturum, vt in num. 53.*

51 *Quinimò & in casu præcedenti licitum est plus expetere de nouo grano, si vetus melius existimaretur, vel plus valere quã nouum tempore traditionis.*

52 *Si tẽpore mutuationis frumẽti valet faneca octo regalia, & tunc est verisimile, quòd tẽpore solutionis valebit quatuor, & infrà, poterit mutuator conuenire, vt pro singulis fanecis duplices reddantur, dũmodò verisimile dubiũ sit plus minusve duas fanecas tunc valituras, quàm tempore mutuationis valeat vna.*

54 *Mutuãs granũ vetus principaliter, vt melius, seu præualẽs recipiat, cõmittit vsurã.*

55 *Quod procedit, nedum quãdo scitur nouum melius & pretiosius futurum sed etiamsi verisimiliter credatur plus frumentum valiturum tempore traditionis, & non erat vsque ad illud tempus seruaturus.*

56 *Quando granũ quod mutuatur, est iã putre factũ, vel corruptioni proximũ, aut submarcidum (aut eadẽ ratione impurum) pro alio nouo (vel etiã veteri, meliori tamen) non est licitus contractus, sed potius vsurarius.*

57 *Quod prædictum est in grano dato ad renouandum procedit etiam in vino, oleo, & alijs similibus.*

58 *Tempore egestatis frumenti licitũ est id æstimatum, vt tunc cõmuniter valet, alteri mutuare in frumento, reddendum eo pretio quo tempore solutionis valuerit.*

59 *Non licet mutuare frumentum appretiatũ, vt tunc valet, soluendum tamen tempore cõstituto inter partes in frumento, vel in dict. pretio, prout mutuãs maluerit & elegerit: secus si electio mutuatario detur.*

Emens

60 *Emens frumentum, vinum vel oleum, &c. extendatur, vt in nu. 60.*

61 *Conductores redditũum Ecclesiasticorum vili pretio anticipata solutione an sint securi, & nu. seq. plura de dubio euentu, & in certitudine fructuum.*

70 *Vēdere merces oppressis aliqua egestate ad creditum carius vltra pretium rigurosum, vt ab eodem statim reemant viliori pretio statim soluẽdo, impium atque illicitum est, quod vulgò dicitur, mohatra.*

72 *Fallit si infra latitudinem pretij ambo contractus caderent.*

CAPVT XXXIX.

De vendentibus carius ad creditum quàm in promptu res communiter valeat, & de minori ementibus anticipata solutione.

1 EXtant de hac re duæ decretales, prima quidem Alexandri Genuensi Archiepiscopo, secunda Gregorij Noni Fratri R. Summorum Pontificum, in titul. de vsuris, illa in hũc modum: In ciuitate tua dicis sæpe contingere, quòd cũ quidam piper, seu cinnamomum, seu alias merces comparant, quæ tunc vltra quinque libras non valent, & promittunt se illis, à quibus illas merces accipiunt, sex libras statuto termino soluturos: licet autem contractus huiusmodi ex tali forma non posit censeri nomine vsurarum, nihilominus tamen venditores peccatum incurrunt, nisi dubium sit merces illas plus, minusve solutionis tempore valituras, & ideò ciues tui saluti suæ benè consulent, si à tali contractu cessarent, cum cogitationes hominũ omnipotenti Deo nequeãt occultari.

Ista: Nauiganti vel eunti ad nundinas certam mutuans pecuniæ quantitatem, eo quòd suscipit in se periculum, recepturus aliquid vltra sortem vsurarius est censendus. Ille quoque, qui dat decẽ solidios, vt alio tempore totidem sibi grani, vini vel olei mensuræ reddantur, quæ licet nunc plus valeant, vtrùm plus vel minus solutionis tempore fuerint valituræ, verosimiliter dubitatur, non debet ex hoc vsurarius reputari. Ratione huius dubij etiam excusatur, qui pannos, granum, vinum, oleum, vel alias merces vẽdit, vt amplius quàm tunc valeant in certo tempore recipiat pro eisdem, si tamẽ ea tempore contractus non fuerat venditurus.

2 In primis obseruandum est, priorem illam decretalem, ibi. Nisi dubiũ sit, &c. intelligendam esse per secundam, ibi. Si tamen ea tempore contractus non fuerat venditurus: itaque solum dubiũ, merces nempè, plus minusve valituras tempore solutionis, non sufficit, sed copulatiuè, & simul requiritur & hoc, quòd venditor eas tempore contractus non fuerat venditurus, aliàs enim vnum sine altero non sufficit, vt in d. cap. nauiganti, hoc expresè probatur in 3. eius parte, hoc est finali, quæ in eodem casu dict. cap. in ciuitate, loquitur illud declarans prædicto modo, vt tenet gloss. ibi, verb. venditores, & communiter Doct. & probat latisimè, optimèque Ioan. à Medin. de restit. quæst. 38. causa. 5. vbi dicit communem. Dominic. à Soto libr. 6. de iust. & iure. quæst. 4. artic. vltim. versic. posterior conclusio. Nauar. in manual. cap. 17. nu. 241. & latè D. Couarr. lib. 2. variar. resolut. capit. 3. nu. 6. per totum, vbi testatur hoc esse frequentisimo omniũ consensu receptum aduersus Caieta. in 2. 2. quæst. 78. artic. 2. ad 7. contrarium tenentem, nempè sufficere priorem conditionem absq; posteriori ad ipsius contractus iustificationem, atque ita satis esse merces vendi pecunia credita maiori pretio quàm valeant tempore contractus, quãdo adest dubium, an tempore solutionis sint pluris minorisve valituræ, tametsi non foret venditor eas seruaturus in tempus destinatæ solutionis: sed Caietanum in hoc improbant communiter omnes post eum, existimantes necessariam esse hanc secundam conditionem, nec sufficere

3 cere priorem. * Iuxta quam receptissimam sententiam, qui suas non erat merces venditurus vsque ad tẽpus, quo pretium auctum iri conijcitur, potest rogatus pluris vendere, quàm tempore venditionis valent, expensis deductis, quæ in prædictis mercibus seruandis aut custodiendis esset venditor expensurus arbitrio boni viri, laboribus ac periculis:
4 & sic * qui vsq; ad mensem Maij erat seruaturus frumentum, poterit sub natalẽ Domini carius quàm tunc valet, vendere, si dubium verosimile sit illo tempore pluris, minusve valiturum, vt probant præfati authores ex supradictis iuribus post Siluest. in summa verb. vsura. 2. §. 2. & Maior in 4. distinct. 15. quæst. 32. & ita est tenendum, quicquid aliàs edidisset rat nouiter contra præfatam communem sen-
5 tentiam, * atque contra Methymnam Magister Palac. lib. 4. *de contratos*. capit. 3. fol. 150. & seq. nisus probare in diuersis contractibus loqui dict. c. in ciuitate, & cap. nauiganti. de vsur. nempè quòd in dict. c. in ciuitate. exhibeatur res emptori, & non soluitur pecunia, sed eius solutio differtur: in cap. verò nauiganti, vtrumque fit, & frumenta tradũtur, & pecunia soluitur, & solùm est anticipatio in magnitudine pretij, quod soluitur pro ratione temporis venturi: hoc tamen de solutione pecuniæ, quòd statim interuenerit in casu d. c. nauiganti, non ibi constat, ac proinde diuinat: quinimò pretiũ non erat ibi soluendum nisi ad terminũ constitutum, vt patet ibi, In certo tempore recipiat pro eisdem. Nec obstat si dicatur, hoc referri ad magnitudinẽ pretij, vt videtur probari ibi. Vt amplius: hoc namq; est ipsum pretium carius quã tunc valeant, non enim rationi congruit diuidere in pretium iustum ex vna parte, & hoc diuinare esse traditum, & in excessum ex altera, & hoc solùm esse soluendum in termino: vnum igitur cum sit pretium, licet excessiuum, hoc idem ad terminum constitutum fuit dilatum, & nihilominus excusatur venditor ratione dicti dubij, &c. & sic est idem casus cum casu d. c. in ciuitate, superaddita illa conditione, si alias erat seruaturus, vt communis rectè habet.

6 Ex quibus primò infertur, posse quem vendere frumentum pretio, quo valebit hebdomada, mense, vel die ad quẽ vsque erat seruaturus, non tamen exigere debet pretium maius illius diei, vel mensis, sed mediocre vel commune, secundum Bernardin. sermone 34. artic 1. col. 3. Siluest. vbi suprà d. §. 2. versic. 3. Nauarr. vbi suprà nu. 241. & Couar. d. nu. 6. in versic. item secundo. Debent tamen hoc casu deduci ex dicto pretio expẽsę prædictę, & quod merx debebat minui illo medio tempore, iudicio expertorum, aliàs, vel si non esset ad illud tempus seruaturus, esset vsura, cum obligatione restituẽdi, vt in d. c. nauiganti, de vsur. & expresse Nauar. vbi suprà. d. nu. 241.

7 Secundò infertur, hunc venditorem, qui merces esset alioqui seruaturus posse eas vendere ea conditione, vt cum ei libuerit, eligat pretium commune, modò semel eo costituto & electo variare non possit: ita Siluest. & Couarr. vbi suprà.

8 Tertiò infertur, eodem iure venditorem, qui merces est seruaturus ad Calẽd. Martias, non posse eas vendere Calendis Octobris pretio, quo valebunt Calendis Maij, ita Scotus d. dist. 15. quæst. 2. artic. 2. in fine quem refert, & sequitur Couarru. vbi suprà.

9 Postremo adnotandum erit, illicitum esse illum contractum, quo res venditur pretio, quo pluris valebit à tempore contractus vsque ad mensem Maij aut Iulij. constituitur siquidem tunc in tuto venditor, qui frumentum aut alias merces vendit pretio, quo iustè valent tempore contractus, & deinde, quo pluris valebunt ad diẽ dilatæ solutionis: quod iniquum est secundum Hostiens. & alios plures, quos refert & sequitur Couar. vbi suprà, versic. certum. & Armilla aurea verb. vsura. nu. 12. sequitur Nauar. in
10 manual. c. 17. num. 242. * vbi infert, non esse vsuram, nec peccatũ, pactum vt soluatur mediũ pretij rei venditæ, quòd magis aut minus esset valitura à die contractus

ctus vsque ad tempus in quod eam esset seruaturus, siue decresceret, siue cresceret eius valor.

11 Ex quibus decretalibus manifestè probatur, nullatenus ratione crediti prorogatiq; pretij licere rem carius vendere vltra latitudinem iusti pretij, (intra eam enim licitum est) quàm in præsenti valet: nec vilius emere iusto pretio infimo ratione anticipatæ solutionis, nisi verisimiliter dubitetur tempore solutionis plus vel minus valituram rem illam. Perinde quippe est rem decem valentē, creditò vendere duodecim, acsi decem statim connumerata emptori mutuo darentur sub duorum fœnore, vt dicit Ioan. Andr. in d. c. in ciuitate. in fine. Abba. & cæteri communiter idem sequuntur, itē Decius consil. 11. nu. 1. Dominic. à Soto lib. 6. de iust. & iur. quæst. 4. artic. 1. versic. 2. id patefit: eamdem sententiam latissimè probat ac defendit communem dicens, pluresque eam tenentes allegans, loquens etiam in mercatoribus paratis ad vendendum ac creditum, Anto. à Cordub. in sua summa, quæst. 84. in 2. opinione, & ideò Summus Pontifex ibi ciues Genuenses admonet, vt ab huiusmodi contractibus abstineant, si eorum saluti consulere velint. Idem probatur in cap. consuluit eodem tit. de vsuris. licet enim talis contractus ex forma eius non censeatur vsurarius, quando non constat propter dilatam vel anticipatam pretij solutionem carius vel vilius respectiuè merces venditas fuisse, ex mente tamen & praua intentione illicitus iudicatur, vt dicitur in d. c. in ciuitate, * & ideò in

12 conscientia tenetur læsor restituere læso excessum iusti pretij vltra latitudinē eius, vt est text. de hoc expressus in d. c. consuluit, in finali part. & ibi expresè notant & tenent Abb. nu. 5. & cæteri scribentes, vel supplere defectum vsq; ad iustum pretium infimum, cum in eo foro iuxtra crebriorem sententiam non sit licita lęsio, etiam intra dimidium iusti pretij, ac proinde restitutio fieri debebit, nemo enim locupletari debet cum iactura aliena, præcipuè cum contractus hic sit cum peccato, ac proinde illicitus & malè sapiens, & saltem negari non potest quin contineat vsuram mentalem, & vsurarius mentalis tenetur ad restitutionem vsuræ, vt in dict. cap. consuluit. vbi Abb. nu. 5. testatur communem, & ibi cæteri Doct. & in c. fin. de simon. Nauarr. in cap. 1. 14. quæst. 3. num. 13.

13 Quare quando in dissolutione nundinarum mercium pretia decrescunt, nō potest mercator vendere creditò quanti præsenti nūmo vendidisset in emptorum feruore, quia res tunc, hoc est in dissolutione nundinarum, minoris æstimatur: ita Dom. à Soto vbi suprà, quod verissimum puto.

14 In foro tamen exteriori, nisi constiterit ob dilatam pretij solutionem carius merces venditas fuisse (quàm in promptu valerent) vltra latitudinem iusti pretij, vel nisi confiteatur venditor, quòd aliàs esset venditurus tempore contractus pro iusto pretio, vel ob anticipatā solutionem vilius fuisse venditas non esset contractus vsurarius iudicandus ex forma ipsius, vt in d. c. in ciuitate, quia vsura committitur regulariter in mutuo: ita Abba. ibidem nu. 5. Anania 5. & 6. & cæteri, & ita in praxi hoc iure solent se vēditores defendere, quoties ratione vsuræ in præd. casibus apud iudicem Ecclesiasticum deferuntur ac denuntiantur, & testes quamuis deponāt de excessiuo pretio ad creditum, vel de viliori ob anticipatam solutionem non tamen solēt concludere in suis depositionibus, id ob dilatam, vel anticipatam solutionem pretij factum fuisse, nec pactum vsurarium de eo intercessisse (cum ab hoc soleant huiusmodi venditores præcauere, ne probari possit, quamuis aliud in mente habeant) causidici namque statim allegant, contractum huiusmodi minimè esse vsurarium iudicandum per prædicta, ac proinde reos esse absoluendos, & ita fit ac seruatur, & solùm propter malū odorem contractus, ac peccatum in eo commissum in expensis condemnantur cum prædict. monitione, vt à similibus contractibus in posterū se abstineāt: quæ praxis originem

originem duxit à capit.in ciuitate, & hoc nisi ipsi venditores contrarium in sui defensionem probent, nempe pretium creditum esse iustum,& commune,quod in promptu currebat tempore illius cõtractus,tunc enim absolui omnino debẽt, tã à principali denũtiatione,quàm ab expẽsis,nulla monitione eisdem facta, quia esset indebitè eos infamare: quòd si iudex ordinarius aliud iudicet,in iudicio appellationis reuocabitur sua sentẽtia,& ita sępissimè obtinui,& pronuntiatũ vidi, imò & in expensis cõdemnari fiscalem ecclesiasticum hac in specie à sentẽtia omnino li-
15 beratoria appellantẽ. * Ex quibus intelligendus est Abb.in dict.c.in ciuitate, n. 5. & in c. nauiganti.nu.7. dum superiora limitat,si certum sit,quòd plus nõ valet res tẽpore solutionis pretij,quia tunc in casu dict.cap.in ciuitate,esset cõtractus vsurarius,vt procedat quãdo ob dilatam pretij solutionem carius venditur,quàm pręsenti pecunia res valeat, & eodẽ modo supplẽdus est etiam modernus Mercado, *de tratos,y contratos*, lib.2.c.13.fol.73.existimans, vendẽtem ad creditum carius quã in promptu,esse vsurariũ; aliàs enim nisi ita, vt prædiximus intelligamus præfatos authores, eorum dicta nõ videntur rectè procedere posse: quia etsi tunc in specie qua ipsi loquuntur, contractus sit illicitus ac cum peccato,vt vult exceptiua illa dictio, Nisi dubium sit,&c. d.c.in ciuitate, à contrario sensu, non tamẽ ideò probatur in illo text. esse alias contractũ vsurariũ, in foro exteriori, deficiẽte prædict.pacto nempe vt carius vendatur ob dilatã pretij solutionem, quinimo contrariũ,sed habebit locum tũc remedium, l.2.C.de rescind.vend. & c.cum dilectus,& c.cum causa, de emptio.& vendit. si læsio vltra dimidiã contigerit: & ita Siluest.in summa,verb.vsura 2.nu.2.quamuis idẽ quod Abb.vbi suprà,teneat: in ratione tamen, quã assignat,hoc insinuat dicens, Cũ hoc casu habeatur respectus ad terminũ,nam cum id fit,patet esse vsurã, vt statim dicemus,aliàs sola præsumptio mẽtalis, quòd habitus fuerit respectus ad terminũ,si de hoc non constat in foro exteriori, nõ sufficiet ad iudicandũ huiusmodi contractũ vsurarium ex sua forma, vt in dict.cap.in ciuitate,quamuis in foro interiori animæ propter deprauatam intentionẽ huiusmodi venditoris iudicãdus sit male agere, & ad restitutionem teneatur,vt in dict.cap. consuluit,& ibi glos. verb malè agere, & Doct. præcipuè Laurentius de Rodulph. in 4.oppositione,& quòd in casu Abbatis contractus non sit vsurarius ex forma, vt in dict c.in ciuitate,sed ex effectu, declarat Anania ibi,nu.6.ac si diceret,quòd intendimus,saluando,& intelligendo Abb. vt prædiximus.

16 Vendens autem carius ad creditum vltra altitudinẽ iusti pretij quàm in promptu res valeat, ob dilatã pretij solutionẽ, aut viliùs emens ob anticipatam solutionem minus infimo pretio, non existente præd.dubio,de quo suprà,nu.11.si de hoc constiterit, vsuram committit etiã in foro exteriori, quandoquidẽ vsuræ vitium est vendere tẽpus,ac proinde peccat mortaliter huiusmodi vẽditor,& ad restitutionem tenetur,vt in dict.c. consuluit,& omnes de hac re agẽtes profitẽtur,pręcipuè sanct. Thom. in opus.67.& in 2.2.quæst. 78.art.2.ad 7.& ibi Caiet. & Florẽt.in 2. part.suæ summæ, tit.1. cap.8. §.3.& 4. & Siluest.verb.vsura 2.§.1.& F.Barth.à Methymn.in sua summa instru.confes.lib.1. fo.134. dicens esse vsuram palliatam: & ante hos vltimos idẽ probauit Abb.in d. cap.in ciuitate, in vltim.notabil.& in d.c. consuluit, post Hostien. & ibi cæteri scribentes,Decius d.cõsi.111,nu.2. vbi quòd de istis idem iudicatur, quod de vsurarijs manifestis, ac proinde nõ possunt testari, nisi præstita cautione iuxta text.in c.quãquam, de vsur.in 6. secundum Abb. in c. ad nostram,de empt. & vend. vbi inquit se ita consuluisse: idem Decius cons.119. nu.13.& Dominic.à Soto vbi suprà,& latiùs Nauar.in dict.c.17.n.206.& 228. vbi in terminis cũ Bernardino in suis sermonibus tenet, quòd text.in d.c. in ciuitate,& c.fi.de vsur.intelligãtur in eo, qui ratione dilationis lucrũ immoderatũ accepit: idẽ Nauar.in commenta. de vsur.n. 4. & alijs pluribus nu.meliùs in comment.de cam

bijs, nu. 71. vbi quòd hęc conclusio est cõstitutissima sanct. Thomæ, Scoti & aliorũ quos ibi allegat, & D. Couar. vbi suprà, n. 7. itaque hęc est indubia, atque receptissima omnium Canonistarũ & Theologorum sentẽtia, quam etiã profitentur summa Armil. aurea, verb. vsura nu. 11. & Magist. Palacio libr. 4. de contract. & restitut. cap. 3. pag. 244.

17 Hæc tamen receptissima sentẽtia vera * est, & procedit, quando res, quæ vẽditur, consistit in põdere, numero, vel mensura, quia in his tantum rebus vsura committitur: secus si vendatur domus, vel prædiũ, pręsertim cũ emptor interim percipit vtilitatem, vt in l. curabit. C. de actio. empt. ita Bald. in rubrica nu. 4. C. de vsur. quem defendit Ant. Burgen. in c. ad nostram, nu. 18. de empt. & vendit. & eius meminit D. Couar. vbi suprà nu. 7. ad fi. nec approbãs nec reprobans, sed asserẽs quòd alibi examinabitur ad interpretationẽ. l. curabit. C de action. empt. quã facit lib. 3. c. 4. per totũ, vbi hoc in specie non tangit: sed opinionẽ præfatam Baldi expressè sequitur Menchac. lib. 3. controuers. vsufrequent. c. 50. nu. 5. & c. 60. nu. 19. allegans alios.

Hæc tamen sententia Baldi vera nõ est, nec tenenda meo iudicio, sed potius indistinctè supradicta magis cõmunis sententia in venditione cuiuscumq; rei, licèt nõ consistat in põdere, numero & mensura. Primò, quia in proposito non videtur cõsideranda res ipsa, quæ venditur, sed pretium, quod essem habiturus de præsenti, quasi i lud plus, quod ex vi pactionis ratione dilationis in futurũ sũ habiturus, sit vsura pretij, quod de præsenti fuissẽ habiturus, quia vt prædiximus, secundum omnes, proinde est rem decẽ valentem, creditò vendere duodecim, acsi decẽ statim cõnumerata emptori mutuò darẽtur sub duorũ fœnore: hæc autẽ ratio ita concurrit ac militat in rebus ad creditum carius venditis nõ consistentibus in põdere, numero & mẽsura, sicut in his cõsistentibus, ergo in vtrisque locum habet communis opinio. Prætereà cõtingit sępissimè, quòd prædium venditũ interim vtilitatem nõ habeat, quia tẽpus colligendi fructus nõdum venit, & tamen adhuc hoc casu vult Bald. vsuram non cõmitti, etiamsi carius propter protogationem temporis vendãtur, vt patet ex his verbis, ibi, Pręsertim tamen cũ emptor interim percipiat vtilitatem, nã manifestè præsupponit, idẽ esse, si interim illam non percipiat, quia ea est natura dictionis, Pręsertim, vt explicet casum minus dubium, & implicet magis dubium, vt diximus suprà c. 20. n. 6. & 7.

18 Secundò, quia pretium commune alicuius rei, veluti domus, vel prædij, de præsenti, hoc est, in promptu, debet considerari, ac cõsideratur omnibus suis partib9 ac qualitatib9 perpẽsis & æstimatis, ac proinde si domus vel prædium fructiferũ vendatur, secundũ valorem cõmunem proprietatis, cum fructibus percipiendis vsq; ad terminum solutionis pretij consideratur: si igitur vltra hoc, propter pretij solutionẽ dilatã conuenitur, vt amplius præstetur, nihil interest ad excusationem vsuræ quòd emptor interim percipiat aliquã vtilitatem, quia etiã huius vtilitatis ratio fuit habita in æstimatione iusti & cõmunis pretij de pręsenti, & adhuc ea attẽta, excessum est à iusto pretio ratione tẽporis prorogati ad solutionẽ totius pretij, & sic cõmittitur iniustitia & vsura. Tertiò, quia licèt emptor interim percipiat vtili-

19 tatem, * vt in d. l. curabit. C. de acti. empt. hoc operatur, vt pretiũ conuentũ, vel partem ipsius insolutã restituere teneatur vẽditori cum vsuris, quas & perceptorũ fructuum ratio, & minoris ætatis fauor (licet nulla mora intercesserit) generauit: qui est proprius casus d. l. curabit. Attamen re tradita à vẽditore emptori, data dilatione ad soluendũ, habitaq; fide de pretio, & sic nulla existẽte mora regulari nec irregulari emptoris, ex qua constitutio dict. l. curabit, rationẽ habet, cessat ipsius dispositio, ac proinde si ad terminum solutioni pretij constitutum solutio fiat, non debentur eius vsuræ, hoc est, interesse licitum in recompensationem fructuũ, vt tenet glo. in c. conquestus, de vsuris, verb. de feudo, dũ asserit, vsuras à venditore peti posse loco eius, quod interest, si pretium conuentũ ad terminum & diem cõstitutum solutũ

non

nõ fuerit, igitur pretio soluto eo die, quo
pactum eit, vsuræ licitè peti non possunt:
idem probarunt Socin. cõsi.76.lib.2.col.
final. Bartho.Socin.consi.88 lib.4.& 103.
in fin.& 139.eodem lib.4.Decius d.cons.
119.nu.7.& 13.Ant.Rubeus consi.88. &
Aymon Crauet.consi.139.col.3.quos se-
quitur D.Couar. lib.3.variar.resol.c.4.nu.
5.quamuis cũ alijs plurimis, quos refert,
probet posse eo casu venditorem pacisci
vsuras pretij non soluti eo tempore, quo
dies cõstituta expectatur, hoc tamẽ differt
à nostra specie. Quartò, quia etsi hoc pa-
ctum fieri posset, eoque inito, vel absq; eo
post moram pretium cum vsuris soluen-
dum sit in casu d.l.curabit, hoc tamẽ lo-
cum habet tantùm in vsuris pretij nõ so-
luti ratione eius, quod licitè interest in re
compensationẽ fructuum interim perce-
ptorum, vt in d.l.curabit quod etiã atten-
20 to iure Canonico, *est licitũ ac permissũ,
iuxta d.glos. c.conquestus, quam omnes
sequuntur, quorũ plurimos, tam Iuristas,
quàm Theologos, cõgerit Couar. d.lib.3.
variar.resolut.capit.4.nu.1.eam latè pro-
bans omni iure in nu.sequen.& Domin.
à Soto lib.6.de iust.& iur.quæst.2. artic.1.
colu.penul. latè nos de iurament. confir.
1.part.cap.2.nu.3.quicquid in cõtrarium
pluribus fundamentis, sed nõ rectè meo
iudicio, probare nitatur nouissimè F.Ioan
nes Garsia, *de contratos*. 1 p.c.23.fol.620.
& pluribus seq.& iterum in 2.par.c.4.fo.
138.allegans pro se Siluest. verb.vsura 2.
num.2.qui in diuerso casu loqui videtur:
quod autem idem sit in pretio principali
rei immobilis ad creditum venditę, vt ob
dilatam pretij solutionẽ possit cariùs ven
di vltra latitudinẽ iusti pretij nullo iure
cauetur, quinimo contradicit mẽti ac ra-
tioni summorum Pontificum in dictis ca
pitulis in ciuitate, consuluit, & nauiganti,
de vsur.& ideo minimè tenendum, pręci
puè cum prædicti contractus sint pericu-
losissimi, à quibus vniuersalis pastor anima
21 rum consulit abstinendũ. * Quintò, quia
si sentẽtia & limitatio Baldi vera esset, se-
queretur inde, idẽ dicendũ esse in equis,
mulis, pecoribus, & alijs animalib⁹ carius
venditis ob dilatam pretij solutionem ad
tempus, quandoquidem hęc nõ constant
põdere, numero, vel mẽsura, nec functio-
nẽ recipiunt in suo genere, vt in l.f. tit.1.
par.5.& ibi Greg.Lopez in glo.1.tametsi
aliquẽm vsum & vtilitatẽ ex eis emptor
percipere possit ac valeat: quod esset ab-
surdum & absonũ, & contra praxim cõ-
munem Ecclesiæ, punit enim, & meritò
similia committentes, & in edictis publi-
cis visitationis præcipitur, vt hæc ad di-
ctum effectũ denuntiẽtur. Sextò, quia li-
cet vsura propriè cõmittatur in his, quæ
consistunt põdere, numero, & mẽsura, &
sic in mutuo, hoc verũ est quoad sui for-
22 mã, vt in d.c.in ciuitate: * sed potest etiã
committi quoad intẽtionem deprauatã,
prout in specie nostra cõtingit, vbi fingi-
tur pretium solutum ab emptore, & sibi
posteà mutuatũ cum aliquo lucro, vt est
prędictũ, sicq; in casu Baldi committitur
etiam vsura respectu dicti ficti mutui: &
ita meritò cõtra Bal.in hoc visus est tene
re Salic. in dict.authen ad hæc. n.8.C.de
vsur.& additio eiusdem Bal.super eo lite-
ra.C.& expressè Laurent. de Rodulph.di
cens non videri verum dictum Baldi tra-
ctat.de vsur.2.part. hoc est, in repititione
dict.c.consuluit, in 4.oppositione, num.9.
volu.16.tract.diuers. Doct. fol.mihi 121.
& Decius consi.111.nu.1.in fine, & iterũ
consi.119.nu.13.Socin.d.consi.88.nu.12.
& 15.vbi alios allegat, dicẽs esse sequẽdã
hanc secundam opinionem contra Bald.
Anchar. & alios quos ibi prius retulerat,
num.5. Tùm quia videtur magis commu
nis, tùm quia tutior, quã etiam & nos se-
quuti sumus in nostro tract. de iuramẽto
confirmat.1.part.c.2. num 6. vbi notaui-
mus Menchacam malè in priorem partẽ
Baldi allegasse Socin.& Dec.vbi suprà, cũ
potius in resolutione hanc secundam te-
neant: ibiq; etiam resoluimus, veram æsti
mationem considerandã esse secundum
valorem proprietatis fundi cum fructi-
bus percipiendis tempore quo nondum
solutionis dies venerit.

23 Reliquum est, vt iam videamus, an cõ-
munis & inueterata cõsuetudo mercato
rũ vendentiũ merces suas cariùs ad credi
tum quã præsente pecunia valeãt, eos ex-

cuſet, ſeu potius cauſa, ob quã ſibi eſſe per miſſum omnes hi exiſtimant, nempe ob lucrum ceſſans. Et quidem pars affirmatiua eo videtur ſolidari fundamẽto,* quòd
24 etiã ex cauſa mutui poſsit creditor ab initio contractus pactum inire cũ debitore de repetẽdo eo quod creditoris intererit, ſiue in damno, ſiue in lucro, pendẽte dilatione data ad mutui ſolutionem, etiã ante moram, quia iuſtè poteſt quis ſtipulari ſe indemnem ſeruari, tam in lucro, quã in damno: ita tenet Hoſtien. & Abb. nu. 5. in cap. ſalubriter, de vſur. probat latè Ioã. à Methymna de rebus per vſurã acquiſitis, fol. 137. & ſequẽ. & eſt communis opinio frequentiori calculo recepta & obſeruanda, vt plurimos allegãs aduerſus alios affirmat D. Couar. d. lib. 3. variar. c. 4. nu. 5. reſoluens veram eſſe præfatam cõmunem opinionẽ, etiam quoad lucrum ceſſans, vbi fraus abſit & veriſimilis ſit lucri ceſſantis certitudo, ac verè ſit lucrum ceſſans: nam ſi hoc vel tantũ damni paſſum creditorem fuiſſe poſt moram verè conſtet, abſque dubio etiam in animæ iudicio tenetur debitor id ei reſarcire: quod & nos latè quoq; probauim⁹ allegãtes alios in dict. c. 2. nu. 3. & ſequent. vſq; ad nu. 9. excluſiuè, & in terminis noſtræ quæſtionis, quòd liceat mercatoribus rẽ, vel merces ſuas vendere carius ad creditũ, & ſic pretiũ augere ratione intereſſe lucri ceſſãtis, tenent Conrad. de contract. q. 59. concluſione 3. Abb. n. 15. Anan. nu. 16. in dict. c. nauiganti, & Caiet. 2. 2. quæſt. 78. art. 2. & Methymna latius de reſtitutio. d. quæſtione 38. in 2. cauſa, & iterum in 4. cauſa, verſi. eſt itaq; reſolutio. Dec. d. conſi. 111. nu. 9. 12. & 13. & ſimpliciter idem pro cõſtituto habet in damno emergenti & lucro ceſſante M. Palacio vbi ſuprà.

Sed partem negatiuam contrariã in noſtra ſpecie aduerſus Conrad. & Caiet. latè probat Dominic. à Sot. lib. 6. de iuſtit. & iure, quæſt. 4. art. 1. ad primum, poſt Florent. quem refert. 2. par. ſuæ ſummæ, tit. 1. cap. 8. §. 2. dicens ægerrimè in priorẽ ſententiã trahi poſſe, eo ſanè argumẽto ductus, quòd neque lucrum ei ceſſat qui vẽdere non cogitur, neq; vltrò abſque vi & fraude cogitur, neque vlius abſque vi, & fraude cogitur, nam qui rogatus tantũ vẽdit, vltro vendit, & re vera ex iſto capite lucri ceſſantis frequẽtiores crebreſcerẽt vſuræ in mercatura, quã in mutuo, qui etſi non vſque adeò aſſeueranter audeat opinionẽ Conrad. & Caiet. refutare, permanet tamẽ in ſua formidine, vt ipſe ait, ex quo ſatis colligitur ſibi nõ placere præfatam priorẽ ſententiam, verum eam intrepidè improbat, hanc ſecundam latiſsimè comprobans & ſequẽs Mercado in ſuo titul, *de tratos, y contratos*, lib. 2. c. 13. *de mercar y vender al fiado*, per totũ, & latè eamdem probat, non ſolùm in lucro ceſſante, ſed etiam in damnis emergentibus, quia ſunt friuola in mercatoribus, cũ maiori ex parte vendant in diẽ, & recuperent ſibi debita nullis expẽſis. M. Palacios d. lib. 4. *de cõtratos*, cap. 4. in quinto dubio, pag. 267. & ſeq. Quid tenẽdum? Mihi hæc ſecunda pars verior & tenenda videtur regulariter, ne aliàs anſam & occaſionem demus mercatoribus animas ſuas perdẽdi præ nima cupiditate, qua maior eorũ pars ſemper ardet.

25 Nihilominus tamen eſt dare caſum, vbi in noſtra ſpecie licitũ ſit carius ad creditum vẽdere ratione intereſſe lucri ceſſãtis, & à fortiori damni emergẽtis, quãuis rarò inter prædictos mercatores omnimodo & præciſè obſeruetur, nẽpe tribus cõcurrentibus. Primò, quòd mercator vel alius vellet, & poſſet ſtatim merces ſuas vendere præſente pecunia, quia erãt emptores, qui eas in promptu ſoluẽdas emere volebant & præterea ſtatim cũ prædicta pecunia præ manibus haberet aliã negotiationem, ex qua certum, vel veriſimile eſſet ſibi lucrũ. Secũdò, quòd precibus & importunitate alterius id omitteret, vt illi ad creditum venderet, ex quo certè ac veriſimiliter omiſit lucrari certam quantitatẽ pecuniæ. Tertiò, quòd hoc caſu nõ exigat totũ qđ ex illa negotiatione lucrari potuiſſet, ſed id minus quo æſtimantur expenſæ, labores & incertitudo dicti lucri hoc eſt, quanto valet minus lucrũ nõ habitum, licet ſperatum, ob eius incertitudinẽ, quàm valeat actu habitum: quibus omnibus

omnibus interuenietibus, vel si tunc non erat merces vẽditurus, sed eas seruaturus in tẽpus quo plus essent valituræ, & rogatus vẽdat, licitè potest haberi cõsideratio totius damni verè emergẽtis, & interesse lucri cessantis detractis sumptibus laboribus, & aliquid amplius ratione incertitudinis illius lucri, vt augeatur pretiũ secundũ hoc in his venditionibus ad creditũ: aliàs his deficiẽtibus, vtpote, quia mer-
26 cator * mercibus nõ vẽditis esset eas retẽturus, nec emptores earũ haberet pretio statim numerato, vel si erat paratus advẽdẽdũ omnibus ita pecunia præsente sicut ad creditũ, aut si habebat plures merces ad vendẽdũ, tam in prõptu, hoc est, pecunia præsenti, sicut ad creditum, quia non sunt emptores ad cõparandas eas oẽs pecunia præsente, prout cõmuniter contingit in his mercatoribus vulgo, *dichos traperos*, & alijs huiusmodi, tunc nullo modo liceret pretiũ ad creditũ augere ratione d. interesse lucri cessantis: hæc resolutio colligitur ex Siluestro verb. vsura 2. nu. 1. ibi, & qđ dicit Magister, & in vers. & quidem, quẽ in proposito refert & sequitur sic declarãs & intelligens priorẽ sententiam Conradi, Caietani & sequacium, de qua suprà Couar. d. lib. 2. variar. resol. c. 3. n. 6. vers. tertio, & nõ contradicit Ioan. à Methymna, quando quidẽ in fin. d. secundæ causæ suam opinionem affirmatiuam admittendã esse dicit, supposito q̃ conditiones certę cõcurrãt, quęnecessarię sunt ad hoc, quòd licitè possit loco interesse aliquid recipi, de quibus in suo tract. de rebus per vsur. acquisit. fol. 138. & seq. vbi latè de eis agit, & ex professo eamdẽ resolutionẽ probat & sequitur Mercado vbi sup. & optimè Ant. à Cordub. in sua summa, *de casos de conciencia*, q. 84. in secũda opinio. in vers. *tampoco justifica*, vbi quòd cõmuniter DD. dicunt requiri prædictas
27 tres conditiones, * quòd ibi benè & latè probat. Quinimò deficiẽte aliqua ex pręđictis duabus cõditionibus prioribus, pręcipuè prima, idẽ existimo esse in damno emergente, quandoquidẽ ex huiusmodi venditione ad creditum, eo casu nõ proueniat prædictum damnum, sed aliundè: in mercatoribus igitur prædictis, cùm, vt
28 plurimũ & * propè semper cessent pręfatæ conditiones, quia nõ vendũt ad creditũ rogati, nec moti, vt benè faciãt proximo, sed ipsi ob sui gratiam, lucrum, ac interesse quęrunt, cupiuntq; habere emptores, quinimò ad id sunt expositi, atq; parati ad vendendum omnibus vtroq; modo, haberi non debet nec potest iustè respectus ad dictum interesse lucri cessantis, & ideò ipsi non possunt licitè pretium cõmune, quo merces in prõptu valent communiter, ad creditũ augere vltra latitudinem d. iusti ac cõmunis pretij, sub reatu peccati mortalis, ac restitutionis excessus saltem in foro animæ, & interesse lucri cessantis & dãni emergentis: hoc probat Magister Palacio vbi suprà d. c. 4. in quin-
29 to dub. Si tamẽ * in ipsis, vel alijs vẽditoribus re vera & absq; vlla fraude & fictione prædictæ tres conditiones aliquo casu concurrerent, tunc locum habere posset, quod prædiximus, nempè augeri licitè posse pretiũ ob prædictũ interesse damni emergentis, & lucri cessantis, dummodo magna cura & moderatione id fiat.
30 Præter superiorẽ causam damni emergentis & lucri cessantis, aliã addit Ioan. à Methymna vbi supr. causa 3. & 4. ob quã vendenti ad terminũ licitum est paciſci de maiori pretio, quàm sit in prõptu cõmuniter tunc currens, nẽpè ratione periculi, cui venditor ad emptoris instantiam rem suam exponit: illi fortè egeno, vel forensi vendẽdo: itẽ & ratione dubij, seu timoris iusti & probabilis, cui ij se emptor causam præstat de litigãdo, & expẽsas faciẽdo pro capitalis recuperatione, nõ verò de timore leui, vel ficto: hocq; latè probat, quãuis asserat eã causam cõmuniter DD. non admittere: eamdẽ opinionem Methymnę sequitur Nauar. in manual. c. 17. nu. 239. & 240. eo additamẽto, quòd huiusmodi vẽditor in præfata specie det chirographum sua manu subscriptũ emptori, q̃ si tempore cõstituto soluerit sine litigio, remittet ei tantũ ex solutione: hoc tamen nõ tollit malitiã contractus, siqua inest, & prętereà nõ videtur decens: quare potius probo indistinctè contrariũ ad-

uersus Methymnam cū communi quam ipse fatetur, nēpè, vt his casibus minimè liceat carius ad creditum vendere, prædictis rationibus, vt melius, atq; efficacius pluribus probauit, respondens fundamētis cōtrarijs Methymnæ, Domin. à Soto d.lib.6. de iusti. & iur. q.4. art.1. ad primū, cuius opin. videtur sequi Cordub. vbi su-
31 prà,* in versic. *tampoco se justifica*: fatentur tamē supradicti authores, præcipuè Soto, id quod verū est, nempè, quòd quicquid creditor in recipiendo debitū dispendit, posit à debitore exigere, quāuis multo tutius sit, dū hominis vafricies, & infidelitas timetur, nihil ei mutuare neq; credito vēdere, vel si hoc fiat, expectare solutionis terminū, nam expensarū anticipatæ conuentiones vix vsuræ suspicione vacanti.

32 Quamuis nihilo secius vbi omni procul fraude bonis coniecturis timentur expensę, nempè vbi debitor ab vrbe loco distat, nulla est iniquitas de expēsis, & laboribus pactū cum illo inire, constitutumq; pretium recipere, etiāsi nullos sit posteà facturus, nam etiāsi esset plura expensurus, nō posset amplius recipere quàm fuit cōuentione firmatum: quod nos quoq; probauimus in nostro tractat. de iuram. con-
33 firmat. 1.p.c.36.nu.10. Similiter * licitum est emere debitū minori pretio, quod expositum est periculo, vel quod cum expensis exigi speratur, vt fatetur ipse Sot. vbi suprà, & probat Palacio. d.cap.4. pag. 269. vbi limitat, si vendens actionē, assecuret integrum debitum emptori.

34 In contractibus autem censuum redimibilium, propter suspicionē fraudis vsuræ pacta cōtinentia morosum cēsus debitorē teneri ad interesse lucri cessantis, vel ad cambiū, seu certas expensas, aut certa salaria, seu expēsas medio iuramento creditoris liquidādas, sunt nulla, vt cauetur nouissimè in Motu proprio Pij V. *de los censos*, ann. 1569. lato 14. Calend. Febr.

35 Sed quid si aliquæ merces cōmuniter & frequentius in aliqua ciuitate, vel oppido ob pecuniæ penuriā, vel ob consuetudinē patrię venduntur ad creditum, quia rarò nisi parua pecunia vendūtur in prōptu (nō enim sunt ementes nisi ad terminum) an tunc liceat ad creditum cariori vltra latitudinem iusti pretij eas vēdere, vel an tunc etiam pretium, quo in promptu solent vendi, considerari debeat, saltē supremum, vt illud ad creditū non excedatur? In hoc Salic. in d. authetic. ad hæc, 9.q.num.8. vers. considerandum est. C. de vsur. tenet, hoc casu non videri vsuram committi, quia pecunia nō potest videri ab his tradita, & posteà illis numerata, quia illā promptā solutioni pretij non habuerunt, quem refert & sequitur Ioan. de Anania in d.c. in ciuitate. 1.col.num.3. de vsur. & ex professo Decius d.cons. 111. n. 8. & 12. quæ sententia defendi potest secundum D.Couar. lib.2. var. resol. c.3. n.6.

Hæc tamen sententia omnino falsa est meo iudicio, qui in hac specie existimo adhuc inspiciendum esse pretium commune in promptu, saltem supremū, hoc est, rigorosum, licèt raro merces sic vendantur. Primò, quia text. in d.c. in ciuitate, & d.c. consuluit, & d. cap. nauiganti, indistinctè prohibent vendi ad creditum merces carius, quā præsenti pecunia valeant, nisi solum quādo dubiū esset verisimile, quòd tempore solutionis illæ plus aut minus essent valituræ, & vēditor eas ad illud tempus esset seruaturus: pretium igitur commune de præsenti currens inspiciendum est regulariter, nō verò quod in diem soluendum solet constitui, vendere enim tempus, vitium habet vsuræ, vt prædiximus. Præterea illud, quod plus vēditur ad creditū, ex auaritia, & praua potius intentione mercatorum videtur extortum, qui malunt ad creditum vēdere, vt plus exigant, quàm præsenti pecunia moderata, hoc est, pretio currenti, tēpus enim citò currit, pecunia autē nō crescit: ideò ampliorem potius volunt ad terminum, quàm paruam statim: trahendum igitur hoc minimè est ad consequentiam, quandoquidem consuetudo praua, & contra ius naturale & diuinum, neminē excusat. Tertiò, quia licet hi mercatores rectè posint inducere consuetudinē vendēdi ad creditum, precipuè, quia hoc est in fauorem emptorū, non tamen possunt securè grauius ex hoc pretiū exigere

& habere

& habere, quàm merces suç præsenti pecunia valeant, atq; vendũtur. Imò etiam
36 sub gratiam,* commoditatẽ & necessitatem emptorum illum terminum constituant soluẽdi pretium, ad hoc nempè, vt illas res venales habeant, & per hunc modum negotientur, atque victum quærãt, non ob hoc carius eis eas vẽdere possunt, quàm præsenti pecunia valeant vltra latitudinẽ iusti pretij, cum sit ita dispositũ præd. iure canonico, excepto dubio euẽtu, nõ enim pretio vendere possum commoditatem vel necessitatẽ emptorũ, vt frequẽtius DD. probant, & tenẽt Sanct. Thom. & Scotus recepti secundũ Nauar. in c. fin. de vsur. num. 58. quia huiusmodi contractus nõ sunt pendendi ex vtilitate accidentali prouenięte, vel emptoribus, vel vẽditoribus, vel reipublicæ, sed ex natura ipsorum, quicquid contrariũ teneãt Salic. & Decius vbi suprà, d. cons. 111. nu. 8. & 12. sic limitãtes, & malè, dicta nostra iura. Quartò, quia nullam Rempublicam
37 totius * orbis legimus diuersa pretia cõstituisse mercibus à suis ciuibus vendẽdis preseti pecunia, & ad creditũ, sed semper taxat idem pretiũ de præsenti, vel ad creditum soluendũ: non igitur licebit aliud seruare in illis mercibus, quibus pretiũ à Republica vel Rege taxatũ nõ est. Quintò, quia eadẽ ratio prohibitionis militat hoc casu, quæ in reliquis, nempè quando merces cõmuniter etiam vendũtur pecunia preseti, sicut ad creditũ, fingitur enim solutũ pretiũ, & posteà numeratum emptori sub vsuris, illius pluris, quo carius ad creditũ sibi vẽditæ fuerunt: quia licèt illã in promptu nõ haberent, fingitur tamen habuisse, cum possent eam habere, pręcipuè moderatiorem, quã in promptu, licèt rarò illæ merces vendãtur in illa ciuitate, vel oppido, sicq; ratio cui nititur Salic. cõtrariũ tenens, est nullius vigoris & momenti, nõ enim ad præd. fictionẽ & fraudem vsurarum inspiciendũ est, ꝙ emptores pecuniã non habent in promptu ad soluendũ, qui hoc ferè semper contingit in ementibus ad creditum, siue reperiantur pecunia præsenti emẽtes, siue nõ, sed ꝙ carius multo ad creditũ merces vendantur, quàm in promptu, vt cõmuniter Doct. cõcludũt. Quare licet verũ sit in speciæ nostrę quęstionis, emptores nõ reperiri, qui pręd. merces velint emere pecunia statim soluẽda, hoc verũ est, illo pretio cariori, quo ipsi mercatores eas ad creditũ vendũt vltra latitudinem iusti pretij: moderato tamen pretio, hoc est iusto & cõmuni infra latitudinẽ ipsius, fortè plures erũt, qui sibi coemere velint: sed quia vẽditores maius multo pretium desiderãt, atque exposcũt, emptores pręsentis pecuniæ non inueniunt: culpa igitur adest ex parte mercatorum vendentium, imò potius nimia auaritia, quapropter hoc eis nõ
38 licet.* Sexto & vltimò, quia si merx venditioni exponitur, & nõ reperiuntur emptores nisi paruo & infimo pretio eã emere volẽtes, consequitur inde, in illa Republica mercẽ huiusmodi paruipẽdi: sicut è contra si multi reperiãtur emptores, qui magno pretio illam emerent, signũ esset eã mercẽ pluris æstimari: sicut ergo in hoc casu iustũ pretiũ illius mercis esset maius, illudq; posset iustè venditor pro ea recipere, ita in illo parua pecunia dicetur iustũ pretiũ eiusdẽ mercis, ac proinde eo debet esse contẽtus, si illã vendere velit, siue in promptu, siue ad creditũ: & in terminis hanc partẽ tenet Ioã. à Methymna de restit. d. q. 38. causa 6. & Ant. à Cordub. d. q. 84. in 2. opinione, in versi. *lo tercero*, & D. Soto lib. 6. de iust. & iur. q. 4. art. in 3. arg.
* & simul in responsione ad 4. † & est tutior secũd. Couar. vbi suprà. † Idem in vẽditionibus grossis, hoc est, *de por junto en gruessas partidas*, probat Mercad. vbi sup.
39 d. lib. 2. c. 13. fol. 76. * vbi infrà latitudinẽ iusti pretij, vsq; ad rigurosum prẽtiũ permittit vẽdi, quãuis ad creditũ infimo, eo-
40 dẽ modo,* hoc est, *de por junto*, in prõptu vendantur, nẽpe, *a quatro, ò cinco por ciento auiendolo de fiar*, nõ tamẽ est sumendũ pretium quo minutatim venduntur, quãuis in promptu, quia hoc modo, scilicet minutatim, cariùs licet eas iustè vendere ratione laboris & administrationis, item & diminutionis mercium, non verò si simul omnes vendantur.

41 Hoc tamen limitat Soto vbi suprà, quẽ

refert & sequitur Cordub. etiã vbi suprà, in mercibus maritimis, quę nisi in magna copia aduehi non possunt, quia cum totũ nauis onus vendi simul nequeat presenti pecunia, sed expectandũ sit tempus, quo emptores easdẽ valeant merces minutatim distrahere, iustum pretiũ erit, quod in futurũ, hoc est, in creditũ promittitur, quãuis maius illo sit, quod statim numeratur: qua ratione idẽ esse videri dicit in similibus mercibus, quę sine graui præiudicio reipublicæ vendi nõ possunt nisi in magna quãtitate ad creditũ, veluti in piscatu marino in portu maris, nã, vt inquit Soto, qui naues eiusmodi mercib⁹ onerãt, necesse est, vt partim credito coemãt, ob idq; & sperare eis licet etiã in portu alijs mercatoribus eo simul pretio vẽdere, qd ex ipsis minutatim vẽditis cõficiendũ est.

Hæc autem limitatio quamuis ęqua videatur, mihi non arridet, non enim video vllum vrgens fundamentum, quo probetur, quinimò priora sex, quæ iecimus aduersus opin. Salic. & sequacium consimilem, quamuis in diuerso casu loquentem, maximè contra prefatam, de qua agimus limitationẽ astringunt. Preterea nulla recta ratio differentiæ cõstitui potest inter merces maritimas & alias, si enim illæ in magna quãtitate sunt, vel vendãtur simul eodem pretio, quãuis riguroso ad creditum, quo præsenti pecunia, quãuis viliori pretio vẽduntur, sic simul iunctæ, & sic intra latitudinem iusti pretij, quandoquidẽ negari nõ potest, imò fatetur Soto, solere etiam vendi in põptu, quamuis raro, aut in partes iusto pretio distrahãtur.

42 *Sumere autem pretium iustum similium mercium minutatim venditarum ad vẽditas omnes simul ad creditum, cum hæc dissimilia sint, & ideò diuersa pretia iusta singulæ habeant, nõ videtur licitum, nec tenendum, vt rectius meo iudicio probauit Mercad. vbi suprà, & iterum, c. 14. fol. 79. in vers. *ay otros mas humanos*, loquens generaliter in mercibus, *de por jũto*, vẽditis, licèt non exprimat de maritimis: hoc tamen, q̃ maritimæ sint, diuersum ius in rigore iustitię nõ cõstituit: quare verius in distinctè reputo tenendum contra Salic. & Decium vbi suprà per supradicta. Non miror Decium contrarium tenuisse, quia id fecit consulẽdo in fauorem suæ partis, vbi etiam alia cõcurrebant, vt ibi per eũ: Salicetus autem in fine quæstionis dicit, intentio tamen eorum (scilicet venditorũ huiusmodi) multum attenditur propter fraudes: hęc nãq; intentio, vt ex superioribus patet, in vendẽtibus carius ad creditum deprauata est, atque ideò peccant, & ad restitutionem in foro animæ tenẽtur, vt vidimus, & probãt d. c. in ciuitate, & c. consuluit, & c. nauigãti. de vsur. quare nescio, quo spiritu potuit dicere Salic. videri sibi procedere à se dicta de mente, c. nauiganti. de vsuris, cum potius verba & mẽs d. tex. in finali parte sint contraria, & apertiùs in dict. capit. in ciuitate, & in dict. c. consuluit, numquam igitur est fidendum in verbis & opinionibus periculosis Doctorum, sed in solidis iuris fundamẽtis, ac rationibus radicalibus Legislatorum.

43 Ex quibus omnibus infertur, idem esse dicẽdum in lanis, quas in Hispania mercatores emũt anticipata solutione, eas in Italiam vel Flandriam vendituri, non enim eas fas erit carius in diem, quàm numerata pecunia vẽdere vltra latitudinem iusti pretij, vt habet communis omnium sententia, vt testatur Cordub. in sua summa, quæst. 85. in respõsione ad secundum dubium, quamuis ipse magis in assertionẽ inclinans fluctuet, relinquens prælatis ac doctoribus iudicandum, sed res est expedita ac clara in partem negatiuã cum cõmuni, ex dictis cap. in ciuitate, & cap. nauiganti, quod enim contra adducitur à præfato authore, nihil valet.

44 Ex superioribus etiam dubia redditur sententia eiusdem Dominici à Soto lib. sexto de iustitia & iure, quæstione 4. articul. 1. columnn. final. tenentis, posse licitè absque labe vsuræ emi lanas à pastoribus, vel dominis gregum ancipata solutione, viliùs quàm cũ traduntur valeant, dummodo nõ anticipetur solutio, nisi per duos aut tres mẽses, quãdo solet fieri herbarum solutio, aut ad plurimũ intra eumdem annum, quo sunt lanæ recipiendæ: secus si in alterum annũ, vt ratione tam

longæ

longæ dilationis minoris emantur, quia
tunc esset manifesta vsura:& ratio prædi-
ctæ permisionis est, qđ mercedes ipsę na
tura sua hoc exigũt, népe quod sumptus
pascendi tam numerosos greges, eorum
domini ferre nequeũt, nisi ex ipsa nutriẽ-
da lana præsens sibi subsidium commu-
niant, & præterea quia forma huiusmodi
fori adeò iam & vsu percrebuit, vt ipsi
etiam pastores, in quos grauamẽ tendit,
renuant aliter vendere: quã sentẽtiam la-
tissimè ex pluribus nititur probare ac de
fendit nimis prolixè satis friuolis rationi-
bus Ant. à Cordub. d. quęst. 85. per totam,
& prius simpliciter quæstion. 84. in fine.
Hoc namq; videtur expressè repugnare
Pontificiæ decisioni text. in d. capit. naui-
45 ganti. in 2. p. in versi. ille quoque, * vbi ita
demum permittitur emptio frumẽti, vi-
ni vel olei minori pretio quàm valeat,
quando dubium est verisimile, vtrũ plus
vel minus tempore traditionis pretij sit
valiturũ: ergo cessante hoc dubio, prout
verè cessare præsupponimus in præsenti
specie lanarũ, minimè erit permissa nec
licita emptio minoris facta quàm infimo
pretio anticipata solutione, sicut nec fru-
menti, vini, vel olei, vt in his idẽ met Soto
vbi supra fatetur, & probat latè in frumẽ-
to. Merca. vbi suprà c. 15. fo. 82. nisi in casu
liciti interesse lucri cessantis, vel damni
emergentis, concurrẽtibus his, quæ suprà
diximus: estq; cõmunis omniũ sententia.
Nec ratio differẽtiæ à Soto assignata inter
emptionẽ lanarũ ex vna parte, & frumẽti
& aliorũ huiusmodi ex alia, anticipata so-
lutione factã, cõcludẽs est nec vrgẽs: qua-
re sicut nõ licet ab agricola anticipata so-
lutione minoris infimo pretio emere fru
mentũ ex sua proxima frumẽti collectio-
ne, nisi existente prędicto dubio, vel licito
interesse, de quo suprà, ita nec etiã lanas:
nec enim ratio cõmoditatis, aut necessita
tis vẽdẽtis est causa agẽdi pretiũ, nec iux-
ta eã est pendẽdus huiusmodi cõtractus,
sed ex natura ipsius, quæ est (vt nisi in ex-
ceptis casibus, népe existentiæ dubij euẽ-
tus præd. & interesse licito, de quo suprà)
sit illicitus & vsurarius. Pręterea distinctio
Soti in anticipata solutione duorum, vel
trium mensiũ, vel ad summũ eiusdẽ anni,
vt hoc casu liceat emere lanas minori pre
tio, secus quãdo anticipatur solutio in al-
terũ annũ, non est essentialis: si enim hoc
non licet, nec illud, cũ habeat suam ratio-
nem prohibitionis respectiuè sicut hoc:
quare aduersus prefatos authores indistin
ctè est tenẽdũ, minimè licere emere lanas
anticipata solutione minori pretio quàm
infimo, quod ipsæ habent, & constat habi
turas tẽpore detõsionis, & traditionis eo-
46 rũ.* Pręterquã primò si verosimile dubiũ
sit, plus vel minus valituras tẽpore tradi-
tionis. Secũdo, ratione veri dãni emergen
tis, vel lucri cessantis concurrẽtibus tunc
supradictis nu. 25. vt latissimè cõprobat,
atq; resoluit respõdens fundamẽtis cõtra
rijs Cordubę, eumq; increpãs Magister Pa
47 lacio vbi suprà d. c. 3. pag. 245. & seq.* vbi
limitat & tertiò, si emptor suscipiat in se
periculũ lanarũ futurarũ, quia cũ hoc præ
sens sit certius quã quod abest, licitũ est
eo casu diminuere de pretio iusto, quãdo
emuntur ad pręd. rationem ex anticipata
pecunia, siquidem latet emptorẽ, an pro
uenient lanæ, necne? & ideò si solũ dubiũ
verisimile an valebũt plus vel minus tem
pore traditionis est iusta causa diminuen
di pretium, idem erit censendũ de dubio
prouentus: Hæc tamẽ tertia limitatio du
bia & non vera videtur, quinimò impro-
pria est in proposito, cum experientia do-
ceat, certum esse lanam prouenturam ex
gregibus. Præterea lanæ semper emũtur
ad põdus, vel ad numerũ vellerum, singu
lis ponderibus vel velleribus certo quodã
pretio cõuento, & ita nemo suscipit in se
periculum lanarum, cum etsi cõtingere
posset (quod difficcor) nullam lanam pro-
uenire, ni omnis grex periret intõsus, tũc
cũ contractus fuerit factus ad põdus, vel
ad numerum, hoc deficiẽte, nihil emptũ
videtur: si vero aliquę lanę prouenĩẽt pro
illis tantũ soluet emptor, & nõ plus: quod
secus est in valore, qui nõ semper certus
est, ideò malo hanc tertiam limitationẽ
non amplecti in præfata specie: in alijs au
tem, quorum prouentus incertus est, atq;
in cõtingenti, posset fortè procedere, non
verò in lanis, prædicta ratione. Eãdẽ prin

 cipalem

cipalem conclusionem cõtra Sot.& Cordub.licèt eos nõ referat,firmissimè tenet Albornoz in sua arte, *de los cõtratos*,lib.2. tit.16.*del precio, y comprador*,fol.83.col.1. & Medina in sua instructione confessorum,lib.1.fol.134.col.2.dicens committi in hoc euidenter vsuram palliatam.

48 Circa emptionem futuri frumenti anticipata solutione,hodie l.Regia 17.titul. 11.lib.5. nouæ collect. Reg. iustissimè ad euitandas fraudes, & vsuras cautum est: *Que quien mercare pã adelantado, lo pague al precio q̃ valiere comunmente en la cabeça del lugar do comprare, quinze dias antes,ò despues de nuestra Señora de Setiẽbre, no embargante que lo ayã comprado a menos precio.* Et intelligendum est de pretio, quod magis durauerit illo tempore, quia hoc est generale, & commune pretium, vt tenet Mercado vbi suprà dict.cap. decimoquinto,fol.82.

49 Postremò in calce huius capituli illa quęstio examinanda se nobis offert, cuius casus frequenter in hoc Episcopatu cõtingit,an absque vsura liceat tempore abundantiæ frumenti, quo minoris venditur nec illo pretio sunt emptores,qui magnã quãtitatem eiusdem velint simul emere, posśint habentes frumentum vetus, illud dare in permutationem noui recipiendi tempore colligendarum messium, quod vulgò dicitur, *darlo a renouar*? Et videtur id minimè licere, nam petitur frumentũ melioris qualitatis quàm traditur, præcipuè si haberet intentionem deprauatam mutuans, vt tenet Abb. in dicto cap. nauigant.num.20. in fine, & Dominicus à Soto libr.6. de iustitia & iure, quæstione 1.articul.2.pag.504.col.1.versi.at verò, addens, non referre, vtrùm nouum vilius vendatur, & quòd ideò isti reconditores frumenti caritatem exoptantes, renouatorũ nomine infamantur: mutuant enim frumentum submarcidum, & corruptioni proximum, vt reddatur eis nouum: atque idem in oleo, & vino, & alijs censet, vt si subacidum vinum mutuetur, vt dulcius reddatur: quòd si quis ductus bona intentione mutuauit suum frumentum, licèt tempore solutionis varietur pretiũ, videtur quòd secura conscientia recipere illud posśit, vt tenet Abb. vbi suprà in princip.dict. nu.20. Sed nihilominus pro vera & clara huius quæstionis dilucidatione,atque resolutione, sunt considerãdi, ac distinguendi sequentes casus.

50 Primus est,quãdo mutuatur seu datur granum vetus ad renouandum,seu vt nouum recipiatur, ne frumẽtum pereat, & vt recipienti gratia fiat,& sic bona intentione,&tunc non est vsura,si granum vetustãtum,vel plus valet tempore quo traditur, vel quo reddendum est,quantum nouum cum redditur:vel saltim id sit verisimile, quia licitum est vnicuiq; vitare damnum suũ sine damno alterius: ita tenent Raymund.Goffred. & Host.eosque referens Siluest. in summa, verbo, vsura, primo,quæstion.17.Idem probat Ioann.à Methymna de restitut.quæstione 38.statim post sextam causam cariùs vendẽdi, in cap.incipienti. est itaque in summa tenendum,colum.antepenultima, vers.erit igitur,&c.& colum.penultim. fol.132.in versic. si denique datur, &c. & Nauar. in

51 manual.cap.17. numer.224. * ampliatur iste casus,vt etiam in eo licitũ sit plus expetere de nouo grano,si vetus melius existimaretur, vel plus valeret quàm nouũ tempore redditionis, secundũ Syluestrũ vbi suprà:idem probat Nauar. dict. num. 224. dummodò verisimiliter plus nõ valeret nouum reddendum, quàm valeat vetus tempore mutui, vel quando erat vendendum,quia nihil hoc casu lucratur mutuans ex mutuo,nec perdit recipiens iuxta mentem communis in dict.cap.nauiganti.& in dict.cap.in ciuitate.

52 Quinimo amplius existimat eadem ratione Methymna vbi suprà in versi.inde sequitur,nempe quòd si tempore mutuationis valet faneca octo regalia,& tũc est verisimile quòd tempore solutionis valebit quatuor,& infrà,poterit mutuatur cõuenire, vt pro singulis fanecis duplices reddãtur,dummodò verisimile dubiũ sit, plus,minusve duas fanecas tũc valituras, quàm tempore mutuationis valeat vna, quia perinde est,ac si mutuator daret octo regalia mutuatario,ꝑ duabus fanecis,posteà,

ea, quando duplo minus valebunt, soluē-
53 dis. * Secundò ampliatur prædictus primus casus, vt procedat etiam, non solum quando constat, vel est verisimile, quòd prædict. granū vetus tantùm, vel plus valebit tempore quo reddendum est, quan tum nouum, cum redditur, sed etiam si id non constet, modò dubium sit, an frumētum nouum sit plus, vel minus valiturū quàm vetus, vel quādo qui dat frumentū vetus, esset illud seruaturus in tēpus messium colligendarum, habita ratione eius quo pluris eo tēpore solet æstimari frumentum nouū, quàm vetus, vt probauit Couarru. libr. 2. variarum resolutio. capit. 3. numer. 6. propè finem in versicul. sic etiam, dicens, hoc deduci commodè posse ex prædictis constitutionibus: nec dissentit Methymna vbi suprà, in duobus locis allegatis: sequitur vtrumq; Nauarr. d. cap. 17. nu. 219. addens ad secundum, scilicet quando erat seruaturus, &c. dummodo libertas liberādi se intra terminū, debitori non sit sublata, secūdum Angel. in sua summa verb. vsura. 1. §. 36. dicentē, secus esse aliàs, nempè si prædicta libertas sufferatur, quia tunc erit vsura, etiam si aliàs esset seruaturus.

54 Secundus casus principalis est, quoties mutuans granū vetus, id facit principaliter, vt melius seu præualēs recipiat, & tūc est vsura, quia intenditur vtilitas ex mutuo: ita tenēt verius cōmuniter Doct. secundum Syluest. vbi suprà, quem in hoc sequitur Nauarr. dict. nu. 214. dicens esse peccatū mortale cum obligatione restituēdi, præmaximè secundum ipsum, si auferet mutuario libertatem soluendi, quando voluerit, obligās eum ad nouum reddendum. * Ampliatur, vt procedat nō so-
55 lùm, quando scitur nouum melius & pretiosius futurum, vt in casu prædicto, sed etiā si verisimiliter creditur plus frumentum valiturum tēpore redditionis, & nō erat vsq; ad illud tēpus seruaturus, quia aliquid ex mutuo lucratur: secus si verisimiliter dubitabat, plus, vel minus illo tēpore valiturum, vel si vsque ad illud tempus erat seruaturus, & libertatem non auferat intra terminum soluendi, secundùm

Nauar. dict. cap. 17. nume. 219. & ante eū Methymna prædictam ampliationē simpliciter tenuit, vbi suprà, versic. secus.

56 Tertius casus principalis est, quādo granum quod mutuatur, est iam putrefactū, vel corruptioni proximū, aut submarcidum (vel eadem ratione imputum) pro alio nouō (vel etiā veteri, meliori tamen) & tunc, quia huiusmodi frumentū, quod mutuatur, parū valet, quia habet in se vitium patens, & intenditur vtilitas ex mutuo, nōn est licitus contractus, sed potius vsurarius, ac proinde peccatur mortaliter cū obligatione restituendi quod plus valet nouum soluendū: & in hoc casu & sensu rectè procedit, quod ex Abbate & Dominic. à Sot. in princ. huius quæstionis sup. retulimus, quod & tenuis loā. de Lig.
57 vt refert Syluest. vbi suprà. * Et quod prædictum est in grano datō ad renouandū, procedit etiā in vino, oleo, & alijs similibus eisdē rationib⁹ in suo casu expressis, quod tenet Domi. à Soto vbi sup. & idem in reliquis respectiuè dicendum est.

58 Ex quibus omnibus infertur, tempore egestatis frumenti licitum esse id æstimatum, vt tunc cōmuniter valet, alteri mutuare in frumento reddēdum eo pretio, quo tēpore solutionis valuerit, iuxta mentem Doctorum in dictis Pontificijs cōstitutionibus, dummodò circa valorem frumenti reddendi attendatur ad decisionē l. 17. titul. 11. lib. 5. nouæ collect. regiæ, de qua suprà, vbi habetur, vt non possit emi frumentū ante tēpus collectionis ipsius, nisi eo pretio, quo communiter valuerit quindecim diebus ante, vel post Natiuitatem beatæ Mariæ virginis: ita Nauar. d. c. 17. num. 214. quod probo.

59 Non autē meo iudicio liceret mutuare frumentum appretiatum, vt tūc valet, soluendum tamen tempore cōstituto inter partes in frumēto, vel in dicto pretio, prout mutuans maluerit, & elegerit: hoc enim casu creditor ius suum tutū ac securum facit, periculoque futuri euentus nō submittitur, debitor verò eidem subijcitur: quare cū non seruetur æqualitas inter vtrumque, illicitus erit huiusmodi contractus, vt ex mente omniū hac de re

agentium colligitur. Secus erit, si per cõtrarium electio mutuatario detur, quia tunc ei non fit iniuria, sed potius gratia.

60 Deducitur etiã ex superioribus, quòd emẽs frumentũ, vinum, vel oleũ alicuius fundi, antequam fructus essent maturi, viliori pretio quã infimo, quo valitura verisimiliter tẽpore collectionis esse speratur ratione anticipatæ solutionis, cõmittit vsurã mortalẽ cum obligatione restituendi, secundum Abba. in d. c. nauiganti. nu. sexto per illũ textum. de vsuris. Caiet. in summa, verb. vsura, in quarto casu, sequitur Nauar. d. c. 17. nu. 227. dicẽs secus esse, si pretio honesto ea emisset, diminuto eo quod rationi congruat, ob periculum, cui similia subsunt, non verò ratione anticipatæ solutionis: nec differre, quod ematur frumentum, vinũ vel oleũ, determinatum ex tali fundo, agro, vel vinea, vel cum facultate eligendi ex fundo, agro, vel vinea, quo maluerit emptor, dummodò ratione illius facultatis eligẽdi soluatur plus, quod iustum fuerit.

61 Infertur præterea ex supradictis ad decisionẽ illius quæstionis, an licitum sit, & ab vsuræ vitio semotũ, conducere redditus Ecclesiasticos alicuius prębẽdæ, beneficij vel præstimonij anticipata solutione multo viliori pretio, quàm re vera valeãt tẽpore perceptionis eorũdum, paulòve post, terminis quibus solutio fiat locari solitorũ, prout frequẽter fit in hoc Episcopatu Ciuitatẽsi, necne? Et in primis videtur id licere ratione dubij euẽtus, vt in dicto. c. nauiganti. in 2. parte, ibi, Quæ licet plus tũc valeãt, vtrum plus vel minus solutionis tẽpore fuerint valituræ, verisimiliter dubitatur: non debet ex hoc vsurarius reputari: cũ ergo verisimiliter dubitari possit, vtrùm redditus prædicti Ecclesiastici plus, vel minus valituri sint, nullã in hoc vsuram cõmitti videtur: cõductor enim periculo, quod in se suscipit, se exponit, ac proinde si modicũ posteà percepisset, nihil repetere posset ex pretio, quod soluit. Secũdò ex text. in l. si ea lege. C. de vsur. vbi pactum inter debitorẽ & creditorẽ, cui fundus fuit obligatus, vt creditor ipse fructus fundi cõsequeretur in vicem vsurarũ, non rescinditur, etiamsi maius emolumentũ ex dictis fructibus proueniat, quã sit quãtitas vsurarum debita, & hoc propter incertum fructum euentum: est igitur ibi text. secundum Bald. &

62 omnes ad hoc * quòd ratione in certitudinis fructuũ futurorum aliquid dicatur iustum, quod aliàs si apparet certũ, esset iniustum: idem probat text. in l. si ea pactione. C. eodem titul. de vsur. & ibi gloss. Cynus & alij: quo fit, vt incertitudo & dubius euẽtus causet tolerantiã contractus, & ab eo vsuram excludat, vt in d. iuribus, & tenet Abb. in d. c. in ciuitate. num. 7. & in cap. conquæstus. num. 8. vers. nonus est ratione dubij, de vsur. Roman. consil. 302. versic. quartò considerandum. Paul. de Castr. in l. de fideicommisso. nu. 3. C. de trãsaction. latè Tiraquel. in l. si vnquam, verb. donatione largitus. nu. 131. C. de reuocand. donatio. & de vtroq; retract. titu. 2. ad finem tituli, nu. 126. & 133. vbi plures allegat, & inter alios Alberic. Bart. & Bald. in dict. l. si ea lege, dicentes id proce-

63 dere in * foro conscientiæ. Hinc infert Hippol. de Marsil. in rubric. de probationib. n. 408. quòd si emo ab aliquo fructus fundi certo pretio ad vitã meã, licet possibile sit, quòd ego viuã tantum, vt ex longa vita plus percipiam ex dict. fructibus, quàm sit pretium à me datum: attamen quia etiam possibile est, quòd moriar in modico tempore, ideò propter istam incertitudinẽ valet talis contractus, nec dicitur vsurarius. Hinc etiã deducitur, lici-

64 tam esse emptionẽ * annorũ redditũum ad vitam emẽtis, imò iustiorẽ cęteris esse hũc contractũ, propter incertitudinem lucri & damni, vt in d. iuribus, mortuo siquidem emptore, non est reddenda sors ipsa quæ in pretiũ data fuerit, vt probant Innocent. & DD. in d. c. in ciuitate. Oldrad. consil. 207. Abbas, disputatio. 5. col. penult. Florent. 2. p. suæ summæ, titul. 1. c. 8. §. 11. Ioan. à Medi. restitut. c. de censu temporali. Conrad. de contract. quæstione. 81. sequitur Roman. vbi supra, & Anton. Capicius decisio. Neapolita. 159. nu. 16. est communis secundum Couarr. qui alios refert lib. 3. variar. resolu. c. 7. n. 3. vbi

eam probat aduersus Henricum Gandauensem, qui eum contractum vsurarium esse cēset, & ita est tenēdū, modò pretio
65 iusto emptio fiat. * Infertur etiam ex d. iuribus, quòd si aliquis ex pacto inito cū monasterio, vel priuato, dederit certā pecuniæ quātitatem, vt eum alat toto tempore vitæ suæ, si huiusmodi alendus citò moriatur, antequam sit consumpta pecunia data, vel promissa, monasterium, vel priuatus poterit eam retinere, atq; exigere insolutam, propter incertitudinē poterat enim ille viuere parum & multū: ita tenet Marsil. vbi suprà, n.409. dicēs, id velle scribentes in d.c. nauiganti, & alios quos ibi refert. Cum igitur hæc ita se habeāt, & fructus siue redditus præbendæ, beneficij, vel præstimonij Ecclesiastici futuri in specie nostra tēpore conductionis sint incerti, præcipuè si ipsi tunc non apparebant, quia verisimiliter dubitatur an plures, vel pauci nascentur, ratione huius incertitudinis contractus huiusmodi locationis, etsi paruo pretio anticipato factus, validus & licitus erit.

His tamen omnibus non obstātibus, in casu nostræ quæstionis contrarium existimo verius & tenendū, imò q. huiusmodi contractus in foro animæ sit illicitus, & cum peccato fiat, ac proinde cōductor in conscientia teneatur ad restitutionem, & supplementum iustæ mercedis, ac pretij honesti locationis, etiamsi nō constet ob anticipatam solutionem multo minoris cōduxisse, sed tantùm factum ipsum, cum immodica lesione clerici locatoris, vt patet ex d.c. in ciuitate. & cap. consuluit. de vsur. & ex suprà latiùs traditis in proposito. In foro autē exteriore cōtractus huiusmodi ex sui forma nō iudicabitur vsurarius, quāuis abstinendum sit á similibus cōtractibus, vt ex supradictis apparet, & prætereà propè in terminis probat Roman. consl.425. versicul. tertio dubitatur, loquens in oliueria locata pro pensione nouem annuerum florenorum, quæ cōmuniter reddebat summam. 100. florenorum, & inquit D. Anton. de Padilla
66 in l.2.C. * de rescind. vendit. numer. 15. quòd cum locatio dependet à viribus fortunæ, non haberi locum beneficiū dictæ l. 2. vt in conductione fructuum beneficij, vel præstimonij, vel quartarum Regiarum, vel Episcopalium (non tamen agit de solutione anticipata, sed simpliciter loquitur in locatione alicuius præstimonij, vel beneficij) quia tunc sola spes empta videtur, quę quidē vēdi potest; vt in l. nec emptio. ff. de cōtrahend. empt. & in l. si iactum retis. ff. de actio. empt. quod duobus modis limitat. Primò, vt non procedat si spes illa æstimata à principio excedat, dimidiā partē iusti pretij, nam hoc casu habebit locum legis illius beneficiū, secundum Cremen. ibidem, nu. 119. Secundò, vt intelligatur, si fructus parui aut diminuti nascantur: secus si propter casum fortuitū inopinatū omninò nō nascerentur, per l. ex conducto. §. 1. l. si merces. §. vis maior. ff. locati. Intellige nisi casibus fortuitis opinatis, & inopinatis renuntiatum fuerit, iuxta latè tradita per Pinelum in l. secunda. 1. par. cap. 3. num. 26. & seq. C. de rescind. vend.

Si verò constiterit, ob anticipatā solutionē multo minori pretio, quàm redditus communiter valerēt pretio iusto debito tempore soluendo conductos fuisse, tunc proculdubio erit contractus vsurarius, iuxta receptissimam omniū sententiam, de qua suprà nu. 16. egimus.

Prætereà superiora probantur, quoniā etsi huiusmodi locationes fructuum, siue reddituū Ecclesiasticorū incertitudinem cōtinere videātur ratione futuri euētus, vt prædiximus, nihilominus tamē singulæ præbēdæ ac beneficia Ecclesiastica, & sic spes ipsa fructum suum communem valorem à communiter accidentibus habēt ex præteritis annis, ex quibus in futurum iudicatur, & ita cōmuniter scitur atque refertur, quòd præbendæ talis Ecclesiæ Cathedralis reddūt singulis annis tantum, & sic de certis: quo fit, vt ad sciendū
97 quæ dicatur * iusta rei locatæ pensio, seu merces, in dubio cōsuetudo præterita inspicitur, scilicet quāti ea res, seu sibi similis locari solita est, iuxta gl. per text. ibi, in l. excepto. glo. fin. C. locati. & ibi cōmuniter DD. & Platea in. §. actionū. colu. 4. ad finem

finē.n.18.de actionib.& ibi Iaſ.n.190.idē Iaſ.in l.in ſumma.§.in frumēto. nu.2.in fi. ff.de condict indeb.eſt communis ſecundum Ari.Pinel.in repeti. rubri. C. de reſcind.vend.2.part.c.3.n.4. & tenet Rom. d conſ.423. in prin.Sic etiam aliàs valor beneficij expreſſus in impetratione ipſius
68 ſecundū ſtylū * Rotæ, ita probari debet, nempè quòd beneficiū,de quo agitur tēpore prouiſionis,& oneribus deductis,valet in portatis centum,& quòd per quinque annos ante & poſt,anno ſterili cū ſertili computato, communi æſtimatione tātū valuit,& ita teſtis de tali beneficio notitiam habens dicit ſe ſcire, & ſi plus vel minus valeret,ipſe non ignoraret, vt probat latè Gomez.in regul.de valor. exprimend.in impet.benef.quęſt.fin.pag.950. Cum igitur beneficiorū Eccleſiaſticorū redditus æſtimari à communiter accidētibus poſsint, clerici autē eorum poſſeſſores egeſtate oppreſsi multo minoris ob anticipatam ſolutionē eos locant, conſequitur illicitos eſſe huiuſmodi cōtractus ex parte conductorum,iuxta diſtinctionē præfatam:nec ſciētia eorum veri valoris conductores excuſat,quandoquidem nō ex libera voluntate id faciant clerici, ſed potius inopia coacti.

Supereſt modo reſpondere ad fundamenta contraria veriſimilis dubij, atq; incertitudinis fructuum naſciturorū, quod videbatur cōtractum licitum facere,& à labe vſurę purum:ſed his vnico verbo peremptoriè reſpōdeo, procedere nempè, quādo tempore contractus probabiliter poterat dubitari de eo quod vēturū eſſet, quia ſtatus præcedens inconſtās erat, ſecus verò, * ſi tēpore cōtractus communi
69 opinione quodammodo certum erat, & indubitabile videbatur aliquid eſſe vēturum,quia tūc admittitur petitio &.reſcinditur cōtractus,etiamſi aliter euenire poſſet iuxta gloſſam notabilem in d. l.ſi ea lege.C.de vſur.glo.fina.& ibi Bald.in princ. Alber.Salic. & Pau.de Caſt.in d.l. ſi ea pactione.deciſ.Pedemōt.95.nu.52.in fi.Cū igitur beneficia hæc Eccleſiaſtica habeāt ſuum communē propè valorē annuum, cōſequitur, vt in eorum locationibus minori multo pretio anticipata ſolutione celebratis minimè ſupradicta locū habeant.

Accedit pręterea,q; prędicti conductores redditiuū Eccleſiaſticorū, niſi pro certo haberent,& veluti præ manibus lucrū magnum ſibi ex huiuſmodi locationibus obuēturum ob anticipatam ſolutionem quam faciunt,minimè vellent pecuniam ſuam periculo alicui ſubijcere, præcipuè anticipatis ſolutionibus,quaſi tēpus illud, quod ea proueniunt,ampliori valore fructuum commutent:& quāuis contractus huiuſmodi (niſi ob anticipatā ſolutionem is fiat)in ſua forma non ſit iudicādus vſurarius,vt prædiximus,continet tamē peccatum,& ideò ad reſtitutionē in cōſcientia obligat:nemo enim eo in foro negabit quin ob præd. prȩuentionem tēporis in ſoluēdo pretium ſeu mercedem locationis,minoris multo emit prædict. fructus, quā aliàs eſſet emptur⁹,& niſi eo exiguo pretio ſibi darentur pecuniā ſuā minimè prȩſolueret:conſtat igitur in animæ iudicio de deprauata intētione,quāuis in foro exteriori aliter iudicandum ſit, niſi cōſtet ob anticipatā ſolutionē minoris multo locationem celebratam fuiſſe.Poſtremo euidētia res hęc claret:nam ſi incertitudo illa fructuum futurorum in propoſito ſufficeret ad efficiendum cōtractum purum,licitum ac iuſtum,idē eſſet dicendum,quamuis præbenda vel beneficium quotannis communiter mille aureos reddere ſolita vel ſolitum,ducentis, & ſic in quinta tantum parte pēnſionis ſolitę locaretur,quādoquidem ita poteſt eſſe incertitudo reſpectu quatuor partium,ſicut reſpectu duarū vel trium: præmaximè cū eam incertitudinē conductores ipſi præ auaritia inſatiabili fingant ac cōmentiantur abſque alicuius boni viri arbitrio: cōſequens eſt falſum manifeſtè,igitur & antecedens:reſoluo igitur,conductores prędictos minimè tutos eſſe in cōſciētia,ſed peccare mortaliter,& ad reſtitutionē teneri:quinimo & in iuſtitia & foro exteriori,ſi conſtiterit ob anticipatam ſolutionē multo viliori cōduxiſſe pręd.redditus Eccleſiaſticos, contractus erit vſurarius iudicandus,& etiamſi hoc non conſtet,ſi tamen

tamen læsio vltra dimidiam iusti pretij excedat, æstimata spe illa à principio iuxta communem valorem præcedentium annorum, vt prædiximus, habebit locum rescissio contractus.

70 Nihilominus tamen non sunt ita amarè ac strictè intelligenda supradicta, nam ratione periculi verisimilis, cui similia subsunt, non verò ratione anticipatæ solutionis diminui posset de honesto pretio, quod rationi & arbitrio boni viri cõgrueret, iuxta tradita per Nauar. in manual. c. 17. nu. 227. in emptione frumenti, vini vel olei alicuius fundi, antequã fructus essent maturi, quæ in hac specie conuenire ac conducere etiam videtur, dum tamen cautè & moderatè id fiat: sed quia auaritia atq; obcæcata cupiditas rectum arbitrium plerumq; habere non finit, cõsulo pro animarũ salute, vt fideles Christiani ab huiusmodi contractibus se abstineant, nisi iusto ac honesto prętio ij fiant.

71 Illud profectò latrocinij genus maximè execrandum est, quo mercatores vtũtur, qui pecunia credita vẽdunt indigentibus, & aliqua egestate oppressis merces carius vltra rigurosum, ac supremũ pretium, quod in promptu valeant, pacto vel proposito principali, vt statim ab eo emant per se, vel alium viliori pretio de præsenti soluendo, hoc namque impium atque cõtra charitatem Christianã est, & iustis pœnis vindicandum: appellatur namque vulgò, *Mobatra*: ita tenet Caie. in sua summa verb. vsura, in 7. casu, circa finem. dicẽs esse vsuram palliatam: & D. Couar. lib. 2. variarum resol. c. 3. nu. 6. ad fin. & Nauar. d. c. 17. nu. 242. vbi limitat, quoties venditio prædi. * ad creditũ fieret pretio rigurosо, emptio verò infimo, & sic ambo contractus caderent infrà latitudinem iusti pretij, quia hoc casu non auderet cõdemnare mercatorem huiusmodi, vt asserit Florent. in 2. parte suæ summæ, titul. 1. c. 8. quinimò laudandus esset si hoc faceret, prospiciens quòd nemo tantũdem ei redderet pro illa merce, præcipuèq; si eã emeret iusto mediocri pretio, cessante in omnibus omni fraude vsuræ, & iniustitia pretij, quãuis hoc periculosum esset famæ mercatoris id facientis, quinimò & cõscientiæ eiusdem vendendo ad creditum illi, quem scit eo genere emendi & vẽdendi vti velle, hoc est, *Mobatrar*, ad malos & vanos vsus.

72

SVMMARIVM.

1 *Restitutio ablati vel debiti necessariò statim facienda est, vel dilatio petenda, ab eo qui vsum rei concedere potest.*

2 *Possunt tamen species & casus aliqui constitui, in quibus boni viri arbitrio restitutio differri potest.*

3 *A restitutione excusatur quis propter inopiã*

4 *Non tenetur quis ad restitutionẽ, quoties re aliena indiget ad subleuandã propriam necessitatẽ in casu extremæ necessitatis*

5 *Constitutus in extrema necessitate potest rẽ alienam inuito domino capere & retinere, nisi creditor sit in eodem articulo extremæ necessitatis.*

6 *Debitor, qui habita ratione status & dignitatis grauissimã pateretur ex restitutione iacturã, an teneatur statim restituere vel possit restitutionẽ differre, si modò leue detrimentum ex ea dilatione immineret creditori? & nu seq. tres opiniones referũtur: eligitur nu. 7. negatiua, dũmodò debitor hoc casu parsimonia vtatur in viuendo, vt in nu. 8. Limitatur secũdò si creditor, vel is cui est faciẽda restitutio, sit in æquali necessitate, vel incõmodo rei suæ, vt in nu. 10. & nu. 11. agitur an id procedat in debitore bonæ fidei, & de re aliena extante, num. 12.*

9 *Confessarius non debet secũdò absoluere pœnitẽtem, qui tenetur ad restitutionem statim faciendam, & eam primo iussus omisit, nisi actualiter nunc satisfaciat præter quam in casu hic relato.*

13 *Debitor, qui induci non potest ad restituendum, cum possit, an sit absoluendus cum cautione quòd certo tempore restituet?*

14 *Differentes restitutionẽ vsque ad mortis articulum, cum possint & teneantur eam in vita facere, versantur in aperto periculo, & nonnũquã in manifesto iacẽt peccato.*

15 *Idem est dicẽdum de illis, qui ambigẽtes an id,*

id, quod habent, alteri debeant, nolunt in sua vita id iudicio decernere.

16 *Idem est de illis iudicandum, qui sub mortis articulum cum ipsi possint per se restitutionem facere, id renuunt: arbitrãtes sat esse id hæredibus iubere.*

17 *Hoc potissimum periculum in magnatibus imminet, quorũ testamenta numquã aut vix hæredes complent, sed satis se fecisse se arbitrãtur, vt quam restitutionem auus patri, & pater sibi testamẽto præcepit, eãdem ipse alij recẽtibus onustã filio iubeat, quam posteà committat nepoti.*

18 *Limitatur, nisi debitor credat verè & pro certo, quòd detentio talis non sit contra voluntatem domini, vel etiam contra ipsam inordinatam.*

19 *Limitatur secundò, nisi moriẽs omiserit restitutionẽ in vita faciendã, sciens eam suũ hæredẽ melius facturum, proponẽs, quòd si aliud crederet ipse statim restitueret.*

CAPVT XL.

De restitutione, an differri possit, vbi debitor, habita ratione status & dignitatis, grauissimam pateretur ex restitutione iacturam?

1 CVM restitutio ablati, vel aliàs necessariò statim facienda sit, vel petenda dilatio ab eo, qui vsum rei concedere potest, quia numquam licet, nec momento temporis rem alienam domino inuito detinere, siquidem ea detẽtio peccatum est, & numquam peccare licet & prętereà Leuitic. cap. 16. cauetur, Non morabitur opus mercenarij apud te vsque mane: quare hãc doctrinam tenet Sanct. Thom. 2. 2. quæst. 62. articul. vltim. & Florent. 2. partẽ suæ summæ, tit. 2. cap. 8. in princ. Syluest. verb. restitutio. 5. §. 1. D. Couarru. in reg. peccatum. 1. parte re-
2 lect. in princ. * numer. 1. quamuis nihilominus adhùc non semper sit necessaria precisè restitutio alieni ad dimisionẽ peccati, possunt enim species & casus aliqui constitui, quibus boni viri arbitrio ipsa differri possit, secundum Sanct. Thom. & Caiet. d. q. 62. arti. vlti. quorum sententia communi omnium Theologorum consensu recepta est, vt ex infrà citãdis patet.

3 Species certior atq; præcipua est propter inopiam & paupertatem debitoris, ob quam quidem excusatur à restitutione, quia non tenetur quis restituere eo casu, quo nõ potest restitutionem animo deliberatam executioni mandare, secundum Diuum Augusti. in epist. 54. & probatur in c. quamquam. de vsur. in 6. vbi gloss. etiam in dict. regul. peccatum. & ibi Dynus & Anchar. col. 9. text. in c. breui. & in c. querelam. de iur. iur. Diuus Thomas vbi suprà.

4 Imò non tenetur quis ad restitutionem, quoties re aliena indiget ad subleuandam propriam necessitatem, data ipsius debitoris extrema necessitate, siquidem eo casu posset rem alienam inuito domino capere. cap. si quis propter necessitatem. de furt. vt tenet Scoto in 4. dist. 15. & Syluest. verbo, restitutio. 5. nu. 2. & Couarr. vbi suprà, nu. 2. omnes communiter id fatentur: nisi creditor sit in eodẽ
5 articulo extremæ necessitatis: * nã tunc, saltem cum agitur de specie aliena dominium semper remansit penes creditorẽ, secundum Nauarr. in manual. cap. 17. nu. 60. aduersus summam Tabienam, verbo restitutio. §. 4.

6 Superest videre, an idem sit cẽsendum, vbi necessitas extrema non sit, sed tamẽ debitor habita ratione status & dignitatis, grauissimam pateretur ex restitutione iacturam, si modò leue detrimentum ex ea dilatione immineat creditori? Quæstio profectò sæpè contingens in praxi, atque difficilis & controuersa: in qua Adrian. in 4. sentent. de bello. capit. incipient. Aggredior. quæstion. 6. & Ioan. à Methymna de restit. quæstio. 5. latè pluribus probant negatiuam sententiã, nempè in hac specie non idem esse, quòd in illa extremę necessitatis, quinimò hoc casu teneri debitorem omninò statim restituere, cum possit, licet cadat à suo decenti statu: tantùm enim videtur excipere ab obligatione statim restituẽdi, extre mam

mam inopiam, quæ cogeret ad elemosynam creditorem, vel alium quemcũq; hominem diuitẽ, iuxta tradita per D. Couar. lib. 3. variar. resol. c. 14. nu. 5. hanc etiã partem, vt in hac specie non habeatur respectus ne egeat, etiamsi oporteret illum mendicare, & quòd nihil possit retinere nisi ea, sine quibus moreretur, tuẽtur Ricardus, Raymun. Hastiens. Innocẽt. & alij quos pro ea refert Syluest. vbi suprà, nu. 1.

7 Sed contrariũ, imò quòd iustè in foro animæ differatur restitutio, si ea fieri nequeat absq; maximo debitoris damno, vt quia oporteret res proprias ad restitutionẽ vili pretio vẽdere, vel instrumẽta, quibus viuit, aut artẽ relinquere, si modò creditor ex hoc nõ patiatur detrimentũ graue, saltim cum animo tamẽ & proposito restituendi cum primũ possit probat Archid. in capit. si res. 14. quæst. 6. & Ioan. de Neapol. quodlibet. 9. quæst. 22. Scotus & alij in 4. dist. 15. Florẽt. in 2. part. suæ summæ. tit. 2. c. 8. Angel. verb. restitutio. 3. nu. 4. Siluest. latè verb. restitutio. 5. nu. 2. & 3. vbi refert alios plures casus, in quibus is, qui decẽter viuit, nõ tenetur statim restituere in foro animæ, etiamsi dilationem cõtinere non possit, modò habeat firmũ propositum restituendi in totũ, & paulatim secundum posse restituat in parte tẽporibus suis: eamdẽ sententiã sequuntur ac probant Caiet. d. quæst. 62. art. 8. quæst. vltim. & Anchar. in d. reg. peccatũ. col. 9. & Palac. Rub. in repe. rubr. de dona. inter vir. & vxo. §. 65. n. 51. Nauar. in man. c. 17. nu. 56. & seq. præcipuè nu. 62. & Coua. in d. reg. peccatum. 1. part. in princ. nu. 2. nõ diffitẽs opus esse sincero acerrimoq; iudicio ad discernendũ hoc grauissimũ debitoris nocumentũ à leui creditoris iactura, vt hinc licita iudicetur debitoris dilatio, & inordinata censeatur creditoris petitio. Et hæc sententia humanior est, & tenenda meo iudicio, ex fundamentis adductis per supradictos: quia creditor hoc casu rationabiliter debet velle debitorẽ excusari, aliàs inordinata esset ipsius petitio: & prætereà, quia huiusmodi debitor ratione impotẽtiæ etiã hoc casu iustè excusatur, nõ enim dicitur honestè posse, qui cum tanto detrimento suo potest, vt probat Caie. vbi suprà: vbi amplius tenet, debitorẽ nempè hũc minimè teneri ad satisfaciendum creditori in hac specie illud modicum interesse, siue præiudiciũ eidẽ subsequutũ ex eo, quòd sibi solutio illo tẽpore facta non fuerit, quandoquidem ratione dict. impotentiæ, ac magni detrimẽti debitor excusationem iustam habuit, ac proinde non fuit in mora.

8 Intelligẽda tamen est hęc sentẽtia, dũ modo debitor hoc casu parsimonia vtatur in viuendo intra vltimũ gradũ decẽtiæ sui status, quia nõ debet lautè, opiparè & splẽdidè viuere, & põpose vestiri, filiasq; nuptui magnis dotibus tradere, sicut si non esset obligatus ad restitutionẽ, sed in omnibus moderatè procedere, resecando superflua, & si non potest filias ęqualibus nuptui tradere, alijs tradat, quibus minores dotes sufficiũt. faciẽdo enim huiusmodi debitores cũ effectu quod possunt ad restituendũ, & in alijs benè & cũ timore Dei se habentes, possunt absolui per cõfessariũ, & cõmunicari Sacramentaliter. Illi verò, qui de eo quod possunt, semper procrastinãt, & annuatim restitutionẽ promittũt, id q; non adimplent, nõ videntur absoluendi, nisi prius restituãt, vel efficaciter negotiũ disponant, vt executionem habeat, nec etiam cõmunicandi, quatenus ad iudicium confessoris spectat: ita Syluest. vbi supra nu. 4. & Nauar. d. c. 17. nu. 62. Ant. à Cord. in sua summa, quæst. 68. in 2. opin. & alij ex suprà citatis.

9 Quod adeò verum est & procedit, vt confessarius non debeat secũdò absoluere pœnitẽtem, qui tenetur ad restitutionem statim faciẽdam, & eam primò iussus omisit, nisi actualiter nũc eam faciat: prouidẽdum est enim, ne sicut semel defecit in hoc, iterum quoq; deficiat in creditoris detrimẽtum: ita Caiet. in summa, verb. restitutio. c. 6. & Florent. in 2. part. tit. 2. cap. 8. col. 8. nisi talis esset pœnitens, & causa ob quam restitutionẽ omitteret, & prætereà tempus & locus, vbi cõfessio fit, quòd absolutionem impartiendã indicarent arbitrio prudentis cõfessoris cũ vero proposito restituendi, quandoquidẽ

erga

id, quod habent, alteri debeant, nolunt in sua vita id iudicio decernere.

16 *Idem est de illis iudicandum, qui sub mortis articulum cum ipsi possint per se restitutionem facere, id renuunt: arbitrãtes sat esse id hæredibus iubere.*

17 *Hoc potissimum periculum in magnatibus imminet, quorũ testamenta numquã aut vix hæredes complent, sed satis se fecisse se arbitrãtur, vt quam restitutionem auus patri, & pater sibi testamẽto præcepit, eãdem ipse alij recẽtibus onustã filio iubeat, quam postea committat nepoti.*

18 *Limitatur, nisi debitor credat verè & pro certo, quòd detentio talis non sit contra voluntatem domini, vel etiam contra ipsam inordinatam.*

19 *Limitatur secundò, nisi moriẽs omiserit restitutionẽ in vita faciendã, sciens eam suũ hæredẽ melius facturum, proponẽs, quòd si aliud crederet ipse statim restitueret.*

CAPVT XL.

De restitutione, an differri possit, vbi debitor, habita ratione status & dignitatis, grauissimam pateretur ex restitutione iacturam?

1 CVM restitutio ablati, vel aliàs necessariò statim facienda sit, vel petenda dilatio ab eo, qui vsum rei concedere potest, quia numquam licet, nec momento temporis rem alienam domino inuito detinere, siquidem ea detẽtio peccatum est, & numquam peccare licet: & præterea Leuitic. cap. 16. cauetur, Non morabitur opus mercenarij apud te vsque mane: quare hãc doctrinãm tenet Sanct. Thom. 2. 2. quæst. 62. articul. vltim. & Florent. 2. partẽ suæ summæ, tit. 2. cap. 8. in princ. Syluest. verb. restitutio. 5. §. 1. D. Couarru. in reg. peccatum. 1. parte re-
2 lect. in princ. * numer. 1. quamuis nihilominus adhùc nobis semper sit necessaria præcisè restitutio alieni ad dimisionẽ peccati, possunt enim species & casus aliqui constitui, quibus boni viri arbitrio ipsa differri possit, secundum Sanct. Thom. & Caiet. d. q. 62. arti. vlti. quorum sententia communi omnium Theologorum consensu recepta est, vt ex infrà citãdis patet.

3 Species certior atq; præcipua est propter inopiam & paupertatem debitoris, ob quam quidem excusatur à restitutione, quia non tenetur quis restituere eo casu, quo nõ potest restitutionem animo deliberatam executioni mandare, secundum Diuum Augusti. in epist. 54. & probatur in c. quamquam. de vsur. in 6. vbi gloss. etiam in dict. regul. peccatum. & ibi Dynus & Anchar. col. 9. text. in c. breui. & in c. querelam. de iur. iur. Diuus Thomas vbi suprà.

4 Imò non tenetur quis ad restitutionem, quoties re aliena indiget ad subleuandam propriam necessitatem, data ipsius debitoris extrema necessitate, siquidem eo casu posset rem alienam inuito domino capere. cap. si quis propter necessitatem. de furt. vt tenet Scoto in 4. dist. 15. & Syluest. verbo, restitutio. 5. nu. 2. & Couarr. vbi suprà, nu. 2. omnes communiter id fatentur: nisi creditor sit in eodẽ
5 articulo extremæ necessitatis: * nã tunc, saltem cum agitur de specie aliena dominium semper remansit penes creditorẽ, secundum Nauarr. in manual. cap. 17. nu. 60. aduersus summam Tabienam, verbo restitutio. §. 4.

6 Superest videre, an idem sit cẽsendum, vbi necessitas extrema non sit, sed tamẽ debitor habita ratione status & dignitatis, grauissimam pateretur ex restitutione iacturam, si modò leue detrimentum ex ea dilatione immineat creditori? Quęstio profectò sæpè contingens in praxi, atque difficilis & controuersa: in qua Adrian. in 4. sentent. de bello. capit. incipient. Aggredior. quæstion. 6. & Ioan. à Methymna de restit. quæstio. 5. latè pluribus probant negatiuam sententiã, nempè in hac specie non idem esse, quòd in illa extremę necessitatis, quinimò hoc casu teneri debitorem omninò statim restituere, cum possit, licet cadat à suo decenti statu: tantùm enim vidẽtur excipere ab obligatione statim restituẽdi, extremam

mam, inopiam, quæ cogeret ad elemosynam creditorem, vel alium quemcũq; hominem diuitẽ, iuxta tradita per D. Couar. lib. 3. variar. resol. c. 14. nu. 5. hanc etiã partem, vt in hac specie non habeatur respectus ne egeat, etiamsi oporteret illum mendicare, & quòd nihil posiit retinere nisi ea, sine quibus moreretur, tuẽtur Ricardus, Raymun. Hastiens. Innocẽt. & alij quos pro ea refert Syluest. vbi suprà, nu. 1.

7 Sed contrariũ, imò quòd iustè in foro animæ differatur restitutio, si ea fieri nequeat absq; maximo debitoris damno, vt quia oporteret res proprias ad restitutionẽ vili pretio vẽdere, vel instrumẽta, quibus viuit, aut artẽ relinquere, si modò creditor ex hoc nõ patiatur detrimentũ graue, saltim cum animo tamẽ & proposito restituendi cum primũ possit probat Archid. in capit. si res. 14. quæst. 6. & Ioan. de Neapol. quodlibet. 9. quæst. 22. Scotus & alij in 4. dist. 15. Florẽt. in 2. part. suæ summæ. tit. 2. c. 8. Angel. verb. restitutio. 3. nu. 4. Siluest. latè verb. restitutio. 5. nu. 2. & 3. vbi refert alios plures casus, in quibus is, qui decẽter viuit, nõ tenetur statim restituere in foro animæ, etiamsi dilationem cõtinere non possit, modò habeat firmũ propositum restituendi in totũ, & paulatim secundum posse restituat in parte tẽporibus suis: eamdẽ sententiã sequuntur ac probant Caiet. d. quæst. 62. art. 8. quæst. vltim. & Anchar. in d. reg. peccatũ. col. 9. & Palac. Rub. in repe. rubr. de dona. inter vir. & vxo. §. 65. n. 51. Nauar. in man. c. 17. nu. 56. & seq. præcipuè nu. 62. & Coua. in d. reg. peccatum. 1. part. in princ. nu. 2. nõ diffitẽs opus esse sincero acerrimoq; iudicio ad discernendũ hoc grauissimũ debitoris nocumentũ à leui creditoris iactura, vt hinc licita iudicetur debitoris dilatio, & inordinata censeatur creditoris petitio. Et hæc sententia humanior est, & tenenda meo iudicio, ex fundamentis adductis per supradictos: quia creditor hoc casu rationabiliter debet velle debitorẽ excusari, aliàs inordinata esset ipsius petitio: & prætereà, quia huiusmodi debitor ratione impotẽtiæ etiã hoc casu iustè excusatur, nõ enim dicitur honestè posse, qui cum tanto detrimento suo potest, vt præbat Caie. vbi suprà: vbi amplius tenet, debitorẽ nempè hũc minimè teneri ad satisfaciendum creditori in hac specie illud modicum interesse, siue præiudiciũ eidẽ subsequutũ ex eo, quòd sibi solutio illo tẽpore facta non fuerit, quandoquidem ratione dictæ impotentiæ, ac magni detrimẽti debitor excusationem iustam habuit, ac proinde non fuit in mora.

8 Intelligẽda tamen est hęc sentẽtia, dũ modo debitor hoc casu parsimonia vtatur in viuendo intra vltimũ gradũ decẽtiæ sui status, quia nõ debet lautè, opiparè & splẽdidè viuere, & põpose vestiri, filiasq; nuptui magnis dotibus tradere, sicut si non esset obligatus ad restitutionẽ, sed in omnibus moderatè procedere, resecando superflua, & si non potest filias ęqualibus nuptui tradere, alijs tradat, quibus minores dotes sufficiũt: faciẽdo enim huiusmodi debitores cũ effectu quod possunt ad restituendũ, & in alijs benè & cũ timore Dei se habentes, possunt absolui per cõfessariũ, & cõmunicari Sacramentaliter. Illi verò, qui de eo quod possunt, semper procrastinãt, & annuatim restitutionẽ promittũt, id q; non adimplent, nõ videntur absoluendi, nisi prius restituãt, vel efficaciter negotiũ disponant, vt executionem habeat, nec etiam cõmunicandi, quatenus ad iudicium confessoris spectat: ita Syluest. vbi supra nu. 4. & Nauar. d. c. 17. nu 62. Ant. à Cord. in sua summa, quæst. 68. in 2. opin. & alij ex suprà citatis.

9 Quod adeò verum est & procedit, vt confessarius non debeat secũdò absoluere pœnitẽtem, qui tenetur ad restitutionem statim faciẽdam, & eam primò iussus omisit, nisi actualiter nũc eam faciat: prouidẽdum est enim, ne sicut semel defecit in hoc, iterum quoq; deficiat in creditoris detrimẽtum: ita Caiet. in summa, verb. restitutio. c. 6. & Florent. in 2. part. tit. 2. cap. 8. col. 8. nisi talis esset pœnitens, & causa ob quam restitutionẽ omitteret, & prætereà tempus & locus, vbi cõfessio fit, quòd absolutionem impartiendã indicarent arbitrio prudentis cõfessoris cũ vero proposito restituendi, quandoquidẽ

erga

erga Deũ hoc ſufficit, ſi opportunitas ad aliud nõ adſit, ſecundum Nauar. d. c. 17. nu. 59. & à fortiori erit denegãda abſolutio debitori, qui ſępè reſtituere promiſit, & nõ reſtituit, vt probat Frater Angles in ſuis Florib. Theologi. quæſtion. in quæſt. de reſti. pa. 157.

10 * Secũdò ſupradicta principalis ſentẽtia limitatur eo caſu, quo creditor vel dominus, cui eſt faciẽda reſtitutio ſit in æquali vel propè æquali neceſsitate, vel incõmodo rei, quã debitor, quia tunc integrè ſtatim ei eſt facienda reſtitutio, quãuis debitor omnino pauper remaneat, quia nõ licet alicui in re aliena incõmodare dominũ, vt ſeipſum commodet, & hoc caſu rationabiliter & ordinatè creditor vel dominus ſtatim vellet rem ſuã, quia charitas benè ordinata incipit à ſeipſo, vt in c. non ſatis. cũ ſimilib. 86. diſt. ita Doct. ſuprà citati, præcipuè Caiet. & Angel. verb. reſtitutio. 3. nu. 4. Syluest. & Cordub. & fatentur cæteri. Hoc tamen ſublimitat Frater Angles vbi ſuprà, fol. 159. in verſi. debitor, &c. in debitore bonæ fidei, nam is cũ mutatione ſtatus reſtituere nõ

11 tenebitur, * quãuis creditor ex dilatione ſolutionis ſtatum quoq; mutare cõpellatur, quia in pari cauſa neceſsitatis melior eſt conditio poſsidentis: obligatur tamen debitor reſarcire creditori damnũ, quod ex illa dilatione ſolutionis patitur. Hæc tamen ſublimitatio vera non eſt meo iudicio, nec tenẽda, quia cum ſit debitor, etiã ſi habeat bonam fidem, hoc eſt, debitum bona fide contraxerit, tenetur reſtituere creditori, etiã cum mutatione ſtatus, quãdo creditor eſt in æquali, vel propè, neceſſitate: nec in pari cauſa melior eſt cõditio debitoris, niſi tantum in cauſa extremæ neceſsitatis, qui non eſt iſte, vt eſt prædictum & probatum: loquitur igitur iſte author ſine vero fundamento contra communes traditiones.

12 Tertiò limitatur pręfata ſecũda opinio principalis ſecundum eũdem Angles vbi ſuprà fol. 158. & rectius, quando res obnoxia reſtitutioni extat, & debitor non laborat in extrema neceſsitate, tũc namq; illã ſtatim reſtituere tenetur, etiamſi ſtatum mutare cogatur, vt ſi detineat redditus alienos, quia tũc poteſt reſtitutio differri, quando quis damnum in re propria patitur, ſecus ſi in re aliena, quãdo ipſa extat, quia nemo cum aliena iactura locupletãdus eſt: quare nobiles, qui detinẽt oppida & aliena poſſeſsiones, ne à magnitudine ſtatus, & familiæ cadant, & eorum cõfeſſores facti conſcij in ſtatu damnationis eſſe dicuntur, niſi ignorantia alicuius Doctoris opinione excuſarentur ſecundum ipſum, cuius illa ratio, ne quis, ſcilicet cum aliena iactura locupletetur, & ſi in cæteris debitis etiã militet: & tamẽ adhuc in eis nõ admittitur, fortius tamen vrget in propoſita ſpecie ad pręd. limitationẽ fundandã, pręcipuè cũ ipſa alia fortiori pręd. ratione probetur, & ideò mihi placet quę colligitur etiam ex Caiet. vbi ſuprà dict. q. 62. art. 8. quæſt. vlti. Imò etiamſi debitor ſit in extrema neceſsitate, tenetur reſtituere rem alienam ſtantem creditori in eadem neceſsitate conſtituto, vt ſuprà diximus, nu. 5. aduerſus Tabienam.

Non deſunt tamen qui diſtinguãt inter has duas opiniones, vt ſi acceptio ob quã debetur reſtitutio, fuerit iniuſta, nẽpè ex furto, vſuris, alijſve iniurijs, debitor in hac ſpecie, qualecumq; citra extremam neceſſitatem patiatur detrimentum, teneatur illis reſtituere, etiãſi ſtatum perdat, hoc enim nõ eſt de ſtatu ſuo cadere, imò in ſuum ab illo deſcendere, qui non erat ſuus, & in hoc caſu procedat. 1. opinio ſuprà poſita. Si verò quis per acceptionẽ iuſtam debita contraxit, & citra ſuam culpã in pauperiem inciderit, faciliùs illi ſit indulgẽda reſtitutionis prorogatio, ſi creditor dilationem ferre poſsit, aliàs ſecus, nam citra extremã neceſsitatem melior eſt multo creditoris conditio, quàm debitoris, & in hoc ſecundo caſu procedat ſecunda opinio principalis ſuprà poſita: hãc cõcordiam videtur tenere Caiet. d. q. 62. artic. 3. & eam probat Dom. à Soto lib. 4. de iuſt. & iur. q. 7. art. 4. in verſ. quin verò pag. 369. quem ſequitur pluribus cõprobans Cordub. vbi ſupra, in 3. opinione. & Frater Angles fol. 158. & ſeq. hæc tamen concordia vera mihi non videtur, ſed potius ſecũda ſententia ſup. dict. indiſtinctè in

in vtroq; casu, quia ad præd. excusationẽ nõ attẽditur, quòd quis teneatur restituere ratione delicti, sed q̃ egestate grauetur quæ apud Deum sufficiens est excusatio, dum ipse debitor ab animo aliena detinẽdi verè abstinuerit, secundum August. d. epist. 54. & restituere proponat: cũ primũ possit: ergo idem erit in impotentia restituendi mediocri, vt mediocriter excuset, vt sentit sanct. Anton. 2. p. tit. 2. c. 8. col. 4. & Couar. vbi suprà, nu. 2. circa fi. ibi. Nec enim ad hanc excusationẽ, &c. & ex professo Nauar. d. c. 17. n. 58. & ita est tenẽdũ.

13 Dominicus autem à Soto vbi sup. carpit Syluest. verb. restitutio. 5. §. 5. directoriũ sequutũ, affirmantẽ, quòd si creditor non vult restitutionẽ expectare, & debitor induci non potest ad restituẽdum statim, tunc sacerdos potest eũ absoluere, si cautionẽ capiat, quòd certo post tẽpore soluat, quia tunc vtiliter gerit creditoris negotiũ: si enim pœnitẽs non absolueretur, forsan ille nũquam debitum suum recuperaret: hoc nãq;, inquit Soto, procedere in foro exteriori, nõ tamẽ in conscientia: sacerdos nãq; non est inter creditorẽ ac debitorẽ sequester, aut creditoris procurator, sed nomine Dei conscientiarum expurgator, & ideò in hoc tantùm debet esse intentus, vt secundũ causas & merita perpẽdat, an debitor sit soluendo, necne: nam si soluendo est, nullatenus inuito creditore est absoluendus, nisi restituat, quãuis periculum immineât, vt nũquam sit restitutio faciẽda: ipse enim pœnitẽs sibi viderit: potest tamen accidere, vt satisfaciat, si per partes statis temporibus restituat: quod vltimũ intelligendum est quãdo aliud commodè, iuxta supradicta, fieri non potest, vel alio casu excusetur, ex traditis per Syluest. vbi suprà, & per Ant. de Cord. d. q. 68. in primis folijs: at verò si debitor, cũ possit, nolit simul, seu integrè debita creditori soluere, sed annuatim, aut paulatim, cõfessarius nõ poterit eidẽ prędictam dilationem concedere, nulla iusta & probabili causa existente, ex relatis à suprà citatis authoribus, nec eũ absoluere, nisi cum effectu fiat restitutio statim, vel tempore quo cõmodè fieri potest respectu supradictorum, vt latiùs probauit Methymna. d. q. 5. circa fi. in vers. nunc ad id. & Frater Angles in suis floribus Theologicarum quæstio. in quæst. de restitu. pag. 156. Sed quod ad reprobationẽ Siluest. factam à Soto attinet, credo Syluestrũ non id simpliciter tenuisse, quod Soto eidem attribuit, sed illud refert ex directorio & Angelo in verb. restitutio. vlt. q. 5. quinimo ipsemet Syluest. inquit, illud procedere quoad forũ causarũ: sed quoad Deum id intelligit, quãdo peccator est taliter volũtate & conscientia dispositus, quòd non habet animũ perseuerãdi in mortali, qui de attrito virtute clauium possit effici cõtritus, puta, quia credit se non posse, cum possit, aut nõ teneri statim cũ teneatur, aliàs nõ esset absoluẽdus, nec capax absolutionis. Ego verò quoad veritatẽ huius dicti attinet, existimo standũ esse facti veritati in hac specie, vt si secundum causas & merita cõfessarius perpẽderit, q̃ debitor sit soluendo statim, eum nõ absoluat quousque restituat, nisi verisimiliter credat creditorẽ permissurum, si cordis intima debitoris penetrasset, vt ipse cõfessari⁹, & prætereà debitor animo decerneret statim soluere, si sibi non videretur cũ eo adimplere, quãuis sibi graue nimis id esset vt rectè declarat Naua. d. c. 17. n. 65. Si verò contrarium intelligat confessarius, vel sit dubius, dilationem rationabilem eidẽ præstare potest, recepta cautione, q̃ prędicto tẽpore satisfaciet, & cum hoc eum absoluat, vt in effectu sentit ac exprimit Sot. vbi suprà: & ita intelligo hãc materiã.

14 Ex quibus facilè colligitur, in quã aperto versentur periculo, & nõnumquã manifesto iaceât peccato, qui restitutionem vsque ad mortis articulum differũt, cum possint & teneãtur eã in vita facere: certum namq; est, quòd quicũq; scit se ære alieno grauari, & nõ habet propositũ restituendi vsque ad mortẽ, cum tamẽ anteà possit, licet firmissimum illud habeat tunc restituẽdi, aut restitutionẽ in testamento præcipiendi, perdurat in peccato mortali, nec est absoluendus, quia habita opportunitate per nullũ tempus licet retinere alienũ inuito domino: quare si subita

bita fuerit morte correptus, vt pluries ac-
cidere solet in statu descendit dānationis:
ita Soto vbi sup. pag. 370. Frater Angles,
vbi suprà, in quæst. de restitu. pag. 154. &
inquit Soto, idem esse censendum de illis
15 qui ambigentes, * an id quòd habēt, alteri
debeant, nolūt in sua vita id iudicio decer
nere, sed satis ducunt, si proponāt in testa
mento id hæredi suo demandare: quod
expressim sequitur Cordub. vbi suprà d.
q. 68. versi. *y de lo suso dicho.*

16 Idem est omninò iudicandum de illis
qui sub mortis articulū, cum ipsi possint
per se restitutionem facere, id renuunt, ar
bitrātes satis esse id hęredibus iubere, quo
niam illi re vera nō habent sincerum ani
mum restituendi, nam qui tunc nō resti-
tuunt, indicant, quòd neque si vixerint re
stituent, vt cōtingit sæpissimè, ac proinde
videtur illis intentionem parum restituē-
di deficere, sed tantum esse conditionalē
scilicet, si moriātur: quæ profectò ad pœ-
17 nitentiā non sufficit: * & hoc potissimū
periculum in magnatibus imminet, quo
rum testamenta numquam, aut vix hæ-
redes complent, sed satis se fecisse arbitrā
tur, vt quam restitutionē auus patri, & pa
ter sibi testamento præcepit, eādem ipse
alijs recētibus onustam filio iubeat, quā
ipse posteà committat nepoti, sicq; resti-
tutio omittitur, quia si primus hæres &
secūdus eā non fecerunt, nec posteriores
facere volunt, aut possunt, aut tenētur, si
bona libera à parentibus non habuerūt,
& ita omninò prætermittitur, aut plena-
ria nō fit, nec debito tēpore, vt tenēt Do-
minic. à Soto, & Frater Angles vbi suprà:
quod intelligit verum Archid. post Ioan.
de Neapol. & eos referēs Syluest. verb. re
stitutio. 5. nu. 7. nisi debitor credat verè &
18 pro certo, * quòd detētio talis non sit cō-
tra voluntatem domini, vel etiam contra
ipsam, inordinatam tamen, vt in secun-
da opinione principali supradicta.

19 Secundò intelligendū est, nisi moriēs
omiserit restitutionem in vita faciendā,
sciens eam suum hæredem melius factu
rum proponens, quòd si aliud crederet,
ipse statim restitueret, secūdùm Angelū
in verbo restitutio. 3. §. 2. quem refert &
sequitur Nauar. d. cap. 17. num. 68. versi.
13. & Cordub. d. quæst. 68. versicul. 2. di-
cens alios plures hoc tenere. Et cum his
imposita est vltima huic operi manus, ad
laudem, & gloriam Dei omnipotentis, &
intemeratæ Virginis Mariæ matris eius,
omniumque Sāctorum: in quo quicquid
dictum est, censuræ sacrosanctæ matris
Ecclesiæ, iudicioq; melius sentientis sub-
mittimus.

LAVS DEO.

CANONICARVM VTRISQVE FORI, TAM exterioris, quàm interioris animæ, Quæstionum Liber secundus, Authore D. Ioanne Gutierrez, Canonico Doctorali Ciuitatensi.

SVMMARIVM.

1 *Testamentum cõditum ab aliquo ante ingressum religionis, validum est, nec postea per ingressum rũpitur nec vitiatur, siue ingrediatur monasteriũ bonorũ immobiliũ incapax, siue capax.*

2 *Testamẽtum eius, qui postea ingreditur religionem bonorum immobiliũ capacẽ, tunc demum per ingressum aut professionẽ nõ rumpitur, quoties illud condidit cogitans de ingressu religionis: secus verò si de illo non cogitauit, quia tunc testamẽtũ rũpitur per ingressũ religionis, secundum magis cõmunẽ sententiam, vt in nu. seq præcipuè nu. 10.*

3 *Testamentũ factũ cogitatione religionis bonorũ immobiliũ capacis, sicut nõ infirmatur per ingressum religionis, pariter per ipsum nõ cõfirmatur, donec testator naturaliter moriatur.*

4 *Testamentum agnatione posthumi rumpitur.*

5 *Monasterium loco filij posthumi habetur atq; censetur.*

6 *Testamentũ ab eo cõditum, qui religionẽ ingressurus est, vt per eã nõ infirmetur, oportet relinqui monasterio legitimã titulo institutionis, aliàs rũpetur per professionẽ: sed in contrariũ est verior cõmunis & tenenda sentẽtia, vt in nu. 12. & nu. 13. quod si aliquid relinquatur monasterio titulo institutionis, proculdubio nõ irritatur testamentum per professionem.*

7 *Testamẽtũ ingressuri religionẽ ad sciẽdũ, an postea rũpatur, necne? distinctio quędã Antonij de Butrio refertur, agiturq; de veritate ipsius.*

8 *Monasterium habetur loco filij in casib⁹ à iure expressis, in alijs autem nõ habetur pro filio, & tunc exprimitur à iure, vbi ingressus monasterium, nullũ prius testamẽtum cõdidisset.*

9 *Testamentum etiam factum ab eo, qui cogitauerat religionis professionem, etiam portione legitima monasterio titulo institutionis dimissa, per professionem rumpitur, quasi per capitis diminutionem, secundum opinionem Salicet. & aliorum; sed falsa est.*

11 *Tex. in auth. nunc autẽ cum simil. C. de Epis. & cleri. cõmuniter intelligitur per DD. quãdo testator cogitauit de ingressu religionis.*

14 *Testamentum conditum ab eo, qui religionem ingressurus est, cogitante de ingressu, an valeat & teneat, licet in eo non sit seruata solẽnitas iuris communis.*

15 *Testamentum conditum absq; vlla religionis bonorum capacis cogitatione, sequuta professione reuocatur, siue se ipsum & bona expresse religioni dicauerit, siue tacitè.*

16 *Testari liberè permittitur à iure ingressuris religionẽ, dũ modò eo tẽpore cogitent de hoc.*

17 *Testamẽtum factum ab eo, qui religionis ingressum minimè cogitauerat, professione sequuta rumpitur solum quoad legitimam portionem monasterio competentem.*

18 *Testamentum ingressuri religionem incapacẽ bonorum immobilium, licet de ea non cogitauerit, non rumpitur per huiusmodi religionis ingressum, ac religionem, sed imò ab ipsa vires assumit, non aliter ac si ipse ingrediẽs naturaliter fuisset mortuus, & n. 52.*

19 *In dubio quando non constat, vtrùm testator tempore testamenti de religione cogitauerit, necne, ex interuallo temporis à testamento ad religionis ingressum, id iudex arbitrabitur, vt hic.*

20 *Monachum ante professionẽ posse validè testari, ac proinde eius testamẽtũ per professionẽ non reuocari: quod intelligitur, etiã sine licẽtia prælati, vt in num. 25. & in num. seq. an hodie hoc procedat stante Concil. Trident.*

21 *Monachus nouitius intra annum probationis tamquã laicus censendus est, nec dicitur monasteriũ ingressus, qui nondum est professus.*

22 *Religionis vbi fit mẽtio, intelligitur cum effectu.*

23 *Si maritus relinquat aliquid vxori, si ingressa fuerit monasterium, intelligitur de ingressu*

gressu cum perseuerantia.

24 *Vouens ingredi religionem, non satisfacit, si ingrediatur, & exeat.*

26 *C. 16. de regul. & monial. sancti Conc. Trid. sess. 25. an seruãdum sit in testamẽto? cum nu. seq.*

27 *Verba vniuersalia, omnia includunt.*

28 *Indefinita æquipollet vniuersali, cũ eadẽ ratio subest.*

29 *Examen nouitiarum faciendum.*

30 *Praxis obtinuit, vt tẽpore quo hoc examẽ fit, licentia simul ad profitendum, & renuntiãdum nouitijs concedatur.*

31 *Coram iudice cessat omnis præsumptio fraudis ac metus.*

32 *Disponens si aliud vellet, expressisset.*

33 *Ea quę speciali indigent adnotatione, nisi notẽtur, videntur quasi neglecta.*

34 *Menochij intellectus ad dict. c. 16. sess. 25. Concil. Triden. reprehenditur.*

35 *Monachus iam professus an possit testamẽtum ante professionem à se conditum reuocare? & numeris seq.*

36 *Testamentum secundum monachi professi, cum duobus vel tribus testibus, valebit contra primum cum septem testibus.*

37 *Monachus quoad effectum testandi, seu contrahendi, pro mortuo habetur.*

38 *Monachus an possit in fauorem vnius filij meliorationem facere, vel maioratum constituere? remissiuè.*

39 *Monachus post professionem moritur mundo, & sic non habet velle aut nolle.*

40 *Monachus professus non potest reuocare testamentum à se factum, etiamsi in fauorem monasterij reuocatio fiat.*

41 *Dispositio auth. si qua mulier, specialis est, & ex gratia, ac proinde in propria specie, & in suo tantum casu seruãda, nẽpe, &c. & n. 88.*

42 *L. res vxoris. C. de donat. inter vir. & vxor. & l. sed si mors. §. 1. ff. eod. tit. intellectus.*

43 *Mors ciuilis tunc æquiparatur naturali, quãdo mors ciuilis operatur eumdem effectum, quem naturalis.*

44 *Mors naturalis non æquiparatur ciuili, nec è contra, nisi in casibus à iure expressis.*

45 *Mors ciuilis non operatur eumdẽ effectum in deportato & relegato, quẽ mors naturalis.*

46 *L. res vxoris. C. de don. inter vir. & vxor. in 1. respõso, nõ habet locũ in donatione causa mortis quia illa nõ cõfirmatur, sed irritatur per mortẽ ciuilẽ, ex qua amittitur ciuitas, & libertas.*

47 *Bona hęreditaria, siue legatum, per professionẽ monachi testatoris, statim ad institutũ hęredẽ, vel legatarium pertinẽt, si monasteriũ sit incapax bonorum: quod si eorum sit capax, hæreditas vel legatum morte naturali ipsius monachi ad hæredẽ vel legatarium pertinebit, in eius verò vita, ad monasterium.*

48 *Imolæ distinctio in prædicta specie refertur, & nu. 49. cum seq. de eius veritate agitur.*

50 *In dubio facta mentione mortis in proposito, intelligitur de naturali tantùm.*

51 *In dubio quando non constat ex mente testatoris, quæ mors sit expectanda, naturalis vel ciuilis, nec alicuius mortis mentionem fecerit, quid dicendum sit.*

53 *Hæreditas vel legatum, relicta, vel relictum, à monacho ingresso religionem bonorum mobilium capacem, efficitur caduca, vel caducum, si interim viuente monacho hæres vel legatarius decedat, & nu. 91.*

54 *Limitatur quod prædictum est numero præcedenti, quando hæreditas vel legatum, eius conditionis esset, vt in vita ipsius hæredis, vel legatarij monachi verificari aut deferri nõ posset, sed post mortem eiusdẽ hæredis, vt hic, & nu. 59. quem sensum habebit hac in specie voluntas testatoris.*

55 *Filius in vita patris nullum ius habet in bonis ipsius, etiam pro legitima, nec in specie cõsiderabile, nisi tantùm post mortem patris, & tunc dicitur quasi debita sibi legitima.*

Renuntiatio filij bonorum parẽtis in vita eiusdem, ac cum eiusdem licentia facta, tacitè intelligitur facta, si ipsi filio deferatur, & non aliàs dict. num. 55.

56 *Filia renuntians hæreditati paternæ, nullo accepto, non excludit eius filios ab hęreditate aui, etiamsi pręcesserit filiæ iuramentum, si auus post filiam obierit.*

57 *Idem erit si filia tempore renuntiationis dotẽ congruam receperit.*

58 *Impossibile est, vt quis per renuntiationem excludatur à futura successione, nisi demum successione delata, & non ante: quia renuntiatio tacitam habet conditionem, si hęreditas renuntianti fuerit delata.*

60 *Iussus aliquid restituere post mortẽ, si fiat monachus ordinis mendicantium, qui nihil propriũ habere possunt in communi aut in particulari, an statim post professionẽ id restituere teneatur, vel expectãda sit mors naturalis ipsius, ita vt interim bona illa permanere debeãt apud venientes ab intestato ipsius monachi? cum numeris sequent.*

Per serui

61 Per seruitutem pœnæ, fideicommissi dies nō intelligitur cedere.

63 Monachus anteà grauat⁹ restituere alteri hæreditatē, vel quid aliud, si superuixerit fideicommissario, non euanescit fideicommissum, si monasterium sit omnino incapax successionis bonorum.

64 Secus erit in monasterio capace bonorum in communi vel particulari, quia in hac specie monasterium, durante vita monachi, habebit bona fideicommissi, & apud eum perpetuò permanebunt, si monachus superuixerit fideicommissario.

65 Quamdiu est locus testamento, successio ab intestato cessat.

66 Grauatus restituere hæreditatem, si damnetur in metallū, statim fit locus fideicōmisso: hodie secus, sed expectāda erit mors naturalis ad restitutionē ipsius, & interim fiscus potitur dictis bonis, vt in nu. 73.

67 L. ex facto §. si quis rogatus ff. ab Trebel. intellectus.

68 Auth. de sanctis. Epis. §. sed & hoc præsenti loquitur in monasterio capace bonorum.

69 Hodie nemo bene natus à principio ex supplicio fit seruus pœnæ, & sic nō perdit libertatem, neq; matrimonium dissoluitur.

70 Serui pœnę dicebātur, in metallū dānati, & in opus metalli, & si quid eis in testamēto datum fuerat, pro non scripto erat, quasi non Cæsaris seruo datum, sed pœnæ.

71 Litera. l. 4. Taur. refertur in hoc: hodie est. l. 3. tit. 4. lib. 5. nouæ Collect. Reg.

72 Hodie cum damnatus ad mortem, siue ciuilem, siue naturalem, possit testari, vt in d. ll. Regijs, non erit seruus pœnæ.

75 Filius legitimus an in vita patris religionē profitentis bonorum capacem possit petere legitimā portionem sibi competentem in bonis patris, necne?

76 Legitima filio nō debetur, nisi post mortē patris.

77 Cap. cum simus, de regular. litera expenditur pro parte affirmatiua.

78 Auth. si qua mulier. C. de sacros. Eccles. expēditur pro ead. parte.

79 Filius in vita patris religionē professi nō potest petere legitimam, secundū veriorē & receptiorē sententiā, & proinde tenendā in iudicando & consulendo: & nu. 94. limitatur, si pater ingrediatur religionem incapacem bonorum, saltem in cōmuni.

80 Filius non dicitur petere debitū ex successione, nisi quando pater est mortuus.

81 Integra Ant. Concij Decretalis, Cum simus, de regular. refertur.

82 Ex hac integra non constat quòd pater viueret, neque quòd mortuus esset.

83 Integra Anto. Augustini Decretalis, Cum simus, de regular. refertur.

84 In hac integra adest aduerbiū, Rectè, quod in Decretali, Cū simus, nō fuit translatū.

85 Aduerbium, Rectè, significat, id est, iustè, & bien y derechamente.

86 Consequitur ex supradictis, aduerbiū, Rectè, positum in integra, debere intelligi secundum ius, hoc est, mortuo iam patre.

87 Cap. fin. 20. quæst. 3. intellectus.

89 Successiones sunt de iure ciuili.

90 Monasteriū tenetur alere filios monachi, eo viuēte, quia bona trāseunt cū suo onere: poteritq; filius hoc casu petere, vt assignētur sibi certa bona, ex quibus possit se alere.

92 Filius, qui ingreditur monasteriū patre viuente, non poterit legitimam consequi.

93 Pater, filio viuente, qui ingressus fuit religionem, & in ea professus est, non potest petere suam legitimā à monasterio in bonis filij professi, nisi demum post mortem naturalem ipsius, & nu. 94.

95 Pater monachus, qui post ingressum monasterij vult inter filios testari, nō potest plus legitima filijs relinquere, nisi tantumdē ipsi monasterio relinquat. Idem est in filijs monachis respectu parentum.

96 Auth. si qua mulier. C. de sacros. Eccles. & l. 17. tit. 1. part. 6. cum ea concordans, licet in descendentibus solum loquantur, ad ascendentes tamē ex paritate rationis extendendæ sunt.

97 Pater an per ingressum & professionē monasterij bonorū in cōmuni capacis, amittat vsumfructum, quē iure patriæ potestatis habet in bonis aduentitijs filiorum, & cōsolidetur proprietati, necne? cum nu. seq.

98 Vsusfructus, quē ingressus monasteriū habebat, per professionem non extinguitur.

99 Monasterium, viuēte monacho professo, reget & gubernabit bona ipsius monachi testatoris, & faciet fructus suos.

100 Differentiæ ratio inter patrē legitimum administratorem bonorum filij ingredientē religionem bonorum in cōmuni capacē,

& alios vsufructuarios eamdem profitentes respectu amissionis præd. vsusfructus, vel non amissionis, nulla sufficiens dari potest.

101 *Bona monachi, qui infra annũ probationis decessit in monasterio capaci bonorũ, testamẽto nõ condito, nec renũtiatione legitimè facta, an acquirãtur eius veniẽtibus ab intestato, vel monasterio, & nu. seq.*

102 *Ingrediẽte monasterium, expressè bona sua dicante, intelligitur tacita cõditio, si in monasterio perseuerauerit, vnde eo redeunte ad seculum, bona recuperabit: quod intelligitur, vbi nouitius verè recessit à monasterio infrà annum probationis: secus verò erit, vbi in eo permanẽs sine animo recedendi, ibi decessit, vt in num. 103.*

104 *Monach' simpliciter ingrediẽs monasteriũ, non declarãdo quòd illud fuerit ingressus causa stũdi in probatione, si moriatur infra annũ probationis, nulla dispositione facta de bonis suis, ad quem ipsa pertineãt.*

105 *Bona ingrediẽtis monasteriũ decedẽtis intra annũ pbationis, an pertinẽãt ad monasteriũ, vel ad venientes ab intestato ipsius nouitij, præterquã in dotibus montaliũ, vt in nu. 109. & hodie in reliquis bonis, vt in n. 110.*

106 *Nouitius si reuertitur ad sæculum, potest sua bona recuperare.*

107 *Nouitius in quibusdã habetur pro religioso, & talis est de foro Eccles. & gaudet priuilegio canonis: & quid in alijs, vide nu. 108.*

111 *C. 16. de regular. & monial sacri Conc. Trid. sessio. 25. licet loquatur tantùm, quando nouitius vel nouitia exeunt à religione ante professionem, idem tamen videtur hodie dicendum, ex ratione in eo expressa, quando nouitius, vel nouitia decedit in religione infra annum probationis, vt bona ipsius minimè ad monasterium pertineant, &c.*

CAPVT I.

De testamentis eorum qui religionem posteà ingrediuntur, vel quæ post ingressum conduntur.

1 TEstamentum conditum ab aliquo ante ingressum religionis, validum est, & per ipsum ingressum posie à subsequutum non rumpitur, neque vitiatur: quilibet enim potest ante ingressum religionis de bonis suis disponere, prout voluerit: text. est expressus in authent. de monachis. §. illud quoque, collation. 1. & in authent. nunc autem. C. de Episcopis & cleric. capit. si qua mulier. §. nunc autem. 19. quæst. vltim. Quod non tantùm procedit, quando quis ingreditur monasterium bonorum immobilium incapax, quia tunc ab ipso ingressu vires assumit testamentum, non aliter ac si ipse ingrediens, naturaliter mortuus fuisset, ac proinde id monasterium non rumpit, vt censuerunt Bart. Bald. & communiter moderni in l. 1. ff. de testament. vt testatur Socin. consil. 92. numer. 2. lib. 1. sequuntur Abbas numer. 50. Felin. 54. Beroi. 400. in capit. in præsentia, de probat. D. Costa in cap. si pater. 2. part. verb. testatore mortuo, numer. 6. in princip. de testament. in 6. Iul. Clar. libr. recep. sententiarum. §. testamentum, quæst. 28. versic. sed retenta D. Molin. de Hispan. primogenijs, lib. 2. cap. 9. num. 43. sed etiam quando quis ingressus est monasterium bonorum capax, quia tunc per professionem non rumpitur, neque vitiatur: vt probatur in d. iuribus: intelligi tamen debet, vt infrà dicemus.

Hoc autem vltimum procedit, quoties testator suum condidit testamẽtum, cogitans de ingressu religionis, tunc enim neque per ingressum, neque per professionem rumpitur, sed remanet firmum: vt in dict. iuribus, frustra enim permitterent disponere, nisi valeret dispositio: secus verò si de religionis ingressu minimè cogitauit, quia tunc testamentum rumpitur per ingressum religionis: ita docent Iacobus Balduin. Odoffred. & Iacob. Butricar. quos refert & sequitur Bart. in authentic. si qua mulier, nu. 7. C. de sacros. Eccles. & ibi Bald. & Paul. Castrens. num. 4. quam opinionem dicit veriorem de iure Ioan. de Imol. in l. r. num. 11. ff. de testam. Dec. in capit. in præsentia, nu. 51. de probat. vbi Imol. colũ. fin. dicit eam esse veriorem, & ab ea nõ esse recedendum in iudicando, secũdum Fulgos. & Ias.

& Iaſ.in dict.authent.ſi qua mulier, num. 21.eſt communis ſecundum eumd. Dec. conſ.31.colum.2.Ripam in l. ſi vnquam, quæſtion.35. C. de reuocand. donation. Eamdem ſequitur, & teſtatur communem, & frequentiùs receptam D. Couarr.in capit.2.num.5.de teſtamen. item & Iul.Clar.vbi ſuprà, quæſtion. 28. necnon & Craſſus de ſucceſsion. §.teſtamentum, quæſtio.34. nu.3. & ſequitur Guillelm. Benedict. in capit. Raynuntius, in verb.mortuo itaque teſtatore, el 1.num.
3 297. de teſtam. * vbi quòd ſicut tale teſtamentum factum cogitatione religionis,non infirmatur per ingreſſum ipſius, pariter non confirmatur, donec teſtator naturaliter moriatur: vltra quos hanc teſtatur eſſe communē opinionē Legiſtarum, Viglius in princip. num.3.inſtit.quibus mod.teſtament.infirm. & Dedic.Perez eam ſequutus in l.1.titul.2.lib.5.ord. pagin. 67. & 68. eamque ſequitur Menchac.de ſucceſ.creat. §.20. num.29.dicit communem plures allegans D. Molin. vbi ſuprà,nu.44.& 45. & inquit D.Coſta, vbi ſuprà, num.7. quòd in hac ſpecie de qua agimus,inter omnes conſtat,oportere ipſum teſtatorem monachū naturaliter mori,vt eius teſtamentum confirmetur,& hæreditas deferri incipiat.

Verum contra hāc receptam ſententiā, imò quòd indiſtinctè teſtamentū factum ante religionis bonorum capacis in communi ingreſſum, rūpatur per ingreſſum religionis,ſiue teſtator cogitauerit de in-
4 greſſu,ſiue non, illud vrget, * quia teſtamentum agnatione poſthumi rumpitur, vt in l.1.in fin. & in l.3.in princip.& in l. poſthumorum. ff. de iniuſto rup. irritoq; fact. teſtament. text.in princip.inſtit.qui-
5 bus mod.teſtamenta infirmentur.* Sed monaſterium loco filij poſthumi habetur atque cenſetur,vt in authent. niſi rogati.C.ad Trebel. Iaſ. in rubric. num.19. ff.de lib.& poſth.& in rubric. C. eodem. Bald.& Imol.in l.filius à patre. §. 1. ff. de lib.& poſt. Menchac. de ſucceſs. creat. §. 20.num.29. & nu.196. & Tiraquel. plures allegans in l. ſi vnquam, verb. ſuſceperit liberos,nu.42. C. de reuocand. donat.diximus latè ſuprà lib. 1. Canonic.q. cap.32.nu.2.cum ſequentibus.Ergo teſtamentum vtcumque factum ante religionis ingreſſum,profeſsione rumpitur, ſi-
6 cut agnatione rumpitur poſthumi. * Oportet igitur, vt hoc teſtamentum non rumpatur, relinqui monaſterio legitimam titulo inſtitutionis; aliàs rumpetur per profeſsionem, iuxta gloſſ. verb. competere,in d.authentic.ſi qua mulier, & ibi Petrus & Cyn. & Raphael Fulgo. gloſ.etiam in d.§.illud,in authent.de monach.Federic.de Senis conſil.165.& hęc opinio eſt communis ſecundum Imol. in d.l.1.nu.11.ff. de teſtam. & Iaſ.in d.auth. ſi qua mulier,nu.17. in fin.& in rubr.nu. 2. ff. de lib. & poſthu. & illam dixit communitor ſeruari Alberic. in dict. auth.ſi qua mulier, poſt princ.& communē teſtatur Menchac. vbi ſuprà,d.§ 20.nu.196.& Didac.Perez etiā vbi ſuprà, pag.68.& ſic hæc eſt ſecunda opinio in hac materia.

7 Rurſus, Anton.de Butrio in d. cap. in præſentia,eſt in tertia opinione, diſtinguens nempe inter expreſsè conferentem bona ſua tempore ingreſſus religionis bonorum capacis,nulla tamen mentione facta de teſtamento, vt in hoc caſu, ſi in continenti poſt teſtamentum conditum bona ſua etiam expreſſè tradiderit monaſterio, non videatur reuocaſſe, ſed potiùs contuliſſe ad tempus vitæ ſuæ; non enim eſt veriſimile, quòd ita in continenti voluerit mutare animum ſuum:argument.l.non ad ea. ff.de cond. & demonſt. ſecus ſi ex interuallo ingreſſus religionem bona ſua expreſſè contulit monaſterio, quia tunc præſumendum eſt voluiſſe mutare: & inter tacitè conferentem bona ſua tempore ingreſſus, quia tunc indiſtinctè non videtur reuocare: ex quo enim aliter expreſſè non diſpoſuit, videtur velle ſuum teſtamentum præcedens remanere:quia licèt monaſterium debeat habere ſuam portionem, poterit tamen illam conſequi aliter,quàm rumpendo teſtamentum:quæ opinio magis placet Abbati in d.c.in præſentia,nu.52. quā diſtinctio Bart. vbi ſuprà, præterquàm in eo

quod tenet Ant. de Butrio, vt hoc casu monasterium debeat habere portionem suam, hoc enim nullo iure probatur, imò potius innuitur contrarium in dict. §. illud, vbi probatur, quòd potest de bonis suis disponere, prout voluerit: & huius tertiæ opinionis Butrij quatuor fundamenta refert Decius in dict. capit. in præsentia, numer. 61. quam sequitur ibidem Felin. numer. 54. & contra Bartol. sententiam Pontificij crebriori calculo probant secundum Alciat. in rubrica. ff. de lib. & posthu. numer. 47. & 48. allegantem Anton. Abbat. Decium, & Felin. vbi suprà, & eam latè probat, nempe vt indistinctè hoc casu testamentum valeat, per dict. §. illud, in authent. de nuptijs, licet de ingressu monasterij tempore conditi testamenti testator non cogitauerit, quamuis præteritione monasterij rumpatur (sed, vt vides, aliter Pontificij præfati sentiunt distinguentes, vt suprà.) Eamdem sententiam Anto. de Butrio probauit D. Molin. vbi suprà numer. 45. eam reducens ad duos casus tantum indistinctè, nempe quando monachus faciens professionem, omnia bona sua expressè contulit monasterio, vt tunc censeatur ex hoc primum testamentum reuocatum, sicut si omnia bona sua alteri donasset, vel ea alienasset: & quando fecit professionem simpliciter, in cuius consequentiam censetur tacitè bona sua monasterio dicare, vt tunc ex hac tacita & præsumpta bonorum translatione in monasterium facta, non censeatur prima dispositio testamenti expressa reuocata, ex textu in dict. authentic. nunc autem, qui sic est intelligendus: allegatque hanc sententiam tenentes Anton. Abbat. Decium, & Felin. vbi suprà, & Augustin. Beroi. in dict. capit. in præsentia, numer. 517. cum sequentibus, sequitur etiam Iuli. Clar. vbi suprà, in versicul. sed retenta, & indistinctè cum supradictis & alijs eam sequitur Molin. Theologus vbi suprà, column. 753. dicens quòd inter recentiores iam hodie communis est hæc sententia.

60 Sed nihilominus præfata distinctio Bart. suprà relata verior est, & magis communis & recepta, ac proinde tenenda in iudicando & consulendo. Neq; obstat, quòd monasterium habetur loco filij posthumi, ac proindè per ipsius ingressum rumpi debeat testamentum: * quia

8 respondemus, hoc procedere posse in casibus à iure expressis, in alijs autem nõ habetur pro filio, vt diximus in dict. cap. 32. numer. 56. lib. 1. Canonicar. quæstion. hoc est, vbi ingressus monasterium, nullum prius testamẽtum condidisset: quia si illud condidisset, iam est expressum contrarium: voluntati namque expressæ, quæ in testamento habetur, non videtur ex tacita derogatum: argument. l. fin. in principio, & quod ibi notat Bart. ff. de leg. 2. & prætereà hoc in terminis expressè probatur in dict. authent. nunc autem. C. de Episcopis & cleric. ibi: Si prius testatus non sit, & exinde iudicio ejus cessante: idemque innuitur in dict. §. illud, in auth. de monachis, inducto vt suprà. Quare præfata secunda opinio, etsi communis affirmetur ab Imol. vera quidem minimè est, vt ex supradictis patet, & eam expressè improbat D. Couar. vbi suprà, vbi ex eisdem minori negotio tolli hac in re affirmat, quod Salicet. in d. auth. si qua mulier probare nititur,

9 dicens, * testamentum, etiam factum ab eo qui cogitauerat religionis professionem, etiam portione legitima monasterio titulo institutionis dimissa, per professionem rumpi, quasi per capitis diminutionem, vt in l. conficiuntur. §. post testamentum. ff. de iure codicill. & in §. alio autem modo, & §. sequenti, institut. quibus mod. testament. infirm. nam & si testator se alteri in adoptionem dederit, & in ea mortem obierit, irritum fit eius testamentum: vt in d. iuribus probatur, & in l. 18. tit. 1. part. 6. & opinionem Salicet. sicq; contra communem, quã suprà retuli ex Imol. existimant esse veriorem Fulgos. & Ias. nu. 2. in d. auth. si qua mulier, & defendit Roman. consil. 237. hæc namq; Salic. & aliorum opinio falsa est, siquidem iure ciuili hæc capitis diminutio,

nutio, quæ per religionem contingit, irritam non facit testamentũ, vt expressim probatur in d. §. illud, & in d. auth. si qua mulier, & in d. authent. nunc autem, hæc enim mutatio status fit in melius, cum seruire Deo regnare sit, ac proinde per eam non reuocatur testamentum, vt in d. iuribus, & ita etiam præfatam opinionem Salicet. Bartolũ defendens increpat Dec. in d. c. in præsentia, dicto nu. 61.

10 Superest igitur ex veriori & receptiori traditione, testamentum factum ante ingressum religionis in cõmuni bonorũ capacis, ab eo, qui tunc temporis de religionis ingressu cogitauit, minimè rumpi per ipsum ingressum, neque per professionem, imò per eam firmum remanere: quam etiam opin. sequitur, ac proculdubio veram, & communem appellat hoc casu D. Molina vbi suprà, num. 49. secus si de religione non cogitauit.

Non obstant modò duæ rationes D. Molin. vbi suprà nu. 45. quibus hanc magis communem sententiam Bart. (in secundo membro, nempe cum testator tẽpore testamenti de religione non cogitauit) stare nõ posse affirmauit, ipsę namque militant ac procedere possent, vbi testator tempore testamenti cogitauit de ingressu religionis, aliàs verò eo de religione non cogitante, rumpitur testamẽtum præcedens, non tam ex contraria voluntate tacita vel expressa, quã agnatione posthumi, hoc est, monasterij, quod loco filij hoc casu habetur, vt prædiximus,* text. autem in d. auth. nunc autem

11 cum simil. communiter intelligitur per DD. quando testator cogitauit de ingressu religionis.

12 Nunc autem magis communis præd. sententia ampliatur, vt procedat, etiamsi testator in eo testamento nihil reliquerit monasterio, adhuc enim monasterium conqueri ex hoc non potest, neq; ei aliqua portio competit in monachis bonis ac patrimonio, vt expressim tenet Bart. in d. auth. si qua mulier, dict. num. 7. versi. ex hoc dico, cuius opinio est communiter approbata secũd. Rip. in d. l. si vmquã, d. quæstion. 35. num. 94. C. de reuocand. donat. qui arbitratur esse puram veritatem, & secundum Couar. vbi suprà, qui illam sequitur, & esse communem testatur D. Costa in cap. si pater. 2. part. versic. testatore mortuo, numer. 10. de testam. in 6. Eamdẽ profitetur hodie esse magis commũnem Iul. Clar. vbi suprà illam sequutus, dicens, quòd ab ea non recederet in practica, attenta dispositione d. §. illud, generaliter loquentis, & quia sibi iustier & æquior videtur, & magis fauet testamento (saluo tamen semper iudicio sanctæ Ecclesiæ, cui in omnibus se subijcit, prout nos quoque facimus) existimantque hanc sententiam esse veriorem, magis communem & tenendam, contra eam, quam Imol. vbi suprà communem etiam esse existimauit, & nostram hanc probarunt vbi suprà Augustin. Beroy. numer. 519. cum sequentibus, & D. Molin. nu. 47. licèt contraria opinio sit communis Canonistarum, quam resoluit, & sequutus est Andreas Alciat. in rubrica numer. 48. ff. de lib. & posth. prout eum refert Costa vbi suprà. Si tamen aliquid relinquatur monasterio titulo institutionis, sine dubio non irritatur testamẽtum per professionem secundũ omnes, vt testatur Imol. in d. l. 1. nu. 11. de testam. est communis secundum Abb. in d. c. in pręsentia, num. 49. in fi. & Iul. Clar. vbi supra,

13 præsupponentem,* idem esse, si id titulo institutionis non relinquatur, sed alio relicti titulo.

14 Secundò ampliatur magis recepta sententia, vt procedat etiamsi in prædict. casu non sit seruata solemnitas iuris communis, quia si hoc permittitur militi armatæ militiæ, qui pugnat pugna corporali, multo magis debet permitti ei,* qui de proximo cingendus est cœlesti militiæ, vel militi cœlestis patriæ, vel qui pugnat pugna mentali, & contemplatiua: ita tenet Bart. in d. authentica si qua mulier, numer. 7. versic. ex hoc dico. C. de sacrosanct. Ecclesijs, & in l. 1. numer. 12. C. eodem. Abbas & Decius in d. capit. in præsentia, numer. 6. post Anton. de Butr. ibi est communis opinio secundum Decium d. consi. 31. numer. 3. &

licèt in puncto iuris patiatur aliquam difficultatem, in practica tamen obtineret propter authoritatem Bart. & sequaciũ, vt credit Iul. Clar. vbi suprà in princip. sed eam nimis nouam, & suspectã putat Mencha. de succes. creatio. §. 21. n. 174. & contrariũ cum Nauar. & alijs tenet atq; affirmat Molina Theologus de iustitia & iur. in 2. tractat. disputation. 139. pagin. 751. in versi. ad id, estq; verius meo iudicio.
15 * Secundo deducitur ex supradicta magis cõmuni distinctio. Bart. & cæterorum, quòd si nulla religionis cogitatione testamentum conditum fuerit, sequuta professione reuocetur, quasi ex noua voluntate, & propter ingressum religionis, quia monasterium hoc casu loco filij habetur. Quod procedit, siue testator in ipso monasterij ingressu non solum seipsum, sed etiam bona sua expressè monasterio dedicauerit, siue tacitè, vt ex mente communis patet, quamuis cõtrarium velit Iul. Clar. vbi suprà, in versic. retenta, imò quod præfata communis sit intelligenda tantùm quando testator expressè se & bona sua ingrediens monasterio dicauit, secus si tacitè, tunc enim non creditur quòd per huiusmodi tacitam voluntatem dicatur reuocata prior expressa voluntas; quem sequutus est D. Molin. vbi suprà nu. 45. hæc namq; moderatio coincidere hac in specie videtur cum sententia Anto. de Butrio. Abb. & Fel. vbi suprà, contra quos cum magis recepta & veriore distinctione Bart. suprà docuimus tenendum: quare eam tenentes, moderationem hanc Iulij Clari, & Molinæ reijcere debemus, ex eo enim quòd testator tempore testamenti de religionis ingressu non cõgitauit, præsumitur mutata volũtas per professionem religionis bonorum capacis, siue tacitè, siue expressè tunc temporis dicatio personæ, & bonorum fiat: * quod enim
16 permittitur liberè testari à iure ingressuris religionem, vt in d. §. illud, & in dict. auth. nunc autem, loquitur ac procedit, & necessariò intelligi debet in cogitantibus de ingressu religionis eo tempore, atque id in animo gerentibus, vt ex ipsis iuribus patet, præcipuè ex dict. §. illud, per quem cætera iura intelligenda sunt, ex eo enim deducta fuit d. auth. nunc autem. Verba autem d. §. illud, hæc sunt: Illud quoque decernimus, qui in monasterium introire voluerit, antequàm ingrediatur, licentiam habere suis vti, quo voluerit modo: quare meritò vt tunc per religionis ingressum ac professionem nõ rumpatur testamentum, cum nihil noui, quod prius non fuerit cogitatum, contingat: secus si tempore testamenti conditi de religione cogitatum minimè fuerit, tunc enim nouus casus contingens religionis, & sic agnatione posthumi, hoc est monasterij, quod hoc casu pro filio habetur, meritò vt testamentum præcedens rumpat, siue dicatio personæ, & bonorum expressè vel tacitè fiat: & hæc est potissima differẽtiæ ratio inter hos duos casus distinctionis communis.

17 * Limitatur tamen primò hoc secundũ membrum distinctionis Bart. & communis, vt testamentum factum ab eo, qui religionis ingressũm minimè cogitauerat, professione sequuta rumpatur solum quoad legitimam portionem monasterio competentem, vt placet Anto. de Butrio in d. cap. in præsentia, quem sequitur D. Couar. vbi suprà, d. numer. 5. in versic. ipse verò, quamuis eos increpet D. Molin. vbi suprà numer. 47. intelligens ipsos loqui in casibus, in quibus ipse Molin. dixit testamentum non reuocari facta professione, nempè etiamsi de religione non sit cogitatum, quando dicatio bonorum posteà monasterio expressè facta non est, sed tacitè à iure. Nam cum hoc casu verius, & magis cõmuniter receptum sit, testamentũ rumpi, aduersus opinionem Antonij & Molinæ, atq; sequacium, admitti rectè poterit hæc moderatio Couarr. vt rumpatur solũ quoad legitimam portionem monasterio competentem: quòd si opinio Antonij & Molinæ sequenda foret (quod diffitemur) declaratio Molinæ rectè quoque procederet: nos verò, quod prædiximus, tenemus. Quinimò & Iul. Clar. vbi suprà §. testamentum, quæst. 28. versic. retenta,

tenta.in fin. etsi contra præd. secundum membrum distinctionis Bart. tenuerit, vt vidimus, adhuc hanc limitationem se quitur, dicens hoc casu quantum ad institutionē testamētum rumpi, sed quoad reliqua credit testamentum ipsum sustineri, iuxta dispositionem auth. ex causa. C.de lib.præt.vel exhæred. cuius opinionem libenter probo, etsi D. Molin. vbi suprà, dicat eam probare se non posse.

18 Secundò limitatur secundum membrum distinctionis Bart. vt procedat in religione capaci bonorum, & successionum, vt prædiximus: secus in religione incapaci bonorum immobilium, quia tunc absq; dubio testamentum non rumpitur per huiusmodi religionis ingressum ac professionem, sed imò ab ipsa vires assumit, non aliter ac si ipse ingrediēs naturaliter fuisset mortuus, vt prædiximus in principio huius.c. & omnes communiter Doct.de re hac agentes profitētur, & eos refert ac sequitur D. Molin. vbi suprà, nu.43. post Iul. Clar.& infrà latiùs docebimus.

19 In dubio autem quando non constat, vtrùm testator tēpore testamenti, de religione cogitauerit, necne, ex interuallo temporis à testamento ad religionis ingressum, id iudex arbitrabitur: vt si in breui religionem profiteatur, arbitretur testatorē de religione cogitasse, ac proinde testamentum non reuocetur iuxta primum Bartol. distinctionis membrum communiter approbatum, cum his, quæ ei adiecta fuere suprà pro ipsius declaratione: si verò multum post tempus id contigerit, arbitrio eiusdem iudicis, contrarium existimabit, ac proinde testamētum rūpetur, iuxta superius dicta, quod constat ex opinione. 3. Anton. de Butrio, & sequacium suprà adducta, & prętereà ab omnibus probatur, vt testatur D.Couar.d.nu.5.vbi suprà in vers. his verò addendum est cōmunis secundum D. Molin. vbi suprà, nu. 46. plures referentem, & Crassum de success. §. testamentum. quæstio.34.nume.4.

20 Illud prætereà adijciendum est, monachum ante professionem posse validè testari, ac proinde ipsius testamentū per professionem non reuocari, vtpote factum eo tempore, quo testator liberam habuit testandi facultatem: cui conclusioni adstipulatur text. in cap.4. de regular.& ita tenet gloss.in authentic.ingressi.C.de sacrosanct. Ecclesijs, & ibi optimè Bart.in repet.nu.1.& in lectura.num. 4.cum sequentibus.Bald.nu.1. & Salicet. 3.Greg.Lopez in l.17.gloss.1.titul.1.part. 6.intelligens eam.l. quæ videbatur contrarium probare, post professionem tacitam vel expressam, & Iul. Clar. vbi suprà versic.dixi, & D.Molin. vbi suprà, nu.52. cum sequentibus, & est communis secūdum alterum Molinam de iustitia & iur. 2.tractatu.disputatione 139.col.747.

21 Monachus namq; nouitius intra annum probationis tamquam laicus censendus est: nec dicitur monasterium ingressus, qui nondum fecit professionem secund.Bart.in d.auth.si qua mulier. nu. 20. vbi cæteri scribentes. Fulgos. Paul. Alex.& Corn. in l.si quis hæredem.C.de instit.& substit. text.in c.religioso.de sentētia excōmunicationis lib.6. & in c. non solum, & in c. cōstitutionem. de regular. Beroi.in d.c.in præsentia, num.552.Tiraquel de retract.Lignag.§.1.gloss.8.nu.34. cum sequentibus, quos refert, & sequitur D. Molin. vbi suprà, num.53.sequitur alios referens Menoch.de arbit.iud.libr. 2.centur.5.casu 436.num.4.

22 Ex quo infertur, quòd vbi fit mentio de ingressu religionis, intelligitur cum effectu, vt ex gloss.fin.in d.c.in præsentia, ibi. Ita quòd teneat monachatus, notat

23 Felin.ibi nu.32. * Vnde si maritus relinquat aliquid vxori, si ingressa fuerit monasterium, intelligitur de ingressu cum perseuerantia, vt per Angel.consil.33.incip. Constantius Arcol. Bald. & Salicet. in d.l.si quis hæredem & alios, quos re-

24 fert, & sequitur Feli.d.nu. 32. * Tandem hinc procedit, quod decidit Archid. in c.cùm simus.12.quæstio.2. dicens, quòd vouens ingredi religionem, non satisfacit, si ingrediatur, & exeat: refert & sequitur Felin. vbi suprà sed de hac re latiùs agemus infrà c.22. de requisit.ad vo

Dd 5 tum

tum obligat.&c.versicul.quòd si quis votum.

25 Et quod prædiximus, monachum ante professionem posse testari, procedit etiam sine licentia prælati secundũ Couar. vbi suprà, in fi.d.nu. 5. aduersus Roderic.Xuarez allegat.20.col.vltim.& Archid.in c.nunc autem.19.q.3. aliud volẽtes, & opinionem Couarr. in hoc sequitur Crassus de success. §. testamentum. quæst.34 nu.5.& Molina Theologus vbi suprà.

26 Sed an hodie procedat,stante.c.16.de regular. & monial. sancti Concilij Trid. session. 25. dubitare quis poterit, ita vt ad hoc vt testamentum monachi validũ sit,seruari debeat forma.d.cap.necne?cuius litera ita se habet: *Nulla quoq; renuntiatio aut obligatio antea facta, etiam cum iuramento, vel in fauorẽ cuiuscumque causæ piæ, valeat, nisi cum licentia Episcopi, siue eius Vicarij fiat intra duos mẽses proximos ante professionem, ac non aliàs intelligatur effectum suum sortiri, nisi sequuta professione: aliter verò facta etiamsi cum huius fauoris expressa renuntiatione, etiam iurata, sit irrita, & nullius effectus, &c.* Videtur primò idẽ seruãdum fore in proposito, tum ex eo quòd verba Cõcilij sunt generalia, ibi. Nulla quoque renuntiatio aut obligatio,&c.quæ nostrũ casum cõprehendere
27 videtur, * qui enim totum dicit,nihil excludit,& verba vniuersalia omnia includũt.l.Iulianus.ff.de leg.3.Dec.in l. omnia. in princi.ff.si cert. pet. & consil.245. visis ijs,colum.1.versic.sed tamen supradictis. Alex.cõsil.46.visis,& accuratè,in princip. lib.1. & alios referẽs Beccius consil.100.
28 nu.16. libr.1.* tum etiam quia ead.ratio in vtroque casu militare videtur,quo casu rectè indefinita in dispositione.l. æquipollet vniuersali, secundũ eumd. Becciũ consil.57.nu.30.lib.1.Concilium etenim in hac parte eam formam renuntiationum nouitiorum introduxisse videtur, vt libertati monialium vel monachorũ consuleret, ideòque licentiam Episcopi, siue eius Vicarij requisiisse videtur,vt excluderetur omnis metus,ac coactio con-
29 sanguineorũ siue affinium.* Hinc est,vt idem Concilium statim cap. sequent.in hæc verba prorumpat: *Libertati professionis virginum Deo dedicandarũ prospiciẽs sancta synodus statuit atque decernit, vt si puella, quæ habitum regularẽ suscipere voluerit, maior 12.annis sit, non antea eũ suscipiat, nec postea ipsa, vel alia professionẽ emittat, quã explorauerit Episcopus, vel eo absente, vel impedito, eius Vicarius, aut aliquis eorum sumptibus ab eis deputatus, virginis voluntatẽ diligenter, an coacta, an seducta sit, an sciat, quid agat: & si voluntas eius, pia ac libera cognita fuerit, habueritq; conditiones requisitas iuxta monasterij illius, & ordinis regulã, nec non monasterium fuerit idoneum, liberè eã profiteri liceat, cuius professionis tempus ne Episcopus ignoret, teneatur præfecta monasterio eum ante mensem certiorare: quòd si præfata certiorem Episcopum non fecerit, quamdiu Episcopo videbitur, ab officio suspensa sit:* qui quidẽ Episcopus, siue eius Vicarius, intra quindecim dies hoc examen tenetur facere, aliàs non possunt in hoc se intromittere: & non debent plus interrogare quàm sacrum Concilium vbi sup.præcipit, vt cauetur in Bulla Pij V.Põtificis Maximi cõfirmationis,& nouæ concessionis priuilegiorum omnium ordinũ mendicant.c.7. incip. Volumus etiã, data Romæ ann.In-
30 carnat.Domini 1567.17.Calẽd.Iulij. * & ita praxis obtinuit,vt tẽpore,quo hoc examen fit, licentia simul ad profitendũ & renunciandum monialibus nouitijs con-
31 cedatur. * Hæc autem omnia militare quoq; videntur in testamẽti confectione, corã iudice enim cessat omnis præsumptio fraudis ac metus,vt in l.1.C. de præd. decur.libr.10.& ibi Bart. l.1. in fin.l.2.de his qui per met.iud.non appellau.l.fin.in princip.ff.quod met.causa,& in terminis ita voluit & tenuit D.Spino in suo specul. testam.glos.12.nu.50.pag.305.

His tamen non obstantibus, contraria sententia (salua semper correctione sacrosanctæ matris Ecclesiæ Romanæ, cui in omnibus me submitto) indubiè tenenda videtur, imò quòd Monachus nouitius siue monialis possit durante anno nouitiatus testamentum liberè condere,

dere absque præd. solemnitate, & licentia, de qua in d. capit. 16. sess. 25. Concil. Tridentin. id enim tantùm loquitur in contractibus renuntiationum, siue obligationum inter viuos, non verò in vltima volũtate, vt patet ex illis verbis, Nulla quoque renuntiatio, aut obligatio; hæc enim ad actus inter viuos gerendos propriè, & secundùm directum sensum literæ referuntur, non verò ad testamenta:

32 * si enim Concilium id voluisset, expressisset: argumen. l. vnicæ. §. sin autem ad deficientis, in versic. nam si contrariũ volebat. C. de caduc. tollend. & in c. inter corporalia, ibi: Vnde si citra, de translat. Episcopi, & in cap. ad audientiam de decim. Congerit plura in proposito Tiraq. in l. si vnquam. C. de reuocan. donation. Roland. à Valle cons. 68. nu. 55. lib. 4. Beccius cons. 12. verbo, *libertis*, num. 3. cum sequentibus nu. 44. & consil. 32. num. 16. lib. 1. & prætereà idem probatur in verbis Concilij statim sequentibus, ibi: *Ac non aliàs intelligatur effectum suum sortiri, nisi sequuta professione, aliter verò facta, &c.* Frustrà ergo, ac superuacaneè hoc præciperet Concilium (quod minimè est dicẽdum) si de testamẽto idem sentiret: cùm vltima voluntas deambulatoria sit ex sui natura vsque ad mortem, vt in capit. cùm Marthæ. de celeb. Miss. cum reliquis.

33 * Prætereà, ea quæ speciali indigent adnotatione, nisi notentur, videntur quasi neglecta: argumen. l. item apud Labeonem. §. ait prætor, versi. ea enim. ff. de iniur. cũ simil. ibi à glossa, neglecta, cõgestis. Cùm igitur iure communi monachus nouitius, vel monialis nouitia, durante anno probationis, liberè, & absque aliqua licentia prælati, vel prælatæ, testari posit, vt probauimus, hocq; à Concilio Tridentino expressè non corrigatur, quod non mutatur, quare stare prohibendum est: vt in l. sancimus. C. de testam. l. præcipimus. C. de appell. cum simil. Nec obstat prima ratio in contrarium adducta, scilicet quòd verba Concilij generalia sunt, &c. nam respondemus, verum quidem esse, attamen cum adiectione renuntiationis, siue obligationis, & ideò ad specificata referuntur, cùm de his tantum senserit Concilium, & sic ad actus inter viuos: argumen. l. si de certa. cum materia. C. de transactio. Vnde hoc voluit Concilium, vt nullus contractus inter viuos à religiosis nouitijs fieri possit renuntiationis seu obligationis bonorum, nisi seruata forma d. Concilij: non tamen ideò idem dicendũ est in testamentis, cùm de his nec verbũ vllum in Concilio adiectum sit. Non obstat, & secundum fundamẽtum suprà in contrarium adductum, nempe ex identitate rationis in testamentis, & in contractibus; hoc namque non ita est, quandoquidem contractus ex sui natura statim irreuocabilis sit, & ideò summa libertas in huiusmodi monialibus, & monachis nouitijs ad eum celebrandum requiritur, ac demum forma tradita à Concilio vbi suprà: ad testamentum verò condẽdum secus, vt prædiximus, quandoquidẽ id deambulatorium sit vsque ad mortem, vt prædiximus, & ideò diuersum ius statui debet inter contractus & vltimas voluntates hac in specie, cum militet diuersa ratio: quæ est vna ex limitationibus ad d. regulam assignari solita: & ita hanc sententiam principalẽ tenui, quãuis dubius, in mea repetitione. c. quãuis pactum. de pact. in 6. in verb. dum nuptui tradebatur, nu. 4. quam nunc certiùs probo: & post hęc scripta probauit etiam Ludouic. Molin. Theologus vbi suprà, pagin. 750. versicul. ambiget fortasse, &c. & Ioan. Gratian. nos referens in reg. 456. numer. 7. & nouissime Caualc. 3. par. decisio. 10. n. 113.

34 * Vltimò non possum nõ mirari, quòd Iacob. Menoc. de arbit. iud. lib. 2. centuria. 5. casu. 436. numer. 8. vir doctissimus, circa intellectum d. c. 16. de regular. & monial. session. 25. Concilij Trident. opinatus fuerit formam præfatam renuntiationis fiendæ à religiosis constitutam esse, vt minor. 16. ann. (de quo in c. præcedenti) id agat eo tempore, quo magis fiat proximus ætati maiori, quocirca existimat ipse; locum non esse Conciliari constitutioni, quando ingressus religionem esset ætatis. 17. annorum,

rum, vel maioris, nam is quandocumque intra annum professionis liberè posset se obligare, & bonis suis renũtiare, cum hoc in casu cesset illa minor ætas 16. annorum, quæ adhuc apta non est ad profitendum religionem, neque ad se obligandum, vel renuntiandum, iuxta Concilij definitionem: hoc etenim inauditũ, & contra literam Concilij Trident. d. c. 16. est, dum generaliter loquitur in omnibus religiosis nouitijs, cuiuscumq; ætatis sint, minimè distinguens inter minores & maiores 16. ann. At verò cap. pręcedens certam ætatem definiens ac requirens ad professionem faciendam, nõ pertinet ad decisionem d. c. 16. statim sequentis, cùm hoc diuersam habeat dispositionem à præcedenti, vnde nullam necessariam connexionem habent inter se hæc duo capita. Firmiter igitur est tenendum, monachum vel monialem, minorem, vel maiorem 16. annorum, teneri seruare formam præscriptam à sacro Concilio Trident. in renuntiationibus faciendis, aliàs verò renuntiatio, & obligatio erit nulla, vt in d. c. 16. expressè cauetur: quod minimè patitur subauditionem & intellectum ac restrictionẽ Menochij.

35 Superest vt videamus, an monachus iam professus posit testamentum ante professionem à se factum reuocare? In qua quęstione Bart. in d. authẽ. si qua mulier. n. 11. C. de sacros. Eccles. tenet, quòd quando quis ingreditur religionem fratrum Minorum, nullo modo potest illud reuocare: quia sicut per mortem testamentum confirmatur irreuocabiliter ex parte testatoris, ita per ingressum huius religionis: & quia fratres Minores non possunt post professionem factam de rebus mundanis aliquid disponere, vt in Clemen. exiui de paradiso. de verb. signifi. & ita in hoc casu non habet locum dispositio d. authen. si qua mulier, quæ permittit post ingressum disponere: si verò ingrediatur aliam religionem, posit reuocare testamentum, donec vixerit: argumen. l. res vxoris. in fine. C. de donatio. inter vir. & vxor. & in l. sed & si mors. §. 1. ff. eod. vbi expressè probatur, non sufficere mortem ciuilem, sed naturalem requiri ad confirmandam irreuocabiliter donationem inter viuos, vel causa mortis, inter virũ & vxorem: itaque donatio pendet, vt vir post mortem ciuilem posit eam reuocare. Idem ergo videtur dicẽdum in specie nostra: & ante Bart. eamd. opinionem prius tenuerũt in dicta authen. si qua mulier. Petrus & Cyn. colum. fin. num. 4. & ibi Iacob. Butric. in final. verbis: sequitur etiam ibi Salicet. nu. 7. & Paul. Castr. etiam numer. 7. id permittens tantùm in fauorem monasterij, vel filij, non verò in fauorem extranei: quod Bald. ibidem nu. 8. expressè tenuit, & Greg. Lopez in loco statim citãdo. Idem Bart. in l. 1. C. de testam. eãd. sequitur Archid. in d. c. si qua mulier. 19. quęstio. fi. & Anton. de But. in d. c. in præsentia num. 34. & consil. 79. Aret. in d. l. 1. de testam. num. 5. Ant. Rosel. in auth. ingressi. column. vltim. C. de sacros. Eccles. Guillelm. Benedict. in cap. Raynuntius de testam. in verb. mortuo itaq; testatore, in 1. numer. 300. & sequentibus, Iul. Clar. vbi supra dict. q. 28. in fin. vbi id permittit inter liberos tantùm, secus inter extraneos: & hæc fuit opinio quasi communis & verior, secundùm Roderic. Xuarez allegat. 20. num. 27. in vers. plus dico, quod & si non, &c. & ad hoc eum refert Crassus de success. §. testamẽtum. quæst. 34. nu. 8. quam esse communem etiam profitetur Tellus Fernand. in l. 17. Taur. num. 6. fallitur tamen, dum allegat Abb. & Beroi. in d. c. in præsentia, pro hac sententia, cùm potius ipsi teneant contrarium, vt infra videbimus. * Quinimò ex

36 hoc concludit Anton. de Butr. vbi suprà, quòd licet primum testamentum fuerit conditum cum septem testibus, valebit tamen secundum cum duobus vel tribus testibus, vt in cap. relatum, & in c. cũ esses, de testam. quia nunc actus subijcitur dispositioni iuris Canonici: itẽ quòd valebit simplex reuocatio, licèt non sit elapsum decennium, sicut exigitur in l. sancimus. C. de testam.

His tamen omnibus nõ obstãtibus, contra-

contraria sententia verior est & tenenda, imò quòd testamentum factum ante professionem, post eam mutari aut reuocari non possit, quia professus testari non potest, etiamsi professus fuerit religionem, quæ communia bona habere possit, quia tempore professionis omnia eius bona ipso iure transferuntur in ipsum monasterium, vt in d. auth. ingressi, & in cap. quia ingredientibus. 19. quæst. 3. & in auth. de monachis. §. illud. & eo præsertim, quòd huiusmodi professus mutat statum, & amittit libertatem quoad sæculum, & sic non habet velle nec nolle, quà
37 uis vera libertas sit seruire Deo. * Monachus namque quoad effectum testandi, seu contrahendi, pro mortuo habetur: text. in l. Deo nobis. C. de Episcop. & cleric. & in authen. ingressi. C. eod. & in cap. in præsentia, de probatio. vbi omnes scribentes. D. Molin. vbi suprà. num. 63. Poterit tamen testari inter liberos, iuxta dispositionem. d. auth. si qua mulier. & l. 17.
38 titul. 1. part. 1. inter alios secus: * & an possit in fauorem vnius filij meliorationē facere, vel maioratum instituere, differit latissimè D. Molin. vbi suprà, num. 55. & sequentibus, & nu. 64. cum sequentibus, an monachus professus possit testari, & meliorationem facere in fauorē ascendentium, deficientibus descendentibus legitimis. De priori agit etiam & consentit cum Molina d. nu. 55. alter Molina vbi suprà, disputat. 141. column. 771. Et quod prædiximus, testamentum factum ante professionem, posteà mutari aut reuocari non posse, à fortiori procedit, si monachus, qui illud condidit, ingressus fuerit monasteriū bonorum immobilium incapax, quia tempore professionis amisit dominium omnium rerum suarum, & ipsius hæredibus ab intestato venientibus acquiritur: cum igitur professus testari non valeat (vt prædiximus) neque testamentū anteà conditum mutare aut reuocare poterit: vt in l. si vt proponis. C. de nupt. quia eius est destruere, cuius est construere: argument. l. tria prædia. ff. communia præd. & in l. 2. ff. de re iud. & in c. cum inferior. de maiorit. & obed. atq; destituere, cuius est instituere: vt in c. cum ex iniuncto. in fin. de hæret. & in c. 1. & 2. de Cappell. monach. diximus in consil. 31. nu. 18. & 19. Nec ex sola voluntate absque alio testamento reuocari potest, vt in d. l. sancimus. & in §. ex eo autem. instit. quibus mod. testam. infirm.

Pręterea, si vera est magis recepta sententia eiusdē Bart. quam suprà defendimus, nempè testamentum conditum ante ingressum religionis, cum cogitatione eiusdem, minimè reuocari per professionem subsequutam, inde consequitur, ipsum post professionem mutari aut reuocari non posse: aliàs enim non esset firmum, sed potius reuocabile, & sic deambulatorium vsque ad mortem naturalē; sed professione non rumpitur (vt prædi-
39 ximus) ergo sit irreuocabile. * Tertiò, quia monachus post professionem moritur mundo. c. placuit. 16. quæstio. 1. & sic amplius non habet velle aut nolle, c. si religiosis, de elect. in 6. quare ne notetur proprietas in eo sic disponendo de rebus temporalibus ad libitum, non poterit testari, neque testamentum anteà conditum mutare vel reuocare. Quartò, per text. in d. auth. si qua mulier, per locum ab speciali: si enim ibi est speciale, quòd post ingressum monasterij monachus possit aliquid ordinare in fauorem filiorum, & sic ex gratia illud sibi permittitur, regula est in contrarium, vt in l. ius singulare. ff. de legib. & ita in specie hanc sententiam contra Bart. & sequaces probant ac tenent Abba. in d. c. in præsentia. num. 61. Angel. in l. 1. ff. de testam. & ibi Imol nu. 13. hanc latè probat, & dicit veriorē Ias. etiam in d. auth. si qua mulier. nu. 27. Dec. in d. cap. in præsentia. nu. 68. & in d. auth. ingressi. num. 13. Rubeus consil. 155. colum. fin. & latè hanc probat Augustin. Beroi. in d. c. in præsentia. nu. 537. reprobantes opinionē Bart. contrariam. Hanc secundam apertò ore probauit etiam D. Couarru. d. c. 2. nu. 9. & hanc opinionem plures allegans testatur veriorem & receptiorem cōtra priorem Velazquez in l. 17. Taur. glo. 6. nume-

nu. 5. & in l. 44. gloss 7. nu. 3. Eamdem sequitur & dicit communem cum Nauar. & Couarr. quos citat Molina Theologus vbi suprà, disputatione 140. column.
40 756. * Quæ sententia nõ solùm procedit, si reuocatio testamenti fiat in fauorem extranei, sed etiã in fauorem monasterij: adhuc enim huiusmodi reuocatio nõ valebit: quod expressim probarunt August. Beroi. & Couarr. vbi suprà. ex mente eorum, qui secundam præfatam sententiã tenent: tametsi Baldus & Paul. Castr. in d. auth. si qua mulier. (vt prædiximus) contrarium in terminis probent, ac item ibidem Ias. num. 33. & Dec. in d. c. in præsentia, num. 68. & Gregor. Lop. in l. 17. in glos. *puede partir*. titul. 1. par. 6. iuxta decisionem d. auth. si qua mulier, quæ id permittit in fauorem filiorum. Verum text. ille, vt modò dicebamus, tantùm abest vt non solùm non probet hanc partem, sed potius contrariam, & sic nostram: *
41 decisio enim d. auth. si qua mulier, specialis est, & ex gratia, ac proinde in propria specie, & in suo tantùm casu seruanda, nempè cùm inter proprios liberos legitimos & naturales, quibus pater nocere non potest, monachus testari vult, propriaque bona inter eos diuidere, legitima non diminuta: & quod eis non dederit monasterio competet, illis namq; nũquã pater præiudicare potuit quoad portionem legitimam eis debitam: monasterio autem potuit per testamentum factum cogitatione præmissa ipsius ingressus, etiam tacite, instituendo extraneum ante professionem: quod non impedit d. auth. si qua mulier. nec Regia. l. ei similis. 17. tit. 1. part. 6. vt optimè respõdet Couar. vbi suprà, & ideò veriorem existimo & tenendam supradictam secundam sentẽtiam negatiuam, cum sua ampliatione iam relata.
42 Superest vt respondeamus ad d. l. res vxoris, & ad d. l. sed & si mors. §. 1. C. & ff. de donat. inter vir. & vxor. in quibus iuribus contraria sententia suum robur facit. Sed re vera nihil obsunt nostræ veriori: prior etenim lex loquitur in contractu donationis inter viuos: secunda in donatione causa mortis, quę magis accedit contractui, quàm vltimæ voluntati; vt notatur in l. 1. in princip. ff. de dot. prælegat. & ideò cum deportatus sit capax contractus, vt in l. si mandauero. §. is cuius bona. ff. mand. nil mirum, si donationes illæ non publicentur per publicationem bonorum ipsius donatoris, vt ibi patet, & sic meritò quòd possit ille eas ante mortem reuocare: secus quandò agitur de reuocatione testamenti facienda per illum, qui nullo modo potest testari, vt in casu proposito, nam tũc stat regula, quod sicut non posset facere de nouo, sic neque reuocare, nec tollere iam factum, vt prædiximus: nec sola reuocatio verbalis testatoris sufficeret, nisi instituatur hæres, vt notat Bart. in l. si iure. ff. de leg. 3. Ita respõdet Imol. in d. l. 1. n. 13. ff. de testam. vel veriùs & secundò ipse respondeo, quòd deportatus siue relegatus, quamuis amiserit libertatem, non tamen voluntatem neq; facultatem cõtrahendi: at verò monachus per professionem, cum transierit in ditionem ac potestatem sui prælati, se & sua Deo dicando, ac proinde non habeat velle nec nolle (vt modò dicebamus) consequitur testamentum anteà factum non posse reuocare, neq; immutare, ac diuersitatis rationem satis iuridicam esse inter vtrũque casum. Quod comprobari potest ex illo Matthæi. 19. cùm Simon Petrus dixit ad Iesum: Ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te, quid ergo erit nobis? (Apostolorum enim fuit vera religio) & ideò dixit Petrus, Reliquimus omnia; quia propriam voluntatem reliquerunt, ac Magistrum sunt sequuti, ideòque meruerunt habere vitam æternam. Qui igitur relinquit suam propriam voluntatẽ, alteriq; eam tradit cũ sua persona, vt facit monachus cũ profitetur, ea caret, ac per consequens reuocare testamentum anteà factum minimè poterit. * Præterea, tunc mors ciuilis æquiparatur naturali, quando mors ciuilis operatur eumdem effectum, quem naturalis, vt in d. l. res vxoris. in 1. responso: secus verò si eũdem effectum nõ operaretur, vt in ead.
43

Lin

l.in 2.responso. & in dict.l.sed & si mors. §.1.per quē text. hæc est cōmunis theorica ibidem,quam sequuntur Cyn.Bart. Bald.& Salic. in dict. l. Deo nobis. C. de Episco.& cleric.& alij plures quos refert Roderic. Xuarez d. allegat. 20. in versic. omnes isti capiunt fundamentum, &c. & Emanuel Costa in d. §. & quid si tantùm.2.part.nume.13.de lib. & posthum. communis secundum Ioan. Vinc. Hondedei consil.62.nu.35.estque communis opinio, vt plures allegans testatur Menchac.de success.creat. §. 31. numer. 172. in versic. est tamen verum, vbi dicit esse tutiorem, & communem etiam sententiam,cum alijs pluribus Doctoribus,quos citat, * vt mors naturalis nūquā æquiparetur
44 ciuili, neque è contra, nisi in casibus à iure expresis, vt ibi latiùs per eum & Hondedei vbi suprà, numer. 4. quas communes etiam refert Pelaez de maiorat. 2.part. quæstion.3.numer. 36.& Velazquez in l.4.Tauri glos.4.nume.2. & 3. & vltimam præd. D. Spino in suo specul. testam. gloss.12. nu.35. sed in nostra specie mors ciuilis,hoc est,professio monachi,eūdem effectum operatur, quem naturalis, quantum ad voluntatem:quia sicut ipsa extinguitur morte naturali, vt in l.4.ff. locati,cum simili. ita per professionem, vt prædiximus: sine voluntate enim testamentum reuocari non potest, vt patet: * at verò in deportato &
45 relegato mors hæc ciuilis non operatur eumdem effectum,quē naturalis,deportatus namque, vel relegatus,habet volūtatem ac proinde potest reuocare donationem vxori suæ inter viuos, vel causa mortis à se prius factam, vt in dictis iuribus:quod mortuus facere non potest: ergo meritò quòd prædicta mors ciuilis in illa specie non operetur eumdem effectum, quem naturalis operaretur. Inde est,quòd si vir ille esset damnatus in metallum, per quam damnationem perderet ciuitatem & libertatem, cum per illam efficiatur seruus pœnæ,confirmaretur donatio inter viuos ab eo vxori facta, quia præd. mors ciuilis tunc temporis operatur eumdem effectum dissolutionis matrimonij, quē operaretur mors naturalis, vt expressim probatur in d.l.res vxoris.in 1. responso, sed quia in secundo non idem operatur, vt prædiximus,ideò potest maritus deportatus, & sic mortuus ciuiliter, eam reuocare, vt
46 ibidem deciditur: * præmaximè quòd d.l. res vxoris in 1. responso, non habet locum in donatione causa mortis, quia illa non confirmatur, sed irritatur per mortem ciuilem, ex qua amittitur ciuitas & libertas, vt ibi dicit gloss. & DD. quod sequitur Rodericus Xuarez vbi suprà.

47 Facto igitur testamento,quod per professionem rumpi non posit, iuxta supradicta, statim facta ipsa professione, bona hæreditaria, siue legatum ad institutum hæredem, vel legatarium, pertinebunt, si monasterium sit incapax bonorum: quòd si eorum sit capax, hæreditas vel legatum morte naturali ipsius monachi ad hæredem vel legatarium pertinebit, in eius verò vita ad monasteriū: ita Bart. in d.auth.si qua mulier. nu.9.& 11.& ibi Paul.Cast.num.4.& alij relati per Ias.ibi, num.26. idem Bart.in l. res vxoris. C.de donat.inter vir.& vxor.& in l.1.numer.7. ff.de testam. vbi Aret. num. 6. dicit hanc esse communem opinionem, eamq; sequuntur Ant. de Butrio, & Abba.in d.c. in præsentia.nu.58. Felin.55. & Dec.97. & hæc est communis sententia, secundum Alex.consil. 13. volum.3. & Roderic.Xuarez d.allegat.20.in versic.preterea est communis sentētia, vbi plurimos refert: sequitur etiam & communē profitetur D.Couar.d.c.2.de testam. num.6. & eam probat Guillerm. Benedict. vbi suprà in verb. mortuo itaque testatore, el.1.nu.297.& nu.302. est communis,vt plures, allegans loquens in substituto, testatur Hondedei vbi suprà num.37.& 38. sequitur Molina Theologus vbi suprà pag.755.Quamuis Feli.vbi suprà,nu. 56. aliud teneat,quando ingressus est testator monasterium incapax bonorum, nēpè vt tunc quoq; expectanda sit mors naturalis:sed communis & tenenda sententia habet contrarium.

Imol.

48 Imol. autem in l. 1. n. 15. de testam. aliter in hac specie resoluit, distinguens in hunc modum: quòd aut constat de mente ipsius disponentis, quòd voluerit expectari mortem naturalem, & tũc illa expectabitur. l. Statius Florus. §. Cornelio Felici. ff. de iure fisc. etiamsi quis ingressus fuerit religionem mendicantium, secundum Bald. in d. l. 1. idem erit, si sciens se ingressurum monasterium, voluerit & ordinauerit dispositam statim sortiri effectum post mortem suam: nam intelligitur in dubio de morte naturali: argument. l. ex ea. §. insulam. ff. de verb. oblig. l. fi. C. de his qui veniam ætatis impetrauerunt, aut constat quòd ipse disponens voluit, vt statim post mortem ipsam ciuilem (quæ in ipso ingrediente dicitur esse demum facta professione, & non antè, per notata in c. beneficiũ. de reg. iur. in 6.) testamentum sumeret effectũ, seu per ingressum religionis, & tũc statim sumet effectum: argum. eorum, quæ habentur in l. in conditionibus primum locum, in princip. ff. de cond. & demonst. & in auth. de monachis §. illud quoque, sæpè allegat, aut sumus in dubio, & tunc considerandum est, quòd aut quis fecit testamentum sciens se ingressurum monasterium, & tunc satis videtur posse dici, quòd velit dispositionem suam statim sortiri effectum, per id quod habetur in d. §. illud. non enim videtur tunc esse mens eius, quòd transeat in monasteriũ illud, quod eidem non relinquit, sed alteri, cum sciret ingressum monasteriũ haberi pro mortuo, vt in d. l. Deo nobis. C. de Episc. & cleric. Et hoc procedit, siue sit ingressus professionem mendicantiũ siue non mendicantium, cum vtroque casu eadem ratio videatur concurrere. Si autem quis fecit testamentum, nõ cogitans de ingressu monasterij, licet postea ex post facto illud ingrediatur, si intrauit religionem fratrum Minorum, cum illi sint funditus incapaces ex eorũ regula, & præsertim successionum, vt in Clementi. exiui de paradiso. §. cupientes. de verb. sig. tunc tale testamentum statim sortietur effectum, cũm illa mors statim habeat eumdem effectum, quem naturalis: si vero ingreditur religionem Prædicatorum, vel aliam ordinem mendicantium, & tunc forte posset tolerari opinio Angeli, scilicet, vt fratres possint accipere, vt vendant commoditatem percipiendi fructus illorum bonorum ad vitam illius ingressi, & pretium illud conuertant in necessitates monasterij, quia isti non videntur adeo incapaces, vt sunt Minores: quòd si velint accipere, vt teneant ipsa immobilia, hoc nõ possunt, tãquam eorum incapaces: vt in cap. 1. de religios. dom. isti enim non sunt mendicantes ex regula, sed solùm ex cõstitutionibus, vt notat Federic. de Senis. consi. 12. Ex quo patet, quòd si monasterium esset bonorum mobilium capax, seruanda foret præcedens communis resolutio Doctorum, quæ habet, vt morte naturali monachi hæreditas & legata ad heredem & legatarios pertineant: in vita verò ipsius ad monasterium, vt ex mente Imolæ ibidem colligitur.

49 Nunc videndum est, an hęc dicta Ioã. Imolæ iure procedant. Et quidem quoad primum & secundum membrum, quando constat de mente ipsius disponentis, siue quòd expectetur mors naturalis sui ipsius, vel ciuilis, hoc est, vt statim post mortem suam ciuilem, id est, facta professione, testamentum suum sortiatur effectum, benè loquitur meo iudicio, dum tenet, quòd in vtroque casu seruetur voluntas testatoris, quando clara est, vt in auth. de nuptijs. §. disponat. collatio. 4. & in d. auth. de monachis. §. illud quoque & in d. l. in cõditionibus primum locum. Per quam doctrinam declaratur & moderatur singulariter præcedens communis, vt non procedat, quando aliud constiterit manifestè ex voluntate testatoris, quia tunc ipsa erit seruanda in proposito: & ita opinionem Imolæ in d. secundo membro, nempè quando testator expressè in testamento cauit, se velle hæredem institutum bona accipere, eisque vti & frui statim post religionis ingressum, vt tunc monasterium, etiam viuente monacho, à testatore excludatur, probat

probat etiam Couar. in d. cap. 2. num. 8. ad fin. de testam. post Ludouic. Gozadin. consil. 41. num. 11. & 17. quem refert, estque res manifesta, secundum Molin.
50 Theologum vbi suprà. * In dubio autem, facta mentione mortis, intelligitur de naturali tantùm, secundum Imol. vbi suprà, cui in hoc etiam consentio: & sequitur Roderic. Xuarez dict. allegat. 10. versic. præterea est communis sententia, ibi, in tantùm, &c. sequitur Hondedei vbi suprà, nu. 2. quod notatur in cap. susceptum, de rescript. in 6. notat Petrus de Ancharr. in d. c. in præsentia, in 5. notab. de probat.

51 Quo ad tertium verò membrum doctrinæ Imolæ in primo casu, nempe quãdo sumus in dubio, quia non constat ex mente testatoris, quæ mors sit expectanda, an naturalis, vel ciuilis, nec alicuius mortis mentionem fecerit, vt tunc sit dicendum, voluisse testatorem dispositionem suam statim sortiri effectum, quando fecit testamentum sciens se ingressurum monasterium, & sic quòd hoc casu statim facta professione hæres institutus, vel legatarius habebit hæreditatem, seu relictum, non expectata morte naturali: certè meo iudicio in hoc lapsus est doctissimus Ioan. Imol. tùm quia loquitur contra communem Doctorum resolutionem superiorem, quæ hoc casu expressè tenet, quòd quãdo monasterium est bonorum capax, in vita monachi debeat gaudere prædictis bonis: & post mortem naturalem ipsius ea pertinent ad hæredem vel legatarios: nam si monasterium est incapax bonorum, nulli dubium quòd morte ciuili monachi sortiatur plenum effectum suum testamentum, vt prædiximus; tùm etiam, quia testator hoc casu non est censendus velle derogare iuri communi supradicto, quinimò potius se cum illo cõformare, vt tradunt DD. in l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Trebell. sicque in dubio non potest mens contraria elici, sed potius conformis iuris dispositioni: fallitur igitur Imola contrarium existimans: & ita in terminis Paul. Paris. in additio. ad Bart. in dict. authent. si qua mulier, numer. 9. litera F. agens de præfata opinione Imolæ, inquit, Considera de veritate eius, quia dura est decisio: & contrarium etiam videtur velle Paul. hic, & omnes alij: sicque est contra mentem communis opinionis prædictæ, & ideò nec vera, nec tenenda, vt existimo.

52 Restat secundus casus tertij membri doctrinæ Imolæ, quando quis fecit testamentum, de ingressu religionis minimè cogitans, & ingressus est postea religionem incapacem bonorum, quòd tunc testamentum statim per religionem sortiatur effectum, non expectata morte naturali: & in hoc rectè dicit, estque communis opinio, vt modò diximus, & prius in principio huius capitis.

53 Si verò in hac specie ingrediatur ordinem Prædicatorum, vel aliorum mendicantium, vel etiam aliam bonorum capacem, dum sentit Imola, hoc casu post mortem monachi naturalem bona pertinere ad institutum, vel legatarium virtute prædict. testamenti, & in vita ipsius ad monasterium, modo quo ipse Imola hoc moderatur, vt vidimus, & sic præsupponit valorem testamenti, hoc est contra doctrinam Bart. magis communiter approbatam, quam suprà defendimus atque probauimus, quæ habet, vt testamentum eius, qui eo tempore non cogitauit de ingressu religionis, rumpatur per professionem, quasi agnatione posthumi, ac proinde non tenenda opinio Imolæ contra communem opinionem præfatam, vt suprà monuimus, sicque monasterium hoc casu, si est bonorum capax, vel pretij eorum, id habebit, ac consequetur pleno iure.

Ex supradicta doctrina communi, quę habet, vt in præfata specie spectanda sit mors naturalis monachi, vt ipsa sequuta, hæreditas vel legatum ad hæredẽ vel legatarium pertineat, in vita verò monachi ad monasterium, consequitur, quòd si interim dum viuit præfatus monachus, hæres ab eo institutus, vel legatarius,

rius, cui aliquid est à se relictum, decedat, ita quòd testator superuiuat eidem, hæreditas huiusmodi vel legatum erit caducum, ac per consequens ad suos hæredes nō pertinebit, sed remanebit perpetuò monasterio: argument. dict. l. Statius Florus. §. Cornelio Felici. ff. de iur. fisci, vbi probatur, fideicommissum relictum in diem mortis hæredis, non cedere ante diem mortis naturalis, etiamsi hæredis bona ob delictum sint confiscata: & reddit text. rationem, quia posset prius ipse fideicommissarius mori. Idem in donatione facta à viro vxori, probat l. res vxoris. C. de donat. inter vir. & vxor. per quæ iura hanc sententiam in nostris terminis tenet Bart. in d. auth. si qua mulier, num. 10. Abb. in capit. in præsentia, numer. 58. & 59. & ibi Felin. num. 55. de probat. sequitur etiam plures allegans, innuens esse communē, Roder. Xuarez d. allegat. 20. versic. præterea est cōmunis sententia: est cōmunis sententia, vt alios allegans affirmat Molina d. columm. 755. Sed contra hanc sententiā primò considero, quòd per professionē monachi, & sic morte ciuili eiusdem testamentū præcedens, factum cogitatione ingressus, firmum ac irreuocabile efficitur, iuxta superiora omnia, quæ prædiximus: ergo si hæres vel legatarius monachi viuit tēpore prædictæ professionis, licèt postea decedat in vita monachi, ius hoc irreuocabile, quod ex testamēto ac professione monachi acquisiuit, ad hæredes transmittet, cū sit certū hac in re, & per cōsequens hęreditas non erit caduca, neq; legatū, sed ad hęredes hęredis vel legatarij pertinebit. Secundò, quia licet in vita monachi monasteriū capax bonorū debeat frui eius bonis, de quibus in testamento disposuit, dominiū tamen ipsorū statim per professionē acquisitū videtur hæredi, vel legatario. Tertiò, quia licèt testamentū huiusmodi monachi nō cōfirmetur nisi morte naturali eiusdē, hoc verū esse videtur, quatenus & respectu effectus atq; executionis ipsius: respectu tamen valoris irreuocabilis per professionē inducitur, vt probauimus: ergo per eā acquiritur ius irreuocabiliter hæredi, vel legatario, licèt posteà in vita monachi is decedat. Quartò, quia si testamētum huiusmodi, quando quis ingreditur monasterium incapax bonorū, statim post mortem ciuilem ipsius monachi, hoc est, per professionē, effectū habet consummatū, ac si tunc naturaliter moreretur, absque eo quòd venientibus ab intestato eiusdē vllum ius competat in vita monachi, ita & eodem modo videtur dicendum in nostra specie, vt quamuis monasterio bonorum capaci in vita monachi competat vsusfructus prædictorum bonorum, cum tamen ius irreuocabile acquisitum fuerit hæredi vel legatario monachi per professionem ipsius, quamuis præd. hæres, vel legatarius posteà in vita sui testatoris decedat, nihilominus hæreditas vel legatum huiusmodi per mortem monachi deferatur ac pertineat ad hæredes, præfati hæredis vel legatarij.

His tamen non obstantibus, sententia Bart. supradicta & cōmunis tenenda ac obseruanda erit in praxi, tùm propter ipsius authoritatē, & quia neminē contradicentē inuenio: tum etiā, quia suprà adducta contra eum facili negotio diluūtur si consideremus, quòd quamuis testamētum huiusmodi professione monachi firmetur, & irreuocabile fiat, hoc tamē verum est & procedere videtur, quoad firmitatem ipsius, ne reuocetur aut rumpatur mutatione status, vel alio testamento: secus tamen quoad alios effectus iuris, quos operatur in proposito mors naturalis testatoris, non verò ciuilis: ac proinde hæc non est ita fortis in proposito, ac naturalis, nec operatur eumdem effectum, iuxta communes traditiones. Præterea quòd testamentū monachi cōfirmetur & irreuocabile fiat per ipsius professionem, intelligitur, dum tamen hæres vel legatarius superuiuat, & sic ipsis posit deferri hæreditas vel legatum, aliàs secus, quia efficitur caducum. Insuper verum non videtur, quòd in vita monachi solùm vsusfructus competat monasterio, dominium verò hæredi, vel legatario: vtrumque enim monasterio competit

competit durante vita monachi, vt sentit rectè Imol.in d.l.1.nu.15.ff.de testam. cum onere restituendi hæredi vel legatario post mortem monachi: ergo si interim decedat hæres vel legatarius, non est quid transmittat ad hæredes, sed iure caduci penes monasterium bona prædicta pleno & perpetuo iure permanebunt, sicut in casu d.§.Cornelio Felici, moriente fidei cõmissario in vita hæredis grauati, euanescit fideicõmissum. Nec instantia successorum ab intestato, quādo monasterium incapax est bonorum, quòd ipsi non succedant, aliquid concludit: in illa etenim specie, stante causa testati, nõ habet locum successio ab intestato: in nostra verò monasterium non iure intestati
54 occupat bona, sed iuris dispositione.* Hęc autẽ cum ita se habeãt, rectèq; procedãt vno tamen casu videntur locũ non habere, nempe quando hæreditas vel legatũ eius conditionis esset, vt in vita ipsius hæredis, vel legatarij monachi verificari aut deferri non posset, sed post mortem eiusdem hæredis, siue legatarij: veluti si monachus testaretur de hæreditate, vel legitima sibi debita, vel de parte ipsius in bonis parentis viuentis in fauorem eiusdem parentis, non enim præfata hæreditas monacho deferri potest in vita ipsius parentis, quia viuẽtis nulla est hæreditas: vt in l.qui superstitis, cum simil. ff.de acquir.hæred. necessariumq; est vt parens in vita filij monachi decedat, ad hoc vt eidem filio parentis hæreditas deferatur.

Si enim filius prędecederet, nihil haberet, neque trãsmitteret ad alios hæredes
55 in bonis parentis:* quià in vita patris nullum ius habet in bonis ipsius, etiã pro legitima, neq; in spe cõsiderabile, nisi tantũ post mortẽ patris, & tũc dicitur quasi debita sibi legitima, vt in l.1.§. si impubere. ff.de collat.bon.ibi: Præmatura est enim hæc species collationis, cum adhuc viuat is, cuius de bonis quarta debetur: & ita per illum text. ex pluribus authoribus comprobat latè Beccius consil.34.nu.17. cum sequentibus, lib.1.& iterũ consil.74. nu.5.cũ sequẽtibus, eod.lib.1. vbi nu.24. quòd quamuis filius ius nõ habeat in bonis patris purũ & de præsenti, habet tamen ius conditionale, scilicet, si filius patri superuixerit, & hæreditas fuerit delata, quia spe, & legis quadam ordinatione hæreditas patris debet ad filios peruenire, & tale est votum parentũ. l.scripto.ff. vnde lib. l. cum ratio. ff. de bon.damnat. licèt talis exequutio viuo patre fieri non possit: & allegat Ripam dicentem, quòd quantum ad effectum disponendi, filius nullum ius habet in bonis patris, secus quantum ad effectum conseruandi & admittendi spem successionis deuoluendę ab intestato. Vnde est, vt renuntiatio filij bonorum parentis in vita eiusdem, ac cum ipsius licentia facta, tacitè intelligatur factà, si ipsi filio deferatur, &
56 non aliàs.* Quo fit, vt si filia tempore renuntiationis hæreditatis paternæ, nihil pro dote acceperit, ipsius pactum, etiam iuratum, non excludet eius filios ab hæreditate aui, qui mortem post filiam obierit: quippè renuntiatio prædict. intelligatur, si hæreditas patri eius filiæ deferretur, vt tenet Roman.in d.l.qui superstitis, cuius opinionem sequuntur & testantur esse communem Alex.& Dec. in l.pactũ dotali, n.18.C. de collat.& plures referens D.Couarr.in c. quamuis pactum.3.part.relect.§.2. num. 6.versic.sed
57 si filia.de pact.in 6.* Quinimo, & si idem Roman. vbi suprà diuersum esse iudicet, quoties filia, dote congrua ei constituta, id pactum fecerit, & eius opinionem veriorem esse in hoc etiam existimẽt Dec. vbi suprà, & consi.181.num.7.& Guiller. Benedict.in c.Rainũtius, de testam. verb. duas habens filias, nu.181. & Anto.Rub. consil.42. numer.6. adhuc in hac eadem specie verius & receptius est, nepotes iure proprio, quamuis ex persona matris admittendos esse: renuntiatio enim prędicta matris cum sensum habuit, si ei non renuntianti foret delata hæreditas patris, secundum Bald.in dict.l.pactum dotali.quęstio.2.& ibi Alexand. & alij idem probant, & est magis cõmunis, & melioribus rationibus fulcita, secũdum Marãt. disputatione 10.nu.13.& nu.8. refert authores huius opinionis: sequitur etiam &

testatur communem plures referens D. Couarr. vbi suprà, num. 4. & inquit Bald. consil. 437. quædam puella, in princip.
58 lib. 1. * quòd impossibile est vt quis per renuntiationem excludatur à futura successione, nisi demum successione delata, & non antè: & quòd renuntiatio tacitam habeat conditionem, si hęreditas renuntianti fuerit delata, tenet alios allegans Beccius consi. 74. nu. 12.

Consequitur igitur ex supradictis (vt ad limitationẽ, de qua suprà in versi. hæc autẽ, redeamus) eius mentis videri esse in ea specie testatorẽ, dum in fauorẽ eiusdẽ parentis testatus fuerit de re, vel rebus hæreditatis eiusdem sibi deferendę, moriente ipso parente in vita monachi, adhuc effectum habere suam dispositionẽ & testamentum, cum aliàs, nisi hoc casu & modo sortiri effectũ non posset, & sic iuxta doctrinã Imolæ vbi suprà, in 2. mẽbro, cum constet ex mẽte testatoris hoc voluisse (imò & necessarium esse ita voluisse, ne reddatur aliàs illusoria sua dispositio) seruanda erit eius voluntas, ac proinde ante mortem naturalem ipsius monachi, cum mors ciuilis sufficiat, vt operetur hoc casu eumdem effectum, quem operaretur naturalis, effectum habebit suum testamentum, * in hunc sanè
59 sensum, vt ipse parens, ac idem hæres, vel legatarius, liberè possit de rebus suis testari in fauorem tertij, ac si monachus eius filius non superuiueret eidẽ: hæc tamen subtilia ac noua sunt, & de raró contingentibus (nunc tamen pendet lis similis) & ideò sit deliberationi locus: nihil enim nunc firmo in hoc cum securitate: sufficit prædicta insinuasse: iudices maturiùs re considerata, quod iustius fuerit eligant. In alijs autẽ bonis aliunde acquisitis, si monachus in fauorẽ parentis testetur, seruanda erit proculdubio sententia Bart. supradicta communiter approbata, vt decedente hærede, vel legatario monachi in vita ipsius, bona remaneant perpetuo ac pleno iure penes monasterium bonorum capax, hoc siquidẽ casu cessat consideratio noua suprà facta, & in eo propriè loquitur Bart. vbi suprà.

60 Iam se nobis obuiam exit quæstio illa satis difficilis examinanda, vtrum si iussus restituere hæreditatem, vel aliquid aliud post mortem, fiat monachus ordinis mẽdicantium, qui nihil proprium habere possunt in communi, aut in particulari, statim post professionem restituendum sit fideicommissum, an verò expectari debeat mors naturalis ipsius monachi, ita vt interim bona illa permanere debeant apud venientes ab intestato ipsius monachi, qui post monachi decessum ea bona restituent fideicommissario.

Et primò videtur expectandam esse hac in specie mortem naturalem ipsius monachi, neq; sufficere ciuilem, quę per professionẽ inducitur à Doctoribus, nomine potius magistrali, quàm iuridico, quia tunc mors ciuilis æquiparatur naturali, quando illa operatur eumdẽ effectum, aliàs secus, vt in l. ex ea. §. insulam. ff. de verb. obligat. est communis resolutio, vt suprà probauimus: sed in proposito non idem operatur professio, quod mors naturalis, propter dilationẽ restitutionis, quæ vsui esse poterit venientibus ab intestato monachi, & poterit prętereà prædecedere fideicommissarius, sicque non erit locus fideicommisso, vt in l. 1. §. vbi autem. C. de caduc. tollend. & in l. 1. C. de his qui ante apert. tab. ergo mors naturalis ipsius expectanda est ad restitutionem fideicommissi faciendam.

Secundò facit, nam licet monachus per professionem dicatur mortuus, vt in l. Deo nobis, cum simil. C. de Epis. & cleric. non tamen dicitur mori sine liberis, cum monasteriũ habeatur loco filij, ita vt faciat deficere fideicommissum, vel conditionem, si sine liberis decesserit, vt in auth. de sanctis. Epis. §. sed & hoc pręsenti, & in d. c. in præsentia, cum simil. de probatio. Tertiò pro hac parte facit, quia si aliud diceremus, videretur per id impediri vita contemplatiua, quia ne fortè bona vadant ad fideicommissarium, abstinebit grauatus ab ingressu religionis, & sic limitat ratio dict. §. sed & hoc præsenti. Quartò, pro eadẽ parte facit dict. l. Statius Florus. §. Cornelio Felici. ff. de iure fisci,

fisci, vbi si ille qui iussus fuit restituere post mortẽ, deportatus sit, non statim admittitur fideicõmissarius, sed demũ post mortẽ naturalem illius, & interim fiscus gaudet vsufructu bonorũ: simile in l. Titio, & ei. ff. de leg. 2. Sed monachus non tã dãnato in metallũ, quã deportato assimilatur, secundũ Bar. in l. cum pater. §. hæreditatẽ, nu. 3 ff. de legat. 2. ergo, &c. Quintò, quia in conditionibus implẽdis mors ciuilis numquã æquiparatur morti naturali, vt latè differit D. Emanuel Costa in l. Gallus. §. & quid si tantum, in 2. p. circa princip. ff. de lib. & posthum. quia conditiones debent adimpleri in specifica forma. l. qui hæredit. in princip. & l. Mæuius. ff. de cond. & demonst. Sextò, ex text. in l. ex facto. § si quis rogatus, el 2. in fin. ff. ad

61 Trebell. vbi * per seruitutẽ pœnæ (quam pleriq; contrariæ partis authores huic casui cõpararunt) fideicõmissi dies nõ intelligitur cedere, quamuis verisimile videri potuit, filio hærede in metallũ damnato fideicõmissum nepotibus statim esse repræsentandũ: argu. l. si ita liberis, in fin. ff. quando dies legati cedat, & l. mulier. ff. ad Trebel. vt latè probat cũ Alex. Costa vbi suprà, n. 8. cũ sequen. & Menchac. de succes. creat. §. 21. nu. 174. & in terminis nostræ quæstionis hanc partẽ probarunt Salic. in l. 1. n. 6. versi. item prædicta. C. de hæred. inst. & voluit Raphael Cuman. & tentauit Ioã. de Imola in d. l. cũ pater. §. hæreditatẽ, nu. 1. ff. de legat. 2. Alex. in d. §. si quis rogatus, nu. 5. & 6. & ibi Vincentius de Herculan. col. 2. qui constantiùs hanc opinionem tuetur, & Socin. latè in repetitione l. cũ auus, n. 104. ff. de cond. & demonst. Felin. in d. c. in præsentia, nu. 56. de probatio. Ioã. Cror. in d. §. & quid si tantũ, n. 13. & veriorẽ esse in puncto iuris opinatur Ripa in d. l. ex facto. §. si quis rogatus, n. 12. eamq; amplecti videtur D. Costa in d. §. & quid si tantũ, in 2. p. n. 12. & expressè probat, appellans eã communẽ opinionẽ modernorũ. Mencha. vbi suprà d. §. 12. nu. 171. & idẽ Costa plures allegans in c. si pater. 1. p. verb. si absq; liberis, n. 61. de testa. in 6. & pleriq; ex supradictis cõcludũt, quòd si hoc casu monachus superuixerit fidei cõmissario, euanescit fideicõmissũ.

62 His tamẽ nõ obstãtibus, contraria sententia verior & receptior est, ac tenẽda in iudicãdo & cõsulendo, nẽpe vt in prædicta specie fideicõmissũ statim post professionẽ monachi religionis bonorũ incapacis huiusmodi, restituendũ sit fideicõmissario, non expectata morte naturali monachi, cum ciuilis præfata eumdem re vera effectũ operetur, quoad acquisitionem non fiendam monasterio, quem naturalis operaretur, nullo siquidẽ tempore monasterium huiusmodi succedere potest in præd. bonis: ad quid igitur mors naturalis expectanda est? huiusmodi enim monachi, siue religiosi dicuntur mortui mundò quoad acquisitionẽ & dispositionem bonorũ, c. placuit. 16. q. 1. & c. nullus. 2. q. 7. Monasteriũ etiam eorũ est incapax, & inhabile ad succedendum, vt habetur in Clement. exijt qui seminat §. porrò, & in Clement. exiui de paradiso. §. rapientes, de verb. signific. Secundò, per text. in d. l. Statius Florus. §. Cornelio Felic. quem adduximus secundum aliam considerationem pro contraria parte, nunc verò in alijs verbis pro hac nostra & tenenda cũ citamus, dum dicit, quòd grauatus potuit interim acquirere: ergo à contrario sensu, cum isti religiosi, neq; in communi, nec in particulari sint capaces, non est necessarium expectare mortem naturalem grauati in nostra specie. Nec obstat quòd tex. ille nõ tantùm ea ratione mouetur, sed etiam alia, nempe quòd potuit fideicõmissarius interim decedere, ac proinde licèt illa cesset, adhuc tamen sustinetur dispositio, vt in. §. affinitatis, cum similib. inst. de nup. quia hæc in proposito non venit in consideratione, vt infrà dicemus in responsione ad fundamenta contrariæ partis. Tertiò, hæc pars cõprobatur ex cõmuni doctrina quã suprà resoluimus atq; tenuimus in principio huius c. quæ habet, q. testamẽtũ monachi monasterij incapacis bonorũ statim per professionẽ cõfirmatur, ac debitũ suum effectum sortitur, non expectata eius morte naturali: ergo, &c. & ita meritò hanc secundã sententiã tenent Pau-

lus de Leazar. in sua disputatione, quę incipit, substitutus. Bart. nu. 3. & Bald. in d. l. cũ pater. §. hæreditatẽ, el 1. ff. de legat. 2. idem Bart. in tractat. Minoric. in 4. par. in versi. isti etiam hæredes instituti. & Angel. in d. l. ex facto. §. ex facto, per text. in d. §. si quis rogatus, el 2. eiusdẽ l. versic. sed si seruus pœnæ, iuncta glos. & in l. intercidit. ff. de cond. & demonst. Ioã. de Imola, & Paul. de Cast. in lectu. Bononiens. in d. §. si quis rogatus, el 2. cõmunis secundum Alex. consi. 13 circa primũ, nu. 2. cũ sequẽtibus lib. 3. & secundum Rip. vbi suprà, n. 12. vbi plures allegat: sequitur & dicit communẽ, & ab ea nõ esse recedendũ in iudicando & consulendo, Socin. consi. 92. nu. 1. & 2. vol. 1. vbi & num. sequẽt. eã defendit, ac respõdet fundamẽtis contrariæ partis: & hæc sentẽtia est receptior, secũdum Costã vbi suprà, eamq; defendit eleganter ex præsumpta defuncti voluntate Fortun. Garsia in d. §. & quid si tantũ, col. 32. & sequuntur cõmuniter DD. in d. c. in præsentia, vt testatur D. Couar. eã amplexus, communemq; esse profitẽs in d. c. 2. nu. 6. de testam. est cõmunis secundũ Roland. à Valle consi. 97. nu. 41. vol. 2. vbi eum sequitur alios allegans, & nouissimè eam testatur cõmuniter approbatã plures allegans idem Costa in c. si pater. 1. p. verbo si absq; liberis, nu. 61. de testam. in 6. sequitur etiam, loquens in successore maioratus D. Spino in suo specul. testam. glos. 12. princip. nu. 34. & 37.

63 Ex qua communi opinione infertur, q; si is monachus superuixerit fideicõmissario, adhuc nõ euanescet fideicõmissũ, quia eius dies per professionem monachi cessit, vt tenent frequẽtius authores modò relati, esseq; communẽ profitetur Mẽchaca vbi suprà, quamuis ipse contra eã teneat existimans falsò, quòd fortè hodie iam desijt esse communis, quam modò profitemur receptiorem sententiam.

64 Infertur etiã, secus esse in omnibus supradictis in monasterio capace bonorum in communi, vel in particulari, hoc etenim casu monasteriũ, durante vita monachi, habebit bona fideicõmissi: q; si monachus fideicommissario superuixerit, permanebũt perpetuò penes monasterium: verùm si fideicommissarius superuixerit monacho, eidem fideicommissario restituentur, vt tenet Bart. in dict. §. hæreditatem, nu. 3. & Felin. in d. c. in præsentia, nu. 55. estq; communis omnium vtriusque partis authorũ, atq; receptissima opinio secundum Menchac. vbi suprà, qui eã sequitur, & D. Costa in d. c. si pater, verb. si absq; liberis, nu. 62. & Matienç. in l. 3. tit. 4. glos. 3. nu. 3. lib. 5. nouæ Coll. Reg. fol. 111.

Reliquũ est, vt satisfaciamus per ordinẽ fundamẽtis suprà iactis pro priori parte. Et quidẽ primo respõsum est in primo secundæ receptioris & tenendę sententiæ: nec obstat, q; expectatio mortis naturalis monachi, vsui esse poterit veniẽtibus ab intestato ipsius, quoniam id stante causa

65 testati, nõ est habendũ in cõsideratione,* quia quãdiu est locus testamento, successio ab intestato cessat, vt in l. quãdiu, cum similib. ff. de acquirẽ. hæred. Bart. & DD. in l. neq; is. §. hæres institutus. ff. eodem.

66 Nec etiã curatur in hac materia, q; poterit interim decedere fideicõmissarius: qđ probatur, quia si rogatus de restituenda hęreditate, dãnetur in metallũ, statim fit locus fideicommisso: vt in l. ex facto. §. ex facto. ff. ad Trebell. per quem text. ita tenet Ange. Raphael & cõmuniter DD. in d. §. si quis rogatus, vt testatur Socin. d. consi. 92. nu. 2. Menchac. d. §. 21. nu. 173. vbi post Costã vbi suprà, nu. 7. refert alios eiusdem opinionis authoris: & tamen si hoc casu expectaretur mors naturalis, posset deficere fideicõmissum per prędecedentiã fideicõmissarij: ergo hoc nõ est in consideratione. Cũ igitur hoc sit statutũ in dãnato in metallũ, à fortiori idem erit dicendũ in professo ordinis mẽdicantiũ, qui verius dicitur mortuus, vt probat Socin. vbi sup. nu. 2. versic. sed pro solutione.

67 Nec cõtra modò dictã cõmunẽ sententiam Angeli & sequaciũ obstat inductio text. in d. §. si quis rogatus, el 2. versi. si. facta per D. Costã vbi suprà, n. 11. ad probãdũ, quòd fideicõmissum post mortẽ hæredis alicui datum, nõ debeatur nisi post mortẽ hæredis, etsi maximè seruus pœnæ effectus fuisset. Nã in primis text. ille

solùm

solum agit de electione filij, cui restitutio fideicommissi facieda est, an amittatur per deportationem, vel damnationē in metallum: & in 1. casu, nempe deportationis probat text. ille non admitti: in secundo verò eam non esse dandam seruo pœnæ constituto: non verò agit, an statim per constitutionem seruitutis pœnæ, morte naturali minimè expectata, sit restituendum fideicōmissum, necne? Preter eà, text. ille in vers. si incipit, sed si seruus, expresse loquitur, quando grauatus restituere fideicommissum, nullo antè concepto filio, fuit constitutus seruus pœnæ: arguit tamen Costa à contrario sensu, quòd si conceptis ante filijs, seruus pœnę fuisset effectus, non statim sine liberis videtur decessisse, & fiscus cū suo onere bona vēdicaret: hoc autē tex. non asserit: & quāuis verū sit, hunc nō videri statim sine liberis decessisse, quando quidē filios haberet ante constitutionē pœnæ, vt colligitur ibi ex mente Iurisconsulti à cōtrario sensu: non tamen ibi probatur, aut innuitur, q; fiscus statim bona vendicabit. Deniq; ad amittendā illam electionē, de qua in illo tex. in seruo pœnæ, nihil interest quòd filij ante præd. pœnā sint nati, vel non, vtroque enim casu seruus pœnę amittit eā, cum pro mortuo habeatur, vt rectè ibi existimauit glos. verb. nullo ante, quæ cōmuniter tenetur secundū Claudiū ibi in fine, vt refert Costa d. n. 11. in fi. tametsi eam expositionē Accursij absurdam esse dicat, & plerisq; non probatam, sed nihilominus vera est, cum glo. illa non dicat, seruum pœnæ, qui ante liberos suscepit, decedere sine liberis (hoc enim falsum esset, & quod voluit & potuit Costa iure improbare) sed amittere præd. electionē, siue ante constitutionē præd. pœnæ liberos susceperit, siue nō. Nec glossæ opinioni, & cōmuni obstant verba text. ibidē: Nullo ante concepto filio, quæ cōditionē importare vidētur: ergo ipsis ante cōceptis, cessat dispositio illius text. nā fatemur, filijs ante natis, posse hūc seruū pœnę parere cōditioni, & cū liberis videri decessisse: non tamē inde sequitur, electionē illā nō esse amissam, quamuis liberi antè nati fuissent, vtroque enim casu seruus pœnæ effectus electionem illam iure amisit, cum habeatur pro mortuo: & hoc est quod dixit glos. præd. & quidē rectè, potuit enim in habitu eligere, quia habebat filios ante constitutionē sũ seruitutis pœnæ, & sic parere conditioni, licet in actu eam electionem exercere non valeat, propter constitutionem pœnæ, qua habetur pro mortuo, & sic amisit, vsum siue exercitium electionis, habuit enim ius eligendi, & sic parendi conditioni, quamuis eius vsu sit priuatus.

Non obest secundum fundamentum cōtrariæ partis de text. in auth. de sanctis. Epis. §. sed & hoc præsenti, & tex. in c. in præsentia, de probatio. vbi probatur, q; monasterium habetur loco filij, & facit deficere fideicōmissum relictū sub conditione, si sine liberis decesserit, quia hæc iura procedunt, quando tale monasteriū fuisset capax bonorum in cōmmuni: sed quando quis ingreditur monasterium, quod in communi nō est capax bonorū, vt in nostra specie, tunc communis est opinio, quòd admittatur substitutus, quia vt prædiximus, tex. in d. §. sed & hoc præsenti, loquitur in monasterio capace bonorum, ad quod transeunt bona, sicque resultat fauor monasterij, vt probat ille text. dum dicit: Monasterio competere voluit; quæ ratio cessat in præd. nostra specie: ita Socin. vbi suprà, nu. 2.

Ad tertium respondeo, non impediri ex hoc vitam contemplatiuam, cùm huiusmodi monachus intrare possit aliam religionem quàm incapacem, vt bene probat Socin. vbi suprà, num. 3. Alio modo, & rectè, respondimus lib. 1. Canonic. quæst. c. 31. nu. 57. Ad quartum respondeo, quòd deportatus non habetur pro mortuo, quandoquidē non amittit libertatē, sicut monachus professus, ac proinde per deportationē nō cedit dies fideicōmissi: præmaximè q; in d. §. Cornelio Felici, mater grauata restituere, non fuit deportata, sed condemnata ex delicto, ex quo bona sua fuerunt publicata, vt patet ex text. iuncta gloss. verb. condemnata. Ad quintum respondeo, id procedere,

cùm mors ciuilis non operatur eumdem effectum, quem naturalis, aliàs secus, vt in proposito contingit, iuxta communem opinionem, cuius non semel suprà meminimus.

Sextum etiam & vltimum non obest, quoniam text. in d. §. si quis rogatus, el 2. non id probat, sed potius facit in contrarium, & sic pro nostra receptiori sententia, quam tuemur, dum ibi fit differentia inter deportatum & condemnatum in metallum, & sic seruum pœnę, vt ille liber factus eligere posit, cui liberorum restitutionem facere debeat hæreditatis (fuit enim grauatus, vt cui vellet liberorum, hæreditatem restitueret) hic verò, nullo ante concepto filio, seruus pœnæ factus parere conditioni præfatæ non posit, decessisseque sine liberis videtur, & cum decedit, electionē illam, quam Papinianus deportato dedit, huic dari non oportet: & ita Angel. ex illo text. potius desumpsit argumentum pro hac secunda sententia (vt præximus) quinimò, vt suprà vidimus, secundum communem opinionem, rogato restituere hæreditatem damnato in metallum, statim cedit dies fideicommissi: quo fit, vt præfatum sextum fundamentum Costæ, præterquam quòd in illo text. non probatur, iure non subsistit, nec huic secundæ parti, quam defendimus, aliquid obsit.

69 Hodie tamen nemo bene natus à principio ex supplicio fit seruus, & sic nō perdit libertatem, neque matrimonium dissoluitur, vt in auth. de nuptijs. §. quod autem. collat. 4. & in auth. sed hodie. C. de donat. inter vir & vxor. * Serui enim

70 pœnæ dicebantur in metallum damnati, & in opus metalli, & si quid eis in testamento datum fuerat, pro non scripto erat, quasi non Cæsaris seruo datum, sed pœnæ, vt in l. quidam. ff. de pœnis, & olim iure communi testari non poterāt, eius tamen bona certo modo diuidebantur inter filios, vt in l. cum ratio. §. si plures. ff. de bonis damnatorum l. 5. titul. 31. par. 7. auth. bona damnatorum, C. de bon. damnat. Sed lege fori 5. titul. *de las mandas*, lib. 3. fori, de parte bonorū, quæ non confiscabatur, poterant testari, vt latè hæc declarat Tellus Fernand. in l.

71 4. Taur. num. 14. cum seqq. * Hodie autē ex l. 4. Taur. quæ est l. 3. tit. 4. lib. 5. nouæ Coll. Reg. *El condenado por delito à muerte ciuil, ò natural, puede hazer testamento ò codicilos, ò otra qualquiera vltima voluntad, ò dar poder a otro que lo haga por el, como sino fuesse condenado: el qual y sus comissarios puedan disponer de sus bienes saluo de los que por el tal delito fueren confiscados, ò se ouierē de confiscar, ò aplicar a la Camara de su Magestad, ò a otra persona alguna.* Cum igitur condemnato ad mortē, siue ciuilem, siue naturalem, permittatur factio testamēti actiua, vt in d. l. Regia, iam

72 non est seruus pœnæ ex damnatione, * quia nullus seruus pœnæ potest facere testamentum, vt prædiximus: ita Greg. Lop. in d. l. 5. in glossa magna, incipient. *señalados*, ac per consequēs poterit etiam hodie capere ex testamento, non ex vi extensionis, neque correlationis, neque ex vi maioris efficaciæ, sed ex vi defectus causæ, ex qua simul oriebatur effectus pœnæ, scilicet non posse testari, vt subtiliter ac verè deduxit ac probauit Tellus ibidem num. 32. resoluens, quòd cum hæc causa defuit, quia ex damnatione non efficitur seruus pœnæ (cum posit facere testamentum) omnes effectus simul pereunt, non quia fuerint, & desierint esse, sed quia numquam fuerunt: propterea quia damnatus ex d. l. 4. Taur.

73 non subdit se tali pœnæ. * Ex quibus & nouissimè inferri poterit, quòd cum hodie damnatus ad mortem, non efficiatur seruus pœnæ, propterea quod lege Regia permittitur ei testari, & ideò omnes effectus seruitutis perierint, quòd per damnationem in metallū non fiat statim locus fideicommisso, sed expectanda sit mors naturalis ad restitutionem ipsius, & interim fiscus potietur dictis bonis, & sic hodie non procedit communis opinio modò relata, quam ex Nicolao de Neapol. Angel. Raphael. & alijs communiter DD. attulimus, vt ex dict. auth. sed hodie, contra communē

tenent

tenent & latè probant Alexand. in d. §. si quis rogatus. el. 2. num. 6. & D. Costa. in d. §. & quid si tantum. 2. part. nu. 8. cum sequētibus, & Menchac. d. §. 21. de success. creat. nu. 174. respondens. d. §. si quis rogatus. el. 2. inducto suprà in contrarium: & eamdem sententiam sequitur & dicit communem D. Spino vbi suprà, nu. 36. Hoc tamen planius contra communem fit hodie ex supradicta consideratione noua l. 4. Tauri, & ideò tenendū in damnato ad metallum.

74 Nihilominus tamen in monacho professo ordinem bonorum incapacē procedet etiam hodie nostra magis recepta sententia, vt statim fieri debeat restitutio fideicommissi, morte naturali ipsius monachi minimè expectata: quoniam monachus huiusmodi, neque testari potest, nec bona possidere, sicut nec ipsius monasterium, ac proinde cum mors hæc ciuilis in eo idem operetur quoad propositum, de quo agimus, quod mors naturalis, vt suprà probauimus, meritò vt naturali æquipararetur: secus in damnato ad mortem ciuilem, is namque cum hodie non dicatur ita mori, sicut qui naturaliter moritur, quandoquidem iam non efficitur seruus pœnæ, quia testari potest, non tenebitur statim restituere fideicommissum, quia etiamsi per damnationem in metallum dicatur mori, mors hæc hodie non operatur in eo idē, quod mors naturalis operaretur: præmaximè cum etiam condemnatus ad mortem naturalem, possit hodie testari, vt in d. ll. Regijs.

75 Sed est quæstio summè difficilis, atq; inter vtriusque iuris interpretes satis controuersa, vtrùm filius legitimus in vita patris religionem profitentis bonorum capacem, possit petere legitimam portionem sibi competentem in bonis patris, & ad illam soluēdam, viuo patre, monasterium compelli possit, necne? Qua in re Alberic. Iacob. Butric. & Bart. in authent. si qua mulier. nu. 22. C. de sacrosl. Eccles. tenet, quòd filius eam petere minimè possit, sed demum post mortem naturalem patris. Primò, per text. in d. Authent. si qua mulier. cui consonat. l. 17. tit. 1. part. 6. vbi pater ingressus monasterium, habet potestatem in vita sua diuidendi bona sua inter liberos, prout voluerit, legitima non diminuta: ergo ad id compelli non potest, neque necessitas inducitur, sed tantum post mortem ipsius compelli poterit monasterium, cum

76 text. ille aliud non expresserit. Secundò, quia portio legitima filio non debetur nisi post mortem naturalem patris, vt in l. 1. §. si impubere. & ibi Bart. ff. de collat. bon. & in l. lex Cornelia. ad fin. ff. de vulga. & pupill. subst. est cōmunis opinio, vt plures allegans testatur Mencha. lib. 1. controuers. illustrium. c. 37. nume. 2. Tertiò, quia possibile est quod iste filius moriatur antequam pater: ergo interim est in suspenso, vel pendenti: argumen. l. Statius Florus. §. Cornelio Felici. ff. de iure fisci. cū simil. cui sententiæ fauet expressius. d. l. 17. ibi. *Empero si despues que entrasse en la religiō se muriesse ante q̄ partiesse lo suyo à sus herederos, assi como sobredicho es, sus hijos deuē auer su legitima parte, è el monasterio lo otro*: & in expresso hāc sententiam tenent Doctores cōmuniter in d. authent. si qua mulier. præcipuè Petrus & Cyn. col. fin. versi. quæro vndecimo, & ibi Salicet. & Ias. nu. 50. testantur eam esse magis communem, & sequuntur Anto. de Butrio, & Felin. in d. c. in præsentia, nu. 56. vbi plures allegat, de probat. & ibi Dec. nu. 67. testatur esse cōmunem eam sequutus: hanc dicit veriorem Abba. in cap. cum simus. de regular. Alex. in l. si cum dotem. nu. 13. ff. soluto matrimonio: & istam veritatē esse dicit Bald. in c. si pater. de testam. in 6. prout eum refert Alex. vbi suprà: idem tenet Aret. in l. 1. ff. de testam. & cum eadem videtur transire, latè agens & dicēs esse communem; Ioan. de Anania. in cap. 2. nu. 16. de delict. puerorum, & testatur communem eam sequutus Greg. Lopez. in d. l. 17. in gloss. *sus fijos*, per illam. l. & per d. authent. si qua mulier. & Menchac. plures allegans, dicensque esse communem Legistarum, & in terminis iuris ciuilis indubitatam, & quòd etiam de iure canonico

nico sit tenenda, de succes. creat. §. 21. nu. 175. Testatur etiã cõmunem eam sequutus Guillerm. Benedict. in d.c. Rainuntius. verb. mortuo itaq; testatore. el 1. nu. 299. de testam. eamd. longè veriorem affirmat, & pluribus fundamentis comprobat idem Menchac. controuer. illustr. lib. 1. c. 37. num. 10. licèt dicat non facilè discerni, quænam sit receptior opinio: est magis communis secundum Didac. Perez, qui eã tenet in l. 7. pagi. 75. versi. dubitatur præterea, titu. 2. lib. 6. ord. & in monacho intestato hanc partem dicit esse veriorem, securiorem & receptiorem, Angul. in l. 1. glos. 6. nu. 6. tit. *de las mejoras*. lib. 5. nouæ collectio. regię.

Contraria tamẽ pars probari expresse
77 se videtur hodię in d. c. cum simus. de regular. quo tex. iuris pontificij professores moti sunt omnino ad tenendũ contrariũ: inquit enim text. Sanè nostris auribus est relatum, quòd cùm B. miles se cum filio suo discretionis annos nullatenus attingente, ad quoddam monasterium cum bonis suis etiam contulisset, dictum filium suum fecit habitum suscipere monachalem, & infrà. Discretioni tuæ taliter respondemus, quòd si dictus puer ad annos discretionis peruenerit, & habitum retinere noluerit monachalẽ, si ad hoc induci nequiuerit, non est vllatenus compellendus: quia tunc sibi liberũ erit eum dimittere, & bona paterna, quæ ipsi ex succesione proueniunt, postulare. Ecce ergo text. qui videtur expressus in finalib. verb. ibi: Et bona paterna, &c. nam illud verbum, Proueniunt, est præsentis temporis, & sic statim in vita patris potuit filius ille legitimam suam postulare: & text. ille est singularis ad hoc secundum Abb. ibi, & eum commendat Bald. in d. authent. si qua mulier. columa. fin. num. 14. dicens, hoc videri verũ de æquitate canonica, quia filij potuerunt intentare condictionem ex canone pro ista legitima, statim facta professione per patrem, per d. c. cum simus. Ioan. Andr. & DD. in d. c. cum simus. ad idem est gloss. in. c. transmissæ. verb. mota, in versi. sed quomodo. ibi: Dicunt quidã, &c. qui filij sint legit. quæ alibi non est, secundum Abb. ibi, & est singularis secundum Aret. in l. 1. num. 6. ff. de testam. sed illa glos. refert opinionem quorumdam, non tamẽ in ea permanet.

78 Secundò, pro hac eadem parte inducitur tex. in d. authen. si qua mulier, quatenus permittit patri religionem professo portiones legitimas filijs assignare, quod minimè permitteretur, si bona illa à monasterio, patre viuente quoad legitimam filiorũ auferri non possent: si enim filius non posset petere legitimam in vita patris monachi, quorsum daretur ibi patri facultas diuidendi substantiam post ingressum inter liberos, cùm ius esset acquisitum monasterio retinendi illam legitimam toto tempore vitæ patris: sed quia filij poterant petere, & debebat pater ante ingressum bona diuidere inter liberos, ideò fit illa specialis gratia, vt posit ea diuidere inter eos post ingressum: ita Abb. qui expresse hanc opinionem probat ex supradictis in d. c. in præsentia, nu. 59. dicens, quòd quicquid sit, maximam habet hæc opinio æquitatem: ex quo enim pater abijcit filium à cura sua, æquissimum est vt non habeat mendicare alimẽta à monasterio: hanc etiam opinionem defendunt Corset. & Anan. eosque referens D. Couar. in d. c. 2. num. 7. de testam. vbi quoque citat Bald. Nouell. de dote. 1. part. colum. 3. & est in nu. 11. dicentem hanc opinionem esse communem Canonistarum, non inficians rẽ dubiam esse, fatetur tamen hanc opinionem esse æquiorem, & quòd in vtroque foro seruari oporteret propter maximã æquitatem, cui innititur: eãdem esse cõmunem Canonistarum plures allegans testatur Menchac. vbi supra, referens etiã nonnullos Legistas eã tenentes de æquitate canonica per d. c. cum simus.

79 Quid tenendum in re hac? Ego veritati, & puro iuri inhærendo existimo, priorem sententiam Legistarum esse veriorem ac receptiorem, & proinde tenendam in iudicando, & consulendo, quamuis secunda opinio, & sic Canonistarum sit æquior: hanc tamen æquitatem non intelli-

intelligo teneri iudices sequi: quinimo rectiùs ac securiùs eos facturos, si priorē iuridicam sententiam amplectantur, per fundamenta eiusdem, quæ magis concludunt quàm secundæ.

Tota difficultas pendet super intellectu text. in d.c. cum simus, de regularib. quem Canonistæ pro se expressum putant: sed tamen facilis est responsio, nēpe text. illum minimè probare, quòd in vita patris monachi professi, eius filius petere possit legitimam, quia de hoc verbum nullum in eodem text. Cùm igitur in eo non dicatur in vita patris, quis poterit, vel audebit id intelligere, vel supplere, in derogationē iuris ciuilis, quod habet, vt filius non possit petere legitimam à patre in vita sua? iuris enim correctio in dubio non præsumitur, nec inducenda est, nisi expressè fiat, quia quod non mutatur, quare stare prohibetur? vt in l. sancimus. C. de testam. & in l. præcipimus. C. de appell. Nec obstat, quòd principium text. loquatur de patre viuo, & de filio simul religionem ingredientibus, quia in fine, vbi sunt verba præfata, quibus Canonistæ fundant suam opinionem, hoc non repetitur, quin potius manifestè ostenditur contrarium, patrem scilicet esse iam mortuum naturaliter, quandoquidem, vt patet ibi, Et bona paterna, quæ sibi ex successione proueniūt postulare; illa enim verba, ex successione, &c. indicant, patrem tunc fuisse mor-
80 tuum, * quia nō dicitur filius petere debitum ex successione, nisi quando pater est mortuus, vt notat glos. singularis in c. 1. 18. quæst. 1. quod latè probat Ioan. de Anan. in c. 2. de delict. puerorū, num. 16. Dec. in d.c. in præsentia. nu. 67. post Salicet. in d. auth. si qua mulier, & ita patet ex integra d. cap. cum simus, quòd pater erat mortuus, vt testatur eam vidisse Felin. in d.c. in præsentia num. 56. quem refert, & sequitur Guillelm. Benedict. vbi suprà d. nu. 299. licet D. Couar. vbi suprà nu. 7. contrarium dicat, nempe ex integra decretali constare, patrē viuere eo tēpore, quo portio legitimæ tradēda erat.
81 Ego integrā vidi ex Ant. Contio, quæ post primam partem text. illius, dum dicitur, Secundò & infrà, prosequitur huiusmodi. Cumque ipsi puero disciplina monasterij propter asperitatem regulæ displiceret, & infra spatium decem hebdomadarum à monasterio & habitu taliter suscepto resiliēs, bona patris ab abbatia illa cœpit cum instantia postulare, & cùm super hoc ad diœcesanū Episcopum quæstio lata fuisset, & coram eo aliquamdiu disceptatum: quia pleriq; dissentire de rigore Canonum videbātur, si consanguinei pueri prædicti possent testibus comprobare illum, quando fuit oblatus, infra annos discretionis existere, ipsum tali voto nullatenus obligari, dictus Abbas ad Maguntinę sedis audientiam appellauit, & quidam ex cōsanguineis eiusdem pueri ad Romanam Ecclesiam ad appellationem (sicut ex literis Aug. Episcop. cōperimus) transtulerunt, ideoq;, & statim sequitur secunda pars tex. hoc est decisio ipsius, ibi: Discretioni tuæ taliter respondemus.

82 Ex integra igitur prædicta minimè cōstat, quòd pater viueret, neq; quòd mortuus esset, sed tantùm quod reperitur esse in litera illius text. ex qua, vt prædiximus, colligitur, patrem esse mortuum: & prætereà quia verisimile est, quòd si pater tunc tēporis vixisset, filius non recusaret habitū monachalem retinere, propter reuerentiā & cohabitationem paternā, cū quo simul intrauerat, vt cum iudicio considerauit Anan. in d.c. 2. in fin. de delict. puerorū. Præterea in integra post verba, cum B. miles. adijciuntur sequentia, quę non sunt in decretali, nempe, Lepræ morbo esset, permittente Domino, respersus: vnde facilè credi potest breui mortuū fuisse: & dato quòd pater nō esset mortuus debet text. ille intelligi secūdum prædicta, vt scilicet bona, quę filio ex successione proueniunt, possit postulare tunc, cùm successio deferatur, & sic mortuo patre, secundum Anan. vbi supra, & Dec. in d.c. in præsentia, num. 67. & Menchac. dicto lib. 1. controuers. illust. capit. 37. numer. 11. sed quòd tex. ille loquatur patre mortuo, non magis quàm si filius

si filius habitum non suscepisset religionis, & sic quòd in hoc nihil noui inducat, tenet Menchac. vbi suprà, in 1. loco, nempe de succes. creat. §. 2. num. 175. versic. hæc, cõmunis, ibi: Nam tex. dicens, quòd hæc est vera mens, verusq; sensus illius, sequitur simpliciter D. Spino vbi suprà, nu. 32. Adde aliam integram illius decretalis, cum simus, relatam ab Ant. Augustino, ex qua clariùs constat, esse intelligendum, patrem fuisse mortuum, in illis verbis, Quæ ipsi rectè successione proueniunt, &c. inquit enim integra Antonij Aug. hoc est, ab eo relata in collectione. 2. decretal. lib. 3. tit. 18. Integra. c. cum simus 14. de regularibus.

Celestinus III. aliàs Clemens III.

83 *CVm simus, &c. & infra. Sanè nuper auribus nostris est relatum, quod cũ C. Miles lepræ morbo (Domino permittente) est respersus, se cum filio suo discretionis annos nullatenus agente, ad quoddã monasteriũ cũ bonis etiã suis, quæ à monasterio ipso tenuerat, contulisset, dictũ filiũ suum habitum fecit suscipere monachalẽ: cũq; ipsi puero disciplina monastica propter asperitatẽ regulæ displiceret, infra decẽ hebdomadarũ spatium à monasterio, & habitu taliter suscepto resiliens (aliàs resiliuit) bona patris ab Abbatia illa cœpit cum instãtia postulare, & cum super hoc ad diœcesanum Episcopum quæstio delata fuisset & corã eo aliquã diu disputatum (aliàs disputasset) quia plerique sentire de rigore canonum videbãtur, si cõsanguinei dicti pueri possent testibus comprobare, illum quãdo fuit oblatus infra annos discretionis existere, ipsum tali voto nullatenus obligari: dictus Abbas ad Maguntinæ sedis audientiã appellauit, & quidã de cõsanguineis (aliàs ex cõsanguineis) eiusdem pueri ad Romanã Ecclesiã appellationẽ, sicut ex literis Augustini Episcopi cõperimus, trãstulerunt: ideoq; discretioni vestræ significatione præsentium intimamus, quòd si dictus puer ad annos discretionis peruenit (aliàs peruenerit) & habitum retinere noluerit monachalẽ, si ad hoc ipsum induci nequiuerit, nõ est cõpellendus, quia tunc liberum erit sibi eum dimittere, & bona paterna, quæ ipsi rectè successione proueniunt, postulare.*

84 * Ecce quomodò in hac integra adest aduerbiũ, Rectè, quod in decretali cũ si-
85 mus, nõ fuit translatũ: * Rectè igitur significat, id est iustè gl. & Bar. in l. 2. ff. de inofficioso testam. Dec. latè in l lecta. n. 21. ff. si certũ, pet. cũ sequẽtibus, & ibi Alcia. n. 15. idẽ Alcia. in l. hæc verba. 73. in ordine, nu. 2. ff. de verb. sig. Tiraq. in l. si vnquã in præfatione, nu. 33. cum sequẽtibus. C. de reuocand. donat. & Menoch. de arbit. iud. lib. 5. q. 67. nu. 24. Significat etiam rectè, id est, *biẽ y derechamẽte.* Antonius Nebrissensis in suo diction. Latin. Prætereà recte, id est, iustè, & ordine. Calepi. verb.
86 rectè. * Cùm ergo in fine huius integræ dicatur, & bona paterna, quæ ipsi rectè successione proueniunt, postulare: & rectè significet, id est, iuste, *bien y derechamẽte,* consequitur, debere intelligi, secundũ ius, hoc est, mortuo iã patre, quando quidem eo viuo, non rectè neq; iustè, aut secundũ ius filio debeatur legitima, neque successio detur, vt probauimus. Nõ igitur corrigit tex. hic iuris Põtificij iura ciuilia in hoc loquentia, sed imò potius iuxta ea
87 loquitur. * Nec obstat si dicatur, quòd monacho viuẽte, successio datur, vt in c. fin. 20. q. 3. vbi quod monachi, qui per auaritiam vel simoniam prælatorum sunt recepti, in eo quod acceperunt, perseuerare cogũtur, res verò eorum hæredibus redduntur. Ecce igitur tex. expressum, vbi in vita monachi res eius reddũtur hæredibus, & sic successio eis in vita datur: igitur verba illa, Quæ sibi ex successione proueniunt, d. c. cum simus, intelligi debent in vita eiusdem monachi.

Respõdemus enim tex. in d. c. fi. in finalibus verbis, ibi: Res verò eorũ hæredibus reddãtur, intelligi posse post mortẽ ipsorũ monachorũ, quandoquidem agit de hæredibus: hęredes enim propriè, & secũdum cõmunem vsum loquẽdi Iurisconsultorũ nõ dicuntur nisi mortuo testatore, vt est notũ. Vel secũdo, & verius, etiãsi intelligatur tex. ille in vita monachorum

id

id nullum nobis impedimetũ facit, quia illud ideò ibi, in pœnã nempè & odiũ doli, violentiæ atque auaritiæ prælatorum, qui non in fructum animarũ, sed in auaritiam & turpe lucrum inhiantes, quoslibet homines circumuniendo, res eorũ tali persuasione surripuerũt, vt idẽ text. in principio sui præfatur: quare merito dictos prælatos pœnitẽtiæ Canonicæ (vt turpis lucri sectatores) subiacere præcepit ille text. at in nostra specie hoc cessat, quia ingressus monasterij fuit liber, atque sine deceptione: ergo nulla pœna monachis est imponẽda bonorũ, sed ius cõmune seruãdũ, vt hæredibus necessarijs monachi solutio legitimæ non anticipetur, sed suo debito tẽpore persoluatur, nẽpè post mortem naturalem ipsius monachi.

88 Nõ obstat etiã d. auth. si qua mulier. põderata, vt suprà pro secunda opinione, quoniã illud, quòd pater monachus possit bona sua inter liberos in vita diuidere, seruata forma illi⁹ tex. procedit ex gratia & iuris indulgẽtia, etiãsi ex illa dispositione & diuisione præiudicium aliquod monasterio inferatur in vita monachi diuidentis, cum aliàs, si prædicta diuisio in vita nõ fieret, monasteriũ in vita monachi bonis omnibus eiusdem potiretur, & post mortẽ solueret legitimam filijs: hoc tamẽ ipsum ius permittit parẽti in fauorẽ liberorũ, nõ tamẽ inde cõsequitur, debitam esse legitimã in vita patris monachi ipsius filijs, ita vt eam petere possint. Idem igitur ius, quod monasterio detulit post mortem monachi residuum legitimarum portionum filijs debitarum, patri monacho facultatem concessit disponendi in vita, ac diuidendi bona sua inter liberos, legitima non diminuta, & residuo monasterio remanente, vt in d. authen. si qua mulier. & in d. l. Regia. 17. quod autem ius hoc potuerit disponere nemo sanæ mẽtis debuit vnquam dubi-

85 tare: * successiones enim sunt de iure ciuili, vt plurimos referens resoluit Matienç. in l. 3. gloss. 3. numer. 2. & 3. titul. 4. lib. 5. nouæ Coll. Reg. fol. 112. & cum his remanet sufficienter satisfactum fundamẽtis contrariæ sentẽtiæ, & prima Legistarũ & magis communis perspicua ac satis defensata: quæ æquior etiã est, quàm illa Canonistarũ, nẽpè vt filius non possit petere legitimam viuo patre monacho professo, sed expectet interim, donec pater naturaliter moriatur, per iura supradicta, præmaximè cum ex bonis patris interim sit alendus, vt statim dicemus.

90 Qua opinione Legistarum magis recepta retẽta, obseruandũ erit; quòd monasteriũ hoc casu tenebitur alere filios monachi, eo viuente, quia bona transeunt cum illo onere. l. si quis à liberis. §. rescriptum. ff. de liberis agnoscẽd. possetq; filius petere, vt assignentur sibi certa bona, ex quibus possit se alere: & si contingat ipsum superuiuere patri, remaneant penes ipsum filium pro sua legitima, & si transcendant legitimam, restituet monasterio excessum: si verò filius præmoriatur, restituat omnia monasterio, quia tunc apparet quòd legitima non fuit sibi assignata, & sic erit assignatio facti, non iuris, nec transibit dominium in filium: ita Paul. Castr. in dict. authen. si qua mulier. nu. 7. quem refert & sequitur Felin. in d. cap. in præsentia. nume. 56. dicens benẽ notandam istam practicam: & Bald. Nouell. vbi suprà, dicens hoc de alimentis videri indubitanter dicendum: & pleriq; ex supradictis, qui tenent primam opinionem, id concedunt, præcipuè Guillerm. Benedict. d. nu. 299. qui

91 verba præd. Pauli refert & sequitur * dicens ex hoc clarè demonstrari, quòd si hæres institutus in testamento talis monachi prius decederet, quã testator professus, tunc hæreditas pertineret monasterio, corruente testamento propter defectum hæredis præmortui.

92 Et sicut viuente patre in monasterio, filius, qui remansit in sæculo, non potest legitimam petere, vt resoluimus: ita è conuerso, filius, qui ingreditur monasterium patre viuente, non poterit legitimam consequi, vt tradunt Petrus de Anchar. & Ioan. de Anan. in dict. cap. 2. de delict. puerorum, prout eos refert & sequitur Felin. nu. 56. & Dec. d. nu. 67. in d. cap. in præsentia. Pro qua sententia est

est text. optimus, iuncta sua glos. verb. restituat, in c. 1. 18. quæstio. 1. vbi quòd ius succedendi non competit nisi post mortem defuncti.

93 Ex supradicta magis cõmuni sentẽtia Legistarum infertur, idem esse in filio ingrediente religionem, vt pater ipsius, filio viuo, eadem ratione non possit petere suam legitimam à monasterio in bonis filij professi, nisi demum post mortem naturalem ipsius, per supradicta, & constat ex mente communis.

94 Limitatur tamen prædicta magis communis sententia, si pater ingrediatur religionem incapacem bonorum, saltem in cõmuni, tũc enim statim professione facta, poterit filius petere legitimam suã, morte naturali parentis minimè expectata, cum monasterium succedere non possit in illa legitima, nec in alijs bonis, vt in Clement. exiui de paradiso, de verborum signif. & ita tenẽt plerique ex supradictis, estq; communis opinio, secundũ Menchac. d. c. 37. nu. 12. quamuis ipse teneat contrarium: & cõfirmatur ex suprà non semel adductis in proposito: idéque erit in patre respectu filij professi in religione incapace bonorum.

95 Illud deniq; pro complemẽto supradictorum addendũ decreui, nẽpè quòd sicut ex decisione text. in d. auth. si qua mulier. & d. l. 17. tit. 1. p. 6. parens monachus, qui post ingressũ monasterij vult inter liberos testari, astrictus est filijs legitimã absque diminutione relinquere, & omne illud, quod legitima filijs relicta, superest monasterio deferre, qui cum omnia bona ingredientis monasterium efficiantur eiusdem monasterij, iuxta text. in dicta authentica ingressi, & in d. authent. nunc autem. C. de Episcop. & cleric. cum similib. ita etiam consequens est, vt omne illud, quod legitima filijs relicta superest, monasterio cõpetat, nec pater poterit plus legitima filij relinquere, nisi tantundem ipsi monasterio relinquendo, quantum filio, ad quem plus ex bonis eiusdem peruenit, relictum fuerit, ex dict. authent. si qua mulier. Similiter id ipsum facere poterit filius respectu parentum, seu aliorum ascendentium: quòd si id non fecerit, ascendentes de-

96 bent obtinere integram legitimã: * quia licet d. authẽt. si qua mulier. cum d. l. 17. de descendentibus solùm loquatur, ad ascendentes tamen ex paritate rationis extendenda erit, cum eis, sicut descendentibus, legitima debeatur, vt in l. scripto. cum similib. ff. vnde liberi. & in l. nam etsi parentibus. ff. de inofficioso testam. cui consonat l. 4. titul. 13. part. 6. & in specie ita resoluit Alberic. nu. 2. Bart. 18. cum sequẽtibus, cõmuniter scribẽtes in dicta auth. si qua mulier. vbi Paul. Castrens. nu. 5. hanc dixit communem. Innocent. etiam & communiter DD. in d. c. in præsentia. vbi Abb. num. 35. & 61. & Augustin. Beroi. num. 523. hanc opinionem cõmunem esse profitentur, & eam esse communẽ Legistarum & Canonistarũ, & quòd eam tenent magis communiter DD. testatur etiam Greg. Lop. in d. l. 17. in verbo *descendiessen*, vbi quòd procedit hæc opinio, præmaximè stante. l. 6. Taur. & D. Molina lib. 2. de Hispanorũ primogen. c. 9. nu. 64. & Velazquez in d. l. 6. Taur. glos. 8. numer. 1. & in l. 40. Taur. gloss. 4. nu. 23. qui omnes eam sequuntur atq; probant, reiecta contraria opinione Azonis, & sequacium: imò vt censeo, id vterque facere poterit sine licentia superioris: ius siquidem illis hanc facultatem concedens ex dispẽsatione nullam superioris requirit licẽtiam: si enim hæc esset necessaria, id exprimeretur, quandoquidem formã in hoc necessariò seruandam præfigit, & præd. licentiam non requirit: tum etiam, quia si aliud diceremus, illusoria, & sine effectu esset profectò præd. iuris facultas: superior enim prædict. licentiam minimè concederet in præiudicium sui monasterij: tandem quia frustrà precibus impetratur, quod à iure communi conceditur, vt in regul. iuris vulgarib.

97 Superest nunc vt examinemus illam celebrem ac controuersam quæstionem, an pater per ingressum, atque professionem monasterij bonorum in communi capacis, amittat vsumfructum, quem

quem iure patriæ potestatis habet in bonis aduentitijs filiorum, & consolidetur proprietati: an verò monasterio acquiratur durante vita ipsius patris monachi? In qua primò videtur dicendum, patrem hac in specie amittere præd. vsumfructum, eumque ad proprietatem redire: quia per professionem pater amittit patriam potestatem, & subijcitur potestati Abbatis & superioris, qui enim sub alterius potestate est, nō potest habere aliū sub sua potestate, per text. in l. sic eueniet. in fi. ff. de adult. Patria igitur potestate extincta, videtur eum amittere quoque vsumfructum. Secūdò, quia vsusfructus datur patri ob custodiam & administrationem, quæ cessat in monacho ergo, &c. Tertiò, quia si filius potest petere legitimam in vita patris monachi, non expectata morte naturali ipsius, vt in c. cum simus. de regular. iuncta cōmuni opinione Canonistarū, de qua suprà, eodem iure pater monachus per professionem amittet prædictum vsumfructū, filiusq; eum sibi vendicare poterit, vt in terminis tenuit primus omniū hanc opinionem Martin. Syluan. antiquissimus Doctorum, quem refert Cyn. ibi nume. 10. ad fin. Salicet. quæst. 7. Ias. colum. fin. num. 48. in authen. ingressi. C. de sacrosanct. Eccles. eamq; profitetur cōmunē ibidem Salicet. & in d. auth. idem est, & sequitur alios allegans & dicens communem D. Couarr. d. c. 2. num. 8. de testam. vbi latè eam nititur probare, saltem de æquitate Canonica, etsi non ignoret eam dubiam esse, & refert esse magis communem ex Salicet. vbi suprà. D. Anton. Gom. in l. 48. Taur. numer. 8. & sequuntur alij relati à Pinelo in l. 1. part. 1. num. 47. C. de bon. mater. & Ignatius Salcedo in additionibus ad reg. 794. Bernard. Diaz de Lugo: refert etiam esse cōmunem plures allegans Matienç. in l. 9. tit. 1. lib. 5. nouæ Coll. Reg. gloss. 2. nume. 2. & Didac. Perez in l. 1. pag. 103. tit. 2. lib. 5. ordin. quamuis ipsi eam non probent, sed contrariam, vt infrà dicemus. Sed hanc priorem videtur probare Grego. Lopez in l. 5. tit. 17. part. 4. in gloss. *el vso fruto*, ibi. Idem est, dicens esse communē: quia quamuis relinquat cogitādum, addit, quòd non videtur recedendum à dictis Saliceti, per sua fundamenta.

Rursus, glos. in auth. idem est glo. 1. in versic. & ideò. C. de bon. quæ lib. tenet cōtrariam sententiam omnino, imò quòd in præfata specie vsusfructus patris, eo viuente, ad monasterium pertineat, quia monachus non dicitur mori per professionem quoad comedendum, & ideò nō finietur: quasi velit dicere gloss. quòd vsusfructus patris in bonis aduentitijs filiorum à iure sibi defertur in alimenta ob legitimam administrationem bonorum filiorū: quamuis igitur pater monachus efficiatur, adhùc eget alimētis, quia quoad actus naturales, prout sunt comedere & bibere, & similia non dicitur mori, sed quoad alia, quę suprà dicta sunt: vnde cum mors ciuilis hoc casu non operetur eumdem effectum, quē operaretur mors naturalis, vt patet, meritò vt eidem non ęquiparetur, iuxta communem Doctorum resolutionem. Secundò facit pro hac parte, quia pater licet monachus, naturaliter viuit, vt modò dicebamus, & sic durat vsusfructus, in iure enim non legitur, quod hic vsusfructus finiatur per monachationē patris, sed morte naturali ipsius: monasterio autē, quatenus capax est, omnia deferuntur, quæ monachus habebat, vt in dict. auth. ingressi. cum similib. C. de sacros. Eccles. *
98 Tertiò, quia idē videmus esse in alio quocumq; vsufructuario extra partem, non enim per ingressum, & professionem monasterij vsusfructus, quem monachus habeat, extinguitur, sed monasterio quoad vtilitatem, durante vita monachi, debetur & acquiritur, sicq; per huiusmodi mortem ciuilem minimè finitur, sed per naturalem tantùm, vt tenet expressè glos. verb. dedicant. ad fin. in d. authent. ingressi. vbi, Cyn. nu. 12. Alberic. 22. Bart. 42. & cæteri cōmuniter sequuntur, Innocent in d. c. in præsentia. nu. 5. est cōmunis secundum Abb. in c. vlt. col. 2. nu. 2. de pignor. Socin. consil. 10. q. 6. lib. 1. & Ioan. Crot. in l. Gallus. §. & quid si tantùm. nu. 30. ff. de lib. & posth.

post Rederic. Xuarez allegat. 20. in versicul. hinc est, quòd licet vsusfructus, & Guillerm. Benedict. in cap. Raynuntius. verb. mortuo itaq; testatore. el. 1. nu. 298.
99 * vbi quòd dum viuit testator professus, monasterium reget & gubernabit bona testatoris, & facit fructus suos: & D. Couar. vbi supra d. nu. 8. qui eam expressè sequitur, professus hoc esse rectissimi iuris: eamdem testatur communem pluri mos allegās, & eam sequutus, Ant. Gom. vbi suprà, & Arias Pinel. vbi suprà, nu. 47. cum sequen. & nemo, quod sciam, ab hac opinione discedit, quandoquidem omnes tenentes priorē partē, & sic contrariam, in patre vsufructuario bonorū aduentitiorum filij, hanc fatentur in cæteris vsufructuarijs. Quinimò Cyn. & Alberic. in d. auth. idem est, agentes de quæstione vsufructus in bonis aduentitijs filij, & sic glossæ ibidem tenentes hanc secundam partem principalem, se ad ea, quæ dixerunt in d. auth. ingressi. remittunt, vbi agunt de quęstione glossæ ibidem, quam in fauorem monasterij ipsi & omnes indiscriminatim definiūt, & sic potius hanc secundam partem videntur probare, quàm priorem, quando quidem in quæstio. gloss. in d. auth. idem est, quæ est nostra principalis, se remittunt ad dicta per se in d. authen. ingressi, vbi in quocumque vsufructuario probant cum gloss. ibi vsumfructum per professionem non extingui, sed acquiri monasterio durante vita monachi: ex quo planè deducitur non bene Cynū & Albericū citasse D. Couar. vbi suprà, & Riminald. in §. 2. nu. 128. inst. per quas personas, &c. pro priori opinione suprà relata in nostra quæstione principali, quando quidē, vt ad oculū videmus, in remissione quā faciunt ad se ipsos, cōstat contra-
100 riū, vt aduertit Pinel. vbi suprà, nu. 48. * nec video rationē vllam legitimā aut sufficientem distinctionis factę à Couar. vbi suprà in hac specie inter patrem vsufructuariū, & alios vsufructuarios, religionē capacem bonorum in communi ingredientes, atq; ipsam profitēs: pater enim vsumfructū præd. habet in bonis aduentitijs filiorū famil. pro toto tempore vitæ suæ: ingrediens igitur monasterium cum se & sua dedicet Deo, vt in d. auth. ingressi, cum similib. & nullo iure probetur per monachationem patris amittere hunc vsumfructum, proprietatique filiorum consolidari, consequitur, monasterio acquiri pro toto tempore vitæ patris: mors enim ciuilis non æquiparatur morti naturali, nisi in casibus à iure expressis, iuxta cōmunem Doctorum resolutionem, quam suprà retulimus: hic autem ingressus religionis nō est huiusmodi, igitur, &c. Quisquis igitur aliud dixerit, id probare iure debet, hoc est, exceptionem eam in specie, aliàs non erit audiendus: authores igitur prioris partis contrarium tenentes, cum id iure solido minimè fundent, explodendi sunt, tamquam ius monasterij absque vllo iuridico fundamento præciso lædentes, quod minimè licet in neutro foro, nedū aduersus piam causam, prout est in monasterio, sed neq; etiam contra priuatū: & ita meritò hāc secundam partem cum gloss. expressa in d. auth. idem est, probarunt ibidem Bald. Paul. Castrens. & Corneus. Bart. in dict. auth. ingressi. in repet. num. 49. & illic Ant. Rosel. nu. 18. Guido Pape quęst. 595. & Dec. in d. c. in præsentia. nu. 66. & ibi Aug. Beroicus, num. 529. Palat. Rub. in rubric. de donat. inter vir. & vxor. §. 42. num. 15. Ant. Gom. vbi suprà, & hanc profitetur receptam (licet eam non sequatur, sed priorem, vt prędiximus) D. Couarr. plures ex supradictis allegās nu. 8. & hāc latè probat & sequitur plurimos allegans, testatus esse receptiorē, & magis cōmunem, & veriorem, Arias Pinel. vbi suprà. nu. 49. & 51. quam etiā plures allegās sequitur & dicit veriorē atq; cōmunē Ignat. Salced. vbi suprà: nouissimè eādē sententiā probat ac dicit veriorē & receptiorē Mariēç. vbi suprà, & etiam Didac. Perez vbi suprà: sequitur D. Spino in suo Speculo testam. gloss. 11. princip. nu. 21. versi. sed alia est verior, & re vera omni proculdubio hæc est receptior sententia, & meo iudicio verior, & tenenda in iudicando, & consulendo.

Non

Non obstant modò fundamenta prioris partis, & non quidem primum de patria potestate amissa per professionem patris, quia per hoc non tollitur vsusfructus sibi iam quæsitus, imò in consequentiam personę transit in monasterium: argumento d.auth.ingressi, & l.si adoptauero. ff. de precario, nec quòd filius videatur emancipatus facto patris in proposito quicquam obest, vt infrà dicemus in tertia opinione. Nec nobis contradicit, quòd vsusfructus patri detur ob custodiam & administrationem, quæ cessat in monacho. Respondemus enim, quòd non cessat in monasterio habente ministros & officiales, qui sua gubernant, imò, vt experientia docet, diligentiùs sua tuetur, quàm laici. Non etiam obest tertium ex cap.cum simus, de regularibus, iuncta communi opinione Canonistarum, quia, vt suprà latè disseruimus, nec text. ille id probat, ad quod communiter Canonistæ eum allegant, nec sua opinio est vera, nec tuta, nec tenenda: vnde nullum iuridicum fundamentum ab ea desumi potest ad nostrum propositum.

Tertiam opinionem tentauit in proposito Bart. in d.auth. idem est, & ibi sequitur eum Angel. nempe, vt in hac specie nostra dimidia pars vsusfructus patris maneat penes monasterium, altera verò ad filium spectet, sicut quando pater eum emancipat, iuxta l. cum oportet. §. cum autem. C. de bon. quæ lib. & cum hac Bart. opinione transit Abb. in d.cap.in præsentia, nu.57. & Ferdinand. Arias in l.46. Taur. colum.2. Siluester in summa, verb.religio.6. & Riminaldus sibi contrarius in. §. 2. numer. 19. institut. per quas personas, &c. Sed eam reprobant plerique ex supradictis, præcipuè Anton. Gom. Arias Pinel. & Ignat. Salced. vbi suprà, & meritò, agitur enim in dict.§. cum autem l.cū oportet, de emācipatione facto patris immediatè id agentis: at in nostra specie pater ingrediens religionem, longè aliud intendit: licet ergo accessoriè resultet filium exire à patria potestate, non potest dici emancipatio ex facto voluntario patris, quando non dirigebatur ad talem effectum, iuxta regulam text. in l. si quis neque causam, cum simil. ff. si certum pet.

101 Vltimò illa quæstio venit hìc examinanda, verum bona monachi, qui infrà annum probationis decessit in monasterio capaci bonorum testamento non cōdito, neque renūntiatione legitimè facta, acquirantur eius venientibus ab intestato, vel monasterio? In qua specie Abb. in d.cap. in præsentia, nu.68. resoluit distinguendo in hunc modum; quòd aut iste intrando probationis causa, expressè bona sua contulit monasterio, ita quod id fecit ratione transitus, & tunc cum sit clarum, quòd data perseuerantia, volebat ea esse monasterij, nec amplius in vltima voluntate reuocabit, applicantur monasterio: aut expressè non contulit, sed simpliciter intrauit causa probationis, & tunc applicantur venientibus ab intestato, quia iste non fuit religiosus cū effectu, vt in cap. religioso, de sententia excomm. in 6. & sic bona, nec tacitè, nec expresè transeunt ad monasterium: & quia adhuc habebat facultatem condendi testamentum, & sic decessit ab intestato, ac per consequens venient proximiores: quam sententiam Abb. probarunt Imol. & Andreas Sicul. in c.2. de testam. & Benedict. Capra consil. 145. incipient. Punctus, quidam iuuenis Pandulfus, & Sebastianus Sapia in additio. ad Abb. in d.c. in præsentia, nu.68. litera D. & in primo membro Abb. sequitur Parisi. in d.c. in præsentia, n.187. & Menoch. consil. 396. num.3. lib.4. idem lib.6. præsumpt.84. nu.3. vbi eam probat, & in secundo membro opinio Abbat. præd. est cōmunis secund. Paris. vbi suprà nu.188. versi. alius est casus, post Barbat. ibi, vt refert Menoch. d. præsumpt. 84. num.8. & ita est tenendum in iudicando & consulendo, secund. Bero. cons. 28. nu. 12. versi. secundò non obstat, lib.1. vbi etiam dicit opinionē istam magis cōmuniter approbari, allegans alios, vt vtrumq; referēs ex eo testatur nouissimè Ioann. Vinc. Hondedei, consi.94. num.7. & secund. istam opinionem obseruari testatur additio

ad Dec. in d. auth. ingressi, sub nu. 4. litera B. addit Cald. consil. 9. in titulo de regn. Beroi. vbi suprà nu. 8. necnon, & Hondedei vbi suprà nu. 8. quòd mortua moniale infrà annũ probationis, & ante professionẽ, monasteriũ tenetur restituere etiã eleemosynam receptã, & omne id quod pro huiusmodi ingressu pater dedit.

Nec contra præd. distinctionem Abb. in primo membro obstat consideratio Dec. qui in d. c. in præsentia, n. 73. ab Abb. discessit, tenendo, non esse differentiam inter expressam & tacitam bonorũ oblationẽ, collationemq́; :

102 * nã quando expresse ab ingrediente bona monasterio dicata sunt, tacita conditio intelligitur, si professio sequatur, quæ non dicitur subsequuta, ob id quòd intra annum probationis decesserit, atque ita oblatio ipsa dicatur resoluta: vnde eo redeunte ad sæculum, bona recuperabit, vt idem Abb. concludit in cap. quod à te, de cleric. coniug. & notatur in c. constitutus de regular. id quod in sacro Conc. Trid. sess. 25. cap. 16. de regul. expresse innuitur, quando quidem renuntiationes monialiũ solẽniter & iuxta formam illius, decreti factæ, non aliàs intelliguntur effectum suum sortiri, nisi sequuta professione: & posteà in fine dicitur, & vt abeuntibus ante professionem omnia restituantur, quæ sua erãt: quod vt rectè fiat, Episcopus etiam per censuras ecclesiasticas, si opus sit, compellat. Non, inquam, obstat obiectio hæc, cum expressa oblatio iam obligauerit ipsum ingressum ad religionem, de suoq́ue animo iam cõstet: quod nõ contingit in eo qui tacitè se & sua obtulit: quòd si ingressus ante annum recesserit à monasterio, nil mirum, si recuperet bona, etiãsi expressè ea prius cõtulerit monasterio, vel alijs, cum non fuerit professus, nec in religione perseuerauit, cuius prætextu ea contulerit.

103 * At verò vbi in eo permanens sine animo recedendi, ibi decessit, qui prius bona sua expressè contulerat monasterio, aliud profectò est dicendum, nempè vt monasterio acquirantur propter perseuerantiam simul cũ morte subsequutam, præcedente dedicatione expressa cũ persona Deo facta: ita etiam dissolui possunt, quæ aduersus Abb. in d. primo membro suæ distinctionis adfert Bero. in d. cap. in præsentia, nu. 553. & hæc quoad dictum primum mẽbrum Abbatis.

104 Secundum autem limitabat Sapia vbi suprà, quando monachus in specie præfata ingressus fuit monasterium simpliciter, non declarato quòd illud ingrediebatur causa standi in probationẽ, quia tunc si moriatur infrà annum probationis, qui iure conceditur ad probandum, vt in cap. licet de regularibus, nulla facta dispositione de bonis suis, putat quòd habuerit animum permanendi in religione, & sic bona applicentur monasterio; licèt tandem censeat multum cogitandum super hoc. Hæc tamen Sapiæ opinio mihi non placet, cum taciti & expressi idem sit iudicium, vt in l. cum quid, cũ similib. ff. si cert. pet. Siue igitur certum sit quòd simpliciter intrauerit causa probationis, siue hoc non expresserit, cum in dubio iure id intelligatur, idem erit in vtroque casu, vt cum communi contra Sapiam resoluemus infrà.

105 Similiter Paris. vbi suprà nu. 188. vers. secundus casus, prædictũ secundũ distinctionis membrũ Abb. verũ esse intelligit, atq; limitat, præterquã si constet præsumptionibus & cõiecturis ingressum voluisse mutare vitam, & religionẽ ingredi, & deinde decesserit intra annum probationis, quia hoc in casu bona acquisita censentur monasterio, rationibus de quibus ibi per eum: quẽ in hoc sequitur Menoc. d. consi. 396. num. 10. & d. præsumptione 84. nu. 4. in princ. vbi nu. 5. dicit, præsumptionẽ & coniecturã sumi, vt si alicui donauit bona sua irreuocabiliter, vel bonis renũtiauerit ad commodũ fratrũ, & aliorũ succedentiũ ab intestato: vel si obtinebat aliquod beneficiũ, illud renũtiauit in manibus eius ad quẽ collatio pertinebat, vel aliũ similẽ actũ fecit, quod demõstrauerit spernere ea, quæ huius sæculi sunt, secund. Abb. in c. cõsulti, in fi. de regul. & in c. statuimus, in fi. eo. tit. & Paris. vbi sup.

Sed hæc limitatio vera quidem nõ est, cum

cum semper ingressuri monasterium, eo animo ingrediantur, vt mutent vitam, & sæculum relinquant, & nihilominus annus probationis sibi à iure conceditur, vt eo durante minimè obligentur, nec bona sua monasterio, sed liberè possint exire, licèt præd. renuntiationē solēniter & irreuocabiliter fecerint, vt prædiximus: præsertim hodie attento d. decreto sancti Concilij Tridentin. ergo non censentur bona acquisita monasterio ante realem & solemnem professionem: aliàs
3 enim regulariter ipsis decedentibus infrà annum approbationis, bona pertinerent ad monasterium, etiamsi expressè ea nō essent ipsi collata, non verò ad venientes ab intestato, contra doctrinam Abbat. vbi suprà communiter receptam: hoc autem verum non est, quia licèt habeant prædict. animum mutandi vitam, nihilominus intelliguntur tacitè eum habere sub ordinatione & dispositione iuris, nempe si sibi intra annum religio non displicuerit, sicque videntur conformare animum suum cum dispositione iuris de hoc agentis: ergo interim eorum bona monasterio non acquiruntur, professione postea non sequuta, quamuis animum à principio habuerint mutandi vitam: conducunt à nobis tradita infrà capit. 22. de requisit. ad votum obligat. numer. 3. cum sequentibus de vouente religionem ingredi, an tenea-
106 tur perpetuò in religione permanere.* Prætereà huiusmodi nouitius, quamuis animo mutandi vitam, ingressus fuerit religionem, non propterea censetur effectus religiosus in genere, vt dici possit ita obligatus religioni, quin ad sæculum redire, & vxorem ducere possit, tametsi peccet, vt in terminis scribunt Calderin. consil. 27. in fin. in titulo de regular. Ioann. Andre. & Archid. in capit. constitutionem, de regular. in 6. & apertius Nauarr. in capit. non dicatis, numero 35. versic. quarto quòd monachus, 12. quæstione 1. à quibus videtur recepta opinio Abb. in hac specie contra limitationem & declarationem prædictam Paris. vt profitetur idē Menoc. d. præsumpt. 84. nu. 4. vers. verum, dicens dubiā esse ex hoc Paris. opinionem, tametsi ipse adhuc videatur cum ea trāsire: ego autē ex prædictis existimo esse falsam & nō tenendā, vt præmonui, præmaximè attento decreto 15. de regular. sacri Concilij Trident. sess. 25. vt infrà dicemus.

Nec contra hoc secundum distinctionis Abbatis membrum obstat etiā consideratio Dec. in d. cap. in præsentia, nu. 73. & in auth. ingressi, nu. 4. C. de sacrosanct. Eccles. post Anchar. consil. 69. contra donationem, colum. penultima, quia ab Abbate in hoc etiam discessit, dicens, bona ingressi, etiam ante professionem dici acquisita monasterio, sub conditione tamen resolutiua, hoc est, quòd si contingeret eum reuerti ad sæculum, eidem restituantur, & ideò si decesserit in monasterio, non dicitur reuersus ad sæculum, & per consequens conditio non euenit. & ob id bona remanent apud monasterium: hæc enim opinio Decij subtilis est: attamen periculosa, & minimè vera: non enim bona ingressi acquiruntur monasterio ab initio, sed solum facta professione, hoc est, post annum probationis. Quod vel ex eo constat, quia existens intra annum probationis, potest de bonis illis testari & disponere, vt in d. auth. ingressi, & in capit. 2. de testam. & diximus suprà latius.

Ex quibus à fortiori idem est dicendum cum Abbate & cōmuni, vbi suprà contra Sapiam, quando sumus in dubio, an nouitius fuerit ingressus monasterium animo probandi & experiendi, vel profitendi, & intra annum decessit: hoc namque casu vera & recepta sententia est existimantium bona non acquiri monasterio, sed reuerti atque deferri venientibus ab intestato, vt voluerunt Abbas vbi suprà, & sequaces, & plures referens affirmat Menoch. dict. præsumptione 84. numero 13. & 14. vbi citat inter alios se ipsum d. consilio 396. numer. 8. lib. 4. & Paris. in d. capit. in præsentia, numero 188. versicul. vltimus casus est. & Nauarr. vbi suprà numero 81. sequitur nouissimè Molina de iustitia & iur. 2.

tractat. disputatione 140. colũ. 754. & ita proculdubio est tenendum in iudicando & consulendo cum magis communi sententia, vt suprà resoluimus nu. 101. & testantur Beroi. & Honded. vbi suprà, tametsi Decius in duobus locis præcitatis, nonnullos sequutus contrariũ defendat, dicens magis communem opinionẽ esse in hoc contra Abb. ex quo eam testatur communẽ idem sequutus Menoch. sibi contrarius de arbitr. iudic. lib. 2. cent. 5. casu 436. n. 5. vbi nu. 6. plures allegans inquit, quòd si nouitius reuertitur ad seculum, potest sua bona recuperare, cum resoluta religione quoad personam, censeatur etiam resoluta quoad bona: sed quãuis hoc vltimum fateamur, præcedens tamen dictum contra Abbat. & communem verum esse negamus.*

107 Nec obstat, hunc nouitium dici religiosum quoad multa, esseque de foro Ecclesiæ, secundum Angel. in l. 1. ff. de pœn. per text. quem allegat in l. statu liber. ff. de quæstion. quod tenent Ancharran. & Decius vbi suprà, & Tiraquel. de retract. linagier. §. 1. gloss. 8. numero 21. & quòd nouitius gaudeat priuilegio fori, & Canonis, probat contra Innocent. & Abb. D. Spino d. gloss. 12. numero 59. in fin. Quia respondemus, id esse in casibus claris, nos verò versamur in dubio, in quo standum est regulæ, quæ habet religiosum esse propriè, qui professionem emisit: sed ante professionem remanet laicus, vt in capit. religioso de sententia excommunicationis libr. 6. capit. non solum, capit. constitutionem, de regular. in 6. Beroi. in dict. cap. in præsentia, numero 552. versic. sed aduerte. Rota Florent. decis. 141. numero 1. Hondedei dict. consil. 94. numero 6. & ingressus monasterium non appellatur monachus, nec efficitur de corpore monasterij ante professionem, capit. porrectum, de regul. Bart. & alij in authen. si qua mulier. C. de sacrosanct. Eccles. & alios plures referens Hondedei vbi suprà numero 5. Non etiam obest, quòd præsumatur religiosus velle in eadem voluntate perseuerare l. 3. ff. de probat. capit. maiores, de baptism. & ideò sicut si iste vixisset, monasterio quæsiuisset, ita etiam moriendo. Respondemus namque morientem non dici in eadem voluntate perseuerare, quia illa finitur morte. l. 4. ff. locat. Bartol. in l. centesimis. §. vltimo. ff. de verbor. obligat. & in his terminis Capra dict. consil. 145. numero 12. 13. & 14. qui alia scribit: ita respondet cum eo prædict. duobus oppositionibus Menochi. dict. præsump. 84. numero 14. cum sequentibus, & hic mori dicitur in statu, in quo reperitur, hoc est nouitiali, qui religioni non est obligatus, & cum hoc iure se conformare: argumento l. hæredes mei. §. cum ita, & quæ ibi tradunt Bart. & communiter. ff. ad Trebel. Nec aduersatur, quòd in dubio fauendum sit piæ causæ. l. sunt personæ. ff. de relig. & sumpt. fun. quia respondeo, id procedere in his, quæ de se immediatè sunt pia, & religiosa, non autem quando agitur de vtilitate pecuniaria: argumento cap. ex parte, de cens. vbi si fiat votum Ecclesiæ de aliqua mensura, intelligitur de minima, vt declarat Moder. Parisiens. in commentar. ad consuetud. Paris. §. 22. numero 130. & eum referens Menoch. vbi suprà numero 18. Nec repugnat. l. Titia. §. vlt. ff. de aur. & arg. leg. quia ibi legatum verificari non poterat in alijs signis quàm aureis: vt declarat Decius in l. semper in obscuris. ff. de regul. iur. Menoch. vbi suprà, numer. 19. & lib. 4. præsump. 106. num. 33.

Et sententia Abbatis præd. verior & communiter recepta atque tenenda, vt prædiximus, aduersus Decium & sequaces, multo magis procedit in eo, qui ob ætatem religioni se obligare non potest, veluti si puella minor duodecim annis ingrediatur religionem, cui pater dotis causa aliquam summam dedisset: nam si moritur intra annum, non acquiritur dos monasterio; quia sicuti matrimonium carnale esse non potuisset intra illam ætatem, ita nec spirituale: legitima enim ætas requiritur ad emittendam professionem: vt in cap. 1. & in cap. constitutionem, de regul. lib. 6. hodie requiritur

quiritur ætas 16. annorum per sacrum Concil. Trid. sessione 25. c. 15. de regular. vbi quod alioqui professio sit ipso iure nulla: & in terminis ita tenet Calder. cõsil. 9. colum. 1. versi. vel posito, de regul. & cum eo Menoc. d. præsumpt. 84. nu. 20.

Quinimo & generaliter idem nobis videtur in omnibus dotibus, quæ pro monialibus etiam maioris ætatis (& sic quibuscumq;) admittendis atq; recipiendis in monasterijs constituuntur atque promittuntur, hæc enim dotes cum ea mente atque intentione dentur, atque recipiantur, vt pro matrimonio spirituali monialium, atque in earum alimenta cedat, consequitur, tacitè actum inter partes, vt professio necessariò subsequi debeat, per quam matrimonium spirituale perficitur atq; celebratur, ad hoc vt monasterium morte monialium prædictas dotes tamquam suas acquirat: aliàs si monialis decedat ante professionem infra annum probationis, nullo modo monasterium dotem eius acquirat, ac percõsequens constitutã, siue promissam exigere non possit, & solutam reddere teneatur, sicut contingit in matrimonio carnali, de quo ad spirituale validum est argumentum, & è contra: vt in cap. inter corporalia, cum simil. de transl. Episcopi: dos enim pro matrimonio carnali viro constituitur pro oneribus matrimonij sustinendis. l. pro oneribus, cum simil. C. de iur. dot. & vt matrimonium consummetur; decedente autem quolibet eorum ante celebrationem matrimonij de præsenti, dos promissa nullum habet effectum: sic in proposito dos monialis eo animo constituitur, ob eamque causam assignatur, vt religio perficiatur professione subsequuta, vnde decedente moniali ante professionẽ, dos exigi non poterit, solutaque reddenda erit. In eo tamen differunt dos monialis, & dos matrimonij carnalis, illa enim, sequuta professione, remanet perpetuò monasterio, quia habetur loco filij: hæc autem, soluto matrimonio sine liberis, ad hæredes mulieris pertinet, quia maritus non habetur loco hæredis, præterquàm si aliud pacto dotali, testamento mulieris, vel statuto caueatur: & in terminis nostris post hæc scripta ita inueni tenere nouissimè Menoch. dict. præsumpt. 84. numero 14. cum Calder. consil. 9. in titulo de regul. & Beroi. consil. 28. numero 13. lib. 1. quos ibi refert, & sequitur: licèt enim iure communi attento, ingressus monasterium, se & sua dedicet Deo, eiusq; bona monasterio ipso iure acquirantur, vt in dict. auth. ingressi, & ibi Ias. numero 1. & cæteri, & plures referens Vincent. Hondedei dict. consil. 94. numero 12. & numero 13. cum alijs pluribus probat, in monasterium ipso ingressu dominium & possessionem bonorum ingressi transferri; requiritur tamen ad hoc quòd subsequatur professio expressa seu tacita, iuxta gloss. Bartol. & cæteros in dict. authen. ingressi. Honded. vbi suprà nu. 19. Sed hodie per S. Conc. Trid. nulla acquiritur monasterio actio ante professionem, vt statim dicemus.

Quæ sententia principalis planiùs hodie procedit in quocumque nouitio vel nouitia, attento decreto 16. de regul. sacri Concil. Trident. sessione 25. quo cauetur, ne ante professionem, excepto victu & vestitu nouitij, vel nouitiæ, illius temporis, quo in probatione est, quocumque prætextu à parentibus, vel propinquis, aut curatoribus eius, monasterio aliquid ex bonis eiusdem tribuatur: ne hac occasione discedere nequeat, quòd totum vel maiorem partem substantiæ suæ monasterium possideat, ne facilè, si discesserit, id recuperare possit: quin potius præcipit sancta Synodus sub anathematis pœna dantibus, & recipientibus, nec hoc vllo modo fiat, & vt abeuntibus ante professionem omnia restituatur, quæ sua erant: si enim nihil tribuendum est monasterio ex bonis nouitij, vel nouitiæ ante professionem, excepto victu & vestitu pro tempore probationis, consequitur, monasterium morte ipsius nouitij ante professionem nihil acquirere, vt voluit post hæc scripta, allegans dict. decretum Concilij Tridentin. (etsi id non aperiat) Menoch.

d.præsumpt.84.num.12.& expressè post hæc scripta hodie ita tenendũ esse ex d. decreto Concilij, contra Dec. affirmat Vicent. Hondedei d.consil.94. numer.8. Quinimò argumẽto sumpto ex illis verbis, Ne facilè si discesserit, id recuperare posśit (salua in omnibus correctione sacrosanctæ matris Ecclesiæ, & dominorum Cardinalium congregationis Concilij Trident. quorum munus est declarare decreta eiusdẽ Concilij) apertè colligitur, quòd decedente monacho, vel moniali in monasterio infrà annum probationis, bona sua, cuiuscumque generis sint, dotis nempe, vel aliàs, ad monasterium nõ pertineant: præsupponit enim, quòd si tradita sint monasterio, recuperari posteà posśint, decedente nouitio vel nouitia ante professionem: aliàs frustrà diceret, Ne facilè si discesserit, id recuperare posśit: si enim monasterio acquireretur, non erat opus rationem constituere in difficultate recuperationis: cùm igitur ob id præcipiat, ne quid ex bonis nouitij, vel nouitiæ monasterio tribuatur ante professionẽ, clarè innuitur ab eodem Concilio, quòd si aliàs tradatur, & nouitius vel nouitia tempore probationis decesserit, datum exigi ac recuperari posśit; tametsi non facilis exactio sit: nam si monasterio acquireretur, impropriè difficilis recuperatio appellaretur, cùm potius esset imposśibilis de iure, quia nulla daretur: fit igitur, vt ante professionem bona nouitij, vel nouitiæ nullo modo monasterio acquirantur. Decedente ergo ipso nouitio, vel nouitia, ante professionem in monasterio,
108 ei non acquiruntur.* Et quamuis Concilium in verbis suprà relatis tantũ loquatur, quando nouitius vel nouitia exeunt à monasterio ante professionem, vt posśunt: nihilominus tamẽ ex ratione in eo expressa, vt suprà perpensa, idẽ est dicendũ ex mẽte eiusdẽ, quando nouitius vel nouitia in religione decedit infra annum probationis, vt bona ipsius minimè ad monasteriũ pertineãt, nec ipsi acquirantur, sed potius venientibus ab intestato ipsius nouitij, vel nouitiæ ipsis ab intestato decedentibus, vel renuntiatione legitima non facta, cum ex d. Concilio constet, ante professionẽ nullam acquiri monasterio actionem nec retentionem ad bona nouitij vel nouitiæ, præter victum, & vestitum: & ita obseruatur, vt affirmat Hondedei vbi suprà d.num.8. in moniali defuncta in monasterio ante professionẽ.

Idem à fortiori comprobatur ex decreto 15. de regular. eiusdem sesśio. 25. dum in eo sancitur, omnem professionẽ in quacumq; religione etiã, non mendicantium, intra annum probationis factã, ipso iure nullam esse, & nullum penitus effectum parere posse: ex hoc enim consequitur, minimè posse quem dici obligatum religioni, eo quòd intra annum probationis voluerit mutare vitam, & sic contra limitationem Parisij & Menoch. vbi suprà, contra quos ibi tenuimus: ita in terminis expendit in proposito Concilium Nauarr. in c. nullam nu.45.18.q.2. quem refert & sequitur Menoch. d.præsumpt.84.num.6.

In summa, ex supradictis quinque casus resolutiuè colligo. Primus est, quando quis ingreditur religionem bonorum capacem, cui expressè obtulit se & sua, & demum intra annum probationis decedit, & tunc eius bona monasterio censentur acquisita, secundum Abb. & magis communiter DD.

Secundus casus est, quando ingressus religionem, expressè bona sua eidem nõ contulit, sed simpliciter intrauit causa probationis, ibiq; decesśit intra eius annum, absq; renuntiatione, vel testamẽto, & tunc applicantur venientibus ab intestato secund.opinio. Abb. magis receptã.

Tertius casus est, quando constat præsumptionibus & coniecturis voluisse mutare vitam, & religionem ingredi, vt in exemplis præfixis, & tamẽ decesśit intra annum probationis intestatus, & absq; renuntiatione, & tunc secund. opinio. Abb. veriorem, & ab alijs receptam, eius bona non acquiruntur monasterio, sed veniẽtibus ab intestato: præmaximè attento decret.15.de regular. sacri Conc. Tridentini, vt suprà inducto.

Quar-

Quartus casus est in dubio, quando non constat, an nouitius fuerit ingressus religionem animo profitendi, vel probandi, vel experiendi religionem, & tunc si decedat intra annum probationis intestatus & absque renuntiatione, eius bona non acquiruntur monasterio, sed ad venientes ab intestato reuertuntur, eisque deferuntur, secundum veram & receptam sententiam, atque tenendã & iudicando & consulendo: quæ multo magis procedit in puella ingrediente religionem minore 12. annorum. Idem regulariter est tenendum in omnibus dotibus monialium, etiam maioris ætatis, decedentium infra annum probationis, & in quibuscumque nouitijs maribus vel fœminis, decedentibus infra annum probationis, bona namque sua monasterio non acquiruntur, sed venientibus ab intestato deferuntur, præcipuè attento sancto Concilio Tridentino, vt suprà expenso.

Quintum casum definit nouiter Menoch. dict. præsumpt. 84. numer. 7. in nouitio, qui bona sua religioni expressè non obtulit: constat tamen præsumptionibus & coniecturis, voluisse mutare vitam, atque religionem ingredi, & deinde decessit post annum probationis, nulla alia expressa professione facta, retento adhuc habitu nouitiorum, nempe bona huiusmodi censeri acquisita illi monasterio, sicut in specie præmissa responderat idem Menoch. d. consil. 396. num. 12. lib. 4. quod vtrobique bene probat, verumque mihi videtur.

Omitto alium casum, vtpote omni dubio carentem, nempe quando quis ingreditur religionem incapacem bonorum in communi & in particulari, vt puta fratrum minorum, quia tunc apertum est bona huius decedentis intra annum probationis non acquiri monasterio, cum eorum capax non sit, vt in specie docuit Paris. in dict. capit. in præsentia, quem retulit Menoch. dict. cons. 396. numero 2. lib. 4. & in dict. præsumpt. 84. num. 2.

SVMMARIVM.

1 *Iudex ordinarius potest iterum iudicare, si sententia, quam primò tulit, nulla sit.*

2 *Hoc tamẽ intelligitur, quoties quæstio nullitatis venit incidenter; secus si simpliciter, nam potest coram codẽ iudice proponi, & corã superiori: hoc tamen vltimum intelligitur, quãdo superior nõ habet limitatã iurisdictionẽ, aliàs oportet simul appellare tunc, cum agitur de nullitate, vt in nu. 3.*

4 *Appellans saluo iure nullitatis, quid velit sentire.*

5 *Appellans nõ dicat, Saluo iure nullitatis, ne ex hoc sibi obijciatur reseruasse nullitatẽ: sed dicat*: No haziendo alguno, lo que en si es ninguno.

6 *Natura dictionis, Saluo, est modificare & restringere præcedentia.*

7 *Iudex nullitatis sententiæ, nõ solum poterit super nullitate pronuntiare, sed etiam super causa principali.*

8 *Iudex delegatus nõ potest cognoscere de nullitate suæ sententiæ diffinitiuæ.*

9 *L. si vt proponis. 1. C. quomodo & quando iudex, intellectus.*

10 *L. iudex posteaquã. ff. de re iudic. procedit, non solum in iudice delegato, sed etiam in ordinario.*

11 *L. iudex posteaquam. ff. de re iudic. nõ loquitur de sentẽtia nulliter lata, sed de æqua, vel iniqua.*

12 *Dictio, Bene, idẽ significat quod dictio, Rectè. Dictio, Rectè, non solemnitatem, sed ius partis ostendit.*

13 *Differentia inter dictiones, Ritè, & Rectè, ritè enim ad solemnitatem refertur: rectè verò ad iustitiam.*

14 *Corrigere idẽ est quod emẽdare: emẽdare verò nihil aliud est, quã actũ in se validũ aliquaparte reficere, substãtia ipsa permanẽte*

15 *Auditores sacri Palatij Rotæ nõ possunt cognoscere de nullitate suæ sentẽtiæ diffinitiuæ quia quãuis in cognoscendo habeãt ordinariam potestatem, in pronuntiando tamen & definiendo habent delegatam.*

16 *Iudex delegatus non potest declarare suam sententiam, sed delegans.*

17 *Iudex delegatus an ex noua delegatione possit de eadem re iudicare.*

18 *Delegatus principis ad vnã causam, nõ potest cognoscere de nullitate suæ sententiæ.*

19 *Delegatus à Principe, ordinario æquiparatur, ac proinde subdelegare potest, sicut Ordinarius.*

20 *L.si vt proponis 1.C.quomodo & quãd.iud. loquitur in delegato inferioris à principe.*

21 *Dictio, Denuo, causam iam semel commissam insinuat.*

22 *Postquam semel causa corã iudice tractari cœpit, illius manus non egreditur, sicq; in ea inferior intromittere se non potest, nisi ex principis commissione.*

23 *Delegatus à Papa potest intra annum suã sententiã exequi, non tamen annullare.*

24 *Delegatus ad vniuersitatẽ causarũ potest de nullitate sua sentẽtiæ cognoscere, & n.25.*

26 *Delegatus ad vniuersitatẽ causarum æquiparatur Ordinario.*

27 *Auditor generalis Cameræ Apostolicæ, vrbis gubernator, Vicarius, senatus Marescalus, & auditor cõtradictarũ, qui in Romana curia pro Ordinarijs iudicib⁹ reputantur, suas sentẽtias nullas reuocare, & ex integro pronuntiare poterunt, vt hic.*

28 *Delegatus, qui iudicauit contra formam mandati, iudicare iterum potest.*

29 *Delegatus iudicans contra formam mandati, abutitur potestate.*

30 *Delegatus, qui nulliter iudicauit per errorẽ facti, an cognoscere possit de nullitate suæ sentẽtiæ, atq; eã reuocare: & numeris seq.*

31 *Arbiter postquam laudauit, functus est officio suo, siue bene, siue malè, etiamsi per errorem pronuntiauerit.*

32 *Arbitria redacta sunt ad instar iudiciorũ.*

33 *Delegatus datus ad cõferendum beneficiũ, nulliter conferens, potest iterum conferre.*

34 *Delegatus an possit restitutionẽ in integrum concedere aduersus suam sententiam diffinitiuam, constito de læsione, & num. seq. præcipuè num. 37.*

35 *Delegatus à principe potest restitutionẽ in integrum cõcedere aduersus suã sententiã.*

36 *Minor læsus per sententiam, potest à iudice contra eam restitutionem petere.*

38 *Aduersus sententiam eius, qui vice principis cognouit, solum princeps restituit.*

39 *L.fin.C.vbi & apud quem, procedit in restitutione petita corã iudice delegato aduersus suam sententiam interloqutoriam, quam concedere potest, si non habeat vim diffinitiuæ: aliàs secus.*

40 *Iurisdictio iudicis delegati à principe durat post sententiã intra annũ, quoad exequutionem ipsis sententiæ, non verò quoad restitutionem contra eam concedendam.*

41 *L.fi.tit.25.p.3. intelligi debet de Ordinario iudice, de quo ipsa lex agit, nempe vt is restitutionẽ in integrum aduersus suam sententiã diffinitiuã concedere possit, non verò in iudice delegato.*

CAPVT II.

An iudex Delegatus possit cognoscere de nullitate suæ sententiæ diffinitiuæ, vel restitutionem in integrum aduersus eam concedere?

1 QVmuis iudex Ordinarius iterum iudicare possit, si sententia diffinitiua, quã primò protulit, nulla sit, iuxta glo.fi.in fin.in l.Iudex posteaquã, ff.de re iud. vbi Bart.& Alex.nu.20.tex.in l.4.C.de accus.& ibi glo.fin.ad fin.l.si præses, & in l.si vt proponis, la 2.C.quomod, & quando iudex. Barto.in l.si expressim, nu.14.ff.de appellat. Alex.in rubric.ff.de officio eius, cui mand.est iurisd.nu.15.Felin.in c.qualiter & quando, el 2.nu.37.de accusat.latè Dec.in cap.in literis, nu.6.de officio deleg. Rip.in l.quod iussit, nu.62. ff.de re iudicata. Vantius in tracta.de nullitat. in titul. coram quo nullitas proponi possit, num.9.& in tit.de nullit.sententiæ ex defectu iurisd.ordin. numer.114.vers. fallit in Ordinario. Tiraquel. in l. boues. §. hoc sermone, in 1.limitatione, numer. 40.ff.de verb. signifi. Menoch. de arbitr. 2 iud.lib.1.quæst.67. num.2.* hoc tamen intelligendum est, quoties ego volo petere principaliter, quòd iterum causa decidatur, & sic quoties quæstio nullitatis venit incidenter, quia tunc ipse idem iudex debet adiri, vt in dict. l.4. cum simil. C.de accusat. secus si simpliciter dicam sententiam nullam, sicut in dict. l.si expres-

presim, quia tunc possum petere vel coram iudice primo, vel coram superiore: ita distinguit Bart. in dict. l. iudex posteaquam, nume. 4. & in d. l. si expressim. numero 14. & est communis distinctio, secundum Vantium vbi suprà numer. 8. qui etiam videndus est in numero 10. & est magis cõmuniter recepta hæc distinctio, vt testatur alios allegans Menoch. vbi suprà numer. 8. quicquid ipse numer. 3 12. & 13. pungat contra cõmunem. * Illud tamen, quod prædiximus in 2. causa, superiorem adiri posse super nullitate, intelligendum est in eo superiore, qui nõ habet limitatam potestatem, vt habet Archiepiscopus, qui sine appellatione adiri non potest, & sic in similibus: si enim eam limitatam habebat, oportet tunc eum agitur de nullitate, simul appellare, hoc modo, nempè: Dico sententiam nullam, & si qua est, appello; aliàs secus. c. Romana in princip. de foro compet. lib. 6. ita Perusinus in c. dilecto, quæst. 27. de appellat. Felin. & Dec. in d. cap. in literis, & ita magis cõmuniter concluditur secundum Vantium vbi suprà, numero 20. * Hoc tamen subintelligen-
4 dum est, vt procedat, quando dicitur sententia nulla, & simpliciter appellatur, secus si reseruetur nullitas, tunc enim neque de nullitate sẽtẽtiæ, neq; super causa principali, iustitia, vel iniustitia causæ iudex superior pronuntiare vel cognoscere potest, sed tantum pronuntiare, superuacuè & frustratoriè fuisse appellatum, vt benè probat alios allegans Alexand. consil. 59. num. 8. cum sequent. lib. 4. Dec. in cap. dilecto. num. 5. de appellat.
5 * Quare appellans non dicat, Appello, saluo iure nullitatis, ne ex hoc sibi obijciatur reseruasse nullitatẽ, sed dicat: *No haziẽdo alguno, lo que en si es ninguno*; quãuis & in hunc sensum interpretari queãt verba illa, Saluo iure nullitatis, secũdum tacitam mentem ea proferentis, nempè vt voluerit intelligere, ne per appellationem videatur consentire nullitati sententiæ, vel actorum, vt sustineatur
6 appellatio: * natura enim dictionis, Saluo, est modificare & restringere præcedentia, iuxta gloss. in l. item Labeo. §. sed si purè. ff. famil. herciscund. verb. si purè. gloss. per text. ibi in l. si debitor. §. 1. ff. quibus mod. pignus vel hypothec. soluitur. sequitur plures allegans Beccius
7 consil. 74. numero 14. libr. 1. * Iudex igitur nullitatis Ordinarius, siue superior, iuxta præcedentem distinctionem, non solùm poterit super nullitate pronuntiare, sed etiam super causa principali, reformando sententiam diffinitiuam, & sic super iustitia vel iniustitia causæ, vt tenet Bart. in dict. l. si expressim, num. 14. sequitur Alexand. consilio 118. numero 4. lib. 6. & hæc est cõmunis & magis communis sententia, secũdum eumdem Alexand. consil. 79. numero 2. & 5. libr. 2. sequitur Dec. in dict. c. dilecto. numer. 5. & plures allegans Vantius vbi suprà num. 12. Didac. Perez in l. 2. titul. 15. lib. 3. ordinament. column. 1275. in fine & in princip. colum. seq.

8 Hæc tamen licet ita se habeant, rectèque procedant in iudice Ordinario, iudex tamen delegatus non potest cognoscere de nullitate suæ sententiæ diffinitiuæ, quia per pronuntiationem ipsius extinguitur iurisdictio delegata, vt in l. si vt proponis. la 1. C. quomodo & quando iudex. iuncta gloss. final. ibi, vbi Bart. Bald. & alij. idem probat Innocent. in dict. cap. in literis, de officio delegat. vbi cæteri omnes antiqui & moderni, præcipuè Felin. numer. 1. & sequẽtibus. Dec. numer. 5. Alexand. in dict. l. iudex posteaquam. numero. 12. tenet Rota in nouis decis. 341. incipit, dubitatur vtrùm, Vantius vbi suprà numero 14. Rip. in dict. l. quod iussit. numero 63. ff. de re iudic. Tiraquel. & Menoch. vbi suprà numero 21. Ruynus consil. 142. nu.
9 1 libr. 4. * Quæ sententia satis probatur in d. l. si vt proponis, ibi enim iudex delegatus protulit sententiam nullam, die nempè feriato, & altera partium absente non citata, & inquit text. non immeritò præsidem denuo negotium alterius iudicis notioni terminandum cõmisisse. Rectè igitur consequitur, iurisdictionem ipsius delegati, qui senten-

tiam nullam tulit, expirasse ob hoc, quãdoquidem ideò meritò alteri iudici causa committitur; aliàs enim ipsemet, si iurisdictio sua delegata non expirasset, posset de eadem causa & sententiæ nullitate cognoscere, sicut Ordinarius, sed cum in delegato per pronuciationem sententiæ diffinitiuæ, etiam nullæ, expiret iurisdictio, meritò vt ipse hoc non possit, sed alij causa committenda sit; vt in dicta. l. si vt proponis, cuius hic est communis intellectus, secundum Abb. in dict. capit. in literis numero 4. & ibi Dec. numero 5. quem etiam tenuit Dynus in regula, quod semel. de regul. iur. lib. 6. quamuis eius additio ibi, & Dec. vbi supra velint contrarium, respondendo textui in dict. l. si vt proponis, nempè quòd prolatio sententiæ iniustæ ibi à delegato facta, fuit iusta causa quòd alteri causa committeretur, & propter hoc primus iudex non habeat vlterius potestatem iudicandi. l. iudicium soluitur. ff. de iudic. Sed si non fuisset facta reuocatio, non dicitur ibi quòd iterum iudex delegatus non posset iudicare, nihilominus tamen communis intellectus præfatus verus est & tenendus, quandoquidem si iurisdictio delegati non expirasset per sententiam diffinitiuam, etiam nullam, non esset opus noua commissione, si ipse quidem posset iterum de causa cognoscere: & quamuis hoc expressè ibi non caueatur, satis tamen innuitur: quare communis hæc sententia & differentia inter iudicem Ordinarium & delegatum receptissima est per omnes vtriusque iuris professores, ac proinde temerarium esset aduersus eam tenere in iudicando & consulendo.

10 Nec contra eam obstat text. in d. l. iudex posteaquam. ff. de re iudic. dum generaliter loquens inquit: Iudex posteaquam dixit sententiam, iudex esse desinit, & hoc iure vtimur, vt iudex, qui semel, vel pluris, vel minoris condemnauit, amplius corrigere suam sententiam non possit, semel enim, malè, seu benè, functus est officij: videtur enim ex hoc, tam in iudice delegato, quàm in Ordinario probare extingui iurisdictionem ipsius per pronuntiationem sententiæ diffinitiuæ: intelligere enim præd. l. in iudice delegato, esset diuinare, cum neq; verbum vnum in ea de delegato habeatur: quare verius eam intelligere videtur Bartol. ibi numer. 3. in iudice Ordinario, cum de iudice simpliciter loquatur, & ideò de Ordinario in dubio, tamquam in potentiori significatu, intelligi debet, iuxta doctrinam Pederic. de Senis consi. 205. quem sequitur Corras. & Dec. eosque referẽs Menoch. vbi sup. num. 23.

11 Non obstat inquam dicta. l. in ordinario intellecta, cõmuni resolutioni ac differentiæ suprà traditæ, quia ipsa lex non loquitur de sententia nulliter lata, sed de æqua vel iniqua, hoc est, contra ius partis, quem sensum verba illius text. suadent, illa nempè, Semel enim, malè, siue benè, functus est officio suo:
12 * quia dictio, Benè, idem significat, quod dictio, Rectè, vt docet Bald. in l. eos, columna 2. versic. & nota, quòd aduerbium, Benè. C. de appell. quem sequitur Ias. in l. lecta. numero 16. ff. si cert. pet. & in l. iustè possidet, numero 8. ff. de acquirend. poss. Sed dictio, Rectè, non solemnitatẽ, sed ius partis ostendit. l. non putauit. §. non quæuis. ff. de bonorum possessione contra tabul. l. 2. & ibi
13 gloss. ff. de inofficioso testament. * hæc namque differẽtia est inter dictiones, Ritè & Rectè: ritè enim ad solemnitatem refertur, rectè verò ad iustitiam, vt suprà cap. præcedenti numero 78. latè deduximus. Cum ergo ille text. dicat malè, intelligitur, non nulliter, sed iniustè, & sic contra ius partis latam fuisse sententiam: meritò ergo si Ordinarius non sit amplius iudex, sententiam suam corrigere non valeat, quia causa per appellationem deuoluitur ad superiorem. l. eos. in principio. C. de appellat. Prætereà conducunt ad hunc sensum verba alia eiusdem. l. iudex posteàquam. ea nempè, Amplius corrigere sen-
14 tentiam suam nõ possit, * quia corrigere est

est idem quod emendare: at emendare, nihil aliud est, quàm actum in se validum in aliqua parte reficere, substantia ipsa permanente, vt post Bart. docuit Dec. in l. edita. numer. 19. & 20. C. de edendo. Text. igitur ille, cum asserendo corrigere non possit, præsupponit actum sui natura validum; & ita eum nouiter, & benè intellexit Menoch. vbi suprà num. 24. & 25. Non ergo ille text. sic intellectus nocet receptissimæ differentiæ suprà adductæ, quandoquidem illa loquitur, quando sententia est nulla: text. verò in dict. l. iudex posteàquam, in sententia valida iusta, vel iniusta, quàm amplius iudex, etiã Ordinarius, corrigere, vel emendare non potest, addendo vel minuendo.

15 Ampliatur primò communis sententia loquens in delegato, vt procedat etiam in Auditoribus Apostolicis sacri palatij Rotæ, hi enim quamuis in cognoscendo habeant ordinariam potestatem; in pronuntiando tamen & definiendo habent delegatam, & ideò suas sentẽtias definitiuas, etiam nulliter prolatas, non poterunt reuocare, neque reformare, ad instar delegatorum, prout tenent ipsimet reuerend. Patres domini Auditores dicta decis. 314. in nouis, refert & sequitur Ripa in dict. l. quod iussit. numer. 63. Cassiador. decis. 5. de rescript. numero 3. Vantius alia adducens vbi suprà numero 15. estque sine dubio: & ideò quotidie in Romana Curia fiunt commissiones & rescripta, quibus datur illis exercitium iurisdictionis habitu competentis, vt in decisione. 429. in causa beneficiali, & decisione sequenti, circa finem, in nouis, quas adducit Vantius vbi suprà.

16 Secundò eadem communis sententia extenditur, vt procedat etiam quoad solam sententię declarationem, quam delegatus ipse non potest facere, sed solus delegans, ex verbis tamen delegati, vt tradunt DD. in cap. ex parte 3. de verborum signific. & clarè Alciat. responso 439. in fin. qui ita respondit Senatoribus Mediolanensibus, qui quoad causas sibi cõmissas delegati dicuntur, prout refert & sequitur Menoch. vbi suprà nume. 26.

17 Tertiò ampliatur, vt etiam non possit amplius ex noua delegatione de eadem re iudicare iudex delegatus præfatus, iuxta gloss. & Bald. in l. 1. C. de sententijs ex periculo recitandis, & Felin. in c. ad hæc col. 1. in fi. de appell. hoc tamen verum est & procedit ex noua delegatione inferioris à principe, secus verò ex delegatione supremi principis, qui potest delegare causam, etiã iudici à quo, iuxta glos. in l. eos. C. de appella. ita Ripa in d. l. quod iussit, nu. 63. ff. de re iudicata.

18 Quartò & vltimò ampliari potest præfata magis communis sententia in delegato principis ad vnam tantùm causam. Quod primò probatur ex generalitate dictæ. l. si vt proponis. Secundò, quia non reperitur iure cautum, aliud specialiter esse indultum delegato principis: quare hanc sententiam rectè probarunt Bald. in d. l. si vt proponis. Imol. & Ripa in dict. l. quod iussit, numer. 63. vbi testatur esse communem sentẽtiam & veram, quicquid dicat Angel. quàm etiam tenet Rota d. decisione. 341. sequitur Felin. in dict. c. in literis, numer. 1. & ibi Dec. nu. 5. testatur communem: sequitur Felin. in d. cap. qualiter & quando, nume. 39. de accusatio. Marant. de ordine iudiciorum. 4. parte 5. distinctione, num. 47. Alexand. in rubrica nu. 5. & sequentibus. ff. de officio eius, cui mand. est iurisdictio. vbi latissimè eam probat, & Lanfranc. in c. quoniam contra, in parte, Interlocutoriæ, nu. 54. cum sequentibus, de probatio. gloss. & Alex. in d. l. iudex posteàquam. nu. 12. Felin. in c. cum cessante, num. 1. de appellatio. decisio Capellæ Tolosanæ. 38. & ibi Aufrerius: est communis secundum Boeri. q. 6. nu. 6. & magis cõmunis secundum Menoch. vbi suprà, nu. 28. alios allegantem.

19 Sed cõtra hanc ampliationẽ facit, quia delegatus à principe, Ordinario æquiparatur, ac proinde delegare alteri potest, sicut Ordinarius. l. à iudice. de iudic. & ibi DD. c. pastoralis, in princip. de officio delegat. cum simil. & est maior Ordinario

nario in causa sibi cõmissa: cap. sanè, de officio delegat. Nec obstat dict. l. si vt proponis, quia ipsa loquitur in delegato inferioris à principe, vt patet ibi, Non immeritò præses denuo negotium ter-
21 minandum commisit * dictio enim, Denuò, causam iam semel commissam fuisse insinuat: quia idem est quòd dictio, Iterum, gloss. in l. 1. C. de aduocat. diuers. iudic. & in l. cum prior. C. de distractione pignorum, & sic à præside, non à principe fuit ibi causa primo commissa. Nec dictio Denuo, ad verbum terminandum referri oportet, vt sit sensus, præsidem cõmisisse negotiũ iterum terminandum, quod princeps semel prius commiserat: hoc namque stare non po-
22 test; * quia postquam semel causa coram principe tractari cœpit, illius manus non egreditur, sicq; in ea inferior intromittere se non potest, nisi ex principis commisione, cap. vt nostrum, de appell. cap. studuisti. cap. licèt, de officio delegati. Dec. consil. 137. Ias. consil. 9. & 20. in fine, lib. 4. Alciat. responso. 410. numero. 1. Albanus consil. 78. numero. 1. Menoch. vbi supra nu. 30. qui ita post Bellon. quem refert, respondet ad l. si vt proponis. Non obstat etiam, quòd non reperiatur in iure cautum, vt delegatus à principe posit cognoscere de nullitate sententiæ diffinitiuæ, quia imò hoc argumentũ potest retorqueri, quia non reperitur iure cautum, quòd sit functus officio suo; quo fit, vt hanc sententiam aduersus communem precedentem sequatur Angel. in l. iudex posteaquam, circa fi. ff. de re iudic. quẽ sequitur Dec. in d. c. in literis, num. 5. Bellon. lib. 3. supput. iur. c. 18. & eam esse æquam, & maiori benignitate fulciri affirmat Boer. d. q. 6. num. 6. qui nu. 1. cũ sequentib. refert plura arresta secundum eã lata, quẽ refert, & cum eo transit Vantius vbi supra nu. 14. in fin. & esse veriorẽ eã sequutus testatur Meno. vbi suprà nu. 30. Sed nihilominus magis cõmunis sententia est in contrarium, vt vidimus, quæ est tenenda, tamquam verior & communior, & satis probatur ex regula communi generali, atq; ex ipsius mente, quæ habet, vt delegatus non posit cognoscere de nullitate suæ sententiæ, quia expirauit sua iurisdictio; eadem namque ratio militat in hac specie in delegato à Principe ad vnam tantùm causam, quæ in alio delegato ab inferiore; in vtroque siquidem extinguitur iurisdictio delegata per prolationem sententiæ: differentiæ enim nulla ratio as-
23 signari potest, * præterquàm quoad exequutionem suæ sententiæ infrà annum in delegato à Papa: vt in capit. quærenti, de officio delegat. non verò ad eam impugnandam, vel retractandam, secundum Paul. Castrēs. ita intelligentem dict. capit. quærenti. in l. aduersus, numer. 1. C. si aduersus sententiam, cum vterque sit iudex particularis vnius tantùm causæ, & ideò meritò amplius in ea se intromit-
24 tere non potest: * si enim esset delegatus ad vniuersitatem causarum, tunc rectè id facere posset, vt notant Aufrerius, & Marant. vbi suprà. Quinimò & delegatus ab alio, quàm à Principe ad vniuersitatem causarum, id poterit, vt infrà dicemus. Neque quòd delegatus à Principe, sicut Ordinarius subdelegare possit, nobis obest in proposito, id siquidem est à iure expressum, non verò ob id idem in nostra specie inferri potest, cum sit diuersa, in qua non reperitur expressum, quod Angel. & sequaces volunt, sed potius contrarium simpliciter & in genere: & quamuis in casu dict. l. si vt proponis, fateamur, delegatum illum fuisse à Præside, non vero à Principe constitutum, nihilominus tamen communis sententia indistinctè loquitur, & habet, vt delegatus non posit cognoscere de nullitate suæ sententiæ diffinitiuæ ex defectu iurisdictionis, quæ per prolationem sententiæ fuit extincta. Denique magis communis sententia ex eo verior redditur, atq; contraria excludi debet, quòd auditores Rotæ, quãuis in cognoscendo habeant potestatem ordinariam, quia tamẽ in definiendo habẽt delegatam, non possunt reuocare suas sentẽtias diffinitiuas, etiã nulliter prolatas, vt prædixim' in prima ampliatione, & tamẽ sunt

sunt delegati à Principe: ergo à fortiori,
nec alij delegati.
25 Primò, communis præfata sententia,
quæ habet, quòd delegatus non possit
cognoscere de nullitate suæ sententiæ,
fallit in delegato ad vniuersitatem cau-
sarum, is enim cum non desinat esse iu-
dex, quoad vniuersas causas, quæ con-
tingunt suboriri, meritò vt remaneat iu-
dex in causa nullitatis, si posteà propo-
26 natur. * Hinc est, quòd talis delegatus
æquiparatur Ordinario, secundum gloss.
verb. delegatus, in fin. in c. causam. de ap-
pell. nam vtriusque iurisdictio vniuersalis
est, & iste delegatus potest subdelegare,
sicut Ordinarius. Bar. & cōmuniter DD.
in d. l. à iudice. C. de iudic. & in terminis
ita tenent Angel. Imol. & moderni in d. l.
quod iussit. Bal. & Salicet. in d. l. si vt pro-
ponis. Innocent. Anto. de Butrio. Abb. &
Feli. in d. c. qualiter & quādo, de accusat.
num. 40. idem Fel. in d. c. in literis, nume.
1. & Rip. in d. l. quod iussit. num. 64. & Me
noch. vbi suprà, num. 31. tametsi Imol. in
d. l. iudex posteaquam, dicat hanc opi-
nionem non transire sine dubio, & con-
tra communem quibusdam fundamen-
tis nititur tenere Dec. d. nume. 5. sed nihi
lominus cōmunis est tenenda, quam plu
res allegans sequitur etiam Vantius vbi
suprà, in titulo coram quo nullitas, nu.
27 17. * ex ea inferēs, quòd Camerarius, au
ditor generalis ipsius Cameræ Apostoli-
cæ, vrbis Gubernator, Vicarius, senatus
Marescalus, & Auditor contradictarū,
qui in Romana Curia pro Ordinarijs iu
dicibus reputantur, ex quo sunt ad vni-
uersitatem causarum delegati ad instar
Ordinariorum ipsorum sententias nul-
las reuocare, & ex integro pronuntiare
poterūt in causis, quas ipsi tamquam Or-
dinarij, ac virtute generalis illorum de-
legationis & facultatis cognoscunt; se-
cus si ex speciali rescripto commissio ali-
cuius causæ illis demandaretur, quia stan
te huiusmodi specialis rescripto, illa pri-
ma generalis cōmissio cessare videtur.
28 Secundò limitatur cōmunis sententia
prior in delegato, qui iudicauit contra
formam mandati, is etenim iudicare ite-
rum potest, cum data iurisdictio con-
sumpta non fuerit, vt in c. cum dilecta.
de rescript. sicut in arbitro dicitur in l.
quid tamen, in principio. ff. de arbit. ita
tenent omnes DD. qui suprà, & testatur
cōmunem plures allegans Felin. numer.
1. & Dec. in d. cap. in literis, numero. 6.
idem Felin. in d. cap. qualiter & quando,
numer. 41. cum sequentibus, & Rip. vbi
suprà, numer. 66. & Menoch. numer. 27.
sequitur etiam plurimos referens Me-
xia in l. Regia Toleti *de los terminos*, in vl-
timæ partis conclusione numer. 1. & 39.
fol. 198. in fin. & fol. seq. & ita est tenen-
dum, quamuis contrarium teneant Ioā.
And. Anton. & Calderin. in d. c. qualiter,
Anchar. in Clemen. 1. de re iudicat. Imol.
& Dec. in d. c. in literis, nume. 6. vbi dicit,
quòd probabilis videtur opinio: eius ta-
men fundamentis respondet Rip. vbi su-
prà d. num. 66. vbi alia ratione mouetur
29 cōtra communem, * nempè quòd dele-
gatus iudicans contra formam mandati,
abutitur potestate, ergo sua potestas de-
bet magis finiri per abusum, quàm per
simplicem vsum: argumento. c. priuile-
gia, de priuileg. Sed huic obiectioni re-
spondeo, quòd ipsi delegato nullum dam
num vel lucrum sequitur, seu priuilegiū
versatur in eo quòd dicatur functus of-
ficio suo, sed tantùm partibus: ergo ces-
sat regula d. c. priuilegia.
30 Tertiò eadem cōmunis regula, quòd
delegatus non possit cognoscere de nul-
litate suæ sententiæ diffinitiuæ, limita-
tur ab aliquibus Doctoribus in delegato,
qui nulliter iudicauit per errorem facti,
is enim poterit de nullitate sententiæ
cognoscere, atq; eam reuocare: ita Inno-
cent. in c. 1. de re iudic. arg. l. error. ff. de
iuris & fact. ignor. vbi loquitur in iudi-
ce delegato exequutore dato ad con-
ferendum beneficium vni, quando vaca
uit, qui illud cōtulit cuiusdā, qui putaba-
tur mortuus, cum re vera viueret, & in-
quit quòd poterit iterū conferre, existen-
te vera vacatione beneficij, quia fuit er-
ror facti: eamdē limitationem tenet Bar.
in d. l. iudex posteaquam. & ibi Alexan.
nu. 15. & Paul. de Castr. in l. cū quærba-
tur,

tur, eod. titul. Petrus de Anchatr. in dict. Clem. 1. de re iudic. & Tira. in d. l. boues §. hoc sermone limitatione prima, nu. 41. ff. de verb. sig. Menoch. vbi suprà, num. 32. & alij, nēpe Dec. in d. c. in literis, nu. 9.

Hæc tamen limitatio in terminis nostræ regulæ cōmunis non est vera, ac proinde tenendum est cōtrarium in specie ipsius. Primò per text. in dict. l. si vt proponis, quia ibi iudex credebat illū esse verū contumacē, qui non erat contumax, & nihilominus ibi probatur, quòd iudex functus est officio suo, & ideò ibi notat Bald. illum tex. cōtra Innocen. in d. c. 1. de re iudicat.

31 * Secūdò per text. in l. dicere. in fin. cū duobus sequētib. ff. de arbit. vbi probatur, quod arbiter postquam laudauit, functus est officio suo, siue bene, siue male, etiamsi pronuntiauit per errorem:

32 * sed arbitria redacta sunt ad instar iudiciorum, vt in l. 1. ff. de arbit. ergo, &c. & ita in hac limitatione contra Innoc. vbi suprà tenent Hostien. Ant. & Abb. in d. c. 1. de re iudic. Imol. in d. l. iudex postea quā, nu. 6. in vers. fallit etiā quartò, Bald. & Salic. in dict. l. si vt proponis, per illum tex. Felin. in d. c. in literis, num. 2. & in d. c. qualiter & quādo, num. 45. Rip. in d. l. iudex posteaquā, nu. 65. & ita est tenendū.

33 * Et plerique ex suprà dictis saluant exēplū suprà relatū ex Innoc. in d. cap. 1. de re iudic. nempe in delegato dato ad cōferendū beneficiū, qui si nulliter conferat, non ob hoc impeditur, quin ipse iterū possit conferre, si primò nulliter contulit, quia hic est exequutor, non verò delegatus, & quia princeps videtur mandasse prouisionē effectualem: & beneficia Principū debent interpretari benignè, & ideò in hoc casu dictum Innoc. approbāt DD. communiter, secūdum Alex. in d. l. iudex posteaquā, nu. 15. ff. de re iudic. & Fel. vbi suprà, & sequitur plures referens Mexia vbi suprà, nu. 48. Sed aliç limitationes ad vtrāque regulā, tam iudicis Ordinarij, quā delegati, assignantur per DD. vbi suprà, apud quos possunt videri: nunc autē sufficiant suprà examinatæ.

34 * Reliquum est, vt veniamus ad examinationē quæstionis non triuialis, nec in locis ordinarijs prædictis ab vllo scribentium, quod viderim, tactæ, superioribus tamen nimis conciunæ, ac in praxi contingentis, prout à me existente assessore cuiusdam negotij Apostolici fuit iam ab aduocatis causæ in dubium reuocatum, an iudex delegatus possit restitutionem in integrum concedere aduersus suam sententiam diffinitiuam, constito de læsione minoris, Ecclesiæ, Reipublicæ, vel alterius communitatis gaudere debentis prædict. restitutionis beneficio, necne?

35 Et primò pars affirmatiua decisa videtur per text. in l. fin. C. vbi & apud quem cognitio in integrum restit. agitāda sit, circa fi. vbi probatur, restitutionem concedere posse, qui, vel certæ administrationis, cui & iurisdictio adhæret, præpositi sunt, vel ab his fuerint dati, & multo magis delegati à Principe, siue hoc specialiter eis fuerit mandatum, vel si generaliter dati sint iudices, vel in alijs speciebus inciderit quædam quæstio restitutionis. Secundò per text. in cap. quærenti, de officio delegat. vbi iurisdictio delegati à Principe non finitur per diffinitiuam.

36 * Tertio ex. l. 16. titulo. 11. partit. 3. in vers. *mas si algun juyzio.* vbi minor læsus per sententiam, potest à iudice petere restitutionem contra eam: quod & iure communi probat Anton. Gom. in titulo de restitutione minorum, numero. 5. licèt non aperiat coram quo iudice petenda sit ea restitutio, neque quis eam concedere valeat. Quartò, & magis accedēdo ad nostram quæstionem, per text. in l. fin. titulo. 25. partit. 3. asserentem: *Delante aquel juzgador que dio el juyzio contra los menores, ò delāte su mayoral pueda ser fecha demāda, que se dessate por manera de restituciō, &c.* & in terminis hāc sententiā probauit ex d. capit. quærenti. Raphael in l. aduersus. C. si aduersus rem iudicat. &c. & ante eum gloss. in l. minor autem. §. idem Imperator, versicul. non fiet. ff. de minor. & ibi Bart. & alij, est communis sententia, vt plures citans testatur Sfortia Oddo in tractat. de restitut. in integr. 1. parte, quæst.

quæst. 32. art. 18. nu. 139. vers. in cõtrariũ.

37 His tamen non obstantibus, contraria sententia est omnino tenenda, imò quòd delegatus etiam à Principe ad vnã causam (puta super fundo, decimis, vel alia re) non posit restitutionem in integrum* aduersus sententiam diffinitiuam concedere, nisi specialiter sibi esset commissum, aduersus tamen interloquutoriam non habentem vim diffinitiuæ, & sic incidenter, benè posit, licet sibi non sit commissum. Primò, quia lata sententia, delegati officium est finitum, vt in d. l. iudex posteaquam. ff. de re iudicat. igitur vt priuatus nihil debet posse: quamuis lex illa, vt vidimus, in iudice Ordinario loquatur, & absque remedio restitutionis, ideò non multum astringit in proposito. Secundò ex d. l. si vt proponis. C. quomodo & quand. iudex, quia si lata sententia* nulla, iudex delegatus amplius non cognoscit, vt ibi, à fortiori, vel multo minus, non cognoscet, vbi est valida: & hoc fundamentum satis vrget. * Tertiò ne ambu-

38 lemus per mendicata suffragia, per text. expressum in dict. l. aduersus, in fin. C. si aduersus rem iudic. ibi: Nam aduersus eius sententiam, qui vice principis cognouit, solus princeps restituet. idem probat. l. minor autem. §. idem Imperator. ff de minor. cuius verba sunt hæc. Idem imperator Licinio Frontonio rescripsit insolitum esse, post sententiam, vice sua, appellatione dictam, in integrum restitutionem tribuere, nisi solùm principem, & posteà: Sed & si ab Imperatore iudex datus cognoscat, restitutio ab alio nisi à principe, qui iudicem destinauit, non fiet: si solus princeps potest hoc casu restitutionem concedere, ergo ab eo delegatus, nec alius adiri minimè poterit. Perperam igitur ibi Accursius, & contra verba. l. expressa addit: Item ipse, scilicet delegatus: quòd si hoc ita statutum est in delegato à principe, vt restitutionem aduersus suam sententiam concedere minimè posit, sed solus princeps, idem erit à fortiori dicendum in cæteris delegatis inferiorum à principe, vt latè cum Beliamera probat Sfortia vbi suprà d. articulo 18. per totum, & prius articulo 6.

Ex quibus iuribus, tamquã in hoc expressis, hanc sententiam secundam aduersus priorem probarunt vtrobique DD. & præcipuè Bart. in d. l. aduersus, & ibi eius additio. & ibi etiam Bald. nume. 2. Paul. Castrens. 1. Salicet. numer. 2. dicens esse cõmunem: sequitur Abba. in c. causa restitutionis, num. 7. in integrum restit. idem Bart. in l. 1. in fin. ff. de quæstion. & quòd delegatus posit concedere restitutionem in integrum incidenter, Marant. de ord. iud. 5. part. princip. num. 36. quam sententiam & distinctionem magis communẽ, plures allegans & eam sequutus, testatur Sfortia vbi suprà in versic. pro concordia: & posteà nume. 141. limitat illud de interlocutoria, quãdo ea absorberet totam causam, secund. Alberic. & Anchar. quos refert.

39 Non obstant modo adducta in contrarium, & nõ quidem primum, hoc est, d. l. fi. C. vbi & apud quem, quia procedit in restitutione petita corã iudice delegato aduersus suã sentẽtiam interloquutoriã, quam cõcedere potest, si non habeat vim diffinitiuæ; aliàs secus: dicta verò l. aduersus. cum similib. in sententia diffinitiua iudicis delegati; quia aduersus eam is restitutionem in integrum concedere non potest, sed solùm princeps, nisi sibi specialiter id cõmittatur: vt in d. ll. ita tenent ibidem Bar. & cæteri communiter DD. Idem Paul. Castrẽs. in d. l. fin. nu. 1. versic. 3. potest intelligi, vbi illud de restitutione, quæ incidenter petitur, exemplificat aduersus lapsum termini, vt minor posit probare: secus si principaliter petatur restitutio, nisi specialiter mandetur, vel sit delegatus ad vniuersitatem causarum: estque recepta & vera resolutio, per quam prædictæ omnes leges reducũtur ad concordiam.

40 Non obstat secundũ, id est, cap. querẽti. de officio delegati, vbi iurisdictio iudicis delegati à principe, durat post sẽtẽtiã intra annum: nam illud procedit quoad exequutionẽ ipsius sentẽtiæ, nõ verò quòd

quoad destructionem: ita Paul. Castr. in d.l. aduersus, nu. 1.

Tertium, hoc est d.l. 16. tit. 11. part. 3. nihil contra nos probat, quia non agitur ibi corã quo iudice petenda sit in integrũ restitutio, nec quis cõcedere eam debet.

41 Quartum de l. fin. tit. 25. part. 3. intelligi debet de Ordinario, de quo l. illa agit, non verò de delegato. Remanet igitur supradicta cõmunis resolutio satis defensata, quæ est vera, & tenenda in iudicando & consulendo. Nec obstat si dicatur, prout mihi responsum fuit ab vno ex aduocatis d. causæ, stylum contrariũ induxisse hoc casu, vt idem iudex delegatus concedere possit restitutionem in integrum aduersus suam sententiam diffinitiuam, sicut ipse testabatur se sæpè vidisse: nam respondeo primò, hoc nos non credere, & præterea errore introductũ esse, atque proinde nihil præstare, vt in l. quod non ratione, cum simil. ff. de legib. & non quod fit, sed quod fieri debet seruandum est, vt in brochardico iuris habetur: cum enim aduocatus ille ad hoc non aduertisset, & captus reperiretur, quærebat asylum styli contrarij, & non fuit admissus.

SVMMARIVM.

1 *PRæceptum diuinum de non occidendo, se ipsum occidentem comprehendit.*

2 *Occidens se ipsum, in Ecclesia sepeliendus non est.*

3 *Occidens seipsum, cum psalmis sepeliendus non est, sed in canina sepultura.*

4 *Occidẽs se ipsum, in flumine est proijciendus.*

5 *Occidens se ipsum secundum Platonis sententiam in solitaria est sepeliẽdus sepultura, vbi alius nemo condatur, & in his locis, quæ de duodecim partibus vltima deserta, nec ei statua, nec inscriptione sepulchrũ notetur.*

6 *Quamuis publicè non liceat pro se occidente orare, priuatim tamen licet pro eo qui creditur in vltimo vitæ spiritu criminis dolorem, & contritionem pœnitentia ductum habuisse.*

7 *Ob id inter alia hoc crimen periculosissimũ est, quia non restat tempus, vt pœnitentia expietur.*

8 *An cùm constat de pœnitentia in articulo mortis eius, qui seipsum occidit sit sepeliẽdus in Ecclesiastica sepultura?*

9 *Decedens in torneamẽtis iure Canonico prohibitis, non est sepeliendus in Ecclesiastica sepultura, etiamsi Sacramento Pœnitentiæ & Cõmunionis munitus decesserit.*

10 *Occidens seipsum, ad hoc vt Ecclesiastica carere debeat sepultura, ante omnia constare debet de hac qualitate, quòd seipsum occiderit.*

11 *In dubio licet aliquis reperiatur mortuus, nõ est præsumendũ seipsum occidisse, cùm nemo immemor suæ salutis præsumatur.*

12 *Occidens se ipsum quocumque modo, causa, aut tempore, carere debet Ecclesiastica sepultura.*

13 *Inuentus laqueo suspensus, præsumitur se occidisse, & sufficit ad hoc vt Ecclesiastica carere debeat sepultura, vel si alijs violẽtis, & indubitatis indicijs arguatur sui proprij occisio, nisi aliquibus probis coniecturis ea excludi possint: secus aliàs, quãuis reperiatur mortuus, per prædicta.*

14 *Si coniecturis aliquot præsumi potest, aliquẽ fauore, aut mentis alienatione se ipsum occidisse, Ecclesiastica tunc gaudebit sepultura, quãuis laqueo suspẽsus inueniatur.*

15 *Repertus mortuus in puteo, vel fonte, non est priuãdus Ecclesiastica sepultura, quia non præsumitur seipsum præcipitasse, casu enim potuit ibi decidere. Idẽ dicẽdum est in reperto in amne, vel fluuio suffocato, etiam vestito, vt in nu. 16. Idem in reperto in via, vel in alio loco, mortuo, vel ex fenestra proiecto, vt in nu. 17.*

18 *Se ipsum occidens, quomodò & quãdo, quibusq; pœnis puniatur iure ciuili, & num. 19 idem esse in his, qui propter hæresim vincti se ipsos in carcere occiderunt.*

20 *Si quis se in puteum præcipitauerit, & mortuus fuerit, non debẽt eius bona cõfiscari, nisi appareat quòd id fecerit conscientia criminis, vt hic.*

21 *Vbi quis nõ esset accusat⁹, inquisitus, vel deprehẽsus de aliquo crimine, si reperiatur mortuus, eius bona nõ publicãtur, si ipsius hæredes parati sint eius defensionẽ suscipere,*

pere, atque innocentiam probare, nisi à fisco contrarium probetur, scilicet seipsum occidisse, præterquam si tunc temporis occisus patiebatur dolorem, furorem, vel aliam iracundiam, &c.

22 *Cadauer eius, qui seipsum occidit, furca suspendi non debet.*

23 *Intestabiles quando fiant hi, qui seipsos occiderunt.*

24 *Condemnatus ad mortẽ, seruus pœnæ existimatur, ac proinde intestabiles: quod hodie cessat, attenta l.4. Taur. vt in nu.25.*

25 *Titulus ff. & C. de bonis eorum, qui mortẽ sibi consciuerunt, non est hodie correctus per authen. bona damnatorum. C. de bonis proscriptor.*

26 *Titulus de bonis eorum qui mortem sibi cõsciuerunt, procedit in vtraque morte, ciuili nempè & naturali, quæ erat imponẽda accusato vel inquisito pro delicto, si probaretur.*

27 *Dispositio d. auth. bona damnatorũ. C. de bonis proscript. non habet locum in eo, qui damnatur ad mortem ciuilem, & sic remanet viuus, nã tunc bona publicantur.*

28 *L.4. Taur. concedit damnato ad mortẽ ciuilem vel naturalem, factionẽ testamenti, non verò tollit confiscationem bonorũ à lege inductam in eo, qui se interficit: vel limitatur in hoc, qui se interficit, antequã damnetur ad mortem.*

29 *L.24. tit.1. p.7. ibi:* Deue morir por ende, *& ibi:* Prender muerte, *ad vtramque mortem, tam ciuilem, quàm naturalem referri potest.*

30 *Volens se ipsum occidere, sed occursu hominum, vel aliàs nõ se occidit, an puniatur pœna capitis?*

31 *Pœna extraordinaria præd. casu imponẽda est, non verò ordinaria, secũdum praxim Hispaniæ, nempè aliquando flagellorum, aliquando verò exilij.*

32 *Pœna eius qui se occidit, de qua in iure communi, & in l.24. tit.1. p.7. iuncta l.2. titu.27. p.7. an procedat etiam hodie stante, l.8. tit.23.* De los homicidios, *lib.8. nouæ Collect. Regiæ, vel per hanc l. sit correct. & num. seq.*

33 *Stantibus hæredibus descendentibus eius, qui se occidit, quocumq; modo, causa, vel tempore se occidat, bona ipsius ad fiscum minimè pertinent, sed ad suos hæredes descendentes.*

CAPVT III.

De his qui mortem sibi consciuere.

1 IVS Diuinum violentas manus sibi mortiferè inferentes morte æterna plectit; præceptum enim illud: Non occides, & seipsum occidentem comprehendit, quemadmodum Diuus Augustinus lib.1. de ciuitate Dei, cap.18. (quod continetur cap. si non licet 23. quæst.5.) scriptum reliquit, & tradunt D. Thom. 2.2. q.64. artic.5. Dominic. Sot. libr.5. de iust. & iur. quæst.1. artic.5. & alij plures, vt constat ex Andrea Alciato libro 4. Parergon iur. cap.4. ad fin. & lib.6. c.27. & latè Tiraquel. de nobilit. cap.31. num. 560. cum sequent. D. Couar. lib.1. variarũ resol. cap.2. nu.8. & 9. Petrus Plaça de delict. lib.1. c.23. num.1. & 2. & 8. & hæc est receptissima Theologorum sententia, vt constat ex supradictis, & præterea testatur in specie Menoch. lib.2. de arbitr. Iud. cent.3. casu 284. num.38. Ius Pontificium idem omnino damnat, vt in cap. displicet, vers. noli ergo iam dicere 23. quæst.4. & in cap. si non licet, & in cap. tu dixisti, & cap. non est nouum, & cap. placuit 23. q.5.

2 Quinimò iure canonico se ipsum occidens, in Ecclesia sepeliendus non est, vt in d.c. placuit, cuius verba sunt hæc: *Placuit, vt ijs, qui sibi ipsis voluntariè, aut per ferrum, aut per venenũ, aut per suspendiũ, vel quolibet modo inferũt mortẽ, nulla prorsus pro illis in oblatione commemoratio fiat, neq; cum psalmis ad sepulturam eorũ cadauera deducantur: multi enim sibi hoc per ignorantiam vsurpant,* quem text. singul. censet Ludouic. Rom. singul. 264. ad hoc nempè, quòd occidens se ipsum, debeat carere Ecclesiastica sepultura, & probauit Siluester in summa, verbo sepultura,

pultura, q.9. Bartol. de different. iur. ciuil. & Canonic. nu.47. Nauarr. in c.1. titul.4. de pœnitent. distin.7. Palat. Rub. in rubr. de donat. inter vir. & vxor. §.70. nu.7. Plaça vbi suprà nu.14. D. Couar. lib.2. variar. resol. c.1. nu.11. vers. illud profectò. D. Simanc. de Catho. inst. tit.18. n.31. Ludou. Carrerius in practic. crimin. §. homicidium, nu.54. pagin.201. & Franciscus de March. q.876. num.5. p.2. Didacus Perez alios allegans in l.9. titulo 13. lib.8. ordin. glos. magna, pagin.266. & Menoch. vbi suprà nu.38. Nec refragantur verba illa text. à contrario sensu sumpta, Neque cum psalmis ad sepulturam, &c. Ergo sine psalmis benè possunt in Ecclesia se-
3 peliri, vt in cap. quicumque 23. q.8. * hoc namque de sepultura Ecclesiastica verũ non est, quandoquidem cum psalmis prædictæ personæ se occidentes non sepeliuntur, sed tantùm de canina, vt ibidem notat gloss. in verb. ad sepulturam, & in d. cap. quicumq; verbo sepultura, ad finem, notant DD. ex text. ibi in l.1. §. ad bestias. ff. de his qui notant. infam. & Palat. Rub. vbi suprà, vbi quòd tales, in detestationem criminis, ad montana & loca horribilia deferuntur. DD. in cap. ex
4 parte, el 2. de sepult. * Et quòd huiusmodi se occidens in flumine sit proijciendus, quia cùm iniuriã fecerit reipublicæ se occidendo, ab eius territorio arcendus est, testatur Didac. Perez vbi suprà dicens, quòd ita communiter fit, & obseruatur in Hispania: & quòd se consultò occidens, carere debeat Ecclesiastica sepultura, probat expressè text. in d. cap. ex parte, el 2. de sepultur. ibi: Cum illa non sponte præcipitauerit se de ponte, sed casu ceciderit: ergo à contrario sensu si se sponte præcipitasset, careret Ecclesiastica sepultura.

Sed apud Ægesippum lib.3. de excidio Hierosolymitano, cap.17. Iosephus, dux quidam Iudæorũ, asserit, legibus prohibitam esse sepulturã iustissima ratione ijs, qui se ipsos occiderint, vt refert D. Co-
5 uar. d. nu.11. colũ. fin. * Quinimò & ante ius Canonicum in huius criminis reos eadem pœna sancita erat, vt constat ex sententia Platonis lib.9. de legibus dicentis: Qui sibi mortem consciuerit, ei sepultura fiat solitaria, vbi alius nemo condatur: deinde in his locis sepeliatur, quæ de duodecim partibus vltima deserta; nec ei statua, nec conscriptione sepulchrum notetur.

6 Nunc autem decisio tex. in d. cap. placuit, venit primò limitanda, vt quamuis non publicè, priuatim tamen liceat pro eo orare, qui mortem sibi consciuit, eo scilicet, qui creditur in vltimo vitæ spiritu criminis dolorem & contritionem pœnitentia ductum habuisse, sicuti Paludanus explicat in 4. sentent. distinct.20. q.1. colum.1. quod veluti quotidianum & rarò decisum memorabile dicit D. Nauar. in cap.1. nu.4. de pœnitentia, dist.7. sequitur Couar. d. lib.2. c.1. nu.15. vers. illud profectò, & Petrus Plaça vbi sup. nu.14.
7 * Sed ob id inter alia hoc crimen periculosissimum est, quia non restat tempus vt pœnitentia expietur, vt explicat D. Thom. vbi sup. dict. q.64. artic.5. in solutione ad 3. & ante eum Origenes in cõmentar. in Iob. cap.2. Lactantius lib.3. diuin. institut. capit.18. Augustin. in epistola ad Paul. prout eos refert Petrus Plaça vbi suprà.

8 Sed an hoc casu, nempè cum constat de pœnitentia in articulo mortis eius, qui se ipsum occidit, sit sepeliendus in Ecclesiastica sepultura? quæstionis est, in qua Abb. in capit. cum ad monasterium, numero 15. de statu regular. ex glos. ibi, verbo, in sterquilino, ibi de pœnitente, deducit, quòd si quis decedat ex facinoroso actu, si tamen in vltimo vitæ, seu puncto mortis ostendat contritionem, non debet priuari sepultura; hocque adduci posse affirmat pro illis, qui se ipsos mortaliter vulnerant: nam si eos pœnitet in puncto mortis, non priuabuntur sepultura: quem refert & sequitur Greg. Lopez in l.10. titul.13. p.1. in glos. *Robadores*. Sed contra hanc sententiam Abb. obstant primò iura superiùs adducta, quæ indistinctè prohibent se ipsum occidentem in Ecclesiastica sepeliri sepultura. Secundò contrarium mani-

manifestissimè deducitur ex sententia Paludan.& Nauarr. vbi supr. si enim priuatim tantùm licet orare pro huiusmodi delinquente pœnitente, non verò publicè: ergo publica, hoc est, Ecclesiastica sepultura gaudere non debet, vt ipsimet præsupponunt, & constat ex d. capit. placuit, ibi: Nulla prorsus pro illis in oblatione commemoratio fiat, neque cum psalmis ad sepulturam eorum cadauera deducantur: nam est ibi tex. quòd ille, pro quo publicè non oratur, vt est huiusmodi, quamuis pœnitens, caret Ecclesiastica sepultura. Denique & tertiò, quia quòd occidens se ipsum careat Ecclesiastica sepultura, est pœna exterior sui reatus, vt alij eo exemplo moti à similibus delictis arceantur, vt constat ex dictis iuribus:

9 *at hæc pœna non solet per confessionem & sacram communionē tolli, sicut videmus in decedente in torneamentis à iure Canonico prohibitis, vt in capit. 1. & 2. de torneament. & in l. 10. tit. 13. p. 1. diximus suprà lib. 1. Canonic. q. c. 7. n. 3. Ex quibus hanc partem contra priorem existimo veriorem & tenēdam in puncto iuris, quamuis opinio Abb. contraria humanior, æquiorque sit, ac consanguineis defuncti iocundior, atque solatior.

10 Secundò, decisio d. c. placuit, & d. cap. ex parte, de sepultur. intelligi debet, vt procedat, quoties constiterit aliquem se occidisse, hæc enim qualitas ante omnia probari debet ad infligendam præd. pœnam, cum in ea se fundent iura: argu. l. eius qui in prouintia, vers. quoniam. ff. si cert. pet. & in l. si seruū. §. fin. ff. de action. empt. & in l. Pomponius. §. fi. ff. de acquir. poss. & in l. non ignorat. C. quia accusare non possunt, tradit Anto. Gom. in 3. tom. c. 1. de delict. n. 44. & de captura reorum nu. 1. & plures allegans Decius cons. 12. nu. 14. lib. 1.

11 *Quare in dubio, licèt aliquis reperiatur mortuus (cum nemo immemor suæ salutis præsumatur) se ipsum occidisse non est præsumendum, nisi hoc probetur; vt tenet Azo in summa. C. de bonis eorum, qui mortem sibi consciuer. Dec. consil. 438. numer. 2. & alios allegans Plaça d. c. 23. nu. 9. vers. in dubio.

12 Quocumque autem modo, aut causa, temporeve, se quis spōte occiderit, carere debet Ecclesiastica sepultura, vt in d. c. placuit, & in d. c. ex parte, debet tamē de hoc constare Ecclesiæ, vt prædiximus: & in terminis traditur per text. ibi, in cap. à nobis, de sententia excommunicationis, tenet Palac. Rub. in repet. rubr. de donat. inter vir. & vxor. §. 70. n. 7. in vers. ex quo infertur Ias. in l. 1. nu. 6. C. de seruis fugitiuis, & in l. 2. n. 4. C. qui testam. facere poss. Plaça vbi supr. nu. 14. in fine & Didac. Perez etiam vbi sup. pag. 266. colum. 2. Sufficiet tamen meo iudicio, si quis inueniatur laqueo suspensus, vel si alijs violentis & indubitatis indicijs arguatur sui proprij occisio, nisi aliquibus probis coniecturis ea excludi possit; secus aliàs, quamuis reperiatur mortuus, per prædicta.

14 Ex quibus infertur primò, quòd si coniecturis aliquot præsumi queat, eum furore, aut mentis alienatione se ipsum occidisse, Ecclesiastica tunc gaudebit sepultura, quamuis laqueo suspensus inueniatur; ita tenet Ioan. Gallus in quæstione parlamenti. 127. quem refert & sequitur D. Couarru. libr. 2. variarum resol. cap. 1. nu. 11. & Petrus Plaça vbi, suprà nu. 10. & 14. in fi. vbi in eamdem sententiam citant Guillerm. Benedict. in capit. Rainuntius, verbo, mortuo itaque testatore, el 1. n. 5. de testam. & Palac. Rub. vbi suprà, nu. 6. & 7. tenet Didac. Perez in d. l. 19. tit. 19. lib. 8. ord. pag. 371. colū. 1. vbi etiam allegat Guillelm. Benedict. vbi suprà, num. tamen 41. vers. fallit, &c. & probatur respectu aliarum pœnarum, de quibus infrà agemus, in l. 1. & in l. fin. vers. si quis autem. ff. de bonis eorum, &c. & in l. 2. C. qui testam. facere possunt, & in l. 24. titul. 1. p. 7. in vers. *Esso mismo deue ser guardado*, &c. & in l. 1. tit. 27. par. 7.

15 Secundò infertur ex prædictis, quòd repertus mortuus in puteo, vel fonte nō erit priuādus Ecclesiastica sepultura, quia non præsumitur se ipsum præcipitasse; vt in hac specie probauit Marian. Socin. Iun. cons. 51. lib. 1. quem refert & sequitur D. Couarru. vbi suprà. Decius consil.

438. in princip. ante numer.1. Plaça d. capit.23. numer.15. Menoch. vbi suprà numer.36. Didac. Perez vbi suprà, neminem referens, in versic. quid autem esset: casu enim potuit ibi decidere: argument. dic. ex parte, cl 2. vel ab alio eijci: quare cũ non probet hoc esse, quod ab hoc contingit abesse, vt in l. non ob hoc. C. vnde cog nat. & in l. neque natales, cum simil. C. de probatio. in dubio non delictum, nec in peiorem partem, sed in meliorem præsumendum est: argument. l. merito. ff. pro socio, & cap. dudum, de præsumptio. Alciat. in tractu de præsumptio. 3. regul. præsumptione 2. & 3, ne dicamus hunc carere Ecclesiastica sepultura: quod homini Christiano grauissimum est: & ita in
16 praxi obseruauimus.* Quare idem existimo esse dicendũ in reperto in name, vel fluuio suffocato, etiã vestito, potuit enim ibi casu cadere, prout sæpè contingit, præmaximè vbi fluuius inter rupes defluit, crepidinibusque est sociatus, quod potius præsumendum est, quàm quòd ibi consultò præcipitatus fuerit, & præcipuè si tempore natationis nudus suffo-
17 catus inueniatur. * Idem in reperto in via, vel alio loco, mortuo, vel ex fenestra proiecto, vt exemplificat Didac. Perez vbi suprà, existimans, quòd qui contendat, illum se præcipitasse, cùm id sit fundamentum suæ intentionis, probare teneatur l. verius, l. ab ea parte. ff. de probat. nec bona eius sunt publicanda, secundum Marian. Socin. vbi suprà. Tandem addit bonam l. 111 *del estilo*, probantem, quòd carcerarius deferens regi incarceratum, asserens illum se proiecisse in fluuium, atque mortuum fuisse, tenetur id probare, aliàs pro illa morte tenebitur.

18 Sed & iura Cæsarea se occidentẽ puniunt, in hunc sanè modum: quòd si quis commiserit aliquod delictum, ex quo veniebat imponenda pœna mortis, & confiscationis bonorum, & postquam reus in eo fuerit deprehensus, vel accusatus, & metu pœnæ se ipsum interficiat, habetur pro confesso, bonaque ipsius confiscantur, ac si per sententiam diffinitiuam illo tempore fuisset condemnatus: si tamen antequam accusetur, vel in crimine deprehendatur, se interficiat, non habetur pro confesso, nec incurrit pœnam confiscationis bonorum, nec etiam si delictum erat tale, ex quo non veniebant bona confiscanda, quia tunc non habetur pro confesso, nec bona eius confiscantur, quocumq; tempore se interfecerit: si verò quis se interficiat tædio vitæ, vel impatientia doloris, vel quauis alia causa, non confiscantur ipsius bona, nec pars eorum, sed ea habebit hæres ex testamento vel ab intestato: ita probat tex. in l. 3. §. si quis autem. ff. de bonis eorũ, &c. text. in §. 1. vers. ergo eadem lege. l. si quis filio exhæredato. §. eius. ff. de iniusto rupto, &c. & alia plura iura allegata per Ant. Gom. 3. tom. varia. c. 3. de homicid. nu. 13. vbi ita distinguit, atq; resoluit materiam hanc, & Couar. alios allegans d. lib. 2. variar. resol. c. 1. nu. 11. ad fin. Et primum membrum supradictum approbatur in l. 24. titul. 1. part. 7. vbi in priori casu requiritur, quòd lis sit contestata super accusatione, & ibi latè Greg. Lop. Secundum verò membrũ prædictæ distinctionis probatur in l. 2. tit. 27. par. 7. vbi etiam Gregor. & Petrus Plaça latè vbi suprà numer. 9. cum sequent. Paul. Paris. cons. 155. volu. 4. Didac. Perez plura requisita cumulãs in d. l. 19. tit. 19. lib. 8. ord. pag. 370. cum seq. & hæc est communis resolutio, vt testatur Iul. Clar. in practic. criminal. §. fin. q. 68. in versic. se ipsum occidere, ibi:
19 Regulariter tamen. * Idem est in his, qui propter hæresim vincti se ipsos in carcere occidunt, credendi sunt enim conscientia criminis mortem sibi consciuisse, nisi fortè aliud hæredes eorum ostendere potuerint, quibus nihil probantibus, illi punientur, perinde ac si illorum hæresis fuisset plenè probata: ita tenet Pala. Rub. vbi suprà, in rubric. §. 70. num. 7. & plenè probat D. Simanc. de instit. catho. tit. 18. nu. 31. post Gonsal. de hæret. q. 22. sequitur Petrus Plaça vbi suprà, nu. 17.

20 Ex qua cõmuni resolutione primò infertur, quòd si quis se in puteũ præcipitauerit, & mortuus fuerit, nõ debet eius bona confiscari,

confiscati, nisi appareat quòd id fecerit conscientia criminis, prout in casu, in quo consuluit Dec. consil. 438. & Paritius d.consil.155.lib.4.& Corneus consil.195.lib.2. quos sequitur Iul. Clar. vbi suprà.

21 Secundò deducitur, quòd vbi quis non esset accusatus, inquisitus, vel deprehensus de aliquo crimine, si reperiatur mortuus, eius bona minimè publicabuntur, si ipsius hæredes parati sint eius defensionem suscipere, atque innocentiam probare, nisi à fisco huiusmodi delictum probetur, scilicet, se ipsum occidisse, vt in l. fin.§.fin.ff.de bonis eorum, qui ante sententiam mortem sibi consciuer. præterquam si tunc temporis occisus patiebatur dolorem, furorem, vel aliam iracundiam, quia tunc in mitiorem partem propter illam causam, & non quòd ob conscientiam criminis se interfecerit, præsumendum, & interpretandum est, vt in l. 2. C. de bonis eorum, qui mort. sibi consciu.l.præses, cum simil. ff. de pœnis, ita Abb.post Iacob. de Rau. & Petrum in l. l.2.C.qui testam. facere possunt, & Salicet.in l.1.C.de bon.eorum, &c.Bart.in d. l.final.§.fin.Greg.Lop.in l.24.in glos.*de la pena*, tit.1. part.7. Anton.Gom.in 3.tom. cap.3.de homicid. num.13. Petrus Plaça vbi suprà.nu.9.10.& 17.

22 Tertiò infertur, quòd licèt secundum consuetudinem, se interficiens ex quacumque causa debeat furca suspendi, vt refert Anton.Gom. vbi suprà, & Iadocus in sua pract.crimin.cap.88.num.6.& iure idem probari videtur in l. 2.C. qui testam.facere possunt, & ibi Rom.& Ias. numer.21.& Ludouic.Carrer.in practic. crimin. §.homicidium, num.223.pagin. 24.verius tamen & receptius iure est cõtrarium, imò quòd cadauer hoc casu nõ puniatur, vt probat Ant.Gom.vbi suprà & latius plures allegans Petrus Plaça vbi suprà, num.13.in vers. illud profectò præmittendum: quinimò nec hoc consuetudine obseruatur, secundũ Iul. Clar. vbi suprà, & nos numquam id vidimus, sed in campo, eremo, vel sterquilinio cadauer huiusmodi sepelitur, prout debent sepeliri, & sic asinorum more bestijs, auibus, siue piscibus commendandi sunt, secundum Didac.Perez vbi suprà, pag.266. colum.2.

23 Quartò infertur, quòd in casu primi membri communis resolutionis præfatæ, nempè cum quis post accusationem de aliquo crimine, pro quo veniebat imponenda pœna mortis, & confiscationis bonorum, liteque in eo contestata, vel postquàm in eo fuit deprehensus, se ipsum occidat, cum ex hoc habeatur pro confesso, bonaque ipsius confiscentur, efficietur intestabilis, eiusque testamentum irritabitur: vt in l.2.& ibi DD. C.qui testament. facere poss. D. Simonc. vbi suprà, ac proinde testamentum ab eo conditum nullum erit l. eius qui.§.final.ff.de bonis eorum. Cùm enim se occidendo, crimen fateri videatur, vt est prædictum, ex confessione habetur

24 pro condemnato. * Condemnatus autem, seruus pœnæ existimatur, ac proinde intestabilis, vt in dict. l.2.& ibi Bart. & in l.final. ff. de bon. eorum. Alexan. & communiter DD.in dict. l.2. latè Guillel. Benedict. vbi suprà, in verb.mortuo itaque testatore, in 1.numer.48.vbi testatur hanc esse communem opinionem. Petrus Plaça vbi suprà, num.16. & Iul.Clar. etiam vbi suprà.

Quod hodie cessat, attenta l.4.Tauri, vt tenet pro constituto Gregor. Lopez

25 in d.l.24 in glos. *para el Rey*. * vbi etiam latè pluribus probat, hodie iure regio titulum. ff. & C. de bonis eorum, qui mort. sibi consciuer. & pœnam supradictam non esse correctam per authentic. bona damnatorum. C.de bon.præscript. iuxta opinionem Iacob. de Rauen. quæ est hodie iure regio approbata aduersus communem opinionem Doctorum aliud existimantium de iure communi: eamdem sententiam Gregor. Lopez in omnibus supradictis probauit Plaça vbi suprà, num.9.

26 Quintò infertur ex superioribus, idem in eadem specie procedere, non tantum, quando mors naturalis imponenda erat pro illo delicto, pro quo erat

accusatus vel inquisitus, vel in eo repertus, si probaretur, sed etiam si mors ciuilis tantùm, quia adhuc si se occidat, bona ipsius erunt publicanda fisco: in vtraque enim morte procedit titulus ille de bonis eorum, &c. vt probat text. in dict. l. fin. in versi. vt autem diuus. ff. de
27 bonis eorum, &c. * præmaximè, quia dispositio d. authent. bona damnatorum, non habet locum in eo, qui damnatur ad mortem ciuilem, & sic remanet viuus, nam tunc bona publicantur, vt notatur in dict. authent. & præterea tradit Paul. Castr. in dict. l. 2. in fin. nu. 8. C. qui testam. facere poss.

28 Nec obstat l. 4. Taur. dum in ea cauetur, quòd damnatus ad mortem ciuilem vel naturalem, possit testari, quia loquitur respectu tantùm testamenti, vt possit disponere, non verò tollit confiscationem bonorum à lege inductam in eo, qui se interficit: vel secundò, quòd limitetur dict. l. 4. Tauri in eo, qui se interficit, antequam damnetur ad mortem ciuilem vel naturalem, & quia si iste se non occidisset, per sententiam bona eius publicarentur: ita voluit, quamuis relinquens cogitandum, Gregor. Lopez in dict. l. 24. in glossa, *prender muerte*, per totam, discedens à contraria sententia, quam ex verbis d. l. in gloss. præcedenti, in verb. *sus bienes*, tenuerat: sed quam probamus sequitur etiam Pe-
29 trus Plaça vbi suprà, numer. 11. * Nec obstant verba dictæ l. 24. ibi, *Deue morir por ende*, & ibi, *Prender muerte*, quia ad vtramque mortem, tam ciuilem, quàm naturalem, referri possunt & debent, iuxta iuris communis dispositionem, de qua in dict. l. fin. §. vt autem diuus, vbi mors naturalis, & ciuilis æquiparantur in proposito. Quo fit, vt si constaret, se ipsum occidentem, morte tantùm ciuili afficiendum fuisse, eius bona confiscanda erunt, nec ad hæredes eius pertinebunt, ac si morte naturali puniendus esset, bonis confiscatis ob crimen, pro quo captus erat, si probatum fuisset, non obstantibus suprà in contrarium adductis, quibus plenè satisfecimus.

30 Sextò deducitur, quòd quamuis de stricto iuris rigore volens se ipsum occidere in prædicta specie primi membri communis præfatæ resolutionis, & occursu hominum, vel aliàs se non occidit, puniatur pœna capitis, vt in l. si quis aliud. §. final. ff. de pœnis, & ideò punitur perinde ac si delictum consummasset, vt probant Cyn. Alberic. Fulgosius, Paul. & Ias. in dict. l. 2. numer. 5. C. qui testament. facere possunt Anton. Gom. vbi suprà, numer. 14. & est frequentiori Doctorum calculo recepta opinio, secundum Petrum Plaça vbi suprà, numer. 18. & Iul. Clar. etiam vbi suprà, nihilominus tamen, stante generali consuetudine quòd conatus non puniatur, nisi sequatur effectus, vt dixit idem Iul. Clar. in practic. crimin. §. final. quæstion. 92. fortè, contrarium esset dicendum in practica, prout etiam in facti contingentia conclusisse testatur Ludouicum Carrerium in practic. crimin. §. homicidium, numer. 127. fol. 230. in quodam se suspendere volente, qui tamen concursu hominum viuus euasit, & ita pronuntiatum fuisse in Regio Neapo-
31 litano Consilio. * Erit igitur pœna extraordinaria hoc casu imponenda, non verò ordinaria, vt sæpe consuluisse testatur & practicari vidisse Petrus Plaça vbi suprà, numer. 19. dicens, quòd in Hispania praxis id obseruat, ac vsu receptum est, & quandoque etiam fustium pœna ac flagellorum, huius criminis reos puniendos esse, ex l. 3. §. fin autem, ff. de bon. eorum qui mort. sibi consciuer. & in l. si quis. §. final. ff. de pœn. & ante eum quòd pœna arbitraria sint puniendi, tenuit D. Anton. Gom. vbi suprà, numer. 14. allegans Bonifac. in tractat. de malefi. fol. 7. in versic. sed quidam, est in titulo de insultu, percussione, defensione, & qui excusantur à delicto, numer. 34. fol. 232. column. mihi 3. & inquit idem Anton. Gom. hunc casum vidisse de facto Salmanticæ, & quòd tandem iudex huiusmodi delinquentem condemnauit in pœna exilij,

& iterum

& iterum in alia persona aliter iudex condemnauit eum in pœna flagellorum: pro quo facit l. si quis aliquid. §. fin. ff. de pœnis, & in l. omne delictum. §. qui se vulnerauerit. ff. de re milit. & dicit menti tenendum, tamquam notabile & quotidianum.

Superest modò videre, an prædicta bimembris distinctio iure communi, & l. 24. titulo 1. part. 7. iuncta l. 2. titul. 27. eadem 7. partit. probata circa confiscationem bonorum illius, qui se occidit in primo casu, * nempè quando de-
32 prehensus in crimine, accusatus vel inquisitus, pro quo aliàs veniebat imponenda pœna mortis & confiscationis bonorum, lite demum contestata super eo, ob conscientiam criminis se occidit: secus verò aliàs, vel quando tædio vitæ, impatientia doloris, aliave causa se interemit, quia tunc bona ipsius non publicantur, sed ad hæredes occisi, & ex testamento, & ab intestato pertineant: hodie iure nouiori regio procedat, vel an sit correcta, stante l. 8. tit. 23. *De los homicidos*, lib. 8. nouæ coll. Regiæ: qua ita cauetur: *Todo hombre, ò muger que se matare a si mismo, pierda todos sus bienes, y sean para nuestra Camara, no teniendo herederos descendientes.*

In primis illud absque dubio est, quòd stantibus hæredibus descendētibus eius, qui se occidit, quocumque modo, causa
33 vel tempore, * se occidat, bona ipsius ad fiscum minimè pertinent, sed ad suos hæredes descendentes, vt expresè cauetur in dict. l. 8. Quod procedit, siue teneamus l. illam præcedentem distinctionem non corrigere, sed tantum loqui, esseque intelligendam in casu priori, nempè dict. l. 24. titul. 1. part. 7. cum ipsa hoc temperet, *No teniendo herederos descendientes*: ipsis ergo stantibus, bona non confiscantur, à contrario sensu, quod argumentum fortissimum est in iure: siue teneamus quòd attenta illa l. 8. indistinctè hodie bona se occidentis confiscentur, cum adhuc ipsa hoc intelligat: *No teniendo herederos descendientes*, ergo, *teniendolos*, bona non confiscantur, sed ipsis applicantur, nisi aliter sit dispositum per legem expressam ratione delicti, ex l. 4. Taur. vbi optimè Cifuentes numer. 3. ita Didac. Perez in dict. l. ordinam. glos. magna, pagina 266. Quod autem adhuc sub iudice est, atque in opinione versatur, illud profectò est, quod prædiximus, an dict. l. 8. nouæ collectio. Regiæ intelligenda sit iuxta distinctionem præcedentem iuris communis, & legum Partitarum, an verò indistinctè accipienda sit, vt in omni casu bona se occidentis ad fiscum Regiûm pertineant, deficientibus hæredibus descendentibus? In qua quæstione hanc postremam partem probauit ex professo Anton. Gomez vbi suprà numer. 13. ad fin. dicens, quòd hodie de iure regio indistinctè ille qui se interficit, modò tædio vitæ, vel impatientia, vel dolore, modò metu pœnæ delicti commissi, modò ex qualibet alia causa, & quocumque tempore, incurrit pœnam confiscationis omnium bonorum, præterquam si habeat filios, vel alios descendentes, vt disponit l. 9. titul. 13. libr. 8. ordinam. & l. 19. titul. final. eodem libro, quæ hodie collectæ sunt in dict. l. 8. nouæ collect. Reg. Eamdem sententiam tenere videtur Olanus in sua concordia iuris, litera O. numero 14. & expresius in suo epilogo legum Partit. correct. ad fin. dict. concordiæ super dict. l. 24. titulo 1. partit. 7. numero 125. Et huius opinionis fundamentum vnicum est, nempè verba dict. l. 8. quæ generaliter hoc disponunt absque vlla distinctione vt vidimus: ergo nec nos distinguere debemus, iuxta iura vulgaria. Item, quia pœna hæc imponitur pro ipso delicto occisionis propriæ, quod vtroque casu reperitur commissum.

Verior tamen & tenenda videtur contraria opinio, nempè quod dict. l. 8. Regia posterior intelligenda ac distinguenda sit iuxta distinctionem communem iuris communis, & legum Partitarum præfatam, vt euitetur legum correctio. capit. cum expediat de electione in 6. cum similib. argum. l. non est no-

uum, & l. sed & posteriores. ff. de legibus, quod primus omnium in terminis videtur sequutus Montaluus in l. 1. titulo 27. part. 7. in final. verb. dicens, quòd licèt dicta l. ordinamenti indistinctè teneat, quòd occidens se ipsum, perdat omnia bona, nisi habeat hæredes descendentes, aliqui tamen credunt habere locum cum distinctione suprà allegata, & sic cum hac sententia remanere videtur: eamdem etiam sequi videtur, relinquens tamen cogitandum, D. Couarru. lib. 2. variarum resol. capitul. 1. numer. 11. circa fin. sed ex professo eam affirmat Auendaño in suo dictionario legum Partit. in verb. *desesperado*, in 2. limitatione, & sub dubio Petrus Plaça dict. cap. 23. numer. 9. sed affirmatiuè numer. 11. in versicul. quibus & illud, ibi: Atque ideò præcitata, & cum verbo fortè; Gregor. Lopez in l. 2. glossa vnica, titul. 27. partit. 7. resoluens videndam esse dictam l. ordinamenti in originali, vbi fortè colligetur, an voluerit corrigere ll. antiquas in hoc, vel eis addere: sed in noua collectione Regia, cui est standum, litera d. l. se habet prout eam retuli, ex qua, cum generaliter & indistinctè loquatur, sicut in ordinamento veteri, colligi perspicuè non potest, an voluerit corrigere in hoc iura antiqua, vel eis addere: in dubio autem malo adhærere huic sententiæ, quàm priori, cum dicta l. 8. expressè iura antiqua non corrigat, sed generaliter loquatur: ergo in dubio non est inducenda eorum correctio, vt est de iure, per l. sancimus. C. de testament. & in l. præcipimus. C. de appellat. & in dict. capit. cum expediat, & hanc partem sine dubio etiam probauit Didac. Perez in dict. l. 2. ordinam. glossa 1. pagina 266. aduersus aliquos practicos existimantes per dictam l. corrigi, l. fin. C. de iure fisci & dict. l. 24. Partit. cum similibus.

SVMMARIVM.

1 *EBrietas omnium vitiorum fomes ac nutrix est.*

2 *Multum & immoderatum bibere, multorum malorum causa est.*

3 *Noe ebriatus vino denudatus est, &c.*

4 *Loth etiam inebriatus incestum cum filiabus commisit.*

5 *Dominus ad Aaron dixit: Vinum, & omne quod inebriare potest, non bibetis, &c. Leuit. 10.*

6 *Amnon in conuiuio Absalon tumulentus vino, eo quòd violasset Thamar sororem suam, occisus fuit.*

7 *Holofernes bibit multum vinum, & Iudith eum interfecit.*

8 *Ptholomæus conuiuium fecit summo Sacerdoti, ac duobus filijs eius, & cum ebriati essent, occidit eos.*

9 *Operarius ebriosus non locupletabitur, & qui spernit modica, paulatim decidet.*

10 *Vinum & mulier apostatare faciunt sapientes.*

11 *Fornicarij neque idolis seruientes, nec molles, nec masculorum concubitores, nec adulteri, neque ebriosi Regnum Dei possidebunt.*

12 *In huius criminis detestationem Apostolus ad Ephes. 5. inquit: Nolite inebriari vino, in quo est luxuria.*

13 *Luxuriosa res est vinum, & tumultuosa ebrietas.*

14 *Commorantibus in vino, & studentibus calicibus epotandis, rixæ, foueæ, & sine causa vulnera, & suffosio oculorum.*

15 *Sanitas est animæ & corporis sobrius potus, & vinum multum potatum, irritationē, & iram, & ruinas multas facit.*

16 *Nabal Carmelus erat vir durus, pessimus & malitiosus, & in conuiuio cor eius iocundum, quia erat ebrius nimis.*

17 *Vinum cupiditatem Veneris in primis accendere potest, secundum Philosophum, & qui vino indulgent, sunt ad Venerem proniores.*

18 *Potus maximè noxius est corpori & animæ: vir inebriatus vacillat.*
Numer. 6. præceptum erat, vt quicūque votum fecerit Domino à vino abstineat, numero 18.

19 *Vinum non moderatè sumptum detegit arcana, soletque manus ad arma vocare.*

De

20 *De ebrietate plura alia remissiuè.*
21 *Legis tertiæ titulo quinto partita 2. pulchra verba de ebrietate agentia referuntur.*
22 *Fœminæ sunt huic bibacitatis vitio ex more & sexus natura admodum obnoxiæ.*
23 *Beatus Apostolus Paulus mulieres sobrias esse præcipit, & ne anus multo vino seruiat.*
24 *Nihil est turpius ebriosa muliere, & nu. 25. sacrilegium esse, vtpote detestabile in fœmina.*
26 *Mulier ebriosa, ira magna & contumelia, & turpitudo eius minimè tegetur.*
27 *Lex antiquitus lata fuit, ac vsu receptum apud plerosque populos, vt vini vsus esset interdictus fœminis.*
28 *Reipublicè maximè hoc conuenit, vt fœminæ abstenues sint, siquidem omnis mulier vinolenta eadem quoque, & meretrix est.*
29 *Mulieres sua ingluuie, voracitate, bibacitate, victus intemperantia sunt podagræ obnoxiæ.*
30 *Ebrietas voluntaria, an peccatum mortale sit, vel veniale, & num. seqq.*
31 *Inebriatus non totaliter, quia scit quid facit, licet sit valdè grauatus, quia sibi videtur quod domus mouetur, an peccet mortaliter?*
32 *Vinum moderatè potatum, plurimas corporis præstat vtilitates.*
33 *Vinum moderatè potatũ, exultatio animæ & corporis: & sobrius potus sanitas est animæ & corporis.*
34 *Vinum si malum esset ex sua natura, Saluator noster non vertisset aquam in vinum, neque initium signorum illius fuisset vinum ex aqua factum: nec si non liceret bibere vinum, idem Dominus præcepisset ministrantibus in conuiuio nuptiarum, vt ferrent vinum Architiclino.*
35 *Christus Saluator noster cœnans cum Discipulis, accepit calicem, & gratias agẽs, vinum in sanguinem suum cõuertit, deditque illis, &c.*
36 *Damnata est hæresis Seueri docentis non licere vllo pacto bibere vinum.*
37 *Vina de per se sunt excellentiora omnibus aliјs rebus habentibus liquorem.*
38 *Vinorum probatorum qualitates.*
39 *Vina Balnẽsia meliora omnibus aliјs totius orbis, secundum Cassanæum.*
40 *Vina oppidi* de Robledillo y Descargamaria, *Ciuitatens. diœces.* y de san Martin de Valdiglesias, y de Ribadauia, *in Hispania excellentissima reputantur.*
41 *Vina spissa non adeò prosunt morbis sicut subtilia: & sicut subtile vinum multos spiritus procreat atque subtiles, ita grossum grossos.*
42 *Vinum Palmeum, siue albeum, est melioris saporis & odoris, quàm cætera vina.*
43 *Vina mixta, si vetera sint atque subtilia, tẽpore caloris ad cœnam indulgentiora plerumque reputantur.*
44 *Exhortatio ad sobrietatem.*
45 *Sobrietas virtus valetudinem nostram cõseruat, corporis, animæque sensus ad vltimum vsque vitæ nostræ finem perducit integros atque incolumes.*
46 *Qui vino, ciboque se immergũt, stolidi, ignaui, obtusique fiunt, raroque longæui sunt, facilè ægrotant, difficiliter curantur, à corporis viribus, animæque virtute quã primum destituuntur, fiuntque deliri; & omnibus contemptui, ludibrioque sunt, adeò vt necessarij, ac familiares omnes eis interitum optent.*
47 *Cibi omnes, potusq; vitandi, qui vltrà sitim, famemve sedandam appetitum longiùs producunt.*
48 *Clerici in conuiuijs debent se ostendere honestos, sobrios in cibo, & potu, & verbis, & numero 49. quòd honestati ita debent studere, vt nec fabulas inanes, ibi referant.*
50 *Clerici in conuiuijs non debent alios ad bibendum cogere, vel se alienæ precatione ingurgitare, neque plausus, & risus, & fabulas inanes ibi referre.*
51 *Ecclesiasticos oportet viros in conuersationibus sacrorum Euangeliorum lectionem audire.*
52 *Clericos adeò in potu sobrios esse oportet, vt vltra trinam vicem bibere non debeant: & clericus hoc non seruans peccat: sed numer. 53. hoc intelligitur, quando appetitus naturalis vltra non exigit.*

Cleri-

54 *Clerici à crapula & ebrietate diligẽter abstineant, vnde vinum sibi temperẽt, & se vino: & alia in proposito.*
55 *Crapula dicitur quantum ad superfluitatẽ ciborum, quasi cruda epula: ebrietas verò quantum ad potum, & dicitur ab eo, quod est sine & ebria, quod est mensura: vnde ebrius est, qui sine mensura bibit.*
56 *Clerici debent vinum aquæ temperare.*
57 *Clericus bibens vinum purum, peccat mortaliter, nisi ex causa aliud faceret, quia vinum est minus potens.*
58 *Clerici in conuiuijs non debent alios inuitare ad bibendum, hoc est brindar.*
69 *Clerici in conuiuijs non debẽt se obligare ad æquales potus, hoc namque maximè perniciosum est, vt hic.*
60 *Pæna Cõcilij Agathensis contra clericos ebrios.*
61 *Miles armatæ militiæ propter ebrietatem deponi potest, ab omni militia.*
62 *Pænæ dict. Concilij Agathensis sic fuerunt disiunctiuè descriptæ, vt discretus iudex, quem huic vitio deditum animaduertit, quòd à communicatione priuetur, parui pendere corporali potius supplitio castiget.*
63 *Hodie per decretal. à crapula, de vita & honest. cleric. alia mitior pæna clericis ebrijs iubetur imponi, nempè vt nisi à superiori commoniti satisfecerint, ab officio & beneficio suspendantur arbitrio superioris.*
64 *Distinctio Cardinalis & aliorum in proposito potius conuenit Cõcilio Agathensi, de quo supra, quàm dispositioni dict. capit. à crapula.*
65 *Clericus non debet priuari beneficio, nec etiã suspendi propter crapulam vel ebrietatẽ, si vult agere pænitentiam.*
66 *Monitio prælati præcedere debet pænam dict. cap. à crapula, ac reincidentia in crimine ebrietatis post monitionem, &c.*
67 *Clericis est prohibitum ingredi tabernas, nisi peregrinationis vel itineris necessitate compulsis.*
68 *De pæna clerici ingredientis frequenter tabernam, & num. 69. & 70.*
69 *Cap. nulli. 44. dist. intellectus.*
70 *Pæna clerici frequentantis tabernam, est arbitraria, considerando vt hic, &c.*
71 *Tabernarij sunt de genere prædonum.*
72 *Hospitalitas quæstuaria, quam cauponariã vocamus, illiberalis ac sordida admodũ est.*
73 *Clerici possunt habere tabernas, & etiam vendi facere vinum in domo, dummodò per alios id faciant.*
74 *Capitul. si constiterit. de accusation. intellectus.*
75 *Qui post cibum & potum, etiam minimũ, diuina celebrauerit, excommunicationi subiacet, & Concilium Braccarense seuerius animaduertens in hoc, est rigidum.*
76 *Quare iudex, attenta persona, & excessus qualitate, ac facti publicitate, pœna carceris, aut suspẽsionis in delinquentem huiusmodi poterit adnimaduertere.*
77 *Sacramentum Eucharistiæ, necessitate imminente, nẽpe mortis periculo, licitè potest post alios cibos sumi, nõ tamẽ consecrari.*
78 *Somnus non est de substantia digestionis, vt quis dicatur ieiunus, sed satis est quod sit perfecta digestio, ad hoc vt clericus celebrare possit sine dormitione.*
79 *Pæna eorum, qui per ebrietatem, aut voracitatem Eucharistiam euomunt.*
80 *Inebriari consuetus minimè potest sacris ordinibus initiari.*
81 *Abstemius, hoc est, vinum non bibens, ad Sacerdotium promouendus non est.*
82 *Ebrius homicidium cõmittẽs an debeat pæna mortis condẽnari: & nu. 15. sequenti.*
83 *Delinquere per ebrietatem, lata culpa est.*
84 *Ebrij si percuterent, plus punirentur quàm sobrij, quia pluries iniuriantur, secundũ legem statutam à quodam Pythagorico: & quomodò hoc intelligatur, nume. 103.*
85 *Ebrius omninò homicidium committens, nõ punitur pæna ordinaria, sed mitiori: secus si ebrietas erat leuis: hodie iure Regio pæna exilij in quinquennium imponetur omnino ebrio pro homicidio, n. 87.*
86 *Ebrius non punitur propter culpam criminis ab eo commissi, sed propter ipsius ebrietatis causam.*
88 *Ebrietas modica nõ excusat, neque minuit delictum, vt in exhilarato, seu gaudente.*

Inebrians

89 *Inebrians se malitiosè, vt excusaretur à delicto, quod prius deliberauerat committere, pœna ordinaria plectendus est, & num. 90. Idem in eo, qui post ebrietatem gloriatur de delicto.*

91 *Is, qui data opera inebriatur, sciens se solitũ manus ad arma impellere, hominesque percutere, cum inebriatus est, an pœna ordinaria, vel extraordinaria plectendus sit? Resoluitur, quòd extraordinaria. Limitatur nu. 92. quando quis se consultò inebriauit, vt occideret quemdam.*

93 *Si aliquis absq; eius culpa, dolo tamen alterius, inebriatus esset, & omninò inebriatus homicidium cõmitteret, nõ tenebitur aliqua pœna ob prædictum homicidiũ.*

94 *Ebrius, qui durante ebrietate, hominem occidit, an efficiatur irregularis? cum numeris sequentibus.*

95 *Furiosus, etiam sua culpa, occidendo alterũ durante furore, non efficitur irregularis.*

96 *Dormiens occidẽs hominem, qui in vigilia valdè iratus erat contra illum, non efficitur irregularis.*

97 *Causa occisionis ad hoc vt operetur irregularitatem, oportet esse propinquam & immediatam.*

98 *Homicidio ab ebrio commisso, tres actus cõsideratur, primus, ipsa potio: secundus, ebrietas: tertius, hominis occisio: in primũ fertur volũtas directè, in secundũ indirectè, & per accidens, in tertium neque per se, neque per accidens.*

99 *Secundum Diuum Ambrosium apud sapiẽtes iudices venia datur his, qui per vinũ deliquerunt, & de sola leuitate illos damnari dicit.*

100 *Cap. inebriauerunt 15. quæstio. 1. intellectus.*

101 *Quæ non sunt voluntaria per se & ratione sua, sed per accidẽs rationis suæ causæ, nõ sumunt illam bonitatis aut malitiæ dominationem, quæ illis conueniret, si essent in se ipsis voluntaria, sed illam, quæ conuenit causæ, in qua dicuntur esse volita.*

102 *Furiosus aut ebrius, quamuis sit sua culpa vsu rationis priuatus, non potest nouam culpã cõmittere, sed circumstantiã, quæ aggrauat ebrietatem, aut furiæ peccatũ.*

104 *Inebriãs se consulto, vt hominem occideret, si ipsum occidat, est irregularis.*

105 *Ebrius si consueuisset in ebrietate, arma sumere, & homines offendere, erit irregularis, si aliquem occiderit.*

106 *Ebrius absque sua culpa, sed dolo alterius, non erit irregularis, si aliquem occiderit.*

107 *Ebrius matrimonium contrahere non potest; si ebrietas illum consensum impediat.*

108 *Furiosus matrimonium contrahere non potest, & si de facto contrahatur, erit nullũ, ob defectum consensus.*

109 *Ebrius testis esse non potest, neque facere testamentum.*

110 *Ebrius contrahere non potest, etiam cum iuramento in sui præiudicium, & contrahens cum eo, quem inebriauerat in prædio ad quod eum inebriauerat, dolo dicitur contraxisse, vt in num. 111.*

112 *Superiora sunt intelligẽda in penitus ebrio: secus aliàs in parum ebrio.*

113 *Nemo præsumitur ebrius nisi probetur: probatio tamẽ ebrietatis difficilis est, & ideò non creditur testi deponenti super ebrietate, nisi assignet concludentem rationem, etiam non interrogatus, vt in nu. 114.*

CAPVT IIII.

De ebrietate, prohibita, præcipuè clericis, deque eorum pœnis, & de vino plura disseruntur.

1 IN diuinis literis maximè detestatum inuenitur crimen ebrietatis, quia ipsa omnium vitiorum fomes ac nu-
2 trix est. cap. fin. 35. distinctio. * Habetur enim Ecclesiastici. 31. quòd multũ & immoderatũ vinum bibere, multorũ ma-
3 lorum causa est. * Noe siquidem inebriatus vino denudatus est, &c. Genes. cap. 9.
4 * Loth etiam inebriatus incestum cum filiabus commisit. Genes. c. 19. & Leuit.
5 10. dixit Dominus ad Aaron. * Vinum & omne quod inebriare potest, non biberis tu & filij tui, quando intrabitis tabernaculum testimonij, ne moriamini.
6 * Amnon in conuiuio Absalon tumulentus vino, eo quòd violasset Thamar sororem suam, occisus fuit. 2. Regum. cap. 13.

7 cap. 13.* Holofernes bibit multum vinũ, & Iudith ipsum interfecit. Iudith. 13.
8 * Ptholemæus conuiuium fecit summo sacerdoti, ac duobus filijs eius, & cum inebriati essent, occidit eos. libr. 1. Ma-
9 chab. c. 16. * Operarius ebriosus non locupletabitur: & qui spernit modica, pau-
10 latim decidet. * Vinum & mulier apostatare faciunt sapiẽtes. Ecclesiastici 19.
11 * Quare extat Apostoli Pauli verissima atque infallibilis sententia, quòd neque fornicarij, nec idolis seruientes, neque molles, neque masculorum concubitores, nec auari, nec adulteri, nec ebriosi regnum Dei possidebunt. Ex quibus, cũ inter tam grauia delicta ebrietas annumeretur, facilè perpenditur, quanta sit eius grauitas: de qua agit Cardin. de Turrecremat. in c. sexto die, & in cap. sequen-
12 ti. 35. distinctio. * Et in huius criminis detestationem Apostolus Paulus inquit ad Ephes. 5. Nolite inebriari vino, in quo est luxuria. c. vinolentum. 35. distinctio. cuius meminit gloss. in l. quæ adulteriũ.
13 verb. intemperantiæ. C. de adulter. * & Prouerbiorũ 20. habetur: Luxuriosa res vinum, & tumultuosa ebrietas, quicum-
14 que his delectatur, non erit sapiẽs. * Rursus. c. 23. cui væ? cuius patri væ? cui rixæ? cui foueæ? cui sine causa vulnera? cui suffossio oculorum? nonne his, qui commorantur in vino, & student calicibus epo-
15 tandis? * & Ecclesiastici 31. Sanitas est animæ & corporis sobrius potus: & vinum multum potatum irritationem, &
16 iram, & ruinas multas facit. * Sic. 1. Regum. c. 25. legimus de Nabal Carmelo, qui erat vir durus & pessimus, & malitiosus, quòd cum vxor eius. Abigail venisset ad eum (post placatum Dauid) inquit Scriptura, Et ecce erat ei conuiuium in domo eius, quasi conuiuium regis, & cor Nabal iocundum: erat enim ebrius
17 nimis. * Philosophus etiam libro Problemat. 30. c. 1. scribit. Vinum cupiditatem Veneris in primis accendere posse: & Diodor. Sicul. libr. 5. Biblioth. Qui vino indulgent, sunt ad Venerem proniores. *
18 & Homer. lib. 6. Illiad. inquit, potum maximè noxium esse, & corpori, & animæ: vir inebriatus vacillat. Ideò Num. 6. præceptum erat, vt quicumque votum fecerit Domino, à vino abstineant. Alia in detestationẽ huius criminis refert in proposito S. Thom. 22. quæstio. 147. artic. 8. in responsione ad primum, & Ægidius Romanus de regimin. principum part. 2. capit. 12.

19 Vinum etiam non moderatè sumptũ detegit arcana: vnde Horat. lib. 1. epistol.

Quid nõ ebrietas designat? operta recludit,
Spes iubet esse ratas, in prælia tradit inermem.

20 * Sed præcipuè de hac re vidẽdus est beatus Augustin. in sermone de ebrietate, qui inter sua opera impressus habetur, & Isidor. in tractat. de summo bono. libr. 2. c. 43. de ebrietate; & sanctus Ambro. Episcopus in lib. de Helia & ieiunio. c. 9. extatque elegãtissima & mirabilis homilia Basilij in 1. tom. homi. 14. de ebrietate. & luxu. & ex nostris plurima in proposito ex diuersis authoribus cumulãt. Tiraq. l. 9. cõnubial. n. 193. & Petrus Plaç. in epithom. de delictis, lib. 1. c. 30. per totum, vbi quot, quantaque mala ex ebrietate & crapula
21 emanauerint. * Interim vidẽda est. l. 36. tit. 5. p. 1. cuius pulchra verba hic inserere libuit, quæ sũt huiusmodi: *Mesurado deue ser aquel q̃ eligierõ por alguno de los perlados mayores, en comer, en beber, en guardarse de comer mucho à demas, e beber, de manera q̃ torne en beodez: porq̃ este es vno de los mas estraños pecados q̃ en el puedẽ ser: cà por el desconoce ome à Dios, y a si mismo, è a todas las otras cosas q̃ ay son, mas ayna q̃ por otro: cà segun dixerõ los sabios antiguos, el vino es carrera que aduze a los omes a todos los pecados: è porende la primera cosa de que el perlado deue ser vedado, es esta: cà derecho es q̃ el que ha de dar cõsejo a muchos, que siẽpre aya su seso apercebido.* Desumpsit hoc lex hæc Regia ex 35. distinctio. per totã, & ex epist. 1. Beati Paul. ad Timoth.
22 c. 3. ibi: Non vinolentũ, &c. * Nedũ solos masculos hoc vitium ac crimen ebrietatis contigit, sed & etiam fœminas, hæ siquidem sunt huic bibacitatis vitio ex more & sexus natura admodum obnoxiæ, vti ex Comicis constat, item & ex

23 Mantuano Eccloga. 4. & alijs. * Quare beatus Paul. Apostolus 1. ad Timoth. 2. mulieres sobrias esse præcepit, & ad Ti-
24 tum c. 2. ne anus multo vino seruiat: * & inquit Chrysostom. in Matthæum homil. 16. & earum, quæ sunt ad populum Antioch. de reb. diuers. homil. 71. nihil
25 esse turpius ebriosa muliere, * & diuus Hieron. in regula sanction. ad Eustochium c. 36. sacrilegium esse, vtpote de-
26 testabile in fœmina: * Et apud Ecclesiastic. scriptum est. cap. 26. Mulier ebriosa ira magna & contumelia: & turpitudo eius minimè tegetur: & lege Romuli vxor adultera, & bibens vinum, æquiparantur, ex Balduino ad ll. Romuli. l. 16. Refert Cōnanus lib. 1. comm c. 12. nu. 1.

27 Qua occasione antiquitus lata lex fuit, ac vsu receptum apud plerosque populos, vt vini vsus esset interdictus fœminis, sicuti apud Romanos obseruatum fuisse commemorat Dionysius Halicarnas. lib. 2. Polibius lib. 6. Marcus Cato in oratione pro dote. Tullius lib. 3. de natura deorum, & lib. 3. de Repub. Valer. Maxim. de stat. antiq. Plinius lib. 14. cap. 13. alijque plures: & scribit Blondus libr. 5. triumphant. Rom. se legisse instrumentum dotale ante annos plus minus 300. apud Roman. vsu receptum esse, cum patri puellæ sponsus promittebat, quoties peperisset, vinū illi octo primis diebus, quantum deceret, bibendum daret: itidē de Medici consilio quandiu ægrotasset: insuper omni festo solemni vnico potu illam oblectaret: idq; maximè reipublicæ conuenit, vt fœminæ abstenuæ sint,
28 * si quidem omnis mulier vinolenta, eadem quoque meretrix est, vt in hac specie existimat diuus Chrysostom. enarrās illud Matth. c. 1. Cum esset desponsata
29 Maria, &c. * Hinc est, quòd mulieres sua ingluuie, voracitate, bibacitate, & victus intemperantia sunt podagræ obnoxiæ, vt existimat Hippocra. lib. 8. aphorismorum c. 29. & lucenter Galen. in enarratione eiusdem aphorism. 29.

30 Illud autem hic opportunè est videndum, an ebrietas voluntaria peccatum mortale sit, aut veniale? Et primò videtur, quòd ebrietas nisi assidua sit, peccatum mortale minimè sit: vt in cap. vnum orarium. §. aliàs eadem, in versicul. & quamuis Apostolus, ibi: Et ebrietas, si assidua sit, in eorum numero computatur (scilicet capitalium) 25. distinctio. & ibi glossa verb. ebrietas, & in terminis hoc tenet per text. ibi, dicens esse ad hoc menti tenendum, Abba. in cap. à crapula. num. 2. de vita & honest. cleric. & Feli. in c. si constiterit. nu. 3. de accusatio. & colligit duodecim fundamenta Maior in 4. distinct. 15. quæstio. 8. ad probandum, quòd ebrius non peccat in eo quod facit, dum manet sibi iudicium: & hanc testatur communem alios referens additio nat. Villadieg. de irregul. c. 6. nu. 55.

Sed in hoc vera, clara, & communis Theologorum ac nostrorum doctrina est, quòd ebrietas voluntaria peccatum mortale simpliciter sit, nempè quando aliquis benè aduertit potum esse immoderatum & inebriantem, & tamen magis vult ebrietatem incurrere, quàm à potu abstinere, quia secundum hoc homo volens & sciens priuat se (intellige sine causa rationabili) vsu rationis, quo secundum virtutem operatur, & peccata declinat, & sic peccat mortaliter periculo peccandi se committens: si autem quis nesciēs potum esse immoderatum, & inebriare potentem, se inebriauerit, potest non peccare, veluti si debitam adhibuerit diligentiam ad cauendum, aliàs peccabit venialiter: si verò perspiciens potum esse immoderatum, non tamen credit potum inebriare potentem, inebrietur, peccabit venialiter, vt in d. c. vnum orarium. §. aliàs, dum dicit: Quoties aliquis in cibo aut potu plus accipit quàm necesse est, ad minuta peccata nouerit pertinere: peccata autē minuta dicuntur venialia: ergo quod causatur ex immoderato potu, est peccatū veniale. Hoc verū est, nisi ebrietas sit assidua, tunc enim esset peccatum mortale, vt in d. text. non propter solam iterationem actus; quia multiplicatio actuum venialium non facit mortale, sed quia non potest esse, quòd homo assiduè inebrietur,

brietur, quin sciens & volens, vel notabiliter negligens in sciendo & cauendo ebrietatem incurrat dum multoties experitur fortitudinem vini, & suam habilitatem ad ebrietatē: ita in effectu resoluit S.Thom. 2. 2. quæst. 150. artic. 1. & 2. & ibi Caieta. optimè eum defendit, quem sequitur Greg. Lop. in d.l. 36. tit. 5. in gloss. *estraños pecados*, part. 1. & colligitur ex gloss. in d.§. aliàs, verb. ebrietas, & ibi communiter Doctores, & in cap. à crapula. de vita & honest. cleric. & est communis secundum Anan. in d.c. si constiterit. nu. 8. & 9. de accusat. dicentem, quòd simplex ebrietas sit peccatum veniale, sed fit mortale, si ebrietas sit studiosè, vel frequenter: sequuntur summistæ, præcipuè Angel. Syluest. & Armilla, verbo ebrietas, vbi etiam quòd si ebrietas fit nō propter delectationē, sed ratione medicinæ, excusat, & non est mortalis, & excusat etiam à peccatis ex tali ebrietate prouenientibus, nisi talia sint præuisa, & non prouisa, nam talis sciens suam conditionem, debet prouidere, ne posit talia cōmittere, quando erit ebrius, sed quando ebrietas est culpabilis, non excusat à peccatis sequētibus, licet ea aliqualiter alleuiet, dat enim operam rei illicitæ, ideò
31 sibi imputantur mala sequentia. * Addit Siluester, quòd quando quis non inebriatur totaliter, quia scit quid facit, licet sit valdè grauatus, si hoc scienter & sponte facit sine causa, tractus dulcedine vini, non videtur, aut vix videtur excusari à mortali, quia notabiliter lædit vsum rationis sine causa, & cum periculo peccandi: sed si hoc facit ex causa, ratione sanitatis, est veniale, vel nullū etiamsi frequenter contingat, vt ipse Syluester ibi credit. Intellige tamen, vt prædiximus, prouidendo peccata præuisa, ex ea ebrietate prouenientia: & hoc verius videtur quàm quòd tenet Armill. vbi suprà, nu. 2. nempè quòd ebrietas non plena, vt cùm quis est benè confortatus, & sibi videtur, quòd domus mouetur, quando est voluntaria, non est mortalis, licet sit graue peccatum; citra tamen mortale, quia ratio non obumbratur, hocque deducit ex mente sancti Thomæ vbi suprà. Possunt tamen hi duo summistæ in hoc concordari, vt idē in hac specie sentiant, secundum magis aut minus, vt constat ex verbis ipsorum. Siluester enim loquitur in valdè grauato, licet non inebriato totaliter, quem dicit vix excusandum à mortali, quia notabiliter lædit vsum rationis sine causa, & cum periculo peccandi: Armilla verò agit in ebrietate non plena, vt cum quis est benè confortatus, & sibi videtur quòd domus mouetur, vnde si hoc non lædit notabiliter vsum rationis, poterit à mortali excusari, licet aliàs grauiter peccet, secus verò si notabiliter lædat vsum rationis, quia tunc vix poterit à peccato mortali excusari, secundum Syluestrum vbi suprà.

32 Hæc tamen omnia de immodico vino, & sic de ebrietate, quæ vitium sonat atque delictum, intelligenda sunt: secus verò de vsu modici vini, quoniam etsi vinum immodicè sumptum multum noceat, vt vidimus moderatè tamen potatum plurimas corporis præstat vtilita-
33 tes, * & ideò Ecclesiastici. 31. dicitur, † Exultatio animæ & corporis vinū moderatè potatum: sanitas est animæ & cor-
34 poris sobrius potus. * Prætereà si vinum malum esset ex sua natura, Saluator noster Ioan. 2. non vertisset aquam in vinū bonum, neque initium signorum illius fuisset vinum ex aqua factum: nec si non liceret bibere vinū, idem Dominus præcepisset ministrantibus in conuiuio nuptiarum, vt ferrent vinum Architicli-
35 no: * & rursus Matth. 26. Marci. 14. & Lucæ 22. idemmet Saluator cum discipulis cœnans accepit calicem, & gratias agens, vinum in sanguinem suum conuertit, & dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes, &c. Item & apud Paul. 1. ad Corinth. 11. habetur: Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis, quoniā Dominus Iesus in qua nocte tradebatur, accepit panem, & gratias agens fregit, & dixit: Accipite & manducate: Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur: hoc facite in meam commemorationē. Similiter & calicem postquam cœnauit dicens:

dicens: Hic calix nouum testamentum est in meo sanguine; hoc facite quotiescumque bibetis, in meam commemorationem. Deinde Apostolus Paulus 1. ad Timoth. 5. scribens consulit, vt aquam non bibat, sed modico vino vtatur propter stomachum, & frequentes eius infirmitates.

36 * Quare meritò damnata est hæresis Seueri, a quo Seueriani hæretici originem duxerunt, docentis, non licere vllo pacto bibere vinum, eo quòd fabulosa quadam vanitate (vt Augustinus ait) dicebat de Satana & terra germinasse vitem: quam hæresim improbauit etiã Diuus Hieronymus (eam Tatiano tribuens) in commentar. super Prophetam Amos, interpretans illũ Prophetæ locum, Propinabitis Nazaræis vinum, &c. Sed nullus ex his, qui de hæresibus scripserunt, hunc errorem tribuit alicui alteri, quàm prædicto Seuero, vt affirmat Alfons. à Castro lib. 14. aduersus hæreses. c. de vino. colum. mihi 987. vbi eam hæresim improbat, docens nocere non solùm animæ, sicut & quamlibet aliam, sed etiam corpori, vt locis sacræ Scripturæ modò proximè citatis: quibus adde Psal. 103. Vt educas panem de terra, & vinum lætificet cor hominis, & Iudicum 9. dicitur: Vinum lætificat Deum & homines.

37 * Et vina de per se sunt excellentiora omnibus alijs rebus habentibus liquorem: & de laude vini scripsit Plato librum vnum. Cælius verò libro antiq. lection. 16. cap. 64. multum laudat vinum ex dictis Æsculapij & Platonis, & de eius vtilitate scribit lib. 7. cap. 32. & lib. 15. cap. 22. & 34. cum pluribus alijs cc. illius libri. Plinius etiam lib. 14. natural. histor. multum etiam laudat vinum.

38 * Inter vina autẽ illa probat schola Salernitana, quæ habent sequentia.

Vina probãtur odore, sapore, nitore, colore.

Et subdit.

Si bona vina cupis, hæc quinque probantur in illis.

Fortia, formosa, fragrantia, frigida, frisca.

39 De vinis Balnensibus affirmat Chassanæus in catalogo gloriæ mundi. 12. part. consideratione 84. vers. quis enim, fol. mihi 315. in toto orbe non reperiri meliora illis, & quòd ad omnes partes mundi vehuntur propter eorum excellentiam, vt norunt etiam exteræ nationes, Angli, Flandrenses, & alij pro eorum singularitate, & quorum bonitas omnes bonorum bonitates superat: sunt enim fortia, formosa, fragrantia, frisca, in odoribus fumantia, in sapore delectabilia, & suauia, in nitore limpidissima, in colore clarissima, & non spissa, quæ sunt signa ad probationem boni vini.

Sed & plurimæ aliæ prouintiæ laudãtur bono vino, quarum ipse ibi latè meminit, inter quas & Tarraco in Hispania etiam vino claruit, & apud Græcos plura celebrantur, de quibus ibi. Ego profectò illa vina non gustaui,

40 * sed scio in nostra Hispania alia oppida excellentissimis vinis clarere, quæ vbique circumferuntur, atque hoc nomine insigniuntur, & præcipuè inter alia, quæ omitto appida de Robledillo, y Descargamaria, ciuitatens. diœcesis, Sanmartin de Valdiglesias, Toletanæ, seu Abulensis diœcesis, Ribadauia in Gallœcia: habent enim omnes qualitates atq; bonitates suprà enumeratas, si melius ac vetustius vinum ex illis partibus eligatur, vt omnes fatentur, qui ea norunt, & illud de Ribadauia in longinquas partes per mare defertur, in Italiam nempè, atque ad Indos, & in alias nationes, vbi purius, perfectius & subtilius fruitur.

41 Vina spissa non adeò prosunt morbis, sicut subtilia: & sicut subtile vinum multos spiritus procreat atque subtiles, ita grossum grossos: vnde schola Salernitana dicit.

Gignit & humores melius vinũ meliores.
Si fuerit nigrum corpus tibi reddit pigrũ.
Vinũ sit, clarumq; vetus, subtile, maturũ,
Ac benè limphatum saliens, moderamine sumptum.

42 Et inquit Galen. vinum palmeum, siue album esse melioris saporis, & odoris, quàm cętera vina.

43 * Adde quòd vina mixta, si vetera sint, atque subtilia, tempore

boup pore

pore caloris ad cœnam indulgentiora plerumq; reputantur.

Vidimus hucusque mala ingentia ebrietatis, & plurima bona sobrietatis. Oportet igitur homines summo studio niti, vt sobrietati operam dent, quæ cibi,
44 vinique optima moderatrix est: * qui enim ea caret, omnes alias virtutes, quas in se habuerit, obscuriores reddet, & ab omni humanitatis cõmercio excidisse videbitur, & cum belluis potius, quàm
45 cum hominibus censendus erit: * Sobrietas enim virtus valetudinem nostram conseruat, corporis animæque sensus ad vltimum vsque vitæ nostræ finẽ
46 perducit integros atque incolumes. * Qui verò vino, ciboque se immergunt, stolidi, ignaui, obtusique fiunt, raròque longæui sunt, facilè ægrotant, difficiliter curantur, à corporis viribus, animæque virtute quàm primum destituuntur, fiuntque deliri, & omnibus contemptui ludibrioque sunt, adeò vt necessarij ac familiares omnes eis interitum optent.
47 * De Socrate refertur dicente, cibos omnes, potusque vitandos esse, qui vltra sitim, famemve sedandam appetitum longiùs producerent. O Christianum consilium, quamuis à Gentili præstitũ! atque vtinam vt bonum est, ita caperetur.

47 Quòd si in laicis ita reprehẽsibile crimen, ac vitium ebrietatis & damnabile existimatur, in clericis, præcipuè sacris ordinibus insignitis, multo turpius atque indecentissimum habetur. * Quare clerici in conuiuijs hunc modum seruare debent, nempè honestos, ac sobrios in cibo & potu & verbis se ostendere, ac gerere debere, vt constat mirabiliter ex text. in c. deniq; 4. dist. & ferè per tot. 35. distinctione & 44. distinctio. * & ho-
49 nestati ita debent studere, vt nec fabulas inanes ibi referant, vt in capit. nullus, de consecrat. distinct. 5. & in c. nullus. 22. quæstio. 1. c. clericum. 34. distinct. & in c. presbyteri. 44. dist. nec alios ad bibendum cogere, vel se aliena precatione ingurgitare, * neq; plausus & risus, & fabu-
50 las inanes ibi referre, vt per suprad. iura tenet Cosmas Guimier in pragm. sanct. Gllic. tit. de spectac. in Eccles. non faciẽd. in gl. conuiuia, fol. 159. pag. 2. * Quinimò
51 Ecclesiasticos oportet viros in cõuersatio nibus sacrorum Euangeliorum lectionem audire, vt constat ex capit. pro reuerentia. & c. quando. 44. dist. c. his ergo. 23. distin. * Et adeò in potu clericos so-
52 brios esse oportet, vt vltra trinam vicem bibere non debeant, vt in d. cap. quando. in fine, ibi. Et maximè vltra tertiam vicẽ poculum nõ contingant: & Cosmas vbi supr. Quinimò hoc clericus non seruans peccat, Nauarr. in man. Latin. cap. 25. nu. 110. vers. 24. * Hoc tamẽ intelligendum
53 est, quãdo appetitus naturalis vltra non exigit, voluit enim temperare homines immoderatos, vt recenset Abba. in cap. à crapula. nu. 2. de vita & honest. cleric.

Quare sanctissimè Innocent. III. Sum-
54 mus Pontifex in Concilio generali Lateranensi (vt habetur in cap. à crapula. de vita & honest. cleric.) præcepit, vt omnes clerici à crapula & ebrietate diligẽter abstineant: vnde & vinum sibi temperent, & se vino: neque ad bibendum quisquã incitetur: cũ ebrietas, & mentis inducat exilium, & libidinis prouocet incentiuum: vnde illum abusum penitus decernit abolendum, quo in quibusdã partibus ad potus æquales suo modo se obligant potatores, & ille iudicio talium, plus laudatur, qui plures inebriat, & calices fœcundiores exhaurit.

In primis aduertendum est, crapulam
55 dici, quantum ad superfluitatem ciborũ, quasi cruda epula: ebrietas verò, quãtum ad potum, & dicitur ab eo, quòd est sine & bria, qđ est mẽsura, vnde ebrius est, qui sine mensura bibit: vnde Horat.

Fœcundi calices, quem non fecere disertum?

Tunc surgunt rixæ, tunc pauper cornua sumit.

Ita declarant gloss. Abba. & cæteri in d. c. à crapula. de vita & honest. cleric.

56 Secundò est obseruandum, clericos debere vinum aqua temperare ad bibẽdum, vt patet ibi. Vinum sibi temperent: itaque clerici potissimum vinum potantes, aqua dilutum bibere id debent: quod

quod etiam constat ex Homero lib. 5. Odissea: cum nympha Calypso Vlyssem alloquens ita ait: Sed ego panem & aquam, & vinum rubrum apponam pla-
57 cide, quæ à te famem repellant.* Quod adeò procedit, vt clericus vinum purum bibens peccet mortaliter, quia contra prohibitionem Concilij id facit: nam in calice etiam ponitur de aqua, vt in cap. cum Marthæ. de celebr. Missarum, vt tenent DD. secundum Abb. in d. cap. à crapula, n. 2. vbi limitat, nisi casu, id est, cũ causa aliud faceret: nam reperiuntur quædã vina minus potentia: satis est enim quòd se temperent vino, vt sequitur in litera Concilij: & dicitur se temperare vino, quando habetur respectus ad potentiam vini. Imò credit Abb. quòd etiam non apponendo aquam vino, non peccet quis mortaliter, nisi assiduè inebrietur, per text. in d. c. vnum orarium. §. aliàs ea demum 25. distinct. quem sequitur Armilla aurea, verb. ebrietas, nu. 7. dicens, quòd non peccet mortaliter contra faciens, nisi propter ebrietatem, vel si se periculo ebrietatis verisimiliter exponit.

58 Tertiò est notandus text. in dict. capit. à crapula, contra clericos, qui in conuiuio alios incitant, vel inuitant ad bibendum, quod vulgò nunc dicitur, Brindar, hoc namque clericis non licet, quibus hoc inhonestum ac indecens est, vt patet ex text. ibi, Neque ad bibendum quis incitetur.

59 Quartò & denique ex eodem text. tollitur abusus, quo se potatores obligant ad æquales potus, hoc namque maximè perniciosum est, quia vt alios alienent à mente, se fortiores reddunt ad bibendum, & tot, tantisque vicibus poculum attingunt, vt se quoque in præcipitium reddant, atque ludubrio omnibus se exhibeant, extrahentes se à recto hominum iudicio, à rectaque semita deuiantes.

60 Vt ergo ab ebrietate se abstineant clerici, pœna contra eos antiquitus à Concilio Agathensi, de qua in cap. si. 35. distin. est inducta, vt clericus, de quo fuisse ebrium constiterit, aut 30. dierum spatio à communione submoueatur, aut corporali supplicio subdatur: quod intelligit Hostiens. in summa, titulo de tempor. ordinand. §. & cui, versic. pœna autem; quãdo clericus semel ebrius fuit: secus si Episcopus, Presbyter vel Diaconus deseruiat ebrietati, nam tunc si nõ desinat deponitur. Subdiaconus verò, vel inferior, siue clericus, siue laicus, si non desinat, communione priuatur: vt in cap. Episcopus. 35. distin. vbi glo. Aut desinat, inquit: non ergo pro quilibet delicto statim Episcopi debent fulminare, vt vel excommunicent vel deponant: nam,

Si quoties peccant homines, sua fulmina mittat.

Iuppiter, exiguo tempore inermis erit.

Quam distinctionem Hostiensis refert & sequitur Bernard. Diaz de Luco in sua practic. crimin. Canon. capit. 71. ebrij, nu. 2. & Rebuffus in sua praxi benefic. titulo de cleric. ad sacros ordin. malè promot. glos. 4. num. 8. pagin. mihi 441. & Armilla aurea verb. ebrietas, nu. 6. Petrus Plaça lib. 1. de delict. capit. 30. num. 4.* illud ad-
61 dens, quòd sicut miles cœlestis militiæ, sic miles armatę propter ebrietatem deponi potest ab omni militia, ex text. in l. omne delictum. §. per vinum. ff. de re militar. per quem text. idẽ prius tenuit Abb. in d. cap. à crapula, nu. 3. & ibi DD. & idẽ sequitur Menoch. de arbitr. iudic. libr. 2.
62 centu. 5. casu 404. num. 5.* & pœnæ dict. Concilij Agathensis sic fuerunt disiunctiuè descriptæ, vt discretus iudex, quem huic vitio deditũ animaduertit, & quòd à communicatione priuetur parui pendere, corporali potius supplicio castiget, secundum Bernard. Diaz vbi suprà.

63 Sed post hæc Innocent. III. in dicto Concilio generali, relato in dict. cap. à crapula, in versicul. si quis autem, aliam pœnam statuit in clericos ebrios, in hæc verba: *Si quis autem super his se culpabilẽ exhibuerit, nisi à superiore commonitus satisfecerit, ab officio & beneficio suspendatur*: idem in Episcopo statuitur in l. 3. titulo quinto, part. 1. vbi Gregor. Lop. citat pręd. text. & cap. Episcopus. 35. distin. Vnde hodie nõ imponitur ita grauis pœna, sicut olim

in Concilio Agathenſ. Tandem gloſſa vltima in dict. cap. à crapula, hoc ſuperioris arbitrio relinquit, vt delinquentem ſuſpendat ab officio vel beneficio: quam ſequitur Menoch. vbi ſuprà, nu. 4. & eſt communis ſecundum Abb. in proprio loco, num. 4. qui eam ſequitur atque
64 defendit. * Et ex text. in d. cap. à crapula, ipſiuſque pœna conſtat, non conuenire eidem in propoſito diſtinctionem, quam ex Cardinali & alijs refert Menoch. vbi ſuprà numer. 6. ſed potius Concilio Agathenſi, de quo ſuprà, nempe iudicem in hoc non debere ſequi puram voluntatem ſuam, ſed debere obſeruare tràſgredientium ordinem: ſiquidem in maioribus ordinibus collocati, excommunicari, non corporali pœna affici debent: ſi verò adhuc eſt in minoribus, etiam pœna corporali plecti poſſit: debeat quoque iudex conſiderare ordinem ætatis & honeſtatis, nam ſenex, vel nobilis, etſi adhuc in minoribus ſit, pœna corporali afficiendus non eſt: vilis verò, etiamſi ſit in maioribus ordinibus, pœna corporali puniri poterit: hæc namque ad Concilij Agathenſis pœnas, quæ hodie ceſſare videntur, potius congruere, quàm ad nouiſſimas, de quibus in Concilio generali, quod habetur in dict. cap. à crapula, videntur.

65 Secundò, pro intellectu d. capit. à crapula, in dict. verſic. quis autem, obſeruandum erit, quòd propter crapulam, vel ebrietatem non debet clericus priuari beneficio, nec etiam ſuſpendi, ſi vult agere pœnitentiam: hoc ſi quidem manifeſtè conſtat ex illo text. ibi: Niſi à ſuperiore commonitus ſatisfecerit: ergo pœnitentia & emendatione vitæ ſubſequuta, ceſſabit pœna depoſitionis ab officio & beneficio, & in terminis ita declarat Abb. ibidem nu. 3. voluit idem Abb. in capit. ſi conſtiterit, num. 2. Anan. 10. Felin. num. 3.
66 de accuſatio. * Monitio igitur prælati præcedere debet pœnam præd. ac reincidentia in crimine ebrietatis poſt monitionem; ad quod ſummopere aduertant prælati, non enim ſtatim, conſtito de ebrietate aſsidua clerici, poſſunt eum ſuſpendere ab officio vel beneficio, ſed demum monere eum prius debent, quòd ſi poſtea reinciderit clericus in idem crimen, tunc, iuris ordine ſeruato, poterunt eum præd. pœna officij vel beneficij ſuſpenſionis punire, prout ſibi magis videbitur conuenire ſaluti ſpirituali delinquentis.

67 Inſuper prohibitum eſt clericis ingredi tabernas, niſi peregrinationis vel itineris neceſsitate compulſis, vt in Concilio Laodicenſi in ſexta ſynodo, & in Concilio Carthag. III. & in Concilio generali ſub Innocent. III. celebrato, de quibus in c. non oportet, & in cap. nulli clericorum, & in c. clerici 44. diſtinct. & in c. clerici, de vit. & honeſt. cler. & ideò clericus ingrediens tabernam, peccat, ſecundum Nauar. in manual. Latin. cap. 25.
68 num. 110. verſic. 24. * Pœna autem clerici frequentantis tabernam, ſi monitus non deſiſtat, eſt vt deponatur, vt tenet Felin. in dict. cap. ſi conſtiterit, nu. 2. de accuſat. per text. in c. nulli 44. diſtinctio. vbi quod eodemmodo punitur, ſi faceret ſe cuſtodem tabernę, hoc eſt, exerceret officium tabernarij, per text. in Clement. 1. de vit. & honeſt. cleric. ſequitur loquens in Epiſcopo vel clerico (licet Felinum non referat) Ioan. Bertach. in tractat. de Epiſcopo, in 2. par. de cauſa material. de grad. &c. numer. 20. volum. 2. tractat. diuerſorum Doct. in antiquis. Sed re vera præd. pœna, nec alia certa inuenitur impoſita clericis frequentantibus tabernam,
69 * quia text. in dict. cap. nulli, eiuſque pœna loquitur in clerico habente tabernam, vel ergaſterium, de quo etiam loquitur dict. Clement. 1. de vita & honeſt. cleric. Quod verò agit text. ille de ingreſſu tabernæ prohibito clericis, adducitur ſolùm vt à fortiori cenſeatur prohibitum eiſdem habere tabernã, aut ergaſterium, arguendo de minori ad maius, in hunc modum: Si enim prohibitũ eſt clericis ingredi tabernam, quanto magis alijs miniſtrare in ea? Pœna verò tantum eſt impoſita ab illo text. maiori delicto, quod ibi ex profeſſo prohibet, nõpe clericis habentibus tabernã, vel ergaſterium,

sterium, alijs ministrando in ea, non verò clericis ingredientibus in eam, de quibus ibi non agit, nisi incidenter & ad iustificandam prohibitionem maioris delicti, de quo prędixerat, vt clarissimè constat ex litera illius text. Arguere autē in pœnis imponendis de maiori delicto ad minus non licet, neque recta ratio id sinit.* Quare rectiùs existimauit Bernard. Diaz vbi suprà, dict. cap. 71. numer. 3. pœnam clericis ingredientibus tabernam illis Canonibus institutam non esse, vnde superioribus hoc videtur relictum, vt consideratis frequentatione actuum, & personæ qualitate, & videntium scandalo, ab ipsis puniri debeant, ibique meritò improbat Bertachinum vbi suprà aliud existimantem: sicut & reprehendi debet Felin. vbi suprà, idem prius quod Bertachinus opinatus ex eodem text. Superest igitur, vt pœna præfata depositionis clericis tantùm exercentibus officium tabernarij, præcedente tamen monitione, remaneat imposita ex dictis iuribus, non verò ingredientibus

70

71 tabernam: * & meritò quidem in clericis tabernarijs id statuitur, quandoquidem tabernarij sunt de genere prædonum. l. 1. §. 1. ff. naut. caupon. & stabul. Alexand. in l. 1. in princip. C. de edendo. Niconic. in capit. quoniam contra, numer. 17. de probat. Chassanæus in Catalogo gloriæ mundi, part. 11. consideration. 46. vbi etsi multis ostendat, hospitalitatem esse rem valde decoram,

72 honestam, ac officij plenam, * attamen quæstuaria hospitalitas, quam cauponariam vocamus, illiberalis ac sordida admodum est: idem probat Menoch. de arbit. iudic. dict. libr. 2. centur. 5. casu 411. num. 1. & 2.

73 Clerici tamen possunt habere tabernas, & etiam vendi facere vinum in domo, dummodo ipsi non exerceant tabernam, vel vendant vinum, sed alter, ita tenent Ioann. Andr. Dominic. & Philip. Franc. in capit. vnico de vita & honest. cleric. in 6. quos refert & sequitur Cæsar Lambert. in tractatu de iure patron. libr. 2. 1. part. quæstion. 9. articul. 26. numero quarto, fol. 100. column. 4.

74 Sed contra superiora omnia de clericis ingredientibus tabernam, imò quod beneficio priuari possint, videtur text. in capit. si constiterit, de accusat. ibi: Et quòd in taberna pernoctauerit, &c. Sed ille text. minimè supradictis contradicit, ibi namque non solùm mandatur inquiri de ebrietate, sed quòd celebrauerit non facta digestione. Primum enim de per se non sufficit, quia vt prædiximus, ebrietas si rara est, non est peccatum mortale, sed veniale tantùm nisi in casu, de quo suprà: quare potius probatur ibi solum delictum ebrietatis non esse beneficij priuatione dignum, vt aduertunt & notant in proprio loco DD. communiter, præcipuè Abb. numer. 3. & Felin. 2. nec etiam secundum solum de per se sufficit ad priuationem beneficij, nempe quòd clericus nulla permissa dormitione celebrauerit: nam etsi ex illo text. Aretin. ibi in 3. notab. deduxerit, beneficio priuandum esse, qui post cibum sumptum, non præmissa dormitione, celebrauit, à quo sensu non dissentiunt Hostiens. in summa de consecrat. Ecclesiæ vel altar. versic. & qualiter ieiunio, & Cardin. in capit. ex parte, quæstion. 4. de celebr. Miss. Felin. in d. capit. si constiterit, in 3. notab. & ibi Anan. numer. 1. & Beroius alios referens decis. 4. numer. 1. verius tamen est, neque intrare tabernam, neque celebrare dormitione non pręmissa, fuisse ibi causam priuationis: sed vera causa fuit, quia ebriosus celebrauit, quod præsumitur, quia per totam noctem stetit in potatione, & mane in continenti celebrauit, & sic præsumitur non ieiunus, vt patet ex illis verbis, Et quòd in taberna pernoctauerit, ita quòd altera die, nulla præmissa dormitione, Missam cantasset: ita text. illum intelligit ibi Hostiens. & Abbas numero decimoquarto post Ioannem Andream, quos sequitur Bernardus Diaz in pract. crimin. capit. 29. numer. 2. & Menochius vbi suprà, casu 406. numero quinto, quamuis secundum omnes, absque dubio in præd.

caſu, dato quòd non eſſet ieiunus, Chriſti corpus confecit.

75 Qui autem poſt cibum, & potum, etiam minimum, diuina celebrauerit, excommunicatione ſubiacebit, vt in Concil. Toletan. 7. in can. 2. quem retulit Gratian. in cap. nihil, in §. nullus poſt cibum, 7. q. 1. & quamuis Concilium Bracarenſe. 2. can. 10. ſeuerius animaduertit, diſponens quòd clericus in hoc delinquens continuò ab officio ſuo priuatus, à proprio deponatur Epiſcopo, eſſet nimis rigidum ſeruare hodie Concilium illud

76 Braccar. * Quare iudex, attenta perſona, & exceſſus qualitate, & facti publicitate, pœna carceris aut ſuſpenſionis in delinquentem huiuſmodi poterit animaduertere, ſecundum Bernard. Diaz dict. c. 29. num. 2. ad fin. quem ſequitur Menoch.

77 d. caſu 406. nu. 5. * In neceſsitate tamen, imminente mortis periculo, licitè poteſt Sacramentum Euchariſtiæ poſt alios cibos ſumi, non tamen conſecrari, vt eſt prædictum, idque indubium, & tenet vſus Eccleſiæ & omnes Doctores, ſecundum ſummam Victoriæ de Euchariſtia dubio 82. & cum alijs tenet Boer. dict. deciſ. 4. num. 2. & Menoch. vbi ſuprà nu. 6. Nauar. in manual. Latin. cap. 21. nu. 53.

78 Illud tamen circa prædicta remanet aduertendum, quòd ſomnus non eſt de ſubſtantia digeſtionis, vt quis dicatur ieiunus, ſed ſatis eſt quòd ſit perfecta digeſtio, ad hoc vt clericus celebrare poſsit ſine dormitione: nam ille in propoſito dicitur ieiunus, qui perfecit digeſtionem, vt in cap. ſacramenta, de conſecrat. diſt. 1. ſecundum Abb. in dict. c. ſi conſtiterit, nu. 14. aduerſus gloſſ. ibi, in verb. dormitione, quæ relata ad text. videtur ſentire, quòd dormitio ſit de ſubſtantia digeſtionis ad celebrandum. Sed opinionē Abb. ſequitur Bernard. Diaz d. c. 29. nu. 3. vbi refert Cardina. in d. c. ex parte, dicentem ſufficere digeſtionem, ſecundum qualitatem cibi ſumpti, & quòd ſecundum Phiſicos digeſtio perficitur in ſeptem horis: ipſe tamen Bernard. credit, quòd iſtæ ſeptem horæ computandæ ſint ab hora duodecima mediæ noctis: quia aliàs, qui cœnaſſet hora prima vel ſecunda poſt duodecimam, non poterit celebrare, etiā in vndecima ante meridiem, quia licèt cibus ſit digeſtus, ille tamen non dicitur illa die ieiunus; quod veriſsimum puto. Addo idem eſſe in quacumque comeſtione vel potu poſt duodecimā horām noctis, vt tenet Nauarr. vbi ſuprà, reſoluens, quòd qui propè mediam noctem cœnat, ante tamē duodecimam horam, quamuis poſteà non dormiat, nec digerat, poteſt communicare & celebrare iuxta cōmunem, quam ibi refert & tenet, licet aliqui contrarium teneant, per d. c. ſi conſtiterit: qui tamen text. id non probat, vt prædiximus.

79 Pœna autem eorum, qui per ebrietatem aut voracitatem Euchariſtiam euomunt, ea eſt: Epiſcoporum nempe, vt nonaginta diebus pœniteant, alij verò clerici ſeptuaginta: laicus quadraginta, vt in c. ſi quis per ebrietatem, de conſecrat. diſt. 2. vbi Cardin. de Turrecremat. quem ſequitur Bernard. Diaz in ſua pract. crimin. Can. c. 36. vbi huius pœnę rationem ſcribit, nempe quia ſecundum veriorem & ſecuriorem opinionem, quamdiu ſpecies Sacramentales ſuum eſſe retinent, ſub illis continetur Chriſti Saluatoris noſtri corpus inſeparabiliter, quo circa ipſum corpus Chriſti eijcitur per vomitum eiectis ſpeciebus: & ibi quid ſit faciendum tunc de illis: cum autem text. ille non aperiat qualitatem pœnitentiæ, quæ debet fieri in illis diebus, videtur relicta arbitrio iudicis, ſecundum Bernard. Diaz vbi ſuprà, quem ſequitur Menoch. vbi ſuprà caſu 405. nu. 3.

80 Sed eſt alia pœna ebrietatis, nam Inebriari conſuetus minimè poteſt ſacris ordinibus initiari, iuxta deſcriptionem illam Apoſtolicam: Oportet vnius vxoris virum eſſe ordinandum, &c. vbi & quòd ſit ſobrius, qui ordinandus eſt, non vinolentus; quod non ſemel, ſed de frequenter vino repleto intelligi debet. Vnde etiam in canonibus Apoſtolorum legitur, quòd Diaconus, Presbyter, & Epiſcopus, ebrietati & aleæ deſeruientes, niſi deſierint, communione priuen-

priuentur, vt in summa, & in c. Episcopus aut presbyter. 35. dist. Ex quibus iuribus in terminis hanc sententiam probarunt Rebuf. in praxi benef. in titul. de cleric ad sacros ordines malè promot. glos. 4. nu. 8. pagin. mihi 440. in fin. & Petrus Plaça in epitho. de delictis, lib. 1. cap. 30. nu. 4. versic. idem professus, & Ignatius Salced. in additio. ad capit. 71. pract. crim. Bernard. Diaz. Ripa in l. fin. q. 22. nu. 76. in fin. C. de reuocand. donat.

81 Nec tamen debet esse quis omnino abstemius, vinumque non bibat, is si quidem, ex quo horret, posset emouere Sacramentum, ac proinde ad sacerdotiũ promouendus minimè est: argumento text. in c. si quis propter negligentiam, de consecrat. distinct. 1. tenet gloss. in c. ipsi Apostoli. gloss. magna, iuxta medium. 2. q. 7. Abbas in c. ex parte, nu. 1. de celebr. Missarum. Beatus Antonin. de irregular. c. 5. nu. 4. vol. 16. tract. fol. 79. in antiquis. Plaça & Salced. vbi suprà, citantes in idẽ Ioan. Sayson. in consuetud. Turonẽs. cap. de droit. artic. 1. fol. 239. est communiter approbata gloss. illa secundum Præposit. vt refert & sequitur Francis. Beccius consil. 61. nu. 1. vbi ampliat aliquibus modis.

82 Superest modò, vt videamus, an si aliquis existens in ebrietate, committat homicidium, debeat nè pœna ordinaria cõdemnari. Et videtur ea puniendum esse,

83 * quia delinquere per ebrietatem, est lata culpa, vt tenet Bal. in l. data opera, colum. 2. nu. 5. in fi. C. de his qui accusare nõ possunt, & ex adductis per Greg. Lop. in l. 5. titul. 8. in gloss. *embriagasse*, in fin. p. 7. sed in delictis dolus & lata culpa æquiparantur respectu punitionis, licèt non in tantum puniatur culpa, vt dolus, vt tenet gloss. iuncto text. in l. in lege Cornelia, verb. culpa. ff. ad l. Corn. de sicar. Bart.

84 & alij in l. 1. nu. 3. ff. de legib.* Et hinc quidam Pythagoricus legem statuit, quòd ebrij si percuterent, plus punirentur quàm sobrij, quia pluries iniuriantur, secund. Philosophum. 2. Polit. ad fin. tom. 5. cuius meminit Sanct. Thom. 2. 2. quæstio. 150. artic. vltim. & inquit idem Aristotel. 3. Ethic. cap. 5. Ebrijs duplices pœnæ institutæ sunt, nam, vt Eustratius tradit, Pithacus, vnus ex septem sapientibus, ebrio delinquenti duplicem pœnam infligendam esse constituit: alteram propter ebrietatem, alteram verò propter crimen in ebrietate commissum, vtraque verò pœna ratione ebrietatis: & Pithacus Mytileneus temulentos, si quid deliquissent, duplici pœna puniri curauit, vt fortitudine supplicij à vino promptiùs abstinerent, vt cum Alex. ab Alex. Laertio & Tiraquel. de pœnis temper. cons. 6. nu. 9. refert Mascard. de probat.

85 conclus. 579. nu. 3. * His tamen non obstantibus, vera ac receptissima sententia inter nostrates est, quòd huiusmodi ebrius delinquens ebrietate graui, non verò leui, probata, quæ inducat mentis alienationem, non sit puniendus pœna ordinaria, sed mitiori; quia ebrietas tollit dolum in delicto, non verò culpam, vnde non excusat in totum à pœna, sed minuit illam, iuxta glos. in c. sanè 15. q. 1. & glos. in l. 1. verbo, tumulentia. C. si quis imperat. maledix. quibus suffragatur tex. in cap. inebriauerunt, & in d. cap. sanè 15. q. 1. vbi probatur, ebrium delinquentem in ipsa ebrietate, non esse à culpa omnino liberum, nec à pœna, quia saltem ex ebrietate vitium contraxit, culpamque commisit, vt contigit in Loth incestum commitenti cum filiabus proprijs ab ipsis inebriato: peccauit namque in ipsa ebrietate, non verò in incestu, vt in d. cap. inebriauerunt: & citat plures ita tenentes Villegas in 2. part. Flor. Sancto. c. 2. de Loth Patriarcha: probat etiam, text. in l. respiciendum. §. delinquunt, vers. impetu. ff. de pœnis, & ibi notat Alberic. post Oldrad. quem refert in princip. & Bart. nu. 3. & illum text. ad hoc singularẽ dicit Bald. in d. c. à crapula, num. 3. de vita & honest. cleric. text. etiam optimus in l. omne delictũ. §. per vinum. ff. de re milit. vbi inquit text. Per vinum aut lasciuiã lapsis capitalis pœna remittenda est, & militiæ immutatio irroganda est; & ibi notat Alber. & Rom. in l. 1. in princi. ff. de

86 verb. oblig.* Ex quibus authoribus deducitur, ebriũ non puniri propter culpã criminis

minis ab eo commissi, sed propter ipsius ebrietatis causam: idem tenet Cardin. Alexan. in cap. denique 4. distinct. Abb. in c. vnico, de maled. & in cap. sicut nobis, de testib. & ibi DD. Ripa in l. fin. quæst. 22. numer. 79. versic. quarto, &c. C. de reuocand. donat. Tiraq. vbi suprà dict. causa. 6. & hanc resolutionem sequitur plures allegans Ant. Gom. 3. tom. cap. 1. de delict. num. 73. & Auend. 2. p. c. 16. præt. num. 16. Ludouic. Carrer. in sua practic. crim. titul. de homicid. §. 6. num. 22. D. Couarr. in Clem. si furiosus, in initio. 3. partis, nu. 3. & infinitos referens Plaça de delict. lib. 1. c. 30. n. 2. versi. cæterum, vbi dicit communem, & quòd grauis ebrietas requiratur, & non sufficiat leuis: & Petrus Dueñas in regul. 259. ampl. 4. & testatur communem plures referens Menchac. controuers. illustrium, c. 96. nu. 31. & Iul. Cla. in pract. crim. §. fin. q. 60. versic. prætereà quæro, & Alfons. à Castro lib. 2. de potest. l. pœn. c. 14. versic. prima principalis conclusio, column. mihi 1896. in fin. vbi quòd omnes Iurisperiti ita docent, & Menoch. amplians & limitans de arbitr. cent. 4. casu 326. per totum, & nouissimè
87 Mascard. vbi suprà num. 3.* & hæc sententia hodie expressè iure regio probata est in l. 5. tit. 8. p. 7. in versic. *ò si alguno*, vbi inquit lex, pœnam exilij in quinquennium in insulam imponendam esse huiusmodi homicidæ & similibus, de qui-
88 bus ibi: * & quòd superiora procedant in penitus ebrio, secus in exhilarato, seu gaudente, quia modica ebrietas non excusat neque minuit delictum, cũ alijs probat Rip. vbi suprà num. 79. in princip. vbi
89 alijs duobus modis limitat: * vno, nempe in eo, qui malitiosè se inebriauit, vt excusaretur à delicto, quod prius delibe-
90 rauerat committere: * alio in eo, qui post cessatam ebrietatem gloriatur de delicto; nam ex ratihabitione subsequuta apparet quòd eodem modo deliquisset, si non fuisset ebrius, & ideò meritò puniendus pœna ordinaria delicti, vt ibi benè probat.
91 Rursus limitanda etiã quibusdam videbitur supradicta cõmunis resolutio in solito manus ad arma impellere, hominesq; percutere cum inebriaretur, tunc enim videtur quòd ordinaria pœna hic puniendus sit: ita tenent Marian. Socin. in repet. cap. ad audientiam, nu. 15. de homicid. Ange. Aret. in tract. malef. in verb. scienter & dolosè, nu. 17. Ludouic. Montalt. de reprobat. sentent. Pilati. dubio. 1. num. 4. Petrus Dueñas in regul. 259. ampliat. 4. Sed adhuc in hoc casu tenendam esse communem supradictam sententiã existimo, nempe vt in ea specie non pœna ordinaria delicti, sed extraordinaria imponenda sit, ex d. l. regia Partitæ, nam in versi. præcedenti expressè dicit, *Que si algun ome ouiesse acostũbrado de se leuãtar durmiendo, è tomar cuchillo, ò armas para ferir, è sabiendo su costũbre mala, no apercibiesse della à aquellos q̃ durmiesse en vn lugar, q̃ se guardassen, è matasse alguno dellos, ò si alguno se embriagasse, &c. por tales ocasiones, è por otras semejantes, deuen ser desterrados, &c.* vt prædiximus. Ecce ergo quomodò dormiẽti occidenti aliquem, quamuis solitus esset anteà manus ad arma inijcere dormiẽs, non imponitur pœna ordinaria, sed extraordinaria exilij: qđ iure cõmuni etiam probarũt multi, quos refert Plaça de delict. lib. 1. cap. 31. nu. 3. ergo idem censendum est voluisse atque statuisse l. illam in ebrio, quandoquidem statim casum ebrietatis ponit, & vtrumque sub vna determinatione comprehẽdit: quia vna determinatio respiciens plura determinabilia, pariformiter debet determinare. l. iã hoc iure. ff. de vulga. & pupill. subst. l. hæreditatem. C. de impub. & alijs subst. cum simil. Prætereà licèt scienter quis se ebrium faceret, non tamen inde est capienda tam sinistra suspicio & coniectura, vt dolus istius ad homicidiũ vsque se porrigeret, tametsi culpabilis in eo sit; & ita meritò aduersus supradictos ex dict. l. regia contra supradictam limitationem tenet Menchac. vbi suprà dict. num. 31. ad fin.
92 Ad irregularitatẽ tamẽ incurrendã sufficeret præd. cõsuetudo deliquẽdi in ebrietate, vt statim dicemus. Poterit tamẽ præcedens limitatio saluari, quoties sciens ebrie-

ebrietatem prouenire ex potatione vini, vt occideret quemdam, se cõsultò inebriauit, quia tunc occidendo, pœna ordinaria puniri debet, secundum Placam vbi supra d.nu.2. qui ad hoc allegat Cardinal.in Clem.vnica, q.8.de homicid. sed Cardin. ibi hoc non dicit, sed loquitur simpliciter in ebrio, & inquit, quòd non excusatur à delicto, quamuis mitiùs puniatur, & sic loquitur in casu communis resolutionis suprà positæ, non verò in specie, de qua nunc agimus, & sic de limitatione eiusdem communis: nihilominus præfata limitatio vera est, & à fortiori hoc casu irregularitas contrahitur, vt infrà dicemus.

93 * Si tamen aliquis absque eius culpa, dolo tamen alterius, inebriatus esset, idque manifestè constaret, crederem nulla pœna ob homicidium sic in ebrietate commissum ipsum esse plectendum, quia cessat iam ratio communis supradictæ sententię, nempe quia non habuit vllam culpam in se inebriando, quod in irregularitate, vt in hac specie nulla contrahatur, etiam dicendum erit infrà: quare idem in alia pœna existimo, vt in terminis tenet Petrus Dueñas vbi suprà, & sic in ebrietate omnino inculpabili, veluti si ex malitia occulta ipsius vini, vel ex cibi cuiuspiam comestione, data ignorantia illius virtutis, & in similibus speciebus idem iure ciuili, canonico, & poli, tenet Menchac.vbi suprà lib.1.c.19. num. 10.

94 * Ex supradictis videtur necessariò inferendum, ebrium penitus, qui durante ebrietate hominem occidit, effici ac esse irregularem, quandoquidem ebrietas, quamuis excuset à dolo, non tamen à culpa, ex qua arbitrariè puniendus est, quia saltem ex ebrietate vitium contraxit, culpamque commisit, quæ sufficit ad irregularitatem contrahendam, sicut in causali homicidio manifestum est. Deinde pro hac parte faciunt dict. capit. sanè, & cap. inebriauerunt. 15. quæstione 1. & dict. l. respiciendum. §. delinquunt. ff. de pœnis. Prætereà, quia si Papa aliud voluisset, expresisset in Clementina vnic. de homicid. sicut expresit in dormiente & infante: cum igitur hoc non fecerit, credendum est voluisse ebrium prædictum homicidium committentem contrahere irregularitatem: & in terminis irregularitatis opinionem hanc expressè tenent ac probant Zenzelin. Cardin. numero 9. & Imola in Clementina si furiosus, de homicid. quos sequitur Gonsalu. de Villadig. de irregularit. capit. de percussor. colum.11. Siluester in summa, verb. homicidium.3. numero 6. in fin. Ricard. in 4. dist. 15. & ibi Thom. hoc tenēt, quando ebrietas fuit peccatum, etiam citra mortale: & est communis opinio secund. Nauar. in man. c.27. nu.230. dicentem Zenzel. vbi suprà esse communiter receptum per supradictos, quamuis ipse contrarium probet, vt infrà dicemus.

Sed his non obstantibus, contraria sententia est verior & tenenda, imò quòd omnino ebrius, etiam culpa sua, occidens hominem durante tempore ebrietatis, nihilominus irregularitatem non incurrat. Primò, quia ebrius furioso similis est, vt in cap. venter 35. distinct. sed furiosus non est irregularis, vt d. Clem. si furiosus, ergo nec ebrius. Non obstat, si replices, quòd ebrius sua culpa priuatus est vsu rationis, furiosus autem absque culpa vsu

95 rationis caret: * nam potest etiam accidere, quòd quis sua culpa furiosus fieret, vt probatur in cap. si quis insaniens 15. q. 1. & tamen adhuc non erit irregularis, vt in dict. Clement. si furiosus, dum generaliter & indistinctè id probat, & ibi Cardin. quæst. 6. num. 8. id tenet, & latè coniectatur Alfons. à Castro vbi suprà, & etiam tenet Nauar. vbi suprà post glos. in

96 d. cap. si quis insaniens. * Prætereà idē argumentum currit in dormiente, quia sicut ebrius mediate & remote voluit occidere, dum voluit inebriari, ita etiam potest contingere, vt quis vigilans adeò vehementer irascatur contra alium, vt illū occidere aggrediatur quamuis facere nō possit, & hac necis cupiditate affectus dormiat, & posteà plenè soporatus somniet ea, quæ in vigilia acciderunt, & hac phantasia motus surgat adhuc dormiens, & capiat ensem, accedatque ad

lectum, in quo alius dormit, illumque occidat, si hoc contigisset, prout refert contigisse Petrus à Palude in 4. distinctione 32. quæst. 1. artic. 3. mediatè procedet illa mors à libera voluntate, quæ fuit in vigilia: nam ex illa vehementi volutione aucta est imaginatio sensus, & creuit appetitus sensualitatis: & nihilominus adhuc hoc casu non esset irregularis huiusmodi delinquens, ex generalitate dictæ Clementinæ; vt latè comprobat iuris rationibus Alfons. à Castro vbi suprà aduersus Palud. præcitatum, contrarium libentissimè profitentem, & est communis sententia, vt alios referens cum Castro testatur eam sequutus Plaça de delict. lib. 1. cap. 31. num. 6. quo in capite alia de dormiente tradit. Ergo neque huiusmodi ebrius. Secundò pro hac eadem parte facit, quia necessariũ est, operationes illas, propter quas est infligenda irregularitas, esse humanas, hoc est, factas ab homine habente vsum rationis, quia aliàs infans & furiosus, ac dormiens, possent in huiusmodi irregularitatem incidere: cuius contrarium manifestissimè est definitum in illa Clem. si furiosus. Tertiò eadem sententia probatur, quoniã ebrius, etiamsi culpa sua inebriatur, illa culpa non est causa proxima, immediata, neque libera illius occisionis, sed mediata & remota; ergo homicidiũ non oritur proximè nec immediatè ab illa culpa, sed ab ebrietate, nec à causa libera, sed à causa naturali, hoc est, ab ipsa ebrietate: * causa autem occisionis ad
97 hoc vt operetur irregularitatem, oportet esse propinquã & immediatam, iuxta text. in c. de occidendis 23. quæst. 5. & in cap. de cætero, de homicid. & ibi gloss. & Abb. in c. quia diuersitatem, per text. ibi, in argumentum, nu. 11. & 13. de conceß. præbend. & Nauarr. vbi suprà num. 220. & quamuis D. Couarru. in Clem. si furiosus, de homicid. 2. p. §. 4. nu. 9. existimet, non esse semper ad hoc necessariã causam immediatam, aut propinquam, sed sufficere aliam, modò sit non admodum, vel omnino remota, quod bonus vir arbitrabitur: hic tamen valde remota est ebrietas ab homicidio, cum ad id non sit accepta, sed omnimodo volita causa delectationis, saporis ac suauita-
98 tis. * Quartò eadem pars comprobatur, quia in homicidio ab ebrio commisso tres actus considerandi sunt. Primus, ipsa potatio: secundus, ebrietas: tertius, hominis occisio: in primum fertur voluntas directè, nempe quia ebrius voluit vinum bibere immediatè: in secũdum fertur voluntas indirectè & per accidens, vt docet S. Thom. 1. 2. quęst. 76. in tertium, hoc est in ipsam hominis occisionem, neque per se, neq; per accidens voluntas fertur, alioqui si adhuc indirectè fuisset voluntarius actus contingens in ipsa ebrietate, imputaretur ebrio; cuius contrarium probatur in d. cap. inebriauerunt, & in d. c. sanè vt infrà dicemus: quibus & alijs iuridicis fundamentis hæc 2. pars satis probata remanet ac roborari potest aduersus priorem, & eam voluit Abb. in d. cap. quia diuersitatem, num. 11. & 13. de concess. præb. per text. ibi, cui libentissimè se subscribit latissimè eam defendens ac probans Alfons. à Castr. d. lib. 2. de potest. l. pœnal. c. 14. versic. prima principalis conclusio, ibi: Ex quo infertur, &c. & Bonifac. de Vitalinis in dict. Clem. vnica, num. 26. de homicid. & ibi D. Couarr. in initio. 3. partis, numer. 3. & 4. & Petrus Plaça in epithom. de delict. lib. 1. cap. 30. num. 5. vltra quos eamdem sententiam Abb. expressè sequitur, dicens sibi magis placere, contra Ricard. Angel. de Clauasio in sua summa, verb. ebrietas, nu. 1. & Armilla aurea eodem verb. num. 8. & Nauar. in manual. d. c. 27. nu. 230. loquẽs in omnino ebrio extra iudicium posito, in qua specie hanc quæstionem nos quoque intelligimus: eamdem opinionẽ sequitur etiam Petrus à Nauarra nouissimè lib. 2. de restitutione, c. 1. num. 74. & 75. quare potius ex numero authorum maiori potest hæc appellari communis opinio, vel saltẽ est magis cõmunis, quando quidem plures eam sequuntur: nã Nauarrus contrariam appellauit communẽ, ex eo quòd eam sequuti sint Zenzelin. Cardinal. Imol. Gonsal. de Villadieg. Siluester

Siluester vbi suprà, cum tamen numero plures, & dignitate non minores nostrā hanc secundam teneāt atque sequātur, & demum optimis iuris fundamentis & rationibus sit fulcita, ac proinde tenenda, intelligendo eam semper in illo, qui penitus erat ebrius, quando homicidiū perpetrauit, aliàs secus: argumento suprà traditorum, numero 85. cum sequentib. & infrà, num. 112.

99 Superest vt respondeamus fundamētis contrariæ partis. Et quidem non obstat. d. c. sane. 15. q. 1. vbi inquit diuus Ambrosius. Apud sapientes iudices veniam dari his, qui per vinum deliquerunt: & de sola leuitate illos damnari dicit, & ibi gloss. interpretatur veniam dari, quia minori pœna puniuntur, quàm si ex certa scientia fecissent: quia respōdeo, quod potius ex hoc sequi videtur illos non deberi puniri pœna irregularitatis, quàm contrarium.

100 Non etiam obstat. cap. inebriauerunt. eadem causa & quæst. cuius litera sumpta est à Diuo Augustino lib. 22. contra Faustum Manichæum. c. 44. & ita se habet: * *Inebriauerunt Loth filiæ eius, & se nescienti miscuerunt, quapropter culpandus est quidem, non tamen quātum ille incestus, sed quantum illa ebrietas meretur.* Quoniā respondemus, text. illum contrariam sententiā non probare, sed imò nostræ fauere, nam si Loth inebriatus à filiabus suis, cum eisdem coitus, non est culpandus quantum ad incestum, sed quantum ad ebrietatem, hoc non aliunde euenire potest, nisi quia ille coitus fuit extra vsum rationis habitus, & non fuit plenè liber, neque à voluntate proximè & immediatè imperatus, ex quo sequitur, illū coitum non fuisse voluntarium in se, sed solum in sua causa, videlicet ebrietatis, à qua fuit causatus: * quæ autem non sunt

101 voluntaria per se, & ratione sua, sed per accidens ratione suæ causæ, non sumunt illam bonitatis aut malitiæ denominationem, quæ illis conuenirent, si essent in se ipsis voluntaria, sed illam quæ conuenit causæ, in qua dicuntur esse volita: cui sententiæ consonat beatus Bonauentura in 2. sententiarū distinct. 22. quæst.

102 3. artic. 1. vbi ait, * nec furiosum, neque ebrium, quamuis vterque illorum sit sua culpa vsu rationis priuatus, posse cōmittere nouam culpam, sed omne malum, quod durante furia aut ebrietate factum fuerit, dicit esse circunstāriam, quæ aggrauat ebrietatis aut furiæ peccatum. Eiusdem sententiæ fuit S. Thom. 1. 2. q. 20. artic. 5. & Caiet. ibi. q. 76. artic. 4. & Anto. à Cordub. in suo quæstionar. lib. 2. de ignorant. q. 18. pag. 98. vers. ex supradictis infertur. Ex quibus constat, coitum Loth non esse incestum dicendum, sed ebrietatis circunstantiam illam aggrauantem. Eodem modo idem dicendum est in ebrio alium occidente, nam talis operatio non esset nomine homicidij culpanda, sicut neque fornicatio Loth nomine incestus, sed dicetur euentus post ebrietatem sequens, & circunstantia ebrietatis illam aggrauās, sicq; necessariò sequitur, quòd non sit irregularis, ad id enim oportet præcessisse operationem, quæ verè dicatur homicidium, vt latè probat Castro vbi suprà, ex quibus articuli huius veritas manifestè & ad oculum illustratur, atque radicitus enucleatur. Non etiam obstat. d. l. respiciendum. §. delinquunt, quia etsi ebrius illud faciendo impetu delinquat, non tamen ea specie delicti, qua delinqueret si absque ebrietate, & ignorantia id fecisset.

103 Iuxta hunc modum est etiam intelligendum, quod suprà ex Aristotel. adduximus, ebrijs duplices pœnas esse institutas, alteram propter ebrietatem, & alteram propter crimen in ebrietate cōmissum: ea namque quæ propter crimē inijcitur, mitior esse debet, quàm si crimen absque ebrietate cōmitteretur: secunda siquidem pœna adijcitur ob circunstantiam delicti in ebrietate commissi prouenientem, quæ circunstantia ipsam ebrietatem aggrauat, vt suprà ex Bonauentura adnotauimus. Quinimò, vt suprà cum cōmuni Doctorū sententia resoluimus, ebrius non punitur propter culpam criminis ab eo commissi in ebrietate, sed propter ipsius ebrietatis causam. Itaque

licet secundum Aristo. duplex pœna sit imposita ebrio pro delicto ab eo in ebrietate cōmisso: altera propter ebrietatem, altera propter crimen, vtraque tamen ex culpa ab ebrietate cōmissa originem trahit, & ob eam dupliciter punitur sequuto crimine: sed apud nos, vt vidimus, mitiùs punitur, ac si extra ebrietatem delictum commisisset, & sic defertur in hoc ebrietati, quamuis non omninò, pœna siquidem extraordinaria exilij puniendus est.

104 Limitatur modo primo nostra isthæc sententia tenenda, si ille hac intentione inebriaretur, vt hominem illum occideret, tunc enim homicidium iam esset voluntarium & non per accidens, ac perinde erit irregularis, ac si sobrius occidisset; vt cum glos. in c. de cætero. de homicid. tenet in terminis Angel. de Clauasio vbi suprà, & sequuntur Castro vbi suprà, & Ludouic. Carrer. etiam vbi suprà §.6. num. 23. & D. Couarr. etiam vbi sup. num. 3. & Pet. Plaça vbi sup. nume. 5. idque est verissimum, & sine dubio.

105 Secundò limitatur, vt non procedat, quando ebrius, consueuisset in ebrietate arma sumere, & homines percutere atq; offendere, tunc enim per potationē immoderatam operam dat rei illicitæ, directè ad homicidium, idcircò irregularis erit censendus, vt in hac specie notat Socin. in c. ad audientiam, nu. 15. de homicid. prout eum refert & sequitur Plaça vbi sup. sequitur etiam eamdem limitationem Nauar. vbi sup. num. 230. & Petrus à Nauar. vbi sup.

106 Cæterum si absq; eius culpa, dolo quidem alterius, inebriatus alterum quis occiderit, proculdubio irregularis non erit, quandoquidem, neque vlla pœna plectēdus sit, vt prædiximus, & in terminis tenet Marian. Soci. in d. cap. ad audientiam. num. 15. de homicid. prout eum referūt, & sequuntur D. Couar. vbi supra, num. 3. & Petrus Plaça suprà citatus, num. 5.

107 Vltimò ex superioribus probanda venit sententia Henrich. in cap. dilectus de sponsal. tenentis, matrimonium ab ebrio minimè contrahi posse, ob consensus defectum, si ebrietas illum consensum impediat, quem sequuntur Socin. consil. 47. volu. 3. Decius consil. 112. Rip. in l. fin. quæst. 22. num. 76. C. de reuocand. donatio. Couarr. in 4. de sponsal. 2. part. c. 2. nu. 9. & Armilla aurea in summa, verb. ebrie-
108 tas, nu. etiam. 9.* sicut matrimonium à furioso contractum nullum est ob defectum consensus, vt in d. c. dilectus, notat Magister sentent. in 4. distinctione 34. & ibi S. Thom. art. 4. l. 6. tit. 2. p. 4.

109 Nec testis esse potest ebrius, neq; facere testamentum, quia nescit quod loquatur, secundum Bald. & Felt. in c. 1. de testib. & Rip. vbi suprà Tiraquel. de pœn. temperand. caus. 6. nu. 8. optimè Mascar. de proba. conclu. 579. per totum. 2. tom. pro quo est. l. 8. tit. 16. p. 5. ibi: *Otro si dezimos, q̃ no puede testiguar ome que aya perdido el seso, en quanto le durare la locura*: nam ebrius ita amittit iudicium, sicut furiosus, ac proinde eidem æquiparatur, vt
110 est prædictū.* Nec tenet contractus factus per ebrium in sui præiudiciū, etiam cum iuramento, vt in c. vnusquisque, & ibi gloss. in verb. ebrius. 22. q. 4. Tiraq. &
111 Mascar. vbi sup. num. 2.* & ideò contrahēs cum eo, quē inebriauerat in prædio, ad quod eum inebriauerat, dolo dicitur contraxisse, vt tenent gloss. Bald. & moderni in l. dolū. C. de dol. Rip. vbi suprà dict. nu. 76. vbi hoc intelligit nu. 79. in penitus ebrio: secus aliàs. Mascard. vbi su-
112 prà, nu. 7. & 8.* Nam parum ebrius potest contrahere, & testari, secūdum Dec. consil. 112. nu. 1. & Mascard. dict. n. 8. qui nu. 6. tunc demū verum intelligit quòd ebrius testis esse non possit, quando probetur huiusmodi testem fuisse ebrium tempore testimonij & depositionis, nam alioqui ebrietas non repellit à testimonio, nisi probetur, prout suprà secund. Aym. Crauet. & alios, quos refert & sequitur: nemo nāque præsumitur ebrius, nisi probetur, vt tenet Rip. in l. si vnquā, nu. 80. C. de reuoc. don. & inquit Bald. in d. c. à crapula. nu. 1. de vita & honest. cle-
113 ric.* quòd probatio ebrietas difficilis
114 est,* & ideò non creditur testi deponenti super ebrietate, nisi assignet concludentem

dentem rationem, etiam non interrogatus, quia in cognoscendo ebrietatē plurimū laborat ratio intellectus, & de facili decipi potest, secundū Innocent. Bald. & Felin. in c. cum causam. el 1. de testib. num. 3. versic. & istam fallentiam. Bart. in tract. de testib. column. 3. Bald. in l. furiosum, circa medium. C. qui testamēta fac. poss. & in l. solam. C. de testib. quos refert & sequitur Rip. vbi sup. num. 80. & prædicta à nu. 112. tradit etiam & sequitur; alia addens in materia, Mascardus de probat. conclu. 578. per totā, in initio. 2. tom.

SVMMARIVM.

1 *Homicidium inter grauiora crimina computatur.*

2 *Homicida voluntarius, publicus vel occultus, irregularis est.*

3 *Presbyter aut Diaconus homicida deponitur, non tamen communione priuatur, si sententiæ paruerit, & post depositionem detrudendus est in monasterium.*

4 *Reclusionis pœna nō ita diuturna debet esse cōtra clericū consilium præbentē homicidio, sicut in verè & propriè occidente.*

5 *In casibus, in quibus iure ciuili pœna mortis insligitur pro homicidio, iure canonico pœna perpetui carceris imponitur.*

6 *Clericus homicida voluntarius non est ipso iure beneficio Ecclesiastico priuatus, sed per sententiam priuandus.*

7 *Quinimò etiam siquis esset per sententiā cōdemnatus pro homicidio, non est beneficio priuatus, nisi per sententiam priuetur.*

8 *Clericus homicida interim quòd beneficio non priuatur per sentētiam, fructus eius licitè recipit, atque consumit, ita quod neque iudex eosdem fructus in sentētia possit fisco adiudicare, siue sint extantes, siue consumpti: sed contrà numeris seq. vbi limitatur quòd est prædictum.*

9 *Prælati nō canonicè instituti, qui propter eorum demerita sciunt se debere priuari, si posteà priuentur, an teneantur ad restitutionem fructuum?*

10 *Clericus homicida posteà deseruiēs beneficio, vel dignitati, non priuatur fructibus, nisi à die accusationis, vel inquisitionis, nisi delictum ipso iure ministrare impediret, vel si priuatio beneficij pro eo ipso iure induceretur, vt in num. 11.*

12 *Obtinens beneficium curatum, qui intra annum non ordinatur, tenetur in conscientia exinde beneficium dimittere, & fructus restituere ante sententiā, & nu. 13.*

14 *Pœna nō debetur in conscītia ante cōdēnationē, etiamsi ipso iure imponatur. Hoc limitatur, quādo cōtrarium de mēte legislatoris cōstat, vel nō imponitur propriè, vt pœna, sed vt quædā conditio, vel modus rei traditæ, vt in n. 15. Secūdò limitatur, vt procedat in pœna, quę ad sui executionē aliquā actionē requirit: secus in illa, in qua nulla actio requiritur, vt cū suis exēplis, declarat. n. 27. in ver. 2. principaliter.*

16 *Maritus potest legare vxori vsumfructum ea lege, si pudicè vixerit, aut si ad secundas non transierit nuptias.*

17 *Leges seu constitutiones collegiorū inducētes priuationē ipso iure propter aliquod crimē obligāt in conscītia, absq; iudicis sentētia.*

18 *Ll. regiæ iudicibus & alijs ministris pœnas infligētes, si iudiciū vēdiderint, munuscula q; receperint, quas incurrāt eo ipso, nulla expectata sentētia, obligāt in conscītia.*

19 *Retinens beneficium Ecclesiasticū, quo est priuatus ipso iure, dicitur intrusus, requiritur tamen sententia priuationis, vel declaratoria: item alijs modis dicitur quis intrusus, vt hic.*

20 *Recipiens Ecclesiā parochialem, ad sacerdotiū promoueri nō intendens, vt intra annum eius fructus percipiat, illā posteà dimissurus, nisi volūtate mutata promotus fuerit, ad restitutionē fructuū tenetur, nec est necessaria ad hoc sentētia: hoc tamē intelligēdum est in foro conscientiæ, secus in exteriori, vt in nu. 21. idemq; est in retētione beneficij, vt in nu. 23. Cōprehēditur etiā ille, qui dubio est animo ordines suscipiēdi, vel cum intētione eos suscipiēdi sub cōditione, nisi, &c. vt in nu. 22. & nu. 24. quid in alijs beneficijs nō curatis: & n. 25*

26 *Cōiugati accipiētes pensiones super beneficijs Ecclesiasticis authoritate Apostolica in sustētationē suo statui necessariā, non peccāt.*

27 *Accipiēs beneficium non curatum, hæsitans, & non deliberans permanere in eo statu, satis-*

satisfaciẽs tamẽ eius oneribus, an peccet?

28 *Pœna in foro cõsciẽtiæ, quãdo incurratur, & debeatur ante cõdẽnationẽ, & quãdo nõ?*

28 *Clericus quoties propter crimen damnatur ad restitutionem fructuum, solum condẽnatur ad restitutionem perceptorum, non verò qui percipi potuerunt.*

29 *Clericus homicida interim quòd non priuatur beneficio potest id renuntiare, & procedit etiam in renuntiatione in fauorem certæ personæ, vt nu. 30. cũ sequẽt. & procedit etiã post conclusum in causa, ante sententiam, & etiam post eam, si est ab ea legitimè appellatum, vt in nu. 39. & 38.*

31 *Omnis assensus regis, siue sũmi Pontificis, est gratia, quia princeps nõ cogitur cõsentire.*

32 *Renuntiatio in fauorẽ alterius, mẽtione criminis non facta, an sit valida, & nu. 51.*

33 *Motuproprio Pij V. de confidentijs attento, caut. quædam. 44. Ferratij, & aliorum non est licita neque secura.*

34 *Rebellis antequam priuetur beneficio, potest illi renuntiare: idẽ in clerico periuro, & in alio quocumq; criminoso, vt ibi, n. 35.*

36 *Clericus homicida condẽnatus pœna perpetui carceris, si tamen per sententiam non priuatur beneficio, potest illud resignare, etiamsi expectans Apostolicus illud acceptauerit.*

39 *Clericus homicida ante sententiã priuationis beneficij, potest ei renuntiare, etiamsi alius id prius impetrauerit, & in euentũ priuationis. Limitatur nu. 40. si impetratione apposita fuerit clausula expressa, quòd renuntiatio lite pendente facta cedat in vtilitatem impetrantis.*

41 *Quid quãdo huiusmodi renuntiatio, vel resignatio beneficij fit cum ignorantia impetrantis ipsius, vel scienter, & num. 42.*

43 *Renuntiatio beneficij facta cum fraude, non est admittenda, & nu. 52.*

44 *Clericus propter crimen priuatus à canone beneficio ipso iure, nõ potest ei renuntiare.*

45 *Clericus priuatus beneficio ipso iure à canone, propter non promotionem intra annũ ad sacerdotium, non potest illud resignare, nec retinere in conscientia.*

46 *Decurio, rector, vel tabellio ciuitatis vel villæ, alijve officia perpetua habẽtes, cõmittentes delictũ priuatione dignum, an interim pendente processu, possint renũtiare huiusmodi officijs? & numeris sequent. & nu. 50. quòd non, quando propter delictum sunt priuati ipso iure officio.*

47 *Huiusmodi officia publica sub hypotheca bonorũ includuntur, & in eis exequutio fieri potest, & si sunt quæsita constante matrimonio, mulieri debetur æstimatio pro parte eius, & filio imputatur in legitimã.*

53 *Delinquens post delictũ ante sententiam priuationis bonorũ, potest bona sua administrare, & alienare, quãdo propter delictũ non est priuatus ipso iure à lege, vel canone, suis bonis, nec ea sũt ipso iure cõfiscata procedit etiã hoc in cõscientia, vt in n. 61.*

54 *Delinquens huiusmodi potest debita soluere, & ei debitum solui, nisi sit contumax.*

55 *Post etiam de bonis suis dare in solutum creditoribus.*

56 *Bona delinquẽtis an sint tacitè obligata & hypothecata fisco, vel parti, cui debent applicari, & numeris sequent.*

57 *Tacita hypotheca competens fisco post sententiam bonis delinquentis, quibus creditoribus præiudicet.*

59 *Delinquens post sententiã condẽnatoriam cõtra eum latã pro delicto transactã in rem iudicatam, non potest bona sua alienare.*

60 *Sequestrum bonorum non habet locum in casibus in quibus pro delicto bona nõ confiscantur ipso iure.*

62 *Intendens crimen committere, ob quod scit se bonis suis priuãdum, an in conscientia possit ea anteà alienare?*

63 *Donatio ante delictum commissum animo id committendi, & sic fraudulẽter, reuocatur; secus si nulla suspicio fraudis, vt in numer. 64.*

65 *Fraus in proposito censetur probata, si alienatio tũc fiat omnium bonorum, & alijs modis, de quibus hic.*

66 *In crimine læsæ Maiestatis bona statim cõmisso delicto, confiscantur ipso iure.*

67 *Hodie in nostro regno & bona confiscantur ipso iure in crimine læsæ Maiestatis, & administratio & dominium bonorũ tollitur, & alienatio prohibetur, tã tit. oneroso, quã lucratiuo, à die cõmissi delicti.*

68 *Idem est in crimine hæresis, quicquid aliàs disponat l. 4. in fin. tit. 26. p. 7. de cuius intellectu*

lectu agitur in nu.69. Idem est in peccato nefando contra naturã, vt in nu. 71. & in alijs casibus, in quibus bona confiscantur ipso iure, vt in nu.72.

70 *LL. partitæ nusquã censentur derogare iuri ciuili & Canonico, in his, in quibus iuri Canonico derogare possunt, nisi in casibus, in quibus ipsæ ll. apertè id docent.*

73 *Hæreticus attento iure Canonico, cui stare debemus, non potest vllo modo cõdere testamentum, nec ex eo aliquid capere.*

74 *Alienatio, quocumq; titulo facta, à delinquẽte bonorum facta, vbi ipsa prohibetur, est nulla, fiscusq; ea repetet, atque vendicabit à possessoribus post sententiam.*

75 *Hæreticus non potest donare, neque alio titulo alienare, neque dotare filias in matrimonio carnali, nec spirituali.*

76 *Fiscus vendicans prædicta bona à possessoribus, non tenetur eisdẽ pretium soluere, neque alijs tertijs possessoribus, quantumcũque per plures manus trãsierint, vt in nu. 77 præterquã si pretium datum ab emptore, reperiretur inter bona ipsius delinquentis: vel si fuit cõuersum in vtilitatẽ bonorum delinquẽtis, & illa vtilitas cũ bonis ad fiscum fuit delata, vt in nu. 78.*

79 *Delinquens, cuius bona ipso iure pro delicto sunt cõfiscata, vel alteri in pœnã applicata, nõ potest sine peccato mortali rem aliquã in casu non permisso alienare, etiam reuelata emptori cõditione rei, vt in n.83 & an tit. lucratiuo, vide hoc nu. & n.80.*

81 *Fraus ad damnum proximi tẽdens, est perniciosa, & peccatum mortale, nisi circa minima versetur.*

82 *Delinquens, cuius bona ipso iure pro delicto sunt cõfiscata, si alienet titulo gratioso, minus peccat quàm si titulo oneroso alienaret, vt hic.*

84 *Delinquens tamen huiusmodi ex causa necessaria potest alienare, nempè pro alimẽtis aduocatis, & alijs necessarijs, vt hic.*

85 *Res sequestrata, deficientibus alijs bonis, potest vendi pro alimentis, & alijs sumptibus, arbitrio iudicis.*

86 *Res, quæ subiacent restitutioni, & quæ prohibentur alienari, possunt pro sumptibus alimentorum alienari.*

87 *Bona maioratus an pro eisdem alienari possint & num.88.*

89 *Delinquens, cuius bona sunt ipso iure confiscata pro delicto, quando aliàs est soluẽdo, potest alienare.*

90 *Item, quando delictum esset ita occultum, vt nullo modo probari posset.*

91 *Fiscus non tenetur ad soluenda debita ab ipso debitore cõtracta post commissum delictum, sed ea tãtum, quæ tẽpore criminis perpetrati ipse delinquens contraxerat.*

92 *Collatio beneficij irregulari facta, ipso iure est nulla.*

93 *Collatio beneficij facta excommunicato, ipso iure est nulla.*

94 *Collatio beneficij facta à Papa excommunicato, præcedente absolutione à quibusuis excõmunicationis, suspensionis, &c. vt cõmuniter de stylo Curiæ fit, per illam clausulam, Teque absoluentes, &c. valet.*

95 *Clericus periurus priuandus est per sententiam, beneficio Ecclesiastico, non tamẽ est ipso iure priuatus.*

96 *Non merentur regere Ecclesias, qui sunt crimine periurij irretiti.*

97 *Collatio beneficij periuro facta, est nulla ipso iure.*

98 *Hoc tamen procedit, quoties quis esset per sententiã declaratus periurus, & posteà fieret ei collatio, & non aliàs, quia ante sententiam facta collatio esset valida.*

99 *Collatio beneficij periuro facta, nulla est ipso iure, quando infamia hæc periurij notoria fit, non aliàs, prout contigit esse post sententiam.*

100 *Collatio beneficij periuro facta, authoritate literarũ Apostolicarũ ad beneficia, est nulla.*

CAPVT V.

De clerico homicida.

1 CVM Homicidium inter grauiora crimina cõputetur, vt probatur in c quæsitum. de temp. ord. & in c. inquisitionis. de accus. & in c. miror. 50. distin. notat. Abb. in c. cũ contingat. num. 22. in princ. de for. comp. meritò quòd vltra pœnam irregularitatis, de qua in cap. suscepimus. & capit. sequen. de homici. & in

& in Clement.vnica eod.tit. & in c.Henricus, de cleric. pug. induel. & in c. ex literis, de exces.prælat. & alibi sæpissimè, & per omnes summistas, & Nauarr.in
2 man.cap.27. num. 218.* Quod nedum procedit in homicidio voluntario publico,sed etiam in occulto, iuxta veriorem & communem sententiam, vt latè resoluit Cordub.lib.1.sui quæstionarij cap.32. per totum & in sua summa, q. 41.hodie Concil. Trident. sessio. 14.c.7.ex Canone
3 ne Apostolorum,* Presbyter aut diaconus homicida deponatur, quãuis non cõmunione priuetur,si sententiæ paruerit, vt refertur in c. presbyter. 81. dist. idem probatur in c.miror. & in c. si quis viduã. 50.dist.& in c.cũ nõ ab homine de iudic. & in cap. inquisitionis, de accusat. Quod procedit non solùm quando clericus facto proprio cõmisit homicidium,sed etiã si præcepto consilio, lingua seu adhortatione illud perpetrauit, vt notat gloss.magistra in c. sicut dignũ. §. clericos, verb. consilium, de homicid. per iura, quæ ibi allegat, quam sequuntur ibi DD. Post depositionem huiusmodi clericus detrudendus est in monasterium, vt probatur in d.c.cum non ab homine, iuncto text. in c.tuæ,de pœn. per quæ iura ita voluit Ioan.de Anan.in c.1.column. vlti.num.5. verb. nam pro. de his, qui filios occide-
4 runt,& probat text.in d. §.clericos.* Ista tamen reclusionis pœna non ita diuturna debet esse contra clericum consilium præbentem homicidio, sicut in verè & propriè occidente, vt constat ex d.§. clericos, vbi summus Pontifex disponendo contra homicidas illius sancti viri Thomæ Archiepiscopi Cantuariensis, iubet clericos consilio delinquentes perpetuò depositos recludi in monasterium vsq; ad septenium, vel quinquenniũ, per quẽ tex.hoc pro indubio tenet Bernard. Diaz in sua practic. crimin. Canon.c.88. nu.1. vbi ex Hostiensi superiora intelligit, vbi iniustè & voluntariè est commissum homicidium: sequitur primum Petrus Plaça de delict. lib.1.c.11.nu. 15. vbi nu.16.probat iure Põtificio pœnã perpetui carceris infligedã esse pro homicidij crimine,ex cap.nouimus.de verb.sign.& in c.penult.ad finẽ. de hæret. & in c.quãuis,de pœnis. in 6.& allegat plures DD.
5 tenẽtes,* quod in casibus in quibus iure ciuili mortis pœna pro homicidio infligitur,iure Pontificio perpetui carceris imponitur.

6 Nihilominus tamẽ clericus homicida volũtarius non est ipso iure beneficio Ecclesiastico priuatus,sed per sententiã priuandus,iuxt. text. in c. clericus. ne cleric. vel monach. ibi: Honore priuetur & loco: & interim ante sententiã iustè & licitè retinet, vt in terminis tenet Innocent. in c.cum nostris,num.1.de concess. præb. quem sequitur ibi Imol. dicens cõmunẽ Bald.in l.cũ fratrẽ,nu.6. C. de his, quibus vt indign. Idem Bald. in l.2.§. miles.n.2. ff. de his qui not.infam. Abb. in cap. nisi num.4.& 6.de renuntiat.vbi eius additio allegat plura, & hanc esse communẽ sententiam testatur Anan.& Felin.in d.cap. inquisitionis.columň.1.nu.3.cum sequentibus,de accusat. & Anto. Corset. in singul.verb. sententia.est cõmonis secundũ Thom.Ferrat.caut. 44. & ita fuit cõclusum in Capell. Tolosa. 207. vbi additio idem sequitur: est etiam cõmunis,vt plures allegans testatur idẽ sequutus aduersus Barbat. in d. cap.cum non ab homine, col.2.in fi.Bernard. Diaz vbi suprà,num. 2.& ibi additio litera A. testatur communẽ ex alijs,& Innocent.in hoc est cõmuniter receptus,secũdum Nauarr. in man. Latin.c.27.nu. 249. versi.5.& Couarr. in Clemen.si furiosus.de homicid.2.par.relect.§.3.nu.6.ad fi. & Ioã. Selua de benef. 3.p.q.2.per totam,volu.15.tractat.diuer. Doct.fol.51.& sequitur Carrerius in practic.crim.§.homicidiũ.7.nu.66. quẽ citat Plaça vbi suprà: dicit communẽ Gomecius in c.1.nu.7.de rescript.in 6.eamdem sequuntur professi esse cõmunẽ, atq; plures in idem citantes Rebuf.de pacif.poss. n.314.Didac.Perez in l.2.tit.9.lib.2. ord, col.501.vers.hinc est,& in addit. ad Villadieg.in tractatu de irregul.c.1.nu.2.& Petrus Plaça in epith. de delict. lib.1.c.11.n. 2.sequitur Cordub. in sũma.q.41.paulò post princip.eamdẽ testatur cõmunẽ plurimos

rimos referens Iul. Clar. in pract. cri. lib. 5. §. homicidium. versic. de iure autem Canonico, vbi ampliat secundum cōmunē in homicida deliberato testatur etiā communem cū Iulio Claro Flami. Parif. de resignat. benef. lib. 4. q. 5. nu. 9. & est vera & magis cōmunis opinio, quicquid alij voluerint secūdum eumdem Flaminiū lib. 3. de resig. benef. q. 15. n. 4. qui n. prçcedēti profitetur esse cōmunē opinionem, vt criminosus generaliter non sit priuatus ipso iure, sed quod veniat priuādus iudiciali calculo: communiter namque nullū crimē inducit priuationem ipso iure, paucis exceptis, vt ibi probat cum alijs nu. 5. vbi nu. 6. resoluit esse magis communem opinionem, requiri declarationem iudicis in omni crimine.

7 Hoc itaq; est receptissimū, & absq; dubio tenēdū in iudicādo & cōsulēdo. Quinimò etiāsi quis esset per sentētiā condēnatus pro homicidio, nō est beneficio priuatus, nisi per sentētiā priuetur. Præposit. in c. studeat. 50. dist. Feli. in d. c. inquisitionis. nu. 7. de accusat. Rebuf. vbi suprà, nu. 315. plures allegans: decisio Rotç 5. de sententia & re iudic. in antiquioribus.

8 Ex qua cōmuni sentētia clarè deducitur, quòd huiusmodi clericus homicida priuādus per sententiā beneficio suo Ecclesiastico ob delictū, interim quòd sententia nō fertur fructus beneficij licitè recipit, atq; cōsumit, ita vt nec iudex in sententia eosdē fructus posset fisco adiudicare, siue sint stātes, siue cōsumpti, quia donec hic delinquēs per iudicē priuetur re propria, seu dignitate, officio vel beneficio, titulū habet, quo ipsius rei fructus iure optimo percipiat: ita in terminis tenet Cardinal. in Clem. constitutionē. §. cçterū. ad fin. n. 10. de elect. cuius opinionē sequitur Philip. Corne. in l. 1. col. 1. C. de his quib. vt indig. & tenuit prius Bald. in l. non solū in fi. ff. de in integr. resti. & hāc sententiā veriorē esse existimat Feli. in c. de quarta. nu. 33. de præscript. vbi illā cōprobat pluribus fundamētis, inter quç adducit quādam decis. Rotç 4. de restit. spol. in nouis, quæ casum in terminis non decidit, quia loquitur in occupāte beneficiū de facto, cōdēnato ad illud relaxandū, nam tunc, constito de mala fide ipsius, meritò vt ad restitutionē fructuū teneatur: nisi intelligamus illā decisionē à contrario sensu facere pro hac sentētia, nēpe vt quādo iusto titulo aliquis adeptus fuit beneficium, licet propter delictū ab eo posteà cōmissum priuandus sit beneficio, ex illo interim donec cōdemnatur ac eo priuatur, licitè recipiat fructus: hoc tamen ibi non deciditur, nec tangitur, ac proinde illa decisio Rotæ ad nostrā quæstionē adduci non potest. Sed nihilominus Felini sententiam probat Boerius decis. 98. nu. 4. & Dida Perez in d. l. col. 2. 501. vers. vnde etiā id affirmās procedere sine grauamine cōscientiæ, & allegat Couar. idē tenētem: verum, vt posteà dicemus, potius videtur Couar. illo loco contrariam sententiam probare: eamdem opinionē Felini ex professo sequitur additionator Bernardi Diaz in practic. crim. Canon. c. 88 litera A. & Petrus Plaça de delict. lib. 1. c. 11. n. 4. & 8. & Did. Perez ad Villadiego vbi suprà, nu. 22. Ant. de Burg. in c. Canonū statuta n. 265 de constit. quem refert & sequitur Flaminius Parif. d. lib. 3. de resign. benef. q. 15. nu. 7.

Sed in cōtrarium facit text. in l. prędonis. ff. de pet. hæred. per quem text. dicunt ibi Bald. Paul. de Cast. & Angel. quod est
9 ibi casus rotundus * contra prælatos non canonicè institutos, qui propter eorum demerita sciunt se debere priuari tamquam indignos, nam licet habeāt dominium prælaturæ, & faciant fructus suos, & antequam priuentur, habeāt administrandi potentiam, tamen si posteà priuētur, tenentur vt prædones ad integrā restitutionem fructuum medio tēpore perceptorum. Sed certè ille text. mihi hoc non probat, nec in nostra specie argumētum sufficiens vel concludens præstat aduersus supradicta: nihil enim aliud probat, quàm quòd prædonis loco intelligēdus est qui tacitam fidem interposuit, vt non capienti restitueret hęreditatem: at ex hoc quid in nostra specie, quęso, inferri potest ad decisionem ipsius? prçmaximè quia accomodans tacitam fidē de restituen-

restituendo incapaci, est in dolo, & tenetur restituere hæreditatē fisco, renuntiando titulo malè acquisito: at in proposito clericus homicida iusto titulo acquisiuit beneficiū, ac id retinet, quousque eo priuetur propter homicidium, vt prædiximus. Sunt prætereà aliæ plures differentiæ inter præd. casus. Nihilominus & secundò pro hac parte cōtra priorem fortiùs vrget mala fides, quàm huiusmodi delinquens habuit commisso crimine, sequuta posteà priuatione beneficij ob id, & quia titulus ille, quem in beneficio habuit, reuocatur per sententiam, & sic propter præd. malam fidem fructus percepti ab ipso delinquente ex bonis: quibus priuandus est per sententiam, fisco adiudicari debent à die commissi criminis: argument. l. 1. C. de his quibus vt indig. vbi hæres, qui non vindicauit necem defuncti, tenetur fisco restituere hæreditatem cum fructibus integris, tanquam malæ fidei possessor; sed hic est huiusmodi, ergo, &c. & ita per illum text. hanc sententiam in nostra specie tenent ibidem Paul. Castrens. numer. 3. ex sententia Guillelmi de Cugn. loquens in clerico, & in vassallo felloniam committente. Alex. numer. 4. & refert Ias. num. 3. quamuis ipse aliud teneat. Itaque clericus secundum supradictos committens delictum, propter quod possit priuari beneficio, licet habeat ius in re, quousque sit priuatus: postquā tamen est priuatus, tenetur restituere fructus quos percepit à die commissi delicti, vel percipere potuit, siue extent, siue sint consumpti, & siue sit effectus locupletior, siue non: & idem in fructibus perceptis sequitur Rebuffus de pacifi. poss. nu. 416. eādem sententiam secundam latè probat Anto. de Burgos. in c. ad nostram. de empt. & vēd. col. 11. versi. venio modò. n. 34. vbi respōdet septem fundamentis contrariæ partis coniectis per Felin. vbi suprà: hanc testatur videri esse communiorem opinionem eam sequutus, aliosque allegās Bernard. Diaz de Luc. in sua practi. crim. Canoni. c. 123. nu. 5. quā etiā ex ipso profitetur cōmunē D. Couar. in 4. de sponsal. 2. p. c. 6. §. 8. nu. 7. vbi eā probare visus est, dū certo modo (de quo statim mentionē faciemus) limitat casum, in quo Bernard. Diaz vbi suprà existimat procedere opinionem contrariā Feli. vbi suprà, & hæc secunda sententia mihi verior, communior & tenenda videtur per supradicta, cū declarationibus infrà seqq. quāuis sententiā Guillelmi de Cugn. & Paul. in d. l. 1. C. de his, quib. vt indign. dicat non esse veram cū Feli. vbi suprà, Rip. in l. si. vnquā q. 40. n. 103. C. de reuocand. donat. nihilominus hæc secunda opinio tenenda est.

Quæ primò declaratur, vt nō procedat quādo ipse delinquens, etiā post delictū, in dignitate, beneficio, aut officio debitū ministeriū exhibuisset, perseuerando in seruitio Ecclesiæ, vbi beneficium habebat, tunc enim benignius ac æquius est vt huiusmodi cleric⁹ delinquēs dānetur ad restitutionē fructuū à die propositę cōtra eū accusationis, vel formatæ inquisitionis, vt credit Bernard. Diaz vbi suprà.

10 Quod verum existimat D. Couarru. vbi suprà, nisi delictū etiā occultum, peracta etiā penitētia delinquentem ipso iure ministrare impediret, vt si esset crimē quod irregularē delinquentē constitueret, quia tunc seruiendo & ministrādo in officio quod exercere nō poterat, dignus esset maiori pœna, ac delictū maximè augeret, quare fructus nō sunt ei iusta ratione concedendi nec dimittendi. Idem voluit Ant. à Cord. vbi suprà dict. q. 41. dum requirit dispensationem Papæ, delinquēs enim nō potest tutò in foro animæ retinere beneficium Ecclesiasticum, cui est annexus ordo sacer, quem ipse propter crimen exercere non potest, secundum Felin. in d. c. inquisitionis. in 1. col. n. 1. de accusat. quem ad hoc citat Couarr. vbi suprà, nu. 7. versic. pro quo facit. *

11 Secundò cōmunis supradicta sententia contra Felin. & sequaces clariùs procedet, & opinio Felini limitabitur, in cleric. nempè committente aliquod delictum, pro quo à lege vel Canone inducitur, & fit priuatio beneficij vel dignitatis ipso iure, vt in crimine hæresis, & simoniæ; vt in cap. cum secundum leges, de

de hæret. in 6. cum simil. & in alijs casibus, de quibus in capitul. felicis, de pœnis, in 6. & in Clementin. multorum, de pœn. in capit. cum qui, de præbend. lib. 6. & in cap. 1. de homicid. lib. 6. & in cap. ad falsariorum, de crimine falsi, tunc enim fructus à die criminis perpetrati per iudicem fisco adiudicantur indistinctè: text. in l. eum, qui in princ. ff. de his quib. vt indign. gloss. notab. in auth. de incest. nup. §. 1. vers. imminere, quam ibi DD. communiter sequuntur, & dicit singularem repert. Inquisit. verbo confiscatio: & auream Petrus Belluga in speculo Princip. rubr. 14. §. nunc videamus, nu. 8. & communiter approbatam, alios allegans D. Couarru. vbi suprà in 4. de sponsal. 2. p. capit. 6. §. 8. numer. 8. sequitur expressè hanc limitationem Bernard. Diaz de Luc. vbi suprà dict. cap. 123. n. 5. ad fin. vbi refert Bald. in titul. de pace iuramento firmand. §. iniuriam. vers. quæro, an committat furtum, dicêtem, quòd recipiens fructus beneficij, quo priuatus est iure, committit furtum: sequitur etiam Rebuff. de pacif. poss. nu. 316. cum sequent. referens plures casus, in quibus quis propter crimen amittit beneficium ipso iure: idem probat Didac. Perez vbi suprà colum. 502. vers. deducitur etiam: quamuis in hoc minus rectè allegat DD. tenentes præd. communẽ sententiã, ipsi namq; non loquuntur in delictis pro quibus à iure vel canone inducitur priuatio ipso iure, sed potius in clerico homicida, qui ob id crimen non priuatur beneficio ipso iure, sed per sententiam, & nihilominus etiam eo in casu, vt prædiximus, tenent, fructuum restitutionẽ esse faciendam à tempore delicti commissi: sicque non debuit glossator nouus præfatos DD. allegare ad hanc declarationem, cum in ea specie ipsi non loquantur, tametsi declaratio hæc iure procedat.

12 Ex quibus idem dici potest, secundum Didac. Perez vbi suprà colũ. 510. in princip. & in fin. & column. sequent. in obtinente beneficium Ecclesiasticum, qui intra annum non ordinatur, iuxta dispositionem cap. licèt canon, cum simil. de elect. in 6. Bernard. Diaz in practic. crimin. cap. 48. per totum: & in auditoribus Regijs, quibus Rex præcepit ne quid recipiant vltra salarium competens eis assignatum ab eo, sub pœna priuationis officij ipso facto, vel restitutionis in conscientia, eius quod receperint à litigantibus, vt contra facientes sint ipso iure priuati: ac proinde ad fructuum, quos perceperint ex officio vel beneficio, restitutionem teneantur; contulit tamen ad opiniones effugiendas, vt reualidationem beneficij, vel officij impetret, qui eo propter id priuatus est, quamuis hoc non sit compertum, neque per aliquem in iudicio deductum;

13 * sed quòd clericus, qui post obtentam Ecclesiam parochialem, & habitam illius pacificam possessionem non promouetur ad presbyterium intra annum, & eo elapso illam retinet, & non relinquit illam, vel fructus post annũ perceptos non restituit, peccet mortaliter, quia eam ipso facto perdit, vt in d. cap licèt canon, tenet Nauar. in man. Lat. cap. 25. nu. 117. & quòd tunc non sit opus alia priuatoria sententia, quia lex illa non est pœnalis, sed conuentionalis, probat etiam D. Sot. lib. 10. de iustitia & iure, quæst. 5. artic. 6. versic. secundum caput, pagin. 936.

14 * Nec obstat, quòd cum hæc priuatio beneficij, de qua in d. c. licèt canon, sit pœna, non debeatur in conscientia, etiam si ipso iure imponatur, iuxta glossam communiter vbique ab omnibus propè approbatam in cap. fraternitas. 12. q. 2. & latè tradita à Dominico à Soto libro 1. de iustit. & iure, q. 6. art. 6. per totum, & D. Couarru. in 4. 2. par. cap. 6. §. 8. num. 10. & Nauarr. in manual. capit. 23. numer. 66. & D. Azeued. in rubr. tit. 1. de legib. num. 24. libro 2. nou. coll. Reg. & nouissimè optimè per Molinam de iustitia & iur. 2. tractat. disputat. 95. per totam, vbi quòd est communis Theologorum & Iurisperitorum, & etiam per Salon de iustitia & iur. in 2. 2. Diui Thomæ, quæstio. 62. artic. 3. an lex pœnalis, &c. colum. 728. cum seqq. & optimè per Marc. Ant. cons. 9. n. 92. cum

Ii seqq.

15 seqq. & alijs plurimis. * hoc enim non procedit. Primò, quando contrarium de mente legislatoris constat, vel cum non imponitur propriè, vt pœna, sed vt quædam conditio, vel modus rei traditæ; vt cum testator reliquit aliquid alicui, vt quippiam faciat, aliàs perdat legatum, iuxta Abb. communiter receptum super glos. verbo adijciens, in capit. Rainaldus, de testa. & in proposito constat de stylo, mentem Pontificum statuentium, vt illo vel illo casu vacet beneficium ipso iure, esse vt peccet, qui illud ita perditum retinuerit, & fructus non restituerit; ita Nauarr. vbi suprà, qui alijs in locis se refert, præcipuè in d.cap. fraternitas, vnde Soto vbi suprà versic. quarto, & de legi-
16 bus, inquit, * posse defunctum vsumfructum prædij legare vxori ea lege, si pudicè vixerit, aut si ad secundas non transierit nuptias; nam cum primum fregerit hanc conditionem, tenebitur legatum hæredi remittere: sequitur D. Couarr. in 4.2.p. cap.6. §.8. nu.17. & Nauarr. in man. cap.23. nu.62. & 67. & cum eis Molin. vbi suprà in disputat. 96. fin.
17 necnon, & Salon vbi suprà, * & pari ratione inquit Soto, & cum eo Salon vbi suprà, idem dicendum esse in eo, qui collegium aliquod de sua substantia instituit, legesque condiderit, vt quicumque collegarum hoc aut illud admiserit crimē, priuatus sit collegij iuribus, aut quod à collegio receperat, restituat, hæ namq; leges absque alia iudicis sententia in cōscientia obligant: sed contrarium in hoc tenet Nauar. in manual. Latin. cap.23. nu. 63. & Molin. vbi sup. vers. de collega, estque hoc verius, & tenendum.

18 Similiter, inquit Soto, potest Rex tali lege iudices, ministrosq; iustitiæ ad munera Reipublicæ assumere, vt quicumq; iudiciū vendiderit, aut munuscula susceperit, eo ipso, nulla alia expectata sententia, tali aut tali pœna subiaceat, quales sanè leges in Hispania, alijsque benè institutis prouintijs extant, quæ quidem profectò conscientiā perstringunt, secundū Soto vbi sup. & probat Didac. Perez vbi suprà, vt prædiximus.

19 Superiora confirmantur, quando retinens beneficium Ecclesiasticū, quo est priuatus ipso iure, dicitur intrusus, vt ex Brixiens. notat Fel. in cap. in nostra, col.2. de rescrip. sequitur Rebuf. in praxi benefic. in regul. de subrogand. collitig. gloss. 4. nu.14. exemplificans in crimine hæresis, vel simoniæ: hoc tamē parū conducit in proposito, intelligi siquidē debet, quando quis fuit per sententiam priuatus, & nihilominus retinet post, illud beneficium, vel quando ipso iure priuatur, & fuerit sequuta sententia declaratoria, ex cap. cum secundum leges, de hęret. lib.6. imò in vtroque casu requiritur sententiæ exequutio, vt notat additio Rotæ 16. in nouis, & Probus in pragmatica sanct. titul. de pacif. poss. verbo, violentus, quos refert & sequitur Couarr. vbi supr. nu.8. vers. his accedit. Hoc autem in alia specie & materia diuersa à nostra procedit, nempè ad hoc vt quis dicatur intrusus, tunc enim requiritur sententia priuationis, aut declaratoria ipsius, & prætereà exequutio ipsius, insuper & retentio postmodum beneficij, quo est priuatus, vt prædiximus: & meritò, quia intrusus dicitur ille, qui absque titul. eius, qui dare potest, tenet beneficium, vt in decis. 13. in antiquis, de caus. poss. & propriet. Item, qui sine authoritate illius, ad quem collatio beneficij spectat, illud accepit propria authoritate, & qui nullum habet, titulū, vel qui sine canonico titulo beneficium occupat, vel qui per vim occupat, vt latè probat Rebuf. vbi suprà nu.4. cum seqq. & latius Mascard. de probat. conclus.436. per tot. Vnde secundum ipsum Rebuf. vbi suprà num.10. qui beneficium post priuationem & depositionis sententiam, à qua non appellauit, adhuc retinet, est etiam intrusus: sequitur plures referens Mascard. vbi suprà nu.19. at verò nos sup. agimus respectu amissionis fructuum, & restitutionis eorum, quoties quis propter crimen à iure vel canone est priuatus ipso iure: quod est diuersum, & ideò meritò vt tunc nō requiratur sententia.

Similiter ille, qui Ecclesiam parochialem

lem recepit, ad Sacerdotium promoueri non intendens, vt eius fructus intra annum percipiat, illam postmodum dimissurus, nisi voluntate mutata promotus fuerit, ad restitutionem fructuum tenebitur, cùm eos receperit fraudulenter: ita probat text. in c. commissa. §. cæterum, de elect. lib. 6. & tenet Nauarr. vbi suprà nu. 118. Nec est necessaria ad hoc sententia codẽnatoria, quia lex hæc non est pœnalis, sed eo ipso quòd quis nõ habet propositum suscipiendi Sacerdotium, fructus non facit suos, vt probat & tenet D. Sot. vbi suprà, versic. percontaris, & Ioseph. Angles in suis florib. Theologic. q. 2. part. in q. de cleric. restit. obnox. pagin. 208. ad fin.

21 * Hoc tamen verum est, & procedit, vt ad restitutionem fructuũ quis teneatur in præfata specie d. c. cõmissa, in conscientia, & sic debet moneri per suum confessorem, non verò quoad forum exterius, vt alicui detur actio ad hoc vt huiusmodi clericus conueniri possit ad fructuum restitutionem, neque à iudice Ecclesiastico condemnari, vt censuit Senatus, teste Rebuf. in prax. benef. in titul. de non promot. intra ann. nu. 15. pagina mihi 445. quod satis constat ex mente Doctorum hac de re agentium. Inquit tamẽ Rebuf. ibidem, melius esse fructus in hoc sæculo reddere, quàm ad inferos cũ illis deuolui, vel à Papa compositionẽ impetrare, vel ab illis qui in indulgentijs componendi potestatem habent.

22 Et cum tex. in d. c. cõmissa. §. cæterum, dicat, Non intendens, &c. cõprehenditur etiam ille, qui dubio est animo, nam qui hæsitat, nõ intendit: vnde qui Ecclesiam parochialẽ suscepit, nondum de vita deliberans, sed pendens animo, vt si res alia via feliciùs successerit, habitui clericali sit renuntiaturus, non tuta conscientia fructus recipit, secundum D. à Soto vbi suprà, vers. & nota. vbi idem censet, etiã si intentionem habuerit Sacerdotij suscipiendi, sub conditione tamẽ, nisi per mortem primogeniti fratris hæreditas paterna (adde tu, vel maioratus) sibi obtigerit, aut aliud quippiam sæculare prosperè successerit, quoniã cũ text. ait, Non intendens, absolutã intentionẽ exposcit. Præterea, qui absolutè percipit fructus, absolutã debet habere intentionem, alioqui fraudulenter, vt ait text. eos recipit, & hoc verius censeo, quàm contrarium, quod tenet Nauar. d. c. 25. nu. 118. ea moderatione, vt habeat animũ iterum satisfaciendi suæ functioni, & cum effectu eidem satisfaciat: sed nihilominus adhuc in ea specie teneo opinionẽ Soti, vtpote literæ & menti text. in d. §. cæterũ, magis adhærentem atque congruentẽ. Opinio tamen Nauar. in hoc sustineri poterit in alijs beneficijs, quàm curatis, non solum respectu fructuũ, sed etiam peccati, vt infrà dicemus.

23 * Addo vlterius, quòd quamuis tex. ille loquatur de receptione beneficij sine animo accipiendi Sacerdotium, pari ratione idem erit dicendum in retentione, vt quemadmodum quis Ecclesiam parochialem suscipiens, non intendens promoueri ad Sacerdotiũ, tenetur restituere fructus, quamdiu mentẽ non mutauerit; ita licèt tẽpore receptionis sanũ propositũ habuerit, si tamẽ id postea mutet, decernens non fore Sacerdos, ab illo tempore tenebitur fructus restituere: ita glos. ibidem, verbo non intendens, in fin. & vltra DD. ibidem sequuntur Sot. & Ioseph. Angl. vbi suprà, pag. 209. in proposito dicens, deducendum esse ab illis fructibus restituendis salariũ, quod Vicario dedit, & hoc verius existimo, & tenendũ, aduersus Nauarr. dict. cap. 25. num. 118. aliud tenentem de rigore iuris.

24 Dubitari tamen contingit, an idem sit dicendum in alijs beneficijs nõ curatis, si seruitium habent annexum, an obligent ad restitutionem fructuũ eos, qui absque clericali intentione ea possidet? Et videtur de istis eamdẽ esse rationẽ: nihilominus tamen in his contrarium est dicendũ quoad fructuum restitutionẽ, cum canon ille de his minimè loquatur, sed tantùm de illis, & odium contineat contra huiusmodi clericos: vnde succedit regul. iuris, Odia restringi, &c. quia si canon aliud voluisset, expressisset: cum igitur loquutus * tantùm sit in recipientibus Ecclesiam parochialem non intendentibus ad Sa-

 cerdotium

cerdotium promoueri, neque in cæteris beneficijs ſimile deciſum iure inueniatur, meritò vt à contrario ſenſu in eis aliud ſit dicendum reſpectu reſtitutionis fructuum: & ita ex profeſſo probauit & tenet Sot. vbi ſuprà, verſ. de alijs autẽ, & etiã Nauar. d. c. 25. n. 118. & Ioſeph. Ang. vbi ſuprà: neq; hic eſt eadẽ ratio, & quãuis eſſet, adhuc extenſio locum non haberet, vt conſiderat Nauar. vbi ſuprà.

25 Nihilominus tamen non erit mũdus à culpa mortali, qui beneficium habet, cui eſt annexum clericale obſequium, niſi propoſitum habeat, ſi non Sacerdotalẽ, ſaltem illum ordinem ſuſcipiendi, qui ad tale ſeruitium neceſſarius eſt, aut ſi nullus requiritur ordo, ſaltem intentio neceſſaria eſt clericorum more viuendi: abſurdum quippe eſſet, canonicatũ, aut aliud huiuſmodi beneficiũ obſequio Eccleſiaſtico deputatum retinere cum animo ad matrimonium conuolandi, aut ſæculariter viuendi: ita Sotus vbi ſuprà, verſ. at verò, quem ſequitur Nauarr. vbi ſuprà, in verſ. videtur autem, nõ quidem eo quòd non habeat huiuſmodi animũ, ſed quia non deferat habitum clericalẽ; putat tamẽ, vt verum eſt, eũ non obligari ad reſtituendos fructus: ego in vtroque exiſtimo eum peccare, nempè quòd non habeat huiuſmodi animum, & quia non deferat habitum clericalem: & idem cũ Soto teneo in poſsidentibus præſtimonia cum huiuſmodi ſæculari animo & habitu, quandoquidem huiuſmodi titulus clericalis eſt.

26 * Similiter clericus accipiendi beneficium, etiam ſimplex animo numquam inſeruiendi Eccleſiæ, ſed tantùm fructibus eius fruendi, peccat, vt concludit Nauarr. in tractatu de oratione, miſcellan. 44. nu. 1. & in conſ. 16. de præbend. & conſ. 24. eod. titulo, quem refert & ſequitur Flamin. Pariſ. lib. 4. de reſign. benef. q. 11. nu. 41. & 42. vbi quòd peccat qui capit beneficium animo poſteà relinquendi illud, vel vt recipiat penſionẽ, vel vt poſsit accipere vxorem. Non tamẽ peccant coniugati accipiendo authoritate Apoſtolica penſiones ſuper beneficijs, modò eas accipiant in ſuſtentationem ſuo ſtatui neceſſariam, vt contra Sot. tenet benè probans Nauar. d. cap. 25. n. 119. Sed vt defendam grauiſsimum virum Soto, conſidero, ipſum non contrarium, & ſic quod ei imponit Nauarr. tenuiſſe, ſed adeò eſſe inſtituto Eccleſiaſtico abſonum, vt cur Eccleſia ferat, non videat: non tamen ex hoc viſus eſt tenere, nec credo voluiſſe peccare in eo præd. coniugatos, quandoquidem ipſi authoritate Apoſtolica acceperunt.

27 * Qui autem beneficium non curatum accepit, hæſitans, & nondũ deliberãs permanere in eo ſtatu, animo tamen ſatisfaciendi eius functioni & oneribus, prout re vera ſatisfacit, ſed cum propoſito, quòd ſi frater eius primogenitus obierit mortẽ ſine liberis, aut ſi ad componendã pacem, aut extinguendas lites, aut alia ſimilia, aut ad augendum decus ſuũ, vel ſuæ familiæ, vel patriæ, expediret accipere vxorem, id faceret, non videtur peccare; quia licèt hoc in beneficijs curatis nõ liceat, imò ea accipiens, non intendens, vel dubitãs ad Sacerdotium promoueri, teneatur ad fructuũ reſtitutionẽ, vt prædiximus: in alijs autem beneficijs non curatis, licèt peccetur mortaliter recipiendo ea abſque propoſito recipiẽdi illum ordinẽ, qui ad ſeruitium eorũ neceſſarius eſt, vt eſt dictũ, non tamen idem eſſe exiſtimo in ſpecie præmiſſa, quia in huiuſmodi beneficijs ſimplicibus non inuenitur expreſſum à iure, ſicut in curatis, ideò in nõ curatis melius ſuſtineri poteſt hoc caſu opinio Nauar. vbi ſup. d. c. 25. n. 118. verſ. quin etiã, & iuſdẽ Nauar. d. conſ. 16. n. 1. de præbẽd. tenentis quã nunc preſamur limitationẽ, quàm in curatis, in quibus ipſe propriè loqui videtur reſpectu fructuum.

28 Secundò principaliter reſpõdeo, quòd prædict. opinio receptiſsima gloſſ. in cap. fraternitas. 12. quæſt. 2. procedit in illa pœna ad cuius executionem requiritur aliqua actio: verbi gratia, pœna mortis, mutilationis, membri, verberis, carceris, exilij, ſolutionis, confiſcationis, ſeu priuationis bonorum huiuſmodi, hæc enim exequi non poſſunt per ſolam legem, niſi interueniat actio aliqua: & ideo

ante

ante ipsam actionẽ nõ obligat in consciẽtia: secus in illa pœna, quæ nullã actionẽ ad sui exequutionẽ exigit, veluti excommunicationis, suspẽsionis, interdicti, & irregularitatis, & si qua est similis: ità Caietan. super Thom. 2.2.q.62.art.3. Siluest. in summa, verb. assassini, n.4. Felin. in c. Rodulfus, n.36. de rescript. D. Couar. in reg. peccatũ. 2.p.§.8.n.6.& in 4. de spõsal. 2.p. c.6.§.8.n.16.& c.8.§.5.n.8. vbi exẽplificat secundũ mẽbrũ distinctionis supradictæ in illis pœnis, in quibus quis incapax efficitur alicuius actus, tenetur enim ab illo actu abstinere: sic incapax aliquorum bonorum tenetur ab eorũ possessione decedere (si post incapacitatem ea acquirat) ex Caiet. vbi suprà: idẽ concludit Rojas in epithom. success. c.20.n.150. & Nauar. in c. inter verba, corolar. 54.n.606.11.q.3. & in manual. c.23.n.66.& 67. vbi exẽplificat etiam secundũ membrũ prædictũ in pœna amissionis beneficij ipso facto: eãdem doctrinã Caiet. in præd. 2. membro sequitur, & probat Ludou. Molin. de iustitia & iur. tract. 2. disputatione 96. in vers. vt verò, dicens quòd in hoc consentiunt DD. omnes, & quòd ex ipso Ecclesiæ vsu & praxi est manifestũ, vbi etiam sequitur & probat exemplũ Cou. vbi suprà præd. 2. membri Caietani, nempè in illis pœnis, in quibus quis incapax efficitur alicuius actus, vel bonorum. Hęc autem doctrina Caiet. & sequacium verissima est, & communiter ab omnibus recepta: exemplũ tamen Nauarri d.c.23.n.67. secundi mẽbri Caietani prædicti in pœna amissionis beneficij ipso facto, vt si quis in eã incurrat, teneatur in conscientia statim dimittere beneficium ante condemnationẽ, ac proinde idẽ diceret Nauar. in officio iam acquisito, quod delinquẽs ante cõmissum à se crimen iustè possidebat, mihi nõ placet, nec tenenda est sua in hac specie opinio, sed potius contraria, vt verior, probabilior, atque sententiæ glos. receptissimæ in dict. c. fraternitas. 12.q.2. de qua suprà hoc c.nu.14. conformis: cùm enim quis iustè possessionem bonorum, officij, vel beneficij semel acquisiuit, etiamsi posteà ob crimen illis ipso facto priuetur, non tenetur in consciẽtia ante condemnationẽ à sua possessione, vel dominio decedere, quia ad id requiritur actio aliqua, nempè declaratio incursionis illius pœnæ, destitutio, & actualis priuatio illius possessionis. Licèt enim non requiratur sententia, quæ irroget eam pœnã, quandoquidẽ ipso iure est imposita pro eo crimine, requiritur tamen sententia quæ declaret actũ factũ, aut cõmissum, aut etiã omissum, ex quo pœna ipso iure lata est, per text. in l. eius qui delatorem, & ibi Bart. ff. de iure fisci, & in c. cum secundũ. §. confiscationis, & ibi Ioan. And. & alij, de hæret. in 6. & est magis recepta sentẽtia numero & authoritate authorũ, vt constat ex Tiraq. plurimos citante, l. si vnquã, verb. reuertatur, nu.400. C. de reuoc. donat. & Anto. Gom. in 3. tom. varia. c. fi. nu. 3. & Roland. à Valle cons. 18.n.11. lib.1. Prætereà, quia etiam si quis amiserit titulũ beneficij, potest retinere possessionẽ & fructus illius; possessio enim colorata nõ perdit colorẽ amisso tit. secundũ Nauar. in lib. de oratione, Latinè cõposito. notab. 21.n.55.& 57. & in c. accepta. oppositione 10.n.6.& 12. de restit. spoliat. & quòd per sententiã priuationis oporteat delinquẽtẽ huiusmodi spoliari possessione, aliàs interim gaudeat fructibus beneficij, tenet idẽ Nauar. in d.c. accepta. oppositione 7. nu. 56. præmaximè cum nec etiã titulo & dominio in foro conscientiæ sit priuatus ante condemnationẽ, sed adhuc retineat dominiũ suorũ bonorũ, secundũ veriorẽ sententiã Archid. Victoriæ, & Soti, quã benè probat Mol. vbi suprà disputatione 95. versi. dubiũ verò, aduersus alios: nec tenetur quis se ipsum prodere, & pœnã iuris ante sententiã in se exequi, & propriam famã prodigere: itaq; requiritur nedũ actio & declaratio iudicis, sed etiã exequutio, destitutio, ac priuatio actualis officij vel beneficij: & ita hanc partem aduersus Nauar. nuncupatim vbi suprà probabiliorẽ existimat esse Molin. d. disputatione 96. cum Soto lib. 1. de iustitia & iur. q.6. art.6. præsertim ad vltimũ; idẽ innuit Couar. in 4. 2.p.c.6.§.8. nu.8. vers. his accedit: imò & Nauar. ipse idem affirmat in opusculo de

da: is & promiss. pro iust. corol. 31. n. 41. vbi vult, pœnã illã priuationis ipso iure omnis beneficij & officij Ecclesiastici ac sæcularis, & inhabilitationis ad illa omnia beneficia & officia, & quæcũq; alia obtinẽda, à Greg. XIII. statuta in extrauag. disput. 92. relata, nõ deberi ante sententiã, tum propter eius pœnę maximã acerbitatem, & quòd ad terrorẽ & exaggerationẽ videatur ita statuta; tũ etiã quia pœnæ graues, quæ exequutionẽ exigũt ipsius delinquẽtis, vt esset relinquere beneficiũ aut officiũ iam obtentũ, non debẽtur ante latam sententiã, etiãsi statutæ sint ipso iure, aut ipso facto: ita ex Nauar. refert & sequitur Mol. vbi suprà, addẽs idẽ in beneficijs Ecclesiasticis intelligendũ esse, quãdo non subiũgitur aliud verbũ, vnde cõstet mentẽ summi Pontificis esse, vt amittãtur, nulla expectata sentẽtia: quale videtur esse illud Pauli II. in extrag. ambitiosæ, de reb. Eccl. nõ alien. vbi dicitur: Clericus, qui bona Ecclesię alienauerit, ipso facto priuatus existat beneficiorũ Ecclesiasticorũ, illaque absq; declaratione aliqua vacare cẽseantur: ex hac namq; extrauagãt. nostra præcedens confirmatur sententia, per locũ ab speciali, vt Sotus vbi suprà rectè aduertit; etenim dũ ad acerbitatẽ pœnæ, & vt Ecclesiastici plus abstinerent à rebus Ecclesię alienãdis, addidit summus Põtifex, vt in hoc euẽtu nulla esset necessaria declaratoria sentẽtia, manifestè innuitur, q; nisi id addidisset, nequaquã id operatur verbũ illud, Ipso facto, qđ præmiserat.

Illud tamẽ primò obseruandũ erit, pœnã illã inhabilitatis ad beneficia obtinenda, quoniam & acerba admodũ est, & permixtim apposita cum alijs, quæ vim non habent ante latã sententiam, excipiendã esse per epicheiã ab illa regula, quã ex D. Couar. suprà retulimus, vt affirmat Moli. vbi suprà, cuius sententia mihi placet.

Secundò, quòd quãdo pœna amissionis beneficij est ipso iure statuta, id operatur, vt cum fuerit lata sentẽtia, delinquẽs nõ solùm priuetur beneficio, sed etiam fructibus à die cõmissi delicti perceptis, vt cum Felin. & alijs probat Tiraq. vbi suprà nu. 401. & Couar. etiam vbi sup. d. §. 8. nu. 7. & 8. necnon, & Molin. qui suprad. disputat. 96. in vers. duo obserua, ibi: Secundũ verò est: addẽs idẽ esse de fructibus quorumq; aliorum bonorũ, quæ ipso iure cõmisso aliquo delicto amittũtur, vt Couar. ibidẽ, Cõradus de cõtractib. q. 7. cõclus. 3. Siluest. verb. pœna, q. 25. & alij adnotarũt.

Idẽ esse dicendũ de pœnis amissionis officiorũ ipso iure, aut ipso facto statutis, qđ de priuatione beneficiorũ disseruim⁹, probat Moli. vbi suprà, in versic. quod dictũ, similiter & quando quis ipso iure ob crimen aliquod priuatus est iure eligẽdi, aut iure suffragium ferendi, vt scholastici ob ambitum in cathedris; nisi enim sentẽtia sequatur, eligere possunt, suffragiumq; ferre, idq; habet consuetudo Vniuersitatũ, & affirmat Soto vbi suprà. Quod ipse intelligo iuxta supradicta, quando in dispositione pœnali non subiungitur aliud verbum, vnde constet mentẽ disponẽtis esse, vt pœna cõmittatur ipso iure, nulla expectata sententia, quale erit, si diceret, Absque declaratione aliqua, &c.

Deniq; Nauar. in manual. Latin. c. 23. n. 63. idẽ ꝓbat in collega, aut municipe trãsgrediẽte legẽ excludentẽ à collegio, aut municipio ipso iure, aut ipso facto: nõ enim tenebitur relinquere collegiũ, aut municipiũ ante latã sententiã, nisi aliũde apertè constet, mentẽ institutoris collegij fuisse, vt nulla expectata sẽtẽtia collegium amitteret, qđ & sequitur Molin. vbi sup. vers. de collega, vbi ꝗ huiusmodi leges ad instar legũ iuris cõmunis exponẽdę sunt, quãdo contrariũ non cõstat de mẽte eorũ, qui statuta suorũ collegiorũ cõdiderũt: & hęc resolutio meo iudicio vera est, & tenẽda; & opinio Soti cõtraria, de qua sup. nu. 17. minimè, nisi saluetur in altero ex duobus casibus (quãuis ipse in eis non loquatur) nẽpè quãdo collega à principio, vel municeps patiebatur defectũ in qualitatibus requisitis, vel aliqua earũ secundũ leges fundationis vel municipij: tũc enim, cũ esset incapax, & inhabilis à principio collegiaturæ, vel municipij, & contra leges eiusdẽ fuerit ingressus, meritò vt iuribus collegij vel municipij in conscientia priuetur ante condemnationẽ, vel etiam

quando

quando constat de mente fundatoris in contrarium, vt prædiximus: vt constare videtur de mente testatoris relinquentis vxori suæ vsumfructum bonorum suorũ ea lege & conditione, vt castè viuat, ideò nil mirum, vt si castitatem non seruauerit, teneatur in conscientia mariti hæredibus restituere vsumfructum, vt suprà probauimus.

28 Sed vt ad superiora, vnde digressi sumus, reuertamur, placet mihi in proposito de quo agebamus, æqua opinio Bernardi Diaz d.c.123.n.6.dicẽtis, se credere (saluo meliori iudicio) quòd quando clericus propter crimẽ damnatur ad restitutionẽ fructuum, solum condemnetur ad restitutionem perceptorum, nõ autem eorũ, qui percipi potuerunt, ex ratione de qua ibi per ipsum, tametsi Paul. de Castr. in l. 1. C. de his, quib. vt indig. & sequaces suprà citati aliud teneant in præd. specie.

29 Ex superioribus deducitur, quòd cũ clericus homicida non priuetur ipso iure beneficio, sed per sententiam, interim lite pendente, vsque ad conclusionẽ in causa, iure optimo poterit renuntiare beneficium, quo venit propter crimẽ priuãdus, vt colligitur ex glos. in cap. 2. vt lite pend. lib. 6. verb. finita, quam ad hoc omnes allegant, quamuis ea mihi expressa non videatur; sed eam opinionẽ probarunt DD. ibidem, & voluit Innocent. in d. cap. cum nostris, n. 1. de concess. præb. & glos. in reg. Cancel. 27. Dominicus à sancto Gemin. cõs. 105. ante n. 1. vers. quoad primũ dubiũ, resoluens, quòd hęc erit cautela vtilis beneficiato, qui ob crimẽ periurij, de quo ibi loquitur, veniebat priuãdus beneficio, vt eidẽ cedat ante cõclusionẽ in causa, & nõ expectare sententiã super crimine, ad hoc vt euitet infamiã, quam incurreret, si condẽnaretur ex delicto: quam cautelã sequitur expressim Thom. Ferrat. d. cautela 44. & plures referens Flaminius Parisi. lib. 3. de signat. benef. q. 15. nu. 39. vbi n. 40. quòd Papa facilius dispensat cũ criminoso voluntariè cedente, quàm cũ non cedente voluntariè: & q̃ præd. renuntiatio facta ab eo, contra quẽ inquiritur de homicidio, vel alio crimine capitali, ex quo possit priuari per sententiã, sit valida & ad mittenda, probauit Rota. 5. de sententia & re iudic. in antiquis, sequitur Felin. in d. c. Inquisitionis, num. 4. de accusat. Philipp. Prob. in additio. ad Monach. in cap. alma mater, de sent. excõmunicationis in 6. & in c. ad Apostolicæ n. 10. de re iudic. in 6. & Ludouic. Gom. in reg. de annal. poss. q. 42. vers. prætereà, &c. Rebuf. de pacif. poss. nu. 316. etiamsi homicidiũ sit industria perpetratũ, & Cassan. cõs. 44. nu. 22. D. Couar. in d. Clement. si furiosus. 2. p. relect. §. 3. nu. 7 Did. Perez in l. 2. tit. 9. lib. 2. ord. col. 501. vers. vnde infertur, & ad Villadig. de irregularit. c. 1. n. 21. vers. vbi vide, & Ignat. Salcedo in additio. ad Bernard. Diaz in sua practic. crim. canonica d. c. 88. litera A. & pragmatica Sanctio. Gallican. titul. de collat. §. item insuper, in vers. disponere, ibi: Poterũt ergo, fol. 318. & Nicol. Boer. de cis. 205. nu. 7. Tellus Fernand. in l. 4. Taur. nu. 68. circa fin. Plaça in epithom. de delict. lib. 1. c. 11. nu. 9. & procul dubio hæc est communis sententia &

30 vera, * quam improbat Carol. Molin. in reg. Cancellariæ 18. n. 55 vbi ea renũtiatio fit in fauorẽ certæ personæ, cuius sententia forrasis iure & æquitate pręualet, ob fraudem, quæ in hac specie manifesta videtur, secundum Couar. vbi sup. ad fin. d. §. 3. qui tamẽ relinquit cogitãdũ. Hæc tamẽ improbatio, seu potius limitatio cõmunis sententiæ vera non videtur, quia etsi cõmunis præfata indubiè procedat, vbi renũciatio & cessio simpliciter fit absque fauore alterius, in renũtiatione tamẽ in fauorẽ idem videtur, etsi cum aliqua difficultate, dicendũ: nam qui renuntiat, iure suo vtitur, & ideò nullã fraudem cõmittit, quippe qui sibi ipsi consulturus, vel amico, vel consanguineo, eidẽ beneficio renuntiat, non vt alteri noceat, vt in simili specie considerauit idẽ Couar. col. præcedenti, dum reprobat Ant. de Butr. cons. 43. tenentem, præd. renuntiationẽ nullã esse, quoties ea facta fuerit post sciẽtiã prioris impetrationis, quasi ea in fraudem impetrantis fiat: inquit namque Couar. hoc minimè verũ esse, cum suo iure vtatur renuntians, vt sibi, amico, vel consanguineo consulat, de qua re statim latiùs agemus: ergo valet renuntiatio be-

neficij in nostro casu facta in fauorem alterius, cùm non fiat, neque præsumi debeat in fraudem, sed vt renuntians sibi, amico, vel consanguineo, consulat: & in terminis nostris hoc expressè probauit Thom. Ferrat. cautela 44. quem omnes supradict. moderniores referunt atq; indistinctè sequuntur, cum non improbantes in renuntiatione in fauorem, & expressim Rebuf. vbi suprà dict. num. 361. in d. c. inquisitionis, col. 1. sequitur cautelam Ferratij præd. vt ante sententiam renuntiet in fauorem amici sui, & posteà impetret dispensationẽ & rehabilitationem, & demũ is, in cuius fauorem renuntiauit, iterũ resignet, & eidem Papa cõferat. Considero tamen, ex huiusmodi renuntiatione in fauorem præiudicium videri inferri summo Pontifici, qui in casu priuationis, vel simplicis renuntiationis & cessionis, posset liberè, cui vellet, prouidere. At verò per resignationem in fauorem alterius factã secus videtur, quia etsi admissio huiusmodi renuntiationis sit gratia, cum sit in principis voluntate, & omnis assensus Regis, siue summi Pô-
31 tificis sit gratia,* quia princeps non cogitur consentire, vt latè tradit Afflict. in l. Imperialem 12. notabil. de prohib. alien. feud. per Federic. numer. 5. ex honestate tamen & ratione, & ex communi obseruantia tenetur renuntiationem admittere, si idoneus præsentetur, vt dicit Tellus Fernand. vbi suprà numer. 65. loquens in renuntiatione officiorum Regionum, de quibus statim agemus. Quare si in resignatione beneficij in fauorem alterius de delicto & iudicio super eo pendente fuerit facta mentio, & nihilominus Princeps, hoc est, summus Pontifex concesserit, renuntiationemq́; admiserit, visus est dispensare, ex notatis in l. quidã consulebant. ff. de re iudic. & hic casus
32 indubius est.* Sin autẽ criminis non fuerit facta mentio in renuntiatione in fauorem alterius, sed potius tacuit renuntians, videtur subreptitia ac nulla, & tamquam si nõ admissa fuisset, Princeps prouidebit, vtpote de beneficio vacanti: ita Probus ad Monach. in d. c. ad Apostolicæ num. 10. quem refert & sequitur Tellus vbi suprà in fin. dict. l. 4. qui etiam in id citat Dominic. d. consil. 10, col. fin. num. 11. vbi quòd vel saltim conditionalis erit prouisio; & sic dum citat Dominicũ vbi suprà loquentem in nostris terminis clerici renuntiantis beneficio, qui per sententiam veniebat eo priuandus propter crimen periurij, hoc videtur tenere non solùm in renuntiatione officiorum secularium Regis, in quibus nuncupatim loquitur, sed etiam in renuntiatione huiusmodi beneficij Ecclesiastici: quare iuxta hæc vera videtur sententia Caroli Molinæi improbantis communem præcedẽtem, in renuntiatione beneficij in fauorẽ alterius facta: nihilominus ipsa non est tenẽda, quia neque Dominicus d. nu. 11. in hac specie loquitur, sed in alia diuersa, nec vera est ipsius sententia, vt infrà resoluemus: & prætereà in admissione renuntiationis nullæ officiorum seculariũ, de qua loquitur Tellus, versatur præiudicium patrimonij pecuniarij Regis: in admissione verò renũtiationis beneficij minimè, quia etiamsi vacet, prouidetur à Papa, nec in expensis, cum ipsæ soluantur in vtroque casu officialibus Papæ. Accedat prætereà pro communi sententia, quòd eam tenentes minimè requirũt mentionem criminis fieri debere, ad hoc vt ipsa renuntiatio valeat & teneat: quinimò expressè cauetur in d. decis. 5. de sententia & re iudic. quòd non fuit facta mentio de accusatione, vel inquisitione, vel sententia, & Papa illa ignorans, recepta resignatione, illud beneficium cõtulit cuidam tamquam vacãs in curia & reseruatum, & quãuis nihil intersit quòd non fiat mentio criminis, vbi renuntiatio simpliciter fit, nempè cessio beneficij, quia Papa prouidere potest de eo, cui voluerit: quid tamen, quæso, prodesset renuntiatio hæc renuntianti, si simplex cessio, & nõ in fauorẽ alterius esset? & tamen omnes pręcitati authores magnificant hanc cautelam in fauorem renuntiantis. Prætereà renuntiatio in fauorem prædicta non fit in fraudem prouisionis Papæ, sed vt sibi, amico, vel cõsanguineo consulat renuntians, vt prædiximus: ergo licèt ex hoc facto incidenter resultet aliquod

aliquod præiudicium alterius, qui poterit prouideri in illo officio, cum tamen hoc non fiat in fraudem eius, nec scitur persona certa, cui aliàs prouideretur, & Papa, ex mera gratia admiserit resignationem præfatam, siue prædicto, vel alio quouis modo vacauerit beneficium, cum rectè posset eam non admittere, non videtur in consideratione habendum, ad hoc vt gratiam impugnemus, ac subreptitiam eam iudicemus, & sic ex mente communis idem videtur dicendum in renunciatione hac in fauorem alterius facta, cótra Carol. Molin. Nec obstat quod facienda sit mentio in impetratione eius, quod si exprimeretur, non concederet summus Pontifex, vel difficiliorem eum redderet ad cócedendum, prout videtur in proposito: hoc siquidem non videmus quòd solitum sit exprimi, nec necessariò exprimendum iudicant præd. authores, quinimò, vt vidimus, dicta decisio Rotæ loquitur in resignatione beneficij, & nihilominus in ea obtinuit prouisus contra expectantem Apostolicum. Hæc quamuis ita se habeant; profiteor tamen rem difficultatem habere, vt in principio prædixi, & ideò relinquo decisioni melius sententium in ea, præcipuè Iurisconsultorum curialium Romanæ Curiæ, qui praxim & stylum illius apertè norût. Vnde ex tẽpore, quasi nos auscultans, posthæc scripta eamdem nostrã sententiã affirmatiuã, quam sup. latè fundauimus, intrepidè probauit, dicẽs esse certi iuris ac magis receptã frequentiori Doctorũ schola, plures id tenentes citans, & ita tota die practicari affirmans, doctissimus Iurisconsultus atq; Curialis Romanus Flaminius Parisius lib. 3. de resign. benef. q. 15. nu. 1. & n. 8. loquitur lite pendẽte, dũmodò tunc fiat mẽtio de accusatione, vel inquisitione, iux. opin. Dominic. d. consl. 105. col. vltima vers. ex his potest, & Rebuf. d. nu. 52. in fine, quorum opin. aduers. præd. decis. 5. Rotę de re iud. sequitur & veram existimat Flamin. vbi sup. nu. 24. sicut in impetratione facienda per inquisitũ de crimine, debet fieri mentio inquisitionis, aliàs impetratio est nulla secundum cõmunem, quã ibi refert nu. 25. declarãs n. 27. hoc nõ procedere, quoties crimẽ renũciantẽ indignũ non redderet, tunc nãq; non requiritur vt fiat præd. mẽtio, sicut nec in impetratione hoc casu fieri debet mẽtio huiusmodi secundũ cõmunẽ: hac que ratione, inquit, procedit. d. decis. Rotæ. 5. nam vt ibi dicitur, fuit ille cõdẽnatus ad perpetuos carceres, ex quo non datur priuatio. Et re vera in hoc arti. mentionis litis pendentis faciẽdæ in quo adest conflictus opin. quẽ vidimus, omnibus rectè pensatis nõ obstãtibus prius à nobis dictis, hęc vltima opin. affirmatiua, quam sequitur Flami. tenẽda videtur tãquã securior & verior. Similiter etiam renunciatio præd. si fiat post conclusum in causa, non valebit facta in fauorem, sed tantùm si fiat simpliciter, vt in d. c. dudũ el 2. in fin. de elect. ita Flamin. vbi supra numer. 16. in fin. & numer. 46. vbi dicit communem.

33 Non possum tamen nõ aduertere hodie, attẽto motu proprio Pij V. ann. 1569 lato super cõfidentijs beneficiorum, non esse licitũ, quod Ferratius. d. cautela 44. consuluit, vt in præfata specie renuntiationis beneficij renuntians tacitè agat cum amico fideli, in cuius fauorẽ renuntiare intẽdit, quod ad omnẽ suam requisitionem debeat sibi ipsi similiter ipsa beneficia resignare: idem sentit Feli. in d. c. inquisitionis, n. 4. in fin. de accusat. hoc si quidẽ quãuis eo tẽpore, quo Ferratius id scripsit, liceret, hac nostra ætate apertè est prohibitum per d. motum proprium: quod ideò prædixi, ne aliquẽ fallat præd. cautela in hoc.

34 Modò cõmunis sententia supra dicta ampliatur primò, vt procedat nõ solum in homicida, sed etiã in rebelli, vt is antequam priuetur beneficio, possit illa renũtiare, vt est text. in c. cum inter. de re iudic. quem ad hoc ponderauit Præposit. in c. ius Quiritũ. 1. dist. faciunt tradita per Iaf. consl. 86. lib. 3. & Ita conclusit Rota in vna Perusina, teste Gomezio in d. reg. de annal. poss. q. 42. in fi. * Quinimò & procedit in periuro, & in quocumque alio clerico criminoso, ob quod veniat priuandus beneficio per sententiam, vt ex supradictis patet.

36 Ampliatur secūdo,vt procedat, etiāsi quis sit condēnatus ob crimen homicidij in pœnā perpetui carceris,vel aliàs,si per sententiā nō sit priuatus beneficio,nā adhùc is poterit resignare, etiāsi expectans Apostolicus beneficiū illud acceptauerit, & ita fuit obtentū in Rota, vt in d. decis. 5.de sententia & re iudicat.in antiquioribus,& eam dicit mirabilē ad hoc Gom. vbi suprà, in vers.& tamen circa hoc, ibi: Sed illa Rota,&c. cuius ratio est,quia etiā si quis condēnetur per sententiam pro crimine homicidij , nisi per eā beneficio priuetur,non censetur eodem priuatus, vt suprà deduximus: cum igitur non sit, neque censeatur eo priuatus in præsenti specie, meritò vt possit illud renuntiare, iuxta communem præfatam sentētiam, ex cuius mente & vnica ratione hæc ampliatio deducitur.

37 Tertiò ampliatur,vt etiā post conclusum in causa, ante sententiā priuationis, possit huiusmodi clericus beneficiū suū renuntiare,vt probatur in c.dudū,el 2.de elect.& ibi Anton.de Butr.in vers.nota cōsilium.tenet Rebuff.in d.tractat.de pacif. poss.n.315.circa fin.& in praxi benef. tit. de mod.amittend.benef.nu.51.& Ferre, cōs.283.nu.1.& Pet. Plaça d. lib.1.de delict.c.11.n.9.vers.ipse tamen,&c.sequitur alios referens aduersus Felin.& sequaces

38 Flaminius vbi sup.nu.11.cū seq. * Quinimò & post sententiā priuationis officij id poterit facere, si ab ea fuerit legitimè appellatū: arg.l.qui à latronibus.§. fi.ff.de testām.& quia per appellationē extinguitur,aut saltē suspenditur iudicatū,iux.l.1. §.fi.ff.ad Senat. consult. Turpil.& in terminis ita tenet Rebuff. vbi suprà, dicens, quòd sic fuit iudicatū in magno consilio, licetBoer.dubitet.d.decis.205.Sed opinionē priorē sequitur Philip.Prob. id additi. ad pragmat.Sanct. Gallic. in titu.de collation.§.item insuper, sub hoc signo (* 12.) in princip. & latè iure probat hanc ampliationem Flaminius vbi sup.nu. 17.cum seq.procedit tamen,dūmodò fuerit facta mentio priuationis,secundum Rebuf.vbi supr.in praxi benef.d. tit. de modo amitt. benef.n. 52.in fin.cuius sententia verior & securior videtur Flaminio Paris. vbi sup. nu.23.quàm contraria eiusdem Rebuff. consil.82.nu.7.

39 Quartò ampliatur cōmu. sentētia aduersus Dñic.d.cons.105.ante nu.1.ibi: Tamēlicet renūtiet,&c.vt procedat etiamsi quis prius impetrauerit à summo Pontifice beneficium huius homicidę,vel alterius criminosi in euentū priuationis,nam adhùc huiusmodi delinquens poterit validè præd. beneficiū renuntiare antequā eo priuetur, vt tenēt pleriq; ex supradictis, quos pro cōmuni præfata sententia adduximus, eosque refert ac cōgerit pro hac ipsius ampliatione D.Couar.vbi sup. d.§ 3.2 p.rele.d.Clemē. si furiosus, de homicid.n.7,eā sequutus,ac magis cōmunē esse professus.Idē facit Petrus Plaça vbi sup.n.10.quāuis.n.9, statim post princip. aliud senserit cum Dñico,cuius opinionē etiā sequutus fuit Boer.d.decis.205.nu.7. Sed nihilominus nostra hæc & cōmunis ampliatio est verior& tenēda:iudexenim post præd.renūtiationē aut aliā vacationē beneficij,aliter quàm per priuationē cōtingentē,minime posset procedere ad priuationē beneficij hui⁹ criminosi, quia tūc processus hic inutilis erit cū ipse, aduersus quē priuationis sententia ferenda est,beneficiū nō obtineat,neq; possideat, neque dici possit,dolo,vel fraude desijsse possidere,vt prædiximus: ita tenet Rota in nouis titu.vt lite pend.decis. vlti. aliàs, 491.& Ludouic.Gom.vbi sup.nu.5.versi. & quantū ad illud,vbi refert Gonsalu. in tractat.de lega.14.q.1.p.col.15.idē tenentē contra Dñic.vbi supr.cōtra quē similiter tenēt Couar.& Plaça vbi sup.ille.n.7. hic verò 10.tametsi Flaminius vbi sup. n. 42.aliud velit cū Dñico & alijs. Neq; altera ratio Dñici.d.cōs.105. nu.10. aliquid præstat,dicētis præd. renūtiationē vel dispensationē Episcopi,alteriusve ad id potestatē habētis in fauorē criminosi factā, nihil prodesse in præiudiciū illius,cui ius quæsitum ex impetratione, cuius in hoc sententiā de dispēsatione,etiā facta ante litis cōtestationē,sequitur Rebu. vbi sup. n.317.& Bernar.Diaz in pract.crim.can. d.c.88.nu.2.ad fi.vbi allegat Staphil. etiā eā sequentē:sed vera nō est hæc opinio. Dñici & sequacium;quia per prouisionē

Papæ in euentum priuationis non est im
petranti ius quæsitum irresolubiliter, sed
conditionaliter in certum euentũ, quem
lis producet, iuxta. l. quod debetur. ff. de
peculio, & ideò prouisio per resignationẽ
interim facta, etiã cũ clausula, Dũmodò
alteri non sit ius quæsitũ, valet: illa namq;
clausula intelligitur de iure perpetuò du-
raturo, non verò de non duraturo; item
intelligitur de purè quæsito, non verò de
conditionali, secundum Roma. cons. 256.
approbo sentẽtiam, vers. tertio, quem re-
ferunt & sequuntur Felin. in c. super lite-
ris, n. 11. in fi. de rescrip. Gom. vbi suprà, &
in regul. de iure quęsit. nõ tolled. q. 3. Co-
uar. & Plaça vbi suprà, qui omnes ex hoc
reprobant præd. Dñici opinionem, contra
quam etiã tenet Ioan. Igneus in. l. necessa
riò. §. nõ aliàs, in lectura, nũ. 97. cum seqq.
ff. ad Sillanian. prout eum refert Rebuff.
vbi suprà. Ex quibus verior mihi longè at
que tenenda efficitur hæc pars aduersus
Dñic. & sequaces: tametsi idem Plaça vbi
suprà ad fi. d. n. 10. sibi cõtrarius, aliud ve-
lit cum eodem Dñico vbi suprà idem se-
quutus, & suæ proprię opinionis, quam in
principio eiusdem nu. 10. contra eumd.
40 Dñic. bis tenuerat immemor. * Limita-
tur tamen hæc quarta ampliatio, vt non
procedat, quando in literis impetrationis
apposita fuerit clausula expressa, quòd re
nuntiatio lite pendente facta ab ipso pri-
uando, cedat in vtilitatẽ impetrantis, tũc
enim procedere posset Dñici responsum,
vt post Staphileũ, & Probũ adnotauit D.
Couar. vbi suprà, & Plaça n. 10. secundũ
quos ex hoc minimè tollitur Episcopo di
spensandi potestas, ipsaque dispẽsatio im
pediet priuationis sententiam, quicquid
in contrariũ senserint Dominic. & Ioan.
Staphil. suprà relati.

41 Maximè tñ cõtrouersum est inter no-
strates, an hæc quarta ampliatio procedat
tantùm, quando pręd. renuntiatio vel re-
signatio beneficij ab eodem priuãdo fuit
facta cũ ignorantia impetrationis ab alio
obtentæ eiusdẽ beneficij in euentum pri-
uationis, secus si scienter, an verò vtroque
casu? In quo dubio Ant. de Butrio. consi.
43. incip. casus, quidã presbyter, &c. in ea
est sententia, renuntiationem istam factã
ab ignorante præd. impetrationẽ, validã
esse, etiãsi prior impetratio habuerit de-
cretum irritans, secus verò si post scientiã
prioris impetrationis facta fuerit, quia tũc
nulla erit, quasi ea tunc in fraudem fiat, vt
in c. 2. de renuntiat. lib. 6. quam sententiã
sequitur ad literam Aufrer. in decis. Tolo
san. 436. & Felin. in c. in nostra. n. 38. de re
script. & Gomez in regu. de annal. poss. q.
42. in vers. & tamẽ circa hoc, vbi ad id al-
legat decis. Rotæ. 5. de sententia & re iu-
dic. in antiquior. Verùm, vt conijcio in illa
Rotæ decis. non constat de scientia vel ig
norantia prioris impetrationis: quinimo
ibi non fuit impetratum beneficium pri-
uandi, sed expectans Apostolicus post sen
tentiam perpetui carceris contra inquisi-
tum vel accusatũ latã, statim id beneficiũ
acceptauit, & nihilominus obtentũ fuit, vt
renuntiatio valida & admittẽda esset cõ-
tra expectãtẽ, quod nihil ad rem, de qua
nũc agimus, pertinet: nihilominus eamdẽ
sententiã Ant. de But. sequutus est Boer.
decis. 205. n. 8. estq; cõmunis, vt plures re-
ferẽs testatur Flamin. Paris. vbi sup. n. 34.
cum seqq. & sequitur idẽ n. 48. vbi n. 49.
quod ita criminosus post impetrationem
sui beneficij factã non potest illud benefi
ciũ permutare, intellige iuxta suprà dicta
data sciẽtia impetrationis. Rursus D. Co-
uar. vbi sup. d. n. 7. in vers. cæterũ, & Plaça
d. n. 10. eodẽ vers. quãuis admittant prio-
rẽ casum Antonij, quãdo renũtiatio bene
ficij, siue resignatio fit ab ignorãte impe-
trationẽ, quod indubiũ est, vt constat ex
omnibus Doctoribus: minimè tñ consen-
tiũt, vt renũtiatio à sciente impetrationẽ
facta nulla sit, quin potius ipsi tenẽt in hoc
cõtra Ant. de Butr. & indistinctè sequun-
tur præfatã nostrã quartã ampliationem,
siue resignãs sciuerit priorem impetratio-
nẽ, siue eã ignorauerit; tùm quia qui renũ
tiat, iure suo vtitur, & ideò nullã fraudem
cõmittit, quippe qui, vt prædicebamus,
præcipuè vt sibi, amico, vel cõsanguineo
consulturus id faciat, quàm vt noceat im
petranti: tũ etiam, quia idẽ Ant. opinatur,
renuntiationẽ istam factam ab ignoran-
te, validam esse, etiamsi prior impetratio
haberet decretum irritans. cum hoc de-
cretũ etiam ignorantes afficiat. c. dudũ.
de præb.

de præb.in 6.cap. dudum.§. adijciebatur, de conceſ. præb.eod.lib.vbi hoc cõmuni omnium conſenſu receptum eſt,& traditur in pleriſque alijs locis. Quid tenendum? Ego profectò, etſi exiſtimem articulum hunc dubium eſſe, atque vtramq; partem probabilem & ſuſtentabilem,priorẽ tamẽ veriorẽ in pũcto iuris exiſtimo, & quæ fortaſis in praxi obtinebit:tùm ob authoritatem Ant. de But. & ſequacium,tum etiã ob aliquã fraudis ſuſpicionem & odorem, quam videtur habere admixtam renuntiatio beneficij facta à ſciẽte impetrationẽ priorẽ in præiudiciũ iuris illi tertio acquiſiti: & eã fraudẽ Anto.& ſequaces deduxerũt ex d.c.2. de renũtiat.in 6.ibi enim quidã obtinens prębendã ſeu dignitatẽ tenuẽ in Eccleſia, eam renuntiauit in fraudẽ expectãtis primam vacaturã,cum in proximo crederetur veriſimiliter pinguis vacatura, & ſummus Pontifex conſultus reſpondit,vt conſtito de præd.fraude per aliquas probabiles cõiecturas,expectãs Apoſtolicus, omiſſa præd.ſic fraudulenter renuntiata præbenda vel dignitate,poſsit pinguiorẽ, cũ vacauerit, eadẽ authoritate liberè petere,veluti ſibi debitam, & habere: fraus autem intelligitur eo ipſo probata,vt inquit tex.ille in verſ.fin.ſi præd. renũtianti præbẽda huiuſmodi pinguior forſitã cõferatur:& idẽ renuntiãs habita omninò carere debet, & ambita. Ecce igitur ibi text.vbi etiamſi renuntiãs ſibi principaliter conſulere voluerit,vt pinguiorẽ præbendã vel dignitatẽ obtineret, nihilominus ob fraudẽ inde contingẽtem,ſiue reſultantẽ in præiudiciũ impetrantis Apoſtolici, non nocet ibi illa renuntiatio, vt eidẽ pręcludatur via ad obtinendũ aliam prębendam vel dignitatẽ pinguiorẽ:ergo ita in noſtra ſpecie,quãuis renũtians lite pendente ſciens impetrationem Apoſtolicã præceſsiſſe, in euẽtum priuationis id faciat, vt ſibi, amico, vel conſanguineo conſulat,nihilominus inde ex ſciẽtia impetrationis videtur dicendũ,vt cõijciatur fraus impetrationis, cum verè ob id factum præiudiciũ impetranti reſultet.Sola igitur conſideratio renuntiantis, vt ſibi conſulat, non ſufficit, quoties inde ſimul colligitur fraus & pręiudiciũ impetrãtis: quod procedit,ſi conſtaret,quòd iure ille veniebat priuãdus beneficio propter crimen à ſe cõmiſſum priuatione dignũ;ſecus verò aliàs, quia tunc valebit renuntiatio in præiudicium renuntiantis,nam ita etiam in caſu d.c.2.de renuntiat.in 6. ſi illẽ,qui priorẽ prębendã habebat,cuius mors in proximo ſperabatur,non moriatur,renũtiatio fraudulenter facta valebit, & ſoli renuntianti nocebit, quia nõ eſſet audiendus, ſi vellet ſuam turpitudinem allegare:vt docet Paul.Caſtr.in l.filiæ.6 o.

42 in ordin.n.3.ff. ſolut. matrimonio. * Hæc limitatio & ſententia Anton.de Butrio & ſequacium pręmaximè procederet,quoties iſte delinquens priuandus beneficio ſciens impetrationem Apoſtolicã ſimpliciter renũtiaret,ac cederet beneficio,nõ autem in fauorẽ alterius,quaſi tunc non vt ſibi, nec vt alteri conſulat, ſed vt impetranti verè noceat, ac in ipſius odiũ & præiudiciũ conijciendum apertè ſit id feciſſe,ac proinde præd. eius renuntiatio, ſiue ceſsio nulla erit,habebitq; locũ iure optimo expectantis acceptatio, qui præferendus erit alteri prouiſo virtute præd. renuntiationis & ceſsionis, quæ tantùm nocere potuit cedenti, non verò impetranti,ob maximã fraudẽ cedentis, ſiue renuntiantis, quæ hac in ſpecie eo ipſo probata cenſetur: hocque caſu ceſſat ratio Couar.vbi ſuprà, qua præcipuè motus fuit ad tenendum contra Ant.de Butrio, quia non vt ſibi, amico, vel conſanguineo conſulat,ſed vt impetranti noceat,ceſsit,& renutiauit, ac proinde non valet præd.renuntiatio,vt in d.c.2. de re-

43 nuntiat. in 6. * Ex quo notat Anan.in c. audiuimus,de colluſ.detegend.quem refert, & ſequitur Tellus Fernand. in l. 4. Taur.num.68.quòd renuntiatio facta per fraudem,non ſit admittẽda. Idemq; erit ſi ſciens in fauorem renunciet,per ſupradicta,& in terminis probat Flamin.num. 42.tametſi in ſimplici renũtiatione aliud

44 ſine iure velit. * Nunc communis ſententia ſuprà enarrata, quæ habet, q clericus priuãdus beneficio per ſententiã ob crimen ab eo cõmiſſum priuatione dignũ,poſsit interim, pendente iudicio, beneficio

neficio renũtiare, limitatur, vt non procedat, quando quis esset priuatus ipso iure à canone beneficio propter crimen id inducens, prout sunt plura crimina, quæ priuationem statim ipso iure inducunt, de quibus supra, & latè per Rebuf. de pacif. poss. n. 319. cum seqq. vbi nouem casus huiusmodi refert, in illis etenim & similibus, si qui sunt, quemadmodũ delinquens à die cõmissi criminis non facit fructus beneficij suos, sed eos omnes tenetur restituere tamquã prædo, vt prædiximus, quia dominium beneficij ipso iure amisit, ita etiam non poterit renuntiare eidem beneficio, quo ipso iure ante sententiã est priuatus: & in terminis ita tenet Stephanus Aufrer. in d. decis. 436. vbi in id citat decisionẽ Rotæ. 5. de sententia & re iudic. in antiquiorib. in qua hoc satis innuitur atque præsupponitur, quamuis casus inibi decisus nõ fuerit huiusmodi, sed in crimine ob quod veniebat priuãdus clericus per sententiam beneficio, in quo ob id obtinuit valere resignationem, vt prædiximus: ergo innuitur, quòd si ipso iure esset priuatus beneficio ob crimen, id merens, non valeret resignatio posteà facta.

45 Hæc limitatio absque dubio procedit in eo, qui est ipso iure priuatus beneficio curato, quod obtinuit ob nõ promotionẽ intra annũ ad sacros ordines, iuxta cap. licet canon. & c. cõmissa. de elect. in 6. tũc enim renũtiare non potest præd. beneficio, cum id admiserit ipso iure, nec etiã in conscientia id retinere valeat, vt ex Dominico à Sot. Couarr. & Dida. Perez sup. resoluimus, & in terminis nostris ita tenet Felin. in c. nostra. corolar. 37. num. 38. versi. quinto fallit, in fin. ibi; Itẽ mandatũ Papæ de prouidẽdo, &c. de rescript. & in c. cæterum, vers. octaua restrictio. circa medium, ibi: Sed caue, quia nõ sufficit, nu. 24. eod. titu. & vtrobiq; allegat d. decis. Rotæ quintam, quæ id non probat, quia non agit in hoc casu: & Probus ad Monachũ in c. præsenti. n. 16. vers. vnũ tamẽ teneas, & nu. 23. de officio leg. in 6. quos refert & sequitur Boer. d. decis. 205. nu. 8. affirmans sic fuisse conclusum in curia.

Ex suprãdictis iã rectè colligi videtur quid dicendũ sit in renuntiatione officiorum sęcularium regiorum, quæ iam hodie cõmuniter emuntur ac vẽduntur, & pecunia æstimantur, an qui commisit delictũ priuatione dignũ, quod habet à Rege, nẽpè tabellionatus, rectoriæ vel decurionatus, aliorumve similium renuntiabilium, pendente processu possit renuntiare huiusmodi officium sæculare, quod obtinet, & an princeps debeat admittere renuntiationem, non obstãte delicto, vel litis pendentia: in hac namque specie videtur idem dicẽdum in omnibus & per omnia, quod prædiximus in renuntiatione beneficij Ecclesiastici, vt in casibus in quibus ipsa valet, & est admittẽda & hæc quoque officij sæcularis: in casibus verò, vbi resoluimus resignationem beneficij Ecclesiastici nõ valere, propter fraudem & pręiudicium impetrantis, vel quia priuatio fuit incursa à canone, vel à lege ipso iure, in eisdem nec officij renũtiatio valeat.

47 Nihilominus tamẽ in his officijs sæcularibus alia consideratio habẽda videtur, nam cum ea de consuetudine generali Hispaniæ soleant vendi ac æstimari pecunia, ac etiam transmitti, sciente & patiente principe, vnde est vt sub hypotheca bonorum includantur, insuper & fieri possit exequutio in eis, tamquam in bonis proprijs, ex quo sequitur, vt si hæc officia acquisita sint cõstante matrimonio inter virũ & vxorem, mulieri debeatur æstimatio pro parte eius, & filio imputãtur in legitimã, vt ex alijs refert Tellus Fernãd. in l. 26. Taur. nu. 11. cũ seqq. etsi ipse ibi teneat cõtrarium, & Auend. respons. 9. nu. 3. Baeça de nõ meliorãd. ratione dot. filiab. c. 26. n. 14. vbi alios allegat, & Anto. à Cordub. in sua summa *de casos de conciencia*, q. 134. vbi alios etiam citat: & prætereà si hæc officia perdãtur redeunt ad principẽ, qui iterũ potest ea alijs concedere, ac pecunijs, hoc est, pretio pecuniario, vendere, tamquàm patrimoniũ Regiæ Coronæ, ac sui fisci regalis, vt solet facere: in quo simonia committi non potest, sicut committeretur in beneficij

benefici Ecclesiastici renuntiatione pre-
48 tio facta. * Quare his attentis, si committēs delictū.ob quod officio huiusmodi priuādus foret per sententiā, illud pendēte processu renūtiare posset in fauorem alterius, eaque renūtiatio admissa à Rege inscio criminis & processus, valeret, esset in præiudicium Regis, ac sui patrimonij, cui aliàs incorporari deberet præd.officium per sententiam priuationis ob delictum, ac proinde propter fraudem, quam habuit in renūtiando in præiudicium patrimonij regalis & fisci, sciens verisimiliter se priuandū illo officio, & sic de proximo sperabatur vacare, præd.renuntiatio non tenebit, & admissa ignoranter reuocari poterit à Rege, constito de veritate, & alteri officium tamquā vacans prouideri: argu.d.c.2. de renuntiat. lib. 6. & eorū, quæ supradiximus in eius inductione pro Ant. de Butr. & sequacium opinione, quæ profectò in proposito conducunt, quādoquidē huius modi renuntians, de quo nunc agimus, sciebat q. si officio priuaretur, prout postea priuandum esse præsupponimus, ad Regem pertinere deberet, & redire suū officiū, ac proinde in fraudem fisci id fecit: ita in terminis tenet Barbat.cons. 11. vol.1.nu.18.vers.venio ad secūdam dubitationē, qui loquitur in quodā magistro ordinis Portugaliæ, qui commiserat crimen, propter quod veniebat priuandus dignitate, quamuis illa dignitas non erat vendibilis: quod dictum Barbat. sequitur Nicolaus Boer. decis. 2.nu. 5.vbi alios allegat, & Rebuf. in cōpēdio. alien. bonorū Eccles.nu.4.vbi quòd nō potest renūtiare officiū in fraudem fisci, qui deliquit: sequitur etiā Pelaez de maiorat. 4. p.q.23. num. 52.& 58.& Tellus Fernand. in l. 4. Taur.nu.66.* Quòd si de crimine & litis
49 pendentia notitia habeatur, erit supersedendum in admisione renuntiationis, donec in causa fuerit diffinitiuè pronuntiatum, vt declarat Probus ad Monach. in c.ad Apostolicæ.de re iudic.lib.6.num. 12.quem refert & sequitur Tellus Fernand. loquens nuncupatim in præd.officijs Regijs renuntiabilibus, in dict. l. 4.
50 Taur.nu.66. * Secus erit secūdum eumd. ibi, si renuntians tale crimen cōmisisset, propter quod officio esset ipso iure priuatus, quia tunc renuntiatio est nulla, & non admittenda, eo quia omni honore, officio & dignitate priuatur, vt est in crimine hæresis, iuxta text. in c. ad abolendā.§.præsenti. de hæret. etsi securius ibi ipse nu. 68. existimet esse, vt in omni casu admittatur præd. renuntiatio, vel expressè non respuatur, propter periculum quod imminet ex non admisione, si terminus vitæ præfinitus iure Regio post renuntiationem ad præsentationē laberetur sine admisione, cum post admisionem expressam vel tacitam, sine periculo posit iustè expectari, donec lis super delicto & priuatione decidatur:
51 * quòd si de delicto facta fuerit mētio in supplicatione, & nihilominus princeps concessit, videtur dispensare: si autem tacitum fuerit delictum, ac litis pendentia, renuntiatio erit nulla, & acsi non admissa fuisset, princeps prouidere poterit d. officium tamquam vacans, vt est prædictum: & in specie probauit Probus vbi suprà.nu. 10. & Tellus in d.l.4. Taur.
52 col.fin. * Quòd si propter delictum non erat priuatus ipso iure officio, nec veniebat priuandus, sed pœna pecuniaria plectendus, tunc valet renuntiatio pendente lite, nisi in fraudem fiat, vt probat Tellus vbi suprà, nu.68.

Sed non inconcinnum erit superioribus, videre, an delinquēs post cōmissum delictum posit bona sua liberè administrare, atque alienare, sicut anteà? In quo
53 duæ regulæ sunt constituendæ. * Prima est, quòd si propter delictū ab eo cōmisū non sunt bona illius ipso iure confiscata, sed veniūt publicanda, vel alia pœna est ille plectēdus, habet administrationē eorum, eaq; poterit regulariter alienare, & donationes facere, etiā post accusationē instutam, & litem contestatam, vsque ad condemnationem.l.post contractum capitale crimen. ff. de donat. & ibi communiter DD.& in l.si quis posthac. versi.fin. C.de bon.proscrip.l.2. tit. 4. p. 5. & quòd post cōmissum delictum valeat alienatio ante

ante sententiã facta titulo oneroso, nec reuocentur alienata, nisi appareat, contrahentem participem fuisse fraudis, vbi pro delicto bona ipso iure non confiscantur, neque interdicta est delinquenti bonorum suorum administratio, testatur cõmunem esse ex alijs Iul. Clar. in pract. crimin. §. fin. q. 78. in versic. cæterũ. vbi in versi. & hæc omnia similiter cum communi id procedere ait, etiamsi alienatio fiat post litis cõtestationẽ, licet in dubio post accusationẽ præsumatur facta metu pœnæ, & Anto. Gom. vbi suprà enumerat plures casus, in quibus bona præsumũtur alienata in fraudẽ fisci, & Petrus Dueñas in reg. 226. limita. 6. & 7. & fraus hoc casu probatur per coniecturas, vt ex communi resoluit Iul. Clar. vbi sup. vers. fraus. vbi nonnullas etiam refert,
54 * & ideò soluere debita potest, & ei solui licet, vt in l. reo, & in l. sequenti. ff. de solut. nisi sit contumax. l. fin. ad fin. ff. de
55 acquirẽd. rerum dom. * Potest etiam de bonis suis dare in solutum suis creditoribus, est communis secundum Picum in d. l. post contractum, n. 41. prout eum refert & sequitur Iul. Clar. vbi suprà dict. q. 78. vers. scias etiam. Cuius ratio est, quia propter delictũ non aufertur delinquẽti administratio bonorum, vt in l. aufertur,
56 versic. in reatu. ff. de iure fisci. * Neque pro eius pœna sunt bona delinquentis tacitè obligata fisco, nec parti, cui debent applicari, vt probat. l. res vxoris. C. de donat. inter vir. & vxor. & ibi notat Bald. text. in l. 1. C. pœn. fiscal. &c. libro 10. & ibi notat Platea. gloss. ordinaria, & ibi DD. in l. rescriptum. ff. de pact. & in l. aufertur. §. fiscus. ff. de iur. fisc. testatur communem Anto. Gom. in 3. to. c. 14. de confiscatione bonorum delinq. nu. 4. in vers. si verò talis reus, vbi quòd tantùm est actio vel accusatio contra personam, & illa non sequitur fundum, vt in l. fin. §. fin. ff. de contrahend. emp. cum simil. hoc tamẽ debet intelligi ante inchoatum iudicium criminale, & similiter etiam post iudicium inchoatum, ante sententiam, quia ante sententiam fiscus nullum ius habet, vt in l. ex iudiciorum. ff. de accusat. Sed post sententiã fiscus habet tacitã hypothecam in bonis delinquentis, quia per sententiam quasi contrahitur, vt in l. 3. §. idem scribit. ff. de peculio: & pro contractu & pari ratione, pro quasi contractu habet fiscus hypothecam, vt in d. l. aufertur. §. fiscus & hæc est verior & cõmunis opinio secundum Alexand. in d. l. rescriptum, in princip. in glos. in verbo hypothecas, nu. 8. & Ioan. Orosc. ibi nu. 2. & 3. & Iul. Clar. vbi supra d. q. 78. vers. fin. incipien. Sed hic incidenter: tametsi Angel. Fulgos. & Paul. de Castro ibi voluerint huiusmodi hypothecã incipere à litis contestatione, per quam etiã quasi contrahitur, vt notat gloss. in l. 2. §. fin. ff. de præt. stipul. hæc namq; ratio secundum Alexand. non concludit, nam quasi contractus, qui inducitur per litis contestationẽ, operatur quòd quis sit astrictus instantiæ, non verò pœnæ, in qua quis posteà venit condemnandus per sententiam, secundum Bart. quem refert: & ita opinionem Alex. & cõmunem sequitur in omnibus supradictis, post Guillelm. de Cugno & Bald. quos refert Anto. de Fano in tractat. de pignor. in 4. mẽbro
57 2. partis n. 115. & 116. * Addens cũ eisdẽ, quòd huiusmodi tacita hypotheca competens fisco, nõ præiudicat alijs creditoribus ex alia causa, quàm ex delicto, sed quòd talis hypotheca solùm operatur cõtra delinquẽtes, vel tertios possessores possidentes sine titulo: creditoribus autẽ ex delicto, cæteris paribus, fiscus debeat præferri, secundum sup. d. est communis opinio, vt testatur Couarru. lib. 1. variar. resol. c. 16. nu. 8. in versi. verum pro iudicio, & ita est tenendũ, tametsi in hac specie, quòd fiscus & priuatus creditor ex dicto simul cõcurrant, dãnato vtiq; non existẽte soluendo, atque æqualiter ex cõdemnati bonis partes habeant, iuxta ipsorum bonorũ quantitatẽ, testetur Ioan. Gallus. q. 139. Parisijs arresto definitum fuisse aduersus generalium Regis thesaurariorum sententiam, qua Regem, eiusq; fiscum præferendum esse pronuntiauerant: sed nihilominus communis est in contrarium, ac proinde iustior sententia

pro

pro fisco lata, quàm ea, quæ aduersus eũ pronuntiata fuit, vt testatur Couarruu. vbi suprà, & patet ex supradictis: in Francia tamen seruatur, quòd quando ex eodem delicto, & ex eadem sententia pars prætẽdens interesse, & pœnã fiscus, concurrunt, præfertur pars pro interesse & emenda damni, vt ita fuisse iudicatum in parlamento Parisiensi, ex Papa libro 24. titul. 16. arresto. 1. refert Iuli. Clar. vbi suprà in versic. vidi ibi in Francia, &c. quæ opinio profectò æqua & tenenda videtur, cui non obstat communis, quia in creditoribus ex delicto respectu pœnæ loquitur, hæc verò respectu interesse, in quo meritò quòd potior causa priuati sit, quàm fisci in exigenda pœna sibi, per sententiã applicata.

58 * Hæc tamen omnia circa hypothecam tradita secundum ipsos non procedunt, quando fiscus prosequeretur rem familiarem, puta quia ageret ex damno dato in fundo fiscali, tunc enim in continenti haberet bona dicti damnum dantis obligata, quia tunc non censetur propriè pro sequi pœnam. Secundò limitatur eadem ratione pro rerum ablatarum restitutione, tunc namque bona furis censentur tacitè hypothecata, & non solùm contra ipsum delinquentem, sed etiam contra hæredes ipsius, vel quemcumque aliũm, possunt à damnificato vigore tacitæ hypothecæ peti, saltem ex æquitate iuris canonici, argum. c. parochiano, de sepultur. ita. Bald. in l. furti. C. de furt. & ibi plenius per Salicet. Anto. de Fan. vbi sup. nu. 24. dicens notandum, quia de iure ciuili non reperitur quòd bona furis vel alterius delinquentis sint tacitè obligata pro malè ablatis, sed contra furem vel eius hæredem datur condictio furtiua, quæ est rei persecutoria, vt in l. si pro fure. §. 1. ff. de cond. furtiua, & hoc, etiã si res furtiua non extaret, quia datur ad æstimationẽm illius, vt ibi probat.

59 * Post sententiam verò condemnatoriam contra delinquentem latam, quæ non fuerit per appellationẽ suspensa, delinquens ipse minimè potest bona sua alienare; quòd si ea alienet, alienatio huiusmodi erit nulla: sed si ab eadem sentẽtia fuerit appellatũ, valida quidem erit alienatio, sed posteà facta confirmatione sententiæ, officio iudicis reuocatur, vt cum Pico communem hanc opinionem testatur Iul. Clar. d. quæst. 78. in versic. si verò, vbi quoque docet in hoc casu & similibus, in quibus alienatio valet, sed posteà potest per fiscum reuocari, non posse executorem fiscalem amouere possessores, à possessione rerum, quas à delinquente acquisiuerunt, sed debere actionem reuocatoriam intentare, ita vt ordinariè de ipsa reuocatione cognoscatur, iuxta communem opinionem, quam ibi ex eodem Pico refert & tenet.

60 * Similiter etiam in casibus, in quibus bona non confiscantur ipso iure, nec tollitur bonorum administratio, non habet locum sequestrum bonorum, aliàs verò sequestranda sunt, secundum Anto. Gomez d. c. 14. de confiscat. bon. nu. 4. ad fin. quod est notabile in praxi.

61 Et sup. d. prima regula non solùm procedit in foro iudiciali, sed etiam in interiori animæ: in conscientia enim ille, qui cõmisit crimen, propter quod nõ est ipso iure priuatus bonis suis, sed lex statuit illum fore à iudice priuandum, poterit ante sententiam priuationis, omnia illa circa bona sua absque peccato agere, quæ ante commissum crimen ratione dominij agere poterat; vnde poterit res suas alienare, non solùm titulo lucratiuo vt nonnulli dicebant, sed etiam titulo oneroso, & etiam cum onere & detrimento aliquo permutare, dũmodò sine dolo & fraude hæc fiant; aliàs secus, vt benè in proposito probat Alfons. Castr. lib. 2. de potestat. l. pœnal. cap. 2. versicul. secundo, pag. mihi 1678. vbi in sequenti, quòd poterit res suas locare, cui placuerit, & pretium locationis accipere, & fructus aut redditus ante debitos exigere, & contra debitores agere.

62 Quid autem dicendum erit de illo, qui volens crimen committere, ob quod scit se bonis suis priuandum, antequam illud committat, vendit bona sua, aut donat illa: nũquid in conscientia valebit huiusmodi

huiusmodi venditio, vel donatio? Et videtur, quicquid sit in foro exteriori, in foro cõscientiæ talẽ venditionẽ vel donationẽ validã esse ac firmã, quia tũc erat verè dñs illius rei,&nullũ habebat ius in ea fiscus, neque ad eam; vnde quamuis mala intentione id fecerit, ab nihilum tenetur fisco, & quãuis peccauerit cogitione, propter eam tamen puniri non potest, neq; suis bonis priuari, quia cogitationis pęnam nemo meretur, vt in cap. cogitationis, de pęnit. distinct. 1. Præter eà postquam bona illa alienauit, potuit de malo proposito pęnitere, crimenq; non committere,& tñ tunc valeret donatio aut venditio: ergo iam valebit, quamuis posteà cõmiserit crimen, quia cùm talis donatio vel venditio non sit conditionalis, ex nullo euentu futuro pendet:& in terminis ita tenet latè probans Alfons. à Castro vbi suprà colum. 1678. in vers. sed quid si volẽs,& col. seq.

63 Hæc tñ opinio meo iudicio non est expedita, imò vera non videtur, nec tenenda. Batt. si quidẽ in d. l. post contractũ, n. 1. cum seqq. & ibi cõmuniter DD. dicunt, quòd siue quis donet ante delictũ commissum, siue post, reuocatur donatio, si hac intentionẽ donet, vt post commissum delictũ fiscus non possit capere bona eius. Vnde Picus in d. l. post contractũ, nu. 11. quem refert Bossius in pract. crimin. §. fi. q. 78. vers. solet etiam, inquit, esse cõmunẽ opinionẽ, * quòd si
64 alienatio facta est à delinquẽte ante crimen cõmissum, & nulla subest suspicio fraudis, talis alienatio valet & tenet, licèt posteà delinquat, & contra eum sequatur sententia cõdẽnatoria; si verò appareat fraus, verè, vel presumptiuè, valet quidẽ alienatio, sed à fisco posteà reuocatur. Adducunt tñ Bossius nu. 45. & Iul. Clar. vbi suprà cum cõmuni, ex Pico vbi suprà teneri fiscũ eo casu emptori pretium restituere. Quãuis igitur ante delictũ cõmissum quis sit dñs bonorũ suorum, liberamq; & à lege non impeditam habeat administrationem eorum, hoc tñ fallit, si eo animo quis ea donet, aut alienet vt propter delictũ qđ cogitat, & animo deliberat cõmittere, sibi nõ auferãtur, & fisco applicentur, sciens aliàs his per sententiã iudicis esse priuandum, vt pote in fraudẽ fisci factũ. Nec obstat q, cogitationis pęnam nemo mereatur, potuisseq; de malo proposito dolere, quia hoc verum esset, si vltra non procederet: attamẽ cùm malã cogitationem ad actũ perduxerit, sicq; delictũ huiusmodi perpetrauerit, non pęna cogitationis affligitur, sed delicti à se cõmissi: nec q, ante delictum commissum sit dñs bonorum suorum, &c. quicquam præstat, quoniã idẽ contingit post delictũ cõmissum ante condemnationem, quia eo medio tẽpore potest omnia circa bona sua absq; peccato agere, quæ ante cõmissum crimẽ ratione dominij agere poterat, & sic res suas alienare, &c. & tamen dolo aut fraude id fiat, non licet, imò à fisco via ordinaria reuocabitur alienatio, vt prædiximus ex eodem Castro: ergo nec ante delictum. Quòd si ea ratio differẽtiæ inter hos duos casus obijciatur, in priori, nempè ante delictum commissum, non cõpetere fisco ad illa bona ius in re nec ad rem: at verò post crimen commissum habet saltem fiscus ius ad rem, quia potest agere contra reum in iudicio, & petere vt priuetur bonis, & bona illius sibi dentur: respondebimus, q, etsi ante crimen commissum nullum ius competat fisco ad bona intendentis cõmitere crimen, ac proinde alienatio tunc temporis eorum licita & valida videatur, nihilominus cum ipsa fiat animo & proposito deliberato illud perpetrandi, & vt ea à fisco posteà non vindicentur, & sic animo eum fraudandi præd. bonis, idem cẽseri debet ac si ius iam fisco ad rem saltem competeret, cùm etsi de præsenti illud non competat, de futuro tamen cõpetiturum esse certò scit, ac illud ex nũc prout ex tunc cogitans delinquere tollere ac defraudare eo intendit, donando aut alienando bona sua fraudulenter antè delictum. * Quo fit, vt fraus
65 probata in proposito censeatur, si alienatio tunc fiat omnium bonorum suorum, & hoc etiamsi delictum ipsum

ex interuallo sequutum fuerit, dummodò tempore donationis subesset causa propter quā delictum posteà cōmissum fuerit; vel si tempore alienationis habebat inimicitias capitales, vel post alienationē steterit in possessione rei alienatæ, hoc enim faceret alienationem præsumi simulatam, dummodò tēpore alienationis subesset causa, propter quā delictum fuerit commissum; aliàs secus. Similiter etiāsi alienatio fieret in occulto, ex hoc præsumeretur fraus, vel si facta fuerit in consanguineum, vel amicum, vel si delictum in continenti post alienationem sequutum fuerit, vt ex cōmunibus traditionibus resoluit Clar. vbi suprà d. q. 78. vers. fraus autem, &c. Quod igitur fraus & dolus operatur circa reuocationem alienationis bonorum, ante & post commissum delictum in foro iudiciali exteriori, idem operari debet in conscientia & foro interiori animę præter peccatum, sequuto posteà delicto atque priuatione bonorum ob id per sententiam, cùm vtroq; casu malus animus fraudandi fiscum ob delictū committendum, vel iam commissum concurrat, & ad executionem sit deductus, præcipuè cum in foro conscientiæ sit standum puræ veritati, & fisco ita noceat, in quantum est ex parte alienantis alienatio ante crimē, quàm post facta, ac proinde nihil inter hæc interest, si animus fraudandi adsit, vt supponimus.

66 Secunda regula est, quòd in dictis, in quibus ipso iure cōfiscantur bona statim cōmisso delicto, vt in crimine læsæ maiestatis, iuxta sententiā glo. in c. cum secundum leges, de hęret. in 6. quam sequuntur plures, quamuis alij teneant, q. tantùm administratio bonorum tollitur, prohibetur alienatio ex titulo onceroso & lucratiuo, licet dominiū eorum non transeat in fiscum ante condemnationem & apprehensionem, iuxta text. in l. ex iudiciorum, vers. adeò. ff. de accusat. & in l. quæsitum. ff. qui & à quib. & alibi sępissimè. Bart. in l post contractum, num. 12. vers. secundum tempus. ff. de donat. sequitur alios referens Decius cons. 57. nu. 12. vbi quòd sicut hoc casu non potuisset reus bona alienare, ita nec facere actum per quē sequi possit alienatio, & ita neque bona obligare: & n. 15. quòd ante declarationē certum est aliquod ius fisco non esse quæsitum, vt

67 ibi latè probat. * Hodie tamen in nostro Regno, & bona confiscantur ipso iure in crimine læsæ maiestatis, & administratio & dominium bonorū tollitur, & alienatio prohibetur, tā titulo oneroso, quàm lucratiuo à die cōmissi delicti, per l. 4. titu. 2. p. 7. quæ in hoc est expressa, & ibi notat Greg. in gloss. *el señorio*, & Ant. Gom. 3. to. c. 2. de crimin. læsæ mai. n. 11. & 17. & cap. 14. de confiscat. bon. delinq.

68 n. 4. * Sicut in crimine hæresis, vt in d. c. cum secundum leges, vers. bona hæreticorum, de hęret. in 6. Et quamuis in crimine hęresis l. 4 in fin. titu. 26. p. 7. aliud disponat, nēpè à die sentētiæ tantùm cōtra hęreticū latæ, prohibeatur administratio bonorum, atq; ipsorū alienatio: stādum tñ est in hoc iuri Canonico disponenti, vt à die cōmissi delicti bona hęretici censeantur esse cōfiscata ipso iure & dominiū ipsorū amittat hęreticus, & transeat in fiscū, ac proinde sit eidē hæretico eorū administratio interdicta, ita vt alienationes & donationes ab eo factæ sint nullæ, vt in d. c. cùm secundum leges, & ibi communiter DD. vt nuncupatim aduertit Greg. Lop. in d. l. 4. titul. 26. p. 7. in glos. *por herege*. & latè probat atq; declarat Alfons. à Castr. lib. 2. d. iusta hęret. punit. c. 6. per totū, & hoc est receptū cōmuni omniū cōsensu, secūdum D. Simāc. de Catho. inst. tit. 9. n. 21. Si enim l. 4. titu. 2. p. 7. vt vidimus, sanxit in crimine læsæ maiest. humanæ, idē à fortiori in crimine hæresis statuere deberet, cum lōgè grauius sit æternā, quàm temporalem lædere maiestatem, vt in c. vergētis. eod. tit. de hæret. in 6. & in authen.

69 Garazos C. eod. tit. * Possumus tñ legem hanc posteriorem partitæ, ab incuria sibi in hoc attributa saluare, aduertendo, ipsam minimè aliud statuere negatiuè in crimine hæresis, nempè vt non nisi

nisi à tempore sententiæ bona confiscentur: sed affirmatiuè disponere, vt à tẽpore sententiæ tollatur hæretico bonorum suorum administratio, atq; dispositio; quod verissimum est in hunc sensum, vt eo tẽpore sit eidẽ delinquenti sublata bonorum suorum administratio atq; dispositio, nõ tamẽ negat quin idem sit à die cõmissi criminis, sicut iure Canonico dispositum existit, cui conditor legis Regiæ minimè derogare voluit. Nec is intellectus à contrario sensu sumendus est in iuris cõmunis derogationem, atq; correctionem, vt aliàs dicunt
70 DD.* Maximè quòd leges Partitarum numquam censentur derogare iuri ciuili & Canonico, in his, in quibus iuri Canonico derogare possunt, nisi in casibus in quibus ipsæ leges apertè id docent, imò semper censentur concordare cum iure Canonico & ciuili, vt tenẽt omnes DD. nostri Regni, præcipuè D. Couarr. lib. 1. variarũ resol. c. 14. nu. 15. Greg. Lop. in l. 9. tit. 13. p. 6. in glos. *a mudar*. per illam. l. D. Peralta in l. si quis in principio testamenti. nu. 4. ff. de legat. 3. Pelaez de maiorat. 1. p. q. 1. nu. 74. & hic est melior intellectus, quàm assignatus per Pelaez vbi suprà, confitendo literam illius. l. esse erratam, & supplendo vnam dictionem.
71 Idem est in peccato nefando cõtra naturam, in quo propter atrocitatẽ tanti criminis bona confiscantur ipso iure, ac dominiũ eorum perditur, vt in c. cum secundum leges, in principio, & in l. vnica tit. 21. lib. 8. nouæ coll. reg. ac per consequens statim reus nõ poterit ea administrare, neq; vllo modo alienare, per suprà
72 dicta. * Idẽ erit in alijs casibus, in quibus bona confiscãtur ipso iure, de quibus per Bart. & DD. in l. Imperator. ff. de iur. fisci. & in l. Comissa. ff. de pub. & vectigal. & in d. l. post contractum: vt communiter DD. vbiq; docent. & 250. casus, in quibus confiscatio bonorum fit ipso iure, refert remissimè Petrus Dueñas in regla 50. in fine.
73 Et hæreticus attento iure Canonico, cui stare debemus, nõ potest vllo modo condere testamentũ, neq; ex eo aliquid capere, vt tradit Tellus Fernand. in l. 4. Taur. n. 34. & latissimè Pelaez vbi suprà nu. 60. cum seqq. vbi an à die cõmissi criminis, vel sententiæ: prius verius existimo, secundum Pelaez vbi suprà latè id probantẽ. Nec obstat d. l. 4. in verbis supra relatis, & in l. 16. tit. 1. p. 1. vbi prohibentur hæretici testari, postquã fuerint pro talibus iudicati, nec capere possunt; quoniam non dicunt aliud esse ante cõdemnationem, vt prædiximus.
74 Et in præd. casibus si reus delinquens alienet bona sua, vel aliqua eorum, quocumq; titulo id faciat, siue oneroso, siue lucratiuo, alienatio erit nulla, & post sentẽtiam & cõdẽnationem cõfiscabuntur etiam bona alienata: fiscusq́; ea repetet, atq; vẽdicabit à possessoribus, quia sentẽtia lata cõtra principalẽ delinquẽtem, præiudicat possessoribus præd. bonorũ, in quos bona reperiũtur alienata, vt probat text. in l. quisquis. §. filij verò. C. ad l. Iul. maiest. & in d. c. cum secundum leges, de hæret. in 6. & est cõmunis opini. secundum Ant. Gom. qui eã sequitur & probat d. c. 1. de delict. n. 90. dicentẽ esse notabile pro declaratione tex. cum materia in d. l. post contractũ. sequitur idem Anton. Gom. in d. c. 2. de crimine læsæ
75 maiest. n. 17. * & in hæretico, q non possit donare, nec alio titulo alienare, nec dotare filias in matrimonio carnali, nec spirituali, & q omnia hæc si fiant, sint nulla, & à fisco vendicentur, probat D. Simãc. vbi sup. nu. 22. cũ seqq. & Alfons. à Castro etiã vbi sup. Nec cùm fiscus vendicat huiusmodi bona à possessoribus tenetur eisdẽ pretiũ soluere, cùm ipse sit
76 dñs, * siquidẽ agens reiuendicationẽ: ad pretiũ non tenetur. l. in ciuile. C. de furt. per quẽ text. & per text. etiã in l. ex iudiciorũ, vers. adde. ff. de accus. & in l. donationes in concubinam. §. fi. ff. de donat. & l. fi. C. ad l. Iul. maiest. est cõmu. senten. vt plures allegans, & latè probans testatur Ant. Gom. d. c. 2. de crimine læsæ maiest. nu. 2. sequitur D. Couarr. plures allegans in 4. de spons. 2. p. c. 6. §. 8. n. 9. & Siluest. in summa. verbo heresis, el 1. num. 14. est communis secundum Simanc. vbi supr.

77 n.27.* & addit Castro vbi suprà, nedum procedere in eo, qui emit ab hæretico, cui fiscus pretium soluere non tenetur, sed nec etiam ei, qui ab eo emit, quãtum cumq; per plures manus transierit, quia non habuit ius vendendi, secundũ Ioan. Monach. Archid. & Ioann. Andream in d.c. cùm secundum leges. & Siluest. in
78 summa, verb. hæresis el 1.d.nu.14.* hoc tamen limitatur, si pretium datum ab emptore reperiretur inter bona ipsius delinquẽtis, tũc namq; fiscus illa bona capiens tenebitur illud emptori reddere; ita directorium Inquisitorum verbo alienatio, Siluest. & Couarr. vbi sup. idem existimantes, quando pretium illud fuit conuersum in vtilitatem bonorũ delinquentis, atq; illa vtilitas ad fiscum cum bonis fuit delata: quod Bart. notauit in l.3.ff. de his, quæ in fraud. credit. per l. emptor. ff. de reiuendic. & vtrumq; probat Conrad. in l.1. tractatu. de contract. q.7. conclus. 3. & Simanc. vbi suprà in n. 29. cum seqq. vbi latius declarat, plures casus specificando: eamd. sententiam tenet Castr. vbi suprà.

79 Ex quibus fit, vt delinquẽs, cuius bona ipso iure pro delicto sunt confiscata, vel alteri in pœnã applicata, non possit sine peccato mortali rem aliquam in casu non permisso (de quibus infrà) alienare, ne sit causa damni ei, cui alienat, cùm ipsi emptori immineat ex culpa venditoris periculum amittendi rem & pretium: ita Siluest. vbi suprà, & Ioann. à Medina in suo C. de restitut. fol. 4. col. 3. & Adrian. quodlibet. 6. arti. 1. illat. 3. D. Couarr. vbi suprà d.nu.9. Simanc. etiam vbi suprà n.18. & Anto. Gom. d.c. 14. de confiscat. bon. nu. 3. vers. ex his infertur, vbi concedit, titulo lucratiuo bene posse cum bona cõscientia alienare, quia nullum dãnum incurreret donatarius: quod & probat duobus modis id limitans Mo
80 lin. vbi suprà, in vers. secundum est. Hoc tamen vltimum de licentia alienandi titulo lucratiuo, quando bona sunt confiscata ipso iure, mihi non placet, imò falsum reputo, tùm quia contra ius prohibens hoc casu bona alienari id fit, & quia donat ea, quæ sua non sunt, sed fisci, ratione amissi dominij, & in fiscùm translati: tum etiam quia licèt donatarius nullum damnum incurrat, donatio tamen in fraudem & præiudicium fisci fit, & & ideò non valet, vt omnes tenent, nec cum bona conscientia fieri potest, vt ex suprà dictis patet: tùm etiam, quia administrator donare non potest, vt in l. contra iuris. §. fin. cum simul. ff. de pact. & ideò meritò dubitauit de præd. do-
81 ctrina Simancas vbi suprà nu. 28. & contrariũ etiam in donatione tenet Castro vbi suprà, & quòd fraus ad dãnum proximi tendens sit perniciosa, & peccatum mortale, nisi circa minima versetur, te-
82 net Caieta. in summa, verb. fraus. * Bene verũ est, quòd si delinquens huiusmodi bona sua post commissum à se delictum alienet titulo gratioso, puta donationis minus peccat, quàm si titulo oneroso alienaret, puta per venditionem, quia hoc secundo casu vendit ea, quę sua nõ sunt, & emptorem grauat, vt prædiximus: ita tenet expressè Medin. vbi suprà, nihilominus tamen in primo casu peccat donando, vt affirmat Medina, & nos quoque resoluimus suprà contra Ant. Gom.

83 Infertur etiam ex eisdem, minus rectè dixisse Siluest. vbi suprà, licitam esse hac in specie alienationem, si emptori reuelatum sit, conditionem rei ita esse: hoc namq; eadem ratione iudicio meo procedere nõ potest, nam etsi respectu emptoris nullum detur ea in specie dãnum, siue præiudicium, quia scienti & consentienti non fit fraus, neque dolus, vt in reg. iuris, fisco tamen ex hac alienatione damnum, aut fraus fit, tametsi emptori reueletur conditio rei. Fit præterea contra ius prohibitorium, idcircò minimè ego delinquentem huiusmodi sic alienantem immunem iudicarem à peccato mortali & restitutione, si haberet vnde aliàs restituere posset: nisi delictum occultum esset, atq; ideò in iudicio non deductũ, cùm ante sentẽtia pœna etiam ipso iure incursa non debeatur in conscientia, iuxta receptissimam sentẽtiam suprà per nos adductam.

Sunt

84 Sunt tamen casus, in quibus etiam quando pro delicto sunt bona confiscata, ipso iure, licitum tamen est delinquentibus bona sua alienare. Primus & principalis est causa necessaria, nempè pro alimentis & alijs ad necessariam vitæ sustentationem, & pro aduocatis & scripturis ad eum pertinentibus, & pro sui defensione, pro his namq; rectè alienare potest, nec poterunt in eam causam alienata à fisco vendicari: arg. l. alienationis. ff. famil. herisc und. l. peto. §. prædium. ff. de legat. 2. & eorum quæ tradit Bart. in d. l. post contractum, nu. 12. & latè D. Mol. de Hispan primog. lib. 1. c. 10. n. 20. ita Siluest. Ant. Gom. & Couarr. vbi sup. vbi dicit æquiorem & veriorē esse hanc sententiam, & Petrus Dueñas in d. reg. 226. limitatione 3. Bossius in sua pract. crimin. in titul. de alien. bon. & ante eos Salicet. in d. l. si quis post hanc, nu. 9. C. de
85 bon. damnat. * Pro quo est etiam bonus text. in l. fin. C. de ord. cognitio. ex quo text. dixit Bart. in tractat. aliment. num. 4. quòd quando aliquis non habet vnde se alat, nisi venderet rem, quæ est sequestrata, potest eam vendere pro alimentis, & alijs sumptibus arbitrio iudicis, quē sequitur D. Ant. de Padilla, in auth. res quæ, n. 83. C. cōmunia de legat. * Sic etiam res, quæ subiacent restitutioni, & quæ prohibentur alienari, possunt pro sumptibus alimentorum alienari; hæc est cōmunis opin. secūdum Bart. in auth. res quæ n. 9.
86 C. cōmunia de legat. vbi Ant. de Padilla nu. 78. cum seqq. contra glos. ibi hāc sententiam probat, ac magis communē esse profitetur, plures authores allegans eam sequentes, & D. Molin. de Hispan. primog. lib. 4. c. 6. n. 8. & 22. addentes, vt pro alenda nuru grauati etiā valeat fideicom-
87 missum euerti: * vnde & bona maioratus possunt alienari, vt possessor alatur, & ad cætera, de quibus in d. authent. res quæ, cuius decisio in bonis etiam maioratus procedit, cum hæc veluti fideicommisso
88 subiecta censeantur, * ac proinde nedum in casu dotis, seu donationis propter nuptias, sed in alimentis maioratus possessori ac eius liberis prꝑstandis, seu in illo hostibus redimendo, & in dote pro filia moniali præstanda, & in omnibus casibus, ad quos scribentes dict. auth. extendunt, procedit, nisi contrarium à maioratus institutore specificè dispositum sit, vt resoluunt latissimè Palat. Rub. in repet. rubricæ de donat. inter vir. & vxor. §. 16. n. 1. & nu. 11. cum seqq. & Roderic. Suarez in l. quoniam in prioribus, in 2. limitatione ad l. Regiā, nu. 11. Ant. Gom. in l. 40. Taur. nu. 86. Grego. Lop. in l. 24. glos. fi. tit. 9. p. 6. D. Couar. lib. 3. variarum resol. c. 6. n. 10. & lib. 2. c. 16. nu. 9. & Ant. de Padilla dicens communem in d. auth. res quæ, nu. 53. & 79. & hæc est crebrior scribentium sententia, secūdum D. Mol. lib. 4. de Hispan. primog. cap. 6. num. 17. qui præd. refert. Sed nihilominus receptissima consuetudo totius Hispaniæ est, quòd text. in dict. auth. res quæ, non habeat locum in rebus maioratus, secundū Arias Pinel. in l. 1. in 3. part. num. 102. C. de bon. maternis, id quod, rectè considerata natura & conseruatione ac perpetuitate maioratuum Hispanorum, seclusa facultate Regia, expressè probauit D. Molina vbi suprà dict. cap. 6. nu. 19. cum seqq. nisi ad prædicta efficienda maioratus institutor astrictus esset tempore mortis, secus aliàs, etiamsi verisimile esset, quod si viueret, ea soluisset, eaque ratione Regias facultates ad id efficiendū rarò & non nisi ex magna causa concedendas esse, cum maioratuum institutorum voluntati aduersentur, quos verisimile est potius ipsorum maioratuum conseruationi, quàm possessorum necessitatibus consulere voluisse: quòd si ex aliqua causa concedendæ sunt, illud præsertim curandum est secundum ipsum, ne ex illis ad bonorum maioratus alienationem perueniri valeat: quam sententiam libentiùs probo, vtpote veriorem, & voluntati defunctorum proximiorem, quàm communē contrariam, cum sciam etiam Bald. in capitul. 1. §. donare numer. 2. versicul. oppono, de authent. res quæ, qui feud. dare poss. tenuisse, dict. authenticam non habere locum in expressa prohibitione, sed

solum in tacita, in qua tantùm loquitur, cuius opinionem sequuntur alij quos refert Ant. de Pad. vbi suprà num. 53. Contra hunc primum casum de quo agimus, tenet Andr. Alciat. in d. l. post cōtractum, num. 19. arbitratus in eo alienationem non valere, quia non potuit reus dominium transferre, quod non habebat. l. Iulianus. §. 1. vers. patris tamen. ff. ad Macedon. sed reus hoc casu amittit dominiū bonorum suorum, vt est prædictum, igitur non tenet alienatio.

Sed nihilominus potest communis sententia præcedens ab hac difficultate defendi, si consideremus, quòd idem ius à quo sublatum est dominium bonorū, atque administratio eorumdem reo sic delinquenti, & in fiscum translatū, hunc casum specialem excepisse verisimile sit, vel ipsa ratione naturali ac summa æquitate id postulante, prout potuit, & excepit in similibus speciebus supradictis: quare rectè licuit Doctoribus communem tenentibus ad nostram hanc speciem idem trahere: & sic valida erit hoc casu alienatio: sed ne quid nimis alienetur, quàm oportet & necessarium sit, aut fraudulenter alienetur, consulo, vt cum licentia iudicis hæc alienatio fiat pro securitate, & ampliori cautela emptorum: iudex autem tenetur eam concedere, cum alimenta & defensio sint de iure naturali, quod præualet positiuo, vt in. §. sed naturalia quidem iura, cum simil. instituta de iur. natur. gent. & ciuil.

89 Secundus casus est, in quo valida est alienatio à delinquente facta, etiam vbi pœna, siue confiscatio ipso iure incurritur, quando delinquens esset aliàs soluendo pro damno dato, secundum Siluest. vbi suprà.

90 Tertius casus est, quando dictum esset ita occultum, vt nullo modo probari posset, quia tunc sic delinquens alienare posset, & titulo oneroso & lucratiuo, secundum Siluestr. vbi supr. & Ant. Gom. dict. cap. 14. num. 3.

91 Quibus adde, quòd fiscus non tenetur ad soluenda debita ab ipso debitore contracta post cōmissum delictum, sed ea tātùm, quæ tempore criminis perpetrati ipse delinquens cōtraxerat. l. 1. §. an bona, & ibi Bart. ff. de iur. fisc. latè Guillerm. Benedict. in cap. Rainuntius, verbo, & vxorem, num. 850. de testam. quem refert & sequitur D. Couar. vbi suprà, num. 9. sed & reliqua circa præsentem materiā videnda sunt per DD. in suis locis: superiora tamen præcipua & in praxi sæpè contingentia sunt, ideò ipsa deduximus. Ex superioribus iam deducitur, promotum ad beneficium incompatibile nōn posse resignare primū, quia vacauit ipso iure: ita Hoxeda in tract. de incompatib. benefic. p. 1. c. 13. n. 2. & hæc est communis opinio nunc recepta in pract. vt non possit resignare in fauorem, secund. Flamin. Parisi. lib. 3. de resig. benef. q. 1. nu. 50. qui eam latè probat nu. seq. & nu. 58. quòd taliter priuati, tenētur in foro consciētiæ dimittere beneficia, & si de facto detinent, tenētur ad restitutionem fructuum perceptorum in foro poli, vt est communis opin. in vtroq; secundum ipsum ibi.

92 Postremò illud non prætereundum duxi, quòd licèt clericus homicida non sit priuatus ipso iure beneficio quod habebat; collatio tamen beneficij de nouo ei facta, qui tempore collationis est irregularis ac Sacerdotiorum incapax, ipso iure est nulla, per tex. optimum in c. dudum, el 1. de elect. & in c. cum in cunctis. §. vltim. de elect. nullumque ius tribuit in beneficio, imò tenetur hic beneficium dimittere, & fructus à se perceptos in animæ iuditio restituere, quippè qui nullo titulo & iure beneficium acquisierit, secundum Dynum in reg. 1. de regul. iur. in 6. Innocent. in dict. c. cum nostris, de concess. præb. Millis in repertor. verb. irregularis, vt in homicida, sequitur Felin. in cap. 2. num. 4. circa fin. in vers. considera in tanta varietate, &c. de rescrip. Nauar in man. Latin. c. 27. nu. 249. vers. 6. Lambert. Paul. Paris. & Rebuf. eosq; referens & sequens D. Couarr. in reg. peccatum. 2. part. relect. §. 8. nu. 6. vers. ad idem, de reg. iur. in 6. & in capit. alma mater. 1. p. relect. §. 7. n. 1. de senten-

tia

tia excommunicat.in 6. est communis, vt plures allegans testatur nouissimè Flamin. Paris.de resign.benef.lib.4.q.3.nu.32. cum seqq. Cum enim beneficia Ecclesiastica præcipuè dentur propter officium. c. cum secundum,de præb.c. vltimo de rescr. in 6. c.concesso 12.q.2.c.generaliter 16.q.1.notat glos. in c. vlt. de officio Vicarij, irregularis autem suspensus est ab officij exequutione,cuius causa beneficiũ datur: ergo merito q; collatio beneficij ei facta, sit nulla: qua ratione idẽ dicendum est in collatione beneficij facta excõmmunicato, vt etiã sit nulla ipso iure: text.singularis in c. Apostolicis, de cleric. excommunicato minist.per quẽ tex.hæc est communis opinio,vt testatur Ioan.Staphil.de literis gratię & iust.fol. 82.col.2.quam communem latissimè probat latè ad partes agens Selua de beneficio.3.p.q.4.per totam, volum.15.tractat.& pluribus exornat D.Couar.in d.c. alma ma
49 ter.1.p.§.7.per totũ. * Sed si à Papa fiat collatio beneficij, præcedente absolutione illius à quibusuis excommunicationis & suspensionis,&c.vt communiter de stylo curiæ fit,per illam clausulam. Teq; absoluentes,&c.valebit collatio præd. facta illi, qui erat excõmunicatus maiori, vel suspensus, quoniam per d.clausulam absoluitur à Papa ad effectum dumtaxat præsentium cõsequendum,non quoad alia:ita Petrus Rebuf.in praxi benef. in forma & declaratione nouæ prouision.super clausula: Teq; absoluentes,&c.nu.2, cum seqq. Collatio tamen irregulari facta, etiamsi fuerit apposita præd.clausula: Absoluentes te à censuris, & à quibuscumq; excommunicationibus, non valet,vt respondit Nauar. cons.66.nu. 1.de sententia excommunic. quia Papa nõ videtur absoluere ob irregularitate, nisi id exprimat; idem Nauar. in manual. cap.72. nu.254. refert & sequitur vtrumq; Flaminius Paris.vbi suprà nu.40. & 41. & nu.59. cum sequentibus idem quod dictum est in excommunicato, probat cum communi in
95 suspenso. * Sic etiam clericus periurus beneficio Ecclesiastico priuandus est per sententiã, non tamẽ est ipso iure priuatus,text. optimus in cap.querelam, de iureiurando, vbi glos. & Doctores, & magis communis sententia secund. Flaminium Paris.de resign.benef.lib.4.q.3.nu.12.
96 Quia non merētur regere Ecclesias,qui sunt crimine periurij irretiti, vt ibidẽ probatur,gl.etiã in c.illud, de exces. prælatorũ, & in c.quicumq; 6. quæst.1. Abb. & alij in c.2.de rescript.vbi Felin num.2.cum seqq. Dec.2.& 3.Rip.n.13.fatentur hanc esse cõmunem opinionẽ, & Ioã. Selua in tract. de iur.iur. q.vlt. & in tract.de benef. 5.p.quęst. 2.nu.20. cum seqq. volu.15. tractat.diuers. doct. Bernad. Diaz de Lug. in pract.crim. Canonica c.86. & alios allegans D.Couar. in c.quāuis pactum.1.parte.§.7.n.3.de pact. in 6.aduersus Rebuf.tenentem,periurũ priuatum esse ipso iure beneficijs Ecclesiasticis,quæ tempore periurij obtinebat:sed vera & cõmunis sentẽtia est in contrariũ,quã prædiximus, nempè periurum nõ esse ipso iure priuatum beneficio,sed priuandũ per
97 sententiã;* & nihilominus collatio beneficij periuro facta, est nulla ipso iure, vt probant Abb.& DD.in d.c.querelã. Aufrerius in decis.capellæ Tolos. q.17. Dec. in c.dilecti,nu.2.de exceptio. refert alios Feli.in d.c. 2.de rescript. nu.4. quãuis ipse contrarium velit, & Nicol. Millis verb. periurus, per tex.optimũ in c.accedens,de accus.est communis secund.Flaminiũ Paris.vbi sup.n.10.
98 & 11.* Hoc tamen verum est & procedit, quoties quis esset per sententiã declaratus periurus,& posteà fieret ei collatio, & non aliàs, quia ante sententiã facta collatio, esset valida,secundũ Federic. de Sen.cõs.50. Card.& Feli.in d.c.querelã. Rebuf.in tract. de pacif.poss.nu.221.sequitur alios referēs, Couar.vbi suprà,existimans, collationẽ beneficij periuro factã, nullam esse ipso iure,
99 * quando infamia hæc ex periurio notoria sit,non aliàs,prout contingit esse per sentẽtiam, quia manifestũ & sententia æquiparantur,vt in l.emptorẽ,in princ. ff.de actio.
100 emp.* Item & secundò cũ collatio beneficij periuro facta fuerit authoritate literarũ Apostolicarum ad beneficia, secundum Calderin. cons.20.tit.de præb.& cõs.4. de accusat.Felin.in d.c.2.col.3.nu.5.de rescrip. & in c.inquisitionis,col.2.n.8.de accusat.& Rebuf.vbi sup.n.222. siue infamia sit iuris, siue facti,secundũ Cou.vbi sup n.3.in fine.

KK 4 SVM-

SVMMARIVM.

1 Voluntariũ bifariã dicitur; vno modo directe, quia intentum, alio modo per accidẽs.

2 Casus est causa agens præter intentionẽ: sicq; casualia simpliciter secundum illam rationem nihil habent culpæ.

3 Ille qui non remouet ea, ex quibus sequitur homicidium, si debeat remouere, erit quodãmodo homicida voluntarius.

4 Deformatio est triplex, merè voluntaria, merè casualis, & mixta, & quę sit vna queq; earũ.

5 Dans operã rei illicitæ, si ex huiusmodi actione fuerit homicidium casuale subsequutum ex culpa sufficienter directa ad illud, irregularis fit, siue adhibuerit diligẽtiã, quã potuit, ne sequeretur, siue non: quæ distinctio quoad peccatum non procedit, sed tantum quoad irregularitatem, vt in nu. 6. & allegantur iura quibus probetur in nu. 20.

7 Irregularis est ille, qui dabat operam rei illicitæ, nempè rixando cum alio, & consanguineus illius interfecit eum, cum quo rixabatur nullo præcedente consilio rixantis, imò contra eius prohibitionem.

8 Limitatur si clericus nõ fuerit inculpa rixãdo quia tũc factũ aliorũ nõ est ei imputãdum.

9 Homicidium subsequutum in casu nu. 7. quo ad pœnã exteriorem ordinariã non imputatur rixãti, sed tãtùm quoad arbitrariã, nec quoad aliquam, si ille non dedit causam rixæ, nec fuit in culpa, vt in nu. seqq.

11 In ciuilibus, ad hoc vt ex culpa præcedenti obligetur quis ad casum, requiritur quòd culpa illa ad casum ordinata fuerit.

Impeditus non excusatur, nisi probet se talem adhibuisse diligentiam, quòd nisi fuisset impeditus, impleuisset, num. 11.

12 Culpa ordinata ad casum tunc dicitur, quãdo illa culpa fuit causa proxima ipsius, secus si remota.

13 In criminalibus ex sola datione operę rei illicitæ consideratur id, quod in consequentiã venit, & sic casu.

14 Homicidiũ ex puro & mero casu accidẽs cessante animo occidẽdi, & nulla culpa interueniẽte, nullã pœnã meretur, & n. 15 casus in praxi contingens in proposito refertur.

16 Irregularis quis non fit propter solum homicidium, nisi culpa vel voluntas præcedat.

17 Qui omnino excusatur à peccato homicidij, excusabitur etiam à pœna irregularitatis.

18 Ad irregularitatem incurrendam per homicidium, vel deformationem ex opere illicito casu subsequutum, requiritur quòd causa illiciti operis sit propinqua.

19 Causa propinqua est illa, quæ damnum dat, non accedente alia extrinseca causa.

21 Cap. tua nos, de homicid intellectus.

22 Clericus in minoribus ordinibus constitutus beneficium Ecclesiasticum habẽs, irregularis est, si ex chirurgiæ officio, cui operã dat, aliquis moriatur, etiam absque eius culpa: hoc tamen est intelligendum, quoties ægrotus moritur ex causa alicuius adustionis, vel incisionis à chirurgo illatæ, aliàs secus: vt in nu. 23. secus etiam in laico, aut clerico in minoribus beneficium Ecclesiasticum obtinente, vt in num. 24.

25 Monachus aut clericus exercens medici artẽ, si peritus est, & absque eius culpa, casu infirmus moriatur, non erit irregularis.

26 Medici & Phisici si nihil ex contingentibus omittant, sicq; conscientiã non habeant læsam alicuius culpæ, quia eam artem absq; culpæ suspitione exercuerint, bene possunt iure ad ordines sacros promoueri: quatuor tamen aut quinque debent ad hos concurrere, de quibus in nu. 27. sed quis est hic? & laudabimus eum, vt in num. 28.

28 Medicus nõ tenetur semper & cõtinuò adesse ægroto, nisi ipse propter maximum ægritudinis periculũ custodia indigeret: tunc enim tenetur medicus vel præsens esse, vel admonere, vt diligenter custodiatur.

29 Chirurgus laicus peritissimus, prohibitus tamen à iudice ad tẽpus vti suo officio aliqua ex causa, quæ non respiceret imperitiã artis, sed pœnam aliunde inflictam, si non obstante prohibitione huiusmodi, eodem officio vtatur, atque ob aliquam incisionem perfectissimè factam, culpã ægroti mors sequuta sit, non erit ob hoc irregularis.

30 Custos infirmi, vel alius faciens aliquid, quo ipse citius moriatur, vel ne amplius crucietur mortis tormentis, si propter id citius moriatur, irregularis erit, tam ipse, quàm consulens, iubens aut rogans, etiam medicus, si cur sit fiat bona fide, vt hic.

31 Custodes infirmi cũ in lectulo mouẽtes, vt vel aptiùs ei cibũ ministrẽt, vel quietiùs iaceat, & inde

& inde moriatur, an & quando sitnt irregulares.

32 *Confessarius, qui dum reum ad patibulum cõmitaretur, & casu iumentum quo ille vehabatur, pepulit, non est irregularis.*

33 *Custos infirmi nõ benè illum custodiẽs, quare ipse infirmus ex phrenesi se proiecit, & mortuus est, an & quando sit irregularis.*

34 *Homicida reputatur, qui vulneratũ ad mortẽ nouo ictu, vel alio modo ad mortẽ accelerat.*

35 *Extrahẽs sagittã, aut aliud telum corpori alicuius infixũ, cum non sit medicus, vel chirurgus, vt citius moriatur, vel si ex hoc ipse vulneratus moriatur celeriùs quã aliàs moreretur, irregularis est, aliàs non: idem in iubente, & rogante, & consulente.*

36 *Cap. sicut ex literarum de homicid. intellectus.*

37 *Ad irregularitatem incurrendam in casu. d. c. sicut: est necessarium quod fœtus sit animatus: hodie idem si non sit animatus.*

38 *Fœtus si masculus sit, dicitur animatus die quadragesimo à conceptione: fœmineus verò die 80. ab ipso conceptu.*

39 *Adulter, cuius ob causam maritus suam vxorem occidit, an sit irregularis, & num. 42.*

40 *Marito à lege datur facultas impunè occidendi vxorem & adulterum in crimine adulterij deprehensos.*

41 *Homicidiũ casuale tũc demũ ad irregularitatẽ imputandũ est dãti operã rei illicitę, quãdo actus ille ordinatus est sua propria natura ad mortis læsionẽ, vel ad homicidiũ, aut quoties homicidiũ illud procedit ab illo actu illicito per se quidẽ, & necessariò nõ per accidẽs, aut saltẽ vbi illicitum illud opus per se volitũ genere suo est periculosum, aut saltem sæpè inde mors sequitur, aut frequẽtèr.*

43 *Clericus adulter occidẽs inuasorẽ cum moderamine inculpatæ tutelæ, an sit irregularis.*

44 *Aggrediens aliquid illicite, quod est causa vt aliũ occideret propter sui defensionẽ necessariã, non solùm peccat id agẽdo, sed etiam est homicida, quando opus illud illicitum erat quodam via ad homicidiũ perpetrãdum.*

45 *Euentus ex aliquo sequuti opere minimè quidẽ ab operante præcogitati, sed præter eius intentionem contingentes imputantur operanti, si illi euentus per se & necessariò sequuntur ex priori opere, aut saltem vt in pluribus ex illo eueniunt & euenire solẽt.*

46 *Plures vbi reperiuntur pugna, in qua aliqui sunt interfecti & mutilati, & nescitur à quibus an omnes, vel qui censeantur irregulares, cum nu. seqq.*

48 *Qui in rixa, vel prælio intersũt ad dissuadẽdã rixã, vel præliũ, licet inde nõnihil animi suorũ parti, & nõnihil timoris aduersę redderetur, nõ sũt irregulares, nisi verbis pacẽ animo verò & facto rixã suadeãt: &c. vt in n. 49.*

50 *Clericus præstãs opem oppressis, vel obsessis iniuste, & adiuuãs eos, qui repellunt iniuriã, proijciendo lapides, & huiusmodi, non est irregularis, dummodo ipse neminẽ occiderit.*

51 *Si vnus ex pluribus percussus mortẽ obijt, & non constat ex quo vulnere mortuus fuerit, an omnes sint irregulares, remissiuè.*

52 *Clericus absq; irregularitatis nota & pænæ potest interesse bello iusto, & hortari milites ad pugnã, & n. 53. quomodo hoc intelligatur*

53 *Clericus an possit bellũ gerẽtib⁹ arma portare.*

54 *Clericus in sacris cõstitutus nõ erit irregularis si pugnauerit in bello iusto, & neminẽ occiderit, aut mutilauerit, etiãsi in eo conflictu fuerint plures occisi, aut membris mutilati. Idẽ est si ipse percutiat, vel vulneret, si clarum est quod ex tali percussione nõ fuit sequuta mors, vel mutilatio: licet alij in pugna illa per alios sint mortui, vt in n. 55. & n. 56. quid si clericus adhortetur ad victoriã generaliter, & percutiat multos proprijs manibus, & efficiat vt cõmilitones ei⁹ ope, et hortatu multos occidant, an sit irregularis.*

57 *Clericus in minorib⁹ cõstitutus potest absq; peccato in bello iusto propria pugnare manu sicut laic⁹, neq; ex hoc esse irregularis, dũmodò aliquẽ non occideret neque membro mutilaret.*

58 *Cleric⁹ in necessitatis articulo nõ peccaret arma sumẽdo in bello: vbi dupliciter distinguitur articulus necessitatis, & n. 59. an tunc sit irregularis, si aliquẽ occidat, vel mutilet.*

60 *Irregularis nõ est, qui mortẽ aliter vitare nõ valẽs, suũ occidit vel mutilat inuasorẽ: & posset statim post huiusmodi occisionem ministrare: nisi aliũ interficeret pro defensione proximi, vel pro rebus saluãdis, vel vbi necessitas nõ fuisset ineuitabilis, vt latè in n. 61*

62 *Irregulares an sint, qui ex licentia & permissione summi Pontificis in bello iusto pugnarẽt propria manu, & aliquem, vel aliquos occiderent: cum nu. seqq.*

65 *Papa an possit clericis cõcedere licentiã, vt in bello propia pugnent manu, & alios occidãt.*

66 *Quicumq; pugnauerit in bello iniusto, & in eo auxilium & opem dederit, si inde sequuta*

sit mors, aut membri mutilatio, erit procul dubio irregularis.

67 *Irregulares sunt existentes in bello iusto ex parte se defendentium, si occidant vel mutilent, nisi in casu, quo aliter euadere non possunt, alij vero, qui non occidunt, neque mutilant, non sunt irregulares, licet ibi multi occidantur, etiamsi percutiant aliquos, nō tamen lethaliter, qui deinde occidantur ab alijs: & quid si animo deformādi percutiāt, & ex percussione sequatur deformatio culpa percussi, vel medici. n. 71. qd tamē limitatur n. 75. nisi in morte culpā cōtraxerit.*

68 *Tex. in c. significasti, el 2. de homici. intellectus.*

69 *Excommunicatus est, qui cum posset, noluit obuiare manifesto facinori percussionis in clericum commisso.*

70 *Irregularis nō est, qui iuste aliquē percussit, & nō occidit, licet aliàs sine ipsius culpa occidatur*

72 *Imperitia medici aut incuria parētū in medēdo vulnere filij, an excuset percutientē illicitè.*

73 *Cap. exhibita de homicid. intellectus.*

74 *Irregularis nemo constituitur ex animo occidendi, etiam deliberato, & cum insidijs, si non occidit, neque deformauit.*

76 *Clericus ministrans ballistā, ensem, lanceam, vel alia arma in conflictu pugnātibus, an & quando sit irregularis, cum nu. seq.*

80 *Irregulares & homicidæ reputantur detrudētes homines in carcerem ita arctū, quod incarcerati non viuunt vltra sex vel octo menses, propter arctationem carceris, & num 81. hoc esse contra prælatos detrudentes clericos in gabiam, vbi verisimile est eos intra paucos dies morituros.*

82 *Irregularis est, qui domui suę alit, aut custodit ferā aliquā bestiā, vt leonē, elephantem, aut vrsum, vel canē, si sua culpa aliquē deformet, putà soluendo, vel habēdo soluta præd. animalia: secus aliàs: nisi in via vel alia loco publico habeat ea, etiā ligata, vt in n. 83.*

84 *Clericus venans, aut ballistas exercens, si aliquem casu occiderit, an & quando sit irregularis, & nu. 85. & 87. & 88 & 89.*

86 *Clericus etiā licitè venans, si tamē id faciat tēpore, quo diuinis interesse tenetur, peccat.*

90 *An & quando quis teneatur ad damni restitutionem in foro exteriori, & conscientiæ ex culpa lata, & leui, & leuissima.*

91 *Clericus percutiens non lethaliter asportātem rē Ecclesiæ, ex qua percussione ille fugere nō potuit, & ob id occisus fuit, est irregularis.*

92 *An idem sit dicendum in eo, qui latronem res suas asportantem percussit, &c.*

93 *Irregularis an sit, qui misit lapidē in aliū, & is à lapide fugiēs, ac demū procidēs in alterū lapidē, caput offendens, culpa medici vel cōsanguineorū eum curantiū mortem obierit.*

94 *Clericus introducens meretricem per tectum in domum suam, si decidens ipsa moriatur, vel abortiat, an sit irregularis?*

95 *Clericus mittens puerū ad equitandum equū, vel ad flumē, monēs vt ab eo caueret, & tamē submersus est, an sit irregularis, & n. 96.*

97 *Irregularis est, qui ad seditionē & arma pulsauerit campanam, si inde fuerit ex prælio inito aut pugna, sequuta mors.*

98 *Idem est in eo, qui cāpanā pulsauerit in signū, quod aliquis est furca suspēdēdus, aut à ministris iustitiæ iugulād': sed cōtrariū est veri*.*

99 *Irregularis non est, qui ligna aut stramenta dederit ad comburendum hæreticum iam mortuum, secus aliàs.*

100 *Irregularis, an, & quando sit pulsans campanas illicitè, si inde sequatur mors alicuius, & num. 101. & 102.*

103 *Clericus dās operā rei bellicæ, licet imprudens & nesciēs, aliū præter suā intentionē occidat, est irregularis. Itē & is, qui torneamēta atq; alia pugnę simulacra, quę clericis ob periculū homicidij ex suo genere interdicta sūt, exercet*

104 *Cap. quāta de sentent. excōmunic. intellectus.*

105 *Defendere iure Pōtificio quis tenetur alterum ab iniuria, si cōmodè possit, alioqui erit reus cōmissi criminis, & quando dicatur id cōmodè facere posse, nu. 106. non tamen tenetur id gratis agere, & ideò potest iustè pro eo pretium accipere, vt in num. 107.*

108 *Defendere omittens proximos, cum posset, etsi grauiter peccet non tamen tenebitur ad dāni illati restitutionem.*

109 *Vicinus sciens latrones intrare in domum vicini, & cum posset obuiare, nō fecit, peccat, non tamen tenetur ad restitutionem.*

110 *Is, qui ex officio tenetur delictis obuiare, vt est princeps, vel prætor, si cū posset, non fecit, peccat, & tenetur ad restitutionē, & nu. 113. secus verò in priuatis, licet peccēt, vt in n. 114.*

111 *Famulus, qui custos est domus, vel ex qua latro exijt ad furandum, vel quam adit ad furandum, similiter tenetur.*

112 *Habens potestatē publicam, aut priuatā iure familiæ in percussorem clerici, si cum posset impedire, nō fecit, remanet excōmunicatus:*

idem

idem erit in eo, qui dolosè desinit obuiare percutienti clericum cùm possetvt in nu mer. 113.

115 Medicus omittens curare infirmum, & di ues alere pauperē, qui tamen ex hoc moriantur, non ex hoc fiunt irregulares.

116 Priuatus omittēs dolosè defensionem proximi, cum desiderio mortis eius, cùm posset eum liberare, est irregularis.

117 Irregularis est, qui aduertit aliquem à liberando alium ab instituta deformatione.

118 Irregularis nemo est ex sola complacentia quod deformetur alius.

Homicida mētalis tantùm nisi actu homo interficiatur, non fit irregularis, dict. numer. 118.

Mandans aut consulens amico, vt alium interficiat, si ab hoc ille occidatur, erit irregularis, d. nu. 118.

119 Dans operam rei illicitæ, tunc demum ex homicidio inde sequuto fit irregularis, cùm non adhibuit omnem diligentiam, quàm potuit, & debuit.

120 Clericus, qui contra prohibitionem equitaret, si puerū equi impulsu occideret absq; eius culpa, an sit irregularis. & n. seq.

122 Monachus Minor peccans equitando non fit irregularis, si mula eius, aliàs mansueta, puerum occidat absque ipsius culpa, nisi frænum de facili frangi potuit, vel si propter eius imperitiam, vel impotentiā equus lasciuiisset, vel si non præuidit quæ debuit, vt in nu. 123.

124 Cap. Continebatur, & c. lator de homicidio intellectus & concordia.

125 Ludus palestræ (hoc est lucha) licitus est etiā clericis.

126 Ludi exercendi vires causa introducti liciti sunt, & nu. 127. quando clericis, saltē in sacris constitutis, liceant.

128 Ludens, vsus defensione & natura ludi, si alterū occiderit, ne victus euadat, de homicidio non tenebitur, nisi ludus esset impellēdo alium, vt solet cōtingere, con los que burlan con armas, o luchan, quia tunc punitur arbitrariè, vt in nu. 129.

130 Occidēs amicū omninò sine culpa, quia gessit actū licitum in loco solito, & in forma solita, ad nihilum tenetur, & tunc liber etiā erit à damnis pecuniarijs, quæ inde sequuta sunt vxori & filijs occisi, secus si aliqua culpa intercesserit, vt in nu. 131.

132 Percutiens aliquē cum spingarda papiro iecta tempore carnis priuij, tenetur vt hic.

133 Diffidantes se ad dandum vnum ictum, vel accidendum, debent condemnari ad emendam erga regem, aut aliud damnū, sed non vnus erga alium, quia scienti & volenti non fit iniuria.

134 De pœnis pugnantium per duellum, deq; eorum patrinis & dominis temporalibus duellum permittentibus, remissiuè.

135 Irregularis an & quando fit, qui in ludo palestræ, & alio licito alterum occidit, & nu. 139.

136 Irregularis an sit reficiens tecta, aut lapidē in aliquem locum iaciens, si aliquem præter intentionem occidat, vel deformet.

137 Irregularis an sit currens equum, si alium ideò occidat vel mutilet.

138 Irregularis an sit, qui in proprio nemore, vel alieno venans, merè casualiter hominem occiderit.

140 Culpa leuissima non sufficit ad irregularitatem incurrendam, sed tantùm grauis, vel leuis, & num. 141. quando incurratur ex culpa consistente in omittendo, vide etiam de primo nu. 142.

143 Ludens data opera socium interficiens, vel vulnerās lege Aquilia, & pœna, l. Cornelię tenetur.

144 Ludens licitè, alterum ex assistentibus occidens, quando teneatur, & quādo non, & num seq.

146 Lapidandi vsus inter pueros, siue ludus prohibitus est, nihilominus propter tolerantiam excusat à pœna ordinaria homicidij, quoad pœnam tēporalē, secus quoad æternam cum nu. seqq. Idem in alio ludo prohibito, sed vsitato, nu. 149.

150 Ludus pilæ vel barræ, si inde fractura mēbri sequatur, an & quando imputetur frangenti.

151 Ludus proijciendi lapides ad vires corporis & industriam experiendas, non verè ad nocendum, licitus est: & quid si ex eo homicidium sequatur.

152 Ludentes alea vel chartis, si inter se contendant & iurgētur super ludo, & vnus alterum vulneret vel occidat, punitur, & erit

erit irregularis accidens, vel deformãs, vt in nu. 153.

154 *Conficiens illicitè chartas ad ludendum, nõ erit in præd. specie irregularis.*

155 *Artifex ex ferro furtim sublato ensem faciens, non erit irregularis, si emens ab eo ensem, hominem occiderit.*

156 *Lusores offendentes susceptorem eorum, hoc est al tablagero, an & qua pœna puniantur?*

157 *Magister nimis castigans disciplinam, an & quando fiat irregularis? cum nu. seqq.*

158 *Magistris libet leuis castigatio permissa sit, non tamen excessiua.*

159 *Dormiens suffocans infantem, an irregularis sit? cum num. seqq.*

160 *Mittens puerum ad puteum, aut ad flumẽ, vbi suffocatur, & qui fugiens ictũ vnius, propellit in alterum, qui ex hoc deformatur, est irregularis.*

161 *Parentes filios suos tenellos casu nocte in lecto suffocantes, quando sint culpabiles, & quando non?*

162 *Abortiri faciens mulierem prægnantẽ, quãdo sit irregularis, & quando non?*

163 *Clericus præsens vindictæ sanguinis, an sit irregularis?*

164 *Irregularis non est, qui sciens tractari de alicuius deformatione illicita, ei non significat, quamuis peccet mortaliter, si neq; dicto, nec facto ad id iuuet.*

165 *Clericus mercans illicitè, & casu aliquem occidens, vel ludens ludo ei interdicto, an sit irregularis?*

166 *Irregularis an sit, qui vt pecora aliena de suo agro pelleret, lapidem proijciẽs, puerũ interfecit?*

167 *Clericus, qui pro ædificatione Ecclesiæ vel domus vocauit aliquem in adiutorium, qui casu interijt ruens cum aliquo ligno, an sit irregularis?*

168 *Phlebotomãs causa medicinæ, non tenetur in aliquo, nec est irregularis, si infirmus decessit, si erat peritus in arte, & adhibuit diligentiam debitam, &c. vt hic.*

169 *Homicidium actu commissum absque volũtate & culpa, an committenti imputetur, quoad ordines susceptos?*

170 *Homicidium commissum per iudicem aut iustitiæ ministros, est casuale ac proinde dispensari valet ab eo, qui facultatem habet dispensandi super irregularitate contracta ex homicidio casuali.*

171 *Irregularis an in dubio quis iudicari valeat? optima resolutio num. seqq.*

172 *Irregularitas iure tantùm humano Pontificio statuta est.*

CAPVT VI.

De Homicidio casuali.

1 ACTVRI De homicidio casuali, videamus prius, quod dicatur voluntarium, & quod casuale. Pro cuius intelligentia recolendum est, bifariam quid dici volũtarium. Vno modo directè, quia intentum: & hoc simpliciter nuncupatur voluntarium, de quo hic non est agendum. Alio modo contingit esse voluntarium per accidens, quia non impeditur, & hoc est medium inter simpliciter voluntarium, ac simpliciter casuale. Casuale simpliciter, vbi nihil est voluntarij, secundum
2 Aristotil. 2. phisicorum. * vbi quòd casus est causa agens præter intentionem, sicque casualia simpliciter secundum illam ratione nihil secũ afferunt culpæ; quia ea quæ casualia sunt, simpliciter loquendo, non sunt intenta nec voluntaria, & quia omne peccatum est voluntarium, secundum D. Augustin. contra Faustum: consequitur, quòd casualia in quantum huiusmodi, non sunt peccata, hæc autem alius simpliciter casualia per accidens effici possunt voluntaria, & nihilominus ob carentiam directæ in-
3 tentionis dicuntur casualia. * Vnde ille, qui non remouet ea, ex quibus sequitur homicidium, si debeat remouere, erit quodammodo homicida voluntarius, secundum S. Thom. 2. 2. quæst. 64. artic. 8.
4 * vel clariùs, vt ex eodẽ colligitur, quòd deformatio est triplex, merè voluntaria, merè casualis, & mixta, merè voluntaria est deformatio intenta, seu volita in se, iustè, vel iniustè, qualis est, quã quis intendit facere iustè vel iniustè, per se vel per alium

aliũ, iubẽdo, cõsulendo, aut cooperando, vel iuuando testimonio vel patrocinio, ferro, veneno, aut alijs modis, aut deducendo ad locum vbi deformetur, aut procurando, vt faciat aliquid, ob quod deformetur, merè casualis est, non intenta aut voluta in se, nec in causa ad eã sufficienter ordinata, qualis est mors quam infert fulmen eo loco illi, qui sine talis deformationis præuisione, ad eum iuit, vel missus fuit; illa enim nec est volita in se, nec in causa ad illam sufficienter ordinata: mixta est, quæ non intenta vel volita in se, sed sic in causa sufficiẽter in illam ordinata; qualis est facta à seruo iusso palo cædere alium citra deformationem, & testificatio in causa sanguinis volentis deformationem: ita ex Diuo Thom. vbi suprà deducit Nauar. in man. Latin. c. 27. nu. 199. & 220. cum seqq. de quibus casualibus erit nũc agendum in hoc cap. quoad materiam irregularitatis.

His sic breuiter præhabitis, ad cognoscẽdum an ex homicidio casuali contrahatur irregularitatis, necne? semper præoculis habenda est communis illa ac receptissima regula, ita distinguens:

5 * Dans operam rei illicitæ, si ex huiusmodi actione fuerit homicidiũ casuale subsequutum (intellige ex culpa sufficienter directa ad illud, vt infrà nu. 18. dicemus) irregularis fit, siue adhibuerit diligentiam, quam potuit, ne sequeretur, siue non: si verò dederit operam rei licitæ, tunc demum fit irregularis, cùm non adhibuit eam diligentiam, quàm potuit & debuit adhibere, aliàs secus: hanc regulam bimembrem profitẽtur, docent, atque sequuntur communiter omnes interpretes, tã Theologi, quàm Canonistæ, præcipuè Caieta. pro sanct. Thom. d. artic. 8. Siluest. verbo homicidium. 2. col. 1. numer. 2. Dominic. à Sot. lib. 5. de iustitia & iur. quæstio. 1. artic. 9. Nicol. Plou. in tractat. de irregu. num. 6. volumi. 16. tractat. diuer. doctr. Beatus Antonin. Archiepiscopus Florentin. in eod. tract. de irregul. c. 2. num. 20. eodem volumi. 16. tracta. diuer. Doct. Gonsal. à Villadieg. in eod. titul. de irregul. cap. de percussore. col. 2. glos. in c. sicut dignum. §. vltim. verbo consilium, & in cap. continebatur, de homicid. & ibi cõmuniter DD. testatur communem decis. Pedemont. 104. num. 6. eamdem distinctionẽ sequitur & testatur communẽ D. Couar. in Clemen. si furiosus. de homicid. 2. par. relect. §. 4. numer. 2. sequitur & latè probat Nauar. vbi suprà d. cap. 27. num. 220. & 221.

6 * non tamen secundum suprà dictos, procedit hæc distinctio quoad peccatum, sed tantùm quoad irregularitatem, ille siquidem, qui dat operam rei illicitæ, si adhibuit diligentiam quam debuit & potuit, ne homicidiũ casuale sequeretur, & nihilominus casu id contigerit, erit reus illius actus illiciti, cui dabat operam, non tamen homicidij: nec quoad peccatum erit homicidij reus, qui dederit operam rei licitæ, etsi aliquam absque dolo culpam habuerit, tenetur tamẽ pœnitere, iuxta glos. Abb. Anan. & Felin. in cap. presbyterum, de homicid. & in c. vlt. 15. q. 1.

In foro autem exteriori etiamsi dem operam rei illicitæ, & inde sequatur homicidium præter meam voluntatem;

7 * puta si me rixante cum aliquo, frater meus eum interficiat, nullo præcedẽte cõsilio meo, vel tractatu; imò cõtra meã prohibitionem, licèt incurram irregularitatem iuxta præd. communem distinctionem; quia mea culpa præcedit casum, per l. 1. §. cum arietes. ff. si quadrup. paupe. fecis. dicatur. l. quoniam multa. C. ad l. Iul. de vi publica. & in cap. de cætero. de homicid. & præd. culpa fuit ordinata ad casum, & proxima delicto homicidij, quo casu incurritur irregularitas, vt infrà latiùs docebimus, & in terminis huius speciei ita tenent omnes communiter DD. per tex. ibi à contrario sensu, in cap. Petrus de homicid. & Gundisalu. de Villadieg. de irregula. c. de percussore, col. 8. Marian. Socin. in cap. ad audientiam, num. 50. de homicid. Curt. Senior cons. 61. col. 2. D. Couarr. in d. Clemen. si furiosus, de homicid. 2. p. relect. §. 2. nu. 8. vbi eam esse communem

nem profitetur, & decis. Pedemontan. 104.num.4. Nauarr. in man. Latin. cap. 27.num.227. & Petrus Plaça in epitho. de delict. lib.1.cap. 15. nu. 7. Petrus Surdus consil.12.num 59. quia tunc ex illo opere illicito in id aliquo modo ordina-
8 to sequuta est mors. * Quo fit, vt si clericus non fuit in culpa faciendo rixam, factum aliorum non est imputandum illi, quia non dabat operam rei illicitæ. Abb. in d.c. Petrus, sentit Plaça vbi suprà, nisi prohibere potuit parentes, vel amicos, & non prohibuit, quia tunc erit irregularis; secus si prohibuit quantum potuit, secundum Hostiens. in d. cap. ad audiētiam de homicid. sequitur Siluest. in summa, verbo homicidium. 2. nu. 2. addens, quòd si huiusmodi interfectores non fuissent parentes, vel amici clerici, sed inimici occisi superuenientes, non imputabitur clerico homicidium, secūdum Hostiens. vbi suprà, & Abb. in d. cap. Petrus, numer. 1. & maior pars interpretum contra Villadieg. secundum Plaçam vbi suprà d.numer.7.versic. cæterum.

9 Nihilominus tamen etsi irregularitatem incurram in casibus, quibus eam incurri prędiximus, præd. homicidium mihi quoad pœnam exteriorem minimè imputabitur: ita tenet glos. in terminis in cap fi.23.quæst.1.in verbo volentes, quam sequitur Bald. in d l. data opera, num.63.C. de his qui accus. non poss. & Felin. alios allegans, & pluribus modis limitans in d.c.Petrus, nu.2. cū seqq. de homicid. Hippolyt. in l.si in rixa, nu. 30.ff.ad l.Cornel.de sicar. Anton. Gom. 3.tom.cap.3.de homicid. nu. 47. D.Couarr. vbi suprà, & decis. Pedemont. quæ suprà, statim in princip.

Hæc tamen sententia glos. in d. cap. vltimo & sequacium, vel debet intelligi procedere vbi quis non dedit causam rixæ, neque fuit in culpa, quia alter fuit pugnæ aut contentionis aggressor, & sic ipse non dabat operam rei illicitæ, sed iustè rixabatur pro sui defensione, vt declarant Couarr. & decis. Pedemon. & Plaça vbi suprà, quo casu nec irregularitas incurritur, iuxta præd. communem distinctionem, & argu. text. in dict.
10 Cleme. si furiosus. * Vel procedit etiam si loquatur in eo, qui dederit causam rixæ, & sic in aggressore quoad pœnam ordinariam delicti, quæ præd. casu imponi non debet propter casum, sed extraordinaria & arbitraria, propter culpam præcedentem, in quo etiam lata culpa & leuis criminaliter punitur: ita Bart. in l.1.§.1.colum.1.ff. si quis testam. lib. esse iuss. fuer. & ibi Alex. in addit. ad eumd. Bart. Ancharr. in c. presbyterum, de homicid. Felin. in d.c. Petrus. Thom. Gram. decis.17.num.4. & latè Benedict. Capra in suis singul. & tracta. reg.78.nu. 40. & seqq. Bossius in practic. crim. tit. de homicid. num.67. cum seqq. Couarr. & decis. Pedemont. vbi supr. & Plaça etiam vbi suprà nu.6.

11 Quinimò & in ciuilibus, vt ex culpa præcedenti obligetur quis ad casum, requiritur quòd culpa illa ad casum ordinata fuerit. l. non omne. ff. de statu lib. l. is qui. ff. de actio. & oblig. c. quia diuersitatem, de conces. præb. Bart in l.2.§.fi. ff. si quis caut. & in l. si vt certo. §. interdum. ff. cōmodat. Aymon. Crauet. cons. 8.num.29. decisio Pedemont. 114. num. 1. & latè Petrus Surd. consi. 12. nu.20. & præterea quòd casus eueniat propter culpā, qui aliàs non euenisset, secus aliàs: ita expresè Paul. Castr. per text. ibi in l. fina. §. si ea conditione. ff. ad l. Rhod. de iactu. & inquit Alex. post Guillelm. de Cugno, & Bart. quos citat cons. 74. num. 6. versic. quartò confirmatur, volum. 6. quòd allegans aliquem teneri de casu propter culpam commissam, articulare & probare debet, quòd ille contigit solùm propter culpam, nec potuisse aliter contingere, nisi culpa intercessisset: sequitur plurimos allegans Petrus Surd. d. cons. 12. num. 20. & 64. vbi numer. 66. cum seqq. limitat, quando culpa est in faciendo commissa, dando operam rei illicitæ, veluti contra formam vel legem contractus, vel domino inuito, quia tūc etiamsi culpa nō fuerit ordinata ad casum, tenetur quis de eo, vt ibi latè probat.

bat. Similiter impeditus non excusatur, nisi probet se talem adhibuisse diligentiam, quod nisi fuisset impeditus, impleuisset id, ad quod tenebatur. l. qui commeatus. vbi Bart. ff. de re milit. Bart. in l. 2. §. quod diximus. ff. si quis cautio. & ibi Bald. Angel. & Alex. nume. 6. & Ias. num. 4. dicit communem Socin. consil. 170. num. 12. vol. 2. sequitur Matth. de Afflict. decis. 29. num. 1. Dec. in cap. ex ratione, num. 16. de appellat. Crauet. cōs. 151. numer. 22. & cons. 179. Menoch. de arbit. iud. casū. 118. num. 7. & casu. 153. n. 15. Decius cons. 104. num. 3. dicunt communē alios referētes, n. 9. Boer. decis. 40. num. 4. & Vantius in titulo de nullit. ex defectu iurisd. ord. num. 166. in fin. versi. erit. & Petrus Surd. consi. 12. num. 21. & tunc dicitur culpa ordinata ad casum, quando principaliter respicit illum casum. l. penul. in fine. ff. de iur. dot. l. fi. §. fin. ff. quæ in fraud. cred. l. etiam. §. 1. ff. solut. matrim. quæ iura ad hoc citat Dec. in cap. quæ in Ecclesiarum, colu. penult. nume. 30. de constitut. Crauetta consil.
12 247. num. 7. * vbi quòd tunc etiam dicitur culpa ordinata ad casum, quando illa culpa fuit causa proxima ipsius; secus si remota, prout sentit Bellamera cons. 22. col. 2. circa med. versic. & quia mandatū, tunc etiam dicitur culpa ordinata ad casum, quando sine ea casus non euenisset, vt est prædictum, & per Surdum vbi suprà numer. 64. * In criminalibus
13 autem ex sola actione operæ rei illicitæ consideratur id quod in consequētiam venit, & sic casu, propter principium illicitum: ita Ias. in l. si quis neq; causam. nu. 24. ff. si cert. pet. quem refert, & sequitur Hippolyt. in rubrica C. de raptu virginum, nume. 78. per tex. in l. qui saccum. ff. de furt. & in l. quoniam multa. C. ad leg. Iul. de vi pub. sequitur etiam decis. Pedemont. vbi suprà nume. 8. vbi quòd hæc fallentia congruè sumi potest ex tex. in l. qui occidit. §. in hac. ff. ad leg. Aquil. in quo fit mentio de occasione, quæ propterea denotat causam in modo, secundum Angel. consi. 63. nu. 4. præsertim quando talis effectus consueuerat sequi ex tali occasione, vt sentit Socin. consi. 157. num. 21. post Angel. & Ioan. And. quos citat. Quare meritò quòd pœna arbitraria puniri debeat in præfata specie ille, qui incipit rixam, & sic dabat operam rei illicitæ, ex homicidio prædicto casu inde sequuto præ-
14 ter eius volūtatem; vt prædiximus. * Si tamē animus occidendi cessaret, & præterea nulla culpa interueniret, sed ex puro & mero casu homicidium accideret, nulla pœna est imponenda, secūdum Bossium vbi suprà nume. 66. fol. 270. & optimè Nauarr. in cap. fin. 14. quæstio. 6. nu. 17. & 18. prout iam in praxi consului per prædicta, * rixantibus duobus
15 cum ensibus euaginatis, & cum videret rixam frater vnius ex rixantibus occurrere incepit cum ense euaginato in fauorem fratris rixantis, & antequam ad rixam accederet, in via exinanitus in terram corruit, ac mortuus fuit in continenti. Dubitatū fuit, an de huiusmodi homicidio teneretur rixans cum fratre huius defuncti, aut aliqua pena, saltim arbitraria, esset plectēdus? Respōdi nulla, per prædicta, quia hoc homicidiū puro
16 & mero casu accidit. * Sic etiam non fit quis irregularis propter solum homicidium, nisi culpa, vel voluntas præcedat, vt tenet Nicolaus Plou. vbi supr. nēpè in tractat. de irregular. numer. 17. dicens notari in 50. distinctione, si, qui prioris, & in cap. exiiteris, de homicid. & in c. tua, de cleric. ægrotante. * nam, qui
17 omnino excusatur à peccato homicidij, etiam excusabitur à pœna irregularitatis prouenientis ex homicidio priuato. cap. ad audiētiam, de homicid. & specie ita tenet Paludan. in 4. sententiarum dist. 35. quæst. 1. art. 4. Alfons. à Castr. lib. 2. de pot. leg. pœn. cap. 14. versic. prima principalis conclusio. & in versi. 2. propositio. quos sequitur D. Couar. vbi suprà d. §. 4. num. 9.

Quinimò quoad irregularitatem incurrendam per homicidium, vel deformationem ex opere illicito casu subsequutum requiritur, quòd causa illiciti operis sit propinqua homicidio, vt in c. tua,

tua, & in c. suscepimus, de homicid. & cap. fin. de homic. in 6. quia non sufficit quòd sequatur ex illicito, nisi sit causa eius propinqua, & illa culpa dirigatur sufficienter ad illud: vt cum Ancharra. & Franc. in dict. cap. fin. de homicid. lib. 6. tenet & probat Nauarr. in d. man. Latin. cap. 27. num. 220. sicq; non sufficit quòd causa illa sit remota: argum. text. in cap. de occidendis. 23. quæst. 5. gloss. in cap. de cætero. de homicid. quæ est communiter recepta secundum Coua. vbi suprà dict. §. 4. nu. 9. vers. hinc etiam, &c. & tenet idem Nauarr. vbi suprà n. 219. vbi exemplificat in omni armorum fabricatione;*

19 & probat Salon de iustitia & iur. in 2. 2. D. Thom. quæst. 64. artic. 8. controuersia. 1. in 4. & 5. conclus. & latiùs atque meliùs colum. 1241. cum seqq. Causa enim propinqua est illa, quæ damnum dat, non accedente alia extrinseca causa. l. qui domum. ff. locat. notat Abb. in cap. discretionem, de eo qui cognouit cōsang. vxo. suæ, quæ quidem causa dicitur aliter immediata; secund. Dec. in auth. prætereà num. 12. C. vnd. vir. & vxor. & alios allegantem Couarr. vbi suprà, vbi tandē resoluit, quòd ad culpam, quæ sufficit ad irregularitatem cōnstituendam, non est semper necessaria causa immediata aut propinqua, sed sufficit alia, modò sit non admodum, vel omnino remota, arbitrio boni viri, debet tamen esse sufficienter ordinata, siue directa ad illud, vt rectè docet Nauarr. d. numer. 220. vbi quòd arbitrio boni viri terminādum relinquitur, quid dicatur sufficienter directum.

20 Redeamus modò ad regulam communem suprà adductam, circa eius primam partem, quæ habet, dātem operam rei illicitæ, si inde subsequatur casu homicidium, irregularem esse, quāuis adhibuerit diligentiam sibi possibilem, ne sequeretur: quæ quidem regula probatur in quampluribus iuris decisionibus, & præcipuè in cap. tua nos. in princip. de homicid. & in cap. sicut, & in cap. dilectus, & in cap. ex literis, & in c. significasti. & in cap. presbyterum. eod. titul. de homicid. quæ iura ad hoc inducunt Couarr. & Nauarr. vbi suprà num. 221. & tenet glos. in cap. de his clericis pro quibus, gloss. 1. 50. distinct. & alibi sæpissimè, & communiter Canonistæ. gloss. etiam in c. sicut dignum. §. fi. gloss. magna ibi: Si verò dabat operam illicitæ rei. de homicid. quæ glos. est magistra & communiter approbata secundum decis. Pedemont. 104. num. 6. tametsi Dominic. à Soto vbi supra d. artic. 9. in vers. in tertia autē, dicat, hanc regulam in iure non haberi, sed quòd eius interpretes illam inferunt ex contrario sensu; sed eum mordet in hoc Nauarr. dict. nume. 221. dicens, quòd nimis audacter hoc videtur dixisse Soto contra omnes Canonistas, imò & Theologos.*

21 Ex qua communi reg. infertur primò, non bene intellexisse text. in dict. cap. tua nos, Soto vbi suprà, in vers. sed & casus, dum opinatur, quòd ibi monachus, qui vtendo chirurgia ob solam pietatē curabit mulierem quādam à gutturis tumore, & vt chirurgus cum ferro tumorem aperuit, ex quo mulier exponens se vento cōtra preceptum eius, moritur, non est irregularis; secus si ob lucrum id fecit, à contrario sensu, ille namq; tex. potius probat contrarium in vtroque casu: cùm enim ibi monachus exercendo alienum officium sibi vetitum peccasset, & sic dabat operam rei illicitæ, vt patet in tex. ibi: Licèt ipse monachus multū deliquerit, officium alienum vsurpando, quod sibi minimè congruebat: & in. c. sententiam sanguinis, ne clerici, vel monach. meritò vt irregularis fiat ex illa morte præter eius intentionem sequuta, cùm tamen præcesserit causa propinqua directa atq; ordinata ad mortem, nempè apertio tumoris monacho prohibita; quod apertè concluditur ex illo text. in vers. si tamen, dum probat, necessariam fuisse ibi dispensationem ab hoc vt posset Sacerdotale officium exercere, etiam si ob solam pietatem curasset, & non ob cupiditatem; imò ob hoc, & quia peritus erat in officio chirurgiæ, omnemq; quam debuit adhibuit diligentiā, inquit

tex.

tex. Non est ille adeò reprobandus ex eo quòd per culpam mulieris contra consilium monachi accidit, quòd non post satisfactionem condignam cum eo misericorditer agi possit, vt diuina officia valeat celebrare, quamuis alioqui interdicenda esset ei sacerdotalis ordinis exequutio de rigore. Ibi itaq; supradictæ iustæ causæ inducunt, vt ex æquitate dispensetur cum illo, acta pœnitentia; quibus deficientibus, nullo modo dispensandum esset: & ita rectius sentiunt ibidem Ioan. Andr. Abb. Anan. & Felin. vtroque casu illum esse irregularem, quamuis in primo faciliùs dispensetur cum eo, quàm in secundo, hoc est in illicito à contrario sensu, quos refert & sequitur contra Sot. Nauar. vbi suprà, nu. 221. à quo non dissentiunt Siluest. in summa, verb. homicidium. 2. nu. 7. & Couar. d. §. 4. num. 3. licet non ita expressè declarent.*

22 Vnde est, vt clericus in minoribus ordinibus constitutus beneficium ecclesiasticum habens, irregularis sit, si ex chirurgiæ officio, cui operam dat, aliquis moriatur, etiam absque eius culpa, vt notat Abb. in d. cap. tua nos, col. pen. & final. & Paul. Paris. consil. 96. colũ. vlt. lib. 4. quos refert & sequitur D. Couar. vbi suprà d. num. 3. & tenet Siluest. verb. homicidium. 2. nu. 7. in fi. Idem in clerico (intellige in sacris) tenet Nicolaus Plou. de irregul. nu. 6.*

23 Addit tamen Couar. vbi suprà, hoc esse intelligendum, vt patet in text. quoties ægrotus moritur ex causa alicuius adustionis, vel incisionis à chirurgo illatæ, nam si chirurgus nullam adustionem, nec incisionem fecerit, sed ab alio vulneratus, vel alioqui ægrotus moriatur absque culpa chirurgi, vel si à chirurgo adustus aut incisus, non ex occasione adustionis, aut incisionis, sed ex ipsa graui ac læthali ægritudine mortem obierit, nulla contrahitur irregularitas ex supradictis: quod probo & sequitur ad literam Plaça in epithom. de delict. lib. 1. cap. 26. num. 4. quamuis Couarr. à quo omnia supradicta desumpsit, non referat.

24 Quamobrem si laicus, aut clericus in minoribus, nullum tamen obtinens beneficium ecclesiasticum, chirurgus esset, & iuxta artis peritiam chirurgiæ operam daret, atq; ex aliqua incisione absq; eius culpa ægrotus moreretur, non esset irregularis censendus, vtpote quia operam dedit rei licitæ, aliàs secus, vt notat Cardin. in d. cap. tua nos, & Marian. Socin. in d. c. ad audientiam, nu. 31. de homicid. & Nicolaus Plou. de irregul. num. 5. & 6. est communis secundũ Nauar. vbi suprà nu. 228. & sequitur D. Couarr. vbi suprà, &

25 Plaça nu. 6.* Idem esset, secundum eosd. Cardin. & Couar. si monachus, aut huiusmodi clericus exerceret medici artẽ, & peritus esset, nam si absq; eius culpa, casu infirmi moriantur, nõ erit irregularis, ex eadem ratione, quippe quia operã daret

26 rei licitæ: secus atque in d. capit. tua nos.* Medici namque & Phisici si ex contingentibus nihil omiserint, sicq; conscientiam non habeant læsam alicuius culpæ, quia eam artem absque culpæ suspicione exercuerint, bene possunt iure ad ordines sacros promoueri, vt in cap. ad aures, de ætat. & qualit.

27 Quatuor tamen aut quinque debent ad hoc concurrere, secundum Abb. in d. c. tua nos, & Siluest. vbi suprà, nu. 8. & in verb. medicus, nu. 8. vbi loquitur etiam in chirurgis, & similiter in verb. homicidiũ, 2. n. 9. Primò, q. illud officiũ non sit ei prohibitum exercere, sicut religiosis & clericis chirurgia, vt in c. non magnopere, & in c. sententiã sanguinis, ne cleric. vel monach. Secũdò, quòd sit peritus in illa arte. Tertiò, q. exhibuerit omnẽ diligentiã secundũ artẽ. Quartò, q. infirmũ de his, quę sunt ægritudini contraria, informauerit, aliàs teneretur, vt in d. c. ad aures. Quintò, q. super his habeat probabilẽ consciẽtiã: secus quando sunt imperiti, vel negligentes, & ex hoc probabiliter credũt, aut dubitant, infirmos perijsse, vel membris esse destitutos, vt in d. cap. ad aures, sequitur etiam S. Antonin. de irregular. c. 2. nu. 24. vbi etiam loquitur in chirurgis. Licèt enim medicus nõ teneatur semper & cõtinuò adesse ægroto, secũdum Host. Ancar. & DD. in d. c. tua nos,*

28 hoc fallit, nisi ægrotus propter maximum ægritudinis

nis periculum custodia indigeret, tunc enim tenetur medicus vel præsens esse, vel admonere vt diligenter custodiatur, secundum Hostiens. in summa, de ætat. & qualit. §. ordo, verb. ex post facto, quem refert & sequitur Rip. in tractat. de peste, par. vltim. §. medicorum, nu. 48. & Couar. d. §. 4. n. 3. Sed quis est hic, & laudabimus eum? Profectò vllum medicũ adeò iustum ac consummatum & obseruantissimum vix inueniri posse existimo, vt omnibus præd. partibus vigeat ac floreat, etsi maximè artem medicam calluerit, ac proinde temeritatis nota non carebit medicus, aut chirurgus, qui se in nullo habere conscientiam læsam affirmare audeat: quare nec ei consulerem, vt absque dispensatione, ad cautelam, ad ordines promoueretur: cum etiã Hostiens. & Goffred. relati à Siluest. vbi supra. 2. loco consuluerint, quòd promouendi abstineant à practica medicinæ, præcipuè chirurgiæ, quæ adustionem, vel incisionem requirit, cum in nullo debeat vacillare conscientia promouendi, capit. laici 33. distinction. nec ei ordines conferrem, aut conferendos præciperem, aut consulerem, si mei muneris id esset, nisi præcedente dispensatione legitima, prout eos denegaui cuidam medico se ordinare volenti, affirmanti nihil de contingentibus omisisse, & omnem diligentiam debitam semper in curandis infirmis adhibuisse, nec in vllo se habere conscientiam læsam, ei namq; non credidi, imò temerarium esse quod dicebat, iudicaui, in nullo nempe errasse, nec sui culpa vel negligentia aliquem decessisse, cum in famoso & insigni medico illud difficilè posset concurrere, quia vt vulgò dicitur, Beati medici, quorum errores coopetit terra: *& aliquando bonus dormiat homerus.** Quòd si laicus
29 chirurgus peritissimus prohibitus fortè esset à iudice ad tempus vti chirurgi officio, aliqua ex causa, quæ non respiceret imperitiam artis, sed pœnam aliunde inflictam, qui non obstante hac prohibitione, secretò aut publicè eodem vteretur, atque ob aliquam incisionem perfectissimè factam culpa ægroti mors sequuta sit, non erit hic irregularis, quia transgresio hæc illicita præcepti iudicis non pertinet ad culpam homicidij casualis, quia prohibitio facta non fuit propter periculum homicidij, sicut in clerico vel monacho, in dict. cap. sententiam sanguinis, vt existimat D. Couar. d §. 4. num. 10. versi. tertiò subsequitur.

30 Custos etiam infirmi, qui dolo aut notabili culpa, aut contra consilium, siue præceptum vel prohibitionem medici, vel absque eius mandato, præbet, aut facit aliquid, quo infirmus citiùs moriatur, vel ne ampliùs crucietur mortis tormentis, si propter id citius moriatur, irregularis erit, tam ipse qui fecit, quàm qui consuluit, iussit, aut rogauit, etiam medicus: secus si id fiat bona fide, absque culpa notabili, licet in aliquo errauerit sic faciens, & potest se liberare scrupulo consilio Doctorum: quòd si ipsi dubitent, irregularem se esse debet reputare: quia fortè via anhelitus præcluditur, vel apostema rumpitur ex violentia motus, vel suffocatur: secus verò erit, si ex hoc infirmus non citiùs moriatur, quamuis adhuc id faciens pœnitere debeat de facto. Hæc doctrina colligitur ex omnibus scriptoribus in materia, præcipuè ex Nicolao Plou. vbi supra, numer. 6. & 10. Nauar. d. cap. 27. num. 228. & 229. & D. Couar. plures allegante vbi supra, d. nu. 3. in versi. ex his, & in versic. pari ratione. Petro Plaça de delict. lib. 1. c. 26. nu. 7. Dominic. à Soto lib. 5. de iustit. & iur. art. 9. q.
31 1. pag. 397. col. 2. versi. ex hac, * vbi quòd infirmorũ custodes, atq; infirmarij infirmũ in lecto mouentes, vt vel aptiùs ei cibum ministrent, vel quietiùs iaceat, etiã si mors inde tantillum acceleraretur, nullam irregularitatem incurrerent, quia dant rei licitæ operam, nisi tam immodica esset negligentia & iactatio illius, vt prudentum iudicio censeretur occisio, atq; adeò mortalis temeritas: id quod cęteri probarunt. * Ridiculosus tamẽ scru-
32 pulus esset confessarij, qui cum reũ quẽ ad patibulum comitaretur, & casu iumẽtum, quo ille vehebatur, pepulisset, inde

credideret

crederet se irregularẽ esse, quòd sua causa properantiùs eum mori obtulisset, secundum Soto vbi suprà. Supradictam etiam doctrinã tenet sanctus Antonin. in
33 tractat. de irregul. c. 2. num. 15. * addens idem esse in custode infirmi non benè illum custodiente, vnde ipse infirmus ex phrenesi se proiecit, & mortuus est: quia si sit culpa lata, & negligentia dissoluta, puta si ipse custos infirmi vel phrenetici, vel furiosi, dimisit eum vt iret in plateam ad ludendum, vel aliàs dat operam rei illicitæ, aut ex nimia crapula vel ebrietate vigilare non potuit, maximè cum esset deputatus ad custodiam infirmi, nam si certum est quòd ex hac culpa mors sequuta est, talis erit irregularis, aliàs non: & si habeat quis conscientiam scrupulosam, deponat eam ad consilium boni viri. Illud autem de nimia crapula & ebrietate, intelligendum est iuxta latiùs in proposito à nobis tradita suprà, cap. 4.
34 * Adde, quòd ita etiam si vulneratum ad mortem nouo ictu, vel alio modo ad mortem acceleret homicida reputatur, secundum sanct. Antonin. vbi suprà, numer. 2. post Anchar. quem refert.

35 Idem erit, secundum Specul. in titulo de dispensat. §. iuxta, versi. quid si alius infirmum, n. 13. in eo, qui cum nõ sit medicus, nec chirurgus, sagittam aut aliud telum corpori infixum extraxerit, & in id iubente, rogante, aut consulente, aut citius moriatur, vel si ex hoc ipse vulneratus moriatur celerius, quã aliàs moreretur, is namq; irregularis erit censendus, aliàs non: & in hoc Speculat. est receptus secundum Nauarr. vbi suprà, nu. 229. tenet Nicolaus Plou. vbi suprà d. nu. 6. quã sententiã admittit Couar. vbi suprà, quẽ sequitur, eo non relato, Plaça d. nu. 7. vbi in extrahendo sagittam aliquam culpam habuerit, quia non seruauit modũ ab huius rei viris peritissimis præscriptum, vel operam dederit rei sibi illicitæ & interdictæ, alioqui inquit non esse omnino veram præd. opinionem. Quæ moderatio in priori casu, nempe cũ id fit eo animo, vt infixus citiùs moriatur, minimè meo iudicio procedit, nec est necessaria, si ob id citiùs moritur, cum in hac specie homicidium merè voluntarium dici queat, & per consequens licèt sit casuale, incurritur irregularitas, iuxta tradita per Plaçam vbi suprà, capit. 15. numer. 6. Verum est, quòd in ea non loquitur Couarr. sed in secundo casu suprà proximè dicto, nempe quoties sagitta extracta fuit absque illa intentione vt citiùs moreretur, si tamen ex hoc ipse vulneratus moriatur, hoc namque casu rectè prædicta eius assertio procedere videtur, quandoquidẽ extrahens sagittam, nõ erat peritus in arte, sicq; quia daret operam rei illicitæ, & sibi interdictæ, vel non seruauit modum huic rei præscriptum, ac proinde fuit in culpa proxima & ordinata ad homicidium, quod debuit cogitare.

36 Secundò ex supradicta communi regula atque distinctione infertur intellectus ad text. in cap. sicut ex literarum, de homicid. vbi illicitè ludens cum fœmina prægnante, censetur irregularis, si hoc lusu casu contigerit fœtus iam animati abortio, tametsi nullam culpam in eo ludo homicidio præstiterit: Doctores namque communiter ibi eum text. ideò procedere interpretantur, quia presbyter ille ludens cum muliere prægnante, dabat operam rei illicitæ, quia cum ea contraxerat consuetudinem, inhonestam; & ex eo illa asserebat se concepisse, quasi hæc irregularitas minimè contraheretur à fratre vel consanguineo, qui cum fœmina prægnante licitè eodem lusisset modo: hic enim communis intellectus verus non videtur, quia irregularitas illa non quidem deducitur à priori culpa ludendi inhonestè cum fœmina, sed à posteriori, quia lusus ille cum fœmina prægnante periculosus est, saltem frequentissimè occasionem præbet abortioni, & idcirco illicitus & incautus: quare verius videtur, vt etiamsi frater aut consanguineus cum fœmina prægnante incautè lusisset, foret irregularis censendus, propter culpam in ipso ludendi modo commissam, quia operam daret rei illicitæ, & prohibitæ,

bitæ, ex eo quòd sit actus ad abortionem periculosus ex se, nec potest absque aliqua culpa contingere, propter periculũ inde verisimile, licèt cum consanguinea rem inhonestam minimè haberet, prout aduersus communem opinatur D. Couarr.d.§ 4. nu.4 versic.secundò, vbi dicit, circa culpam in ludendi modo, necessariò esse committendum boni viri arbitrio: & iterum in numer.10. versic.5. & in versicul.6. contra communem etiam tenet Plaça lib. 1. de delict. cap.26. nu.8. communis tamen sententia atque intellectus præd.ad d.c.sicut ex literarum, circa consanguineos cum fœmina prægnante, procedere posset, quãdo ludus esset moderatus, atque sic licitus, quo casu bonus vir non arbitrabitur irregularitatem esse incursam, conformatus cũ communi suprad.opinione, quam hoc casu probauit Nauar.vbi suprà, nu.236. & Siluest.verb. homicidium 2.nu.7.circa fi. & est de mẽte communis: at verò si constaret de excessu ludi, ita vt sonet illicitum illo tempore etiam inter consanguineos, opinio Couar.verior videtur atque tenenda, cũ actus ille tunc sit illicitus, quia dirigitur in euidẽs periculum abortionis, quamuis insolitæ: tum etiam quia in ludendo non adhibuit diligentiam quã debuit in præcauendo abortionem: & hæc est mea sententia, submissa tamen iudicio rectius sentientium.

38 Est tamen necessariũ quoad irregularitatẽ incurrendã, quòd fœtus sit animatus, aliàs enim ea non incurritur, etiamsi culpa abortum facientis detur, iuxta cõmunem sentẽtiam omniũ supradictorũ, & aliorum, quã refert Plaça vbi suprà, nu. 8.vers.cæterum. Hodie tamen summus Pontifex Sixtus V. suo proprio motu edito Romæ. 29. die mensis Octobris, ann. 1588. declarauit, vt omnes & singulos, qui aliquã potionẽ, vel quid aliud dederint, vel dandũ consuluerint mulieri pregnanti ad abortũ faciendum, eo sequuto, etiam fœtus adhuc inanimati & non formati, sint eo ipso homicidæ voluntarij, & irregulares, cæterisq; pœnis quibus homicidæ voluntarij plectuntur, imò & seuerius puniũtur, vt ibi. Sed hodie dispositio illius motus proprij, quoad censuras & alias pœnas redacta est ad terminos iuris cõmunis, vt fecit ac declarauit posteà Sãctissimus dominus noster Greg.XIIII.sua Bulla, quam vidi & legi. Fœtus autem, si masculus sit, dicitur animatus die quadragesimo à conceptione, fœmineus verò die 80. ab ipso conceptu, iuxta gloss. in summa.5.distinctio. DD.communiter in dict.cap.sicut, communem testatur Plaça vbi suprà, num.8. alios citans.

39 Tertiò, ex superioribus deducitur, dubiam esse sententiam doctissimi Alfonsi à Castro lib.2.de potestat.l. pœn.capit. 14. versicul. hic tamen admoneo lectorem, asserentis, se credere, non esse irregularem sacerdotem, qui polluit per adulterium vxorem, quamuis ob hanc causam maritus eius illam occidat, quia id euenit præter intentionem sacerdotis, & homicidium illud non sequitur per se, & necessariò ex adulterio, sed solum occasionaliter, & ideò sacerdos ille non est dicendus esse vera causa illius homicidij, cum non sit cooperatus ad illud, nec de illo præceptum, aut consilium, vel fauorem dederit, quinimò quod magis abhorret, est homicidium suæ cõsociæ in delicto; quare etsi operam rei illicitæ dederit, non est ei imputandum homicidium quod, ipso ignorante, contigit per accidens, præcipue cum multi vbique sint mariti, qui vxores suas viuere sinant, quamuis sciant esse adulteras: ita Castro vbi suprà, cuius opinionem probat expresse D. Couar. dict.§.4. nu.10. versic.3. ad idem traditur exemplum. Hæc tamen opinio mihi ex præcedentibus numquã placere poterit, cum enim sacerdos hic committendo adulterium, det operam rei illicitæ, & simul cooperetur delicto vxoris, consequitur, homicidium inde casu sequutum, etiam contra voluntatem, imputãdum esse eidem quoad irregularitatem, de qua nũc agimus.* Accedit prætereà quòd marito
40 à lege datur facultas impunè occidendi vxorem & adulterum in crimine adulterij deprehensos: argument.l. patri vel matri,

matri. ff. ad l. Iul. de adult. & l. Gracchus. C. eod. titul. id quod hodie est expressum in nostro regno, in l. 5. titul. 20. libr. 8. nouæ Coll. Reg. sicque ex adulterio re ipsa deducitur culpa in homicidium sufficiēter directa, præmaximè attenta maritorum procliuitate & consuetudine interficiendi adulteros, & suas vxores. Denique quia iuxta communē omniū sententiam, de qua suprà, definitū extat, vt homicidium casuale contingens ex eo quòd quis dabat operā rei illicitę, irregularitatem inducat, etiamsi id casu & præter voluntatem & intentionem acciderit, & adhibita fuerit diligentia, quæ ad id præcauēdum adhiberi potuit ac debuit, quæ tamen in proposito forsan non fuit

41 adhibita. * Postremò contra priorē sententiam illa vera doctrina facit, quæ in hac materia præ oculis semper habenda est, nempe homicidiū casuale tunc demū ad irregularitatem imputandū fore danti operam rei illicitæ, quando actus ille est ordinatus sua propria natura ad mortis læsionem, vel ad homicidium, secundum Socin. in c. ad audientiam, nu. 49. de homic. quod voluerunt etiam Ancharr. & Philip. Franc. in cap. fin. de homicid. in 6. & Gonsal. à Villadieg. de irregul. cap. de percussor. columm. 3. aut quoties homicidium illud procedit ab illo actu illicito per se quidem & necessariò, non per accidens, secundum Castrum vbi suprà, aut saltem vbi illicitum illud opus per se volitū genere suo est periculosum, aut saltē sæpe inde mors sequitur, aut frequenter, vt colligitur manifestè ex Dominico à Soto, d. lib. 5. de iust. & iur. quæst. 1. artic. 9. versi. hæc autem profectò, quā resolutionem in omnibus supradictis expresìsim approbat & sequitur idem Couar. vbi suprà, nu. 10. versi. ex quibus deducitur: at quāuis priores duo casus pręcedentis doctrinæ nostrū non contingant, vltimus tamen eū decidit cōtra eosdē Castro & Couar. adulteriū siquidem est opus illicitum per se volitum, & ex natura sua periculosum ad homicidiū, quia saltem sæpe inde mors sequitur, aut frequenter, vt cōmuniter videmus: ergo irregularitas ex eo contrahitur, ex quo cessant fundamenta contrariæ partis: quòd si sacerdos cooperaretur illi homicidio, præceptum, consilium, fauorem aut auxilium præstitisset, iam non esset casuale, sed merè voluntarium, alioque iure proculdubio esset irregularis. Et postquā hæc ita concepta atque scripta haberem, gauisus sum plurimum inuenisse me huius meę sententię authorem doctiss. Nauarr. in d. man. confess. Latin. cap. 27. num. 238. in fine, vbi id expressè tenet in nostra specie contra præfatam priorem opinionem, quamuis authores eiusdem contrarios nostræ non referat, inquit tamē, eam, quam defendimus, Pium V. probasse cum in sacra Pœ-

42 nitentiaria id controuerteretur. * Potest tamen inter has duas diuersas opiniones probabilis concordia assignari, vt prior procedat in maritis vilibus personis, qui honorem parui pendunt, atque scientes vxores adulterari, id patiuntur, atque earum crimini consentiunt, de quibus loqui videtur Castro vbi suprà, saltem in vno fundamento suprà relato, præmaximè si lenocinij crimine pretio accepto notentur: in hac enim specie & genere hominum opus adulterij illicitū, non videtur periculosum, neque sufficienter directum in homicidium, imò insolitum & raro contingens, quamuis aliquando dæmonij suasione, vel ob cessationem muneris iniqui, hi viles commoti adulteros occidant, non tamen hoc videtur esse habendum in consideratione, si id accidat quoad præsens propositum, nec enim erat tanta causa id præcauendi à principio, sicut in secunda specie statim referenda. Secunda supradicta & nostra contraria sententia procedat in viris grauibus, & qui honoris proprij sunt obseruantissimi, de quibus meritò conijciendum sit, quòd si adulterium vxorum pręscirent, adulteros occiderent, tunc namque indubium videtur, cum adulterium sit proxima causa, & sufficienter directa in homicidium, quòd saltem verisimiliter exinde nimis timendum est subsequi posse, ac proinde præcauendum, ne aliàs adulter huiusmodi ex homicidio

dio vxoris efficiatur irregularis.

43 Ex eisdem rationibus improbanda videtur altera Dominici à Soto sententia vbi suprà, in versiculo in primis, asserentis, quòd si clericus in adulterio deprehensus inuaditur, & cum moderamine inculpatæ tutelæ in valorem occidat, quamuis operam daret rei illicitæ, non debet irregularis censeri, quia homicidium illud non est tunc voluntarium: nam quamuis adulterium fuerit voluntarium, non tamen fuit per se causa homicidij, sed voluntario, quæ non fuit voluntaria. Adde tu, quòd se defendendo cum moderamine inculpatæ tutelæ, dabat operam rei licitę, quandoquidem defensio est licita omni iure, & homicidiũ minimè intendebat, quinimò illud abhorrebat: hoc siquidem manifestè corruit ex supradictis: nec defensio cum moderamine inculpatæ tutelæ in proposito excusat, quamuis sit licita, & sic in hoc dedisse videbatur operam rei licitæ, quãdoquidem inspecto principio illicito sufficienter directo ad homicidium, in quo principio illicito actualiter deprehenditur dando operam rei nequam, cum ad arma peruenitur, illa potius censenda est offensio, satis enim prouocatus maritus tunc occiditur: aggressor igitur videtur adulter occidens in proposito quoad pręsentem materiam incurrendæ irregularitatis, cum exposuerit se volens probabili periculo ac frequenter contingenti occidendi, vel occidi, imò id in animo habuisse credendum est, atque ideò cum armis in eum finem incessisse, quod cogitare ac præcauere debuit. Accedit pręterea, quòd hic maritus occisus sit pro defensione sui honoris & domus, atque proinde licuisse ei iure fori exterioris adulteros in crimine deprehensos occidisse, vt prædiximus: meritò igitur quòd adulter eum occidens sit irregularis,* & 44 homicida: * qui enim illicitè aliquid aggreditur, quòd est causa vt aliũ occideret propter sui necessariam defensioné, non solum peccat id aggrediendo, sed etiã est homicida, secundum S. Antonin. Archiepiscopum Florent. in 3. p. suæ summæ, tit. 5. c. 8. §. 1. col. 2. Quod est intelligendũ iuxta mentem Caieta. secundum Nauarr. in man. Latin. c. 15. nu. 7. quando opus illud illicitum, erat quædam via ad homicidiũ perpetrandum, prout in proposito contingit. 45 * Denique quia euentus ex aliquo sequuti opere minimè quidem ab operante præcogitati, sed præter eius intentionem contingentes imputantur operanti, si illi euentus per se & necessariò sequuntur ex priori opere, aut saltem vt in pluribus ex illo eueniunt & euenire solent, vt deducitur ex D. Thom. 1. 2. q. 20. art. 5. & est constitutissimũ, secundũ D. Couar. in Clementin. si furiosus, de homicid. 2. part. §. 4. nu. 10. versi. illud sanè, & ita in nostra specie quòd huiusmodi adulter occidens maritum sit homicida, tenet Nauar. d. c. 15. nu. 7. & quòd sit irregularis, cum eodem Archiepiscopo Florent. vbi suprà, col. 4. probat indubiè Nauar. in man. Latin. d. c. 27. n. 238. qui tamẽ Soti tenentis contrarium non meminit. Et quamuis sciam opinionem Soti aliquibus doctis viris placuisse, mihi tamen indoctiori contraria, vt dixi, placet magis, & verior longè videtur: nisi & in hac specie distinctionem & concordiam, quam in præcedenti tenuimus, hic quoq; probare quis velit, quod meo iudicio nõ erit erroneum, imò rationi & iuri consentaneum, præcipuè cũ Nauar. vbi suprà, qui tenuit, præd. adulterum occidentẽ maritum ad sui necessariam defensionẽ, esse irregularem, eam suæ præfatæ, vt prædiximus, reddat rationem, quia adulteriũ est actus illicitus, & sufficienter directus ad mortem inferendam, attenta maritorum procliuitate & consuetudine interficiendi adulteros, & suas vxores: ergo cessante hac procliuitate & cõsuetudine, prout cessare videtur in viris præd. infamibus, & vilibus criminis participibus, prout supponimus in præd. cõcordia, cessabit & directio ad mortẽ, ac periculũ ipsius, & proinde nõ incurretur irregularitas, si aliud accidat, iuxta mentem Nauarr. quæ non explodit dictam concordiam, sed imò potius eam admittit.

46 Quartò ex supradictis infertur, quòd vbi

vbi plures reperiuntur in pugna, in qua aliqui sunt interfecti, vel mutilati, & nescitur à quibus, omnes censentur irregulares, & qui sunt ex parte iniuriantiũ, & qui sunt ex parte eorũ, quibus fiebat iniuria, si illi erant clerici, & sic illicitè mouerũt arma: ita Rainerius in sua summa. Quod nonnulli intelligunt (vt refert Archid. in cap. fin. num 3. 23. quæst. fin.) quando clerici erant in culpa, vt patet ex verbis Rainerij, dum dicit, Mouerunt arma, quasi voluntariè, & sine necessitate, nam si se defenderent, vel socios, necessariò, licèt aliquis à defendentibus sit interfectus ex alia parte, reliqui qui non interfecissent, nec interfectores inuasissent, non essent irregulares, licèt voluntatem occidẽdi habuissent, quia lex promotionis factum requirit: vt in c. si quis, & in cap. fi. 15. quæst. 1. & cum Archid. in hoc transit Florent. de irreg. cap. 2. nu. 36. Sed melius est, vt dictum Rainerij indistinctè capiatur, quando quis nescit, se non occidisse vel mutilasse, quia in dubijs debemus tenere tutiorem partem, vt in terminis contra Archid. profitetur Siluest. in sua summa, verb. homicidium. 3. numer. 8. versic. tertium, ibi: Sed melius, quod probo: quoad illos tamen qui sunt ex parte iniuriantium, & sic fuerunt in culpa, res plana est, quia dabant operam rei illicitæ in homicidium directam: quod probat Archi. vbi suprà, & in specie Nauar. d. cap. 27. nu. 224. cum Innocent. Abb. & cõmuni in c. fi. de ho-
47 micid. * dicens, quòd qui in prælio, vel alia quacumque rixa intersunt illis, ex quorum parte sunt iniusta, auxiliando vel fauendo, sunt irregulares, si aliquis in eis deformetur, siue intersint armati, siue inermes, siue deforment, siue non, siue ob id timor inimicis augeatur, siue non: & idem Nauarr. vbi suprà, numer. 234. dicens, quòd qui interest pugnę iniustæ, auxiliando, incitando, aut exhortando suos, aut animos contrarijs imminuendo, & etiam custodiendo vestimenta, aut sarcinas eorum, qui ad præliandum vel deformandum iniustè proficiscuntur, irregulares fiunt, sequuta ali-
48 cuius deformatione, * non tamen qui intersunt ad dissuadendum prælium, & suadendũ pacem, licèt inde nonnihil animi suorum parti, & nonnihil timoris aduersæ redderetur, secundũ eumd. Na-
49 uar. d. num. 224. * Hoc tamen vltimum ego verum intelligerem, nisi verbis pacem, animo vero & facto rixam suadeãt, auxiliando interfectores & deformatores, eorumq; crimini cooperando, tunc enim eum proculdubio irregularem iudicarem, stando veritati potius quã verbis, vt voluit Siluest. in summa, verb. homicidium. 3. nu. 8. versi. quartum, ibi: Modò absit dolus & lata negligentia, secundum eumd. Innocent. & Hostien. Obseruandũ tamen erit, quòd secundũ Hostiẽ. quem refert Abb. in c. penul. & vltim. nu.
50 2. de cleric. percuss. * clericus præstans opem oppressis, vel obsessis iniustè, & adiuuans eos, qui repellunt iniuriam, proijciendo lapides, & huiusmodi, dummodò ipse neminẽ occiderit, non est irregularis: sequitur Siluest. vbi suprà, id intelligens, quando quis est certus, se non occi-
51 disse, neq; mutilasse. * Quid autẽ sit dicẽdum quoad irregularitatem, si vnus à pluribus percussus mortem obijt, & non constat ex quo vulnere mortuus fuerit, agit latè Plaça lib. 1. de delict. cap. 12. per totum, & optimè D. Couar. in d. Clemen. si furiosus. 2. part. §. 2. nu. 3. cum sequentibus, vbi plures causus & species in hoc distinguit atque explicat.

52 Clericus autem absq; irregularitatis nota & pœna potest interesse bello iusto, & hortari milites ad pugnam: tex. in c. petitio. de homicid. & ibi glos. verb. remordet, glo. etiã in c. qđ in dubijs, de pœnis, verb. incitant. nõ tamẽ pugnare propria manu, aliàs grauiter peccaret, cum hoc non sit ei licitũ, vt in c. clerici, cũ sequẽtib. 23. q. 8. c. ex multa, de voto, eritq; irregularis clericus ibi aliquem occidens, vt in cap. clericum 50. dist. Vnde licebit clerico alios hortari ad bellũ, si sit contra Rempublicam, aut Ecclesiam, vel Catholicã fidem, non tamẽ arma sumere, vt est prædictum, & probatur in c. quicumq; in fin. 23. quæst. 8. & ibi glos. & constat ex S.

 Thom.

Thom.& ibi Caieta.2. 2. quæst.40. artic. 2.tradunt DD.in cap.penul.de homicid. Archiepiscopus Florent. in sua summa 3.part.titul.28.c.2. §.6. & Siluest in summa,verb.bellum 3. nu. 3. & probat latissimo sermone Iacobus Montaynus in tractat.de armis cleric.ad fin. & summa Tabiena verb.irregularitas 3.& Nauar. latè d.cap.27.nu.215.& Greg. Lop.in l.52. in glos.*deuen yr*,per totam, titul.6.p.1.& ita
53 est tenendum,* licet cõtrarium velit Aluar.Pelagius de planct.Eccles. 1. part.nu. 48.sub litera.C.ad fin.dicens ex hoc committi irregularitatem: nec poterit bellũ gerentibus arma portare, vt per eumdẽ Siluest.verb.homicidium 3. nu. 9. quod est intelligendum iuxta tradita per Nauar.vbi suprà, nu.215.& sequenti. Illud tamen de exhortatione verum intelligit Hostiens.in d. c.quod in dubijs, & Henric.in d.c.petitio.atque Siluest.dict.verb. bellum 3.nu.3.ad fi.vers.secundò nec cohortari, quando hæc exhortatio fieret ante belli conflictum,quasi minimè id liceat in ipso iusti belli conflictu, si inde homicidia & mutilationes membrorum sequantur,à quibus meritò ex d. c. petitio. dissentit D.Couar.in d.Clement.si furiosus,de homic.2. part.relect. §.3. num.2.in versic.sed & id,ibi, A quibus, vbi rectè d. text.in cap.petitio.inducit contra prædictos:tametsi Greg.Lop.vbi suprà in versic.& intellige, opinionem contrariam Innocent.sequatur,nihilominus, vt prædixi,opinio Couarr. verior mihi videtur, quam visus est tenere Nauarr. d.nu.215. dum indistinctè loquitur.

54 Ex quibus fit,vt clericus in sacris constitutus, cui non licet propria pugnare manu, vt prædiximus, irregularis nõ erit si pugnauerit in bello iusto, si neminem occiderit,aut mutilauerit, etiam si in eo conflictu fuerint plures occisi,aut membris mutilati, vt in d.c. petitio.per quem ita tenet Couar.vbi suprà, d.§.3.num.2.
55 versi.si quidem clericus. * Idem erit etiã si ipse percutiat vel vulneret, si clarum est quod ex tali percussione non fuit sequuta mors vel mutilatio, licèt alij impugna illa per alios sint mortui, secundũ Abb.& Ioan.And.in d.c.petitio. per text. ibi, quos refert Greg. Lop. vbi suprà, in
56 fin. glos.* Quinimo si hoc casu clericus adhortetur ad victoriam generaliter, & percutiat multos proprijs manibus, & efficiat vt commilitones eius ope & hortatu multos occidant, non fit irregularis, si per se non deformet, quia non dat causam propinquam deformandi, cum non faciat actum speciatim ad deformationẽ directum, quoad percussos ab alijs, & licèt faciat talem quoad percussos à se, illi tamen non sunt deformati: secus si per se deformet, vt inquit Nauar.vbi suprà d. n.215. Nihilominus tamen si efficiat vt commilitones eius ope, & hortatu multos occidant, contrarium verius existimo, imò quod huiusmodi clericus ex hoc efficiatur irregularis, si specialiter & directè hoc auxilium ad homicidium vel deformationẽ præstetur, secùs aliàs. Quod primò probo ex traditis per Nauar.vbi suprà d.num.233. Secundò, quia dat causam propinquam deformandi,& facit actum directum ad deformationẽ, vnde meritò quòd ex eo efficiatur irregularis, vt patet ex præced. Tertiò, ex Siluest.verb.homicidium.1.numer.16.& 17.& communi, quam refert idem Nauar.vbi suprà,num.216.cui non satisfacit ibi,nisi dicamus ex eodem ibi temperandam sententiam præd.num.215. vt non procedat, quando auxilium ab eo præstatur directè in deformationẽ,sed quando non intendit directè deformare, vt patet ex verbis eiusdem Auth. Illis, &c. Addo, difficillimè hoc contingere posse quin dirigatur in deformationem, ideò cauendum.

57 Clericus in minoribus constitutus posset absque peccato in bello iusto propriã pugnare manu,sicut & laicus,nec ex hoc esset irregularis, dum modò aliquem nõ occideret, nec membro mutilaret, vt ex supradictis patet, & tenet in terminis Couar.vbi suprà d.nu.2.in versic.quod si esset.

58 In necessitatis tamen articulo clericus non peccaret arma sumendo in bello,secundum S.Thom.vbi suprà, vbi Caietan. optimè

optimè duos casus distinguit, nempè quòd articulus necessitatis dupliciter contingere potest in bello. Primò scilicet defensiuè, vt nisi clerici aliqui pugnent, ciuitas vel exercitus auerteretur ab hoste. Secundo ratione victoriæ, vt nisi clerici aliqui pugnent, non haberetur victoria tunc parata. In primo casu clerici nō peccant, imò videtur quòd ad hoc teneātur, præsertim si cum infidelibus agitur: in secundo autem casu non videtur communiter licitum, vt ibi benè probat, limitans hoc, quando parta tunc victoria esset pax vniuersalis Ecclesiæ, aut fidei Christianæ magna protectio, tunc enim credit Caieta. clericum licitè manu propria pugnando illam facere. De prædictis post hæc scripta latè agit Ludouic. Molin. de iustitia & iur. tractat. 2. disputatio. 108. per totā. * Dubium tamen est, an in

59 priori causa præd. quo licet clericis propria pugnare manu, si aliquem occidant, vel mutilent, fiant ex hoc irregulares? Et Caieta. quidem ibidem partem affirmatiuam tamquam indubiam præmittit, quādoquidem inquit, nec obstant quòd fiāt & remaneant irregulares: quia irregularitas sine peccato, & cum meritò æternæ vitæ incurri potest, quia ipsa sequitur factum: & ante eum tenet D. Thom. 2. 2. quæst. 64. artic. 7. ad 3. dicens, quòd irregularitas consequitur actum homicidij, etiamsi sit absque peccato, vt patet in iudice, qui iustè aliquem condemnat ad mortem: & proptèr hoc clericus etiam si se defendendo interficiat aliquem, irregularis est, quamuis non intendat interficere, sed seipsum defendere: sed Siluest. in summa, verb. bellum. 3. nu. 3. versic. adde tamen, contrarium expressè probat, dicens, quòd si necessitas esset ineuitabilis, clericus huiusmodi non est irregularis, etiamsi occidat, nihil tamen allegat. Quid dicendum? Ego hos authores sic concilio, vt opinio Caieta. procedat in casu necessitatis euitabilis, opinio verò Siluest. contraria in casu necessitatis ineuitabilis, vt probat text. in cap. quia te quasi obnoxium. 50. distinct. & ibi notat gloss. verb. inde canonice, in fine, ita distinguit glos. in cap. de his clericis pro quibus gloss. 1. 50. distinct. addens vt in casu necessitatis euitabilis in susceptis ordinibus toleretur, licet ad superiores ascendere non possit; gloss. etiam magistra in cap. sicut dignum. § fi. glos. magnā, in versic. aut necessitas, ibi. Si fuerit ineuitabilis de homicid.

60 Et quamuis in hoc olim essent opiniones, quando diceretur homicidium factum ex necessitate ineuitabili, & quando non, vt constat ex præd. gloss. hodie tamen declaratum est in d. Clemen. si furiosus. in 2. part. de homic. vbi inquit text. non esse irregularem illum, qui mortem aliter vitare non valens, suum occidit vel mutilat inuasorem, vnde possit statim post huiusmodi occisionem ministrare: & licet gloss. præd. ponat exemplū nimis strictè, quando clericus tenebat gladium in manibus ad defendendū, pagano irruente in eū, Doctores tamen latiùs dicunt, siue paganus, siue quilibet alius aggrediatur clericum, & clericus non valeat aliter euitare mortem, nisi suum interficiat aggressorem, per text.

61 in d. Clement. si furiosus, * nisi vbi clericus aliū interficeret pro defensione proximi, vel pro rebus saluandis, vel vbi necessitas non fuisset ineuitabilis, quia poterat se aliter liberare, quàm occidendo, quia in his casibus incurrit irregularitatem clericus, si occidat vel mutilet: solū enim permittitur clerico aliū occidere pro euitanda necessariò morte propria, non autem pro salute alterius, vel pro saluandis rebus: ita Abba. nu. 14. & Ioan. de Anan. nu. 11. in d. c. sicut dignum. §. fin. de hom. idē Abba. in c. clerici 1. nu. 2. cum sequentibus, de vit. & honest. cleric. & Caieta. super S. Thom. d. quæst. 64. artic. 7. in responsione ad 3. dicens, quòd si text. in d. Clemen. vnic. de hom. extitisset tempore authoris, nempè S. Thomæ, nō scripsisset illud author: & Nauar. in man. Latin. c. 27. nu. 211. & latissimè D. Couar. in d. Clemen. si furiosus. 3. part. §. vnico, per totum, vbi nu. 4. in fin. & nu. 5. plures allegans testatur esse communem opinionē quod prædiximus, nempè occidentem

alterum ob alterius necessariã defensionem, esse irregularem, tametsi ipse ibi, in versic. ex quibus, cum Fortunio Garsia probabilius esse existimet aduersus communem sententiam, quòd non sit irregularis: & num. 6. in versic. vndecimo, alios plures allegans testatur videri esse receptiorem Doctorum sentẽtiam irregularem esse clericum, vt prædiximus, qui pro necessaria rerũ defensione hominẽ occiderit, quamuis ipse ibi in versiculo postremo, contrarium probet in his casibus, quibus ea occisio licita sit: sed communes prædictas sententias sequitur & probat contra Fortun. Garsi. Nauar. d. c. 27. nu. 213. & 215. Ille autem dicitur esse in præd. necessitate ineuitabili, qui neque fuga, neque clamore, nec alio modo quàm interficiendo vel deformando, eã euitare potest, &c. secundum Nauarr. ibi, num 211. Idem de fuga tenet Couar. vbi suprà, nu. 4. resoluens cum cõmuni, quòd clericus, qui poterat mortem vitare fugiendo, si omissa fuga, occiderit aggressorem, est irregularis. Intelligenda tamen est hæc communis sententia secundum ipsum, si fuga non est periculosa, nã si fuga periculum mortis propriè induceret, non tenetur fugere, vt tenent plures, quos refert & sequitur ibi.

Ex his igitur decidenda venit contrarietas Caieta. & Siluest. supradicta de clericis occidentibus vel deformantibus in bello iusto, in articulo necessitatis, quia si ineuitabilis sit respectu propriæ personæ, & salutis, non fiant irregulares, aliàs secus.

62 Verum illa quæstio in proposito se nobis offert examinanda, an si Romanus Pontifex alicui prælato vel clerico, aut clericis permitteret siue licentiam concederet pugnandi in bello iusto propriis manibus sine metu irregularitatis, & in cõflictu belli aliquem occiderit, an sint irregulares censendi, necne? Et Abb. quidem in c. clerici. el 1. nu. 5. de vit. & honest. cleric. referens Cald. in c. petitio. de homicid. concludit in eã partẽ quòd huiusmodi clerici ob præd. licentiam minimè efficiãtur irregulares, etiamsi in bello aliquem occiderint, quia irregularitas est de iure positiuo, & ex sola constitutione Ecclesiæ prohibetur clericus pugnare in bello iusto, & quia ipse Papa potest ex iusta causa bellum indicere, præsertim contra infideles, vt in c. omni timore. & in cap. prætereà. 23. quæst. 8. Ergo Papa, qui est super istas constitutiones humanas, vt in c. proposuit. de concess. præb. potest hanc prohibitionem relaxare. *

63 Quinimò ex sola permissione Papæ, vt clericus in bello propria pugnet manu, si is in eo aliquem occiderit, non censebitur irregularis, secundum omnes, quia id is permisit, qui potest super irregularitate ex homicidio contracta dispensare: ita D. Couar. in d. Clemẽ. si furiosus. 2. part. § 3. nu. 2. versic. quòd si Romanus; *

64 ex eo tamen quòd Papa dat clericis licentiam, vt intersint bello, non videtur licere eis vti armis nisi ad se defendendum, non autem ad occidendum aggrediẽdo etiã paganum, vt cũ Arch. probauit Siluest. in summa, verbo homicidium. 3. nu. 9. ibi notandum. 2. Angel. in summa, verb. homicidium. 5. nu. 1.

65 Rursus Bald. consil. 436. volu. 5. incip. ad bellum iustum, nu. 3. & 4. tenet cõtrarium, dicens, quòd licet Papa possit dispensare cum homicida in homicidio perpetrato secus tamen est in perpetrando, quia non potest dare licentiã delinquendi, nec parcere quod nondum est: & licet Papa possit indicere bellum iustum, clericis tamen concederẽ non potest quòd manu propria hominem occidere possint, sed pro iustitia exequẽda potest gladij potestatem laicis committere. Item potest permittere clericis, quòd in bello iusto dent consilium & auxilium, tam gentium, quàm pecuniarum: quia si potest indicere iustum bellum: ergo potest alia, quæ sunt de iure & natura bellorũ, & sine quibus illa exerceri non possunt: & inquit S. Thom. 2. 2. quæst. 40. artic. 2. in resp. ad secundum, quòd Prælati & clerici ex authoritate superioris possunt interesse bellis, nõ quidem vt ipsi propria manu pugnent, sed vt iustè prælantibus spiritualiter suis exhortationibus & absolutio-

ſolutionibus,& alijs huiuſmodi ſpiritualibus ſubueniant. Cardin. etiã in c. clericum. 50. diſt. prout eum refert Præpoſit. Alexandrin. ibi dicit, quòd Papa non poſſit diſpenſare cum ſacerdotibus, quòd ad bella procedant manu propria pugnaturi: & quamuis ipſe Præpoſit. dubitet de hoc, tãdem propter authoritatem tantorum Patrum trãſit cũ illis, potius authoritate eorum quã ratione. Eamd. ſecundã partem ſequitur etiã cũ præd. Greg. Lop. in l. 52. tit. 6. p. 1. in gloſſ. *deuen yr*, dicens hoc ſatis probabile videri, cum Chriſtus iuſſerit Petro, Conuerte gladiũ tuum in vaginam. Matth. c. 26. & Ioan. 18.

Quid tenendum? Ego profectò priorẽ opinionem veriorẽ & tenendã eſſe exiſtimo, ex fundamẽtis de quibus ſuprà in ea. Nec obſtant cõtraria, quia ſi Papa poteſt diſpenſare cum homicida ſuper irregularitate incurſa, quod eſt apud omnes receptiſsimum, à fortiori poterit ãntequam ipſa incurratur, cum ſit iuris poſitiui, & ex conſtitutione Eccleſiæ, & facilius quid impediatur à principio, quàm ex poſt facto tollatur, vt in l. patre furioſo. cum ſimil. ff. de his, qui ſunt ſui vel alien. iur. Nec per præd. licentiã pugnãdi in bello iuſto à Papa clericis conceſſam, dare videtur licentiam delinquendi, quia pugnare in bello iuſto, non eſt in ſe delictum: & quamuis clericis id non liceat manibus proprijs, hoc tamen eſt ex conſtitutione Eccleſię, vt vidimus: ergo ſummus Pontifex ex cauſa eam prohibitionem tollere poteſt, permittendo in aliquibus caſibus & ſucceſſoribus, quod generaliter à iure eſt prohibitũ, ac proinde non erit iam tunc delictum, ſed permiſſum, nec dicetur remittere nondum cõmiſſum, ſed potius permittendo, quòd poteſt, præſeruare, ne irregularitas incurratur. Quod autem Chriſtus iuſſerit Petro conuertere gladium ſuum in vaginam, non obſtat, quia ex hoc nihil probatur quòd contra priorẽ ſententiã vrgeat, diuerſus enim caſus atque ratio ibi eſt: & patet, quia illa verba non ſolũ dicta fuerunt Petro, ſed etiã alijs laicis, vt conſtat ex ead. authoritate, dum poſteà in ea ſub ijcitur: Nam omnis qui gladium accipit, gladio peribit: ita Abba. vbi ſuprà. Preterea illud veteris teſtamenti, de quo in c. 1. de conſecrat. diſt. in. Nõ ædificabis mihi templum, quia vir ſanguinis es, loquitur de effuſione ſanguinis iniuſta: Dauid namque proditoriè fecerat interficere Vriam, vt committeret adulterium cum Berſabe eius vxore, & adhùc fortè non fuit pœnitens, quando illa verba fuerunt ſibi dicta: nos verò in quęſtione iſta loquimur de bello iuſto: ita Abba. in dict. cap. clerici. el 1. de vit. & honeſt. cleric. d. nu. 5. quem refert Greg. Lop. vbi ſuprà.

66 Quòd ſi bellum ſit iniuſtum, quicumque in eo pugnauerit auxilium, aut opem dederit, ſi inde ſequuta ſit mors, aut mẽbri mutilatio, erit proculdubio irregularis: text. in capit. ſicut dignum. §. vltim. de homicid. vbi notant omnes, Abba. & DD. in d. capit. petitio. Marian. Socin. in d. capit. ad audientiam. numer. 60. Villadieg. de irregular. cap. de homici. col. 4. D. Couar. in d. Clement. ſi furioſus. 2. part. §. 3. num. 2. verſi. quòd ſi bellum. Nauar. in manua. c. 27. nu. 224. Quòd autem dicatur bellum iuſtum, & quod iniuſtũ, agit elegantiſsimè D. Thom. 2. 2. quæſt.

67 40. artic. 1. & ibi Caieta. * Præterea exiſtentes in bello iuſto ex parte ſe defendentium, ſi occidant vel mutilent, ſunt omnes irregulares, niſi in caſu in quo aliter euadere non poſſunt: alij verò, qui non occidunt, nec mutilant, non ſunt irregulares, licet ibi multi occidantur, & ſi percutiant aliquos (non tamen læthaliter) qui deinde occidantur ab alijs, non ſunt irregulares, ſecundũm Hoſtienſ. & Innocent. in d. cap. petitio. dummodò non procurauerint eos, vel niſi percuſſerint animo occidendi, ſecundum Innocẽt. in d. c. ſignificaſti. de homicid. ſequitur Archi. in d. cap. fin. 23. 9. fin. numer. 2. ad fin. & Florent. de irregula. capit. 2. nume. 37. & 38. Silueſt. in ſumma verb. homicidium. 3. numer. 8. Et quòd prædiximus, niſi percuſſerint animo occidendi, &c. probari videtur in d. c. ſignificaſti. el 2. de homicid. ibi: Et ſi percuſſor voluntatem non habuerit occidendi, à contra-

à contrario sensu: & ita gloss. ibi verb. habuerit, argumentum sumit, quòd voluntas imputetur homicidio, licet ex suo vulnere mortuus non fuerit, & notat in terminis ibi Innocent.

68 Hæc tamen sententia vera quidem in distinctè non est, etenim licet quis in bello iusto aliquem percusserit, non tamen mortiferè, licet animo occidendi id fecerit, & ab alijs sic percussus statim occidatur, irregularis minimè est censendus, vtpotè quòd non occiderit, aut deformauerit per se, nec dederit operam rei illicitæ aut iniustæ: ergo iuxta regulas communes non efficitur irregularis. Nec obstat inductio text. in d. cap. significasti, pro contraria parte facta à contrario sensu, is enim sic deductus est contrarius receptissimæ sententiæ, secundum Couartu. vbi suprà. §. 2. numer. 6. Quare vt cum Abba. & Anania in dict. capit. significasti, & Marian. Socin. in d. capit. ad audientiam. numer. 45. resoluit Couarr. d. numer. 6. text. in dict. capit. significasti, intelligendus est, quoties habens voluntatem occidendi, opem, vel auxilium, aut fauorem occisoribus dederit, iuxta text. ibi: nec ipsius studio, consilio, vel mandato processerint alij contra illum, & in capit. sicut dignum. §. fin. de homicid. & colligitur hic intellectus ex Ioann. Andr. Innocent. Hostiensi, & Henric. in dict. capit. significasti. colu. 3. & sic intelligenda est præfata sententia Innocent. Aut procedit eadem opinio Innocent. & sequacium, vbi quis potuit occisum à morte liberare, & noluit, neque liberauit. cap. sicut dignum. §. illi etiam. de homicid. vt in specie notat Hostiens. in d. cap. significasti. Quod verum (& rectè) intelligit Couarru. d. §. 2. nu. 7. quoties quis habet potestatem publicam, aut priuatam iure familiæ in ipsum percussorem,

69 * secundum namque communem omnium sententiam in his casibus locus est excommunicationi contra eum, qui cùm posset, noluit obuiare manifesto facinori percussionis in clericum commisso, vt in cap. quantæ. de senetia excommunicationis, in eisdem enim casibus, quibus constat excommunicationē canonis locum habere in eisdem etiam pœna & vitium irregularitatis constitui potest, propter eamdē rationem & authoritatem. d. c. sicut dignū. §. illi etiam, & ita merito Nauarr. in man.

70 Latin. d. c. 27. nu. 223. probat, * non esse irregularem, qui iustè aliquē percutit, & non occidit, licet ab alijs sine ipsius culpa occidatur, vt in d. cap. significasti. el 2. de homicidio, aut moriatur culpa medici, aut malo regimine, aut morbo superueniente, quia illa mors non est sequuta ex opere illicito.

71 Ampliat superiora Nauar. ibidem. nu. 224. in versic. nec etiam, vt procedant, etiamsi qui iustè bellum gerunt etiam ad fauendum, animo deformādi percutiāt, & ex percussione posteà sequatur deformatio culpa percussi, vel medici, quia adhùc si ipsi suis manibus non deforment, nō erunt irregulares, quia in hoc differt iusta percussio ab iniusta. Hæc tamē ampliatio vera prima facie non videtur, tum ex supradictis, tum etiam, quia secūdum opinionem Guillermi Laudu in Clemē. 1. gloss. vlt. de homic. quem sequitur Carrerius in pract. crim. tit. de homici. §. 6. n. 322. & Henric. in dict. cap. significasti. 2. irregularis est is, qui alterum percusserit, licet non mortiferè, si propter eā percussionē ex imperitia medici, aut malo corporis regimine obierit: quā opinionē aduersus Caieta. 2. 2. q. 64. arti. 8. aliud volentē, veriorē esse opinatur atq; probat D. Couarr. d. §. 2. n. 9. vbi relatis hinc inde authoribus diuersis super eo articulo, an imperitia medici, aut incuria parentū in medendo vulnere filij excuset percutientē illicitè, omnes in hoc sibi conuenire videntur, inquit,

72 * vt ibi contigere culpa propinqua vulneris, ex quo fuerit sequuta mors, non excusetur quisquam ex imperitia medici, nec ex inordinato regimine ipsius vulnerati: secus verò si vulnus illatum esset adeò leue, quòd nullo, vel modico medicamine percussus posset liber & sanus euadere, & tamen vulneri appositum est venenum, quia ex veneno potius quàm ex vulnere moritur.

Nihilo-

Nihilominus tamen præd. ampliatio Nauar. vera est & tenenda ex sua ratione præd. Nec obstat opinio Guillelm. & sequacium suprà in cõtrarium adducta, quia ipsa loquitur & procedit (vt ex eisdem authoribus, præcipuè Couarr. constat) vbi vulnus fuit illicitè illatum, & sic percutiens fuit in culpa, quia illicitè percussit, vndè meritò quòd si tunc percussus ex ea percussione ex imperitia medici, aut ex malo regimine morte obierit, percutiēs fit irregularis, quia dedit operã rei illicitæ: quia licet percussio non esset mortifera, fuit tamen causa vt ob illã inciderit in morbũ, quo moritur culpa medici, vel malo regimine, quoad hoc enim paria sunt interficere, & iniustè percutere, ex quo mors sequatur, etiam sine alia culpa percutientis: vt in c. presbyterum, & in c. ad audientiam. de homic. vt in terminis ex his iuribus probat Nauarr. vbi suprà, nu. 223. Culpa enim percussoris satis est ad irregularitatem ex homidio constituendam, vt in c. de cætero. de homici. & in c. tua nos, in princip. eod. titul. nam quòd non fuerit adhibita diligentia in medendo vulnere, per accidens ad mortem pertinet: ipsum autem vulnus directè & per se mortem intulit: at verò Nauar. in sua præd. ampliatione, de qua nunc agimus, expressè loquitur in percutiente iustè animo deformandi, quando ex huiusmodi percussione posteà sequitur deformatio culpa percussi, vel medici, tunc enim meritò vt huiusmodi percutiens non sit irregularis, quia rei licitæ operam dabat, & absque vlla culpa, & in
73 hoc differt iusta percussio ab iniusta, * & ideò in casu c. exhibita. de homic. nullam habuit culpam is, qui ab irregularitate excusatur, aliàs irregularis foret iudicandus, vt sentiunt ibi DD. estque cõmunis opinio, secundum D. Couar. d. §. 2. nu. 9. in versic. at in cap. exhibita. præmaximè quia communis est cõclusio inter discipulos D. Thomæ, quòd si accidat mors, non tamen sequatur ex vulnere percutiētis, sed aliunde, vt ex culpa infirmi, vel ex ignorãtia, aut ex negligentia chirurgi, non incurritur irregularitas, vt aduersus Couarr. vbi suprà, affirmat Salõ
74 vbi suprà col. 1228. * Ex animo verò occidēdi, etiã deliberato, & etiãsi ea ex causa cũ telo armatus insidias alteri intēderit, modò ipsum nõ occiderit, nec ei mēbrũ amputauerit, nemo irregularis cõstituitur: vt in c. vltim. 15. q. 1. cap. sicut. 32. q. 2. c. cogitationis. de pœnit. dist. 1. l. cogitationis. ff. de pœn. & in specie tenet gloss. in c. si aliquis de homicid. quã ibi sequuntur DD. cõmuniter, teste Alberto Trotio de vero & perfecto clerico lib. 2. cap. 20. nu. 5. insuper & D. Couar. eum, aliosq; in idē citante in d. Clementi. si furiosus. in initio. 2. p. n. 5. vbi latissimè eam probat atq; defendit, referēs eius literam in hoc expressam, quę in aliquibus codicibus desideratur: lex enim promotionis potius opus considerat, quàm voluntatē, vt in d. c. vlt. & c. sicut. in nostra autē specie opus percussionis licitè factę nõ induxit deformationem, sed culpa medici, vel percussi: ergo percutiens nullã incurrit irregularitatē: & cum his ampliatio præfata Na-
75 uar. defensata manet. * Limitanda tamē est ex supradictis, nisi percutiens alios ad occidēdum prouocauerit, vel auxiliũ dederit, aut aliter in morte culpã contraxerit, tunc enim ex hoc vltimo facto irregularitatem proculdubio incurret.

76 Clericus etiam ministrans ballistã, ensem, lanceam, & generaliter arma pugnãtibus, & sic in conflictu, siue bellum sit iustum, siue iniustũ, aliquo in eo occiso vel mutilato ab illis, fit irregularis, quia præstat causam propinquam morti. c. si quis viduã. 50. dist. Archi. in c. fi. nu. 11. 36. dist. Siluest. alios referens in summa, verb. homicidiũ. 3. nu. 8. versi. 5. & Florent. de irregularit. c. 2. nu. 38. Nauarr. distinguens in man. Lat. c. 27. n. 215. Quando bellum est iniustũ, est expeditum apud omnes: si verò sit iustũ, quamuis sint opiniones, nihilominus tenendũ est quod prædiximus,
77 * intelligēdo cũ Nauar. vbi suprà, vt tunc datio armorum constituat quem irregularē, quando dantur ad occidēdũ, vel deformandũ: secus si dentur, non quidem principaliter ad deformandũ, sed generaliter ad bellandũ prœliandum & vincendum,

dum (sic ante conflictum, secundum Archid. vbi suprà) vt passim dant patres, cognati, amici, & domini Ecclesiastici, & seculares, vt colligitur ex Panor. & cômuni inc. sentētia, ne cler. vel monach. S. Antonino, & alijs ibi per Nauar. allegatis. *

78 Nec etiā qui dat ballistam, aut sagittas sagittarijs, aliave arma, quib⁹ rariùs quis interficitur, vt iaceant in hostes, sine intentione tamen speciali vt deforment, sed generaliter vt vincant, iuxta Innocent. in d. c. sententiam. * Neque qui hor-

79 tatur milites, vt fortiter & animosè aggrediantur prælium iustum, vt Deo, iuramento, regi, & imperatoribus suis satisfaciant: nec etiam qui in ipso prælio cohortatur, dicens: Præliamini, vincite, iuxta communem in d. c. sententiam. Idem Nauar. d. c. 27. num. 107.

80 Sic etiam qui detrudunt homines in carcerē ita arctum, quòd incarcerati nō viuunt vltra sex vel octo menses propter arctationē carceris, reputabūtur homicidæ & irregulares, quia hæc est pœna magis afflictiua, quā si ponerētur in patibulo, ita Cardi. Zabarel. in Clement. vnic. de homic. quē refert & sequitur Florēt. vbi suprà, nu. 39. Angel. verb. irregularitas, n. 21. & Siluest. verb. homicidiū. 3. nu. 10. ad

81 fin. * dicētes, hoc esse cōtra prælatos detrudentes clericos in gabiā, vbi verisimile est eos intra paucos dies morituros.

82 Quintò ex cōmuni regula, atq; distinctione receptissima supradicta deducitur, esse irregularē huius speciei, qui domui suæ alit, aut custodit ferā aliquā bestiam, vt leonem, elephātem, aut vrsum, vel canem, si sua culpa aliquē deformet, puta soluendo, vel habendo soluta præd. animalia, quia tunc ex opere illicito sequitur deformatio: secus verò erit, si non sit in culpa, vt puta; quia cautè & benè ligata custodiuntur. l. 2. §. vltim. ff. si quadrup. pauper fecisſ. dicatur. l. item Mela. §. item cum eo. ff. ad Aquil. & in terminis ita resoluunt Hostiensis, Innocent. Abba. & communis in c. ad audientiā, de homici. vt testatur Nauar. in man. Lat. c. 27. nu. 227. Siluest. in summa verb. homicidium. 2. nu. 16. D. Couar. in d. Clement. si furiosus. de homicid. in 2. p. relect. §. 4. nume. 11. vbi addit, hunc esse irregularē, si hæc animalia habeat etiā ligata in via vel in itinere, aut in alio loco publico,

83 * quia hoc est à iure prohibitum. l. hi enim. l. & generaliter. l. quia vulgo. ff. de ædilit. edict. quorum meminit Ludouic. Roman. singul. 704. adeò quod hic vltimus casus punitur per illas. ll. pœna ducentorum solidorum. Si ergo hoc est illicitū, consequitur, homicidium ex huiusmodi opere illicito sequutum, vel deformationem esse imputandum, etiā quoad irregularitatem habenti præd. animalia, etiam ligata, in loco publico, per supradicta, cum illud illicitum opus sit periculosum ex natura sua in id ordinata, saltē frequenter, scilicet, ad homicidiū vel deformationem, etiamsi adhibuerit omnē diligentiā, quàm potuit, ne sequeretur, nēpè habendo ea animalia ligata, & cū custodia in loco publico: cum enim hoc sit prohibitū à iure, vt prædiximus, non sufficit adhibitio præd. diligentiæ possibilis, ne homicidiū casuale sequeretur, si nihilominus sequutū fuerit, iuxta superiorem cōmunem distinctionem: quam doctrinā Couar. in eo nō relato, sequitur ad literā Plaça de delict. lib. 1. c. 26. num. 10.

84 Sextò ex supradictis deducitur, quòd clericus venans, aut ballista se exercēs, si aliquem casu occiderit, configens eum iaculo præter intentionem, existimans esse feram, erit irregularis, etiamsi omnem diligentiam adhibuerit, quia dabat operā rei illicitæ: argumēt. text. in c. is qui arborem. §. si verò. 50. distin. per quē text. ita tenet Angel. de Clauas. in sua summa, verb. homicidium 2. §. 13. & Siluest. eod. verb. homicidium 2. nu. 7.

85 Sic etiam Caieta. dicit, quòd licet clericus occidens casu venando, si tantam diligentiam quantam laicus adhibet, ne homicidium sequatur, non magis peccet, quàm ille, incurrit tamen irregularitatē: hoc tamen intelligēdum est in venatione & exercitio illis illicitis, vbi quæ sua natura vel genere suo sunt periculosa, & in homicidium directa, prout contingit in venatione vrsorum, aprorū, & ceruorum,

norum;quæ armis exercetur, si mors ex illis contingeret: secus verò de licitis, vt in venatione, quæ sui natura in id non dirigitur,qualis est venatio passerum, & perdicum, aut aucupis cantum vel accipitris,sine armis, in prouincijs, in quibus non est prohibita.

86 Licet clericus peccaret id faciendo tempore,quo diuinis interesse tenetur: non enim omnis venatio, nec omne balistæ exercitium est illicitum illi: ita

87 Nauarr.d.c.27.nume.235.& 237.* Quinimò etiamsi clericis esset interdicta venatio, non quidem propter periculum homicidij, sed propter honestatem, aut propter custodiam animalium, vel ob aliam licitam causam, etiamsi causa inde sequeretur homicidium præter intẽtionem venantis, adhibita debita diligentia ne sequeretur, clericus nec quiuis alius esset irregularis,quia culpa illa venandi contra prohibitionem, nulla ex parte ad homicidium dirigitur, sed ad transgressionem præcepti, cuius violatio iuxta Canonicas sanctiones non inducit irregularitatem: ita eleganter resoluunt Dominic. à Soto d. articul. 9. lib. 5. de iustit. & iur. quæst.1 pagin.398.colum.1.& D. Couar.d.§.4.nu. 10. versic. quarto infer-

88 tur,&c.* vbi quòd si venatio non esset interdicta, secundum omnes, nulla contraheretur ex hac specie irregularitas: ac proinde si hic casus contigisset ei,qui venari licitè poterat,nullam ex eo cõtraheret irregularitatẽ, vt colligitur ex Socino Iun.consil.58.lib.1. & tradit Alfons. à Castr.lib.2.de potest.l.pœn.c.14. versic. nec refert, qui quidem existimant, aliud esse, si daretur opera venationi illicitæ, vel prohibitæ, etiam adhibita diligentia possibili ad præcauendum homicidium.

89 * Verum hoc intelligi debet secundum Couarr. vbi suprà, quoties venatio esset prohibita ob pericula homicidij, mortis, aut vulnerum,quæ solent contingere ex simili venandi modo: secus vbi venatio esset interdicta propter honestatem, aut custodiam animalium,quia tunc irregularitas non contraheretur, vt prædiximus, si nulla alia culpa in ipso actu contigerit,quã q̀ operã venator dabat interdictæ venationi: hæc quoad irregularitate.

90 Quoad verò damni restitutionem, an & quando teneatur quis in foro exteriori,& in conscientia, ex culpa lata, leui,& leuissima, videndus est omninò Innocẽt. in c. sicut dignum num.4.& 5. de homicid.& Siluest.in summa, verb.culpa,nu.5. & 6.in versic.quarto quæritur,& verb.aduocatus.nu.fi.& Greg.Lop.in l.10. glos.fi. titul.15.p.7.Ioa. Orosciu in l.3.nu. 11.ff. de offic. præfect. vigil. vbi loquuntur in damno per incẽdium culpa lata, leui, vel leuissima causato:nouissimè Petrus à Nauar.lib.2. de restitut.c.1.nu. 54.cũ sequentibus,vbi latè disserit,aliosque plures allegat,& loquitur generaliter in omni damno prædictis culpis causato.

91 Septimò infertur,quòd si clericus percusserit, non lethaliter,asportantem rem Ecclesiæ, ex qua percussione ille fugere non potuit, & ob id occisus fuit à parochianis, erit irregularis,quia etsi non teneatur pœna homicidij, quia dabat operam rei licitæ pro defensione rerum Ecclesiæ, tenetur tamẽ quoad cessationẽ à diuinis,secundum Abba.in c. significasti. 2.de homicid.vbi Hostiens.& communiter DD. tenent, hunc esse irregularem, quia præstitit causam homicidio: argument.c.de cætero.de homic.Hãc opinionem sequitur dicens esse communẽ Siluest.verb.homicidiũ.3.n.10. vbi quòd tenetur, si verisimiliter debuit præuidere quòd occideretur ab alijs, si ipse illũ fu-

92 gere impediret, aliàs non. * Ex quo idẽ videtur dicendum in eo, qui latronem res suas asportãtem percussit,ex quã percussione fugere non potuit, & ideò ab alijs fuit occisus. In hac tamen specie distinguit Siluest.verb.homicidium. 2. numer.11.in hunc scilicet modum, vt si nõ percussit lethaliter, nec animo occidendi, nec modum excessit debitæ tutelæ, nec debuit præcogitare quòd ab alijs occideretur, non est irregularis, vt videtur esse casus in d. capit. significasti. & facit capit.exhibita eodem. titul. Nec obstat.c.de cætero. de homic. quia loquitur de causa propinqua homicidij, vt quis sit

sit irregularis: si verò percussit læthaliter, vel animo occidendi, vel modum excessit, vel diligentiam non adhibuit præcogitando quòd verisimiliter poterat occidi, est irregularis. Illud verò de animo occidendi sic simpliciter intellectum, nõ est verum, sed intelligẽdum est, vt prędiximus, num. 71. cum sequenti, & secundum hæc etiam videtur intelligenda supradicta principalis illatio.

93 Octauò ex superioribus deducitur, quid dicendũ sit in ea quæstione, quãdo quis misit ludendo lapidem in alium, & is à lapide fugiens ac demũ procidens in alterum lapidem caput offendens, culpa medici vel consanguineorum eũ curantium mortem obierit, an ille, qui causam dederit homicidio, fiat ex hoc irregularis: casus est profectò in cap. exhibita, de homic. vbi in his terminis deciditur huiusmodi homicidium casuale non imputari ei, qui non occidit, nec fuit in culpa, etiamsi ad cautelam veniam postulauerit. Nihilominus tamen text. ille ideò procedit, quia qui misit lapidem, operam dabat rei licitæ, nec aliquam culpã habuit, quam ipse præuidere potuisset, idcirco irregularis non efficitur. Quòd si culpam habuisset, quia lapidem ita grauem misisset; vt non fugienti vulnus posset inferre periculosum, tunc irregularis esset, qui lapidem misit, dedit enim operã rei illicitæ, quia ludus erat noxius, etiam in pueris: ita tenent Innocent. Abba. Anania, & DD. in d. c. exhibita. Siluest. in summa, verb. homicidium. 2. nu. 13. & est cõmunis secundum Couar. in d. Clemen. si furiosus. 2. part. §. 2. nu. 9. & §. 4. num. 6. & licet DD. varient. in d. c. exhibita. an in casu illius text. imperitia medici, & incuria parẽtum defuncti excuset, omnes tamen conueniunt, non excusari quemquam ex imperitia medici, nec ex inordinato regimine ipsius vulnerati, vbi contigerit culpa propinqua vulneris, ex quo fuerit sequuta mors, vt puta lapidem grauem mittendo contra aliquem, quamuis iocose, ita vt non fugienti vulnus posset inferre periculosum, vt est prædictum, quia tunc oportuit illum fugere, vt illud periculum effugeret, atque ita fugiendo consequutum fuit vulnus, & ex eo mors ex culpa propinqua mittentis lapidem.*

94 Nonò hinc oritur, vt clericus introducens meretricẽ per tectũ in domum suã, si dicidens moriatur, vel abortiat, fiet irregularis, secus si introducit per viam planam, & idem contingat, quia licet vtrũque sit opus illicitũ, & ex vtroq; sequuta sit deformatio casualis, prius tamẽ est sufficienter ordinatũ ad eã, posterius verò minimè: ita Nauar. d. c. 27. n. 235. & ante eũ Siluest. verb. homicidium. 2. nu. 7.

95 Decimò ex eodem fonte emanat, quòd presbyter, qui mittit puerum ad equitandum equum, monens quòd caueret à flumine, & tamẽ submersus est, culpabilis iudicatur ab Hostiẽsi, quem refert & sequitur Florent. de irregula. c. 2. num.

96 21.* Sic etiam erit irregularis, qui misit puerum ad flumen, monens vt ab eo caueret, & submersus est, si poterat rationabiliter de periculo cogitari, vt cum summa confessorum probauit Siluest. verb. homicidium. 2. nu. 18.

97 Vndecimò ex præcedentibus fit, irregularem eum esse, qui ad seditionẽ & arma pulsauerit campanam, si inde fuerit ex prælio inito aut pugna sequuta mors, cum operam rei illicitæ hic dederit, atq; maximam morti causam proximam, vt tenet D. Couar. vbi suprà d. §. 4.

98 nu. 5. versic. tertio, ad fin. * Quinimò idẽ tenẽt DD. in c. Ioannes. de homic. in eo, qui campanam pulsauerit in signũ quòd aliquis est furca suspendendus, aut à ministris iustitiæ iugulandus: quod & sequitur Socin. in c. ad audientiam, num. 58. de homici. Sed hoc vltimum iure optimo falsum esse existimat D. Couar. vbi suprà, in versic. nec tamen, cum hic nec causam propinquam nec remotam dederit mor

98 ti aut homicidio: * sicut nec ille erit irregularis, qui ligna aut stramenta dederit ad comburendum hæreticum iam mortuum, secus si ad viuum concremandũ, si illa materia illata lignorum cooperata est ad cõbustionem & mortem hæreticorum, quia hic dubio procul erit irregularis, vt probauit Cardin. in d. Clemẽt.

si furio-

si furiosus.ad fi.& Socl. in d.c.ad audientiam,num.62.Paludan. in 4.sententiarũ, distin.25.quæst.4.Specul.tit.de dispensatione.§. iuxta,num.44.Siluest.verbo,homicidium.3.num.10. vers.decimum. D. Couar.d.num.5.vers.nec tamen,& Beatus Antonin.de irregul.c.2. num.27. vbi inquit, ꝙ si illa materia non est cooperata, puta, quia iam mortui erant, quando ligna illata fuerunt, vel antequam accenderetur ignis in illa materia,non est irregularis,addens, quòd si de hoc dubitetur,melius est tenere certum, & se reputare irregularem.

100 Similiter fatentur oẽs DD. in c. ex literis,nu.2.& in d.c.Ioannes, de homicid. ꝙ si pulsatio campanarum esset aliqua ex causa illicita, irregularitas contrahetur,etiamsi absq; culpa pulsantis,vel cãpana,vel tintinnabulum ceciderit,& aliquem ad mortẽ læserit:hoc autẽ sic simpliciter intellectũ verũ non videtur, sed tunc demum,cùm ex illa pulsatione illicita oriretur causa propinqua in homicidium,vel mutilationẽ ordinata,atq; directa,iuxta doctrinã suprà traditam,& in exẽplo proximè ficto de pulsante cãpanam ad seditionẽ & arma, sequuto inde homicidio, vel deformatione, aliàs secus, per supradicta: & ideò meritò de prædicta communi sententia dubitauit D.Couarr.vbi suprà d.§.4.nu.5. vers.tertiò eadem,&c.* Quo fit,vt qui tempore

101 interdicti Ecclesiastici cãpanas pulsaret ad officij diuini signum ,etiamsi daret operam rei illicitæ, quia illo tempore cãpanæ pulsandæ non sunt, non erit irregularis, licèt casu contingeret tintinnabulo aliquem occidi absq; culpa aliqua pulsantis cãpanas, præterquã quòd ille ritè contra prohibitionem campanas pulsauerit ad rem diuinam, vt rectè existimat Couarr.vbi suprà numer.10.vers. quintò, eadem est, &c. post Dñicum à Soto d.art.9. pag. 398. colum.1. loquen-

102 tem * in monacho, qui in die festo aut contra præceptum prælati opus seruile faciens, cùm campanam de campanili deponeret, cadens lignum puerum oppressit, vt tunc non fiat irregularis, ex dict. cap. ex literis, sequitur etiam Nauarr.dict. cap.27.num.237. vbi loquitur in terminis Couarr.nempè quando tempore prohibito monachus campanam pulsauerit, & tintinnabulum eius aliquẽ occiderit, vt non sit irregularis, si eam diligentiam adhibuit, quæ sufficeret ad excusandum eum à culpa, si tempore debito id faceret.

103 Duodecimò ex superioribus deducitur , vt clericus dans operam rei bellicæ,licèt imprudens & nesciens, alium præter suam intentionem occidant, sit irregularis, vt prædiximus: & pari iure si torneamenta atque alia pugnæ simulacra exerceat, quæ clericis ob periculum homicidij, ex suo genere interdicta sunt, inde sequuta deformatione, vt probauit Dominicus à Soto vbi suprà dict. articul.9. versiculo hæc autem, pagin.389.

104 Decimotertiò infertur intellectus ad text. in cap. quantæ, de sententia excõmunicationis, vbi probatur, quòd qui possunt manifesto facinori manuum violentarum iniectionis in clericum , & desinunt obuiare, pari pœna puniuntur , sicut ipsi principales delinquentes , & sic omnes incurrunt sententiam excommunicationis canonis. Si quis suadente diabolo. 17. quæsti. 4. cum simil. in his namque casibus, in quibus constat canonis excommunicationẽ locum habere, in eisdem etiam pœnam , & vitium irregularitatis contrahi dicamus, propter eamdem rationem , & authoritatem text. in dict. cap. quantæ. Nam si is, qui clericum potuit à percussione & iniuria defendere, id omisit, canonis excommunicatione afficitur , quia interpretatur ab illo text. cum delinquenti fauere, & sic grauiter peccat, ac est in magna culpa dando operam rei illicitæ, quæ constat in non defendendo clericum, cum possit, consequitur iuxta sæpè dictam communem resolutionem in eius priori parte, hunc omittentem obuiare præfato delicto, cùm posset, ex quo sequitur homicidium vel deformatio, incurrere

necessariò irregularitatem, quasi reus sit homicidij, qui potuit occisum à morte liberare & non liberauit, c. sicut dignum. §. illi etiam, de homic. quod in specie notat ac probat Hostiens. in cap. significasti, el 2. de homic. & aliquos refert & sequitur D. Couarr. in d. Clem. si furiosus, de homicid. 2. p. relect. c. 2. nu. 7. idque verissimum puto, ex supradictis.

Superest nũc, vt breuiter disseramus, qui sunt casus in quibus illius Canonis excommunicatio locum habeat in illos, qui cum possent, illi manifesto delicto desinunt obuiare, vt per hoc ad cognitionem veniamus eorumdem casuum in quibus irregularitas ob id incurratur, sequuto homicidio, vel deformatione.

105 * Et quidem obseruandum erit, iure Põtificio teneri quem, si possit absq; proprio periculo, & commodè id valeat efficere, alterum ab iniuria defendere, alioquin reus erit commissi criminis: text. in c. nõ in inferẽda, & in c. vlt. 23. q. 3. c. dilecto. de sententia excõm. in 6. vers. & quidem, glos. & cõmunis in d. c. quantæ. Ias. cõs. 86. lib. 3. nõ tñ iure ciuili secund. cõmu. sentent. in c. 1. de officio delegat. & alibi sępissimè, quamuis secũdum veriorem opinionẽ, quàmplurimi authores tenent, idem de iure ciuili, tametsi pœna ordinaria regulariter statuta non sit aduersus eum, qui id agere omiserit, imponẽda, sed poterit & debebit saltem pœna arbitraria extra ordinem ista desidia aut negligentia etiam in foro seculari puniri, vt optimè post alios plures, quos refert, resoluit D. Couarru. in reg. peccatum. 2. part. relect. § 3. numer. 4. de reg. iur. in 6. & in d. Clemen. si furiosus. 2. part. §. 2. nume. 7. & post eum Ignatius Salcedo in annotat. ad regulam

106 184. Bernard. Diaz. * Et tunc dicitur posse quem commodè iniuriam à proximo repellere & propulsare, quãdo secundum bonos mores sine dedecore ac sine rubore hoc agere posset, secundum Felin. in dict. cap. quantæ. & sine scandalo, ex his quæ idem Felin. tradit in c. 2. de hæret. quod est arbitrio boni viri maturiùs iudicandum, secundum

107 eumd. Couarr. dict. num. 7. * Et quamuis quis teneatur alterum ab offensa & iniuria defendere, lege quidem iustitiæ, vel charitatis præcepto, non tamen tenetur id gratis agere, sed ob id mercedem laboris, hoc est, pretium iustè accipere poterit, vt in l. si pater. §. 1. ff. de donat. per quem text. id tenet Adrian. quodlib. 1. articul. 2. colum. 3. quem sequitur Medin. de restitut. quæstio. 25. in vers. idem etiam patet, fol. 84. colum. 2. Quod procedit in laboribus stipendium & mercedem, ita tamen vt ex mora nõ dati stipendij opus hoc pium & iustum minimè impediatur, quia post præstitum auxilium iudex debet alterum cogere ad iustæ mercedis solutionem, secũdum Couarr. vbi suprà in regul. peccatum.

108 dict. §. 3. numer. 4. * Sed quamuis ille, qui poterat alterum à damno commodè illæsum seruare & defendere, hoc omittat, minimè tamen ex hoc tenetur ad illati damni restitutionem, & grauiter peccauerit, maximamque damni dari culpam contraxerit, nisi quis ex officio publico teneretur criminibus & iniurijs obuiare, aut testimonium dicere, quia in testem ad iudicium iussu iudicis vocatus fuerit: priori etenim casu contra legem tantùm charitatis fit, quæ non inducit restitutionis necessitatem, posteriori verò contra legem iustitiæ commutatiuæ, quæ obligationem restitutionis producit, secundum S. Thom. & Caieta. 2. 2. quæst. 62. art. 7. Alex. Halens. 3. p. q. 87. Adria. quodlibeto. 11. q. 1. idem in 4. sententiarum in tract. de restitut. q. 1. Siluest. in summa, verbo restitutio. 3. q. 5. est communis Theologorum resolutio secũdum Ioan. à Medin. in suo cod. de restitut. q. 9. quos sequitur Couarr. d. §. 3. n. 5. & testatur etiam cõmunem cam sequutus Nauarr. in c. inter verba. 11. q. 3. nu. 714. pag 208. idem Nauarr. in manual. materna lingua composito, cap. 24. num. 5. & in Latin. num. 7. & in apolog. de reddit. Ecclesi. quæst. 2. monito 3. sequitur Dominic. à Soto libr. 4. de iust. & iure, quæstion. 7. articul. 3. & testatur communem plures referẽs Ignatius

rius Salcedo vbi suprà, & in terminis nostris, de quibus agimus, quod prædiximus ex dict. communi Theologorum resolutione, idem probat Adrian. Nauarr. Couar. Soto, & Ignatius vbi suprà.
109 *Vnde deducitur, quòd si fortè vicinus sciat latrones intrare in domum vicini, & cùm posset eis obuiare sine suo incommodo, saltem vociferando non fecerit, licèt grauiter peccauerit per præd. iura, quibus id facere tenebatur, non tamen tenebitur ad restitutionem ablatorum, quia fecit contra legem charitatis, & non iustitiæ commutatiuæ, adeò quòd etiamsi malitiosè id fecerit, quia forsan odio habeat vicinum, adhuc non tenebitur ad restitutionem ablatorum, vt cùm Scoto, D. à Soto vbi suprà, probauit in vers. similiter iudicandum, pagin. 365. cótra Ricard. & alios Sũmistas vbi quoque censet, quòd si huiusmodi vicinus reciperet munus à latronibus tunc in fraganti delicto vt taceret, non teneretur in conscientia ad restitutionem, si non pecuniam, vel aliam rem furto sublatam, sed aliud pretium reciperet, cum de iustitia nõ teneatur clamare, tametsi in foro exteriori propter præsumptionem condẽnaretur. Quinimò si posteà interrogatus sit priuatim ab eo, qui damnum accepit, an latrones vidisset, vel audisset, non teneretur de iustitia respondere; secus si interrogaretur à iudice, tũc enim si negat, ad restitutionem teneretur, secundum ipsum se alibi remittentẽ, nempè lib. 5. de iustitia & iure,
110 in tit. de testibus. * Superiora tamẽ non procedunt in illo, cui ex officio incumbit, vt est princeps, vel prætor, delictis obuiare, hi namque consentientes in malum, & non obstantes, semper sunt in
111 causa, & tenentur ad restitutionem. * Similiter & famulus, qui custos est domus, vel ex qua latro exijt ad furandum, vel quam adit ad furandum, si consentiat, secundum Soto vbi suprà, quod ex infrà statim dicendis etiam comprobatur.
112 Sic etiam tex. in dict. cap. quantæ. intellexerũt ibi glos. Abb. & Henric. post alios, quoties quis habet potestatem publicam, aut priuatam iuræ familiæ, in ipsum percussorem, tunc enim communi omnium sententia decisum extat, in his casibus locum fore excommunicationi, atque eis omnino conuenire rationem tex. in dict. cap. quantæ, secundum D. Couarr. in dict. Clemen. si furiosus. 2. p. §. 2. nume. 7. & non aliàs, licèt fortè peccet, qui ipsum non defendit, cum possit, quamuis præd. communis intellectus non placeat Nauarr. in dict. cap. non in inferenda, num. 26. 23. quæst. 3. propter generalitatem d. c. quãtæ, nisi quibusdã concurrentibus, de quibus ibi per eum numer. 18. & 29. cum duobus seqq. sed eumdem respectu irregularitatis probat idem Nauarr. in manual. Latino cap. 27. numer. 231. in vers. nec qui cùm potest, &c. vbi allegat idem tenentem Florent.
113 Idem erit in eo, qui dolosè desinit obuiare percutienti clericum, nam ex eo dolo, cùm posset commodè à clerico iniuriam auertere, excommunicatus erit, propter manifestam percussionis culpam: ita tenent Innocent. & Abb. num. 2. & Henric. post alios in dict. c. quantæ, & Aufrer. in Clement. 1. de officio ord. in reg. 3. declar. 7. & sequuntur communiter Doctores in dict. cap. quantę, secundum Nauarr. in d. c. nõ in inferenda, nu. 26. ad fin. & latè Carrerius in pract. crim. tit. de homic. §. 4. nume. 19. & §. 6. num. 63. sequitur etiam Couarr. vbi suprà, quamuis Nauarr. vbi suprà num. 29. teneat contrarium.

His igitur casibus modò enumeratis, quibus incurritur excommunicatio ob omissam defensionem, cùm per eam posset quis alterum à morte liberare, & non liberauerit, si ob id sequatur homicidiũ, vel deformatio, incurritur irregularitas, vt prædiximus. Sed cur, obsecro, non idem erit dicendum in eadem specie in alijs priuatis hoc omittentibus, vel etiam in casu quòd occisus non sit clericus, sed laicus, ac proinde quando non incurrit excommunicatio? cùm tamen omittendo præd. defensionem, qua po-

terat idem laicus à morte liberari, & liberatus non fuit ab ea, ille omittens peccet grauiter, vt suprà resoluimus, sicque ex sua omissione dederit causam propinquam ac directè ordinatam ad homicidium committendum: quare saltem de consilio, vt priuatus non omittat defensionem his casibus, idem in eis tenet Siluester in summa, verbo homicidium. 3. numer. 5. vers. quintum: nihilominus tamen in vtroque casu ad solum iudicem, prælatum, vel eum, qui ad id ex officio tenetur ex lege iustitiæ, spectat præcise hæc obligatio obuiandi facinori in clericum, vel laicum committendo, atque eos à morte liberandi, aliàs tamquam homicidio consentientes tenebuntur de eo, ac per consequens irregulares fient, si cùm possent, non
114 liberant eos ab iniusta morte: * alij verò priuati minimè, licèt grauiter peccent, & fortè mortaliter, id omittendo, vt tenet gloss. in dict. cap. non in inferenda. Angel. de Clauas. in summa, verbo homicidium. 1. nume. 17. & Siluest. vbi suprà proximè cum citauimus, & iterum verbo homicidium. 1. numer. 14. & Nauarr. dict. cap. 27. num. 231. addens sanct. Antonin. in 3. part. summæ. titu. 28. cap.
115 2. * & amplians in medico, qui non vult curare infirmum, qui ob id moritur, & in diuite non pascente, vel non vestiente fame vel frigore morientem, vt in præd. tribus casibus non fit irregularis priuatus, qui omittit aliquod trium prædictorum facere, quia non sequitur ex opere illicito iustitiæ legis, & omissio operum charitatis, etiam obligantis ad mortale, non obligat ad restitutionem damni, neque ad pœnas irregularitatis, per suprà dicta. * Fallit tamen quod præ-
116 dictum est de priuato, quòd non sit irregularis ex omissa prædicta defensione, sequuto ob id homicidio vel deformatione, præterquam si priuatus dolosè omittat defensionem alterius laici (sicut iam diximus in eadem specie in defensione omissa clerici in sacris) cum desiderio mortis eius, cui subuenisse omittit, secundum Angel. vbi suprà, & Siluest. dict. numer. 14. Cui patrocinatur quod suprà tradidimus in simili specie casus dict. cap. quantæ, quæ eadem est in substantia cum nostra, quod verius existimamus, quamuis Nauarr. vbi suprà, in d. cap. non in inferenda, & in man. Latin. cap. 27. numer. 232. cum Florent. vbi suprà, & in tractat. de irregular. cap. 2. num. 2. teneat contrarium, eo nixus fundamento, quia dict. c. quantæ (quod fatetur esse fortissimum fundamentum omnium, quæ allegari possunt) non loquitur de irregularitate, sed de excommunicatione, & magis inducit præsumptionem quoad forum interius, quàm veram dispositionem: hæc namq; responsio minimè tollit vim fundamenti nostræ & aliorum sententiæ, siquidem dolose omittendo defensionem homicidij, atque ipsum non impediens scienter, cùm commodè posset, eidem consentire ac fauere videtur, ac proinde pari pœna punitur in dict. cap. quantæ: cuius dispositio, dato dolo omittentis præd. defensionem, & in foro interiori animæ verè locum habet, & non præsumptiuè, dum constet hac in specie de veritate animi omittentis defensionem, qui fuit, vt ille occideretur, & quòd ob id scienter eam omisit, sicque est homicidium verè voluntarium ex mente ipsius, cui verè cooperatur, atque auxilium præbet, nō prohibendo, cùm commodè posset, dolo autem deficiente, atq; voluntate, & desiderio mortis omittentis defensionem; sed quoties ex negligentia vel pusillanimitate, aut quia noluit se, aut alios, quos valde amat, veluti filium, vel maritum, aliosve coniunctos, aut amicos, immiscere rumoribus, omisit defensionem, tunc licèt grauiter peccet, & præsumatur quoad forum exterius fauere delinquentibus, vt in d. c. quantæ, non tamen verè id cōtingit, sed ob prædicta: & hoc casu viget responsio data per Nauarr. ad dict. cap. quantæ, non verò dolo omittentis intercedente, quia tunc cum in rei veritate constet de voluntate ipsius, iuncta omissione liberandi alium à morte,

cùm

cùm posset eum liberare commodè, & non liberauit, erit homicidij ob id contingentis reus, ac proinde irregularis, vt prædiximus.*Denique ille etiam erit
117 irregularis, qui auertit aliquem à liberando alium ab iniusta deformatione: argum. cap. si quis viduam. 50. distinct. & cap. periculosè, de pœnitencia distin. 1. quia ex ipsius opere illicito ad eam ordinato sequuta est: quamquam nemo sit irregularis ex sola cumplacētia quòd deformetur alius; id enim non sequitur ex ea, iuxta gloss. verbo aut consilio. in dict. cap. si quis viduam. licèt in eo peccet, secundum Nauarr. dict. cap. 27. nu.
118 231.*irregularitatem enim non incurrit homicida mentalis tantùm, nisi actu homo interficiatur, quia lex promotionis factum requirit. Abb. in c. si aliquis; num. 3. de homicid. D. Couarr. in d. Clement. si furiosus. 1. part. in princip. num. 4. & Nauarr. in dict. man. Latin. cap. 27. nu. 192. Decimoquartò ex præd. regul. communi infertur, quòd si quis mandet aut consulat amico suo, vt alium interficiat, & ab hoc ille occidatur, erit irregularis mandans, aut consulens, quia dedit operam rei illicitæ: quia cogitare debuit hoc euenire posse: ita Ioann. Andr. in cap. fin. argum. text. ibi, de homicid. lib. 6. quem sequitur Abb. nu. 6. & Anan. 12. alios allegans in cap. ad audientiam. de homicid. Denique si quis ad defensionem proximi aggressorem eius occidat, efficitur irregularis: Villadieg. de irregul. cap. 6. nu. 77. & ibi addit. plures citans testatur eam esse commun. opin.

Superest modò vt descendamus ad
119 comprobationem secundæ partis communis regulæ suprà assignatæ, quæ habet, quòd dans operam rei licitæ, tunc demum ex homicidio inde consequuto fit irregularis, cùm non adhibuit omnem diligentiam; quam potuit adhibere, aliàs secus; & ad nonnulla quæ ex ea etiam deducuntur. Hæc secunda pars regulæ probatur exprefsè in cap. dilectus & in cap. significasti, el 1. & in c. presbyterum, & in cap. ex literis, el 2. & in cap. Ioannes, de homicid. quorū textuum casus contingibiles sunt, ac iocundi, ideò videndi: & pro intellectu dict. c. dilectus, & dict. c. significasti, el 1. est obseruandum.

Primò, esse irregularem illum clericum, qui contra prohibitionem equitaret, & sic daret operam rei illicitæ, etiam si absque eius culpa puerum equi impulsu occideret, vt in priori parte nostræ regulæ: * nā ideò in casu d. c. dilectus. & c.
120 significasti, el 1. clericus huiusmodi non est irregularis, etiāsi equi impulsu, absq; eius tamē culpa, puerum occiderit, quia sessor nec voluntate, nec actu homicidiū perpetrauerit, nec dederit operam rei illicitæ: ergo si contra prohibitionem equitaret, & occideret, quod in præcitatis responsis continetur, foret planè irregularis, vt deducitur ex mente omnium Doctorum in d. cap. dilectus, & in d. c. significasti, el 1. tenet in terminis Caieta. in 2. 2. q. 64. num. 8. verbo inde si religioso.

Hæc tñ sentētia Caiet. minimè quidē vera videtur, quia etsi per prohibitionē videatur effici res illicita, nēpè equitare, vt puta, si quis cùm esset à iudice vel superiore domū exire prohibitus, vel equitare, & is spreto hoc præcepto, extra domum equitaret, atque absque alia eius culpa equus calce aliquem occideret, attamen causa hæc, siue culpa, quæ deducitur ex illa prohibitione; cum non sit propinqua, neque directa in illud homicidium, prout aliàs requiritur ad inducendam irregularitatem ex homicidio casuali, vt prædiximus, non videtur sufficiens (nisi alia culpa in id propinqua siue directa intercesserit, de qua statim agemus) ad eam inducendam in proposita specie, etiamsi ab opere aliàs illicito processerit, vt pluribus huius rei exemplis suprà positis comprobari potest, atq; ex alijs infrà dicendis: & ita meritò hanc partē contra Caieta. vbi suprà, probat in terminis D. Couarr. in d. Clē. si furiosus. 2. par. §. 4. num. 10. vers. quartò ipse con-
121 sidero. * Idem erit, si equitatio illa clerico fuisset nocua, & contra iussum medici deliquisset, nam non erit ex hoc

irregularis propter homicidium causale inde sequutum, nam peccatum, quod fuit in causa, ex natura sua nihil ad homicidium referebat: ita Dominic. à Sot. vbi suprà, in ver. item. in d. cap. dilectus, pag. 398. & pagina 396. colum. 2. vers. atque ex hoc, vbi quòd non sit peccatum
122 mortale, sed veniale tantùm. * Similiter ex hoc non fiet irregularis monachus Minor peccans equitando, eo quòd mula mansuetissima, qua vehitur, citra aliã suam culpam, puerum occidit, quia culpa in sessionis huiusmodi mulæ nullatenus dirigebatur in talem mortem: ita tenet Nauarr. d. c. 27. nu. 238. quod verum credo. * Alia autem culpa sessoris eum
123 in præsenti specie irregularem efficeret, illa nempè, si frenum de facili frangi potuit: argum. d. cap. significasti, vel si propter eius imperitiã vel impotentiam equus lasciuisset, vel si quæ debuit præuidere vel facere, & non præuidit, nec fecit: argum. text. in §. impetu quoque, Instit. ad l. Aquil. ita gloss. in d. c. dilectus. verb. fræno. & ibi DD. sequitur Siluest. in summa, verbo homicidium. 3. nu. 10. vers. octauum.

124 Secundò ex supradicta secunda parte cõmunis regulæ infertur ad intellectum & concordiam text. in c. continebatur, de homicid. vbi Diaconus irregularis censetur, qui ludens cum clericis & laicis ad iaciendos baculos suos in directũ leuandi laboris gratia, è vineis, Ecclesiæ opere consummato, redeuntes, eo quòd dum alter victor in illo ludo in eum equitaturus insiliens non cauit, ne falce, qua ipse erat accinctus, laicus ille vulneraretur, cum tamen ob id periculum non vitatum, ille laicus percussus falce mortale vulnus accepit, de quo post dies octo expirauit; debuit enim falcem amouere, & cap. lator eiusdem tituli statim sequentis, vbi cùm Petrus clericus casu ludens cum altero clerico proiectus fuisset ab eo in terram, cultellus eiusdem Petri, quem ad latus suum habebat, in alterum incidit, & fortuito casu occubuit vulneratus; & tamen non condemnatur irregularitatis pœna ille Petrus; hæc namque est discriminis ratio inter illa iura: in priori etenim specie dict. c. continebatur, Daconus ille irregularis censetur, non ob id quòd operam dabat rei illicitæ, prout nonnulli intepretes voluerũt ibidem, inter quos & Nauarr. dict. cap. 27. numer. 235. nam iacere baculos leuandi laboris gratia, nec erat clericis interdictum, nec periculosum, vt notat ibi Abb. sed propter eà quòd cùm alter in eum insiluit, debuisset cauare, ne falce, qua ipse erat præcinctus, vulneraretur, amouendo eam, sicque fuit in culpa, quia non adhibuit diligentiam quam debuit, in præcauendo homicidij causam: at verò in altera specie dict. cap. lator, diligentiam adhibuit, vel saltem non ex sua negligentia cultellus eius in alterum incidit, & ideò non efficitur irregularis; non fuit enim illicitus ille ludus, sed percussus cultello alterius proiectus ab eo in terram casu absque culpa habentis cultellum vulneratus fuit, ex quo occubuit; Petrus autem prædictus nullam culpam habuit, quia patiens fuit tãtùm, secũdum glos. ibi verb. terram. glos. etiam in cap. ad audientiam, eodem titu. de homicid. verbo ad familiam, & vtrobique Abb. & communiter Docto. ac proinde minimè irregularis iudicatur, iuxta communem præcedentem resolutionem. Quinimò ille percussus, fuit quodammodo in culpa, proijciendo alterum in terram: & ita gloss. fina. in dict. cap. continebatur. Abb. & communiter Docto. hæc iura concordant, atque hoc modo intelligunt, & prætereà Siluest. in summa, verbo homicidium. 2. numer. 5. & Dominic. à Soto dict. libro 5. de iust. & iure, quæstion. 1. articulo 9. in vers. & per hanc decisionem, pagina mihi 398. column. 2. quamuis ipse aliter, & non rectè intellexerit speciem casus d. cap. lator. nempè quòd ibi clericus, qui alterum in terram proiecit, habebat cultellum, quo proiectus fuit vulneratus: qđ opus videbatur illicitum, sed quia non ex sua negligẽtia cultellus eius in alterum incidit, non condemnatur irre-

irregularitatis pœna: sed hoc non ita ibi contigit, sed potius cultello clerici proiecto in terram fuit vulneratus alter clericus proijciens alterum in terram, vt prędiximus, sicuti accuratè intuenti literam tex. patebit cum glos. ibidem, & in dict. cap. ad audientiam, & alijs DD. & iuxta hanc speciem & casus figuram veriorē illius text. in cap. lator. decisio eius iustissima est. Eamdem concordiam ad præd. iura, quamuis eorum species non fingat, sequitur & testatur esse communē omnium sententiam D. Couar. in d. Clemēt. si furiosus, de homicid. 2. p. §. 4. nu. 8. nec etiam in casu d. cap. lator. decidens suo se cultello deformauit, vt sentit Nauar. vbi suprà, quia est contra text. in d. cap. lator. ibi: Cuius cultellus, quem ad latus suum habebat, in alterum incidit.

125 Quibus fit, ludum palestræ (hoc est lucha) licitum esse etiam clericis, vt ex d.
126 cap. lator. satis probatur:* ludi enim exercendi vires causa introducti, liciti sunt, vt in l. solent, cum simil. ff. de aleæ lusu & aleat. quod enim lege permittente fit, pœnam non meretur. l. Gracchus. C. ad l. Iul. de adult. notat in specie Couarru. vbi suprà d. nu. 8. & Iacob. Menoch. de
127 arbit. iud. cent. 4. casu 400. num. 3. * sed tunc demum ludi causa exercendarum virium clericis saltem constitutis in sacris licent, quoties hi ludi non sint communi hominum iudicio periculosi ad vulnera, vel mortem; quod ex multis, quæ notari solent in cap. 1. & in cap. sententiam sanguinis, ne cler. vel monach. & in cap. 1. de torneament. probat atque ita opinatur, & rectè, D. Couarruu. vbi suprà.

128 Quinimò si quis in hoc ludo vsus defensione & natura ludi, ne victus euadat, alterum occiderit, non tenebitur de homicidio, vt in l. qua actione. §. si in colluctatione. ff. ad l. Aquil. vbi dicitur, Aquiliæ actionem cessare in eum, qui in publico certamine aliquem occiderit, quia gloriæ causa & virtutis id fecisse videtur, non iniuria damnum datum, & in. §. si quis, eiusdem l. & in l. si ex plagij. §. vltim. ff. ad l. Aquil. idem lege Platonis dialog. 9. de legibus sancitum extat: Si quis (inquit) in certamine, publicisque gymnasijs non sponte, siue confestim, siue postea ex vulneribus sequuta mors sit, amicum hominem interfecerit, vel in bello similiter, vel in exercitatione bellica magistratibus instituta, seu nudis corporibus, seu ad imitationem veri belli armatis, secundum legem à Delphico Apolline latam mundus sit: & in terminis hanc sententiam probarunt glos. Alberic. & Ias. in l. in exequutione. §. vltim. ff. de verb. obligat. Ancharran. consilio 183. incip. iure stricto. Socin. Senior consil. 16. lib. 1. colum. vltim. Decius consil. 9. numer. 4. D. Couarruu. & Menoch. vbi suprà, alios citantes. Auendañ. 2. part. capit. 16. prær.
129 numer. 13. * vbi hoc limitat, nisi ludus esset impellendo alium, vt solet contingere, *en los que burlan con armas, ò luchā*, quia qui alium occidit in tali ludo, punitur arbitrariè, vt in l. 6. in princip. titul. 15. part. 7. & ad satisfactionem damni parti læsæ dati, vt ibidem probat: si vero nulla esset culpa non teneretur etiam ciuiliter actione. l. Aquiliæ, ex quo dabat operam rei licitæ, secundum Greg. Lopez ibidem in glos. *Por su culpa*: inferens ex hoc, quòd si in casu. l. scientiam. §. qui cum aliter. ff. ad l. Aquil. iactus lapidis fuit necessarius ad defensionem, & prætereuntem alium non vidit, vel aliàs excusabilis esset à culpa, non te-
130 neretur. * Quinimò generaliter quando omnino cessat culpa in occidente, quia cum esset amicus occisi, gessit actum (intellige licitum) in loco solito & in forma solita, & hoc non obstante, sequuta est mors & damnum tertio, in hac specie ad nihilum tenebitur, qui fecit actum, ex quo hoc fuit sequutum: vt in l. 4. titulo octauo, part. 5. & in l. 4. titulo 8. in l. 6. titulo 15. part. 7. & in l. 12. & 13. tit. lib. 23. 8. nouæ collectionis Reg. vbi pro homicidio casuali absque culpa aliqua exercentis actum licitum ac consuetū tēpore debito, & monēdo transeūtes, vt se præcaueant, cęterisq; necessarijs obseruatis, nō tenetur quis pœna aliqua,

nec ad satisfactionem damni soluẽdam, vt puta in currente equum loco consueto occidente ibi hominem fortè transeuntem, & in putatore arborum, aut in tecta domus reficiente admonendo, trãseuntes, ita quòd exaudiri possent, si casu præter intentionem aliquis occidatur ex iactione arboris, lapidis, tegulæ, alteriusve ligni vel rei iuramento proprio purgante innocentiam suam, & testibus, quòd non erat inimicus occisi, nam tunc temporis & in similibus casibus ad nihilum tenebitur, secus aliàs vt in casibus dictarum ll. 12. & 13. nouæ collect. Reg. & l. 6. titul. 15. part. 6. *

131 In illo verò genere ludi, in quo quis est liber in totum à pœna criminali, quia nihil culpæ est admixtum, etiam est liber à damno pecuniario, & ideò vxor aut filij hominis occisi non possunt petere damna hominis sic occisi, quæ sibi sequuta sunt atque sequentur, eo quòd carent ipsius operibus, vt in l. final. ff. de his qui deiecer. vel effud. vt tenet Auenda. vbi suprà, & probatur argument. prædict. ll. Partitarum: secus verò erit si aliquid esse culpæ admixtum, licèt parum & leue, quià tunc veniret ob id extraordinariè puniendus, & in dãnis condemnandus, secundum eumd. Auendañ. & Plaçam in epith. de delict. lib. 1. cap. 26. num. 1. vbi allegat alios. *

132 Verbi gratia, in eo, qui tempore carnis priuij cum spingarda percussit alium papiro eiecta, nam licèt id soleat fieri illo tempore, non tamen immittendo contra personas, secundum Parid. de Puteo in tractat. syndicat. in parte pœna. capit. quia vadis, in fin. vbi, & in cap. præcedenti notabiliter loquitur in ista materia. *

133 Vnde infertur, quòd si duo se diffidassent ad dandum vnum ictum, vel se occidendum, tales debent condemnari ad emendam erga Regem aut aliud damnum, sed non vnus erga alium, quia scienti & volenti non fit iniuria, vt in regul. iuris vulgari. ita Boer. decis. 137. numer. 4. *

134 Hodie de pœnis pugnantium per duellum, deque eorum patrinis, & dominis temporalibus duellum permittentibus, videndum est capit. 19. in decret. de reformat. incip. detestabilis duellorum vsus, session. 25. sacri Concil. Tridentin. & in proposito Nauarr. in man. Latin. cap. 11. numer. 39. & frater Anton. à Cordub. in sua summa *de casos de conciencia*, quæstio. 59. pagina final.

135 Sed quod ad pœnam irregularitatis spectat, cum ludus palestræ sit licitus etiam clericis in sacris constitutis, similiter & alij ludi exercendi vires causa, quoties non sunt communi hominum iudicio periculosi ad vulnera, vel mortem, vt prædiximus, si inde homicidium casuale, vel deformatio præter intentionem, & absque aliqua culpa succedat, non erit imputandum ludentibus, ac proinde non efficientur irregulares, vt probauimus, sicut illis quoad culpam non imputatur: secus verò erit si præd. ludi communi hominum iudicio sint periculosi ad vulnera vel ad mortem, tunc enim tamquam causa propinqua, & in id directa, sunt vitandi, & aliter facientes erunt irregulares, si inde homicidium vel mutilatio membri accidat, etiam casu, iuxta doctrinam superius traditam.

Item etiam si ludus licitus sit, si tamen occidens vel mutilans non adhibuit debitam diligentiam, quam potuit, præcauendo ne id eueniret, irregularis erit, vt in casu dict. cap. continebatur, & simil.

136 Hinc est, vt reficiens tecta, aut lapidem in aliquem locũ iaciẽs, si aliquẽ occidat, aut deformet præter intentionem, erit irregularis, si dicto aut signo debitè non præmonuit illac transituros, alioqui secus: argument. l. si putator. ff. ad l. Aquil. & cap. si duo, & cap. clerico. 50. distinct. & præd. ll. Regiarum: ita in terminis tenet Nauarr. in dict. cap. 27. num. 235. addens idem esse in iaciẽte lapides in sues, aut alia animalia, aliquem deformante, quia erit irregularis, si admisit culpam, non satis circumspectè id faciendo: aliàs non, iuxta glos. in dic. cap. clerico.

137 Idem ead. ratione erit dicendum in currente equum in loco solito, & ad id consueto, & in putatore arborum, & in similibus

similibus casibus, de quibus in d. legibus Regijs, quia si debitè & iuxta formam earum nihil de contingentibus prætermittendo id fecerint, sicut nulla pœna exteriori tenentur, ita nec erunt irregulares ex homicidio, vel deformatione inde casu subsequutis, præter eorum intētionem, ac sine aliqua eorum culpa, aliàs secus, vt in cædente arborem suam rectè probauit Siluest. in summa verbo homicidium.2.num.12.& Sot.vbi suprà, pagin.398.colum.1.& Nauarr.dict.cap. 27.nume.237.& in cæteris similibus eadem ratio militat, ac proinde idem est dicendum, vt prædiximus. Non tamen in hac eadem specie benè distinxit Siluest. vbi suprà, dict. num.12. inter cædentem arborem propriam, nihil de contingentibus omittendo, circumspiciendo, & clamando fortiter & tempestiuè, vt is ex homicidio inde sequuto irregularis non sit, vt prædiximus, & inter cædētem arborem alienam, etiamsi præd. exactam diligentiam obseruauerit, vt is sit irregularis, quia dabat operam rei illicitæ, hoc est furto: vtroque enim casu irregularis minimè erit, seruatis seruandis: quia licet hoc posteriori dederit operam rei illicitæ, opus tamen illud ex genere suo non est periculosum, prout aliàs requiritur ad hoc vt ex homicidio casuali inde suquuto contrahatur irregularitas: ita melius aduersus Siluest. docuit Soto vbi suprà, quem sequutus est Nauarr. etiam vbi suprà, d.num.237.

138 * Idem erit dicendum indistinctè in nobili sæculari in proprio nemore, vel alieno venante, si merè casualiter hominem occiderit præter intentionem, non enim ex hoc fiet irregularis ad suscipiendum ordines, etiamsi contra domini nemoris voluntatēm illic deprædetur feras, secundum Dominic. à Soto vbi suprà, quod ex eadem radice procedit.

139 In summa, quoties in præd. ludis quis culpam commiserit propinquam homicidio, vel deformationi, ob non adhibitam diligentiam debitam, vel omittendo præcauere quod debuit, existimo, hunc præter pœnam exteriorem, quæ sibi iuxta qualitatem delicti infligenda est, effici irregularem, per omnia suprà dicta, non semel repetita.

140 Culpa autem leuissima non sufficeret hoc casu ad irregularitatem incurrendā, sed tantùm grauis vel leuis, vt in cap. quæsitum, de pœnit. & remiss. vbi probatur quòd homicidium filiorum à parentibus perpetratum, illis imputatur, si fiat ex procuratione, vel negligentia, non autem imputatur eis, si veniat ex eorum incuria, & ibi Abba. hoc notat, Angel. verbo irregularitas. §. 3. Siluest. verbo homicidium. 2. numer. 2. & in §. 23. numer. 15. quos sequitur D. Couar. vbi suprà, dict. §.4. num.9. aduersus gloss. in cap. significasti, el 1. de homicid. tenentem, culpam leuissimam eius, qui rei licitæ operam dabat, imputari ad irregularitatem: exempla tamen, quæ illi opinioni assignarunt Hostiens. & Ioan. Andr. potiùs pertinent ad culpam leuē, quàm ad leuissimam, ac proinde verior est opinio contraria negatiua contra gloss. illam: intelligit tamen eam Abba. & rectè, in culpa commissa in omittendo, inferens, quòd leuissima culpa in homicidio non inducit irregularitatē, quando sine actu & alia procuratione homicidium sequutum est: secus si homicidiū sit voluntarium, quia in eo etiam nullam inducit irregularitatem, vt in iudice suspendente latronē, nam si in faciendo cōsisteret, profectò sufficeret ad irregularitatem, per text. optimum in cap. consuluist. 2. quæstio. 5. & ibi gloss. sequitur Siluest. post summam Rosel. & Couarr. vbi suprà, quamuis Angel. vbi sup. aliud velit, & contrarium probet Petrus à Nauarra nouissimè lib. 2. de restit. cap. 1. num. 45. cum seq. Sed quam prædiximus sententiam sublimat Siluest. vbi suprà, si præcessit culpa leuissima aliquid licitè agendo, quia ex ea non esset quis irregularis: quod verum esse dicit indubitanter, quando agitur aliquid licitum ad commodum occisorum, vel propriū, vt in exemplis de quibus ibi per eum, vbi se ad alium remittit locum.

141 * Quinimò Couarr. vbi supr. probat, irregularitatem

in proposito contrahi ex culpa consistente etiam in omittendo, vbi quis mercede conductus teneretur ad diligentiã exhibendam, vt ibi per eum.

142 Hinc improbãda venit, aut saltem intelligenda & declaranda per supradicta sententia Dominici à Soto dict. articul. 9.lib.5.de iustitia & iure, quæst. 1. ad fin. art.existimantis cõtra Caieta.in summa verbo irregularitas, nõ sufficere culpam venialem, vel leuissimam in homicidio casuali admissam ad irregularitatem incurrendam, vt si in casu dict. Clemẽtinæ si furiosus, alterum occidens ad suam defensionem cum moderamine inculpatę tutelæ, non vsque adeò prospexerit per leuissimam culpam venialem, an citra illud poterat se defendere; hic namque secundum Sot. non erit irregularis ex sola illa leuissima culpa veniali, si aliud non obsistat: cuius opinionem contra Caietan. vbi suprà, latè & benè probat, Nauar.d.c.27.num.249.in vers.septimo. sed cum distinctione præd.res hæc apertior & securior fiet.

Superiora dicta de homicidio casuali ex ludo licito subsequuto, procedunt, vbi ludus publicè concessus est, & casus culpa caret: omninò, vel saltem aliqua intercessit, secundum quæ in vno quoq; 143 casu respectiuè diximus. * Si verò, & secundò in eo ludo permisso ludens data opera socium interficeret, vel vulneraret, tũc lege Aquilia tenebitur, & pœna l. Corneliæ, vt probat Menoch. vbi sup. num.4. Et sanè in hac specie apertè contrahitur irregularitas, cum homicidium sit omnino voluntarium, per supradicta in princip.huius.cap.

144 Si verò, & tertiò, quis in ludo publicè concessum alterum ex astantibus occiderit, hoc casu non punitur, si omni culpa careat: ita sensit, & rectè, Paris de Puteo de ludo num.4. versic.quid si percutiat, & per consequens irregularitatem non incurret, per supradicta in proposito: quòd si in aliqua culpa fuerit deprehensus, punietur pœna arbitraria, & ad resarcendum damnum, vt prædiximus, & prætereà probat Menoch. dict. casu 400.numer.5.centuria.4. tuncque etiam erit irregularis, si non adhibuerit diligentiam debitam in præcauendo homicidium illud, vt etiam suprà resol-145 uimus: * quòd si data opera alterum ex circunstantibus occidit ludens ludo permisso, tunc absq; dubio tenebitur pœna ordinaria, secundum eumdem Menoch. vbi suprà, num.6.& irregularitatem contrahet per supradicta.

146 Denique, & quartò si ludus non sit licitus, & lege permissus, sed malo vsu & corruptela toleratus proijciẽdi lapides in offensionẽ, vt Bononiæ & Parisijs extat, qua pueri vltrò solent lapidibus ludere, & se vulneribus afficere, vt refert Cremens. singul. 149. & Senis secundum Alciat.de singul. certam. cap.3. sed & in quampluribus partibus Hispaniæ idem mos peruersus inoleuit, qui vtinam lege Regia, aut statutis ciuitatum vel oppidorũ tolleretur, tam inter pueros, quàm inter maiores, cum sit noxius, graui pœna adhibita aduersus contrarium facientes: quamuis Abba. & Anan. in cap. exhibita. de homic. minus rectè existimauerint, ludum illum proijciendi lapides esse licitum inter pueros, licet inter maiores esset reprobus, quia noxius. l. nam ludus. ff. ad leg. Aquil.

147 Nihilominus tamẽ propter tolerantiã ad malũ vsum, puer vulnerans, aut occidens alterum in præd. ludo excusatur à pœna ordinaria homicidij, secundum Cremens. vbi suprà, & Petrum Anchar. cons.283. incip. iure stricto, & in c. cum venerabilis. de consuetud. Cepol. consil. 30.& 31. vbi latè differit, Barbat. consilio 29.colum.pen.lib.2. Socin. in l. 1. §. vltim. num.19.ff. si quis ius dicent. non obtemper. Ias. in l. ait prætor. §. iurari. nume. 16. ff. de iur. iur. Hippolyt. de Marsil. in l. 1. in princip. numer. 86. ff. ad l. Cornel. de sicar. Ruyn. consi. 143. nu.27. lib. 5. Dec. consi. 9. num. 4. versic. quinto ad propositum. & consi. 175. colu. antepen. versic. tertio, & c. & consi. 197. colum. 2. sequitur plures referens D. Couarr. in d. §. 4. num.6. & Menoch. vbi suprà. numer. 7. cum seqq. & nouissimè Franciscus Beccius

clus consil.4.numer.17. lib. 1. vbi allegat Alex.in quibusdam consilijs.

148 Quod omnes iuris interpretes procedere intelligunt quoad pœnam temporalem, secus quoad æternam; nemo enim huius corruptelæ prætextu eam effugiet, vt asserit Menoch. vbi suprà nu.11. Irregularitatem benè incurrent, sic lapidantes alios, si ex prædicta lapidatione culpa proxima, & in id directa sequatur homicidiũ: tùm quia quodámodo est volũtarium, licèt id non intẽdant, sed tantùm vulnerare: argum.cap.fin.de homic.lib.6. tum etiam quia prædicti sic lapidantes dant operam rei illicitæ, ex qua periculum verisimile offertur, cum sæpè homicidia ea ex culpa subsequantur, iuxta superiorem communem reso-
149 lutionem primæ partis regulæ.* Ex quo facilè & quintò obseruandum erit, idẽ esse à fortiori, quando ludus non esset authoritate publica, vel tolerantia permissus, sed potius prohibitus, & tamen sæpè eo vtuntur priuati, quia tunc & arbitrio iudicis punitur, qui immediatè in ipso ludo sine culpa alterum occidit, vel vulnerauit, vt cum Costa in tract. de ludo, artic.1.§.2.num.14.probat Menoch. vbi suprà num.12.& 13. & irregularitatem incurret, si homicidium etiã absq; culpa sequatur, quia dabat operam rei illicitæ, per prædicta.

150 Sextò, si ludus non esset prohibitus publica authoritate, sed imò permissus & licitus, & priuati sæpè eo vtantur; vt ludus pilæ, vel barræ, si sine culpa & dolo alterius ex socijs alterũ in terram deijciat, & is crus, vel brachium, vel caput frangat, ille, qui eum impulit, nulla pœna tenetur, secũdum Puteũ in tract. de ludo, nume.54.& Menoch. vbi suprà num.14. per l. si ex plagij.§. vltimo.ff.ad l.Aquil.quia dabat operam rei licitæ: egò quoad irregularitatem idem probo, si adhibita sit omnis diligentia debita, nè id succederet, & nulla culpa secundum leges ludi ei imputari posset: secundùm quod etiam dictũm Putei, & Menoch. præcedens intelligendum fore videtur: si enim aliqua culpa, etiam leuissima, impellenti imputari posset, cum sit commissa in faciendo, eum irregularem efficeret, iuxta suprà proximè dicta.

151 Septimò poterit sanè ludus proijciẽdi lapides vno casu licere, si is contigerit ad vires corporis, & industriam experiendas, non verò ad nocẽdum, de quo apud veteres sit mentio, vt curiosè ex bonis authoribus, Græcis atq; Latinis, probat Couarr. vbi suprà d.§.4. num. 6. vbi numer.7. etiam agit de disco ferreo, quo veteres vtebãtur ad hoc exercitiũ, (quod apud Hispanos appellatur *jugar al erron*) si ex hoc ludo licito homicidiũ casuale contingat omnino inculpatum; liber erit iaciens à pœna exteriori, atq; irregularitatis: si verò culpa aliqua eidẽ imputari possit, quia nõ obseruauit debitã ac possibilẽ sibi diligentiã, ne id contingeret, vtpote quia non præcauit, nec admonuit circumstantes, vel transeuntes, vt debebat, vel aliàs culpabilis existat, & in iudicio exteriore punietur pro modo culpæ, & irregularitatem incurret, per superiora.

152 Octauò, si duo alea vel chartis ludẽtes, contendentes atque iurgantes inter se super ludo (vt sæpè cõtingit) ad arma perueniant, & vnus alterum vulneret vel occidat, puniri debet, secũdum Puteum vbi supra num.48.l.1.§. in eum, & in.§.si rapinã, iuncta. l.2. ff. de aleæ lus.& aleat. vbi Bart. & Cacialup. in tract. de ludo. numer. 7. quos sequitur Menoch.
153 vbi suprà num.15. * & præter hoc absq; dubio in præmissã specie occidens alterum, vel eum deformans, erit irregularis, tùm quia dabat operam rei illicitæ; tùm etiam quia huiusmodi homicidiũ, non tam casu, quàm voluntate com-
154 missum dici potest; * nec hoc casu ille, qui confecit illicitè chartas ad ludendum, aduersus prohibitionem, irregularis erit, secundum Socin. in capit.ad audientiam, num.49. de homic. quem sequitur D.Couarr.d.§.4. num. 10. versic.
155 primus, vbi in vers. secundò, * idẽ cum Alfons. à Castro censet in eo, qui cum esset artifex, ex ferro furto sublato ensem fecerit, & qui ab eo illum emerit, homi-

hominem occiderit, hic siquidem artifex non erit irregularis.

156 Nonò, si vnus ludentium ludo alearum prohibito, verberaret eum, qui domum & aleas ad ludendum paratas habet, & sic susceptorem lusorum, qui apud nos *tablagero* appellatur, non punitur. l. 1. §. item notandum. ff. de aleæ, lus. & aleat. ita Puteus vbi suprà numer. 46. dicens absoluisse iam in praxi similem percussorem, sequitur Cacialup. de ludo. num. 65. & Amedeus de Castell. in tract. de syndic. num. 95. quòd si præd. susceptorē vulneribus afficeret vel occideret, teneretur quidem pœna arbitraria, non autem ordinaria: quod sensit Cacialup. vbi suprà num. 70. quem sequitur Menoch. vbi suprà nu. 17. Hodie in his regnis habemus in hoc l. 6. tit. 14. part. 7. ad quam est recurrendū in proposito, ac proinde absque dubio hoc in casu irregularitatem incurret occidens, vel mutilans, cum voluntariè id admiserit.

157 Tertiò principaliter (vt redeamus ad præd. secundam partem regulæ communis, à qua aliquantulum digresi sumus) ex ea deducitur, meritò in casu c. presbyterum, de homic. clericum illum magistrum, vel etiam si esset laicus, irregularem iudicari ex homicidio sequuto ex sua nimia castigatione & correctione in discipulum facta, quia eū in capite percussit, & sic in loco periculoso, vnde non adhibuit magister illi diligentiam, licèt daret operam rei licitæ, & ideò imputatur ei homicidiū casuale discipuli, quia habuit culpam in excessu corre-

158 ctionis: * quamuis enim magistris leuis castigatio iure permissa sit, non tamen excessiua, vt in l. præceptoris. ff. ad l. Aquil. l. sed & si. §. vltim. ff. eodem titul. l. item quæritur. §. idem Iulianus. ff. locat. l. 9. tit. 8. part. 7. vbi quòd tenebitur pro modo culpæ: atque quoad irregularitatem, de qua agimus, est text. in d. c. presbyterum, quem sic interpretantur glos. ibi verbo expirasset. & cōmuniter DD. nempè magistrum, qui excesit modū licitū correctionis, si ob id homicidium discipuli casuale sequutum sit, esse irregularem. Quòd si magister modum correctionis sibi permissæ non excesserit, & diligentiam adhibuerit, ne periculosè percuteretur discipulus, sicque nullam habuerit in excessu culpā, nequaquam tenebitur ex homicidio casuali inde sequuto, nec quoad aliam pœnam, nec quoad irregularitatem, vt videtur DD. omnes adnotare in d. cap. presbyterum, & expresè id probauit Siluest. verbo homicidium. 2. num. 4. Dominic. à Sot. d. artic. 9. pagin. 396. colum. 2. vers. vel si quem imprudenter. Nauar. dict. cap. 27. numer. 235. & D. Couarr. d. §. 4. numer. 5. vers. ad eādem partem, vbi innuit esse communem.

159 Quartò ex eadem cōmuni reg. probari potest esse irregularem illum, qui dormiēdo suffocat infantem in eodem lecto illicitè à se positum, & sic cum habuit culpam, aliàs secus, si nulla subsit culpa, vt latè probat Siluest. verb. homicidiū. 2. nu. 15. vbi quid si sit in leuissima culpa: de quo etiam suprà egimus; sequi-

160 tur Nauarr. d. cap. 27. numer. 236. * vbi idem tenet in mittēte puerū ad puteū, aut ad flumen, vbi suffocatur, & in eo, qui fugiens ictum vnius, propellit alterum, qui deformatur, & alia similia, quæ illicitè facta inducunt irregularitatem, aliàs secus. Pro cuius rei intelligentia Siluest. ibi hanc doctrinam constituit,

161 * quòd parētes filios suos tenellos apud se collocare non debent, aliter sunt in culpa, vt in capit. consuluisti. 2. quæst. 5. quando scilicet id agunt gratia sui commodi, ne plorent ad aures, aut ipsi frigeant assurgentes ad cunas, vel huiusmodi, quia tunc eis imputatur homicidium, etiam pro culpa leuissima: secus vbi hoc agerent ad commodum filiorū, puta quia sunt pauperes, & non habent pannos ad fouendum eos in cunis cōtra frigora, sed si alia culpa interueniat, non tenentur, nisi sit grauis, aut saltem leuis, non autem si sit leuissima solùm. Sed & Nauarr. in man. Latin. cap. 15. numer. 13. rectè hanc rem conclusit, dicens, quòd mater, vel nutrix, quę tenellū infantem,

ne

ne eiulet, aut ne ipsa surgens è lecto frigoris intemperiem patiatur, in sua lecto noctu ita collocat, vt periculum immineat inter dormiendum puerum suffocandi, peccat mortaliter, siue eum suffocet, siue non: argum. d. cap. consuluit, & cap. final. de his, qui filios occid. secus verò si non est tale periculũ verisimile, etiamsi casu eum suffocet, puta quia cubile est amplium, & puerum à se longe posuit, nec dormiens subinde locum solet mutare, imò vbi semel se collocat, ibi idem solet persistere, iuxta mentem Panor. in d. c. fi. & Caietan. 2. 2. q. 64. art. 8. & iuxta præmissa in hac specie iudicandum erit de irregularitate respectiuè.

162 Quintò ex superioribus infertur, quòd qui sciẽs mulierem esse grauidam, eam ita grauiter afficit, siue sit maritus siue alius, vt in probabile periculum abortus illam conijciat, qui inde sequatur, licèt præter intentionem afficientis, si fœtus erat animatus, erit irregularis, propter culpam in eo admissam: secus si nulla culpa intercesserit, vt puta si opera daretur rei licitæ, & adhibita fuerit debita diligentia, ita vt tale periculum probabile eam nõ impulit: aliàs enim si opera daretur rei illicitæ, etiamsi eam diligentiam adhibuerit, erit irregularis, si abortus fœtus animati sequatur; secus si non erat animatus, per suprà dicta. Et comprobari hæc etiam possunt ex his quæ in proposito tradit Nauar. in man. Latin. cap. 15. num. 14. & cap. 27. nu. 222. vbi quòd in dubio, quando nescitur an fœtus abortiuus post diem. 40. sit mas, an fœmina, debet se censere irregularẽ, qui eius causa fuit: argum. c. ad audientiã, de homic. Hodie vt prædiximus, nu. 47. etiamsi fœtus esset inanimatus, & non formatus, scienter faciens prędicta, homicida voluntarius erit, ac proinde irregularis.

163 Sextò deducitur, quòd clericus, licèt nõ debeat interesse vindictæ sanguinis, vt deduximus suprà libr. 1. Canonic. q. cap. 7. num. 7. si tamen ex sola curiositate vel leuitate interfuerit, vbi latro suspenditur, vel vbi quis in duello occiditur, non fit irregularis, si nec auxilium, consilium, vel authoritatem pręstiterit, quãuis grauiter peccet, secundum Specul. in titul. de dispensat. in. §. iuxta propositiones, quem refert & sequitur Nicolã. Plouij in tract. de irregul. numer. 4. vol. 16. tract. fol. 74. in antiquis, & S. Antonin. in eod. tract. capit. 2. numer. 2. fol. 77. eod. volum. vbi ampliat, etiamsi appeteret illius mortẽ. Cuius rei ratio est, quia ex illa interessentia, quæ est causa remota, non sequitur homicidium, cum illa mortis pœna necessariò erat infligenda damnato, siue clericus ille interesset, vel non, exequutioni iustitiæ.

164 Septimò infertur, non esse irregularem eum, qui scit tractari de alicuius deformatione illicita, & non significat illud ei, quamuis peccet mortaliter, si nec dicto, nec facto ad id iuuet, secundum Nauarr. d. cap. 27. nu. 234. & quòd peccet mortaliter, quoties sine periculo sui & suorũ poterat obuiare, & non obuiauit, siue ex mala, siue ex bona voluntate, tenet Siluest. verbo homicidium. 1. num. 14. secundum Abb. in cap. Petrus, numer. 7. de homic. quia in hoc sunt opiniones, consilium erit, vt teneles; nam propter illas opiniones, saltem in foro animæ, reputaretur culpabilis.

165 Octauò ex supradictis conijcitur, non rectè loquutum fuisse eund. Siluest. in summa, verbo homicidium. 3. nu. 2. ad fin. existimantem irregularem fieri clericum, qui mercans illicitè, casu occidit aliquem absque alia culpa: & idem in ludo clericis interdicto, non sic in laico, cui mercari non est prohibitum; hoc namque verum minimè videtur, quãdo culpa illa non est proxima & in id ordinata, quia non sufficit quòd opus sit illicitum, si culpa nullatenus in mortem dirigitur, vt suprà est dictum, & in terminis à Siluest. in. 1. dicto de clerico mercante illicitè, recedit Nauarr. d. cap. 27. n. 237. & eadẽ ratione à secundo etiã recedere deberet, quãdo ex ludo clericis interdicto absq; vlla culpa propinquã & in id directa; subsequitur homicidiũ: secus

secus si ex culpa in id ordinata, quo casu est intelligendus & saluandus Siluester vbi supra, & verbo homicidium 2. numer. 15.

166 Nonò ex suprà dictis apparet, quid dicẽdum sit de clerico vel alio, qui porcos vel aliud pecus de agro pulsurus, lapidem iecit, & puerum interfecit, an sit irregularis censendus, necne: nam si dabat operam rei licitæ, & diligẽtiam adhibuit debitè circumspiciendo, non erit irregularis, alias secus: & ita est intelligendus text in capit. clerico. 50. distinct. vbi dicitur: Clerico iaciente lapidẽ puer dicitur interemptus, vos pro amore Dei & tuo, in suo ordine permanere permittimus: vt tamen semper in pœnitentia & timore permaneat: vbi glos. rectè aduertit, quod si iste dedit operam rei licitæ, expellendo porcos de agro suo, tunc intellige quod minus diligenter fecerit, aliàs in nullo punietur: ita rem hanc intellexit Siluest. verbo, homicidium. 2. nu. 7. in princip.

167 Decimò infertur, Sacerdotẽ, qui pro ædificatione Ecclesiæ vel domus vocauit aliquem in adiutorium, qui casu interijt ruens cum aliquo ligno, non esse irregularem, si nihil de contingentibus omisit, nempè studendo quam debuit diligentiam adhibere, circumstantibus (quibus periculum imminebat) ita tempestiuè vel alta voce præmonitis, quòd & intelligere & fugere potuerunt, quia dabat operã rei licitæ, & fecit quicquid in se fuit, vt in capit. final. de homic. vbi Abb. notat, non excusari clamantes submissa voce, vel post casum contingentem, quem in hoc sequitur Siluest. verb. homicidium. 2. nu. 7.

168 Vndecimò ex supr. dictis patet, phlebotomantem ex causa medicinæ, non teneri in aliquo, nec esse irregularem, si infirmus decessit, si erat peritus in arte, & adhibuit diligentiam debitam; & similiter si incidendus nõ habuit consuetam dispositionẽ mẽbrorum, aut venarum, siue neruorum, vt cum Innocent. probauit Siluest. vbi suprà num. 9.

169 Duodecimò hinc reijcienda venit glos. in d. cap. dilectus, verbo nec actu, de homic. dicens, homicidium actu cõmissum, sed absque voluntate & culpa, imputari committenti quoad ordines suscipiendos, non tamen quoad susceptos; cuius rei species in iudice proponitur, iustè condemnante delinquentem ad mortem: quam glos. sequitur Feli. in capit. presbyterum, nu. 3. de homic. nam cum ex homicidio contingenti absque voluntate & culpa, nulla oriatur irregularitas, vt in capit. si duo. & in capit. hi qui arborem. 50. dist. & c. significasti, el 1. & c. dilectus, de homic. & homicidiũ à iudice commissum voluntarium sit, tametsi culpa careat, indistinctè est tenendum in hoc casu contrariũ, nempè homicidium absque voluntate & culpa commissum non imputari cõmittenti, nulla constituta differentia inter promotum & promouendum, secundum Abb. & Anan. in d. c. dilectus, & in d. cap. significasti. per text. illum, vbi reprobant glos. præd. contrariam, quorum opinio est magis communis, secundum Couar. §. 4. num. 11. colum. final. vbi ex hoc deducit, quòd quando irregularitas ex homicidio oritur, ea impedit promotum in susceptis ministrare, & ad maiores ordines ascendere: si verò nulla irregularitas ex homicidio oriatur, nec impeditur ad maiores ascendere, nec in susceptis ministrare.

170 Irregularitas autem per homicidiũ, quod per iudicem aut iustitiæ ministros fuerit commissum, contracta, dispensari potest ab eo, qui potestatem habuerit dispensandi super irregularitate contracta ex homicidio casuali, quoad hoc enim homicidium istud casuale censebitur, quippe quia nullam culpam, imò meritum habeant, quamuis aliàs voluntarium verè sit, vt adnotauit Caieta. in summa, verbo, irregularitas, in fi. quem probauit D. Couarr. in d. Clem. si furiosus. 2. p. §. 3. in fin. & Petrus Plaça in epithom. de delict. lib. 1. c. 11. n. 11.

171 Postremò in hac materia explicanda venit illa quæstio satis necessaria in facti contingentia, & quam passim DD. præ

præ manibus habent, an in dubio quis irregularis censendus sit, & sic abstinere à suorum ordinum exequutione, necne?

Quia in re text. celebris in c.is qui, de sententia excom. in 6. expressim probat, irregularitatē nullo in casu esse cōstituendam, nisi in iure Pōtificio id fuerit expressum; quem tex. ad hoc ibi communiter DD. & alibi sæpissimè in id notant atq; citant, existimātes esse ad hoc singularem, & Nauar. in man. Lat. c. 27. nu. 248. & cons. 35. n. 37. de homicid. & est communis opinio omnium Canonistarum & Theologorum, secund. Flaminium Paris. de resign. benef. libr. 44.

172 n. 38. * Cuius ratio est, quia irregularitas iure tāntum humano Pontificio statuta est, vt nuncupatim DD. adnotarunt in cap. nisi cum pridem. de renunciat. & in c. ad audientiam, de homic. & in Clemē. si furiosus, eod. tit. est communis secundum Siluest. in summa, verbo irregulari tas, in fin. sequitur Florent. in 3. part. suæ sum: mæ, titul. 28. c. 2. §. 6. Palud in. 4. sententiarum dist. 25. q. 3. ad fi. testatur cōmunem eam sequutus ac defendēs Couarr. in d. Clem si furiosus. 1. p. relect. in princip num. 2. sequitur Nauar. in man. Latin. d. c. 27. nu. 191.

Rursus pro cōtraria parte, imò quòd in dubio an quis sit irregularis, necne? censendum sit, eum esse irregularē, quoniam hoc tutius iudicandum est, probat expressè tex. in d. c. ad audientiā, de homic. & in c. significasti, el 1. & 2. eod. tit. Sed in hac cōtrouersia, seu potius difficultate, nonnulli iuris interpretes eam diluunt, constituentes differentiā inter forum interius conscientiæ, & exterius iudiciale, vt in priori casu, hoc est, in conscientia, in dubio teneatur quis à diuinis abstinere, & se irregularē censere: vt in c. illud, de clerico excommunicat. ministr. & sic procedat text. in d. c. ad audientiā, cum simili. in posteriori autem, hoc est, in foro exteriori, iudex non possit in dubio aliquem irregularē iudicare, vel definire, nisi in casibus à iure expressis, & in hoc foro procedat decisio tex. in d. c. is qui, quam differentiam probarunt ac sequuntur Ioann. And. Card. Abb. nu. 2. Anan. nu. 1. Socin. num. 46. in d. c. ad audientiam. idem Abb. in d. c. significasti, el 2. nu. 4. eod. tit. de homic. qui in hoc est receptus per quamplures recentiores secundum Nauarr. d. c. 27. nu. 193. vbi ex Villadie. addit, quòd interior forus reputatur non solùm forus pœnitentiæ, sed etiam consilij.

173 Hæc tamē differētia quāuis recepta & cōmunis, vera minimè quidē est, quia decisio tex. in d. c. is qui, tam in foro exteriori, quàm interiori obtinet, cum nō distinguat: tū etiā, quia quod prædiximus ex d. c. ad audientiā, cum simil. in vtroq; foro procedit ead. ratione, sicuti deducitur ex eisd. iuribus, & præterea eā Innocent. in d. cap. ad audientiam, indistinctè censet, in dubio non esse quem iudicandū irregularē, quia iure humano est irregularitas inducta, quæ ratio ita militat in foro conscientiæ, sicut in iudiciali; imò fortius obtinet apud interius animæ iudiciū, & ita meritò cōmunē suprà dictā differentiā improbat Nauarr. d. c. 27. n. 193. & in c. si quis autē, de pœnitētia dist. 7 nu. 35. & Couar. vbi sup. in initio. 1. p. Clem. si furiosus, nu. 3. & Petrus Plaça de delict. lib. 1. c. 12. nu. 10.

174 Quare pro resolutione nostræ quæstionis, verissima mihi videtur atque tenēda sentētia Didaci à Couar. vbi supr. quē sequitur Plaça etiā vbi sup. n. 11. nēpe quòd vbi sit dubiū, an in aliqua specie sit inducta irregularitas iure Pontificio, tunc respondendū erit, nō esse irregularitatē constituendam in eo casu, nisi expressum id fuerit in iure Canonico; & ita procedit text. in cap. is qui. At vbi sumus certi, iure irregularitatē induci certo in casu, sed tamē ambigitur, nō de iure, sed de facto, nēpe an Petrus vel Ioannes irregularis sit ex illius causæ ratione, & an id vitium propter eam causam cōtraxerit, tunc tutior erit in vtroq; foro eligenda via, eritque Petrus vel Ioannes irregularis censendus ad hunc effectum, vt absque dispensatione minimè diuinum officium exequatur: & ita procedant tex. in d. cap. ad audientiam, & similes;

miles; quod ex ipsis deduci potest manifestè; in illis etenim non dubitatur de iure, sed de facto, & ideò quoties ea contigerint, quæ in dictis decretalibus memorantur, erunt omnino seruandę earũ decisiones in iudiciali & exteriori foro, tã simplici, hoc est, iudicio accepto per accusationẽ aut denuntiationẽ quod est verè cõtentiosum, quã mixto exteriori, absq; accusatore & denuntiatore: licèt Feli. in d.c. ad audientiã, velit, illũ tex. & similes in hoc vltimo tantùm seruandos fore: sed in vtroque seruandi sunt, secũdum suprà dictos, & verius.

In summa, quoties certum est in casu contingenti irregularitatẽ iure Canonico constitutã esse, dubitatur tamen de facto, ãn Petrus vel Ioannes illud ita cõmiserit, vt requiritur eod. iure ad irregularitatẽ incurrendam, in hac specie, stante præd. dubio, tutior pars est eligenda in vtroq; foro, tam interiori, quàm exteriori simplici vel mixto, vt quis nẽpè cẽseatur atq; iudicetur irregularis, ac proinde se abstineat ab exequutione diuinorũ; si verò non dubitetur de facto ipso, sed de iure, an scilicet dato illo casu pro plano, aliqua irregularitas in eo iure statuta sit, tunc profectò nisi iure Pontificio ipsa expressa inueniatur, introducenda de nouo minimè quidẽ erit ad libitum alicuius, tam in interiori animæ, quàm in exteriori foro contentioso: hæc est vera interpretatio & concordia illorum iuriũ, necnõ & resolutio clara atq; perspicua in praxi habẽda præ oculis: idcircò prefata Romanorũ Pontificũ respõsa ad vnguẽ memoriæ cõmendanda sunt, ne quis falsa eorum interpretatione deceptus, ab optimis institutis temerè deuiet.

SVMMARIVM.

1 *Clerici, maximè in sacris constituti, & Sacerdotes, præ laicis pudicitia præeminere debent, & num seqq.*

2 *Clerici licèt votum castitatis explicitũ non emittãt, nec sit essentialiter annexũ ordini sacro debitũ continẽtiæ, constitutione tamen Ecclesiæ illam tenentur seruare.*

3 *Clerici fornicãtes duplici culpa maculãtur*

4 *Rector Ecclesiæ mundus esse debet, vt hic latè exponitur.*

5 *Pudicitiã in primis esse retinẽdam, quoniã ea amissa, omnis ruit virtus: & libido in potente & honorato est deterior.*

6 *Reges plures ob vitium luxuriæ fuerunt interfecti, & expulsi à Regno.*

7 *Sãcti cõfessores inter alia de pudicitia & castitate ab Ecclesia Catholica laudãtur.*

8 *Diuus Paulus maximè abhorrens fornicationem, præcipit eam fugiendam, & alia plura in proposito dicit.*

9 *Exhortatio authoris circa idem.*

10 *Tactus inhonesti fugiendi. Referuntur plures, qui per mulieres fuerunt decepti.*

11 *Consortium mulierum fugiendum propter plura, de quibus hic.*

12 *Sanguinis menstruosi contactu plura mala subsequuntur, de quibus hic.*

13 *Concubinatus, atque omnis fornicationis crimen lege diuina probibetur.*

14 *Item iure naturali.*

15 *Iure Canonico fornicatio est prohibita.*

16 *Hæreticũ esset affirmare, simplicẽ fornicationem non esse peccatum mortale.*

17 *Iure ciuili antiquo an sit licit⁹ cõcubinat⁹?*

18 *Iure ciuili nouiori fornicatio simplex est illicita.*

19 *Homo agit contra naturam, alium coitũ, quàm vxorium sectando.*

20 *Iure etiam Regio reprobatur concubinatus, & grauibus pœnis punitur.*

21 *Per sacrũ Cõcil. Tri. cõcubinatus maximè dãnatur atq; punitur, vt hic.*

22 *Episcop. potest cõcubinarios etiã laicos punire.*

23 *Iudex Ecclesiastic⁹ ratione peccati publici potest cõtra laicos procedere, eosq; punire.*

24 *Concubinatus crimen est mixti fori.*

25 *Ecclesia meretrices ac lupanaria tolerat ob euitandum maius malum.*

26 *Potestati publicæ licet permittere, vt in aliqua ciuitatis parte sint meretrices. Sed cõtrà n. 29. nõ tamẽ licebit permittere lupanaria cõstituendo eis patronos, & locando domus carius quã locarẽtur honestis, vt in. n. 27. locare tamẽ meretrici domum ad meretricandum in ea parte ciuitatis, in qua permittitur eas habitare, non erit peccatum, vt in nu. 28.*

Ve-

30 *Veras uxores quandoque dici à canonibus concubinas.*

31 *In veteri Testamēto quomodò intelligatur, id quod legitur, aliquos sanctos viros habuisse concubinas.*

32 *Concubinæ olim erant, non illegitimæ & fornicariæ, sed uxores minimè principales, quarum filijs nō debeatur hæreditas, nec æqualis honor, non sacerdotium, non primogenitura, sed munera tantùm recipiebant, & mutua se charitate complectebantur, & sese iurabant.*

33 *Lex ciuilis appellat has concubinas iniustas uxores, quia ducebantur, non seruato solemni modo.*

34 *Concubinæ nomen apud veteres erat honestum.*

35 *Concilio Toletano permissum erat habere cōcubinam, id est, uxorē minus solemniter ductam, his, qui iusta uxore carebant.*

36 *Quomodò licuerit sanctis patribus simul plures uxores habere.*

37 *Clericus in sacris constitutus fornicādo simpliciter, quinque crimina committere dicitur, secūdum DD. nempe adulterium, sacrilegium, stuprum, incestum, & contra naturam, & numer. 38. & sequentibus probatur quoad adulterium.*

38 *Filij presbyterorum sunt adulterini, sed cōtrarium num. 49.*

40 *Quo ad sacrilegiū probatur hìc: quoad stuprum, nu. 41. quoad incestum nu. 42. & num. 43. quoad contra naturam.*

44 *Verius & receptius est contrarium, nempe quòd clericus in sacris fornicando cū muliere soluta, tantùm committat simplicis fornicationis crimen, non verò cætera suprà enumerata, ut nūcupatim probatur num. 48. cum sequentibus.*

45 *Religiosi fornicando adulteriū committunt.*

46 *Episcopus fornicans adulterium committit.*

47 *Sacerdos cognoscens carnaliter filiam spiritualem, incestum committit. Idem quando est ex eius parochia.*

48 *Clericus in sacris propriè nō contrahit matrimonium cum Ecclesia, nec etiam Canonicus cum præbenda.*

50 *Monialis fornicando committit sacrilegiū, incestum, & adulterium.*

53 *Clericus concubinarius cum soluta deponi non debet. sed tantùm suspēdi ab officio & beneficio ad tempus, præterquàm si fornicatio habeat insignē deformitatē, ut adulterium, incestus, stuprum, & similia, ut in nu. 55. Secundò limitatur in clerico rē habente cum moniali, is deponēdus est, ut in nu. 56. Tertiò limitatur in clerico matrimonium de facto contrahēte cum soluta, ut in numer. 57. & an pro fornicatione continuata, num. 58. pro crimine contra naturam deponitur, ut in nu. 59. & cognoscens filiam suam spirituali, ut in num. 60. Idem in cognoscente eam, quæ propter Sacramentum Pœnitentiæ effecta fuit sibi filia spiritualis, ut in numer. 61. Idem in sacerdote cognoscente paræcianam suam, ut in nu. 65. & eam, quā tenuit in Sacramento Confirmationis, ut in nu. 64. Idem in religiosis fornicantibus, ut in nu. 66. Idem in Episcopo fornicante, secundum aliquos: sed verior & communis sententia est in contrarium in hoc, ut in n. 67. probari tamē testibus debet hoc crimē in præd. casibus quibus pœna depositionis ꝓ eo imponitur, aliàs si in occulto reuelatur superiori, mitiori pœna delinquens puniendus est, ut in nu. 62.*

54 *Laici coniugati fornicantes magis peccant, quàm clerici non coniugati.*

63 *Sacerdos magis peccat cognoscēdo carnaliter filiam spiritualem, quàm uxorem alterius.*

68 *Clericus ob simplicem fornicationē arbitrio sui iudicis punitur, & sacrum Concilium Trident. quid in hoc disponat, refertur.*

69 *Iudices ecclesiastici, an in puniendis clericis concubinarijs seueritatē potius, quā æquitatem, vel è contra, seruare debeant.*

70 *Oportet tamen huiusmodi iudices contra cōcubinarios clericos procedentes, esse viros graues, &c.*

71 *Clericus concubinarius in proposito dicitur, qui solutam mulierem, & corruptā, nullo sibi spiritualis, vel carnalis cognationis vinculo coniunctam domi retinet, cum qua consueuit carnaliter commisceri.*

72 *Concubina largè accipitur pro quacumque muliere, quā clericus retinet in domo sua luxurioso affectu, vel conducta, &c.*

73 *Concubina publica clerici, ad hoc ut punia-*

tur pœnis, de quibus in legibus huius regni, quæ dicatur, & num. 75.

74 *Ad puniendum clericum pœna arbitraria, quæ probatio concubinatus sufficiat.*

76 *Monitio præcedere debet ad hoc vt clericus concubinarius puniri possit, nisi concubinatus sit notorius & scandalosus respectu pœnæ pecuniariæ, vel reclusionis in Ecclesia ad modicum tempus, vt in nu. 77.*

78 *Clericus post monitionem præmissam, concubinam nõ dimittens, publicus concubinarius reputatur.*

79 *Iudex ecclesiasticus an punire possit clericũ adulterum, id est, qui cum muliere nupta fornicatur? & n. 82. quòd vno tantũ casu possit procedere contra mulierem nuptã concubinam, duobus concurrentibus.*

80 *Maritus solum potest vxorem adulteram accusare.*

81 *Iudex ex officio nõ potest inquirere de adulterio.*

83 *Clericus publicus concubinarius, si ante pœnitentiam celebret, an sit irregularis? & numeris sequentibus.*

84 *Clericus propter aliquod crimen suspensus, quoad se, & quoad alios irregularis est, si nondum ea suspensione sublata, proprio fuerit vsus officio: idem est de diaconis & subdiaconis, vt in nu. 85.*

86 *Clericus suspensus ab homine, vel à iure in pœnam directam, & propriam delicti, etiam ad tempus certum, vel donec pœniteat, si celebret durante suspensione, erit irregularis.*

87 *Clerici in sacris contrahentes de facto matrimonium, quibus pœnis afficiantur, remissiuè.*

88 *Filij sacerdotis, an & quando sint serui illius Ecclesiæ, cuius parens est clericus, & num. 89.*

CAPVT VII.

De concubinatu, eiusque pœnis.

1 CLerici, maximè in sacris constituti, & sacerdotes, præ laicis pudicitia præminere ac pollere debent, secundum Abb. in capit. vt clericorum,
2 num. 2. de vit. & honest. cleric.* illi enim licèt votum explicitũ castitatis nõ emittant, nec sit essentialiter annexum debitum cõtinentiæ ordini sacro, sed ex statuto Ecclesiæ, implicitũ nempe, in ipsa ordinis susceptione abditum, & ideò constitutione Ecclesiæ eam tenentur seruare, id ipsa Ecclesia præcipiente, vt in Concil. Trident. sess. 24. in princip. Canon. 9. ibi: Lege ecclesiastica, &c. & 28. distin. & 32. distin. per totam, & docet D. Thom. 2. 2. quæst. 88. artic. 11. in corpore, ad fin. & ibi Caietan. Dominic. à Sot. lib. 7. de iustit. & iur. quæst. 5. artic. 3. ad Paul. Card. & Imola in Clement. ad nostram. §. septima, de hæret. Præposit. in rubric. qui cler. vel vouent. Cosmas Guimier in pragmat. sanct. Gallic. tit. de concub. §. cum omne, gloss. continere, fol. 201. col. 1. Nauarr. in man. c. 22. num. 52. & c. 25. nu. 108. est optima glos. 2. in fin. in capit. cum olim. de cleric. coniug. dicens, ex constitutione Ecclesiæ introductum esse, vt qui ad sacros ordines vult promoueri, priùs continentiam debeat profiteri, expressè, aut etiam tacitè: eo enim ipso quòd quis promouetur ad sacrum ordinem, tacitè intelligitur vouere continentiam, etsi nulla fiat mẽtio de voto continentiæ: quamuis alij teneãt, votum solemne emittere, sed quòd prædiximus verius est.

Et quod principio diximus, non solùm intelligendum est de castitate, quæ rei vxoriæ opponitur, sed etiam de illa, quæ simpliciter omni aduersatur copulæ, siue coniugali, siue fornicariæ: mancipantur enim ad functionem suam consecrando venerabili Sacramento, vnde omnis mundities cõdecet, & hac ratione Ecclesia Catholica ordinibus sacris illud adnexuit votũ.* Quare clerici fornicantes duplici culpa maculantur, teste Dominic. à
3 Sot. lib. 7. de iust. & iur. q. 4. artic. 2. pagin. 648. vers. sed de hoc forsan, huic cõsonat quod ab Isaia Propheta, c. 52. præcipitur his verbis, Mundamini qui fertis vasa Domini: super quo loco Beatus Greg. in 2. p. pastoral. curæ, c. 2. sic ait: Rector semper cogitatione sit mundus, quatenus nulla hunc immũditia polluat, qui hoc suscepit officiũ, vt in alienis quoq; cordibus pollutionis

4 lutionis maculas tergat:*quia necesse est
vt esse mũda studeat manus,quæ diluere
aliorũ sordes curat, ne tacta quæq; dete-
rius inquinet,si sordida in se mens lutum
tenet: hinc nãq; per prophetã Isaiam di-
citur: Mundamini qui fertis vasa Domi-
ni:etenim vasa Domini ferunt,qui proxi-
morũ animas ad æterna sacraria perdu-
cendas in suæ cõuersationis fide suscipiũt
apud semetipsos: ergo quantum debeãt
mũdari conspiciãt, qui ad æternitatis tẽ-
plũ vasa viuentia in sinu propriæ spõsio-
nis portant. Similiter Leuit. c. 21. Domi-
nus dixit ad Moysen: Loquere ad sacer-
dotes filios Aaron,& dices ad eos: Ne cõ-
taminetur sacerdos,&c. sancti erunt Deo
suo, & non polluẽt nomẽ eius: incensum
enim Domini, & panes Dei sui offerunt,
5 & ideò sancti erunt. * Hinc teste Cœlio
lib. antiquarum lectio. 7. c. 27. scribit, Hie-
ronym. doctissimi viri esse sẽtẽtiã, pudi-
citiã in primis esse retinẽdam,quoniã ea
6 amissa,omnis ruit virtus:* & libido in po
tente & honorato est deterior:sicque ob
vitium luxuriæ plures reges ferunt inter-
fecti, & expulsi à regno, vt commemorat
Gullel. Benedict. in sua repet. cap. Rainũ-
tius, verb. cuidam Petro tradiderunt, nu.
69. cum seq. de testam, & ibi plura exem
pla de castitate & pudicitia antiquorum
7 principũ refert. * Tandẽ Ecclesia Catho
lica, Spiritu sancto ducta, voce sonora de
pluribus laudãs sanctos cõfessores virtuti-
bus, illa quoque eos extollit, quod fue-
rint pudici & casti, vt in hymno eorum-
dem habetur his verbis:

Qui pius, prudens, humilis, pudicus,
Sobrius, castus, fuit & quietus,
Vita dum præsens vegetauit eius
Corporis artus.

8 * Hinc etiã D. Pau. maximè abhorrẽs for-
nicationẽ, præcepit Corinthijs, ne sume-
rent cibũ cũ fornicatore, auaro, idolis ser-
uiente, maledico, aut ebrioso, aut rapace,
dicẽs, Quid mihi est de his qui foris sunt
iudicare? & 1. Corinth. 5. & statim. c. 6. in-
quit, Fugite fornicationẽ: nec fornicarij
nec idolis seruientes, nec adulteri, neque
molles, neque masculorum concubito-
res, neque fures, neque auari, nec ebrio-
si, neque maledici, neque rapaces, regnũ
Dei possidebunt. Et iterum, cap. 10. inhi-
bet fornicationem, & ad Hebræ. c. 12. sic
etiam præcingi lumbos iubet, quia viris
9 luxuria in lũbis est.* Caueant igitur, hor-
tor in Domino, omnes, præsertim sacris
insigniti, ac totis viribus fugiant immun-
ditiam & fornicationẽ, cæterosq; actus &
tactus impudicos ac inhonestos fœmina-
rum, ne illis accomodetur sententia illa
Dominica: Iuda, osculo filium hominis
tradis? Nonne, quæso, sacerdos, qui labijs
ac ore contingens & sumens corpus Do-
mini, & postmodũ illa polluens, impudi-
cus mulierem deosculatur, illo osculo fi-
10 lium hominis tradit? * Vnde versus,

Ni fugias tactus, vix euitabitur actus.
Hos igitur vita, ne moriaris ita.

scilicet peccando, & sic æternæ morti te
obligando, quia stipẽdia peccati mors est,
ad Rom. c. 6. Item D. Hieron. deceptionẽ
mulierum timens ait: Non sum fortior
Sansone, sapientior Salomone, sanctior
Dauid, qui tamen per mulieres decepti
fuere: Sanson per Dalidã: Salomõ per alie
nigenas Moabitas: Dauid per Bersabeem,
vt refert Cosmas Guimier vbi suprà, de
concubinarijs. §. publici, in glo. tenet, fol.
189. col. 2. prope finem, vers. hinc versus,
11 * vbi admonet fugiendũ mulierũ consor-
tium; tũ propter earũ insaturabilitatẽ in
huiusmodi vitio carnali, quia Prouerb. c.
penul. legitur, quòd os vuluæ est insatiabi
le: tũ propter consumptionẽ proprij cor-
poris, & pecuniæ, quia genus mulierũ est
auarissimũ, vt in l. si ego. ff. ad Velleia. vn-
de Prouerb. c. 2. Qui nutrit scortũ perdit
substantiã suã: tũ propter euitationẽ infa-
miæ, qua luxuriosus maculatur: tum pro-
pter vitationẽ pœnæ æternæ: tũ propter
frequentẽ & abominabilẽ vilitatẽ sangui
12 nis menstruosi, * cuius contactu fruges
non germinant, arescunt arbusta, moriũ-
tur herbæ, amittunt arbores fructus, ni-
grescunt æra, & si canes inde edant, in ra-
biem efferuntur, ex eaq; corruptione le-
prosi, & elephantiaci, seu aliàs deformes
nascuntur; vnde meritò libido describi-
tur, quòd est res turpis & humilis, ex tur-
pium membrorum operatione profi-

liens, exitu fœda, cuius effectũ necessariò pudor sequitur, vel pœnitentia. Hæc ille.

13 Concubinatus igitur, atque omne fornicationis crimẽ lege diuina prohibetur, vt probatur apertè. Exod. 20. Non mœchaberis: transumptiuè in c. non mœchaberis. 32. q. 6. Deut. 23. ibi: Non erit meretrix: & 1. ad Corinth. 6. Fugite fornicationem, & in 6. præcepto diuino, vt docet Ecclesia: omnis enim coitus, excepto vxorio, iure diuino fuit reprobatus omni tempore, vt inquit Ant. Rosel. de legitimat. lib. 1. c. de causa material. legitim.
14 nu. 9. vol. 6. tract. diuer. Doct.* & non solũ iure diuino, sed etiã iure naturali: vt probat Ioan. à Turrecremat. in c. quod autẽ, art. 1. 32. q. 4. & ita D. Tho. in 4. sententiarũ, dist. 33. q. 1. art. 3. dicit, quòd habere cõcubinã, est cõtra legẽ naturæ, & peccatũ mortale: & in pragm. sanct. Gallic. in tit. de cõcubinar. §. & cum omne, dicitur: Et cum omne fornicationis crimẽ lege diuina prohibitum sit, & sub pœna peccati mortalis necessariò euitandũ: & ibi Cosmas Guimier plura cõgerit: & quòd simplex fornicatio sit iure naturali vetita, & peccatum mortale, tenet idem S. Thom. 2. 2. q. 154. art. 4. & Maior. in 3. sententiarũ, dist. 27. q. 29. Siluest. vers. luxuria, nu. 3. & Lactantius Firmian. lib. 6. c. 23. & Ioan. à Medin. in suo Codice de restit. q. 19. & D. Couar. in 4. de spons. 1. p. c. 4. in princip. nu. 8. Ioan. à Rojas in epitho. succesi. cap. 10. nu. 23. & quòd fornicatio simplex de iure diuino sit prohibita, & procudubio peccatum mortale, tenent omnes sancti Theologi, vt testatur Afflict. super 1. p. cõstit. regn. rubr. 1. nu. 21. vt refert Iul. Clar. lib. 5. recept. sentẽt. in. §. fornicatio. in prin. & fuit declaratũ in Concilio ab Apostolis in Hierusalẽ celebrato, vt scribit S. Lucas Actuũ Apost. c. 15. refert Magist. Villegas, in 2. p. Flor. sanct. c. 3. in princ. *De la vida de los Patriarcas.* Vnde perperã Alex. in l. ex facto. §. si quis rogatus, el 1. nu. 13. ff. ad Treb. asserit, simplicẽ concubinatũ iure naturali nõ esse prohibitũ, & Ant. Rosel. vbi sup. nu. 11. quòd nati ex quacũque concupiscentia, erant legitimi.

15 Iure etiam Canonico fornicatio est prohibita, vt in c. meretrices, & in cap. nemo sibi 32. q. 4. cũ simil. & in Problem. tit. 14. p. 4. & hæc res nullã habet difficultatem: nam omnis coitus, præter matrimonialẽ, est prohibitus in foro conscientiæ, secundum canones, vt tenet gl. in Clem. ad nostrũ, in verb. non est, de hæret. quã sequuntur omnes, vt dicit Cacialup. in repet. l. si qua illustris, nu. 30. in fi. C. ad Orfician. & refert Iul. Clar. vbi supr. §. fornicatio. in princ. & in versic. in primis, & Cosmas Guimier vbi sup. in glo. mortalis, in fi. fol. 199. col. 1. Anton. Rosel. vbi sup. num. 2. se-
16 quitur Rojas vbi sup. d. nu. 23.* Quinimò esset hæreticum, affirmare, simplicẽ fornicationẽ non esse peccatũ mortale, vt in d. Clem. ad nostrum, in vers. septimo, ibi: Actus autem carnalis: quã hæresim pulchrè conuincit Alfons. à Castro libro de hæresibus, in dictione, Coitus; quibus suffragatur Augustinus, à Gratiano relatus in c. audite 34. dist. & in sermonib. de tẽpor. Domin. 22. sermone, & Coua. vbi sup. & ita fuit decisum in curia Tolosana, teste Aufrerio decis. 346. item fuit quesitũ, quem refert Mantua. consi. 239. nu. 8. lib. 2. & Iul. Clar. in. §. hæresis, paulò post princip. ibi: Hinc infertur.

17 Iure autẽ ciuili cõcubinatũ esse licitũ, incautè affirmauit Bart. in l. in concubinatu, nu. 2. ff. de concubin. & Aug. Berol. in c. in præsentia, nu. 222. de prob. & non esse reprobatũ iure ciuili veteri, cũ Bart. vbi sup. tenuit Cosmas in dict. glos. mortalis, fol. 108. col. 2. in fin. & fol. seq. & est magis cõmunis concl. secundũ Alex. in d. §. si quis rogatus, nu. 13. & Iul. Clar. plures alios referentẽ in d. §. fornicatio. versic. & in primis, ibi: Sed de iure ciuili, vbi hanc suspicatur in puncto iuris veriorẽ esse, & q. propterea ab ea in iudicando nõ recederet. & hoc per totũ tit. C. & ff. de cõcu. Rectius tamẽ dixissent, simplicẽ cõcubinatũ lege ciuili nõ puniri, vel esse permis-
18 sum, siue toleratũ.* Præmaximè cũ etiam iure ciuili nouiori simplex fornicatio sit illicita, vt probatur in c. 1. de filijs nat. ex matr. ad morg. contra. in vsib. feud. ibi: Qui nolens existere in peccato, eam deposuit, &c. Ita cum iudicio aduertit & tenet D. Couar.

tit.3.lib.1.ord.col.169.post Cacialup.quõ ad hoc refert in d.l.si qua illustris, nu.27. idem etiã Ioan.à Rojas vbi sup.nu.21.sicque est cõmunis resolutio Doctorũ,quòd licèt antiquitus de iure ciuili concubinatus fuisset admissus,hodie tamen, nõ modò iure Canonico, sed etiã iure ciuili videtur prohibitus, per d.c.1.vt plures allegans testatur Tiberius Decia.cõs. 5. n.94. lib.1. & dicit magis cõmunẽ plures referens Franciscus Mantica lib.11.de coniectur.vlt.volũt.tit.8.n.3. conducit procem. tit.14.p.4.ibi:*Consintieronles q̃ algunos las pudiessen auer sin pena temporal*, & in l.1. eod.tit.ibi:*Segũ las leyes*,& in l.2.eod.tit.& Greg. Lop. in d. procem. allegat Guillel. Bened.& Hostiẽ.idẽ probãtes,nẽpe quòd etiam hodie iure ciuili sit prohibitus concubinatus:idẽ tenet Abb.in d.c.vt clericorũ nu.7.de vit.& honest.cleric.& Fel.in c. cũ sit generale,n.13.in vers.respectu concubi.de foro cõp.& Silue.in summa,verb. concubinarius,n.2.& testatur communẽ cũ Felin.vbi suprà, Auend.in 2 p.c.præt.c.
19 26.n.1.* & dixit notabiliter Ioan. Fab.in prin.inst.si quadrup.pauper.fecis.dicatur, quòd homo agit cõtra naturã, aliũ coitũ quã vxoriũ sectãdo:sed hoc procedit quãtũ ad peccatũ, nõ verò quoad pœnam tẽporalem,secundum Greg.Lop.vbi suprà.
20 Iure etiã nostro regio reprobatur cõcubinatus,& grauib⁹ pœnis punitur,vt videre licet per ll.tit.19.lib.8.nou.Coll.Reg.in quarũ 1. in princip.sic dicitur. *Deshonesta y reproua da cosa es en derecho, q̃ los clerigos y ministros de la santa Iglesia,q̃ son elegidos en suerte de Dios,mayormẽte sacerdotes, en quiẽ deue auer toda limpieza,ensuciẽ el templo cõsagrado cõ malas mugeres,teniẽdo mã*
21 *cebas publicamẽte,&c.* * Sacrosanctũ etiã Cõci.Trid.sess.24 in decret.de reform.c. 8.hoc crimen abhorret, existimãs graue peccatũ esse homines solutos cõcubinas habere,grauissimũ verò,& in cõtẽptũ singularẽ Sacramẽti matrimonij admissum, vxoratos in hoc dãnationis statu viuere: quare statuit,si postquã ab Ordinario,etiã ex officio, ter admoniti ea de re fuerint, cõcubinas nõ eiecerint,seq; ab earũ consuetudine non seiunxerint,excõmunicatione feriẽdos esse, à qua nõ absoluantur, donec re ipsa admonitioni factæ paruerint:q. si in cõcubinatu per annũ, cẽsuris neglectis,permãserint,cõtra eos ab Ordinario seuerè pro qualitate criminis procedatur:mulieres siue cõiugatæ,siue solutę, quę cũ adulteris,seu cõcubinarijs publicè viuunt,si ter admonitæ non paruerint,ab ordinario locorũ,nullo etiã requirẽte, ex officio,grauiter pro modo culpæ puniantur,& extra oppidum vel diœcesim, si id eisdem ordinarijs videbitur, inuocato, si opus fuerit, brachio sæculari, eijciantur, alijs pœnis contra adulteros & concubinarios inflictis in suo robore permanẽti-
22 bus.*Ex quo manifestè deducitur,ad Episcopum spectare de eo crimine cognoscere,atq; laicos huiusmodi cõcubinarios punire,iuxta formã eiusdem decreti: ratione enim peccati publici iudex ecclesiasticus potest contra laicos procedere, eosq; punire,iuxta tradita per Auf in tractat.de pot.ecclesiast.super laicis, n.4.24. & 56.vol.14.tract.diuer. Doct. quicquid in concubina laici aliud dicat Cosmas Guim.vbi suprà,in glo.arcere,fol.192.col. 1.in fi.concedens tamẽ in concubina cle-
24 rici:* sed cum vtroq;, imò omni iure sit prohibitus cõcubinatus,vt vidimus, erit hoc crimen mixti fori,sicque laici concubinarij poterunt tã per ecclesiasticos iudices,quàm per sæculares puniri ,vt plures allegans resoluit Auend.vbi suprà,nu. 2.& de concubina clerici Abb. in d.c.vt clericorum,nu.7.de vit.& honest. cler. & Bossius in pract.cri.tit.de coitu damnato, & punib.nu.15.& de vtriusque, nẽpe laicis,eorumq; cõcubinis publicis,vt aduersus eos,easq; procedere possit ad punitionẽ Ordinarius ecclesiasticus, decidit expressè Concilium Triden.vbi suprà.
25 Nihilominus tamẽ Ecclesia meretrices publicas tolerat,ac lupanar, ob euitandũ maius malum promiscuæ luxuriæ in Republica,& fœdissimas coniunctiones, vt patet in cap.inter opera, de spons.vbi dicitur,quòd qui publicas mulieres de lupanaria extraxerint, & duxerint in vxores,hoc quod agunt, in remissionẽ proficiat peccatorũ: sæpè nãq; propter maius

malum vitandum toleratur minus, c. duo mala, & c. nerui. §. fi. 13. distin. & tamē ad meretrices, siue huiusmodi publicas mulieres accedere, mortale peccatum est, vt in d. c. meretrices 32. q. 4. etiamsi meretrix sit soluta, cum simplex fornicatio peccatum mortale sit, vt prædiximus: & in terminis quòd Ecclesia tolerat sub dissimulatione meretrices, meretricium atq; lupanar publicum, probant ex supradictis glos. in d. cap. inter opera. Felin. bene declarans, in c. omnes leges, vers. secunda conclusio, ibi: Sub hac conclusione 1. distin. Ripa in l. si plagij, num. 12. ff. de verb. oblig. Ioann. Corras. lib. 1. miscelan. cap. 3. nu. 3. Cosmas Guimier vbi suprà, fol. 199. col. 1. ad fi. D. Couar. vbi suprà d. num. 7. & Ioan. à Rojas in epithom. succes. c. 10. nu. 27. Palac. Rub. in repet. rubric. de donat. inter vir. & vxor. §. 40. nu. 13. & Villegas in d. 2. par. flor. sanct. cap. 3. in princ. de vita Loth, vbi in id citat D. Augustin. lib. 14. de ciuitat. Dei, cap. 17.

26 Ex quo infertur, licere potestati publicæ permittere, vt in aliqua ciuitatis parte sint meretrices: tolle enim meretrices de mundo, & sodomia totus efficietur reprobus, secūdum D. August. in lib. de ordin. c. 4. parū ante mediū. 1. 10. quē refert D. Thom. 2. 2. q. 10. artic. 11. in respons. dicēs, quòd vt Deus permittit aliqua mala, quo maiora vitentur, vel maiora bona sequantur, ita & in regimine humano illi qui præsunt, rectè aliqua mala tolerant, ne aliqua bona impediantur, vel etiā ne aliqua mala peiora incurrantur: & illud dictū Augustini est ab omnibus receptū secundum Nauar. in man. Latin. c. 17. nu. 195. idem Thom. lib. 4. de regim. princip. c. 14. tribuit hoc Augustino libr. 13. de ciuit. Dei, sed & idem August. lib. 14. de ciuit. Dei, c. 18. dicit, terrenā ciuitatē licitū fecisse scortorū vsum. Idem Ioān. Echius profitetur in homil. 1. super 7. Matth. in festo diuæ Magdalenæ: sed & alia in huius rei comprobationē, nempe quòd Ecclesia ac totius Christiani orbis principes lupanaria permittunt, nō quòd illud peccatum approbent, sed vt adulteria, atque alia luxuriæ crimina compescant, adducit Couar. vbi suprà d. nu. 9. col. fin. resoluens, non ideò sequi. Hoc fit, & tamen nec lege ciuili, nec lege Canonica punitur: ergo est licitum, vt ibi probat ex text. singulari in l. at si quis. §. diuus autem. ff. de religios. & sump. fun.

27 Non tamē licebit permittere lupanaria, constituendo eis patronos, & locando domos carius quàm locarentur honestis, eo quòd meretrices magis lucrantur quàm honestę, nec recipiendo aliquā turpis lucri partem, hic enim modus continet participationem lucri præcedentis, secundum Caiet. d. art. 11. quem refert & sequitur Nauar. vbi suprà, vbi quòd nec licebit locare meretricibus domos in ea parte ciuitatis, in qua illa non permittit eas habitare, quia legem & consuetudinem iustam transgreditur, contra text. in cap. quæ contra mores. 8. dist.

28 At verò locare meretrici domum ad meretricandum in ea parte ciuitatis in qua permittitur eas habitare, nō erit peccatum, quandoquidem secundum August. vbi suprà, potestati licet permittere, vt in aliqua parte ciuitatis sint meretrices, hoc enim vix posset exequi sine domuum locatione, vbi domus publicæ ad id non sunt deputatæ: ita tenet sine scrupulo Ioann. Maior in 4. distinct. 15. q. 35. cuius opinionem probauit Nauarr. in c. 28. additionum ad manuale, sed posteà in d. man. Latino d. c. 17. nu. 195. pluribus rationibus pro & contrà adductis videtur maximum in hoc inijcere scrupulum, quo non videtur carere, quoties locatori constiterit illam mulierem esse meretricem, in eumque vsum meritricandi eam conducere, vel conductam habere, si de nouo posteà eidem relocet. Nihilominus tamen contrarium in vtroq; aduersus Nauar. indistinctè latissimè probat Ludou. Veia in respons. ad casus consciēt. casu 27. dum tamen absit complacentia turpis vitæ in locante, qui nihilominus admonendus est à confessario, vt similibus personis, quantum fieri potest, locare domum caueat.

29 Quinimò etsi quod prædiximus de permissione meretricum, atq; lupanaris, recep-

receptum sit communiter, optimaq; ratione & authoritate fundetur, atq; proinde potestas publica, rectoresque alicuius populosæ ciuitatis, qui id permitterent atque effici curarent, excusarentur propter eorum rectam intentionem, vt maiora inconuenientia vitentur, quasi hoc ad bonum regimen ciuitatis, cui operam dant atque student, spectare videatur: mihi non displecet sententia Nauarr. nempe expedire id non permittere, ex pluribus quæ ipse ibi considerat, & potissimum quia difficile est defendere, licere eis hoc facere aut permittere, vel locare domus in quibus meretricentur. Secundò, quia multi pueri incipiunt hac occasione nacta prius peccare, quam alioquin inciperent. Tertiò, libido non extinguitur nec tollitur, imò accenditur eius vsu, secundum Magistrum sententiarum lib. 2. distin. 24. additio præcipuè malo habitu fomiti sensualitatis. Quartò, quia potius refrænatur mala inclinatio habitu castitatis, resistendo illi, quàm introductione atque permissione lupanaris. Quintò, quia ex huiusmodi permissione non consequitur finis per eam prætensus, puta, ne honestæ fœminæ solicitentur: quia, sicut prudentes viri aiunt, qui ad eas solicitandas sunt apti, non adeunt meretrices, imò postquam malè sunt eis assueti, tanto magis honestas solicitant, quo maiori impetu naturæ & vitij feruntur. Sextò, quia ipse Nauarr. nouit pueros castissimos venientes ad academias ex terris vbi non est huiusmodi occasio fornicandi, ob eam oblatam, animas, studia, & corpora contagio infecta perdere. His & alijs rationibus, quas omitto, id nititur Nauar. dissuadere. Addo ego aliam, nempe quòd ex prædicta permissione datur ansa rusticis atque simplicibus, alijsque vilibus hominibus peccandi, qui aliàs minimè, vel non ita frequenter peccarent, propter difficultatem nanciscendi similem occasionem, quæ cum sibi facilis atque libera à pœna temporali publicè offeratur, frequenter arripietur atque amplectetur ab eisdem, ita vt quoties ad ciuitates, & oppida pro rerum suarum vsu atque commercio accesserint, ob id consuetudinem habebunt libidini propriæ satisfaciendi, imò eo forsan frequentius quàm oportebit ad ciuitatem & oppida accedent. Denique ex præd. permissione plures peccabunt fornicando, quàm aliàs peccarent. Nec obstat, quòd si meretrices vel lupanaria non permitterentur, fœdissimi coitus in Republica contigere possent, nempe contra naturam, &c. hoc namque si aliquando acciderit, non erit ob defectum meretricum, aliarumque mulierũ inhonestarum, atque incontinentium, cum his Respublica abundet, prohibitis tamen & occultò delinquentibus: quinimò & vbi sunt meretrices permissæ, contingit prædicta peccata nefanda cõmitti, atque publicè puniri, ob pessimam atque bestialem hominum inclinationem, potiusquàm ex defectu mulierum publicarum, atque lupanaris, idque frequentius solet accidere in ciuitatibus & oppidis populosissimis, ob multitudinem atque diuersitatem gentium, earumq; pessimam inclinationem: quare ego non permitterem neque consulerem permittendas meretrices, & lupanaria.

30 Illud prætereà in proposito admonere censuimus, veras vxores quandoque dici à canonibus antiquis concubinas, eo quòd absque dotalibus instrumentis, cæterisque solemnitatibus à iure ciuili introductis fuit coniugium celebratum, vt probat Gratian. in capit. omnibus, & capit. sequenti 34. distinct. quæ iura in hoc citat Catelian. Cotta in suis primis notabilibus, & D. Couarru. in 4. de sponsal. 1. part. capit. 4. in princip. num. 8.

13 Offert se nunc dubitatio necessariò diluenda, quomodò in veteri Testamento legitur aliquos sanctos viros concubinas habuisse? Quam dubitationem sustulit sanct. Thom. distinctio. 33. quæstion. 1. articul. 3. ad 3. asserens, quòd quoties hoc legitur in veteri Testamento, oportet dicere, eas illis fuisse ma-

trimonio coniunctas, & tamen eas concubinas aliquo modo dici, quòd aliquid habeant de ratione vxoris, & aliquid de ratione concubinæ: nam secundum quod matrimonium ordinetur ad suum principalem finem, qui est prolis procreatio, sic erant vxores: sed secundum quod ordinatur ad secundarium finẽ, qui est dispẽsatio familiæ, & mutua cõmunicatio operarũ viri & vxoris, & simul cohabitatio, sic vxores non erant, quæ primæ vxori accedebant, sed concubinæ appellabantur, quasi simile aliquid habẽtes cum concubina, in hoc scilicet quòd poterat eijci à lecto, & à domo, sicut illa quæ verè est concubina: vnde de Agar dicitur per Saram ad Abraham: Eijce ancillam hanc, & filium eius, quàm tamen prius dederat ipsa viro suo vxorem: talis etiam dicitur fuisse Bala ipsi Iacob Genes. cap. 35.

32 * Sic Aloisius Lipomanus super Genes. c. 22. inquit: Concubinæ olim erant, non illegitimæ & fornicariæ, sed vxores minimè principales, quarum filijs non debebatur hæreditas, nec æqualis honor, non sacerdotium, non primogenitura, munera tantùm recipiebãt, & mutua se charitate complectebantur, & sese iurabant: quem refert & sequitur D. Couar. vbi suprà, nu. 9. & Menoch. de arbit. iud. centur. 5. casu 418. num. 15. & 16.

33 * vbi quòd lex ciuilis appellat has cõcubinas iniustas vxores, hoc est vxores, quæ ducebantur non obseruato solemni more, qui in ducendis iustis vxoribus seruabatur, de quibus iniustis vxoribus loquitur Vlpianus in l. si vxor, in princip. ff. ad l. Iulian. de adult. quem locum egregiè declarant Hotom. Iacob. Cuiacius, Tiraquel. & Iacob. Ræuard. per eum ibi citati. Eodem pacto iura ciuilia pandectarũ, quæ de concubinis loquuntur, intelligenda sunt:

34 * erat enim apud veteres cõcubinæ nomen honestum, cum ea loco vxoris haberetur, atque citra criminis notam: vxor autem minimè dicebatur, quia non fuisset solemniter ducta, vt in l. Massurius. ff. de verb. signif. vbi Alciat. hoc nominatim notat, quem sequuntur Couar. & Menoch. vbi suprà.

35 Sic etiam in Concilio Toletano, relato in cap. is cui. 34. distin. permissum erat habere concubinam illis, qui vxore iusta carebant: hanc tamen concubinam intelligunt ibi DD. de vxore minus solemniter ducta, quos sequitur Mascardus de Susanis in tractat. de celib. 3. p. cap. 9. nu. 1. & Cardin. Paleot. in tract. de noth. & spur. &c. cap. 12. in fin. prout eos refert & sequitur Menoch. vbi suprà, num. 20.

36 * Sed quomodò licuerit sanctis patribus simul plures vxores habere, cum de iure diuino id esset prohibitum, vt in cap. gaudemus, de diuort. versic. quia verò, & latè probat Alfons. à Castr. lib. 11. aduersus hæreses, verb. nuptiæ, in 4. hæresi. Ad hoc Innocent. III. Summus Pontifex respondet in d. c. gaudemus, in versiculo nec vlli vmquam, dicens illos sanctos Patriarchas plures accepisse vxores propter reuelationẽ diuinam de hoc illis factam, per quam sicut Iacob à mendacio, Israelitæ à furto, & Sanson ab homicidio, sic & Patriarchæ & alij viri iusti, qui plures leguntur simul habuisse vxores, ab adulterio excusantur: qua de re vidẽdus est diuus August. in lib. de bono coniugal. c. 13. & 15. quem citat in proposito Castr. vbi suprà, dicens, apertè ipsum Augustin. docere aliam valde diuersam esse hoc tempore sub nouo Testamento matrimonij rationem, & longè aliam in tẽpore præterito, quando vetus testamentum plenam habebat virtutem, & efficaciam: nam sicut pro varietate temporũ statuta etiã humana variantur, ita Deus pro varietate temporum varias condidit leges, & varias etiam eiusdem legis fecit dispensationes: ab initio enim mundi (vt Saluator noster ait) masculũ & fœminam fecit eos Deus, & matrimonium inter solos duos constituit, vt essent tantùm duo, non plures, in carne vna: & si illi primi parentes in iustitia perseuerassent, semper in toto temporis successu matrimonium inter duos tantùm, prout à principio conditum erat, celebraretur: aut cum posteà hominum malitia adeò creuisset, vt ferè omnes idolis seruirent, & falsos deos colerent, paucissimis in cultu

cultu Dei permanẽtibus, decreuit Deus viros seruos suos pluribus fœminis per matrimonium copulare, vt cultores veri Dei multiplicarentur, & sic Angelorum ruinæ citiùs repararentur. Benignè igitur in hac dispensatione fecit Deus in bona voluntate sua cum humano genere, vt sic citò ex hominibus, tamquam ex viuis lapidibus reædificaret muros cœlestis Hierusalem, qui peccantibus Angelis rupti fuerant. Hactenus Alfonf. à Castro vbi suprà. Et quòd ex diuina reuelatione, & dispensatione licuerit olim sanctis Patribus habere plures vxores, est communis secundum Matienç. in prœmio lib. 5. nouæ Coll. Reg. num. 11. quicquid ipse ibi, nu. 12. cõtrarium velit cum Specul. coniug. sed communem sequitur & probat cum alijs reddens quatuor rationes eius Villegas in 2. part. flo. sanct. c. 2. *de la vida de Abrahan Patriarca*.

In clericis autem vltra prohibitiones supradictas specialiter est damnatus concubinatus, vt per totum de cohabit. cleric. & mulier. & de vit. & honest. cle-
37 ric. * adeò vt clericus in sacris ordinibus constitutus carnaliter se immiscens concubinæ, vel alteri mulieri, quamuis solutæ, secundum DD. quinque crimina perpetrare dicatur, nempè adulterium, sacrilegium, stuprum, incestum, & contra naturam, vt ex Bermond. Chober. refert & probat Menoch. vbi suprà, num. 7. cum sequentibus. Et primò quoad adulteriũ probatur, nam presbyter quasi cõtraxit matrimonium spirituale cum Ec-
38 clesia, * quia in assumptione sacrorũ ordinum suscipere dicitur Ecclesiã in sponsam, cui talem implicitè promittit continentiam seruare: argument. auth. de monach. §. si quis autem, in versiculo, si quis autem monasticam. coll. 1. Vnde cognoscens mulierem solutam, videtur adulterium spirituale committere, secundum Hostiens. in summa de cohabit. cleric. & mul. §. quam pœnam. Abba. in c. si quisquam eod. tit. & in c. vt clericorum, nu. 2. de vit. & honest. cleric. Ant. de Butrio. in c. at si clerici. in princip. de iud. sequitur Cosmas Guimier in d. pragmat. sanct. Gallic. in gloss. arcere. folio 192.
39 colum. 2. * Hinc glos. in c. per venerabilem, verb. adulterinis, qui filij sint legit. affirmat, quòd filij presbyterorum sunt adulterini, nam presbyteri cum fornicãtur, adulterant, cum sint quasi mariti Ecclesiarum, vt in cap. Cenomanẽsem. 56. distin. quam gloss. dicit menti tenendam Abb. ibi num. 32. & Paul. de Eleazar. & Ioan. de Imol. in Clement. 1. de officio ord. & notabilem dicit Cosmas vbi suprà, eam sequutus, & cum ea simpliciter transit Couar. in 4. 2. part. c. 8. §. 5. nume. 14. & Ioan. à Rojas in epith. succes. cap. 20. nu. 35. & esse communiter receptam refert Iul. Clar. §. fornicatio. versic. cum presbytero autem, ex Couarru. in 4. fol. 172. columm. 4. & Plaça lib. 1. de delictorũ c. 41. nu. 31. & quòd hoc casu sit annexũ adulterium spirituale, tenet Abba. in cap. at si clerici, in princip. nu. 35. ibi: Si non duxit eam in vxorem, de iudic.

40 Quoad sacrilegium ratio esse videtur, quia cum Deo dicati sint, id est, sacrati, si per copulam carnalem cum muliere separantur à Deo, sacrilegi efficiuntur: quod vltra supradictos sequitur nuncupatim Cosmas Guimier vbi suprà, alios allegans, id probare nitens ex text. in c. quæ Christo, & in c. virginibus 27. quæst. 1. ex quibus dixit Abba. in cap. quia circa, num. 5. de bigam. quòd constitutus in sacris, plus peccaret fornicando, quàm cõiugatus adulterando: quem refert & sequitur Cosmas vbi suprà.

41 Quoad tertium, hoc est, stuprum, eo videtur posse probari fundamẽto, quòd clericus, saltem ex constitutione Ecclesiæ, vt prędiximus, tenetur continentiam seruare: ergo si fornicetur, videtur respectu sui ipsius stuprum committere: quod probat Bermondus & Menoch. vbi suprà, & Paul. Griland. de pœnis omnifar. coitus, quæst. 15. & vltim.

42 Quoad quartum, hoc est, incestum, id probatur ex gloss. in l. 2. verb. filij. C. de Episcopis & cleric. quæ tenet, quòd filij clericorũ concepti postquam sunt constituti in sacris, sunt incestuosi, quàm ibi Bart. Bald. & Paul. & Angel. sequuntur,

& sequuntur ibi DD. secundum Dec. in c. at si clerici. in princip. nu. 36. & esse cōmuniter approbatam à Doctoribus affirmat Paul. Griland. de pœnis omnifar. coitus, quæst. vltim. nu. 3. volu. 10. tracta. diuers. Doct. quem refert practica Conradi fol. 376. nume. 11. qui etiam fol. 341. post num. 13. dicit, quòd hęc est communis regula, teste Iulio Clar. in §. incestus, versic. sed numquid.

43 Quoad quintum crimen, hoc est contra naturam, nescio quomodò hoc probare posfit Bermond. nempè clericum fornicantem cum muliere soluta, committere crimen contra naturam, cum ipsum authorem non viderim, quia nō potui eum reperire, sed tantùm ex relatione Menochij eum cito, nisi alleget pro se dictum Fabri in princip. si quadrup. paup. fecisſ. dicat. asserentis, quòd homo agit contra naturam, alium coitū quàm vxorium sectando.

44 His tamen non obstantibus, quamuis clericus, præcipuè in sacris, grauiter peccet, cum muliere soluta fornicando, eius tamen crimen solum est simplex fornicatio, non verò adulterium, sacrilagium, stuprum, incestus, nec contra naturam, ex text. in hoc expresso in cap. quia circa, de bigam. vbi loquens in clericis habentibus plures concubinas, an sint irregulares, inquit, quòd cum ipsi irregularitatē non incurrerint bigamię, cum eis, tam quā simplici fornicatione notatis, quoad executionem sacerdotalis officij poterit dispensari: idem notatur in cap. Maximianus. 81. distinct. & c. presbyter. ead. distinct. & in cap. lator. 2. quæst. 7. quicquid Hostiens. & Henric. in d. cap. quia circa, dicant, quòd melius dixisset ille tex. Triplici fornicatione notatis: & in terminis hanc sententiam probauit Federi. de Sen. consil. 167. incip. mulier accusata: Imol. & Card. in d. Clemen. ad nostrum, in fin. de hæret. vbi dicunt, quòd si sacerdos cognoscit solutam, non dicitur adulterium, sed simplex fornicatio. Idē Imol. in d. cap. vt clericorum, de vit. & honest. cleri. Cynus, Iacob. Butricar. & Salicet. in d. l. 2. C. de Episcopis & cleric. Anto. de Butrio in c. cum dilectus. colum. 2. de accus. & in cap significasti. colu. 4. de adult. Felin. in d. c. at si clerici. in princip. num. 14. de iud. & ibi Dec. nume. 37. vbi quòd nō est incestus, nec adulterium, sed simplex fornicatio: quod & tenet Selua de benef. 3. part. quæst. 3. nu. 16. volu. 5. tract. diuers. Doct. & quòd simplex fornicatio clerici, pro adulterio, aut stupro, aut incestu, numquam habeatur, testatur veriorem & receptiorem sententiam Mścha. de succes. creat. §. 22. nu. 50. & quòd coitus presbyteri cum soluta, non habeatur pro adulterio, neque stupro, neque pro incestu, sed tantùm pro simplici fornicatione testatur communem opinionem Cacialup. in rep. auth. si qua illustris post n. 31. C. ad Orfic. prout, eū refert Iul. Cla. in §. fornicatio, versiculo cum presbytero, testatur etiam communem, addens quoque quòd non sit sacrilegium, Bossius in pract. crim. in tract. de coitu damnat. & punib. nume. 10. 15. & 16. eamdē sequitur & dicit communem in supradictis omnibus, præterquam in crimine cōtra naturam, de quo non loquitur Iuli. Clar. vbi suprà, in §. fornicatio. versic. sed quæro, ad fin. ibi: Cæterum coitus, & in §. incestus. versic. sed numquid. vbi quòd non sit incestus, sed simplex fornicatio: & quòd non sit adulterium, Cæsar Lambert. lib. 2. de iur. patron. fol. 92. num. 23. colum. 1. & quòd tantùm sit simplex fornicatio, testatur etiam communem Velazquez in l. 9. Taur. gloss. 10. nu. 10.

45 Hæc autē communis sententia limitatur in religiosis, quia ipsi expresè profitentur castitatem. cap. cum ad monasterium. de statu monach. & ideò adulteriū committunt: non verò idem est in clericis, qui solùm ex constitutione Ecclesiæ ad castitatem obligātur, vt prædiximus: ita tenēt plerique ex supradictis authoribus, præcipuè Paul. Griland. Feli. & Dec. vbi suprà, & Bossius d. nu. 10. alios allegantes, & idem in moniali Abba. in d. c. at si clerici. in princip. nu. 35.

46 Limitatur & secundò communis sententia, vt constat ex plerisque supradictorum, in Episcopo fornicante, quia semper

ſemper dicitur committere adulterium, eo quòd poſt confirmationem coniugiũ ſpirituale cum Eccleſia contrahit, vt infrà dicemus: qua ratione idem dicẽdum
47 eſt in monachis, vt prædiximus.* Tertiò limitant DD. præfatam communẽ ſententiam in ſacerdote cognoſcente carnaliter filiam ſpiritualem, quæ etiam dicitur, quando eſt ex eius parochia, ſecundum Abb. in c.fi. ad fin. de purgat. can. vbi etiã dicit, non reperiri quòd Eccleſia diſpenſauerit in cognatione ſpirituali, licet ſæpè in carnali. Eamdem limitationẽ ſequitur, dicens eam tenere moderniores, Boſsius vbi ſuprà d. nu. 10. Contra hanc tamen limitationem videtur tenere Bernard. Diaz de Lugo. in ſua praxi crim. Canoni. c. 75. nu. 2. probans, quòd ex confeſſione non contrahitur cognatio ſpiritualis, & ſic non poteſt dici inceſtus: limitationem tamen veriorem eſſe exiſtimo, per tradita per eum d. Bernard. Diaz in d. practica crim. cap. 76. vt infrà dicemus in ſexta limitatione communis ſententiæ circa depoſitionis pœnam.

48 Nõ obſtant fundamẽta & rationes ſuperius cõtra præd. cõmunẽ, de qua nunc agimus adducta. In primis enim negamus, clericũ in ſacris cõtrahere matrimoniũ cũ Eccleſia per ſuſceptionẽ ſacrorũ ordinũ, quicquid hoc dicat Menoch. de arbit. iud. centu. 5. caſu 421. nu. 1. id enim tantũ inuenitur expreſſum in Epiſcopo electo & confirmato, vt ex hoc contraxiſſe propriè dicatur matrimoniũ ſpirituale cũ Eccleſia, & inde ea efficiatur ipſius ſpõſa, vt in c. inter corporalia. de tranſlat. Epiſcop. & in c. cum inter canonicos, de elect. non verò in alijs clericis, rectoribus, nec beneficiatis, ſaltẽ propriè, etiã inter canonicũ & præbendã, vt latiſsimè reſoluit alios citans Cæſar Lãbert. de iure patron. lib. 1. 2. artic. 9. quæſtionis princip. 11. p. nu. 23. fol. 89. in mag. nec eſt aliquis tex. qui hoc probet, prout nõ probat d. auth. de monachis ſuprà citatũ, niſi in religioſis, vt ſuprà diximus.

49 Non etiã obſtat gloſ. in d. c. per venerabilẽ cũ ſequacibus, affirmãs, quòd filij presbyterorũ ſunt adulterini, quia cum fornicantur, adulterantur, cum ſint quaſi mariti Eccleſiarũ, vt in d. c. Cenomanenſem 56. diſt. nam reſpõdeo in primis, text. illũ hoc non probare, ſed tantùm quòd filij adulterorũ & presbyterorũ æquiparantur in hunc ſenſum, vt vtrique ſint abominatio Domino: hoc autem diuerſum eſt ab ſpecie gloſſæ & noſtra, ac proinde nihil facit pro gloſ. illa.

Deficiẽte igitur fundamẽto gloſſæ, corruit eius ædificium. Prętereà figmentum noſtrorũ interpretum eſt, dicere, quòd clericus fornicãdo cum muliere ſoluta, cõmittit adulterium ac proinde filij inde nati dicantur adulterini: hoc ſi quidem nullibi probatur, ſed potiùs expreſsè contrariũ in d. c. quia circa, de bigam. cum ſimil. nam quod ipſi præfantur de matrimonio contracto per ſacri ordinis ſuſceptionem, commentitium eſt etiam, vt prædiximus. Rectius igitur cõmunis aſſertiò habet contrarium, vt probauimus ſicq; gloſ. contraria impropriè loquitur, & ita neceſſe eſt dicere, ſecũdũ Iul. Clar. vbi ſuprà, in §. fornicatio. verſi. cum preſbyter, vel, vt verius exiſtimo, non eſt vera, ſed potiùs contraria opinio cõmunis, vt docuimus.

Quinimò in ſpecie gloſ. d. c. cũ pridem de filijs presbyterorum loquentis verior & receptior ſententia eſt, quòd dicantur ſpurij, non verò adulterini, vt reſoluit Ioan. à Rojas, in epith. ſucceſ. c. 1. nu. 21.

50 Nec quoad ſacrilegiũ obſtant tex. in d. c. quæ Chriſto. & c. virginibus, illa enim iura loquuntur in virginibus Deo dicatis, quæ quidem ſunt ſponſæ Chriſti, ac proinde ex coitu cũ moniali hæc crimina committuntur, ſacrilegiũ, inceſtus & adulterium, vt probat gloſ. in d. c. virginibus, & alios referẽs Bernar. Diaz in pract. crim. Canoni. c. 75. nu. 1. & ſtuprũ, vt ibi per additio. & Paul. Grilãd. de pœnis omniſar. coitus. q. 1. num. 10. vbi optimè iure probat præd. crimina committi ex coitu cum moniali, ſicut in monachis idem ſuprà reſoluimus eadem ratione.

51 Quoad ſtuprũ non obſtat quòd clerici in ſacris ex conſtitutione Eccleſiæ teneãtur ſeruare caſtitatẽ, nã cum eſsẽt ialiter

ter ea nō sit annexa ordini sacro, vt prædiximus, non erit stuprum, nisi cum virgine, aut vidua honesta fornicauerint.* Non etiam quoad incestum obstat gloss. in d.l.2.C.de Episcop.& cler. quia eam reprobant Cyn. Butricar. & Salicet. ibidem, nu.2. & Bald. in l. si quis incesti n. 2. versi. quæro. C. de incest. nup. Corset. singul incip. fornicatio. in fin. & est periculosa, secundū Anan. & Felin. in c. cum dilectus, nu.6. de accusat. & communiter reprobatur gloss. illa secundum salicet. ibid. vt refert Ioan. à Rojas d.c.1. n.21. & d.c.20. nu.35. (quamuis ego hoc non inueniam apud Salicet. sed tantū quòd simpliciter reprobet glo. illam ibi nu.2.) nam propriè non est incestuosus filius presbyteri, secū dum Couar. in 4. de spons. 2. p.c.8. §.5. nu. 14. sed spurius, secundū magis cōmunē sententiam suprà relatā. Quòd autē coitus clerici in sacris, cū muliere soluta, non sit contra naturā, est de se notū. Nec obstat dictum Ioan. Fabri in contrarium allegatum, quia illud procedit quantū ad peccatum, non verò quoad pœnam temporalem, vt prædiximus.

52

53 Superest modò in proposito videre, qua pœna puniri debeat clericus cōcubinarius cum soluta. Et sanè Ant. de Butrio in d.c. at si clerici. in princip. & ante eum Archid. in c. notum. 2. q. 1. tenet, quòd debeat deponi: quam opinionem sequitur & testatur cōmunem Aret. in c. cum non ab homine. col. 10. de iud. post alios quos citat, prout eum referunt Dec. in d.c. at si clerici. in princip. nu. 36. & Menchac. de succes. creat. §.22. num. 49. & Iul. Clar. in §. fornicatio. versi. sed quæro. adducunt pro hac opinione text. in c. à multis. de ætat. & qualit. & in c. erubescant. 32. distinct. & in c. si quis omnem. 1. q. 7. circa fi. versi. si quis verò, sed cum re vera iuxta veriorem & receptiorem sententiam, quàm prædiximus, hoc casu clericus fornicarius non committat præd. crimen, sed tantùm simplicem fornicationem, pro eo non debet adeò graui pœna puniri, vt deponatur, vt tenet Abba. in d. c. at si clerici. in princip. nu. 36. de iud. nisi iudex aliud arbitrabitur, vt infrà dicem* & quòd clericus pro simplici fornicatione non deponatur, sed solummodò suspensionis pœna ab officio & beneficio ad tempus plectendus sit, testatur cōmuniter teneri gloss. in cap. Maximianus, in versi. remoueātur. 81. distin. quam refert & sequitur Abb. in c. ex parte, nu. 1. in fin. de testib. quam sententiā latè probat Barbat. in d.c. at si clerici. in princip. colu. 37. sequuntur & dicūt communem scribentes ibi: & in specie Imola ibi. nu. 11. Felin. 14. Dec. 36. vbi respondit fundamentis contrariæ partis, & sequuntur magis cōmuniter DD. secūdum Beroi. nu. 165. cū sequentibus, & probat Follerius in pract. crim. Canon. fol. 221. nu. 6. Selua de beneficio in 3. p. q. 3. nu. 13. cū sequentibus, fol. 52. volu. 15. tract. diuers. Doct. in antiquis, vbi nu. 16. limitat, nisi post monitionem superioris noluerit desistere. Dueñas in regul. 101. in princip. Bermond. in tract. de public. concub. pag. 251. num. 10. cum alijs. Bernard. Diaz in pract. cri. c. 72. & Bossius in titulo de coitu damnat. nu. 10. testatur communem plures referens Menchac. de succes. creat. §. 22. nu. 48. vbi num. 50. quòd hęc pars in vsibus forensibus sibi recepta videtur, & Iul. Clar. vbi suprà, §. fornicatio. in versic. sed quæro: est magis communis secundum Didac. Perez in l. 23. tit. 3. lib. 1. ord. colu. 7. eādem sequitur & probat Cæsar Lambert. de iur. patron. lib. 2. 1. par. quæst. 9. arti. 20. num. 15. cum sequentibus fol. 79. vbi numer. 19. cum sequentibus eleganter ex hoc probat opinionem Ioan. Andreæ, Antonij

54 & Patri in d.c. vt clericorum, * tenentiū, magis peccare laicos coniugatos fornicantes, quàm clericos non coniugatos: quæ est communis sententia secundum Abba. in d.c. vt clericorū. nu. 6. quāuis dicat, apud se nō esse sine dubitatione, quin clericus cōmittat adulterium spiritoale, & sacrilegium: sed communis & verior sententia in hoc de adulterio & sacrilegio est, quā prædiximus contra Abb.

55 Hęc tamē cōmunis sentētia, quę habet vt clericus pro simplici fornicatione non debeat deponi, sed solū suspēdi, limitatur primò in clerico committēte fornicationem,

nē, quæ insignem habeat deformitatem, pro ea namq; deponendus erit, sicuti pro adulterio, incestu, stupro, & similibus, iuxta gloss. in d.c. Maximianus, & in c. lator 81. distinct. & in c. lator. 2. q. 7. quas sequuntur Abba. & DD. in d.c. at si clerici. de iud. secundum Couarr. qui eos sequitur in 4.2.p.c.6.§.8.nu.3. est cōmunis secund. Paul. Griland. de pœnis omnifar. coitus, quæst. 1. nu. 3. & q. 7. num. 2. & q. 5. nu. 2. vbi de incestu cōmisso per clericū, cum nouerca & alijs, & in commisso cū commatre idem probat Bernard. Diaz d.c. 76. num. 4. & quòd clericus deponatur propter incestum, idē Bernard. Diaz c. 78. nu. 2. & propter adulterium, testatur communem alios referens Iul. Clar. in §. adulterium, in versic. clericus autem, & hæc limitatio prima est communis, secundum Petrus Dueñas in regu. 101. limit. 2. & 5. & Menchac. de success. creat. d.§. 22. nu. 49. qui eam sequitur.

56 Secūdò limitatur eadē ratione in clerico rem habente cū moniali, quia is deponēdus est, cum committat crimina de quibus suprà: ita tenet glo. in d.c. virginibus, & in c. si Episcopus, & in c. si quis rapuerit, & in c. si qua monacharū. 27. q. 1. quas sequitur benè probans, & alios allegans Bernar. Diaz de Lug. in pract. crimi. c. 75. n. 2. & Paul. Grilād. vbi suprà q. 1. nu. 18. & Petrus Dueñas vbi sup. limitatio. 1.

57 Tertiò limitatur in clerico de facto cōtrahente matrimonū cū soluta: vt in cap. fraternitatis. 34. distin. & in c. si quis amodò 81. distin. melior text. in c. presbyter. 28. distin. & ibi Archid. Dominic. & Præposit. quem tex. desumpsit Gratia. ex c. 1. Concilij Neocæsariensis, & in terminis tenet Abb. in d.c. at si clerici. colum. 2. de iud. tradit latè, tam de presbytero, quā in alijs clericis hoc facinus perpetrantibus Bernard. Diaz in pract. crim. c. 74. per totum, vbi de alijs pœnis eisdem imponendis, & Ignatius Salced. ibidem plura etiā circa supradicta refert.

58 Quartò limitat Nauar. in c. consideret. in princip. nu. 121. de pœnitentia dist. 5. in clerico propter fornicationem continuatam: nam licet propter momētaneā non deponatur, propter continuatā deponitur hodie iuxta glos. in c. presbyter. 82. distin. quem sequitur Petrus Dueñas vbi suprà, limit. 4. exemplificans in fornicatione notoria, vel scandalosa, & continuata, quæ digna est depositione, vt in c. quàm sit graue, de excess. prælat. Hæc tamen limitatio aduersatur menti communis sententiæ præcedentis negatiuæ: si enim clericus fornicarius deponi non debet propter simplicem fornicationē, benè præsupponitur, id procedere, licet fornicatio sit continuata: augebitur tamen pœna suspensionis respectu amplioris temporis pro illa tāquam notoria & scandalosa & continuata, non tamen ob id pœna depositionis imponēda erit, nisi transeat in illā speciē delicti, nēpè adulterij, sacrilegij, incestus, vel stupri, per prædicta, & voluit Abba. in d. cap. at si clerici. in princip. nu. 35. ibi: Sed dic melius.

59 Quintò limitatur in clerico committente crimen contra naturam, quia pro eo deponendus est, vt probat Paul. Griland. vbi suprà, q. 2. nu. 3. q. 8. nume. etiam 3. Cæsar Lambert. de iure patron. lib. 2. 1. par. 9. q. princip. artic. 18. nume. 2. fol. 93. & Petrus Dueñas de regula. 101 limit. 7. Hodie per motus proprios Pij V. Pontificis Maximi, presbyteri, & alij clerici quicumque, seculares & regulares, cuiuscumq; gradus & dignitatis, hoc crimen perpetrantes, omni priuilegio clericali, omniq; officio, dignitate, & beneficio Ecclesiastico priuati existunt ipso iure, ita quòd per iudicem Ecclesiasticum degradati potestati sæculari statim tradantur, qui de eis illud idem capiat supplicium, quod in laicos hoc in exitio deuolutos legitimos reperitur sanctionibus constitutum, vt patet ex motu proprio eiusdem Pontificis super hoc lato apud sanctum Petrum, ann. incarnatio. Dominicæ 1568. 3. Calend. Septembris, & iterū prius ann. 1566. Calend. Aprilis, in versi. si quis crimen, &c.

60 Sextò limitatur in sacerdote cognoscente carnaliter filiam suam spiritualē, is namq; cum ita graue crimen committat, vt diximus suprà, ob id deponendus est,

est,& peregrinãdo duodecim annos pœnitere debet: vt in c. si quis sacerdos. 30.
61 q. 1. * Quod nedũ procedit in filia spirituali simpliciter, sed etiã in ea, quæ propter Sacramentũ pœnitentiæ effecta fuit filia spiritualis: vt est tex. in c. fin. ead. caus. & quæst. quia omnes, quos in pœnitẽtia accipimus, ita filij nostri sunt, vt in Baptismate suscepti, vt in c. omnes, ead. caus.
62 & quæst. * & dum text. in d. c. fin. hoc de depositione, & cæteris pœnis intelligit, si in cõsciẽtiã populi veniat, intelligendũ est, id est, si hoc testibus probatũ fuerit. satis enim in notitiã populi venit delictum, quod testibus comprobatur, quasi velit text. mitiori pœna puniendũ sacerdotẽ, quando hoc delictum in occulto reuelatur superiori. ita Bernard. Diaz vbi suprà c. 76. n. 1. quẽ sequitur Greg. Lop. in l. 33. in glos. *de lo fazer*, tit. 4. part. 1.

63 Pro qua limitatione facit glos. 1. in d. c. fin. dicens, magis peccare sacerdotẽ cognoscendo filiã spiritualẽ, quã vxorem alterius: quã glos. allegat & sequitur Dec. in d. c. atsi clerici. n. 38. & hanc limitationem in terminis sequitur Abb. in d. c. fin. de purgat. canon. Felin. in d. c. at si clerici, in princip. nu. 14. & ibi Dec. d. n. 38. Idem Dec. consi. 492. col. 1. & Ioan. de Selua de benef. 3. p. q. 3. in fi. nu. 18. Bernar. Diaz. d. c. 76. n. 1. & 2. vbi quod clericũ ob hoc delictũ indistinctè deponeret, imò & tẽpestate hac carceri alicui per aliquos & nõ paucos annos mãciparet: sequitur etiam Grego. Lop. vbi suprà. Ampliat Bernard.
64 Diaz vbi suprà, * vt eadem depositionis pœna puniatur clericus cognoscẽs carnaliter illã, quam tenuit in Sacramẽto Confirmationis, cum eodem modo sit effecta eius spiritualis filia, quamuis in alijs pœnis vltrà depositionem iniungendis pro hoc delicto, mitior possit esse iudex, cum non sit ita graue in oculis hominum, sicut præcedens.

65 Hæc sexta limitatio procedit etiã in sacerdote cognoscẽte parœcianam suam, quia illa dicitur filia spiritualis, quæ est de parochia eius, secũdũ Abb. in d. c. fi. de purgat. canoni. quem sequitur Dec. in d. c. atsi clerici. in princip. nu. 38. & Selua vbi suprà. n. 19. Credit tamẽ Bernar. Diaz vbi suprà, quòd licet vera sit hæc conclusio Doctorum, si tamen sacerdos cognosceret filiam parochiæ suæ, nullo alio sibi vinculo spirituali coniunctam, non propter hoc esset deponendus, quia esset magna extensio iurium pœnalium, quamuis tale facinus committens non leuiter puniendus sit.

66 Septimò communis sententia limitatur in religiosis, quia ipsi expressè profitentur castitatem. c. cum ad monasteriũ, de statu monach. ita Felin. in d. c. at si clerici. in princip. nu. 14. & ibi Dec. nũm. 38. diximus suprà.

67 Octauò & vltimò limitatur in Episcopo, quia is fornicando semper dicitur committere adulterium, propter Ecclesiam eius sponsam. glos. in c. si quis amodo. 81. distinct. & ideò deponendus est, vt notat Abb. in c. fi. per text. ibi, de purgat. canoni. sequitur Dec. vbi suprà, num. 38. hoc intelligens verũ in Episcopo consecrato, secus in electo tantum, quia is non dicitur propriè Episcopus ante consecrationẽ, vt ibi per eum: sequitur Bermond. Chober. in tract. de public. concub. in versic. & alios. n. 15. quẽ refert & sequitur Menoch. de arbi. iud. centu. 5. casu. 418. n. 4. & Selua vbi suprà, nu. 17. De hac tamen limitione dubitat Feli. d. num. 14. & ab ea dissentit Corset. in verb. fornicatio. Sed imò in contrarium est verior & communis sententia, vt Episcopus propter fornicationem, etiamsi semper dicatur committere adulterium, non tamen ob id deponatur, vt refert & sequitur Cæsar Lambert. de iure patron. lib. 2. 1. p. quæst. 9. artic. 20. nu. 20. fol. 97. colu. 4. vbi assignat bonam rationẽ, scilicet propter nimiam æquiparationem, quàm habet matrimonium spirituale, quod consistit inter Episcopum & Ecclesiam, & matrimonium carnale: vnde sicut per adulterium non separatur in totũ matrimoniũ carnale, sed tantùm quoad torum, vt in toto titul. de adult. in Decretal. ita etiam in matrimonio spirituali, licet cõmittatur adulteriũ per Episcopum, non deponetur ipsa, quia si hoc fieret, in totũ separaretur:

raretur,quod fieri nõ poteſt,propter au-
thoritatẽ Chriſti dicẽtis. Quod Deus cõ-
iũxit,&c.quę etiã habet locũ in matrimo
nio ſpirituali,vt in c.2.de trãslat. Epiſcop.
& in c.niſi cũ pridẽ.de renũtiat. cũ ſimil.
Quę cõmunis ſentẽtia hodie probata vi-
detur in ſacroCõcil.Trid.ſeſsio.25.in de-
cret.de reformat.c.14. circa fi. quatenus
ibi hæc pœna Epiſcopo cõcubinario ſta-
tim nõ infligitur,ſed in hũc modũ diſpo-
nitur:Epiſcopi quoq; (quod abſit)ſi ab hu
iuſmodi crimine nõ abſtinuerint (loqui-
tur enim in crimine concubinatus) & à
Synodo prouinciali admoniti ſe nõ emen
dauerint,ipſo facto ſint ſuſpẽſi:& ſi perſe
uerent,etiã ad ſanctiſsimum Romanum
Pontificem deferantur,qui pro qualitate
culpæ,etiã per priuationẽ,ſi opus fuerit,
in eos animaduertat. Et hæc quæ dicta
ſunt,circa depoſitionis pœnam ſufficiãt.

Cũ igitur regulariter pœna diſpoſitio
68 nis non ſit imponẽda clericis pro ſimpli
ci fornicatione,ſupereſt vt videamus,qua
alia pœna feriendi ſint pro pręd.crimine
frequẽter cõmitti ſolito? Et in hoc Abba.
in d.c. at ſi clerici,in princip.n. 36. de iud.
dicit,quòd cum iura in hoc vario modo
diſponant,quandoq; apponendo pœnam
acerbã,quandoque mittem,& quandoq;
mitiùs procedẽdo,mediã viam amplectẽ
do,vt patet ex iuribus per eũ ibi allegatis,
relinquitur arbitrio ſuperioris, vt cõſide-
ratis circũſtantijs,& ſcandalo inde ſurgẽ-
te, & conſuetudine patriæ, apponat pœ-
nam,quandoq; depoſitionis,quandoque
ſuſpẽſionis,& quandoq; priuationis à be-
neficijs,quandoq; prius moneat,quãdoq;
ſine monitione priuet,ex quo conſtat de
delicto: ſibi enim videtur data optio, ex
quo varias pœnas & modos procedẽdi à
iure reperimus traditos:ſequitur Bernar.
Diaz in pract.crim.c.73.num.3.Tandem
quòd clericus ob ſimplicẽ fornicationẽ
ſit arbitrio iudicis puniendus, tenet Cor-
ſet.in ſuo ſingul.verb.fornicatio.Bermõd.
Chouer.in d.tract.de pub.cõcubin.in ver
ſic.& alios nõ publicos, nu.10. & Maſcar.
de Suſan.in tractat.de celibat.3.part.c.2.
prout eos refert Menoch. vbi ſuprà, n.3.
& 5.Triginta pœnas cõcubinarij enume
rat Petrus Rebuffin concordat.regis Frã
ciæ,in tract.de pub. concub. quę ibi ſcri-
pſit,& hãc ſentẽtiã approbat hodie ſacro
ſanctũ Concil.Trident.vbi ſuprà d.ſeſsio.
25.in decret. de reformat.c.14.verſi.cleri
ci verò,in clericis beneficia Eccleſiaſtica,
aut penſiones nõ habentibus, in hũc mo
dũ. Clerici verò beneficia Eccleſiaſtica,
aut penſiones non habentes,iuxta delicti
contumaciæ perſeuerãtiam,& qualitatẽ,
ab ipſo Epiſcopo carceris pœna, ſuſpen-
ſione ab ordine,ac inhabilitatione ad be
neficia obtinenda, alijſve modis,iuxta ſa-
cros canones puniantur.

In clericis autẽ beneficiatis,vel penſio-
nes Eccleſiaſticas habẽtibus, ſic diſponit
Conciliũ. *Prohibet ſancta ſynodus quibuſcũ
que clericis ne cõcubinas,aut alias mulieres
de quibus poſsit haberi ſuſpicio in domo vel
iuxta detinere, aut cũ illis vllã cõſuetudinẽ
habere audeãt:alioquin pœnis à ſacris cano
nibus vel ſtatutis Eccleſiarũ puniãtur:quòd
ſi à ſuperioribus moniti ab his ſe nõ abſtinue
rint,tertia parte fructuũ,obuẽtionum ac pro
uẽtuum beneficiorũ quorumcumq; & pẽſio-
nũ ipſo facto ſint priuati,quæ fabricę Eccle-
ſiæ,aut alteri pro loco arbitrio Epiſcopi appli
cẽtur:ſin verò in delicto eorũ,cũ eadẽ vel alia
fœmina perſeuerãtes,ſecundę monitioni ad-
hùc nõ paruerint,nõ tantũ fructꝰ omnes, ac
prouẽtus ſuorũ beneficiorũ,& pẽſiones eo ipſo
amittant,qui prædictis locis applicẽtur,ſed
etiã à beneficiorũ ipſorum adminiſtratione,
quoad ordinarius,etiã vti ſedis Apoſtolicæ
delegatus arbitrabitur ſuſpendãtur:& ſi ita
ſuſpẽſi,nihilominus eas nõ expellãt, aut cũ il
lis etiã verſentur,tunc beneficijs,portionibus
ac officijs,& pẽſionibus quibuſcũq; Eccleſiaſ
ticis perpetuò priuẽtur,atq; inhabiles ac indi
gni,quibuſcũq; honoribus,dignitatibus,bene
ficijs,ac officijs in poſterũ reddãtur,donec poſt
manifeſtã vitæ emendationẽ ab eorũ ſuperio
ribus cũ his ex cauſa viſum fuerit diſpẽſan-
dum:ſed ſi poſtquã eas ſemel dimiſerint, in-
termiſſum conſortium repetere,aut alias hu
iuſmodi ſcandaloſas mulieres ſibi adiũgere
auſi fuerint,pręter præd. pœnas excõmuni-
cationis gladio plectãtur,nec quæuis appel-
latio,aut exemptio prędictã executionẽ im-
pediat,aut ſuſpẽdat ſupradictorumq; omniũ
cogni-*

cognitio nō ad Archidiaconos, nec Decanos, aut alios inferiores, sed ad Episcopos ipsos pertineat, qui sine strepitu & figura iudicij & sola facti veritate inspecta procedere possint. Ita sanctum Concilium Tridenti. vbi suprà, cuius verba referunt nouissimè Nauar. in man. Lat. c. 25. nu. 109. & Menoch. vbi suprà, num. 11. & statuta ab eo contra concubinarios, tam clericos, quàm laicos, monet Pius V. omnes locorum Ordinarios, & in virtute sanctæ obedientiæ eis præcipit, vt districtè faciant obseruari, reddituri Deo & sibi, si id omiserint, rationem: vt patet ex eius Bulla prohibitionum blasphemiæ, sodomiæ, simoniæ, cōcubinatus, &c. lata. ann. 1566. in versic. Monemus prætereà: & stante præd. dispositione Concilij Trident. omninò seruanda aduersus clericos concubinarios, referre non curo aliam priorem contra eosdem Concilij Basiliensis, sesion. 20. cuius literam refert Bernard. Diaz vbi suprà dicens, præd. sesion. 20. fuisse factam ante eius Concilij scissuram, de quo latè disseruimus suprà lib. 1. Canonic. quæst. capit. 1. per totum: nec refero etiam Concilij Rhemens. sub Eugenio II. capit. 2. relatum à Rebuffo vbi suprà,
69 nu. 12. * Dubiū tamen se nobis hic offert breuiter explicandum, antequā ad vlteriora procedamus, an in puniendis clericis concubinarijs iudices Ecclesiastici seueritatem atque iuris rigorem omnino seruare debeant, an verò æquitate sit vtendum hac in re? Et videtur quòd seueri debeant esse propter grauitatē criminis, atque ipsius frequētiam, vt admonet Menoch. vbi suprà, nu. 6. quia pestis hæc propter nimiam contagionem indiget ferro ignito, vt in c. Ecce. 24. quæst. 3. ferro enim abscindenda sunt vulnera, quæ fomentorum non sentiunt disciplinam, vt in capit. quam plurimos. 82. distinctione, siquidem scabiosa ouis à caulis est repellenda, ne tota domus, massa, corpus, & pecora ardeant, corrumpantur, putrescant, & intereant, vt in capit. resecandæ. 24. quæstio. 3. quæ omnia in proposito adducit gloss. pragmat. sanct. Gallican. in titu. de concub. §. & cum omne, fol. 100. in princip. vbi ideò in text. in §. in concilijs, dicitur in proposito, Condigna pœna seueriter procedatur.

Nihilominus tamē Abb. in c. at si clerici. in princip. n. 36. de iud. tenet oppositū, nempè quòd in hoc delicto fornicationis semper iudex declinet ad mitiorē partem, quia pauci (vt inquit Gregorius) sine vitio incontinentiæ reperiuntur, vt in c. quia tua. 50. distin. & melius est redargui á Deo de misericordia, quàm de seueritate. c. alligant. 26. q. vlti. quod sequitur glos. d. pragmat. sanctio. Gallican. titul. de concub. §. pœnis alijs, fol. 186. in princip. & Bernard. Diaz d. c. 73. nume. 3. vbi eius additio alia in fauorem adducit. Quid tenendum? Ego, quoties iuxta præmissa arbitrio iudicis plectendus est clericus fornicarius, non verò pœna certa ordinaria, hanc secundā partem eligerē, nempè vt tunc iudex semper, obseruatis tamen circunstantijs delicti, eisque attentis, potius declinet in mitiorem partem, per prædicta: quia tunc locum habet arbitrium & misericordia, prouiso tamen in posterum, ne ita parua sit condemnatio, vt ob paruitatem pœnæ facilè clericus in idem crimen reincidat: & ita semper obseruaui in hoc Episcopatu Ciuitatensi cum essem in eo Prouisor, & in Placentino assessor Vicarij generalijs, puniendo clericos huiusmodi pœna aliqua pecuniaria moderata, & nōnumquā reclusionis in Ecclesia ad breue tempus, quando delictum erat notorium, & inueteratum, ex quo scandalum magnum ortum erat in populo, vel si fortè reiteratum fuerat, monitione præcedente contempta, quoties aliqua iusta causa & ratione pœnæ ordinariæ locum minimè esse existimabam.

Quòd si iuxta formam & dispositionem decreti Concil. Tridēt. præcitati locus est pœnę certæ ac determinatę, & sic ordinariæ eiusdem, quia præcessit monitio, & ei non fuit paritum, ac delictum posteà sequutū, legitimè probatum sit, nec aliqua legitima causa moderandi eādem pœnam intercedat, aut subsistat, tunc ad vngem seruatem dispositionem Concilij

Concil. Tridentin. modò relatam, tum propter præcisam obligationem, qua omnes tenentur eamdem seruare, & à qua sine causa legitima recedi non licet: tum etiam propter præceptum sub virtute sanctæ obedientiæ à Pio V. in sua

70 præd. Bulla in id factum. * Denique & tertiò, ne aliàs ob remissionem iniustam iudicum clerici vomitu recidiuo ad huiusmodi concubinatum publicum redeant: Oportet tamen tales superiores contra huiusmodi concubinarios procedentes, esse viros graues, id est, doctrina præstantes, vitæ innocentis & inculpatæ, ac nullius criminis labe notatos; aliàs enim si tales non essent, illis diceretur: *Turpe est Doctori, cũ culpa redarguit ipsũ*: Vt monet glos. dictæ pragmat. sanct. Gallic. in d. tit. de concub. §. in concilijs pag. 185. verbo, seueriter.

71 Clericus autem cõcubinarius in proposito dicitur, qui solutam mulierem, & corruptam, nullo sibi spiritualis vel carnalis cognationis vinculo coniunctam, domi retinet, cum qua consueuit carnaliter commisceri; nam aliàs vnicus tantùm cõcubitus, solùm eum fornicarium faceret, & ideò non esset damnandus pœnis concubinariorum, quòd si concubina esset nupta, virgo, aut sibi sanguine coniuncta, tunc esset grauius delictum, grauiorique pœna puniendum, vt suprà est dictum: nec est distinguendum, sola ne retineatur domi concubina per clericum, an sub velamento quod pedissequa sit matris, sororis, amitæ, vel alterius, cuius cohabitatio clericis non inhibetur; dum tamen constare possit quòd eam habet in concubinam: idéq; esset, si clericus in aliena domo notam fœminam habeat, cui solet carnaliter commisceri, si de hac consuetudine constat, & diffamatus est in sua, vel ipsius fœminæ vicinia, licèt ad effectum concubinatus de iure ciuili, aliàs requiratur quòd sit retenta in domo; respectu tamen punitionis delicti clerici concubinarij sufficit quod prædiximus: populus enim, siue domi, siue extra eã habeat clericus, concubinã vocat, eumq; reputat concubinariũ, ita Bernard. Diaz in pract. crim. c. 73. n. 1. & latè probat Auend. 2. p. c. 26. prætor. num. 13. cum seqq. vbi quomodò probandus sit publicus concubinatus clerici, monachi, vel vxorati, ad puniendas eorum concubinas pœnis à legibus Regijs eisdem impositis: Adde glos. pragmat. sanct. Gallic. in tit. de concubinarijs. §. ipsas autem, in glos. concu-

72 binas, * vbi quòd concubina largè accipitur pro quacumq; muliere, quam clericus tenet in domo sua luxurioso affectu, siue propria, siue conducta, aut gratis, siue hospitio accepta, siue etiam sit ipsius concubinæ, dummodò simul habitent: & hæc habitatio talis esse debet, vt simul viuant, & sint commensales, aliàs non dicuntur cohabitare: quod etiã probat Palat. Rub. in repetit. cap. per vestras. §. 21. nu. 17. de donat. inter vir. &

73 vxor. * dicens, quòd attenta lege Regni, quæ publicitatẽ requirit, ne aliæ mulieres hoc videntes, in simile delictum cadant, illa dicetur publica concubina clerici, monachi, religiosi, vel vxorati, quæ communi opinione vicinorum, pro tali eius concubina reputabatur quia scientibus & videntibus vicinis, ille domum eius intrat, & conuersatur, & è contra illa domũ eius frequentat, & alimẽta & alia recipit: hanc reputat Palat. Rub. publicam concubinam, vt debeat puniri pœnis legum huius Regni: vnde non sufficeret quòd fuerit in delicto, vel cõcubinatu deprehensa: sola enim deprehensio in delicto, non reddit delictum publicũ, vel notoriũ, nisi aliter quis conuincatur, vt ibi per eũ: cuius dicta in hoc probat Anton. Gom. in l. Taur. cum seqq. num. 22. plures allegans, & Auiles. c. 27. præt. in gl. *manceba publica*, nu. 1. & Didac. Perez in l. 4. in glos. *manceba publica*, pag. 202. col. 1. tit. 7. lib. 8. ordinam.

Hæc autẽ quoad exigendas pœnas à publicis cõcubinis clericorũ, religiosorũ, atq; vxoratorũ à legibus Regijs impositas *del marco de plata*, & cæteras pœnas earũdem exequendas, fortè procedent; nẽpè requiri præd. probationem publici concubinatus, vt sic arceatur cæca cupiditas

ditas iudicum fecularium, qui stante quacunque probatione publicæ vocis & famæ concubinatus in vicinia prædictarũ personarum, statim eas condemnãt in præd. pœnis, quia tertia pars *del marco* ipsis iudicibus applicatur per easdẽ leges, vnde meritò, vt ad cõdemnationẽ pœnæ ordinariæ prædicta omnia ita exactè, vt palat. Rub. dicit, probari debeãt, aliàs minimè locum habeat condemnatio pœnæ ordinariæ, vt ipse præfatur & tenet, sed monitionis & alicuius extraordinariæ pœnæ, cuius nulla pars iudici sententianti, sed fisco applicari debet, vt per iudices timoratos & attẽtatos fit: & sæpissimè per aduocatos allegari solet opinio sup. d. Palat. Rub. in fauorẽ & defensionem harũ mulierũ, qui nõ fatẽtur aliqua pœna eas esse condemnandas, sed potius omnino liberandas esse per sententiam contẽdũt, eo quòd cõcubinatus publicus, requisitus à legibus Regijs, nõ probetur sufficiẽter iuxta requisita per Palat. Rub. vbi supr. & sequaces, adhærẽtes semper eius dicto: quod profectò, cùm agitur de pœna ordinaria exigẽda & infligẽda, securius, ac rationi, iurique cõgruens videtur, quãuis iudices ipsi dictũ Palat. Rub. in hoc vt plurimum non sequantur; sed quod prædiximus faciunt.

24 Sed quoad puniendũ clericum cõcubinariũ pœna arbitraria, vt prædiximus, non ita exacta probatio requiritur, sicut ea, quam exigit Palat. Rub. qui contra clericum minimè loquitur, sed contra eius cõcubinam, & ad effectum exigẽdi ab ea pœnam legibus Regijs publicis cõcubinis clericorum impositam: quod est diuersum; vnde ad puniendum clericum concubinarium sufficit probatio, quã prædiximus ex Bernard. Diaz, præcipuè cum in clericis magis & potiori iure prohibeatur impudicitia quæcũq; propter obligationem, qua tenẽntur ex constitutione Ecclesiæ obseruandi castitatẽ, sicq; puniendi sunt ex quacũque fornicatione, quamuis non vt concubinarij, si consuetudinẽ fornicandi non habeant; si verò illam dicti clerici habeant, grauiùs puniãtur, licèt ea omnia quæ ita exactè requirit Palatius Rub. ad probationem publici concubinatus, non probentur, sed tantùm quod prædiximus: aliàs enim impunitus remaneret concubinatus publicus in clericis, si ipsi alimenta non præstarent concubinis, vel si hoc non probaretur, quamuis re vera prẽstarentur alimẽta, cæteraque necessaria, sicque occasio præberetur, vt passim clerici haberent concubinas, occultè ministrando eis necessaria: & hoc in clericis indubium reputo, nempè vt ad puniendum ipsorũ cõcubinatum, nõ requiratur necessariò probatio eorum quæ dicit Palat. Rub. sed sufficiat probatio aliàs iuridica cõtra eos: præterquam quòd Palat. Rub. nõ loquitur, quãdo proceditur contra clericos publicos concubinarios, sed contra eorum, & similium personarum concubinas publicas, & ad imponendas eisdem pœnas legum Regiarum, quod maximè à nostra specie differt.

Quinimò & cõtra clericorũ, & similium cõcubinas publicas, & respectu pœnarum legum Regiarum, adhuc Auẽd. vbi suprà, num. 13. credit aduersus Pala. Rub. non esse necessarium quòd vltra conuersationem clerici & concubinæ, illa recipiat à clerico alimenta, vel alia necessaria, vt dicatur publica cõcubina, nã cõcubinatus ex luxurioso affectu & cõmixtione causatur, vt ibi probat; quãdocumq; igitur constiterit de isto luxurioso affectu & commixtione, probatus est concubinatus; quòd si hic publicus fuerit, erit punibilis pœnis legum huius Regni, aliter impunitus esset publicus concubinatus, si ipse non præstaret alimenta concubinæ suæ: fatetur tamen apertiùs istud præsumendum, si mulier recipiat alimenta à concubinario; & hanc opinionem Auendañi contra Palat. Rub. sequuntur communiter iudices seculares, quæ (si aliàs rectè probetur publicus cõcubinatus) nõ videtur à probabilitate aliena, cũ leges Regiæ de hoc agẽtes, nũcupatim nõ requirãt quòd concubinarius publicus præstet alimẽta suæ

suæ concubinæ, ad hoc vt ipsa pœnis earum puniri possit, tametsi his probatis erit crimen indubitanter probatum: quod autem non admitto, est, vt ex quacumque probatione publicæ famæ concubinatus, iudices concubinas in pœnis legum Regiarum condēnent: hoc namque minimè sufficeret, nisi de publicitate constet per legitimos testes deponentes de diffamatione & rei euidētia, mutuaque conuersatione, & frequentia suspectæ amicitiæ, & cæteris suprà enarratis per Palat.Rub.vbi suprà, præter illud de alimentis & aliorum necessariorum prȩstatione, vt resoluunt Bernard. Diaz, & Auend. vbi suprà, sola namque deprehensio in delicto non sufficeret ad condemnandam concubinam in pœnis dictarum legum, vt rectè probat Palat.Rub.vbi suprà.

76 Sed ad hoc vt clericus cōcubinarius puniri possit pœna suspensionis, vel priuationis, si non est publicus concubinarius, præcedere debet monitio, secūdum Innocent. in c. si autem. de cohabit.cleric. & mul. quem refert & sequitur Præposit. in capit. nullus. 32. dist. & Bernard. Diaz d.c.73. vbi n.3. quòd ad hoc vt prælati excusentur à monitionibus faciendis clericis suæ diœcesis, in hac materia prudenter facient, monendo omnes generaliter in suis constitutionibus synodalibus, ne concubinarij sint, contra facientibus pœnas debitas irrogando, & ibi additio litera F. hoc intelligit procedere contra illos clericos, qui secundum legem diœcesanam tenentur in synodo comparere, aliàs enim ex quacumq; via iudex procedat, monitio debet prȩmitti, nec sine ea iudex Ecclesiasticus procedere debet ad imponēdas dictas pœnas, nisi talis clericus esset manifestus concubinarius, & incorrigibilis: imò trinam monitionem requirunt iura, vt in cap. si quisquam, & in cap. si autem, de cohabit. cleric. & mul. per quæ iura ita tenet glo. pragmat. sanct. Gallic. titul. de concub. §. necnon, verbo monere, fol. 170. pagin. 2. & fol. 171. pag. 1. vbi quòd contra clericos concubinarios occultos, non publicos, non videtur sufficere vna monitio peremptoria, antequam ad probationem procedatur, nisi superior con cubinarium publicum in sua præsentia monuisset, quia tunc sufficit vna monitio; quia monitio facta per iudicem, habet vim trinæ monitionis, ex text. in l.2. & ibi DD. C. quomod. & quando iud. secundum communem intellectū eiusdē l. monitio tamē generalis, quòd omnes clerici publici concubinarij dimittant concubinas, non sufficit ad infligendam pœnam priuationis beneficiorum, sed monitio specifica requiritur: & posteà in glos. sequenti, verbo teneatur, notatur, quòd omissa monitione, non posset Episcopus procedere ad priuationem beneficiorum contra publicum concubinarium: & idem quoad suspensionem, nam si quis est diffamatus de concubinatu, antequam fiat suspensio, requiruntur tres monitiones: & sacrum Concil. Trident. suprà citatum pro secunda & vlterioribus vicibus requirit monitionem fiendam, vt condēnationi pœnarum, de quibus ibi, locus sit: & sess. 21. in decret. de reformat. cap. 6. ad fin. dicitur, Eos verò (scilicet clericos) qui turpiter & scandalosè viuunt, postquā præmoniti fuerint, coërceant, ac castigent, & si adhuc incorrigibiles in sua nequitia perseuerent, eos beneficijs, iuxta sacrorum canonū constitutiones, exemptione & appellatione quacumq; remota, priuandi facultatem habeant.

Suprà dicta tamē procedūt quoad pœnam priuationis beneficiorū, vel suspensionis indicendā, & ad cȩteras pœnas, de quibus in d.c. si quisquā, & c. si autem, & in Cōcil. Trid. c. præcitato, tūc enim meritò, vt prius moneri debeat clericus ob grauitatem pœnæ: * at verò si alia mitiori pœna condemnandus veniat, nēpè pecuniaria, vel reclusionis ad modicum tempus in Ecclesia, ob concubinatum notorium & scandalosum, pro prima vice existimo non esse necessarium ad hanc condemnationē infligendam prȩcessisse vllam monitionem, quandoquidem crimen notorium à iure damna- 77

tum committit, & ob id veniat arbitrio iudicis puniendus: quod tenet Didac. Perez in l. 23. titul. 3. lib. 1. ord. col. 171. in princip. dicens non esse graue inferendam pœnam, quousque monitus sit vt à crimine desistat, quanquam si sit notoriũ, possit arbitrariè puniri: sed in eadẽ sententia à iudice monendus est, vt in posterum se à simili conuersatione illicita abstineat, sub pœnis à iure & sacro Cõcil. Triden. contra publicos cõcubinarios impositis: & hæc monitio cùm sit facta à superiore in præsentia clerici, & cum causæ cognitione, sufficit pro trina, ad incurrendas cæteras pœnas, si post primam monitionem recidiuo vomitu ad crimẽ præfatum redierit, à iure & sacro Concil. Trident. impositas, iuxta suprà dicta: & simile obseruabitur pro vlterioribus vicibus reincidentiæ, vt ad vlteriores pœnas procedi valeat; ac ita in praxi semper obseruaui, & ab alijs iudicibus Ecclesiasticis obseruari vidi: si verò fornicatio occulta sit, & semel vel bis commissa, sola monitione, & cõdemnatione expẽsarum pro ea iudices contenti esse debent.

78 Quòd si post monitionẽ præmissam, clericus concubinam non dimittat, reputabitur publicus concubinarius, vt probat Cosmas Guimier in d. pragmat. sanctione Gallic. tit. de concubinar §. publici, in glos. dimitti, fol. 190. ad fi. primæ paginæ, vbi quòd hoc est notorium præsumptionis: ex suspicione enim mulieris suspectę habitãtis cum clerico in domo sua, spreta monitione, habendus est iste clericus tamqeã publicus cõcubinarius, ac proinde pœnis eo casu statutis punietur.

79 Dubiũ tamẽ est, an iudex Ecclesiasticus possit punire clericũ adulterũ, népè illum, qui cum muliere nupta fornicatur? Et videtur quidẽ id minimè licere, quia agitur de honore matrimonij, & sic mariti: quare ipso non accusante, iudex nõ debet se in eo intromittere, propter periculum quod verisimiliter inde timeri potest, quòd maritus sciẽs adulterium cõtra se cõmissum, occidet mu-

80 lierem suã, * & ideò nemo nisi maritus potest adulteram accusare, etiã data negligentia ipsius, vt in l. 3. titul. 7. lib. 4. fori leg. vbi notat Montalu. & ita communiter practicatur secundum Ant. Gomez in l. 80. Taur. nu. 49. vbi Cifuent. in vers. tertiò dubitatur; bene declarat, & etiam testatur de praxi. & prætereà Gregor. Lop. in l. 2. tit. 17. par. 7. in glos. *tan negligente*, in principio, & Anto. de Padilla in l. transigere. nu. 92. de transact. & Ignatius Salced. in addit. ad Bernard. Diaz in pract. crim. Canonic. capit. 78. litera. C.

81 * Quinimò nec iudex ex officio potest inquirere super adulterio, vt in l. 2. titul. 19. lib. 8. nouæ collect. reg. vbi dicitur: *Pero declaramos, que ninguna muger casada pueda dezirse mãceba de clerigo, frayle, ni casado, &c. Y q̃ la tal muger casada no pueda ser demandada en juyzio, ni fuera del: saluo si su marido la quisiere acusar:* per quã l. ita tenet in terminis Greg. Lop. vbi supr. & de iure cõmuni idem probat Matth. de Afflict. in decis. Neapolit. 176. nu. 2. nempè vt de adulterio nõ inquiratur ex officio, nisi quãdo esset notoriũ sequitur Maranta de ordin. iud. 6. parte, in princip. nu. 170. vbi etiam limitat ex eodem Matth. de Afflict. in cõstitution. legum asperitate, col. 4. quando maritus vel alius accusauit, & posteà destitit, quia tũc iudex inquirit. Hæ tamẽ limitationes in nostris Regnis non procedẽt, vt credo, per l. 2. in verbis suprà relatis, quæ indistinctè prohibent procedi ex officio, nec alio modo contra mulierem nuptam concubinam alterius, nisi marito accusante, prout etiam probat Palat. Rub. vbi suprà, dict. §. 21. numer. 21.

82 * Hæc tamen licèt vera sint, rectèque iure procedant; vno tamen casu licebit iudici procedere contra mulierem nuptã concubinam clerici, religiosi, vel vxorati, duobus cõcurrentibus, nempè quòd sit publica concubina clerici, &c. & retenta in ipsius domo, vt disponit. l. 3. statim sequens dict. titul. 19. lib. 8. nouæ collect. reg. per quam l. ita tenet Auend. vbi suprà. n. 8. resoluẽs, quòd si aliqua ex dictis qualitatibus deficiat, non licebit

super

super huiusmodi cōcubinatu procedere, quia vtrumq; copulatiuè requiritur, & per modum conditionis in lege supradicta, nempe quod sit publica concubina,& retenta in domo;addēs, quòd licèt in lege illa ponatur exemplum in retenta in domo clerici, illud est causa frequentiæ: nam idem esset, si in domo religiosi, aut vxorati detineretur, cum sit eadem causa prohibitionis; & iuxta supradicta asserit esse intelligenda, quæ notat Palat.Rub. vbi suprà. Ego autem aduerto, aliam insuper qualitatē requisitā esse à lege illa, ad hoc vt iudex possit procedere contra huiusmodi publicam cōcubinā clerici mulierē nuptam, retētam in domo,quam Auend. omisit, nempè,quòd clericus eamdem mulierē antequam nupta esset,haberet in publicam concubinam, & vt crimen suum occultaret, eam matrimonio tradidit famulo suo, vel alteri, qui contentus sit eam in domo clerici habitare, sicut ante matrimonium, vt constat expresè ex eadem, quę in hoc casu principaliter loquitur,ac disponit,sic dicens. *Por quanto muchas veZes acaece,q̃ auiēdo tenido algunos clerigos algunas mugeres por mācebas publicas,despues por encubrir el delito; las casan cō sus criados,y cō otras personas tales,q̃ se cōtentan estar en casa de los mesmos clerigos q̃ antes las tenian, de la manera q̃ antes estauā, por ende por obuiar lo susodicho,&c.* Ponderāda enim sunt illa verba dispositiua eiusdem. l. atque repetitiua qualitatis præcedentis, *en la manera susodicha, &c.* & sic necessariò est adiungenda hæc tertia qualitas duabus superioribus, vt omnes tres simul, & copulatiuè cōcurrere debeant, ad hoc vt iudex procedere posit contra huiusmodi cōcubinam clerici mulierem nuptam: aliàs autē qualibet ex præd. tribus qualitatibus deficiente, iudex non poterit id facere, nisi maritus eam accusauerit, cum regula sit in contrarium, vt prædiximus, & casus exceptus à dict. l. 3. sit cum præd. tribus qualitatibus, qui aliàs standum est regulæ. Cum igitur hæc ita se habeant, videtur quòd nec iudex Ecclesiasticus posit procedere contra clericum adulterium committentem, marito non accusante, nisi in casu dict. l. 3. modò relato.

Nihilominus tamen in hac præsenti specie contrarium indistinctè determinat Bernard. Diaz d. c. 79. nu. 6. nempè vt non obstantibus dictis ll. Regijs, iudex Ecclesiasticus posit punire clericum in hoc delinquentem; nec reus valebit opponere, quòd maritus non accusat, quia non potuere illę leges Regiæ Ecclesiasticos iudices impedire, ne ad emendam suorum clericorum procedant: aliter enim clerici omnes incontinētes libidinē suam potius cum nuptis, quam cum mulieribus solutis explerent, cum securius & impunè id agere cognoscerent, & inquit ita se iam practicasse, dum esset Vicarius Salmantin. & obtinuisse corā Superiore in gradu appellationis. Debet tamen in hoc magna adhiberi cautela, quia si delictum non est publicum, aut creditur maritum ignorare, periculumq; inde vxori timeri posset, secretò in camera processus fulminetur, imò & nomine mulieris tacito, necnon & mariti, & familiari disciplina corrigatur, relegeturque sine expressione causæ in sententia: quòd si ab ea appelletur, hortetur iudex superiorem, vt secretè ab eo causam exquirat, no aliàs delictum publicetur; idque debet Superior obseruare, ne si aliud agat, cogat inferiores iudices ad dissimulādum adulteria similia, & adulteri ex hoc insolentiores fiant: sequitur Auendan. vbi suprà, num. 8. & Anton. de Padilla in d. l. transigere, num. 90. in fi. Quod si adulterium clerici adeò sit notorium, maritique persona ita vilis, quòd præsumi posit ipsum scire, & parui pendere, tūc iudex Ecclesiasticus poterit publicè & liberè de adulterio tractare, & pœnam imponere, secundum Bernard. Diaz vbi suprà, cuius in hoc sentētia mihi placet, ne delicta clericorum maneant impunita.

83 Nunc autem offert se nobis quæstio difficilis examinanda, an clericus noto-

rius cõcubinarius, aut fornicarius, cuius crimen nulla valet tergiuersatione celari, si ante pœnitentiam celebret, fit irregularis? Quod videtur, quasi hic sit ipso iure ante pœnitentiam suspensus quoad se, & quoad alios, iuxta text. in c. fin. de cohabit. cleric. & mul. & in cap. si qui sunt. 81. dist. & capit. præter. 32. dist. ergo celebrando ante pœnitentiam efficitur irregularis c. 1. de sententia & re
84 iudic. lib. 6. * clericus namq; propter aliquod crimen suspensus quoad se & quo ad alios irregularis est, si nondũ ea suspensione sublata proprio fuerit vsus officio, secundum Hostiens. in c. tanta. de simon. Archid. in d. c. 1. de sententia & re iudic. lib. 6. Ioan. in summa confessorum, libr. 3. titul. 29. q. 5. quos sequitur D. Couar. in Clem. si furiosus. 1. p. §. 1. nu. 5. de homicid. idẽ est de Diaconis & Subdiaconis. c. si quis. 81. dist. & d. c. præter.
85 * & etiã de initiatis solis minoribus ordinibus, nam hi sunt suspensi ab omnibus ordinibus ex notoria fornicatione, tamdiu quãdiu in vitio perseuerant, vt ex Florent. & alijs resoluit Bernar. Diaz d. c. 73. n. 2. & Nauar. in man. Latin. cap. 25. nu. 76. & latiùs deduximus in libr. 1. suprà. c. 1. nu. 44. ex quibus hanc sententiam affirmatiuam in terminis nostræ quæstionis principalis circa irregularitatem à solo Papa delebilẽ, tenent Abb. in capit. vestra de cohabit. cleric. & mul. num. 7. & Florent. in 3. par. suæ summæ, titul. 27. cap. 3. Angel. in summa, verbo, concubinatus, num. 2. Bernard. Diaz & Nauar. vbi supra, Siluest. verbo, concubinarius. §. 4. Armila aurea verbo, concubinatus, numer. 5. Abulens. in tract. de concubinis cleric. conclusion. 7. Cosmas Guimier in pragmat. sanct. Gallic. titul. de concubinar. §. & nihilominus, verb. inhabiles fol. 178. & sequent. Rebuff. in concordat. Regis Franciæ, titul. de public. concubin. in princip. hanc testatur communem Bermõd Chober. in tract. de concub. pagina. 270. quod etiam fatetur Nauarr. in capit. si quando de rescrip. exceptione. 11. col. 53. prout eos & alios refert Couar. vbi sup. profitens esse communẽ, & Ignatius Salced. in addit. ad Bernard. Diaz vbi suprà dict. cap. 73. litera. C. & nos quoq; incidenter (aliud tamen agentes) cum hac opinione transiuimus vb. suprà, quam etiã plures allegans sequitur & testatur veriorẽ D. didac. Perez in l. 23. titul. 3. lib. 1. ord. col. 170.

His tamen non obstantibus, re accuratiùs discussa, contrariũ nunc existimo verius & tenẽdum, imò quòd clericus, quantumcumq; notorius & manifestus fornicarius vel concubinarius, si celebret ante pœnitentiam, durante vitio, licèt grauiter peccet, non tamen efficiatur irregularis: & idẽ in cæteris clericis inferioribus, si actum propriũ sui ordinis exerceãt. Primò, quia licèt prædicti ante celebrationẽ vel exercitium sui ordinis sint ipso iure suspensi, vt in dictis iuribus; hoc tamen verum est quoad se tantùm, ad hoc vt non debeant se miscere diuinis propter peccatum in quo existunt, quemadmodum nec alius peccator ante pœnitentiam, non tamen quoad alios: sicq; suspẽsio prædicta non est species censuræ, quia non est excommunicatus, nõ interdictus, nõ depositus, nec aliqua pœna, nisi peccati mortalis astrictus: quare publicus concubinatus non inducit suspensionem, nec excommunicationis sentẽtiam, depositionem, nec aliquam pœnam, nisi peccatũ mortale, quousq; per sententiam sint impositæ prædictæ censuræ ac pœnæ, vt rectè aduertit ac probat Cæsar Lãbert. de iure patronat. libr. 2. 1. p. q. 9. princip. art. 20. num. 21. & 22. fol. 97. col. 4. & fol. 98. col. 1. Sed cõtra hãc sentẽtiã Cæsaris Lãbert. facit text. qui videtur expressus, in cap. fin. de cohabit. cleric. & mul. ibi: Quia quãtũ ad alios etiã in casu proposito suspẽsus nõ est, nisi peccatum huiusmodi sit notoriũ per sententiã seu confessionẽ factã in iure, aut per euidẽtiam rei, quæ tergiuersatione aliqua celari non possit. Sed huic difficultati primò respondeo, adhuc isto casu requiri monitionẽ præcedere, iux. opin. Hug. Laur. Archid. Ioan. de Lignan. & Cardin. quos refert Abb. in c. vestra. nu. 6. de cohabit. cle-

cleric. & mul. quam sequitur Lamberr. vbi suprà, & alij. Sed quia Abb in d. c. fin. in 4. notab. & alij plures, quos retulimus suprà lib. 1. c. 1. n. 44 tenent contrarium, ideò secundò & peremptoriè respódeo, quòd hodie, attento Concilio Constantiensi, per quod notorius fornicarius vel concubinarius, etiamsi nulla tergiuersatione celari possit, non est vitandus in diuinis ante publicationem & denūtiationem iudicis nominatim factam, non est suspēsus quoad alios, etiamsi sit notorius concubinarius per sententiam, aut confessionem in iudicio factam, nisi fuerit per Prælatum nominatim denuntiatus, vel suspensus, vt euitetur, vt benè probauimus d. cap. 1. nu. 45. lib. 1. canon. q. Secundò, quia irregularitas nō contrahitur nisi in casibus à iure expresis, vt in capit. præcedenti probauimus: sed hæc irregularitas in specie nullibi in iure introducta inuenitur: igitur, &c.

Nec obstat, quòd cum publicus concubinarius sit suspensus ipso iure, celebrando efficiatur irregularis, iuxt. regul. d. cap. 1. de sententia & re iudicata, in 6. & cap. 1. de sent. excommunicat. eod. lib. 6. Respondemus namq; prædictam regulā procedere in suspensione, quæ à iure directè inducta est propter delictū, in eius pœnā, vt si excommunicatus quis celebraret, & similes: secus in ea, quę ratione cuiusdam honestatis ab ipso canone, sit potius ob decorem, quàm in pœnā directam criminis, & ipsius delinquētis, sicut est illa, de qua agimus. Quare veriùs hāc secundā partē probarunt Innoc. & Ioan. Andr. in c. si celebrat. de clerico excommunicato ministrante. Card. in d. cap. vestra, & in cap. quęsitum, de cohabitatione clericorū & mulierū. Nicolaus Ploui in tractatu de irregular. regula 41. num. 46. volum. 16. tract. diuers. DD. Speculator in titul. de dispensatione. §. iuxta propositiones, n. 20. Ant. de Butr. in c. 1. nu. 32. & ibi Imola col. 4. de iudic. Archidiac. in d. cap. præter. §. ad hęc verò, & Pręposítus ibidē in §. ad hoc, nu. 15. & 32. Anania & Felin. in d. c. cum dilectus, de accusatio. & Couarr. vbi suprà, dicens quòd non auderet iuxta prædictam commun. opin. iudicare quemquam irregularē esse, tametsi consuleret, vt absolutio aut dispensatio impetraretur à Romano Pontifice. Eamdem contra communem sequitur Nauar. vbi suprà, & veriorem existimat eam sequutus Ignatius Salced. vbi suprà.

86 Suspensus tamen ab homine vel à iure in pœnam directam & propriam delicti, etiam ad tempus certū, vel donec pœniteat, si celebret durante suspensione, erit irregularis, secundum Innocentium, Ioā. Andr. Hostiensem, Henricum, & alios in d. cap. si celebrat. Speculat. vbi suprà, nu. 21. vers. crassa autem, ac Socin. in cap. ad audientiam, n. 24. de homicidio, quorum opinio magis communis est, licèt alij contrarium probare conentur, secundum Couar. vbi suprà.

87 De pœnis clericorum sacris initiatorū contrahentium de facto matrimoniū, latè disserit Bernard. Diaz de Lug. in sua pract. crimin. canonica. c. 74. per totum, & ibi eius additionator, quibus addenda est l. Regia 41. tit. 6. p. 1. & ibi Greg. Lop.

88 Illud tamen in proposito admonere lectorem libuit, ne eū decipiat Romani singulare 520. quo habetur generaliter, quòd filij Sacerdotis sunt serui illius Ecclesiæ, cuius pater suus est Sacerdos, seu clericus, vt in c. cum multæ 15. q. 8. ibi: Proles autem aliena pollutione nata, non solum hæreditatem numquam accipiet, sed etiam in seruitute eius Ecclesiæ, de cuius Sacerdotis vel ministri ignominia nati sunt, iure perenni manebunt: quem text. Gratianus desumpsit ex Concilio IX. Toletano, nempè tex. illum tantùm agere de filijs clericorum natis ex matrimonio de facto ab eis contracto, non verò ex eorum concubinis, alijsve mulieribus, cum quibus simpliciter concubuerunt; hi namque minimè erunt serui Ecclesiæ, vt constat ex verbis præcedentibus Concilij, ibi: Vel ex ancillæ, vel ex ingenuæ detestando connubio, &c. In quem errorem etiam incidit Petrus Dueñas in regula 345. limitatio. 12. Cū enim in text. illo agatur de pœna clericorum de facto vxores ducentiū, hiq; grauius

uiùs debeant puniri, quàm aliàs fornicantes, vt in cap. eos. 32. distinctione, & in cap. quidam 81. distinct. & in cap. presbyter 28. distinctione, extendi non debet eius decisio ad filios clericorum aliàs natos ex tali matrimonio, de facto ab eorum parentibus contracto: & in terminis ita text. illum meritò intellexit glos. ibi, verbo connubio, & est communis secundum Abb. in capit. 2. numer. 5. de cohabitatione clericor. & mulierum, & probat dict. l. 41. titul. 6. part. 1. & l. 3. titul. 12. part. 4. vbi is casus ponitur, & desumptæ fuerunt prædictę leges Regię ex dictis. cc. eos, quidam, & cum multæ, secundum Gregor. Lopez in dict. l. 41. in glos. *Si fuere vassallo de la Yglesia*: insuper & Cosmam Gumier. in pragmat. sanct. Gallic. titul. de concubinar. §. qui etiam, verbo, cohabitare, fol. 195. pagina 2. & Petrum Plaça in epithom. de delict. libr. 1. cap. 41. numer. 31. vbi ex Speculat. in tractatu de concilijs in 2. parte, cap. 46. ex ipso Conciliorum codice restituit literã illius Concilij Toletani, quæ in nostris decretis corrupta reperitur, ibi: Super innocentia, vt legamus, Super incontinentia: & ibi: Firmari, Reformari; & ibi, Aliena pollutione, Tali pollutione.

89 Addit prætereà eadem glos. in dict. c. cum multæ, quod quidquid ibi dicatur, cum Ecclesia non sit isto iure vsa perdit id: similis glos. in cap. Dominus, in verbo repellitur. 56. distinctione, quas sequitur Guiller. Benedictus in capit. Raynuntius, in principio, numer. 21. de testam. Petrus Dueñas, & Plaça vbi suprà: & inquit Ioan. Orosc. in l. lex naturæ, numer. 4. ff. de statu hominum, esse receptius, vt de consuetudine talis proles sequatur matrem quoad libertatem: hoc tamen non placet Abbati in cap. 2. de cohabitatione clericorum & mulierum, numer. 5. quia cum non sit memoria apud nos, quòd constitutus in sacris duxerit vxorem, non possumus dicere quòd illud ius sit sublatum, cum casus non acciderit: sed si accidisset, & Ecclesia non curasset illos in seruitutem redigere, posset procedere dictum illius glos. consuetudinem tamen non extenderet de loco ad locum, vt ibi probat: cuius sententia mihi magis placet, quia iuridica est, eamque sequuti fuerunt Cosmas vbi suprà, & Gregorius Lopez in dict. l. 3. in gloss. *Sieruos de la Yglesia.*

SVMMARIVM.

1 *Emptor fundi non tenetur stare colono, nisi aliud conuenerit, vt in nu. 31. & n. 5. ratio communis assignatur: quòd procedit, etiamsi in locatione adsit pactũ de non alienando, dummodò cum eo nõ adsit hypotheca specialis, vt in nu. 14. secus si adsit, vt in nu. 29. & 30. vbi quod non sufficit generalis: & quid si vltra obligationem personalem, conductor pro obseruãtia suæ locationis habeat obligata omnia bona locatoris, nu. 15. cum seqq.*

2 *Legatarius fundi non tenetur stare colono testatoris.*

3 *Vsufructuarius conductorem repellere potest, nisi aliud conuenerit.*

4 *Emphiteota potest colonum, vel inquilinum expellere.*

6 *Fructus pendentes pars fundi sunt propter vnitatem.*

7 *Finito iure datoris, extinguitur ius acceptoris.*

8 *Singularis successor, nõ per viam transmissionis, sed per viã priuationis iuris, quod erat in prædecessore suo, non tenetur stare colono sui prædecessoris.*

9 *Conductor expulsus à singulari successore habet actionem ad interesse aduersus locatorem, ipsiusque hæredes.*

10 *Singularis successor si approbauerit locationem à priore domino factã, non poterit illi posteà contrauenire: approbatio autẽ videbitur facta per receptionẽ pensionum à colono pro illis tantũ annis, pro quibus pensiones recepit, vt in nu. 11. Inducitur etiam approbatio, si successor singularis dixerit colono, quòd continuaret locationem ei factã à prædecessore, & benè possessionẽ gubernaret, vt in nu. 22. Inducitur etiam approbatio, quãdo emptor post emptionem dixit colono, Volo quòd sic semines, & sic facias, vt in nu. 13.*

Empt'

15 *Emptor an posit expellere colonum vel inquilinũ, quando hic habet omnia bona locatoris obligata pro securitate locationis, vltra obligationẽ personalem? & numeris sequentibus, vbi latè agitur de hoc.*

19 *Colonus in casibus in quibus per singularẽ successorem expelli potest, poterit rem retinere, donec sibi restituatur pensio, si fortè eam anticipatam soluit. Idem pro melioramentis.*

20 *Scriptura publica requiritur ad hypothecã in casu l. emptorem. C. de locat.*

21 *L. emptorem. C. de locat. & conduct. an procedat in locatione facta ad non modicũ tempus, & vltra, vel ad vitam? & numeris sequentibus.*

22 *Res prohibita alienari, non potest ad decennium, vel vltra alienari.*

23 *Locatio ad nouẽnium dicitur facta ad modicum tempus.*

24 *Locatio ad vitam, dicitur alienatio, & concessio perpetua.*

25 *Locatio ad longum tempus dicitur etiam illa, quæ fit ad vitam locantis, vel conducentis, vel ad ipsius voluntatem.*

26 *Conductor ad longum tempus naturaliter posidet.*

27 *Vtile dominium nõ transit ex locatione ad longum tempus, si de hoc fiat pactum in conductione.*

28 *L. 19. tit. 8. part. 5. an procedat etiam in locatione ad decennium, dum excipit alios casus.*

32 *L. emptorem. C. de locat. & conduct. an procedat, quando in contractu locationis appositum est iuramentum.*

33 *Pactum de non alienando, cum iuramento, non impedit translationem dominij.*

34 *Iurauerit si quis vẽdere Titio domũ, si postea illã vendat Seio, eiq; eam tradat, statur huic vẽditioni contra iuramentũ; licet venditor ex hoc sit periurus. Idem in iurante non vẽdere librũ, vt in nu. 36.*

35 *Actus contra iuramentum factus non est nullus, sed validus, licet contra faciẽs sit periurus.*

37 *Iuramentum quo quis promittit aliquid non facere, non videtur ei legem imponere, quo minus illud facere posit.*

38 *Iuramentum recipit omnes limitationes & subauditiones, quos habet & recipere solet cõtractus ille, super quo interponitur.*

39 *Vxor soluta matrimonio, an teneatur stare locationi factæ per maritũ & numeris seq. & an colono detur exceptio, vel retẽtio in hac specie, nume. 40. & quid in parapbernalibus, num. 43. locationi autem ad modicum tempus, nempè ad annum, stare tenetur, vt num. 45.*

41 *Successor necessarius tenetur stare colono.*

42 *Minor, finita tutela, an teneatur stare locationi à tutore factæ.*

44 *Hæres vxoris non tenetur vllo modo stare locationi per maritum factæ mala fide, id est, tẽpore maximæ infirmitatis vxoris, quæ incontinenti defuncta est.*

46 *Maritus non tenetur stare locationi factæ per vxorem aut socerum ante dotis constitutionem.*

47 *Successor nõ tenetur præcisè stare cõtractui locationis, quãdo locator nõ habebat plenũ dominiũ in re, nec plenã eius administrationẽ, vt vsufructuarius, fideicõmissarius, & possessor maioratus, & similes.*

48 *Missus in possessionem ex primo vel secũdo decreto iudicis, tenetur omninò stare colono, nisi locatio præcedens in fraudem creditoris facta fuerit.*

49 *Omnis ille, qui succedit per sententiam iudicis, tenetur stare colono vel inquilino, nisi locatio fuerit facta in fraudem.*

50 *Vsuarius, qui solùm habet vsum rei, tenetur stare colono.*

51 *Successor vniuersalis tenetur stare colono.*

52 *L. emptorẽ. C. de locato & conducto, an procedat in colono partiario? eum numeris sequentibus, præcipuè, nume. 63. & nũ. 64. concordia ponitur inter contrarias sententias, & nu. 65. declaratio quædam.*

53 *Pars fructuum colonica præstatur loco operis, laboris, & sumptuum factorũ in percipiendis fructibus.*

54 *Tacita hypotheca videtur inducta in fructib⁹*

55 *Contrahens cum Ecclesia, non tenetur reddere rẽ, nisi primò satisfiat sibi de pretio, sumptibus & labore, sed potest vti retẽtione rei, etiam post concessam restitutionem pro pretio, sumptibus, & labore.*

56 *Scriptor potest retinere quinternos pro mercede.*

57 *Animalia retineri possunt ob sumptus alimẽtorum eis præstitorum.*

58 *Exceptio retentionis ratione expensarum factarum in re, quam quis cõdemnatus est restituere potest obijci in executione sententiæ, etiamsi ius retentionis reseruatũ non sit in ea: & nu. 59. an procedat in exceptione retentionis melioramentorum liquidandorum?*

60 *Retẽtio multo faciliùs cõceditur, quã petitio.*

61 *Retentio sicut transit in singularem successorem creditoris, ita etiam contra singularem debitoris creditorem.*

62 *Retineri nõ potest pro debito res, quæ ad creditorem peruenit cum vitio.*

66 *Successor singularis Ecclesiæ an teneatur stare colono, & numeris sequentibus.*

67 *L. fin. C. de sacrosanct. Eccles. agens in ciuitate, an locum habeat in Ecclesia?*

68 *Singularis successor fisci tenetur stare colono, ne fiscus teneatur illi ad interesse.*

69 *Ecclesia in dubio vtitur iure communi, cũ in aliquo casu nõ reperitur priuilegiata.*

70 *Quãdo lex parificat duos casus in vna materia, nõ fit extensio ad aliam diuersam.*

71 *Facta locatione per prælatum successor quãdo teneatur stare colono quoad pẽsiones solutas anticipatas, & quoad soluendas, & num. sequenti.*

73 *Successor in prælatione & rectoria tunc demum tenetur stare colono, cum res bona fide & ritè gestæ fuerint, & cum debita solemnitate.*

CAPVT VIII.

An singularis successor Ecclesiæ teneatur stare ipsius colono vel inquilino?

1 VT RADICITVS hæc difficilis quæstio explicetur, necessariò repetenda materia est in alijs successoribus, quàm Ecclesia, quid in eis statutum iure sit, quæ & ex maximo vsu in praxi esse poterit, vt deueniamus in cognitionem veritatis nostræ Canonicæ quæstionis, an in ea aliquid esse speciale iure proficendum sit, necne? Et regulariter emptorem fundi non teneri stare colono, cui prior dominus locauit, nisi ea lege emerit, vel aliquo pacto probetur consensisse, vt in eadem conductione maneret, quamuis sine scripto, probat expressa. l. emptorem. C. de locat. & conduct. & in l. si merces. §. si fundum. & in l. qui fundum. ff. locat. DD. in l. diuortio. in principio, & in l. si filio familias. §. si vir in quinquennium. ff. soluto matrimonio. Abba. distinguens in cap. fina. ne prælat. vices

2 suas. l. 19. titul. 8. part. 5.* & in legatario fundi, quòd non teneatur stare colono testatoris, probat expressè. l. qui fundum. & in l. si merces. §. 1. ff. locat. & conduct. & in l. nihil. 123. §. fina. ff. de legatis. 1.

3 * Similiter & ad exemplum venditionis poterit vsufructuarius conductorem repellere, nisi aliud fuerit conuentum, vt in l. arbores vers. sed ad exemplum, ff. de vsufruct. & quemadmodum quis

4 vtatur & fruatur. * & ead. ratione idem erit dicendum in emphiteota, si dominus postquam locauit rem concessit illam alteri in emphiteosim, quia poterit emphiteota colonum vel inquilinum expellere, vt deducit Anton. Gom. 2. tomo, cap. 3. de locatione & conductione. num. 9.

5 Ratio communis d. l. emptorem, cum similibus est, quia colonus hic nullum ius habet in re, sed tantum habet obligatam domini locantis personam, & obligatio personalis non sequitur fundum, nec eius possessorem, vt in l. 1. §. si hæres percepto fundo. ff. ad Trebell. & ibi communiter DD. text. in l. fin. §. fina. ff. de contrahenda emptione: meritò ergo emptor, vel alius singularis successor, regulariter non cogitur stare colono.

6 * Accedit, quòd fructus pendentes pars fundi sunt propter vnitatem. l. fructus pendentes. ff. de rei venditatione. iudicaturque de eis sicut de fundo. Bart. in l. si filius familias. §. cum fundum. in fine, ff. de verborum obligationibus. Tiraquel. de retractu lignag. §. 1. gloss. 7. num. 37. cum sequentibus: igitur ad dominum fundi pertinere debent. l. fructus, cum similibus.

similibus. C. de action. empt. Matthæus de Afflictis decis. Neapol. 138. numer. 2.
7 * Præterea finito iure datoris, extinguitur & ius acceptoris. l. lex vectigali. cum similibus. ff. de pignor. ergo cùm per venditionem vel legatũ sequuta morte testatoris, resoluatur ius locatoris, consequitur, vt eodem iure resoluatur ius acceptoris, hoc est, conductoris, ac proinde singularis successor non teneatur stare locationi antea factæ per prædecessorem, vt in terminis resoluit Soci-
8 nus cons. 32. nu. 6. lib. 2. dicens, * quòd singularis successor non per viam transmissionis, sed per viam priuationis iuris, quod erat in prædecessore suo, non tenetur stare colono sui prædecessoris, ex regula d. l. lex vectigali, prout eum refert & sequitur Octauianus decisio.
9 Pedemont. 82. num. 2. * habebit tamen conductor actionem aduersus locatorem, ipsiusq; hæredes pro interesse non compleri sibi contractus, hi namq; tenentur conductori ad illud præstãdum, vt probat text. in d. l. qui fundum. & in d. l. si merces §. 1. & in d. l. nihil. §. fina. ff. de legatis 1. Cùm enim venditor teneretur adimplere contractum locationis à se prius factum, ac potuisset reseruare in venditione ius coloni, & non fecerit, iustum est vt teneatur ad omne interesse coloni vel inquilini, vt in dictis iuribus probatur, & præterea tenet Alberi. in d. l. emptorem. Alex. in d. l. si filio famil. §. si vir in quinquennium. ff. soluto matrim. & ibi Imola nu. 8. Paulus Castrensis per text. ibi in l. in lege. §. si colonus. & in l. qui insulam. ff. locat. Augustin. Bero. quæst. 97. numer. 1. Gratus consil. 95. num. 30. volum. 1. Antonius de Fano de pignoribus. 2. part. in principio, num. 7. & 8. Gregor. Lopez. in dict. l. 16. in glos. *delloguero.* titul. 8. part. 5. Petrus Dueñas in reg. 240. limitatione 10. Anton. Gomez 2. tom. cap. de locat. & còduct. numer. 9. * Si tamen singularis suc-
10 cessor approbauerit locationem à priore domino factam; tunc non poterit illi posteà contrauenire: argum. regul. iuris, quod semel placuit, &c. & l. Pomponius scribit. ff. de negot. gestis. l. si vxor. §. fin. ff. de adulterijs. c. accepimus. vbi glos. de ætate & qualitate tradit Oldrad. cõs. 18. in fine principij, & Decius
11 cons. 475. num. 28. * Approbatio autẽ videtur fieri per receptionem pẽsionũ à colono in exequutione d. locationis contentiosæ: quod patebit ex chirographis de recepto productis, & ex perceptione fructuum rei in contractu deductæ: argum. l. litibus. C. de agricol. & cẽsit. libr. 11. secundum Alex. cons. 88. nu. 32. vers. præterea ipsa ratificatio, volum. 6. sequitur Decius consilio. 546. numer. 14. & vtrumq; Tiberius Decian. consil. 14. num. 17. & 18. volumin. 2. Per receptionem autem pensionis vnius vel plurium annorum, non videtur approbatus contractus locationis, nisi pro illis tantùm annis, quorum pensiones sunt receptæ, vt diximus suprà lib. 1. cap. 36. nume. 13. Inducitur etiam in proposito
12 approbatio locationis, * si successor singularis dixerit colono, quòd continuaret locationem ei factã à prædecessore, & bene possessionem gubernaret, quia ipsum non expelleret: vt probat Decianus vbi suprà, num. 19. & 20. dicens hoc posse probari, nõ solum per scripturam, sed etiã testibus: vt in terminis approbationis locationis tradit Paulus Castrens. cons. 4. nu. 4. in vers. breuiter licet, volu. 1. Tertiò inducitur approbatio locatio-
13 nis, * quando emptor post emptionem dixit colono: Volo quòd sic semines, & sic facias: per hoc namque tacitè fecisse videtur pactum de stando locationi; vt est de mente glos. super verbo, tacitè, & ibi eam notat Alber. in d. l. emptorem & allegat l. item quæritur. §. qui impleto. ff. locat. & inquit ita de facto obtinuisse: quem refert & sequitur Greg. Lopez in d. l. 19. in glos. magna ibi Adde alium casum, vbi emptor.

14 Procedit etiam communis reg. dict. l. emptorem. si adsit pactum de non alienando in præiudicium locationis, dum tamen non adsit hypotheca specialis, vt infrà dicemus, quia nihilominus si alienetur, valebit alienatio: per pactũ enim impediri

impediri non potest dominij translatio, iuxta. l. ea lege, & ibi glos. & Doctores. C. de condict. ob caus. & in l. si ita quis. §. ea lege, vbi omnes. ff. de verborũ oblig. & in l. fina. C. de rebus alien. non alienan. est communis reg. vt plurimos allegans refert & sequitur Decius cons. 80. numer. 2. lib. 1.

15 * Sed quid si colonus vel inquilinus, vltra obligationem personalem domini locantis, habeat obligata ipsius bona pro obseruantia & securitate obligationis, & omnium in ea contentorum, prout communiter contingit, quando de locatione est confectum instrumentum publicum, quo partes hinc inde obligant personas, & omnia bona sua pro obseruantia prædictorum? Et in hac specie videtur prima facie dicendum, successorem particularẽ, pendente locatione, non posse expellere conductorem à domo vel fundo locato per oblationem, & solutionẽ eius quod interest, quia cessare videtur hoc casu ratio communis suprà assignata ad decisionem dict. l. emptorem. cum similibus. C. de locat. & in terminis ita voluit Bart. in l. 1. §. quod autem. ff. de superficieb. inquiens se de facto dixisse, quòd si de contractu locationis fieret instrumentum, in quo sit apposita hypotheca bonorum, esse per hoc quæsitũ colono ius in re, à qua non potest expelli, cùm ea sit ipsi obligata, adeò quòd ius ipsum prosequitur rem, penes quemcumque vadat, non obstante d. l. emptorem, quæ eo tantùm casu procedit, in quo conductori nullum ius erat quæsitum in re, sed solùm personam obligatã habebat; idem Bart. in d. l. si filio familiàs. §. si vir in quinquennium. Paul. de Castro in. d. l. nihil. in fine, est communis, vt ex alijs pluribus refert Menchaca. libr. 3. controuers. vsufrequent. cap. 53. num. 8. & 9. & Rolandus à Valle cons. 6 num. 4. libr. 1. vbi num. 5. refert Bald. in l. merces. §. vis maior. in lectura antiqua. ff. locat. dicentem, quòd licèt emptor non teneatur stare colono, nisi ipse colonus habeat bona obligata pro obseruatione locationis, potest rem locatam retinere loco pignoris, donec sibi soluatur quod sibi debetur, id est, præstetur patientia quòd re frui bene possit, donec frui debet, id est, donec locatio durat, & quòd nõ potest expelli per emptorem offerentem soluere interesse, quia ipse se reperit in possessione rei obligatæ, qua vti potest pro ipso facto, quod sibi principaliter debetur: quod expressè sequitur Ioann. de Anania in cap. fina. colu. 5. vers. quid autem si colonus, nu. 9. ne prælati vices suas, & idẽ in hypotheca speciali subtiliter more suo probat cum communi Socinus cons. 90. lib. 4. per totum, post Cumanum in d. §. si vir in quinquennium. Nec obstat secundùm Bald. vbi suprà, quòd in obligationibus facti succedit obligatio ad interesse, vt in l. 1. ff. de action. empt. & in l. stipulationes non diuiduntur. vers. Celsus. ff. de verborum oblig. quoniam id procedit in agendo; secus in excipiendo, cum hypotheca bonorum: quia quis excipiendo, quando reperitur in possessione rei locatæ vel venditæ, cogit aduersarium ad patientiam & factum: & Bald. sequitur Socin. consil. 99. colum. fin. volum. 1. & consilio 17. colum. penul. num. 13. vol. 3. & consi. 90. colum. 2. numer. 8. volum. 4. Guid. Papæ singulari 419. & in decis. 580. vers. secundo fallit hæc regula. & in vers. sed iuxta præmissa, vbi post Iacob. de Aret. testatur hanc esse communem conclusionem, quòd etiam soluendo interesse, non potest conductori, durante locatione, per emptorem auferri res locata. Vel secundò reg. præd. quod in obligationibus facti succedit obligatio ad interesse, non procedit in obligato actione reali, is enim potest præcisè compelli ad factum, iuxta notata in d. versiculo Celsus.

16 Nihilominus tamẽ in hac specie cõtraria sententia verior est, receptior, ac tenenda in iudicando & consulendo, nempè vt licèt colonus vel inquilinus hoc in casu non possit expelli à re, vel fundo conducto per singularem successorẽ, quia poterit eam retinere loco pignoris, hoc tamen verum est, & pro-

cedit

cedit quoad sibi non soluatur interesse: si tamen sibi realiter & cum effectu offerretur omne interesse per emptorem, vel aliũ singularem successorem, posset ab eo expelli: ita vult ac profitetur idem Bart. in d. l. emptorem numer. 2. vbi loquitur etiam in pena, vt sit offerenda vltra interesse, & ibi Salic. colum. 2. vers. concludo, num. 6. post Bald. idem Bart. in d. l. qui fundum. & clarius Paulus de Castr. in d. §. si vir in quinquenniũ. colu. fin. vers. & idem, num. 4. idem Paulus in l. si merces. §. qui fundũm. Salic. in d. l. qui fundum. & in l. mancipia. in fine. C. de rebus alien. non alien. quẽ sequitur Alex. in d. §. si vir. num. 4. & cons. 118. numer. 20. lib. 5. Barbat. cons. 36. in 3. dubio, vol. 2. Socin. sibi contrarius cons. 30. in fine, volum. 4. Ias. in l. filiusfamilias, §. diui, in 1. lectura nume. 92. & ibi Hispani repetentes numer. 331. Gozadin. cons. 100. colum. penul. in fine. Hanc testatur cõmunem & tenendam Anton. de Fano de pignor. 1. membro 2. partis, numer. 6. cum sequentibus, sequitur Rodericus Suarez in l. post rem iudicatam. 1. limitatione num. 8. ff. de re iudicata: dicit cõmunem eam sequutus D. Couarr. lib. 2. varia. resol. cap. 15. num. 3. & Rolandus à Valle latissimè probans dict. consilio 6. num. 10. cum sequentibus. D. Anton. Gomez d. nu. 9. & Petrus Dueñas plurimos congerens, d. regula 240. limitatio. 7. Eãdem sequitur, dicens esse de mẽte omnium Doctorum, Greg. Lopez in d. l. 19. in gloss. magna, in vers. adde alium casum, & nos quoque in repet. l. nemo potest nu. 44. ff. de legatis 1. Et nouissimè Aluar. Valas. consultatione 76. numer. 5. addens cum Gomecio de Leon in informatione iuris. 63. num. 4. quòd antequam huiusmodi conductori soluatur verè & re ipsa totum interesse, poterit rem locatam retinere, secundum Alex. in dict. §. si vir. colu. 2. vers. ex quorum verbis, & Negussan. vbi suprà.
17 * Quæ communis sententia, vt ex eius authoribus cõstat, procedit non solùm quando hypotheca est specialis rei locatæ, sed etiam si esset generalis tantùm omnium bonorum, per l. generaliter. ff. qui potior. in pignor. habeantur. & in l. si is qui. ff de iure fisci, cum per eam etiam ius in re acquiratur colono & inquilino, vt præsupponunt, & expressè fatentur omnes supradicti DD. & in specie aduertunt Couarr. Dueñas, Anton. de Fano, & Rolandus à Valle vbi suprà, num. 14. & testatur communem Fano vbi supra, dict. numer. 6. Idem facimus nos, & Aluarus Valasc. vbi suprà, numer. 5. & 6. Menchaca vbi suprà, num. 9. & Menoc. de retinend. possessione, remedio 4. nu. 34. quamuis Imola & alij vbi suprà, contrarium velint in generali hypotheca bonorum, eorum tamen opinio communiter improbatur, sufficit enim generalis hypotheca bonorum in proposito quoad effectum quem prædiximus.
18 Et tenendo hanc partem, * non obstat prima communis eiusdem Bart. suprà citata, quia debet intelligi, quando singularis successor, & sic emptor, non offerret cum effectu cõductori interesse: secus si ei oblatum esset realiter: est cõmunis secundum modò proximè citatos, vt referunt Fano vbi suprà, num. 7. & Menchaca dict. nume. 9. & Rolandus à Valle d. cons. 6. num. 12. & cæteri. Non etiam obest dictum Baldi & sequacium in d. §. vis maior, quoniam respõdemus, verum quidem non esse, contrariumq; sensisse eundem Bald. in d. l. emptorem. Quinimò contra Bald. in d. §. vis maior, est communis sententia, vt vidimus, à qua in iudicãdo supinum & fatuũ esset recedere, secundum Roland. à Valle vbi suprà, num. 13. Eãdem ratione nõ obstat sententia Ioann. Ananiæ in contrarium adducta, vt eius motiuis optimè satisfacit Greg. Lopez vbi suprà, dicẽs se non credere eius dictum esse verum, imò q; de directo omnes DD. sentiunt contrarium: nam non intelligunt de interesse voluntario coloni, sed de damno vel interesse, quod verè & realiter sentiret: quia si daretur sibi talis domus, vel fundus, sicut illa, vel ille, quam vel quẽ conduxit, & resarciretur sibi aliud quodcũq; interesse, quod in veritate prætenderet, non

non eſſet ſtandum eius captioſæ volun-
tati, ſed cum hoc expelli poſſet, iuxta
receptiorem præfatam ſententiam, ip-
ſiuſque mentem: in caſibus tamen, qui-
bus poteſt colonus expelli, poterit rem
retinere, donec ſibi reſtituatur penſio, ſi
19 fortè anticipatam ſoluit. * Item pro me-
lioramentis, iuxta regul. l. ſi aream. in fi.
ff. de condictio. indebiti, vt in terminis
probat Aluarus Valaſ. vbi ſupr. num. 10.
20 * Ad prædictam tamen hypotecam re-
quiritur ſcriptura publica, ſecundum
D. Anton. Gam. deciſion. 243. quaſi hy-
potheca ſpecies alienationis ſit, ex l. fin.
C. de rebus alien. non alienandis, ſequi-
tur Valaſcus vbi ſupr. nu. 6. Non etiam
obeſt ſententia Cumani, & Socini vbi
ſuprà contrarium tenentium, quando
adeſt ſpecialis hypotheca, quia eſt con-
tra communem ſupradictam ſententiã,
& præterea eos nuncupatim reprobat
Anton. de Fano vbi ſupr. num. 7. & Co-
uarr. nu. 3. verſ. ſecundum.

21 Quærunt inſuper DD. an reg. d. l. emp-
torem, cũ ſimilibus, procedat, * quoties
locatio, & conductio fuit facta ad non
modicum tẽpus, veluti ad decennium,
& vltrà, vel ad vitam conductoris, & ſic
in perpetuum? Et cõmuniter in ea ſunt
ſententia, vt minimè in ea locatione lo-
cum habeat dict. regula, ſed quòd huiuſ-
modi conductor expelli minimè poſſit
à ſingulari ſucceſſore, & ſic quòd te-
neatur eidem præciſe ſtare: quoniam
etſi gloſ. in l. codicillis. §. inſtituto, verb.
22 non extitiſſe. ff. de legatis. 2. teneat, * rẽ
prohibitam alienari, poſſe ad centum
annos locari, quaſi hæc locatio, nõ dica-
tur alienatio, vt in l. non ſolet. ff. locat.
quam gloſſam dicit ſingularem Bal. No-
uell. de dote, 7. part. priuileg. 1. nu. 19. Bal.
in c. querelam, nu. 30. de electione, & An
gelus in l. ſi quis ante. nu. 1. ff. de acquir.
poſſeſſ. Imola in c. ad audientiam, nu. 1.
de rebus eccleſię non alienandis, & eam
contra cõmunem latè probat ac defen-
dit nouiſsimè Ioſeph. Gonçalez in ſuo
libro variarum quæſtionum. c. 29. num.
34. & ante eum Connanus lib. 7. c. 12. &
Pinelus in l. 1. in 3. par. nu. 66. C. de bonis
maternis: vera tamen non eſt hæc opi-
nio gloſſæ, ſed magis communiter dam-
nata, quia locatio ad decennium, dicitur
ad longum tempus, & ſic prohibita, quia
eſt alienatio, ex qua transfertur domi-
nium, ſaltem vtile, vt in l. 1. §. qui in per-
petuum, & in l. fina. ff. ſi ager vectig. vel
emphit. pet. iuxta gloſſ. d. l. fi. vbi locatio
ad decem annos, dicitur facta in perpe-
tuum, & ſic ad non modicum tempus,
ſicut illa quæ in perpetuum fit, ex eaq́;
transfertur vtile dominium, & condu-
ctori competit actio in rem vtilis ad-
uerſus quemuis poſſeſſorem: in idem
ſolet citari text. in l. 1. §. qui ſuperficiem,
verſ. quod ait Prætor. ibi: Et ſanè cauſa
cognita, ei, qui ad non modicum tempus
conduxit ſuperficiem, in rem actio cõ-
petit. ff. de ſuperficiebus, & ibi notant
Dynus, Bart. & alij, Federicus conſ. 123.
Salicetus in l. fin. colum. fin. numer. 3. C.
de rebus alien. non alien. & ita meritò
gloſſam contrariam in d. §. inſtituto. re-
probauit ibi Bart. & eſſe communiter
reprobatam teſtatur ibi Imola nume. 6.
& Paulus Caſtrenſ. num. 4. & cõtrarium
rectiùs tenuit gloſſ. in Clemen. 1. verbo
locationes, de rebus Eccleſiæ non alie-
nandis, vbi communiter Doctores eam
ſequuntur. In ſumma, hæc gloſ. poſterior
eſt communiter approbata, & illa prior
magis communiter improbata, vt con-
ſtat ex Deci. conſi. 204. numer. 1. Tira-
quell. de retractu municip. §. 1. gloſſ. 14.
numer. 8. Abb. conſ. 91. num. 3. volum. 2.
Anania in cap. fin. numer. 17. ne prælati
vices ſuas, Boerio deciſione 234. num. 5.
Couarr. lib. 2. variar. reſolutio. c. 16. num.
1. verſ. ex quo apparet, vbi loquitur in
locatione ad decennium, Ario. Pinel. in
l. 1. in 3. parte nume. 64. verſ. hoc autem.
C. de bonis matern. Anto. Gomez in l.
40. Tauri numer. 84. Greg. Lopez in d. l.
19. in gloſſ. *ſu vida*. Anton. de Padilla in
l. voluntas, num. 18. C. de fideicommiſſ.
& Petro Dueñas plurimos allegante, &
in locatione ad decennium loquente, in
reg. 240. limitatione 2. & Alu. Valaſ. de
iure emphit. 1. part. q. 29. num. 7. & gloſ.
in d. §. inſtituto. vno ore à cæteris reij-
citur,

citur, secundum Menoch. de arbitrar. iudic. lib. 2. centur. 1. casu 5. nu. 7. vbi nu. 8. testatur communem plures allegans opinionem gloss. in d. Clement. 1. loquentis de locatione ad decennium, vt dicatur facta ad longum tempus: & prædicta omnia cum communi plures allegans sequitur D. Molina lib. 1. de Hisp. primog. c. 21. nu. 16. 17. & 18. & 29. vbi quòd est communis sententia, locationem ad decem annos, dici ad longum tempus; & nu. 24. & 25. an prohibitus alienare, possit saltem commoditatem rei, etiam ad
23 centum annos locare: * locatio verò ad nouennium, dicitur facta ad modicũ tempus, iuxta glossam in d. Clement. 1. de rebus Ecclesiæ non alien. & ibi Cardinal. Zabar. dicens se ita plurics consuluisse, & quòd ita obseruatur, & Zabarel. consi. 95. num. 3. & sequent. maximè nu. 6. Angelus consi. 245. in 5. dubio, versi. quintò est videndum, Socin. consi. 32. & volu. 1. est communis, & ita interpretantur omnes, secundum Tiberium Decianum prædictos allegantem consi. 14. nu. 3. volum. 2.

24 Locatio ad vitam, dicitur alienatio & concessio perpetua, vt in d. Clemen. 1. iuncta gloss. verbo eius, de reb. Ecclesia non alien. & ibi Ancharr. Cardinal. & Imola, Alex. consilio 119. libr. 3. nu. 7. & consi. 165. lib. 2. nu. 7. Deci. consi. 204. nu. 2. & D. Molin. vbi suprà, num. 16. vbi nu. 29. quòd locatio ad longum tempus, dicitur etiam illa, quæ fit ad vitam locantis, vel conducentis, vel pro eo tempore, quo conductor seu locator voluerit: & refert plures quod prius dictum est tenentes, Ioseph. Gonçalez vbi suprà, nu.
25 3. & 4. * Sic etiam conductor ad lõgum tempus naturaliter possidet, vt emphiteota, vt cũ pluribus probat Menochius remedio 1. de recuperanda possessione,
26 n. 68. * Ex superioribus igitur receptissima, & vera resolutio deducitur, nempe quòd locatio ad non modicum tempus, prout est decem annorum, vel ad vitam, dicitur facta in perpetuum, hoc est, ad longum tempus, & per eam transfertur dominium, saltẽ vtile, ac proinde prohibita alienatione, censetur prohibita huiusmodi locatio ad decem annos, & ad vitam. Rectè igitur ex hoc conuincitur, in locatione ad longum tempus, decem annorum, vel vltra, vel ad vitam, non habere locum regulam d. l. emptorem, cum simillib. quia in ea specie dominium in conductorem transfertur, ac proinde cum habeat ius in re irreuocabile, venditio, vel alia quæuis alienatio simul cum traditione postea subsecuta, eidem nocere non potest, quia duo in solidum non possunt esse domini eiusdem rei, nec ambo simul in solidum eam possidere possunt, iuxta text. in l. si vt certo. §. si duobus vehiculum, cum materia. ff. commodat. & ibi gloss. & in terminis hanc sententiam voluit gloss. in dict. l. emptorem, verbo colono, ibi: Idem non sic in eo, qui conduxit ad non modicum tempus, & ibi etiam Bart. nu. 1. Albericus num. 1. Baldus 7. Salic. 6. & communiter Doctores, & voluit idem Bart. in l. 1. §. quod autem, numer. 5. ff. de superficieb. & Alex. in §. si vir in quinquennium, nu. 2. ff. soluto matrim. idem Bart. in l. qui fundum, nume. 1. ff. locati, ibi Bald. Paul. Salic. & Fulgos. & Alexan. Angelus consilio 2. nume. 12. Tiraquel. de retractu municip. §. 1. gloss. 14. nu. 82. in versiculo, ex hisq; fit, D. Couarr. lib. 2. variar. resolutio. c. 15. num. 2. dicit communem eam sequutus Anton. Gomez 2. tomo, cap. 3. de locat. & conduct. num. 9. Petrus Dueñas plures referens d. regula 240. limitatione 2. & Anto. de Padill. in d. l. voluntas, nu. 19. Greg. Lopez in d. l. 19. in glos. *su vida*, vbi quòd hæc est communis opinio in terminis nostræ
27 quæstionis, * nisi in tali cõductione fiat pactum quòd non transeat ex tali locatione ad longum tempus vtile dominiũ, tunc enim non transiret: & hanc sententiam communem in locatione ad vitam, & in locatione in perpetuum, approbat expressè dict. l. 19. tit. 8. par. 5. ibi: *El segundo es, quãdo el vendedor la ouiesse logada para en toda su vida de aquel a quien la logara, o para siempre, tambiẽ del, como de sus herederos.*

Sed

28 Sed cùm hæc lex regia non exceperit etiam speciē locationis ad decenniū, in quo de iure communi erant opiniones, & glossæ diuersæ, quibusdam existimantibus relinquendum esse arbitrio iudicis; & communis erat sententia Doctorum, decennium dici tempus non modicum, vt prædiximus, sed tantùm locationem ad vitam, & illa, quæ in perpetuum fit, videtur dicēdum, in duobus solùm casibus hodie procedere limitationem superiorem, non verò in locatione ad decennium, attenta dict. l. Partitæ, cùm conditores ipsius aduertentes fortè ad varietatem opinionum, quæ erant tunc temporis, non elegerūt illam opinionem communem de locatione ad decennium, quòd dicatur ad non modicum tempus facta, sed quòd non modicum intelligatur, quando ad vitam conducentis fieret locatio, vel in perpetuum, & sic non sufficeret locatio ad decem annos, vt in terminis per illam legem perpendit Greg. Lopez ibidem, in glos. *su vida*, ad finem, quamuis tandem relinquat cogitandum, quia parum fidit in inuentionibus suis; sed ex professo eamdem sententiam Gregorij, eo non relato, probauit Villalobos in sua antynomia iuris ciuilis, ac Regni Hispaniæ, litera. E. num. 2. & in ærario cōmunium opinionum litera. E. num. 57. & Olanus in sua concordia iuris, litera. E. numer. 5. & 6. & Ioseph. Gonçal. vbi suprà, dict. c. 29. nu. 23. & 55.

Nihilominus tamen, stante etiam d. l. Partitæ, tenēda est, & procedit prædicta communis limitatio etiam in locatione ad decennium, non solùm in locatione ad vitam, vel in perpetuum: quia lex præfata Regia etsi his duobus vltimis casibus tantùm loquatur, vt prædiximus, non tamē ideò reprobauit, aut correxit priorem de locatione ad decēnium, sed eum omisit: casus autem omissus remanet sub dispositione iuris communis. l. commodissimè, cum similibus. ff. de liberis & posthumis. Sed iure communi secundum receptiorem sententiā iuxta quam iudicandum & consulendum est, cum non sit text. in contrarium, statutum est per locationem ad decennium transferri dominiū vtile, ac induci alienationem, quia dicitur facta locatio ad non modicum tempus, ac proinde in ea specie limitandam fore decisionem d. l. emptorem, cum similibus: ergo idem seruandū erit etiam post legem Partitæ, cum ipsa id expresse non tollat, nec corrigat, quia quod nō mutatur, quare stare prohibetur? vt in l. præcipimus. C. de appellatio. & in l. sancimus. C. de testam. cum similibus. Præterea si aliud diceremus, eadem ratione idem cogeremur profiteri in pluribus alijs limitationibus, quas patitur iure cōmuni d. l. emptorem, nō expressis in d. l. Regia, de quibus infrà dicemus, vt sint correctæ per eā, quandoquidem illas omisit, & tamen nemo sanę mētis id audebit dicere, correctio enim iuris communis non est inducēda, nisi ea expressè fiat à lege noua, vt in prædictis iuribus, non enim legum Partitæ conditores tenentur in omnibus materijs excipere, nec approbare omnes casus à iure communi probatos (sicut nec leges iuris communis id faciunt) id enim esset ad longum & in infinitum procedere: exceperunt enim plures eorum, quos voluerunt expressè approbare, tamquam iustiores & perspicuos, cæteros verò reliquerunt dispositioni iuris communis; quo iudicandum erit an sint veri: cùm verò hic de quo agimus locationis ad decenniū, argumento plurium iurium comprobetur, ac receptissima sententia maioris partis interpretum vtriusque iuris affirmetur, temerarium posset forsan videri, aliud tenere aut iudicare: lex igitur Partitæ cum in eo non se intromiserit, sed reliquerit dispositioni iuris communis, nil contradicit frequentiori sententiæ, quæ in praxi necessariò eligenda erit. Confirmatur & secundò hæc eadem pars, quoniam etsi d. l. Partitæ nuncupatim in locatione ad decennium minimè loquatur, in locatione tamen perpetua expressa lex est: sed locatio ad decennium iure communi est, ac dicitur perpetua,

petua, vt suprà diximus, & probatur præterea argum. l.final. C. de præscript. longi temporis, & in d. l. fin. iuncta gloss. ff. si ager vectigal. &c. Ergo de ipsa etiam loquitur dict. l. Partitæ, vel saltem virtualiter, implicitè, & collectiuè eam comprehendit, præcipuè cum longum tempus iure Partitarum dicatur decē annorum, vt in l. 14. tit. 14. partit. 3. ibi: *E gran tiempo es passado, assi como diez años, &c.* sicque lex illa Regia 19. potius probat communem sententiam iure communi receptam, quàm improbet, vt rectiùs aduertit, atque profitetur Couarru. vbi suprà, dict. cap. 15. num. 2. & Petrus Dueñas dict. regula 240. limitatione 2. & simpliciter Ant. Gom. d. nu. 9. & Ant. de Padill. in d. l. voluntas, nu. 19. & ita veriùs existimo esse tenendum, & in praxi obseruandum, saluo meliori iudicio.

29 Similiter etiamsi in locatione & conductione adesset pactum, siue clausula de non alienando fundum, vel rem, durante locatione in simul cum hypotheca speciali ipsius, emptor, vel alter singularis successor, tenebitur præcisè stare locationi, nec poterit expellere conductorem; nam per huiusmodi pactum & hypothecam specialem censetur reseruatum ius in dicta re, & impeditur alienatio posteà facta, sicque erit nulla, vt in l. si creditor §. fin. ff. de distract. pignorum, iuxta literam Pisanam, & in l. fin. titul. 5.
30 part. 5. * Nec sufficeret hoc casu generalis hypotheca cum prædict. pacto, iuxta magis communem sententiam, quam resoluimus in repetitione l. nemo potest, num. 28. ff. de legatis 1. quamuis contrariam sententiam plurimos allegans, eamque probans, dicat veriorem, communē, & crebriori calculo receptam, & ab ea non esse recedendum in iudicando & consulendo, Franc. Beccius cons. 80. nu. 5. cum sequentibus, libro 1. quare meritò quòd cum virtute d. pacti & hypothecæ specialis, alienatio sit nulla, conductor debeat frui re conducta, ac proinde expelli minimè possit per singularem successorem, durante tempore conductionis: & in terminis ita tenent Imola in l. qui absenti. §. si quis possessionem. ff. de acquirenda possessione, & in l. qui Romæ. §. cohæredes. ff. de verborum oblig. quem sequitur Alexand. in d. §. si vir in quinquennium, numer. 4. vbi dicit hoc menti tenendum. Gozadin. cons. 78. col. 2. Iason in l. quoties, numer. 28. versic. vndecimo, iuncto num. 29. C. de reiuendicatione, & in d. §. diui. in 1. lectura, versi. iuxta prædicta num. 92. & ibi Ferdinandus de Loazes num. 442. vbi asserit hanc esse communem opinionem: sequitur Anton. de Fano vbi suprà, in 1. membro, 2. partis, num. 9. D. Couarru. lib. 2. variar. resol. cap. 15. nu. 3. vers. vltimo, vbi quòd secundum magis communem sententiam Doctorum non sufficit in specie d. l. si creditor. §. fin. generalis hypotheca bonorum, sed quòd requiritur specialis; quod nos resoluimus in d. l. nemo potest. num. 57. & 58. nisi quando promissio seu pactum fieret generaliter prohibēs alienationem omnium bonorum, & cuiuslibet eorum partis, adiecta item omnium bonorum hypotheca, vt respondit Alex. consi. 56. libro 5. Eamdem limitationem ad d. l. emptorē, sequitur expressè Greg. Lopez in d. l. 19. titul. 8. partit. 5. in gloss. *maiuscula*, ibi: Et nota: quamuis non rectè aduersus frequentiorem interpretum sententiam, quam prædiximus, intelligat sufficere hoc casu generalem hypothecam cum prædicto pacto de non alienando. Sed hoc non obstante, tenenda est communis sententia, non sufficere generalem hypothecam in proposito, sed requiri specialem, tam in specie dict. l. si creditor. §. final. ff. de distract. pignor. quàm in nostræ limitationis ad l. emptorem, quam etiam probauit alios allegans, & referens esse communem, ex Loazes vbi suprà, Rolandus à Valle dict. cons. 6. numer. 11. & nos quoque eam sequuti fuimus in d. l. nemo potest, nu. 43. & Rodericus Suarez in dict. l. post rem iudicatam, in 1. limitatione, num. 8. Anton. Gom. in tit. de locat. & conduct. num. 9. vers. quartò limita: est communis secundum Menchac. d. c. 53. num. 9. ad finem, sequitur Aluarus Valascus vbi suprà, nu.

7.& 8. licèt n.9. se confundat, dicens non esse tenendũ, quod refertur in d. decisione Lusitaniæ 243. dũ dicitur ibi, quòd tũc demum re locata, & pro securitate cõtractus hypothecata, tenetur emptor stare colono, quando ipse locator se obligauit, quòd ipsam rem locatam non alienabit, quia hoc proficit, ne valeat alienatio, non autem vt teneatur stare colono, & quòd qui aliter iudicarunt, salua pace, videntur æquiuocasse in terminis, vt aduertit Negusan. vbi sup. Hæc ille: nam imò potiùs quod dicitur in prædicta decisione Lusitaniæ est tenendũ, quia verum, & iuxta suprà modò relatã communẽ limitationem d.l. emptorem, quam probauimus, sicque prædicta clausula de non alienando cum hypotheca speciali rei locatæ, pro obseruatione contractus locationis proficit, ad hoc vt singularis successor teneatur stare colono, cumq; expellere nõ posit ratione prædicta: & pro prædicta limitatione altera facit, quam exprimit
31 d.l. emptorem, & d.l. 19.* nempè quando tempore venditionis fuit expressè conuentum, vt conductor non posit expelli, quia tunc habebit ipse ius retentionis & exceptionis pacti conuenti contra emptorem, vel singularem successorem, vt in dict. iuribus, & ibi communis opinio, & tradit alios allegans Dueñas in dict. reg. 240. limitatione 4. nam si ex predicta cõuentione singularis successor tenetur stare colono, vel inquilino præcisè, idem eadem ratione dicendum erit, quando locator tempore locationis, pro securitate & omnimoda obseruantia ipsius promisit conductori rem vel fundum non alienare, & insuper ad id specialiter fundum vel rem conductam hypothecauit, cum in ea specie, etiamsi de facto posteà fundum, vel rem prædict. alienauerit, nõ trãseat dominium in singularem successorem, sed remeneat penes ipsum locatorem, vt prædiximus. Singularis igitur successor hoc casu, cum nullum ius, nec dominium acquirat in illa in præiudicium conductoris, suique iuris, minimè poterit eidem præiudicare.
32 Deniq; sunt qui regulam d.l. emptorẽ, cum similibus, limitent, si iuramentum apponatur in locatione de obseruãdis in ea contentis, affirmãtes, tunc emptorem vel alium singularem successorẽ compellendum esse præcisè stare locationi iuratæ, vt voluit Ant. de Butr. in c. fin. ne prælati vices suas. Socin. in d. cons. 90. nu. 10. lib. 4. Ant. de Fano de pignorib. in 1. membro. 2. p. nu. 9. Gozadin. cons. 24. col. 2. & cons. 100. col. final. & hanc partem pluribus comprobat fundamentis, ác latissimè defendit respondens contrarijs Rolandus à Valle, cons. 6. nu. 29. & seqq. lib. 1. & nos quoq; cum ea transiuimus in d. l. nemo potest, & nouissimè post nos Beccius d. cons. 80. n. 10. & 11. dicens operari iuramentum in proposito, vt locatio præcisè obseruetur, & ne dominus vendẽdo expellere posit conductorẽ soluẽdo pœnas & interesse, vt in terminis inquit tradere Butrium in c. vltim. ne prælati vices suas, & quòd refert & sequitur Gratus cons. 95. nu. 19. & sequent. Couar. tamen vbi sup. n. 3. in vers. secundum, ibi: Adhuc tamen, dubiam esse hanc opinionẽ existimauit, cum hic non agatur de vinculo iuramenti, respectu iurantis, vel eius vniuersalis successoris, qui conuentioni tenetur stare, sed tantum singularis successoris, qui eidem stare iure non tenetur, per d. l. emptorem, cum simil. cuius quidem in hoc sententia ex eo compro-
33 batur satis vrgenter, *nempè quòd pactũ de non alienando cum iuramento, non impedit translationem dominij, sicque non obligat præcisè promittentem, vt per Alber. de Rosat. in l. ea lege, colũ. fin. C. de condiction. ob caus. quam sententiam magis cõmunẽ testatur Ias. in cons. 211. col. 2. vol. 2. & inquit Ruinus consil. 109. col. 9. in principio vol. 4. hanc esse receptam DD. sententiã: hoc idem tenuit Gozadin. cons. 14. colum. 1. Ferdinand. de Loazes in repetitione d. §. diui, num. 429. post Crotũ ibi colũ. 25. in fine, prout eos refert Roland. à Valle dict. cons. 6. nu. 26. eamdem probauit idẽ Loazes plurimos consulentes referens, in allegatione oppidi de Mula, in 1. dubitatione, num. 143. Nec satisfacit, quod huic magis communi

muni sententiæ respondet Rolandus à Valle vbi suprà, nu.54. nempè contrariũ tenere Areti. in dict.l.si ita quis.§.ea lege, colum.fi. de verborum oblig. & ibi Ias. & Ruin. in repetitione d. §. diui, colum.42. versi.ex hoc videtur inferri, & ibi Ripa nu.93. quorum sententiam veriorem videri fatetur Roland. à Valle, d.n.54. nam cum se videret pressum hoc fortissimo fundamento contra suam opinionem, quam ibi probat, vt prædiximus, nempè vt dict.l.emptorem, cum simil. limitetur in locatione iurata, nihil aliud habuit, quod respondere posset prædict. magis communi sententiæ, nisi quòd contraria, cum quibusdam modò citatis videatur verior. Hæc autem quàm infirma sit responsio in actu practico, vel facilè quilibet dignoscere poterit: adducere siquidem pro opinione, quam quis totis viribus nititur defendere, præcipuum fundamentum ex quadam singulari opinione contra alteram magis communem & receptam sententiam, signum potius est subtilitatis, quàm concurrentiæ veritatis, & ideò in suo vigore remanet prædicta magis communis sententia, quæ habet, quòd pactum de non alienando, cum iuramento, non impediat translationem dominij, sicque non obliget præcisè promittentem, sicq; est fortissimum fundamentum pro opinione Couar. vbi suprà, aduersus præfatam limitationem Ant.de Butr. Socini, & sequacium, tenentium in specie d.l.emptorem, vt nõ procedat in locatione iurata, nam si pactum de non alienando, iuratum non impedit dominij translationem, nec obligat præcisè promittentem, eodem iure idem fatendum est in locatione iurata. Accedit etiam, quòd Rolandus à Valle vbi suprà, qui opinionem prædictorum defendit, nullum aliud fundamentum pro ea allegat, quod ita astringat (si solidum & inconcussum esset) quàm auctoritatem Aretin. Ias. Ruin. & Ripæ in locis suprà citatis, tenentium contra præfatam magis communem sententiam: horum autẽ est singularis opinio contra communem & non tenenda: igitur limitatio de qua agimus ad d.l.emptorem, improbata manet. Quinimò idem Roland. à Valle in dict.consi.6. à nu.15. cum sequentib. vsque ad numerum 28. inclusiuè arguendo ad partes, prout sui moris est, cum fundat contrariam partem præfatæ limitationi, nempè quòd vigore iuramenti in locatione appositi; emptor soluendo interesse possit expellere conductorem fortioribus fundamentis eam, & sic nostram hac de re sententiam comprobat: inter quæ illud præcipuum est, quod iecit ibi num. 24. & 25. ex Imola, & Ias. Corseto. Innocent. Marsil. Gozadin. Cornelio, & alijs, nempè quòd si quis iurauerit ven-
34 dere Titio domum,* si posteà illam vendat Seio, eique illam tradat, statur ipsi vẽditioni contra iuramentum, licèt alienans in alium quàm eum, in cuius fauorem iurauit, sit periurus. Quinimò etiam si quis vendat cum iuramento rem alicui sine traditione, si tamẽ eandem alteri posteà vendiderit & tradiderit, præfertur hic secundus ratione traditionis, vt resolui esse communem DD. sentẽtiam, & tenendam, in meo tractatu de iuramẽ-
35 to confirmat. 1.p. cap.30. num.4.* Actus enim contra iuramentum factus non est nullus, sed potius validus, quamuis cõtra faciens sit periurus, secundum Innocent. Hostiens. Panormitanum, & communiter DD. in cap. dilecto, de præb. & plures allegãtem Loazes in allegatione oppidi
36 de Mula. 1. dubitatione, nu.144.* Quo fit, vt si quis iurauerit nõ vendere librum, si non obstante iuramento eum vendiderit, valebit venditio, licèt venditor ipse periurus sit, vt notat Innoc. in d.cap. dilecto, & alios allegans Loazes vbi suprà,
37 nu.148.* Iuramentũ enim, quo quis promittit aliquid non efficere, ita intelligendum est, vt sibi non videatur legem imponere, nec præiudicium inferre, secundum Ioann. Andr. in regul. inspicimus, in mercurialib. de regulis iuris in 6. quem sequitur alios referens Loazes vbi supr. n.162. Ergo ita & eodem modo dicendũ est in nostra specie, quòd huiusmodi locator, licèt iurauerit seruare, atque omnino adimplere omnia contenta in locatione,

quinimò etiamsi cum iuramento promisisset se fundum, vel rem locatam non alienare durante locatione, nisi præter hoc hypothecam specialem eidem rei adiecerit, vt prædiximus, valebit alienatio contra iuramentum facta, & dominium ex traditione subsequuta transferetur in singularem successorem, quamuis alienans sit periurus: at singularis successor minimè tenebitur, saltem præcisè stare locationi præfatæ, cum ipse nihil de hoc conuenerit, nec iurauerit, ad quem, cum sit singularis successor, non verò vniuersalis, non transit virtus nec obligatio iuramenti, vt in cap. veritatis, cum
38 materia, de iureiur. * Iuramentum enim recipit omnes limitationes & subauditiones, quas habet & recipere solet contractus ille, super quo interponitur, & debet restringi quantum potest, vt iurans minus obligetur minusq; astringatur, secundum Abb. in c. quemadmodũ, de iureiurando, quem refert & sequitur Ioan. de Selua in tractatu de iureiurando. 2. parte. 2. q. circa finem nu. 5. vol. 5. tractat. diuers. Doct. idem Abb. in cap. cum clerici, de verborum significatione, Loazes vbi suprà, nu. 164. Nec in iure legimus quòd per iuramẽtum constituitur ius in re, sed tantùm in persona, vt in prędict. decisionibus; & sanè cum semper meus præcipuus scopus fuerit veritatem amare, atque illam sectari, etsi aliàs incidenter, & deductiuè prædictam limitationem tenuerim, nunc libenter contra eam firmo cum doctißimo Couarru. aduersus cæteros, qui punctum minimè digesserunt: non enim fidendum est Doctoribus aliquid sine præuio examine, & indagatione veritatis tenentibus (more auium, quæ cum vna volat, cæteræ eam sequuntur: ita ipsi sæpißimè faciunt) nisi veritas eorum dicta comitetur: solus Rolandus pleniori manu articulum discussit, sed meo iudicio probauit opinionem minus veram, vt docuimus.

39 Nunc autẽ offert se nobis examinanda quæstio illa, an vxor soluto matrimonio teneatur stare locationi factæ per maritum, tempore quo ipsum matrimonium constabat. In quo solet communiter allegari text. pro decisione huius dubij, in l. si filio familias. §. si vir in quinquennium, ff. soluto matrimon. vbi dicitur: Si vir in quinquenniũ locauerit fundũ, & post primũ fortè annũ diuortiũ interuenerit, Sabinus ait, non aliàs fundũ mulieri reddi oportere, quàm si cauerit, si quid præter vnius anni locationem, maritus damnatus sit, id se præstaturam esse, ex quo text. colligitur, vxorem non teneri præcisè stare colono apposito per maritum tempore, quo is erat dominus dotis, postquam ipsa vxor matrimonio soluto ius pristinum recuperauerit, sed tantùm cautiuè, quia ipsa tenetur cauere marito de indemnitate, ne ipse damnum patiatur, ex his quæ matrimonio cõstante,
40 vt legitimus administrator gessit. * Colono tamen non datur exceptio nec retentio, quandoquidem ipse agere potest contra maritum pro interesse: ita voluit Bart. ibi nu. 2. & sequitur Imola, Cuman. Paulus de Castro, num. 3. Roman. Alex. & magis communiter DD. & ante eos idẽ tenuerunt ibidẽ Albericus, & Dynus, & in l. diuortio, & ibi Imola. ff. eod. Cyn. & Salic. in dict. l. emptorem, glos. fi. in l. 2. §. vltim. verb. consequi. ff. de dot. præleg. sequitur Campec. in tractatu de dote, in 2. parte, q. 23. Aufrer. in decisio. Capell. Tolos. 410. est cõmunis secundum Carol. Molin. in consuet. Parisiens. §. 30. q. 22. & secundum Couar. qui eam probat libro 2. variar. resol. c. 15. nu. 5. est magis cõmunis, secundum Anton. Gom. de locat. & conduct. nu. 8. Eamdem alios allegans testatur cõmunẽ Petrus Dueñas in reg. 240. limitatione 5. qui eam sequi videtur. Contrariam tamen opinionem probauit Angel. in d. l. emptorem. Bald. & Angel. in d. §. si vir in quinquennium, idẽ Bald. in l. iubemus nulli, col. fin. num. 4. C. de sacrosanct. Ecclesijs, Abb. & Anania num. 9. in cap. fin. ne prælati vices suas, quæ ea fundatur ratione, quòd maritus res dotales locauit, vt legitimus administrator, & vxor posteà matrimonio soluto succedit titulo singulari, transfertur enim in ipsam dominium rerum dotalium ipso

iure

iure soluto matrimonio necessariò, vt in l. in rebus, cum materia. C. de iure dot. sed successor necessarius tenetur stare colono, iuxta glos. in vers. alij, quia mulier grauatur in l. diuortio. ff. soluto matrimonio, & ibi Bart. & Alex. est communis secundum Ias. ibi nu. 32. cum seqq. & secundum Paul. Castrens. in d. §. si vir in quinquennium, num. 3. quamuis eam
41 improbet, testatur etiam gloss. * illam communiter approbatam decisio. Pede-
42 mont. 82. nu. 6. * Secundò eadem sententia fundatur, nam idem videmus in tutore, qui durante tutela locat res minoris ad tempus, minor namque finita tutela tenetur præcisè stare locationi, vt in l. si tutelæ. ff. de administratio. tutorum, & ibi Bart. & DD. Salicet. in d. l. emptorem, post Alber. ibi Socin. & alij plures quos refert Petrus Dueñas vbi suprà, limitatione 3. Couar. & Anton. Gom. etiam vbi suprà.

Nihilominus tamen prior opinio verior, ac magis cõmunis est, & tenẽda, quæ bene probatur in d. §. si vir in quinquennium, inducto vt suprà. Non obstat primum fundamentum contrarium, quia quamuis in vxorem transferatur ex necessitate dominium rerum dotalium soluto matrimonio, adhuc præcisè non tenetur stare colono, vt satis deducitur ex d. §. si vir in quinquennium, quamuis ipsa maritum indemnem seruare teneatur ab ea locatione, etiamsi ab eo, vel eius hæredibus præd. cautio non petatur, secundum Paul. de Castr. num. 3. & DD. ibidem, vt refert Ant. Gom. d. nu. 8. itaque mulier tenetur stare locationi quantum ad ipsum virum, & sic causatiuè propter bonam fidem & societatem communis vitæ, non verò quantum ad colonum, quia ipsum potest expellere, & sic sunt distinguendi & concordãdi DD. qui simpliciter tenent contrarium in hac materia: non sic in alio singulari successore, quia nec quoad colonum vel inquilinũ, nec quoad venditorem, seu donatorem tenetur stare locationi, nisi aliud conuenerit: ita Paul. nu. 3. & DD. in dict. §. si vir in quinquennium.

Ad secundum fundamentum respondetur, non idem esse in marito, quod in tutore, tutor namque respectu minoris locat vt legitimus administrator nomine minoris pupilli, non verò nomine proprio: at maritus, etsi sit administrator rerum dotalium & vxoris, attamen nomine proprio, vti dominus dotis matrimonio constante locat, & ideò vxor non tenebitur præcisè locationi stare, quæ suo nomine non est facta. Quo fit, vt si maritus locasset res paraphernales,
43 * quas vxor eidem non dedit in dotem, sed tacita earum administratio est commissa marito, iuxta text. cum materia in l. maritus. C. de procuratorib. vxor in hac specie tenebitur præcisè stare contractui, tamquã suo nomine gesto; ita Ant. Gom. vbi suprà, dict. numer. 8. Nec etiam obest regula, quòd quem de euictione tenet actio, eumdem agẽtem repellit exceptio, vt in l. vindicantem, cum simil. ff. de euictionibus, de qua latè per Petrum Surd. cons. 15. nu. 3. & 24. cum sequentib. sicque videbatur, quòd cum vxor hoc casu teneatur cauere viro de indemnitate, gratia circuitus vitandi non possit colonum vel inquilinum expellere, argum. l. dominus testamento, cum simil. ff. de condict. indeb. Nam respondemus, quòd præfata reg. Quem de euictione tenet actio, &c. hic non conuenit, quia vxor non tenetur de euictione, sed marito de indemnitate; & circuitus vitandi ratio etiam hic cessat, quoniam vxor tenetur viro de indemnitate, non verò colono de præcisa obseruantia contractus, sicque soluendo interesse vel damnum marito obueniens, non tenetur stare eiusdem locationi præcisè: sicut idem contingit in conductore, cui sunt omnia bona locatoris obligata pro obseruantia contractus, cum enim potest expellere singularis successor, soluẽdo cum effectu eidem interesse, vt suprà resoluimus. Si tamen maritus mala fide locauit fundum dotalem, veluti muliere existente infirma, quæ posteà incontinenti defuncta est, eius hæres non tenebitur stare prædict. locationi causatiuè, nec præcisè,

ſecundum Alex. poſt Cyn. quem refert in d.§.ſi vir in quinquennium, nu.1. circa finem. Nunc verò communis præfata ſententia limitari poterit, vbi ea locatio facta fuerit per maritum ad modicum tempus, nempè ad annum, quaſi id æquitati conueniat, cum ea locatio rectè ac bona fide facta ſit, ſecundum Alex. in dict. §.ſi vir in quinquennium, col. 1. numer. 1. Carol. Molin. d.q.22. num. 92. quos refert & ſequitur Couar. vbi ſuprà, d.nu.5. quorum ſententia mihi placet.

46 Ex ſupradictis infertur, virum minimè quidem teneri ſtare locationi factæ per vxorem, aut ſocerum ante dotis conſtitutionem, cum maritus ſit ſingularis & voluntarius ſucceſſor, ac proinde poterit colonum expellere, ſecundum Roman. in d.§.ſi vir, num.26. quod ſequitur Alex. nu.38. & Claud.35. in d.l. diuortio, & Couar. vbi ſup. dict. num.5. in verſ. quid autem, aduerſus gloſ. contrariam in dict. l. diuortio, in principio, verb. ſequantur, ibi: Vel dic; cuius opinio admitti poterit ſecundum præfatos, eo caſu, quo maritus paciſcens dotem, ſciret, rem ſibi promiſſam in dotem, locatam eſſe, videtur enim locationi ex hoc conſentire, & ideò non poterit expellere colonum nec inquilinum, & hoc propter authoritatem gloſſæ in praxi recipiendum erit, ſecundum Alex. & Couarr. vbi ſuprà, licèt in puncto iuris haud facilè defendi poſſet meo iudicio, cum in ſpecie & materia dict. l. emptorem, ſcientia emptoris locationis præcedentis eidem minimè noceret, ex mente eiuſdē legis, & ſimilium, ac omnium ſcribentium, nō enim videtur iuri ſuo renuntiare, qui ſcit illud durare, vt in l. ſicut. §. non videtur. ff. quibus modis pign. vel hypothec. ſolu. requiritur enim vltra ſcientiam locationis factæ, quòd probetur conſenſus ſingularis ſucceſſoris, vel pactum expreſſum, vt locationi ſtaretur, vt eſt prædictum: vel ſi actum eſſet inter locatorem & ſingularem ſucceſſorem, quòd penſiones rei locatæ ſpectent ad ipſum ſingularem ſucceſſorem, tunc enim ipſe conductorem expellere minimè poterit, vt rectè probauit Alex. in dict. §. ſi vir in quinquennium, num.13. aliàs autem ſi ſola ſcientia ſufficeret, numquam aut rarò haberet locum deciſio eorumdem

47 iurium. * Denique ſi locator non habeat plenum dominium in re, nec plenā eius adminiſtrationē, vt vſufructuarius, fideicommiſſarius, poſſeſſor maioratus, vel ſimilis perſona, ſucceſſor non tenebitur præciſè ſtare contractui, iuxta l. ſi quis domum. §. 1. ff. locati. Bart. & communē in d.§. ſi vir. Anton. Gom. vbi ſuprà, & allegat plures Petrus Dueñas vbi ſuprà, limitatione 6. eſt communis ſecundum Socin. conſ. 32. nu. 6. lib. 1. Alban. conſi. 8. nu. 1. & ſeqq. deciſ. Pedemont. 82. num. 2. de ſucceſſore maioratus, & prælaturæ ſiue beneficij, diſſeruimus ſup. lib. 1. c. 36. per totum.

48 Miſſus autem in poſſeſsionē ex primo decreto iudicis, quia non habet plenum ius, tenetur omnino ſtare colono, niſi locatio præcedens in fraudem creditoris facta fuerit: text. eſt de hoc, in l. in venditione. §. 1. ff. de bon. auth. iudic. poſsid. per quem textum ita tenet Bartol. in d.§. ſi vir in quinquennium, nu.2. & ibi DD. communiter, dicit communem Iaſ. in d. l. diuortio, nu.34. Quod alia ratione ſuaderi poteſt, nempè, quia hic eſt ſucceſſor ex cauſa neceſſaria, & ideò tenetur ſtare colono, vt ex eodem textu in d. §. 1. conſtat, & notauit gloſ. approbata, vt prædiximus in d.l. diuortio, gloſſ. magna, ibi: Alij, quia mulier grauatur. ff. ſoluto matrim. quod & in ſpecie d.§.1. probarūt ibi Angel. & Imola, nempè quòd ibi eſt quędam tranſlatio neceſſaria. Quo fit vt non ſolum miſſus in poſſeſsionem ex primo decreto, quo caſu loquitur dict. §. 1. ſed etiam miſſus ex ſecundo decreto, teneatur ſtare locationi factæ à debitore, dummodò in fraudem facta non fuerit, quia licèt habeat plenum ius, adhuc tamen concurrit altera ratio cōmunis illius textus, nempè quòd trāſlatio poſſeſsionis ſit ex cauſa neceſſaria iudicati, quæ ſola ſufficiens eſt ad operandum, vt ſucceſſor ſingularis teneatur ſtare colono, per ſupradicta, & in ſpecie tenet Bart. in d. §. 1.

& eum

& cum eo probauit Alexan. in d. §. si vir in quinquennium, num. 7. aduersus eumdem Bart. ibi aliud sentientem, sequitur etiam Iasin d. l. diuortio, nu. 32. cum se-
49 quentibus.* Quinimò eadē ratione omnis ille, qui succedit per sententiam iudicis, tenetur stare colono & inquilino, nisi locatio fiat in fraudem, vt affirmat Bald. in c. quoniam frequenter. §. fi. nu. 9. vt lite non contest. quem sequitur Ias. in dict. l. diuortio, nu. 35. & Tiraquel. de retract. conuentio. §. 3. glos. 1. num. 14. decisio Pedemont. 82. nu. 6. & 7.
50 Similiter vsuarius, qui solùm vsum rei habet, tenetur stare colono, iuxta text. in l. si habitatio. §. si vsus fundi. ff. de vsu & habit. quem textum ad hoc dicit esse singularem Roman. in dict. l. si filio familias §. si vir in quinquennium, num. 13. ff. soluto matrimonio, & sequitur ibi Alexand. numer. 10. Petrus Dueñas in regula 240. limitatione 11. licèt secus sit in vsufructuario, vt in l. arbores, §. quicquid. ff. de vsufruct. secundum
51 Alexand. dict. num. 10. * Successor vniuersalis etiam, qualis est hæres vniuersalis, tenetur stare colono, & locationi qui prædecessoris, vt in l. viam veritatis. C. locat. & in l. hæredi, & in l. ex qua persona. ff. de regulis iuris. l. 7. titul. 17. lib. 3. fori, & in l. 2. titul. 8. part. 5. Anton. Gomez capit. de loc. & conduct. numer. 7. Petrus Dueñas in dict. regul. 240. limitatione 1. vbi assignat rationem differentiæ inter successorem vniuersalem & singularem, quia ille repræsentat personam defuncti, & in eum transeunt omnes obligationes, actiuè & passiuè, pro ea parte qua est hæres, vt in l. cum à matre. C. de rei vendicatione, & in authē. de iureiurando à mor. præstit. in principio collatione 5. glos. in l. 2. ff. de prætor. stipul. singularem autem successorem non sequitur obligatio personalis, vt prędiximus.
52 Illa tamen se nobis hic offert examinanda quæstio, an regula dict. l. emptorem, cum simil. procedat in colono partiario, nempè vt illum expellere singularis successor possit, necne? & 1. videtur, quòd singularis successor teneatur præcisè stare colono partiario; nam huiusmodi colonus appellatur socius, vt in l. si merces. §. vis maior. ff. locat. ergo si ante finitum tempus societatis prouocaretur ad diuisionem, vel expelleretur, posset exceptionem opponere, l. idemque. §. final. & ibi hoc notat Baldus. ff. pro socio, & in terminis hanc opinionem tenet Bald. in dict. l. si merces. §. qui fundum, & §. vis maior. & clarius in dict. l. idemque. §. fin. post Cyn. & Ioann. Andr. per cum allegatos, Iacob. Butr. in dict. l. si merces. §. 1. & in d. l. emptorem, post Lambert. de Rapen. quē etiam refert, & Abb. in dicta l. emptorem, & Raphael. per illum text. in l. in hoc iudicio. §. penultimo. ff. commun. diuid. quos pro hac parte citat Alexand. in dict. §. si vir in quinquennium, nu. 17. sequitur etiam Angel. Aretin. in princip. institut. de locat. & conduct. & in princip. de exceptio. vers. sed aduersus eamq; tenere videtur Fabian. de Monte. in tractatu de emptione & venditione. 6. q. 18. membro, versic. item & tertio, in colono
53 partiario: * quæ sententia secundò probatur, quoniam pars fructuum colonica præstatur loco operis, laboris, & sumptuum factorum in percipiendis fructibus, vt in l. 1. & ibi Bart. C. de fructib. & litium expens. Bart. & Ias. in l. fructus. ff. de soluto matrimonio, vbi communiter Doctores, est communis secundum
54 decisionem Pedemont. 83. nu. 7. * Hinc est, vt in præd. fructibus tacita quædam hypotheca videatur inducta: argum. l. interdum, & l. sequentis. ff. qui potior. in pign. hab. & in l. 1. C. quibus modis pig. vel hypoth. contrahatur, vn ratione dictæ tacitæ hypothecæ videtur non posse expelli colonum partiarium à perceptione dictorum fructuum, iuxta tradita per Abb. in cap. 1. nu. 3. de in integ. restitutione, vbi inquit, quòd qui contraxit cum Ecclesia, non tenetur reddere rem, nisi primò satisfiat sibi de pretio, sumptibus & labore, sicq; potest vti retentione rei, etiam post concessam restitutionem, pro pretio, sumptibus & labore: sicut in

Pp 4 simili

56 simili dicimus in scriptore,* vt possit reti
nere quinternos, donec sibi satisfactum
fuerit de mercede, vt notatur in l. si non
sortem. §. si centum. ff. de condict. indeb.
in glo. verb. retinebitur, vbi Bart. nu. 7. &
8. bene distinguit, & ibi Paul. Castrens. n.
5. & 6. & Ias. nu. 10. latius Greg. Lop. in l.
fin. tit. 2. p. 5. in glo. *despues que se lo prestan*,
per totam, & præcipuè ibi: & cũ emptor:
vbi inquit, in proposito quod colonus po
terit retinere rem contra emptorẽ, pro-
57 pter expensas in re factas.* Sic etiam ani
malia retineri possunt ob impensam ali-
mentorum eis præstitorũ, vt in l. in sum-
ma, vbi Salic. C. de pignoribus, tradunt
Alciat. & Plotus, quos refert & sequitur
Menochius in 11. remedio recuperand.
58 possess. n. 8.* Similiter exceptio retentio-
nis ratione expensarum factarum in re,
quam quis condemnatus est restituere,
potest obijci in exequutione sententiæ,
etiamsi ius retentionis reseruatum non
sit in ea, secundum Alberic. de Rosat. in l.
1. colum. 3. versi. item exceptio. C. de iuris
& fact. ign. idem Alber. in l. in fundo, col.
vltim. ff. de rei vend. Tiraquel. de retract.
conuent. §. 7. glos. 1. nu. 13. Negussant. de
pignor. 5. parte princip. 4. membro, n. 15.
Boer. q. 43. nu. 10. & in quæst. 44. n. 14. &
16. Roland. à Valle, alios referẽs cons. 28.
num. 3. lib. 1. & Menoch. vbi suprà: quod
non procedere in exceptione retẽtionis
melioramentorum liquidandorũ, consu-
luit Paul. Castr. cons. 270. fol. 129. lib. 2.
59 Quare in hac specie saltem præstita
cautione de soluendis melioramentis, li-
quidatione facta, possessionem esse con-
cedendam, respondit Gozadin. consilio
10. nu. 21. & Petrus Benintend. conclus.
77. nu. 10. sed nihilominus contrariũ ve-
rius est & tenendum, nempè etiam retar
dari hanc restitutionem, etsi liquida ad-
huc non sint hęc melioramenta, vt egre-
giè in terminis probat Ant. Capic. deci-
sione 17. referens in eo sacro Consilio
Neapol. sic fuisse decisum, & sic intel-
ligit Paulum de Castr. vbi suprà, sequi-
tur Ruinus cons. 84. in fine lib. 1. negans
hoc casu sufficere, si fideiussor illi pos-
sessori de soluendis melioramentis facta
liquidatione offeratur: idem sentit Ti-
raquel. vbi suprà, & vtrumque probat
Menoch. in 1. 5. remed. recuper. possess.
quæst. 39. n. 569. & 570. qui nu. 571. cum
sequenti duobus modis limitat. Primò,
post Paul. Castr. & Capic. vbi sup. in fine,
quando in differendo subesset aliquod
præiudicium. Secundò, cum Bald. consil.
309. quæritur vtrũm, in fine lib. 2. vbi in
continenti non adessent probationes
melioramentorum factorum, quia in his
casibus exequutio non erit retardanda:
& in continenti intelligo in his Regnis
in termino exequutionis, dato nempè
ad probandas exceptiones legitimas,
hoc est, intra decem dies oppositionis.
Imò vt suprà resoluimus iuxta magis
communem sententiam, colonus, vel in-
quilinus, habens obligata omnia bona
locatoris, vel hypothecam rei locatæ
pro securitate & obseruantia contra-
ctus, habet ius retentionis, nec potest
expelli per singularem successorem, nisi
sibi offeratur & realiter soluatur inter-
esse: ergo idem in proposito coloni par-
tiarij dicendum videtur: quia sicut ei
competit actio pro suo credito, ita &
60 multo magis retentio,* quæ faciliùs cõ-
ceditur quàm petitio, vt in l. per reten-
tionem. C. de vsur. l. Paulus. ff. de dol.
except. Ias. in l. naturaliter. §. nihil com-
mune, vers. sed tu aduerte, num. 49. ff. de
acquirend. possess. Decius in l. diuus, nu.
2. ff. de reg. iuris, & in l. diem functo. num.
15. ff. de officio assess. Aymon Crauetta
consilio 118. num. 2. Cephal. cons. 86. nu.
20. Rolandus consilio 17. num. 8. volum.
4. Beccius consilio 72. num. 15. quos se-
quitur Petrus Surdus cons. 4. num. 5. vbi
61 num. 9.* quòd sicut retentio transit in
singularem successorem creditoris, vt
in l. in hoc iudicio. §. impedia, versic.
sed is qui à me. ff. communi diuid. vbi est
casus vnicus, & perpetuò notandus, se-
cundum Roman. singulari 177. Socin.
consilio 158. numer. 28. volum. 2. Ripa in
l. vbi purè. §. qui in distrahendis, numer.
3. ff. ad Trebell. Boer. decisione 44. num.
14. Neguf. de pign. in 4. membro. 5. par-
tis principalis, nu. 23. Tiraquel. de retract.
con-

conuent.§.7.glos.1.n.15.D.Couar.lib.1. variar.resol.c.8.nu.3.vers.cæterũ:ita etiã debet cõpetere contra singularẽ debitoris creditorem: præcipuè cum ad huiusmodi colonũ partiariũ res non peruenerit cum vitio, sed ex contractu bona
62 fide celebrato, * quia cum res peruenit cum vitio ad creditorem, nõ potest eam retinere pro debito, sed cogitur eam restituere, vt in capit. finali de ordine cognitio. & in l. 1. §. rediguntur. ff. quorum leg.per quæ iura ita tenent Salicet. in l. final.C. commod.& Alexand.ad Bart.in d.§.si centum,& Neguſ.vbi suprà,nu.1.& eos referens Petrus Surd.d.consil.nu.40.
63 Sed nihilominus contrariam sententiam probauit Iacobus de Bellouiso in d.l.emptorem, resoluens quòd colonus partiarius non habeat ius in re, nec in fructibus, quousque ab eo sint percepti, vt in l.cum in pluribus.§. messem, & ibi gloss. ff. locat. & probatur in l. si fur. ff. de vsufruct. & in l. si seruus. §. locati.ff. de furt.& ibi notatur, & ideò non datur ei condictio furtiua, vt ibi, & in l. si apes. §.1.ff. de furt. & fructus fundi,* perfecto contractu emptionis, spectant ad emptorem l. fructus.C. de actio. empti. Præterea colonus non habet actionem personalem contra emptorem,quia illa non transit in singularem successorem, vt in dict.l.emptorem,& in l.fi.§. fin.ff.de contrahenda emptione,& hanc sententiam Iacobi de Bellouiso sequitur Speculator, licet sub dubio,in titul. de locat. §. 1. versi.sed pone locaui tibi, nu.5. & Alex. in d.l.si vir in quinquennium,num.17.& Bald.in d.l.emptorẽ,nu.7.dicẽs, quòd tantum pro illo anno, quo colonus seminauit & fecit sumptus, tenebitur emptor stare colono,non vltrà, & sequitur etiam Gregor.Lop.in dict.l.19.tit.8.p.5.in glos. magna, ibi. Adde aliũ casum in colono partiario,dicẽs,quòd quatenus Bald.dicit pro illo anno, videtur quòd debeat intelligi ita quòd fructus sint iam percepti, aliàs nam q;,nec pro illo anno teneretur stare colono partiario,licet propter sumptus colonus posset retinere fũdũ,donec sibi esset de eis satisfactũ: Quid tenendũ? & profectò in puncto iuris hæc 2.pars cũ sua declaratione verior videtur per supradicta:æqua tamẽ mihi videtur cõcordia, quam in hoc articulo sequutus fuit Senatus Pedemont. vt affirmatur per Octauian.decis.Pedemõt.82.nu.10.quæ
64 est huiusmodi: * quòd quando agitur de fructibus pendẽtibus breui colligendis,in illis propter sumptus factos, salua sit pars colonica,quasi idem censeatur ac si recollecti fuissent,arg.l. penult.ff. de milit. testamento,& eorum quæ latè cumulat Tiraquel.de retractu linag.§.1.glos.7.n.44. ea enim quæ in cõtinenti fiunt, inesse videtur.l.petẽs.C.de pact.l.lecta. ff.si certũ, per respectu verò fructuũ futurorum annorũ, in quibus nulli facti sunt sumptus, nec præstita aliqua opera, successor singularis stare minimè teneatur colono, cum nullũ hinc ius,nec damnũ emergẽs in eis prætendere possit colonus, secundum Cagnol.in l.2.nu.221.C.de pact.inter emptor.& vendit.Alexan.& reliquos pro 2. parte præcitatos quamuis huic distinctioni respectu primi membri,contra dicat Greg. Lop. vbi sup. & Ruin.consil. 134.n.13.vol.1.post Bald.&Speculat.per
65 eos allegatos, * nihilominus æqua est & satis humana:addo ego,quòd si fructus nõ essent ita breui colligendi, etiãsi aliquos sumptus fecisset colonus partiarius, atq; operas præstitisset,absque dubio non teneretur ei stare singularis successor, sed adimpleret offerendo atq; soluẽdo colono, huiusmodi prædictos sumptus, & labores verè in fundo impensos pro fructuũ collectione, pro quibus vt prædiximus colon⁹ ius retinẽdi habebat,& sic cessant adducta in cõtrariũ pro 1. opinione.
66 Superest modò,vt ad præcipuã quæstionẽ nostri capitis iam optatã deueniamus, an successor singularis Ecclesiæ teneatur stare colono, cuius contẽplatione omnia suprà disserta adduximus? Et pars affir-
67 matiua verissima videtur, * quia valet argumentũ de fisco ad Ecclesiã.l. fin. C. de sacrosanct. Ecclesijs,quæ licet tantũm loquatur in ciuitate, non verò in Ecclesia, idem tamen est in ea, quod in ciuitate & fisco, iuxta glossam final. in l. si procurator.

curator. §. fina. verbo, soluto. ff. de iure fisc. & in c. quid ergo. 23. q. 4. gloss. verbo, Ecclesia, Abba. & Doctores, in cap. auditis, de in integrum restitutione, Bart. in l. à diuo Pio. §. sed si emptor. numer. 3. ff. de re iudic. Paulus Castrens. in l. velamento. C. de postul. Dec. consil. 700. nu. 9. Ias. in §. ex maleficijs. num. 35. & num. 40. cum sequentibus, de actionibus, latè Euerardus in centuria legal. loco 26. est communis secundum Petrum Dueñas

68 in reg. 240. limitatione. 9. * Sed singularis successor fisci tenetur stare colono, ne fiscus teneatur illi ad interesse, vt est text. expressus in l. fin. versic. Papinianus. ff. de iure fisci, vbi gloss. conuenisset, & communis in dict. §. si vir in quinquennium. Guid. Pape decis. 480. gloss. in d. l. emptorem, verbo, colono, & ibi Bald. Bart. per text. ibi, in l. cognouimus. num. 1. C. de mancip. & colonis partiarijs libr. 11. Ias. in l. diuortio, num. 36. ff. solut. matrim. Petrus Dueñas, plures referens in d. reg. 240. limitatione 8. Ergo idē in colono, vel inquilino Ecclesiæ dicendum est, vt eidem teneatur stare successor singularis Ecclesiæ, ne ipsa eidem colono, vel inquilino ad interesse teneatur, sicut successor singularis fisci tenetur stare ipsius colono vel inquilino, vt prædiximus, & in terminis hanc partem probauit Bart. in dict. l. cognouimus, num. 2. Ludouicus Roman. in d. §. si vir in quinquennium. num. 13. Hieron. Gratus cōsi. 95. nume. 23. quem refert & sequitur Petrus Dueñas vbi suprà, limitatione. 9. eamdem sequitur Aluar. Valas. consultatione 40. nu. 1. dicens, quòd secundum eam in vtroque senatu Lusitaniæ iudicatum est. Sed pro cōtraria parte, imò quòd successor singularis Ecclesiæ non teneatur stare eius colono vel inquilino, facit, quia nullo iure probatur Ecclesiam generaliter gaudere iure fisci, vt ex pluribus probat Greg. Lop. in dict. l. 9. in gloss.

69 magna, in vers. sed adhùc, &c. * & in dubio cum Ecclesia non reperiatur in aliquo casu priuilegiata, vtitur iure communi, vt in capit. 1. de alienat. feud. quem ad hoc allegat Salicet. in l. 1. numer. 11. versiculo tertio C. de sacrosanct. Ecclesijs, & Alexand. consilio 182. colum. 1. volumine 5. sed in nostra specie nullibi in iure reperitur (quod ipse sciam) vt singularis successor Ecclesiæ teneatur stare colono, vel quòd eidem Ecclesia ad interesse soluendum minimè teneatur: ergo in eo standum est regulæ dict. l.

70 emptorem, cum simil. * Præterea quādo lex parificat duos casus in vna materia, non est extensio ad aliam diuersam materiam, secundum Ias. in §. ex maleficijs. numer. 43. de actionibus, & priùs Alberic. in l. 2. in quib. caus. pignus, vel hypothec. tacit. contrah. prout eos refert, & in proposito adducit Gregor. Lopez vbi suprà: ergo æquiparatio fisci, & Ecclesiæ tantùm procedit in casibus à iure expressis, non verò regulariter, & in terminis hanc partem probauit aduersus Bart. Alexand. in dict. §. si vir in quinquennium, numer. 5. & Curt. Senior consilio 10. numer. 2. & Gregor. Lopez vbi suprà, & Anton. Gamma decis. Lusitan. 297. numer. 1. Bart. autem in dict. l. cognouimus, contrarium tenens loquitur in colono, qui steterat in fundo per maximum tempus, & sic non in quali quali conductore, vt patet ex verbis Bart. vbi supr. ibi. Per maximum tempus, quibus verbis videtur sentire, quòd si non esset talis colonus, posset expelli ab emphyteota, vt aduertit Valascus vbi suprà, quamuis fateatur Doctores communiter intelligere doctrinam Bart. in quocumque colono.

Nihilominus his non obstantibus, prior sententia affirmatiua verior communis, & tenenda est ex his quæ pro ea adduximus, quæ satis vrgent. Et confirmatur præterea ex altera communi opinione, quam tenet Abb. disputatione siue quæstione 3. in quinto dubio, sub numero 16. in versiculo ad quintum ar-

71 guitur 1. concludens, * quòd facta locatione per prælatum, successor tenetur stare colono, non modò quoad pensiones annuas soluendas, sed etiam quoad anticipatas solutiones, si tamen contraxit nomine Ecclesiæ, non autem nomine suo

suo speciali, quia tunc locatio foret personalis, & ideò extincta persona locante, extinguatur & locatio, vt de hoc vltimo plures allegans testatur esse communem opinio. Petrus Dueñas vbi sup. ampliatione 3. sequitur Bald. in d. l. iubemus nulli. num. 4. C. de sacro sanct. Ecclesijs. Itaque Abb. præallegatus concludit in versic. si verò tempus, successorem prælatum teneri stare colono præcessoris his cōcurrētibus. Primò, quòd ille, qui locauit, esset administrator vniuersalis, non verò simplex clericus præbendatus. Secūdò, quòd locatio sit facta nomine Ecclesiæ, non verò nomine suo proprio. Tertiò, quòd locatio facta sit ad modicum tempus, infrà, scilicet, decem annos: & ibidem etiam tenet, quòd etiamsi locatio non appareret facta in vtilitatem Ecclesiæ, adhuc esset valida mero iure, & illi tenetur stare successor, licet si Ecclesia foret læsa, posset successor petere restitutionem in integrum: quod etiam tenet Zabarel. maximus Canonista, consil. 95. column. 1. & 2. num. 6. & 14. in fine, etiāsi prælatus locasset sine cōsensu capituli, & Angel. cons. 245. in 6. dubio. numer. 6. versic. sed his rationibus non obstantibus, & idem tenet in commendatario locante Fulgos. consilio 125. & Bald. consil. 483. volumine 3. vbi idem tenet, etiamsi pretium integrum totius temporis locationis fuerit datum præcessori, adhuc namque successor tenebitur testare locationi præcessoris: hanc eamdem opinionem probat, & pluribus confirmat respondens omnibus obiectis, Socin. consi. 32. in 2. dubio, nu. 2. vol. 1. & consi. 34. vol. 3. & Petrus Ferrar. in sua practic. Papiens. in forma libelli, quo agitur ad facti præstationem, in vers. soluere neglexerit, numer. 6. & hæc est vera & cōmunis sententia, à qua in iudicando & consulendo non est recedendum secundum Tiber. Decian. consilio 14. nume. 5. & 9. volumine 2. tametsi Petrus de Anchar. consilio 116. & Gemina. consilio 17. & Alexand. consilio 160. volumine 6. teneant, quòd ad hoc vt successor in Ecclesiasticis teneatur stare colono, debeat probari, quòd pecunia recepta per præcessorem, ac per cōsequens contractus locationis sit conuersus in vtilitatem Ecclesiæ: hoc autem si probari possit, securus erit: illud autē, quod prædiximus successorē in Ecclesiasticis teneri stare colono præcessorum, concurrentibus supradictis, etiam quoad solutiones anticipatas, non est sine dubio, quia secundum prædictos modò citatos tres vltimos authores sequeretur inde, quòd præcessor posset locare per nouē annos cunctas possessiones Ecclesiæ, & integras pensiones nouē annorum percipere, & primo anno posteà mori, & sic successores nihil haberent per nouem annos, quo possint ali & viuere: addo ego, & onera beneficij vel dignitatis sustinere: quod esset maximum inconueniens: quæ ratio satis efficax est, vt concludit Decianus vbi suprà, numero 15. idem sentiens cum eis, dum nititur probare in suo casu, de quo ibi agit, prædictam rationem cessare, quia in eo non fuit integra pensio trium annorum locationis soluta, quinimò nec quarta pars ipsius pensionis, & iam vnus annus præfatæ locationis erat elapsus: sicque possunt concordari præfati authores contrarij, nempè vt Abba. & Baldus vbi suprà, tenentes prædictam ampliationem de solutionibus anticipatis, procedant, quoties nonnullæ pensiones anticipatæ solutæ fuerunt, remanentibus tamen alijs pro sustentatione successorum insolutis: secus verò si omnes integræ pensiones anticipatæ solutæ fuerint, vel maior pars earum, ita vt ex remanentibus successor ali non possit, & ita in hoc casu procedat contraria opinio Anchar. Gemin. Alexandri, & Decian. Addit Bald. in d. l. emptorem. numero 6. successorem in prælatione, vel rectoria, tunc demum teneri stare colono, cum res bona fide, & ritè gestæ fuerint, & cum debita solemnitate, quia eadem persona significatio eiusdem officij esse videtur, aliàs non tenetur machinationibus etiam & fraudibus antecessoris stare, vt ibi per eum.

SVM-

SVMMARIVM.

1 Differētia inter furtum, & rapinam, de quibus in c. si quid inuenisti. 14. quæs. 5.

2 Qui rem inuentam detinet, nec domino reddit, furtum committit: & quomodo hoc intelligatur.

3 Aues & cæteræ bestiæ feræ, & pisces maris, vel fluminum, occupantis fiunt, quando in sua plena libertate capiuntur: secus verò si aues habeant, vel portent aliqua signa contraria, vt in num. 5.

4 Domini temporales non possunt prohibere piscari in mari, aut publicis fluminibus.

6 Rusticus qui falconem perditū reperit cum iectis & sonalijs, si falco interijt eius culpa, an domino teneatur.

7 Inuentor rei alienæ tenetur ad eius restitutionem sub pœna peccati mortalis.

8 Inuētor rei alienæ si dominus eius sit incertus, ad quid teneatur in vtroq; foro, & n. 9

10 Bonorum inuentorum distributio, quorum dominus ignoratur, pauperibus faciendo Episcopis est reseruata.

11 Inuentor quòd nō teneatur hoc casu necessariè bona inuenta restituere pauperibus, sed quòd possit ea retinere sincero animo, vt domino restituat, vtq; diligentissimē eum conquirat, nonnulli tenent, sed communis est in cōtrariū, vt in nu. 10. & 12.

13 Summus Pontifex potest liberè compositionem facere, ac commutare causam in quam res istæ incerti domini expendantur, vt hic.

14 Procurantes huiusmodi compositiones, sunt in peccato, donec eas adipiscantur, si cum possunt non restituunt pauperibus, imò & post compositionem in casu de quo hic.

15 Si post compositionem comparerent veri domini, qui sua debita legitimè comprobarent non reciperetur debitoris exceptio, dicentis se fuisse compositum, vt hic.

16 Lex Regia 6. tit. 13. libro 6. nouæ collect. loquens, de los mostrencos, refertur, vbi quomodo dicantur hæc bona apud Græcos, & in Francia.

17 Bona inuēta quæ Hispanè dicūtur mostrēcos, in locis & oppidis dominorū, Ducū, Comitum & Marchionum, ac similum, competunt cameræ Regiæ, etiā in foro cōscientiæ, nisi ex priuilegio, vel consuetudine aliud appareat.

18 L. Regia 7. eiusdem tit. & lib. præfigens formam omnino seruandam ad acquisitionem prædictorum bonorum, refertur.

19 Similis ferè consuetudo apud Aurelianēses, vt hic.

20 In Francia dominus prouintiæ & territorij, res & bona eorum, qui naufragium patiuntur, vti aberrantia, & dominum incertum habentia, occupat, & sibi acquirit: sed hoc non iure fit.

21 Fiscus non debet ditescere calamitatibus miserorum.

22 Prædictarum legum Regiarum iustitia defenditur, & in numeris seqq.

23 Non obseruans diligētias requisitas à dictis legibus, ius suum perdit, atque ad restitutionē rei inuentæ tenetur tamquam pro furto, & sic in neutro foro erit securus.

24 Prædictæ leges Regiæ in animæ iudicio defendi possūt, si omnia ad amusim obseruētur, & præterea à domino rei inuentæ repetenti ius reddatur, etiā post præconia, & sententiam iudicis solutis impensis.

25 Inuentor rei alienæ eam domino restituere tenetur gratis, hoc est, sin pedir hallazgo, & in numeris seqq.

26 Datum ob causam necessariā, ad quam tenetur recipiens necessitate præcepti, quoad iustitiam est omnino restituendum.

27 Pro labore impēso in re quærēda & inueniēda iustè merces aliqua recipi, & retineri potest: imò & quod fuerit liberè, & spōte datū ob rei inuētę restitutionē, vt in nu. 28.

29 Petri à Nauarra intellectus nouus ad prædictas leges Regias refertur, atque improbatur, & in numeris seqq.

30 Leges Regiæ prædictæ non solùm procedunt & loquuntur, en los ganados mostrēcos, sed etiam in alijs bonis.

31 Sententia an requiratur in casu prædict. legum Regiarum.

CAPVT. IX.

De rebus inuentis, quæ certo domino carent.

1 DIVVS Augustinus homil. 9. lib. 50. & sermon. 2. de verb. Apostoli, ita inquit: Estote fideles inuen-

inuentores: si quid inuenisti, & non reddidisti, rapuisti, quantum potuisti fecisti: quia plures non inuenisti, ideò plus nō rapuisti: qui alienum negat, si posset & tolleret. Deus cor interrogat, non manum. Habetur apud Gratian. in c. si quid inuenisti. 14. q. 5. Hieron. in lib. Leuit. & Origen. homil. 4 ad cap. 6. Leuit. at verò cum rapina sit manifesta, ac violenta rei alienæ acceptio, vt explicat S. Thom. 2. 2. q. 66. arti. 3. videtur in proposito nō committi rapinam, sicque impropriè ibi dici, Rapuisti, &c. Quamobrem obseruādum erit, plerumq; furtum, & rapinam nō ita propriè accipi, quin aliquando eorum significatio mutetur, atque ob id impropria fiat interpretatio, prout contingit palam in d. c. si quid inuenisti, ea namque in specie rapina non committitur propriè, sed verbum, Rapuisti exponendum est, id est, illicite accepisti, secundum Archid. ibi quem Cardinal. sancti Sixti sequitur, & Probat Paul. Castrens. in d. l. sed eximendi. ff. ne quis eum, qui in ius voc. est, vi eximat. & D. Couarr. in reg. peccatum. 2. parte relect. §. 1. num. 2. versic. postremo illud: ea verò illicita acceptio rapina non est, licet ei similis, vt probat text. in cap. multi. 14. quæst. 5. quem Gratianus tribuere videtur diuo Hieronymo super Leuitic. cum sit potius
2 Originis homil. 4. ad c. 6. Leuitic. * nam & qui rem inuentam detinet, nec domino reddit, furtum committit. l. falsus. §. qui alienum. ff. de furtis. Quod verum est & procedit, vbi inuentor rem illam acceperit animo lucrandi sibi, vt in d. §. qui alienum: vel quando sciens alienam esse, eam retinet, vel negat, aut ea vtitur, vt in d. c. si quid inuenisti post princip. & in l. inficiando. ff. de furtis, tradit Iass. in l. rem quæ nobis. nu. 29. de acquirenda possessione, vbi cum Bald. in l. 1. colu. 1. ff. rerum diuisione, inquit, quòd si aliquis in quodam nemore inuenit sacculum pecuniæ, vel anulum pretiosum, aut similem rem, nō potest de iure nec cum bona conscientia sibi retinere, sed debet præsentare Episcopo loci qui si non inuenit ad quem pertineat, debet in pauperes erogare, & Chassan. in consuet. Burgund. rubrica. 1. §. 3. colu. 2. Couarr. vbi suprà, in 3 part. §. 1. nu. 1. D. Anto. Gomez. 3. tom. variarum resolut. cap. 5. de furt. nume. 2. & iterum in l. 45. Tauri numer. 3. secundum quos hoc intelligendum est, cum res inuenta eius conditionis sit, quæ verisimiliter anteà fuerit alicuius, vt peculium, vel alia quælibet res mobilis: secus si talis sit, quæ ex probabili coniectura anteà nullius fuerit, nam adquiritur inuenienti, nec alteri restituenda est, vt in §. item lapilli. instit. de rerum diuisione, vbi loquitur in lapillis, gemmis, & cæteris, quæ in littore maris inueniuntur, & docet sanct. Tho. & ibi Caieta. 2. 2. q. 62. artic. 5. & Florent. 2. parte, titulo 1. cap. 65. §. 2. Exemplum etiam fingi potest huius vltimæ speciei, in auibus & cæteris bestijs, ferijs, & piscibus in mari, & in fluminibus existen-
3 tibus, * quia in nullius bonis sunt, tamquam res vacantes, & ideò occupantis fiunt, & in eis quilibet diligentior naturaliter succedit, vt in cap. ius naturale, & in c. ius gentium. 1. distinctione cap. dilectissimis 12. q. 1. text. in l. 1. ff. de acquirend. rerum domin. l. 1. ff. de acquirenda possessione, & in l. ex hoc iure. ff. de iustit. & iure. text. in §. 1. & in §. singulorū & in §. feræ, cum alijs, instit. de rerum diuisione. l. 10. cum pluribus alijs, titu. 82. p. 3. tradit latè post alios Anto. Gom. in d. l.
4 45. num. 2. * Quod adeò procedit, vt de iure non possent domini & Principes piscari prohibere in mari, aut publicis fluminibus, licet cōmuni errore, quo dicunt se dominos in terra sua, & consequenter in fluminibus terræ cohærentibus, id de facto prohibeāt, quod de iure facere non possunt, nisi consuetudo pinguius ius hoc faciendi eis tribuit; & ita seruat Curia Franciæ, secundum Ioā. Fabrū in § flumina. instit. de rerū diuisione, quem sequitur Guido Pape quæst. 514. & Guillel Benedict. in repetitione. c. Rainūtius. verb. & vxorem nomine Adelasiam, in 5. decis. num. 359. secundum impresionē Lugdunēs. ann. 1575. de testa. vbi limitat, nisi ex iusta causa hoc fieret.

Illud

Illud tamẽ quod prædiximus de auibus, vt fiant occupantis, verũ eſt & procedit, quando in ſua plena libertate capiũntur, ſecus verò ſi habeant vel portent aliqua ſigna contraria, vt gecta & ſonalia, vel ſimilia, quia tunc non fierent occupantis, ex hoc namque præſumuntur prius ab alio occupata, nec priſtinam dicuntur libertatem recuperaſſe, ac proinde illa ſic inueniẽs, ac retinens animo lucrãdi, committit furtum, ſicut in cæteris rebus mobilibus alienis, quarum certi domini ignorantur, vt prædiximus, ſecundum Anto. Gom. vbi ſuprà. Hinc de quodam ruſtico refert Bart. in ſuo tractatu de falcon. in princip. qui falconem cuiuſdam domini venatoris perditum reperit cum gectis & ſonalijs, quem poſuit ſub banco, & dedit ei beccare panẽ, caſeum, rapas & carnes ſalſas, quibus ipſe ruſticus nutriebatur, quorum occaſione falco interijt, & decidit Bart. quòd ille ruſticus teneatur actione in factum nobili ad intereſſe, quia falconẽ malè nutriendo, & imperitè tractando, cauſam eius mortis præbuit, nec excuſatur, licet feciſſet quod potuit, & ſciuit, & falconem vt ſuam propriam perſonam tractauerit & aluerit, propter quòd videbatur excuſãdus. l. bona fides. ff. depoſi. quia tenetur ex eo quòd fuit in culpa nõ leui, ſe immiſcendo rei ad ipſum non pertinenti, nec ſtatui ſuo conuenienti, cui ſolùm colere terram de qua viuat conuenit, & non de venatione. Potuit inſuper cognoſcere in gectis, & ſonalibus falconem ab alio fuiſſe occupatum, ac detentum, & ad alterum dominum pertinere, & in ſua naturali libertate non eſſe, vt ſibi ruſtico occupanti cõcederetur vnde debuit facere diligentiam quam infrà dicemus: & hunc caſum de falcone refert, & ſequitur Guillelm. Benedict. vbi ſuprà, nu. 352. ex quorum mẽte ſatis colligitur, aliud in propoſita ſpecie eſſe dicendum, ſi ruſticus ille fecerit prędictam diligentiam, interimq; ea facta, dum dñs verus falconis perditi compareret, perijt falco, ex prædicta occaſione nutrimenti non cõuenientis illi præſtiti: rectè igitur hoc caſu ruſticum huiuſmodi excuſandum cenſeo ab actione contra eũ poſteà à domino falconis intentata pro intereſſe: fecit ſiquidem ruſticus quod debuit, nempè prædictam diligentiam, & quod potuit, iuxta ſuam ſcientiam, nutriẽdo falconẽ ſicut ſeipſum: nec enim ei rei ſe immiſcuit prudens & ſciens, ſed caſu, nec habuit malã fidem, nec dimittere tenebatur, ſed credidit ſe rectè facere, & in aliquo non peccare, & potius domino gratum opus impendere, vnde ſibi non videtur hoc caſu imputandum, niſi eam quis ſibi culpam imponere velit, quòd non conſuluerit peritiores: at hoc nimia curioſitas videtur. Ex ſuperioribus igitur conſtat, inuenientẽ rem alienam, teneri ad eius reſtitutionem ſub pœna peccati mortalis, & tradit Scotus in 4. diſtinctione 15. receptus ſecundum Nauar. in manuali Latin. c. 17. num. 170.

8 Sed cum dominus rei inuentæ ſit incertus, quæritur ad quid teneatur in vtroq; foro inueniens? Et in hoc Guillelm. Benedict. vbi ſuprà, nu. 368. inquit, quòd quando bona inueniuntur vacantia, quia ignoratur dominus, fortè quia errant & vagantur per patriam, prout faciunt interdum animalia, quãuis non fera, quæ in in itineribus publicis aut locis priuatis reperiuntur, tales res occupanti non conceduntur, nec fiſco pertinent, ſed eis eſt dandus curator, qui illa regat & cuſtodiat, ac ſi certum eſſet dominum ab hoſtibus eſſe captum. l. cum cognatos. C. de poſtlimin. reuerſ. donec dominus bonorum reuertatur, aut cognoſcatur, ne interim talia bona pereant, vt ibi dicitur, & facit text. auth. nauigia. C. de furtis. Hoc tamẽ procederet rectè, vbi dominus certus abſens eſſet in longinquis partibus, vel ignoraretur vbi ſit, vel captus eſſet ab hoſtibus, vt in materia poſtliminij in d. l. cum cognatos: at verò quando bonorũ inuentorum dominus quis ſit ignoratur (de quibus bonis nunc agimus) profectò diuerſa materia eſt ab illa, quando dominus eſt certus, ſed tamen abſens, ac proinde in noſtra ſpecie aliter reſpondendum erit.

Quare

9 Quare idem Guillelm. Benedict. vbi sup.nu.371. loquens in nostris terminis, decidit, quòd reperiẽs tales res mobiles, quarũ dominus est incertus, & de cuius voluntate non constat, proponere debet libellũ publicè in Ecclesia, vel palatio, seu alio loco publico, quòd tales res inuenit, rèdditurus eas domino, si reperiatur qui eas consignatiuè declarando repetat, vt expresse præcipit. l. falsus. §. qui alienũ. ff. de furt.& ibi DD. & plenè Panormit.in c.cum dilecti. versic. quid autẽ si, nu.12.de accusation. quo facto, & sufficienti interuallo expectato, si nemo eas requirat, & inuentor sit diues, teneatur eas pauperibus erogare pro Deo, vt in d.cap.si quid inuenisti, secundum Hostiens. in summa, de pœnitentijs & remiss.§. quæ pœna, vers. quid si quis inuenit.& Abba.vbi suprà, sequitur & testatur communem alios referens Anton. Gomez in d.l.45. Tauri.nu.3. dicens teneri inuentorem in conscientia & iustitia dominum inquirere prçconijs, vel libellum in aliquo loco publico proponendo, vel alijs modis, & domino non inuento, tenetur in pauperes restituere: idem Anto.Gom.in d.c.de furto.nu.2. Et hanc opinionẽ, nempè quòd si facta diligẽtia, dominus non reperiatur, res inuẽta sit restituenda pauperibus. tenet glos. in regula peccatum, verbo, restituatur, ibi: His autem non extantibus, de reg. iuris in 6.& in cap.cum tu.de vsuris.& vbique eam DD. sequũtur.& S.Thom.2.2.q.62. art.5.ad 3.& est cõmunis secundũ Siluest. in summa, verbo inuentum, & secundũ Nauar.in manuali Latin.c.17.n.72.& n. 171.& secundum Couar.in d.regul. peccatum in 3.part.relect.§.1.nu.3.qui eam expresse sequitur, & Armil. aurea verb. inuenta, nu.1.& verb. restitutio.num.20. estque receptissima apud plerosq; Theologiæ, & iuris Pontificij professores, vt constat ex Dñic. à Sot. lib. 5. de iustit.& iure, q.3.art.3.ad 2.pag.413.col.1.in prin. & ex fratre Angles in suis florib.Theologic.quæst.1. de restitutione pagin.146. vbi si non adhibita debita diligentia & inquisitione veri domini pro qualitate rei restituendæ, pauperibus tribuatur, erit restitutio iterum vero domino facienda, si comparuerit, & sibi imputet secundam restitutionem, quia debitè non inquisiuit dominum. Eamdem priorem sententiam testatur communem omnium ferè Theologorum, plures referens Petrus à Nauarr. libr. 4. de restitutione cap.2.num.74.cum sequentibus, & probatur argumento text. in cap. non sanè. 14. q. 5. circa finem, vbi de illicitè acquisitis, dum tamen dominium in accipientem transferatur, fit eleemosyna, vt ibi notat gloss. verbo, tamquam sua. Secundò per text. in auth. omnes peregrini. C. communia de success. & in l. penultima, titul. 1. partita 6. vbi quòd bona peregrini morientis absque testamento, per Episcopum in pias distribuuntur causas, si hæres legitimus non

10 appareat.* Hinc sumpta occasione multi Episcopis esse reseruatam hanc distributionem bonorum inuentorum, quorum dominus ignoratur, pauperibus faciendã existimarunt, secundũ Hostiens. in summa de pœni.§.fin.& eumdẽ in d.c. cum tu.& Mercado *de tratos y contratos*, lib.fin.c.15. vers. *de los hallazgos*, fol.179. colu.2. vbi quòd si sit quantitas, distribuitur in pauperes, secũdum dispositionem & ordinationem Episcopi, aliàs solo arbitrio inuentoris. Idem in cæteris tenet cum Bald.Ias.in d.l.rem quæ nobis. 29. vt vidimus. Sed contra eos est cõmunis & vera sententia, vt copiose probarunt Ioan.à Medin. in suo cod. de restitu. q.3. casu 10.vers.esto igitur. ibi: Contrarium tamẽ, &c. & Nauar. vbi suprà, resoluens, eum qui restitutioni est obligatus, per se ipsum sine Episcopo, & etiam sine confessario restituere posse, adeò vt contrarium Episcopus iubere non possit, nec cõsuetudo contraria valeat, quãtis confessarijs possit præcipere, ne absq; consilio Episcopi absoluant, vel distribuant, sed non prohibere partem, vt si per se velit, restituat, nec suam conscientiam, prout debet, exoneret, quod etiã voluit Armilla aurea, verbo casus, nu. 9. dicens quòd in hoc conueniunt communiter

Summistç,

Sumistæ, & in verbo restitutio num. 20. & nouissimè Henric. in summa Theol. moral. lib. 7. de indulg. c. 33. nume. 4. pag. 584. estq; communis sententia Theologorum & Iuristarũ, secundum Salon de iustit. & iur. in 2. 2. D. Thom. q. 66. arti. 5. controuers. 1. colu. 1308.* Sunt tamẽ viri
11 peritissimi, qui etsi contra hanc communem non audeant aliquid asseueranter affirmare, disputando tamẽ nixi sunt ex pluribus probare, non esse necessariò hoc casu restitutionem pauperibus faciendam, sed quòd demũ facta diligenti inquisitione domino non reperto, posit inuentor rem detinere animo sincero, vt eam domino restituat, vtque diligentissimè eum conquirat, vt latè disserit Domi. à Soto vbi suprà, & constat etiam ex adductis per Couarr. in d. 3. parte §. 1. num. 2. quorum illum præcipuũ est, quod restitutio illiciti acquisiti minimè sit præcepta iure diuino, vel naturali pauperibus facienda, sed tantùm iure humano, sicut docet, post alios, Ioann. à Medina de restitutione q. 3. causa. 11. & Couarru. vbi suprà, in initio 2. patris nu. 6. ius verò humanum hoc præcipiens locum tantùm obtinet in his quæ illicitè acquisita sunt, vt constat ex cap. cum tu. de vsur. cum simil. sed in nostra specie inuentor rei alienæ, diligenter inquirens quis sit eius rei dominus, non agit quid illicitum, si eam interim sibi retineat animo inquirendi dominum, eique restituendo propriam rem: fit igitur, vt si ius humanum aliud non statuerit in nostro casu, non sit necessariò restitutio facienda pauperibus, sed posse eam detinere inuentorẽ sincero animo, vt prædiximus, vt eam domino restituat: quinimò securè in conscientia posse inuentorem hac in specie sibi retinere rem inuentam, factis prædictis diligentijs, domino non inuento, probat Mercado vbi suprà: sequitur etiam, & eam probat contra communẽ cum Soto & Mercado, Ledesmio, & Barthol. à Medina, Petrus à Nauarr. vbi suprà, num. 75. cum sequentibus, quamuis tandem num. 83. in fine dicat, se id dubitando dicere, & ab alijs sic accipi velle. Eamdem sequitur Salon vbi suprà, col. 1310. dicens vtrãq; opin. tuta conscientia teneri posse atque probari, sed probabiliorẽ sibi videri hanc secundam, & efficacioribus niti argu-
12 mentis.* Nihilominus tamen communem sententiam ab his argumentis optimè defendit Couarru. vbi suprà, & sequitur plures referens Henric. vbi supr. nume. 2. quæ proculdubio est tenenda, præterquam si inuentor pauper & indigens sit, is namque potest sibi totum, aut aliquam partem capere pro sua necessitate subleuanda, tamquam vnus ex pauperibus, vt fatentur fautores communis sentẽtiæ, vt patet apud eumdem Siluest. loco præcitato, dummodò id faciat de consilio prælati, aut confessarij, quamuis nec id forsan sit necessarium, secundum Dominic. à Soto, vbi suprà, versic. concludamus ergo, & Nauarr. vbi suprà, n. 93. & iterum nu. 171. dicentem, non esse necessarium ei iniungere onus orandi, vel alia pia faciendi pro animabus eorum, quibus restitutio debebatur, quæ necesse non esset alijs pauperibus iniungere. Eamdem limitationem probat Guillel. Bened. vbi suprà, num. 371. vbi quòd si inuẽtor pauper sit, poterit res sic inuentas, domino non reperto, tutè retinere, & consumere, si seruari non possint, & cũ intentione eas reddẽdi domino, dum & quando apparebit, si sint res, quæ seruando seruari possunt. Eamdẽ limitationẽ probat Armil. aur. in sũmma verb. restit. nu. 39. & Flores Theolog. vbi sup. fol. 148. necnon & Henric. vbi sup. cap. 34. num. 8. plures citans.

13 Sũmus tamen Põtifex potest liberè cõpositionem facere, ac cõmutare causam, in quam res istæ incerti domini expendãtur, modò ea cõmutatio fiat in domini ignoti vtilitatem, aut iuxta ipsius voluntatẽ, ratione quidẽ æqua præsumpta, non aliàs. Et ad hunc modum intelligẽda est sententia eorum qui censent, Romanum Pontificem liberã habere potestatẽ per cõpositiones, quas vocant, liberandi debitores ab obligatione restituendi res, quarum domini sunt incerti: quam opinionem

nionem defendit Medin.de restit.quęst. 3.casu.11.& Petrus à Nauarr. vbi suprà, n.79.&.80.& pluribus fundat, quamuis eam non probet Antonius à Cordub.in suo quæstion.lib.5. de indulgent. quæst. 43.in.1.opinione,secũdũ Couar.in d.reg. peccatũ in 3.p relect.§.1.in.3.& hic mos Bullarũ videtur cœpisse ab Alexan.Summo Pontifice,vt refert Henri. vbi suprà.

Sed in hoc dicẽdum est,iustè retinere quẽ illud quod per cõpositionẽ factã cũ Camera Apostolica super incertis retinet,modò verè sint incerta, & cõpositio discreta, secundũ Caiet.super D.Thom. 2.2.q.100.artic.1.ad 7.quia Papa habet administrationem generalẽ omniũ quæ debẽtur pauperibus iuxta tradita per Nauar. in cõmentar. c.non liceat Papæ.12. q.2.§. 9. nu.2. & ita potest iusta de causa applicare in alia opera pia,prout semper facit argu.Clem.quia cõtingit,de religio. domib.& cõdonare aliqua iusta de causa,qualis est recuperandi pro illis, quod aliàs nõ recuperaretur,vel tardè, secũdũ eumdẽ Nauar.in manual. Lati.c.7.n.93.

15 * vbi aduertit,quòd procurantes huiusmodi cõpositiones,sunt in peccato, donec eas adipiscãtur,si cũ possunt,nõ restituunt pauperibus:imò & post cõpositionẽ si eis est animus nõ restituẽdi sibi cõdonata,etiã si sibi nõ fuissent condonata, sicut fur cui remissũ, est furtũ, peccaret, si animũ haberet nõ restituẽdi illud,etiã si nõ fuisset remissum, & sic cõpositi ex legitima causa erũt tuti in conscientia,vt latè probãt post alios idem Medin. de restitutio.q.3.caus.11.& Sot.in 4.distin.21. q.2.art.4.& latiùs Ant.à Cordub. plures citãs vbi suprà.in 2.opinione.Sed illi priores excusari possũt,si breui sperãt bullas cõpositionis,aut parãt adire cõmissariũ, & sunt in ea animi pręparatione, vt velint omnia restituere, si nõ impetrẽt iustã cõpositionẽ,præsertim si adsit quædã impotẽtia,aut alia iusta causa quæ excuset ne statim restituatur: sicut excusãtur expectantes iubileũ, aut Põtificis gratiã vt absoluãtur à reseruatis, & pœnitẽtijs iniũctis, aut dispensentur in voto, aut in occulto impedimento beneficij habiti, aut matrimonij cõtracti,si modò curent breui dispẽsationẽ obtinere, vt cum alijs probat Hẽri.vbi suprà,d.c.34.nu.7.Si tamẽ postea cõpareret, qui sua debita legitimè cõprobarẽt,nõ reciperetur debitoris exceptio dicẽtis se fuisse cõpositũ pretio in diplomate taxato,quia in foro iudiciario nõ videtur Papa eos intẽdere liberare,secũdũ Domin.à Soto vbi suprà, ver. dubiũ tãdẽ,sequitur latius Cordub.vbi suprà,in 1.dubio post predictas secũdas opiniones positas,vbi q̃ tũc debitores tenẽtur ea dũtaxat restituere quæ extant in sua forma,seu substãtia, licet alterata, & similiter quãtũ ex ipsis incertis bonis ditiores effecti sũt,nõ autẽ alia, vt ibi per

16 eũ.* Apud nos iure regio extat.l.6.tit.13. lib.nouæ Collect.Reg.qua cauetur: *Que toda la cosa q̃ fuere hallada en qualquiera manera mostrenca desamparada deue ser entregada a la justicia del lugar, o de la juridiciõ q̃ fuere hallada, y deue ser guardada vn año: y si dueño no pareciere, deue ser dada para nuestra Camara*, sicq; hęc bona apud Hispanos vocantur, *mõstrẽca*: apud Gręcos dicũtur, γ'ἀδέσποτα siue ἀδέσποτον authore Strabone lib. 17. vbi de Ægypto agẽs inquit hęc bona ad fiscũ publicũ Cæsaris deferri,cuius etiã meminit Budæus lib.3.de asse,in Frãcia vulgariter dicũtur Bestial.Hispanè, & cõmuni vsu loquẽdi ab imperitis introducto vocãtur haspargia,quasi bona errãtia, secũdũ Ioan.Fabrũ in § examen,instit. de rerũ diuis.& Guiller.Benedict.vbi suprà,n. 370.vbi q̃ hodie domini terrarũ in illo regno omnia mobilia sic errãtia capiũt, & de facto occupant,quæ vocant spaua, quę propriè sunt animalia abigeata seu fugata,& q̃ peius faciũt; quia omnes res in publico repertas, quarũ nullꝰ apparet dominus,qui eas repetat,sibi de facto vsurpãt:quod facere nõ debent:sed in nostra Hispania statutũ est lege regia quod prediximus:quod adeò procedit, vt in locis & oppidis dominorũ, Ducũ, Cõmitũ, & Marchionũ,ac similiũ,bona hæc, quæ Hispanè dicuntur *mostrẽcos*,cõpetãt Camerę regali,etiã in foro cõsciẽtię, nisi ex priuilegio vel consuetudine aliud appa-

reat, vt resoluit Auēd. c. 7. prętor. n. 5. li. 1.
18 Oportet tamen seruari solemnia, quę l. 7. statim sequenti eiusdem tit. 13. lib. 6. nouę collect. præcipiuntur in hūc modū: *Ordenamos, que qualquiera q̃ hallare alguna cosa agena, sea tenudo de lo poner luego en mano y poder del Alcalde de la ciudad, o lugar en cuyo termino fuere hallada: y el dicho Alcalde sea tenudo de lo poner en poder de persona, o personas idoneas, q̃ lo tenga de manifiesto por vn año y dos meses: y el que lo ansi hallare, ò aquel a quiē pertenecie re por priuilegio, vso y costūbre d̃ lo mostrēco, hagalo en este interim pregonar por publico y conocido pregonero del lugar do la cosa fuere hallada, cada mes en dia d̃ mercado: y mādamos que el mismo dia q̃ fuere hallada, la notifique el que la hallare, ante el escriuano del cōcejo del dicho lugar, y si hasta el termino de vn año y dos meses el señor de la cosa hallada viniere, libremente le sea restituida, pagando las costas que fueren hechas en la guardar: y si aquel à quien pertenece lo mostrēco, no hiziere las diligencias de suso cōtenidas, pierda el derecho que le cōpete al mostrēco, y la cosa hallada la restituya como por hurto*: quā l. refert Ioānes Orosc. in l. 1. numer. 10. ff. de rerum diuis. adde similem pene l. 2. tit. 13. libr. 4. fori: similis ferè consuetudo est apud Burgundios, vt refert, & declarat Chassaneus in rubric. 1. §. 1. & sequent. & apud Aurelanienses in titulo de fugitiu. & errant. vbi consuetudine introductū extat, * quòd
19 dominus rei inuentæ possit rē propriam petere, etiam post dicta præconia & mēses supradictos, modò non sit sententia iudicis lata: quarum consuetudinē meminit Ioannes Faber vbi suprà.
20 Sic etiam in Francia dominus prouinciæ, & territorij res & bona eorum qui naufragium patiuntur, vti aberrantia, & dominum incertum habentia occupat, & sibi acquirit, vt refert Guillerm. Benedict. vbi suprà, latè inuehens cōtra eam, & Couarru. vbi suprà d. 3. part. §. 1. num. 5. eam consuetudinem etiam improbat, cum iure statutum sit, vt res, & bona eorum, qui naufragium patiuntur, à nemine occupari possint, nisi eo animo vt dominis restituantur, non obstante quacumque consuetudine, quæ contrarium fieri permittat, vt in auth. nauigium. C. de furt. quid enim naufragus miser fecit, vt dignus sit amissione rerum quæ ad ipsum lege naturæ pertinent? Quid item Principem Christianissimum mouere potest, vt tam impiam, & crudelē consuetudinem probauerit, aut à iudici-
21 bus seruari permiserit? * fiscus enim nō debet direicere calamitatibus miserorum, iuxta glossam in capit. dispensationes, verb. despicimus. 1. quæst. 7. per tex. in. l. 1. C. de naufra. libr. 11. & ibi Platea, ita Guillerm Benedict. vbi suprà.

Quare non erunt tuti in conscientiæ foro domini hæc bona occupantes, vt docet Rebuff. in proœmio ad leges regias Galliæ. glos. 5. num. 74. quem refert & cum eo transit Couarru. vbi suprà d. numer. 5.

22 Et quamuis de iustitia nostrarum legum circa bona mostrenca dubitauerit Chassanæus in cōsuetud. Burg. rubric. 1. §. 1. in super. & Couar. pluribus cōtra eas adductis vbi suprà, in versi. de legibus verò huius regni: possunt tamen ex rectitudine iustitię defendi, dūmodo obseruemus, ne vlla fraus fiat per iudicē, aut per eum, cui lege vel consuetudine, vel principis priuilegio harum rerum custodia tradita aut delegata est, sed exactè, & bona fide omnes, & singulæ diligentiæ à lege regia requisitæ fiant, aliàs secus.
23 * Quinimò his non obseruatis, eadem lex in fine præcipit, vt is, ad quem hæc bona pertinent, ius suum perdat, atque ad restitutionem rei inuentæ teneatur tamquam pro furto, sicque in neutro foro erunt securi. Caueant igitur domini arcium, quibus ex consuetudine immemoriali, vel regis priuilegio competunt prædicta bona mostrenca, eorumque locum tenētes, ne quid horum prætermittant, aut quid fraudulenter, perperamve, aut dolosè hac in re admittant cupiditate excęcati, sed omnia rectè & solemniter perficiant atq; conseruent, aliàs rei erunt gehennæ atque animas suas perdent: & ita Anton. à Cordub. vbi

dub. vbi suprà, in 2. opinione princip. in versic. & quia in hoc: & iterum col. penult. in versi. princeps decidit, non posse principem secularem disponere de prædictis bonis perditis, & errantibus, sicut de facto disponit per prædictas suas leges regias ad vtilitatem Reipublicæ, & cui voluerit ad libitum applicare, quia hæc ad thesaurũ pertinet Reipublicæ secularis, & ad bonam politiam eius pertinet disponere de his ad vtilitatem Reipublicæ. Eiusdem sententiæ videtur esse Mercad. vbi suprà. Hoc tamen videtur intelligendum, quãdo nõ seruantur seruãda, iuxta supradicta, & statim dicenda.

24 Erit præterea obseruãdũ in proposito, in animæ iudicio etiam defendi posse prædictas leges regias, si omnia adamussim obseruẽtur, vt prædiximus. Preterea dummodò priori domino rem inuẽtam repetenti ius reddatur, fiatq; ei rei restitutio, etiam post præconia, & sententiam iudicis, solutis impẽsis in eadem re factis, vt censuit Couar. vbi suprà, circa finem, cuius sententia mihi mirum in modum arridet, & placet, eamq; probat Anto. à Cordub. vbi suprà, in 2. fundamento princip. circa finem. 2. opinion, & infrà in 1. dubio. & Mercad. vbi suprà, & eã nouissimè latè probat, ac defendit in vtroque foro post hæc scripta visus D. Azeued. in l. 6. nu. 55. cum pluribus sequentibus, tit. 13. lib. 4. nouæ Coll. Reg. vbi etiã quòd consuetudo contraria non excusat, quia est corruptela, & ideò nõ obseruanda, & quòd procedit re etiam perẽpta alio modo quàm apud dominũ esset peritura, quia tunc receptor illius ad interesse vero domino, quatenus factus est locupletior, teneretur, tametsi nouissimè Salon vbi suprà, in c. sequenti, col. 1314. cum sequent. oppositum contra Couar. vbi suprà, dicat esse multò probabilius, id latè probans, & dicens docere plerosque ex recentioribus: & quãuis in foro iudiciali aliud colligatur ex litera d. l. 7. à contrario sensu, ibi: *Y hasta el termino de vn año, y dos meses, &c.* non tamen expresse id in lege illa cõtinetur: nec est sumendum argumentũ à cõtrario sensu hac in specie, quia resultaret absurdũ, hoc est, peccatũ in foro tamen animæ vt prædiximus, quocumq; tẽpore verus dominus compareat, audiendus est, atq; ei res sua restituenda solutis impẽsis iustis, nec non & in foro exteriori, per prædicta: q. si nullo tempore prædictus dominus cõpareat, aut rem suam esse probauerit, obseruatis tamen prædictis diligẽtijs requisitis, securus in cõscientia remanebit is ad quem prædicta bona authoritate dictarũ legũ peruenerũt atque pertinent, quia authore prætore possidet, iuxta. l. iustè possidet, cum simil. ff. de acquirenda possess. Debet igitur is, si timoratã, & inculpabilem conscientiam habeat, eo animo esse, vt paratus sit vero domino, quocũq; tempore rem suam repetenti, & talem esse probãti, eam reddere atq; restituere, vel ipsius æstimationẽ soluere deductis impensis, si ipsa alienata, vel aliàs consumpta ab eo sit.

25 Illud deniq; in calce huius c. adnotare libuit, quòd cũ ex lege iustitiæ teneatur inuentor rei alienæ eam domino restituere, vt in d. c. si quid inuenisti, cum reliquis suprà notatis, gratis id facere debet, vt in specie hanc regulam constituit Siluest. in summa, verb. restitutio. 2. §. 1. & restitutio 4. §. 1. nempe datum ob causam necessariam, ad quam tenetur recipiens necessitate præcepti, quoad iustitiam est omnino restituendum, probat latè Couar. in regul. peccatum, in 2. par. §. 3. num. 1. communis secundũ Cordub. lib. 1. quæstionarij. q. 32. in 4. opinione, versic. primo dictũ: imò turpiter recipit, vt cum glossa & alijs probat Nauarr. in manual. Latin. cap. 17. num. 33. & 34. huiusmodi inuentor mercedẽ aut præmiũ ex pacto vel aliàs recipere non poterit, hoc est, quod Hispanè dicitur *hallazgo*: quod expresse probat tex. in l. falsus. 44. in ordi §. qui alienũ, vers. quid ergo. ff. de furt. ibi, Et si non probè petat aliquid, & ita aduersus Hostiens. Abb. rectius existimauit in c. dudum. el. 2. nu. 18. de electi. quẽ sequitur D. Couar. vbi suprà, d. §. 3. nu. 3. in hunc sensum exponens vocem Græcam d. vers. quid ergo, vt idẽ significet

ficet q̄d inuentionis præmiũ: & ita Bart. in d. §. si qui aliẽnũ, scribit propter restitutionẽ rei alienę, quæ inuenta fuerit, nihil iustè peti posse, nec accipi: pro labore tamen impenso in ea re quęrenda, & inuenienda iuste mercedẽ aliquã recipi, * &
27 retineri posse, q̄d sequuntur ac probãt, Alber. Ias. Fel. & Chassançus, eosq; refert Couar. vbi suprà, resoluens apud se certũ esse posse iustè recipi, & retineri quod fuerit datum ob rei inuentę restitutionẽ modò saltem coniecturis quibusdã appareat dominum id liberè, & sponte dedis-
28 se:* quod verissimum puto: verbi gratia, si illud sponte offeratur inuentori absq; eius petitione, vel aliàs constet de libera & spontanea voluntate dantis.

29 Vltimò, inuenio quòd nouissimè Petrus à Nauar lib. 4. de restitution. c. 2. nu. 82. dictas leges regias interpretatur ac intelligit, vt procedant in conscientia, tantum in casu in quo loquuntur, nempe non de omni inuento, sed *de los mostrencos*, quę sunt animalia errantia, & perdita, vt patet ex dictis legibus, deinde non loquuntur, nec pręcipiunt id esse faciendum ante sententiam, sed post condemnationem, & quòd ita sunt accipiendæ nempe vt alia bona perdita applicentur regi, lata tamen sententia, hęc tamen opinio procedit ab eo authore, qui suprà contra communem prope omnium Theologorum sententiam tenuerat cum Dominic. à Soto, & reliquis suprà citatis, inuenta non esse necessariò pauperibus reddenda, sed inuẽtorem factis competentibus ac possibilibus diligẽtijs, domino non inuẽto, posse sibi ea iustè retinere, eo tamen animo vt semper quòd verus dominus appareat, teneatur ei in conscientia rem inuentam restituere: vnde vt hanc suam opinionem sustineat atque defendat, respondet fundamentis communis sententiæ, & accedens ad dictas leges regias, quæ sibi magis obstant, præd. modo eas intelligit: sicque primò notandum, prędictum intellectum esse à se in eum finem inuentum, vt possit in sua opinione permanere contra communem, quæ communis habet, nullo modo posse huiusmodi inuentorẽ retinere sibi eam rem, sed pauperibus teneri eam erogare, ac proinde non est multum fidendum prædictę suæ ex-
30 positioni.* Secũdo (quod salua pace dixerim) moneo, mihi eumdem intellectum verum nec tenendũ videri, nẽpe quoad primum vt procedant dictæ leges solum *en los ganados mostrencos*, & non in omni inuento: quod tenet Salon vbi suprà, controuers. 1. col. 1311. in 4. conclus. dicens in hoc regno Castellæ posse iusta conscientia inuentorem rerum inanimatarum, & non se mouentium sibi retinere, non apparente domino post debitam ipsius inquisitionem, quia iuxta hæc leges & iura Castellę nihil decernunt, cõtrarium namq; cõstat ex generalitate earumdem legum, vt patet ex. l. 6. ibi: *Toda la cosa que fuere hallada en qualquiera manera mõstrenca, &c.* & ex. l. 7. ibi: *q̃ qualquiera q̃ hallare alguna cosa agena, sea tenudo, &c.* loquũtur enim expressè in omni inuento generaliter, saltem d. l. 7. Si tamen prædictæ leges regiæ non fuerunt nec sunt receptæ, aut saltem cõsuetudine admissę, nisi tantũ *en los ganados mostrencos*, quod ignoro, procedere posset prędicti moderni opinio, quod ipse nõ asserit similiter respectu secũdi dicti, nẽpe quod prędictæ leges nõ loquãtur, id esse faciẽdum ante sentẽtiam, sed post condẽnationẽ, & quòd ita sunt accipiẽdę, nẽpe quòd bona prædicta applicẽtur regi lata sententia, nõ verò prius: hoc si referatur ad depositum faciẽdum per inuentores, de quo in dictis legibus regijs, gratis dictũ videtur: quòd si prædictæ leges sunt iustæ, & procedunt, & seruandæ sunt in foro conscientię, prout sunt, & debent seruari, obseruatis quæ prædiximus, ad quid, obsecro, necessaria sentẽtia, quandoquidem hic non agitur de pœna, sed de deposito rei inuẽtæ faciẽdo statim in manibus personæ publicæ arcis custodis, atq; de applicatione ipsius obseruatis prius requisitis ab eisdem legibus, ne diu dominia rerũ sint in incerto: itaq; leges prędictæ minimè sunt pœnales, sed imò purę, iustitiamque decisionẽ & bonũ Rei

publicæ continent, tum ex eo quod modò dicebamus, ne dominia rerum sint in incerto, tum etiam quia prædictis diligẽtijs regiarum legum factis, veri domini rerum perditarum facilius eas penes personam publicam depositas inueniẽt, quã penes plures ac diuersos priuatos earum inuentores, si eas retinere possent: multũ igitur conuenit Reipublicæ decisio, & bona prouisio dictarum legum: ergo statim obligant inuentorem ad prędictum depositum faciendũ nulla expectata sententia. Is prętereà nullum dominum acquirit ex sola inuentione, vt patet ex his quæ in principio huius cap. adduximus, tenetur igitur res inuentas statim deponere, & consignare coram d. arcis custode, iuxta decisionem dictarum legũ, nec sibi retinere poterit, nec domino restituendas, quandoquidem ad id, & ad faciendas diligentias necessarias pro comparitione dominorum incertorum persona publica ad hoc per dictas leges regias iustissimè & conuenientissimè designata est, cui hoc incumbit, non verò priuato inuentori: quo fit, vt præd. intellectus in eum, quẽm prædiximus sensum acceptus, tenendus nõ sit, tamquam periculosus ac destruens decisionem pręd. legum regiarum, ac proinde animę iudicio non securus, quia si aliud diceremus, facilè patrimonium hoc regis, *de los mostrencos*, minueretur & defraudaretur, si inuentores res sic inuentas sibi retinere possent ante cõdemnationẽ: & prætereà veris dominis earum præiudicium ingens fieret, vt prædiximus, ignorarent enim apud quos res suæ essent, ac pro inde eis inuiti carere cogerẽtur, quia fortè præconia non audirent, nec libellos publicè super hoc positos videbunt, nec legent: at verò licèt hoc vltimum etiam contingere posit: deposito facto coram arcis custode, attamen dùm sciuerint domini res suas esse perditas, statim accedent ad prædictam personam publicam, penes quem deponi debent, exquisituri ab ea, an penes se depositæ sint, & vt ad hoc librũ suũ exhibeat, & sic facilè fraude cessante, eas cõsequentur: secus verò erit, si inuentores, cum cõmuniter ignorẽtur qui sint qui ipsas retineãt: nec præsumendum est contra prędictam personam publicã, quod depositũ negabit, aut aliud quippiam in fraudem dominorum committat, hoc siquidem licèt nõnumquã fiat, imò forsan sępe, sicut & furta, & alia crimina in republica frequẽter perpetrantur, nõ tamen iniustã reddit decisionẽ prædictarũ legũ, nec venit in considerationẽ, quando quidem si de eo cõstiterit (sicut & cætera crimina) grauiter puniendũ erit, partiq; lęsæ damnũ & interesse resarciendum: & ideò forsan D. modernus minus secur' de præfata sua sententia, inquit posteà n. 83. Sed quoniã in more nostro est, rarò à communi doctorum sententia discedere, etiã ratione multũ coacti, idcirco hæc omnia dubitãdo, & à me dici, & ab alijs accipi volo.

32 Si verò ipsemet author in alium sensum prædictam suam opinionem intellexit, nempe Cameræ regiæ nõ competere dominum harum rerum sic inuentarum, quamuis inuentores statim eas arcis custodi reddiderint, nisi postquam sententia iudicis regi, vel suum ius habẽti fuerint applicatę, transactis terminis, ac omnibus obseruatis quæ dictæ leges iubent, domino non inuẽto, hoc verum esset: quamuis si post hanc sententiam applicationis verus dominus cõpareat, offerretque & realiter soluere paratus esset iustas expensas, eidem protinus in conscientia esset restitutio facienda, vt prædiximus: non tamen vidi obseruari, vt sententia iudicis præd. super hoc feratur: forsan obseruatur, eritque bona praxis, mihi tamen id non constat, nec contrarium. Eãdem l. regiam refert nouissimè Henric. vbi suprà d. lib. 7. c. 36. nu. 6. pag. 593. additq; quod hoc ius petẽdi pecus seu mostrẽcum, quod ex ea cõpetebat prętori, trãstulit rex in fratres ex ordine Mercedis, aut Trinitatis (quibus datur locus præuentioni) pro redemptione captiuorum, vt ibi latius commemorat: ego autem hoc intelligo in illis locis, vbi priuilegio regio vel consuetudine alteri ius illud non est concessum,

quo casu etiam obseruanda erunt omnia prædicta: cæterum vbi id laicis, alijsve personis concessum prius erat, aut donatum (prout contingit in pluribus ciuitatibus & oppidis horum regnorum) præd. fratres se non intromittunt.

SVMMARIVM.

1 *Datum meritrici ob actū Venereum potest iuste ab ea retineri, etiamsi causa turpis non sequatur posteà, vel si turpitudo ex parte dantis & accipientis versetur, hic.*

2 *Quod nedum procedit in foro contentioso, sed etiam in foro conscientiæ, de quo etiā num. 14. cum sequentibus.*

3 *Dum tamen nō interueniat fraus, aut excessus, quia is donationis titulum exigit, vt datum recipi, & retineri valeat.*

4 *Item dūmodo dantes vel promittentes concubinæ, vel meretrici, habeant ius donādi, & promittēdi, aliàs secus, vt sunt illi, qui alieni iuris sunt.*

5 *Idem est in monachis.*

6 *Idem in mulieribus cōiugatis de bonis maritorum, aut superlucratis, secus de paraphernalibus.*

7 *Minor, miles, & clericus, concubinis suis donare minimè possunt.*

8 *Is, qui cum muliere publica, vel ea fœmina, quæ sui corporis quæstum facit, coierit absque expressa cōuentione mercedis, cogendus est à iudice lege taciti ac subintellecti pacti eidem fœminæ hoc poscenti consuetam Venerei vsus mercedem soluere, & numer. 10.*

9 *Non soluens meretrici statutum pretium, cogetur in foro iudiciali ad solutionem eiusdem.*

10 *Masculus à fœmina ob actum Venereum pretium recipere potest.*

11 *Meretrix licet turpiter faciat eo quòd sit meretrix, non tamen turpiter accipit cū sit meritrix num. 13. contra hoc arguitur, sed numeris sequentibus argumenta dissoluuntur.*

12 *Meretrix domina est sui corporis, & materia vendibilis est.*

13 *Legis. 4. §. sed & quod meretrici. ff. de condit. ob turp. caus. intellectus, & numeris sequentibus præcipuè nu. 18. vbi Iurisconsulti ratio defenditur ab impugnationibus Nauar. & num. 20. & 21.*

14 *Acceptum voluntariè ab aliquo, vbi ab vtraque parte cōmittitur turpitudo, an sit restituendum, & num. 27.*

15 *Meretrix secundum Medina & Nauar. non minus peccat recipiendo mercedem suæ operæ illicitæ, quàm cæteri, qui pro alio maleficio comittendo recipiunt pretium, quamuis ad restitutionem non teneātur: sed contra num. 16. & 17.*

19 *Legum. 2. 3. & 4. ff. de condit. ob turp. caus. intellectus.*

21 *Concessio corporum ad copulā æstimabilis est pretio, siue pecunia.*

22 *Genesis. c. 36. vbi Iudas mercedē promissam Thamar misit eidem, adducitur.*

23 *Pro maleficio perpetrādo nihil accipi aut retineri potest, nec etiā pro labore & periculo mortis, cui mādatarius se exponit.*

24 *Recipi potest merces pro fornicatione à muliere soluta, & viris vxoratis, monachis & clericis, atque retineri ab eisdem securè, dummodo moderatum sit, ac sine fraude, & datum à persona sui iuris.*

25 *Fœmina fornicaria, quæ publica meretrix non est, petere potest & retinere securè in conscientia, quod sibi ob copulam promissum aut solutum est.*

27 *Sed in foro exteriori actio eidem ad petendum denegatur.*

28 *Nauarrus inaduertenter imponit Episcopo Segobiensi Couarru. quod ipse non dixit.*

29 *Meretrix tutò in consciētia apud iudicem exteriorem petere potest mercedem sibi promissam sequuta copula: secus dicendum est in alijs mulieribus non meretricibus, respectu eiusdem fori exterioris.*

CAPVT X.

De receptis & promissis ob causam fornicationis.

Vlpianus

VLpianus summus Iurisconsultus in l.4.in versi.sed & quod meretrici. ff. de condiction. ob turp. vel iniustã caus.ita sanciuit: Sed & quod meretrici datur, repeti non potest, vt Labeo & Marcellus scribũt: sed noua ratione, non eo, quòd vtriusq; turpitudo versatur, sed solius dantis: illam enim turpiter facere quòd sit meritrix, nõ turpiter accipere cum sit meretrix, & ibi Bart. & cõmuniter Doctores. & in l.2.C.eodem tit. Bart. in l. affectionis. ff. de donatio. consonat.l.53.tit.14.par.5.in versi. *esso mismo.*
1 * Ex quibus iuribus manifestè & ad literã probatur, datũ meretrici ob actũ Venereum, posse iustè ab ea retineri, quandoquidẽ repeti non potest. Quod procedit, etiamsi causa turpis postea non sequatur, quia mulier noluit cum viro coire, & à fortiori si turpitudo ex parte dantis & accipientis versetur, vt puta quando is turpis actus paciscitur cum fœmina bonæ famæ, vt in dict.l.53.in 1.& in 2.parti-
2 bus. * Quod nedum procedit in foro cõtentioso, in quo non est huiusmodi lucrum necessariò restituẽdum, sed etiam in foro conscientiæ, vt bene probat Abba. in cap. plerique, de immunit. Ecclef. in 3.quæstio.numer. 12.& 13. S.Thom. 2.2. q.32. art.7. & ibi Caietan. idem Thom. q.62.art.5.ad 2.Paluda. & alij in 4.distin. 15.glos. communiter recepta in summa, verbo, quod verò, ibi: Vt si aliquid datur 14.q.5.D.Couar.in d.regu. peccatum.2. p.§.2.n.4.testatur communẽ Ioan.à Medina in suo cod. de restitutio. q.20.versi. in oppositum, licet ipse contrariũ teneat, vt infrà dicemus, & in hac conclusione ferè omnes, tam Theologi, quàm Canonistæ & Legistæ conueniunt, vt testatur Nauar. in manual. Lati. c.17.nu.34. versi. quartum dictum, sequitur & latè probat Dominic.à Soto lib. 4. de iustitia & iure, q.7.art.1.ad 2.in versi. quapropter, & nouissimè latè idem fundat Ant.à Cordub. lib. 1.sui quæstion.q.32.in 1.opinione, & in 2. opinione, in versic. sed hæc ratio, & in 4. opinione in 4.dict. Anto. Gom. in l. 62.Tauri, in fin. Henric. in summa Theolog. moral. lib.7.c.35.nu.3.& est communis Theologorum sententia, diui Thomæ & omnium discipulorum eius, quãcumque mulierem, modò absint fraus & dolus, posse accipere, quæ moderatè sibi à fornicario dantur, secundum Salon de iustit.& iur. quæst.62. articulo 5.controuers.4.vbi eã bene probat. Vnde minus rectè Medina vbi suprà probauit contrarium, nempe datum meretrici non posse licitè retineri, alia ex causa quàm donationis liberæ, nec recipi titulo mercedis & pretij actus Venerei: hoc namque contra receptissimam nostrorum maiorum, veram, optimeque fundatam sententiam est, ac proinde non tenendum, vt eum nuncupatim reprobant D. Soto Couarr. & Nauarr. vbi suprà, num. 40. versic. tertiò infertur. Couarr. omnino in totum. Nauarr. verò in eo quòd ait, acceptum à meretrice in operæ suæ fœdæ mercedem, esse in foro conscientiæ restituendum, hoc namque est falsissimum, quia minimè est de necessitate restituendum, ex prædicta cõmuni sententia probata in d.versicul. sed & quod, vt probat Couarr. dict. num.4. modò secundum ipsum absit fraus in ipsa acceptione, nec sit excessus aliquis in ea: is namque excessus sit adsit, arbitrio boni viri donationis titulum exigit, vt datum recipi & retineri tutè valeat: quod & probat bene Mercad. libr. 4. de contractib. cap.16. versicul. *todas las vezes:* & frater Angles in suis Florib. Theologic. quæstion. in titulo de restitution. in quæstion. quis à restitutione sit liber, versicul. si quod titul. de donationis, pa-
4 gin. 191. * Item dummodò dantes vel promittentes concubinæ vel meretrici, habeant ius donandi, & promittendi, aliàs secus, vt sunt illi, qui non sunt sui iuris, veluti filij familias, non habentes bona castrensia, vel quasi, & serui, iuxta text. in l. contra iuris. 29. §. si filius. ff. de pactis. l.3.titul.4.part.5.qui cum non habeant propria bona, sed omnia sint parentum, vel dominorum, non possunt de illis disponere contra voluntatem eorum, aut expendere, vt notat Henric. in capit. 2. de adult. Palac.

Rube. in rubric. de donation. inter virum & vxor. §. 41. nu. 1. circa fin. & frater Angles vbi ſuprà, pagin. 192. in 9. dubio, & Armill. aur. verbo reſtitutio. num. 10. Nauar. d. c. 17. n. 156.
5 *Idem intelligo de monachis, vt notant ſupradicti, aduertentes eadem ratione mulieres coniugatas de bonis maritorũ, aut ſuperlucratis conſtante matrimonio, non poſſe dare amaſijs, nec ipſas retinere, imò debent reſtituere maritis: ſecus ſi mulieres ipſę de bonis paraphernalibus, de quibus poſſunt liberè diſponere, largitæ fuerint, ſecundum Palac. Rube. vbi ſuprà, nu. 2. Minor ſimiliter, & miles, atq; clericus concubinis ſuis donare minimè poſſunt, vt poſt
7 alios probat Couar. vbi ſuprà, num. 2. * Si igitur mas liberam adminiſtrationẽ bonorum ſuorum habeat, & meretrici aliquid moderatum dederit, ob actum Venereum ratione conuentionis expreſſæ vel tacitæ, repeti ab ea non poterit: quin imò ipſa iuſtè id retinebit, etiam ſi cõſtet non omnino liberè datum, ſed ob prædictam turpẽ cauſam, vt prædiximus: imò, vt rectè exiſtimat Couar. vbi ſuprà, num.
8 4. * is qui cum meretrice publica, vel ea fœmina, quæ ſui corporis quæſtum facit, coierit abſque expreſſa conuentione, cogendus erit à iudice, lege taciti ac ſubintellecti pacti, eidem fœminæ (hoc tamen poſcenti) conſuetã Venerei vſus mercedem ſoluere: cui adde, quòd Reſpublica nõ ſolùm meretrices permittit, ſed & pretium eis taxat, id quod nomen
9 ipſum meretricis admonet: * dicitur enim à merendo, vnde qui illis ſtatutum pretium non perſolueret, cogetur in foro iudiciali ad ſolutionem eiuſdẽ, vt probauit Soto vbi ſuprà, in verſic. & quod
10 non ſolum, illud ſuperioribus addens, * etiam maſculum à fœmina ob actum Venereũ pretiũ recipere poſſe, imò æquius, quia plus prębet, ſed quia fœminis maior ineſt pudor, ob idque rariores ſunt quæ illi turpitudini vacent, quàm viri, pretiũ ipſæ iuſtius recipiunt, & quòd amans vſus corpore mulieris titulo venditionis, etiam ſi nihil promiſerit, pretium eidem ſoluere teneatur, ſequitur etiam frater Angl. vbi ſuprà, pagin. 191. verſic. hinc ſi amans.

11 Sed antequã vlterius progrediamur, oportet inquirere veram rationem ſupra dictorum, ex qua ad alia plura pro extenſione ipſorum procedemus: & ea quidẽ in promptu eſt, quam prædiximus ex Iuriſconſulto, ſcilicet quòd meretrix licet turpiter faciat, eo quòd ſit meritrix, non tamen turpiter accipit, cum ſit meretrix: quam rationem ad literam ſequitur S. Thom. 2. 2. quæſt. 32. art. 7. in verſi. tertio modo, & omnes alij poſt eũ: quãuis enim fornicatio praua ſit, & iure diuino vetita, & ſic eſt peccatũ mortale, adeò vt qui contrariũ affirmaret, eſſet hæreticus, vt
12 reſoluimus ſuprà c. 7. nu. 15. * ipſa tamen meretrix domina eſt ſui corporis, & materia vendibilis eſt, nec ipſa vẽditio actus Venerei illicita cẽſetur: licèt enim actus Venereus ex ſe ipſo reprobus ſit, eius tamen venditio non eſt prohibita, nec illicita ratione materiæ: dare enim mulieri pecuniã pro vſu Venereo, malũ eſt, quia datio illa imperatur à luxuria, & à praua ſenſualitate procedit: at datio pecuniæ meretrici promiſſę, cum ea fiat poſt actũ Venereum, mala non eſt, ſed actus iuſtitiæ à nullo vitio imperatus, quia materia vendibilis in hanc dationem deducitur: ita explicat Caiet. d. art. 7. in verſic. nam in meretricio: quod etiam probatur ex dicto Iuriſconſulti loco, & præ cæteris hoc latius explicat atque ſubtiliter probat D. Couar. vbi ſuprà, numer. 1. per totum.

13 Hanc tamen Iuriſconſulti, & communem Doctorum rationem nouiſsimè improbat Nauar. in d. ſuo manual. Latin. c. 17. num. 34. dicens, non ſatisfacere: tùm quia videtur ſibi repugnare, cum præſupponat turpe eſſe meretricari, & non eſſe turpe mercedem pro meretricio accipere, & ſic de ſimilibus: quia ſi turpe eſt meretricari, turpe erit pro meretricio accipere. Nec obſtat ſecundum Nauarr. quòd Iuriſconſultus in d. verſicul. ſed & q́d meretrici, cõtrarium videtur expreſſe decidere, quia defendendus erit in hũc ſanè modum, nempe quòd cũ ſentit turpe eſſe

pe esse meretricari, intelligat de turpitudine vera iuris naturalis, quod ius ipse Vlpianus nouit, licet diuinum, contra quod etiam est, ignorauit: cum autẽ ait: Non turpiter accipere, sentit de turpitudine iuris humani, quod permittit meretricari: quare secundum hoc, sicut iure naturali & diuino turpe est meretricari, ita etiam erit turpe pro meretricio aliquid accipere: vnde fit, vt cum in foro conscientiæ ius naturale & diuinum sit necessariò seruandum, cap. sunt quidam 25. quæst. 1. in hoc eodem foro vtrumq; erit turpe, & meretricari, & ob meretricium aliquid accipere, sicque prædicta ratio Iurisconsulti non satisfacit quoad forum conscientiæ, quamuis satisfaciat quoad exterius, in quo impunè licet meretricari. Nec insuper ratio Caietani. d. artic. 7. suprà adiuncta Vlpiani rationi, nẽpè quòd materia sit vendibilis in nostra specie, quam Dominic. à Soto & cæteri sequuntur omninò satisfacit, secundum Nauar. vbi suprà, nu. 35. quia licet satisfaciat quoad constituendam differentiam inter acceptum ratione criminis simoniæ, & acceptum ratione meretricij, non tamen quoad alia: nam æquè, imò magis vendibilis est opera se locantis ad militandum in bello iniusto, ad dolum committendum, & ad fuste cædendũ, vel occidendum, ac opera meretricis ad explẽdam libidinem cum ea coire volentis: at Caiet. & cæteri negant idem esse in alijs delictis, in quibus ex vtraque parte versetur turpitudo. Accedit etiam secũdum Nauar. quòd non inuenitur text. significans licere accipere pretium pro opera peccandi, vel peccato cooperandi, excepta meretrice, quoad forũ exterius. Quin imò addo, quòd cum meretrix recipiens datum vel promissionem dandi, consentiat ob hoc turpitudini, aliàs non consensura, non videtur posse seiungi actus receptionis, vel promissionis pretij ab actu ipso Venereo, quoad peccatum, sicq; in vtroque peccare videtur, tamquam cooperans peccato alterius, operæque illicitæ illius. Secundò mouetur Nauarr. d. nu. 34. versi. 2. contra rationem Iurisconsulti, quia iuxta eam concluditur vnum falsum, nempè quòd acceptum ob fornicationem à mulieribus solutis clam fornicantibus, est necessariò restituendum, & fortius id quod accipitur à coniugatis, & monachis, ob eamdem causam, & nõ minus quod accipiunt mares, præsertim clerici & religiosi à fœminis, eo quòd libidini earum inseruiunt, quia ratio permissiua iuris humani in meretricibus, cessat in præd. omnibus, præsertim in cõiugatis, monachis vtriusque sexus, & clericis, qui omnes etiam in exteriori foro puniuntur ob actum Venereum, vt est notum: hoc autẽ nempè quòd hi teneantur ad restitutionem receptorum, nõ est verum, vt infrà dicemus num. 24. & 25. ergo, &c.

Quare ipse Nauar. vbi suprà, num. 36. cum sequentibus, omnibus omnium dictis ruminatis, tria præcipuè inter alia aduersus communes & receptas sententias profitetur ac docet.

Primò, non esse differentiam, quoad forum conscientiæ, inter acceptum ob operam meretriciam ex vna parte, & ob operas ad alia maleficia, in quibus vtriusque turpitudo versatur, ab altera, quia in omnibus datur & accipitur contemplatione maleficij damnati & punibilis in eo foro conscientiæ, & in omnibus æquè voluntariè datur, & æquè turpitudo ab vtraque parte admittitur quoad prædictum forum.

14 Secũdò, quòd ratio solida & vera quare acceptum ob operam meretriciã non est restituẽdum ea est, quòd acceptũ voluntariè ab aliquo, vbi ab vtraque parte committitur turpido, nulli est de præcepto restituendum, secundum S. Antonin. in sua summa. 2. par. c. 5. in princ. Monaldum verbo restitutio. Angel. verbo restitutio, versi. turpe. Siluest. eod. verbo restitutio. 2. §. 3. & verbo eleemosyna. §. 4. quos sequitur ibi Nauarr. & n. 50. d. c. 17. aduersus communem, vt ipse ibi profitetur. Tertiò, quòd text. in d. §. sed & quod meretrici, dum approbat receptionem pretij meretricis ob actum Venereũ, habet locum tantũ quoad forum exterius,

quo opera meretricis est permissa, secus quoad forum conscientiæ, in quo est prohibita: & ita resoluit, quòd meretrix non minus peccat recipiendo prædictã mercedem suæ operæ illicitæ, * quam cęteri qui pro alio maleficio committendo recipiunt pretium, quamuis nec illa, nec hi ad restitutionem accepti teneantur prædicta ratione, sicq; in hoc approbat opinionem Ioan. à Medina de restitution. c. 20. tenentis, peccare meretrices accipiẽdo mercedem tãquam debitam suæ fornicationis: idemque esse censet Nauarr. necessariò dicendum quoad eumdem forum conscientiæ de alijs fœminis & maribus, cuiuscumq; ordinis, qui ob fornicariam operam aliquid accipiunt. Tãdem Nauar. num. 41. docet confessarios quid respondere debeant atq; consulere prædictis mulieribus & viris impudicis, quibus ob actum Venereum aliquid promissum est, & nondum solutum vel traditum, ne iterum peccent id petendo tãquam debitum in foro conscientiæ ob illa turpia facta, & sic approbando illud, sed alio modo, per viam miserationis atque eleemosynæ, vt latius ibi per eum.

15

Quid tenendum? Ego profectò veritatem attingere & sequi desiderans in omnibus meis actionibus, & bona venia habita à doctissimo Nauar. mihique obseruatissimo, eius dicta suprà citata, subtilia ac ingeniosa nimis, rectoque animo pronuntiata, vt consuleret saluti animarum eorum, qui actibus Venereis inuoluuntur, esse existimo: attamen (salua semper censura sacrosanctæ matris Ecclesiæ) à ratione præfata Iurisconsulti, communique sententia sancti Thomæ, & aliorum, discedere nõ audeo, quinimmò ipsam

16 veriorem esse existimo, * nempè vt quãuis meretrix turpiter faciat meretricando, non tamen turpiter recipiat: quia licet actus ipse Venereus vtriusque, maris scilicet & fœminæ, turpitudinem continet, atque ita pactio ipsa contingens inter marem & meretricem ratione huius actus, & quatenus ex appetitu & libidine fit, ex parte vtriusque turpis sit, attamen quatenus datio & receptio mercedis, eiusque promissio, seorsum possunt censeri & considerari, turpitudinem non habent, quia datio vel promissio fit in compensationem, mercedem ac pretiũ corporis meretricis, quoad vsum Venereum, qui vendibilis est, & ideò ad iustitiam commutatiuam pertinet, ac proinde receptio vel mercedis pactio in hunc sensum accepta iusta est, quippè quæ nõ procedit ab appetitu actu Venerei, sed vt habeat ipsa mercedem & pretium vsus corporis ad actum fornicationis: licet enim opera illa fœda meretricis, quatenus est peccatũ, & sic in genere moris & actus intrinsecè mali, nullius sit pretij: quatenus tamen est res quædam humano vsui accomodata, & sic de se in genere entis pretio æstimari potest, quo fit, vt nec ipsa datio, quatenus tendit ad stipendium & mercedẽ actus Venerei, & vsus corporis, quem ipsa præstat meretrix, & ob quem pretium habere potest, meretrix, turpis sit, tametsi quatenus turpitudinem habet alio diuerso respectu & cõ-

17 sideratione peccatum contineat: * Vnde præd. merces dummodò moderata sit vt prædiximus, aut sine fraude, iustè accipitur ac retinetur sine obligatione præcisa restituendi in vtroque foro, vt Angelicus Doctor, & alij communiter post eum testatur: inquit enim S. Thom. esse aliquid illicitè acquisitum, non quidẽ quia ipsa acquisitio sit illicita, sed quia id ex quo acquiritur, est illicitum, sicut patet de eo quod mulier acquirit per meretricium: & hoc propriè vocatur turpe lucrum: quòd enim mulier meretriciũ exerceat, turpiter agit, & contra legem Dei, sed in eo quod accipit, non iniustè agit, nec contra legem: vnde quòd sic illicitè acquisitum est, retinere potest, & de eo eleemosyna fieri. Sentit igitur manifestissimè his verbis S. Thom. ac expressè probat, licitè ac secundum legem meretricem recipere ac retinere quod sibi ob actum Venereum datur: si enim hoc esset contra legem Dei, sanctus Doctor hoc minimè assereret, nec permitteret, cum ipse legis diuinæ maximus sectator, ac cultor esset. Eiusdem sententiæ fuit Caiet.

Caieta. ibidem cũ eo trãsiens, & probãs materiam esse vẽdibilem, & actum esse iustitiæ, à nullo vitio imperatũ, dare mulieri pro vsu Venereo post factum, quãuis dare antequam fiat, malum esset, sequitur etiam Siluest. in summa, verb. restitutio. 4. tit. 1. & Armill. aurea in eodẽ verbo restitutio, nu 10. & alij in. 4. distinctio 15. estq; communis secundum Ledesmium ibi, in 2. part. quæst. 15. ar. 5. fol. 132. vbi quòd licèt verum sit, quòd peccatum pro formali non sit vendibile, secus tamẽ est, si peccatum accipiatur pro actu aut vsu ipso positiuo, sicut qui vendit aut emit rẽ in loco aut tẽpore prohibito iusto pretio, non tenetur ad restitutionem, etsi actus esset peccatum, & est communis sententia Theologorum secundum eumdem Ledesmium ibidẽ quæst. 28. artic. 5. fol. 264. quòd meretrices licitè accipiunt pretium pro vsu sui corporis ex vi locationis & debiti, nec tenentur ad restitutionem: eamdẽ sententiam D. Thom. latè probant Dominicus à Soto, & Couar. vbi suprà, & Mercad. de cõtractib. lib. 4. c. 16. versic. *todas las vezes*, & frater Angles in suis Floribus Theologi. quæst. in tit. de restitutio. in quæstion. quis à restitutione sit liber, in 11. difficul. & ibi statim in 7. dubio pagin. 190. loquens expressè in foro consciẽtiæ, prout omnes Theologi suprà citati in eodem foro censendi sunt loqui, quandòquidem vt Theologi scribunt, Ioan. autem à Medina & Nauar. vbi suprà, tenentes contrarium, non sunt audiendi: tùm quia loquuntur contra communem, tum etiam quia cõmunis verior videtur ex supradictis, tũ quia fundamentis contra cõmunem suprà adductis per Nauar. respõdebimus infrà statim per ordinẽ. Deniq; Medinam in specie carpunt Soto & Couar. vbi suprà, & opinionem contra Medinam esse securiorem testatur Ioseph. Angles vbi suprà, in d. 7. dubio pag. 191. Quinimò ipsemet Nauar. d. c. 17. nu. 36. & 40. tenet contra eumdem Medinã, quatenus existimabat, meretricem non posse retinere in cõscientia, quod ex meretricio accepit, sed teneri id restituere, dicens hãc opinionem non esse veram, sed potius communem supradictam, nempe posse iustè id retineri à meretrice, nec esse de præcepto restituendum: solùm itaq; Nauar. cum Medina tenet contra communem, vt vidimus, meretricem nẽpe minimè posse iustè in conscientiæ foro accipere mercedem pro vsu sui corporis, nec promissam petere, quãuis vtrumq; possit in foro exteriori, in d. §. sed & quod meretrici. Hæc autem opinio vera non est, nec tenenda, sed potius communis contraria, ex prædictis, & Medin. & Nauar. in supradictis reprobat nuncupatim contra eos tenens instruct. conscient. 1. part. c. 105. & instruct. negotiat. lib. 1. cap. 11. in principio.

Modò respondeamus ad motiua cõtraria Nauar. suprà relata, vt res hæc illustrata atq; ab spinis, quæ eam suffocare videbãtur, erepta remaneat, nã fundamẽtis Methymnæ optimè satisfacit Couar. d. nu. 4.
18 * Et quidem primum motiuum, quo ratio Iurisconsulti impugnatur, eo quòd videatur sibi repugnare cũ præsupponat, turpe esse meretricari, & nõ esse turpe pro meretricio accipere, nullius est momenti: tùm quia arguit Iurisconsultum de repugnantia, quod nemo audebit ei imponere: tũ etiam, quia vera nõ est sua consequentia, nẽpe, Turpe est meretricari, ergo turpe est propter meretriciũ accipere, quia præter quã quòd loquitur expressè contra decisionem d. §. sed & quod meretrici, hæc sequela non currit, quia ex hoc facto actus Venerei, datione vel promissione pretij & mercedis interueniente, duo diuersa insurgunt, quæ possunt seorsum censeri, nẽpe ipse actus Venereus, qui ex parte vtriusque turpitudinem continet, ac proinde ambo in hoc agunt contra cõscientiam peccando mortaliter, quia datio vel promissio meretricem prouocat ad fornicationem, & procedit ab appetitu & libidine coitus: & prætereà datio ipsa, vel promissio mercedis & pretij pro vsu corporis: hæc autẽ acceptio ex parte meretricis quamuis sit turpe lucrum,

eo quòd ex illicito actu proueniat, non tamen est illicita, sed iusta, quandoquidem est materia vendibilis, & non procedit ab appetitu actus Venerei, sed vt habeat ipsa mercedem & pretiũ vsus corporis: sed nec ipsa datio, vt prædiximus, turpis est, quatenus ea tendit ad stipendium moderatum, & iustam mercedẽ vsus corporis, & compensationem ipsius, qui vendibilis est. Nec etiam obest altera consideratio eiusdem authoris, desumpta ex l. 2. 3. & 4. ff. de condit. ob turpem caus. dum ibi probatur, ideò turpiter quem accipere aliquid, vt hominem
19 occidat,* vel vt sacrilegium faciat, vel vt iniquè iudicet, vel vt stuprũ faciat, quia turpe est hæc facere. Trãseat. Ergo cùm turpe sit meretricari, turpe est aliquid accipere pro meretricio. Nego, datur enim ea instantia inter hæc duo, nempe inter receptionem ob meretricium, quæ receptio in hac specie permissa est, & non turpis, vt in d. §. sed & quod meretrici, & inter receptionem ob aliam turpẽ causam, nempe vt accipiens hominem occidat, vel vt sacrilegium, vel stuprum faciat, vel iniquè iudicet, & alia similia faciat, hæc namq; acceptio in his vltimis speciebus & eis similibus iure prohibita est, atque illicita, sicque, & datio & acceptio his casibus turpitudinem continet ex parte dantis & recipientis, vt in dictis legibus, & in l. 2. C. eodem titulo, ibi: Contra disciplinam temporũ meorum domũ aduersariæ dedisse profitearis) & in quamplurimis alijs iuribus, & sic non datur his casibus repetitio malè dati, & malè accepti, quia in pari causa turpitudinis potior est conditio possidentis: quare meritò quòd cum turpe sit hominem occidere, & sacrilegium facere, stuprum committere, & iniquè iudicare, turpiter pro his aliquid recipiatur, quia datio & receptio ipsa est prohibita: non sic in nostra specie, quia licèt meretricari sit turpe, non tamen pro meretricio aliquid accipere, & ita hæc inter se verè differunt, ac proinde non licet de vno casu ad alterum, siue cæteros argumentari. In summa non licet tenere cõtra textum expressum, per argumẽtum aliorum iurium diuerso casu loquentiũ.

20 Intellectus autem eiusdem authoris, nempè Nauarri ad d. §. sed & quod meretrici, vt dum ait, turpiter accipere meretricem, sentiat de turpitudine iuris humani, quod permittit meretricari, secus de turpitudine iuris naturalis & diuini, quia cùm hoc iure turpe sit, & illicitum meretricari, ita etiam erit turpe & illicitum pro meretricio aliquid accipere, vnde in foro conscientiæ vtrumq; erit turpe, & illicitum, non sibi omnino cõstat, quoniam ibi Iurisconsultus non distinguit inter turpitudinem iuris naturalis, & humani, sed simpliciter in vtroq; casu de turpitudine loquitur: primo affirmatiuè, scilicet, quòd meretrix turpiter faciat quòd sit meretrix: secundo negatiuè, scilicet, non turpiter accipere cum sit meretrix: ergo de eiusdem iuris turpitudine intelligendum est loquutũ fuisse in vtroq; casu, nempe vt eo iure quo non licet meretricari, eodem non turpiter accipiat pro meretricio. Prætereà nõ solum ob id quòd iure humano non sit turpitudo meretricari, meretrix turpiter nõ recipit pro meretricio, quia etiã si esset turpitudo illo iure meretricari, prout est iure naturali, & diuino, adhuc accipere mercedem moderatã propter vsum corporis sui, huiusmodi non esset, quia est materia vẽdibilis: benè enim stat quòd datum meretrici sit turpe lucrũ, quia prouenit ex illicito actu, non tamen sit ob id illicita acceptio, quia materia venalis est, ac proinde iustè postea accipi possit: nã licèt nemo sit dominus membrorum suorum, est tamen dominus vsus corporis sui, vsum siquidẽ corporis locare potest pro mercede, vt passim videmus apud Iureconsultos, qui locationem operarum permittunt & probant. Quòd si replices, id obtinere cũ locatio fit ad vsum licitum, secus ad illicitum: responsio in promptu est, nempe vsum illicitũ operari quòd ipsa locatio illicita sit: item quòd non sit cogendus locator conuentioni stare, nõ tamen ex hoc sequitur; non esse locatori soluendã

mer-

mercedem, quoties ipse quod in locatio nem duxit, opere impleuerit: sic ius naturale ac diuinũ prohibet meretricari; non tamen inde sequitur, vt prohibeat quoq; receptionem pretij pro meretri-
21 cio, * vsuq; corporeo, diuersa enim hæc sunt, vt prædiximus: ita Dominic. à Soto d.lib.4. de iustit. & iur. quæst. 7. ar. 1. ad 2. in versic. nam licèt, probat iure naturali concessionem illam corporum æstimabilem esse pecunia, & Ledesmius vbi supra d.q.18. art.5. fol.264. col.4. in versic. & ideò.

22 Quinimò ex diuinis literis videtur comprobari posse, promissionẽ mercedis pro meretricio, licitè adimpleri, Genes. c.36. vbi Iudas mercedẽ promissam Thamar, quæ habitum meretricium assumpserat ob fornicationem, misit post ipsum actum Venereũ, non alia ratione profectò quàm quòd teneretur mercedẽ promissam meretrici soluere, vt cõsiderauit in proposito Couar. d. §. 2. num. 1. vers. secundo, & adducit etiam eamdẽ authoritatem Ioseph. Angles vbi suprà, pagi. 191. versic. si quod titulo. Non me latet, nonnullos eidem authoritati Genes. suprà adductę respõdisse, no probet communem sententiam præfatam; nẽpe quòd sicut Iudas à culpa non excusatur in hoc quòd ad Thamar accessit, ita potuit in alio peccare, cooperando scilicet iniquæ hœdi receptioni: hæc tamen responsio minimè satisfacit, nam quãuis in accessu libidine incensus peccauerit Iudas, ad soluẽdum tamen post coitum promissa, nullo vitio impellebatur, sed sola fidelitatis virtute, credens se ad id teneri, & ita laudatur de fidelitate. Prętereà non constat, quòd acceptio esset iniqua, quandoquidem pactio præcedens inter ipsos ibidem non reprobatur: ergo si promittens tenetur in proposito soluere in foro conscientiæ, vt infrà latius dicemus, & meretrix illud in eodem foro recipere poterit.

23 Aliud motiuum Nauarri contra Caiet. asserentem in proposito materiã vẽdibilem esse, nẽpe quòd æquè, imò magis vendibilis sit opera se locãtis ad militandum in bello iniusto, ad duellũ committendum, & alia maleficia perpetranda, ac opera meritricis, & tamen in præcedentibus casibus Caieta. & cæteri negant idem esse quòd in meretricio, quia in illis acceptum est restituẽdum fisco, vel pauperibus: in hoc verò minimè, secundum Caiet. ex eo diluitur, quòd etsi iure contra Caiet. & communem sententiam defendi posset, quòd quando labor humanus, operaque alterius conducitur ad quodlibet maleficium perpetrãdum, quãuis versetur turpitudo in conuentione ex parte vtriusque, posset accipiens datum retinere in animæ iudicio, in compensationem ac iustam mercedẽ laboris impensi, & industriæ præstitæ ad maleficium committẽdum, arbitrio boni viri. Addo ego, & propter periculum vitæ, cui se exponit sic conductus, quasi communis sententia contraria, tunc solum obtineat, cùm accipiens nihil laboris vel industriæ impendit. Nihilominus tamen frequentissima est omnium sententia in contrarium indistinctè, ex eo quòd conuẽtiones istæ iure sunt reprobatæ, & nullæ censeantur, & ideò acceptio sit illicita, quia est iniqua, & à lege reprobata, vt latè deducit Couar. vbi supra, nu. 6. qui num. 2. agit de intellectu l. iuris gentium. §. si ob maleficium cum simil. ff. de pactis, vt procedat in maleficio quod legẽ exteriori punitur, quantũ ad ipsum recipientem actionem, siquidem ratione actus, qui iure humano punitur, non potest iure quicquam pacisci, nec stipulari l. mercedem. C. de cõdict. ob turpem causam, etiamsi ex propria natura materia vendibilis sit, vt ibi latius probat: attamen pro meretricio accipere, non est turpe, sed imò iustum, vt expressum inuenitur in d. §. sed & quod meretrici: non sic in reliquis. Nõ obstat additio vltima, quã suprà fecimus ad coadiuuandum primum fundamentum Nauarri de periculo vitę, cui se exponit cõductus ad maleficiũ perpetrandũ, quia ei est iam sufficienter satisfactum.

24 Ad secundum motiuum Nauarr. respondetur, quòd etsi mulieribus solutis etiam

eo quòd ex illicito actu proueniat, non tamen est illicita, sed iusta, quandoquidem est materia vendibilis, & non procedit ab appetitu actus Venerei, sed vt habeat ipsa mercedem & pretiũ vsus corporis: sed nec ipsa datio, vt prædiximus, turpis est, quatenus ea tendit ad stipendium moderatum, & iustam mercedẽ vsus corporis, & compensationem ipsius, qui vendibilis est. Nec etiam obest altera consideratio eiusdem authoris, desumpta ex l. 2. 3. & 4. ff. de condit. ob turpem caus. dum ibi probatur, ideò turpiter quem accipere aliquid, vt hominem
19 occidat, * vel vt sacrilegium faciat, vel vt iniquè iudicet, vel vt stuprũ faciat, quia turpe est hæc facere. Trãseat. Ergo cùm turpe sit meretricari, turpe est aliquid accipere pro meretricio. Nego, datur enim ea instantia inter hæc duo, nempe inter receptionem ob meretricium, quæ receptio in hac specie permissa est, & non turpis, vt in d. §. sed & quod meretrici, & inter receptionem ob aliam turpẽ causam, nempe vt accipiens hominem occidat, vel vt sacrilegium, vel stuprum faciat, vel iniquè iudicet, & alia similia faciat, hæc namq; acceptio in his vltimis speciebus & eis similibus iure prohibita est, atque illicita, sicque, & datio & acceptio his casibus turpitudinem continet ex parte dantis & recipientis, vt in dictis legibus, & in l. 2. C. eodem titulo, ibi: Contra disciplinam temporũ meorum domũ aduersarij dedisse profiteatis, & in quamplurimis alijs iuribus, & sic non datur his casibus repetitio malè dati, & malè accepti, quia in pari causa turpitudinis potior est conditio possidentis: quare meritò quòd cum turpe sit hominem occidere, & sacrilegium facere, stuprum committere, & iniquè iudicare, turpiter pro his aliquid recipiatur, quia datio & receptio ipsa est prohibita: non sic in nostra specie, quia licèt meretricari sit turpe, non tamen pro meretricio aliquid accipere, & ita hæc inter se verè differunt, ac proinde non licet de vno casu ad alterum, siue cæteros argumentari. In summa non licet tenere cõtra textum expressum, per argumẽtum aliorum iurium diuerso casu loquentiũ.

20 Intellectus autem eiusdem authoris, nempè Nauarri ad d. §. sed & quod meretrici, vt dum ait, turpiter accipere meretricem, sentiat de turpitudine iuris humani, quod permittit meretricari, secus de turpitudine iuris naturalis & diuini, quia cùm hoc iure turpe sit, & illicitum meretricari, ita etiam erit turpe & illicitum pro meretricio aliquid accipere, vnde in foro conscientiæ vtrumq; erit turpe, & illicitum, non sibi omnino cõstat, quoniam ibi Iurisconsultus non distinguit inter turpitudinem iuris naturalis, & humani, sed simpliciter in vtroq; casu de turpitudine loquitur: primo affirmatiuè, scilicet, quòd meretrix turpiter faciat quòd sit meretrix: secundo negatiuè, scilicet, non turpiter accipere cum sit meretrix: ergo de eiusdem iuris turpitudine intelligendum est loquutũ fuisse in vtroq; casu, nempe vt eo iure quo non licet meretricari, eodem non turpiter accipiat pro meretricio. Prętereà nõ solum ob id quòd iure humano non sit turpitudo meretricari, meretrix turpiter nõ recipit pro meretricio, quia etiã si esset turpitudo illo iure meretricari, prout est iure naturali, & diuino, adhuc accipere mercedem moderatã propter vsum corporis sui, huiusmodi non esset, quia est materia vẽdibilis: benè enim stat quòd datum meretrici sit turpe lucrũ, quia prouenit ex illicito actu, non tamen sit ob id illicita acceptio, quia materia venalis est, ac proinde iustè postea accipi possit: nã licèt nemo sit dominus membrorum suorum, est tamen dominus vsus corporis sui, vsum siquidẽ corporis locare potest pro mercede, vt passim videmus apud Iureconsultos, qui locationem operarum permittunt & probant. Quòd si replices, id obtinere cũ locatio sit ad vsum licitum, secus ad illicitum: responsio in promptu est, nempe vsum illicitũ operari quòd ipsa locatio illicita sit: item quòd non sit cogendus locator conuentioni stare, nõ tamen ex hoc sequitur; non esse locatori soluendã mer-

mercedem, quoties ipse quod in locatio nem duxit, opere impleuerit: sic ius naturale ac diuinũ prohibet meretricari, non tamen inde sequitur, vt prohibeat quoq; receptionem pretij pro meretri-
21 cio, * vsuq; corporeo, diuersa enim hæc sunt, vt prædiximus: ita Dominic. à Soto d. lib. 4. de iustit. & iur. quæst. 7. ar. 1. ad 2. in versic. nam licèt, probat iure naturali concessionem illam corporum æstimabilem esse pecunia, & Ledesmius vbi suprà d. q. 18. art. 5. fol. 264. col. 4. in versic. & ideò.

22 Quinimò ex diuinis literis videtur comprobari posse, promissionẽ mercedis pro meretricio, licitè adimpleri, Genes. c. 36. vbi Iudas mercedẽ promissam Thamar, quæ habitum meretricium assumpserat ob fornicationem, misit post ipsum actum Venereũ, non alia ratione profectò quàm quòd teneretur mercedẽ promissam meretrici soluere, vt cõsiderauit in proposito Couar. d. §. 2. num. 1. vers. secundo, & adducit etiam eamdẽ authoritatem Ioseph. Angles vbi suprà, pagi. 191. versic. si quod titulo. Non me latet, nonnullos eidem authoritati Genes. suprà adductę respõdisse, no probet communem sententiam præfatam; népe quòd sicut Iudas à culpa non excusatur in hoc quòd ad Thamar accessit, ita potuit in alio peccare, cooperando scilicet iniquæ hœdi receptioni: hæc tamen responsio minimè satisfacit, nam quãuis in accessu libidine incensus peccauerit Iudas, ad soluẽdum tamen post coitum promissa, nullo vitio impellebatur, sed sola fidelitatis virtute, credens se ad id teneri, & ita laudatur de fidelitate. Pręterea non constat, quòd acceptio esset iniqua, quandoquidem pactio præcedens inter ipsos ibidem non reprobatur: ergo si promittens tenetur in proposito soluere in foro conscientiæ, vt infrà latius dicemus, & meretrix illud in eodem foro recipere poterit.

23 Aliud motiuum Nauarri contra Caiet. asserentem in proposito materiã vẽdibilem esse, népe quòd æquè, imò magis vendibilis sit opera se locãtis ad militandum in bello iniusto, ad duellũ committendum, & alia maleficia perpetranda, ac opera meretricis, & tamen in præcedentibus casibus Caieta. & cæteri negant idem esse quòd in meretricio, quia in illis acceptum est restituẽdum fisco, vel pauperibus: in hoc verò minimè, secundum Caiet. ex eo diluitur, quòd etsi iure contra Caiet. & communem sententiam defendi posset, quòd quando labor humanus, operaque alterius conducitur ad quodlibet maleficium perpetrãdum, quãuis versetur turpitudo in conuentione ex parte vtriusque, posset accipiens datum retinere in animæ iudicio, in compensationem ac iustam mercedẽ laboris impensi, & industriæ præstitæ ad maleficium committẽdum, arbitrio boni viri. Addo ego, & propter periculum vitæ, cui se exponit sic conductus, quasi communis sententia contraria, tunc solum obtineat, cùm accipiens nihil laboris vel industriæ impendit. Nihilominus tamen frequentissima est omnium sententia in contrarium indistinctè, ex eo quòd conuẽtiones istæ iure sunt reprobatæ, & nullæ censeantur, & ideò acceptio sit illicita, quia est iniqua, & à lege reprobata, vt latè deducit Couar. vbi supra, nu. 6. qui num. 2. agit de intellectu l. iuris gentium. §. si ob maleficium cum simil. ff. de pactis, vt procedat in maleficio quod legẽ exteriori punitur, quantũ ad ipsum recipientem actionem, siquidem ratione actus, qui iure humano punitur, non potest iure quicquam pacisci, nec stipulari l. mercedem. C. de cõdict. ob turpem causam, etiamsi ex propria natura materia vendibilis sit, vt ibi latius probat: attamen pro meretricio accipere, non est turpe, sed imò iustum, vt expressum inuenitur in d. §. sed & quod meretrici: non sic in reliquis. Nõ obstat additio vltima, quã suprà fecimus ad coadiuuandum primum fundamentum Nauarri de periculo vitę, cui se exponit cõductus ad maleficiũ perpetrandũ, quia ei est iam sufficienter satisfactum.

24 Ad secundum motiuum Nauarr. respondetur, quòd etsi mulieribus solutis etiam

clam fornicantibus, & in viris vxoratis, & monachis, item & in clericis, & religiosis idem facientibus, & ob id aliquid recipientibus, cesset ratio permissiua iuris humani, quia coitus horum est punibilis eodem iure, non tamen ideò sequitur eos sibi ob actum Venereũ datũ recipere & retinere, nõ posse tutè, nec teneri ad restitutionem eius, quia etiam meretricari iure humano turpe reputatur, vt in d. §. sed & quod meretrici, & iure naturali, & diuino prohibitum, & nihilominus accipere pro meretricio nõ est turpe, nec prohibitum eisdẽ iuribus, vt probauimus. Prçtereà licèt meretricari, iure humano antiquo esset permissum, aut saltem toleratum, vt diximus suprà c. 7. nu. 17. non verò stuprum, adulteriũ, vel incestus, aut sacrilegium, nihilominus remanet intacta altera ratio materiæ venalis in omnibus supradictis illicitis copulis & accessibus, quæ iustam efficit mercedis ac pretij acceptionem pro vsu corporeo, dummodò ea moderata ac sine fraude sit, & à persona sui iuris habente potestatem dandi permissam, & concessam.

25 Quo fit, vt licèt Cyn. & Angel. in l. 2. C. de condict. ob turp. caus. Abb. in cap. quia plerique, num. 14. cum sequenti. de immunit. eccles. item & Paulus in l. 1. §. ob rem igitur, numer. 8. ff. de condict. ob turp. caus. & Palac. Rube. alios referens in repe. rubric. de donation. inter vir. & vxor. §. 41. in princip. ante nu. 1. teneant, fœminam fornicariam, quæ publica meretrix non sit, non posse petere promissum, recipere, nec retinere mercedẽ sibi ob actum Venereum promissam, & pretium fornicationis, imò potius in animæ iudicio id restituere teneri, & cui sit restitutio facienda in hac specie, distinguit latè Hẽric. in c. peruenit, in 2. distinctione, de adult. cuius distinctionem refert & sequitur Palac. Rub. vbi suprà, num. 2. & sentẽtiam supradictorum communẽ esse scribunt Adrianus in 4. sentent. in tractatu de restit. c. oritur alia quæstio, & Methymna vbi suprà, quæstio. 20. col. 2. versic. quintò facit, qui eã per discursum totius quæstionis probat, eorum opinio nec vera, nec cõmunis sit, etenim vt ex supradictis patet, ratione materiæ vendibilis contrarium in omnibus supradictis est verius, sicq; in prædict. personis idem tenendum est, quod in meretrice publica scripsimus, atque tenẽdum esse suprà resoluimus: si enim materia vẽdibilis est, parum refert vendatur publicè vel secretè, imò hæ longè iustius possunt pretiũ recipere, quã publicæ meretrices, quia ob maiorem honestatẽ pluris sunt æstimandę: & ita aduersus Cyni, & sequaciũ sententiam, hanc vltimam probant Monal. in sua summa in titulo de restitutione male acquis. Henric. vbi suprà, Florẽtin. in sua summa in. 2. part. tit. 2. c. 5. col. 2. Siluester in summa verbo restitutio. 2. col. 2. vers. sed quod dictum est. Adrianus in d. c. oritur alia quæstio, Dominic. à Soto de iustit. & iur. lib. 4. quæst. 7. artic. 1. ad. 2. vbi probat, iure naturali concessionem illam corporum æstimari pecunia, & D. Couar. vbi suprà, num. 4. Ledesmius vbi suprà d. fol. 264. col. 4. in versic. sed an aliæ, & Ioseph. Angles vbi suprà, pagi. 191. versic. meretrix. 1. & 2. Henricus in summa Theolog. moralis lib. 7. c. 35. n. 3. in margine, & Salon vbi suprà, & in 2. conclusione: & quòd acceptum ab huiusmodi personis ob actum Venereũ, non sit necessariò restituendum, aduersus Cyn. & reliquos tenet etiam Nauar. vbi suprà, nu. 34. versic. 2. & in num. 40. versic. 4. infertur, quãuis ibidem quoad receptionem atq; exactionem teneat, idem esse dicendum quoad forum consciẽtię, quod ipse suprà resoluerat in meretricibus, nempe quòd peccent recipiẽdo, & petendo promissum: hoc autẽ vltimum dictum Nauarri, quoad forũ conscientiæ verum non est, & prætereà cõtradicit communi sententiæ, quam modò probauimus, vt ex superioribus paret & contrarium in terminis tenent modò proximè citati.

26 Sed tamẽ quoad forum iudiciale, est differentia inter has mulierum species, quia meretrici datur in iudicio actio petendi pretium, vt infrà dicemus, ei autẽ quæ

quę nō est publico loco exposita, denegatur, quia illis solis decreta sunt pretia, vxores autē & virgines non solū à iudicio arcentur, ne hoc petant, verū in pœnam sui criminis priuabuntur acquisito pretio: sed tamen ante condemnationē iure naturæ eis debetur: ita inquit Soto vbi suprà, & sequitur Ledesmius vbi suprà, & in hoc casu fatetur Couar. vbi suprà, nu. 3. sententiam Cyni in foro exteriori, ob eius, & aliorum doctissimorum virorum authoritatem, frequentissimè admitti, & à plerisq; iudicibus eam admittendam fore, quamuis non esse verā probet.

Superest modò vt videamus, an tria dicta Nauarr. suprà recitata sint vera ac rectè procedāt, necne? Et quoad primū, nempè non esse differentiam quoad forum conscientię inter acceptum ob operam meretriciā ab vna parte, & ob operas ad alia maleficia ex altera, &c. aduerto, eumdem authorem suprà nu. 35. approbare rationem Caiet. asserētis, quòd vsus meretricis est materia vēdibilis, & non rei sacræ, quoad constituendam differentiam inter acceptum ratione criminis simoniæ, & acceptum ratione meretricij, non tamen quoad alia: sed quoad alia etiam maleficia, eadem differētia remanet satis probata in præcedentibus, præterquàm quòd communis sententia eam quoad vtraque probauit, & ita cōmunis differentia verior est, & tenenda aduersus Nauar.

27 Secundum etiam dictum Nauarri, asserentis cum quibusdam, acceptum voluntariè ab aliquo, vbi ab vtraque parte committitur turpitudo, nulli esse de pręcepto restituendum: & ideò acceptum ob operam meretriciam non esse restituendum, iuxta veram & solidam rationem, est etiam contra receptissimam interpretum sententiam, vt prædiximus: quare si authoritati Doctorum fidendū est, potius communi, quàm paucorū standum est, præcipuè cùm communis ipsa bonis rationibus suaderi posit, vt in proposito vidimus suprà: vnde cùm Nauar. hoc secundū dictum suū probet authoritate nonnollorum, meritò vt stante in contrarium receptissima cæterorū omnium Theologorum sententia, potius hæc eligenda sit, quàm illa, præcipuè cū maximè differat versari in aliquo actu turpitudinem ex parte vtriusque, & dātis, & recipiētis, ad hoc vt acceptum ex illa causa securè retineri non possit, vel ex parte dantis tantum: quo casu meritò vt acceptum retineri posit, cū in ea acceptione nō versetur turpitudo ex parte accipientis, vt contingit in accepto ex meretricio, vt suprà satis superq; declaratum existit: sicq; ratio Iurisconsulti in d. §. sed & quod meretrici, est verissima, & tenenda in proposito, non verò quam assignat Nauar. vtpote in diuerso casu procedens, eaque adhuc non constans nec firma, sed potius communis contraria.

Tertium etiam dictum Nauarri non rectè iure procedit, contrarium nempè in nostra specie est verius, & receptius, vt ex præcedētibus patet. Quo fit, vt doctrina, quam idem author ibi præbet cōfessarijs circa consilium ab eis præstandum meretricibus quoad exactionem sibi promissi, non sit necessaria, quandoquidem, vt docuimus, & infrà latius dicemus, rectè in vtroq; foro meretrix datum retinere posit, & promissum quoque petere. Tandem quòd idem Nauar.
28 d. c. 17. nu. 35. in versi. ratio vero, * carpit eumdē Episcopum Segobiēsem, dum secutus alios sentit, quòd lex permittit, & facit iustā operam meretricis, non tamen alias prædictorum operas, hoc illi inaduertenter imponit, ipse siquidem hoc non dixit sed potius ingenuè fatetur, eam iniustam esse, actumque Venereum maris & fœminæ turpitudinē habere: tantùm enim affirmauit, mercedis pactionem iustam esse, cum eam nō turpiter recipiat meretrix, ex d. §. sed & quod meretrici, hoc autem verū est, & iuxta mentem communis opinionis.

29 Ex quibus omnibus iam clarè deducitur atq; iure probatur, vt quamuis gloss. in d. l. 4. §. sed & quod meretrici, verbo sed noua ratione, & in l. 1. C. eodem tit. de

de condit. ob turp. cauſ. verbo, turpē, & in l. affectionis, verb. meretrices. ff. de donat. existimauerit, meretricē apud iudicem exteriorē petere minimè poſſe ſequuta copula mercedē ob eā ſibi promiſſam, quas gloſſas ſequūtur Imol. in d. l. affectionis, Angel. Bal. Paul. & Iaſ. in d. §. ſed & quod meretrici. Iaſ. Alciat. & Zaſius in l. generaliter. ff. de verborū oblig. Fortun. in d. §. ſed & quod meretrici. Cōnanus lib. 5. cōmentar. c. 11. & eas eſſe veras quoad forū cōſcientię, probat Nauar. d. c. 17. n. 40. verſ. 5. infertur, proſequutus ſuā eamdē prædict. opinionē. Nihilominus tamē quoad vtrumq; forum cōtrarium eſt verius & tenēdum, imò quòd tam in iudicio exteriori, quàm in foro conſciētiæ tutò meretrices ſibi ob id promiſſum petere atq; exigere poſsint, ex prædicta ratione Iuriſcōſulti, iunctis omnibus ſupradictis, quibus opinio cōtraria Nauarri confunditur atq; diluitur: & ita meritò contra prædictas gloſſas tenet in terminis Cyn. & Salicet. in dict. l. 2. C. de condit. ob turp. cauſ. Bart. & Alexand. in d. §. ſed & quod meretrici. idem Bart. in d. l. affectionis, Abb. in d. cap. quia pleriq;, n. 14. de immunit. Eccleſ. Ripa in l. ſi plagij. ff. de verborum obligation. nu. 10. cū ſequentibus. Palac. Rub. in rep. rubric. de donatio. inter virum & vxor. §. 40. per totum, & hanc profitentur eſſe communem Iaſ. & Zaſ. in d. l. generaliter, num. 20. eamdem quoad forum exterius probauit Nauar. d. nu. 40. verſ. 5. infertur, & videtur magis communis opinio ſecundū Greg. Lopez, qui eam ſequitur in d. l. 53. tit. 14. par. 5. in gloſ. *que ſe los huuieſſe dado*, & eumdē in l. 38. tit. 11. eadē partita, in glo. *otro yerro*: & Anto. Gom. in l. 62. Tauri ad finem, vbi eam in foro conſciētiæ etiam procedere affirmat, & Mēchaca controuerſ. illuſtrium. c. 84. num. 2. & in vtroque foro latius cæteris idem probauit D. Couar. d. 2. part. §. 2. per totum: & hanc partem probarunt communiter Theologi, exiſtimātes meretricem mercedem ſibi promiſſam ob vſum ſui corporis in iudicio petere, & recipere poſſe, promittentemque in conſcientia teneri ad ſolutionem eiuſdem, dūmodo fraus nō interueniat, & merces moderata ſit, & à perſona ſui iuris promiſſa vel ſoluta, vt conſtat ex Dominic. à Soto d. lib. 4. de iuſtitia & iur. quæſt. 7. art. 1. ad 2. & ex Ioſeph. Angl. & Mercad. vbi ſuprà, & cæteris alijs quā pluribus, & probatur ex exēplo illo ſuprà adducto Geneſ. c. 36. Iudæ
30 & Thamar. * Hæc tamen cōmunis ſententia reſpectu iudicij exterioris limitanda eſt, vt prędiximus, vt procedat tātum in meretricibus, quibus ſolis à republica conſtituta ſunt pretia, non verò in vxoribus, virginibus, alijſq; mulieribus, quæ in loco publico ad actum Venereum nō ſunt expoſitæ, quia hæ in foro exteriori arcentur à iudicio, nec promiſſum petere poterunt, quāuis ſi eis ſoluatur, id tutò in conſcientia accipere & retinere poſsint: quinimò, & promittens in eodē foro tenebitur ad obſeruādum, & adimplendum promiſſum, vt ex ſupradictis patet. Poſt hæc ſcripta in lucem prodijt tractatus de reſtitutionib. Ludouici Carb. qui quæſtio. 48. per totam pleraſque ex ſupradictis concluſiones tenet, probat atque defendit. Necnon, & frater Michael Salon de iuſtit, & iur. in 2. 2. D. Thom. quæſt. 62. art. 5. controuerſ. 4. col. 790. cum ſequentibus.

SVMMARIVM.

1 *AN ſatis ſit eligere dignum prætermiſſo digniore? & numeris ſequentibus.*

2 *Catholicus, & prudentiſsimus Rex noſter Philippus optimè ſe habet in prouiſione Epiſcopatuum.*

3 *Melior cæteris ſimpliciter non eſt eligēdus, ſed magis idoneus ad animarū regimē qui poſſit Eccleſiam, & inſtituere, & defendere, & pacificè gubernare.*

4 *Beneficia Eccleſiaſtica ex bonis communibus populi veluti ſtipendia, & præmia*
5 *virtutis & literarum inſtituta ſunt Eccleſiæ miniſtris propoſita, vel ſecundum Ledeſmium ſunt diſtribuēda iuxta Eccleſiarum vtilitatem, quia illorū redditus ſunt inſtituti propter Eccleſias, & nō propter cōditiones miniſtrorū, vt in n. 5.*

Qui

6 *Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habentur.*

7 *Qui facit contra conscientiam, ædificat ad gehennam.*

8 *Habens duas voces, vnam nomine proprio, & alteram alieno, non potest vnum suo nomine, & alterum alieno eligere, etiam vbi merita duorum vel triũ essent adeò æqualia, vt discerni non possit ab electoribus, quis melior aut idoneor sit, vt in num. 9.*

10 *Ecclesiasticum officium & benefioium, nõ ex affectu carnali, sed discreto iudicio in persona magis idonea dispensandum est.*

11 *Prouisio Ecclesiarum parochialium quomodò sit facienda, iuxta decret. de reformatione, cap. 18. sess. 25. sacri Concilij Tridētin. & bullam Pij V.*

12 *An beneficia simplicia necessariò sint dignioribus conferenda?*

13 *Collatio beneficij, vel electio, & muneris prelatio, digno facta, omisso digniore, valida est in vtroque foro, nec rescindi ex hoc potest, quamuis prouidens peccet: & in num. 16. quod procedit, etiamsi ante electionem vel prouisionem denuntietur electoribus, vt digniorem eligant, & à contraria electione ab initio sit appellatum, vt in nu. 14. etiamsi electores iurauerint eligere digniorem, quamuis aliter faciendo sint periuri, vt in num. 15.*

17 *Læsio intra dimidiam iusti pretij in conscientia non est licita, tametsi Iure Canonico contractus, in quo ipsa interuenit, non rescindatur, sicut nec iure ciuili.*

18 *Agens quod lex iubet, non peccat: secus qui agit quod lex humana permisit, quia nõ omne illud permittit diuina.*

19 *Patroni tenentur ad beneficia sui iuris patronatus digniores præsentare: quod procedit in beneficijs curatis, secus in simplicibus, & nu. 27. & 28.*

20 *Episcopus ex duobus præsentatis à diuersis patronis tenetur instituere præsentatum à maiori parte, si idoneus & dignus sit, etiamsi præsentatus à minori parte dignior sit. Idem erit, si patronus dignum Episcopo præsentauerit, omisso digniore, vt in num. 21.*

22 *Confirmans, si sibi non constet electum confirmandum indignum esse, potest securè eum confirmare: si tamen plures sunt nominati, & liberum est confirmatori eligere inter illos in quem consentiat, tenetur meliorem illorum ad hoc præferre.*

23 *Episcopus ex pluribus clericis præsentatis ab vno eodemque patrono, vel æquali patronorum suffragio, tenetur in vtroque foro digniorem eligere.*

24 *Dignior prætermissus ab Episcopo in prouisione beneficij parochialis, hodie ex bulla Pij V. appellare potest, licèt ea appellatione non obstante electio Ordinarij sit mãdanda statim executioni, sed non superiũris priorem reuocantis, si à sententia eiusdem fuerit appellatum, vt in nu. 25.*

26 *Regula l. cum quidam. C. de fructib. & litium expensis, de æqualitate in iudicijs seruanda, quomodò intelligatur, cap. monasterium. 16. quæstion. 7. intellectus, nu mer. 26.*

29 *Leges Regiæ de beneficijs patrimonialibus loquentis, insuper & consuetudo immemorialis super eodem, nempe vt ea iuribus, & originarijs, & non alijs conferantur, æquissimæ, & iustæ sunt, & aliter prouidens tenetur ad restitutionem, vt in num. 30.*

31 *Impetrare nemo debet à summo Pontifice literas Apostolicas ad beneficia patrimonialia in derogationem præd. laudabilis consuetudinis, nec eis vti, donec in Consilio regali videantur, & licentia præstatur eis vtendi, vt in l. Regia Hispaniæ cauetur.*

32 *Institutio Canonicatuũ Magistralium, & Doctoralium iustissima est, atque bis regnis vtilissima, & electores, qui alijs, quã qualificatis huiusmodi præbendas contulerint, tenentur illis ad restitutionem, vt in num. 33. Idem in obtinente eas, qui per mendacium affirmauit se esse talem, cum verè non sit, vt in num. 34.*

35 *Leges huius regni, quæ probibent exteris cõferri beneficia Ecclesiastica, & pensiones, sed tantùm regnicolis, & originarijs, iustæ sunt.*

36 *Statutum fundamentale Ecclesię cathedra*

lis Placent. quo cauetur, vt seruitores chori, oriũdi ex ciuitate vel diœcesi assumantur, & prouideantur ad præbendas, & dignitates pro tempore vacantes eiusdem Ecclesiæ, iustè defendi potest, ac literis exequutorijs regalis Consilij obseruari iussum est: & quomodò præd. statutum intelligatur.

37 *Conditio fundationis beneficij vel capellaniæ, vt patroni semper nominent ac præsentent clericum ex genere, & parentela fundatoris, valida est: & an tũc dignior ex illo genere & familia, etiãsi remotior sit, præsentandus sit, necne: vide num. 38. & quid si detur facultas in fundatione eligendi quem velit dignum, omisso digniore, in num. 40.*

39 *In legato relicto consanguineis pauperibus præfertur propinquior pauper remotiori paupèriori, aut maioris ætatis.*

41 *Vacantibus duabus Ecclesijs, vna locupletissima, vt Toletana, alia verò pauperiore, habente tamen multos ex Mahometis neophitis, vt Granatẽsi, itidem & sunt duo sacerdotes, dignus & dignior, quomodò sint hæ duæ Ecclesiæ vel præbendæ, siue beneficia prouidenda.*

42 *Officia publica sæcularia magistratuum, & gubernationis dignioribus sunt prouidenda.*

43 *Dignus & idoneus, cui beneficium Ecclesiasticum, vel munus publicum collatum fuerit, prætermisso digniore, tutus est in animæ iudicio: tametsi qui eum præposuerint, & elegerint peccauerint mortaliter, omittendo digniorem.*

44 *Eligens indignum ad beneficium Ecclesiasticum, vel munus publicũ, tenetur ad restitutionẽ Ecclesiæ vel Reipublicæ læsæ faciendam, non verò digno prætermisso.*

45 *Collatio beneficij indigno facta, est nulla in vtroque foro, & sic prouisus per appellationem priuabitur beneficio, & damna inde sequuta tenetur resarcire.*

46 *Eligens indignum peccat mortaliter, etiamsi ex ea electione nullum damnum Ecclesiæ, vel Reipublicæ postea immineat. Idẽ in resignante in fauorem indigni.*

47 *Eligens dignum, prætermisso digniore, an teneatur ad restitutionem digniori faciendam?*

48 *Impediens ne detur beneficium digniori, tenetur ei ad restitutionem.*

50 *Res debita vt communis, non est propriè nec verè debita, præcipuè cum debeatur ad vtilitatem communitatis, vt contingit in beneficijs, & publicis muneribus.*

51 *Obligatio restituendi non procedit à iustitia distributiua, sed commutatiua.*

52 *Iustitia distributiua agit de distribuendis bonis communibus, alicuius nempe communitatis, inter eos qui eiusdem sunt: commutatiua autem agit de bonis priuatis vnicuique, cuius ea propria sunt, dandis.*

53 *Admonitio ad electores, vt semper eligant digniorem.*

54 *Prælatus, seu alius prouisor, qui omisso digniore, prouidit dignum, quãuis ad restitutionem ei non teneatur, tenetur tamẽ, vbi alia prouisio occurrerit, ac curatiorem rationem habere illius dignioris prætermissi, pro securitate suæ conscientiæ.*

55 *Eligens dignum prætermisso digniore, quotiens per edictum propositũ digniori præbenda, vel beneficium fuit promissum, tenetur eidem ad restitutionem: & numer. 56. an idem sit dicendum in quocumque beneficio, quod per concursum prouidetur?*

57 *Regula, taciti & expressi idem esse iudiciũ, & ea quæ habet, expressionẽ eorum quæ tacitè insunt, nihil operari, quomodò intelligantur.*

58 *Eligens dignum, prætermisso digniore, non peccat, quando meritorum excessus non est tantus, vt videatur ad rem multum referre: & quomodò hoc intelligatur.*

59 *Eligens dignum, prætermisso digniore, ad munus exigui momenti, non peccat mortaliter.*

60 *Eligere dignum, omisso dignissimo, licet in casu hic posito.*

61 *Idoneus, siue dignus in proposito quis dicatur.*

62 *Qualitates requisitæ in Episcopo eligendo, & ad sacerdotia curata.*

63 *Idoneor & dignior quis dicatur?*

Expedien-

64 *Expedientior, & aptior ad munus pastorale eligendus est necessario ad Episcopatum, & præstantior Ecclesiæ tribuendus.*

65 *Idoneor vel dignior non dicitur ille simpliciter qui doctior est, vel qui sanctior, sed is, qui iuxta munus, & rem cui præficiẽdus est, aptior eius ministerio apparet.*

66 *Doctior, & sanctior si vnus sit, sed non mini strabit Ecclesiæ, quia nõ residebit, & alius non ita doctus, & minus sanctus residebit, & prouidebit Ecclesiæ sedulo, hic indoctior, dummodo bonus, & dignus sit, erit dignior ac conuenientior minister.*

67 *Impediens dolo, fraude vel vi quod beneficium detur digniori, vt idoneo conferatur, tenetur ad restitutionem, vt hic.*

68 *Impediens ne detur beneficiũ digno vel digniori, etiam sine vi, dolo, & fraude, precibus tamen, aduertens id fieri vt immerito, & indigno detur, tenetur ad restitutionem digno, vel digniori faciendam.*

69 *Impediens vtcumque, & quomodocumque ne beneficium detur alicui etiam digno, vt digniori conferatur, non tenetur ad restitutionem.*

70 *Impediens beneficij, aut publici muneris collationem ne ea fiat digno, vt detur, & fiat æquali digno, non tenetur ad restitutionem, limitatur, vt in num. 74. & 75.*

71 *Si quis sibi vel alteri præbendam procurans sit alij obstaculo, ne eam obtineat, idque faciat, nõ vt alteri noceat, sed vt sibi vel amico prosit, non tenetur ad restitutionẽ, & quid si id faciat ex odio, & malo animo alterius procurans nocumentum, & num. sequenti.*

72 *Intentio mala, sine opere iniurioso non obligat ad restitutionem damni.*

73 *Impediens eum qui erat in via ad obtinendam præbendam, si iniustè id faciat, tenetur ad restitutionem.*

76 *Impediens indignum à consequutione beneficij ad nullam restitutionem tenetur.*

77 *Restitutio in quibus casibus ex supradictis inducitur, arbitrio boni viri fienda est, iuxta modum hic positum.*

78 *Restitutio tunc est facienda ad arbitrium prudentis viri, quando elector nondum animo constituerat huic dare, & erat in via.*

79 *Impediens alterum à consequutione beneficij, quando prælatus constituerat illi dare, an, & quando teneatur illi ad restitutionem?*

80 *Impediens iniustè possessionem beneficij iam collati alteri, tenetur in totum eidem ad restitutionem.*

81 *Collator si postquam contulit vni beneficiũ, mutata voluntate alteri idem beneficiũ contulerit, peccabit, & non valebit collatio, & tenebitur ad restitutionem, etiamsi secundus esset longè dignior.*

81 *Secunda collatio beneficij alteri facta non cassata prima iuridicè non valet, secus si ritè, & rectè prior cassetur.*

82 *An ad hoc vt impediens dignum à consequutione beneficij teneatur eidem ad restitutionem, requiratur simul quòd violet iustitiam distributiuam, & propositum prouisoris.*

83 *Impediens alterum à consequutione legati, hæreditatis vel gratuitę donationis, quãdo teneatur eidem ad restitutionem, & quando non?*

84 *Scholares suffragia præstantes in prouisione Cathedrarum tenentur eligere digniorẽ sub pœna peccati mortalis.*

85 *Impediens alterum à consequutione Cathedræ, an & quando teneatur eidem ad restitutionem?*

86 *Scholares suffragia præstantes, non testes, sed verè electores esse.*

87 *Canonicus vel alius capitularis an possit aliquando pro illa vice votum suum cassare?*

88 *Parẽtes qui ex regiæ facultatis virtute primogenitum instituunt, vel ex legis facultate aliquem filium meliorant in 3. & 5. parte suorum bonorum, an teneantur in conscientia meliorem filium eligere, nec ne? & num. sequentib.*

90 *In datione pertinenti ad liberalitatem nulla contingit personarum acceptio, nec iustitia aliqua infringitur.*

91 *Moralis obligatio non imponit transgressori culpam, sed legalis.*

92 *Præcepta legalia seu iudicialia legis veteris non astringunt, nisi quatenus nouo Testamento approbata fuerint.*

CAPVT XI.

De electione & prouisione beneficiorum Ecclesiasticorum, ac sæcularium officiorum.

1 QVi ex suo placito ac proprio libitu amicum vel consanguineum, vel ab eo oblatum siue propositum ad dignitatem, præbendã, vel alia sacerdotia Ecclesiastica eligere volunt, veritatem à peritioribus nõ exquirendo, vel eam docentes non auscultando, vt precibus alterius deterant, pro constituto sibi habent, ac eo clypeo statim se tutãtur, q̃ satis sit eligere, præsentare, vel prouidere ac præficere dignum, quamuis digniorẽ omittant, prout vidimus iam nonnullos iuris ignaros in prouisionibus præbendarum existimasse, quibus fauere videntur glossæ in cap. constitutis, in verb. magis vtilem, de apell. & in cap. 3. de iure patron. verb. maioribus, & in cap. 2. de officio custod. verb. sanctiores, & in capit. licèt ergo, verb. qui præstantior. 8. quæst. 1. tenentes, quòd licèt dignior sit semper eligendus, sufficit tamen si eligatur idoneus & bonus secundum Hugonem, quia conueniẽs scientia toleratur in prælato, vt in capit. cum nobis olim, de electione, & sufficit quòd non sit malus, vt in cap. monasterium. 16. q. 7. quas glossas Doctores vbiq; approbant, vt constat ex Rocho de Curt. plures referente in tractatu de iure patron. in verb. honorificũ, q. 15. & D. Ant. de Padilla in l. cum quidã nu. 18. ff. de legat. 2. & decretalis, inquit, quòd sufficit eligere bonum, nec requiritur quod melior eligatur, secundum D. Thom. 2. 2. q. 185. art. 3. credo voluit allegare c. cum in cũctis, de electio. sed & huius opinionis alios authores, & 12. fundamenta congerit nouissimè, nõ tamen eã probat Salon, de iustitia & iur. in 2. 2. D. Thom. art. 2. controuers. 3. an sit peccatũ acceptio personarum, eligere dignum ad benef. Eccles. omisso digniore, in princip. colum. 994. Sed profectò sic eligentibus, omisso digniore, conuenire videtur illud quod pronuntiauit D. Paulus Apostolus ad Timot. dicens: Erit enim tempus, cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coaceruabunt sibi magistros prurientes auribus, & à veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur: quare vt ipsemet Apostolus ibi monet, est vigilandum ac in omnibus laborandum, vt ministerium quisque suum impleat, eligendo semper secundum Deum, & conscientiam rectam, quem Ecclesia magis vtilem & idoneum reputauerit, vt inquit textus in dict. cap. constitutis, vt sciant omnes, & certi sint, quòd qui præstantior est ex omni populo, qui doctior, qui sanctior, qui omni virtute eminentior, ille eligitur ad sacerdotium: vt inquit textus in dict. capit. licèt ergo, vnde in foro conscientiæ sub reatu peccati mortalis tenetur quis precisè semper eligere digniorem ad prælationem, vel beneficium ad quod assumitur, nec sufficit quoad illud forum eligere dignum prætermisso digniore, aliàs peccabit, vt probatur in præcitatis iuribus, & tradunt eleganter Sanctus Thomas 2. 2. quæst. 63. articul. 2. ad 3. & quæstion. 185. articul. 3. vbi quod qui quemquam ad Episcopatum eligit, non simpliciter ex cæteris meliorem tenetur eligere, sed quem cæteris magis idoneum ad animarum regimen nouit, & idem quodlibet. 6. articul. 9. & quodlib. 8. articul. 6. vbi quòd ad prælationem, vel beneficium Ecclesiast. non est eligendus melior simpliciter, sed is qui est melior ad illud officium ad quod eligitur. Caietan. in commentar. ad Thom. Florent. in 2. part. titul. 1. capit. 20. numer. 1. & in sua summa verb. acceptio. & in ientacul. 12. quæstion. 4. & in 2. 2. quæstion. 62. articul. 2. & Ioannes Maior in 4. sententiarum, distinct. 24. quæstio. 8. & 9. Adrianus in 4. in tractatu de restitution. cap. quia iam determinatum est, conclusione prima. Siluester verb. electio. 1. quæstio. 16. Dominicus à Soto plures referens lib. 3. de iustitia & iur. quæst. 6. art. 2. conclusio. 9. vbi etiã loquitur in electione prælatorum Ecclesiasticorum

siasticorum, idq; latius differit ac probat lib.10.q.2. art.3. pag. 858. cum sequenti, vbi quòd si in omnibus sacerdotijs,& pręcipuè in habentibus animarum curam hoc necessarium est, quanto id magis necessarium erit in Episcopis præficiendis, vtpote quorum administratione tota salus spiritualis Christianæ Reipublicæ periclitatur: & Ledesmius in 2.4. quæst.18. artic.2.fol.252.col.1.versic.his notatis, & probat latissimè Mercad. *de tratos y contratos*,lib.6.c.17.in versic.*cerca de las dignidades,&c.* vbi quòd idoneorem,& magis sufficientem & habilem omnium secundum statutas leges illius Ecclesiæ, vel beneficij,tenentur eligere ad Episcopatū prębendam,& cętera beneficia Ecclesiastica, & Ioseph. Angles in suis floribus Theologic.quæst. 2.part.in quæst.de cleric. restitutioni obnoxijs, in 4. difficultate,versic.qui confert,pagin.209.in fine, & nouissimè Petrus à Nauar.lib.2. de restitution. c.2. nu. 121. cum sequentibus, vbi quòd omnes id fatentur, & latè probat soluendo ingentem difficultatem, quam contra id mouet, loquiturque in parochialibus beneficijs, & Episcopatibus,& num.174.quòd in Episcopatibus, quæ ex sola regis præsentatione prouidentur, nempè in Hispania, tenetur ipse Rex rationabili quadam diligentia, ex sibi oblatis à secretario, vel ab eo, qui id officij habet, explorandi scilicet digniores,eligere digniorem, nam licèt sint alij meliores in regno, non tenetur rex omnes explorare,& indagare, id enim esset laboriosissimum, & sicut olim Episcopatus non conferebatur digniori totius regni, sed digniori ex illa Ecclesia, ita modo rex nō tenetur digniori suorum regnorum, sed digniori ex cognitis humana quadam diligentia, vel digniori eiusdem Ecclesiæ: quod fortasse securius esset, & sine dubio iuribus magis conforme: qui verò regi idoneos offert, suæ animæ consulat, ne quos digniores nouerit silentio trāseat. Hæc ille, cuius in hoc opinio mihi placet seruatis seruandis, hoc est adhibita debita diligentia, & cōmissa cura explorādi digniores & meliores Ecclesijs,quibus præficiendi sunt, licèt non meliores simpliciter viris fidelissimis ac timoratæ,& probatæ conscientiæ, à quibus rex sibi consulat ac satisfaciat abesse omnem respectum humanum,& Deum solum præ oculis haberi,omni timore,& amore postpositis,si hoc enim nō sufficeret,plus quā homo rex deberet esse.Satis igitur est quòd ipse obseruet, quod mortaliter potest in quantū homo,ad impossibile enim nemo obligatur.Curet igitur ipse rex, vt omnē possibilem in hoc diligentiā adhibeat, vt omnipotēti Deo,per quē ipse regnat,vt in c.8.Prouerbio.Non enim est potestas nisi à Deo. Paul.ad Roma.13.placeat,ac munus suū fideliter exequatur:cor enim regis in manu Domini est,& quocumq; voluerit,inclinabit illud, Prouerb.c.21.in princip.Hominis est animā præparare,& Domini gubernare linguam, & initium viæ bonæ facere iustitiam. Cor hominis disponit viam suam, sed Domini est dirigere gressus eius. Diuinatio in labijs regis: in iudicio non errabit os eius. Voluntas regum labia iusta: qui recta loquitur, dirigetur. Prouerb.c. 16. & Isaiæ 32. Ecce in iustitia regnabit Rex,Principes in iudicio præerunt.

2 Sic facit Catholicus & prudentissimus Rex noster Philippus,totius Hispaniæ & Europæ dominator,qui in eligendis Episcopis,ac in prouisione Episcopatuū,quorū ipse verus patronus est, mirū in modū diligētiā adhibet,ac haberi semper sua instructione circumspectissima prouidit,vt quotannis nomine regio scribat prælatis suorū regnorū,qui eū suosq; Regio Cōsiliarios certiores addāt virorū eminētiorū, & huic muneri prælatorum præficiēdorum conuenientiorū, doctrina,moribus, omniumq; virtutum meritis,cęterisq; requisitis in suis diœcesibus existentium,vt ab his digniores in prælatos eligantur, iuxta formam,& modum sanctissimum in d.regia instructione contentū.O Christianissimum decretum, dignumque tanto authore:profectò obseruatio ipsius securissimum in conscientia reddet principem. Prætereà,vt redeamus ad priora, quòd dignior ad beneficia Ecclesiastica

sit eligendus sub reatu peccati mortalis, & non sufficiat eligere dignũ, omisso digniore, tenẽt cæteri summistæ in locis ordinarijs, & infinitos authores huius communis sententiæ refert Salon vbi suprà, vers. oppositũ, dicens eam tenere omnes discipulos D. Thomæ eamq; in seqq. pag. latè probat, maximè in beneficijs curatis & limitans eã in tribus casibus pœnalibus nẽpe, ratione modici excessus inter beneficia vel inter personas, vel ratione beneficij vel muneris, quod est exigui momẽti, quia in his casibus secũd. omnes peccatur tantũ venialiter eligẽdo dignũ omisso digniori. Addit insuper, certũ esse apud omnes electores nõ teneri ad exquirẽdos per orbẽ digniores, sed ex eis quos habent in prõptu, & facile possũt nominare, debere eligere, & è nostris Iuris Canonici ꝓfessoribus, eãdẽ sentẽtiã cõmunẽ præd. sequũtur, & absq; dubio probant Ant. de Butr. nu. 1. Abb. nu. 7. & 8. & cõmuniter DD. in d. c. cõstitutis de appellat. vbi Dec. n. 5. asserit esse cõmunẽ opinionẽ: sequũtur etiã Gome. in c. vt animarũ, n. 22. de constitu. lib. 6. & Palac. Rub. in repet. c. per vestras, de donat. inter virũ & vxorẽ, in 3. notab. §. 26. n. 12. Roch. de Curte vbi suprà, latè Cæsar Lamber. de iure patron. lib. 2. p. 1. q. 10. art. 3. testatur communẽ D. Couarr. in regul. peccatum. 2. p. §. 7. nu. 4. in versic. igitur iura humana, & D. Anton. de Padilla in l. cum quidam, n. 19. ff. de legat. 2. & Molina de Hispan. primogen. lib. 2. c. 5. nu. 50. sequitur Greg. Lopez in l. 5. tit. 15. in glos. digno. part. 1. & probat latissimè sex fundamentis plures alios DD. referens, & loquens in prouisione Ecclesiarum à rege faciẽda D. Didacus Perez in l. 2. tit. 6. lib. 1. ordinamenti, col. 253. cũ sequentibus, & in beneficijs curatis dicit communẽ Nauar. consil. 21. nu. 1. de simonia, est cõmunis sentẽt. Theolog. & Canonist. secund. Flami. Paris. lib. 4. de resignat. benef. q. 11. n. 35. cum sequent. Sicut etiã peccat, qui renuntiat in fauorem minus digni, omisso digniori, & perpensa qualitate negotij moraliter quidẽ, quia tenetur digniorem præficere secũd. cõmunẽ omnium sententiã, teste Flam. vbi suprà, nu. 39. plurimos in hoc allegante, pro quo facit glo. 1. ad Timot. 3. super illud, Oportet Episcopũ irreprehensibilẽ esse, inquit namq; illa glossa: Talis eligatur Pontifex, cuius cõparatione cæteri grex dicantur. Ergo oportet in Episcopatu semper eligere meliorẽ, vt refert D. Thomas d. quolib. 8. art. 6. in princ. & Caiet. in summa verb. electio. in princ. licèt posteà in versic. & hæc duo, & in vers. ex quibus patet, aliud velit: sed Armilla aur. verb. electio. n. 3. sequitur Caiet. in priori loco: quinimò idẽ Caiet. ad D. Thom. 2. 2. q. 185. art. 3. versi. tertiò, idẽ probat, dicẽs ꝙ debet esse magis idoneus ad hæc, quã quicũq; alius possibilis haberi: alioquin vitiũ acceptionis personarum esset, si ille alius possibilis haberi melior isto ad regimen postponeretur: & hæc est concors, & receptissima omnium sententia atque verissima.

3 Dummodo intelligamus nõ teneri quẽ quã simpliciter cæteris meliorẽ eligere, sed quẽ cæteris magis idoneũ ad animarũ regimẽ nouerit, qui possit Ecclesiã, & instruere, & defendere, & pacificè gubernare, secundũ D. Thom. 2. 2. q. 105. art. 3. & ibi Caiet. Vnde D. Hieronymus super illud. 1. ad Titum, Et constituas per ciuitates presbyteros, tom. 9. habetur in capit. Moyses. 8. q. 1. insurgit cõtra quosdã, qui non quærunt eos in Ecclesia colũnas erigere, quos plus cognoscunt Ecclesiæ prodesse, sed quos plus ipsi amant, vel quorũ sunt obsequijs deliniti, vel pro quibus maiorum quispiam rogauerit.

4 Et quamuis hæc ita præ se veritatem ferant, vt probatione nõ indigeãt, nihilominus ea primò cõprobatur, quoniã ex iure Ecclesiastica beneficia ex bonis cõmunibus populi, veluti stipendia instituta sunt, & præmia virtutis & literarum Ecclesiæ ministris proposita, ex hac ergo parte, & contra iustitiã distributiuam, & commutatiuã, fidem populo, & Ecclesiæ frangit, qui non optimum ei ministrum absque fraude, & dolo prouidet, ac proinde peccat mortaliter; vt probat Domin. à Soto vbi suprà, & lib. 4. de iustitia & iure, quæst. 6. art. 3. ad 6. quem sequitur D. Couar. vbi suprà, nu. 2.

5 Idem conuincitur, si mauis secundum Ledesmium vbi sup. à, quòd hęc sacerdotia sunt distribuenda secundum vtilitatem Ecclesiarum, quia illi prouētus, sicut & decimæ, sunt instituti propter Ecclesias, & non propter conditiones ministrorum: at minister dignior, est vtilior Ecclesiæ, ergo contra rectam rationem est, illo postposito, dignum eligere.

6 Secundò eadem sententia probatur ex illo prioris ad Timot. 5. Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur: sed dignior pręest longè melius digno simpliciter. Ergo ille est eligendus, hoc prætermisso, non vero è contra: vnde colligitur quòd Ecclesia habet maius ius ad digniorem.

7 Præterea, & tertio, qui facit contra cōscientiā ædificat ad gehennam: sed prætermittens meliorem, & conuenientiorē Ecclesiæ, videtur facere contra consciētiam, ergo peccat mortaliter ædificās ad gehennam. Deniq; & quartò ille, qui est propinquior ad hæreditatem posidendā debet præferri: sed Christo, cuius patrimonium posident clerici, & prælati, est propinquior qui est melior, ergo ad prælationes & officia ecclesiastica semper sunt meliores eligendi.

8 Sed & nostri scriptores in d.c. constitutis, allegant prò eadem sententia text. in c. si quis iusto. § porrò, de electio. in 6. vbi disponitur, quòd si quis habeat duas voces, vnam nomine proprio, alteram alieno, non potest vnum suo nomine, & alterum alieno eligere. Cuius ratio est secundum glossam, ibi: verbo nihil agit, & cōmuniter scribentes, quòd cū in foro conscientiæ meliorē eligere quis astrictus sit, hæ duæ voces sunt inseparabiles, cum nō nisi vnus cæteris melior esse valeat.

9 Hæc tamen ratio communis non omnino satisfacit, quoniam deficit, vbi merita duorum, vel triū essent adeò æqualia, vt discerni nō posset ab electoribus, quis melior, aut idoneor sit, tunc enim iuxta præd. rationem à cessatione illius videtur securè posse eligi ab eo qui duas voces habet, vnum nominē proprio, & alterū alieno, & tamen esset contra decisionē d. §. porrò, ideò ratio illa communis tamquam, defectuosa, falsa est atque erronea censenda, secund. D Molina vbi suprà, n. 52. qui nu. 53. aliam veriorem ex Archid. assignat, quæ ad nostrum propositum nō spectat, ideò eam non refero.

10 Vlterius pro eadem sententia est optimus tex. in c. vt nostrum, vt Ecclesiastica beneficia, ibi: Quia non ex affectu carnali, sed discreto iudicio debuisti Ecclesiasticum officium & beneficium in persona magis idonea dispensare, sed & alijs plurimis testimonijs certissimis atq; fortissimis fundamentis eamdem conclusionē probauit Soto vbi suprà, lib. 3. de iustit. & iur. q. 6. art. 2. & Didac. Perez, & Petrus à Nauar. vbi suprà d. lib. 2. de rest. capit. 2. nu. 121. cum pluribus sequentibus, apud quos sunt videnda.

11 Tandem nostra communis sententia hodie à sancto Concil. Tridē. approbata est in electione Ecclesiarum parochialium sessio. 25. in decreto de reformatione. c. 18. ibi: Peracto deinde examine renuntientur quotquot ab his idonei iudicati fuerint, ætate, moribus, doctrina, prudentia, & alijs rebus ad vacantem Ecclesiam gubernandam opportunis, ex hisq; Episcopus eligat quē cæteris magis idoneum iudicauerit, atque illi, & non alteri collatio Ecclesiæ ab eo fiat, ad quem spectauerit eā conferre. Idem decreuit Pius V. Summus Ecclesiæ pastor in sua Bulla, anni 1566. 15. Calend. April. super collation. parrochial. Eccles. lata. Et quamuis text. Concilij præcitatus loquitur etiam in vacatione Ecclesiæ parochialis per resignationem, intelligendus est de resignatione simplici, non autem in conditionali, quæ fit in fauorem, vt fuit resolutum per sacram cōgregation. in tribus causis, vt refert nouissimè Flamin. Paris. de resign. benef. libr. 1. 7. quæstion. numer. 7. & 8.

12 Dubium tamen in proposito se nobis offert, an cum Concil. Triden. in præcitato decreto in prouisione Ecclesiarū parochialium tantum loquatur, insuper & similiter Bulla Pij V. an idem sit dicendum in prouisione cæterorum

beneficiorum eccleſiaſticorum, præter curata, Epiſcopatus, nempe in canonicatibus, perſonatibus, & dignitatibus, cæteriſque præbendis, & dimidijs præbendis Eccleſiarum Cathedralium, & Collegiatarum, & in præſtimonijs, & alijs ſimplicibus beneficijs, necne? & primo videtur dicendum in omnibus præd. beneficijs, & officijs eccleſiaſticis, quia in eis omnibus ibidem idem non diſponitur, & quia tantum agunt Concil. Tridentin. & Bulla Pij V. de prouiſione parochialium Eccleſiarum, non verò cæterorum beneficiorum eccleſiaſticorũ, in quorum prouiſione illa forma concurſus ſeruanda non eſt, ſed per prælatum vel eum ad quem prouiſio ſpectat abſq; concurſu & edictis facienda iuſtè aliàs eſt, ſicut nec Concilium aut Bulla loquitur de prouiſione Epiſcopatuum: & tamen certum eſt eos adhuc dignioribus eſſe prouidendos: igitur & regulariter cætera beneficia eccleſiaſtica, etiam non curata, prout credendum eſt Concilium Tridentinum, & Bullam Pij V. diſpoſitum, ſi de eis loquerentur, prout Innocent. III. loquens in Cancellaria Eccleſiaſtica, & ſic in beneficio non curato, decidit atque diſponit in d.c. 1. vt Eccleſiaſtica beneficia, &c. & DD. præcitati, indiſtinctè loquuntur in omnibus beneficijs Eccleſiaſticis, decidentes ea eſſe dignioribus conferenda, quod iura antiqua & patres docuiſſe videntur: igitur in omnibus beneficijs Eccleſiaſticis idem ſeruandum erit per prædicta: quod enim nõ mutatur, quare ſtare prohibeatur? vt in l. præcipimus. C. de appellat. & in l. facimus. C. de teſtament. cum ſimilibus. Nihilominus tamen pro contraria parte facit, nam dum Concilium Tridentinum in diuerſis capit. ſola Epiſcopalia beneficia, & curata dignioribus eſſe conferenda decreuerit, videtur conceſsiſſe cætera beneficia ad arbitrium Prælati diſtribui poſſe, præſertim, quia cum de canonicatibus loquitur ſeſsione 24. in decreto de reformatione, capit. 12. hortatur vt in prouincijs vbi id commodè fieri poteſt, dignitates omnes, & ſaltem dimidia pars canonicatuum in Cathedralibus Eccleſijs, & Collegiatis inſignibus conferatur tantum Magiſtris, vel Doctoribus, aut etiam Licentiatis in Theologia, vel Iure Canonico: ergo neceſſario conferri non debent graduatis, & ſic dignioribus, ſed arbitrio ſuperioris legitimi, quibus prouidendi ſint, videtur relictum: at verò antiqua iura non ita plana ſunt in beneficijs ſimplicibus, ſicut in curatis, quæ ſi eſſent, vt eſt textus in dict. capit. vnic. vt Eccleſiaſtica beneficia, vt vidimus, adhuc oppoſitum videtur introductum, & ipſemet Summus Pontifex præd. beneficia ſimplicia, nempe, canonicatus cæteraſque præbendas atque præſtimonia, & alia beneficia ſimplicia dignis prouidet, abſque concurſu, beneficia verò curata per præuium examen & concurſum coram Ordinarijs faciendum, & electione facta de digniori ab examinatoribus ſynodalibus vniuſcuiuſque diœceſis, vt quotidie videmus: ex hoc igitur videtur abrogata conſtitutio dicti capit. vnic. in verbis ſuprà relatis: præterea huiuſmodi beneficia ſimplicia non videntur ex natura rei eſſe bona communia, & decertantibus debita, & ita nullam committi iniuſtitiam per acceptionem perſonarum, ſi dignioribus non conferantur, ſed tota res commiſſa videtur Papæ, & Prælatis Eccleſiæ, vt ipſi arbitrio ſuo prouideant bonos, dignos, & exemplares miniſtros, qui etſi non ſint meliores, non tamen ocioſi, & cum ſcandalo viuant, quòd ſi aliud diceremus, omnes ferè Prælati eſſent in ſtatu damnationis, prouidentes prædict. beneficia ſimplicia dignis, prætermiſsis dignioribus, quæ acerbiſsima eſſet profectò ſententia: quare his penè fundamentis Petrus à Nauarr. dict. libr. 2. de reſtitutione, capit. 2. numer. 147. in hoc dubio reſpondet, ſibi primò nunc videri non eſſe peccatum, iſta beneficia dignioribus denegare, modò tamen dignis conferantur: quod & tenet Salon vbi ſuprà, ſtatim poſt. 1. concl. colum. 1005.

Quid tenendum? Ego (salua censura, & correctione sacrosanctæ matris Ecclesiæ, cui me in hoc, & in omnibus humiliter subijcio) hanc secundam partem probabilem esse arbitror ex prædictis: securiùs tamen existimo esse in omnibus beneficijs digniorem eligere, atque eidem beneficium etiam non curatum prouidere atque conferre, si tamen aliter fiat, dummodò digno, & benemerito beneficium non curatum conferatur, ac demum illi qui sit aptus ad munus suum, & non malus, credo conferentem non peccare mortaliter, nec ad vllam restitutionem teneri. Non loquor modo de canonicatibus lectionis sacræ Scripturæ, Doctoralibus, nec Magistralibus, nec de illis beneficijs quæ sunt de iure patronatus, & ad præsentationem patronorum sunt prouidenda, de his namque in inferioribus agemus nuncupatim.

13 Superest modò vt respondeamus ad glossas, quas suprà in principio huius cap. adduximus, tenentes cum Hugon. vt licet dignior sit semper eligendus, sufficiat tamē si eligatur idoneus, & bonus: & dico quòd præterquā quod illa sententia est falsa omninò, vt ex supradictis patet, & affirmat Petrus à Nauarr. vbi supra, numer. 133. illæ glossæ non sunt verè contrariæ, prout similiter non est contraria decretalis in contrarium allegata, sed in hunc sensum accipiendæ sunt, vt collatio beneficij, electio, & muneris prælatio valida sit, nec in foro iudiciali, nec in interiori animæ iudicio possit iure rescindi: non tamen ex hoc sequitur præficientem dignum omissô digniore, totum esse atque immunem à peccato, quamuis electio ita valida sit, vt retractari nequeat, vt probat textus in dict. capit. constitutis, vbi Abbas & cæteri hanc opinionem tenent: textus etiam in capit. quia propter, iuncto capit. cum in cunctis, de election. capit. nisi cum pridem. §. ne pro defectu, de renunciat. atque ita profitentur diuus Thom. 2. 2. quæstion. 63. articul. 2. ad 3. & in dictis quodlibet. Siluest. & Adrian. vbi suprà, Dominicus à Soto libr. 3. de iustitia, & iure quæstion. 9. articul. 1. conclusione. 8. & latissimè Cæsar. Lambert. vbi suprà, lib. 2. part. 1. quæstion. 10. articul. 3. numer. 1. cum sequentibus: & hæc est communis opinio, secundum Didac. Couarruu. vbi suprà, numer. 3. qui eam probat. Didacū Perez vbi suprà, column. 255. versicul. vtrum autem, & alios allegans Petrus à Nauarr. libr. 2. de restitution. capit. 2. numer. 155. cum sequentib. & hæc est magis communis opinio, vt plures citans, affirmat Flaminius Parisius vbi suprà, numer. 4. & est communis omnium ibi Doctorum sententia, secundum Salon vbi suprà, conclu. 998. versicul. obseruemus.

14 Quod procedit etamsi ante electionem, quæ decretis facienda est, denuntietur electoribus vt digniorem eligant, & à contraria electione, si facta fuerit, ab initio appellatum fuerit, vt cum Imol. & Franco in dict. capit, constitutus, existimat tenendum esse in praxi aduersus Abba. & alios, quia alias omnes electiones maximum discrimen, & periculum paterentur, essetque locus mille litibus, quod non est permittendum.

15 Procedit etiamsi electores iuramentum de digniore eligendo præstiterunt, * quamuis dignum eligendo prætermisso digniore tunc temporis, sunt periuri, vt probauit Didac. Couarruu. post alios vbi suprà, numer. 4. versic. secundo probatur.

Sed cum electio de digno, omisso digniore, valida sit iuxta communem sententiam iure Canonico probatam, videtur esse impossibile peccare illum qui sic elegerit, cum Iuris Canonici authoritate id fecerit: argumento. cap. qui peccat. 23. quæst. 4. aliàs enim Ius Canonicum animabus vinculum injiceret, peccandique causam electoribus præberet: quod minimè est dicendum: quæ ratio adeò vrsit Perusinum in d. cap. constitutis, vt ex ea contrariam sententiam sequutus fuerit.

Respondetur tamen huic difficultati, Iura Canonica non disponere principaliter

paliter dignum esse eligendum, sed imò potius digniorem, vt in cap. licet ergo. 8. quæstio. 1. cap. 1. vt Ecclesiastica beneficia, &c. cum cæteris iuribus suprà allegatis: si tamen de facto dignus eligatur omisso digniore, concedunt, statuunt, ac permittunt validam esse electionem ac proinde non esse reuocandam, vt euitentur maiora inconuenientia, vt inquit glossa in dict. cap. licet ergo, verba, quæ præstantior, & probatur in dict. cap. quia propter, de elect. & in dict. cap. constitutis, vbi communiter DD. id notant. Cum igitur hæc non sit præcisa Iuris Canonici dispositio, sed vnius mali præmissio, ne totus mundus litibus inuoluatur, & vt maiora etiam mala vitentur, & ad maiorem Reipublicæ tranquillitatem, consequitur vt eligens dignum prætermisso digniore, non minus à peccato liberetur, quàm qui publica lupanaria exercuerit, quæ etiã à Iure Canonico, vt maiora mala vitentur, permissa sunt; vel alia peccata commiserit: quod in electione loquens resoluit Decius in dict. capit. constitutis, de appellat. nume. 5. & D. Couar. vbi suprà, num. 3. & 4: atque D. Molin. d. c. 5. nume. 55. id comprobans nu. 56. alio simili ex communi opinione, quæ habet, vt quamuis Iure Canonico permis-
17 sum sit * contrahentibus se inuicem decipere intra dimidiam iusti pretij, ad lites sufferendas, vt probatur in cap. cum dilecti, & in cap. cum causa, de emptione & venditione, hoc tamen in foro conscientiæ licitum non est, quia is, qui contrahentem secum, etiam intra dimidiam deceperit, peccat, canon enim aliud disponens permissorius est, non vero iussorius, ideò à peccato non liberat, nisi deceptio intra dimidiam modica sit, vt tenent plurimi ab eo ibi relati: ergo idem dicendum est in specie nostra electionis: idem in præd. terminis læsionis intra dimidiam tenet, dicens, quòd omnes communi consensu ita sentiunt cum sancto Thom. Dominic. à Soto lib. 6. de iustitia, & iur. quæstion. 3. articul. 4. ad primum, versic. tertia tamen opinio, vbi inferius in versicul. sed alleget forsan, supradict. modo respondet ad regulam. d. capit. qui peccat, nempè vt illud intelligẽdum sit de lege iussoria, secus de per-
18 missoria. * Ille enim qui agit quod lex iubet, non peccat: secus de illo qui agit quod lex humana impunè permittit, quia non omne illud permittit diuina, alioqui meretrices, quia lege permittuntur, non peccarent: vnde Chrysostomus vt habetur in capit. hac ratione. 33. quæstion. 1. Quod permittimus, inquit, nolentes præcipimus, quia malas hominum voluntates ad plenum prohibere non possumus.

19 Supradicta procedunt, nedum in electione ad prælaturas Ecclesiasticas, atque prouisiones beneficiorum Ecclesiasticorum, sed etiam in præsentatione clericorum à patronis facienda ad beneficia sui iuris patronatus, tenentur enim huiusmodi patroni digniores semper præsentare sub præd. pœna peccati mortalis, etiamsi aliàs dignos præsentauerint omisis dignioribus, vt pleriq; ex supradictis authoribus probatur, estque verissimum ac receptissimum, & in præd. decreto Concilij Tridenti. approbatum, ibi: Is quem patronus digniorem inter probatos ab examinatoribus iudicabit, Episcopo præsentare teneatur, vt ab eo instituatur: loquitur tamen in beneficijs curatis, quæ per concursum, & præuio examine prouideri debent, iuxta formam Concilij: secus autem videtur dicendum in beneficijs non curatis iuris patronatus, vt sunt capellaniæ, & alia beneficia simplicia iuris patronatus, in quorum institutione & fundatione aliud expressè cautum non fuerit, vt infrà la-
20 tiùs dicemus, numer. 28. * Verùm hac in specie illud obseruandum erit, Episcopum teneri instituere præsentatum à maiori parte patronorum, si dignus, & idoneus sit, etiamsi præsentatus à minori parte patronorum dignior sit: nec in hoc casu poterit Episcopus digniorem instituere, cum is verè præsentatus non sit, sed potius alter qui maiorem patronorum partem, eiusque suffragia habuerit: quod censuit gloss. verb. maioribus,

ioribus in capit. 3. de iure patronat. pro intellectu illius textus, dum probat, illum esse præficiendum Ecclesiæ, qui maioribus iuuatur meritis; & plurimorum eligitur & approbatur assensu: inquit enim glossa præfata sufficere quòd sit idoneus, dum tamen habeat maiorem partem, hoc enim, respectu patronorum eum præsentantium, quoad validitatem præsentationis, & vt reuocari non possit præsentatio, sed omninò admittenda sit, & executioni mandanda in vtroque foro; quamuis præsentantes dignum omisso digniore peccent mortaliter, verum est, vt prædiximus: at vero respectu Episcopi debentis instituere, absolutissimum est, quòd securè absque vllo peccato teneatur eum instituere, eo quòd dignus sit, & præsentatus à maiori parte, non verò digniorem, quia non est præsentatus à maiori parte, vt debebat, vt Doctores in d. capit. 3. de iure patrona. Bernardum ibi sequuti existimant Rochus statim citandus, & Couarru. alios allegans vbi suprà d. §. 7. nume. 4. *

21 Idem erit si patronus dignum Episcopo, omisso digniore, præsentauerit, nam cum Episcopus teneatur eum instituere secundum canonicas sanctiones, ideò nullam contrahet culpam, si eum instituat secundum Caietanum in summa verb. beneficium Ecclesiasticum, & Ioannem Maiorem in 4. sententiarum distinction. 15. quæstion. 8. & 9. quos sequitur idem Couarruu. dict. num. 4. versiculo tertio, &c. *

22 Idem eadem ratione in confirmante dicendum est, quia cum sibi non constet, electum confirmandum indignum esse, potest eum securè confirmare, secundum Mercad. vbi suprà, foli. 209. versicul. *del que confirma*, &c. & Salon vbi suprà, column. 999. vbi quòd est communis inter Thomistas, & quod si nollet confirmare, compelleretur per superiorem, & ante eos Caietan. in summa verbo electio, in versi. secus autem de confirmatore, vbi quòd si plures sunt nominati, & liberum est confirmatori eligere inter illos in quem consentiat, teneatur inter illos meliorem ad hoc præferre, vt de electore dictum est eadem ratione: si verò fuerint plures clerici Episcopo præsentati ab vno eodemque patrono, vel æquali patronorum suffragio, tunc temporis tenetur Episcopus, etiam in foro iudiciali, nedum in interiori animæ iudicio, digniorem instituere, aliqqui ab eo poterit dignior appellare, *

23 & in appellationis instantia huiusmodi institutio de digno facta, prætermisso digniore, reuocabitur secundum Abba. in capit. dum autem, numer. 5. de iure patronat. & Rochum de Curt. alios allegantem de iure patronat. verb. honorificum quæstion. 15. numer. 46. Cardinal. & Imola in Clementina plures, de iure patron. quos sequitur Gregor. Lopez in l. 5. in glossa digno, titul. 15. part. 1. per text. in capit. si factæ. 63. distinctio. & Cæsar Lambert. de iure patron. libr. 2. 2. part. quæstion. 7. articul. 26. per totum & iterum in 3. part. 2. lib. quæstion. 5. articul. 1. per totum, licet hic non agat de appellatione. Hæc tamen adiectio vltima mihi nō placet, nec communi præd. attenta, est tenenda: quamuis enim iuxta eiusdem iuris dispositionem Episcopus hoc casu digniorem Ecclesiæ præficere debeat iuxta omnium sententiam hodie probatam in dict. capit. Concilij Tridentini, ibi. Cum verò institutio ab alio, quàm Episcopo erit facienda, tunc Episcopus solus ex dignis eligat digniorem, quem patronus ei præsentet, ad quem institutio spectat. Qua ratione idem erit etiam dicendum, si ad Episcopum institutio pertineat, eidemque præsententur æquali voce plures, quorum vnus idoneor sit cæteris, iuxta communem sententiam, alioqui malè vtetur officio Episcopus, ac proinde peccat mortaliter: attamen si idoneum contempto digniore ad sacerdotium elegerit, vel instituerit, non ideò electio, vel institutio reuocanda erit, vt prædiximus: & in terminis institutionis de quibus agimus, contrarium probarunt Hostiensis, Ioannes Andreas, Antonius de Butrio, & Cardin.

& Cardinal. in dict. capit. cum autem, & hæc opinio contra Abbat. vbi suprà, com muniter approbatur secundum Decium consil. 129. numer. 2. quem refert, & sequitur Cæsar Lambert. de iure patronat. 3. part. quæstion. 5. articul. 2. ad finem sibi contrarius: sequitur etiam ac magis communem profitetur Didacus Couarruu. d. numer. 4. paulò post princip. & Didacus Perez vbi suprà, colum. 255. versic. notum.

24 Hodie tamen Summus Pontifex Pius V. in præfata sua Bulla, anno. 1566. lata super prouisione Ecclesiarum parrochialium, circa prouisiones earumdem per concursum faciendas, & examine præuio ab examinatoribus nominatis in synodo diœcesana, iuxta formam eiusdem Concilij Tridentini, contrarium statuit, siue beneficia parochialia iuris patronatus sint, siue libera, vt prouisio facta de digno, prætermisso digniore, per appellationem reuocetur, & Ecclesia parochialis magis idoneo conferatur, vt in d. Bulla latius patet, sicque quoad prouisionem beneficiorum curatorum opinio prior Abbatis, & sequacium probata est, in cæteris autem beneficijs Ecclesiasticis præter curata Bulla loquitur, nec corrigit ius commune: in eorum igitur prouisione, quæ non habent curā animarum, seruanda erit magis communis sententia supradicta, quia quod non mutatur, quare stare prohibitur? vt in d. l. præcipimus. C. de appellation. & in d. l. sancimus. C. de testamentis, & quòd electio Ordinarij sit mandanda exequutioni, non obstante quacumque appellatione, decreuerat prius Concilium Trident. vbi suprà.

25 Dubium tamen circa prædictam Bullam forsan quibusdam insurget, dum inquit, quòd appellatio à digniore facta de prouisione beneficij curati facta digno, non impediat, aut suspendat, quo minus electio per Ordinarium primo loco facta interim debitæ demandetur exequutioni, & prouisus ab eadem Ecclesia, causa appellationis huiusmodi pendente non amoueatur, & si quis à sententia per iudicem appellationis lata duxerit appellandum, is tunc ad sedem ipsam Apostolicam appellabit, an sicut prima appellatione pendente facta à digniore, electio Ordinarij primo loco facta interim mandatur exequutioni, ita etiam sententia lata à iudice primo appellationis reuocatoria electionis Ordinarij, qua iudex appellationis præfert digniorem, & amouet dignum iuxta formam eiusdem Bullæ, exequutioni mandata sit, non obstante appellatione electi ab Ordinario, & sic ipse interim amouendus sit à possessione beneficij, necne?

Et profectò Summus Pontifex in in præfata sua Bulla hoc nō expressit, sed videtur idem dicendum ratione æqualitatis seruandæ in iudicijs, argumento l. cum quidam. C. de fruct. & lit. expensis, & ne dignior deterioris sit conditionis, quàm dignus: nihilominus tamen contrarium verius existimo, & tenendum, imò quòd electus, & prouisus ab Ordinario non debeat spoliari possessione sua propter sententiam iudicis appellationis secundæ instantiæ reuocatoriam electionis Ordinarij, imò in sua possessione primò electus debet esse ac permanere, tueri ac defendi, donec literis exequutorialibus aliud definitum fuerit: & hoc primò quia hic electus, & prouisus ab Ordinario habet titulum, & collationem atque possessionem per appellationem asserti dignioris non amouibilem, nec reuocabilem vt ex eadem, Bulla retulimus, & expresè in ea cauetur: is autem qui per sententiam iudicis appellationis, electo ab Ordinario tamquam dignior præfertur, habet tantùm ius quoddam, & hoc per appellationem secundam ab eadem ab electo interpositam siue legitimè interponēdā elidibile & suspensum, vt in l. 1. §. fin. ff. ad Turpilianum, & in l. vnic. ff. nihil nou. appellatio. penden. non autem habet titulum firmum ac perfectum, nec vllam possessionem, ergo præfertur in possessione prior electus ab Ordinario, cum

hebeat titulum, & possessionem: argumento. l. quoties, cum materia. C. de rei vendicatione. Secundò hæc sentẽtia deducitur ex mente præfatæ Bullæ Apostolicæ, dum prouidet, vt electio Ordinarij mandetur exequutioni, non obstante appellatione alterius asserentis se digniorem, sicque beneficio vacanti, dum lis agitatur, prouidet de pastore idoneo iudicio Ordinarij electo, cui Ordinario in hoc magis deferre voluit, & meritò Summus Pontifex, dum causa non est finita, quã iudici appellationis aliud præcipienti, à quo exciterit appellatum: quia in dubio lite pendente præsumendum est pro electione Ordinarij, quod digniorem ministrum coadiutorem suum in cura animarum elegerit pensatis pensandis, sicut sibi est præceptum à sacro Concilio Tridentino: & cum posteà Summus Pontifex in sua Bulla dicat, quòd si quis à sententia per iudicem appellationis lata duxerit appellandum, is tunc ad sedem ipsam Apostolicam appellabit, sicque simpliciter permittat ab ea posse appellari absque adiectione, quod exequatur interim sententia iudicis appellationis, sicut expressè cauerat exequutioni demandadam esse electionem Ordinarij non obstante appellatione alterius: ergo intelligitur, ac consequenter sensit Summus Pontifex, vt appellatio, secundum prædict. fit ac censeatur esse cum suis legitimis affectibus deuolutionis, & suspensionis, cum illos non remouerit, & de iure ita sit dispositum, cum quo se conformare visus sit, ideoque ad sedem ipsam Apostolicam appellandum. Secundò decreuisse conijcitur, quia interim prouisum extat pastore idoneo, beneficio curato, electo ac prouiso ab Ordinario iudicio examinatorum misso in possessionem beneficij authoritate Concilij Tridentini, & eiusdem Bullæ Apostolicæ. Tertiò, quoniam ad minus Ordinarius prouidit idoneum ac competentem ministrum, qui oues interim pascat atque custodiat: at verò, quòd prætermiserit magis idoneum, hoc sub iudice lis est, quamuis prius iudex appellationis id iudicauerit, quandoquidem ab ipsius sententia supponimus legitimè esse appellatum: quousque igitur id ordine legitimo ac Canonico absolutum sit, hoc est, per tres sententias conformes, non potest dici dignior prætermissus: & iniquum profectò esset plures credere iudici appellationis suspensa eius sententia per appellationem, quam Ordinarij electioni ac prouisioni, qui authoritate d. Concilij Tridentini, & Bullæ præfatæ: eiusque forma probata suum munus rectè exequutum fuisse præsumendum sit, cum ei plurimum intersit conuenientiorem ministrum proprijs ouibus præficere, sicque in dubio existimandum est fecisse. Accedit, & quarto odium spolij, quòd iura obhorrent: sed prouisus ab Ordinario, ac in possessionem beneficij missus iustè possidet, non obstante appellatione alterius, vt in Concilio, & in dict. bulla: ergo lite pendente nec innouandum est, nec ipsa possessione spoliandus, quousque lis diffinitiuè ac irreuocabiliter finiatur. Non obstant adducta suprà in contrarium, quia negamus, quòd hic assertus dignior, talis sit, quousque id appareat tribus sententijs conformibus, vel saltem vna aut duabus in authoritatem rei iudicatæ transactis. Insuper negamus, esse æqualitatem seruandam inter præfatos duos, quandoquidem prior, & sic electus ab Ordinario, habet titulum, & possessionem, alter verò ius quoddam tantùm ad beneficium ex sententia iudicis appellationis, idque per appellationem suspensum: magna igitur est profectò inter ipsos inæquilitas: regula autem d. l. cum quidam, loquitur in priuilegio, & prærogatiua vni litigantium concesso, nempè vt eo ipso concessum videatur alteri ad hoc vt eo vti quoque possit, vt ex eadem. l. patet: at verò nos non sumus in eo casu,

ſu. Prætereà. l. illa loquitur in priuilegijs conceſsis circa ordinationem, & exequutionem iudicij: at verò in iudicijs deciſorijs, vt tenent ibi DD. præcipuè Bald. numer. 4. verſicul. quæro, vbi Salicet. numero 2. verſiculo concludamus, benè diſtinguit in propoſito.

26 Ex ſuperioribus iam clarè liquet minus rectè exiſtimaſſe Cæſarem Lambertinum de iure patronatus libro 2. quæſtion. 10. articul. 3. numer. 17. Patronum non obligari nec teneri ad præſentandum digniorem, ſed ſatis eſſe ſi dignum præſenter, vt liber ſit ab omni culpa, ex textu in dict. capit. monaſterium 16. quæſtion. 7. vbi probatur patronum poſſe nominare quem voluerit, modò is malus non ſit: idem nouiſsimè tenet Petrus à Nauarra, libr. 2. de reſtitutione capit. 2. numer. 150. ſiquidem contrarium verius eſt, atque receptius, nempè vt licet præſentatio patroni, quoties fit de digno omiſſo digniore, valida ſit atque ab Epiſcopo admittẽda, nihilominus tamen ſi digniorem contemnat, peccabit mortaliter, tenetur ſiquidem inquirere diligenter, qui ſint ad ſacerdotia digniores, eoſque Epiſcopo præſentare, vt ipſis beneficia patronatus conferant, vt ex ſupradictis patet, & in terminis tenet Federicus de Senis conſil. 95. Ledeſmius, & Mercad. qui ſuprà, & pleriſque ex præcitatis, & Doctor Couarru. Lambertinum in hoc reprehendens, ipſiuſque in hoc ſententiam falſum eſſe rectè aſſeuerans d. §. 7. numer. 5. verſicul. 4. & Doctor Molina lib. 2. de Hiſpanor. primogenijs. cap. 5. numer. 69. vnde non benè Petrus à Nauarr. vbi ſuprà, citauit pro ſua ſententia contraria Soto & Couarru. vbi ſuprà, cum ij potius teneant quod prædiximus, nec diuum Thom. 2. 2. quæſtion. 85. articul. 3. cum ibi de hac materia minimè loquatur, ſed de alia multum diuerſa: citat etiam pro ſua opinione Concilium Tridentin. ſeſsione. 24. capit. 9. de reformatione, quod tamen hoc non probat, ſed tantùm dicit quòd liceat Epiſcopis præſentatos à patrono, ſi idonei non fuerint, repellere, cum idẽ Concil. Trid. in loco ſuprà citato potius contrarium probet vt vidimus, dicens. Is, quem patrones digniorem, &c. Non obſtat text. in dict. capit. monaſterium, nam intelligitur hoc modo, vt ſufficiat præſentari à patrono dignum prætermiſſo digniore, ad effectum validæ nominationis, non tamen ad excuſandum à peccato ipſum patronum, qui digniorem potuit nominare vt prædiximus, & eum omiſit. Vel ſecundò reſpondeo dict. capit. monaſterium procedere, & loqui in eo tantùm, qui ex proprijs facultatibus Eccleſiam vel oratorium inſtituit atque fundauit, hic etenim nõ tenetur digniorem eligere, ſed ſufficit, ſi idoneum eligat, quod gloſſa ibi verb. ne malus, & communiter ſcribẽtes ſic reſoluunt, teſte Ludouic. Molina vbi ſuprà, ſequitur Dominic. à Soto libr. 3. de iuſtitia & iure quæſtion. 6. articul. 2.

28 * Opinio tamen Cæſar. Lambert. contraria, & ſequacium ſaluari poteſt in beneficijs ſimplicibus, prout ſunt capellaniæ de iure patronatus, & alia beneficia curam animarum non habentia, in quorum inſtitutione, & fundatione, aliud expreſsè cautum non ſit, in his etenim etiamſi iuris patronatus ſint, ſufficit præſentare dignũ vel idoneum omiſſo digniore, nec tunc peccabitur mortaliter, ſicut nec peccare diximus ſuprà in prouiſione aliorum beneficiorum ſimplicium, præbendarum, & canonicatuum, & præſtimoniorum quæ iuris patronatus non ſunt, eiſdem rationibus, ſecus verò in beneficijs curam animarum habentibus iuris patronatus, in hæc etenim dignior præſentandus erit ſub reatu peccati mortalis, ſicut in cæteris beneficijs curatis quæ non ſunt de iure patronatus, vt ſuprà reſoluimus, cum in his numcupatim loquatur ſanctum Concilium Tridentinum præcitatum, & in eis militent rationes ſuprà in fauorem digniorum adductæ, non verò in ſimplicibus, & ita in ſpecie cum

Domi-

Dominico à Soto limitat loquens in beneficijs curatis iuris patronatus, Petrus à Nauarr. vbi suprà dict. numer. 150. ibi: Quod limitat Sotus, nisi beneficium haberet curam animarum, tunc enim iniquissimum putat, vt dignior dimittatur.

29 Vlterius erit nihilominus obseruandum, consuetudinē immemorialem, & leges regias de beneficijs patrimonialibus loquentes, hoc est, vt beneficia vacantia in certis quibusdam Episcopatibus, ciuibus eiusdem, atque originarijs, & non alijs conferantur, prout in Burgens. Calagurritanens. & Palentin. Episcopatibus contingit, vt cauetur in l. 21. titul. 3. libr. 1. nouæ Collect. Regiæ, vbi forma seruanda in his electionibus præfigitur: idemque seruandum est in alijs locis, vbi eadem consuetudo fuerit, quòd beneficia sint patrimonialia, vt in l. 23. eiusdem titul. esse æquissimas ac iustas, vt probat Dominicus à Soto libr. 3. de iustitia & iure, quæstion. 6. articul. 2. versicul. en nascitur, & tenentur electores magis idoneum ex illis eligere, secundum Mercad: *de tratos y contratos*, lib. 6. capit. 17. foli. 205. column. 1. in versicul. *si manda*, & quòd sint iustæ dict. ll. probat etiam Ledesmius in 2. 4. quæstion. 18. articul. 2. versicul. 5.
30 & versicul. præterea ille, fol. 256. * vbi quod conferens alteri beneficium quàm tali ciui, tenetur ad restitutionem præd. ciuibus, & vni, si solus esset vnus ciuis: sequitur etiam Petrus à Nauarr. dict. lib. 2. de restitutione capit. 2. numer. 165. vbi quid in Cathedris, & Collegiorum præbendis: non enim parui æstimādus est ingenitus amor, quem quis ad natiuum solum habet: præsertim quòd licet possent nonnumquam inueniri extranei meritis præstantiores, multum est Ecclesijs conducentius, vt ambitionibus, & litibus sibi molestissimis obuietur: tum etiam quia laici, & vicini videntes naturales loci præferri, & ad beneficia admitti, filios suos ad studium mittunt, eosque multipliciter edoceri faciunt in his, quæ ad sacerdotium sunt necessaria, quia magis idoneus præfertur minus idoneo, secundum statuta, & constitutiones illorum Episcopatuum, vt pro sustinenda consuetudine immemoriali eorum circa beneficia, quæ sint patrimonialia, considerauit Palac. Rub. in tractatu de beneficijs vacantib. in curia. §. 12. alia in fauorem eiusdem similiter adducens. & vtinam de beneficijs, saltem parochialibus, quibus annexa est animarum cura, easdem ll. vbique sanciret Ecclesia, quòd in Concilio Tridentino summo omnium consensu consultatum fuit, secundum Dominic. à Soto vbi suprà, quòd esset sanctissimum secundum D. Couarr. in practic. quæstio. capit. 35. numer. 5. ad finem. & capit. 36. numer. 3. versicul. olim, ibi. Hoc ipsum fieri, &c. & D. Azeued. in l. 14. & 15. numer. 9. & in l. 21. titul. 3. lib. 1. nouæ Col-
31 lect. Regiæ. * Quare decisum extat in d. l. 21. vt nullus à Summo Pontifice literas Apostolicas impetret ad præd. beneficia patrimonialia in derogationē præd. laudabilis consuetudinis, ac impetratis vtatur, quousque in Consilio regali videantur, & licentia præstetur eis vtendi, de quo latè per Palac. Rub. & Couarr. vbi suprà dict. vers. olim.

32 Ex quibus deducitur primò, eisdem propè rationibus sanctè, & iustissimè indulsisse Summum Pontificem ad instantiam, & supplicationem nostri Regis Hispaniæ, ac Capitulorum Ecclesiasticorum, Ecclesiarum Cathedralium horum regnorum, eisdem, vt in vnaquaque earum primò vacatura præbenda Canonicatus prouideretur Magistro in sacra Theologia, ad prædicandum Euangelium Dei, & alteri Doctori, vel Licenciato in vtroque, vel altero iurium, ad defendendum iura, & causas Ecclesiæ: id quod in tota Hispania exequutioni traditum est abhinc plus centum annis, quo præd. indultum à Sede Apostolica emanauit: de quibus prębendis Magistralibus, & Doctoralibus fit mentio in Concilio Tridentino sessione 25. capit. 5. in decreto de reformatione, & Concilio prouinciali Compostellano Salmanticæ habito

habito, actione. 2. decreto. 39. & vt experientia docet, maximam vtilitatem ac honorem ex eo Ecclesiæ horum regnorum consequuntur; præcipuè quando electio eorum iustè, & sic de digniore fit, prout debet: ac proinde Reges Hispaniæ, tamquã iustum ac sanctum indultum huiusmodi totis viribus obseruari volunt, ac omnino eidem derogari prohibent, vt cauetur in l. 25. titul. 3. lib. 1. nouæ collect. Regiæ.

Quinimò & sæpissimè hos Canonicos Magistrales, & Doctorales, tamquam dignissimos, & meritissimos ad maiores dignitates, hoc est, ad Ecclesias ipsas gubernandas, promouent, ac Summo Pontifici ad prælatos earumdem præsentant: de quo præ alijs merito laudandus venit noster maximus Monarcha, ac inuictissimus Rex Philippus. II. Hispaniarum, qui nunc prosperè ac feliciter regnat, & vtinam regnet plurimis annis, is, inquam, pro sua in omnibus summa religione, cum sibi semper curæ sit digniores Ecclesiæ præficere, plures ex Canonicis in præfatis præbendis Magistralibus, & Doctoralibus ad id munus exequendum euehit: & adeò iusta est lex Pontificia, siue indultum Apostolicum supradictum, vt electores qui præbẽdam Magistralem, aut Doctoralẽ alijs quàm in sacra Theologia Magistris, vel Doctoribus, siue Licenciatis in vtroque vel altero iurium respectiuè contulerint, teneantur illis ad restitutionem, vt probat Ledesmius vbi suprà, fol. 253. colu. 3. versi. 3. & versi. 4. & fol. 156. versi. prætereà, vbi quòd sunt iustæ similes leges, & fol. 154. versic. 7. idem concludit in obtinente huiusmodi præbendam dandam Doctori Theologo, qui per mendacium affirmãs se esse talem, cum verè non sit, eam consequutus est, nam hic quoq; tenebitur Doctori Theologo resignare, & restituere præbendã: adde tu, cum fructibus perceptis, & percipiẽdis, cũ sit malæ fidei possessor, & idem in obtinẽte præbendam Doctori iurisperito dandam, per mendacium, vt in Theologo debita dictum est.

35 Secũdò deducitur, iustas itidem esse leges huius regni, quæ prohibẽt exteris cõferri beneficia, & pensiones Ecclesiasticas super eisdem beneficijs horũ regnorum, sed tantùm regnicolis, ac eorũ originarijs, & naturalitates alijs concessæ reuocantur, vt in l. 14. & sequen. tit. 3. lib. 1. nouæ Collect. Reg. vbi nouissimè conciuis noster Azeuedo plures rationes cõgerit pro iustitia earumdem legum.

36 Tertiò infertur, iustè defendi posse, ac literis exequutorijs regalis Cõcilij obseruari iussum esse statutum fundamẽtale authoritate sedis Apostolicæ roboratũ Ecclesiæ Cathedralis Placentinæ, quo caueatur, vt seruitores chori oriundi ex ciuitate vel diœcesi assumantur, & promoueãtur ad præbendas, & dignitates pro tẽpore vacãtes eiusdem Ecclesiæ, vt in terminis quoq; probauit incola eiusdem ciuitatis, in d. l. 14. nu. 11. Itaq; in terminis d. statuti nõ sufficit, quòd sit de seruitorib⁹ chori promouendus, nisi sit naturalis, & idoneus, neq; quòd sit idoneus de ciuitate vel diœcesi, nisi sit de seruitoribus chori idoneis ibi existẽtibus, nec quòd sit naturalis, & de seruitorib⁹ chori, nisi sit idoneus. Itaq; seruitor chori naturalis nõ idoneus, eã qualitate quæ requiritur à Concil. Trid. & synodali Compostellano, hoc est, gradus, nõ præfertur alij seruitori eiusdẽ chori qualificato, vt præfertur, non naturali, imò hic illi praeponẽdus erit, vt accepi in Rota cõclusum in vna Archidiaconatus de Medellin, pro Licenciato Parra, Canonico Doctorali eiusdẽ Ecclesiæ non naturali, contra alios Canonicos d. Ecclesiæ, oriundos ex eadem ciuitate, nõ tamẽ graduatos, me in partibus patrono existente pro d. Licenciato Parra.

37 Quartò hinc est, iure defendi posse, validam esse cõditionem fundatoris beneficij vel capellaniæ iuris patronatus, tempore eius creationis appositã, qua caueatur, ordinetur ac stabiliatur, vt patroni semper nominent ac præsentent clericum ex suo genere ac parentela ad præd. beneficium seu capellaniam: quod etiam comprobatur ex his quæ latius nos adduximus consil. 1. nu. 1. & consil. 2. nu. 3. vbi citauimus

citauimus ad hoc Concil. Triden. sess. 25. in decreto de reformatione, cap. 5. incip. Ratio postulat, vbi omnes qualitates in fundatione appositæ iubentur ad vnguē obseruari, adeò vt aliter facta prouisio, nulla ac subreptitia sit, & in terminis post nos idem probauit conciuis noster in d.l. 14. nu. 13. vbi etiam allegat Cæsar. Lambert. quem & alios nos vbi suprà citauimus: sed & eamdem sententiā sensit prius Ioann. Maior vbi sup. in 4. dist. 15. d. q. 9. asseuerans, Ecclesia ab aliquo constructa, doteque congrua eius ministris constituta, ea lege & conditione, vt ad Ecclesiæ ministerium electio, nominatio, & præsentatio fiat ex certo genere, vel instituentis familia; semper digniorem præsentandum fore Episcopo, vt eum instituat, & clausulam à primo institutore additam tunc obseruandam esse, cum plures sint dignitate æquales, quo quidem casu locus erit gratiæ, & liberæ nominationi. Benè igitur sentit ac præsupponit Maior his verbis, præsentandum debere esse ex illo genere & familia à fundatore præceptis: dum tamen exprimit, esse digniorem ex illo genere præsentandum, eius sententia vera est, ac proinde patronus inspecta materia subiecta sub pœna peccati mortalis tenebitur digniorem ex illis Episcopo præsentare, vt probant Federicus de Senis d. cons. 95. & Mercad. vbi supr. necnon, & Salon in loco infrà numero 40. citando. Quòd si Maior voluit digniorem esse nominandum, etiamsi non sit ex illis, quos fundator Ecclesiæ nominari & præfici mandauit, eius opinio admittenda non est, vt in specie probauit Dominic. à Soto, quem refert ac sequitur D. Couarru. vbi suprà, dict. §. 7. numer. 5. vers. quinto; potuit enim, qui Ecclesiam instituit, iustè legem hanc institutioni addere, idcircò seruanda erit, modò satis dignus posit ex eo per-

38 sonarum genere Ecclesię præfici, * secundum Couarru. vbi sup. Præd. tamen sententiam Maioris, dum habet, in hac specie digniorem ex genere & familia à fundatore explicitis præsentandum esse, veram esse insuper intelligo, ex illis, qui in qualitatibus à testatore requisitis, nempè, in gradu consanguinitatis, & ordine, & cæteris sunt pares, tunc enim meritò vt dignior præsentandus sit, sub pœna peccati mortalis, quamuis præsentatio de digno, omisso digniore, sit in vtroque foro valida & seruanda, vt prædiximus, præterquàm in beneficijs curatis, in quibus à digniore contempto potest appellari iuxta latius suprà dicta, attamen si dignior sit remotior, cum fundator proximiorem præferendum esse decreuerit, vel etiam sacris non initiatus, cum presbyteros, vel saltem in sacris constitutos præferri voluerit, aut præterea alijs qualitatibus requisitis ab eodem fundatore defecerit, quamuis sit consanguineus eiusdem, dignus autem reperiatur ex eodem genere & familia propinquior & ordinatus, vel cum alijs qualitatibus requisitis, tunc eadem ratione existimo hunc esse præsentandum ac præferendum, non verò digniorem, iuxta voluntatem fundatoris omnino seruandam, vt prædiximus, cum ea in specie perinde iudicandum esse videatur, ac si dignior nō esset de præd. genere & familia, quandoquidem paria sunt esse cæteris qualitatibus requisitis deficientibus, & non esse, cum in idoneo eædem reperiantur, & in terminis in legato relicto consanguineis pauperibus, quòd præferatur propinquior pauper remotiori, pauperiori tamen, aut maioris ætatis, tenet Corduba in sua summa, *de casos de conciencia*, quæstione 72. in princip. allegans Cæsar. Lambert. vbi limitat in casu particulari, de quo ibi per eum.

Cæterum nihilominus conditio illa fundatorum, qua facultatem & potestatem concedunt Episcopis, & patronis successoribus, vt conferant cui digno voluerint, Sacerdotia vel præbendas ab illis institutas ac dotatas, relicto digniore, vel esto quòd sit dignior, non sint astricti ad eligendum eum in conscientia, non est valida nec sufficiens, cum sit contra legem diuinam & humanam, &

contra rationem iustitiæ distributiuæ, quæ habet, vt beneficia Ecclesiastica prouidenda sint dignioribus, & licèt fundatores possent non instituere, iam quòd instituunt, id debent facere conformiter ad leges, vt in l. nemo potest. ff. de legat. 1. & in terminis ita cum Ioann. Maior. vbi suprà, in 4. distinctione 24. quæst. 3. tenet Ledesmius in 2.4. quæst. 18. articul. 2. fol. 156. in versiculo sed quia diximus, &c. quod probo: contrariam tamen omnino sententiam fundat, & latè probat Salon vbi suprà, in capit. seq. an ad beneficia sit eligendus dignior, columm. 1010. cum sequentibus, estque probabilis, ac proinde excusabit in conscientia. Ex supradictis insurgit dubitatio, duæ vacant Ecclesiæ, vel beneficia, quorum vnum vberius est altero: pinguis verò nullam habet animarum curam, alterum autem, quod fructibus est sterile, camdem habet annexam, vel plures habet sub se parœcios, plusquam doctrina indigentes: verbi gratia: Ecclesia Toletana & Granatensi simul vacantibus, illa locupletissima est, hæc autem pauperior, habet tamen multos ex Mahometis neophitos: itidem & sunt duo Sacerdotes, dignus, & dignior, quomodo sunt hæ duæ Ecclesiæ, vel præbendę, siue beneficia prouidenda? Et in hoc Ledesm. vbi suprà, asserit probabilius esse quod digniori detur pinguius beneficium, ex illo Pauli priori ad Thimot. 5. Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur: ergo maior honor dandus est digniori. Nec obstat, quod secundum hoc malè prouidetur Ecclesiæ, fieretque iniuria, si vbi magis indiget, vt est in cura animarum, præficitur minus dignus, & vbi minus indiget, præficitur dignior, nam negatur antecedens, quia ille dignior qui præficitur beneficio simplici, vel minus indigenti, est etiam minister Ecclesiæ vniuersalis, eique administrat, ad quod habenda est ratio, & ideò magis præmiandus, quia laborat in vniuersali Ecclesia, verbo & doctrina, & vitæ sanctimonia. Dominic. autem a Sot. lib. 3. de iustitia & iure, q. 6. artic. 2. versic. hinc exurgit, in hac eadem specie respōdet contrarium, nempè semper habendam rationem publicæ necessitatis, ad quam nos Christiana charitas astringit, ideoque animarum curam digniori esse commendandam, ibique respondet authoritati diui Pauli superius in contrariū adductæ. Quid tenendum?

Ego profectò huic opinioni Dominic. à Sot. potius accedo, quàm contrariæ Ledesmij, tum ex eo quòd publica vtilitas præferenda sit priuatæ, vt sunt iura vulgaria, tum etiam, quia, vt ipsemet Ledesm. suprà non semel probauit, prouentus Ecclesiarum sunt Ecclesiarum, & non ministrorum digniorum, licèt sint ad illum finem conducendi: id quod etiam prius resoluerat idem Sot. vbi sup. dict. artic. 2. & latè Nauar. in manuali Latino, cap. 17. nu. 72. & 73. ergo dato hoc concursu, potius prouidendum est Ecclesiæ egentiori, & sic curatæ, & magis curatæ de digniori ministro, quàm huic pinguiori non ita digniore indigenti. Ex hac igitur maxima Ledesmij, quæ vera quidem est, conuincitur, veram minimè esse eiusdem authoris præfatam sententiam, quam in præsenti dubio pronuntiauimus, quasi hæc duo inter se repugnantiam quamdam habere videantur: nec responsio Ledesmij ad difficultatem contra suam sententiam obiectam, mihi satisfacit, nec concludens est, quoniam etsi dignior, qui iuxta suam opin. præfici debet beneficio seu Ecclesiæ pinguiori, minus in indigenti dicatur, ac censeatur per hoc inseruire Ecclesiæ vniuersali, hoc tamen verum est: non quidem præcipuè de per se, sed per quamdam consequentiam, quatenus hæc Ecclesia particularis est membrum Ecclesiæ vniuersalis, & sic quod principaliter sit attendendum est, & ita meritò hanc nostram sententiam post hæc scripta, probauit indubiè Salon vbi suprà, in dict. 3. controuers. col. 1003. in princip.

42 Superiora omnia de digniore eligendo ad Ecclesias & beneficia Ecclesiastica, procedunt etiam eisdem rationibus in electione & prouisione munerum publico-

publicorum sæcularium, atque Reipublicæ magistratuum, officiorumque gubernationis, & administrationis iustitiæ, ex quibus totius Regni regimen, Ecclesiasticique ac sæcularis status moderatio plerumque pendet: & probatur prętereà ex text. in auth. vt iudic. sine quoquam suffragio. §. eos autem collat. 2. ibi, Honestiorum quosdam administrationem dirigere: & iterum ibi, Testimonium habens quidem quia sit optimus: text. in authen. de defensor. ciuit. in princ. vers. interim, ibi: Sed inuicem vniuersi nobiliores, vbi glos. verb. nobiliores, inquit, notabiliores esse eligendos, quam ibidem scribentes sequuntur l. ad subeunda. C. de decurion. lib. 10. ibi, Dignissimi meritis & facultatibus, Thomas Grammaticus consil. 6. numer. 11. l. 1. titul. 4. libr. 2. nouæ collectio. regiæ, per totam: siue etenim hæc publica munera conferantur, vt onera Reipublicæ, quæ priuati ad eius ministerium subire tenentur, vel vt bona & honores ipsius communitatis, vtroque casu peccatur digno conferendo omisso digniore: priori quidem, quia conferens non seruat illam iustitiæ, & rectitudinis rationem in regimine communitatis, qua vti debet erga ipsam rempublicam, cum teneatur digniorem muneribus publicis præficere, vt in d. cap. licèt ergo, & in cap. vnico, vt Ecclesiaf. benef. & in cap. vilissimus. 1. quæstio. 1. posteriori autem casu peccat Princeps communitatis aduersus iustitiam distributiuam, iuxta quam tenetur Reipublicæ honores & bona subditis distribuere, secundum cuiusque dignitatem, vt dignior digno, melior bono in his assequendis præferatur, vt ex Aristotel. libr. 5. ethicor. capit. 3. probauit in nostris terminis D. Couarru. vbi suprà, per totum illum. §. 7. & præcipuè numer. 3. & ante eum idem tenuit D. à Soto, libro 4. de iustitia & iure, quæstione 6. articulo 3. pagina 338. column. 1. ad finem in versic. idem affirmatiuè & D. Molin. de Hispan. primogen. lib. 2. capit. 5. numer. 66. & Didacus Perez vbi suprà, column. 257. versiculo hinc infertur, vbi quod si aliter fiat, nō est restitutio facienda prætermissis: sequitur etiam Mercard. vbi suprà, fol. 209. ibi: *Y porque casi*, vbi optimè declarat Principem teneri prouidere optimos ac rectos iudices, aliàs peccare, ac ad restitutionem damni illati teneri, si sciens defectum, vel inhabilitatem iudicis eum præfecit officio, vel si non adhibuit debitam diligentiam, ac informationem ad id necessariam non fecit vt sciret, aliàs secus, ibique sigillatim enumerat conditiones & partes, quibus bonus iudex cōstare debet: eamdem sententiam latè probat nouissimè Salon de iustitia & iure, fol. 63. articulo 2. controuers. 9. & ita est tenendum, tametsi Caietan. in summa verb. electio. versiculo electio sæcularis, atque Armilla aurea. verb. electio, numero 5. teneant in sæcularibus officijs sufficere dignum eligere, etsi dignior prætermittatur, eorum tamen opinio in hoc non videtur vera, nec tuta ex suprà dictis, & in specie id testatur D. Molin. d. num. 66. in princip.

43 Circa supradicta omnia obseruandum erit, dignum & idoneum, cui beneficium Ecclesiasticum, vel munus publicum collatum fuerit, prætermisso digniori, in animæ iudicio tutum esse ac posse iustissimè id possidere, tametsi qui eum illi præfecerit, peccauerit mortaliter omittendo digniorem, vt resoluunt scribentes in 4. distinctione 15. præcipuè Scotus & Ricard. & Ioann. Maior. ibi, quæstione 8. & 9. diuus Thom. & Caiet. 2. 2. quæstione 185. articulo 3. D. Couarru. in regul. peccatum. 2. parte. §. 7. num. 4. in vers. ex his autem, & ante eum Dominic. à Soto lib. 3. de iustitia & iure, quæstione 6. artic. 2. versicul. contra hæc tamen, & Didac. Perez vbi suprà, column. 255. versiculo dignus autem: dicunt enim diuus Thom. & cæteri, quòd ex parte eius qui assumitur, non requiritur, quòd reputet se alijs meliorem (hoc enim esset superbum, & præsumptuosum) sed sufficit quòd nihil in se inueniat, per quod illicitum ei reddatur assumere prælationis officium.

44 Eligens autem indignum ad Eccleſiam, præbendam, dignitatem, vel aliud Eccleſiaſticum beneficium, vel publicum officium, omiſſo digno, tenetur ad reſtitutionẽ, non quidem digno prætermiſſo, cum nullum ius conſiderabile ad beneficium illud, ſeu munus publicum prætendere poſſet, ſed Eccleſiæ vel Reipublicæ, cui ex electione indigni ipſum damnum verè & propriè illatum eſt. Prouiſor enim tenetur per iuſtitiam commutatiuam dignum Eccleſiæ, vel Reipublicæ miniſtrum prouidere: contrarium igitur prouidens, hoc eſt, indignum, tenetur Eccleſiæ vel Reipublicæ reſtituere quod prædiximus. Secundò, quia vt non ſemel diximus, redditus Eccleſiaſtici, àque officia publica ſunt quidem principaliter inſtituta in vtilitatem, & ſeruitium ipſarum Eccleſiarum, & Reipublicæ reſpectiuè, atque ſunt ipſarum, non verò ſolum ſtipendia miniſtrorum, quamuis in eum finem, vt digniores miniſtri eligantur conſtituta ſint: damnum igitur obueniens ex electione mali miniſtri, ac indigni, ipſis Eccleſijs ac Reipublicæ contingit, non verò miniſtris dignis omiſſis, qui magis dicuntur certare de lucro omiſſo, quàm de damno emergenti: at verò Eccleſiæ & Reipublicæ, quibus indignis miniſtris prouiſum extat, propriè agunt de damno ſibi contingente euitando in reſtitutione hac obtinenda, igitur ipſis reſtitutio facienda erit, non verò dignis omiſſis, qui nullum ius conſiderabile prætendere poſſunt: quòd ſi adhuc aliquod poſſent ratione impedimenti conſequutionis beneficij, vel officij ſibi facti, ab electore vel prouiſore, adhuc Eccleſiæ, vel Reipublicæ, cui damnum præcipuè illatum eſt, eſt fortius, maius, ac conſiderabilius, quare id præferendum, quia duobus in ſolidum idem damnum reſtituere non tenetur. Tertiò, hæc ſententia optimo ſimili confirmari poteſt, nam ſi paterfamil. œconomum ſuum ad conducẽdum operarios mitteret, Ille autem illos ſtudio conduceret, qui non eſſent ad operas idonei, omiſſis idoneis, reſtituere profectò damnum teneretur, non illis idoneis, quos omiſit, ſed domino, cui damnum dedit: ergo ita Epiſcopus vel alius prouiſor conferens Eccleſiam, beneficiũ, vel officium indigno, relicto digno, ei non tenebitur ad reſtitutionem, ſed Eccleſiæ vel Reipublicæ, quam læſit, idcircò deberet indigno alium coadiutorem ſuis expenſis dare, vel alia ratione proſpicere, vt damnum illi in detrimentum animarum datum alleuiaret. Similiter ſi reſpublica dat Regi, aut Duci pinguem pecuniam, vt conducat milites ad bellum, Dux autem cõducit ignauos, prætermiſſis fortibus, clarum eſt, Regem vel Ducem illum iniuriam facere, & ad reſtitutionem teneri, vt omnes fatentur, non quidem ſtrenuis militibus, ſed Reipublicæ; ergo idem eſt dicendum in republica Eccleſiaſtica. Accedit vlterius. Papa conſtituit Epiſcopos Duces Eccleſiæ: Epiſcopi autem eligunt miniſtros indignos, tenebuntur quidem ad reſtitutionem Epiſcopi, non quidem dignis miniſtris, ſed Eccleſiæ. Quartò, bona Eccleſiaſtica hoc eſt ipſius redditus, non ſunt niſi ſtipendium pro illis, qui conuenienter ei ſeruierunt: at hi miniſtri omiſſi, quantumcumque digni, non adminiſtrauerunt, nec Eccleſiæ ſeruierunt: ergo nihil eis debetur, ſed Eccleſiæ pro miniſtro digno conducendo, vel pro damno ſibi euidenter dato aliter ſatisfaciendo: & in terminis hanc ſententiam in eo, qui ex craſſa ignorantia, vel ſcienter Eccleſiam, vel beneficium, munuſve publicum indigno contulerit, tenet Adrianus in 4. in tractatu de reſtitutione, capit. quia iam determinatus eſt, verſiculo ſecunda concluſio. Dominicus à Soto libro 4. de iuſtitia, & iure, quæſtione ſexta, articulo 3. ad ſextum, verſiculo ex his ergo, vbi quòd huic ſententiæ communis animorum conceptio applaudit, & eam latiſsimè probat aduerſus Caietan. Palud. & Silueſtrum tenentes, digno prætermiſſo hac in ſpecie faciendam eſſe reſtitutionem, Ledeſmius in ſecundam quarti, quæſt.

quæstio. 18. articul. 2. fol. 253. versic. nihilominus alia est opinio, & Mercad. libro sexto, de contract. cap. 17. fol. 208. colu. 2. versicul. *lo segundo*, vbi quòd omnes concordant quòd ex indigni præsentatione peccatur mortaliter, & ad restitutionem tenetur eum præsentans omnium proprè, vel quasi reddituum beneficij, vel officij, & tandem sequitur communem opinionem contra alios in eo, quòd restitutio hoc casu fieri debeat Ecclesiæ, non verò digno prætermisso, sequitur etiam Ioseph. Angles in suis floribus Theologicar. quæst. in 2. par. titulo de clerico restitut. obnox. pagin. 209. column. 1. & Petrus à Nauarra libr. 2. de restitutione, capit. 2. numer. 120. & 132. & ex nostris eamdem sententiam tenent Anchar. in Clem. 1. in fine de ætate & qualitate. Felinus in cap. si quando, nu. 7. de rescript. Ioann. Lupius de Palac. Rub. in repetitione cap. per vestras, notab. 3. §. 26. numer. 11. de donat. inter vir. & vxor. & eos referens D. Couarru. dict. §. 7. num. 2. Nauarrus in manu. Latin. capit. 17. numer. 72. & 73. D. Molin. de Hispan. primogen. cap. 5. num. 57. versic. quòd quando, &c. imò secundum ipsum Petrum à Nauarra vbi suprà, num. 154. & 155. & 164. collatio facta indigno est nulla in vtroque foro, & quòd appellatione in foro exteriori priuabitur beneficio, qui probatur indignus, imò damna alia ex tali electione sequuta tenetur resarcire: & idem cum Mercad. probat in officio publico iustitiæ, vt in auditoribus Regijs, perquisitoribus, iudicibus, & rectoribus, &c. vt si eligatur indignus, peccet mortaliter eligens, & ad dãni restitutionem teneatur, & quòd conferens indigno, vel procurans, vt indignus promoueatur ad beneficium Ecclesiastic. absque dubio peccet mortaliter, tradit cum alijs Flamin. Parif. vbi suprà, dict. lib. 4. de resig. ben. quæst. 11. num. 37. Sic etiam resignans in fauorem indigni peccat, & hæc est verior, & communis opinio, vt pluribus allegatis resoluit, & latè eam probat, respondens contrarijs fundamentis Flamin. vbi suprà, num. 34. cum seqq. Si tamen fortalsis ex indigni nominatione & prælatione nullum damnum Ecclesiæ, aut Reipublicæ posteà immineat, quippe qui varijs ex causis commodè & prouidè officium gesserit, adhùc peccabit elector mortaliter, vt in cap. hi quoscumq;. 1. quæstione 1. & probat latiùs D. Couar. vbi suprà, num. 2. paulò ante fin.

Superest modò hic examinare illam egragiam ac difficilem quæstionem, an eligens dignum, prætermisso digniore, teneatur ad restitutionem, & damni satisfactionem ipsi digniori faciendam, necne? Ecclesiæ namque in dubium est, quòd non sit facienda, cum eidem dignum præposuerit ministrum, nec aliquod damnum, saltem considerabile, eidem intulerit: sed quòd digniori omisso teneatur ad restitutionem, probarunt Caiet. 2. 2. quæstione 62. articulo 2. ad quartum, versiculo ad confirmationem, & in summa in verb. acceptio, Palud. in 4. distinctione 15. quæstione secunda, articulo 2. conclusione 4. & Siluester verb. restitutio. 3. quæstione vltima, & nouissimè Petrus à Nauar. lib. 2. de restitutione, capit. 2. numero 140. cum sequentibus: quæ opinio. 1. fundatur, quia elector, vel Episcopus tenetur hoc Sacerdotium, vel officium publicum digniori dare: ergo non satisfacit, nisi id vel saltem æquiualens dederit, vt patet. Secundò comprobatur præfata opinio, ex eo quòd Episcopus tenetur ex iustitia distributiua facere quod commune bonum, id est, dignitas Ecclesiastica aut beneficium sit proprium dignioris: ergo ad id tenetur, vel æquale, & sic ad restitutionem. Prætereà qui obligatur ex bonis communitatis mihi dare centum, nec dat, cum ea dare posit, infert mihi damnum in centum, & per hoc iustitia commutatiua violatur, siquidem supposita distributionis lege, ex qua mihi centum debentur, qui hæc mihi cum posit, & teneatur, non dederit, iustitiæ cõmutatiuæ refragatur, authore

D.Thom.2.2. quæstione 62. articulo primo, ad 3. igitur ad restitutionem tenetur ratione violatæ iustitiæ commutatiuæ, sicut omnes fatentur. Tertiò, quia paria esse videntur ab aliquo auferre quod suum est, vel ipsi non dare quod ei debetur. Sed qui digniori non dat Ecclesiã, dignitatem, Sacerdotium, aut munus, & res communitatis, quæ ei debentur, negat rem debitam ei soluere: ergo tenetur ad restitutionem, ac si ab eo abstulisset, quod proprium erat.

48 * Quartò, & fortaßis peremptoriè, quoniam, vt scribunt sanct. Thom. 2.2. quæstione 62. articul. 2. ad quartum, & Syluest. verbo restitutio. 3. quæstion. vltima, & communiter alij Theologi, vt fatetur Ledesmius in 2. 4. quæstione 18. articulo secundo, folio 253. versiculo sed contra, impediens, ne detur beneficium digniori, tenetur ei ad restitutionem: ergo ad eamdem quoque tenebitur, quia potuit & tenebatur ei conferre, & non contulit, sed digno. Quintò addit Nauar. vbi suprà, numero 144. aliam rationem, quæ sibi valida videtur, nempè, iustitia omnis est, dare vnicuique, quod suum est: ergo, qui quamcumque iustitiam lædit, aufert à proximo, quod suum est: sed quicumque abstulit à proximo quod suum est, in conscientia restituere tenetur: ergo non conferens digniori beneficium, eidem ad restitutionem tenetur. Quinimò quòd non solum digniori omisso, sed etiam Ecclesiæ sit in hac specie facienda restitutio, probat latißimè Salon de iustitia & iure, in 2.2. D.Thomæ, quæstione 63. articulo quarto, controuers. 3. in 4. concl. colum. 1115. cum seqq.

49 His tamen non obstantibus, contrariam sententiam defendo, ac probo tamquam veriorem & in praxi conuenientiorem, quæ eligentibus dignum, prętermisso digniore respectu restitutionis non faciendæ fauorabilis est ac potior, nempè vt quamuis hi peccent quidem mortaliter ita eligendo, cum teneantur digniori conferre, si ad id aduerterunt, vel sua negligentia, vel culpa, diligentiam conuenientem ac necessariam ad id sciendum, facere omiserunt, vt est prædictum: nihilominus tamen ad nullam restitutionem faciendã teneantur digniori prætermisso. Primò, quia si restitutio in hac specie facienda esset, non alia contingeret ratione, quàm quòd digniori damnum illatum fuerit in re sibi debita: hæc tamen ratio in proposito non concurrit, quia ipsa tantùm obtinet, quando damnum alicui fit in re propria, vel sibi debita vt propria, non autem ei debita

50 vt communi: * res autem debita vt communis, non est propriè nec verè debita, præcipuè cum debeatur ad vtilitatem communitatis, vt contingit in beneficijs & publicis muneribus, nam vt inquit sanctus Thomas 2.2. quæstione 16. articulo primo ad tertium, aliò modo debetur alicui quod est commune, alio verò quod est proprium: at verò Princeps, vel alius prouisor conferens digno, prætermisso digniore, Ecclesiam vel publicum munus, seu Sacerdotium, quod ei debitum erat, solùm peccat respectu dignioris aduersùs iustitiam distributiuam, quia est acceptor personarum, digniori non concedens ex bonis communitatis, quod iuxta eius dignitatem ei potiùs, quàm digno debitum erat; at obligatio restituendi non procedit à iustitia distributiua, sed à commutatiua, secundum diuum Thom. 2.2. quæstione 62. articulo primo, in corpore quæ-

51 stionis: * igitur in nostra specie prouisor non tenetur ad restitutionem. Ex qua deducitur optima doctrina in proposito, nempè eam esse differentiam inter iustitiam distributiuam, &

52 iustitiam commutatiuam, * quia illa agit de distribuendis bonis communibus, alicuius nempè communitatis, inter eos, qui eiusdem sunt communitatis: hæc autem, id est, iustitia commutatiua, agit de bonis priuatis vnicuique, cuius ea propria sunt, dandis, sicq; eò tendit, vt vnusqui que habeat

à priuatis

à priuatis & particularibus, quod suum est, vnde prior iustitia, id est distributiua, constituitur respectu communitatis ad priuatos, posterior verò, id est, commutatiua, respectu priuati ad priuatum, sicut prius docuit Aristot. lib. 5. ethicorum, capit. 5. & post eum sanct. Thom. 2.2. quæstion. 61. articul. 1. Florent. in 4. parte suæ summæ, titul. 5. capit. 2. & 3. in quo cæteri Theologi communiter consentiunt, & sequitur D. Couarru. in dict. regula peccatum, secunda parte. §. 7. numero 1.

Et in terminis hanc secundam partē principaliter probat & tenet Adrianus in 4. sententiarum, in tractatu de restitutione, capit. quia iam determinatum est, & Dominic. à Soto libr. 4. de iustitia & iure, quæstion. 6. articul. 3. ad sextum, versicul. posterior conclusio est, &c. & lib. 10. quæstion. 2. articul. 3. ibi, Reliqua loco citato, & hanc dicit proculdubio benigniorem & fortasis veriorem, & potiorem apparere in re adeò controuersa & dubia, & in praxi conuenientiorem D. Couarru. vbi suprà, numer. 6. sequitur Nauarr. in manual. capit. 17. nu. 69. Mercad. d. lib. 6. de tract. & contract. capit. 17. fol. 208. colum. 2. in versic. *tambien ay opinion, &c.* camdem sententiam latè probat Ledesmius vbi sup. fol. 252. in fine, vers. 2. conclusio, vbi fol. sequēti latè eamdē defendit, ac respōdet fundamētis Caiet. in contrariū adductis & alijs, quæ pro sua opinione etiam adduci poterant, sequitur etiam Ioseph. Angles in suis floribus Theologic. quæstion. 2. parte, titul. de cleric. restit. obnox. fol. 209. col. 1. eumdem sequitur Anton. de Padilla in l. cum quidam, numer. 18. ff. de legat. 2. & probabilis videtur secund. D. Molinam lib. 2. de Hispan. primogen. cap. 5. numer. 57. in princip. & D. Spino in suo specul. testam. glos. 18. princip. nu. 9. & 10 & Nauar. in cons. 2. nu. 2. de simonia, & nouissimè Ludou. Carb. de restit. q. 30. conclu. 4. & plerique ex supradictis satisfaciunt, vt prædiximus, fundamentis contrariæ partis, quibus ferè ex adductis pro hac secunda respondetur. Sed quod magis vrget pro contraria, est doctrina sancti Thom. supra adducta in responsione ad tertium, & tamen ei sufficienter satisfieri videtur, dicendo quòd procedit & loquitur, quoties præcipuè agitur de bonis communibus distribuendis in eos, qui communitati subsunt, & eius membra sunt, iuxta cuiusque dignitatem & portionem, tunc enim fortasis iam ad iustitiam commutatiuam pertinent, si detur alicui minus quàm debitum sit, idcirco locus erit obligationi restituendi, vt explicat Caieta. 2. 2. dict. quæst. 62. articul. 1. sed in nostra specie non agitur de bonis Ecclesiæ, vel communitatis distribuendis, saltem principaliter, sed de Sacerdotijs & Magistratibus ac muneribus Ecclesiæ, vel Reipublicæ, ad eius regimen & vtilitatem conferendis, vt ex praua munerum collatione, præcipuè Ecclesia vel Respublica læditur, eique damnum infertur: quod non contingit vbi digno magistratus, vel beneficium confertur, atque ideò nulla obligatio restitutionis in hac specie dari potest. Sed quod magis me diu anxium habuit hac in re, est quartum fundamentum contrariæ partis, nempè alia doctrina eiusdem sancti Thomæ & communis, quæ habet, quòd impediens ne detur beneficium, vel officium digniori, tenetur ad restitutionem illi faciendam: ergo & prouisor: cui respondet Soto, & Ledesmius vbi suprà, negando consequentiam: quia etsi qui malè eligit, violet commutatiuam iustitiam aduersus Ecclesiam, nihilominus qui capax est Sacerdotij vel officij, & ad illud idoneus, habet ius peculiare petendi & procurandi, quinimò & possidendi, si ei conferatur, & ob id qui contra hoc ius illum obtinere conantem impedit, iniustitiam ei facit, & tenetur ei ad restitutionem: sed meo iudicio melius dicerem, quòd elector conferendo digno, prætermisso digniore, solùm peccare videtur contra iustitiam distributiuam, sed quia malè non distribuit, quia digno contulit, quamuis posset,

vt tenebatur melius distribuere conferendo digniori, licèt peccauerit ex hoc mortaliter, non tamen tenetur ad restitutionem; quamuis si propriè peccaret contra eamdem iustitiam distributiuam malè distribuendo, hoc est, conferendo indigno, teneretur ad restitutionem, vt est prædictum: & ita sunt intelligenda quæ suprà diximus, asserentes simpliciter ad restitutionem teneri, qui peccat contra iustitiam distributiuam: at verò qui impedit digniorem à consequutione beneficij, peccat quidem contra iustitiam commutatiuam quoad impeditum, ergo meritò quòd ad restitutionem ei teneatur per supradicta: sed de his infrà latiùs agemus.

Non obstat quinta ratio Petri à Nauarra, quia ipse confundit iustitiam distributiuam cum commutatiua, intelligens, vtriusq; transgreßionem obligare ad restitutionem, quòd est contra doctrinam sancti Thom. & communem Theologorũ, vt vidimus. Prætereà verißima est doctrina, quòd beneficia Ecclesiastica sunt instituta principaliter in vtilitatem & seruitium Ecclesiarum, licèt secundariò in præmium & stipẽdium benemeritorum, vt etiam prædiximus, & probat ibi Nauarr. vbi suprà, numer. 126. dicens num. 153. Præcipua institutio est, vt Ecclesia haberet idoneos ministros, minus tamen principaliter sunt etiam vt præmia proposita: sed eligens dignum prætermisso digniore non tenetur Ecclesiæ, cuius sunt redditus Ecclesiastici, & in cuius fauorem sunt principaliter à populo instituti secundum omnes: ergo nec digniore prætermisso: si enim alicui esset restitutio facienda, id esset Ecclesiæ. Huic non, quia ei fuit prouisum de ministro digno, ergo nec illi, cui nihil sublatum fuit: & inquit Magister Petrus de Aragon in 2.2. Diui Thom. quæstio. 62. artic. 2. vers. sed dubium est, pag. 202. cum seqq. quòd præd. 2. opinio Soti, & sequacium sit probabilis, quantũ ad illa beneficia, atque officia quæ sine oppositione distribuuntur, opinio verò contraria longè probabilior, & sibi certißima de cathedris & beneficijs, quæ oppositione obtinentur.

Sed quamuis hæc rectè se habeant, considerent summopere electores in quàm manifesto se constituant periculo eligendo dignos, omißis dignioribus, quandoquidem adhuc sub iudice lis sit, an ob id teneatur ad restitutionem: pars siquidem negatiua quæ eis fauet, non est constituta, nec adeò certa, quin bonæ mentis hominibus maximè timendum sit, ne forsan ad restitutionem teneantur: caueant igitur ne se huic periculo exponant ac iniiciant, sed omnia rectè secundum Deum & proprias conscientias gerant, inquirendo prout melius potuerint, quis sit dignior, eique prælaturas, Sacerdotia, ac munera publica incunctanter, atque seuere conferant, omni alio humano respectu postposito: hæc namque prout tenentur, faciendo, securè se habebunt, ac apud Deum & homines merebuntur.

54 Sed quamuis eligens dignum, omisso digniore, non teneatur ad restitutionem iuxta suprà proximè dicta, Prælatus siue alius prouisor ob violatam distributiuam iustitiam, vbi alia electio occurrerit, accuratiorem rationem habebit illius dignioris prætermissi: quod maximè præstabit pro securitate conscientiæ prælati huiusmodi, siue alterius electoris, vt aduertit Soto libr. 4. de iustit. & iure quæst. 6. artic. 3. vers. aut tamen, &c. quam opinionem, eo tacito sequitur Ledesmius vbi suprà, fol. 253. column. 1. circa finem, ibi: Verum est tamen, & Sotum citans D. Molin. vbi suprà, dict. num. 57. in vers. sed quamuis.

55 Supradicta tamen sententia quæ habet, vt eligens dignum omisso digniore, non teneatur eidem ad restitutionem, limitanda forsan erit, nisi edictum propositum fuerit, quo promittatur beneficij collatio illi, quem digniorem esse constiterit, prout in electione Canonicatuum Magistralium, ac Doctoralium, vel etiam Cathedrarum, seu præbendarum collegij effici solet, tunc enim videtur, cum, qui digniorem neglexerit, ad

ad damni restitutionem eidem teneri, hic namque non solùm iustitia distributiua, sed etiam commutatiua violatur ob non adimpletam promissionem: quia ex huiusmodi edicti propositione quidam contractus vltro citroque obligatorius inter digniorem & electores resultat, quem electores tenentur præcise obseruare, prout in simili subhastatione, in qua promittitur quòd res dabitur plus offerenti, concludit Bart. communiter receptus in l. licitatio, in princip. numer. 4. ff. de public. & vectig. nam quando iustitia commutatiua violatur, absolutum est, illam violantem teneri ad restitutionem, vt prædiximus, estque communis Theologorum sententia, vt resoluimus: & in terminis hanc limitationem probauit D. Molina vbi suprà, numer. 57. in vers. hæc autem limitanda sunt, dicens perpetuò menti tenendum; vidit namque viros doctissimos hoc non rectè percepisse, quod & nos iam itidem vidimus: nihilominus tamen vera mihi videtur, & tenenda præfata de qua agimus, limitatio, tùm ex supradict. ratione, quæ profectò sufficiens videtur: tùm etiam, quia cõtrahentes tenentur adimplere in foro conscientiæ, licitum contractum, sicut & in contentioso, prout est ille, quòd digniori conferatur præbenda, quinimò & iustissimus: & in obligationibus facti, succedit obligatio ad interesse, vt in l. stipulationes non diuiduntur, vers. Celsus. cum materia. ff. de verborum obligat. ac proinde idem dicendum erit in animæ iudicio, vt contrahens non adimplens promissum, teneatur secum contrahenti ad restitutionem eius, quod sua interest, ob non impletam fidem promissam, & ad damni illati ob id resartionem: si enim qui causam damni dat, damnum dedisse videtur, vt in capit. fina. de iniur. quod latè exornat Petrus Surd. consi. 12. num. 40. & ob id eligens indignum, ad restitutionem damnum illati Ecclesiæ tenetur, vt suprà resoluimus, ita qui promisit digniori conferre præbendã, si id non adimpleat cum posset, tenebitur ad restitutionem. Præterea hæc eadem limitatio probatur ex doct. sancti Thom. 2. 2. q. 62. articul. 1. ad 3. quam suprà adduximus pro corroboratione sententiæ Caietani tenentis, eligentem dignum, prætermisso digniore, tenere eidem ad restitutionem. Fauetur etiam eadem pars ex traditis per Nauarr. in simili quæstion. in manual. Latin. cap. 17. nu. 69. in princip. ibi. Itaque habebat acquisitum aliquod ius imperfectum, quod appellant ad rem, per iustam promissionem, &c. vbi hoc casu impedientem alterum à consequutione beneficij, ad restitutionem eidem teneri resoluit: quinimò eamdem limitationem probauit generaliter in quocumque beneficio, quod per concursum siue examẽ prouidetur, stãte lege, vel statuto, vt digniori detur, Bartholom. à Medina in sua instruction. confess. in 7. præcepto. §. 32. fol. 167. cuius opinio. sequitur Aragon. vbi sup. & nouissimè Ludouic. Carb. de restitutione quæst. 30. in 4. conclus. in fine, & conclus. 12. & rursus post 13. conclus. versic: ex quibus, necnon & Salon de iusti. & iure vbi suprà. Sed tamen obstare videtur, quia sequeretur inde, quòd cũ omni iure teneatur elector eligere digniorẽ, & cum præcipuè id caueatur in Bulla Pij V. sup. citata in prouisione Ecclesiarum parochialium per cõcursum facienda, adeò vt omissus dignior possit à prouisione digno facta appellare, & constito de maiore idoneitate prætermissi, sit reuocanda prouisio, & electio de digno facta ab Ordinario, vt ibi expressè cauetur, Ordinarius eligens dignum prætermisso digniore, ad restitutionem, præter peccatum mortale ab eo ob id admissum, teneretur, cum id non exprimatur in dict. Bulla, & summum Pontificem non lateret esse in hoc opiniones, & tamen in eo nihil disposuit, remanere igitur videtur res in dispositione iuris communis, & sic sub prædicta opinionum controuersia, in qua vt vidimus, negatiua verior videtur, & tenenda. Respondemus tamen, opinionẽ Bartholom. à Medina, & sequacium restrigendam esse ad

legẽ edicti, quo cauetur digniori seu magis idoneo conferendum esse beneficiũ, & sic in beneficijs quæ per concursum & examen prouidentur, quo sensu sustineri poterit, quia concurrit cum sententia D. Molin. rectè sup. probata: quam etiam probauit nouissimè Petrus à Nauar. libr. 2. de restitutione capit. 2. nu. 178. & 179. dicens, quoduis beneficium, Cathedram, Collegiaturã, Canonicatum, & præbendam, quæ confertur concursu & edicto, omnes venire volentes vocante, sine dubio bonum esse cõmune venientium, & digniori ex iustitia propriè & strictè reddendum. Sed contra illam iam se offert difficultas, quòd taciti & expressi idem est iudicium. l. cum quidam, cum simil. ff. si certum pet. item alia iuris reg. obest, quæ habet, quòd expressio eius, * quod tacitè inest, nihil operatur,
57 vt in l. 3. cum similibus. ff. de legatis. 1. Sed sic est quòd secund. iuris diuini, ac humani dispositionem electores tenentur Ecclesijs, & rebus publicis digniores ministros eligere, vt satis superque ostendimus, & nihilominus conclusimus ob omissionem dignioris, admisso digno, ad restitutionẽ eos non teneri, ergo nec etiamsi in edicto id exprimatur: quid enim, obsecro operatur hæc expressio, quandoquidẽ idẽ subintelligebatur etiã si ipsa non fieret? Adhùc tamen vera videtur & rectè procedit præcedens limitatio probata, vt suprà. Non obstat difficultas obiecta, quoniam regula illa, taciti & expressi, &c. procedit in his quæ tacitè veniunt ex natura cõtractus, non verò extra istos terminos; secund. Ias. in l. cum quid, numer. 5. ff. si certum pet. Secundò respondeo, quòd licet illud quod tacitè inest, si exprimatur per modum dispositionis, non possit operari damnum & grauamen, benè tamen potest commodum & fauorem operari: ita Ias. in l. 3. nume. 44. ff. de legat. 1. Præterea regul. illa procedere potest, vbi aliter quam in sit non sic expressum, & vbi expressum alio respectu, quàm tacitum ad plus obligat. At verò in specie nostra illa expressio eius, quod tacitè à iure inerat, fit per contractum vltrò, citroque obligatorium inter electores & digniorem oppositorum, vt prædiximus, sicque aliter vel alio modò exprimitur, quàm inerat: qua ratione transgressio cum iam sit iustitiæ commutatiuæ, obligat ad restitutionem, quam non inducebat iustitia distributiua, quæ violabatur ex sola iuris transgressione: itaque expressio in proposito alio respectu, quã inerat in tacito, plus operatur.

58 Illud tamen pro consolatione animarum fidelium timoratæ conscientiæ, atque pro auferendis scrupulis addere libuit, nempè non esse statim peccatum timendũ ab eo, qui dignum eligit, omisso eo, qui aliquo modo dignior videbatur, quando meritorum excessus non est tantus, vt videatur ad multum referre, nec enim Deus cogit nos tam anxiè personas explorare, sed secundũ prouidentiam pro rei qualitate & conditione, vt probat Dominicus à Soto libr. 3. de iustitia & iure, quæst. 6. arti. 2. vers. at verò, ibi. Mox neque &c. quod sequitur ac probat D. Molin. de Hispan. primog. lib. 2. capit. 5. numer. 74. addens hoc verum sibi videri, dummodò id bona fide, & absq; dolo factum fuerit: aduerto ego, hoc cum rectitudine obseruandum esse, nec enim huius prætextu quisquam arbitretur, statim ob id à peccato liberum ac immunem esse, meritis oppositorũ non pensatis, prout debet, si re vera excessus notabilis in omisso sit, sed tunc demum cum prudenter ac boni viri arbitrio id fit, seruatis seruandis, licet in altera parte omissa aliquis, minimus tamen excessus adesse videatur: non enim semper ad oculum patet excessus punctualis, nec facilè dignosci potest. Habeat igitur vnusquisque suam conscientiam in iudicem, cui relinquendum est, an notabilis, vel minimus excessus adsit in vno, plusquam in altero, & videat ne eum amor, aut odium aliter iudicare faciat, quam rectos & timoratos viros sentire fas est: quòd si munus ad quod persona eligitur, exigui momenti sit, non censebitur peccatũ mortale digniorem

rem prætermittere, secūdum Dominic. à Soto vbi suprà proximè cum citauimus d.versi.at verò.

Vno tamē casu licet absq; peccato eligere dignum, omisso dignissimo, nempè cum hic dignissimus eligi nō potest, sunt enim tres in quos suffragia ferri debent, dignissimus, medius, & infimus, si ego eligerem dignissimum, nec ipse, nec medius eligetur, sed infimus, me autem accedente ad medium, ipse vincet, tunc enim eidem consentire possum, licet, ac decet, ne infimus eligatur, etiamsi iureiurando me astrinxerim eligere digniorem: intelligitur enim huiusmodi iuramentum inter possibiles: & in electione opus vanum, non est opus charitatis: omnesque ideò leges ad mores prudentiæ iudicio sunt applicandæ: cessante autem hoc, vel simili casu, semper eligendus est dignior, & numquam indignus, etiamsi constiterit illum à reliquis omnibus optari, quoniam talis non nisi per nequitiam obtruditur, cui nullo colore fauendum est, neque assentiendum, vt omnia hæc probat ac sequitur Dominic. à Soto dict. lib. 3. de iustitia & iure, quæst. 6. artic. 2. in 6. conclusione, in versic. sequitur post hæc, vbi exemplificat in electionibus Religiosorum, & Canonicorum de prælato faciendis, vel Ecclesiarum de publico cathedræ prælectore, sequitur Petrus à Nauarra lib. 2. de restitutione cap. 2. nume. 159. & est commun. Theologorum sententia, secund. Salon de iustitia, & iure in 2. 2. sancti Thom. q. 63. artic. controuers. 4. col. 1022. & in colu. sequent. refert alium casum, nēpè in electione prælati, vel gubernatoris, à pluribus facienda inter duos oppositores, vnum dignum, & alterum digniorem, nam si videam plures electores inclinare in dignum, prætermisso digniore, nullum peccatum est in isto casu eligere dignum: secus si electiò fiat de aliqua cathedra, vel Canonicatu, vt ibi benè probat. Sed quia sæpissimè meminimus de digno, digniore & indigno, vt dignior digno præferendus sit in electione & prouisione, tam Ecclesiarum, quàm præbendarum, aut Sacerdotiorum & munerum Reipublicæ, & indignus nullo modo prouideatur, necessarium, & opportunum duximus hîc videre quis dicatur, & sit dignus,

61 dignior, & indignus. * Qua in re obseruandum erit, quòd idoneus siue dignus in proposito dicitur, & est ille, qui habet qualitates ad beneficium vacans necessarias, videlicet, ætatem legitimam, literarum scientiam, morum honestatem, & ordinē necessarium: text. in cap. cum in cunctis, in princip. & in §. inferiora, de electione, in capit. cam te, & in cap. preterea, de ætate & qualitate. cap. si pro clericis pauperibus, de præbend. lib. 6. Concil Trident. sessione 7. cap. 1. & sessione 22. cap. 2. & 4. docet Lambert. de iure patronat. 1. part. lib. 2. articul. 1. q. 10. princip. Selua in tractatu de benef. in 3. p. q. 3. numer. 1. volum. 15. tract. diuers. Doct. nos quoque consi. 2. numer. 12. vbi hæc adduximus, & tenet Ledesmius in 2. 4. q. 18. articul. 2. versic. tertiò est considerandum, & Mercad. d. libr. 6. *de tratos y contratos*. cap. 18. fol. 205. & seqq. vbi refert qualitates requisitas in Episcopo eligendo, & ad Sacerdotia curata, item & præbendas & cætera beneficia simplicia, & Dominic. à Soto lib. 10. de iustitia, & iure q. 2. artic. 3. versi. quæ autem, & requisita in Episcopo, præter charitatem, ad tria

61 quæ sanct. Thom. refert, reducit, * quæ sunt instituere plebem fide, & moribus, & ab hæreticorum, aliorumq; periculis, qui mores peruertūt, defēdere, ac demū pacificè gubernare, nam scopus gubernationis est pax mentium, & corporum: hac enim ratione Dei filij suum retinēt nomē: Beati enim, inquit, pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Sed & suprà d. conclusionem ad literam probauit in prouisione Ecclesiarum parochialium per concursum facienda, idem Concil. Triden. sessione 24. in decreto de reformatione capit. 18. illis verbis: Peracto deinde examine, renuntiantur quicumque ab his idonei iudicati fuerint,

ætate, moribus, & doctrina, prudentia, & alijs rebus ad vacantem Ecclesiam gubernandam opportunis.

63 Dignior autem, siue idoneor, est ille, qui cæteris aptior, & magis vtilis est ad beneficium, cui præficitur, vt probatur in d. sessione 24. cap. 18. sacri Concilij Trident. ibi. Ex eisque Episcopus eligat, quem cæteris magis idoneum iudicauerit, docet D. Thom. 2. 2. quæst. 63. artic. 2. Dominic. à Soto libr. 3. de iustit. & iure, quæst. 6. artic. 2. D. Couarru. in reg. peccatum 2. parte §. 7. num. 4. versic. dignior verò, Ledesmius vbi suprà, ibi, secundo est magnopere, fol. 251. vbi resoluit, omnia hæc esse æstimanda arbitrio prudentis viri: nos quoq; diximus dict. consil.

64 2. nume. 22. * & quod qui expedientior & aptior ad munus pastorale fuerit, eligendus sit necessariò ad Episcopatum, & præstantior Ecclesiæ tribuendus, probat Dominicus à Soto dict. lib. 10. de iustitia & iure, quæstione 2. articul. 3. per totum.

Indignus autē est ille qui non habet qualitates prædictas ad beneficium necessarias, vt constat ex prædictis suprà dictorum.

65 Illud tamen menti semper est tenendum, in proposito digniorem, vel idoneorem non simpliciter dici illum, qui doctior sit, vel qui sanctior, sed eum, qui iuxta munus, cui præficiendus est, aptior eius ministerio apparet, quandoque enim qui sanctus vir & bonus est, aptior, & diligentior est ad Ecclesiam vacantem gubernandam viro sanctiori, qui non ita diligens est, nec aptior ad regimē illius Ecclesiæ, quare huic præferendus ille erit, vt sanct. Thom. præcipuè in dictis quodlibet, & cæteri Theologi passim docent, quos sequitur Couarru. vbi suprà, dicens idem seruandum esse circa doctrinam & eruditionem, nam frequentissimè, qui doctior est, non ita conuenit muneri publico, sicut alter qui doctus est, & doctrinam habet, satis sufficientem ad munus, quòd ei confertur: enimverò licet occurrat vir literis clarissimus & prudentia conspicuus, est tamen væcors, vel alijs implicitus negotijs, de quo non est tanta spes, quòd prædicabit, aut gubernabit secundum suas dotes, vel fortè etsi sit optimè moratus, publicis tamen est negotijs ineptus, huiusmodi profectò hominibus ille præferendus est, qui licet huiusmodi dotibus non sit tam potens, speratur tamen curam solicitudinis habiturum, diligentiamque ad suum munus exequendum habiturum: si autem euentus rei præter eligentium spem aliter subsequantur, nihil electionem vitiant, vt si negligens postmodum reperiatur, qui dignus prius credebatur, secundum Dominic. à Soto dict. lib. 3. de iustitia & iure, quæst. 6. artic. 2. versic. prætereà, sequitur D. Molin. lib. 2. de Hispanorum primogenijs, cap. 5. numer. 73. & Didac. Perez vbi suprà, colu. 255. in versic. quæro quis.

66 Quo fit, quòd si vnus doctior sit & sanctior, sed non ministrabit Ecclesiæ, quia non residebit, & alius non ita doctus, & minus sanctus residebit & seruiet Ecclesiæ sedulò, hic indoctior, dummodò bonus & dignus sit, erit dignior ac conuenientior minister, & non alius, qui absolutè doctior & sanctior est, quia tunc illa doctrina & sanctior vita nihil proderit huic Ecclesiæ, postquam ille non est ea vsurus: ita colligitur ex Thom. & Ledesm. vbi suprà, in dict. vers. 2. est magnopere, &c. & iterum folio 256. colum. 2. in versi. quid autem fiet si vacat, &c. In summa itaque ille, qui bonus & dignus est, præficiendus erit Ecclesiæ, vel beneficio aut muneri publico, qui ad præd. Ecclesiam, vel munus gubernandum aptior, & conuenientior omnibus perpensis, & consideratis est, non verò sanctior vel doctior, qui tamen in cæteris non ita aptus est illi ministerio sicus primus non ita doctus nec sanctus, quia ad maiores qualitates morum, & literarum absolutè attendendum non est in hac materia,

teria, sed ad aliàs solas quæ rei, de qua agitur melius expediendæ & inseruiendum, magis proficuæ ac vtiliores erunt, dummodò præficiendus, siue eligendus sit aliàs bonus ac idoneus vita, moribus, & doctrina: quod etiam fuit de mente Felin. in cap. cum adeò, numer. 6. de rescriptis, dum dicẽs, quòd melioribus conferri debent beneficia, declarat, quòd Episcopus non tenetur conferre meliori simpliciter, sed meliori quoad prouisionem talis beneficij, quem refert & sequitur Quintil. Mandos. in regula 21. de impet. benef. viuent. q. 3. num. 2. Vnde Petrus à Nauar. lib. 2. de restitutione c. 2. num. 149. dum dicit, quod ad vitãdum peccatum non videtur necessarium, aut quòd sit eminentior, aut quòd sit literatus, sed satis est quòd suum munus exequi sciat, & soleat, vel intelligi debet iuxta proximè dicta, vel non rectè sic simpliciter loquitur, ansam forsan præbens prælatis, alijsque electoribus minus circumspectis, eligendi in posterum aptum ad officium vel beneficiũ, omisso aptiore: non enim sufficit quòd eligendus suum munus exequi sciat, & soleat, si prætermittatur alius, qui melius id faciet, tunc autem procedere potest eius dictum, quando ille eminentior aut literatus, non ita æquè exequetur illud munus sicut electus, vt constat ex suprà dictis, & ex eodem authore d. cap. 2. nu. 160. versic. quia vt benè, dum sequutus Soto & Couarru. inquit, quòd ille dicitur idoneus, qui ad officium ad quod eligitur, aptior est.

67 Sed quia suprà egimus incidenter aliquantulum de impediente digniorem à consequutione beneficij, & ad hunc locum remisit lectorem, nunc pleniori manu rem agens, eam per aliquot conclusiones propositas perstringamus.

Prima conclusio: Impediens dolo, fraude, vel vi, quòd beneficium detur digniori, vt idoneo conferatur, tenetur ad restitutionem, eo modo, quo sanct. Thom. distinguit, vt dicitur infrà in 6. conclusione: hæc est communis sententia Theologorum, vt prædiximus, eamque sequitur Petrus à Nauar. libr. 3. de restitutione cap. 5. numer. 12. & nouissimè Ludouic. Carb. de restit. quæst. 30. in 6. conclus. & rursus in 8. conclus. vbi quòd in hac specie restitutio non est facienda Ecclesiæ, sed digniori, vel digno impedito: & procedit etiamsi absque vi, & fraude impedierit beneficij collationẽ digniori fieri, nempè precibus & solicitudine, aduertens & sciens ex his digniorem impediri, quoniam legem infringit iustitiæ distributiuę, & prætereà damnum alteri aduersus iustitiam commutatiuã infert, in re propè iam ei quæsita: ita D. Couarr. vbi suprà, nu. 8. versi. tertia conclusio, sequitur Petrus à Nauarr. vbi suprà, num. 10. quæ sententia mihi placet, tametsi Ioseph. Angles vbi suprà, pag. 212. in fine contrarium expresse teneat, quia in princip. pag. seq. suprà dictam primam conclusionem expresse probauit absque præd. ampliat. Couarru. sed eam probat post hæc scripta magister Aragon in 2. 2. quæst. 62. pag. 211. versic. sexta conclusio.

68 Secunda conclusio: Impediens ne detur beneficium digno, vel digniori etiã sine dolo, vi, & fraude, precibus tamen, aduertens id fieri, vt immeritò & indigno detur, tenetur ad restitutionẽ digno, vel digniori faciendam, in quo omnes concordant, secundum Couarru. vbi suprà, d. num. 8. versic. 4. conclusio, Aragon vbi suprà, & in hac specie etiã Ecclesiæ est aliquid restituendum, vt probat Ludouic. Carb. vbi suprà, in 9. conclus.

69 Tertia conclusio: Impediens vtcumq; & quomodocumque ne beneficium detur alicui etiam digno, vt digniori conferatur, non tenetur ad restitutionem, vt deducitur ex D. Thom. 2. 2. quæstion. 62. articul. 2. ad 4. & Palud. in 4. sententiarum, distinctione 15. quæst. 2. art. 2. Syluestro verb. restitutio. 3. quæst. vltim. sequitur D. Couarr. vbi suprà, versic. 1. conclusio, Petrus à Nauarr. vbi suprà, numer. 4. vbi idem si aliquis impediat legatum diuiti, vt pauperiori, vel hospitali relinquatur: eamdem conclus. sequitur Lud. Carb. vbi supr. d. q. 30. conclu. 4. la 1.

Quarta

70 Quarta conclusio: Impediens beneficij, aut publici muneris collationem, ne ea fiat digno, vt detur, & fiat æquali digno, nõ tenetur ad restitutionem, quia hic nec iustitiæ distributiuæ ius infringitur, ita tenet Caiet. d. art. 2. versicul. ad primum, Palud. & Siluest. ac Couarruu. vbi suprà, versic. 2. conclusio. Ledesmius vbi suprà, fol. 254. colum. 3. in princip. & Mercad. statim citandus, & procedit etiamsi impediat digniorem sine vi, & fraude, vt detur digno, secundum Lud. Carb. vbi suprà, in 4. conclu. la 2.

71 Hinc explicanda venit sentẽtia quædam Scoti. q. 2. & Ricard. in 4. distin. 15. art. 5. q. 4. & aliorum Theologorũ, quòd si quis sibi, vel alteri præbendam procurans, sit alij obstaculo ne eã obtineat, idque faciat non vt alteri noceat, sed vt sibi, vel amico prosit, ad nullam tenetur restitutionem: si verò id faciat ex odio & malo animo, alterius procurans nocumentum, tunc ad restitutionem tenetur, ex text. in l. 2. §. idem Labeo. 2. ff. de aqua pluu. arcend. vbi habetur, quòd qui non animo nocendi aquæductum, qui per suum fundum ad vicini possessionem deriuatur, rumpit non facit ei iniuriam: secus verò si id faciat, non vt sibi prosit, sed vt obsit vicino: ad idem etiam allegatur l. 1. §. denique. 1. ff. de aqua pluuia arcẽd. & l. Proculus, & l. fluminum. §. fi. ff. de damno infect. quam sententiã Scoti, & cęterorũ testatur cõmunem Nauar. in manu. Latin. c. 17. nu. 70. in primis enim sententia supradictorum intelligenda est in specie nostræ 4. conclusionis, nempè quando æquè digno impedimentum præstatur: nam etsi regulariter ad restitutionem hoc casu impediẽs nõ teneatur, vt habet hæc nostra quarta conclusio, id tamen secundum mentem Scoti & Ricardi procedit, quando id fit vt sibi, vel amico ęquè digno prosit, non vt alteri noceat, secus si fiat ex odio & malo animo, vt alterì digno noceat, quia tũc secund. ipsos huiusmodi impediens tenebitur eidẽ ad restitutionẽ. Secundò obseruandũ erit, quòd in præfata specie, siue impedimentum fiat ex bono, siue ex malo animo, ad restitutionem impediẽs non tenetur, & sic respectu huius mẽbri sententia præfata Scoti, Ricardi, & sequaciũ vera non est: nam qui suo vtens iure prębendam absque vi, & fraude sibi vel amico procurat, etiamsi ex alterius odio id faciat, & contra charitatem delinquat, ad nullam tenetur restitutionẽ: quantum namque ad restitutionem attinet, non est inspiciendum, quo animo id fiat, sed quo iure: si igitur recto iure fit, quia est ęquè dignus, nõ habet locum restitutio, quandoquidem damnum iniustè non fit impedito, cum impediens vtatur iure suo, atque ex odio & malo animo id faciat, ad charitatem violandam potius attinet, quàm ad iustitiam distributiuam, vel commutatiuam; ac proinde quamuis ex hoc peccet, non tamen tenetur ad restitutionem, quia intentio mala sine opere iniurioso, non obligat ad restitutionem damni secund. communem, quam refert & sequitur & probat Nauar. vbi suprà, num. 70.

72 * Nec obstat d. l. 2. §. idem Labeo, quia animus nocendi potest quidẽ esse peccatum contra charitatem, non tamen potest obligare ad restitutionem, nisi vbi fieret contra iustitiam, vt est prædictum, qui enim non vt sibi prosit, aquam vicini arcet, videtur non facere iure proprio, & ideò potest in iudicio exteriori prohiberi: si autem velit fundamentum muri ducere per aquæductum, qui per suũ transit fundum, ob idque venas aquæ rumpit, licet ex odio faciat inimici, & charitatem violet, non tamen tenetur ei ad restitutionem: atque sibi vel amico procurat præbendam iure proprio vtens id facit, quãuis alteri æquè digno impediat consequutionem eius præbendæ, quare ad restitutionem non tenetur, quamuis peccet contra charitatem ex odio, & malo animo id faciens: & ita meritò contra opinionem Scoti, & sequacium in hoc libenter tenet ac probat Dñic. à Soto lib. 4. de iusti. & iure, d. q. 6. art. 3. versic. illa tàmen sententia, & Ledesm. in 2. 4. q. 18. art. 2. fol. 255. colum. 1. versic. si quis sibi, & Ioseph. Angles in suis floribus Theo-

Theolog. quæst.in 2.p.in quæst.de cleric. restit.obnoxijs, pag. 212. in 7. difficulta. in princip. & fol.seq.in versic.hinc si impedimentum, &c & Nauarr. vbi suprà, num.70. & Petrus à Nauarr. vbi suprà, num.7. cum sequentibus, vbi refert eam dem sententiam tenere Mercad. & Bartholom. à Medin.& nu.15.post Nauarr. vbi suprà num.71. ibi. Responderi enim potest, respondet ad dict.§. denique cum similibus, sequitur nouissimè Aragon vbi sup. in 5.conclusione, pag. 210. cum seq. & post hæc scripta hunc articulum latè examinat Ludou. Carb. de restit.q. 29. per totam, vbi nititur defendere atque probare sententiam priorem Scoti, & sequacium dicens esse probabilem, quamuis teneat, adhùc non esse restitutionem totius boni faciendam in præd. specie, distinguens tres casus. Tādem inquit secund. præfat. sentent. Soti, & sequacium, quam nos suprà defendimus, sua probabilitate nō carere, & quòd eam recentiores libenter defendunt, & suas habet rationes probabiles, estque ad praxim magis accomodata, agitque etiam de intellectu d.l. 2. §. idem Labeo, & iterum idem auth. quæst. 30. in 7. conclus. addenda est prædictis.l.19. titul.9. part.7. vbi non tenetur actione iniuriarum, qui impedit officium prouidendum alicui, vt detur alteri, quem affirmat digniorē, quia nō est præsumendū hoc fecisse animo iniuriandi illum, sed vt prouiso, vel amico pro quo intercedit, prosit.

73 Ex quibus constat ratio 2. dict. sanct. Thom. nempè quòd qui impedit eum, qui erat in via ad obtinendam præbēdā, si iniustè id faciat, tenetur ad restitutionem, nempè quia intendit eius nocumentum propter odium, aut vindictam: facere enim ex odio aut vindicta solùm, neminem ad restitutionem astringit, sed facere iniustè, hoc est, nullo iure, sed alienum violando: facere tamen ex odio est signum aliquod te nullo iure vti: ita Dominic.à Soto, & Ledesm. vbi suprà, & Nauarr. dict. numer. 70. versiculo quæ solutio.

74 Suprà dicta quarta conclusio limitatur, vt non procedat, si in specie ipsius impedimentum contigerit per vim, fraudem, aut dolum, vel mendacium, hæc enim reddunt conferentem inuoluntarium, ac proinde mutatio voluntatis conferentis in hunc modum, obligat mutantem ad restitutionem faciendam, etiamsi eam mutationem fieri curauerit in fauorem æquè digni, cum iniuriosa sit, ac per iniuriam damnū alteri intulerit, secundum Couar. vbi suprà dict. num. 2. in 2. conclusione, in versic. fortasis tamen: sequitur Ledesmius vbi suprà, fol. 254. colum.4. versi. si enim, vbi exemplificat in eo, qui dignum impediuit à consequutione præbēdæ, eum detinēdo, vel decipiendo, ne petat, vel malum de eo Prouisori dicendo, vt ostenderet illū non esse dignum, vt si dixisset. Est idiota, est concubinarius, & similia, cum tamen non sit nisi doctus, & studiosus, sed & alia exempla in praxi contingibilia refert idem author. eod. fol.254. colum.2. per totam, quæ apud ipsum sunt vidēda: consentit Mercad. lib. 6. de contract. d. cap.17. fol.214. colum.2. ibi: *Si se lo quitò*, & Petrus à Nauarr. vbi suprà, numero 11.

75 Secundò limitatur ead. quarta conclusio, quando impeditur consequutio beneficij benemerito, absque prætensione, quòd alteri conferatur digno, quia tunc iuxta certitudinem electionis, vel confirmationis, impediens tenetur ad satisfactionem, vt per Mercad. vbi suprà, fol.215. in princip. in versiculo, *Mas impedir*.

76 Quinta conclusio: Impediens indignum à consequutione beneficij, ad nullam restitutionem tenetur, quia indignus non habet ius ad petendum beneficium, nec illud retinere potest, & iure est priuandus: & in hoc omnes consentiunt. Quod procedit, etiamsi id fiat dolo, fraude, & animo nocendi, & non vt prosit Ecclesiæ, quia licet ob id peccet impediens, adhuc ad restitutionem indigno huiusmodi non tenetur, vt tenet Adrianus in 4. quæstione 10. de restitutione, ad 4. quem sequitur latè id probans

probans & defendens Ledesm. vbi supr. fol. 255. colum. 2. versi. sed adhùc potest dubitari, & Ludouic. Carb. vbi suprà, conclus. 2. & 3.

77 Sexta conclusio: Vbicumque in præcedentibus assertionibus docuimus esse obligationem restituendi, obseruandum erit, non semper eam esse ad æquale præcise, sed arbitrio boni viri, qui damnum æstimabit, ex varijs circunstantijs distinguens negotium istud, cum non ita damnum æquale inferatur ab eo, qui impedit Sacerdotij collationem digniori, dignove fieri, eo tempore, quo ea nondũ erat facta, sed tantùm erat ius quoddam imperfectum ad eam, quia nõ erat firmatum quòd ei daretur, acsi impedierit collationem iam factam, eius reuocationem precibus & solicitudine procurans: tunc enim ius in re acquisitum aufertur, ac proindè plenaria restitutio damni illati, hoc est, in totum, erit facienda, vt constat ex sanct. Thom. & Caiet. d. q. 62. art. 2. ad 4. Siluest. Adrian. & Palud. suprà citatis, ac Florent. 2. p. tit. 2. cap. 1. §. 26. & Gouarr. d. nume. 8. in 4. conclusione, in versic. hæc verò, &c. & Mercad. vbi supr. modò eum citauimus: & ante hos optimè Soto d. libr. 4. de iustit. & iure, quæstio. 6. art. 3. versic. at verò quoniam, vbi secũd. D. Thom. discernit tres casus.

78 Primus est, quando elector nondum animo constituerat huic dare, sed erat in via, & tunc restitutio est facienda ad arbitrium prudentis viri, secund. D. Thomam. * Secundus casus est, quando prælatus constituerat illi dare, quo casu ex D. Thom. deducit Caiet. ibi, in 4. dubio, teneri impedientem in totum, quia iam elector decreuerat dare illi; quod sanct. Thom. expressè non dicit, nihilominus tamen deduci potest ex eius litera, dum dicit. Firmatum est, idque sequitur Ledesm. vbi suprà, fol. 254. colum. 3. versic. sed quid intelligit, sequitur Didac. Perez vbi suprà, colum. 256. versi. si verò, & Aragon vbi suprà, in d. 6. conclusione: sed improbat latè Nauar. d. c. 7. num. 71. ipse tamen Soto in hac specie distinguit

79

in hunc sanè modum, nempè vt si impediens per vim, vel fraudem mutauit animum collatoris, teneatur digniori, & etiam digno impedito in totum ad restitutionem, quia ei per fraudem abstulit, quòd iam penè habebat: & hoc significat sanct. Thom. quando dicit, Iniustè, & propter indebitam causam, quãuis re vera non videtur hac in specie totum damnum esse restituendum, etiam data vi, vel fraude, quia non rectè fit æquiparatio huius casus cum 3. sequent. quando aufertur beneficium iam collatum, vt præter ex traditis per Nauar. d. c. 17. nu. 71. & Mercad. vbi suprà, & ante eos tenuit Siluest. in summa verb. restitutio. 3. q. vltim. sequitur Ledesmius vbi suprà, fol. 254. colum. 3. in versic. sed quid intelligit, & hoc sequor: si verò, inquit Soto, non per vim aut fraudem id impediens faceret, sed precibus patefaciendo veritatem, licet mutauerit eius voluntatem in fauorem alterius digni, non teneretur ad restitutionem: quod sequitur Ioseph. Angles in suis floribus Theolo. q. 2. p. in q. de clericis resti. obnox. pag. 213. versi. si collator. * Tertius casus

80 est, quando iam contulit beneficium, & de hoc nihil meminit D. Thom. quia hoc non esset impedire, sed tollere, secundum Caiet. d. q. 62. articul. 2. quare si quis collatione facta possessionẽ iniustè impediret, tenebitur in totum impedito ad restitutionem, secund. eumdem Soto ibidem dicentem hoc esse manifestum: sic etiam ipse collator, si postquam vni contulit beneficium, mutata voluntate alteri idem beneficium conferret, peccaret, & non valeret collatio, & teneretur restituere, etiamsi secũdus esset lõgè dignior, secundum Nauarr. vbi suprà, d. numer. 71. in versic. at qui iam contulit.

81 Illud autem quod dicit, * non valere secundam collationem, intelligẽdum est, quando prima facta per ipsum non fuit secundum iuris ordinem reprobata siue cassata, quia tunc beneficium non vacans non potest, nec debet in alium ritè transferri, vt est text. in hoc expressus in cap. considerauimus. 10. in ordine, de

electione,

electione, & in cap. post electionē, vers. quoniam, de concessione præb. si autem ritè, & rectè fuit prima collatio vel electio cassata, & sic beneficio iure vacante, alteri de eo iustè prouisio fieri poterit, nec restitutio priori facienda est, si quidem ab eo iuridicè ablatum est beneficium.

22 Addit tamen Caiet. vbi suprà, d. q. 62. ad 3. dubium, quòd ad hoc vt impediens dignum teneatur vinculo restitutionis, requiritur quòd impediens violet iustitiam distributiuam, & propositum prouisoris, quo volebat conferre præbendam digniori: aliàs his duobus simul non concurrentibus, sed vno eorum tantùm, impediens non teneatur ad restitutionem: quia si non est propositum prouisoris, siue collatoris, non est beneficium proprium dignioris, sed cōmune, & ille impediens non tenebatur applicare, sed prouisor: ergo tunc impediens nō tenetur ad restitutionem: quādo autem incipit fieri dignioris, propter propositum collatoris, tunc impediens illud propositum distributoris, tenetur restituere digniori, vel digno impedito, sed nihilominus contrarium videbatur verius, imò quòd quomodocunque impediatur dignus iniustè, siue quando iam est firmum propositum collatoris, siue ante illud, imò licèt Episcopus nondum de illo cogitauerit, si tamen moraliter sciebatur, quòd si iret, & peteret, obtineret beneficium, tenetur illum impediens eidem ad restitutionē, vt probat Ledesmius vbi suprà, fol. 254. column. 2. versicul. sed hęsitabis, & fol. seq. in princip. Verum tamen est, quòd quando adest propositum collatoris, digno, vel digniori conferendi, facilius ac certius scitur, quòd ille impeditus habiturus esset beneficium, ac proinde distinguendum erit in hac specie, an illud propositum esset firmatum, necne: prout suprà, ac iuxta ibi dicta restitutio erit facienda.

Quando verò illud propositum non erat in collatore, quia numquam de illo digno vel digniore cogitauerat, difficilius dignosci potest, vtrùm ille esset habiturus, si peteret, necne: quare etiā si moraliter intelligeretur, quod si iret ad collatorem, & peteret, obtineret, adhuc tamen ratione nonnullæ incertitudinis, cum illud sit quid contingens, & nonnumquam fallax, nō verò omnino certum, non in totum omne damnum restituendum esset, sed aliquid arbitrio recti & prudentis viri, & forsan nihil, cum authoritas Caiet. asserentis quòd nihil hoc casu restituetur, maxima sit, & fortassis in actu practico sequenda, quam probat Nauarr. in manuali Latin. c. 17. num. 74. ad fin. & circa suprà dicta in hac sexta conclusione plura disserit Petrus à Nauar. vbi suprà, num. 17. cum seqq.

23 Septima conclusio: Impediens alterum à consequutione legati, hæreditatis, vel gratuitæ donationis, dolo, vi, vel fraude, tenetur eidem ad restitutionem, arbitrio boni viri; secus si absque vi, aut dolo, & fraude, etiam odio, vel vt sibi consulat, alterum ad mutationem voluntatis induxerit: ita D. Couarru. vbi suprà, num. 8. conclusione 5. hoc modo temperans sententiam Paludani, Caietani, & Siluestri, tenentium generaliter & indistinctè non esse hoc casu inducendam obligationem restitutionis, etiamsi adsit suggestio, secundum Siluestrum: eius namque opinio intelligēda est, cum suggestio fit absq; dolo: secus aliàs: quam sententiam Couarr. ad literam, eo tacito, sequitur & omnino probat exempla fingens Ledesmius vbi suprà, fol. 256. in vers. ego autem, & Nauarr. d. cap. 17. numer. 73. & Ioseph. Angles vbi suprà in vers. idem censeo, & in versicul. seqq. & Soto d. libr. 4. de iustitia & iure, quæst. 6. articul. 3. in versic. atque inde secundò, & nos quoque de hoc diximus libr. 1. Canonic. q. cap. 37. numer. 20. & Petrus à Nauarra vbi suprà, numer. 11. nempè libr. de restitutione, cap. 5. vbi cum Mercad. aduertit sic impedientes, vt videant, quemadmodum id efficiant, ne nimis contradicant, infirmum terrendo voce,

vultu, contristatione, vel lacrymis, &c. ita vt sæpissimè contingat id concedere, quod nollet, quia importunæ preces me tui æquiparantur, & allegat alios idem tenentes: eadem septimam conclusionem sequitur Aragon vbi suprà, in 1. cõclus. pag. 210.

84 De scolaribus suffragia præstantibus in prouisione cathedrarum idem omnino dicendum est in omnibus, quod in electore, prouisore, collatore, & cæteris distributoribus Ecclesiarum, præbendarum, ac Sacerdotiorum, necnon & munerum publicorum, suprà ratiocinatum atque differtũ est, vt in terminis latius excedentes, sed idem quod suprà in his docuimus, tenent ac probant Dominic. à Soto d. lib 4. de iustitia & iure, art. 6. quæstione 3 artic. 3. colum penultima & fin. & Ledesmius in secundã 4. quæst. 18. art. 2. fol. 256. colum. 3. versic. 2. conclusio. quicquid contrarium teneat Petrus à Nauar. lib. 2. de restitutione, c. 2. num. 160.

85 De impedientibus autem per vim, vel fraudem aliquem ne obtineret cathedram, aliter quàm suffragia ferendo, nempè arcendo eum ne cathedram peteret, quam certum erat moraliter seu alioqui obtenturum, aut si deciperet electores, ne illum eligerent, quia expoliant eum eo iure, quod ad petendum habet: idem Soto, & Ledesmius vbi suprà, vbi quòd teneantur ei, vel in partem, vel in totum pro ratione fraudis aut vis. Tandem agunt ibi præfati authores de iniustitia commissa bifariam ab scholaribus suffragando, de quo ibi per eos. *

86 Denique addit vnum notabile Soto, scholares suffragia præstantes, non testes, vt aliqui opinantur, sed veros electores esse, vt benè ibi hoc probat, inferens ex eo, quòd compelli vt testes non possint ad suffragandum, sed quòd possunt renunciare iuri eligendi, nisi quando Rectori, & qui ei sunt à consilijs, vel propter paucitatem vel ad rescindendas alias fraudes, ratio appareret; vt compellerentur.

87 Hinc decidendum iustè venit dubiũ, quod sæpè contingere solet in Capitulis Ecclesiasticis, an Canonicus, vel alius de Capitulo possit in electione fienda, vel alijs prouisionibus renunciare iuri eligendi illa vice, hoc est, hoc quod vulgò dicitur, *cassar su voto*? Et videtur id licere, præcipuè cum hoc fit iusta causa, nempè quia est dubius de maiori idoneitate eligendi, quia sunt plures oppositores, & nescit, quem eligere debeat, vel quia omnes sibi minus idonei videntur, ne Ecclesiæ damnum inferat, vel aliàs iusta de causa, quod comprobatur ex suprà dicta doctrina Dominic. à Sot. idem decidentis in electoribus cathedrarum: quare ita videtur tenendum etiam in Canonicis, nisi, vel propter paucitatem eligentium, vel ad alias fraudes euitandas ratio dictaret, vt compellerẽtur à Capitulo suffragia ferre, iuxta limitationem Dominici à Soto vbi suprà.

88 Postremò ex omnibus suprà dictis infertur, parentem qui ex Regiæ facultatis virtute primogenium instituit, vel ex legum Regiarum authoritate meliorationem ex tertia vel quinta bonorum suorum parte, vel maioratum inter liberos fecit, teneri in foro cosciẽtiæ sub reatu peccati mortalis, non solum dignum, sed etiam digniorem ex eis eligere: quod etiam comprobatur ex l. fœminæ, C. de secund. nup. vbi disponitur, quòd mater quæ tenetur filijs prioris matrimonij lucra eiusdem reseruare, potest vni eorumdẽ illa prælegare, dum modò in illum, non ex sola voluntate, sed ex contemplatione meritorum iudicium suum direxerit. Accedit quod in Testamento veteri legitur, plures minores natu prelatos fuisse primogenitis, & in terminis nostris, ex his hanc sententiam probauit Palat. Rub. in rep. cap. per vestras, in 3. notabil. §. 26. numer. 1. cum pluribus sequentibus, de donat. inter vir. & vxor. & Archiepiscopus Florent. in tertia parte suæ summæ, titul. 10. cap. 1. §. sed si fundum, numer. 7. ff. de legat. 2. Ludouic. Gomez in cap. 2. numer. 23. de constitut. libr. 6. Anton. Gomez in l. 17. Tauri

17.Taur.nu.18.D. Simanc.de instit. Catholic.c.9.nu.12. & de primog. Hispan. lib.3.c.3.

89 Sed quamuis hæc opinio tutior atq; bonis moribus conuenientior sit, in rigore tamen iustitiæ contraria verior videtur,& tenenda, imò q. possit pater in persona filij maioris natu, dũmodò indignus nõ sit, vel incapax, prætermissis dignioribus, maioratũ instituere, vel meliorationem tertij & quinti facere absq; peccato. Primò ex tex.in l.18.Taur. quæ permittit parentibus beneficiũ hoc meliorationis in quemlibet ex filijs aut nepotibus, quem voluerit conferre: idemque concedere solent amplissimæ facultates Regiæ ad maioratum conficiendũ concessæ: ergo liberum erit eisdem parentibus, quemlibet filiorũ eligere atq; præferre, absque vlla consideratione maiori vel minoris meriti: nam vt in-
90 quit D.Thom.2.2.q.63.art.1.ad 1.* in datione pertinente ad liberalitatẽ nulla contingit personarum acceptio, nec iustitia aliqua infringitur: quod etiam ex pluribus probat D. à Soto libr. de iustitia, & iure, quest. 6.art.2. ergo cum hæc melioratio, vel primogenij institutio sit omnino patris liberalitas, nullo iure debita, poterit fieri ad libitum in persona illius filij, vel nepotis, vnius vel plurium, prout sibi magis placuerit, absque vlla obligatione ad id eligendi meliorem ac magis benemeritum. Secundò & præcipuè, quia pater meliorando minus dignum, omisso digniore, nec peccat cõtra iustitiam commutatiuam, nec distributiuam; ergo nullam culpam contrahit. Antecedens probatur, quia iustitia cõmutatiua tunc infringitur, cum ab aliquo aufertur, aut ei non redditur, quod suũ est, vel ei necessariò debetur, vt proprium, & priuatum, ac particulare bonum: at verò iustitia distributiua violatur, quando bona communia vnius vniuersitatis vel familiæ distribuenda sunt inter eos, qui sunt eiusdem vniuersitatis, vel familiæ, alicuius priuati authoritate, iuxta cuiusque dignitatem & merita, ex his quæ docet sanct. Thom.2.2. q.61.art.1.ad 3.& q.62.art.1. & diximus supr. sed in nostra specie hæc bona, quæ per meliorationem vel maioratum pater in filium transfert, nec sunt propria dignioris, nec ei vt propria debentur necessariò, vt patet, quãdoquidem ea possidens, verè & iniustè ea possidet authoritate Principis, vel legis, nec ab eo reuocari possunt à digniore omisso, nec eidem in conscientia melioratus ea restituere tenetur, qui tamen cogendus ad id esset, si melioratio facta foret aduersus iustitiam commutatiuam. Prætereà nec eadem bona sunt alicuius vniuersitatis, nec cõmunia familiæ, sed propria patris, qui sanè dominus est verus & solus eorum, ad ipsiusque patrimoniũ pertinent, & de his liberè disponere valet, dũmodò legibus humanis vtatur: ergo non peccat aduersus iustitiam distribu-
91 tiuam. Tertiò, quia quamuis ad honestatem & moralem obligationem pertineat, quòd pater digniorẽ filium cęteris præferat in remunerationem & prętniũ virtutis, hæc tamen moralis obligatio nõ imponit transgressori culpam, siquidem culpæ reatus ad legalem obligationem attinet, secundũ D.Tom.1.2.q.71.artic. vltimo. & ita meritò hanc secundã sententiam, priorem Palat. Rub. improbãs, probauit D.Couar. in d. reg. peccatum. 2.p.§.7.nu.7.& Nauar.in manuali Latin. c.26.nu.37.& veram esse hanc secundã constanter etiam professus est D.Petrus Peralt.in l.cum quidam, nu. 2.ff.de leg. 2.vbi D.Ant.de Padil.nu.20.cum eadem videtur transire, quandoquidem eã non approbat, nec reprobat, sed eã expressè probat sic intelligendus D. Spin. in suo specul.testam.glos.18.princ.n.6.cũ seqq.

Non obstant modò adducta in contrarium: & primò ea quæ de digniore præferendo prædiximus; illa namque procedunt in electione ad beneficia & munera Reipublicæ, nec ad distributionem bonorum patrimonialium extendi possunt: in hac enim, si ea à vero domino fiat, non potest acceptio personarum cadere, nec iustitia cõmutatiua, nec etiã distributiua violatur, vt diximus. Non etiam obest d.l. fœminæ, quia casus illius legis diuersus omnino est à casu legum

Tt 2 huius

huius Regni, de quibus agimus, & facultatũ Regiarũ ad maioratus conficiẽdos, hæ si quidem liberã parẽtibus facultatẽ tribuũt atq; concedũt, vt in quẽcumque ex filijs, quidẽ voluerint, primogeniũ instituãt, seu meliorationẽ faciant. d. autẽ l. fœminę, non sibi liberã facultatem, sed restrictã ad qualitatem meritorũ concedit, ideòq; de vno casu ad alium argui nõ potest: cũ facultas, siue à lege sit, siue ab homine concessa, in specifica forma seruanda sit. l. diligẽter. ff. mandati cum simil. Ratio autẽ diuersitatis inter prædicta in eo consistit, quoniã in casu d. l. fœminæ. mater disponit de bonis mariti, quæ hac lege acquisiuit, vt liberis primi matrimonij restituere teneatur, & in quibus liberum dominiũ nõ habet, sed ad id subordinatũ, nec etiã alienandi facultatẽ: in nostra autem specie pater disponit de bonis proprijs liberis, in quibus liberum habet domini, atq; alienãdi facultatẽ, & quorũ ipse est moderator & arbiter, quamuis neq; in vita, nec in morte disponere possit titulo lucratiuo vltra quintũ inter extraneos, & tertium inter liberos: ergo nil mirum si in primo casu restricta facultas sit, in secũdo verò amplissima. Non etiã obstat, q; in Testamẽto veteri plures fratres minores prælati fuerint maioribus natu, illud namq; diuina permissione, misticè, atq; ex alijs causis factũ fuit, atq; ideò in consequentiam trahẽdum nõ est: imò in veteri Testamento statutum, seu præceptũ nõ inuenitur, vt primogenituræ ius non filio maiori natu, sed meliori relinquẽdũ sit:
92 nec si id statutũ fuisset, * præcepta legalia seu iudicialia legis veteris nos astringunt, nisi quatenus nouo testamẽto approbata fuerint, secund. S. Thom. 2. 2. q. 87. art. 1. latissimè D. à Sot. lib. 2. de iusti. & iure. q. 5. ar. 4. Tiraq. de retract. linag. in præfation. n. 8. cum seqq. quos in proposito nostro sic respondens adducit D. Molin. lib. 2. de Hispan. primog. c. 5. nu. 62. & 63. qui n. 67. cum seqq. in q. principali suprà examinata latissimè distinguit, ideò videndus, cùm casus occurrerit: & n. 70. in melioratione quinti absq; dubio probat hanc secundã partem: in tertij autẽ melioratione, & in maioratu facultate Regia instituẽdo, distinguit, vt prædiximus: mihi autẽ nunc satis placet in omnibus opinio secũda suprad. quam probaui, cum Couar. Nauar. & Peralta.

SVMMARIVM.

1 *Vxor iure canonico propter adulteriũ à viro separata iudicio Ecclesiæ, vel voluntariè ab eo recedens, perdit dotem, nisi reconcilietur viro.*
2 *Vidua, durãte viduitate, videtur adhuc esse in primo matrimonio quoad priuilegia.*
3 *Hæres concubans cum vxore testatoris defuncti efficitur indignus, & aufertur ab eo hæreditas fiscoque defertur.*
4 *Vassallus feudum amittit, si concubuerit cum vxore domini viui, vel mortui.*
5 *Viduæ luxuriãtes damnãtur, quia primã fidẽ irritã fecerũt: non luxuriantes verò in fide prioris matrimonij persistunt.*
6 *Dotes amittuntur propter adulterium cõmissum in matrimonio putatiuo, quod verius dicitur stuprum: sed contrà nu. 22. vbi ponitur concordia.*
7 *Offendi quis potest post mortem.*
8 *Vidua luxuriosè viuẽs videtur marito atque eius animæ maximam tristitiam atque iniuriam irrogare.*
9 *Vidua luxuriosè viuens priuatur tutela testamentaria, legitima, & datiua.*
10 *Vidua propter stuprum post mortẽ viri cõmissum amittit medietatẽ lucrorũ constante matrimonio acquisitorum.*
11 *Vidua luxuriosè viuẽs amittit donationẽ quam habuit à marito.*
12 *Vidua luxuriosè viuẽs amittit facultatem testandi sibi à marito concessam.*
13 *Vidua luxuriosè viuens amittit hæreditatem, vel legatũ sibi à marito relictũ, & officium exequutoris: vt in nu. 14.*
15 *Vidua propter stuprum amittit dotem: sed contrà nu. 19. cum similibus.*
16 *Authoritas B. Paul. ad Rom. 7. declaratur.*
17 *Alius, alia, aliud, est dictio repetitiua similiũ*
18 *Damnata est hæresis condemnãtium secundas nuptias.*
20 *Priuatio locum non habet, nisi in casibus à iure expressis.*
21 *Vidua luxuriosè viuẽs easdẽ patitur pœnas,*

nas, quas mulier secundò nubens.

23 *Impedimentũ inter eũ, qui duxit in matrimoniũ quam polluit per adulterium. & ipsam adulteram, nõ solum impedit, sed etiã dirimit tribus in casibus, de quibus hic, & nu. 24 ponitur quoddã requisitũ.*

24 *Vidua propter stuprum, etiã intra annum luctus commissum nõ amittit dotem, nec etiam actionem ad eam repetendam.*

CAPVT XII.

De vidua stuprum committente.

1 CVM Iure canonico vxor propter adulterium à viro separata iudicio Ecclesiæ, vel voluntariè ab eo recedens, perdat dotem, vel dotalitiũ, nisi recõcilietur viro, vt in c. plerumque, de donat. inter vir. & vxor. & ibi communiter DD text. etiã in l. ex cõsensu. §. vir. C. de repud. & in l. fin. C. ad l. Iul. de adult. & in l. miles. § socer. ff. eod. titul. c. 1. vt lite non contest. l. 15. tit. 17. par. 7. & in l. 1. tit. 7. lib. 4. for. leg. l. 5. tit. 20. lib. 8. nouæ collect. Reg. vbi q. si maritus iudicis authoritate occiderit vxorẽ adulteram, lucratur dotem; secus si propria authoritate, etiamsi in fragranti delicto ac iustè secund. leges id faciat: & de materia agunt glos. & communiter scribẽtes in d. c. plerumq; & in c. ex parte. de consuet. & in auth. sed hodie. C. de adult. Paul. Castr. vbi notabiliter loquitur, in l. rei iudicatæ. §. 1. nu. 2. ff. solut. matrim. Rebuf. in tractatu de sentent. prouision. art. 3. glos. 1. Ripa in rubr. de iudic. in decretal. Hippol. in l. vnic. n. 48. cum seqq. C. de raptu virg. D. Couar. in 4. de spõsal. 2. p. c. 7. §. 6. per totum D. Ant. Gom. in l. 82. Taur. per totam. Auend. respons. 24. per totum. Soto in 4. dist. 37. q. vnic. art. 3. per totũ, & alij infiniti authores.

Opportunum nobis visum fuit hic illam solemnem, difficilem ac satis controuersam, nec minus vtilem in praxi quæstionem canonicam disserere, an ita etiã vidua propter stuprũ dotẽ amittat? In qua quæstione primò videtur dicẽdũ huiusmodi viduã stuprum cõmittẽtem, dotem amittere, & sic opinionem affir-
2 matiuã esse verã: * quoniã vidua, durãte viduitate, videtur adhuc esse in primo matrimonio quoad priuilegia. l. fin. C. de bonis matern. & ibi DD. text. in l. filij. §. vidua. ff. ad municip. l. quoties. C. de priuileg. schol. lib. 12. & in l. fin. C. de verb. signif. Marsil. vbi suprà, nu. 49. cum seqq. latè Ignatius in annot. ad reg. 786. Bernardi Diaz in princ. Sed si fornicaretur matrimonio durante, dotẽ amitteret, vt in dictis iuribus: ergo idem si stuprũ cõmittat, cum dicatur in eodem matrimonio perseuerare, vt sentiat etiam incommodũ pœnæ amissionis dotis, sicut gau-
3 det priuilegijs matrimonij. * Secundò, quia ita etiam heres concubans cum vxore testatoris defuncti, efficitur indignus, & aufertur ab eo hereditas, fiscoq; defertur, quia dicitur testatorem offendisse, iuxta glos. fin. in l. sororẽ. C. de his, quibus vt indig. communiter approbatam, secund. Corneũ ibi: sequitur Bart. in l. 1. nu. 3. ff. de his quib. vt indig. prout eos & alios refert decisio Pedemont. 77. nu. 15. & 16. est cõmunis, vt plures allegãs eos sequutus aduersus Menech. testatur D. Molin. libr. 1. de de Hispan. primog. c.
4 9. nu. 47. * Tertiò, quia vassallus feudum amittit, si cõcubuerit cum vxore domini, siue eo viuo, siue mortuo, iuxta com. opinion. DD. contra Bald. in cap. 1. quib. mod. feud. amitt. quam adducunt Curtius in tracta. de feud. in 4. p. col. 6. vers. 2. principalis causa priuationis, & colu. seq. & plures alios allegãs decisio Pedemont. 77. num. 17. post Tiraquel. statim
5 citandum. * Quartò ex dicto B. Paul. Apostoli ad Timot. 5. dicentis, viduas luxuriantes dãnationem habere, quia primam fidem irritam fecerũt. Et hinc est, vt non luxuriantes dicantur in fide prioris matrimonij persistere, vt latè cõprobat Tiraq. de nobilit. c. 18. num. 9. vidua enim est vera, viuaq; viri mortui imago, secund. Bald. in l. pignoris. C. de pignoratic. actione, quem refert & sequitur
6 vbi suprà Tiraq. nu. 10. * Quintò, quia propter adulterium, seu verius stuprum commissum in matrimonio putatiuo amittuntur dotes, vt expressè tenet glos. magna & final. circa fin. in d. c. plerũq;

quamibi sequũtur, & commendant Innocent. Hostiens. Ioann. Andr. Ant. de Butrio. Cardin. Anchar. Abb. & cõmuniter DD. secund. Anton. Gom. in l. 80. Taur. numc. 48. & vltra eum Paul. Cast. cõs. 147. n. 1. vol. 2. & in alijs locis statim citandis, & Iacob. de S. Georg. in l. sororum. C. de his quib. vt indign. ergo idem videtur dicendum in matrimonio ficto, 7 quod consideratur in viduitate. * Sextò quia ex huiusmodi stupro iniuria fit defuncto marito, cui ita potest offensa fieri, sicut & viuo, argu. l. 1. §. & si fortè. ff. de iniur. vbi Bart. notat, quod post mortem potest quis offendi, idem probatur in l. sed & si quis. §. iudex. ff. de religios. & sumpt. funer. & in l. 1. ff. de his quib. vt indig. & in l. fideicommissum. C. de fideicommis. & in terminis Bart. in l. pe- 8 nul. C. de adult. * vidua namq; luxuriose viuens videtur marito atq; eius animæ maximã tristititiam, atq; iniuriam irrogare, vt in auth. de nupt. §. quæ verò. col. 4. Palat. Rub. plura in proposito adducens in repeti. rub. de donat. inter vir. & vxo. §. 28. nu. 3. Hinc est, vt vidua luxuriose viuens priuetur tutela testamentaria, legitima, & datiua; * paria enim 9 sunt vxorem transire ad secunda vota, & incontinenter viuere eo casu quo transitus ad secunda vota non est licitus: si enim actus legitimus transitus ad secunda vota priuat mulierem tutela, vt in authe. Sacramentum, & ibi DD. C. quand. mult. tut. offi. fung. poss. & in l. 4. tit. 16. p. 6. Ant. Gom. in l. 14. Taur. nu. 10. & cęteri omnes: ergo multo fortius luxuria, quàm castitas, secund. Abb. in c. vxoratus, nume. 2. de conuers. çoniug. & secũdum Ioan. de Anan. in c. qualiter & quando, el 2. §. licet n. 12. de accusat. Ioã. à Garro in rub. de secund. nupt. num. 57. Greg. Lopez in l. 3. titul. 12. p. 4. in glos. *maldad de su cuerpo*, Ant. de Padilla in d. l. fideicommissum, num. 8. C. de fideicõm. Pinelus plura adducẽs in l. fin. nu. 18. C. de bonis matern. D. Molin. vbi suprà, nu. 10 49. * Similiter etiam propter stuprum post mortem viri commissum amittit medietatem lucrorum, constante matrimonio acquisitorum. l. fin. tit. 4. lib. 5. ordinam. Palat. Rub. & eum referens Ant. Gom. in l. 14. & 15. Taur. n. 17. & in l. 53. nu. 80. Auiles in proœmio c. prætorum, glos. 1. n. 39. Cifuẽt. in d. l. 15. Taur. Tell. Fernand. in l. 6. Taur. nu. 6. Ant. de Padil. in d. l. fideicõmissum. nu. 9. D. Molin. vbi 11 suprà, n. 50. * Amittit etiam vidua luxuriose viuens donationem quam habuit à marito; ita disponit. l. 9. tit. 12. lib. 4. fori & quamuis. l. 3. tit. 12. p. 4. hoc videatur probare tantũ, quando infra annũ luctus viuit luxuriose; attamen cum lex fori in distinctè loquatur, & eadem ratio militet in vtroque casu, indistinctè procedit in vtroq; tempore, secund. Ant. Gomez in d. l. 15. Taur. nu. 17. & ante eum Montalu. & Palat. Rub. quos refert & sequitur Auiles in proœm. c. præto. glos. 1. nu. 12 37. & 38. * Amittit etiam facultatem testandi sibi à marito concessam secundũ Cifuent. in l. 31. Taur. nu. 4. Palat. Rub. in repet. rubri. de donatio. inter vir. & vxor. §. 67. nu. 7. Ant. Gom. & Auiles vbi suprà, in nu. 44. Ant. de Padil. in d. l. fideicommissum, nu. 10. D. Molin. vbi suprà, n. 52. & hæreditatem vel legatum à marito sibi relictum, licèt ipse clausulam nõ adiecerit, si castè, vel quãdiu castè vixerit, secund. Salicet in d. l. fideicõmissum, nu. 4. & Anto. Gom. vbi sup. post Palat. Rub. quem refert, idque probatur in d. l. 3. tit. 14 12. p. 4. * Et officium executoris testamenti sibi à marito relictum similiter amittit, secund. Boer. decis. 338. nu. 12. & Molin. vbi suprà. num. 53.

15 Cum igitur hæc omnia ita se habeãt, meritò vt eadem ratione idem sit dicẽdum in specie nostra, nempè, vt vidua per stuprum amittat dotem, ac si viuẽte viro adulterium cõmisisset, & in terminis ex præd. fundamentis hanc partem probauit Paulus Castre. in d. l. sororem, nu. 4. & in d. l. fideicommissum, nu. 4. & cons. 147. lib. 2. Præpos. in d. c. plerumq; col. 2. nu. 3. Ias. in l. 2. n. 6. ff. solut. matrim. Felin. in c. pastoralis, de iudic. n. 5. in vers. itẽ adde. Ripa in rubr. de iudicijs in decretal. nu. 12. Gerard. singul. 48. Hippol. singul. 234. & 416. & in l. 1. §. itẽ Diuus, nu. 4. ff. ad. l. Cornel. de sicar. & cons. 13. nu. 16. Silua nupt. libr. 2. nu. 44. Cifuent. in l.

in l. 14. Taur. num. 4. Ioann. Crotus in l. 4. §. Cato. in 1. lectura, num. 139. ff. de verborum oblig. Hippol. de Marsil. vbi suprà, testatur communem Bellonus in rubric. C. de edendo, num. 83. Purpur. in l. ex conuentione. C. de pact. Boer. decis. 358. num. 11. Palat. Rub. in repet. rubricæ de donationibus inter virum & vxor. §. 67. num. 6. sequitur etiam Anto. Gom. in l. 53. Taur. in fin. eamque esse communē opinionem, & in practica obseruandam, testatur D. Peralta in l. cum quidam, nu. 8. ff. de legat. 2. & eam nouissimè probat Modernus Costa in tract. de dot. capit. 6. num. 30. cum seqq. plurimos eam sequētes allegans, & Arias Pinel. in d. l. fi. nu. 9. C. de bonis mater. & D. Molin. vbi suprà, nu. 55. dicens communē: qui duo vltimi eam non probant, sed contrariam; vt statim videbimus. Idem facit Ignatius Salced. in annotat. ad d. regul. 786. Bernard. Diaz in vers. 3. ex hoc deducitur. Denique hanc 1. partem latissimè probat plures allegans, & dicens ex eis apparere opin. Pauli, hoc est, hanc de qua agimus, esse communē Octauian. in d. decisione Pedemont. 77. nu. 15. cum seqq. vbi satis-

16 facit fundamentis contrariæ partis. * Nec huic priori parti quicquā obstat authoritas B. Pauli epist. Roman. cap. 7. asserentis: Nam quæ sub viro est mulier, viuente viro alligata est legi: si autem mortuus fuerit vir eius, soluta est à lege viri: igitur viuente viro vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro; si autem mortuus fuerit vir eius, liberata est à lege viri, vt non sit adultera, si fuerit cum alio viro: hæc namq; authoritas Pauli hoc modo interpretanda est secund. diuū Chrysost. ibidem, quē refert & sequitur Octauian. vbi suprà, nu. 35. nempè quod vxor mortuo viro soluta sit à lege viri, ita vt non sit adultera, si fuerit cum alio viro, id est, marito: nam vir pro marito accipitur in sacris literis, vt in Euangelio Ioan. cap. 4. Quinque viros habuisti, & hunc, quem habes, non est tuus vir: eumdem intellectum probauit Titelman. ibidē, estq; pla-

17 nus, & iure probatur, * quia dictio, Alius, alia, aliud, est repetitiua similium, iuxt. glo. in l. si fugitiui, verb. alia pœna. C. de seruis fugit. communiter approbata secund. Ant. Gom. in l. 29. Taur. nu. 12 & 26. similis in auth. ex testamēto, gl. mag. in princ. de collat. & ibi DD. & alibi sæpissimè. Nec obstat, quòd secund. hunc intellectū indubiū videatur dictū Pauli,

18 * nam respōdeo hoc dixisse diuum Paul. ad confundendū illā heresim quorumdā damnantiū secundas nuptias; quam hæresim optimè confutat Alfons. à Castro aduersus hæreses lib. 11. in princ. verbo, nuptiæ, in vers. 2. hæresis, vbi eumdē intellectū suprad. ad verba D. Pauli sentit: & comprobatur hic intellectus ex eodē Paulo 1. ad Corinth. 7 ibi: Mulier alligata est legi, quanto tempore vir eius viuit: quòd si dormierit vir eius, liberata est à lege: cui vult nubat in Domino, &c.

19 Nihilominus tamen in articulo principali contraria sententia, imò quod vidua committens stuprum, dotem nō amittat, est verior, & tenenda in iudicando & cōsulendo. Primò, quia hæc est pœna, & ideò odiosa, sicque debet restringi, * non verò ampliari, vt in reg. in pœnis, & in reg. odia de reg. iur. in 6. Cum ergo nec canon, nec lex priuet expressè viduam dote propter stuprum, nec nos priuare debemus: text. in auth. de non eligend.

20 secundò nub. §. cum igitur. * Priuatio enim locum non habet, nisi in casibus à iure expressis, vt tenet glos. in c. fi. de iur. patron. & ibi communis. Deci. in rub. de iudic. Ias. in l. 1. n. 12. C. de transact. Tiraquel. latè plures citans in l. si vnquā, verb. reuertatur, n. 249. cum seqq. C. de reuoc. don. Roland. à Valle cons. 27. num. 14. lib. 3. decis. Pedemont. 77. n. 3. vbi bona iura allegat, & Francis. Beccius cons. 35. nu. 5. lib. 1. Aymo. Crau. alios allegans cōs. 205. num. 31. vbi in numer. præcedentibus & seqq bene probat extensionē non esse faciēdam hoc casu de adulterio ad stuprū, minor enim est iniuria quæ fit defuncto, quàm illa quæ fit viuenti, vt per Bart. in d. l. fideicommissum, & ideò non debet æqualis esse pœna, quæ semper est commensuranda delicto, vt in l. respiciēdum, cum simil. ff. de pœn. Nec satisfaciunt

responsiones huic fundamento assignatę per Octauian.d.decis.77. nu.20. quia illæ sunt extra rem, non vero in indiuiduo: & sufficit pro præcisa probatione huius secundæ sententiæ, nullo iure caueri, viduam propter stuprum amittere dotem, sed est inuentũ Pauli de Castro & sequacium, quorum sententia nullo fulcitur solido fundamento, cum ius canonicũ & ciuile solum infligant hanc pœnam amissionis dotis pro vero & proprio adulterio commisso ab vxore viuente viro, non verò eo mortuo: nam quòd vidua lucris ab ipso marito, & causa eiusdẽ sibi obuenientibus, priuetur propter vitã luxuriosam, tamquam ingrata & indigna, iure cautũ est, vt vidimus; at verò quòd propria dote ac patrimonio, quod nec à marito, nec eius occasione acquisiuit, priuetur, nullo iure cautum inuenitur; non enim aliqua lex inquit, quòd ex causa ingratitudinis quis priuetur proprio patrimonio, sed solum his bonis, quæ acquisiuit ab illo, aduersus quem ingratus extitit, vt in l.fin. cum simil.C.de reuoc. donat. In summa, iura pœnam amissionis dotis constituũt, atque imponũt pro adulterio commisso durante vero matrimonio: quãuis igitur viduitate durante, adhuc remaneant vestigia matrimonij quoad fauorabilia, honores, & priuilegia viduæ, ipsum tamen matrimonium iam morte viri solutum est, vt prædiximus, & infrà quoque dicemus: vnde quoad pœnalia non est idem censendum, ac si matrimonium verè duraret.

21 * Secundò eadẽ sententia negatiua hoc irrefragabili fundamento fulcitur, nam vidua luxuriosè viuens easdem patitur pœnas, quas mulier secundò nubẽs infra annum luctus de iure ciuili, & sic priuatur lucro à marito sibi relicto, vt in auth. de restitut. & ea quæ parit, &c. §.fin. vers. inferimus, Abb. in c. vxoratus, n.2. de conuers.coniug. & ceteri DD. quę pœnę enumerãtur in l.1.C. de secundis nuptijs, & ibi DD. sed inter illas non numeratur amissio dotis: ergo non amittit dotẽ, ita Crau. vbi sup. n.27. dicẽs hoc esse iudicio suo efficacissimũ fundamentũ, dos enim est proprium matrimoniũ mulieris, non verò lucrũ sibi à marito prouenientis, vt in l.Pomponius. ff. famil. herciscũd. & in l.3. §.sed verũ.ff.de minoribus. Nec obstat responsio Octau. vbi sup. q. prę̃fatũ argumẽtũ procedat affirmatiuè, nẽpe nubẽs infrà annũ luctus, punitur talibus pœnis; ergo eisdẽ punitur vidua impudica, nõ autem negatiuè, puta: Nubẽs intra annũ luctus, non punitur tali pœna; ergo nec vidua luxuriosè viuens, quia hæc alijs pœnis subijcitur, vt in d. §.fi. vers. inferimus, in auth. de restit. & ea quæ parit, quoniã in d §.final. versic. inferimus, non imponitur pœna amissionis dotis, de qua agimus.

Et in terminis hanc secundã partẽ principalẽ tenet Alex. in d.l. sororẽ, col.1.C. de his quib. vt indignis. Ias. sibi contrarius in d.l. fideicõmissum, nu.3. Dec. in c. pastoralis, nu.8. de iudic. & in l.cum quędam puella, nu.12. ff. de iurisdict. omniũ iudic. Maynerius in l. in ambiguis pro dote, nu.208. ff. de reg. iur. Aymon Crauet. d.cons.205. n.24. cum seqq. & inquit Socin. Iun. cons.111. num.7. in fin. libr.3. quòd fortè hodie contra Paul. Castr. est magis commu. opin. sequitur Cassanæus in consuetud. Burgund. rubr.4.§.6. verb. *Et scia tenue*, nu.24. vbi inquit, se ita vidisse in practica seruari; & hanc opinionem esse veriorem & benigniorem affirmat D.Couar. in 4. de sponsal. 2.p.c.7.§.6. nu. 11. dicens secundum eam pluries iudicatum fuisse, & Anto. Gom. sibi contrarius in l.80. Taur. nu.70. & Pinel. in l.fin. nu.9. C. de bonis mater. Petrus Dueñ. in reg. 12. limitat.3. & Emanuel Costa in repet. c.si pater.1.p. verb. legauit, n.41. cũ seqq. de testam. in 6. dicens, quòd in puncto iuris, tum maximè in iudicando & consulendo, non auderet recedere ab hac opinione. D.Ant. de Padilla in d.l. fideicommissum, num.4. Quinimò Guillerm. Benedict. in repet. cap. Rainuntius, in 3.p. n.202. de testam. clarè affirmat, quòd cõclusio contraria, nempè quod vidua stuprum cõmittens amittat dotẽ communiter reprobatur; & inquit Iulius Clarus libr.5. recept. sent. §. stuprum, in versic. sed numquid, se credere hodiernis temporibus opinionem cõtra Paul. de Castr. esse

esse magis communis, vt dicit Socin. vbi suprà, & Roland. à Valle consilio 87. circa finem, lib. 2. & quòd iuxta illam in facti contingentia iudicauit Curia Burdegalens. vt refert Boeri. in præcitata decisione 338. in fin. & ideò ab ea, tamquam etiam benigniore, non esse recedendum in iudicando. Eamdē sententiam veriorem, & in practicâ assiduè receptam vidisse testatur plures allegans D. Molin. vbi suprà, d. c. 9. n. 55. eamdem plurimos referens sequitur & veriorem esse existimas Ignatius Salcedus vbi suprà. Nec obstant fundamenta contrariæ partis, quibus vt plurimum satisfactum suprà existit in his quæ pro hac 2. iecimus, & præterea leuia sunt, & locum nō habent in pœnalibus: mulier enim impropriè dicitur durare in matrimonio viri, eo iam mortuo, vt constat ex d. l. fin. C. de bonis matern. quæ loquitur per verbum, Videtur. Secundum fundamentum non obest, quoniam loquitur in lucro hæreditatis relicto hæredi à defuncto, nos verò in proprio patrimonio dotali viduæ, quod sibi nullo iure aufertur per stuprū. Eodem modo respondetur ad tertiū. Ad quartū respōdeo, quòd quamuis viduæ luxuriantes primam fidem irritam faciant, atque proinde peccent mortaliter, non tamē ideò sequitur durare matrimoniū, nec adulterium propriè committi, cum imò idem Paulus docuerit morte viri solutum esse matrimonium, vt prædiximus, ac proinde non
22 cōmitti adulteriū. Quintū etiā, quod habet, propter adulteriū, seu potius stuprū cōmissū in matrimonio putatiuo amitti dotes, iuxt. glos. mag. in fi. in d. c. plerūq; cōmuniter approbatā: ergo etiā in matrimonio ficto, de quo agimus, non obest, cōtrarium namque in terminis d. glossæ c. plerumque. Tenuit altera glos. iuris ciuilis, in l. consensu. §. vir quoque, verbo sibi habere. ibi: Item quid dices. C. de repud. quam ibi sequūtur cōmuniter scribentes. & in l. si cum dotē. §. fin. ff. solut. matrim. secund. eumd. Ant. Gom. in d. l. 80. Taur. nu. 48. & Bald. Nouel. in tractat. de dote, p. 11. vers. decima tertia differentia, & alij plures relati per Crauet. d. cons. 205. nu. 39. inter quas opiniones & gloss. cōtrarias assignat concordiā Anto. Gom. nēpè vt prior procedat, quando maritus egit cōtra vxorem ad separationē thori, & dotem lucrandā propter adulteriū, & lata sit sententia in fauorem mariti, vnde licet posteà velit vxor dotē repetere, dicēs matrimoniū fuisse nullū ob aliquod impedimentū, non sibi proderit, propter authoritatem rei iudicatæ, & alias rationes, de quibus per gloss. in d. c. plerumq; & DD. ibidem, quæ gloss. in hac specie loquitur. Gloss. verò, secunda in d. l. consensu. §. vir quoque, loquatur & procedat, quando vxor principaliter egit ad separationem matrimonij propter affinitatē, consanguinitatem, vel aliud canonicū impedimētū, & fertur sentētia, in qua declaratur matrimoniū esse nullū, & maritus vult retinere dotē propter adulterium, tūc enim nō poterit id facere, quia verè non fuit inter eos matrimonium, secund. Ioan. Andr. Ant. de Butr. Anchar. Cardin. aliosque DD. in d. c. plerūq;. Aliā etiam concordiā inter easdē glos. assignauit Octauian. d. decisione 77. nu. 29. & 30. quam apud ipsum videre poteris, nēpè vt si mulier in hac specie commisit adulteriū principaliter explēdæ libidinis causa, amittat dotem, secus verò si principaliter id egerit, non explendæ libidinis gratia, sed vindicandæ iniuriæ sibi illatæ, ob mariti cum impudicis mulieribus concubitum: quæ concordia mihi non placet: sed hodie in nostro Regno, etiamsi matrimonium ex aliqua causa sit nullum, maritus poterit accusare vxorem putatiuam & ipsum adulterum de adulterio: & omnes pœnæ, quæ habent locum contra adulterum, quando matrimonium valet & tenet, habent locum, quando matrimonium ex aliqua causa legitima est nullum; vt cauetur expressè in l. 81. Taur. quæ hodie est l. titulo 20. libro 8. nouæ collect. Regiæ, & ita per eam tenent Anton. Gomez ibidem numero 48. & sic hodie glos. in dict. c. plerumque, in nostris Regnis approbata est. Superest igitur,

vt eidem respondeamus, ne obsit secūdæ nostræ veriori ac tenendæ sententiæ, quam defendimus, & ideò Aymon Crauet. vbi suprà, d. consl. 205. nu. 36. respondet dicens, maximam rationem diuersitatis esse inter hos duos casus, adulterium namque commissum in matrimonio putatiuo ideò punitur eo modo, quia aliàs sequeretur absurdum, quod melior esset conditio contrahentium matrimonium prohibitum, & minus legitimum, cōtra l. quod Seruius ff. quod vi aut clam. Et prætereà, quamuis hi duo casus essent æquiparati, adhuc tamen fieri nō debet extensio de vno ad alium, nisi æquiparatio sit simplex aut vniuersali, quoad omnia, vt latè ibi probat nu. 24. post alios: sed matrimoniū verum, & matrimoniū fictū non reperiūtur parificata simpliciter, & vniuersaliter quoad omnia, sed tātū quoad fauores, igitur quoad pœnam extensio locum minimè habet, cum id esset contra iuris canonici regulas vulgares prædictas: & quamuis prædict. rationem diuersitatis ab Aymon. assignatam pluribus improbat Octauia vbi suprà, num. 23. negari tamen non potest maximè differre inter matrimonium putatiuum, & fictum, prius etenim verum putatur, ac pro tali habetur, quousque Ecclesia illud annullauerit, ac pro tali nullo declarauerit: adulterium igitur interim commissum ita punibile esse meritò debet, ac si verum matrimoniū præcessisset, [illegible] ab Ecclesia tunc temporis [illegible] fuerit: at verò in matrimonio [illegible] hoc est, post mortem viri [illegible] solutum est verè [illegible] Ecclesiæ, quā[illegible] matrimo[illegible] [illegible]iæ, non [illegible] & sic [illegible] de [illegible]

vxore, vt prædiximus, impedimentum tamen, quod iure canonico oritur inter eum, qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium, & ipsam adulteram, ad contrahendū matrimoniū nō solùm est impediens, sed etiam dirimens tribus casibus, nempè, quando adulterium fit cum machinatione in mortem alterius coniugis, vel cum fide, quam adulter dat adulteræ, quod eā post mortem alterius coniugis ducit in vxorem, vel quando is, qui vxorem habet, cum altera de facto con[illegible]hit: si tamen adulterium interueniat, vt in capit. 1. & in c. præposuit. de eo qui duxit, &c. & in l. fin. titul. 2. part. 4. declarat optimè Dominicus à Soto in 4. distinctione 37. arti. 4. & Specul. coniug. in 1. part. artic. 34. de impedimento adulterij, per totum,
24 vbi procedit per cōclusiones, * & ad hoc vt huiusmodi impedimentum incurratur, non sufficit promissio, seu fides de contrahendo post mortem vxoris, simul & copula carnalis, sed requiritur quòd talis adulter verè habeat legitimam vxorem, vel quod ipsa habeat legitimum virum, & sic requiritur quod matrimonium primum sit validum: quia si prima vxor non erat legitima ex aliqua causa iuridica, non erit impedimentum, licet dederit fidem adultero: ita probat expressè text. in cap. significauit nobis. de eo qui duxit in matrim. &c. & ibi notant DD. præcipuè Abba. & Præposit. & in terminis tenet Angel. de Claus. in sua summa verb. in matrimonium. 3. impedimento. 9. §. 1. versic. 4. requiritur, quem refert & sequitur Specul. coniug. vbi suprà, in 6. conclusione, estque verissimum, quia probatur in d. c. significauit. Ad 6. fundamentum, cum cæteris eisdem adiunctis, iam suprà satisfactum existit. Remanet igitur satis probata, ac elucidata nostra verior, & receptior sententia aduersus Paul. Castrens. & sequaces, nempè quòd vidua propter stuprum non
25 amittat dotem. * Quæ recepta sententia nedum procedit, si mulier luxurietur post annum luctus, sed etiamsi intra annum luctus stuprum committat:

tat: vtroq; enim casu tenẽda est præfata opinio secũda indistinctè, vt optimè aduertit Ioan. Crotus in d. §. Cato. 2. lectura. n. 78. & Petr. Dueñas vbi suprà, Arias Pinel. in d. l. fin. n. 11. C. de bonis matern. Costa in d. c. si pater. verb. legauit. 1 p. nu. 41. ad fin. quos refert & sequitur D. Molin. vbi suprà. n. 55. vers. hæc autem, tametsi Ioann. à Garro. in auth. eisdem pœnis nu. 21. C. de secund. nupt. & Alciat. in reg. 2. præsumptione. 9. nu. 5. & Couarr. vbi suprà, nu. 11. aliud existimauerint, nẽpè opinionem primam Pauli & sequacium procedere in vidua intra annum luctus luxuriosè viuente, vt ipsa tunc tẽporis dotẽ amittat; secus si post annũ luctus id faciat: secundũ quam opinionem in vidua intra annum luctus fornicante censuit Senatus Pedemõt. vt per Octau. vbi suprà in fine decisionis.

Hæc tamen distinctio nõ est tenenda, sed potius indistinctè pars negatiua, secundũ quã non semel iudicatũ fuit, teste D. Couar. vbi suprà nu. 12. vbi quod eam proprio suffragio probauit, eamq; probat aduersus præfatos Ignatius Salced. vbi suprà, in vers. nec recipienda est.

26 Hinc etiã reijciẽda erit altera distinctio, quã in proposito, probauit Petr. Peralt. in d. l. cũ quidã. n. 2. dicẽs, quòd si dos non est exacta per viduã ab hæredibus mariti, per. lit actionem, quã aliàs habebat ad eã repetendã: si verò illã iam exegit, eã non perdit propter adulteriũ post mortẽ viri commissum, secund. Hippol. cons. 13. per totũ: hæc namq; distinctio sustineri non potest, siue enim dos exacta sit, siue exigenda, non amittitur propter huiusmodi stuprũ vel adulteriũ post mortẽ viri cõmissum; nulla namq; sufficiens ratio differẽtiæ assignari potest inter dotẽ exactã & exigendã, vt in hac specie de vno casu ad alterũ iuris dispositio adeò variãda sit, vt rectè deduxit ac tenuit D. Molin. vbi suprà d. nu. 55. in vers. similiter etiam. Prætereà aut crimen huiusmodi est dignũ amissione dotis, aut non. Si est huiusmodi, quid prestat quòd dos sit exacta? si verò nõ est huiusmodi, tur dotẽ non exactam, siue actionẽ ad eã exigendã amittere habet huiusmodi vidua? punctus enim siue. rei substãntia non consistit in eo, an dos sit exacta, necne, sed in eo tantùm, an iure vidua propter stuprũ amiserit dotẽ aut actionẽ ad eã exigendam, necne? hoc autẽ iure non probatur: igitur, &c. nihil enim commune habet aut annexum, siue dependens necessarium exactio ipsa dotis, vel amissio exactionis cum stupro: non igitur in consequentiam trahendum est.

27 Tertiò ex suprà dictis deducitur, procedere nostram & veriorem sentẽtiam præfatam etiam in vidua multis stupris assuefacta, & prostituta, adhuc enim ea propria dote ob id non erit priuanda, secundum Costam vbi suprà, nu. 44. quẽ refert & sequitur Ignatius Salcedus vbi suprà, in vers. nec quidem.

SVMMARIVM.

1 *Locatio vel concessio in emphiteosim rerum Ecclesiæ vltra tẽpus permissum facta, an in aliquo teneat? & per totum caput. n. 5. refertur pars negatiua, nu. 6. affirmatiua. n. 7. concordia assignatur, & nu. 8 limitatur, & nu. 10. & 11. aliæ limitationes referuntur.*

2 *Partis appellatione simpliciter, licèt in dubio veniat dimidia: dictio tamen, Aliqua, vel aliquid, verificatur in minima parte.*

3 *Vbi agitur de obligatione contrahenda in his, quæ dependent à volũtate duorum, si actus non valet vt sit, nec valebit, vt fieri potest.*

4 *Stante statuto, vt electio fiat ad annum, & non vltra, si fiat ad tres, non valet, etiã ad annum.*

5 *Tex. in auth. de non alien. aut permut. reb. Ecclesi. §. emphiteosim. & in Clem. 1. de rebus Ecclesi. non alien. intellectus.*

CAPVT XIII.

De alienatione per concessionẽ in emphiteosim rerum Ecclesiæ vltra tempus permissum facta, an in aliquo teneat?

SVMMA

1 SVmma controuersia haberi solet circa illã quæstionẽ, an locatio vel cõcessio in emphiteusim rerũ Ecclesiæ vltra tẽpus permissum facta, in aliquo teneat: Et in primis eã omnino nullam esse, probari videtur ex tex. in Extrau ambitiosæ, inter cõmunes, de rebus Ecclesiæ non alien. dũ subdit, locationẽ aliter factã nullius omnino esse roboris. Idẽ probat tex. in auth. de nõ alienand. aut permutan. rebus Ecclesię. §. emphit. ibi: Neq; quod fit, habere aliquod penitus robur sinimus: text. in Clem. 1. de
2 rebus Ecclesiæ nõ alien. vbi dicitur, nec recipiẽti ius aliquod acquiri; licèt enim appellatione partis simpliciter veniat dimidia, vt in l. nomẽ filiarũ. §. portionis. ff. de verborum signifi. & in c. 2. §. n. de decim. lib. 6. cum similibus, dictio tamẽ, Aliqua, vel aliquid, etiã in qualibet minima parte verificatur, iuxta glos. iunctã text. in Cle. 1. de foro comp. verb. aut earum parte, vbi Cardin. in 9. q. eã sequitur: similiter etiã Panor. & Felin. in c. pastoralis, de officio de leg. in princ. n. 8. & ibi additio Bald. & Decius in c. quoniã per text. ibi de testibus. n. 2. vbi limitat, nisi materia subiecta aliud suadeat. Ias. in l. Galles §. in omnibus. nu. 4. ff. de liberis & post h. idẽ Ias. in l. cætera §. sed & si quis ad op9, nu. 17. ff. de leg. 1. & in auth. ex causa, col. 4. n. 3. C. de liberis præteritis vel exhæredat. latè Tiraq. in l. si vnquã, verb. vel partẽ aliquã, nu. 5. & 14. C. de reuocand. donat. Rebuf. in cõpendio alienationis rerũ Ecclesiarũ, nu. 58. Greg. Lupus in l. 22. in glos. *alguna partida*, tit. 8. par. 5. D. Couar. lib. 2. variar. resolut. c. 16. n. 5.

3 Secũdò, hoc idem probatur, quia vbi agitur de obligatione contrahenda in his, quæ pendent à volũtate duorum, si actus nõ valet vt fit, nec valebit vt fieri potest: argum. tex. in l. 1. §. si quis ita. ff. de verb. obligatio. vbi Bart. nu. 5. ibi: Aut in his quæ dependent: hanc doctrinam expressè constituit, in quo est cõmuniter approbatus per DD. ibi.

4 Tertiò facit determinatio Romani cõs. 66. dicẽtis, quòd stãte statuto, vel electio consiliariorũ fiat ad annũ, & non vltrà, & si contrà fiat, sit nulla, si hoc non obstante, electio fiat ad tres annos, non valet, etiam ad annum dumtaxat.

5 Quare in terminis in locatione rerũ Ecclesię facta ad longũ tempus, vel vltra tẽpus à iure permissum, quòd in totum sit nulla, nec sustineatur quoad tempus permissum, sensit Bart. in auth. qui rem, n. 7. de sacrosan. Ecclesijs, vbi Ias. nu. 21. idẽ probat Lapus allegatione. 80. Imol. in l. quod dicitur, in fin. ff. de verb. obligatio. Bald. in l. quæcumq; nu. 1. C. de bonis quæ liberis, idẽ Bart. cõs. 159. n. 8. Angel. in d. §. emphiteusim. Alex. cons. 17. n. 10. lib. 4. Ias. in l. 1. §. si quis ita num. 23. ff. de verb. obligat. Matth. de Afflict. decis. Neapolitana. 107. n. 2. cũ seqq. vbi loquẽs in emphiteusi in perpetuũ cõcessa, inquit, quòd maior pars dominorũ de Consilio tenuit hãc opin. Eamdem in eisdem terminis, saltẽ quãdo est vnica concessio, testatur magis commu. esse sententiam Alex. cons. 193. nu. 4. lib. 7. & hanc latè probat D. Couar. lib. 2. variarum resolut. c. 16. nu. 5. vers. tandem, &c. qui in vers. præcedẽti reprobauerat distinctionem Caroli Molinæi in consuetud. Paris. tit. 1. §. 41. quæst. 10. existimantis hanc opinionem procedere solùm in locatione rerum Ecclesiæ vltra tempus debitum facta, secus verò in concessione in emphiteusim ad generationes; in vtroque enim casu existimat. D. Couarr. veriorem esse opinionem Bartol. vbi suprà, & sequacium, ex text. in auth. de nõ alien. aut permutand. rebus Ecclesiæ, in §. si verò etiam perpetuam, column. 2. hanc etiam sententiam sequitur & dicit veriorem & crebriorem, plures authores allegans, Franciscus Beccius consil. 92. n. 22. lib. 1.

6 Rursus cõtraria sentẽtia, imò q̃ locatio rerũ Ecclesiæ vltra trienniũ, si tamẽ facta sit ad octo annos, valida sit quoad tres primos, nec in totũ rescindatur; & idem sit in emphiteusi concessa vltra tempus à iure permissum, ex eo probatur, quòd in separabilibus vtile non vitiatur per inutile. l. 1. §. sed si mihi. ff. de verbor. obligat. & in reg. vtile. de reg. iuris in. 6. sed

sed in his contractibus tempus permissum à tempore prohibito separari potest: ergo in eis vtile per inutile non vitiatur. Secūdò eadē sentētia probatur ex auth. de non alienand. §. quod autem, in fin. verbis, ibi: Duobus hęredibus cessantibus, cæteris tradere, &c. Tertiò, quia idē videmus in donatione vltra quātitatē permissam facta sine insinuatione, vitiatur nāq; solū in quantitate prohibita, in ea autē quæ permissa est, firma manet, vt in l. sancimus, & in l. 1. C. de donatio. ex quibus hanc secundā sententiam in terminis tenēt Bal. in auth. si quas ruinas. C. de sacrosanct. Ecclesijs, Paul. Cast. in auth. qui rē. C. eod. tit. vbi Ias. nu. 21. & Dec. n. 22. & 23. dicit hanc esse cōmun. opin. & non esse ab ea recedendū, & esse tenendā in praxi, secund. Aret. in l. 1. §. sed si mihi, col. 6. ff. de verb. oblig. sequitur idē Imol. in c. ex parte, de feud. col. penul. Alex. cōs. 38. nu. 5. lib. 2. Curtius in tracta. feudorū 2. p. q. 6. Tiraq. lib. 2. de retractu. §. vlt. n. 144. & hāc testatur magis communē ac veriorē opin. Carol. Molinæus vbi sup. n. 43. communē & frequētiori calculo receptā affirmat Couar. vbi sup. d. nu. 5. in princ. & in vers. sed præmissa Bald. sentētia, & esse veriorem, & magis cōmunem testatur Iul. Clar. lib. 4. receptarū sent. §. emphiteus. q. 6. vbi alios refert: idem loquēs in re feudali, probat eodem lib. §. feudum. q. 13. ad finem.

Quid tenēdū? Ego profectò in re hac breuiter distinguendum censeo, vt si in contractu huiusmodi tēpus permissum à prohibito separari nō possit, procedat & tenenda sit prima sentētia: si verò tēpus permissum à prohibito separari possit, cōmunior & magis recepta sentētia tenēda sit, nēpè vt tēpore permisso valeat locatio vel concessio in emphiteusim, pro prohibito verò nulla sit: & hoc verissimū & tenēdū cēseo, per sup. dicta.

8 Addit tñ D. Molin. lib. 1. de Hisp. primog. c. 21. nu. 28. vers. sed quamuis, eam resolutionē verā esse, & procedere proculdubio in locatione rerū Ecclesiæ facta vltra trienniū, dūmodò ad longū tēpus nō ascēdat, atq; in emphiteusi de re Ecclesiæ vltra generationes cōsuetas cōcessa, & similibus cōtractibus, in quibus frequētiùs DD. loquuntur: secus in locatióne ad longū tēpus de re Ecclesiæ vel maioratus facta, quā omnino vitiari, nec per aliquod tēpus sustineri posse probat noua ratione, quā ibi pro solidissima tradit, dicēs, eidē non posse congruū respōsum assignari, nēpè quia cōducens ad lōgum tēpus, nō cōsequitur id quod ex lōgi tēporis locatione consequi voluit ex minoris tēporis locatione, si pro eo valeret, scilicet, vtile dominū, cuius trāslatio ad plures effectus vtilissima, quod tñ ex hac nō transfertur, imò variato tēpore, variatur etiā contractus species: ergo cōductor nō tenetur stare cōtractui ab illo quē verè fecit tā diuerso, non enim potest cōtractus simpliciter gestus de vna specie in aliā transire. l. vbi ita donatur, & ibi DD. ff. de donat. caus. mortis, & in l. cū precario. ff. de precario. Idēq; probat in emphiteusi, & in locatione ad vitam. Quæ declaratio mihi placet, maximèq; coadiuuatur ex mente conductoris, cùm ob hoc conducere aliàs non conductorū ad minus tempus præsumendum sit: quod attendendū est, vt ex infrà dicēdis clariùs apparebit: quòd si hoc in fauorē conductoris statuitur, idem credo obseruandum fore in fauorem locatoris rei Ecclesiæ, vel possessoris maioratus, quādo ipsi nolint in aliquo stare contractui locationis ad longum tempus factæ, vel ad vitam, sed omnino in totum ipsum vitiari velint inuito cōductore, vt æqualitas inter ipsos seruetur: argumēto eorū quæ tradidimus suprà lib. 1. c. 36. nu. 12. Quòd si vterq; contrahens consenserit, vt locationi stetur pro tēpore permisso, proculdubio ea in specie pro illo tempore sustinebitur contractus.

Non obstat modò text. in d. §. emphiteusim, & in Clemen. 1. de rebus Ecclesię non alienand. & in d. extrauag. ambitiosæ, dum probant, contractus aliter factos esse nullos, nec recipientibus ex eis aliquod ius acquiri; quia debēt intelligi quoad tēpus prohibitū; secus quoad reliquū tēpus alijs legib' permissum, sicque magis cōmuniter intelligi, atq; declarari solēt, secund. D. Molin. vbi sup. in

vers.

huius Regni, de quibus agimus, & facultatũ Regiarũ ad maioratus conficiẽdos, hæ si quidem liberã parẽtibus facultatẽ tribuũt atq; concedũt, vt in quẽcumque ex filijs, quidẽ voluerint, primoginiũ instituãt, seu meliorationẽ faciant. d. autẽ l. fœminæ, non sibi liberã facultatem, sed restrictã ad qualitatem meritorũ concedit, ideòq; de vno casu ad alium argui nõ potest: cũ facultas, siue à lege sit, siue ab homine concessa, in specifica forma seruanda sit. l. diligẽter. ff. mandati cum simil. Ratio autẽ diuersitatis inter prædicta in eo consistit, quoniã in casu d. l. fœminæ. mater disponit de bonis mariti, quæ hac lege acquisiuit, vt liberis primi matrimonij restituere teneatur, & in quibus liberum dominiũ nõ habet, sed ad id subordinatũ, nec etiã alienandi facultatẽ: in nostra autem specie pater disponit de bonis proprijs liberis, in quibus liberum habet domini, atq; alienãdi facultatẽ, & quorũ ipse est moderator & arbiter, quamuis neq; in vita, nec in morte disponere possit titulo lucratiuo vltra quintũ inter extraneos, & tertium inter liberos: ergo nil mirum si in primo casu restricta facultas sit, in secũdo verò amplissima. Non etiã obstat, q. in Testamẽto veteri plures fratres minores prælati fuerint maioribus natu, illud namq; diuina permissione, misticè, atq; ex alijs causis factũ fuit, atq; ideò in consequentiam trahẽdum nõ est: imò in veteri Testamento statutum, seu præceptũ nõ inuenitur, vt primogenituræ ius non filio maiori natu, sed meliori relinquẽdũ sit:
92 nec si id statutũ fuisset, * præcepta legalia seu iudicialia legis veteris nos astringunt, nisi quatenus nouo testamẽto approbata fuerint, secund. S. Thom. 2. 2. q. 87. art. 1. latissimè D. à Sot. lib. 2. de iusti. & iure. q. 5. ar. 4. Tiraq. de retract. linag. in præfation. n. 8. cum seqq. quos in proposito nostro sic respondens adducit D. Molin. lib. 2. de Hispan. primog. c. 5. nu. 62. & 63. qui n. 67. cum seqq. in q. principali suprà examinata latissimè distinguit, ideò videndus, cùm casus occurrerit: & n. 70. in melioratione quinti absq; dubio probat hanc secundã partem: in tertij autẽ melioratione, & in maioratu facultate Regia instituẽdo, distinguit, vt prædiximus: mihi autẽ nunc satis placet in omnibus opinio secũda suprad. quam probaui, cum Couar. Nauar. & Peralta.

SVMMARIVM.

1 *VXor iure canonico propter adulteriũ à viro separata iudicio Ecclesiæ, vel voluntariè ab eo recedens, perdit dotem, nisi reconcilietur viro.*

2 *Vidua, durãte viduitate, videtur adhuc esse in primo matrimonio quoad priuilegia.*

3 *Hæres concubans cum vxore testatoris defuncti efficitur indignus, & aufertur ab eo hæreditas, fiscoque defertur.*

4 *Vassallus feudum amittit, si concubuerit cum vxore domini viui, vel mortui.*

5 *Viduæ luxuriãtes damnãtur, quia primã fidẽ irritã fecerũt: non luxuriantes verò in fide prioris matrimonij persistunt.*

6 *Dotes amittuntur propter adulteriũm cõmissum in matrimonio putatiuo, quod verius dicitur stuprum: sed contrà nu. 22. vbi ponitur concordia.*

7 *Offendi quis potest post mortem.*

8 *Vidua luxuriosè viuẽs videtur marito atque eius animæ maximam tristitiam atque iniuriam irrogare.*

9 *Vidua luxuriosè viuens priuatur tutela testamentaria, legitima, & datiua.*

10 *Vidua propter stuprum post mortẽ viri cõmissum amittit medietatẽ lucrorũ constante matrimonio acquisitorum.*

11 *Vidua luxuriosè viuẽs amittit donationẽ quam habuit à marito.*

12 *Vidua luxuriosè viuẽs amittit facultatem testandi sibi à marito concessam.*

13 *Vidua luxuriosè viuens amittit hæreditatem, vel legatũ sibi à marito relictũ, & officium exequutoris: vt in nu. 14.*

15 *Vidua propter stuprum amittit dotem: sed contrà nu. 19. cum similibus.*

16 *Authoritas B. Paul. ad Rom. 7. declaratur.*

17 *Alius, alia, aliud, est dictio repetitiua similiũ.*

18 *Damnata est hæresis condemnãtium secundas nuptias.*

20 *Priuatio locum non habet, nisi in casibus à iure expressis.*

21 *Vidua luxuriosè viuẽs easdẽ patitur pœnas,*

nas, quas mulier secundò nubens.

23 *Impedimentũ inter eũ, qui duxit in matrimoniũ quam polluit per adulterium & ipsam adulteram, nõ solum impedit, sed etiã dirimit tribus in casibus, de quibus hic, & nu. 24 ponitur quoddã requisitũ.*

24 *Vidua propter stuprum etiã intra annum luctus commissum nõ amittit dotem nec etiam actionem ad eam repetendam.*

CAPVT XII.

De vidua stuprum committente.

1 CVM Iure canonico vxor propter adulterium à viro separata iudicio Ecclesiæ, vel voluntariè ab eo recedens, perdat dotem, vel dotalitiũ, nisi recõcilietur viro, vt in c. plerumque, de donat. inter vir. & vxor. & ibi communiter DD text. etiã in l. ex cõsensu. §. vir. C. de repud. & in l. fin. C. ad l. Iul. de adult. & in l. miles. § socer. ff. eod. titul. c. 1. vt lite non constet. l. 15. tit. 17. par. 7. & in l. 1. tit. 7. lib 4. for. leg. l. 5. tit. 20. lib. 8. nouæ collect. Reg. vbi q. si maritus iudicis authoritate occiderit vxorẽ adulteram, lucratur dotem; secus si propria authoritate, etiamsi in fragranti delicto ac iustè secund. leges id faciat: & de materia agunt glos. & communiter scribẽtes in d. c. plerumq; & in c. ex parte. de consuet. & in auth. sed hodie. C. de adult. Paul. Castr. vbi notabiliter loquitur, in l. rei iudicatæ. §. 1. nu. 2. ff. solut. matrim. Rebuf. in tractatu de sentent. prouision. art. 3. glos. 1. Ripa in rubr. de iudic. in decretal. Hippol. in l. vnic. n. 48. cum seqq. C. de raptu virg. D. Couar. in 4. de spõsal. 2. p. c. 7. §. 6. per totum D. Anto. Gom. in l. 82. Taur. per totam. Auend. respons. 24. per totum. Soto in 4. dist. 37. q. vnic. art. 3. per totũ, & alij infiniti authores.

Opportunum nobis visum fuit hic illam solemnem, difficilem ac satis controuersam, nec minus vtilem in praxi quæstionem canonicam disserere, an ita etiã vidua propter stuprũ dotẽ amittat? In qua quæstione primò videtur dicẽdũ huiusmodi viduã stuprum cõmittẽtem, dotem amittere, & sic opinionem affir-

2 matiuã esse verã: * quoniã vidua, durãte viduitate, videtur adhuc esse in primo matrimonio quoad priuilegia. l. fin. C. de bonis matern. & ibi DD. text. in l. filij. §. vidua. ff. ad municip. l. quoties. C. de priuileg. schol. lib. 12. & in l. fin. C. de verb. signif. Marsil. vbi suprà, nu. 49. cum seqq. latè Ignatius in annot. ad reg. 786. Bernardi Diaz in princ. Sed si fornicaretur matrimonio durante, dotẽ amitteret, vt in dictis iuribus: ergo idem si stuprũ cõmittat, cum dicatur in eodem matrimonio perseuerare, vt sentiat etiam incommodũ pœnæ amissionis dotis, sicut gau-

3 det priuilegijs matrimonij. * Secundò, quia ita etiam heres concubans cum vxore testatoris defuncti, efficitur indignus, & aufertur ab eo hereditas, fiscoq; defertur, quia dicitur testatorem offendisse, iuxta glos. fin. in l. sororẽ. C. de his, quibus vt indig. communiter approbatam, secund. Corneũ ibi: sequitur Bart in l. 1. nu. 3. ff. de his quib. vt indig prout eos & alios refert decisio Pedemont. 77. nu. 15. & 16. est cõmunis, vt plures allegãs eos sequutus aduersus Mench. testatur D. Molin. libr. 1. de de Hispan. primog. c.

4 9. nu. 47. * Tertiò, quia vassallus feudum amittit, si cõcubuerit cum vxore domini, siue eo viuo, siue mortuo, iuxta communem opinion. DD. contra Bald. in cap. 1. quib. mod. feud. amitt. quam adducunt Curtius in tracta. de feud. in 4. p. col. 6. vers. 2. principalis causa priuationis, & colu. seq. & plures alios allegãs decisio Pedemont 77. num. 17. post Tiraquel. statim

5 citandum. * Quartò ex dicto B. Paul. Apostoli ad Timot. 5. dicentis, viduas luxuriantes dãnationem habere, quia primam fidem irritam fecerũt. Et hinc est, vt non luxuriantes dicantur in fide prioris matrimonij persistere, vt latè cõprobat Tiraq. de nobilit. c. 18. num. 9. vidua enim est vera, viuaq; viri mortui imago, secund. Bald. in l. pignoris. C. de pignorarit. actione, quem refert & sequitur

6 vbi suprà Tiraq. nu. 10. * Quintò, quia propter adulterium, seu verius stuprum commissum in matrimonio putatiuo amittuntur dotes, vt expressè tenet glos. magna & final. circa fin. in d. c. plerũq;

quamibi sequũtur, & commendant Innocent. Hostiens. Ioann. Andr. Ant. de Butrio. Cardin. Anchar. Abb. & cõmuniter DD. secund. Anton. Gom. in l. 80. Taur. nume. 48. & vltra eum Paul. Cast. cõs. 147. n. 1. vol. 2. & in alijs locis statim citandis, & Iacob. de S. Georg. in l. sororum. C. de his quib. vt indign. ergo idem videtur dicendum in matrimonio ficto,
7 quod consideratur in viduitate. * Sextò quia ex huiusmodi stupro iniuria fit defuncto marito, cui ita potest offensa fieri, sicut & viuo, argu. l. 1. §. & si fortè. ff. de iniur. vbi Bart. notat, quod post mortem potest qui; offendi, idem probatur in l. sed & si quis. §. iudex. ff. de religios. & sumpt. funer. & in l. 1. ff. de his quib. vt indig. & in l. fideicommissum. C. de fideicommis. & in terminis Bart. in l. pe-
8 nul. C. de adult. * vidua namq; luxuriosè viuens videtur marito atq; eius animæ maximã tristititiam, atq; iniuriam irrogare, vt in auth. de nupt. §. quæ verò. col. 4. Palat. Rub. plura in proposito adducens in repeti. rub. de donat. inter vir. & vxo. §. 28. nu. 3. Hinc est, vt vidua luxuriosè viuens priuetur tutela testamentaria, legitima, & datiua; * paria enim
9 sunt vxorem transire ad secunda vota, & incontinenter viuere eo casu quo transitus ad secunda vota non est licitus: si enim actus legitimus transitus ad secunda vota priuat mulierem tutela, vt in authe. Sacramentum, & ibi DD. C. quand. mult. tut. offi. fung. poss. & in l. 4. tit. 16. p. 6. Ant. Gom. in l. 14. Taur. nu. 10. & cęteri omnes: ergo multo fortius luxuria, quàm castitas, secund. Abb. in c. vxoratus, nume. 2. de conuers. coniug. & secũdum Ioan. de Anan. in c. qualiter & quando, el 2. § licet n. 12. de accusat. Ioã. à Garro. in rub. de secund. nupt. num. 57. Greg. Lopez in l. 3. titul. 12. p. 4. in glos. *maldad de su cuerpo*, Ant. de Padilla in d. l. fideicommissum, num. 8. C. de fideicõm. Pinelus plura adducẽs in l. fin. nu. 18. C. de bonis matern. D. Molin. vbi suprà, nu.
10 49. * Similiter etiam propter stuprum post mortem viri commissum amittit medietatem lucrorum, constante matrimonio acquisitorum. l. fin. tit. 4. lib. 5. ordinam. Palat. Rub. & eum referens Ant. Gom. in l. 14. & 15. Taur. n. 17. & in l. 53. nu. 80. Auiles in procemio c. prætorum, glos. 1. n. 39. Cifuẽt. in d. l. 15. Taur. Tell. Fernand. in l. 6. Taur. nu. 6. Ant. de Padil. in d. l. fideicõmissum. nu. 9. D. Molin. vbi
11 suprà, n. 50. * Amittit etiam vidua luxuriosè viuens donationem quàm habuit à marito; ita disponit. l. 9. tit. 12. lib. 4. fori & quamuis. l. 3. tit. 12. p. 4. hoc videatur probare tantũ, quando infra annũ luctus viuit luxuriosè; attamen cum lex fori in distinctè loquatur, & eadem ratio militet in vtroque casu, indistinctè procedit in vtroq; tempore, secund. Ant. Gomez in d. l. 15. Taur. nu. 17. & ante eum Montalu. & Palat. Rub. quos refert & sequitur Auiles in procem. c. præto. glos. 1. nu.
12 37. & 38. * Amittit etiam facultatem testandi sibi à marito concessam secundũ Cifuent. in l. 31. Taur. n. 4. Palat. Rub. in repet. rubri. de donatio. inter vir. & vxor. §. 67. nu. 7. Ant. Gom. & Auiles vbi suprà, in nu. 44. Ant. de Padil. in d. l. fideicommissum, nu. 10. D. Molin. vbi suprà, n. 52. & hæreditatem vel legatum à marito sibi relictum, licèt ipse clausulam nõ adiecerit, si castè, vel quãdiu castè vixerit, secund. Salicet in d. l. fideicõmissum, nu. 4. & Anto. Gom. vbi sup. post Palat. Rub. quem refert, idque probatur in d. l. 3. tit.
14 12. p. 4. * Et officium executoris testamenti sibi à marito relictum similiter amittit, secund. Boer. decis. 338. nu. 12. & Molin. vbi suprà. num. 53.

15 Cum igitur hæc omnia ità se habeãt, meritò vt eadem ratione idem sit dicẽdum in specie nostra, nempè, vt vidua per stuprum amittat dotem, ac si viuẽte viro adulterium cõmisisset, & in terminis ex præd. fundamentis hanc partem probauit Paulus Castre. in d. l. sororem, nu. 4. & in d. l. fideicommissum, nu. 4. & cons. 147. lib. 2. Præpos. in d. c. plerumq; col. 2. nu. 3. Ias. in l. 2. n. 6. ff. solut. matrim. Felin. in c. pastoralis, de iudic. n. 5. in vers. itẽ adde. Ripa in rubr. de iudicijs in decretal. nu. 12. Gerard. singul. 48. Hippol. singul. 234. & 416. & in l. 1. §. itẽ Diuus, nu. 4. ff. ad l. Cornel. de sicar. & cons. 13. nu. 16. Silua nupt. libr. 2. nu. 44. Cifuent. in l.

in l.14. Taur. num.4. Ioann. Crotus in l. 4.§. Cato.in 1.lectura,num.139. ff. de verborum oblig. Hippol. de Marsil. vbi suprà, testatur communem Bellonus in rubric. C. de edendo, num. 83. Purpur. in l. ex conuentione. C. de pact. Boer. decis. 358.num.11. Palat.Rub.in repet.rubricæ de donationibus inter virum & vxor. §. 67.num.6. sequitur etiam Anto. Gom. in l.53. Taur.in fin. eamque esse communẽ opinionem, & in practicâ obseruandam, testatur D.Peralta in l.cum quidam, nu. 8.ff.de legat.2. & eam nouissimè probat Modernus Costa in tract.de dot.capit.6. num.30.cum seqq. plurimos eam sequẽtes allegans, & Arias Pinel. in d.l.fi.nu.9. C.de bonis mater.& D.Molin. vbi suprà, nu.55. dicens communẽ: qui duo vltimi eam non probant, sed contrariam; vt statim videbimus. Idem facit Ignatius Salced.in annotat.ad d.regul.786. Bernard. Diaz in vers.3.ex hoc deducitur. Denique hanc 1. partem latissimè probat plures allegans, & dicens ex eis apparere opin. Pauli, hoc est, hanc de qua agimus, esse communẽ Octauian. in d. decisione Pedemont.77.nu.15.cum seqq. vbi satis-
16 facit fundamentis contrariæ partis.* Nec huic priori parti quicquã obstat authoritas B.Pauli epist. Roman.cap.7. asserentis: Nam quæ sub viro est mulier, viuente viro alligata est legi: si autem mortuus fuerit vir eius, soluta est à lege viri: igitur viuente viro vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro; si autem mortuus fuerit vir eius, liberata est à lege viri, vt non sit adultera, si fuerit cum alio viro: hæc namq; authoritas Pauli hoc modo interpretanda est secund. diuũ Chrysost. ibidem, quẽ refert & sequitur Octauian. vbi suprà, nu.35. nempè quod vxor mortuo viro soluta sit à lege viri, ita vt non sit adultera, si fuerit cum alio viro, id est, marito: nam vir pro marito accipitur in sacris literis, vt in Euangelio Ioan. cap.4. Quinque viros habuisti, & hunc, quem habes, non est tuus vir: eumdem intellectum probauit Titelman. ibidẽ, estq; pla-
17 nus, & iure probatur, * quia dictio, Alius, alia, aliud, est repetitiua similium, iuxt.glo.in l.si fugitiui, verb.alia pœna.C. de seruis fugit. communiter approbata secund. Ant.Gom.in l.29.Taur.nu.12 & 26.similis in auth.ex testamẽto, gl. mag. in princ. de collat. & ibi DD.& alibi sæpissimè. Nec obstat, quòd secund.hunc intellectũ indubiũ videatur dictũ Pauli,
18 * nam respõdeo hoc dixisse diuum Paul. ad confundendũ illã heresim quorumdã damnantiũ secundas nuptias; quam hæresim optimè confutat Alfons. à Castro aduersus hæreses lib.11. in princ. verbo, nuptiæ, in vers.2. hæresis, vbi eumdẽ intellectũ suprad. ad verba D.Pauli sentit: & comprobatur hic intellectus ex eodẽ Paulo 1.ad Corinth.7 ibi: Mulier alligata est legi, quanto tempore vir eius viuit: quòd si dormierit vir eius, liberata est à lege: cui vult nubat in Domino, &c.

19 Nihilominus tamen in articulo principali contraria sententia, imò quod vidua committens stuprum, dotem nõ amittat, est verior, & tenenda in iudicando & cõsulendo. Primò, quia hæc est pœna, & ideò odiosa, sicque debet restringi,* non verò ampliari, vt in reg. in pœnis, & in reg.odia.de reg. iur. in 6. Cum ergo nec canon, nec lex priuet expressè viduam dote propter stuprum, nec nos priuare debemus: text. in auth.de non eligend.
20 secundò nub. §. cum igitur. * Priuatio enim locum non habet, nisi in casibus à iure expressis, vt tenet glos. in c.fi. de iur. patron.& ibi communis. Deci. in rub.de iudic.Ias.in l.1.n.12.C. de transact. Tiraquel.latè plures citans in l.si vnquã, verb. reuertatur, n.249.cum seqq. C.de reuoc. don.Roland.à Valle cons.27.num.14.lib. 3.decis.Pedemont.77.n.3. vbi bona iura allegat, & Francis. Beccius cons.35. nu.5. lib.1. Aymo.Crau.alios allegans cõs.205. num.31. vbi in numer.præcedentibus & seqq bene probat extensionẽ non esse faciẽdam hoc casu de adulterio ad stuprũ, minor enim est iniuria quæ fit defuncto, quàm illa quæ fit viuenti, vt per Bart. in d.l. fideicommissum, & ideò non debet æqualis esse pœna, quæ semper est commensuranda delicto, vt in l.respiciẽdum, cum simil. ff. de pœn. Nec satisfaciunt

responsiones huic fundamento assignatę per Octauian.d.decis.77. nu.20. quia illæ sunt extra rem, non vero in indiuiduo: & sufficit pro præcisa probatione huius secundæ sententiæ, nullo iure caueri, viduam propter stuprum amittere dotem, sed est inuentū Pauli de Castro & sequacium, quorum sentētia nullo fulcitur solido fundamento, cum ius canonicū & ciuile solum infligant hanc pœnam amissionis dotis pro vero & proprio adulterio commisso ab vxore viuente viro, non verò eo mortuo: nam quòd vidua lucris ab ipso marito, & causa eiusdē sibi obuenientibus, priuetur propter vitā luxuriosam, tamquam ingrata & indigna, iure cautū est, vt vidimus; at verò quòd propria dote ac patrimonio, quod nec à marito, nec eius occasione acquisiuit, priuetur, nullo iure cautum inuenitur; non enim aliqua lex inquit, quòd ex causa ingratitudinis quis priuetur proprio patrimonio, sed solum his bonis, quæ acquisiuit ab illo, aduersus quem ingratus extitit, vt in l.fin. cum simil. C.de reuoc. donat. In summa, iura pœnam amissionis dotis constituūt, atque imponūt pro adulterio commisso durante vero matrimonio: quāuis igitur viduitate durante, adhuc remaneant vestigia matrimonij quoad fauorabilia, honores, & priuilegia viduæ, ipsum tamen matrimonium iam morte viri solutum est, vt prædiximus, & infrà quoque dicemus: vnde quoad pœnalia non est idem censendum, ac si matrimonium verè duraret.

21 * Secundò eadē sententia negatiua hoc irrefragabili fundamento fulcitur, nam vidua luxuriosè viuens easdem patitur pœnas, quas mulier secundò nubēs infra annum luctus de iure ciuili, & sic priuatur lucro à marito sibi relicto, vt in auth.de restitut.& ea quæ parit, &c.§.fin. vers.inferimus, Abb.in c.vxoratus, n.2.de conuers.coniug.& ceteri DD.quę pœnę enumerātur in l.1.C.de secundis nuptijs, & ibi DD. sed inter illas non numeratur amissio dotis: ergo non amittit dotē, ita Crau. vbi sup. n.27.dicēs hoc esse iudicio suo efficacissimū fundamentū, dos enim est proprium matrimoniū mulieris, non verò lucrū sibi à marito proueniens, vt in l.Pomponius. ff.famil. herciscūd.& in l.3. §.sed verū.ff.de minoribus. Nec obstat responsio Octau. vbi sup. q. pręfatū argumētū procedat affirmatiuè, nēpe nubēs infrà annū luctus, punitur talibus pœnis; ergo eisdē punitur vidua impudica, nō autem negatiuè, puta: Nubēs intra annū luctus, non punitur tali pœna; ergo nec vidua luxuriosè viuens, quia hæc alijs pœnis subijcitur, vt in d. §.fi. vers. inferimus, in auth. de restit. & ea quæ parit, quoniā in d §.final. versic. inferimus, non imponitur pœna amissionis dotis, de qua agimus.

Et in terminis hanc secundā partē principalē tenet Alex.in d.l. sororē, col.1.C. de his quib. vt indignis. Ias. sibi contrarius in d.l. fideicōmissum, nu.3. Dec.in c. pastoralis, nu.8. de iudic. & in l.cum quędam puella, nu.12. ff.de iurisdict.omniū iudic. Maynerius in l. in ambiguis pro dote, nu.208. ff.de reg.iur. Aymon Crauet. d.cons.205.n.24. cum seqq.& inquit Socin.Iun. cons.111. num.7. in fin.libr.3. quòd fortè hodie contra Paul. Castr. est magis commu.opin. sequitur Cassanæus in consuetud. Burgund. rubr.4.§.6.verb. *Et scia tenue*, nu.24. vbi inquit, se ita vidisse in practica seruari; & hanc opinionem esse veriorem & benigniorem affirmat D.Couar.in 4.de sponsal. 2.p.c.7.§.6. nu.11. dicens secundum eam pluries iudicatum fuisse, & Anto. Gom. sibi contrarius in l.80. Taur.nu.70. & Pinel.in l.fin.nu.9. C. de bonis mater. Petrus Dueñ. in reg. 12.limitat.3. & Emanuel Costa in repet. c.si pater.1.p.verb.legauit, n.41. cū seqq. de testam.in 6. dicens, quòd in puncto iuris, tum maximè in iudicando & consulendo, non auderet recedere ab hac opinione. D.Ant.de Padilla in d.l. fideicommissum, num.4. Quinimò Guillerm. Benedict.in repet.cap.Rainuntius, in 3.p. n.202. de testam. clarè affirmat, quòd cōclusio contraria, nempè quod vidua stuprum cōmittens amittat dotē communiter reprobatur; & inquit Iulius Clarus libr.5. recept. sent. §. stuprum, in versic. sed numquid, se credere hodiernis temporibus opinionem cōtra Paul. de Castr. esse

esse magis communis, vt dicit Socin. vbi suprà, & Roland. à Valle consilio 87. circa finem, lib. 2. & quòd iuxta illam in facti contingentia iudicauit Curia Burdegalens. vt refert Boeri. in præcitata decisione 338. in fin. & ideò ab ea, tamquam etiam benigniore, non esse recedendum in iudicando. Eamdē sententiam veriorem, & in practica assiduè receptam vidisse testatur plures allegans D. Molin. vbi suprà, d. c. 9. n. 55. eamdem plurimos referens sequitur & veriorem esse existimat Ignatius Salcedus vbi suprà. Nec obstant fundamenta contrariæ partis, quibus vt plurimum satisfactum suprà existit in his quæ pro hac 2. iecimus, & præterea leuia sunt, & locum nō habent in pœnalibus: mulier enim impropriè dicitur durare in matrimonio viri, eo iam mortuo, vt constat ex d. l. fin. C. de bonis matern. quæ loquitur per verbum, Videtur. Secundum fundamentum non obest, quoniam loquitur in lucro hæreditatis relicto hæredi à defuncto, nos verò in proprio patrimonio dotali viduæ, quod sibi nullo iure aufertur per stuprū. Eodem modo respondetur ad tertiū. Ad quartū respōdeo, quòd quamuis viduæ luxuriantes primam fidem irritam faciant, atque proinde peccent mortaliter, non tamē ideò sequitur durare matrimoniū, nec adulterium propriè committi, cum imò idem Paulus docuerit morte viri solutum esse matrimonium, vt prædiximus, ac proinde non
22 cōmitti adulteriū. Quintū etiā, quod habet, propter adulteriū, seu potius stuprū cōmissū in matrimonio putatiuo amitti dotes, iuxt. glos. mag. in fi. in d. c. plerūq; cōmuniter approbatā: ergo etiā in matrimonio ficto, de quo agimus, non obest, cōtrarium namque in terminis d. glossæ c. plerumque. Tenuit altera glos. iuris ciuilis, in l. consensu. §. vir quoque, verbo sibi habere. ibi: Item quid dices. C. de repud. quam ibi sequūtur cōmuniter scribentes, & in l. si cum dotē. §. fin. ff. solut. matrim. secund. eumd. Ant. Gom. in d. l. 80. Taur. nu. 48. & Bald. Nouel. in tractat. de dote, p. 11. vers. decimatertia differentia, & alij plures relati per Crauet. d. cons. 205. nu. 39. inter quas opiniones & gloss. cōtrarias assignat concordiā Anto. Gom. nēpè vt prior procedat, quando maritus egit cōtra vxorem ad separationē thori, & dotem lucrandā prcpter adulteriū, & lata sit sentētia in fauorem mariti, vnde licet posteà velit vxor dotē repetere, dicēs matrimoniū fuisse nullū ob aliquod impedimentū, non sibi proderit propter authoritatem rei iudicatæ, & alias rationes, de quibus per gloss. in d. c. plerumq; & DD. ibidem, quæ gloss. in hac specie loquitur. Gloss. verò, secunda in d. l. consensu, §. vir quoque, loquatur & procedat, quando vxor principaliter egit ad separationem matrimonij propter affinitatē, consanguinitatem, vel aliud canonicū impedimētū, & fertur sentētia, in qua declaratur matrimoniū esse nullū, & maritus vult retinere dotē propter adulterium, tūc enim nō poterit id facere, quia verè non fuit inter eos matrimonium, secund. Ioan. Andr. Ant. de Butr. Anchar. Cardin. aliosque DD. in d. c. plerūq;. Aliā etiam concordiā inter easdē glos. assignauit Octauian. d. decisione 77. nu. 29. & 30. quam apud ipsum videre poteris, nēpè vt si mulier in hac specie commisit adulteriū principaliter explēdæ libidinis causa, amittat dotem, secus verò si principaliter id egerit, non explendæ libidinis gratia, sed vindicandæ iniuriæ sibi illatæ, ob mariti cum impudicis mulieribus concubitum: quæ concordia mihi non placet: sed hodie in nostro Regno, etiamsi matrimonium ex aliqua causa sit nullum, maritus poterit accusare vxorem putatiuam & ipsum adulterum de adulterio: & omnes pœnæ, quæ habent locum contra adulterum, quando matrimonium valet & tenet, habent locum, quando matrimonium ex aliqua causa legitima est nullum, vt cauetur expressè in l. 81. Taur. quæ hodie est l. titulo 20. libro 8. nouæ collect. Regiæ, & ita per eam tenent Anton. Gomez ibidem numero 48. & sic hodie glos. in dict. c. plerumque, in nostris Regnis approbata est. Superest igitur,

vt eidem respondeamus, ne obsit secūdæ nostræ veriori ac tenendæ sententiæ, quam defendimus, & ideo Aymon Crauet. vbi suprà, d. consi. 205. nu. 36. respondet dicens, maximam rationem diuersitatis esse inter hos duos casus, adulterium namque commissum in matrimonio putatiuo ideo punitur eo modo, quia aliàs sequeretur absurdum, quòd melior esset conditio contrahentium matrimonium prohibitum, & minus legitimum, cōtra l. quod Seruius ff. quod vi aut clam. Et prætereà, quamuis hi duo casus essent æquiparati, adhuc tamen fieri nō debet extensio de vno ad alium, nisi æquiparatio sit simplex aut vniuersalis quoad omnia, vt latè ibi probat nu. 24. post alios: sed matrimoniū verum, & matrimoniū fictū non reperiūtur parificata simpliciter, & vniuersaliter quoad omnia, sed tātū quoad fauores, igitur quoad pœnam extensio locum minimè haber, cum id esset contra iuris canonici regulas vulgares prædictas: & quamuis prædict. rationem diuersitatis ab Aymon. assignatam pluribus improbat Octauia vbi suprà, num. 23. negari tamen non potest maximè differre inter matrimonium putatiuum, & fictum, prius etenim verum putatur, ac pro tali habetur, quousque Ecclesia illud annullauerit, ac pro tali nullo declarauerit: adulterium igitur interim commissum ita punibile esse merito debet, ac si verum matrimoniū præcessisset, quandiu ab Ecclesia tunc temporis toleratum fuerit: at verò in matrimonio [illegible] hoc est, post mortem [illegible] solutum est verè [illegible], quā- [illegible] matrimo- [illegible], non [illegible] & sic [illegible]

vxore, vt prædiximus, impedimentum tamen, quod iure canonico oritur inter eum, qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium, & ipsam adulteram, ad contrahendū matrimoniū nō solùm est impediens, sed etiam dirimens tribus casibus, nempè, quando adulterium fit cum machinatione in mortem alterius coniugis, vel cum fide, quam adulter dat adulteræ, quod eā post mortem alterius coniugis ducit in vxorem, vel quando is, qui vxorem habet, cum altera de facto contrahit: si tamen adulterium interueniat, vt in capit. 1. & in c. præposuit. de eo qui duxit. &c. & in l. fin. titul. 2. part. 4. declarat optimè Dominicus à Soto in 4. distinctione 37. arti. 4. & Specul. coniug. in 1. part. artic. 34. de impedimento adulterij, per totum,
24 vbi procedit per cōclusiones, * & ad hoc vt huiusmodi impedimentum incurratur, non sufficit promissio, seu fides de contrahendo post mortem vxoris, simul & copula carnalis, sed requiritur quòd talis adulter verè habeat legitimam vxorem, vel quod ipsa habeat legitimum virum, & sic requiritur quod matrimonium primum sit validum: quia si prima vxor non erat legitima ex aliqua causa, iuridica, non erit impedimentum, licet dederit fidem adultero: ita probat expressè text. in cap. significauit nobis. de eo qui duxit in matrim. &c. & ibi notant DD. præcipuè Abba. & Præposit. & in terminis tenet Angel. de Claus. in sua summa verb. in matrimonium. 3. impedimento. 9. §. 1. versic. 4. requiritur, quem refert & sequitur Specul. coniug. vbi suprà, in 6. conclusione, estque verissimum, quia probatur in d. c. significauit. Ad 6. fundamentum, cum cæteris eidem adiunctis, iam suprà satisfactum existit. Remanet igitur satis probata, ac elucidata nostra verior, & receptior sententia aduersus Paul. Castrent. & sequaces, nempè quòd vidua propter stuprum non amittat dotem. * Quæ recepta sen-
25 tentia nedum procedit, si mulier luxurietur post annum luctus, sed etiamsi intra annum luctus stuprum commit-

tat:

tat: vtroq; enim casu tenẽda est præfata opinio secũda indistinctè, vt optimè aduertit Ioan. Crotus in d. §. Cato. 2. lectura. n. 78. & Petr. Dueñas vbi suprà, Arias Pinel. in d. l. fin. n. 11. C. de bonis matern. Costa in d. c. si pater. verb. legauit. 1 p. nu. 41. ad fin. quos refert & sequitur D. Molin. vbi suprà. n. 55. vers. hæc autem, tametsi Ioann. à Garro. in auth. eisdem pœnis nu. 21. C. de secund. nupt. & Alciat. in reg. 2. præsumptione. 9. nu. 5. & Couarr. vbi suprà, nu. 11. aliud existimauerint, nẽpè opinionem primam Pauli & sequacium procedere in vidua intra annum luctus luxuriosè viuente, vt ipsa tunc tẽporis dotẽ amittat; secus si post annũ luctus id faciat: secundũ quam opinionem in vidua intra annum luctus fornicante censuit Senatus Pedemõt. vt per Octauian. vbi suprà in fine decisionis.

Hæc tamen distinctio nõ est tenenda, sed potius indistinctè pars negatiua, secundũ quã non semel iudicatũ fuit, teste D. Couar. vbi suprà nu. 12. vbi quod eam proprio suffragio probauit, eamq; probat aduersus præfatos Ignatius Salced. vbi suprà, in vers. nec recipienda est.

26 Hinc etiã reijciẽda erit altera distinctio, quã in proposito, probauit Petr. Peralt. in d. l. cũ quidã. n. 2. dicẽs, quòd si dos non est exacta per viduã ab hæredibus mariti, perdit actionem, quã aliàs habebat ad eã repetendã: si verò illã iam exegit, eã non perdit propter adulteriũ post mortẽ viri commissum, secund. Hippol. cons. 13. per totũ: hæc namq; distinctio sustineri non potest, siue enim dos exacta sit, siue exigenda, non amittitur propter huiusmodi stuprũ vel adulteriũ post mortẽ viri cõmissum; nulla namq; sufficiens ratio differẽtiæ assignari potest inter dotẽ exactã & exigendã, vt in hac specie de vno casu ad alterũ iuris dispositio adeò variãda sit, vt rectè deduxit ac tenuit D. Molin. vbi suprà d. nu. 55. in vers. similiter etiam. Præterea aut crimen huiusmodi est dignũ amissione dotis, aut non. Si est huiusmodi, quid prę̃stat quòd dos sit exacta? si verò nõ est huiusmodi, cur dotẽ non exactam, siue actionẽ ad eã exigendã amittere habet huiusmodi vidua? punctus enim siue rei substãtia non consistit in eo, an dos sit exacta, necne, sed in eo tantùm, an iure vidua propter stuprũ amiserit dotẽ aut actionẽ ad eã exigendam, necne? hoc autẽ iure non probatur: igitur, &c. nihil enim commune habet aut annexum, siue dependens necessarium exactio ipsa dotis, vel amissio exactionis cum stupro: non igitur in consequentiam trahendum est.

27 Tertiò ex suprà dictis deducitur, procedere nostram & veriorem sentẽtiam præfatam etiam in vidua multis stupris assuefacta, & prostituta, adhuc enim ea propria dote ob id non erit priuanda, secundum Costam vbi suprà, nu. 44. quẽ refert & sequitur Ignatius Salcedus vbi suprà, in vers. nec quidem.

SVMMARIVM.

1 *Locatio vel concessio in emphiteosim rerum Ecclesiæ vltra tẽpus permissum facta, an in aliquo teneat? & per totum caput. n. 5. refertur pars negatiua, nu. 6. affirmatiua. n. 7. concordia assignatur; & nu. 8 limitatur, & nu. 10. & 11. aliæ limitationes referuntur.*

2 *Partis appellatione simpliciter, licèt in dubio veniat dimidia: dictio tamen, Aliqua, vel aliquid, verificatur in minima parte.*

3 *Vbi agitur de obligatione contrahenda in his, quæ dependent à volũtate duorum, si actus non valet vt fit, nec valebit, vt fieri potest.*

4 *Stante statuto, vt electio fiat ad annum, & non vltra, si fiat ad tres, non valet, etiã ad annum.*

5 *Tex. in auth. de non alien. aut permut. reb. Ecclesi. §. emphiteosim. & in Clem. 1. de rebus Ecclesi. non alien. intellectus.*

CAPVT XIII.

De alienatione per concessionẽ in emphiteosim rerum Ecclesię vltra tempus permissum facta; an in aliquo teneat?

SVMMA

sed in his contractibus tempus permissum à tempore prohibito separari potest: ergo in eis vtile per inutile non vitiatur. Secūdò eadē sentētia probatur ex auth. de non alienand. §. quod autem, in fin. verbis, ibi: Duobus hęredibus cessantibus, cæteris tradere, &c. Tertiò, quia idē videmus in donatione vltra quātitatē permissam facta sine insinuatione, vitiatur nāq; solū in quantitate prohibita, in ea autē quæ permissa est, firma manet, vt in l. sancimus, & in l. 1. C. de donatio. ex quibus hanc secundā sententiam in terminis tenēt Bal. in auth. si quas ruinas. C. de sacrosanct. Ecclesijs, Paul. Cast. in auth. qui rē. C. eod. tit. vbi Ias. nu. 21. & Dec. n. 22. & 23. dicit hanc esse cōmun. opin. & non esse ab ea recedendū, & esse tenendā in praxi, secund. Aret. in l. 1. §. sed si mihi, col. 6. ff. de verb. oblig. sequitur idē Imol. in c. ex parte, de feud. col. penul. Alex. cōs. 38. nu. 5. lib. 2. Curtius in tracta. feudorū 2. p. q. 6. Tiraq. lib. 2. de retractu. §. vlt. n. 144. & hāc testatur magis communē ac veriorē opin. Carol. Molinæus vbi sup. n. 43. communē & frequētiori calculo receptā affirmat Couar. vbi sup. d. nu. 5. in princ. & in vers. sed præmissa Bald. sentētia, & esse veriorem, & magis cōmunem testatur Iul. Clar. lib. 4. receptarū sent. §. ēmphiteus. q. 6. vbi alios refert: idem loquēs in re feudali, probat eodem lib. §. feudum. q. 13. ad finem.

Quid tenēdū? Ego profectò in re hac breuiter distinguendum censeo, vt si in contractu huiusmodi tēpus permissum à prohibito separari nō possit, procedat & tenenda sit prima sentētia: si verò tēpus permissum à prohibito separari possit, cōmunior & magis recepta sentētia tenēda sit, nēpè vt tēpore permisso valeat locatio vel concessio in emphiteusim, pro prohibito verò nulla sit: & hoc verissimū & tenēdū cēseo, per sup. dicta.

8 Addit tñ D. Molin. lib. 1. de Hisp. primog. c. 21. nu. 28. vers. sed quamuis, eam resolutionē verā esse, & procedere proculdubio in locatione rerū Ecclesiæ facta vltra trienniū, dūmodò ad longū tēpus nō ascēdat, atq; in emphiteusi de re Ecclesiæ vltra generationes cōsuetas cōcessa, & similibus cōtractibus, in quibus frequētiùs DD. loquuntur: secus in locatione ad longū tēpus de re Ecclesiæ vel maioratus facta, quā omnino vitiari, nec per aliquod tēpus sustineri posse probat noua ratione, quā ibi pro solidissima tradit, dicēs, eidē non posse congruū respōsum assignari, nēpè quia cōducens ad lōgum tēpus, nō cōsequitur id quod ex lōgi tēporis locatione consequi voluit ex minoris tēporis locatione, si pro eo valeret, scilicet, vtile dominū, cuius trāslatio ad plures effectus vtilissima, quod tñ ex hac nō transfertur, imò variato tēpore, variatur etiā contractus species: ergo cōductor nō tenetur stare cōtractui ab illo quē verè fecit tā diuerso, non enim potest cōtractus simpliciter gestus de vna specie in aliā transire. l. vbi ita donatur, & ibi DD. ff. de donat. caus. mortis, & in l. cū precario. ff. de precario. Idēq; probat in emphiteusi, & in locatione ad vitam. Quæ declaratio mihi placet, maximèq; coadiuuatur ex mente conductoris, cùm ob hoc conducere aliàs non conducturū ad minus tempus præsumendum sit: quod attendendū est, vt ex infrà dicēdis clarius apparebit: quòd si hoc in fauorē conductoris statuitur, idem credo obseruandum fore in fauorem locatoris rei Ecclesiæ, vel possessoris maioratus, quādo ipsi nolint in aliquo stare contractui locationis ad longum tempus factæ, vel ad vitam, sed omnino in totum ipsum vitiari velint inuito cōductore, vt æqualitas inter ipsos seruetur: argumēto eorū quæ tradidimus suprà lib. 1. c. 36. nu. 12. Quòd si vterq; contrahens consenserit, vt locationi stetur pro tēpore permisso, proculdubio ea in specie pro illo tempore sustinebitur contractus.

Non obstat modò text. in d. §. emphiteusim, & in Clemen. 1. de rebus Ecclesię non alienand. & in d. extrauag. ambitiosæ, dum probant, contractus aliter factos esse nullos, nec recipientibus ex eis aliquod ius acquiri, quia debēt intelligi quoad tēpus prohibitū; secus quoad reliquū tēpus alijs legib' permissum, sicque magis cōmuniter intelligi, atq; declarari solēt, secund. D. Molin. vbi sup. in vers.

10 vers. cui opin. * Supra d. tñ magis cõmu. senten. moderata prout in distinctione præcedenti, vera est & procedit, nisi ex aliquibus cõiecturis appareat, cõtrahentes nõ aliter id acturos, quã si contractus durasset per omne illud tẽpus quod cõuentũ fuit, quia tũc cõtractus indiuiduus atq; inseparabilis iudicãdus esset, quãuis quoad tẽpus ac pretiũ aliàs separationẽ & diuisionem recipere posset, vt tenet Bar. in cõs. 159. n. 8. Alex. Socin. & Alcia. in l. 1. §. quòd si mihi. ff. de verborũ obli. Deci. in d. auth. qui rẽ. n. 23. Felin. in c. cũ super, col. 2. de offic. deleg. Carol. Molin. d. q. 10. nu. 46. Tiraq. de retractu linag. §. 23. gl. 1. n. 28. & id fatẽtur omnes secũd. D. Couar. vbi sup. n. 5. in vers. sed præmissa, idẽ profitentem, & bene, in locatione ad vitã: quod etiã sequitur ac probat D. Moli d. c. 21. n. 28. in vers. quod intelligẽdum est, nõ enim cõtrahentes id egisse videtur, vt ad minus tẽpus locatio pro rata valere debeat, quãuis pretiũ in singulos annos distribui posit, quia longè minori pretio res ad vitã quàm ad singulos annos respectu cuiuslibet anni locari solet, vt experiẽtia docet. * Quinimò etiã

11 si id ex alijs cõiecturis constare non possit, nẽpè contrahentes non aliter quàm pro omni tẽpore contracturos, hoc præsumendũ erit, si alicuius ex cõtrahentibus intersit contractũ pro omni tempore, non pro minori durare, interesseq; ipsius sit considerabile, prout dicebamus suprà in locatione ad longum tẽpus facta, ratione translationis dominij vtilis, tũc enim cõtractus in totũ vitiabitur, & pro tẽpore permisso nõ sustinebitur, ex l. fundus vbi glos. & DD. ff. de cõtrahenda emptione, & in l. eiusdẽ. §. interdũ. ff. de ædilitio edicto. vt resoluit Alex. in d. §. sed si mihi. n. 5. & latè Tiraq. d. §. 22. gl. 1. n. 20. cũ seq. quos sequitur D. Mol. vbi suprà, in vers. illud tamẽ, dicens, quòd si nullũ interesse prętẽdi posit ex eo quòd cõtractus pro tempore permisso valeat, nec ex cõiecturis contrariũ colligi possit, semper contractus pro tempore permisso valebit, & pro tempore prohibito vitiabitur, iuxta suprà dicta: quod verum puto.

12 Vltimò superest, vt examinemus, an cõtractus locationis de re Ecclesię factus vltra tẽpus permissum, vnico tamẽ pretio pro omnibus annis simul constituto, an in totũ vitietur, necne? In qua quæstione cõmunis senten. DD. habet, in ea specie contractũ in totũ vitiari, quia ex vnius pretij assignatione contrahẽtes id sensisse videtur, vt nõ nisi pro toto tẽpore contractus valere debeat; vnica enim pactio est quæ cõmodam tẽporis diuisionẽ non patitur: quod expressissimè decidit Bal. cons. 475. lib. 1. quẽ sequitur Tiraquel. lib. 1. de retractu §. 25. glos. 1. nu. 10. quã sententiã dixit veriorẽ & magis cõmunem Alex. d. cons. 143. n. 4. & 7. eãq; expressè probat D. Couar. vbi sup. d. n. 5. ver. ex his etiã, vbi quòd eadẽ ratione idẽ dicendũ erit in locatione de re Ecclesiæ facta, erit namq; nulla omnino, neq; pro trib⁹ annis, aut eius tẽporis pro quo iure fieri poterat, sustinebitur, quia est vnica mente contrahentiũ, & indiuidua locatio, in qua nõ potest separatio cõgrua fieri eius tẽporis quod permissum est, ab eo in quo excessus adest: quod verissimũ puto, vt prædixi, & placet quoq; Molin. vbi suprà. d. nu. 28. in fi. non ea ratione solũ, sed ex eo etiam quòd diuersa contractus species à locatione ad modicum tempus sit.

Sed aduersus prædictã sententiã, quæ habet, quòd locatio de re Ecclesiæ facta vltra tẽpus permissum vnico pretio pro omnibus annis simul cõstituto, vitietur omnino in totum, tenet Iulius Clar. vbi sup. verb. emphiteusis. q. 6. ea nẽpè ratione: quòd posit pretiũ pro rata in singulos annos distribui, sicq; cõmodam diuisionẽ in hũc sensum huiusmodi locatio patiatur: cuius sentẽtia cõtra communẽ placet D. Molin. vbi suprà. d. n. 28. vers. & quãuis, nisi ex his quæ dicta sunt, seu similibus cõstaret, locantẽ, non nisi pro omni tẽpore locationis rem locasse, seu maiores fructus rẽ ipsam quibusdã annis, quã alijs solitã esse producere, vel aliter contrahentiũ intersit, non nisi pro omni tẽpore, non autẽ pro minori contractũ valere; quo casu, inquit ille, cõtractus in totũ vitiabitur, non tamen ex eo

quòd

quòd vnico pretio facta fuerit locatio, sed quia ex rationibus prædictis contrahentes videntur locationē, habito respectu ad omne tēpus per quod fuit facta, non autē ad singulos annos, eam fecisse. Sed quāuis hæc opinio probabilis videatur, mihi magis placet cōmunis prædicta limitatio, eāq; in praxi sequendā esse existimo, eritque indubia, si ex prædictis constiterit, contrahentes non aliter cōtracturos; tametsi adhuc existimē ex prędicta pactione vnius pretij, siue vnicę pēsionis constitutione pro toto tempore locationis, satis ostendi mentē contrahentium absque alijs coniecturis eam esse, vt contractus indiuiduus sit, ac proinde in totum vitietur.

SVMMARIVM.

1 *Primogenia in Hispania an iustè institui possint in cōscientia, tā facultate Regia, quā legis Regiæ tertij & quinti bonorū: & numeris seqq. præcipuè nu. 8. vbi opinio affirmatiua probatur, dūmodò cæteri filij alimentis, saltē cōpetentibus, nō defraudentur, vt in nu. 29.*

2 *Prima ratio, quare primogenia licita sunt & permissa, est propter bonū publicum.*

3 *Interest Reipu. illustres habere familias, earumq; patrimonia conseruari, &c.*

4 *Domus magnatum sunt veluti ossa firmissima totius corporis Reipub. vt hic latè ostenditur.*

5 *Primogenia etsi naturæ repugnare videātur, cedunt tamen in decorem & emolumentum Reipublicæ, vt hic.*

6 *Secunda ratio, quare primogenia sunt licita, est, quoniam bonorum diuisione patrimonia maximè extenuantur.*

7 *Maioratus cōstitutio fit, vt bona vnita cōseruentur in personis primogenitorum.*

8 *Tertia ratio est, quoniā ex hac maioratuū institutione nobilitas & familiarū dignitas sustinetur, quod maximè interest Reipublicæ, & in nu. 9.*

10 *Quarta ratio est, vt nomen & memoria nobilium, qui hos maioratus constituūt, conseruetur, plerumque enim ea conditione fiunt, vt successores nomen & arma conditorum ferant.*

11 *Arma & insignia, quæ in maioratuū creatione imponuntur, Reipublicæ vtilia sunt, vt hic.*

12 *Cōditio maioratus, vt possessor eiusdē nomē & arma conditoris ferat, & in tumulo fundatoris sepeliatur, ad vnguem obseruanda est; alioquin maioratu erit priuandus.*

13 *Quinta ratio est, quādo maioratus fit de oppidis, quorum iurisdictio & gubernatio ad cōstituentē pertinet, quia per vnicum dominū castra & iurisdictiones rectius & tutius gubernātur, & propter discordiam quæ facilè oritur inter plures.*

14 *Aliæ plures causæ instituendi primogenia reddi possunt, vt hic remissiuè.*

15 *Vera rerum cognitio à causis prioribus deriuatur, & rectè eā rem scimus, quā ex prioribus causis cognoscimus.*

16 *Maioratuum Hispanorum originē quodammodo deriuationem ab instituto diuino duxisse, vt hic latè probatur.*

17 *Maioratus Hispani nō modicā habent ab instituto diuino deriuationē, & processerunt à legibus & institutis Hebræorū.*

18 *Primogenia nostri tēporis nihilominus à legis veteris primogenijs dissimilia sunt.*

19 *Iure etiam diuino fœminæ excludebantur admissis masculis, pro conseruatione familiarum.*

20 *Ius primogenituræ simpliciter sumptū à iure naturali, quod natura omnia animātia docuit, etiam originem ducit.*

21 *Primogenia à iure etiam gentium non modicum principium duxerunt.*

22 *Non est vera distinctio cōmunis iuris gentium primæui & secundarij.*

23 *Primogenia à iure quoq; ciuili originē ducunt: nā etsi facultas testandi à iure gentiū processerit, id tamē verū est inuentione: forma autē & solemnitate atq; approbatione à iure ciuili prouenit.*

24 *Primogenia originē etiā ducunt à lege Canonica, & etiam consuetudinaria.*

25 *Primogenia Hispanorum secundariò & certiùs ab ipso Hispaniæ Regno, tamquā à capite, eiusque succedendi ordine deriuantur, propriamq; ac verissimam originem trahunt.*

Que-

26 *Quoties in maioratus successione dubitatio inciderit, interpretatio accipiēda est à Regni successione.*

27 *Iura nullum inducunt, nec cogūt ad faciēdum maioratum vel meliorationē, sed tantùm id permittunt, concedunt, atque indulgent, ob bonum publicum.*

30 *Maioratus ac vinculū quinti bonorū, aut tertij: vel tertij, & quinti, in vtroque foro liciti sunt, etiamsi fiant in fauorē consanguineorum, vel aliorum, deficiētibus descendentibus & ascendentibus, vt in nu. 31. Idē in maioratu vel vinculo de 3. parte bonorum facto ab eo qui ascendentes, non verò descendentes legitimos habet, vt in nu. 32. Idē in maioratu facto, de omnibus bonis in persona filij naturalis, deficiētibus descēdentibus legitimis, quāuis ascēdētes adsint, vt in n. 33.*

34 *Mater potest facere maioratum in filium spurium, deficientibus alijs legitimis & naturalibus.*

35 *Lex humana, tam ciuilis, quā canonica, ob bonum commune lata, etiam in foro conscientiæ seruanda erit.*

36 *Qui legis humanæ authoritate aliquid facit, non peccat, nisi ea lex diuinæ contraria sit.*

37 *Maioratus omniū bonorū absq; Regia facultate fieri non potest, nisi cæteri filij expresse cum iuramento eidē consentiant.*

38 *Maioratus ex omnibus bonis cū licentia Regia à parentibus factus, non relictis cæteris filijs alimentis competentibus, siue eadem facultas hoc præceperit, vel non, in neutro foro non est securus: nō tamen erit nullus, sed potius sustinebitur, assignatis cæteris filijs alimentis competentibus, vt in nu. 39.*

40 *Facultas Regia ad faciendum maioratū, de omnibus bonis alicui concessa, conditione adiecta, vt cæteris filijs alimenta competentia relinquantur, est iustissima, & in foro conscientiæ tuta respectu omnium ea forma seruata.*

41 *Facultas Regia ad faciendū maioratū de omnib⁹ bonis cōcessa ei, qui quāuis nō habeat descendētes legitimos, habet tñ ascēdētes huiusmodi, an valeat? & nu. seqq.*

42 *Legitima ascendentium, lege, consuetudine, rescripto, seu etiam statuto, non solū minui, sed etiam omnino tolli potest.*

43 *Maioratus factus cū facultate Regia in fauorē descendentiū, vel ascendentium, in quo grauamē in legitima debita apponitur virtute eiusdē facultatis, iustus & in foro cōscientiæ tutus est: si verò absq; facultate Regia id fiat, sed cū permissione legis, valebit etiā cū prædicto grauamine, cum consensu legitimo eiusdem meliorati, & grauati: & nu. 44. quid quādo deficit prædictus consensus.*

45 *De natura primogeniorū est, vt ipsa de primogenito in primogenitum transeant.*

46 *In maioratus successione linea recta debet semper succedi, vt nec successio retrocedat, neq; de vna linea ad aliā transitus fiat.*

47 *Recta linea nō ex omnibus qui ab instituente, seu potius maioratus possessore descendūt, sed ex ipsis primogenitis, qui gradatim procreantur, tantummodò constituitur, vt inter filios, nepotes, & pronepotes, cæterosq; descendentes primogeniti tantum lineam rectam efficiant, & successiuè admittantur.*

48 *Linea vltimi possessoris consideranda primùm est, vt illi, qui ex ea procedunt, cæteris præferantur: nec transitus fiat ad alias lineas, donec ex ea descēdētes finiātur. Secundò considerandus est gradus. Tertiò sexus. Quartò ætas, vt latiùs nu. 49. declaratur, & etiam nu. 50.*

51 *Finita linea primogeniti maioris, statim succedit secundò genitus, eiusq; linea, & descendentia, & posteà similiter tertiò genitus.*

52 *Filius primogenitus efficit primum caput in linea descendentium, & filius secundò genitus secundum, ac tertius tertium, vt hoc ordine ad maioratus successionem admittantur.*

53 *Filius secundò genitus numquam dicitur primogenitus, dum aliquis filius vel descendens à primogenito superest.*

54 *Extincta linea recta descendentium, ad lineam primogeniti collateralium maioratus successio pertinere debet; & quomodo primogenitura inter collaterales considerari debeat.*

Quilibet

55 *Quilibet fratrũ constituit propriam lineã, & alter de alterius linea non dicitur.*
56 *Finita vna linea in successione maioratus, nõ consideramus personã proximiorẽ, sed lineã proximiorem, & in d. linea semper quærimus primogenitum.*
57 *Primogenitus dicitur, qui descendit per ipsam lineam rectam ex primogenito.*
58 *Lex.2.tit.15.par.2. quamuis loquatur in successione regni, seruanda quoq; erit in successione alteri⁹ cuiusſcũq; maioratus particularis Hispaniæ, & n.59. & 62.*
60 *Nepos ex filio maiori præmortuo præfertur filio secundò genito secundùm cõmunem obseruantiam in Hispania: quod procedit etiam in maioratibus ante d. l. Partitæ institutis, vt in num.61.*
Sola consuetudo ius succedendi tribuit.

CAPVT XIIII.

An iustè institui possint primogenia, deque eorum natura, & successione.

1 FRequẽs est illa quæstio, an primogenia in Hispania iustè institui possint, tam facultate speciali regia, quàm ex illa generali legibus huius regni parentibus respectu tertij, & quinti omnium bonorum suorum cõcessa, plurima enim sunt, quæ animum instituto rum turbare possent, nisi hæc quæstio à suis principijs traheretur.

In primis enim videntur constitutiones, & cõsuetudines maioratuum veluti accusatrices naturæ, esse: textus vulgatis in l. maximum vitium. C. de liberis præteritis vel exhæredatis, & in l. lege duodecim tabularum. ff. de legitimis hæredibus.

Secundò, quòd in conscientia constitutiones maioratuum securę nõ sint, vel ex eo suaderi post, quòd in eis instituendis violetur illa ęqualitas, quam iura naturalia, legesq; ciuiles inter fratres præcipuè obseruari voluerunt, vni filio quasi totum patrimoniũ assignãdo, cęteris autem minimã eius portionem relinquendo: & quòd sit contra ius commune, latè probat Tiraquellus de iure primoge. q.4. art.1. cum seqq. vsque ad.11.

His accedit, quòd fœminæ plerumq; ab horum primogeniorum successione aduersus naturalẽ etiam ęquitatẽ excluduntur, inuitaq; ac renitentes in monasteria detrudũtur, pluraq; alia in cęterorum filiorum præiudicium passim inueniũtur, quia in horũ primogeniorũ successione nõ melior, sed maior natu cæteris filijs præferri solet, & ad instituendos opulẽtiores maioratus homines per fas & nefas ad amplissima patrimonia acquirenda alliciuntur, in eisq; sæpè plura disponunt, quæ potius Gẽtilitatis, quàm Christianæ religionis speciẽ præseferũt, memoriã suæ familiæ magna solicitudine perpetuã efficere desiderãtes, ad nominis insigniorũq; delationẽ successores obligantes, bonorũ alienationẽ pluribus vinculis prohibentes, pluraq; alia à viris Christianis aliena disponẽtes, & vtinam in eis, quæ Dei sunt, & ad propriã spiritualem salutem spectant, non minorem curam ac diligentiam adhiberent.

Tertiò, quia cũ Paulus dicat: filius, ergo hæres videtur profectò eius repugnare sententiæ, hæreditatẽ à cæteris filijs auferre absq; eorũ culpa, vt vni soli relinquatur: quid enim demeriti sunt cæteri filij, quòd primogeniti non sunt? an non sunt filij, sicut & maiores? vel forsan eos natura abhorret, quòd parentes eos contemnunt: vel non ita egent sicut primi: Fœmina præterea maior cur masculo postponitur? nonne ex hoc natura ipsa increpatur, q prius fœminã quàm masculum generauerit atq; in lucẽ proiecerit? Quare iam mirari desine, quòd cæteri filij Iacob ægrè tulerint Ioseph fratrẽ suũ fuisse tunica à patre donatũ; Genes. 37. Qua de re agens D. Ambrosius lib. de Ioseph Patriarcha c.2. inquit: Iũgat æqualis gratia, quos iungit æqualis natura: lucrũ pietas nescit pecunię, in quo pietatis dispendium est. Quid miraris, si propter fundum aut domum oriuntur inter fratres iurgia, quando propter tunicã inter Iacob sancti filios exarsit inuidia?

Ex ſupradictis igitur probari videtur, huiuſmodi primogenia iuſtè inſtitui nõ poſſe, vt tenuit Cinus in l. reſcripta. 3. q. C. de precib. imperat. offerend. dicẽs, primogenitum, qui ſecundum conſuetudinem Angliæ præcipuum habet paternũ patrimonium, non ſatis tutum eſſe in foro conſcientiæ, niſi vtriſq; fratrum partem æquo iure illi obtingẽtem reſtituat: idem Cinus in l. Barbarius Philippus, col. 1. ff. de officio prætoris, poſt Petrũ de Belaper. in §. fi. inſtit. de iure naturali gent. & ciuil. & Lucas de Pẽna in l. quicumq; col. 1. C. de principibus agent. in rebus lib. 12. dicens huiuſmodi fideicommiſſa perpetua, quæ iure primogenituræ deferuntur, odij pleniſsima eſſe, cùm depriment ſecundò genitos, quos ſicut & primogenitum natura creauit. Iaſ. etiã in §. ſed iſtæ quidem, nu. 124. inſt. de actio. & Ioã. Lueterier de primog. lib. 2. q. 15. vbi latiſsimè de hac re agit: eiuſdem ſententiæ fuit D. Simãc. qui hos, pluresq; alios primogeniorũ abuſus receſuit de catholic. inſtit. c. 9. nu. 126. cũ ſeqq. prout refertur ab alijs, ſecundum autẽ meã impreſsionem, quæ eſt nouiſsima, hoc ſentit. n. 269. cum ſeqq. vbi dicunt cõcludere, ead. primogenia non aliter ſibi iuſta videri, quã ſi ad aliquem honeſtum finem dirigantur, pijſque operibus temperentur, atq; ſine alterius iniuria fiant, & ea principijs iure naturæ aduerſari, nimiſque Reipublicæ damnoſa eſſe, aſſerit Mẽch. de ſucceſsio. creat. in præf. lib. 1. nu. 24 & in l. ſi quis in ſuo. C. de inofficioſo teſtam. nu. 26. cum ſequentibus.

2 Rurſus, quòd huiuſmodi primogenia, ſiue à teſtatorib⁹ inſtituta, ſiue cõſuetudine recepta ſint, iure optimo in vtroq; foro, tã exteriori, quã interiori animæ cõſiſtãt, plures ſunt rationes, quarũ prima, & præcipua eſt, ꝓpter bonũ publicũ, 3 * quia intereſt Reipublicæ illuſtres habere familias, earũq; patrimonia conſeruari, vt viri optimates, ac proceres, Rẽpublicã ipſã tueãtur, belloq; ac pace regibus deſeruiãt, & ideò oportet hos maioratus, veluti colũnas quaſdã Reipub. ſubſtitui, quò poſsint primates opib⁹ potẽtes illã defendere ab infideliũ manibus, atq; hæreticorũ perfidia: 4 * ſunt enim domus magnatũ veluti oſſa firmiſsima totius corporis Reipub. quibus tẽpore belli ipſa maximè innititur, & vt ſit primogenitus ipſe totius familiæ robur, ac præſidium & refugium, & fratres inopes alere, ſororeſque egentes dotare aſtrictus ſit, tã in cõſciẽtia, quàm in iuſtitia, vt ex alijs docet in propoſito D. Simanc. lib. 1. de primog. Hiſp. c. 21. D. Ant. de Padill. in rub. C. de fideicom. nu. 4. verſi. vlti. & D. Moli. latè lib. 2. de Hiſp. primo. c. 15. nu. 58. & 59. & iterũ in annotatione ad eũ locũ, annotatione. 14. & tandẽ vt alia quãplura onera in propriæ familiæ decus ac honorẽ ſubire debeat: quod citra bonorũ colligationẽ fieri nõ poſſet, & vt inquit Domin. à Sot. lib. 4. de iuſti. & iur. q. 15. art. 1. ad 2. 5 * etſi primogenia iuri naturæ repugnare videãtur, propterea quòd omnes liberi eorũdẽ parẽtũ æqua ſorte naſcãtur, ac perinde æquo iure nutriri atq; educari debeãt: attamẽ id non ſolũ in decorẽ Reipublicæ, verũ & in eius emolumentum & firmamentũ cedit: non ergo arbitrentur magnates ipſorum cauſa maioratus eſſe inſtitutos, ſcilicet vt eorũ proſapiæ perpetuò durẽt, ſed in bonum Reipub. expedit namq; vt eius cõmune corpus oſſa habeat & neruos, quibus fulciatur, ob idq; decretũ eſt, vt tãquã Reipublicæ robora, aliquæ perſiſterent illuſtres domus, tum vt à cõſilijs eſſent, tũ etiam vt tempore belli eius eſſent ſuſtẽtacula, ſimilis namq; eſt agricolarũ prudentia, qui arbori & viti minores ramunculos circũquaq; amputãt, vt præcipuum germen in truncum excreſcat: & quamuis re vera hoc intereſſe Reipublicæ, quod verſatur ex inſtitutione maioratuũ, ſit ſecũdarium, nõ verò principaliter, fiunt namq; præcipuè ad vtilitatẽ vocatorũ, ſecundariò verò in fauorẽ Reip. propter prædicta, vt benè probat Pelaez de maioratibus. 1. p. q. 27. n. 4. attamen ille fauor Reipublicæ, quãuis ſecundariò proueniat, ſufficit ad iuſtificãdos maioratus, vt licitè permittantur, vt omnes hac de re agentes id probant.

Secun-

6 Secũda ratio est, quoniam bonorum diuisione patrimonia maximè extenuãtur atq; exinaniuntur:argu. text. in cap. tuę,& in c. maioribus,de preb.l.in plures ff.de exercitoria act.interest autem Reipublicæ vel maximè habere subditos locupletes, vt in auth.vt iudices sine quoquo suffragio.§.1. vers.cõsiderauim⁹, collatio.2.tex.in §.fin.inst.de his qui sunt sui vel alien.iuris,sic ad munera & honores eligi oportet viros rerũ facultate prę̃stãtes.l. eos qui vtẽsilia. ff. de decurionibus l.ad subeunda. C.de decurionib. lib. 10. & vt inquit D.Bernard⁹,quẽ refert Abb. in c.licet,de voto,col.2.vers.in gl. 3. prope finẽ,melior est filiorũ dispositio, quã diuisio hæreditatis:* cõstitutio enim 7 maioratus fit, vt bona vnita conseruẽtur in personis primogenitorũ,secundũ Socin. cons.47.facti,nu.6. lib.3.latè tradit Tiraquel.in tractatu de primog.q.4.n.13.Pelaez de maioratib.1.p.q.1.n.9. vbi refert in hoc bonã legẽ.10.tit.29.p.2.ibi: *De los señorios mayores,porq̃ no menguassen, ni se desfiziessen del todo*, & inquit Guillel. à Mõserrat.in tractat.de succes.reg.Franc. vol.13.super.1.dubio.n.25.& 26.quòd talia iure primogenituræ acquisita, sunt indiuisibilia:præmaximè propter primo geniti honorẽ, & eiusdẽ domus conseruandam prærogatiuam,quæ melius ampliori & pinguiore familia, & bonorum potẽtia, quàm tenui & exili patrimonio conseruãtur, & per quæ viri nobiles inueniunt vxoris nobiliores, per quas eorum generis nobilitas crescit.

8 Tertia ratio cõsiderari potest,quoniã ex hac maioratuũ institutione nobilitas & familiarum dignitas sustinetur: quod maximè interest Reipublicæ, vt in l. 1. vers.publicè.ff.de vẽtre inspiciendo,quã rationẽ locupletauit Siman.lib.1. de primo.Hisp.c.17. & post eũ D. Ant. de Padill.in rubri.n.4.C.de fideicom. vbi q; in hoc clarissimo Cãstellæ principatu illustres familiæ penitus interierunt, vt nec vestigiũ quidem earũ appareat, propter maiorũ paupertatẽ, quæ quidẽ indẽnes in suo splẽdore ad præsentẽ vsq; diẽ perseuerassent, si eorũ antecessoribus curæ fuisset bona aliqua perpetuo fideicõmis9 so colligare,* genus nãq; & familia per maioratus conseruantur,vt in l.1.§.quãuis.ff.de vẽtre inspiciẽdo.notãt Cinus & alij in l.1.C.de adul.& plures allegãs Pelaez vbi suprà.1.p.q.1.n.9. est bona.l.44. tit.5.par.5.ibi: *Mas q̃ sinque siẽpre a mi hijo y mi heredero porq̃ sea siẽpre mas honrado y mas tenido* facit.l.cũ filius.§. pater.ff. de leg. 2.ibi: Diuitiæ enim agnationes tuẽtur,& sine eis obnubilantur & diruũtur:tradit Ioan.Andreas ad Speculatorẽ in tit. de successionibus ab intest. in rubric.colum.2.in princip.& satis probatur in l.3.in princip.ff. de testibus, & ideò B. August. in lib.de Ciuitate Dei,quem refert Alexand.consi.52. circa hanc dubitationem,col.1.in fin.lib.4.dicit,quòd in familijs per diuitias conseruatur honor, maioratus enim semper instituuntur ad honorem familiæ & memoriam defuncti,vt iure probat Arias Pinel. in l.1.C.de bonis matern.3.part.nu.99. vers.sed pro successore, & inquit Bologninus consil. 62.cor mundum,col.3.versic.ex quo infero, quòd in institutione maioratus nõ solùm versatur vtilitas eorum quibus fit concessio,& suorum descendẽtium,sed etiam publica vtilitas concedentis pro ipsius memoria perpetuò conseruanda, & pro regimine eorum qui in maioratu successuri sunt, de quorũ interesse etiã non leuiter tractatur.

Quarta ratio superioribus adiũgi potest, quod nomẽ & memoria nobilium, qui hos maioratus constituũt, ex eorum constitutione conseruatur, plerumq; enim ea conditione successores vocitãt, vt constituentiũ nomẽ ferant & arma, 10 quæ cõditio honesta quidẽ est,* atq; iure probata,si nomẽ illud honestum sit.l. sed sciẽdũ.l.facta.§.si verò nominis. ff.ad Trebellia.l. ligatũ, ibi: Memoriæ defuncti cõseruãdæ gratia.ff. de vsuf. leg.l.Titia.§.fin.ibi:Cum subscriptione nominis mei.ff.de auro & arg.leg.l.cũ filius. §. inter,ibi:In honorẽ nominis mei.ff.de leg. 2.l.hoc iure.§.fi. ff.de donat. quæ iura in hoc præter ordinarios scribẽtes notarũt Alber.in rub.n.1.ff.de iusti.& iur.&Soci.

 consil

consi.259.per totũ,vol.2.Deci.cõsi. 279. lib.1. Guiliel.Bened.in repetitio. c.Raynuntius,de testa.verb. & vxorẽ nomine Adelasiã,nu.22. Chassanęus in catalogo glorię mũdi.1.p.cõsiderati.38.cõclu.46. & alios referens D. Ant.de Padill.vbi suprà, vbi q̃ si nomẽ à testatore præceptũ inhonestũ sit, aut turpia insignia cõditione reiecta, maioratus firmus manet: sequitur D.Moli.lib. 2.de Hisp. primog.c. 14.n. 25. vbi plura in proposito adducit, & n.3.cũ seqq.latè probat quod prædiximus de delatione nominis atq; armorũ, & insigniorũ fundatoris maioratus, per

11 successores eiusdẽ faciẽda: * arma enim atq; insignia quæ in maioratuũ creatione imponũtur,ipsi Reipublicę vtilia sũt, vt liberi eius ad præclara facinora imitãda eorũ contẽplatione prouocẽtur:argumẽ.tex.in l.ex liberalitate,vers. neq; eius nomine.ff.de operib.publi.quẽ tex.ibi in hoc expendit Bar. atq; Rom.singul 480. Tiraq.de nobilita.c.6.n.15.Rip.in c.cum Ecclesia Sutrina.de caus. posses. & prop. nu.97. Lud. Gom.in § pœnales.n.5.inst. de actio. prout eos refert & sequitur D. Ant.de Padill. vbi suprà. Præterea insignibus & armis agnationes & familiæ cõseruãtur.l.lex quæ tutores.C.de administratio.tut. ibi: In qua maiorũ imagines, aut nõ videre fixas,aut reuulsas videre,satis est lugubre:& in l.legata.§.fi. ff. de administrat.rerũ ad ciuit.pertinẽt.l. Quintus.§ ad authoritatẽ, ff. de annuis legat.l. Basilicã.C. de operibus publi. cũ alijs, & notãt Anchar.consi.113.col.2.nu.3.& 4. Anania cons.86.col.penul.nu.2.Ripa in l.Centurio.num.164.ff.de vulg.& pupil. substit.quod & probãt Rom singul.474. Cæsar Lamber.de iure patron.lib.3.5.q. princi.art.4.nu.2.& 8.cũ præcedentibus & seqq.Burgos de Paz in prooemio legũ Tauri,nu.23.& D.Moli.de Hisp. primogen.lib.2.c.14.nu.6.

12 Ex quib⁹ fit, vt si quis ea cõditione maioratũ instituat, vt possessor ferat ipsius nomẽ,& arma,& vt in tumulo fundatoris sepeliatur, hæc omnia ad vnguẽ sunt implẽda,vt si vel in vno deficiat, maioratu sit ille priuãdus:argu.l.facta.circa finẽ: §.in dãda. ff. ad Treb. vbi Bartol.Paul.& cõmuniter scribẽtes id notãt, Socin.in l. quibus diebus.§.Termilius, col.3.n.10.ff. de cõdit.& demõstra.& in cõs. 259. col. 2.n.2.& 3.lib.2. Deci.cons.273.n.2.Guillel. Bened.in c.Raynũtius de Cler.n.44. cum seqq.& verbo, si absq; liberis moreretur,in 2.nu.25.de testa.Guido Pape decisio.251.& 467.Boerius decisio. 146.n. 6.Tiraquel. in legibus cõnubialibus. l. 5. nu.14.Parisius cons.15.nu.79. cum seqq. lib.2.& consi.19.à nu. 28. vsque ad finẽ, eod.lib.2.Gregor.Lopez in l.3.tit.4.part. 6.in glossa, *contra honestidad*. D. Anto.de Padill.in d.rubri. C. de fideicõmissis,nu. 5.vers.q. si quis. Burgos de Paz in prooemio legum Tauri,num. 24. estq; verissimum,atque sic obseruari solitum,secundum D.Molin.vbi suprà nu. 10.& nu.13. cum seqq.latè agit,quomodo procedendum sit contra maioratus successorem, nomen & arma testatoris non deferentem. Eamdẽ sentẽtiam latissimè probat & pluribus modis ampliat Antonin. Tessaurus decis. Pedemon. 270. per totam.

13 Quinta ratio assignari potest, quando maioratus fit de oppidis,quorum iurisdictio,& gubernatio ad cõstituentem maioratum pertinet, quia per vnicum dominũ castra & iurisdictiones rectius, & tutius gubernãtur: expedit enim Reipublicę per vnum gubernari.l.2.§. nouissimè. ff. de origine iuris,tum etiã propter discordiam, quæ facilè oritur inter plures,vt in l.cum pater.§. dulcissimis. ff. de leg.2.tùm prætereà, quia per plures segnius negotia expediuntur:his namq; rationibus ius primogenituræ introductũ est,ne dignitas minuatur, & Respublica lædatur ob pluralitatem principũ: quia multitudo principum noxia est, secundum Philosoph.tradũt DD.in c. licet.de voto.Oldrad. consil. 94.eleganter,col.3. Decius consi. 389. visa longa.nu. 6.Natta consi.505.nu.33.Tiraquel.de iure primoge.q.4.nu.13.30.& 31.quos sequitur Franciscus Beccius cons. 56.nu.34.lib.1.

14 Sed & alię plures causæ instituẽdi primogenia reddi possent, vt colligũtur ex Siman.d.lib.1.de Hisp.primog.cap.16.& sequen-

sequentibus, & Francisco Pisein. de statuto excludente fœminas, nu. 6. cum sequentibus: sed & illa pręcipua est vnitatis conseruandæ, quę est principium omnium rerum, vt pluribus comprobat atque curiosé, vt adsolet, exornat Tiraq. vbi suprà d. q. 4. nu. 16. cum seqq.

15 * Sed vt res ista probabilior, ac securior in foro cõscientiæ fiat, eam à suis principijs trahamus, vt verè cognoscatur: inquit namq; Philosoph. Vera rerum cognitio à causis prioribus deriuatur, & rectè eam rem scimus, quam ex prioribus

16 causis cognoscimus. * Quare obseruandũ primò erit, quòd maioratuum Hispanorũ originẽ ab instituto diuino quodãmodo deriuationẽ primæuã duxisse, cõstat ex eo quòd Genes. c. 25. mẽtio fit de primogenitura, cuius primogenitur ę ius Esau vẽdidit fratri suo Iacob, & iterũ. c. 27. vbi Isaac dedit filio suo Iacob benedictionem, eiq; ius primogenituræ cõcessit, & ibi: Et esto dominus fratrum tuorum, & incuruentur ante te, & transum ptiuè, in l. 2. tit. 15. par. 6. *E que lo ban de obedecer como a señor*, & c. 43. Sederũt coram eo primogeniti, iuxta primogenita sua, & minimus iuxta ætatẽ suã, & Deut. c. 21. Iste est enim principium liberorũ eius, & huic debentur primogenita, & alibi sæpe: eodem etiam iure diuino primogenito prærogatiuæ quã plures præ cæteris filijs competebant, quia nempe ad dexteram patris primogenitus sedebat, sacrificia offerebat, cuncta ex bonis parentis duplicata sibi vendicabat, diebus festiuis vestem pretiosam ferebat, benedictionẽ à parẽte in mortis articulo capiebat, cibarijsque duplicibus fruebatur: quæ iura antiqua primogenituræ in veteri Testamento fuisse meminit glos. in cap. quàm periculosum. 7. q. 1. quam ibi sequuntur communiter scribẽtes, idem in d. c. licèt *de voto*, Alex. consil. 361. circa finem lib. 2. Laudensis in tractatu de primogenitura. 1. & 2. quæstio. Ioan. Lizerier in eodem tractatu, libr. 1. 1. 2. & 3. quæstionibus, & libr. 2. quæstio. 2. vbi 23. primogenitorum pręrogatiuas enumerat. Tiraquell. de iure primogen. in præfatione, num. 12. Anton. Gomez in l. 40. Tauri, numer. 1. D. Molin. lib. 1. de primogen. Hispanor. c. 2. num. 3. vbi hoc apertè ostendi affirmat in l. 2. tit. 15. par. 2. ibi: *Y segun ley se prueua por lo q̃ Dios dixo a Abrahã*, & ibi: *Ca segũ el dixo a Moysen en la vieja ley, todo masculo que naciesse primeramẽte, serà llamado cosa santa de Dios*, & iterũ ibi, *Se prueua por las palabras q̃ dixo Isaac a Iacob su hijo, quando le dio la bendicion*. Quo fit, vt maioratus Hispani nõ modicã habeãt ab instituto diuino deriuationẽ, prout tenuit Oldra. consi. 257. latius Abb. consi. 3. num. 3. & 4. lib. 2. Ioan. Andr. & alij in cap. licet, de voto. Palac. Rub. in l. 40. Tauri, numer. 1. de quo latè agit Tiraquellus in præfatione vbi suprà, nu. 18. & in quæst. 29. n. 11. & Ant. Gom. vbi suprà, & processerũt à legibus & institutis Hebræorũ secundũ eũdem Tiraquell. quæst. 10. nu. 17. Vnde Anto. Nebrissensis in suo dictionario exponens hoc verbũ, *Mayorazgo*, dicit

18 idem esse quod primogenitura. * Quòd prædiximus verissimum est, si ad ipsum ius primogenituræ simpliciter ac de per se sumptum referatur: tametsi primogenia nostri tẽporis à legis veteris primogenijs dissimilia sint, vt ex pluribus probat Burgos de Paz in proœmio legum Taur. nu. 91. cum sequentibus. D. Simãc. de Catholic. institut. c. 9. n. 125. & in suo tractatu de primogen. Hispa. lib. 1. c. 1. & D. Moli. eod. tractatu, lib. 1. c. 1. & Pelaez in eodem tractatu in initio. 1. part. nu. 2.

19 cum sequentibus. * Iure etiã diuino fœminæ excludebantur, admissis masculis pro conseruatione familiarum, vt patet Numer. cap. 27. & in cap. fin. tradit Angel. consi. 299. statuto ciuitatis, & Tiberius Decianus consil. 1. numer. 38. volumin. 1.

20 Similiter ius primogenituræ simpliciter sumptum, à iure naturali, quod natura omnia animantia docuit, etiam originem ducere vel ex eo cõstat, quòd omnia animalia, etiam ratione carentia, ipsa solùm natura impellente ardentius primogenitos ament, eisque ius quoddã veluti primogenitur ę tribuant,

vt latissimè ex pluribus probat Tiraq. de primogenit. in præfation. nu. 36. cum seqq. & expressè probat d. l. 2. par. ibi: *La primera naturalmẽte*, quod aduertit Xuarez in repetitione. l. quoniam in prioribus, in. 11. limitation. 2. dubio. nu. 22. C. de inofficioso testam. quem refert & sequitur D. Molin. vbi suprà, lib. 1. c. 2. nu. 4. quidquid Pelaez vbi suprà probare nitatur contrarium, nempè ius primogenituræ nõ esse de iure naturali, sed imò prȩter ius naturæ, secundum Alberic. in l. donationes quas diuus. n. 4. C. de donat. inter virum & vxor. hoc namq; procedere posset quoad alia, secus verò quoad ordinem & ius quoddam primogenituræ, vt probat d. l. regia, & rectè considerant præfati priores authores.

21 Tertiò, & à iure quidem gentiũ primogenia non modicum principium duxerunt, cum eo iure libera facultas vnicuiq; concessa sit testãdi, de req; sua disponendi, vt in l. nec enim. §. deportati. ff. de milit. testam. l. milites. C. eodem tit. Bart. in l. interdum. n. 7. ff. de conditione indebiti, quod latissimè probat D. Couar. lib. 3. variarum resolutio. cap. 6. num. 7. Ex qua disponendi libertate à iure gẽtium inuenta processerunt conditiones, vincula, fideicommissa, atque grauamina, quæ in Hispanorum maioratibus passim inueniũtur, vt rectè aduertit in proposito D. Molin. vbi suprà, nu. 5. illud addens, non esse in hac parte distinguendum ius gentium primæuum à secũdario, * quia quamuis ea distinctio cõmunis sit, non tamen est vera, cum vnicum sit ius gentiũ, etsi processu temporis variatum fuerit, vt latè explicãt Fortunius Garcia, Alciatus, Connanus, Corrasius & Pinelus ab eo ibidem in id citati: & quòd maioratus à iure gentium ortum habuerunt, probat etiam Ant. Gomez in l. 40. Tauri nu. 1. & 2.
22

23 Quartò, & à iure quoq; ciuili ea omnia originẽ ducũt, nã etsi facultas testãdi, vt dicebamus, à iure gẽtiũ processerit, id tamẽ verũ est inuẽtione, forma autẽ, solẽnitate, & approbatione à iure ciuili prouenit, secundũ Ias. in l. si testamentũ. C. de testam. probat Vigli. in §. sed prędicta. n. 4. inst. de testa. Alex. & Ias. in rub. ff. de acquir. hæredit. Decius cõs. 455. nu. 3. D. Couar. vbi suprà, & D. Petrus Peralta in rubric. ff. de hæred. instit. nu. 140. cum sequentibus, Iul. Clarus lib. 3. recept. sentẽtiarum. §. testamentum, quæst. 2. estq; verissima & communis opinio, vt plures allegans testatur D. Molin. vbi suprà nu. 6. vbi quòd sic ius ciuile passim plurima de huiusmodi fideicõmissis, cõditionibus, substitutionibus, vinculis, grauaminibusq;, in quibus precipuè consistit maioratuũ ratio, disponit, ita vt certissimũ sit, præcipuam ansam ius ciuile nostri temporis maioratibus dedisse, idque ipsum fecisse ius regium Hispanorũ propriũ ac peculiare, ex quo præsertim intelligitur maioratuum substantia.

24 Sed & quintò originem etiã ducunt à lege Canonica, & etiam consuetudinaria, vt docet Ioan. Andr. quem sequuntur cæteri in c. licet, de voto. Ioan. Lizerier, Tiraquelus, Molin. & Pelaez in locis suprà citatis: quod & probat d. l. 2. regia, ibi: *La tercera por costumbre*, & ibi: *Y esto vsaron siempre en todas las tierras del mundo.*

25 Sextò & vltimò, Hispanorũ primogenia secundariò & certius ab ipso Hispaniæ regno, tamquam à capite, eiusq; succedendi ordine deriuantur, propriãque ac verissimam originem trahunt: ipsum namque Hispaniarum regnũ verissimus maioratus est, in eiusq; successione seruatur verus ac præcisus ordo primogenituræ, vt apertè decidit d. l. 2. tit. 15. par. vbi Gregorius Lopez id notat, & profitentur cæteri omnes Hispani ac exteri, qui eius rei meminerunt: qui maioratuum instituẽdorum ordo à regibus in subditos fuit transfusus, & posteà in Hispanorum cõsuetudinem abijt, vt asserit D. Molin. lib. 1. de Hispan. primoge. cap. 2. nu. 26.

26 Hinc est, ad regni exemplar hos Hispaniæ maioratus fuisse introductos, vt nec illud dubiũ sit, quoties in maioratus successione dubitatio inciderit, si ex ipsius conditoris verbis ac mẽte non satis concipi

cõcipi posit, quid ille senserit, ea interpretatio sit accipiẽda, vt eodẽ modo successio ducatur, quo in regni successione receptũ sit argumẽ. text. in c. cũ non liceat, de prescript. cum simil. atq; in specie maioratuũ Hispaniæ hoc respõdet Paul. Castrẽs. cons. 164. in pręsenti causa, quę vocatur maioria. Hispalensis, lib. 2. Peral. in rubric. nu. 122. & in l. 3. §. qui fideicommissam, n. 120. ff. de hæred. instituẽd. D. Ant. de Padilla in rubric. C. de fideicommiss. n. 6. D. Molin. d. lib. 1. c. 2. nu. 26. & 27. & alij plurimi, quos infrà ad idem citabimus.

Obseruandum tamẽ erit, quòd licèt primogenia à iure diuino, naturali, gentiũ, ciuili, Canonico, & regio, originẽ ac fundamentum ducant, ea tamen iura, nec vllũ eorũ parentes, aut alios minimè cogunt ad faciendũ maioratũ, vel meliora: ionẽ in filios, aliosve, sed tantùm id permittũt, concedunt, atq; indulgent ob bonum publicum, publicamq; vtilitatem, vt patet
27 ex l. 2. tit. 27. p. 2. ibi: * *Pero cõ todo esso, &c.* & in terminis tenet Abb. cons. 3. nu. 1. lib. 2. & Tiraquel. in d. tract. de primogen. q. 4. nu. 13. Guiller. Bened. in d. cap. Raynuntius, in verb. in eodem testamento relinquens, in 1. n. 159. vbi quòd cõsuetudo q primogenitus succedat, fundatur iure diuino, naturali, volũtario & positiuo, nõ autẽ necessario, prout refert & sequitur Pelaez vbi suprà d. nu. 2. in versi. nec etiã, in versi. & ex hoc sequitur. Nihilominus tamen ex quo primogenia omni iure permissa & approbata sunt, rectè deducitur, licitũ esse quoad vtrumq; forũ maioratũ, & meliorationes cõficere. Remanet igitur ex superioribus satis probata, tã quoad ius fori, quàm quoad ius poli, iustitia maioratuũ Hispaniæ, cũ ipsi plurimis ex causis ac iustis respectibus Reipublicæ vtilibus, necnon & ipsis fundatoribus ac descendẽtibus eorumdẽ, tam primogenitis, quàm cæteris, ac perpetuitati & familiæ conseruationi fuerint introducti, vt vidimus, ac prætereà à iure diuino, naturali, ac gẽtiũ originẽ trahere docuimus, sed etiã quoad eorũ formã, ac propriã & verã institutionẽ iure ciuili, regio & consuetudinario, vt deduximus: ex quibus argumẽtis in contrariũ adductis iã satisfit, vt nostræ huic sententiæ principali nõ obsint.

28 Quare hanc secundã sententiam, nẽpè quod primogenia, & maioratus Hispaniæ iure optimo, ac citra conscientię discrimen fieri aut sustineri valeant, verior ac magis communiter recepta est, quã sequuntur Ioan. And. in regul. sine culpa, q. vltima, de reg. iur. in 6. in mercurial. Oldrad. cons. 94. col. 2. & 3. vbi eam iure diuino, ciuili & canonico corroborat. Bart. in l. 2. num. 28 C. quę sit long. consuetud. Martin. Laudens. de primogenit. q. 12. eã quę sequuti sunt etiã plurimi maximę authoritatis iuris interpretes, congesti per Andr. Tiraquel. de iure primogen. q. 4. nu. 13. & 14. & Paris. consil. 72. nu. 12. lib. 4. Paul. Castrens. cons. 179. in causa, qua magnificus Dominus, nu. 3. & 4. lib. 1. cui & Ias. cõsentit cõs. 170. in pręsenti cõsultatione, col. 3. & 4. lib. 4. & singulariter Pręposit. in cap. ius naturale, col. 4. in medio 1. distinctio. Aymon Crauetta consi. 135. num. 45. Bologn consi. 62. Palac. Rub. in repet. c. per vestras, post notabilia text. §. 26. ante nu. 1. Carol. Molin. in cõsuet. Paris. tit. 1. de materia feud. §. 8. glo. 3. nu. 30. & glos. 4. nu. 15. Roderic. Xuar. in l. quoniam in prioribus. 2. limitatio. ad l. fori, per totam. C. de inofficio. testam. D. Couar. in 4. de sponsal. 2. p. c. 8. §. 6. nu. 5. versic. quarto deducitur, idem in c. Raynuntius, n. 24. de testam. & lib. 3. variar. resol. c. 5. nu. 5. Greg. Lop. in l. 32. titul. 9. p. 6. in princ. glossæ magnę. D. Peral. in l. 3. §. qui fideicõmissam, nu. 121. ff. de hæred. instituend. Ant. Gom. in l. 40. Taur. nu. 56. eãq; sequitur profitẽs esse veriorem & crebriorẽ, nõ solũ in regni successione, quòd suapte natura est indiuisibile, vt in c. intellecto, de iure iurãdo, & in c. in apibus, 7. q. 1. ac etiã in Ducatu, Marchionatu, & Comitatu. c. 1. §. prætereà Ducatus, de prohib. alienat. per Feder. quoniã melius per vnũ, quã per multos administratur, l. 2. §. sed quia difficile. ff. de origine iur. & suprà diximus in 5. ration. sed etiã in cuiusuis priuati hominis maioratu. D. Ant. de Padill. in rubric. C. de fideicõmiss. num. 4. cum seqq. Burgos de Paz. cons. 13. nu. 45.

cum ſequentibus, & eius filius in quæſt. ciuil. 2. num. 71. & hanc partem crebriori doctorum numero comprobatã eſſe aſfirmat D. Moli. lib. 2. de Hiſpan. primog. c. 1. nu. 3. plurimos eiuſdem ſententiæ au thores citans, & Pelaez de maiorat. in initio primæ partis, nu. 2. per totum, & D. Spino in ſuo ſpeculo teſtament. gloſſ. 19. nu. 15. cum ſequentibus, & ex Theologis eamdem ſententiam probauit Bernard. vt refert Abb. in d. c. licet, num. 10. de voto, & Scotus in 4. ſentent. diſtin. 15. q. 2. Ioan. Maior lib. 2. ſententiarum diſtinct. 44. quæſt. 8. Abulenſ. Numer. c. 16. & cap. 27. & cap. 36. & Dominic. à Soto lib. 4. de
29 iuſtit. & iur. quæſt. 5. art. 1. ad 2. * hæcque communis ſententia proculdubio eſt tenenda, dummodo cæteri filij ſua legitima, vel ſaltem alimentis competẽtibus non defraudentur, nec in legitima melio rati grauamen imponatur citra ipſius conſenſum, vt ex inferioribus liquidò apparebit, & modò ſint condita cum recta ratione, & æquitate, ſecundum eumdem Pelaez de maiorat. 1. part. quæſt. 3. num. 1.

30 Ex qua receptiſsima & veriori ſententia primò deducitur, primogenium illud ac vinculum, quod parentes, vel alter eorum fecerint authoritate legum huius regni de quinta eorum bonorum parte, ſiue in liberos, vel in extraneos, iuſtiſsimum eſſe, quoad ius poli ac fori.

Secundò infertur, idem eſſe dicendũ in eo maioratu, qui ex tertia bonorũ parte à parẽte factus fuerit, ſeu ſimul de tertia & quinta bonorum portione, ſeruato ordine, de quo in l. 27. Taur. quæ hodie eſt l. 11. titul. 6. lib. 5. nouæ Collect. Regiæ.

31 Tertiò infertur, idem à fortiori eſſe dicendum in eo vinculo & maioratu, qui ab eo, qui deſcendentes non habet, nec etiam aſcendentes, factus fuerit in fauorem fratris, vel alterius cõſanguinei, vel etiam extranei, cum enim in hac ſpecie de legitima deſcendentium, nec aſcendentium agatur, iſque omni iure poſsit de bonis ſuis liberè diſponere, vt probauimus, abſque vllo dubio poterit ſecurè de eiſdem maioratum inſtituere.

32 Similiter & quartò idem erit dicendũ, in eo maioratu qui ex tertia bonorũ portione ab eo qui aſcendentes, non autem deſcendẽtes legitimos habet, factus fuerit, cum l. Regia 6. Tauri hodie l. 1. titul. 8. lib. 5. nouæ Collect. Regiæ, poſsit ille qui aſcendentes habet, liberè diſponere de tertia bonorum ſuorum parte.

33 Quintò idem erit obſeruandũ in eo vinculo & maioratu quem pater aſcendentes habens, non verò legitimos deſcendentes, in perſona filij naturalis, etiam de omnibus ſuis bonis inſtituerit, cum hoc caſu pater poſsit in præiudicium aſcendẽtium filio ſuo naturali omnia bona ſua relinquere, vt in l. 10. Tauri, quæ hodie eſt l. 8. tit. 8. lib. 5. nouæ Collect. Reg. nec filius naturalis legitimam prẽtẽdere poſſit, vt in auth. licet, cũ ſimilib. C. de natural. lib. vt in ſpecie notat Molin. vbi infrà ſtatim citabitur, & Pelaez de maiorat. 1. part. quæſt. 2. nu. 13. vbi num. 19. etiam
34 probat, * quòd mater poſsit facere maioratum in filium ſpurium, deficientibus alijs legitimis & naturalibus, cum iuxta l. 9. Taur. eo caſu ſit ei legitimus ſucceſſor ex teſtamento & ab inteſtato, dummodò non ſit filius ex damnato coitu, clerici aut monachi, aut fratris ſancti Iacobi, aut Hieroſolymæ, vt in dict. l. cum enim duo, ſcilicet, quòd legitima minuatur, ſeu in ea grauamen imponatur, maioratuum inſtitutiones dubias reddere ſoleant, vt docet Xuarez in d. l. quoniam in prioribus. 2. limitatione, num. 16. & in ſupradictis ſpeciebus, nec in earum aliqua aliquid horum contingat, conſequitur, in eiſdem licitas in vtroque foro eſſe maioratuum inſtitutiones, legeſque ipſas regias hoc permittentes iuſtiſsimas eſſe. Quo fit, vt is, qui earum authoritate fretus primogenium inſtituerit, etiã quoad ius poli tutus ac ſecurus cenſen-
35 dus ſit: * lex namq; humana, tam ciuilis, quàm Canonica, condita ab eo, qui habet authoritatem legis condendæ, ſi ea ob bonum commune lata ſit (prout ſunt noſtræ leges Regiæ de hac re agentes, vt vidimus) etiam in foro conſcientiæ ſeruanda

quanda erit, iuxta gloss. 1. in c. quæ in Ecclesiarum, de constit. quam ibi Abb. & communiter scribentes sequuntur, & latè Felin. in c. 1. num. 44. de const. D. Thom. 1. 2. quæst. 96. artic. 4. & 6. Henric quodlib. 8. quæst. 22. Dominic. à Soto de iustit. & iur. lib. 1. quæst. 6. col. 2. diximus latè libr. 2. practic. quæst. q. 180. nume. 10. & in terminis primogeniorum id expresse tenet D. Anton. Gom. in l. 40. Taur. numer. 56. & optimè D. Molin. lib. 1. de Hispan. primog. c. 1. nu. 6. & 7. qui prædicta etiam probat, & in terminis meliorationis tertij & quinti præd. ll. esse in foro animæ probatas, tenet Menchac. de success. creat. §. 1. nu. 16. versi. illud autem & Tellus Fern. in l 27. Taur. num. 20. & Pelaez de maiorat. in initio primæ partis, nu. 2. circa fin. quod probatur ex illo quod habetur Genesis. cap. 48. vbi Patriarcha Iacob in diuisione bonorum quam inter filios fecit, Ioseph filium suum vndecimum meliorauit, dicens: Do tibi partem vnam extra fratres tuos, quā tuli de manu

36 Amorrhæi in gladio, & scuto. * Et prętereà probatur ex eo, quia his qui legis humanæ authoritate aliquid fecit, nō peccat, nisi ea lex diuinæ contraria sit, vt in specie dixit Bald. in cap. in omni negotio. nu. 1. de test. sequitur plura adducens in eius comprobationem Ias. in l. si pœnæ causa. in princip. nu. 2. ff. de condict. indeb. & Felin. in d. c. 1. nu. 44. de constit. glos. communiter approbata in cap. fi. de præscript. secundum Molin. vbi suprà, num. 8.

37 Sextò deducitur, maioratum fieri non posse, absque regia facultate omnium bonorum, vel ex quo cæteri filij seu descendentes sua legitima fraudentur, neque quoad ius fori nec poli posse sustineri, nisi cæteri filij eidem expresse scienter consensetint, iuramentoque proprio cōsensus præfatus, cæterisque vinculis necessarijs confirmatus fuerit, iuxta latè tradita per D. Molin. lib. 2. de Hispan. primog. cap. 3. per totum.

38 Septimò infertur, maioratum virtute licentiæ ac facultatis regiæ à parentibus simpliciter ex omnibus bonis institutū, non relictis cæteris filijs alimentis competentibus, quia eadem facultas hoc nō præceperit, non esse securum in neutro foro, quia quamuis facultas simpliciter ad id concedatur, intelligēda tamen erit, modò cæteris liberis alimenta competētia relinquantur, vt latissimè post alios plures probat D. Molin. lib. 2. c. 1. nu. 10. cum sequentibus: vbi nu. 14. & sequentibus idem à fortiori probat, si eadem facultas cōcedatur ea lege expressa, vt nulla obligatio alimenta cæteris filijs relinquendi patri supersit, cum derogatione legum contrarium disponentium, etiam si ipsi filij aliàs habeant vnde se alere possint, nec vlquā visa est facultas supradictis modis concessa: quòd si concederetur, nec princeps qui huiusmodi facultatem concessisset, nec eius consiliarij, nec eiusdem maioratus institutor in foro conscientiæ tuti in hac specie esse poterunt, vt in simili aduertit Menchac. in reper. auth. nouissima. C. de inofficios. testam. nu. 308. quod verissimum in nostris terminis, sicque obseruari ac practicari solitum esse testatur D. Molin. d. lib. 2. cap.

39 1. nu. 24. * Non tamen ex hoc primogenium ipsum annullabitur, sed potius sustinebitur, facta ex ipsis bonis cæteris filijs competenti alimentorum assignatione, secundum eumdem D. Molin. ibi nu. 27. & latius eodem lib. 2. c. 15.

40 Octauò ex supradictis fit, quòd si facultas regia ad instituēdum maioratum concedatur, ea conditione adiecta, vt cęteris filijs competentia alimenta relinquantur, prout communiter in Hispania reges nostri Christianissimi eas concedere solent, ea facultas erit iustissima & in foro conscientiæ tuta, respectu omnium, ea forma seruata: ita tenent communiter Hispani suprà citati pro secunda receptiori sententia, causa namq; publica, quæ in instituēdis maioratibus versatur, sufficiens est ad iustificandas has facultates, nec alia causa extrinseca requiritur, dummodò eadem facultas, cōsiderata personarum ac patrimonij qualitate & quantitate, concessa fuerit, vt optimè deduxit Gregor. Lopez in l. 32. tit. 9.

par.6.in glossa magna.col.1. aduersus Roderic. Xuar. in d.l.quoniam in prioribus. 2.limitation.nu.15. existimantem aliam causam ad harum facultatū iustificationem necessariam esse: quem in hoc etiã reprehendit Mēchac. vbi suprà, nu. 308. & eis libenter assentit D. Molin. d. lib.2. c.1.nu.26.circa fin. Hæc de facultate concessa ad faciendum maioratum, ei qui legitimos descendentes habet: nunc verò de ea, quæ eos non habenti impartitur, agendum erit.

41 Nonò ex supradictis decidenda venit illa quæstio, quid dicendum sit in facultate concessa ad faciendum maioratum de omnibus suis bonis, ei qui quamuis non habeat descendentes legitimos, habet tamen ascendentes huiusmodi: nã etsi prima facie videatur dicēdum, quòd siue ad tollendum eis omnino legitimã, vel ad illam minuendum, eius concesio quoad vtrumq; forum: & exterius, & interius, secura sit, ex illa communi doctrina, quæ habet, * quòd legitima ascēdentium, lege, consuetudine, rescripto, seu

42 etiam statuto non solùm minui, sed etiã omnino tolli posit, cum ea non tam ex iure naturali, quã ciuili, ac positiuo procedat, vt censuit Bald.in l.1.§. ius naturale, quæst.1. circa fin. ff. de iustitia & iure & in l.de emãcipatis.nu.2.C.de legitim. hæred.& alij plures, quorum opinio communis ac vera est, vt eos referens aduersus Couar.in 4. 2.part.c.8.§.6.nu.5. testatur D.Molin.d.lib.2.c.1.num.28. Nihilominus tamen secundum eumdem ibidē, ac rectius meo iudicio, in specie huius nostræ illationis contrarium est tenendum, nempè minimè esse iustam præd. facultatem, nisi parentibus, saltem indigentibus, competentia alimenta ministrentur: quamuis enim communis opinio præfata vera sit, princeps tamen non debet id absque legitima causa efficere. Nec tamen adeò vrget in proposito illa publica vtilitas, quam in maioratuum institutionibus versari prædiximus, in his, qui legitima descendentia carent, primogeniumque ipsum in transuersalibus, agnatis vel cognatis, vel etiam in extraneis facere volunt, prout in his, qui in legitimis descendentibus nomen ac memoriam propriæ familiæ perpetuam efficere cupiunt, non enim censebitur iusta causa priuandi ascendentes legitima sibi competenti, quòd filius vel descendens velit omnia bona sua transuersalibus, seu extraneis, iure maioratus deferre, ascendēteśque sua legitima fraudare, nisi in persona alterius ascendentis, cui æquè legitima debetur, & à quo bona ipsa, ex quibus maioratus fit procedūt, cum instituere velit filius, vel descendens, vel in persona alterius fratris vel cognati, qui ab ipsis ascendentibus descendit, tunc enim ex hac, vel simili causa ea facultas iusta censenda erit, dummodò, vt prædiximus, parentibus alimenta competentia relinquantur, aliàs secus. Ex quibus in proposito idem dicendum erit in ipso institutore & successore maioratus virtute d.d.facultatis conditi, quod in concedente prædict. facultatem prædiximus, vt in eisdem casibus, quibus & princeps concedens, sint tuti, vel non, iuxta prædicta.

43 Decimo & vltimo obseruandum erit, quòd maioratus factus à parentibus in fauorem descendentium, vel à descendētibus in fauorem ascendentium, in quo grauamen in legitima debita opponitur facultate regia, iustus atque in foro conscientiæ tutus proculdubio censendus erit: necnon & ipsamet facultas iusta est, quia cum primogeniū in hac specie fiat in persona eius, cui apponitur grauamen in legitima, nimisque ob hoc à parentibus, vel descendentibus honoratus sit, adeò vt competēs patrimonium præ cæteris sibi relinquatur, non potest de huiusmodi facultatis vel maioratus iustitia dubitari: si verò absque facultate regia, sed permissione legis, is maioratus fiat, cum appositione grauaminis in legitima, cum consensu legitimo descendentis vel ascendētis, in eius legitima grauamen apponitur, tam in iustitia, quàm in foro conscienæ iustus & validus erit maioratus, cum grauamine in legitima imposito. * Difficultas stat hac in specie,

cie, quando maioratus sit sine facultate regia, & grauamen in legitima imponitur absque ipsius, cui imponitur, legitimo consensu, de quo videndus est latissimè D. Molin. d.lib.2.c.1. nu.29. cum sequentibus vsque in fin. distinguens inter cōditiones potestatiuas, casuales & mixtas, atque inter filium emancipatum, & in patria potestate constitutum: nolui enim hac in re immorari, ne ab instituto deuiare in aliquo videar, præcipuè cum exactissimè articulus hic disseratur à præd. authore, ad cuius dicta occurrendum erit, quoties opus fuerit, casusque contigerit, relicto cuilibet saluo suo meliori iudicio aliter discernendi atque iudicandi: ego enim nunc nihil in hac vltima specie decido.

Nunc autem expediti à prædicta ardua quæstione, operępretium duximus, nonnullas regulas communes in materia maioratuũ Hispaniæ in mediũ proferre, vt eis iactis, tamquam rectis semitis, ad veram cognitionem successionis eorũdem, & sic ad locum, ad quem vnusquisque iter fecerit, peruenire queat in quæstionibus de facto contingentibus, tam in foro conscientiæ, quàm iustitiæ.

45 Prima regula communis est de natura primogeniorũ esse, quòd de primogenito in primogenitũ transeant, vt tenet Socinus cons.47.num.7.volum.3. dices, quòd institutio maioratuũ ideò fit, vt cōseruentur in persona primogenitorum. Angelus cons. 281. Aretin. consil. 162. Alexand.cons.4.nu.4.cum sequentibus, lib.4. Xuarez in l. quoniam in prioribus. 10. ampliatione nu.26.C.de in offic.testam. Greg. Lopez in l.2.tit.15.p.2.in glossa, *sino el hijo mayor*, in princ. Tiraquel.de iure primogen.quæst.4.n. 31. Anton.Gomez in l.40.Tauri. num.7. & 59. quod optimè declarat D. Couar. in pract.quæst.c. 38.nu.6. versic. etenim. & nu.12. vers.quòd si dixeris, idem lib.3. variarum resolut.c. 5.nu.3.D. Molin. lib.1. de Hispan.primogen.c.11.nu.9.& lib.3. c.1.num.1.

46 Secunda regula communis est, quòd in maioratus successione linea recta debet semper succedi, vt nec successio retrocedat, nec de vna linea ad aliam transitus fiat, vt probatur ex d.l.2.tit.15.par. 2. ibi: *Pusieron q̃ el señorio del Reyno heredassen siẽpre aquellos q̃ viniessen por linea derecha*, quæ lex licèt loquatur in regni successione, idem in specie seruandum est in omnibus maioratibus nostræ Hispaniæ, ad regni similitudinem, vt in terminis nostræ regulæ tenet D.Molin.lib. 1.de Hispan.primogen. c.3.nu.12.idque in cæteris omnibus verũ est, vt infrà reg. 8. dicemus, debet enim linea recta considerari, vt tradit Bald.cons.321.lib.1. Socin.cons.63.libr.1. & cons. 33.nu.8.lib.1. Cephalus cons.5.nu.36.lib. 1. Pelaez de maioratib.2.par.quęst. 6.nu.18.& quęst. 7.num.11.

47 Tertia regula communis est: Recta linea non ex omnibus qui ab instituente, seu quouis maioratus possessore descendunt, sed ex ipsis primogenitis, qui gradatim procreantur, tantummodo constituitur, vt inter filios, nepotes ac pronepotes, cæterosque descendentes primogeniti tantùm lineam rectam efficiant, & successiuè admittantur, vt tradit Abb. cons.85.num.3.& 5.lib.1.Paul.Castrens.consi.164.nu.4.cum sequentibus, lib.2.Philippus Corneus consil. 190.n.3. ad fin. volu.3. Socin.consi.51.num.5.vol. 4. Afflict.in c.1. de successione feud. nu. 77.dicens, quòd constitutio quæ vocat primogenitos descẽdentes ex linea, hũc habet sẽsum, vt ex filijs succedat primogenitus, & ex eo nepos primogenitus etiam admittatur, & sic de cæteris. Palac. Rub.in repet.rubric.de donat. inter vir. & vxor.§.69.nu.21. Tiraquel. de iure primog.q.40.num.156. Decius consil.468. nu.19. Paris.cons.72.n.102. 105.& 107. lib.4. D.Couarr.in pract. quæst.c.38.nu. 6.& 7. Alciat.responso.96.nu. 39.& responso. 184. Menchac. de successionum creation.§.27. nu.20.& alios plures referens D.Molin.lib.3.c.6.nu.29.idq; etiam probat d.l.regia in verbis suprà relatis.

48 Quarta regula cõmunis est: Linea vltimi possessoris consideranda primum est, vt illi qui ex ea procedunt, cæteris præferan-

preferantur, nec transitus fiat ad aliàs lineas, donec ex ea descēdentes finiātur: argumen. text. in cap. 1. de natura successionis feud. ibi. *Ad solos & ad omnes qui ex illa linea sunt, ex qua iste fuit*, & iterū, ibi: *Sed omnibus ex hac linea deficientibus, omnes aliæ lineæ æqualiter vocantur.* In maioratus autem successione omnes non sunt admittendi simul, sed primogenitus, vt prediximꝰ: per quē textum hoc communiter scribentes annotare solēt ibidem, secundum Afflict. ibi. nu. 77. & tenet Paulus Castrens. d. consi. 164. n. 11. lib. 2. Socinus in l. si cognatis. nu. 14. ff. de rebus dubijs, refert plures, id ipsum sequutus D. Mol. lib. 3. c. 4. n. 14.

49 * vbi quòd secundò considerādus est gradus, vt qui sunt possessori magis coniuncti, præferātur remotioribus. Tertiò considerandus est sexus, vt inter eos, qui sunt eiusdem lineæ, & gradus, præferatur masculus. Quartò consideratur ætas, vt inter pares linea, gradu, & sexu, maior natu preferatur minori: quod & probauit Andr. de Isernia in c. 1. de eo qui sibi, & hæredibus suis, &c. Afflict. ibi nu. 10. idem Afflict in c. 1. de successione feud. num. 76. & secundum aliam impressionem, num. 49. versic. licèt dominus Napodanus, &c. Supplendus igitur erit Corneus consil. 199. nu. 38. lib. 2. dicens, quòd in feudo, in quo iure primogenituræ succeditur, considerādus est primo loco gradus, secūdò sexus, tertio ætas: omisit namque lineam, quæ primò, vt prædiximus, consi derandaest: potest namq; esse, quòd quis sit eiusdem gradus, & maior natu, nō tamē eiusdem lineę, ideòque ab eo qui ex linea primogenitorum descendit, excludendus erit, secundum D. Molin. d. c. 4. nu. 14. in fin.

50 * Quòd autem tertio loco consideretur sexus, vt inter eos qui sunt eiusdem lineæ & gradus preferatur masculus fœminæ etiam maiori, dixit Bald. in l. in multis. ff. de statu hominum Petrus de Bellapert. & Iacobus de Aren. in l. pater filiū. §. quindecim. ff. de leg. 3. Romanus cons. 98. Palac. Rub. in repetitione rubric. de donat. inter vir. & vxor. §. 69. nu. 24. cum sequentibus. Decius in l. fœminæ, nu. 112. ff. de reg. iur. Tiraquel. plures referens de iure primogen. quęst. 10. nu. 20. quod latissimè comprobat, & sequitur D. Couar. lib. 3. variar. resolut. c. 5. nu. 5. vbi quòd apud Hispanos frequētissimè obtentum est in maioratibus, & primogenijs, expressè ita statui: & Burgos de Paz in proœmio legum Taur. nu. 119. cum sequentibus. D. Molin. lib. 3. c. 4. numer. 4.

51 Quinta regula communis est: Finita linea primogeniti maioris, statim succedit secundò genitus, eiusque linea & descendentia, & posteà tertiò genitus cum sua linea, & sic de cæteris, vt in d. c. 1. §. fi. de natura successionis feudi, vbi hoc declarat Afflict. d. nu. 1. dicens, quòd omnes ali lineæ ęqualiter vocantur, id est, qui sunt in proximiori linea: & ita decidit singulariter, & expresse Paulus de Castro in d. consi. 164. nu. 4. & 5. vol 2.

52 * vbi quòd ex filijs conditoris seu possessoris maioratus filius primogenitus efficit primum caput in linea descendentium, & filius secundò genitus secundum caput constituit, ac tertius tertium, vt hoc ordine ad instar edicti prætoris de bonorum possessione successiuè ad maioratus successionē admittātur: quod sequitur Prępofit. in c. 1. de feud. March. num. 10. & in c. 1. de successione feudi. nu. 49. vers. & per ista. D. Molin. d. lib. 3. c. 6. num. 30. & optimè Guillermus de Monserr. in in tractu de successione Regum Franciæ, super. 1. dubio. nu. 8. volu. 13. tractatuum, vbi quòd licèt vna sit linea descēdentium ad successionem regni, talis linea descendentium diuiditur in plures, videlicet lineam primogenitorum, & lineam secūdò genitorum & tertiò genitorū, & sic de singulis, vt lineæ primogenitorū cæteris præferantur, & deficiēte linea primogeniti, secundò genitus, eiusque linea statim admittatur, prout idem ipse tradit ibi. nu. 34. vers. tamen ratione consuetudinis Franciæ, & Parisij, consil. 72. numer. 113. volum. 4. quod & comprobatur ex cap. licet. de voto, vbi constat, quòd filio primogenito absque vlla sobole decedente, filius secundò genitus

tus eius frater, quamuis illi transuersalis sit, primogenitus dicitur, quia ius primogenituræ ad illum trāsfertur, & tamquā primogenitus succedit, & ibi notāt glos. & Abb. in 5. notab. & Bald. in l. ex hoc iure, quæstion. 6. ff. de iustitia & iure. Ripa in rubric. ff. de vulg. & pup. subst. n. 3. Tiraquel. de iure primog. questíon. 3. & 40. num. 183. [redacted]. in consuetud. Paris. lib. 1. §. 3. glos. 1. q. 3. nu. 5. & §. 8. in glos. 1. quæst. 5. nu. 32. Greg. Lopez in l. 2. tit. 8. part. 5. in glossa *segun se auiene*,*
53 filius namq; secūdo genitus numquam dicitur primogenitus, dum aliquis filius seu descendens à primogenito superest, vt notat Oldrad. cons. 224. nu. 42. Præpos. per text. ibi in cap. 1. de natura successionis feudi. colum. 2. & in capit. 1. de feudo March. nu. 10. Bald. in l. cum antiquioribus, num. 11. vers. nonò, quia primogenitus. C. de iure delibet. Decius cons. 390. Grat. cons. 7. num. 11. & consil. 8. num. 5. lib. 1. Tiraquel. de iure primog. quest. 40. num. 74. 156. & 157. D. Couar. in pract. quæst. c. 38. nu. 6.

54 Sexta regula communis est: Extincta linea recta descendentium, ad lineā primogeniti collateralium maioratus successio pertinere debet: ex quo enim DD. omnes in d. capit. licèt de voto, fatentur, quòd in transuersalibus considerari debet primogenitura, quorum citat multos Tiraquel. de iure primogen. quæst. 41. nu. 1. necessariò etiam fateri debent, quòd in successione transuersali non potest dari alia regula ad cognoscendum quis debet succedere, nisi quòd succedat ille, qui inter transuersales fuerit primogenitus, & sic qui ex linea primogenitorum descendat: neque enim vllo modo potest primogenitura considerari vnius transuersalis ad alium, cum transuersalis transuersalem nō generat. Vnde primogenitura inter ipsos transuersales cōsideranda erit, vt succedere debeat, qui inter ipsos fuerit primogenitus: quemadmodum cum iudicio cōsiderat Paul. Paris. cons. 72. num. 109. cum sequentibus, præcipuè num. 113. lib. 4. & sicut in descendentibus linea primogeniti prius cōsiderāda est, ita vt dū aliquis ex eo superest; transitus ad lineā secundò geniti nō fiat, vt prædiximus: idem obseruandum censeo in lineá transuersalium, vt prius admittantur, & vocentur ad maioratus successionem inter transuersales, qui ex linea primogeniti transuersalis descendunt, eis autem omnibus finitis, admittātur cæteri ex linea secundò geniti transuersalis, & sic de cæteris,* quia quilibet
55 fratrū constituit propriam lineam, & alter de alterius linea non dicitur, vt cum alijs probauimus cons. 13. numer. 12. & tradit Pelaez de maioratibus. 2. p. quæst. 7. nu. 13. & 14.

56 Septima regula communis est, quòd finita vna linea in successione maioratus, non consideramus personam proximiorem, sed lineā proximiorem, vt constat ex supradictis: & in tali linea proximiori quærimus eum qui descendit per ipsam lineam rectam ex filio maiori, vt primogenitus eius lineæ preferatur reliquis, & sic patruo suo, vt concludit Guillelmus à Monsert. in tractatu de successione Regum Franciæ, volum. 13. tractatuum super. 1. dubio, per totum, & hoc idem est quod voluit D. Couar. in pract. quæst. capit. 38. numer. 6. versic. etenim. & numer. 12. versi. quòd si dixeris. & in dicta linea semper quærimus primogenitum * Primogenitus verò dicitur, qui descendit per ipsam lineam rectam ex primogenito, vt per Tiraq. de iure pri-
57 mogeni. quæstion. 40. ex num. 34. cum sequentibus, vnde reliqui alij, vt fratres, & filij fratrum, excluduntur omnino interim dum reperitur aliquis in linea recta, vt probant suprà citati DD. & Anchar. cons. 82. in fin. Corneus cons. 22. num. 17. lib. 2. Beroius in capit. dilecti. n. 55. de arbitrar.

58 Octaua regula complectens cæteras sumitur ex l. 2. tit. 15. part. 2. ibi: *Pero con todo esso*, vsque in finé, vbi dicitur, *Que los sabios antiguos tuuieron por derecho, que el señorio del Reyno no lo ouiesse sino el hijo mayor despues de la muerte de su padre, y esto vsaron simpre en todas las tierras del mūdo, do quier q̄ el señorio touierō por linage, è mayor*

mayormente en España, o por escusar muchos males q̃ acaeciero̅, e podrian ser fechos, pusieron q̃ el señorio del Reyno heredassen siempre aquellos que viniessen por la linea derecha: e por ende establecieron, q̃ si fijo varon y no ouiesse, la fija mayor heredasse el Reyno: e aun ma̅daron, q̃ si el fijo varo̅ muriesse ante que heredasse, si dexasse fijo o fija que ouiesse de su muger legitima, que aquel o aquella lo ouiesse, e no otro ninguno. Pero si todos estos falleciesse̅, deue heredar el Reyno el mas propinquo pariente que ouiesse, sie̅do home para ello, no auiendo fecho cosa por que lo deuiesse perder: onde todas estas cosas es el pueblo tenudo de guardar, ca de otra guisa no podria el Rey ser cumplidamente guardado, si ellos assi no guardasse̅ el Reyno.

59 Quamuis enim hæc lex loquitur in successione regni, ipsius tame̅ dispositio locu̅ habet, & seruanda erit in successione alterius cuiuscu̅que maioratus particularis Hispaniæ, quia no̅ licet membra à capite discedere, vt in c. cum no̅ liceat. de præscript. & in proprijs terminis ita tenent Abb. d. cons. 85. nu. 3. & 6. libr. 1. Paul. Castrens. d. cons. 164. nu. 1. & 2. libr. 2. Bolognin. cons. 62. colu. 2. & 5. vers. secundò principaliter. Decius consil. 389. visa longa. nu. 7. Menoch. cons. 104. proposita. nu. 9. in fin. lib. 1. Beccius co̅s. 101. num. 9. lib. 1. Castellus & Ciruentes in l. 40. Taur. vbi expressius Palac. Rub. nu. 3. & Anton. Gomez. nu. 11. & 12. & 69. in fin. D. Couar. lib. 3. variaru̅ resolut. c. 5. n. 5. Burgos de Paz in procemio legu̅ Taur. nu. 69. Petrus Dueñas in regul. 316. Gregor. Lopez in d. l. 2. tit. 15. par. 2. in glossa *se dexasse*, & in l. 3. tit. 13. part. 6. in glossa *mugeres*. col. 2. vers. *de more Hispaniæ*, & D. Peralta in Rubr. ff. de hered. instituēd. num. 122. & in l. 3. §. qui fideicomissam. nume. 120. eodem titul. Simanc. de primogen. Hisp. lib. 1. cap. 22. & 23. Ant. de Padill. in rubr. C. de fideicommissis nu. 6. D. Molin. plures alios allegans de Hisp. primogen. lib. 1. cap. 3. num. 5. vbi quòd est verum, atque in fore̅sibus co̅trouersijs communiter obseruari solitum: & in numeris seque̅tibus ex hoc colligit duodecim æquiparationes, & similitudines in proposito, quæ dantur inter regnum, & cęteros maioratus Hispaniæ: quod deducit ex d. l. partitæ, du̅ dicit: *Y esto vsaro̅ siempre en todas las tierras del mundo, do quier que el señorio ouieron por linage.*

60 Nona regula est, quòd quidquid sit de iure co̅muni, semper obseruatu̅ fuit in his regnis Hispaniæ, vt in successione maioratus nepos ex filio maiori præmortuo præferatur filio secu̅dò genito, prout tradit Abb. d. cons. 85. num. 5. lib. 1. Paul. Castrens. d. cons. 164. nu. 10. lib. 2. Barb. cons. 10. num. 1. & 2. lib. 2. Card. Alex. in c. 1. num. 12. in fine, de feud. March. Socin. cons. 252. num. 10. & 11. lib. 2. & in suo consil. feudorum, post titulum quis & à quo appelletur. nu. 30. Bologninus d. cons. 62. colum. 7. Castellus in glos. 1. in princ. super. l. 40. Tauri, dicens, quòd ante tempora Pauli de Castro consuetudine antiqua introductum fuerat, quòd in successione maioratus nepos patruo præferendus esset, & ante conditas leges Tauri: & ita affirmat obseruatum fuisse de consuetudine Hispaniæ Montaluus in l. 1. titul. 3. lib. 2. fori, in glos. super verbo, *su hijo*, colum. 8. in fin. vers. sed circa hanc materiam. Eamdem consuetudine̅ Hispaniæ retulit etiam Tiraquel. de iure primog. q. 40. num. 12. Decius in consil. 397. num 6. in fin. D. Molin. lib. 3. cap. 6. numer. 26. & 27. & probatur ex d. l. 2. tit. 15. part. 2. ibi: *Esto vsaron siempre en todas las tierras del mundo, è mayormente*
61 *en España:** secundu̅ quam co̅suetudine̅ maioratus etia̅ ante leges Partitarum instituti intelligendi sunt, vt in specie verum esse profitetur Aretin. cons. 172. n. 10. Socinus d. cons. 252. num. 10. & alios plures referens eos sequutus D. Moli. d.
62 num. 27. sola enim consuetudo ius succedendi tribuit, vt tradu̅t præcitati DD. & notat Oldrad. cons. 44. colu. 2. Ioan. And. in regul. sine culpa. quæst. fin. lib. 6. Hostiensis Card. & alij in cap. licet, de voto. Bald. consil. 389. & 360. & 265. lib. 2. Alex. cons. 87. nu. 3. lib. 6. Rubeus consil. 132. colu. 1. Roland. à Valle consil. 2. nu. 15. & consil. 42. num. 22. lib. 1. Xuarez in l. quonia̅ in prioribus. 10. ampliatio. nu. 12. cum

12. cum sequẽtibus. C. de inoffic. testam. & in fortioribus terminis tradunt multi citati per Tiraq. de primogen. quæst. 16. nu. 4 cum sequentibus, probat. l. 41. Taur. & quod d. l. 2. tit. 15. p. 2. procedat in specie de qua loquimur, nõ solum in regni successione, sed etiam in omnibus bonis, quæ iure sanguinis, & primogenituræ deferũtur, & sic in omnibus maioribus particularibus Hispaniç, constat ex eadẽ lege in plurib' eius partibus, prout eam optimè, & latè in hoc expendit D. Molin. d. lib. 3. c. 6. nu. 4. cum sequẽtibus, vbi nu. 7. vers. quod etiam allegat plurimos authores id ita tenẽtes in specie aduersus Emanuel. Cost. aliud existimantẽ pluribus fundamentis, in quçst. patrui, & nepotis, pag. 165. & iterum pag. 178. quibus ipse Molin. ibidẽ, & numeris sequentibus optimè satisfacit, idẽ prius vt breuius tamen probauerat, idẽ Molin. lib. 1. c. 3. nu. 10. Tandẽ regula hæc nostra. 9. & suprà dicta omnia ad tollendũ omne dubium expressè hodie approbãtur in l. 40. Taur. quæ est. l. 5. tit. 7. li. 5. nouæ Collect. Regiæ.

Sed & aliæ plures regulæ vtiles in materia successionis maioratuũ desumi possunt ex nostris scriptoribus, quas hic omitto, ne totã materiã maioratuũ vno capite cõprehendã, atque disserã, quæ vel vnũ iustũ librũ facilè cõplere posset, si cũ suis deductionibus, alijsque ornamentis describenda foret. Superiores tamen regulæ frequentiores, atque vtiliores sunt in praxi, quibus veluti ferro via aperitur, locusque fit cæteris studiosis ad decidẽdas præcipuas quæstiones atque dubia, quæ in maioratuũ successione in praxi cõtigerint, & ideò eas retuli, ne absq; aliquo fructu pręsenti superiora scripserim.

SVMMARIVM.

1 *Causa finalis, quæ sit.*

2 *Causa impulsiua, quæ sit.*

3 *Consequentia necessaria non est, hoc non cõtingẽte, actus hic non fieret, igitur hoc qđ modo cõtingit, est causa finalis sicut nec illa, hoc remoto ipse non agerem istum actum; ergo hoc est causa finalis actus.*

4 *Simonia est seruire principaliter prælato, spe cõsequẽdi ab eo beneficium Ecclesiasticum, deficiente etiam expressa pactione.*

5 *Conferens alicui beneficium Ecclesiasticũ ea mente, vt per hoc liberetur ab obligatione, qua ad ãtidoram tenebatur, an symoniam committat.*

6 *Mutuans an possit deducere in pactũ obligationẽ antidoralem, qua capiens mutuum tenetur simile beneficiũ exhibere.*

7 *Mutuans principaliter ob amicitiam, quamuis secundariò ob spem aliquid vltra sortem à deuitore dandum accipiendi, non committit vsuram.*

8 *Clericus qui principaliter ob lucrãdas distributiones quotidianas præsens est diuinis officijs, peccat, & symoniam committit.*

9 *Distributiones quotidianæ ad quæ propria natura in Ecclesijs institutæ sint.*

10 *Clericus volẽs potius diuinis officijs interesse in solemnibus diebus, propter maius lucrum, quàm in alijs, si hoc principaliter faciat ob cultum diuinum, non peccat.*

11 *Distributiones quotidianæ, vbi nõ sunt adeò tenues, vt verisimiliter negligantur, non potest Ordinarius eas augere.*

12 *Distributiones quotidianæ, non dantur in absentia, etiam studentibus Theologiam.*

13 *Priuilegiatus à Summo Pontifice, vt fructus beneficij in absentia recipiat, ac si præsens esset, nõ ideò potest distributiones quotidianas habere.*

14 *Falsitas aut defectus causæ an & quãdo vitiet rescriptum, seu gratiam & priuilegium Principis: & numeris sequentibus.*

15 *Causa ea propriè dicitur, quæ finalis est, impulsiua autem causa abusiua, & impropria est.*

16 *Causa finalis est fons causarum, & præsumitur finalis illa, quæ secundum iuris ordinem debet esse finalis.*

17 *Causa finalis substãtia appellatur, & forma.*

18 *Causa finalis est primum principium intẽtionis, licèt sit vltimum exequutionis.*

19 *Causa finalis apud sapientes optima habenda, & ea prima præcipuaque causarum atque potentissima est, &c. vt hic.*

20 *Ex ratione finali tantũ potest argumẽtũ elici vel extẽsio, non tamen ex impulsiua.*

Falsitas

21 *Falsitas aut subreptio causæ impulsiuæ, quæ nō leuiter principē mouisset ad cōcedēdū, sed difficiliorē eum redderet, licèt adhuc precibus annuisset, an vitiet cōcessionem principis, necne? & numeris seqq.*

22 *Text in c. postulasti. de rescriptis, procedit nō solum in beneficialibus, sed etiā in cæteris omnibus gratiosis, & in preuilegijs.*

23 *Non sufficit quòd in genere fiat expressio, vt impetratio saluetur à subreptione.*

24 *Non sufficit quòd in genere fiat expressio, nisi exprimatur modus.*

26 *Taciturnitas eius, quo exprēsso adhuc gratia beneficij cōcederetur, gratiam vitiat.*

27 *Illa subpretionē inducunt, quæ vel ratione iuris tertij, vel ob ius cōmune mouere possent principem ad non concedendum.*

28 *Mentione non facta omnium, quæ principem retardere potuissent ad concedendū rescriptum, nullum & inualidum redditur, & quomodo hic intelligatur, numer. 29.*

30 *Gratia non vitiatur, si causa impulsiua à principio fuit vera, licèt posteà cesset.*

31 *Subreptio causę impulsiuę nō vitiat gratiā.*

32 *Impetrans aliquid à principe, non tenetur facere mentionem eius, quod expressum impetrationem non impediret.*

33 *Impetrans beneficium curatum, illud habebit, licèt in impetratione non significauerit se sacris ordinibus non esse insignitum, sed saltem de stylo Curiæ narrare debet se clericū esse, vt in num 34.*

35 *Decij opinio aduersus communem positam suprà nu. 21. cum sequentibus: sed contra eum. num. 48.*

36 *Nauarri opinio distinguentis concurrit cū communi, vt in nu. 49.*

37 *Couarr. opinio contra eādem communem: sed contra eum, num. 42. & nu. 50.*

38 *Menochij opinio contra eamdem communem, differitur de ea. nu. 41.*

39 *Qualitates, quæ ex stylo Curię vel Cancellariæ, vel consuetudine principis exprimi consueuerunt, narrandæ necessariò sunt, alioqui rescriptum vitiatur: quod si nec iure, nec stylo curiæ vel consuetudine exprimi solent, vide num. 40.*

41 *Author sequitur, & probat cōmunem præfatam sententiam.*

43 *Cap super literis, de rescript. intellectus, & nu. 45. & 46.*

44 *Arbitrio iudicis Apostolici relinquitur, quę causa vel qualitas falsò expressa, vel veritas occultata mouerit leuiter, vel grauiter, aut notabiliter principē ad cōcedēdum in specie prædict. cōmunis sentētiæ.*

47 *Cap. dudum. de election. intellectus.*

52 *Clausula, Si preces veritate nitantur, semper intelligenda est apposita in rescriptis Papæ, etiamsi non apponatur.*

53 *Vbi plura copulātur in rescripto circa vnum effectum, quorum quodlibet per se sufficit, vnum probare sat est; ampliatur num. 6. & limitatur, nu. 63.*

54 *Cum plura narrātur, quæ de iure minimè necessaria sunt, tunc copula in disiunctiuam resoluitur.*

55 *Si plura capitula sint narrata in cōmissione, quorum aliqua vera, & aliqua falsa sunt, sufficit probare veritatem vnius.*

56 *Vbi plures causæ narrantur in rescripto, quarū aliquæ sunt subreptitiæ, aliquæ verò nō, procedēdum est, vt latiùs hic.*

57 *Ordinario conferente beneficiū vacās duplici causa, si vera vna sit, collatio sustinetur, si habuit potestatem prouidendi vtroque casu.*

58 *Impetratione facta vnius beneficij pluribus modis vacantis, sufficit probare primū modum vacationis de expressis, & vide num. 59.*

60 *Cum vnus vacationis modus exprimitur, alter non cōtinetur, nisi aliud cōstet de intentione impetrantis vel concedentis.*

61 *Rescriptū Papæ cōtinens diuersas gratias, non vitiatur per subreptionem in vna.*

64 *Vbi duo in rescripto narrāter, quorū ex se neutrū sufficeret, vtrūque probādū erit.*

65 *Dispositio quæcūque habēs duas aut plures causas, etiam vna cessante, sustinetur, & nu. 66. & 67. quomodò intelligatur.*

68 *Gratia à principe facta vitiatur ex falsitate, vel subreptione vnius ex pluribus causis narratis, vbi quomodò procedat.*

69 *Dispensatio, nulla causa expressa, præsumitur fieri ex pluribus causis.*

70 *Dicenti plures rationes dispositionis esse, creditur, & qui dicit vnicā probare debet, & eam esse solam, vt in nu. 71.*

A ratione

72 *A ratione non expressa non licere arguere.*

73 *Quoties in lege vel alia dispositione nō potest reddi, nisi vnica tātum causa vel ratio, illa habetur prò expressa.*

74 *Falsitas veri valoris beneficij expressa an vitiet gratiam, & numeris sequentibus, præcipuè nu.79. vbi sententia authoris, & nu.78. quid in nominatione.*

75 *Verus valor beneficij de iure in impetratione exprimi non debet, secus de stylo curiæ Romanæ, vt in num.76.*

77 *Falsus valor beneficij expressus vitiat gratiam etiam motu proprio concessam.*

80 *Regulæ Cancellariæ de exprimendo vero valore beneficij in impetratione rationes.*

81 *Gratia à Romano Pontifice impetrata simplicis beneficij, facta tamen falsò mentione absque dolo, quod esset curatum, an sit nulla, & numeris sequentibus, præcipuè num.83.*

82 *Cura animarum est necessario exprimenda in impetratione beneficij curati.*

84 *Gratia facta de sacristia narratione facta per ignorantiam, & simplicitatem quod esset dignitas, cum tamen non sit ita, sed simplex officium, non est subreptitia.*

85 *Mandatū Apostolicam de recipiendo aliquem in Canonicum cuiusdam Ecclesię, non obstante certo Canonicorum numero ibi statuto, valet ac debet exequi, etsi in illa Ecclesia nullus sit numerus Canonicorum statutus.*

86 *Gratia seu remissio homicidij à Principe impetrata, mentione non facta prioris indulgentiæ simile crimen eidem impetranti remittētis, vti subreptitia, inualida est, & num.87. & 88. & 89.*

87 *Princeps tutè absq; animæ periculo in vtroque foro potest remittere criminis pœnam, quæ in satisfactionem Reipublicæ à legibus statuta fuerit, vbi ex hoc Reipublicæ damnum minimè sequitur, & absque læsione priuati iniuriā passi: alias sine partis remissione mortaliter peccaret.*

88 *Lex 2. titul. 2. lib.8. nouæ Collection. declaratur.*

89 *Dictio, alius, alia, aliud, est repetitiua similium.*

90 *Dispensatio super pluralitate beneficiorum ab eo obtenta, cum quo prius per Sedem Apostolicam fuerat dispensatum super defectu natalium ad ordines sacros, & ad obtinendum beneficium curatum, hoc tacito erit nulla, veluti per subreptionē obtenta.*

91 *Dispensatio secunda alicuius vitij ad hoc vt valeat, debet in ea fieri mentio primę dispensationis circa eam concessæ.*

92 *Priuilegio impetrato cum limitatione, & certa moderatione, non valet impetratio secundi priuilegij facti simpliciter.*

93 *Rescriptum tendens ad augendam vel confirmandam, conseruandamque concessionem primam, debet mentionem prioris facere, aliquin erit subreptitium.*

94 *Facultas regia secunda ad faciendum maioratum, debet mentionem prioris facere, aliàs non valebit.*

95 *Facultas secundà ad bona maioratus alienanda vel hypothecanda prioris debet meminisse, vt valeat.*

96 *Facultas regia ad primogenium instituendum, nō facta mentione liberorum, quos habebat impetrans, eorum tamen in genere meminit, an valeat?*

97 *Et quid in legitimatione filij.*

98 *Dispensatio Papæ super matrimonio inter consanguineos contrahendo non valet, si ibi causa falsa sit expressa, nisi eam posteà Papa confirmaret, & numer.100. quomodo hoc sit intelligendum.*

99 *Dissimulatio Papæ habet vim, & effectum dispensationis, quando ipse hoc exprimit, nempe quod dissimulat, aliàs secus.*

101 *Vbi aliquis bona fide est in eo statu, vt tantum contra l. humanam sine proximi iniuria vitam agat absque transgressione legis naturalis, ac diuinæ, in eo statu dimittendus est, si ex correctione scandalum graue immineret.*

102 *Consilium pro confessarijs ne bona fide matrimonialiter cōtrahentes iam copulatos in mala constituant.*

103 *Dispensatio Apostolica ad matrimonium contrahendum vnica causa expressa, & Ordinario loci commissa cum clausula ordinaria, Si preces veritate nitantur, &c. corruit si illa causa est falsa.*

104 *Causa expressa in dispensatione semper præsumitur esse finalis.*

Xx *Impetrans*

105 *Impetrans dispensationem ad matrimoniũ contrahendum cum pluribus causis, tenetur eas prius verificare: & quid si vna earum falsa, sit cæteræ autem veræ, nu. 106. cum sequentibus.*

107 *Causæ iustæ in curia ad dispensandum ad contrahendum matrimonium.*

108 *Relatum dicitur esse in referente, & cum omnibus suis qualitatibus, verè, & propriè, specialiter, & expresse.*

109 *Dispensatio circa impedimenta matrimonij, cum dependeat à volũtate principis, præsumitur difficilis, & etiam impossibilis, licèt sit de solitis concedi præterquam in tertio, & quarto gradibus consanguin. & affinit.*

110 *Statutum vel constitutio, vel princeps cōcedens, aliquid exprimens circa actum cōficiendum, aliter quàm à iure communi sit dispositum, an censeatur ex hoc formã inducere?*

111 *Lex vel statutum introducens aliquid cum certis modificationibus, censetur in illis formam inducere.*

112 *Vbi in dispositione legis, vel hominis ponitur aliquid conditionaliter, illud dicitur esse de forma.*

113 *Dictio, si, &c. inducit conditionem.*

114 *Forma est indiuidua, & diuisio formã corrumpit.*

115 *Forma est de genere indiuisibilium, & quãdo plures solemnitates requiruntur ad actũ, omnes sunt obseruandæ; & si vna deficiat, omnes sunt ex integro faciendæ.*

116 *Vbi plura sunt requisita de forma, omnia debent seruari, etiamsi aliquid ex eis videatur superfluum.*

117 *Vtile per inutile non vitiatur in his, quæ sunt de forma.*

118 *Forma à lege inducta vel ab statuto, in dubio censetur substantialis, & semper ad vnguem seruari debet.*

119 *Formę omissio, etiam in qualitate minima, vitiat.*

120 *Delegatus nullatenus egredi potest commissionis suæ fines.*

121 *Forma censetur dari, & constitui à delegãte, etiamsi ordo alioqui à iure requisitus inibi exponatur.*

122 *Ea, quæ tacitè à iure insunt, si ab homine exprimantur, nihil operantur, & quomodo hoc intelligatur.*

123 *Dispensatio ad matrimonium contrah. cōtinens plures causas, quarum nulla est de per se sufficiens, an, & quando vitietur ob falsitatem vnius, & num. 129. quòd si causa minus principalis non sit vera, nõ vitiatur dispensatio.*

124 *Dispensationes sunt stricti iuris, ac proinde de vno casu ad alium, etiam maiorem rationem habentem extendi non valēt.*

125 *Dispensandi aut legitimandi difficultas licet, vt fauorabilis sit extendenda ac benignè intelligenda, non verò strictè, ipsa tamen dispensatio odiosa est, & strictè interpretanda, ita vt in ea non sit locus argumento de maiori ad minus.*

126 *Argumentum de maiori ad minus locum non habet in dispensatione iam facta.*

127 *Dispensatio facta in materia matrimoniali, debet intelligi largè in fauorem matrimonij, nisi aliàs sequeretur scandalum.*

128 *Consanguinitas in gradu remotiori, in linea in æquali computanda est.*

130 *Testis, qui in vno est varius, contrarius, vel falsum deponit, an quando in cæteris fidem faciat, vel non.*

131 *Veritas narratorum ad impetrandam dispensationem pro matrimonio contrahēdo est consideranda secundum tempus impetrationis, quando veritas causæ narratur de præsenti.*

132 *Causa dispensationis cessante, quando cesset vel non dispensatio.*

133 *Non sufficit narrata scienter verificari post impetratam dispensationem, sed tempore eius impetrationis veritas prout narratur, debet se habere, vt hic.*

134 *Dispensatio pro matrimonio contrahendo sciēter impetrata ex falsa causa per fraudem erit subreptitia.*

135 *Exprimendum est necessariò matrimoniũ fuisse scienter contractum ante dispensationem, ad hoc vt dispensatio posteà impetrata teneat.*

136 *Difficilius hodie dispensatur quàm olim cũ impeditis, qui iam etiam sciēter contraxerunt, & consummauerunt matrimonium.*

CAP.

CAPVT XV.

De falsitate, subreptione & obreptione causæ finalis, & impulsiuę in precibus Principi factis commissa, deque veritate in eisdem tacita.

ACturi de veritate precum Principi effusarum, atque de causis finali, & impulsiua eum mouentibus in rescriptis, & gratijs ab eo impetratis, an defectus vel taciturnitas veritatis vitiet rescriptum, concessionem, priuilegium, vel gratiam, necessarium duximus præmittere, quæ dicatur causa finalis, & quæ impulsiua?

Et profectò res hæc adeò sub opinione est, vt vix quid receptius, quidve verius tenendum sit, agnosci valeat, variant nāque plurimum in hoc scribentes nostri, ita vt varietas ipsorum confusionem pariat, præmaximè cum Baldus multis in locis de ea re diuersimode loquatur, quinimò & Accursius, & cæteri post eum interpretes varia in hoc senserunt, vt constat ex latissimè congestis ab Andr. Tiraquello in tractu de causa cessante, limitatione. 1. numer. 21. & sequentibus, nos verò omnibus his omissis, veritati ac resolutioni, prout moris est, propiùs accedendo, sic existimamus obseruandum.

1 Causa finalis ea est, quæ principaliter in actu agendo ab agente consideratur, quæ ipsum præcipuè mouit, & in quam ipsius mens finalis dirigitur, hæc namq; est vltima quoad exequutionem, prima tamen quoad intentionem: ita Bart. in l. ambitiosa. num. 19. ff. de decret. ab ordin. faciend. S. Thom. 1. 2. quæst. 1. art. 1. ad 1. & articul. 4. & quæst. 18. articul. 6. ad 2. & quæstio. 20. arti. 1. ad 2. Vnde prima omnium causarum est causa finalis, secundũ D. Thom. quæstio. 1. artic. 2. & post eum docet optimè Nauar. in c. inter verba. 11. quæst. 3. corolario. 4.

2 Causa autem impulsiua est, quæ præter finem vltimum mouet agentem, causam dat actui, & sine qua non fieret actus: & vulgò dicitur impulsiua, quia impellit ad agendum: & hæc non rectè ab alijs efficiens vocatur, licèt causa efficiẽs à finali distinguatur, vt benè probat post Tho. & Rodolph. Agricolæ, quos citat D. Couar. lib. 1. variarum resol. c. 20. nu. 5. vbi prædict. descriptionem ac differentiam causæ finalis, & impulsiuæ sequitur ac probat, illud addens ex Maiore. in. 4. sent. distinct. 15. quæst. 29. versic. 5. arguit.
3 & in distinct. 25. quæst. 2. colum. 4. * non esse necessariam, solidamque consequentiam, hoc non contingente, actus hic non fieret, igitur hoc, quod modò contigit, est causa finalis, aut principalis huius actus: sicut nec illam, hoc remoto, ipse nõ agerem istum actum, ergo hoc est causa finalis actus: est siquidem causa impulsiua, quæ præcursionem quamdam adhibet ad efficiendum: quod comprobat ex text. in l. 2. §. sexum. ff. de postul.

4 Ex quibus deducitur primò, simoniam esse seruire alicui prælato principaliter spe consequendi ab eo beneficiũ aliquod Ecclesiasticum, deficiente etiam expressa pactione, iuxta glossam verb. promiserat, & DD. communiter ibidem, in cap. cum essent, de simoni. esset tamen simonia mentalis, secundum Felinum ibi, & Caietan. in summa verb. simonia, in fine, secus autẽ esset seruire principaliter Episcopo ob personæ dignitatem, ob stipendium, pro victu quotidiano consequẽdo, quamuis minus principaliter spe consequendi ab eo prædictum beneficium Ecclesiasticum id fiat, secund. glossam & DD. vbi suprà, & declarat pulchrè Adria. in quodlib. 9. art. 2. sub litera m. n. o. & probat ex pluribus Nauar. in Man. Lati. c. 23. nu. 100. versic. 5. & prius. c. 17. nu. 209. in princ. quā resolutionem sequitur, & probat Couar. vbi suprà nu. 3. vbi quod nõ statim existimandum est spem habendi beneficiũ Ecclesiasticum esse causam finalẽ aut principalẽ, ex eo quòd alioqui non esset quis prælato seruiturus, nisi ab eo beneficij collationem speraret, quia potest hoc ita esse, & simul spẽ istā causā impulsiuam,

siuam, non finalē huius ministerij fuisse.

5 Scribunt autem Innocent. & Anton. in capit. tuam. de ætate & qualit. conferentem beneficium alicui ea mente ac intentione, vt per huiusmodi collationem liberetur ab obligatione, qua ad antidoram tenebatur, simoniam committere: quod sequutus est Angelus in l. sed si lege. §. consuluit. ff. de petition. hæred. Hoc tamen intelligendum est verum esse ac procedere, vbi expressim collatio fieret in remunerationem, & ad tollendam obligationem ad antidorā, qua prælatus tenebatur: secus autem si simpliciter ea intentione fieret, vt aduertit Philip. Decius in c. ad nostram. nu. 5. de probat. Contrarium tamē, & verius meo iudicio, probat D. Couar. vbi suprà, num. 4. versic. scribit tamen, existimans in hac eadem specie nec mentalem simoniam committi, vbi collatio simpliciter ea intentione, & animo facta fuerit, neo item exteriorem, etiamsi expresse actū sit à collatore, vt in remunerationem prædictæ obligationis id faciat: nihil namque efficit ad culpam criminis simoniæ, deducere in pactum solam obligationem moralem, ita vt ab honestate processit, nullo ei addito robore, vel eam tantum à bonis moribus, & vt à grato a-

6 nimo oritur, remittere: * sic enim iure licet mutuanti absque vitio vsuræ deducere in pactum obligationem illam antidoralem, qua capiens mutuum, tenetur mutuanti simile beneficium exhibere, modò hoc adijciatur, quòd promittens non plus obligetur quàm aliàs tenebatur cessante pacto, vel colligatur ex ipso facto, & paciscentium mente, nihil per hanc conuentionem adijci antidorali obligationi, iuxta glossam penult. & finalem in cap. si fœneraberis. 14. quæst. 3. Cardi. Anania &. Abb. in c. consuluit. de vsuris. & eumdem Cardin. Clement. 1. de vsuris. quæstion. 20. Felin. capit. ad audientiam. 2. nu. 10. de rescript. S. Thom. 2. 2. quæst. 78. articul. 2. ad. 3. Gabriel in 4. sententiarum distinct. 15. quæst. 11. & ibi Ioan. Maior. q. 29. versic. 2. arguitur, est communis secundum Couar. vbi suprà, num. 4. circa finem.

7 Secundò ex supradictis infertur, mutuantem pecuniam principali causa ob amicitiam alterius, & vt ei indigenti subueniret, quamuis secundariò ob spem quam concepit, aliquid vltra sortem à debitore sponte dandum se accipiendi, non committere vllam vsuram, neque etiam mentalem: secus verò si id principaliter fiat ob lucrum, iuxta glossam in d. capit. consuluit. verbo sperantes, de vsuris, communiter ibi approbatam ab Innocent. & cæteris scribentibus, & est communis omnium Canonistarum, & Theologorum contra Molinæum in. 1. & contra Soto in. 2. secundum Nauarr. in Manuali Latino. capit. 17. numer. 209. & capit. 23. numer. 100. versicul. 5. vbi latè probat, & communi omnium sententia probatum est, secundum Couarruu. d. capit. 20. numer. 4. vbi quòd procedit, etiam si alioqui non concepta illa spe, non esset pecuniam debitori mutuaturus, cum spes ista recipiendi aliquid vltra sortem à debitore sponte, & libere dante, non fuerit causa finalis mutui, sed impulsiua, quamuis ea seclusa, actus hic non fieret, vt colligit ex Caietano, & Ioanne à Medina ibi, per eum citatis.

8 Tertiò oritur ex præcedentibus, peccare quidem clericum, atque simoniam mentalem committere, euntem in Ecclesiam, vt præsens sit diuinis officijs, motus principali causa ob percipiendas quotidianas distributiones, iuxta glossam post Host iensem in cap. vnico, verbo receperit. in fine, de clericis non residen. in. 6. quam ibi sequuntur DD. & Abbas in capit. ex parte. 1. numer. 4. de officio deleg. & ibi Felin. num. 2. & alios referens Decius numer. 6. dicit singularem idem Felinus in capit. causam. de simonia. vbi Abb. & Anania idem probant: sequitur dicens eam glossam celebertimam Nauarr. in Manuali Latino. capitul. 23. numer. 100. versicul. 5. Quod verum est, & procedit, cum lucrum istud, non diuinum officium maximè æstimatur, & præcipuus finis huius

operis

operis est, tunc enim simonia mentalis committitur, vt ex prædictis patet, & tradit Nauarr. in capit. vltim. de pœnitentia dist. 5. num. 56. & in relectione de dicendis horis canonicis, seu de oratione, notab. 6. quem sequitur, & probat D. Couar. d. capit. 20. numer. 5. si autem id fiat principaliter, vt Deo seruiat, & sic ob diuinum cultum intersit diuinis officijs, quamuis minus principaliter, & secundariò, vt lucretur distributiones quotidianas, non peccabit, licitum namque est clericis seruire Deo in Ecclesijs, ob spem ascendendi ad dignitates illarum, vt probatur in capit. si officia. 59. distinct. & in capit. quid proderit. 61. distinctio. Imò Gelasius Papa in capit. consulere. 74. distinctio. dixit eos ad hunc ascensum spe maioris commodi compellendos, & glossa in d. cap. quid proderit, recepta secundum Nauar. d. cap. 23. num. 100. versicul. 5. expressè tenet per illum textum, licere clerico seruire in Ecclesia ad quęrendam aliquam dignitatem, modò principaliter ob id non seruiat: glossa similis in c. hoc ad nos. 59. distinct. ergo neque etiam peccabit, si intersit diuinis officijs principaliter ob diuinum cultum, quãuis secundariò, vt distributiones quotidianas lucretur. Quinimò obseruandum est, non esse finem vltimum, & principalem distributionum quotidianarum lucrum, vbi sacerdos alioqui non esset in Ecclesiã iturus, nisi eas distributiones percepturus esset, hæc enim causa potest esse impulsiua, & principalis: impulsiua, cum ob diuinum obsequium præcipuè interesse vult diuinis officijs, & tamen non interesset eisdem, nisi illud lucrum sibi immineret, & tunc non esset dicendus is sacerdos, nec mentalis simoniacus, secundum Couarruu. vbi suprà, quod patet viua ratione.
9 * Distributiones quotidianæ in Ecclesijs propria natura pro pręsentibus, & interessentibus constitutæ sunt, vt spe huius lucri, secundariò tamen, clerici ad residentiam personalem quotidianam inuitentur, atque prouocentur, ita vt reliqui non interessentes statis horis diuinis, illis careant, non obstante quacumque cõsuetudine contraria, & quauis collusione, & remissione exclusa, vt in d. cap. vnico de clericis non resid. lib. 6. hodie innouato, non obstantibus quibuscumque statutis, & consuetudinibus, per sanctum Concil. Trident. sessio. 24. in decreto reformatione. c. 12. vers. sic. distributiones verò, latè Couarru. lib. 3. variarũ resolut. cap. 13. num. 2. cum sequentibus. Hinc sanctissimè idem Cõcil. Trident. sessio. 21. in decreto etiam reformationis. c. 3. statuit in hunc modum: Cùm beneficia ad diuinum cultum atq; Ecclesiastica munia obeunda sint constituta, ne qua parte minuatur diuinus cultus, sed ei debitum omnibus in rebus obsequium præstetur, statuit sancta Synodus in Ecclesijs, tam cathedralibus, quã collegiatis, in quibus nullæ sunt distributiones quotidianæ, vel ita tenues, vt verisimiliter negligantur, tertiam partem fructuum, & quorumcumque prouentuum, & obuentionum, tam dignitatum, quàm canonicatuum, personatuũ, portionum, & officiorum separari debere, & in distributiones quotidianas conuerti, quæ inter dignitates obtinentes, & cæteros diuinis interessentes proportionabiliter, iuxta dispositionem ab Episcopo etiam tamquam Apostolicæ sedis delegato, in ipsa prima fructuum deductione facienda diuidantur, saluis, &c. Ecce igitur textum expressum, vbi probatur, distributiones quotidianas principaliter institutas esse in Ecclesijs Cathedralibus, & Collegatis, atque ad tertiam partem fructuum prębendarum in prædicta specie à sacro Concilio augeri iussas, pro diuino cultu, & Ecclesiasticis munijs obeundis, vt patet in princip. text. & secundariò vt Canonici, cæterique præbendati diuinis officijs interessentes eas lucrentur: licitum est ergo eas lucrari, cùm principaliter ob diuinum cultum horis Canonicis intersint, quamuis secundariò ob lucrum id faciant, cùm in eum finem atque ordinem, qui prædictus est, institutæ atque adauctæ fuerint: cùm enim ratione præbendarum quas ipsi beneficiatiob-

ti obtinent, teneantur Ecclesiæ inseruire, atque ad residentiam personalem, nihil aliàs lucraturi, consequitur ad impendentes, ad quod tenentur ratione cultus diuini, principaliter hoc facere debere ac teneri, quamuis secundariò ob lucrū id etiā faciāt, nec peccent, licèt aliàs nō essent facturi, si nō essent præbēdati, vel horis Canonicis non interessent, nisi eas distributionis percepturi essent, dum tamen, vt prædiximus, ob diuinū cultum præcipuè

10 intersint,* Quo fit, vt licèt clericus prebēdatus potius velit diuinis officijs interesse, atq; intersit tempore solemni, hoc est, in festiuitatibus præcipuis anni, quibus maiores distributiones quotidianæ præsentibus, & interessentibus statutæ sunt, quàm alio tēpore, quo minutiores constituuntur, si principaliter intersit ob cultū diuinum, non peccet, cum liberum sit ei illo tēpore interesse, hoc verò abesse, lucrando tantummodo pro tēpore quo interfuerit, quāuis melius faceret si vtroq; tempore ęqualiter, cessante iusto impedimento, interesset: caueat tamē ne principaliter id faciat causa quæstus, quia si hoc faceret, peccaret quidem mortaliter ob simoniam mentalem, vt prædiximus.

11 Circa tamen intellectum d.c.3. decreti Concil. Trid. suprà citati aduerto, quòd vbi distributiones quotidianæ non sunt adeò tenues, vt præbeant materiā, & occasionem eas negligendi, non potest Ordinarius aliquam partem fructuum præbendarum aut dignitatum illis amplius attribuere, vt illustrissimi Cardinales interpretati sunt d. capit. declaratione. 75. prout ex quodam sumptu declarationū eorumdem desumpsi: id quod ex litera, & ratione d. Concilij euidenter patet, ibi, Vel ita tenues vt vero similiter negligantur, &c.

12 Præterea & vltimò addo, adeò requiri personalē interessentiā ad distributiones quotidianas lucrandas, vt non dentur etiam studētibus Theologiā, vt in c. licèt. de præb. & ibi DD. nec his, qui sunt in seruitio Episcopi vel Papæ, vt in c. de cętero, & c. cum dilectus. de cleric. non resid. iuxta glos. in c. vlt. verb. exceptis de rescript. in 6. vbi gloss. & DD. & ita in praxi obseruatū vidimus ex literis Apostolicis, atque virtute ipsarum in contradictorio iudicio, tribus sententijs conformibus obtē-

13 tum.* Quinimò & habens à Romano Pontifice priuilegium, vt fructus beneficij etiam absens recipiat, ac si esset præsens, non poterit distributiones quotidianas ideò habere, iuxta glossam communi consensu approbatam in d. capit. vnico, verbo, adfuerint, de cleric. non resident. lib. 6. vt latè post alios probat D. Couarru. lib. 3. variarum resolut. capit. 13. numer. 12.

14 His sic præhabitis, superest, vt videamus, an falsitas seu defectus causæ vitiet rescriptum, seu gratiam aut priuilegium principis? Et quidem in falsitate, & defectu causæ finalis constitutissimum, ac receptissimum est inter omnes, eam vitiare, inanemque reddere dispositionē, secus in defectu causæ impulsiuæ, is siquidem minimè obstat, quin actus ipse validus omnino censeatur, per text. in l. 2. §. vltimo, & ibi notant gloss. Bart. & alij. ff. de donat. & in l. 1. §. sexum, & ibi etiam glossa, Bartol. & cæteri. ff. de postuland. & in l. sed si mors. §. vltimo. ff. de donat. inter vir. & vxorem, & in l. generali. §. Diuus. ff. de vsufructu legat. & in l. cum tale. ff. de cond. & demonstra. & in authentico de non elig. secund. nubent. §. 1. & in capit. ex parte el 1. & ibi glossa verb. causa, & Abb. column. vltim. de conuers. coniugat. & in capit. magnæ, & ibi Abb. column. 2. versic. vltim. nota, de voto. capit. neophitus, & ibi glossa verb. causa, ad fin. & Cardinal. Florent. 61. distinction. gloss. etiam in. l. 1. verb. occupati, & ibi Bald. in vtraque lect. ff. de ferijs, & gloss. in l. si pecuniam, in princip. gloss. magna. ff. de condict. ob caus. & in l. si repetendi. C. eodem tit. & in l. si mulier. & ibi Cyn. Baldus. & cæteri. C. de iur. dot. & gloss. fin. in. l. generaliter, & ibi omnes. C. de Episcopis, & cleric. & in. l. 1. verb. absentium. ff. de negot. gest. & in l. 1. glos. magna, in quinta oppositione. C. de pact. & in. §. illis autem, verbo adiuuantur. instit. de milit. testa-

men. &

men.& in capit. & si Christus, in verbo cessat effectus, & ibi omnes, de iureiurand. & in capit. post translationem, in verbo cessante,& ibi Hostiens. in verbo, impedimento. Ioann. Andr. column.4. Collectar. Bald. Cardin. Florent. Anton. Panormitan.& cæteri, de renuntiat. Decius limitans in capit. cum cessante, in princip. de appellat. quam resolutionem probarunt & aliæ glossæ, complurimique authores,eosque referens Tiraquel. de caus.cessant. limitatione 1.nu.1. cum sequentibus,vbi etiam citat Adrian.Florent.in 4.lib. sentent. in materia restitut. in quæst.incipient. consequenter quæro, vtrum indistinctè, in solutione quæstionis: & ita est frequentissimè adnotatum secundum D.Couar.lib.1.variarum resolut.cap.20.nu.1.versi.contrariam, ibi, & primò: ex quo deducit Tiraquel. vbi suprà, nu.4. & hoc procedere in foro conscientiæ.

15 Quod ex eo comprobatur, quoniam causa ea propriè dicitur, quæ finalis est: impulsiua autem causa abusiua,& impropia est,secundum Cynũ in l.generaliter, in 1.opposit. C. de Episcop. & cleric. & ibi Bald.column.2. in 2.oppositione, refert alios Tiraquellus vbi suprà, numer.
16 5.& inquit Aristotel.lib.2. Phisic. * quod causa finalis est causa aliarum causarum: & vt inquit Baldus in l. eam quam, column.1.versicul. venio ad notabilia, numer. 1. C. de fideicommissis. Causa finalis est fons causarum, & præsumitur finalis illa,quæ secundum iuris ordinem debet esse finalis. Barbacius consil. 30. column.penultim.versicul. præterea facit ad prædicta, lib.2. Matienç. de comectur. vltim. volunt. lib.66. titul. 14. numer.7.& inquit idem Baldus,&post eum Matthæus de Afflict. in capit.1.ad fin. ti-
17 tul.an mutus vel imperfect. * quod causæ finalis substantia appellatur & forma, vt ibi probat: sed & idem Baldus in l. 2.
18 numer.2.C.locati,dicit,* quòd causa finalis est primum princip.um intentionis, licet sit vltimum exequutionis, sequitur alios citans D.Molin. lib.1.de Hispanor. primogen.cap.5.numer.15.& idem Baldus in consi.340.incip.& præmitto quod istud ius,colum.1.num.2.lib.3. dicit,causam impulsiuam, non propriè causam esse,sed quoddam motiuum ad disponendum, vel contrahendum; quæ Baldi loca congerit Tiraquellus vbi suprà, num. 6.& numer.7.ex alijs refert causam finalem apud sapientes optimam haben-
19 dam, * & eam primam, præcipuamque causarum, atque potissimam esse, huius enim gratia & efficientes faciunt,& quę fiunt efficiuntur, ideoque ignorantiam causæ finalis circa rem quamlibet, efficere vt cæteræ causæ ad eamdem perti-
20 nentes similiter ignorentur. * Hinc est, quòd ex ratione finali tantùm potest argumentum elici, vel extensio, non tamẽ ex impulsiua,per text.in authentic. hæc constitutio.circa medium, & per notata per Ioann. Andr. & alios post glos. in capit.1. in verbo Italiæ, de tempori. ordinand. libr.6. ita Matthesilan. in suo tractat. extens. column.2. Ias. in authentica quas actiones, colũ.4. versic.puto tamen disputationis gratia, num.17. & iterum colum.7.versic.3.limita.num.22.C.de sacros. Eccles. quos refert & sequitur Tiraquel.vbi suprà, nu.8. vbi num.9.post plurimos,quos citat, id nuncupatim probat in argumento à contrario sensu, vt scilicet sumi non possit ex causa impulsiua,sed finali tantùm: & in num.19.& sequentibus limitat aliquibus modis quod prædiximus de cessatione causæ impulsiuæ, vt non vitiet dispositionem, seu rescriptum.

21 In eo tamen constituo canonicã hanc nostram quæstionẽ,an quod prædiximus de falsitate aut subreptione causę impulsiuæ, vt non vitiet concessionem principis,procedat etiam in ea impulsiua causa, quæ licet talis sit, non tamen leuiter principem mouisset ad concedẽdum,sed difficiliorẽ eũ redderet,licet adhuc precibus annuisset, necne? Et in hac profectò dubia & controuersa quęstione communis sententia interpretum est,falsitatem,seu subreptionem atq; defectum huius causæ,quę non leuiter mouit principem,sed si ea deficeret, difficiliorem eum red-

deret ad concedendum, gratiam ipsam atque dispositionem nullam efficere: quod ex sequentibus probatur.

Primò, ex text. in capit. postulasti, de rescript. qui est singularis, & capitalis in materia, ibi: Et pro habente sufficientis beneficij subsidium ex certa scientia super obtinendo alio beneficio de leui nō scribimus, quin faciamus de primo in nostris literis mentionem: ex quibus verbis deducunt ibidem Panormitan. Cardin. Felin. & alij vitium commissum in exprimenda aut tacenda huiusmodi causa impulsiua, quæ faciliorem aut difficiliorem reddit aut redderet principem ad concedendum, nullam efficere concessionem ipsius quoad effectum: & est casus ibi notabilis, & singularis, in quo cessante seu falsa existente causa impulsiua, corruit dispositio secundum Abb. ibi, numer. 1. & cæteros scribētes, quod & probarunt idem Abb. in cap. super literis, nu. 7. in versi. in glos. in verbo literas, eod. tit. de rescrip. vbi Dec. num. 9. inquit, quòd alij omnes sequūtur, idem Dec. in c. cum cessante, col. 2. nu. 2. de appel. & Ias. consi. 105. lib. 1. & Corneus eleganter cons. 34. lib. 1. col. 1. & est communis sententia secundum D. Couar d. lib. 1. variar. resol. c. 20. nu. 1. & nu. 5. in versi. falsitas verò, & est magis recepta opinio secundum Menoch. de arbi. iud. lib. 2. centu. 3. casu. 201. num. 22. eamq; sequitur in specie nostræ quæstionis plures allegans Mieres de maiorat. 1. part. quæst. 3. num. 2. & Paul. Paris. consil. 49. ad primum, numer. 30. & sequent. volu. 4. vbi quòd impetrans probare tenetur omnia narrata in sua gratia, quæ Papam faciliorem ad concedēdum reddere potuerunt, per communem doctrinam Ioann. Andr. in cap. 1. de lit. contest. lib. 6. idem Paris. consi. 138. post princip. eod. lib. Dec. consil. 403. quamuis in casu, nu. 17. & consil. 541. visa. num. 16. & consi. 695. visa, num. 24. Quintilian. Mandos. in regul. 27. de non iudicando iuxta formam supplicationis, quæst. 8. num. 16. est communis secūd. eumdem Mandos. reg. 32. de impetratio. benef. vac. per obitum famil. Cardin. quæst. 11. nu. 2. & iterū ibi, quæst. 25. nu. 7. sequitur etiā Euerard. in cent. legali, in loco à ration. legis ampla seu gener. ad extensionem ipsius. l. col. 10. versic. hoc tamen limito, qui post Ordinarios in d. c. postulasti, id procedere dicunt in odium materię beneficialis, ad refrænandum scilicet ambitionem, argum. c. quamuis, de præb. lib. 6.

22 Sed verius est, eum tex. ac præd. communem per eum sentētiam generaliter intelligendum esse, non solum in beneficialibus, sed etiā in cæteris omnibus gratiosis, & in priuilegijs, prout illum tex. intelligit Panor. in c. constitutus, col. 2. vers. item nota quòd non omnia, nu. 5. de religios. dom. Barbat consil. 49. clementissimum Deum, & Patrē, col. 2. versi. rursus opportunè lib. 4. vbi ad hoc illum tex. dicit singularem, & meliorē de iure, & iterū consil. 55. clementissimū, & omnipotētē, col. 1. eod. lib. 4. vbi, & illum dicit singularem, & expressiorem quàm sit alibi, sequitur alios plures allegans, & bene probans, Tiraquel. in tract. de caus. cessant. limitatio. 1. nu. 12. 13. & 14. quia in materia subreptionis æquiparantur literæ beneficiales, & priuilegia, & aliæ literæ gratiosæ, vt ibi probat: tametsi alij DD. quos refert nu. 15. cū text. in d. c. postulasti, simpliciter ad rescripta trahant: nihilominus tamē generaliter in cæteris omnibus gratiosis & priuilegijs intelligendus est, vt prędiximus: quod etiam tenet

23 alios allegans Pelaez vbi suprà, vbi * quòd non sufficit q. in genere fiat expressio, vt impetratio saluetur à subreptione, secundū Roma. cōs. 326. & Thom. Grammat.

24 decis. 59. n. 58. & decis. 66. n. 19. vbi etiā * quòd non sufficit generaliter exprimi fa-

25 ctū, nisi exprimatur modus facti. * Quo fit, vt gratia à Pricipe concessa alicui, viribus nō subsistat, si causa in precibus expressa, fuerit falsa, quo cōperto, princeps nō ita leuiter precibus annuisset, tametsi nihilominus à se petitū cōcesisset. Idemque erit, vbi aliquid in precibus obticetur, quo expresso, princeps maturiùs cogitasset, deliberassetve super gratia cōcedenda, licèt tandē postremò eā concesisset, vtroque namq; casu, deficiente causa impulsiua,

impulsiua, deficit & ipsius principis gratiosa dispositio: quod fortiori ratione probatur, siquidē in impetratione Ecclesiastici beneficij, & in dispensatione ad plu-
26 ra beneficia, * etiā modici taciturnitas, quo expresso, gratia adhuc cōcederetur, gratiā ipsam vitiat, iuxta text. in c. si proponente. de rescript. & ibi glos. & DD. & in c. non potest, in princip. & in c. si motu proprio, & vtrobique gloss. & DD. de præb. in 6. tradit Felin. in c. ad aures. verb. nona conclusio, & in c. super literis, colu. 2. de rescript. D. Couar. d. c. 20. nu. 1. vers. quod fortiori: igitur si taceatur id, cuius expressio difficiliorē reddidisset principem maiori ratione gratia deficiet.

Sed eamdem communem ac magis receptā sententiam, quæ habet illa rescriptū vitiare, quæ si expressa fuissent princeps, vel non concessisset, vel difficilius saltem concessisset, ex d. c. dudum, de elect. & cap. super literis, & c. postulasti. de rescript. latè probat Ias. in l. 1. nu. 2. C. si contra ius vel vtilit. pub. Decius consil. 34 s. num. 20. Gozadin. consi. 6. nume. 6. Curt. Iun. consi. 27. in fi. & consi. 32. in fin. idem Curt. consil. 83. præsupponitur in facto. nu. 9. Crauet. consi. 296. col. 3. in fi. nu. 2. versic. 2. & c. Cardin. consi. 96. ad fi. & clarius idem Crauet. in respons. pro republi.
27 Sauilian. nu. 124. vbi * quòd illa subreptionem inducunt, quæ vel ratione iuris tertij, vel ob ius cōmune mouere posśūt principem ad non concedendum: refert Menoch. vbi suprà, nu. 24. & est commu-
28 nis conclusio, * quòd mētione non facta omnium, quæ principē retardare potuissent ad concedendum, rescriptum nullū & inualidum redditur, secundum Quintilia. Mandos. in regu. 32. de impetra. benef. vacant. per obitum famil. Cardi. q. 9. nu. 9. vbi allegat DD. in d. c. postulasti. & alibi, & Curt. Iun. d. consi. 83. dicentē cōmunem, & ibi nu. 10. eam limitat proce-
29 dere solum, * quando difficultas retardādi, seu remouendi principem à cōcessione, est conformis iuri communi vel ex causa iusta, & debita: secus autem de difficultate, quæ prouenirer ex affectu, vel ex alia causa exorbitanti odiosa, & minimè considerabili, vt ibi per eum: idem Mandos. in ead. regul. 32. q. 11. nu. 2. & sub nu. 4. versi. ad quartum.

30 Supradicta tamē magis cōmunis sententia intelligēda est, vt procedat, si causa impulsiua, de qua agimus, in nostra specie iā à principio non fuit reperta esse vera, prout ipsa & nos loquimur, & tex. in dict. c. postulasti. secus tamē erit, si à principio suberat, veraque fuit, sed posteà cessauit, tūc enim nō vitiabitur gratia, vt nūcupatim voluit Rip. in l. ex facto. colu. 3. nu. 15. de vulg. & pupilla. subst. sequitur Tiraquel. vbi suprà, in d. 1. limitatio. nu. 18. & probat latè limitatio. 4. & 12. idem tenet Couar. d. c. 20. nu. 5. versi. his ita. Quāuis in dispensatione, vt prędiximus lib. 1. Canonic. q. c. 15. n. 22. cessāte causa dispensationis, cum adhùc dispensatio est in fieri, cesset dispēsatio: secus si ius est perfectè quęsitū, & est causa generalis.

31 Sed cōtra præd. magis cōmunē sententiā plura obstant, ex quibus potius probatiui detur contrarium, nempè in rescriptis à principe obtinendis, vel obtētis, ac prætereà in quibuscumq; gratijs defectū causæ impulsiuæ, quæ maximè mouit principē ad cōcedendum, & cuius omissione difficilior redderetur ad concedendum, nequaquā nocere, vt ipsa rescripta vitientur: & primò facit regula generalis atq; communis suprà posita, quæ habet, vt quamuis defectus atq; subreptio causæ finalis vitiet dispositionem, rescriptū & gratiam, secus tamen est in subreptione causę impulsiuæ, illa namque nō facit vt rescriscripta & gratię proprijs viribus destituantur.

32 Secūdò obstat alia regula, quę habet, impetrantē aliquid à principe, nō teneri facere mētionē eius, quod etsi expressum esset, non impediret impetrationē, iuxta regulam text. in c. super literis, de rescrip. vbi deciditur, quòd impetratio literarū facta à Papa, tacita veritate, vel suggesta falsitate per fraudem vel malitiā, est nulla: si verò fiat per simplicitatem, vel ignorantiā, quoties nihilominus Papa erat cōcessurus, saltē in forma cōmuni, literę nō vitiātur sed delegatus non sequēs formā in lite-

in literis appositã, secundum ordinẽ iuris in causa procedit, secus si aliàs nullas literas prius dedisset, & ibi Abba.nu.5.Imol. & Feli.nu.2.& alij hanc regulam veram esse censent, etiam in literis gratiosis & beneficialibus, quæ fiunt à Romano Pontifice, quos sequitur D.Couar.d.c.20.nu. 1.versi.2.quicquid Dec.ibi.nu.6. contrariũ velit aduersus Abba. in specie de qua agimus, nempè quãdo subreptio, non fuit dolosa, sed per ignorantiam & simplicitatem, vt ille text.locum habeat in benèficialibus, quia non sufficit quòd Papa verisimiliter concessisset, sed rèquiritur quòd facta sit prouisio: & facta in vno casu, non porrigitur ad alium: sed quòd prędiximus cum Abb.& cæteris suprà citatis est verios, receptius, & tenendum.

33 Tertiò cõtra præfatam receptam sententiam facit text.in d.c.dudum, versi.cõsiderantes. de præb. in 6. ibi: Nihilominus literas gratiosas daremus, & in capit. si pro clericis pauperibus. eod. titul. sicque fit, * vt quamuis defectus sacri ordinis in postulatione beneficij animarum curam habentis, alicuius momenti sit, tamen etiamsi impetrans principi non significauerit, se nondum sacris ordinibus insignitum esse, beneficium ex literis Papæ obtinebit, vt in dict. capit. si pro clericis, quia tandem hoc expresso beneficium concessisset, vt constat ex stylo curiæ Romanæ, atque consuetudine, qua in his gratijs expediendis vtitur ipse princeps, secundum Lapum allegatione. 89. in 2. ratione. Barbat. consil. 46. column. 2.lib.2.Felin.in dict. cap. super literis. nu. 8.quos sequitur D.Couarr. dict.capit.20. num.2. versicul tertio.

34 * Licet saltem de stylo curiæ narrare debeat hac in specie impetrans se clericum esse, vt docet Decius in capit.cum adeò.nu.3.de rescrip.& Beroi. in d.c.super literis.num.72. versic. vigesimosecundo, quos refert & sequitur Menoch.vbi suprà d.casu 201.nu. 33. Igitur si causa impulsiua eius conditionis sit, vt ea omissa non ita leuiter princeps concessisset petita, quamuis nihilominus adhùc concederet, cum tamen id principaliter non persuaserit, nec fuerit præcipua concessionis ratio, vitium obreptionis & subreptionis, vel in ea exprimenda vel tacenda cõtingens non vitiabit principis cõcessionem, cũ tandẽ etiã hoc principi patefacto, eamdẽ gratiã petenti fecisset: quibus fundamẽtis contra cõmunem videntur tenere Philip.Dec.in d.c. postulasti, nu.4. & iterũ in d. c. super literis, nu. 9.versic.contraria sententia: & D.Couar. vbi suprà, nu.1. & nu.6. versi.falsitas verò, & Menoch.vbi sup.numer.22.in fine.

35 Quare ipse Dec.ibidẽ aduersus cõmunẽ, suam exponit sententiã, dicẽs nempè illud esse cõsiderandũ, quòd si sublata causa impulsiua, trahitur gratia ad aliũ casum nõ expressum verum est, quòd cessante causa impulsiua, quæ limitat gratiã in vno casu, non haberet locũ in alio casu, vt in cap.susceptũ, de rescrip.in 6.& in c.cũ de non.de præb.in 6.sed si cessante causa impulsiua, remaneret gratia in eod.statu, nõ videtur quòd gratia vitietur propter defectũ causæ impulsiuæ, quia sufficit quòd Papa omninò fuisset concessurus, vt dicit probari in dict.c.dudum de pręb.in 6. ibi. Nihilominus literas gratiosas daremus, ideò satis est quòd gratia non retraxisset Papam à concessione: hanc opinionem Decij sequitur Paul.Paris.cons.4.nu. 35.lib. 4. Non obstat text. in d.c.postulasti, quia erat ibi defectus in causa finali, & Papa ibi verisimiliter nullo modo literas dedisset pro secũdo beneficio, ex quo primũ erat sufficiens, vt colligitur ex tex. ibi: Pro habẽte beneficij cõpetentis subsidium de leui non scribimus, idest, non solemus scribere, quin faciamus de primo mentionẽ, & sic non probatur ibi illud, ad quod solet à nostris Doctoribus allegari. ita respondet Dec.ibidẽ, & in d.c.super literis.nu.9.addens, quòd licet quandoq; Papa cõcederet, esset de gratia, & de leui hoc non facit, vt in d.c.postulasti.

36 Tertia opinio est in proposito Nauar. in c.si quando.de rescrip.in 3.exceptione, quam aduersus cõmunem probat D.Couarru.vbi sup.d nu. 5.versic.falsitas verò, dicentis, quòd vbi causa impulsiua notabiliter principè moueret, admitti potest, ac iure defendi cõmunis opinio præfata, secus

secus erit, si causa impulsiua eius sit conditionis, vt boni viri arbitrio principem non mouisset notabiliter, quia tunc eius falsitas vel subreptio non officiet gratiæ, vt probatur in d.c.dudum, atq; ita conciliãt discrimẽ hoc, & quòd in his terminis sit semper locus arbitrio iudicis, tenet etiã Tiraquel.de caus.cessant.limit.1.nu. 15.& 18.post Abb.in c. ex conquęstione. nu.4.de rest. spol. Feli.in c.cæterũ.nu.4.in 4.extẽsione de rescript.Dec.in c. super literis nu.9.eodẽ tit.tametsi de hac opinione dubitauerit Menoch.d.casu 101.n.26.

37 Quinimò arbitratur Didac.vbi suprà, quòd etiãsi causa impulsiua notabiliter moueret principem, eumq; dificiliorem redderet ad gratię concessionem, eam tamen nihilominus absque vllo moderamine; prout concessa fuit, tandem concessisset, non esse locũ in hac specie communi opinioni, sed potius cẽset, gratiam validam esse, ex his quæ suprà contra cõmunem adduximus: & tunc prorsus existimat causam impulsiuam notabiliter principem mouere, eiusque rationẽ habendam fore, cum ea principi verè significata princeps non ita concessisset, sed eidem cõcessioni moderamina quædam adhibuisset, ex quibus cautiùs petitis prouisum esset, sicque interpretandum esse opinatur, quod ex d. capit. postulasti, cõmuni omnium iudicio deducitur.

38 Quarta fuit in hoc opinio Menoch. d.casu 201.nu.27.cum sequẽtibus distinguentis trium qualitatum genera: quædam enim sunt clarè, & expresè in iure determinatę qualitates, & hæ dubio procul exprimendæ, & narrandæ sunt in precibus, alioqui vitiatur rescriptum nec adhibetur in his differẽtia, quòd vel per ignorantiam, & simplicitatem vel per dolum nãrratæ nõ fuerint, quoniam semper rescriptum annullant, expresio namque harum qualitatem pro forma, quæ ad vnguem obseruanda est, à legibus data videtur, secundum plures, quos ibi refert quod etiam probauit Couarr. vbi suprà d.nu.5.in versi.verum, ibi quòd sivbi amplat, etiãsi ea qualitate expressa, nihilominus princeps idem concessisset, vt ibi probant.

39 Aliæ sunt qualitates, quæ quãtis iure expressæ non sint, ex stylo tamen Curiæ, vel Cãcellariæ, vel ex cõsuetudine principis exprimi consueuerunt, & istæ pariter narrandæ sunt, alioqui rescriptum vitiatur, quoniã stylus, & consuetudo pro lege obseruãtur: ita sensit Lapus allegat. 89.quẽ sequitur Dec.in d.c. super literis, nu.9.& Menoch.vbi suprà d.nu.27.existimans nullum in his qualitatibus versari arbitrium iudicis, quãdoquidem arbitrarium non esse dicitur, quod stylo, & consuetudine terminatum est, quemadmodum & lege ipsa, vt idem Menoch.explicauit lib.1.de arbit. iudic. quæst.4. tametsi aliud velit Couarr. vbi suprà, nu.7. in specie de qua infrà nu. 74. cum seqq. differemus.

40 Aliæ sunt & tertiæ qualitates, quę nec secundum ius, stylum, nec consuetudinẽ Curiæ, vel Cancellariæ exprimẽdæ sunt; & tunc si taceatur ea, quã si nouisset princeps, non cõcessisset rescriptũ, nulla subreptio verè dici potest ex parte impetrãtis, inspecta verò persona concedentis subreptio dici potest, quia si fortè omnia illa, quæ nunc cognoscit, tempore dati rescripti cognouisset, illud non concessisset; quo casu vitiatur concessio, vt in d. c. super literis, & ibi omnes secund. Couarr, vbi sup.d.nu.5.versi.verum, in princip. & in hoc secund. Menoch.vbi suprà, nu.30. versabitur iudicis arbitrium, is namq; iudicabit an talis sit qualitas, quæ potuisset mouere principem ad non concedendum: & quòd ita procedit Abb. Decij & aliorum sententia, & quòd in specie ita videtur sentire Rota decis. 21. supposito facto.nu.5.de pręb.in nouis, & tandẽ Menoch. ponit praxim circa hoc in iudicio obseruandam.

41 Hæc sunt quæ in substantia pro vtraque parte in hac difficili, & summè necessaria Canonica quæstione scripta inuenio. Quid tenendum?

Ego profectò minim[9] scriptorũ sub cẽsura melius ac rectius sentientiũ, cum videã difficillimũ esse iudicare qualis fuerit intẽ-

tio principis in gratia ab eo concessa, an causa impulsiua sibi narrata cum leuiter vel notabiliter mouit, & an aliàs esset cõcessurus, necne: vel an causa vera tacita & suppressa cum nõ leuiter moueret ad cõcedendũ, si exprimeretur, licet adhuc concessisset, ac proinde vt plurimum errari posse in huius rei diiudicatione, existimo communem ac magis receptam sententiam suprà primo loco adductam esse probabiliorem, tutiorem, ac proinde tenendam in iudicando, & consulendo, nempè falsitatem, siue subreptionem causæ impulsiuæ, quæ non leuiter moueret principem ad cõcedendum gratiam, rescriptum, aut priuilegium, licet adhùc ea non narrata, nihilominus concessisset vitiare ipsam gratiam, rescriptum, vel priuilegium, ita vt viribus non subsistat: ac idem esse in causa impulsiua, vel qualitate tacita, quæ si exprimeretur, eum difficiliorem redderet ad concededum, quamuis adhùc concederet, ex text. in d.c. postulasti. in verbis suprà relatis, quæ profectò nullam cauillationem patiuntur: & procedit illius text. dispositio non solum in beneficialibus, in quibus loquitur, sed etiam in cæteris omnibus gratiosis, & in priuilegis, propter identitatem rationis, iuxta receptam etiam sententiam, quam suprà retulimus: & cum hac opinione in effectu Nauarr. concurrit in d.c. si quando, de rescript. in 3. exceptione, dum tenet, quòd vbi causa impulsiua notabiliter principem moueret, admitti potest, & iure defendi communis opinio prædicta, nam non leuiter mouere, & notabiliter mouere, idem propè sunt, quia non leuiter significat, id est, grauiter, quod opponitur leuiter: grauiter igitur & notabiliter parum differunt, si enim causa illa leuiter mouit principem, communis sententia fatetur à contrario sensu falsitatem aut subreptionem ipsius rescriptum aut gratiam non vitiare: id quod sigillatim habet receptissima sentẽtia, quã prædiximus.

42 + Quo fit, vt opinio Couar. contraria, quam suprà retulimus, dum existimat, quòd etiamsi causa impulsiua notabiliter moueret principem, eumq; difficiliorẽ redderet ad gratiæ cõcessionẽ: si tamen nihilominus concessisset absq; vllo moderamine, prout concessit, etsi probabilis videatur, tenẽda tamẽ in praxi non est, cum sit contra cõmunẽ sententiã, prout ipsemet innuit, atq; euidenter patet: quinimò in ea specie obseruanda erit cõmunis sententia rectè probata in d.cap. postulasti, nec immeritò, in odiũ falsitatis, atq; subreptionis circa causam non leuiter mouentẽ principem ipsum: quòd si causa impulsiua falsò principi narrata, ita notabiliter eũ moueret, vt ea ipsi verè significata, princeps nõ ita vt cõcessit, cõcessisset, sed eidem cõcessioni moderamina quædã adhibuisset proculdubio falsitas & subreptio prædictæ causæ vitiaret gratiam, prout idem Didacus resoluit, & nos quoq; probauimus d. libr. 1. c. 15. nu. 23. non tamen inde consequitur, secus esse dicẽdum, si quamuis causa prædicta notabiliter mouit principem ad concedendũ, adhùc nihilominus ea non expressa fuisset concessurus, vt cõcessit, quia iuxta receptiorẽ, ac probabiliorem, necnon & tutiorem sententiam sufficit quod causa impulsiua falsa, non leuiter, sed notabiliter mouerit principẽ ad gratiam ipsam concedendã, ac veritate narrata difficiliorem eum redderet ad concedendum, quamuis nihilominus adhùc cõcessisset, absq; aliqua moderatione, & adiectione vllius grauaminis: & ita resoluo hanc materiam.

43 Superest modò vt satisfaciamus his quę suprà cõtra cõmunem adducta fuere, & videamus, an cæteræ tres opiniones contra communem suprà relatæ sint vllius momenti. Et primum fundamentũ contrarium non obstat, quoniam loquitur & procedit in falsitate causæ impulsiuæ simpliciter, quæ leuiter principẽ mouit, aut mouere potuit, quo casu nõ loquitur cõmunis nostra & tenẽda sẽtẽtia, sed quoties nõ leuiter, sed notabiliter principem mouit, aut mouere potuit, vt prędiximus

Secundũ fundamentũ cõtra cõmunẽ suprà adductũ ex text. in d.c. super literis non obest, quia ibi nõ constat quòd causa impulsiua falsò narrata, vel vera tacita,

non

nō leuiter Summum Pontificem mouit, sed simpliciter refertur quòd erat talis, quæ quāuis tacita vel expressa, nihilominus ipse literas cōcessisset: quare intelligēdus sanè erit text. ille iuxta regulā cōmunē priorem generalē, quā notauimus, cessante causa impulsiua, quę leuiter mouit principem, non cessare rescriptū, gratiā, vel priuilegium, aliamve quācumq; dispositionem: secus verò cum causa illa impulsiua falsò narrata, vel veritas tacita, non leuiter, sed multum, aut notabiliter principem mouit, aut moueret ad concedendum vel denegandum, quamuis nihilominus adhùc concessisset, ex text. in d. c. postulasti, qui in hoc est expressus: per quem intelligi, distingui, limitari ac interpretari debet d. c. super literis, vtiura iuribus concordentur, cum text. ille minimè loquatur nuncupatim in hac specie, sed tantùm quando talis expressa sit falsitas, vel veritas occultata; quæ quāuis fuisset tacita vel expressa, Papa nihilominus, saltē in forma cōmuni, literas dedisset, quo casu delegatos non sequens formam in literis appositam, secundū ordinē iuris in causa procedere debet, vnde text. ille intelligendus est, quando leuiter mouit Pontificē expressa falsitas, vel veritas occultata. secus si nō leuiter, sed notabiliter eū moueret, iuxta decisionē tex. in d. c. postulasti. iuncto eius communi intellectus, ac cōmuni prædicta sentētia suprà relata, quam defendimus, sicq; tex. in d. cap. super literis. in hac parte supplendus & distinguendus est per suprà dicta: quòd si per huiusmodi falsitatis expressionem, vel suppresionem veritatis, literæ fuerint impetratæ, qua tacita vel expressa, Papa nullas prorsus literas dedisset, sic concessæ erunt subreptitiæ ac nullæ, quapropter à delegato non erit aliquatenus procedendum, nisi eatenus vt partibus ad suam præsentiam conuocatis, de precum qualitate cognoscat, vt in 2. specie d. capit. super literis in versiculo si verò, de qua nos nunc non agimus. In vtroq; tamen casu eadem ratio, quæ delegātem moueret, mouere etiam debet delegatum: & vbi delegans suas literas denegaret, delegatus etiam suæ cognitionis officium nullo modo interponet, vt in d. cap. super literis, circa fin. ibi: Vt sic in vtroque casu.

Quo fit, vt cum suprà resoluerimus cum Abbatis sentētentia in d. c. ex cōquęstione, nu. 4. & sequacium, * relinquen-
44 dum esse arbitrio iudicis, quæ causa vel qualitas falsò expressa, vel veritas occultata, mouerit leuiter, vel grauiter, aut notabiliter principem in specie nostræ cōmunis sententiæ, quam defendimus, etiā si non sit decisa per d. c. super literis, sed per tex. in d. c. postulasti. iuxta præd. eius communem intellectum, arbitrio iudicis Apostolici delegati relinquendum erit, quæ causa falsa expressa in precibus, vel veritatis occultata mouerit vel moueret principem notabiliter, & cum difficiliorem redderet ad non concedēdum, si veritas expressa fuisset ad hoc vt iudex huiusmodi delegatus officium suæ cognitionis deneget, etiamsi nihilominus aliàs princeps esset concessurus, pariter ac si suas literas princeps delegans omnino esses denegaturus veritate comperta: sicut enim in hac specie rescriptum est nullum, & exequi non debet, simili modo nec etiam in casu nostræ communis sententiæ, videlicet quando causa illa falsa expressa notabiliter mouit: aut veritas omissa grauiter mouetur; & difficiliorem redderet ad non cōcedendum, quāuis nihilominus aliàs tandem fuisset concessurus: quia hi duo casus æquiparātur in proposito, existimante delegato huiusmodi, difficilius principem cōcessurum, iuxta communem suprà dictam sententiam, per quam in hôc ampliatur text. in d. c. super literis. circa fin. dū dicit, quòd eadem ratio, quæ delegantem moueret, moueat etiam delegatum, & vbi delegās suas literas denegaret, delegatus etiā suæ cognitionis officium nullatenus interponiat. Idem namque obseruandum erit, etiam vbi delegans (quāmuis suas literas non denegaret) difficilius eas cōcederet, si falsitas suggesta non fuisset, vel veritas expressa esset, per supradicta. Quòd si princeps non solū difficilius concessisset, sed

ſed etiam grauamina aliqua ſuæ conceſſioni adieciſſet, veritate expreſſa, vel falſitate non ſuggeſta, proculdubiò reſcriptum vel gratia huiuſmodi vitiabitur, vt prædiximus.

45 Præterea & ſecundò reſpōdemus, tex. in d.c. ſuper literis, loqui & procedere, vbi ſubreptio non doloſa, eſſet cauſa vnius rei tantùm, eam namque dumtaxat debet vitiare, & non aliam, cuius non fuit cauſa. v. g. reſcriptum regulariter conſiſtit ex duobus, ſubſtantia & forma, ſubſtantia reſcripti eſt ipſa iuriſdictio, forma verò eſt ipſe modus prouidēdi, quem Papa præfixit delegato: ſi ſubreptio fuit cauſa illius formæ tantùm, illam ſolùm, non verò ſubſtantiam vitiabit, veluti ſi impetrans reſcriptum, narraſſet Papæ quòd de conſuetudine patriæ cauſæ tractantur ſimpliciter & de plano: vnde Papa commiſit cauſam ſimpliciter & de plano cognoſcendam, ſi enim hoc eſt falſum, quia non viget talis conſuetudo in patria, tunc non debet vitiari reſcriptum in totum, ſed tantùm reſpectu illius formæ ac modi procedendi, quia Papa nihilominus abſque vlla difficultate dediſſet literas in forma communi, & ideò delegatus procedet ſecundum iuris ordinem, vt patet ex illo text. in verſiculo nam ſi talis, ibi: Nos nihilominus (ſaltem in forma communi) literas dediſſemus: niſi malitioſè illud expreſſiſſet, quia tunc in pœnam cadere debet impetrans mendax commodo totius reſcripti, vt in d. cap. ſuper literis. in 1. part. & in terminis ita text. illum interpretantur Abb. ibi nu. 1. & 5. Felin. nume. 2. Dec. nu. 2. & cæteri ſcribentes, & in eiſdē terminis procedit quòd prædiximus, regulam d.c. ſuper literis, habere etiam locum in gratioſis & beneficialibus, nempè vbi literæ gratioſæ continerēt plura, & ſubreptio non doloſa fuiſſet cauſa vnius tantùm, nempè formæ & modi procedendi, nam tunc ſolùm vitiabit illud, non verò reliquum, vt in c. ſi eo tempore, de reſcrip. in 6. ita intelligunt Abba. & cæteri vbi ſuprà, & clauſula. Si preces veritate nitantur, vendicat ſibi locū, quando princeps nō eſſet aliàs conceſſurus, iuxta caſum. d. cap. ſuper literis. in verſiculo ſi verò, ſecundum Salicet. in l. præſcriptione. C. ſi contra ius vel vtilit. pub. nu. 11. quem refert & ſequitur Felin. in c. 2. nu. 6. de reſcript. at verò in noſtra ſpecie caſus nō eſt huiuſmodi, ſed ſubreptio contingit ſuper cauſa impulſiua grauiter mouente principem ad totalem conceſſionem, licet adhùc eſſet conceſſurus, in caſu verò d.c. ſuper literis, ſubreptio tantùm fuit in vno, vnde in eo tantùm vitiat: ſecus verò in reliquis, in quibus nulla ſubreptio fuit, ac proinde in eis valet reſcriptum, qui facillimè erat conceſſurus in forma communi, vt diximus.

46 Quinimò tex. in d.c. ſuper literis, in ſuprà proximè dictis procedit, niſi obrentum per ſubreptionem haberet connexitatem cum reliquis, quia tunc ratione connexitatis ſubreptio vitiat omnia, iuxta text. in c. conſtitutus, eod. titul. de reſcript. vbi probatur, quòd non valet impetratio Canonicatus & præbendæ in Eccleſia numerata ſtatuto eiuſdem Eccleſiæ iuramento confirmato, mentione nō facta de numero, ſi per eam frangatur numerus Canonicorum, licet non frangatur numerus præbendarum, & proceſſus ſuperinde factus eſt nullus, ſecundū Abb. ibi, quia licet ſubreptio non contigiſſet ibi reſpectu præbendæ (non enim mandabatur vt præbenda ſimpliciter cōferretur de præſenti, ſed tūc demū cum vacaret, vel eſſet proximò vacatura) ſed tantùm reſpectu Canonicatus, quia impetrans ille mandabatur recipi de præſenti in Canonicū, quod fieri minimè poterat abſq; fractione numeri iurati, nihilominus tamen quia ſubreptio commiſſa fuit in altero annexorum, vitiat gratiā in totum, vt in ſpecie ex hoc notat bonā regulam. Abba. ibi, nu. 6. cuius additio idē obſeruat pro limitatione text. in d. c. ſi eo tēpore, de reſcrip. in 6. ſequitur idē Abba. in d.c. ſuper literis, nu. 5. verſicul. hoc verum. & Felin. nu. 2. in fine, vbi ex Abb. ibidem deducit, hoc procedere, etiamſi illa connexa ſint talia, quibus expreſsis, omninò Papa literas conceſsiſſet, adhùc enim

enim in illis literæ non valerent propter connexitatem, quam habent cum partibus literarum subreptitiè obtentis: & Abba. sequitur etiam Philip. Dec. in d. c. constitutus. nu. 3. vbi aliam vrgentem rationem pro eo adducit.

47 Tertium etiam fundamentum contra cõmunem suprà adductum ex text. in d. c. dudum. versi. considerantes, ibi, nihilominus literas gratiosas daremus, &c. non obstat, ibi namque ideò non vitiatur gratia, prouisio, & collatio Canonicatus, & præbendæ, si qua tamen vacabat in Ecclesia Legion. aut proximè vacaturæ facta à Papa, mentione non facta concessionis generalis prius factæ Episcopo Prænestino recipiendi resignationes beneficiorum Ecclesiasticorum ab eis, qui eas vellent liberè in eius manibus resignare ad beneficia, ipsa personis idoneis conferendum, quoniã & si Papa Episcopo prædicto præfatam generalem concessisset facultatem, penes ipsum tamen Summum Pontificẽ remãsit maior præoccupandi, prout in casu illus text. præocupauit eamdem, conferendo præd. Canonicatum dicto Nicolao, antequam resignatio in manibus dicti Episcopi esset facta, eo præsertim quòd generi per speciẽ potuit derogari, prout fuit derogatum: & tum præterea, quia absurdũ foret profectò, si tam lata Summi Pontificis potestas impediretur, si in omnibus prouisionum Apostolicarum literis oporteret de sæpè dicta potestate Episcopo præfato concessa mentionem facere, vt ad literam ibi latè expressit Summus Pontifex motus prædictis, & alijs rationibus ad decernendum collationem, & prouisionẽ prædictam, in qua mentio prioris potestatis generalis facta non fuit, validam esse, ac proinde exequendam, alterique postea eiusdem Canonicatus, & præbendæ in fauorem alterius à prædicto Episcopo factæ præferendam esse: text. igitur ibi nihil obest nostræ, de qua agimus, communi sentẽtiæ, casus siquidem ille diuersus est ab ea, vt ex prædictis patet, agitur enim ibi de duabus gratijs concessis à Summo Pontifice, vna quidem generali facta cuidam Episcopo conferendi omnia beneficia Ecclesiastica in suis manibus liberè resignanda: altera verò speciali, qua collatus fuit quidam Canonicatus cum sua præbenda, cuidam Nicolao ex beneficijs contentis in priori gratia generali: dubitatur an valeret secunda, non facta mentione de prima: decidit Summus Pontifex valere, & præferendam esse secundam respectu ipsius, remanente tamen in cæteris salua, & intacta priori, ex prædictis rationibus, & quia ex secunda gratia speciali non agitur de præiudicio d. Episcopi, sed de lucro ab eo prouisi, at verò nos nõ agimus de concurrentia gratiarum: quia hæc est alia diuersa materia, sed tantũ de vna gratia impetrata ex causa impulsiua, quæ nõ leuiter principẽ mouit falsò narrata, vel ea veritate suppressa, quæ si exprimeretur, grauiter principem moueret ad non concedendum, licet tandem cõcessisset, an valeat, necne? & resoluimus non valere ex supradictis, quibus nihil obstat d. c. dudum, quia vt prædiximus, loquitur in diuerso casu, & materia.

Non etiam obest, quòd defectus sacri Ordinis nõ expressi in beneficij impetratione non reddit gratiam nullam, vt in tertio fundamento cõtrario dicebamus, id enim ideò verum est, & procedit, quoniam defectus hic, licet expressus, nullo modo difficilem redderet Summum Põtificem ad cõcedendum, sed ita facilem, ac si sacris Ordinibus impetrans fuisset insignitus, cum sacer ordo non sit necessariò requisitus à principio, sicut est simplex Clericatus, nempè vt beneficiandus sit primæ tonsuræ, dum tamen impetrans ad Ordines, quos requirunt collata eis beneficia, se faciant in proximis statutis à iure temporibus promoueri, vt in d. c. si pro clericis, versi. fin. non igitur inde consequitur aliquid quod nostræ cõmuni sententiæ obsit, sed fit, vt tenentes contrariũ fundamentis iuridicis destituantur, ac potius contra ea insistant.

48 Deueniamus igitur iam ad opinionẽ Decij in d. c. postulasti, cõtra cõmunem: & quidẽ quãtũ ad primum casum ipsius, nempè

nempè quando sublata causa impulsiua trahitur gratia ad alium casum non expressum, vt cessante causa impulsiua, quę limitat gratiam in vno casu, non habeat locum in alio casu, verùm dicit, & nostræ cõmuni sententiæ potius hoc fauet, quã obest, quoad verò secundũ casum Decij, nempè quando cessante causa impulsiua remanet gratia in eodem statu, vt tunc non videatur quod gratia vitietur propter defectum causæ impulsiuę, quia sufficit quòd Papa fuisset omnino concessurus, vt probari dicit in d. c. dudum, in verbis suprà relatis, & quòd ideò sufficit quòd gratia non retraxisset Papam à cõcessione, loquitur contra tex. in d. c. postulasti, ibi, Non de leui scribimus, vbi etiam si esset concessurus, non tamen leuiter ad id concedendum moueretur facta mentione veritatis, hoc est vicariæ, quam obtinebat impetrans, vitiatur gratia ob tacitam veritatem. Neque obstat responsio assignata illi text. per Decium, nempè quòd ibi erat defectus in causa finali, & quòd Papa ibi verosimiliter nullo modo literas dedisset pro secundo beneficio, ex quo primum erat sufficiens, vt colligitur ex text. ibi, Pro habente beneficij competentis subsidium de leui nõ scribimus, id est, non solemus scribere, quin faciamus de primo mẽtionem: hæc namque solutio præterquam quod est contra communem omnium sentẽtiam asserentium text. illum loqui in omissione expressionis causæ impulsiuæ, repugnat illis verbis Papæ, De leui non scribimus, quæ nullo modo sensum Decij patiuntur, nempè non solemus scribere, quia hoc esset destruere literam text. & contra mentem Summi Pontificis, sed potius hunc, id est, non passim, quasi expressè innuat à contrario sensu, quod licet non de leui hoc fiat, quandoque tamen re bene pensata, id facit. Vnde idem Dec. in d. cap. super literis, numer. 9. rectius intelligens, fatetur, quòd licet quandoque Papa cõcederet, esset de gratia, & leui hoc nõ facit: quòd sit gratia, non negamus, cum ipsamet concessio vtcumq; fiat, sit gratia: at quòd aliquando Papa ita concedat, pro nobis facit, & contra Decium qui in hoc videtur suo dicto præcedenti, atque intellectui à se assignato verbis d. c. postulasti, contrarius, ac proinde non rectè subsistit. Non etiam obest text. in d. c. dudum, de præb. in 6. quem Decius pro se allegat, quia ei sufficiẽter est suprà responsum.

49 Tertia opinio Nauar. quoad suum primum membrum, nempè quando causa impulsiua notabiliter principem moueret, vt tũc admittatur communis nostra sententia, pro nobis facit, vt prædiximus: sed neque quatenus habet hęc tertia opinio, quòd si causa impulsiua eius sit conditionis, vt boni viri arbitrio principem non mouisset notabiliter, tunc eius falsitas, & subreptio non officiat gratiæ, nobis contradicit, quandoquidem & nos cum communi fatemur, quod subreptio causæ impulsiuæ, quæ de leui mouit, vel moueret principem, gratiam non vitiet: quod autem relinquatur arbitrio boni viri, quando causa impulsiua notabiliter non mouisset principem, hoc non contradicit præfatæ communi sententiæ, sed est præter eam, quandoquidem ipsa huius speciei non meminit, sed tantum habet quod sæpe diximus: as verò quòd arbitrio boni viri relinquatur, quando notabiliter causa principem non mouisset, non est minus rectè dictum, ne aliàs putemus ad libitum id iudicari posse, sed debet tunc iudex se cõformare cum voluntate cõcedentis, vt eadem ratio, quæ moueret delegãtem, debeat mouere delegatum, iuxta tex. in d. c. super literis circa fin. vnde potuit non dubitare de hac declaratione Doctorum, de qua modo agimus, quamuis iniustè dubitauerit de ea Menochius vbi suprà. d. casu 201. num. 26.

50 Quod verò contra communem arbitratur D. Couarruu. vbi suprà, nempè quòd etiam si causa impulsiua notabiliter moueret principem, eumque difficiliorem redderet ad gratiæ concessionem, eam tamen nihilominus absque vllo grauamine, prout concessit, tandem concessisset, gratiam validam esse, ex adductis

ductis per se contra communem, hoc verum non videtur, sed potius est contra ipsam communem supradictam sententiam probabiliorem, vt diximus; ex quibus patet prædictam opinionem Couar. non esse in hoc tenendam: cæterùm quatenus, ipse prælatur, tunc causam impulsiuam notabiliter principem mouere, eiusque rationem habendam esse, cum ea principi verè significata, non ita concessisset vt concessit, sed eidem concessioni moderamina quædam adhibuisset, ex quibus cautius petitis prouisum esset, id probo, vt suprà fecimus, in eum tantum sensum, vt tunc res planior sit, non tamen vt præcisè hoc requiratur, ad hoc vt gratia vitietur, prout requiri sensit Didacus, sic interpretans & limitans præfatam communem sententiam; eam namque tenendam esse existimo, etiamsi prædicta moderamina non sint adiecta; si tamen notabiliter vel grauiter causa impulsiua falsò narrata principi eũ mouisset, aut difficiliorem eum redderet ad concedendum, si falsitas non fuisset narrata, aut veritas non taceretur, licèt tandem esset aliàs concessurus.

51 Circa quartam opinionem Menoch. distinguentis tria genera qualitatum quo ad duas priores, nempè quæ expressè & clarè in iure exprimendæ sunt determinatæ, & quæ ex stylo curiæ vel Cancellariæ, vel ex consuetudine principis exprimi consueuerunt, licèt expressæ non sint, vt hæ narrandæ sint necessariò in precibus, aliàs rescriptum vel gratia vitietur, rectè dicit, nobisque nihil aduersatur; quoad tertium verò genus qualitatum, nempè illarum, quæ nec secundum ius, nec stylum aut consuetudinem, vel curiæ principis exprimẽdæ sunt, vt tunc si taceatur ea, quam si nouisset princeps, non concessisset rescriptum, ex parte impetrantis nulla subreptio dici potest; secus in persona concedentis, quia si fortè omnia illa, quæ nunc cognoscit, tempore dati rescripti cognouisset, illud non concessisset: & quòd tunc versetur arbitrium iudicis, an talis sit qualitas, quæ mouere potuisset principem ad non concedendum; & quod ita procedat Abb. Decij, & aliorum sententia, similiter benè dicit, non tamen nobis obest, quia omittit casum nostræ quæstionis, nempè quando causa impulsiua falsò principi narrata, vel veritas occultata, non leuiter mouisset, vel mouere potuisset principem ad concedendum, vel non concedendum, respectiuè, & licèt tandem concessisset, difficiliorem eum redderet ad cõcedendum, falsitate non narrata, vel veritate expressa: hæc autem est diuersa facti species à Menoch, intacta in prædicta sua distinctione trimembri: debuit igitur hoc quartum genus qualitatum constituere, & in eo, cum communi præfata nostra sententia se conformare, quandoquidem licet ipse de ea dubitet num. 22. non tamen eam improbat, quinimò in prædicto tertio genere qualitatum à se considerato, dum dicit ita procedere Decij sententiam, nempè cum princeps de veritate edoctus illud non concessisset, insinuat Decij opinioni contra communem sententiam nõ esse locum, quando nihilominus princeps adhuc esset concessurus, licèt non leuiter moueretur ad concedendum, quo casu propriè loquitur communis sententia, sicque videtur ex his eam defensatam à contradictione Decij relinquere per diuersitatem qualitatum à se consideratam, licèt hoc Menoch. non ita expresserit, non tamẽ cautè itidem dixit sic procedere Abbatis, & aliorum sententiam, Abb. siquidem sequitur commu. sentent. cuius casum non distinxit Menoch. ibidem in prædicta sua qualitatum distinctione, nisi intelligimus eum, dum dixit sic procedere Abbatis & aliorum sententiam, intellexisse de Abbatis sententia in dict. cap. ex conquestione, numer. 4. de restit. spol. & sequacium, quorum suprà meminimus, tenentium relinqui arbitrio iudicis, quæ causa falsa narrata mouerit, vel mouere potuisset principem ad concedendum, vel non concedendum: & cum his remaneat nostra magis communis & tenenda sententia satis dilucidata, & ab

spinis difficultatum, quas patiebatur, quæ eam suffocare videbantur, erepta.

Quare pro vera & communi resolutione concludo, quòd falsitas siue subreptio causæ impulsiuæ, quæ principem non de leui, nec facilè, sed grauiter seu notabiliter mouisset, vel veritas occultata, siue tacita, quæ patefacta eum difficiliorem redderet ad concedendum, quamuis adhuc in vtroque casu comperta veritate fuisset nihilominus concessurus, vitiat in totum rescriptum, gratiam, vel aliam concessionem: quod præmaximè procedit, si princeps falsitate non expressa, vel narrata siue veritate, quamuis idem adhuc concessisset, moderamina quædam eidem adiecisset, sequendo opinionem Didaci: quamuis hoc de moderaminum adiectione, vt dicebamus, necessarium non sit ad annullationem gratiæ, quòd si qualitates necessariò à iure exprimendæ, vel ab stylo curiæ, vel consuetudine principis solitæ, & consuetæ exprimi, taceantur, rescriptum, & gratia atque concessio vitiabitur, viribusque non subsistet per supradicta.

57 Nunc autem in materia falsitatis & subreptionis rescriptorum declarandus nobis opportunè se offert text. in cap. 2. de rescript. supradictis nimis concinnus: ibi namque concessum fuit rescriptum cuidam clerico, in quo commissa fuit causa inter ipsum & alium clericum Episcopo Conuentien. super quadam præbenda, sub tenore videlicet, vt si constaret reum de periurio esse conuictum, & perpetuò illi renunciasse præbendæ, amoueretur ab ea; quarum virtute literarum Apostolicarum Episcopus illc eo cognito & probato, ipsum reum eadem præbenda priuauit, à qua sententia pro parte rei condemnati fuit appellatum, aliudque rescriptum commissionis impetratum Cantuariensi Archiepiscopo, sub ea forma, vt eidem præbendam præcisè, & absque causæ cognitione restitueret: de qua re summus Pontifex informatus rescripsit iterum præfato Archiepiscopo Cantuariens. dicens: Verum quoniam non credimus ita præcisè scripsisse, & in huiusmodi literis intelligenda est hæc conditio, etiamsi non apponatur, si preces veritate nitantur: mandamus, quatenus inspectis literis, quas Episcopo prædicto direximus, si inueneris quòd secundum prædictum modum ei scripserimus, & in literis, quas præfatus. F. (hoc est reus) reportauit, non fuit habita mentio priorum literarum, sententiam præfati Episcopi confirmes, & sæpè dictum. F. cum literis nostris, quas tibi detulit, ad præsentiam nostram venire compellas: & quòd in rescriptis & mandato intelligatur illa clausula, Si preces veritate nitatur, & quòd expressa in precibus, debeant probari ab exprimente, si de eis cõtrouersia ipsi cum aliquo fuerit, probat latè amplians & limitans Mascard. de prob. in 3. tom. conclus. 1211. per totam.

Sed insuper quærit gloss. prima ibi circa intellectum prioris rescripti, numquid in casu ipsius (quo præceptum fuit, quòd si constaret ipsum. F. de periurio esse conuictum, & perpetuò illi renuntiasse præbendæ, amoueretur ab ea, eo cognito & probato) istorum altero probato, possit Episcopus ipsum. F. remouere, cum alterutrum sufficiat de per se, nempè periurium, vt in capit. querelam, de iureiuran. cum simil. & spontanea renuntiatio, vt in c. accepta, cum simil. de restit. spol. & arguens ad partes tandem concludit in vers. sed si alterum, quòd si alterum per se sufficit ad remotionem alicuius (prout in proposita specie sufficiebat, alterum probare sat est) licèt copulatiuè illa duo mandentur, nisi Papa aliud expressè cauerit, vt ibi ex pluribus probat, & præcipuè ex eod. text. ibi, Eo cognito & probato, nam cum duo præcessissent, non dixit his cognitis & probatis: ecce ibi text. iuncta gloss. probantem, quòd vbi plura copulantur in rescripto circa vnum effectum, quorum quodlibet per se solum est sufficiens ad eumdem, sufficit probare vnũ, licèt alterum verum non sit, ad hoc, vt

rescriptum

rescriptum valeat, & iuxta id sententia virtute rescripti proferenda sit: quam glos. sequuntur omnes ordinarij ibidem, præcipuè Felin. numer. 23. plures referens, cæterique, & Lapus allegatione 24. incipient. limitat decretalis, in fine, & allegatione 54. incipienti, quidam quorum, colum. 3. vers. de hoc patet, post num. 5. & in vers. item non expedit, col. 4. Tiraquel. plures referens de cessante causa, limitatione 22. num. 14. & probat nouissimè Iosephus Mascardus de probat. volum. 1. conclus. 325. numer. 1. ea ratione, quam exprimit ibidem nu. 3. post
54 Felin. vbi suprà: * nam cum plura narrantur, quæ de iure minimè necessaria sunt, capitula ipsa in disiunctiuam resoluuntur, vt in cap. cum iam dudum, de præbend. & in c. significante, & ibi notat Dec. in vltim. notab. per illum text. num. 9. de appellat. post Abb. ibi num. 5. & in c. licèt causam, nu. 31. vers. reddo rationem, de probat. & alios, quos refert.

55 Hinc si plura capitula sint narrata copulatiuè in commissione, quorum aliqua vera, & aliqua falsa sint, sufficit probare quòd vnum sit verum, vt commissio valeat, vt extat de hoc decisio Rotę 58. aliàs 7. incipit, licèt capitula, de rescript. in nouis, & decisio. 175. aliàs 7. nota quòd licèt plura capitula, de rescript. in antiquis, decidit etiam Bellamer. in decis. 280. incipit, licèt plura, tit. de rescrip. sequitur Mascard. vbi suprà, num. 1. & ante eum Felin. vbi suprà, d. nu. 23.

56 Hinc etiam similiter dixit Lapus allegat. 24. in fin. quòd vbi plures causæ narrantur in rescripto, quarum aliquæ sunt subreptitiè narratæ, aliquæ verò nō, procedendum est super illis, super quibus Papa se fundat; & si illæ sunt veræ, non attenduntur aliæ falsæ: vnde licèt duæ causæ sint expressæ, quarum vna est ex se potens ad mouendum principem, satis est illam probare, vt deciderunt etiam domini de Rota apud Puteum libr. 2. decisione 70. item fuit resolutum ex dictis per Francum in capit. cum cessante, in principio de appellat. sequitur Mascardus vbi suprà, numer. 8.

57 Sic etiamsi Ordinarius beneficium vacans conferat, declarata duplici causa, si vera vna sit, collatio sustinetur, cum habet Ordinarius vtroque casu potestatem: ita consultus respondit Geminian. consilio 52. vacante canonicatu, post numer. tertium, vers. in contrarium videtur, sequitur Abb. in cap. licèt causam, numer. 30. in versic. se astrinxit, & ibi Felin. num. 40. vers. primò limita. de probatio. id comprobat: sequitur etiam Mascard. vbi suprà, num. 2.

58 Huc tendit, quòd domini etiam de Rota obseruauerunt decis. 83. aliàs 14. si impetrans aliquam Ecclesiam, de rescript. in nouis, nempè, impetranti beneficium, & narranti illud pluribus modis vacare, vt per constitution. execrabilis, per capit. de multa, de præb. & per non promotionem intra annum in capit. licèt canon. de elect. libr. 6. sufficit vnum modum probare, per dict. c. 2. de rescript. sequitur Bellamer. decis. 735. si impetrans. Felin. in dict. cap. 2. numer. 23. Paulinus in tractat. de officio & pot. capit. sede vacant. in vltimo prælud. numero 18. in fin. versicul. quod sufficit. Cardin. in Clementina constitutum. 15. quæstio. de elect. Nicol. Milles in suo repertorio, in versicul. gratiam beneficij vacantis, el 1. Mascard. vbi suprà, numer. 6. Oportet tamen probare primum modum vacationis expressum, & non sufficeret, eo omisso, probare alium, quia statim quòd firmauit vnum modum vacandi, est impossibile quòd vacet alio modo, argum. cap. susceptum, de rescrip. lib. 6. ita Rota vbi suprà, & plenius Bellamer. vbi suprà: quod sequitur Felin. dict. numer. 23. aduersus Anton. de Butrio in cap. exhibita, propè fin. de iud. aliud sentientem: quod ipse sublimitatem, nisi prouisio fieret, quocumque modo vacasset beneficium, prout communiter dici solet in literis Apostolicis prouisionum, nempè, siue prædicto, siue alio quouis modo vacauerit, tunc enim quocumque modo ex suprà dictis vacet, valida erit prouisio ex voluntate clara prouidentis, cum omnes præd. modi vacationis sint expressi:

& prætereà, quia licèt iure statutum sit, vt cum vnus vacandi modus exprimitur, alter non contineatur, vt in capit. susceptum, de rescript. in 6. vnde si narratū est vacare per obitum, non valet concessio, si reperiatur vacare per resignationē, iuxta communem sententiam, quam refert Menoch. de arbitr. iud. lib. 2. centur. 3. casu 201. num. 103. hoc non procedit, quando aliud constat de intentione impetrantis, quia tunc vterque vacationis modus pro expresso habetur, ibidem nu. 105. post alios probat Menoch. ergo idē à fortiori est dicendum, quando id constat ex mente concedentis: sed in terminis quando exprimitur vnus vacationis modus, adiecta dicta clausula, Et quouis alio modo vacet, hoc tenet Rota decis. 14. de rescript. in nouis, sequitur Felin. in c. in nostra, nu. 38. vers. fallit, 4. de rescrip. Rebuf. in praxi, & alij, quos refert, & sequitur Menoch. vbi suprà, nu. 107.

61 Similiter etiam rescriptum Papę continens diuersas gratias, subreptio in vna non vitiabit illud in alia, arg. c. si eo tempore, de rescript. lib. 6. conducunt suprà tradita circa intellectum d. cap. super literis, de rescript. & in terminis probat Ias. in l. 1. §. sed & si mihi, num. 15. vers. sextò adde. ff. de verb. obligat. & Anto. de Butr. per text. ibi, in d. c. exhibi. in fin. Roman. consi. 369. circa primum, nu. 37. versicul. vnde succedit. Bellam. decis. 415. si impetraui, refert & sequitur Mascard. vbi suprà, num. 5. Quod limitarem, nisi ambæ gratiæ essent connexæ, per c. constitutus, de rescript. & ea, quæ suprà in proposito dixi-

62 mus, nu. 46. * Superiora procedunt, etiamsi narrans iurasset omnia narrata se credere esse vera, iuxta glos. verb. probare, in c. vt circa de elect. in 6. in §. edicto perpetuo, sequitur Felin. in d. c. 2. de rescrip. nu. 23. vers. item ampliatur, idem Felin. in d. c. licèt causam, num. 4. versi. 1. limitat Mascard. vbi suprà, nu. 9.

63 Supradicta tamen de pluribus copulatis, tam in rescriptis, quàm in libello vel articulis, quod sufficiat probare vnū de per se sufficiens, limitat quinque modis Felin. in d. c. 2. numer. 27. cum seqq. & septem limitationes ad idē cum suis sub limitationibus latè prosequitur Mascard. dict. conclusione 325. numer. 10. cum sequentibus.

64 Ex superioribus tamen infertur, quòd quando duo coniunctim narrantur, quorum ex se neutrum sufficeret, sed vtrumque, tunc vtrumque probandum erit, vt in cap. olim, & in cap. inter cæteras, de rescript. id quod expressè fatetur. glos. 1. d. c. 2. de rescrip. circa medium, vers. si coniunctim duo mandantur, & præsupponunt cæteri, & tenent Mascard. vbi suprà, nu. 21. refert plures vltra eum Tiraquel. de caus. cessant. limit. 12. nu. 15.

65 Sed & quod in rescriptis diximus suprà, idem procedit in legibus & alijs dispositionibus habentibus duas aut plures causas, siue rationes, nam vna cessante, sustinentur ex alia vera, vt in. §. affinitatis, institut. de nupt. & latissimè pluribus iuribus & authoritatibus vsque ad nauseam amplians, & limitans, comprobat Tiraquel. de caus. cessant. limit. 22. per totam, & Ludouic. Mexia, à prædicto authore plura desumens in l. Regia Toleti, *de los terminos*, in 12. fundamento 1. partis, num. 29. cum sequentibus.

66 Hoc tamen intelligendum est, quādo quælibet causa influit per se in effectu, & sic quando quęlibet sola satis est ad producendum illum effectum, secus verò si omnes simul considerentur, hoc namq; casu cessatio vnius facit cessare effectum, vt in c. quoniam frequenter. §. porrò, & ibi Panor. in fin. iuncto. §. sin autem, vt lite non contest. Bart. in extrauag. ad reprimendum, in verb. ne eorum absentia. Bald. in l. generaliter, la 2. column. 2. versi. secundò oppono. C. de Episc. & cleric. comprobat & refert plures ita tenentes Tiraquel. vbi suprà, num. 12. cum sequentibus, & decis. Pedemont. 118. numer. 6. Cæsar Lambert. de iure patron. lib. 1. articul. 4. 6. q. principal. 1. part. nu. 4.

67 fol. 57. * Item non procedit, quando causæ sint cōnexæ, vt in alijs probat Gomez in regula de impetratione benef. vac. per obit. famil. Cardin. q. 17. pag. 463. in vers. tenendo tamen.

Supe-

68 Superiora tamen intelligenda sunt secundum Mascard. statim citandum, in rescriptis ad lites, & alijs dispositionibus: secus verò in gratiosis; ita concluserunt domini Rotæ in vna Hispalens. patrimonij portionis, vt habetur in recollectis à Corambon. decisione 17. de rescript. prout refert Mascard. vbi suprà, numer. 24. vbi quòd ex hoc limitauerunt dict. allegationem 24. Lapi, & voluerunt, falsam expresionem ætatis vitiare gratiam, licèt alia narrata vera extiterint, & super ætate Papa non se fundasset, vt refert Mandos. in dict. allegat. 23. Lapi, in versic. narrantur; conducunt tradita in proposito per Rebuff. in praxi benef. in differentijs inter rescripta gratiæ & iustitiæ, numer. 1. cum sequentibus. Quod tamen verum intelligit Mascard. solùm in mendacio non doloso, secus tamen vbi præsumi deberet esse dolosum, vt si quid in facto proprio narraretur, in quo tolerabilis ignorantia non datur, vt in l. quamquam. ff. ad Velleian. & in cap. ab excommunicato, de rescript. & consuluit Decius consilio 474. viso, in fine, numero 14. & asseruit Mandos. vbi suprà. Sed videtur à fortiori procedere quod ex Mascardo modò retulimus, in mendacio doloso, quod totum rescriptum indistinctè vitiat, vt in dict. capit. super literis, in prima parte, de rescript. quod in gratiosis procedit, vt Abb. & cæteri, communiter ibidem absque dubio fatentur, & idem in præsumpto dolo, cum in facto proprio non sit probabilis ignorantia, vt idemmet Mascardus dicit. Quare, aut ego mentem Mascardi non percipio, aut ipse se non intelligit, nec rectè explicauit: sed quia hæc limitatio Mascardi in rescriptis gratiosis, & ante eum Rebuff. vbi suprà, nimis generalis est, non distinguens species, quia tantùm vnam expresit Mascard. vt vidimus, nec ipsi procedunt in hoc magistraliter, vnde est vt sic simpliciter & indigestè tradita prædict. limitatio aberrare facere faciliter posset, ideò circa intellectum huius limitationis, quid exprimendum sit in literis gratiæ ad beneficia, & quando dicatur beneficium huiusmodi subreptitium, & quando non, videndi sunt latisimè Felin. in capit. in nostra, de rescript. & Selua de benefic. in 3. part. quæstione 11. & Menoch. dict. casu 201. num. 32. cum sequentibus, vsque ad fin. casus.

In dubio tamen, inquit idem Mascard. in eodem tractat. de probat. in verb. dispensationem, conclus. 523. num 5. quòd dispensatio (intellige, vbi nulla causa expressa est in ea) præsumitur fieri ex pluribus causis, & non ex vna tantùm, per ea quæ tradunt gloss. & Doctor. in l. quamuis. C. de fideicommiss. & ibi Ias. num. 8. & Alban. consil. 79. numero 11. nempè quòd in dubio vbi nulla ratio expressa est, non præsumitur quòd vna ratio tantùm posit asignari legi, vel statuto, sed plures; id quod inquit Salicet. in l. si serui, num. 31. C. de noxalib. Ias. in authent. quas actiones, numer. 22. versic. & quid erit tunc. Tiraquel. alios allegans in tract. de cessant. causa, limitat. 21. nu. 11. Anton. de Padill. in d. l. quamuis, num.
70 18. C. de fideicom miss. * vbi quòd dicenti plures esse rationes, creditur, nisi contrarium probetur; & quid dicit vnicam esse rationem, probare debet. Corneus cons. 253. col. 2. post medium, lib. 4. Paris. cons. 41. in fin. lib. 3. Crauetta consilio 73.
71 Cephalus cons. 210. nu. 61. lib. 2. * & non sufficit probare rationem esse vnicam, sed esse vnicam, & eam solam esse finalem, vt notat Crotus in repetitione l. omnes populi. 8. conclusione. ff. de iustit. & iur. Marian. Socin. Iun. cons. 30. num.
77 38. lib. 1. * & ideò à ratione non expressa non licèt arguere, vt per Bart. in l. liberorum, num. 12. ff. de verb. sig. Imol. in l. si verò. §. de viro. ff. solut. matrimonio, Aret. cons. 27. colum. 3. Alexand cons. 80. num. 13. lib. 1. Paris. cons. 41. num. 73. lib. 3. Dec. cons. 553. numer. 6. Bald. in l. maximum vitium, colum. 3. vers. sed quod Bartolus dicit. C. de lib. præt. vel exhæred. latè Cephal. consi. 252. num. 13. libr. 2. & consil. 210. numer. 48. eod. lib. 2. Roland. à Vallo cons. 55. numer. 22. lib. 1. Si tamen in lege

in lege vel alia dispositione, non potest reddi nisi vna tantum causa, ea debet haberi pro expressa, operaturque omnes illos effectus, quos ratio expressa in quacumque dispositione operari solet, iuxta glos. vbi per scribentes in d. l. quamuis, quam maximè commẽdant atque sequũtur, & multi præterea quos allegat Tiraquel. vbi suprà, limit. 21. nu. 8. est cummuniter approbata glos. illa, secund. Marian. Socin. consl. 1. num. 12. vol. 1. sequitur plures referens D. Molin. lib. 1. de Hispa. primogen. cap. 5. nu. 9.

Hæc omnia circa intellectum text. in d. cap. 2. de rescript. rectè perpẽsa nullam contradictionem faciunt communi & magis receptæ sententiæ, quam prius suprà defendimus circa falsitatem, vel subreptionem causæ impulsiuæ, quæ non leuiter, sed notabiliter mouisset principem ad concedendum, vel de veritate tacita, quæ eum difficiliorẽ redderet, &c. quandoquidem in his, quæ postmodum adduximus, quæ videbantur prima facie contraria vnaquæque causa ex narratis erat de per se sufficiẽs, absq; alia, ad eumdem effectum quem princeps in concessione intendebat, & ambæ adiectæ fuerunt in precibus pro facti contingentia, maiori-que cautela, quare nil mirum, si vna probata, quæ sola sufficiebat, cuius falsitas nihil mouit principem, sustineatur, & non vitietur rescriptum. At verò in specie præfatæ communis sententiæ diuersum contingit, vt non semel admonuimus.

74 Ex superioribus discutienda venit opinio quædam Petri de Ancharr. consil. 295. pro clariori, num. 13. tenentis, literas obtentas, ad beneficia Ecclesiastica validas ac efficaces esse, quamuis falsa fuerit facta mentio valoris eius beneficij, quòd petitur, modò appareat nihilominus vero valore expresso, easdem principem concessurum fuisse: contra hanc namque opinionem Ancharrani ob-

75 stat. * Primò, quia licet de iure verus valor beneficij in eius impetratione exprimi non debeat, nec sit necessarium; iuxt glos. in Clementin. 1. de præb. & ibi DD. & in cap. ad aures, de rescrip. vbi Decius num. 10. & Manc. nu. 18. & 19. plures referunt, sequitur Gomez. in regul. Cancel. de valore exprimendo in impetratione benefici, q. 11. vers. præterea quia ex quo, pag. 949. & id vno ore affirmant nostri iuris interpretes, secundum Menoch. qui plures refert d. casu 201. num. 77. & alios Quintil. Mandos. in regul. 22. de vnio. & confirm. q. 1. nu. 2.

76 * Attamen de stylo Curiæ Romanæ, & ex regulis Cancellariæ Apostolicæ, exprimendus est necessariò verus beneficij valor, aliàs impetratio, & prouisio erit nulla, vt in regul. supradicta de valore exprimendo, quæ est Vrbani IIII. vbi glos. & Gomez. & Quintil. Mandos. & iterum idem Mandos in d. regul. 22. de vnione, & confirm. q. 5. nu. 2. & q. 6. num. 4. Felin. in d. c. ad aures, num. 10. Rota decis. 19. de rescript. in nouis, quam refert vnà cum alijs permultis Decius in dict. capit. ad aures, num. 10. versi. secunda conclusio, & alios plures Pontificis ita ordinasse refert Gomez. vbi suprà, sequitur idem Dec. in consil. 159. Rebuff. in tractat. de nominat. quest. 9. num. 29. D. Couar. lib. 1. variarum resol. cap. 20. num. 7. Menoch. d. casu 201. nu. 77. vbi assignat rationem, quia per valorem potest Pontifex reddi difficilis in concedendo vni, quod alteri concederet, iuxta dict. capit. postulasti, de rescrip. iuncta nostra communi & recepta sententia, quam suprà latè defendimus, & hic stylus seruandus omnino est in Curia, secundum Dec. consil. 11. numer. 16. Ias. in l. cunctos populos. 1. lectura, num. 53. C. de summa Trinit. & fide Cath. vbi idem dicit de regulis Cancellariæ, ideò cum falsitas contigerit in ea qualitate, quæ necessariò est Principi exprimenda, consequitur, gratiam ipsam vitiari, ex suprà latè adductis, & præterea in terminis, quòd si falsus valor beneficij exprimatur, vitietur rescriptum, decidit Rota decisione 47. de rescript. in antiq. quam refert, & sequitur Menoch. vbi suprà, numero octuagesimotertio, quoniam multa expressa nocent, quæ tacita nocere nõ possunt. Rota decis.

decis. 10. num. 2. de rescript. in nouis, sed verius ibi appostilantes, & in terminis opinionem suprà dictam Anchar. in dict. cons. 295. reprobat Felin. in d. c. ad aures, num. 12. tum ex supradictis, tum & præsertim ex text. in capit. cui de non Sacerdotali, versic. idem, de præb. in 6. Quod adeò verum est, vt procedat etiamsi rescriptum concessum sit ex motu proprio, quia licèt tunc non sit mentio valoris beneficij facienda, vt per Menoch. vbi suprà, nu. 79. attamen si falsus valor exprimatur, clausula motus proprij nihil operabitur ad tollendum vitium hoc falsæ narrationis; facilius etenim adduci potuit Papa ad concedendum, quàm quando valor subticetur; illa namque falsa narratio eum impulisse videtur ad concedendum, vt affirmant Ancharr. consilio 137. Abb. in cap. quia circa, vers. sed quæro, de consang. & affinit. Cardin. consilio 66. Papa vniuit. column. 1. quos refert & sequitur Menoch. vbi suprà, num. 83.

Sed nihilominus Couar. vbi suprà dict. num. 7. præfatam opinionem Anchar. d. cons. 295. defendit, inquiens sibi potius placere, siquidem de iure verus valor non sit exprimendus; & quamuis ex regula Cancellariæ contrarium appareat, ea regula est strictè interpretanda, cùm verus valor beneficiorum difficilem habeat certitudinem, quo fit, vt error in valore exprimendo, non sit considerandus, vbi principis voluntas constat. Et prætereà pro Ancharrano adducit, quod in similibus terminis nominationis scribit Rebuf. in tractat. de nominat. quæstione 9. numero 44. asseuerans, * nominationem obtentam apud Gallos, facta mentione beneficij obtenti, eiusque valoris, maiori tamen quantitate expressa, quam verè valuerit, admittendam esse, quia etiamsi nominationem concedentes cognitionem habuissent veri valoris, nequaquam eam negarent, imò faciliùs eam concessissent: nec Ancharr. sententiæ aduersatur text. in dict. cap. cui de non Sacerdotali, nam quando verus valor exprimitur in literis gratia taxationis, tunc non potest obtineri vigore dictarum literarum aliud beneficium minoris valoris, cum id repugnet voluntati principis, vt in dict. capit. cui de non Sacerdotali. Si verò exprimitur verus valor causa demonstrationis, & constat de corpore, admittendum est quod Ancharr. censuit, nec gratia propriam virtutem amittit ex errore valoris expressi; si vel propter minorem valorem aliàs apertum sit principem etiam certum de vero valore idem concessurum, vt in specie sequutus Ancharr. tradit Ripa in dict. cap. ad aures, num. 78. quorum sententiam probat Couarru. vbi suprà, dict. num. 7. & opinionem Ancharr. simpliciter sequitur alios referens Aymon Crauet. cons. 2. nu. 14.

78 (margin)

79 Quid tenendum? Ego profectò omnia isthæc circumspiciens, etsi videam adducta de vero valore exprimendo cōtra Anchar. loqui simpliciter, ac proinde posse intelligi vbi nō constat quod vero valore expresso, nihilominus princeps easdem literas concessisset, ideoque videatur eò constito contrarium tentari posse cum opinione Ancharr. & sequacium; nihilominus in rigore iuris adhuc verius esse existimo contrariū, ac proinde tenendum contra opinionem Anchar. & sequacium cum Felino & cæteris, quos suprà citauimus. Regula enim Cancellariæ indistinctè præcipit verum valorem beneficij impetrandi esse exprimendum, ad hoc vt gratia valeat, & quòd aliàs ipsa vitiatur ac nulla sit: idem habet stylus Curiæ Romanæ. Si igitur iuxta regulam Cancellariæ, stylum & consuetudinem curiæ exprimendus est verus valor beneficij, si is non exprimatur, sed potius falsus, gratia erit subreptitia, & nulla, ac si de iure exprimēndus esset, vt suprà resoluimus. Nihil igitur interest quòd Papa aliàs esset concessurus, quod in dubio non est præsumendum. Prætereà, si exprimitur minor valor, quàm re vera sit, quod solet communiùs fieri quàm contrarium, etiamsi constaret Papam adhuc vero valore expresso, nihilominus concessurum, non

ideò consequitur validari gratiam, (etiãsi necessariò non fuisset exprimendus verus valor, prout exprimi debet) quoniam per maiorem valorem Pontifex redderetur difficilior ad concedendum, licèt tandem esset concessurus, quo casu iuxta magis communem sententiam, quã suprà defendimus, gratia est nulla, quanto magis cum falsitas versetur circa id, quod necessariò verè erat exprimendum Pontifici, vt probauimus: hocque præcipuè procedit, si dolosè aut per fraudem, minor valor expressus sit: erg. capit. super literis. 1. parte, de rescript. si verò exprimatur maior valor (quod rarò aut numquam contingit) adhuc idem existimo esse dicendum contra Ancharran. quia licèt hac in specie propter minorem valorem appareat princi pem, etiam certum de vero valore, idem concessurum, ac ideò Didacus contendat non vitiari gratiam, quòd expresio maioris valoris fuerat facta causa demonstrationis, qua de corpore beneficij constat, reg. l. demonstratio falsa. ff. de cond. & demonstr. attamen quia verus valor erat exprimendus necessariò, vt vidimus, & quia tunc hæc quantitas, & valor expressus est pars gratiæ, vt in decisione Rotæ. 6. de præb. in antiquioribus, numer. 4. & 8. non verò causa demonstrationis adiectus: quod patet, quia si causa demonstrationis adijciatur, etiamsi verus valor non exprimeretur, sed falsus, cum constaret de corpore beneficij, non vitiaretur gratia, vt in dict. l. falsa demonstratio. sed ipsa vitiatur, vt in d. reg. Vrban. Quarti, & aliorum Pontificum de exprimẽdo valore beneficiorum, &c. ibi: Alioqui præfatæ gratiæ sunt nullæ, & fatentur DD. suprà ad hoc citati, & constat præterea ex rationibus dict. regulæ, quas ibi asignat Gom. in præfatione, vers. & est aduertendum pag. 917. etiamsi cõstet ob minorem verum valorem Principem à fortiori idem concessurum, adhuc vitiabitur gratia, ob præd. falsitatem, ac subreptionem minoris valoris expresi, quæ versatur circa partem substantialem gratiæ, sicq; cessat fundamentum præcipuum D. Couar. quòd valor significetur hoc casu causa demonstrationis. Nec obstat, quòd in hac specie vltima, de qua agimus, cessant rationes dictæ regulæ asignatæ per Go-
80 mez, vbi suprà. 1. parte,* nempè causa tollendæ auaritiæ, ne scilicet per taciturnitatem valoris aliquis vltra merita, & plusquam oporteat de beneficijs Ecclesiasticis caperet, & ita per falsam valoris expresionem debitus dispensationis modus Papæ (cui est hæc cura à Deo demãdata) tolleretur, cap. quia nonnulli. de cler. non resid. secundum Abb. & Felin. in d. cap. ad aures, de rescrip. Quæ prima ratio plurimum iuris fomentum habet, secundum Gom. vbi suprà, & tamen cessat in proposito ex expresione maioris valoris, sicut cessat etiam secũda eorum qui hoc totum ad commodum bursale officialium retulerunt. Præterea & tertia, & magis recepta, vt hoc nomine eam appellat Gomez, vt propter annatas, ne defraudetur regula, facta fuerit, & sic regula ista adhæret taxis annatarum: sic enim videmus, quòd in beneficijs, in quibus non soluitur annata, non exprimitur valor: etiam cessat in proposito, quandoquidem expresso maiori valore, quàm re vera sit, non defraudatur annata, sed potius augetur: qua ratione etsi prima & hæc tertia simul iungantur, vt ob eas dicatur fuisse factam regulam, adhuc habemus intentum, quia vtraque ratio cessat, vt prædimus: quoniam etsi in nostra specie, quæ rarò contingit, cessent rationes regulæ, leges tamen ad ea potius quæ frequenter & facilè, quam quæ perrarò eueniunt, adaptari debent, vt in l. nam ad ea, cum simil. ff. de legib. ideoque nil mirum, si in casu rarò contingenti ratio legis deficiat, si in communi, & in his quæ frequentius accidunt, concurrat. Præterea & secundò, quia tertia ratio prędicta communis regulæ nõ verè cessat in proposito, cum intentio summorum Pontificum in pręd. regula iuxta præfatam tertiam rationem fuerit, quòd vera annata soluatur, non verò minor, aut maior, quàm re vera debeatur. Sed in hoc

hoc casu solueretur maior: ergo ratio regulæ adhuc extat & militat: quare & regulæ dispositio locum habet. Fateor tamen opinionem Ancharr. defensatam atque expositam vt per Couarru. vbi supra, probabilem videri, & fortasse alijs probabiliorem, mihi verò contraria probabilior videtur, vt prædiximus.

81 Ex proximè dictis deducitur, quid dicendum sit in illa quæstione, an gratia à Romano Pontifice impetrata ad beneficium curam animarum habens, facta tamen falsò mentione, sed absque dolo, quòd eidem cura animarũ inesset, nulla

82 sit, vtpote subreptitia, necne? * Primò nàque videtur nullam esse, nam etsi faci liùs Papa concessisset huiusmodi beneficium, sciens esse non curatum, adhuc expressio curæ prætextu falsitatis nocebit gratiæ, quia contingit in his, quæ de iure necessariò sunt exprimenda, vt est cura animarum, vbi beneficium curatum impetratur, vt in cap. cum in illis. de præb. lib. 6. & in Clem. 1. eod. tit. & in regula Cancel. 36. Rota in nouis. 292. atque ita scribunt omnes in cap. in nostra de rescript. vbi Felin. corolar. 10. Ioan. de Selua in tract. de benef. 3. parte quæst. 11. num. 12. Dec. in d. cap. ad aures. numer. 4. Ripa 19. Mant. 17. de rescript. Rota decis. 1. nume. 3. de officio Archipresbyt. in antiq. Menoch. d. casu 201. n. 61. ergo sicut omissio eius qualitatis, quę de iure est necessariò exprimenda, officit gratiæ, quamuis eam nihilominus Princeps concessisset, ita falsa mentio huius qualitatis nocebit, etiamsi veritate comperta, princeps idem esset concessurus, vt colligitur prima facie ex decis. Rotæ 73. de rescript. in antiquis, dum allegatur in cauda decisionis text. in d. cap. cui de non Sacerdotali, de præbend. lib. 6. & dicitur, posse hanc quæstionem solui per illum text. vbi expressè inquit text. in finali parte, quòd cum iniungitur prouideri alicui de præbenda certi valoris, in præbenda minoris valoris, etiã illo volẽte, mãdatum nõ potest adimpleri, quia huiusmodi mandata nõ debent ad alios casus, quàm expressos extendi: nam fines eorum diligenter seruari oportet: facit text. in cap. susceptum, in prima parte, de rescript. in 6. vbi mandatum de prouidẽdo alicui beneficium, quod per resignationem vacauerit, non potest adimpleri, si ille antequam resignet, decedat, & sic vacatio per mortem, & vacatio per resignationem sunt diuersa. Accedit etiam pro hac parte, quod in modò proxima quæstione resoluimus.

83 His tamen minimè refragantibus, cõtraria sententia in specie proposita mihi magis placet, imò quòd gratia hæc ex præd. falsitate narrata non vitietur, sed valida quidem sit, si impetrans idoneus sit ad vtrumque, & ad beneficium curatum, & ad non curatum, ex quo impetratur certum corpus beneficij vacantis, & cõstat de corpore beneficij impetrati, & ex quo summus Pontifex concessit beneficium magis qualificatum, hoc est, curatum, multo fortius videtur concessisse de minori, hoc est, de non curato, vt in reg. iuris, cui conceditur, &c. Nec obstat falsitas qualitatis curæ adiecta in impetratione, quia illa in proposito, etsi necessariò, si vera fuisset, exprimenda esset, attamẽ nũc cẽsetur adiecta gratia demonstrationis: ergo eius falsitas gratiam non vitiat, vt in d. l. falsa demonstratio. ff. de cond. & demonstr. cum ex ea Princeps inductus non fuerit ad concessionem gratiæ, vt ex illo text. probarunt Abba. in cap. significasti. colum. penult. & in cap. super literis. num. 6. de rescript. & ibi Felin. num. 3. versi. limita. quarto. Dominic. consi. 111. & optimè Staphil. de literis gratiæ & iust. in titulo de modo, & forma impetr. Et tenendo hanc partem non obest d. decisio Rotæ 37. de rescrip. in antiquis, quia ex eius mente rectius perpensa potius colligitur hæc pars, quàm præcedens, quia dum ibi dicitur, posse solui hanc quæstionem per d. cap. cui de non Sacerdotali, insinuatur, illud procedere, ac locum habere, vbi exprimitur falsitas gratia taxationis, vel limitationis gratiæ, vt patet in dict. cap. susceptum, & in dict. c. cui de non Sacerdo-

tali, dum certa forma ibi præſcribitur prouidendi in modo vacationis, vt in dict. c. ſuſceptum: & in mandato prouidendi certum tale quid beneficium, vel præbendam, vt expreſsè cauetur in d. c. cui de non Sacerdotali, tunc enim meritò vt in prouidendi mandato non veniat alius modus vocationis, nec aliud beneficium, vel præbenda, ſiue dimidia præbenda in literis non expreſſa, etiam ſi princeps eſſet aliàs conceſſurus: ſecus autem vbi exprimitur falſitas gratia demonſtrationis abſque dolo, ſed per ſimplicitatem vel ignorantiam, nec ex hac falſitate princeps inductus fuerit ad conceſsionem eius, quod alioqui ex certa ſcientia minimè conceſsiſſet: ita in ſimili quæſtione expreſsiùs & accuratiùs declaratur in deciſ. 4. aliàs 582. de reſcript. in antiquis, & in terminis ita tenet D. Couarr. lib. 1. variar. reſol. 20. nume. 6. Non obſtant text. in dict. c. ſuſceptum. & in d. c. cui de non Sacerdotali, nam eiſdē ſufficienter eſt iam reſponſum. Non etiam obeſt, quod reſoluimus in præcedenti quæſtione circa falſitatem maioris valoris beneficij expreſsi, contra Petrum de Anchar. & eundem Couarru. quoniam, vt illic probauimus, expreſſio maioris valoris, & ſic falſitas, non fuit facta, nec narrata cauſa demonſtrationis, ſed veræ & neceſſariæ formæ obſeruandæ, & qualitas non expreſſa induceret nullitatem gratiæ: at in propoſito noſtro, de quo agimus, licet qualitas illa curæ, ſi vera foret, neceſſariò eſſet narranda, attamen adiecta fuit falsò cauſa demonſtrationis, quia non erat neceſſarium omninò exprimere eſſe beneficiū non curatum ad obtinendam gratiam, ſicut fuit neceſſarium exprimi verum valorem beneficij, ac proinde in noſtra ſpecie non vitiatur gratia, in illā verò vitiatur, quia ſunt caſus diuerſi. Et retenta ſupradicta ſententia, idem dicendum erit in gratia obtenta de quadam ſacriſtia in aliqua Eccleſia, quam impetrans per ignorantiam & ſimplicitatem aſſeruit eſſe dignitatem, cum re vera ſacriſtia in Eccleſia illa non ſit dignitas, ſed ſimplex officium, nempè vt gratia hæc non ſit ſubreptitia, & ſic nulla; ſed valida ex prædictis rationibus, vt expreſſa deducitur in d. deciſ. 4. aliàs 582. de reſcript. in antiquis, quam refert Didacus vbi ſuprà, & ſequitur Felin. in d. cap. ſuper literis, nu. 5. de reſcrip.

85 Similiter etiam ex ſupradictis infertur, veram eſſe opinionē Hoſtienſ. quam refert & probat gloſſ. in c. fin. de conceſſ. præb. in verb. diſtinctio ad medium, ibi: Hoſtienſis autem, &c. quæ habet, quòd mandatum, ſeu reſcriptum Apoſtolicum de recipiendo aliquem in canonicum cuiuſdam Eccleſiæ, non obſtante certo canonicorum numero ibi ſtatuto, valet, ac debet exequi, licet in eadem Eccleſia nullus ſit numerus canonicorū ſtatutus: quoniam cum Papa intendit eum prouidere in Eccleſia, in qua certus numerus eſt, quod eſt minus impetrabile, hoc eſt, difficilius impetratur, multo fortius voluit eum prouidere in Eccleſia, in qua non eſt certus numerus canonicorum, quod eſt magis impetrabile, id eſt, faciliùs impetratur, ſicq; cōſtat, quòd ſi hoc ſciuiſſet, faciliùs idem conceſsiſſet. Nec obſtat falſitas expreſſa, quoniam ea non minuit, ſed addit ad gratiam, & contingit circa ea quæ non erant neceſſariò exprimenda, nempè Eccleſiam non eſſe numeratam, ac proinde illam gloſſ. vltra Ordinarios in proprio loco, à quibus recipitur, ſequuntur Bald. in cap. Cumana. de elect. colum. 1. Felin. & Dec. colum. 2. in cap. conſtitutus. de reſcrip. eoſque referens D. Couarru. libr. 1. variarum reſol. c. 20. num. 7. verſi. 3.

Hinc etiam probanda venit opinio quædam Guillerm. de Cugn. quem ſequitur Bald. ibi nume. 4. in l. 3. C. de Epiſcopal. audient. ſcribentis, gratiam ſeu remiſsionem homicidij, eiuſque abolitionem à principe impetratam, nō facta mentione prioris indulgentiæ, ſimile crimen eidem impetranti remittentis, vti ſubreptitiam, inualidam eſſe, quoniā princeps ſi hoc ſciuiſſet, nempè impetrantem aliud homicidium perpetraſſe, quod ſibi etiam fuiſſet condonatum,

retra-

retraheretur ab huiusmodi veniæ, quæ modò petitur, concessione. Addo ego, vel ad minus difficilior redderetur ad concedendum secundam veniam similis delicti, secundò commissi, propter consuetudinem delinquendi, & ad eam arcendam, vt in terminis asserunt communiter DD. in l. 3. C. de Episcopal. audient. secund. D. Molin. de Hispan. primoge. lib. 4. c. 3. num. 43.

87 * Princeps etenim etsi tutè absque animæ periculo in foro conscientiæ, non solùm in exteriori, valeat remittere criminis pœnam, quæ in satisfactionem Reipublicæ à legibus instituta fuerit, vbi ex hoc ipsi Reipublicæ damnum minimè sequitur, & absque læsione priuati iniuriam passi, secundum D. Thom. 2. 2. quæstione 67. artic. 4. & Maior. in 4. dist. 15. q. 19. benè Alfonsi. à Castro libr. 2. de potest. legis pœn. c. 12. vers. contra hanc secundam. Felin. in cap. qualiter. §. ad corrigendos, num. 36. de accusat. D. Couar. lib. 1. variarum resol. cap. 20. numer. 8. vers. & quamuis. Anton. Gom. 3. tom. variarum c. de tortur. reor. num. 38. Princeps tamē huiusmodi gratiam concedens sine partis remissione mortaliter peccat, vt testatur Thom. Grammat. voto. 35. nume. 8. in fi. quem refert, & sequitur Iul. Clar. in pract. crim. §. fin. q. 59. in parte, Addo quòd pro bono pacis, in vers. cæterum ego. vbi in præcedentibus, & sequentibus latè agit, an & quando de iure valeant, & admittendæ sint huiusmodi gratiæ principis sine remissione partis: attamen in præsenti specie, de qua agimus; ob defectum voluntatis admittenda erit Guillelmi, & Bald. opinio, quam sequuntur Ias. in l. 2. in fin. C. si contra ius vel vtil. pub. idem Ias. in l. neque damnosa, num. 3. C. de precib. imperat. offerend. & Barbat. in cap. dilectus, in 1. numer. 20. de rescrip. & in c. super literis, eod. titul. Alciat. in cap. cum non ab homine, num. 16. secundum nouam impressionē Lugduni factam ann. 1560. de iud. & Ioann. Crotus in cap. fin. numer. 6. de constitut. in 6. Ioan. de Anania in cap. ad abolendam, col. 2. num. 7. de hæret. Dec. consil. 695. num. 33. Boerius q. 217. n. 22. Marsil. singul. 111. Neuizan. libr. 1. Siluæ nuptia. numer. 151. Thom. Grāmat. voto. 10. nu. 12. Palat. Rub. in repet. c. per vestras. in 4. notabil. num. 11. de donat. inter vir. & vxor. Loazes in tractat. de matrimonio, dubio 10. num. 6. D. Couarr. lib. 1. variar. resol. c. 20. num. 8. Menoch. de arbitr. iud. lib. 2. cent. 3. casu 203. nu. 32. vltra quos idem tenet Practica Iodoc. cap. 147. nu. 12. & Practic. Carrerij fol. 502. num. 375. & Villalpand. in rep. l. 22. tit. 1. part. 7. c. 8. n. 8. & eos referens Iulius Clarus in sua pract. crim. §. fin. q. 59. vers. debes autem aduertere, & D. Molina vbi suprà, num. 40. & iterum lib. 2. cap. 4. num. 52. quod hodie expressè approbatur in l. 2. titulo *de los perdones*, libr. 1. ordin. hodie est. l. 2. tit. 25. lib. 8. nouæ coll. reg. ibi: *E si acaeciere que alguno que nos ayamos perdonado, y tornasse despues a hazer otro maleficio, porque nos despues le mādassemos dar otra carta de perdon: mandamos, que la carta segunda no valga, saluo si fiziere mencion de la primera, aunque en ella vayan declarados todos los maleficios que hizo.*

88 Quæ lex ibi, *otro maleficio*, satis insinuat hoc procedere, vel saltim ita intelligendum esse, quando in eodem genere delictum reperitur commissum, dictio enim Alius, alia, aliud, est repetitiua similium, iuxta gloss. in l. si fugitiui. C. de ser. fu-

89 git. verb. Alia pœna, & ibi Doctores. * Similis in auth. ex testamento, glos. magna in princip. C. de collat. communiter ibi approbata per DD. & est communiter approbata illa gloss. 1. secund. Alciat. reg. 3. præsumptione 45. num. 13. Montaluo in l. 6. titulo 5. libr. 4. fori, in gloss. *el puño*, & secundum Anton. Gom. in l. 29. Taur. nu. 12. & 26. ampliat. & limitat Roland. à Valle cons. 5. num. 45. & 46. & consil. 61. num. 39. cum sequentibus lib. 1. & sequuntur alij consulentes passim: in quibus etiam terminis loquuntur Guill. & Bald. vbi suprà, quasi contrarium sit obseruandum, vbi diuersum delictum is, qui veniam postulat, fecerit, vt in terminis probauit Couarr. vbi suprà, referens Alciat. in d. c. cum non ab homine, num.

num. 43. consulentem iudici, ne statim propter Guillelmi sententiam delinquentem puniat, sed principem admoneat, vt ei rescribat quæ fuerit eius mens in præfati criminis remissione; quod licet æquissimum videatur, non tamen opinatur necessarium esse ipsemet Couarr. & pro doctrina Guillelmi, atque decisione d. l. Regiæ adduco optimum text. in cap. 2. de filijs presbyt. libr. 6. vbi
90 ad literam probatur, * quòd si ipse, cum quo per sedem Apostolicam fuit dispensatum super defectu natalium ad ordines sacros, & ad obtinendum beneficiũ curatum, eo tacito, aliam dispensationem super pluralitate beneficiorum postea obtineat, talis dispensatio, veluti per subreptionem obtenta, est nullius momenti, cùm non sit verosimile, sedem ipsam cum illo prædictum patiente defectum voluisse, si hoc fuisset expressum, eidem in pluralitate beneficiorum huiusmodi dispensare.

91 Ex qua ratione deducunt ibi generaliter Ioann. Andr. & Dominicus colum. 2. necessarium fore, vt in secũda alicuius vitij dispensatione mentio primæ circa idem concessæ omnino fiat; id quod etiam tenuit Rota decis. 280. in antiquis. Innocent. Abb. & Paul. Paris. eosque referens D. Couarr. vbi suprà, d. numer. 8. ad fin. sequitur etiam Decius cons. 695. num. 34. & Menoch. vbi suprà, num. 33. & D. Molin. d. lib. 2. de Hispan. primog. cap. 4. num. 50. vbi quòd dispensatio addita primæ dispensationi, nisi in secunda
92 fiat mentio de prima, non valet. * Sic etiam si quis impetrauerit priuilegiũ cũ limitatione, & certa moderatione, non valet impetratio secundi priuilegij facta simpliciter, atque ita non expresso priuilegio primo, secundum Innocent. & Felin. num. 2. in cap. veniens. de præscriptio. quem refert, & sequitur Ruin. cons. 37. num. 4. lib. 1. Couar. & Menoch. vbi suprà. Idem est in rescripto secundò
93 impetrato, * quod tendit ad augendam, vel confirmandam, conseruandamque concessionem primam, nam in eo illius primi facienda est mentio, alioqui subreptitium erit, secundum Socin. Senior. cons. 169. colum. 3. vers. circa secundam difficultatem. lib. 2. Geminian. cons. 128. super præmisso dubio, colum. 3. versicul. ad vltimum respondetur, & quamuis loquantur in rescripto gratiæ, eorum tamen doctrina intelligi etiam potest in rescripto ad lites, vt probat Menoch. de arbit. iud. lib. 2. centur. 3. casu 202. num. 68.

94 Sic etiam qui facultatem ad maioratum instituendum obtinuit, atque illum fecit, si posteà alium instituere voluerit, nouam facultatem impetrare debet, in qua mentio primæ fiat: ita Ruin. dict. cons. 37. num. 4. lib. 1. Menoch. dict. casu 203. num. 34 D. Molin. d. lib. 2. cap. 4. nu. 50. vbi quod aliàs secunda facultas non valebit, & ita in facti contingentia con-
95 sului, & factum fuit. * Similiter etiam si is, cui facultas ad alienandum vel hypothecandum res maioratus semel cõcessa fuit, iterum velit nouam facultatem ad bona maioratus alienanda vel hypothecanda impetrare, tenetur facere mẽtionem de prima, aliàs secunda facultas, de prima mentione nõ facta, ex eadẽ causa obtenta, qua prima fuit concessa, nulla censenda erit: secus si ex alia causa concessa fuerit, vt cum iudicio resoluit idem D. Molin. d. lib. 4. c. 30. nu. 40. cum seqq. ad quem locum se remittit idem d. lib. 2. c. 4. nu. 53.

96 Illud denique hic non omittendum duxi, facultatem Regiam concessam ad primogenium instituendum, non facta principi mentione numeri liberorum, quos habebat impetrans, tametsi eorum in genere meminerit, validam, ac non subreptitiam esse censendam, tùm ex eo, quòd princeps has facultates cõstituẽdi primogenia facillimè solitus est concedere in honorem nominis, gentis & familiæ, hac apposita conditione, vt cæteris filijs, qui à primogenio excluduntur, eiusque ratione legitima portione priuantur, congrua alimenta exhibeantur, nec quicquam solet mouere principem maior, vel minor filiorum numerus, vt frequẽter obseruatur: tùm etiam, quia

quia faciliùs princeps permittet primogenium constitui ex eo patrimonio, quod alioqui in plures distinctum partes ob maiorem filiorum numerum faciliùs dissipabitur, & ad extraneos per alienationem feudi auiti deueniet: ita decidit rem hanc Couarru. vbi suprà, d. c.20.n.9. dicens, quòd cum semel in litẽ hæc incidisset quæstio, & quibusdam visum fuisset contrarium, tandem in sententiam, quam prædiximus, itum est, nempè quòd sit valida facultas prędicta, ex rationibus suprà dictis. Non obstat, quod ex Præposit. in cap. per venerabilem. §. quod autem, colu. 15. versic. aduerte nunc ad solemnitatem, qui filij sint legit. & Curt. Sen. consil. 19. vers. capio tertium. & cons. 35. colum. 9. & consilio 37. vers. nonò impugnari poterit, in con-
97 trarium adducebatur, asserentibus, * volentem legitimare filium illegitimum, teneri exprimere principi numerum certum filiorum legitimorum, & naturalium, argu. l. nec ei. §. vltim. ff. de adopt. nam etsi passim apud iuris vtriusque interpretes obseruatùm sit, præd. legitimationem inualidam esse, nisi mentio fiat filiorum legitimorũ, & naturalium, pauci tamen, præter Præposit. & Curt. exprimendum esse numerum filiorum adnotarunt, secundum Couar. vbi supr. vbi quòd etiamsi prædicta opinio Præpositi admittenda esset, vt fortasse est, venit intelligenda, vbi legitimatio fit ad consequenda iura omnia filij legitimi & naturalis, & vt simul legitimatus patri cum legitimis, & naturalibus succedat, quo casu his ex ea legitimatione legitima portio diminuitur, maiorque eis læsio contingit, vbi maior est eorum numerus: ideòque ratio dictat hoc esse principi significandum: secus in ea, de qua præcipuè agimus specie, ratione quam prædiximus.

Postremò, vt vltimam manum huic c. imponamus, illud superest agendum, an in dispensationibus Apostolicis de impedimentis Canonicis ad contrahenda matrimonia subreptio in expresione falsæ causæ vitiet dispensationem? Et quamuis ex suprà dictis desumere quis posset, quid in his dicendum foret, attamen in specie aliqua docere conabor, quæ mentem ac viam quodammodò aperiant, vt inde discretus, ac prudens lector, cætera, quæ in facti contingentia occurrerint, facilè discernere queat, non enim possumus omnia dicere, nec vnicuique pro libito quærenti de aliqua facti specie, nobis tamen ignota respondere, cum secundum rerum naturam plura sint negotia, quàm vocabula, vt in. l.4. ff. de præscript. verb. sed sufficere pro nunc solùm existimamus, si Deo duce, nonnullas regulas, ac doctrinas in genere proposuerimus in materia dispensationum ad matrimonia, ex quibus vnusquisque depromere poterit, quod suo casui magis conducibile fuerit.

98 Et in primis sit prima regula: Non valet dispensatio obtenta à Papa super matrimonio inter consanguineos contrahendo, si ibi causa falsa sit expressa, nisi eam posteà Papa confirmet, vt in c. quia circa, de consang. & affinit. vbi pro causa dispensationis fuit principi obiecta proles, cùm tandem ea causa tunc temporis falsa esset, quia nihilominus hoc posteà Papæ significato ab Episcopo loci, iubet cum eisdem sic matrimonialiter coniunctis dissimulandum, vt remaneant in copula sic contracta, quia ex separatione graue scandalum immineret: ex quibus verbis colligunt ibi DD. communiter, ac sic intelligunt text. illum, quòd non valuisset illa dispensatio sic obtenta in casu illius text. nisi hæc decretalis posteà emanasset; & ita ex ista dissimulatione ob causam ibi expressam licitè possunt simul esse, aliàs non essent tuti, vt tenuit gloss. magna ibi in fi. estque communis, & verus intellectus, secund.
99 Abb. ibi in princip. * nempè quòd non valeret illa dispensatio, nisi Papa eam posteà confirmaret.

Vnde quod ibi traditur, dissimulationem Romani Pontificis habere vim & effectum dispensationis, & prætereà notat Syluest. dicens eam gloss. in hoc singularem, in summa, verbo. lex quęst. 6. in-

100 6. intelligendum est procedere, * quãdo Romanus Pontifex dicit quod dissimulat, aut scribit, alioqui dispensare non videtur, quamuis conniueat, vt.c.cum iam dudum. de præb. vbi Abb. hoc notat. idẽ Abb. in cap. nisi essent. de præb. Decius in cap. 1. col. 1. de excep. sequitur, & dicit communem Felin. cap. 1. num. 10. versic. limita hoc tripliciter, &c. de tregua & pace, ex quo idem profitetur D. Couar. in 4. 2. part. c. 6. §. 10. num. 15. vbi agit de intellectu d. c. quia circa.

Hæc tamen regula intelligenda est, vt procedat ita demum, si falsitas contingat circa ea, quæ principem mouere poterant ad nõ cõcedendũ, vel eum à facili concessione auertere, ex d. c. postulasti. de rescript. iuxta magis cõmu. sententiam, quam suprà ex eo text. defendimus: & prætereà ex ratione text. in d. c. 2. de filijs presbyt. libr. 6. cuius suprà meminimus; & notat optimè Felin. in d. c. ad audientiam. colum. 2. num. 14. de rescript. & in terminis dispensationis circa matrimonia, de quibus agimus, & d. c. quia circa. (quicquid aliàs in terminis. d. cap. proposuisti, tenuerit, vt suprà latiùs diximus) probat D. Couarr. in 4. de sponsal. 2. part. cap. 6. §. 10. num. 14. circa finẽ. & frat. Anton. à Cordub. in sua summa de *casos de conscientia*, q. 45. in. 1. opinione, in vers. *Y assi dize el mismo*, & in secunda opinione, in vers. *y el Papa*, quod si aliàs constaret, falsitatẽ expressam in precibus ad dispensationem obtinẽdam de leui mouisse Papam ad concedendum, ita quòd etiam veritate comperta, atque sibi narrata cum eadem falsitate concederet gratiam dispensationis, tunc ipsa non erit subreptitia, sed valebit: argu. d. cap. super literis, in 2. parte de rescript. & eorum, quæ suprà in materia rescriptorum iustitiæ, & gratiæ dicta sunt, & probat in terminis Mascard. de probat. in 3. tom. conclus. 1211.

101 Illud tamen in proposito obseruandum erit, * quòd vbi aliquis bona fide est in eo statu, vt tantùm contra legem humanam sine proximi iniuria vitam agat absque transgressione etiam legis naturalis ac diuinæ, in eodem statu dimittendus est, ac tolerandus, si ex correctione scandalum graue immineret, secundum Adrian. in quodlibeto. 5. artic. 2. quem sequitur D. Couar. vbi suprà, d. num. 15. vers. ex quibus: id intelligens, dato errore iuris, qui attenta personarũ conditione, & qualitate, bonam fidem minimè excluderet: quo fit, secundum ipsos, vt in casu d. c. quia circa, ideò Papa rescribat dissimulandum esse, quia illi matrimonio iam copulati bona fide putabant se legitimè coniunctos esse: atque ex dissolutione graue immineret scandalum: tenet idem Adrian. in 4. sententiarum in tract. de confess. dub. 7. post quintam quæstionem, sicque hic intellectus d. c. quia circa, plus ei placet, quàm cõmunis de confirmatione Papæ, quem prædiximus, necnon & Didaco à Couar. vbi suprà, qui & Goffred. Nauarrum & Ludouicum Gozadin. refert hunc secundum intellectum Adrian. sequentes atque probantes. Erit igitur optima doctrina hæc, & consilium pro confessarijs, & consulentibus in his facti speciebus, * ne prædicta bona fide contrahen- 102
tes iam copulatos in mala fide constituant, atque eos desolatos reddant, sed potius cum eis dissimulent, seruatis seruandis.

103 Secunda regula, & doctrina est: Dispensatio Apostolica ad matrimonium contrahendum, si vnica tantùm constat causa expressa, commissione facta Ordinario loci, nempè si preces veritate nitantur, Super quo conscientiam tuam oneramus, cum illis dispenses, non obstante, &c. prout communiter solet dici, & apponi huiusmodi clausula in dispensationibus ad matrimonia, tunc absque dubio existimarem, quod si clausula illa narrata non sit vera, sed falsa, corruat dispensatio & sit nulla; tùm quia causa à lege vel principe posita, censetur finalis, per text. quantum ad primum in l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patron. & quãtum ad secund. per text. in l. penultima, C. de donat. inter vir. & vxor. per quæ iura ita tenet Oldradus consil. 224. istæ sunt

sunt allegationes, colum. 5. versic. præterea, nu. 18. ibi, si verò à lege, quod post eum reassumit Alberic. in. l. generaliter, colum. 2. C. de Episcop. & cleric. & refert Tiraquel. de caus. cessant, limit. 1. nu. 30. qui n. 29. alios plures refert tenentes primum; quod de causa à lege posita diximus, vt præsumatur esse finalis: * & q.

104 quando causa expressa est in dispositione, ea semper præsumatur esse finalis, voluit etiam Socin. consil. 83. pro certo textus est, colum. 2. vers. sed alia fit difficultas. lib. 3. per. l. 3. cum ibi notat. ff. de hæred. instituend. tùm etiam, quia licèt esset prædicta vnica causa impulsiua, prout in dubio nonnulli voluerunt relati per Tiraquel. vbi suprà, nu. 47. cum hac sola causa Papa motus fuerit ad cõcedendum, & ita demum præcipit Ordinario dispensandum, si preces veritate nitantur, super quo se diligenter informari iubet, atque conscientiam suam onerat, consequitur manifestissimè, eius fuisse voluntatis ac mentis, vt non aliter dispenset, quàm si illa vera esse probetur: & hoc procedit, siue scienter, siue ignoranter falsitas narrata fuerit, quando quidem in vtroque casu constat de voluntate Papæ contraria, vt probatur ex omnibus suprà dictis, & latè rationibus & in terminis in falsitate scienter commissa, tenet per prædicta Cordub. vbi suprà, in dict. 2. opinione, cuius rationes militant etiam vbi falsitas ignoranter narrata fuerit, vt ex eisdem constat: in dispensatione namque seu alia gratia, semper præsumendum est principẽ fuisse motum ex causa expressa, vt in c. cum adeò, & c. postulasti, de rescript. vbi DD. & nuncupatim Abb. in d. c. quia circa, num. 6. in fin.

105 Tertia doctrina est: Impetrans dispensationem ad contrahendum matrimonium, in qua plures narrantur causæ, tenetur eas prius verificare, sicque onus probandi non incumbit apponenti, vt in d. c. quia circa, de consang. & affinit. vbi hoc notat Abb. in secundo notab. num. 3.

106 Quòd si vna earum sit falsa, cæteræ verò veræ, dubitari poterit, an propter subreptionem, & falsitatem vnius, gratia nulla sit, ita vt oporteat iterum ad summum Pontificem accedere vel mittere pro remedio? Sed in hoc, omissa disputatione, quia iam suprà satis disputauimus circa idem generaliter in alijs rescriptis, ex quibus poterunt sumi fundamenta & rationes pro his, quæ modò dicemus, distinguendum videtur; nam si plures causæ principi narratæ ad obtinendam dispensationem pro matrimonio contrahendo, sint eius qualitatis, vt iuxta solitum stylum curiæ atque consuetudinem principis, quælibet earum sit iusta, ac sufficiens de per se ad dispensandum, prout ex ea solet dispensari in simili impedimento matrimonij, tunc licèt vna sit falsa, si tamen altera sufficiens sit, vel reliquæ veræ, si dolus in hac impetratione non contingat, non videtur vitiari huiusmodi dispensationem, iuxta communem resolutionem gloss. in cap. 2. de rescript. quam suprà deduximus. * Curia autem Romana solas

107 tres causas habet pro iustis ad dispensandum etiam in quarto gradu, secundum Nauarr. in Man. Latin. c. 22. nu. 87. quæ sunt defectus dotis competentis, extinctio magnæ litis, & quòd maior pars sibi parium suę ciuitatis, vel loci insignis, quem inhabitat, sunt ei consanguinei, vel affines in 4. gradu, vel si est alius locus minor, si ipsa non habet sufficientem dotem ad nubendum extra illum locum. Ego verò frequentiores causæ, quas vidi in pluribus dispensationibus huiusmodi Apostolicis, ob quas conceditur à summo Pontifice dispensatio ad matrimonia cõtrahenda inter cõsanguineos, vel affines intra quartum gradum, sunt, ob minus competentem dotem, cum qua sibi virum paris conditionis, cui nubere posit ipsa inuenire nequeat, item & propter angustiam loci, &c. Et prætereà vidi nonnullas cum alijs diuersis causis animum Pontificis mouentibus: & iure etiam in matrimonio de facto contracto, duæ causæ sufficientes ad dispensandum reputãtur. Prima, quando ex tali

ex tali matrimonio proles superest bona fide suscepta. Secunda, propter bonum pacis futurum, & scandalum, quod ex dissolutione iam contracti matrimonij sequeretur, vitandum, vt in d. c. quia circa, de consang. & affinit. & ibi Abb. num. 2. & D. Couarru. in 4. 2. p. c. 6. §. 10. num. 13.

108 Nihilominus tamen in specie, de qua agimus, dispensationis pro matrimonio contrahendo, contrarium verius videtur, cum hæ causæ dependeant ab arbitrio & voluntate solius principis, & simus in gratiosis, motusque fuerit summus Pontifex ex omnibus causis expressis simul, quæ omnes sunt æquè principales, ita vt vna ab alia discerni non possit, & neutra de per se ad dispensandum obliget, sed gratuitò ex omnibus dispensetur, & quamuis aliás dispensauerit cum vna, vel duabus ex prædictis causis, nunc verò voluit cum omnibus eis simul dispensare, & non aliàs; quod etiam ex eo conuinci vrgenter videtur, nam cùm narrauerit plures causas, adiecit posteà loquẽs cum Ordinario loci, aliove, cui verificationem narratorũ, & dispensationem faciendam committit, Te super his diligenter informes, & si repereris, quod preces veritate nitantur, super quo conscientiam tuam oneramus, &c. sicque necessariò requiri videtur, quòd omnia narrata sint vera, & non aliàs dispensandum iubet, quàm si ita fuerit verificatum, hoc est, quòd preces sint veræ. Si igitur aliqua causa precum principalis est falsa, deficit potestas ad dispensandum, quia non stat quòd preces in omnibus sint veræ, prout requiritur, quando quidem verbum, Preces, cõprehendit omnia narrata, sicque videntur indiuiduæ: quod etiam patet ex relatiuo illo, Super quo, &c. quod est collectiuum, & comprehensiuum omnium causarum præcedentium, & per id ad vnum indiuiduum reducuntur: relatiuum enim dicitur esse in referente. l. asse toto. ff. de hæred. inst. Gozadin. cons. 31. in hac causa. numer. 2. Natta cons. 402. visis actis. numer. 58. Aymon cons. 45. quidam homines. numer. 4. & cum omnibus suis qualitatibus. Bartol. in l. 1. ff. de receptat. & in. l. 1. ff. si famil. furt. fecis. dic. & in. l. si quis seruum. §. fin. numer. 5. ff. de leg. 2. Abb. cons. 28. num. 3. lib. 1. & cons. 4. lib. 2. Alexand. in l. hac consultissima. nu. 8. in fin. & num. 10. C. qui testam. fac. possunt. Dec. consilio 292. & pro tenui, numer. 2. & 449. visis duobus, num. 3. Siluan. cons. 68. numer. 5. Decius cons. 41. num. 22. & cons. 101. nu. 11. vbi alios refert lib. 1. & dicitur inesse in referente verè, & propriè, specialiter & expressè, vt post alios probauit Decius d. cons. 41. num. 22. ergo cum super omnibus causis narratis, & veritate ipsarum sit onerata conscientia, si aliqua deficiat, vel sit falsa, non erit tuta conscientia, sed læsa. Nec obstat communis resolutio gloss. in c. 2. de rescrip. in contrarium suprà adducta, ea enim procedit in rescriptis iustitiæ ad lites, in quibus iure determinatum est, quæ causæ sint sufficientes, & efficaces ad effectum prætensum: nos verò agimus in gratiosis, dependentibus à voluntate principis, & ideò reputantur impossibilia: argumento l. idem Africanus. §. constat. ff. de legat. 1. & ibi Doctores, & in. l. continuus. §. cum quis. ff. de legat. 1. D. Couarru. in 4. de sponsal. 2. parte. cap. 3. in princip. numer. 7. D. Molin. libr. 2. de Hispan. primogen. c. 13. num. 5. cum sequentibus.

109 Et in terminis nostris, quòd dispensatio circa impedimenta matrimonij, cum dependeat à voluntate principis, præsumatur difficilis, & etiam impossibilis, licèt sit de solitis concedi, tenet Ioan. Baptista Plotus inter consilia matrimonia. cons. 58. numer. 10. quem refert, & sequitur Ioseph. Mascard. de probat. conclus. 1034. numer. 34. fol. 289. Nec obstat quòd in tertio, & quarto gradu consanguinitatis, vel affinitatis summus Pontifex assiduè soleat dispensare, ac proinde hoc casu fallit regula dict. §. constat, cum simil. vt ex ipsis patet, & sic non reputetur impossibile, neque difficile, vt cum communi resoluunt Couar. & D.

& D.Molin.vbi suprà, vterque numer.8. quoniam hoc procedit supposita veritate precum, secus aliàs per prædicta. Cum igitur hæc ita se habeant, & in prædict. dispensationibus ad matrimonia contrahenda forma videatur data iudici delegato à Papa, illis nempè verbis, Et si per informationem eamdē repereris, quòd preces veritate nitantur, super quo conscientiam tuam oneramus, &c. * conse-
110 quitur, quòd si vna ex præd. causis sit falsa, corruat dispensatio: quia quotiescumque statutum, vel cōstitutio (adde tu, vel ipse princeps concedens) aliquid exprimit circa actum conficiendum aliter, quàm à iure communi sit dispositum, cēsetur inducta forma, secundum Petrum Anchar. consil. 35. visa quadam. Areti. in l. 1. ff. de lib. & posth. Felin. in capit. cum dilecta, numer. 6. versicul. nonum signum, de rescript. sequitur Decius consil. 531. accuratè, nu. 1. & consi. 532. pro vera, numēr. 3. Ias. consil. 97. in præsenti. numer. 2. libr. 4. est communis conclusio, vt cum his, & alijs, quos refert sequitur, & affirmat Francisc. Beccius cons. 12. numer. 23. & iterum consil. 62. numer. 43. lib. 1. Sed in his dispensationibus exprimitur causa verificanda, hoc est, preces narratæ circa actum conficiendûm dispensationis aliter, quàm à iure communi sit dispositum: eo etenim iure hæ, vel illæ causæ non erant expressæ præter contentas in dict. capit. quia circa, quinimò dependent solum à voluntate principis, vt prædiximus: igitur dum dicitur quòd preces veritate nitantur, videtur per hoc induci forma.

111 Præcipuè quia vbicumque lex vel statutum introducit aliquid cum certis modificationibus, quicquid ibi exprimatur, censetur de forma secundum eumdem Ancharran. consil. 241. ex tenore, sequitur Felinus vbi suprà, ibi, Dando iurisdictionem modificatam, omnia censentur de forma, & Decius consil. 262. in causa, numero quarto, & in alij pluribus consilijs relatis à Beccio dict. cons. 12. numer. 24. & dict. consi. 62. num. 43. Sed Papa in proposito ex adiectione prædictæ clausulæ modificat suam gratiam, nempè vt ita demum delegatus cui negotiū expediendum committit, dispenset, si repererit quòd preces veritate nituntur: igitur per hoc forma inducta videtur omnino seruanda.

112 Præterea vbi in dispositione legis vel hominis ponitur aliquid conditionaliter, illud dicitur esse de forma, secundum Bald. in auth. matri & auiæ. 2. colum. ibi: Quidam tamen dicunt. C. quando mul. tutel. officio fungi poss. quem sequitur Felin. in d.c. cum dilecta, num. 6. versic. 2. signum, probatur in l. Meuius. ff. de cond. & demonst. tenet Dec. consi. 466. nu. 18. & consi. 532. pro vera, nu. 4. Beccius cons. 39. nu. 19. sed in dispensationibus huiusmodi ea conditio adijcitur, Et si per informationem eamdem repereris, quòd
113 preces veritate nitantur, &c.* Per dictionem namque Si, &c. inducitur conditio, vt in l. 1. vbi glos. & Bart. nu. 3. idem Bart. in l. demonstratio. §. qui autem, numer. 6. ff. de cond. & demonst. DD. in rubr. ff. de cond. & demonst. Ant. Gom. 3. tom. cap. 12. de legat. numer. 56. Beccius consil. 41. numer. 26.

114 Forma autem est indiuidua, & diuisio formam corrumpit secundum Bald. in l. si seruus. ff. si quis cautio. Alexan. in l. si is qui quadringenta. §. quædam. ff. ad l. Falcid. sequitur plures in id citans Beccius d. consil 12. numer. 30. vbi etiam cum Iacob. Butricar. & Alberic. quòd forma est
115 de genere indiuisibilium: * & rursus numer. 31. cum alijs, quòd quando plures solemnitates requiruntur ad actum, omnes sunt obseruandæ, & si vna deficiat, omnes sunt ex integro reficiendæ.

116 Imò secundum Riminald. consi. 190. visa facti, numer. 33. vbi plura sunt requisita de forma, omnia debent seruari, etiā si aliquid ex eis videatur superfluum vel non præiudiciale: & inquit Angel. & alij, in l. 1. §. sed si mihi. ff. de verbor.
117 obligat. quòd in his * quæ sunt de forma, vtile per inutile vitiatur, sequitur prædicta Beccius dict. cons. 12. num. 32. Accedit, quòd forma inducta à lege, vel statuto, in dubio censetur substantialis,

& semper ad vnguem, & præcise seruari
118 debet,* nec potest obseruari per æquipol lens, & non obseruata corruit actus, non solum si contra formam, sed etiamsi præter formam fiat actus, vt ex communibus conclusionibus plures authores vniuscuiusque citans probat Beccius d.
119 consi.12.nu.15.cum sequentibus. * Tandem formæ omissio etiam in qualitate vel minima vitiat, secund. Anton.de Butrio in cap.fin.7.notab.de restit.spol.Bald. Imol. & alios in l. 1. ff. de lib. & posthu. Felin.in dict.cap.cum dilecta. numer.10. versic.ampliat.10.Ias.consil.165.viso, ante fin.& consil.191.placet mihi, columna. 1.libr.2.& in consil.97.in præsenti testamento, volumin.4. Decius in capit. prudentiam, in 4.notab. de officio delegat. Denique fines mandati diligenter sunt obseruandi, vt in l.diligenter, in princip. cum simil.ff.mandat. & iudex delegatus nullatenus egredi potest commissionis suæ fines, iuxta illud Pauli ad Thimoth.
120 capit. 6. ad fin. * Præcipio tibi coram Deo, vt serues mandatum sine macula: & quicquid vltra, aut secus agit, nulliter agit, capit. cum olim, de priuileg. capit.cum dilecta, de rescript. vbi latè Felin. numer.7.cum sequentibus, omne enim quod fit non solum contra, sed etiam præter commissionis formam, est nullum ipso iure, vt in l. illud. §. sed si ita, & ibi Bart. ff. quod cuiusque vniuersi. nom. probat latè Mexia in l. regia Toleti *de los terminos*, in 11.fundamento.2. partis, numer.2.vbi num.3.quod non solum mandatum est seruandum, sed etiam qualitas mandati, vt in cap.cum venissem, de eo qui mitt.in poss. caus. rei seruand. & ibi Bald. Nihilominus in quæstione principali sit deliberationi locus, vnaquæque enim opinio supradict. sustentabilis atque probabilis videtur, sed posterior probabilior atque securior, forma enim censetur dari, & constitui à delegante in mandato, etiamsi ordo alioqui iure requisitus inibi exponatur: iuxta text. in dict.cap.cum dilecta, de rescrip.iuxta primum intellectum glossæ ibi verb. iuris ordinem, quem sequuntur ibi Abb. & Felin.in versi.primum signum idem Abb. & Felin.nu.8.in cap.causam quæ, de re iudic.D.Couar.alios allegans in c.alma mater.1.par.relect.§.9.num.8. versic.quibus suffragatur, de sententia excom. libr.6. Nec obstat, non inducere formam nec conditionem ea, quæ iure insunt, si ab homine exprimantur, vt in l. conditiones quæ extrinsecus. ff. de cond. & demonst.& in l.3.& ibi notatur. ff. de leg.1. vbi hæc est communis sententia: sed clausula, si preces veritate nitantur, etiamsi non apponatur, censetur & intelligitur apposita, vt in d.c.2.cum simil.de rescrip. ergo, &c.hoc namque verum est cum eo modo, & in eum finem ab homine exprimuntur, quo & in quem iure tradita sunt: secus si ea, quæ iure insunt, ad instructionem causæ, & ad iustitiam ministrandam ab homine in mandatis tradãtur, ex præsumpta hominis mente ad formam, & solemnitatem constituendam, veluti si speciali quadam cautela ordo iuris modum procedendi concernens fuerit traditus, quia tunc formam constituit, vt tenet Abb.& cæteri suprà citati, & Albertus Brun.quos refert, & sequitur Couar.vbi suprà, versi.nec obstat. Sed in prædictis dispensationibus hoc contingit, quia in eis enixè mandatur delegatis, vt diligenter super causis narratis se informent, & si per d.informationem repererint, quòd preces veritate nitantur, super quo conscientiam tuam oneramus igitur, &c. Hæc circa primum distinctionis casum, nempè quando quælibet ex causis narratis Summo Pontifici erat de per se sufficiens ad dispensandum.

Si verò nulla ex causis narratis Summo Pontifici ad dispensationem ad matrimonium contrahendum, obtinendam, est de per se sufficiens, tunc si illa, quæ falsò narrata est, est ita principalis, aut magis, sicut cæteræ, quæ verè existunt, sicque videtur principem æquè principaliter motum fuisse ex omnibus, tunc defectus & falsitas vnius vitiabit proculdubio gratiam à fortiori ex supradictis: & ex traditis per Nauarr. vbi suprà d. c. 22. num.86.vers.1.dicentem, quamcumque

expressio-

expreſsionem falſi mouentis principem ad gratiam concedendam, nocere: non autem quamlibet taciturnitatem veri id facientis, ſed ſolum eam, qua tacetur verum, quod iura iubent exprimi ſecund. Rot. in nouis deciſ. 32. nu. 5. de reſcript. & Bellamer. deciſ. 698. & Fel. in c. poſtulaſti, col. 4. nu. 1. in verſ. declara etiam notabiliter, de reſcript. diximus ſuprà d. lib. 1. c. 15. nu. 3. Accedit prętereà quod diſpẽſationes ſunt ſtricti iuris, ac proinde de vno caſu ad alium etiam maiorem rationem habentem extendi non valent, vt ex text. in cap. cui de non ſacerdotali, de præb. lib. 6. & alijs latè probat D. Molin. de Hiſp. primoge. lib. 2. c. 4. num. 48. & 49. & Quintil. Mandoſ. in regul. de idiomate 7. q. nu. 5. quicquid contrarium conetur probare Dec. in l. non debet cui, nu. 6. ff. de reg. iur. nempè quod diſpenſatio de caſu ad caſum ex maioritate rationis extendi valeat, quẽ reprobat Molin. vbi ſuprà: & quamuis Villadieg. in tract. de legat. q. 14. nu. 20. vol. 14. tract. diuerſ. Doct. in antiquis teneat, quòd poteſtas diſpenſandi data Epiſcopo, vel alij cuicumque, ex iuris diſpoſitione extẽdatur ad caſum non expreſſum ex identitate rationis, nõ obſtat, quoniam loquitur quando ex diſpoſitione iuris id conceditur, non verò agimus, quando ex principis gratia id permittitur contra iuris diſpoſitionem.

125 Hinc eſt, vt quamuis poteſtas alicui à principe conceſſa legitimandi aut diſpẽſandi contra ius, vt fauorabilis ſit extendenda ac benignè intelligenda, nõ verò ſtrictè, iuxta text. ſic intelligendum in c. per venerabilem, qui filij ſint legit. eſtque communis opinio, vt plures referens teſtatur eam ſequutus D. Couar. in 4. de ſponſ. 2. p. c. 8. §. 8. nu. 6. ipſa tamen diſpenſatio odioſa eſt, ac ſtrictè interpretanda, vt in c. 1. & 2. de filijs presbyt. in 6. ita vt in ea non ſit locus argumẽt. de maiori ad minus, vt in d. c. cui de non ſacerdotali, de præb. lib. 6. & in c. fi. de tranſlat. Epiſcop. id quod latiùs probat D. Couar. vbi ſuprà, d. c. 8 § 8. nu. 11. hoc eſt clarius dicere, quòd ſi facultas diſpẽſandi conſideretur quoad ius concedentis, tunc larga interpretatio eſt facienda, vt in c. cũ dilectus, de conſuetud. Si verò conſideretur ex parte eius, cũ quo diſpenſatur, tunc ſtrictè eſt interpretanda, vt minus recedatur à iure cõmuni quã fieri poſsit, in eo enim reperitur odiũ quia ius commune cõtradicit, & ideò ſatis eſt ei, quòd diſpenſatio aliquid operetur, argum. d. c. 1. & 2. de filijs presbyt. lib. 6. ita Ioan. And. in c. fin. de ſimonia, quem ſequitur Abb. Sicul. in c. at ſi clerici. §. de adulterijs, de iudic. eoſq; referens Villadieg. vbi ſuprà, nu. 31. & inquit Gigas de penſione, q. 18. nu. 8. vol. 15. tractat. diuer. doct. in antiquis, quod argumentũ de maiori ad minus locum non habet in diſpẽſatione iam facta, per doctrinã Hoſtienſ. in c. poſtulaſti, de reſcrip.

126 * Quinimò nec etiam ex idẽtitate vel maioritate rationis valet argumentum de maiori ad minus in diſpenſationibus iam factis, tradit latè Felin. in c. poſtulaſti, nu. 8. propè fi. in verſic. regula eſt, de reſcrip. vbi nu. ſeqq. octo limitationes cumulat, quarũ nulla obeſt huic tertio fundamẽto, de quo nunc agimus: aliam limitationem ponit D. Sarmiẽt. in tract. de reddit. Eccleſiæ, 4. p. c. 4. nu. 5. quæ etiam non nocet in propoſito.

Quare cum cauſæ appoſitæ in diſpenſatione ad contrahendum matrimoniũ ſint à partibus narratæ, ad quas ideò probandas ipſæ ſe aſtrinxiſſe tacitè viſæ fuerint, ac Papa his conſentiat faciendo cũ eis gratiam præd. dummodò preces veritate nitantur, & onerando ſuper hoc conſcientiam iudicis ad hoc delegati, ſicque videatur quodammodo contractus quidam celebratus in hoc gratia conceſſa, ſi ita eſt, & non aliàs, & cum agatur de gratia diſpenſationis iam facta, ex parte eorum cum quibus diſpẽſatur, ſtrictè eſt interpretanda, tamquã odiũ hac cõſideratione continẽs, vt minus recedatur à iure cõmuni, quã fieri poſsit. Quartò ead. doctrina probatur ex ſæpè relata magis communi principali ſententia, quã ſuprà probauimus ex d. c. poſtulaſti, quia nõ eſt dubitãdũ, quin ſi cauſa falſò narrata Papę ſit æquè principalis, aut magis ſicut cæteræ, cũ non moueric leuiter ad cõcedẽdũ, & q̃ ea deficiẽte difficilior redderetur ad

concedendum: ergo vitiat gratiam, per supradicta.

Quintò, quia hæ literæ Apostolicæ dispensationũ cum sint strictè interpretandæ ex parte eorum, cum quibus dispẽsatur, vt prædiximus, tantũ valent quantum sonant, ac proinde si causa expressa non verificatur, sed potius falsa reperitur, nec gratia locum habebit. argument. l.4.§. toties, cum simil. ff. de damn. infect. vbi quòd quando non conueniunt verba. l. nec ipsius l. dispositio locum habet, diximus latè consil.1.nu.8.& consil.2.nu.

127 18.* Nec aduersus dicta in hac tertia doctrina & regula obstat, quod tradit Felin. in d.c. postulasti, nu.13. in vers. adde etiam septimam limitationem, de rescrip. dicẽs quod dispensatio facta in materia matrimoniali, debet intelligi largè in fauorem matrimonij, nisi ex larga interpretatione sequeretur scandalũ, vt dicit late probare Nicolaum Milis in suo repertor. in vltima dispensat. in.§.1. & quòd ad hoc inducit, c. quod dilectio. de consanguin. & affinit. & extrauag. Clementin. VI. incipit nuper, nam in d. extrauag. dispensatio facta super simplici, trahitur ad mixtum, nempè dispensatio facta simpliciter in 4. gradu, trahitur ad casum, vbi tertius gradus est cum tertio mixtus, quod non fieret, si dicta dispensatio esset odiosa, quia tunc non traheretur ad mixtum, iuxta doctrinam Bart. in l.2. in princip. ff. de verb. oblig. imò plus probat d. extrauagans, nempè quòd trahitur ibi dispensatio ad casum mixtũ, etiamsi id quod miscetur de per se sumptum sit difficilioris dispensationis, vtpote tertij gradus, quã super quo expressè dispensatur, hoc est, quartus gradus: hæc Felin. vbi suprà, hoc namque non contradicit superioribus, nam cum consanguinitas à gradu remotiori in linea æquali copulãda sit, vt quo gradu remotior distat à communi stipite,

128 eodem distet à cognato,* qui stipiti propinquior est, vt in cap. fi. de consang. & affinitat. satis esse videtur remotioris tantum gradus mentionem facere, vt de iure respondendũ esse existimat D. Couar. d.c.6.§.10.nu.12. & hoc hodie approbatur per d. constitutionem Clementis Papæ, nuper, nondum typis excusam, quam citat Calderin. consil.1. de consang. & affinit. Feli. & Couar. vbi suprà. Nec obstat secundum ipsum text. in d. cap. quod dilectio. de consang. & affinit. qui videbatur probare contrarium, nam ex eo procedit quòd in ea prouintia cõsuetudine obtentum erat dispensationes ad coniugia ita esse intelligendas, vt sublato remotioris gradus impedimento, non ex hoc propinquioris esset sublatũ, quamuis ille gradus ad computationem consanguinitatis nihil ageret: ita glos. Abb. & alij ibidem, & Felin. vbi sup. nu.9. & 13. & in c. fin. col. fin. de simon. & inquit Philip. Probus in rubric. de cognat. spirituali, in 6. solere dispensationem in pręd. specie concedi duplicibus literis: primæ enim dantur super quarto gradu, & sic remotiori, secundæ super tertio. declaratoriæ, vt refert Couar. vbi suprà in fin. d. num.12. hodie Pius Quintus Pontifex Maxim. suo motu proprio edito ann.1566. constitutionẽ prædictam Clement. VI. nuper, & aliam similem Greg. XI. approbauit declarans, id esse conforme dispositioni iuris cõmunis, ac laudabili, & antiquo Romanæ Ecclesiæ stylo, vt cauetur in sua declaratione super hoc facta, vt additur quòd debent obtinere posteà literæ declaratoriæ super propinquiori gradu, iuxta Gregorij, & Clementis constitutiones: in quo praxis communis stylus curiæ Romanæ obtinuit, vt vidi in quamplurimis dispensationibus ad matrimonia contrahenda, vt exprimantur prædicti tertius & quartus gradus consanguinitatis vel affinitatis, & dispensandum committitur verificatis precibus impedimentum quarti gradus, declarandumque non obstare tertium.

Hic tamen particularis casus decisus à iure, & declaratus à Summis Pontificibus nobis non obest in prædicta doctrina, quia est multum diuersus ab ea, nec inde sumenda est limitatio generalis ad regulam, quæ habet, vt in dispositionibus contra ius non habeat locum argumentum de maiori ad minus ex identitate

titate vel maioritate rationis, ille siquidem casus procedit ex iuris cōmunis dispositione hodie à Sede Apostolica approbata: ad cætera ergo, quæ sunt contra ius cōmune, prout est dispensatio ad contrahendum matrimonium in gradibus prohibitis, fieri non debet extēsio etiam ex identitate vel maioritate rationis in fauorem impetrantis.

Quòd si causa falsò per ignorantiam & simplicitatem expressa Summo Pontifici ad impetrandum dispensationē ad matrimonium contrahendum, non sit æquè principalis, sicut cæteræ veræ, nec tangit substantiam nec circunstantias necessarias dispensationis, sed potius sit leuis & talis, quæ verisimiliter ipsum Pontificem nō mouit ad dispensandum, nec ea deficiente difficilior redderetur, sed potius appareret idem esse concessurum, tunc salua correctione sacrosanctæ matris Ecclesiæ, ac Sedis Apostolicæ declaratione, cui in omnibus me humiliter subijcio ob huiusmodi falsam causam nō crederem vitiari gratiam dispensationis, dum tamen cætera in precibus contenta verificentur, argumen. d. cap. super literis, in 2. part. de rescript. cum reliquis suprà in proposito adductis: ex quibus hæc pars tertiæ regulæ ac doctrinæ comprobari potest: quæ etiā fulcitur ex eò quod licet testis, qui in vno est varius, contrarius, vel falsò deponens, nullam fidem faciat, nec ei credendum sit in reliquis, *
130 quia qui in vno est calumniatus, præsumendum non est quod in alio verum dicat amplius, vt in l. si cui. §. ijsdem, versic. si tamen. ff. de accusat. cap. pura. 3. quæst. 9. per quę iura hæc est communis sententia, vt plures citans respondi consi. 36. nu. 4. hoc tamen non procedit quoties falsitas non tangit substantiam, vel circunstātias negotij, super quo deponit, etiamsi id fiat scienter, vt si dicat contrahentem esse aliunde quam sit, vel alterius affinē, vel similia, vel si sibi contradicat in modico, tunc enim non dicitur varius, vt cum alijs tradit Roland. à Valle consil. 33. num. 5. & 7. lib. 2. & nos idem probauimus cons. 35. nu. 37. vel si esset falsitas circa aliqua accessoria, quia tunc in reliquis sibi credendum est, vt testatur esse cōmunem Iul. Clar. in pract. crim. §. fi. q. 53. vers. scias tamen, & nos meminimus d. cōs. 36. nu. 5. quidquid contrariū velit Menoch. de arbit. iud. lib. 2. centu. 2. casu 307. nu. 6. nec in hac specie obstabunt, quæ in præcedentibus in contrariū considerauimus ex præd. clausula dispensationum, Si preces veritate nitantur, super quo consciētiam tuam oneramus, &c. quoniam illud procedit in causis principalibus & substātialibus dispensationis: at verò quando causa falsò expressa leuis est, & huiusmodi vt prædiximus ex tacita, ac verisimili mente Summi Pontificis (nisi aliud appareat) videtur de simili causa non sensisse, sed de ea, quæ præcipuè & non leuiter eum mouit.

131 Quarta regula & doctrina est, Veritas narratorum ad impetrandam dispensationem pro matrimonio contrahendo est consideranda secundum tempus impetrationis, quando veritas causæ narratur de præsenti, non enim sufficit narrata fuisse vera, vt in dict. cap. quia circa, de consanguin. & affinit. vbi impetrans habuerat filiam, non tamen eam habebat tempore impetrationis, licèt in ea eius meminerit ita Abb. per text. ibi, in d. cap. quia circa, numer. 4. & cæteri scribentes: Quod adeò verum est, vt procedat non solum quando causa dispensationis cessauit ante impetrationem ipsius, vt in d. c. quia circa, & ibi expressè notant DD. præcipuè Præposit. num. 1. in 3. & 4. notabilibus: sed etiamsi cessauerit post ipsius cōcessionem, cum adhuc dispensatio est in fieri, ita scilicet vt ex ea non sit ius in perfecto esse: secus si ius sit iam perfectè quæsitum, vt colligitur ex traditis per Tiraquel. de caus. cessant. limitatione 1. numer. 92. diximus suprà lib. 1. cap. 15. numer. 22. Similiter etiam non sufficit narrata verificari, esseque vera post impetratam dispensationem, non verò ante, nec tempore impetrationis, secund. Abb. in d. cap. quia circa, nu. 4. verbi gratia, si dispensatio inter consanguineos impetrata est cum copula, quæ quidem

minimè inter eos interceſſerat, ſed poſt eam impetratam ante verificationē precum coram Ordinario, cui negotiū commiſſum fuit conſultò impetrantes coierunt, vt teſtes poſteà de copula deponerent, hoc namq; caſu diſpenſatio tamquā ſubreptitia ex cauſa falſò narrata eo tempore, quo nōdum contigerat, ſed poſteà, præcipuè ſi ſcienter falſò narrata fuit, vt facilius concederetur, erit nulla, nec cōtrahentes ſecurè in conſcientia in matrimonio huiuſmodi permanere poſſunt, vt latè in terminis probat Anton. à Cordub. in ſua ſumma, *de caſos de conciencia*, q. 45. in 2. opinione principal. cuius in hoc ſententia veriſsima eſt: quinimò & procedit etiam ceſſante dolo, cum per ignorantiā vel ſimplicitatem, vel errorem ita narratum ſit, cum re vera narratio copulæ induxerit Summum Pontificem ad præd. diſpenſationis gratiam concedēdam, & aliàs forte non fuiſſet conceſſurus, niſi alia adeſſet iuxta, & ſufficiens cauſa, quia ſine cauſa nō ſolet Summus Pontifex huiuſmodi diſpenſationes concedere, cum non ſufficiat narrata contingere, ac verificari poſt impetratam diſpenſationē, ſecund. Abb. vbi ſuprà, quem refert & ſequitur Ant. de Cordub. vbi ſuprà, hodie tamen facilius diſpenſatur ſine copula quam cū ea, vt infrà etiā dicemus, n. 137. Si verò in diſpenſatione non fiat mentio copulæ, ſed poſt ipſam impetratā ante expeditionem ab Ordinario factā, cui commiſſa res eſt, copula ipſa interueniat, vitiabitur diſpenſatio, vt latè probauimus d. lib. 1. cap. 15. per totum, præcipuè nu. 12. cum ſequentibus.

134 Quinta regula eſt, Diſpenſatio pro matrimonio contrahendo ſcienter impetrata ex falſa cauſa, nempè per fraudem & malitiam, erit ſubreptitia, & nulla, etiam ſi cauſa illa falſò narrata vel vera ſcienter tacita ſit minus principalis, & ſine qua Papa veritate narrata diſpenſaret, & hoc in pœnam ſuæ peruerſitatis, ne vllum ex illis literis commodū conſequatur: argument. tex. in d. c. ſuper literis, in 1. ſui parte, de reſcript. & ibi communiter DD. iunctis his, quæ ſuprà diximus iuxta illam partem text. & in terminis diſpenſationis ad matrimonium contrahendum per illum text. hoc probat Anto. de Cordub. vbi ſuprà, in 1. opinione, in ſecunda ratione primi puncti, in verſi. *porque quādo ſe hizo*, ſcienter, &c. idque eſt veriſsimum.

135 Sexta & vltima regula ac doctrina eſt: Si ante diſpenſationis impetrationē matrimonium fuerit ſcienter contractum, vt diſpenſatio teneat, neceſſe eſt hoc in ipſa ſupplicatione exprimere, iuxta regulam Cancel. 47. & ibi gloſ. ex his, quæ in d. c. poſtulaſti, notantur, ſequitur Couarr. in 4. de ſponſal. 2. part. c. 6. §. 10. nu. 13. in fin. vbi nu. 14. quòd ſi matrimoniū ſcienter à conſanguineis contractum fuerit, ea intentione & prauo conſilio, vt cum eis in diſpenſatione mitius agatur, huius conſilij, & fraudis mentio exponenda eſt Romano Pontifici, alioqui diſpenſatio non tenebit, etiamſi mentio matrimonij contracti facta fuerit, ſecund. Nauarr. in repet. cap. ſi quando, col. 14. de reſcript. Quod apertius procedit, ſi cōſideremus, quòd licet olim facilius diſpenſabatur cū

136 impeditis, * qui iam etiam ſcienter contraxerunt, & conſummauerūt matrimonium, hodie tamen iure Concil. Trident. ſeſsio. 24. c. 5. de reformat. matrim. difficilius diſpenſatur. Hinc colligitur, quòd conſumatio illius matrimonij, quæ olim inclinabat Papam ad diſpenſandum, hodie retrahit, vt ex ſupradictis conſtat, & tenet expreſſè Nauar. in man. Latin. c. 22. nu. 86. & Ant. à Cordub. dict. q. 45. in 2. ratione. 1. opinionis, ſicque proculdubio præd. qualitas neceſſariò exprimenda erit, alioqui diſpenſatio ſi concedatur in præd. ſpecie, tacita præd. veritate erit nulla, vt in dict. cap. Concil. Trident. & inſinuant præcitati authores.

SVMMARIVM.

1 *Sententia excommunicationis lata abſq; vlla præuia citatione, an ſit valida, & numeris ſeqq. per totam quæſtionem.*

3 *Citatio videtur à Deo omnipotenti originē duxiſſe.*

Citatio

4 *Citatio quatenus continet defensionem, est de iure naturali.*
5 *Iustitia ratione naturali ministranda est à quocumque principe, alioqui tyrannidē exercebit princeps, qui ius suum vnicuique non reddiderit.*
6 *Princeps non potest tollere primā citationē, cū sit defensio à iure naturali descendens.*
7 *Princeps non potest cognoscere parte non citata.*
8 *Citatio etiā fomētum habet à iure canonico.*
9 *Absentem non citatum diuinæ atque humanæ leges iudicare prohibent.*
10 *Sententia lata sine citatione etiam in fauorem absentis, est ipso iure nulla.*
11 *Citatio est de substantia ordinis iudiciarij, eiusque defectus vitiat processum.*
12 *Citatio requiritur etiamsi à partibus sit data potestas arbitris sententiandi, etiam ipsis absentibus, nisi adijciatur, etiam non citatis, aliàs sententia erit nulla.*
13 *Prorogatio instantiæ facta ab arbitris etiā vigore facultatis à partibus sibi concessæ debet eisdē notificari, aliàs non valebit.*
14 *Citatio iure canonico requiritur, & trina monitio, vel ex causa, vna pro tribus cū distinctis dierum interuallis ad excommunicationem proferendam.*
15 *Citatio seu monitio, quæ requiritur ad excommunicationem proferendam, personalis esse debet.*
16 *Excommunicatio proferri non debet, nisi pro peccato mortali aut inobedientia iusti præcepti, &c.*
17 *Quotiescumq; quis certus est nō peccasse mortaliter cōtra obedientiā Ecclesiæ, tutam conscientiam habere potest nullā excommunicationē incurrisse apud Deum, nec esse priuatū Ecclesiæ suffragijs, licet quādoq; posset eum propter falsam præsumptionē arcere ab æxterno fidelium cœtu.*
18 *Admonitio est de essentia excōmunicationis, aliàs ea non præcedente, excommunicatio non teneret.*
19 *Excommunicatio iniusta ratione notabilis ordinis iuris omissi, ligat in vtroq; foro. Idem in excommunicatione iniusta ratione causæ, hæc namque timenda & obseruanda est, licet non priuet cōmunibus, & generalibus suffragijs Ecclesiæ. Excommunicatio autem nulla, si id notoriè constat, nō est timenda quoad Deum, nec quoad Ecclesiam, vt latiùs eodē nu. 19.*
20 *Excommunicationis nullæ plures casus remissiuè referuntur.*
21 *Excommunicatio lata post appellationē legitimam est nulla: quod procedit in extraiudicialibus, vt in num. 22. limitatur tamen hæc conclusio, quando prælatus procedit extraiudicialiter, vt pars ad cōseruationem iurium suorum, vt in num. 24. vbi quomodo hoc intelligatur.*
22 *Arreptio itineris ad Papā super causa, quæ coram Ordinario vertebatur, habetur pro appellatione, si eam coram Papa grauatus prosequatur.*
23 *Appellatio post excommunicationem prolatam interposita non suspendit excommunicationis effectum, sed appellatione non obstante, sententia excommunicationis operatur effectum suum exequutionis, quem secum habet, & potest iudex a quo eum denuntiare, & publicare excommunicatum, vt ab alijs euitetur.*
25 *Clericus si post legitimam appellationē à se interpositam, de qua confidit, de facto excommunicetur, cum de iure non sit excōmunicandus, si interim celebret, non erit irregularis: & nu. 26. an hoc etiam procedat, quando lapso termino ad appellationem à iure, vel à iudice statuto prosequendā, eam prosequitur, & num. sequēt. & num. 28. & 29. quid si sit in hac specie postrema iam publicè denūtiatus hic celebrans limitatur cōmunis præd. n. 33.*
27 *Renuntiare non censetur quis regulariter iuri attentatorū sibi quæsito contra attētata post appellationem per desertionem eiusdem.*
30 *Excommunicatio lata post appellationem legitimam, non habet effectum, nec vires assumit, licet postea appellatio fuerit deserta, vel eidem denuntiatum tacitè: secus si expressè.*
31 *In censuris admittenda non est iuris ciuilis fictio, vt retrotrahantur.*
32 *Excommunicatus post suam legitimam appellationem quare denuntiatur publicè, & euitari præcipitur in omnibus, si verè non est excommunicatus.*

Excommunicatio lata post legitimam appellationẽ, tunc nõ impedit celebrationẽ, quoties sic excommunicatus iustam esse credebat suam appellationem, secus si iuste crederet se esse excommunicatũ, quia celebrando efficitur irregularis.

CAPVT XVI.

An sententia excommunicationis lata absque vlla citatione, sit nulla vel valida, licet iniusta. Item an & quando per appellationem suspendatur excommunicatio, & quando non?

QVæstio hæc indubia videtur, quãdoquidem omnia iura proclamãt, citationem primam adeò esse necessariam, vt sententia absque ea lata sit nullius momenti.

1 Nihilominus tamen, quòd sit valida, probatur: nam licet trina monitio, vel vna pro tribus, videatur esse de essentia excommunicationis, quia est ordo correptionis fraternæ expressus in Euangelio Matth. cap. 8. nihilominus non est ita, Summi namq; Pontifices in c. cum medicinalis, & in c. constitutionem, de sententia excom. in 6. non cessent huiusmodi excommunicationem prætermisso illo ordine latam, esse iure irritam, sed iubent recurrendum ad superiorem, qui illam, si æquũ iudicauerit, irritet. Idem in c. de illicita 24. quæst. 3. ergo est iniusta, non verò nulla: & iudex, qui huiusmodi monitione Canonica prętermissa, in aliquem sententiam excommunicationis protulerit, punitur ipso iure pœna interdictionis ingressus Ecclesiæ vnius mensis, & suspensione à diuinis officijs, insuper & alia pœna condigna mulctabitur à superiore, si sibi visum fuerit, præter solutionem expensarum & interesse sic iniustè excommunicato soluẽdi: qui quidẽ superior sententiam ipsam excommunicationis sic iniustam sine difficultate relaxabit, vt in c. sacro, de sententia excommunicationis, & in cap. 1. eod. tit. lib. 6. & in d. cap. de illicita, & DD. communiter vbique de hoc agunt. Nec obstat quòd præd. trina monitio sit de ordine Euangelij, vt prædiximus, quoniam non eo ipso quòd prætermittitur prædictus ordo, irritatur excommunicatio, præterquam in casu speciali, cap. statuimus, & c. constitutionem, de sententia excom. lib. 6. in excommunicatione maiore ferenda contra participantes cum excommunicato, quia tunc pro forma substantiali requiritur trina monitio, vel vna pro tribus, ita vt si aliter, eo ordine omisso, in eos feratur, sit nulla: quod expresse probatur in illis iuribus, & esse in eis casum specialem fatentur omnes vnanimiter, quia sic extat expressè iure decisum: ergo extra illum casum sententia excommunicationis lata, non seruato præfato ordine Canonico trinæ monitionis, vel vnius pro tribus, quamuis sit iniusta, & iudex eam ferens puniatur prędictis pœnis, attamen non erit nulla, sed valida ipso iure, vt probat text. vbi glos. communiter recepta, verbo iniustas, in c. Romana, de sententia excom. lib. 6. glos. 2. in d. c. sacro. & ibi communiter DD. glos. in summa. 2. quæst. 1. glos. in cap. 1. de excess. prælat. glos. in c. 1. de sent. excomm. lib. 6. verbo causam, ad fin. & ibi Ioann. Andr. Dominic. & Philip. Franc. Abb. in capit. qua fronte, nu. 7. & in c. reprehensibilis, nu. 13. post glos. ibi, de appellat idem Panormit. in c. ad audientiam, eod. titul. in fin. vbi Dec. Nicola. Ploui. de excommunica. c. fi. nu. 1. vol. 16. tractat. diuers. Doct. sequitur Nauar. in man. c. 27. nu. 3. & 8. & hæc est communis opinio, secundum D. Couar. qui eam probat in c. alma mater. 1. par. §. 9. nu. 7. de sententia excommunicationis, lib. 6. & ex Theologis eamdem sententiam probarunt Paludan. in 4. distinct. 18. & Durand. ibidem, Archiepiscopus Florent. de excommunic. c. 74. num. 5. volum. 16. tracta. diuer. Doct. Syluest. in summa, verbo excõmunicatio. 1. nu. 12. & Armilla aurea verbo excõmunicatio. 1. nu. 12. Victoria in summa, titul. de excõmunic. num. 6. Domin. à Sot. in 4. distinct.

distinct. 22. quæst. 1. artic. 2. versic. quod si sciscitetis, &c. & iterum artic. 3. versi. sententia verò. Ioseph. Angles in suis florib. Theologic. quæst. in titul. de excommunic. pag. 47. in conclus. quando excommunicationis sententia est iniusta, &c. itaque hæc est vera, communis & indubitata sententia, vt asserit eam sequutus aduersus eumdem Sot. de ration. tegend. & detegend. secret. membro 3. quæstio. 1. fol. 70. column. 1. frater Ant. à Cordub. in suo quæstion. lib. 1. quæst. 43. colum. 4. in versic. si verò sententia, vbi quod secundum omnes DD. ligat hæc sententia excommunicationis lata contra formam. d. c. sacro. & d. c. cum medicinalis, & sic iniusta, ex defectu notabili ordinis iuris, secundum omnes DD. ligat in vtroque foro: nam licet verum sit in alijs sententijs condemnatiuis & definitiuis, quòd ex solo notabili defectu ordinis iuris sint inualidę, nec tenent: secus est in sententia excommunicationis, quæ si aliàs non est nulla, sed ex solo defectu notabili ordinis iuris iniusta, valida est, & tenet in vtroque foro, & suum effectum habet, & in secreto seruanda est, quamuis iudex puniatur, quia sic iura disponunt. Nec tenendo hanc partem obstat scrupulus, qui se statim offert, is nempè, quòd prædicta communis sententia, quam modo retulimus, loquitur in trina monitione Canonica à iure requisita, vel vna pro tribus tres terminos distinctos complectens, & sic quando omittitur hic ordo, quo casu nil mirum quòd sententia excōmunicationis non sit nulla, quamuis sit iniustissima: sacri enim Canones considerãtes graue pondus censuræ, meritò tres monitiones requisierunt præcedere debere ad ipsam incurrendam: tum vt cum maxima deliberatione, nō verò leuiter ea ferretur, tum etiam, vt cum sit maior pœna, quã est in Ecclesia Dei, excommunicandus nullo modo ignorantiam prætendere posset comminationis ipsius, sed ad enim omninò conuincendũ prius, ne forsan conquereretur, primam & secundam monitionem ad suam notitiam minimè peruenisse, tertiam quoq; monitionem requisierunt exemplo Euãgelij. Si peccauerit, &c. quare si ex his duæ omittantur, vna tamen interueniente, iniustè fit ob ordinem rectum omissum, sed tamen nonnulliter, quia saltem vna monitio præcessit: sicque non videtur præfata communis sententia decidere nostram quæstionem, in qua nulla citatio vel monitio præcessit vt prædiximus, ideòque videtur in ea specie nullam esse sententiam excommunicationis ob defectum primæ citationis, per omnia infrà dicenda pro contrariâ parte: non inquam hoc obest, quia licet nostra principalis quæstio proposita sit, vbi nulla citatio vel monitio præcessit, cum tamen communis præd. non solùm loquatur quando prætermissus fuit ille ordo trinæ citationis, sed etiam vnius pro tribus consequi ex hoc videtur, idem esse dicendum in defectu vnicæ citationis pro tribus, & sic quando nulla monitio, neque citatio præcessit: quòd si hoc ita est, habemus intentum. Quinimò & hoc in terminis voluisse videtur Caieta. super Thom. 2. 2. quæstio. 69. artic. 2. ad 2. dum tenet, quòd sicut potest excommunicatione comminari ne fiat peccatum futurum, ita & post factum potest excommunicari, qui fecit, non solùm sub conditione si non restituerit, sed absolutè: & in terminis quòd valeat excommunicatio non præmissa monitione, refert tenere gloss. & Abb. in c. cum sit Romana, de appel. aliosque plures DD. Antonius Gabriel. lib. 2. de citatio. conclus. 1. nu. 154. cum sequentibus.

His tamen non refragantibus contrarium est verius & tenendum, imò quòd sententia excommunicationis lata absque citatione sit nulla, idque sequentibus
2 fundamẽtis astruitur. *In primis quia citatio videtur ab ipso Deo omnipotenti originem duxisse, dum conquirens Adamum post peccatum à se commissum vescendo de ligno scientiæ boni & mali contra prohibitionem, & præceptũ Domini, dixit ei, Adam vbi es? Gen. 3. Similiter Sodoma voluit audita iudicare, prius quam manifestè cognosceret: vnde ipse

ait: Descendam & videbo, vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint, an non est ita, vt sciam: Deus namque omnipotens, cui nihil est absconditũ, sed ei omnia manifesta sunt, antequã fiant, non ideò hæc & alia multa per se inquirere dignatus est, quòd ea ignoraret, sed vt nobis exemplum daret, ne præcipites in discutiendis & iudicandis negotijs essemus, cuius exemplo mouẽtur, ne ad proferendam sententiam vnquam præcipites simus, ac temerè, indiligẽterque probata, indiscussa quoquo modo iudicemus, dicente Veritate: Nolite iudicare, & non iudicabimini, & reliqua, vt in cap. Deus omnipotens. 2. q. 1. vbi alia similia in proposito scribuntur, vt per Sebastian. Vant. & Marant. numero 10. in locis statim citandis, & Menoch. de arbitr. iud. lib. 1. q. 17. nu. 5.

4 Similiter etiam citatio, quatenus continet defensionem, est de iure naturali. text. est formalis, & expressus in Clemẽtina pastoralis. §. verum, de re iudicat. ibi: Defensionis, quæ à iure prouenit naturali, facultas adimi valuisset, cum illa Imperatori tollere non licuerit, quæ iuris naturalis existunt, &c. text. in cap. cum olim, ibi: Citetis ad causam, & facultate sibi defensionis indulta, &c. de dol. & contum. Vnde Bald. in l. exequutorem, numero 34. versic. rursus citatio. C. de exequut. rei iudic. dixit, solemnitatem citationis non per se, sed propter defensionem esse iuris naturalis, quem refert & sequitur Felin. in capit. cum olim. colu. 8. in princip. numer. 11. de re iudic. & Sebastian. Vantius de nullit. ex defect. citatio. in princip. numer. 6. Marant. de ord. iud. 4. part. distinct. 9. numc. 9. & distinct. 16. num. 10. & iterum in 6. part. c. de citatio. numer. 3. cum sequentibus. Menoch. vbi suprà D. Couar. in pract. quæstio. cap. 23. nu. 6. versic. opinamur, dicens citationem iuri naturali inductam esse, qua ex parte necessaria est ad defensionem innocentis, & vt ius suum vnicuiq; reddatur: deniq; ad iustitiæ ministeriũ: * iusti-
5 tia namq; ratione naturali ministrãda est à quocumque principe, alioqui tyrannidem exercebit princeps qui ius suum vnicuique non reddiderit. Didac. Perez in l. 2. titul. 4. lib. 3. ord. column. 948. ibi: Qui textus, &c. & latius plures referens idem in l. 2. tit. 2. lib. 3. ordin. colum. 814. cum sequent. & iterum in l. 1. tit. 8. eod. lib. 3. colum. 997. in princip. & Anton. Gom. in l. 76. Taur. numc. 9. & Petr. Dueñ. in regul. 43. colum. penul. ad medium, qui omnes
6 ideò probant * principem non posse tollere hãc primam citationem, cum sit defensio à iure naturali descendens: quod & tradit Roland. à Vall. consil. 29. numer. 39. cum sequentibus lib. 1. estque cõmunis opinio probata in d. §. verùm, vt plures allegans testatur Vantius vbi suprà, num. 8. & aliàs peccat, mortalique culpa irretitur, secundum D. Couarr. vbi suprà, qui nõnullas limitationes refert: ex causa tamen quòd possit princeps tollere citationem & defensionem, probat post alios, quos citat Loazes in allegat. iuris in responsion. ad 5. & 6. fundam. num. 65. &
7 66. pagin. 337. * Quinimò nec ipse princeps posset cognoscere & iudicare, parte non citata, vt aduersus Bald. plurimos allegans benè probat Tiraquel. in tract. res inter alios acta, pagin. 22. paulò post princip.

8 Prætereà citatio fomentum habet à iure canonico. c. 1. de caus. poss. & propriet. ibi: Nec nos contra inauditam partem aliquid possumus diffinire: iure etiam ciuili citatio necessaria est, vt in l. de vnoquoque. cum simil. ff. de re iudic. & quòd citatio regulariter requiratur in quocũque actu, ponit regulam cũ pluribus fallentijs Marant. de ord. iud. 6. part. c. de citat. per totum, fol. 353. & Dueñas in regula 92. per totam, & additio Bernard. Diaz in regula 78.

9 Diuinæ igitur, atq; humanæ leges absẽtes iudicare prohibent, si modò contumacia nõ absint. c. absens. c. absẽtiæ. c. caueãt. c. omnia. 3. q. 9. l. ea quæ. C. quomo. & quã. iud. & in l. de vno quoque. ff. de re iudic.

10 Quo fit, vt solemnitas citationis adeò substantialis censeatur, quòd si absq; ea sentẽtia etiã in fauorem absentis feratur, sit ipso iure nulla, vt voluit Bart. in ex-

trauag.

trauag.ad reprimendum, in verb. figura, in fi.& in d.l.ea quæ, vbi Bal.col.2.in fin.C. quom.& quã.iud.& in.l.furioso.vbi Alex. & Iaſſ. dicunt hoc communiter teneri. ff.de re iudic.quod etiam ex eiſdem aliosque citans teſtatur Vantius vbi ſuprà, nu. 10. Idem probat Didac. Perez in d. colu.
11 948. verſi. citatio, * dicens eſſe de ſubſtantia ordinis iudiciarij, & quòd eius defectus annullat proceſſum, vt in.§.omniũ, inſtit.de pœn. temer. litigan.Clement. 1. de re iudic.Clemen. vnic. de foro comp. Clemẽ.paſtoralis.§.cæterum, de re iudic. tenet etiam Marant. vbi ſuprà, diſtinct. 16.num.10.

12 Quod adeò procedit, vt licet à partibus ſit data poteſtas pronuntiandi, etiam ipſis abſentibus, nihilominus citatio requiritur, niſi adijciatur etiam nõ citatis, aliàs ſententia ſeu laudum abſentibus partibus,& non vocatis latum eſſet nullum. l. diem proferre.§.ſi quis litigatorum.ff.de arbit.ſecund.Alex.in.l.ſi quis arbitratu,nume.14.verſ.4.limit.ff.de verb.oblig.Dec. conſ.39.nu.2. Gozad.conſi.10. Vãtiũ vbi ſuprà,nu.10.Nicol.Boer.deciſ.283.nu.38.
13 * ſicut nec prorogatio inſtantiæ facta ab arbitris vigore facultatis à partibus ſibi conceſſæ non valet, niſi eiſdem notificetur,ſecund. Bald. communiter approbatum in.l.eos §.Apoſtolos. col.2. verſi.quęro numquid,n.5.C.de appell.prout teſtatur Dec.conſi.39.iuridicã.n.1.& 2.ſequitur idem Vantius vbi ſuprà,nu.10.

Si igitur hoc ita verum eſt in omni negotio, à fortiori idem videtur dicendum quoad proferendam ſententiam excommunicationis,quæ eſt maior pœna quàm ſit in Eccleſia,vt prædiximus, nẽpè vt requiratur ad eã promulgãdã pręuia citatio vel monitio, aliàs ſit nulla per ſupradicta.

14 Secundò eadẽ pars probatur,quia eodẽ Iure Canonico requiritur citatio, & trina monitio, vel ex cauſa vna pro tribus cũ diſtinctis dierum interuallis ad excõmunicationẽ proferendam, vt probatur in d.c.ſacro,& in c.contingit, el 2.de ſententia excom.& in c.de illicita.24. q 3.cũ alijs ſimil. præcipuè. in c. conſtitutionem de ſententia excõmunicationis, lib.6. vbi glo. cõmuniter recepta. tradit D. Couar. in d.c.alma mater. 1.p. §.9. nu. 4. & latiùs ibidem, nu. 5.& optimè Domin. à Sot. in 4.ſentent.diſtin.22.q.1.art.2.pag.37.in 3. concluſion. vbi latè id probat, & præcipuè dicit colligi ex Euangelio Matth. c. 18.ibi,ſi peccauerit, &c. Nec obſtat illud Paul.ad Titum.3. Hæreticum hominem poſt vnam,& ſecundam correptionẽ deuita: nam licet non numerauerit omnes tres Euãgelicas correptiones,attamen ſecundum Eccleſię interpretationem,licèt per ſecundam admonitionẽ conſtet hæreticum eſſe ſubuerſum, nihilominus adhibetur tertia, vt ad audiendam ſentẽtiã
15 compareat,ſecund.Sot. vbi ſuprà. * Hæc autem monitio,& citatio,quæ requiritur ad ſententiã excõmunicationis proferendã,perſonalis eſſe debet, quicquid aliud ſit in alijs citationibus, vt latiſsimè probat Tiraquel.lib.1. de retract. §.9. gloſſ.2. nu.4.ſequitur plures allegans,& ab ea excipiens aliquos caſus Couar. vbi ſuprà n. 4. Ergo ſi hæc monitio Canonica, ſiue citatio prætermittatur, excõmunicationis ſentẽtia poſteà lata,& fulminata abſq; ea erit nulla,agitur ſiquidẽ de grauiori præiudicio,hoc eſt,animæ, quæ cunctis alijs rebus præferenda eſt, vt in.l.ſancimus.circa fin.C.de ſacroſ.Eccleſ.cum ſimilib.

16 Tertiò eadẽ pars cõprobatur, quia certiſsima atq; communis regula eſt in hac materia,quòd nemo debet excõmunicari niſi ob contumaciam mortalẽ, qua perſiſtat in peccato mortali præterito, aut futura inobedientia nõ comparendi, aut non parendi iuſto præcepto facto præcedente mora,culpa,aut offenſa,iuxta tex. in c.nullus,& in c.nemo.11.q.3. & in c.1. de iud.c.à nobis,el 1. c.ſacro de ſententia excom c.Romana.§ caueant.eod.tit.lib.6 quam concluſionem DD. omnes vno cõſenſu ſuſcipiunt, ſecund. Domin. à Soto in 4.ſentẽciarũ diſtin.22.q.1.art.2. in princip.diximus latiùs ſupra lib.1.c.7. de agit. taur.nu.23.& 24.Sed qui non citatur nec monetur prius,non poteſt dici cõtumax nec inobediens, contumacia enim & inobedictia nõ cadit in ignorantem, vt benè probat D. Sot. vbi ſuprà, in 3. concluſione

ſione, & poſteà in verſi. quartus demum caſus: & inquit Victoria in ſua ſumma tit. de excommunic. numer. 5. ad fi. quod excommunicationes non obligant, niſi præſumatur eſſe mortale id pro quo feruntur, & quòd de hoc non dubitat: ergo erit nulla excommunicatio lata ſine præuia monitione.

17 Hinc eſt, vt quotieſcũq; homo certus eſt non peccaſſe mortaliter contra obedientiam Eccleſię, tutam ſubinde habere poſsit conſcientiã nullam excommunicationem incurriſſe apud Deum, nec eſſe priuatũ Eccleſiæ ſuffragijs, licet quandoque propter falſam præſumptionẽ poſsit eum arcere ab externo fidelium cœtu, ſecund. Dominicum à Sot. vbi ſuprà, nu. 2. colum. 2. quod probant, & cæteri Theologi, vt deduximus ſuprà d. lib. 1. c. 7. num. 30. cuius rei tria exempla fingit Sot. vbi ſuprà, in verſi. iam vidimus, &c.

Quartò & deniq; naturalis ratio hoc dictat, quis enim vmquam vidit aut audiuit vt quis ab Eccleſia Dei eijciatur ſine aliqua monitione pręcedenti, ac deniq; abſque vlla culpa, contumacia, aut inobediẽtia præterita vel futura? Vbi autem ratio naturalis adeſt, infirmitas intellectus eſt quærere legẽ, vt inquit Philoſophus: ſed nec deficiunt in propoſito authoritates diuinæ & humanæ hoc idem præcipientes, vt vidimus. Si enim princeps non poteſt tollere ea, quæ ſunt iuris naturalis, prout eſt defenſio ex prima citatione cõpetens, vt in d. Clementina paſtoralis. §. verum, de re iudic. & eſt communis opinio, vt ſuprà vidimus, à fortiori nec iudices inferiores id poterunt. Accedit, & vltimò, quia nulla ratio differentiæ iuridica aſsignari poteſt, quare defectus primæ citationis vitiet ſententiam in cæteris omnibus, vt vidimus, in excommunicatione verò non: & fateor me ſuper hoc diu cogitaſſe, ac multos reuoluiſſe libros, ac alios Iuriſtas, & Theologos conſuluiſſe, & numquã inueni nec excogitare potui aliquam rationem differentiæ inter prædicta, nec vllus eam reddit non ſolum veram, ſed neque perſuaſiuã aut coloratam. Quinimò fortior ratio militat ex grauitate pœnæ, atque materiæ, vt excommunicationis ſententia lata abſque vlla monitione, aut citatione ſit nulla, quam alia ſententia in reliquis: quare qui veritatis ſemper fuimus ac ſumus amatores, huic ſecundæ ſententiæ adhæremus, nempè vt excommunicatio lata abſque aliqua monitione vel citatione ſit nulla: quam in terminis, licèt non ex prædictis, alia tamen ratione inueni cum maximo gaudio tenere Victoriam in ſumma titu. de excommunic. numer. 6. in verſicul. non dubito, vbi concludit, admonitionem eſſe de eſ-

18 ſentia excommunicationis. * ita quòd ſi quis excommunicetur antequam eſſet admonitus, excommunicatio non teneret: idem expreſſe firmat Cardenal. de Aracæli in compend. Theologica. inſtit. in tit. . de Sacrament. ordin. fol. 120. in princip. dicens, quòd nullus excommunicatur à iudice, niſi prius peremptoriè citatus, & monitus, alioqui excommunicatio eſſet nulla, nihil tamen allegat: idem voluit Caſsiad. deciſio. 12. de reſcript. numer. 2. fol. 26. verſic. quoniam abſque monitione perſonali non debet irretiri cenſuris, cum non eſſet in contumacia, ſine qua excommunicatio non infligitur ab homine. Tandem hanc ſententiam in terminis, & ex profeſſo tenet Dominic. à Sot. in 4. ſentent. diſtinctione 22. quæſtion. 1. articul. 2. in verſicul. dubium autem, vbi poſtquam reſoluit cum communi excommunicationem latam abſque ordine præd. trinæ citationis, vel vnius pro tribus, non eſſe nullam, ſed potius validam, licèt iniuſtam, inquit ſtatim: Dubium autem grauius eſt, vtrùm ſaltem aliqua præcedens admonitio ſit de eſſentia, licet nõ trina, nec bina, quod eſt quærere, vtrùm pro peccato præterito, quod nulla, vel à iure, vel ab homine admonitio præceſſerit, poſsit quis excommunicari, ſicut pœna pecuniaria, aut alia quauis puniri, & ibi refert Caietan. vbi ſuprà, ſentientem contrarium, & tandem ſtatuit concluſionem, quam ipſe quartam vocat in contrarium, affirmans, quod pro nullo peccato præterito,

rito, quantumuis grauissimo, & enormissimo, cuius nulla monitio præcessit sub excommunicationis nota, potest excommunicatio ferri, imo adeo de essentia est monitionem aliquam præcedere, vt absque illa excommunicatio non teneat: & ibi miratur doctissimum Caietan. contrarium sensisse, non modò quia nemo vnquam dixit, verùm quia authoritati in Euangelio concessæ aduersari videtur: in Euangelio etenim non apparet alia facultas Ecclesiæ concessa, vt quempiam habeamus tamquam ethnicum, & publicanum, quam si eam non audierit: nullus autem dicitur Ecclesiam non audire, nisi fuerit ab illa præmonitus, imò nec dicitur non audire, vt dignus sit excommunicatione, nisi sub eadem censura fuerit iussus, nam tunc Ecclesia aperit suam mentem illud præcipere sub reatu peccati mortalis: profectò hæc ratio efficax est admodum ad hanc partem intrepidè tenendam, sed efficacior erit, si ei adiungantur cæteræ suprà à nobis consideratæ, ex quibus omnibus simul iunctis ea apertissima, & verissima redditur, eamq; in terminis tenet etiam F. Barthol. à Ledesma in 4. sententia. in titul. de Sacrament. Pœnitent. pag. 990. versicul. sed iam quod, & voluit cum alijs Anton. Gabriel vbi suprà, numer. 153. Ampliat etiam vbi contumacia est notoria, & in actis verificata, quia adhuc quis excommunicari non potest, non præcedente citatione, & in numer. 156. cum sequentibus limitat 4. modis nostram veriorem, & tenendam sententiam.

Qua retenta, non obstat modò primum fundamentum contrariæ partis, hoc est, illa receptissima sententia, quã omnes probant, tam Pontificij iuris interpretes, quàm sacræ Theologiæ professores, nempe quòd excommunicatio trina monitione non præmissa, vel vna pro tribus omissa, lata, quamuis sit iniusta, non tamen est nulla: Respondemus namque id quidem verum esse, sed procedere ac loqui, quando licet ille ordo prætermittitur, quia nec trina nec bina præcessit monitio, illa tamen prima, quæ necessaria omninò est, præcessit, quod ipsi non negant, nec negare poterant: & quamuis hoc expressè non dicant, quia de eo non agunt, id tamen annuũt: tandem sufficit, quod expressè non loquuntur in nostro casu, qui ex alijs iuris regulis decidendus venit, prout eũ decidimus ex supradictis: ita intelligit, ac interpretatur dictam communem Dominic. à Soto vbi suprà.

Similiter non obstat illud, quod prædiximus, nempè communem præfatam sententiam loqui etiam in vna monitione, siue citatione pro tribus, nam fateor, sed procedit, quando illa vna monitio non fuit solemnis, ac prout debuit, scilicet pro tribus, sed tantum pro vna, vel duabus ob errorem forsan, vel alias, tunc enim meritò, vt quamuis sententia excommunicationis iniusta sit, non tamen nulla, quia vna saltim monitio, seu citatio, quamuis non solemnis, id est, pro tribus, præcessit, eadem ratione, qua idem statuitur, quando ordo trinæ citationis separatè non fuit seruatus: at verò nos hic agimus, quando nulla penitus monitio, vel citatio præcessit, quo casu indubium est excommunicationem posteà prolatam absolutè absque citatione vlla, vel monitione solemni, vel non solemni esse nullam per supradicta. Nec Caietanus vbi suprà in contrarium citatus contrarium dicit, aut sentit, dum asserit, posse quem excommunicari absolutè post commissum peccatum, id namque intelligendum est seruatis seruandis, hoc est, præcedente aliqua citatione ad excommunicationem: quod si adhuc simpliciter intelligatur Caietanus, prout iacet, eius litera loquitur contra ius, vt ostendimus, & ita eum improbat Dominicus à Soto vbi suprà, ex prædicta sua ratione, & alijs.

Quòd si instes, Dominicus à Soto loquitur, quando fertur excommunicatio pro peccato præterito commisso absque vlla præuia monitione, non verò quoties fertur sententia excommunicatio-

nicationis contra aliquem non citatum ob contumaciam non comparendo, vel aliàs: Respondemus idem esse in vtroque casu, quandoquidem, & in hoc militant eædem rationes, & contumax vel inobediens dici non valet, qui numquam fuit citatus, & tunc præmaximè vrgent, atque nullitatem sententiæ excommunicationis inducunt rationes suprà à nobis consideratæ.

19 Differentia igitur est maxima inter excommunicationem iniustam, & nullam, iniusta siquidem excommunicatio ratione notabilis ordinis iuris omissi ligat in vtroque foro, secundum omnes, & timenda, atque obseruanda est, & idem in excõmunicatione iniusta ratione causæ, hæc namque etiam timenda atque obseruanda est, licèt non priuet communibus, & generalibus suffragijs Ecclesiæ: nulla verò sententia excommunicationis, si id notoriè constat, non est timenda quoad Deum, nec quoad Ecclesiam: imò excommunicatus nulliter denuntiatus publicè non tenetur se abstinere à diuinis, nec ab alia hominũ communione legitima, modo nullitatis causa publicata fuerit per eum, vt latè cum alijs resoluimus suprà lib. 1. capit. 4. num. 33. cum sequentibus.

20 *Supradictus autem nostræ quæstionis casus cum sua decisione erit vnus præcipuus, in quo sententia excommunicationis erit nulla, addendus cæteris huiusmodi, quorum quindecim refert, ac longo sermone prosequitur Angel. de Clauas. in sua summa verb. excommunicatio. 3. per totum, itidemque Siluest. verb. excommunicatio. 2. per totum, Armilla aur. verb. excommunicatio. 1. numer. 16. DD. in cap. solet. & in capit. præsenti de sententia excommunicatio. lib. 6. Dominicus à Soto in 4. distinctio. 22. quæstion. 1. articul. 3. nonnullos Nauarr. in Man. Latin. capit. 27. numer. 4. & Cordub. d. quæstion. 43. sui quæstionarij lib. 1. colum. 2. Paul. Borgas. de irregularitat. 6. par. quæstion. 12.

21 Sed inter eos frequentius solet contingere ille, quãdo post appellationem legitimam fertur excõmunicatio, tunc enim omnes fatetur excommunicationẽ esse nullam, per tex. qui cõmuniter in hoc solet allegari, in cap. per tuas, versi. nos igitur. de sententia excom. vbi gloss. verb. in alijs: ad idem tex. in cap. dilecti, el. 2. 52. in ordine, & ibi Abb. & Philippus Franc. in 1. notab. de appellat. text. in capit. solet, & in capit. licèt, & in capit. venerabilibus. §. sed ex causa, de sententia excommunicationis. lib. 6. tenet gloss. optima in cap. pastoralis. §. verum, gloss. penulti. de appellat. & ibi Abb. & communiter DD. intelligentes procedere, quando appellatio præd. est probabilis, etiamsi quis dubitet, an talis excommunicatio teneat, vel non, quia licèt ex futuro pendeat an teneat, interim tamen pro excommunicato non est habendus, & licitè cõmunicatur ei in omnibus Sacramentis: sequitur Nicol. Plou. in tract. de excommunicatione. c. si. nu. 3. Dec. consi. 214. num. 5. versi. his enim non obstantibus: communem etiam tenet Angel. consi. 188. & Paul. Paris. consi. 28. nu. 26. volum. 4. & in c. Apostolicæ, num. 30. de exceptio. Petr. Dueñas in regul. 42. nu. 8. Lancelot. de attentatis. 2. part. c. 12. ampliat. 2. nu. 9. & iterũ ibi plures allegans ampliat. 8. vbi ampliat etiam si ferantur censuræ post appellationem ab interloquutoria, & quòd tamquã attentatæ sunt reuocandæ, vt sæpius tenuit, ac iudicauit Rota: & iterum ibi ampliat. 17. nu. 5. & 25. & limit. 1. num. 47. & nu. 90. & 91. vbi etiam illam ampliationẽ de appellatione ab interloquutoria tenet: eamdem cõmunem sententiã tenẽt ac profitentur omnes summistæ Theologi suprà modò citati: sicq; hæc est cõmunis, & receptissima omniũ sentẽtia, vt appellatio legitima interposita à comminatione censuræ excõmunicationis futuræ & sic à futuro grauamine, operetur nullitatem excõmunicationis posteà latæ: & ita in praxi semper vtimur, vt quoties iusta grauamina obijcimus aduersus præceptũ iudicis Ecclesiastici, aliquid præcipiẽtis sub pena excõmunicationis, &c. appellationẽ statim interponimus in forma ab illo præcepto, eiusq; pœnis, tamquã ab illato, cõminato, futuroq; grauamine, &c.

Quo

Quo facto, si posteà huiusmodi iudex hoc non obstante sententiam excommunicationis proferat, & causa talis sit, vt in ea habeat locũ de iure appellatio, excõmunicatio prædicta post appellationẽ legitimã interpositã, erit, ac est nulla, iuxta omnia supradicta: Cõducit etiã tex. in c. prætereà, de appell. iũctis his, quæ circa ei9 intellectum tradidimus suprà lib. 1. c. 4. nu. 19. cum seqq. Quod procedit secund. Petrũ Dueñ. vbi suprà, etiã in extraiudicialibus,

22 * vt in d.c. dilecti, de appellat. vbi arreptio itineris ad Papã, super causa quæ corã Ordinario vertebatur, habetur pro appellatione, si eã grauatus coram Papa prosequatur, quia plus est facto prouocare, quã verbo: & operatur q, excõmunicatio posteà lata ab illo ordinario non teneat nec valeat. sequitur Dec. in illo d.c. dilecti n. 10. & plures referẽs Lãcelo. 2. p. de attent. c. 12. limita. 13. n. 21. & 22.

23 * Secus tamẽ erit si post latã excõmunicationẽ appelletur, quia tũc appellatio nõ suspẽdit excõmunicationis effectũ, sed appellatione nõ obstãte, sententia excõmunicationis operatur effectũ suũ exequutionis, quẽ secũ habet, & potest iudex à quo eũ denuntiare, & publicare excõmunicatũ, vt ab alijs euitetur. c. pastoralis. §. verũ de appell. & ibi Abb. & cõmuniter DD. Petrus Dueñ. alios allegãs vbi suprà, & ponit regul. cum fallentijs Lancelo. de attent. 2. p. c. 12. limit. 21. per totam. Idem est in suspensione, vt in c. is cui, de sentent. excom. in 6. Siluest. in summa verb. suspensio. nu. 3. & in verb. excommunicatio. num. 2. & Armilla aurea verb appellatio, & hæc est prima limitatio.

24 Limitatur * secundò cõmunis supradicta sententia, quando prælatus procedit extraiudicialiter, vt pars ad conseruationem iurium suorum, quia tũc sententia excõmunicationis lata etiã post appellationẽ tenet, secũd. Abb. in c. venerabili. de cẽsibus, quem referũt, & sequũtur Angẽ. de Clauas. verb. excõmunicatio. 3. n. 9. Quod procedit secundũ ipsũ quãdo prelatus est in possessione, vel saltẽ non cõstat contrariũ: secus quãdo constaret, eũ non esse in possessione nẽpe quia constat monasteriũ esse exemptũ, & Episcopũ non esse in possessione ipsum visitãdi, tunc enim si excommunicaret post appellationem non teneret. Sequitur Marcus Ant. Cucus de instit. maior. lib. 4. tit. 8. de visitat. nu. 23. cum sequentibus.

25 Ex quibus primò infertur, quod si clericus post legitimam appellationem à se interpositam, de qua confidit, de facto excõmunicetur, cum de iure non sit excommunicatus, si interim celebret, non erit irregularis, tex. expressus in c. ad præsentiã 16. in ordin. & in c. dilectis filijs. 55. in fi. de appellat. vbi loquitur facta etiã denuntiatione excõmunicati post appellationem legitimam, quia nihilominus iudicantur inculpabiles Canonici Senon. qui saniori ducti consilio communicauerunt eidem vt appellationi ad Papã interpositæ magis quàm denũtiationi ab Archiepiscopo deferrent: idẽ probat text. in c. solet. de sententia excom. lib. 6. in fi. ibi: Extra iudiciũ verò, in officijs, postulationibus, & electionibus, ac alijs legitimis actibus nihilominus admittatur, & ibi glos. verb. in officijs, inquit: Vnde ex quo de appellatione confidit, securè celebrat vt prius, vt in d.c. ad præsentiã, & in d.c. dilectis filijs, & ibi glos. cõmuniter approbata per Doctores secund. Nauar. in c. cũ cõtingat, de rescriptis pag. 161. sequitur hanc sententiam Abb. in c. pastoralis. §. verũ. n. 15. de appellat. & ibi Philip. Frãc. & Præposit. super gloss. penult. Paris. cõsi. 28. n. 30. lib. 4. & Lancelot. vbi suprà. d.c. 12. n. 88. excõmunicatus enim post legitimam appellationem non est excõmunicatus, Frãcus in d.c. pastoralis: §. verum. n. 6. Lancelot. d.c. 12. ampliat. 8. nu. 7.

26 * Hoc tamen verũ intelligit Siluest. in sua summa verb. excõmunicatio. 10. nu. 3. vbi appellãs legitimè, qui post suam appellationem fuit excõmunicatus, eam prosequitur intra tempus à iure, vel à iudice statutum, secus vero alias, hoc est, lapso præd. termino, quia tunc ille est verè excõmunicatus, & celebrãdo efficitur irregularis ea ratione, quia lapso illo termino Ecclesia concedit illum posse denuntiari, ac esse vitandum in omnibus, vt est text. in c. licèt, de sententia excom. lib. 6. ergo, &c.

ita

ita Silueſt. vbi ſuprà. Et quidem quoad primũ, hoc eſt, intra tempus ſtatutum ad proſequendã ſuã appellationẽ, huiuſmodi excõmunicatum poſt ſuam legitimã appellationẽ celebrare ſecurè poſſe, indubium eſt per ſupradicta iura, & cõmunẽ omnium doctorum ſententiam. Quoad ſecundũ autem, nẽpè quando huiuſmodi excõmunicatus poſt appellationẽ celebrat lapſo tempore dato ad proſequendã appellationẽ, quòd ſit irregularis, opinio hæc Silueſt. dubia eſt, & ita ipſemet loquitur per verb. ſed forte dici poſsit. text. nãque in d. c. licet de ſentẽtia excõmuni. lib. 6. illud nõ videtur probare, inquit enim, Licèt excõmunicationis ſentẽtia poſt appellationẽ legitimam promulgata per negligentiã appellantis appellationem ſuã minimè proſequentis nõ ratificetur, nec etiam conualeſcat: excõmunicatus tamẽ nominatim vel ſpecialiter, & expreſſè, qui poſt appellationem legitimam excõmunicationis ſententiã aſſerit in ſe latam ſi appellationem eãdem intra tempus ad ipſam proſequẽdam ab homine vel à iure ſtatutum non fuerit (vt debuit) proſequutus, lapſo eodem tempore excommunicatus publicè nuntiari, & nedum in iudicialibus, ſed etiam in extraiudicialibus euitari, ac à legitimis actibus remoueri debebit, quouſque quod poſt appellationem legitimam excommunicatus fuerit, vel aliàs de ipſius ſententiæ docuerit iniquitate, qui text. minimè poſt lapſum tẽpus datum ad proſequendã appellationẽ prohibet excommunicato celebrare, ſed ſtatuit quòd poſsit denuntiari publicè, & quòd poſt denuntiationem eſt euitandus in iudicialibus, & extraiudicialibus, & à legitimis actibus remouẽdus. Igitur ſi celebrat poſt lapſum dict. tempus ante publicatam denuntiationẽ non efficitur irregularis, quãdoquidem id text. non prohibet, quinimò eſt ſibi permiſſum ex alijs iuribus ſuprà adductis, id indiſtinctè concedentibus, quandoquidem excommunicatio lata poſt appellationem legitimã fuit nulla, vt in propoſito, & illa per negligentiam appellantis appellationẽ ſuã minimè proſequentis nõ ratificatur, nec conualeſcit, vt in d. c. licèt. in princip. tradit Milis in ſuo repert. verb. excommunicatio facta, & Lancelot. de attent. 2. p. c. 12. ampliat. 1. nu. 6. vbi per totam illam ampliationẽ idem probat regulariter in alijs extra excommunicationẽ, vt per deſertionẽ appellationis non cenſeatur quis renuntiare iuri attentatorũ ſibi quæſito contra attẽtata poſt ipſam appellationẽ, idque ampliat, & limitat pluribus modis. Vnde ſi in hac ſpecie prędicta excõmunicatio lata poſt legitimã appellationẽ per negligentiã appellantis ſuam appellationem nõ proſequentis nõ ratificatur nec conualeſcit, non eſt excõmunicatus huiuſmodi appellãs, quicquid dicat Silueſt. vbi ſuprà, cuius in hoc opinio vera quidẽ minimè eſt, nec mẽs ipſius fuit loqui hoc in caſu, ſed quãdo lapſo dicto tẽpore proſequẽdi appellationẽ, & poſt denũtiationẽ celebrat, vt cõſtat ex doctoribus, quos in contrarium citat, quãuis litera Silueſt. hunc quoque caſum comprehendat.

28 Quod autẽ maiorem habet dubitationem, eſt, an eo caſu quo excõmunicatus nominatim poſt ſuam legitimam appellationem lapſo termino ad proſequẽdum eam ab homine vel à iure ſtatuto, & ob id publicè denũtiatus, celebrat, ſit irregularis cenſendus, necne? In hac ſpecie ꝙ ſit irregularis hic celebrãs, patet ex eod. tex. ibi, Excommunicatus publicè nũtiari, & nedũ in iudicialibus, ſed etiã in extraiudicialibus euitari, ac à legitimis actibus remoueri debebit, quouſq;, &c. ergo debet reputari pro excõmunicato poſt talẽ denũtiationẽ, donec ſentẽtialiter fuerit declaratũ appellationẽ ante excommunicationem fuiſſe interpoſitã, vel aliàs ſententiam eſſe nullam, vt dicunt, ac ex eo tex. deducũt Angel. de Clauaſ. in ſumma verbo appellatio. nu. 4. & Armill. aur. in codẽ verb. nu. 6. Si ergo reputatur pro excommunicato, celebrando efficietur irregularis. Secundò, quoniã ſi hic excommunicatus vitãdus eſt, vt precipit tex. in d. c. licet à fortiori ipſe non debet ingerere diuinis, denũtiatio etenim publica ideò fit, vt ab alijs vitetur, qui ante excõmunicatus eſt: fortiori igitur ratione ipſe vitare ſe

debet

debet à communicatione, saltem in diuinis, argumento Cōcilij Constantiens. de quo latè egimus supra libro 1.cap.1. per totum: & ita hanc partem, quamuis sub dubio, amplexus est Siluest. vbi suprà, dict. verbo excommunicatio 10. num.3.vers. sed fortè dici posit, qui hoc casu loqui intelligendus est ex cotis, quas pro contraria parte retulerat, ipsi namque ab eo relati in eo manifestè loquuntur.

Nihilominus contraria etiam in hac specie sententia verior est, imò quòd huiusmodi excommunicatus celebrans post lapsum temporis dati à iudice, vel à iure ad prosequendam suam appellationem, & etiam iam ideò publicè denuntiatus, non fit irregularis: quod probatur ex eodem tex. in d.cap. licet, quamuis enim iubeat eum propter alios euitari, non tamen iubetur per hoc quòd ipse se gerat pro excommunicato. Idem videmus in dict. cap. ad præsentiam, & in dict. cap. dilectis filijs, de appellatio.
29 * vbi excommunicatus post legitimam appellationē, & publicè pro tali denūtiatus, non prohibetur se ingerere diuinis, nec ab alijs vitari. imò consultius ibi fecerunt Canonici eidem cōmunicādo, & sic appellationi deferēdo, quàm fecissent, si denuntiationē obseruassēt: igitur vbi excōmunic. nulla est, denūtiatio ipsius nihil facit. Quòd si instes in casu tex. d. cap. ad præsentiā, & d.c. dilectis filijs, nō erat lapsum tempus prosequēdi appellationem, quandoquidem de hoc ibi nō fit mētio, nec dubitatur, vnde præsumere debem⁹ adhuc durare pręd. tēpus appellationem prosequēdi, quia cum de vno quæritur, cætera præsupponūtur habilia. At verò in nostra specie, & in casu d.c. licet, erat elapsum tēpus prosequēdi appellationē, vt ex eo apertè constat: respondebimus, hoc ipsum nō ratificare excommunicationē præd. nullam, nec eā ob id conualescere, vt expresè docet text. ille in princip.
30 * & sic excōmunicatio lata post appellationē legitimā, minimè habet effectū, nec vires assumit, licèt posteà appellatio fuerit deserta, vel eidem fuerit renuntiatum, vt post alios per dict. text. probauit D.Couarr. in dict. cap. alma mater. 1.par.§.10.num.6.vers. in hac autem, ex quibus apparet: inferens ex eo,* nū-
31 quam in his censuris admittendam fore iuris ciuilis fictionem, vt retrotrahantur, & nos supra lib.1.cap.4.num.23.& 24.& probat plures allegans Lanzelot. de attētat. 2.parę.cap.12.limitatione 21. nume. 33. Illud tamen de renuntiatione appellationis intelligendum est de tacita renūtiatione, quæ ob lapsum termini inducitur, vt prædiximus, vel etiam ex illa tacita renuntiatione, quæ resultat ex comparatione coram iudice à quo, quia non ex hoc censebitur appellationi renuntiasse, sed quidquid facit, puta si petat prorogari terminum, censetur facere metu censurarum, vt probat Lanzelot. de attent. 2. part.cap. 12. ampliatione 2. numer. 11. secus in expressa renuntiatione, secūdum eumdem ibi nu. 9. Si ergo desertione appellationis, nō ratificatur nec conualescit excommunicatio nulla, quia lata fuit post legitimam appellationem: ergo irregularitas non contrahitur ex celebratione post dictum tempus elapsum, & denuntiatione publicè facta, quia vbi excommunicatio non valet, non contrahitur irregularitas ex celebratione. Quòd si iterum sciscitcris, quorsum nuntiari publicè debet huiusmodi excommunicatus, & euitari in iudicialibus, & extraiudicialibus, ac à legitimis actibus remoueri, si non est excommu-
32 nicatus: * respondeo, hoc ideò, meo iudicio decisum, ac prouisum fuisse ab illo text. propter honorem, scilicet, & authoritatem Ecclesiæ, ac iudicis, qui eius nomine prædictam excommunicationem, quamuis nulliter, protulit, ne ita omnino parui pendatur, vt etiam si appellatio maneat deserta, de eius excommunicatione omnino non curetur: quare iure optimo statuitur ibi, vt post lapsum tempus statutum ad appellationem prosequendam, publicè nuntietur huiusmodi excommunicatus, atque ab omnibus euitetur, donec sententialiter fuerit declaratum, appellationem

ante excōmunicationem legitimè fuisse interpositam, vel aliter de nullitate sententiæ doceatur, vt quamuis ipse non sit ligatus excōmunicatione prædicta, ex eo quòd fuerit prolata post suam legitimam appellationem, attamen tedio affectus, eo quod videat se ab alijs in omnibus actibus euitari, adhuc prosequatur suam appellationem, vt sententialiter declaretur, quod est prædictum, & sic tollatur scandalum, quod oriri poterat ex non obseruatione excommunicationis, quamuis nullæ, vel mandatis Ecclesiæ obediat, non tamen inde sequitur, ipsum esse interim excommunicatum, cum re vera excommunicatio non tenuerit, eo quòd fuerit lata post legitimam appellationem, nec ratificata fuerit, aut conualuerit per neglgentiam appellantis appellationem suam minimè prosequentis, vt expresè cauetur in d. c. licèt, in princip. qui hoc modo intellectus, optimè conuenit cum secunda parte ipsius, vbi agitur de denuntiatione & euitatione. Nec obstat illa ratio quam de Concilio Constantiens. suprà adduximus in contrarium: loquitur namque Concilium Constantiense de excōmunicatione valida, non verò de nulla, vt ex ipso constat; & ita meritò hanc sententiam in terminis nostræ quæstionis, licèt non per prædicta, tenent Archidiac. num. 3. & Dominic. num. 6. loquens per desertionem appellationis, in dict. c. licèt, & Angel. vbi suprà. dict. verb. appellatio. num. 5. & Armill. aurea eodem verb. nu. 7. & summa Rosella. Vltimò nō oberit quòd cum huiusmodi excommunicatus tandem vitandus sit, nō poterit nec permittetur celebrare, quinimò celebrans punietur, quia respondemus, hoc ad factū potius pertinere, quā ad ius, poterit namq; secretò celebrare, vel vbi non fuerit nuntiatus, sedato prius scandalo, vbi illud fuerit, publicando causam nullitatis, vt prædiximus d. lib. 1. c. 4. num. 38.

33 Obseruandum tamen erit supradicta omnia procedere, quoties sic excōmunicatus post appellationem suam, eam iustam esse credebat, vt tenuit gloss. præallegata in dict. cap. solet, communiter approbata, vt prædiximus: secus verò erit, si excommunicatus crederet se esse iustè excommunicatum, quia tūc celebrando efficietur irregularis, vt colligitur ex Abb. in dict. cap. pastoralis. §. verum, num. 15. de appellatio. & ibidem Philippus Frāc. sup. gloss. penultima, ibi, si fuit in probabili ignorantia, & ibi etiam Præpositus.

SVMMARIVM.

1 *Literæ cōmēdatitiæ seu dimissoriæ (quas reuerēdas vocāt ad ordines suscipiēdos) an morte cōcedentis re integra expirēt? & numeris seqq. & consilium tunc temporis pro ordinatoribus, num. 12.*

2 *Mandatum seu voluntas alicuius morte mandātis finitur: & quomodo intelligatur, num. 11.*

3 *Executor super gratia datus à Papa, mortuo Papa etiā re integra gratiā exequitur.*

4 *Gratia per verbū fiat concessā, morte concedentis non expirat, sed Princeps eius successor debet facere eam expedire: gratia verò, quæ ad aliquid faciendum cōceditur, morte cōcedentis literis non expeditis expirat.*

5 *Literæ priuationis in forma iuris cū prouisione alteri facienda, & literæ in forma dignum & vnionem, & mandatum de prouidēdo, & gratia facta & nō fienda, & ideò nō expirat re integra morte cōcedentis: idem in literis pensionis constituendæ in partibus.*

6 *Indulgentiæ & remissiones cōcessæ à Prælato durant in perpetuum, dūmodò habeant actum successiuum.*

7 *Licētia ab Episcopo cōcessa eundi ad studiū, morte Episcopi re integra non expirat.*

8 *Dispensatio, quæ dicitur gratia, morte concedentis re integra non expirat.*

9 *Gesta à Capitulo sede vacante, si rectè gesta sunt, valent & durant.*

10 *Poterit tamen Episcopus reuocare, quæ nōdum sortita fuerunt effectum.*

11 *Capitulum Ecclesiasticū sede Episcopali vacante, an & quando has reuerendas dare possit?*

Prouisor,

CAPVT XVII.

De literis commendatitijs (quas reuerendas vocant) an expirent re integra morte concedentis, & an Vicarius generalis Episcopi eas concedere valeat?

1 SÆPISSIME Dubitari contingit, an licentia ad sacros, vel minores ordines recipiendos, hoc est, literæ dimissoriæ seu commẽdatitiæ, quas reuerendas vocant, expirent re integra morte eas concedentis, necne?

2 Et primo videtur eas extingui: quia mandatum, seu voluntas alicuius morte mandantis finitur. l. mandatum. C. mandat. c. si gratiosè, de rescript. libr. 6. cum simil. l. 4. ff. locat. latè Couarru. libro 3. variar. resolut. cap. 15. per totum. & Menoch. libro 1. de arbitr. iudic. q. 69. nu. 4. cum sequentibus: sed istud est mãdatum, facultas & voluntas concedentis: ergo morte ipsius extinguitur, quia post mortem non dicitur quis voluntatem habere, cum ea morte sit finita, mors enim omnia soluit, vt in authentic. de nuptijs. §. deinceps collat. 4. cum similibus.

Secundò, quòd si prædictæ literæ post mortem cõcedentis valerent, & virtute earũ quis posset ordinari, iniuriã inferri videretur nouo Episcopo, si hoc fieret sine voluntate eius, vt in c. cum nullus, & in c. vltimo de temporibus ordinand. libro 6. posset enim eos Capitulum sede vacante, ex gratia omnibus concedere, etiam inhabilibus, quod esset graue Episcopo, hos inutiles posteà permittere in suo Episcopatu celebrare.

His tamẽ non obstantibus tenẽda est intrepidè contraria sententia, imò quòd gratia ista (hoc est, literæ commendatitiæ ad recipiendos ordines) post mortẽ

Episcopi non expiret, quando ab eo est iure concessa, nec etiamsi concessa sit à capitulo Ecclesiastico, sede Episcopali, vel Archiepiscopali vacante (in casibus in quibus id potest Capitulum infrà dicendis) expirauit finita Capituli potestate: quod probatur, quia cum hæc sit gratia, non expirat morte mandantis,
3 etiam re integra.* Quinimò exequutor super gratia facta datus à Papa, mortuo Papa, etiam re integra gratiam exequitur, text. in c. si super gratia, & ibi Doct. de officio de legat. in 6.

4 Est tamē differentia maxima in proposito inter gratiam per verbū fiat concessa, & eam quæ ad aliquid faciendum conceditur: illa enim non expirat morte concedentis, sed Princeps eius successor debet facere eam expedire, vt tenet Archidiac. in proœmio libri 6. decret. nu. 2. vbi Ioan. Andreas, Dominic. Francus, & communiter scrib. adnotant, & Rip. alios referens in rubrica, num. 50. de cōstit. inquiens hinc ortā fuisse illam formam expediendi per successores gratias à prædecessere cōcessas, scilicet, rationi congruit, &c. hæc verò, id est, ad aliquid faciendum concessa, morte concedentis, literis non expeditis expirat, vt opinatur Baldus in l. falsus, nu. 21. C. de furtis, & in l. fin. col. 1. ff. de constit. princip. Archid. & Ripa vbi suprà, quos refert & sequitur D. Molin. de Hispan. primog.
5 lib. 2. c. 7. n. 63. & 64.* nihilominus tamē in literis priuationis in forma iuris cum prouisione alteri facienda, & in literis in forma dignum & vnionū, & in mandato de prouidendo est gratia facta, & non fienda, cum ex ea sit ius quæsitum alteri in re vel ad rem, vel saltem ius implorandi officium iudicis seu exequutoris: ita Hieron. Paul. in practic. Cancell. Apostolic. pagin. 188. cum sequent. vbi idem resoluit in gratijs per literas Apostolicas concessis, quibus committitur constitutio, & assignatio pensionis in partibus, vt non expirent morte Papæ illas concedentis re integra, quia vbi alicui cuiuis tertio est ius quęsitum in re vel ad rem, aut saltem iudicis officij imploratio per literas Apostolicas gratiosas, siue gratiæ sint puræ, siue conditionales, huiusmodi gratiæ non extinguuntur per obitum cōcedentis, nec exequutorum iurisdictio, seu potestas finitur, per notata in c. si cui nulla. de præb. & in d. c. si super gratia: ergo à fortiori gratia Episcopi ad recipiendos ordines, cum sit iam facta subdito, nō expirabit morte Episcopi eam concedentis, re integra per supradicta.

6 Sic etiam indulgentiæ & remissiones concessæ à Prælato, durant in perpetuū, dummodò habeāt actum successiuum, iuxta glos. in c. fin. de officio legati, gloss. 1. ibi item de remissionibus, & ibi Abb. col. penulti. vers. nunc venio, vbi dicit glossam illam cōmuniter approbatam & multum notādam ad hoc: & Roland. à Valle alios allegans cons. 38. num. 1. & 2. lib. 3.

7 Licentia itidem data ab Episcopo veniendi, seu eundi ad studiū, per mortem ipsius non expirat, nec eam sine causa reuocare potest, iuxta glos. in c. cū ex eo, de electione in 6. sequitur plures allegans Roland. à Valle vbi suprà, nu. 3. vbi quòd nec etiam successor Episcopi poterit illam reuocare.

8 Sicut etiam dispensatio quæ dicitur gratia, non expirat morte concedentis, secund. Archid. & Ioan. Andr. & Philip. Franc. in c. licèt Canon. §. is etiam, col. 1. vers. tertiò nota. de electione. Geminian. ibi, idem in. §. super residentia, versicul. quæro, an si fiat. Roland. à Valle vbi suprà, num. 4.

9 Idem in simili gratia concessa à Capitulo sede vacante: quia gesta à Capitulo sede vacante valida sunt & durant, si rectè gesta sunt, secund. Federicum de Senis cons. 16. Capitulum, &c. Ancharran. in c. 1. in fine, ne sede vacante, &c. Imol. in c. 2. in fine eodem titulo.

Et in terminis hanc secūdam partem tenet Cardinal. in Clementina fina. numero. 9. de electio. receptus, secundum Nauarr. in sua apolog. de reddit. Ecclesiast. quæstione 3. monito. 8. nu. 1. pag. 572. & & eūdem in c. placuit, nu. 163. de pœnitentia

rentia dist. 6. sequitur Petrus Rebuffus in sua praxi benef. in tit. de formul. dimissoriarum, num. 39. & 43. & Didacus Perez in l. 6. tit. 12. lib. 2. ordinam. colum. 1213. in vers. item etiã, vbi alios allegat, & nos quoque in nostro libr. 2. practi. quæst. 75. numer. 5. vbi per totam illam quæstionẽ plura alia in fauorem huius opinionis retulimus, & Rolandus à Valle dict. consil. 39. num. 5. lib. 3.

10 Poterit tamen Episcopus reuocare ea, quæ nõdum sortita fuerint effectum, argu. tex. in c. si qua de rebus. 12. quæst. 2. Panormit. in c. cũ olim, vers. septimo, de maiorit. & obedient. quòd si non reuocauerit, potestas data remanebit, secundum Rebuf. vbi suprà, nume. 44. dicentem hoc esse valde notandum.

11 Non obstat primum fundamentum suprà in contrarium adductum, quia loquitur & procedit in mandato, seu gratia ad beneplacitum, vel voluntatem concedentis factis, vnde meritò quòd morte mandantis, seu concedentis re integra expiret; quòd voluntas nõ durat pòst mortem, vt in dictis iuribus: at in nostra quæstione non sumus in his terminis, sed in pura & mera gratia simpliciter, absq; & mẽtione beneplaciti, seu voluntatis concedentis facta, & ideò nõ expirat morte concedentis re integra, vt probauimus.

12 Ad secundum respondemus, non esse contrarium nostræ sententiæ, licèt enim id contingere posit, sibi imputet Capitulum id perperam faciens: nihilominus valida est, nec reuocatur dicta gratia finita Capituli potestate, nisi nouus Episcopus eam reuocauerit antequam exequatur, quòd si aliqui inhabiles sint ordinati per literas huiusmodi Capituli, id per accidens erit, & Episcopus superueniens poterit remediũ huic rei cõueniens adhibere, suspendẽdo eos ad tempus, donec habiles fiant, si defectus scientiæ adsit; vel aliter opportunè prouidendo pro rei exigentia. Consulo tamen ordinatoribus, quibus præfatæ literæ dimissoriæ ad ordines diriguntur latæ ab Episcopo iam mortuo vel promoto, vel à Capitulo sede vacante, vt si tempore præsentationis coram se eatumdem, sciuerint nouũ prælatum atque successorem possessionem eiusdem Episcopatus cepisse, illas non admittant, nisi reualidatæ fuerint, vel similes nouæ literæ noui Episcopi eiusq; officialis generalis, ad id mãdatum speciale habentis, productæ fuerint, propter præsumptionem fraudis, quæ inde accipi potest; & quia faciliter contingere potest, quòd priores sint reuocatæ a nouo successore, quod subticet ordinandus, vt iam semel scio contigisse: quòd si Episcopus cui directæ sunt prædictæ literæ, nesciat nouum successorem adesse in suo Episcopatu, per se vel suos officiales, tunc proculdubio easdem literas acceptare poterit, ac virtute ipsarum ordines in eisdem contentos commendatis conferre.

13 Capitulum autem Ecclesiasticũ sede vacante, quamuis iure communi attẽto seu is, ad quem tunc temporis administratio spiritualium noscitur pertinere, dare possit licentiam ordinandi suis subditis, vt in cap. cum nullus, versiculo Episcopo. ibi: Vel sede vacante Capitulum, de tempor. ordin. libro. 6. hodie tamen attento Concilio Trident. id facere minimè potest Capitulum infra annum vacationis sedis, nisi ei, qui beneficij Ecclesiastici recepti, siue recipiendi occasione arctatus fuerit sub certis quibusdam pœnis: post annum verò prædict. licentiam impunè concedere potest, seruatis seruandis, vt in cap. 10. de reformat. sessio. 7. & in c. 10. session. 23. Concilij Trident.

14 Superest modò vt videamus, an Vicarius & officialis generalis, & sic Prouisor Episcopi, vel Archiepiscopi, possit has literas commendatitias & dimissorias ad ordines conferendos suis subditis concedere virtute generalis mandati, quod habet à suo Episcopo vel Archiepiscopo, etiamsi eidem specialis facultas ad id non sit concessa in eo? Et videtur posse. Primò, nam Vicarius Generalis, seu vices alii

cuius gerens omnia potest, quæ is, cuius vices gerit, tex. in l. 1. §. hi quibus, versiculo à præfecto vero prætorio, vel eo, qui vice præfecti est, &c ff. delegatis. 3. & in l. 2. ibi: Et omnia, quæ ad iurisdictionem rectoris prouintiæ pertinent, &c. C. de offic. eius qui vic. alicuius iud. obtinet, & per glos. in c. sua nobis, versic. Vicarij, in princip. de offic. Vicarij. Bertachi. in tract. de Episcopo, in 7. p. 4. libr. nu. 3 vers. 3. quæro an Vicarius Episcopi dicatur habere eamdem iurisdictionem, &c. volum 2. tractatu. diuersorum. DD. Corneus cons. 181. visis nonnullis, nu. 39. volu. 2. Hieronym. Gratus respons. 2. nu. 88. libr. 1. Quintilianus Mandosius in regu. Cancell. 24. de malè promot. q.
16 6. numer. 3. vbi n. 4. ex alijs refert, * quòd offendens Vicarium Episcopi, ipsum Episcopum offendit. Secundò, quia Episcopi & Vicarij vnum & idem est consistorium & tribunal, vt in c. Romana, in princip. de appellation. libr. 6. cap. 2. de consuet. eod. libr. igitur sicut Episcopus has literas concedere potest, vt in d. c. cũ nullus, de tempor. ordin. libr. 6. ita, & Vicarius generalis videtur, quod eas cõcedere possit, cum habeat suas vices generaliter ad omnia, quæ ipse Episcopus potest, eademq; persona cum ipso censeatur.

17 Tertiò, quia Vicarius generalis Episcopi est ordinarius, vt in c. Romana, in princip. cum glos. 1. ibi. Speculat. sub tit. de offic. ord. in. §. 1. n. 2. vers. itẽ ordinarius est is. glos. in c. 2. in verb. officialem, de officio Vicarij, lib. 6. glos. in c. perlectis, in verbo, & iurgia. 25. dist. Felin. in rubrica de officio delegati, col. 3. vers. Vicarius etiam, dicit communem Abb. in c. quoniam Abbas, de offi. deleg nu. 10.
18 Quintil. Mãdos. vbi suprà nu. 6. * sed ad ordinarium spectant omnia, quę sunt de lege diœcesana & iurisdictionis, secund. Speculat. in tit. de officio ordin. §.
19 officium ordinarij in fin. * Sed sub lege diœcesana & iurisdictionis consistit totum ius, & potestas Episcoporum, cap. conquerente, &c. dilectus filius, cum glos. magna in princip. & per totum, & ibi Abb. & alij, de offic. ordin. c. auditis, cum glos. 1. de præscript. & in c. auditis, & ibi Abb. in 1. notabili, de restit. in integ. Innoc. in c. 1. de statu Monach. Bald. cons. 478. præmittendum est, nu. 4. vers.
20 Episcopus autem, volum. 4. * ergo siue dicamus collationem sacrorum ordinũ, & alia similia esse de lege iuridictionis, prout voluit Innocen. in d. c. 1. numer. 3. siue, de lege diœcesana, iuxta ea quæ adducit Abb. in c. dilectus. col. penul. versi. ad vnum tandem aduerte, vtcumq; sit, ordinarius omnia ista poterit, secũdum Speculat. & Mandos. vbi suprà, nu. 5. igitur & Vicarius generalis, cum sit ordinarius, poterit ea, quæ sunt legis diœcesanæ & iurisdictionis, & consequenter concedere licentiam, de quibus agimus.

His tamen non obstantibus contraria sententia proculdubio est tenenda regulariter, imò quòd prouisor seu Vicarius generalis Episcopi, vel Archiepiscopi, has literas dimissorias, seu reuerendas cõcedere minimè possit, præterquã si speciale mãdatũ adhoc habeat, ex tex. in hoc expresso in d. c. cum nullus, vers. Episcopo, de temp. ordin in 6. per locũ ab speciali, & clarius in §. inferiores, ibi: Vel officiales Episcopi (cum ad hoc se ipsius officiũ non extendat) huiusmodi nequeunt licentiam impartiri: & in terminis ita tenet glos. in c. 2. in verb. officialem, ante finem, in vers. nec etiam de spiritualibus, vnde literas commendatitias ad ordines dare non possunt, &c. de officio Vicarij lib. 6. Dominic. in d. §. Episcopo; vers. sed hodie talibus Vicarijs, &c. & ibi Philip. Franc. in 4. notabili. Hostiens. & Bellamer. in c. significasti, de offic. Archidia. Rebuf. in praxi benef. in form. Vicar. Archiepis. & aliorum collator. nu. 47. & Quintilian. Mandos. vbi suprà, nu. 9. & 10. qui numer. 15. respondet fundamentis in contrarium adductis.

22 Sic etiam nec Vicarius generalis Capituli sede vacante, potest tales literas cõcedere, nisi ei specialiter cõcederetur, secundum Ioan. Pauin. in tracta. de officio, & potest. capit. sede vacante, quæst. 9. se-

9. secundæ partis princip. nu. 17. versic. & adde, ibi: Et ideò non posset dare literas commendatitias ad ordines, nisi specialiter concederetur, &c. vol. 15. tractatu, diuersorum DD. quem refert & sequitur Mandos. vbi suprà, num. 10. sicut nec

23 * Archidiaconus, quia quamuis sit Vicarius generalis Episcopi, vt in cap. 1. & in cap. ad hæc, vers. secundum verò, de officio Archidia. Decius cons. 20. vers. quæritur an Archidiaconum, num. 1. & cons. 664. viso eleganti, nu. 3. nihilominus has literas commendatitias ad ordines concedere non potest, vt in capit. significasti, de offic. Archid. & remota consuetud. id probat glos. in cap. Episcopum, ante finē, 9. q. 2. & Mandos. vbi sup. nu. 9.

24 Hæc tamen tenenda sententia limitatur. Primò, vt non procedat Episcopo in remotis agente, tunc enim ipsius in spiritualibus Vicarius generalis dare potest licentiam ordinandi, vt decidit expressè tex. in d. cap. cum nullus. §. Episcopo, & ibi notat Philip. Franc. in 4. notabili; tenet Rebuf. vbi suprà, nu. 48. & Mandos. d. q. 6. num. 12. idque est verissimum.

25 * Quis autem locus dicatur in proposito remotus, relinquitur arbitrio iudicis, vt in specie probauit glos. in dict. §. Episcopo, verb. remotis, sequitur plures referēs Menoch. de arbitr. libr. 2. centur. 3. casu 222. num. 26.

26 Secundò eadem communis sententia limitatur, nisi Vicarius generalis in mandato haberet specificata aliqua maiora, quàm sit huiusmodi licentiā cōferre atq; impartiri, arg. text in c. qui ad agendum, vers. sed si aliquid, de procurat. in 6. l. sed etsi. §. quæsitum, cum glos. in verb. specialiter. ff. quis caut. Hostiens. in capit. significasti, ante fin. vers. si tamen aliquis vices Episcopi generaliter, &c. de officio Vicar. c. 2. iuncta glos. fin. de offic. Vicar. lib. 6. & ibi Gemin. num. 8. super glos. Lapus allegatione 70. sæpè vidi, nu. 10. vers. quid ergo si expressò aliquo, vsq; ad fin. Paris. cons. 41. ex his quæ in facto, num. 1. vers. nec est dicendum, volu. 4. & Quintilian. Mendos. d. q. 6. num. 14. vbi aduertit, quòd licèt Francis. Pauin. vbi suprà, loquens de Vicario Capituli sede vacante, videatur sentire huiusmodi non posse has literas concedere, etiam aliquibus arduis specificatis, in fine tamen videtur aliter residere, vbi subdit, Contrarium videtur probare, &c.

27 Tertiò præfata sententia verissima & tenenda potest limitari, nisi iste Vicarius generalis non habens specialem facultatem prædictas literas concedendi, successisset aliquibus prioribus Vicariis eam habere, & licentias huiusmodi concedere solitis: argument. text. & quæ ibi notantur in l. cum de in rem verso. ff. de vsuris. Bald. etiam in l. si certis annis, numer. 6. in 3. oppos. C. de pact. Dec. consil. 146. & pro tenui, column. 2 post princip. & pulchrè per Hieronym. Gratum respons. 2. numer. 90. libr. 1. vbi loquitur de potestate Vicarij generalis: & in terminis per prædicta, ita tenet Mandos. vbi suprà, numer. 15. qui numer. 13. assig-

28 nat aliam limitationem * in Vicario à Papa constituto in exemplis, de quibus ibi per eum: adde tu aliam in cap. fin. de

29 supplend. negligentia prælat.* nempè in Visitatore à Papa Ecclesiæ Cathedrali vacanti constituto, hic enim cum spiritualium & temporalium administrationem censeatur habere, vt in dict. cap. fin. §. fin. has literas commendatitias concedere poterit, argum. text in dict. cap. cum nullus. §. Episcopo, ibi: Seu is, ad quem tunc temporis administratio spirituali͞u noscitur pertinere, dare possunt licentiā ordinādi, & ibi expressè tenet glos. verb. is, cum qua transeunt ibid. DD.

30 Vltimò in proposito illud silentio prætereundum non duxi, quòd si clericus sit ab alieno Episcopo ordinatus, & in literis ordinationis dicitur, hoc esse factum ex licentia Episcopi ipsius ordinati, illi credendum est, quia modici momenti & præiudicij est causa hæc, vt in terminis probat Cardinal. in c. Albericus, de testibus, prout eum refert & sequitur Menoch. de arbitrar. iudic. lib. 1. q. 76. nu. 10. Addo ego aliam nō minimam rationem, quoniam in dubio non est præsumendū delictū, vt in l. merito. ff. pro soc.

cum simil. quare non est præsumendum quod ordinans, absque literis dimissorijs sui Ordinarij eum ordinasset, cum aliàs remaneret suspensus à collatione ordinum per annum, vt in c.8. de reformatione, sessione 23. sacri Concil. Trident. Ac-
13 cedit, * quòd hic non agitur de alterius præiudicio, & ideò meritò vt præd. literis Episcopi ordinatoris in hoc credendũ atque standum sit, arg. eorum, quæ post longam disputationem resoluit Iaс. in repet. l. admonendi, nu. 175. de iureiur. vbi quòd licèt Cardinali, etiam Legato à latere, vel aliàs viro nobilissimo non credatur, nisi ostendat rescriptum, vel mandatum, hoc procedit & locum habet in his, quæ sunt in præiudicium alterius, secus verò erit in his, quæ non sunt in præiudicium alterius, vt in facultate & potestate concessa ad absoluendum, dispensandũ, concedendum indulgentias, & similia, de quo etiam per Felin. in c. cum in iure peritus, num. 6. de offic. deleg. & quòd in hoc de quo agimus credatur Episcopo ordinanti, nempè quòd habuerit licentiam Prælati ordinati, tenet etiam vltra præcitatos Petrus Rebuf. in sua praxi benef. in titul. de formul. dimissor. nu. 37.

SVMMARIVM.

1 *Vsura est probita & reprobata iure naturali.*

2 *Lege Euangelica nihil præcipitur, nec vt illicitum prohibetur, quod nõ sit iuris naturalis legibus, vel præceptum, vel prohibitum, prætereà, quæ circa Sacramenta & Fidei Catholicæ articulos instituta sunt.*

3 *Vsurarũ crimen contra naturã vocat Aristot. & omnes Philosophi, & diuus Thomas, sicut nefandũ, quia vis fit pecuniæ.*

4 *Vsura est prohibita iure diuino veteris Testamenti, & Noui.*

5 *Vsura est peccatum mortale, adeò vt cõtrarium asserere sit hæresis.*

6 *Vsuræ sunt omnino prohibitæ iure Canonico.*

7 *Vsuræ iure ciuili Pandectarũ, & iure Codicis intra certum modum erant permissæ.*

8 *Vsuræ an iure Authenticorum sint prohibitæ.*

9 *Vsuræ omni iure naturali, diuino, canonico, & ciuili sunt prohibitæ.*

10 *Vsuræ sunt prohibitæ iure Regio, quo vsurarios seuerè puniri præceptum est, hoc est indubium.*

11 *Clerici vsurarij pœna remissiuè.*

12 *Vsura reputatur apud omnes res illicita, & ideò pro eius crimine potest quis criminaliter puniri pœna extraordinaria, & sic arbitraria.*

13 *Iudex laicus & sic sæcularis, an possit de causa vsuraria cognoscere criminaliter, pœnaque pecuniaria vsurarios punire, & numeris sequentibus, nu. enim 14 ponitur opinio negatiua, num. verò 15. affirmatiua, & hæc probatur.*

16 *Crimen vsurarũ vltra modũ a legibus antiquis permissum est mixti fori, intra verò, Ecclesiastici fori tantùm est, vt in nu. 17.*

18 *Crimen vsurarũ hodie mixti fori est, ita vt iudex sæcularis cõtra laicos vsurarios cognoscat: Ecclesiasticus verò contra clericos huiusmodi: sed praxis accepit vt hic cõtra vtrosque cognoscere possit, vt in nu. 19.*

20 *Vsurarius non manifestus, an in foro canonico à iudice Ecclesiastico aliqua pœna puniri valeat.*

21 *Iudex sæcularis de causa vsuraria cognoscere potest tãtũ quãdo vertitur questio facti, secus autẽ si sit questio iuris, quia tunc solus Ecclesiasticus cognoscit, nõ autẽ laicus.*

22 *L. 36. tit. 6. lib. 3. nouæ collect. reg. intellectus.*

23 *L. 4. tit. 8. lib. 3. ordin. vet. hodie l. 1. tit. 21. lib. 4. nouæ collect. intellectus, & nu. seqq.*

24 *Iudex sæcularis non potest etiam incidẽter cognoscere super vsura, nec parte excipiẽte contractum esse vsurarium, nec illi statuere terminum intra quem probet prædictam exceptionem, vt in nu. 25. sed contra num. 27.*

26 *Iudex sæcularis, corã quo instrumentũ guarentigiũ exequitur, opposita cõtra id exceptione vsuræ, quòd possit ac debeat eã admittere, ac cognoscere de ea, causamq; decidere, siue quæstio sit iuris, siue facti: quod procedit, etiãsi coram Ecclesiastico pendeat lis super vsura ad cõtractus, vt in nu. 28. & etiamsi iudex Ecclesiasticus inhibeat super hoc sæcularẽ, vt in nu. 29. & 30. & quid tũc tẽporis facere debeat iudex

iudex sæcularis ad euadendam excommunicationem Ecclesiastici, nu. 32.

31 Exequutio instrumẽti annuas præstationes continẽtis, retardari non debet per exceptionem vsuræ, vel nullitatis contra id oppositam, si iterum atque iterum fuit iam exequutioni mandatum.

33 Dominium rei acquisitæ per vsurã, an transeat in vsurariũ? & nu. 34. & 35. quod dominium aliarum rerum acquisitarũ ex pecunia vsuraria benè transit.

36 Res empta ab alio ex pecunia mea, non efficitur mea, sed illius, qui eam sibi emit.

37 Vsurarius nõ tenetur restituere debitori rẽ, seu lucrũ ex pecunia vsuraria acquisitũ, quãuis pecuniã ipsam restituere teneatur.

38 Vsurarius tenetur restituere rem acquisitã per vsuram cum fructibus: & prætereà ad resarciendum omne damnum ob exactam vsurã debitori obuentum, & prætereà de lucro cessante rei lucrosæ, quę nõ transit in eius dominium, non autem rei non lucrosæ, quæ transit in eius dominiũ alijs commixta.

39 Tertius possidens rem per vsuram ab alio acquisitam an, & quando cõueniri possit pro ea? & an alienari potuit titulo oneroso vel lucratiuo, & nu. 44.

40 Gener accipiens in dotem bona vsuraria, vel restitutioni obnoxia, an, & quando teneatur ad restitutionem? & quid in filia eius vxore? nu. 41.

42 Bona vsurarij, an à iure sint tacitè hypothecata pro vsurarũ restitutione? & n. 43.

45 Text. in c. cum tu. de vsuris, intellectus.

46 Hæredes vsurarij tenentur ad restitutionẽ vsurarum, siue filij sint, siue extranei.

47 Hæredes iure ciuili ex delicto defuncti non tenentur, nisi lite cũ defuncto contestata, vel ex ea parte, quæ ad eum peruenit, & nu. 55. & 56. Quod procedit etiam in actione pœnali pro ipsa, vel pro interesse, vel damno, vt in nu. 48. Limitatur in cõdictione furtiua propter furti frequentiam, vt in n. 49. Itẽ de iure canonico id regulare est, vt in nu. 50. Itaque in hoc est discrimen inter ius canonicum & ciuile, vt in n. 51. quomodò procedat, quod de iure canonico diximus.

53 Hæredes stupratoris virginis decedẽtis ante litem contestatã, non possunt iure ciuili attento cõueniri pro damno, interesse, vel dote: secus iure canonico.

54 Vsurarius nõ tenetur ex delicto, s. d ex quasi contractu, nempè condictione indebiti.

56 §. his autẽ verbis, inst. t. de l. Aquil. intellect⁹.

57 Propria natura inspiciẽda est, & iuxta illã iudicandũ, nõ verò secundũ accidentalẽ.

58 Actio pœnalis oriens ex contractu trãsit ad hæredem, etiã iure ciuili attento si dolus commissus in cõtractu, vel circa contractum, purgatur per actionem orientẽ ex illo contractu, & nõ per actionẽ aliunde descendentem. Natura contractus est, vt actiones ab eo descendẽtes transeãt, ad hæredes, & ideò meritò ipsi tenentur, nu. 59.

60 Modus adiectus in cõtractu si non adimpleatur, res condicitur, & vendicatur.

61 Locator potest ob pẽsionem non solutam expellere conductorem, vel eius hæredes.

62 Ius canonicum præcipiens, vt actiones pœnales transeant in hæredes, licet nihil ex crimine ad eos peruenerit, nec lis fuerit cum defuncto contestata, seruandum est etiam in foro ciuili.

63 Hęredes vsurarij nõ in solidũ, sed pro portionib⁹ hęreditarijs tenẽtur sicut pro alijs debitis: & quid si alter eorũ fiat nõ soluẽdo. n. 64.

65 Hæredes vsurarij an teneantur in conscientia vltra vires hæreditarias, si inuentarium non fecerint.

66 Lex ciuilis præcipiens, vt hæres nõ conficiẽs inuentariũ, teneatur vltra vires hæreditarias, est fundata super præsumptione, quòd bona defuncti occultauerit hæres, qui inuẽtariũ nõ fecit atq; ea subtraxerit.

67 Hæres in foro animæ regulariter non tenetur ad debita defuncti vltra vires hæreditarias non confecto inuentario, si re vera nihil occultauit, & quãtum habuit soluit. Sunt qui hoc verũ intelligant quoad legatarios, secus verò quoad creditores, vt in nu. 69. sed quoad vtrosque communis sententia negatiua verior, & tenẽda est, vt in nu. 70. Limitatur, nu. 71.

68 Lex humana, quæ iusta est, etiam in foro animæ est seruanda.

72 Hæres nõ cõficiẽs inuẽtariũ in foro cõtẽtioso canonico tenetur vltra vires hęreditarias.

73 Ecclesia & clerici hæredes defuncti, an teneantur vltra vires hæreditarias, si inuentarium non confecerint?

CAPVT XVIII.

De vsura, quòd sit omni iure prohibita, & an sit crimen merè Ecclesiasticum, vel misti fori?

1 IN primis vsuram esse illicitā atque reprobatā iure naturali, inter alias plures, illa satis insinuat cōmunis nostrorū ratio, quòd mutuās dominiū pecuniæ mutuatæ in mutuatarium trāsferat, vnde tunc recipiēs vsurā, recipit lucrum ex re aliena in recompēsationē temporis, quo mutuū durat, quorū vtrumq; est irrationabile, & iuri naturali contrariū, cum & ipsum tēpus sit cōmune omnibus animalibus, & ideò non est redimendū ab aliquo simpliciter & per se sumptū, nec est in cōmercio, sicut nec aër, nec mare, vt in l.2.ff.de rerū diuisione, & nemo prętereà iure naturæ debet locupletari cū iactura aliena, vt in l.nā hoc natura.ff.de condict. indeb.& in l. iure naturæ. ff. de reg. iur. ita Roman.post Innocēt.& Bald.quos refert cōsi.500.col.2.quam rationē sequuntur, atq; probant Laurēt. Rodulf.in c. cōsuluit, in princip.num. 16.de vsur.Philip. Franc.in c.1.in princip.de vsur.in 6.Alex. consil.49.nu.5.vol.4.Bald.cons.443.volu. 5.Natta cons.369.nu.5.Afflict.in constit. Regni.de vsur. pun.§.vsurariorum, nu.2. D.Couarr.lib.3.var.resolut.c.1.num. 5.in princip. ibi: Nam domino inuito, &c. vbi alijs quampluribus rationibus id cōprobat, & Octauian. Cacheran. decisio. Pedemont.137.n.7.ibi, quòd ratio, qua prohibitū est mutuantem, &c. vbi etiam alia adducit: sed hoc manifestū fit, cum vsura iure diuino Euangelico vetita sit, vt infrà statim docebimus: ergo iure naturæ
2 quoq; prohibita est. * nihil siquidē lege Euangelica præcipitur, nec vt illicitum prohibetur, quod non sit iuris naturalis legibus, vel præceptum, vel prohibitum præter ea, quæ circa Sacramēta & Fidei Catholicæ articulos instituta sunt, secund.sanct. Thom.1.2.q.108.art.1.& 2. & quodlib.4.art.13. D. Couarru. in 4. de sponsal. 2.p.c.6.§.10.nu.1. & d.lib. 3. var. resolut.c.1.nu.5.vers.siquidē lege Euāgelica Quib⁹ & alijs rationibus quòd vsura iure naturæ sit prohibita, tenet sanct. Thom.2.2.q.78.art.1.Scotus & communiter Theologi in 4.distinct.5.q.2.Dñic.à Sot.lib.6.de iusti.& iure. q.1.artic.1.Ioan. Andr.in reg.peccatum, de regul.iur. in 6. col.4.& Conradus latissimè de contract. q.22.conclus.2.est cōmunis, secund. Couar.d.lib.3.var.resol.c.1.nu.5. vers.his tandem, & alijs, vbi eā sequitur & affirmat quòd ita tenet Scotus, & frequentissimo omniū consensu Theologi vbi sup.quem refert & sequitur Iul. Clar. libr. 5. receptarū sent.§.vsura, in vers.sciendum est autem, & plures alios referens decis.Pedemont.vbi sup.num.9.& probat latè Mercad.*de tratos y contratos*, in opusculo de
3 vsura.c.6. per totum, * vbi quod Aristoteles, & omnes Philosophi, & S.Thom. vocant hoc peccatum contra naturam, sicut nefandum, quia vis fit pecuniæ.

4 Iure autē diuino veteris Testamenti vsuram esse prohibitam probatur ex illo Ezechiel.c.18.vbi Dñs loquēs de eo, qui ad vsurā dederit ait, quòd talis non viuet, sed morietur. Itē Psal.14. loquēs Propheta de habitaturo in tabernaculo Dei, inquit: Qui pecuniā suam nō dedit ad vsuram. Ex nouo Testamēto passim adducitur ille locus Lucæ 6. Mutuum date, nihil inde sperātes, quē in hunc sensum, vt crimen vsuræ sub præcepto, & mortalis culpę reatu prohibitū sit, Ecclesia Catholica interpretatur in d.cap.consuluit, de vsur. probatur etiam in c. quia in omnibus, & in c.super eo eod.tit. de vsur.& quamuis quibusdā visum fuerit ibidē non probari vsurā iure Euāgelico prohibitā esse, cum Christus Iesus potius illis verbis, de quibus ibi, cōsulat, quā præcipiat: prior tamē sensus ad vsuræ prohibitionem, vt potè ab Ecclesia, quę Spiritu sancto duce, scripturā sacram interpretatur, receptus omninò tenendus est, atque ita Theologi & Canonistæ frequentissimo consensu existimāt vsurā iure diuino, etiā Euangelico vetitā esse: ad quā rem plurima adducit testimonia, Peraldus Episcop.Lugdunēs. in summa de vitijs & virtut. 2.tom. in tract.de auaritia.cap.1.secund. D.Couar. lib.3. var.resolut.cap.1.nume.5.vers.iure diuino: sequuntur etiam Didac. Perez

in

in rubr. titul. 2. lib. 8. ordin. pag. 24. colum. 2. & Mercad. vbi suprà, circa fin. d. cap. 6. in versic. *y lo mismo*: idem fatentur Iulius Clar. & Octauia. vbi suprà, qui alios plures citant, & hoc expressim affirmat l. 1. & 5. in princ. tit. 6. libr. 8. nouæ collectio. reg. quod latè etiam probauit Nauar. in manuali Latin. c. 17. n. 207. vers. & quòd vsura, vbi quòd est vsura illicitũ lucrum, & velle vel accipere eam sit peccatum mortale, adeò vt contrarium asserere sit hæresis, vt in Clementina 1. de vsur. & quòd sit peccatum mortale tenet sanct. Thom. 2. 2. quæst. 78. artic. 1. & ibi Caietanus, & in 4. distinct. 33. quæst. 2. art. 2. & in alijs locis relatis à Didac. Perez vbi suprà, colum. 2. & accipiens vsuram, ad restitutionem tenetur cum fructibus, & interesse, non verò tenetur lucrum, vel rem ex pecunia vsuraria acquisitam restituere, vt plures allegans probat Mercadus vbi suprà. c. 11. & Couar. d. lib. 3. c. 3. nu. 6. vers. sed ad huius.

6 Iure etiam Canonico prohibitæ sunt omnino vsuræ, vt in toto titul. de vsur. in Decret. & in lib. 6. & in Clementinis, & in Decreto. 14. quæst. 3. & q. 4.

7 Iure autem ciuili antiquo Pandectarum & Codicis, quamuis intra certũ modum permissæ essent, vt in l. placuit. ff. de vsur. & in l. eos. C. eodem titul. quam opinionem dicit esse communem Alciat. in c. 1. num. 78. de officio ordinar. & quòd vsuras non omnino prohibeat lex ciuilis, dicit esse quasi communem opinionem Christopho. de Castell. cõs. 38. post numer. 8. Carauita super. 21. ritu magnæ Curiæ, num. 5. prout eos refert Iul. Clar. vbi statim citabitur, & inquit Couarru. dict. c. 1. num. 6. in princip. quòd eam defendit Carol. Molin. Theologis, & Ca-
8 nonistis refragantibus: * iure tamen authenticorum, nempè in auth. de Ecclesiast. titul. in princip. à Iustiniano Cæsare prohibitæ sunt, saltem implicitè: ibi namque præcipit dispositá in quatuor concilijs Ecclesiæ Catholicæ, è quibus Nicæna synodus vsuras prohibuit, vicem legis obtinere, & sicut leges obseruari: & quòd in concilio Nicæno prohibeantur vsuræ cap. quoniam. 47. distinct. ergo, & à Iustiniano prohibitæ censentur: ita tenet glos. authen. ad hęc. de vsuris, glos. etiam in dict. cap. quia in omnibus, & in cap. quid dicam. 14. quæst. 4. Salicet. in dict. auth. ad hæc. C. de vsuris, num. 3. & 5. est communis secund. Abb. in c. cum sit, num. 18. vers. 1. tenendo, de for. compet. & dicit neminem de hoc dubitare, Alexand. consil. 49. numero. 1. libro. 4. est communis, secundùm D. Couar. vbi suprà, dict. c. 1. numer. 6. & decis. Pedemont. suprà dict. numer. 8. & 9. vbi plures allegat, sequitur etiam & cõmunem affirmat, dicens ab ea tamquam veriori, & magis communi non esse aliquomodò in practica recedendum Iul. Clarus vbi suprà, in vers. difficultas est, & decis. Pedemont. vbi suprà, nu. 13. & Didac. Perez etiam vbi suprà, testatur communem Nauar. vbi suprà, nu. 208. ibi, & quòd nunc etiam, tametsi Couar. vbi suprà d. ct. cap. 1. numer. 6. versi. ego sanè, cum Abb. vbi suprà, & Conrado de contractibus quæstione. 22. conclusione. 10. & 12. non ineleganter arbitretur, ac probet Iustinianum numquam proprijs sanctionibus vsuras reprobasse, sed imò eas suis legibus permisisse ac approbasse, & ideò improbatas esse censet, cum iuri naturali & diuino refragẽtur: quicquid minus rectè Iustinianum in hoc priuata quadam ratione excusare nitantur Alciat. libro 6. parerg. iur. c. 20. & Menoch. ipsum sequutus de arbitrar. iudi. lib. 2. cent. 1. casu. 82. num. 9. & 10. quamuis enim implicitè Iustinianus vsuras improbarit, vt constat ex d. auth. explicitè tamen eas suis legibus iniquè permisit, vt Couarr. cum iudicio perpendit, prædictasque ideò leges Iustiniani rectè improbauit.

9 Fit igitur ex suprà dictis vsuras omni iure, naturali nempe, diuino, Pontificio, & ciuili esse prohibitas, vt resoluit Couar. vbi suprà, numer. 5. in princip. quod etiam firmat Carol. Ruin. consil. 145. nu. 9. libro 4. & probat latissimè ad partes agens Ioan. à Medina de reb. per vsurã acquisit. in c. de vsura, an sit, vel vnquam fuerit

fuerit licita, per totum, & Mercadus in tractatu de Iudæis cap. 11. numer. 1. & 2. Rolandus à Valle conf. 35. num. 26. libro 1. vbi in idem citat Alexandrum, Socinum, & Parif. idē probat Angel. in summa, verb. vfura. §. 2. nume. 1. & alios referens Octauian. Chacheran. vbi suprà. d. num. 9. & Nauar. vbi suprà. d. num. 207. & 208. & Menoch. de arbitrar. iudic. lib. 2. cent. 3. casu. 388. nu. 30.

10 Imò & iure nostro Regio Hispaniæ seuerè puniri vsurarios cautum est, népè in amissione principalis mutuo dati cū alio simplo, sicque in pœna condemnātur in duplum certa forma applicanda, vt in d. l. 4. & 5. titul. 6. lib. 8. nouæ collect. reg. statuitur: quas leges iustas esse defendit Couar. in 4. 2. part. capit. 6. in princip. num. 19. in fin. ex eo quòd lege sęculari possit pœna aliqua vsurarius puniri, vt ibi probat, quod etiam tenet Auenda. d. cap. 28. prætor. num. 1. libro. 2. & nos in tractatu de iuram. cōfirmat. 1. par. cap. 2. num. 36 & addit. Bernard. Diaz in regu. 698. & Didac. Perez vbi suprà, pag. 27. col. 2. & circa pœnas dictarum legum, & modum probandi vsuras, plura tradunt Abb. consil. 2. per totum, libr. 2. & Couar. libr. 3. variar. resolut. c. 3. num. 5. & Auend. vbi suprà, num. 2. & sequentibus, & addit. Bernard. Diaz in practic. crimin. cap. 88. & Menoch. de arbitrar. iudic. libr. 2. cent. 3. casu. 235. vbi plura

11 circa testes singulares,+ an hoc casu probent esse aliquem vsurarium: de pœna autem clerici vsurarij, videndi sunt Bernard. Diaz vbi suprà, dict. c. 88. per totū, & ibi eius addit. & Couar. d. c. 3. num. 3. & Didacus Perez in rubr. titul. 2. libr. 8. ordinam. pag. 26. colum. 1. verf. itē etiam clericus, col. 2. vbi latè prosequitur pœnas vsurariorum.

12 Hinc fit, vsuram reputari apud omnes rem illicitā, & consequēter propter vsuram posse quem etiam criminaliter puniri pœna extraordinaria, & sic arbitraria, vt tenuit Iacobus Butric. in l. improbum. C. ex quibus causis infam. irrogetur, quoniam vsurarius committit dolum in exigendo vsuras contra iuris prohibitionem, & ideò tenetur crimine stellionatus: & hanc opinionem Iacobi Butricarij sequutus est Cacialup. in rep. l. cūctos populos. 10. charta, colum. 2. nu. 49. C. de summa Trinit. & fide Cathol. eamque confirmat, quia crimen vsurarum est contra Deum & homines, vt in d. c. quia in omnibus, & in c. super eo, de vsur. Eamdem sententiā sequitur dicens videri magis cōmunem Corneus consi. 19. litera G. col. 3. volum. 3. & iterum cōsilio. 158. colum. 3. eodem vol. 3. Afflict. in constit. reg. in constitutione, statuimus & hanc: & magis cōmunem dixit Alciat. in c. perniciosam, num. 80. de offic. ordin. estque recepta opinio, vt ex eodem Alciat. alios allegans testatur D. Couar. in 4. de spons. 2. par. c. 6. in princ. num. 19. & magis communem esse ex Alciat. vbi suprà, refert Roland. à Valle conf. 75. num. 6. 7. & 8. Et quamuis contra hanc sententiam Butric. teneat Bald. in proprio loco. Salic. Cardinal. Iaf. Bertach. Rip. Dec. Aymon & Marant. eosq; referens & latè eorum opinionem probans contra Iacob. But. Roland. à Valle conf. 75. à num. 13. cum sequentibus, dicens, quòd etsi Alciat. vbi suprà dicat magis communem esse sententiam Iacob. Butr. suprà dictam in suo sensu, decipitur, quia si numerentur DD. apparebit clarè contra eum esse magis cōmunem, ibique respondet fundamentis opinionis Iacob. Butr. nihilominus tamen si recenseantur authoritates, nulli dubium erit, quòd comperietur Alciatum verum dixisse, secundum Iul. Clar. vbi suprà, in versic. ex hoc infertur, qui hanc partem Iacob. Butr. probat, & magis communē esse refert, affirmās quòd ita pluries fuit iudicatum per Senatum, puniendo tales vsurarios pœna extraordinaria, facta etiam speciali delegatione. Eamdem sentētiam aduersus Bal. & sequaces latè probat, respondens fundamentis contrarijs decil. Pedemonta. suprà dicta num. 6. cum sequentibus, vsq; in fin. idem latissimè facit resoluendo sententiam Iacob. Butric. esse communiter receptam, Menoch. vbi suprà, à n. 14. cum

14.cum seqq. id quod apud nos tam iure canonico, quàm iure Regio verissimum ac obseruantissimum in praxi est.

13 Exit tamen nobis obuiam in proposito illa anceps quæstio, an iudex laicus, & sic secularis, possit de causa vsuraria cognoscere criminaliter, pœnaq; pecuniaria vsurarios punire?

14 Et in primis videtur pars negatiua verior, quia iuxta communem sententiam Doctorum vsurarum crimen merè Ecclesiasticum est, vt opinatur glos. 2. & omnes in c. cũ sit generale, de foro cõp. & in cap. 1. de offic. ordin. & in Clem. dispendiosam, de iudic. quam opinionem communem esse testatur præter alios, Alber. in rubr. numer. 3. C. de vsur. atque eam sequuntur Alex. cons. 29. numer. 6. libr. 4. Dec. cons. 170. Ias. cons. 153. lib. 4. colum. vltima, Bald. in l. quoties, colum. 2. vers. tu dic. C. de iudic. idem Bald. cõs. 443. in fine volum. 3. Lapus allegatione 56. & 70. sequitur Roland. à Valle alios referens d. cõs. 75. n. 14. & 16. lib. 1. & cõmunem esse ex Alber. alios referens affirmat D. Couar. d. libr. 3. variar. resol. c. 3. in princip. & decis. Pedemont. vbi suprà, num. 3. & Iulius Clar. vbi suprà, versic. hoc crimen, & latiùs in pract. crim. §. fin. q. 37. versic. quæro igitur, quàmuis Couar. & decis. Pedemont. vbi suprà, & Iul. Clarus eam non probent, vt infrà dicemus, & in terminis quòd iudex secularis non possit procedere criminaliter contra vsurarios, præsupponunt, atque manifestè insinuant Bald. in l. improbum, vers. credo, glos. verum dicere, num. 2. C. ex quibus caus. infam. irrog. & Salicet. ibi numer. 3. & cæteri omnes, qui contra Iacob. Butr. ibidem tenuerunt, quorum suprà meminimus, quos nuncupatim citat, & sequitur Rolandus à Valle cons. 75. num. 13. cum sequẽtibus & refert, licèt eos non sequatur decisio Pedemont. vbi suprà, nu. 5. vers. septimò hanc partem.

15 Sed contrariam sentẽtiam, imò quòd crimen hoc vsurarum non sit merè Ecclesiasticum, sed mixti fori, & ideò laicũ iudicem posse inter laicos cognoscere, Ecclesiasticum verò inter clericos, tenuerunt Salic. in d. l. eos. §. vltim. num. 8. C. de vsur. Archid. in c. quid dicam 4. q. 4. Calder. inter cons. Ancharran. respons. 236. & Barbat. in d. cap. cum sit generale, num. 173. refert alios D. Couarr. lib. 3. cap. 3. in princip. vers. rursus, & in versic. ego, & in 4. de sponsal. 2. parte cap. 6. in principio, num. 16. & Octauian. d. decis. 137. num. 10. & 11. vers. quarto, & num. 13. vers. hinc etiam, vbi affirmat hanc esse magis receptam sententiam, & nu. 17. quòd eam communi voto sequutus est Senatus, præsertim contra vsurarios manifestos, stante maximè dispositione decretorũ expressè omnes vsuras prohibentium: eamdem sequitur Rolãdus à Valle sibi contrarius in cons. 35. num. 29. lib. 1. & Iul. Clarus vbi suprà §. vsura. vers. ex hoc infertur, & iterum in pract. crim. §. fin. q. 37. versic. quæro, vbi quòd quando pro crimine vsurarum agitur criminaliter (quo casu nos loquimur) nulla est difficultas, quin vterque iudex possit contra vsurarium pro crimine procedere: sequitur etiam Menoch. dict. casu. 398. nu. 41. & est verior & tenẽda, declarata tamen vt infrà.

16 Distinguendi igitur sunt nonnulli casus in proposito, vt hæc secunda opinio magis communis rectè intelligatur. Primus est, cõsiderando vsuras, quando vltra modum à legibus antiquis permissum exactæ fuerint, & tunc erit crimen mixti fori, pœnaq; extraordinaria arbitraria vsurarij laici à iudice laico puniri poterunt, clerici verò à suo iudice Ecclesiastico, quemadmodum de homicidio, adulterio, furto, & similibus, quæ vtraque lege Pontificia & seculari prohibentur, nec Põtificia tantum ab initio prohibita fuerint, vt constat ex Abb. in d. cap. cum sit generale, num. 18. de foro compet. quem alij sequuntur, asserentes crimen vtraque lege prohibitum mixti fori omnino esse, & probat Couar. d. libro. 3. var. resol. c. 3. num. 1. vers. his tandem prenotatis, referens se ad Nauar. in relectione. cap. nouit. de iudic. notabil. 6. corolar. 7. late de hoc agentem, eamdẽ sen-

ſententiam in terminis ſequitur latius Menoch. vbi ſuprà, nu. 14. cum ſequentibus.

17 Secundus caſus eſt, quando fœnerator ſolùm exegit vſuras intra modum à præd. ll. ciuilibus conſtitutum, & tunc crimen iſtud quatenus ad vſuras ita promiſſas pertinebat, merè Eccleſiaſticum erit, & in foro ſeculari puniri non poterat, eiuſq; cognitio ſolius iudicis Eccleſiaſtici erat, quia crimen hoc tantū lege naturali, diuina & Pontificia prohibebatur, & ad hoc tempus referri poſſunt canones, qui crimen iſtud (quorumdam tamen iudicio) probant eſſe merè Eccleſiaſticum: ita Couar. d. num. 1. verſic. 2. ſequitur alios allegans & benè comprobans Menoch. vbi ſuprà, numer. 28. cum ſeqq.

18 Tertius caſus eſt in vſuris hiſce temporibus exactis, quibus & laicis vſuræ indiſtinctè vetantur, quia hodie crimen iſtud eſt cenſendum ex rigore quodam, & iuxta veram iuris cognitionem mixti fori, vt inter laicos iudex ſecularis tantùm de eo cognoſcat, Eccleſiaſticus autem inter clericos, ſicut de homicidio, furto & ſimilibus, ſecundum Couarru. vbi ſuprà, verſ. 3. apparet, & in hoc caſu loquitur ſuprà dicta magis recepta ſententia, habens, quòd crimen iſtud vſurarum ſit mixti fori.

19 Quinimò & praxis obſeruat (id quod ex iuris canonici deciſionibus poteſt optimé deduci) etiam hodie iudices Eccleſiaſticos habere huius criminis aduerſus laicos cognitionem, quemadmodum & iudices ſeculares eam habent, vt paſsim vidimus obſeruari, & ante nos teſtatur de hac praxi Couar. d. nu. 1. verſ. quartò: addens non eſſe ab vtilitate Reipublicæ Chriſtianę alienum, cùm tot annos poſt Religionis Chriſtianę inſtitutionem leges ſeculares huius criminis coercionem neglexerint, imò partim eius vſum probauerint, vt oportuerit Romanos Pontifices pluribus canonibus aduerſus vſurarios, & Principes ſeculares eos aliqua ex parte defendētes ſtatutis, curam hanc puniendi hoc ſcelus ſubire: & ab hoc initio tamdiu obtentum eſt, quòd criminis huius punitio ad Eccleſiaſticos iudices ſimul, & ad ſeculares etiam cōtra laicos pertineat, quaſi crimē hoc licèt merè Eccleſiaſticum nō ſit, Eccleſiaſticum tamen verè dici poſsit, ex eo quòd ab initio renaſcentis Eccleſiæ iura Pontificia hoc prohibuerint legibus ſæcularibus id permittentibus, imò probantibus: & quòd iudex Eccleſiaſticus poſsit procedere contra mercatores exercentes mohatras, tenet Ignat. Salzed. in addit. ad Bernar. Diaz de Lug. in practic. crim. c. 88.

20 Quinimò, etſi maximè controuerſum ſit, an fœnerator non manifeſtus in foro canonico à iudice Eccleſiaſtico aliqua pœna puniri valeat, exiſtimantibus, Philip. Dec. conſil. 170. & Roland. à Valle vbi ſuprà, num. 20. cum ſequentibus vltra reſtitutionem malè ablatorū nulla alia pœna hunc puniri poſſe, idque ex pluribus comprobant: nihilominus tamen contraria ſententia, imò quòd iudex Eccleſiaſticus in ſuo foro canonico criminaliter extra ordinem, ſicque ſuo arbitrio hunc fœneratorem punire poſsit, eſt verior, communis & tenenda, quàm probat Corneus dict. conſ. 19. & 158. lib. 3. & Ioann. Baptiſt. Seuerin. in d. l. cunctos populos, numer. 46. & Marant. de ordin. iudic. 6. parte in tit. de Inquiſitione, nu. 111. & 123. & plures alios allegans, hanc ſequitur & teſtatur communem Menoch. vbi ſuprà, numer. 40. vbi eam extendit etiam contra Iudæos, & iterum num. 41. vt procedat etiā quoad iudicem laicum, qui eo iure canonico poſsit fœneratorem in ſuo foro punire, ſequitur etiam Auend. c. 28. præt. in 2. p. num. 1.

Supradicta tamē magis recepta ſententia, quæ habet, quòd crimen vſurarū ſit mixti fori, temperanda eſt, nempè vt tunc demū iudex ſecularis de cauſa vſuraria cognoſcere poſsit, quando vertitur quæſtio facti, de qua etiam Eccleſiaſticus cognoſcere poterit, ſecus autē erit, ſi ſit quæſtio iuris, quia tunc ſolus iudex Eccleſiaſticus de ea cognoſcet, nō verò ſæcu-

sæcularis, secundum Paul. de Elezar in Clem. 1. de vsur. quē refert & sequitur exempla vtriusq; fingens Bart. in l. Titia. num. 7. ff. soluto matrim. vbi numer. 6. idem dixerat generaliter in qualibet causa spirituali, scilicet, matrimonij, exceptionis, excommunicationis, & simil. Huius distinctio & doctrina est communiter approbata, secundum Abb. qui eam probat in cap. cum sit generale, nu. 17. & 18. de foro compet. & Didac. Couarr. qui plures refert, eamque sequitur in 4. de sponsal. 2. parte. c. 8. §. 12. num. 4. & 5. est cōmunis etiam, secūdum eumdem D. Couar. qui tamen eidem nō assentit (vt infrà dicemus) lib. 3. variar. resol. c. 3. num. 1. in princip. ibi, hanc tandē opinionem, & in versic. ego, & Auiles cap. 50. præt. in glos. vsuras, numer. 1. fol. 250. testatur communem plures allegās Octauian. vbi suprà, numer. 11. sequitur Roland. à Valle dict. cons. 75. numer. 36. libr. 1. & Didac. Perez plures referens in l. 5. tit. 19. libro 8. ordinam. pag. 364. col. 1. versic. dubitari etiam, & nos quoque plures in idem citātes communem esse eam sequuti professi sumus in tracta. de iuram. confirmat. 1. part. c. 2. n. 35. & 37. aduersus Aret. dicērem contra prædict. Bart. distinctionem esse communem opinionem, imò quòd indistinctè iudex sæcularis non cognoscat vllo casu de causa spirituali: & quòd quando quæstio est iuris, nempè, numquid cōtractus sit vsurarius, vel non, cognitio spectet ad iudicem Ecclesiasticum, & sæcularis nullo modo se tunc intromittere possit, concludunt communiter DD. secund. Ias. cons. 153. nu. 3. libr. 4. Decium consil. 170. num. 3. sequitur Rolandum à Valle cons. 95. num. 44. libro. 2. dicit communem Socin. cons. 88. nu. 23. lib. 4. & alios referens Iul. Clarus in pract crim. §. fin. q. 37. versic. quæro igitur, ibi, aut loquimur, vbi refert alios plures dicētes esse communem opinionem, quòd si quæstio facti vertitur super vsura, quia non refricatur in dubium, an contractus sit vsurarius, necne, sed solummodò repetuntur vsuræ, iudex laicus est iudex competens: idem Iul. Clar. dict. §. vsura, versi. hoc crimen: eādem sequitur & testatur communem plurimos referens Octauian. vbi suprà, num. 11. & 13. versi. hinc etiam, dicens dict. num. 11. duobus modis quæstionem facti contingere posse, nempè quòd partes fateantur contractum, ex quo nulla iuris dubitatio oriri possit quin sit vsurarius: vel factum tantùm proponant, videlicet, tot esse soluta vel recepta, aut non, quibus probatis, in iure dubium non sit contractum esse vsurarium.

Hæc tamen cōmunis distinctio Bart. ex pluribus vera non videtur, sed imò potius suprà dict. magis recepta sententia indistinctè, nempè vt siue sit quæstio iuris, siue facti, crimen vsurarū sit mixti fori: ita vt iudex sæcularis de hac causa rectè inter suos subditos possit cognoscere. Primò, quia nullibi ius canonicum vetat iudicem laicum hac de causa cognoscere, imò permisit iudicibus sæcularibus super vsuris ius dicere, vt in capit. post miserabilem, de vsur. quòd si hoc crimen merè Ecclesiasticum foret, ius canonicum alicubi laicos iudices id tractare prohibuisset, iuxta tex. in cap. tuam de ordin. cogn. capit. 1. c. lator. c. causamque, c. l 2. qui filij sint legitimi. cum simil. Secundò, quia crimen istud nihil plus habet quàm homicidium, furtum, & similia scelera, vt patet, quandoquidem omnia ea prohibentur lege naturali, diuina Euangelica, & Pontificia, & tamen prædicta crimina merè Ecclesiastica nō sunt: ergo nec illud: quibus tandem & alijs rationibus D. Couar. d. lib. 3. variar. resol. capit. 3. nu. 1. vers. ego vt liberè, post Carol. Molin. quem refert (tametsi in 4. de sponsal. 2. par. capit. 8. §. 12. numer. 4. & 5. prædict. communem distinctionem Bart. probauerit) nunc verò in d. versic. ego vt liberè, contra eam tenet, existimās erroneam esse, suamq; verissimam, nempè vt iudex sæcularis possit cognoscere de causa vsuraria cōtra laicos, siue quæstio iuris sit, siue facti: quam distinctionem etiam asserit esse verbalem Ias. in l. quoties num. 7. C. de iudic. & refert

Dec.

Dec. in cap. decernimus, num. 24. versi. 4. fallit, de iudic. vbi tamen arguit cõtra communem in alium sensum, nempè vt nec de quæstione facti iudex laicus cognoscere valeat, quia ex facto ius oritur: adhuc autem videtur cùm communi remanere.

Nihilominus tamen his non obstantibus sententia communis Bartol. receptissimâ est, verior, communis, & tenẽda in iudicando & consulendo, tametsi aliquando iudices seculares de facto, & contra ius de quæstione iuris circa vsuras cognoscant, vt deduximus libro. 1. de iuram. confirm. d. cap. 3. nu. 27. Non obstant modò adducta contra præfatam communem sententiam, quoniam diffiteri non oportet differentiam esse maximã inter crimen vsurarum, & homicidium, furtum, & similia, quãdoquidem etsi omnia hæc sint iure naturali, diuino, Euangelico, & Pontificio prohibita, nihilominus tamen vsurarum crimen, etsi merè Ecclesiasticum non sit, Ecclesiasticum tamen verè dici potest, ex eo quòd ab initio renascentis Ecclesiæ iura Pontificia hoc prohibuerint, legibus sęcularibus id permittentibus, imò probantibus, vt latiùs prædiximus, quod sic non est in cæteris relatis criminibus homicidij, furti & similium. Quare cum quæstio iuris vsurarij contractus orta fuerit, meritò vt ad ius Põtificium atque Ecclesiasticum, eiusque iudices recurrendũ sit pro declaratione, tamquam ad originem & fontem deriuatam à iure naturali, & diuino, nõ verò ad ius ciuile, nec eius iudices profanos ac laicos, quod ius ciuile intra certum modũ solebat permittere vsuras, quamuis posteà rectius adhærendo Concilijs Ecclesia Catholica eas implicitè prohibuerit: declaratio igitur contingentis dubij, an sit contractus vsurarius, necne, ab ipsamet Ecclesia quærenda ac poscenda est, non autem à iudicibus secularibus: si verò quęstio facti tantùm sit, poterit iudex sęcularis de ea cognoscere, & pronuntiare, culpabilesque punire iuxta pœnas iuris Pontificij & legum huius Regni, cum hæc nihil spiritualitatis, nec mere Ecclesiastici habeat.

22 Ex quibus deducitur. l. 36. tit. 6. libr. 5. nouæ collect. reg. vbi præcipitur iudicibus Regijs sęcularibus, vt maximé curent punire ac puniant vsurarios, &c. debere intelligi necessariò, quòd tunc demum iudex sęcularis possit cognoscere de causa vsuraria, idq; crimen punire, quando quæstio vertitur super facto: secus si super iure dubitari contingat, iuxta prædict. communem resolutionem: id quod videtur oõstare ex eadẽ l. dum dicit quòd iudices sęculares puniant vsurarios, vt latiùs deduximus in d. nostro tractatu de iuramẽto confirm. in. 1. p. c. 3. nu. 37.

23 Infertur etiam intellectus ad text. in l. 4. tit. 8. libr. 3. ordin. veter. hodie l. 1. titul. 21. libr. 4. nouæ collect. reg disponẽtem, quòd exceptio vsuraria admittatur aduersus exequutionem contractus guarentigij vel sententiæ, vt procedant, & intelligantur iuxta supra dicta, videlicet, vt si quæstio vsuraria sit iuris, iudex sęcularis illam remittat ad iudicem Ecclesiasticũ, & interim supersedeat in exequutione, pręcipuè si ab ipso iudice Ecclesiastico inhibeatur: si verò quæstio sit super facto, possit ipse iudex sęcularis de ea cognoscere: probari tamen debet hoc casu exceptio vsuraria intra terminum decem dierum à dictis legibus Regijs assignatum, vt tenui cum Couarru. & Auilesio, quos citaui dict. c. 2. num. 30. quod primum etiam tenet post alios, quos citat Rolandus à Valle consil. 75. libr. 1. Et potest isthęc opinio comprobari ex eo, quòd secundum aliquos non potest iudex sęcularis, nec etiam incidenter cognoscere super vsura: quam opinionem communem esse profitetur Alex. in l. quoties, post num. 4. versic. extra glos. C. de iudic. quinimò, secundum alios parte excipiente contractum esse vsurarium, de eo non potest iudex sęcularis cognoscere, nec etiam statuere terminum, intra quem debeat coram iudice Ecclesiastico probare exceptionem vsurariæ prauitatis, iux. doctrinam Bart.

in L.

in l.præses,post n. 4. de appellatio.quem omnes sequuntur, vt dicit Ripa in l. qui pro tribunali,nu.7.ff.de re iudi. quos refert,licèt nõ sequatur Iul. Clar. in pract. crimin.§.fin.q.37.vers. quæro igitur, ibi, adeò, & ibi,quinimo,&c.

26 Sed re maturius cõsiderata, nũc mihi cõtrariũ in omnib⁹ suprà dict s circa intellectũ d.l.4.tit. 8.*de las excepciones*.li.3. ordin.veter.& l.1.tit.21.lib.4. nouæ collect.Regiæ, dicendũ ac tenẽdũ videtur, imò q̃ si opponatur exceptio vsuraria aduersus exequutionẽ instrumẽti guarētigij, vel sententiæ trãsactæ in rẽ iudicatam corã iudice sęculari, iudex ipse laicus admittere eã debeat, iuxta easd. leges Regias,&suspẽdere exequutionẽ per terminũ decẽ dierũ oppositionis, ac super ea cognoscere possit,siue iuris siue facti quæstio sit,ac tãdẽ causam decidere, præcipiendo nempè vt in exequutione procedatur, vsq; ad vltimã pignorũ venditionẽ præstita fideiussione legis Toleti, si prædict.exceptio in termino decẽ dierũ prædicto probata nõ fuerit:quòd si legitimè probata fuerit, eam admittit annullãdo exequutionẽ, vt cauetur in eis legibus,ibi,(*O excepciõ de vsura*, vbi inter alias exceptiones,quas iudices admittere debẽt cõtra exequutionem,vsurę exceptio enumeratur: ergo sicut de cæteris iudices sęculares cognoscere possũt, ita & de hac: si enim huius cognitio remittenda esset ad iudicẽ Ecclesiasticũ,& iudex interim quòd ipse Ecclesiasticus causam decideret, deberet supersedere in exequutione,leges eædẽ exprimerẽt, hoc tamẽ nõ dicũt,quinimò lex. 2.d.tit. 21.statim sequẽs præcipit, quòd si intra decẽ dies legitimæ exceptiones (nempè de quibus in.l.præcedenti) non probentur, solutio fiat creditori præstita dict. fideiussione: ergo si prædicta exceptio vsuræ intra decẽ dies præd. non probetur,amplius non est differenda exequutio:idque verissimum videtur,quia aliàs causæ exequutiuæ facillimè ordinariæ per malitiam redderentur, opposita statim exceptione vsuræ aduersus contractum, si ob id solùm causæ cognitio ad iudicem Ecclesiasticum deferenda esset super quęstione iuris vsurarij cõtractus: cognoscere igitur incidenter de hac exceptione poterit iudex sæcularis coram quo instrumentum, vel sentẽtia exequitur,in eum finem, vt si intra prædict. terminum decem dierũ oppositionis probetur,admittatur,sin minus, procedatur in exequutione, præstita d.fideiussione. Quæ sentẽtia ex eo certa efficitur,quòd superiora omnia quibus nisi tenuimus prius contrariũ, nempè distinctio Bart. cõmuniter approbata inter quæstionem iuris & facti super cõtractu, vel causa vsuraria, vt de prima iudex sęcularis cognoscere nõ valeat, sed tantum Ecclesiasticus,de secũda verò vterq; intelligi debent,ac procedũt,quãdo principaliter in iudicio deducitur vsurarũ quæstio. Cæterũ quando incidenter opponitur per modum exceptionis, contractũ nempè esse vsurarium, tunc bene potest iudex laicus cognoscere etiam super quæstione iuris & contractum ipsum tamquã vsurariũ annullare atq; rescindere, arg.l. quoties, cum simil. C. de iudic. hæc est cõmu.opinio,tam Legistarũ, quã Canonistarũ,vt dicit Guid. Papę. cõs.180.n.2. quẽ refert & sequitur dicens quandoq; ita vidisse seruari Iul.Clar.d.§.fin.in vers. hęc tamen omnia, aduersus tenẽtes cõtrariũ,quod suprà retulerat, & nos quoq; eorũ meminimus.Quod ex eo etiã cõprobari potest, quòd causa hęc vsuraria nullibi legatur quòd sit spiritualis,sed Ecclesiastica, vel mixti fori vt prædiximus: sicq; nõ obstat tex.in c.tuã,de ordin.cog. cũ simil.suprà allegatis,de quib⁹ nec incidenter iudex sæcularis cognoscere potest,vt in dictis iuribus, quia illa sunt spiritualia,nempè matrimon.& simil.

28 Quinimò idẽ seruandũ erit etiã si reus cõtra quẽ petita fuit exequutio corã iudice sęculari,adeat Ecclesiasticũ,& corã eo petat declarari instrumẽtũ vsurariũ, nã adhuc illa petitio,& litis pẽdẽtia, etiã si eã sciuerit iudex laicus, non impediet nec retardabit instrumẽti exequutionẽ, coram iudice sęculari petitã, secundum Angel. de Perus. in l. 4. §. condemnatum, ad fin. ff. de re iud. quem refert & sequitur Roderic. Suarez in l. post rem

iudicatam, verſ. circa iudicem vidẽdum nu. 15 in princip. & iterum n. 17. ff. de re iudic. dicens hoc in propoſito videri verius, cum fiat proceſſus infra decẽ dies ſuper omnibus legitimis exceptionibus, poſt illos translatos eſſet dubiũ, & quòd ad malitias obuiandas tunc obſeruaret dictum Angel. ex quo nihil probauit in terminis, & poſtquã ſoluerit, remanebit ſibi ius ſuũ ſaluũ ad omnes exceptiones probandas; Angel. etiam ſequitur Socin. conſ. 79. lib. 3. & Matth. de Afflict. deciſ. Neapo. 30. loquens in exceptione relaxationis iuramenti, ſuper qualis pendet corã iudice Eccleſiaſtico, vt illa nõ impediat exequutionẽ: quod ipſe quoq; tenui alios allegans in d. c. 2. n. 24. & in terminis Rebuf. de liter. oblig. art. 2. gl. 1. nu. 22. dicens quòd hæc ſentẽtia Angel. ſeruatur in praxi, quia iudex condẽnare ſolet per modum prouiſionis ad garniendum cõtenta in inſtrumento, niſi vſura appareret ex ipſo inſtrumento, quia tũc dicitur patens, teſte Panormit. in c. cum olim, el. 2. de cẽſib. & manifeſta, teſte Barbat. in cap. ſi diligenti, col. 6. de foro compet. & ideò nõ obſtante allegatione vſuræ non notoriæ per modum prouiſionis condemnatio fiet, & ſuper vſuræ cognitione remittetur ad iudicem Eccleſiaſticum, vt DD. ſcribunt in c. cum ſit generale. de foro cõpet. & in Clem. diſpendioſam, de iudic. quod vix ſi inter laicos agatur, regales hoc faciunt, ſecundũ ipſum Rebuf. vbi ſup. ſequitur etiam Laurent. Rodul. in tract. de vſur. q. 131. nu. 129. tametſi Tho. Ferrat. caut. 53. nu. 1. teneat cõtrariũ: necnõ & nouiſsimè Viuius deciſ. Neapol 304. verſ. 1. cũ Bal. Specul. & Capicio, quos pro ſua opinione citat.

29 Quod autẽ magis torquet, eſt, an idẽ ſeruandũ ſit, ſi iudex Eccleſiaſticus ſeculari exequẽti inhibeat: necne? & Baldus quidem in l. conſulta, nu. 1. C. de teſtam. firmat, iudicem Eccleſiaſticum poſſe inhibere, ne lite pendente ſuper vſuris inſtrumentũ exequatur, & Angel. quoque vbi ſupr. (prout refert Roderic. Suarez d. num. 15.) inquit, quòd propterea inoleuit mos quod Epiſcopi inhibẽt iudicibus ſecularibus, & ſub excõmunicationis pœna præcipiunt, vt ſuperſedeant in exequutione, quãuis nihilominus adhuc teneat, quòd iudex ſecularis non teneatur ſuperſedere in exequutione, nec ſe inhibere, quia Eccleſiaſticus non rectè inhibet in hoc caſu: ſed in terminis contra Angel. quòd iudex ſæcularis hoc caſu, conſtito ſibi de litis pendentia coram iudice Eccleſiaſtico ſuper cauſa vſuraria eiuſdem contractus, quem exequitur, maximè ſi à iudice Eccleſiaſtico inhibeatur, ne vltra procedat ſuper exequutione ſub pœna excõmunicationis, quouſque decidatur cauſa vſuraria, teneatur ei obedire, & debeat ſuperſedere in exequutione, tenet Alex. alios allegans in l. 4. §. condemnatũ n. 17. ff. de re iudic. cuius ſententiã nos quoq; probauimus ſatè contra Angel. in d. c. 2. nu. 11. cũ ſeqq. ibiq; n. 15. reſpõdimus legibus Regijs ſupradictis probantibus, nõ admitti cõtra exequutionẽ exceptionẽ altiorẽ indaginẽ requirentem probandã vltra decem dies, nẽpè vt procedant in exceptione, cuius cognitionis ſit capax iudex ſæcularis, qui inſtrumentum guarentigiũ exequitur, vt conſtat ex præd. legibus: at verò cognitione cauſæ vſurariæ ſuper quæſtione iuris pendente coram iudice Eccleſiaſtico, incapax eſt iudex ſæcularis, ſicut contingit in d. c. tuam, ad cuius terminos reduximus quæſtionẽ noſtrã exceptionis vſuræ cõtra inſtrumenti guarentigij exequutionẽ oppoſitæ, ac proinde reſoluimus, iudicem ſecularem debere ſuperſedere in exequutione, donec terminetur cauſa vſuraria, obediẽdo iudici Eccleſiaſtico id præcipiẽti, quia minus incõuenit, quòd cauſa exequutionis differatur prædictis rationibus, quàm quòd vſura exequatur: præterquã ſi de fraude & calũnia introducentis cauſam vſurariam corã iudice Eccleſiaſtico poſt petitã aduerſus ſe exequutionẽ corã ſeculari conſtiterit, quo caſu ſaluari poteſt opinio Angel. contraria vbi ſuprà, vt ibidẽ diximus n. 19. in fin. cũ additione Roder. Suar. fateorq; hanc partem ſuſtineri probabiliter poſſe ex præd. rationibus.

Nihilominus tamen contrariã ſenten. Angeli (vt ibidẽ etiã aſſeruimus) ſequuti ſunt

ti sunt Imol. & Rip. in d. §. cōdemnatum nu. 29 qui addit, quòd etiamsi iudex Ecclesiasticus præuenerit in cognoscēdo, scilicet iudicem secularē, nō rectè faciet si inhibeat: eādē sententiā videtur probare Roder. Suar. vbi sup. cuius rationes iam supr. relatæ in 1. casu, quando non est inhibitū, in hac quoq; specie de qua agimus militare videntur, & expresśim probat Rebuf. & cæteri quoq; in 1. casu relati, idē profitentes etiā data prædicta inhibitione, & Barba. relatus per Tiraq. de vtroq; retract. tit. 2. §. 1. in gl. 2. nu. 36. quāuis ipse Tiraquel. ibidē dubiā reddi existimet, eamdē sententiā cum supr. dictis ex professo probauit D. Couarr. in. 4. de sponsal. 2. p. c. 8. §. 12. num. 5. nisi intra dictos decē dies prædicta exceptio vsuræ probetur, & magis idem affirmat ipse Couar. d. lib. 3. varia. resol. c. 3. n. 1. vers. vt cumq; sit, ibi: Imò exequutio instrumēti &c. Et tenendo hanc partē contra priorem, nō obstat responsio per nos tradita vbi sup. ad leges Regias, quoniā per viā exceptionis, & sic incidenter, capax est iudex sæcularis causæ vsurariæ, secund. cōmu. senten. quā suprà retulimus: quod non contingit in terminis d. c. tuam, de ordin. cognit. & sic sunt diuersi casus, vt suprà probauimus: nec enim text. ille ad terminū nostræ quæstionis trahi potest, quia ibi agitur de causa merè spirituali, nempè nataliū, & sic matrimonij, cuius nec incidenter iudex secularis capax est, nos verò loquimur de exceptione vsuraria, opposita contra exequutionē, quæ minimè spiritualis est, nec tantā incapacitatem causat in iudice seculari, quanta illa. Quid tenendum?

30 Ego profectò articulū hunc ac presentē quæstionē satis dubiā ac difficilem reputo, ac nūc omnibus suprà dictis rectè perpensis in hanc secundā partē procliuior sum ex rationibus proximè dictis, tum etiā ex adductis sup. in 1. casu, quādo iudex Ecclesiasticus nō inhibuit; quæ omnes in hoc quoq; vrgere vidētur. Video preterea doctisśimū ac maximū practicū D. Couar. hāc partē intrepidè tenētē, ac itidē fauorē viæ exequutiuæ concurrere, necnō rationē & mentē prædictarū legū Regiarū adhuc militare, quādoquidem causa vsuraria coram iudice Ecclesiastico pendens altiorē indaginē requirit, nec reo contra quem fit exequutio, ius suū aufertur, sed illud saluum posteà prosequendū reseruatur cū cautione fideiussoria iuxta formā legis Toleti, nec interim, quo lis vertitur ac pendet indecisa coram iudice Ecclesiastico super vsura, potest dici exequi cōtractū vsurariū, quousq; id per literas exequutoriales appareat: nihil igitur incōuenit quòd interim instrumentū exequutioni mandetur cū prædicta fideiusśione: nec id mirum videri debet, cum instrumentum guarētigium, seu sententia trāsacta in rem iudicatam, quæ exequuntur, sint res inter contrahentes placita, & iudicata, ac proinde mereantur statim exequutionem: causa verò pendens super vsura coram iudice Ecclesiastico, non sit res finita, liquida, nec decisa, vnde nō debet impedire exequutionē eius, quod finitū ac liquidū est. Præsertim, quòd hęc pars absque dubio procedit, si de aliqua fraude opponētis cōstiterit, vt prædiximus, prout satis videtur cōstare eo ipso, q post exequutionē petitā statim corā iudice Ecclesiastico introducitur causa

31 vsuraria eiusdē cōtractus. * Itē etiāsi instrumētū fortè, quod exequitur, annuas pręstationes cōtineat, & pro alijs iā præteritis iterū atq; iterū sit iā exequutioni mandatū, tunc enim nō debet retardari exequutio per exceptionē, vel actionem super vsura eiusdē cōtractus nūc oppositā, & corā iudice Ecclesiastico pendentem: arg. eorū quæ diximus in d. c. 2. nu. 23. vers. 5. & in exceptione nullitatis instrumēti, idē eodē casu probarūt Augus. Beroi. cons. 119. lib. 3. Bursat. cons. 74. nu. 25. libr. 1. & Lancelot de attent. 2. parte, cap. 17. num. 150. vbi præd. refert & sequitur: quòd si hoc nō cōtingat, nec de fraude constet, adhuc idē videtur esse dicendum, cum sæpè rei conuenti, vel cōtra quos fit exequutio, malitiosè causa differendi iudiciū opponant exceptiones vsuræ, vel aliàs, quæ spectant ad cognitionem iudicis Ecclesiastici, & petunt ad eum remisśionem fieri, & natura viæ

exequutiuæ non patitur, vt exceptio aliqua admittatur ad ipsam impediẽdam, quæ altiorẽ indaginem requirat, nempè quæ infra dictos decem dies liquidò nõ probetur: secus si in prædicto termino liquidari posset, veluti si vsura appareret ex ipso instrumento, vel aliàs manifesta esset, vt prædiximus ex Rebuf. probãda tamẽ infra dictos decẽ dies oppositionis.

32 Sed ad euadendã sententiã excõmunicationis iudicis Ecclesiastici in prædicta specie, in inhibitione comminatam, vel forte tunc vel posteà prolatã, iudex sæcularis nihilominus in exequutione procedẽs debet cõparere per se, vel per suũ procuratorem corã præd. iudice Ecclesiastico, declinando suã iurisdictionẽ, & appellãdo ex dictis causis, atq; ad suæ appellationis iustificationẽ producendo testimoniũ viæ exequutiuæ, &c. sicque iustè litigabit, quousque declaretur per superiores: quæ opinio ex sup. dictis verior sit ac tenenda, quãuis, vt existimo, hęc secũda in praxi obtinebit: si tamẽ, vt inquit Rebuf. vbi suprà, ex ipso instrumẽto apparet de vsura, vel si intra dictos decẽ dies exceptio ipsa vsuræ probetur, ac liquidetur, erit admittenda iure optimo contra prædict. exequutionem secund. omnes, & probatur in d. legibus, ibi, *O excepcion de vsura*.

33 Modò videamus an dominiũ rei acquisitæ per vsurã, veluti equi, domus agri, vel alterius transeat in vsurarium? & transire tenuit glo. vnic. in c. si quis vsurã. 14. q. 4. communiter recepta, secund. Nauar. in manual. Lat. c. 17. n. 265. quam etiã opinionẽ sequitur Bald. in l. 1. nu. 3. C. de pignor. actio. Beroius in c. quia in omnibus. n. 28. vers. 2. cõclus. de vsur. & videtur tenere aliæ glos. relatæ per Angel. de Clauas. vbi infrà statim citabitur, & Henric. Gaudau. quodlib. 4. q. 27. Palud. in 4. sentẽt. d. 15. q. 2. art. 5. & Adrianus in tracta. de restitutione. §. ex his alia oritur quæstio, dicens eã esse communẽ Canonistarum, & eam videtur probare sanct. Thom. in 4. distinct. 15. q. 2. art. 4. & tenet Scot. in 4. dist. 18. q. 2. art. 3.

Sed cõtraria senten. in hoc est verior & proculdubio tenẽda, imò quòd dominiũ rei per vsurã acquisitę minimè trãseat in creditorẽ. Primò ex d. c. si quis vsurã accepit, rapinã facit, vita non viuit. 14. q. 4. si ergo vsurarius est raptor, in eũ nõ transfertur dominiũ, siquidem res furto subtracta potest à domino vindicari atque cõdici. Secũdò, quia cõtractus vsurarius omnino est nullus iure naturali, diuino, Pontificio saltim, ciuili, ac regio, vt prædiximus in princ. huius. c. igitur ex eo dominiũ non trãsfertur, etiã spontanea domini traditione, præsertim quòd in vsura ea traditio inuoluntaria est: arg. l. nõ dubiũ. C. de legibus, & in l. 1. §. si vir vxori. ff. de acquir. possessio. vbi secund. DD. commun. ibidem ex contractu nullo nõ trãsfertur dominiũ nec possessio, & ideò meritò hãc secundã partẽ tamquã veriorẽ probarũt cõmuniter Theologi & Canonistæ, nempè D. Tho. 2. 2. q. 78. art. 3. & ibi latè Caiet. & latiùs Tho. in. 3. opusculo, tract. de vsur. q. 1. Alex. de Hales in. 3. p. q. 16. mẽbro. 4. Altisiodo. in 4. dist. 15. q. 38. quos ibi refert & sequitur Ioan. Maior. q. 38. & S. Bonauentu. ibidẽ etiã art. 2. q. 1. & Ricardus. q. 4. artic. 5. & cæteri cõmuniter Theologi, & Caiet. in opusc. q. sex. de vsur. q. 1. sequitur Dominic. à Sot. lib. 6. de iusti. & iur. q. 1. art. 4. & eam latè probat Ioan. à Medin. in lib. de contract. c. de vsur. §. in 3. arg. principali, per totũ, fol. 148. cum seqq. & efficacissimis rationibus Collect. 2. tom. tract. 8. de vsura. q. 1. Mercad. *de tratos y cõtratos c. 11. de como ha de restituyr el vsurero*, frater Angles in q. de vsurario, &c. pag. 279. vers. vsurarius: ex Canonistis eãdem sententiam tenuerũt Ioann. Andr. Franc. & alij cõmuniter in c. quãquam, de vsur. in 6. dum post sanct. Thom. asseuerat vsurariũ teneri ad restitutionem fructuum, quos percepit ex domo, vel vinea per vsuram acquisita, quia eos percepit ex re quæ aliena est, cuiusque alter est dominus: sequitur dicens veriorem & cõmunem D. Couarr. lib. 3. variar. resolut. c. 3. nu. 6. ibi: Item & illud est notandum, & hãc dicit esse apud Theologos & Canonistas cõmuni omniũ cõsensu receptã Siluest. in summa verb. vsura. 6. q. 1. & ante eum, idem testatur latè probans Angel.

Angel. de Clauaſ. in ſumma verb. vſura
2.n.18.& q. eſt tenẽda, præcipuè in foro
conſcientiæ,ſecund.eoſdem, quos refe-
rens & alios teſtatur eſſe cõmunẽ Theo
logorũ,& Canoniſtarũ,Didac. Perez in
l.5.tit.19.lib.8.ordinam.pag.363.colu.2.
eamdẽ ſequitur & latiſſimè probat reſ-
põdens fundamẽtis contrarijs aduerſus
Nauar.vbi ſupr.frater.Lud.Lopez in ſuo
inſtructor.conſcientiæ,in 2.p.cap.79.per
totum pag.624.cum ſeqq. allegatq; Io-
ſeph.Angles, pro hac opinione, & iterũ
eam ſequitur.c.81.in princ.latè etiã eam
probat Petrus à Nauar.libr.3.de reſtitu-
tione.c.2.nu.388.cum ſeqq.eſt cõmunis
opinio, ſecund. theſaurũ religio. Chriſt.
c.67.nu.33.ſequitur etiam eam probans
Magiſt. Aragon ſuper diuũ Thom. vbi
ſup.in 2.2.q.78.artic.3.pag.702.& Lud.
34 Carb.de reſtit.q.57.concluſ.1.* glo. con
traria poteſt ſaluari, in rebus conſump-
tibilibus vſu, acquiſitis per vſuram, vt
quæ conſiſtunt pondere, numero vel
menſura,vt puta pecunia,granũ,vinum,
& huiuſmodi, quia cum iſta recipiant
functionẽ in genere ſuo, vt in l. 2. §.1.ff.
ſi cert.pet. abſq; dubio in iſtis trãſfertur
dominium, quando ſunt permixta, vel
conſumpta.l.ſi alieni nummi.ff.de ſolut.
& in l.nam & ſi fur. ff. ſi cert. pet. & in l.
ſi frumentum.ff.de reiuendic.ita in ter-
minis tenẽt Angel.de Clauaſ. & Silueſt.
vbi ſupr. limitantes hoc modo proximè
relatã communẽ ſenten. vt procedat in
alijs rebus mobilibus, quæ ſeruando ſer-
uari poſſunt, vel in immobilibus: quod
ſentiũt atq; ſatis indicant omnes cõmu-
nem ſententiã probantes:ſecus in illis re
bus quę cõſiſtunt in põdere,numero vel
menſura,permixtis, vel conſumptis, vt
prædiximus, & volunt ſuprà dicti tene-
tes commu.ſenten. niſi dum manẽt im-
permixta, ſecund.D.Thom.vbi ſupr.&
Silueſt. & Sot. quos refert & ſequitur
Lud.Lopez vbi ſupr.verſ. 2. concluſion.
& ita eſt tenendum, quicquid Michael
à Palat. de contract. & reſtit.lib. 3.cap.9.
per totum latè agens de præcedenti q.
in his quoq; rebus vſu conſumptibili-
bus teneat dominium non transferri.
Sed intelligendus eſt iuxta ſuprà dicta,
vt hac cenſura adiecta eius opinio gene-
ralis ſuſtineri poſsit cum diſtinctione
prædicta,aliàs ſecus, ſecundum omnes.

Nec etiã obeſt doctrina ſanct. Thom.
vbi ſuprà,pro contraria parte relata,quia
ibi potius refert aliorũ opinionẽ, quàm
eam probet, dum ſcribit, Sicut in vſura
accidit,in qua,vt quidam dicunt, domi-
nium transfertur, his namq; verbis om-
nino non admittit nec concedit veram
eſſe illorum quos citat opinionem: qui-
nimò idemmet S. Thom. in d. 2.2.q.78.
ex profeſſo rem agens, hanc ſecundam
opinionem probauit.

35 Secundò,præfata magis recepta ſen-
tentia limitatur, vt procedat in ipſiſmet
rebus per vſurã acquiſitis,harũ enim do
miniũ,ſecund.diſtinctionẽ præd. in vſu-
rariũ nõ tranſit: ſecus verò in alijs rebus
acquiſitis emptiſq; ex pecunia vſuraria,
hæc enim ementis efficiuntur,argu.tex.
in l. ſi ea.C. de rei vendic. vbi res empta
ab alio ex pecunia mea, non ideò effici-
36 tur mea, ſed illius, * qui eam ſibi emit:
idem probat text. in l.1. C. ſi quis alt.vel
ſib.l. quamuis ex ea. C. de pignor. ponit
regulã & fallentias.l.49.titul.5.par.5.latè
Ant.Gom.in l.53.Taur.nu.36.ita in ter-
minis tenent plerique ex ſuprà dictis,&
pręcipuè Angles, in verſ. Scotus,allegãs
Scotum & alios,& Lud. Lopez vbi ſupr.
37 c.80.in princ. * imò vſurarius non tene-
tur debitori reſtituere rem, ſeu lucrum
ex pecunia vſuraria acquiſitum, quam-
uis pecuniã ipſam reſtituere teneatur,
vt tenent ſanct.Thom.2.2.q.78.artic.3.
Gabriel & alij in 4. ſent. diſtinct. 15.q.2.
& ibi Maior.q.38.Silueſ.in ſumma verb.
vſura.6. q.2. Medina. de rebus per vſur.
acquiſ.§.in 4. argum. princip. per totum
fol.152.cum ſeqq.Anchar.in reg.pecca-
tũ,col.2.de reg.iur.in. 6.Ioan. And.Dñic.
& Frãc.& in d.c.quãquã, col.2. de vſuris
in 6. ſequitur Couarr. plures referens d.
c.3. nu. 6. verſ. ſed ad huius contra Bald.
in l.1.C.pro ſoc.quæſt.10.& Dec.in l.cer-
ti condictio. §. vltim.num. 3.ff. ſi certum
pet. aliud tenentẽ: nam & Bald.vbi ſup.
reprobat Angel.verb.vſura.1.q.55.

38 Rem auté acquisitam per vsuram vsu non consumptibilem tenetur vsurarius restituere cum fructibus, & prætereà ad resarciendum omne dánum ob exactá vsurã debitori obuentum, & prætereà de lucro cessante rei lucrosæ, quæ non transit in eius dominiũ, non auté rei nõ lucrosæ, quæ transit in eius dominium alijs cõmixta, prout est de méte Thomæ Rainer. & communiter DD secund. Siluest. vbi supr. q. 2. se remittenté ad verb. restitutio. 3. §. 9. & Ioã. à Medina vbi sup. d. §. in quarto, & Mercad. vbi supr. c. 11. & Lud. Carb. vbi suprà conclus. 4. & 5.

39 Quòd si vsurarius rem acquisitam per vsurã alienauerit, de æquitate canonica tertius possidés cõueniri potest, & ab eo dicta res iudicis officio auocari, secund. Bald. in l. ré quam. C. de iur. dot. in final. verbis, qué sequitur Palat. Rub. in rubr. de donat. inter virũ & vxor. §. 65. nu. 24. quia eam alienare, distrahere, aut consumere non potest vsurarius titulo onerroso nec gratioso, sine consensu vero, aut rationabiliter præsumpto ipsius mutuatarij, cuius est, licèt præd. distinctio fiat in re empta ex pecunia vsuraria, némpè tituli onerosi & gratiosi, vt per glo. & DD. in c. cum tu, in fin. de vsuris: ita tenet Angel. & Siluest. vbi sup. q. 2. & iterum. q. 5. Medina vbi sup. in §. in 3. argu. vers. corolarie sequitur, tametsi Nauar. in manual. Latin. c. 17. n. 265. vers. 3. & 4. id tantùm videatur pro vero probare, quãdo titulo lucratiuo alienatur res vsuraria. Medina tamen vbi sup. tenet quod prædiximus & tenuimus. Hoc tamé Medina vbi sup. limitat in duobus casibus. Primò, in extrema necessitate sui, vel aliorũ, quibus non sit qui possit, aut velit succurrere præter ipsum vsurarium, tunc enim poterit res per vsuram acquisitas, ad præfatum finem necessarias cõsumere, aut distrahere, prout necessitas postulauerit, siue res præfatæ sint vsu consumptibiles, siue non. Secundò, poterit res vsurarias vsu consumptibiles distrahere, tam titulo oneroso, quã etiã gratioso, modò ipse maneat potens ad integrè super accepta restituendum, vt scilicet, si habeat aliunde bona legitimè acquisita, quæ ad integrè satisfaciẽdum sufficiãt, & ita hoc in casu poterunt vsurarij sine peccato huiusmodi res, quæ functionem admittunt, védere, & cum pecunia fœnebri similiter emere, & similiter ea consumére & donare, manente, vt dictũ est, in eisdem potétia ad sufficiéter restituẽdũ, secus si nõ remaneat potés ad soluendũ vsuras; quia tũc titulo gratioso non licet ea alienare, nec accipere, nec dotis titulo: licitũ est tamé illi védere, & ab eo emere, quia per hæc nõ redderetur impotétior ad restituẽdũ, quia tantundem recipit ab alio, quantũ dat de suo, secund. Caiet. in summa, in §. ad vsuram accipere, vers. si verò efficeretur minor, sequitur Didac. Perez vbi sup. pag. 363. in finali linea, vers. sit ergo resolutio, pag. seq. in princ. Insuper obseruandũ erit, quòd gener vsurarij accipiés in dotem bona vsuraria, vel restitutioni obnoxia, sciens, vel scire debens, per talé acceptioné dotis, se facere impotenté ad restituendũ suum socerũ, tenetur ad restitutionem sic accepti in doté: si autem nesciebat, nec scire debebat se causare huiusmodi restitutionis impotentiam, non tenetur huiusmodi bona in dotem accepta restituere: argu. eorum quæ in similibus terminis resoluit Nauar. de reddit. Ecclesi. q. 2. nu. 36. Quod verum intelligit fratr. Lud. Lopez in suo instructorio conscientiæ. 2. par. c. 81. pag. 648. quando illa bona in doté data, non erant in se vsuraria, sed aliàs licitè acquisita, licèt obnoxia essent restitutioni: quia si essent vsuraria, id est, vsurariè accepta, cùm sint aliena, nec eorum dominium in vsurariũ transmissum fuerit, & sic etiam non transierit in generum, quãtũ attinet ad forũ cõscientiæ, si præd. impotentiam ad restituendũ postea nouerit gener, tenebitur ratione rei acceptæ, etiãsi bona fide ignorãter acceperit, restituere doté: addo ego, vel quocũque; nouerit res sibi in doté datas esse per vsurã immediatè acquisitas, tunc enim cũ sint alienæ, illicitèque acquisitæ, neq; in eum dominium earũ transierit,

non

non videtur tota conscientia illas retinere posse, etiamsi socer aliàs potens sit ad restituendum: si tamen non restituat, sicut nec qui possidet alias quascumq; res alienas sibi traditas, quamuis iusto titulo alias respectu sui, sciens tamen illum ius tradendi nec posidendi habuisse, mala enim fides authoris nocet singulari successori, vt in auth. malæ fidei. C. de præscript. longi temporis, cum simil. l. 19. tit. 29. p. 3. & ibi Greg. Lop. & omne quod nō est ex fide, peccatū est, vt in c. fi. in princ. de præscriptio. cum simil. idem probat Michael à Palat. lib. 4. de contract. & re-
41 stit. c. 10. col. fi.* in filia in dotē recipiente rem per vsuram acquisitam, vel pignus vsurarium pro dote, vt si hoc nouerit, & quòd pater suus non restituit, vsuram illā teneatur restituere, nisi in casu quòd ipsa esset extremè indigens, quia tunc tantum poterit ex vsura illo vsurpare, quantum sibi sat est, vt extremam indigentiam suam suppleat, quia hæc dos est aliena, & pater non potuit titulo lucratiuo eam transferre in filiam, quandoquidem, vt supponimus, ex hac translatione redditus est impotens ad restituendum vsuram quam debet: fructus autem bona fide perceptos à genero, quando probabiliter ignorauit rem in dotem datam, vel pignus pro eo, esse vsurarium, facit suos, & quamuis posteà hoc sciat, non tenebitur eos restituere, quoniā ex eis sustinuit onera matrimonij: secus si gener sciebat rem in dotem datam, vel pignus pro ea esse vsurarium, tunc enim non potest fructibus nec dote frui, nisi consentiēte mutuatario, quia hæc aliena sunt, & mala fide eis vtitur, ideò tenebitur ea restituere, etiāsi consumpserit, non vxori, sed mutuatario, secund. Palat. vbi suprà. Quid autem erit, si filia recipiat in dotem pecuniā vsurariā, quam solum pater habebat, videndus est Abb. in c. cum tu, nu. 13. de vsur. & ibi cæteri DD. & de sup. dictis agit nouissimè breuiter Lud. Carb. vbi suprà, d. q. 57. in 6. conclus.

42 Ex sup. dictis decidenda venit altera quæst. an bona vsurarij sint à iure tacitè hypothecata pro vsurarum restitutione: glos. etenim in c. quāquā, verb. facultates de vsur. in 6. & glos. in c. tua nos, de vsur. verb. cogendi, in vers. satis potest dici, ibi: Quia omnia bona defuncti erant illi obligata, tenent partem affirmatiuā per tex. in c. cum tu, eod. tit. ibi, Possessiones verò, quæ de vsuris comparatæ sunt, debent vendi, & ipsarum pretia his à quibus vsuræ sunt extortæ, restitui: & hanc opinionē tenet quoad omnia bona simpliciter Bal. in l. exequutorē, col. 1. C. de exequutione rei iudic. & in l. vlt. C. de seru. pignor. dat. manum. Ripa in l. senatus consulto, nu. 9. ff. in quibus cas. pign. tacit. cōtrah. & specialiter quoad bona empta ex pecunia vsuraria, vt sint hypothecæ submissa à iure, recenset Lapus allegat. 74. & generaliter eamdem sententiam, probauit Palat. Rub. in repet. rubr. de donat. inter vir. & vxor. §. 65. nu. 23. cum seq. vbi ampliat etiam in bonis, in dotē datis ab vsurario filiæ suæ, præterquā si sit in pecunia numerata, quia tunc nec maritus, nec filia poterūt à creditoribus cōueniri, secund. plures authores, quos ibi in id citat: quam etiam generaliter, & prætereà in bonis in dotem datis tenet Angles in q. de vsurario, &c. pag. 280. versi. emens, & hæc fuit commun. opin. antiquorum, secund. Abb. in d. c. tua nos, nu. 7.

Sed nihilominus contrarium est tenēdum, imò quòd nulla tacita hypotheca sit à iure inducta in bonis vsurarij pro restitutione vsurarū, & ideò eū qui oneroso titulo bona vsurarij habuit, nō posse conueniri, nec actione reali, nec personali ad vsurarum solutionem & restitutionem, etiamsi eo tempore, quo illa bona acquisiuit, vsurarius alia non haberet, ex quibus posse vsuras reddere: & ita hanc opinionem tenet Ioan. Andr. in d. c. quamquā, in nouella, & ibi Ioan. de Lignan. Ant. de Butr. in d. c. tua nos. vbi Abb. d. nu. 7. eam probat, dicens quòd moderniores communiter eam tenuerūt: idem Abb. n. 12. in d. c. cum tu, super glo. fi. Medina in suo C. de restit. & vsura restituend. in responsione ad 5. fundam. in vers. in 5. & vltim. fundamento, ibi: Nec obstat, fol. 143. & communiter Doctores in locis ordina-

rijs hanc sequuntur, & testantur communem Ant. de Fan. de pignor. in 4. mẽbro. 2. partis, nu. 155. Couar. d. libr. 3. var. resolut. cap. 3. nu. 6. vers. his quidem prænotatis & Nauar. in manual. Lat. d. capit. 27. numer. 265. in vers. dico primum, ibi, tertio, & Siluest. verb. vsura 6. nu. 5. Thesaurus Christianæ relig. cap. 67. num. 29. & Ludouic. Lopez in suo instructor. conscientię. 1. p. cap. 111. colum. 673. vers. nec ratio, & in 2. p. cap. 80. pag. 635. & seq. vbi allegat Soto lib. 6. de iustitia & iure, q. 1. artic. 4. hanc nouissimè probat Petrus à Nauar. lib. 3. de restitutione, cap. 2. num. 394. vbi se refert latius id agentem libr. 4. cap. 4. & Lud. Carb. d. quæstion. 57. in 3. conclus. & ita est tenendum, quamuis Caietan. in opusc. quæstion. sex. de vsur. quæst. 1. necnon & Aragon. vbi suprà pag. 705. colum. 1. censeant priorem opinionem procedere,* vbi eo tempore quo bona vsurarij ad tertium deuenerunt, vsurarius ipse nõ habebat alias res vnde posset debitoribus restituere vsuras, ad quem se refert Thesaur. vbi suprà, num. 34. hoc namque iure verum non est, quandoquidem nulla sit hoc casu à iure constituta hypotheca, iuxta supradictam communem sententiam. Posset tamen saluari, vbi tertius hic, tempore quo eam rem acquisierit ab vsurario, titulo etiam oneroso, sciret tunc vsurarium esse obnoxiũ vsurarum restitutioni, nec aliunde eas posse reddere quàm ex illa re, tũc enim admitti poterit, hunc tertium bonorum possessorem vsurarij cogendum fore, vel vsuras restituere, vel bona quæ ab vsurario habuit, debitoribus, à quibus vsuræ extortæ fuerunt, pro earum satisfactione tradere, secund. Couartu. vbi suprà, quod mihi placet, & voluit glo. in d. c. cum tu, ibi: Si verò ex alia causa, puta quia emit ignoranter.

44 * Si verò tertius hic possessor bona vsurarij titulo lucratiuo acquisierit, de æquitate canonica conueniri poterit, & ab eo pro restitutione vsurarum officio iudicis res sic acquisita auocari: & hoc quando bona empta ex pecunia vsuraria tertius acquisiuit. Si verò rem ipsam per vsuram acquisitam quis possideat, siue titulo oneroso, siue lucratiuo, siue scienter, siue ignoranter, indistinctè poterit ab eo reiuendicari vndecumque, cum nullum in vsurarium rei transierit dominum, ac proinde non valeat alienatio ipsius, tamquam de re aliena facta, vt prædiximus, & in specie hæc est comm. sentent. Doct. secund. Aragon. vbi sup. dict. q. 78. pagin. 703. colum. 1. vbi etiam quòd pręd. res in specie extans primum omnium est restituenda ei, à quo extorta est, cum fructibus in specie stantibus, etiamsi alij sint creditores priuilegiati, & mulier pro dote, & hoc in vtroque foro.

45 Non obstat modò text. in d. c. cum tu, de vsur. pro priori parte contra communem suprà allegatus, quia text. ille nihil probat contra communem, quia tantùm dicit quòd possessiones emptæ pecunia fœnebri, debent vendi, & pretiũ solui illis à quibus extortæ fuerunt vsuræ, istud namq; idem fieret, si possessiones emptæ fuissent de pecunia licitè acquisita: nec text. ille dicit, quòd possessiones, quæ de vsuris comparatæ sunt, essent apud tertium titulo lucratiuo: & quamuis glo. fin. ibi hoc dicat, illud tamen non ideò est quòd bona illa sint hypothecata, nã si ita esset, vendenda forent, etiã quando tertius ea possideret titulo oneroso, alijs bonis vsurarij deficientibus, quod satis euidenter constat, sed venduntur ex quadã æquitate deducta à Iurisconsulto in l. si me & Titium. ff. si cert. pet. & profectò benigna quadã interpretatione, secund. Couar. vbi sup. d. num. 6. in princ. ibi, hoc tamen non ideò fit, vt sic non solũ à pœna sed etiam à peccato possint (quod per vsurariam extorsionem incurrerant) liberari, vt in d. c. cum tu, in finalibus verbis, nec prædicto tertio, à quo præfatæ possessiones auferũtur, pro solutione vsurarum alijs bonis deficientibus considerabilis iniuria fit, cum ipse titulo lucratiuo: vel si oneroso, scienter in eis successerit, quare sibi imputet.

46 Hæredes tamẽ vsurarij tenẽtur ad vsurarum restitutionẽ, siue filij sint, siue extranei: text. est expressus in c. tua nos, de vsur.

vsuris, & ibi communiter DD. Conducit text. in c. in literis, de raptor. & in c. vltim. de sepult. glos. in c. quãquam, verb. facultates, de vsur. in 6. estque cõmuni omniũ consensu receptũ. secund. Couarru. d. lib. 3. var. resol. c. 3. nu. 7. in princ. & secund. Ant. Gom. 3. tom. c. 1. de delict. n. 85. versi. aduertendũ tamẽ: & procedit nõ solùm in foro exteriori, sed etiam in conscientiá, secund. Mercad. de contract. c. 11. *de como ha de restituyr el vsurero*, fol. 116. col. 2. versi. *lo primero*. & Aragon vbi suprà, pag. 705. vbi hoc tẽperat, dummodò defunctus bona reliquerit: quòd si nõ tanta reliquerit, quanta sunt debita, hæres in conscientia non tenetur vltra vires hæreditarias, quicquid sit in foro exteriori, de quo agemus latius infrà nu. 65. Eamdẽ cõmunẽ sequitur loquẽs in foro consciẽtiæ. Lud. Carb. vbi sup. conclus. 8.

48 Quod cõprobari potest ex eo, quòd licet iure ciuili ex delicto defuncti hæres non teneatur, nisi lite cum defuncto contestata, vel ex ea parte, quæ ad eũ peruenit, vt in l. 1. C. ex delict. defunct. text. in §. non autẽ omnes, institu. de perpetuis & temporal. actio. l. ex iudiciorũ, vers. fin. ff. de accusa. l. 25. tit. 1. p. 7. latè tradit decis. Pedemont. 151. in princ. & Frãc. Becci. cons. 9. n. 4. cũ seqq. lib. 1. * Quod proce-
48 dat etiam in actione pœnali pro ipsa, vel pro interesse vel damno, quia non competit de iure ciuili contra hæredes delinquentis, nisi ipse decedit post litem contestatam, vel aliquid ad hæredes perueniat, vel saltem facti sunt ex eo locupletiores, vt ex pluribus iuribus, & ex l. 3. titul. 15. p. 7. & ex l. 3. titul. 16. p. 7. probat Anton. Gom. vbi sup. limitans in conditione furtiua, * quia propter furti fre-
49 quentiã transit cõtra hæredes pro æstimatione, licet nihil ad eos perueniat, vt in l. si pro fure. §. fina. ff. de condict. furtiua, & ibi cõmuniter DD. * De iure tamẽ ca-
50 nonico, & eius æquitate hæres tenetur ex delicto defuncti ad rei restitutionẽ, & damni satisfactionẽ, etiãsi ex eo crimine nihil ad eũ peruenerit, vel lis contestata non fuerit: ita decreuit Summus Pontifex expresse in d. c. fin. de sepult. vbi loquens in homicida, incendiario, violatore Ecclesiarum, incestuoso, & in eo qui violentas manus iniecit in Ecclesiasticas personas, inquit tex. quòd hæredes eius, & propinqui, ad quos bona ipsius peruenerũt, sunt compellẽdi censura Ecclesiastica, vt pro eodẽ satisfaciant. Idem in hæredibus incẽdiarij Ecclesiarũ probat text. in cap. in literis, de raptor. ibi: Et hæredes eius moneas & cõpellas, vt ijs, quibus ille per incendium, vel alio modo damna contra iustitiã irrogauerit, iuxta facultates suas condignè satisfaciant, vt sic à peccato valeant liberari: idem probat text. in c. à nobis. 28. in fin. de sententia excõmunic. & ibi notat gloss. fin. & alia plura iura cumulat Panormit. in d. c. fin. n. 5. & vbique gloss. & cõmuniter Canonistæ citati à Couar. d. lib. 3. var. resol. cap. 3. nu. 7. & Iulius Clar. in sua pract. crimin. §. fin. q. 51. versi. vlterius quæro numquid hæres, & decis. Pedemont. 151. nu. 5.

51 Itaq; hoc discrimen reperitur expressum inter ius canonicũ & ciuile, vt illo iure hæres teneatur ex delicto defuncti ad prædicta etiãsi ex eo crimine nihil ad um peruenerit, vel lis non fuerit contestata cũ defuncto: non sic iure ciuili: ita gloss. nũcupatim, in d. c. vlt. de sepult. cõmuniter recepta, vt cõstat ex Hẽrico ibi, & Abb. post nu. 6. & in d. c. in literis, nu. 3. de raptorib. & testantur Anton. de Butr. Ruin. & Roder. Suar. eosque referens D. Couar. vbi sup. d. n. 7. versi. & ideò est cõmunis secund. Angel. in summa verb. hæres, vers. vtrùm hæres teneatur ex delicto, & Ant. Gom. vbi sup. d. nu. 85. versi. ex quibus infertur, & hanc esse cõmu. Legistarũ & Canonist. dicunt Petr. Dueñ. reg. 13. n. 12. Suarez allegat. 26. n. 4. & Mẽch. controuersiar. illustr. c. 96. num. 27. versi. sexta limitatio, & Iul. Clar. in pract. crimin. d. §. fin. q. 51. versi. vlterius. Intelligit tamẽ hoc verũ Abb. in d. c. fi. de sepul. col. penult. post Bart. in l. 1. ff. de priuat. delict. quãdo actiones descendentes ex delicto defuncti, ex parte hæredis sunt pœnales, ex parte verò actoris sunt rei persequutoriæ: secus verò, si ex vtraq; parte sint pœnales, vt ibi per eos, quos refert & sequitur

sequitur decis. Pedem. 151. n. 8. quod qui dē probari videtur ex d. cc. iuris canonici.

53 Hinc est, vt licet iure ciuili attento, decedente stupratore virginis ante litem contestatā, non possint eius hæredes cōuenıri pro damno, interesse, vel dote, de iure tamē canonico per supradicta cōtrarium erit dicendū, quia tenētur hæredes exonerare conscientiam ipsius defuncti, secund. Collectar. in c. 1. colu. 2. de adult. quem refert & sequitur Anto. Gom. vbi suprà, nu. 8. versi. ex quo ego.

Sed contra supradictā communē differentiam inter ius canonicum & ciuile, tenet Abb. in d. c. fin. de sepult. existimans ius Pōtificium minimè à ciuili dissentire in hoc: sed ideò iure canonico teneri hæredē ad satisfactionē dāni, & læsionis illatæ per defunctum, quia tacitè saltem, ipse defunctus decedēs signis contritionis promisit, & iniunxit hæredibus illius damni compensationem, sicq; hæres ratione huius tacitæ permissionis vel præcepti, potius quàm ex dilecto teneantur. idē Abba. in d. c. in literis, pro cuius opinione facit glos. vlti. in d. c. à nobis 28. de sentent. excōmunic. dicens in proposito d. c. in literis, de raptor. & d. c. vltimi de sepult. quòd cū ille defunctus pœnituerit & contritus fuerit, quantum in se fuit, satisfecit, & per eum non stetit, vnde hæredes, ad quos bona peruenerint ipsius, compellendi sunt satisfacere pro ipso, & sic gloss. illa intelligit præd. iura: quam glossam probarunt ibi Abba. & Felin. & dixit singularē Angel. de Clauas. in summa verb. hæres. §. 4. & alij plures relati per decis. Pedemont. vbi sup. nu. 4

Nihilominus tamē cōmunis supradicta differentia est tenēda, quia ex d. c. tua nos de vsuris, deduci potest, hæredes vsurarij teneri ad restitutionē, etsi is impœnitens decesserit, secund. Bal. in l. 1. nu. 13. C. ex delict. defun. Nec obest quòd secūd. Abb. vbi supr. illa decisio specialis est in vsu-
54 rarijs, * quia vsurarius nō tenetur ex delicto, sed ex quasi contractu, népè condictione indebiti, iuxt. glos. cōmuniter approbatam in c. Michael. de vsuris, verbo Pater, ibi: Quia hæres. & in c. Episcopum, 16. q. 6. Qua ratione Abba. & Anania in d. c. tua nos Bart. in l. 1. nu. 8. ff. de priuat. delict. & Aret. in rubr. ff. de acquirend. hæred. colu. 3. censent, hæredes vsurarij teneri omninò ad vsurarū restitutionē, non ex delicto defuncti, sed ex cōtractu: hoc nāq; apertè falsum est, quādoquidē non solùm hæredes vsurarij, sed etiam furis, incendiarij, & raptoris, aliorūq; delinquentiū, tenentur ad damni illati per suos defunctos satisfactionem, etiamsi defunctus impœnitēs decesserit, in foro saltē exteriori Ecclesiast. & in foro consciētiæ, vt tenet Faber in §. pœnales, instituta de action. & Aret. vbi suprà, atque Adrianus quodlib. 11. artic. 1. quos refert & sequitur Couar. d. nu. 7. latè id comprobans, & opinionē Abba. supradictam contrariam ex professo improbans. Prætereà iura canonica suprà citata obligantia hæredes præd. omnium delinquentiū ad restitutionē, & satisfactionē læsionis, atque damni illati per suos defunctos, id statuerunt atq; sānxerūt, pro exoneratione cōscientiarum eorūdem, & vt à peccato liberentur, vt ipsa proclamant, ad quam satisfactionem omnes naturali iure tenētur non ex contractu, nec quasi contractu, sed ex causa illatæ læsionis proximo, quia secund. diuū August. non dimittitur peccatū, nisi restituatur ablatum, vt in reg. peccatū, de regul. iuris, in 6. hæredes igitur vsurarij non ex contractu, vel quasi, sui defuncti ad restitutionē vsurarum tenentur, cùm si ad contractum defūcti respiciamus, potius tendit ad habendas vsuras, quàm ad eas reddēdas, sed ex delicto cōmisso in eas recipiendo atque exigendo, ex prædicto contractu pro exoneratione conscientiæ eiusdem defuncti, vt à peccato liberetur.

Secundò, contra communem supradictam differentiā cum additione Decij in d. l. pupillum. §. in hæredes. ff. de reg. iur. alia ratione nititur irruere Couarru. vbi sup. nu. 7. vers. vel quod forsan verius est,
55 existimās, * etiā iure ciuili hæredē teneri ad satisfactionem damni illati ex delicto defuncti actione rei persequutoria, quāuis nihil ex eo crimine ad hæredem peruenerit,

tenerit, nec fuerit lis à defuncto contestata, quemadmodũ & iure canonico, & in interiori animæ iudicio ad id hæres tenetur: iura namq; ciuilia, quibus deciditur hæredẽ non posse ex delicto defuncti conueniri, intelligenda sunt, inquiunt illi, quoad actionem pœnalem, vt pœnã criminis soluat, non autem quoad dãni illati persequutionem, quia actione persequutoria rei & damni illati conueniri hæres propter crimen defuncti poterit adhuc in foro ciuili & seculari: pro quo nouiter Couarr. expendit text. in. §. his autem verbis, instit. de lege Aquil. quem singularẽ appellat ipse, dum text. inquit, actionẽ legis Aquiliæ pœnalem esse, quia non solum tanti quis obligatur, quantũ dãnum dederit, sed aliquãdo longè pluris: ideoq; constat in hæredem actionem non transire, quæ transitura fuisset, si vltra damnum numquã lis æstimaretur: in idem citat. l. si pro fure. ff. de cõdict. furt. & §. vlt. inst. de obligat. quæ ex quasi delict. nascuntur, qui text. loquuntur in condictione furtiua; prædicens Couarr. q; licèt omnium consensu (vt vidimus) asseueretur esse speciale ibi in condictione furtiua, vt contra hæredem furis detur, ipse verò non videt cõgruam rationem differentiæ inter damnum illatum furti crimine, & illatum incendio, rapina, similiue scelere, quãtum ad ipsius damni reparationẽ, & proinde idem existimat dicendũ in omnibus supradictis, qđ in cõdictione furtiua statutum est: quam opinionẽ aduersus communẽ tenuit prius Abb. in d. c. fin. colu. penult. de sepult. post Bart. in l. 1. ff. de priuat. delict. quos sequitur alios allegãs decis. Pedemont. 151. nu. 8.

56 Hæc tamẽ opinio etsi subtilis sit, ac in scholis sustentabilis, nihilominus tenenda non est, sed communis, quę benè probatur in iuribus suprà pro ea allegatis. Nec obstat tex. in d. §. his autẽ verbis instit. de l. Aquil. in verbis suprà relatis, ibi, Quæ transitura fuisset, si vltra dãnũ numquã lis æstimaretur: quia hęc verba huc tendunt, vt probent, actionẽ sui natura nõ pœnalem transire ad hæredẽ, vt ipsamet expresè sonant, ibi, Si vltra dãnũ numquam lis æstimaretur: quo casu nos non loquimur, sed quando actio de sui natura est pœnalis, vt contingit in actione legis Aquiliæ, quæ ob id nullo modo transit in hæredem de iure ciuili, vt idemmet tex. probat, ibi, Pœnalẽ esse huius l. actionẽ, iunctis verbis statim sequentibus, ideoq; cõstat in hæredẽ eam actionẽ non transire: itaq; sensus clarus, planus & verior illius text. is est, nempè quòd actio legis Aquiliæ est pœnalis, & ideò ad hæredẽ non transit, quæ transitura fuisset, si sui natura pœnalis non esset, hoc est, si vltra damnum numquã æstimaretur, tunc namq; dicitur nõ esse pœnalis, quia si aliquando vltra dãnum æstimaretur, licèt in aliquo casu id cessaret, adhuc non transiret etiã eodẽ casu ad hæredem, eo q; sui natura aliàs vltra dãnum ęstimatur.

57 * propria nãq; natura inspicienda est, & iuxta illã iudicandum, non verò secundum accidentalẽ, iuxta glos. ibi, verbo æstimaretur, & cõmuniter DD. sicq; potius ille text. est expressus pro communi supradicta sententia, rectè intellectus, quàm cõtra eam, dum in eo probatur, actionẽ pœnalẽ non trãsire ad hæredẽ, secus in actione, sui natura non pœnali. In condictione autem furtiua, vt prædiximus, ideò iura aliud voluerũt, nempè, quòd transeat ad hęredẽ, quamuis pœnalis sit, propter frequentiã nempè criminis furti, in eiusq; odiũ: quæ ratio satis vrgens est.

58 * Secundò cõmunis sententia prædicta, quæ habet, q; iure ciuili attento actio pœnalis non transit regulariter ad hæredẽ, quando ad eum nihil peruenit ex eo crimine, nec fuit lis contestata cum defuncto, limitatur in actione pœnali oriente ex contractu, hęc namq; transit ad hæredem, si dolus commissus in contractu, vel circa cõtractum, purgatur per actionem oriẽtem ex illo contractu, & non per actionem aliunde descendentẽ: ita notabiliter distinguit Bart. in l. 1. ff. de priuat. delict. quem sequuntur Bald. in l. 1. sub nu. 13. & Salic. ad fin. C. ex delict. defunct. quos refert & sequitur Angel. in §. non autem

autem, nu. 6. instituta de perpet. & temporal. action. & omnes supradictos referens Francis. Bec. cons. 9. num. 11. lib. 1.
59 natura* enim contractus est, vt actiones ex eo descēdentes transeāt ad hæredes, & ideò meritò hæredes tenētur, l. quæsitum. §. fin. iuncta. l. cum precario. ff. de precarijs Salic. Angel. & Bec. vbi suprà.
60 Quo fit,* vt si sit adiectus modus in cōtractu, non impleto modo, res condicatur & vendicetur, & condictio, & vendicatio actiones ciuiles sunt, & ad rem dantur, non ad vindictam defuncti, & ex cōtractu nascuntur, quia sic fuit conuentum: & licèt res restituatur, quia delictum commissum fuit, & pacta non seruata, actio tñ iudicabitur secūdum propriam naturam & aptitudinem, quæ originaliter est ciuilis, & persequutoria, nec intuebimur, quod superuenit & accidit, scilicet delictum, ob quod perdit contrahens, secund. Andream de Isernia in c. 1. §. porrò, sub n. 28. quæ sit. 1. causa beneficij amittend. quem refert & sequitur sic declarans hāc materiam Bec. vbi suprà:
61 sic etiā locator potest ob pensionē nō solutā expellere conductorem vel eius hæredes, secūd. Alex. cōs. 131. in causa, n. 6. lib. 4. quē sequitur Bec. vbi sup.
62 Verùm iure canonico, vt prædiximus, cōmunis prædict. sententia non procedit, hoc siquidem iure actio etiā pœnalis, licèt nihil ex eo crimine ad hæredē peruenerit, nec lis fuerit cum defuncto contestata, in hæredem transit: qđ etiam seruandum esse existimo in foro ciuili, cum concernat peccatum, puta quia id ideò dispositum est iure canonico, vt defunctus à peccato liberetur, & pro exoneratione conscientiæ eiusdē, vt diximus: sed in concernentibus peccatum standum est etiam in foro ciuili iuri canonico, iuxta text. cum glos. & ibi cōmuniter DD. c. in fin. de præscriptio. tametsi decis. Pedemo. post Ruin. & Franc. Tigrini atq; Vgolinū, quos refert & sequitur d. decis. nu. 6. & 7. teneat contrarium, nempè quòd in terris non subiectis ratione temporalitatis Ecclesiæ, seruetur ius ciuile, in locis verò suppositis Ecclesiæ ius canonicū, vbi duobus modis, non tñ concludentibus meo iudicio, respondet nostro fundamento præd. nēpè q. in cōcernētibus peccatū standū sit iuri canonico, etiā in foro ciuili, præterquā q. illæ euasiones sunt contra cōmu. sententiam, qua probatur d. fundamentum.
63 Hæredes autē vsurarij nō in solidum, sed pro portionibus hæreditarijs tenentur, sicut pro alijs debitis, vt nūcupatim probat Siluest. in summa verb. vsura. 6. nu. 10. vers. secund. & Nauar. in manuali Latin. c. 17. n. 278. quidquid aliud senserit Angles vbi suprà, in q. de vsurario, pag. 281. in princ. & Siluest. vbi supr. in vers. qđ limita, & Mercado vbi supr. d. c. 11. fol. 117. in princ. limitant quando in hæreditate esset aliqua res per vsuram acquisita, vel ex pecunia fœnebri titulo lucratiuo, quia eam habēs tenetur in solidum ad restitutionē eius; qđ comprobari potest ex supradictis: sequitur Pet. à Nauarr. lib. 3. de restitu. c. 2. num. 413. vbi etiā loquitur quando hæres successit in crimine vsurarum, & addit quòd aliàs tenentur pro viribus hæreditarijs: & q. hæredes vsurarij obligentur tantùm restituere pro ratione tantùm hæreditatis acceptæ, etiamsi non confecerint inuentariū est cōmunis, secund. Lud. Carb. vbi sup. d. q. 57. in 8. cōclus. vers. obligatur.*
64 Si tamē hæredū aliquis vsurariꝰ fiat nō soluendo, licèt respectu aliorū debitorū ex causa licita, alter pro illo non teneatur iure ciuili, vt in l. legatorum. ff. de legat. 2. in foro tñ Canonico tenentur cæteri hæredes vsurarij in solidum fauore animæ defuncti, vt citius liberetur ex integra satisfactione, per d. c. tua nos, & ibi glos. & ita cōmuniter tenetur & practicatur, secund. Siluest. vbi suprà, vers. tertiū, & ante eum tenuit Hostiens. in d. c. tua, de vsur. & est cōmunis opinio, vt attestatur Alciat. in l. 2. §. & harū, nu. 31. in fin. ff. de verborū oblig. quē refert idem sequutus Iul. Clar. in pract. crim. §. fi. q. 51. vres. sed pone, sequitur Nauar. vbi supr. Quod est intelligendū, secund. ipsos iuxta vires hæreditarias, & hæc cōmunis sententia omnino in praxi sequenda

quedā est fauore animæ defuncti, vt prędiximus: tametsi Ant. de But. quē refert Siluest. vbi supr. in puncto iuris teneat contrarium, nēpè nihil in hac specie esse speciale, sed sicut in cæteris debitis defuncti hæredes tenētur pro portione hæreditaria confecto inuētario, & vnus pro altero non tenetur, ita & in hac specie idem dicendū sit: quam opinionē æquiorem, & veriorem esse putat eam probās Medina de resti. c. de vsur. restit. in responsad 5. in vers. in quinto & vlt. argum. vbi tñ priorē opinionē fatetur fuisse cōmunem antiquiorum Canonistarum, & opin. Medin. referens alios eam tenētes, sequitur Petrus à Nauarr. lib. 3. de restit. c. 2. nu. 412. cum seqq. præcipuè nu. 414. hanc etiam sequitur Palat. lib. 4. de contract. & restit. c. 9. pag. 342. in fin. nihilominus tenendum est quod prædixi.

65 Dubitari tñ solet in proposito an hæredes, qui ex delicto defuncti tenētur iuxta proximè dicta, teneātur etiā vltra vires hæreditarias, si inuētariū nō cōfecerint? Et pars affirmatiua videtur prima facie tenenda, ex eo q̃ hęredes tenentur in solidum ad soluenda debita defuncti non confecto inuentario, vt in l. fi. §. fin verò postquā. C. de iur. delib. & in l. 10. tit. 6. p. 6. sed dāni illati proximo à defuncto restitutio inter verè debita cōputari debet, imò à fortiori in hoc idem videtur dicēdū qđ in alijs debitis, nēpè vt citius anima defuncti à peccato liberetur, vt in d. c. in literis, cū simil. de raptor. Secundò, quia hæres non tenetur ex delicto defuncti aliqua dispositione iuris speciali, sed ex tacito præcepto testantis qui pœnitens decesserit: & in terminis ex hoc 2. fundamento, ita tenet Abb. in d. c. in literis, vbi glo. idē Abb. in d. c. tua, & sequitur Paul. Castr. in rubr. ff. de acquirēd. hæred. vbi Aret. col. 3. eam defendit in vsuris, licet in reliquis aliud teneat.

Sed contrarium simpliciter in omnibus ex delicto prouenientibus, nempè hæredes, qui non confecerunt inuentarium vltra vires hęreditarias minimè teneri, probari potest atq; tenendum videtur primò ex eo, quòd præter (ne dicā cōtra) iuris regulas ex delicto defuncti conueniantur. Præterea & secundò per tex. in c. quamquam. de vsur. in 6. & in d. c. tua nos: & in d. c. in literis, quibus hæc satisfactio iniūngitur hæredibus, iuxta facultates defunctorū. Tertiò, in c. cum tu. de vsur. in fin. vbi vsurarius propter paupertatē excusatur à pœna & restitutione: ergo idē dicendum est in ipsius hęredibus. Quartò, quia in his casibus hæredes ex delicto defuncti, potiusquā ex contractu conueniuntur, vnde oportet rigorem hunc aliqua ęquitate tēperari: & ita hanc opinionem tenent atq; probarunt Federic. de Senis cons. 12. Ioann. Andr. Dñicus, & Frāc in d. c. quāquam, super gloss. mandauerint. Henric. in d. c. vlt. de sepult. Aret. cons. 148. col. vltim. Anania in d. c. tua nos, & latiùs in dict. c. in literis, vbi nu. 7. eā dicit esse cōmunē: quod etiā testantur Ruin. cons. 20. circa finem lib. 4. & Couar eam sequutus expressè d. c. 3. nu. 8. & Bossius in sua pract. crimin. in tit. de pœnis, nu. 34. Deniq; & Iul. Clar. vbi supr. in vers. scias tamen, & est crebrior sentent. secund. decis. Pedemōt. 151. nu. 9. qui eam sequitur, allegās ad idem Bened. Cap. in suo lib. commu. opin. conclus. & reg. c. 67. & Villalobos verb. hęres, n. 2. est etiā cōmunis, secund. Ant. de Fano de pignor. 4. membro 2. p. nu. 124. vbi quòd pro satisfactione delicti per defunctum cōmissio omnia bona delinquentis, sint tacitè hypothecata dānificato, siue peruenerint ad hæredes delinquentis, siue ad alios tertios possessores, de quo quid tenēdum sit suprà resoluimus. Et tenendo hanc sententiam, quæ verè communis est, nō obstant duo fundamenta suprà pro opinione contraria adducta, & non quidem primum, quia cessat ex fundamentis communis, quibus illud destruitur: nō secundū, quia contrarium probauimus sup. nu. 62.

Nihilominus tñ in puncto iuris opinio præfata Abb. cōtra receptā sententiam iustiùs defendi potest, secūdum D. Couar. vbi supr. & in foro conscientiæ eam probat Siluest. vbi sup. d. nu. 10. vers. quartum: fundamenta enim communis sententiæ non vrgent, quia priora tria procedere videntur, aut saltem intelligenda

genda iuxta iuris dispositionem, nempè confecto inuentario, aliàs secus, cū hæredes sint in culpa ipsum non conficien do, sicque ex propria culpa tenentur in solidum, cum possent id damnum præcauere adeundo hæreditatem cum beneficio inuentarij, illudque conficiendo intra tēpora ad id iure statuta. Quartum deniq; communis sententiæ fundamen tum non astringit, sed de æquitate non scripta procedit: nihilosecius tamen in iudicando & consulēdo tenēda est præfata, & communis sententia, cum sit probata authoritate tantorum Patrum, probabilibusq; fundamentis fulcita, quæ etsi dubia foret in foro exteriori, in interiori tamen animæ omnino secura & tenē-
66 da est,* quia lex ciuilis aliud præcipiens est fundata super præsumptione, q. bona defuncti occultauerit hæres, qui inuentarium non fecerit, atque ea subtraxerit, vt in auth. de hæred. & Falc. §. si verò expressim: quibus in foro animæ standum non est, sed veritati, secund. Bal. in l. cum quis, num. 14. vers. item posuit. C. de iur. & facti ign. sequitur plures referēs Frāc. Mantic. de coniectur. vltim. volunt. lib. 2. tit. 14. num. 14. Ita in terminis tenet Angel. in summa verb. hæres, in q. vtrùm hæres teneatur ex delicto, vers. intellige in quantum, ibi, & placet in conscientia. Siluest. d. verb. vsura 6. nu. 10. vers. quartum, ibi, in foro tamen animæ, & Mercad. d. c. 11. *de como ha de restituyr el vsurero*, fo. 116. col. 2. vers. *que en conciencia*, & Ludouic. Lopez vbi sup. in 2. p. c. 80. pag. 687. vers. 2. dicimus, vbi secus dicit esse in foro exteriori, nisi cum beneficio inuētarij hæreditatē adirēt: & ibi latè agit vtrùm hæredum singuli in solidum teneantur, an duntaxat pro rata.

67 Imò vt cōstat ex eisdem, regulare est, vt hæres in foro animę ad debita vltra vires hæreditarias minimè teneatur nō confecto inuentario, si re vera nihil occultauit, & quantum habuit soluit, ex pręd. ratione, & quia confitenti creditur in omnibus: quod etiam tenuit Hostiens. in sua summa tit. de testam. §. penu. vers. quid si bona, & Ioann. And. in d. c. quamquam, de vsur. lib. 6. in nouellis, Bart. in rubr. num. 3. de acquirend. hęred dicens quòd ita tenent Theologi, vt vidit in sententijs eorū, & ibi Alex. n. 7. idē Bart. in l. 1. nu. 45. C. de sacrosanct. Ecclesijs, Felin. in c. 1. nu. 44. de constit. dicit magis cōmunem Ias. in rub. ff. de acquir. hæred. nu. 23. & 24. & communem profitetur Carol. Ruin. cons. 20. lib. 4. col. penult. Ancharr. cons. 402. & 411. Gratus cons. 91. nu. 41. lib. 1. Alciat. in c. nouit. num. 12. de iudic. & in respō. 502. nu. 5. vers. adduco, Boerius q. 53. n. 4. Decian. cons. 49. nu. 60. lib. 2. Phanūtius in tract. de inuēt. part. 7. n. 274. vbi alios refert, qui propè omnes loquuntur respectu creditorū, & D. Couar. in c. 1. n. 16. de testa. Segura in l. 1. §. si vir vxori, nu. 125. ff. de acquir. poss. & ibi addit. Did. Perez, idem Perez in q. 10. procemial. ordinament. Regal. vers. lex itidē, col. 18. & est cōmunis secund. Ioan. Orosc. in l. 2. n. 3. & 4. ff. de offi. procurat. Cæs. & secund. Mench. de success. creat. §. 1. n. 26. & §. 2. n. 12. eādem sequitur & dicit cōmunem Abb. cons. 74. nu. 9. in 2. p. cons. & Anto. Gom. plures referens in l. 3. Taur. n. 121. Palud. in 4. dist in. 15. q. 2. art. 5. Siluest. in summa verb. hæreditas. 3. q. 5. & nouissimè alios referens Petrus à Nauar. d. lib. 3. de restit. c. 4. n. 172.

Contra hanc tamē receptissimam sententiam ausi sunt tenere Federic. de Senis cons. 21. & nonnulli alij opinantes nullum in hoc esse discrimen inter cōscientię forum & iudiciale, eo moti fun-
68 damento,* q. lex humana quæ iusta est, etiam in foro animę est seruanda, iuxta glos. communiter receptam in c. quæ in Ecclesiarum, de constit. tenent D. Tho. & communiter Theologi. 2. 2. q. 69. art. 4. Bart. & communiter DD. in l. si quis pro eo. ff. de fideiuss. diximus latè libr. 2. pract. quæstio. q. 179. numer. 9. & 10. & nouissimè benè probans, alios allegans Menoch. lib. 1. pręsumpt. quæst. 88. num. 8. & 9. Sed illa lex, quę non confecto inuentario cogit hæredem hæreditaria onera subire in solidum, est iusta: ergo in iudicio interiori etiam seruanda erit: & ita hanc opinionem ex alijs etiā fundamentis, inefficacibus tamen, sequitur Mēch. dict. §. 1. num. 26. Imol. tamen in

in rubr.ff.de acquiren. hæred. distinguit in hoc inter heredem scientem non sufficere vires hæreditarias, & adhuc adeūtem, vt hic in conscientia teneatur vltra vires hæreditarias, inuentarium non conficiens, quia visus fuit quasi contrahere cum creditoribus, & velle se ipsis obligare, & hæredem ignorantem, vt hic minimè in conscientia vltra vires hæreditarias teneatur: & idem si dubitetur, an sciuerit, vel ignorauerit.

69 Sunt tamen qui suprad. communem sententiam quoad legatarios tantùm locum sibi vendicare teneant, opinionem verò Federic. & sequacium quoad creditores; ita Aret. in d. rubr. ff. de acquired. hæred. quam concordiam probauit etiam D. Couar. vbi suprà, d. num. 16. ad fin. & Mencha. d. §. 2. n. 12. & Mol. etiam aduersus communem de iustitia & iur. tract. 2. disputatione 217. colum. 1331. cum sequent.

70 Quid tenendum? Ego profectò communem sententiam probo, tàm quoad creditores, cum quibus ipsa nūcupatim loquitur, & se habet, quàm quoad legatarios à fortiori, vtroque enim casu existimo veriùs, & receptius esse, hæredem in foro animæ non teneri vltra vires hæreditarias, quandoquidem hæc est in eo verissima maxima, non esse standum præsumptioni, sed veritati: sed in nostra specie lex ciuilis, vt diximus, fundatur in ea præsumptione, nempè quòd hæres non conficiens inuentarium occultauerit, vel subtraxerit bona defuncti, & ideò quòd teneatur creditoribus, & legatarijs in solidum vltrà vires hæreditarias, vt prædiximus: ergo in conscientia huic præsumptioni standum non est, quoties certum fuerit alia bona defuncti non superesse, & nouissimè post hæc scripta vidi Menoch. vbi suprà, d. quæst. 88. num. 3. dicentem quòd hanc sententiam respectu legatariorum tenent omnes, & à fortiori de creditoribus hoc affirmant, & quoad creditores est magis recepta opinio, eamque in vtroque probat. Non obstat, quòd præd. l. ciuilis sit iusta, ac proinde eam esse in foro conscientiæ quoque seruandā, quia fatemur iustam esse, sed tamen fundatam esse in præsumptione, quo casu lex, licèt aliàs iusta, in foro conscientiæ non est seruanda, quando constat manifestè de veritate contraria, vt communiter omnes Theologi fatentur, estq; verissimū. Cōprobatur etiam, quia prædicta. l. ciuilis disponens contrarium, est pœnalis, ob non confectionem inuentarij: ergo non obligat in conscientia ante condemnationem, iuxta receptissimam propè omnium sententiam, de qua alibi diximus latiùs.

71 *Potest tamen opinio Federic. de Senis, & cæterorum contrarium tenentium intelligi, quando creditores in iudicio & foro exteriori experiuntur, in quo hæres ille condemnatur, nam tunc parere tenetur sententiæ iudicis etiā in foro conscientiæ, vt probat Menoch. d. nu. 3. ibi, verumtamen, & nu. 7.

72 Illud tamen quod Bald. voluit in rubr. ff. de acquir. hæred. indubitanter verum non est, nempè hæredem non conficiētem inuentarium, in foro contentioso canonico non teneri vltra vires hæreditarias, ex text. in c. Raynaldus, in fin. de testam. vbi: Cùmque inuentarium fecerit, & ita Bald. in hoc communiter reprobatur per DD. secundum Menoch. eos allegantem d. §. 1. num. 27. & addit. Bar. d. rubr. ff. de acquir. hæred. sub num. 3. vbi saluat opinionem Bald. in duobus casibus, de quibus ibi per eum.

73 Ecclesia autem & clerici hæredes defuncti, an teneantur vltra vires hæreditarias, si inuentarium non confecerint, videndus est latè de hoc agens Couarr. d. c. 1. nu. 14. de testam. & nouissimè Aluarus Valasc. consultatione 52. nu. 47. & Molina d. disputatione 217.

SVMMARIVM.

1 *Manifestus vsurarius testari non potest, etiāsi pœnituerit, atque vsuras restitui mādauerit, nec tradēdus est Ecclesiasticæ sepulturæ, nec admittēdus ad Sacramēta Ecclesiæ, nisi de vsuris plenariè satisfecerit iuxta eius facultates, vel de satisfaciēdo idoneè cauerit ijs, qui eas habere debuerint, vel alijs eorū nomine expresse*

pressa quãtitate, si manifesta sit, alioquin arbitrio eius, qui cautionẽ receperit moderanda, &c. vt hic, nec oblationes eius quisquã accipiat, vt in num. 2. sub pœnis cõtentis, n. 1. & 2. aduersus recipientes eũ ad Ecclesiasticã sepulturã, vel eius oblationes contra formam prædictam.

3 *Differentia inter decisionẽ text. in c. quamquã, de vsur. in 6 & c. quia in omnibus, de vsur. vbi prædicta continentur.*

4 *Cautio idonea in proposito intelligitur fideiussoria, vel pignoratitia, nõ autẽ simplex cautio, nisi iuret fideiussorẽ vel pignora dare nõ posse, idque sit verisimile.*

5 *Manifestus vsurarius in periculo mortis cõstitutus, si velit prædict. cautionẽ præstare, & non possit, à quolibet Sacerdote eius confessio audiri potest, & absolui, & obtenta ab eo facultate, Episcopo eius cõfessionẽ declarabit ad effectũ de quo hic.*

6 *Manifestus vsurarius est ille, qui palam & publicè fœneratitiam artẽ ita exercet, vt ipsa operis euidentia nullã excusationem habeat, vt quia tenet altare suum paratum, & nu. 15.*

7 *Non satis est probare aliquem esse vsurariũ, nisi illa qualitas manifesti quoq; probetur, & nu. 22.*

8 *Manifestus vsurarius nõ est, qui semel aut bis vsuris mutuo dedit pecunias, licèt hoc probetur.*

9 *Manifestus vsurarius non solũ dicitur ille, qui in foro omnibus videntibus sub vsuris mutuat, sed etiam is qui domi vsuras assiduè frequenterq; exercet.*

10 *Pronũtiatio iudicis an sit necessaria super hoc manifesto euidẽti & notorio crimine?*

11 *Ordo iuris an sit seruandus in notorijs?*

12 *Manifestus vsurarius dicitur, qui crimẽ ipsum cõfessus est in iudicio, vel etiã extra publicè corã Sacerdote & testibus, ita vt id in plurimũ notitiã deuenerit, & alijs modis de quibus hic: sed cõtra nu. 16. & 23. quod debet cõsiteri sub vsuris publicè sæpius, vel domi frequẽter mutuasse, & nu. 24. an idem sit seruandum si tractetur de pœnis d. c. quia in omnibus.*

13 *Manifestus vsurarius dicitur etiã qui ob hoc crimen iam à iudice per sententiam damnatus est.*

14 *A communi opinione recedendum non est iudicando & consulendo, etiamsi contra eam videretur casus legis.*

17 *Nomina verbalia requirunt frequẽtiam, & in vno actu non verificantur.*

18 *Confessio iudicialis & sententia inducũt notorium iuris, nõ verò notorium facti, vt hic declaratur.*

19 *Argumẽta in casu c. cũ in diœcesi. de vsur. appellãtur indicia, vel aliæ apertissimæ & vrgentissimæ probationes.*

20 *Qualitas, in qua lex seu dispositio se fundat, debet ante omnia constare.*

21 *Lex in quibus casibus deficit, non est nec actio vtilis danda.*

CAPVT XIX.

De manifestis vsurarijs.

1 GRegorius Decimus in Concil. Lugdunensi statuit, vt vsurarij manifesti, etiãsi iusserint vsuras restitui, & criminis commissi pœnituerint, minimè Ecclesiasticæ sepulturæ tradãtur, nec ad Sacramẽta Ecclesiæ admittãtur, & q testamentis ipsorũ aliquis nõ intersit tãquam testis, imò & q eorũ testamenta sint nulla ipso iure, nisi de vsuris ipsis fuerit iuxta eorũ facultates, vel post obitum plenariè satisfactũ, aut illis quibus facienda est restitutio, si prestò sint, vel alijs eorũ nomine idoneè de restitutione facienda sit cautum expressa quantitate; si ipsa manifesta fuerit, alioqui arbitrio recipientis cautionẽ moderãdam: & q si scienter minorẽ quam verisimiliter credatur moderauerit, ad satisfactionem residui teneatur. Religiosi autẽ & alij, qui manifestos vsurarios cõtra præd. sanctionis formã ad Ecclesiasticã ausi fuerint admittere sepulturã, pœnæ Lateranens. Concil. cõtra vsurarios promulgatæ subiaceant: ita habetur in cap. quamquam, de vsur. in 6. imò excommunicantur ipso facto, si hoc scienter

2 fecerint, vt in Cleme. 1. de sepult. * Sed & Alexand. III. in Concil. Lateranens. præceperat, vt vsurarij manifesti, nec ad cõmunionẽ admittãtur altaris, nec Christianã (si in hoc peccato decesserint) accipiãt sepulturã, sed neq; oblationes eorũ quisquam

quisquã accipiat sub pœna restitutionis accepti, & suspẽsionis officij arbitrio sui Episcopi, vt cauetur in cap. quia in omnibus, de vsur.
3 Ea tamẽ est differẽtia inter casum d. c. quia in omnibus, & casu d. c. quamquã, quod in casu d. c. quia in omnibus, agitur de pœnis statutis cõtra manifestos vsurarios, qui in peccato & crimine decesserint: vt hi in loco sacro minimè sepeliãtur, nec admittãtur ad cõmunionẽ Eucharistiæ, nec recipiantur eorũ oblationes, si prædicti criminis nõ pœnituerint: at in casu d. c. quãquam, agitur de pœnis statutis, quæ prope sũt eędẽ cõtra manifestos vsurarios, etiamsi hi criminis & peccati pœnituerint, ac iusserint vsuras creditorib' restitui, nisi plenariè satisfecerint, aut idoneè cauerint cũ fideiussoribus, vel pignoribus, vt latiùs cõtinetur ibidẽ: sicq; prouisum fuit in d. Cõcil. Lugdunẽ. circa formam satisfactionis, & cautionis præstãdę ad hoc vt hi manifesti vsurarij pœnitentes ad Sacramẽta Ecclesię atq; Ecclesiasticã sepulturã admittãtur. Nomine autẽ cautionis idoneæ, de qua in d. c. quãquã, intelligitur fideiussoria, vel pignoratitia, ideòq; nõ sufficeret
4 simplex cautio, nisi nõ posset dare fideiussorẽ, nec pignora, idq; iuret, maximè si hoc sit verisimile, nempe cũ aliã cautionẽ dare non posse, quia tũc simplex cautio admittẽda erit: ita gl. in d. c. quamquã, verbo idoneè, cõmuniter ibi receptã, & in c. ad nostrã, de iur. iurãd. glos. & latè Ias. in l. sancimus. C. de verb. signifi. est cõmunis secũd. Couar. lib. 3. variar. resolut. c. 3. nu. 6. in prin. sequitur Nauar. in manual. Latin. c. 17. n. 279. Vnde nõ sufficiet hypotheca bonorum generalis, nec etiã specialis secund. DD. cõmunit. in d. c. quamquam, quos sequitur Socl. consi. 127. col. 4. lib. 3. & Ant. in d. c. cũ tu nu. 6. de vsuris, & Couar. vbi suprà.

5 Quòd si vsurari' manifestus in periculo mortis sit, velitq; prędicta præstare, nõ tamẽ possit, à quolibet sacerdote eius cõfessio audiri potest; & absolui, & obtenta ab eo facultate, Episcopo eius promissionẽ declarabit, vt si cõualuerit, ipsum cõpellat ad restitutionẽ, sin autẽ moriatur, eius hæredes: arg. c. si quis suadẽte. 17. q. 4. ita tenet Siluest. verbo restitutio. 6. q. 1. quẽ refert, & sequitur Nauar. in manual. Lati. c. 17. nu. 280. Intelligo autẽ de quolibet sacerdote approbato, hoc est, exposito ab Episcopo ad audiẽdas confessiones, vel eo deficiẽte, in articulo mortis ab alio sacerdote etiã nõ exposito, iuxta tradita per nos latiùs suprà lib. 1. Canonic. quæst. c. 1. nu. 56. cum seqq.

Summopere tamen oportet scire in hac materia quis dicatur vsurarius manifestus, vt comprehendatur in prohibitione illorum iurium: hoc autem diuersimodè exemplificant DD.

6 Et primò, dubio procul manifestus vsurarius est ille, qui palã & publicè fœneratitiã artẽ ita exercet, vt ipsa operis, & patrati sceleris euidẽtia nullã excusationẽ habeat, vt quia tenet altare suũ paratũ: argu. tex. in c. euidentia. de accusat. ita glo. in c. 1. verb. manifestos, de vsur. in 6. & ibi DD. Abb. consi. 2. nu. 1. lib. 2. post Federic. de Senis consi. 8. & Bart. in l. 2. nu. 3. ff. de furtis, Bald. cõsi. 17. factũ super quo, in fin. lib. 1. & Calder. inter consilia Bald. consil. 162. casus super quo. n. 2. Ias. consi. 78. nu. 3. lib. 3. Angel. in sua disputatione, quę incipit, Astensis miles, col. 2. Fulgos. consil. 138. visis pręcepto, &c. colum. 2. & in hoc conueniunt omnes secund. Couar. d. c. 3. nu. 4. in prin. & in nu. 5. versi. at si tractetur, sequitur Nauar. d. c. 17. num. 280. loquẽs in eo, qui palam & notoriè ad vsuram mutuat, aut suas res ob dilatam solutionem cariùs iusto pretio rigido manifestè vendit: addens non esse necesse, vt quibusuis petentibus tribuat, sicut aliqui dicunt, sed quod etiam mutuatio, quãdo fit, sit manifesta, secũd. Panormit. & Ant. de Burg. in c. ad nostram, de emptione & vendit. eamdem principalem sentẽtiam sequitur Menoch. de arbitrar. iudic. lib. 2 centur. 3. casu. 235. num. 4. & 11. & ante eum Iulius Clarus lib. 5. recept. sent. §. vsura. versicul. sed hic quæro, & post hæc scripta plures referens Ioseph. Mascard. de probation. 3. tom. conclus. 1420. numer. 3.

7 Quamobrem satis non erit aliàs pro-

bare aliquem esse vsurariũ simpliciter, nisi illa qualitas manifesti probetur quoque, nẽpe illum esse manifestum vsurarium: ita Bald. d. consi. 17. & clarius consi. 144. ad euidentiam præmittendum est, col. 1. lib. 5. & Ioan. de Anan. in d. cap. quia in omnibus num. 3. & alios referens Menoch. d. num. 4. & Mascard. vbi supra n. 2.

8 Hinc est, vt ille, qui semel aut bis sub vsuris mutuo dedit pecunias, etsi id probetur, non ex hoc dicitur satis probatum illum esse manifestum vsurarium: probandum est enim paratum esse omnibus mutuo sub fœnore dare, & sic tabulam, & mensam paratam habere ad mutuandum sub vsuris, quia requiritur frequentia delicti: ita Bart. in d. l. 2. num. 3. ff. de furt. Ioan. de Anania in d. cap. quia in omnibus, col. 2. nu. 2. Menoch. vbi supra, nu. 6. Vnde nõ rectè existimat cõtrarium Mercad. *de tratos y contratos*, lib. 5. colum. fin. fol. 119. vbi inquit DD. tenere quòd ad incurrendas pœnas publicorum vsurariorum, non est opus eas exercere manifestas mutuando cum interesse, sed sufficere realiter & patenter hoc crimẽ cõmittere bis aut plus: quod si velimus tẽperare, sit vltra quatuor aut sex vices: hoc enim verũ nõ est, sed quod prædiximus.

9 Manifestus autem vsurarius prædicto modo non solum dicitur ille, qui in foro omnibus videntibus sub vsuris mutuat, sed etiam is, qui domi has vsuras assiduè frequenterque exercet: ita Bart. & Angelus in d. l. 2. de furt. Angel. in d. sua disputatione col. 2. Abb. & alij relati & sequuti à Menoch. vbi suprà, num. 16. & plures citans Mascard. vbi suprà, nu. 4. vbi benè declarat: inquit tamen Menoch. vbi suprà. n. 12. & 13.

10 * quòd super hoc euidẽti & notorio crimine requiritur saltẽ quædam iudicis pronuntiatio, quæ non sententia, sed pœna exequẽda potius appellatur, ob idq; credit ante pronũtiationẽ vsurarium manifestum dici non posse, vt pœnis supradictis affici possit, aliàs frustrà super notorio ius requireret pronuntiationem: & tandem n. 32. allegat Abb. d. consi. 2. nu. 1. & Federic. de Sen. & Couar. vbi suprà, nu. 4. versic. quarto etiam, ita tenentes: hoc tamen dictũ Menochij dubium est, atq; non verũ existimo in terminis de quibus agimus, nempe quoties vsurarius ita palam & publicè fœneratitiam artem exercet, vt ipsa operis, & patrati sceleris euidentia nullã excusationem habeat: quòd si res est ita notoria, quod nullã excusationẽ habeat, ad quid quæso est necessaria iudicis declaratio? Præterea DD. quos in contrarium citat, hoc casu minimè loquuntur, sed quoties quis simpliciter pro vsurario condemnatur, non verò pro manifesto vsurario, vt ex ipsis euidẽter patet, de qua specie infrà agemus, an is condẽnatus dicatur manifestus vsurarius, necne: Accedit prætereà, quòd in specie suprà proposita manifesti vsurarij, de qua agit Menoch. Couar. vbi suprà, nu. 4. in prin. & cæteri DD. non requirunt declarationem iudicis, vnde noua ac proinde suspecta, prçter supradicta, est opinio hęc Menochij: quæ tamen posset sustineri, vbi ille manifestus vsurarius prædicto modo aliquã excusationem haberet, vel habere posset,

11 * ex eo q. & si quãdo extat notoriũ permanẽs, non sit seruandus ordo iudiciarius secũd. Areti. cõsi. 163. n. 6. ex. c. quanto. de trãslatio. Episco. & c. & in. c. quæ Lotharius. 2. q. 1. & latè Grãma. decis. 36. n. 45. attamẽ vbi notoriũ aliquã excusationẽ habere potest, ordo iuris seruandus est secund. Aret. vbi suprà. n. 6. Cur. Seni. cõsil. 21. quem sequitur Iulius Clar. lib. 5. recept. sentent. §. fin. q. 9. versi. quæro nũquid in notorijs, eosq; refert ac probat Menoch. vbi sup. nu. 14. 15. & 19. & ita est tenendũ, tametsi Mascard. vbi suprà nu. 7. opinionẽ priorẽ Menochij cũ alijs quos refert videatur probare: citat tamẽ. n. præced. pro nostra sententia Ias. consi. 78. n. 3. versi. facit, vol. 3.

12 Secundò, ille dicitur vsurarius manifestus, qui crimen ipsum confessus est in iudicio, iure namque ea confessio manifestum facit, vt in capit. vestra. & in capit. vltimo, de cohabitatione cleri & mulier. capit. cum olim. de verb. signif. & in terminis ita tenet in nostra specie glos. in capit. 1. verb. manifestos, in principio de vsuris, in 6. quam ibi doctores sequuntur

tur,& prætereà in c.quia in omnibus,eodem tit. in decretal. vt testatur Couar. d. lib.3.variar.resolut.cap.3.num.4.versi.est enim,vbi quod dicitur frequentissimè id notorium iuris, quod appareat per confessionem in iudicio emissam:& testatur communem esse traditionem in nu.5.circa finem,versi.ex quibus: quod etiã vltra ipsum sequitur Abb.in d.consi.2.nu.1.lib. 2.& Iulius Clar. in d.§.vsura, versic.item ille,& alij plures relati à Menoch. vbi suprà,nu.20.Itaq; iuxta modò proximè relatam sententiam, manifestus vsurarius dicetur, qui apud iudicem confitetur se esse vsurarium, etiamsi simplex confessio sit,nec professus fuerit se manifestum vsurariũ esse,vt explicat in terminis Philip.Franc.in d.cap.1. super glossa manifestos,& est de mente Doctorum ibi, & in d.cap.quia in omnibus,est communis traditio secund. D.Couar. vbi suprà d.nu.5. versi.ex quibus,&c.

12 Quinimò non tantùm confessio iudicialis, sed etiam extraiudicialis facta coram sacerdote,& testibus publicè,ita quidem vt in plurium notitiam deuenerit, facit quem vsurariũ manifestum, vt sub dispositione d.c.quamquã, comprehendatur: ita glo. ibi addens quòd mãdat restitui vsuras, & fortè libros rationum tradens,quã ita intelligunt,& sequuntur Archidia.Domin.& Franc.ibi.Abb.d.consil. 2.nu.1.Abb.& Anan.in d.c.quia in omnibus,col.5.nu.5.& alij plures relati per Couar. vbi sup. d.nu.4. versi.tertio: sequitur alios allegans Menoch.vbi suprà,n.21.est communis secund.Soci.consi.127.n.5.lib. 3.& Iul. Clar. vbi suprà, versi.item si quis coram sacerdote: imò idem erit,eorũ rationibus consideratis, etiãsi hæc cõfessio extraiudicialis fieret corã sacerdote vel notario, modò facta fuerit corã testibus ita palam & publicè quod in plurium aures, cognitionẽ & scientiam peruenerit, vt ex eisdẽ deducit Couar. vbi suprà post Anan.vbi suprà,qui idẽ esse profitetur in eo qui fatetur,& vsuras mãdat restitui in publico instrumẽto,vel scriptura priuata proprio sigillo sigillata,vel fortè si publica fama contra eum laboret,& simul aliqua argumenta appareant,ob quæ Episcopus illum publicet, & sic efficiatur manifestus: & nu.3.idem dixerat,quando communis opinio est quòd ipse sit vsurarius, nempè, vt tunc intelligatur illũ esse manifestum: quod verum minimè videtur, nisi qualitas manifesti probetur,vt ex infrà dicendis patebit:& quod prędiximus de confessione extraiudiciali publicè facta coram sacerdote, vel notario,& testibus,&c.sequitur etiam plures citans Mascard.vbi suprà,nu.11.

13 Dicetur & quartò vsurarius manifestus secundum communẽ traditionẽ, qui ob hoc crimen iam à iudice per sententiam damnatus fuerit,quia iudicis pronuntiatio notorium inducit, vt in d.c. vltimo de cohabitatione cleric.& mul. & in terminis ita tenet glos.communiter approbata in d.c.1.verb.manifestos, de vsur. in 6.vt ex omnibus suprà citatis apparet, præcipuè Couar.d.nu.4.in versi.quarto etiam, & Iulio Claro vbi suprà, in versi.est item prætereà ille,sequitur dicens iustius videri Nauar.in man.c.17.n.28.versi.nec hoc requiritur. Verum vsurarius hic hoc casu non prius manifestus dicetur, etiamsi testibus vel alijs probationibus fuerit conuictus, quàm à iudice sit per sententiam damnatus, vt explicant. Hostiens. Abb.& alij in c.cum in diœcesi, de vsur.Federic. consi.64.Abb.d. consil.2.num.2.lib.2.& alios referens Couar.vbi suprà,versi.quartò,vbi ita esse intelligendam glo.d.cap.1. verb.manifestos, & alios qui eius meminere, affirmat: sequitur Menoch. d.casu 235.nu.32.dicens vsurarium manifestũ secundũ nostros Doctores illum dici non posse, præcipuè ante sententiã & declarationem prolatam:sequitur plures referens Mascard.vbi suprà,nu.17.

Hi sunt modi præcipui communiter à nostris Doctoribus traditi ad probandum,quem esse manifestum vsurarium, vt comprehendatur sub prohibitione, & pœnis d. c. quamquam, de vsur. lib.6.superest vt nostrum hac de re iudiciũ interponamus: & licet re vera ego vt plurimũ communium traditionum sectator sim, quando euidenter à veritate nõ deuiant,

14 * à communi enim opinione recedendũ non est in iudicando, & consulendo vt ex pluribus resoluit nouissimè Beccius cõsil. 80.nu.8.lib.1. Addit Alexand. in l. si conuenerit, col.fin. sub nu.13.ff.de re iud. quẽ refert, & sequitur Beccius consi.8.nu.24. lib.1. temerarium esse à communi opinione redere, etiam quando contra eam videretur casus legis: nihilominus illas, quas constat erroneas esse, ac contra ius, minimè sequor: ac proinde in proposito existimo.

15 In primis, manifestum vsurariũ de quo in d.c. quia in omnibus, & in d.c. quãquã, verè dici illum quem primo modo ex supradictis considerauimus cũ communi, quæ verissima est in hoc casu, nempè qui ita palam & publicè vsuras exercuit, tabulam & mensam publicè paratam habens ad mutuandum sub vsuris, vt euidentia ipsius patrati sceleris vlla tergiuersatione celari nequeat, argu. text. in l. palam. ff. de ritu nupt. prout tenẽt omnes suprà citati, nec hoc casu, vt prædiximus, existimo esse necessariam sententiam declaratoriã.

Secus verò existimo esse de vllo vsurario, qui hoc crimen simpliciter absque qualitate manifesti confessus in iudicio, vel extrà coram parocho vel notario, &

16 pluribus testibus, vel instrumento, * aut alijs ad effectum restitutionis, vel si super eo per iudicem fuerit condemnatus absque prædicta qualitate manifesti, hos enim, aut eorum aliquem manifestum vsurarium minimè probo nec censeo, ad hoc vt pœnis dictorum iurium puniantur, ex sequentibus fundamentis, intelligendo tamen, vt infrà statim dicemus.

Primò, quia cum prædicta iura loquantur in manifestis vsurarijs, exercitium ac consuetudinem vsurarum manifestũ requirunt, vt constat ex cap. 1. de vsur. in 6. & probatur etiam, quia nomina verbalia (prout est nomẽ manifestus, scilicet, vsura

17 rius) * requirunt frequentiam, & in vno actu non verificantur, vt tenent omnes in capit. 1. & ibi Ripa numer. 96. de iudic. vbi post Paris. de Puteo, quem citat, hoc in specie de fœneratore scribit, & alijs similibus comprobat, vt in meretrice, mercatore, calumniatore, & his similibus, de quibus latè agit Tiraquel. de pœnis temperand. causa 51. ad fi. Bart. & Doctores in proœm. ff. veteris, ergo de manifesto vsurario facti, non verò iuris intelligenda sunt illa iura. Nec obstat quòd confessio & sententia inducunt notorium, vt in capit. vestra, & in cap. vltim. de cohabit. cleric. & mulier. quia illud verum est in notorio iuris, non verò in notorio facti, hoc enim non inducitur nisi ex actuum frequentia, vt apparet ex illis iuribus, & notat glo. in d. cap. vestra, verb. condemnatur, & Doctores vtrobique. Secundò idem probatur, quia non est verisimile Romanum Pontificẽ tam graues pœnas statuisse aduersus eum, qui semel mutuum dederit sub vsuris, licet id confessus fuerit publicè in iudicio vel extrà, vel à iudice ex ea causa fuerit cõdemnatus, nec item in eum qui secretò, & occultè vsurarios cõtractus pactus fuerit, quãuis demum huius criminis accusatus, vel confessione, vel probationibus alijs fuerit condemnatus, his namq; casibus nõ posset iudex hunc reum pronũtiare esse manifestũ vsurariũ, cum re vera huiusmodi non sit, nisi frequentia actuum cũ publicitate interueniat, idq; sit probatũ, vel ab eo confessum, tũc enim meritò iudex posset eum pronuntiare manifestum vsurarium, ac pro tali condemnare eũ, siue declarare, aliàs secus. Nec quòd cõfessio aut sententia quid notorium efficiat, quicquam præstat, id enim verũ est de notorio iuris, nõ verò de notorio facti, & exer-

18 citij, vt modò dicebamus: * hoc est, vt stãte prædicta simplici confessione, vel iudicis condemnatione omnibus fiat notorium illum vsurariũ, talemq; contractum vel crimen admisisse, non verò quod habuerit vsum, exercitium, vel consuetudinem fœnerãdi, quod ad factum potius & frequentiam quã ad ius refertur, quæ inter se maximè distãt, ac dissimilia sunt: itaque licet post simplicem hac de re confessionem, vel condemnationem censeatur quis vsurarius manifestus, intelligitur tamen in hunc sensum, id est, manifestus, & publicatus, non autem manifestus

ratione

ratione manifesti exercitij, & negotij: quod vltimum requiritur quoad pœnas dictorum iurium incurrendas.

Tertiò idem conuincitur, quia si aliud diceremus, sequeretur inde, eisdem pœnis affici eum qui semel & occultè mutuum dederit sub vsuris, si vocatus ad iudicium, id confessus fuerit, quibus qui publicè & manifestè in cõspectu omnium officium fœneratoris exercuisset, quòd prorsus alienum videtur à mente, & intentione Romani Pontificis.

Quartò idem comprobatur ex text. in capit. cum in diœcesi, de vsur. vbi si agatur de pœnis statutis in dict. cap. quia in omnibus, requirit text. ille quòd probetur accusatos seu delatos vsurarios esse manifestos: ergo non satis est constare eos esse vsurarios, nisi etiam constaret esse vsurarios manifestos, sicque exigitur huius qualitatis probatio. Quòd si replices, non posse contingere hanc qualitatem manifesti vsurarij probari per argumenta, sicuti permittit text. in d. cap. cum in diœcesi, respondebo, argumenta
19 ibi appellari indubitata indicia, * aliasque apertissimas probationes, de quibus in l. vltim. C de probat. ita in terminis interpretatur eum text. Couarru. d. libr. 3. variar. resol. capit. 3. numer. 5. ad fin. vers. quòd si dixeris, & ante eum Burg. in dict. capit. ad nostram, numer. 28. dicens, hæc indicia debere esse clara & aperta, quem refert Menoch. vbi suprà, numer. 29. & iuxta hæc intelligendus est etiam Thesaur. Christian. relig. capit. 67. numer. 32. dicens, quòd vsurarij manifesti dicuntur illi, qui licèt non possint conuinci testibus, conuincuntur alijs præsumptionibus, vt in cap. cum in diœcesi, de vsur. nẽpè quando præsumptiones huiusmodi sunt vrgentissimæ, & apertissimæ, & indicia clara, aliàs secus.

20 Quintò eadem sententia cõprobatur, quia vbicumque lex seu dispositio se fundat in aliqua qualitate, ante omnia oportet de ea constare, vt in l. eius qui in prouintia, versicul. quoniam. ff. si cert. petat. & in l. non ignorat. C. qui accus. non poss. & in alijs pluribus iuribus quæ citat, ex eis ita deducens, & loquens in qualitate delicti notorij Ant. Gom. in 3. tom. cap. 1. de delict. num. 44. sed iura loquuntur in vsurarijs manifestis, & sic hac qualitate notatis: ergo id ante omnia debet constare in confessione, vel sententia, ad hoc vt manifestus vsurarius in proposito dicatur, aliàs secus.

Sextò facit etiam, quia cum præd. iura loquantur in manifestis vsurarijs, si præd. qualitas non sit probata nec expressa in confessione vel sententia, deficeret iam lex, hoc est, constitutio dicto-
21 rum iurium: * sed in casibus in quibus lex deficit, non est nec vtilis actio danda, vt in l. si verò. §. de viro, & ibi Doctores. ff. solut. matrim. & vbi deficiunt verba legis, deficit eius dispositio. l. 4. §. toties, ff. de damno infecto. l. 1. §. loquitur. ff. de aqua quotid. & æsti. & hæc est communis regul. per d. §. toties, & alia iura idem probantia, vt affirmat Decius consi. 591. num. 2. & nos quoque deduximus latiùs comprobantes consi. 21. nu. 2. cum seqq. hocque præcipuè procedit in pœnalibus de quibus agimus, arg. c. odia, cum simil. de regul. iuris in 6. & in terminis vsurarij manifesti probat Bald. consil. 447. incip. ad euidentiã præmittẽdum est, nu. 2. vol. 5. dicens, quòd si lex requirat aliquem esse vsurarium manifestum, non sufficit probare alterutrum, sed hoc casu de pro-
22 bationibus erit substantia * qualitas & factum, quod exercuit ergo vsuram, & quod manifestè eam exercuit, quem sequuntur Catelian. Cotta in memor. incip. lex, quæ loquitur, & Ludouic. Mexia in l. Regia Toleti, *de los terminos*, in 4. part. fundamento 2. nu. 11.

23 Septimò & vltimò in nostra specie quod confessio vsurarij nõ debeat esse simplex vt si diceret se sub vsuris mutuo dedisse, sed quòd sub vsuris publicè sæpius, vel domi frequẽter mutuasset, tenet Bald. in c. in præsentia, n. 8. de probat. quẽ refert, & sequitur Feli. ibi n. 13. & alios referẽs Menoch. vbi suprà, n. 5. & 20. qui præd. modo declarant communẽ supradictã conclusionẽ de confessione vsurarij agentẽ, vt tunc demum inducat notoriũ in pro-

posito nostro, quando non simpliciter facta fuerit, sed vt modò dicebamus: & hāc dicit videri veriorem Mascard. vbi suprà nu. 10. Sic etiam & meritò Ant. de Burg. in d.c. cum causam, n. 28. improbauit secundam & quartam communes supradictas traditiones in hac materia de vsurario manifesto, quoad pœnas d.c. quāquā easdem etiā, & tertiam expressim reprobauit quoad eiusdem text. pœnas D. Couar. vbi suprà, n. 5. vers. at si tractetur, quorum opinionem, vtpote verissimā atque humaniorem, libētissimè probo: tametsi cōmunis sententia fortè ob ipsius authoritatē in praxi obtineri posset, tamen ipsa moderari, vt non omnino reijciatur, vbi vsurarius simul fateretur qualitatem exercitij, ac vsum notorium ipsius, vel iudex pro tali notorio vsurario eū condēnaret, quo casu proculdubio cōmunis procederet, imò requiri necessariò hoc videtur, ad hoc vt notorius vsurarius dicatur ad incurrendas pœnas dictorum iuriū, vt patet ex omnibus suprà adductis, & in

24 hoc c. ratiocinatis: * inquit tamē Couar. d. n. 5. vers. tandem, secus esse si tractetur de pœnis in d.c. quia in omnibus, statutis, nēpè vbi actum fuerit de non sepeliendis in loco sacro vsurarijs manifestis, qui in eo peccato, & crimine decesserunt, & de nō recipiendis eorum oblationibus, deq; nō admittendis vsurarijs, qui non pœnituerint eius criminis, ad communionem Eucharistiæ, quia in his casibus sat erit esse quem vsurarium manifestum operis euidentia, confessione iudiciali, vel extraiudiciali, vel iudicis condemnatione iuxta communes traditiones: atq; in hunc modum accipiendum esse tex. in d.c. cum in diœcesi, dum secund. Abb. & communē probat eum dici manifestum vsurarium, qui argumentis, alijsve probationibus à iudice huius criminis reus fuerit pronunciatus, cum ad hos effectus, ad hasque iuris pœnas vsurarius dicatur is, qui de eo crimine conuictus fuerit, aut saltē valeat statim facillimè conuinci: itaq; doctissimus vir ille differentiā hanc constituit inter casus d.c. quia in omnibus, & text. in d.c. quamquam, vt cum agitur de pœnis imponendis, de quibus in d. c. quia in omnibus, sufficiat confessio simplex, vel cōdemnatio vsurarij, ad eum inducendum notorium vsurarium, secundum communem, quam in hac specie probat: si verò tractetur de pœnis statutis in d. c. quāquam, hoc non sufficiat, sed omnino requiratur operis euidentia, de qua suprà in primo membro, & sic contra communem.

Quæ differentia coadiuuari, & verificari potest ex altera, quæ ex litera amborum textuum constat esse inter vtrumque casum eorumdem: in primo enim, hoc est, in d. cap. quia in omnibus, vsurarij manifesti in peccato, & crimine decedunt absque pœnitentia, ideoque nil mirum si confessio simplex, vel condemnatio huiusmodi ipsorum sufficiat ad efficiendos eos notorios vsurarios: at verò in casu dict. cap. quamquam, vsurarij manifesti pœnitentia ducti vsuras iusserunt restitui, & nihilominus nisi plenariè satisfecerint, &c. adhuc carere debent Ecclesiastica sepultura, nec ad confessionem admittēdi sunt, nec etiam absoluendi, nec testamenta eorum valent, nisi de vsuris satisfecerint, vel de satisfaciendo pro suarum virium facultate pręstiterint, vt præmittitur, in eodem text. ibi, idoneam cautionem: vnde simplices vsurarij, si saltem pœnituerint, iusserintque vsuras reddi, licèt cætera de satisfactione, aut idoneæ cautionis præstatione non adimpleuerint, videtur quòd prędictis non careant, nec in illas pœnas incidant nisi tantum hi vsurarij, qui primo modo supradicto manifesti fuerint, nempè operis euidentia, vt prædiximus. Nihilominus præfata casuum differentia ad rem de qua agimus nihil pertinere videtur, cum in vtroque casu eædem pœnæ propè sint impositæ, scilicet, denegationis sepulturæ, & Sacramētorum Ecclesiæ: ergo ad tot, tamque graues pœnas incurrendas, præsumendum non est Romanum Pontificem velle eum esse vsurarium manifestum, qui semel mutuum dederit sub vsuris, licèt hoc confessus fuerit publicè in iudi-

in iudicio vel extra, aut à iudice ex causa fuerit damnatus, nisi qualitas illa exercicij manifesti in confessione, vel sententia adsit. Militantque præterea in casu d. capit. quia in omnibus, omnia fundamenta prædicta, quæ circa pœnas d.cap. quāquam, vtroque enim casu Summus Pontifex de manifestis vsurarijs loquitur, eósque eisdem prope pœnis puniendos esse præcipit: quamuis enim magis delinquat vsurarius manifestus, qui impœnitens decessit, quam ille, qui licèt pœnituerit eius criminis, vsurasque restitui mandauit, non tamen satisfecit, cum posset, nec idoneam cautionem de restituēdo præstitit: nihilominus tamen vterque ad incurrendas pœnas eorumdem iuriū debet esse manifestus vsurarius, vt eadem iura proclamant. At hæc manifestationis qualitas, cum simus in maximè pœnalibus, eadem esse debet, quia respicit vsum, & exercitium notorium: cur igitur dicendum est in vno casu sufficere confessionem simplicem vsurarij, vel cōdemnationem huiusmodi, in altero verò minimè, sed requiri eam operis euidentiam ac frequentiam, quæ nulla valeat excusatione celari? aut enim in vtroque casu eadem requirenda est, aut sufficit simplex confessio, vel sententia: hoc autem procedere iuxta mentem Pontificum, & iuris rationem non potest: ergo illa in vtroque casu requiritur, præcipuè cum vsurarius qui impœnitens decesserit, non solum delinquat contra decisionem dict. cap. quia in omnibus, sed etiam & à fortiori, contra dict. cap. quamquam, quandoquidem vsuras non restituit, nec idoneè cauit de restituendo præter suam impœnitentiam: & ita meritò Menochius vbi suprà, quem contra comunem allegauimus, non distinguit inter supradictos casus, quamuis vidisset Couarruuiam vbi suprà, vt constat ex eo, sed in vtroque tenuit non sufficere simplicem confessionem vsurarij ad iudicandum eum notorium vsurarium, vt vidimus: loquitur enim in terminis dict. cap. quia in omnibus, & d. capit. quamquam, vt ex principio casus illius 2 3 5. numer. 1. patet, cui subordinantur ea quæ sequuntur. Sed & alios plures modos probandi manifestum, aliquem esse vsurarium prosequuntur doctores vbi suprà, præcipuè Abb. dict. consil. 2. per totum, libr. 2. & Menoch. d. casu 2 3 5. per totum, vltra Couarru. vbi suprà, qui tamen ad pœnas dict. cap. quamquam, quod exposuimus, non spectant: ideò eos omitto.

SVMMARIVM.

1 *Pœna adiecta dationi quantitatis præsumitur in fraudem vsurarū, quando excedit legitimum modum earum.*

2 *Pœna conuentionalis etiam vltra quadruplum exigi potest, secundum opinionem Innocentij, & magis communem.*

3 *Iure regio pœna adiecta dationi quantitatis in fauorem hominis soliti fœnerari, exigi non potest, sed si non sit solitus fœnerari, exigi potest. Idem in conscientia, vt in num. 17.*

4 *Pœna conuentionalis adiecta obligationi faciendi, vel nō faciendi, etiam vltra quadruplum exigi potest.*

5 *De stylo curiarum non fit condemnatio pœnæ conuentionalis, nisi quatenus interest, & non vltra.*

6 *Pœna conuentionalis de rigore iuris, si excessiua non sit, sed moderata, exigi potest, siue intersit, siue non.*

7 *Pœna conuentionalis in contractibus cēsualibus redimibilibus contra morosum cēsus debitorem conuenta hodie non valet, per motum proprium Pij V. poterit tamē conuenire, vt soluatur quod in exactione constiterit expendendum, vt in nu. 8.*

9 *Pœna commissi in eisdem contractibus censualibus adiecta quādo valeat, & quādo non.*

10 *Pœna conuentionalis in curia mercatorū, vbi proceditur de bono & æquo, an exigi possit, quando nihil interest: & numeris sequentibus.*

11 *Pœna conuentionalis in conscientia exigi potest, etsi nihil intersit, vel etiam vltra id quod interest, concurrentibus his de quibus hic, & in nu. 13. & 14.*

12 *Pœnam conuentionalem non tenetur quis soluere, nisi ab eo petatur: secus tamē erit, si ab eo petatur.*

15 *Clerici an pœnam conuentionalem possint exigere vltra quam intersit, & quid in Ecclesia, nu. 16.*

18 *Pœna conuentionalis iure Canonico non cōmittitur, nisi pro parte non soluta tantū, secus pro parte soluta & adimpleta, & in num. 19.*

CAPVT XX.

De pœna conuentionali, an iure & in conscientia securè exigi possit?

MAximè concertatum est inter nostros Doctores, an iure communi pœna conuentionalis, adiecta dationi quantitatis, exigi possit? duodecim enim opiniones sunt, quas refert in hoc Petrus Rebuff. in repetit. l. vnic. in glos. proferuntur, num. 9. cum sequentibus. C. de sent. quæ pro eo, quod interest proferuntur, è quibus vnam vel duas tantùm referam: glossa namq; in l. Iulianus lib. 15. §. ibidē Papinianus, verb. excedit, ibi: vnde dic æquius. ff. de actio.
1 empt. tenet, * quòd semper præsumatur fraus ex quantitate pecuniæ, quę excedit legitimum modum vsurarum: est communis, vt plurimos allegans resolui in meo tractu de iuram. confirmat. 1. part. cap. 36. n. 10. Vnde cum hodie vsuræ sine omnino & omni iure prohibitæ, atque in nulla quantitate permissæ, vt suprà latè probauimus c. 18. in prin. quælibet pœna conuentionalis adiecta dationi quantitatis, censebitur adiecta in fraudē vsurarum, ac proinde iure exigi non pote-
2 rit. * Rursus Innoc. in c. sacro. de sententia excommunicat. tenet, quòd pœna conuentionalis etiam vltra quadruplum potest exigi: quam opinionē testatur magis communē esse Petrus Rebuff. vbi suprà, num. 32. vbi in numeris sequentibus pluribus modis ampliat & limitat. Iure tamen nostro regio sedata est hæc controuersia per l. final. tit. 11. part. 5. in versi.
3 mas si la pena, * vbi expresse deciditur, quòd pœna adiecta dationi quantitatis in fauorem hominis soliti fœnerari, exigi non potest: si verò sit adiecta in fauorem illius, qui non sit solitus fœnerari, possit exigi: quam legē pro expressa ad hoc ipsum notat Greg. Lopez ibidem, dicens approbare opinionem Innoc. in c. suam, de pœnis, & glos. in l. si pœnam. ff. de vsuris, cum simil. & tandem limitat illam l. aliquibus modis, prout etiam retulimus vbi suprà, & hoc modo debet intelligi Angelus vbi statim citabitur simpliciter & indistinctè tenens, & cum eo cæteri summistæ, quòd pena conuentionalis quando simpliciter est apposita dationi quantitatis, censetur apposita in fraudem vsurarum.

4 Ex quibus proculdubio infertur, pœnam conuentionalem adiectam obligationi faciendi, vel non faciendi, etiam vltra quadruplum rectè exigi posse, vt latè probat Rebuff. vbi suprà, nu. 35. cum sequētibus, & ante eum Angel. de Clauas.
5 in summa verb. pœna, nu. 12. * De stylo tamen curiarum non fit condemnatio pœna conuentionalis, nisi quatenus interest, & nō vltra, vt refert Matthæus de Afflict. decis. Neapol. 135. & probat Auēdañ in suo diction. verb. pœna conuentionalis, & mihi placuit hæc opinio, d. c. 36. nu. 10. el 2. vbi nonnullos casus ita practicatos retuli, vbi fuit exacta, quia intererat, veluti in obligationibus soluendi aliquam pecuniæ quantitatem, adiecto salario pro persona, quæ ad eam exigendum debeat ire ad locū rei obligati, moderato tamen arbitrio boni viri iuxta expensas faciendas ea in re, & alios casus in quibus non fuit datus locus exactioni pœnæ conuentionalis, quia nihil intererat petentis, eam conuentionē fuisse seruatam, & consuetudo erat non exigendi similes penas, nisi quatenus interesset: & nunc quoque mihi placet eadem praxis, ac iustissima videtur, tametsi de rigore iuris pœna conuentionalis si excessiua non
6 sit, sed moderata, exigi possit, * siue intersit, siue non, vt in l. cum pœna vbi glos. &

Bart.

Bart. ff. de arbit. & plerique alij in l. 2. §. item si in facto. ff. de verborum obligat. & hoc est receptum secundum Beneuenut. Anconit. in tractatu de mercat. tit. de contractibus mercat. nu. 21. pag. 141.

7 In contractibus autem censualibus redimibilibus hodie iustis rationibus motus proprius Pij V. Pontificis maximi præcipit pacta continentia, morosum cẽsus debitorem teneri ad interesse lucri cessantis, vel ad cambium, seu certas expensas, aut certa salaria, aut ad salaria seu expensas medio iuramento creditoris liquidandas, aut rem cẽsui subiectam, siue aliquam eius partem amittere, aut aliud ius ex eodem contractu, siue aliunde acquisitam perdere, aut in aliquam pœnã cadere, ex toto irrita esse & nulla; imò & censum augeri, & nouum creari super eadem, vel alia re in fauorẽ eiusdem, aut alterius personæ per eum suppositæ, pro censibus præteriti vel futuri temporis omnino prohibetur: quod speciale est in prædict. censualibus contractibus, in cæteris verò, de quibus motus proprius non loquitur, ius commune & regium erit

8 seruandum. * Quinimò etsi in contractibus censualibus certa pœna conuentionalis apposita pro salarijs & expensis, aut quæ iuramento creditoris liquidetur, non valeat: attamen quòd soluatur quod verè ac legitimè constiterit in exactione cẽsuum moderatè expẽdendum, non censeo esse prohibitum illo motu proprio, deduci in pactum, tum quia motus proprius à contrario sensu hoc insinuat: tum etiam quia in hac specie cessat ratio prohibitionis, quia est damnũ emergens, & ita teneo & sæpe consului, salua censura & correctione sacrosanctæ matris Ecclesiæ, & posteà nouissimè super declaratione d. motus proprij ita expressè inueni tenere Nauarr. in comment. de vsuris, nu. 89.

9 Pœna autem commissi in eisdem contractibus censualibus, quoties census cõstituitur super bonis constituentis ipsum in fauorem alterius, qui eum pecunia emit, non est licita in cõscientia, sed tantum debitor tenebitur ad solutionẽ redituũ decursorum, nõ verò ad amplius: secus tamen erit in pœna commissi apposita in emphiteosi perpetua, quæ constituitur super re creditoris, eo casu, quo secũdum praxim hodiernam potest exigi pœna commissi iudicio, alijs secus, prout de vtroque latè egimus in d. nostro tractatu de iuram. confirm. 1. part. c. 31. num. 10. & 11.

10 Sed an pœna conuentionalis in curia mercatorum, vbi proceditur de bono & æquo, possit exigi, quando nihil interest, valdè controuertitur. Angel. enim cõsil. 219. arbitror dictam pœnam, &c. tenet nihil præter id, quod mercatoris interest, peti posse, cuius sententiã probauit Frãc. Aretin. in l. 4. §. Cato. colum. 1. ff. de verb. oblig. esset enim præter æquum & bonum: & æquitas præcipuè inter mercatores seruanda est. l. Quintus. vbi Bart. ff. mãdati. & prætor debet habere ante oculos æquitatem. l. quod si Ephesi. ff. de eo quod cert. loc. & in stipulatione prætoria non exigitur pœna, si non interest. l. & si post tres. ff. si quis cau. l. 2. in fin. ff. si quis in ius voc. non ier. vbi Bart. Alex. Iaf. & Socin. notarunt, & cum hac opinione, quamuis confusè, videtur remanere Lancelot. in l. 2. §. item & si in facto, num. 7. ff. de verb. obligatio. & eam deliberatè sequitur Ioan. Crotus in d. §. Cato, sub nu. 8. & sequentibus, in primis cõmentarijs.

Nihilominus tamen contraria sententia in proposito placuit Iaf. in dict. §. item & si in facto, nu. 16. & 17. dicenti minimè admittendum, quòd pœna, quæ ex partium conuentione proficiscitur, iuxta. l. final. ff. de præt. stipul. contra æquitatem censeatur, cum nihil sit quod magis fidei humanæ congruat, quàm pacta & conuentiones obseruare, præcipuè inter mercatores, vt in l. 1. ff. de constit. pecun. & hanc sententiam sequitur & latè comprobat respondens fundamentis contrariæ, & dicens probabilem & rationabilẽ Benuenu. vbi suprà, in nu. 23. versi. his igitur relatis, quæ etiam mihi placet propter exuberantiam bonæ fidei, quæ inter mercatores versatur, apud quos vt sustineatur

neatur ipsa bona fides, & creditum (vt ita dicam) punctualiter omnia pacta licita sunt seruāda, prout regulariter est pœna conuentionalis. Accedit prætereà nō infima ratio, quia plerumque atq; vt plurimum inter eos interest pacta seruari, cū negotiandi arti sint dicati, & in eo eorum versetur proprium officium: quamobrem, etsi aliquando eis non multum intersit conuētionem pœnalem seruari, adhùc exigi poterit præd. pœna, vt pacta licita inter ipsos omninò, & semper seruētur, tam ex iuris dispositione, quàm æquitate attenta, vt mercatura conseruetur, quæ admodum vtilis est Reipublicæ.

11 Quinimò & extra causam mercatorum Doctores Pontificij ac Theologi existimant, & probant licitum esse exigere pœnam conuentionalem, etsi nihil exigentis intersit, vel etiamsi excedat interesse ex fide, & pactione non seruata: ita Innoc. in c. tuam, de pœnis, quem sequitur Abb. in c. dilecti. col. 3. versic. sexta & vltima pœna, de arbit. quos refert, cum eis transiens, & loquens in conscientia, Benuen. vbi suprà d. nu. 23. in princip. & latè probat Contrad. de cōtract. quæst. 31. conclusio. 3. & Rebuff. in d. l. vnica, super verb. proferuntur, nu. 38. iuncto num. 43. vbi id iure Canonico probat, per d. cap. suam, de pœnis, secund. vnum intellectū. glossa, & ibi DD. in c. quamquam. 23. dist. Ias. & alij in d. §. Cato. & Corneus consil. 220. miror satis, colum. vlti. lib. 1. & hanc sententiam Innoc. & Abb. vbi suprà, probauit etiam in conscientia Angel. in summa verb. pœna, nu. 12. præterquam si sit in fraudem, veluti si apponatur simpliciter dationi quantitatis, quia tunc præsumitur apposita in fraudem vsurarū. Hæc tamen Angel. limitatio intelligi debet eo casu, quo pœna sit apposita solito fœnerati, aliàs secus iuxta supradicta, & per Rebuff. vbi suprà. nu. 47. Eamdem sentētiam probauit alios allegans, Siluester in summa verb. pœna, num. 25. versic. septimum, & Armilla aurea in eodem verbo, num. 5. dicens, hoc etiam procere in foro pœnitentiali, etiamsi interesse excedat, nisi quando contractus est contra ius (licet sit præter ius) & nullus, vt in cap. dilecti, de arbit. & benè, quia quando contractus est nullus, pœna etiam in eo contenta non debetur, iuxta glossam communiter approbatam atque ab omnibus receptissimam in l. si patronus, verbo Fabiana. ff. si quid in fraud. patron. vt resoluimus plures citando. d. c. 36. nu. 6. & quòd pœna conuentionalis de partium consensu sine duplo iustè statui possit, probat latè Medina de restit. titu. de rebus per vsuram acquisit. §. quarta causa, vbi quòd oportet aliquas conditiones seruari, vt huiusmodi conuentionalis pœna licitè imponatur, & vna est quòd mutuator mallet in conscientia sortem, quam mutuauit, in termino nudam habere, quàm mutuatario in mora existente, sortem simul habere cum pœna. Tādem in princ. col. fin. illius. §. inquit, quòd quando huiusmodi pœna non pro interesse, sed pro culpa & mora debitoris imponitur, non opus est sit ipsi interesse proportionata, quia etiam omni interesse secluso locū habet præfata pœna, & esse licitam pœnam conuentionalem, quando est apposita, vt timore eam incurrendi debitor soluat, præsertim optando potius solutionem, quàm pœnæ incursionem, tenet Nauar. in manual. Latin. c. 17. nu. 215. ibi, sed nonsi, tametsi in hoc contra Medin. & Nauar. teneat Petrus à Nauar. statim citandus, n. 333. nempè quòd etiamsi nō mallet solutionem sine pœna, nec etiā indifferens sit, non peccet peccato vsuræ exigendo pœnam, etiamsi lucrum prætēdat, licet ad aliud peccati genus reducatur huiusmodi praua intentio, & fortè hoc verius, & litera M. in versi. tamen dicendum, lib. 2. & quòd pœna conuentionalis in mutuo securè apponi, & exigi possit, quando simpliciter & planè moderata nimis, & cum charitate apponitur, etiamsi ex dilatione nullum damnū sequatur, dummodò cum humanitate, & lenitate exigatur, & ex magna dilatione
55 in reddendo mutuo, secus statim adimpleto termino solutionis, probat & tenet Merca. *de tratos y cōtratos*, in materia de

de vsur.c.7. in versi. *lo que se permite*, el 2. fol. mihi. 100.col.1. & latius Petrus à Nauar.lib.3.de restit.c.2. nu.331. cum pluribus seqq. vbi nu. 338. resoluit cum Mercado vbi suprà, quòd mora debet esse notabilis, non vnius horæ vel diei, vel etiam hebdomadæ, sed arbitrio prudentium: eamdem principalem sententiam in conscientia videtur probare frater Angles in suis Florib. Theolog. quæst. in quæst. de contract. mutui, in conclusione ad euitandam, pag. 262. & quòd in foro conscientiæ pœna conuentionalis exigi possit, tenēt plures citati per Rebuff. vbi suprà. n. 40. non tamen declarat, sicut cæteri supradicti, etiamsi excedat interesse: verū paulò inferius nu. 43. ampliat conclusionem principalem, quam suprà diximus ipsum asserere, esse magis communem in nu. 32. etiamsi non intersit: quod etiam sequitur, & probat dicens esse magis cōmunem opinionem Corneus consil. 69. circa finem, litera. L. versi. & licèt sint opiniones, & iterū cōsi. 2. litera. L. & cōsi. 55. litera. N. volu. 3. cum Innoc. & Abb. vbi suprà, probare videtur in terminis Benuenut. vbi suprà, nu. 23. & inquit D. Couar. in 4. de spons. 2. part. c. 6. §. 8. num. 11. quòd is qui ex conuentione vel lege pœnam exigit, & extorquet, nullum peccatum committit, quando lex est iusta, vel pœna conuentionalis licitè in contractu deducitur, dicens cum alijs, quos citat, esse apud omnes probatissimam opinionem, quam etiam nos sequuti fuimus in d. nostro tractatu de iuram. confirm. 1. par. c. 36. nu. 11. versi. & licèt, & nouissimè eam probat ac defendit instructoriū negotiantium lib. 1. c. 30. pagin. 98. versic. porrò de hoc dubio, & ita existimo tenēdum, quamuis D. Francis. Sarmient. lib. 3. select. interpret. ca. 6. nu. 10. in versic. de alijs, teneat Iure Canonico inspecto, per text. in d. c. suam, de pœnis (quod tamen alio diuerso casu loquitur, vt infrà dicemus) si appareat manifestè nihil interesse parti, nullo modo pœnam conuentionalem esse exigendam, nisi vbicumq; si pœna exigeretur, nullum damnum pateretur ille contra quem agitur ad pœnam toto negotio inspecto, argum. l. bona fides. ff. deposit. in exemplo ibi per eum posito: tandem nu. 11. resoluit, quòd in alijs conuentionalibus pœnis, ne facilè conuentiones eludantur, ne ve locus calumnijs hominum detur, si hæc via contemnendi conuentiones aperiatur, frustra pœnæ imponerentur, si opus esset, quatenus intersit probare, quod non ita facilè fieri potest, ideoque existimat, quòd si ex natura rei verisimile sit damnum stipulatorē passum esse, licet non ita exactè probetur, pœnam conuentionalem etiam Iure Canonico exigi posse, si aliquam cum verisimili damno habeat proportionem, nec poterit hac facilitate probationis grauari reus, cum in potestate sua sit ostēdere veris probationibus aduersarium suum damnum passum non esse, vel nihil sua interesse, alioqui potior esset causa dolosi, & frustratorium esset consilium Iurisconsulti in. l. fin. ff. de prær. stip. quæ ita se habet: In eiusmodi stipulationibus, quæ quanti res est promissionem habēt commodius est certam summam cōprehendere: quoniam plerumque difficilis probatio est, quanti cuiusque intersit, & ad exiguam summam deducitur. Hæc tamen sententia, & resolutio D. Sarmient. vtilis profectò est, rationabilis, & non parui habenda in praxi in iudicio exteriori pro declaratione praxis, quam suprà retulimus, nempè quæ habet, pœnam conuentionalem non exigi, nisi quatenus intersit, & non vltrà: in foro autem interiori tenendum est quod prædiximus cum communi: de qua re latissimè agit Anto. Gabriel. lib. 7. com. opin. conclus. 34. per totam, loquens in pœna legali, & in conuentionali, & communem præd. resolutionem sequitur, & probat dicens etiam communem Molin. de iustit. & iur. disput. 97. vbi quid si pro parte adimpleuit, & pro parte non.

12 Non tamen tenetur quis pœnam etiā conuentionalem soluere, nisi ab alio petatur: si autem petatur, tenetur, vt sentit Corneus consil. 69. de duobus, in fi. vol. 2. & consil. 2. litera. L. vol. 3. dicens, quòd in conscientia ex parte debitoris pœna,

non

nō est debita, nec debet sibi per confessorem iniungi, quòd pœnam soluat: ex parte verò creditoris est debita, etiam in foro conscientiæ, & potest exigi, & exacta retineri, nec debet sibi per confessorem iniungi, quòd eam soluat, hoc est, reddat. Sētit ergo manifestè his verbis, quod prędiximus, & expressè probat, & sequitur benè probans Rebuff. vbi suprà num. 41. & Couarr. alios allegans etiam vbi suprà, sic dicens esse intelligendum Ancharr. in regul. possessor, de regu. iuris in 6. dicentem simpliciter pœnam cōuentionalem in foro conscientiæ deberi: scilicet si petatur: sequitur D. Anto. de Padilla in l. si quis maior, nu 59. C. de transaction. & ita ampliatur glossa communiter approbata, in c. fraternitas 12. quæst. 2. idem probans in pœna legali, & nos quoque idem probauimus vbi suprà, & inquit Petrus à Nauar. vbi suprà, nu. 336. hanc esse differētiam inter has pœnas, quòd licèt pœna legalis, ac iudicialis incurri non debeat ipso facto, sed post iudicis declarationem, & sentētiam, conuentionalis tamen in conscientia post moram ante sententiam, vel declarationem debetur ex natura contractus, & communi, mutuaque intelligentia cōtrahentium: sed supplendus est per prædicta, si petatur: & in terminis hanc etiam declarationē sequitur, & ponit Molin. vbi suprà, in fin. d. disput. 97.

13 Imò quando pœna conuentionalis, prout pœna culpæ moræ est imposita, & non vt satisfactio pro interesse, non statim, vt incurritur exoluenda est ante mādatum iudicis: secus in pœna quæ in satisfactione interesse debetur, vt pluribus rationibus probat Nauar. in Man. Latin. cap. 23. nu. 67. & 68. & nouissimè instructorium negotiantium lib. 1. c. 31. versic. 2. dicimus, & tenuit prius Nauar. in Man. Latin. cap. 23. nu. 68. vbi nu. 67. quòd alia pœna conuentionalis nō debetur in conscientia, nisi ad eam soluendam quis cogatur, & sic si petatur, vt prædiximus: sequitur vtrumque alios allegās D. Azebedo in rubric. titul. 1. lib. 2. nouæ Collect. Reg. num. 28. & 29. Ex dictis igitur suprà resoluo, pœnam conuentionalem licitam in contractu valido appositam vtroque Iure ciuili, & Canonico exigi posse, etiamsi nihil intersit: & quamuis in praxi ipsa non exequatur, nisi quatenus interest, vt prædiximus, in conscientia tamen licitè exigi, & haberi potest, si soluatur, quāuis excedat id quod interest, iuxta communem, & magis receptam sententiam supradictam: si tamē pœna prefata non excedat probabile interesse, vel damni emergētis, vel lucri cessantis, tunc proculdubio omni iure, & in foro exteriori, & in interiori animæ iudicio exigi, ac retineri potest: quod tamquam indubium probat frater Angles vbi suprà, in conclus. incip. si pœna. * Præterquam

14 si pœna conuentionalis esset multum excessiua, vel si debitor erat impotens ad soluendum sine sua culpa, & fraude, quia tunc non debetur, alioqui secus, vt tenent præcitati authores, præcipuè Laurent. de Rodul. in cap. consuluit, quæstion. 65. de vsur. Medin. & Nauarr. vbi suprà (addēs idem esse cum obligatione restituendi secundum Scotum, & communem in 4. distinct. 15. in mutuante apposita pœna ei, quem iam à principio credebat ad eā diem soluere non posse, sequitur cū Mercado Petrus à Nauar. vbi suprà, nu. 332.) & Couar. vbi suprà, quæstio. 31. vbi latiùs id agit, quos refert, & sequitur Rebuff. vbi suprà, nu. 49. dicens se vidisse in Senatu istam pœnam conuentionalem coarctari, quando sapit iniustitiam, austeritatem, & iniquitatem, & meritò meo iudicio: quod etiam tenet Petrus à Nauarr. vbi suprà, nu. 337. vbi num. 339. inquit, tunc demum impotentiam soluendi culpa debitoris causatam non excusare à pœna conuentionali, cùm fraudulenter se impotentem fecit, dissipando bona, vt tempore solutionis non esset potens, & sic pœnam euaderet, ac creditorem eluderet: secus si ob alias causas, licèt culpabiles venit in inopiam, vt in exemplis de quibus ibi per eum. Limitant prætereà

15 DD. * hanc communem sententiam in clericis, qui vltra quam intersit non possunt petere ita in c. cum dilecti. de arbit.

& in

& in d.c.suam, de pœnis, Anania in conſ. 31.præſuppoſito, & Angel.de Cauaſ.vbi ſuprà, hoc tamen verum eſſet, ſi ſcandalum ex ſimili exactione abſque intereſſe oriretur, aliàs exigere hāc penam etiam clerici poterunt, quandoquidem ab hoc non reperiuntur à iure prohibiti, & maximè iudice eam ſuo officio applicante, ſecundū Siluestrum d.verb.pœna, num. 25.verſic.ſeptimum, vbi etiam refert ex Hoſtienſi & ſumma Roſela, quòd etiam religioſi poſſunt repetere pœnam conuentionalem ab eo, qui non ſeruat arbitrium, etiamſi nullum prætenderet intereſſe vel damnum: & Siluestrum in clericis ſequitur Petrus Rebuff. vbi ſuprà, numer.50. & mihi placet: illa tamen additio Silueſtri, maximè iudice eam ſuo arbitrio applicante, gratis videtur facta, quandoquidem iuxta iuris regulam vulgatam, iudex non petitus minimè poſsit officium ſuum impartiri ad vtilitatem priuatam, vt in l.4.§.Prætor ait, cum ſimil.ff.de damno infect. maximè ad applicandam pœnam non petitam, quæ niſi petatur, minimè etiam in conſciētia debetur, vt modò dicebamus, & inquit nouiſsimè Nauar.in commentar.c.fraternitas.12.q.2. nu.4. & 5. quòd non ſolum licèt, ſed etiam decet Eccleſiæ petere rem ſuam cum pœna legali, vel conuentionali, licèt decentius eſſet id non facere: non tamen penitus dedecet.

16 Similiter eodem modo intelligerem aliam limitationem, quam communi ſupradict. ſententiæ accommodat Angel. conſil.43. fratres, in fin. Conrad.de contract. quæſt.31. Florentin. in 2. part.ſuæ ſummæ, tit.1.capit. 7.§.22. nempè in Eccleſia, de æquitate, vt ipſa pœnam conuentionalem petere non poſsit, niſi ſolum quatenus intereſt, ſecus de rigore, vt ibi, & Ioan.Baptiſta in addit. ad Matthesilan. notabil. 47. tradit Rebuff. vbi ſuprà, numer.39. nempè vt hæc quoque limitatio de Eccleſia, vt illa de clericis, eadem ratione procedat, vbi ſcādalum ex prædicta exactione vltra id quod intereſt, oriretur, aliàs ſecus.

17 Semper tamen menti tenendum eſt, quòd ſi conſtiterit pœnam conuentionalem adiectam fuiſſe in fraudem vſurarum, prout præſumitur, quando appoſita fuit dationi quantitatis ab homine ſolito fœnerari, vt prædiximus, non poſſe iuſtè nec in conſcientia exigi, vt plerique ex ſupradictis tenent.

18 Vltimò aduertendum duxi, quòd licèt iure ciuili attento, qui certam pecuniæ quantitatem ad diem ſub pœna dare promiſſit, etiamſi partem ſoluat, debeat vniuerſam pœnam pendere propter ſortem nō ſolutam, vt in l.pœnam. §.ſi fortè.ff. de verborum ſignific.l.hæredes.§. in illa. ff.famil. herciſcund. iure tamen Canonico in præfata ſpecie non niſi pro parte non ſoluta reſpectiuè committitur pœna promiſſa: hoc eſt quod verè decidit d.capit. ſuam, de pœnis, vt ex ipſius litera manifeſtè patet, cuius hic eſt communis intellectus ſecund.D. Anton.de Padilla in l.ſi quis maior, num.26. C.de tranſact.& in terminis conſcientiæ tenet Nauarr. vbi ſuprà d. num.215.ibi, idem ſi ſoluta parte, & ita eſt tenendum de ęquitate Canonica, vt pœna non cōmittatur, niſi pro parte non ſoluta tantùm, quidquid alij teneāt, vt reſoluimus in noſtro tractatu de iuram. confirm. in 3.part.capit.17. numer. 6. ex hoc tamen minimè infertur quod D. Sarmient. vbi ſuprà aſſerebat, nempè in illo text. eſſe expreſſum Iure Canonico pœnam conuentionalem, ſi appareat nihil intereſſe, non eſſe exigendam, ibi namq; ideò pœna tantùm pro parte adimpleta, & ſoluta reſpectiuè non committitur, ſed tantum pro non ſoluta, quia adimpleta fuit conuentio in parte, quamuis pro altera parte non, vnde æquum ac iuſtum eſt, vt pro parte adimpleta pęna non committatur, nec exigi poſsit: at verò quando nihil fuit obſeruatū, nec adimpletum, nec dictus text. probat quòd pœna conuentionalis ſi nihil interſit non exigatur: nec mirum contrariū videri debet, quādoquidem in totum conuentio non fuit obſeruata, ſed defraudata, ac fides fracta, cum æquitati conueniat, ac fidei humanæ nihil ſit tàm naturale, quàm vt pacta ſeruentur, vt probauimus.

SVM-

SVMMARIVM.

1 Decimæ Iure diuino, & naturali institutæ sunt, & nu. 3.

2 Decimę multiplici ratione præcipiuntur à Deo.

4 Omnes decimę personales, & reales sunt integrè persoluendæ.

5 Decimæ personales an à iure diuino sint inductæ siue præceptæ, & nu. 33.

6 Primitiæ eiusdẽ iuris diuini cuius sunt decimæ esse videntur, & nu. 11.

7 Decimæ, tã prędiales quàm personales, licèt in genere iure diuino, ac naturali debeãtur, iuxta tamẽ verã, ac præcisam decimæ partis assignationẽ iure tantùm humano statutæ sunt, & in nu. 9.

8 Nullũ pręceptum cõtinetur in lege Euangelica, quod nõ sit naturalis iuris, exceptis de Sacramentis atque fidei pręceptis.

10 Clerici decimam decimarum soluere tenentur Romano Pontifici, & quo iure.

11 Primitiæ secundũ cõsuetudinem patrię soluẽdę sunt, etsi de iure naturali procedãt.

12 Præcepta Veteris Testamenti quædã sunt iudicialia, quædã verò moralia, quædã autem ceremonialia: iudicialia, quę nõnulli legalia appellãt, pertinent ad iustitiam hominibus exhibẽdam, iusque vnicuiq; tribuendũ, ex quibus leges Veteris Testamẽti censentur: & horũ obseruatio iudicibus ipsis incũbebat, moralia ad dictamen legis naturalis spectãt: ceremonialia autem de his agebant, quæ ad cultũ diuinum, ad reuerentiam, honorẽ, & obsequium Deo exhibendum statuebantur.

13 Pręcepta iudicialia, & ceremonialia Euangelica lege lata omnino cessauerunt.

14 Hæreticum esset, existimare legẽ veterẽ seruandam esse cum lege noua.

15 Præcepta moralia legis Veteris adhuc vim habẽt, & perpetuò habebũt, nõ authoritate legis Veteris, sed ex eo quòd sint à natura ipsa instituta, & à Christo Iesu in Euãgelio eadẽ ratione qua & naturalia debuerunt, & sunt præcepta.

16 Præcepta iudicialia, etsi possint post Euãgelicę legis prædicationẽ, lege lata à Principe iterum statui, non tamẽ seruabũtur tamquam ex Veteri lege, sed quia nouiter lege humana constituta sunt, & nu. 17.

18 Pręcepta ceremonialia Veteris Testamenti minimè possunt à Principibus Christianis noua lege lata institui.

19 Pręcepta ceremonialia mortua sũt, & mortifera obseruãtibus ea post Euãgelicę legis edictũ, iudicialia verò mortua sunt, nõ tamen sunt mortifera, quia possunt iterũ à Principe statui sine peccato, ad eius principatus regimen: illud autem de ceremonialibus dictum limitatur, vt in nu. 20.

21 Legis Veteris tria tẽpora in hoc sunt cõsideranda, vt hic latiùs docetur.

22 Lex d decimis soluẽdis ex ea parte qua ceremonialis fuit, vel etiã iudicialis secũdum magis communẽ amisit vim, & obligationis ius per Euãgelicę legis promulgationẽ.

23 Illud Matthæi 23. Vę vobis scribæ, & Pharisæi hypocritæ, qui decimatis mẽthã, &c. ad tempus præteritæ legis magis referendum censetur.

24 Ius positiuũ quoad quotã decimarũ imitatur legẽ à Deo Israelitis datã, & sic ad exẽplum legis Veteris id statuit, nõ vero l. vetus prædict. vim obligationis nunc habet, quia ipsa cessauit per aduentum Christi, & promulgationem nouæ legis.

25 Papa potest decimam in octauam, duodecimam aliamvè partem reducere.

26 Papa potest ex iusta causa aliquos eximere à solutione decimarũ, illisque decimas in aliquibus remittere, vt cõcessit Cisterciẽsibus, & multis alijs religiosis, vt in numeris sequentibus.

29 Papa licèt possit reducere decimam in aliã partẽ, & aliquos ex causa eximere à solutione decimarũ, intelligitur, dũ tamen id, quod iuris naturalis est, sit semper saluum, nẽpe congrua sustentatio ministrorũ Ecclesiæ. & sic non poterit omnino & vniuersaliter tollere præceptum de soluendis decimis, & numero sequenti.

31 Cõsuetudo legitimè præscripta an sufficiens sit ad eximẽdos laicos à solutione decimarum: & numeris sequentibus, & resoluitur nu. 35. in partem negatiuam quoad congruam & necessariam sustentationem ministrorum, secus quoad reliquum.

32 Consuetudo est attendenda in solutione decimarum.

34 Cõsuetudo vel vsus nõ est in Hispania soluẽdi decimas ex opificũ, negotiatorũq; lucris.

Consue-

36 *Consuetudo legitimè præscripta minorē partem decima soluendi pro ea tunc valet, cum illa pars, quę soluitur, sufficiēs est ad congruam sustentationem clericorū spiritualia ministrantium, aliàs secus.*

37 *Cōsuetudo rationabilis, & legitimè præscripta non soluendi decimas personales quādo excuset.*

38 *Consuetudo quantumcumq; longa nullas soluendi decimas personales, nec prædiales non valet.*

39 *Lex.6.tit.5.lib.1.nouę Collect. Reg. qua cauetur, vt nō fiat nouitas exigēdo decimas de illis reb⁹, de quib⁹ nō cōsueuerūt solui, defenditur ac intelligitur, & nu.40.*

40 *Consuetudo vt ex certis fructibus nulla soluatur decima, nec eius aliqua portio, vtpote de fœno, herbis, vel oleo, & similibus, valet, si ex alijs redditibus supersit iusta sacerdotum sustentatio.*

41 *Cōsuetudo immemorialis Episcopat⁹ Placētini nō soluendi decimam ex herbis pecoribus proprijs domini fundi depastis valet.*

42 *Consuetudo immemorialis Ciuitatē. existēs nullam soluendi decimam herbarū indistinctè, valet.*

43 *Decimę an sint petēdę à sacerdotib⁹, vel deferēde vltro ad eorū horrea, etiamsi non petantur? & numeris sequentib. vbi resoluitur standum esse consuetudini in hoc.*

44 *Paulus Parisius cons.15.n.26.lib.1. dicens, quòd si decimę tempore collectionis fructuum à sacerdotibus non petantur, posteà peti non possint, improbatur.*

46 *Decimare debentes tenentur certiorare clericos vt mittant pro decimis, vbi eas ad eorum horrea non tenentur deferre.*

47 *Decimare debentes an, & quādo teneātur deferre decimas etiā clericis nō petētibus ad horrea publica ad hoc deputata.*

48 *Decimare debētes tenētur tradere decimas clericis etiā scientibus quantū iure decimarū sibi pertineat, modò leui sumptu & labore id fieri possit, secus aliàs, præcipuè stāte de hoc consuetudine: vel nulla in cōtrarium existente.*

49 *Decimare debētes, cessantib⁹ cōsuetudinibus nō possunt frumentū, aliosvè fructus in propria horrea cōdere, nisi pri⁹ clerici certiores fiant, &c. & refertur litera. l. Regiæ super hoc sancitæ.*

50 *Consuetudine induci potest contrariū, nēpe vt laici liberè colligant frumentum cæterosq; fructus, & eos in propria horrea sine testibus condant, & postea decimas ministris spiritualium reddant.*

51 *Consuetudine stāte nō soluēdi decimas, quia non fuerunt petitæ, an possint peti vbi timeretur scandalū? & an sic nō soluentes sint in statu damnationis, & nu.56.*

52 *Clerici etiam Ecclesiarū rectores decimas tenentur soluere.*

53 *Clerici à solutione decimarum possunt eximi consuetudine vel præscriptione.*

54 *Decimæ debentur Ecclesię ex prædijs intra eius limites existentibus, quę tamē sunt alterius Ecclesię.*

55 *Consuetudine tamen legitimè præscripta obtineri poterit libertas ab harum decimarum solutione.*

57 *Decimę de terris Ecclesię quando sunt soluēdę, & quando non.*

58 *Consuetudo quod decimę vni Ecclesię debitę de iure communi alteri soluantur, valida erit.*

59 *Clerici possunt præscriptione legitima se à solutione decimarū liberare, & quomodo hoc intelligatur.*

60 *Clerici an possint sibi præscribere decimas ab alijs soluendas?*

61 *Laici veluti incapaces decimarū quasi possessionis, præscribere non possunt earum immunitatem, sed contra nu.64.*

62 *Laici contra laicum, cui essent priuilegio cōcessæ ante Concilium Lateranense, benè possunt eas præscribere.*

63 *Laicus potest præscribere quotam decimæ, nempe vt non soluat nisi duodecimam, vigesimam vel aliam partem.*

65 *Cōsuetudo legitima nō soluēdi decimas sufficiens cēsetur per cursum atq; vsum. 40. annorum, & in ea nō requiritur titulus nec bona fides, vt in nu.66.*

67 *Præscriptio nō soluēdi decimas [illegible] sufficiens sit, requirit cursum. 40. annorum cum titulo, vel tempus immemoriale.*

68 *Consuetudo & præscriptio qualiter distinctè cognoscantur, vbi plures differentię eas remissiuè referuntur.*

69 *Ex præscriptione acquiritur ius priuato-siue* illud

illud trahatur ex publico, siue ex priuato: per cõsuetudinē verò nō acquiritur ius alicui priuato, sed in publico vndecũq; causetur, & etiã si ius trahatur ex priuato, acquiritur tamē in publico, & cõmuni.

70 *Quandoque vnum & idem potest esse præscriptio respectu certorum, & consuetudo respectu aliorum.*

71 *Laici præscribere non possunt ius percipiendi decimas ab alijs, quia sunt huius iuris omnino incapaces.*

72 *Laici iure percipiēdi decimas spoliati, & agētes interdicto recuperãdæ, an sint ante omnia restituendi: & numeris sequentibus.*

73 *Spoliatus nō est restituēdus ante omnia, quoties ei obijcitur atq; obstat exceptio, quod neque possidet, nec possidere potest.*

75 *Cap ad decimas, de restitut spoliat. in 6. tũc obtinet, cũ aduersus agentē est iuris præsumptio, & ea palã reo suffragatur: secus verò si pro reo illa iuris præsumptio non adsit, licet ipsa existat contra agentem.*

76 *Ad petendã restitutionē ex interdicto vnde vi satis est præsumptionē iuris non adesse reo spolianti, licet actori contraria sit.*

77 *Laicus spoliatus ab alio laico iure percipiēdi decimas, est ante omnia restituendus, secus si ab Ecclesia, vel clericis; pro quibus sit iuris præsumptio, vt hic.*

78 *Præscriptio percipiēdi decimas inter alienã parochiã, ad noualia minimè extēditur, nisi rationabilis causa ostendatur.*

79 *Præscriptio decimarũ inducta in omnibus vno excepto, ad illud non extenditur.*

80 *Præscribēte aliquo decimas in vna villa, in qua sũt agri diuersi habētes diuersos terminos, si aliqui agri eiusdē villæ penitus inculti de nouo redigãtur ad culturã, decima inde prouenies debebitur nō præscribēti, sed tãquam de noualibus, illi ad quē illius villæ spectãt decimæ de iure cõmuni, vel antiqua consuetudine.*

81 *Si quis ex cõsuetudine antiquas perciperet decimas, noualia tamē eius territorij nō habebit: si verò de noualibus habeat titulũ coloratum, tunc. 40. anni sufficiunt ad præscribendum decimas noualium, sicut in alijs decimis, vt in nu. 82.*

83 *Tantum præscriptum quantũ possessum, & nu. 113. Declaratur, nu. 114.*

84 *Præscriptio ad futura non extenditur.*

85 *Præscriptio est stricti iuris, & non extenditur ad non possessa, nec ad similia.*

86 *Testes si deponant aliquē percepisse decimas frumēti, & alij testes vini, nō sufficiēt ad assignandum totũ genus decimarũ, sed tantum in his in quibus probant, minutæ namq;, & mixtæ saltem curato manebunt, cum de his probatum non sit.*

87 *Qui præscripsit decimas maiores in vna parochia, minutas etiã videtur præscripsisse, & numeris sequentibus quomodo intelligatur. Limitatur nu. 90. quãdo alius est in possessione percipiendi minutas.*

88 *Præscriptio facta de principali, ad accessoria, & cõnexa inseparabiliter trahitur, & quomodo hoc intelligatur.*

Stricta dispositio relata ad ius decimarum, extenditur ad speciem sub eodem genere comprehensam, & ad rem, & ad materiam eandem. nu. 88.

89 *Præscribēs decimas maiores in vno loco per tēpus immemoriale si nullus aliꝰ percepit ibi decimas minutas, poterit eas exigere.*

91 *Si vnus recipiebat decimã vini, & alter frumenti, si in vno fundo sit frumentũ & vinum, is qui percipiebat decimam vini, eã habebit ex vino, alter verò decimam frumenti.*

92 *Præscribēs decimas vnius agri, nēpe redditus siluæ ceduæ, glãdiũ fœni, aut herbę, & simil. si posteà ille ager nouiter præcidatur, habere debet decimã frumenti, vel alterius fructus nunc primum ab agro collecti.*

93 *Præscribens decimam aliquorum fructuũ in vno agro, nemine præscribente aliorũ fructuum decimam, videtur ius decimãdi in totum acquisisse.*

94 *Præscribens decimas frumēti in tali parochia, si seminetur ibi miliũ, vel crocus, vel herba ad tingendũ cõmoda, quã vulgus pastel vocat, vel aliud, habebit decimã eorũ.*

95 *Præscribens decimã vnius prædij, si de nouo ibi plantentur nuces, vel vites, habebit decimam ex fructibus illarum arborum, & de lapidibus, si de nouo ibi lapides extrahantur, vt in nu. 99.*

97 *Solitus habere decimam frumenti, si terra frumenti mutetur in vineam, eam habebit de vino.*

Deci-

98 *Decimis olim consuetis persolui de pascuis, de eisdem ad frugum fertilitatem translatis decimæ soluendæ nunc sunt.*

99 *Si Ecclesiæ uni decima vini alicuius vineę soluebatur, & in ea posteà fiat castanetũ, vel aliæ arbores fructiferę plãtẽtur, aut nascãtur, ex quibus aliàs regulariter de cõsuetudine, vel præscriptione deberetur decima alteri Ecclesiæ vel Episcopo, nihilominus ipsa priori Ecclesiæ debetur.*

100 *Potest Dominus fundi etiam cum contradictione curati vineam in agrum arabilem mutare, vel è contra, nec curatus poterit se opponere, quandoquidem decima fructuum nouorum eidem soluenda est, cui & antiquorum eiusdem fundi.*

101 *Præscribens decimas vnius partis fundi, si posteà fiat noualis alia pars eiusdem fundi, an & quando præscripsisse censeatur decimas huius partis noualis: & numer. 102.*

103 *Præscribens quasdã decimas in nemoribus vel pascuis, si illa redigantur ad culturam, habebit & nouales; idem est in consuetudine, vt in nu. 104. nisi decima aliorum fructuũ Ecclesiæ parochiali solui consueuerit, vt in num. 105.*

104 *Cõsuetudo ex sui natura in vniuerso quæritur, hoc est, in omni fructu.*

106 *Vnum prædium potest esse partim decimale vni Ecclesiæ, & partim alteri.*

107 *Si vna Ecclesia vel parochia recipiat ex consuetudine decimam de blado, alia de vino, & terra bladum reddens mutetur, & vinum reddat, & è cõuerso, quæ percipiebat de blado, percipiet de vino, & è conuerso.*

108 *Exercens vnum actum iurisdictionis animo acquirendi vniuersalẽ in loco, videtur in totum iurisdictionẽ acquirere, dũmodo alius nõ sit in possessione generali.*

109 *Qui præscripsit iurisdictionem in vno territorio, poterit illã exercere aduersus aduenas & forenses, quamuis aduersus illam nuncupatim non præscripserit.*

110 *Effectus iurisdictionis causatæ à iure reali, extẽditur ad omnes illos, aduersus quos præscriptum non fuit.*

111 *Qui præscripsit ius eligẽdi in certa Ecclesia, censetur & præscripsisse ius postulandi, alio nõ existente in possessione postulãdi.*

112 *Qui præscripsit decimas personales habitãtiũ in tali loco, si quis de nouo venerit, & ibidem habitauerit, ab eo quoque decimas habebit, contra Rebuf.*

115 *Præscribens omnes decimas talis villæ, vt de vniuerso, noualia quoque habebit.*

119 *Priuilegiũ Ecclesiasticæ personæ concessum de decimis percipiẽdis noualia cõprehendit: sed contra nu. 120. cum sequentibus. Secus si laicis cõcedatur, vt in num. 117 Limitatur num. 118. si ius decimandi in vniuerso aliquo territorio, vel in aliqua villa cõcedatur, Item nu. 119. limitatur, quando præter decimã, etiam ius decimandi cõcessum reperitur, vel quando ex longa obseruantia inuestitura ita interpretata fuit per lõga tẽpora, vt hic.*

121 *Priuilegium est restringendum, quatenus concernit ius tertij, licet quando agitur de solo priuilegio Principis concedentis, latissimè sit interpretandum, vt in nu. 122. & 123.*

124 *Cap. Ex parte tua. 27. in ordine, de decimis intellectus.*

125 *Priuilegiũ Papę concedẽtis omnes & quascumque decimas, vel omnẽ decimationẽ talis territorij, comprehendit noualia.*

126 *Priuilegiũ alicui cõcessum, quo is eximitur à solutione decimarũ ex fructibus noualium, intelligendũ est de his noualibus, in quibus alter non habet tẽpore dati priuilegij quasi possessionem iuris percipiendi decimas, ne illi fiat præiudiciũ præter cõcedentis intentionẽ, & nu. 127. ampliatur in noualibus tẽpore datæ immunitatis processis, ex quib⁹ decimæ debitæ fuissent alteri, & quomodò hoc intelligatur.*

128 *Priuilegium concessum alicui de non soluẽdis decimis de noualibus, quomodò intelligatur.*

129 *Priuilegium immunitatis cõcessum alicui à solutione decimarũ ex agris antiquitus cultis, an intelligatur in præiudiciũ eorum, qui sunt in quasi possessione percipiendi decimas ibidem.*

130 *Priuilegiũ non soluẽdi decimas simpliciter cõcessũ, ad noualia nõ extẽditur, & nu.*

 131.

131. *Limitatur, si priuilegium concedatur de non soluendis decimis de laboribus proprijs, quia extenditur ad noualia, quæ proprijs sunt manibus, & de his noualibus semel factis numquã decima soluetur; vt in nu. 132.*

133 *Religiosi omnes, tam exempti, quã non exempti, de possessionibus suis, tam acquisitis, quàm acquirẽdis, decimas integras soluere debent illis Ecclesijs, quibus eædem possessiones, & terræ sunt decimabiles, nisi speciali iure vel priuilegio sint muniti.*

134 *Cistercienses, Tẽplarij, & Hospitalarij, decimas laborum suorum, quos proprijs manibus vel sumptibus impendunt, soluere non tenẽtur: cæteri verò religiosi de noualibus suis, quæ proprijs manibus, aut sumptibus excolunt, & de nutrimẽtis animalium suorum, & de hortis suis decimas soluere non tenentur.*

135 *Priuilegium de non soluendis decimis religiosis concessum, reuocatur, si ex post facto incipit nociuum esse.*

136 *Religiosi priuilegiati de non soluendis decimis, eas tenentur soluere de possessionibus acquisitis post Conciliũ Lateranense, etiãsi eas proprijs manibus & sumptibus excolant.*

137 *Hæreticum & impium esset asserere, posse laicos denegare Sacerdotibus decimarũ solutionem iustissima lege debitã, etiamsi diuites sint.*

138 *Decimæ debitæ non sunt negandæ Sacerdotibus, etiamsi ipsi, cum sint diuites, pauperibus eas non distribuant, nec rectè officium commissum exequantur, nec sint quales oporteat.*

139 *Parochiani iure naturali & diuino tenẽtur exhibere oblationes presbyteris ministrãtibus spiritualia, si non habent vnde possint necessaria ministrare: aliàs secus, nisi stante consuetudine, vt in nu. 140. & ita est intelligẽda glos. in cap. sanctorum, 10. quæst. 1. vt in num. 253.*

140 *Consuetudo offerẽdi clericis, vel aliquid eis dandi tẽpore quo mortuos sepeliunt, vel tempore velationum, vel consecrationis Episcoporũ, valida est, & laici ab Episcopo compellendi sunt eam obseruare, & num. 141.*

142 *Oblationes, quæ fiunt ex cõsuetudine etiam diuitibus & habentibus decimas, fieri possunt.*

143 *Consuetudo decem annorum sufficit ad prædicta, diutinave præstatio.*

144 *Consuetudo ex actibus voluntarijs inducitur in fauorem Ecclesiæ.*

145 *Sub legato alicui facto eius quod viuus testator præstabat, ea videntur relicta, quæ certam formam erogationis annuæ, non incertam liberalitatis voluntatem habuerunt.*

146 *Oblationes debitæ parochis occasione paupertatis seu cõsuetudinis, sunt volũtariæ quoad quantitatẽ & speciem rei oblatæ.*

147 *Interdicta possessoria an cõpetant & dẽtur, pro iuribus annuis merè personalibus?*

148 *Consuetudo offerẽdi in Ecclesia clericis, ad hoc vt laicos obliget, & possint compelli ad obseruantiã ipsius, primò requiritur quòd gratis, purè, & simpliciter, nulla necessitate cogente vel pactione obtulerint: secundò, quòd oblatum sit certum, taxatum tamen arbitrio offerentium, nõ verò rectoris Ecclesiæ, vt in num. 149. tertiò quòd totus populus, vel maior pars, persistat in seruãdo prædict. laudabilem consuetudinem, vt in nume. 150. & nu. 151. refreutr casus practicatus circa præd. contingens.*

152 *Spiritualia non sunt negãda laicis propria authoritate sub prætextu cessationis ab oblationibus, sed ministranda prius sunt liberè, & posteà compellendi ad præstandas oblationes.*

154 *Oblationes an necessariò sint faciẽdæ, necne ministro spiritualium, qui ex aliquo artificio particulari possit victum quærere, & num. 155. Quid in Vicario absentis, qui pingues redditus ab Ecclesia percipit.*

156 *Consuetudo quòd clerici laicis cãdelas ceræ offerant in Ecclesia in die Purificationis, an fit valida? & num. seqq.*

157 *Consuetudo, vt rustici non teneantur soluere decimas, nisi curatus eis præstet aliquid, non valet.*

Con-

158 *Consuetudo, quòd presbyteri teneantur dare in Paschate suis parrochianis agnum paschalem, vel aliud, an valeat?*

160 *Consuetudo luctuosæ dandæ Episcopo, vel parocho, an sit valida? Et quid in veste scisa existente penes sartorem, nondum suta nec completa, ibi num. 161.*

162 *Oblationes factæ imagini pictæ in muro Ecclesiæ parochialis, ad quē pertineāt? Resoluitur cum cōmuni ad Rectorem pertinere, non verò ad Episcopum loci.*

CAPVT XXI.

De decimis, quo iure debitę sint, & alijs in materia & praxi frequentibus.

1 DECIMAS iure diuino & naturali institutas esse, authoritatibus vtriusque paginæ, ratione naturali & assertione præterea sanctorum virorum comprobari potest. In primis lege veteri probatur Genes. 14. & 28. ibi: Cunctorum quæ dederis mihi, decimas offeram tibi. Et Exodi. 22. ibi: Decimas & primitias tuas non tardabis offerre. Et c. 23. primitias frugum terræ tuæ deferes in domum Dei tui. Et Leuit. 27. ibi: Omnes decimæ terræ, siue de pomis arborum, siue de frugibus, Domini sunt, & illi sanctificantur: & ibi: Omnium decimarum, bouis, & ouis, & capræ, quæ sub pastoris virga transeunt, quicquid decimum venerit, sanctificabitur Domino. Et Num. 18. Filijs Leui dedi omnes decimas Israel in possessionem pro ministerio quo seruiunt mihi in tabernaculo fœderis: primitias autem quas vouerint & obtulerint filij Israel, tibi dedi, & filij tuis iure perpetuo. Et Deuterono. 12. Illuc omnia, quæ præcipio, conferetis, holocausta & hostias, ac decimas & primitias manuum vestrarum. Et Tobiæ 1. Omnia primitiua sua & decimas suas fideliter offerens. Et Ecclesiast. Non minuas primitias manuum tuarum: in omni dato hilarem fac vultum tuum, & in exultatione sanctifica decimas tuas. Et Malach. 3. In decimis & primitijs, &c. idem probatur in cap. parochianos, de decim. ibi: Quòd decimæ nō ab homine, sed ab ipsô Deo institutæ fuerunt, & in cap. cum non sit. & in cap. tua nos, ibi: Si decimæ, quas Deus in signum vniuersalis dominij sibi reddi præcipit. Et in cap. quibusdam. §. illæ quippe, ibi: Ex lege diuina. Et in c. in aliquibus. §. vltimo. eodem titulo de decim. & in cap. omnes decimæ 16. q. 7. & in cap. 1. de decim. lib. 6. vbi Romanus Pontifex admonet, ac maximè prohibet, ne concionatores in publicis sermonibus quicquam populo prædicent, quo eum auertant à decimarum solutione: & excommunicationis pœna adiecta constitutio illa confirmatur in Clement. vltima de pœnis. Idem cōprobatur authoritate diui Hieronymi in c. 1. de decim. in Decretal. id quod & alij quàmplures viri sanctitate illustres conati sunt probare, vt Gratianus refert 16. q. 7. & 16. q. 1. in cap. reuertimini. Sed & lege gratiæ idem suaderi potest approbatione Christi apud Matthæum c. 23. Væ vobis, Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui decimatis mentham, & anethū, & cyminū, & reliquistis, quæ grauiora sunt legis, iudicium, & misericordiam, & fidem: hæc oportuit facere, & illa nō omittere. Et Lucæ 18. Decimas do omnium quæ possideo.

Iuris naturalis præterea ratio dictat, decimas Ecclesiarum ministris esse soluendas, cùm hi laborent iuxta spiritualium administrationem, animarumque fidelium curam exerceant, ac pro plebe ipsa Christiana sacrificia offerentes, summopere preces quotidie effundant. Digni igitur sunt mercede sua, veluti legitimè operantes in vinea Domini. Matth. cap. 10. Lucæ 10. 1. ad Timoth. 5. 1. ad Corinth. 9. cap. cum secundum. de præb. cap. primo. §. his itaque. 13. quæstione 1. cap. ex his 12. quæstione 1. quod latiùs probat, ac curiosè prosequitur Didac. Couarru. libro 1. variarum resolut. c. 17. in princip. versiculo

consequitur, ibi: Quartò iuris naturalis ratio.

2 Hæ autem decimæ multiplici ratione præcipiuntur à Deo, vt commemorat Alfonsus à Castro libr. 5. aduersus hæreses, in princip. verb. decimæ, & latè Petrus Rebuf. in tractatu de decim. q. 2. & ante eum Dominic. à Soto libr. 9. de iustitia & iure, quæstione 4. articulo 1. per totum Prima, vt sit cibus in domo Domini ad sustentationem eorum, qui in eius domo sunt. vt Malach. 3. Dictũ enim fuerat in lege: Nihil aliud possidebunt, decimarum oblatione contenti, quas in vsus & eorum necessaria separaui, Num. 18. Secunda causa est, vt seruiant in templo, & orent Deum pro populo, vt ibidem probatur. Tertia causa est, vt vacent legi Dei, & populum doceant. 2. Paralipom. 31. Vnde Apostolus 1. Corinth. 9. Si seminamus vobis spiritualia, magnum est, si nos carnalia vestra metamus: Quarta causa est, propter pauperum egestatem, non enim propter solos ipsos Sacerdotes decimæ illis reddũtur, sed etiam propter pauperum necessitatem: vnde Augustinus ait: Decimæ ex debito requiruntur: qui eas dare noluerit, res alienas inuadit: & quanti pauperes in locis suis, vbi ipse habitat, illo decimas non dante, mortui fuerint, tantorum homicidiorum reus ante æterni iudicis tribunal apparebit, quia rem à Deo pauperibus delegatam, suis vsibus reseruauit. Hinc forsan l. 2. in principio, titulo 5. libro primo nouæ collect. reg. inquit, quòd decimæ sunt ad sustentationem Ecclesiarum prælatorum ac ministrorum earumdem, & pro ornamentis & eleemosyna pauperum tempore egestatis, &c.

3 Tandẽ quòd decimæ etiam hodie iure diuino & naturali debeantur, tenent communiter Canonistæ ex supradictis fundamentis, & præcipuè glossa Archid. Ancharr. & alij in d. c. 1. de decim. in 6. Innoc. cap. vltimo de paroch. Card. & Ioan. Andr. in rubr. de decim. Hostiens. in summa eodem titulo §. & vtrùm vers. septimò quæritur, idẽ Ioan. Andr. in cap. à nobis, de decim. Anto. de Butr. in dict. cap. parochianos, column. 2. Abb. in cap. in aliquibus, column. vltima eodem titulo de decim. Alexand. consil. 60. libro 4. Andreas Hispan. de regul. decim. quest. 8. num. 3. est communis secundum Philippum Franc. in dict. cap. 1. nu. 1. de decim. in 6. dicit communem plures allegans Menchaca libr. 2. controuers. illustr. c. 89. numer. 1. Eamdem opinionem latissimè probat Rebuf. in tractatu de decim. quæstione 1. nume. 2. cum sequentibus, præcipuè nume. 10. & 14. vbi existimat decimã esse de iure diuino institutam, dictante ratione naturali, & populum teneri de nouo iure Euangelij ad soluendũ decimã, ex Matth. 23. & Lucæ 11. suprà relatis, & Matthæi 22. Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo: & quia decimæ erãt Dei, igitur renouatæ: quare secundum ipsum de iure diuino, dictãte ratione naturali, decimæ inuentæ sunt: à iure verò Canonico forma & declaratio est facta, & quòd omnes decimæ, & personales, & reales, sint integrè persoluendæ, probat latè pluribus authoritatibus veteris & noui Testamenti. Innocent. in cap. fin. num. 2. de paroch. vbi num. 3. in-
4 quit, * esse quasi insanos & hæreticos eos, qui asserunt decimas personales non esse dandas: qui quidem authores
5 non tantùm decimas prædiales, * sed etiam personales iure diuino & naturali deberi absque vlla distinctione probarunt, & præcipuè Innocentius vbi suprà, & Andr. Hispan. vbi suprà, quæstione 7. dicens verum & Catholicum esse asserere, tam predialem, quàm personalem decimam à Deo commendatam fuisse: idem probauerat ipse ibidem questione. 5. ex illo Matthęi. 22. Reddite quę sunt Cęsaris, Cęsari, & quæ sunt Dei, Deo; nam Deus id intellexit, secundum ipsum, de predict. decimis personalibus & predialibus Ecclesiæ debitis. Idem constat ex latè adductis in proposito per Rebuf. vbi suprà, num. 11. & sequentibus, per D. Didacum Perez in l. 1. titulo 5. libro primo ordina m

ordinam. column. 194. tametsi Hostiens. vbi suprà, & Henricus in capit. peruenit, column. 5. de decim. Abb. in capit. de cætero, num. 8. eodem titulo, Archidiac. in c. quicumque, col. 1. num. 8. 16. quæstione 7. & Felin. in cap. causamque, column. 1. num. 1. de præscript. diuersum existimēt in istis decimis personalibus, nempè iure tantùm humano eas debitas esse, non verò diuino: & hoc communi vsu receptum esse asserit Card. in dict. cap. 1. vt refert D. Couar. d. cap. 17. in princip. versic. & præter has rationes, ibi: Si tamen qui hac, &c.

6 De primitijs eiusdem iuris diuini esse videtur dicendum, cuius sunt decimæ, vt ex supradictis patet, & in cap. reuertimini, in princ. ibi: In decimis & primitijs. 16. quæst. 1. & probat glos. in cap. Ecclesias, verb. & primitias, 13. q. 1. Didacus Perez vbi suprà, colum. 195. in versic. pro prædictorum, &c.

7 His tamen omnibus non obstantibus, Theologi communiter tenent, decimas etiam prædiales, licèt in genere iure diuino ac naturali debeantur, iuxta tamen veram & præcisam decimæ partis assignationem iure tantùm humano, & Pontificio statutas esse, non verò diuino Euangelico, nec naturali. Primò, quia ratio naturalis non magis dictat, ministrantibus spiritualia dandam esse decimam partem, quàm nonam, octauā, vel aliam minorem. Secundò, quia sub lege Euangelica, ea solùm lege diuina tenemur seruare, quæ à Christo Iesu etiam per eius Apostolos nobis præcepta sunt, iuxta illud Matthæi vltim. Docentes eos seruare omnia quæcumque mandaui vobis, & Paulus Actuum 12. Non subterfugi, quominus annunciarem vobis omne consilium Dei. Sed de soluendis decimis, nec in Euangelijs, nec apud Apostolos vllum est præceptum: igitur lege diuina gratiæ non tenemur decimas quoad quotam soluere. Tertiò, quia secundùm sanct. Thom. à cæteris receptum. 1. 2. quæstione 108. articol. 1.
8 & 2. & quodlib. 4. articulo 3. * nullum præceptum continetur in lege Euangelica, quod non sit naturalis iuris, exceptis de Sacramentis atque fidei præceptis, iuxta illud, Iugum meum suaue est, & onus meum leue. Præceptum verò de solutione decimarum, nec ad Sacramenta, nec ad Fidei articulos attinet: ergo colligitur id in Euangelica lege non contineri. Quartò, quia si decimæ essent iure naturali aut diuino Euangelico inductæ, minimè possent consuetudine diminui, vt patet: & nihilominus cōsuetudine eas posse minui, probat text. planè intellectus in capit. in aliquibus. §. vltimo, de decim. & infrà latiùs dicemus: ergo, &c. Quintò, quia eodem iure, quo decima fuit inducta atque præcepta plebi Israeliticæ ad alimenta Leuitarum, fuit itidem eidem præceptum, vt decimam decimarum summo Sacerdoti solueret, vt cauetur Numer. cap. 18. Hæc tamen decima decimarum sub lege Euangelica non debetur iure diuino Summo Pontifici, nec ei soluitur: igitur nec decima à laicis clericis soluenda, hodie præcepto legis gratiæ Euangelicæ debetur. Quibus rationibus hanc secundam sententiam in specie probarunt Hugo de Sancto Victore libro 2. de Sacram. parte 3. 1. cap. 4. & 1. 1. & sanct. Thom. 2. 2. quæstione 87. articulo 1. per totum, & quodlib. 2. artic. 8. Adrian. quodlib. 5. articul. 1. Florentin. in sua summa 2. parte, titulo 4. cap. 3. §. 5. Angelus in summa, verb. decima, quæstione 2. Siluester eodem verb. decima, quæstione tertia, & quarta, & Tostatus super Matth. capit. 23. quæstione 65. & alij communiter, quos refert Didac. Couarr. vbi suprà, in versiculo præterea decimas, & esse hoc receptum à Theologis aduersus Canonistas, testatur Castro vbi suprà, versiculo verum hac, &c. & iterum de potest. leg. pœnal. libro 1. capit. 10. circa finem, versiculo sed quia præceptum illud, column. mihi 1645. in magnis, & Martin. Nauarr. in apologia de reddit. Ecclesiastic. quæstione 1. monit. 69. in princip. ex numero 1. & Speculum coniug. 2. p. artic. 21. pag. 433. & Magister Aragon super Thom. vbi supr. dict.

quæstione 87. artic. 1. pagin. 948. cum sequentib.

9 Quid tenendum in re summè difficili ac controuersa? Ego profectò existimo, pro vera resolutione tenendum esse cum Theologis suprà dictis, declarando vt ex ipsis constat atque colligitur, iure naturali & diuino legis Euangelicæ clericis spiritualia ministrantibus debitam esse à laicis eam partem fructuum, quæ ad eorum alimenta, congruamque sustentationem necessaria sit in laboris impensi iustam mercedem, iuxta illud Lucæ 10. Dignus est operarius mercede sua, & 1. ad Corinth. 9. Nemo suis stipendijs militat vnquam, quod Innocent. III. in eamdem sententiam citat in cap. cum secundum Apostolum, de præb. Et qui altario seruit, de altario viuere debet; vt hæc & alia plura in proposito congerit decisio Pedemont. 99. numer. 21. Et ex hac parte præceptum hoc naturale & diuinum in lege veteri moralium numero comprehensum fuit, non verò quota ipsa decimæ, sed specificatio & determinatio ipsius quotæ; & sic quota decimæ hodie non est in obligatione iuris diuini Euangelici, sed potiùs humani Pontificij; quia etsi in lege veteri prædicta taxatio decimæ esset facta, vt vidimus, id per mortem Christi abrogatum fuit, tamquam ceremoniale, sicut & cæteræ legis veteris ceremoniæ, vt infrà latius dicemus: & ita euidenter tenent Theologi omnes, vt patet ex suprà dictis, & probat latissimè Dominic. à Soto libro nono de iustitia & iure, quæstione quarta, articulo 1. per totum, & testatur receptum Castro vbi suprà, in primo loco, libenter sequitur atque probat Didac. Couarruu. vbi suprà, & alios allegans Didac. Perez vbi suprà, column. 196. versiculo vel etiam, & in versicul. sit igitur, & in versicul. ex quibus: & dilucidè Menchac. libro 2. controuers. illustrium, cap. 89. numero 1. dicens, quòd ita tenent plerique Theologorum, & ibi plurimos citat. * Hinc

10 fit, vt quamuis diuus Thom. dict. quæstione 87. articul. 4. ad 3. scripserit, sub lege gratiæ clericos iure naturali teneri decimam decimarum soluere Romano Pontifici, id intelligendum est potius de congrua portione ad summi Pontificis alimenta, honestamque eius sustentationem, quàm de vera & propria decimarum decima parte, vt ex suprà dictis patet: & in specie sic intelligit & probat D. Couarruu. vbi suprà, in versiculo præterea, ibi, nam licèt, &c.

11 De primitijs autem pertinet ad ius naturale, vt homo ex rebus sibi datis à Deo, aliquid exhibeat ad eius honorem: sed quòd exhibeatur à talibus personis, aut de primis fructibus, aut tali quantitate, id in lege veteri iure fuit diuino determinatum, in noua autem lege definitur per determinationem Ecclesiæ, ex qua homines obligantur vt primitias soluant secundum patriæ consuetudinem: ita diuus Thom. 2. 2. quæstione 86. articul. 4. in versicul. respondeo, & Archiepiscopus Florentin. in secunda parte summæ, titul. 4. §. 3. cap. 3. quos refert & sequitur Didacus Perez vbi suprà, column. 195. in versicul. pro prædictorum, ibi: Quod autem, &c. & iterum column. 210. versicul. primitiæ etiam, in versic. est tamen quæstio, vbi probat, primitias, sicut & decimas, parocho de iure deberi, iuxta text. in cap. doctos, & in capit. moderamine, 16. quæstione 1. & probatur in l. 4. titul. 19. partita 1. vbi quòd secundum consuetudinem patriæ dentur: & in l. 5. eiusdem tituli, quòd debitores primitiarum, sicut & decimarum, possunt per censuram Ecclesiasticam compelli ad solutionem, si eam facere recusent: & quòd stetur in hoc de quantitate consuetudini loci, probant Innocent. Panormit. & alij secundum Rebuf. in tractatu de decim. quæstione prima, numer. 17. cum sequentibus, vbi de inuentione primitiarum agit: sequitur prædicta Dominic. à Soto libr. 9. de iustit. & iure, q. 3. articul. 4. dicens, quòd primitiæ præcepto legis naturæ & scriptæ Deo debentur

tur, eiusque ministris, atque adeo iure Pontificio ex eadem prisca lege diuina deriuato: vnde etsi ius naturæ antiquitus diuina lege expressum nos huiusmodi primitiarum oblationis admoneat, qualitates tamen & circunstantiæ, nempè personæ quibus tradendæ sunt, & materia, videlicet an de primis omnino fructibus, atque quantitas legibus humanis, patriæque vsu & more nobis compertæ & legitimæ sunt, vt ibi latè probat: tandem concludit, quod in noua lege nulla signata est quota primitiarum, sed in Hispania si cui prouentus vltra decem modios obuenerit, vnum soluit, etiamsi vsque ad mille aut decem millia ascenderint, & in alijs locis magis est tenuis solutio: In summa consuetudini in hoc standum ac deferendum erit, vt ex prædictis patet.

Non obstant modò fundamenta supra adducta pro communi opinione Canonistarum, & primò authoritates & loca legis veteris, quibus expressè probatur, decimas fuisse institutas ac præceptas illo iure diuino.

12 Obseruandum est namque, preceptorum veteris Testamenti, quædam esse iudicialia, quædam verò moralia, quædam autē ceremonialia. Iudicialia (quæ & nonnulli legalia non insciè appellant, secundum Tiraquellum in præfat. de vtroque retractu, numero 8.) pertinent ad iustitiam hominibus exhibendam, iusque vnicuique tribuendum, ex quibus leges veteris Testamenti censentur, & horum obseruatio iudicibus ipsis incumbebat. Moralia ad dictamen legis naturalis spectant, vt quilibet virtutes ipsas exerceat, nihilque agat ab ipso naturali iure alienum. Ceremonialia verò de his agebant, quæ ad cultum diuinum, ad reuerentiam, honorem, & obsequium Deo exhibendum statuebantur, quæ omnia mandata nominatim tanguntur Deuteron. capit. 5. his verbis: Loquar tibi omnia mandata mea, & ceremonias atque iudicia, &c. & cap. sequenti, cùm scribitur: Hæc sunt præcepta, ceremoniæ atque iudicia, &c. & capit. 8. Caue ne negligas mandata eius, atque iudicia, & ceremonias: & 3. Regum 2. Vt custodias ceremonias eius, & iudicia: & 2. Paralipom. 33. Si custodierint facere, quę præcepi eis, cunctamque legem, & ceremonias atque iudicia, quæ mandaui per manum Moysi. Et Esdræ 2. libr. capit. 1. Et non custodiuimus mandatum tuum, & ceremonias & iudicia, quæ præcepisti Moysi. Id quod etiam deduci videtur ex diuo Paulo ad Romanos capit. 7. dum scribit dicens: Itaquę lex quidem sancta, & mandatum sanctum, & iustum, & bonum: his namque verbis Paulus mandatum sanctum ad ceremonialia, iustum ad iudicialia, & bonum ad moralia retulit, secundum sanct. Thom. 1. 2. quæstione 99. articul. 4. vbi prædicta tria præcepta commemorat, & est receptus à cæteris Theologis in hoc, secundum Couarru. qui eum quoque sequitur dict. cap. 17. statim in principio, ex glossa alia distinctione, tamquam imperfecta, glos. 1. in cap. 1. de decimis in 6. & in cap. vltimo. 6. distinctione, cuius meminere Ias. in l. 1. numer. 35. ff. si cert. petat. & Felinus in capit. translato, de constitut. Sed & eam improbant Doctores in dict. cap. 1. & in d. cap. vltim. & Card. à Turrecremat. & Florentin. ab eodem Couar. ibidem relati: necnon eo tacito, cum tamen ab ipso desumpserit, nouissimè post hæc scripta Magister Aragon. de iustitia & iur. q. 87. artic. 1. pag. 947. colum. 1.

13 Præcepta autem iudicialia, & ceremonialia Euangelica lege lata omnino cassauerunt, vimque obligatoriam præceptorum amiserunt, vt constat ex Paulo Apostolo ad Galatas 3. ait enim: Prius autem quàm veniret fides, sub lege custodiebamur conclusi in eam fidem, quæ erat reuelanda: itaque lex pedagogus noster fuit in Christo, vt ex fide iustificemur. At vbi venit fides, iam non sumus sub pedagogo. Et iterum capit. quarto, Sed quid Scriptura dicit: Eijce ancillam & filium

eius, non enim erit hæres filius ancillæ cum filio liberæ: itaque fratres non sumus ancillæ filij, sed liberæ, qua libertate Christus nos liberauit, his etenim verbis Paulus manifestissimè insinuat eijciendam esse legem veterem, quę tamquam ancilla fuit legis Euangelicæ. Præterea idem Paulus ad Hebræos 7. Translato, inquit, Sacerdotio, necesse est vt legis translatio fiat, & cap. 8. ibi, Dicendo autem nouum, veterauit prius: quod autem antiquatur, & senescit, propè interitum est, & ad Ephes. 2. Legem mandatorum decretis euacuans: & Christus Saluator noster simpliciter dixit, Consummatum est: & in terminis ex supradictis ita tenuit Alex. de Hales in 2. parte summæ q. 3. membro 1. & in 3. par. q. 59. membro 1. & D. Thom. 1. 2. q. 104. artic. 3. rursumque in 2. 2. q. 86. artic. 4. & q. 87. artic. 1. & quodlib. 2. art. 8. Adria. quodlib. 5. Bonauent. in 4. distinct. 37. artic. 2. q. 1. & probat latè Alfonsus à Castro libr. 9. aduersus hæreses, verb. lex, & D. à Soto lib. 2. de iustitia, & iure, q. 5. art. 4. per totum, & libro 9. q. 4. articulo 1. per totum: & in responsione ad primum, ibi: Cessauit enim omnino lex illa, & Tiraquel. plures alios Theologos & Iuristas citans in præfat. de vtroque retractu, num. 8. cum sequentibus, & D. Couarru. d. cap. 17. paulò post principium, & Didacus Perez vbi suprà, colum. 195. versi. videtur tamen, vbi allegat glos. 1. in cap. non est peccatum. 6. distinctione, & in d. cap. 1. de decim. in 6. D. Molin. de Hisp. primog. lib. 2. cap. 5. nu. 63.

14 * Quod adeò procedit, lege nempè à Christo Iesu lata, veterem legem cessasse atque antiquatam fuisse, vt planè hæreticum sit existimare, legem veterem seruandam esse cum lege noua, vt benè probant Castro & Couar. vbi suprà, necnon, & Aragon vbi suprà.

15 Moralia verò præcepta legis veteris adhuc vim habent, & perpetuò habebunt, non ex authoritate legis veteris, sed ex eo quòd sint à natura ipsa instituta, & à Christo Iesu in lege Euangelica eadem ratione, qua & naturalia debuerunt & sunt præcepta, vt explicat Dominic. à Soto dict. libr. 2. de iustitia & iure, q. 5. artic. 4. conclusione 2. quem refert & sequitur Couarr. vbi suprà.

16 * Insuper sciendum est, quòd etsi iudicialia pręcepta possint post Euangelicæ legis prædicationem lege lata à Principe iterum statui, vt apparet fuisse factum in titu. de iniurijs, & in capit. 1. & per totum de decim. & in cap. 1. de homicid. & in c. 1. de adulc.

17 * & hæ leges non seruantur tamquam ex veteri lege, sed quia nouiter lege humana constitutæ sunt, vt colligitur ex sanct. Thom. 1. 2. q. 104. artic. 3. & Florent. in 2. parte, tit. 2. c. 5. §. 5. Card. de Turrecramat. in cap. reuerrimini, nu. 9. 16. q. 1. & notat ex eis Didac. Perez vbi suprà, col. 196. in princip. & tenent omnes Theologi, secundum Siluestrum verb. decima, numer. 10. vers. sciendum, el 2.

18 Attamen præcepta ceremonialia veteris Testamenti minimè possunt à Principibus Christianis noua lege lata ab eisdem institui, secundum S. Thom. 2. 2. quæst. 87. artic. in solutione quæstionis, & eumdem q. 104. art. 3. Dominic. à Sot. d. lib. 9. de iustitia, & iure q. 4. artic. 1. vers. 3. conclusio:

19 * in hoc enim secundum ipsum diuum Thom. differunt ceremonialia à iudicialibus, quod illa non tantùm mortua sunt, sed & mortifera obseruantibus ea post Euangelicæ legis edictum, hęc verò mortua quidem sunt, quia vim obligationis non habent, non tamen sunt mortifera, quia possunt iterum à Principe statui absque peccato,

20 ad eius principatus regimen. Hoc tamen quod modò prædiximus ex sanct. Tho. de præceptis ceremonialibus, quòd non possint iterum institui à Principe Christiano, intelligendum est ex verbis eiusdem Thomæ in his ceremonialibus, quæ præcipuè significabant Christi & futuræ legis Euangelicæ aduentum, veluti immolatio agni, circumcisio, non tamen in his, quæ licèt ceremonialia essent, magis pertinebant ad deuotionem quãdam ac ritum sacrificiorum, eorumque ornatum, quàm ad futuræ legis, Christique

que nasciturі præfigurationem, cuiusmodi sunt vestes Sacerdotũ, altaris thurificatio, decimarum & primitiarum solutio, oblationes, & his similia, quæ etiam post legem Euangelicam à rectoribus Ecclesiæ Catholicæ statuta sunt, vt constat ex cap. 1. de consecrat. distinct. 1. & in cap. 1. de purific. post part. & in 5. distinctione, vt ex verbis diui Thom. cum alijs late probat Couarru. vbi suprà, versi. hinc nõ immeritò, ibi: Quo fit, &c. & Soto vbi suprà.

21 Legis autem veteris, secũdum diuum August. in Epistola 19. tria tempora sunt consideranda. Primum ante passionem Christi, ante eam enim legalia viuentia fuerunt, ac proinde obligantia. Secundum à passione Christi, vsque ad diuulgationem Euangelij, tunc enim vt omni erant vi ac virtute destituta, non tamen erant seruatu illicita, non quòd in eis spem liceret salutis statuere, sed quòd mortuam iam tunc Synagogam honore illo humari deceret. Tertium tempus est post sufficientem Euangelij promulgationem, vsque ad finem mundi: post quod tempus mortua sunt, & lethifera: & hæc Augustini sententia non solùm in scholis plurimum obtinuit, verùm & à Florentino Concilio ad literam videtur recepta, vbi postquam sancitur legalia cessasse in aduentu Christi, subditur: Non tamen negat sancta Synodus, à Christi passione, vsque ad promulgatum Euangelium illa potuisse seruari, dum tamen minime ad salutem necessaria crederentur, vti refert Dominic. à Soto lib. 2. de iustitia & iur. quæstione 5. articul. 4. in versic. versatur enim in lite, vbi miratur Adrianum in 4. sententiarum q. 1. quòd hoc non inspexerit antequam ab Augustino discederet, sed Hieronymum pro virili defendat, qui duo tantùm tempora dignouit antiquæ legis, vnum scilicet, quod vsque ad passionis articulum defluxit, quo legalia cuncta vitam habuere, vigoréque suum ligandi retinebant: alterum verò ab eodem passionis momẽto, vsque ad finem sæculi decurrens, quo & mortua sunt, & mortifera, ideoque negauit vllum Apostolorum post Christi ascensum seruasse legalia, sed id tantùm asserit simulasse: & contrarium probat Soto vbi suprà, in princip. d. articuli 4. versi. 2. arguitur.

22 His igitur sic iactis verissimis fundamentis, patet, ac manifestè consequitur, legem de decimis soluendis, ex ea parte qua ceremonialis fuit, vel etiamsi secundum Thom. & veriorem opinionem iudicialis fuisset, vt refert summa Astensis in 2. part. lib. 9. n. 35. in rubr. de decimis, estq; cõmunis, vt testatur additio marginaria in d. c. 1. de decimis in 6. & probat Dominic. à Soto d. q. 4. art. 1. versic. ex quo fit præceptum, & in versi. circa corolarium vim & obligationis ius per legis Euangelicæ promulgationem amisisse, ac proinde authoritates legis veteris suprà primò adductæ ad probandum decimas fuisse institutas ac præceptas à iure diuino iuxta Canonistarum sententiam, minimè obesse nostræ, & communi Theologorum ac veriori, quæ habet, decimas, quatenus ad veram & præcisam decimæ partis assignationem, minimè esse de iure diuino obligatorio, sed positiuo tantùm, hoc est humano Pontificio: tametsi quoad eam partem, quæ ad congruam & honestam sustentationem clericorum spiritualia ministrantium necessaria sit, iure naturali ac diuino legis Euangelicæ debita sit, cum illa legis veteris testimonia, tamquam ceremonialia, vel iudicialia, iã per nouæ legis Euangelicæ promulgationem cessauerint, vt ex prædictis late probat Couar. vbi suprà, in princip. in d. versic. consequitur, post Dominic. à Soto etiam vbi suprà, & ita censeo tenendum, salua correctione sacrosanctæ matris Ecclesiæ Romanæ: tametsi Rebuff. vbi suprà de decim. d. q. 1. numer. 13. & 14. existimet, illud præceptum vetus non esse extinctum nec reuocatum: quòd si hoc ita esset, necessariò fateri deberet, quotam decimæ etiam hodie esse de iure diuino, quandoquidem in lege veteri, quam ipse insinuat non esse reuocatam, hoc de quota cauetur, vt in authori-

tatibus in principio huius cap. allegatis: hoc autem ipse negare videtur, dum dicit, quòd à iure Canonico forma & declaratio est facta: ergo sibimet videtur contrarius ac repugnans, præterquam quòd loquitur contra communē Theologorum sententiam circa cessationem præceptorum ceremonialium, & iudicialium per legis nouæ Euangelicæ promulgationē, quibus magis credēdum est in sua professione, quàm Iuristis. Alijs etiam visum fuit, præceptum de decimis Leuitis soluendis, non omninò ceremoniale, aut iudiciale, sed morale fuisse, atque sub lege etiam Euāgelica omninò vigere, nec antiquatū esse, vt tenet Hostiens.in summa, tit.de decimis.§.7.& refert D.Couar.in fin. d. vers. consequitur, ipse tamen suprà, in princip. d. vers. & in vers. sequenti, ibi: Quarum rationes fragiles sunt, & in vers. prætereà, & numer. 2. in versi. cæterum, latè, vt prædiximus, probat contrarium: eo enim hoc præceptū inter moralia referri nequit, quòd moralia natura iubet, quæ tamen non decimam potius quàm vndecimam, vel nonam partem præcipit.

Non obstant modò authoritates legis gratiæ suprà adductæ pro comprobatione opinionis Canonistarum. Matth. nempè 23. & Lucæ 18. ibi namque Dominus ac Redemptor noster non definiuit quotam decimæ, nec eam præcepit, sed tantùm decimas in genere approbauit, quod non negamus, de iure nempè Euangelico eas esse quoad eam partem, quæ ad congruam & honestam sustentationem ministrorum Ecclesiasticorum necessaria sit, vt prædiximus atque probauimus.

23 Præterea illud Matth. sup. relatū, Væ vobis, Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui decimatis mētham & anethum, &c. ad tempus præteritæ legis magis referendum censetur, secundum illud Hilarij super Matthæum. Decimatio illa olerum, quæ in præfiguratione erat vtilis, non debeat omitti: ergo tempore gratiæ dissolutum est nobis decimarum iugum, ita Dominicū Soto libr. 9. de iustitia, & iur. quæst. 4. art. 1. vers. quod enim Dominus.

24 Non etiam obest, quòd Romanus Pontifex in iuribus pro priori parte allegatis, item & Hieronymus, August. Ambrosius, & cæteri viri, doctrina & sanctitate illustres testimonijs veteris Testamenti in hac controuersia vtantur, quibus probent decimas ab ipso Deo institutas ac præceptas fuisse: id siquidem ideò faciunt, vt ostendant, Ecclesiam, eiusque principem legem à Deo Israelitis datam imitatos fuisse, quod facere potuerunt iuxta à nobis tradita suprà in vers. insuper sciendum est: ita Soto vbi suprà, in vers. tertia conclusio, & Couar. vbi suprà, ante num. 2. versi. quamobrem: sicque quoad quotam exemplariter, id est, ad exemplum legis veteris id statuerunt, non tamen quoad vim obligatiuam legis veteris, quæ, vt prædiximus, cessauit per aduentum Christi, & promulgationem nouæ legis, secund. Caiet. sup. Tho. 2.2.q.87.art.1.& Adrian. d.quodlib. 5. & nuncupatim Sot. vbi sup. in vers. aliud autem, & in responsione ad primum, in versic. sed si quæ, ibi. Vel si de quota. & Didac. Perez vbi suprà. col. 195. in versic. his tamen, & in vers. potest etiam, & quòd Ecclesia eamdem debuerit impetrare quotam, probat Soto vbi suprà, in tertia conclusione, in versic. sed quòd eamdem, &c.

25 Ex supradictis omnibus plura in praxi satis vtilia deducenda erunt: & primò, Papam posse decimam in octauam, duodecimam, aliamve partem reducere: cum enim quoad quotam decima sit iuris positiui, vt probauimus, poterit à summo Ecclesiastico pastore minui, & ampliari, iuxta doctrinam Innocentij in capit. cum ad monasterium, de statu monach. gloss. & Doctores in cap. proposuit. de concessione præb. quia eius est tollere, cuius est condere. l. 3. ff. de re iudic. l. eius est nolle. ff. de reg. iur. ita tenent sanct. Thom. quodlib. 2. art. 8. & D.Couar. d.lib. 1. var. resolut. c. 17. nu. 8. vers. scribit Ecclesiam, & Didac. Perez in d.l. 1. col. 196. vers. hunc est.

Imò

26 Imò & Papa ex iusta causa aliquos
eximere potest à solutione decimarum,
illisque decimas in aliquibus remittere,
vt in c. à nobis, de decim. vt concessit
Cisterciensibus, & multis alijs religiosis,
propter eorum insignem vitam, vt non
soluant decimas laborum suorum de
terris, quas proprijs manibus, vel sumptibus
colerēt: imò etiam aliquas possessiones:
vt videmus in hortis religiosorum,
quos à solutione decimarum exemit.
c. ex parte, el 1. de decim. & idem in
hortis leprosorum. c. nuper de Eccles.
ædificand. Interdum etiam priuilegium
concedit monasterio & suis membris,
27 de quo in cap. fin. vt lite pendent. * sicut
concessit fratribus mendicantibus, &
Societati Iesu, vt deduximus in nostro
cons. 5. quod facere potest, secundum
Henric. & Dec. eosque refert Petrus
Rebuf. de decim. q. 13. num. 103. cum sequentibus.
Didac. Perez vbi suprà, colu.
196, ibi: Ex quibus deducitur, & colum.
28 206. * Et quòd possit Romanus Pontifex
ex iusta causa quibusdam hanc obligationem
soluendi decimas remittere,
tenet glos. in d. c. à nobis, verb. exemptus,
de decim. vbi omnes concordi iudicio
hoc receperunt, & eos sequutus est
Decius cons. 113. numer. 2. & 3. Socinus
cons. 197. num. 4. vol. 2. vbi dicit, illam
glos. communiter approbari: & D. Couarr.
id probās pluribus iuribus, & l. 23. tit. 21.
p. 1. d. lib. 1. var. resolut. cap. 17. nu. 9. Dicit
etiam communem Menchac. lib. 2. controuers.
illustr. c. 89. num. 11. & nos dict.
cons. 5. nu. 8.

29 Hæc tamen prima deductio cum ei
adiectis intelligenda est, dumtamen id,
quod iuris naturalis est, sit semper superstes
& saluum, nempè vt aliunde Ecclesiarum
ministris pro sua dignitate &
munere alimenta suppetant, reliquaque
vitæ subsidia; hoc enim nulla desuetudo
vel dispensatio violare potest: quamuis
enim ea ex parte quâ decimæ iure
humano debitæ sint, per priuilegium
sedis Apostolicæ ex iusta causa remitti
aut moderari possint: ex quâ tamē parte
iure naturali, vel diuino Euangelico
ipsæ decimæ Sacerdotibus debentur, iuxta
communem resolutionem Theologorum
prædictam, quàm sequimur,
non possunt à Summo Pontifice tolli:
30 * ideóque poterit aliquibus remittere
abligationem soluendi decimas, non tamen
tollere omnino & vniuersaliter
præceptum, de decimis soluendis: vt bene
probat D. Couarr. d. c. 17. nu. 9. & ante
eum breuius idem tenuit Dominic. à Soto
dict. lib. 9. de iustitia & iur. q. 4. art. 1. in
31 vers. ex his subinfertur. * Secundò ex supradictis
deducitur decisio ad illam difficillimam
quæstionem, in qua plures
diuersæ opiniones Doctorum reperiuntur,
an consuetudo legitimè præscripta
sufficiens sit ac valida ad eximendos laicos
à solutione decimarum, necne? In primis
enim glos. verb. consuetudine, in c.
in quibusdam, de decim. censet, nullam
consuetudinem eximere posse laicos à solutione
decimarum prędialium, nec personalium,
nisi ea sit à Romano Pontifice
ab aliqua parte earū comprobata: quod
latissimè ex pluribus comprobat ac tenet
Didac. Perez in d. l. 1. tit. 5. lib. 1. ordinam.
col. 198. vers. est tamen circa hæc
dubium, cum pluribus sequētibus, & iterum
colum. 204. versic. nec opinio, & in
vers. probatur: hæc tamen opinio sic indistinctè
intellecta dura est.

Alij autem censent, decimas consuetudine
ad vicesimam, trigesimáve partem
reduci posse, tolli autē nequaquam
posse; quasi ius naturale & diuinum diminui,
non verò omnino tolli possit, vt
tenent Vincent. & Panormit. num. 7. in
d. c. in quibusdam, de decim. & Bald. in
l. competit. C. de præscript. 30. ann. Fulgos.
cons. 166. colum. 2. Socin. cons. 297.
col. 3. lib. 2. Paris. cons. 25. num. 21. libr. 4.
& eam, tàm in prędialibus, quàm in personalibus
decimis probat Francis. Balb.
in tract. de præscript. in 1. parte, 5. partis
princip. q. 7. & testatur communem esse
ex testimonio Boerij, D. Couar. dict. cap.
17. num. 8. vers. quidam verò censent, &
receptiorem ex eodem Boer. plures alios
sequaces eiusdē opinionis citās Mēcha.
lib. 2. controuers. illustr. c. 89. num. 8. vers.
altera

altera fuit opinio. Quæ ſententia ſuſtineri meritò poteſt; tùm ex eo quod modò dicebamus in Papa, dum reſoluimus id facere ipſum poſſe, quaſi conſuetudo ligitimè præſcripta idem valeat hac in
32 ſpecie: * tùm etiam quia in decimarum ſolutione conſuetudo ſit attendenda, vt in d.c. in quibuſdam. §. vltimo. & in cap. commiſſum. & in cap. cum ſint homines, & in cap. dilecti, & in cap. Apoſtolicæ, de decim. & in l. 17. titulo 20. part. 1. ibi: *Segun que es coſtūbre de cada tierra.*

Henricus verò in c. peruenit, colum. 5. de decim. tenet laicos poſſe conſuetudine eximi partim à ſolutione decimarum perſonalium, prædialium verò nulla ex parte: hæc tamen opinio vera non eſt, vt infrà dicemus.

Quarta fuit opinio magis communis, quæ habet, conſuetudinem poſſe eximere laicos à ſolutione decimarum perſonalium, non tamen ab obligatione ſoluendi decimas prædiales: ita tenent Hoſtienſ. & alij in dict. c. in aliquibus, de decim. per text. ibi, dum dicit: Cum integritate. Idem in ſua ſumma de decim. q. 7. §. fin. & hanc opinionem expreſſè probant, qui tenuerunt, decimas prædiales iure diuino & naturali inſtitutas fuiſſe, perſonales verò humano tantùm, quos ſuprà retulimus. Eamdem opinionem ſequitur Rochus de Curt. in c. fin. num. 22. de conſuet. fol. 18. in paruis. Paulus Pariſ. & Franc. Balb. vbi ſuprà, eſt communis, ſecundum Gregor. Lopez in l. 1. gloſ. mag. verſ. Prima. tit. 20. partita 1. & eſt magis communis ſententia, ſecund. Couar. vbi ſuprà, num. 8. in princip. qui alios refert, & plures. Menchaca d. libro 2. controuerſ. illuſtr. cap. 89. numer. 8. in princip.

Contra hanc communem ſententiam in vtroque membro tenet Petrus Rebuff. in tractatu de decim. q. 13. num. 43. cum ſequentibus. In primis enim cùm ipſe tenuiſſet, vt vidimus, decimas, non ſolùm prædiales, ſed etiam perſonales, eodem iure diuino & naturali inuentas fuiſſe, inde etiam probat, huiuſmodi cõſuetudinem non ſoluendi decimas perſonales non excuſare à peccato, niſi conſuetudo haberet, vt aliquid pro his, etiã modicum, ſolueretur, quia tunc valida eſſet præfata conſuetudo, vt ibi latè probat numer. 44. Hæc autem ipſius opinio contra frequentiori calculo receptam eſt, ac proinde non tenenda, ſed magis communis affirmatiua indiſtinctè in his
33 decimis perſonalibus, * cùm non ſint debitæ de iure diuino, ſed poſitiuo, ſecundum communem Theologorum ſententiam, vt per Gregor. Lopez vbi ſupr. ſequitur etiam Couar. vbi ſupra, dict. num. 8. in verſ. eas verò decimas, & in verſic. quinto, vbi hoc intelligit ſaluis prædialibus decimis, quæ ſufficere videntur congruis Sacerdotum alimentis: eãdem communem in perſonalibus decimis refert & probat Abulenſ. ſuper Matthæũ, cap. 23. quæſtione 78. relatus à Gregor. Lopez vbi ſuprà, verſi. Abulenſ. ſequitur idem Gregor. Lopez in d. l. 17. in glo. *Coſtumbre de cada tierra*, vbi hoc verum intelligit, vbi eſſent prædiales decimæ ſufficientes pro ſuſtentatione miniſtrorum, quia vbi prædiales decimæ non ſufficerent, vt Genuæ & Venetijs, & in multis alijs locis, perſonales ſunt de iure naturali, ſecundum Hoſtienſ. & Silueſt. quos refert; eamdem declarationem ſequitur idem Gregor. ibidem in gloſ. ſeq. in verb. *que no es coſtumbre*; ſic intelligẽs & limitans illam legem, dum dicit: *E non ſe puede ninguno eſcuſar, que non de alguna coſa por diezmo de aquello que ganare, maguer diga q̃ no es coſtũbre de lo dar, &c.* nempè vt hoc intelligatur in caſu quo decimæ perſonales eſſent de iure naturali, vt prædixerat in gloſ. præcedenti, nempè quia prædiales non ſufficiant; eamdem ſententiam ſequitur nouiſſimè D. Azeuedo in l. 1. numer. 12. titul. 5. libr. 1. nouæ collect. reg. & Soto libr. 9. de iuſtitia & iur. q. 4. artic. 2. dicens, quòd ſi prædiales ſufficiunt ad ſuſtentationem, præſcribi perſonales poſſunt, imò dignum nõ eſſe exiſtimat, vt illæ exigantur, niſi conſuetudo illas ſoluendi vigeat immemoria-
34 lis: * & quòd in Hiſpania ex opificum, negotiatorumque lucris nullus eſt vſus ſoluendi

ſoluendi decimas, memor ſum in Epiſcopatu Placentino extra ciuitatem conſuetudinem eſſe immemorialem exigendi decimam à ſeruitoribus, hoc eſt, famulis de ſua mercede, materna lingua, *de las ſoldadas de los moços*.

Secundò contra eamdem magis receptam ſententiam, dum habet non valere conſuetudinem liberantem laicos à ſolutione decimarum prædialium, tenet Rebuf. vbi ſuprà, nume. 46. latè probans valere huiuſmodi conſuetudinem, etiam in prædialibus, vt aliquid pro decima ſoluatur, licet non integra, quia non eſt contra ius naturale nec diuinũ, ſoluendo enim quidquam pro decima, impletur præceptum de ſoluendo, & recognoſcitur atque honoratur Deus ex ſubſtantia. Et prætereà idem probat ex text. in d. c. in quibuſdã, vbi dicitur, quòd illæ decimæ ſoluendæ ſunt, quæ debentur ex lege diuina, vel loci conſuetudine approbata, & in c. cum ſint homines. de decim. vbi loquitur de prædijs, & tamen decidit valere conſuetudinem. Tandem allegat pro hac ſua opinione Abba. & alios in d. c. in quibuſdã, & inquit, quòd contra Hoſtienſ. in hoc tenent communiter DD. & quòd hæc eſt cõmunis conſuetudo Mundi, & ſic hæc eſt eadem cõmunis opinio contra Hoſtienſ. quam ſuprà ſecundo loco retulimus, in verſ. alij autem, & hæc verior ſententia videtur & tenenda, modò eam intelligamus iuxta ſextam ſtatim referendam.

Quintam opinionem & ſingularem tenet in hac ſpecie Menchaca vbi ſupr. verſ. quid dicendum, nempè vt tam prædiales, quàm perſonales decimæ poſsint in totum tolli, non ſolùm minui, ex pluribus iuribus, quæ ibi congerit, probantibus, in materia decimarũ ſtãdum eſſe conſuetudini: hæc tamen ſententia vera non eſt, nec tenenda, & conuincitur ex opinione veriori, quam idem author eodem cap. 89. nu. 1. rectiùs probauerat cum communi Theologorum, vt prædiximus, nempè decimas eſſe iuris naturalis & diuini, quoad congruam & ſufficientem, &c. Si hoc ita eſt, quomodò poſſunt in totum tolli per conſuetudinem. Si poſſunt, ergo non ſunt vlla ex parte iuris naturalis, aut diuini, quia iura naturalia firma ſunt & immutabilia, vt in §. ſed naturalia quidem iura, inſtit. de iure naturali, gentium, & ciuil. cum ſimilibus.

35 Sexto loco & vltimo hæc quæſtio neceſſariò reſoluenda venit ex ſuprà prius dictis in principali queſtione, quo iure inuentæ ſint decimę? nempè quòd decimæ ex ea parte, qua iuris naturalis & diuini inſtituto proceſſerunt, & ſic quoad congruam & neceſſariam ſuſtentationem clericorum ſpiritualia miniſtrantium, nulla conſuetudine tolli nec diminui poſſunt: ſecus verò quoad id quod decimę habent à iure Pontificio, nempè quoad quotam, & ſic quoad partem non neceſſariã ad congruam ſuſtẽtationem clericorũ, in ea namque parte cõſuetudo rationabilis & legitimè pręſcripta nõ ſoluẽdi decimã valida erit, vt optimè probat ſic reſoluens queſtionem hanc D. Couar. vbi ſup. d. num. 8. in verſ. quibus mehercle, per totum, vſque ad verſ. primum, hinc dicens, ſic ſe certo certius opinari, idque eſt veriſsimum ac tenendum, vt ex ſuprà adductis patet, & voluit nouiſsimè Magiſter Aragon, vbi ſuprà, pag. 951. Et ſecundum hanc diſtinctionem oportet intelligere Abulenſ. ſuper Matth. 23. q. 63. dicẽtem, quòd cum decimæ prædiales nunc in noua lege non ſint de iure diuino, ſed poſitiuo canonico, conſuetudo poſsit tollere obligationem ſoluendi eas, &c. vt per Gregor. Lopez vbi ſuprà: nam cum præd. decimæ quoad congruam à iure naturali & diuino proceſſerint, non poterunt hac ex parte tolli, aut minui per conſuetudinem, vt prædiximus: ſecus verò quoad quotam: & ſic quoad partem, quæ non eſt neceſſaria ad congruam ſuſtentationem miniſtrorũ, quæ à iure Pontificio proceſsit.

36 Quo fit vt iuxta hanc ſententiam ſextam veram, & tenendam ſit moderanda, ſupplenda atque intelligenda cõmunis ſecundo loco ſuprà adducta opi-

nio

nio, vt procedat, nempè quoties illa pars minor decima, quæ consuetudine rationabili legitimè præscripta tantùm soluitur pro decima, sufficiens sit pro congrua & necessaria sustentatione clericorum spiritualia ministrantium, aliàs secus, vt tenet Guid. Pape decis. 284. dicens ita seruari Gratianopoli, quem refert & sequitur Couar. vbi suprà, nu. 8. versic. sextò, & simpliciter Rebuf. de decim. q. 13. nu. 54. & Didac. Perez qui suprà, col. 179. ibi: Idem dicendum, secus si non sufficeret per prædicta.

37 In decimis verò personalibus soluendis omnino excusabit consuetudo rationabilis & legitimè præscripta, quando solui consuetum de prædialibus sufficeret, prout videtur sufficere in his partibus regulariter ad congrua alimenta eorumdem Ecclesiasticorū ministrorum, vt prædiximus.

38 Consuetudo autē, quantumcumque longa, nullas soluendi decimas personales nec prædiales nō valeret, nec à peccato excusaret; quia esset irrationabilis, & contra ius naturale, diuinum & humanum, vt in terminis tenet Petrus Ancharr. cons. 196. magnifice, quæst. 1. & Ioann. de Turrecremat. in cap. reuertimini num. 12. vers. ad septimum. 16. q. 1. Panormit. & Curt. in d. cap. fin. de consuet. & Bernardus cōs. 14. viso processu. colum. 1. volumine 1. & consilio 116. illud est, ibidem in 1. editione, quos refert & sequitur Petrus Rebuf. d. q. 13. nu. 40. & D. Couar. vbi suprà, d. cap. 17. nu. 8. in vers. vndecimo: amplians, etiamsi Sacerdotes ibidem spiritualia ministrantes aliunde quàm à decimis congruè possint alimenta percipere: quod verissimum puto, & sequitur nouissimè Aragon vbi suprà, pag. 952. colum. 1. circa fin. quamuis suspectum apparere esse dicat, & ideò improbet Manchac. libro 2. controuers. illustr. c. 89. quia hic author parū sibi constans est: inquit enim quòd prædicta consuetudo tolerabitur, cùm non sit contra ius diuinum, sed tātùm positiuum, vt suprà docuit: & tamen suprà numer. 1. idem author latè & optimè probauit cum communi & veriori sententia Theologorum esse iuris naturalis & diuini, quoad congruam, &c. Insuper addit, non esse irrationabile &c. cùm clericis aliunde possit prouideri de congrua sustentatione & alimentis: hoc profectò ridiculum est, ac gratis dictum, cùm clericis ratione administrationis Sacramentorum iure naturali & diuino debeantur alimenta, vt suprà satis probatum existit. Loquitur igitur minus rectè.

39 Hinc etiam venit iure optimo defendenda l. 6. titul. 5. lib. 1. noue collect. reg. vetans in his regnis decimas à laicis exigi, quæ per consuetudinem contrariam non consueuerunt solui, his verbis: *Porque en algunas villas y lugares destos Reynos no se paga diezmo de la renta de las yeruas y pan y otras cosas, y somos informados q̄ aora nueuamēte algunos Obispos y Cabildos lo piden, y fatigā sobre ello a los pueblos ante Iuezes Ecclesiasticos, Mandamos a los del nuestro Consejo, que llamadas las personas q̄ vieren que cūple platiquen sobre ello, y lo prouean como conuenga: y entretanto no consientan ni dèn lugar que se haga nouedad, &c.* ibi namque non omnino approbatur huiusmodi consuetudo nō soluendi decimam ex herbis, frumento, & alijs, sed præcipitur consiliarijs supremi Castellæ senatus, vt vocatis his, quos expedire iudicauerint, prouideant, prout decuerit, interim tamen caueant ne fiat nouitas: in primis namque cum hæc res perspicienda ac consideranda sit, illud præcipuè obseruandum erit à dominis Consiliarijs, an ex prædict. consuetudine auferatur clericis spiritualia ministrātibus congrua ac necessaria sustentatio, necne? vt primo casu eam consuetudinem improbent, vel saltem moderando prouideant, quomodo eisdem alimenta congrua subministrentur: in secundo verò prædictam consuetudinem, si legitimè præscripta fuerit, ac rationabilis, omnino continuari ac obseruari præcipiant, vt ex supradictis omnibus deducitur, ac verè comprobatur: interim verò quòd negotium discutitur, iustè

iustè ac sanctè cauetur illa lege Regia, ne in exigendis dictis nouis decimis no-
40 uitas fiat. * Secundò, ex eo etiam iustificari potest eiusdem. l. decisio, cum iure defendi possit ac valeat consuetudo, vt ex certis fructibus nulla soluatur decima, nec eius aliqua portio, vtpote de fœno, herbis, vel oleo, & similibus, si modò ex alij redditibus supersit iusta Sacerdotum sustentatio, vt scribit Paul. Castrens. cons. 17. libr. 2. quem refert & sequitur dicens hanc consuetudinem passim in orbe terrarum vigere, D. Couar. vbi suprà, d. lib. 1. var. resolut. cap. 17. numer. 8. vers. septimò, & Didac. Perez etiam vbi suprà colum. 205. in fin. versi. est & aliud. Idem in consuetudine non soluẽdi decimas minutas, nempe caseorum, ouorum, lanæ, vel etiam animalium & fructuum minutorum, quòd valeat, probat Rebuf. de decim. q. 13. nume. 51. Dum igitur inquiritur, an ex cæteris rebus decimari solitis competens alimonia clericis tribuatur ac supersit, necne? meritò vt interim nouitas fieri non debeat, cum in dubio hac in specie prædictæ consuetudini standum sit, cum non appereat esse contra ius naturale nec diuinum; præsertim cum potius præsumenda sit iusta, quàm iniusta, cum clerici semper vsque ad illud tempus alimenta habuerint ex cæteris decimis: quibus rationibus ac iustis considerationibus eam. l. meritò defendit Couarr. vbi suprà, d. nu. 8. vers. nonò, & Aragon. vbi suprà, pag. 952. in 5. corolario.

41 Hinc consuetudo immemorialis, quę in Episcopatu Placentino viget, vt ex herbis propriarum defensarum, quas domini eatum proprijs pecoribus pascunt, nulla soluatur decima; secus si herbas locent; iusta sit, ac seruanda quandoquidem ex alijs fructibus clericis sufficiens
42 alimonia superest. * Similiter etiam cõsuetudo immemorialis Ciuitatens. existens nullam soluendi decimam indistinctè earumdem herbarum, sustinẽda erit eadem ratione, nec vllus vnquã de ipsius valore dubitabit. Idem erit dicendum in cæteris ciuitatibus & locis, vbi eadem vel similis consuetudo versetur, dummodò semper obseruetur cõgruam sustentationem remanere debere clericis ex decimis cæterorũ fructuum, quicquid contradicat in hoc vltimo Menchac. vbi suprà, d. num. 8. versi. isthæc autem iura, loquens in terminis dictarum legum Regiarum.

43 Sed an decimę, ad hoc vt eas non soluentes peccent, debeant peti à Sacerdotibus, vel etiam solui, & in horrea clericorum deferri, etiamsi ab eisdem non petantur, satis controuersum est: glossa etenim in c. reuertimini, verbo in horrea, 16. q. 1. quam dixit notabilem Ias. in l. 2. q. 37. numer. 92. C. de iure emphit. & sequuntur DD. in cap. cum homines. de decimis, existimauit, rusticos teneri decimas deferre in horrea clericorum. Similis glos. in c. decimæ, el 1. verb. in horreum. 19. q. 7. & ibi DD. Greg. Lopez in l. 2. tit. 20. partita 1. in glos. *de las tierras*, DD. in c. ex parte, de decim. el 2. præcipuè Vincent. ibi colum. 2. Anto. de Butr. num. 2. Abb. 5. testatus hanc esse cõmunem cum glos. d. c. reuertimini, ex quo, & alios plures allegans hanc sententiam cõmunem esse profitetur eam sequutus Didacus Perez vbi suprà, col. 20. in versi. decimæ præterea, ibi: tẽpore, & D. Ant. de Padilla in l. post mortem, nu. 18. & 19. C. de fideicommiss. D. Azeued. in l. 4. tit. 5. nu. 2. lib. 1. nouæ collect. reg. Quod procedit, etiamsi decimæ à clericis non fuerint petitæ, vt traditum est à supradictis, secundum Couar. vbi suprà, num. 8. vers. octauo ex his. Sunt tamẽ nõnulli alij, qui contrarium potius censent, decimas nempè non deberi, nisi petantur à Sacerdotibus, è quibus sunt Archidiac. in c. 1. nu. 2. de decimis, in 6. Rota in antiquis 25. Guido Pap. decis. 283. num. 2. Balb. de præscript. 1. p. 5. partis princip. q. 7. numer. 12. Adrian. quodlib. 5. art. 1. §. 2. videndum est, quos refert & sequitur Didac. Perez vbi sup. colu. 202. vers. esse tamen.

44 Quinimò secundum Paulum Paris. consi. 15. num. 26. lib. 1. si decimæ tempore collectionis fructuum à Sacerdotibus

tibus non peterentur, posteà peti non possent: idque deducit ex Archid. & sequacibus vbi suprà, quod tamen verum minimè est, nec id senserunt Archidiac. & cæteri, quinimò contrarium deducitur ex text. in c. cum sint homines, iuncta glos. ibi verb. fructibus collectis, de decim. in vers. sed qui, vbi text. probat, quòd homines sunt cogendi, vt statim fructibus collectis decimam persoluāt, atque de fructibus & retentis dignam satisfactionem exhibere procurent, & inquit glos. ibi fructibus collectis, id est, quanto citius & competentius solui possunt, quia tardius dare peccatum est, vt in cap. decimę. 16. q. 1. & qui non facit statim, in mora esse intelligitur, vt periculum decimæ ad eum spectet. Et insuper addit, quòd si Sacerdos cum sibi offeruntur decimæ, eas recipere noluerit, si tamen posteà voluerit recipere, tunc rusticus eas nō soluēs incipit esse in mora, quia vltima mora nocet: ergo à fortiori etiamsi decimæ tempore collectionis fructuum non petātur à clericis, posteà peti poterunt: quinimo text. ille rectè inspectus, iuncta sua gloss. videtur probare supradictam communem sententiam, quæ habet, decimas, etiamsi non petantur, solui debere, atque ad horrea clericorum deferēdas esse, & ita meritò opinionē illam Pauli Parisij falsam esse existimat D. Couar. vers. octauo.

45 Sed in articulo principali, an decimæ etiam non petitæ deferri debeāt ad horrea clericorum, necne? resoluo. Primò, seruandam esse consuetudinem, si ea alicubi vigeat, quòd laici teneantur decimas deferre ad horrea clericorum, easq; clericis non petentibus tradere: quod probat nuncupatim Couar. vbi suprà, & probat d. l. 4. titul. 5. lib. 1. nouæ collect. reg. dum decidit, decimas soluendas esse loco & tempore consuetis. Secundò, idem esse dicendum existimo, si consuetudo alibi adsit contraria, nempè vt clerici mittant pro decimis ad agros fundosq; tempore collectionis fructuum, aliovè commodiori, ita vt laici decimare debentes non teneantur eas in horrea & domos clericorum deferre, vt hic Ciuitaten. obseruatur: tunc enim sufficit quòd ipsi decimare debentes parati sint eas ibi, vel quoties sibi petitæ fuerint, soluere, atq; cum effectu id faciant, in his etenim casibus plurimū valet cōsuetudo, atque ea spectanda erit, vt patet ex supradictis, præcipuè ex d. l. Regia: & in terminis quòd valeat consuetudo, quòd clerici mittat ad laicos pro decimis consequendis, licet aliud sit de iure, præsupponit Abb. in c. 2. colu. 3. de iudic. quem refert & sequitur Rochus de Curt. in c. fin. de consuetud. c. 11. nu. 22. in fin. & quòd valeat cōsuetudo non portandi decimas in horrea, tenet alios allegans Rebuff. de decimis, d. q. 13. num.

46 49. * Quòd si in hac secūda specie clerici pro decimis non mittant, nec eas petant, adhuc decimare debentes tenētur eos certiorare, vt probat Rebuf. d. q. 13. num. 50. & infrà dicetur, atque decimas offerre, etiamsi eas domi condiderint, solutis tamen expensis portationis, & in domum recollectionis.

47 Tertiò obseruandum erit, quòd si horrea sint plublicè deputata, ad quę decimæ omnium Sacerdotum deferantur laici tenebuntur, etiam clericis non petētibus, decimas in ea horrea adducere, satis enim sit tūc decimarum petitio, secundum Couar. vbi suprà, ibi, Secūdum si horrea: hoc tamen ipse verum intelligo, stante consuetudine, vt illuc decimæ à laicis deferantur, vt puta quia in id prædicta horrea publica instituta sunt, tuncque consuetudini etiam erit standum circa expensas portationis in ea loca, ad quæ solutio ipsarum spectat:

48 Quartò, laicos teneri tradere decimas clericis etiam scientibus quantum iure decimarum sibi pertineat, modò leui sumptu & labore possint illæ decimæ ad horrea clericorum, eorumq; domos adduci, secus aliàs: ita Couarr. vbi suprà, d. num. 8. versi. octauo, ibi tertium opinor, &c. ita intelligens contrarias opiniones suprà relatas: hoc tamen verum esse existimo, præsertim stante consuetudine huic docto conformi, vel saltem nulla

nulla in contrarium exiſtenti: nam ſi penitus contraria adeſſet, ipſa proculdubio ſeruanda foret: argumento omnium ſupradictorum.

Illud denique & quintò in propoſito erit ſummopere aduertendum, etiã ceſſantibus conſuetudinibus, decimare debentes non poſſe frumentum, alios ve fructus in propria horrea condere, niſi prius clerici certiores fiant, vt vel ipſi, vel eorum procuratores aſsiſtant, & præſentes ſint fructuum collectioni, atque aceruí diuiſioni, vt decimas percipiant, ne vlla fraus à laicis fieri poſsit in ſolutione decimarum: vt in ſpecie tenet Speculator in titulo de decimis. ad finem. quem ſequuntur Abbas & communiter Doctores in capit. ex parte el 2. de decimis. ſecundum Couarruuiam vbi ſuprà dicto numer. 8. verſicul. octauò, ibi. Quartum, vbi alios citat, & præſertim. l. 2. titulo. 1. libro 5. ordinamenti veteris, & in pragmatica 17. hodie eſt. l. 2. titulo 5. libro 1. nouæ collectionis regiæ, & idem iure & praxi probauit Guido Pape deciſione. 283. numero 1. & Rebuffus vbi ſuprà, dicto numero 50. & in dicta l. Regia ita dicitur. Y por eſcuſar los engaños que podria auer en el dezmar, defendemos firmemente que de aqui adelãte ninguno ſea oſado de medir ni coger ſu monton de pan que tuuiere en limpio en la era, ſin que primero ſea tañida la campana tres vezes, para que vengan los terceros, o aquel que deue recaudar los diezmos; y que eſtos terceros, o los que lo deuan de recaudar, defendemos que no ſean amenazados, ni corridos de ninguno, ni heridos por demandar ſu derecho: y mandamos, que los dichos dezmeros no lo midan ni cojan de noche, ni à hurto, mas publicamente, a viſta de todos: y qualquier que contra eſtas dichas coſas fuere, peche el diezmo doblado; la mitad para el Rey, y la otra mitad para el Obiſpo, ſaluas las ſentencias de excomunion que dieren los Perlados contra todos aquellos que no dieren diezmo derechamẽte, o fuer en alguna coſa contra eſta ley. Y queremos que las tales ſentencias de excomunion, ſean bien guardadas por nos y por ellas, de manera que el poder temporal y eſpiritual, que viene todo de Dios, ſe guarden y acudan en vno, y las ſentencias que los Perlados puſieren ſobre eſtas coſas, ſean bien tenidas, haſta que la emienda ſea hecha. Y porque algunos lugares donde ſe hazen las labrãças, ſon tan lexos de las ciudades, villas y lugares, y de ſu termino, que no ſe podria oyr la dicha campana, mandamos y defendemos, que ninguno ni alguno ſean oſados de coger, ni de medir, ni lleuar de las eras ſus montones de pan que tuuieren en limpio, ni alguna parte dellos, haſta que primeramente en los dichos lugares donde huuiere la dicha campana, que no ſe puede oyr, requiera el labrador, o la perſona q̃ huuiere de dezmar, al arrendador de la colacion, o limitacion, o donadios, con el pan que huuiere de dezmar, o al Vicario del lugar: y ſi el dicho diezmo pertenece a algunas de las dichas colaciones, o limitaciones, o donadios de la ciudad, que lo digan al Vicario del Arçobiſpado, o Obiſpado: y que eſte requerimiento le hagan a coſta del que ha de auer el diezmo, o arrendador: y no lo cojan de noche, ni a hurto, ſino publicamẽte, y a viſta del dezmero: y ſi el dicho dezmero, o arrendador fuere requerido por el dicho labrador, o Vicario, y no fuere a ver medir el dicho pan, que el dicho labrador mida ſu pan delante de tales perſonas q̃ ſean de creer, y por ſu juramento hagan verdad al dicho arrendador, del pan que ſe midiere de aquel monton de que el dicho arrendador o dezmero fuere requerido, que fueſſe a ver medir el dicho pan: y en los lugares donde ſe oyere la campana, ſe guarde lo ſobredicho de ſuſo en eſta ley.

50 Conſuetudine tamẽ poteſt induci cõtrarium, nempè, vt laici liberè colligant frumentũ cæteroſq; fructus, & eos in propria horrea ſine teſtibus condant, & poſteà decimas miniſtris ſpiritualium reddant,

dant, vt in specie latè probat Aymō Crauet. cōs. 21. quē refert & sequitur Couar. vbi suprà, adducens l. 3. dict. libro 5. ordinamen. quæ hodie est l. 4. tit. 5. libr. 1. nouæ collect. reg. quæ ita se habet: *Mandamos que aquellos que hã de recebirlos diezmos del vino y del pan, que los reciban en el tiẽpo y en los lugares donde fue siempre acostumbrado, y si es costumbre que vayan por el diezmo de vino a las viñas, la dicha costumbre sea guardada.* ex qua lege omnia per nos suprà resoluta in versi. sed in articulo principali, comprobantur, quatenus in summa voluimus semper standum esse in specie consuetudini.

51 Vltimò in prædicto articulo consuetudinis non soluendi decimas prædiales silentio prætereunda non erit doctrina sancti Thomæ 2. 2. quæstione 87. articulo 1. ad 5. & quodlib. 6. articul. 10. dicentis, quòd laudabiliter ministri ecclesiæ decimas Ecclesiæ non requirunt, vbi sine scādalo requiri nō possent, propter desuetudinē, vel propter aliquam aliam causam: nec tamen sunt in statu damnationis qui non soluunt in locis illis, in quibus Ecclesia non petit: nisi fortè propter obstinationem animi habentes voluntatem non soluendi, etiamsi ab eis peterētur: & addit idem Thomas quodlib. 2. articulo 8. malefacere Ecclesiarum Rectores, si decimas exigant à laicis in ea prouincia vbi non est consuetudo eas dādi, & sic vbi consuetudine obtentum est decimas ministris Ecclesiarum non solui, cum ea petitio maximam præberet scandalis & tumultibus occasionem: fatetur igitur Diuus Thomas, sacerdotes nec posse, nec debere decimas exigere, vbi vel præscriptione, vel consuetudine earum solutio & exactio cessauerit, & sic intelligendus est sanctus Thomas, præmissa consuetudine, quæ iure potuit obligatione decimarū derogare, tunc enim laici minimè tenentur decimas soluere sacerdotibus, etiam petentibus: & quod Thomas sentit, hanc consuetudinem nequaquam eximere laicos à decimarum solutione, vbi Ecclesia eas petat, accipiendum est de petitione, quæ fiat à Romano Pōtifice, vel à Concilio, sublata hac ipsa cōsuetudine aliqua iusta ratione per sentētiam, decretum, aut constitutionem Ecclesiæ, sicuti intellexerunt eadem verba Florentinus in 2. parte suæ summæ, cap. 3. §. 6. & Siluester in summa, verbo, decima, quæstion. 4. & Honcala. de decim. propos. 5. Gregorius Lopez in l. 1. gloss. magna, in versiculo, secundam, ibi: Subdit tamen, el 1. y el 2. alios allegans, & optimè D. Couarru. dict. cap. 17. nume. 12. & Rochus de Curt. in cap. cum tanto. de cōsuetudin. cap. 11. num. 22. sic declarans & limitans magis communem sententiam à nobis suprà relatam, quæ habet, non valere consuetudinem eximentem laicos omnino à solutione decimarum prædialium: & Didacus Perez vbi suprà, colum. 202. versicul. sed tamen istam sententiam, &c. & inquit Couarru. ibi, hanc consuetudinis derogationem omittendam esse ab Ecclesia, ob scandalum euitandum. Hocque præsertim procederet, si clerici non indigerent, & laici non haberent redditus vltra necessaria, secūdum Rochum vbi suprà. Quinimò si clerici aliàs non haberent sufficientem & necessariam sustentationem absque prædictis decimis prædialibus, idque pateret atque euidēs esset, vt ex omnibus in hoc capite resolutis, & præcipuè in hac secunda deductione patet, & populus abundaret, non procederent profectò dicta in hoc versiculo vltimo, &c. cum prædicta consuetudo hac in specie iure non potuerit obligationi decimarum derogare, etiam si non petantur, nempè quoad eam partem, quæ necessaria est ad congruam sustentationem ministrorum spiritualiū, quæ cum iuris naturalis & diuini sit, vt resoluimus, consuetudine tolli non potest: & in terminis ita tenet Florentinus & Siluest. vbi sup. eosque referens Gregorius Lopez in dict. gloss. magna, versi. subdit tamen, ibi: Tertiò, &c. & cum obligatio ista soluendi decimas consuetudine aut præscriptione tolli non potuit, vt in specie præmissa, ob particulare

scanda-

scandalum decimarum exactio omittẽda non est, tametsi ob generale periculũ, vt schismati obuietur, laudabiliter omitti poterit, secundum Alexandrum Halens. 3. part. quæstio. 51. membr. 6. artic. 1. quem refert & sequitur Couar. d. nu. 12. in versi. sin autem.

Quòd si consuetudo legitimè præscripta sufficiens est ad eximendos laicos à solutione decimarum, iuxta suprà latè discussa, à fortiori idem dicendum erit in clericis, Ecclesiasticisque perso-
52 nis, * hi enim etiamsi sint Ecclesiarum Rectores, iure canonico decimas tenentur soluere, iuxta text. in c. nouum genus. de decim. vbi id notat. glos. 1. & Abbas post Innocen. & communiter DD. Diuus Thom. 2. 2. q. 87. artic. 4. & hæc est communis omnium resolutio in d. cap. nouum genus, secundum D. Coua. alios allegantem d. libr. 1. variar. resolutio. cap. 27. num. 8. versicul. primum: nẽpè vt clerici etiam Ecclesiarum Rectores teneantur ad solutionem decimarũ ex prædijs patrimonialibus, quæ sint in propria vel aliena parochia constituta: quod etiam bene probat Dominic. à Soto libr. 9. de iusti. & iur. quæst. 4. artic. 4. idem probat indistinctè in decimis. l. 2. tit. 20. part. 1. & l. 2. in versicul. *otro si mandamos*, tit. 5. lib. 1. nouæ collect. reg.
53 * Sed ab hac solutione decimarũ possunt clerici eximi consuetudine vel præscriptione, iuxta glossam in c. in quibusdam. de decimis. verb. consuetudine. ibi, quia clerici: & in cap. quia cognouimus. 10. quęstio. 3. in verbo, præsumpta. ibi: Nam libertas. Felin. in c. causam quæ. de præscription. colum. 1. Balb. de præscriptio. 1. part. 5. partis princip. quæst. 7. num. 3. & Couarru. vbi suprà, num. 8. & 10. qui dict. num. 8. aduertit, posse clericos, etiã si non sint Ecclesiarum Rectores, consuetudine vel præscriptione eximi à decimarum solutione personalium & prædialium, quæ sint in alterius parochia: id quod etiam tenent supradicti, & Didacus Perez vbi suprà, columna. 203. in versiculo, non soluendi, ibi: Secus tamen est in clericis, & ita est tenendum, tametsi Andreas Hispan. in tractat. de decimis. versiculo, decima est. numer. 16. & 17. volumin. 15. tractat. diuers. Doct. fol. 0. 309. in antiquis, contrarium probet; & prætereà in præscriptione loquẽs, de qua infrà agemu, Petrus Rebuff. d. q. 13. de decim. num. 60.

54 Eadem ratione idem erit dicendum in prædijs Ecclesiæ intra limites alterius parochiæ: licèt enim decima debeatur ex illis prædijs Ecclesiæ parochiali, intra cuius limites sunt sita, siue prædia illa dotalia, vel non, fuerint, vt tenent Panormitanus numero 6. & alij in dict. cap. nouum genus. de decimis, Abbas in cap. nuper colum. 2. notabil. 1. per text. ibi, de decimis, Cardinal. consil. 88. Petrus Rebuff. de decimis. quæstio. 5. nu. 20. text. in cap. penultim. vbi Abbas num. 4. dicit cõmunem, de decim. tenet glos. in cap. 1. verb. nullo seruitio, de cẽsibus, vbi loquitur in manso dato Ecclesiæ in ipsius fundatione, si primò erat tributarius, vel soluebantur decimæ de illo Ecclesiæ parochiali, quam dicit communem Baldus Nouel. de dote. 1. parte. in principio. num. 8. est magis communis opinio secundum Couarru. dict. num. 8. versicul. secundò licèt: dicit communem Didacus Perez vbi suprà, columna 198. versicul. dubitatur. & 203. versic. itẽ etiam, & nouissimè. D. Azeued. in l. 2. titul. 5. libr. 1. nouæ collect. reg. numer. 12. cum sequentibus, & est magis communiter receptum secundum Aragon: vbi suprà, pagin. 951. in. 1. corolario, tametsi contrarium teneat. glos. in d. c. nouum genus. verb. à clericis. & Diuus Thom. d. articu. 4. in respons. ad primum. & ibi Caietan. & Aragon bene declarando, & Dominic. à Soto dict. lib. 9. de iustitia & iure, quæst. 4. articul. 4. in princip. in. 1. conclus. loquens de Ecclesię fundis, quorum fructibus clerici clericali iure viuunt: & posteà colum. sequenti inquit, hanc primam & secundam conclusiones, quas ibi ponit, esse iure receptissimas: & Balbus d. quæstione. 7. Regia. l. 2. titulo. 1. partita. 1. ibi. *Fueras ende de aquellas heredades que han de la Yglesias*

do

do siruen. &. l. 2. titul. 5. libro. 1. nouæ collect. reg. in versic. *y otrosi.* ibi: *Y de todos los otros bienes que han, que no sean de*
55 *sus Yglesias.** Attamen consuetudine legitimè præscripta obtineri poterit libertas ab harũ decimarum solutione, vt in clericis est prædictũ, & in terminis probat Felin. in d. c. causam quę nu. 1. Couar. & latiùs Didacus Perez vbi suprà, & inquit Couarr. quem refert & sequitur Aragon vbi suprà, quòd ita in plerisque regionibus obtentum est, nec immeritò, cum & iuxta iuris sanctiones decimas istas minimè deberi teneant glos. & cæteri suprà allegati, & prætereà id probent leges Regiæ.

56 Qua ratione forsan sustineri poterit quod Didac. Perez colum. 204. ex sententia Archid. Adriani, & aliorũ, de qua meminimus suprà in versicul. vltimo, in prædict. articulo, quibus nũc addit Guido Pap. decisio. 283. num. 2. & Abb. in c. in quibusdam. column. fin. de decim. tenet, dicẽs, quòd vbi est consuetudo non soluendi decimas ex prædijs datis in dotẽ Ecclesiæ seu capellæ, etsi non sit præscriptio completa per tempus requisitũ ad exceptionem earum, hoc est, ad exeusationem, vt eum intelligo sentire, erit nihilominus in conscientia tutus non soluens decimas temporis præteriti non petitas, donec fuerit condemnatus, nec dubitat ea in specie possessores cappellaniarum & oratoriorum esse immunes, eo quòd antea dictę decimę numquam fuerint solutę Ecclesię ex prædijs destinatis capellis & oratorijs: nihilominus dubia videtur hęc opinio, nisi eam intelligamus, quoties prædicti possessores sint parati eas decimas soluere; si ab eis petantur, nulla admissa fraude: leges e-
57 nim Regię suprà allegatę,* etsi expressè videantur probare de huiusmodi terris Ecclesię non esse soluendas decimas, id tamen procedit, quando sunt in propria parochia Ecclesię, quæ eas clericis dedit, vt declarat d. l. Partitæ: secus quando sint in aliena parochia, quia tunc tenebuntur ad prædiales decimas ex talibus hęreditatibus Ecclesiarum, iuxta supradictam magis receptam sententiam, secundum Gregorium Lopez in dict. l 2. in gloss. *heredades.* in fin. & videtur sequi Azeue. vbi suprà. num. 13.

58 Consuetudo prætereà, quòd decimæ vni Ecclesię debitæ iure communi, alteri Ecclesiæ soluantur, valida erit, vt in cap. ad Apostolicæ. & in cap. cum contingat. & in cap. quoniam, de decim. & alibi sæpissimè, vbi probatur, consuetudinem in decimis soluendis considerandam esse: quod tenent Doctores, præcipuè Card. nal. consil 88. Rebuffus de decimis, quæstion. 13. numero. 47. & 60. & Couarru. vbi suprà, dict. numer. 8. versicul. tertiò deducitur, & in versicul. quartò, fortiori ratione inquit procedere, quod gloss. & Doctores per text. ibi tradiderunt in dict. cap. cum contingat. dicentes, consuetudinem, veluti iustissimum interpretem, obseruandam esse, quoties de iure dubium est, cui Ecclesię decimę ex certis rebus sint soluendæ: & in hac specie latè probat ex communi traditione, sufficere decem annorum consuetudinem, cum ea non sit contra ius canonicum, sed potius eiusdem iuris æqua interpretatio, quæ præter ius aliquid inducere censetur, secundum Abbatem in dict. capit. cum sint homines: iure enim canonico cõsuetudo præter ius legitimè decẽnio inducitur, iuxta glossam & communem, quam ibi refert, in capit. vltimo. verbo, consuetudo, de consuetudine. lib. 6. refert & sequitur Aragon vbi suprà, corolario. 3. Et hęc de consuetudine non soluendi decimas in totum, vel pro parte.

59 Nunc verò videamus de præscriptione, an ea sufficiens sit, vt eximere quem possit ab obligatione soluendi decimas? De clericis, quòd legitima præscriptione possint se à solutione decimarum liberare, suprà resoluimus, estque communis sententia, vt cum alijs resoluit Menchaca libro. 2. controuersiarum illustrium. capit. 89. numero. 10. Quod procedit etiam quoad totam decimarum portionem, secundum Dominicum in capite. secund. §. pen-

§ penult. de decim. lib. 6. & alios quos refert & sequitur Couarru. dict. libr. 1. variar. resolution. c. 17. num. 10. in princip. Quod verum intelligo tàm quoad praescriptionem, quàm quoad consuetudinē de qua suprà egimus, quoad eam partē, qua decimae iuris positiui sunt, & sic vltra necessitatem & congruam sustentationem ministrorum Ecclesiasticorū: secus verò quoad ipsam praecisam sustētationem, iuxta latè suprà dicta atq; deducta, & in terminis admonet Couarru. dict. c. 17. numer. 6. versic. quarto ibi, illud tamen, &c. quidquid contrarium iniustè velit Menchaca vbi suprà, & hoc quoad praescriptionem libertatis soluendi decimas: tametsi Petrus Rebuffus de decim. quaestione. 13. num. 55. & 60. teneat clericos nō posse praescribere libertatem soluendi decimas, quotae tamen quas allegat loquuntur in laicis, de quibus posteà agemus.

60 Sed quid iuris erit, si eas ab alijs soluendas praescribere praetendant clerici? Et in hac specie quamuis Florent. in. 2. parte suae summae. tit. 4. c. 3. §. 3. versicul. & nota quod Episcopus: teneat, quòd clerici vel religiosi, qui non habent parochiam, decimas praescribere non possint, per c. placuit. el. 2. cum sequentib. 16. quaest. 1. & per ea, quae notant Doctores in. c. de quarta. de praescription. glos. & DD. in c. penultim. de decim. & Abb. in c. suggestū. in. 1. notabili eodem tit. Nihilominus tamen eas longissimo tempore praescribere poterunt, secundū Rebuff. de decim, quęstio. 13. num. 63. post Ioannem de Turrecremata, quem refert in cap. fin. 16. quaestion. 1. in. 1. quęstione. quia iura allegata per Florentin. contrarium non probant, sed tantum prohibent monachis iura parrochialia vsurpare: si tamen illa tempore habili ad praescribendum possederint, pręscribere eas possunt. Praetereà contra Florentinum facit text. in c. statuto. §. penultimo. de decim. in 6. vbi quòd religiosi exempti & non exempti soluere debent decimas integrè de possessionibus acquisitis & acquirendis illis Ecclesijs, quibus eaedem possessiones & terrae priùs fuerant decimales, nisi super hoc speciali iure, vel priuilegio sint muniti.

Laici verò, veluti incapaces huius quasi possessionis, praescribere minimè possint hanc immunitatem: iuxta gloss. in dict. c. in quibusdam. verbo, consuetudine, ibi, hoc dico in laicis. Eamdem partem sequitur Rebuff. vbi suprà, num. 55. & 56. alios allegans, vbi quòd nullus potest praescribere libertatem nullas soluendi decimas, etiamsi viueret per mille annos, vt Dominic. scripsit in dict. c. 2. numer. 13. de decim. in 6. & inquit Barbatius consil. 53. sapienter, colum. 6. volumine. 2. laicum teneri ad soluendas decimas, etiamsi per centum annos non soluerit, quia si tardiùs dare peccatum est, quantò peius peccatum est non dedisse? c. decimę. in principio. 16. quaestione. 1. imò tanto grauiùs, quanto diutius infelicem detinent animam ligatam, vt in capit. final. de consuetudin. dicit communem Menchaca vbi suprà, dict. num. 10.

62 Haec tamen communis sententia limitatur primò contra laicum, cui fuissent decimae priuilegio concessae ante Concilium Lateranense, quia contra illum liberatio praescribi potest: tum quia cessant rationes, quibus institutae fuerunt: tum quia illae decimae ad vsum proprium laici suscipiuntur: ita consuluit Carolus Ruin. consil. 142. clarum est. volumine. 2. quem refert & sequitur Petrus Rebuff. vbi suprà, numer. 55. in versicul. nisi contra laicum, & nos quoque cum alijs idem probauimus libro. 1. practicar. quaestio. q. 13. num. 3. & q. 14. nu. 7. vbi retulimus Menchacam dicentem hanc esse communem opinionem.

63 Secundò eadem sententia limitatur, vt quotam decimae praescribere possit laicus, nempè vt soluat duodecimam, vigesimam, vel aliam partem, vt in. c. commissum. & in. c. dilecti. & in cap. cum sint. & in capit. in quibusdam. de decim. ad hoc enim laicus non est incapax: ita firmat Paulus Paris cons. 25. vidi, num 21. vol. 4.

volum. 4. quem etiam refert & sequitur Petr. Rebuff. vbi sup. d. q. 13. nu. 71. dicẽs sic fuisse iudicatum in illo Senatu: quod sublimitat ipse ibidem num. 59. quando curatus indigeret, & non posset commodè viuere ex illa parte, quia tũc poterit petere decimas integras, non obstante aliqua præscriptione, secundũ Angel. de Clauas. in sua summa, verb. decima. §. 2. quia nulla consuetudo potest contra ius naturale & morale disponere, videlicet vt qui ministrat spiritualia, non mereat temporalia, iuxta diui Pauli sententiam: imò hoc casu posset curatus exigere personales, videlicet, quando aliç prædiales non essent, vel tam raræ, quibus ipse viuere non posset, vt Hostiens. docet in d. c. in quibusdam. in fin. quòd ex superioribus in proposito adductis satis comprobari potest.

64 Quinimò D. Couar. d. lib. 1. variarum resolutio. c. 17. num. 10. à prædict. communi sententia discedit, existimans, laicum posse etiam titulo prçscriptionis se eximere à solutione decimarum in totum. Primò, quia etsi laici incapaces sint iuris percipiendi decimas ab alijs ex alienis fundis, quæ Ecclesijs debentur, vt in d. c. causam quæ. non tamen videt alicubi probari: eos esse incapaces ad quasi possidẽdam exemptionem istam à solutione decimarum, cum nec ius istud sit spirituale, nec quasi spirituale, vt ibi probat. Secundò id probat ex his, quæ suprà diximus, quibus probauimus laicũ eximi posse per consuetudinẽ ab obligatione soluendi decimas: si enim laicus esset incapax iuris exemptionis à solutione decimarum, nec etiam consuetudine immemoriali, nedum præscriptione, ab illa obligatione eximi posset: nulla namque consuetudo, etiam temporis immemorialis capaces reddit alicuius iuris eos, qui verè incapaces existunt. Abb. in cap. vltimo, de consuetudin. in. 5. requisito consuet. & alij, quos ipse ibi refert: sed in consuetudine contrarium suprà probauimus cũ cõmuni, imò quòd ipsa possit eximere laicos à iure soluendi decimas: ergò & in præscriptione idẽ dicẽdum videtur: quòd tamquam indubium probat Menchac. vbi suprà, d. nu. 10. Et profectò in puncto iuris isthæc opinio verior videtur, eo adhibito temperamento, quod sæpè prædiximus, nẽpè dummodo ex hoc ministris spiritualia ministrantibus congrua & sufficiens sustentatio non sufferatur, id enim nec consuetudo, nec vlla præscriptio tollere potest, cum sit iuris naturalis ac diuini nouç legis, & prætereà his concurrentibus, quæ ad legitimam præscriptionem decimarum requiruntur, de quibus statim agemus, quibus stantibus, probabilius videtur laicos posse præscribere libertatem soluendi decimas.

65 Est tamen maxima differentia in proposito inter consuetudinem & prçscriptionem circa tempus quo induci debet; consuetudo enim non soluendi decimas legitima ac sufficiens censebitur per cursum atque vsum. 40. annorum, vt in. c. vltimo, de consuetud. ita in specie de qua agimus, censuit Paul. Paris. d. cons. 25. num. 6. &. 27. lib. 4. vbi inquit, quòd quando prçscriptio habet annexam consuetudinem, sufficiunt. 40. anni, etiamsi contra Papam & Romanam Ecclesiam prçscriberetur; sequitur D. Couarr. d. c. 17. num. 8. versicul. decimò. & Didac. Perez in dict. l. 1. tit. 5. lib. 1. ordinam. veter. colum. 205. versi. est tamen circa prçdicta: quod verum puto, tametsi Socinus consil. 297. libro. 2. & Fulgos. consil. 166. & expresiùs Balb. de prçscriptio. 5. part. princip. quæst. 6. senserint, hanc consuetudinem induci non posse minori tempore quàm immemoriali: quod expressè probat Rebuff. d. q. 13. de decim. numer. 53. in fin. & tandem Didac. Perez sibi contrarius vbi suprà, colum. 203. in versicul. non soluendi: quorum opinio in consuetudine vera esse non potest, sed tantum in præscriptione, vt in. c. 1. de præscriptio. lib. 6. secundum Couar. vbi suprà, & Perez colum. 205. versicul. ex quibus. Nec ad consuetudinem istam, etiamsi ei aduersetur iuris communis præsumptio, titulus est necessarius, nec bona fides, cũ tex. in d.

cap.1. de præscription. libr. 6. id requirens procedit in præscriptione, vt ipsemet expreſsè loquitur, non in consuetudine, secundum Archidiac. Dominic. & Neapol.ibi nu. 12.gloſ. Abb. & Rochũ de Curt.in c.vlti.de consuetud. ſectione 5.fol.67.in paruis,nu. 1. & 3. & Petrũ de Rauena ibi ſectione 3.numer.8. Felin. in cap.ſi diligenti. nu.8. de præſcript. Alex. conſ.6.lib.1.Deciũ conſi.134.ad fin.nu. 5.Iaſ.in l.de quibus, numer.46.ff.de legibus,Franciſcum Balb. vbi ſuprà, in 1.p. princip.quæſt.10.nu.7.eſtque receptum ab his & alijs, secundum Couarru. vbi ſuprà d.num.8.verſi. decimo,ibi.Nec ad consuetudinem,& Didac. Perez d.colu. 205.verſic.præterea,qui id ſequuntur.

67 At verò in præſcriptione ſecus eſt in propoſito dicendum, quia requiruntur 40.anni cum titulo, vel tempus immemoriale, vt in dict.capit. 1. de præſcript. ib.6.qui in hoc expreſſus eſt, ex quo text. hoc tenet Rebuff.de decim.quæſt. 13.num.81.cum ſequentibus, idque probatiſsimum eſt in iure, ſecũdum Couar. vbi ſuprà,& iterum num.10. ibi;ea verò præſcriptio, & latiùs in nu. 7.vbi loquitur in præſcriptione clericorum & Eccleſiæ,circa decimas contra alteram parochiam : ſequitur etiam Didac. Perez vbi ſuprà,in d.verſ. præterea, ibi: Ius autem: & de titulo requiſito ab illo text. deque eius intellectu in propoſito latè agit Menchac. lib. 2.controuerſ.illuſtr. c.87.nu.3.cum ſeqq.

68 Maximè igitur oportet ſcire, qualiter cõſuetudo à præſcriptione diſtinctè cognoſcatur: & quamuis Canoniſtæ ſæpius conſuetudinem pro præſcriptione accipiant, ſecundum Paul. Caſtrenſ. in l.de quibus.ff.de legibus, colu. 3. & DD. in cap. fin. de conſuetud.plures tamen ſunt differentiæ inter eas, vt patet ex gloſ.in dict. cap. fin. de conſuet. & Hoſtienſ. in ſumma, de conſuet.§.fin.verſic. extra ſummam,colum.penultim. & vltim.gloſ.in cap.ſeruitium. 18. quæſtion. 2.Rochus de Curt. in dict. cap. fin. in 5. ſectione,nu.3.& ſex differentias congeſſit Bald. in tract. de præſcriptio. 1. parte princip.q.10.per totam, vol.8.tracta.diuerſ.Doct.

69 Illa tamen præcipua & ſubſtantialis inter cæteras differentia eſt inter conſuetudinem & præſcriptionem, ex qua vnaquæque clarius dignoſci poterit, nempè quòd ex præſcriptione acquiritur ius priuato, ſiue illud trahatur ex publico, ſiue ex priuato:per conſuetudinem verò non acquiritur ius alicui priuato,ſed in publico, vndecumque cauſetur,& etiamſi ius trahatur ex priuato, acquiritur tamen in publico & cõmuni, vt in caſu l. venditor.§.ſi conſtat.ff.commun. præd. & ideò ſi acquireretur certis perſonis priuatis, non eſſet conſuetudo,ſed præſcriptio: conſuetudo namque eſt lex non ſcripta, vt in l. de quibus. ff.de legibus,ſicque debet eſſe communis.c.erit autem lex.4. diſtinctione. Si ergo acquiritur priuato, non poteſt dici lex, quia non eſt communis: ita Abb.in c.fin.de conſuet.nu.20. poſt Ant. de Butr. & Hoſtienſ.idem Abba. in cap. cum Eccleſia Sutrina.nu.45.verſ.ego fateor, de cauſa poſſ.& prop. idem conſil. 18.in cauſa & q.2.p.conſi.Alexa. conſi.6. viſo.col.fin.vol.1.Rochus in dict. cap.fin. de conſuet.ſectione 5.nu.3.& Petrus de Rauena ibidem ſectione 3.nu.7.& Balb. vbi ſup.nu.3. & 4. & Petrus Rebuff.in d. 2.p.q.de decim.num.45.vbi alios authores in idem citant.

70 Quandoque tamẽ vnum & idem poteſt eſſe præſcriptio reſpectu certorũ, & conſuetudo reſpectu aliorum,vt pulchrè declarat Ioann. Andr.tradens notabile exemplum,in c. 3. de conſuet. libr. 6. refert & ſequitur Panormit. in dict.cap. fin. d.nu.20. verſic. ſcias tamen,& Balb.vbi ſuprà,numer.4. circa finem,vbi nu.fin. docet; quòd licèt præſcriptio & conſuetudo differant in multis,vt ex ſuprà citatis patet, non tamen dicuntur contraria, ideò ſimul poſſunt allegari, ſecundum Bald. in d. l. 1. num.23.C.de ſurt.& ſeru.corrup.

71 Sed quãuis laici conſuetudine vel legitima præſcriptione poſsint ſibi acquirere libertatem ac immunitatem à ſolutione decimarum à ſe aliàs de-

bitarum: nihilominus tamen ius percipiendi decimas ab alijs, minimè præscribere possunt, sunt enim huius iuris omninò incapaces, nisi titulum sufficientem habeant, atque ostendant summi Pontificis ante Concilium Lateranense sibi, suisque prædecessoribus concessum, vt latè probauimus libr. 1. pract. quæst. 14. cum sequentibus, vbi an sufficiat allegatio præd. tituli cum immemoriali probata.

72 Illa solùm se nobis hic offert examinanda quæstio difficilis, an laici iure percipiendi decimas spoliati, & agentes interdicto recuperandæ, sint ante omnia restituendi? & esse restituendos ante omnia, probauit expresè glos. in cap. 1. verbo possideri, ibi: Ego credo. 14. q. 1. cùm prædo spoliatus etiam ante omnia sit restituendus, vt in cap in literis. de restit. spol. & laici quotidie possideant decimas ex tolerantia Prælatorum: ita Bartholomæus Brixiens. vbi suprà secundũ cuius opinionem inquit Guid. Pape decis. 288. num. 3. se vidisse pluries iudicari in illa curia Parlamenti in pluribus & diuersis causis in materia possessionis decimarum in eadem curia ventilatis, illamque probare videtur opinionem, ex eo quòd sæpissimè spoliatus ea re, quam iure communi possidere non potest, est ante omnia restituendus, vt in c. licet Episcopus, de præb. in 6. & in l. 1. §. deijcitur. ff. de vi & vi armata, & in l. 1. C. si per vim vel alio modo ergo quãuis aduersus laicum sit præsumptio iuris, cum tamen obtinuerit ius istud decimas percipiendi, & eo fuerit spoliatus, restituendus erit ante omnia in illo, suaque possessione. Hæc tamen opinio eo corruit fundamẽto, quòd laicus sit omninò incapax possessionis, vel quasi, huius iuris percipiendi decimas, quòd petit sibi restitui interdicto vnde vi, vt in cap. causam quæ, de præscriptio. cum simil. & ideò nõ tantùm habet cõtra se præsumptionem iuris cõmunis, verùm etiam incapacitatem possessionis, quam sibi restitui petit.

Rursus quòd huiusmodi laici nõ sint ante omnia restituẽdi, nisi probauerint id ius verè ad eos pertinere, vel ex priuilegio Romani Pontificis, vel ex concessione feudali ante Lateranense Concilium, facit, quoniam iuris communis præsumptio ipsis in hoc iure aduersatur, vt in c. ad decimas, de restitutione spoliat. in 6. vbi Ecclesia sancti Nicolai spoliata à possessione, quam habet percipiendi decimas intra parochiam alienã, nempè Ecclesiæ B. non restituitur nisi euidenter docuerit, quòd earum possessionẽ legitimè assequuta fuisset: cui text. ne obsit. c. cum Ecclesia Sutrina. de causa poss. & propriet. 14. intellectus congerit Menchaca libr. 2. controuers. illustr. cap. 86. per totum: & prætereà laici sunt incapaces prædict. possessionis, quam sibi restitui petunt, vt modò dicebamus, atque ita indistinctè in terminis, secundum hanc opinionem responderunt Ioan. Andr. ad Specul. in rubr. de restitutione spoliat. Anton. & Abba. in cap. si diligenti. de præscriptio. colum. penul. Felin. in cap. ad petionem, numer. 17. de accusatio. Alex. in l. naturaliter. §. nihil commune, in septima fallentia. ff. de acquirenda possessione, & ibi Ripa numer. 81. hanc etiam opinionem in effectu tenuit Guid. Pape d. decis. 288. nu. 3. dum dicit, quòd si laicus non haberet titulũ, tunc spoliatus non reintegraretur, per text. in dict. cap. ad decimas, cum ius cõmune faciat cõtra eum, vt ibi: & inquit additio, Non haberet titulum causatum ante Lateranense Concilium, quia hodie decimæ laicis in feudum concedi à personis Ecclesiasticis vel sæcularibus non possunt, vt in prædict. cap. causam quæ, eamdem sententiam expresè probauit glos. in dict. cap. decimas, verb. præsumuntur, contra Barthol. Brixiens. alteram vbi suprà receptam.

73 Quæ opinio maximè comprobatur ex sententia, quę habet, spoliatum non esse restituendum ante omnia, quoties ei obijcitur atque obstat exceptio, quòd nec possidet, nec possidere potest, vt patet ex Alex. in d. §. nihil commune, nu. 24. & ibi Corrasius in 2. parte nume. 61.

& hoc

& hoc affirmant omnes, vt plures referens testatur Menochius in 15. remedio recuperand. possess. numer. 433. numeris sequentibus plura exempla refert, quæ in proposito satis conducunt. Quid tenendum?

74 Mihi in hoc articulo tertia opinio placet eorum, qui tenet, restitutionem hanc spoliato ante omnia concedēdam fore, vbi pro reo, aduersus quem agitur interdicto vnde vi, non adest iuris præsumptio, tametsi ea aduersetur actori: decisio siquidem c. ad decimas, de restitutione spoliat. in 6. tunc obtinet, cum

75 aduersus agentem est iuris præsumptio, & ea palam reo suffragatur: secus verò si pro reo illa iuris præsumptio nō adsit, licèt ipsa existat contra agentem, iuxta glossam ibi verb. præsumuntur, ibi: Hic ergo, &c. & Ioan. Andr. Monach. & Dominic. Iaf. numer. 47. Ripa 77. in dict. §. nihil commune, vbi alios citant. Petrus Rebuff. de decim. quæst. 13. nu. 83. estque magis communis opinio, vt testatur Nauarr. in repetitione cap. accepta, de restitutione spol. oppositione 10. nume. 21. & D. Couar. libr. 1. variarum resol. c. 17. numer. 6. vbi quòd fortassis in praxi obtinebit, est etiam communis secundū Menchac. lib. 2. controuers. illustr. cap. 89. num. 18. vers. Quartus decimus: & c.

76 89 num. 5. * Quo fit, vt ad petendam restitutionem ex interdicto vnde vi, satis sit præsumptionem iuris non adesse reo spolianti, licet actori contraria sit, vt habet hæc tertia opinio, quam sequi videtur Menchac. vbi suprà, & probat, dicitque veriorem Menchac. d. cap. 89. n. 4. & 5. * vbi quòd laicus spoliatus ab

77 alio laico iure percipiendi decimas, est ante omnia restituendus: quòd si laicus hoc iure percipiēdi decimas fuerit spoliatus ab Ecclesia vel clericis, intra cuius parochiæ terminos illæ decimæ percipiuntur, & sic ab illis, quibus præsumptio iuris communis fauebat, non esset quidem restituendus ante omnia, nisi de legitimo titulo euidenter doceret, vt in d. c. ad decimas, iuxta communē ac magis receptū eius intellectū modò relatū.

78 Illud tandem in proposito obseruandum erit, præscriptionem percipiendi decimas intra alienam parochiam, ad noualia minimè extendi, nisi rationabilis causa ostendatur, vt in cap. cum contingat, & cap. seq. de decim. vbi hoc ad literam probatur, & in cap. vltimo. §. finali de decim. in 6. vbi loquitur in concessione decimarum alicuius loci, vt nō intelligantur concessæ decimæ noualiū agrorum eiusdem loci, & in cap. tua. de

79 decim. el 1. * & ideò præscriptio decimarum inducta in omnibus prædijs, vno excepto ad illud non extenditur, secundum Innocent. in c. tua, de decim. Archidiaco. in cap. quicumque. 16. quæst. 1. Panorm. in d. c. cum contingat, circa fin. Felin. eos referens in cap. auditis, nu. 15. versi. præscriptio decimarum, de præscript. sequitur Balb. in tractatu de præscript. 2. parte princip. quæst. 2. nu. 17. &

80 Rebuf. de decim. quæst. 14. num. 9. * Sic etiam aliquo præscribente decimas in vna villa, in qua sunt agri diuersi, habentes diuersos terminos, si aliqui agri eiusdem villæ penitus inculti de nouo rediguntur ad culturam, decima inde proueniens debebitur, non præscribēti, sed tamquam de noualibus illi, ad quē illius villæ spectant decimæ de iure cōmuni, vel antiqua consuetudine, vt in dict. cap. cum contingat. ita Abb. d. consf. 71. nu. 3. vers. & per hæc puto, vbi benè declarat, & Rebuf. vbi suprà.

81 Idem est in consuetudine, vt si quis ex consuetudine antiqua perciperet decimas, tamen noualia in cuius territorio fiunt, non habebit, secundum Hostiens. & alios in cap. cum contingat. sequitur Rebuff. vbi suprà, nume. 16. quia consuetudo, & priuilegium æquiparantur, cap. conquæstus. 9. quæst. 3. c. quoad sedem. de officio ordina. nec posset trahi consuetudo ad illa, de quibus non est consuetum, licèt consuetudo aliàs in materia nō præiudiciali multū extendi possit. l. de quibus. ff. de legib. cū simil. vt per Rebuff. vbi suprà, vbi nu. 17. limitat, quando noualia possedisset per tempus immemoriale, nam eodē tempore præscribi

scribi possunt decimæ nouales, quo ve-
82 teres: * si verò de noualibus habeat titulum coloratum, tunc quadraginta anni sufficient ad præscribendum decimas noualium, sicut in alijs decimis, vt per Felin. & alios in cap. de quarta, de præscript.

83 Et ratio text. in d. c. cum cōtingat est, secundum DD. ibi, quia tantum præscriptum, quantum possessum; sine possessione * enim præscriptio non procedit. c. si diligenti. de præscript. & in regula sine possessione, de reg. iuris libr. 6. sed ille de quo in eo text. non possedit decimas noualium, cum nullæ essent: ergo in eis præscriptio non procedit, iuxta text. in l. 1. §. si quis hoc interdicto. ff. de itinere, actuque priuat. vbi Bart. & Angel. Innoc. in cap. Cumana. de electione. l. qui fundum. §. 1. ff. de vsucap. pro empt. quem tex. singularem dicunt Roman. singul. 577. & Balb. de præscript. 2. parte princip. quæst. 1. num. 17. volum. 8.
84 tractat. diuers. DD. * Præterea præscriptio ad futura non extenditur, etiā similia, ideò ad nouales decimas non trahitur. Panormit. in d. c. cum contingat. in
85 vltimo notabili, per illum text. * quia in præscriptione stricta fieri debet interpretatione, secundum Socin. consi. 175. in causa, colum. 3. versic. sed posito, in 2. volum. est enim strictissimi iuris, & non extenditur ad non possessa, vt cum Card. tenet Felin. in cap. auditis, num. 11. in fin. de præscript. vbi numer. 12. & 13. plurima hinc infert, actus enim taciti non sunt interpretandi vltra quam se extendant, secundum Bald. in l. quod constitutum. C. ne de stat. defunctorum, vbi quòd etsi præscriptio fauorabiliter disponat, adhuc tamen ad similia non extenditur: quòd in proposito maximā habet æquitatem, secundum D. Hostiēs. Ioan. Andr. & Card. in d. c. cum contingat, vt Ecclesia nempè parochialis, quæ fortè aliàs non habet decimas, & pauca alia, vel fortè nulla bona; noualium saltem decimas habeat: sequitur prædicta, & latè comprobat Balb. de præscript. 2. part. princip. q. 2. num. 11. cum sequentibus, volum. 8. tract. & Rebuff. de decim. q. 14. num. 12. vbi nu. 13. quòd præscriptio non habet locum, nisi in illo actu, quo præscribens fuit vsus, vt in dict. l. 1. §. si quis hoc interdicto. ff. de itin. actuque priuat. Alex. cons. 122. viso puncto, in fin. volumine 4. & consil. 16. in causa, nu. 12. & cons. 33. ponderatis, nu.
86 7. volumine 5. * Quo fit, vt si qui testes deponant aliquem percepisse decimas frumenti, alij testes vini, non sufficerent ad assignandum totum genus decimarum, sed tantum in his in quibus probant, nam minutæ & mixtæ saltem curato remanebūt, cum de his probatum non sit, vt docet Innocent. in cap. licèt ex quadam de testibus, sequuntur Collecta. in c. nuper, eod. titul. & Rebuff. qui suprà. d. num. 12.

87 Contra hoc tamē vltimum nō obest, quod idē Rebuff. ibidem. nu. 23. resoluit post Balb. de præscrip. 2. p. princip. q. 2. numer. 21. nempè quòd qui præscripsit decimas maiores in vna parochia, minutas etiam videtur præscripsisse, quia ac-
88 cessoriæ sunt. c. cum in tua, de decim. & præscriptio facta de principali, ad accessoria & connexa inseparabiliter trahitur text. in l. si aliena. §. 1. ff. de vsucap. & l. eos. C. de vsur. Balb. latè vbi supr. nu. 12. cum sequentibus post Felin. statim citandum: & stricta depositio relata ad ius decimarum, extenditur ad speciem sub eodem genere comprehēsam, & ad rem, & ad materiam eamdem, secundū Anton. Butr. in d. c. cum contingat, colu. 1. & infrà latiùs dicemus, hoc namque verum est, & procedit, quando accessorium in initio præscriptionis inchoatæ inerat principali: secus si posteà, vt in l. qui fundum. §. 1. ff. de vsuc. singularis, secundum Rom. singul. 577. tu habes regulam. Felin. plenè in cap. auditis, colu. 10. nu. 20. versi. 4. declaro, de præscript. Rebuff. vbi suprà, num. 24. post Balb. vbi
89 suprà, nu. 14. * Vnde si præscribens percepit decimas maiores in vno loco per tempus immemoriale, & nullus ibi recepit decimas minutas, si posteà eas petat à laicis, non poterunt ipsi ei denegare,

gare, quia ius decimandi contra eũ præscripsit: ergo in omnibus, nec poterunt se ipsi iuuare præscriptione non soluendi: vt in specie colligit Rebuff. d. nu. 24. quamuis illud de accessorijs quod prædiximus, præcedentibus non conueniat: nam decimæ minutæ non sunt connexę inseparabiliter grossis vel maioribus, quandoquidẽ separari possunt, ac ab diuersis ecclesijs præscribi, vt infrà dicemus: dicta verò in versi. præcedenti, prætereà præscriptio, num. 84. procedunt, quoties ab initio præscriptionis inchoatæ decimæ minutæ non inerant principali, & de his nulla præscriptio probatur, sed tantum de maioribus decimis: meritò igitur vt tunc tantum præscriptum censeatur, quantum possessum, ac proindè præscribenti maiores decimas tantum, hæ tantum, non verò minores assignandæ sint, sed remaneant curato, vel illi ad quem aliàs de iure pertineant.

90 Prætereà quod prædiximus, quòd qui præscripsit decimas maiores in vna parochia, minutas etiam videatur præscripsisse, procedit tunc demũ, quando alius illas minutas decimas non percepisset, secus verò quando minutæ decimæ fuerunt vni solutæ, & grossæ alteri: tunc enim is, qui grossas præscripsit, minutas non habebit, secundum Hostiens. Ioann. Andream, Panormit. & alios in d. c. cum in tua. per illum tex. de decim. Felin. in d. c. auditis. num. 19. de pręscript. & Balb. vbi suprà, num. 20. & 21. & Rebuff. vbi suprà. d. q. 14. numer. 25. & 26. vbi eum text. ad hoc expressum reputat, iuxta integram Decretalis, quam ibi expendit, & secũdum eum dicit ibi Antonius, quòd quando non apparet decimas minutas per alium fuisse perceptas, tunc ex perceptione grossarum sub nomine decimæ simpliciter sunt decimæ ipsæ grossæ & minutæ vnum & idem ius, & ideò tunc quoad minutas censetur præscriptum: sed si alia Ecclesia vel persona percepisset minutas, esset interrupta præscriptio quoad minutas, ideò tunc colligenti grossas debentur grossæ: colligenti verò minutas, minutæ.

91 * Idem si vnus recipiebat decimam vini, alter frumenti, si in vno fundo sit frumentum & vinum, quia tunc is, qui percipiebat decimam vini, eam habebit ex vino, & alter decimam frumenti ex frumento, nec inconuenit eamdem rem in hac specie diuerso iure censeri, quia id contingit propter diuersum accidens concurrens, secundum Anton. & alios in d. c. cum in tua. vel propter diuersos respectus. Glos. in. c. cognouimus. 12. q. 2. Rebuffus alios referens vbi suprà. d. q. 14. nu. 27. post Bald. d. 2. part. princip. q. 2. n. 18. & 21.

92 * Superiora dicta de nouali bus, nempè, quòd præscriptio percipiendi decimas intra alienam parochiam, ad noualia, minimè extendatur, nisi rationabilis causa ostẽdatur, vera sunt & procedunt, vbi nouale omninò distinctum est ab his agris, qui coli consueuerunt, & è quibus præscribens decimas obtinuit: secus si nouiter procisus fuerit ager, ex quo siluę ceduę, glandium, fœni, aut herbæ redditus, vel aliorum percipiebantur, & horum decima portio vel alia pręscribenti soluta fuerit, tunc enim ad eum etiam pertinebit frumenti, vel alterius fructus nunc primum ab agro collecti decima, quã hic ager vsu capienti decimas soluere consueuit ex fructibus ab eo perceptis: vnde parum refert fructus eius nũc mutari, quia vna & eadẽ res non debet diuerso iure cẽseri, alioqui enim esset in potestate serentis priuare decimis aliquem, contra regulam id quod nostrum. ff. de reg. iur. & in terminis ita probat text. secundum alteram lecturam communiter approbatã, multumque literæ congruentem, in d. c. cũ in tua. de decim. vbi quòd si pręscribẽs decimam in certa terra, percepit decimam de omnibus eius fructibus inde prouenientibus, præterquam de certis quibusdam ibidem annuatim perceptis, de quibus nulli fuit decima soluta, horũ fructuum decima debetur, non Ecclesię parochiali, ad quam iure communi pertinet illius terræ decima, sed Ecclesiæ, quę pręscripsit decimam in illo agro, illa enim

enim terra est decimalis, & vna eadémq; res non debet diuerso iure censeri: quasi dicat text.* quòd percipiendo deci-
93 mam aliquorum fructuum in vno agro, nemine percipiente aliorum fructuum decimam videtur ius decimandi in totum acquisitum ipsi præscribenti, non enim habuisse videtur respectum acquirendi partem, sed totum propter vnitatem subiecti: ita ex illo text. iuxta prædictam lecturam communiter approbatam hanc opinionem in terminis tenuit ibi Abb. in. 2. lectur. idem Abbas cons. 71. num. 2. versic. secundò principaliter, in. 2. par. consilior. & Paul. Paris. cons. 73. num. 12. cum sequentib. libr. 4. Felin. in c. auditis. num. 19. de præscript. Nicolaus Milis in suo repertorio, verb. decima, versic. antepenult. Francis. Balb. de præscriptio. 2. part. princip. q. 2. num. 18. cum sequentib. volum. 8. Couar. lib. 1 variar. resolutio. cap. 17. num. 13. Burgos de Paz cons. 50. num. 12. cum sequentib. vbi alios allegat. D. Azeued. in l. 2. num. 9 tit. 5. lib. 1. nouæ collect. reg. Petrus Rebuffus de decim. d. q. 14. num. 14. vbi &
94 in num. 18.* quòd si quis possederit & præscripserit decimas frumenti in tali parochia, si seminetur ibi milium, vel crocus, vel herba ad tingendum cōmoda, quam vulgus Pastel vocat, vel aliud, is decimas illorum, quæ de nouo ibi seruntur, habebit, secundum Hostiēs. in c. tua. in fin. & Ancharran. in d. c. cum cōtingat. in fin. de decim. est communis secundum D. Couarr. in pract. quæstion. c. 37. num. 5. in princip. quia in dubio decimę præscriptio est realis censenda, id est terram concernens, non speciem fructuum perceptorum, teste Ancharran. in dict. c. cum in tua. Ampliat Rebuff.
95 ibidem num. 19.* si de nouo plantentur nuces, vel vites in vno prædio, in quo quis præscripserit decimam, eo enim casu etiam habebit decimam ex illis arboribus de nouo plantatis, hoc est, de fructibus illarum, per text. in d. c. cum in tua. vbi communiter Doctores, nā præscribens in certa terra decimam, videtur quoad omnes illius terræ fructus præs-
96 cripsisse; * ideò si de nouo lapides extraherentur, de lapidibus decimam habebit, id est, de pretio quo lapides vendentur, quia præscriptio extenditur ad particularitatem iuris apprehensi sub vnico iure vniuersali, secundum Antoniū de Butr. in d. c. cū in tua postquam enim prædium est vnicum & vniuersale, ad speciem, id est, partem in iure vniuersali comprehēsam, id est, in ipso prædio existentem, fiet præscriptionis extensio, ne vna eademque res diuerso iure censeatur, & quia ibi est possessio totius prædij, quamuis non sit possessio illius rei nunc ibidem seminatæ, tamen præscripsit decimam fructuum illius fundi: ergo & fructuum, quicumq; producētur, habebit decimam, vt rectè deducit Rebuff. dict. num. 19. Inquit prætereà idē Rebuff. de decim. quæstion. 6. num. 35.
97 * quòd is qui solitus erat habere decimā frumenti, si terra frumenti mutetur in vineam, eam habebit is de vino, & mutatio qualitatis non alterabit obligationem, nec ob id perdet suam decimam is, qui eam prius habebat, secundū Collect. & alios, quamuis alius haberet decimam vini: quòd probatur in c. commissum.
98 §. & sicut, de decim. per tex. ibi: * & sicut etiam de pascuis olim decimæ persoluebantur, ita nunc de eisdem ad frugū fertilitatem translatis, decimas volumus absq; diminutione persolui: quē text. benè ponderat in hoc D. Azeue. in l. 2. nu. 8. titu. 5. libro. 1. nouę collect. regiæ, vbi num. 4. cum sequētibus latè ex pluribus
99 probat, * quòd licet de vinea decimabili vni Ecclesiæ fiat castanetum, alięvè arbores fructiferę plantentur aut nascantur, ex quibus aliàs regulariter de consuetudine vel præscriptione decimæ deberētur alteri Ecclesię, vel Episcopo, debeatur nihilominus decima castaneti & cæterarum arborum illi Ecclesiæ cui an-
100 tea decima vineæ debebatur: * potest enim dominus fundi etiam cum contradictione curati vineā in agrum arabilem mutare, vel è contra, nec curatus poterit se opponere quando hoc fit, quandoquidem decima fructuum nouorū eidē

soluenda

soluēda est, cui & antiquorum eiusdem fundi, vt probari ac conuinci videtur ex d. cap. commissum. §. & sic. & ibi hoc concludunt DD. & Hostiens. in summ. de decim. §. & vtrum. versic. decimò, & Rebuff. de decim. d. q. 6. num. 35. Couarr. in pract. quæstio. c. 37. num. 5. in princip. & denique D. Azeue. vbi sup. num. 5.

101 Ex quibus infertur, quòd qui præscripsit decimas in vna parte fundi, & postea fiat noualis alia parte fundi, is, qui in parte præscripsit decimas, & in hac nouali eas habebit, præscriptio enim partis indiuisibilis ad totum extenditur ratione indiuidui, quia est vnum prædiū, & vna res non debet diuerso iure censeri, vt in d. c. cum in tua. & in. l. cum qui ędes. ff. de vsuc. c. cognouimus. 12. q. 2. & alibi, & in terminis huius illationis. ita post Abb. consi. 71. tenet Felin. d. c. auditis. num. 19. & Rebuff. d. q. 14. nu. 20. allegans eam tenentes Abb. d. consi. 71. in. 2. parte consilior. & Albertum Brunum de augment. in. 17. conclu. in princip. quam prius probarunt Vincent. & Ioann. Andreas, in c. fin. de priuileg. & Speculat. in tit. de probation. §. 1. versic. quid si vna pars. Ioann. Andr. & Anton. in d. c. cum in tua. & inquit Abb. d. consil. 71. num. 2. quòd saltem hęc pars est verissima, vbi ager ille erat pro maiori parte cultus, nam tunc minor pars trahitur ad maiorem: sequitur etiam alios allegans Francisc. Balb. vbi suprà. num. 17. cum sequentibus, quia secundum eos ager vel fundus in parte redactus ad culturam, non potest dici rumpi, nec de nouo coli in altera parte inculta ipsius fundi; dixi in consi. 21. num. 14.

102 Hoc tamen intelligit verum Rebuff. ibidem num. 21. quando apparet vnum esse prædium per limites vel ob clausuram, aut aliàs: secus si hoc non appareat, quia tunc quot fiunt culturæ, tot fiunt prædia per destinatione patris familiàs, & in dubio ex tam longo tempore præsumuntur plures esse fundi, vt scripsit idem Rebuff. in. l. silua. cædua. §. noualis. versicul. quartò requiritur. ff. de verbor. significat. dicēs, quòd pars culta non trahit ad se incultam argum. l. quæ de tota. ff. de rei vendic. & quamuis singulæ glebæ non sint collectæ, singulę tamen fundi partes colendę sunt, si velimus terram habere cultam. c. 1. de decim. in 6. & inculta pars est æquè principalis sicut culta, & ob id non venit cultæ partis appellatione: & ista pars nunc primum procisa est: ergo dicitur noualis, si aliàs nō fuerat culta: alioqui sequeretur, quòd siquis haberet cētum iugera vel arpēta terræ, & vnum proscinderet, deberet soluere decimam omnium centum: quod non est verum, ideò noualis dicitur illa terra & pars, quæ ad culturam de nouo redacta est: & tandem remittit lectorem ad dicta per se in d. tract. de decim. d. q. 14. vbi tenet, quod prædiximus, secundum quod temperanda videtur opinio Abbatis & sequacium prædicta.

103 Similiter etiam qui præscripsit quasdam decimas in nemoribus vel pascuis, tunc si illa redigantur ad culturam, habebit & nouales, quia rationabilis causa subest, vt postquam semper habuerunt in illis terris decimas, nunc habeant ex cultura, per text. in d. c. cum contingat. in fin. ibi: Nisi rationabilis causa contendatur, per quam appareat noualium ad eos decimas non pertinere: vbi Abb. & alij hoc tenent, & Rebuff. alios allegans

104 d. q. 14. num. 22. * Et quamuis prædicta in præscriptione obtineant, à fortiori in cōsuetudine procedent, quę ex sui natura in vniuerso quæritur: hoc est, in omni fructu, secundum Abb. in cap. cum dilectus. colum. fin. & in cap. fin. column. antepenult. de consuet. & alios referens in terminis ita tenet Burgos de Paz dict. cons. 50. num. 16.

105 Superiora proximè dicta procedunt, vbi decima aliorum fructuum Ecclesiæ parochiali solui non consueuerit, nam si ei solui esset consuetum, tunc decimā illorum Ecclesiæ parochiali existenti in huiusmodi possessione deberetur, ac soluenda esset in posterum, & reliquorū fructuum ipsi Ecclesiæ pręscribenti. secundum Abba. in dict. c. cum in tua. in. 2. lectur. Balb. vbi suprà, d. numer. 21. & probat

probat latè in terminis D. Azeued. vbi
106 suprà. * Vnde Abb. infert, quòd vnum prædium potest esse partim decimale vni Ecclesiæ, & partim alteri: puta respectu tritici vni Ecclesiæ, & respectu vini alteri, secundum Hostiens. & Ioan. Andream ibi, licèt Innocen. aliud videatur tenere, sicut prædiximus, quòd vna Ecclesia potest præscribere maiores decimas, & alia minores, etiam ex fructibus eiusdem prædij: quod etiam tenet Ioan. Andr. ibi, & sequitur Balbus vbi suprà,
107 num. 18. & 20. * Si tamen in prædicta specie vna Ecclesia vel parochia recipiat ex consuetudine decimam de blado, alia de vino, & terra bladum reddens, mutetur, & vinum reddat, & è conuerso, quæ percipiebat de blado, percipiet de vino, & è conuerso, quia licèt mutentur qualitates terræ, non tamen mutatur substantia: vt in dict. cap. commissum. §. & sicut. de decimis. per quem ita cum Hostiens. tenet Siluester in summa. verbo, decima. nu. 14. versic. septimum Vnde quod suprà diximus, quòd qui pręscripsit decimas ex quodam agro pro parte culto, præscripsisse etiam censetur ius percipiendi decimas ex altera parte eiusdemmet agri inculta, quando nouiter ad culturam redigatur, intelligendum est, quando alter non est in possessione percipiendi decimas aliorum fructuum illius partis incultæ, quę nunc ad culturam redigitur: secus si alter sit in possessione eas percipiendi, quia tunc ad eum pertinebunt, non verò ad illum, qui pręscripsit decimas ex parte antiquitus culta per prædicta: & in terminis tenet Felin. in dict. cap. auditis. num. 19. & Balb. vbi suprà, num. 19.

108 Pro quorum confirmatione facit optima doctrina Innocent. in cap. dilecti. de relig. domibus, vbi quòd exercens vnum actum iurisdictionis animo acquirendi vniuersalem iurisdictionem in loco, videtur iurisdictionem in totum acquirere, dummodò alius non sit in possessione generali: nam tunc tantùm acquirit respectu Capitulorũ, seu actuum quos exercuit: sequitur Abb. in dict. c. dilecti. idem Abb. cons. 6. num. 2. & d. consil. 71. num. 5. & Salicet. in l. 1. num. 4.
109 C. de emancip. lib. * Sicque qui præscripsit iurisdictionem in vno territorio, poterit illam exercere aduersus aduenas & forenses, quamuis aduersus illos nuncupatim non præscripserit: ita Bartol. in. l. si quis diuturno, in. 2. notabili. ff. si seruit. vendic. cuius dictum refert & sequitur Florian. ibidem versicul. item nota,
110 vbi singulariter inquit, * quòd effectus præscriptionis causatæ à iure reali, extenditur ad omnes illos aduersus quos præscriptum non fuit: sequitur etiam alios allegans D. Moli. de Hisp. primog. lib. 2. cap. 6. num. 57. & Balb. vbi suprà n.
111 28. * Similiter qui præscripsit ius eligendi in certa Ecclesia, censetur & præscripsisse ius postulandi, alio non existente in possessione postulandi, secundũ Abbatem per text. ibi in cap. bonæ. el. 2. nu. 4. de postul. prælat. & in cap. 3. num. final. de caus. possess. & prop. sequitur D. Azeued. vbi suprà, num. 9.

112 Quare dubio de eo quòd in præscriptione decimarum in simili tradit Petr. Rebuff. de decim. d. quæstion. 14. nu. 15. dicens, quòd qui præscripserit decimas personales parochianorum habitantiũ in loco de Balhanisis, si quis illuc venerit de nouo, ibidem & habitauerit, ab eo nõ habebit decimas, quia præscriptio in vna persona, non extenditur ad aliam: vt plenè consulit Ias. cons. 81. communitas, colum. 3. volum. 3. & bonum sit argumentum de rebus ad personas. l. miles ita. §. 1. vbi Bart. ff. de milit. testament. cum similib. hoc namque stantibus suprà dictis procedere non potest, si quidem ea præscriptio est iuris realis, comprehendens habitantes in illo loco, & effectus pręscriptionis causatę à iure reali extenditur ad omnes illos aduersus quos præscriptum nõ fuit, & sic cessant in proposito argumenta in contrarium adducta per Rebuff. nempè de vna persona ad aliam, & de rebus ad personas, si quidem in nostra specie præscriptio est iuris realis, comprehendẽs omnes parochianos habitantes in prædicto loco,

non

non verò purè personalis.

Non obstat etiam regula, quæ habet, Tantum præscriptum, quantum possessum, * nam quāuis verum sit, quod præ-
113 scriptio sit stricti iuris, ac proinde extendi nō debeat de persona ad personā, nec de re ad rem. d. l. 1. §. si quis hoc interdictum, vbi glos. & scribentes. ff. de itiner. actuque priuat. text. in cap. auditis. de præscriptiou. vbi latè Felin. num. 10. cum sequentib. & etiam odiosa, quia iuri alterius detrahit, & ideò restringēda, vt per Rebuff. q. 14. de decim. nu. 11.

114 Hoc tamen fallit, quando præscribitur aliquod ius reale in genere, nam præscripto legitimè illo iure reali, extenditur præscriptio ad omnes personas, quibus illud ius applicari possit, quamuis aduersus eas specificè præscriptum nō fuerit, secundum Bartol. & Molin. vbi supr. num. 16. Quando enim præscribitur aliquod ius vniuersale, non habet locum regula, quòd præscriptum non extendatur, imò præscriptio quodam iure vniuersali, alio in possessione non existenti, illud ius ad omnes res & ad omnes personas extenditur, vt censuit Oldrad. consil. 267. circa fin. per text. in l. possidere. in princip. vbi scribentes. ff. de acquirē. possessio. Abb. dict. cons. 71. numero. 2 Ias. in l. imperium. num. 23. ff. de iurisdictio. omn. iudic. Felin. in d. c. auditis. nu. 20. Balb. de præscriptio. in d. 2. part. principal. q. 2. num. 27. Decius consi. 271. nu. 5. Aymon Crauet. de antiquit. tempor. 4. part. in princip. num. 57. cum sequentibus D. Molin. vbi suprà, num. 18. quod
115 benè declarat Crauet. vbi suprà. * Limitatur etiam regul. 8. c. cū contingat, cum simil. de decimis. cum facta est præscriptio decimarum omnium talis villæ, vt de vniuerso, quia tunc extenditur etiā ad noualia, secundum Anton. de Butr. & Abb. in d. cap. cum in tua. de decimis. sequitur consulendo Parisius consi. 73. licèt ius commune, num. 18. & 19. volu. 4. & Tiber. Decianus consi. 22. num. 34. volum. 1. Superiora in præscriptione decimarū procedunt, vt ad noualiā non extendātur, nisi in casu, vt supr. est dissertū.

116 Priuilegium tamen Ecclesiasticæ personæ concessum de decimis percipiendis, noualia comprehendit: text. est in c. ex parte tua. 27. in ordine. de decimis, vbi inquit text. Cum tibi, quod maius est, sit concessum, vt videlicet decimas de laboribus terræ parochiarum tuarū cum integritate percipias, de noualibus eas exigere satis potes, quia vbi maius conceditur, minus concessum esse videtur: ex quo text. hanc doctrinam tenet gloss. verbo. noualium. in dict. cap. cum contingat. & ibi communiter Doctores, vt testatur Abb. ibi, id referente D. Couarru. dict. lib. 1. variar. resolutio. cap.
117 17. nu. 13. ibi, Quia. * Priuilegium verò hac in re laicis cōcessum de decimis percipiendis, non extenditur ad noualia, vt in cap. tua. §. fin. de decimis. vbi inquit text. quòd in talibus, nempè noualibus, licentia non est extendenda, sed potius restringēda: idem probat expresse. l. 23. tit. 20. partit. 1. in versiculo, *mas no valdria*, ibi Gregorius Lopez in glo. *que despues metiessen en labor.* idem deducit ex
118 ea. l. allegās dict. c. tua. & Hostiēs. * Hoc tamen limitatur, quando concessum est ius decimandi in vniuerso aliquo territorio, vel in aliqua villa, quia tūc veniūt etiam decimæ noualium, & quæ de nouo fiunt, vt tradit Anton. de Butrio & Abb. in cap. cum in tua. de decim. quos refert. & sequitur Decian. cons. 22. num. 34. cum sequentibus. lib. 1. vbi latè probat, & num. 38. versicul. non obstat tertiò, fatetur regulam suprà dictam cap. cum contingat. de decimis, veram esse regulariter, sed limitari in prædicto casu. Item quando præter decimam, etiam ius decimādi concessum reperitur. Item
119 & tertiò, * quādo ex communi obseruātia inuestitura ita interpretata fuit, vt per longa tempora, quotiescūque portio aliqua inculta, fuit ad culturam redacta, semper decima dictæ portionis spectauit inuestitis & feudatarijs, & per omnes collecta fuit, & ideò cum mysterio dicitur in dict. c. cum cōtingat. Nisi rationabilis causa ostendatur: inter quas rationabiles causas & prædictæ connumeran-

merantur, vt Parif. dict. consil. 83.

120 Sed contra communem supradictam sententiam, quæ habet priuilegium concessum clericis de percipiendis decimis, ad noualia extendendum fore, atque ipsa comprehẽdere, nonnulli authores tenent existimantes verius ac iuribus magis consonum esse contrarium, nempè huiusmodi priuilegium etiam clericis concessum ad ipsas noualium decimas minimè extendi. Primò ex text. in cap. 2. in princip. & in. §. 1. de decimis. lib. 6. vbi non satis est, quòd quis habeat priuilegium percipiẽdi decimas intra alterius confinia, vt percipere possit noualium decimas, nisi & quoad noualia priuilegium speciale fuerit consequutus: imò ibi cauetur, priuilegium hoc de percipiendis noualium decimis strictè esse

121 interpretandum. * Secundò, quia priuilegium est restringendum, quatenus cõcernit præiudicium tertij. c. olim. de verbor. significat. ad hunc sanè modum, vt attentis & maturè perpensis verbis & mente concedentis, in eo accipiatur sensu, qui minus alterius iuri lædat: vt in regula ea quæ, de regul. iur. in 6. cap. cum olim. & ibi DD. de consuet. c. penulti. & ibi glos. & Abb. idem Abb. in capit. quia circa de priuileg. gloss. etiam loquens in statuto in l. fin. §. in computatione. gloss. magna. ad fin. C. de iur e deliber. glos. & Abba. in cap. cum olim. 1. de priuileg. & alij plures DD. à quibus hæc est passim recepta sententia. Tertiò, quia priuilegium ad futura non extenditur. Clem. fin. de rescript. quia quod non est, concessum non videtur. l. eius qui in prouintia. §. quas verò. cum simil. ff. si cert. petat. sed tempore priuilegij decimę nullæ erant noualium: ergo concessæ non videntur. Quartò, quia licèt beneficia & priuilegia Principis sint latissimè interpretanda. c. cum dilecti. de donat. l. beneficium cum simil. ff. de constitut. princ.

122 * maximè quando agitur de solo præiudicio principis concedentis, vt in proposito alios allegans deducit Decianus consil. 22. qu. 13. & 14. vol. 1.

123 Hoc verum est & procedit, quatenus præiudicant concedenti: secus si tertio, secundum Abba. & alios in dict. c. olim. de verbor. signific. & Ias. in dict. l. beneficium. num. 19. & Decianum vbi suprà, non enim eius mentis concedens videtur esse, vt decimas noualium indulgeat, & sic omnino priuare ecclesias parochiales omnibus decimis, quibus ipsę iam assignatæ erant à Dionysio Papa, cap. Pastoralis, de his, quæ fiunt à prælato. capit. mandatũ. vbi glos. vltima, de rescriptis, præcipuè cum decimæ, quatenus ad cõgruam & necessariam sustentationem ministrantium spiritualia attinet, sint iuris naturalis ac diuini, ac proinde tolli non possint ipsis ministris, quibus debẽtur, vt non semel docuimus. Quintò, & deniq;, quia odiosum est, quòd quis, etiã clericus, intra alienam parochiam non solum habeat decimas veteres, sed etiã noualium, atque penitus contra ius cõmune, vt in cap. ad decimas, de resti. spoliator. ergo restringendum, vt in regula. odia, cum simil. de regul. iur. in 6. quibus fundamentis hanc sententiam in specie nostra cõtra cõmunẽ veriorẽ existimãt atque probant Ancharrañ. in dict. cap. ex parte. 3. & Collectar. in dict. cap. cum cõtingat. de decimis. & Fortun. Garf. in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de libe. & posth. eosque referens Petrus Rebuff. de decim. quæst. 14. nume. 29. cum sequẽtibus. idem in l. silua cædua. 30. §. noualis. in versi. ex his infertur. ff. de verbor. signific. D. Couarr. libr. 1. variar. resolutio. cap. 17. num. 13. in versicul. sed profectò: quorũ sententia mihi magis placet, quã communis, quia text. in quo suum principale fundamentum facit communis, est in dict. cap. ex parte. qui etsi prima facie videatur expressus pro ea, * loquitur 124
tamen rectè inspectus, specialemque rationem habet in priuilegio concesso ei, cui iure communi & ordinario decimæ competebant, vt patet ibi; Decimas de laboribus terræ parochiarum tuarum, licet ab eo ius eas percipiendi præscriptione iure speciali sublatum sit: quod quidem priuilegium fauorabilem causam habet, ideò ita largè accipitur, vt noualia

noualia includat, cum per hanc interpretationem ad ius commune reducamur, argumento glossæ communiter approbatę in cap. statutum. de præbend. in 6. verbo numerandum, vt alibi retulimus: ita Couarr. vbi supr. in hac specie fateor communē sententiam verissimam esse: at cui licebit ex capite, & aduersus tot iuris regulas, quas prædiximus, extra terminos d.c. ex parte, eius decisionem trahere idem probando in priuilegio de decimis percipiēdis, quibusuis personis Ecclesiasticis cōcesso, quibus antea iuri cōmuni eædem decimę minimè cōpetebāt? quo fit, quo fit, vt extra casum d.c. ex parte, veriorē censeam esse contrariam cōmuni sententiā, præterquàm si Papa concessisset omnes & quascumque decimas, vel omnem decimationē talis territorij, tunc enim ad noualia etiam referetur

125 * huiusmodi priuilegium, & ita debet intelligi cōmunis præd. sententia, vt in hoc casu procedat: vt tenet expresse Rebuff. d.q. 14. num. 31. & constat ex traditis per Socin. cons. 297. viso, nume. 5. & 6. volum. 2. & quia, vt inquit Oldrad. cons. 307. priuilegium exēptionis concessum à Papa per verba vniuersalia, includit omnia. sequitur Rubeus cons. 135. num. 3. & Surdus cons. 140. nume. 66. vbi nu. 65. ex Abb. in c. ad audiētiam. num. 1. de decim. probat, quòd quamuis priuilegium alteri nociuum strictè interpretādum sit, non tamen adeò restringitur, vt recedamus à propria verborum significatione: quod sequitur etiā Parisius consil. 22. nu. 7. vol. 4. ab eo relatus.

Sed secundum Rebuff. vbi sup. hodie per text. in c. statutum. §. 1. de decimis, in 6. limitatur priuilegium percipiēdi decimas & noualia, vt is non possit percipere nisi dimidiam partem noualium, & quòd secundum hoc fuit iudicatum sæpius in illo Senatu: loquitur tamen ille text. quando hi à quibus indultum noualium decimarum obtētum est, totaliter veteres percipiebant decimas, vt patet in text. ex ratione, de qua ibi.

126 Similiter etiam priuilegium alicui cōcessum, quo is eximitur à solutione decimarum ex fructibus noualium, intelligendum est de his noualibus, in quibus alter non habet tempore dati priuilegij quasi possessionem iuris percipiendi decimas, ne illi fiat præiudicium præter concedentis intentionem text. in c.

127 dudum. 31. in ordin. de priuileg. * Quinimò idem est dicendum, vbi noualia essent tempore datæ immunitatis procisa, & ex eis debitæ fuissent decimæ alteri secundum Abbatem ibi afferentē hanc esse communem omnium opinionem: sequitur Rebuff. dict. q. 14. de decimis. num. 33. & Couarr. vbi sup. num. 14. vbi cum eodem Abbate, præfatum priuilegium intelligit procedere in his naualibus, quæ post donationē procisa fuerant, cum statim facta procisione, & ipsis agris cultis sit acquisitum maximū ius quoad decimas percipiendas, his quibus idem ius alioqui competebat, ideoq; non fuit eius mentis Roman. Pontifex, vt eis præiudicaret, nisi id apertè constiterit: sequitur idem Rebuff. in dict. l. silua cædua. §. noualis versicu. quinto. vbi huiusmodi priuilegium datum alicui de non soluundis decimis de noualibus, intelligendum esse dicit de eo loco, de quo

128 Ecclesia nullum ex decima percipiebat fructum: ideoque si pratum in culturam redigatur, non dicetur nouale quoad hoc vt is, qui non tenetur soluere decimas noualium, non teneatur de his soluere: imò Ecclesia parochialis ex hoc prato habebit decimas, & priuilegium debet intelligi de modico præiudicio. c. quamuis. de rescript. in 6.

129 Quinimò sunt qui existiment, decisionē d.c. penult. de priuilegijs. procedere etiam in priuilegio immunitatis concesso à solutione decimarū ex agris antiquitus cultis, ac coli solitis, vt id priuilegiū accipiatur & intelligatur absq; præiudicio corū qui sunt in quasi possessione percipiēdi decimas ex fructibus eorūdem agrorum: quasi Papa noluerit eis præiudicare, prout sunt Innoc. & Card. in d.c. pen. & Oldrad. cons. 268. Feli. in c. causam quæ. de rescript. nu. 11. & Catel. Cott. in vltim. memor. in vers. priuilegia.

Huic tamen opinioni multum aduersari videtur, quòd si hoc ita verum esset, priuilegium huiusmodi ea in specie esset sine fructu ac illusorium, quod non est dicendum. Quare meritò Abb. in c. dudum num. 1. de priuileg. quem sequitur & latè probat atque defendit Decius consil. 113. num. 7. contrarium in his terminis censuit: idem Abbas in c. causam, el. 2. num. 5. versicul. exemptum, de testibus, vbi quòd Papa benè scit decimas prędiales pertinere ad Rectorem parochiæ, & sic videtur quòd de hoc iure non erit facienda mentio.

Hæc tamen Doctorum controuersia ea distinctione reconcilianda est, vt prima opinio procedat & intelligatur, vbi possessio percipiendi decimas ex agris antiquitus cultis, est apud eum, cui iure communi & ordinario minimè competebat, sed ex priuilegio, consuetudine, aut præscriptione, tunc enim priuilegium prędictum simpliciter concessum his non præiudicabit, quasi huius, quasi possessionis iuris extraordinarij percipiendi decimas Summus Pontifex ignarus sit, nec eius mentionem in priuilegio fecerit, ideoque eam tollere in dubio non præsumitur: at verò secunda opinio procedat ac intelligenda sit, vbi prædicta quasi possessio percipiendi decimas est penes eum, ad quem iure communi spectat, nec alibi potest ea immunitas effectum sortiri, quia cùm huiusmodi quasi possessionis scientiam præsumitur concedenti satis notam esse, argumento cap. 1. de constit. libr. 6. ei derogare voluisse præsumendum est: secus erit, si ea immunitas possit effectum habere extra res illas iure communi possessas, quibus & earum possessioni non est præsumendum Principem derogare voluisse: ita colligi potest ex traditis per Abbatem in dict. capit. dudum de priuileg. & in dict. cap. causam. el 2. dicto numer. 5. de testibus, & in terminis ita conciliat prædictas opiniones contrarias Couarruuias vbi suprà, dict. num. 14. col. fin.

130 Sed & priuilegium de non soluendis decimis simpliciter concessum, ad noualia non extenditur, adeò quòd hic priuilegiatus de noualibus decimas soluet, vt docet Antonius de Butrio in d. cap. tua columna vltima, & Socinus cōsilio. 297. viso priuilegio, per totum, volumine. 2. prout eos refert & sequitur Rebuff. dict. quæstio. 14. num. 30. Socin.

131 tamen ibi hoc non dicit. * Limitatur, si priuilegium concedatur de non soluendis decimis de laboribus proprijs, quia extenditur ad noualia, quę proprijs fiunt manibus, de quibus decimas non soluet; intelligitur enim tàm de præsentibus laboribus, quàm de futuris: vt in cap. ad audientiam. & in cap. ex parte. el 1. de decimis, vt probat latè Rebuff. dict. quæstio. 14. de decim. num. 28. quia non paratur ex hoc adeò magnum præiudicium Ecclesijs parochialibus. Addit Re-

132 buffus dict. num. 28. * quòd quando cōceditur priuilegium non soluendi decimas de laboribus, non solùm non soluet de noualibus factis proprijs manibus, sed quòd de his noualibus semel factis numquā posteà decima soluetur; secundum DD. in d. c. ex parte. el. 1. ex text. in proposito singulari in c. fin. de priuileg. vbi reddit tex. rationem, Cum aliàs nonnumquam contingeret indulgētiam de noualibus plus dispendij, quàm vtilitatis cultoribus afferre.

133 Quinimò licèt omnes religiosi, tàm exempti, quàm non exempti, de possessionibus suis & terris hactenus acquisitis, & amodò acquirendis decimas integras soluere debeant illis Ecclesijs, quibus eædem possessiones & terrę fuerant decimabiles, nisi super hoc speciali iure vel priuilegio sint muniti, vt in cap. 2. §. cæterum. de decimis. libro. 6. l. 4. titulo. 20. partita. 1. in versiculo. *E*

134 *todas las ordenes*: * attamē ex priuilegio Adriani Papæ fratres Cisterciensis ordinis, Templarij, & Hospitalarij, decimas laborum suorum, quos proprijs manibus vel sumptibus impendunt, soluere non tenentur: cæteri verò religiosi de noualibus suis, quę proprijs manibus vel sumptibus excolunt, &

de

de nutrimentis animalium suorum, & de hortis suis decimas persoluere non tenentur, de cæteris verò rebus tenentur, vt in d.cap.ex parte. el. 1. & in dict. l. partit. sic intelligenda, iuxta terminos d.cap. ex parte.secundum Gregor. Lop. ibi, in glos. *todas las otras ordenes:* & illud de noualibus intelligit. d.l. Regia, nisi ex hoc Ecclesia parochialis enormiter læderetur: quod, vt ibi aduertit Gregor. Lopez, videtur deductum ex text. in c.
135 suggestum.de decim.vbi * quòd simile priuilegium de non soluendis decimis cõcessum religiosis reuocatur, si ex post facto incipit nociuum esse: quod latè prosequitur, sic suprà dicta resoluens in effectu, Petrus Rebuff. dict.q.14.numer. 30.cum sequentib.& priùs.q.5.nume.7. & 29.cum seqq.

136 Illud denique prætermittendum in proposito non duxi, nempè quòd religiosi priuilegiati de non soluendis decimis, eas soluere nihilominus tenētur de alienis terris, & de fructibus possessionum, quas acquisierunt post Concilium Lateranense, etiamsi eas proprijs manibus, aut sumptibus excolant, illis Ecclesijs quibus ratione prædiorum anteà soluebantur, quia priuilegium prædictum solùm sibi prodest quoad terras ante prædictum Concilium acquisitas, non verò extenditur ad posteà acquirendas, seu acquisitas, vt cauetur in Cõcilio generali relato in cap. nuper.de decim.& in l.4. titul.20. partita 1. tradit Rebuffus de decim.quæst. 5. num. 31.& quæst.14.num.42.& Socin. consi. 268.num 4.lib.2.& consi.297. numer. 3. eod.lib.& nos cons. 5. num. 17. cum sequentibus, nisi prædict.capiti nuper fuerit derogatum, prout Gregor.XIII. Summus Pontifex derogauit in fauorem religiosorum Societatis Iesu, quibus à sede Apostolica est indultum priuilegium de non soluendis decimis, vt retulimus dict.consil. 5.num.2.& 7.anno 1578.motu proprio impresso, quem vidi ac legi. Hactenus de secunda deductione ex cõmuni sententia Theologorum, quæ habet, decimas quoad congruam & necessariam sustentationem spiritualia ministrantium esse iuris naturalis ac diuini quoad quotam verò minimè, sed de iure humano Pontificio. Tertiò ex eadem vera resolutione deducitur, nulli dubium esse posse, quin hodie Christiana plebs teneatur decimas soluere sub peccati mortalis pœna ratione præcepti humani, & Apostolicæ sedis, cui omnes fideles Christiani, & subsunt & obedire tenentur; & ideò secundum
137 Couarruu.statim citandum, * impium & hæreticum esset, asseuerare, posse laicos denegare sacerdotibus decimarũ solutionem iustissima lege debitam. Nec quicquam refert sacerdotes diuites esse, habereque prædia, agros, aliasque res, vnde viuere absque inopia possint, si enim eis, vt prædiximus, debentur, parum obest eos diuites esse: debitor namque ex quacumque alia causa immunis non est à solutione debiti, eo quòd creditor diues sit: nec ea tantùm principali causa iure Pontificio decimas sacerdotibus dari statutũ est, quòd pauperes essent, sed etiam propter pauperum egestatem: fit igitur, sacerdotes, etiam abundantes diuitijs, posse decimas recipere, tamquam earum dispẽsatores, vt eas videlicet pauperibus distribuant, & eis etiam diuitibus deberi hac in specie Pontificum præcepto scribit Sanctus Thomas quodlib. 6. articulo.10. & 2. 2. quæstione. 87. articulo 3.ad primum, cui frequentissimo omnium consensu cæteri adstipulantur, secundum D.Couarru. libro 1. variarum resolutionum.cap.17.num.4.tenet summ. Armill.aurea.verbo, decimæ. numer.4. Itaque licet sacerdotes diuites decimas pauperibus non distribuant, nec rectè sibi officium commissum exequantur, nec sint quales oportet, non tamen ideò plebs benè agit, decimas illis denegando: ad eam enim non spectat punire, sed ad superiores, estque de hoc expressa definitio: nam inter quadraginta quinque articulos Ioannes Vvicleff in Concilio Constantiensi condemnatos, is vnus decimo octauo

tamen sperare à Prælato cui seruit, bonum temporale in genere, & secūdariò etiam beneficium spirituale: secus si nō esset idoneus & Thesaur. Christianę relig.c.61.n.17.& approbatur hodie in l.3. in princip. tit.17.p.1.& nouissimè idem probat Nauar.consi.9.de simon. num. 4. amplians etiam in illis qui nō seruirent, si aliàs illa non sperarent, & consi.23. de simon.num.4.

70 Hinc deduci posse videtur qđ inquit Hostiens. in.c.cū essent. de præb. quem refert & sequitur Armil.aur. in sua summa,verb.simonia nu.16. dicens, qòud si Episcopus recepit quēdā clericū ad seruitium spirituale vel temporale præstandum, promittens sibi certum salarium annuatim præstādum, donec sibi prouideret de beneficio cōpetenti, non committitur simonia, dūmodò specialiter se non obligauerit ad seruitiū tēporale præstandū, etiā quòd recepto beneficio expiret salariū,quod promissum fuerat sub conditione,& seruitiū nō est causa principalis, sed impulsiua: secus si promissio fuisset pura & perpetua, quia tunc bene cōmittetur simonia, si remitteretur tēporale pro spirituali consequendo: argu. c. veniens.de testib.Primū tamē supradictū Host. verū putat ibi Abb. n.5. quando Prælatus nō ducitur principaliter ad cōferendū propter seruitiū tēporale vel spirituale recipiendū,sed quia ille meretur,& causa impulsiua & non finalis sit præstatio seruitij:argu.c.graue, de præb. nō enim est licitū recipere promissionē beneficij cōferendi pro voce præstandâ in electione, vt in.c.de hoc.de simon. ergo nec pro spiritualibus seruitijs, nisi istâ esset causa impulsiua.Addit Felt. ibi, dūmodò non sit pactū expressum de dando beneficio,& Host. & Abb. vbi suprà sequitur Anan.ibi.nu.14.versi.& hæc faciūt,&c. & Greg.Lop.in d.l.3. in glo. *Por q̃le dè beneficio*, tit.17. part.1.& Thesaur.

71 Christian.relig.c.61.n.17.* Addo ego,limitādū etiā esse dictū primū Host. quādo famulus ex pacto se obligaret ad seruiēdū Prælato sine salario ob beneficiū ab eo collatū, quia tunc seruitiū videretur principalis causa beneficij, nisi non principaliter propter seruitiū, sed ob benemeritū dominus ad conferendū ei induceretur, vt volui Armil. aur. vbi suprà, sic intelligendus & declarādus. Declaratur prætereà præcedens sententia,

72 vt procedat, * quoties dominus in præd. specie famulo suo digno, & benè merito beneficium conferret, tūc enim potius, aut saltē principaliter id facere videtur ratione dignitatis, licèt secundario vt sibi gratis seruiat:secus verò tūc erit, si famulus indignus sit sacerdotio, quia apparet tunc principaliter fieri ratione obsequij à famulo præstādi, quā probitatis & meriti,qđ nō habet, & ideò tunc vitio irretiretur simoniæ, quæ realis efficeretur, seruitio inde absq; salario subsequuto post collationē beneficij, necnō & famulus huiusmodi in ead culpa esset.Pro quibus facit d.l.3.p.in versi. *Mas si aquel.*

73 * Consulo tamen Prælatis, vt se abstineant ab huiusmodi pactionibus, quāuis enim cautè factæ, sint licitæ, vt prædiximus, maximā tamen habent ꝓximitatē cū labe simoniæ, & difficillimum & satis scrupulosū est iudicare qualis fuerit principalis causa,& qualis impulsiua, sæpè enim cōfūditur mēs in hoc pręinordinata

74 auaritia. * Fugito igitur periculum,nā qui id amat,peribit in illo:si enim cōmittitur simonia, si Cardinalis,vel alius propter donū,vel seruitiū receptū procuret beneficium alicui,ad hoc vt liberetur ab obligatione antydorali, qua ei tenebatur secund. Angelū in.l. sed si lege. § consuluit.de pet.hæred.quē referunt & sequūtur Anan. & Greg.Lop. vbi suprà, à fortiori cōmittitur etiā simonia, si ipse confert beneficiū, ad hoc vt ab illa obligatione se liberet, secund. Anan. vbi suprà cuius contrarium videntur velle DD. suprà citati. Dictū tamē Ange & sequaciū potest & debet intelligi,quādo principaliter ob id procuratur vel confertur beneficium, secus si principaliter id fiat ob aliam licitam causam & permissam, vtpote quia dignus est, & virtutibus pollet, licèt secundariò, & incidenter ob donū, vel seruitium receptū, vel recipiē-

dum, vt constat ex præd. resolutione, & sic ei non cõtradicit dictũ Angeli, & sequaciũ, nec argumentũ à fortiori prælibatũ: nihilominus cautè procedendum est in prædictis, ob periculum quod in se habent, ideò quòd tutum est tenere debemus.

75 Vltimò sciendũ est, quòd renuntiatio beneficij facta etiã in manibus inferioris ea intentione vt conferatur alicui cognato renũtiantis vel, alij, nulla conditione, modo vel pacto expressis valet, & renũtians nõ admittit simoniã, etiã mentalẽ, iuxta glos. in c. ordinationes. 1. q. 1. verbo pretio, cõmuniter receptã, vt testatur Nauar. in d. man. Lat. c. 23. n. 107. versi. ad decimũ, ibi: Secundò, quia renũtiatio, vbi ad hoc allegat expressã sentẽtiã grauissimi authoris D. Antonini Archiepiscopi Florent. 2. p. suæ summæ, tit. 1. c. 5. §. 11. cõtra Abb. & alios, quos reprobat: si tamẽ vellet renuntiare principaliter ob cognationẽ, vel vt cõferatur indigno, peccaret quidẽ ratione iniustitię, vel acceptionis personæ inordinatè conceptæ vel procuratę, non tamẽ simoniã cõmitteret

76 vt prædiximus.* Similiter non erit simoniaca cõfidentia illa, qua quis confidit, quod collator cõferet beneficiũ renuntiatũ illi, cui renuntians volet post renuntiationẽ liberã, & sine vllo pacto & modo, aut quẽ patronus præsentauerit ad illud ita renuntiatũ, quia nullus in ea re cõtractus nõ gratuitus, nec voluntas illũ faciẽdi interuenit, nec vllo iure naturali vel diuino talis fiducia prohibetur, si aliud non

77 obsistat.* Eadẽ ratione nõ est etiã confidentia simoniaca conferre beneficiũ, vel procurare, vt conferatur alicui ea intentione, & spe, quod ille aliquãdo cedet in fauorem alterius à se nominãdi, vel sui ipsius conferẽtis vel procurantis, dũmodò nullũ pactũ, modusve, aut conditio adijciatur, quòd certum esse solo iure antiquo attento, benè probat Nauarr. vbi suprà. n. 106. in prin. necnõ attentis extrauag. Pij IIII. & Pij V. super cõfidentia beneficiorũ editis, vt habetur inter motus proprios eiusdẽ Pij V. sub data illo Pij V. Calend. Iunij, ann. incarnatio. Dñi. 1599.

78 pro quarũ extrauag.* intelligẽtia pręsupponẽdum est, quod ipsę nihil prohibẽt quod prius non fuisset prohibitũ, solum enim disponũt cõtra confidentiã illicitã beneficialẽ, nẽpè simoniacã: confidentia autẽ in beneficialibus quędã est licita, quędã verò illicita: licita est qua quis ordinatè sperat quòd collator conferet beneficiũ

79 fratri,* vel alteri cõsanguineo suo digno: illicita verò per contrarium, id est, qua inordinatè confidit quod collator conferet beneficiũ mediãte pretio, pacto, modo, vel conditione expressa, vel tacita digno vel indigno: altera non simoniaca, qualis est illa, qua confidit, quod collator cõferet beneficia ob cognationẽ vel amicitiam indigno nullo pretio, pacto, modo vel cõdictione tacitè, vel expressè interueniẽte. Refert nouissimè Menoch. lib. 5. præsumpt. 9. n. 2. cum seqq. vbi ponit coniecturas probandi confidentiam in foro exteriori deductas, tam ex d. bullis, quã aliàs: regula enim in contrarium est, quod in dubio confidentia non præsumatur, etiamsi resignans, & resignatarius essent amici tempore resignationis, vt ibi pro-

80 bat.* Hoc sic præhabito, extrauagantes præd. non sunt editæ contra omnem confidentiam beneficialem, sed tãtùm contra confidentiam illicitam simoniacam, vt ex earum litera manifestè patet in pluribus partibus, vt rectè cõsiderauit Nauar. d. n. 109. & sequitur Ludouic. Lopez in suo instructor. conscientiæ. 2. part. cap. 9. de fructibus in confiden. &c. versiculo tertiò dicimus, pagin. 716. ex hoc resoluens, quòd illa confidentia, quæ aliàs erat illicita, nunc erit illicita, & quæ anteà non erat simoniaca, nec nunc erit huiusmodi, licèt iustè præsumi possit simoniaca in foro exteriori per modos de nouo ad id inductos à Pio V. in præd. extrauagan. non tamen intendit asserere, esse veram in foro interiori confidentiam illicitam simoniacã in casibus in quibus statui pro tali esse habendã, sed quòd in exteriori est presumenda talis. Quibus non obstant verba d. motus proprij, ibi: Sola dimittẽtis intentione: & iterum ibi: Conscientia

ſuetudinem hanc immutare, hoc poſsit facere.

151 Et per prædicta obtinui iam in praxi in [illegible] fauorem huius almæ Eccleſiæ Cathedralis Ciuitatenſ. contra quemdam parochianum ipſius, qui renuebat facere in ea piam memoriam Miſſæ [illegible], ac oblationes conſuetas pro matre ſua defuncta, etiam parochiana eiuſdem Eccleſiæ, in monaſterio tamen diui Franciſci eiuſdem ciuitatis ſepulta; & plura contra prædictam conſuetudinem allegabat, ac probabat, nempe eam eſſe omnino voluntariam, non vero obligatoriam: nihilominus fuit per ſententiam diffinitiuam Ordinarij Ciuitatenſ. condemnatus ſub pœna excommunicationis ad obſeruandam prædictam conſuetudinem, & virtute ipſius ad faciendam prædictam piam memoriam & oblationes conſuetas fieri in hac Eccleſia pro eiuſdem parochianis alibi ſepultis, & literæ exequutoriales oſtenſæ fuerunt illius ſententiæ, quibus condemnatus paruit cum effectu.

152 Non tamen poteſt presbyter parochialis propria authoritate negare miniſterium ſpirituale ipſis laicis, etiamſi hi ceſſauerint à conſuetis oblationibus, nam [illegible] authoritate prælatorum conſuetas oblationes exhibere, non tamen [illegible] ſubtrahenda ſpiritualia miniſteria, vt tenet Diuus Thomas vbi ſuprà, & alij communiter, ſecundum Couarruu. dict. cap. 17. num. 3. verſicul. illud tamen eſt conſiderandum, vbi [illegible] citat, dicens ſic intelligendum eſſe dict. capit. ad Apoſtolicam, & dict. capit. [illegible] cur. eodem titulo, ne videatur [illegible] temporale oblationis dari pro ſpirituali miniſterio, & conſtare videtur ex dicto cap. ad Apoſtolicam, ibi: Statuentes, vt libere conferantur Eccleſiaſtica Sacramenta, &c. Sequitur etiam Gregor. Lopez in dict. l. 9. titulo 19. partita 1. in gloſſ. 1. in verſiculo, & aduerte, & Theſaur. Chriſtian religion. vbi ſuprà, dict. num. 10. id quod expreſſè probat d. l. 9. circa finem, ibi: *Por tal razon como eſta no los deue el clerigo por ſi miſmo agrauiar dexando de dezir las horas, mas deue rogar al Obiſpo al Perlado que ouiere, que a de* [illegible] *que guarden aquella coſtumbre*, & ibi aduertit Gregorius, vbi addit cum Abbate, quòd ſi imputari poteſt culpa ſacerdoti, ex quo acceptauit Eccleſiam inopem, non poſſent compelli parochiani ad oblationes. & profectò rectius ex prædicta [illegible] in fine quod vidimus, quam in principio contrarium, quamuis hic loquatur nō ſtante conſuetudine offerendi, dicens: *Pero puede los conſtreñir deſta manera, no les deziēdo las horas*: hoc namque propria authoritate fieri non poſſet, ne videatur pro Sacramētorum [illegible] aliquid exigere, ſed per ſuperiorem aliquem, ſecundum Diuum Thom. & Grego. Lopez vbi ſuprà, & cæteros: & ita eſt intelligenda præd. l. regia in principio, in verbis modo relatis, vt conſtat ex ſuprà dictis; & tenent communiter DD. ſecundum Couarr. d. lib. 3. variar. reſolutio. c. 17. nu. 3. & D. Azeued. in d. l. 1. tit. 5. lib. 1. nouæ collect. Reg. nu. 9. vbi quòd ſuperior prius debet procedere contra parochianos per cenſuras: quòd ſi hoc non obſtante nolint efferre, tunc poterit præcipere, ne dicantur eis horæ Canonicæ.

153 Ex quibus omnibus [illegible] intelligenda venit gloſſ. cap. [illegible], dicens, laicos cogendos eſſe ad [illegible] miniſtris ſpiritualium exhibendas, hoc namque ſic ſimpliciter dictum iure non procedit, ſed tunc demum, vel cum miniſtri aliunde nequeant ſibi neceſſaria ad victum exhibere, vel alia ratione legitimæ conſuetudinis, modò liberè prius miniſtrentur ſpiritualia, vt prædiximus. & ita eam intelligit nuncupatim Couarr. vbi ſuprà, verſic. ex quibus. Similiter l. 8. titul. 19. part. 1. probans ſimpliciter parochianos non eſſe compellendos ad faciendas clericis prædict. oblationes, intelligenda eſt ac limitanda in prædict. duobus caſibus non procedere, nempè cum ipſi miniſtri eccleſiaſtici inopes aliunde omnino ſint, vel ſtante legitima conſuetudine prædi-

probat latè in terminis D. Azeued. vbi
106 suprà. * Vnde Abb. infert, quòd vnum prædium potest esse partim decimale vni Ecclesiæ, & partim alteri: puta respectu tritici vni Ecclesiæ, & respectu vini alteri, secundum Hostiens. & Ioan. Andream ibi, licèt Innocen. aliud videatur tenere, sicut prædiximus, quòd vna Ecclesia potest præscribere maiores decimas, & alia minores, etiam ex fructibus eiusdem prædij: quod etiam tenet Ioan. Andr. ibi, & sequitur Balbus vbi suprà,
107 num. 18. &. 20. * Si tamen in prædicta specie vna Ecclesia vel parochia recipiat ex consuetudine decimam de blado, alia de vino, & terra bladum reddens, mutetur, & vinum reddat, & è conuerso, quæ percipiebat de blado, percipiet de vino, & è conuerso, quia licèt mutentur qualitates terræ, non tamen mutatur substantia: vt in dict. cap. commissum. §. & sicut. de decimis. per quem ita cum Hostiens. tenet Siluester in summa. verbo, decima. nu. 14. versic. septimum Vnde quod suprà diximus, quòd qui prescripsit decimas ex quodam agro pro parte culto, præscripsisse etiam censetur ius percipiendi decimas ex altera parte eiusdemmet agri inculta, quando nouiter ad culturam redigatur, intelligendum est, quando alter non est in possessione percipiendi decimas aliorum fructuum illius partis incultæ, quę nunc ad culturam redigitur: secus si alter sit in possessione eas percipiendi, quia tunc ad eum pertinebunt, non verò ad illum, qui prescripsit decimas ex parte antiquitus culta per prædicta: & in terminis tenet Felin. in dict. cap. auditis. num. 19. & Balb. vbi suprà, num. 19.

108 Pro quorum confirmatione facit optima doctrina Innocent. in cap. dilecti. de relig. domibus, vbi quòd exercens vnum actum iurisdictionis animo acquirendi vniuersalem iurisdictionem in loco, videtur iurisdictionem in totum acquirere, dummodò alius non sit in possessione generali: nam tunc tantùm acquirit respectu Capitulorũ, seu actuum quos exercuit; sequitur Abb. in dict. c. dilecti. idem Abb. cons. 6. num. 2. & d. consil. 71. num. 5. & Salicet. in l. 1. num. 4.
109 C. de emancip. lib. * Sicque qui præscripsit iurisdictionem in vno territorio, poterit illam exercere aduersus aduenas & forenses, quamuis aduersus illos nuncupatim non præscripserit: ita Bartol. in. l. si quis diuturno, in. 2. notabili. ff. si seruit. vendic. cuius dictum refert & sequitur Florian. ibidem versicul. item nota,
110 vbi singulariter inquit, * quòd effectus præscriptionis causatæ à iure reali, extenditur ad omnes illos aduersus quos præscriptum non fuit: sequitur etiam alios allegans D. Moli. de Hisp. primog. lib. 2. cap. 6. num. 57. & Balb. vbi suprà. n.
111 28. * Similiter qui præscripsit ius eligendi in certa Ecclesia, censetur & præscripsisse ius postulandi, alio non existente in possessione postulandi, secundũ Abbatem per text. ibi in cap. bonæ. el. 2. nu. 4. de postul. prælat. & in cap. 3. num. final. de caus. possess. & prop. sequitur D. Azeued. vbi suprà, num. 9.

112 Quare dubio de eo quòd in præscriptione decimarum in simili tradit Petr. Rebuff. de decim. d. quæstion. 14. nu. 15. dicens, quòd qui præscripserit decimas personales parochianorum habitantiũ in loco de Balhanisis, si quis illuc venerit de nouo, ibidem & habitauerit, ab eo nõ habebit decimas, quia præscriptio in vna persona, non extenditur ad aliam: vt plenè consulit Ias. cons. 81. communitas, colum. 3. volum. 3. & bonum sit argumentum de rebus ad personas. l. miles ita. §. 1. vbi Bart. ff. de milit. testament. cum similib. hoc namque stantibus suprà dictis procedere non potest, siquidem ea præscriptio est iuris realis, comprehendens habitantes in illo loco, & effectus prescriptionis causatę à iure reali extenditur ad omnes illos aduersus quos præscriptum nõ fuit, & sic cessant in proposito argumenta in contrarium adducta per Rebuff. nempè de vna persona ad aliam, & de rebus ad personas, siquidem in nostra specie præscriptio est iuris realis, comprehendẽs omnes parochianos habitantes in prædicto loco,

non

non verò purè personalis.

Non obstat etiam regula, quæ haber, Tantum præscriptum, quantum possessum, * nam quãuis verum sit, quod præscriptio sit stricti iuris, ac proinde exten di nõ debeat de persona ad personã, nec de re ad rem. d. l. 1. §. si quis hoc interdictum, vbi glos. & scribentes. ff. de itiner. actuque priuat. text. in cap. auditis. de præscription. vbi latè Felin. num. 10. cum sequentib. & etiam odiosa, quia iuri alterius detrahit, & ideò restringẽda, vt per Rebuff. q. 14. de decim. nu. 11.

113

114 Hoc tamen fallit, quando præscribitur aliquod ius reale in genere, nam præscripto legitimè illo iure reali, extenditur præscriptio ad omnes personas, quibus illud ius applicari posit, quamuis ad uersus eas specificè præscriptum nõ fuerit, secundum Bartol. & Molin. vbi supr. num. 16. Quando enim præscribitur aliquod ius vniuersale, non habet locum regula, quòd præscriptum non extendatur, imò præscriptio quodam iure vniuersali, alio in possessione nou existenti, illud ius ad omnes res & ad omnes personas extenditur, vt censuit Oldrad. consil. 267. circa fin. per text. in l. possidere. in princip. vbi scribentes. ff. de acquirẽ. possessio. Abb. dict. cons. 71. numero. 2. Ias. in l. imperium. num. 23. ff. de iurisdictio. omn. iudic. Felin. in d. c. auditis. nu. 20. Balb. de præscriptio. in d. 2. part. principal. q. 2. num. 27. Decius consi. 271. nu. 5. Aymon Crauet. de antiquit. tempor. 4. part. in princip. num. 57. cum sequentibus D. Molin. vbi suprà, num. 18. quod

115 benè declarat Crauet. vbi suprà. * Limitatur etiam regul. 8. c. cũ contingat, cum simil. de decimis. cum facta est præscriptio decimarum omnium talis villæ, vt de vniuerso, quia tunc extenditur etiã ad noualia, secundum Anton. de Butr. & Abb. in d. cap cum in tua. de decimis. sequitur consulendo Parisius consi. 73. licèt ius commune, num. 18. & 19. volu. 4. & Tiber. Decianus consi. 22. num. 34. volum. 1. Superiora in præscriptione decimarũ procedunt, vt ad noualia non extendãtur, nisi in casu, vt supr. est dissertũ.

116 Priuilegium tamen Ecclesiasticæ personæ concessum de decimis percipiendis, noualia comprehendit: text. est in c. ex parte tua. 27. in ordine. de decimis, vbi inquit text. Cum tibi, quod maius est, sit concessum, vt videlicet decimas de laboribus terræ parochiarum tuarũ cum integritate percipias, de noualibus eas exigere satis potes, quia vbi maius conceditur, minus concessum esse videtur: ex quo text. hanc doctrinam tenet gloss. verbo. noualium. in dict. cap. cum contingat. & ibi communiter Doctores, vt testatur Abb. ibi, id refert etc D. Couarru. dict. lib. 1. variar. resolutio. cap.

117 17. nu. 13. ibi, Quia. * Priuilegium verò hac in re laicis cõcessum de decimis percipiendis, non extenditur ad noualia, vt in cap. tua. §. fin. de decimis. vbi inquit text. quòd in talibus, nempè noualibus, licentia non est extendenda, sed potius restringẽda: idem probat expressè. l. 23. tit. 20. partit. 1. in versiculo, ***mas no valdria***, ibi Gregorius Lopez in glo. *que despues metiessen en labor.* idem deducit ex

118 ea. l. allegãs dict. c. tua. & Hostief. * Hoc tamen limitatur, quando concessum est ius decimandi in vniuerso aliquo territorio, vel in aliqua villa, quia tũc veniũt etiam decimæ noualium, & quæ de nouo fiunt, vt tradit Anton. de Butrio & Abb. in cap. cum in tua. de decim. quos refert. & sequitur Decian. consi. 22. num. 34. cum sequentibus. lib. 1. vbi latè probat, & num. 38. versicul. non obstat tertiò, fatetur regulam suprà dictam cap. cum contingat. de decimis, veram esse regulariter, sed limitari in prædicto casu. Item quando præter decimam, etiam ius decimãdi concessum reperitur. Item

119 & tertiò, * quãdo ex communi obseruãtia inuestitura ita interpretata fuit, vt per longa tempora, quotiescũque portio aliqua inculta, fuit ad culturam redacta, semper decima dictæ portionis spectauit inuestitis & feudatarijs, & per omnes collecta fuit, & ideò cum mysterio dicitur in dict. c. cum cõtingat. Nisi rationabilis causa ostendatur: inter quas rationabiles causas & prædictæ connumeran-

merantur, vt Parif. dict. consil. 83.

120 Sed contra communem supradictam sententiam, quæ habet priuilegium concessum clericis de percipiendis decimis, ad noualia extendendum fore, atque ipsa comprehẽdere, nonnulli authores tenent existimantes verius ac iuribus magis consonum esse contrarium, nempè huiusmodi priuilegium etiam clericis concessum ad ipsas noualium decimas minimè extendi. Primò ex text. in cap. 2. in princip. & in. §. 1. de decimis. lib. 6. vbi non satis est, quòd quis habeat priuilegium percipiẽdi decimas intra alterius confinia, vt percipere possit noualium decimas, nisi & quoad noualia priuilegium speciale fuerit consequutus: imò ibi cauetur, priuilegium hoc de percipiendis noualium decimis strictè esse

121 interpretandum. * Secundò, quia priuilegium est restringendum, quatenus cõcernit præiudicium tertij. c. olim. de verbor. significat. ad hunc sanè modum, vt attentis & maturè perpensis verbis & mente concedentis, in eo accipiatur sensu, qui minus alterius iuri lædat: vt in regula ea quæ, de regul. iur. in 6. cap. cum olim. & ibi DD. de consuet. c. penulti. & ibi glos. & Abb. idem Abb. in capit. quia circa de priuileg. gloss. etiam loquens in statuto in l. fin. §. in computatione. gloss. magna. ad fin. C. de iure deliber. glos. & Abba. in cap. cum olim. 1. de priuileg. & alij plures DD. à quibus hæc est passim recepta sententia. Tertiò, quia priuilegium ad futura non extenditur. Clem. fin. de rescript. quia quod non est, concessum non videtur. l. eius qui in prouintia. §. quas verò. cum simil. ff. si cert. petat. sed tempore priuilegij decimę nullæ erant noualium: ergo concessæ non videntur. Quartò, quia licèt beneficia & priuilegia Principis sint latissimè interpretanda. c. cum dilecti. de donat. l. beneficium. cum simil. ff. de constitut. princ.

122 * maximè quando agitur de solo præiudicio principis concedentis, vt in proposito alios allegans deducit Decianus consil. 22. nu. 13. & 14. vol. 1.

123 Hoc verum est & procedit, quatenus præiudicant concedenti: secus si tertio, secundum Abba. & alios in dict. c. olim. de verbor. signific. & Ias. in dict. l. beneficium. num. 19. & Decianum vbi suprà, non enim eius mentis concedens videtur esse, vt decimas noualium indulgeat, & sic omnino priuare ecclesias parochiales omnibus decimis, quibus ipsę iam assignatæ erant à Dionysio Papa, cap. Pastoralis, de his, quæ fiunt à prælato. capit. mandatũ. vbi glos. vltima, de rescriptis, præcipuè cum decimæ, quatenus ad cõgruam & necessariam sustentationem ministrantium spiritualia attinet, sint iuris naturalis ac diuini, ac proinde tolli non possint ipsis ministris, quibus debẽtur, vt non semel docuimus. Quintò, & deniq;, quia odiosum est, quòd quis, etiã clericus, intra alienam parochiam non solum habeat decimas veteres, sed etiã noualium, atque penitus contra ius cõmune, vt in cap. ad decimas, de resti. spoliator. ergo restringendum, vt in regula odia. cum simil. de regul. iur. in 6. quibus fundamentis hanc sententiam in specie nostra cõtra cõmunẽ veriorẽ existimãt atque probant Ancharran. in dict. cap. ex parte. 3. & Collectar. in dict. cap. cum cõtingat. de decimis. & Fortun. Garf. in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de libe. & posth. eosque referens Petrus Rebuff. de decim. quæst. 14. nume. 29. cum sequẽtibus. idem in l. silua cædua. 30. §. noualis. in versi. ex his infertur. ff. de verbor. signific. D. Couarr. libr. 1. variar. resolutio. cap. 17. num. 13. in versicul. sed profectò: quorũ sententia mihi magis placet, quã communis, quia text. in quo suum principale fundamentum facit communis, est in dict. cap. ex parte. qui etsi prima fa-

124 cie videatur expressius pro ea, * loquitur tamen rectè inspectus, specialemque rationem habet in priuilegio concesso ei, cui iure communi & ordinario decimæ competebant, vt patet ibi; Decimas de laboribus terræ parochiarum tuarum, licet ab eo ius eas percipiendi præscriptione iure speciali sublatum sit: quod quidem priuilegium fauorabilem causam habet, ideò ita largè accipitur, vt noualia

noualia includat, cum per hanc interpretationem ad ius commune reducamur, argumento glossæ communiter approbatę in cap. statutum. de præbend. in 6. verbo numerandum, vt alibi retulimus: ita Couarr. vbi supr. in hac specie fateor communē sententiam verissimam esse: at cui licebit ex capite, & aduersus tot iuris regulas, quas prædiximus, extra terminos d.c. ex parte, eius decisionem trahere idem probando in priuilegio de decimis percipiēdis, quibusuis personis Ecclesiasticis cōcesso, quibus antea iuri cōmuni eædem decimę minimè cōpetebāt? quo fit, quo fit, vt extra casum d.c. ex parte, veriorē censeam esse contrariam cōmuni sententiā, præterquàm si Papa concessisset omnes & quascumque decimas, vel omnem decimationē talis territorij, tunc enim ad noualia etiam referetur
125 * huiusmodi priuilegium, & ita debet intelligi cōmunis præd. sententia, vt in hoc casu procedat: vt tenet expresse Rebuff. d.q. 14. num. 31. & constat ex traditis per Socin. cons. 297. viso, nume. 5. & 6. volum. 2. & quia, vt inquit Oldrad. cons. 307. priuilegium exēptionis concessum à Papa per verba vniuersalia, includit omnia. sequitur Rubeus cons. 135. num. 3. & Surdus cons. 140. nume. 66. vbi nu. 65. ex Abb. in c. ad audiētiam. num. 1. de decim. probat, quòd quamuis priuilegium alteri nociuum strictè interpretādum sit, non tamen adeò restringitur, vt recedamus à propria verborum significatione: quod sequitur etiā Parisius consil. 22. nu. 7. vol. 4. ab eo relatus.

Sed secundum Rebuff. vbi sup. hodie per text. in c. statutum. §. 1. de decimis, in 6. limitatur priuilegium percipiēdi decimas & noualia, vt is non possit percipere nisi dimidiam partem noualium, & quòd secundum hoc fuit iudicatum sæpius in illo Senatu: loquitur tamen ille text. quando hi à quibus indultum noualium decimarum obtētum est, totaliter veteres percipiebant decimas, vt patet in text. ex ratione, de qua ibi.

126 Similiter etiam priuilegium alicui cōcessum, quo is eximitur à solutione decimarum ex fructibus noualium, intelligendum est de his noualibus, in quibus alter non habet tempore dati priuilegij quasi possessionem iuris percipiendi decimas, ne illi fiat præiudicium præter concedentis intentionem text. in c.
127 dudum. 31. in ordin. de priuileg. * Quinimò idem est dicendum, vbi noualia essent tempore datæ immunitatis procisa, & ex eis debitæ fuissent decimæ alteri secundum Abbatem ibi asserentē hanc esse communem omnium opinionem: sequitur Rebuff. dict. q. 14. de decimis. num. 33. & Couarr. vbi sup. num. 14. vbi cum eodem Abbate, præfatum priuilegium intelligit procedere in his naualibus, quæ post donationē procisa fuerant, cum statim facta procisione, & ipsis agris cultis sit acquisitum maximū ius quoad decimas percipiendas, his quibus idem ius alioqui competebat, ideoq; non fuit eius mentis Roman. Pontifex, vt eis præiudicaret, nisi id apertè constiterit: sequitur idem Rebuff. in dict. l. silua cædua. §. noualis versicu. quinto. vbi huiusmodi priuilegium datum alicui de non soluundis decimis de noualibus, intelligendum esse dicit de eo loco, de quo
128 Ecclesia nullum ex decima percipiebat fructum: ideoque si pratum in culturam redigatur, non dicetur nouale quoad hoc vt is, qui non tenetur soluere decimas noualium, non teneatur de his soluere: imò Ecclesia parochialis ex hoc prato habebit decimas, & priuilegium debet intelligi de modico præiudicio. c. quamuis. de rescript. in 6.

129 Quinimò sunt qui existiment, decisionē d.c. penult. de priuilegijs, procedere etiam in priuilegio immunitatis concesso à solutione decimarū ex agris antiquitus cultis, ac coli solitis, vt id priuilegiū accipiatur & intelligatur absq; præiudicio eorū qui sunt in quasi possessione percipiēdi decimas ex fructibus eorūdem agrorum: quasi Papa noluerit eis præiudicare, prout sunt Innoc. & Card. in d.c. pen. & Oldrad. cons. 268. Feli. in c. causam quæ. de rescript. nu. 11. & Catel. Cott. in vltim. memor. in vers. priuilegia.

Huic tamen opinioni multum aduersari videtur, quòd si hoc ita verum esset, priuilegium huiusmodi ea in specie esset sine fructu ac illusorium, quod non est dicendum. Quare meritò Abb. in c. dudum. num. 1. de priuileg. quem sequitur & latè probat atque defendit Decius consil. 113. num. 7. contrarium in his terminis censuit: idem Abbas in c. causam, el. 2. num. 5. versicul. exemptum, de testibus, vbi quòd Papa benè scit decimas prędiales pertinere ad Rectorem parochiæ, & sic videtur quòd de hoc iure non erit facienda mentio.

Hæc tamen Doctorum controuersia ea distinctione reconcilianda est, vt prima opinio procedat & intelligatur, vbi possessio percipiendi decimas ex agris antiquitus cultis, est apud eum, cui iure communi & ordinario minimè competebat, sed ex priuilegio, consuetudine, aut præscriptione, tunc enim priuilegium prędictum simpliciter concessum his non præiudicabit, quasi huius, quasi possessionis iuris extraordinarij percipiendi decimas Summus Pontifex ignarus sit, nec eius mentionem in priuilegio fecerit, ideoque eam tollere in dubio non præsumitur: at verò secunda opinio procedat ac intelligenda sit, vbi prædicta quasi possessio percipiendi decimas est penes eum, ad quem iure communi spectat, nec alibi potest ea immunitas effectum sortiri, quia cùm huiusmodi quasi possessionis scientiam præsumitur concedenti satis notam esse, argumento cap. 1. de constit. libr. 6. ei derogare voluisse præsumendum est: secus erit, si ea immunitas possit effectum habere extra res illas iure communi possessas, quibus & earum possessioni non est præsumendum Principem derogare voluisse: ita colligi potest ex traditis per Abbatem in dict. capit. dudum de priuileg. & in dict. cap. causam. el 2. dicto numer. 5. de testibus, & in terminis ita conciliat prædictas opiniones contrarias Couarruuias vbi suprà, dict. num. 14. col. fin.

130 *Sed & priuilegium de non soluendis* decimis simpliciter concessum, ad noualia non extenditur, adeò quòd hic priuilegiatus de noualibus decimas soluet, vt docet Antonius de Butrio in d. cap. tua columna vltima, & Socinus cõsilio. 297. viso priuilegio, per totum, volumine. 2. prout eos refert & sequitur Rebuff. dict. quæstio. 14. num. 30. Socin.

131 tamen ibi hoc non dicit. * Limitatur, si priuilegium concedatur de non soluendis decimis de laboribus proprijs, quia extenditur ad noualia, quę proprijs fiunt manibus, de quibus decimas non soluet; intelligitur enim tàm de præsentibus laboribus, quàm de futuris: vt in cap. ad audientiam. & in cap. ex parte. el 1. de decimis, vt probat latè Rebuff. dict. quæstio. 14. de decim. num. 28. quia non paratur ex hoc adeò magnum præiudicium Ecclesijs parochialibus. Addit Re-

132 buffus dict. num. 28. * quòd quando cõceditur priuilegium non soluendi decimas de laboribus, non solùm non soluet de noualibus factis proprijs manibus, sed quòd de his noualibus semel factis numquã posteà decima soluetur; secundum DD. in d. c. ex parte. el. 1. ex text. in proposito singulari in c. fin. de priuileg. vbi reddit tex. rationem, Cum aliàs nonnumquam contingeret indulgẽtiam de noualibus plus dispendij, quàm vtilitatis cultoribus afferre.

133 Quinimò licèt omnes religiosi, tàm exempti, quàm non exempti, de possessionibus suis & terris hactenus acquisitis, & amodò acquirendis decimas integras soluere debeant illis Ecclesijs, quibus eædem possessiones & terrę fuerant decimabiles, nisi super hoc speciali iure vel priuilegio sint muniti, vt in cap. 2. §. cæterum. de decimis. libro. 6. l. 4. titulo. 20. partita. 1. in versiculo. *E*

134 *todas las ordenes*: * attamẽ ex priuilegio Adriani Papæ fratres Cisterciensis ordinis, Templarij, & Hospitalarij, decimas laborum suorum, quos proprijs manibus vel sumptibus impendunt, soluere non tenentur: cæteri verò religiosi de noualibus suis, quę proprijs manibus vel sumptibus excolunt, & de

de nutrimentis animalium suorum, & de hortis suis decimas persoluere non tenentur, de cæteris verò rebus tenentur; vt in d.cap.ex parte. el. 1. & in dict. l. partit. sic intelligenda, iuxta terminos d.cap. ex parte.secundum Gregor. Lop. ibi, in glos. *todas las otras ordenes:* & illud de noualibus intelligit. d.l. Regia, nisi ex hoc Ecclesia parochialis enormiter læderetur: quod, vt ibi aduertit Gregor. Lopez, videtur deductum ex text. in c.
135 suggestum.de decim.vbi * quòd simile priuilegium de non soluendis decimis cõcessum religiosis reuocatur, si ex post facto incipit nociuum esse: quod latè prosequitur, sic suprà dicta resoluens in effectu, Petrus Rebuff.dict.q.14.numer. 30.cum sequentib.& priùs.q.5.nume.7. & 29.cum seqq.

136 Illud denique prætermittendum in proposito non duxi, nempè quòd religiosi priuilegiati de non soluendis decimis, eas soluere nihilominus tenētur de alienis terris, & de fructibus possessionum, quas acquisierunt post Concilium Lateranense, etiamsi eas proprijs manibus, aut sumptibus excolant, illis Ecclesijs quibus ratione prædiorum anteà soluebantur, quia priuilegium prædictũm solùm sibi prodest quoad terras ante prædictum Concilium acquisitas, non verò extenditur ad posteà acquirendas, seu acquisitas, vt cauetur in Cõcilio generali relato in cap. nuper.de decim.& in l.4. titul.20. partita 1. tradit Rebuffus de decim.quæst. 5. num. 31.& quæst.14.num.42.& Socin. consi. 268.num.4.lib.2.& consi.297. numer. 3. eod.lib.& nos cons.5.num.17. cum sequentibus, nisi prædict.capiti nuper fuerit derogatum, prout Gregor.XIII.Summus Pontifex derogauit in fauorem religiosorum Societatis Iesu, quibus à sede Apostolica est indultum priuilegium de non soluendis decimis, vt retulimus dict.consil. 5.num.2.& 7.anno 1578.motu proprio impresso, quem vidi ac legi. Hactenus de secunda deductione ex cõmuni sententia Theologorum, quæ habet, decimas quoad congruam & necessariam sustentationem spiritualia ministrantium esse iuris naturalis ac diuini quoad quotam verò minimè, sed de iure humano Pontificio. Tertiò ex eadem vera resolutione deducitur, nulli dubium esse posse, quin hodie Christiana plebs teneatur decimas soluere sub peccati mortalis pœna ratione præcepti humani, & Apostolicæ sedis, cui omnes fideles Christiani, & subsunt & obedire tenentur; & ideò secundum
137 Couarruu.statim citandum, * impium & hæreticum esset, asseuerare, posse laicos denegare sacerdotibus decimarũ solutionem iustissima lege debitam. Nec quicquam refert sacerdotes diuites esse, habereque prædia, agros, aliasque res, vnde viuere absque inopia possint, si enim eis, vt prædiximus, debentur, parum obest eos diuites esse: debitor namque ex quacumque alia causa immunis non est à solutione debiti, eo quòd creditor diues sit: nec ea tantùm principali causa iure Pontificio decimas sacerdotibus dari statutũ est, quòd pauperes essent, sed etiam propter pauperum egestatem: fit igitur, sacerdotes, etiam abundantes diuitijs, posse decimas recipere, tamquam earum dispẽsatores, vt eas videlicet pauperibus distribuant, & eis etiam diuitibus deberi hac in specie Pontificum præcepto scribit Sanctus Thomas quodlib. 6. articulo.10. & 2. 2. quæstione. 87. articulo 3.ad primum, cui frequentissimo omnium consensu cæteri adstipulantur, secundum D.Couarru. libro 1. variarum resolutionum.cap.17.num.4.tenet Summ. Armill.aurea.verbo, decimæ. numer.4. Itaque licet sacerdotes diuites decimas pauperibus non distribuant, nec rectè sibi officium commissum exequantur, nec sint quales oportet, non tamen ideò plebs benè agit, decimas illis denegando: ad eam enim non spectat punire, sed ad superiores, estque de hoc expressa definitio: nam inter quadraginta quinque articulos Ioannes Vvicleff in Concilio Constantiensi condemnatos, is vnus decimo octauo

tamen sperare à Prælato cui seruit, bonum temporale in genere, & secūdariò etiam beneficium spirituale: secus si nō esset idoneus & Thesaur. Christianæ relig.c.61.n.17.& approbatur hodie in.l.3. in princip. tit.17.p.1.& nouissimè idem probat Nauar.consi.9.de simon. num. 4. amplians etiam in illis qui nō seruirent, si aliàs illa non sperarent, & consi.23. de simon.num.4.

70 Hinc deduci posse videtur qđ inquit Hostiens. in.c.cū essent. de præb. quem refert & sequitur Armil.aur. in sua summa, verb.simonia nu.16. dicens, quòd si Episcopus recepit quēdā clericū ad seruitium spirituale vel temporale præstandum, promittens sibi certum salarium annuatim præstādum, donec sibi prouideret de beneficio cōpetenti, non committitur simonia, dūmodò specialiter se non obligauerit ad seruitiū tēporale præstandū, etiā quòd recepto beneficio expiret salariū, quod promissum fuerat sub conditione, & seruitiū nō est causa principalis, sed impulsiua: secus si promissio fuisset pura & perpetua, quia tunc bene cōmittetur simonia, si remitteretur tēporale pro spirituali consequendo: argu. c. veniens.de testib. Primū tamē supradictū Host. verū putat ibi Abb. n. 5. quando Prælatus nō ducitur principaliter ad cōferendū propter seruitiū tēporale vel spirituale recipiendū, sed quia ille meretur, & causa impulsiua & non finalis sit præstatio seruitij: argu.c.graue, de præb. nō enim est licitū recipere promissionē beneficij cōferendi pro voce præstanda in electione, vt in.c.de hoc.de simon. ergo nec pro spiritualibus seruitijs, nisi ista esset causa impulsiua. Addit Fell. ibi, dūmodò non sit pactū expressum de dando beneficio, & Host. & Abb. vbi suprà sequitur Anan. ibi.nu.14.versi.& hæc faciūt, &c. & Greg.Lop.in d.l.3. in glo. *Por q̄ le dè beneficio*, tit.17. part.1.& Thesaur.

71 Christian.relig.c.61.n.17.* Addo ego, limitādū etiā esse dictū primū Host. quādo famulus ex pacto se obligaret ad seruiēdū Prælato sine salario ob beneficiū ab eo collatū, quia tunc seruitiū videretur principalis causa beneficij, nisi non principaliter propter seruitiū, sed ob benemeritū dominus ad conferendū ei induceretur, vt volui Armil. aur. vbi suprà, sit intelligendus & declarādus. Declaratur præterea præcedens sententia,

72 vt procedat, * quoties dominus in præd. specie famulo suo digno, & benemerito beneficium conferret, tūc enim potius, aut saltē principaliter id facere videtur ratione dignitatis, licèt secundario vt sibi gratis seruiat: secus verò tūc erit, si famulus indignus sit sacerdotio, quia apparet tunc principaliter fieri ratione obsequij à famulo præstādi, quā probitatis & meriti, qđ nō habet, & ideo tunc vitio irretiretur simoniæ, quæ realis efficeretur, seruitio inde absq; salario subsequuto post collationē beneficij, necnō & famulus huiusmodi in ead. culpa esset. Pro quibus facit d.l.3.p.in versi. *Mas si aquel.*

73 * Consulo tamen Prælatis, vt se abstineant ab huiusmodi pactionibus, quāuis enim cautè factæ, sint licitæ, vt prædiximus, maximā tamen habent ꝓximitatē cū labe simoniæ, & difficillimum & satis scrupulosū est iudicare qualis fuerit principalis causa, & qualis impulsiua, sæpè enim cōfūditur mēs in hoc pręinordinata

74 auaritia. * Fugito igitur periculum, nā qui id amat, peribit in illo: si enim cōmittitur simonia, si Cardinalis, vel alius propter donū, vel seruitiū receptū procuret beneficium alicui, ad hoc vt liberetur ab obligatione antydorali, qua ei tenebatur secund. Angelū in.l. sed si lege. § consuluit.de pet.hæred.quē referunt & sequūtur Anan. & Greg. Lop. vbi suprà, à fortiori cōmittitur etiā simonia, si ipse confert beneficiū, ad hoc vt ab illa obligatione se liberet, secund. Anan. vbi suprà cuius contrarium videntur velle DD. suprà citati. Dictū tamē Ange & sequaciū potest & debet intelligi, quādo principaliter ob id procuratur vel confertur beneficium, secus si principaliter id fiat ob aliam licitam causam & permissam, vtpote quia dignus est, & virtutibus pollet, licèt secundariò, & incidenter ob donū, vel seruitium receptū, vel recipiē-

suetudinem hanc immutare, hoc posit facere.

151 Et per prædicta obtinui iam in praxi in similibus in fauorem huius almæ Ecclesiæ Cathedralis Ciuitaten. contra quendam parochianum ipsius, qui tenuebat facere in ea piam memoriam Missæ in cantu, ac oblationes consuetas pro matre sua defuncta, etiam parochiana eiusdem Ecclesiæ, in monasterio tamen diui Francisci eiusdem ciuitatis sepulta; & plura contra prædictam consuetudinem allegabat, ac probabant, nempe eam esse omnino voluntariam, non vero obligatoriam: nihilominus fuit per sententiam diffinitiuam Ordinarij Ciuitaten. condemnatus sub pœna excommunicationis ad obseruandam prædictam consuetudinem, & virtute ipsius ad faciendam prædictam piam memoriam & oblationes consuetas fieri in hac Ecclesia pro eiusdem parochianis alibi sepultis, & literæ exequutoriales ostensæ fuerunt illius sententiæ, quibus condemnatus paruit cum effectu.

152 Non tamen potest presbyter parochialis propria authoritate negare ministerium spirituale ipsis laicis, etiamsi hi cessauerint à consuetis oblationibus, nam etsi [illegible] co[illegible] authoritate prælatorum consuetas oblationes exhibere, non tamen sunt ab eis subtrahenda spiritualia ministeria, vt tenet Diuus Thomas vbi suprà, & alij communiter, secundum Couarrum. dict. cap. 17. num. 3. versicul. illud tamen est considerandum, vbi alios plures [illegible] citat, dicens sic intelligendum esse dict. capit. ad Apostolicam, & dict. capit. sicut. eodem titulo, ne videatur pretium temporale oblationis dari pro spirituali ministerio, & constare videtur ex dicto cap. ad Apostolicam, ibi: Statuentes, vt libere conferantur Ecclesiastica Sacramenta, &c. Sequitur etiam Gregor. Lopez in dict. l. 9. titulo 19. part. 1. in gloss. 1. in versiculo, & aduerte, & Thesaur. Christian. religion. vbi suprà, dict. num. 10. id quod expresse probat d. l. 9. circa finem, ibi: *Por tal razon como esta no los deue el clerigo por si mismo agrauiar dexando de dezir las horas, mas deue[illegible] al[illegible] del Perlado que ouiere, que el de[illegible] que guarden aquella costumbre* [illegible]. & [illegible] Gregorius, vbi addit cum Abbate, quod si imputari potest culpa sacerdoti, ex quo acceptauit Ecclesiam inopem, non possent compelli parochiani ad oblationes. & profectò rectius lex prædicta [illegible] in fine quod vidimus, quam in principio contrarium, quamuis hic loquatur nõ stante consuetudine offerendi, dicens: *Pero puede los constreñir desta manera, no les diziẽdo las horas*: hoc namque propria authoritate fieri non posset, ne videatur pro Sacramẽtorum [illegible] aliquid exigere, sed per superiorem [illegible] secundum Diuum Thom. & Grego. Lopez vbi suprà, & cæteros: & ita est intelligenda præd. l. regia in principio, in verbis modo relatis, vt constat ex suprà dictis; & tenent communiter DD. secundum Couarr. d. lib. 3. variar. resolutio. c. 17. nu. 3. & D. Azeued. in d. l. 1. tit. 5. lib. 1. nouæ collect. Reg. nu. 9. vbi quòd superior prius debet procedere contra parochianos per censuras: quod si hoc non obstante nolint offerre, tunc poterit præcipere, ne dicantur eis horæ Canonicæ.

153 Ex quibus omnibus intelligenda venit gloss. cap. [illegible], dicens, laicos cogendos esse ad oblationes ministris spiritualium exhibendas, hoc namque sic simpliciter dictum non procedit, sed tunc demum, vel cum ministri aliunde nequeant sibi necessaria ad victum exhibere, vel alias ratione legitimæ consuetudinis, modò liberè prius ministrentur spiritualia, vt prædiximus, & ita eam intelligit nuncupatim Couarr. vbi suprà, versic. ex quibus. Similiter l. 8. titul. 19. part. 1. probans simpliciter parochianos non esse compellendos ad faciendas clericis prædict. oblationes, intelligenda est ac limitanda in prædict. duobus casibus non procedere, nempè cum ipsi ministri ecclesiastici inopes aliunde omnino sint, vel stante legitima consuetudine prædi-

Fff 4 ctas

ctæ oblationes faciendæ, per prædicta, vel quoties in testamento defuncti præcipitur fieri clericis oblationes, vt in l.7. eodem titulo 19. partita prima, & in terminis ita etiam probat in prædictis casibus D. Azeued. vbi suprà, dict. num.9.

154 Illud tamen esse obseruandum in proposito videtur, non sufficere quòd minister spiritualium ex aliquo particulari artificio possit victum quærere, ad hoc vt parochiani cum non debeant suis oblationibus alere, quia non tenetur, qui laicis proprio labore spiritualia ministrat, sibi victum quærere aliunde, quàm ex oblationibus ipsorum laicorum, quibus seruit; etiamsi maximus alioqui artifex sit, possitque commodè ex ea industria alimenta percipere: inquit enim D. Paul. 1. Corint. cap. 9. Quis militat suis stipendijs? Quis plantat vineam, & de fructibus non edit? Quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat? & in terminis de quibus agimus, ita tenent Roman. singula. 344. Dec. in cap. cum inter, num. 26. de except. & sensit Hostiens. in summa, titul. de paroch. vers. in his, quos refert & sequitur D. Couar. vbi suprà, nu. 3. versic. qua in re, aduersus Abb. & Felin. in dict. cap. veniens. Sed horum opinionem sequitur Thesaurus Christian. relig. dict. cap. 62. numer. 11. versic. si verò, dicens quòd imputet sibi, quia tale beneficium acceptauit; & hoc esse de mente omnium Doctorum: & probata est in l. 9. in versic. *Nin sabe hazer ninguno de los menesteres, &c.* titul. 19. partit. 1. & ibi expressè tenet opinionem Abb. Greg. Lopez in gloss. 1. in fin. Et hæc secunda opinio verior & tenenda videtur. * Vica-

155 rius autem, qui officium & munus sacerdotale exercet in aliqua parochia nomine alterius, qui etsi absens sit, pingues tamen & opimos redditus ab Ecclesia iure sacerdotij percipiat; inops iustè dici non potest, vt ratione huius inopiæ cogendi sint laici ei oblationes [illegible]ibere, quia cum tenetur proprietarius alere, atque congruam portionem ex redditibus sacerdoti assignare, non verò parochiani, vt rectè probauit Dominic. à Soto lib. 9. de iustitia & iur. quæst. 3. artic. 1. versi. neque verò, &c. sequitur Couar. vbi suprà d. nu. 3. vers. secundum.

156 Sed an consuetudo, quòd laicis in die Purificationis Virginis Mariæ in Ecclesia per presbyteros candelæ ceræ albæ, vel alterius coloris offerantur, sit valida & obseruanda? Videtur valere, quia parum Ecclesiæ nocet, & laicis ad deuotionem multum confert, vt in specie decidit Federicus de Senis in cons. 155. quæstio, an laici, sequitur summa Rosel. citata per Syluestrum vbi infrà, existimans, spatio quadraginta annorum hanc consuetudinem præscribi, & Federicum refert & sequitur additio Abb. in capit. 1. num. 2. de consuetud. & Gregor. Lopez allegans Balb. Oldrad. & Felin. in l. 15. tit. 17. in glos. *de su oficio*, in fin. par. 1. pro quo facit bona glos. magna, ad fin. in cap. fin. 3. q. 3. quę habet, quòd prælatus dare potest bona aliqua ex bonis Ecclesiæ, si hoc habet consuetudo.

Sed Siluester in summa, verbo, decima, num. 7. inquit, opinionem prædict. Federici, & summæ Roselæ esse falsam, quia licet ista consuetudo, quantum ad vnam candelam, non sit Ecclesiæ grauis, attamen quantum ad multas est grauissima, & tanto magis, quanto inde inimicitiæ sequuntur, vt in dict. capit. 1. de consuetud. Item per eã Ecclesia submittitur laicis, contra text. in capit. 2. de reb. Ecclesiæ non alienand. libr. 6. Item soli patroni videntur esse priuilegiati in hoc, vt eis census, seruitus, vel tributum ab Ecclesijs reddatur: vt in capit. prætereà, de iure patron. Eiusdem sententiæ contra Federicum videtur fuisse Rochum de Curt. in cap. fin. de consuetud. sectione 5. num. 24. qui tandem resoluit, standum esse arbitrio iudicis in eo puncto, an consuetudo dicatur multum præiudicialis Ecclesiæ, vel modicum, sicut similiter, quæ dicatur rationabilis, vel non? vt per Menoch. de arbit. iud. libr. 2. centuria 1. casu. 82. num. 2. cum sequentib. alios citantem. * Sic etiam videmus non 157
valere consuetudinem qua habetur, vt rustici

rustici nō teneantur soluere decimas nisi curatus [illegible] cuilibet parochianorum certas [illegible] carnū porcinarū, vel quid simile [illegible] Abbatem in cap. 1. numer. 2. de consuetud. quem sequuntur posteriores, ibi, secundū Roch. de Curt. vbi supra, quia hæc consuetudo est multum onerosa Ecclesiæ, ac per eam retrahuntur laici à solutione decimarum, si prædictæ [illegible] carnium vel simile non præstentur. Addit tamen Abbas ibidem, litera. A. existimat, quod talis rustici præscriptione 40. annorum cum titulo vel præscriptione immemoriali, absque titulo tueri se possint, vel si maior pars Ecclesiarum ita seruaret, ex traditis per Federicum vbi supra, cuius opinio cum non sit tuta, quia prædicta consuetudo præstandi candelas laicis nimis grauat Ecclesiam, vt supradiximus, & infra docemus, fauere non potest huic opinioni: ac proinde sententiam Abbatis sequi malo indistinctè.

158 Sic etiam non valet consuetudo, quòd presbyteri teneantur dare in Paschate suis parochianis agnum Paschalem, vel pastum, vel quid aliud, quando illud esset tale per quod Ecclesia multum grauaretur, [illegible] secundum Cardin. Florēt. in dict. cap. 1. [illegible] & Curt. vbi supra: [illegible] cum eadem in consuetudine prædicta de candelis [illegible] nimis grauis Ecclesiæ, præcipue cum ipsa esset pauper

159 & egens, [illegible] non valeat prædicta consuetudo, nec sit obseruanda: si verò nimis non grauet Ecclesiam, quia paucis cādelis præstantur, & Ecclesia redditibus abūdat, valida sit, arbitrio iudicis, tanquam boni viri, semper hoc relinquendo, qui tamen in dubio in fauorem Ecclesiæ pronunciet, ex rationibus prædictis Siluestri, quæ mihi multum arrident.

160 Vltimò in hoc opportunè differenda venit quæstio illa, an valida sit antiqua consuetudo, quæ in plerisque diœcesibus extat, ex bonis & rebus a defuncto relictis deberi, ac dandum esse Episcopo, vel parochiali presbytero, meliorem vestē, aut vas aliquod argēteum, seu aliā rem, quam ipse Episcopus, vel presbyter elegerit: Et similē consuetudinem, qua domini à suis vasallis morientibus à tempore immemoriali meliorem exigunt vestem, aut aliam rem mobilem, seu optimum bouem, similemve, nequaquam posse obtinere, vtpote iniquam, rationique contrariam, ex pluribus probauit Philippus Corne. cōsil. 296. circa primum. col. 2. versic. tamen his, libr. 4. Nihilominus tamen in specie quæstionis propositæ in fauorem parochi est tenendum. secūdum Innocent. Hostiens. & communem in dict. cap. ad Apostolicam. Henric. & alios in cap. Iacobus. de simon. Cassiad. in decisione vnic. de consuetud. in princip. & nume. 1. qui testatur iuxta hāc opinionem Apostolicæ sedis prætorio litem decisam fuisse, quem refert, & communē esse profitetur, eam sequutus D. Couarr. dict. libr. 1. variar. resolution. cap. 17. num. 3. versi. sic sanè. idem in cap. officij. num. 1. ad fin. de testament. loquens in consuetudine præd. in fauorem Episcopi, vel parochialis presbyteri introducta.

161 Quinimò idem procedit, ac seruandum est in veste scissa parochiani decedentis existente penes sartorem, nondū sута nec completa, electa vigore d. consuetudinis à Rectore Ecclesiæ parochialis, vt conclusum fuit in capella Tolosana, decisio. 387. vbi Stephan. Aufrerius idem etiam iure probat, & eiusdem decisionis meminit Boer. in consuetud. Bituricens. *des coustumes concernans les mariag. & dona*, rubric. 4. §. 6. num. 16. & 17. & Cassan. in consuetud. Burgun. rubr. 4. & sequitur Burg. de Paz in l. 1. Tauri, nu. 312. vbi inquit se audiuisse Alfonsum Regem Legionensem super his sanctionem edidisse, cuius exemplum non authenticum habuit in hæc verba: Luithosam mandamus dari, vbi est visus & consuetudo terrarum: hinc prædicta exactio Luithosa appellatur: in hoc Episcopatu Ciuitatensi certo scio esse hanc consuetudinem immemorialem, vt e bonis vniuscuiusque Rectoris parochialis huius Episcopatus decedentis debeatur Episcopo

ria tenent omnes secundũ Salon vbi suprà, col. 1609. cõclus. 4. qui secus esse dicit in condemnato ad carcerem perpetuum, vel trit e mes, quia hic potest licitè fugere secundum eum aduersus supradictos, exceptis duobus casibus. Verùm in omnibus supradictis ego probo opinionem Caietan. & sequacium suprà dictã contra Salon.

18 Reliquum est, vt videamus, an iustè captus à iudice pro crimine mortis pœna digno, teneatur in conscientia sub reatu peccati à carcere fugere, cum primùm potuerit? Et profectò ex verbis S. Thom. 2.2. quæst. 69. artic. 4. ad 2. videtur hunc omnino teneri sub pœna peccati mortalis à carcere fugere, dum dicit, damnatum iustè à iudice ad mortẽ, non teneri manere in carcere, & sic non fugere: tantùm enim is tenetur pati pœnam, non autem aliquid agere, ex quo mors ipsa sequatur: & subdit diuus Thom. sicut dãnatus iustè, vt fame moriatur, poterit cibum sibi oblatum sumere, quia non sumere, esset se ipsum occidere: vnde sicut damnatus vt fame pereat, se ipsum occidit, oblatum sibi cibũ non assumens, ita etiam si iustè damnatus ad mortem, cum possit, non fugiat, se ipsum occidit. Ex vi igitur æquiparationis vtriusque casus à D. Thom. factę videtur eius mentis fuisse, vt hic fugere teneatur in conscientia, cum possit, sicut ille cibum sibi oblatum sumere, ne vterque se ipsum occidat. Nihilominus tamen hoc S. Thom. non expressit, quia secundum Caietan. ibi, id solum D. Thom. probare intendit, damnatum scilicet ad mortem, tantùm esse damnatum ad patiendum, non verò ad agendũ aliquid, èx quo sequatur mors: non tamen per hoc asserit, damnatum ad mortem, sui esse homicidam, si à carcere nõ effugerit, cum potuerit: & quamuis postea in damnato iustè vt fame pereat, dicat quòd non sumere cibum sibi oblatum, esset se ipsum occidere, ac proinde posse eum sumere, non tamen inde conijciendum est dicere voluisse, nec dixit, in priori casu, nempè de iustè damnato ad mortem, non fugientem à carcere, cum possit, peccatum admitti, cũ ex eo quòd maneat in carcere, non sequatur actus directè & immediatè ex propria natura tendens ad mortem, sicut in secundo casu: quasi clariùs velit Caietan. diuum Thom. dum similia esse scribit præd. duo intelligere in hunc sanè sensum, vt sicut damnatus vt gladio pereat, non tenetur, nec damnatus censetur, vt actum aliquem ipse agat, ex quo mors sequatur, sed vt patiatur mortem, ita damnatus vt fame pereat, non est damnatus vt aliquid agat, ex quo sequatur mors, sed vt patiatur sibi ministrari alimenta: sed ex hoc non censet S. Doctor ęqualia esse, hunc damnatum non sumere cibum sibi oblatum, & à carcere non exire, cum hæc duo differant penitus, vt latiùs statim dicemus: Superest igitur in primis, D. Thomam, iuxta sensum ac mentem Caietani, quẽ probamus, hanc partem affirmatiuam non tenere: nec eam verè voluisse, quãuis adduci incuria possit pro ea: tenenda est igitur negatiua in nostra specie sententia, nempè quòd iustè damnatus ad mortem, minimè in conscientia sub pœna peccati mortalis teneatur oblatã
19 sibi fugam à carcere arripere, * quamuis condẽnatus iustè vt fame pereat, si oblatum sibi cibum non assumat, peccet mortaliter, quia se ipsum occidit, quòd non licet: quod vltimum voluit S. Thom. vbi suprà, & expressè tenuit Caietan. super eo in versiculo ad octauam, dicens, quòd huiusmodi condẽnatus debet comedere, vt ius naturæ seruet, nec hoc est impedire exequutionem sentẽtię: tũ quia non est damnatus ad hoc, scilicet, vt se occidat nõ comedendo, sed ad hoc vt subtracta sint sibi alimenta, non à quibuscũque; sed à custodibus huiusmodi: vnde alij ministrantes tali damnato alimenta, non peccant, ead. ratione qua possunt adiuuare ad fugam, quãuis nullus teneatur huiusmodi damnato ministrare alimẽta, tamquam in extrema necessitate constituto, quia secundum iustitiæ ordinem in illa constituitur necessitate.

cessitate. Primum autem, nempè quòd iustè damnatus ad mortem non teneatur à carcere fugere, probat & tenet Soto d.lib.5.de iust. & iur. quæst. 6. artic. 4. versi. restat tamen ambiguitas, & ante eum Angel. & Siluest. verb. fugere, circa fin. & Armil. aur. eod. verb. nu. 3. & vtrũque probat & tenet D. Couarr. d.libr. 1. variar. resolu. cap. 2. num. 8. versi. qua ratione, & num. 10.

20 Ratio autem differentiæ inter vtrũque casum est, quia sunt quidam actus directè, & immediatè, ex propria natura tendentes ad mortem. Alij verò sunt actus indirectè, mediatè, & ex accidenti ad mortem opportuni, & proximi. Primi quidem actus sunt se ipsum gladio, vel haustu veneni, vel inedia, & fame occidere, & hi nulla ex causa liciti sunt: imò semper illiciti & reprobi sunt censendi, vtpote mortale crimen inducentes, ex text. in capit. si non licet. 23. quæst. 5. & D. August. lib. 1. de ciuit. Dei. c. 20. & 21. D. Thom. 2. 2. quæst. 64. artic. 5. cum enim actus hi directè in malũ tendant ex propria eorum natura, nec vllũ possint habere finem vtilem, sequitur eos nullo casu posse reddi licitos, sicut D. Thom. & alij frequentissimè probãt secundum Couar. vbi suprà, qui eos refert, & sequitur, & Victoria in relect. de homicidio, num. 28. & Ioann. Driedo de libert. Christian. cap. 6. tametsi in hac specie Ang. de Clauas. in summa verbo fugere, num. 1. in fin. & Ioan. Maior. d. quæstion. 22. colum. 3. contrarium asserant, & defendere conentur Domin. à Sot. vbi suprà, profitens non esse sibi prorsus improbabile quòd condemnato iustè, vt fame pereat liceat sibi non edere, quòd ibi nititur probare, ac ad rationem D. Thomæ quòd cibos oblatos non sumendo, videatur se ipsum occidere, respondere: cuius opinio est communis modò inter Thomistas, vt asserit Salon de iustit. & iur. in 2. 2. D. Thom. quæst. 69. artic. 4. colum. 1619. vbi ipse nouiter cõcludit, huiusmodi iustè damnatum sententia, vt fame pereat, posse comedere oblatos sibi cibos, & etiam non comedere, & fame perire. Secundi verò actus, cum immediatè non vergant in crimen & delictum ex sui propria natura, possunt sanè ex aliquo bono fine, aut ex aliqua alia causa, esse liciti, sicuti non fugere à loco, vbi periculum mortis imminet, aut pergere eò, quò mortis corporalis periculum adest, & quidem maximis coniecturis verosimile, hi enim actus cum directè ac ex sui natura immediatè ad mortem, & sui ipsius occisionem propriam non ordinentur, sed ex accidenti admixta aliorum opera, peccato, vitio, ac malitia, possunt aliqua ex causa ab agenti exerceri, liciteque fieri.

21 Ex supradictis circa primos actus directè, & immediatè ex sua natura tendentes ad mortem, primò fit, vt alij priuati ministrantes tali damnato alimenta, non peccent, ead. ratione qua possunt adiuuare ad fugam, vt prædiximus, sequitur Salon vbi suprà, colum. 1621. limitans in ministris iustitiæ.

22 Secundò fit, vt quamuis nullum peccatum sit, vti abstinentia ciborum ad pium effectũ, & gratia deuotionis, veluti ieiunare, non animaduerso quòd inde sequatur diminutio vitæ corporalis, comperto verò hoc damno, sed præuia pietatis causa, peccatum sit veniale, mortale verò si nullo pietatis respectu fiat, & hoc faciens animaduertat excessum, & ex hoc sibi vitam diminui, secũdum Caietan. super D. Thom. 2. 2. quæst.
23 146. articul. 1. * nullis tamen vti cibis inediaque opprimi, etsi id pietatis gratia fiat, & mortale proculdubio peccatũ erit, vt rectè deduxit Couarru. vbi suprà
24 d. num. 10. vbi cum Abb. & alijs addit, * quòd non tenetur quis vti cibis delicatioribus, salubrioribusve, ad effectum prolongandi vitam, licèt teneatur vti cibis ad vitæ conseruationem naturaliter productis.

Tertiò fit, non licere cuiquam, seclusa diuina iussione, etiam ex causa religionis, & martyrij ratione, in Fidei testimonium se ipsum veneno occidere, aut aliũ actum morti immediatum exercere, vt

latè

in cap.magnæ. de voto. S.Thom. 2. 2.q. 88.artic. 3.& omnes in libr. 4. sententiarum,distinctione.38. secundum Nauar.* qui idem sequitur in manuali Latin. c. 12.num.26.Quibus fit,vt nulla deliberatio,quantumlibet resoluta & firma, nec etiam propositum firmum efficit votũ, nisi simul interueniat promissio, vel votum:ita S.Thom.2.2. q. 88. artic.1. & 2. & omnes DD.in cap. literaturã. de vot. quos sequitur in pulchro casu Nauarr. consil.1.num.1.de vot.& priùs in manuali.c.12.num. 24.est communis secundũ eumdem Nauarr.cons.8. de vot.num.1. & cons.15.de vot.nume. 1.sequimur & nos infrà num. 34.

3 Illa tamen est inter homines ac Deũ in proposito differentia, quòd cum nobis non nisi vocibus, aut exteris nutibus aliena mens innotescat, non potest homo homini nisi voce ac signis quidquã promittere: vnde Prouerb. 6. Illaqueatus es verbis oris tui: Deo autem, cui intima cordis patent.1 Reg. 16. Homines vident ea, quæ patent, sed Deus intuetur cor;per solam mentis loquelam fieri potest promissio:quo fit,vt quoad voti essentiam & necessitatem, intellectu absque voce consumẽtur votum:ita docet S.Thom. vbi sup. artic.1. Abb.in c. literaturam.num.2. de voto. & Soto vbi supr.in vers. statutum hoc:& voluit Nauarr.dict.cap.12.num.26. in princip.versicul.3.Gregor. Lop. in dict.l.1.in gloss. *arrebatadamente.* in fin.Nec obstat illud Psalmi,Reddam tibi vota mea, quæ distinxerunt labia mea;quia verba nõ sunt respectu Dei necessaria,sed respectu nostri: sicuti vocalis oratio ad expergefaciendos nostros animos, excitandosque mentis oculos in Deum. Secundò etiam acciri solet aliquorum testimonium, vt non solùm Dei metus, verùm vt humanus pudor firmiores nos reddat,ne voti fidem frangamus, secundum Dominic. à Soto vbi suprà,in versic. posterior conclusio:& triginta exempla voti taciti sine verbis,ponit Præposit.in cap. rursus, qui cleric.vel vouent.

4 Promissio tamẽ homini facta per solum actum interiorem non obligat promittentem in conscientia,secundũ opinionem Thomę,quàm tamquam veriorem probat frater Angles in suis florib. Theolog. quæst.in 2. part. in quæstio. de voto.artic.2.in 4.difficultat.estque communis sententia iuris prudentium, secũdum Aragon vbi suprà,pag.992. versic. de eadem simplici, vbi refert Soto tenẽtem contrarium : & tandem ipse Aragõ suam explicat sententiam in hoc distinguens. vt ibi per eum.

5 Circa deliberationem ad votum de qua supr. est dubium,verùm antequam votum obliget,cuncta sint consilio deliberanda, quorum ignorantia cohibere hominẽ posset à vouẽdo:Et in hoc quãuis nonnulli ita velint, vt est Ricardus in 4.distinct.38.q.1.tenendum est, ad votum requiri plenam deliberationem,nõ enim sufficit motus subitaneus, seu merè naturalis;quem vocant primò primũ, vbi nulla est ratio, vel meriti, vel culpæ, sed est necessarius motus secundò primus,in quo sola esse potest venialis culpa:illa verò plena deliberatio, qua nihil quod deliberari poterat, omittitur, non est necessaria,vt latè probat Dominic. à Soto,vbi sup.in versic. restat itaque, secundum Siluestr.in summa, verb votũ. §.13.voluntas deliberata sufficit, quæ ibi est, quando voto se vouens obligare intendit:& in deliberatione duo includũtur, consultatio, siue collectio mediorũ inter plura media, & determinatio ad

6 vota.* Illa enim deliberatio, quæ sufficit ad propositum, sufficit ad votum,vt tradit D.Thom. opuscul. 17. cap. 10. ad secundum,& Caietan.in 2.2.q.88. artic. 1.& in summa,verb.votum.cap. de quatuor conditionibus tenẽtibus se ex parte vouentis, & Siluestr. vbi suprà, sequitur nouissimè alios referens D. Didac. à Stunica vbi suprà.d.quæstio. 1.de voto. num.17.& 18. & Magister Aragon de iustitia & iure,quæstione 88.articulo. 1. pag.965.

7 Hinc primò fit,quòd deliberatio,quæ satis est ad obligandum nos diabolo per peccatum mortale,cadẽ sufficit ad obligandum

Huic tamen opinioni multum aduersari videtur, quòd si hoc ita verum esset, priuilegium huiusmodi ea in specie esset sine fructu ac illusorium, quod non est dicendum. Quare meritò Abb. in c. dudum. num. 1. de priuileg. quem sequitur & latè probat atque defendit Decius consil. 113. num. 7. contrarium in his terminis censuit: idem Abbas in c. causam, el. 2. num. 5. versicul. exemptum, de testibus, vbi quòd Papa benè scit decimas prę diales pertinere ad Rectorem parochiæ, & sic videtur quòd de hoc iure non erit facienda mentio.

Hæc tamen Doctorum controuersia ea distinctione reconcilianda est, vt prima opinio procedat & intelligatur, vbi possessio percipiendi decimas ex agris antiquitus cultis, est apud eum, cui iure communi & ordinario minimè competebat, sed ex priuilegio, consuetudine, aut præscriptione, tunc enim priuilegium prędictum simpliciter concessum his non præiudicabit, quasi huius, quasi possessionis iuris extraordinarij percipiendi decimas Summus Pontifex ignarus sit, nec eius mentionem in priuilegio fecerit, ideoque eam tollere in dubio non præsumitur: at verò secunda opinio procedat ac intelligenda sit, vbi prædicta quasi possessio percipiendi decimas est penes eum, ad quem iure communi spectat, nec alibi potest ea immunitas effectum sortiri, quia cùm huiusmodi quasi possessionis scientiam præsumitur concedenti satis notam esse, argumento cap. 1. de constit. libr. 6. ei derogare voluisse præsumendum est: secus erit, si ea immunitas possit effectum habere extra res illas iure communi possessas, quibus & earum possessioni non est præsumendum Principem derogare voluisse: ita colligi potest ex traditis per Abbatem in dict. capit. dudum de priuileg. & in dict. cap. causam. el 2. dicto numer. 5. de testibus, & in terminis ita conciliat prædictas opiniones contrarias Couarruuias vbi suprà, dict. num. 14. col. fin.

130 *Sed & priuilegium de non soluendis* decimis simpliciter concessum, ad noualia non extenditur, adeò quòd hic priuilegiatus de noualibus decimas soluet, vt docet Antonius de Butrio in d. cap. tua columna vltima, & Socinus cōsilio. 297. viso priuilegio, per totum, volumine. 2. prout eos refert & sequitur Rebuff. dict. quęstio. 14. num. 30. Socin. tamen ibi hoc non dicit.

131 * Limitatur, si priuilegium concedatur de non soluendis decimis de laboribus proprijs, quia extenditur ad noualia, quę proprijs fiunt manibus, de quibus decimas non soluet; intelligitur enim tàm de præsentibus laboribus, quàm de futuris: vt in cap. ad audientiam. & in cap. ex parte. el 1. de decimis, vt probat latè Rebuff. dict. quæstio. 14. de decim. num. 28. quia non paratur ex hoc adeò magnum præiudicium Ecclesijs parochialibus. Addit Rebuffus dict. num. 28.

132 * quòd quando cōceditur priuilegium non soluendi decimas de laboribus, non solùm non soluet de noualibus factis proprijs manibus, sed quòd de his noualibus semel factis numquā posteà decima soluetur; secundum DD. in d. c. ex parte. el. 1. ex text. in proposito singulari in c. fin. de priuileg. vbi reddit tex. rationem, Cum aliàs nonnumquam contingeret indulgētiam de noualibus plus dispendij, quàm vtilitatis cultoribus afferre.

133 Quinimò licèt omnes religiosi, tàm exempti, quàm non exempti, de possessionibus suis & terris hactenus acquisitis, & amodò acquirendis decimas integras soluere debeant illis Ecclesijs, quibus eædem possessiones & terrę fuerant decimabiles, nisi super hoc speciali iure vel priuilegio sint muniti, vt in cap. 2. §. cæterum. de decimis. libro. 6. l. 4. titulo. 20. partita. 1. in versiculo. *E todas las ordenes*:

134 * attamē ex priuilegio Adriani Papæ fratres Cisterciensis ordinis, Templarij, & Hospitalarij, decimas laborum suorum, quos proprijs manibus vel sumptibus impendunt, soluere non tenentur: cæteri verò religiosi de noualibus suis, quę proprijs manibus vel sumptibus excolunt, & de

de nutrimentis animalium suorum, & de hortis suis decimas persoluere non tenentur, de cæteris verò rebus tenentur, vt in d.cap.ex parte. el. 1. & in dict. l. partit. sic intelligenda, iuxta terminos d.cap. ex parte.secundum Gregor. Lop. ibi, in glos. *todas las otras ordenes:* & illud de noualibus intelligit. d.l. Regia, nisi ex hoc Ecclesia parochialis enormiter læderetur: quod, vt ibi aduertit Gregor. Lopez, videtur deductum ex text. in c.
135 suggestum.de decim.vbi * quòd simile priuilegium de non soluendis decimis cōcessum religiosis reuocatur, si ex post facto incipit nociuum esse: quod latè prosequitur, sic suprà dicta resoluens in effectu, Petrus Rebuff.dict.q.14.numer. 30.cum sequentib.& priùs.q.5. nume.7. & 29.cum seqq.
136 Illud denique prætermittendum in proposito non duxi, nempè quòd religiosi priuilegiati de non soluendis decimis, eas soluere nihilominus tenētur de alienis terris, & de fructibus possessionum, quas acquisierunt post Concilium Lateranense, etiamsi eas proprijs manibus, aut sumptibus excolant, illis Ecclesijs quibus ratione prædiorum anteà soluebantur, quia priuilegium prædictum solùm sibi prodest quoad terras ante prædictum Concilium acquisitas, non verò extenditur ad posteà acquirendas, seu acquisitas, vt cauetur in Cōcilio generali relato in cap. nuper.de decim.& in l.4. titul.20. partita 1. tradit Rebuffus de decim.quæst.5. num. 31.& quæst.14.num.42.& Socin. consi. 268.num 4.lib.2.& cons.297. numer. 3. eod.lib.& nos cons.5.num.17. cum sequentibus, nisi prædict.capiti nuper fuerit derogatum, prout Gregor.XIII.Summus Pontifex derogauit in fauorem religiosorum Societatis Iesu, quibus à sede Apostolica est indultum priuilegium de non soluendis decimis, vt retulimus dict.consil.5.num.2.& 7.anno 1578.motu proprio impresso, quem vidi ac legi. Hactenus de secunda deductione ex cōmuni sententia Theologorum, quæ habet, decimas quoad congruam & necessariam sustentationem spiritualia ministrantium esse iuris naturalis ac diuini quoad quotam verò minimè, sed de iure humano Pontificio. Tertiò ex eadem vera resolutione deducitur, nulli dubium esse posse, quin hodie Christiana plebs teneatur decimas soluere sub peccati mortalis pœna ratione præcepti humani, & Apostolicæ sedis, cui omnes fideles Christiani, & subsunt & obedire tenentur: & ideò secundum
137 Couarruu.statim citandum, * impium & hæreticum esset, asseuerare, posse laicos denegare sacerdotibus decimarū solutionem iustissima lege debitam. Nec quicquam refert sacerdotes diuites esse, habereque prædia, agros, aliasque res, vnde viuere absque inopia possint, si enim eis, vt prædiximus, debentur, parum obest eos diuites esse: debitor namque ex quacumque alia causa immunis non est à solutione debiti, eo quòd creditor diues sit: nec ea tantùm principali causa iure Pontificio decimas sacerdotibus dari statutū est, quòd pauperes essent, sed etiam propter pauperum egestatem: fit igitur, sacerdotes, etiam abundantes diuitijs, posse decimas recipere, tamquam earum dispēsatores, vt eas videlicet pauperibus distribuant, & eis etiam diuitibus deberi hac in specie Pontificum præcepto scribit Sanctus Thomas quodlib. 6. articulo.10. & 2. 2. quæstione. 87. articulo 3.ad primum, cui frequentissimo omnium consensu cæteri adstipulantur, secundum D.Couarru. libro 1. variarum resolutionum.cap.17.num.4.tenet sum. Armill.aurea.verbo, decimæ. numer.4. Itaque licet sacerdotes diuites decimas pauperibus non distribuant, nec rectè sibi officium commissum exequantur, nec sint quales oportet, non tamen ideò plebs benè agit, decimas illis denegando: ad eam enim non spectat punire, sed ad superiores, estque de hoc expressa definitio: nam inter quadraginta quinque articulos Ioannes Vvicleff in Concilio Constantiensi condemnatos, is vnus decimo octauo

tamen sperare à Prælato cui seruit, bonum temporale in genere, & secūdariò etiam beneficium spirituale: secus si nō esset idoneus & Thesaur. Christianę relig.c.61.n.17.& approbatur hodie in l.3. in princip. tit.17.p.1.& nouissimè idem probat Nauar.consi.9.de simon. num. 4. amplians etiam in illis qui nō seruirent, si aliàs illa non sperarent, & consi.23. de simon.num.4.

70 Hinc deduci posse videtur qđ inquit Hostiens. in.c.cū essent. de præb. quem refert & sequitur Armil.aur. in sua summa, verb.simonia nu. 16. dicens, quòd si Episcopus recepit quēdā clericū ad seruitium spirituale vel temporale præstandum, promittens sibi certum salarium annuatim præstādum, donec sibi prouideret de beneficio cōpetenti, non committitur simonia, dūmodò specialiter se non obligauerit ad seruitiū tēporale præstandū, etiā quòd recepto beneficio expiret salariū, quod promissum fuerat sub conditione, & seruitiū nō est causa principalis, sed impulsiua: secus si promissio fuisset pura & perpetua, quia tunc benè cōmittetur simonia, si remitteretur tēporale pro spirituali consequendo: argu. c. veniens. de testib. Primū tamē supradictū Host. verū putat ibi Abb. n. 5. quando Prælatus nō ducitur principaliter ad cōferendū propter seruitiū tēporale vel spirituale recipiendū, sed quia ille meretur, & causa impulsiua & non finalis sit præstatio seruitij: argu.c.graue, de præb. nō enim est licitū recipere promissionē beneficij cōferendi pro voce præstanda in electione, vt in.c.de hoc.de simon. ergo nec pro spiritualibus seruitijs, nisi ista esset causa impulsiua. Addit Fell. ibi, dūmodò non sit pactū expressum de dando beneficio, & Host. & Abb. vbi suprà sequitur Anan.ibi.nu.14.versi.& hæc faciūt, &c. & Greg.Lop.in d.l.3. in glo. *Por q̃ le dè beneficio*, tit. 17. part. 1.& Thesaur.

71 Christian.relig.c.61.n.17.* Addo ego, limitādū etiā esse dictū primū Host. quādo famulus ex pacto se obligaret ad seruiēdū Prælato sine salario ob beneficiū ab eo collatū, quia tunc seruitiū videretur principalis causa beneficij, nisi non principaliter propter seruitiū, sed ob benemeritū dominus ad conferendū ei induceretur, vt volui Armil. aur. vbi suprà, sic intelligendus & declarādus. Declaratur præterea præcedens sententia,

72 vt procedat. * quoties dominus in præd. specie famulo suo digno, & benè merito beneficium conferret, tūc enim potius, aut saltē principaliter id facere videtur ratione dignitatis, licèt secundario vt sibi gratis seruiat: secus verò tūc erit, si famulus indignus sit sacerdotio, quia apparet tunc principaliter fieri ratione obsequij à famulo præstādi, quā probitatis & meriti, qđ nō habet, & ideò tunc vitio irretiretur simoniæ, quæ realis efficeretur, seruitio inde absq; salario subsequuto post collationē beneficij, necnō & famulus huiusmodi in ead. culpa esset. Pro quibus facit d.l.3.p.in versi. *Mas si aquel.*

73 * Consulo tamen Prælatis, vt se abstineant ab huiusmodi pactionibus, quāuis enim cautè factæ, sint licitæ, vt prædiximus, maximā tamen habent ꝓximitatē cū labe simoniæ, & difficillimum & satis scrupulosū est iudicare qualis fuerit principalis causa, & qualis impulsiua, sæpè enim cōfūditur mēs in hoc pręinordinata

74 auaritia. * Fugito igitur periculum, nā qui id amat, peribit in illo: si enim cōmittitur simonia, si Cardinalis, vel alius propter donū, vel seruitiū receptū procuret beneficium alicui, ad hoc vt liberetur ab obligatione antydorali, qua ei tenebatur secund. Angelū in l. sed si lege. § consuluit. de pet. hæred. quē referunt & sequūtur Anan. & Greg. Lop. vbi suprà, à fortiori cōmittitur etiā simonia, si ipse confert beneficiū, ad hoc vt ab illa obligatione se liberet, secund. Anan. vbi suprà cuius contrarium videntur velle DD. suprà citati. Dictū tamē Ange & sequaciū potest & debet intelligi, quādo principaliter ob id procuratur vel confertur beneficium, secus si principaliter id fiat ob aliam licitam causam & permissam, vtpote quia dignus est, & virtutibus pollet, licèt secundariò, & incidenter ob donū, vel seruitium receptū, vel recipiē-

suetudinem hanc immutare, hoc possit facere.

151 Et per prædicta obtinui iam in praxi in [illegible] in fauorem huius almæ Ecclesiæ Cathedralis Ciuitaten. contra quemdam parochianum ipsius, qui renuebat facere in ea piam memoriam Missæ in cantu, ac oblationes consuetas pro matre sua defuncta, etiam parochiana eiusdem Ecclesiæ, in monasterio tamen diui Francisci eiusdem ciuitatis sepulta; & plura contra prædictam consuetudinem allegabat, ac probauit, nempe eam esse omnino voluntariam, non vero obligatoriam: nihilominus fuit per sententiam diffinitiuam Ordinarij Ciuitaten. condemnatus sub pœna excommunicationis ad obseruandam prædictam consuetudinem, & virtute ipsius ad faciendam prædictam piam memoriam & oblationes consuetas fieri in hac Ecclesia pro eiusdem parochianis alibi sepultis, & literæ exequutoriales ostensæ fuerunt illius sententiæ, quibus condemnatus paruit cum effectu.

152 Non tamen potest presbyter parochialis propria authoritate negare ministerium spirituale ipsis laicis, etiamsi hi cessauerint à consuetis oblationibus, nam [illegible] cogendi authoritate prælatorum consuetas oblationes exhibere, non tamen sunt ab eis [illegible] trahenda spiritualia ministeria, vt tenet Diuus Thomas vbi suprà, & alij communiter, secundum Couarruu. dict. cap. 17. num. 3. versicul. illud tamen est considerandum, vbi alios [illegible] citat, dicens sic intelligendum esse dict. capit. ad Apostolicam, & dict. capit. [illegible] eodem titulo, ne videatur [illegible] temporale oblationis dari pro spirituali ministerio, & constare videtur ex dicto cap. ad Apostolicam, ibi: Statuentes, vt liberè conferantur Ecclesiastica Sacramenta, &c. Sequitur etiam Gregor. Lopez in dict. l. 9. titulo 19. partita 1. in gloss. 1. in versiculo, & aduerte, & Thesaur. Christian religion. vbi suprà, dict. num. 10. id quod expressè probat d. l. 9. circa finem, ibi: *Por tal razon como esta no los deue el clerigo por si mismo agrauiar dexando de dezir las horas, mas deue rogar al [illegible] al Perlado que [illegible], que [illegible] que guarden aquella costumbre*. & ibi aduertit Gregorius, vbi addit cum Abbate, quòd si imputari potest culpa sacerdoti, ex quo acceptauit Ecclesiam inopem, non possent compelli parochiani ad oblationes. & profectò rectius lex prædicta [illegible] in fine quod vidimus, quam in principio contrarium, quamuis hic loquatur nō stante consuetudine offerendi, dicens: *Pero puede los constreñir d'esta manera, no les diziēdo las horas*: hoc namque propria authoritate fieri non [illegible] videatur pro Sacramētorum [illegible] aliquid exigere, sed per superiorem aliquem, secundum Diuum Thom. & Grego. Lopez vbi suprà, & cæteros: & ita est intelligenda præd. l. regia in principio in verbis modo relatis, vt constat ex suprà dicti; & tenent communiter DD. secundum Couarr. d. lib. 3. variar. resolutio. c. 17. nu. 3. & D. Azeued. in d. l. 1. tit. 5. lib. 1. nouæ collect. Reg. nu. 9. vbi quòd superior prius debet procedere contra parochianos per censuras: quod si hoc non obstante noluit efferre, tunc poterit præcipere, ne dicantur eis horæ Canonicæ.

153 Ex quibus omnibus intelligenda venit gloss. in cap. [illegible], [illegible] dicens, [illegible] laicos cogendos esse ad oblationes ministris spiritualium [illegible], hoc namque sic simpliciter dictum intè non procedit, sed tunc demum, vel cum ministri aliunde nequeant sibi necessaria ad victum exhibere, vel alia ratione legitimæ consuetudinis, modo liberè prius ministrentur spiritualia, vt prædiximus, & ita eam intelligit nuncupatim Couarr. vers suprà, versic. ex quibus. Similiter l. 8. titul. 19. part. 1. probans simpliciter parochianos non esse compellendos ad faciendas clericis prædict. oblationes, intelligenda est ac limitanda in prædict. duobus casibus non procedere, nempè cum ipsi ministri ecclesiastici inopes aliunde omnino sint, vel stante legitima consuetudine prædi-

ctæ oblationes faciendæ, per prædicta, vel quoties in testamento defuncti præcipitur fieri clericis oblationes, vt in l.7. eodem titulo 19. partita prima, & in terminis ita etiam probat in prædictis casibus D. Azeued. vbi suprà, dict. num.9.

154 Illud tamen esse obseruandum in proposito videtur, non sufficere quòd minister spiritualium ex aliquo particulari artificio possit victum quærere, ad hoc vt parochiani eum non debeant suis oblationibus alere, quia non tenetur, qui laicis proprio labore spiritualia ministrat, sibi victum quærere aliunde, quàm ex oblationibus ipsorum laicorum, quibus seruit; etiamsi maximus alioqui artifex sit, possitque commodè ex ea industria alimenta percipere: inquit enim D. Paul. 1. Corint. cap. 9. Quis militat suis stipendijs? Quis plantat vineam, & de fructibus non edit? Quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat? & in terminis de quibus agimus, ita tenent Roman. singula. 344. Dec. in cap. cum inter, num. 26. de except. & sensit Hostiens. in summa, titul. de paroch. vers. in his, quos refert & sequitur D. Couar. vbi suprà, nu. 3. versic. qua in re, aduersus Abb. & Felin. in dict. cap. veniens. Sed horum opinionem sequitur Thesaurus Christian relig. dict. cap. 62. numer. 11. versic. si verò, dicens quòd imputet sibi, quia tale beneficium acceptauit; & hoc esse de mente omnium Doctorum: & probata est in l. 9. in versic. *Nin sabe hazer ninguno de los menesteres, &c.* titul. 19. partit. 1. & ibi expressè tenet opinionem Abb. Greg. Lopez in gloss. 1. in fin. Et hæc secunda opinio verior & tenenda videtur.

155 * Vicarius autem, qui officium & munus sacerdotale exercet in aliqua parochia nomine alterius, qui etsi absens sit, pingues tamen & opimos redditus ab Ecclesia iure sacerdotij percipiat, inops iustè dici non potest, vt ratione huius inopiæ cogendi sint laici ei oblationes [illegible]ibere, quia eum tenetur proprietarius alere, atque congruam portionem ex redditibus sacerdoti assignare, non verò parochiani, vt rectè probauit Dominic. à Soto lib. 9. de iustitia & iur. quæst. 3. artic. 1. versi. neque verò, &c. sequitur Couar. vbi suprà d. nu. 3. vers. secundum.

156 Sed an consuetudo, quòd laicis in die Purificationis Virginis Mariæ in Ecclesia per presbyteros candelæ ceræ albæ, vel alterius coloris offerantur, sit valida & obseruanda? Videtur valere, quia parum Ecclesiæ nocet, & laicis ad deuotionem multum confert, vt in specie decidit Federicus de Senis in consl. 155. quæstio, an laici, sequitur summa Rosel. citata per Syluestrum vbi infrà, existimans, spatio quadraginta annorum hanc consuetudinem præscribi, & Federicum refert & sequitur additio Abb. in capit. 1. num. 2. de consuetud. & Gregor. Lopez allegans Balb. Oldrad. & Felin. in l. 15. tit. 17. in glos. *de su oficio*, in fin. par. 1. pro quo facit bona glos. magna, ad fin. in cap. fin. 3. q. 3. quę habet, quòd prælatus dare potest bona aliqua ex bonis Ecclesiæ, si hoc habet consuetudo.

Sed Siluester in summa, verbo, decima, num. 7. inquit, opinionem prædicti Federici, & summæ Roselæ esse falsam, quia licet ista consuetudo, quantum ad vnam candelam, non sit Ecclesiæ grauis, attamen quantum ad multas est grauissima, & tanto magis, quanto inde inimicitiæ sequuntur, vt in dict. capit. 1. de consuetud. Item per eā Ecclesia submittitur laicis, contra text. in capit. 2. de reb. Ecclesiæ non alienand. libr. 6. Item soli patroni videntur esse priuilegiati in hoc, vt eis census, seruitus, vel tributum ab Ecclesijs reddatur: vt in capit. præterea, de iure patron. Eiusdem sententiæ contra Federicum videtur fuisse Rochum de Curt. in cap. fin. de consuetud. sectione 5. num. 24. qui tandem resoluit, standum esse arbitrio iudicis in eo puncto, an consuetudo dicatur multum præiudicialis Ecclesiæ, vel modicum, sicut similiter, quæ dicatur rationabilis, vel non? vt per Menoch. de arbit. iud. libr. 2. centuria 1. casu. 82. num. 2. cum sequentib. alios citantem.

157 * Sic etiam videmus non valere consuetudinem qua habetur, vt rustici

rustici nō teneantur soluere decimas nisi [illegible] cuilibet parochianorum certas [illegible] carnis porcinarū, vel quid [illegible] secundum Abbatem in cap. 1. numer. 2. de consuetud. quem sequuntur posteriores ibi, secundū Roc. & Curt. vbi supra. quia hæc consuetudo est multum onerosa Ecclesiæ, & per eam retrahuntur laici à solutione decimarum, si prædictæ [illegible] carnium vel similia non præstentur. Addito tamen Abbatis ibidem, litera A. existimat, quòd tales rustici præscriptione 40. annorum cum titulo vel præscriptione immemoriali, absque titulo tueri se possint, vel si maior pars Ecclesiarum ita seruaret, ex traditis per Federicum vbi suprà, cuius opinio cum non sit tuta, quia prædicta consuetudo præstandi candelas laicis nimis grauat Ecclesiam, vt supradiximus, & infrà docemus, fauere non potest huic opinioni: ac proinde sententiam Abbatis sequi malo indistinctè.

158 Sic etiam non valet consuetudo, quòd presbyteri teneantur dare in Paschate suis parochianis agnum Paschalem, vel pastum, vel quid aliud, quando illud esset tale, per quod Ecclesia multum grauaretur. Secus, secundum Cardin. Florēt. in d. c. cap. 1. num. [illegible] & Curt. vbi suprà: imò idem videtur [illegible] cum eodem in consuetudine prædicta de candelis præstandis, [illegible] nimis grauis Ecclesiæ, præcipuè cum ipsa esset pauper

159 & egens, [illegible] non valeat prædicta consuetudo, nec sit obseruanda: si verò nimis non grauet Ecclesiam, quia paucis cādelæ præstantur, & Ecclesia redditibus abūdat, valida sit, arbitrio iudicis, tamquam boni viri, semper hoc relinquendo, qui tamen in dubio in fauorem Ecclesiæ pronunciet, ex rationibus prædictis Siluestri, quæ mihi multum arrident.

160 Vltimò in hoc opportunè differenda venit quæstio illa, an valida sit antiqua consuetudo, quæ in plerisque [illegible] bus extat, ex bonis & rebus à defuncto relictis deberi, ac dandam esse Episcopo, vel parochiali presbytero, meliorem vestē, aut vas aliquod argēteum, seu aliā rem, quam ipse Episcopus, vel presbyter elegerit? Et similē consuetudinem, qua domini à suis vasallis morientibus à tempore immemoriali meliorem exigunt vestem, aut aliam rem mobilem, seu optimum bobem, similéve, nequaquam posse obtinere, vtpotè iniquam, rationique contrariam, ex pluribus probauit Philippus Corne. cōsil. 296. circa primum. col. 2. versic. tamen his, libr. 4. Nihilominus tamen in specie quæstionis propositæ in fauorem parochi est tenendum, secūdum Innocent. Hostiens. & communem in dict. cap. ad Apostolicam. Henric. & alios in cap. Iacobus. de simon. Cassiad. in decisione vnic. de consuetud. in princip. & nume. 1. qui testatur iuxta hanc opinionem Apostolicæ sedis prætorio litem decisam fuisse, quem refert, & communē esse profitetur; eam sequutus D. Couarr. dict. libr. 1. variar. resolution. cap. 17. num. 3. versi. sic sanè. idem in cap. officij. num. 1. ad fin. de testament. loquens in consuetudine præd. in fauorem Episcopi, vel parochialis presbyteri introducta.

161 Quinimò idem procedit, ac seruandum est in veste scissa parochiani decedentis existente penes sartorem, nondū sita nec completa, electa vigore d. consuetudinis à Rectore Ecclesiæ parochialis, vt conclusum fuit in capella Tolosana, decisio. 387. vbi Stephan. Aufr. [illegible] idem etiam iure probat, & eiusdem decisionis meminit Boer. in consuetud. Bituricens. *des costumes concernans les mariag. & dons*, rubric. 4. §. 6. num. 16. & 17. & Cassan in consuetud. Burgun. rubr. 4. & sequitur Burg. de Paz in l. 1. Tauri, nu. 312. vbi inquit se audijsse Alfonsum Regem Legionensem super his sanctionem edidisse, cuius exemplum non authenticum habuit in hæc verba: Luithosam mandamus dari, vbi est vsus & consuetudo terrarum: hinc prædicta exactio Luithosa appellatur: in hoc Episcopatu Ciuitatensi certo scio esse hanc consuetudinem immemorialem, vt e bonis vniuscuiusque Rectoris parochialis huius Episcopatus decedentis debeatur Episcopo

ria tenent omnes secundũ Salon vbi supra, col. 1609. cõclus. 4. qui secus esse dicit in condemnato ad carcerem perpetuum, vel triremes, quia hic potest licitè fugere secundum eum aduersus supradictos, exceptis duobus casibus. Verùm in omnibus supradictis ego probo opinionem Caietan. & sequacium suprà dictã contra Salon.

18 Reliquum est, vt videamus, an iustè captus à iudice pro crimine mortis pœna digno, teneatur in conscientia sub reatu peccati à carcere fugere, cum primùm potuerit? Et profectò ex verbis S. Thom. 2.2. quæst. 69. artic. 4. ad 2. videtur hunc omnino teneri sub pœnã peccati mortalis à carcere fugere, dum dicit, damnatum iustè à iudice ad mortẽ, non teneri manere in carcere, & sic non fugere: tantùm enim is tenetur pati pœnam, non autem aliquid agere, ex quo mors ipsa sequatur: & subdit diuus Thom. sicut dãnatus iustè, vt fame moriatur, poterit cibum sibi oblatum sumere, quia non sumere, esset se ipsum occidere: vnde sicut damnatus vt fame pereat, se ipsum occidit, oblatum sibi cibũ non assumens, ita etiam si iustè damnatus ad mortem, cum possit, non fugiat, se ipsum occidit. Ex vi igitur æquiparationis vtriusque casus à D. Thom. factę videtur eius mentis fuisse, vt hic fugere teneatur in conscientia, cum possit, sicut ille cibum sibi oblatum sumere, ne vterque se ipsum occidat. Nihilominus tamen hoc S. Thom. non expressit, quia secundum Caietan. ibi, id solum D. Thom. probare intendit, damnatum scilicet ad mortem, tantùm esse damnatum ad patiendum, non verò ad agendũ aliquid, ex quo sequatur mors: non tamen per hoc asserit, damnatum ad mortem, sui esse homicidam, si à carcere nõ effugerit, cum potuerit: & quamuis posteà in damnato iustè vt fame pereat, dicat quòd non sumere cibum sibi oblatum, esset se ipsum occidere, ac proinde posse eum sumere, non tamen inde conijciendum est dicere voluisse, nec dixit, in priori casu, nempè de iustè damnato ad mortem, non fugientem à carcere, cum possit, peccatum admitti, cũ ex eo quòd maneat in carcere, non sequatur actus directè & immediatè ex propria natura tendens ad mortem, sicut in secundo casu: quasi clariùs velit Caietan. diuum Thom. dum similia esse scribit præd. duo intelligere in hunc sanè sensum, vt sicut damnatus vt gladio pereat, non tenetur, nec damnatus censetur, vt actum aliquem ipse agat, ex quo mors sequatur, sed vt patiatur mortem, ita damnatus vt fame pereat, non est damnatus vt aliquid agat, ex quo sequatur mors, sed vt patiatur sibi ministrari alimenta: sed ex hoc non censet S. Doctor ęqualia esse, hunc damnatum non sumere cibum sibi oblatum, & à carcere non exire, cum hæc duo differant penitus, vt latiùs statim dicemus: Superest igitur in primis, D. Thomam, iuxta sensum ac mentem Caietani, quẽ probamus, hanc partem affirmatiuam non tenere: nec eam verè voluisse, quãuis adduci incuria possit pro ea: tenenda est igitur negatiua in nostra specie sententia, nempè quòd iustè damnatus ad mortem, minimè in conscientia sub pœna peccati mortalis teneatur oblatã

19 sibi fugam à carcere arripere, * quamuis condẽnatus iustè vt fame pereat, si oblatum sibi cibum non assumat, peccet mortaliter, quia se ipsum occidit, quòd non licet: quod vltimum voluit S. Thom. vbi suprà, & expressè tenuit Caietan. super eo in versiculo ad octauam, dicens, quòd huiusmodi condẽnatus debet comedere, vt ius naturæ seruet, nec hoc est impedire exequutionem sentẽtię: tũ quia non est damnatus ad hoc, scilicet, vt se occidat nõ comedendo, sed ad hoc vt subtracta sint sibi alimenta, non à quibuscũque; sed à custodibus huiusmodi: vnde alij ministrantes tali damnato alimenta, non peccant, ead. ratione qua possunt adiuuare ad fugam, quãuis nullus teneatur huiusmodi damnato ministrare alimẽta, tamquam in extrema necessitate constituto, quia secundum iustitiæ ordinem in illa constituitur necessitate.

in cap. magnæ. de voto. S. Thom. 2. 2. q. 88. artic. 3. & omnes in libr. 4. sententiarum, distinctione. 38. secundum Nauar. qui idem sequitur in manuali Latin. c. 12. num. 26. Quibus fit, vt nulla deliberatio, quantumlibet resoluta & firma, neo etiam propositum firmum efficit votũ, nisi simul interueniat promissio, vel votum: ita S. Thom. 2. 2. q. 88. artic. 1. & 2. & omnes DD. in cap. literaturã. de vot. quos sequitur in pulchro casu Nauarr. consil. 1. num. 1. de vot. & priùs in manuali. c. 12. num. 24. est communis secundũ eumdem Nauarr. cons. 8. de vot. num. 1. & cons. 15. de vot. nume. 1. sequimur & nos infrà num. 34.

3 Illa tamen est inter homines ac Deũ in proposito differentia, quòd cum nobis non nisi vocibus, aut exteris nutibus aliena mens innotescat, non potest homo homini nisi voce ac signis quidquã promittere: vnde Prouerb. 6. Illaqueatus es verbis oris tui: Deo autem, cui intima cordis patent. 1. Reg. 16. Homines vident ea, quæ patent, sed Deus intuetur cor; per solam mentis loquelam fieri potest promissio: quo fit, vt quoad voti essentiam & necessitatem, intellectu absque voce consumẽtur votum: ita docet S. Thom. vbi sup. artic. 1. Abb. in c. literaturam. num. 2. de voto. & Soto vbi supr. in vers. statutum hoc: & voluit Nauarr. dict. cap. 12. num. 26. in princip. versicul. 3. Gregor. Lop. in dict. l. 1. in gloss. *arrebatadamente.* in fin. Nec obstat illud Psalmi, Reddam tibi vota mea, quæ distinxerunt labia mea; quia verba nõ sunt respectu Dei necessaria, sed respectu nostri: sicuti vocalis oratio ad expergefaciendos nostros animos, excitandosque mentis oculos in Deum. Secundò etiam acciri solet aliquorum testimonium, vt non solùm Dei metus, verùm vt humanus pudor firmiores nos reddat, ne voti fidem frangamus, secundum Dominic. à Soto vbi suprà, in versic. posterior conclusio: & triginta exempla voti taciti sine verbis, ponit Præposit. in cap. rursus, qui cleric. vel vouent.

4 Promissio tamẽ homini facta per solum actum interiorem non obligat promittentem in conscientia, secundũ opinionem Thomę, quàm tamquam veriorem probat frater Angles in suis florib. Theolog. quæst. in 2. part. in quæstio. de voto. artic. 2. in 4. difficultat. estque communis sententia iuris prudentium, secũdum Aragon vbi suprà, pag. 992. versic. de eadem simplici, vbi refert Soto tenẽtem contrarium: & tandem ipse Aragõ suam explicat sententiam in hoc distinguens. vt ibi per eum.

5 Circa deliberationem ad votum de qua supr. est dubium, verùm antequam votum obliget, cuncta sint consilio deliberanda, quorum ignorantia cohibere hominẽ posset à vouẽdo? Et in hoc quãuis nonnulli ita velint, vt est Ricardus in 4. distinct. 38. q. 1. tenendum est, ad votum requiri plenam deliberationem, nõ enim sufficit motus subitaneus, seu merè naturalis; quem vocant primò primũ, vbi nulla est ratio, vel meriti, vel culpæ, sed est necessarius motus secundò primus, in quo sola esse potest venialis culpa: illa verò plena deliberatio, qua nihil quod deliberari poterat, omittitur, non est necessaria, vt latè probat Dominic. à Soto, vbi sup. in versic. restat itaque, secundum Siluestr. in summa, verb votũ. §. 13. voluntas deliberata sufficit, quæ ibi est, quando voto se vouens obligare intendit: & in deliberatione duo includũtur, consultatio, siue collectio mediorũ inter plura media, & determinatio ad

6 vota. * Illa enim deliberatio, quæ sufficit ad propositum, sufficit ad votum, vt tradit D. Thom. opuscul. 17. cap. 10. ad secundum, & Caietan. in 2. 2. q. 88. artic. 1. & in summa, verb. votum. cap. de quatuor conditionibus tenẽtibus se ex parte vouentis, & Siluestr. vbi suprà, sequitur nouissimè alios referens D. Didac. à Stunica vbi suprà. d. quæstio. 1. de voto. num. 17. & 18. & Magister Aragon de iustitia & iure, quæstione 88. articulo. 1. pag. 965.

7 Hinc primò fit, quòd deliberatio, quæ satis est ad obligandum nos diabolo per peccatum mortale, eadẽ sufficit ad obligandum

gandum nos Deo per votum ad vitam æternam, iuxta gloss. in cap. mulier. 32. q. 2. & Palud. in 4. distinctio. 38. q. 1. colu. 2 communiter receptum secundum Nauar. vbi supra, numer. 24. & 68. idem sequutum, & num. 26. & cons. 7. de voto, num. 2. Siluestr. verb. votum. 2. num. 13. & D. Didac. à Stunica, vbi suprà, nu. 29. vbi alios refert & Aragon vbi supr. in
8 versic. secunda conclusio. * Vnde quando quis imperfectè vouet, quia actus vouendi non est per rationem vel voluntatem deliberatus, sed per modum primi motus, cui voluntas non assentit, tunc huiusmodi votũ nõ tenet ratione actus imperfecti: si verò homo voueat deliberatè, sed non plena discussione rationis, vt communiter fit in timoribus, in infirmitatibus, & in rebus repentinis, vel ex animi leuitate, vel ex pronitate ad vouẽdum, vt in mulieribus cõsuetum est, obligatur ex huiusmodi voto, quia est actus deliberatus, qui in paruo tẽpore fit: sicut deliberatio fornicandi, & huiusmodi, constituit peccatum mortale, licet non sit facta cum tali examine, secundũ summam Armill. auream, verb. votum.
9 nu. 6. * Votum igitur cum actuali deliberatione præmissa, quæ plena aut semiplena nominatur, vouentem obligat, ita vt illud adimplere teneatur, vt definitur in cap. sicut nobis. de regular. vbi ad voti exequutionem obligatur, qui maxima laborans ægritudine, mortis timore vouerat: & in cap. veniens. de voto, vbi Alex. III. commutat votũ in puerili ætate quadam facilitate sine plena deliberatione emissum: & ratio est, secundũ Angles in suis florib. Theolog. quæstio. 2. parte, de voto. artic. 1. difficult. 3. in princip. pagina mihi. 80. & 81. nam, vt aliquis iracundia accensus, aut repentino motu, dummodò sit rationis compos, potest votum frangere, & mortaliter peccare, ita eadem passione dominante, potest votum emittere, & per votum Deo obligari: neque enim maior libertas ad aliquid promittendum, quàm ad seruandum promissum desideratur.
10 Secundò deducitur, quòd si quis ira aut calore percitus, aut mortis metu, quæ rationis iudicium tollerent, votum emitteret, non obligaretur: secus vbi illa rationis lux persistat, quæ facere potest, aut meritum, aut mortale delictum, quia tunc votum obligat, vt in capit. sic nobis. de regular. vbi clericus qui nimia ægritudine laborans religionem vouit, ad habitus susceptionem compellitur: & in cap. sunt qui opes. 17. q. 4. vbi qui tumultuario mentis impulsu, non iudicio perpetuas opes Ecclesiæ contulerint, quamuis de voti leuitate nõ tenentur, nihilominus tamquam sacrilegi habentur si illas reuocent. Votum igitur factum ex iracundia, quæ iudicium & rationem vouentis non absorbet, adeò vt tunc posset mortaliter peccare, validum erit: ita colligitur ex Ioann. Andr. & communi in cap. dudum de conuers. coniug. vt testatur hanc regulam sequutus Nauar. vbi suprà, dict. num. 24. & probat Soto vbi suprà, in versicul. colligamus. Vnde gloss. in dict. cap. dudum. verb. calore iracundiæ, volens, votum emissum calore iracundiæ non obligare, intelligenda est, vt procedere possit, secundum Abbatẽ ibi num. 8. quando est tanta mentis turbatio, quòd sapiat quamdam alienatio-
4 nem mentis, ex multo furore: quod sequitur Gregor. Lopez vbi suprà in prædict. 1. glo. & D. Didac. à Stunica vbi su-
5 prà, num. 30. cum sequentib. Sic etiam intelligendi sunt Roman. singul. 408. & Ias. in l. si filiam. C. de inofficioso testa. simpliciter tenentes contrarium, citati per Nauar. vbi sup. Addit Abba. vbi suprà, quòd vbi turbatio non est tanta, vt est prædictum, si tamen fuit tantus iracundiæ calor, quòd sedato calore, nõ fecisset votum, non obligat apud Deum, quia Deus vult omninò voluntariũ militem: nihilominus tamen resoluit, quòd quia difficile esset talem calorem probare, seruaretur in practica opinio Ioann. Andr. tenentis contra glossam, ibi, dum dicit, quòd ingressus religionis, & eleemosyna, cum in se ipsis bona sint, non egent aliqua deliberatione, vt puta si audiuit vel vidit miraculum, vel terræmo-

tum, vel aliquid simile, & timore ductus fecit eleemosynam, vel intrauit monasterium, vt in cap. sicut. de conuers. coniug. & sic potest intelligi secundum ipsum Ioann. Andr. d. cap. sunt qui opes: deliberatio enim huiusmodi in momento temporis fieri potest, & satis est, quòd actu vel virtute fiat, non enim est opus quòd per aliquod spatium temporis deliberatio præcedat votum, sed vt ad merendum vel peccandum mortaliter, sufficit facta eodem momento temporis in quo bonum opus aut peccatum admittitur, sic etiam votum vt sit validum, satis est vt in eodem momento temporis fiat deliberatio, quo fit verbum ipsum: nam quamuis vtrumque simul & in eodẽ tempore efficiatur, semper tamẽ deliberatio præcedit votum natura, quemadmodum substantia Solis præcedit suã lucem, & ignis calorem suum, secundũ Nauarr. vbi suprà, numero. 26. versicul. quapropter.

11 Illa ergò sola vota ex angustia facta non obligant, quæ quis profert non cogitando, idest, non aduertendo, eo modo quo quis aliquando inaduertenter blasphemat, secundum Siluestr. vbi sup. sicque non sufficit motus subitaneus, quem vocant primò primum, vt prædiximus: vota enim ex subreptione sine deliberatione non obligant necessariò,

12 vt docent Theologi: * & ideò iratus aut benè potatus vouens aut iurans ingressum religionis, si sic subitò id faciat, quod non fecisset per deliberationem & sententiam rationis, quæ tamen moram temporis magnam non requirit, non tenetur: secùs si hoc agit sciens quòd iurat aut vouet, licèt non plenè deliberauerit:

13 * sicut etiam qui calore concupiscentiæ inflammatus, aut benè potatus, non tamen ebrius omnino, iurat vxorem ducere, compellitur eam ducere, & similiter, qui sic occidit hominem, non excusatur à toto, quin sit mortale, ex quo non fuit sic extra se, quin sciret quid ageret, licèt statim posteà pœniteat, & nollet fecisse, vt ex superioribus deducitur, & probat in specie Siluester dict. num. 13.

14 Cauendum tamen est ab Angelo de Clauas. in sua summa, verbo votum, dũ ad cognoscendum, an subitum votum fuerit validum, huius rei signum indicat, dicens hoc posse perpendi, quando statim transacto periculo vel angustia, sunt malè contenti se vouisse: hoc autẽ falsum est, quia etiamsi vouens diu deliberasset, posset tamen posteà voti facti pœnitere, & nihilominus obligatus remaneret; & ideò meritò improbauit Petrus de Palud. Arch. & eos referens Siluester vbi suprà, num. 13. necnon & Dominic. à Soto etiam vbi suprà, in versic. colligamus, ibi: Eam ob rem, & Armilla aurea vbi suprà, pag. 81. versi. hinc regula: esse enim pœnitentem de peccato, arguit quidem illud non fuisse factum ex habitu, nõ tamen arguit quin sit factum ex electione, passione licèt turbante iudicium rationis, secundum prædict. in summa (vt in versi. hinc primò fit, docuimus) illa deliberatio temporis vel ætatis sufficit ad se obligandum aliquem Deo per votum, quæ sufficeret ad se obligandum diabolo per peccatum mortale.

15 Vota tamen repentina deliberatione suscepta, quæ nihilominus, vt prædiximus, obligant, faciliùs dispensantur, iustamque secum afferunt dispensationis causam commutationis, aut redemptionis, quàm cætera, quæ magna deliberatione fiunt, vt in cap. 1. & in cap. veniẽs. de voto, vbi Abb. id notat, & Caietan. dict. art. 1. sup. D. Thom. & ibi Aragon versi. 3. conclusio. Siluester d. num. 13. in fin. Dominic. à Soto vbi supr. in versic. addiderim tamen, & denique Nauarr. d. cap. 12. num. 26. versic. est tamen valdè, &c. & Armilla aurea vbi supr. in versic. in votis, & Ludouic. Lop. in suo instructorio conscient. 1. parte. cap. 43. de voto versic. differentia est. colum. 328. Ad

16 monet tamẽ Soto, * iniquè atque infidè dispensationem illius voti procurare eũ posteà saluum, qui illud emisit Deo, si eũ eriperet, siue in mari, siue in lecto, siue alibi, à præsentaneo periculo; nam licèt repẽtina deliberatione id fiat, causa tamẽ vouendi, beneficiumq; receptum ingratitu-

titudinis, & quidem maximæ eum redarguit.

Et quod prædiximus in vouente per iram, dicendum est in eo, qui ira etiam percitus iurat, modò non esset tãta, quæ iuranti iudicium ad mortalem culpam sufficiens adimeret, vt eadem ratione, qua in voto resoluit Nauarr. dict. cap. 12. nu. 10. vbi etiam latè probat cum Beat. Antonino in 2. parte suæ summæ, tit. 10. cap. 4. §. 1. colum. 4. Siluester in summa, verbo, iuramentum. 1. & Dominicus à Soto lib. 7. de iustitia & iur. q. 2. articul. 1. & libro. 8. q. 1. articulo. 7. & q. 2. artic. 3.
18 aduersus Caieta. 2. 2. q. 89. arti. 7. * Quod est considerandum pro votis & iuramẽtis quæ in ludo vel post fiunt, ab his præcipuè qui in eo infeliciter sunt versati: nam licet iracundiæ calore persæpè fiãt, illa iracundia, vt plurimum, iudicium eo modo quo diximus, non euertit, & ideò ferè semper sunt obligatoria: ita Alcozer de ludo, capit. 12. fol. 83. quem refert & sequitur D. Didac. à Stunica vbi supr. de voto. q. 1. num. 31. vbi quòd cum his facilius dispensabitur, secundum communem, quam suprà retulimus.

Si tamen ebrius aut iracundus primò iræ motu laborans, iuret aut voueat se iturum Hierosolymam, si iterum ludat, non perpendens, sit ne bonũ aut malum tale votum facere, quamuis illud nõ adimpleat, non erit voti vel iuramẽti reus: nam cum primus motus non sit liber, quia non est in nostra potestate, votum vel iuramentum tunc factum non valebit, vt in specie decidit Iosephus Angles in suis florib. Theolog. quæstion. in 2. parte de voto, articulo 1. in 3. difficultate. versicul. hinc si ebrius. pagina mihi, 81. addens insuper in versicul. sequenti, quòd qui iurandi assiduitate iuraret se Hierosolymam iturum, si iterùm iurauerit, ad voti adimpletionem non teneretur, propter defectum actualis deliberationis: nam licet illa deliberatio virtualis ad inducendum periurij peccatum sufficiat, eo quòd prauam consuetudinẽ vitare tenebatur, ad obligationẽ tamen voti non sufficit, quia sic promittens animum promittendi, quod est de essentia voti, minimè habet: quòd si illo maximo iracundiæ calore, quo quis vouit cessante, id ratum habeat, & in eo perseueret, ex tũc per deliberationẽ videtur deliberatè voluisse, & ideò obligatur, secũdũ omnes, teste D. à Stunica vbi sup. nu. 33.

Iuramẽtum præterea de re parua & leui, licita tamẽ, non obligat sub mortali, quamuis illud non seruans peccet venialiter, secundum Archiepiscop. Florẽt. Siluestr. & Sot. quos refert & sequitur latè id probans, & dicens esse receptiorẽ opinionẽ Nauarr. d. cap. 12. num. 10. versicul. an autẽ idem sit de illo. Ampliat idẽ ibidẽ num. 4. in voto rei minimæ, nẽpè dicendi tantùm vnum Psalterij versiculum, vel Aue Maria, si posteà non dicat, vel dare poculum aquæ frigidæ amore Christi, & non dat, vt hic mortaliter saltem non peccet. Quod verum intelligit D. Didac. à Stunica in tractatu de voto. quæstion. 4. num. 26. & 31. quando transgressio non fieret in perpetuum, sed pro aliqua vel aliquibus vicibus: si enim post votum factum vouens numquam adimplere in animum induceret, quãuis promissio sit leuis, grauiter, mortaliterque peccaret, vt ibi latè probat in exemplo de voto dandi quotidie pauperi vnum assem, vt ibi per eum.

Quinimò ipse Nauar. vbi suprà, nu. 8. ex præd. infert, illum qui iurauit amplius non ludere, absolui ab hoc iuramento non posse ex nulla alia causa, quàm quòd ipse magnum desiderium ludẽdi & tentationem patiatur, quia est præstitum super re graui, & sine iusta causa à iuramẽto de re graui absolui non potest, iuxta gloss. solennẽ in capit. quando, de iur. iuran. quamuis in rem meliorem, aut æquè bonam commutari posset: & ita secundũ ipsum sanctissimus Pius V. renuit in simili casu dispẽsare. Si tamen ludus licitus esset, & in parua quantitate, qui animi causa recreationis etiam rogatis licet, licita esset dispensatio, secundũ Nauarr. vbi suprà. * Aduertant igitur confessarij, qui ad absolutionem similiũ iuramentorum de amplius non ludẽdo assumun-

aſſumuntur, ne faciliter id annuant, ſed primò & ante omnia aduertant, an facultas in diplomate Summi Pōtificis ad id concedatur: nam in his bullis Cruciatæ, quæ modò conceduntur, de hoc nec verbum vllum; & quamuis facultas ad commutanda vota in eis concedatur, hæc ad iuramenta non extenditur, ſecundum Nauarr. in manual. Latin. c. 27. num. 272. el. 2. & in alia impreſsione. nu. 255. verſi. decimoſextò. Nihilominus tamē ſtatim nonnulli confeſſarij virtute bullæ, quàm dicit pœnitens habere, eum abſoluunt à prædicto iuramento: cum tamen prædictam facultatem minimè ſpecificè cōcedat Summus Pontifex in eadem bulla, ſicque videtur quòd hoc facere non poſsint, ſi teneamus prædict. opinionem Nauarri, niſi pœnitens aliam vel alias bullas antiquiores habuerit, qua vel quibus id expreſſè concederetur, vt à iuramentis abſolui poſsit, vel ea à confeſſarijs commutari valerent, prout nonnullas id concedentes vidimus: tunc enim, etſi in nouis id in ſpecie minimè caueretur, attamen quia ſumendo eas, reualidātur aliæ omnes gratiæ ſimiles, vel diuerſæ à ſede Apoſtolica ſibi aliàs conceſſæ, vt in eiſdem expreſſè cauetur, abſolutio & commutatio præd. facta habenti prædictas bullas, valeret: & quamuis facultas conceſſa ad commutanda vota, extēdatur etiam ad commutanda ſimilia iuramenta, hoc eſt, eiuſdem materiæ, quę principaliter fiunt Deo, non tamen vergunt in præiudicium tertij, iuxta doctrinam ſancti Thom. 2. 2. q. 89. artic. 9. quē ſequitur D. Soto lib. 8. de iuſtit. & iur. q. 1. artic. 9. & alios allegātes Emanuel Roderic. in explicatio. bullæ Cruciatæ. §. 9. n. 110. & 142. Henric. in ſumma Theol. moral. lib. 7. de indulg. c. 28. n. 4. & latiùs c. 30. nu. 5. pag. 576. Iuramētum tamē de nō ludendo amplius, de quo ſup. non videtur omnino huiuſmodi, præmaximè ſi votū vel promiſsio de nō ludēdo eſſet iuratū: tūc enim cui alterū tantū conceditur, nō poſſet cōmutare votum iuratū quod continet duplex vinculum, niſi priuilegio particulari Pontificis eſſet munitus confeſſarius ad vtrumq; cōmutandū, prout ſunt confeſſarij Societatis Ieſu, vt probat cum alijs Henric. vbi ſup. nec nō & Nauar. & Emanuel Roder. nihilominus tamen ſimplex iuramentū de amplius nō ludēdo confeſſarij frequenter virtute bullæ Cruciatæ vel iubilei commutāt, propter doctrinā pręd. diui Tho. & ſequaciū, quos ego non condēnarem, imò fieri licitè poſſe, receptius videtur, quandòquidē hoc iuramentū Deo principaliter fiat, & ſine præiudicio tertij, niſi votū, ſeu promiſsio iuramento firmaretur, per ſupradict. & in terminis virtute bullæ vel alterius priuilegij doctrinā S. Thom. præd. ſequatur D. à Stunica de voto. q. 5. nu. 42. & Aragon cum alijs de iuſt. & iur. q. 88. pag. 1042.

23 Secundò aduertant confeſſarij huiuſmodi in ſpecie, de qua agimus, vt quāuis præd. abſolutionē & relaxationē in caſu licito & permiſſo faciant, nihilominus in aliam rē meliorē, vel ęquè bonā, aut alia iuramenta cōmutent, vt conſtat ex Nauar. vbi ſup. Epiſcopus tamen ſemper poteſt in iuramentis diſpenſare; quādo impleri nō poſſūt ſine interitu ſalutis ęternæ: aliàs ſolus Papa, vt in c. venerabilem. §. pen. de electio. ita Specul. in tit. de legato. §. nunc oſtendendum. verſ. cæterū ſolus Papa. & Bouenc. in repet. Auth. Sacramenta puberū. nu. 120. C. ſi aduerſus vend. vbi allegat c. 1. & 2. 15. q. 7. & Guido Pap. deciſ. 140. in fin. quos refert & ſequitur D. Didac. à Stunic. de voto. q. 6. nu. 149. vbi quòd ex cōmuni vſu & obſeruatione quotidie videmus Epiſcopos & Archiepiſcopos diſpēſare ſuper iuramēto, & tolerantur huiuſmodi diſpenſationes in vtroq; ſpirituali & tēporali foro. Et hæc de deliberatione ad votū neceſſaria dicta ſufficiant.

24 Quoad propoſitum, quod (vt etiam vidimus) de neceſsitate, non verò de perfectione voti requiritur, quatuor ſpecies conſtituēdæ ſunt. Prima eſt clara, nempè cū quis proponit promittere, & ſeruare promiſſum, ac deniq; promiſit, ſicq; votū ſuū conſummauit, & hoc caſu proculdubio iuxta doctrinā ſancti Doctoris, &

communem votum obligat sub reatu peccati mortalis, vt prædiximus, quia est absolutum omnibus suis partibus.

25 Secunda species est per contrarium, dum quis nõ intendit facere quòd promittit, nec promittere quòd dicit, sed nugari, aut seducere: & hæc similiter species indubia est, quia certum est talẽ promissionẽ apud Deum, & sic in foro interiori, non obligare, quia vana est promissio, quæ intentione caret, sed quoad forum exterius, tàm Ecclesiasticum, quã ciuile, siuè Deo promissio fiat, siuè homini, valida erit, compellẽdusq; erit sic vouẽs aut promittens, seruare fidẽ, quia Ecclesia non iudicat de occultis, aliàs enim si hoc alleganti crederetur, protinus respublica perditum iret, vnusquisq; enim contenderet se monachum nõ esse, nec matrimonium contraxisse: ita Caietan. super Thom. d. artic. 1. colu. 4. & 5. subdẽs, quòd quemadmodũ Ecclesia ei, qui vouit, si posteà dicat non habuisse intẽtionem se ipsum obligandi, non credit, sic etiam perperã agunt Prælati religiosorum, qui sine alijs coniecturis suis subditis iurantibus se non habuisse intentionem profitendi, cum professi sunt, facilè credunt: sequitur Dominic. à Soto d. lib. 7. de iust. & iur. q. 1. articu. 2. vers. alia est promissio. & Nauar. c. 12. nu. 16. versi. septimò: ex quo enim quis exprimit votum, semper cogitur in foro Ecclesiastico illud perficere, quia creditur ex deliberatione procedere, vt ex Hostiens. & Archid. tenet additio Abb. in d. c. literaturam. nu. 2. litera. A. de voto. Eamdẽ sententiam principalẽ sequitur Armil. aurea verb. votum, nu. 5. & talè frater Angles vbi supr. pag. 82. in fin. & 83. in princip. vbi q̀ in præd. specie sic vouẽs mortaliter peccat, quia mentitur, si voce tantum illud proferat, non tamẽ ad votum adimplẽdum obligatur, quia deest volũtas vouẽdi, quæ in voto est radix obligationis, & hoc in foro animæ: secus in exteriori, vt prædiximus, quia Ecclesia non iudicat de occultis, & ideò ei credere non tenetur, quamuis posteà iuret intentionem obligandi non habuisse, quemadmodum fictè ordinato, aut baptizato, etiamsi iureiurando affirmet se intentionem recipiendi tale Sacramentum non habuisse, fidem adhibere non tenetur: & prædicta sequitur nouissimè Magist. Aragon de iust. & iur. q. 88. articul. 1. pag. 968. conclus. 2. Addit statim Angles, quòd fictè vouens, secluso scandalo, vt si à loco vbi scandalum oriri potest, longè recedat, ad voti obseruan-

26 tiam minimè obligabitur: * quòd si in eodem loco permaneat, tenetur ad secretè vouendum, aliter enim nõ erit monachus, & dum falsum monachatum repræsentat, est in statu damnationis, proptereà quòd Prælati non habent authoritatem absoluendi, aut ligandi illum, sed solus diœcesanus Episcopus: tum etiam, quia si intentionem suffragandi in electionibus habet, cum vero suffragio careat, mortaliter peccat, ideò vel recedat à loco, & sine scandalo habitum dimittat, vel secretò intra se votum religionis emittat, dicens: Domine, ego voueo paupertatẽm, &c. ita Angles vbi suprà.

27 Requiritur ergò ad hoc q̀ in foro exteriori huiusmodi vouens ad obseruantiam voti non compellatur, vt ante iudicis tribunal prædictam suam intentionem se non obligandi deducat, & legitimè probet, vt aduertit Dominicus à Soto, qui suprà in versiculo, alia est promissio, vbi in versiculo an verò, refert Caietanum tenentem, quòd qui tale votum verbo tenus emisit, aut matrimonium contraxit, tenetur parère sententiæ Ecclesiæ ratione scandali vitandi. Hoc tamen cum grano salis condiendum esse existimat Soto, nempè vt procedat, quando id quod iubetur, licitè fieri potest, vt fictum monachum habitare in conuentu, habitumque ge-

28 rere, * tunc enim obtemperare tenetur, vbi citra scandalum fugere non valet: nam si surripere se posset, in aliamque se conferre prouinciam, vbi quia non esset notus, citra scandalum quiret exemptus viuere, non teneretur se sententię submittere, quæ in falsa

præsum

præsumptione fundabatur. Addo ego ex Angles vbi suprà, quòd si in eodem loco permaneret, tenetur ad secretè vouendum, ex rationibus prædictis: si tamen quod præcipitur ab Ecclesia, inquit Soto, fieri licitè nequit, quia intrinsecè malum est, vt si quis post clandestinas nuptias secundò publicè contraxit, etsi foro exteriori compellatur debitum reddere, obedire nequit, esset namque fornicator: quod tamquam verissimum probo.

29 Difficilis autem, meo iudicio, esset probatio sufficiens in prædicta specie, quàm legitimam fieri oportere prædiximus in foro exteriori, vt Ecclesia huiusmodi vouentem liberet, nisi tempore competenti protestatio de contrario animo vel proposito, votũ præcederet, eaque liquidò probaretur: argumento text. imò expressa decisione ipsius, in c. consulti. in fin. de regular. ibi: Vt ergo quæ sit eius intentio, plenius cognoscatur, propositum suum in principio protestetur.

30 Tertia species est, quoties quis verè intendit promittere, vel iurare, non tamen seruare promissum, vel iuramentum, vt re vera accidere potest in militaribus religionibus, atque in alijs, vbi obtentu potius bonorum temporalium, quàm religionis solent huiusmodi vota celebrari: & hoc casu licet propositum adimplẽdi deficere videatur, nihilominus illic est vera voti vel iuramenti obligatio: quare cum sit volita, ligat, & sic promittens grauiter peccaret, quia facere non proponit id ad quod ligatur, secundum Caietanum, Nauarrum, & Soto vbi suprà, versiculo, tertia, & Armillam auream dict. verbo, totum, nu. 6. & fratrem Angles vbi suprà, pagin. 82. versiculo, vouens animo, & Ludouicũ Lopez in suo instructorio conscientiæ, columna. 328. versicul. promissio, & in versicul. quamuis, columna 331. & Aragon vbi sup. in 3. conclus.

31 Quarta & vltima species est de illo, qui proponit intenditque promittere aut iurare, sed tamen non intendit se obligare: & tunc licèt videatur nullam oriri obligationem ex eo quòd obligatio non videatur volita, nihilominus naturalis est effectus promissionis ad producendum obligationem, & ideò satis est causam esse volitam: nequit enim hic vouens vel iurans laqueum iniicere, quin illaqueetur, vt rectè probauit Soto vbi suprà, in versiculo, sed quid si, estque communis omnium Theologorum nostri tẽporis, vt affirmat eam benè probans Aragon vbi suprà, columna 969. versiculo, contrariam, aduersus cõmunem Canonistarum, & Scoti, atque Siluest. quam ibi refert in versicul. præcedenti.

32 Quoad tertium autem requisitum voti, & sic promissionem, illa quæstio controuersa versatur inter iuris Pontificij & sacræ Theologiæ professores, an propositum in voto cum deliberatione, absque tamen promissione exteriori vel interiori, obliget sub reatu mortalis culpæ ad exequutionem? Gloss. in dict. cap. qui bona. 17. quæstione. 1. verb. de liberan. & Communiter Canonistæ, vt inquit Abbas in dict. capit. literatiram. num. 2. de voto, tenent, quòd propositum deliberatum & confirmatum obligat quem ad exequutionem boni incepti & deliberati, alias peccabit mortaliter illud non adimplendo, & hoc primò per text. in dict. capit. consulti. de regular. vbi quæritur de illo, qui monasterium ingressus est, habitum sumendo nouitij, verùm licitè posit ante professionem emissam ante tempus probationis exire? Et distinguit Summus Pontifex, vt si is, qui conuertitur, proposuerit absolutè vitam mutare, vt sub habitu religionis omnipotenti Deo de cætero famularetur, debet, vt regulariter viuat, ad laxiorem saltem regulã transire, eo enim ipso quòd absolutè religionem intrauit, secundum gloss. ibi, verbo, in primo casu, intelligitur renunciasse sæculo, cum nullam præmiserit protestationem, vnde vel ibi remanere debet, vel ad laxiorem religionem transire: si verò qui monasterium ingredi-

tur, habitum nouitij suscipiendo conditionaliter, id faceret gratia experiendi obseruantiam regularem, vt ita demum si intra annum sibi placuerit, profiteatur ordinis disciplinam, sin minus, moribus emendatis ad statum reuertatur pristinum, poterit hoc casu ad sæculum remeare? Videtur igitur ibi esse text. expressum in primo eius casu pro opinione Canonistarum, vt sufficiat propositum absque promissione, saltem quando res iam incepta est exequutioni propositi deliberati tradi, vt in eodem text. Secundò, quia propositum aliquid faciendi, est animum habere applicatum ad opus: applicatio autem animi postea sequuta idem esse apparet quod obligatio. Tertiò, quia propositum aliquid faciendi, est affirmatio quędam de futuro, id est. Faciam: ergo qui post propositum non facit, mentitur, siquidem reddit propositionem falsam: mendacium autem in re graui, est peccatum mortale: ergo qui religionē, vel peregrinationem, vel quid simile proponit, si non faciat, mortaliter peccat, ac proinde obligatur facere: sed hæc obligatio sufficit ad votum: ergo opinio Canonistarum est vera, & saltem in casu dict. cap. consulti. per eum text. quòd propositum solùm ingrediendi religionem sine promissione, assumendo postea habitum nouitij, efficiat votum, probant Paludan. Florentin. & alij relati per Nauarrum dict. cap. 12. nume. 26. ad finem. versicul. sextò. Item Hostiens. in dict. cap. consulti. & in dict. cap. litteraturam. de voto. Quartò, pro opinione Canonistarum facit, nam causa efficiens voti est voluntas, quæ hoc casu pro opere habetur, vt probare videtur text. iuncta gloss. in capit. existimant. 22. quæst. 3. vbi plures sunt casus, in quibus voluntas pro facto reputatur: & probat Abb. consil. 16. libr. 2. & Andreas ab Exea in rubr. ff. de pact. nu. 462.

His tamen omnibus non obstātibus, communis opinio Theologorum verior & tenenda est in contrarium, imò quòd solum propositum, quantumuis deliberatum, non sufficiat ad votum, sed necessariam esse promissionem tacitam, vel expressam, ad hoc vt frangens, vel non adimplens, mortaliter peccet. Et primò id patet ex definitione receptissima voti, suprà posita, quæ habet, votū esse promissionem, saltem interiorem. Secundò, ex doctrina communiter recepta sancti Thomæ, quam etiam suprà adduximus, tenentis, tria requiri de necessitate ad perfectionem voti, nempè deliberationem, propositum, & promissionem: hac igitur deficiente, etsi propositum cum deliberatione præcedat, constat non esse votum, quia ad veritatem copulæ requiritur concursus vtriusque: deficiente agitur altero, corruit actus. l. si is qui ducenta. §. vtrum. cum similibus. ff. de rebus dubijs. Tertiò, quia votum non est, nisi quod alteri fit ordo autem vnius personæ ad alteram, secundū diuum Thom. non est nisi per rationem, qua se homo alteri, vel sua subijcit: deficiente igitur promissione, deficit prædicta ratio ordinis vnius personæ ad alteram: ergo non est votum, sicque non obligat, saltem sub mortali, votum deliberatum absque promissione tacita vel expressa. Quartò, quia in voto fides præstatur, hoc est, ligatur, quæ est fundamentum iustitiæ, indè enim dicitur fides, quia fit quod dicitur, secundum Ciceronem. 1. officiorum, & diuum Augustinum: ergo votum non obligat, nisi quod faciendum est prædicatur, sicque in promissione consistit obligatio, & non antea: sed & nostro iure Canonico eadem opinio probatur Theologorum, & quintò, ex text. in dicto capit. litteraturam. de voto. vbi quidam, qui in infirmitate constitutus, nimio mortis pauore perterritus, dixerat: Non diu hic morabor, proponens in animo, quòd religionis habitum esset aliquando suscepturus, si plus non est in voto processum, transgressor iudicari non potest, si non impleat quod dixit: est igitur ibi text. apertus pro hac sententia. Sextò ad idem est bonus text. inenitabilis in dicto capit. qui

qui bona, vers. his ita respondetur. 17.q.
1. vbi dicitur, aliud esse, propositum concipere in corde, & etiam ore renuntiare: aliud esse, subsequenti obligatione se reum voti facere, ac proinde, quia ille de quo ibi agitur, propositum sui cordis ore simpliciter enuntiauit, non autem monachis, aut Abbati se tradidit, neque promissionem scripsit, nequaquã pro vouente habetur: & ibi Archidiacon. expressè hanc sententiam probauit:
33 * qui enim propositum habet, neque explicitè, neque implicitè professionem religionis promittit, non obligatur, cum aliud sit proponere, aliud deliberatè promittere, vti eleganter explicat Caietan. libr. 17. respons. cap. 7. & Dominicus à Soto lib. 7. de iustitia & iur. quæst. 1. artic. 2. Propositum igitur deliberatum si ore enuntietur, atque verbo proferatur,
34 * si promissio illius non subsequatur, expressa vel tacita, non obligat sub pœna peccati mortalis, vt in dict. capit. qui bona. & resoluit frater Angles in suis florib. Theologicar. quæstion. 2. part. in quæst. de voto, in artic. 1. in 2. difficultat. in conclus. vbi quòd numquam aliquis per simplicem assertionem quicquam promittere censetur, ac proinde nisi habeat intentionem se obligandi, obligatus non erit: adde tu, & insuper id promittat: est communis, vt resoluimus suprà nu. 2.

Ex quibus omnibus sufficienter remanet probata sententia communis Theologorum suprà dicta, quæ mihi verissima videtur, ac meritò tenenda, & eam esse communem profitetur, atque sequitur Abb. in dict. capit. literaturam, nu. 2. de voto. eamq; sequitur tota Theologorum schola, secundum Siluestrũ in summa, verbo, votum. 1. quæst. 2. nu. 2. in quibus Princeps est Beatus Thom. 2. 2. q. 88. artic. 1. & ibi Caietan. & in quodlib. 17. q. 7. Archiepiscopus Florent. in 2. parte suæ summę, titul. 11. cap. 1. §. 2. Palud. in 4. sentent. distinction. 38. q. 1. col. 2. Maior ibi quæstio. 2. summa Tabien. verbo, votum 1. & Angelica, verb. votum. 1. num 7. Dominicus à Soto vbi suprà, in vers. his tamen non obstantibus: sequitur etiam & profitetur communẽ esse Nauarr. in manual. Latin. dict. cap. 12. num. 24. & 26. versic. secundo infertur, & D. Couarr. in cap. quamuis pactũ, de pact. in 6. 2. part. §. 3. num. 12. vers. qua in re, vbi inquit, DD. iuris canonici excusari non posse a non satis diligẽti huius articuli examinatione. sequitur etiã frater Angles vbi suprà, pag. 83. in fine, & pagina sequenti, & vers. solum propositum: & nouissimè aduersus communẽ Canonistarum, hãc sequitur ac probat, & communem Theologorum profitetur Aragon vbi suprà pag. 970. versicul. circa tertium, cum seqq.

35 Cui verissimæ & receptæ sententiæ non obest text. in dict. c. consulti. de regular. qui Canonistas omnino mouit ad tenendum contra Theologos, quia text. ille, dum propositum absolutum sufficere censet ad perpetuam religionem, intelligendus est de proposito ita absoluto, ex quo possit deduci, saltem implicita religionis perpetuæ promissio, alioqui minimè conueniret ea responsio cũ d. cap. literaturam. de voto. quæ iura, nisi hoc modo concilientur, videntur contraria, ita expressè Abb. in dict. cap. literaturam. nume. 2. in fin. & Caietanus d. quæstio. 88. artic. 1. column. 4. & alij etiã alibi, quos sequitur Nauarr. d. nume. 26. in fin. ibi: Quoniam in casu, & Couarr. vbi supr. & Ludouic. Lopez vbi suprà, colum. 328. vers. propositum, & inquit Soto vbi suprà, in vers. sic sanè, post Angel. vbi suprà, quòd Innocent. auctor. d. Decretalis, loquitur consueto more de
36 proposito promissione firmato. * Solũ igitur propositum ingrediendi religionem sine promissione tacita vel expressa, etiamsi induat quis habitum religionis, votum non efficit, secundum eosdẽ: quod verius videtur aduersus Hostiẽs. Paludan. & Florentin. in contrarium à nobis præcitatos: text. ergo in dict. capit. consulti. procedit in eo, qui recipiendo habitum religionis, statim voluit fieri religiosus: ac proinde quatenus in se fuit, renũtiauit anno probationis, hoc nãque propositũ deliberatum habet implicitã

promissionem, vt in cap. statuimus, de regul. & Siluester in summa, verbo, religio. 5. q. 8. Caietan. 2. 2. quæst. 88. artic. 1. & libr. 7. respons. cap. 7. Angel. verb. nouitius. §. 12. D. à Stunica vbi supr. nu. 47. Cæteris fundamentis prioris partis Canonistarum optimè satisfacit Soto vbi suprà, in versic. vnde pro resolutione.

37 Has autem contrarias opiniones Canonistarum & Theologorum conciliare nititur D. à Stunica vbi supr. num. 42. cum sequentibus, hoc modo, vt secundum opinionem Canonistarum promissio implicita in voto sufficiat, licet explicita non interueniat: secundum verò opinionem Theologorũ, promissio simpliciter desideretur: quo fit secundum summam Tabien. vbi suprà, vt per opinionem Thomæ, & Theologorum, opinio Canonistarum declaretur. Hæc tamen concordia & doctrina quamuis in se vera sit, prout est, requiri nẽpè ad voti validitatem & obligationem promissionem implicitam vel explicitam, & sic quod tenent Theologi suprà citati, non tamen conuenit menti Canonistarum, qui indistinctè tenent non requiri vllam promissionem in voto, sed sufficere ad obligationem sub reatu peccati mortalis, propositum deliberatum absque vlla promissione: sicque hæc opinio minimè patitur prædict. concordiã, sed verè Canonistæ aduersantur opinioni contrariæ Theologorũ, quæ clarè & distinctè tenet, requiri in voto ad ipsius obligationem, vel deliberationẽ & propositũ, promissionẽ tacitã vel expressã, vt prædiximus, & sic implicitã vel explicitã: consequitur igitur, veriorem & tenendam esse hanc Theologorum receptissimam doctrinam atque sententiã.

38 Dubium tamen se offert hic in proposito diluendum, vtrùm ille qui vouet religionem ingredi, teneatur perpetuò in religione permanere? Hanc quæstionem pro vtraque parte disserit Diuus Thomas. 2. 2. quæstio. 189. artic. 4. & tãdem resoluit, quòd si vouens intendit se obligare non solùm ad ingressum religionis, sed etiam ad perpetuò remanẽdum, tenetur perpetuò remanere: si autem intẽdit se obligare ad ingressum religionis, causa experiendi, cum libertate remanendi, vel non remanendi, remanere non tenetur. In dubio autem, quando in vouendo simpliciter de ingressu religionis cogitauit, absque hoc quòd cogitaret de libertate exitus, vel de perpetuitate remanendi, videtur obligari ad ingressum religionis, secundum formam iuris communis, quæ est vt ingredientibus detur annus probationis, vnde non tenetur hoc casu perpetuò in religione permanere: sequitur Florentinus in 3. parte suæ summæ, titul. 16. capit. 2. §. 4. Siluester in summa, verbo, religio. 2. quæstione. 19. Archidiacon. in capit. scimus. 12. quæstion. 2. Henricus in capit. statuimus. columna. 3. de regular. Decius in cap. in præsentia. nume. 55. de probation. Nauarr. in manual. Latin. cap. 12. numer. 47. & consilio. 29. numer. 1. de voto, est communis, vt constat ex eodem Nauarr. consil. 19. de voto, numer. 1. sequuntur etiam D. Couarr. vbi suprà, versic. quòd si quis. Ludouic. Lopez in suo instructor. conscient. 1. part. cap. 45. colum. 338. D. à Stunica vbi sup.

39 d. quæstio. 1. de voto, num. 48. * Quòd si quis votum fecerit, aut promiserit profiteri in aliqua religione, tenebitur perpetuò remanere in ea, vt ex D. Thom. deducit & tenet Couarru. vbi suprà, & notat Siluester vbi sup. & sequitur etiã Nauarr. vbi suprà, loquẽns in eo, qui vouit profiteri, consil. 26. de voto, num. 1.

40 * Si autem quis vouerit fieri religiosum, intelligitur votum istud in anno quidẽ probationis, non tamen de perfecta &

41 perpetua religione. * Idẽ proculdubio erit dicendum, si vouerit quispiam esse religiosus, ea tamen intentione & mente, vt velit gaudere anno probationis, vt in dict. capit. consulti. in 2. casu, de regular. & vtrumque docet Caietanus dict. articulo 4. quem refert & sequitur Couarruuias vbi suprà, dicens, omnia suprà dicta esse notanda ad perfectam voti obligationem, vt sciamus qua ratione teneatur quis ex deliberata pro-

promissione ad votum, vel religionis, vel alterius boni & pij operis. Idem est, si quis vouerit fieri fratrem alicuius monasterij, vt cũ Caiet. tenet Nauar. d. consil. 19. nu. 1.
42 * Qui autẽ ingreditur religionẽ intentione statim exeundi, nõ satisfacit voto, quia in vouendo hoc non intendebat, vnde tenetur saltem velle experiri, vtrũ
43 hoc sibi expediat. * Addit Ricardus, quòd si intrauit animo exeundi, cum voluntate dandi operam, vt Deus immutet propositum, satisfacit voto: aliter non: vt refert & sequitur Siluester. Item & Ludouic. Lopez vterque vbi suprà, & Angelus in summa, verbo, votum. 3. nu. 18. vbi cum eodem Ricardo cõmuniter recepto à Theologis, tenet, quòd si vouens intrare religionẽ, actualiter proponebat in religione manere, ita tamen quòd illud propositum non cadat sub voto, sed ipsum comitatur, si postea exijt, satisfacit voto, vt ibi probat, & colligitur ex D. Thom. vbi suprà, & probatur prætereà ex vera communi opinione Theologor. de qua suprà, quod solum propositum sine promissione explicita vel implicita in voto non obligat. Dominic. autem à Soto lib. 7. de iustit. & iur. quæst. 2. artic. 1. in vers. triplici enim forma, indistinctè
44 tenet, * religionem absolutè vouentem, etsi ter, quaterque vouendo addat perseuerare, semper intelligitur nisi tempore probationis experientia eum aliud admonuerit, iuxta iuris dispositionem: hæc autem Soti opinio procedere meo iudicio eo solũ casu posset, quo non ex leuitate, sed vrgenti ac rationabili causa in religione perseuerare minimè posset, arbitrio discreti & prudentis confessarij: secus verò aliàs, cum perseuerantiã promiserit: quod obseruare tenetur, si commodè potest, sicut cæteri religiosi possunt: aliàs esset in manu sua ac libito posse votum infringere; quod minimè est dicendum. Communis igitur sententia supradicta mihi plus placet, nisi in casu prædict. moralis impotentiæ perseuerationis perpetuæ, vt tenet frater Angles in suis floribus Theologicar. quæstionum, in 2. parte, articul. 2. in 7. difficultat. pagina 96. dicens, quòd qui promisit votum religionis simpliciter, non poterit sine peccato intra annum professionis retrogredi, nisi ad id habeat legitimam causam, veluti perpetuæ infirmitatis corporalis, vel experientiam quòd in posterum habebit impedimentum, quominus promissum obseruare possit.

45 Vltimò pro complemento huius cap. examinanda venit quæstio illa, an Episcopus possit dispensare in votis conditionalibus, siue penalibus, quæ aliàs si absoluta forent, minimè posset? Verbi gretia: Si quis vouit à tali peccato, vel à re qualibet alia, quæ sibi erat incommoda cauere, videlicet non ludere, vel simile quidpiam sub pœna religionis, aut Hierosolymitanæ peregrinationis: quod quidem votorũ genus, vt frequentissimè inter inconstantes adolescentes in vsu est, ita maximè in Dei despectum & vilipendium fit, quia nemo est, qui illud adimpleat: quare secundum Dominicum à Soto statim citandum huiusmodi vouentes acerbissimo pœnæ rigore essent à confessarijs vulnerandi.

46 Vota enim, nempè religionis, castitatis perpetuæ, peregrinationis Hierosolymitanæ, Romanæque ac Compostellanæ, Summo Pontifici sunt reseruata, cum ipsa absolutè emittũntur: votum tamen peregrinationis Romanæ & Compostellanæ ex vsu tantùm est reseruatum Romanæ Curiæ: iure enim solum excipitur votum Hierosolymitanum, vt in capit. 1. cap. quod super his, & in capit. ex multa, in principio de voto, iuncta gloss. ibi verbo, incumbit. Nihilominus tamen omnia prædicta quinque vota Summo Pontifici sunt reseruata, iuxta stylum Romanæ Curiæ, qui satis colligitur ex extrauagant. Sixti IIII. in capit. etsi Dominici, de pœnitent. & remis. vt tradunt Angelus verb. votum 4. §. 6. Siluest. eodem verb. 4. §. 3. & Florent. in 2. part. suæ summę, titul. 11. cap. 2. §. 9. Dominicus à Soto lib. 7. de iustit. & iur. q. 4. articul. 3. versiculo, attamen, quoniam maiores fidei causa, &c.

& Nauar. in manual. Latino, dict. cap. 12. num. 75. & Couarr. de pact. in 6. 1. part. §. 3. num. 12. in princip. Angles in suis florib. Theologic. quæstion. de voto, in. §. difficultat. quis in votis dispensare, aut illa irritare poterit, in conclus. 2. pagina 128. in fin. Imò cum reseruationis ratio voti Hierosolymitani ea in dict. capit. ex multa, supponatur, quòd huiusmodi votum in subsidium terræ sanctæ suscipiatur, infert ibi Abb. num. 2. & 3. & 11.
47 * illud votum esse Papæ reseruatum, quòd illa ratione suscipitur: quare si fiat, inquit, ex deuotione, & non pro subsidio, Episcopus posse dispensare; quem ibi sequitur Rauen. & Anton. de Butr. ibi, & in cap. quanto, de iur. iuran. Felin. in d. c. quod super his, in princip. Hæc tamen opinio Abb. hodie de consuetudine, quæ aliter se habet, cui standum est, non est tenenda: quare dispensatio Episcopi non teneret, secundum Angel. & Syluest. vbi supr. Item & Dominic. à Soto vbi suprà, & Nauarr. dict. num. 75. & Gregor. Lopez in l. 5. tit. 8. part. 1. in glos. *romerias*, & D. à Stunica de voto, q. 5. num. 47. tenentes etiam in reliquis votis præter suprà
48 dicta, * vnumquemq; Episcoporum posse super omni voto simplici suorum parœcianorum dispensare, imò & in voto castitatis non perpetuæ, sed temporalis: & hoc habet communis Doctorum cōsensus, secundum Angel. in summa, verbo, votum. 4. num. 9. & Nauarr. qui plures ad hoc citat aduersus Caietan. dict. cap. 12. num. 76. imò & secundum Abb. in cap. veniens, numer. 6. vers. aut quæritur, qui clerici vel vouentes, & Angel. in
49 summa, verbo, votum, num. 9. * Episcopus posset dispensare in voto continentiæ perpetuæ in casu d. cap. veniens, vbi tria concurrunt, nempè perturbatio mulieris vouentis, quia ibi votum emisit non inspirata, sed in fraudem sponsi. Secundò propter maius periculum euitandum, quia mulier videbatur incōtinens. Tertiò, quia erat iuuenis, & suspecta: extra illum verò casum putat Abb. quòd Episcopus non poterit in hoc voto dispensare, sed nec in eo reperitur expressū quòd Episcopus dispenset, sed Papa, vt ibi: & prætereà consuetudo, quæ est optima legum interpres, talem dispensationem solius Papæ esse declarauit, vt prædiximus: & in specie notat frater Angles vbi suprà, in 2. part. pag. 129. versic. Panormitanus tamen: & D. à Stunic. vbi suprà, num. 45. quod verius & tenendum puto. De voto non nubendi potest Episcopus dispensare, secundum Angel. vbi suprà. Superiora tamen dicta numer. 46. de voto religionis, & castitatis perpetuę, quòd sit Papæ reseruatum, procedunt, quoties à personis liberis, alijs non subiectis emittitur: secus verò si fiat ab altero coniugum sine alterius licentia, vel ab alijs potestati & iuri alterius subiectis absque ipsius licentia, tunc enim alter coniux, pater, dominus, vel prælatus respectiuè poterit votum huiusmodi irritare, & à fortiori Episcopus in eo cum causa dispensare, vt patet ex Syluest. verbo, votum. 5. in 2. quæst. Gregor. Lopez in l. 3. verbo, *el marido*, tit. 8. part. 1. Soto de iust. & iur. lib. 7. q. 3. articul. 1. & in 4. dist. 32. q. vnic. articul. 3. Nauarr. in manual. Latin. capit. 12. num. 60. & Didac. Lopez à Stunica de voto, q. 3. num. 54. cum sequentibus, & Magist. Aragon de iustitia & iur. q. 88. artic. 8. pag. 1020. versicul. simile dubium.

50 Modò ad quæstionem respōdeamus: Et quidem ante commissam pœnam poterit quilibet Episcopus dispensare cum causa in votis prædict. pœnalibus, siue conditionalibus: hoc est absolutum, & ab omnibus receptum, vt præter alios testatur Angles in suis florib. Theolog. quæstion. in 2. part. in q. de voto, artic. 2. in 10. difficultat. pag. 130.

51 Post verò commissam pœnam, sunt, qui adhuc idem probent, vt cum alijs tenet Medina statim citandus: quia si vouens non habet in animo ea quæ vouet, neq; ideò promittit illa, quòd sibi sint cordi, imò ad ea tamquam sibi molesta, & odibilia in pœnam obligari voluit, vnde forsan iusta causa est, vt per Episcopum fiat dispensatio: quod secus est in vouente directè & absolutè religionem, siuè

vnam

vnam ex peregrinationibus supradictis: Nihilominus verior videtur sententia contraria, nempè in hac specie, de qua agimus, post commissam atq; incursam pœnam, minimè posse Episcopum in huiusmodi votis dispensare, sed necessariam esse Romani Pontificis dispensationem, quia iam est contracta ex voto obligatio ad religionem, cui derogare per dispensationem nemo potest præter Romanum Pontificem, non enim deficit promissio, saltem implicita, ad votum religionis in huius quæstionis specie: vnde iudicare debemus obligationem ad religionem, vel prædictam peregrinationem ex causa voti inductam esse: sicuti probauit Dominic. à Soto vbi suprà dict. quæstio. 4. artic. 3. versic. vnum verò dubium, ibi: At nūquam, &c. idem Soto de cauend. iuramentor. abus. 1. part. cap. 9. & est tutior secundum Couarr. dict. nu. 12. versicul. nihilominus tutior, & Anglès vbi suprà, & in versi. huius dubij, addens, quòd nihilominus poterit confessarius sequi opinionem affirmatiuā, quamuis ipse negatiuam tueatur, quia tunc non facit contra conscientiam, quamuis agat contra suam opinionem, cum opinio cōtraria affirmatiua sit probabilis: idem profitetur Emanuel Roder. in explicatione Bullæ Cruciatæ. §. 9. nu. 124. Hoc tamen verum intelligo ex mente ipsius Anglès post dispēsationem ab Episcopo factam, tunc enim confessor poterit approbare factum iuxta opinionem probabilem: si verò super hoc, antequam fiat dispensatio, confessarius vel alius consulatur, negatiuam partem securiùs eliget, siquidē probabilior videtur, quàm affirmatiua: quamuis hæc quoque probabilis videatur: * quamuis Nauar. dict. cap. 12. num.
52 43. versic. præsupposito igitur, ibi: Sed nobis videtur, aliter distinguat; nempè inter casum, quo quis vouet ingredi religionem, vel peregrinari in terram sanctam, Romam, vel Compostellam, si tale vel tale peccatum commiserit, & inter casum, quo quis vouet non admittere tale peccatum sub pœna eundi Hierosolymam, &c. aut ingrediēdi religionem, priori etenim casu inquit esse solū vnum votum conditionale religionis, in quo nec ante, nec post adimpletam cōditionem Episcopus dispensare potest: in secundo verò casu duo vota sunt, alterum absolutum tale peccatū non committendi, alterum conditionale & pœnale, quorum prius est principale, & posterius accessorium, & in vtroque antequam prius absolutū violetur, & per illius violationem posterius conditionale purificetur, Episcopum dispensarē posse, quia accessorium sequitur principale, quod etiam in voto pœnali ante impletam conditionem probauit Aragon de iustitia & iur. q. 88. artic. 3. pagin. 998. hæc enim distinctio efficax non est, siquidem tam in primo, quàm in secundo casu votum, licet formam habeat conditionalis voti, nihilominus est pœnale, quoniam directè & absolutè non est votum religionis, nec peregrinationis, sed non ludendi, aut non adulterandi: pœna enim adiecta est, vt vouens caueretur, vel post factum, se ipsum castigare, & ideò vtriusque voti vna est ratio, siue concipiatur conditionaliter, siue sub pœna, cum de eadem re fiat, hoc est, non ludendi, vel à tali peccato præcauendi: quid namque interest, si conditio voti adijciatur, vel pœna in casu contrauentionis? vtroque namq; casu votum pœnale est ab intentione, quare super eo ante verificationem voti huiusmodi pœnalis, siue conditionalis Episcopus dispēsare poterit: secus verò post, quamuis in vtroque casu contra Nauarr. & Soto, ante, & post pœnam cōmissam, & adimpletam conditionem, posse Episcopum disponere, teneat, vt prædiximus, Frater Bartholomæus à Medina in sua instruct.
53 confessor. fol. 87. * & quòd virtute Bullæ cruciatæ, & iubilei possunt etiam tunc temporis huiusmodi vota per confessarios commutari, quia solùm Papa reseruauit sibi vota illa, quando sunt voluntaria: sed in his casibus non sunt huiusmodi, sed exosa: ergo, &c. Sed, vt prædiximus, opinio Soti verior & tutior est, quicquid cū Corduba in additio. summæ

de casos de conciencia, aliter distinguat fr. Ludouic. Lopez in suo instructor. conscient. 1. part. cap. 44. colum. 335. in principio: nihilominus tamen opinionẽ Methymnæ sequuntur plures graues viri, estque communis recentiorum in praxi, tam Theologorum, quàm Iurisperitorum, quos refert & sequitur Henric. in sua summa Theologiæ moral. libr. 7. de indulgent. cap. 30. nu. 6. vbi quòd ob illorum authoritatem multi Episcopi frequenter dispensarunt, præsertim cum iunioribus scholasticis ita vouentibus: & hæc pars est probabilior, secundum Magist. Aragon de iustitia & iur. q. 88. articu. 3. pag. 998. colum. 2. & est iam cõmunis, secũdum eumdem eadem quæst. artic. 12. pagin. 1043. colu. 2. nempè quòd Episcopus possit dispensare, & quilibet confessarius per bullas Cruciatæ commutare prædicta vota, etiam post adimpletam conditionem: secus si non sint pœnalia huiusmodi vota, sed purè conditionalia, quia tunc in eis solus Papa poterit dispensare.

54 At loquuti non sumus in præcedenti quæstione de votis sincerè conditionalibus, nempè quotiescumque homo ad rem aliquam affectus est, sed quia impedimentum sibi obstat, vel facultas nõ suppetit, vouet sub conditione. Verbi gratia. Vt si quis voueat post mortẽ matris, quæ sibi erat impedimento, intrare religionem, aut post mortem patris, suppetentibus sibi nũmis, peregrinari, aut si sibi Deus tale beneficium contulerit, orphanam dotare, vel quid simile facere, & sic de cæteris: in his enim, quæ verè affectantur, ille poterit, qui aliàs, si absolutè vouerunt, dispensaret, non alius, nempè Papa in illis prædictis quinque votis reseruatis, vt optimè docet Soto libro 7. de iustitia & iur. q. 2. articul. 1. versi. conditionale autem votum, &c.

SVMMARIVM.

1 *Simoniæ definitio siue descriptio, & num. 2. quòd effectus rei promissæ non requiritur ad simoniam internam, sed ad externam.*

3 *Simonia est hæresis, quamuis simoniacus nõ sit propriè hæreticus, vt in nu. 5. vbi quòd re ipsa & facto videtur profiteri errorem hæreticum, vt hic.*

4 *Simonia à Simone Mago nomen accepit, & quare: & in nu. 6. vbi quòd fuit hæreticus, & num. 7.*

8 *Giezi famulus Prophetæ Helisæi, fuit à Deo lepra conspersus, quia pecuniam recepit pro beneficio sanitatis, quod Helisæus cõtulerat Naaman leproso.*

9 *Spiritualia vendentes conformãtur Simoni Mago intentione, ementes verò actu: illi autem in actu Giezi imitantur.*

10 *Spiritualia gratis sunt concedenda.*

11 *Simonia duplex est, altera prohibita, quia simonia, altera simonia, quia prohibita, vt hic latè declaratur sigillatim.*

12 *Quicquid per simoniam acquisitum est, siue temporale, siue spirituale, restituẽdum & resignandum est.*

13 *Nullitas collationis simoniacæ vnde proueniat.*

14 *Beneficium simoniacè acquisitum renuntiãdum est cum fructibus, de quibus hic: & quid si per ignorantiam simoniacè sit acquisitum, num. 15.*

16 *Simonia est, si electione facta à maiori parte, aliquid detur cõtradicenti, electionem de voluntate electi, etiam turbata, & cætera, vt hic.*

17 *Si simoniacus det aliquid consiliario ministrantis beneficium, ipso ministrante & beneficiato ignorantibus, an & quando sint simoniaci.*

18 *Recipiens ordinem vel beneficium, si aliquid dederit alijs, vt impetrent à prælato, hoc ignorante, committit simoniam, ac proinde tenetur, &c.*

19 *Receptum simoniacè, dissoluto pacto ante collatione rei spiritualis, restituendum est ei qui dedit.*

20 *Receptum simoniacè, simonia vtrinque exequutioni mãdata, cui restituẽdum sit: & numeris sequentibus.*

22 *Simoniacus protinus nulla expectata sententia tenetur beneficium per simoniam acquisitum resignare, & nu. 28. & 29.*

Collatio

teri propter donum, vel seruitium ab eo receptum, ad hoc vt liberetur ab obligatione antydorali, qua illi tenebatur, an & quando committat simoniam?

75 *Renuntiatio beneficij, facta etiã in manibus inferioris, ea intẽtione, vt alij cõferatur, nulla cõditione vel pacto expressis, valet, & renuntians non admittit simoniã, etiã mentalẽ: & nu. 76. & 77. vbi idẽ in confidẽtia simili, vel quòd resignatarius cedit in fauorẽ alterius à resignãte nominandi, cessante pacto, modo, & cõditione.*

78 *Motus proprij Pij V. de cõfidentia beneficiorum intellectus, & numeris sequẽtibus, præcipuè, nu. 80. & 81.*

80 *Confidentia in beneficialibus, quædam est licita, & quædam illicita, vt hic latiùs declaratur.*

82 *Simonia in foro exteriori probatur per cõiecturas & præsumptiones, in foro autẽ cõscientiæ iudicatur per solam veritatem.*

83 *Anton. à Cordub. circa intellectum d. motus proprij improbatur.*

CAPVT XXIII.

De Simonia.

1 ACturi de simonia circa nonnulla, priùs videamus quid sit simonia. Et quidẽ simonia est voluntas studiosa emendi, vel vendendi spirituale, vel spirituali annexum: ita glos. in summa. 1. q. 1. quam sequuntur omnes Canonistæ in rubrica de simonia, & Hostiens. in summa eiusdem tituli, num. 1. & Theologi in 4. distinctio. 25. probat, ac dilucidè explicat & defendit sanctus Thom. 2. 2. q. 100. artic. 1. & Domin. à Soto lib. 9. de iust. & iur. q. 5. articulo 1. per totum, Caietan. in sua summa, verb. simonia. vers. ex eo autem, fol. 612. & ita tenent penè omnes Theologi ac Iuristæ communiter, secundum Siluestr. in summa, verb. simonia. 1. sequitur Armil. aurea in eodem verb. statim in princip. & glossa illa est recepta ab omnibus Canonistis & Theologis, secundum Nauarr. in manual. Latin. cap. 23. num. 100. in princip. sequitur & declarat Petrus à Nauarr. lib. 2. de restitutio. cap. 2. nu. 384. cum sequentibus, & eam videtur probare l. 1. in princip. tit. 12. partit. 1. vbi Gregor. Lopez in glos. *voluntad*, id notat: ex qua descriptione plurima inferunt ac deducunt authores præcitati, alijque ab eis relati apud ipsos videndi.

Illud tamen obseruandum erit, non esse necessarium definitioni communi prædictæ addere ad verba illa, Studiosa voluntas, scilicet, cum effectu, vt existimauit addendum esse gloss. in cap. quicũque studet glos. 1. ibi: Vel intelligas hoc verbum, Studet, cum effectu. 1. q. & in c. studet. glos. 1. eadem causa & quæstione, nec quod dicit Abba. Hostiensem sequutus in cap. nemo, de simonia. vt opere emptio subsequatur: hoc namque ad solam simoniam externam, id est, quoad

2 iudicium Ecclesiæ, * quæ non iudicat de occultis, requiritur, non tamẽ quoad internam, hoc est, mentalẽ, & sic quoad Deum, cum vtraque sit in foro interiori prohibita, ac per vnam & alteram peccatum mortale admittatur; ideoque vtraque supradicta definitione comprehenditur absq; prædicta additione, quæ in proposito necessaria minimè est, vt docet præfati authores, præcipuè Siluester, Dominic. à Soto vbi suprà, in versic. Panormitanus autem, & Nauarr. dict. numer. 100. & quòd simonia genere suo sit peccatum mortale, probat Soto d. libro 9. q. 5. artic. 2. per totum. * Simonia

3 enim hæresis est, secundum D. Gregor. Nazianzen. in cap. cum liqueat. 1. q. 1. inquit enim: Cum liqueat, hanc hæresim ante omnia radice pestiferã subrepsisse, atque in ipsa origine sua Apostolica esse detestatione damnatam, cur non cauetur? cur non perpenditur? quia benedictio illi in maledictionem conuertitur, qui ad hoc vt fiat hæreticus, promouetur. & in c. eos, eadẽ causa & quæstione, dũ agitur de his, qui per pecunias manus imposuerunt, vel imponũt, dicitur: Tolerabilior est enim Macedonij, & eorũ, qui circa ipsum sunt, Spiritus sancti impugnatorum impia hæresis, illi enim creaturam & seruum Dei Patris & Filij

Spiri-

Spiritum sanctum delirando fatentur: isti verò Spiritum sanctum efficiunt suũ seruum, vt ibi latiùs probatur: ad idem est text. Paschalis. II. in capit. penultim. 1. quęst. 3. vbi dicitur: Peruenit ad nos fama sinistra, quòd quidam Episcoporum non sacerdotibus proprię diœcesis decimas, atque Christianorum oblationes conferant, sed potius laicalibus personis, militum videlicet, siue seruitorum, vel, quod grauius est, consanguineis: vnde si quis amadò Episcopus inuentus fuerit huius diuini præcepti transgressor, inter maximos hæreticos & antichristos non minimus habeatur, sicut Nicæna synodus de simoniacis censuit: & qui dat Episcopus, & qui recipiunt ab eo laici, siue pretio, siue beneficio, in ęterni incendij ignibus deputentur. Conducit etiam text. in cap. sicut. 6. in ordin. de simonia, in illis verbis: Sicut simoniaca pestis sui magnitudine alios morbos vincit, ita, &c. & in cap. sequenti in princip. ibi: Tanta est labes huius criminis, quòd etiam serui aduersus dominos, & quilibet criminosi admittuntur ad accusationẽ. Text. etiã in cap. si quis pecunia. 79. distinct. vbi dicitur: Si quis pecunia, vel gratia humana aut populari, seu militari tumultu, sine concordi & canonica electione, & Cardinalium, & sequentium religiosorum clericorum fuerit Apostolicæ sedi intronizatus, non Apostolicus, sed apostaticus habeatur, &c. vbi gloss. 1. quòd simonia largè dicitur hæresis. S. Thom. statim citãdus: laté Felin. in c. 1. de simon. & in cap. sciscitatus. nu. 7. de rescrip. Lãbe. de iur. patro. lib. 1.

4 Huius autem hæresis author fuit Simon ille Magus, de quo in Actibus Apostolorum. c. 8. dicitur, quòd postquã baptizatus fuerat in Samaria à Philippo Diacono, videns quòd per impositionẽ manus Apostolorum daretur Spiritus sanctus, obtulit eis pecuniam, dicẽs: Date & mihi hãc potestatem, vt cuicumq; imposuero manus, accipiat Spiritũ sanctum: & quia hic primus post susceptũ baptismum credidit spiritualia esse venalia, ideò peccatum illud, atque hæresis ab illo nomen accepit, vt à Simone simonia dicatur: ita in d. l. 1. titulo 12. part. 1 vbi quòd hic Simon Magus fuit primus in lege noua Domini nostri Iesu Christi, qui voluit emere gratiam Spiritus sancti: secundum hoc ergo, vt inquit S. Thom. simonia hæresis dicitur secundum exteriorem protestationẽ, quia in hoc quod aliquis vẽdit donũ Spiritus sancti, quodammodo protestatur se esse dominum spiritualis doni, quod est hæreticum: & hęc est prima hęresis, quę post Christi in cœlos Ascensionem in Ecclesia est orta, quam statim beatus Petrus redarguit, dicens: Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum

5 Dei existimasti pecunia possideri. * Simoniacus ergò, etsi non sit propriè hæreticus, quoniam absque intellectus errore potest præ auaritia in hoc vitium labi, tamen re ipsa & facto profiteri videtur dominium Spiritus sancti esse penes hominem, qui est hæreticus error, vt voluit sanctus Thomas, & amplexus est Gratianus in cap. ventum est, in fin. 1. quæst. 1. dicens: Simoniaci etsi fidẽ tenere videantur, infidelitatis tamen per-

6 ditioni subijciuntur: * & quia Simon ille Magus nomen dedit huic vitio, fuit hæreticus, quia iudicauit donum Dei pecunia possideri, vt Petrus ait: & hoc iudicium erat hæreticum, vt diximus, ideò qui illum imitantur ex facto, etsi non imitentur in prauo intellectu, hęretici appellantur in iure, quia alioqui non sunt hæretici, quia simoniaci. Præterea ille Simõ Magus, pręter hoc, quòd ab Apostolis Spiritus sancti gratiã pecunia emere voluit, dixit, quòd mũdus nõ erat à Deo creatus, sed à quadã superna virtute, secund. Isidor. in lib. etymolog. prout eũ refert S. Tho. 2. 2. q. 100. art. 1. ad

7 1. ibi: Sciendum tamẽ. * attamẽ propter hoc simoniaci nõ dicerentur hæretici, secund. Soto vbi sup. in fin. d. art. 1. dicentẽ, quòd Simõ ille propterea voluit Spiritũ sanctũ emere, quòd credidit esse venalẽ & pretio ab Apostolis dari, vt constat

8 ex predictis. * Præterea Giezi, famulus, Prophetę Helisęi, fuit à Deo lepra perpetua

tua percussus, quia pecuniam recepit pro beneficio sanitatis, quod Helisæus contulerat Naamam leproso. 4. Reg. 5. l. 2. titul. 17. partita. 1. vbi quòd hic fuit primus, qui in veteri testamento simo-
9 niam commisit. * Illi igitur qui spiritualia vendunt, conformantur Simoni Mago intentione, in actu verò illi qui emere volunt: illi autem qui vendunt in actu, imitantur Giezi discipulum Helisæi: vnde venditores spiritualium, possunt dici non solùm Simoniaci, sed etiã Giezitæ, secundum diuum Thomam
10 vbi suprà, ad 4. * Quod vltimum etiam dict. l. 2. Partitæ probat, & quòd spiritualia gratis sint concedenda, vendique non possint, iure diuino, & authoritate Conciliorum latè probat Alfonsus à Castro lib. 13. aduersus hæreses, in cap. simonia, per totum, vbi de pœnis contrarium facientium.

11 Simonia præterea duplex est: altera prohibita, quia simonia, id est, iure diuino & humano prohibita: altera simonia quia prohibita, hoc est solo iure humano prohibita, iuxta glossam celebrem & receptam in cap. ex parte. el 1. de simonia, verbo, dimittere. & ibi per Doctores, & alibi secundum Nauarr. in manuali Latino, capit. 23. numero 100. versicul. secundo, quòd duplex: quæ distinctio Doctoribus Canonici iuris solemnis est, vt est videre apud Siluestrum in summa, verbo, simonia. §. 4. & multis Theologis, secundum Dominicum à Soto libr. 9. de iustitia & iur. quæstio. 5. articul. 2. in versiculo, aliquantulo. ibi: Rationem, &c. vbi optimè eam defendit ab impugnationibus Durandi in 4. distinct. 25. quæst. 5. latèque demonstrat esse simoniam contra ius merè positiuũ, atq; exẽpla vtriusq; supr. dictæ simoniæ præfigit & specificat, probans insuper in columna præcedenti simoniam spiritualium idoneeum supernaturaliũ, tam naturali iure, quàm diuino esse prohibitã. Exempla etiam vtriusque simoniæ ponit Nauar. vbi supr. dicens, quòd simonia prohibita, quia simonia, est voluntas emendi vel vendẽdi verè spiritualia, siue à solo Deo sint data, vel instituta, siue ab Ecclesiastica potestate diuinitus accepta: quæ autẽ hęc sint, declarat in specie Dominic. à Soto vbi suprà, in versic. simoniam spiritualium, & in versi. nihilominus. el 2. y el 3. Simonia verò, quia prohibita, est voluntas faciendi collationes, renuntiationes, præsentationes, vel recipiendi eas factas cum cõditionibus, modis vel pactis in alijs licitis, & etiam in his, nisi ab Ecclesia prohiberentur, & ita frequenter simonia committitur sine interuentu pecuniæ numeratæ, vel alterius rei ea æstimabilis. Spiritualia autem in triplici sunt differentia, vt inquit l. 1. vers. *è las cosas espirituales*. tit. 17. part. 1. quæ latè id declarat.

12 Obseruandum est etiam in hac materia, quòd quicquid per simoniam acquisitum est, restitui debet, quia neque qui spirituale emit, retinere illud potest, neque pretium ille qui vendidit: vnde resignare ille debet beneficium per simoniam acquisitum, hic verò pretium, vel aliud munus quod eodem modo recepit, restituere, vt latissimè id agens resoluit S. Thom. 2. 2. quæst. 100. artitul. 6. per totum, & cum eo ac cęteris DD. Siluest. in summa, verb. simonia, nume. 13. vers. octauum, & Dominic. à Soto libr. 9. de iustitia & iur. quæstio. 8. artic. 1. per totũ, vbi id latè probat, non solùm iure Pontificio. per text. in capit. si quis Episcopus, & in cap. presbyterum. 1. q. 1. & in c. de hoc. de simon. & alibi sæpissimè, sed etiam iure diuino, secundum illud Matthæi. 10. Gratis accepistis, gratis date: quod & antiqui tenent, quamuis Caiet. & Siluest. cũ Abb. contrarium in hoc vltimo sentiant, quos ibi refert in resp. ad 4. in vers. profectò ergo. Et quòd contractus simoniæ iure naturali & diuino sit nullus, ac per consequens restitutio sit facienda, cum sancto Thoma probat D. Couarr. in regul. peccatum. 2. par. §. 8. nu. 8. quamuis fateatur esse communem
13 Doctorũ sententiã, * quòd nullitas collationis non est ex natura conuentionis simoniacæ, nec ex iure diuino, sed est pœna tantum Ecclesiastica; quod etiam

dixi-

diximus suprà, lib. 1. canon. quæstion. c. 6. nu. 16. & tenet Petrus à Nauar. lib. 2. de restitut. c. 2. num. 398. & 403. & 409. & quod prædiximus de restitutione, quòd sit de iure diuino & naturali, probat etiã nouissimè Arag. in 2. 2. q. 100. pag. 1132.

14 Beneficium autẽ in præfata specie resignandum est cum fructibus, non solũ perceptis, sed etiam his qui percipi potuerunt à possessore diligenti, deductis expensis factis causa fructuum, atque illis fructibus, qui aliàs expensi sunt in vtilitatem Ecclesiæ: & hoc non solùm in pœnam peccati, sed etiam ratione iniustæ acquisitionis eius, qui scienter & propria sponte simoniacè accepit Ecclesiasticum beneficium sicut ille, qui emit rem aliquam ab eo qui vendere non potest: *

15 si verò eo nesciẽte nec volẽte, per alios alicuius promotio simoniacè procuratur, caret quidem ordinis exequutione, cũ primùm id resciuerit, & tenetur resignare beneficium quod est consequutus, cum fructibus stantibus, quia consumptos bona fide, restituere non tenetur, nisi fortè inimicus fraudulẽter pecuniam daret pro alicuius promotione, vel nisi ipse expressè contradixerit: tunc enim non tenetur ad renuntiandum, nisi fortè postmodum facto cõsenserit, renuntiãdo quod fuit promissum, secundum D. Thom. Soto, & Siluestrũ vbi sup. num. 13. in princip. in vers. octauum, est communis Theolog secundum D. Couarr. in regul. peccatum. 2. part. §. 2. num. 7. & latissimè Petrum à Nauarr. de restitutio. lib. 2. c. 2. num. 414. cum sequentib. & præcipuè nu. 429. expressa l. 17. tit. 17. part. 1. & Aragon vbi supr. pag. 1135. vers. est aliud dubium. Addit Siluester vbi sup. d. num. 13. in princip. *

16 quòd si electione iam facta maiori parte, detur aliquid contradicenti electionem, vt quiescat de voluntate electi, etiam turbata, est simonia, & resignare tenetur, etiamsi contradictio esset iniusta, & à fortiori, si electio non erat facta: & similiter si ante electionem Petri, detur pro eo pecunia ab alio, eo ignorante, imò etiam eo contradicente, etiamsi aliàs erat eligendus, est simoniaca electio, nisi hoc fuisset dolosè factum in dispendium electi, ne ex dolo reportetur commodum: ipse tamen Petrus non erit propriè simoniacus, licèt teneatur secundum iura prædicta renuntiare: secus si data est post electionem ipsi confirmatori pro confirmatione, vel benedictione, aut consecratione, contradicente electo, vt in capit. sicut tuis. de simonia, vel etiam eo ignorante, quia nihil ei nocet, nisi recesserit à sua prohibitione, vel nisi posteà consenserit soluendo pecuniam, vel reddendo solutam; vel nisi esset cõsanguineus. *

17 Quòd si aliquis amicus accipientis beneficium, dederit aliquid consiliario ministrantis rem spiritualem, ipso, & similiter accipiente ignorantibus, ministrans & accipiens non erunt simoniaci, sed amicus, & consiliarius, nisi sciant, & non contradicant, vt cum alijs resoluit Siluester in summá. verbo, simonia. num. 18. & Armil. aurea eodem verbo, simonia, num. 7.

18 Similiter recipiens ordinem, vel beneficium, si aliquid dederit alijs, vt id impetrent à prælato, hoc ignorante, cõmittit simoniam, & tenetur beneficium sic impetratum resignare, ordineque sic suscepto non vti, vt probat expressè l. 17. in versicul. *e fazese*, &c. titul. 17. partita. 1. vbi Gregorius Lopez in gloss. vltima quærit, an hoc restringatur ad illos ministros Episcoporum, quorum ministerio vtũtur in conferendis beneficijs, vel ordinibus, seu alijs spiritualibus, vel etiam procedat in quibuscumque alijs ministris eorumdẽ? Et tandem in hoc vltimo inclinat, dicens verius & tutius videri, ex text. in capit. quicquid. 1. quæstion. 1. & cap. fin. 1. quæstione. 5. indistinctè loquentibus, & dicta l. 17. ibi: *A algunos omes*. & l. 18. statim sequenti, ibi: *A algunos omes de casa del Obispo:* quod probo, quando tali via habuit quis ordinem vel beneficium.

19 Dubium tamen est, cui & quomodò sit restitutio facienda in proposito? Et quidem quando ante rei spiritualis collationem præcedens pactum dissoluitur, etiam

etiamsi pretium fuerit solutum, proculdubio restitutio pretij est ei facie̅da, qui pretium dedit, vt probat Caietan. in sua summa, verbo simonia, pag. 616. in fine, quem sequitur Nauarr. in manuali Lati. cap. 23. num. 103. Cordub. in suo quęstio. lib. 1. q. 32. Ludouic. Lop. in suo instruct. conscient. 1. part. capit. 107. cui sit restituenda, in principio, estque receptissima omnium, atque indubitata sente̅tia. Dubium autem versatur eo casu, quo simonia exequutioni vtrinque mandata sit, nempè & collatione pręben dę, & so-

20 lutione pretij. * Et in hoc diuus Thom. vbi suprà ad 4. tenet, quòd pecunia vel possessio, vel fructus simoniacè accepti debent restitui Ecclesiæ, in cuius iniuria̅ data fuerint, non obstante quòd prælatus, vel aliquis de collegio illius Ecclesiæ fuerit in culpa, quia eorum peccatu̅ non debet alijs nocere: ita tamen, vt quantu̅ fieri possit, ipsi qui peccauerunt, inde commodum non consequantur: si verò prælatus, & totum collegium sint in culpa, tunc debet cum authoritate superioris, vel pauperibus, vel alteri Ecclesiæ erogari: & quòd Ecclesiæ restitutio fieri debeat, probat expressè text. in capit. de hoc. & in cap. audiuimus. de simon. l. 12. in versic. *otrosi*. tit. 17. part. 1. probat etia̅ text. in Authent. de sanctis. Epis. §. si verò laicus. & in. §. si autem secularis. collatione. 9. glos. optima, verb. restituant. in d. cap. de hoc. & ibi DD. communiter, tenet etiam Medina in suo cod. de restitu. q. 2. fol. 7. versicul. deinde. & in hoc omnes consentire videntur, secundum Soto vbi suprà. d. q. 8. art. 1. in versic. de simonia verò, ibi: Omnes enim: quòd restitutio pretij, vel sit facienda Ecclesiæ, per prædicta iura: aut pauperibus, quia restitutio malè acquisitorum pauperibus adiudicatur per diuum Augustinum in cap. non sanè. 14. quæst. 5. & in vers. ad quartum. inquit, illud de fructibus prædictum à diuo Thoma, verissimum esse, secundum antiqua iura, nunc autem ia̅ se mos habet Romanus, vt Papæ obtingant ad suos sustinendos Apostolicos sumptus: quare cum illo potest super eis fieri compositio, obtinerique ab illo remissio: communem etiam probant Siluest. in summ. verb. vsura. num. 20. & summa Armill. aurea verbo, restitutio. num. 17. &. 19. & inquit D. Thom. 2. 2. q. 32. artic. 7. in conclus. & in responsione, quòd acquisitum per simoniam, non debet restitui ei qui dedit, quia meretur illud amittere, sed accipiens tenetur in eleemosynas elargiri: sequitur Cordub. vbi sup. & hęc est communis resolutio. Dominicus autem à Soto vbi sup. in versicul. de simonia, ibi: Attamen si res, &c.

21 * censet ita distinguendum, ne̅pè vt post condemnationem quidem procedat co̅munis præcedens sententia, quæ habet, vt restitutio pretij, vel muneris accepti per simoniam, fieri debeat Ecclesiæ, vel pauperibus, aut que̅admodum Papa iusserit: ante condemnationem verò, dum crimen non est in iudicio delatum, sed in foro conscientiæ latet, restitutio facienda sit ei, qui dedit, vt ibi latè probat: inde inferens, quòd qui tale pretium recepit, perinde atque vsurarius debet absque vlla mora, nullaque expectata iudicis sententia, restituere illud, tamquam alienum, cuius dominium non habet, dummodò cautione̅ accipiat, ne posteà cum fiscus resciuerit, cogatur iteru̅ soluere: quamuis illi, qui dedit, minimè repetitio iure permittatur, quandoquide̅ re cognita p etio mulctabitur: quod autem sanctus Thom. vbi supr. dict. q. 100. articul. 6. in respons. ad. 1. asseruit, quòd hic non possit repetere pecuniam, qua̅ turpiter dedit, licèt alius iniustè retineat, intelligi debet modo prędicto, ne̅pè in publico foro & iudicio, nam priuatim ante condemnationem arbitratur Soto, vt prædiximus, eidem esse restitue̅dum: & hanc opinionem Soti sequitur Ledesmius in 2. 4. q. 18. artic. 5. vers. colligitur secundo. circa finem. fol. 264. colum. 3. in princ. & frater Barthol. à Medina in instructione *de casos de conciencia*, fol. 168. & frater Angles in suis floribus Theologic. quæstion. in. q. quis restituere, &c. difficultat. 14. in. 11. & 12. dub. pag. 195. & sequenti, & ex professo

eam

eam probat atque defendit Ludo. Lop. vbi suprà, versi. secunda cõclusio, vbi intelligit D. Thomam contrarium tenentem, prout alij Thomistæ interpretantur, post condemnationem iudicis, & nõ ante. Tandem dicit, quòd si ante cõdemnationem quis sequutus opinionem D. Thomæ pauperibus sic acceptum, & non dans restituisset, non esset culpandus post factum, nam sequutus est opinionem probabilem: addo ego, & communem, etiã; hoc verum indubiè: distinctio tamen præd. Domini. à Soto profectò verissima mihi videtur, & secundum hodierna tempora cõmunis etiam modernorum, & iuxta eam consulendũ ante factũ, præcipuè si ille qui dedit, esset pauper, & sibi non sufficeret sua, vel etiamsi dedisset ex ignorantia, vt ei Hostiens. ex misericordia permittit Siluester vbi sup. verb. simonia. nu. 20. in versic. posset tamẽ nihilominus his etiã ce ssantibus, adhuc ante condemnationẽ ei, qui dedit, esset restitutio faciẽda iuxta præd. Soti, & modernorum opinionem.

22 De restitutione autem præbendæ longè diuersa ratio est, secundum Soto, quia neuter eius dominus est, videlicet nec Paulus resignans, nec Petrus, cui per simoniam resignatur atq; confertur: nã quoniam dum prælatus secundum suã æstimationem huic contulit, illã simpliciter abstulit: Petrus igitur ratione simoniæ retinere illam minimè potest, sed nulla expectata sententia, protinus tenetur resignare huiusmodi præbendam: quia eius non est legitimus possessor ratione iniustæ acquisitionis, siue acceptionis. Idem probauit Nauar. consi. 21. nu. 5. & consi. 35. nu. 2. & nu. 7. de simon. cum Abb. recepto secundum eũ. Hoc autem procedit secundum iura antiqua, vt per ipsum ibi in fin. Hodie autẽ attento motu proprio Pij V. incipit cum primum, edito anno 1566. & est constitut. 5. inter eiusdem Pij V. constitutio fol. 9. & 12. secus est in foro conscientiæ ante condemnationẽ, secundum eundem Nauar. consi. 34. per totum, de simon. dicemus infrà in fine huius quæstionis.

23 Fit igitur ex supradictis, collationem beneficij simoniacè factam esse ipso iure nullam, nullumque ius ab initio in sacerdotio acquisiuisse eum, qui sic beneficium habuit per simoniam ab eo, vel ab altero eo sciente commissam, sicque ipso iure esse eum beneficio priuatum, ac proinde etiam in animæ iudicio teneri, vt prædiximus, beneficium dimittere, fructusque omnes restituere, etiã iam consumptos: quod apertissimum ac verissimum est hodie (scilicet ante cõstitutionem Pij V. præd.) per constitutiones Martini V. in Concilio Constantiensi, & Pauli Veneti. II. in titulo de simonia inter extrauag. communes, vbi deciditur, simoniacum etiam occultum nullum ius ab initio acquirere in beneficio, quod per simoniam habuit, & electiones, & omnes alias prouisiones dignitatum, personatuum, & beneficiorum Ecclesiasticorum simoniacè factas esse nullas ipso iure, vt post alios aduertunt Dominicus à Soto vbi suprà dict. libr. 9. de iustitia & iur. quæstion. 8. articul. 1. in respons. ad quæstion. Gregor. Lopez in l. 12. in gloss. *Es vedado*, in versicul. hodie, titul. 17. partit. 1. & D. Couuarr. in regul. peccatum, de reg. iur. in. 6. in 2. part. §. 8. num. 7. Nauarr. in manual. Latin cap. 23. num. 105. ad fin. & nos latè suprà lib. 1. Canonic. quæstio. cap. 9. num. 1. & 7. quamuis apud veteres ante præd. constitutiones controuersia esset super hoc, cuius meminit Couarr. vbi suprà, in versi. apud veteres: & Nauarr. nouissimè consi. 60. per totum, & consi. 61. n. 7. de simon. contra supradictos, & alios probet, sed post extrauag. Pij V. præd. aliud est, vt prædiximus, & etiã ante illã.

34 Secus videtur dicendum in collatione beneficij simoniacè facta ignoranti, hæc namque valida esse videtur ipso iure, donec in pœnam criminis à iudice rescindatur ratione iniquæ & illicitæ acquisitionis, vt probatur expressè in c. penul. de elect. & in cap. nobis. & in capit. ex insinuatione. de simon. nec quo ad hunc ignorantem præd. Pauli Veneti constitutio obstat, quia interim ha-

bet titulum coloratum, vt tradit Gomez in regula de triennal. poss. quæst. 12. versicul. & ista quæ dicta fuerunt. Et hinc est, vt postquam hic ignorans sciuerit præd. simoniam admissam, teneatur etiam in foro animę beneficium illud dimittere, fructusque non consumptos bona fide reddere, vt prædiximus, authore diuo Thoma. 2. 2. quæstion. 100. articul. 6. ad quartum, cum cæteris suprà citatis.

Nihilominus tamen verior sententia mihi videtur contraria, imò quòd collatio beneficij simoniacè facta alicui vitium simoniæ ignoranti, etiam iure humano nulla sit ab initio, & ideò per iudicem exteriorem cogendum eum fore beneficium dimittere cum fructibus à die scientiæ & malę fidei perceptis & percipiendis, & qui eo tempore nondum fuerant consumpti, licèt percepti essent ante criminis scientiam, atque item ab eo die statim teneri ad dimittendum beneficium sibi collatum, secundum omnes, vt in specie nostra probauit latè D. Couarr. vbi suprà, numer. 8. & hoc non quidem in pœnam criminis, sed quia ex natura rei iure ipso naturali hæc acquisitio impediatur diuina voluntate, sine qua spiritualia vendi non possunt, & sic titulus fuit nullus, & ideò ad restitutionem fructuum ante scientiam criminis perceptorum, modò hi consumpti non fuerint bona fide, tenetur iuxta diui Thomæ, & sequacium sententiam: & inquit Gomecius vbi suprà, quòd ille qui obtinet beneficium per simoniam per alium commissam ipso ignorante, ipso iure est priuatus titulo, & tenetur illud cedere cum licentia superioris, secundum Abb. & modern. de iur. patr. quos citat, quorum dicta in hoc approbauit Rota, vt ibi per eum: sicuti nec res vendita alicui ignoranti venditorem eam non potuisse vendere, ei acquiritur ab initio. Si enim materia vendibilis non est, vt constat, nihil refert quoad valorem tituli quòd emptor bona fide emerit, aut eam habuerit: bona namque fides ementis rem alienam absque domini consensu, vel possidentis rem aliquam ex titulo nullo, tantum eum defendit, dum ipsa bona fides manet: at accedente mala fide, statim restituere eam possessor tenetur, nec est expectanda iudicis sententia.

25 Præterea bona fides ementis rem alienam, non validat titulum ab initio nullum ex defectu dominij venditoris, quod nō transijt in emptorem: tametsi emptor possit agere in temporalibus ad interesse contra venditorem rei alienæ, vt in l. rem alienam. ff. de contrahend. empt. l. alienum. C. de furtis. l. 19. & l. 54. titul. 5. partita. 5. tradunt optimè Matthæus de Afflict. in decisi. Neapol. 369. numer. 2. & 3. Anton. Gomez de empt. & vendit. num. 8. Roland. à Valle consil. 60. nu. 56. cum sequentibus, volum. 4. & Medin. in suo cod. de restit. quæst. 37. per totam: quod enim alterius est, absque suo facto & voluntate ab eo auferri non potest. l. id quod nostrum. cum simil. ff. de reg. iur. Idq; fortius procedit in re non vendibili, vt sunt spiritualia: si enim secus fiat, nulla est venditio, ac per consequens traditio siue col-

26 latio: * ex inutili enim cōtractu, & à iure reprobato, non transfertur dominiū: argumento. l. non dubium. cum simili. C. de legibus, & quòd in temporalibus ex contractu à iure reprobato, sequuta traditione non transferatur dominium, licèt secus sit in possessione, probat latè cum communi Ant. Gom. in l. 45. Tauri. num. 24.

27 Hæc eadem sententia verior efficitur ex sententia D. Thom. d. art. 6. ad tertium dicentis, hoc quòd aliquis priuetur eo quod accepit, non solùm esse pœnā peccati, sed etiam quandoque esse effectum acquisitionis iniustæ, puta cum aliquis emerit rem aliquam ab eo, qui vendere non potest. Præterea, vt inquit ibi diuus Thom. in responsione ad quæstionem, nullus potest licitè retinere id, quod contra voluntatem domini acquisiuit: veluti si dispensator de rebus domini sui daret alicui cōtra voluntatē & ordinationem domini sui, ille qui acciperet, licitè retinere

retinere non posset: Dominus autem cuius Ecclesiarum prælati sunt dispensatores & ministri, ordinauit vt spiritualia gratis dentur, vt Matthæ. 10. cauetur: ergo qui muneris interuentu spiritualia quæcumque consequitur, ea licitè retinere non potest: ex natura igitur rei, & non in pœnam criminis, vt diximus, præd. adquisitio impeditur: igitur bona fides accipientis parum refert. Fauet etiam alia doctrina eiusdem diui Thom. communiter recepta, & quidem verissima, de qua suprà meminimus, dum d. articul. 6. ad 4. tenuit, hunc, qui beneficium habuit ex simonia, ab alio eo inscio commissa, teneri etiam an

28 te sententiam ad restitutionem, * quia etsi pœnæ legali locus non sit in foro cōscientiæ ante iudicis exterioris condemnationem, cum tamen hæc acquisitio impediatur, non quidem in pœnam criminis, sed ex natura rei, vt ex eodem Thom. probauimus, consequitur, restitutioni esse locum, etiam ante iudicis condemnationem seu declarationem: quod & sequitur Nauarr. in manual. cap. 17. num. 32. in versic. non obstat tertiò, vbi aliam reddit rationem, quam colligit ex vtroque Thom. Medina & Soto, nempè quòd hoc acceptum fuit pro spiritualibus, quæ nullam æstimatio-

29 nem habent, * quia gratis necessariò dari debent, & quamuis secundum Couar. vbi suprà d. num. 8. versicul. non me latet, frequentiori Doctorum sententia receptum sit, quòd collatio beneficij simoniacè facta, non ex natura ipsa conuentionis, sed in pœnam criminis nulla sit, quasi voluntas accesserit conferentis, qui beneficium Ecclesiasticum dare potuit, tametsi hæc datio admistam habeat iniquitatem, ob prętensam æstimationem spiritualis ad temporale: quod maximè refragatur verbis S. Thom. supradictis, nihilominus verior & tenenda est sententia ipsius diui Thomæ, quia conferens, cuius voluntas accessit in collatione beneficij simoniacè facta, minimè sic, id est, per simoniam, sed gratis beneficium Ecclesiasticum dare potuit, vt probauimus suprà.

30 Superest vt ad iura pontificia suprà pro priori parte adducta respondeamus. Et quidem ipsa referenda sunt ad reuocationem facti, quæ potius declaratio quædam est, quàm reuocatio iuris, vt tandem iudex pronunciet, eam collationem, quatenus ita facta est, reuocandam esse, & reuocari: ac declaret ab initio nullam fuisse: sæpissimè enim hæ declarationes apud iura Pontificia nouæ quędam reuocationes appellantur: ita respondet Couarr. vbi suprà, numer. 8. versicul. igitur Pontificiæ decisiones, &c. Fortassis igitur secundum ipsum iura humana hunc habere poterunt sensum, vt collatio beneficij facta per simoniam ignoranti, sit ex propria vi & natura nulla, quamuis statim huic ignoranti per iura humana noua fiat, & a labę simoniæ immunis collatio ad tempus vsque scientiæ & malæ fidei, atque ad effectum vt percipere valeat eiusdem beneficij fructus, eosque absque fraude consumere: hæc vt prædiximus, ante nouam extrauag. Pij V. rectè procedunt, post eam verò secus, etiam in eo, qui per se simoniā cōmisit, vt infrà dicemus etiam in fin. huius quæstionis.

31 Verùm illa quæstio se offert nobis hic discutienda, an simoniacus mentalis possit tuta conscientia retinere quicquid simoniacè acquisiuit, vel teneatur ad eius restitutionem? verbi gratia, de illo qui præbendam suscepit, si citra pactum crediderit se eamdem per simoniam recipere, videlicet, vel quia collatorem spe pretij allectum arbitratur eamdem ei contulisse, vel quia munera promiserat praua intentione, quæ etiam eadem intentione receperat, vtrùm teneatur resignare prębendam: & pariter Prælatus, quicquid ea mente receperat, restituere? Et vt res planior fiat, sciendum est, simoniā mentalem duplicem esse, alteram, quę neq; peruenit ad conuentionem, neq; ad dationem, & de hac nemo dubitat nō esse

locum restitutioni in ea, quandoquidem nihil datum vel acceptum fuit, licèt de prauo animo pœnitentiam huiusmodi simoniacus agere debeat. Alteram, quæ licèt mente concepta, peruenit tamen ad dationem citra omnem conuentionem, quarum vtraque est peccatum mortale, vt præmisimus: & de hac vltima est nostra quæstio an obliget ad restitutionem. Et in primis pro parte affirmatiua, quòd obliget ad restitutionem, illud fortissimum & penè indissolubile argumentum stringere videtur,
32 * nempè quòd vsura mẽtalis tantùm, quæ huic simoniæ mentali simillima videtur, obligat ad restitutionem, vt in capit. consuluit, vbi communis, de vsur. & comunis in capit. final. de simon. est communis doctrina secundum Siluestr. in summa verb. vsura, numer. 20. refert plurimos eam sequutos, atque communem esse professus Petrus à Nauarra libr. 3. de restitution. capit. 2. numer. 209. cum sequentibus, quamuis ipse contrarium probet: latè per Nauar. in capit. 1. 14. quæstion. 3. id quod omnes fatentur: ergo idem dicendum est in simoniaco mentali, nempè, vt ad restitutionem teneatur: quod probatur, quia qui mutuum dat, proptereà tenetur vsuras restituere, quòd gratis mutuare debeat, iuxta illud, Mutuum dantes, nihil inde sperantes, &c. Prælatus autem iure diuino eodem pacto spiritualia conferre debet, quia dispensator est, non dominus iuxta illud, Gratis accepistis, gratis date. Quo fit, vt restitutio ex vtraque parte hactenus sit de iure diuino, quòd in tali diuina prohibitione vendendi, & emendi fundentur, sicque iure diuino est impedita tam translatio rei spiritualis pretio receptæ, quàm dominium eiusdem pretij: ergo eodem iure est in simonia restitutio iussa, vt maxima probabilitate pollet: & ita antiqui semper crediderunt, vt cum Soto prædiximus contra Caietan. & Siluestr. Si igitur iure diuino est iussa restitutio in simonia, tunc Ecclesia nullatenus facere potuit, vt simoniacus mentalis, puta credens aliquid sibi datum in pretium, dominium acquireret: licèt secus foret, si translatio eiusdem dominij solo iure Ecclesiastico esset impedita, vt Caietan. in summa verbo simonia, & cum eo communis existimat: potuit siquidem Ecclesia illud impedire interueniente pacto: permittere autem vbi nullum intercederet, quia etsi spiritualia iubeantur gratis dari, & recipi, nihilominus ex sua natura sunt pretio æstimabilia: quare qui pretium sua sponte pro illis conferret, peccaret quidem contra diuinam prohibitionem, & nihilominus dominium transfertur, nisi vbi translationem eius Ecclesia impediuerit: attamen probabilius esse contrarium, antiqui existimarunt, vt prædiximus, nempè quòd iure diuino in simonia fuerit impedita dominij translatio vtrinque, ac proinde restitutio iussa: simoniacus igitur mentalis ad restitutionem tenebitur, sicut vsurarius mentalis. Quòd si obijcias, non ob id vsurarium teneri ad restitutionem, quòd mutuum gratis fieri debeat, sed quia seorsum vsum pecuniæ vendat, qui nullius per se est pretij: idem de re spirituali conuincitur, nam neque hæc quidem, vt omnes fatentur, est pecunia æstimabilis: quia licet natura sua sit æstimabilis, saltem vbi præbenda vel sacerdotium est fructiferum; nihilominus tamen hæc vendibilia non sunt, quia prælati Ecclesiastici sunt meri dispensatores rerum Domini sui, qui gratis id facere cunctis iussit, non verò sunt domini: ergo nec tamquam domini, nec tamquam dispensatores dominium pretij acquirunt, & multo minus accipientes sacerdotium vel præbendam per simoniam.

33 Vlterius hæc pars comprobatur ex regula illa generali, quæ habet, quòd quando, tam dare, quàm accipere aliquid temporale, est iniustum, nõ potest sic acquisitum retineri cum bona conscientia, vt docet S. Thom. 2. 2. q. 32. art. 7. in

7. in conclusione, & in responsion. ad quæstion. & ibi Caietan. in princip. articul. Idem Caieta. quæstion. 100. articul. 6. in princip. & cæteri communiter Theologi. Sed id quod acquiritur ex mente simoniaca, est iniquum atque illicitum vtrinque, ergo cum bona cõscientia retineri non potest.

Et in terminis per prædicta & alia (quæ omitto) hanc primam partem probarunt Ioann. Maior in 4. distinction. 25. quæstion. 1. articul. 7. Adrianus quodlib. 9. Henric. quodlib. 6. quæst. 26. Ioan. à Medina in suo cod. de restit. capit. de vsur. restit. §. in 2. versicul. iam ad rationes, fol. 148. colum. 2. & latè Dominic. à Sot. lib. 9. de iustit. & iur. quæst. 8. artic. 1. ad sextum, vsque in finem, dicens, quòd quousque eum, vel Ecclesia, vel sapientes aliud docuerint, ipse sibi aliud persuadere nequit, & respondet ad sanctũ Thomam d. quæstion. 100. articul. 6. ad sextum, tenentem contrarium, loqui nempè in illo simoniaco mentali, qui intendit pretio dare aut accipere rem spiritualem, verè tamen non dat, & sic in prima specie simoniæ mentalis, quam prædiximus, in qua nihil datum vel acceptum fuit, & proinde in ea omnes consentiunt restitutioni minimè locum esse, quia nihil est quòd restitui possit. Eamdem sententiam tenet etiã frater Bartholom. à Medina in sua instructione confess. libr. 2. capit. 14. §. 21. Et tenentes hanc opinionem respondent ad text. in cap. fina. de simon. incipienti, mandato, quo communis contraria sententiã exp resse probata videtur, nempè, vt per Maiorem vbi suprà, & per Adrian. vbi suprà, cuius intellectum refert & sequitur Soto vbi suprà, nempè quòd illic Summus
34 Pontifex non decernit, * de simonia mentali non esse necessariam resignationem spiritualium, aut temporalium restitutionem, sed imò contrarium docet, si rectè textus legatur; non verò, prout communis facit, præmissa vera facti specie huiusmodi: Quidam dato pretio praua intentione, absque pacto tamen, recepti fuerunt ad religionem, & forsan dederant monasterio aliquam præbendam, & insuper aliquod temporale, posteà verò compuncti Romam miserunt, vt cum illis fieret dispensatio, Papa misit mandatum, vt eadem fieret: Abbas autem dubitauit posteà de extensione mandati quoad duo: primò, vtrùm extenderetur facultas dispensandi vsque ad Abbates, vt ipse posset cum illis dispensare: secundò, vtrùm extenderetur ad dispensandum super resignationibus, ne ex alterutra parte fierent, vt scilicet conuentus resignare non teneretur, sed omnia posset retinere, quæ monachi contulerant. Ad vtrumque respondet Summus Pontifex affirmatiuè, ita dicens: Mandato nostro recepto, vt cum monachis, qui per simoniam dato aliquo (scilicet munere, tam temporali, quàm spirituali) locum in monasterio sunt acepti secundum constitutionem generalis Concilij (videlicet Constantiensis, vt in cap. quoniam, eodem titulo de simonia) & infrà: Consultationi tuæ breuiter respondentes dicimus, mandatum Apostolicum (id est mandatum dispensandi) ad Abbates extendi (vt scilicet ipsi valeant dispensare) & ad resignationes spiritualium & temporalium: itaque verbum, extendi, fertur in hoc quod sequitur, vt sic debeamus legere: Extendi ad Abbates, vt ipsi possint dispensare, & ad resignationes, tam temporalium, quàm spiritualium, si modò nullum interuenit pactum, nempè vt Abbas possit dispensare, ne resignatio, tam temporalium, quàm spiritualium, quæ aliàs necessaria erat, fiat: ait enim Papa, quòd in illo casu, id est, facta dispensatione, delinquentibus sufficit per solam pœnitentiam suo satisfacere Creatori: ergo non excludit, quin dispensatione non præcedente ex natura simoniæ facienda esset illic, tam resignatio spiritualiũ, quàm restitutio temporalium: quandoquidem dispensatio fuit necessaria: itaque hi authores alio modo legunt illum

textũ, quàm litera communis & vulgata editio habet, delẽdo notam rubeam, quæ paragraphum & diuisinem significat, positam post verbum, Extendi, & ante illa verba, Et ad resignationes, &c.

35 His tamen omnibus non obstantibus, sententia sancti Thomæ quæstion. 100. articulo 6. ad 6. & communis omnium propè Theologorum, ac Canonistarum est in contrarium, imò quòd indistinctè datum vel acquisitum ex simonia mentali, nullo pacto, tacitè, neque expressè, intercedente, non sit in iudicio Ecclesiæ, nec in animæ interiori restituendum, nec beneficium sic receptum resignandum, ex textu expresso in dict. capit. final. de simonia in 2. parte vbi ad literam sic dicitur, loquendo in simonia mentali. Et ad resignationes spiritualium, & temporalium, quæ nullo pacto, sed affectu animi præcedente vtrinque taliter acquiruntur: in quo casu delinquentes sufficit per solam pœnitentiam suo satisfacere Creatori, eos pro simonia huiusmodi non teneri: idem probat. l. 5. versiculo. *Pero si*, titulo 17. part. 1. vbi dicitur, *Pero si alguno diesse don, o presente, quier fuesse grande o pequeño, con intencion de ganar por el casa espiritual, ò si el que lo recibiesse, la diesse por razon de aquel seruicio qualquiera dellos q̃ lo fazen desta manera, caen en pecado de simonia de voluntad porque no fue fecho en ella pleyto ningu no: è porende el que recibiesse beneficio, ò orden, en esta manera, o otra cosa espiritual, puedela retener, è non ha porque la renunciar, solamẽte que haga penitencia del yerro que fizo, porque la ganò assi*, & ibi Gregorius in glossa. *Simonia de voluntad*, hoc tenet, allegans d. capit. final. de

36 simonia, * qui textus non solùm loquitur in simonia, quia prohibita, & sic in simonia, quæ est de iure positiuo (prout in ea tantùm, non verò in prohibita quia simonia, & sic in simonia prohibita iure diuino, voluit Hostiensis in summa de simonia. numer. 1. & Henricus de Gandau. quodlib. 6. quæstion. 26. & summa Angel. verbo simonia. numer. 7. in princip.) sed etiam in simonia contra ius diuinum, vt constat ex eo textu, dum loquitur in simonia, quæ committitur pro religionis statu & admissione ad religionem, pro quo vsurpatur locus in monasterio de quo ibi: constat autem diuino iure prohibitum esse, vt spiritualis religionis status vendatur, cum sit spiritualis status à Christo constitutus, vt patet ibi: Si vis perfectus esse, vade & vende, &c. & prætereà statim in dict. capit. final. subrexitur mentio resignationis spiritualium, quare ibi proculdubio de simonia, quæ est contra ius diuinum, sermo habetur: & ita meritò Hostiensem & sequaces contrarium tenentes improbant Caietan. super Thom. d. quæstion. 100. articul. 6. versicul. ad hoc dubium, ibi: Mihi videtur, & Siluester in summa verb. simonia, numer. 20. cum Ioanne Andrea, & Panormitan. quos refert: & prætereà idem probauit Soto vbi suprà, ad sextum, in versicul. vnde Hostiens. & Nauarr. in manual. Latin. capit. 23. numer. 102. versicul. quinto, ibi: Tum quia illud capur, &c. & pro hac parte videtur multum astringere dict. l. Regia, ibi: *E porende el que recibiesse beneficio o orden en esta manera, o otra cosa espiritual, puedalo retener, &c.*

37 Similiter etiam textus ille in dict. capit. final. de simonia. in 2. parte procedit, nedum quoad forum Ecclesiæ exterius, & quoad eius pœnam, sed etiam quoad forum conscientiæ, vt patet ibi, In quo casu delinquentibus sufficit per solam pœnitentiam suomet satisfacere Creatori. Si ergo sufficit Creatori per solam pœnitentiam in simonia mentali satisfacere, non tenetur ad aliud in foro conscientiæ, vt Deo satisfaciat, puta ad resignationem vel restitutionem: non igitur tenentur mentales simoniaci ex naturali, & diuino iure, nisi ad pœnitentiam, quia peccant mortaliter, & sunt in statu damnationis æternæ, quandiu perseuerant

rant in tali malo animo, sed non tenentur ad resignandum aut restituendum taliter accepta, per prædicta, vt optimè explicat ac resoluit contra alios Caietan. vbi suprà, in versicul. alij dicunt, ibi: Sed hæc responsio, dicens quòd sic communiter seruari videtur, & est communis secundum Decium in capit. ex parte, el 1. numer. 6. de officio delegat. licèt ipse velit ibi contrarium: sed communem sequitur Nauarrus vbi suprà, versicul. procedit etiam, contra Ioann. à Medina vbi suprà, quem ibi increpat, & ampliat textum etiam alijs modis. Probatur igitur manifestè in illo text. præfata opinio communis, quam fundamus, nihil addendo, vel delendo, sed stando eius literæ communi cum sua nota rubea, quæ paragraphum & diuisionem significat, & semper adhibita fuit, maxima namque esset audacia aliud dicere. Secundò pro communi opinione Theologorum, & Canonistarum, de qua principaliter agimus, est etiam text. in capit. tua nos, de simonia, in versiculo si verò purè, ac sine pacto vel conditione qualibet offerat. ibi, Huiusmodi receptio fieri poterit absque scrupulo simoniacæ prauitatis, & postea ibi: Quia nobis datum est de manifestis tantummodò iudicare, quem text. simul cum dict. capit. final de simonia, ad hoc allegauit Decius in dict. capit. ex parte, el 1. numer. 5. & Siluester in summa verbo, simonia, numero quinto.

Quibus fit, vt communem prædictam sententiam ex text. in dict. capit. final. sic sanè eum intelligentes vsque in hodiernum diem probauerint semper glossa, & ferè omnes Doctores Canonistæ, ac Theologi, vt asserit, & latissimè probat & defendit, respondens fundamentis contrarijs, D. Nauarr. in commentarijs dict. cap. fin. nu. 12. & sequentibus de simonia, & iterum in d. manuali cap. 25. numer. 102. Eamdem sequutus est latè probans Caietan. vbi suprà, dicens, quod sic communiter seruari videtur. Communem etiam eam fatetur Soto vbi suprà, licèt contra eam teneat, & sequuntur præterea omnes summistæ verbo simonia, vbi Angel. de Clauas. eodem verb. 7. in princip. testatur communem, & alij plurimi authores, quos omnes referre laboriosum potius esset quàm necessarium, siquidem in confesso est omnium hanc esse receptissimam sententiam, paucissimis demptis, atque (vt existimo) verissima & tenenda ex prædictis, quam latissimè sequitur, probat ac defendit Petrus à Nauarra libr. 2. de restitutione, capit. 2. numer. 392. cum sequentibus, & probata est dict. l. Partitæ, cuius l. conditores sequuti sunt communem prædict. intellectum dict. capit. final. de simon. intelligentes eum esse proculdubio verissimum ac communem, expressamque mentem ac decisionem Ecclesiæ: minimè igitur sunt mutanda, quæ certam interpretationem habuerunt, vt in l. minimè, cum simil. ff. de legibus. Superest modò, vt res in tranquilla quiete remaneat, vt respondeamus fundamentis contrariæ opinionis, & præcipuè ad primum (quod omnes maximè torquet, vtpote difficillimum, nempe de vsurario mentali, qui ad restitutionem tenetur) plures enim assignantur à Doctoribus rationes differentiæ inter vsurarium mentalem, & simoniacum mentalem, quare ille teneatur ad restitutionem, hic verò minimè,* quæ quidem non satisfaciunt.
38 Vnde Abbas in dict. capit. final. inquit, non esse idoneas ante ipsum redditas, nec approbat quas ipse reddit, & meritò, quia vltima quæ sibi præstantior cæteris videtur, dum habet, textum illum loqui de illo, qui non dat, vel facit temporarium principaliter pro spirituali, sed minus principaliter & secundariò pro spirituali, vera quidem non est, siquidem agit textus ille de simonia, quæ est peccatum mortale, vt prædiximus, quale non est facere aliquid minus principaliter, & secundariò pro spirituali, vt per Nauarr. dict. cap. 25. numero 101. & 102. versic. quinto, & inquit Ioannes Andreas

ibi, quòd ratio iusta illius decisionis ab authore petenda erit, & nihilominus quamdam differentiæ rationem assignat, quam improbat Soto vbi suprà, ad sextum, in versic. Ioann. Andreas: sed & summa Angel. vbi suprà, inquit, quòd rationes differentiæ assignatæ à Doctoribus in proposito sunt inefficaces, & solùm ita esse, quia ius declarauit; sed nō benè dicit, quia iura non declarant sine ratione, cum subalternentur Philosophiæ naturali, secundum Siluest. vbi suprà, num. 20. qui aliam rationem assignat, nempe quòd ea quæ restituēda sunt ratione simoniæ, non sunt restituenda necessariò vigore naturalis aut diuini iuris, sed de consilio solùm, vt ibi probare nititur, addens, quòd si aliqua obligatio restituendi est, procedit à lege humana, quæ mentalem simoniacum non obligat ad restituendum, sed tantùm conuētionalem: hæc autem ratio non est omnino vera, aut saltem firma, & inconcussa, vt vidimus suprà.

Ego verò duas rationes differentiæ, quæ cæteris omnibus vrgentiores vidētur, referam. Prima est Caiet. vbi suprà, quia scilicet mutuatarius non animo donandi sponte, nec voluntariè, sed inuitus, necessitate pressus, ad redimendam vexationem, vsuras mentales soluit, est enim ibi voluntarium mistum inuoluntario, vt patet ex 3. Ethicorum, & ideò eas recipiens tenetur ad restitutionem: quod autem datur simoniaco mentali, datur voluntariè, datur enim animo emendi vel vendendi, constat namque, quòd tam emere, quàm vendere, sunt contractus voluntarij, absque inuoluntario misto, vt patet ex 3. Ethicorum, & sic tota diuersitatis ratio est inter voluntarium, & inuoluntarium. Nec obstat quod aduersus hanc Caietani rationem replicat Soto vbi suprà, dicens, quòd ita inuitus simoniacus videtur conferre pretium, sicut vsurarius, mallet siquidem ille gratis spiritualia accipere, vt iure diuino alter tenebatur gratis conferre, quàm aliquo pretio vel munere temporali à se præstito: quia respondet Caiet. & Nauar. quos sequitur Petrus à Nauarra vbi suprà, numer. 402. cum sequent. quòd ad hoc vt consensus dantis impediat restitutionem, non sufficit quòd mallet habere gratis, quàm pretio, quoniam alioqui etiam omnis venditor teneretur restituere pretium ementi, vt ibi latius probant. Alia ratio est eiusdem Nauarri, quam efficaciorem supradictis existimat ipse, nempe quòd vsura bene soluitur, & malè recipitur, nam vsuram soluere, non est peccatum, capit. debitores. de iureiurand. recipere autē sic, cap. quoniam, de vsur. & qui malè recipit ab eo, qui bene dat, tenetur id restituere danti, cap. non sanè, cum glos. 14. quæst. 5. at qui per simoniam mentalem accipit ab eo qui malè dat, bene suscipit, ob ignorantiam malæ intentionis, aut saltem accipit à malè dante, & consequenter nemini tenetur illud restituere, maximè si præstitit id propter quod datum est. Adhuc tamen obijci potest huic rationi, quòd vsuras soluere tunc licet, & debitor tenetur, cum iurauit eas soluere, secus aliàs, vt in dict. cap. debitores, cum ibi notatis.

39 Præterea non semper licet cuiquam sub vsuris mutuum accipere: in hoc enim seruanda est huiusmodi communis omnium distinctio. Inducere aliquē ad mutuandum sub vsuris non licet, quia coöperaretur peccato alterius: accipere tamen mutuum sub vsuris, ad propriam necessitatem subueniendam, vel ob aliam iustam causam, ab eo qui paratus est hoc facere, licitum est: hæc est aurea doctrina sancti Thomæ communiter recepti, tam à suis, quàm à nostris, in 2. 2. quæstion. 78. articul. 4. inducere enim quempiam ad malum nemini licet, præcipuum enim genus cooperandi ad malum, est ad illud mouere & excitare: cum ergo fœnerari malum sit, minimè talē propositum, quod ipse non habet, conijcere potest: vti tamen peccato alterius in bonum, nihil absurdi habet, nā & Deo hoc est in vsu, vtitur enim peccato nostro in bonum, vt in exemplis de quibus per infrà citandos, qui præd. doctrinam

doctrinam diui Thomæ, & sequuntur, & optimè explicant, nempè Caietan. in proprio loco: idem Caietan. libr. 17. responsi. 14. responso, & in summa verb. vsura, Siluest. eodem verbo. c17. numer. 1. Armill. aur. in eodem verb. numer. 38. Dominic. à Soto lib. 6. de iustitia & iur. quæst. 1. artic. 5. Nauar. in manual. Latin. capit. 17. numer. 262. & 263. glos. fin. & DD. in cap. debitores. & præcipuè Felin. ibi numer. 6. & 7. plures Doctores citans, de iure iur. DD. omnes in cap. super eo. de vsur. D. Couarru. in capit. quamuis pactum. de pact. in 6. in 1. part. relect. §. 1. numer. 10. versi. qui petit, latissimè Michael à Palacio in sua praxi Theologica, de contract. & restit. lib. 4. cap. 10. per totum. Anton. à Cordub. in sua summa *de casos de conciencia*, quæstion. 5. in 5. corolar. & Thesaurus Christianæ relig. cap. 67. numer. 29. Imò, vt constat ex plerisque supradictorum, non solùm non licet inducere ad mutuandum sub vsuris illum, qui non est paratus hoc facere, sed etiam eum qui ad hoc est paratus, vt colligitur ex diuo Thom. vbi suprà, in
40 conclusio. dum generaliter dicit, * non licere quemquam ad mutuandum sub vsuris inducere: quamuis enim accipere ad vsuram licitum sit, non tamen petere vt sibi ad vsuram detur, quia est petere aliquid, quod alius sine peccato facere non potest: quod numquam licet; & sic inducere eum ad peccandum, quantumcumque paratissimum, vt in specie docent Caietan. vbi suprà, & Florentin. in sua summa in 2. part. titul. 1. cap. 9. §. 4. & Nauarr. vbi suprà d. numer. 262. & Palacio. d. capit. 10. in versic. vnde non est, & clariùs in versicul. porrò autem, vbi cum Caietano probat, nefas semper esse inducere aliquem ad vsuras, vel quoduis peccatum, etiam paratissimum ad peccandum: vnde nefas, secundum eum, erit dicere vsurario, vel sedenti ad mensam fœnebrem: Da mihi mutuum sub vsura, quia istud est inducere eum ad vsuram,
41 & item in reliquis. * Sic videmus verius ac receptius esse, non posse quem sine peccato vti alterius maleficio ad tollendum malum ab alio, vel à se, licet ille maleficus paratus sit illud exercere, quia petitio ista, & vsus huius operæ, est directè consensus in peccatum, quia per illud maleficium tolli malum non potest, aliter quàm cum peccato mortali: quisquis enim ab alio petit, vt faciat id, quòd sine peccato facere non potest, peccat, quia sic petens consentit iniquitati alterius, inducendo illum ad peccatum: etenim etsi ille paratus esset, non tamen hoc particulare maleficium fuisset operatus, licet ille petijsset, vt rectè cum Siluestro, & alijs deducit ac probat D. Couarru. vbi suprà, nume. 10. in princ. Ita in proposito dicendum est, vt non liceat etiam paratissimum ad vsuras mutuare, eum ad hoc inducere, quia inducens per hoc consentiret eius peccato, quandoquidem, hoc ipse creditor sine peccato facere non potest; accipere autem ab huiusmodi homine sic parato mutuum sub vsuris, eum non inducendo, benè licet, secundum doctrinam sancti Thomæ, & communem vbi suprà, & ita sunt intelligendi ac interpretandi & supplendi, si qui sunt, authores qui incautè aliud dixerint, nempè posse peti mutuum sub vsuris ab eo qui paratus est ad mutuandum sub eis: inducere enim eum, vel ab eo petere sub vsuris, minimè licet, quia cooperaretur peccato ipsius, vt est prædictum: sed petere simpliciter ab eo mutuum debet: quòd si ille renuat sine vsuris dare, tunc licebit sub vsuris accipere, vt inquiunt D. Thom. & communiter omnes eum sequuti, & nominatim Caietan. & cæteri, præcipuè Cordub. vbi suprà.

42 Ab illo etiam, qui non est paratus dare sub vsuris, licitè possum petere mutuum simpliciter: quòd si ille nolit gratis mutuare, sed sub vsuris, possunt absq; peccato mortali ab eo accipere sub vsuris; nisi ob finem mortalem accipiam & etiam absque peccato veniali, si ob iustam causam accipiam, aliàs secus, quia peccabo mortaliter, aut venialiter, iuxta qualitatem causæ, vel finem ob quem accipio, veluti si ad luxum, vel ob vani-

tatem, & ludos veniales, aut vt eius negotiatione diuitias accumulem, vt constat ex præcitatis, qui etsi in specie hominis non parati sub vsuris mutuare minimè loquantur, eadem tamen ratio & fortior est in hoc, quàm in illo, præterquam quòd generaliter loquuntur: imò & Nauarr. vbi suprà, in vtroque loqui videtur: licitè enim in vtroque casu petit quis rem, quæ non solùm sine peccato, sed & cum merito fieri potest: si autem vsurarius non vult dare mutuum sine vsura, culpa est ipsius, non autem petentis, qui petit ab altero, quod ille, si vellet, sine peccato, & cum merito facere posset: quæ ratio æquè militat in non parato, sicut in parato hoc facere: * est tamē
43 casus, in quo licitum est inducere alterū ad mutuandum sub vsuris, nempè quando quis est constitutus in extrema necessitate, poterit enim tunc inducere ad mutuandum sub vsuris eum, qui sine illis mutuare non vult, iuxta Innocent. receptum in cap. super eo. de vsur. secundum Nauarr. vbi suprà, numer. 263. quia hoc non est proximum ad peccandum inducere, sed consulere vt minus peccet, hoc est potius peccatum vsuræ, quàm si homicidium committat, quod licitum est, vt in cap. si quod veriùs. 33. quæst. 2. sequuntur Angel. Siluest. & Caiet. eosq; referēs Nauar. dict. nume. 263. * Idem in
44 consulente & inducente alium ad minus malum ad maius euitandum, quod certissimè aliàs perpetrandum esset, rectè probauit Caietan. & Soto, atque Palacios vbi suprà, in versic. argumentum autem: & Magister Aragon in diuum Thom. 2. 2. quæst. 78. artic. 4. pag. 711. col. 1. quia qui consulit minus malum, ne deterius contingat, non facit malum, sed bonum, videlicet hominem iam paratū ad maius malum, inducere ad minus malum, qui nulla ratione aliàs poterat à suo malo auocari, qui enim eum sic auocat, non consentit in malum minus, neque vult illud, verùm collatione maioris arcendi mali, bonum putat inducere alium ad minus malum.
45 Denique text. in d. cap. fina. de simon. in 2. part. loquitur & procedit de quæsito ab vtraque parte per simoniam mētalem. vt patet ibi. Vtrinque taliter acquiruntur: id quod fatetur Nauarr. vbi suprà d. num. 102. versi. quinto, ibi. Tùm quia apertè agit, ergo male datur, & male accipitur: quicquid contrarium nouiter & minus benè tētauerit tenere Magister Aragon in 2. 2. quæst. 100. pagin. 1734. cum sequent. versi. quod mihi: nēpè in simonia mentali pretium restituendum esse, non verò beneficium resignādum: quod est contra dict. text. & contra communem Doctorum sententiam, cui tripliciter, sed nulliter ipse ibi nititur respondere.

Vnde meliùs fugit difficultatem (si vera loqueretur) Petrus à Nauarr. lib. 3. de restit. cap. 2. num. 216. cum sequentibus, sustinendo & probando contra communem, cum aliquibus quos refert, dicens sibi verissimam videri oppositā sententiam, nempè quòd vsurarius mentalis non teneatur ad restitutionem, & ibi nititur respondere ad cap. consuluit. de vsur. sed re vera ille text. rectè probat communem sententiam, veriorque illa est, præterquam quòd receptissima sit: vnde esset temerarium ab ea discedere in iudicando & consulendo.

Nihilominus tamen, quamuis hæc ita se habeant, & nulla concludens ac peremptoria ratio differentiæ assignetur in hoc inter vsurarium mentalem & simoniacum huiusmodi, assentire humiliter debemus declarationi summi Pontificis, licet rationem qua ille motus fuerit, non attingamus argumento text. in cap. ego solis. 9. distinct. credētes non defuisse illi rationem sufficientem ita declarandi, tametsi ipsa nobis adhùc non innotescat, vt fatemur: hoc tamen nihil impedit, quin communis sententia probanda sit, quandoquidem ipsa expressè ad literam approbatur in d. c. fin. in 2. part. de simon. qui text. cum hoc disponat in simoniaco mentali, & text. in d. c. consuluit, cum communi de vsur. aliud in vsurario mentali, quilibet horum textuum in suo casu, absque dubio seruandus

uandus erit, quandoquidem diuersus est vnus ab alio, licèt rationem differentiæ sufficientem non expresserint.

46 Sed ne videamur in hoc omninò deficere, excogitabã ego (minimus scriptorum) an posset hæc ratio differentiæ inter prædicta iura assignari, trahẽdo rem à suis principijs, & sic considerando originem prohibitionis vsuræ, & simoniæ, ita vt ex modo, & verbis prohibitionis colligamus rationem diuersitatis, nempè quòd vsura in mutuo iure diuino, non solùm conuentionalis, sed etiam mentalis est prohibita, vt patet Lucæ. 6. Mutuũ dantes, nihil inde sperantes: non itaque licet pro mutuo aliquid etiam mente
47 sperare: * vsura enim mentalis est, qua mutuum speratur, & posteà realiter obtinetur, vt colligitur ex Ioan. à Medina in suo cod. de restitutio. in quæstione de vsur. restituend. §. in secundo, in princ. & ex Thesaur. Christian. relig. cap. 67. nu. 23. & 24. & ex cæteris omnibus hac de re agentibus: vnde meritò vt si contra fiat, hoc est, corrupta mente mutuetur, aliquid inde sperãdo, & posteà illud recipiatur, sit restituendum in animę iudicio, quia contra præceptum diuinum id fit, vt manifestè Ecclesia verba Euangelij relata interpretatur in c. consuluit, de vsur. dicens, Consuluit nos tua deuotio, an ille in iudicio animarum quasi vsurarius debeat iudicari, qui non aliàs mutuo traditurus, eo proposito mutuã pecuniã credidit, vt licèt omni conuentione cessante, plus tamen forte recipiat, &c. Verùm quia quid in his casibus tenendum sit, ex Euangelio Lucæ manifestè cognoscitur, in quo dicitur: Date mutuum, nihil inde sperantes, huiusmodi homines pro intentione lucri, quam habent (cum omnis superabundantia prohibeatur in lege) iu licandi sunt malè agere, & ad ea quæ taliter sũt accepta restituenda in animarum iudicio efficaciter inducendi.

At verò iuris diuini prohibitio simoniæ non fit nominatim de spe aliquid temporale pro spirituali accipiendi, sed de actuali simonia expressa, vel signis inter partes intellecta, vt patet Matthæi 10. vbi commemoratis donis spiritualibus Dei, dicitur, Gratis accepistis, gratis date: non itaque adiecit: Nihil inde sperantes, sicut in mutuo dictum est. Similiter nec id exprimitur in cæteris authoritatibus noui & Veteris Testamenti, quibus Dominic. à Soto lib. 9. de iustit. & iur. quæst. 5. artic. 2. versic. hic primũ omnium, & Alfons. à Castro lib. 13. aduersus hæreses. cap. simonia, per totum, probant, simoniam spiritualium donorum iure diuino esse prohibitam: meritò igitur, vt quamuis pessima sit simonia mentalis: nihilominus tamẽ cum expressè, & in indiuiduo non sit iure diuino inhibita, sicut vsura mẽtalis, quòd Ecclesia declarauit in d. cap. fin. de simon. vt ipsa simonia mentalis ad restitutionem non obliget, sed sufficiat pro peccato Creatori per solam satisfacere pœnitentiam.

Cætera quæ huic primo fundamento de quo agimus, adiecimus de prohibitione translationis dominij eius quòd datur per simoniam, quòd sit de iure naturali ac diuino, insuper & restitutio iussa, non obstant: quoniam etsi absque controuersia id esset, quod diffitemur, quandoquidem, vt vidimus, est contra communem, adhùc communi sententiæ non nocerent, siquidem procedunt in simonia expressa, hoc est, cum pacto tacito vel expresso, non verò in menta
48 li tantùm. * quæ etsi vtroque iure sit prohibita sub pœna peccati mortalis, nihilominus quoad restitutionem in hoc differunt, quòd in mentali iurę diuino non inuenitur iussa, & iure positiuo expressè reperitur excusata: cui iuri positiuo standum est, quando non reperitur expressum contrarium iure diuino.

49 Ad secundum fundamentum pro cõtraria parte suprà adductum ex regul. S. Thom. respondemus, quòd datio vel acceptio potest esse illicita dupliciter. Vno modo secũdum ipsam formam exterioris actus, quem significat, tam datio, quàm acceptio, * & cum actus dandi, vel accipiendi ex sua exteriori forma est venditio, emptio, & huiusmodi. Alio

Alio modo ex ſolo interiori affectu, puta quia actus exterior ſecundum modũ & formam exterius habet rationem donationis gratuitæ, ſed ex ſolo affectu interiori habet rationem venditionis. Regula igitur ſuprà poſita, cui nunc reſpõdemus, intelligitur de datione, & acceptione allicita primo modo, & non ſecundo, quoniam primo modo datio & acceptio eſt per ſe illicita. Secundo autem modo eſt illicita per accidens, quia non ex modo & forma exteriori, ſed ex adiuncta mala intentione. Idem igitur dicendum eſt in materia ſimoniæ, vt reſpondet Caiet. vbi ſuprà, in verſic. & ad primam.

Nec reſponſio Soti ad S. Thom. ad ſextum, nempè quòd loquatur in ſimonia purè mẽtali ſine traditione, aliquid præſtat, ſiquidem ex diuo Thom. contrarium conſtat, dum agit, quòd huiuſmodi mentalis ſimoniacus pœna exteriori Eccleſiaſtica non puniatur, vt abrenuntiare teneatur: ergo preſupponit manifeſtiſsimè, traditionem eſſe factã, aliàs nullum adeſſet dubium. Quare ſecundum Petrum à Nauarr. de reſtit. lib. 2. cap. 2. num. 400. ridendum videtur intelligere diuum Thomam, prout eum intelligit Soto: & Sotum in hoc etiã carpit Aragon vbi ſuprà, pagin. 1134. verſic. non eſt.

50 Non etiam obeſt intellectus ac litera Adriani & Soti ad d. cap. final. de ſimon. aſsignatus, is ſiquidem potius ex capite eſt, quàm conformis literæ communi illius textus, quandoquidem iubent demi ac deleri, tum punctum qui eſt ad finem verbi, Extendi, tum notam rubeam, paragraphum, ac diuiſionẽ ſignificantem, vt eum text. in ſuam ſententiam trahãt: quod haud licet, nec conuenit conſtructioni, & vero ſenſui dict. text. vt inquit Nauarr. vbi ſuprà, præcipuè quia poſt illam notam rubeam huiuſmodi ¶, adeſt ſtatim, Et, cum litera E magna, tãquam principium alterius ſententiæ: ipſi verò præd. E paruam faciũt, quaſi præcedentium connexam, contra perpetuam conſuetudinem Gregorij IX. hucuſque ſeruatam. Denique quia ſecundum prauum eorum intellectum, verba, Eos pro ſimonia huiuſmodi non teneri, non poſſunt ſalua ratione rectæ conſtructionis ſuſtineri, quod & nouiſſimè contra Sotum aduertit & probat Aragon vbi ſuprà, pag. 1134. Quare veriùs eſt legendus text. ille ſecundum cõmunem literam, quam ſuprà retulimus, vt aduertit & latè diſſerit Petrus à Nauar. vbi ſuprà, d. libr. 2. de reſtitutio. cap. 2. num. 395. cum ſequentibus. Supereſt igitur ex omnibus ſupradictis ſatis probata ac defenſata communis ſententia tenenda, quæ habet, ſimoniacum mentalem ad reſtitutionem minimè teneri in neutro foro, eorum quæ ſimpliciter abſque pacto traduntur, corrupta tamẽ mente. Circa hoc tamen aduertendum

51 erit, * tunc eſſe ſimoniam mentalem, quando intentio principalis in mente eſt dandi vel accipiendi aliquid pro ſpiritualibus, id eſt, ſine qua non fieret actio, quia tunc eſt ſimonia, & per eam admittitur peccatum mortale: ſecus verò ſi ſit intentio ſecundaria, id eſt, ſine qua actio fieret, quia tũc ſecundum omnes non eſt ſimonia, etiam coram Deo, eo namque caſu non datur temporale pro ſpirituali, vel è contra, quia remoto temporali, nihilominus daretur ſpirituale, vel è contra, vt teſtatur Silueſter in ſumma verb. ſimonia, num. 5. poſt alios ſummiſtas contra ſummã Angelic. non tamen cauſa alicuius actionis eo ſolùm dicitur principalis, quòd non fieret actus ſi illa non interueniſſet, vt ex pluribus rectè probat Nauarr. conſil. 9. de ſimon. nu. 3. Quo fit ſecundũ ipſum ibi nu. 1. & quòd nõ eſſet ſimoniacũ reſignare aliquẽ ſuum beneficium principaliter, vt det alicui idoneo, cũ ſpe minus principaliter concepta, quòd erit ei gratus, ſine qua non renuntiaret: cauſa igitur impulſiua non inducit ſimoniam, licèt aliàs id non fieret, vt per plura exempla probat Nauarr. in manual. cap. 23. num. 100. & ſequitur idem conſil. 10. num. 8. de ſimon. & latiùs conſil. 23. per totum de ſimon. vbi quòd licet dare vel accipere

pete aliquid temporale minus principaliter, & tamquam pro causa impulsiua & excitatiua pro spiritualibus, etiamsi sine ea non fieret actus, dummodò ille fiat principaliùs ob aliam, quàm illam.

25 Secundò obseruandum erit, quòd quantum ad Ecclesiam & humanum iudicium nullus contrahit simoniam quacumque voluntate, nisi aliquid superadderur, vt in d. cap. tua nos. & in d. cap. fin. & hoc intelligendum est pacto expressò vel tacito, quia quocumque modo innotescat quòd quis dederit, vel acceperit tẽporale pro spirituali, est simoniacus, vt in cap. & si quæstiones. de simon. Siluest. vbi suprà, d. num. 5. versic. quantum ad Ecclesiam, vbi quid considerandum sit, si dubitetur, verùm gratis, vel corrupta intentione datum sit: si verò sola voluntate & mente corrupta principaliter datum vel acceptum sit, tunc est verè simonia mẽtalis, ob quam peccatum mortale admittitur, non tamen obligatio est restituendi, per suprà dicta.

53 Rursus obseruandum erit, quòd licet antequam alicui acquiratur ius in Episcopatu, vel quacumque dignitate, vel præbenda per electionem, vel prouisionem seu collationem, simoniacum esse aduersantium obstacula pecunia redimere: tamen postquam ius alicui acquisitum est, licet per pecuniam iniusta impedimenta remouere, secundum S. Thom. 2. 2. quæst. 10. artic. 2. ad quintum, quem sequitur Dominic. à Soto libr. 9. de iustit. & iur. quæst. 6. artic. 1. ad quintum verbi gratia: Si aliqui obstarent, ne electus confirmatorem adiret, aut in possessionem mitteretur. Eamdẽ bimembrem doctrinam diui Thom. sequutus est Siluester in summa verb. simonia. num. 3. & 13. & in secundo membro eam probauit Angel. in summa verb. simonia. 2. nu. 10. & vterque id intelligit, quando dans certus est de iniustitia, quæ sibi fit, secus si esset in dubio. Eamdem doctrinam diui Thom. in eodem 2. membro sequitur ad literam Magister Palac. libr. 2. de contractib. & restit. cap. 7. versic. hæc autem quæ prædi-

ximus, pag. 146. & in vtroque Guid. Pape decil. 1. ad fin. Petrus Rebuff. in praxi beneficiorum, titul. de simon. in resignatione adhib. num. 17. cum sequentibus, dicens, quòd non potest dari pecunia, vel aliud temporale pro beneficio consequendo, & acquirendo, etiamsi daretur pro vexatione redimenda, vt in cap. ad aures: & in cap. Matthæus. de simonia. cap. significasti. de electione. Pro iure autem quæsito, tuendo & retinendo licet in sequentibus casibus. Primò, quando is, qui vult redimere vexationem, haberet bonum ius & certum: secus si dubium: text. in cap. dilectus. el. 1. de simonia. cap. vllus. 1. quæst. 1. Abb. in cap. cum pridem. de pact. & Felin. in d. cap. dilectus. l. 3. circa fine, versi. *La sexta es, ibi: Quando algun clerigo se trabaja sin derecho sobre su beneficio, é el da alguna cosa porque le dexen estar en el en paz.* tit. 17. part. 1. & certum ius habere dicitur, si à consultoribus ei cõsultum fuerit ius suũ esse præcipuum: sed in hoc videat vnusquisque, ne vllo modo habeat conscientiam læsam, vel dubiam, sed eam habeat cum sinceritate securam, & trãquillam omninò, ne seipsum decipiat. Secundò, quando is cum quo litigarem, esset persona valdè potens, contra quam vix, aut numquam possem victoriam obtinere, secundum Panormit. & Felin. in d. cap. dilectus. & Palac. vbi suprà. Idem esse dicit Rebuff. vbi suprà, si non esset potens in diuitijs, sed fauore, aut calumniarum plenus, tunc enim licitum est redimere vexationem, etiam dando pecuniam, vel recipiendo, iuxta glossam in d. cap. dilectus. verb. accepit, ibi: Sed verius. Tertiò, quando modicum daret, vtpote pro bullis, aut expensis factis in illis consequendis, aut pro collatione ab Ordinario facta, & tunc poterit etiam dari pecunia collationis. Quartò, pro possessione acquirenda, & pro iure meo tuendo, liceret etiam dare, & in casibus præmissis, vbi nisi ita è à potente quis opprimeretur, & illam facile non posset consequi, secundum Innocent. in d. cap. ad aures, alioqui si simpliciter esset permissum

missum dare pro prouisione beneficij, fieret fraus legi, quia numquam daretur pro beneficio, sed pro possessione, & ideò tutius est hoc casu, cùm quis vult redimere vexationem, & dare pecuniã, vt hoc faciat cum beneplacito Papæ, & sola signatura sufficiet, secundum ipsum Rebuff. imò requiri interuẽtum authoritatis Summi Pontificis in hoc casu, præsupponit Thesaur. Christian. relig. cap. 61. nu. 20. ad quem locum se remittit cap. 62. num. etiam 20. Sed quod prædiximus, quòd antequam alicui acquiratur ius in Episcopatu, vel quacumq; dignitate, vel præbenda, per electionem vel prouisionem, seu collationem, simoniacum esset aduersantium obstacula pecunia redimere, & sic primum membrũ doctrinæ S. Thomæ suprà relatæ limitat Dominic. à Soto d. lib. 9. de iustit. &

14 iur. quæst. 6. artic. 1. ad quintum, * quando quis ante electionem, ne dignitatem peteret, te in carcerẽ obtruderet, aut electorum quemlibet, ne te eligeret, tunc enim pecunia posses illam redimere iniuriam: secus verò si per ambitũ & subornationem te procuraret excludere: quod iterum probauit d. lib. 9. quæst. 7. artic. 1. versic. postrema denique dubitatio, dicens, quòd cum quis per vim aut fraudem impeditur prębendam petere, vt si quis te vi detineret, ne ad competendum canonicatum pergeres: aut si timeres aliquem falsa de te sparsurum, vt tuam electionem impediret, licitum est hoc pretio redimere: quandoquidẽ quicumque idoneus tale habet quæsitum ius; secus si quis putaret prę alijs candidatis dignitate pollere, & ideò putaret iniuriam ab electoribus pati contra suũ honorem, si non eligeretur, & idcirco electoribus, aut alij intercursori pretium porrigeret, quia hoc nõ licet, vt ibi per eum. Nam etsi quisque ius habeat petẽdi, non tamen par ius habet, vt eligatur, sed hoc debet manere in libero arbitrio eligentium. Caueat igitur prudentissimus quisque hoc sibi palliamentũ prætexere, esset enim vera emptio spiritualis: nec polliceri licet pensionem super futuram præbendam, etiamsi exprimeret de consensu Papæ, totum enim hoc esset temporali spirituale cõmune emere: secus in permutationibus & resignationibus: possum siquidem ego promittere pensionem super beneficium quod in meum fauorem resignas, secundum Soto vbi suprà.

15 Secundum autem membrum doctrinæ S. Thom. habens, quòd postquam ius alicui acquisitum est, licet per pecuniam iniusta impedimenta remouere, limitat idem Soto in 1. loco suprà citato, respectu confirmare debentis, quia si confirmationem renueret, non posset electus illi pro confirmatione pecuniam emoliri, quia ille non solùm potest obesse, verùm & prodesse: neq; ab illo prætereà, qui te in possessionem missurus est, vexationem redimere licet, nã possessio est aliquid spirituale, quod tu mercari videris, quamuis de possessio ne non sit res adeò certa, sicut de confirmatione, secundum eumdem Soto ibidem.

16 Illud tamen oportet in re hac scire an ad hoc vt liceat pecunia, vel aliquo alio temporali dato vexationem redimere pro iure quæsito tuendo, quando certum est illud competere, requiratur simul, quòd quis sit in possessione beneficij vel præbendæ, vt pro ea pacificè obtinenda possit vexatio redimi, cum solo bono ac certo iure quæsito ad beneficium vel præbendam. Et quidem D. Thom. & cæteri suprà citati, præter Siluest. Guid. Pap. & Rebuff. nihil loquuntur de possessione, sed de iure quęsito, vt tunc liceat pecunia iniusta impedimenta remouere, vexationemque redimere: nihilominus tamen in prædictis verbis manifestè sentiunt, etsi id apertè non exprimant, loqui, quando quis est in possessione beneficij, vel præbendæ, siquidem pro iure quæsito tuendo id permittunt: quod probat text. benè perpensus in dict. cap. dilectus, el 1. cui ipsi innituntur, & prætereà aperuit Siluest. verb. simonia, num. 3. & expressè sic prædicta omnia ita intelligit Armilla aurea

aurea verb. simonia, num. 25. citans in
id diuum Thom. vbi suprà, & inquiens
ex eo, quòd postquam est alicui acquisi-
tum ius, & est in possessione, licet dare
pecuniam pro redimenda vexatione cõ
tra eum qui iniustè vexat, secundum
Thom. vbi suprà: secus si iustè vexatur,
quia tunc non licet, secundum Abb. in
d. c. dilectus. Si autem habet ius, sed non
est in possessione, non potest dare, siue
iustè, siue iniustè sit expulsus, nã ad hoc
quòd possit redimere vexationem, re-
quiritur. Primò, quòd sit acquisitum ius.
Secundò, quòd sit certus de acquisitio-
ne. Tertiò, quòd sit in possessione, secun-
dum summam Pisanam, & Angel. verb.
simonia. 2. num. 10. & 11. & Guid. Pape
vbi suprà, & Thesaur. Christian. relig.
d. c. 61. num. 20. & quòd in hac specie re-
quiratur ius quæsitum, etiam cum pos-
sessione, testatur communem in d. c. di-
lectus. Nauarr. d. c. 23. num. 101. versicul.
octauo. Pro adipiscenda enim possessio-
ne rei spiritualis minimè potest absque
labe simoniæ pecunia, vel quid aliud
57 temporale dari, vt per supradictos. *
Hoc fallit primò, vbi iniustè quis à po-
tente opprimeretur, & possessionem fa-
cilè non posset consequi, vt prædixi-
mus, ex Rebuff. in. 4. casu, & ante eum
tenuit summa Angel. vbi suprà d. num.
11. & Abb. in d. capit. dilectus, sequitur
etiam Palacio vbi suprà, quamuis Sil-
uest. verb. simonia, num. 3. versi. sed ego
credo. existimet, semper esse simoniam,
etiamsi detineretur quis à tyranno, ne
acciperet possessionem. Secundò præd.
sententia procedit quoad forum exte-
58 riorem, & præsumptionem simoniæ, *
nisi aliquid aliud eam tollat: sed non
quoad forum conscientiæ, quoad hoc
enim non est verè simonia, si dans nihil
intẽderet emere, nec eius dationis cau-
sa principalis & immediata esset acqui-
sitio iuris possessionis, licèt illa sit causa,
sine qua non daretur, sed alia, vel amici-
tiæ conciliandæ, vel litium, vel aliorum
scandalorum, & damnorum vitatio, vt
respondit Nauar. vbi suprà.
59 Vltimò in proposito aduertendum
erit, quòd licèt dans pecuniam in casu
præmisso pro vexatione redimenda non
peccet, is tamen qui sic recepit, peccat,
& est simoniacus, & dictam pecuniam
restituere tenetur, secundum Hostiens.
in d. cap. dilectus, quem refert & sequi-
tur Angel. de Clauas. in summa verb. si-
monia. 2. num. 11. & Siluest. eodem verbi
num. 3. Rebuff. vbi suprà, num. 23. vbi li-
mitat, nisi putet ius suum verum & bo-
num in principio, & posteà iusto erro-
re ductus componat, vt Doctores no-
tant in cap. cum pridem. de pact. Hæc
tamen Rebuff. limitatio vera mihi non
videtur, quoniam cum præsupponã-
mus in dante certum & bonum ius quę-
situm simul cum possessione, quod acci-
piens in principio putaret ius suum ve-
rum & bonum, & posteà errore ductus
componat, nihil præstat, nec iustã red-
dit acceptionem, præmaximè cum re
vera non habeat bonum ius, nec posses-
sionem: ergo sicut hoc casu dari non po-
terat temporale pro spirituali, vt habet
communis sentẽtia, ita nec recipi, cum
sint correlatiua hæc duo: & litiganti
non licet renuntiare liti super beneficio,
cum pacto habendi aliquid temporale,
etiam si illud recipiat nomine expensa-
rum, quia renuntiare iuri spirituali pro
temporali, simonia est, vt in d. cap. cum
pridem. de pact. & quia renuntiatio iu-
ris spiritalis debet esse libera, vt tenet
summa Armill. aur. verb. simonia, num.
28. vbi quòd iudex posset prouidere ex
suo officio, & bono pacis, vt vna pars
daret alteri pro expensis factis, & cede-
ret liti, iuxta glo. in cap. ex parte, de offi-
cio deleg. Hoc tamen vltimum nec ve-
rum existimo, nec id reperio glossam il-
lam tenere, vnde nec consulerem, nec
obseruarem, si iudex essem: quãuis sciam
pulcherrimam dispositionem text. in
capit. nisi essent de præb. vbi Summus
Pontifex, certo adhibito moderamine,
tolerat quãdam iudicum delegatorum,
insuper & arbitrorum ordinationem,
qua pro bono pacis, & authoritatis, pro-
uisionem fecerunt alteri litigantium ex
duobus electis de prouentibus dignita-
tis,

tis, alterum in sua electione confirmando, & declarat, confirmatum eam prouisionē licitè posse exhibere de redditibus suis, propter causas præd. non quidem ex pactione partium, sed ex iussione eorumdem Iudicum, quia præd. ordinatio ab omnibus fuit recepta: circa quem tex. vltra ordinarios ibi videndus est Quintil. Mandosius in regul. 34. de signatura per fiat, quæst. 14. num. 11. hic tamen tex. extra suum casum non est accipiendus.

60 Modò alia se nobis offert quæstio in proposito examinanda, an qui beneficium seu præbendam consanguineo cō fert respectu consanguinitatis, committat simoniam, necne? Et videtur primò illam admittere, nam beneficia debent gratis conferri, cum Prælati sin fideles dispensatores, iuxta verba illa Saluatoris ris nostri, Gratis accepistis, gratis date: qui autem personam consanguinei respectat, non dat prorsus gratis, quia est acceptor personarum. Secundò, quia consanguinitas pretio videtur æstimabilis, quis enim non super aurum æstimet consanguineum illustri esse prosapia ortum? Tertiò, quia contingere fortè posset, vt Prælatus hic conferens beneficium, vel præbendam cōsanguineo, id faciat vt eidem non prouideat, quod aliàs ratione consanguinitatis decens esset, vel in suos necessarios vsus fortè solebat præstare, & sic vt liberetur ab illo onere vel obligatione: ergo simonia est: & in terminis hanc partem probarunt Durand. & Bonauentur. in 4. dist. 25. & Adrian. & ibi D. Thom. in eamdem opinionem inflexit, secundum Dominic. à Soto infra referendum, & refert Altisiodorens. in 3. part. tract. 21. quemdam cantorem Parisiens. collationem sacerdotij ratione consanguinitatis vitio simoniæ tribuentem, licèt ipse eam opinionem non probet, sed eam sequitur Maior in 4. sentens. dist. 15. quæstion. 3. & additio Hostiens. in summa de simonia, in glossa non incongruè, ibi: Simoniaci quoque sunt Episcopi.

Nihilominus tamen contrarium est tenendum in hac specie, imò quòd qui gratis suis consanguineis sacerdotium confert, etsi id tali respectu faciat, erit quidem culpata collatio, non tamen simoniaca, nisi in alterum sacerdotium collocaret ea de causa, vt suis consanguineis remuneraret: nam vbi non est spiritualis venditio, nulla est simonia: illic autem nullum interuenit pretium: ergo non est simonia. Secundò id comprobatur simili: nam quod in temporalibus vsura est, id in spiritualibus est simonia: sed dare mutuum consanguineo, eo respectu quòd consanguineus sit, nulla est vsura, vt patet, quia nihil vltra sortem recipitur: ergo nec dare consanguineo beneficium intuitu consanguinitatis erit simonia. Tertiò, quia in cap. Saluator. 1. quæst. 3. Vrbanus simoniæ causas enumerat, & nullam consanguinitatis mentionem facit: qui igitur dixerit alibi probari contrarium, ostendat nobis text. id probantem, sin minus standum est huic tertio argumento. Vlterius secunda pars conclusionis, quæ habet, esse simoniam, quando quis in alterum sacerdotium collocaret eo respectu, vt consanguineis remuneret, comprobatur, quia tunc datur spirituale pro temporali, ergo est simonia: quare hanc doctrinam bimembrem constituit S. Thom. 2. 2. q. 100. artic. 5. ad secundum, quem sequuntur ceteri, & nuncupatim Dominic. à Soto libr. 9. de iustit. & iur. quæst. 7. artic. 3. ad secundum. Nauar. in manual. cap. 23. num. 107. in princip. & Michael de Palacio in sua praxi Theologica de contract. & restir. lib. 2. capit. 7. pag. 131. colum. 1. versic. quibus ego.

61 Obseruandum tamen erit, quòd si in hac specie conferatur beneficium consanguineo indigno, erit peccatum mortale: digno autem propter consanguinitatem principaliter, veniale [illegible]: si tamen consanguineo digno conferatur ratione dignitatis & probitatis, non solùm non est simonia, nec peccatum, secund. directorium relatum, & sequutum à Siluest. in summa verb. simonia, num. 16. versic. sed distinctio, sed imò laudabile,

bile, consanguinitas enim de genere bonorũ est, & ideò illius de causa nemo fit deterior, qui aliàs dignus est, nõ enim cęteris paribus deterioris cõditionis debet esse cõsanguineus, quã extraneus: imò si scãdalũ caueatur hoc casu, ne aliqui exin de malũ exemplum accipiãt, vel probabiliter præsumi posset, quòd alij Prælati hoc exemplo inducantur ad dandũ suis consanguineis, etiam minus dignis: consanguineus præferendus est, veluti cæteri honesti amici, secũd. D. Thom. quodlib. 3. artic. 15. & Sot. vbi suprà.

62 Antistes verò, qui in proposito habet, aut vniuersa sacerdotia, aut pinguiora cõsanguineis, aut affinibus conferre, etiãsi adiunctã habeat intentionẽ non conferendi nisi dignis, nõ est securus, & vix potest à peccato mortali excusari. Primò quia qui hoc pacto affect⁹ est, facilè à suo affectu decipitur, vt eos dignos iudicet, qui verè nõ sunt. Secundò, quia occasionẽ scandali, & malum exemplũ præbet. Tertiò, quia alijs qui digniores sunt, magnam irrogat iniuriã, imò & dignis, prouidẽdo semper cõsanguineis suis, omittendo alios æquè dignos, cũ omnibus dignis instituta sacerdotia sint, non tantùm illis, sed etiã istis: distributio igitur omnibus fieri debet pro meritis. Quinimò & ex illo extraneis ansa præstatur, vt cum fauore & præmio destituti sint, segniores fiant ad litterarum & probitatis studią exercenda: & consanguineis, vt fauore confisi à rectą via incepta desistãt, vt docet Soto vbi suprà, versi. secunda propositio, illud adducens Micheæ. c. 3. quòd benè ipse inter aliàs iniquitates veterum sacerdotum ac iudicium deploraret, quòd ædificarent Sion in sanguinibus & Hierusalem in iniquitate.

Ad fundamenta contrarię partis iam ex supradictis remanet satisfactũ, & pręterea respondetur; negando, eamdẽ esse rationẽ de consanguinitate, quæ de alijs carnalibus obsequijs est, hæc enim quandã habent rationẽ pecuniarij pretij, quæ

63 non est in cõsanguinitate: * Non obstat & tertium, quia fatemur, quòd si conferens beneficiũ consanguineo, vel alteri, hoc faciat principaliter, vt se exoneret ab obligatione vel seruitio, quo ei tenetur, simoniam committat, quia obligatio talis & exoneratio loco pretij habetur, vt rectè probauit summa Armilla aurea verb. simonia, nu. 13. eritq; ue vel conditionalis, si pactum intercedat tacitũ vel expressum, vel mentalis huiusmodi simonia, iuxta facti speciẽ contingentem: at verò si principaliter hoc non intendatur, sed dignitas vel idoneitas cõsanguinei, cui prouisio fit, etsi cætera coincidãt,

64 & sic minus principaliter atq; secundariò, non erit simonia, & sic procedit præcedens doctrina. * Episcopus tamen, omisso digniori, non debet eligere cõsanguineum minus idoneum, vt benè probat D. Thom. vbi suprà. Ex præcedenti resolutione venit intelligenda l. 4. tit. 17.

65 part. 1. quæ ita se habet. * *Carnales ruegos ay, è otros espirituales, q̃ fazen los omes rogando los vnos por los otros. Carnales son aquellos que fazen, mouiendose mas a fazerlo por razõ de parẽtesco, ò de amistad que por otra bondad que ayã en si aquellos por quiẽ ruegan. Pero en tales ruegos como estos ay departimiento, ca podria ser q̃ rogaria por ome q̃ lo mereciesse, ò non: è si fuesse digno para auer personaje ò dignidad aq̃l por quien ruega, biẽ puede fazer tal ruego como este: mas el Perlado que lo ha de dar, non deue catar tanto el ruego que le fazen, como la persona de aquel por quien ruegan, è otrosi, el pro de la Iglesia q̃ ha de proueer: è si el ruego fuesse fecho por ome que lo non mereciesse, è ganasse por el dignidad, ò personaje, en esta manera caẽ en peccado de simonia, tambiẽ el que da el beneficio, si sabe que no es digno aquel à quiẽ lo da, como el que ruega por el, è otrosi el que lo recibiere: ca tal ruego como este es cõtado en manera de precio, è los ruegos espirituales son aq̃llos que son fechos por tales omes cõ quien no hã debdo los rogadores: mas mueuense los rogadores à fazerlo por bondad q̃ entienden q̃ ha en ellos: e en tal ruego como este no han mal ninguno de simonia, nin de otro pecado.* dum enim lex hæc asserit, *q̃. si el ruego fuesse fecho por ome que lo non mereciesse, è ganasse por el dignidad, ò personaje en esta manera, caẽ en pecado de simonia, tambien el que da el beneficio, si sabe que no es digno*

aquel a quiē lo da como el que ruega por el. (quòd etiam l. 3. præcedēs circa fin. versi. *Mas sino lo mereciesse, &c.* probat) intelligi debet de simonia impropria, quæ nón obligat ad resignationē beneficij quod per preces quis habuit: argu. c. fin. de sim. nam secundū Innoc. in c. tuā. de ætat. & qualit. quē refert & sequitur Greg. Lop. in d. l. regia in glos. simonia, licèt quis pro se, vel pro alio roget, siue electores, siue quoscumq; alios, etiam pro indigno, siue pro dignitate, siue pro beneficio, non dicitur habere beneficium simoniacum, licèt peccet iniustas preces fundendo: nisi faceret intendens obligari collatori beneficij ex precibus, vel exonerare illum, quē rogat, ab aliquo seruitio quod ei fecerat, per exauditionem precum, ad hoc enim vt sit simonia, oportet munus interuenire. c. sunt nonnulli. 1. q. 1. hæ autem preces non pro munere dantur, & cum pro munere darentur, tunc secus esset: & in casu in quo iuxta supradicta fieret simoniacus ille qui male rogat, qui tamen rogatur, non est simoniacus, nisi preces sequutus per preces dederit: & dato quòd preces pro indigno sequutus esset, non teneretur renuntiare, nisi expressisset quòd propter preces facit: vt in d. c. fin. de sim. Hæc Greg. sic intelligens, & interpretans præd. l. regiā partit. cuius litera nisi hoc modo intelligeretur, dura esset, atq; contra supradicta in precedentibus. Temperanda igitur erit iuxta ius commune supradictū, quòd & tenuit Nauar. vbi suprà d. c. 23. n. 107. licet præd. l. nō referat, dicit, quòd tamen conferēs ob amicitiā, non cōmittat simoniā, licet ob amicitiam indigno conferat.

66 Deniq; illud prętermitti nō oportet, an seruire Pręlato ea intentione, vel pacto, vt sacerdotiū vel prebendā sibi conferat, sit simoniacū, necne? Et in hoc D. Tho. 2. 2. q. 110. art. 5. ad primū, sic distinguit, ꝙ si aliquis cleric⁹ Prælato impendat obsequium honestū ad spiritualia ordinatū (veluti ad Ecclesię vtilitatē, vel ministrorū, eiusve auxiliū) ex ipsa deuotione obsequij redditur dignus Ecclesiastico beneficio, sicut & propter alia bona opera, vnde nō intelligitur esse mun⁹ ab obsequio, & in hoc casu loquitur Greg. dicens, Ecclesiasticis vtilitatibus deseruientes, ecclesiastica dignū est remuneratione gaudere. Si verò sit inhonestū obsequium, vel ad carnalia ordinatū, puta quia seruit Pręlato ad vtilitatem consanguineorum suorum, vel sui patrimonij, vel aliquid huiusmodi, erit munus ab obsequio, ac per consequens simoniacum: sequitur Domin. à Sot. lib. 9. de iust. & iur. q. 7. art. 3. ad primum dicēs: Obsequium & munus quod iure condemnatur, illud est quod ad carnalia refertur, puta si quis seruit Prælato, aut suis agnatis vel amicis ad temporale commodum, vt sacerdotium tamquam merces eiusdem obse-

67 quij rependatur. * Vnde Episcopus, qui iustā mercedē tēporalē suis famulis persolueret, nihil absurdi facit, si eis, idoneis tamen, beneficia conferat, quia tunc illud obsequiū non reducitur ad temporale cōmodum, sed ad gratiā, quæ famuli possunt per idonea grataq; obsequia cū hero sibi conciliare: sola enim ratio pretij & mercedis in proposito simoniam inducit, non verò modus liberalitatis doni, vel obsequij. Eiusd. sententiæ fuit Nauar.

68 d. c. 23. nu. 100. versi. quintò, dicens, * simoniam admittere illū, qui Prælato inseruit principaliter ob beneficium ecclesiasticum, præsertim interueniēte pacto, non autem qui principaliter ob alium iustum respectū inseruit, licet secundariò & minus principaliter ob illam spem inseruiat, vt pulchrè declarat Adria. quodlib. 9. art. 2. sub literis. l. m. n. o. sequitur etiā Angel. de Clauas. in sua sūma, verb. simonia. n. 5. & summa Armil. aur. verb. simonia, nu. 14. vbi quòd ita in foro contentioso iudicatur, & etiam in foro animæ, nēpè vt sit simonia, quando seruitiū principaliter fit pro habendo beneficio, ordine, aut alio spirituali, & quòd hoc casu etiā cōferēs ꝓpter hoc simoniā cōmittat, si est res spiritualis, quę cōfertur, eād. resolutionē tenet glo. verb. promiserat,

69 & cæteri DD. in c. cū esse, de simonia, * vbi ꝙ huiusmodi famulus principaliter non debet seruire hac intentione, potest tamen

tamen sperare à Prælato cui seruit, bonum temporale in genere, & secūdariò etiam beneficium spirituale: secus si nō esset idoneus & Thesaur. Christianę relig.c.62.n.17.& approbatur hodie in.l.3. in princip. tit.17.p.1.& nouissimè idem probat Nauar.consi.9.de simon. num. 4. amplians etiam in illis qui nō seruirent, si aliàs illa non sperarent, & consi.23.de simon.num.4.

70 Hinc deduci posse videtur qđ inquit Hostiens. in.c.cū essent. de præb. quem refert & sequitur Armil.aur. in sua summa,verb.simonia nu.16. dicens, quòd si Episcopus recepit quẽdā clericū ad seruitium spirituale vel temporale præstandum, promittens sibi certum salarium annuatim præstādum, donec sibi prouideret de beneficio cōpetenti, non committitur simonia, dūmodò specialiter se non obligauerit ad seruitiū tẽporale præstandū, etiā quòd recepto beneficio expiret salariū,quod promissum fuerat sub conditione,& seruitiū nō est causa principalis, sed impulsiua: secus si promissio fuisset pura & perpetua, quia tunc bene cōmittetur simonia, si remitteretur tẽporale pro spirituali consequendo: argu. c. veniens.de testib.Primū tamẽ supradictū Host. verū putat ibi Abb. n. 5. quando Prælatus nō ducitur principaliter ad cōferendū propter seruitiū tẽporale vel spirituale recipiendū,sed quia ille meretur, & causa impulsiua & non finalis sit præstatio seruitij:argu.c.graue, de præb. nō enim est licitū recipere promissionẽ beneficij cōferendi pro voce præstanda in electione, vt in.c.de hoc.de simon. ergo nec pro spiritualibus seruitijs, nisi ista esset causa impulsiua.Addit Feli.ibi, dūmodò non sit pactū expressum de dando beneficio,& Host. & Abb. vbi suprà sequitur Anan.ibi.nu.14.versi.& hæc faciūt,&c. & Greg.Lop.in d.l.3.in glo. *Por q̃le dè beneficio*, tit.17. part.1.& Thesaur. Christian.relig.c.62.n.17.

71 * Addo ego,limitādū etiā esse dictū primū Host. quādo famulus ex pacto se obligaret ad seruiẽdū Prælato sine salario ob beneficiū ab eo collatū, quia tunc seruitiū videretur principalis causa beneficij, nisi non principaliter propter seruitiū, sed ob benemeritū dominus ad conferendū et induceretur, vt volui Armil. aur. vbi suprà, sic intelligendus & declarādus. Declaratur præterea præcedens sententia,

72 vt procedat. * quoties dominus in præd. specie famulo suo digno, & benemerito beneficium conferret, tūc enim potius, aut saltẽ principaliter id facere videtur ratione dignitatis, licèt secundario vt sibi gratis seruiat:secus verò tūc erit, si famulus indignus sit sacerdotio, quia apparet tunc principaliter fieri ratione obsequij à famulo præstādi, quā probitatis & meriti,qđ nō habet, & ideò tunc vitio irretiretur simoniæ, quæ realis efficeretur, seruitio inde absq; salario subsequuto post collationẽ beneficij, necnō & famulus huiusmodi in ead. culpa esset.Pro quibus facit d.l.3.p.in versi. *Mas si aquel.*

73 * Consulo tamen Prælatis, vt se abstineant ab huiusmodi pactionibus, quāuis enim cautè factæ, sint licitæ, vt prædiximus, maximā tamen habent ꝓximitatẽ cū labe simoniæ, & difficillimum & satis scrupulosū est iudicare qualis fuerit principalis causa,& qualis impulsiua. sæpè enim cōfunditur mẽs in hoc preinordinata

74 auaritia. * Fugito igitur periculum,nā qui id imat,peribit in illo:si enim cōmittitur simonia, si Cardinalis,vel alius propter donū,vel seruitiū receptū procuret beneficium alicui,ad hoc vt liberetur ab obligatione antydorali, qua ei tenebatur secund. Angelū in.l. sed si lege.§ consuluit.de pet.hæred.quẽ referunt & sequūtur Anan. & Greg. Lop. vbi suprà, à fortiori cōmittitur etiā simonia, si ipse confert beneficiū, ad hoc vt ab illa obligatione se liberet, secund. Anan. vbi suprà cuius contrarium videntur velle DD. suprà citati. Dictū tamẽ Ange & sequaciū potest & debet intelligi,quādo principaliter ob id procuratur vel confertur beneficium ;secus si principaliter id fiat ob aliam licitam causam & permissam, vtpote quia dignus est, & virtutibus pollet, licèt secundariò, & incidenter ob donū, vel seruitium receptū, vel recipiẽdum

dum, vt constat ex præd. resolutione, & sic ei non cõtradicit dictũ Angeli, & sequaciũ, nec argumentũ à fortiori prælibatũ: nihilominus cautè procedendum est in prædictis, ob periculum quod in se habent, ideò quòd tutum est tenere debemus.

75 Vltimò sciendũ est, quòd renuntiatio beneficij facta etiã in manibus inferioris ea intentione, vt conferatur alicui cognato renũtiantis vel, alij, nulla conditione, modo vel pacto expressis valet, & renũtians nõ admittit simoniã, etiã mentalẽ, iuxta glos. in c. ordinationes. 1. q. 1. verbo pretio, cõmuniter receptã, vt testatur Nauar. in d man. Lat. c. 23. n. 107. versi. ad decimũ, ibi: Secundò, quia renũtiatio, vbi ad hoc allegat expressã sentẽtiã grauissimi authoris D. Antonini Archiepiscopi Florent. 2. p. suæ summæ, tit. 1. c. 5. §. 11. cõtra Abb. & alios, quos reprobat: si tamẽ vellet renuntiare principaliter ob cognationẽ, vel vt cõferatur indigno, peccaret quidẽ ratione iniustitię, vel acceptionis personæ inordinatè conceptæ vel procuratę, non tamẽ simoniã cõmitteret

76 vt prædiximus.* Similiter non erit simoniaca cõfidentia illa, qua quis confidit, q. collator cõferet beneficiũ renuntiatũ illi, cui renuntians volet post renuntiationẽ liberã, & sine vllo pacto & modo, aut quẽ patronus præsentauerit ad illud ita renuntiatũ, quia nullus in ea re cõtractus nõ gratuitus, nec voluntas illũ faciẽdi interuenit, nec vllo iure naturali vel diuino talis fiducia prohibetur, si aliud non

77 obsistat.* Eadẽ ratione nõ est etiã confidentia simoniaca conferre beneficiũ, vel procurare, vt conferatur alicui ea intentione, & spe, q. ille aliquãdo cedet in fauorem alterius à se nominãdi, vel sui ipsius conferẽtis vel procurantis, dũmodò nullũ pactũ, modusve, aut conditio adijciatur, quòd certum esse solo iure antiquo attento, benè probat Nauarr. vbi suprà. n. 106. in prin. necnõ attentis extrauag. Pij IIII. & Pij V. super cõfidentia beneficiorũ editis, vt habetur inter motus proprios eiusdẽ *Pij* V. sub data illo Pij V. Calend. *Iunij, ann.* incarnatio. Dñi. 1599.

78 p quarũ extrauag.* intelligẽtia presupponẽdum est, q. ipsę nihil prohibẽt quod priùs non fuisset prohibitũ, solum enim disponũt cõtra confidentiã illicitã beneficialẽ, nẽpè simoniacã: confidentia autẽ in beneficialibus quædã est licita, quędã verò illicita: licita est qua quis ordinatè sperat quòd collator conferet beneficiũ

79 fratri,* vel alteri cõsanguineo suo digno: illicita verò per contrarium, id est, qua inordinatè confidit q. collator conferet beneficiũ mediãte pretio, pacto, modo, vel conditione expressa, vel tacita digno vel indigno: altera non simoniaca, qualis est illa, qua confidit, q. collator cõferet beneficia ob cognationẽ vel amicitiam indigno nullo pretio, pacto, modo vel cõdictione tacitè, vel expressè interueniẽte. Refert nouissimè Menoch. lib. 5. præsumpt. 9. n. 2. cum seqq. vbi ponit coniecturas probandi confidentiam in foro exteriori deductas, tam ex d. bullis, quã aliàs: regula enim in contrarium est, q. in dubio confidentia non præsumatur, etiam si resignans, & resignatarius essent amici tempore resignationis, vt ibi pro-

80 bat.* Hoc sic præhabito, extrauagantes præd. non sunt editæ contra omnem confidentiam beneficialem, sed tãtùm contra confide[ntiam] illicitam simoniacam, vt ex earum litera manifestè patet in pluribus partibus, vt rectè cõsiderauit Nauar. d. n. 109. & sequitur Ludouic. Lopez in suo instructor. conscientiæ. 2. part. cap. 9. de fructibus in confiden. &c. versiculo tertiò dicimus, pagin. 716. ex hoc resoluens, quòd illa confidentia, quæ aliàs erat illicita, nunc erit illicita, & quæ anteà non erat simoniaca, nec nunc erit huiusmodi, licèt iustè præsumi possit simoniaca in foro exteriori per modos de nouo ad id inductos à Pio V. in præd. extrauagan. non tamen intendit asserere, esse veram in foro interiori confidentiam illicitam simoniacã in casibus in quibus statui pro tali esse habendã, sed quòd in exteriori est pręsumenda talis. Quibus non obstant verba d. motus proprij, ibi: Sola dimittẽtis intentione: & iterum ibi: Con-

scientia tantùm vnius partis, vbi videtur ad literam reprobata sola intentio, absque pacto renuntiandi beneficium vt detur alicui, & sic insinuatur ibidem, quòd conscientia vnius partis super hoc sufficiat hodie ad inducendam simoniā, quoniam vt verissimè respondet idem Nauar. Summus Pontifex per hæc verba non intendit asserere, quòd sola talis intentio constituat in foro interiori simoniā, sed quòd probatio eius faciat in exteriori præsumi illā, quia vterque Pius, vt prædiximus, nihil noui prohibuerunt: & Quintus solùm addidit quatuor modos præsumendi simoniam in exteriori foro, vnde non inquit per hoc fieri confidentiā, sed quòd ea censeatur, hoc est, presumatur: itaque intētio illa etiam vnius partis, tantùm debet in foro exteriori probari, vt patet ibi: Vt illa: & illud etiā in euentum regressus, &c. in versiculo itidē, &c. & in versiculo ad hæc, &c. & in versiculo postremo, & in versiculo ad præbendam, & in versiculo si recipient beneficium, & in versiculo, vel sola probatio, & in versiculo deniq; quòd interfecerit, vbi ponuntur modi probandi præsumptiuè dictam confidentiam simoniacam: cum igitur in foro exteriori iudicandum sit in causa simoniæ per cōiecturas, & præsumptiones. c. sicut de simonia, & ibi DD. Bernar. Diaz in pract. crimi c. 85. Iul. Clar. in pract. crim. tit. de simon. versi. fi. Aymō Crauet. consil. 122. nu. 8. glo. in c. veniens. el 1. de testib. versi. illorum, & ibi Abb. nu. 4. Dec. 7. idē Dec. consil. 20. nu. 9. glos. fin. in c. insinuatum, & ibi DD. de simon.

28 * in foro autē conscientiæ per solam veritatem, & ea attenta, nihil mali in nostra specie intercedat, sed sola intētio rectè ordinata à iure non reprobata, consequitur verū esse in eodē foro conscientiæ, quod prædiximus, in versicul. vltimò sciendum est: & ita iudicio Nauarr. in hoc me subscribo, salua correctione sacrosanctæ matris Ecclesiæ, quicquid aliud velit Anto. à Cordub. in sua sūma *de casos de cōciencia*, q. 32. ad

83 fin. dicens, * attento d. motu proprio Pij V. resignātem beneficium in alterius fauorē spe habendi fructus, eos non posse resignatariū dare, nec resignantē accipere sub pœna excōmunicationis Papalis, restitutionis: quem sequitur Ludou. Lop. vbi suprà: sed non calluit mentem motus proprij, ac ipsius intentionē, nec rem discerit, sicut doctissimus Nauarr. ex cuius dictis hæc opinio Cordubæ videtur confundi, & contrariū in terminis, semoto omni pacto, non allegato dict. motu proprio, nixus obligatione naturali, tenet Mag. Palac. lib. 2. de contract. & rest. t. c. 7. pag. 149. versic. non tamē crediderim. Nec me dimouet à pręd. sentētia Nauar. quoad forū consciētiæ, quod nouissimè author quidā tractatus de cōfidētijs manuscripti. c. 27. quē refert & sequi videtur Mascard de probat. 3. tom. conclus. 1307. n. 36. eā improbet: existimo enim ex supradictis opinionē præd. Nauarr. nihilominus veriorē esse, cuius authoritas magna est, & sustineri potest præd. eius opinio, licèt quoad forū exterius in reliquis quæ ipse præfatur d. c. 23. nu. 109. & 111. in vers. ad decimūquartū, ibi: Vndecimo, &c. & nos retulimus suprà, nu. 80. in princip. ei auscultandum non esset, dū arbitratur non comprehendi in ipsis extrauagantibus confidentias omnes præteritas, nec omnes futuras, quia non licitas nec illicitas omnes, sed solū simoniacas fuisse cōplexas sentiat: eius nāq; opinionē in hoc latè reijcit tractatus ille de confidentijs, à c. 13. vsq; ad 26. prout eū refert, & sequitur Mascard. vbi suprà, licèt enim in hoc esset tenendū cōtra Nauar. nihilominus quod prædixit Nauar. de foro interiori animæ, & nos sequuti sumus, rectè procedere videtur per supradicta, nempè in confidentia licita, secus in illicita, siue simoniaca, siue non, & nouissimè idem in omnibus supradictis à n. 75. probauit latè idē Nauar. in pluribus cōsilijs simul iūctis, præcipuè consil. 20. & consil. 3. & 33. & 36. de simon. qui consil. 34. eiusdem tituli de simonia, latè agit, an cōmittens simoniā hodie in beneficio fiat ipso iure inhabilis ad illud, & quodcūq; aliud adipiscēdū, & iam adeptū: & resoluit quòd per extrauag. Pij V.

incip. cum primum, non habeat locum in beneficijs per simoniam adeptis, & sic videtur intelligẽda, quòd nõ habeat locum in foro conscientiæ ante sententiam: quod etiam probauit cons. l. 61. nu. 8. de simon.

SVMMARIVM.

1 *AN liceat condemnato ad mortẽ se defendere, si possit: & num. seqq.*

3 *Nullus ita condemnatur, quòd ipse sibi inferat mortem.*

4 *Incarceratus condẽnatus ad mortem vel ad mẽbri abscissionẽ, etiam iustè, licitè potest in foro conscientiæ, si ei fuga patet, eã arripere, & hoc siue peccatum sit publicum siue occultum, & siue condemnatus sit reus, siue non, vt in num. 5.*

6 *Fugiens à carcere, videns ostium apertum, non punitur vt effractor carceris, sed vt euasor arbitrio iudicis mitius.*

7 *Ioan. Maior audiendus nõ est, dum existimauit non licere capto iustè fugere ad ad euadendam mortis pœnam, vbi ex ea fuga custodi damnum sequeretur.*

8 *Incarcerato, & etiam iustè damnato an liceat fugere à carcere, rumpendo compedes, & infringẽdo seras, murumque perforando: & ibi an teneatur ad satisfactionem damni illati ex effractione vinculorum serarũ, aut muri perforationẽ & vide num. 3. versi. illud autem.*

9 *Ratio differentiæ inter vim illatam rebus rationalibus, & irrationalibus.*

10 *Incarceratus fugiens non potest licitè custodem carceris ligare, aut os illi, ne clamet obstruere, posset tamen eum, si se teneret, post se fugiens trahere.*

11 *Incarceratus potest nedũ funẽ qua est ligatus dissoluere, imò & funes scindere, & seras aperire cum claue adulterina, etiãsi sciat occlusos secum alios exituros, & nu. 14.*

12 *Is qui quæritur vt capiatur iustè, aut iniustè potest licitè fugere, cum voluntate tamen satisfaciendi tantùm quantum cõscientia recta dictat, dummodò non interueniat violentia contra officiales.*

13 *Fugam alterius iuuare quando liceat.*

12 *Fugientẽ à carcere, qui erat iustè captus, & condẽnatus, an liceat adiuuare dando ei consilium, & auxilium: & num. seqq. vbi an liceat etiam ei ministrare limã, vel aliud instrumentum quo possit se absoluere à vinculis, & carcere, & concurrere in effractione carceris, cum simul effrangendo, cum condẽmnato.*

17 *Incarceratus, ad carceris pœnam temporariam, vel perpetuam condemnatus, non potest licitè à carcere, etiamsi id agere possit sine effractione.*

18 *Iustè condẽnatus à iudice pro crimine mortis pœna digno, an teneatur in cõscientia sub reatu peccati à carcere fugere, cũ primum potuerit, & nu. 19. an liceat ei ibi manere? num. 29.*

19 *Cõdẽnatus iustè vt fame pereat peccat mortaliter si oblatũ sibi cibũ non assumat, & alij administrantes ei alimẽta si nõ sint eius custodes, non peccant, & in nu. 21.*

20 *Actus quidã sunt directè, & immediatè tẽdentes ad mortẽ ex propria natura: alij verò mediatè, & ex accidenti ad mortẽ oportuni, & proximi, vt hic declaratur.*

22 *Vti abstinẽtia ciborũ ad pium effectum, & gratiã deuotionis, regulariter licet, præterquam vt hic: nullis tamen cibis vti, inediaq; opprimi non licet, vt in nu. 23.*

24 *Vti cibis delicatioribus salubrioribusve, ad effectum prolongandi vitam, nõ tenetur quis, sed tantùm vti cibis ad vitæ conseruationem naturaliter productis.*

25 *Occidere seipsum non licet cuiquã, etiã ex causa religionis & martyrij ratione, in Fidei testimoniũ, seclusa diuina iussione.*

26 *Martyribus licitũ fuit in carceribus tyrannorũ manere, nec peccauerũt ob nõ arreptã fugã data ipsius opportunitate, etiãsi mors eis imminens fuerit, & proxima.*

27 *Damnatus iustè, vel iniquè ad mortẽ, licitè potest ascendere furcam absq; peccato.*

28 *Martyres potuerunt licitè colla percutientibus submittere.*

29 *Damnatus ad mortẽ iustè, vel captus pro delicto ea pœna digno, potest in carcere manere, etiam data fugæ opportunitate.*

30 *Duces, milites ve belli iusti, exponẽtes se maximo periculo belli, ex quo certior est mors, quàm eius euasio, an sint mortalis criminis statim damnandi.*

31 *Eleazarus vir fortissimus à peccato defendendus eius quod fecit, Machab. 2. c. 6.*

Fugiens

32 *Fugiens vt ab aliqua oppressione liberetur, si se ipsum in periculum mortis imminẽs commiserit, & tandem perierit, non est peccati mortalis reus.*

33 *Captus iniustè potest absq; vllo peccato à carceribus fugere data sibi fugiendi opportunitate, quinimò iniquè dãnatus ad mortem, si aliter non possit eam euitare, quã effugiendo carcerem, vinculáque rumpendo, poterit id absque peccato facere, vt in num.* 34.

35 *Resistere licet iniquis principalibus ac iudicibus, & iniquæ sententiæ.*

36 *Iniustè captus si aufugit in foro exteriori, non tenetur aliqua pœna, imò capite punitur, si cum sit iniustè captus, non fugit, vt in num.* 37. *vbi quòd nec custos de fuga huius tenetur.*

38 *Iniustè captus, & damnatus ad mortẽ, qui aliter euadere non potest iniquam pœnã, an possit custodes carceris occidere, & numeris sequentibus.*

40 *Iniustè condemnatus ad mortem, an teneatur, cum possit, effugere à carcere?*

41 *Reus, qui verisimiliter timet iniustè esse dãnandũ, tenetur fugam arripere, si potest.*

42 *Reus qui in actu executionis sentẽtia pœnã mortis continentis aliquo casu ceciderit in terrã illæsus, an fugere possit, vel sit liberandus tamquam innocẽs? & nu.* 44.

43 *Clericos, siue monachos huiusmodi reũ liberantes, defendẽtes atque eripientes à manibus familiæ, & in Ecclesia cum introducentes grauiter peccare.*

45 *Clerici eripiẽtes condemnatũ à manibus familiæ, quãdo sint puniendi, & quando nõ.*

CAPVT XXIIII.

An liceat condemnato ad mortem se defendere, si possit?

1 ET quidem pars affirmatiua probari videtur ex eo, quòd illud ad quod natura inclinat, semper est licitum, quasi de iure naturali existens: Deo enim authore naturalis inclinatio vniuersis rebus est indita, sed ipsa naturæ inclinatio est ad restituendum corrumpentibus, non solum in hominibus & animalibus, sed etiam in insensibilibus rebus, vt sese conseruent: ergo licet reo condemnato resistere, si potest, ne tradatur in mortem. Secundò, quia sicut aliquis sententiam mortis contra se latam subterfugit resistendo, ita etiam fugiendo: sed licitum esse videtur, quòd aliquis se à morte per fugam liberet, iuxta illud Eccles. 9 Longè esto ab homine potestatem habente occidendi, & non viuificandi: ergo contra. Tertiò, ex illo Prouerbior. 24. Erue eos, qui ducuntur ad mortem, & eos qui trahuntur ad interitum, liberare ne cesses, ergo licita est defensio atque resistentia condemnato, ne occidatur, plus enim homo sibi ordine charitatis tenetur, quàm alteri.

2 Nihilominus tamen in nostra specie distinguendum erit, secundum S. Thom. receptum. 2.2.q.69. articul. 4. in conclusione & responsione, vt siquidem quis iustè sit damnatus ad mortem, non liceat ei se defendere: licitum enim est iudici tunc temporis eum resistentem impugnare; ergo ex parte rei est bellum iniustum, & sic indubitanter peccat: quia, vt inquit Apostolus ad Rom. cap. 13. qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit, & ipse sibi damnationem acquirit: sed condemnatus se defendendo potestati resistit, quantum ad hoc in quo est diuinitus instituta ad vindictam malefactorum, ad laudem verò bonorum: ergo peccat se defendendo: si verò quis iniustè sit condemnatus ad mortem, liceat iudici resistere, nisi fortè propter scandalum vitandum, cum ex hoc aliqua grauis turbatio timeretur simile enim est tale iudicium, hoc est iniustum, violentiæ latronum, iuxta illud Ezechiel. 22. Principes eius in medio illius, quasi lupi rapientes prędam, ad effundendum sanguinem: ergo sicut licet resistere latronibus: ita etiam malo iudici, nisi casu prædicto: & vltra Caiet in proprio loco eamd. doctrinam sequitur & probat Sot. lib. 5. de iust. & iur. q. 6. art. 4 in princ. & Fr. Alfons. à Castro lib. 1. d l. pœn. c. 5. pag. 1562. cũ sequent. & D. Couar. lib. 1. variar. resolu. cap. 2. nu. 12. vbi plures in id citat.

Non obstat primum, quoniã ideò homini data est ratio, vt ea ad quæ natura inclinat, non passim, sed secundum rationis ordinem exequatur, & ideò non quælibet defensio sui est licita, sed solum illa, quæ fit cum debito moderamine l. 1. & ibi DD. C. vnde vi. l. vt vim. ff. de iust. & iur. cum simil.

3 Non obstat secundum, quia respondeo, quòd nullus ita condemnatur, quòd sibi ipsi inferat mortem, sed quòd mortem patiatur, & ideò non tenetur facere id vnde mors sequatur, quod est manere in loco vnde ducatur ad mortem, tenetur tamẽ non resistere agenti, quin patiatur quod iustum est eum pati: sicut etiamsi condemnatus vt fame moriatur, non peccat, si cibum sibi occultè ministratum sumat, quia non sumere, esset se ipsum occidere.

Tertium etiam non obstat, quia per illud dictum Sapientis non inducitur aliquis ad liberandum alium à morte contra ordinem iustitiæ, vnde nec se ipsum contra iustitiam resistendo aliquis debet liberare à morte.

4 Ex supradicta doctrina sanct. Thomæ sic declarata primò iam clarè deducitur, licere in foro conscientiæ incarcerato, quantumcumque iustè condemnato ad mortem, vel ad membri abscisionem, cùm ei fuga patet, eam arripere: non enim vlla lege tenetur in carcere manere nec agere quicquam, ex quo sibi sequatur mors: sed tantum à iudice illatam mortem pati, & inferenti non resistere: facit etiam, nam ignoscendũ est ei, qui sanguinem suũ qualiter qualiter redemptum voluerit, vt in l. 1. vers. fin. ff. de bonis eorum qui ante sententiam mort. sibi consc. ex quo plura deducta congerit D. Anton. Pad. in l. transigere, num. 4. cum sequentib. C. de transact. & in terminis hanc opinionem & deductionem ex dict. l. 1. videtur probare Bart. ibi, & colligitur ex Petro de Ancharran. & Imol. in Clement. pastoralis, de re iud. & ex Thom. & Caietan. d. quæst. 69. art. 4. Archid. in capit. cum homo 23. quæst. 5. & ex Ioann. Driedo de libert. Christiana, pag. 226. eamdem probauit Ioan. Maior in 4. sententiarum dist. 15. quæst. 22. colum. 1. Stephan. & Ant. in d. Clement. pastoralis, prout eos refert Imol. ibi: quæ sententia verior est, & tenenda, quamuis Bart. in l. relegati. ff. de pœnit. & Abb. in cap. 1. de testib. cogend. & in capit. sicut, el 3. de iure iur. contrarium expressè teneant, & quamuis Felin. in cap. 1. nu. 43. de constitut. in re hac distinguat, dicens priorem opinionem procedere, vbi captus iustè post fugam potest absque reditu satisfacere ijs ad quorum petitionem fuit captus, nempe pro furto, damnove illato, quod æstimari possit pecunia, posteriorem verò, vbi fugiens aliter quàm redeundo & se submittendo pœnæ, satisfacere non potest Reipublicæ, vt potè quia captus sit pro homicidio: aliove delicto publico, his enim non admissis, indistinctè tenenda est prior opinio D. Thom. & sequacium, qui etiam in secundo distinctionis membro nuncupatim loquuntur, vt optimè probat, refert, defendit, ac sequitur D. Couarr. vbi suprà, lib. 1. variarum resol. capit. 2. nu. 10. versic. quòd si iustè, & Salon de iustit. & iur. in 2. 2. diui Thom. quæst. 69. articul. 4. col. 1606. & ampliatur hoc infrà num. 34. & 35. & ita est tenendum, quicquid contrarium velit D. Azeued. in rubric. titul. 1. de legib. numer. 27. lib. 2. nouæ Coll. Reg.

5 Et procedit præcedens sententia verior & tenenda, siue peccatum sit publicum, siue occultum, siue cõdemnatus sit reus, siue non, vt sensit S. Thom. vbi suprà, & in terminis probarunt summa Rosell. Alber. Rain. Petrus de Ancharr. & eos referens Siluest. in summa verb. fugere, num. 1. & ibi Armil. aur. num. 2. & Nauar. in man. Lat. cap. 17. num. 102. contra diuum Ant. & summam Angeli. quos refert Siluest. vbi suprà, imò & hāc fugam, licet ex fuga delicti suspicio oriatur, quandoque maior, quandoque minor, ex occurrentibus qualitatibus, Guillel. à Cugno, Butricar. Alber. Ang. & Couar. vbi suprà, cap. 2. numer. 11. existimant non esse à iudice puniendam,

& Paris

& Paris de Puteo cum suprà relatis ad-
6 dit, * quòd fugiens à carcere, vidēs ostiū apertum, non punitur vt effractor carceris, sed vt euasor, nempè arbitrio iudicis, & mitiùs l. 1. ff. de effract. & sequitur plures referens Boerius decis. 215. nu. 13. 15. & 21. & D. Couarr. vbi suprà d. num 11. ad fin. & Mascardus de probat. conclus. 820. numer. 5. in 2. tom. Menoch. de arbitrar. iudic. casu 301. numer. 8. fertur enim Alcibiadem dixisse, in capitali causa satius esse effugere, quàm iudicis iudicium expectare, in quo neque matri ipse fideret, vt commemorat Plutarchus inter apophtegmata. * Au-
7 diendus igitur non est Ioann. Maior in 4. distinct. 15. quæst. 22. colum. 2. dum tenuit, non licere capto iustè, fugere ad euadendum mortis pœnam; vbi ex ea fuga custodi damnum sequeretur, ex eo quod eum iudex puniet pro neglecta carceris custodia vt censent respondendum D. Couarr. vbi suprà, numer. 11. in versic. atque ita censeo, & meritò quidē, vt patet ex supradictis, & prætereà quia fugiens hic ostio aperto, suo iure vtitur, & custos sibi imputet damnum sibi inde subsequutum, quandoquidem ostium apertum reliquit, vel aliquid incautè fecit.

8 Dubitari tamen solet, an idem etiam sit dicendum, nempè vt liceat reo capto fugere à carcere, rumpendo compedes, & infringendo seras, murumque perforando? Et in hac specie Henric. Gandauens. quodlibet. 9. arti. 25. id negat arbitratus hoc perinde esse, atque resistere iudici, eius percutiendo ministros: quia licet licitum sit transire per alienū agrum, non tamen diruere sepem eiusdem ad transeundum: ergo ita dicendū est, vt condemnatus, licèt dum fores patent, fugere valeat, non tamen vincula rumpere: cui opinioni applaudunt ll. ciuiles, quibus decretæ sunt pœnæ his, qui talia audent, nempè mortis, vel saltem capitalis, vt in l. 1. ff. de effractor. & in l. milites. & in l. eius. ff. de re milit. l. in eos. ff. de custod. reorū. Si enim effractio licita esset, non posset ea punitio ratione defendi; siquidem corporalis pœna, maximè mortis, vel capitalis, sine culpa cuique inferri non potest: igitur si prædi punitio iusta est, crimen & culpam præmittit ipsa carceris effractione: quibus rationibus, & alijs hanc opinionem Henrici sequitur atque probat Maior. d. quæstion. 22. Siluest. Armil. aur. & Couarru. vbi suprà, numer. 14. vbi quòd non solum hac in specie effractor carceris tenebitur ad restitutionem damni quod in effractione carceris, & vinculorum dederit (quod concedit Caietan. tenens contra Henric. in principali opinione, vt statim dicemus) sed etiam eadem ratione tenebitur ad restitutionem damni quod reipublicæ, vel priuatis illatum fuerit ex ea effractione, cum alij pro criminibus, & ære alieno capti à carcere fugerint.

Nihilominus his non obstantibus, cōtrarium est tenendum in articulo principali, in foro dumtaxat conscientiæ, imò quòd quoad Deum licitum sit reo, etiam iustè condemnato ad mortem, ferrea vincula limare, murumque perforare ad fugiendum, tametsi non possit iudici vel custodi carceris resistere, manus in ipsos inijciendo: vincula enim rumpere non est resistere, sed fugere, & ideò non est peccatum iniustitiæ, quia totum reducitur ad hoc quod est fugere: neque quòd custodibus ex hac fuga damnum inferatur, & quòd ex eo secundum ll. contra ipsos agi potest, est in cōsideratione, quia hoc de per accidens est, quod ideò fugiens minimè tenetur cauere, ipsi viderint custodes, quomodo munus suum expleant, si enim negligentes fuerint, illis imputādum est, sicut iudici vel officialibus, quòd tam debiliter ostia firmata, vel seræ fabricatæ sint, vt potuerint à detento frangi: tenebitur nihilominus in conscientia effractor ad satisfactionē damni illati ex effractione vinculorum, serarum aut muri perforatio-
9 ne. * Et est ratio differētiæ inter vim illatam rebus rationalibus, & irrationalibus, quia inter iudicem & damnatum iustè ad mortē, est ex parte iudicis bel-

lum iustum, ac proinde damnatus non potest se defendere, nec resistere pugnãdo contra eum, vel suos officiales, vinque illis inferendo. At verò frágere vincula, & carceres, non est pugnare, sed absoluere seipsum à continentia vinculorum & carceris, ad fugiendum, quod licet, quia per hoc non resistit, pugnat, aut defendit, sed non t net seipsum in carcere: illata enim vis rebus irrationalibus præcise non redundat in authorem eorum: imò propriè vis non infertur rebus inanimatis, nec brutis animantibus, quæ nec dominium vllum, nec ius habent, sed solis hominibus: vnde neque qui leonibus esset traditus, vim inferret iustitiæ, dum vt se defenderet, & fugeret, illos occideret: & ita per supradicta contra priorem opinionem Henrici hanc secundam optimè & latè probauit Caietan. super Thom. 2. 2. quæst. 69. artic. 4. in responsione ad quæstionem. 3. & 4. &

10 Domin. à Soto vbi suprà, addens, * quòd qui custodem carceris ligaret, aut os illi, ne clamaret, obstrueret, vim faceret, ac proinde illicitum est, non tamen si eũ, dum se teneret, post se fugiens traheret:

11 * insuper quòd fune ligati possint nedum dissoluere, imò & funes scindere, & seras aperire cum claue adulterina, etiamsi qui hæc & prædicta licita, vt prædiximus faciens, sciat occlusos secum alios exituros, nam ipse suo vtitur iure, cui cura non incumbit custodiendi alios. Eamdem sententiam Caietan. contra Henric. & Siluest. expressè probat Na

12 uar. vbi suprà dict. cap. 17. nu. 102. * vbi quòd à fortiori fugere potest is, qui quæritur vt capiatur, iustè, aut iniustè, cum voluntate satisfaciendi tantum, quantum conscientia recta dictat: idem probant Angel. in summa verbo fugere, in fin. & Armil. statim in principio, dummodò non interueniat violentia contra officiales, qui vellent eum capere, quia ipsi habent contra eum iustum bellum. c. qui resistit. 11. quæst. 3. & ex parte fugientis est iniustum, ideò mortaliter peccaret, & idem est de auxiliantibus:

13 * qua ratione, inquit ipse Nauar. d. num. 102. potest quis alterius fugam sine peccato iuuare, vt antequam capiatur a iustitiæ ministris, liberetur, quando nec ex obligatione sui officij, nec ex mandato regis, nec alterius superioris, nec ex qualitate delicti, nec ex alia re particulari prohibetur, & credit quòd suo iudicio sine carcere & pœna resipiscet à peccato. Eamdẽ sententiã Caietan. & sequacium sequitur, & probat, alios allegans Salon vbi suprà, conclus. 3. colum. 1607. Illud autem de frangẽre sepem agri alieni ad transeundum, ad rem non facit, quia ibi agitur de damno, quod infertur domino per sepis ruinam, ad quod etiam frangens carcerem tenetur, vt prędiximus: at verò in nostra specie de hoc non dubitatur, sed an iste actus effractionis carceris reducatur ad fugam, vel ad pugnam, & vt probauimus, potius ad fugam reducitur, quàm ad pugnam. Non obstant etiam. ll. ciuiles maximam pœnam effractoribus carcerum imponentes, ex quo iustè præsupponunt grauem culpam in effractione, id enim procedit in foro exteriori, in quo re vera cum iustè captus, & condemnatus sit, nil mirum si acriter is effractor carceris puniatur: at verò nos agimus in foro tantũ conscientiæ, in quo etsi iustè condemnatus ad mortem, vel membri abscisionem ad patiendum hanc pœnam in eod. foro interiori teneatur, minimè tamen ad faciendum id, vnde mors sequatur, quòd est manere in loco vnde ducatur ad mortem, ac proinde poterit licitè in conscientia fugere fractis carceribus, quibus vis propriè non infertur, non tamen iudici, aut alijs ministris iustitiæ resistendo, illisve aliquam iniuriam inferendo: vnde meritò vt qui licitè aufugit, non teneatur ad damnum custodis ob suam culpam & negligentiam, & sibi contingens. Imputandum igitur non est fugienti, quia dedit operam rei licitæ, & ideò quicquid ex hoc sequitur, non est ad eius culpam referendum, cum non ex intentione ipsius, sed ex accidenti id contingat, vt idem Couarru. vbi suprà, num. 11. fatetur, & probat cum Caiet.

Caieta. vbi captus effugit à carcere nulla effractione carceris, occisione, aliave corporali iniuria præcedente, aliàs secus.
41 * Sed tenendo hanc secundam partem Caietan. consequenter est etiam tenenda ampliatio Dominici à Soto, quam modò retulimus, vt procedat etiamsi in nostra specie fractor carceris sciat alios secum occlusos exituros, cum ipse suo vtatur iure, nec eidem cura incumbat alios custodiendi: tametsi Couar. vbi suprà, d. numer. 14. qui contra Caietan. in principali puncto tenuit, contrarium etiā huic ampliationi profiteatur ac doceat: eius tamen sententia, meo iudicio, procedere rectè posset eo casu, quo effractor hic carceris secum occlusos ad fugam inuitaret, moneret aut induceret, vel saltem de sua effractione certiorarет, ita vt ex hoc ipsi exirent: & multo magis si inita conspiratione cū alijs carceratis, qui ius fugiendi non haberent, id faceret, tunc enim cum ex suo dolo, aut propria culpa, & intentione principali, non verò per accidens id contingat, meritò vt ad damnum resarciendum ex confuga huiusmodi cæterorū læsis teneatur: nec in hac specie loquutus est Soto, sed vbi effractor tantum suo iure vtitur, ac proinde operam dat rei licitæ: at verò in præcedenti specie, in qua opinionem Couarr. saluauimus ac defendimus, non suo iure vtitur effractor carceris, alios, quibus non competit idem ius fugiendi, inducendo ad fugam, sed imò delinquere videtur, & excedere à licito, vnde nil mirum si teneatur læsis damnum resarcire.

15 Dubium tamen opportunum est in proposito, an liceat alijs adiuuare huiusmodi iustè captum, & condemnatum effugientem, dando ei consilium & auxilium: videtur enim id licere, eo quòd opem ferunt danti operam rei licitæ, & sicut digni sunt morte, secundum Apostolum, qui consentiunt malefacientibus, ita per contrarium, qui consentiunt licita facientibus, non errant. Rursus, oppositum videtur, quia turpis est illa pars, quæ non consonat suo toti. Publica autem potestas, quæ totum repræsentat, vult illum detineri: ergo non potest, absque publica offensa ab alijs opera dari ad fugam. Præterea si huiusmodi cooperantes fugæ inueniuntur, puniuntur: ergo non est licitum. Quid tenendum? In hoc puncto Caietan. super D. Thom. 2. 2. quæst. 69. artic. 4. in respons. ad quæstionem quintam ita distinguit, vt siquidem custodibus & alijs ministris iustitiæ, quibus ratione publici officij est cura, ac munus fouendi publicam potestatem, ac custodiae damnatū, illicitum sit, consilium vel auxiliū fugæ præstare, quia eis incumbit damnatum vel damnandum detinere, & veluti proditores & consultores essent fauendo partes detenti: cæteri verò, quorum nō interest publicam fouere potestatem, licitè possunt cooperari ad fugam damnati, vt ibi latè probat, inquiens, quòd si opinio in præcedenti quæstione de licita effractione carceris à damnato est
16 vera, consequens est, * vt his, qui licitè cooperantur ad fugam, liceat cooperari ad frangendum vincula & carceres eadem ratione subministrando damnato incluso limam, vel aliquod instrumentum, quo possit se absoluere à vinculis & carcere, non tamen quòd liceat alijs concurrere ad carcerē & frangere illum, nam si non licet ire ad frangendū seras domus priuatæ, multo minus domus publicæ, tametsi ipsi concluso hoc liceat: & hanc opinionem Caietan. simpliciter sequitur Siluest. d. verb. fugere, num. 1. ibi. Et idem dico de suffragantibus, quia licet, modò id faciant bono fine, & sine violentia alicuius, & scandalo, maximè custodis, post Angel. de Clauas. eod. verbo, versiculo idem dico, & Armil. aur. ibi nume. 2. & D. Couarr. d. lib. 1. variarum. reso. cap. 2. num. 14. versi. primum, asserens, quòd vbi dixit licitā esse fugam, cooperantes fugienti, nullam culpam, nullumve delictum committunt, ex natura actus, licèt ex accidenti possint delinquere, vel quia statui, vel officio, quod in Republica gerunt, hæc cooperatio repugnat, secundum Caietan.

Caietan. vbi suprà, cuius opinionem in omnibus supradictis sequitur, & probat Salon vbi suprà, controuers. 3. colu. 1611. cum seqq. contra opinionem Soti statim referendam.

Dominicus verò à Sot. lib. 5. de iust. & iur. quæst. 6. artic. 4. in versi. verumtamen ex his, etsi primum membrum distinctionis Caietan. vbi suprà, circa custodes, aliosque ministros iustitiæ sequatur, ac probet, & etiã circa cõsilium externorum, vt licèt hi possint in foro conscientiæ carcerato consulere vt fugiat, quoties ipse licitè etiam in eodem foro fugere potest, non tamen ex his subsequi dicit quòd amici condemnati possent vincto, vel intrinsecus, vel extrinsecus nauare operas suas, vt vincula vel muros dirumpat, nam ille tantùm, cui fugere licet, viam sternere potest, cæteri verò maiorem iniuriam facerent diruendo carceres, quàm priuatam domũ, essetque in vtroque foro capitale crimen. Quapropter aduersus opinionem Caietan. arbitratur Soto nemini licere porrigere vincto, vel limã, vel aliud instrumentum, esset enim iam hoc cooperari, quia non est vera illa regula, quòd si mihi licet aliquid operari, liceat alijs me iuuare, quoniam vincula & carceres rũpere solũ licet sternenti sibi viam: secus habet consulere alteri, quod ei licet: & quidẽ hæc opinio Soti aduersus Caietan. securior ac verior videtur: nam si ipse Caietan. fatetur non licere alijs concurrere ad carcerem, & frangere illũ, etsi incluso hoc liceat, ead. ratione, & per consequens cogitur dicere, non licere alijs limam, vel aliud instrumentum subministrare incluso, quo se possit absoluere à vinculis & carcere, cum per hanc subministrationem ex prima, & principali intentione cooperetur in effractionem carceris. Paria enim sunt in substantia, cooperari in effractionem ipsam, & instrumẽtum ad id præstare, quo id efficiatur: si ergo illicitum esse illud ait Caieta. quare hoc permittit? per hoc enim ex necessaria consequentia, fracto carcere lima, vel alio instrumento ad id præstito, ad idem peruenitur: ergo vtrumque est prohibitum alijs, tametsi soli incluso liceat, præcipuè cum non vsquequaque absolutum sit, licere ipsi damnato incluso effractis carceribus à vinculis effugere, cùm, vt vidimus, grauissimi viri, ac summa doctrina præditi contrarium probauerint, tametsi quod nos defendimus, verius censeant: sit igitur, vt ad minus idem alijs quàm damnatis inclusis minimè concedamus: & iuxta hanc resolutionem intelligendi sunt ac distinguendi Siluest. & Couar. vbi suprà, simpliciter idem in suffragantibus & cooperantibus, quod in principali damnato generaliter dicentes ac probantes.

17 Secundò, ex præcedentibus fit, capto iustè nequaquam licere à carceribus fugere, etiamsi id agere possit absque effractione, vbi iudex eum condemnauerit ad ipsius carceris pœnam temporariam vel perpetuam, hæc enim pœna conditionem habet, vt alterius quàm puniti exequutione minimè indigeat, & ideò damnatus tunc temporis censetur ad eam propriam cooperationem subeundam, imò potest hoc casu reus (prout censetur) condemnari non solùm ad pati, verùm & agere: puta, vt pecuniam soluat, in exiliũ secedat, aut in claustro maneat, & in carcere, non solùm ad tempus, verùm & perpetuò, in his namque omnib⁹ obedire tenetur, & facere quòd sibi iniunctum est, & sic pœnam huiusmodi sibi inflictam subire, etiam in animæ iudicio, secundum Caietan. vbi suprà, in responsione ad 2. quæstiunculam, & Ioan. Driedo. de libert. Christiana pagin. 236. & Dominic. à Sot. vbi suprà, in versic. quapropter, & D. Couarr. d. num. 14. versic. secundò animaduertẽdum est, dicẽtem id de pœna carceris procedere, vbi per sententiam pro aliquo crimine iustè inducitur: quòd iure canonico regulariter licet, & iure Cæsareo quandoque, ex notatis in c. quamuis. de pœn. in 6. & in l. aut damna. §. solent. ff. de pœn. & in l. 1. de custod. rerum. Eãdem sententiam in pœna carceris temporaria

ria tenent omnes secundū Salon vbi suprà, col. 1609. cōclus. 4. qui secus esse dicit in condemnato ad carcerem perpetuum, vel triremes, quia hic potest licitè fugere secundum eum aduersus supradictos, exceptis duobus casibus. Verùm in omnibus supradictis ego probo opinionem Caietan. & sequacium suprà dictā contra Salon.

18 Reliquum est, vt videamus, an iustè captus à iudice pro crimine mortis pœna digno, teneatur in conscientia sub reatu peccati à carcere fugere, cum primùm potuerit? Et profectò ex verbis S. Thom. 2. 2. quæst. 69. artic. 4. ad 2. videtur hunc omnino teneri sub pœna peccati mortalis à carcere fugere, dum dicit, damnatum iustè à iudice ad mortē, non teneri manere in carcere, & sic non fugere: tantùm enim is tenetur pati pœnam, non autem aliquid agere, ex quo mors ipsa sequatur: & subdit diuus Thom. sicut dānatus iustè, vt fame moriatur, poterit cibum sibi oblatum sumere, quia non sumere, esset se ipsum occidere: vnde sicut damnatus vt fame pereat, se ipsum occidit, oblatum sibi cibū non assumens, ita etiam si iustè damnatus ad mortem, cum possit, non fugiat, se ipsum occidit. Ex vi igitur æquiparationis vtriusque casus à D. Thom. factæ videtur eius mentis fuisse, vt hic fugere teneatur in conscientia, cum possit, sicut ille cibum sibi oblatum sumere, ne vterque se ipsum occidat. Nihilominus tamen hoc S. Thom. non expressit, quia secundum Caietan. ibi, id solum D. Thom probare intendit, damnatum scilicet ad mortem, tantùm esse damnatum ad patiendum, non verò ad agendū aliquid, ex quo sequatur mors: non tamen per hoc asserit, damnatum ad mortem, sui esse homicidam, si à carcere nō effugerit, cum potuerit: & quamuis postea in damnato iustè vt fame pereat, dicat quòd non sumere cibum sibi oblatum, esset se ipsum occidere, ac proinde posse eum sumere, non tamen inde coniiciendum est, dicere voluisse, nec dixit, in priori casu, nempè de iustè damnato ad mortem, non fugientem à carcere, cum possit, peccatum admitti, cū ex eo quòd maneat in carcere, non sequatur actus directè & immediatè ex propria natura tendens ad mortem, sicut in secundo casu: quasi clariùs velit Caietan. diuum Thom. dum similia esse scribit præd. duo intelligere in hunc sanè sensum, vt sicut damnatus vt gladio pereat, non tenetur, nec damnatus censetur, vt actum aliquem ipse agat; ex quo mors sequatur, sed vt patiatur mortem, ita damnatus vt fame pereat, non est damnatus vt aliquid agat, ex quo sequatur mors; sed vt patiatur sibi ministrari alimenta, sed ex hoc non censet S. Doctor æqualia esse, hunc damnatum non sumere cibum sibi oblatum, & à carcere non exire, cum hæc duo differant penitus, vt latiùs statim dicemus: Superest igitur in primis, D. Thomam, iuxta sensum ac mentem Caietani, quē probamus, hanc partem affirmatiuam non tenere: nec eam verè voluisse, quāuis adduci incuria possit pro ea: tenenda est igitur negatiua in nostra specie sententia, nempè quòd iustè damnatus ad mortem, minimè in conscientia sub pœna peccati mortalis teneatur oblatā

19 sibi fugam à carcere arripere. * quamuis condēnatus iustè vt fame pereat, si oblatum sibi cibum non assumat, peccet mortaliter, quia se ipsum occidit, quòd non licet: quod vltimum voluit S. Thom. vbi suprà, & expressè tenuit Caietan. super eo in versiculo ad octauam, dicens, quòd huiusmodi condēnatus debet comedere, vt ius naturæ seruet, nec hoc est impedire exequutionem sentētiæ: tū quia non est damnatus ad hoc, scilicet, vt se occidat nō comedendo, sed ad hoc vt subtracta sint sibi alimenta, non à quibuscūque, sed à custodibus huiusmodi: vnde alij ministrantes tali damnato alimenta, non peccant, ead. ratione qua possunt adiuuare ad fugam, quāuis nullus teneatur huiusmodi damnato ministrare alimēta, tamquam in extrema necessitate constituto; quia secundum iustitiæ ordinem in illa constituitur necessitate.

cessitate. Primum autem, nempè quòd iustè damnatus ad mortem non teneatur à carcere fugere, probat & tenet Soto d.lib.5.de iust. & iur. quæst. 6. artic. 4. versi. restat tamen ambiguitas, & ante eum Angel. & Siluest. verb. fugere, circa fin. & Armil. aur. eod. verb. nu. 3. & vtrũque probat & tenet D. Couarr. d. libr. 1. variar. resolu. cap. 2. num. 8. versi. qua ratione, & num. 10.

20 Ratio autem differentiæ inter vtrũque casum est, quia sunt quidam actus directè, & immediatè, ex propria natura tendentes ad mortem. Alij verò sunt actus indirectè, mediatè, & ex accidenti ad mortem opportuni, & proximi. Primi quidem actus sunt se ipsum gladio, vel haustu veneni, vel inedia, & fame occidere, & hi nulla ex causa liciti sunt: imò semper illiciti & reprobi sunt censendi, vtpote mortale crimen inducentes, ex text. in capit. si non licet. 23. quæst. 5. & D. August. lib. 1. de ciuit. Dei. c. 20. & 21. D. Thom. 2. 2. quæst. 64. artic. 5. cum enim actus hi directè in malũ tendant ex propria eorum natura, nec vllũ possint habere finem vtilem, sequitur eos nullo casu posse reddi licitos, sicut D. Thom. & alij frequentissimè probãt secundum Couar. vbi suprà, qui eos refert, & sequitur, & Victoria in relect. de homicidio, num. 28. & Ioann. Driedo de libert. Christian. cap. 6. tametsi in hac specie Ang. de Clauas. in summa verbo fugere, num. 1. in fin. & Ioan. Maior. d. quæstion. 22. colum. 3. contrarium asserant, & defendere conentur Domin. à Sot. vbi suprà, profitens non esse sibi prorsus improbabile quòd condemnato iustè, vt fame pereat liceat sibi non edere, quòd ibi nititur probare, ac ad rationem D. Thomæ quòd cibos oblatos non sumendo, videatur se ipsum occidere, respondere: cuius opinio est communis modò inter Thomistas, vt asserit Salon de iustit. & iur. in 2. 2. D. Thom. quæst. 69. artic. 4. colum. 1619. vbi ipse nouiter cõcludit, huiusmodi iustè damnatum sententia, vt fame pereat, posse comedere oblatos sibi cibos, & etiam non comedere, & fame perire. Secundi verò actus, cum immediatè non vergant in crimen & delictum ex sui propria natura, possunt sanè ex aliquo bono fine, aut ex aliqua alia causa, esse liciti, sicuti non fugere à loco, vbi periculum mortis imminet, aut pergere eò, quò mortis corporalis periculum adest, & quidem maximis coniecturis verosimile, hi enim actus cum directè ac ex sui natura immediatè ad mortem, & sui ipsius occisionem propriam non ordinentur, sed ex accidenti admixta aliorum opera, peccato, vitio, ac malitia, possunt aliqua ex causa ab agenti exerceri, liciteque fieri.

21 Ex supradictis circa primos actus directè, & immediatè ex sua natura tendentes ad mortem, primò fit, vt alij priuati ministrantes tali damnato alimenta, non peccent, ead. ratione qua possunt adiuuare ad fugam, vt prædiximus, sequitur Salon vbi suprà, colum. 1621. limitans in ministris iustitiæ.

22 Secundò fit, vt quamuis nullum peccatum sit, vti abstinentia ciborum ad pium effectũ, & gratia deuotionis, veluti ieiunare, non animaduerso quòd inde sequatur diminutio vitæ corporalis, comperto verò hoc damno, sed præuia pietatis causa, peccatum sit veniale, mortale verò si nullo pietatis respectu fiat, & hoc faciens animaduertat excessum, & ex hoc sibi vitam diminui, secũdum Caietan. super D. Thom. 2. 2. quæst.
23 146. articul. 1. * nullis tamen vti cibis inediaque opprimi, etsi id pietatis gratia fiat, & mortale proculdubio peccatũ erit, vt rectè deduxit Couarru. vbi suprà
24 d. num. 10. vbi cum Abb. & alijs addit, * quòd non tenetur quis vti cibis delicatioribus, salubrioribusve, ad effectum prolongandi vitam, licèt teneatur vti cibis ad vitæ conseruationem naturaliter productis.

Tertiò fit, non licere cuiquam, seclusa diuina iussione, etiam ex causa religionis, & martyrij ratione, in Fidei testimonium se ipsum veneno occidere, aut aliũ actum morti immediatum exercere, vt latè

late probat Sot. lib. 5. de iustitia. & iur. quæst. 1. art. 5. & post eum D. Couar. vbi suprà, num. 9. versi. secundò infertur.

Nunc autem deueniendum est ad illationes, quæ ex supradictis circa actus secundos, qui non immediatè, sed indirectè vergũt in crimen, & delictum ex sua propria natura deducuntur.

26 Et primò ex illa doctrina infertur, licitũ fuisse martyribus in carceribus tyrãnorum manere, neque peccasse, ex eo quòd non fugerint, data fugæ opportunitate, etiamsi mors eis imminens fuerit, & proxima, cum etsi hic actus proximus morti sit, ex eo quòd sequatur mors, vt fatetur D. Thom. mediatus tamen est, nec ex sui natura ad mortẽ ordinatus, ideoque ex bono fine, iustaque ex causa martyrij, potuerunt martyres absque vlla peccati labe non fugere, quia non tenebantur à carceribus recedere, imò virtutis opus fuit in Fidei testimonium se morti offerre, vt patet ex his, quæ de martyrio scripta sunt, maximè à D. Thom. 2.2. quæstion. 124. artic. 1. Sic Actorum. c. 16. scribitur, Paulum & Sillam, cum essent Philippis coniecti iniustè in carcerem, fugere noluisse, tametsi ostijs carceris diuina virtute id facere potuissent, oportebat enim ad Euangelicæ Fidei prædicationem eos non fugere, sed constanter in carcere manere pro Fidei augmento, vt inquit D. Couarr. lib. 1. variar. resol. c. 2. num. 9. & prætereà (vt existimat Alfons. à Castro lib. 2. de pot. l pœ. c. 5 in primo documento, ante fin. in versi. nam propter hanc causam) ne inde occasionem alijs præberent putandi eos iustè fuisse in carcerẽ inclusos, & timore fugisse à carcere, proptereà quòd falsa prędicassent, ideò libentiùs carcerem elegerunt, vt sic suam innocentiam probarent, & suæ doctrinæ veritatem confirmarent.

27 Secundò ex eisdem deducitur, iustè, vel iniquè damnatum ad mortem posse absque peccato ascendere furcam, nam quamuis ex hoc sequatur mors, non tamen sequitur immediatè, & directè, & ideò non dicetur hic se ipsum occidere: poteritque hunc actum sponte facere, vt iudici parcat, & quia cogetur nihilominus facere, secundum Couarr. vbi suprà, numer. 10. versi. quinto, sicut & martyres potuerunt colla percutientibus submittere, vt inquit D. Hiero. in cap. non est nostru m. 23. quæst. 5. in hęc

28 verba: * Non est nostrum mortem arripere, sed illatam ab alijs libenter accipere: vnde & in persecutionibus non licet mihi propria perire manu absq; eo vbi castitas periclitatur, sed percutienti colla submittere.

29 Tertiò apertissimè ead. ratione conuincitur, iustè captum pro crimine pœna mortis digno, vel ad eam iustè condemnatum, posse, etiã data sibi fugiendi opportunitate, in carcere manere; quãdoquidem fugere non tenetur, vt prædiximus, & vt delicti fiat satisfactio Reipublicæ, eiusque punitio sit in aliorum exemplum, vt à similibus abstineant sceleribus; vt sentit Caietan. vbi suprà, in interpretatione verborum diui Thom. & in specie notat Ioann. Maior d. quæst. 22. colum. 5. & D. Couar. vbi suprà d. n. 10. versi. sexto.

30 Quartò ex superioribus deducitur, nõ statim mortalis criminis damnandos esse duces belli iusti, milites ve, qui vt victoria potiantur, se maximo committunt prælij, & conflictus periculo, ex quo certior est mors, quàm eius euasio, hi namque non actum exercent ad propriam eorum occisionem ordinatum, sed eò directum, vt hostes vincant, quãuis omnino periculosum, cum morti sat certò imminenti se exponant.

31 Hinc Eleazarus vir fortissimus à peccato defendendus est, is namque cum superimminentem cæteris elephãtem lorica vestitum regia aduerteret, arbitratus quòd in eo esset Rex, cursu concito in medium legionis proripuit, & abiecto clypeo, vtraque manu interficiebat bestiam, atque intrauit sub ea, & subiecto gladio interemit eam, itaque cadens bestia oppressit Eleazarum, & mortuus est, vt scribitur Machab. 1. cap. 6. & apud Ioseph lib. antiquit. 12. c. 14. & li. de bello

bello Iuda. cap. 1. & refert D. Couarr. d. lib. 1. variarum resol. cap. 2. nu. 10. versic. non, &c. Vnde Eleazarum miris laudibus effert Ambros. lib. 1. de offic. c. 40.

32 * Quò fit, vt si quis, vt ab aliqua oppressione liberetur, fugiens se ipsum in periculo mortis imminenti commiserit, & tandè perierit, non est peccati mortalis reus, quippe qui præter intentionē mortem obierit, potius cogitans de fuga ab stupro, aliave oppressione tyranni quam de propria morte, quæ ei ex actu ad eam propria vi, & natura minimè ordinato contigerit, vt probatur ex text. in. c. ex parte. 2. de sepult. & tenet D. Couarr. vbi suprà.

33 Quintò ex omnibus præcedentibus fit perspicuum, iniustè captū posse absque vllo peccato à carceribus fugere, data sibi fugiendi opportunitate, vt notatur in. l. vis eius. C. de probat. & constat ex omnibus authoribus supracitatis, atque ideò communiter receptum, vt affirmat Couarr. vbi suprà, num. 10. versic. in secunda propositæ quæstionis specie, quem refert & sequitur Iul. Clar. in loco statim citando, ibi. Potest etiam.

34 Quinimò si iniquè damnatus ad mortem, aliter non valeat iniquam condemnationem euadere, quàm effrangendo carcerem, vinculaque rumpendo, poterit absque peccato facere, si aliter exire non potest, nec ex hoc ei imputabitur, quicquid sequutum fuerit quandoquidem secundum Thom. vbi suprà d.
35 quæst. 69. artic. 4. * liceat iniquis principibus ac iudicibus, & iniquæ sententiæ resistere: quod etiam iure exteriori probatur in. l. prohibitum, & in. l. defensionis facultas. C. de iure fisci. lib. 10. & notat Archid. in. c. cum homo. 23. quæst. 5. Alex. in. l. 1. §. item si quis. ff. ne quis eū qui in ius vocat. est, vi exim. & alij vbique DD. hocque verum est, præterquam si graue ex hac re immineret scandalum, aut magna turbatio, secundum D. Thom. & cæteros vbi suprà, & vtrumque probat Alfons. à Castro vbi suprà, in versiculo ad eum modum, & tenuit etiam D. Couarr. lib. 1. variar. resol. cap. 2. num. 12. in princip. & in num. 13. Necnon Salon de iustit. & iur. in 2. 2. diui Thom. quæst. 69. artic. 4. controuers. 2. in princip. addens, quòd possit in hac specie vim inferre custodibus, & iudici ad se liberandum, citra scandalū tamen.

36 Et quòd etiam in foro exteriori iniustè captus, si aufugiat, non teneatur aliqua pœna, probat Alex. in. l. sed eximendi. § item si quis. ff. ne quis eum, &c. Tiraquel. & alij, quos refert & sequitur Auiles cap. 18. præt. in glos. *carceres*, nu. 41. & vltra eum idem tenuerunt Ias. in lectura. l. admonendi. nu. 91. & ibi Rip. nu. 171. Curt. Iun. num. 5. ff. de iureiur. dicit communem theoricam Rol. à Valle consi. 7. num. 47. lib. 1. & Iul. Clar. in pract. crim. lib. 5. §. fi. quæst. 21. versi. tertio autem modo, ibi: Sed quando fuit indebitè, vbi loquitur etiam quando cum effractione carceris indebitè, & iuris ordine non seruato, carceratus aufugit. Addit Ripa, * quòd custos non tenetur de fuga illius, qui erat iniustè in-
37 carceratus, imò capite punitur, qui captus iniustè non fugit, cum possit, si credimus Auilesio vbi suprà, num. 42. alios ad idem referenti.

38 Imò secundum Lucam de Penna in d. l. prohibitum. col. 2. in fin. iniustè damnatus ad mortem, qui aliter euadere nō potest iniquam pænam, potest custodes carceris occidere, quem sequuntur Paris de Puteo in tract. syndicat. cap. resistentia. fol. 9. num. 21. licet idem de hoc dubitauerit, in parte, si iudex processit ad capturam: sed eam sententiam sequitur Hippolyt. in. l. 1. in princip. ff. de quæstio. & Auiles vbi suprà, num. 42. hæc tamen Lucæ de Pēna & sequacium sententia vera quidem non est, nec tenēda, vbi iudex iuxta iuris ordinem, & secundum allegata & probata ad mortem aliquem damnauerit, qui verè innocens sit, tunc enim minimè licet huic condemnato, vt mortem euadat, iudicē verè innocentem, custodes omnino inculpatos occidere, vt benè probat Sot. lib. 4. de iust. & iur. quæst. 6. artic. 4. versic.
39 emergunt tamen, dicens, * quòd si huiusmodi

iusmodi innocēs posset citra graue scandalū, & citra vulnerationē iudicis, eiusq; ministrorū se protegere, posset quidem, vtpote non solum fugiendo, verū & includendo se in locū munitū, & fortè armatis irretiēdo ministros: attamen si nō posset se defendere, nisi inflictis vulneribus, neutiquā credit id licere. Idē probat D.Couar. vbi suprà, nu. 13. existimans veram forsan fore opinionē præfatam Lucæ de Penna, & Hippolyti, vbi iudex tyrannicè ex certa sciētia innocentē dānauerit: & opinio Soti est cōmunis sentētia inter Thomistas, vt affirmat eā sequutus, & latè probat Salon de iust. & iur. in 2.2. D.Tho. q.69. art. 3. controu. 1. col. 1599.

40 Sextò, supradictis animaduersis opinatur Couar. vbi suprà, nu. 10. versic. septimò, iniquè damnatum ad mortem debere omnino, si posset, fugere, alioqui si in carcere manserit, peccabit profectò, maxima vsus temeritate, nulla quidem ex causa iusta id agens, ex quo licet indirectè, & immediatè mors sequatur, ista temeritas fortasse erit mortale crimen: in quo maximè secundum ipsum ēst aduertendum: & sub dubio idē prius probauit Sot. d. artic. 4. colu. fin. versic. secus autem, vbi quòd innocens, qui immeritus condemnatus esset, fortassis teneretur de carcere fugere, præcipuè si vita sua vtilis esset Reipublicæ, nam aliàs nescit, an vt tale patientię specimen exemplo Christi præberet, liceret ei sententiam iniquā sponte sua ferre, saltem non fugiendo: crediderim tamen, quòd si non hac humilitate & iusta causa ductus, sed ex timore; vel alia negligentia, aut pusillanimitate fugam omiserit, cum posset, eam arripiendo, vitam euadere, propter huiusmodi temeritatem, ac (vt ita dicam) vitæ prodigalitatem, peccaret mortaliter, secund. Couar. vbi suprà, cui in hoc assentio.

41 * Reus enim qui timet verisimiliter esse à iudice iniustè damnandum, tenetur fugam arripere, si potest, vt in specie probat Maior in 4. dist. 15. q.22. col. 1. quē sequitur & probat Couar. d. lib. 1. variar. resol. c. 2. nu. 7. versi. quamobrem, ibi: Nam captus à iudice: est cōmunis secūd. Petrum Plaçam lib. 1. de delict. c. 23. nu. 6. prout eum refert & sequitur Iul. Clar. vbi supra.

42 Vltimò, ex doctrina Beati Tho. suprà in princip. huius. c. adducta, atq; posteà explicata, infertur ad decisionem illius quęstionis, an si in actu exequutionis sententię pœnā mortis cōtinentis cōtingat, quòd vel securis nō possit caput amputare condēnato, vel laqueus rūpatur, vel frangatur, ita vt reus condemnatus ceciderit in terram sanus & illęsus, numquid reus fugere possit, vel sit liberandus, tamquā innocēs, necne? Quāuis enim huiusmodi reus, etiā iustè condēnatus, fugere possit, non tamen ei licet iudici, ex cuius parte bellū est iustum, nec ministris iustitiæ resistere, vt est prædictū: vnde quāuis iste fugere intenderet, nō posset à manib⁹ familiæ sine resistētia liberari: sed hæc ei nō licet: ergo fugere inane est. Ex hac igitur parte defensio nō est licita. Præter eà si iniustè facit ad mortē dānatus, quāuis tunc liceret ei iudici, eiusq; ministris resistere, nō tamē vbi ex hoc aliqua grauis turbatio, & scandalū certissimè subsequeretur ex huiusmodi resistentia cōtra iudicem eiusq; ministros, statim auxiliū regale imploraturos: ergo nec in hoc casu licita erit defensio & resistentia.

43 Quo fit, grauiter, meo iudicio, peccare eos, siue clericos, siue monachos, aliosve, qui huiusmodi condemnatum, qui laqueo fracto cecidit viuus in terrā, iuuant, auxiliumq; ei præstant, & è manibus familiæ iudicis eum eripiunt, atque liberant, introducētes eum in Ecclesiam, existimantes sibi id licere, cum laqueus contritus fuerit, quasi miraculo id tribuendum sit: hi namque aberrant, qui vt inquit Apostolus ad Roma. 13. Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit, & ipse sibi damnationem acquirit: vnde cum bellum ex parte iudicis sit iustum, vt in dubio præsumendum est pro ipsius sententia, nullus ei resistere licitè valet, nedum ipsemet cōdemnatus, sed neque alius à fortiori, cui non est vis cōtraueniendi, & sic ex parte sua bellum est iniustum, preterquā quòd his tu-

multibus reum magis torquet, atq; fortè non ita pœnitentem sicut prius, faciunt mori: quandoquidem iudex iterum statim suspendere eũ faciet, quousque naturaliter moriatur.

44 Superest vt videamus, an ex alio capite liberandus sit: & inuenio Lucã de Penna in l. 1. C. de desertor. lib. 12. col. 6. versic. sed pone quòd dãnatus est aliquis, in fine, dicentem, huiusmodi damnatum ad mortẽ, si dum laqueo fuit suspensus, fracto laqueo, cecidit in terram, liberandum esse in dubio, si protestatus fuit de innocentia, quia credendum est illud factum miraculosè: quæ sequitur Paris de Puteo in tractatu syndica. in parte an si iudex, col. penul. & Philip. Decius in. l. fauorabiliores. nu. 8. ff. de reg. iur. Alciat. regul. 3. præsumptio. 44. num. 4. & Antonius Gomez in. 3. tom. variar. resol. c. de tortur. reorum. num. 37. vbi quòd in hoc dubio iustius & rectius erit exequutionẽ suspendere, quàm fortè veritati & signo miraculi resistere: sequitur etiam Auiles in. c. 1. praet. in glos. *mandamos*, nu. 28. fol. 48. & hoc nõ modò vulgus ignarus, sed etiam viri docti intelligunt, vt refert Iulius Clarus in practica crimin. §. fin. quæst. 98. versic. vltimò quæro, vbi citat Ioann. Arnon. soliloq. 5. & Bossium in sua practic. crim. in titul. de fauorib. defens. nu. 11. & Chassan. in consuet. Burg. fol. 55. post numer. 124. affirmantes sic in praxi obseruatũ fuisse in casibus contingentibus, quos viderunt. Quinimò ipse Iulius Clarus de alio simili casu testatur, in quo senatus iussit, vt per dies aliquos supersederetur, intra quos condemnatus posset pacẽ & gratiã impetrare, & quòd ita, ni fallitur, habita gratia à Principe, fuit dimissus. 10. Maij. 1546. Fatetur tamẽ in principio quæstionis, quòd fractio laquei parum prodesset de iure: nam omnino est exequenda cõdemnatio, iuxta formã sententiæ, in qua cõmuniter solent addi illa verba, Furcis suspẽdatur, ita q; moriatur, secundũ practicã quã obseruãt semper assessores, teste Iacobo de Bellouis. & alijs, quos ibi citat. Tandẽ refert Pap. lib. 24. tit. 17. arresto. 14. dicẽtẽ ita se vidisse in practica obseruari: ego verò nõ possũ non mirari predictos viros, priorẽ partẽ tenentes sine lege & fundamento. Si enim hic reus iustè cõdẽnatus est, & laqueus casu frangitur, prout facilè sine vllo miraculo pluribus ex causis contingere potest & solet, cur impedienda est exequutio iustæ sẽtẽtiæ, & delictum remanere impunitum? si in praxi aliquando aliud fuit obseruatũ, id potius de facto quã de iure factum fuit: quinimò & nos nõ semel vidimus cõtrariũ seruatũ, nempè vt non obstante q; laqueus cõtritus fuerit, nihilominus delinquẽs fuit actualiter iterũ suspensus, quousq; naturaliter moreretur: admitti fortè posset prior opinio, si dubietas refertur ad probationes, veluti si reus esset damnatus per præsumptiones, quod fieri nõ debet: secus si clarè constaret de delicto morte digno, quia quandoque per incãtationes miracula fiunt, vt tradit Bald. in c. venerabili, de testib. ita declarat addit. Decij vbi suprà, quæ declaratio mihi vera videtur, & tenenda.

45 Quãdo autem manifestè apparet, cõdẽnatũ, qui ducitur ad mortem, vel aliud corporale suppliciũ, iniquè esse dãnatũ, si clerici eum à manibus familię eripiãt, nulla est eis imponẽda pœna, nisi graue scandalũ fecerint, vnde deteriora cõtingant: secus si eripiant iustè damnatũ, vel quando esset dubium, an iustè vel iniustè esset dãnatus, tũc enim puniendi sunt, vt cum alijs resoluit Bernard. Diaz de Lugo in sua practi. crim. Canon. c. 102. Mexia in. l. Regia Toleti, in 1. fundamento. 2. partis nu. 24. & Azeued. in. l. 3. nu. 30. tit. 2. lib. 1. nou. Coll. Regiæ: nihilominus in priori specie, saltẽ mitiori pœna essent puniendi, vt dicimus super l. 1. ti. 18. lib. 8 nou. Coll. Reg. rationibus de quibus ibi.

SVMMARIVM.

1 L*Ex. Cũ tale. §. Mæuiæ. ff. de condit. & demonstrat. & l. quoties, eodẽ titul. littera & vera lectura refertur.*

2 *Conditio inducens omnimodã viduitatẽ iure antiquorũ spernebatur: secus si induceret*

ret viduitatem respectu certæ personæ, loci vel tẽporis:& hodie iure nouo authẽticorum quid in hoc dispositum sit, nu.3.

4 *Conditio illa, quæ à matrimonio spirituali deterret, fortiori ratione reijcienda est: sed non est idem obseruandum in conditione, si religionem non ingreditur, si monachus non fuerit, vt in num.5.*

6 *Fundator maioratus potest tẽpore fundationis cõditiones apponere, vt ipse per monachationem & clericatum amittatur.*

7 *Legatum relictum alicui sub conditione, si non nupserit, an possit in foro conscientiæ peti, ac habitum securè retineri, si nuptias contraxerit, & in numeris sequentibus præcipuè, nu.13. cum seqq.*

8 *Hæres si probabiliter in proposito de animo legantis dubitat, non est per cõfessarium ad solutionem legati astringendus, antequam per iudicem condemnetur.*

9 *Quãdo ille aduersus quẽ est præsumptio iuris & de iure, verè scit esse veritatẽ pro se, & in iudicio, vel agit, vel cõuenitur, vt rẽ illam cõsequatur, vel restituat, iste condẽnatus parere tenetur sẽtẽtiæ, nec potest recusare restitutionẽ, vel à iudicio desistere sub prætextu, quòd veritas sit in cõtrariũ.*

10 *Res acquisita ex cõtractu nullo ob defectũ solemnitatis, consensu contrahentium nõ deficiente, & cessante dolo alterius partis, non est restituenda in animæ iudicio, quia contractus tenet in eo foro: sicut electio beneficij, non seruata iuris canonici forma: & quid in contractu celebrato ab vxore sine licentia viri.*

11 *Testamentũ minus solẽne an debeat in foro conscientiæ obseruari, latissimè agitur.*

12 *Dispositio tex. in auth. de sanctis. Episc. § sed & hoc præsẽti, collat.9. & in auth. nisi rogati. C. ad Trebell. habet locũ in conscientiæ foro, & nu.17. quomodo intelligatur: at nõ procederet, quãdo expressè cõstaret de volũtate cõtraria testatoris, vt in n.16*

14 *Forus cõscientiæ semper veritati innititur, atque ipsam commitatur aduersus præsumptionem legis.*

15 *Legatũ relictũ alicui, si non nupserit, quòd si nupserit, nihil legabat, nec aliquid consequatur legataria, non debetur etiã in foro exteriori, si legataria nupserit.*

18 *Legatarius vel donatarius certo sciẽs animũ legãtis fuisse nõ aliter legãdi, vel donãdi, nisi existẽte & adimpleta cõditione nõ nubẽdi ab eo apposita, nõ erit tutus per exceptionẽ rei iudicatæ si pro eo fuerit iuris interpretatione aliud iudicatũ: secus si anim⁹ legãtis fuit incertus, vt in n.19.*

20 *Ioannis à Methymna opinio in proposito ab argumentis Couar. eiusque sensu defenditur, ipsiusque verba expenduntur.*

CAPVT XXV.

De conditione illa adiecta legato, si non nupserit, an sit reijcienda in foro animæ, ita vt nuptijs sequutis, legatum peti, aut retineri securè posit.

1 MÆuiæ, si nõ nupserit, fundum, cum morietur, lego: potest dici, & si nupserit, eam confestim ad legatum admitti. Ita Papinianus lib.17.q.71. refertur in l. cum tale. §. Mæuiæ. ff. de condit. & demonstrat. vbi non idem probat, si certus dies, incertus ve alius legato fuerit ascriptus. Sed & Iulianus Iurisconsultus lib. 35. Digestorum idem dicit, vt habetur in l. quoties. ff. eodẽ tit. de cõdit. & demonstr. hoc modo. Quoties sub conditione mulieri legatur, si nõ nupserit, & eiusdẽ fideicõmissũ sit, vt Titio restituat, si nubat, cõmodè statuitur, etsi nupserit, legatũ eã petere posse, & nõ esse cogẽdã fideicõmissũ præstare: illa enim cõditio, si nõ nupserit, auertit à matrimonio carnali, ideò reijcienda vt in dictis iuribus, & in l. Titię. 99. ff. eodẽ tit. vbi habetur: Titiæ si non nupserit, ducẽta, si nupserit, centũ legauit. Nupsit mulier, ducẽta, nõ etiã centũ residua petet: ridiculũ est enim, eamdẽ, & vt viduã, & vt nuptam admitti: & ita legitur ab. Accursio, Bart. & alijs ibi, & in Pãdectis Pisanis olim, hodie Florentinis, secund. Ant. August. lib.1. emendat. c.2. & est vẽrior lectura quã alia Decij in c. in præsentia, nu.59. de probat. nempè: Titiæ si nupserit, ducenta: si non nupserit, centũ legauit

uit: si nupserit mulier, ducēta, non etiam centum residua peteret: ridiculū est enim, eamdem, & vt viduam, & vt nuptā admitti: tametsi hanc vt propriam Iuriscōsulti Gregor. Holoander agnoscat: verū est inconcina & futilis hęc interpretatio, secund. D. Couar. lib. 1. var. resol. cap. 19. num. 9. versic. an dicta.

2 Quinimò & iure antiquo Digestorū conditio, quæ inducit viduitatē in omne tempus, respectu omnis personæ, loci, vel temporis, spernebatur: secus si inducat viduitatem respectu certæ personæ, loci, vel temporis, vt in l. sed si hoc. §. vltimo. ff. de condit. & demonstr. & ibi Bart. & communiter Doct.

3 Hodie tamen iure nouo authenticorum, licèt talis cōditio nō nubendi tollatur, & reijciatur in virgine, vel homine, qui nūquā nupserit, quando est absoluta respectu omnis personæ, vt nūquā possit cōtrahere matrimoniū: secus verò si sit posita respectu certæ personæ, vel certarū personarū, vt cum tali, vel talibus non cōtrahat, quia benè valeret: in vidua tamē, vel viduo cōditio apposita, ne nubat indistinctè, & etiā absolutè respectu omnis personæ, valet & tenet, adeò vt si pòstea nubat, tenebitur restituere hęreditatē, vel legatū sibi relictū, & cū cautione Mutiana traditū, cū fructibus, tā perceptis, quā percipiendis: vt in l. 2. & in auth. cui relictū. C. de indict. viduit. tollend. & ibi glo. & cōmuniter DD. text. etiā in authen. de nupt. §. quæ verò nunc sequitur colla. 4. & ibi DD. ita resoluit cum cōmuni Anto. Gom. in l. 14. cum seqq. Taur. num. 8. amplians duobus modis: & D. Couar. in 4. 2. part. capit. 3. §. 9. num. 11. & D. Molina lib. 2. de Hispan. primogen. cap. 12. num. 21. & 22. & hæc sententia recepta est frequētissimo Doctorū calculo, secund. Mātic. de cōiect. vlti. vol. lib. 11. tit. 19. n. 2. vbi plures citat, eāq; sequitur ibi, & in nu. 7. & 8. addens, huiusmodi conditionē ad certū, non longū, vel vsq; ad talē ætatē appositā, valere, *

4 à fortiori reijciēda est illa cōditio, quæ à matrimonio spirituali deterret, secūd. Aretin. & Felin. in c. in præsētia, de probat. quos refert & sequitur Paris. ibi nu. 137. & 143. & Rolā à Valle consil. 55. nu. 20. & 25. lib. 3. quorū meminimus lib. superiori. c. 33. nu. 14.

5 Quibus addēdum est, non esse idē obseruandū in conditione, si religionē non ingrediatur, si monachus non fuerit, hoc enim casu non est argumētum sumendū à matrimonio carnali ad spirituale, vt per Couar. lib. 1. variar. resolut. c. 19. nu. 10. in versic. & tamen hic adde.

6 Nihilominus tamē poterit testator prohibere in fundatione maioratus vt ipse per monachationē, vel clericatū amittatur: quia eo casu non tā videtur auertere à religione, quā suæ familiæ prospicere: & quāuis à religione quodāmodo amouere videatur, ad matrimoniū tamē ac familiæ propagationē allicit, nec legib' prohibitū est, vt quis de bonis suis ita disponere possit, vt monasteriū in his nō succedat, imò id iure cōcedendū est, præcipuè cū maioratuū succesio, nec ipsa primogenia cōueniant monachis, nec presbyteris, nec est præsumēdū, quēquā hac in specie ab ingressu religionis auertendū esse tā futili & leui occasione vt latius deduximus in lib. 1. Canon. quęst. d. c. 32. n. 53. & in terminis ita tenet Alex. consil. 100. num. 12. lib. 4. & Ias. in l. Gallus. §. & quid si tātū n. 24. ff. de lib. & posthum. & Pala. Rub. in repet. rub. de donat. inter virū & vxo. §. 19. nu. 4. & 14. quos refert & sequitur Couar. d. c. 19. n. 11. sequitur etiā Frācis. Marz. in suo epito. de fideicōmiss. q. 31. idq; verū est, atq; frequēter in primogeniorū institutione obseruari solitum, vt affirmat D. Molin. lib. 2. de Hispan. primog. c. 12. nu. 54. vbi n. 55. hoc verū intelligit in maioratu ex regia facultate instituto: sec' si parētes primogeniū ex tertio bonorū suorū, authoritate legū huius regni instituāt: hi nāq; tūc temporis nō poterūt filios clericos, religiosos, vel furiosos, mutos, aut surdos, seu etiā filias moniales excludere, cū necessariò teneātur ordinē à l. 27. Tauri præstitū obseruare, eaq; lex id non permittat. Eādē sētētiā Palatij Rubei sequuti fuim' cū supradictis, & cū Mier. d. c. 32. nu. 30.

7 Modò intrat nostra Canonica quæstio,

stio an relictũ sub cõditione alicui, si non nupserit, possit in foro conscientię peti, ac habitũ securè retineri, si nuptias contraxerit: qđ est in effectu quærere, an in foro conscientiæ standum sit præcitatis iuribus, tam ante sententiã iudicis super his latã, quã posteà? Et sanè hanc quęstionẽ latè differit Ioan. à Medin. in suo cod. de restitutio q. 23. per totã: & tãdẽ in vers. respõdeo, saluo meliori iudicio, & posteà in versi. ex prædictis patet, ibi: In foro tamẽ conscientiæ, in ea est sententia, vt in foro conscientiæ hoc casu standũ sit animo contrahentiũ, vel testatoris ita relinquentis vel legantis, quando is certus sit, nẽpè si dicatur, si nõ nupserit, & nõ aliàs, tũc enim apparet expressè de mẽte testatoris cõtraria, & proinde in foro conscientiæ huic voluntati expressæ contrahentium, vel testatoris, standũ est: si verò incertus sit animus cõtrahentiũ, vel legantium, tutè poterit iuris interpretationi, seu præsumptioni stari, quæ habet, vt si simpliciter relinquatur legatũ, si non nupserit, reijciatur illa conditio, quia est impeditiua matrimonij, ita vt nuptijs sequutis, etiã legatũ debeatur, vt in dictis legi-

8 bus. * Addit insuper, q̃ si hæres probabiliter de animo legantis dubitat, nõ est per cõfessariũ ad solutionẽ legati astringẽdus, antequã per iudicẽ cõdemnetur, quia vbi dubiũ est ęquilibre, an legatum debetur legatario, necne, melior est conditio possidẽtis: ex qua opinione consequitur, q̃ post cõdenationẽ iudicis legatũ securè poterit habere legatarius, quãdoquidẽ hæres tunc temporis ad solutionẽ eius tenetur, & per confessarium ad eam est astringendus.

9 Quòd cõpbatur ex latè traditis per Menoch. lib. 1. præsumpt. q. 88. nu. 7. vbi post Couar. Salon de Paz & alios resoluit, q̃ quãdo ille, aduersus quẽ est præsumptio iuris & de iure, verè scit esse veritatẽ pro se, & in iudicio, vel agit, vel conuenitur, vt rem illam consequatur, vel restituat, iste cõdẽnatus parere tenetur sententiæ, nec potest recusare rei restitutionẽ, vel à iudicio desistere, sub prætextu q̃ veritas sit in contrariũ, vt in exemplis ibi per eum adductis, ex quo enim de causa agit in foro exteriori, seruari debet iudicatũ, quia licèt tunc hęres possit sponte dare vel restituere rem illam victori, si tamen condemnatus sit licèt iniustè, & præcepto, exequutioneq; iudicis compellitur dare, obedire tenetur, secund. Inocent. in c. quia pleriq; n. 3. de immunit. Eccles. & ibi Abb. nu. 5. comprobat ex alijs. Idem Innocen. in. c. quod sicut. nu. 8. circa. fin. de electione. sequitur Menoch. vbi suprà, num. 3.

10 Si tamẽ in iudicio non condẽnetur res acquisita ex contractu nullo ob defectũ iuris solemnitatis, non deficiente consensu contrahentiũ cũ verò pretio, & causa legitima subsistente, cessanteq; dolo alterius partis, non esset in animæ iudicio restituenda, quia contractus tenet eo foro, sicut electio beneficij, non seruata iuris canonici forma. Innocen. in d. c. quod sicut. nu. 8. de elect. sequitur Abb. in d. c. quia pleriq; n. 31. de immun. Eccles. post Ant. de Butr. quẽ refert idem Abb. in d. c. 1. ad fin. de in integ. restit. Ias. in. l. si nõ fortẽ, in prin. n. 4. ff. de condict. indeb. refert plures huius opinionis authores D. Couar. in reg. peccatũ. 2. p. § 3. nu. 9. de pact. in. 6. quamuis ipse ibi eam nõ probet, sed eã sequitur Siluest. in sũma, verb. alienatio. §. 12. 13. & 14. & verb. testamentũ. §. 5. & Adria. quodlib. 6. art. 1. Medi. de restitutio. q. 23. colu. fin. estq; cõmunis opinio, secund. Domini. à Soto lib. 4. de iustit. & iur. q. 5. art. 3. col. 2. ibi: Hæc ergo est opinio cõmunis, & secund. Menchac. lib. 1. cõtrouers. vsufrcq. c. 10. n. 18. & 19. & Salõ de Paz in. l. 3. Taur. nu. 1421. licèt Rebuff. in cõpend. alienat. rerum Eccles. nu. 42. aliud velit post Innoc. in d. c. quia pleriq; nu. 3. versic. sed quid dices, ibi: Si ante, necnon & Couar. vbi suprà, & alij, quorum opinionẽ pluribus fundamentis cõprobat Domini. à Soto vbi suprà: qui in hac specie mediam sententiam vtrinque temperatam tenet, quæ mihi satis placet, nempè vt contractus, cui deest essentialis solemnitas iuris, licet in conscientia non sit ipso facto simpliciter nullus, veluti ille à pupillo illegitimæ

ætatis celebratus: eatenus tamen est nullus, vt bona conscientia possit quis in tali casu legis beneficio vti, vt in exemplis de quibus ibi per eum, qui loquitur, tam in contractibus nullis, quàm in testamēto minus solemni: & tandē credit, quòd qui possidet rem aliquam per contractū minus solemnem sibi quęsitā, dummodò fraus omnis, vis, & dolus absit, nō tenetur restituere, nisi vocatus in iudicio, & cōdemnatus, quod, vt vidimus, sequitur Menoch. vbi suprà, licèt cōtradicat Couarr. vbi suprà, necnon & Ant. Gom. in l. 3. Taur. n. 124. in 4. illatio. nihilominus in specie Antonij de Butrio Abbatis & cæterorū prænarrata eorum opinio, & Soti est cōmunis & tenenda, quam nouissimè alia ratione probat D. Frācis. Sarmien. de reddit. Eccles. 1. p. c. 2. nu. 6. nēpè quod licèt huiusmodi contractus iure nō valeat, nō tamē possessor tenetur restituere rē, nisi sibi reddatur pretiū ab Ecclesia, vel minore, quaten⁹ sint locupletiores effecti: vnde si pecuniam perdiderunt, tenebitur emptor gratis rē restituere in vtroq; foro, secundū ipsum: quòd si cōtractus validus sit, licèt talis, vt minor vel Ecclesia possint aduersus eum restitui, securus est contrahēs cū eis, quousq; restitutionem petierint, vt cum Innocentio, Butrio & Abb. probat D. Sarm. vbi suprà, num. 7.

Ex quibus idē videtur dicēdū in cōtractu celebrato ab vxore constante matrimonio sine licentia viri, vt quāuis iuxta ll. regias sit ipso iure nullus in foro exteriori, secūd. Roder. Xuarez in l. 13. tit. *de las deudas*, lib. 3. fori. q. 1. Tiraquel. post ll. cōnubial. glo. 2. n. 21. Baeç. de nō melior. rat. dot. fil. c. 11. nu. 79. cū seqq. & Marien. in l. 2. tit. 3. glo. 1. n. 11. nou. Coll. Reg. diximus latiùs in tracta. de iuram. cōfirmat. 1. p. c. 1. n. 35. cū seqq. in animę tamē iudicio validus sit ratione consensus vtriusq; partis interuenientis, qui in eo foro sufficit, iuxta doctrinā Ant. de Butr. Abb. & cōmunē suprà adductam, & prætereà in terminis mulieris nuptæ tenet in simili statuto Ias. in d. l. si non fortē, in prin. nu. 4. & Chassa. alios citās in cōsuetud. Burgund. in titulo derfdoitz, & appargens Mariez rub. 4. §. 1. in gloss. ne peut faire. n. 5. fol. 127. ita tamē vt mulier ipsa in hac specie non tenetur cōtractui huiusmodi præcisè stare in foro conscientiæ, sed poterit bona cōscientia beneficio l. vti, etiāsi certa sit, nullā ei fraudē factam fuisse: & nihilominus, qui cū vxore absque viri licētia contraxit, poterit in foro interiori rē acquisitā ex contractu huiusmodi, iustè habere & retinere, nec tenebitur eā restituere, nisi vocat⁹ in iudicio, & condēnatus, dūmodo fraus, vis, & dolus aliàs absit, vt deduci videtur ex opinione Domini. à Soto modò citati: & in terminis vtrumq; tenet Tiraquel. vbi supra d. n. 21. & q; cōtractus celebratus ab vxore sine licentia viri, valeat & teneat in foro consciētiæ, si ipsa mulier cōscia sit se purū consensū præbuisse, & satis sufficiēter intellexit q; agebat, ita quod si aliqua læsio interfuit, id non ignorabat, & maluit qualē qualē lęsionē pati, quā contractū infectū esse, tenet Mencha. d. lib. 1. controuers. vsufreq. c. 10. n. 18. addens, q; si hęc mulier consensū re vera nō prębuit, vel si præbuit, lęsionem tulit, quam nō intelligebat tēpore contractus, nec illū contractū initura erat, si de tali læsione cogitasset, tunc nō obligaretur in foro conscientiæ, quasi eo casu consensus eius cessaret: & q; huiusmodi cōtrahēs, si dolus abfuit, & læsio, tutus sit in foro animę, tenent plures secūd. Menchac. vbi suprà. n. 24. in fin. & q; mulier in hoc casu reddatur tuta in foro cōscientię, non obstante cōtractu, cū Tiraquel. & alijs probat Lāzelot. in consuet. Alexan. verb. nō possit. q. 14. n. 13. fol. 132. & Stepha. Lamberteng. de contractib. gloss. 16. in verb. non valeat. num. 3. & 4.

Contrariū tamen in hac specie expresse tenet & probat D. Couarr. in reg. peccatum. 2. part. §. 3. nu. 10. de regu. iur. in 6. existimans huiusmodi contractū esse etiam nullum in foro animę, nec ex eo rem acquisitam posse alteram partē iustè obtinere, aut retinere in eodem etiā foro interiori: lex etenim iusta, nec à præsūptione fraudis pręcipuā & vltimā ac fina-

ac finalē rationē in vniuersum habens, sicut in exteriori iudicio seruanda est, etiā si constet nullam subesse in actu contractus, vel testamenti fraudem, ita etiam & in interiori animæ iudicio, vt probauit idem Couar. in cap. cum esses, num. 6. de testam. Mencha. plures citans d. c. 10. nu. 20. quod nos etiam sæpè docuimus alibi: si ergo ipsi mulieri, quæ contraxit absque licentia viri, permittitur secura conscientia à contractu dissentire, vtique beneficio legis, eadem ratione ille, qui cum ea contraxit, tenebitur ad restitutionem rei acquisitæ ex contractu, qui nullum iustum titulum habet, saltem ex ea conuentione: & hanc sententiam Didaci aduersus Tiraquel. latissimè probat, & sequitur Menchac. d. lib. 1. controuers. vsufreq. c. 10. nu. 24. versi. his tamen non obstantibus, licèt tandem in finalibus verbis huius numeri relinquat cogitandum, cum tamē in præcedentibus à nu. 16. cōtrariam partem fundauerit: sed opinionē hanc Couarr. sequitur simpliciter Anto. Gom. in l. 3. Taur. nu. 124. illatio. 3. & Menoch. lib. 1. de præsumpt. q. 80. n. 37. nēpe quòd mulier huiusmodi, aut minor, non teneatur in foro conscientiæ ad ipsius contractus obseruationem, aduersus Tiraquel. & ab eo relatos vbi suprà, nu. 20. & Boer. q. 1. nu. 13. & nobis etiam magis placuit in d. tractat. de iuram. confir. 1. p. c. 1. nu. 42. & nunc quoq; placet, & sequimur eam, non solū ex præd. fundamento, sed etiam eo potissimū, quòd leges huius regni prohibentes vxorem cōtrahere sine licentia viri, non solum id præcipiunt ob imbecillitatem mulierū, sed etiam fauore maritorum, ne ipsis insc ijs præiudiciū inferretur ab vxoribus, si earū contractus sine licentia virorū celebrati valerēt, vt resoluimus d. c. 1. nu. 49. quinimò principaliter hac ratione, ne scilicet viris præiudicium inferatur, fundari videntur dictæ leges, vt patet, quia alias mulieres innuptæ, maiores tamē ætate, possunt legitimè per se contrahere, contractus igitur celebratus ab vxore sine licentia viri sui, nec in foro conscientiæ valebit, nec retinens rē ex eo acquisitā securus erit in cō scientia, & ideò tenebitur etiā nō petitus ad restitutionem, quoties ex eo cōtractu præiudicium resultaret marito: in hac enim specie, id est, cū præiudicio viri, non est dicendum quòd contractus sit validus in neutro foro: deficit enim tunc cōsensus & licentia viri, vt respectu ipsius contractus valeat: cum tamen is necessarius sit (quandoquidem agitur de ipsius præiudicio) etiam cessantibus legibus regijs: ne, si aliud diceremus, via aperiretur vxoribus nocendi sæpenumero viris suis inscijs, & inuitis. Eamdē nostrā sententiā post hæc scripta nouissimè sequitur, & probat (licet nostri fundamēti nō meminerit) D. Azeued. in l. 2. titul. 3. lib. 5. nou. Coll Reg. n. 35. cum seqq. Hinc est, quòd secundum magis communē & veriorē sententiam authorum contractus factus ab vxore sine licentia viri, non firmetur iuramento, etiamsi eius religio magna sit, in præiudicium viri: iuramētum enim non est seruandum, quoties vergit in alterius præiudicium, vt in cap. cum contingat, de iureiur. & in c. quamuis pactō, cum simil. de pact. in 6. ita resoluimus d. cap. 1. num. 34. estque verissimum, ibique hoc limitauimus, quoties contractus iuratus ab vxore sine licentia viri, non est in præiudicium ipsius viri, vt quia altera pars non erat potiturus bonis, nisi post mortem mariti, vel aliàs soluto matrimonio, secund. Burg. de Paz consil. 2. nu. 97. quod ratione iuramenti sustineri videtur posse: secus deficiente iuramento, secund. Lanzelot. in cōsuetud. Alexandriæ, verb. vxori, quæst. 5. numer. 25. Limitauimus etiam respectu ipsius vxoris, quæ non poterit agere aduersus contractum ab ea iuratum, secundum Anto. & Imol. nu. 18. & Alciat. in 4. notab. in d. cap. cum contingat, quos refert & sequitur D. Couarr. in 4. de sponsal. 2. part. c. 7. §. 1. nu. 3. versi. posset tamen, & Mexia in l. Regia Toleti, *de los terminos*, in 7. fundamento, 2. par. nu. 27.

At quod prædiximus nu. 10. videri obstare proximè dictis, In alia specie procedit, nempe in alienatione rei Ecclesiæ, & minoris, atque in electione ad bene-

ficium facta absque iuris forma, & solemnitate, accedente tamen consensu claro & expresso contrahentium, quibus ex illo contractu vel promissione præiudicium inferri poterat, sine fraude, & dolo: sed in nostra specie deficit consensus alterius personæ necessariò requisitus, nempe mariti, ad validitatem contractus, quia de ipsius mariti agitur præiudicio: ideò meritò ob hoc censendum erit diuersum, quàm in præcedentibus casibus, de quibus in dict.num.10. suprà.

Fit tamen ex supradictis, quòd si ex vtilitate conuentionis & contractus à muliere celebrati absque licentia viri, vel aliàs, præsumi posset legitima ratihabitio eius, vel eo mortuo, vxoris, aut hæredum, validus esset huiusmodi contractus, vt dicit D.Couarru.in d.reg.peccatum.2.part.§.3.numer.10.in fin.de reg. Iur.in 6. addens hoc esse cautè considerandum & obseruandum: & illud de vtilitate, procedit etiam in foro exteriori, vt probauit Roderic. Xuar. vbi suprà, in 4.limitatione, & plures allegans Ant. Gom. in l.55. Taur. num.2. & vltra eum Ias. cum alijs, quos citat. in l. qui iurasse, in princip.num.2.ff.de iur.iur.& in l. contra iuris,in princip. num.7.ff. de pact. & ibi Ioann.Oros.num.1.& optimè probat plures citans Matienç. vbi suprà d.gloss. 1.num.13.cum seqq.

Hinc sustineri potest opinio Mencha. dict.libr.1.controuer. vsufrequent. c.10. numer.25.in fine dicentis, quòd in foro animæ, si maritus, qui posteà contractum celebratum sine eius licentia sciuit, non reclamauit, vxor tenebitur stare iuramento, intellige tamen, dummodo ex hoc rectè præsumi posit ratihabitio viri, quod conscientiæ vxoris relinquendum erit. Vnde idem erit seruandum etiam non stante iuramento mulieris in eadem specie, quandoquidem in foro conscientiæ standum sit veritati, hoc est, consensui eiusdem, etiam absque iuramento: considerando tamen rem cautè, vt aduertit Couar. vbi suprà, idemque ipse censeo.

Fit etiam ex supradictis, quòd si ex contractu vxoris, celebrato sine licentia viri, nullum præiudicium eidem fiat, saltem in foro animæ, valebit per supradicta, atque ideò ipsa tenebitur ad obseruantiam contractus huiusmodi, sine tamen præiudicio viri: hæc tamen deductio tuta omnino non videtur, cum re vera mulier, quæ contrahit absque licentia viri aduersus prohibitionem legis, vel decepta est, & obligatio clanculum est celebrata, vel se ipsam decipit, & huiusmodi contractus improbandi à bonis viris sunt, aliàs enim facillimè fieret fraus legi aduersus omnem rationẽ, & præberetur occasio mille fraudibus: præsertim cum fœminæ faciles pro natura sua, & leuis mentis plerumque sint, præiudiciumque marito plerumque fieret, si matrimonio soluto, vxor teneretur ad obseruantiam huiusmodi contractus nulli, & à iure improbati, quia vir priuaretur commoditate voluntatis vxoris, quam pro vtilitate communium filiorum, vel sua, aut animarum vtriusque ad id, quod rectius & conducibilius esset adducere posset, nisi obligatam inueniret. Denique quia qui persuadet mulieri, vt aduersus legis decreta contrahat, bonus vir non est, & vel ipsam vult decipere, vel maritum iniuria afficere, qui vbi primum mulieri copulatur, omnia vxoris lege humana & diuina putat sua esse, præsertim si adsint communes liberi: nec minus dolebit vxorem in tempus soluti matrimonij deceptam, quàm si statim contractus seruandus esset, & res auferenda in præiudicium posteritatis suæ, cui haud aliter quàm sibi prospectum vellet: quibus rationibus sufficienter concluditur, non solum in foro exteriori contractum vxoris constante matrimonio, inscio marito, celebratum, etiam soluto matrimonio nũ valere, nec ipsam obligari ad obseruantiam huiusmodi contractus; vt in terminis probat Cifuentes in d.l.55.Taur. in versic. quinto dubitatur, quem sequitur latissimè id probans aduersus Tiraquell. Baeça de non melior.ratio.dot.fil.cap.11.nu.79.

cum

cum seqq. incipiens à numer. 68. & Matienç. in l. 2. gloss. 1. numer. 11. titul. 3. lib. 5. & nouissimè D. Azeued. vbi suprà, num. 49. cum seqq. vbi alios citat, & vltra eum Ioann. Stephan. Lambertengus de contractibus, gloss. 8. in verb. mariti: nu. 114. quando statutum emanauit ob ipsius mulieris fragilitatem. Sed neque etiam in foro conscientiæ, cũ nulla sufficiens differentiæ ratio hoc casu inter vtrumque forum assignari possit, aut valeat, vt patet ex supradictis: diuersa enim hæc sunt ab his, quę suprà n. 10. resoluimus, ex quibus hæc deriuamus, vt in versic. at quod prædiximus, aduertimus, sicque hic traditis non obstant: quibus sit, vt nouæ opinioni Matiençi vbi suprà, versic. sed si soluto, &c. non consentiamus, dum dixit se credere, quòd si soluto matrimonio, bona lucrata eo constante superessent inter coniuges, mulierem ad obseruationem contractus astringi, vel eius hæredes soluto matrimonio, quia tunc nemini præiudicium paratur, cum etsi filij supersint, iam legitimam susceperunt portionem: maritus autem mortuus est, cui nec eorum filijs fit aliquod præiudicium, si vxor ex bonis sibi pertinentibus teneatur contractum adimplere: hæc namq; opinio euidenter destruitur ex supradictis: & ita meritò ipsemet Matien. posteà dicit, Cogitate, dubius de sua opinione, quam veram non esse censeo, nullaque ratione sustineri posse, præcipuè cum idem author teneat contrariũ in articulo principali, vt vidimus, & nulla maior ratio concurrat in bonis lucratis constante matrimonio, quæ sunt ipsius vxoris, quã in cæteris eiusdem bonis.

Quòd si mulier, quæ contractum durante matrimonio fecit sine licentia viri, consequuta fuerit prius, quod ab aduersario dandum erat, vel per eum nõ stetit quominus id consequeretur, ipsa soluto matrimonio tenebitur in foro animæ contractum ex sua parte obseruare propter consensum semel præstitum; vt in terminis probauit idem Menchac. de success. creat. §. 4. num. 50. & §. 30. num. 32. melius num. 56. in versic. denique, & in versic. infertur, vbi quòd si per aduersam partem steterit, ipsa quoque in foro animæ libera erit, & sic intelligendus est idem Menchac. dict. lib. 1. c. 10. num. 16. cum seqq. dum nititur probare quod suprà retulimus ante versic. nihilominus: non enim debet locupletari cum aliena iactura. Sed hæc opinio Menchac. d. §. 4. & §. 30. in numeris præcitatis intelligi debet iuxta supradicta à nobis num. 10. nempè deficiente fraude & dolo, & prætereà vero pretio, & causa legitima subsistentibus, secus verò aliàs, vel si mulier notabiliter ex illo contractu læderetur.

Tandem ex superioribus deducitur, an vxor contrahens constante matrimonio sine licentia viri, peccet mortaliter, necne? nam meo iudicio si ex ipso contractu marito præiudicium fiat tale, in quo materia peccati mortalis cadere possit, peccabit proculdubio mortaliter, quia contra ll. iustas fecit, atque virum suum eo modo, quantum in se fuit, læsit, aliàs secus regulariter, & ita intelligendus est Menchac. d. cap. 10. num. 11. cum seqq. probant latè simpliciter partem negatiuam: & etiam Tiraquel. in l. 16. connubial. gloss. 4. n. 18. quem refert & sequitur Azeued. vbi suprà, num. 40. dicens, quòd huiusmodi mulier peccet, nempè vt intelligas vel de peccato veniali, vel distinguendo vt suprà: & idem videtur dicendum in contrahẽte cum ipsa muliere sine licentia viri.

11 Vltimò ex superioribus se nobis obuiam veluti prosiliens offert decidenda quæstio illa difficilima, atque inter nostrates admodum controuersa, dignissima tamen scitu, vtrùm testamentum minus solemne debeat in foro conscientiæ obseruari, fidemque faciat, & sic, an relicta in minus solemni testamento, vel codicillis huiusmodi, debeantur scriptis in eis in foro conscientiæ, necne, hoc est, an solemnitates à iure nostro regio requisitæ pro valore testamentorum, & codicillorum, in foro quoq; animæ obtineant atque seruari debeant, ita vt si

ipſa ſolemnia deficiant, voluntas minus ſolemnis in neutro foro obliget, nec ſit probanda: vel an in hoc ſit aliqua differentia inter vtrumque forum? In qua quæſtione qui religioſè ac rectiùs procedunt, iudicio doctiſsimorum Theologorum ſe ſubijciunt, quod & nos libentiſsimè facimus: & ideò ſub eorum cenſura, quia res hæc hunc locum expoſtulat, & à noſtris diffuſe explicatur, imò & confuſe, & nos in tranſitu & remiſsiuè loquuti fuimus de hoc in rep.l. nemo poteſt, numer.460. cum ſeqq. ff. de legat. 1. nunc ſummariè, quæ in eo ſcripta ſunt, referam, & meum iudicium (ſi quod eſt) exponam.

Prima igitur opinio habet, quòd voluntas teſtatoris patens, ſine dolo & fraude numcupata, etſi ſit minus ſolemnis, in foro conſcientiæ ſit cuſtodienda atque obſeruanda, ac proinde relicta in præd. minus ſolemni diſpoſitione, in eodem foro debentur, & qui ea hoc titulo poſsidet, ſit tutus in conſcientia, ſecureque retineat. Huius opinionis 4. fundamenta fortiſsima congerit Franciſcus Mantica, Palatij Apoſtolici Auditor de coniectur. vltim. volunt. libr. 2. tit. 14. nu. 10. cum ſeqq. & 17. fundamenta eiuſdem partis prius cumulauit Marcus Salon de Paz in l. 3. Taur. nu. 1407. cum ſeqq. qui fundamentis contrariæ partis reſpondet latiſsimè. Hanc primam ſententiam tenent ac ſequuntur plurimi authores, quos referens eam intrepidè probat Mantica vbi ſuprà, num. 9. & 29. aſſerens ex teſtimonio aliorum, & ex ſe affirmans eſſe communem, & magis communem, & veriorem, ab eaque in iudicando non eſſe recedendum, & quòd diuina ſanctione ſuffulta in via ſalutis tutior videtur: & hæc opinio apparet magis communis, ſecundum Couarr. in cap. cum eſſes. num. 5. de teſtam. vbi plurimos refert, inter quos & Theologos aliquos eam ſequentes, licet ipſe Couar. eam non probet, eſt etiam magis communis ſecund. D. Anto. de Padilla in l. cum quis. num. 8. C. de iuris & fact. ign. vbi plurimos huius authores ſententiæ, & hoc dicentes refert, non tamen eam ſequitur: ſed & alios plures congerit, & Theologos multos, Matienç. in l. 1. gloſſ. 10. nu. 13. tit. 4. hoc lib. 5. quamuis ipſe hanc ſententiã non probet, ſed contrariam, vt infrà videbimus. Sed & hanc primam opiniònem probarunt alij plurimi Theologi, & Iuriſtæ, quos in vnum congerit Salon de Paz vbi ſuprà, nu. 1457. & Menoch. lib. 1. de preſumpt. q. 8. num. 13. vbi numeris ſequentib. quinque fundamenta huius opinionis refert, eiſque ſatiſfacit, cum teneat contrariam ſtatim ſequentem, & nouiſsimè eam latè probat, & plures caſus ponit, in quibus ſemper voluntatem teſtatoris, licet in minus ſolemni teſtamento, vel codicillis, ſequendam eſſe in foro conſcientiæ, profitetur Molin. de iuſtit. & iur. 2. tract. diſputation. 81. col. 488. ad fin. cum ſeqq.

Secunda opinio eſt omninò contraria priori, quã quatuor rationibus comprobat, & veriorem eſſe arbitratur Couarru. vbi ſuprà, num. 6. cum ſeqq. vbi reſpondet fundamentis contrarijs, & refert Anchar. in cap. poſſeſſor. de reg. iur. in 6. nu. 20. dicentem ſe conſuluiſſe quatuor peritiſsimos in ſacra Theologia Magiſtros, atque inter eos præſtantiſsimum quemdã Carmelitam, qui omnes huic opinioni conſenſerunt. Sed ſeptem fundamentis eam ſuffulcit Mantic. vbi ſuprà, nu. 1. cum ſeqq. & 21. Burg. de Paz vbi ſuprà, nume. 1427. cum pluribus ſequentibus, & prætereà idem facit latiſsimè Matienç. vbi ſuprà, num. 14. cum ſequentibus, qui eam ſequitur, & alios plures huius opinionis authores refert, & communem eſſe ex alijs teſtatur: congerit etiam alios plures Mantic. vbi ſuprà num. 8. licet ipſe, vt diximus, priorem probet: licet hanc etiam ſecundum ſequitur probat, & dicit veriorem opinionem Anton. Gomez in l. 3. Taur. nume. 123. necnon & Menchac. de ſucceſſ. creat. §. 2. num. 10. & hæc opinio receptior cenſetur ſecundum Burg. de Paz vbi ſuprà, numer. 1455. qui neutram probauit, ſed quod infrà dicemus. Eamdem ex alijs affirmat eſſe communem, eamque ſequitur

tur

tur, & probat D. Anton. de Padilla vbi suprà nu. 12. vbi refert, quòd secundum hanc opinionem fertur non semel respondisse Franciscum à Victoria ex instituto sancti Dominici, virum præstantissimum, & quòd huius solius authoritas potuit rem hanc reddere cõpertissimam, & quòd ipsius authoritate frangi omnes oportet; vt huic consentiant opinioni: hanc etiam tenet, & latè probat Menochius vbi suprà. Quid tenendum?

Ego omnibus hinc inde pensatis, mediam quamdam tertiam sententiam bimẽbrem potius eligo; in hunc sanè modum, quòd hæres legitimus ab intestato succedens non teneatur in foro animæ præstare, nec restituere hæreditatẽ, nec soluere legata relicta in minus solemni voluntate hæredibus & legatarijs in ea scriptis, sed securè in conscientia ea sibi retinere possit.

Rursus, hæres in testamento minus solemni scriptus, aut legatarius, cui in eo aliquid relictum est, possint similiter in foro conscientiæ possidere, & retinere hæreditatem, & legatum, quousque ab eis in iudicio euincatur, dummodò dolus & fraus absit.

Hæc nostra sententia in suo primo membro respectu hæredis ab intestato, & in ipsius fauorem est etiam cõmunis, vt patet ex authoribus suprà pro secunda sententia in articulo principali præcitatis, qui in hac specie loquuntur: & in terminis id fatetur plures citans Matienç. vbi suprà, num. 41. & Lanzelot. in consuetud. Alexandriæ, verb. non possit, quæst. 14. nu. 6. cum seqq. fol. 131. colum. 2. necnon & Burg. de Paz vbi suprà, nu. 1458. qui in fine numeri præcedentis existimat eam esse magis communem, & tandem eam sequitur & probat nu. 1460. & numeris seqq. respondet rationibus primæ. Hanc etiam sequitur, & latè probat Dominic. à Soto libr. 4. de iustitia & iur. quæst. 5. articul. 3. per totum qui duo vltimi authores, & Menoch. de præsumpt. lib. 1. quæst. 8. nu. 7. versi. potest etiam; procedere dicunt, etsi hæres ab intestato certò sciat & fateatur voluntatem contrariam testatoris, attamẽ minus solemnem esse dicat, ac proinde ad restitutionem, non teneri. Addit Salon de Paz num. 1474. cum seqq. hæredem, legatariumve in testamento illegitimo scriptos ad iudicẽ Ecclesiasticum recurrere aduersus hæredem ab intestato minimè posse, vt denũtiatione Euangelica ad testamenti obseruantiam constringantur: & præterea hęredem ab intestato contra testamentum non solemne agentem non peccare mortaliter, secund. Fortun. Gars. & Couarr. contra Abb. quos refert, imò nec venialiter, vt affirmat Couarr. vbi suprà num. 10. etiamsi agens certò sciat esse eam voluntatem testatoris: vtrumque probauit Menoch. vbi suprà, num. 28. vnde tenebitur in cõscientia ad restitutionem eorumque, ex sententia cõtra hæredes & legatarios scriptos fuerit consequutus, secundum supradictos: tametsi Molina vbi suprà, contrarium affirmet in supradictis: sed nihilominus tenet præcedentem meam atque communem sententiam cum sequentibus declarationibus.

Hæc tamen, quam probamus sentẽtiam in hoc primo medio, procedit etiã respectu legatorum ad pias causas, si testamentum ipsum, quo relicta fuere, iure non fuerit solemne, etiam quoad legata ad pias causas, nempè quòd duos nõ habuerit testes, sed vnum: secus aliàs: quia tunc in huiusmodi legatis ad pias causas limitanda erit nostra & communis sententia, secund. Salon de Paz vbi suprà, nu. 1478. Similiter non procedit nostra & communis sententia, si hæres ab intestato habuerit læsam conscientiam in non adimplendo d. testamentum, ex tex. in c. fin. de præscript. & in c. per tuas. 2. de simon. cum simil. ita Alex. in l. nemo potest. colum. penult. ff. de legat. 1. idẽ probauit Soto vbi suprà, necnon & Salon de Paz num. 1479.

Deniq; præd. nostra sententia in suo secundo membro est etiã magis cõmunis, vt constat ex authoribus suprà citatis in

in prima opinione principali huius articuli, qui in hoc casu loquitur, & affirmat Rip. in d.l.nemo potest, num.99. dicit cõmunem eam sequutus Dominic. à Soto vbi suprà, necnon & Burg. de Paz vbi suprà, num.1480. cum sequentibus, qui eam sequitur, & communem dicit, & plures eius authores citat, & tãdem nu.1482. dicit eam probabiliorem & magis cõmunẽ: communem etiã eam appellat Matienç. vbi suprà, num. 41. licet erroneam eam dicat, secutus in hoc contrariam sententiam aliorum cũ Couar. vbi suprà, nu. 10. & cum Ant. Gom. in d.l.3. Taur. nu.123. Hanc nostram dicit etiam communem Iulius Clarus lib. 3. recept. senten. quæst. 90. versic. sed quid si: licèt contra eam teneat, inquit tamen, quòd post factum bene potest teneri hæc communis, vt excusetur ipse hæres à restitutione perceptorum, maximè si fuerit in bona fide: sed ego indistinctè hanc sententiam affirmatiuam sequi malo cum Soto & cæteris suprà citatis in fauorem hæredum & legatariorũ in minus solemni testamento scriptorum, dummodo fraus & dolus absit, consterque de voluntate defuncti, tametsi contrariam, vt communem, cum Couarr. & alijs probet nouissimè Menoch. vbi sup. nu. 31. & 32. Sed præd. nostram sententiam bimembrem, & communem sequitur, & probat nouissimè Lud. Carbo. de restitutione quæst. 45. in 2. & 3. conclus. & fundamenta contraria huic nostræ sententiæ diluit bene Burg. de Paz vbi suprà. nu. 1483. cum sequentibus, precipuè illud, quod magis vrgere videbatur, nempè non esse possibile, eumdem animæ forum pati hæredẽ ab intestato eãdem hæreditatem posse iustè petere atque retinere: similiterque, & hæredem, & legatarium in testamento minus solemni scriptos, eamdem hæreditatem, resque legatas possidere tuta conscientia posse, cum sint duo contraria & repugnantia, contra tex. in. l. si vt certò. §. duobus. ff. commod. quia cum vnum est bonum, contrarium est malũ. cap. hospitalium. 32. dist. respondet namque, duo contraria diuersis respectibus procedere iure posse, vt ibi ex pluribus bene probat: & nu. 1495. cum sequentibus (quem sequitur Menoch. vbi suprà, nu. 34.) latè agit, an huiusmodi scripti in minus solemni testamento, possint res hæreditarias, quas aliter consequi non valent, licitè furari: & præterea numer. 1494. contra Ripam tenet, eos non esse compellendos denuntiatione Euangelica ab hærede ab intestato ad bona hæreditaria & legataria restituenda: quod etiam probauit Menoch. vbi suprà, num. 36.

Primò hæc nostra & communis sententia in suo secundo membro declaratur, vt procedat, quousque hæres & legatarius scripti in minus solemni testamento sint condemnati, & sententia in rem iudicatam fuerit transacta, vt suprà insinuauimus, & prius nuncupatim Dominic. à Soto vbi suprà, quod ita cum eo declarat Salon de Paz vbi suprà. num. 1493. licet Menoch. vbi suprà, nu. 3. sufficere dicat, quòd hæres vel legatarius huiusmodi sit conuentus, ad hoc vt ad restitutionẽ in foro animæ teneatur, quod verum credo, si nullam iustam litigandi causam habeat, quia per litis contestationem constituitur in mala fide, ac proinde peccaret mortaliter, & ad restitutionem cum expensis teneretur defẽdendo causam iniustam, & vexando aduersarium, & opinionem Menchac. simpliciter tenuit Lud. Carb. vbi suprà, conclus. 2.

Secundò limitatur, nisi hæres & legatarius scripti in testamento minus solemni, fuerint in contraria opinione, læsamque conscientiam habuerint, tunc enim, aut eam deponere debent, aut sequi secundum Alex. in d. l. nemo potest, colum. penult. Soto & Paz vbi suprà, num. 1499.

Tertiò limitanda est præd. nostra sententia, & communis in suo præd. secundo membro, si testator extraneum hæredem in minus solemni testamento instituisset, consanguineis indigentibus omissis, quibus in conscientia subueni-

ret e-

re tenebatur, vt latè probat Burgos de Paz vbi suprà, num. 1500. cum seqq.

Quartò limitatur, nisi aliqua fraudis suspicio fuerit aduersus cõtenta in testamento minus solemni, ita Angel. de Clauas. in summa verb. testamentum 1. §. 5. Sed hoc verum intelligit Salon vbi suprà, num. 1511. quòd non quęlibet ad hoc sufficeret suspicio fraudis, sed illa quidem res, qua de ipsa frude, aut dolo, hæredi, legatariove constet, seu qua ipsi læsam conscientiam habere æstimauerint.

Quòd si hæres in testamento minus solemni scriptus, nec legitimus ab intestato succedens hæreditatem adierit, nec eius possessionem ceperit, sed vterque ea sit probitate, vt nolit possessionem capere, nisi sibi ius faueat, tunc absque dubio nuncupatus hæres debet cedere, & legitimus ab intestato succedẽs hæreditate potiri, secund. Soto vbi suprà, quem sequitur Burg. de Paz in d. l. 3. Taur. nu. 1499.

Vlterius an hæres testamento nõ solemni scriptus teneatur in foro consciẽtiæ legatarijs in eodem testamento nuncupatis res legatas tradere, vel eas retinere possit, vt hæredi ab intestato, cum eas ab illo petierit, tradat in vtramque partẽ, disserit Burg. de Paz in d. l. 3. Taur. nu. 1512. cum seqq. & tandem in ea persistit vera sententia, meo iudicio, latè eam probans de cõgruo nu. 1514. quòd huiusmodi hæres in minus solemni testamento scriptus possidens hæreditatem, tradat legatarijs in eodem testamẽto nuncupatis in foro conscientiæ res sibi legatas, si legatarij ideoneos fideiussores præstẽt, illum ab hærede ab intestato ab omni damno deinceps contingenti immunem & liberum facturos: & quòd sic caueatur publico instrumento.

His tamen omnibus non obstantibus, in nostra Canonica quæstione principali, quam proposuimus suprà num. 7. & ab ea aliquantulum digressi sumus, vt priorẽ partem comprobaremus,
11 * D. Couar. lib. 1. variar. resolut. cap. 19. num. 10. contrarium indistinctè tenet ac probat aduersus Ioan. à Medina vbi suprà, quem citat existimans, vt etiam in animæ iudicio, & conscientiæ foro, legatum in præmissa specie legatario debeatur quãuis refragante conditione legato à scripta nuptias contraxerit, atque itidem legatarius iste iustè legatum percipiet, namque frequenter adducitur, conditionẽ illam, si non nupserit, non scriptam censeri, aut sequutis nuptijs seruatam fuisse, id à veteribus Iurisconsultis factum est in publicæ vtilitatis commodum, in odium celibatus, & fauorem prolis suscipiendæ, vt omnes maiori conatu, & studio procreandis liberis operam darent, vt ex ipsis Iurisconsultis constat, & latè probat idem Couarr. in 4. 2. part. cap. 8. in princip. & Mantic. post alios vbi suprà, nu. 1. cum seqq. Lex igitur hoc voluit & sanciuit, sancireque potuit contra apertissimũ testantis iudicium, atque certissimam testatoris voluntatem, vt censet Couarru. priori loco præcitatus: cuius sententia comprobatur ex traditis à nobis suprà dict. lib. 1. quęst. 32. nu. 4.
12 cum sequentibus, * vbi resoluimus contra Alciat. dispositionem text. in auth. de sanctiss. Episcopis. §. sed & hoc præsenti, collation. 9. & Auth. nisi rogati. C. ad Trebel. quibus habetur, vt relictum sub conditione nuptiarum, verificetur, si hæres vel legatarius monasterium ingrediatur, ac proinde monasterium succedat: idem si ipse grauetur, vel eidẽ substituatur, si sine liberis decesserit, namq; eo religionem ingrediente, euanescit conditio substitutionis, & monasterium bonorum capax hæreditatem vel legatum consequetur, & illa conditio tunc temporis pro inualida, & non scripta habetur, habere locum in conscientiæ foro, etsi quammodò lex lata videatur contra voluntatem defuncti: quod nouissimè post nos contra Alciat. resp. 502. nu. 5. & respons. 633. secund. primã impressionem probauit Menoch. de præsumpt. lib. 1. quæst. 88. nu. 5. & latiùs lib. 4. præsump. 58. Sed & hanc opinionem Couar. licẽt eum non referat, probat

bat & sequitur cum Riminald. Iunior. in consil. 172. in fin & 173. Mantica vbi suprà, num. 4.

13 Quid tenendum? Ego profectò erubesco, ac summè cõtremisco in re adeò difficili, ac inter hos viros grauissimos, quorum discipulus esse vix mereor, iudicium meum interponere. Nihilominus tamen, cum mei muneris sit, quid sentiam in difficultatibus insinuare, id ita libenter, sicut reuerenter faciam. Ad rem igitur, distinctio suprà dicta Ioan. à Medina verior mihi videtur, ac proinde tenenda in animæ iudicio, quæ est bimembris.

Primũ membrũ ipsius est quando constat certissimè de animo legãtis, nolentis omninò legare, si legatarius contra expressam conditionem adiectam legato nupserit, scilicet quando post verba conditionis. Si non nupserit, vlterius processerit, addendo, & non aliàs: vel si nupserit, nihil ei relinquo, aut lego: hac enim in specie opinionẽ Medinæ verissimam esse censeo, quoniam apertissimè constat tunc de duplici voluntate testatoris expressa, & specialiter declarata. Prima volentis legatarium non nubere, & hoc casu legat. Secunda, quòd si nupserit legatum minimè consequatur. Quis igitur in hac facti euidẽtissimi specie audebit censere, legatum deberi in conscientia contra voluntatem testatoris negatiuam, & prohibitiuam, adeò expressam & claram? An fortè quod ipsius voluntas manifesta in actibus voluntarijs ac procedentibus à mera voluntate ipsius, non sit seruanda? Minimè, reclamantibus iuribus voluntatem testatoris esse omninò seruandam, ac in conditionibus primum locum obtinere. An verò quod in re propria quilibet non sit moderator & arbiter, vel etiam quòd qui potuit non legare admittere non valuerit? Non profectò, cum hoc esset contra manifestas iuris regulas. Non igitur secus erit in hoc casu, ac si quis cum Titiæ si non nuberet, centum promisisset, quòd si nuberet, nihil. Sed nonne in hac specie Titia nubens aliquid ex hac promissione petere, aut consequi poterit? Nihil profectò, vtpote agens ex promissione qualificata & conditionali, ac proinde aut prout iacet & concepta fuit, eam acceptare tenetur, aut repudiare: non igitur potest in parte eam acceptare, & in partem reijcere: argumento in simili doctrinæ Bart. communiter approbati in l. Aurelius. §. idem quæsijt: nu. 1. & 2. ff. de liberat. leg. & in terminis promissionis huiusmodi per viam contractus, hoc expressè probat Medina vbi suprà, in versic. respond. saluo meliori iudicio: id quod necessarium est fateri: ille enim qui sub illa conditione promisit, potuit, prout fecit, conditione non adimpleta, promissionem auferre, siue penitus non fuisse factam in continenti declarare, hoc est, eã delere. Idèm igitur dicendum est in vltimis voluntatibus, quandoquidem valet argumentum de contractibus ad vltimas voluntates, & è contra, vbi diuersa ratio non militat, vt latè per Euerard. in centur. legal. cap.

14 17. * Accedit prætereà, quòd forus conscientiæ semper nititur veritati, atque ipsam cõmitatur aduersus præsumptionem legis, in qua lex ipsa ciuilis fundatur, secundum Ioan. Andream in cap. is qui fidem. de sponsal. latè Alciat. consil. 53. num. 8. lib. 9. & in l. quinque pedum. num. 20. in fine. C. finium regund. latissimè Menoch. de præsumpt. lib. 1. quæst. 88. in princip. & per totam. id quod doctores Theologi communiter passim fatentur ac docent: vbi enim lex positiua aliquid disponit, fundando se in præsumptione, & non super veritate, ea nõ est seruanda in foro conscientiæ, si veritas sit contra præsumptionem: ita per pulchras rationes probat Federicus de Senis consil. 21. numquid sequitur Abb. in cap. 1. num. 10. de constit. sequitur Decius consil. 49. nu. 3. lib. 1. sed veritas certissima ac indubia in proposito ea est, testatorem nihil legasse Titiæ, si ipsa nuberet: contractis igitur ab ea nuptijs, nihil consequitur in conscientia.

15 * Quinimò & in foro iudiciali atque exteriori in casu huius primi membri distin-

ctionis

ctionis Ioann. à Medina idem probandū censeo, non obstantibus iuribus suprà in princip. huius cap. in contrarium adductis: ea enim expressè loquuntur & procedunt in legato sub conditione simplici, si non nupserit, vel cto, non declarato vlterius per testatorem, quid faciendum sit, si nupcierit, quo casu nil mirum si interpretatione iuris adhuc legatum debeatur, non solùm in foro exteriori, sed etiam in conscientia, vt in secundo membro doct. Ioan. à Medin. de quo statim agemus. At verò quando testatur in præd. legato conditionali vltra processit, exprimendo suam voluntatem, vt si nuberet, nihil legabat, nec aliquid consequeretur legataria, non declarant leges prædictæ quid faciendum sit, nec in hac specie idem decidūt, quod in simplici conditione non nubendi decidit, & sic tamquam casus omissus, remanet sub dispositione iuris communis: argumento. l. commodissimè. ff. de lib. & post. cum simil. Sed apertū est in iure, voluntatem expressam testatoris inducere formam, ac omnino obseruandam esse: ergo huiusmodi legataria nubendo contra expressam prouisionem, & prohibitionem testatoris, legatum minimè consequetur.

16 Hoc idem fortiori astruitur fundamento: nam in casu d. auth. de sanctiss. Episc. §. sed & hoc præsenti. & in d. auth. nisi rogati. C. ad Treb. etsi quodammodo contra defuncti voluntatem ac sonitum verborum ipsius ius interpretetur, vt hæreditas vel legatum sub prædictis conditionibus relicta pertineant ad monasterium, habita pro inualida, vel non scripta conditione nuptiarum, vel illa, si sine liberis decesserit, in fauorem religionis (sicut in proposito pro non scripta habetur conditio non nubendi, propter fauorem prolis suscipiendæ, & in publicæ vtilitatis commodum, vt prædiximus) nihilominus tamen in casu d. §. sed & hoc præsenti. cum similibus; si expressè & clarè constaret de voluntate contraria testatoris volentis excludere monasterium, substitutumque eidem monasterio præferre, non procederet dispositio prædictorum iurium, vt cum communi plurimorum doctorum, quos citauimus, sententia resoluimus d. lib. 1. Canon. quæst. c. 32. num. 26. affirmantes procul dubio tamquam verissimam & receptissimam esse tenendam hanc opinionem in iudicando & consulendo; cum enim dispositio. d. §. sed & hoc præsenti, & similium iurium procedat & loquatur per interpretationem, præsumptionem, atque fictionē, vt passim omnes fatentur, legis interpretatio tunc locum habebit, quando de mente testatoris constat voluisse suam voluntatem subijcere iuris interpretationi, prout contingit in prædictis duabus simplicibus conditionibus nuptiarum, & si sine liberis decesserit, de quibus in d. §. sed & hoc præsenti. cum similib. Vbi verò verba testatoris clara sunt, ciusque mentem eructantia, ex quibus voluit dispositionem suam naturaliter, non verò ciuiliter intelligi, tunc locum habere non debet dispositio d. §. sed & hoc præsenti, cum similibus, in iustitia, nec in conscientia, vt dicemus infrà num. 17. Si igitur hoc ita est contra fauorem religionis, tametsi religiosorum status perfectior sit, quàm eorum qui coniugio operam dant, vt in. c. nuptiæ. 32. quæst. 1. in Clementina exiui. in princip. de verb. sig. c. commissum. de sponsf. idem conuincitur dicendum in nostra specie legati per testatorem relicti, si non nupserit, addito, Et non aliàs, vel quòd si nubat, nihil ei legat, vel relinquit; propter expressam & formalem voluntatem testatoris, qui vlterius processit, non legādo, si nuberet legataria: fauor enim, qui Iurisconsultos veteres in publicæ vtilitatis commodum, & in odium celibatus, & fauorem prolis suscipiendæ mouit ad censendum, conditionem illam, si non nupserit, pro non scripta haberi, ac proinde sufferendam esse, vt prædiximus, considerandus est eo in casu quo ipsi loquūtur, & illud disponunt, nempè in simplici conditione & voluntate non nubendi, interpretantibus tunc temporis

ris ipsius, verba prædicta conditionalia eo modo quo infrà dicemus in secundo membro, idque quando nõ habetur expressa de animo disponentis certitudo in contrarium, ea namq; habita, opus non est disponentium verba aliter interpretari, cum aliàs ipsimet Iurisconsulti deditissimi fuerint obseruationi voluntatis expressæ defunctorum, vt passim in iure videmus, imò in exequutione testamenti, & vltimę voluntatis defuncti versatur fauor publicus, vt in. l. vel negare, cum similib. ff. quemadmod. testa. aperiant. non verò idem fauor præsumptus considerari debet, etiam vbi expressè testator disposuit cõtrarium, hoc, vel illo casu particulari, vel cum hac, vel illa persona, ex quo non derogatur, nec derogari po est in vniuersum bono matrimonij prolis suscipiendæ. remanẽt enim in republica, ac in vniuerso orbe, quamplurimi, qui matrimonia contrahere valeant, nec ex illa conditione in particulari impeditur in vniuersum facultas matrimonium contrahendi, prolisque suscipiendæ. Quòd si adhuc in persona huiusmodi legatariæ impediri dicas bonum suscipiendæ prolis, id contra voluntatem expressam legantis, legatumque adimentis, si secus fiat, cum potuerit simpliciter non legare, & in re sua sit moderator & arbitrer, considerandum non videtur, cum hæc legataria si nubere velit, non impediatur id facere, legatum amittendo, cum posset etiam non nubere, etiamsi legatum huiusmodi sibi relictum non fuisset: non igitur reuocatur à matrimonio præcise, sed causatiuè, & quamuis inuitetur ad non nubendum spe lucri, id tamen lucrũ auferri sibi potuit ab eodem testatore nubendo, cum posset vsque ad mortẽ seorsum, & ex interuallo voluntatem suam ac testamentum proprium in totum & in partem mutare ac reuocare, vt in. c cum Marthæ. de celebrat. Missarũ cum simil. Potuit ergo in continenti contraria conditione legatum expressè adimere, vt in rub. & per totum. ff. de adim. leg. Si enim Iurisconsulti illi veteres interpretantes in fauorẽ matrimonij conditionem illam simplicem legati, si non nupserit, interrogati fuissent, quid si testator vltra processerit, adimendo expressè legatum, si legataria nuberet, credendum est ex supradictis omnibus cõtrarium in hac nostra specie responsuros: ergo hoc idem pro expresso haberi debet, quandoquidem contrarium ipsi non dixerunt: argumento glossæ communiter approbatę in. l. tale pactum. §. fin. ff. de pact. In summa iurisconsulti illa vtuntur, interpretatione voluntatis defuncti in simplici conditione, non nubendi, quando vlterius testator non processit, si contrà factum fuisset, vt ex ipsis patet, non verò aliàs: ergo eorum interpretatio extendi non debet ad casus contrariæ voluntatis expressæ per testatorem, quia in claris non est locus coniecturis, vt in. l. continuus. §. cum ita, cum simil. ff. de verb. oblig. Vnde meritò Methymna vbi suprà, in d. versi. respond. per totum, hoc idem voluit in foro exteriori, sicut & in interiori animæ, propter expressam voluntatem contrariam testatoris, tametsi apertiùs id probet loquens in foro conscientiæ.

17 Non obstat modò quod pro Didaco Couar. contra hoc primum membrum suprà adduximus, nempe dispositionem d. c. sed & hoc præsenti, procedere etiã in foro conscientiæ, sicut in exteriori, etsi quodammodo contra voluntatem testatoris ibi interpretatio fiat in fauorem religionis: hoc namque dupliciter soluitur. Primò, vt procedat, prout loquitur, in casu simplici, de quo in dictis iuribus, quando testator vlterius non processit annullando, vel adimẽdo legatum, si secus fieret, prout in nostra specie fecit, tunc enim per interpretationem iuris habetur pro non scripta præd. conditio in fauorem religionis, etsi contra verba, & voluntatem testatoris id videatur esse, quamuis ipse contrarium expressè non cauerit, quia vlterius non processerit. At verò si in casu illorum iurium expressè disponeret contrarium testator, monasterium minimè ad legatum

tum vel hæreditatem huiusmodi sic relictam admitteretur in foro exteriori, vt cum verissima & receptissima sententia resoluimus: nec etiam in conscientia, quandoquidem nec iustitia id permittit, fundata in expressa voluntate & dispositione testatoris, sicut contingit in nostra specie. Secundò resp. quòd dispositio Iustiniani in d. §. sed & hoc præsenti, cum simil. est recepta in iure Canon. in. c. in præsentia. de probat. vnde nil mirum si in consciētia etiam locum habeat, cum ius canonicum magis sequatur legem Dei, quā sęculi, vt latè deduximus d. c. 32. n. 5. cum seqq. At verò dispositionē Iurisconsultorū veterum, de quibus in prin. huius c. loquentiū in terminis nostræ quęstionis pręsentis, non inuenio iure Canon. approbatā: ergo nil mirū si ipsam in conscientia non procedere dicamus contra expressam dispositionem & ordinationem testatoris: & hoc de primo mēbro distinctionis Ioann. à Medina.

18 Circa qđ obseruandū erit ex Medi. vbi sup. in versi. ex eisdē, q̧ quando ipse donatarius vel legatarius certus est, q̧ animus donanti fuerit nō aliter donare, nisi existēte, seu adimpleta cōditione per eū apposita, siue id donator, vel testator tēpore donationis vel legati, siue aliàs animum suū donatario vel legatario explicuerit, nō erit tutus donatarius, vel legatarius per exceptionē rei iudicatæ, si re ad iudicium delata, fuerit pro eo iuris interpretatione iudicatū: quod ex superioribꝰ satis deducitur: secus verò erit, si animo non explicato verbis, nec aliàs, voluit ipse donator, vel testator stare iuris interpretationi, prout in dubio pręsumēdū est: nā tunc, vt infrà dicemus in 2. mēbro, etiam in foro conscientiæ standum erit prædictæ iuris interpretationi.

19 Secundū mēbrū distinctionis Methymnę est, quādo animus legātis sub cōditione, si nō nupserit, est incertus, vt tunc tēporis tutè posit iuris interpretationi, seu præsumptioni stari, nempè quando testator simpliciter alicui legauit sub conditione simplici, si non nupserit, nec vlterius processit declarando, & non aliàs, vel si nupserit, non lego: quia cum in hac specie ipse legans non sufficienter expresserit, quod fieri oportet, si conditio deficeret, quāuis regulariter in alijs conditionibus, matrimonio, nec religioni contrarijs, satis ex mente testatoris à contrario sensu collecta, iuncta iuris dispositione, cōstet legatum, seu aliam dispositionem conditionalem conditione deficiente corruere: attamen in conditione præfata, si non nupserit, quia ea videtur in grauamen Titiæ legatariæ cedere, cum legans videatur eam quodammodo ad perpetuam continentiam (hoc est causatiuè, licèt non præcise) obligare, ac proinde videatur conditio impeditiua matrimonij, tunc ius ipsum verba legantis sub conditione, si non nupserit, in fauorem matrimonij, & religionis interpretatur, non in eum sensum quem contrahentes de facto habent, nec quem verba ipsa sonant, sed in sensum in quo fieri rationabiliter possunt ac debent: credendum est enim talem fuisse testatoris voluntatem, sicut lex ipsa constituit, & interpretatur, tametsi verbis refragari quandoque videatur, argumento. l. nam hoc iure, cum simil. ff. de vulgari, & pupill. idemque in casu d. l. Titiæ, dicendum venit, vbi multiplex est legatum, nempè si non nupserit ducenta, si nupserit, centum, quia fortè voluit lex illa legata seorsum interpretari, ac si vnumquodque eorum seorsum factum fuisset, idque in fauorem coniugij, vt siue nubat, siue non nubat, habeat semper ducenta, quia per conditionem illam, si nupserit, ac simul dispositionem, lego ei centum, videtur eam ad nubendum obligare, ac proinde à maiori bono, scilicet à perpetua continentia impedire, & ideò cum non addiderit expressè, & non aliàs, talis conditio similiter repellitur: meritò igitur, vt in huiusmodi casibus, nempè in simplici conditione non nubendi, vel nubēdi, vbi testator expressè vlterius non processit, addendo & non aliàs, vel si nupserit, ei nihil lego, securè in foro conscientiæ stari possit præd. iuris

interpretationi, vel præsumptioni, quæ habet, vt reiecta cōditione nō nubēdi, legataria nubēs integrū legatū consequatur, quia in his casibus non repugnat expressa & specialis prohibitio testatoris, aliàs secus, vt in primo præcedēti mēbro distinctionis: & in hoc secundo concordant Methymna & Couar. vbi suprà.

10 Imò etsi D. Couar. improbet Methymnā in supradictis, attamē, si ad eius rationes ac etiam verba attendamus tātū ipsa cōcludunt in casu huius. 2. membri, in quo Methymna non cōtrariū, sed idem probat quod Couar. quāuis ipse Couarr. existimet indistinctè legē, reiecta conditione non nubēdi, legatario etiā nubenti aduersus certissimā testatoris voluntatem legatum deferre, non in pœnā legantis, sed in fauorē Reipublicæ, & prolis suscipiendæ, ne legatarius retrahatur à suscipiendis liberis: quo fit, inquit ipse, (& nunc ad rem) vt etiam in animæ iudicio, & conscientię foro, legatum legatario debeatur, quamuis is refragante conditione legato ascripta nuptias cōtraxerit, atq; itidem legatarius iustè legatum istud percipiet, hoc enim lex voluit, & sanciuit, sancireq; potuit contra apertissimum testatoris iudicium, quicquid in contrarium senserit Ioan. à Medi. in lib. de restit. q 23. col. 8. Hæc Couar.

Ex quibus verbis duo colligo. Primò, loqui ipsum in casu prædictarum legum disponentium, vt conditio illa adiecta legato, si non nupserit, non scripta censeatur, ac proinde reijciatur, & sic in conditione simplici, si non nupserit, in qua loquuntur prædictæ leges, & sic quando testator vlterius non processit addendo, & non aliàs, vel si nupserit, non ei lego, vel nihil ei lego, quo casu cum jus ipsum interpretetur verba legantis in fauorem matrimonij, nuptijs sequutis, quia testator verbis expressis contrarium nō præcepit, vel matrimonium non prohibuit, & Methymna, & Couar. idem probant, nempè in foro conscientiæ tutè standum prædictæ interpretationi.

Non verò loquuntur prædictæ leges antiquæ, vt suprà docuimus, nec Couar. (cū secundū cotam, quam allegat, intelligendus sit iuxta doctrinam Bart. communiter approbatam in. l. non solum. §. si liberationis verba, nu. 7. ff. de lib. leg. sequitur Beccius consi. 52. nu. 97. & Petrus Surdus cōsi. 9. nu. 50. vbi plures citat) in casu prioris membri, nēpè quando vltra conditionē expressam non nubēdi, vlterius adiecit testator, & nō aliàs, vel si nupserit, nihil ei lego: hunc enim casum, in quo Methymna dixit, in foro cōscientiæ standum esse animo legātis certissimo, & sic verbis expressis, Couarr. ipse non cōsiderauerit nec distinxit, licèt quędam verba interserat, quibus eo casu prima facię loqui videatur, nempè dum dicit: Lex igitur, reiecta conditione legatario etiam nubenti aduersus certissimam testatoris voluntatem legatum defert, &c. quo fit, vt etiā in animæ iudicio, & conscientiæ foro legatum legatario debeatur: attamen cum expressè loquatur in lege deferēte legatum legatario, reiecta conditione non nubendi, manifestè apparet id procedere in secundo membro distinctionis Methymnæ, nēpè in simplici conditione non nubendi, alio nō adiecto per testatorem, quo casu ipsa lex loquitur: non verò in primo mēbro, quando addita est clausula annullationis, vel ademptionis legati, si legataria nupserit, vt suprà deduximus. Similiter idē ex alijs verbis Couarr. patet statim seqq. ibi: Quamuis is refragante conditione legato adscripta, nuptias contraxerit: nā conditio legato adscripta, de qua leges, & Couar. loquūtur, est tantum illa simplex non nubendi, nihil amplius adiecto, vt prædiximus: igitur in secundo membro distinctionis suprà positæ loquitur Couarr. in quo Methymna idem tenuerat, nō verò in primo, quando vltra simplicē conditionē nō nubendi testator adiecit cætera verba. Non obstant etiā alia verba eiusdem Couarr. quæ huic discursioni obstare videbantur, nempè, Hoc enim lex voluit, & sanciuit, & sancire potuit contra apertissimum testatoris iudicium: nam eodem modo respondemus his verbis, quo superioribus similibus

similibus satisfecimus, loqui nempè in casu legis veteris simplicis conditionis non nubendi, & tunc apertissimum contrarium iudicium testatoris appellat Couar.id, quòd ex simplici conditione non nubendi resultat, vt regulariter in cæteris conditionibus videmus ipsis deficientibus, nihilominus hoc ius interpretatur in nostra specie in fauorem matrimonij, quia testator vlterius non processit sufficienter declarando, quid tunc fieri oporteret: cui interpretationi standum est in consciētia secundum ipsum Methymnam, & Couarru.

Secundò colligo ex Couarru. vbi suprà, ipsum reprobasse Methymnam in d. 1. membro, dum inquit Couarru. quicquid contrarium scripserit Ioannes à Medina, tamquam aliud sentientem in supradictis, cum tamē re vera Methymna in hoc improbari non debuerit, quia dum tenet in primo distinctionis membro suprà posito, legatarium huiusmodi in foro conscientiæ non posse habere legatum, cum animus legantis certus & expressus sit nolentis legare, si legatarius nupserit, rectè loquitur, vt prædiximus, & verba nec rationes Couarru. in hoc casu loquantur, sed in casu secundi membri distinctionis suprà dictæ, nempè quoties testator vltra non processit, sed stetit in simplici conditione, si non nupserit, qua in specie vterque in idem conueniunt.

SVMMARIVM.

1 *AN hæres, non petente legatario legatū, possit illud præscribere, & numeris sequentibus.*

2 *Hæres grauatus etiam post multum temporis differēns restitutionem fideicommissi, lucratur fructus perceptos negligentia fidei commissarij non petentis.*

3 *Res per fideicōmissum relicta, & per testatorem alienari prohibita, quamuis præscribi non possit, maximè antequam existat conditio fideicommissi, tamē post purificationem fideicōmissum præscribitur sine titulo tempore triginta, vel quadraginta annorum.*

4 *Vbi per acceptionem vel agnitionem alicui est actio competitura, antequam is agnouerit, alter, contra quem actio datur, non potest dici malæ fidei possessor.*

5 *Quando is qui possidet aut debet, non tenetur offerre nec ire ad domum creditoris, nec aliquid facere nisi petatur ab eo, tunc etiam de iure Canonico illo non petente præscribetur.*

6 *Actio pignoratitia an præscribi possit triginta annis, à cessatione oblationis debiti.*

7 *Iuri petendi legatum, vel fideicommissum, præscribitur triginta annis.*

8 *Hypothecaria à tertio possessore contra creditorem quo tempore præscribatur.*

9 *Legatum ante acceptationem acquiritur legatario, quandoque à morte testatoris, quandoque ab adita hæreditate: quod procedit nedum in rebus corporalibus, sed etiā in incorporalibus, nempè in seruitute legata, vt in nu. 10. etiamsi res incorporalis legetur, vel relinquatur per fideicommissum, vt in num. 11.*

12 *Dominium rei legatæ transit in legatariū à die mortis defuncti, vel aditæ hæreditatis, reuocabiliter, nempè vt legatarius possit illud agnoscere, vel repudiare, secus irreuocabiliter, vt hic latiùs declaratur.*

13 *Legatum ita dominium rei legatarij facit, vt hæreditas hæredis res singulas.*

14 *Iuri adeundi præscribitur triginta annorum spatio.*

15 *Ius supplementi legitimæ præscribitur, si nō petatur.*

16 *Legatū relictum legatario si volet, vel sub alia cōditione merè volūtaria, vel onere, absque dubio præscribitur spatio 30. annorum, legatario illud nō petēte, vel voluntatem suam non declarāte, onus vel grauamē non adimplente, & in nu. 17.*

18 *Hæres tenetur certiorare legatarium legati sibi relicti, aliàs erit possessor malæ fidei, & præscribere illud minimè poterit: & competet tunc temporis legatario cōtra præscriptionem 30 annorum restitutio in integrum ex capite ignorantiæ ex clausula generali prætoris. Si qua mihi iusta causa, &c. vt in num. 19.*

20 *Ignorātia probabilis est æqua, & iusta causa concedendi restitutionē in integrū his, qui læsi sunt lapsu temporis, quod procedit etiā aduersus præscriptionem. 30. annorum, vt in nu. 21. vbi quòd ignorātia hoc casu præsumitur, & potest tunc tēporis peti, in integrū restitutio intra quadriennium à die scientiæ ex capite ignorantiæ, quia est vtile ab initio, quāuis in prosequutione sit cōtinuū, vt in n. 22. & si per centū annos ignoraret, & nō peteret quis prędictā restitutionē, numquā ei curreret pręd. tēp⁹ quadriēnij, vt in n. 23*

24 *In dubio interpretatio est faciēda, vt restitutio aduersus præscriptionē concedatur.*

CAPVT XXVI.

Hæres antequam legatarius agnouerit legatum, an id præscribere possit?

1 SOlet apud vtriusque iuris interpretes de illa controuerti quæstione, quæ huic operi conueniens est, an hæres, nō petente legatario rem, vel quātitatem sibi legatam, possit illam præscribere? Et sanè in re hac ab omnibus allegatur Petrus Anchar. sūmus Canonista in regu. sine possessione, in 11. opposition. col. 18. versi. item intellige, de regu. iur. in 6. ad hoc quòd hęres nō potest dici malæ fidei possessor, antequā legatarius quantitatis, vel certæ speciei aghouerit legatum, etiamsi hæres ipse sciat illam rem vel quantitatē Titio legatā esse, ideoq; eam posse præscribere, etiā iure Canonico attento, & hoc dicit consuluisse Bald. & sequitur Soci. consil. 43. in causa vertente, col. 3. versi. præterea hāc partē, lib. 1. & consi. 2. in causa testamentaria, in fin. lib. 3. Dec. cōsi. 554. nu. 2. Rip. in l. fin. q. 69. C. de reuocand. donat. & Francis. Balbus in tractatu de præscriptionibus. 2. p. 3. partis princip. q. 13. n. 9. vol. 8. tractatuū diuersorū Doct. fol. 29. in antiquis, dicens, esse perpetuò notandum. Paul. Parisius consi. 62. nu. 34. lib. 3. Anto. Rub. consi. 3. dicitur, in fine. Maria. Soci. Iun. consi. 74. nu. 31. cū seqq. & cōsi. 145. nu. 71. lib. 1. Ant. de Fano de pignor. 6. p. 2. memb. nu. 22. Tiraquel. in l. si vnquā, verbo reuertatur. nu. mihi 391. C. de reuoc. donat. & de vtroq; retractu. titul. 1. de retract. linag. §. 56. glo. 2. nu. 4. fol. mihi. 254. Eādem sententiā plures allegans sequitur & probat D. Couarru. lib. 1. var. resol. c. 9. nu. 5. & ista est verior & cōmunior sentētia, & sic in iudicando & consulendo tenēda, vt plures authores allegās eam sequentes, affirmat Petrus Rebuff. in repet. l. vnic. in 1. notab. n. 54. C. de sentēt. quæ pro eo quod interest proferunt: & est verissima, & communis, vt plures alios allegās profitetur eā sequutus Beccius cōnsi. 48. nu. 4. lib. 1. idē testatur plures citās Petrus Surd. consil. 60. nu. 16. & eam sequitur etiam plures allegās Simō de Pretis de interpretatio. vltim. volunt. lib. 3. interpretatio. vlti. dubio vlti. solut. vlti. nu. 27. fol. 280. vbi nu. 28. *

2 hinc esse dicit, quòd hæres grauatus etiā post multū temporis deferēs restitutionē fideicōmissi, lucratur fructus perceptos negligētia fideicōmissarij non petētis, vt in l. mulier. §. si hæres. ff. ad Trebell. & nu. 26. præcedēti refert plures authores tenentes, *

3 quòd quamuis res per fideicōmissum relicta, & per testatorem alienari prohibita præscribi nequeat, vt in l. 2. C. pro empto. maximè antequā existat conditio fideicōmissi. Bald. consi. 351. itē ad illud lib. 3. tamen post purificatū fideicommissum præscribitur sine titulo tēpore. 30. vel 40. ann. *

4 Huius cōmunis sententiæ eam assignāt omnes rationē, quòd vbi per acceptationem, agnitionē ve alicui est actio cōpetitura, antequam is agnouerit, alter cōtra quem actio datur, non potest dici malæ fidei possessor, sunt enim quędā iura & actiones, quæ ipso iure nobis competunt, non expectata alia declaratione, & in his mala fides impedit præscriptionē, vt in c. fi. cū materia, de præscriptionibus, quod in hoc casu loquitur, & intelligēdū est: quædā verò sūt iura, quę cōpetunt nobis facta declaratione, vt in casu l. 2. C. de iur. emphi. nēpè emphiteotę cadētis à iure suo, & in legatis, vt in l. cum pater. §. surdo, & ibi

Batt.

Bart.ff.de leg.2.& in his ante factā decla rationē,cum iustè debitor ignorare possit,an creditor agnoscere, vel acceptare velit,& nō teneatur ante factā declarationē,interim nō dicitur malæ fidei possessor,ac proinde præscribere poterit.

5 Quæ sentētia cōmunis cōprobatur ex alia certissima,quæ habet,quòd quando is qui possidet, aut debet,nō tenetur offerre,nec iread domū creditoris,nec aliquid facere,nisi petatur ab eo, cui actio competit,tunc etiam de iure Canonico illo nō petente præscribitur, quia nihil est,quid ei imputari posit, siue quod eū cōstituat in mala fide.ita in terminis voluit Abb.in c.Ecclesia S.Mariæ, colu. 15. versi.sed pro concordia, nu. 36. de constit.& in c.quòd clericis.col.penult.versi. ideò dicit,de foro comp. sequitur Dec. d.consil.554.nu.4.& Tiraquel.plures authores referēs in d.l.si vnquam,verb. reuertatur,n.390.vbi hoc cū Raph. Cum. consil.67.statuto ciuitatis Vincentiæ, & consil.191.visa copia,col.2.& consi.147. domina contesia,intelligit, nisi debitor sciret creditorem ignorare,de quo agemus,infrà,nu.18.cum seqq.

6 Secūdò eadē cōmunis sētētia Petri Anchar.astruitur ex cōmuni interpretatione glo.in l.cū nouissimi.§.eodē iure, verbo opponere.C.de præscript.30.vel 40. ann.quæ habet, vt licèt creditor rē debitoris sibi pignori traditam obtinens nequeat illā præscribere ob scientiā rei alienæ,actionē tamen pignoratitiam, si debitor.30.annorū spatio debitū non obtulit, optime præscribere potest, cum ea actio,donec debiti oblatio fiat, minime oriatur:interim ergo dū oblatio non fit, nō oritur pignoratitia.l. si rem alienam. §.omnis.ff.de pignorat.actio. §. vlti. inst. quibus mod.re contrah.oblig. eoq; tēpore bonā fidē habet creditor respectu iuris offerēdi debitori cōpetētis: quam ob rē huic iuri offerendi præscribitur principaliter,& ex consequēti pignoratitiæ actioni,quę ex ea oblatione foret competitura.Debitor enim congruo tempore offerendo debitum,vel soluendo,potuit facere,vt sibi actio pignoratitia nascere tur: argu.l. qui potest facere. ff. de regu. iur.quod cū non fecerit,tamquā valenti agere & nō agenti cucurrit præscriptio, vt in l.1.§.fi.à cōtrario sensu.C. de annali except.vt in specie explicat Anto.de Fano vbi sup.nu.16.post alios,qui gloss. opinionē in d.§.eodē iure, sequūtur: & hæc est cōmunis interpretatio secūd. Couar. d nu.5.versi.ad hæc facit: tametsi super opinione d.glos.DD.communiter maximè contendant, vt patet ex Ant. Gom. 1.tom.c.9. nu. 27. paulò post princ.& ex eod.Couar.vbi suprà, & Roland. à Valle consil.21.vol.2.& Portio in suis regulis, & cōmunib' cōclusioni.lib.3.c.32.& 33. & Didac.Perez in l.2.tit.13.lib.3.ordin. vet.colu.1227.in versi. hic quæri potest, & decisio Pedemōt.115.per totā,& Azoued.in l.4.num.4.cū seqq.tit.15.lib.4.nouæ Coll.Reg.apud quos latè an iuri offerēdi præscribi posit,de quo nūc non dissero,sed tantū adduco pręd.cōmunē interpretationē (ne à proposito digrediar) quę profecto facit pro cōmuni doctrina Anchar.quā prędiximus. Non tamen ipse Petrus Anchar.designat locum Baldi, vbi iuxta suā opinionē consuluerit, nec aperit quo tēpore hoc casu legatū legitimè præscribatur,sed ni fallor, consiliū Baldi est 137.incipiēs,quædā vidua, in fine.nu.7.lib.3.

7 * vbi cōsuluit,præscribi iuri petēdi legatū & fideicōmissum triginta annis, & iterum consi.168.proponitur quòd quidā.nu.1.& 2.lib.5.per l.licet. C. de præscript.30.ann.voluit allegare.l.sicut in rē,eod.ti.quod cęteri pleriq; sequacium nō exprimūt,pręter Tiraquel.in d. l.si vnquā,verb.reuertatur.n.391.& Couar.vbi suprà, versi. & præterea: est tamē verū,pręcipuè cū pro legatis compotant tres actiones,personalis nēpè, realis, atque hypothecaria, vt in l.1.versic. rectius.C.cōmunia de legat.latè per DD.in l.1. ff.de legat. 1. Atqui actio personalis & in rē triginta annorum spatio præscribitur, nisi minori tēpore fuerint limitatæ, vt in d. l. sicut, & in l. omnes eod. tit.

8 * Hypothecaria autem à tertio possessore contra creditorem præscribitur, attēto iure ciuili, cum mala fide, vel sine titulo,

 tulo,

tulo triginta annis: à principali autem debitore, vel eius hærede contra creditorẽ quadraginta annis, vt in l. cũ notissimi, in prin. & in §. 1. & in §. 2. C. de præscriptio. 30. vel 40. ann. & ibi glos. verb. patris, & DD. expressã. l. 27. tit. 29. par. 3. & ibi Gregor. Lop. quamuis hodie de iure Canonico nullo tẽpore cum mala fide præscribatur, vt in cap. fin. de præscript. & in reg. possessor. de regulis iuris in 6.

Nihilominus tamen cõtra supradictã cõmunẽ sentẽtiã Bald. Anchar. & sequaciũ, imò quòd hæres nullo modo, nec tẽpore possit præscribere legatũ, facit vrgẽs difficultas, quia legatũ ante acceptionẽ acquiritur legatario, etiam ignorãti, quoad actionẽ realem, & personalẽ statim, quandoq; à morte testatoris, quandoque ab adita hæreditate, & hoc est quod voluit, & expressè probat d. l. cum pater. §. surdo. ff. de leg. 2. suprà allegat. & d. l. 1. C. communia de legat. & l. à Titio in fine principij, cum similibus. ff. de furt. ibi. Quia ea quę legantur, recta via ab eo qui legauit, ad eũ cui legata sũt, trãseunt. l. 35. tit. 9. p. 6. nẽpè fictè à morte testatoris, verè ab adita hæreditate: ita Bart. cõmuniter approbatus in l. si tibi homo. §. cũ seruus. ff. de leg. 1. secund. Alex. ibi nu. 4. Ias. 3. D. Couarr. in c. Raynaldus. §. 1. n. 1. de testam. & licèt à die mortis testatoris dominiũ fictè trãseat in legatariũ, id verum est, quoad ipsum actum translationis dominij, vt scribunt Ias. in l. si mihi & tibi, in princip. nu. 5. ff. de leg. 1. Gomec. in §. sic itaque, nu. 24. de action. Tiraquel. in tractat. le mort saysi, &c. 6. part. in princip. in 2. declarat. nu. 6. attamen ius ipsius legati, quod habet ipse legatarius in legato est ius verum, & propriũ, secund. iuris communis dispositionem, quę permittit cuiq; de re sua ad libitũ testari. l. 1. C. de sacrosanctis Eccles. Menoch. lib. 3. pręsumpt. pręsumpt. 117. nu. 6.

10 * & non solũ in rebus corporalibus, hoc verũ est, vt habet dicta cõmunis sententia probata in d. l. regia. sed etiã in incorporalibus, nempè in seruitute legata, quia eius dominiũ trãsit recta via in legatarium adita hæreditate, vt in l. si partem, ibi. Quia tua esse cœperat. ff. quẽadmod. seruit. amit. per quem text. hoc notat glos. magna in l. corruptionem. C. de vsufructu, & ibi omnes Bart. Alber. Fulgos. & Paul. de Castro in d. l. si partẽ. idẽ Bart. in l. si vsusfructus mihi. num. 2. ff. de vsufruct. leg. & Corras. in l. seruitutẽ. la 3. ff. de seruit. Ias. in l. 4. §. Cato. nu. 51. ff. de verb. oblig. Alciat. in l. 2. §. & harũ. num. 4. ff. eodem. Ant. Gom. alios allegans in tit. de seruit. nu. 23. in fine. Quod extendit Bart. in l. 1. nu. 6. ff. de legat. 1.

11 * vt procedat, etiãsi res incorporalis legetur vel relinquatur per fideicõmissum, etiãsi illud Ius incorporale cõsistat in seruitute prędiali, vt in d. l. si partem. siue in seruitute personali, prout est vsusfructus, qui in omnibus supradictis cõmuniter approbatur, secund. Ias. ibi nu. 26.

Ergo licèt legatarius possit licitè legatum repudiare, cũ interim dũ nõ repudiat, ad eum pertineat legatum, quia recta via in eum transit, & statim mortuo testatore videatur competere legatario, mala fides hæredis impedire debet ipsius legati præscriptionẽ: ex quo fundamento contra Anchar. videtur tenere Dec. in c. Ecclesia S. Mariæ. n. 26. de cõstit. dicẽs opinionem Ancharr. videri ex hoc periculosam, & cõtra eã tenere Raphael. Cuma. d. cõsil. 147. Sed hoc nõ obstãte, tenẽda est supradicta cõmunis sententia tãquã verior, imò quòd hæres antequã legatarius agnouerit legatũ quãtitatis vel certæ speciei nõ possit dici malefidei possessor, ac per cõsequens possit illud triginta annorũ spatio præscribere.

12 Nõ obstat quòd dominiũ rei legatæ recta via trãseat in legatariũ à morte testatoris, vel post aditam hæreditatem, id nãq; licèt ita verũ sit, attamen procedit reuocabiliter, nempè vt legatarius possit illud agnoscere, vel repudiare: secus irreuocabiliter: si enim legatarius repudiauerit, nũquam videtur fuisse suum: si verò acceptauerit, à tempore mortis dicitur esse suum, secundũ fictionẽ d. l. à Titio ita Bart. cõmuniter approbatus in d. §. cum seruus. Agnitio igitur legatarij requiritur ad hoc, vt reuocabiliter legatum

tum eidem acquiratur: interim ergo dũ ipse legatum non agnoscit, tametsi ad eum transierit, hęres incumbens possessioni eiusdem legati, non potest dici propriè nec verè esse in mala fide ad id præscribendum, donec legatarius agnoscat, siue petat legatũ illud, potest enim iustè existimare se illud nolle agnoscere, cum sciat sibi legatum, & non petit. Si igitur triginta annis steterit hoc modo, quòd sciens huiusmodi legatũ non petat, rectè, ac bono animo, siue conscientia poterit illud hæres præscribere, etiã attento iure Canonico, iuxta pręd. cõmunẽ sententiã.

13 Quod similiter cõprobatur ex l. legatũ ita 82. ff. de leg. 2. vbi inquit lex: Legatum ita dominium rei legatarij facit, vt hæreditas hæredis res singulas: quòd eo pertinet, vt si purè res relicta sit, & legatarius nõ repudiauerit defuncti volũtatẽ, recta via dominiũ, quod hæreditatis fuit, ad legatarium trãseat, numquã factũ heredis, sed tunc demum dominiũ hęreditatis in hæredẽ transit, cũ adita hæreditas fuerit, vt in l. cum hæredes, in prin. ff. de acquir. poss. ibi: Adita hæreditate, &c. ergo & legato agnito: requiritur ergo agnitio legati. Interim igitur quòd legatũ non agnoscitur, nec legatarius suã voluntatẽ declarat, hæres non potest dici malæ fidei possessor non soluendo legatũ, cũ nesciat an legatarius illud agnoscere, vel petere velit. Poterit igitur illud bona fide triginta annis præscribere, hoc est ius agnoscendi, ac simul petendi illud.

14 Sicut etiã iuri adeundi pręscribitur triginta annorum spatio, secund. Bald. Ang. & alios, præter Salic. in l. licet. C. de iure delib. est communis, vt plures allegãs refert Tiraquel. in d. l. si vnquam, verb. reuertatur, nu. 592. vbi loquitur etiam secundum ius Canonicum.

15 Sic etiã licet supplementũ legitimę ipso iure debeatur, vt in l scimus. C. de inoffi. test. quia tamẽ hoc intelligitur, si petatur secund. gloss. & alios omnes ibi, & Tiraquel. latè vbi supra d. glos. reuertatur, nu. 14. ipsum tamẽ præscribitur si non petatur, ex sententia omniũ in l. si quis filium. C. de inoffi. test. Bald. Salicet. & aliorũ in l. omnimodo. C. eodem tit. Tiraquel. de vtroque retractu tit. 1. §. 31. glo. 2. nu. 37.

16 Sed opinio Petri Anchar. & sequaciũ supradicta absq; dubio procederet, si legatum esset relictũ legatario, si volet, quia tunc legatum est cõditionale, iuxta l. si ita legatum. §. illi volet ff. de leg. 1. nec eo casu transiret statim dominiũ recta via in legatarium, sed postquam ipse voluntatẽ suam declarauerit, vt in d. l. legatum. ff. de leg. 2. à contrario sensu, ibi: Vt si purè rẽ, &c. & in terminis ita tenet & declarat Phili. Dec. in d. c. Ecclesia S. Mariæ, n. 26. de constit. & loquẽs in legato cõditionali, si in domo testatoris stare & habitare voluerit, idẽ probat idẽ Dec. d. cons. 554. nu. 4. quia cũ legatarius hac in specie nũquã volũtatẽ suã declarauerit, prout tenebatur, vt in d. §. illi si volet, ex longitudine temporis decursi potuit probabiliter hæres credere, legatarium noluisse adimplere conditionẽ legati, & hoc modo hęres videtur habuisse bonam fidem.

17 Idem dicendũ erit in quocũq; alio legato conditionali, vel cũ onere aliquo relicto, dũ enim cõditio, onus vel grauamen non adimpletur, vel agnoscitur, iustam causam habet hæres intelligendi, legatarium nolle acceptare onus vel grauamẽ.

18 Limitanda tamen erit cõmunis supradicta sententia Bald. & Anchar. quotiescũque legatarius ignorauerit legatũ sibi relictũ, tenetur siquidem eũ hæres certiorẽ legati facere, alias erit malæ fidei possessor, ac proinde illud præscribere vllo vnquam tempore non poterit, vt in terminis tenet Cuman. d. cons. 147. qui hoc casu loquitur dicens, quòd hęres sciens esse debitorẽ, non soluẽdo legatarijs, nec notificans, est malæ fidei: imò sciens creditorẽ ignorare, excusari non potest, quia cõtra voluntatem creditoris à iure præsumptam debitum retinet: pręsumitur enim, quòd si creditor sciuisset, interpellasset: argum. l. qui vas. §. vetare. ff. de furt. & sic hoc casu non præscribet, quia cõstat peccare, & cõtra cõscientiã agere, qui ignorante creditore debitum occultat. Idem probat ipsemet Cuman. cons. 67. & 91. & eum referens Tiraquellus in dict. l. si vnquam, verb. reuertatur, nu. 390. sic intelligens & limitans doctrinam Abb. in

d.cap.Ecclesia sanctæ Mariæ, num.36.& aliorum, quam supradiximus pro comprobatione sententiæ Patri de Ancharr. de qua suprà: sequitur etiam D.Couarr. d.lib.1.var.resol.c.9. nu.5. versic. quin & Cuman. & quòd hæres teneatur ad notificandum legatum legatario ignoranti, aliàs sit in dolo, si id non fecerit, sed occultauerit, tenet Bald. consil.235. libr.1.
19 * & in terminis quòd legatario ignoranti quantitatem sibi legatam, contra quẽ præscriptio 30. annorum decurrit, competat remedium restitutionis in integrum ex capite ignorantiæ, ex clausula generali Prætoris, Si qua mihi iusta causa esse videbitur, de qua in l.1.in fine, & in l.sed & si per prætorem.§.item inquit. ff.ex quibus causis maior. optimè probat Beccius consil.50.per totum,* quia
20 ignorantia probabilis est æqua & iusta causa concedendæ restitutionis in integrum ijs, qui læsi sunt lapsu temporis, iuxta glossam in l.1.§.si quis autem propter. ff. de itin. actuque priuat. quam sequitur ibi plures alios allegans num.2.&
21 num.3.addit,* hoc etiam procedere aduersus præscriptionem triginta annorum, secund.magis communem sententiam authorum, quos ad hoc ibi citat nuncupatim,& tandem inquit, quòd ignorantia in hoc casu præsumitur, per l. verius. ff. de probat.& quòd iusta & probabilis videtur ignorantia in legatario, cum agatur de facto alieno, vt in l. plurimum. ff. de iur. & facti. ignor. & in l. fin. ff. pro suo. Eamdem testatur magis communem sententiam Simon de Pretris de interpretatio. vltim. volunt. lib. 3.interpret. vltim. dubio vltim. solutio.
22 vltim. nu.26.* Imò intra quadriennium à die scientiæ potest in prædicto casu peti restitutio prædicta ex capite ignorantiæ,quia est vtile ab initio, quãuis in progressu sit continuum, vt in l. fin. C. de temp.in integ. rest.pet.& ibi gloss. Bart.
23 & Bald.* & ideò si cum aliquis probabiliter læsionem causatã ignoraret,& centum anni ante laberentur, quàm is restitutionem postularet, numquam ei intérim curreret tempus dicti quadriennij, secundum Bald. in l.3. C. si ex falsis instrum. & plurimos referentem Beccium vbi suprà d.consil.50. num.4. vbi etiam,
24 * quòd in dubio interpretatio facienda est, vt restitutio aduersus præscriptionẽ concedatur, secundum Aymon.consil. 201.præsupponitur,nu.37.

SVMMARIVM.

1 *Scindentes atq; asportantes ligna ex alienis fundis suis vsibus necessaria, vel pascua suis pecoribus opportuna ex pratis alienis priuatis, an peccent, & ad restitutionem teneantur: & numeris sequẽtibus cum suis limitationibus.*

2 *Scindentes arbores siluestres, iure communi attento, etiamsi ex eis ligna asportent, furtum non committunt, nec infamia latronum, aut furum notantur, vt in nu.3.*

4 *Ligna furari possent subditi fortè sine mortali culpa, quæ quotidianis vsibus saltem loci essent sibi necessaria, vbi domini eorũ acerba animaduersione eos à nemoribus arcerent, ita quòd prægrauem paterẽtur inopiam. Fallit, vbi ex hoc magna strages fieret. Item si causa lucri, hoc est, vendendi ligna, id facerent, vt in n.5. & nu. 27. quomodo primò dictum intelligatur, & an sit verum.*

5 *Dominus siluæ habet verũ lignorũ in illa nascentiũ dominiũ, & dominus prati aut agri, dominiũ herbæ ibi nascẽtis, & n.8.*

9 *Dominia rerum iure gentiũ sunt distincta, & vnicuique rei suæ cõpetit dominium, priuatiuè ab alijs, & ideò nemini licet alterius rem, possessiones aut fructus inuito domino subripere.*

10 *Pœna meritò per statuta, leges, principem & & consuetudinem atque ordinationes oppidorum statuitur contra scindentes & asportantes ligna ex fundis priuatis, & publicis, necnon, & contra depascẽtes prata, nemoraque aliena.*

11 *Leges humanæ Imperatorũ, & Regum obligant, etiã in consciẽtia, quando fundãtur super certo, & non super præsumptione.*

12 *Lex pœnalis non tollit obligationem ad culpam, quæ per priorem legem moralem fuerat imposita.*

Obliga-

13 *Obligatio legis Diuinæ tolli non potuit per legem pœnalem sequentem.*
15 *Lex pœnalis contra scindentes, & asportantes ligna, vel pastum furantes ex alienis fundis, quibus in causis excuset à peccato, & à restitutione, & nu. 16. cum seqq.*
18 *Furantes ligna vel pastum, aut venātes & piscātes in alieno, in extrema necessitate excusantur.*
17 *Scindentes & asportātes ligna vel pastum, ex silua communi ciuitatis, vel villæ, vel ex pascuis cōmunibus eiusdem, quòd non teneātur, nisi stragem magnam fecerint, aut sic capiātur, limitatur, nu. 20, nisi sola exactione pœnæ cōmunitas de consuetudine se satisfactā redderet. Ampliatur in oppidis propinquis nemora cōmunia habentibus, vt in nu. 22. vbi limitatur.*
21 *Exteri à populo prædicta furantes, procul dubio indistinctè ad restitutionē damni, præter peccatum mortale quod committunt, tenebuntur.*
23 *Lex pœnalis obligat ad peccatum.*
24 *Probari nō potest, ab initio ea lege vel hominum conuentione, dominia rerū ita fuisse diuisa, atq; distincta, & vnicuiq; distributa, vt liceret cuiq; ligna, vel pascua de fundis aliorū pro suis vsibus necessaria, & pecoribus proprijs opportuna capere.*
25 *Princeps potest fundos, montes, seu prata cōmunia alicuius ciuitatis vendere priuatis, faciendo propria ipsorum, & de eis priuilegia concedere, quo facto nullus in cōscientia, nec in iustitia præter ipsos aut de eorum licentia posset de illis ligna, aut pascua sumere.*
26 *Inconueniens maximum daretur, si pauperibus pro suis vsibus necessarijs, aut proprijs pecoribus ligna, aut pascua aliena sumere liceret, de quo hic.*
28 *Differētia magna est inter arbores, & feras agrorum, respectu capientium eas.*

CAPVT XXVII.

De ijs, qui in alienis fundis scindunt, & capiunt ligna, aut in alieno prato oues suas, aliave pecora pascunt.

FRequentissimè contingit in actu practico dubitari, an scindentes ligna, eaque capientes, vel pascua, ex alienis fundis suis vsibus atque pecoribus necessaria, siue opportuna, peccent, atque ad restitutionem damni illati domino faciendam teneantur, præcipuè cum in ciuitatibus & oppidis, vbi id accidit, sint leges atque ordinationes pœnales contra similia facientes statutæ? Et quamuis quæstio hæc satis triuialis sit, attamen quia necessaria scitu, & authores in ea varia sentiunt, eam solito stylo exponam, insinuans breuiter, quid tenendum sit: & primò de furantibus ligna, aut pascua in alienis fundis particularibus, deinde de communibus alicuius Reipublicæ disseram.

Et quoad primum, sunt qui existiment, vt siue lex, vel ordinatio populi sit pœnalis, id puniens, siue non, scindentes atque capientes ligna ex alienis fundis suis vsibus necessaria,* vel pascua suis 1
pecoribus opportuna, ex pratis alienis particularium dominorum, minimè peccent, nec ad restitutionem damni teneantur. Primò, quia per hoc quòd periculo pœnæ per legem statutæ quis se exponit, dicunt esse à culpa liberatum, nec amplius illum obligari, quàm ad hoc, vt paratus sit pœnam subire, quæ sibi iuxta legem, vel ordinationem erit inflicta, si in fragranti crimine deprehendatur, vel repertus fuerit à dominis, vel eorum custodibus: quòd si non fuerit captus, ad nihilum teneatur, sicque fuga liberetur.

Secundò, quia furtum non committitur in talium rerum captura, quia huiusmodi arbores siluestres, atque nemorum & pratorum pascua, sponte, natura absque vlla hominum industria nascuntur, vt patet, & à principio, quando res inter homines diuidi cœperunt, hac lege siluæ & prata alicui particulari homini venerunt in sortem, vt quamuis aliquis inde aliquid subriperet, non peccaret, sed solū teneretur eam subire pœnam, quæ illi fuisset per legem, aut per iudicem inflicta. Addent forsan huius opinionis sequaces, quòd cum paupe-

res Reipublicæ homines non habeant vnde aliàs vitam ducere possint, & sua pecora sustentent, nisi his lignis & pascuis captis, non esse eis statim in peccatum imputandum, quòd hæc capiant, cum aliter sibi prouidere non possint, ne natura, atque Reipublicæ corporalis mundana politia eis deficere videatur, in hac enim specie diuisio terminorum eis nocere non debet, cum omnes sint incolæ, ciues atque filij propè illius territorij: dominique particulares præd. fundorum & pratorum rationabiliter tenentur hoc casu id pati: quòd si aliud velint, cum agant contra rationem, non sunt etiam in foro conscientiæ audiendi. Cum igitur hæc ita se habeant, & pœna (iuxta verissimam, veriorem, atq; omninò tenendam sententiam) in consciẽtia non debeatur ante condemnationẽ, consequitur, huiusmodi homines prædicta facientes, minimè peccare, nec ad restitutionem teneri.

4 Quòd autem scindens arbores siluestres, iure communi attento, etiamsi ligna ex eis asportet, furtum non committat, sed tantùm lege Aquilia teneatur, colligitur ex Ioan. Fabro in. §. liberum. num. 1. inst. de leg. Aquilia, in hoc casu huiusmodi scindens & asportans æstimatione damni condemnabitur, ex text. in l. si seruus seruum. §. si oliuam, versic. idem & in silua cædua. ff. ad l. Aquil. vt refert Auenda. lib. 1. c. 4. prætor. num. 28. versic.
3 si vero. * Quo circa qui ligna cædunt, nusquam gentium infamia latronum aut furum notantur: satis ergo est moderatas exigere pœnas, secundum Dominic. à Soto lib. 4. de iustit. & iur. quæst. 6. artic. 4. versic. nonnulla, ibi: Quo circa, pagin.
4 mihi 343. col. 2. vbi subdit, * quòd re vera, vbi domini tam acerba animaduersione miseros subditos à nemoribus arcerent, vt prægrauem paterentur inopiam, fortè sine mortali culpa possent illa suffurari ligna, quæ quotidianis vsibus, saltem foci, essent sibi necessaria, quia vt in versic. præcedente incipienti, secundò notandum est, idem author dixit: domini, quibus Rex oppida cum nemoribus elargitur, non possunt alia ratione illa custodire, quàm Rex fecisset, non enim aliud ius eis concedit, quàm habet, & ideò si nemora hoc ferunt, non sunt oppidanis vetanda ad necessarios vsus: imò verò etiamsi nemora propria sint domini, non sunt eo rigore vetanda, vt corporalis infligatur pœna, neque grauis pecuniaria: arbores enim & ligna, quæ absque cultura terra progenuit, iure gentium communia esse deberent: vita namque humana nequit sine quotidiano lignorum vsu transigi, ob idque eorum furtum non est ea lance æstimandum, ac si quis ab arca tua, aut de domo tua nummos, aut supellectilẽ, alienos furaretur. Hæc Dominic. à Soto qui profectò his verbis præfatam profiteri sententiam videtur, quam etiã alij quàmplures viri graues huc vsque vulgò amplexi sunt, atque nunc sectantur, iuxta eam consulentes, & nouissimè Salon de iustit. & iur. in 2. 2. D. Thom. quæst. 62. artic. 3. conclus. 4. & 5. column. 748. cum seqq. loquens in silua vel prato non vallatis murò vel septo, & Molina simpliciter de iustitia & iur. tractat. 2. disputatio. 58. versic. cæterum, colum. 380. & frater Angles in suis florib. Theologic. quæst. in quæstione de cædentibus ligna, &c. conclus. 1. pagin. 240. vbi tenet, quòd nemo potest præscribere, quòd ante condemnationem ad aliquam restitutionem ligna scindentes teneantur, nam vt aues & pisces sunt communes, ita nemora, montesque lege naturali communia sunt, & vt non potest quis præscribere dominium ferarum, ita vt illas capiens in conscientia ad restitutionem teneatur, perinde de nemoribus & montibus censendũ est: quod nouius probare videtur Nauarr. in commentarijs cap. fraternitas. 12. quæst. 2. num. 33. cum seqq. vbi distinguens inter arbores & ligna, quas plantant & fodiunt homines, & herbas satas, vt frumentum & simil. & inter herbas antiquas, & herbas spõte natas, inquit, quòd in paucis terris est consuetudo, qua liceat soluta pœna primi generis arbores cædere, &

herbas

herbas depascere, in multis autem, & ferè vbique est consuetudo, qua liceat id facere in arboribus, & herbis secundi generis, & quòd hoc potuit consuetudo inducere, & inducta consensu publico, vel lege publica, efficit ne illa cæsio, vel depastus sit illicitus.

5 Fateri tamen eos ad minus necessariò oportet, vt credo fatebuntur, superiora minimè procedere, vbi quis magnum vel notabile damnum in alienis fundis atque pratis daret, vel si fortè causa negotiationis, hoc est, ad vendendum, præd. ligna scinderet & asportaret. Item etiamsi arbores industria hominum satæ atque in esse deductæ, non solùm natura, scinderentur atque asportarentur, & arbores fructiferæ, vt sunt vites, oliuæ, & pomarij, de quibus in l. vitem. ff. arbores furtim cæs. & in l. vitem. ff. quod vi aut clam, & in d. l. si seruus seruum. §. si oliuam. ff. ad l. Aquil. harum enim putator punietur vt latro, vt in l. 28. titul. 1. part. 7. & in l. 2. ff. arborum furtim cæs. tradit latè Auend. vbi suprà d. num. 28. in versic. in 2. quæst. in his etenim speciebus planum est furtũ committi, & ideò peccati, & ad restitutionem damni dati peccatorem teneri,

6 His tamen omnibus nõ obstantibus, contraria sententia in priori dicto tenenda est omninò, nẽpè quòd scindẽtes ligna, etiã ex arboribus siluestribus, spõte natura natis, absque industria hominũ ex alienis fundis, & depascentes cum suis animalibus aliena pascua ex pratis priuatis dominorum, illis inuitis, non solùm teneantur ad pœnam, lege, sanctione principis, vel ordinationibus populorum contra similia facientes impositam, si capiantur in fraganti crimine, & condemnetur, sed etiam ad resarciendum damnum, illiusque restitutionem veris dominis faciendam, licet in fragãti crimine non reperiantur, etiã in foro conscientiæ ante condemnationem, cũ limitatione de qua infrà.

7 * Nam dominus siluæ habet verum lignorum in illa nascentium dominium, & dominus prati, aut agri cuiuslibet, habet etiam plenũ & perfectum dominiũ herbæ in illo nascentis, quoniam potest vtrumque illorum ad libitum donare, vendere, locare, aut permutare, vt fit quotidiè, quorũ neutrum facere posset, si verum & perfectum non haberet in illis dominium: ergo qui aliquid illorum contra domini voluntatem capit, alienum inuito domino capit, & per consequens furtum committit, vt probatur in l. sciendum & in l. furtim, iuncta glossa. ff. arborum furtim cæs. ac proinde quia legem Dei transgreditur, peccat, non obstante quacumque pœna per legem humanã contra huiusmodi fures decreta, prout etiã peccaret in quocũque alio furto, quamuis lex humana pœnam quamlibet acerbam contra illud statuisset. Peccatũ igitur supradictum non poterit per solam pœnæ temporalis passionem deberi, sed necessaria quoque est contritio cum confessione Sacramentali, ac damnisillati restitutio.

8 Facta enim distinctione & diuisione terminorum, arbores & herbæ, quæ nascuntur in alienis omnino fundis, & nemoribus, & pratis priuatorum dominorum, earumque fructus eisdem acquirũtur, & sunt in proprio dominio ipsorum, ac proinde eis nullus alius vti, aut frui potest, qui non habeat dominium, vel licentiam veri ac proprij domini, & hoc iustis & legitimis titulis, tempore immemoriali, vel priuilegio principis, priuatiuè sufficienter acquisitis. Nullus ergo contra domini voluntatem poterit eisdem vti, aliàs absque dubio peccabit, & ad restitutionem damni tenebitur, ac si aliud quidpiam alienum subriperet, siue fructus illi nascantur industria hominum, siue sponte natura: vtcumque enim sit, cum iam sint alieni, inuito domino sibi auferri non possunt, & comprobatur ex pluribus adductis per D. Couar. in pract. qq. c. 37. nu. 3.

9 Vlterius eadem sententia comprobatur, quia cum dominia rerum iure gẽtium sint distincta, & vnicuique rei suæ competat dominium priuatiuè ab alijs, vt in l. ex hoc iure. ff. de iustit. & iur. & ibi

ibi per DD. nemini iure licebit, alterius res possessiones aut fructus inuito domino surripere, vt eleganter probat Cõradus in lib. de contractibus, quæst. 10. cum seqq. quem refert & sequitur D. Couar. in regula peccatum. 2. part. §. 8. nu. 1. ibi: Iure siquidem naturali, de reg.
10 iuris in 6. * Vnde meritò per legem & principem, & consuetudinem antiquã, quinimò, & per statuta & ordinationes ciuitatũ, & oppidorum, & nonnumquã, conuentione dominorum, & colonorũ certa statuitur pœna contra scindentes arbores, lignaque ex eis asportantes ex fundis, priuatis, & publicis: necnon & contra depascentes prata, nemoraque aliena, prout quotidie fit: habet enim hæc prohibitio pœnalis originem, & fundamentum ab ipso iure gentium dominia distinguente, vt melius obseruetur, quod ab eo introductum est:
11 * leges autem humanæ Imperatorum, & Regum obligant etiam in cõscientia transgressores ad peccatum, quando lex fundatur super certo, & non super præsumptione, vt colligitur ex diuo Thom. 1. 2. quæst. 96. artic. 4. & 2. 2. quæst. 60. artic. 5. ad primum Florentin. in sua summa. 1. part. tit. 18. c. vnic. §. 2. Siluester verb. lex quæst. 8. Ioan. à Medina de restitutione quæst. 36. versic. quo præmisso, optimè Alfonsus à Castro lib. 1. de potesta. l. pœnal. cap. 4. per totum, & cap. 1. quomodo cognosci possit, legem aliquam humanam obligare ad culpam mortalem. l. 16. tit. 1. part. 6. vbi eam expendit Greg. Lop. glos. 5. est communis, vt cum alijs testatur D. Anton. de Padilla in l. per agrum, nu. 9. C. de seruit. in aqua. tenet eã Didac. Perez in 10. quæst. procemiali, vbi hoc verum intelligit intentione legislatoris non cessante, & dũmodo lex sit iusta, & legislator habuerit potesta-
12 tem eam condendi. * Denique lex pure pœnalis non tollit obligationem ad culpam, quæ per priorem legem moralem fuerat imposita, vt ad oculum probat Castro vbi suprà, cap. 10. per totum, & nouissimè cum eo Nauar. in cap. fraternitas. 12. quæst. 2. nu. 28. cum sequentibus. Cum ergo prædicta facientes, furtum committant, consequitur illos peccare, quamuis lex humana contra eos, qui huiusmodi furta committunt, pœnam statuerit: transgrediuntur enim legem di-
13 uinam prohibẽtem furtum fieri: * obligatio namque legis diuinæ non potuit tolli per legem pœnalem sequentẽ, aliàs enim in nullo alio furto peccatum committeretur, propterea quod lex humana contra omne furtum pœnam aliquam statuerit.

Quibus fit, vt hæc secunda opinio nostræ quæstionis Canonicæ apertissima sit, nempè committi furtum in supradictis, & restitutioni obnoxios esse qui prædicta faciunt damni illati, etsi pœnam legis passi sint, vt optimè comprobãt, & in proprijs terminis latè fundant Ioan. à Medina de restit. quæst. 12. versi. est tamen dubitatio, in fine, & Alfons. à Castro d. lib. 1. de potestate. l. pœnal. cap. 10. versi. primo ex hac probata conclusione, quem refert & sequitur Auenda. d. lib. 1. cap. 4. prætor. num. 28. in princip. & in versi. sed mihi aliter. idem Auenda. eod. lib. 1. capit. 13. nu. 11. eamd. sententiam probat, & apertè sequitur Dominic. à Soto vbi suprà, d. lib. 4. de iustit. & iur. quæst. 6. arti. 4. versic. dubium autem, ibi aliter verò, pag. 342. col. 2. Didac. Perez quæst. 10. procemial. in versic. ex quo etiam infero, & in versi. dato igitur: nouissimè & optimè Anton. à Cordub. in sua summa *de casos de conciencia*, quæst. 71. per totum vbi post Auenda. vbi suprà, loquitur nuncupatim in lignis & pascuis, quæ ipsa natura absque facto, & industria hominum nascuntur, propter distinctionem dominiorum antiquitus factam, & est communis secundum Molin. de instit. & iur. tracta. 2. disputatione 58. conclusio. 5. & in pascuis idem probat disputatio. 59.

14 Hæc tamen vera & recepta sententia intelligenda primum est, dummodo furtum lignorum, & pastus, sit in quantitate materiæ sufficientis ad peccatum mortale incurrendum, & ad restitutionem inducendam in persona, quæ habeat

beat

beat bona è quibus restituere possit: alias enim, si furtum huiusmodi esset leue, & sic nō esset materia grauis, vel delinquens non haberet vnde restituere, & soluere damnum posset, hoc est, pretium, vel iustam æstimationem lignorum, & pastus furtim subtracti, per pœnitentiam Sacramentalem, cum proposito, & animo restituendi cum potuerit peccatum delebitur, & pœnitēs absoluēdus erit à confessario.

15 Secundò præfata sententia limitatur, quando contrarium esset per legem validam, vel statutum populi constitutum, aut nisi antiqua consuetudine, quæ pro lege habenda est, contrariū liquidò semper fuisset obseruatum, nempè vt domini siluarum aut pratorū non petant damni reparationem, sed tantū pœnam legis contra huiusmodi personas statutam, tunc enim colligi videtur intentio legislatoris vel consuetudinis huiusmodi per interpretationem populi, vt per passionem pœnę huiusmodi peccatores liberentur à restitutione dāni, quod intulerunt, vt tenet Castro vbi suprà, in versic. quod ergo: & Cordub. dict. quæst. 71. in dicto versic. *y todo esto*, vbi sentit id procedere, etiamsi delinquens non capiatur, nec condemnetur in præd. pœna, dum inquit per disiunctiuam: *O el señor se contenta cō la pena, si le tomā, y le condenan en ella*: sed loquitur quādo constat ex lege vel cōsuetudine, *que el señor se cōtenta con ello*: quod prius tenuit Methymna vbi suprà, addens idē esse si ex statuto id constat, quod si constaret, indubium videtur, vt ex eisdem authoribus ibidem constat, & iterum ex Cordub. in 3. dicto, in versi. *verdad es*: tametsi difficiliter id ex consuetudine, & perrarò constabit. Nemo igitur se seducat, quando consuetudo non est clara, & euidens atque certissima, cupiens se à restitutione damni à se dati liberari. *

16 Idem est si ex partium conuentione id constasset, vt existimat Soto vbi suprà, versic. secus si fortè: dicens se numquam audiuisse contigisse, & Didac. Perez d. quæst. proœmial. 10. circa finem. versic. Hoc tamen limitarē, id intelligēns, dummodò qui rapit, in vsus suos rem raptam habeat, secus si ad vendendum subriperet, vt dicit se sæpius consuluisse rogatum.

17 * At verò quādo hoc expresè nō constaret ex intentione legis, vel statuti, vel partium conuentione, sed tantùm ex consuetudine haberetur, vt petatur pœna, quando capitur delinquēs, & condemnatur in ea, & non damni illati restitutio, quamuis hoc forsan sufficiens videatur ad excusationem restitutionis, nihilominus non est certum nec securū, vt innuit Cordub. vbi suprà d. versic. *verdad es*, instantia enim in hoc dari potest, præcipuè quando pœna non petitur, nec fit condemnatio ipsius: vel si petita fuit, ex defectu probationis non fuit sequuta condemnatio, tunc enim cum re vera dānum datum sit, nec soluta pœna, quę eidem ęquiualeat, non video cur non sit restitutio damni verè illati in foro conscientiæ inducenda, cum teneamur, ad damni illati restitutionem, vt in regula peccatum non dimittitur, &c. de reg. iur. in 6. cum similibus adductis per Castrum vbi suprà, d. cap. 10. colu. 1635. in versic. eādem sententiam, vbi etiā probat, per passionem pœnæ minimè liberari ab obligatione restitutionis damni illati. Eamdem secundā limitationē nouissimè probat & benè declarat Molin. vbi suprà, & tandem inquit, quòd in dubio vel venia est obtinenda, vel restitutio facienda: & declarat aliquos casus, quibus cessat dubium, ac proinde restitutio.

18 Tertiò limitari debet præd. sententia in furante ligna vel pascua, vel venante aut piscante in alieno in casu extremæ necessitatis, vel quasi, ita vt vix possit aliter vitam suam & suorum conseruare, tunc enim dominus ipse deberet rationabiliter in ipsa suarum rerum captura consentire, vt probatur argumento. cap. si quis propter famem, de furt. & in terminis ita tenet Methymna d. quæstion. 12. versi. alia hinc oritur, ibi. Excepto nisi extrema.

19 Quoad secundum de cædente ligna in silua communi ciuitatis vel villæ, vel pascente

pascente pecora sua in pascuis communibus ipsius Reipublicæ, in qua ipse degit, idem videtur dicendum, vt quamuis is capiatur, & condemnetur in pœna legis vel ordinationis illius communitatis, atque ipsam soluerit, nihilominus tenetur ad damni illati restitutionē præter peccatum: vsus enim siluæ, & pascuorum communis est ipsius Reipublicæ, ergo damnum in eis datum, Reipublicæ restituendum est eisdem rationibus, quibus hoc probauimus suprà in fundis, & pratis priuatorum, & in terminis ita tenent plerique Doctorum ex suprà citatis, præcipuè Castro, Auend. & Didac. Perez vbi suprà.

Sed in hoc verius mihi videtur dicēdum, quòd quando silua cædua, aut pratum eiusdem vrbis, aut castri communis est, & ciues, aut incolæ eiusdem ligna cædunt in ea, atque asportant, vel pecora sua pascunt, nisi insignem, aut notabilem stragem faciant, ad nullam teneantur restitutionem, neque pœnę, neque pretij, nisi capiātur: oppidum enim videtur suis oppidanis illa lege ligna, vel pascua distribuere, vt qui capiatur, pœnam luat, qui verò euaserit, gratis sibi prædam acquirat, quare non tenētur ad restitutionem, nisi insignem aliquam deprædationem, vt dicebam, faciant, sed si capiantur, tenentur subire pœnam: ita tenet Domin. à Soto vbi suprà, in versic. aut enim, pagin. 342. colu. 2. sequitur benè probans Cordub. d. quæst. 71. in 2. dicto, vbi idem declarat respectu peccati, nempè vt quando non sit notabilis strages, seu damnum montium, nec etiam valor lignorum notabilis non videatur peccatum mortale: secus si sit notabilis valor lignorum, & in notabile damnum montium, modò id fiat ad vendendum modò non, quia tunc erit peccatū mortale, & ad restitutionem tenebitur vltra pœnam legalē, in qua iudex eos condēnauerit propter iniuriam populo vel domino lignorum exinde irrogatam contra legem id vetantem, sequitur etiam frater Angles vbi suprà, pagina 241. & Molin. vbi suprà, conclus. 2. & 3. vbi benè declarat quantum sit restituendū. Eamdem sententiam probat Salon de iustit. & iur. in 2. 2. D. Thom. quæst. 62. articul. 3. controuers. 2. conclusi. 1. columm. 746.

20 Illud de notabili damno, aut magna strage in montibus & pascuis communibus, limitandū est, vt per supradictos, nisi lege vel consuetudine antiqua modo quo prædiximus constaret, quòd respublica sola pœnæ exactione se satisfactam redderet, tunc enim sufficeret pœnæ exactio, si delinquens capiatur, & in ea condēnetur, absque alia satisfactione, aliàs secus, vt diximus in præcedēti puncto, potest enim populus, qui communes siluas, & cōmunia prata habet, hanc legem statuere, vt quamuis nullus de re illa communi aliquid sibi absque Reipublicæ licentia capere possit, si tamen ceperit aliquid, non ideò peccet, sed solùm subijciatur pœnę ab eadem Repub. constitutæ, quo casu indubium est contrà facientes non peccare, vt benè probat Alfons. à Castro vbi suprà dict. c. 10. col. 1637. in versi. potuisset.

21 Quòd si exteri à populo, & vniuersitate hæc ligna vel pascua furentur, tenebuntur proculdubio ad restitutionem damni illati, eiusque valoris, præter reatum peccati mortalis, siue insignis strages sit, siue non, dummodò adsit materia non leuis, sed sufficiens ad inducendum peccatum mortale, & restitutionē, hi namque cum non habeant communitatem, nec partem aliquam in prædictis lignis, & pascuis, quia exteri sunt, ea auferendo committunt furtum: vicinus autem loci scindendo ligna, & conuertendo illam rem communem in propriam ipsius vtilitatem, propter communionem quā in illa re habet, excusatur à crimine furti, vt benè probat Auend. d. cap. 4. num. 28. versi. quod est intelligēdum: igitur & à peccato mortali, & restitutione, si damnum datum notabile non sit, & insignis strages non fiat, per supradicta, nisi in casu speciali, de quo per Molinam vbi suprà in 5. conclus. versi. aduerte, quem non refero, quia du

bito

bito de eius contingentia, & verificatione.

22 Idem est dicendum, si vtrumque duorum oppidorum, quæ propinqua sunt, nemora communia habeat, tunc enim videntur etiam & sibi mutuo illa lege ligna condonare, quare non tenetur ad restitutionem, nisi insignem aliquam deprædationem faciant, quòd si capiantur, tenentur subire pœnam secundum Soto vbi suprà, pagin. 342. colu. 2. versic. idque censuerim, quem sequuntur Angles, & ad litteram Cordub. vbi suprà, in 3. dicto, in principio, vbi limitant, nisi alterum oppidorum haberet montes, alterum verò non, vel ita distantes, vt eis illud vti non possit, vel minus vti possit, quia cum tunc compensatio æqua locum habere non possit, subripientes ligna proxima ex montibus alterius oppidi, peccabunt mortaliter; & ad restitutionem tenebuntur, nisi hoc oppidum, vel dominus ipsius se contentum redderet cum pœna apprehensorum in furto, idem probat Molina vbi suprà, in 4. conclus.

23 Superest modò, vt respondeamus ad fundamenta tenentium contrarium in primo dicto principali, quæ etiam militant contra secundum, de quo modò egimus: & non quidem obstat primum, nempè quod vbi lex pœnam adhibet, non obligat ad peccatum, hæc namque regula deceptoria est, *imò propterea lex pœnam imponit, quòd culpa subest, pœna enim nisi pro culpa imponi non potest, vt meminit Soto vbi suprà, in versi. sunt enim, qui illam se amplius explicuisse refert, nempè libr. 1. de iustit. & iur. quæst. 6. art. 5. ad secundum.

Ad secundum respondeo, quòd taliũ rerum captura non esset discenda furtiua, si à prima rerum diuisione talis condita fuisset lex, vt liceret inde cuique ligna, vel pascua pro suis vsibus necessaria, & pecoribus proprijs opportuna capere, etiam inuitis dominis: sed an sic fuerit inter homines de hac re conuentum, probari, aut constare non post, *

24 cum nullum extet de hac re apud probatos authores testimonium, quare potius commentum, quàm veritas est. Quo fit, vt cum dominia rerum iure antiquissimo gentium distincta sint, atque vnicuique priuato certæ possessiones distinctæ, vt propriæ distributæ, & inde in successores effluxerint omnia in eis nata, siue sponte natura, siue per industriam hominum, eorumque fructus indistinctè sint propria eorumdem dominorum priuatiuè ab alijs, sicut domus, pecunia, & cæteræ res mobiles atque se mouentes: hinc est, vt prædictis omnibus domini liberè fruantur; & de eis ad libitum disponant, alienando, locando, donando, permutando, & quicquid volunt faciẽdo, prout faciunt quotidie in montibus, fontibus, herba, & cæteris commoditatibus vsq; ad extremum interius terræ.

25 Quinimò si rex aut Respublica fundos, montes, seu prata communia alicuius vniuersitatis de nouo concederet, aut venderet alicui priuato, faciendo ea propria ipsius, eique sufficiens priuilegium concedens, prout potest, secund. Couarr. in regul. peccatum. 2. part §. 8. nu. 1. de reg. iur. in. 6. post Caietan. quem refert, idem esset dicendum, & nemo alius præter nouum huiusmodi dominũ, vel alium de eiusdem licentia, posset inde ligna aut pascua sumere contra voluntatem domini, tametsi silua illa, vel pratũm solerent esse communia: ergo idem à fortiori dicendũ est in illis rebus, quarum non extat memoria fuisse communes, nec constat ea lege fuisse datas priuatis, vt liceret pro suis vsibus eis frui: quinimò contrarium potius esse semper obseruatum. Quòd si ea adhuc aliquis proteruæ mentis contenderet fuisse à principio concessa ea conditione, ac proinde non posse dominos rationabiliter aliud velle (quod negamus) respondebimus id quidem iam fuisse abolitum, ac legitimè præscriptum, quandoquidem in vsu non extat, nec apparet, sed potius contrarium, & de non entibus & non apparentibus idem est iudicium. Homines igitur pauperes Reipublicæ aliunde sibi prouideant, quàm de fundis & pratis

& pratis alienis, nempè de communibus Reipublicæ, vel pecunia comparantes ligna & pascua: quòd si nūmis carēt, eleemosynas à fidelibus exposcant, quibus
26 vitam degant, * aliàs enim daretur maximum inconueniens, nempè vt hi vel alij forsan diuites sub hoc clypeo causáque alienos fundos & prata, atq; nemora particularium dominorum præd. licētia & permissione de die in diem deuastarent, nemoque priuatus liberè ac securè suis bonis frueretur, dominiaque rerum essent in incerto: tandem nō essent plenè domini, & totius Reipublicæ quies perturbaretur. Demum si permitteremus huiusmodi captiones lignorum, & pascuorum pro necessitate, & vsibus vicinorum, cum hæc necessitas quotidie instet, & in dies verè aut simulatè magis instabit, & omnes etiam diuites, præ decentia status sui, & conditionis prætenderent, sibi tamquam pauperibus iuxta suam qualitatem id licere, fieret inde, vt in maximam fundorum, montium, & pratorum, atque nemorum priuatorum stragem, aut damnum notabile facilè vergeret: quod minimè est concedēdum: absurdum est igitur aliud dicere, & contra vtramque legem, diuinam nempè & humanam, meo saltem iudicio.

Nec obstat quòd similes delinquentes, nō vt fures puniuntur, neque ea infamia notantur, cum non sit materia furti: quia contrarium probat rectè Corduba vbi suprà, vbi assignat rationem, quare leuiùs quàm fures puniantur.

27 Quod autem ex Dominic. à Soto pro priori parte adduximus, nempè quòd re vera, vbi domini tam acerba animaduersione, &c. loquitur & procedit, & in nemoribus communibus oppidorū dominis eorum simul cum opidis à rege concessis, vt ex litera Dominic. à Soto vbi suprà, apertè constat, in quibus idē nos suprà probauimus, vbi magna strages non fieret: at dum Dominicus præfatus posteà de nemoribus proprijs dominorum loquitur, adeò liberè non permittit vassallis vsum lignorum vel pascuorum in eisdem, sed imò ea vitāda esse decernit, licet non eo rigore, vt corporalis infligatur pœna, vel pecuniaria grauis: & quamuis insuper addat, quòd arbores & ligna, quæ absque cultura terra progenuit, iure gentium communia esse deberent, ob idque eorum furtum non esse ea lance æstimandum, ac si quis de arca tua, aut de domo tua nūmos, aut supellectilem furaretur: non tamen ideò concedit præd. ligna cōmunia esse, sed debere esse, nec eis vti cuique licitum esse, sed potius id denegat, dum inquit, eorum furtum non esse ea lance æstimandum, sicut cæterarum rerū mobilium: vult igitur impropriè esse ac dici furtum præd. lignorum, non tamen concedit licitè ea furto subtrahi posse, sed imò, vt prædiximus, negat: fit igitur, vt rectè perpensus Soto cōtrarium receptæ sententiæ non teneat, præcipuè cum ipse paulò ante superius eam toto ore, & ex professo probauerit, vt vidimus: tametsi in posteriori parte non ea lance furtum præd. lignorum æstimandum esse censeat, sicut cæterarum rerum mobilium. Nihilominus tamen, vt probauimus, in vtrisque furtum committit, subiacens peccato, & restitutioni, modo & forma prædictis.

28 Non etiam obest æquiparatio fratris Angles arborum & ferarum, illa siquidem falsa est, atque contra mentem omnium, magna quippe est differentia inter hæc, vt infra. c. sequenti latiùs agemus: quinimò nec hæc opinio prædi. fratris aliquid ad tenendum priorē sententiam mouere debet, quandoquidem idem Angles inferius in finali conditione hanc secundam nostram opinionem expressè probat, dicens, quòd si nemus peculiaris domini fuerit, ex illo ligna scindentes peccāt, furtumque committunt, & ad restitutionem tenentur, propterea quòd alienum inuito domino accipiunt, cum arbores non cōmunes, sed particulares sint: aut igitur hic author contrarius sibi est, eiusque vltima opinio tenenda, quæ cum nostra concurrit, aut si mauis primam conclusionem tenere

tenere, vbi videtur docere contrarium, eũ intelligas ibi loqui in nemoribus publicis, & communibus, quod nobis in proposito non aduersatur. Sed in hoc distinguendum est, vt suprà in versi. quoad secundum, Nauarr. autem vbi suprà loquitur attenta consuetudine, quæ si indubia sit, & legitimè præscripta, proderit: at verò difficilis est probatio eo modo vt requiritur ad hoc vt sufficiens sit, vt prædiximus, & in quamplurimis partibus Hispaniæ, quod sciam, non est talis consuetudo.

SVMMARIVM.

1 *PRinceps supremus potest ex iusta causa venationem prohibere suis subditis, non tamẽ est eadem ratio in magnatibus ad custodiendum sui gratia, vetandamque venationem, vt in num. 2.*

3 *Domini tẽporales inferiores à principe possint in suis proprijs & priuatis fundis venationem prohibere sicut alij priuati: item & in publicis & communibus suorum populorum ex iusta causa ad tempus, non verò perpetuò, nec per legem, sed per edictum: idem erit ex consensu libero populi, vel ex consuetudine immemoriali legitimè præscripta, vt in num. 4. & quæ sit iusta causa in proposito declaratur, num. 5. & 6.*

7 *Rustici non debent venari apros ac ceruos, & id genus bestias, sed reseruantur ingenuis, ex causis de quibus hic.*

9 *Venari in tribus mensibus à lege regia prohibitis ex causa publicæ vtilitatis, an sit peccatum mortale, vel veniale: & numeris sequentibus.*

12 *Lex ciuilis iusta an semper obliget ad peccatum mortale: & num. 13. quid quando cessat pars causæ legis.*

15 *Venatione prohibita à dominis temporalibus, restituere tenentur damna illata à feris in alienis fundis.*

16 *Clericis prohibita est iure humano venatio saltuosa, quæ fit in siluis per saltus, non quieta sed clamosa cum strepitu canum, & accipitrum, & falconum.*

17 *Monachis à fortiori prohibita est venatio personalis, nam per alios venari possunt, & canes extra monasteriũ ad id habere si in terris proprijs venationem habeant, aut ius in terris alienis venandi.*

18 *Capta per venationẽ vetitam, aut à dominis prohibitam, an sint in foro iudiciali, & conscientiæ ante condemnationẽ dominis restituẽda, & numeris sequẽtibus distinguntur tres casus, numer. 22. & sequentibus, & numer. 19. quid si à iudice prohibita sit venatio.*

25 *Columbas occidens intra vel extra leucæ spatiũ à columbario, an teneatur ad restitutionem, & numeris seqq. & nu. 56.*

28 *Differẽtia magna cõstituitur inter ferã vel auem captã, quæ postea manus capientis effugit, & illam quæ vallum egressa est, & habet consuetudinem regrediendi ad eumdem locum, vt hic demonstratur.*

32 *Lex. 17. titul. 28 part. 3. intellectus, & numeris seqq.*

36 *Venator an capta post prohibitionẽ dñi, vel eius qui ab eo ius venationis in suo agro conduxerit, teneatur eidẽ restituere in foro cõscientiæ ante condẽnationẽ iudicis?*

37 *Lex item si fundi. §. aucupiorum, ff. de vsufructu, intellectus.*

38 *Venator arte sua etiã vetita faciens in locũ publicum exire feras de loco priuato, vt eas venetur, nõ tenetur ad restitutionem earũ, sed tãtum de dãno, sicut teneretur is, qui venatorẽ impedit ne in locis publicis venetur, & ipse impeditũs in eisdem venetur locis, quãuis ex dicta fraude posset secundum statuta, & consuetudinem puniri, ac si in loco publico venaretur.*

39 *Venator iam quòd capta post prohibitionẽ domini, aut eius conductoris non teneatur eidem restituere ante condemnationem, vt nu. 22. cum seqq. latè est disfertum: an saltem teneatur eisdem ad id, quod verisimiliter ipse dominus, vel cõductor ibidem cepisset ex animalibus captis à prædict. venatore: & num. 43. ponitur quædam declaratio in hoc.*

40 *Venator tenetur omnino ad damnũ quod agri domino intulerit in fructibus, & segetibus, etiamsi expressa prohibitio non fuerit præmissa.*

41 *Lex quemadmodum. §. planè ff. ad l. Aquiliam intellectus.*

44 *Impeditus piscari, aut venari ab eo, qui iure impedire non potuit, agere valet, non tantū ad retia rupta, eorumq; æstimationē, sed etiā ad æstimationē piscaturę quæ iuxta tēpus, & locum certa imminebat.*

45 *Ius piscandi, aut venādi in aliquo flumine publico, vel in aliqua parte fundi publici priuatiuè ab alijs potest acquiri præscriptione immemorali, & priuilegio principis, & an ibi capta post prohibitionē sint in animæ iudicio restituenda?*

47 *Clerici illicitè venantes non tenentur ad captorū restitutionē in foro conscientiæ, nec quod capit laicus tempore quo sibi est prohibita venatio, nempè die festo, ne impediatur ab officijs diuinis.*

48 *Capta tēpore niuiū, vel cum instrumentis aptis ad ferarū depopulationē, & in similibus casibus contra prohibitionem legum, non sunt restituenda in animæ iudicio, licet sic capiens puniri possit.*

49 *Fera ab vno vulnerata, & ab altero capta, cuius sit? & num. 50. quid de fera per retia, & instrumenta venatoris illaqueata? & numeris seqq.*

53 *Deducens colūbas ab alterius columbario, & ad proprium attrahēs ad quid teneatur, & num. 54.*

55 *Columbæ quæ in priuatis columbarijs nutriuntur, occidi non possunt ab alijs.*

57 *Colūbarium an & quando liceat habere?*

58 *De auibus, & earum venatione.*

59 *Custos montiū, & similiū iuratus an possit cū aliquib' dissimulare precibus, amicitia, vel pretio corruptus, & sic dissimulās ad quid teneatur? & num. seqq. & quid si dissimulet cū cōsanguineis, vel valde amicis dñi, ita quòd crederet eum permissurum, num. 61. & quid si cum venatoribus, & alijs damnificantibus dissimulet se abscondendo, vt eos in fragranti delicto comprehendat, num. 62.*

63 *Custodes & præfecti in confinibus regnorū importandis, & exportandis mercibus, eas vetitas permittentes exportari, vel importari, peccant mortaliter, & sunt periuri, & ad emendam vectigalium aliàs soluendorū tenentur, nō tamen ad restitutionem pœnarum, quas soluissent transgressores, si denuntiati fuissent, neq; bonorum, quibus ob id priuarentur.*

64 *Testis periurus, ob quod reus absoluitur à pœna publicationis bonorū fisco applicandorū, quā incurrerat, nō tenetur ad restitutionē eorū; ad damnum verò, quod intulit ex suo falso dicto cum iuramento, vel sine eo, tenetur læso restituendum vltra peccatum mortale, vt in num. 65.*

CAPVT XXVIII.

De venatione & piscatione, an possit iustè prohiberi à Principe, alijsq; dominis temporalibus inferioribus? & an capta per venationem vetitam ac prohibitam, sint in foro exteriori, vel consciētiæ restituenda ante condenationem?

1 PRincipem supremū prohibere posse ex iusta causa venationē suis subditis, deduci videtur ex text. in c. 1. § nemo retia, de pace tenēda, & eius violat. in visib. feud. vbi ne pax violetur, prohibita est venatio, quę nō fit ad vrsos & apros capiēdos, vbi id notant atq; profitētur Martin. Laudens. & prępōsit. cæteriq; DD. estq; magis cōmunis sententia doctorū, vt plures referens testatur, eā benè lateq; probans D. Couar. in reg. peccatū, 2. p. §. 9. nu. 1. de reg. iur. in. 6. & ex Theologis alijsq; Iuristis eam probat Caietā. in opuscul. 17. respons. 12. Angel. de Clauas. & Armil. aurea in summa, verbo venatio. Siluester eodem verb. & in verbo restitutio. 2. §. 16. & §. 17. & restitutio. 3. quæstione. 3. in fin. & quæstion. 4. & restitut. 7. quæst. 2. & restitutio. 8. q. 2. Gabriel in. 4. dist. 15. q. 5. speculū consciētiæ lib. 1. c. 68. Ioan. à Medi. de restit. q. 12. in prin. Nauar. in man. Latin. c. 17. n. 120. Dominic. à Soto lib. 4. de iustit. & iur. q. 6. art. 4. pag. 343. versi. pari fermè col. 1. & 2. Ant. à Cordub. in sua summa *de casos de conciencia*, quæstion. 119. in. 2. dicto, & nouissimè plures referens Petrus à Nauar. lib. 3. de restitutio. c. 1. num. 278. subdie

2 subdit Sot. vbi sup. versi. hoc autem, * nõ esse eamdẽ rationẽ in magnatibus ad custodiendam sui gratia, vetandamq; venationem, quantam in principe, etiamsi cum suis iuribus ea fuerit ipsis largita, quod ante ipsum fatetur Methymna vbi suprà, versi. sed quid de dominis temporalibus, & Tiraquel. de nobilit. c. 37.
3 nu. 150. * Nihilominus tamen secundũ præfatos authores prædicti domini temporales inferiores à principe possunt in suis proprijs & priuatis fundis venationem prohibere, sicut alij priuati: item & in publicis & cõmunibus suorum populorum ex causa iusta ad tempus, nõ verò perpetuò, nec per legem quam condere
4 non possunt, sed per edictum. * Idẽ erit ex consensu vel contractu libero absq; metu totius populi, vel si id sibi cõpetat ex consuetudine immemorali legitimè præscripta, quæ præscriptio cautè est recipienda, & seruanda in iudicio exteriori, & in foro conscientię, præsertim si ea initium à tyrannide habuerit, & prædicta post hæc scripta, probat benè declarans Ludo. Carb. de restit. q. 34. per totũ & Salon de iust. & iur. in 2. 2. D. Tho. q. 62. art. 3. in. 3. contrauers. per totam, pag. 350. cum seqq.

5 Iusta autẽ causa in proposito prohibẽdi venationem erit, ne venatio totaliter consumatur, vel notabiliter minuatur, prout fieret, si tẽpore generationis animaliũ exerceretur, quod legibus regijs prohibetur, quia, vt inquit Medin. d. q. 12. in prin. & alij suprà citati, certis tẽporibus prohiberi potest venatio ob publicam vtilitatem, quando scilicet animalia sunt fœcundata, aut quando terra niuibus est cooperta, vel etiam quòd homines à certis instrumẽtis, aut modis venandi abstineãt, vt legibus regijs etiam cauetur: si enim hominibus passim venari permitteretur, & instrumentis, quibus vellent ad venandum vti, breui tempore animalia terræ, & volatilia pennata, quæ Deus in cibos hominũ creauit, deficerent: idem omnino probauit D. Nauar. d. c. 17. nu. 124. & F. Angles in suis Floribus Theolog. quæstion. in quęstioni de restit. propter venationẽ conclus. vlti.

6 Similiter iusta causa prohibẽdi venationem erit, vt vitentur rixæ, & contentiones, quæ contingere solent nisi venatio prohibeatur, & præterà ne etiam homines agriculturam dimittant, aliaque necessaria, & honesta negotia: apros enim ac ceruos, & id genus bestias non condecet à plebeis venatu impeti, sed vt reseruentur ingenuis, qui præliorum simulacra aduersus ea meditentur: vnde plures regiæ constitutiones prohibẽtes varijs ex causis in locis publicis venationem, iure, & rectitudine iustitię defendi possunt, secund. Couarr. vbi suprà,
8 * Quinimò existimat D. Ant. de Padilla in l. per agrum. nu. 8. C. de seruit. & aqua. quòd si lex aliqua ex causa publicæ vtilitatis venationis vsum inhibuisset veluti tribus illis mensibus, Martio, Aprili, ac Maio, in quibus regia pragmatica Madriti, facta ann. 1552. venandi vsus esset prohibitus, mortaliter peccare, qui hanc legem transgressus sit, quæ iusta est, ac in communem edita vtilitatem, vt volatilia omnia, atque reptilia in communes vsus multiplicentur, quia lex iusta & communis obligat, etiam in conscientia, vt suprà c. proximo docuimus, & quòd præd. ll. quibus venatio prohibetur, si sint iustę, obligent sub peccato, etiã graui, Ludo. Carb. vbi suprà. in. 8. conclus.
9 * Quòd absque dubio verum esset, atque procederet in his hominibus, qui ex officio vel consuetudine venarentur illis temporibus, ita quòd notabiliter Reipublicæ ex hoc damnum in-
10 fertur. * At verò in illis, qui semel aut iterum gratia principaliter recreationis illis mensibus venatum irent, licèt interdum aliquas aues, cuniculos, vel feras occiderent, in parua tamen quantitate, ex qua leue damnum Reipublicæ immineret, & sic essentiali motiuo legũ illis temporibus venationẽ prohibentiũ nõ obuiaretur, existimarẽ, saluo iudicio rectius sentientium, minimè procedere præfatã conclusionem Menesij, sicq; ob id non peccare mortaliter, ab intentione rationabili principis legislatoris cessan-

te; lex enim id generaliter, & omnino vetans, mortaliter est intelligenda, epicheya admista.

Conducit sententia Ioann. à Medin. vbi suprà, in fine principij; resoluentis
11 in proposito illius quæstionis, * an sit peccatum mortale contra prohibitionem venari, quòd si ad alterius dominium id quod venatione capitur pertineat, erit peccatum mortale, cum sit furtum, quod de se peccatum mortale est, quamuis id, quod taliter capitur, posset tam paruí valoris esse, vt mortale non sit: si verò res sic capta ad nullius dominium pertineat, mortale erit, si sub tali pœna prohibeatur, quæ mortalem culpam prærequirat, vt de se satis constat, etiamsi lex illa solũ ciuilis sit. Hæc Me-
12 dina. * Ergo cum lex ciuilis, licèt iusta, non semper obliget ad peccatum mortale, sed tunc demum, cum de re graui aliquid statuit, hoc est, circa materiam talem, quæ possit sufficientem causam præbere ad iniungendam talem obligationem, sicque grauis semper oporteat quòd sit res, & vehemens, aut noxia, aut offensiua, circa quam peccatum possit mortale committi: secus si modicam & leuem proximi offensionem contineat, vt docet latè Castr. lib. 1. de potest. leg. pœnal. cap. 5. in secundo documento, quamuis supradicta lex regia prohibens venari, & piscari præd. mensibus generationis animalium, & piscium generaliter sumpta obliget transgressorem in conscientia ad peccatum mortale, quia super re graui, & ad publicam vtilitatem statuta est propter conseruationem venationis, & piscium: attamen in nostro casu particulari, cum cessare videatur illa causa ac intentio legislatoris, cessare quoque videtur in eo obligatio ad culpam mortalem, licèt enim non cesset tota causa motiua legis, sed
13 pars ipsius, * ac proinde videretur obligationem legis non cessare, attamen cum particularis causa talis est, quòd solum ab illa obligatio legis aut præcepti pendere videatur, ita vt omni alia seclusa, illa per se sufficeret inducere obligationem, & sine illa, nulla alia hoc facere posset, tunc sufficit ipsam cessare, iuxta doctrinam eiusdem Castri vbi suprà, in 3. documento. Sic igitur in proposito videtur dicendum, quòd cum prohibitio prædicta in dictis mensibus sit fundata omnino, ne si tempore generationis animalium liceret venari, aut piscari, facilè venatio, & piscatio consumeretur, aut notabiliter læderetur in notabile dãnum Reipublicę, meritò vt hac causa cessante, prout cessare videtur in nostra specie cesset saltem in foro conscientię obligatio ad culpam mortalem.

14 Facit etiam quod Domini. à Soto infrà in quæstione sequenti in tertio casu citatus inquit, fortè aliquam culpam esse facere cõtra d. l. prohibentem venari in loco publico vel cõmuni certo tempore ob causam vtilitatis, quibus verbis innuit non esse mortalẽ: quod sic simpliciter dictum verum nõ videtur, sed cũ distinctione prædicta & ita intelligo hanc materiam, & nouissimè post hęc scripta, ita voluit Ludo. Carb. vbi sup. in d. 8. conclus. dicens tũc obligare præd. ll. sub peccato graui, scilicet cũ est materia grauis.

15 Cum autẽ domini temporales venationem prohibent atq; vetant, siue id iuste fiat ex causis prędictis, vel similibus, siue iniustè, cauere omnino debent, vt damna illata ab illis feris alienis prædijs & segetibus re vera, plenè, integreq; restituant, ad quod tenentur in foro conscientiæ, etiam ante condemnationem, cum non sit pœna, sed damnum & interesse, vt omnes profitentur: qualiter autem & quomodò restitutio hæc sit facienda, latissimè prosequitur Cordub. vbi supra, in 4. puncto, qui est videndus, quoties casus contigerit.

16 Clericis tamen, vt omnes fatentur interdicta est venatio iure humano, vt in c. quorumdam. 74. distinct. c. qui venatoribus. 86. dist. Clement. 1. §. porrò de statu monachorũ. l. 47. tit. 6. p. 1. c. 1. & per totum, de cler. vena. & ibi DD. Innoc. & Abb. in cap. dudum 2. de elect. Felin. in c. auditis. col. penult. de præscrip. Couar. vbi sup. nu. 3. Ioan. à Medin. etiam vbi sup. in

in princip. & cæteri omnes, præcipuè Petrus à Nauar. vbi suprà, nume. 288. cum sequentibus, vbi quòd secundum omnes hoc intelligitur de venatione quæ dicitur saltuosa, quæ fit in siluis per saltus, non quieta, sed clamosa, cum strepitu canum, & accipitrum, & falconum: quieta autem venatio, & quæ fit absque strepitu & scandalo causa necessitatis, aut recreationis, licita est secun-
17 dum supradictos. * Monachis autem à fortiori vetita est venatio, saltem personalis, id est, per seipsos facta, nam per alios venari possunt, & canes ad venandum extra monasterium habere, si saltus, viuaria, aut garenas proprias habeant, aut ius in terris alienis venandi, vt in d. Clementin. 1. §. porrò, de statu monach.

18 Offert se nunc nobis in proposito nostra principalis quæstio Canonica examinanda, an capta per venationem vetitam, aut à domino prohibitam, sint in animæ iudicio restituenda dominis ante condemnationem, necne? & prius videre oportet, quid hoc casu iure statutum sit in foro exteriori, deinde an in interiori animæ idem seruandum sit?

Et glossa in l. Diuus Pius. ff. de seruit. rustic. præd. affirmat capta per venationem in agro alieno, prohibente domino eius ingressum, capientis fieri, nec teneri eum fundi domino restituere, quam ibi sequitur Dynus, & omnes secundum Bart. ibi, qui eam sequitur, Paul. ibi, num. 4. & esse communem testatur Florianus, glossa etiam in l. 3. ff. de acquir. rerum domin. verb. prohiberi, & in §. apum. versic. præuideri. de rerum diuis. testatur communem Angel. & Cantiuncula in § feræ, inst. de rerum diuis. Cæpol. de seruit. rust. præd. capit. 21. & Franciscus March. decis. 530. num. 14. Couar. vbi suprà, nume. 5. & Menes. in d. l. per agrum, nume. 6. communis secundum Sebast. Medic. num. 15. in loco statim citando, vbi benè eam probat: est communior secundum Ludou. Carbo. de restitutio. omni. rerum, quæstion. 35. dicit communem eam sequutus benè probans Molina de iustitia & iure. 2. tractat. disputatio. 51. quia, etsi lege humana ob iniuriam domini vetitum sit ne quis eius agrum eo inuito ingrediatur: non tamen ex hoc acquisitio ferarum, quæ intra eum agrum in nullius bonis sunt, est impedita, nec per hanc prohibitionem feræ ipsius agri domino applicantur, nec eius propriæ efficiuntur, imò adhùc liberæ manent iure naturali, vt occupantis fiant. Præterea si aliud diceremus, aut illud esse per applicationem legis, aut per occupationem: neutrum autem hic datur: ergo adhùc ea animalia communia manent, vt occupantis fiant. Venator ergo etiam post prohibitionem ingressus ad restitutionem non tenetur.

19 Hinc fit, vt idem sit dicendum, si iudex ingressum prohibeat in aliquem agrum, & post prohibitionem aliquis eum ingrediatur, & venetur, quia sic capta per venationem capientis efficientur eisdem rationibus aduersus Ioann. Fabrum, & Claudium Cantiuncul. in d. §. feræ. Chassan. in consuetud. Burgund. rubric. 13. §. 7. & Iacob. in tractat. de feud. in §. & cum venationibus, & Greg. Lopez in l. 17. titul. 28. partit. 3. glossa final. aliud existimantes, quos improbant Couarru. numer. 4. & Menes. 7. vbi suprà, resoluentes, saltem in foro interiori animæ huiusmodi prohibitum à iudice fundum ingredi ad venandum, minimè teneri ad restitutionem, etiamsi grauiter peccauerit contemnendo iudicis præceptum, & in iudicio conuentus reddere capta cogetur. Idem sequitur Sebast. Medices de venat. & piscat. 1. part. quæstion. 7. numero. 14.

20 In priori tamen specie, nempè quando dominus prohibet venatori ingressum sui fundi, hodie contraria opinio glossæ in d. §. feræ. probata est. l. regia 17. titul. 28. partita 3. vbi expressè deciditur, quòd capta post prohibitionē non sunt capientis, sed domini, & ibi notat expressè Greg. Lop. gloss. fi. in prin. cuius l. verba ita se habent. *Bestias sal-*

uages, e las aues, e los pescados de la mar, e de los rios, quiẽquier q̃ los prenda, son suyos luego q̃ los ha presos, quier prẽda alguna de stas cosas en la su heredad misma, o en la agena. Empero si quãdo algun ome quisiesse entrar a caçar en heredad agena, estouiesse hi el señor della, e le dixesse que no entrasse hi a caçar, si despues contra su defendimiento prisiesse hi alguna cosa, entonce non deue ser del caçador, sino del señor de la heredad, ca ningũ ome non deue entrar en heredad agena para caçar en ella, nin en otra manera, cõtra defendimiento de su señor. Esso mismo seria si el señor lo fallasse que anduuiesse ya caçando en su heredad, e antes que hi prisiesse ninguna cosa, le defendiesse que no caçasse hi, ca todo quanto hi caçare, despues que se lo defendiesse, todo deue ser del señor de la heredad, e non del caçador. Mas si ante que se lo defendiesse, ouiesse algo caçado, todo quãto prisiesse, deue ser del caçador, e no ha q̃ ver en ello el señor de la heredad, & sic in foro exteriori res iam est clara, aperteq; decisa, per d. l. regiã, & secundũ eam iudicandum est, & consulendum.

21 At verò quoad forum animæ dubitari contingit, an idem sit dicendum, quòd in foro exteriori decisum reperitur? Quod videtur indubium, nam cum lex illa regia iusta sit, & communis, videtur in foro animæ obligare transgressorem eius, ex supradictis. Secundò, quia illa animalia in illo loco genita, & nutrita, sunt velut fructus illius loci: ergo ad dominium fundi pertinent. Tertiò, quia huiusmodi domini passim vendunt ius venandi in eisdem fundis, & agris, & inde suo[illegible] [illegible]itus annuos habent, nec ab aliquo compelluntur eos restituere, sicut compellerentur, si non sua, sed aliena essent, aut cõmunia, quæ sic vendunt, ergo sunt propria ipsius.

22 His tamen non obstantibus, in proposito distinguendi sunt tres casus principales. Primus est, quando contra prohibitionem domini venator ingressus, cuniculos, ceruos, apros, vel alias feras capit in loco, muro, vel sepe circumcluso industria hominum, ita vt animalia intus existentia suam libertatem eundi quò velint, non habeant: & idem est in apibus, quæ in albeo continentur, & in alijs animalibus inclusis viuarijs, temporarijs, piscinis, aut stagnis, & in columbis, quæ in columbario concluduntur: & tunc venator capta post prohibitionem restituere tenetur domino, eiusve conductori in foro conscientiæ, cum isthæc animalia non habeant libertatem omnino exeundi loca septa, vel saltem possit dominus exitum impedire facillimè occlusis viuarijs, & columbario: videntur enim iam huiusmodi animalia ad dominum, cuius est locus sic circumclusus, pertinere, non solùm quando sunt intra locum huiusmodi, sed etiamsi inde cum animo redeundi egrediantur, veluti cum consuetudinem redeundi in eumdem locum non amiserunt, vt probatur in l. 3. §. sed feras. ff. de acquiren. possessio. & in d. §. feræ, cum sequentibus, & in l. 22. titul. 28. partit. 3. ita in terminis tenet ac probat Ioann. à Medina de restitutione, quæstion. 12. versicul. quibus præmissis, per totum, & Dominic. à Soto libr. 4. de iustitia & iur. quæstion. 6. articu. 4. pagin. 344. colum. 1. ibi. Quando verò, Nauarr. in man. Latin. capit. 17. numer. 128. dicens, * tunc dici con-
23 suetudinem redeundi in eumdem locum prædict. animalia amisisse, cum ad horas & dies consuetas bis redire desinunt, postque accepta capientium fiunt. Hoc autem de amissione consuetudinis redeundi, prudentis arbitrio relinquendum esse nouissimè censet, benè declarans. Molina de iustitia & iur. tractat. 2. disputation. 51. versic. Nauarr. Eamdem sententiam principalem sequitur, & benè probat D. Couarru. vbi suprà d. §. 8. numero. 15. versic. primum hinc infertur, amplians in versic. secundo, etiamsi venator nulla arte, nec industria vsus fuerit ad deducenda illa animalia extra circumsepta loca, quibus includuntur, in locum sanè publicum, quamuis ad nihilum

hilum teneretur venator, qui hoc caſu feras & animalia extra locum vetitum abſque vlla eius fraude digreſſa caperet. Eamdem etiam ſententiam Methymnæ ſequitur Anton. à Cordub. d. quæſt. 11. in 6. puncto, in verſic. *Y lo ſegundo*, ſequitur etiam frater Angles in ſuis floribus Theolog. quæſt. in quæſtione de reſtitutione propter venationem, concluſio. 1. & Sebaſt. Medic. de poſſ. venat. & piſcat. 1. part. quæſt. 7. nu. 19. cum ſeq. & Lud. Carb. necnon, & Salon vbi ſuprà, concluſ. 3. & ita eſt abſque dubio tenendum, quicquid contrarium incurioſe probet Petrus à Nauarr. lib. 3. de reſtitutione, cap. 1. num. 292. cum ſequentibus aduerſus fratrem Angles vbi ſuprà, exiſtimans, præcedentem ſententiam eſſe tantùm ipſius Angles, cum tamen fuerit Methymnæ, & cæterorum modò citatorum, quos idem Nauarra ad alia in eiſdem locis ſæpè citauerat, non tamen aduertit eos omnes eamdem ſententiã tenere, eoſque ſequi fratrem Angles, ſed exiſtimans eſſe ſingularem eiuſdem Angles, eam improbat, falſamque immeritò reputat, cum ſit veriſsima, recteque iure ac ſimul concludente ratione probata.

24 Similiter non me latet, quemdã grauiſsimum virum docuiſſe contra prædictos, nempe venantes feras egreſſas fundum, vel locum vallo ſeptum, non teneri ad vllam reſtitutionem faciendam, etiamſi ipſe non amiſerint vſum eundi, & redeundi, quaſi tunc maneant communes iure naturæ, quia poſsint liberè vagari, nec tenentur incluſa: ergo ſunt capientis, veluti fera, vel auis capta, quæ poſteà effugerit manus capientis, ita vt non facilè poſſet illam conſequi, fit namque re vera alterius capientis: ergo multo magis quæ vallum egreſſa eſt: fera enim manu capta, magis efficitur capientis, quàm fera vallo incluſa, & rurſus non eſt facile capere illam, quando ſemel vallum exierit. Vlterius quia columbæ quæ per vnius leucæ ſpatium diſtant à columbario, citra dubium fiunt capientis, vt in l. regia de hoc agenti, quamuis habeant vſum euolandi ad columbarium: ergo ita in propoſito eſt dicendum.

Hæc tamen ſententia in feris egrediẽtibus à fundis ſepto vallatis, & habentibus conſuetudinem, & vſum redeundi, vera quidem non eſt, præterquam quòd eſt contra communẽ, omnia enim prædicta argumenta ceſſant in noſtra ſpecie, nempe quando fera egreſſa fundum aut locum vallo ſeptum, habet conſuetudinem eundi, & redeundi, illamque non amiſit, tunc enim quamuis poſsit habere, & in habitu habeat illam libertatem non redeundi, in actu tamen eam nõ habet, quãdoquidem reuertitur ad locum ſeptum ab ea inhabitari conſuetũ differenti modo quàm in exemplis in contrarium adductis.

25 Prætereà illud de columbis diſtantibus per vnius leucæ ſpatium à ſuo columbario ad idem reuerti ſolitis, non etiam nocet communi ſententiæ, quia iam per legem regiam hoc ſpatium declaratum eſt, intra quod columbæ ipſæ capi, aut occidi à non dominis non poſsint, extra verò poſsint: in alijs verò feris & animalibus, quibus nullum ſpatium vagandi liberè aſsignatum eſt, remanet ius commune: & noſtra præd. communis ſententia illæſa, quinimò per locum ab ſpeciali, & ratione caſus omiſsi ea ibidem maximum robur accipere videtur: ſi enim columbis egreſsis à columbario datur ſpatium leucæ, intra quod degentes capi, aut apprehẽdi vel occidi nõ poſsint, quaſi lex cenſuerit ac iuſtè præſumpſerit, illic degentes conſuetudinem reuertendi ad columbarium non amiſiſſe, in cæteris feris, quibus à lege declaratum nec arbitratum eſt ſimile, vel aliud ſpatium, veritati ſtandum erit circa hoc, præcipuè in foro conſcientiæ, nempe vt quandiu conſuetudinem redeundi ad locum ſepto vallatum non amiſerint modo quo prædiximus, ſi capiantur ibi poſt prohibitionem domini, eidem ſint reſtituendæ, quod habet noſtra & communis ſententia. * Quinimò ſecund. Cord. quæſt. 121. verſic. *lo ſegundo*, iuxta probabiliorẽ

 opinio-

opinionem, & certiorem, & iuri communi conformem, occidentes columbas in notabili quantitate, vltra leucæ spatium, si ipsæ consuetudinem reuertendi non amiserant, tenentur ad restitutionem, & præd. l. regia eos ab hoc non excusat, sed tantum vt in iudicio pro hoc conueniri minimè possint, nec puniri, quandoquidem lex illa tantū est permissiua. Cui opinioni patrocinatur, quia l. illa regia fundata videtur in præsumptione, vt diximus, forus autem animæ in veritate: si ergo in rei veritate constat, columbas, vltra leucæ spatium degentes consuetudinem redeundi ad proprium columbarium non amisisse, idem iudicandum videtur tunc temporis, ac si infra leucæ spatium existerent. Nihilominus cum hoc difficile sit iudicare ac discerni, & l. regia iusta sit, & certum terræ spatium prosopiendis controuersijs statuerit, obseruandum esse existimo in vtroque foro, nec amplius scrupulandum.

27 Nisi instrumentis vetitis, insuper & arte aliqua columbas à leuca deducerent, vt eas vltra leucam occiderent, tūc enim, & peccarent mortaliter, & ad restitutionem pretij columbarum, vel damni notabilis domino faciendam tenerentur, vt tenuit idem Cordub. d. quæst. 121. versi. *Lo primero.*

28 Similiter non obest aliud argumentum de fera vel aui capta, quæ posteà effugerit manus capientis, ita vt non facilè possit illam consequi, nam fit alterius: ergo multo magis illa, quæ vallum egressa est, quia fera manu capta magis efficitur capientis, quàm fera vallo inclusa, &c. Nam respondemus, feram vel auem captam effugiētem posteà manus capientis, fugere, vt non reuertatur, sed vt omnino liberetur, sicque ad suam naturalem libertatem reuertitur, ideò meritò vt alterius posteà eam capientis fiat. At fera, vel auis loco septo vallato inclusa egrediens cum causa vagandi, cibosque quærendi, solita ad eumdem locum regredi, dum hanc consuetudinem reuertendi non amittit, quia ad horas & dies consuetas ad illum reuertitur, nō dicetur liberè remeasse, sed potius quodammodo sub eadem inclusione retineri, quousque liberè se alibi conferat: & non semel, sed pluries desinit redire ad horas & dies consuetas ad eumdem locum septo vallatum. Fit igitur ex prædictis, vt non magis efficiatur fera vel auis manu capta capientis, si posteà eius manus euaserit, sed potius minus quàm illa, quæ vallum egressa ad eum locum redire solita est, sicque cessat fundamentum præd. contrarium. Hæc autem recepta sententia vera est, & procedit, vt prædiximus, quando præd. viuaria, leporaria, piscinæ, & stagna facta fuerint priuata hominum operà, ita quòd naturalis libertas animalium ex hoc impedita sit.

29 Secus si ab ipsis animalibus naturaliter facta fuerint absque industria priuatorum: ita Couar. vbi suprà d. §. 8. num. 14. versi. primum, in fine; vel quoties saltus, vel stagna, natura loci, arborum densitate, aut rupibus circumsepta sint, vel etiam industria hominum, si pisces, & feræ, nihilominus relictæ sunt in naturali libertate, iuxta text. in d. l. 3. §. item feras. ff. de acquir. poss. quem text. ne obsit superioribus, ita intelligit Couarr. vbi suprà, num. 15. ad finem, & sequitur Corduba vbi suprà, in dicto sexto puncto, ibi: *Y lo que dize la ley tercera, &c.* Dicuntur autem viuaria, vt per Couarr. vbi suprà, num. 15. versi. viuaria quidem.

30 Obseruandum autem erit, quòd in hoc primo casu, etiamsi quis pœnam soluat, non ideò liberatur à restitutione, vel satisfactione damni ferarum captarum, nisi dominus pœna contentus sit, vt suprà probauimus, & in terminis cum Medina vbi suprà, tenet & probat Corduba dict. quæst. 121. in 6. puncto in principio.

31 Secundus casus principalis est, quando venatio fit in fundo & agro priuato non circumcluso, sed aperto & patente, prohibente domino ipsius, & tunc quia in illo loco liberum est feris illic existentibus egredi, & ire, quò velint, sicque nullius sunt, sed communia, ac proinde occupan-

occupantis fiunt, non tenetur huiusmodi venator eas domino fundi, vel eius conductori restituere in conscientia ante sententiam iudicis: secus post condẽnationem contra eum de reddendo factam, licet enim dominus fundi id iuris habeat illic venandi, vt alios inde arcere valeat, non tamen inde fit consequens dominium habere ferarum, quæ illic nutriuntur, perinde atque arborum, aut terræ nascentium: terra enim feras non fert, vt cæteros fructus, sed ipsæ se animantes progignunt: tum etiam quòd eadem animantia vagantia sunt, & ad quacumque diuagandum libera: ergo si dominus fundi non habet eorum dominium; fit, vt qui illa occiderit, non sit restitutioni obnoxius: cui maximè consonat. d.l.17. regia, dum statuit, vt qui à domino fundi non præmonitus quidpiam fuerit in fundo alieno venatus, sibi quod accepit adquirit: quod profectò iniustum esset, si id sub dominio fuisset domini. At prohibitio ipsius domini nullibi legitur aut habetur quòd dominium eidem acquirat animalium siluestrium illic existentium, sed tantùm illorum occupatio, vel legis applicatio. Neutrũ horum datur in præsenti specie, vt prædiximus: ergo domino fundi non quæruntur capta post prohibitionem, quod profitentur atque affirmant omnes modò citati authores, & etiam Petrus à Nauar. vbi suprà, nu. 290. cum sequentibus, estque indubium.

32 Huic receptæ omnium sententiæ nõ obstat. d.l.17. tit. 28. part. 3. suprà recitata, quia secundum Methymnam vbi suprà, in versi. quibus præmissis, ibi, ad secundum, lex illa pœnalis est, quæ in recompensam iniuriæ, quam venator domino fundi facit, illic eo inuito venando vult rem taliter captam post prohibitionem ad dominum fundi pertinere: quòd videtur satis insinuare ratio legis in illis verbis: *Ca ningun ome non deue entrar en heredad agena para caçar en ella, ni en otra manera, contra defendimiento de su señor.* In pœnam igitur huius interdicti ingressus, & ob iniuriam domino in eo factã. l. inquit, animalia inibi capta post prohibitionem, esse domini fundi. Pœna autem ante condemnationem iudicis non debetur in conscientia, iuxta veram & receptam sententiam: ergo, &c. Hunc intellectum, & responsionem ad illam. l. probârunt atque sequuntur Dominic. à Soto vbi suprà, pagin. 344. colu. 1. ibi. Qui autem, &c. & Meneles in d. l. per agrum, nu. 7. estque verissima expositio secundùm Petrum à Nauar. vbi suprà, nu. 294. & mihi satis placet præsertim considerando quod prædiximus ex eadem. l. regia, nempè ante prohibitionem domini, venatori acquiri quod per venationem ceperit, ergo non est sub dominio domini fundi. Per prohibitionem autem eiusdem dominium non acquiritur: ergo in pœnam & iniuriam sibi illatam illi debentur, non verò ratione proprietatis, aut vllius dominij, quòd in eis habuerit: eumdem intellectum ad d. l. regiam sequitur nouissimè Molina vbi suprà d. disputatio. 51. col. fin.

33 Hunc tamen intellectum, & responsionem ad d. l. regiam congruam aut sufficientem non esse existimat Couar. vbi suprà, num. 6. si admittamus, per. l. regiam impeditam esse in hoc casu ferarum acquisitionem, dum dicit: *Non deue ser del caçador, si no del señor de la heredad*, si quidẽ manifesti iuris est posse legẽ humanã ex causa impedire rerum, quæ in nullius bonis sunt, acquisitionem, easque alteri applicare, vel communia ipsi communitati dimittere, ac tunc res istas contra legem occupans nequaquam sibi acquirit: vnde ad restitutionem obligatur: sequeretur enim alioqui, quòd possit quis iustè retinere quæ scit ad ipsum non pertinere, vel quòd humana lex ex iusta causa non possit prohibere quarumdam rerum acquisitionem: vtrumque autem falsum est, & ipsi naturali rationi contrarium: ergo lex illa regia maximè aduersatur supradictis. At verò quòd eadem lex pœnalis sit, ac proinde in animæ iudicio non seruanda ante condemnationem, nihil interest, cum id accipiendum sit, quoties lex pœnalis bonis iam

priuatis acquisitis ob crimen commissum, & in eius pœnam priuat.

34 Delinquens enim non tenetur propria bona, quibus priuatur à lege propter crimē cōmissum, in dimittere in animæ iudicio, & fisco reddere, donec per iudicem eadem bona, aut per executorem auferantur: ea verò lex quæ in pœnam, vel ob aliam causam impedit alicuius rei primam acquisitionem, eiusdemque dominij translationem, in eo, qui antea nullum ius priuatim ad eam habuit, profectò in animæ iudicio seruanda est, etiam ante cōdemnationem, quia nullam requirit hominis exequutionem quoad pœnam istam, vt latè pluribus ibi comprobat Couarr. præsertim, & latissimè illo exemplo à se adducto de acquirente beneficium Ecclesiasticum per simoniam ab alio eo ignorante admissam, nam tenetur postmodum cum sciuerit, illud beneficium dimittere, fructusque non consumptos bona fide reddere adhùc in conscientiæ foro, de quo latiùs loquuti sumus suprà cap. de simonia. Quare cum lex regia Partitæ pœnalis sit huiusmodi, etiam in foro conscientiæ seruanda erit prædicta.

35 Verum ipse Couarru. respondet huic difficultati, ne d. lex regia obsit superiori receptæ negatiuæ sententiæ, quam ipse quoque probauit, nempè quòd lex illa non ex eo quòd statuerit, feras captas in fundo alieno à venatore, qui per dominum ingredi prohibitus fuerit ad fundi dominum pertinere, impedit primam illarum ferarum acquisitionem, sed tantùm sanxit, eas feras domino fundi restituendas in pœnam vetiti ingressus, vnde donec iudex secūdum eamdem legē per sententiam condemnauerit venatorem ad restitutionem, legemque ipsam exequatur, minimè in conscientiæ foro venator tenebitur ad ferarum restitutionem: sicque in effectu Couarr. sequitur ac probare videtur responsionē Methymnæ, aut eam saltē videtur defendere à præd. difficultate: quæ responsio rectè intellecta verissima est, & tenenda, & sic cessat primum fundamentum in contrarium adductum.

36 Ex quibus omnibus primò deducitur, communem superiorem sententiā, qua probauimus, venatorem non teneri in animæ iudicio ante condemnationē restituere domino fundi capta in eo per venationem post ipsius domini prohibitionem, eisdem rationibus procedere, etiamsi agri dominus ius venandi intra eum alicui locauerit, aut in vniuersum venationem in eo fundo prohibuerit ea ratione quòd ipse capere velit feras intra proprium agrum enutritas, & pecunia vendere: quod cum Methymna d. quæst. 12. versic. quibus præmissis, ibi, ad tertium, &c. probauit benè Couar. vbi suprà, num. 9. versic. quinto, aduersus Florianum in d. l. Diuus, & Iacobin. de feud. capit. & cum venationibus, Chassanæus. d. §. 7. rubric. 13. Felin. in c. omnes leges, vltim. col. distin. 1. Claud. Clantiunc. in d. §. feræ, existimantes, feras à venatoribus captas in eo agro, cuius fructus consistunt & percipiuntur ex venatione, minimè capientium effici, nec ad eos pertinere, sed esse domino fundi restituendas per l. item si fundi. §. aucupiorū. ff. de vsufr. vbi probatur, redditus venationis ad vsufructuarium fundi pertinere: quòd etiam probauit Sebast. Medicis vbi suprà, num. 11. versi. tertio limitatur. Hæc tamē posterior sententia secundum Nauarr. vbi suprà, item & Padill. in d. l. per agrum, nu. 6. & Petrum à Nauarr. qui suprà nume. 297. & 300. & Lud. Carb. vbi suprà, quæst. 35. in 5. conclus. & Salon vbi suprà, conclus. 2. dubia est, & iure Cæsareo, etiā in exteriori iudicio: sed etsi certa esset apud iudicem exteriorem, in foro tamen conscientiæ non ita obtineret secundum eosdem: quòd enim fundi fructus in venationem ferarum referatur, parum interest, aut profectò non plusquàm ipsius domini

37 prohibitio. * Nec obstat d. §. aucupiorum, ex illo enim text. colligitur, primò vsufructuarium posse venari in eo fundo, in quo vsufructum habet, nec posse à proprietario prohiberi ne venetur ipse vsufructuarius: quod etiam probatur

batur in l. vsufructuariũ. ff. de vsufruct. Secundò colligitur, ad ipsum vsufructuarium pertinere, quòd is permittat seu licentiam concedat venandi in fundo, cuius vsumfructũ habet, eademque ratione ipse poterit prohibere ne quis fundũ ad venandum ingrediatur. Tertiò inde deducitur, pecuniam pacto promissam pro licentia venandi in fundo, cuius vsum habet, alicui cõcessa, ad vsufructuarium pertinere, quia cum ipse possit, & ius habeat prohibẽdi ne quis fundum ingrediatur, poterit iustè vendere facultatem, & licentiam ingrediendi ad venandum, vel ad alium licitum vsum: nõ tamen inde sequitur, feras intra fundum enutritas esse fundi proprium fructum, vel eas pertinere ad vsufructuariũ iure dominij, cũ ipse in ijs, quę nullius sunt, & iure naturali communia censentur, non plus iuris habeat, quàm quiuis alius, neque dominus, nemo enim plus iuris in alium trãsferre potest quàm ipse habet, vt in regula iuris: sed dominus hoc ius non habet, nec ei restitutio facienda est ante condemnationem, vt resoluimus: ergo nec vsufructuarius: ex quibus cessat tertium fundamentum suprà in contrarium adductum.

38 * Infertur & secundò ex superioribus, quòd si venator prædictas feras arte sua, etiam vetita, faciat in locum publicum exire, & ibi eas venetur, non tenebitur eadẽ per viam restitutionis reddere, sed tantum de damno, sicut teneretur is, qui venatorem impedit, ne in locis publicis venetur, & ipse impediens in eisdem venetur locis, quamuis ex d. fraude posset secundum statuta, & consuetudinem puniri, ac si in loco prohibito venaretur secundum Medinam vbi suprà, in versi. quibus præmissis, corolarie sequitur, si venator: sequitur Couar. d. §. 8. nu. 14. versic. secundo, ibi: An in casu.

39 Verùm communis suprà dicta sententia ita videtur sale condienda, vt quamuis venator contra prohibitionem domini fundi feras in eo capiens, non teneatur ad restitutionem earum ante iudicis condemnationem, ex supradictis: attamen quia ius alienum ad venandũ sibi illicitè vsurpauit, & venatione cepit, quæ dominus forsan suo iure vtendo cepisset, ideoque videtur dominum loci in hac parte damnificasse à lucro iusto, eum illicitè impediendo: quare si verisimile sit, quòd dominus loci ea cepisset, quæ hic venator accepit, tenebitur in conscientia tantumdem domino reddere: secus si nõ est verisimile, quòd dominus suo iure vtendo eadem cepisset: idemque erit respectu conductorũ, quia si alij furtiuè in eodem loco venantur, tenebuntur eisdem in conscientia reddere, quantũ hi qui à lucro iusto impediuntur, verisimiliter cepissent, maximeque interest inter communem opinionem principalem præd. & hanc moderationem, vt benè ostendit vtrumq; probans Methymna vbi suprà. d. quæst. 12. in versi. quibus præmissis, ibi. Vnum tamen videtur: sequitur etiam Couarr. vbi suprà, nu. 11. versi. prætereà, addens,

40 * venatorem etiã omnino teneri ad dãnum, quod agri domino intulerit in fructibus, & segetibus, etiãsi expressa prohibitio non fuerit præmissa, cum sufficiat tacita quoad ipsum damnum. Eamdem limitationẽ probauit Petrus à Nauar. vbi suprà, nu. 297. & ante eum Cordub. d. quæst. 11. in 6. punctò versi. *Emptro quando*, & nouissimè Molina vbi suprà, d. disputatio. 5.

41 Nec obstat text. in l. quemadmodum, §. plane. ff. Ad. l. Aquil. vbi probatur quòd vbi damni iniuria agitur ob retia, non piscium fit æstimatio, qui capti nõ sunt, cum incertum fuerit an caperentur: idẽque in venatoribus & aucupibus probandum: ille enim locus ita accipiendus est, vt obtineat in littoribus, & fluminibus, vbi piscatio certa non est, sed admodum rara, & incerta, siquidem piscatores hac ratione sæpius eluduntur, quàm capiant. At vbi piscatio & venatio vberrima & optima est ac certissima, quæ fallere non solet, profectò tunc amissio captus piscium, vel aucupij, probabile & propinquum est interesse, vnde æstimari debet, vt in l. ait lex, in fine, cum sequenti.

quenti. ff. ad l. Aquil. ita explicat ex Carol. Molin. Couar. vbi supra: * quo fit se-
42 cũdum ipsum, vt impeditus piscari, aut venari ab eo, quia iure impedire non potuit, agere valeat, non tantum ad retia rupta, eorumque æstimationem, sed & ad æstimationem piscaturæ, quæ iuxta tempus & locum certa imminebat.

43 Hæc tamen sublimitatio intelligenda venit, nisi venator absque arte aliqua, feris ad loca publica egressis, eas in prædictis locis publicis ceperit, ac venetur, tunc enim suæ efficientur, & minimè quidem tenebitur, nec per viã damni reparandi, nec per viam restitutionis feras captas domino loci reddere, ex quo in locis publicis ius habuit huiusmodi venator venandi eas, quæ ab alio non fuerint prius occupatæ: ita Medin. qui suprà, ibi, tamen. & Couarr. num. 4. versi. secundo in fine, ibi, ad nihilum autem tenetur, quinimò contra suprad. limitationẽ de qua suprà nu. 39. indistinctè tenet Lud. Carb. quæst. 35. conclus. 6. & fortè verius meo iudicio ex supradictis, & ne scrupula incerta inijciamus: & cum his habemus expeditum secundum casum principalem, cui nõ obstant tria argumenta prius contra eum opposita: primum namque & vltimum iam sunt sublata, vt vidimus. Mediũ autem etiam cessat, quoniam verum non est feras illius loci fructum esse, quia non generãtur ex terra illa, aut apposita hominum cultura, sed per maris, & fœminæ coniunctionem fiunt, neque ex illo loco aliquid habent, nisi quod herbas, aut ramusculos aliquando comedunt, & fortè etiam alibi genita sunt, & nutrita, & illa conueniunt, vbi commodiorem reperiunt defensionem, seu pastum, aut mansionem.

44 Tertius casus principalis est, quando quis venatur in loco publico siue communi, tempore tamen ob causam publicæ vtilitatis prohibito, & tunc quod ibi captum fuerit antequam per iudicis sententiam fuerit alicui applicatum, ipsius capientis efficitur, nec venit de necessitate restituendum, sed tantum post condemnationem iudicis, tametsi fortè aliqua culpa sit facere contra leges, vt deducitur, & comprobatur ex supradictis, & in terminis ita tenet Methymna vbi suprà, versic. quibus premissis, ibi, est tertius locus, & Domin. à Soto d. artic. 4. colu. 343. in fine, & Nauar. d. cap. 17. nu. 240. & frater Angles vbi suprà, conclusione vltima, & Sebast. Medic. vbi suprà, nu. 11. cum seqq. latè amplians.

45 Quinimò venationes prohibitæ in locis publicis per inferiorem à principe absque iusta causa, qui tamẽ præscriptione immemoriali, aut priuilegio, aut consensu communitatis ius prohibendi acquisiuit, si quis contra hanc prohibitionẽ venetur, sibi acquirit feras quas ceperit, nec tenetur in conscientiæ foro eas restituere, vt patet ex supradictis secundum Couar. d. §. 8. num. 10. versic. septimo, vbi fortassis idem in hac specie censet suadendum esse in foro iudiciali: & si vera foret sententia glossæ in d. §. feræ. quæ lege regia partitæ comprobata est: nam ipse eam cõclusionem seruandam esse censet, cum quis habet ius prohibẽdi venationem ea ratione quia fundus priuatus sit, non communis, vel quia sibi soli ius venationis competit, & nõ alteri eo inuito, alioqui vbi venatio in vniuersum prohiberetur quoad loca publica alijs ex causis, satis erit quòd iudex condemnet in pœnam legis, statuti, aut edicti prohibẽtis, nec debet necessariò ad restitutionem animalium condemnare.

46 Similiter etiamsi alicui competat ex vsucapione ius piscandi, aut venandi in aliquo fluminis publici diuerticulo, vel in aliqua publici agri parte, ita quidem vt possit prohibere alijs piscationem, & venationem, vt in l. si quisquam. ff. de diuers. & temp. præscript. & in l. sane si maris. ff. de iniurijs. requiritur tamen ad hoc præscriptio tanti temporis, cuius initium memoriam hominis excedat, vel consuetudo legitimo consensu populi introducta, vt latè declarant Bart. in rubric. ff. de rerum diuis. colu. 1. Bald. in tit. de præscript. 5. part. princip. 4. part. quæst. 7.

quæst.6. optimè Aymo. Crauet. de antiquit. temp. 4. part. c. materia ista, num. 8. Couar. d. nu. 10. in princip. vbi etiam post alios quos citat, quòd princeps potest priuilegium priuato concedere, vt ipse solus in aliqua parte maris publici, vel agri piscari, & venari possit, aliosque ne id faciant prohibere, & in his casibus si quis contra prohibitionem venetur, aut piscetur, non tenebitur in animæ iudicio ad restitutionem pisciũ aut ferarum, quas habuerit, quamuis in foro iudiciali ad eam cogẽdus sit propter decisionem l. partitæ, & opinionem glossę in d. §. feræ. secund. Couar. vbi suprà.

47 Sed quia suprà diximus, venationem esse clericis interdictam, obseruandum erit, quòd quidquid captum fuerit à clericis illicitè venantibus, proprium capientium fit, nec in iudicio animæ erit restituendum: nec quod capit laicus tẽpore quo ei est interdicta venatio, nẽpè die festo, ne impediatur, & retrahatur studio venandi ab officijs diuinis, iuxta glossam, & DD. in cap. Esau. & in capit. quia venatoribus. 86. dist. Etenim licèt eo tempore venationem quis exerceat, male quidem agit, sed non tenebitur ad restitutionem eorum, quæ per venationem habuerit, ita Couar. vbi suprà, num. 3. vbi idem tenet in casibus variarum regiarum constitutionum, quæ venationem certis ex causis prohibent adhuc in locis publicis, & communibus, nem-
48 pè tempore niuium, * vel cum instrumentis aptis ad ferarum depopulationem, vel hominum periculum, vt in his & similibus casibus, quibus est prohibita venatio, licet puniri valet per iudicem transgressor, non tamen ipse tenebitur ad restitutionem auium & ferarũ, quas accupio, vel venatione acquisierit: quod in specie ad notat Methymna d. quæst. 12. & sequitur etiam Petrus à Nauarr. vbi suprà, num. 291.

49 Illud denique in proposito aduertere libuit, feram ab aliquo venatore (etiam lætali secundum Theoph.) vulnere percussam, nõ aliter effici vulnerãtis, quam si ab eo capta fuerit, & ideò si ea vulnerata fugiens per alium capta sit, fit capientis, vt in. §. illud quęsitum, inst. de rerum diuis. & ibi DD. & in. l. naturalem. §. illud. ff. de acquir. rerum dom. Medices vbi suprà, num. 6. & iterum. 2. part.
50 quæst. 18. * Idem erit in fera per retia, & instrumenta venatoris illaqueata, nam si per alium quam apponẽtem retia fuerit capta ex ipsis laqueis, eius efficitur, non illius, qui rete posuit, vt expressè deciditur de iure in. l. 21. tit. 28. par. 6. *Como quier que en algunos lugares vsen el contrario*, vt ibi inquit lex, quod etiam lex fori. 16. tit. 4. lib. 3. expressit dicens, *Si algunos caualleros, o otros monteros, pueços, o otro venado leuantaren, ninguno otro quier sea montero, quier no, le tome, mietra que aquellos que le leuantaren, fueren tras el, &c.* & glo. in d. l. naturalẽ. §. illud, & Azo in summa instituta de rerum diuis. num. 22. qui dicit consuetudinẽ generalẽ esse in contrarium; & hæc opinio, quam dicit Azo probari de consuetudine, fuit Mart. in l. laqueum. ff. de acquir. rerum dom. quãdiu fera luctando se non poterat expedire, vt refert Gregor. Lopez in d. l. par-
51 titæ in gloss. fin. vbi inquit, * hoc procedere vbi ponens laqueum non esset in conspectu feræ captę: nam si esset in eius conspectu, nullum dubium est, quin sit eius, & alius capere eam non possit, quia per visum oculorũ, & aspectum acquirit sibi possessionem: si tamen fera luctãdo se poterat expedire, tunc efficitur ca-
52 pientis: * & illa lex fori de consuetudine seruatur, secundum Greg. Lopez in d. l. 21. glos. 1. vbi pro consuetudine allegat. l. 15. tit. 26. part. 2. vbi idem Gregor. in glos. vlti. inquit: Facit ad Bestiam vulneratam, quam vulnerans fessus labore insequi non potuit, & alius eam cepit: & tandem inquit, Vide tamen. l. 21. titu. 28. par. 3. & meritò quia d. l. 15. in alia diuersa materia loquitur, nempè in partis in bello, superuenientibus posteà inimicis, qui ab alijs vincuntur. Tãdem res in vtroque foro ad consuetudinem legitimè præscriptam deferenda erit, ea verò deficiente, ad ius supradictum, vt existimat Couar. d. §. 8. num. 13. & Cordub. d. quæst.

quęst.119.in.6.puncto,in versi.*Y si se preguntare*, vbi in idem citat speculum conscientiæ,lib. 1. cap.70. quod verius,& securius est: tametsi nō mihi displiceat distinctio in præd. quæstionibus nouiter facta per Molinam de iustit. & iur.2.tractat. disputatio. 42. si in praxi verificari commodè posset.

53 Qui autem arte & fraude columbas deducit ab alterius columbario, & ad proprium attrahit, veluti si in eo ad id certa semina spargat, erit peccatū, cum obligatione restituendi, si paruitas eum nō excusat, vt cum Medina probat Nauar.in man. Latin.cap.17.nu.128. & plures referens Medic.vbi suprà,num.21. & Nauarr.hoc limitans, vt procedat tantū

54 in eo, * cuius principalis finis est alienas inescare: non autem in eo qui principaliter intendit suas pascere & retinere, ne aliò euocentur.suprà dictam conclusionem probat etiam, & sequitur D. Couar. vbi suprà. d.§.8. nu. 14. versi. tertio, addens, hunc esse in foro iudiciali puniendum, secūdum ea,quæ hac de re adnotauit Cępolla de seruit. rust. præd. c. de columbario, & cap. de venatione, & in vers.quarto,refert esse prohibitum

55 ballistis, * similibusve instrumentis vti ad occidendas columbas, quæ in priuatis columbarijs nutriuntur, secundum Cæpol. in d. c. de columbario, & Guid. Pap. quæst. 218. præterquam si vltra vnius leucæ spatium occidantur, iuxta decretum regij senatus,& legibus super hoc latis est standum absque dubio secundum Domini. à Soto lib.4.de iust.& iur.quæst.6.artic.4.pag.344.col.2. versic.

56 sed aliæ sunt mediæ, * vbi quòd si infra spatium lege præscriptum capiantur,forte nō sunt captores à restitutione immunes,quandoquidem vsq; ad limitem illū factę sunt columbę domesticę, tametsi nec sunt rigore summo vrgendi,ac si de ipso columbario illas furarentur,sequitur Cordub. in summa *de casos de cōciencia*, quæst.121. versi.*lo primero*, & in versi. *lo tercero*, Angles vbi sup.in. 1. difficult. an capientes columbas,&c.

Non desunt tamen ex recentioribus docentibus tenentes contrarium, quam

64 uis in publicum sua scripta non ediderint,nempè, vt quamuis peccent, vtpote quia contra legem iustam faciat,qui intra vnius leucæ spatium à lege diffinitum columbas cepit, & non quidem mortaliter,sed venialiter,nisi admodum frequenter,& cū maximo detrimēto domini id faciat,nō tamen teneatur ad vllā restitutionem, nisi magnam columbarū stragem fecerit: legi enim regię satisfit, dicendò peccare eos, qui contra illam fecerint, non tamen ideò est dicendum quòd teneantur ad restitutionem, quia lex illa non applicat dominium columbarum domino columbarij toto illo termino, aut certè si applicat, tantum applicat ijs legibus,& conditionibus,quibus pisces fluuij applicantur fluuij domino, aut feræ fundi domino non circumsepti applicantur ipsi, sed qui capit feras fundi non circumsepti, non tene-

1 tur ad restitutionem earum, vt docuimus:ergo, &c. Nihilominus Soti opinio securior, & communi quam suprà probauimus magis accedit,præterquā quòd non admodum rigida est, quandoquidē inquit quòd huiusmodi captores columbarū intra leucæ spatium non sunt summo rigore vrgendi ad restitutionem earum, acsi de ipso columbario illas furarētur, quinimò, & sub dictione fortè,suā opinionem probat, capientes autem eas extra leucæ spatium, non tenētur ad restitutionem, vt aduersus Cordub. & alios rectè probat Molina de iustit. & iur.

57 in.2.tracta.disputatio. 50. * & an & quādo liceat habere columbarium, vidēdus est Nauarr.vbi suprà num. 126. & F.Angles etiam vbi suprà, cōclusione. 3. & sequentibus,& Molin. de iust. & iur.2.tractat. disputatio.48.

58 De auibus autem, & earum venatione, vltra supradicta, videndus est Dominic. à Soto vbi suprà, qui eas dicit esse in triplici differentia, & denique. l. 23. tit.28.part. 3. vbi Greg. Lop. plures alias iuris communis leges, quibus illa regia consonat,refert,quam & in foro conscientiæ, non solum exteriori hebere lo-

cum

eum existimo ex rationibus prædictis in hoc cap. & ex his quæ tradit Couarr. vbi suprà, in principio quæ in proposito conducunt.

59 Illa tandē in calce huius cap. quæstio examinanda proponitur, de qua sæpissimè contingit dubitari, & à viris eruditis consilium exposci, an custos mōtium, siluarum cæduarum, pactus, venatus, aut piscatus prohibiti, vt ceruorum, cuniculorum, auium, &c. constitutus ab his, quorum sunt illa iura cum iuramento, vel sola fide adstrictus fideliter ea seruare, possit cum quibusdam dissimulare, precibus, amicitia, vel pretio corruptus, & sic dissimulans an teneatur aliquid

60 domino loci, seu montis restituere? * Et in hac quæstione, excluso illo custode constituto ab eo, qui iniustè, aut tyrannicè prohibet, aut possidet, de quo non est dubium nec nos agimus, quia ad nihilū tenetur, licèt iurauerit se capturum, aut denuntiaturū quos inuenerit, argumento text. in cap. in malis promissis rescinde fidem. 22. quæst. 4. & cap. non est obligatorium, de regul. iur. in 6. vt in terminis tenet & benè probat Ioan. à Medin. de restitutio d. quæst. 12. versic. alia hinc oritur, ibi: Si tyrannice, &c. quem sequitur Nauarr. vbi suprà, num. 124. & Cordub. in sua summa quæst. 66. in. 4 dicto, vbi prædi. & Siluestrum citat & sequitur de custode à iustè prohibente, & possidente constituto dissimulante ex præd. causis, vt in locis vetitis ligna scindātur, vel venetur, tenendum est, huiusmodi custodem sic dissimulantem teneri in conscientia damnum sic illatum domino restituere, si certum est ipsum venatorem, aut lignorum scissorem ad idem teneri, etiamsi principales captores iuxta statuta, & consuetudinem patriæ in conscientia ante condemnationem non teneantur, vt rectè probat Medina vbi suprà, in versic. si verò præfati custodes, resoluens in præsenti specie teneri huiusmodi custodem domino iuxta quantitatem illati damni, aut iuxta quantitatem pœnæ, quę de iure erat domino applicanda, si ipse nō dissimulasset, & quod optio erit apud dominum: quem sequitur loquens in obligatione restituendi damnum, non verò in pœna, Nauarr. vbi suprà, num. 113. addens, præd. custodem nōn teneri restituere, quod ob id accepertitadem Nauar. iterum ibi, nu. 136. & cap. 25. nu. 34. & Cordub. vbi suprà, in 3. dicto; & illud de pœna, quod asserit Mothymna, verùm non existimo, cum pœna ante condemnationem non debeatur in conscientia, iuxta communē omnium propè resolutionem verissimam, & tenendam: ergo sicut ad pœnam non tenetur in conscientia principalis, quia non fuit cōdemnatus, nec etiam custos dissimulans: faciunt etiam contra Medin. quæ statim dicemus.

61 Limitant tamen suprà dicti authores præfatam suam sententiam, quando custos dissimularet, ac permitteret, eos prędicta facere, quos sciret esse consanguineos, aut adeò domini sui amicos, vt probabiliter credat illi placiturum eorum captum, non tamen sufficere inuētos esse tales, qui si facultatem à domino peterent, obtinerent, sed eam petere nolunt: & prætereà si dissimularent cum alijs, quibusdam concurrentibus, nempè quòd hi qui aliter aliena de locis vetitis capiunt, tanta sint necessitate constricti, quæ eos à crimine seu culpa excusaret: veluti si sit extrema necessitas, vel quasi, ita vt vix possint aliter vitam suam & suorum conseruare. Secundò, quòd eorum necessitas, seu indigentia sit nota ipsi custodi. Tertiò, quòd non nisi quantum necessitas exigit, capiant.

62 At verò si custodes cum venatoribus, & alijs damnificantibus dissimulent abscondentes se, vt alij liberè vetita capiant, vt ipsi postmodum eos apprehendant, & puniri faciant, peccabunt huiusmodi custodes. Primò, contra præceptum de corrigendo fratrem. Secundò, contra fidelitatem domino loci debitam, tenebantur enim dānum sine propria iactura euitare ac præcauere. Tertiò, contra charitatem proximo habendam, ac proinde non sunt à culpa immunes, etsi pœna contra venatores apposita

sita sit personalis, aut talis, quæ in commoditatem domini loci spoliati non cedat, tenebuntur domino de damno sua dissimulatione illato, aliàs secus, secund. Medin. vbi suprà, ibi, si denique, vbi quòd venatoribus non tenebuntur de damno, ex quo ipsi pœnam quam luent, sua culpa meruerunt: præfata tamen opinio quòd in præsenti specie huiusmodi custodes peccent, dura videtur Nauarr. d. cap. 17. num. 124. saltem quoad eos, qui permittunt ingredi, quo semel deprehēsi, iterum ingredi caueant, nec sinūt eos inferre damnum notabile in locis eiusmodi prohibitis: tum per ea quæ dixit in c. inter verba. 11. quæst. 3. nu. 629. tum quia oppositum omnes fere custodes faciunt, idque ab omnibus scitur, & ita nemo se deceptum dicere potest, argumēto regul. scienti, de regul. iur. in. 6. sequitur Cordub. vbi suprà, in. 2. dicto in versicul. *Mas el daño*, & in versi. *Y segun algunos Doctores.*

Hæc tamen nō conuincunt, quin opinio Medinæ præcedens verior, & tenenda sit, nisi in specie, qua moderatur eam Nauarr. nempè quando dissimulatio præd. in eum finem tantum fiat, quo semel deprehensi iterū ingredi caueant, nec sinunt eos inferre damnum notabile, & prætereà sic capti non puniuntur, quo casu mihi placet sententia Nauarri, aliàs secus, quia illa ratio, quòd oppositum omnes ferè custodes faciunt, &c. non est efficax nec solida, quia non probat hoc esse, quòd ab hoc contingit abesse: & prætereà nam sciens custodem sibi insidiari, in alienum fundum nociturus intraret, sicque fundamenta Nauarr. minimè concludunt.

63 Ex suprà dictis deducitur, custodes, & præfectos importandis, & exportandis mercibus in confinibus regnorum, prouintiarum, & ciuitatum, qui permittunt exportari, vel importari vetitas, peccare mortaliter, & esse periuros, nec absolui posse sine firmo proposito nunquam id amplius permittendi, sed minimè teneri ad restituendas pœnas, quas soluissent transgressores, si denunciati fuissent, neque bona quibus ob id priuarentur, quamuis teneantur ad restitutionem vectigalium quæ importatores, vel exportatores deberent, quia hoc non est pœna, sed interesse: ita in terminis tenet Nauar. in man. Latin. c. 25. nu. 34. & 51. vbi quòd nullus (vt arbitratur) hactenus contrarium dixit, adducens pro sua opinione doctrinam S. Bernardi, quem citauit Siluester in sua summa verb. restitutio. 3. quæst. 5. versi. septimo, quòd præfectus custodiæ vrbis iurans se accusaturum, quos post sonum campanæ inuenerit, non accusans peccat mortaliter, quia frangit iuramentum iustū quāuis sine obligatione restituendi: pœnas, quas accusati incurrissent: vnde existimat, etiam idem Nauar. quòd testis, qui in iudicio legitimè interrogatus super crimine ob quod bona publicantur, negat veritatem, propter quod reus absoluitur, non tenetur ad restituendum fisco, id quod ad eum perueniret, si damnaretur, quia pœna in foro animæ non debetur ante condemnationem, & alijs rationibus, quas ibi refert. Supradicta tamen sententia Nauarr. eam patitur difficultatē, quoniam regula generalis est, impedientem alterum à consecutione alicuius boni, in quo habeat ius quæsitum, vel ius ad rem, eodem ad restitutionem teneri, vt latè probat idem Nauar. in man. Lat. c. 17. nu. 69. & seqq. & sequūtur omnes secundum Petrum à Nauarr. qui plures citat lib. 3. de restit. cap. 5. num. 2. cum seqq. apud quos quando dicatur habere quis ius perfectū in re, & quando imperfectū ad rem: sed isti custodes ratione officij, & iuramenti à se præstiti tenentur precisè deferre ad iudicem huiusmodi delinquentes cum mercibus vetitis captis, vt puniantur secund. ll. & merces præd. fisco regio applicentur. Ergo si contra faciant, dissimulādo, & permittendo pretio, vel precibus corrupti, aut aliàs, tamquam impedientes fiscum à consecutione illarum quæ iam necessariò erant fisco applicandæ, prout indubiè applicarentur, nisi hoc illi directè atque scienter impedirent in fraudem, &

damnum

damnum notabile fisci, tenētur ad restitutionē earum fisco faciendā, quod enim parū distat, nihil distare videtur, secund. Philosoph. Aristot. 2. Phisicorum: quare potius in proposito distinguēdū videbatur, hoc nēpe modo, vt si promissio, fraus collusio, & huiusmodi sordes: pactionesque illicitæ fiāt, & interueniāt, antequā merces vetitæ importētur, vel exportētur, tunc quidē vera sit opinio Nauar. tū quia nōdū incursa erat pœna, & ideò incertū, an cessātibus illis pactionibus, incurreretur, tum etiam, quia licet adhuc merces illæ importarētur, vel exportarētur, id occultè & cautè fieret timore pœnæ, ne deprehēderētur, sicque nec fiscus haberet ius quæsitū in illis, nec certum quærēdum ad eas. At verò si huiusmodi corruptio, fraus, & sordes fierent in ipso actu, & itinere importationis, & exportationis dū quis apprehēditur in ipso fragāti crimine , & sic tēpore quo iā pœna est incursa, iusq; fisco Regio acquisitum in re, vel saltē quærēdū ad rē, tunc præd. custodes in specie præmissa teneātur etiā ad restitutionē fisco faciēdam illarum merciū vetitarū, tāquā interesse fisco debitū, quādoquidē certū erat fisco iure esse deferendas, nisi illi facto suo illicitè id impedirēt: cæteras autē pœnas corporales, quas passuri erant principales delinquētes, hi custodes in cōsciētia luere nō debeāt, cū in hoc fisco regio nihil intersit, nisi post cōdēnationem: & in terminis ita nouissimè probat immemor Nauar. F.Salon de iust. & iur. in 2.2. S.Thom.q. 62. artic. 7. controuers. 5. concIu. 3.4. & 5. col. 904. cum seqq. qui posteà aliquibus modis eam tēperat, & in custode mōtiū dissimulante: idem cum Medin. probauit Ludo. Carb. de restit. quæst. 36. concl. 3. tam respectu damni, quàm pœnæ, alternatiuè optione domino data.

Nihilominus cū rē hanc mecū tacitè sæpè ac sæpius cōsiderarē, & cū alijs cōferrē, supradictis nō obstātibus, libenter opinionē negatiuam Nauarr. indistinctè sequor, & approbo, tāquam veriorē, imò q; huiusmodi custodes indistinctè nō teneātur in conscierētia ante condēnationē ad soluendas, vel restituendas fisco vllas pœnas in pred. specie, quas soluissent trāsgressores, si denūtiati fuissent, nec bona, quibus ob id priuarētur, & necessariò fiscō essent applicāda, sed tātū ad restitutionē vectigaliū, quādo hoc deberetur, quia nō erāt merces omnino vetitæ (præter peccatū mortale & periuriū) aliàs secus, & hoc 1. illo solido fundamēto, quia pœna nō debetur in foro conscientiæ ante condemnationem: & quemadmodum principales ad eam non tenentur ante sententiam, ita nec hi impedientes, cum idē sit iudiciū de vtrisq;. Nec obstat fundamentum supra in contrariū oppositū de impediente alterū à cōsecutione alicuius boni, &c. quia illa est alia differens materia, locū habēs in re debita, vt propria, vel cōmuni, & in distributióne rei nō debitæ, sed mero beneficio, dono vel gratia conferendæ, quo casu impediens tenetur, vt prædiximus: at verò in nostra quæstione loquimur de pœna debita ex delicto, quæ quidē nullo modò, directè, vel indirectè, debetur in conscientia ante sententiam.

Secundò moueor, quia licet præfectus custodiæ vrbis, qui ex officio tenetur vigilare, ac per vrbē & oppidum ambulare ad obiandum furtis, alijsq; criminibus, id omittens, vel crimina permittēs cōmitti teneatur ad restitutionē dānorū sua culpa prouenieētium, vt latè & benè probat Mercad. *de tratos y cōtratos. c. 18. De como han de restituyr las causas terceras del daño*, vers. *Los postreros*, nō tamē inquit eū teneri ad restitutionem pœna pecuniariæ, quā incurrerent, & soluere tenerentur ipsi principales delinquentes, si caperentur, & punirētur. hæc enim cū sit pœna, non debetur in foro cōscientiæ ante condemnationem: & prætereà in terminis tenet, post D. Bernard. quem citat, Siluester in summa verbo restitutio. 3. q. 5. vers. septimū, dicens, quòd custodes & vigiles ciuitatū non accusantes quos inueniūt euntes post sonū campanæ, licet peccēt mortaliter, & sint periuri, si accusare iurauerūt, nō tamē tenētur soluere pœnā, quā soluissent illi, si fuissent accusati: tenētur tamē, si quod munus accepe rūt pauperibus erogare, & si vidissent ta-

les alicui dãnum inferre, & nõ reuelassẽt, tenentur restituere dãnificatis, & ideò à communitate sunt salariati, sicut custodes vineari & possessionũ: sequitur idẽ Nauar. d. c. 25. n. 51. tit. 3. Opinio principalis Nauarr. comprobatur ex traditis per eũdem Siluest. vbi sup. q. 12. versi. septimum, quem refert & sequitur Petr. à Nauar. lib. 3. de restit. c. 5. n. 13. versic. vlti. vbi tenet, quòd occultantes & facientes fugere officiales tẽpore syndicatus, tenẽtur ad restitutionẽ dãni, scilicet, quòd ipsi debebant, si fuissent syndicati, secund. Bart. in l. si post. C. de assess. & secũd. Bald. ad quadrupulũ, sed quòd in foro cõscientiæ est, hoc verũ solũ post condẽnationẽ: hoc autẽ dictũ Siluestri de damno, intelligo, etiã ante cõdẽnationẽ, quia est interesse partium, quod iniustè abstulerũt, & impedierũt occultãtes, & faciẽtes fugere officiales, tametsi minus rectè Nauar. vbi sup. in vtroq; requirat condẽnationẽ, ad hoc vt debeatur, sed meo iudicio, dãnũ statim debetur in foro cõsciẽtiæ ante cõdẽnationẽ, quia est interesse: secus in quadruplo, quia est pœna, per prędicta, & ad quadruplũ tantũ debẽt referri verba illa Siluestri, nẽpè quòd in foro cõscientiæ est verum solũ post condẽnationẽ, tamquã ad proximũ, nõ verò ad restitutionẽ dãni, quòd est remotius, & quia in damno alia ratio est, quàm in pœna, vt ipsemet Siluester eod. verb. restitutio. 3. q. 5. versi. septimum, declarauerat, & nos quoque prædiximus.

Vltimò pro opinione Nauarr. facit, q; licẽt isti custodes ob suum dolũ, & fraudẽ, atq; iniustum impedimẽtum in foro exteriori condẽnari possint, valeant ac debeãt, vltra interesse, in eisdem pœnis pecuniarijs, & alijs, quibus principales condemnandi essent fisco applicãdis, argumẽto eorum quæ latè differit Auil. c. 3. præt. in glo. *Iurisdiciõ*, nu. 13. attamẽ cũ hæc etiã sint pœnæ, ante condẽnationẽ nõ debebũtur in cõscientia, per supradicta. Fit igitur ex supradictis, opinionem Nauar. esse veram, non solũ in principali casu custodum, sed etiam in teste, qui in iudicio falsum deposuit, propter quod reus absoluitur à pœna publicationis bonorum fisco applicandorum, quam incurrerat, vt non teneatur ad restitutionem eius, quod ad fiscum perueniret, si ille reus damnaretur, quia est pœna, quę in foro conscientiæ nõ debetur ante sen-
65 tentiã: * ad dãnum autẽ quod intulit ex suo falso dicto cum iuramento, vel sine eo, tenetur læso restituendũ, vltra peccatũ mortale, iuxta mẽtẽ Thomæ recepti 2. 2. q. 70. ar. 4. vt per eũdẽ Nauar. d. c. 25 nu. 40. Eamdem resolutionẽ in omnibus supradictis citãs Nauar. vbi supr. sequitur & probat Cordub. in sua summa *de casos de conciencia*, q. 66. in 2. dicto. Post hæc scripta in lucem prodijt instructorium negotiat. fratris Ludouic. Lopez, qui lib. 2. cap. 38. versic. accedit huc, latè per plures columnas examinat prædict. quæstionem de custodibus, & in omnibus sequitur & probat quod cum Nauar. vbi suprà, prædiximus atque probauimus: addens secus esse in fiscali promotore & in ipso iudice cum reo colludentibus, hi namque, vltra peccatum, ad restitutionem pœnæ quam iure debebant delinquẽti facere imponere, & exequi, & tamen omiserunt dolo, tenebuntur, ex optima ratione differentiæ, quàm inter hos & custodes prædictos ibi considerat in custodibus confinium regnorũ. Idem quod Nauar. vbi suprà, & nos respectu pœnarum, tenet nouissimè Ludouic. Veia in respons. ad casus conscient. casu. 58. versi. tunc demum, & in versic. præcedent. in versic. opposita tamen, idem quod supradiximus de testibus, probat.

SVMMARIVM.

1 *IVdex an teneatur iuxta allegata & probata sententiã dicere, tã in ciuilibus, quã in criminalib⁹ an verò possit secundũ cõscientiã priuatã eã proferre: & nu. seqq. vbi tres opiniones principales in hoc referuntur. Resoluitur cũ cõmuni, secundũ allegata & probata id facere debere.*

5 *Homo in his quæ ad propriam conscientiã pertinent ad publicam potestatem, debet*

bet informare conscientiam secundum ea, quæ in publico iudicio sciri possunt.

6 *Iudex non potest sententiam dicere contra propriã conscientiam atq; priuatam, sibi stimulantem, existimans, aut dubitans se non posse ferre sententiam ex probationibus contra propriam ipsius scientiam: opinari tamen potest iustissimè, ex probationibus se posse ferre sententiã, & ita deposita conscientia priuata, poterit secundum allegata & probata proferre sententiam absq; vlla culpa, vt in num. 7. Idem est in iudice habente arbitrium in causa, vt in nu. 8. Debet tamen prius diligentius examinare testes, eos instantius interrogãdo, districtiusq; scrutando horam, locum, & formã delicti, vt inueniat occasionem liberandi innoxium, vt fecit Daniel ad Susannæ innocentiam patefaciendam: quod si hoc non sufficiat, debet remittere eum superiori iudicandum, vt in num. 9. cum sequentibus, vbi latè differitur & declaratur, & nu. 14. quòd causam remissionis populo cum iuramento declaret.*

11 *Iudex in præd. specie sciens remissionè à se faciendam ad superiorem profuturã, procuIdubio peccabit mortaliter, si reũ dãnauerit negando ei appellationem, vel ante sententiam nõ remittendo causam superiori, de illius innocẽtia testificando, & prætereà tenebitur omne damnum illatum restituere.*

12 *Iudex huiusmodi an teneatur tunc magistratui cedere, & sic deponere officiũ, potius quã cõdemnare talem hunc reum? Iudex in præd. specie an debeat dissimulãdo, & sine scandalo dimittere carceres apertos ad fugam.*

13 *Minister iudicis condemnantis innocentem an exequendo sententiã eius, peccet mortaliter?*

15 *Princeps potest sententiam dicere iuxta propriã & particularem conscientiã aduersus allegata & probata: imò æquissimè sic faciet, vt in nu. 17. sed hoc publice populo manifestet, vt in num. 19.*

18 *Aduocatus licitè potest defendere, quem noxiũ scit, si innoxiũ constat esse ex processu.*

20 *Episcopi iure cõmuni vti debẽt iudicãdo secundũ allegata & probata, non verò secundum priuatam conscientiam suam.*

21 *Senatores supremi an teneantur iudicare secundũ allegata & probata, vel possint ex propria, & priuata conscientia contra publicam sententiam dicere?*

CAPVT XXIX.

An iudici liceat iudicare secundum allegata, & probata, contra veritatem, quam priuat scientia nouit, necne?

1 ANtiqua est illa cõtrouersia, atq; ingens rixa inter authores Theologos, & vtriusq; iuris interpretes, an iudex debeat, & teneatur ex allegatis & probatis, quę sibi in iudicio nota sunt, nõ verò ex his, quæ priuatim ex particulari sciẽtia perceperit, sententiam dicere? verbi gratia. Probatur quis legitimè in in processu nocens, quẽ ipse iudex ex certa sciẽtia, priuata tamen, scit esse innocẽtẽ, an possit tunc, & teneatur secura conscientia illũ iuxta allegata, & probata cõdẽnare aduersus propriã conscientiã priuatã, vel potius illũ absoluere, quidve in hac quæst. facere debeat Christianus ac rectus iudex, ne erret? Hanc quęst. profectò offuscarunt, atq; obscurarũt DD. scribentes præcipuè post D. Thom. plura indigesta pro & contra adducẽtes, ac variè de ea sentientes, sibi parũ inter se cõsentes, atq; diuersas sententias in ea proferẽtes, quinimò & plurima vltra quã oporteret loquẽtes, cum tamen prius ipse D. Thom. omniũ post eum magister, & antesignanus breuiter, dilucidè, ordinatè, ac miro ingenio (vt reliqua) eã expedierit: ipse autẽ minimus omniũ, nubila posteriorum dispergens, doctrinam Angelici Doctoris sequutus, qua potero breuitate, & claritate præsentem quæstionem differam.

In primis admonemus, nos eã fingere in ea facti specie, in qua tota versatur difficultas, nempe quando iudex cogitur præcise ferre senteẽ iam diffinitiuam cõ-

 dem-

demnatoriam, vel absolutoriã, ita quòd omnibus rectè pensatis ac prudenter circũspectis & proniis, iudex aliter se non potest ab hoc onere iudicandi exuere, sed necessariò ac precisè debet causam definire (quamuis, vt ex infrà dicẽdis apparebit, vix possit extrema necessitas ingruere innoxij hominis in mortẽ adigẽdi) hoc sic præhabito in præd. facti specie inuenio tres opiniones principales.

2 Prima est existimantium quòd in nullo casu, nec in causa ciuili, nec in criminali, liceat iudici condemnare eum, quẽ euidenter scit esse innocentem, quantũuis legitimè probetur reus. Hui⁹ opinionis origanarius refertur author Hugo in l. prætor. ff. de iurisd. omnium iud. & Martinus iuris ciuilis glossator antiquus in. l. illicitas. §. veritas. ff. de offic. præsid. & gloss. in. l. bonorum. C. qui admitti, verb. sciens, quã sequitur Calder. & Panor. in c. pastoralis. § quia verò, de offic. deleg. & Ang. de Clauas. in sũma verb. iudicare, q. 7. Rosela verb. iudex. 1. §. 18. & Nicol. de Lyra Exod. 23. Adrian. in quodlib. 2. ad fin. & quodlib. 6. art. 3. & latiùs eam defendit frater Barnabas de Rosalibus in tractat. de variet. opin. fol. 95. Ioan. Arboreus lib. 9. Theosoph. c. 20. alios authores huius opinionis, & &. fundamenta congerit D. Couar. lib. 1. var. resol. c. 1. num. 1. cum seqq. vsq; ad numer. 4. exclusiuè, quamuis ipse eam non sequatur, & latissimè idem facit Salon de iustit. & iur. in 2. 2. D. Thom. q. 67. art. 2. col. 1388. cum seqq. & respectu causæ criminalis eam 16 fundamentis prolixè satis comprobat Ant. à Cordub. lib. 1. sui quæstionarij. q. 37. in. 3. opinione, versi. 2 pars. pagi. 299. colu. 2. Nihilominus eam non probat, nec in ciuilibus nec in criminalibus, eius namque fundamẽtis optimè satisfit per D. Thom. & Couarr. vbi suprà, cæterosque sequaces S. Thomæ.

3 Secunda fuit opinio asserentium, quòd in ciuilibus, etiam vbi de magna quantitate ageretur, possit iudex condemnare innocentem, nocentem tamen in iudicio probatum: in criminalibus verò secus, siuè causa capitalis sit, siue vllius mutilationis. Hanc sententiam refertur ab Angelo vbi suprà, tenuisse Rodulphum: eamq; probarunt Imol. & alij in. l. à diuo Pio, in princip. num. 8. in versic. extra glossam, ibi. Credo quòd salua conscientia. ff. de re iud. & summa Rosel. vbi suprà, & Adrian. etiam vbi suprà, dicens, esse Theologorum opinionem, & eam latissimè fundat Ant. à Cordub. vbi suprà, quamuis minimè probet, sed ipsam sequitur & probat nouissimè Petrus à Nauarr. Theologus Toletanus, lib. 2. de restit. c. 3. nu. 160. cum sequentibus, existimans adeò procedere, vt nec etiam in casu scandali totius populi occidi possit. Hæc tamen secunda opinio minus inter omnes habet probabilitatis, vt affirmat Domin. à Soto libr. 5. de iustit. & iur. quæst. 4. art. 2. in. 2. opinione, miratus Adrianum quòd eam asserat esse Theologorum opinionem, cum tamen ex antiquis nemo sit, qui non indubiè teneat cum S. Thom. vt infrà in tertia & ipsius sententia communi videbimus: & fundamentis huius secundæ sententiæ satisfaciunt ijdem, qui prioris responderunt: quinimò ego miror maximè quòd vllus alicuius nominis Theologus hanc opinionẽ probarit aduersus Magistrũ cõmunẽ summũ veridicum. D. Thom. cuius est opinio infrà sequens. Hanc secundam opinionem nec veram esse, nec communem, latè probat Salon vbi suprà, col. 343. cum seqq.

4 Tertia verissima & receptissima sententia communis atque tenenda est, vt iudex in vltimas conclusus angustias, debeat in omni causa, tam criminali, quàm ciuili, contra veritatem sibi vt priuato notam secundum allegata & probata sententiam pronuntiare: hæc tamen cum pluribus probetur per infrà citandos authores vrgentibus fundamentis, sequenti tamen magis astruitur, nempè ex textu. in capitul. iudicet. 3. quæstion. 7. ex diuo Ambrosio super Psalmum. 118. in sermone super illud: Miserationes tuæ multæ nimis, Domine, &c. Inquit ibi diuus Ambrosius: Bonus enim iudex nihil ex arbitrio

arbitrio suo facit, & domesticæ propositio voluntatis: sed iuxta leges & iura pronuntiat: statutis iuris obtéperat: non indulget propriæ voluntati. Nihil paratum & meditatum domo defert, sed sicut audiuit, ita iudicat. Nihil igitur aliud his verbis Ambrosius significare voluit, quã quòd iudex ex seipso nihil iudicet, sed secundũ allegata & probata in iudicio, vt aperte ibi adnotauit gloss. arguit resoluens, quòd aliud facit aliquis in eo, quòd iudex est, aliud verò in eo quòd homo est, nã, vt inquit D. Tho. 2.2.q.67. art.2.ad 4. homo in his, quæ ad propriam
5 conscientiã * pertinẽt, ad publicã potestatẽ, debet informare conscientiã suam secundũ ea, quæ in publico iudicio sciri possunt: ex qua verissima ratione, atque aurea doctrina cessant omnia argumẽta contra hanc 3. sententiã per cõtrariæ partis sectatores adducta, tam ex diuinis literis, quam aliũde, dum eidem probare contendunt iudicem secundum ipsam veritatem ac propriam conscientiã debere iudicare: id namque verum intelligẽdũ est, quòd iudicare debet iudex veritatẽ secundũ ea, quæ fuerunt sibi proposita, & sic secundũ cõscientiam publicã, quæ sibi cõstat atq; est nota ex actis causæ, vt iudici, quã sequi omninò tenetur ob publicã potestatẽ, quã gerit: secus verò de priuata cõscientia, quia licèt secundũ eam reus innocẽs sit, secundũ tamen publicã conscientiã, quam sequi tenetur, nocens est, si enim aliud esset, facilè peruerteretur ordo iudiciarius, atq; tota Reipublicę Christianę quies perturbaretur, maximaq; scãdala orirẽtur, & nõnũquã, imò sæpissimè, forsan iudex muneribus corruptus sibi priuatim cõstare de innocentia rei fallò affirmaret, vt verè nocẽtẽ secundum vtramq; veritatẽ absolueret, & sic delicta impunita remanerent, quòd enim vtilius nasci scandalũ permitti ur, quã quòd veritas relinquatur, vt regula iuris affirmat, intelligendũ est, quando aliud publicè in iudicio probatũ non haberetur. Nõ etiã obest præceptũ de nõ occidẽdo innocentẽ, hic enim secundũ conscientiã publicam nocẽs est, & sic de similibus obiectis dicẽdũ est, nam supra-
6 dicta facili negotio refellũtur. * Verũ est quod iudex minimè potest sententiã dicere cõtra conscientiã propriam atq; priuatam sibi stimulantem, nempè si existimet, aut dubitet se nõ posse ferre sentẽtiam ex probationibus contra priuatam ipsius cõscientiam, tunc enim peccabit mortaliter palã agens cõtra propriæ conscientiæ dictamẽ, vt fatẽtur omnes prioris opinionis authores, præcipuè Hostiẽsis, Ioan. Imol. in d.c. pastoralis. §. quia verò, nu.7. Adria. quodlib 2. ad fin. Siluester statim citandus, & Nauar. in c. si quis autẽ, de pœnitentia dist.7. nu.128. & D. Co-
7 uar. vbi sup. nu. 6. * Nihilominus tamen iudex, qui vt priuatus scientiam habet eius, quod in iudicio cõtrouertitur, & sanè contrariũ his quæ probata sunt, iustissimè opinari potest ex probationibus seipsum posse sententiam ferre, & hac opinione præmissa absq; vlla culpa, eamdẽ sententiã secundum allegata & probata ferre potest, vt habet hęc cõmunis sentẽtia, & in terminis eam probauit S. Tho. 2.2.q.64. artic.6. ad 3. & latiùs q.67. art.2. vbi eã facit conclusionẽ: Cũ iudicium ad iudices spectet, non secundũ priuatã, sed publicã potestatẽ oportet eos iudicare, non quã ipsi nouerũt veritatẽ, sed quòd secundum leges, allegata & probata per testes sibi publicè innotuit: & ibi Caiet. post longã ad vtrãq; partem quæstionis discussionẽ inquit, quòd quia hęc via solidũ habet fundamentũ, & nihilominus tenetur à tot DD. scilicet S. Thom. Alex. de Hales, Ricardo, Petro de Palud. & Petro de Tarantasia, & multis alijs, vt referunt, & ortum habuit ab Ambrosio super, Beati immaculati in via, vt in d. cap. iudicet, ideò amplectenda est: sequitur etiã Ioan. Maior in 3. sententia. dist. 33. q. 4. & Siluest. in summa verb. iudex. 2. q. 5. per totã, post Florent. 3. p. titul. 9. c. 2. §. 6. vbi expresè testatur hanc opinionem a Theologis frequentiori calculo probatã esse, & eã sequi ur ac probat referens esse opinionẽ antiquorũ omnium Theologorum, iurisq; vtriusque interpretum, Dominic. à Sot. lib. 5. de iust. & iur. q 4.

art. 2. versi. tertia ergo opinio, eamdem sententiam fatetur esse magis cõmunẽ, & tenendam consulit, quamuis dicat sui arbitrij non esse definire, quæ supradictarum verior sit, Anto. à Cordub. lib. 1. quæst. q. 37. circa fin. in versi. quæ igitur, pag. 315. col. 1. in fine. Hanc etiam latissimè probat, & magis cõmunem, & multo veriorem ac probabiliorem appellat Salon vbi suprà, colu. 1387. & 1394. cum seqq. & ex Iuristis eamdem opinionem tenuit etiam gloss. in c. 1. de offic. ordin. & in d. c. pastoralis. §. quia verò, de offic. deleg. & ibi Cardin. gloss. etiam in l. 2. de ferijs. glos. Alberic. & Bart. in d. §. veritas, Cynus, Bart. & alij in l. 1. C. vt quæ desunt aduocat. Couarru. alios plures referens, & ex eisdem constare, esse magis communem opinionem, affirmat lib. 1. variar. resolu. cap. 1. nume. 6. quia num. 4. eam sex fundamentis comprobat, & numeris inferioribus respondet fundamẽtis contrarijs: Eamdem fatetur esse communem Ioann. Orosc ius in d. §. veritas, num. 9. dicens nempè, non dubium esse quin opinio hæc à Doctoribus vtriusque Iuris & à Theologis quoque approbata sit: & eam sequitur plures allegans Iacobus Menoch. de arbitr. iud. lib. 1. q. 8. & q.
8 24. nu. 3. * addit, idem esse in iudice habẽte arbitrium in causa. Eamdem sequitur, & dicit communem Iul. Clar. in pract. crim. § fin. q. 66. versi. scias autẽ. Vnde infertur, nullam congruam rationẽ differentiæ assignari posse inter causas ciuiles, & criminales, prout distinguebat secunda opinio, quinimo in vtrisque indistinctè communis sententia seruanda est, vt nuncupatim post alios rectè tenuit Couarr. vbi sup. num. 7. versi. 2. quicquid immeritò eum in hoc carpat Petrus à Nauar. vbi suprà, num. 176.

Locuti sumus, quando iudex in vltimas conclusus est angustias, ita quòd nihil sibi supersit faciendum quã absoluere, vel condẽnare, tunc enim, vt prædiximus, secundum allegata & probata, deposita scientia priuata debet ac tenetur sententiam proferre.

9 Debet tamẽ prius in præmissa specie diligentiùs examinare testes, eos instantius interrogando, districtiusque scrutando horam, locum, & formam, vt inueniat occasionem liberandi innoxiũ, illa nimirum prudẽtia vsus, qua Daniel presbyterorum iniquitatem deprehendit, vt Susannæ innocentiam patefaceret: si autem hoc non potest, debet eum superiori remittere iudicandum, si tamen hoc non potest, non peccat, vt prædiximus, secundum allegata & probata sententiam ferens, quia ipse nõ occidit innocentem, sed illi, qui eum asseruerunt esse nocentem: ita S. Thomas d. q. 64. arti. 6. ad 3. Et quidẽ quoad primũ, vt iudex prius teneatur diligẽtius examinare testes, planum est, atq; apud omnes absq; cõtrouersia in cõfesso, iureq; verissimũ, quia iudex ex officio tenetur veritatẽ omnibus vijs indagare, atque innocentiã rei etiã absentis perquirere, vt inueniat occasionẽ liberãdi innoxium, vt in quã pluribus iuris partibus probatur, & l. regia, *del orden del proceder contra los*
10 *absentes*, in causis criminalibus cauetur. * Quoad 2. autẽ nẽpè, vt quãdo per diligẽtem examinationẽ testiũ de innocentia rei nõ constiterit, debeat iudex eum superiori remittere iudicandũ: etsi hoc remediũ licitum sit, contendit tamen non esse necessarium Domin. à Sot. vbi supr. versi. sunt autẽ, quia ex his, tum quia inferior iudex legitimã habet authoritatẽ terminãdi causã secũdũ allegata, & probata: tũ etiã, quia cũ superior, rei nesciat innocentiã: non posset ob testimoniũ inferioris eũ absoluere, sed deberet aliorũ testiũ iureiurãdo stare: tenuissimum, imò inane esset remissionis remediũ, & perinde esset superiori eũ remittere, ac supplicio offerre; quare si non licet eũ occidere, nec eum deberet tradere superiori, sed ipsum liberare. Nihilominus tamẽ sententia S. Thomæ in hoc etiã communis est & vera, nempè vt remediũ remissionis hoc casu ad superiorẽ sit necessarium, vt constat ex Siluestro vbi suprà, & plerisque suprà citatis, eamque probat Alex. Hales in 3. p. q. 40. in 6. artic. 2. ad. vltimum argu. & q. 34. in 1. art. 4. & Caietan.

ierat super Thomã 2.2.q.67. art. 2.ad 4. Innoc.& alij quos refert Abb.in d.cap pastoralis.§.quia verò, de offic.delegat. Iul. Clar. vbi sup. vbi dicit communẽ, & bene Ant.à Cordub. d.lib.1. sui quæst.q.37. in 2.opinio. in versic.ex hac opinione sequitur, &c. Angles in suis Florib. Theolog.quæst.q. de restitut. iniustitiæ in iudicio commissæ,in 1.conclusio.pag.143.& nouissimè Petrus à Nauarr. d.lib.2.de restit.c.3.nu.154.cũ seqq.dicens, hoc procedere secund.ipsos, quando id fieri posset sine scandalo:& iudicãt hoc remediũ esse necessariò adhibendũ, vt patet ex litera beati Thomæ in verb. debet, quod importat necessitatem, eodẽ enim verb. debet, vtitur D.Thomas in vtroque casu, nempe in primo diligẽtius examinãdi testes,in quo idem met Soto,& cæteri omnes esse hoc remediũ necessariũ fatẽtur, & in 2.remedio remittẽdi ad superiorẽ: ergo sicut primũ est necessariũ remediũ, nempe inquirendi veritatem strictius à testibus, ita & 2.nempe remittendi reũ ad superiorẽ,quando per primũ de innocentia rei constare non potest, quod & voluit prius Soto in versi.quin etiam, dicẽs: Addiderim ego verò tertiũ,quòd deberet tunc, si profuturum cerneret, in tempus exuere personam iudicis,& corã superiore personam agere testis. Prætereà idem conuincitur necessariò à sufficienti partium enumeratione: aut enim probabile est per factam remissionem ad superiorem innocentem quomodocumque à morte liberandum esse,aut verò id non constat, sed potiùs contrarium : in primo casu patet esse remediũ necessarium,imò est de mẽte Soti,quia per id innocens iuridice liberatur à morte,quandoquidem superior id facere potest, iuxta ea,quæ infrà dicemus, nec tunc iudex inferior habet legitimam authoritatẽ in conscientia terminandi causam hanc secundum allegata & probata, dum facilè patet via ad liberandum cognitum innocentem; in secundo autẽ casu idem est dicendum,vt iudex inferior hac via euadat iniustitiam contra propriã conscientiam, seq; immunẽ ab iniusta nece conseruet, & superior viderit quid faciat, nec hoc est reum morti tradere, dum non mortem eius, sed ipsum immunẽ ab eius occisione reddere intendit, cum spe simul liberandi eum, & pro illo saluando pro viribus, sicque quantum in se est, directè tendit in eius liberationem, ad eumque finem id faciat potiùs quàm ad occisionem,vt idem Cordub.& Nauarra probant, vbi quòd si putat remissionem profuturam, proculdubio iudex peccabit mortaliter, si semel damnauit, negando
11 appellationem, * vel ante sententiam non remittendo causam superiori, de illius innocentia testificando, & prætereà tenebitur omne damnum illatum restituere,quia potuit illum liberare, causam alteri,hoc est, superiori, prout debuit, remittendo,& tamen noluit: ita frater Angles vbi suprà, in altera conclusio. incip. iudex damnãs,&c.pag.243.ex quo deducitur,id procedere,quando per remissionem huiusmodi innocens veniebat liberandus: quòd si nihilominus occidendus erat, saltem iudex hic inferior non remittens,peccasse videtur,cum teneretur adhuc remittere,& se in testem offerre,& sic rem à se abdicare,& in manibus superioris suo periculo inijcere,vt prædicebamus. Præd.sequitur Salon vbi suprà, præterquam si id profuturum nõ sit,quia tunc potius esset illum citius morti offerre,& nocere, vt obseruant Caiet. Sot. & Couar.secund.ipsum Salon.

12 Addunt nonnulli tertium subterfugiũ, nempe quòd iudex tũc debeat magistratui cedere, & sic deponere officiũ,ne cõtra propriam conscientiam iudicet: quod voluit Siluest. vbi suprà, dum inquit, iudicem in hac specie teneri occidere innocentem, quando nec ipsum potuerit superiori remittere, nec suum officium dimittere, idemque alij probarunt, vt constat ex Couarru. vbi suprà, numer. 3.circa finem,ibi, alij denique, & nouissime tenet Petrus à Nauar. vbi sup.n.156. & 161.cũ seqq. & ante eum Ant. à Cordub.vbi sup.circa fin. in vers. & per hæc, concludẽs,quòd quãdo iudex vidit,quòd non nisi per remissionẽ ad superiorẽ, vel

per cessionem officij potest innocentem à morte liberare, vtique tenetur: quin alij aiunt, teneri citius omnium bonorum suorum dispendium facere, quàm illum occidere: imo & Petrus à Nauarr. vbi suprà, num. 167. cum seqq. existimat non licere illum condemnare, etiamsi ex eo timeat iudex damnum personale, scilicet quòd ipse occidetur à superiore, vel à populo, nisi sententiam ferat, vel publicum scandalum totius populi.

Hoc tamen remedium non est profectò necessarium, nec obligatorium, atq; ideò meritò id improbat Dominic. à Soto vbi suprà, vers. alterum subterfugium: tum quòd inutile est, tum etiam quia nemo tenetur tam ingenti suo incommodo damnum quod ipse non dedit, in fratre cauere, & officium suum nemini debet esse damnosum: præcipuè cum sanctus Thomas, qui de alijs remedijs prouidit, huius non meminerit, quicquid Siluester retulerit. Denique si aliud diceremus, nullius momenti esset profectò sententia sancti Thomæ principalis & communis, quandoquidem quicumque posset officium suum dimittere, & sic semper esset in promptu hoc remediū, præcipuè si cum iactura bonorum, & vitæ propriæ, atque cum scandalo publico, iudex teneretur hac in specie omittere condemnationem huiusmodi rei, quem priuatim scit esse innocentem, quamuis publicè probatus sit nocens, deponendo officium, vel aliàs: præterquam quòd rigidissimum esset obligare iudicem ad vitam suam, vel omnia bona propria amittenda potius quàm ad officium suū exercendum, imò iniquum atque durum, nō enim hac in specie occidit innocentem ad propriam vitam saluandam, quod nō liceret, sed cum conscientia publica, secundum eamdem potestatem, quā exercet, scit esse nocentem: deponere igitur conscientiam priuatam potius debet, & sic sequi publicam, quàm officio cedere nisi fortè hoc malit de consilio, & sine scandalo, vel dispendio propriæ vitæ: si enim etiam cum scandalo ad id teneretur, vt voluit præfatus modernus Nauarra, numquam fuisset locus opinioni D. Thomæ, & communi, vt rectè perpendit Soto, quicquid eum leuiter improbet Nauarra, quod profectò non debuisset facere, nec à doctrina D. Thomæ, & communi omnium propè Theologorum, præcipuè antiquorum priuatis quibusdam rationibus, iisque minus solidis facilè discedere, professus esse verum homicidam, & ad restitutionem teneri iudicem talem hominem condemnantem, cum sanctus Thomas & communis, atq; receptissima sententia Theologorum, & Iuristarum contrarium omnino teneat: quid enim seruit scrupulum inijcere, vbi non est? quandoquidem nemo ambigit securum & innoxium esse eum iudicem, & à peccato & restitutione liberum, qui secutus doctrinam sancti Thomæ, & communem, deposita cōscientia priuata, suum officium atque potestatem publicam sibi datā exequutus fuerit, licet nonnulli alij contrarium in proposito tenuerint: & quòd iudex in hac specie non debeat abstinere à munere iudicandi, testatur communem contra Abb. & Imol. Iulius Clarus vbi suprà. Poterit ergo, si credat profuturum ad tempus personam iudicis exuere, vt causa illa transeat in manus successoris, & coram illo agat deinde personam testis: secus si credat non profuturum secūdum Salon vbi suprà, non tamen ad id tenetur per supradicta.

13 Quartum remedium ab liberandum huiusmodi innocentem inuenit Alex. de Hales, vt refert, & sequitur Anton. à Cordub. vbi suprà, in princip. quæstionis, in versic. quin etiam quarto, vt si citra scandalum, optimaque dissimulatione id fieri possit, liceret iudici carceres dimittere apertos ad fugam: quod etiam sequitur Dominic. à Soto vbi suprà, in versic. quin etiam. Addit Cordub. quòd id iudex facere deberet, vbi refugium aliud non pateret, neque via ad innocentem à morte, aut mutilatione liberandum, nec ex hoc iudici, vel alij aliquod dispendium immineret, nec scandalum, vt ibi probat, & sequitur Nauarra vbi

suprà,

supra,nu.152. cum sequentibus,& Salon vbi supra.versi.quarto,col.1395. & mihi placet, quamuis difficillimũ in executione id iudicem, rarissime enim sine nota & scandalo, atque dispendio custodis, id effici poterit.

14 Addit Caietan. vbi supra d.quæst. 67. arti.2.circa finem,versi.ad ea autẽ, quòd si casus disputatus acciderit inferiori iudici, deberet coram populo iurare,quòd sibi constat oppositum, & propterea nõ iudicat, & indicare modum,quo constat sibi, nempè quia vidi in tali loco, &c. & hoc ipsum deberet significare superiori,vt vel hic habendo ipsum inferiorem iudicem pro vno teste,innocens adiuuetur coram superiori iudicio: quod & cæteri referunt atque sequũtur,& addit Soto,quod ex hoc nulla testibus iniuria irrogatur,imò cum ipsi sint iniurij, eorum iniuria repellitur, & quamuis fortasse id bona fide facerent, nulla eis fit iniuria, dum miseri innocentia protegitur. Illud autem de iuramento coram populo per iudicem faciendo,quamuis sit decẽs,mihi necessarium omninò de per se solùm non videtur, nisi tantùm illud de remissione ad superiorem in prædictum finẽ facienda, vt tenet diuus Thomas, & nos quoque suprà probauimus. Populus enim ex delicto in processu contra reum probato offensus minimè placabitur ex prædicto iudicis inferioris iuramento,quinimò plerique id vitio tribuent iudici, existimantes reo partialem atq; fauorabilem se exhibere, potius quã veridicum. Consanguinei præterea, affines & amici iniuriose occisi maximè conquerentur de prædict. iudice sic iurante contra acta processus, ac forsan ei imponent corruptionem: quare cum sine nota & vitio infamiæ & scandali id effici non valeat, nec prædicta protestatio siue iuramentum sola aliquid prestet, quin potius nocere posset, opportunius iudico in casu præfato vti remissione causæ ad superiorem modo & forma,quibus cum diuo Thoma & sequacibus prædiximus: quòd si hoc fieri non posit, quia aditus facilis non sit ad superiorem, vel ratione scandali, vel quia longissime absit, & negotium vrgeat, vel ratione alterius causæ, aut magni damni,tunc tertia est sequenda sententia magis communis D. Thomæ, quàm suprà tenuimus,& nunc quoque hic probamus,nẽpè vt deposita priuata conscientia iudex iuxta allegata & probata sentẽtiam proferat,prout potest sine peccato.

15 Minister autem iudicis condemnantis innocentem, si sententia intolerabilem errorem contineat,non debet obedire, aliàs excusarentur carnifices qui martyres occiderunt. Si verò sententia non contineat manifestam iniustitiam, non peccat præceptum exequendo,quia ipse non habet discutere superioris sententiam,nec ipse occidit innocentẽ,sed iudex, cui ministerium exhibet, secund. D. Thomam.d.quæst.64. art.6.ad tertiũ, in fine: quòd si certo aliàs sciat illũ condemnatum esse innocentem,si commodè potest se excusare ab executione illius sententiæ, abstinere quidem ab ea tenetur: quod si id commodè non possit,tunc formata bona conscientia, nempè quòd id licitè faciat, potest & debet ad iudicis præceptum eam exequi, & obedire,nec tenetur suo officio cedere, sicut nec iudex,nisi manifestè, & notoriè de tali iniusta sententia constaret, vt docet Caiet.d. quæst. 67. super articul. 2. ad fin.& Cordub. vbi suprà,in 2. opinione,in 3. corolario dicens, quòd DD. de hac opinione concordant.

16 Supradicta tertia, & communis sententia sancti Thomæ & sequacium limitatur in principe,qui potestatẽ habet leges condendi, & conditis derogandi, is enim poterit sententiam dicere iuxta propriam, & particularem scientiam aduersus allegata & probata in iudicio, ex eo nãque quòd priuatim certo scit alterum ex litigatoribus, vel innocentem, vel nocentem esse,etiam refragantibus actorum probationibus, poterit iustissimè, imò & debet discedere ab ea lege, quæ dictat,iudicem secundum allegata & probata debere sententiam proferre: ita volunt atque tenent Cynus,Bart. &

alij in l. 1. C. vt quæ desunt aduoc. Alberic. in d. §. veritas. Felinus in d. §. quia verò, & Couarr. d. lib. 1. variar. resol. cap. 1. numer. 7. versic. principes tamen, & Orosc. d. §. veritas, num. 13. dicens, quòd Theologi hoc tenent, & quòd si id non faciat, peccabit: sequitur etiam plures referens Menoch. de arbitrar. iud. libr. 1. quæstion. 8. numer. 21. & quæstion. 24. numer. 4. Roland. à Valle consil. 70. numer. 20. cum sequentibus, lib. 1. Cordub. vbi suprà, colum. fin. versic. quo non obstante.

17 Quinimò secundum Couarru. vbi suprà princeps æquissimè faciet, si reum ex probationibus nocentem, verè tamen ab eo crimine liberum ex propria scientia absoluerit, reum autem ex processu innocentem, etiam à pœna immunem iudicauerit, tametsi princeps sciat priuatim eum verè deliquisse, nisi delictum ita atrox ac perniciosum esset, vt maximè conueniret Reipublicæ eius authorem probatum publicè puniri: quod etiã probauit Anton. à Cordub. d. quæst. 37. colum. fin. lib. 1. sui quæstionarij: & primum quod prędiximus probatur in cap. Deus omnipotens. §. quando autem. 2. quæstion. 1. per quem text. alios authores allegans, idem tenet Orosc. in dict. §. veritas, numer. 10. & latè post alios Petrus à Nauar. vbi suprà, numer. 178. cum sequentibus.

18 Sic etiam aduocatus licitè potest defendere, quem noxium scit, si tamen innoxiũ constat esse ex processu, vt tenet Burg. de Paz in procemio leg. Taur. numer. 26. cum sequentibus. fol. 39. & nu-

19 mer. 270. & 271. * Consulit tamen Caietan. dict. articul. 2. ad finem, vt princeps palam testetur, & publicè propriam ac priuatam conscientiam manifestet, quo populo satisfaciat, & partem quietet, scilicet, quando quia scit priuatum quẽ esse innocentem, tametsi in iudicio aliud probatum sit, eũ absoluere debeat: quòd cæteris prout consilium est placet, non tamen est obligatorium.

20 Episcopi autem iure communi vti debent, iudicando secundum allegata & probata, non verò secundum priuatam conscientiam suam, vt probarunt post Ioan. Andream Bald. in c. Sacramentum, ad fin. de consuet. rect. feud. & Ias. in l. 2. ad fin. ff. de in litem iurando, quos refert & sequitur Oroscius in d. §. veritas, numer. 16.

21 Secus autem quibusdam videtur dicendum de supremis senatoribus, iudicibusque, qui prætorijs regijs assistunt, nempè vt hi possint litigantibus ius dicere, atque sententiam ferre contra allegata & probata, ex propria & priuata conscientia, vt tenet Guido Pape quæst. 29. & Roland. à Valle consil. 70. nu. 17. & 18. lib. 1. & Thomas Grãmatic. post Bertrandum quem refert, decis. 19. nu. 14. & alios allegans Beccius consil. 52. num. 89. libr. 1. modò hæc priuata scientia omnium iudicum simul sit, nempè, vt collegium corpusq; quoddam sunt, nõ vt singuli, vt Alciat. intellexit in cap. 1. numer. 89. de officio ordin. & probauit latius Orosc. in d. §. veritas, numer. 17. Hoc tamen mihi verum non videtur existimanti eos teneri litem definire ex his, quæ ex processu constant, quandoquidem debẽt ac tenentur visis actibus, & processibus iudicare: ergo ex illis publicis documentis, non ex particulari scientia tenentur sententiam dicere, vt probauit Couarr. lib. 1. var. resol. cap. 1. numer. 7. versic. tertium: & sequitur decisio. 1. Pedemontan. nu. 43. cum sequentibus, reprobantes expressè Guid. Pape, vbi suprà, & sequaces tamquam falsum, & erroneum tenẽtes, quia hi iudices nullam habent à principe potestatem derogandi legibus quę hactenus semper statuerunt in maximum reipublicæ commodum, iudicem secũdum allegata & probata in iudicio debere sententiam proferre.

SVMMARIVM.

1 *AN iustè quis puniatur pro peccato alterius? & num. seqq. per totum caput.*

2 *Exod. c. 20. intellectus, latius nu. 18.*

3 *Regum. 2. c. 12. declaratur.*

4 *Genes. c. 19. & num. 17.*

Deus

5 *Deus filios prouectæ ætatis pro parentum peccatis affligit, vt ipsorum parentes puniat, non verò filios.*

6 *Iura Pontificia puniunt hæreticos priuãdo filios eorum orthodoxos bonis & successione parentum damnatorum.*

7 *Similiter, & in casu.c. in quibus, de pœnis, puniuntur hæredes delinquentium, vsq; ad quartam generationem.*

8 *Plerumque ob culpam vnius tota prouincia, vel ciuitas submittitur ecclesiastico interdicto.*

Excõmunicatio lata in collegiũ, vel vniuersitatẽ, quamuis iure posset ferri, non ligat postea in id, vel eam ingredientes.

9 *Ciuibus interdictis, & hi interdicti censebuntur, qui in locum aliorum ciuiũ post sententiam successerunt, in eam ciuitatẽ domicilium transferentes.*

10 *Ciuis interdictus, si seipsum, alibi causa vitandi, domicilium trãstulerit, immunis erit ab eo interdicto.*

11 *Ciuitas quæ proprium Episcopum occiderit, licèt omnes ciues, nec peccati, nec criminis rei sint, priuatur honore & dignitate spirituali.*

12 *Nemo pro peccato alterius est puniendus, Ezechiel.c.18.*

13 *Non prius Deus est vltor, quàm aliquis sit peccator, secũdum diuum Augustinum.*

14 *Deuteron.c.24. Non occidentur parẽtes pro filijs, nec filij pro parẽtibus: sed vnusquisque pro peccato æterno morietur.*

15 *Peccata suos debent tenere authores.*

16 *Statutum quo cauetur, illos de domo teneri pro cõsorte, est contra ius diuinum, & humanum.*

18 *Pœna æterna, aut tẽporali spirituali, numquam diuino iudicio puniti fuerunt, nec punientur innocentes, ob alterius culpam, nec poterunt humana lege puniri, pœna autem temporali, & corporali, quandoque Deus punit filios in hac vita pro peccato parentũ ex causis iudicio humano occultis: ratio autẽ eius ponitur n.19. quia scilicet talis filij pœna, & patri nocet, & filio ad salutẽ suę animę prodest.*

20 *Deus sæpè ob parẽtum merita nõ solũ mercedes plurimas filijs cõfert, sed mortẽ, & alias plurimas, quas merebãtur pœnas remittit.*

21 *Excommunicatio est spiritualis pœna, non autem quæcumque alia pœna ecclesiastica canonicave, prout est ecclesiastici interdicti, aut irregularitas, quæ non est spiritualis pœna.*

22 *Lex humana minimè poterit immutare diuinum iudicium, quo pro alterius culpis & criminibus innocẽtes corporis pœna afficiuntur: non licet igitur, quempiã propter crimen alterius occidere, nec excommunicare, nec fustibus cædere, nec alia corporali pœna punire.*

23 *Lex quisquis. C. ad l. Iuliam de vi, non rectè dicit, ex imperatoria lenitate vitam condonari filijs eorum, qui regiam læserint Maiestatem, quia hoc secluso, imperatores iustè minimè poterant filios pro peccatis parentum interficere.*

24 *Nulli humano iudici licet vnquam vnum hominem pro peccato alterius occidere, nec alia pœna corporali eum afficere.*

25 *Lex humana, cum iusta subest causa, & propter Reipublicæ vtilitatẽ, quo promptius & cautius à delictis, & criminibus homines abstineant, filios & nepotes pœnæ bonorum, aliave simili sanctè & iustè potest afficere, vt passim legibus & canonibus definitum est, numquam tamen absque iusta causa potest iudex prædictas pœnas imponere.*

26 *Quandoque ex causa, etiam absque culpa diuino, & humano iudicio pœna pecuniaria infertur.*

27 *Stante iusta causa valebunt statuta, vel cõsuetudines, vt alij in pœnis pecuniarijs pro commissis aliorum teneantur, & puniantur, etiamsi nihil verè, vel præsumptiuè commiserint, dummodo non corporaliter plectantur, & nu.29.*

27 *Satuta & cõsuetudines, quibus disponitur, municipia teneri resarcire dãna data in eorũ finibus: non debent intelligi, quãdo scitur à quo fuit illatum dãnum, & est soluendo, quia tunc nõ debet quis grauari odio alterius, sed quãdo ignoratur à quo damnum fuit illatum, vel scitur, & non est soluendo qui damnum dedit.*

30 *Filij & nepotes eorũ qui diuinã, vel humanã læserint maiestatẽ, infamia notãtur, & in*

& indigni censentur ad obtinēda officia publica, & beneficia Ecclesiastica.

31 *Filij hæreticorum ante crimen cōmissum nati, an sint infames, & in prædict. prohibitione, cæterisque pœnis canonicis cōprehendantur: & numeris seqq. resoluitur affirmatiuè, nu. 37.*

32 *Filij eius qui humanam læsit Maiestatem, nati ante crimen, non puniuntur.*

33 *Legis 2. tit. 2. part. 7. intellectus.*

34 *Filius natus ante dignitatem patris non consequitur prærogatiuas, & honores eius, & multo minus debet ei nocere crimen patris post eius natiuitatem cōmissum, in num. 35.*

36 *Filij nati ante priuilegiū nobilitatis à principe datum alicui, an censeātur nobiles.*

38 *Filij hæreticorū, & receptatorū an priuentur beneficijs obtētis tempore commissi criminis ipso iure, vel per sententiam.*

39 *Filij eorū, qui in articulo mortis hæresim cōmiserunt, pœnas canonicas patiuntur.*

40 *Filij hæreticorū, quia tales esse, vel decessisse probātur, nō sunt admittēdi ad beneficiū ecclesiasticum, nec publicum officiū.*

41 *Text. in cap. statutum el 2. de hæret. in 6. intellectus contra Simanc.*

42 *Ratio differentiæ inter filios ante & post hæresim natos assignata à Celderino, diluitur: & nu. 43.*

44 *Hæresis etsi à carnalibus vitijs aliquando oriatur, præcipua tandem illius causa est superbia, quoniam hęc est omnium hęresum parēs, à qua potissimum omnes hæreses generantur.*

45 *Vitia corporalia, & spiritualia, animique mores, & infirmitas patris an in filios transeant.*

46 *Cap. non imputantur. 1. quæstion. 4. intellectus.*

47 *Concilium Toletanum XIII. c. 1 refertur, & prius, num. 36 in versi. quinto, & vltimo.*

CAPVT XXX.

An iustè quis ob alterius culpam puniatur?

TRigesimam quæstionem Canonicam super eo articulo constituimus, an iustè quis puniatur pro peccato alterius.

1 Et pro parte affirmatiua primò adduco illud Exodi. cap. 20. Ego sum dominus Deus tuus, fortis, zelotes, visitans iniquitates patrum in filios in tertiam & quartam generationem eorum, qui
2 oderunt me. * Visitans ibi exponitur pro eo quòd est puniens, verberans, aut castigans, nā cum dominus aliquid horum erga nos in hac vita existentes facit, tunc nostras dicitur visitare iniquitates, iuxta illud Dauid. Psalmo. 88. si iustitias meas profanauerint, & mandata mea non custodierint, visitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum. Filij enim, res quædam sunt ad parentes spectantes, & quæ inter omnes res externas magis parentes contingunt, & propiùs ad ipsos accedunt, sunt namque sanguis parentum, vt in l. 1. ff. de inoffic. testam. & ita morbos filiorū parentes egrè ferunt perinde ac suos, de illorum aduersitate dolent, vt de sua, atque de ipsorum morte vehementius cōtristantur, quàm de amissione cuiuslibet supellectilis: sunt prætereà sub dominio, & potestate parentum constituti, vt in toto titulo de his qui sunt sui, vel alieni iuris, cum similibus, sicque sunt quasi quædam parentum possessio. Vnde quemadmodum infirmitas, & mors serui cedit in damnū domini, cuius est seruus, ita etiam afflictio filij in damnū cedit ipsius patris. Consequitur igitur, vt filio aut mortuo, aut ægrotante damnum patiatur pater, & sic in morte, aut ægritudine filij pater puniatur: iuxta hūc igitur modum visitare se dicit Dominus iniquitatem patrum in filios, in tertiam, & quartam generationem, quia pro iniquitate parentum Deus punit filios, vsque ad tertiam, & quartam generationem. Punitur ergo filius innocens pro peccato patris ob eā solam causam, quia filius est res quædam patris, & possessio, in cuius afflictione punitur pater tamquam in re sua, vtpote afflictionem filij

filij grauiter ferens, non dixit vltra quartam generationem, quia vita parentum rarò ideò protenditur, vt post quartam aliam ex se illi videant generationẽ, per cuius afflictionem possint ipsi puniri: & cum afflictio filiorum pro peccatis parentum inferatur à Deo, ad ipsorum parentum punitionem, congruum est, & necessarium, vt in solis illis filijs, siue generationibus fiat, quas videre potest ipse peccans.

3 Secundò ad idem cito Regum.2. cap. 12. vbi punitus est Dauid morte filij ex adulterio nati, vt in illo dolorem & pœnam sentiret, quem ex illicito & damnato coitu genuerat: puer enim non est punitus, sed potius Domino miserante ante vsum rationis raptus est, ne malitia mutaret animã illius: mors ergo pueri respectu ipsius non punitio fuit, sed opus misericordiæ: quantum ad ipsum Dauid parentem spectat, opus fuit punitionis & vindictæ, per quam in eo quòd peccauerat punitus est.

4 Tertiò sic etiam legimus. 19. Genes. paruulos Sodomę sine vllo peccato proprio simul cum parentibus suis igne consumptos fuisse: & Numer. 17. paruulos cum Dathan, & Abiron sine proprio peccato, viuos à terra deglutitos, quos Dominus non puniuit, sed potius illorum misertus est, cum illos ex hac vita innocentes migrare voluit, ne si diutius perstitissent, paternarum iniquitatum fuissent imitatores effecti, & sic grauiores posteà pœnas sustinerent. Similiter etiã in diluuio vniuersali paruuli qui videbantur innocentes, perierunt.

5 Aliquando etiam & quartò Deus filios prouectæ ætatis pro parentum peccatis affligit, vt ipsos parentes puniat, non verò filios, his siquidem huiusmodi afflictio cedit in bonum, quia per illam cautiores fiunt ad futura peccata præcauenda, eorumque virtus & meritum per illam, si patienter ferant, crescit; quo fit, vt licèt talis afflictio sit illis grauis & acerba, non tamẽ respectu eorum pœna dicetur, neque punitio, secũdum quod pœna, vel punitio dicit ordinem & respectum ad culpam, qua illi in peccato parentum omnino caruerunt: parentibus tamen comparata talis filiorum afflictio pœna dicetur; quoniã pro ipsorum peccato est filijs inflicta, in quibus simul etiam parentes affliguntur. Hinc est, quòd peccante Cham peccato irreuerentiæ in patrem, filio eius Chanaan maledixit Noe, sic dicens: Maledictus Chanaã, seruus seruorum erit fratribus suis, Genesi. 9. vt per illam maledictionem grauius affligeret & puniret Cham, cum ille videret nõ solum se, sed etiam filium suum à patre maledici.

Quintò idem constat Iosue. 6. &. 7. vbi filij, & filiæ Achan, qui furatus fuerat de anathemate ciuitatis Hierico cõtra præceptum Domini, simul cum ipso Achan eorum patre ex mandato Iosue interfecti sunt, quo facto placatus est Dominus, qui de peccato Achan iratus fuerat.

Sextò idem patet. 4. Reg. 5. vbi filij Giezi pueri Helisæi Prophetæ percussi sunt lepra propter peccatum patris, qui contra voluntatem Hælisei a Naaman leproso oblatam illi sanitatem munera accepit: & alibi sæpè Deus visitauit peccata patrum in filios, vsque ad tertiam & quartam generationẽ: quod & Euripides atque Plutarchus in lib. de sera numin. vindict. non ignorarunt, & Iustinus Philosophus quæst. 138. & Cælius lib. 6. lection. antiq. cap. 14.

6 Sed & iura Pontificia puniunt hæreticos, priuando filios eorum orthodoxos bonis & successione parentum damnatorum, confiscantur enim eorum bona in terris Ecclesiæ, fisco Ecclesiæ, in terris verò Regis, vel Imperatoris, fisco Regio, vel Imperiali, respectiuè, vt in. c. vergentis, de hæretic. Nec enim (vt inquit ibi Summus Pontifex) huiusmodi seueritatis cẽsuram orthodoxorum exhæredatio filiorum, quasi cuiusdam miserationis prætextu debet vllatenus impedire: cum in multis casibus (etiam secundum diuinum iudicium) filij pro parentibus temporaliter puniantur, & iuxta Canonicas sanctiones, quandoque feratur

feratur vltio non solum in authores scelerum, sed etiam in progeniem damnatorum, vbi glossa finalis illas Canonicas sanctiones citat.

7 Sic etiam in c. in quibus, de pœnis, decisum extat, quod patroni, aduocati, aut feudatarij, vel vicedomini, occidentes, vel mutilantes Prelatum, vel clericū Ecclesiæ, per se, vel per alios, amittunt quod habent ab Ecclesia, & non solum nihil peruenire debet ad hæredes, sed etiam vsque ad quartam generationem posteritates talium in clericorum collegium nullatenus admittuntur, nec in domibus regularibus alicuius prælationis assequi debēt honorem, nisi cum eis fuerit misericorditer dispensatum: & ibi glos. Ad hęredes, notat esse speciale ibi quòd filius puniatur pro delicto patris, sicut in crimine læsæ Maiestatis.

8 Similiter licèt pœna ecclesiastici interdicti grauis sit, plerumque tamen ob culpam vnius, qui ciuitatis, aut prouintiæ dominus est, vel in ea habet sęcularē vel Ecclesiasticam iurisdictionem, tota prouintia, vel ciuitas submittitur interdicto, vt in cap. non est vobis, de sponsal. c. sanè, el. 2. vbi Decius, de offic. delegat. c. si sententia, de sentētia excōmunicat. lib. 6. in. 2. part. Hæc tamen pœna spiritualis non est, quia non afficit animam, nō enim priuat communione suffragiorum Ecclesiæ, sed tantum suspendit interdictos auditione & celebratione diuinorum officiorum: quæ profectò priuatio directò animam non afficit, & sic distat ab excommunicationis censura.

Quo fit, vt quamuis iure posset excōmunicatio ferri in vniuersitatē, minimè ligantur hi, qui post ipsam censurę pronuntiationem collegium, aut vniuersitatem ingressi fuerint, vt cum communi probat Alfons. Hoxeda de incompatibil. benef. c. 23. num. 111. ad fin.

9 Quo fit primò, vt ciuibus interdictis & hi interdicti censebuntur, qui in locum aliorum ciuium post sentētiam sue sesserunt, in eam ciuitatem domicilium transferentes, iuxta glossam communiter receptam in d. c. si sententia, verb. non competant, quam esse ordinariam ex Iasone, & communiter approbatam testatur D. Couar. lib. 2. var. resol. c. 9. n. 10. & Hoxed. de incompatib. benef. c. 23. num. 112.

10 Secundò deducitur, quod è contrario ciuis interdictus si se ipsum alibi caussa mutandi domicilium transtulerit, immunis erit ab eo interdicto, vt notant DD. in d. c. si sententia, & Couarr. vbi suprà, & Hoxeda vbi suprà.

11 Vltimò accedat, quòd ciuitas, quę proprium Episcopum occiderit, licèt omnes ciues, nec peccati, nec criminis rei sint, priuatur honore & dignitate Episcopali: text. est in c. ita nos. 25. quæst. 2. quod est intelligendum, quando ipse Episcopus erat iam consecratus, secundū Bald. in. l. si nondum. C. de furt. & Ias. in l. 2. col. 2. C. de inoffic. testam. quos refert & sequitur Couar. vbi suprà, in fin. Hoxed. vbi suprà, num. 113.

12 Sed & pro parte negatiua non desunt sacri eloquij authoritates, quibus eadem astruitur, nempè neminem pro peccato alterius esse puniendum, & 1. Ezechiel. 18. vbi Dominus Ezechiel Propheram loquutus est, sic dicens: Anima quæ peccauerit, ipsa morietur: filius non portabit iniquitatem patris: & pater non portabit iniquitatem filij: iustitia iusti super eum erit, & impietas impij super eum.

13 Secundò eadem pars confirmari potest testimonio Augustini dicentis, Non prius Deus est vltor, quàm aliquis sit peccator.

14 Tertiò idem probatur Deuteron. c. 24. Non occidentur parentes pro filijs, nec filij pro parentibus, sed vnusquisque pro peccato æterno morietur: & Exod. 23. Insontem & iustum non occides: & Psalm. 68. Quæ non rapui tunc exoluebam.

15 Sed & iure positiuo idem probatur in titulis. C. ne filius pro patre, & ne vxor pro marito: & præterea peccata suos debent tenere authores, vt in. l. sancimus, cum similibus. C. de pœnis, & in l. 9. tit. 31. part. 7. Quod adeò procedit, vt

Iurisconsultus satius esse existimauerit, in dubio potius nocentem impunitum relinqui, quàm innocentem cōdemnari, vt in l. absentem, versi. satius. ff. de pœnis, & in d. l. 9. tit. 31. part. 7. facit text. in auth. vt nulli iudicium. §. quoniam verò, collatio. 9. in illis verbis, Aut damna eorum inferre vicis, vbi expressè prohibetur damna ab alijs illata vicis inferri: vnde glossa in verb. vicis, ex illo text. inuehit in magistratus punientes vniuersitatē pro aliquo delinquente: & ideò Bald.
16 in d. l. sancimus, dicit, * statutum quo cauetur, illos de domo teneri pro consorte, esse contra ius diuinum & humanū, & in c. agnoscentes, colu. 1. circa mediū de cōstitu. asserit, huiusmodi statuta plerumque esse iniqua, quem refert & sequitur Chanssanęus consil. 1. nu. 4. Barb. consi. 66. nu. 1. & 2. & inter cōsilia Calcanei, Lucas de Penna in l. iure prouisum. C. de fabricens. libr. 11. prout eos refert Octauianus decis. Pedemont. 88. num. 2. & latè comprobat Gigas de crim. læsæ Maiestatis, in titulo de pœnis quas filij incurrunt, & c. c. 14. nu. 12. & seqq.

Quo igitur modo intelligenda sunt prædicta ex diuinis literis testimonia adducta pro vtraque parte: videntur enim prima quidem facie inter se pugnare: similiter & ea, quæ ex iure positiuo retulimus.

27 Quidam autem (vt diuus Hieronymus super Ezechiel. in dict. c. 18. refert) dixerunt, verba illa Exodi, quibus Dominus ait, visitare se iniquitatem patrū in filios in tertiam & quartam generationem, non esse iuxta literam, sed per parabolam intelligenda: hoc autem nō placet ipsi, & meritò: ex eo enim solo quòd tunc Dominus legem ferebat, & transgredienti eam pœnam comminabatur, per quam illos ad legis obseruantiam perurgeret, constat non esse parabolam, quia in ferēdis legibus nullus debet esse parabolis locus, quia nudæ & apertæ debent esse leges, vt possint ab omnibus intelligi.

Quare ipse Hieronymus, dubius maximè de vero sensu eorum testimoniorum ex sacro eloquio præcitatorum, & innuens difficilem esse huius perplexæ quæstionis ac nodi dissolutionem, quādoquidem tā acriter eum torsit, inquit. Et quamquam non auderemus quidpiā dicere, nec vas fictile loqui contra figulum, Quare me ita, vel ita me fecisti? tamen scandalum patiebamur occultū, quòd iniustitia videretur Dei, aliū peccare, & alium luere peccata: si enim reddit peccata patris super filios in tertiam & quartam generationem, iniustum videtur, vt alius peccet, & alius puniatur: sed ex eo quod sequitur, His qui oderunt me, comminationis, siue præcepti, scandalum soluitur, non enim ideò puniuntur in tertia & quarta generatione, quia deliquerunt patres eorum, cum patres potius, qui fuerūt peccatores, puniri debuerint, sed quia patrum extiterunt æmulatores, & oderunt Deum, hæreditario malo & impietate in ramos quoque de radice crescente: tandem D. Hieronymus de hoc sensu non satis securus inquit, Si quis autem, vel meliorē, vel alterum sensum potuerit reperire, qui contrariorum inter se testimoniorum scandalum tollat, illius magis sententiæ acquiescendum est.

Hæc tamē expositio Hieronymi, siue sensus, ex pluribus constare non videtur quæ eleganter cumulat Alfons. à Castro lib. 2. de iusta hæret. capit. 11. Tam aperta, inquit, sunt in sacris literis testimonia, quæ filios pro peccatis parentum fuisse à Deo punitos asserunt, vt nulla possint tergiuersatione celari: videtur ergo ex eisdē procedere nō posse quod Beatus Hieronymus ait, numquā filios puniri à Deo in tertiam & quartam generationem, quia deliquerūt patres eorum, sed quia patrum fuerunt imitatores: quod etiam probauit Nicolaus de Lyra super Exodum, de hac re agens, dicens: Alio modo intelligitur de pœna æterna, quę infligitur filio pro iniquitate patris, in quantum est imitator paterni sceleris: ideo subditur, Vsque ad tertiam & quartam generationem, quia sicut dictum est, aliquādo mali homines

vident

vident filios suos, vsque ad tot generationes, & sic informant eos malis exemplis, vel illi imitantur, quod viderunt in patribus: quod & voluit D. Thom. 2. 2. quæst. 108. artic. 4. ad primum, & 1. 2. q. 87. artic. vlti. ad 1. & nouissimè Hector Pinto super Ezechiel. d. cap. 18. pag. 249. & Salon de iustit. & iur. in 2. 2. D. Thom. artic. 2. liceat ne aliquãdo occidere innocentem, versic. nunc ad argumenta, pagina. 1155.

Filius siquidem paternæ iniquitatis imitator, si pro hac imitatione punitur à Deo, non pro peccato patris punitur, sed pro suo, quia talis imitatio peccatũ proprium est filij: non conuenit ergo præd. expositio literæ Exodi suprà citatæ, quæ ait. Visitans iniquitatem patrum in filios in tertiam & quartam generationem: ergo nõ de peccato filij per imitationem, sed de peccato patris proprio loquitur: si enim de peccato filiorũ per imitationem commisso ageret text. ille, non solùm vsque ad tertiam & quartã generationem deberent puniri, sed in mille, illud peccatum imitantes, vt his & alijs rationibus expositionem præfatam Nicolai de Lyra improbauit Alfons. à Castro lib. 2. de iusta hæret. pun. c. 10. versi. Nicolaus Lyranus super Exodum, &c. & D. Couar. lib. 2. var. resol. cap. 8. num. 1. versi. primũ, ibi, quòd verò Hieronymus. Neque obstãt illa verba Exodi, His qui oderunt me, quæ Hieronymus dicit esse referenda ad filios, ita vt filij sint, qui oderũt, & ob hoc à Deo puniuntur: quod & probat Hector Pinto vbi suprà, quamuis fateatur posse etiam & ad partes ipsos referri, & ante eum Simanc. de institut. Cathol. cap. 29. nu. 4. quia potius secundum rectum ordinem, ac sensum literæ Exodi, ad parentes sunt referenda, quam ad filios: inquit enim. Ego sum Dominus Deus tuus zelotes visitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam & quartam generationem eorum qui oderunt me, constat enim, illud relatiuũ, Qui, debere referri ad patres, & non ad filios, sicut & genitiuus, Eorum, cuius sit relatio per relatiuum, Qui, sed genitiuus, Eorum, nullo modo ad aliud, quàm ad parentes referri potest, vt constat, quia tertia & quarta generatio, quàm propter peccata parentum visitat Deus, sunt qui oderunt Deum, non filij. Eodem modo sunt intelligenda verba, quæ D. Hieronymus ex 5. Deuteron. citat. His qui oderunt me, &c. vtrobique enim Deus eamdem, licet diuersis verbis, protulit sentẽtiam: ita latius prosequitur Castro vbi suprà. Nihilominus tamen expositionem D. Hieronymi præfatam, de qua suprà in vers. quare ipse Hieronymus sequitur & probat Innocen. III. in c. nisi cum pridẽ. §. personæ, ibi: Ego sum, inquit, Deus, &c. de renuntiat.

18 Vera igitur resolutio atque concordia, solidaque doctrina, vt Ezechiel ab Exodo non discrepet, est, quòd pœna æterna, aut temporali spirituali (cuiusmodi est priuatio gratiæ Dei, amissio iuris ad gloriam suscipiendam, eorum ve, quæ ad animæ salutem maximè necessaria sunt, priuatio) numquam diuino iudicio puniti fuerunt, nec punientur innocentes ob alterius culpam, nec poterunt humana lege puniri & ita intelliguntur verba præcitata Ezechiel Prophetæ, Anima, quæ peccauerit, ipsa morietur, & filius non portabit iniquitatem patris, quoniam neminẽ nisi pro peccato proprio Deus æternaliter damnat: non enim dixit, Anima, quæ peccauerit, ipsa punietur, sed ipsa morietur, ex quibus patet, non de qualibet pœna, sed de sola morte Deum fuisse loquutũ mors autem, quæ ex lege pro omni peccato mortali datur, æterna est, non verò temporalis. Pœna autem corporali & temporali quandoq; Deus punit in hac vita filios pro peccato parentum ex causis iudicio humano occultis & latentibus, & ita intelligitur quod ait Dominus in Exodo, se visitare iniquitatem parentum in filios, in tertiam & quartam generationem, nempè pœna corporali & temporali: secus verò æterna, vel tẽporali spirituali. Eodem modo intelligẽdæ sunt authoritates reliquæ, suprà in

idem

idem citatæ, vt placuit diuo Augustino quæstione. 8. super Iosue, & in epistola 75. ad Auxilium Episcop. cap. non imputatur, vbi suprà, & in summa. 1. quæst. 4. & in d. c. vndecumque, & ibi Cardinal. à Turrecremat. 56. dist. Alex. Hales in. 3. part. quæst. 41. membro. 4. artic. 1. sanctus Thom. 2. 2. quæstion. 108. articul. 4. ad primum, & in. 1. 2. quæst. 87. articul. vltim. Ioann. Arboreus in sua Theosophia. lib. 6. capit. 9. Alfonsus à Castro d. lib. 2. de iusta hæret. punit. capit. 11. & frater Pinto d. capitul. 18. Ezechiel, pag. 249. versic. decimus igitur, colu. 2. & D. Couarr. lib. 2. variar. resolut. cap. 8. num. 1. versi. secundum, & in versi. quinta, vbi quòd hæc est receptissima omniũ opinio, latè Iacobus Septimãcens. lib. de Catholic. instit. c. 29. num. 1. cum sequentibus: est communis secundum Salon vbi suprà, in versi. denique, & est communis sententia, vt plures referens affirmat Alfons. Hoxed. de incompatibil. benefic. cap. 23. num. 104.

19 Ratio autem quare Deus in hac vita corporaliter filios innocentes pro peccatis parentum puniat, ea est secundum supradictos authores, & suprà quoq; tetigimus, quia talis filij pœna, & patri nocet, & filio ad salutem suæ animæ prodest: nã propter eius animę salutem augendam sæpe iustos absque illorum culpa Deus in hac vita corporaliter affligit: non igitur mirum est, si iustos filios maiorum parentum Deus corporalibus pœnis & transitorijs cruciet, cum per illas simul, & parentum peccata puniat, & salutem filiorum spiritualem procuret. Pœnis autem spiritualibus, quamuis temporales sint, nũquam Deus pro peccatis parentum punit, quod præter supradictos probat cum Augustino Simanc. d. cap. 29. numer. 3. &. 5. Sic etiam Deus, qui dicit se visitare iniquitatẽ patrum in filios, in tertiam, & quartam generationem, ipsemet ait, propter parentum merita se misericordiã facturum in

20 mille, * his qui diligunt eum: ita ipsemet Deus sæpe ob parentum merita nõ solum mercedes plurimas filijs confert, sed mortem & alias plurimas, quas merebantur, pœnas remittit, vt docet Castro lib. 2. de iusta hęret. pun. cap. vltim. versi. nam Deus, & quòd ea ratione puniatur in his casibus filius ob scelus paternum, quia magis terrentur patres in persona filiorum, quàm in propria, authoritate Ciceronis, & aliorum probat Menoch. consil. 99. numer. 220. & in. 2. tom. præsumpt. lib. 5. præsumpt. 33. num. 8. &. 21.

Prætereà, ideò filij innocentes puniuntur propter parentum scelera in corpore, non autem in anima, quia filij, vt latiùs prædiximus, sunt res parentum quoad corpora, quæ genuerunt, non autem quoad animas, quas Deus creauit: anima enim non est ex radice, nec à patre generatur sed à Deo creatur & infunditur, ideò ait per Ezechiel. 18. Deus: Anima, quę peccauerit, ipsa morietur: & dixerat paulò ante, Omnes animę meę sunt: & ideò fatendum omnino est, nihil aliud Deus agere, quàm quod fas admodumque decens sit: eius enim voluntas summa iustitia est, & opera eius omnia sanctissima, & perfectissima, ipsa enim facit nos, eiusque est vita & mors: ipse occidit, & ipse videre facit, solus ipse vitæ & mortis habet potestatem, iustè nobis dat vitam, iustè cum vult, occidit, hæc summa ratio iustitiæ est, nec amplius à nobis de iudicijs Dei scrutari licet.

21 Spiritualis autem pœna est, quam prędiximus: verbi gratia, excommunicatio, quæ nisi pro culpa, & peccato mortali excommunicati ferri non potest, vt latè deduximus suprà lib. 1. capit. 7. nume. 23. non autem quęcumq; alia pœna Ecclesiastica, canonicave, prout est Ecclesiastici interdicti, vt suprà hoc capite prędiximus, aut irregularitas, hæc namque non est spiritualis pœna, vt probat Couarruuias vbi suprà d. numer. 5. versicul. quinta, aduersus glossam in summa. 1. quæstion. 4: & opinionem Couar. sequitur Hoxeda vbi suprà, numero. 104.

Potest etiam dici, quòd paruuli igne

Sodomæ cum parentibus fuerunt consumpti, & in generali diluuio perierunt ex peccatis proprijs, quibus eam pœnã meruerint, non tamen actualibus, propter defectum vsus rationis, sed peccato originali, ex quo omnes illi, tam parentes, quàm filij paruuli iuste occasionaliter similia passi sunt, atque patiuntur: ita Magister Villegas in. 2. parte Flor. Sanct. capit. 3. *De la vida de Nuestra Señora*, pagin. 5. & ita inquit Scriptura diuina capit. 18. &. 19. Genescos, quòd solus in ciuitate Loth iustus inuentus est, quia licèt filij paruuli non fuerint complices in peccatis parentum, in eorum tamen peccatis fuerunt concepti, & macula patrum natiuitatem præcesserat, vt inquit Ioann. Igneus in. l. final. numero. 37. ff. ad Sillan. propter quod omnes igne consumpti sunt: idem contingit in diluuio generali, vt constat ex capit. 6. Genes. iuxta quod dicitur in Ecclesi. capit. 41. filiorum peccatorum pariet hæreditas: & postmodum: & cum semine illorum assiduitas opprobrij: quod etiam demonstratur ex traductione peccati originalis simul cum damno inde sequuto generi humano concepto post amissam gratiam nostrorum primorum parentum, iuxta communem doctrinam omnium Sanctorum.

Hæc quamuis ita se rectè habeant, ac procedant, ad solam tamen diuinam potentiam pertinent, qui solus potest peccata patrum visitare in filios, in tertiam & quartam generationem.

22 Vnde humana lex minimè poterit imitari iudicium diuinum, quo pro alterius culpis & criminibus innocentes corporis pœna afficiuntur, tunc enim licèt hominibus diuina iudicia imitari, quando ea ex manifestis causis procedunt. At vbi ex occultis nobis latentibus iudicium instruitur, secus est, cum homines ignorent prorsus quid expediat: non igitur humana lege iustè quacumque ex causa puniri poterunt innocentes pœna corporali ob aliorum crimina, vt habetur Deuteron. capit. 24. præcitato, & Exodi. 23. quod ex diuo Augustino, & cæteris suprà allegatis patet, & pluribus ornat ac probat Simanc. vbi suprà, num. 6. resoluens nullo pacto licere quempiam propter crimen alterius occidere, nec excommunicare, nec fustibus cædere, nec alia corporali pœna punire, sicut inter Theologos & Iuristas satis constat, inibique ad hoc citat Augustin. libro. 1. de Ciuitate Dei, capit. 21. & Deuteronomij. capit. 24. & libr. 4. Regum capit. 14. & illic Abulens. quæstion. 5. Herodot. libro. 4. Plato. libr. 9. de legibus. Herodian. libro. 1. capit. si habes. 24. quæstion. 3. Ioann. Bohem. libro. 2. de moribus omnium gentium. capit. 9. Brunum libro. 6. de seditio. capit. 6. Alexand. Halens. sanctum Thomam, & Castrum vbi suprà.

23 Quare non immeritò Castro vbi suprà dict. capit. 11. miratur, quo pacto Imperatores Honorius & Archadius, in. l. quisquis. C. ad. l. Iul. de vi, non sint veriti dicere, se ex Imperatoria lenitate vitam concedere filijs eorum, qui regiam læserunt Maiestatem, tamquam si hac Imperatoria lenitate seclusa, iustè potuissent filios pro peccatis parentum interficere: lege siquidem diuina, quàm citauimus, erat illis interdictum, ne patres pro filijs, aut filios pro patribus interficerent. Idem cum Castro censet in hoc Couarrunias vbi suprà, versiculo. tertia, dicens, satis iniquè id à Cæsaribus dictum fuisse. Quod autem summus Pontifex in d. capitul. vergentis, de hæretic. dicit, filijs eorum, qui læsæ Maiestatis sunt rei: vitam ex sola misericordia esse conseruatam, non dixit definiendo, aut probando illud, sed solum retulit, quid Imperatorum leges de reis læsæ Maiestatis decreuerint, & inde, tamquam de minori ad maius, arguit de bonorum confiscatione simile esse circa hæreticos.

24 Firmissima igitur est hæc, certissima & in-

& infalibilis sententia, vt nulli humano iudici liceat vnquam vnum hominē pro peccato alterius occidere, nec alia pœna corporali eum afficere, vt tenet Sanct.Thom.2.2.quæstion.108. articul. 3.Alexan.Hales in 3.part. quæstion. 41. membro 4. articul. 1. & Castro vbi suprà, sic intelligens Augustin. prout ex ipso colligi potest, cum dixit, non licere iudici humano, alterum pro alterius peccato punire, nempè de pœna quæ mortem, & alios corporis cruciatus comprehendit, quam prædicti vocant pœnam flagelli.

25 Nihilominus tamen cum iusta subsit causa, & propter Reipublicæ vtilitatem, quo promptiùs & cautiùs à delictis & criminibus homines abstineant, humana lex filios & nepotes pœna bonorum, aliave simili, sanctè & iustè potest afficere, vt passim legibus & canonibus definitum est, numquam tamen absque iusta causa licitè potest iudex prædict. pœnas imponere, vt probant præfati authores, estque communis, aut saltem omnium frequentior sententia, secundum Couarruuias vbi suprà, numer. 1. versicul. quarta, & hoc modo defendi possunt humanæ leges, de quibus suprà, atque iudicia huiusmodi, quibus innocentes ob aliorum crimina & peccata pœnis temporalibus afficiuntur, vt notat glossa in summa. 1. quæst. 4. & ibi Doctores glossa, & Cardinal. à Turrecremat. in d. capit. vndecumque,

26 * Imò etiam quandoque ex causa, etiam absque culpa, diuino & humano iudicio pœna pecuniaria infertur, vt ex pluribus in specie probat Couarruuias vbi suprà, numer. 1. in principio, & decisio Pedemont. 88. numer. 24. cum sequentibus, alios allegans, & Alfonsus Hoxeda vbi suprà d. capit. 23. numer. 105. Et addit Doctor Couarruuias vbi suprà, iustam causam esse, vt magis à delictis abstineatur, reprimaturque hominum audacia, neve deprædationes, & depopulationes fiant, quæ omnia publicam respiciunt vtilitatem, secundum Iason, & alios quos refert.

27 Vnde in hunc sensum, id est, stante iusta causa, valebunt statuta & consuetudines, vt alij in pœnis pecuniarijs pro commissis aliorum teneantur, & puniantur, etiamsi nihil verè, vel præsumptiuè commiserint, dummodo non corporaliter plectantur, vt sentit. l. final. C. de primipil. libr. 12. & probatur authoritate glossæ in rubric. C. de decret. decurio. lib. 10. Bart. in l. iure prouisum, & ibi Alexand. in additionibus. C. de fabricens. libr. 11. Bart. Bald. & Angel. in l. sancimus. C. de pœnis. idem Bart. in l. ne quid. ff. de incendio, ruin. & naufrag. est communis secundum Iason. in authentic. nouissima, columm. 3. numer. 8. C. de inofficio. testam. & Felinum in capit. 2. numer. 2. de constit. vbi quòd hæc est magis communis opinio, & est communis & verissima sententia, secundum Couarruuias libr. 2. variar. capit. 8. numer. 7. vbi plures allegat, cū quo idem affirmat Alfons. Hoxeda de incompatibil. benefic. capit. 23. numer. 107. & plurimos citans idem fatetur & probat decisio Pedemonta. vbi suprà, numer. 18. qui in princip. illius decisionis loquitur in decreto ducali præcipiente damna in prædijs vrbanis, siue rusticis data, censeri & illata ab vniuersitate Constanzanensium propinqua, ipsique imputanda, & nihilominus d. numer. 18. resoluit cum communi valere huiusmodi decreta statuta vel consuetudines, vt prædiximus, & numer. 32. refert ex Angel. in d. authen. vt nulli iudicū. §. quoniam verò, & Barbat. consil. 66. numer. 6. inter consil. Cal-

82 caneij, * quòd statuta consuetudines, quibus disponitur, municipia teneri resarcire damna data in eorum finibus, nō debent intelligi, quādo scitur à quo fuit illatum damnum, & est soluendo, quia tunc non debet quis grauari odio alterius, sed quando ignoratur à quo damnum fuerit illatum, vel scitur, & is, qui damnum intulit, non est soluendo: quod in his regnis approbatur in l. 4. versicul. *y si los robadores*, titul. 7. partit. 5. & in intellectu legis, vel statuti, quo quis

punitur pro alterius crimine, legendi sunt Hoxeda vbi suprà, numer. 108. & ab eo ibidem citati: quæ conducere possunt pro defensione statutorum, atque ordinationum ciuitatum, & oppidorum, quibus ex iustis causis caue-
29 tur,* alterum pro damno dato in re ad ipsam republicam vel communitatem spectante, teneri ad pœnam pecuniariam ab ipsis statutis impositam persoluendam ratione propinquitatis, atque vicinitatis, nisi authorem damni ostenderit, dummodo à rege sint confirmata, vel consuetudine legitima approbata.

30 Ex superioribus iam clarè deducitur, quòd iure Pontificio, & Cæsareo statutum est, nempè vt filij & nepotes eorum, qui diuinam, vel humanam Maiestatem læserunt, infamia notentur, & indigni censeantur ad obtinenda officia publica, & beneficia Ecclesiastica, aliqua Reipublicæ munera: hoc enim sancitum est ob criminum grauitatem, ex qua innocentes filij ob scelera parentum, pœna temporali bonorum & simili puniuntur, vt in d. l. quisquis. C. ad l. Iuliam Maiest. §. filij. capit. vergentis. de hæretic. capit. 2. §. hæretici. capit. statutum, in secundo, eodem titul. in 6. l. 3. titul. 3. libr. 8. nouæ Collectionis Regiæ, vt nonnulli ex supradictis interpretibus indicarunt, & Simancas vbi suprà, numer. 13. cum sequentibus, & duodecim casus, in quibus pro parentum sceleribus filij puniuntur, congerit Matth. de Afflict. in constitutio. Neapoli. titul. 2. numer. 33. qui est etiam videndus numer. 24. Quare autem liceat in prædict. casibus punire filios pro patribus, videndus est late Simancas vbi suprà, numer. 7. cum sequentibus, & plura circa earumdem constitutionum interpretationem satis in praxi, vtili tradit ac discutit Couarruuias vbi suprà, numer. 2. cum sequentibus, & Simancas etiam vbi suprà, numer. 16. cum sequentibus, & Menochius d. præsumptio. 33. per totam: ex quibus vnum tantum, quia difficilimum, prætereundum silentio non duximus.

31 Nempè an filij hæreticorum ante crimen commissum nati, efficiantur infames, & denique cæteris pœnis canonicis prædictarum constitutionum puniantur extra corporalem, necne? Hæc quæstio ingens est, & quæ magnam in vtramque partem probabilitatem habet.

In primis enim Calderinus consi. 3. in titul. de hæretic. post multa hinc inde allegata, in ea residet sententia, Catholicos filios hæreticorum, qui antequam pater laberetur in hæresim, nati sunt, non esse puniendos illis pœnis, quæ à iure Canonico contra filios hæreticorum statutæ sunt: cuius sententia primò vrgenter probari videtur ex Gratiani miscellaneis in cap. non imputantur. 1. quæst. 4. cuius verba ita se habent: Non imputantur filijs peccata parentum, quæ post eorum natiuitatem à parentibus committũtur, nec pro peccatis parentum spirituali pœna filij sunt plectendi: officio autem, vel beneficio Ecclesiæ priuari, spiritualis pœna est, non igitur hanc ex peccato patris promeretur filius. Hactenus Gratianus ex Augustino ad Auxentium Episcopum epistola. 75. Ex quo illud primò deducitur, filios natos ante hæresim à parentibus cõmissam, minimè pœnis eius criminis affici. Secundò, filios hæretici non esse priuandos beneficijs Ecclesiasticis, quæ iam tempore commissi criminis obtinebant: vtrumque autem, præcipuè primum sententiæ Calderin. fauet.

Secundò pro eadem parte facit, quia nulla est lex, quæ talem filium nominatim exprimat, nec eadem est ratio huius & aliorum filiorum.

Tertiò, quia d. l. quisquis. C. ad l. Iul. Maiest. loquens in crimine læsæ Maiestatis humanæ, solum punit filios post crimen commissum; non ante crimen natos, vt ibidem Cynus, Petrus & Angel. adnotarunt, est communis secundum Alciat. consil. 467. nu. 7. & hæc tamquam

tamquam mitior & benignior placet Iulio Claro in sua practic. criminal. in.§. lęsę Maiestatis, versicul. fuit etiam, & Ioann. Orosc. in.l.emancipatum, num. 1. cum seqq. ff. de senator. vbi etiam refert eam esse communem, & D. Molin. alios allegans de Hispan. primogen. lib. 4.c.11.nu.55.& Velazquez in.l.4.Taur. gloss.7.num.13.Anto.Gom.in.l.11.Taur. nu.51. Cifuent.in.l.4.Taur.col.3.versicu. 2.modo limitatur. Iulius Scarlati. consil. 113.num.8.tom.1.consi.crimin.& refert
52 esse magis communem, ex Alciat. vbi suprà, Hoxeda in d. tractat. de incompatibil. benefic. 1. part. capit. 23.numero. 98. & quamuis contrarium ob eamdem iuris rationem in vtroque probauerint in d. l. quisquis, Albericus & Salicet. & nonnulli alij, quam esse communem testatur Claudius in. l.si quis id quod, num. 14. ff. de iurisdiction. omnium iud. vt refert Clarus & Orosc. vbi suprà: opinio tamen Cyni, & Petri hodie iure regio expresè probata est in. l. 6. titul.27.part. 2. & in. l. vltim. titul. 31. partit. 7. & in.l.3.titul.9. lib. 4.ordinam. vet. hodie est. l. 3. in versicul. *Pero dezimos*, ibi, *Ni su hijo que ouo despues*, titul.8. libro. 8. nouæ Collectionis Regiæ: id quod Antonius Gomez. 3. tom. capit. 2.num.16.ad finem,& omnes penè Cohispani nostri, hac de re agentes, expresse notant atque pro constitutissimo, vtpote legibus regijs deciso, habent, excepto vno Gregorio Lopez in. l. 2. titul. 2. partita. 7. in glossa *sus hijos*, qui propter verba nimis generalia illius legis, ibi, *Todos los hijos*, existimat contrariam partem esse pro tunc veriorem: quamuis tandem relinquat cogitandum: sed non obstat d. l. 2. nam secundum Oroscium vbi suprà, numer. 3. * il-
53 la verba vniuersalia sunt interpretanda & declaranda ex verbis d. l. 6. titul. 27. partit. 2. & restringenda ad eos filios, in quibus potest cadere infamia de iure, scilicet in natis post crimen: vel intelligenda sunt de omnibus, tam legitimis, quàm naturalibus, & spurijs, emancipatis, seu filijs familiàs, de quibus contentio fuit inter scribentes, verùm sub illius. l. dispositione comprehenderentur omnes: tamen non aliter quàm si post delictum nati fuerint pœnam infamiæ, & incapacitatis, incurrent: quod etiam latiùs explicat D.Molina vbi suprà, numer. 56. vbi quòd lex illa. 6. admittere non potest intellectum, quem etiam Gregor. ibidem assignat, dicens, quòd intelligenda sit de pœna expulsionis patriæ, non autem de pœna infamiæ, & incapacitatis successionis, quia nulla ratio assignari potest, quare magis id in pœna expulsionis à patria, quam in pœnis infamiæ, & incapacitatis seruari debeat, cum pœna infamiæ, & incapacitatis, pœna exilij longè maior sit: & hoc declaratur ex ratione ab eadem lege assignata, ibi: *En todas las cosas alli do pusieron pena a los hijos*: hæc namque ratio generalis est, & omnes pœnas filijs appositas cōprehendit, nec prędictam restrictionem admittit.

Cum igitur hæc ita se habeant, cur diuersum censendum erit in crimine hæresis, cum id expresè decisum iure canonico non inueniatur.

34 Quartò, quia sicut filius natus ante dignitatem patris, non consequitur prærogatiuas & honores eius, multo minus illi nocere debeat crimen à patre post eius natiuitatem commissum: odia enim restringi, & fauores conuenit ampliari. capit. odia. de regul. iur. in 6.l.si quis in suo. §. 1.C. de in offi.testam. l. diuo Marco. C. de quæstion. l. si quis decurio *la tercera*. l. neque Dorotheum cum alijs pluribus eiusdem titul. C. de decurion. libr. 10. & inquit glossa in dict. l. diuo Marco verb. aspergit, in versicul.
35 sed si filius, * maculam patris filijs antea natis minimè præiudicare, quin vtantur priuilegijs, quibus vti poterant ex paterna dignitate ante crimen commissum: quæ glossa est communiter recepta secundum Couarruuias libro. 2. variar. resolution. cap. 8. num. 5. versic. 4. solet,

4. solet. & Menoch. d. c. præsumpt. 33. nu. 39. sic etiam glos. in. c. iam itaq;, verbo reatum. 1. quæst. 4. dicit, reatum patris transire in filium posteà natum, non in eum qui prius natus fuerat. Similiter etiam, quamuis sint qui existiment, priuilegium nobilitatis à principe datum alicui, prodesse filijs ante priuilegij con-
36 cessionem natis, * & ideò eos nobiles etiam censeri, vt tenet Guillelm. de Cugno in. l. senatoris filium, per tex. ibi. ff. de senat. Ioan. de Platea in. l. si senator. C. de dignit. lib. 12. & apud Gallos hæc opinio recepta est secundum Tiraquel. de nobilit. c. 15. num. 8. contraria tamen opinio iure verior est, & probatur in. l. vltim. C. de decurio. lib. 10. eamque sequitur alios allegans Couarr. vbi suprà, d. nu. 5. versi. 5. ibi, quibus accedit, dicens, hanc sententiam se vidisse sæpissimè in illo regio Granatensi Prætorio admissam fuisse, & est expressa. l. 1. in fin. titu. 1. lib. 6. nou. Collect. Reg. quam esse iuri communi consonam affirmat Otalor. de de nobil. 4. part. princ. c. 2. Greg. Lop. in. l. 2. verb. *Las honras*, tit. 13. part. 2. Igitur si in fauorabilibus filij ante nati non fruuntur priuilegio nobilitatis patri posteà concesso, à fortiori eis non nocebit infamia patris ei posteà superueniens: quo argumento vtitur in proposito Calder. vbi suprà; & Platea in. l. vltim. num. 3. versi. & facile iste text. C. de decur. libr. 10. Petrus Costal. in l. & seruorũ. §. ingenui. ff. de statu homin.

Quintò & vltimò pro præd. opinione Calder. adducit Simancas. c. 1. Concilij Toletani. XIII. ex quo maxima coniectura sumitur, filios natos ante crimen heresis à parente commissum, iuris pœnis non affici, dum ibi quidam restituuntur in pristinam dignitatem, qui tunc in infidelitatem inciderant, & mox subiungitur, Quod etiã de filijs eorũ decernimus obseruandum, qui post admissum parentũ pręmemoratę profanationis scelus nati esse produntur. Ecce ergo quòd illi tantũ filij egebant restitutione, qui nati erant post parentum infidelitatem. Alij verò nati ante crimen, quia integri status permanserant, non egebant restitutione.

Quibus fit, vt hãc opinionem Calde. teneant etiam Petrus, & Cynus, & Angelus in d. l. quisquis. C. ad. l. Iuliam Maiest. Præpositus in. c. quo iure. 8. distin. col. penult. Dominic. & Francus in c. 2. §. heretici, de hæret. lib. 6. Anania in dict. c. vergentis, col. 4. nu. 18. vbi quòd hæc pars videtur ęquior, & magis fauorabilis. Angel. in. l. adoptionum. §. patronum. num. 3. ff. de in ius voc. Paul. Paris. consi. 2. num. 183. Vbertinus Locatus in iudicial. inquisit. casu. 12. fol. 108. Tiraquel. de primogenitur. q. 31. nu. 4. Hanc sequitur & latè probat Iacob. Septimãcens. de Catholic. institut. c. 29. nu. 23. & seqq. dicens, eam esse benigniorem, & magis placet Iulio Claro in sua pract. crimin. §. hæresis, versi. quæro nunc, vbi quòd est æquior & benignior, & D. Molina vbi suprà, nu. 55. & in hanc inclinat Bursat. consi. 189. nu. 8. Oros. in. l. emancipatum. § nec enim, nu. 3. & 4. ff. de senat. Quemad. in tractat. de confisc. q. 24. in fi. Anton. Gom. 3. tom. c. 2. nu. 16. in fin. versic. sed certè, vbi licèt in terminis iuris communis teneat contrariam, de iure regio hanc probat, dicens, quòd est tenenda & seruanda, & ab ea non esse recedendũ in iudicando, & cõsulendo: adde Mieres de maioriz. par. illatio. 2. num. 5. cum sequentibus.

37 Nihilominus tamen cõtraria sententia, imò quòd filij nati ante parentis lapsum in hæresim, canonicis pœnis afficiantur, verior est, magis communis, & vsu recepta, ac proinde tenenda: quę in primis probatur ex altera magis communi sententia, quã refert plurimis eius authoribus citatis, Couar. lib. 2. variar.
38 resol. c. 8. nu. 4. versi. cæterum. * quæ habet, filios hæreticorum & receptatorum priuari beneficijs obtentis tempore cõmissi criminis, ipso iure, & est magis cõmunis opinio, vt ex Palac. Rub. de reg. Nauarr. 5. part. q. 8. refert Alfons. Hoxed. de incompatibil. benef. c. 23. nu. 100. Nam quo pacto potest hæc sentẽtia admitti, nisi pręmitamus, filios natos ante hæresim

hæresim pœnis canonicis puniri? Tametsi contraria sententia, imò quòd filij hæreticorum, nec ipso iure, nec per sententiam priuētur beneficijs Ecclesiasticis, quæ tempore commissi criminis iam obtinebant, placeat Abbati in d. c. vergentis, post Anto. ibi, & Gonsal. de Villadiego de hæret. q 23. & repertorio Inquisit. verb. filij, ac denique Couarru. vbi suprà, & Otalora de nobilit. 4. part. princ. c. 9. n. 9. Quare & hęc sententia secunda consuetudine Hispaniæ recepta est, & tenenda contra communem, secund. Hoxed. vbi suprà, sub d. nu. 100. & eam probat num. seqq.

39 Secundò hæc eadem contra Calder. sentẽtia probatur fortiùs ac manifestius in c. filij de hæret. in. 6 vbi filij eorum, qui in articulo mortis hęresim commiserũt, pœnas canonicas patiuntur: igitur de iam natis nulli potest esse dubium.

40 Tertiò idem probatur in c. statutum, el. 2. de hæret. in. 6. vbi expressum est, filios hæreticorum, qui tales esse, vel tales decessisse probãtur, nõ esse admittendos ad beneficium Ecclesiasticum, nec publicum officium: igitur vt filij hisce pœnis notentur, satis erit patrem hæreticum decessisse, nec oportet probari, patrem ante mortis tempus, & cum filij nati fuerint, hereticum fuisse. Nec satisfacit, si dicatur non sequi. Pater decessit hæreticus: ergo filij erant nati ante hæresim, cum possent nasci post hæresim inceptam: ergo distinguendũ est in hoc sicut per alia iura, tam canonica, quàm ciuilia, est distinctum inter filios anteà & posteà natos, quinimò vt ipsa naturalis ratio distinguit, nam respondeo, hoc locum minimè habere posse cum pręcesserint verba illa, Qui tales esse: & statim subijciatur, Vel tales etiam decessisse probantur: itaque his omnibus simul iunctis, sensus directus & literalis illius tex. est, filios & nepotes hæreticorum, qui tales esse in vita probantur, vel tales etiã, scilicet, hæreticos, decessisse probatur, excludi à beneficijs Ecclesiasticis, & officijs publicis: ergo præcisè continentur filij ante hæresim nati, stante distinctione illa alternatiua, Vel, quæ propriè est accipienda.

41 Huic tamen textui, quamuis vix responderi posse fateatur Siman. vbi sup. nu. 31. ipse tamen ibi, & numeris seqq. nititur probare, eam decisionem non solum huic opinioni non fauere, sed priorem probare, considerando, constitutionem illius text. à capite vsque ad extremum omnia in fauorem filiorum decreuisse: nam cum statutum Innocentij, & Alex. Summorum Pontificum excluderet filios hæreticorum à beneficijs Ecclesiasticis, & officijs publicis, vsque ad secundam generationem, id Pontifex Bonifacius declarat ibi, vt per paternam lineam primus & secundus gradus comprehendantur, per maternam verò ad primum tãtum gradum ea pœna extendatur: quod itidem idem Pontifex intelligit de filijs tantum illorum hæreticorum, quorum parentes pertinaces in hæresi decesserunt: secùs verò si eorũ parentes ad Ecclesiæ vnitatem redierũt. Tandem inquit Siman. ob eam tantùm causam exigere Summum Pontificẽ, ibi, vt parentes probentur hęretici decessisse, quo planè constet, illos, nec emendatos fuisse, nec Ecclesiæ vnitati restitutos, non autem vt filij ante illorum hęresim nati constitutionis pœnis comprehendantur indignè. Hæc Simancas.

Verùm hæ doctissimi viri euasiones nihil præstant, cum text. ille expressus ac fortissimus sit pro hac secunda opinione in sua principali decisione, qua decernitur, ne filij hęreticorum, credentium, receptatorum, defensorum & fautorum eorum, vsque ad secundam generationem per lineam masculinã, & primam per lineam fœmininam, hoc est maternam, qui tales esse, vel tales etiam decessisse probantur, admittantur ad beneficium Ecclesiasticum, vel publicum officium: si igitur sufficit probare quòd tempore mortis erant hæretici, vel credentes, &c. ad hoc vt filij eorum præd. pœna canonica puniantur, necessariò consequitur, filios ante fuisse natos, ibi enim alterum ex duobus alternatiuè requiritur

quirirur in parentibus nempè quòd fuerint hæretici, credentes, &c. vel etiam tales decessisse probentur. Demus igitur, quòd quamuis genuerit filios ante hæresim commissam, vel committi opinatam, sed posteà tempore mortis, aut paulò ante, eam commisisse, ac demũ in ea decessisse, quis audebit dicere filios eius non comprehendi in decisione ac pœna illius textus? Nemo profectò, cum expresse hoc decidat tex. ibi. Vel etiam tales decessisse probẽtur: ergo habemus intentum contra Calderinum. Fauor itaque à Bonifacio tributus filijs hæreticorum respicit gradus filiorum, hoc est, ne vltra secundum gradum pœna extendatur olim contra eos indicta: filij autem intelliguntur, siue nati sint post commissum crimen, siue ante, cum de filijs in hæresi morientium, qui generare amplius non possunt, loquatur Bonifacius, vt rectè contra Simanc. cõsiderauit Menoch. d. præsumpt. 33. num. 27.

Quid impedit, quòd tex. ille declarauerit statutum Innocentij, & Alex. in fauorem filiorum respectu graduum lineę fœmininę, cum tamẽ non ideò inferatur in gradibus à Bonifacio ibi comprehensis, velle se fauere filijs natis ante hęresim parentum, cum potius contrarium expresse eis nocens decidat: nec interest quòd nuncupatim nõ loquatur de filijs natis ante crimen hæresis commissum, quia necessariò de eisdem loqui censendum est, cum dicat, sufficere probari, parentes eorum hęreticos, vel credentes decessisse. Non etiam releuat altera eiusdem authoris consideratio, nẽpè quòd cum filij eorum hęreticorum, quos emendatos esse constiterit, non subijciuntur pœnis suprà scriptis, vt in illo tex. in versic non autem, iustius rectiusque impunitatem consequi debent ij, qui ex Catholicis parentibus nati sunt etiam si posteà in hæresim parentes eorum lapsi fuerint: hoc enim argumentum minimè vrget, nec concludens est, illi siquidem veniam merentur, vt in illo text. expresse cauetur, cum ad Ecclesiæ vnitatem parentes eorum redierint, hi autem minimè, cum pertinaces eorũ parentes in suo crimine hæresis decesserint.

Denique intellectus eiusdem Episcopi Simancas ad verba d. tex. quibus hæc nostra secunda sententia probatur, suprà relatus, nullus est, quia nõ solum ob eam causam Pontifex ibi requirit probari per testes, hęreticos parentes decessisse, quo plenius constet illos emendatos non fuisse, sed etiam, vt sic pertinaces decedentes puniantur per filios proprios, excludendo eos à beneficijs Ecclesiasticis, & officijs publicis: quod de filijs etiam anteà natis, vt prædiximus, necessariò intelligendum est: non igitur sustineri potest intellectus Septimancẽs. dum negat, ex intentione Põtificis comprehendi filios ante hæresim natos in constitutionis illius pœnis, cum potius generaliter & indistinctè Summus Pontifex in versi. hoc sanè de filijs, decidat, filios hęreticorũ decedentium in sua hæresi excludi à beneficijs Ecclesiasticis, & officijs publicis, & sic comprehendat necessariò iam natos: nullam igitur euasionem hæc verba admittere possunt, quin expresse, vel saltem per æquipollens hãc secundam sententiam probent.

Cum igitur ius canonicum filijs hæreticorum infamiam & aliàs pœnas irrogans nullum prorsus inter eos discrimen ponat, an sint nati ante vel post crimen commissum, sed solum per hoc quòd patres illorum fuerint vsque ad mortem in sua hæresi pertinaces, vt patet ex supradictis, consequens est vt vtrosq; filios comprehendat, tam ante, quàm post hęresim natos, dum tamen parentes eorum in sua hæresi pertinaces decesserint.

Sed resp. Calderin. quòd licèt ius canonicum indistinctè loquatur de filijs hęreticorum, quia tamen non est eadẽ ratio particularium contentorum sub illa vniuersali sententia, distinguẽdi sunt filij antea nati ab illis qui posteà nati sunt: qui enim posteà nascuntur, descendunt à sanguine reprobato, & ideò meritò

ritò suspicãdum est, tales illos fore, quales parentes eorum fuerunt: * filij verò
42 qui ante nati sunt, quia non descendunt à sanguine infecto, ideò iustum non est, vt in illis paterni criminis exempla metuantur. Pro cuius quidem distinctionis 1. parte facit doctrina sancti Gregorij homilia 20. ante medium dicentis: Et notandum, quòd malæ soboles, parentum actiones imitantes, genimina viperarum vocantur, quia per hoc quòd bonis inuident, eosque persequũtur, quòd quibusdam mala retribuunt, quòd læsiones proximis exquirũt, quoniam in his omnibus patrum suorũ carnalium viam sequuntur, quasi venenati filij, de venenatis parentibus nati sunt.

Nihilominus tamen prædicta Calderini responsio non satisfacit, quoniam vbi lex nõ distinguit, nec nos distinguere debemus. vt in l. de pretio. ff. de Publi. in rem actio. c. quòd si dormierit. 31. q. 1. & in c. solitæ. §. nobis autem, de maior. & obedient. cum simil. Quò fit, vt licèt in crimine læsæ Maiestatis humanæ sit constituendum illud discrimen, quia leges regię pręcitatæ, ad quas hoc spectat, illud constituant, sicut leges Imperiales distinguunt, in crimine tamen hęresis, & sic læsæ Maiestatis diuinæ, aliud sit dicẽdum, quia ius canonicum, ad quod spectat de crimine hoc censere, circa pœnas, quas filijs hæreticorum irrogandas esse censet, nullum posuit inter ipsos filios hæreticorum discrimen, per hoc quod ante, aut post crimen commissum nati fuissent. Hinc est, vt omnes illas leges quas pro sua sententia Calderin. adducit, nihil illi suffragentur, quoniam etsi in alijs criminibus ita faciendum esse ius ciuile apertè decernat, in crimine tamen hæresis ius canonicum nihil tale fieri præcipit.

Ratio prætereà diuersitatis inter filios hæreticorum ante, vel post crimen hæresis commissum natos à Calderino assignata ex eo diluitur, quia etsi sanguis patris infectus posset vt cumque filijs posteà nascituris nocere, vt inde ad aliqua peccata committenda illi inclinationem, & quamdam pronitatem habeant, * hoc tamen verum non est in
43 peccatis, quæ purè spiritualia censentur, vtpote quæ nullum habeant cum carne cõmercium, neque ab ea vllam originem trahunt, prout sunt omnes inuidiæ, multæ superbiæ species, videlicet de suis meritis confidenter inniti, alios omnes ad sui comparationem despicere: hæresis autem, etsi à carnalibus vitijs aliquando oriatur, * præcipua tamen illius
44 causa est superbia, quoniam hæc est vera omnium hęresum parens, à qua potissimum omnes hæreses generantur: vnde licèt aliquæ sint hæreses, quæ à carnis concupiscentia quodammodo oriantur, plures tamen sunt, quæ nihil cõmune cum carne habẽt, sed omnis illarum error à sola voluntatis malitia procedit: circa has igitur hæreses sanguis patris, quamuis infectus, nihil potest nocere filio, vt in illo paternæ hæresis exempla metuantur, & inde apertissimè conuincitur, nullum posse dari certum discrimen inter filios hæreticorum, ex hoc solum quòd ante, vel post crimen à patre commissum nati sunt, vt latius probauit aduersus Calderin. Alfons. à Castro in locis infrà statim citandis.

Neque obstant, quæ contra modò dicta replicat Simanc. vbi suprà, latè probans, quòd quædam alia vitia spiritualia, & reliqui animi mores in filios transire soleant, sicut vitia carnis, * ac proinde
45 de ratio differentiæ Calderini in vitijs merè quoque spiritualibus militet, præcipuè quòd non in eo sit vis constituẽda, vtrum sit vitium spirituale, vel corporale, sed in hoc potius, quòd hi filij nati sunt ex hæreticis parentibus. Nam primo his respondeo, quòd licèt nonnumquam vitium corporale vsque ad animum perueniat, & eum vitiet, & nonnumquam etiam infirmitas corporis ex animi peccato descendat, & secundum Theophilactum in Euãgelio Marci, difficiliores morbi ex peccatis oriri solent, vt ipse Simanc. refert: nihilominus tamen hinc necessariò non consequitur, quòd regulariter hæresis aliquid commune

mune habet cum carne. Secundò respondeo, quòd vt non semel diximus vitio parentum in filios deriuatur propter solam sceleris grauitatem, ad incutiendum alijs terrorem, & vt parentes à similibus criminibus arceantur: quæ ratio in omnibus hęreticorũ filijs æque militat ac proinde nullũ est constituendum discrimen inter anteà, vel posteà natos, & inde cessat ratio differẽtiæ Calderini. Præterea si ipsa vera esset, sequeretur inde, omnes filios post crimen hæresis à patre commissum natos iure præsumendum, aut suspicandum fore esse imitatores vitij paterni: hoc autem verum non est, nisi probetur: ergo, &c. Insuper filij hæreticorum in hoc non puniũtur ex peccato proprio imitationis, quia si hoc in eis esset, acriùs punirentur pro suo proprio crimine & merito pœnæ, sed propter peccatum parentum tantùm, vt suprà resoluimus rationibus de quibus ibi, quia parentes puniuntur per filios, tamquam res proprias ipsorũ: at si hoc ita est, quid opus est distinguere, an sint nati ante, vel post crimen parentum, quandoquidem tempore punitionis parentum qui puniuntur in filijs, omnes quidem nati sunt, & omnes sunt filij proprij ipsorũ, vnde meritò vt omnes indistinctè propter hanc causam, etsi absque culpa propria, pœnas canonicas luant. Ratio igitur differentiæ Calderini non est omnino efficax nec præcisa, finalis, aut peremptoria, adeò vt ipsa cessante, cesset iuris canonici dispositio, & in terminis hanc secundam sententiam, quæ habet filios hæreticorum, etiam natos ante crimen commissum, sub pœnis & prohibitionibus canonicis comprehẽdi, tenent Ioann. Andreas, Dominic. & Philip. Francus in cap. vt commissi, de hæret. in 6. & Villadieg. de hæret. quæst. 23. nu. 5. Ioan. Lupus de iusta obtent. regni Nauar. 5. par. §. 8. obiecto. 4. vbi dicit communem, & repertorium inquisit. verb. filij Galdin. in disputatio. regia §. 18. & eam probat intrepidè & latissimè Alfons. à Castr. libr. 2. de iusta hæret. punit. c. vltim. versic. an autem: idem etiam Castr. libr. 2. de potestate leg. pœnal. c. 7. in versi. & primò infero, & Couar. lib. 2. var. resolut. c. 8. nu. 5. & 6. eam esse communem profitetur ex alijs Iul. Clarus vbi suprà, in §. hæresis, & D. Molin. vbi suprà d. nu. 55. plures referens, & hanc quotidie vsu probari se videre fatetur Simanc. vbi suprà, quamuis hi tres vltimi authores, vt prædiximus, contra eam teneant, sed ipsam aperto ore probat atque magis communem esse refert ex testimonio aliorum: & quod vsu & consuetudine est recepta, Rojas de hæretic. assertio. 44. & eam sequitur Didac. Perez in l. 3. titul. 9. lib. 8. ordinam. col. 1494. dicens, quòd propter immanitatẽ tãti criminis, maximè hac nostra tempestate, sequẽda est: ad quem locũ se remittit idem author in l. 1. in fine. titul. 1. lib. 6. ordin. colu. 36. & ante eum eam probat & cõmunem appellat Otalora de nobilit. 4. par. princip. c. 9. num. 8. & alios referens hanc sequitur Velazquez in l. 4. Taur. gloss. 7. num. 10. & est verior, crebrior, & receptior, vt pluribus relatis testatur Menoch. eam latissimè probans & sequens d. præsumpt. 33. nu. 17. cum seqq. vbi respondet cum Couar. fundamentis contrariæ partis hanc etiam videtur sequutus Cantera in suis quæstionibus crim. c. 1. de hæret. & apostat. nu. 11. pagi. 371. col. 2. & Didac. Perez in l. 1. titu. 7. libr. 8. ordin. pagin. 19. colu. 1. & 2. & hæc communis sententia consuetudine recepta est secund. Hoxed. d. c. 23. num. 99.

45 Superest modò, vt respondeamus ad fundamenta suprà adducta pro contraria parte: & quidem non obstat primum ex Gratiani miscellaneis ex cap. non imputantur. 1. quæstion. 4. nam Augustin. à quo Gratianus desumpsit primã partem, quamuis non iuxta literam Augustini translatũ sit in decretorũ librum, de pœna spirituali agit, nempè de sentẽtia excommunicationis, qua, inquit ipse, crimine hæresis à patre commisso filij nati ante crimẽ plecti non debent, vt ex ipsa epistola originali D. Augustini patet, & notauit gloss. in d. c. non imputantur,

tur, qđ nos non negamus, qui agimus de alijs pœnis canonicis temporalibus: neque ex hoc infertur, D. Augustin. concessisse, filios post crimen à parentibus commissum natos, posse pœna spirituali puniri; hoc namque, nec verũ est, nec Augustinus voluit, imò fuit ab eo casus omissus, & in his quæ ab authoribus omittuntur, non licet sensum absurdum coniecturare, nec argumẽtum à contrario sensu contra ius commune sumere. Præterea ita D. Augustin. scripsit, quasi præsumeret, filios post crimen natos ex sanguine infecto participes futuros criminis, & ideò posse ob eam culpam pœna, etiam spirituali puniri, tamquã veri delicti participes: quinimò ad maiorem persuasionis vim D. Augustin. arguens Auxilium Episcopum, quòd perperam ob crimen patris innocentes filios pœna spirituali punijsset, ostendit id male fieri, etiamsi ratione sanguinis infecti ea punitio processerit, cum filij essent ante crimen commissum nati, vt rectè perpendit Couarr. vbi suprà, nu. 6. vbi addit quòd quicquid sit de his interpretationibus, illud est obseruandum, ætate Augustini nondum fuisse à canonibus statutas pœnas istas aduersus hæreticorum filios, vt ibi probat: quo fit, vt prior pars illius canonis nostrę communi sententiæ minimè obsit. Secunda verò canonis pars, quatenus asserit, filios non esse puniendos spirituali pœna ob culpam parentum, verè Augustini Epistolę conuenit: quæ verò statim sequuntur, versi. officio, &c. verba sunt Gratiani, non autem Augustini, à cuius sensu ea Gratianus intulit, & præterea falsa est sua illatio iuxta sensum ipsius Gratiani, vt optimè docet Couarr. vbi suprà, quem sequitur Menoch. d. præsumptio. 33. num. 53. cum seqq.

Ad secundum respondeo, quòd etsi nulla sit lex, quæ nominatim filios ante hæresim natos condemnet, attamen satis expressum id dicitur, quandoquidem sub generalitate, & pręcisa decisione iuris canonici necessario comprehẽditur, vt patet in d. c. filij, & in c. statutum. el. 2. de hæretic. in 6. & præterea propter immanitatem criminis eadem est ratio omnium filiorum, vt suprà docuimus.

Ad tertium respondeo, id verum esse in crimine læsæ Maiestatis humanæ, quia leges regiæ, ad quas hoc decernere spectat, id sanxerunt, non tamen inde sequitur necessariò idem esse in crimine hæresis, & læsæ Maiestatis diuinæ, quod multo grauius est.

Ad quartum respondeo, maiorem rationẽ in nostra specie concurrere ad nocendum filijs anteà natis, propter tanti sceleris prauitatem, quam in cæteris ex quibus pręd. argumentũ sumimus ideoque nil mirũ, si diuersa iuris dispositio in eo statuatur.

47 Ad quintum & vltimum respondeo, Concilium illud Toletanum, atque argumentum contra hanc secundam sententiam sumptum, non omnino conuincere contrariam, pręterquam quòd Cõcilium illud Toletanum generale nõ est, quamuis nec propriè prouintiale, quippe quod ex totius Hispaniæ ferè Prælatis congregatum fuerit, secundum Couarr. vbi suprà, num. 6.

Laus Deo.

INDEX RERVM ET VERBORVM ORDINE ALPHABETICO digestorum, quascumque materias & quæstiones quam breuissimè, easque sub suis rubricis locatas facillimè complectens.

A

Ali-

B

C

Capi-

Clericus

sin

Consangui-

Denun-

G cida

Hoc

Ex-

F

G

Gratia

Hæres

I

INDEX.

Prælatos

L

idem

M

Matri-

Noe

O

Omnis

habentes

Parentes

Posses-

R

Reli.

Fallit

S

T

V

Vinum

FINIS.

FINIS.